19

[illegible] [illegible] 1535, 18 April
Nijhoff [illegible]: all [illegible] without
map!

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] map and [illegible].
Complete but for the last (blank) leaf containing impression.

Den Bibel met grooter neersticheyt gecorrigeert/ eñ op die canten ghesett den ouderdom der werelt/ ende hoe lange die gheschiedenissen ende historien der Bibelen elck int zijn voor Christus gheboorte gheweest zijn/ ende daer bij vergadert wt Fasciculus temporum/ ende wt die cronike vā alder werelt/ die principael historiē der machtiger heydenscher coninckrijcke/ daer die heylige scrift oock dickwils af vermaent/ tot een claerder verstant der Bibelscher historien/ ende oock een onderscheyt der tijden te hebben/

Cum gratia et Priuilegio

Mar. capit./vi.
Gaet in alle die wereldt/ ende predict dat Euangelium allen creatueren

En laet dit boec vā deser wet wt uwē monde niet comē/ maer peyst daer om dach ende nacht. Josue. J.

Ist dat yemandt tot v cōmt/ eñ dese leeringe niet me en brenct/ dien en neemt in uwen huyse niet/ en groet hē ooc niet/ ij. Johā. i.

Psal. xviij.
Die gebeden des HEREN zijn suyuer/ eñ si verlichten die oogen



A Enghesien dat die ongheleertheyt ende simpelheyt van veel
gher scriftueren des ouden Testaments/seer cleyn achten/en
meynende dat alsulcken schriftuere alleen den Joden ghegheven
ghae/ende dat het oude Testament heel niet en te nieute is/en dattet
slechte geschiedenissen ende historien te verstaen en is/Met teghenstas
stus gheheelick daer door bewesen en belooft wort/Ende dat oude Testament is
doecken daer Christus in gewonden leyt/en daer wi hem oock in vindē sullen/also ons Christus ooc
selue betuycht/Joannus int.v.seggende/Ondersoect die scriftuere/want die selue geeft ghetuygenisse
van mi/eñ Paulus gebiet Thimotheum/dat hi niet en soude latē/maer dagelics die schriftuere onder
soecken eñ lesen/Ooc totten Romeynē int eerste/Dat euāgelium is vā Godt inder scriftuerē belooft
Ende in die eerste totten Chorintherē int.xv.seyt Paulus/dat Christus nae inhout der scriftueren is
van Dauids bloede ghecomen/ghestoruen/ende op geresen vander doot/Desgelijcs so wijset ons ooc
Petrus in sine epistolen totter schriftueren/Waer door si ons alle wisen ende leeren/dat die scriftuere
des ouden Testaments niet te verachten en is/Maer dat wi die met alder neersticheyt aen nemē sullē
Aengesien dattet dat nieuwe testament so crachtelijc beuesticht/eñ die Apostelen hebben haer predica
tie daer mede moeten beschermē/als oock sinte Steuen die eerste martelaer des nieuwen Testaments
Christum bewees/door dat oude Testament/ghelijct blijct int werck der Apostelen/int.vij. capittel/
ende int.xvij.des seluen schrijft die Euangelist Lucas/dat die van Thessalonica daghelics ondersochtē
die schriftuere/oft si also inhielt als Paulus predicte/eñ dat is kenlijck/eñ seker dat het die schriftuere
des ouden Testaments was/want dat nieuwe noch niet beschreuē en was/eñ dat nieuwe moste oock
door dat oude beuestiget worden/daer om sullen alle christen menschen dat oude Testament van geē
der minder weerden houden/dan dat nieuwe/Eñ dat nieuwe Testamēt en is anders niet dan een ver
vullinge des ouden Testaments/ende eē clare verrondinge/ende predicatie/hoe dat die hoge beloftē
des alderhoochsten/onser salichmakinghen/ons nv ghegheuen zijn/ende dat door Christum/die
welcke ons vander ghenaden/ende goedertierenheyt des vaders in menigerley sproken des
ouden Testaments belooft was/Daerom salmen die heylighe schriftuere/beyde des
Ouden ende des nieuwen Testamēts/houden ende hebben/voor dat alderhooch
ste heylichdom/ende aldercostelicste fonteyne ende meesten rijcdom/die nim
mermeer wt geput en mach wordē/op dat ghi die Godlijcke wijshz
vinden moget/die welcke God ons inder schriftuerē tot veel
plaetsen so slechtelijck voor leyt/Ende weet sekerlijck
ende vast/dat dit boec des oudē Testaments/eē
vast wetboec is/dat welcke leert watmē
doen/eñ latē sal. Ende dat nieuwe
Testament/eē Euangelium
ende ghenaden boec is
ende ons leert eñ
wijst/hoe wi
die wet/
ende
die geboden
Gods onderhou
den ende veruullen sullen
Ende dit is oock die principael
ende nootlijcke sake/waer om dit boec
te lesen/ende met ootmoedigher herten te
ondersoecken is/op dat wi God lee-
ren vreesen/liefhebben/ende
betrouwen/Dat welcke
ons gonne/die vader
die Sone/die heili
ghe Gheest
Amen.

Dat Register om dit boeck te vergaderen inden eersten
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z AA BB CC DD
EE FF GG HH II KK LL MM aa bb cc dd ee ff gg hh
ii kk ll mm nn oo pp qq rr ss tt vv Dit zijn alle quaternen/sonder
AA dat is een quinterne/ BB eñ is een sexterne. eñ MM. eñ II. een triterne.



Hier begint dat boeck der scheppinghen

datmen int Latijn Genesis noemt/ende opt Hebreeusch Bresith

Hoe die werelt gheschapen wort/ende alle die creaturen/ende ooc dye wercken der ses daghen/welcke God op elcken dach bisonder schip

Dat.i.Capittel

A In den beghinne
Heb.i.c. schiep God hemel ende aer
ec xviij a de/en̄ die aerde was woest
Heb xi a en̄ leech/ en̄ het was doncker
hie.x. b opte afgront. Ende Gods
gheest dreef op den watere
Ende Godt sprac/ het
worde licht/ ende het wert
licht/ ende God sach dat licht voor goedt aen/ en
de scheyde tlicht vanden duysterheden/ende noemde tlicht den dach/ en̄ dye duysterheden den nacht/
En̄ het is ghewoorden wt den auont ende morghen
den eersten dach

Ende God sprack. Het worde een firmament tusschen dye wateren/ en̄ scheyde die wateren van den wateren/en̄ God maecte dat firmament/ende hy schiet die wateren die onder dat firmament waren/vanden wateren die bouen dat firmament waren/ ende het ghschiede alsoo/ ende God noemde dat firmament den hemel/ ende het is ghewoorden

Genesis Cap I B

wt auont ende morghen den tweeden dach.

Ende God sprack/Die wateren dye onder den hemel zijn/moeten vergadert worden/op ee bisonderde stede/datmen het drooge sie/en̄ het geschiede alsoo/ende God noemde het drooghe/aerde/ende die vergaderinghen des waters/noemde hy dye zee En̄ God sach dattet goet was/en̄ God sprack/Die aerde brẽge voort groyẽde cruyt/dz voortbrenget zijn zaet/en̄ vruchtbare boomẽ/dat een yegelijc nae zijnder aert vruchte draghe/ende hebbe zijn eyghen zaet bi hẽ selft opter aerdẽ/en̄ tgeschiede alsoo/ En̄ dye aerde brocht voort groeyende cruyt/dat zaet droech een yeghelijck na zijnder aert/en̄ boomẽ dye vrucht droegẽ/en̄ haer eygen zaet bi hem selfs hadden een yeghelijc na zijnder aert/En̄ God sach dattet goet was/ Ende het is geworden wt auont en̄ morghen den derden dach

En̄ God sprac/ Het wordẽ lichten indẽ firmamentẽ des hemels/en̄ scheyden dach en̄ nacht/en̄ te
zijn in teekenẽ/tijdẽ/dagen/en̄ iarẽ/en̄ te zijn lichten psalm.c
indẽ firmamentẽ des hemels/dat si schijnen opter xxxv
aerdẽ/en̄ het gesciede alsoe/ En̄ God maecte twee groote lichten/dat meeste licht/dattet dẽ dach voor zijn soude/en̄ tminste licht dattet dẽ nacht voor soude zijn/daer toe ooc die sterrẽ/en̄ God settese inden firmamente des hemels/dat si schijnẽ souden opter aerdẽ/en̄ dat si dẽ dage en̄ den nachte voor zijn soudẽ/en̄ souden tlicht en̄ die duysternisse sceyden/En̄ God sach dattet goet was/ ende wt auont en̄ morghen wert den vierden dach

Ende God sprac/Die wateren brengen voort

C crupende/eñ leuende dieren/eñ ooc geuogelte dat
opter aerden onder dat firmamente des hemels
vliege Eñ Godt schiep grote waluisschen/eñ al=
derley gedierte datter leeft/eñ hem beruert/die die
wateren hadden voortgebrocht/een yegelic na zijn
der aert/eñ vogelen van alderlei pluymen een yege
lijck nae sijnder aert/Ende God sach dattet goet
was/eñ ghebenedidese/eñ sprac/Siit vruchtbaer
Sap ij d ende vermeerdert v/eñ veruult dat water der zee/
Sap x a ende dat gheuogelte vermeerdere hen opter aerdē
Eñ het wert wt auont ende morghen den vijfsten
D dach.
Eñ God sprac/Die aerde brēge voort leuende
zielen/een yegelic na zijnder aert/vee/gewormte
eñ wat leuē heeft opter aerdē/eē yegelic na zijnder
aert/eñ tgeschiede also/Eñ God maecte die dierē
opter aerdē/een yegelic na zijnder aert/eñ dat vee
na sijnder aert/eñ alderhāde gewormte opter aer
dē na zijnder aert/Eñ God sach dattet goet was.
Eñ God sprac Laet ons den mensce makē eē
eccl xlij a beelt dat ons gelijck si/die heerschappie heb ouer
dē visschē inder zee/eñ ouer die vogelē des hemels
eñ ouer alle gewormte dat opter aerdē cruipt/Eñ
God sciep den mēsce hē tot enē beelde/tot eenen
Mat xa beelde Gods schiep hi hē/Eñ hi schiepse een man
neken ende een vrouken
Eñ God gebenedidese/eñ sprac tot hē/zijt vruch
baer/eñ vermeert v/eñ veruult die aerde/eñ brēgt
se onder v/ende hebt heerschappie ouer dē visch in
der zee/ende ouer die vogelen onder den hemel/eñ
ouer alle gedierte dat hem opter aerden ruert
eccl xxx. Eñ God sprac/Siet/ic heb v gegeuen alderley
cruyt/dat zaet brengt op al aertrijc/ende alderley
vruchtbaer boomē/eñ bomē die zaet voortbrēgen
tot uwer spijse/Eñ allē dierē opter aerden/eñ allē
vogelē onder den hemel/eñ allē gewormten dat le
uē heeft/dat si alderley groene cruyt eten/Eñ het
mar vij. geschiede also/Eñ God aēsacht wat hi gemaect
b had/eñ siet/het was alle seer goet/Eñ het werdt
wt auont nede morgen den sesten dach

¶ Hier wort verhaelt deerste capittel/ende die vier rivie
ren des paradiis/hoe Eua gheschapen ende den houwelij
ken staet van Gode ingeset wordet Dat .ij. Capittel

A Alsoo wert volmaect hemel eñ aerde/
exo xx b met alle haer verieringe/eñ alsoo vol
He iiij. b maecte God ten seuensten dage zijn
werc dat hi gemaect hadde. Eñ hi ru
ste ten vij. dage vā alle sijn wercken
die hi gemaect hadde/Eñ ghebenedide dē seuendē
dach/eñ heilichdē/want hi ten seuēsten dage ruste
vā alle sijn wercken/die God schiep ende maectē
Dit zijn die geboorten des hemels eñ der aerde
als die gescapē waren/ter tijt/als God hemel eñ
aerde maecte/eer dzyewers eē spruyte opter aer=
dē was/oft yewers eenich cruyt optē velde wiesch
Wāt God de HEERE en had noch niet laten rege
nē opter aerdē/Noch daer en was geen mēsce die
tlant bouwē oft tuelē soude. Mer eē fonteyn ginc
B her op vander aerden/eñ maecte vochtich al tlant
Tob viij Eñ God die HEERE maecte den mensche van
b dē stof der aerdē/eñ blies hē int aensicht enē leuē
Sap x den adem/eñ also wert die mensce een leuēde siele
Ende God die HEERE plan[te]
Eden teghent oosten/ende sette d[aer]
in/die hi gemaect hadde.
Eñ God die HEERE liet op w[assen]
boomē lustich te aēsiē/eñ goet te etē/[eñ den boom]
des leuēs middē indē Lusthof/eñ dē boom des [ken]
nissen des goets eñ des quaets. Ende daer ghinc
vā Eden een riuiere wt om te beuerschen dē Lust
hof/ende wert aldaer gedeylt in vier hooftwaterē
Dat eerste hiet Pison/ende loopt al om tlandt van
Heuila/eñ aldaer vintmē gout/ende dat gout des
lāts is costelijc eñ daer vintmē Bedelliō/ende dē
edelē steen Schohā/Dat ander water heet Gihō/
dat vliet al om dat gantse Morenlandt/Dat derde
water heet Hydeckel/dat vliet oostwaert na Assy=
rien/Dat vierde water Euphrates
Ende God die HEERE nam dē mensce/eñ set
tede hē indē Lusthof Eden/dat hi dat tuelen eñ be
warē soude/Ende God de HEERE geboot dē mē
sche/ende seyde/vā alle boomē des Lusthofs suldi
eten/Maer vandē boom der kennissen des goets
ende des quaets en suldi niet eten/Wāt in wat da
ge ghi daer af eten sult/suldi den doot steruen
Eñ God die HEERE sprac/Tē is niet goet/dz
die mēsce alleē si/Ic wil hē eē hulpe makē die hem Ma
bistae. Als God die HEERE gemaect hadde van=
der aerdē alderlei dierē optē velde/eñ alderley vo=
gel onder dē hemel/bracht hise tot dē mēsche/dat
hi sage/hoe hise noemē soude/Wāt so die mensce
alderley leuēde sielē noemen soude/so soudē si heeten
Eñ die mēsce gaf eenen yegelikē vee/eñ vogel on
der dē hemel eñ die dierē optē velde sinē naē Mer
men vant den mēsche geen hulpe die hē bi stonde. eccle.
D Doe liet God de HEERE eenē vastē slaep vallē
mat. op den mensche/ende hi ontsliep/Eñ hi nam een
vā sinē ribben/ende sloot die stede toe met vleesch
ende God die HEERE maecte een wijf vā die rib=
be/die hi vanden mensche nam/ende brachtese tot
hē/Doen sprac die mensche/Dat was een been vā
minen beenē/ende vleesch van minen vleesche Mē
salse Maninne heeten/daer om/dat si vanden mā
gecomen is/Daer om sal een man sinē vader ende
moeder laten/ende aen sinen wiue hangen ende si
twee sullen sijn een vleesch/Ende si waren beyde
naect/die mensche ende sijn wijf/eñ si en schaemdē
hen niet

¶ Hoe dat die slange den mensche bedrooch/ende verma
ledijt wort/hoe Adam ende Eua tgebot brakē/ende daer
omme haer cruis van Gode ontfinghen ende wt den Pa
radise ghedreuen worden Dat .iij. Capittel

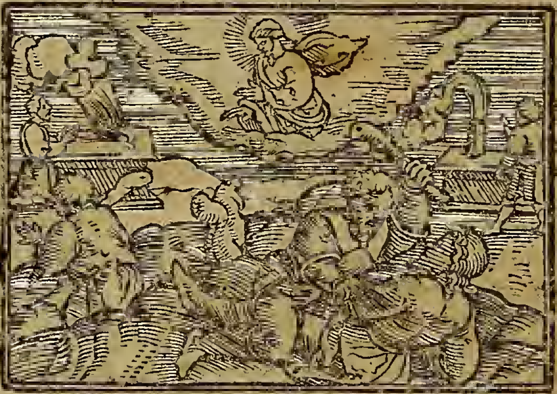


Ende die slange was listiger dan allē
dierē op aertrijcke die God die HE-
REE gemaect had/ eñ sprac tottē wy
ue/ Ja soude God geseit hebbē/ Ghi
ij co xi.a en sult niet etē van alderley boomē
indē Lusthoue? Doe sprac dat wijf totter slanghen
Wi etē vāden vruchtē der boomē des Lusthoofs
Mer vanden vruchtē des booms die midden indē
Lusthof is/ heeft God geseit/ En eetet daer niet af
en rueres ooc niet aen/ op dat ghi niet en sterft
Eñ die slange sprac tottē wijue/ Ghi en sult die
doot geensins steruen/ wāt God weet dat in wel
B kē dage/ dz ghi daer af etē sult/ so sullē v ogen geo
pēt wordē/ eñ sult sijn als God/ eñ wetē wat goet
eñ quaet is/ Eñ twijf aēsach dz diē boō goet eñ lu
stich was/ ō dair af te etē/ eñ lieflic te aēsiē/ dz enen
lustigē boō was/ wāt hise verclocte/ eñ si brac dye
vrucht af/ eñ adtse/ eñ si gaf harē man ooc daer af
eñ hi adt/ Doe werdē haer beyder ooghen geopēt
eñ bekendē dat si naect warē/ eñ vlochtē vijchbla
deren/ ende maecten hen eenen voorschoot
Eñ si hoorden die stēme Gods des HEREN
C wādelē indē Lusthof/ doē dē dach koel wordē was
eñ Adā borch hē mz sinē wiue vādē aēsichte Gods
des HEREN/ ouō die boomē indē Lusthoue/ Eñ
God die HERE riep Adā/ eñ seide tot hē/ Waer
sdi? Eñ hi sprac/ Jc hoorde v stēme indē Lusthoue
eñ vreesde mi ō dz ic naect was/ eñ daerō borchde
ic mi/ Dye HERE seyde/ wye heuet v geseyt/ dat
ghi naect zijt/ Hebdi niet getē vāden boom/ daer ic
v af geboot/ ghi en soudet niet daer af eten? Doen
sprac Adā/ dz wijf die ghi mi gegeuē hebt/ gaf my
vāden boom/ eñ ic adt/ Eñ God die HERE sprac
tottē wiue/ Waerom hebdi dz gedaē? Dat wijf āt
woorde/ die slange bedrooch mi ende ick adt
Eñ God die HERE sprac totter slangē/ Wāt
ghi dit gedaē hebt/ suldi sijn vuloect voor alle vee
eñ alle dierē optē velde/ ghi sult op uwē buyc gaen
eñ aerde etē al v leuē lāc/ Eñ ic sal vyātscap setten
tusscen v eñ den wiue/ eñ tusscē uwē sade eñ harē
sade/ Dit selue sal v dat hooft vertreden/ ende gyy
sult hem in die versenen bijten
Ende tottē wiue sprac hi/ Jck sal v vele catiuic
heden toeseynden/ als ghi groot sult gaē/ ghi sult
v kinderen in pijne baren/ Ende ghi sult wesen on
der des mās macht/ ende hi sal v here zijn
Eñ tot Adā seide hi/ Om dat ghi verhoort hebt
vws wijfs stēme/ eñ hebt getē vādē boom/ daer ick
v af geboot/ eñ seide/ Ghi en sult daer niet af eten
veruloect si die aerde om dinē wil/ mz arbeit suldi
v daer af generē/ al v leuē lanck/ doornē eñ diste-
lē sal si v dragē/ eñ ghi sult dat cruyt des velts eten
Jn sweete vws aensichts suldi v broot eten/ tot dat
ghi weō aerde wort/ daer ghi af gecomē zijt/ want
ghi sijt stof/ eñ sult weder tot stof werden.
Eñ Adam hiet zijn wijf Heua/ daerom dat si een
moeder is alō leuēder menscen/ eñ God dye HE-
RE maecte Adā eñ sinen wiue/ rockē vā vellē/ eñ
trocse hē aē/ Eñ God die HERE sprac/ Siet Adā
is gewordē als ōser eē/ eñ weet wz goet eñ quaet
is/ Mer nv dat hi niet wt en steke zijn hant/ eñ ooc
breke vāden boō des leuēs/ eñ ete/ eñ leue eewelic
God die HERE liet hē doen wt dē Lusthoue
Eden/ dz hi dat aertrijc soude bouwē daer hi af ge
comen was/ eñ dreef Adam wt/ Eñ stelde voor dē
Lusthoue Eden den Cherubim/ eñ eē blinckende
vierich swaert/ om te bewaren den wech totten
boom des leuens

¶ Hoe dat menscelike ghestachte vermenichfuldicht wort Adam eñ Eua in cain eñ Abel/ ende hoe Cain Abel sloech ende Cain vluchtede

Dat iiij Capittel

Ende Adā besliep zijn wijf Heua/ eñ heb xi.a
si ontfinc/ eñ baerde Kain/ eñ seyde/
Jc heb vercregen den man des HE
REN/ Eñ noch baerde si Habel sinē
broeder/ eñ Habel wert een schaep
herder/ ende Kain een ackerman
Eñ het gebuerde na zōmige dagē/ dz Kain dē
HERE offer brachte vādē vruchtē des velts/ eñ
Habel bracht ooc vāden eerstē geborenen ō scapē
eñ vā harē vettē/ Eñ de HERE aēsach tot Habel
eñ tot sinē offer/ Mer tot Kain eñ tot sinē offer en
hielt hi hē nz/ Doē wert Kai zeer grā/ eñ zijn gelaet
vāderde hē. Doē sprac de HERE tot Kain Wair
om vstoordt ghi v/ eñ waerō vandert hē v gelate?
ist nz also? Wairdi goet/ so waert eē offer/ en sidi nz
goet/ so sal die zōde liggē totter opēbaringen toe/
Mer laet hair bewegighe ondō v zijn/ eñ zijt ghi haer
heer/ Doe sprac Kain met sinen broeder Habel.



D Eñ tghebuerde/ doe si optē velde waren/ stont
Kain op tegē sinē broeō Habel/ eñ sloech hē doot/
Eñ die HERE seyde tot Kain Waer is v broeō
Habel? Eñ hi antwoorde/ Jc en weets niet/ sal ick
mijns broeders verwaerder zijn? Mer de HERE
sprac/ Wat hebdi gedaē? Die stēme vā vws broeōs
bloet roept tot mi vanō aerdē/ Nv daerō suldi ver
maledijt zijn opter aerdē/ die opgedaē heeft haren
muyl/ eñ v broeders bloet vā uwen handē ontfan
gen/ Als ghi den acker bouwē sult/ soo en sal hi v
zijn vermogen niet voort brenghen/ Ontstadich
ende vluchtich suldi zijn opter aerden
Kain seide tot den HEERE/ Mijn misdaet is
meerder/ dā dz si mi vergeuen wordē mach/ Siet
ghi drijft mi hedē wt dē lāde eñ ic sal mi voor uwe
aēsichte vbergē/ eñ moet ōstadich eñ vluchtich zijn
opter aerdē/ So salt mi vergaē/ dz soe wie mi vint
sal mi dootslaē/ Mer die HERE sprac tot hē Het
sal also zijn/ dat so wie Kain dootslaet/ dat sal seuē
fout gewrokē werden/ Eñ die HERE sette een
teekē aē Kain/ dat niemāt hē en versloege/ wie dz
hē vōde/ So gic Kāin vādē aēsichte des HEREN
eñ woōde int lāt Nod aē de side Edē tegē dē oostē
Eñ Kain besliep zijn wijf/ eñ si ontfinck eñ baer
de Hanoch/ Eñ hi stichte eē stat/ die noemde hy na

D syns soons naem Hanoch/Hanoch wan Irad/Irad wan Mahuiael/Mahuiael wan Methusael/Methusael wan Lemech

Lemech nā twee wiuē/die een hiet Ada/dāder Zilla Ēn Ada wan Jabal/vā hē quamē die in tentē woondē/ēn vee haddē/Ēn syn broeder hiet Jubal/vā hē quamē die met harpē ēn pipē omgingē

Dese Zilla wā ooc(te wetē)Tubalkain / dye wert een kūstenaer in alle meesterlike stuckē vā metael werc ēn vā yser Ēn Tubalkaīs suster hiet Naema

Ēn Lemech sprac tot sinē wiuē Ada ēn Zilla/Hoort mijn stemme Lemechs wiuē/Laet mȳ redē tot uwē ooren comen/Ic heb eenē man verslagen mi tot eender wondē/ēn eē iongelinck tot mijnder plagen/Kain sal seuenwerf ghewroken worden/mer Lemech seuenentseuentich weruen

Ēn Adā besliep noch sȳ wijf/ēn si baerde eenē sone/diē hiet si Seth/wāt God heeft mi(sprack si) eē ander zaet geset voor Habel/dē genen die Kain gedoot heeft/Ende Seth wan ooc eenen sone/ēn hiet hem Enos/Ter seluer tijt begonstmē den name des HEREN aen te roepen.

Jabal vāt dat snaren spel / ēn musike

Tubalkain vercste de mettē hamere smede hi vant de maniere ō iser ēn metael metten graefiser te werc. ken Naema vāt eerst die draperie wāt tot dier tijt

¶ Hier wort Adams gheslachte verhaelt/ende dat ouderdom der mannen van sinen geslachte tot Noe toe

Dat.v.Capittel.

Dit is dat boec vā des menscē geboorte ter tȳt doe God dē menschē schiep ēn maecte hē na die gelikenis Gods Hi schiepse een manneke ēn een vrouke/ēn gebenedidese/ēn hiet harē name mensche ter tȳt doen si gescapen werden

A toe so ge drupete mē nzijdā die velle ende die werelt had ghestaē.xi.c iaer / ēn xxxiende was voor

Ēn Adā was.C./ēn.xxx.iaer out/ēn wā eenē sone/die hē heel gelijc was/ēn hiet hē Seth/ēn leefde daer na achthondert iaer/ēn wan sonē ēn dochteren/Also dat sijn geheel ouderdom wert neghen hondert ēn dertich iaren/ende hi sterf

Seth was.C.ēn vijf iaer out/ēn wan Enos/ēn leefde daer na achthondert ende seuen iaer / ēn wan sonen ēn dochterē/dat alle sȳn dagen waren negenhondert ende twalef iaer ēn sterf

B Christ geboorte iiij M cc. ende xxix iaer

Enos was.xc.iaer out/ēn wā Kenā/ēn leefde daer na acht.C.ēn.xv.iaer/ēn wā sonē ēn dochterē dat al sijn dagē werdē.ix.C.ēn vijf iaer/ēn sterf

Kenā was.lxx.iaer out/ēn wan Mahalaleel/ēn leefde daer na achthondert/ēn.xl.iaer/ēn wan sonē ēn dochterē/dat al sijn ouderdom wert negen hondert ēn thien iaer/ende sterf

Mahalaleel was.lxv.iaer out/ēn wan Jared/ēn leefde daer na achthondert ende dertich iaer/ēn wan sonen ende dochterē/ dat alle sȳn ouderdom wert achthondert ēn.xcv.iaer/ende sterf

C Ecc.xliiij Heb.xi a

Jared was.C.ēn.lxij.iaer out/ēn wā Henoch ēn leefde daer na achthondert iaren/ēn wan sonen ēn dochteren/dat al sȳn ouderdom wert negēhondert.lxij.iaren/ende sterf

De werelt had gestaen M.C. xcij iaer ēn was voor Christ geboorte iiij m cccc xcvij iaren

Henoch was.lxv.iaer out/ēn wā Mathusalah ēn leyde eē godlic leuē drie.C.iaer daer na/ ēn wā sonē ēn dochterē/dz al sȳn ouderdō wert drie.C.ēn.lxv.iaer/ēn want hi goddelic leefde/ nam hem God weech/ēn hi en wert niet meer gesien.

Methusalah was.C.ēn.lxxxvij.iaer oudt/ende wā Lamech/ēn leefde daer na seuē/C/ende.lxxxij.iaer/ēn wan sonē ēn dochterē/dat al sijn ouderdō wert negenhondert iaer ende.lxix./ende sterf

Lamech was.C.ēn.lxxxij.iaer out/ēn wā eenē sone/ēn hiet hē Noah/ēn sprac die sal ons troosten in onsen wercke/ēn inder becommeringhen onser handē opter aerdē/die de HERE ōmaledijt had / Daer na leefde hi/cccc/ēn/xcv/iaer /ēn wā soonen ēn dochteren/dat al sijn ouderdom wert seuēhondert/ēn seuenentseuentich iaer/ende hi sterf

Sirac. iij.m. lvij.iaer voor Christus geboorte alsdewerelt ghestaē had m.vi.c xiiij.iaer

Noah was vijfhondert iaer out/ende wā Sem Ham/ende Japhet

¶ Hoe dat God om der menschen sonden wille die gehele werelt liet verghaen metten watere /wtgenomen Noe met hem achte/ende van allen dieren een paer / ende hoe hi die arcke maken soude

Dat.vi.Capittel.

A psal.xl ec.xviij

Als hē die menscen begonstē te ōmeeren opter aerdē ēn haddē opgevoet dochterē/Ēn sagē die kinder Gods na dē dochterē der mēscē/hoe schoon dz si warē/namē si te wiue/ die welcke si wildē/Doe sprac de HERE/Minen geest en sal niet altijt rechter sȳn onder den menscē/want si vleesch sȳn/Ick wil hem respȳt gheuen/c/ēn/xx/iaer

Het warē ooc in diē tȳdē tyrannē opter aerden Wāt na diē dz die kinderē Gods die dochterē der menscen besliepē/ēn kinderē wonnē/werden daer wt geweldige inder werelt /ēn vermaert de mannē

B ec.xliiij.

Mer doe die HERE sach/dat der menschen quaetheyt groot was opter aerden/ēn alle opset /ēn gedachtē haerē hertē alleē totten quade warē altijt so berouwet hē dat hi dē mēsce gemaect had opter aerdē/ēn bekōmerde hem in sȳ hert/ēn sprac/Ick wil die mēscē die ic gescapē heb/te niete doē vanē aerdē/Vandē menscē aen tot den beestē toe/ende tot dē gewormte/ende tot den vogelen onder den hemel/Want mi berout/dat ickse ghemaect heb/ Mer Noah vant genade voor den HERE

Dit is Noahs ghebroote/Noah was een recht vroom man/ēn sonder veranderinge/ēn leyde een godlic leuen tsinē tȳdē/ēn wā drie sonen/Sē/Ham Japhet/Mer die aerde was besmet voor dē oogē Gods/ēn vol quaetheden/Doen sach God opter aerden/ēn siet Sy was verdoruē/wādt alle vleesch had sinen wech verdoruen opter aerden

C

Doe sprac God tot Noah/Dat eynde van allē vleesch is gecomē voor mi/wāt de aerde is vol van haer der quaetheydē/ēn siet/ic wilse verderuen met der aerdē/Maect v een arcke van Dennē hout ēn maect cameren daer inne/ende vepectse met peck van binnen/ende van buyten/ēn maectse aldus

Drie hondert ellen sal die lenghte sȳn.L.ellen die wȳde/ēn.xxx.ellen die hoochte/Een venster suldy makē bouē int opperste/een elle groot sȳnde/Die duere suldi settē midden in haer side/Dat onderste deel suldi twee bi eē ende drie bi een maken

Wāt ic sal eē diluuie vā water latē comē opter aerdē/om te verderuen alle vleesce/daer een leuende adē in is onder den hemel al watter opter aerdē is sal vergaē/mer mz v wil ic een verbōt stellen/ēn ghi sult inder arckē gaē/met uwē sonē/met uwen wiue/ēn met uwer sonē wiuen/Ēn ghy sult inder arckē doen alderley dier van allē vleesche een paer mānckē ēn wijfkē/dz si leuēde bliuē mogē bi v Vā den voglē na haer der aert/vandē veesten na sȳn der aert/ēn vā alderley gewormte opter aerdē nae

D

De werelt had gestaē ij.m.cc.xlij.a. eñ was voor Christ geboorte ij.m.viij.c.eñ xx.iaer.

sÿnder aert. Van elcken sal een paer tot v ingaen/
op dat si leuende bliuen/ Eñ ghi sult alderley spÿ-
se nemen diemē eedt/eñ ghi sultse bi v vergaderen
dat si v eñ hen wesen tot spÿsen / ende Noah dedet
alle wat hem God geboot

¶Hoe Noe mettē sinen in die arcke ghinc/ende hoe God dat water ouer alle dat aertrijc liet comen

Dat vij Capittel



A Ende de HEERE sprac tot Noah/
gaet inder arckē / ghi eñ alle v huys
wāt v heb ick rechtueerdich ghesien
voor mi in deser tÿt. vā allē suyuerē
beestē neēt met v/seuē eñ seuen/dat
mannekē eñ zÿn wÿfken/eñ vāden onsuyuerē bee
sten een paer dat mannekē eñ zÿ wÿfkē/desgelÿc
vanden vogelē onder den hemel/seuē eñ seuen/dz
B mānekē eñ zÿn wÿfkē/op dattet zaet leuendich bli
Matth ue op dat heele aertrÿc/Wāt noch na.vij.dagē sal
xxiiij.b. ic latē regenen opter aerdē.xl.dagē/ eñ.xl.nachtē
eñ vderuen al dat wesen heeft/vāder aerdē/dat ic
gemaeect heb

Eñ Noah dedet al dat hē dye HEERE geboot
Noah was ses.C.iaer out/doē dwater ō diluuien
opter aerdē quā /Eñ hi ginc in darcke mz zÿn soo
nē/om de waterē der diluuiē/Vādē suuerē beesten
eñ vāden onsuyuerē/vāden vogelen. eñ vā alle ge
wormte der aerdē gingē tot hē bi parē inō arcken
mānneken eñ wÿfkē/so hē die HEERE gebodē had

Eñ doe die seuē dagē geledē warē/ quā dwater
der diluuiē opter aerdē/ In desen seshonderstē iae
re des ouderdōs Noah/dē.xvij.dage des tweedē
maents/dats dē dach/doē brakē op alle die fontei
nē des grootē afgrōts/eñ het dedē haer op dye vē
sterē des hemels / eñ het quā eenē reegē opter aer
den veertich daghen ende veertich nachten

Effen indē seluē dage ghinc Noah inder arckē
met Sem/Ham/eñ Japhet/sinē sonē /eñ met sinē
wiue/eñ mz zÿnō sonē drie wiuē/ ooc alderlei dier
nae zÿnre aert/alderley beeste nae haerder aert /al
derley gewormte dat opter aerdē cruypt nae zÿnōr
aert/eñ alderley geuogelte na zÿnder aert /al wat
vliegen conde/eñ al wat voeten hadde/ dat ghinck
tot Noah inder arckē bi parē vā allē vleesche/daer
eē leuēdige gheest in was / eñ dz warē mannekēs
eñ wÿfkens/vā alderley vleesche /eñ gingē
daer in / alsoo Godt hen ghebodē hadde/
Eñ de HEERE beslootse daer in vā buiten

Doe quā die diluuie .xl. dagē lanc opter
aerdē/eñ die waterē wiessen /eñ hieuen dye
arcke op eñ droegēse op bouē der aerdē al-
so nā dat water de ouerhādt/eñ wiesch zeer
opter aerden/alsoo dat die arcke op dat wa
ter dreef/Eñ twater werdt machtich/ende
wiesch so seer opter aerden/dat alle hooghe
berghen onder alle den hemel bedect werdē
Vÿfthiē ellē hooch ginc dat water ouer dye
berghen die bedect werden

Doe ghinck alle vleesch onder dat opter
aerdē crupt / van voghelen / van beesten/ D
van dierē /eñ al wat hē ruert opter aerden/
eñ alle menschen/eñ al wat eenen leuenden
adem hadde opt drooghe/dat sterf

Also verginct al wat opter aerdē was/
vāden menschen aen totten beesten toe/ooc Sap.x.
dat gewormte/eñ die vogelen onder den he
mel. dat verghinck al vander aerden/alleen
Noah bleef daer ouer / eñ wat ter met hē in
der arcken was/ende dat water stont opter
aerden hondert ende vÿftich daghen

¶Hoe dat water ophielt/ende Noe wt die arcke ginc/ende Gode offerde /ende God beloofde niet meer die werelt metten watere te bederuen/ende dat den zaettijt /oost/coude/hitte/somer/winter nacht / ende dach / niet rusten en sullen tot des werelts eynde

Dat.viij.Capittel

Gōd ghedachte Noah/ende alle dierē/eñ A
alle beesten/die met hē inder arcken wa
ren/ eñ liet wint opter aerden comē/eñ
die wateren vielē/ ende die fonteinen des afgrōts
werden verstopt/ met den vensteren des hemels/
eñ die reghen des hemels wert verbodē /ende dat
water verliep vander aerdē/ eñ minderde nae.C.
ende.L.daghen/ Ende optē xxvij.daghe des.vij. B
maēts quā de arcke neder op tgeberchte Ararat/
twater minderde voort aen / eñ minderde tot op
die.x.maēt/ Tē eerstē dage des tiendē maēts sach
men die toppē vādenbergen/ Nae.xl.dagē dede
Noah die venster der arckē op/die hi gemaect had
eñ liet eenē rauen wt vliegen /dye vlooch wt/ende
quā niet weder / also lange tot dat water ōdrooch
de opter aerdē/ Daer nae liet hi een duue vā hē wt
vliegen/op dat hi wiste /oft dat water geuallē wa
re opter aerdē/eñ doe die duue niet en vāt dair ha
rē voet op gerustē cōste /so quā si weder tot hē inō
arckē/wāt twater was noch opt heel aertrÿc/doe
stack hi die hāt wt/eñ nāse weō tot hē inō arcken.

Eñ doe heeft hi noch ander seuē dagen ghebeyt/
eñ hi liet noch een ander duue vliegē wter arcken
die quā tot hē te vespertÿt/eñ het/ eē olÿfblat had

ſt afgebꝛoken/eñ bꝛoecht in harẽ beck. Doen ver-
ſtont Noah dat dwater geuallẽ was opter aerden/
Maer hi beyde noch ſeuẽ dagẽ/eñ liet een duue wt
a vliegen/die en quam niet weder tot hem
Inde.vi.C.eñ eenẽ iaere des ouderdoms Noah
ten eerſten daghe der eerſter maent/ verdꝛoochde
dat water opter aerden. Doen dede Noah dat dac
vander arcken/ende ſach dat alle die aerde dꝛooch
was/Alſoo wert die aerde geheel dꝛooghe den ſe-
uenentwintichen dage der tweeder maent.
Doe ſpꝛac God tot Noah/eñ ſeide ghaet wt der
arcken ghi eñ v wijf/v ſonẽ/eñ uwer ſonen wiuen
met v. Alderley dier dz by v is van alderley vleeſch
van vogelẽ/vã beeſtẽ/eñ alderley gewoꝛmte/dz op
ter aerdẽ cruypt/dat gae met v wt/eñ waſt opter
aerdẽ/eñ zijt vꝛuchtbaer/eñ vermeert v opter aer-
den. Alſo ghinc Noah wt met ſinen ſonẽ/met ſinẽ
wiue eñ ſijnder ſonen wiuen/ooc alderley dier ende
ghewoꝛmte/alderley vogel/eñ al wat opter aerdẽ
b cruypt/dat ginck wter arcken/een yegelijc tot ſinẽ
ghelijcken
Eñ Noah maecte dẽ HEERE eenẽ outaer/ende
nam van alderley vee/eñ vã alderley reyne gheuo-
gelte/eñ offerde bꝛantoffer op den outaer/eñ dye
HEERE rooch den lieflijken rueck/ende ſpꝛack in
ſijn herte. Ic en wil daer de niet meer voꝛtaen ver
maledien om der menſchen wille/wãt des menſcẽ
opſet des hertẽ is quaet vã jongher ioncheit aẽ/Eñ
ic wil voꝛtaen niet meer ſlaẽ alle datter leeft/ghe
lijc ic gedaen heb/Alſo lange als die aerde ſtaet/en
ſal niet ophouden/zayen/ende den oogſt/coude/eñ
hitte/ſomer ende winter/dach ende nacht

¶Hoe dat God Noe ſeghende ende ſine ſonen/ ende met hem een verbont maecte/ende beueſtichde den houwelijks ſtaet/Trechte des wereltlijken ſwaerts/eñ den reghenboge tot een tecken des verbont

Dat.ix.Capittel

a Ende God gebenedijde Noah/eñ zijn
ſonẽ/eñ ſpꝛac/zijt vꝛuchtbaer/eñ ver
meerdert v/eñ veruult de aerde. Eñ
v vreeſe eñ anxt ſi op alle dierẽ d' aer-
dẽ op alle vogelẽ onder dẽ hemel/eñ
op al datter opter aerden cruypt/eñ alle viſſcẽ der
zee zijn in dijn hant geleuert. Al wat hẽ ruert ende
datter leeft/dz ſi v ſpijſe ghelijc groene crupt heb ict
v al gegeuẽ. Dat wtghenomen/en eedt dat vleeſch
met dẽ bloede niet/daer die ſiel in is/ wãt ick wil v
bloet daer v ſiele in is/vã allen dieren handẽ eyſſcẽ
eñ wil des menſcen ſiele bereyſſcẽ van des menſcẽ
handen eens yegelics ſiele van des anders handen
So wie des menſchen bloet ſtoꝛt/diens bloet
ſal ooc doꝛ menſchen geſtoꝛt woꝛden/wãt God
heeft dẽ mẽſch na zijn beelt gemaect/weeſt vꝛucht
Math. baer/eñ vermeerdert/ende genert v opter aerdẽ
xxvi.e. dat uwer vele daer op woꝛden
dz weer Noch ſpꝛac God tot Noah/eñ tot ſijn ſonẽ mz
B hẽ/Siet/ic ſette mijn verbont met v lieden/eñ met
lic ſweert uwen zade/eñ met v/eñ met alle leuẽde dierẽ bi v
let God vã vogelẽ/tot vee/eñ tot alle dierẽ der aerdẽ/by v
dier in. eñ al dz wter arckẽ gegaẽ is/ſoo wat dier dat ſi op
ter aerdẽ/Eñ ſtelle mijn vbont met v/dz voꝛt aen
niet meer alle vleeſche verdoꝛuẽ en ſal woꝛdẽ met
ten water der diluuien/eñ en ſal voꝛt aen gheen
diluuie meer comen/die de aerde verderue
Eñ God ſpꝛac/dat is dat teekẽ mijns verbõts
dat ic ghemaect heb tuſſcen mi eñ v/eñ alle leuẽdẽ
dierẽ mz v/ voꝛt meer eeuwelic. Minẽ boge heb
ic geſet inde wolckẽ/die ſal dz teekẽ zijn mijns ver-
bonts tuſſcen mi ende der aerden/Eñ als ic dẽ he
mel ſal hebbẽ ouer togẽ met wolckẽ/ſo ſal mẽ mi
nẽ boge ſien indẽ wolckẽ/eñ dan ſal ic ghedachtich
weſen mijns verbonts/tuſſcen mi eñ v/eñ alle le-
uende dierẽ/in alderley/vleeſch dat nz meer voꝛt
aen eenige diluuie come/die alle vleeſch verderue
Daerom ſal minẽ boge in die wolcke zijn dat ic hẽ
aenſie/eñ gedẽcke aen dat eewige verbont tuſſcen
God eñ alle leuẽden dieren/in allen vleeſche/ dat
opter aerdẽ is/Dit ſelue ſeyde God ooc tot Noah
dit ſal ſijn dat teeken des verbonts dat ic ghedaen
heb tuſſchen mi eñ alle vleeſche opter aerden
Die ſonẽ Noah die wter arcken ghinghen zijn c
deſe/Sem/Ham/Japhet/Mer Ham is die vader
Canaan/dit ſijn dye drie ſoonen Noah/van/deſen
wert alle lant beſeten.
Ende Noah begonſte ende wert een ackerman
ende plantede den wijngaert/ende doe hi den wijn
dranck/wert hi dꝛoncken/ende lach inder tenten
ontdect/Als nv Ham Canaãs vader ſijns vaders Jeſa.l.
manlicheidt ſach/ſeyde hijt beyde ſinen bꝛoederen Matt
daer buyten/Doe namen Sem ende Japhet haer xxij.c.
cleederen/ende leydenſe op haer der beyder ſchou
deren ende ſi gingen eerſelinx daer toe/eñ decten
haers vaders manlicheit toe/ende ſi keerden haer
aenſichte/op dat ſi haers vaders manlicheydt nyet
en ſagen



Als Noah ontwaecte van ſinẽ wine/ende ver-
nam wat hem ſine ioncſte ſone ghedaen hadde/ſoe D
ſeyde hy
Vermaledijt ſi Canaan/eñ ſi een knecht alder
knechten/ſijnder bꝛoederẽ/ende noch ſeyde hi/ge-
looft ſi God die HEERE Sems/eñ Canaan ſi zijn
knecht/God breyde Japhet wt/ende laet hẽ woo-
nẽ in Sems wooningen/eñ Canaan ſi zijn knecht
Noah leefde na der diluuien drie hondert ende
vijftich iaer/dat alle ſijn geheel ouderdom wert ne
genhondert ende vijftich iaer/ ende hi ſterf.

¶Vanden gheſlachten die vanden kinderen Noe quamen ende wat lant dat een yeghelijc in nam ende beſadt.

Dat.x.Capittel.

Dit is de geboozte der kinderẽ Noah
Sem/Ham/Japhet/eñ ſi woonẽ ki
deren na der diluuien / Die kinderen A
Japhet ſijn deſe/ Gomer/Magog/
Madai/Jauan/Tubal/ Meſech/eñ
Tiras. Met die kinderẽ van Gomer ſijn deſe
Aſcenas/Riphat/ende Thogarma. Dye kinderen

van Jauan zijn dese/Elisa/Tharsis/ Kithim/ende
Dodanim /van desen zijn wtgebreyt die eylanden
der Heydenen/in haren lantschappē/elck nae haer
der spraken/geslachten ende lieden

Die kinderē vā Ham zijn dese/Chus /Mizraim
Phut/eñ Canaā/Der Chus kinderē zijn dese/Se
ba/Heuila/Sabtha/Reyma eñ Sabthecha / Der
die kinderē vā Reyma zijn dese / Scheba eñ Dedam

Der/Chus wā Nimrod/Die begonste een ge
weldich here te zijn opter aerdē/eñ was eē gewel
B dich iager voor dē HEERE/Daer wt coemt dat ge
meyn seggē/dz is eē geweldich iager voor dē HE
RE gelijc Nimrod, Tbegin zijns rijcs was Babel
Erech/Acud/eñ Calne int lant Sinear/Vā diē lā
de is dair na comē Assur/eñ stichte Niniue/eñ der
stadt stratē/eñ Calah/dair toe Ressem tusscē Nini
pa.i.a ue eñ Calah/Dits eē grote stat/Mizraim wā Lu-
dim/Enamim/Leabim/Naphtutim/ Pathrusim
eñ Kasluhim/Vā die zijn comē die Philistē eñ Cap
thorim. Eñ Canaā wan/Zidō sinē eerstē sone/eñ
Heth/Jebusi/Emori/Girgosi/Hiui/Arcki/Sini
Aruadi /Zemari/eñ Hamathi/daer wt zijn gespro
tē de geslachtē d Cananitē / eñ hare palē warē vā
Zidō aen/door Gerar /tot Gaza toe/tot datmen
coemt te Sodoma/Gomorra/ Adama/Zeboim
eñ tot Lasa/Dit zijn die kinderē Ham in harē ghe-
slachtē/sprakē/landen/eñ lieden. Sem die broeder
C Japheth die grootste/wan ooc kinderen/die eē va
der is alder kinderē vā Eber/eñ dit zijn sine kinde
rē Elā/Assur/Arphachsad/Lud/ eñ Arā Die kin-
derē Arā sijn dese/Vz/Hul /Gether/ eñ Mas. Ar
phachsad wā Salah/ Salah/wā Eber/Eber wā.ij
sonē/Deē hiet Peleg daerō dz zijnē tijt die werelt
gedeilt wert/zijn broedē hiet Jaketā /Eñ Jaketam
wā Ammodad/Saleph/Hazarmaueth / Jarah/
Hodorā/Vsal/Dikela/Obal/Abimael/Seba/O-
phir/Heuila/eñ Jobab/dat sijn alle kinderē vā Ja
ketam/Eñ haer woninge was van Mesa aen tot
datmē coēt te Sephara/aen den berch tegēt oostē
dz sijn die kinderē vā Sem in harē geslachtē/spra-
kē/landē eñ liedē/Dat sijn nv die geslachtē der kin
derē Noach in harē geslachtē eñ liedē/Van diē sijn
gesproten die lieden opter aerden na der diluuien

¶ Vanden thoorn van Babilonien/zijn timmeragie/ende
destructie

Dat xi Capittel

Maer alle die werelt had eēderley tale
ende sprake / Doen si nv reysden ten
oosten waert / vondē si een pleyn int
lant Sinear/eñ woondē aldaer/ende
sprakē met malcanderē/Wel op laet
ons kareelē makē eñ backē/ Eñ si namen kareelē
tot steenē/eñ lijm tot moortele/eñ seidē/Laet ons
een stadt eñ thooren maken/wiēs opperste aendē
hemel reyckē/dat wi ons eenē naem maken /wāt
wi sullē misschien verdreuē wordē in allen landen.

Doe quam de HEERE neder dat hi sage die ste
de/eñ thoren/die der menschen kinderen stichten/
Eñ die HEERE sprac/Siet/het is eenderley volc/
eñ sprake onder hen allen / eñ hebbē dat begōst te
doen/si en sullen niet aflatē van alle dat si voor ge
B nomen hebben te doē/ Wel op/Laet ons neder da
len/ende haer sprake aldaer verwerrē /dat die een
des anderen sprake niet en verstac

Also verstroeyde se die HEERE van daer in al-

A
...it was
M.
ccc.eñ
.iaren
voor
Cristus
gheboor
Die
werelt
had ghe
staen twe
duysent
ccc/ eñ
iij. iaer



len landen/dat si ophielden die stadt te timmeren/
daer af heet haren naem Babel / om dat die HE-
RE aldaer verwerret heeft alder landen sprake/ A
ende heeftse van daer in allen landen verstroeyt.

Dit sijn Sem gheslachten/ Sem was hondert
iaer oudt/ende wan Arphachsad/twee iaer nader
diluuien/ ende leefde daer na vijfhondert iaer/ en-
de wan sonen ende dochteren

Arphachsad was.xxxv.iaer out/eñ wā Salah
eñ leefde daer na.ccc.eñ drie iaer /ende wan sonē
ende dochteren

Salah was dertich iaer out/eñ wan Eber / eñ
leefde daer na.ccc.eñ drie iaer/ende wā sonen en
de dochteren

Eber was vierendertich iaer out /eñ wan Pe
leg/eñ leefde daer nae.ccc.eñ dertich iaer / eñ wan
sonen ende dochteren

Peleg was dertich iaer out /ende wan Regu/
ende leefde daer na twee hondert eñ negen iaer eñ
wan sonen ende dochteren

Regu was tweendertich iaer oudt / ende wan
Serug /eñ leefde daer na tweehondert ende seuē
iaer/eñ wan sonen ende dochteren

Seruh was dertich iaer out/eñ wan Nahor eñ
leefde daer na.cc.iaer/eñ wan sonen eñ dochteren
Nahor was negēentwintich iaer out/ eñ wā Tha
rah/eñ leefde daer na hondert ende negenthien ia
ren/ende wan sonen ende dochteren

Tharah was tseuentich iaer out / ende wan A
bram/Nahor eñ Haram

Dit sijn die gebooften Tharah / Tharah wan
Abraham/Nahor ende Haran / Maer Haran wā
Lot/Haran sterf voor sinē vader Tharah / in zijns
vaders lant te Vr in Caldeē/Ende Abram eñ Na
hor namen wiuen/Abrams wijf hiet Sarai ende
Nahors wijf Milca Harans dochtere/welcke Ha
ram die vader was van Milca ende Jisca / Maer
Sarai was onuruchtbaer/ eñ en hadde geen kint

Doen nam Tharah sinen soon Abram eñ Lot
zijns soons Harans sone / ende Sarai zijns soons
Abrams wijf/ende hi voerdese vā Vr /wt Caldeē
dat si in dat lant Canaan soudē gaen/ ende si quā
men te Haran/eñ si woonden aldaer /Ende Tha
rah werdt twee hondert ende vijf iaer oudt / ende
sterf in Haran

Als A-
bram wert
geboorē
voor cri
stus ghe
boorte ij
m.iaerē
als dye
werelt
gestaen
hadm.m
c.eñ ach
tentach
tentich
iaren
Ninus
deerste
coninck
D
vā Assy
riē was
dye eer-
ste die
buten si
nē lādē
tooch eñ
ander na
tiē be
street/hi
bracht
ghebeel
Asiē on
der hem

¶ Hoe dat God Abrahame beual wt zijn lant te reysen
ende hem een belofte gaf /ende als Abraham in Egipten
quam/wert hem zijn huysvrouwe ghenomen/ende weder
omme ghegheuen/door Gods beuele

Dat xij Capittel

A Ende die HEERE sprack tot Abram
Ac vij a Ghaet wt ws vaders lant/eñ van v
maechscappē/eñ wt ws vader huys/
in een lant dat ic v thoonen sal/eñ ick
sal v tot enē grotē volcke maken/Eñ
ic sal v gebenedien/ende ic sal uwen naem groot ma
ken/Eñ ghi sult eē gebenedidinge zijn/Ic salse ge-
benedien die v gebenedien/ende veruloecken die v
veruloeckē/ende in v sullen gebenedijt wordē alle
geslachten der aerden

Doe ginc Abram wt/alsoot hē die HEERE be
B uolē hadde/ende Lot tooch met hem/Abram was
ac.iij.b. lxxv.iaer oudt/doe hi wt Haran tooch. Alsoo nam
He.xi.b Abram zijn wijf Zarai/eñ Lot zijns broeders soon
met alle haerder hauen die si gewonnen haddē/eñ
sielē die si geuoet hadden/in Haran/eñ reysden wt
na dat lant Canaan/Ende als si in dat selue lāt co-
men waren/doorleet hi door dat landt totter stadt
Sorast- van Sichim/ende totten dale More/Want te dien
tes tijt woonden daer Cananiten int lant
was i de Doen openbaerde die HEERE Abram/ende
sen tijdē sprac/uwen zade sal ic dit lant geuen/Eñ hi stichte
by tocch aldaer den HEERE eenē outaer/die hē openbaer
so haest de/Daer na ginc hi van daer aen eenē berghe/die
als hi ter lach teghen den oosten der stadt BethEl/eñ sloech
werelt aldaer zijn tenten op/dat hi BethEl ten westen eñ
quam hi Ai ten oosten hadde/eñ maecte dē HEERE aldaer
wāt hi al eenen outaer/ende aenriep den name des HEE-
der eer- REN/Daer nae troc Abram voordere/eñ tooch
ste diccō zuytwaert/Eñ in dat lant quam eenen dieren tijt/
ste vā Ni Doe trock Abram af in Egiptē/dat hi hē daer ont
gromā- houden mochte als een vreemt man/want dē dierē
tien. tijt was zeer machtich indē lande/Eñ doe hi na by
C Egipten quā/seyde hi tot sinen wiue Sarai/Siet/
ick weet/dat ghi een schoon wijf van aensichte zijt
als v nv die van Egiptē sullen sien/so sullen si seg
gen siet/dat is zijn wijf/eñ sullen mi doodē eñ v be
houden/Daerom bidde ic v/segt doch dat ghi mijn
suster zijdt/om dat my dies te badt sy/om uwen
wille/ende mijn ziele leuendich blijue om uwen
wille

Als hi nv in Egipten quam/saghen die Egip-
tenaren dat wijf/dat si zeer schoon was/ende Pha
Nin⁹ ti- raos opperste saghense/ende prijsdense voor hem
mert die Doe wert si in Pharaos huys gebracht/Ende het
groote ghinck Abram wel om harē wille/Ende hi had sca
stat van pen/runderen/ezelen/knechten/maechden/ezelin
Niniuē nen/ende kemelen
haer be- Maer die HEERE plaechde Pharao met gro-
grijp dz te plaghen/eñ zijn huys/om Sarai Abrams wijfs
was.xl. wille/Doe riep Pharao Abram tot hem/eñ seyde
milē eñ Waer om hebdi mi dat gedaen? waeromme en sei
hadde. di mi niet dattet v wijf was? waer om seidi dan dat
M ende tet v suster was? daer om dat icse mi tot eenē wiue
cccc. to nam/Ende nv siet/daer is v wijf/neemt v wijf/en
rens. de gaet wech/Ende Pharao geboot zijnder macht
van Abram/dat si hem leyden souden/hem eñ sijn
wijf/ende alle dat hi hadde

¶ Hoe Abraham dat landt deelde met sinen broeder Lot/ende hoe hi die belofte ontfinck van Godt dat hi eñ zijn saet dat lant souden ontfanghen/ende besitten inder ewicheyt/

Dat.xiij.Capittel

Alsoo trock Abram opwaert wt Egip
ten/met sinē wiue/ende met alle dat
hi hadde/ende Lot oock met hem/ten
zuyden waert/Maer Abram was A
wel gheladen met vee/siluer/eñ gout
ende trock voort aen/van tzuydē tot BethEl/aen
die stede daer eerstwerf zijn wooninghe was/tus-
schen BethEl/ende Ai/in die selue plaetse/daer hi
te voren den outaer ghemaect had/Ende hi aēriep
aldaer den naem des HEEREN

Lot die met Abram trock/die had oock schapē
ende runderen/ende tentē/Eñ dat lant en mochts
niet verdraghen/dat si beyde by malcanderē woon
den/want haer haue was so vele/datse met malcā-
deren niet en consten woonē/ende daerom wasser
altooos twist tusschen den harderen des vees van
Abram/ende tusschen den harderen van Lots vee
ende tot dien tijden woonden int landt oock Cana B
niten ende Pheresiten Ie.xlvi.
Doen seyde Abram tot Lot/En laet gheenen
twist wesen tusschen mi ende v/ende tusschen mi-
nen ende uwe herderen/wāt wi sijn gebroeders/
en staet v niet alle tlant opē? Scheyt v vā mi/Wil
di ter slincker/soo wil ick ter rechter/oft wildi ter
rechter/soo wil ic ter slincker/Doe hief Lot zijn oo
ghen op/ende omsach alle die palen vander Iorda
nen/Wandt eer dat God Sodoma ende Gomor-
ra verderf/waren si rijck van water/tot datmen
te Zoar coemt/ghelijck Gods paradijs/ende ghe
lijck als Egipten lant

Alsoo coos Lot al die palen aen die Iordane/eñ
tooch teghen dat oosten/Alsoo scheyde hem die een C
broeder vanden/anderen/dat Abram woonde int
landt Canaan/ende lot inden steden vanden seluē
deelen/ende stelde zijn woninge te Sodoma/Mer
die lieden van Sodoma waren erch/ende sondich
den zeer teghen den HEERE

Als hem nv Lot van Abram ghescheyden had/
sprack die HEERE tot Abram/Heft v oogen op
ende siet van deser stedē aen daer ghi woont/noort D
waert zuytwaert/oostwaert/eñ westwaert want
al dat lant/dat ghi siet/sal ick v geuen/eñ uwen za
de eewelic/eñ sal uwe saet maken ghelijc den stof dē
aerden/Can een mensce stof der aerden ghetellen/
die sal v zaet ooc tellē/daerō staet op/eñ treet door
dat lant/in die lengde eñ breyde/wandt ick wilt v
gheuen

Dus hief Abram sijn tentē op/ende quam wo
nen int dal Mamre/dat te Hebron is/ende timmer
de daer den HEERE eenen outaer

¶ Hoe dat Lot gheuanghen wort/ende Abraham hem ver lost/ende Melchisedech broot ende wijn bracht Abrahame/ende seghende den seluen

Dat.xiiij.Capittel

In dien tijde gesciede/dat die coninc
Amraphel van Sinear/Arioch dye A
coninc van Ellazar/Kardorlaomor
coninck van Elan/ende Thideal co-
ninc der Heydenen/dat si streedē met
Bera den coninc vā Sodoma/ende met Birsa dē
coninck van Gomorra/ende met Sineab den co-
ninc vā Adama/eñ met Senebir dē coninc vā Ze-
boim/eñ met dē coninc vā Bela die Zoar heet De
se quamen al te samē in dat breede dal/daer nv dye
soute zee is/wāt si warē.xij.iaer onder den coninc
Kedorlaomor geweest/eñ inden.xiij.iaer waren si

hem af gheuallen

Daerom quā Kedorlaomor/ eñ die coningē die met hem waren/ inden .xiiij. iare/ eñ ſloeghen dye Rueſen te Aſtarot/ Karnaim eñ Suſim/ te ham/ eñ die Emim inden velden Kiriathaim/ eñ die Horitē

B op haren gheberchte Seir/ tot aen dat breet veldt Pharā/ welc aē die woeſtine ſtoot/ Daer na keerdē ſi wederō/ eñ quamē aē des gerechts fontein/ dz is Kades/ eñ ſloegē dat heele lāt der Amalekitē/ ooc die Amoriten/ die te Hazezon Thamar woonden.

Doe trockē wt de coningē vā Sodoma eñ Gomorra/ vā Adama vā Zeboim eñ die coninc vā Bela/ die Zoar hiet/ eñ ſi ſteldē hen ten ſtride/ int breede dal tegē Kedorlaomor/ dē coninc vā Elā eñ tegē Thideal/ dē coninc der Heydenē/ eñ Amraphel dē conic vā Sinear/ eñ Arioth dē conic vā Ellazar iiij. coningē tegen .v. eñ dat breede dal had veel ſlym grachten

Mer die conic vā Sodoma eñ vā Gomorra wert dē daer geſlagē int vluchtē eñ neder geleyt/ eñ wat ter ouer bleef/ dat vloot op dat gheberchte/ Doen namē ſi alle die haue te Sodoma eñ te Gomorra

C eñ al dat der ſpiſen toebehoort/ eñ trockē van daer eñ ſi namen ooc met hē Lot Abrahams broeders ſone/ eñ zijn goet wāt hi woonde te Sodoma/ eñ ſi trocken van daer

Doen quam daer een die ontloopen was/ eñ ſeidet Abrā den buten māne/ die daer woonde in dz dal Mare/ der Amoritē/ die welck een broeder Eſcol eñ Aner was/ deſe warē met Abrā in eē verbōt

Als nv Abrā hoorde dat zijn broeder geuangen was/ wapende hi zijn eygē knechtē drye hondert eñ xviij. in ſinen huiſe geboren/ eñ iaechde haer na tot Dan/ eñ deylde hē/ eñ viel ſnachts op hen met ſinē knechten/ eñ ſloechſe eñ iaechdeſe tot Hoba/ die ter

D ſlincker ſiden der ſtadt Damaſcos leyt/ eñ bracht al die haue weder/ daer toe ooc Lot ſinē broeder met zijnder hauen/ ooc die wiuen ende dat volc.

Als hi weder quā vādē ſlage des Kedorlaomor eñ der coningē die met hem warē/ ginc hē tegē die conic vā Sodoma/ in dat velt dat Sconincx dal hiete. Mer Melchizedech die coninc vā Salē/ bracht broot eñ wijn voort/ Eñ hi was eē prieſter Gods des alderhoochſtē Eñ gebenedide hē eñ ſprac Abrā zijt gebenedijt dē alderhoochſtē God/ die hemel eñ aerde beſidt/ eñ gelooft ſi God die alderhoochſte/ die v viandē in v hant beſloten heeft/ Eñ dien gaf Abram de thiende van al den buete.

Doen ſprac die coninc vā Sodoma tot Abram/ geeft mi die ſielen/ de haue behout di/ Maer Abrā ſprac tot dē coninc vā Sodoma/ Jc heffe op mijn hāden tot dē HEERE dē alderhoochſten God/ die hemel eñ aerde beſit dz ic vā alle dat v is nz eenē draet noch eenē ſchoenriē/ nemē en ſal/ dat ghi nz en ſegt/ ghi hebt Abrā rijc gemaect/ wtgenomē/ dz die iongers vteert hebbē/ eñ die mānē Aner/ Eſcol eñ Marre/ die met mi getogē zijn/ laet die haer deel nemē

Hoe dat Abraham ten derden male die beloefte ontfinc dat hem God dat lant ghaf/ ende hem voorſeide dat zijn ſaet in een vreemt lant dienen ſoude/ ende wederomme verloſt worden

B

Dat xv Capittel

ALs deſe dingē dus geledē waren/ ghebuerdet dat tot Abram gedaen wert dwoort des HEERE in een viſioen ſeggēde. Vreeſt niet Abrā/ ic ben uwē ſcilt eñ uwe zeer grootē loon. Maer Abrā ſprac HEERE HEERE wat wildi mi geuē? Jc gae ſonder kinderē/ Eñ mijn huyſknecht heeft enē ſone/ deſe Eleazar van Damaſco/ Eñ Abrā ſprac noch/ mi en hebdi geene ſaet gegeuē/ eñ ſiet die ſone mijns gheſins ſal mijn erfgename zijn

Eñ ſiet dat woort des HEERE ſprack met hē hi en ſal niet uwe erfgenaē zijn/ mer die vā uwen lichaē come ſal/ die ſal v erfgenaē zijn/ Eñ hi hiet hē wtgaē/ eñ ſeyde Siet dē hemel/ eñ telt die ſterrē cō diſe tellen/ eñ ſeyde tot hē/ alſo ſal v ſaet werdē

Abrā geloofde dē HEERE/ eñ dat wert hē tot gerechticheit gereckēt/ Eñ hi ſprac tot hem/ Jck ben die HEERE die v van Vr wt Caldea geleit heb/ dat ic v dit lāt te beſittē geue. Abrā ſprac/ HEERE HEERE waer aē ſal ict weten/ dat ict beſittē ſal Eñ de HEERE antwoorde hem/ Neemt eē drie iarige koe/ eñ eē drie iarige geyte/ eñ eenē drie iarigen ram/ eñ een tortelduue/ eñ een ionge duue/ Eñ hi nam alle deſe eñ deyldeſe ouermits/ eñ leyde dz een deel tegen den anderē ouer/ Mer die vogelen en deylde hi niet/ Eñ dat geuogelte viel op dat aes Mer Abram iaechdeſe daer af/ als de ſonne onder ghegaen was/ viel Abram in eenen ſwaren ſlape/ eñ ſiet anxt ende groote duyſternis ouervuiel hem/

Doen ſprac hi tot hem/ Dat ſuldi weten dat v ſaet ſal vremt zijn in een lāt dat zijn niet en is/ eñ al daer ſalmen daer knechten af maken eñ qualijc hāteren .cccc. iaer lanck/ maer ic ſal rechter zijn ouer dat volck/ wiens knechten ſi worden ſullen/ Daer na ſullen ſi wt trecken/ met veel goets/ eñ ghi ſult varen tot uwen vaderen met vrede/ eñ in goeden oudere begrauen wordē/ Sij ſullen na vier maus tijden weder hier comen/ want dye mildaet der Amoritē is noch niet al voldaen. Als nv de ſonne onder gheghaen was/ eñ duyſter ghewordē was/ ſiet doen rooct eenen ouen/ ende eenen vierigen brant voer tuſſchen die ſtucken wech/ Jn diē dage maecte die HEERE een verbont met Abrā/ ende ſprac/ Uwen ſade ſal ick dit lant gheuen/ van dat water van Egipten aen/ tot aen dat groote water Euphrates/ die Keniten/ die Kiniſiten/ dye Kidmonitē/ die Hethiten/ die Pheriſiten/ de Rueſen/ die Amoriten/ de Cananiten/ de Gergeſiten/ die Jebuſiten

De ſtad vā Trice wert op die twee ſal getimmert du B ſent .ix. c ende lvi iaer voor Criſtus geboorte die wereelt gheſtaē hee bende drie duſent ende xxxiiij. iaer eñ dit was xiij/ hon C dert iaer eer roomen geſticht wert

D

Hoe dat Agar beurucht wordt van Abraham ende baerde Jſmael/ ende hoe Agar vliede van Sara haerder vrouwe/ ende die Enghel haer vertrooſte

Dat xvi Capittel

A

SArai Abrams wijf en had hem geen kinderen ghewonnē/ mer ſi had een ionc wijf wt Egiptē die hiet Hagar/ ende ſeyde tot Abram/ ſiet de HEERE heeft mi beſloten dat ick niet ghebaren en can/ legt v bi mijn ionc wijf/ oft ic miſſchiē en wt haer mocht kinderen vercrighen/ meer dan wt my/ Abram verhoorde die ſtemme Sarai.

Doen nam Sarai Abrams wijf haer Egypſce ionc wijf Hagar/ ende ghaffe Abram haeren man ten wiue/ na diē ſi dat .x. iaer int lant Canaan ghewoont hadde

B

Ende hi ghinc in tot Hagar/ ende ſi ontfinck/ ende als ſi ſach dat ſi ontfangē had/ achte ſi te min op haer vrouwe/ Doen ſeyde Sarai tot Abram/ Jck moet onrechte lijden om uwen wille/ Jc heb mijn ionck wijf bij v ghelevdt/ maer nv ſi ſiet/

dat si ontfangē heeft/moet ick veracht wordē van
haer die HEERE si een rechter tusschen mi eñ v/
Abram sprack tot Zarai/Siet uwe maecht is ondʼ
v gewelt/doet met haer alsoot v gelieft

Doe se nv Sarai woude ootmoedigen/vloot
si van haer/Mer die engel des HEEREN/ vantse
C bi eender waterfonteynen/inder woestinē/te wetē
bider fonteynē aendē wege tot Sur/eñ dye sprack
tot haer/Hagar Sarai ioncwijf vā waer coēdi/eñ
waer wildi henē/Si sprac/Jc ben van mijnʼ vrou
wē Sarai gevlodē/Eñ die Engel des HEEREN
sprac tot haer/Keert wederom tot uwer vrouwē
eñ verootmoedicht v onder haer handē.

Eñ die enghel des HEEREN sprack tot haer/
Siet ic sal uwe saet vermeerderē/dattet van groo=
ter menichtē niet getelt en sal mogē wordē Noch
seyde die Engel des HEEREN tot haer/Siet ghy
hebt ontfangē/eñ ghi sult eenē soon barē/sinē naē
suldi Jsmael heeten/om dat die HEERE uwe mis=
maectheit verhoort heeft/hi sal eē wilt mēsche zijn
Sijn hāt tegē enē yegelijken/eñ eē yegelijcx hāt te
gen hem/eñ sal tegen alle zijn broederes woonen

Eñ si hiet den naē des HEEREN die met haer
sprac/Ghi God die mi siet/Wāt si seyde/warach
tich hier heb ic den rugge gesien van diē die mi sach
daer om hiet si die fonteyne/Een fonteyn des levē
dē die mi sach/die daer is tusschē Kades eñ Gared
Eñ Hagar baerde Abram eenen sone/eñ Abram
hiet dē sone die hē Hagar baerde Jsmael/eñ Abrā
was.lxxxvi.iaer out/doe hē Hagar Jsmael baerde

¶ Hoe dat Abram die besnidenisse ontfangt/eñ Jsaac hē
belovet wert daeromme dat Sara lachte/ende der Sodo
miten verderfenisse wort voorseyt

Dat.xvij.Capitel

Als nv Abrā.xcix.iaer out was/open
baerde hē de HEERE eñ sprac tot hē
Jc bē die almachtige God/ wādelet
A voor mi/eñ weest sonder veranderin
ge/eñ ic sal tusscen mi eñ v mijn ver
bont setten/eñ ic sal v utermaten zeer vermeerde=
ren/Doen viel Abram op zijn aensichte

Eñ God sprac vreeder met hē/eñ seyde/Siet ic
bēt/eñ hebbe mijn verbont met v/eñ ghi sult eē vadʼ
van veel volcx wordē/daer om en suldi niet meer
Abram heeten/mer Abraham sal uwen naem zijn
want ic heb v gemaect van veel volcx een vader/eñ
sal v utermaten zeer vruchtbaer maken/ende wil
B volcken van v maken/eñ daer sullen ooc coningē
van v comen

Eñ ic sal mijn verbōt tusscē mi eñ v settē/eñ u
wē sade na v/eñ haren nacomelingē dat eē eewich
vʼbont si/Also dz ic v God si/eñ ws saets na v Eñ
wil v/eñ uwē sade na v/geuē dat lāt/daer ghi een
vreēdelinc in zijt/te wetene dat geheele lāt Canaā
ter eewiger besittingen/eñ ic sal haer God zijn

Noch seyde God tot Abrahā/So houdt dā mijn
verbont/ghi eñ uwe saet na v/Dat is mijn belofte
die ghi houdē sult tusscē mi eñ v/eñ uwē sade na v
eñ hare nacomelingē/Alle wat mālic is onder v/
sal besneden werdē/eñ ghi sult dat vorkē vā uwen
vleesce snidē/Eñ dat sal een teekē zijn des verbōts
tusscen mi eñ v/Eñ een yeghelic knechtken wan=
neert acht daghen out is/suldijt besnijdē/eñ uwē
toecomelingē Des selfs geliikē ooc alle wat uwe
gesin is te huys ghebooren/oft ghecocht oft anders
vreemt eñ niet uwe saet en is/Alsoo sal mijn ver=

bont in uwen vleesche zijn ten eewigen verbonde/
Eñ waer een knechtken niet besnedē en wert aēdt
vorkē zijns vleeschs/diēs siel sal wtgeroeyt wordē
wt sinen volcke/daeromme dz hi mijne verbondt a
niet gehoudē en heeft

Eñ God sprac noch tot Abrahā/Ghi en sult v
wijf Sarai niet meer Sarai heeten/maer Sara sal
harē naē zijn/wāt ic wilse ghebenedieē/eñ van haer
wil ic v eenē soō geuē/die wil ic gebenedien eñ veel
volcs sal vā hē comē/eñ coningē over veel volcs/
Doe viel Abrahā op zijn aēsichte eñ loech/eñ seide
in zijn herte/Soude my die hondert iaer out ben eē
kint geboorē wordē/eñ Sara tnegētich iaer out ba
rē/Eñ Abrahā sprac tot God/Och dz Jsmael le=
uē soude voor v/Doe seyde God Ja/Sara v wijf
sal v eenē sone barē diē suldi Jsaac heetē/wāt met
hē sal ic mijn eewich verbont oprechtē/ eñ met si=
nē sade na hē/Daer toe vā Jsmael heb ic v ooc ver
hoort/siet ic heb hē gebenedijt eñ wil hem vrucht
baer makē/eñ vermeerderen zeer/twalef vorsten
sal hi voortbrēgen/eñ sal hē tot eenē grotē volcke
makē/Mer mijn verbont sal ic oprechtē met Ysaac
diē v Sara baren sal te deser tijtten naesten iaere.

Eñ hielt op met hē te spreken/eñ God voer op D
vā Abrahā/Doē nā Abrahā sinē sone Jsmael/eñ
alle die knechten die daer tē huyse geboorē warē/eñ
alle die hi gecocht had/eñ al wat vā mās naē was
in sinē huse/eñ besnedēt tvorkē vā harē vleesche/
indē seluē dage so hē God bevolē had/Eñ Abra=
hā was.xcix iaer out/als hi dat vorkē zijns vleescs
besneet Jsmael was.xiij.iaer oudt/doen tvorken
zijns vleeschs besnedē wert/Essen op eenen dach
werden si alle besneden/Abrahā/zijn sone Jsmael
ende wat van mans naem in zijn huys was/daer
te huys geboren eñ gecocht oft anders vreēt. Het
wert al met hē besneden



¶ Hoe God Abrahe openbaerde ten anderen male dat Sa
ra eenen sone hebben soude/ende hem oock verthoonde
hoe hi Sodoma ende Gomorra soude laten vergaen

Dat.xviij.Capittel

Ende die HEERE openbaerde hem in
dat dal Mamre/ als hy sadt aen dye
A duere zijnder woningē/als den dach
ten alderheetsten was/eñ als hy zijn
ooghen op hief/eñ sach/doen stondē
drie mannē tegē hē/Eñ doē hijse sach/liep hy hem
te gemoete vander duerē zijnder wooninghen/ende
buychde hē voor hen neder/opter aerden/eñ seyde
HEERE heb ic genade gevondē voor uwē ogē/so
en ghaet niet voorbi uwen knecht/Men sal v een
luttel waters brengen/eñ uwe voeten wasscē/eñ
rust v onder dē boō. Eñ ic sal v een beetkē broots

B
matt rÿ brengen dat ghi lieden v herte laeft / dan suldi voort
gaen / want daer om sijdi tot uwen knechte comen / Si
spraken / Doet alsoe als ghi ons geseyt hebt
Abraham haeste hem tot Sara inder wooninge en
seide / Haest v en menget drie maten bloeme van
mele / knedet en bact koecken Hi liep totte runderen
en haelde een teer goet calf / en gaft den knape dye
haeste hem en bereidet / En hi droech op boter ende
melc / en vanden calue dat hi bereit hadde / en settet
hem voor / en ghinc voor hem staen / onder den boom / en
si aten ¶ Doen spraken si tot hem / Waer is v wijf
Sara: hi antwoorde / daer binnen inder wooninge
Doen seide hi / Ouer een iaer / nae tijt dat die vrucht
gleuen can / sal ic weder tot v comen / soe sal Sara v
wijf enen sone hebben / Dat hoorde Sara / want sy
stont achter die duere der wooninge / en si waren
beide Abraham en Sara out en wel bedaecht / soe
dattet Sara niet meer en ghinc nae vrouwen aert /
daerom loechse bi haer seluen / en seide / Nv ick out
spetÿa ben / soude ic noch met wellusten omgaen / en mijn
here is oec out ¶ Doen sprac die HEERE tot Abra
ham / Waeromme lacht Sara / en sept Meyndi dat
waer is / dat ic noch baren sal / en ic toch out ben sout
dan den HEERE dat te swaer zijn! tzijnder tijdt sal
ic weder tot v comen / nader tijt dat die vrucht ghe
Dat rÿc leuen can / so sal Sara eenen sone hebben / Doen loochen
van grie de Sara ende seyde / Jck en hebbe niet ghelachen /
te begÿt want si vreesde / Maer hi seyde. Ten is so niet ghy
n.vñ C hebt gelachen. ¶ Doen stonden die mannen op van
ndelbi daer en keerden hen tegen Sodoma / en Abraham
t. voor ghinc met hen op dat hise geleyde / Doen seyde dye
Christ? HEERE / hoe can ic Abrahame verborghen / dat ic doen
eboor= sal: Aengesien hi in een groot machtich volc werden
alsdie sal / en alle volc der aerden sullen in hem ghebenedijt
bereidt worden / want ic wete / hi sal beuelen sinen kinderen en
estaen sinen huise na hem. dat si des HEEREN wegen houden
ad iÿm en doen wat recht en redelic is / Op dat die HEERE
e ende op Abraham laet comen / alle dat ghene wat hi hem be
lÿiaer looft heeft ¶ En die HEERE sprac / Daer is een
C geroep te Sodoma en Gomorra / en dat is groot
en die sonden die zijn seer swaer / daerom wil ic af ba
ren en sien oft zijt lieden alle gedaen hebben nae den roep
die voor mi gecomen is / oft dat alsoe niet en is / op
dat ict weten mach / En die mannen keerden haer aen
sicht en gingen te Sodoma Mer Abraham bleef staen
de voor den HEERE en ghinck tot hem en seyde.
Wildi dan den rechtueerdigen met den ongodliken
te niete doen: het mochten missien vijftich rechtueer
dige inder stat zijn / soudi die oec te niete doen / en die
hoec niet vergeuen om der .l. gerechtigen willen / dye
daer in waren: Dat si verre van v / dat ghi dat doen
sout / en doden den gerechten met den godlosen dat die
gerechte si gelijc als die godlose / Dat si verre van
v / ghi die als werelt rechter zijt / ghi en sult alsulc-
ken recht niet doen / Die HEERE sprac / Vinde ic .l.
D gerechtige te Sodoma inder stat / so sal ic om haer
der wille al den hoecken of plaetsen vergeuen
Abraham antwoorde en seyde / Och siet ic heb
mi onderwonnen te spreken met den Heeren / hoe
wel ic stof en asscen bin / het mochte missien vijf
min dan .l. gerechtige daer in zijn / soudi dan al dye
stat verderuen om der vijf wille Hi sprac / vinde ick
hier in .xlv. soe en sal icse niet verderuen.
En hi voer voort met hem te spreken / segghende
Men mochter misschien .xl. daer in vinden Mer
hi seyde / Jc en sal hem niet doen / om der .xl. wille A-
braham sprac / En weest niet gram mijn HEERE / dat
ic noch meer spreke / Men mochter misschien .xxx.
daer in vinden / En hi antwoorde / vinde icker .xxx.
daer in so en sal ic hem niet doen / En hi seyde / Och
siet / ic hebbe mi onderwonnen te spreken met mijnen
HEeren / Men mochter misschien .xx. daer in vin-
den / Hi antwoorde / Jck en salse niet verderuen /
om der .xx. wille / Ende hi sprack / Och en weest nv
gram mijn HEERE dat ic noch eens spreke / Men
mochter misschien .x. daer in vinden / Maer hy sey
de Jck en salse nyet verderuen om der thienen wil
le
En die HEERE ghinck wech / doen hi met A
braham wtghesproken had / En Abraham keerde we
der tsinent waert

¶ Hoe dat God straffet Sodoma ende Gomorra om haer der onnoemelijcker oncuysheyts wille / ende Lot wert gewaerschout ende behouden met zijn twee dochteren / en zijn huysvrouwe in een soutsteen verwandelt / hoe Lot in dronckenschappe bi sinen dochteren sliep / ende met kinde maecte

Dat.xix.Capittel A

Die twee engelen quamen te Sodoma des auonts / Maer Lot satte Sodoma voor die duere / en doe hijse sach / stont hi op ende hi ghinck hen tegen ende neychde zijn aensichte ter aerden ende seyde / Siet / mijn HEeren gaet in een huyse ws knechts / en blijfter ouer nacht / laet uwe voeten wasschen soe staedi morgen vroech op / en reyst uwer wegen / Mer si seyden / Neen / mer wi willen ouer nacht opter straten bliuen / Doen dwanc hijse seer / en keerden tot hem in / ende si quamen in zijn huis / en hi bereyde hen een maeltijt / ende biec ongeheefde koecken en si aten

Mer eer si gingen te ruste / quamen die mannen van der stadt / Sodoma / en omleyden dat huis ionc en out / alle dat volc wt allen eynden / en eyscheden Lot / en seyden tot hem / waer zijn die mannen / die tot v comen zijn desen nacht: laetse wt comen tot ons / dat wijse bekennen. Lot ginc tot hem voor die dore en sloot die duere achter hem toe en seyde / Och lieue broeders doet niet alsulcken quaet / Siet ick hebbe twee dochteren / en en hebben noch geenen man bekent / die sal ic hier buten brengen onder v lieden / en doet met hen wat v belieft / alleen dese / mannen Godt en doet niet want si zijn ingegaen onder die scaeye mijns daecs Maer si seyden / Coemt hier / Doen spraken si / En sidi niet hier incomen als een vreemdelinc: en wilt nv rechter zijn Nv wel / wi willen v meer quaets doen / dan haer lieden

Ende si drongen hart op den man Lot / ende als si toeliepen en wilden die duere opbreken / die mannen staken haer handt buyten / en trocken Lot toe hen int huys / en sloten die duere toe / ende die mannen die voor die duere vanden huyse waren / werden met blintheden geslagen beide groot / en cleyn dat si die duere niet en consten vinden

Ende die mannen spraken tot Lot / hebdi hier in noch yewers eenen behouden sone / en sonen ende dochteren / ende wie v aengaet in deser stadt / dien leydt wt der stadt / want wy sullen dese stadt verderuen / om dat haer gheroep groot is voor den

B luce. xv.

C HEERE die ons gesonden heeft haer te bederuen/ Doen ginc Lot wt/eñ sprac met sinen behoudẽ sonen /die zijn dochteren nemen souden ende seyde Staet op eñ gaet wt deser plaetsẽ wãt de HEERE sal dese stadt verderuẽ/mer si hieldẽt voor boerde.



D Als nv dẽ dageraet op ginc hieten die enghelen
Sap x a Lot haestẽ eñ sprakẽ Gaet henẽ neẽt v wijf/eñ v twee dochterẽ die ghi hebt/dz ghi ooc nz en vgaet in ð misdaet deser stat/Als hi nv lane merde/grepẽ hẽ die mãnẽ/eñ zij wijf/eñ zijn twee dochteren metter hãt om dat die HEERE haer sparẽ wilde. eñ leydẽ hẽ buytẽ/eñ lietẽ hẽ buyten voor die stadt

Eñ als si hẽ hadden buytẽ gebrocht/seidẽ si behout v siele/eñ en siet niet achter v/ooc en staet nz hier in allẽ desen palẽ/optẽ berghe behout v/op dz
E ghi niet en vergaet/Mer Lot sprac tot henlieden/
Sap x a Och neẽ mij heren siet/nv v knecht genade vondẽ heeft voor uwẽ ogẽ/so maket doch v barmhertic heit groot/die ghi mi gedaẽ hebt/dat ghi mij siele bidẽ leuẽ behieldes/ic en cã mi niet opten berge behoudẽ. Het mocht mi aẽcomẽ eẽ ongeual eñ dat ic storue/Siet/ daer is een stadt by/daer ick in blien mach/eñ is cleyn aldaer sal ic mi behoudẽ moghen si is doch clein dat mijn siele leuendich bliue

Doẽ sprac hi tot hẽ siet ic heb v ooc in desẽ stucke aẽgesiẽ/dat ic die stadt niet om en sal keerẽ daer ghi af ghesprokẽ hebbet/haest v behout v aldaer/ wãt ic en cans niet gedoẽ/voor ghi en zijt eerst dair in/Daer af is die stat genoẽt Zoar /Eñ die zonne was opgegaẽ opter aerdẽ als Lot te Zoar binnen quam. ¶ Doẽ liet die HEERE solfer eñ vier regenẽ vandẽ HEERE/vandẽ hemel af op Sodoma eñ Gomorra/eñ keerde die stedẽ om/eñ al dat lãtscap/eñ alle die inwoõders der stedẽ/ eñ al wat op dẽ lande ghewassẽ was/Eñ zijn wijf sach om/ende wert verandert in eens soutsteens ghelikenis.

Mer Abrahã stont vroech op des morgẽs aen die side daer hi stont voor den HEERE/eñ keerde zijn aensicht tegẽ Sodoma eñ Gomorra/eñ al dat omliggẽde lant/eñ aensacht/eñ siet/daer ghinc eẽ
F nẽ domp vanden lande/gelijc eenẽ domp vã eenen
Eze x bi ouen/wãt als God die steden in diẽ palẽ verdorf/
f gedacht hi Abraham/eñ leyde Lot wt dien steden
Osee xi c die hi omkeerde daer Lot in woonde
amos iiij Eñ Lot trock wt Zoar/eñ bleef op den berghe
lu x vij g met beyde zijn dochterẽ/ want hi vreesde te Zoar te bliuẽ eñ bleef also in eẽ spelunckẽ met beide zijn dochteren. ¶ Doẽ sprack die outste totter ioncster/onse vader is out/eñ daer en is gheẽ mã meer opter aerdẽ die ons beslapẽ mochte na alder werelt wijse/So coẽt dã/ laet ons onsen vader wijn te drinc kẽ geuẽ eñ met hẽ dronckẽ wordẽ/dat wi saet vã onsen vað behoudẽ/Also gauẽ si harẽ vað wijn te drinckẽ inð seluer nacht/ende die eerste ginck in/ eñ leyde haer bi hueren vader/eñ hi en werts niet Sap x a
ghewaer/doen sy haer leyde/noch doẽ si op stont.

Des morgẽs sprack die outste totter ioncster/ siet. Ic heb gisterẽ bi minẽ vader gelegẽ/laet ons hẽ desen nacht ooc wijn te drinckẽ geuẽ/dat ghi bi hẽ ingaet eñ legget v bi hẽ/dat wi sadẽ van onsen vader mogẽ behoudẽ/Also gauẽ si harẽ vað ooc diẽ G
nacht wijn te drinckẽ/Eñ die ioncste stelde haer ooc op/eñ leide haer bi hẽ/eñ hi en werts niet ge[illegible] doẽ si haer leyde/noch doen si opstont / Alsoo werdẽ Lots dochterẽ beyde met kinde vã harẽ vader/ Eñ die outste baerde eenẽ sone/ die hiet si Moab/ van diẽ quamen die Moabitẽ tot op desen daghe Eñ die ioncste baerde ooc eenẽ sone/doẽ hiet si dat kint Ammõ/Van dien quamen dye kinderen Ammon/tot op den dach van heden toe

¶ Hoe dat Abraham buyten den lande reysde/ende Abimelech coninck van Gerar Abrahams huysvrouwe nam ende hem God dact om sloech.

Dat.xx.Capittel

A Brahã tooch van daer in dat zuyden A
lãt eñ woonde tusschen Cades eñ Sur eñ wert een vreẽdelinck te Gerar/eñ seyde van sinen wiue Sara. Het is mij suster/doẽ sant nae haer Abimelech/ die coninc was te Gerar/ende liet se halẽ.

Mer Godt quã tot Abimelech des nachts indẽ droõ eñ sprac tot hẽ/siet Ghi zijt der doot schuldicht om des wijfs wille/die ghi ghenomen hebt/ wãt si is eens mãs getrout wijf/Mer Abimelech en haddese noch niet aenghetast/ende seide HEERE wildi dan ooc eẽ gerechtich volc doodẽ / Heeft hi niet tot mi geseyt/si is mijn suster/eñ si heeft ooc geseit hi is mijn broeder/Ic hebbe doch dat gedaẽ
met simpelder hertẽ/eñ ontsculdigẽ handen Eñ B
God sprac tot hẽ indẽ droome. Ick weet oock dat ghijt met simpelder hertẽ gedaẽ hebt /daeromme heb ic v oock bewaert dat ghi niet ghesondicht en hebt tegen mi/eñ ic en hebs v niet toeghelaten dat ghise aengetast hadt So geeft nv dẽ man zijn wijf weder wãt hi is een propheet/eñ laet hẽ voor v bidden/also suldi leuẽdich bliuen Mer waer ghise hem niet weder en geeft/soo weet dat ghi dye doot sult moeten steruen ende alle dat uwe is.

Doen stont Abimelech vroech op des morgẽs/ eñ riep alle zij knechtẽ/eñ seyde hẽ allẽ dit voor harẽ oorẽ/eñ die lieden vreesden zeer /eñ Abimelech riep Abrahã ooc eñ seyde hẽ/Waer om hebdi ons dat gedaẽ/eñ wat heb ic v misdaẽ/dat ghi alsulckẽ grotẽ sondẽ wildet brengẽ op mi eñ minen rijcke? ghi hebt met ons gheleeft niet alsomen soude/Eñ voort noch seyde Abimelech tot Abraham / Wat
sacchde ghi aen/dat ghi dit gedaen hebt? C

Abrahã antwoorde/Ic dachte/misschien in dese plaetse en is geẽ vreese Gods/eñ sullẽ mi õ mijns wijfs wille doodẽ/Ooc is si warachtich mijn suster/wãt si is mijs vaðs dochter mer niet mijnder moeder dochter/eñ het is mij wijf gewordẽ/ Doẽ mi God wt mijns vaðs huys hiet wãdelẽ/seyde ic tot haer/die barmherticheit doet aẽ my/dat waer wi comẽ/suldi vã mi seggen dat ick v broeder ben/

Dus nã Abimelech scapẽ / rũderẽ/knechtẽ eñ maechdẽ/eñ gafse Abrahã / eñ ghaf hẽ weder zijn wijf Sara eñ seyde/ Siet/mijn lãt staet v opẽ/woon
D ter waert v belieft/eñ seyde tot Sara / Syet daer/ ic heb uwen broeder duisent silucrẽ penningẽ ghe geuẽ/Siet die sal v eẽ decsel der oogẽ zijn/voor alle die by v zijn/eñ ouer al/ eñ een verantwoorder.

Mer Abrahã badt tot God/doẽ genas Godt Abimelech eñ zijn wijf/eñ zijn maechdẽ /dat si kinderẽ baerdẽ/Wãt die HEERE hadde te vorẽ vaste gesloten/alle die moeders des huis Abimelech om Sara Abrahams wijfs wille

¶ Hoe Jsaac nae der beloftẽ Gods ghebooren worde /ende hoe Agar verworpen worde met den kindeken Jsmael/ ende van dat verbont Abrahams met Abimelech

Dat xxi Capittel.

R
b xic
xxiiij
a
ach i
a

Die HEERE besocht Sarã/also hi gelooft had eñ dede met haer also hi gescit hadde. Eñ Sara ontfinc eñ baerde Abrahã eenẽ sone in zijn oude dagẽ/ ter tijt die hẽ God geseyt hadde/ Eñ Abrahã hiet sinẽ sone die geborẽ was Jsaac/ die hẽ Sara bairde eñ besneet hẽ tẽ achstẽ dage/so hẽ God gebodẽ hadde / Hondert iaer was Abraham out/doen hem zijn sone Jsaac geboren wert.

Eñ Sara sprac. God heeft mi tot eenẽ gelache gemaect/wãt wie dat hoorẽ sal die sal mijnder belachẽ/noch seyde si/Wie dorstet ooc Abrahã selue op seggen/dat Sara kint soocht /eñ heeft hẽ eenen sone ghebaert in zijn oude dagẽ /Eñ dat kint wies/ eñ wert gespeent/ Eñ Abrahã bereyde een groot werschap inden dage doen Jsaac ghespeent wert.

Eñ Sara sach dẽ sone Hagar vã Egiptẽ diẽ si
.vi b Abrahã gebaert hadde/dz hi eẽ bespotter was/eñ
iiij d sprac tot Abrahã/ Verdrijft dat ioncwijf wte met haren sone / want dees ioncwijfs sone en sal niet erfgename wesen met minẽ sone Jsaac Dat woort beuiel Abrahã qualick om zijns zoons wil/Mer God sprac tot hẽ/ En laet v niet qualijckẽ beuallẽ om des knechtkens
eñ ioncwijfs wil / Alle wat Sara v gheseyt
.ix b heeft verhoort / Wãt in Jsaac sal v dat zaet genoẽt wordẽ/Ooc sal ick des ioncwijfs sone makẽ tot eenẽ grooten volcke/om dat hi uwe saet is ¶ Eñ aldus so stont Abrahã des morgẽs vroech oppe/ eñ nam broot eñ een flessce met water/ eñ leydet op Hagars scouderen/eñ tknechtkẽ mede/eñ lietse gaẽ Doẽ troc si wech/eñ ginc in die woestine dolen bi Bersab a/Als nu dat water wter flessen was/werp si dat knechtkẽ onder eenen struyc/eñ ghinc henẽ eñ ginc sittẽ van verrẽ tegen ouer eenẽ boochschoet verde /Want
O si seide Jc en sal tkint niet mogẽ sien steruẽ eñ si sat tegen ouer/eñ hief haer stemme op ende weende. ¶ Maer Godt verhoorde die stemme des kints / eñ die enghel Gods riep van den hemel tot Hagar/eñ sprack tot haer/wat is v Hagar?en vreest v niet/want God heeft verhoort die stemme des kints/ daert leydt/staet op eñ neẽt dat kint eñ houdet met uwen handen/ want ic sal hẽ tot eẽ groot volc maken/ Ende God dede haer ogen op/dat si eene water fonteyne sach Doẽ

ghinc si henen eñ vulde die flesse met water eñ gaf dẽ kinde te drincken/eñ Godt was met dẽ kinde/ eñ wies eñ woonde inder woestinẽ /eñ werdt een meester vã scietẽ/eñ woonde inder woestinẽ Pharam/eñ zijn moeder nã hẽ een wijf wt Egipten lant

Terseluer tijt sprac Abimalech eñ Phichol zijn velthooftmã met Abrahã eñ seide/God is met v in alle wat ghi doet daerõ sweert mi bi God dat ghi mi/noch minẽ kinderẽ/ noch minen neuẽ niet lettẽ en sult/mer die bermherticheit die ic v bewezen heb/aen mi ooc bewijst/eñ aen dẽ lãde daer ghi eẽ D
vreẽdelinc in zijt/Doe seide Abrahã ic sal sweeren

Eñ Abrahã strafte Abimalech om der fontein waterẽ wille diẽ/Abimalechs knechtẽ met gewelt genomẽ haddẽ/Doẽ ãtwoorde Abimalech/Jc en hebs niet gewetẽ wie dat gedaẽ heeft / ooc en hebt dijt mi niet geseit/daer toe en heb ict niet ghehoort dã hedẽ. ¶ Doẽ nã Abrahã scapẽ eñ runderen/ eñ gafse Abimalech eñ maectẽ beide eẽ verbont met malcanderẽ eñ Abrahã stelde daer. vij. lãmeren bi sondert/Doẽ seyde Abimalech tot Abrahã /Wat sullẽ dese. vij. lãmerẽ die ghi daer visondert gestelt hebt? Hi antwoorde. vij. lãmeren suldi vã mijnder hant nemẽ/dat si mi tot een getuychnis zijn dat ic desen put gegrauẽ heb /Daer af hiet die stede Bersaba/dat si met malcanderẽ dair gesworẽ hebbẽ eñ also maectẽ zijt verbont tot Bersaba. ¶ Doẽ stõt Abimalech op eñ Phichol zijn velthooftman / eñ trockẽ weder inder Philistinẽ lãt Mer Abrahã plante die boomẽ te Bersaba / eñ aẽ riep aldaer dẽ naẽ des HEEREN/des ewichs Gods/eñ was een vreemdelinc inder Philistinen lant/een lange tijt.

¶ Hoe dat Abraham Gode ghehoorsaem was / Jsaac sinẽ sone te offeren/ ende daeromme weder die belofte ontfinck

¶ Dat.xxii. Capittel.



NA dien dat dese dingen gesciet waren
A prouede God Abraham/eñ sprac tot
Judith. hē/Abrahā/Eñ hi andtwoorde/hier
viij.c. ben ic/eñ God sprack Neemt Ysaac
Hebreo uwen eenigen sone/diē ghi lief hebt/
xi.d. eñ gaet henen in dat landt Moria eñ offert hem al
daer tot brātoffer op eenē berge dien ic v seggē sal
Doen stont Abraham des morghens vroech oppe
eñ bereyde sinen ezel/eñ nam met hem twee kna=
pen/eñ sinen sone Ysaac/eñ cloof hout tot brātof-
fer/hi stont op eñ ghinck henen ter plaetsen daer
hem God af ghesept hadde

Ten derden dage/hief Abraham zijn oogen op
eñ sach die stede vā verde/eñ sprac tot sinen knape
B blijft hier met den ezel/Jck ende die knecht willen
Iu.viij.c daer henen ghaen/ende wanneer wi aengebeden
He.xi.d hebben/so sullen wi weder tot v comen/Eñ Abra
ham nam dat hout/tottē brantoffer / eñ leydet op
sinen soone Ysaac/mer hi nam dat vier eñ het mes
in zijn hant/ende die twee ghinghen te samen.

Doen sprack Ysaac tot sinen vadere Abraham
mijn vader/Abraham antwoorde/Hier bē ic mijn
sone/ende hi sprack/Siet/hier is vier eñ hout/mer
waer is dat schaep totten brantoffer/Abrahā ant-
woorde Mijn sone/God sal thonen/dat scaep tot
ten brātoffer/eñ die twee gingen met malcanderē

Eñ als si quamen aen die plaetse die hē Godt
gesept hadde stelde Abraham aldaer eenen outaer
eñ hi leyde hout daer op/eñ bant sinē soone Ysaac
eñ leyde hem op den outaer bouē op dat houdt/eñ
recte zijn hant wt/eñ vaette dat mes om sinē sone
te slaen

Doen riep hem die engel des HEEREN vandē
hemel eñ seyde Abrahā Abraham/Hi antwoorde
C Hier ben ic/Die engel seyde en legt v hant niet aen
mat.ij.c den knecht/eñ en doet hem niet/want nv weet ic
dat ghi God vreest/eñ en hebt niet gespaert uwen
eenigen sone voor mi/Doen hief Abraham zijn oo=
gen op/eñ sach eenen ram achter hem verwert in
der hagen/met zijn hoornen/eñ ghinc henen ende
nam den ram/eñ offerden tot eenen brandtoffer/
in zijns soons stede/Eñ Abraham hiedt dye stede/
Die HEERE sal thoonen/daer af septmē noch he=
den op desen dach/Op den berge daer dye HEE
RE thoonen sal

Ende die Engel des HEEREN riep Abraham
ec.xliij.d noch eens vanden hemele/eñ sprac. Ick heb bi my
Iere.xliij.f seluen ghesworen spreect die HEERE / Nv ghi dat
Hebr.vi.d gedaē hebt/eñ en hebt uwen eyghen sone niet ghe
spaert/dat ic uwe saet ghebenedien/eñ vermeerde
ren sal als die sterren des hemels/eñ als dat zandt
aenden oeuer der zees/eñ uwe saet sal besitten die
Hier poorten zijnder vianden / Eñ door uwen sade sal
wordt alle volck der aerden ghebenedijt worden/om dat
Cristus ghi mijnder stemmen gehoorsaem ghe weest hebt.
belooft. Also keerde Abraham weder totten knapen/
eñ stont oppe/eñ togen te samen te Bersaba/ende
woonde aldaer

Na desen ghebuerdet dat Abraham ghebood=
schapt wert/Siet/Milca heeft oock kinderē ghe=
D baert uwē broeder Nahor/Te weten Vz/den eer=
gal.iij.a sten gheboren sone/eñ Bus sinen broeder eñ Ke=
muel/van welckē die van Syriē ghecomen zijn/eñ
Cesed/eñ Haso/eñ Pildas/eñ Jedlaph eñ Bethu
el maer Bethuel wan Rebeca/Dees acht ghebaer
de Milca Nahor Abrahams broeder/Eñ zijn con
cubijn genaēt Rehuma/wan oock te weten The=
bath/Gaham/Thahas/ende Maacha

¶ Hoe Sara sterf/ende Abraham eenen acker cochte van
den kinderen Heth/tot eender begrauinge zijns geslachts
Dat.xxiij.Capittel.

SAra wert hondert eñ seuen eñ twin-
tich iaer out/soo langhe leefde si/eñ A
sterf/inder hooftstat die heet Hebron
inden lande Canaan/Doen quā A=
braham dat hise beclagen eñ bewee=
nen soude/Daer na stont hi op van sinen lijcke/eñ
sprac met den kinderen Heth eñ seyde/Jc ben een
vreemdelinc eñ een inwoonder met v/geeft mi eē
erfbegrauenisse bi v lieden/dat ic mijnen dooden
begraue die voor mi leyt

Doen antwoorden Heths sonē Abrahāme/eñ
spraken tot hē Hoort lyeue here/ghi zijt een vorst
Gods midden onder ons/Begraeft uwē dooden
in onse costelijcke grauē/geen mensche van ons en
salt v verbiedē dat ghi in sinen graue uwen doodē
begraeft. Doē stont Abrahā op eñ neech voor den
volcke des lants (te weten) voor dē kinderē Heth B
Eñ hi sprac met hen eñ seyde Belieuet v dat ic
minen doodē voor mi begraue/soo hooret mi/eñ
biddet voor mi/aen Ephron den sone Zohar/dat
hi mi geue voor v lieden zijn dubbel spelucke/dye
hi heeft in sinen acker voor eenen redelikē penninc
voor my om te sine tot eene erfbegrauenisse/ wāt
Ephron woonde onder die kinderen Heth.

Doē andtwoorde Ephron die Hethitere Abra
hā/dattet die kinderen van Het hoorden/voor allē
dē genē die tzijnder stadt poorten wt eñ in gingen
eñ seyde/Neen mijn here/mer hoort mi/Jc gheue
v dē acker/eñ die spelucke daer in ooc/eñ ic geuen
v voor die oogē der kinderē mijns volcx/te begra=
uen uwē doodē/Doē buychde hē Abrahā voor dz
volc des lāts/eñ sprac met Ephron/dat toe hoor=
de dat volc des lants/eñ seyde/Wildi mi verhoorē
so neēt vā my des ackers gelt/dat ict v gheue /soo
sal ic minē dooden daer in begrauen. C

Ephron antwoorde Abrahā eñ sprac tot hem
Mijn heere hoort mi/dat veldt is. cccc. sikel siluers
waert/mer wat is dat tusschen v eñ mi/Begraeft
slechts uwē dodē/Abrahā verhoorde Ephron eñ
woech hē daer tgelt dz hi geseit had dattet die kin=
deren Heths hoordē te wetē vierhondert sikel ghe
keuerts siluers/eñ gāebaerder munten/Also wert
Ephrons acker daer die dubbele spelucke in is/ D
tegen Mambre ouer/Abrahe tot eygenen goede
beuestichț/metter speluckē daer inne/eñ met al=
lē den boomē optē acker rontom/dat het die kin=
deren Heth aensaghen/eñ alle dye tot zijnder stadt
poorten wt ende in ghinghen / Daer nae begroef
Abraham zijn wijf Sara/in dye spelucke des ac=
kers /dye dubbele is teghen Mamre ouer dat is
Hebron int landt Canaan/Alsoo werdt beuestticht
dye acker metter speluncken die daer in is Abra=
ham ter erfgrauenissen vanden kinderen Heth

¶ Hoe Abraham sinen knecht sant voor sinen sone Isaac
eene huysvrouwe te soecken /ende Rebeca wort zijn huys=
vrouwe/ende Isaac creechse so lief/dat hi die droefheidt
van zijns moeders doot verminderde
Dat.xxiiij.Capitte.

A Abrahā was out eñ wel bedaecht/eñ die HEERE had hē ghebenedijt in al lē/ eñ ſprack tot ſinen outſtē knecht zijns huys/ die ouer al zijn goet was/ Legget v hant op mijn dgye/ dat ic v late ſweren byden HEERE den God des hemels eñ der aerden/dat ghi mijnen ſoone gheen wijf en neemt vanden dochteren der Cananitē/onder dē welcken ick woone/mer dat ghi treckt in mijns vaders lant/eñ tot minē maechſchap/ eñ neemt mijnen ſone Yſaac een wijf

Die knecht ſeyde/ Hoe/ en oft dat wijf mi nyet volgē en wilde in dit lant/ ſoude ic dan uwē ſoone weđ brengē in gene lant daer ghi wt ghetrocken zijt? Abrahā ſeyde tot hē/ Wacht v daer voze/ dat ghi minē ſone niet weđ en bregēt in dat lant. Dye HEERE die God des hemels die mi vā mijns vaders huyſe genomen heeft eñ vāden lande mijnđ maechſcap/ die mi geſeit heeft/eñ ooc geſwozē eñ geſprokē/ dit lant ſal ic uwen ſade geuē/ dye ſal ſinē engel voor v henē ſeyndē/dat ghi aldaer minen ſoone een wijf neemt/ Mer iſt dat v dat wijf niet
B volgen en wille/ ſoe ſidy des eedts quijt oft los/ alleene dat ghi minen ſone niet weder derwaert en leydet/ Doē leyde die knecht zijn hant op die dgye zijns heeren Abrahās/ende ſwoere hem datte

Eñ aldus nā die knecht thien kemelē vanden kemelē zijns heerē/ eñ tooch henē/ eñ droech met hē vā alderley goedē zijns heerē/ eñ maecte hē op eñ tooch te Meſopotamiā totter ſtat Nahor. Doē dede hi die kemelē nederligghen buyten voor dye ſtadt/bi eenē waterputte/ des auont tot dier tijt/ als die wiuen plegen wt te gaen/ eñ water te ſceppen ende ſprack

HEERE ghi God mijs herē Abrahā/ comt mi hedē te gemoet/eñ doet barmherticheit aen mijnen here Abrahā/ Siet/ ic ſtae hier bider fonteynē des waters eñ der lieden dochterē deſer ſtadt ſullē wt comē om water te ſceppē/ wāneer nv een deerne coēt daer ic toe ſpreke/ neyghet v cruycke/ eñ laet mi drinckē/eñ ſi ſal ſeggen/ Drinct/ ic wil v kemelen ooc te drinckē geuē/dat ſi die ghene is dye ghy uwē dienaer Yſaac bereit hebt/eñ dat ic aē de ſelue bekēne/ dat ghi barmherticheit aē mijnē here gedaē hebt ¶ Eñ eer hi wt ghesprokē hadde/ Siet/ doe quāmer wt Rebeca/ Bethuels dochter/ die een ſo
C ne van Milca was/ die welcke Nahors Abrahās broeđs wijf was/eñ droech eē cruic op haer ſchouderē/eñ was een ſeer ſchoon deerne vā aenſicht/ noch maecht/eñ ghenen mā en hadde ſi bekēt/ die ginc neder totter fonteynē/ eñ vulde dye cruyc/ eñ clam op/ Doen liep haer die knecht te gemoet/eñ ſeyde/ Laet mi een luttel waters wt uwer cruyckē drincken/ Eñ ſi ſprac/ Drinct mijn here/ eñ haeſtelic liet ſi dye cruyc neder neuen haer handen/ eñ gaf hē te drinckē/ Eñ doē ſi hē te drinckē gegeuē hadde/ ſeide ſi/ Jc wil v kemelē ooc water ſceppē tot dat ſi al gedrinct zijn/ Ende ſi haeſte haer/ ende goot die cruyck wt indē back/eñ liep totter fonteynen om te ſcheppen/ eñ gaft allen ſinen kemelen

Maer die mā verwonderde haers/ eñ ſweech ſtil/ tot dat hi bekēde oft die HEERE zijn reyſe had wel latē rakē oft niet/ Als nv die kemelē al ghedronckē haddē/ nā hi een guldē voorhoofts ſpāſel eens haluē ſikel ſwaer/ eñ twee armringē aē haer handē .x. ſikel gouts ſwaer/eñ ſeyde/ Mijn dochter wien gady aen/ ſegghet my doch? Hebben wi oock plaetſe in ws vaders huys te herbergē? Si ſprack tot hē/ Jc ben Bethuels dochter/ des ſoons Milca/ dien ſi Nahor baerde/ Eñ noch ſeyde ſi tot hē/ Het is ooc vele ſtroos eñ voederinghe by ons/ eñ plaetſen genoech te herbergen

Doē booch hē die mā neđ eñ badt dē HEERE aen/ eñ ſprac/ gelooft ſi die HEERE die God mijs herē Abrahā/ die ſine barmherticheit eñ ſine waerheit niet ontogē en heeft aen minen here/ wāt dye HEERE heeft mi tē wege geleyt tot mijns heeren broeders huys/ eñ die deerne liep eñ bootſchapte al in haers moeders huys/ dat ſi ghehoort had/ eñ Rebeca hadde eenen broeder die hiet Laban D

Eñ Labā liep dair buitē bidē mā aender fonteinē/ eñ als hi ſach dat voorhooft ſpāſel/ eñ armringē aen zijns ſuſters hāden/ eñ hoorde die woorden Rebeca zijnđ ſuſter/ dat ſi ſeyde/ alſoo heeft nv dye mā geſeit/ ſo quā hi tot den man/ eñ ſiet/ hi ſtont by dē kemelē aen die fonteyn eñ ſeide/ Coēt hier binnen ghi ghebenedide des HEEREN/ waerō ſtady daer buytē? Jc heb v dat huis gheruymt/ eñ voordē kemelē plaetſe gemaect/ Alſo bracht hi den mā in huis/ eñ ontoomde die kemelē eñ gaf hem ſtroo eñ voeđ/ eñ water te waſſcē ſine voetē/ eñ den mānē die met hē waren/ ende ſetten hem eten voze.

Mer die knecht ſprack Jc en wille niet eten/ tot dat ic eerſt mijn ſaken v wozuen hebbe/ Si antwoordē/ ſegt wech/ Hi ſeyde/ Jck bē Abraham knecht/ eñ die HEERE heeft minē heere rijckelijc gebenedijt/ eñ is groot geworden/ eñ heeft hē ſcapen eñ oſſen/ ſiluer eñ gout/ knechtē eñ maechdē/ kemelen eñ ezelē ghegeuen/ daer toe heeft ooc Sara mijns herē wijf eenē ſone gebaert minen here in zijn oudē daghen/ dien heeft hi ghegeuen al wat hi heeft. E

Eñ mijn here heeft eenen eedt vā mi genomē ſeggende/ ghi en ſult minē ſone gheen wijf nemen vāden dochteren der Cananiten/ in welcke lande daer ick woone/ mer treect henen tot in mijns vaders huys/ ende minen gheſlachte/ aldaer neemt minē ſone een wijf/ Maer ic ſeyde tot minen heere/ Hoe/ oft mi dat wif niet volgen en wilde. Doen ſprac hi tot mi. Die HEERE daer ic voor wandele ſal ſinen enghele met v ſeindē/ eñ uwē wech voor ſpoedich maken/ dat ghi minē ſone een wijf neēt van minen maeſchappen/ eñ van mijns vaders huyſe/ dā ſuldi mijns eedts ontſlegen zijn/ als ghy tot minen maechſchappe coemt/ gheuen ſi v nyet ſoo ſidi mijns eedts ontſlegen

Alſoo quam ick heden ter fonteynen ende ſeyde/ HEERE God mijns heeren Abrahams/ hebdi minen wech voorſpoedich gemaect daer ick lanck gereyſt ben/ Siet ſo ſtae ic hier bider water fonteinen/ wanneer nv een maecht wt coemt om water te ſcheppene/ ende ick tot haer ſegge/ Gheuet my een luttel waters te drinckene wt uwer cruycken/ eñ die mi ſeggen ſal/ Drinct ghi/ ick ſal uwen kemelen ooc ſcheppen/ dat ſi dat wijf ſi dye die HEERE mijns heeren ſoon bereyt heeft

Eer ick alſulcke woorden gheeyndt hadde in mijnđ hertē/ ſiet doē quā Rebeca/ dair wt met een der cruickē op haerder ſchouderē/ eñ ghinc neder

totter fonteynen/eñ schiep water/Eñ ic seyde tot haer Gheeft mi te drincken/eñ si nã haestelikẽ die cruycke van harẽ scouderen/eñ sprac/Drinct ende uwe kemelen wille ic oock te drinckẽ geuẽ. Also dranc ic eñ si drencte die kemelẽ ooc/eñ ic vraechde haer eñ sprac Wiens dochter sidi? Si antwoorde Jc ben Bethuels dochter/des soons Nahor/die hẽ Milca gebaert heeft

E Doẽ leyde ic een voorspansel aen haer aensicht eñ armringen aen haer handẽ/eñ buichde mi/ende aenbadt dẽ HEERE/eñ loofde den God mijns heeren Abrahã/die mi ten rechtẽ wege gheuoert heeft dat ic mijns heeren broeders dochter nemẽ soude tot eenẽ wiue voor mijns heeren sone

Hier om oft ghi bermherticheit oft waerheidt doet met minen here/so segget mi/eñ oft v anders genoecht/so segghet mi oock op/dat ick wende ter rechter oft ter slincker siden

Doẽ antwoordẽ Laban eñ Bethuel/eñ sprakẽ vandẽ HEERE is dat wt ghegaẽ/daerom en connen wi niet tegẽ v ghesegghẽ noch quaet noch goet Siet daer is Rebeca voor v/neẽt se treckt henẽ/dat si ws heerẽ soons wijf si also die HEERE ghesproken heeft/Als Abrahãs knecht dese woorden hoorde neychde hi hẽ totten HEERE/totter aerden/eñ bracht voort siluerẽ eñ guldẽ cleynooden/eñ cleederẽ/eñ gaf se Rebeca/Mer harẽ broederen eñ der moeder gaf hi cruyt/Doen adt eñ dranc hi metten mãnen die met hẽ warẽ/eñ bleuẽ daer ouer nacht

Des morgens stont hi op/eñ sprac/Laet mi reisen tot minen heere/Maer haer broeder ende haer moeder sprakẽ/Laet die deerne eenẽ dach oft thiene bi ons bluẽ/daer na suldi reysen/Doẽ ãtwoorde hi hen. En wilt mi niet houdẽ/wãt die HEERE heeft mi ten rechten wege gebrocht/laet mi dat ic tot minen heere reyse/Doẽ sprakẽ si/laet ons dye deerne roepen/eñ vragẽ wat si daer toe seydt/Eñ si riepen Rebeca/eñ sprakẽ tot haer/Wildi met desen man reysen? Sy antwoorde ia ic wil met hem.

Alsoo lieten sy Rebeca haere suster reysen met haerder voesterẽ/met Abrahãs knecht eñ sinẽ geselschappe/Eñ si gebenedidẽ Rebeca/eñ sprakẽ tot haer/Ghi sijt onse suster/ghi moet wassen in vele duysent duysendẽ/eñ uwe saet besitte die poorten sijnder vianden/Aldus bereyde haer Rebeca met harẽ deernẽ/eñ ginc sittẽ op die kemele/eñ si volchde die mãnẽ/Eñ die knecht nam Rebeka waer eñ reysde henen.

Mer Ysaac quã vander fonteinen des leuẽden eñ siendẽ/wãt hi woonde int zuydẽ landt/eñ was wtgegaẽ om te bedẽckene indẽ velde aẽ den auont eñ hief zijn oogen op eñ sach datter kemelẽ quamẽ

G eñ Rebeca hief haer oogen op/eñ sach Ysaac/Doẽ viel si vandẽ kemele/eñ sprac tot dẽ knecht/wie is die man die ons tegẽ comt op dẽ velde? Die knecht sprac. Dat is mijn here/Doe namp si dẽ sluyer eñ verhulde haer/Eñ die knecht vtelde Ysaac alle saken die hi ghedaen hadde/Doen brachtse Jsaac in die wooninge zijns moeders Sara/eñ hi nam Rebeca tot eenen wiue/eñ hi creechse lief/Alsoo wert Jsaac ghetroost ouer zijn moeder

¶ Hoe dat Abraham nae der doot Sare Kethuram tot een huysvrouwe nam/ende aen haer kinderen wan van Ysmaels ghesclachte/Rebeca baert Esau ende Jacob/Esau vercoopt sine eerste gheboorte

Dat.xxv.Capittel

ENde Abrahã nã een ander wijf/die hiete Kethura/die baerde hem Simram eñ Jaksan/Medan eñ Midian Jesbak eñ Suak/mer Jaksan wan Seba eñ Dedan/Met die kinderen van Dedan waren Assurim/Latusim/eñ Leumim Die kinderen van Midian waren Epha Epher/Hanoch/Abida/eñ Eldaa/Dit zijn alle die kinderen van Ketura/Mer Abraham gaf alle zijn goet Jsaac/mer den kinderen die hi van sinen bislaperssen hadde/gaf hi giften/eñ liet se van sinen soone Jsaac trecken/al die wile dat hi noch leefde/tegen den opganc in dat Oosten A

Eñ dit is Abrahams ouderdom/die hi gheleeft heeft/hondert eñ.lxxv.iaer/eñ wert cranc eñ sterf B in eenen rustigen ouderdom doẽ hi out eñ leuens moede was/eñ wert vergadt tot sinẽ volcke/Eñ sijn sonẽ Jsaac eñ Jsmael begroeuẽ hẽ inder dubbelder speluckẽ/op dẽ acker/Ephron des soons Zoar des Hethiten/die daer leyt tegẽ. Mamre in dẽ velde dat Abrahã vanden kinderẽ Heth gecocht had/Daer is Abrahã met Sara zijn wijf begrauẽ/Eñ nader doot Abrahã ghebenedijde God Jsaac sinen sone/Eñ hi woonde bider fonteynẽ des leuẽden ende sienden.

Dit is dat geslachte Jsmael Abrahãs sone/die hẽ Hager baerde Sara ioncwijf vã Egiptẽ/ende dat zijn die namẽ der kinderen Jsmael/daer af haer ghesiachten genaemt zijn/Die eerste geborẽ sone/Jsmaels was Nebaioth/Keder/Adbeel Mibsan Mispa/Duma/Masa/Hadar Thema/Jethur/Naphis/ende Kedma/Dit zijn Jsmaels kinderen met haren namẽ/in harẽ houẽ eñ stedẽ.xij. lants vorsten/Eñ dat ist ouderdõ Jsmaels C eñ xxxvij iaer/ende wert cranc eñ sterf/eñ wert vergadert tot sinẽ volcke/Eñ hy woonde vã Heuila aen tot Sur tegen Egipten alsmen te Assirien ghaet/Eñ hi ouervuiel alle zijn broeders

Dit is Jsaacs geslachte/Abrahãs sone Abrahã wan Jsaac/Jsaac was.xl.iarẽ out/doẽ hi nam tẽ wiue Rebeca/die dochter Bethuels/wt Sirië vã Mesopotanien Labans des Siriens suster C

Eñ Jsaac badt dẽ HEERE voor zijn wijf wãt si was onuruchtbaer/eñ die HEERE liet hem ver bidden/eñ Rebeca zijn wijf ontfinc/Eñ die kinderen stietẽ malcanderẽ in harẽ lichaem/Doen sprac si doẽt mi also soude gaen/waer om heb ic ontfangen/Eñ ginc henẽ om den HEERE te vragen/eñ die HEERE sprac tot haer/Tweederhãde volc zijn in uwen lichaẽ/eñ tweederhande liedẽ sullẽ hẽ sceyden wt uwẽ lichaẽ/eñ deẽ volc sal dander te bouẽ gaen/eñ die grotste sal den minsten dienen.

Als nv die tijt quã/dat si baren soude/siet doẽ D warẽ tweelingẽ in harẽ lichaẽ/Dye eerste die daer wt quã was rootachtich/heel rou gelijc eẽ vel/eñ si noẽden hem Esau/Ter stont daer na quammer voort zijn broeder die hielt met zijnẽ hant die versenen Esau/eñ hietẽ hem Jacob/Jsaac die was.lx iaer out doe si geboren worden/Eñ als die knechkens groot werden/wert Esau een iager/eñ een acker man/mer Jacob een taelweedich man/eñ woonde indẽ huisen/Eñ Jsaac had Esau lief/om

dat hi dā sinen wiltuanc adt /maer Rebeca hadde
Jacob lief.
ddi.i.a. Eñ Jacob koocte een gerecht/Doē quā Esau
vādē velde eñ was moede/eñ sprac tot Jacob Laet
mi prouē vāden rooden gerechte/wāt ic bē moe
de/Daer af heet hi Edom/Mer Jacob sprack ver
coopt mi v eerste geboorte. Esau āt woorde: Siet
ic moet doch steruē/wat soude mi dā helpē die eer
ste geboorte? Jacob sprac. So sweert mi hedē. Eñ
hi swoer hē/eñ vercocht also Jacob sijn eerste ghe
boorte. Doē gaf hē Jacob broot /eñ dat moes ge
rechte/eñ hi adt eñ drāc/eñ stont op/eñ ghinc van
daer/ eñ also cleyn achtet Esau zijn eerste geboorte

¶ Jsaac trect om der dierder tijt tot Gerar / hē
wort beuestricht den eedt sinē vader ghedaen/hy
seyt Rebecam zijn suster te zijn / hy crijchtgoet/
daerom stoppen hē die Philistinen die fonteynen
Abimelech heet hem wech trecken / Abimelech
maect verbont met hem Dat.xxvi.Capittel

A Et quā eenē dierē tijt int lāt meer-
der dā die voorleden die te Abrahās
tijdē was/Eñ Jsaac troc tot Abime
lech der Philistēē coninc te Gerar.
Doen openbaerde hē die HEERE eñ
sprac/Trect niet af in Egiptē mer blijft int lāt dat
ic v segge/weest een vreem delinc in desen lāde/eñ
ic sal met v sijn/eñ v gebenedijē. Wāt v eñ uwē sa
de wil ic alle dit lant geuē /eñ sal vaste maken mij
nen eedt/diē ic uwē vader Abraham geswoorē heb
eñ ick sal uwe zaet vermeerderē als die sterrē des
hemels/ende ic sal uwen sade alle dit lant gheuen
Ende door uwe saet sal alle volck gebenedijt wor
B den /om dat Abraham mijnder stemmen gehoor
saem gheweest is/ende heeft ghehouden mijne ze
den/ mijn geboden/ mijn insettinghen/ende mijn
wetten
Aldus woonde Jsaac te Gerar/ende wanneer
die lieden van dier steden na sijn wijf vraechdē/soe
sprac hy. Het is mijn suster/want hy vreesde te seg
ghen/Het is mijn wijf/si mochten mi dooden/om
Rebeca willen/want si was schoone vā aensichte
Als hi daer een wile gheweest hadde/so sach Abi
melech der Philistinē Coninc wt een venstere/eñ
wert gewair dat Jsaac boerde mz sinē wiue Rebe
ca/Doē riep Abimelech Jsaac/eñ seide/Siet het is
v wijf/Hoe hebdi dā geseit /Si is mij suster. Jsaac
antwoorde hem. Jc dachte /ic soude misschiē moe
ten steruen/om haeren wille /Abimelech sprack/
Waeromme hebdi ons dan dat gedaen? Het waer
licht gheschiet/dat yemant vanden volcke hem bi
uwen wiue ghelept had/ende hadde also een scult
op ons gebracht/Doen geboot Abimelech alle dē
volcke/ende sprac/Wie desen man/oft zijn wijf aē
tast/die sal die doot steruen
Ende Jsaac zaeyde in dien lande/ende want in
dien iare hondert muddē/want die HEERE ge
C benedide hem/ende hi wert een groot man/ghinc
ende wiesch/tot dat hi seer groot wert/dat hi veel
goets hadde aen cleyn ende groot vee/eñ eē groot
gesin. Daeromme benijden hem dye Philistinen/
ende verstopten alle die fonteynē die zijns vaders
knechten gegrauen hadden/ter tijt Abrahams zijns
vaders/eñ vuldēse met aerde/Dat oock Abimelech
tot hem sprac/Vertrect van ons/wāt ghi sijt ons
te machtich geworden

Doen troch Jsaac van daer/eñ sloech sijn tentē
in dat dal Gerar/ende woonde aldaer. Ende als
hi nu gheseten was /liet hi die fonteyn water gra
uen die si ten tijdē zijn vaders Abrahams ghegra
uen haddē/die welcke die Philistinē verstopt had
dē na Abrahams doot/ende noemdese mettē seluē
name/daerse sijn vader mede ghenoemt hadde.
Ooc groeuē Jsaacs knechtē int dal/ende vōdē al
daer een fonteyne leuende water. Mer dye herdes
van Gerar hadden twist mettē herderen Jsaacs/ D
eñ seyden/Dat water is ons/Doen hiet hi die fon
teyn Esek/om dat si hem daer bedrogen/
Doen groeuen si een ander fonteyn /daerom
hadden si oock twist/Daerom hiet hi hem lieden/
Sitena/ Ende si trockē van daer/ende groeuen
noch een ander fonteyn/daer en keuen si niet om/
daerom hiet hise/Rehoboth/ende seyde/Nu heeft
ons die HEERE ruymte ghemaect / ende ons la-
ten wassen int lant/Daer na trock hy van daer te
Bersaba E
Ende die HEERE openbaerde hem in dyer
seluer nacht/ende sprac/Jck ben uws vaders Abra
hams God/vreest niet/want ic ben met v/ende ic
sal v ghebenedien /ende v zaet vermeerderen om
mijne knechts Abrahams wille/Doen maecte hi
aldaer eenen outaer /ende aenriep den naem des
HEEREN/eñ stelde daer zijn tentē/eñ sijn knechtē
groeuen aldaer een fonteyne.
Ende Abimelech quam tot hem vān Gerar eñ
de Abusath zijn vriēt /ende Picbol zijn velthooft
man/Maer Jsaac sprack tot hen/waerom comdi
hier tot mi/ende ghi lieden haet mi doch/ende hebt F
mi van v ghedreuen/Si seyden/Wi sien met sien
den oogen dat die HEERE met v is/daerom sey
den wi/Het sal eenen eedt tusschen ons ende v zijn
ende willen een verbont met v makē/dat ghi ons
geene schade en doet/ghelijck wi v niet aengetast
en hebben/ende ghelijck wi v niet alle goet gedaē
en hebben/ende v met vreden lieten treckē / Mer
ghi zijt die gebenedide des HEEREN / Doē be
reyde hy hen lieden een maeltijt/ende si aten ende
droncken/Ende des morgens vroech stondē si op
ende die een swoer den anderen. Ende Jsaac liet
se gaen. Ende si togen van hem met vreden. G
Ten seluen dage quam Jsaacs knecht /ende sey
de hē vander fonteynen die si ghegrauen hadden
ende spraken tot hem. Wi hebben water vonden
ende hi noemde t Saba/daer af hiet die stadt Ber
seba/tot op den dach vā heden toe

¶ Jacob wort wt bestel zijns moeders voor E-
sau geseget/eñ Jsaac daer in bedroghen. Esau is
droeuich om der segeninge hem ontogen/hi wort
op Jacob gram/eñ dreicht hem. Die moeder laet
hem tot Laban harē broeder in Haran vlieden. A
Dat.xxvij.Capittel

D Oē Esau veertich iaer out was / nā
hi twe wiuē. Judit die dochter Beri
des Hethithers /ende Basmath dye
dochtere Elon des Hethiters. Dese
beyde waren wederspannich Jsaack Heb.xi.a.
ende Rebeca
Eñ het gebuerde doē Jsaac out worden was
dat sijn oogē dōcker warē int sien. Eñ riep Esau
sinē grootstē sone eñ sprac tot hē. Mijn sone / hy
antwoorde/Hier ben ic/eñ hi sprac. Siet/ic bē ou

worden/ eñ en weet niet wanneer ic steruē sal. So
neemt nv dijn getuych/ kokere/ eñ boge/ eñ gaet wt
ten velde/ eñ vangt mi een wiltbraet/ eñ maect mi
eñ spise/ so ict geerne heb/ eñ brēget mi hier binnē
dat ict eete/ dat mijn siele v gebenedide eer ic sterue
Mer Rebeca hoorde dit woort/ dat Isaack tot
sinen sone seide/ eñ Esau ghinc ten velde/ op dat
hi een wilt vangē soude/ eñ thuis brochte. ✠ Doē
sprack Rebeca tot haren sone Jacob. Siet/ ic heb
ve gehoort uwē vader sprekē met Esau uwē broe
der/ eñ seggē. Brengt mi een wiltbraet/ eñ maect
mi tetē dat ic eete/ eñ ic v gebenedie voor dē HE=
RE/ eer ic sterue/ So hoort nv mijn stemme/ mijn
sone/ wat ic v hecte/ Gaet henen totter cuddē/ eñ
haelt mi twee goede bocxkens dat ic uwen vader
B daer af een spise make/ so hijt gheerne heeft/ ende
die suldi bi uwen vader draghen/ dat hi eete op dz
hi v gebenedie voor sijn doot
Jacob sprack tot sijnder moeder Rebeca/ Siet
mijn broeder Esau is rou/ eñ ick ben sachte/ ende
mijn vader mocht mi misschien tasten/ eñ hi soude
mi achten als ic met hē spottede/ eñ soude mi ver
maledien/ eñ niet gebenedien. Doē sprac sine moe
der tot hē/ Die vermaledijnge si op mi/ mijn sone/
verhoort mijn stēme/ gaet/ eñ haelt mi/ dat ic v hete
Doē ginc hi henē/ eñ haeldet/ eñ bracht zijn moeder
Eñ zijn moeder maecte eē spise/ soe zijn vader
geerne adt/ eñ nam Esau haers grooten soons co
stelike cleederē/ die si by hair in huys hadde/ ende
trackse Jacob haren minsten sone aen/ Maer die
vellen vanden bocxkens dede si hem om sijn han
den/ ende daer hi sachte was aenden hals/ eñ gaf
hem also dat eten metten broode/ soe sijt gemaect
hadde/ in Jacobs handen haers soons
Eñ hi droecht bi sinē vader/ eñ sprack. Mijn va
der/ hi antwoorde hier ben ic/ Wie sidi mijn sone
Jacob seyde/ Ick ben Esau v eerste geboren sone
ick heb gedaen/ so ghi mi ghesiet hebt/ staet op/ eñ
sidt om te eten vā minē wiltbrade/ op dz mi uwe
siele gebenedie/ Isaac sprac tot sinē sone Mijn so
ne hoe hebdijt so haeste geuondē? Hi antwoorde/
die HERE v God voorspoedicht mi also. Doen
sprac Isaac tot Jacob/ coemt hier bi mi mijn sone
dat ic v taste/ oft ghi zijt mijn sone Esau oft niet/
Also ghinc Jacob tot sinē vader Isaac/ eñ als hi hē
getast hadde/ sprac hi/ Die stēme is Jacobs stēme
mer die handen zijn Esaus handen/ Eñ hi en kendē
de hē niet/ want zijn handē warē rou/ gelijc Esaus
sijns broeders handen/ eñ gebenedide hem/ Ende
sprac tot hē/ Sidi mijn sone Esau? Hi antwoorde/
Ja/ ic bent/ Doen sprac hi/ so brenget mi hier mijn
sone te etē van uwē wiltbrade/ dat v mijn ziele ge
benedie/ Doē bracht hijt hē/ eñ hi adt/ eñ droech
hē oock wijn/ eñ hi dranc/ Eñ Isaac zijn vader sprac
tot hem/ Comt hier eñ cust mi mijn sone hi ginc
tot hē/ eñ custe hē/ Doē roock hi den rueck zijnder
clederen/ ende gebenedide hem/ ende sprac
Siet/ den rueck mijns soons is gelijc eenen
rueche des velts dat die HERE gebenedijt heeft
D God geue v vanden dauwe des hemels/ ende vā
der vetticheit der aerden/ Korens eñ wijns ouer=
uloedicheit/ volck moet v dienē ende liedē moeten
v te voete vallē/ weest een heere bouē uwen broe
der/ ende uwer moeder kinderen moeten v te voe
te vallē/ veruloect moet hi wesen die v vloect. Ge
benedijt si/ die v gebenedijt
Als dus Isaac volejnt hadde die ghebenedijn E
ge/ eñ Jacob nauwe thuys gegaē en was vā sinē
vader Isaack/ Doen quam Esau zijn broeder vā
zijnder iacht/ ende coocte ooc een spise/ eñ droecht
binnen bi sinen vader/ ende sprac tot sinen vader/
Staet op mijn vader/ ende eet van ws soons wilt=
braet/ op dat v siele mi gebenedie. Doe ātwoorde
hem Isaac sijn vader. Wie sidi? Hi sprack Ick ben
Esau v eerste geborē sone/ Doe wert Isaac bouē
der matē seer onstelt/ eñ sprac/ Wie eñ waer is dā
die iager/ die mi gebrocht heeft/ eñ ic heb ber al af
getē/ eer ghi quaemt/ ende hebbe hem gebenedijt F
hi sal ooc gebenedijt bliuen.
Als Esau dese zijns vaders reden hoorde/ riep
hi luyde/ eñ wert wter matē zeer droeue/ eñ seyde
tot sinē vadere/ gebenedijt mi ooc mijn vader/ Hi
sprac/ Uwe broeder is comē mz liste/ eñ heeft uwe
benedictie wech Doē sprac hi/ Hi heet recht Jacob
wāt hi heeft mi nv twemale vtredē/ Mine eerste
geboorte heeft hi wech/ eñ siet/ nv neemt hi ooc mijn
benedictie ende sprac. Hebdi mi niet een benedic=
tie gehouden?
Isaac antwoorde/ eñ sprac tot hē. Ic hebbe hē
een here ouer v geset/ eñ alle sijn broederē hebbē
ic sine knechtē gemaect Met corē eñ mz wine heb
be ic hē voorsiē Wat sal ic v doch nv doē mijn sone
Esau sprac tot sinē vader/ Hebdi dā maer eē bene
dictie mijn vadere? Gebenedijt mi ooc mijn vader
Ende hief zijn stemme op/ ende weende/ Doē ant
woorde Isaac sine vader/ eñ sprac tot hem
Siet/ ghi sult een vette wooninge hebben op
ter aerden/ ende vandē dauwe des hemels vā bo
uen vandē hemele/ metten swaerde suldi v genee
ren/ ende dinen broederen dienen/ Ende het sal ge
schiedē dat ghi zijn iock sult afleggen/ ende van G
uwen halse schudden *
Ende Esau was op Jacob gram/ om der bene
dictiē wille/ daer zijn vader hē mede gebenedijt had
de/ eñ sprac in zijnder hertē. Die tijt sal haest comē
dat mijn vader rouwe dragē moet/ want ic wil my
nē broeder Jacob doodē/ Doen wert Rebeca ghe
bootschapt dit wort haers meestē soons/ eñ sandt
wt/ eñ liet haren cleinsten sone Jacob roepen/ eñ
sprac tot hē/ Siet uwe broedere Esau dreyget v/
dat hi v doodē wilt/ eñ nv hoort mijn stēme mijn
lieue sone/ eñ gaet henē/ eñ vliedet tot mijnē broe
dere Laban/ in Haran/ eñ bliuet daer eē wile bi hē
tot dat die rasernie dijns broeders keere/ eñ tot dat
die grāscappe tegē v/ vā hē keere/ eñ vergetet wat
ghy hē gedaen hebt/ eñ dan sal ic seindē/ eñ laten v
van daer halē/ waerom sal ick berooft wordē van
beyden minen sonen in eenen daghe
Eñ Rebeca sprack tot Isaac/ Mi verdriet te
leuen om Heths dochteren/ ist dz Jacob een wijf
neemt vanden dochteren Heth/ die welche sijn ge
lijck die dochterē dees lants/ wat sal my dan dat
leuen baten

Isaac seynt Jacob tot Laban/ Jacob siet indē
slape een leeder totten hemel verheuē/ eñ die En
gelen dair op ende af climmēde/ die HERE be
uestichte hem zijn beloft en Abraham ghedaē/ eñ
toeseit hē bistant/ daer op doet Jacob eē gelofte

DOe riep Isaack sine sone Jacob / en̄
gebenedide hē / en̄ geboot hē seggen
A de / Neemt gheen wijf vāden dochte
ren Chanaan / mer gaet henen / ende
reist in Mesopotanien / tot Bethuel
dijns moeders vader huys / ende neemt aldaer een
wijf vāden dochterē Laban ws moeders broeder
ende die almachtige God gebenedie v / en̄ make v
vruchtbaer / ende vermeerdere v / dat ghi wort eē
groote schare volcs / ende hi geue v dye benedictie
Abrahams / v / ende uwen sade na v / op dat ghi be
sitten muecht / dat lant / daer ghi eē vremdelinc in
zijt / dat welcke God Abrahammen gegeuē heeft
Also liet Isaac Jacob reysen / dat hi in Mesopota
nien trocke tot Laban Bethuels soon / van Syrien
zijnre en̄ Esaus moeders broeder

Als nv Esau sach / dat Isaac Jacob gebenedijt
hadde / ende laten reysen af / in Mesopotanien / op
dat hi aldaer een wijf name / ende dat in diē dat hi
B hem gebenedide / ende geboot / ende sprack / Ghy
en sult gheen wijf nemen vanden dochteren Cha
naan / en̄ dat Jacob sinen vader ende moeder ghē
hoorsaem zijnde / reysde in Mesopotaniē / en̄ sach
ooc dat Isaack sijn vader niet gheerne en sach dye
dochteren Chanaan / ghinck hi henen tot Ismael /
ende nam bouen diē wiuen die hi te voren hadde /
Mahalath die dochter Ismahel / des soons Abrā
hams / die suster Nebaioth te wiue



C Mer Jacob reysde wc van Bersaba / en̄ reysde
te Haran / ende quam op een plaetse daer bleef hy
al den nacht. Want die sonne onder ghegaē was /
nam hi daer eenen steen vāder plaetsen / en̄ leyden
ond sijn hooft / ende ginc ligghen slaepen in die sel
ue plaetse / En̄ hē droomde / en̄ siet / Een leere stōt
opter aerdē / die mettē opperstē eynde den hemel
raecte / en̄ siet / Die Engelen Gods clommen daer
lancs op en̄ neder / en̄ die HEERE stont dair op / en̄
sprac / Ick ben die HEERE Abrahams ws vaders
God / en̄ Isaacs God / dat lant dair ghi op ligt / sal
ic v / en̄ uwē zade geuen / en̄ v zaet sal wordē gelijc
dat stof der aerdē / en̄ ghi sult wtghebreyt worden
ten westen / oostē / noordē / en̄ ten zuydē / En̄ door
v / en̄ door uwē zade sullen alle geslachtē gebene=
dijt worden. En̄ siet ic ben met v / en̄ ic sal v behoe
den waer ghi henen treet / en̄ ick sal v weder in dat
landt brenghen / want ic en sal v niet laten / tot dat
ic doe alle wat ic v geseyt hebbe

Als Jacob van sinen slape ontwaecte / sprac hi
Sekerlijc is dye HEERE in dese plaetse / ende ic en
wistes niet / en̄ vreesde / en̄ sprac. Hoe veruaerlic is
dese stede / Ten is hier anders niet / dan een huys D
Gods / ende een poorte ten hemel. En̄ Jacob stōt
des morgens vroech op / en̄ nam dē steen / die hi si
nen hoofde geleyt hadde / ende rechten op / en̄ goot
daer olie op. En̄ hiet die stede BethEl / en̄ daer te
voren hiet dye stede Lus

En̄ Jacob dede een ghelooste / en̄ sprac. Ist dz
God met mi sal zijn / en̄ mi behoeden inde wege /
die ic reyse / en̄ broot te eten geuē / en̄ cleederē aen
te doē / en̄ mi met vredē wed tot minen vad bren=
gē / so sal die HEERE mijn God zijn / En̄ dezē steē die
ic opgerecht heb / sal eē Gods huys wordē / en̄ alle
wat ghi mi gheeft / daer af sal ic v die thiēde geuē.

¶ Jacob coēt totter fonteynē bi Harā /
hi waert Labans schapen / hi verthoont
hem seluen Rachel / hy dient Laban seuen
iaer om Rachel / hi wort in Lea bedrogen
hi dient weder seuen iaer om Rachel / Lea
baert hem vier sonen / ende / Rachel is on=
vruchtbaer

Dat.xxix.Capittel

JAcob hief doen sijn voeten op
en̄ ghinc in dat Oostenlāt / en̄
sach om / ende siet / daer was eē A
fonteyn opten velde / ende siet
drie schaepherders daer by
Want vander fonteynen moesten dye her=
deren drincken / ende daer lach eenē grootē
steen voor dat gadt der fonteynen / ende die
herderē plegē aldaer te vergaderen / en̄ den
steen van dat gadt der fonteynen te wente
len / en̄ die schapē te drinckē / en̄ dedē als dā
dē steē weder voor op dat gadt op sijn stede
Ende Jacob sprac tot hen / Broeders van
waer sidi? Si antwoorden. Wy sijn van Ha
ran / Hi seyde tot hen / Kendi ooc Laban den
sone Nahor? Sy antwoorden / Wy kennen
hem wel / Hi sprac / Gaet het hē oock wel? Sy
antwoorden / Het gaet hē wel / en̄ siet / daer
comt sijn dochter Rachel met den schapen
Hi sprac / Het is noch hooch dach / en̄ ten is B
noch gheen tijt / dat vee in te driuen / drenct
die schapen / gaet henen / en̄ weytse / Si ant
woorden / Wy en connen nv tot dat al dye
herderē te samen vergadert sijn / ende den steen vā
dat gadt der fonteynen wentelen / ende alsoo dye
schapen drincken

Als hi noch met hen sprac / quā Rachel mettē sca
pen haers vaders / wāt si hoede die scapē / Als Ja
cob Rachel sach Labās dochter / zijns moeders broe
ders / ende Labans zijns moeders broeders scapē

ghinc hē toc/ende wentelde den steen vandē gate
der fonteynē en̄ drencte die scapē sijnder moeders
C broeder/en̄ custe Rahel/en̄ hief op sijn stemme/en̄
weende/ende seide haer/dat hi was haers vaders
broeder/ende Rebecas sone/Doen liep si/ende sei
det haren vader
Als Laban hoorde vā Jacob sijnder suster sone
so liep hi hē te gemoete/en̄ omhelsde hē/en̄ custe en̄
brocht hē in sijn huys/Doen vertelde hi hē alle dese
geschiedenissen/Doē sprac Laban tot hē/Ghy sijt
mijn been en̄ mijn vleesch/blijft bi my een maent
D lanc/Daer na sprac hi tot Jacob Al sidi mijn broe
der/soudi mi daerō/om niet dienen? Segt wat sal
uwen loon sijn? Laban had twee dochterē/die out
ste hiet Lea/en̄ die iōcste hiet Rahel/Mer Lea was
teer vā oogē/Rahel was scoon vā aēsichte/en̄ vā
ghedaenten/die selue creech Jacob lief/en̄ sprac/
Ic wil v seuen iaer dienen om Rahel/die ioncste
dochter. Laban antwoorde/Het is beter/dat icse
E v gheue/dan eenen anderen/blijft bi mi
Aldus diēde Jacob om Rahel seuē iaer/en̄ het
dochte hē luttel dagē te wesen/so lief had hi haer
En̄ Jacob sprac tot Labā/geeft mi mijn wijf/wāt
dē tijt is hier/dat ic bi haer ligge. Doē noode Labā
alle die liedē vā dier plaetsē/en̄ bereide hē die bruy
loft. Mer des auonts nam hi sine dochter Lea/en̄
brachtse tot Jacob en̄ hi besliepse/en̄ Labā gaf Lea
sijnder dochter Silpa tot eenen ioncwiue.
Mer des morgēs/Siet/doē wast Lea. En̄ hi
sprac tot Labā Waerō hebdi mi dz gedaē? Heb ic v
nz gediēt om Rahel? Waerō hebdi mi dā bedrogē
F Laban antwoorde/Mē doet nz also in onsen lāde/
datmē die iōcste wt geeft voor de outste hout dese
wekē wt/so sal ic v dese ooc geuē om dē dienst/die
ghi mi noch ander seuē iarē dienē sult Jacob dede
also/en̄ hielt die wekē wt/ Doē gaf hi hē Rahel sijn
dochter tē wiue en̄ Labā gaf Rahel sijn dochter eē
iōcwijf/die hiet Bilha Also lach hi ooc bi Rahel/en̄
had Rahel lieuer dā Lea/en̄ diēde hē ooc voort dā-
der seuē iaer Als die HEERE sach dat Lea gehaet
wert/maecte hise vruchtbaer/en̄ Rahel onvrucht
baer. En̄ Lea ontfinc/en̄ baerde eenē soō/diē hiet
si Ruben/en̄ sprac/die HEERE heeft aengesiē mij
ne allēde/Nv sal mi mijn mā lief hebbē/En̄ noch
eens ontfinc si/en̄ baerde eenē soon/en̄ seyde. Die
HEERE heeft gehoort dz ic gehaet bē/en̄ heeft mi
ooc desen gegeuē/en̄ hiet Simeō. Noch eens ont
G finc si/en̄ baerde eenē soon/en̄ sprac. Nv sal hē mijn
man weder tot mi doē/wāt ic heb hē drie sonē ge
baert/daerō hiet si hē Leui. Ten vierdē ontfinc si/
en̄ baerde eenē sone/en̄ sprac Nv wil ic dē HEERE
dancké/daerō hiet si hē Juda/en̄ hielt op te baren
Rachel geeft Jacob haer maecht/die baert hē
twee sonē/Also doet ooc Lea met hare maecht
die baert hem ooc twee sonen/ Rachel neemt die
alruyn dat Jacob bi Lea slapen mach/ Rachel
wort vruchtbaer/ende baert eenen soon/Jacob
wil weder thuys reysen/hi ontfanckt loon zijns
diensts/ende wort rijc/ende daer wort een com
pact ghemaect

Dat.xxx. Capitt.

A Doen Rahel sach/dat si Jacob niet en
baerde/benijde si haer suster/ende
sprac tot Jacob Geeft mi ooc kinde
rē/oft anders sal ic steruē. Jacob die
wert seer toornich op Rahel en̄ sprac
Ben ic dan in Gods stede/die v keert dye vruchte
ws lichaems? Siet/sprac si/daer is mijn ioncwijf
Bilha/legghet v bi haer/dat si mop mijnē scoot
bare/ende ic door haer vermeerdert mach wordē
en̄ gaf hem also Bilha haer ioncwijf te wiue.
En̄ Jacob leyde hem bi haer/aldus ontfinc Bil
ha/en̄ baerde Jacob eenē sone. Doen sprac Rahel/
God heeft mijn zaet gerecht/en̄ mijn stemme ver B
hoort/en̄ mi eenē sone gegeuē/dair om hiet si hem
Dan/Noch eens ontfinck Bilha Rahels ioncwijf
en̄ baerde Jacob dē twedē soon/Doe sprac Rahel
God heeft mi gelijc gemaect met mijnder sustere
en̄ ic neme die ouerhāt/en̄ si hiet hē Naphtali/Als
Lea sach/dat si op hiel te barē/nam si haer iōcwijf
Silpa/en̄ gafse Jacob te wiue/Aldus baerde Sil
pa Lea ioncwijf Jacob eenē soon/doē sprac Lea ru
stich/en̄ hiet hem Gad/daer na baerde Silpa Lea
ioncwijf/Jacob den tweeden sone/Doē sprac Lea
Wel mi/wandt mi sullen salich prisen die dochte-
ren/ ende hiet hem Asser
Ruben ghinc wt ter tijt des tarwē oogst/ende C
vant Mandragora optē velde/ende brachtse zijnd
moed Lea thuys/Doe sprac Rahel tot Lea Geeft
mi een deel vander Mandragora ws soōs/Si ant
woorde/Hebdi niet genoech dz ghi my/minē mā
genomē hebt/en̄ wilt ooc mijns soons Mādrago
ra nemē? Rahel sprac/wel laet hem desen nacht bi
v slapen/voor ws soons Mādragora/Als Jacob
des auonts vandē velde quam/ginc Lea wt hē te
gemoet/en̄ sprac Bi my suldi ligghen/wāt ick heb
v gecoft om mijns soons Mandragora.
En̄ hi sliep diē nacht bi haer/En̄ god verhoor
de Lea/en̄ si ontfinc/en̄ baerde Jacob dē vijfstē so
ne/en̄ sprac/ God heeft mi geloont/dat ic mijn iōc
wijf minē man gegeuen heb/en̄ hiet hem Jsaschar
Noch eens ontfinc Lea/en̄ baerde Jacob dē sesten
soon/en̄ sprac/God heeft mi wel beraden/Nv sal
mijne man weder bi mi wonen/want ic hebbe hē
ses sonen gebaert/en̄ hiet hem Sebulon/Daer na
baerde si een dochter/die hiet si Dina.
God gedachte Rahels/en̄ verhoordese/en̄ maec D
tese vruchtbare/Doē ontfinc si/en̄ baerden eenen
sone/en̄ sprac. God heeft minē lachter van my ge
nomē/ende hiet hē Joseph/ende sprac/God wil
noch eenē anderē soon daer toe doē.
Als Rahel Joseph gebaert hadde/sprac Jacob
tot Laban/Laet mi trecken en̄ reysen aen mijn side
en̄ in mijn lant/geeft mi mine wiuē en̄ mijn kinde-
deren/daer ic v om gedient hebbe/dat ick trecke/
wāt ghi weet/wat diēst dat ic v gedaen hebbe/La
ban sprac tot hē/Can ic gheen genade voor uwen
ooghen vindē? Ic hebbe ondervondē/dat mi God
ghebenedijt heeft/om uwē wille/Segt uwē loon
dien ic v geuen sal
Hi antwoorde hem/Ghi weet/hoe dat ic v ge
dient hebbe/ende/wat vee ghi te vorē hadt onder
my/ghy had luttel eer ick hier quam/ maer nv ist
vermeerdert/in groter menichten/ende die HE
RE heeft v gebenedijt/om mijnen wille/ende nv
wanneer soude ic ooc voor mijn huys voorsien? Hy
antwoorde/wat sal ic v dan geuē? Jacob sprack/
Ghi en sult mi niet met allen geuen/maer ist/dat
ghi mi doē wilt/dat ic v seggen sal/soo wil ick we
derom weyden/ende hoeden uwe schapen

Ic sal hedē door alle die cudden gaen/ eñ schey
det ghi van daer alle geplacte eñ bonte scapē/ alle
swarte schapen onder den lammerē/ eñ wat daer
bont ende geplacket onder die geyten sijn sal/ dat
sal mijn loon sijn/ so sal mi mijn gerechticheyt tuy
gen heden oft morghen/ wanneer het v coemt my
E te loonen/ alse dat wat niet beplact ende bōt en is
onder den gheytē/ eñ wat swart is onder den lam
meren/ dat si als eens diefsproeye bi mi

Laban sprac Siet/ het si so ghi geseyt hebt. Eñ
scheyde in dien dage wt/ besprenkelde eñ bōte boc
ken/ eñ alle geplacte ende bonte geyten/ alsoe ver
de allster wat wits aē was. Eñ al wat swart was
onder den lammeren/ eñ hi deet in sijnder kinderē
handen/ ende hi maecte ruymte/ drye dach reysen
verde tusschen hem eñ Jacob/ Alsoe weyde Jacob
die ouergheblenen cudde Laban.

Jacob nam stockēs/ vander groender weydē
hazelaren/ castanien/ ende schelde witte streepkēs
F daer aen/ ende hi leyde die stockē die hi geschelt had
de binnen inden drencke voor die cudde/ dye daer
mosten comē om te drincken/ op dat si ontfangen
souden/ als si quamē drincken/ Aldus ontfinghen
die cudden ouer die stocken/ ende brochtē bespren
kelde/ beplacte/ eñ bonte. Doe scheyde Jacob dye
lammeren/ wat niet bont/ ende al wat swart was
ende hi dede dese te hoope onder Laban cudde. Ende
hi maecte hem seluen een eygen cudde/ vanden be
placten ende bonten/ eñ dese en dede hi tot Labās
cudde niet. Maer wanneer den loop der vroeger
G cuddē was/ leyde hi die stockēs in die goten voor
die oogen der cudden dat si ouer dye stockē ont-
fangen souden. Maer indē spadelickē loop/ en ley
de hise daer niet in/ Alsoo werden die spadelingen/
Labās/ ende die vroege Jacobs/ Daer af wert dye
man bouen maten rijc/ dat hi veel schapen/ ionck
wijfs/ knechten/ kemelen/ ende ezelen hadde

¶ Jacob merct misgonst sijns gheluck hem wort
beuolen weder thuys te keeren/ Rachel steelt
haers vaders beeldē/ Laban loopt hem na/ ende
verwijt hem die vlucht/ hi soect sijn beeldē ach-
ter hem niet vindende maect hi een verbont met
hem int scheyden/ Ende si trecken beyde haers
weechs/ Die Enghel ontmoete Jacob

Dat.xxxi. Capitt

A NAē dat Jacob hoorde Labans soonen
woorden/ die seiden. Jacob heeft alle
ons vaders goet genomē/ eñ vā ons
vaders goet heeft hy Alsulckē rijcdō
gegrepen/ Eñ Jacob aensach Labās
aensicht/ eñ siet/ ten was niet teghen hem/ gelijc
gisteren ende eergisteren was

Eñ die HEERE sprac tot Jacob/ Treet weder
in vws vaders lant/ eñ tot uwē maechscap/ ick sal
met v zijn/ Eñ Jacob sant/ eñ liet roepē Rachel/ eñ
Lea opt velt bi zijn herderen/ eñ sprac tot hen/ Ic
sie/ dat vws vaders aensicht niet en is tegen mi/ ge
lijc gisterē eñ eergisterē was. Mer die God mijns
vaders is mz mi geweest/ Eñ ghi hedē weet/ dz ic
na al mijnder machte uwē vader ghedient hebbe

Eñ hi heeft mi bedrogē/ eñ nv thienmael mijn
loon verandert/ mer God en heeft hem niet toege
laten/ dat hi mi scade dede/ Wāneer hi sprac/ Die
bonte sullē uwen loon sijn/ so droech alle die gant
se cudde bonte/ Maer wanneer hi sprac/ Die ghe
sprinckelde sullē v loon sijn/ so droech die gheheele
cudde gesprinckelde. Alsoo heeft God die goeden
vws vaders hē ontkeert/ eñ mi gegeuen. Wāt als B
die tijt des loops quam/ hief ic mijn ooghē op/ eñ
sach inden droom/ eñ siet/ die bocken sprongen op
die besprinckelde/ beplacte/ ende bonte cudde

Ende die Engel Gods sprac tot mi indē droō
Jacob! Ende ic antwoorde/ hier ben ick/ hi sprac
heft op v oogen/ ende siet die bocken springen op
die besprinckelde/ die beplacte/ ende bonte cudden
want ick hebbe al ghesien wat v Laban doet/ Ick
ben die God te BethEl/ daer ghi den steē gesalft
hebt/ ende mi aldaer een gelofte gedaen hebt/ Nv
reyst/ ende treet wt desen lande/ ende treet weder
in vws maechschappen lant

Doe antwoorde Rahel eñ Lea/ sprakē tot hem
Wy en hebbē doch geen deel noch erue meer/ in
ons vaders huys/ eñ heeft ons doch gehoudē als
die vreemde/ wāt hi heeft ons vercocht/ eñ onsen
loon verteert. Daerom heeft God onsen vader si
nen rijcdom afghewendet tot ons/ ende tot onsen
kinderen/ al wat God v geseyt heeft/ dat doet

Eñ aldus stont Jacob op ende sette sine kinde
ren ende wiuen op kemels/ ende voerde wech alle
sijn vee/ ende alle sijn haue die hi te Mesopotanien
vercregen had/ op dat hi quame bi Isaac sinen va
der/ int lant Canaan/ Laban was gegaen om sijn C
cudde te scheerē/ Eñ Rahel stal haers vaders beel
den/ Aldus stal Jacob Laban te Sirien therte/ daer
mede/ dat hi hem niet en seyde/ dat hi vloot/ Alsoo
vloot hi ende alle dz sine was/ reysde eñ voor euer
dwater/ eñ troc recht na den berge in Gilead

Ten derden dage wert Laban ghebootschap/
dat Jacob vloot/ eñ hi nam sinē broeder tot hē/ eñ
iaechde hem nae/ seuen dachreysen/ eñ hy achter-
haelde hē opten berch Gilead/ Mer God dye quā
tot Laban/ die van Sirien was/ inden droom/ des
nachts/ eñ sprac tot hem/ Wacht v/ dat ghi mz Ja
cob niet anders eñ spreect dan goet. Ende Laban
naecte tot Jacob/ Jacob hadde sijn tenten optē ber D
ge gestagen/ Eñ Laban met sinē broederē sloech
sijn tenten oor opten berch Gilead

Ende hi seyde tot Jacob/ Wat hebdi ghedaen
dat ghi mine herte gestolen hebt/ ende hebt mi mi
ne dochterē ontuoert/ als die/ die door tswaert ge
uangē waren! Waerom hebdi dat verborghē/ dat
ghi vlien wout/ ende hebt v mi ontstolē/ eñ en heb
bet mi niet geseit/ dat ic v met blijscappen geleyt
hadde/ met sanghe/ met luyten/ eñ met harpē! En
de en hebt mi mine kinderen niet laten cussen/ ghy
hebt sottelijc gedaē/ eñ ick hadde (Gode si lof) wel
soo veel machts/ dat ick v quaet hadde mogen doen E
mer vws vader God heeft gisteren tot mi gheseyt
wacht v/ dat ghi met Jacob nz anders dan goet en
spreect/ eñ wāt ghi dan trecken wout/ ende begeer
det so zeer vws vaders huys/ waerom hebdi my mi
ne goden gestolen! Jacob antwoorde/ ende sprack
tot Laban/ Ic vreesde dat ghi uwe dochter van mi
trecken sout/ mer biden welcken ghi v goden sult
vindē/ die sterue hier voor onsen broederē. Soect
dat v is/ bi mi/ ende nemet wech/ Mer hi en wiste
niet datse Rahel gestolen hadde. Doe ghinc Laban
in Jacobs tētē/ ende Lea ende beyder ionc wiuen
en de hi en vant daer niet/ ende ghinc wt Leas ten

ten/in Rahels tentē. Doe nam Rahel die beelden/
ende leydese onder der kemelen stroo/ende ghinc
daer op sitten/Laban die ondersocht alle die tentē
ende en vant niet. Doen sprac se tot haren vadere
Mijn heere/en weest niet toornich/want ic en can
voor v niet opgestaen/want mi is nv gescjiet na
die gewoonte vanden vrouwē/Aldus socht hi/ē
en vant die beeldē niet
Ēn Jacob wert toornich/ēn hadde twist mz La
ban/ēn antwoordende sprac hi tot hē. Wat heb ic
mishādelt oft gesondicht/dat ghy op mi so verhit
zijt/ghi hebt alle minen huysraet ondersocht/wat
hebdi van uwē huysrae de gheuondē legt dat voor
uwē ēn minē broederē/op dat si tusschen v ēn mi
rechtē/Twintich iaer heb ic bi v geweest/v schapē
ēn geytē en hebbē niet onvruchtbaer geweest/die
rammen uwer cudden en heb ic niet gheten. Soo
wat die dierē verschoordē/ēn ict v niet en brochte
so moest ict v betalē/ghi eyschtet van mijnder hāt
al wast mi ooc des daechs oft snachts gestolē. Des
daechs versmachte ic van hittē/ēn des nachts ver
uroos ick/ēn den slaep die weeck van minen oogē
Also hebbe ick twintich iaer in uwen huise ge
E dient/veerthiē om uwe dochterē/ēn ses om v cud
de/ēn ghi hebt mi thienmael minē loon verādert/
ēn en hadde die God mijns vaders/die God Abra
ham/ende die vreese Isaac/op mijnder siden nz ge
weest/ghy hadt mi beroeyt laten trecken/Maer
God heeft mijn ellende ende iammer aengheſien/
ende heeft v ghisteren gestraft
Laban antwoorde ēn sprac/Die dochteren zijn
mijn dochteren/ende die kinderē zijn mij kinderē/
ēn die cudde is mij cudde/ēn al wat ghi siet/is mij
wat can ic minē dochteren hedē/oft harē kinderē
gedoen die si gebaert hebben? Daerom coemt nv/
ēn laet ons een verbont maken/ick ēn ghi/die een
getuygenisse si tusschen v ēn my/Ēn Jacob nam
eenen steene/ēn rechtē ten eersten op/ēn sprac tot
sinē broederē/Legt steenē op/ēn si namē die steenē
ēn maecten eenē hoop/ēn si aten optē seluen hoop
Ēn Laban hiet hem Jegar Sahaduta/mer Jacob
hiet hē Gilead/Ēn Labā sprac/deze hoop si heden
getuych tusschen mi ēn v/daer af so heetmen hem
G Gilead/ēn si een oorconde/wāt hi sprac/Die HE
RE moet aensiē tusschen mi ēn v/wāneer wi van
malcanderē gegaen sijn/Ist dat ghi minē dochte
rē lastich sijt/oft ander wiuē daer toe neemt/Het
en is hier gheē mensche met ons/maer siet/God
is ons getuyge tusschen mi ēn v. Ēn Laban sprac
voort tot Jacob Siet/dezē hoop ēn dit mael/si ooc
getuyge/waer ic ouer vare tot v/oft ghi hier ouer
vaert tot mi/bouē dit mael ēn dezē hoope/om sca
de te doē/Die God Abrahā/ēn die God Nahor/ēn
die God haerder vaderē/si eē rechter tusschē ons
Ende Jacob swoer hem/bi die vreese sijns va
ders Isaac/ende Jacob offerde een offer optē ber
ge/ende noode sijn broederen om dat broot te etē
ende doen si ghegeten haddē/bleuen si opten berghe
alle den nacht Des morghens stont Laban vroech
op/ēn kuste sijnder dochter kinderē ende haer kin
derē/ende hi gebenedidese/ende tooch wech/ende
hi quam weder in sijn stede/Maer Jacob trock si
nen wech/ende die Engelen Gods gemoetē hem
Ende als hise sach/sprac hi/Het sijn Gods heyrē/
ende hi noēde die selue stede Mahanaim/ dat heet
heyrleghet

¶ Jacob seynt boden ende gheschenck voort tot
Esau/die trect hem tegē/Jacob deelt zijn volck
ende beesten wt vreese in twee hopē/hi vermaent
God van sijnder belofte/hi kampt met eenē En
ghel/die verleemt hem een hoepe/ēn verandert
hem den name/ende ghebenedijt hem

Dat.xxxij.Capittel.

IAcob sandt bodē voor hem wech tot A
sinen broeder Esau/int landt Seyr/
des velts Edom/ēn beual haer liedē
seggēde/Also segt minē heere Esau
v knecht Jacob laet v seggen/Ic heb
bi Labā wt geweest/ēn heb tot noch toe bidē vreē
den geweest/ende hebbe runderen/ēn ezelen/scha
pen/knechten ēn maertē/ēn hebbe wtghesonden/
om v minen heere te bootschappen/op dat ic gena
de voor uwen ooghen vinde. B
Die boden quamen weder tot Jacob/ēn spra=
ken/wi quamen tot uwen broeder Esau/ende hy
comt v te ghemoet met vierhondert mannē. Doe
vreesde Jacob seer/ēn hem wert bange/ēn deylde
dat volc dat by hem was ende die schapen/runde
ren/kemels in twee heyren/ende seyde/Als Esau
comt op een heyr/ende verslaet dat/soo sal dat an
der ontloopen
Ende noch sprack Jacob/God mijns vaders
Abraham/God mijns vaders Isaac/HEERE ghi C
die tot mi geseyt hebt/treet weder in v lant/ēn tot
uwē maeschappe/ick sal v weldoen/Ick ben on
waerdich alder bermherticheit/ēn alder trouwe
die ghi aen uwē knechte gedaen hebt (want ick en
hadde niet meer dan desen staf/doen ick ouer dese
Jordane ghinc/ēn nv come ick met twee heyren)
Verlost mi doch vāder hant mijns broeders/van=
der hant Esau/want ick vreese hem/dat hi niet en
come ende verslae mi/die moederen/mettē kinde
ren/Ghi hebt gheseyt/ick sal v weldoen/ ēn uwe
zaet maken/als dat zant des zees/datmen niet ge
tellen en can/ouermits der menichtē
Ēn hi bleef dien nacht daer/ēn nam vā dīe dz
hi voorhandē hadde/ēn begifte sinē broeder Esau D
twee hondert geyten/twintich bocken/twee hon
dert schapen/twintich rammen/ēn dertich suygē
de kemelen/met haerē vuelenen/veertich coeyen
ēn thien varren/twintich ezelinnen/met thiē vue
lenen/ēn santse met sinen knechten/ēn cudde tsa=
men/ēn sprac tot hen lieden/gaet voor mi henē/ēn
laet ruymte tusschen die een cudde na den anderē
ende geboot den eersten/ēn sprac.
Wanneer mijn broeder Esau teghen v coemt
ēn vraget/wien gady aen?ēn waer wildi henē/ēn
wiens ist dat ghi voor v drijft? suldy segghen/Het
hoort uwen knecht Jacob toe/die seint giftē sinē
here Esau/ēn hi comt hier achter na/Also geboot
hi ooc den anderē/ende den derden/ende alle dye
den cudden na ghingen/ēn sprac/so ic v geseyt heb
be/so segt tot Esau/wanneer dat ghi bi hem coēt
ēn segt ooc/siet uwe knecht Jacob is achter ons/
want hi dachte/ic wil hem versoenen/met dese gif
ten/die voor mi henen gaen/daer na sal ic hem siē
misschien hi sal mi ontfangen
Also ghinghen die ghiften voor hem/maer hy
bleef den seluen nacht inden leghere/ ende stondē

op sader nacht/ eñ nam zÿ twee wiuē/eñ die twee
ioncwijfs/eñ zÿ elf sonē/eñ reysde aen dat bepr Ja
E bock/eñ namse/eñ voerdese ouer dat water/mz al
le dat hi hadde/ende bleef op dese side alleen
Ende daer worstelde een man met hem / tot dz
die dageraet aen quam/ende als die man sach/dat
hi Jacob niet verwinnen en mochte/raecte hi dye
zenuwe sijnder dgyen /eñ die verdorde in dië wor
stelen met hē/ ende hi seyde/laet mi gaen wāt dye
dageraet coemt aen. Mer Jacob antwoorde/ic en
late v niet/ghi en gebenedidet mi. Hi sprack/hoe
heet ghi? Hi antwoorde/Jacob / Hi sprac/Ghi en
sult niet meer Jacob heeten/maer Jsra El/ want
ghi hebt met Gode ende menschen ghestreden eñ
bouerhant gehouden
Ende Jacob vraechde hem/ende seyde segt mi
hoe heettÿ? Hi sprac/waeromme vraechdy hoe ick
heete/ eñ hi gebenedide hē aldaer. Eñ Jacob hiet
die stede Pnuel/want ic hebbe God van aensicht
tot aengesichte ghesien /ende mÿn siele is genezē.
Eñ als hy Pnuel ouer quam/ginc hem die sonne
op eñ hincte aen sijn dgye. Daerom en etē die kin
deren van Jsrael gheen hespen oft dgyen / tot op
den dach van heden/om dat aen die hespe oft dgie
Jacob geraect wort

¶ Jacob trect sine broeder Esau met sinen volc
ke tegen/Si spreke minlijcken met malcanderen
ende worden eens / Esau belooft veel duechden
sinen broeder/Jacob coemt tot Sochoth eñ Sa
lem Eñ daer woont hi

Dat.xxxiij. Capittel

A Jacob hief sijn ooghen op/ende sach sinen
broeder Esau comen met vierhondert
mannen/ ende deylde sine kinderē tot Lea
ende tot Rahel/eñ tot beyden ioncwiuē/ende stel
de die ioncwiuen met haren kinderen voor / ende
Lea met haren kinderen daer na/ende/Rahel met
Joseph ten laetsten / ende ghinc voor haer henen
eñ neech hem seuenmael ter aerden/ tot dat hi by
B sinen broeder quam
Esau liep hem te gemoete / eñ omhelsde hem/
vallēde om den hals/custe hi hē/eñ weede/eñ hief
sijn oogen op/eñ sach die vrouwen met den kinde
ren eñ seyde/ wie sijn dese die bi v sijn? Hi antwoor
de/ het sijn die kinderen die God uwen knechte v
leent heeft/Ende die ioncwijfs quamē daer bi mz
haren kinderen/ende negen voor hem/Lea quam
ooc daer toe met haren kinderē / ende neech voor
hem/daer na quam Joseph ende Rahel daer bi/eñ
neghen voor hem
Eñ Esau seyde/ wat wildi met alle den heyre/
dat mi te gemoet comen is? Jacob antwoorde/dz
ick genade vinde voor minen heere. Esau sprack
Jck hebbe genoech mÿn broeder/behout dat ghy
hebt. Jacob antwoorde. Och neen/heb ic genade
vonden voor v/soe neemt mÿn gifte van mÿnder
hant. Wāt ic sach v aensicht /als oft ic sage Gods
aensicht / eñ nemet in dancke van mi. Ontfanct
dye gifte/die ic v gebracht hebbe/want God heeft
C mi verleent/ende ic hebbe al genoech. Also dwōc
hi hem/dat hÿt ontfinck
Ende Esau sprack/laet ons voort trecken eñ
reysen/eñ wil beneuen v reysen. Jacob antwoor
de hem. Mÿn heere ghi weet/dat ick teere kinde
ren bi mi hebbe/ooc cleyn ende groot vee/dz noch
ionc is/werden si eenen dach ouer dreuen/dan sou
de mi alle die gantse cudde af steruē / Mÿn heere
gae voor sinen knechte. Jc sal allencken volghen/
daer na dat vee/ende die kinderen gaen connē/tot
dat ic come tot mÿn heere te Seyr D
Esau antwoorde/ so wil ic doch bi v laten som
mighen van mÿnen volcke/dat by mi is / Hy ant
woorde/wat is dat van noode/ laet mi slechts ge
nade voor minen heere vinden/Alsoe trock Esau
dien dage wederomme sinen wech tot Seyr/ende
Jacob troc tot Sucoth/ende timmerde hem een
huys/ende maecte sinen vee wooninghen/daer af
heet die stede Sucoth
Daer na quam Jacob te Salem totter stat Si
chem/die int lant Canaan leyt/na dië dz hi wt Me
sopotamien gecomen was/ ende maecte sinen lee
ghere voor die stadt/ende cocht een stuc lants van
den kinderen Hemor/des vaders Sichem/om hō
dert penninghen. Aldaer stelde hi sijn wooninge/
ende stelde aldaer eenen outaer/ende aenriep den
naem des stercsten Gods Jsrael

¶ Dina Jacobs dochter wort vanden iongē hee
re des lants geschent/waer wt eē groote bloet
stortinge ende schade alle den liedē van den lande
ouer coemt.

Dat.xxxiiij. Capittel

A DJna Lea dochter die si Jacob gebaert
hadde/ ghinc wt om te siē die dochte
rē van dyen lande. Als Sichem He
mors soō des Heuiters/die des lāts
here was/Dinam sach/nam hise/eñ
besliepse/eñ vercrachtese / ende sijn herte hinck aē
haer/ende hadde die deerne lief/ ende sprac vriēde
lic met haer/ende seyde tot sinen vadere Hemor/
Neemt mi dat meysken tot eenen wiue
Ende Jacob vernam dat sine dochter Dina ge
schent was/ende sine sonen warē metten vee int
velt/ende Jacob sweech tot dat si quamen/Doen
ghinck Hemor Sichems vader wt tot Jacob/om
met hem te spreken/Daer en binnen quamē die so
nē Jacobs vanden velde / ende als zÿt hoordē ver
droot diē mannē / ende werden zeer toornich dat
hi een vuyl dinck gedaen hadde in Jsrael/ende Ja
cobs dochtere beslapen hadde/wāt so eñ plachmē
niet te doen
Doen sprac Hemor met hē/ ende seyde /mÿns
soons Sichems herte hangt aen v dochter/geeft B
se hem doch ten wiue/maect vrientschap met ons
gheeft ons uwe dochterē/eñ neemt ghi onse doch
teren/ende woont bi ons/ dat lant sal v open sijn/
woont/verwerft/werct daer inne/Ende Sichem
sprac tot haren vader/eñ broederen/laet mi gena
de bi v vindē/dat ghi lieden mi segt/dat sal ic v ghe
uen/eyscht toch slechts stoutelic morgengaue van
mi eñ giftē/ic wilt v geuē/hoe ghÿt eyscht/gheeft
mi maer die deerne ten wiue
Doen āttwoorden Jacobs sonen Sichem eñ
sinen vader Hemor/ende spraken bedriegelic/om
dat haer suster Dina geschent was / eñ seyden tot
hen. Wy en connen dat niet ghedoen/dat wy onse
suster eenē onbesnedē man geuē / want dat waer
ons een schāde/nochtās willen wi uwē wille doē
als ghi ons gelÿck wort/ ende alle wat manlic on
der v is/besnedē wort/dan sullen wi onse dochte

ren v geuen/eñ uwe dochteren ons nemē/eñ bi v
woonen/eñ een volc sijn. Mer ist dat ghi ons niet
en hoort v te besnidē/so willen wi onse dochteren
C nemen/eñ van daer treecken/Dese reden beuiel He
mor eñ sinē sone wel/eñ die iongelinck en vertrac
niet dat te doē/wāt hi hadde lust tot Jacobs doch
tere/eñ hi wert die heerlicste gehouden/bouē alle
die in sijns vaders huys warē/Als Hemor eñ Si=
chem sijn sone quamen onder der stadt poorte/eñ
spraken mettē borgerē van dier stat/eñ seidē/De
se lieden sijn vreedsaē bi ons/eñ willē int lāt woo
nen eñ oefenen/eñ aldus is dit landt breet beuan
ghen/wi willen ons hare dochteren nemen/ende
hen onsen dochteren geuen/Mer dan alleen willē
si ons te wille sijn/dat si bi ons woonen/ende een
volck met ons worden/wanneer wi al wat mālic
onder ons is/besniden/ghelijc si besnedē sijn/haer
vee/eñ goedē/eñ al wat si hebbē sal ons zijn/als wi
maer hem te wille wordē/eñ dat si bi ons woonē
D Ende si verhoorden Hemor/ende Sichem sinē
soon/alle die tsijnder stadt poorten wt ende in gin
ghen/ende besneden al wat manlic was/dat tzijn
der stadt wt ende in ghinck

Ende ten derden dage alst hen smertede/namē
Jacobs twee sonē Simeon ende Leui Dinas broe
ders/een eygelic sijn sweert eñ ghingē in die stat
stoutelic/eñ dooden al wat manlick was ende do=
den oock Hemor ende sinen soon Sichem/metter
scherpten des sweerts/ende namē haer suster Di
na wt Sichems huyse/ende ghingen wech

Doen ghinghen Jacobs sonen ouer die versla
ghen ende pluysterden die stadt/om dat si haer su
ster geschent hadden ende namē hare schapē/run
deren/ezelen/ende watter inder stadt eñ inden vel
de was/ende alle haer haue/alle kinderē/eñ wiuē
namen si geuanghen/ende pluysterden al wat in
den huysen was/

Eñ Jacob seyde tot Simeon eñ Leui/ghi hebt mi
hebt gedaē dat ic stinck voor die inwoonderē des
lants/den Cananiten ende Pheresitē/ende ic ben
eenen cleynē hoop/wanneer si nv haer vergaderē
ouer mi/soo sullen si mi slaen/alsoo werde ick te
niete ghedaen met minen huyse. Si antwoorden
souden si dan met onse suster als met eender hoe=
ren handelen

Jacob beueelt den sinen/dat sy die beelden sou
dē grauē/Rahel zijn wijf sterf inder geboorte Bē
Jamin/Jacob wort Israel geheetē Ruben be=
slaept Bilham die boelschap zijns vaders

Dat.xxxv. Capitt.

A Ende God sprac tot Jacob/Staet op
ende treet te BethEl/eñ woont al=
daer/ende maect aldaer eenē outaer
den God die v openbaerde/doē ghi
vloot voor uwē broeder Esau/Doe
sprac Jacob tot sinen huyse/eñ tot al die met hem
waren/Doet van v die vreemde godē die onder v
sijn/eñ reynicht v/eñ verandert uwe cleederen/eñ
laet ons gaen/eñ reysen te BethEl/dat ick aldaer
make eenē outaer/dē God die mi verhoort heeft/
ter tijt mijns druckx/ende is met mi ghweest in
den weghe/die ic gereyst ben

Dus gauē si hem alle vreemde godē die onder
haer handē waren/eñ haer oorē ringhen/ende hy
begroefse onder een eycke/die neuen Sichen ston
de/eñ troc wech/Eñ daer quam een vreese Gods
ouer die stedē die daer ontrent lagē/dat si dē sonē
Jacob niet na en iaechden/Aldus quam Jacob te
Lus int lāt Canaan/die daer BethEl hiet/met al
dē volc datter met hē was/eñ maecte aldaer eenē
outaer/eñ hiet die stede BethEl/daerom dat hem
God aldaer gheopenbaert was/als hi voor sinen B
broeder vloot

Te dien tijde sterf Debora Rebeca voester/eñ
werdt begrauen onder BethEl/onder die eycke/
ende wert genaemt die claecheycke

Noch openbaerde God Jacob/na diē dat hi wt
Mesopotaniē gecomē was/eñ gebenedide hē/eñ
sprac tot hem Ghi heet Jacob/mer ghi en sult nu
meer Jacob heetē/mer Israel suldi heetē/eñ also
heetmē hē Israel/God sprac tot hē. Ic ben die al=
machtige God/weest vruchtbaer eñ vermeerdt v
volc/eñ volcs hopē sullē vā v comē eñ conningē sul
lē wt uwē lendenen comē/eñ dz lāt dz ic Abrahā
eñ Isaac gegeuē heb/sal ic v geuen/eñ saltuwē za
de na v geuē. Aldus voer God op vā hē/van dien
plaetzē dair hi met hē gesprokē had. Jacob rechte
aldaer op eenē steenen tijtel op die plaetse/daer hi
met hē gesprokē had/eñ goot dranc offer daer op/
en begotē met olie. Eñ Jacob hiet die stede/daer
God met hem gesproken hadde BethEl.

Eñ hi troc van BethEl/ende als hi noch een
velt weechs was vā Ephrat/dair baerde Rahel/eñ
daer quā haer aen die baringhe/mer alst haer soo
swaer wert in deser gheboorten/sprack die vroey= C
vrouwe tot haer/en vreest niet/wāt desen soō sul
di ooc hebbē/Mer als haer die siel wtghinc dat sy
steruē moeste/hiet sy hē BenOni/mer sijn vader
hiet hē BenJamin/Aldus sterf Rahel/eñ wert be
grauē aen dē wege tot Ephrat/die nv heet Beth=
leem/Eñ Jacob rechte eenē steenen tijtel op haer
graft aldaer is dien tijtel vā Rahels graue tot op
desen dach. Eñ Israel trock wt/eñ rechtet op een
wooninge/op gheen side vanden toren Eder

Eñ tgebuerde/als Israel in diē lande woonde D
ghinc Ruben/eñ besliep Bilha zijns vaders bisla=
persse/eñ dat quā voor Israel/eñ Jacob hadde.xij
sonē Leas sonē warē dese/Ruben die eerste ghebo
ren soon Jacobs/Simeon/Leui/Juda/Isaschar
eñ Sebulon/die sonen Rahel waren/Joseph ende
BenJamin/Die sonen Bilha Rahels ionckwijf/
Dan eñ Napthali/Die sonen van Silpa/die daer
Leas ionckwijf was/Gad eñ Asser dat sijn Jacobs
sonen/die hem geboren sijn in Mesopotanien

Eñ hi quam tot sinen vader Isaac te Mamre
in die hoofstadt/die daer heet Hebron/daer Abra
ham eñ Isaac vreēdelingē geweest sijn/Eñ Isaac
was.C.eñ lxxx.iaer out/eñ wert sieck/eñ sterf/eñ
wert vergadert tot sinen volck oudt eñ des leuēs
sadt/eñ sijn sonen Esau eñ Jacob begroeuē hem.

¶ In dit capittel worden die vorsten verhaeldt/
die van Esau gecomen waren/Ende den aftreck
Esau van sinen broeder

Capittel.xxxvi

A Dit sijn Esaus ghslachten/dye daer
heet Edom/Esau nam een wijf van
den dochterē Canaan/Ada die doch
ter Elon des Hethiters/ende Aha=
libama/dye dochter Ana/die neue

Zibeons des Heuitē eñ Basmath Ismaels doch
ter Nebaiots suster /eñ Ada die baerde Esau Eli
phas /mer Basmath baerde Reguel/ Ahalibama
baerde Jeus/ Jaelā ende Korah /Dat sijn Esaus
kinderen die hem geboren warē int lant Canaan.
Ende Esau nam sine wiuen/ sonen ende doch
teren/ende alle die sielen zijns huis/zijn haue/ende
alle vee/met alle den goeden so hise vercregē had
int landt Canaan/ende trock in een landt van Ja
cob sinen broeder/want hare haue was soe groot
dat si bi malcanderen niet ghewoonen en conden
ende dat lant daer si vreemdelinghen in waren en
mochtese niet verdragen/ om haerder goeden wil
le/ aldus woonde Esau opten gheberchte Seyr/
eñ Esau is die Edom
Dit is dat gheslachte Esau/van dien zijn gheco
men dye Idumiten opten gheberchte Seyr /ende
dus heeten Esaus kinderē Eliphas die soon Ada
Esaus wijf/ Reguel Basmath soon Esaus wijf/
B Eliphas sonen waren dese /Theman Omar Ze=
pho Gaethā ende Kenas/Ende Thimna was eē
bijslaperse vā Eliphas Esaus soon/eñ dese baer=
de Amalek/ dat zijn dye kinderen van Ada Esaus
wijf/mer Reguels kinderē zijn dese /Nahath/Se=
rah/Samna/Misa /dat zijn Basmaths kinderen
Esaus wijf / Maer die kinderen van Ahalibama
Esaus wijf Ana dochters neue Zibeonis/zijn dese
die si Esau baerde/Jeus Jaelam ende Kora
Dit zijn die vorsten onder Esaus kinderē. Die
kinderen Eliphas des eersten soons Esau waren
dese Die vorst Themā Die vorst Omar Die vorst
Zepho/dye vorst Kenas /dye vorst Korach/Dye
vorst Gaethā. Die vorst Amalek/dat zijn dye vor
sten van Eliphas in dat landt Edō eñ tzijn Adas
kinderen
Ende dit zijn Reguel kinderē Esaus soon/dye
vorst Nahath/die vorst Serah/ die vorst Samna/
die vorst Misa / dat zijn dye vorstē vā Reguel indet
Ydumitē landt / ende tzijn Basmath kinderen E
saus wijf
Dit zijn Ahalibama kinderen Esaus wijf/die
vorst/Jeus/die vorst Jaelam/die vorst Korah/dz
zijn die vorstē vā Ahalibama Ana dochter Esaus
wijf/Dat zijn Esaus kinderen eñ hare vorsten hi
C is Edom
Die kinderē vā Seyr des Horiters die int lant
woondē/zijn dese/Lotham/Sobal/ Zibeon/Ana
Tison/Eser/ende Disan / dat zijn dye vorsten/der
Horiten alle Seyrs kinderen /int landt van Ydu=
mea/maer Lothams kinderen warē dese / Horien
de Hemam /ende Lothams suster hiet Thimna/
Sobal kinderen waren dese / Alwan/Mana=
hath/Ebal/Sepho eñ Onam/Sibeons kinderen
warē Aia ende Ana/ dat is die Ana die in die woe
stine mulē vant/als hi zijns vaders Zibeon ezelē
hoede/Ana kinderen warē dese /Dison ende Aha
libana/dat is Ana dochter
Dison kinderen waren dese /Hemdā Esbā Je
thram eñ Charā Eser kinderen waren Bilhā Se
awā ende Akam/Dison/kinderen waren dese/Vz
ende Aram
Dit zijn der Horiten vorsten/die vorst Lotham
die vorst Sobal/dye vorst Zibeon/die vorst Ana/
dye vorst Dison/ dye vorst Ezer /dye vorst Disan/
Dat zijn die vorstē der Horiten/die geregeert heb
ben int lant Seyr
Die coninghen die int lant van Ydumea ghere
gheert hebben/eer die kinderen van Israel conin
gen haddē/zijn dese/Bela Beor soon was coninc
in Idumeen/ende zijn stadt hiet Dinhaba/eñ doē
Bela sterf wert coninc in zijn stadt Jobab/Serah
soon van Bazra / Als Jobab sterf wert in zijn ste
de coninc Husā wt der Temaniten landt/Als Hu
san sterf/wert in zijn stede coninc Hadad/ Bedad
soon/die die Madianiten sloech opter Moabiten
veldt/ende zijn stadt hiet Awith /Als Hadad sterf
reghecrde Samla van Masrek/ als Samla sterf= D
wert Saul coninc van Rehoboth dat aent water
leyt/als Saul sterf wert in sijn stede coninc/Baal
Hanam Achbors soō/als Baal Hanam Achbors
soon sterf/wert in sijn stadt coninc Hadad /ende si
ne stadt hiet Pagu / eñ sijn wijf hiet Mehethabeel
Matreda dochter/die Mesahab dochter was
Also hieten die vorsten van Esau/in haren ge
slachten steden ende namē/die vorst Thimna /dye
vorst Alwa/die vorst Jetheth/dye vorst Ahaliba=
ma/die vorst Ela/die vorst Pinō/die vorst Kenas
die vorst Temā/die vorst Midzar/die vorst Mag=
diel/die vorst Irā /Dat sijn die vorstē in Idumea/
gelijc si gewoont hebben int lant haerder besittin
gen/ende Esau is die vader der Idumiten

¶ Joseph des vaders liefste soon wort van sinē
broederen gehaet/Eñ in eenen verdroochdē put
gesteke Eñ wort den cooplieden in Egipten ver
cocht   Dat.xxxvij.Capittel.

JAcob woonde int landt daer sijn va= A
der eē vreemdelinghe in was /te we
ten int lant Canaan/ende dat zijn die
geslachten Jacobs/ Joseph was.xvij
iaer oudt als hy een herder des vees
wert met sinen broederen/ende dit kint was bidē
kinderen Bilha ende Silpha sijns vaders wijuen
ende bootschaptet sinen vadere / wanneer datter
was een quaet gheruchte teghen hem/Israel had
Joseph lieuer dan alle sijn kinderen / om dat hy hē
in zijn outheit ghewonnen had/ ende maecte hem
eenen bonten rock
Als nv zijn broeders sagen dat haer vader hē
lieuer had/dan alle sijn broederen /waren si hē vy=
ant/ende en conden hem gheen vriendelick woort
toe ghesprekē/Oock hadde Joseph eens /eenen B
droom/ende hier af seyde hi sinen broederen /doē
werden si hem noch meerd vianden /Joseph sprac
tot sinen broederen/Hoort doch wat mi ghedroomt
heeft. My docht wy bonden schoouen inden velde/
ende mijnen scoof rechte hem op ende stont /ende
uwe schoouen alomme neygheden hare tegen mi
nē scoof/Doen sprakē sine broederē tot hem/sou=
di onse coninc worden/ende ouer ons heerscappie
hebben/ende werden hem noch meerder vyanden
om zijns drooms/ende zijnder redenen wille
Ende hi had noch eenen anderen droom/dien
vertelde hy sinen broederen ende sprac/Siet /ic heb
noch enē droō gehadt mi docht die zōne eñ die ma
ne eñ elf sterrē neychdē hen voor mi/eñ als dz sinē
vader eñ sinē broederē geseit wert /strafte hē zijn vad/
eñ seide tot hē/wat droō is dz die ghi gedroomt hebt

soude ic/ en v moed/ en v broederen come/ en voor
v op die aerde vallen/ en sine broeders benide he/
C maer zijn vader onthielt dese woorde/ Als nv sijn
broeders wt gingen om haers vaders vee te wei
den in Siche/ sprac Israel tot Joseph/ hoede nzu
we broeders dat vee in Siche? coēt ic wil v tot he
seynde/ hi antwoorde hier bin ic/ ende hi seide gaet
henen ende siet oft wel staet met uwe broedere/ en
met dat vee/ en segt my weder hoe dattet he gaet
Ende hi sandt hem wt totten dale Hebron om te
Sichem te gaen
D Doen vant hem een man dolende int velt/ dye
vraechde hem en seyde/ wie soect ghi? hi antwoor-
de/ ic soecke mine broederen/ segt mi doch waer si
hoeden/ Dye man sprac/ si zijn van daer getrocke/
want ic hoorde dat si seyde laet ons te Dotha gae
Daer volchde Joseph sinen broederen nae/ ende
vantse te Dotha
Als si hem sage van verre/ eer hy bi hen quam
it.xxi dachten si hem te dooden/ ende seyden onder mal
d canderen/ siet/ die droomer coemt daer/ coemt en
at.xvi. laet ons hem dooden/ ende in eenen put worpen/
b ende segghen/ Een quaet dier heeft hem ghegeten/
e.xxa dan salmen wel sien wat sine droomen sijn
E Als Ruben dat hoorde/ wilde hi hem wt haere
handen verlossen/ ende sprac/ en laet ons geen sie-
le verslae/ voort sprac Ruben tot hen/ en laet ons
gheen bloet storten/ maer laet ons hem inden put
worpen/ dye inder woestinen is/ ende en doet dye
handt niet aen hem/ hi wilde hem wt haren han
den verlossen/ dat hi hem weder brochte tot sinen
vader * Als nv Joseph tot sine broederen qua/
F trocken si hem sinen rock metten bonten rock wt
die hi aen had/ ende namen hem ende wierpe hem
in eenen put maer die selue put was leech/ en dair
en was geen water in/ en gingen sitten om te ete
binnen die seluen bieuen si haer ooghen op/ en sa
gen eenen hoop Ismaeliten comen van Galaad/
met hare kemelen die droegen crupt/ balsem ende
myrren/ ende reysden af in Egipten



G Doen sprac Juda tot sine broederen/ wat hel
pet ons/ dat wi onsen broeder doode en sijn bloet
verbergen? coemt laet ons hem den Ismaelite ver
coopen op dat onse hande hem niet en vergrijpen
aen hem/ want hi is onse broeder/ ons vleesch/ en
bloet/ ende si verhoorden hem/ En als die Madia
niten voorbi reisden/ trocken die Madianite Jo-
seph wt den putte/ en vercochten hem den Ismae
liten/ om.xx. silueren penningen/ ende die brochte
Joseph in Egipten

Als nv Ruben weder totten putte quam/ ende
en vant Joseph daer niet in/ verschoorde hi zijn clee
dere/ en quam weder tot sine broedere en sprack/
die knecht en is daer niet/ waer sal ic henen? Doen
namen si Josephs rock ende sloeghen eenen bock
en stake den rock in dat bloet/ en si sonde de bonte
rock wech tot hare vadere/ segghende/ desen rock
hebben wi vonde/ siet/ oft ws soons roc is of niet/
Hi bekende ende sprack/ het is mijns soons roc/
Een quaet dier heeft hem geten/ Een verslinden
de beest heeft mijnen soon Joseph verslindt/ ende
Jacob verschoorde zijn cleederen/ ende leyde eene
sack om sine lendene/ ende droech rouwe om sine
sone lange tijdt/ Ende alle sine sonen ende dochte
ren stonden op om he te troosten/ maer hi en wil
de hem niet laten troosten/ ende sprack. Ic sal met
rouwe onder wech vare in die helle/ tot minen so
ne/ en zijn vader beweende hem
Maer die Madianiten vercochten Joseph in
Egipten Potiphar Pharaos hoofmeestere

Hier wert verhaelt hoe dat Judas houwede
en sijns soons wijf beslaept/ Ende hoe si van hem
twee sonen ontfanct en baert.

Dat.xxxviij. Capitt.

IN dyen tijden ghebuerdet dat Juda A
af reisde van sinen broederen/ ende
ghinc bi eenen man die Hira hiet/ tot
Odollam/ en Juda sach aldaer eē
Cananiters mās dochter welcke mā
Sua hiet/ ende namse tot eenen wijue/ Ende als
hise besliep ontfincse en baerde eenen soon dye sy
hiet Er. Ende ander werf werdt si beurucht ende
baerde eenen soon dyen hiet si Onan/ Noch/ baer
de sy eenen soon die hiet si Sela/ ende Juda was
te Chesib doen sy hem baerde
Ende Juda gaf sine eersten soon Er/ een wijf
die Thamar hiet/ maer hi was quaet voor de HE
RE/ daerom doode hem die HEERE/ doe sprac
Juda tot sinen soon Onan/ legt v by v broeders
wijf/ ende versaemt v met haer/ op dat ghi v broe
ders saet verwect/ Maer als Onan wiste dat dat
saedt zijn eyghen niet en soude zijn/ als hi by sijns B
broeders wijflage/ liet hijt op die aerde vallen/ en
verdorst/ op dat hi sinen broeder geen saet gheue
en soude/ dat mesvacchde de HEERE dat hy dat
dede/ ende doode hem ooc
Doen sprack Juda tot zijnder behouder doch
teren Thamar/ blijft een weduwe in ws vaders
huys/ tot dat mijn soon Sela groot wort/ wāt hy
dachte misschien mochte hi ooc steruen ghelijc zijn
broeders/ Also ghinc Thamar ende bleef in haers
vaders huys. Als nv vele daghen verloopen wa-
ren/ sterf dese Sua dochtere/ Judas wijf/ ende na
dien dat Judas rou gedaen was ghinck hi henen C
om sine scapen te scheren te Thimnath/ met sinen
herdere Hira van Odollam
Doen werdt Thamar ghesept/ Siet/ v sweer
gaet op te Thimnath/ om sine schapen te scheren/
doen dede si dye weduwen cleederen van haer die
si droech/ ende nam eē sluyer ende verhulde haer/
ende ghinc sitten aen den weghe buyten der poor-
ten te Thimnath/ wāt si sach dat Sela groot woi
den was/ ende si en werdt hem niet ten wiue ghe
gheuen

En als haer Juda sach / meynde hy t'waer een
D hoere / want si had haer aensicht gedect / en hi ginc
tot haer aenden wege ende seyde / Laet mi doch by
v liggē / want hi en wist niet dat zijn behoude doch
ter was Si antwoorde / wat wildi mi gheuē / dat
ghi bi mi ligt? Hi sprac ic sal v eenē bock vanō cud
dē seyndē / Si antwoorde / gheeft mi dan pant tot
dat ghijt mi seynt. Hi sprac / wat pant wildi dat ic
v geue? Si antwoorde / uwē segel / armrinc / en u-
wen staf die ghi in v hant hebt / Doen gaf hy haer
dat / ende ginc bi haer liggen / en si ontfinc van hē /
en si stont op en ginc wech / en leide den sluyer af /
en trac die weduwen cleederen weder aen.

Juda sandt den boc met sinen herdere van O
dollam / op dat hi dat pāt weder haelde vāden wi
E ue / ende hi en vantse niet / Doen vraechde hi dē lie
den van dier plaetsen ende seyde / waer is die hoe
re die buyten aenden wege sadt? Si antwoorden /
Daer en heeft geen hoere geweest / Ende hy quā
weder tot Juda ende sprac. Ick en hebse niet von
den ooc segghen die lieden van dier plaetsen / dat-
ter gheen hoere en heeft geweest / Juda sprac / Si
hebben dat haer / dat wi misschien niet beschaemt
F en worden / want ic heb den boc ghesonden / ende
ghi en hebtse niet vonden

Na drie maendē wert Juda gheboodtschapt / v
behoude dochter Thamar heeft ghehoereert / siet
daer toe / si heeft van hoereren ontfanghen / Juda
sprac / brencktse voort / dat si verbrāt worde / Ende
alsmēse voort brachte / stelde si haer bi harē sweer
ende sprac / van dien man heb ic ontfanghen / dien
G dat behoort / ende sprac / Kendi ooc wiens dat dye
seghel ende armrinck ende dien stock is? Juda be
kendet / ende sprac / Si is gerechter dan ick / want
ic en hebbe haer niet ghegeuen minen soon Sela /
ende hi en besliepse niet meer

Ende als si baren soude werden daer tweelin
ghen in haren lichaem beuonden / ende als si baer
de quam daer een hant wt / Doen nam dye vroed-
vrouwe ende bant eenen roodē draect dair om / en
sprac / die sal eerst wt comen / Als die zijn hant we
der in troch / quam zijn broeder wt / ende si sprack /
waer om is om uwen wille een heeken gescoort /
ende men hiet hem Perez / daer na quam zijn broe
der die den rooden draet op zijn hant hadde / ende
men hiet hem Zorah.

¶ Joseph wert vā sinen heere in Egiptē dien hi vercocht was bemint / hi werdt van zijns heren huysvrouwe tot oncuysheyt verwect / ende als hy haer niet en wilde consenteren / so wert hi geuāgen inden kercker Dat xxxix. Capittel.

A Joseph wert neder in Egipten ghe-
uoert / en Potiphar een man van E-
gipten Pharaos hoofmeester / cocht
hē vanden Ismaelitē / die hē van daer
afbrochtē / En die HERE was met
Joseph / dz hi eē geluckich mā wert / en was ī zijns
heerē des Egiptenaers huys / En zijn heere sach
dat die HERE met hē was / want al wat hi dede
dat liet die HERE geluckich vergaen duer hem /
also dat hi genade vant voor sinen heere / en wert
zijn dienaer / en stelde hem ouer zijn huys / ende al
wat hi had / dede hi onder Josephs handē / en van
dier tijt aen als hi hem ouer zijn huys ende alle zijn
goeden geset had / gebenedide die HERE des E
giptenaers huis / om Josephs wille / ende tē was
niet dā gebenedidinge des HEREN / in allē wat
hi had in huys / en opten velde / daerō liet hijt al on
der Josephs handē / wat hi hadde / En Joseph en
had niet daer af / dā slechts dz broot / dz hi adt / En B
Joseph was schoon en huepsch van aensichte /

En het gebuerde na dese geschiedenisse / dz zijns
heerē wijf haer ooghē op Joseph werp / en sprack
slaept bi mi / hi weigerde hē en sprac tot haer / siet
mijn heer en weet niet watter in huys is / en al wat
hi heeft dat heeft hi onder mijn handē gedaē / En
en heeft niet so groot inden huyse / dat hi voor my
verholen heeft / sonder v alleen / want ghi sijt zijn
wijf / hoe soude ick dan nv soe groten quaet doen /
ende teghen Godt sondighen? maer si had sulckē
woorden tegē Joseph alle dage / mer hi en vōlhoor-
dese nz / dz hi neffens haer sliepe / noch bi hair wate

Het ghebuerde op eenen dach / dat Joseph in
dat huys ghinc om zijn dingen te doen / ende daer
en was gheen mensch vanden ghesinne des huys
daer bi / ende si vatede hem bi sinē cleede / en sprac
Slaept bi mi / mer hi liet dat cleet in haerder hant
ende vloot / ende liep ten huyse wt / Als si nv sach /
dat hi zijn cleet in haer hāt liet / en ontvlooch / riep
si tgesinne in huys / ende sprack tot henliedē / Siet
ghi hebt ons den Ebreeuscen man ghebrocht / dat
hi ons te scādē makē soude. Hi quā tot mi hier in /
om dat hi bi mi slapē wilde / ic riep met luyder stē-
mē / en doe hi hoorde dat ic geluit maecte en riep /
doē liet hi zijn cleedt bi my / en vloot en liep wech
wt / Ende si leyde zijn cleet neffēs haer / tot dat zijn
heere thuis quam / ende seyde hem oock dye selue
woorden ende sprac / Dye Hebreeusche knecht die
ghi ons hier in bracht hebt / quā tot mi hier in / dat
hi mi tot scande brengen soude / mer doē ic een ge
ruchte maecte ende riep / doē liet hi zijn cleet bi mi
ende vloot wech wt / als die heere hoorde die redē
zijns wijfs die si hē seide en sprac / also heeft mi dijn
Ebreeusch knecht gedaen / wert hy seer toornich D

En zijn heer nam Joseph ende leyde hem int
geuanghenisse / daer des conincs ghevanghenen
in lagen / ende lach aldaer int gheuanghenis / Mer
die HERE was met hem / en ontfermde zijns
ende liet hē genade verweruen voor dē meester
des ghenanghenissen / dat hi hem beual alle die ge
uangenen inder geuangenissen onder zijn handt /
op dat alle wat daer geschiede / door hem gheschie
den moeste / want dye meester des gheuanghenis
sach dat die HERE met hem was / in alle dat on
der zijn handen was / ende dat die HERE ghe luc
kiclic vergaen liet wat Joseph dede.

¶ Joseph bediet den twee gheuanghenen haeren droom / ende voorseyt haer wat haer ghebueren sal Dat.xl. Capittel A

Ende het ghebuerde daer na / dat dye
scēcmeester des conincs vā Egiptē /
en die backmeester misdedē teghen
harē heere dē coninc vā Egiptē En
Pharao wert ouer haer toornich en
liet se settē in des hoofmeesters huis inder geuāc-
kenissen daer Joseph geuangen lach / en die hoof
meester stelde Joseph ouer haer / dat hi hē diendē
ende si saten daer sommighe daghen

Eñ het droomde hen beyden den schenc
kere eñ den backere/in eender nacht/eenen
yegelijcke eenē eygen droō/eñ een yegelics
droō had zijn bediedinghe/Als nv des mor
ghens Joseph tot hen binnen quam/ende
B sach dat si suer sagen/vraechde hi hen/ende
sprac Waerom sedi hedē quadelic/Si ant-
woorden/Wi hebben gedroomt/eñ en heb
bē niemāt diet ons wtlegge/Joseph sprac/
wtleggē hoort God toe/vertellet toch my.

Doē vertelde die schencker sinē droom/
Joseph/eñ seyde tot hem/Mi droomde dat
ter een wijnstock voor my was/dye hadde
drie rancken/eñ hi groeyde wiesch eñ bloey
de/eñ zijn druyuen werden rijp/Eñ ic had
de Pharaos napt in mijn handt/eñ namse
eñ dructese wt inden napt/eñ gaf den napt
Pharao in die handt.

Joseph sprack/dat is dye bediedenisse/
drie rancken sijn drie daghen/na drie dagen
sal Pharao v hooft verheffen/eñ v weder
den napt in die hant gheuē/soe ghi te voren
deet/als ghi zijn schencker waert/Mer ge
denct mijnder wāneer dat v wel gaet/ende
C doet barmherticheyt aen my/dat ghi Pha
rao vermaent dat hi mi wt desen huyse bren
ghe/want ic ben heimelic ghestolen wt den
Hebreeuschen lande/ooc en heb ic hier niet
misdaen/dat si mi op geleit hebben.

Als die backer sach dat die bediedinghen goet
was sprac hi tot Joseph/My heeft gedroomt ick
droech drie geulochte corue op mijn hooft/eñ in-
den ouerstē corf alderley gebacken spijse Pharao-
ni/eñ die vogelen aten wt dē corue op mijn hooft

Josep ātwoorde eñ sprac/dit is dye bedie din-
ge/drie coruen zijn drie dagen/eñ na drye daghen
sal Pharao v hooft verheffen/eñ v aen die galge
D hangen/eñ die vogelē sullen v vleesch aen v eten.

Eñ het gesciede des derden daechs/doen hielt
Pharao sijnder gheboorten dach/eñ hi bereide een
maeltijt allē sinē knechtē/eñ verhief dz hooft des
ouerstē schenckers/eñ dat hooft des backermees
ters/onder sinen knechten/eñ stelde den ouersten
scencker weder in sijn officie/dat hi den napt Pha
raoni in zijn hant gaf/Maer den backermeester
dien liet hi hangen so hem Joseph bediet hadde/
mer die scencmeester en gedacht niet aē Joseph/
mer hi vergadt zijnder

Joseph bediet den Coninc Pharao sinē droō
Ende hi wort here ouer Egipten gheset/Dye
dieren tijt ende honger beghinnē.

Dat.xli.Capittel

A TWee iarē daer na hadde Pharao ee-
nē droō hoe dat hi stont aen twater
ende siet wt den watere clommē op
seuen sine runderen/ende vet van li-
ue/ende ghinghen in die weyde/in
vroechachtighe plaetsen/Nae desen sach hy ander
seuen runderen wt den watere op climmen/dye
warē ongestelt eñ mager vā liue/eñ gingē nessēs
die runderen aēden oeuer vanden watere/eñ die
ōgestelde eñ magere runderē/vsłondē die seuē si
ne eñ vette runderen/Doē wert Pharao wacker



Ende hi sliep weder voort/ende hem droomde
noch eens/Ende sach dat seuen haerenen wiessē
wt een stroo/vol ende goet/Daer na sach hi seuē
dunne eñ versengde haernen op gaen/Ende dye
seuen maghere haernen verslonden die seuen gro
te eñ volle haernen/Doen ontwaecte Pharao eñ
sach dat eenen droom was/Ende alst morghen
wert/was sinen geest bedroeft/ende sandt wt eñ B
liet roepen alle die waerségghers van Egipten
ende al die wijsen/ende vertelde hen sinen droom/
Maer daer en was niemandt diese Pharaoni be
dieden conde

Doen sprac die schencmeester tot Pharao en
de seyde/Ick ben heden ghedachtich mijnder son
den/als Pharao toornich wert ouer sinē knechte
ende mi metten backmeester int gheuangenisse
leyde/int hofmeesters huys/Doē droomdē wy
beyde in eender nacht/een yeghelic sinen droom/
ende sijn eyghen bediedinge hebbende/Doe was
by ons een Hebreeusch iōgelinc/des hofmeesters
knecht/dien verteldē wi/ende hi bediede ons on
se droomen een yegelick nae sinen droom/eñ soo
hijt ons bediede so ist nv geschiet/want ic ben we
der aen mijn officie geset/ende dye ander is ghe-
hanghen

Doen sandt Pharao ende liet Joseph roepen/ C
ende liet hem wt den put/ende hi liet hem scheren
ende veranderde sine cleederē/eñ quam tot Pha-
rao/Doen sprac Pharao tot hem My heeft eenē
droom gedroomt/ende daer en is nyemandt dien
mi bediede ick heb van v hooren segghen/als ghy
eenen droom hoort/soe condijt hem bedieden/Jo
seph antwoorde Pharao eñ sprac God sal Pha-
rao wel gelue latē seggē/ooc wel sonder mi. Doē
vertelde Pharao Joseph/Mi droōde dz ic stonde
aēdē oeuer vādē watere/eñ sach wt den watere cli

men seuen runderen vet van lijue ende fijn / ende
ghinghen in die weyde int broeck/ Ende nae dese
sach ick seuen andere runderen opclimmen/ dun-
ne ende seer ongestelt magher van liue/ Ic en heb
se in al den lande van Egiptē/ nu alsulcken onge-
stelden ghesien/ Ende dye seuen magere ende on-
gestelde runderen / verslondē die seuen eerste vet
te rūderē/ Eñ als sise opgesloct haddē / en mercte
mens aen hen niet/ dat si dye vette geten hadden/
eñ si waren gestelt ghelijck si te voren waren. Eñ
doen werde ick wacker
Eñ noch eens sach ick in minen droome/ seuē
haernen op een stroo wassen vol eñ goet/ daer na
D gingen op seuē dorre haernē / dunne eñ versenget/
eñ die seuen dunne haernen verslonden die seuen
goede haernen/ eñ ic hebt minen waerseggheren
ghesept / mer die en segghen mi daer af niet
Joseph antwoorde Pharao/ beyde die droomē
zijn eenderley/ Godt verchondicht Pharaoni wat
hi doen sal / Dye seuen goede runderen zijn seuen
iaer/ eñ die seuen goede haernen zijn ooc seuē iaer
Het is eenderley droom/ Die seuen magere runde
ren ende ongestelde die na dese opgecomē zijn/ dat
zijn seuē iaer/ Eñ seuen magere haernē/ eñ verseng
de dat sullen zijn seuen iaren dieers tijts / dat is nv
dat ic ghesept heb tot Pharao / dat God Pharao
thoont wat hi doen sal
Siet/ seuen iaren sullen comen met grooter o
ueruloedicheit in alle Egipten lant/ eñ na desē sel
ue sullen comē seuen iaren dieers tijts/ eñ dat ver
geten sal worden alle sulcke oueruloedicheyt in E
gipten lant / eñ die diere tijt sal verteren dat lant/
datmen niet wetē en sal vander oueruloedichept
des lants/ om den dierē tijt die daer na comt/ wāt
hi sal seer swaer zijn / Mer dat Pharao ten ande-
rē mael gedroomt heeft beduet dat sulcke dinc vā
God gesciē sal/ eñ God sal dat seluē haestelic doē
Daerom moet Pharao sien na eenen verstan
digen eñ wijsen man / diē hi ouer Egipten lāt set
te/ eñ bescicke / dat hi officiers kiese indē landē/ eñ
ontfange den vijfsten deel in Egipten lant/ in die
seuen oueruloedighe iaren/ eñ vergadere alle spij
se der goeder iaren die comē sullē/ dat si opscutten
E dat graē onder Pharaos machte/ tot behoeue in
den stedē/ eñ verwarent op datmen spise besorcht
vinde den landē die seuen diere iaren die ouer E-
gipten lant comen sullen/ op dat tlant niet vā hon
gher en verderue
Dese redene beviel Pharao/ eñ allē sinē knech
ten wel / eñ Pharao sprac tot sinen knechten/ hoe
mochten wi een alsulcken man vinden/ daer dye
geest Godts in is/ eñ sprack tot Joseph / nv God
v dit al gedaen heeft/ en isser gheen so verstandich
ende wijse als ghy / Ghi sult ouer mijn huys zijn/
ende na uwen woordē sal hem mijn volc regeren
alleen des coninclijckē stoels / wil ic meerder zijn
dā ghi/ Ende Pharao sprac/ Siet ic hebbe v ouer
allē Egipten lant ghesel / ende dede zijn vingher-
linc vā zijnder hāt/ eñ gaft Joseph aen zijn hant
ende cleede hem met wittē siden/ eñ hinc hem een
gulden keten aē sinen hals / eñ hi liet hem op den
tweeden waghen varen/ eñ liet voor hem wt roe
pen/ datmen die knien voor hem buyghen soude /
als dien/ die hi geset haddē ouer alle Egipten lāt.

Eñ Pharao sprac tot Joseph/ Ic bē Pharao/
sonder uwen wille en sal niemant zijn hant / oft si-
nen voet roeren in alle Egipten lant / eñ noemde
hē Zaphnath Paenea / eñ gaf hē een wijf Asnath F
die dochter Potiphers des priesters tot On. Also
troc Joseph wt om dat lant van Egiptē te besie-
ne/ Eñ hi was dertich iare oudt/ als hi voor Pha
rao stont eñ voer wt van Pharao/ eñ troc duer al
le tlant van Egipten
Eñ alle dat lant van Egipten dede also dye se
uen rijcke iaren. Si vergaderden alle die spijse der
seuē iaren dat in Egiptē lant was / eñ dedē in dye
steden / alle graen dat opten velde wiesch /om elc
ke stat/ dat dede si daer in / Also scutte Joseph dat
graen op/ bouen der maten veel ghelijck tsant des
zees/ also dat hi op hielt te tellen / want mē en con
des niet ghetellen
Eñ Joseph werdē twee sonē gheborē eer dye
diere tijt quā / die welcke hē baerde Asnath Poti
phers des priesters tot On dochter/ eñ hiet dē eer
sten Manasse/ want God (seide hi) heeft mi laten
vergetē allē minē arbeit / eñ al mijns vaders huys.
Den anderē hiet hi Ephraim/ Wāt God (seyde hi) G
heeft mi latē wassen inden lande mijnder ellenden
Als nv die seuē oueruloedige iarē om warē in
Egiptē/ begonstē die seuē diere iarē te comē/ daer
Joseph af gesept had/ eñ het wert een dierte in al-
lē lāden / mer in alle Egiptē lant was broot/ Als
nv dat Egiptē lāt ooc hōger leet / riep dat volc tot
Pharao om broot/ mer Pharao sprack tot al dye
Egiptenarē/ gaet henē tot Joseph/ dat hi v sept dz
doet/ Als nv ouer alle landen dierte was/ dede Jo
seph op alle wat hi bi hē had/ eñ vercocht dē Egiptē
narē / Also groot wert die dierē tijt/ eñ alle lāden
quamē te Egipten om spise te coopē tegē Joseph
Want die dierte wert machtich in allen landen

Hoe dat dye broeders van Joseph in Egiptē comen om coren te coopen/ Eñ hoe sy van haren broeder verscrict werden Dat.xlij.Capittel. A

Als Jacob sach datter ī Egiptē graē
veyl was /sprack hy tot sinen sonen
Waer om en siedi niet toe? Siet/ ick
hoore dat in Egipten graē veyl is/
treckt af eñ coopt ons graē dat wi le-
uen eñ niet en steruen/ aldus trockē af die thiē Jo
sephs broederē/ om in Egipten graen te coopen/
Mer Ben Jamin Josephs broeder en liet Jacob
met sinen broederen niet trecken/ want hi sprack
Hem mocht een ongeual ouer comen.
Also quamen Israels kinderen om graen te
coopen/ metten anderen dye met hen quamen /
wāt int lant Canaā was oock dierte mer Joseph
was een regent int landt van Egipten/ ende ver
cocht dat graen al den volcke des lants / Als zijn B
broeders tot hem quamen/ vielē si voor hē neder
ter aerden op hare aensicht/ eñ hi aensachse ende
kende se/ ende stelde hem vreemdelick teghen hen
ende sprack hert met hen/ ende seyde tot hen/ van
waer coemdi hier? Si sprakē / wt den lande Cana
an om spijse te coopen/ Maer hoe wel dat hise kē
de/ en kendē si hem toch niet/ Ende Joseph werd
gedachtich des drooms die hem ghedroomt was
van hen ende sprack / Ghy lyeden zijdt bespiers/
ende sijdt comen om te sien waer tlandt open is/

Si antwoorde hē/Neen mijn here/uwe knechten
zijn comē om spijse te coopē/wij zijn alle eēs mās
sonē/wi zijn vredelijc/eñ v knechtē en hebbē noyt
bespiers geweest/Joseph sprac tot hē/Neē/Mer
ghi liedē zijt comē om te besiē waer dat lant open
is/Si antwoordē hē/Wij uwe knechtē zijn .xij. ge
broeders/eens mans sonē/int lant Canaan/ende
die ionckste is bi sinen vadere/mer die andere en is
niet meer voor ooghen

Joseph sprac tot hen/dat ist dat ic v geseit heb
A be ghi liedē sijt bespyers/Daer aen wil ick v proe
uen/Bi dē leuē Pharaonis/ghi liedē en sult niet
vā hier comē/tē si dz uwe ionckste broeder ooc hier
come/seynt eenē vā v lieden derwaerts/die uwen
broeder hale/mer ghi liedē sult geuāgē bliuē/Al
so wil ic proeuen uwe reden/oft ghi lieden metter
waerheit om gaet oft niet/want waert niet also/
so sidi bi dē leuē Pharaonis bespiers/eñ hi dede se
te samen in eender bewaringe drie dagen lanc

Ten derdē dage sprac hi tot hen lieden/Wildi
ghi liedē leuē/so doet also/Want ic vrese God/sy
di vredelic/so laet een vā uwē broederē gebonden
liggen in uwe geuangenisse/ghi lieden treect henē
eñ voert v spise met v/eñ brenct uwē ionckstē broe-
der tot mi/So sal ic uwen woordē gelouē op dat
D ghi lieden niet en sterft/Ende si deden also

Eñ si sprakē tot malcanderē/dat hebbē wi aē
onsen broedere verdient/dat wi sagē dē anxt zijn
der sielen/als hi ons smeecte/eñ wi en woldē hem
niet verhoorē daer om coēt nv desen druc op ons
Rubē ātwoorde hen eñ sprac/seyde ics niet/doen
ic sprac en besondicht v niz acn dē knecht/eñ ghi lie
dē en woldet nz hoorē/Nv wort zijn bloet geeyscht.

Mer si en wistē niet dattet Joseph verstonde
wāt hi sprac met hen door eenen bediedere/eñ Jo
seph keerde hem achterwaert eñ weende/als Jo
seph hem wederom keerde met hē sprekēde so nā
hi wt hen liedē Symeon eñ bant hē voor hare oo
gen/eñ beual datmen haer sacken met grane vul
len soude/eñ haer gelt weder leggē/een yegelikē
in sinen sac/daer toe ooc een yegelijcken zijn terin
ghe opter reisen/ende men dede hem also

E Eñ si loeden hare ware op hare ezels/eñ troc-
kē van daer/mer als haerder een sinē sac op dede/
eñ soude sinē ezel voederē inder herberghe/vāt hy
sijn gelt bouen indē sack ende sprac tot sinē broe-
deren/mijn ghelt is mi weder geworden/siet/in
minen sac ist/doen ontsoncken haer hertē eñ ver-
scricten onderlinghe ende spraken/waerom heeft
ons God dat ghedaen?

Als si nv thuys quamen tot haren vader Ja-
cob int lant Canaan/seiden si hem al wat hen ghe
buert was/eñ sprakē/Dye man die int lant here
is/sprac hert met ons/eñ hielt ons voor bespiers
des lants/Eñ als wi antwoorden/wi zijn vredelic
eñ geē bespiers geweest/mer wi zijn .xij. gebroeders
ons vaders sonen/die een en is niet meer voor oo
gen/eñ die ionckste is noch inden daghe van heden
F bi onsen vader indt landt Canaan

Hi antwoorde/Daer aen wil ic merckē oft ghi
vredelic zijt/Een vā uwē broederē laet bi my/eñ
neēt die nootrufte voor v huys/eñ treect henē. eñ
breēt uwē ionckstē broeder tot my/so mere ic dā/dat
ghi liedē niet en zijt bespiers/maer vredelijck zijt/

so sal ic v ooc uwen broeder geuē/eñ muecht indz
lant wat ghi wilt verweruen

Eñ als si die sackē wt seudden/vant een yege
lic zijn bundelkē gelts in sinē sac/eñ als si sagē dat G
tet haere bundelkēs gelts waren/so verscrictē si
tsamen met Jacob harē vader/Doē sprac Jacob
haer vader/ghi liedē hebt my van minē kinderen
berooft/Joseph en is niet meer voor ogē/Simeō
en is niet meer voor handē/BenJamin wildi liedē
wech nemē/het gaet al ouer mi Rubē antwoor-
de sinē vad eñ sprac/oft ic hem nz weder en brēge/
so doot mine twee sonen/eñ leuert hē allene in mijn
hāt/ic sal hē weder brengen/Hi sprac Mijn soon en
sal niet met v aftreckē want sijn broeders is doot
eñ hi is alleē ouerbleuē/wāt quaē hē eē ongeual
ouer op dē wege dair ghi op reist/so soudy dā mijn
grijs hayr met rouwen ter hellen leyden

Si comē ten anderē mael om corē/Eñ bringē
dē iongen broeder BenJamin mede/eñ si wordē
nv noch veel meer veruueert. Capit/xliiij

Die dierte druckte dat lāt zeer/eñ alst A
al verteert was dat si te vorē wt E-
giptē gebracht haddē/sprac haer va
der Jacob tot haer/Treet weder he
nen/eñ coopt ons eē weynich spysen
Doē antwoorde hē Juda eñ sprac/dye mā swoer
ons eñ seyde/Ghi liedē en sult mijn aensichte niet
siē/tē si dat uwe ionckste broeder met v come. Wil
di onsen broeder met ons seynden/so willē wy af
treckē/eñ v te etē coopē/mer en wildi hē niet sein
dē/so en reysen wi niet/wāt die mā heeft tot ons
geseit/ghi lieden en sult mijn aensicht niet sien ten B
si dat v ionckste broeder met v come.

Israel sprac Waerom hebdi so qualic aē mi ge
daē/dat ghi liedē geseit hebt/hoe dz ghi liedē noch
eenē broeder hadt/Si ātwoordē/Die mā vraechde
so seerpelic na ons eñ na ōse maeschappe/eñ sprac
leeft uwe vader noch/hebdi liedē noch eenē broe
der/Doē ātwoordē wi hē/so hi ons vraechde hoe
constē wi geweten dat hi seggē soude/brenct uwē
broeder neder met v/Doē sprac Juda tot Israel si-
nē vader/Laet dē knecht met mi treckē/dat wi gaē
eñ reysen/eñ leuē eñ nz steruē/beide wi eñ ghi/eñ
onse kinderē/ic wil borge voor hē zijn/vā minē hā-
dē suldi hē eyscē en brenge ic hē niet weder/eñ hē
voor uwe ogē niet en stelle/so wil ic mijn leuē lāc
die scult dragē/wāt waert dz wi niet en haddē ge
beit/wi waren wel twee mael weder ghecomen. C

Doen sprack Israel haer vader tot hen lieden/
Moet dā also sijn so doetet/eñ neemt van des lāts
beste vruchten in uwe sackē ende brenct den man
giften/eē luttel balsem/eñ huenich/eñ goet cruyt
eñ mirre/eñ dalen/eñ amandelē/Neēt ooc ander
gelt met v/eñ dat gelt dat v bouē in uwe sackē we
der geworden is/draecht dat oock weder met v/
misscien daer in is gedoolt/ooc neēt uwen broede
re/gaet henen eñ coemt weder tot den man Mer
die almachtige God geue v bermherticheit voor
den man/dat hi vrij late uwen anderen broedere/
ende BenJamin/Maer ick moet zijn ghelijc een
die sijnder kinderen berooft is

Doen namen sy die ghiften/ende ander ghelt
met hen/ende BenJamin/ende si reysden/ende
trocken in Egipten/eñ gingē voor Joseph/Doē

sachse Joseph met Bē Jamin / eñ sprac tot den ge
nen die die ouerste des huys was / leydt dese man
nen in huys / eñ slaet vandē vee eñ bereydet / wāt
si sullen te noene met mi eten / eñ die mā dedet soe
hem Joseph geseyt had / eñ bracht die mānē in Jo
sephs huys

D Mer si vreesdē / om dat si in Josephs huis ge
leyt werden / eñ spraken / wi zijn hier ingheleyt om
des gelts wil / dat wy in onsen sacken weder von-
den hebben / op dat hi op ons een oordeel brenge
daer mede dat hi ons make tot eyghen knechten /
met onsen ezelen / daerom ghinghen si tot dē man
die ouer Josephs huys was / eñ spraken met hem
voor die duere des huys / eñ seyden

Mijn heer / wi zijn hier voortijts af getrocken
om spijse te coopen / eñ als wi in die herberge qua
E men / eñ onse sacken op deden / siet daer was eē ye
gelics gelt bouen in sinen sac / met vollē gewichte
daerom hebbent wi weder met ons gebracht / eñ
hebben ooc ander gelt met ons afghebracht / om
spijse te coopē / mer wy en weten nz / wie dat ons
tgelt in onsen sacken ghesteken heeft

Hi sprac / ghi liedē / hebt v wel / vreest niet uwe
God eñ ws vaders god heuet v eenē scat / in uwe
sackē gegeuen / uwe gelt heb ic ontfangen / Eñ hy
bracht Simeon dair wt tot hem eñ brachtse in Jo
sephs huys / eñ gafse water dat si haer voetē wies
schen / eñ harē ezelen voeder / eñ si bereydē die gif-
te tot dat Joseph quam ter noenē / want si haddē
gehoort dat si daer dat broot eten souden

Als nv Joseph in huys quam / brachtē si hem
F thuys dye giften in haren handen / eñ vielen voor
hem neder ter aerden / Hy groettese vriendelic eñ
sprack / ghaet uwen vader wel den ouden man?
daer ghi mi af gheseyt hebt? leeft hi noch? Si ant-
woordē / het gaet onsen vadere uwē knechte wel
eñ hi leeft noch eñ neychdē hen / ende vielen voor
hem neder

Eñ Joseph hief zijn oogen op / ende sach sinen
broeder Ben Jamin zijnder moeder soō / eñ sprac
is dat uwe ioncste broeder daer ghi liedē mi af ge
seyt hebt? eñ Joseph seide noch. God si v genadich
mijn soon / ende Joseph haestede / wāt zijns hertē
gront ontstack hem teghen sinē broeder Ben Ja-
min / eñ socht waer hi weenen soude / ende ginc in
zijn camerken / ende weende aldaer / ende als hi zijn
aensichte gewasschen hadde / quam hy wt / eñ hielt
hem vast / eñ seide / legt broot op

G Eñ men diende Joseph besondert ter tafelen /
ende sinen broederen ooc besondert / ende den E-
giptenaren die met hem aten ooc besondert / wāt
die Egiptenarē en dorsten geen broot eten met
den Hebreuscen / het is een onbehoorlicheit voor
hen / Ende men settese tegen hem ouer dē eersten
geboren / na zijn eerste gheboorte / ende dē ioncsten
na zijnder ioncheit

Des verwonderden si hen onder malcanderē
Ende men droech hen verscheyden eten voor / vā
zijnder tafelen. Mer Ben Jamin quam vijf mael
meer / dan den anderen / ende si droncken eñ wer-
den droncken met hem

¶ Als si thuys trecken / doet hise achteruolgen
eñ vangen / Ende brengtse in grooten anxste / eñ
vreesen

Dat. xliiij. Capittel

Ende Joseph beual dien / die ouer zijn
huys was ende sprac / vult den man
nen hare sacken met spijse / soo veel A
als si voeren mogen / ende legt yegē
liken zijn ghelt bouen in sine sacken /
ende minen silueren Nap / legt bouen in des ionc-
sten sack / met den gelde dat hi gaf voor dye ware
Ende hi dede so hē Joseph geseyt had / Des mor-
ghens alst licht werde / lieten si die mannē reysen
met haren ezelen

Als si ter stadt wt waren / eñ niet verre ghecō B
men / sprac Joseph tot diē die ouer zijns huys was
Op eñ iaecht den mānē na / eñ als ghijse betraept
so segt tot hen / Waerō hebdi lieden goet met qua-
de gheloont / Is dat niet den nap daer mijn heere
wt drinct / eñ daer mede dat hi propheteert? het is
qualic ghedaen dat ghi lieden ghedaen hebt

Eñ Als hise greep sprac hi met hen liedē sulke
woordē / Sy antwoorden hē / waeromme spreect
mijn heere sulcke woordē. het si verre van uwen
knechtē / alsulcken dinc te doene / Siet dat gelt dz
wi vonden bouen in onsē sackē / hebben wi weder
bracht tot v wt dē lande Canaan / Eñ hoe souden
wi dan wt ws heren huys ghestolen hebben silue
re oft gout / Bi den welcken beuonden wort onder
uwe knechten / dye sal des doots sculdich zijn / ooc
willen wi mijns heeren knechten zijn / Hi sprac / ia C
het si also / so ghi lieden geseyt hebt / Bi den welc
ken dattet beuondē wert / die sal zijn mijn knecht /
mer ghi lieden sult vrij zijn

Eñ si haestē eñ leydē haer sacken af opter aer
den / eñ een yegelic opende sinen sac / eñ hi socht eñ
begonsten vanden grootstē totten ioncsten / doen
vant hi den Nap in Ben Jamins sac

Doē schoordē si hare cleederē / eñ loedē een ye
gelijc sinen ezel / eñ trockē weder in die stat / Ende
Juda ginc mz sinē broederē in Josephs huis / wāt
hi was noch aldaer / eñ si vielen voor hē opter aer
dē / eñ Joseph sprac tot hen liedē / wat is dat / dat
ghi liedē gedaē hebt. En wiste ghi liedē niet / dat
een alsulcke man als ick ben / dit gheraden conde. D

Juda sprac / wat sullē wy seggen minen here /
oft hoe sullen wi sprekē / ende wat sullē wy voort
stellen. God heeft die misdaet uwer knechtē von
dē / Siet daer / wi / eñ die ghene by den welcken dē
Napt gheuonden is / sijn mijns heeren knechten /
Mer Joseph antwoorde / dat si verre van my / al
sulcken dinck te doen / die man bi den welcken die
Napt beuonden is / sal mijn knecht zijn / ghi lieden
trect wech met vreden tot uwen vadere.

Doen ghinc Juda tot hem / Ende sprac / Mijn
heer laet uwē knecht een woort spreken / voor u
wen ooren / mijn heere / ende uwe gramscappe en
verheffe hem niet ouer uwen knechte / Want ghi
zijt ghelijck Pharao / Mijn heere vraechde sinen
knechten / ende sprack / Hebdy lieden oock eenen
vadere oft broedere / Doē antwoordē wi / wi hebben
eenen vadere / ende die is oudt / ende eenē ion
ghen knecht is hem in zijn outheyt ghebooren / en
de zijn broedere is doot / ende hi is alleen ouerble
uē van zijnder moeder / ende zijn vader heeft hem
lief

Doē spraecte ghi / brēget hē hier af / tot mi / so sal
ic mijn ogē op hē worpē / Eñ wi ātwoordē mijns

heere die knecht en cā vā sinē vader niet gecomē. quaē hi vā sinen vader/so soude zijn vad sterven/ Doē antwooꝛde ghi uwē knechtē/waer dat uwe ioncste bꝛoeder niet mede hier en coēt so en suldi mijn aensicht niet meer sien

E Doen trocken wi af tot uwen knechte minen vader/ ende wy bootschaptent hem/ uwe mijns heren reden/doē spꝛac onse vadere/trect daer weder henē/eñ coopt ons wat spisen/wi seydē/wi en condē niet afgetreckē/tē si dat onse ioncste bꝛoeder met ons reyse/so willē wi dan aftrecken/wāt wi en condē des mans aengesichte niet gesien/tē si dat onse ioncste bꝛoeder met ons en si/ Ende v knecht mijn vader antwooꝛde ons/ghi liedē wetet dat mijn wijf mi twee sonē gebaert heeft/ Die eē ginc wt wech vā mi/eñ mē seide. Hi is verscuert/ eñ ic en hebbe hē niet gesiē tot noch toe/suldi liedē desen ooc vā mi nemē/eñ hē eē ongeval over coēt so suldi liedē mijn grijs hayꝛ/met iammer ter hellen wech voeren

Eñ oft ic nv te huys quame tot mijnē vadere/ eñ die knecht en waer nz met my/wāt sijn siel aen dees knechts siel hanget/so sout gescien/als hi sage dat die knecht daer niet en ware/dat hi sterven soude/Hoe soudē wi uwe knechtē/dat grijs hayꝛ

G ons vaders dijs knechts/met iāmere inder hellē bꝛengē/wāt ic v knecht bē boꝛge woꝛden vooꝛ dē knechte tegē minē vad/eñ spꝛac/en bꝛēge ic hē v niet weder/so sal ic mijn leven lāc die scult dꝛagen/ Dair ō laet uwē knecht hier bliuē in dees knechts stat tot eenē knechte mijns heren/eñ laet dē knecht met sinē bꝛoederē op wech trecken/Wāt hoe soude ic op reysen tot minē vader/als die knecht met mi niet en ware/Ic soude dat iammer siē/dat mijnen vader ontmoeten oft overuallē soude

Joseph geeft sinen broederē te kennen dat hi zēt tot sinen vader/wert zeer verblijt als hi hooꝛt dat zijn soon noch leefde Capitte.xlv

A Niet langher en mocht hē Joseph bedwingē daer veel liedē bi hē stondē/ waerom dz hi geboot/dat si alle dair buytē gaē soudē/eñ niemāt vreemders en was bi hē/als Joseph met sinē bꝛoederē hē liet kennē/eñ Joseph weēde so luyde/dz die Egiptenarē eñ Pharaos gesin hooꝛdē/ eñ spꝛac tot sinē bꝛoederē Ic ben Joseph/leeft mine vader noch? Eñ zijn bꝛoederē en condē niet geātwooꝛden/so verscricten si vooꝛ zijn aensichte

Maer hi spꝛac/coēt toch hier tot mi/Eñ si gingē bi hē/Eñ hi spꝛac/Ic bin Joseph uwe bꝛoeder diē ghi liedē in Egiptē vcocht hebt/Eñ nv en becōmert v niet/eñ en dēct niet datter woꝛecht is/dat ghi liedē mi hier vcocht hebt/wāt ō ws levēs wille heeft mi God vooꝛ v hier gesondē/wāt nv zijnt twee iarē/dz dierte int lāt geweest is/eñ tzijn noch

B vijf iarē datter geē ploegē noch oogstē en sullē zijn

Maer Godt heeft mi vooꝛ v hier ghesonden/ Dat hi v liedē opter aerden soude laten bliuē Eñ uwe levē behouden dooꝛ een groote verlossinge/ Eñ ghi liedē/ en hebt mi hier niet gesonden. Mer Godt die hevet mi Pharao tot enen vad gestelt/ Eñ tot enē here over alle zijn huis/Eñ voꝛst in alle Egiptē lant/Haestet v nv/eñ reist op tot minen vadere/eñ segt hē/dat laet v Joseph v soō seggē/

God heeft mi tot eenē heere over allen Egipten landt geset/comt af tot mi/en vsuymt v niet/ghy sult in dat lant Gosen woonē/eñ na bi mi sijn/ghi C eñ v kinderē/eñ uwer kinder kinderen/uwe cleyn eñ groot vee/eñ alle dat ghi hebt/ick sal v daer versoꝛgē/wāt het zijn noch vijf iarē der diertē/op dz ghi niet en vderft met v huys/eñ al dat ghi hebt.

Siet uwe oogē sien/eñ die oogē mijns bꝛoeds BenJamin dat ic mōdelijc met v spꝛeke/vercondicht minen vadere alle mijn heerlicheyt in Egiptē/ eñ alle wat ghi gesiē hebt/Haest v eñ comt hier af met minen vadere

Eñ hy viel sinen bꝛoeder BenJamin om den hals eñ weende/eñ BenJamin weende ooch aen sinen halse/eñ custe alle sine bꝛoederē eñ weende D over haer liedē/daer na spꝛakē sine bꝛoederen mz hē. Eñ als dat geruchte quā in Pharao huys/dat Josephs bꝛoederen gecomen warē ghenuechdet Pharao wel/eñ allen sinen knechten.

Eñ Pharao spꝛac tot Joseph/Segt uwē bꝛoederen/Doet hem also/ladet uwe dierē/reist henē eñ als ghi lieden coēt int lāt Canaan/so neēt uwē vader/eñ uwe gesin/eñ coemt tot mi/ic sal v goet geven in Egiptē lant/dat ghi etē sult/tmerch des E lāts/Eñ gebodet haer doet hē also/neēt v wt Egiptē lant wagenē tot uwē kinderen eñ wiuē/eñ voert uwē vader/eñ coēt/eñ en midet uwen huisraedt niet/want alle die goeden des gantsen lāts van Egipten/die sullē uwe sijn

Die kinderē van Israel deden also/eñ Joseph gaf hen wagenen na Pharaos bevel/eñ teringhe op den wege/eñ gaf hen allen een yegelijcken een vierclcet/Maer BenJamin gaf hy dꝛie hondert silveren penningē/eñ vijf viercleederen/Mer den vadere sandt hi thien ezelē met goede wt Egiptē F geladē/eñ thien ezelinnen met grane eñ bꝛoot/eñ spijse sinen vadere opten wege/Aldus liet hi sine bꝛoederē eñ spꝛac tot hen/eñ en hebt inden wege gheenen twist

Aldus reisden si wt Egipten/eñ quamen int lant Canaan tot haren vadere Jacob/eñ vercondichden hem eñ seidē/uwe soō Joseph leeft noch eñ hi is een here over alle Egipten lant/ Mer zijn hert vloecht inden wint/wāt hi en gelooftes niet/ Doē seydē si hē alle Josephs wooꝛden/dye hy tot hen geseyt hadde/Eñ als hi sach die wagenen die hem Joseph gesonden hadde/om hem te voeren/ wert sinē geest levēdich eñ spꝛac/Ic heb genoech dat minen soō Joseph noch leeft/Ic wil daer henē trecken/eñ ic hem sie eer ic sterve.

¶ Jacob trect af in Egiptē met alle sinē volcke Eñ Joseph comt hem tegē ende ontfanget hem

Dat.xlvi.Capittel

Israel reysde henen/met al den sinē/ A eñ als hi te Bersaba quā/ offerde hy offer den God zijns vads Isaac/Eñ God spꝛac tot hem des nachts in eē gesichte Jacob Jacob/Hi ātwooꝛde hier bē ic/Eñ God spꝛac/Ic ben die HEERE dye God dijns vaders en vꝛeest niet in Egiptē te treckē/want aldair sal ic v tot eenen groten volck makē/Ic sal met v aftreckē/eñ sal v ooc hier op bꝛēgen/Eñ Joseph sal sijn hādē op uwe ogē leggen

Eñ Jacob stont op van Bersaba/ende Israel

kinderen vuerden haren vader /met haren kinder
kens eñ wiuen op den wagenen die Pharao ghe
sonden had om hem te vuerē/Eñ namen hare vee
eñ haue/die si in dat landt Canaan verworuē had
den/eñ quamen alsoe in Egipten. Jacob ende alle
sijn saet met hē/sijn kinderē / eñ sijns kints kinde=
rē met hem/zijn dochterē /eñ sijnder kinder doch=
teren/ende alle sijn saet

Dit sijn die namen der kinderē Israels dye in
Egiptē quamē Jacob eñ sine sonē. Die eerste ghe
borē Jacobs soon Rubē. Rubēs kinderē Hanoch
Pallu/Hetzron eñ Charmi/ Simeons kinderen/
Jemuel/Jamin/ Ohad/Jachin/ Zohar eñ Saul
die sone vandē Cananeetschē wiue. Leui kinderen
Gerson/Chahat/eñ Merari. Juda kinderē. Er/
Onā/Sela/Perez/eñ Serah/maer Er eñ Onam
storuē int lāt Canaā. Eñ Perez kinderen sijn dese
Hetzron ende Hamul. Isaschar kinderen. Thola/
Phuua/Job eñ Semron. Sebulons kinderen/Se
red/Elon/Jahleel. Dat sijn Leas kinderen /dye si
Jacob baerde in Mesopotanien/met sijnder doch
tere Dina dye maken alle te samen met sonen eñ
dochteren/drien dertich sielen

Gad kinderē/Ziphion/Haggi/Suni /Ezbon
Eri/ Arodi eñ Areli /Asser kinderen /Jemna/Je
sua/Jesui/ Bria eñ Serah haer sustere. Eñ Bria
kinderē/Heber eñ Malchiel. Dat zijn Silpa kinde
C ren/dye Laban gaf Lea zijnder dochteren /eñ dese
baerde Jacob dese sesthien sielen

Rahels kinderen Jacobs wijf/Joseph eñ Ben
Jamin. Eñ Joseph worden geborē in Egiptē lant
Manasse eñ Ephraim/die hē baerde Asnath /dye
dochter Potipharis/des priesters tot On. Bē Ja
mins kinderē/Bela/Becher/Asbel/Gera/Naa
man/Ehi/Ros/Mupim/Hupim ende Ared. Dat
sijn Rahels kinderē/die si Jacob baerde/alle te sa=
men veerthiē sielen. Dans kinderen/Husim/Dye
kinderen Napthali/Jahzeel/Guni/Jezer eñ Sillē
Dat sijn Bilha kinderen/die Laban sijnder dochte
ren Rahel gaf/ eñ baerde Jacob dese seuen sielen.
Al dese sielē die met Jacob in Egiptē quamē/dye
van sinē lendenē wtgegaen warē (wtgenomē dye
wijuen sijnder kinderen) sijn alle te samen sessen
tsestich sielen

Eñ Josephs kinderē die in Egiptē geborē wa
ren/warē twee sielen. Also dat alle sielē des huys
Jacobs/die in Egipten quamen/warē tseuētich.

Eñ Jacob sandt Juda voor hē tot Joseph/dat
hi hē den wech wisen soude tot Gosen/ eñ quamē
in dat lant Gosen/doē spande Joseph sinen wagē
aen/eñ troc op na sinen vader Israel te ghemoet/
te Gosen/eñ als Joseph sinen vader sach / viel hy
hem om den hals /eñ weende aen sinen hals seer.
Doen sprac Israel tot Joseph /ic soude nv geerne
steruen/na dien dat ic v aengesichte ghesien hebbe
D dat ghi noch leeft

Joseph sprac tot sinē broederē /eñ zijns vaders
huyse. Ic sal op treckē/eñ Pharao bootscappē/eñ
hē seggen. Mijn broederē/eñ mijns vaders huys
is tot mi gecomē wt den lande Canaan/ende tsijn
vee herderen/wāt tsijn liedē die met vee omghaen
hare cleyn eñ groot vee/eñ alle wat si hebbē /heb
ben si mede gebracht. Wanneer v Pharao sal roe
pen eñ seggen/wat is uwe hanteringe/so suldi seg

gen/uwe knechtē zijn lieden die met vee omgaen
van onser ionchеit aē/tot hier toe/wi beide/eñ on
se vader/op dat ghi liedē woonē mucht int lande
Gosen / want soe wat veeherders sijn/dat veron
waerden die Egiptenaren



¶ Pharao beueelt datmē haer dat lāt Gosen sou
de ingeuen te bewoonen/Den dieren tijt wort so
groot/dat die Egiptenaers haer beesten eñ vel
den aenden Coninck versetten/Israel belast Jo
seph van zijnder begrauinghen wegen

Dat xlvij Capittel

Ioseph quā eñ bootschaptet Pharao A
ende seyde. Mijn vader eñ mijn broe
ders/haer cleyn/eñ groot vee/eñ wz
si hebbē is gecomē wt den lande Ca
naan/eñ siet /si sijn int lāt Gosen/eñ
Joseph nā viue vā sine broeders/ eñ steldese voor
Pharao. Doē sprac Pharao tot sinē broederē/wz
is v hāteringe: Si antwoorden /v knechtē sijn vee
herderen/wi eñ onsen vader. Eñ voort spraken si
tot Pharao/wi sijn gecomē om te woonē int lant
bi v/wāt uwe knechtē en hebbē geen weyde voor B
haer vee/so hert druct die dierte des lāts Canaan
so laet doch nv uwe knechtē int lāt Gosen woonē

Pharao sprac tot Joseph. Het is v vader ende
uwe broeders/die tot v gecomen sijn/dat lant vā
Egipten staet v opē /laetse aendē vesten cant des
lants woonē/datse inden lande Gosen woonē/eñ
weet ghi datter onder hen lieden sijn/die verstan
dich sijn/so setse ouer mijn vee

Joseph bracht ooc sinē vader Jacob binnen/eñ
stelde hē voor Pharao/eñ Jacob groetede Phara
onem. Eñ Pharao vraechde Jacob/hoe oudt sidi
Jacob sprac. Dien tijt mijnder beuaert /is hōdert
eñ dertich iaer/ cleyn eñ quaet is die tijt mijnō be
uaert/eñ sien zijn noch niet gelijc gewordē den tij
de mijnder vaderē in haer beuaert. Eñ Jacob dye
groetede Pharao/eñ ghinc wt van hem C

Eñ Joseph besorchde sinen vadere ende sinen
broederē wooningē /eñ gaf hem een besittinge in
Egipten lant aenden vesten cant des landt/te we
ten int lant Raemses/soe Pharao gebodē hadde/
eñ besorchde sinē vadere/eñ sine broederē / eñ alle
sijns vaders huys /gelijc men den iongen kinderen
van broode besorcht

Eñ in allen lādē gebrac broot/ want die dierte
was seer swaer/dat dat lant vā Egiptē eñ Cana=
an versmachte van diertē/eñ Joseph brachte al dz
ghelt te samen dat in Egiptē eñ Canaan geuondē
wert/om des graēs wille dat si cochtē/ eñ hi dede
alle dat ghelt in Pharao tresoor

Als inde lande vā Egiptē gelt gebrac/quamē
alle die Egiptenarē tot Joseph/eñ seydē/besorgt
ons broot/waerom laet ghi ons voor v steruē/om
dat wi sonder gelt sijn/Joseph ātwoorde:Brengt
v vee hier/so sal ic v voor dz vee spise geuē/nv ghi
D liedē sonder ghelt zijt.Doē brachtē si Joseph hare
vee/eñ hi gaf hen broot om hare peerden/schapē/
runderē eñ ezelen.Also voedde hijse met broode dz
iaer om hare vee

Als dat iaer om was/quamē si tot Joseph ten
naesten iare/eñ sprakē tot hē.Wy en willē onsen
heere niet verbergē niet alleē dat gelt/maer oock
alle onse vee is wech tot onsen heere/eñ en is niet
meer ouerbleuē voor onsen here/dan alleen onse
lijf/eñ onse veldē/waerom laet ghi ons beyde ster
uē ende onse veldē.Neemt ons ende onse lant om
tbroot/dat wi ende onse landē dienstbaer sijn Pha
rao/gheeft ons zaet dat wi leuē eñ niet en steruē/
E eñ dat dat velt niet en verwoeste.

Aldus nam Joseph Pharaoni alle dat lāt van
Egiptē in wāt die Egiptenarē vercochtē een ye
gelic sinē acker/wāt die dierte was te sterck ouer
haer.Eñ also wert dat lāt Pharaoni eygē/tsamē
met den volcke dat tot sinē stedē wt eñ in gine/vā
den eenē cant vā Egiptē tot den anderē/wtgheno
men der priesterē velt/dat en nam hi niet in/wāt
het was vā Pharao voor dē priesterē geordineert
dat si etē souden dat hen genoech ware/dat hi hen
F gaf daerom en dorsten si hare veldē niet vercoopē

Doē sprac Joseph tot den volcke/siet/ic hebbe
hedē ingenomē v eñ uwe veldē/voor dē Coninck
Pharao.Siet/daer hebdi saet/eñ besaeyt dz velt/
eñ vandē grane suldi Pharao dē vijfstē deel geuē/
vier deelē sullen uwe sijn te besaeyen dat velt/tot
uwer spisen/eñ voor uwe huys ende kinderē.Sy
sprakē/laet ons met leuē/eñ genade voor v onsen
heere vindē/wi willen geerne Pharaos knechten
sijn.Also maecte Joseph hen een wet tot op desen
dach ouer der Egiptenarē veldē/Dat vijfste deel
Pharao te geuen/wtgenomen des priesters velt
dat en wert niet eygen Pharaoni

Aldus woonde Israel in Egipten/int lāt Go
sen/eñ besatent/eñ wiessen eñ vermeerderdē hen
seer.Eñ Jacob leefde.xvij.iaer in Egiptē lant/dz
alle sijn ouderdom wert hondert eñ.xlvij.iaer

Als die tijt naecte/dz Israel steruē soude/riep
G hi sinē soon Joseph/eñ sprac tot hē/heb ic genade
voor v geuondē/so legget v hant op mijn dgie/dat
ghi barmherticheit eñ trouwe aen my doen suldt/
eñ en begraeft mi niet in Egipten/mer ic wil lig=
gen bi mijnen vaderen/ende ghi sult mi vueren wt
Egipten/eñ in mijnder vaders begrauenissen be
grauen/Joseph sprac/ic salt doen/soe ghijt geseit
hebt.Eñ Jacob sprac/soe sweert mi/ende Joseph
swoer hem.Doen knielde Israel tegent bedde ten
hoofteynde.

¶Jacob wort cranc.Eñ hi gheeft Joseps kin-
A deren die seegheninghe Dat.xlviij.Capittel.

Daer na wert Joseph gheboodtschapt
Siet/v vader is siec/eñ hy nam met
hem beyde sine sonē/Manasse ende
Ephraim.Doen wert Jacob geboot
schapt.Siet/uwe soō Joseph coemt
tot v/eñ Israel maecte hē sterc/eñ sadt opt bedde
eñ sprack tot Joseph.Die almachtighe God apen
baerde mi te Lus/in dat lāt Canaan/eñ gebenedide
mi/eñ sprac tot mi.Siet/ic sal v latē wassen/eñ v= B
meerderē/eñ sal v tot enē hoop volcs makē/ende
sal dit lāt v eygē makē/eñ geuet uwē sade na v ee
welic.Nv sullē v twe sonē Manasse eñ Ephraim
die v gebore zijn in Egiptē/eer ic hier in gecomē bē
tot v/mijn zijn/gelijc als Ruben eñ Simeō/mer die
ghi na hen wint/sullē v zijn.Mer dese sullen gere
kēt zijn met uwe broeders namen in haer erfdeel.

Eñ als ic wt Mesopotanie quā/sterf bi mi Ra
hel in lant Canaā optē wege/doen ic noch eē velt
weechs was vā Ephrat/Eñ ic begroefse aenden
wege tot Ephrath/die nv Bethleem heet.

Eñ Israel sach Josephs sonen/eñ sprac wie zijn
dese?Joseph antwoorde/het zijn mine sonen/die
mi God hier gegeuē heeft.Jacob sprac/brengtse
hier tot mi dat icse gebenedije/wāt Israels oogē
waren swaer wordē van ouderdom/eñ en constē
niet wel sien.Eñ Joseph brachtse tot hē Jacob cus
tese eñ omhelsdese/eñ sprac tot Joseph/Siet/Ic
heb uwe aengesicht gesien dat ic niet ghedacht en
hadde/eñ siet/God heeft mi oot uwe saet latē siē C
eñ Joseph namse van sinen schoot/eñ si vielē ne=
der opter aerden op haer aensicht.

Doen namse Joseph beyde/Ephraim in zijn
rechte hāt/tegē Israels slincke hant/eñ Manasse
in zijn slincke hāt/tegen Israels rechter hāt/ende
brachtse tot Jacob.Mer Israel strecte zijn rechte
hant wt/eñ leydese op Ephraim des ionckstē hooft
eñ sine slincke op Manasses hooft/eñ dedet wetē
de also mz sinē handē/wāt Manasses was die eer
stegeboren.Eñ hi gebenedijde Josephs soonē/eñ
sprac Die God voor den welckē dat mine vaderē
Abraham eñ Isaac ghewandelt hebben/die God
die mi mijn leuen lanck geuoedet heeft/tot op de
sen dach/die Engel die mi verlost heeft van allen
quade/die gebenedije dese knechten/dat si na mij-
nen/eñ na mijnder vaderen Abraham/eñ Isaac na
men ghenaemt worden/dat si wassen eñ veel wor
den opter aerden.

Mer doen Joseph sach/dat sijn vader die rech D
te hāt op Ephraims hooft leyde/beuielt hem qua
lijcken/ende vaete zijns vaders hant dat hise van
Ephraims hooft op Manasses hooft keerde/en
de sprac tot hem/Soe niet mijn vader/dese is dye
eerstegeboren/legt uwe rechte hant op zijn hooft/
Mer Josephs vader weygerde dat/eñ sprack/ick
weet wel mijn sone/Ick weet wel dat dese oock
sal wordē tot een volc/ende sal groot wordē/mer
zijn ioncste broedere sal meerder wordē dan hi/eñ
zijn saet sal vol volcs worden.Also gebenedijdese
Jacob in dien daghe/ende sprac.Nae uwe manie
re moet Israel gebenedijt worden/datmen segge
God sette v gelijc Ephraim eñ Manasse/eñ sette
de also Ephraim voor Manasse

Ende Israel sprac tot Joseph.Siet/ic sterue/
ende God sal met v zijn/ende sal v wederbrengē
in uwer vaderen lant.

Ick hebbe v een stuck lants ghegeuē/buyten
uwen broederen/dat ic met mijnen swerde eñ bo
ghe wt den handen der Amoriten genomē hebbe

¶Jacob roept zijn sonen/ende seyt eenen yeghe
lijcken te vorē wat hem ghebueren soude/eñ hy

sterft

Dat .xlix. Capittel.

A Ende Jacob riep sijn sonen en sprac/ vergadert v/ op dat ic v vercondighe wat v geschien sal inden lesten tijden/ coemt te hoop/ en hoort toe/ ghy kinderen Jacob. Hoort uwen vader Israhel.

Ruben mijn eerste soon/ ghi sijt mijn cracht en beghin mijnder stercte / dye ouerste in offere / dye ouerste inder macht. Ghi vaert lichtuaerdich henen gelijc water/ ghi en sult niet die ouerste sijn/ want ghi hebt op ws vaders leger geclommen/ aldaer hebdi mijn bedde ontsuyuert met uwen opclimmen

Die gebroeders Simeon en Leui/ ghi doodelijke ghewepr/ sijt scadelike wapenen/ mijn siele en come niet in haer verholentheit/ en mijn heerlicheyt en si niet eens met haren vergaderingen/ want in haren toorne hebben si den man gedoot/ en in haers moets wille/ hebben si den osch verleemt. Veruloect si haren toorne/ dat hi so gheuerich is/ en hare ver-
B onweerdinge/ want si so hert is. Ic wilse verdeylen in Jacob/ en verstroeyen in Israel

Juda ghi zijt dat/ v broederen sullen v louen/ v hant sal uwen vianden opten hals sijn/ voor v sullen hen buygen ws vaders kinderen. Juda is een jonge leeu/ ghi sijt hooch gecomen mijn soon bouen den roof/ hi heeft neder gheknielt en hem neder gelept als een leeu/ en gelijck een leeuwinne/ wie sal hem tegen hem oprechten? die conincklike roede en sal van Juda niet genomen worden/ noch een meester van sinen voeten/ tot dat die Vrome comen sal/ den seluen sal dat volc toeuallen. Hi sal sijn vuelen aenden wijn stoc binden/ en sijnder ezelinnen soon aenden edelen ranck. Hi sal sijn cleet in wijn wasschen/ en sinen mantel in wijnbesien bloet. Sijn ogen sijn rooder dan wijn/ sijn tanden witter dan melck

(die Vrome is Christ? daer Jacob af propheceert.)

Sebulon sal aent oeuer der zee woonen/ en aen den hauenen der schepen/ en gereycken tot Sidon.

Isaschar sal eenen beenen ezel sijn / en ligghen tusschen die palen/ hi sach die ruste dat si goet was en dat lant dattet lustich is/ en heeft sine scouderen geneycht om te dragen / en is dienstachtich geuallen onder tribuyt

Dan/ sal rechter sijn in sinen volcke/ als een ander gestachte in Israel. Dan sal een slange worden opten weghe/ en een ader inden pade/ en dat peert inden versenen bijten/ dat sijn berijder te rugghe
C valle. HEERE ic wachte op uwe salicheyt.

Gad gherust sal hi dat heyr vueren / en weder om vueren

Van Asser coemt sijn vetbroot/ en hi sal den coninghen sonderlike spise gheuen.

Naphtali is een snelle hert / en gheeft schoone redenen

Dat ghetrouwe kint Joseph / dat ghetrouwe kint om te aensien/ dye dochteren ghingen achter hem inden regimente. Hoe wel dat teghen hem die scutters verbittert werden/ met twisten/ ende hem gehaet hebben/ noch is sinen boge vast bleuen en die armen sijnder handen sijn vermannet/ door die handen des machtighen in Jacob. Wt hem sijn ghecomen herders en steenen in Israhel. Van ws vaders God is v geholpen/ en vanden almachtigen sidi ghebenedijt met gebenedijngen van bouen van den hemel/ met gebenedijnge des afgronts die onder leyt/ met gebenedijngen aen borsten en buycken. Die gebenedijnghe ws vaders/ en mijnre vooruaders beloste gaet stercklic. Na wensch der hoocheyt der werelt. Wt Joseph sullen hoofden werden / en die opperste Nazareus onder sinen broederen

Benjamin/ een verschorende wolf / des morghens sal hi roof eten / maer des auonts sal hi den roof wtdeylen D

Dat sijn die twaelf geslachten van Israel alle/ en dat ist dat haer vader met hen gesproken heeft/ als hijse gebenedijde / een yegelick met eenderson derlinger gebenedijnghen

En Jacob ghebootden en sprack tot hen. Ick worde vergadert tot minen volcke / begraeft my bi mijnen vaderen/ in die spelonncke opten acker Ephron des Hethiters/ in die dubbele spelunncke dye tegen Mamre leyt/ int lant Canaan/ die Abraham cochte metten acker van Ephron den Hethiter/ tot een erfgrauenisse/ daer hebben si Abraham begrauen/ en Sara sijn wijf/ en daer hebben si ooc Isaac begrauen ende Rebeca zijn wijf / aldaer hebbe ick ooc Lea begrauen in die gote des ackers/ ende der spelonncken daer inne

En als Jacob volepnt hadde die gheboden aen sine kinderen / dede hi sine voeten te samen opt bedde/ en wert afluich / ende wert vergadert tot sinen volcke. Doen viel Joseph op zijns vaders aensichte/ en weende ende custe hem.

¶ Joseph begraeft sinen vader int lant Canaan Ende hi sterft ooc in Egipten/ hi beueelt sinen broederen dat si zijn gebeente met haer wech vueren souden

Dat .L. Capittel

A Ende Joseph beual sinen knechten den medicinen / dat si sinen vader saluen souden / en die medicinen salfden Israel tot dat veertich dagen om waren/ want so lange duerden die salfdagen en die van Egipten beweeden hem .lxx. dagen

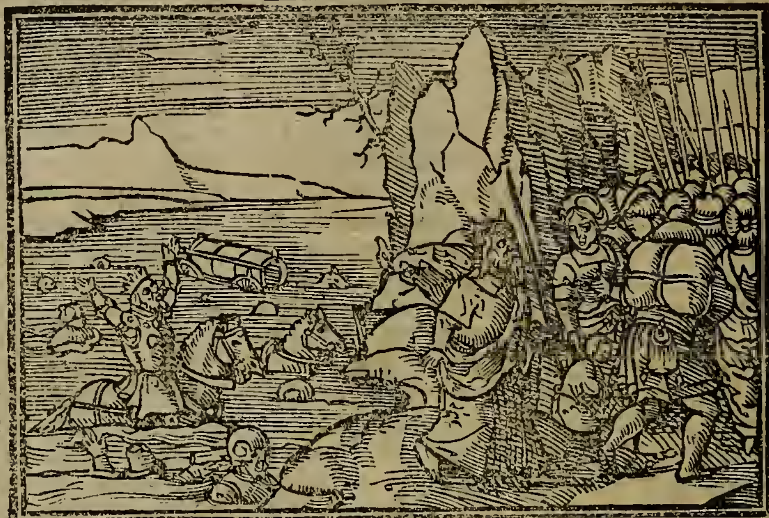
Als die roudaghen / wt waren/ sprack Joseph met Pharaos gesin/ en seyde / hebbe ick ghenade voor v vonden / so spreect met Pharao ende segt. Mijn vader heeft eenen eedt van mi genomen/ en seyde/ siet ick sterue/ begraeft mi in minen graue/ dat ic mi int lant Canaan gegrauen hebbe. Soe sal ick optrecken/ en begrauen minen vader/ en weder comen/ Pharao sprac trect opwaerts / en begraeft uwen vader/ also ghi hem geswooren hebt

B Aldus tooch Joseph opwaerts/ om sinen vader te begrauen/ ende het trocken met hem alle Pharaos knechten/ die outste sijns ghesins/ en alle dye oudtste vanden lande van Egipten/ oock alle Josephs ghesin/ ende sijn broederen/ en sijns vaders ghesin. Alleene hare kinderen schapen / ossen lieten si int lant Gosen/ ende nam oock met hem op waerts/ waghenen ende reysenaers/ ende si waren een machtich groot heyr.

Ende als si in die pleyne Arad quamen/ die op gheen side der Jordanen leyt/ Daer hielden si een seer groote ende bitter clage/ ende Joseph droech ouer sinen vader rouwe seuen daghen. En als dye lieden des lants Canaan sagen dien rou dragen in dye pleyne Arad/ seiden si. Dye Egiptenaers draghen daer grooten rou. Daer af heetmen die pleyne / der Egipten rou/ welcke leet op gheen side der Jordanen

Eñ Jacobs kinderē dedē soe hi hen beuolē hadde/ eñ voerden hem int lāt Canaan/eñ begroeuen hē
C in die dubbele speluncke des ackers/ die Abrahā gecocht hadde met den acker tot eender erfgraue nissen/ vā Ephron den Hethitere/tegen Mamre ouer/ Aldus tooch Joseph weder in Egipten met sinen broederē/eñ met allen die met hē opgetroc ken waren om sinen vader te begrauē/ als si hem begrauen hadden

Ende Josephs broederē vreesden/als haer vader gestoruen was/eñ sprakē. Joseph mocht op ons gram zijn eñ betalē ons alle quaetheit die wi hē gedaē hebbē/daer om lieten si hem seggē/uwe vad' beual voor zijn doot/eñ sprac. Ald' suldi Joseph seg
D ghen/wi bidden v vergheeft uwen broederē die misdaet/ eñ hare sonde/dat si so quali ken aen v gedaen hebbē/ver gheuet toch nv dese misdaet ons/den dienaren Gods ws vaders/ Eñ Joseph weende als si dit met hem spraken.



Eñ sine broederē ghingē henen/eñ vielē voor hem neder/eñ sprakē/ Siet hier zijn wi uwe knechtē. Joseph sprac tot hen/en vreest niet/wāt ic ben onder God/ghi liedē dachtet quaet ouer mi/maer God heuet tot goet gekeert/dz hi dede/gelijc nv schijnt/om veel volcs te behoudē. Daeromme en vreest niet/ic sal v besorgen eñ uwe kinderē/eñ hy troostese ende sprac vriendelic met hen.

Aldus woonde Joseph in Egiptē met zijns vaders huys/eñ leefde hondert eñ thiē iaer/ eñ sach Ephraims kinderen tot int derde let/des selfs gelijc die kinderen Machir/Manasses sonē woeden oec kinderen op Josephs schoot

Eñ Joseph sprac tot sinen broederen/ic sterue/ eñ God sal v besoecken/ende wt desen lande voerē/in dat lant dat hi Abraham Isaac eñ Jacob ge swooren heeft daeromme nam hi eenē eedt vandē kinderen van Israel/eñ sprack. Als v God besuecken sal/so voert mijn ghebeente van hier. Also sterf Joseph als hi was hondert eñ thiē iaer out/eñ si salfden hem eñ si leiden hem in een tombe in Egiptē,

Die stat vā Corinthien wert gesticht als die werelt ghestaē had .iij. m. .cccccc eñ .xlvij. iarē.m.vi .c.eñ lv iaer voor Cristus geboorte.

Hier volEynt dat eerste boec Genesis

Eñ hier na volcht dat ander boec Exodus

C Hier beghint dat boeck des wtganck datmē in Latijn noemt Exodus in t Hebreeusche Hellesmoth.

Der kinderē vā Israel werdē vele/eñ vermeerderē crachtelic/Die Coninc heet haer doodē eñ verdrincken Dat.J Capittel

A
DIe namē der kinderē vā Israel/ die mz Jacob in Egipten quamē eñ een yegelic quā dair in met sinē huse/Ruben/Simeō/Leui/ Juda Isaschar/Sebulon Bē Jamin/Dan/Naphtali/Gad/Aser. Ende alle die sielē die wt Jacobs lendenē gecomē warē/warē .lxx. Mer Joseph was te vorē i Egiptē/ eñ als Joseph gestoruē was/eñ alle zijn broederē/eñ alle die tot dier tijt toe geleeft haddē wiessē die kinderē vā Israel/eñ groiēde werdē si vmenichfuldicht B
eñ werdē seer machtich/eñ dz lāt wert vā hair vol

Eñ doē quā eē nieu coninc ouer Egiptē die nz en wiste vā Joseph/eñ sprac tot sijn volc. Siet/dz volc d' kinderē vā Israel is veel/eñ machtiger dan wi/coēt laet ons wijsselic mz hen omgaē/dz hair d' niet so vele en werdē/eñ wairt datter oec eē crijch tegē ons opstont/so mochtē si oec tot onsen vianden slaen/eñ ons verwinnē/eñ tē lāde wt trecken

Eñ Pharao stelde ouer haer prouoostē eñ werc meesters/diese met laste benaudē/wāt men maecte Pharao die stedē Pithon eñ Raēses tot scathuisen. Mer hoe si dat volc meer benaudē/so veel te meer werdet meerd' eñ vmenichfuldicht/daer om hatedē die vā Egiptē die kinderē van Israel Eñ C
die Egiptenarē dwongē die kinderē vā Israel te dienē sonder barmhertichheit/eñ maectē hen tleuē suer met swarē arbeit/aen lijm eñ tichelē/ eñ met dienste opten velde/ende met alderley arbeide die si hen opleyden sonder barmhertichheit.

Eñ die coninc vā Egiptē sprac tottē vroeyvrouwē der Hebreeusceer wiuē/die eene hiet Siphera/ eñ die and' Pua/wāneer dat ghi liedē den Hebreeuscē wiuē helpt indē arbeyt/eñ siet/dat een soō is/



ian/eñ he

dochterẽ/
ẽ die gotẽ
quamen
stont op/
ñ tot ha-
bi hedẽ so
tich man
ons/ende
erẽ waer
at ghi lie-
te
lüen/eñ
erde enen
r ben een
ñ baerde
prac/die
eft mi vã

Egipten
haren ar
eits quã
ẽ/eñ ghe
Isaac eñ
ensachsẽ



inde bok
heeft hẽ
it, eñ
ro sijns
ian /eñ
oestme
Horeb/
pẽbaer
sche/eñ
t niet ō
henen/
e dattet

m teghẽ
Mose.
ac En
ẽ/wãt
at. Eñ
d Abra
ose der
e siene,
ie ellen
choorẽ
e leet is

Deuter. rriiij.a
Jos.v.d.

Die ghelegentheyt ende die plaets des lants van belofte.



so doodet hem/mer ist een dochter/so laetse leuen
Met die vroeyvrouwē vreesden God / eñ si en de=
D dent niet/so die Coninck van Egipten hen geseyt
hadde/mer lieten die kinderē leuen

Doē riep die Coninc vā Egiptē die vroeyvrou
wen/eñ sprac tot hen/waerom doedi dat/dat ghy
liedē die kinderē laet leuē?Die vroeyvrouwē ant=
woordē Pharao.Die Hebreeusche wiuē en zijn niet
gelijc die vrouwē vā Egipten / wāt het zijn herde
wiuē/eer die vroeyvrouwe tot hen coēt/ hebbē si
gebaert.Daerom dede God den vroeyvrouwen
goet.Eñ dz volc vermeerderde hem/eñ wert seer
machtich.Eñ om dat die vroeyvrouwē God ont
saghen/maecte hi hen huysen

Doen geboot Pharao alle sinē volcke eñ sprac
Alle sonen die geboren worden / werpt int water
eñ alle dochteren laet leuen

¶ Als Moses geborē was so wort hi opt water
geleyt/Die dochter Pharaōs vant hē eñ voede
hē op.Eñ als hi daer na dē Egiptenaer verslagē
hadde/so wijct hi int lant Midian/daer trout hi
Siporam des priesters dochter Cap.ij.

A Indeser tijt/als Moses geboren werdt so werdt door dye heylige Job ge borē vā Nahors geslachte Abra hās broeder / als dye we- relt had de ge staen.iiij M. vi.c eñ l iaer

Ende het ghinc eē mā vandē huise Le
ui/eñ nam een dochter Leui/ende dz
wijf ontfinc eñ baerde eenē sone /eñ
als si sach dat een fijn kindekē was/
verborch si hē drie maenden.Eñ als
si hē niet langer verborgē en conde/nam si een ki=
ste vā biesen/eñ si bestreect met lijm eñ pec /eñ ley
de tkint daer in/ eñ steldet aēdē oeuer des waters
mer sijn suster stont van verrē / dat si bevindē wil
de/hoe dat met hem vergaen soude

Eñ Pharaos dochter quā neder/om te baden
int water/eñ hare ioncwiuē ghinghē aenden cant
vandē watere/eñ als si die kiste in die lissche sach/
sant si hare dienstioncfrouwen/ende lietet halen/
eñ als sijt opdede/sach si dat kint/eñ siet/dat kinde
ken weende/Doen iammerdet hare eñ sprack/het
is een vanden Hebreeuschen kinderkens.

Doē sprac sijn suster tot Pharaos dochter/sal
ick gaen roepen een vandē Hebreuschē wiuē/dye
daer sooget/dat si v dat kindeken sooge?Pharaos
dochter sprac tot haer/gaet/ die maecht ghinc/eñ
riep des kints moeder.Doē sprac Pharaos doch
ter tot haer / neemt dat kindekē eñ sooget mi /ick
salt v loonen/dat wijf nam dat kint eñ soochdet

Eñ als dat kint groot worden was/bracht sijt
B Pharaos dochter/ eñ het was haer soō /ende hiet
hem Mose/Want si sprac.Ic hebbe hē wt den wa
tere getrocken

B voor Christ geboorte dusent ccccc.iaer

Ten diē tijdē/als Mose groot geworden was
ghinc hi wt tot sinē broederē/ eñ sach harē last/eñ
werē gewaer dat een Egiptenaer sloech sinē broe
der/een vādē Hebreeuschē/eñ hi keerde hē al om/
eñ als hi sach /dz geen mēsch daer en was/versloech
hi den Egiptenaer eñ groef hē in dat sant / des an
derē daechs ghinc hi oec wt/eñ sach twee Hebreu
sce mānen kiuēde/eñ sprac tot den godlosen/wair
om slaet ghi uwē naestē?Mer hi sprac/wie heeft v
C tot eenē rechter oft ouerste ouer ons geset?Wildi
mi oec verslaē /gelijc ghi dē Egiptenaer verslagē
hebt?Mose vreesde doen/eñ sprac.Hoe is dat opē
baer gewordē?Eñ het quā voor Pharao/ eñ Pha
rao socht Mose om te dooden/maer Mose vloot
voor Pharao/eñ onthielt hē int lāt Midian/eñ hi
sadt neuen een fonteyn

Eñ die priester vā Midian had seuē dochterē/
die quamē om water te sceppē / eñ vuldē die gotē
om haers vaders scapē te drinckē .Doen quamen
die herderē eñ stietēse dair af/ mer Mose stont op/
eñ holp haer/eñ drēcte haer scapē/ eñ als si tot ha=
rē vader Reguel quamē/sprac hi .Hoe sidi hedē so
vollikē ghecomen?Si sprakē/ een Egyptich man
verloste ons vāden herderen/eñ schepte ons/ende C
drencte die scapē . Hi sprac tot sinē dochterē waer
is hi?Waerom hebdi den man gelaten/dat ghi lie=
den hem niet en noodet dat hi met ons ate

Eñ Mose cōsenteerde bi den mā te bliuen/ eñ
hi gaf Mose zijn dochter Zipora/die baerde enen
soon/eñ hi hiet hē Gerson/wāt hi sprac/ic ben een
vreēdelinc gewordē in vreēden lāde/ Eñ si baerde
noch eenen soon/dien hiet hi Elieser/eñ sprac/die
God mijns vaders is mijn helper.eñ heeft mi vā
Pharaos handen verlost

Wat tijts daer na sterf die coninc vā Egipten
eñ die kinderē vā Israel suchteden ouer haren ar
beyt eñ riepen / eñ haren roep haers arbeits quā
voor God/eñ God verhoorde haer suchtē/eñ ghe
dacht aen zijn verbont dat hi mz Abrahā Isaac eñ
Iacob ghemaect hadde/eñ die HERE aensachse
ende bekendese



¶ God die HERE openbairt hē Mosi indē bos
sche/eñ hi geeft hē Mosi te kennē/Hi gheeft hē
beuel aendē Coninc eñ aent volc Capit.iij.

Mose huede dye schapen Iethro sijns
swecers des priesters in Midian /eñ
dreef die scapē binen in die woestine
eñ quā aenden berch Gods Horeb/ A
eñ die Engel des HEREN openbaer
de hem in een vierighe vlamme wt den bosche/eñ
hi sach dat bosch met viere bernen/eñ dattet niet v
bernt en wert/eñ Mose sprac.Ic wil daer henen/
ende besien dat groote visioen/waeromme dattet
bosch niet en verbernt

Als die HERE sach dat Mose ginc om te sien
riep hē God wt dē bosch /eñ sprac.Mose/Mose.
Hi ātwoorde/hier bē ic.Eñ die HERE sprac En B
coēt hier nz/trect v scoenē wt vā uwē voetē /wāt Deuter. xxiij.a
die plaetse daer ghi op staet/is een heylich lāt. Eñ Ios.v.d.
sprac noch/ic bē die God ws vads/die God Abra
hā/die God Isac/eñ die God Iacob/eñ Mose dec
te zijn aensichte/ want hi vreesde God aen te siene.

Eñ die HERE sprac.Ic hebbe gesiē die ellen
de mijns volcs i Egiptē / eñ hebt geroep ghehoort
ouer die ghene diese so verdrucken/eñ hare leet is

mi kenlic/eñ ic ben neder gecomē dat icse verlosse
vāder Egiptenarē gewelt/eñ haer liedē wtleyde
wt desen lāde/in een goet eñ breet lant/in een lant
dat vā melcke eñ honich vloeyt/te wetē/aen die si
de der Cananitē/Hethitē/Amoritē/Pheresiten/
C Heuitē eñ Jebusitē. Wāt nv dē roep der kinderē
vā Israel voor mi gecomē is/eñ hebbe ooc gesien
haer beswaringe/daer mede dat haer die Egipte
narē beswarē. Daerom gaet nv henē/ic wil v tot
Pharao seynden/dat ghi mijn volc die kinderē vā
Israel wt Egipten leyt
Mose sprac tot God wie ben ic/dat ic tot Pha
rao gaen soude/eñ leydē die kinderē vā Israel wt
Egiptē? die HERE sprac/Ic sal met v sijn/eñ dat
sal uwe teekē sijn/dat ic v gesondē hebbe/als ghy
mijn volc wt Egiptē geleyt hebt/suldi God eenē
dienst doen/ op desen berghe.
Mose sprac tot God. Siet/wāneer dat ick tot
D tē kinderē vā Israel come/eñ segghe tot hen / dye
God uwer vaderē heeft mi tot v gesondē/eñ si mi
seggē sullē/hoe is sinē naem/wat sal ic hen segghē?
God sprac tot Mose. Ic salt sijn/die ick sijn sal/al
dus suldi den kinderē van Israel segghen. Die is/
die heeft mi tot v gesonden
Eñ voort sprac God tot Mose/also suldi tottē
kinderē vā Israel seggē/Die HERE uwer vade
ren God/die God Abraham die God Isaac / die
God Jacob/heeft mi tot v gesonden/dat is mijnē
naē eewelijc/dair bi salmē mijs gedenckē van kin
de tot kints kinde. Daerō gaet/eñ vergādert dye
ouders vā Israel/eñ segt tot hen. Die HEERE
uwer vaderē God heeft mi geopēbaert/die God
E Abrahā/die God Isaac/die God Jacob/eñ heeft
geseit. Ic heb v besocht eñ gesien wat v in Egiptē
geschiet is /eñ ic heb geseyt. Ic sal v wt der ellendē
van Egipten leiden int lant der Cananitē/Amo=
riten/Hethiten /Pheresiten/Heuitē/eñ Jebusitē
In dat lant dat vā melc eñ honich vloeyt
Eñ als si v stēme hoorē/so suldi metten outstē
vā Israel voor dē coninc vā Egiptē gaē/eñ tot hē
seggē. Die HERE der Hebreeuscher God heeft
F ons geroepē/daerom so laet ons nv driedachrey=
sen in die woestijne reysen/op dat wy offeren mo=
gen God onsen HERE. Maer ick weet dat dye
Coninc vā Egiptē v niet en sal laten trecken/dan
door een stercke hant/wāt ic sal mijn hant wtstrec
ken/eñ Egipten slaen met alderley wondere/dat
ic dair inne doen sal/daer na sal hy v laten treckē.
Eñ ic sal desen volcke ghenade geuen voor den
Egiptenaren/dat wanneer ghi lieden wtrect / dz
ghi dan niet ydel wt en trect. Maer een yegelick
wijf sal van haer der gebuerinnē eñ huysghesin eys
G schen silueren eñ guldē vatē/eñ cleederē eñ die sul=
di op uwe sonen eñ op uwe dochteren legghen/eñ
dat also den Egiptenarē ontkeeren

¶ Moses ontsculdicht hem/eñ weert hem/Dye
HERE leert eñ sterct hem met teekenē/Ende
recht hem op met woordē/Moses neemt oorlof
A van sinē sweer/tot sinē volcke te trecken

Dat.iiij. Capittel

Mose antwoorde eñ sprack. Siet si en
sullē mi niet geloouen/noch mijn stē
me hoorē/mer si sullē seggē. De HE
RE en heeft v niet geopēbaert/ Die

HERE sprac tot Mose. Wat ist dat ghi in v hant
hebt? hi sprac/eē roede. Die HERE seide. Worpt
se vā v wech opter aerdē. Mose werpse van hem
siet het wert tot eender slangē/eñ Mose vloot vā
haer/Mer die HERE sprac tot Mose/ Steect v
hant wt/eñ vaetse metten steerte/doē strecte Mo
se sijn hant wt ende vieltse/eñ si werdt weder een
roede in zijnder hant/daerom sullen si ghelooven
dat v die HERE geopēbaert heeft/die God haer
der vaderē/die God Abraham/ dye God Isaac/
die God Jacob
Eñ die HERE sprac voort tot Mose. Steect v
hāt in dinē boezē eñ hi stacse in sinē boezē/eñ trac
se weder wt/siet/doē was zij hant lazerich / gelijc
snee/eñ hi sprac. Doetse weď in uwē boezē/eñ Mo
se dedese weder in sinen boesem/eñ tracse weder
wt. Siet/doē wertse weder gelijc zijn anď vleesch
Eñ oft si v niet en gelouē/noch die stēme des eer
stē teekēs niet en hoorē/so sullē si doch gelooven
de stēme des tweedē teekēs. Mer oft si dezē twee
teekenē niet en gelouē/noch uwe stēme niet en hoo
rē/so neemt dz water wter riuieren/eñ ghietet op
C dat drooge lant/dan sal tselue water dat ghi wter
riuierē genomē hebt/bloet wordē opt drooge lāt=
Mose sprac tot den HERE. Och mijn HEE
RE/ic ben een man /die niet wel sprekende en is/
van ghisterē eñ eerghisterē/eñ vā dier tijt dat ghi
met uwē knecht gesprokē hebt/want ick heb een
sware sprake eñ een swaer tonge. Die HEERE
sprac tot Mose. Wie heeft den mensch den mont
gescapē? Oft wie heeft den stommen/oft doouen/
oft siendē/oft blinden gemaect? heb ics niet gedaē
die HERE? So gaet nv henen/ick wil met uwen
monde sijn/eñ leeren v wat ghi seggen sult
Mose sprac/mijn HERE/seynt den ghenen/
den welcken ghi seyndē wilt. Doen wert die HE
D RE seer toornich op Mose ende sprack Weet ick
dan niet dat Aaron uwe broeder vandē geslachte
Leui/wel sprekēde is? Eñ siet/hi sal wtghaen/v te
gemoet/eñ als hi v siet/sal hi hem van herten ver
huegen/ghi sult tot hem spreken/eñ mijn woordē
in sinen mont leggē. Eñ ic sal met uwen / eñ met
sinen monde zijn/eñ v leeren /wat ghi doē sult/eñ
hi sal voor v totten volcke spreken / Hy sal uwen
mōt sijn/eñ ghi sult hem als God zijn Eñ neemt
dese roede in v handt/daer ghi die teekenen mede
doen sult
E Mose ghinc wech/eñ quā weder tot Jethro si
nen sweer/eñ seyde tot hem/laet mi doch gaen/dz
ic weder tot minē broederē come/dye in Egipten
sijn/eñ besie/oft si noch leuen. Jethro sprac tot hē
gaet in vreden/Doe sprac die HERE tot Mose/
int lant Midian. Gaet wech/eñ treet weder in E
gipten/want die lieden zijn doot/die na v leuē stō=
den. Aldus nam Mose zijn wijf/eñ zijn sonē/ende
vuerdese op eenen ezel/eñ trac weder in Egipten
lant/eñ nam die roede Gods in sijn hant
F Eñ die HERE sprac tot Mose. Siet toe /als
ghi weder in Egipten coemt/dat ghi alle dat wō=
der doet voor Pharao/dat ic onder uwe hant ghe
geuen hebbe. Ick sal zijn herte verstocken/dat hy
dat volc niet laten en sal/eñ ghi sult tot hem seggē
die HEERE seyt aldus. Israel is mijn eerstege=
boren soon. Laet mijnen soon gaē/ dat hi mi diene

eñ ist dat ghi dat weygert/so sal ic uwen eerstēghe
boren soon dooden

Ende als Mose onder wegen in dye herberge
was/quam hem die HERE te gemoet/eñ wilde
hē dooden. Doe nam Zipora eenē steē/eñ besneet
haren soon dat slooxken/eñ raecte hē sijn voetē eñ
seide. Ghy sijt mi een bloet bruydeghom. Doe liet
hi van Mose af/met si sprac/bloet bruidegom/ō
der besnidingen wille

Eñ die HERE sprac tot Aaron/gaet wech/
Mosi uwē broeder te gemoet in dye woestine/eñ
G Aaron ghinc wech/eñ gemoetede Mosi/aenden
berch Gods/eñ hi custe hem/eñ Mose vertroc Aa
ron alle die woorden des HEREN die hē geson
den hadde/eñ alle die teekenē/die hi hē beuolē had
de/Eñ si ghinghen eñ vergaderden alle die ouders
vāden kinderen vā Israel/ende Aarō seide alle die
woorden/die die HERE mz Mose gesprokē had
de/Eñ Mose dede alle die teekenē voor dē volcke
eñ dat volc geloofde. Eñ als si hoordē dat die HE
RE die kinderen vā Israel besocht hadde/eñ aēge
sien haer ellende/So neychden si hen/eñ aenbadē



¶ Moses eñ Aaron gaē tottē Coninc na dat be
ueel des HEREN/maer die Coninc wort hoor
nich ende hi benaut eñ belastet volc noch meer

Dat.v.Capittel

A Daer na ghingen/Mose eñ Aaron bin
nen/eñ sprakē tot Pharao. Dit seyt
die HERE die God vā Israel. Laet
mijn volc/dattet mi viere/in dye woe
stine. Pharao ātwoorde. Wie is dye
HERE/wiens stēme ic hoorē moet/eñ Israel la
ten gaen/Ic en weet vā dien HERE niet. Ick en
wil Israel ooc niet laten gaen

Sy sprakē/der Hebreeusscher God heeft ons
geroepē/so laet ons drie dachreysen wech gaen in
die woestine/eñ den HERE onsen God offeren/
op dat ons noch pestilentie/noch swaert toe en co
me/doe sprac die coninc vā Egiptē tot hen. Waer
om doet ghi hedē/ghi Mose eñ Aarō/dat dat volc
sijn werc laet staen/gaet henē tot uwē laste/voort
sprac Pharao. Siet/dat volc is te veel inden lande
ende ghi wiltse doen vieren van haren lasten

Daerom beual Pharao inden seluen dage den
prouooste des volcs/eñ dē officiers/eñ sprac. Ghi
B en sult den volcke niet meer stroo vergaderen eñ
geuen/dat si tichelē bernen/ghelijc gisteren eñ eer
gisteren/laetse seluer henen gaen/eñ stroo verga-
deren/eñ dat getal der tichelē dat si gisteren eñ eer
gisterē gemaect hebbē/dat suldi hen euen wel op
leggen/eñ niet verminderē/want si ghaen leech/
daerō roepen si eñ seggen. Wi willē gaen eñ offe-
rē onsen Gode. Men ouervalle die liedēn met ar
beyde/dien si te besorgen hebben/ende hen niet en
keeren aen die valsche woorden

Doē ghinc die prouoost des volcs/eñ haer offi
ciers wt/eñ sprakē tottē volcke. Aldus seyt Pha C
rao. Men sal v geen stroo geuē/gaet seluer eñ ha
let stroo/daer ghijt vint/met vā uwen arbeyde en
sal v niet verminderet werdē/Doe wert dat volck
verspreyt/in alle dat lāt van Egipten/dattet stop
pelen vergaderde daer si stroo mede hadden

Eñ die prouoostē dreuēse/eñ seydē/voldoet v
dachwerc gelijc als ghi dedet/doe ghy stroo hadt.
Eñ die officiers der kinderē vā Israel/die die pro
uoostē vā Pharao ouer hen geset haddē/werdē ge
slagen/eñ tot hen wert geseit. Waerom en hebdy
noch hedē noch gisteren v gesette dachwerc nz ge
daen/also als ghi gisteren eñ eergisteren dedet

Doen gingen die officiers d kinderen vā Isra D
el/eñ riepē tot Pharao seggēde. Waerom doedy
aldus met uwē knechtē. Mē en geeft uwen knech
ten geen stroo/eñ wi soudē die tichelē maken die
ons geset sijn/eñ siet/v knechtē werdē geslagē/eñ
men doet sonde aen uwen volcke. Pharao sprack
Ghi liedē zijt ledich/ledich sidi/daerom segdi Wy
willen gaen eñ offeren dē HERE/Daerom gaet
eñ werct/men en sal v geen stroo geuen/eñ v ghe
tal der tichelen suldi voldoen

Doe sagen dye officiers vanden kinderen van
Israel dattet niet en beterde/wāt men seyde hen.
Ghi en sult niet verminderē vāden dachwerc der
tichelen. Eñ als Mose eñ Aaron van Pharao gin
gen/quamen si hen te gemoete/eñ si seydē tot Mo
se eñ Aaron. Die HERE sie op v/ende rechte/dat
ghi lieden onsen ruec hebt doen stinckē voor Pha-
rao eñ sinē knechten/eñ hebt hen dat sweert inden
handen gegeuen om ons te dooden.

Mose quā weder tottē HERE/eñ sprac HE
RE waerom doedi so qualijken met dezē volcke.
Waerom hebdi mi hier gesonden? want sint dat ic
in ben gegaen tot Pharao/eñ met hem gesprokē
heb/in uwē name/so heeft hi qualikē mz desen vol
ke geleeft/eñ ghi en hebt v volc niet verlost. Dye
HERE sprac tot Mose/Nv suldi sien/wat ic Pha
rao doen sal. Wāt door een stercke hant/moet hy
se laten/hi moetse noch door een stercke hāt/wt si
nen lande van hem driuen

¶ God onderwijst Mosen voorder/eñ seyndt hē
tottē volcke/Hier wordē die geslachten ghetelt.

Dat.vi.Capittel

ENde God sprac met Mose/seggēde/ A
ic ben die HERE die Abraham opē
baerde/Isaac eñ Iacob/tot eenen al
machtigē God. Mer minē naē HE
RE/en heb ick hen niet condich ghe
maect. Ic heb een verbont mz hen gemaect/als dz
ic hen geuē sal dat lant Canaā/dat lant haerder be
uaert/daer si vreemdelingē in geweest zijn. Ic heb
ooc gehoort dat suchtē der kinderen vā Israel/die
welcke die Egiptenarē met arbeyt beswaren. Eñ
ic heb gedachtich geweest mijns verbonts

Daerō segt dē kinderen vā Israel/ic ben die HE
RE/eñ ic sal v wtleydē vā uwē lastē in Egiptē/eñ

ic sal v verlossen van uwen arbeyde. Ende ic sal v verlossen door eenen wtgerecten arm/ende in groote vonnisse/Ende ic wil v aennemen tot een volc/ende ic wil v God zijn/dat ghi weten weet mueght/dat ic die HEERE ben v God/die v wtgeleyt heeft vanden last van Egipten/ende int lant gebracht/daer ic mijn hant
B ouer gheheuen hebbe/op dat ict Abraham/Isaac/ende Jacob gheue/dat wil ic v gheuen te besitten. Ic die HEERE. Mose seide sulcs den kinderen van Israel/mer si en hoorden hem niet/ouermits den druc haers gheests/ende den harden arbeyt

Doen sprac die HEERE met Mose/seggende Gaet tot Pharao den Coninc van Egipten/dat hi die kinderen van Israel wt sinen lande late. Mose sprac voor den HEERE/seggende. Siet/die kinderen van Israel en hooren mi niet/hoe soude Pharao mi dan hooren? Ic ben oec onbesneden van lippen

Also sprac die HEERE met Mose ende Aaron/ende dede hen een beuel aenden kinderen van Israel/ende Pharao den Coninc van Egipten/op dat si dye kinderen van Israel wt Egipten leyden souden

C Dit zijn die hoofden des huys haerder vaderen Die kinder Ruben des eerstengeboren soons Israel zijn dese. Hanoch/Pallu/Hezron/Carmi/dat zijn die geslachten van Ruben. Die kinderen van Simeon zijn dese/Jemuel/Jamin/Ohad/Jachin/Zohar ende Saul die sone des Cananeetschen wijfs dat zijn Simeons geslachten

Dit zijn die namen der kinderen Leui/na haren geslachten. Gerson/Kahath/Merari/mer Leui wert hondert ende.xxxvij.iaer out

Gersons kinderen zijn dese. Libni ende Semei/in haren geslachten. Kahaths kinderen zijn dese. Amram Jezear/Hebron ende Vsiel. Ende Kahath wert. C. ende xxxiij.iaer out/Merari kinderen zijn dese/Maheli/ende Musi/dat zijn die gheslachten Leui/nae hare maechscappen

Ende Amram nam zijns ooms dochter Jochebed ten wijue/ende si baerde hem Aaron ende Mose. Amram wert. C. ende.xxxvij.iaer out. Jezears kinderen zijn dese. Korah/Nepheg ende Sichri. Die kinderen van Vsiel zijn dese/Misael/Elzaphan/Sithri

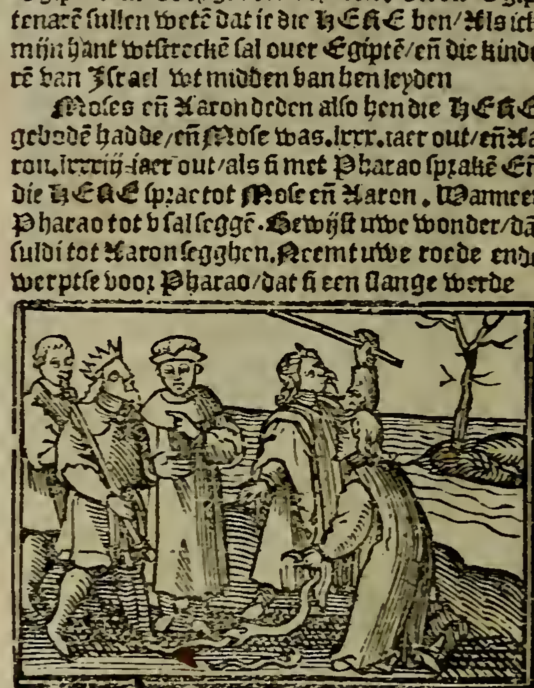
D Aaron nam ten wiue Eliseba/die dochter Amminadab/Naheassons suster. Ende die baerde hem Nadab/Abihu/Eleazar/Ithamar. Die kinderen Kora zijn dese/Assir/Elkana/Abiasaph/dat zijn die geslachten der Koriten. Ende Eleazar Aarons sone/die nam vanden dochteren Putiel een wijf/dye baerde hem Pinehas. Dat zijn die hoofden onder dye vaderen der Leuiten geslachten.

Dit is die Aaron/ende die Mose daer die HEERE toe sprac seggende. Leyt die kinderen van Israel wt Egipten lant/met haren heyren. Si zijn oec die gene/die metten coninc Pharao in Egipten spraken/dat si die kinderen van Israel wt Egipten souden leyden/te weten/Mose ende Aaron. Ende in dien dage sprac dye HEERE met Mose in Egipten lant/ende seyde/Ic ben die HEERE/spreect metten coninc Pharao in Egipten/al dat ic v seggen sal/ende Mose antwoorde voor den HEERE/Siet/ic ben onbesneden van lippen/hoe sal mi Pharao dan hooren.

¶ Moses ende Aaron gaen totten Coninc/si doen teeckenen voor hem/maer die Coninc is ongehoorsaem ende verhert Dat.vij.capittel

Ende HEERE sprac tot Mose. Siet toe/ic heb v tot eenen God geset ouer Pharao/ende Aaron v broeder sal uwe prophet zijn Ghi sult seggen/hem alle dat ic v gebieden sal. Mer Aaron v broeder sal tot Pharao seggen/dat hi die kinderen van Israel wt sinen lande late. Mer ic wil Pharaos herte verherden/op dat ic mine teekenen/ende veel wonders doe in Egipten lant/Ende Pharao en sal v niet hooren/op dat ic mijn hant thoone in Egipten/ende leyde mijn heyr ende mijn volc die kinderen van Israel wt Egipten lant/door groote oordelen. Ende die Egiptenaren sullen weten dat ic die HEERE ben/Als ick mijn hant wtstrecken sal ouer Egipten/ende die kinderen van Israel wt midden van hen leyden

Moses ende Aaron deden also hen die HEERE geboden hadde/ende Mose was.lxxx.iaer out/ende Aaron.lxxxiij.iaer out/als si met Pharao spraken Ende die HEERE sprac tot Mose ende Aaron. Wanneer Pharao tot v sal seggen. Bewijst uwe wonder/dan suldi tot Aaron segghen. Neemt uwe roede ende werptse voor Pharao/dat si een slange werde



Doen ghingen Mose ende Aaron tot Pharao/ende deden so hen dye HEERE geboden hadde/ende Aaron werp zijn roede voor Pharao ende sinen knechten/ende het wert een slange. Doe ontboot Pharao die wise ende swerte constenaers/Ende die Egiptensce touenaers deden oec also/met haren besweren/ende een yegelijc werp zijn roede van hem/ende het werden slangen. Mer Aarons roede verslont haer roeden Ende Pharaos herte verstocte/ende hi en hoorde se niet also die HEERE dat geseyt hadde B C

Ende die HEERE sprac tot Mose. Pharaos herte is hart/hy weygert dat volc te laten. Gaet morgen tot Pharao/siet/hi sal wtgaen aent water. Gaet hem tegen aenden oeuer des waters/ende neemt dye roede in v hant die tot eender slangen wert/ende segt tot hem/Die HEERE der Hebreen God heeft mi tot v gesonden/ende doen seggen. Laet mijn volck dattet mi diene inder woestijnen/mer ghy en hebt tot noch toe niet willen hooren.

D Daerom spreect die HEERE also Daeran suldi bekennen/dat ic die HEERE ben/siet/ic wil metter roeden die ic in mijn hant heb/dat water slaen dat inden riuieren is/ende het sal in bloet verwandelt worden/ende die vissen der riuieren sullen steruen/ende die riuiere sal stincken ende tsal den Egiptenaren wee doen/die wten wateren der riuieren drincken sullen. Ende die HEERE sprac tot Mose Segt Aaron Neemt v roede ende streckt uwe hant ouer die wateren van Egipte/ouer hare vloeden/riuieren/ende zeen/ende ouer alle hare water scholen/

dat si bloet worden/eñ dattet bloet si in alle Egip
tē lāt/beyde in houten eñ in steenē vatē/ Mose eñ
Aaron deden so hen die HEERE gheboden hadde
eñ hief die roede op/ eñ sloech int water dat inden
riuieren was/voor Pharao eñ sine knechten/Eñ
alle dat water des riuiers wert in bloet ŏwandelt
eñ die visschen des riuiers storuen/ ende die riuiere
wert stinckende/also dat die Egiptenarē/dat wa-
ter der riuieren niet ghedrincken en consten/ende
twas bloet in alle Egipten lant

Eñ die touenaers van Egipten deden oock al
so met harē besweerē. Mer Pharaos herte werdt
verhart eñ hi en hoordese niet/alsoo dye HEERE
dat ghesept had/Eñ Pharao keerde hem/eñ ginc
thuis/eñ hi en keerde zijn herte daer noch niet aen
Alle die Egiptenarē groeuē nae water/al ontrēt
der riuieren/om te drinckē/want si en conden dat
water der riuieren niet gedrinckē. Eñ het duerde
seuen dagē lanc dat die HEERE die riuier sloech.

¶ Pharao siet der teekenē soo veel/dat hi denct
A dat volc te larē treckē Mer so haest als dese straf-
finghe ophout/so is hi godloos Dat.viij.Capit

Die HEERE sprac tot Mose Gaet in
tot Pharao eñ segt hē/ Dyt seyt dye
HEERE/ Laet mijn volc dattet my die
ne/ Ist dat ghijt weygert/ siet/soe sal
ick alle uwe palen/met vorsscen pla-
ghen/ dat dye ryuier van vorsschen crielen sal dye
sullen opcomē in v huisen/ in uwe camer/ op uwē
legher/op dijn bedde/eñ ooc in uwer knechten hu
sen/eñ dijns volcs huisen/ in v backouenen eñ in v
deech/eñ die vorschen sullē op v eñ op v volc eñ op
alle uwe knechten climmen

Eñ die HEERE sprack tot Mose/segt Aaron
B steet dijn hāt wt/met uwer roedē ouer die vloeyē
riuieren eñ zee/eñ laet vorsscen ouer Egipten lant
comē/Eñ Aarō recte sijn hāt ouer dye waterē vā
Egipten/eñ die vorsscen quamen daer wt/eñ si be
decten dat lant van Egiptē. Die touenaers deden
C ooc alsoe met haren besweerē/eñ lieten ouer Egip
ten vorsschen comen

Eñ Pharao riep Mose eñ Aaron/ende sprac/
Bidt den HEERE voor mi/dat hi dye vorsscen vā
mi/eñ vā minen volcke neme/soe wil ick dat volck
laten/dattet den HEERE offere/ Mose sprack/
Hebt ghi die eere voor mi/ende stelt my/wanneer
ick voor v/voor uwe knechten/ ende voor v volck
bidden sal/dat dye vorsscen van v/ende van uwen
huyse verdreuen worden/ ende alleen inder riuie
ren bliuen. Pharao sprac/morgē Mose antwoor
de/Ic sal also doen/so ghi ghesept hebt/op dat ghy
bekennen muecht/dat daer niemant en is/ghelijc
die HEERE onse God/ende dan soo sullen dye
D vorsschen van v ende van uwen huyse/ Ende van
uwen knechten ende van uwen volcke ghenomen
worden ende alleen inden stroom bliuen

Aldus ghingen Mose/eñ Aaron van Pharao
eñ Mose riep totten HEERE/om dye beloofte
ouer die vorsschen/die hi Pharao toe gesept hadde
Eñ die HEERE dede also Mose ghesept hadde
eñ die vorsscē storuē indē huysen/houenē/eñ indē
veldē/eñ si vergadderdense in grote hoopē hier eenen
hoope eñ daer eenē hoop/eñ tlant stanc daer af.

Als Pharao sach/ dat hi locht gecregen hadde
soo wert zijn hert verstoct/ ende en hoordese nyet/
so die HEERE dat ghesept had/Eñ die HEERE
sprac tot Mose Segt Aaron/steect uwe roede wt
eñ slaet in dat stof der aerdē/ op datter lusen comē
in alle tlant van Egiptē/Si dedē alsoo/eñ Aaron
stac zijn haut wt/met zijn roede/ende sloech in dat
stof der aerden/ eñ het werden lusen aen die men
scen eñ aen dat vee/ Alle dat stof des lants werdt E
lusen/in alle Egipten lant

Dye touenaers deden oock alsoe/met haer be
sweeren/om lusen te doen comen/mer si en condē
niet/eñ die lusen warē aēdē mēscen/eñ aendē vee/
doen spraken dye toeuenaers tot Pharao/ dat is
Gods vingher/ mer Pharaos herte wert vstoct/
eñ en hoordesen/ Also die HEERE gesprokē had.

Eñ die HEERE sprac tot Mose/ Staet morgē
vroech op/eñ gaet voor Pharao/siet/hi sal aēt wa
ter gaen/eñ segt tot hē/Dit seit die HEERE/ Laet
mijn volc dattet mi diene/wāt doedijt niet/siet/so
sal ic quaet ghewormte laten comen op v/eñ uwe
knechten/op v volc/eñ in v huysen/so dat alle der
Egiptenaren huysen/eñ dat veldt/eñ al datter op
is/vol quade wormen werde/eñ ic sal in diē dage
wat sonderlincs doen metten lande Gosen/ daer
mijn volc in is/soe dat daer gheen quade wormen
zijn en sullen/op dat ghi weten sult dat ick die HE
RE ben/ midden opter aerdē/ eñ ic sal een verlos F
singhe stellen tusschen minen eñ uwen volcke/mor
ghen sal dat teeken ghescien

Eñ die HEERE dede also/eñ in Pharaos huys
eñ in zijnder knechten huysen/quamen scadelijcke
wormē/eñ op alle Egiptē lāt/eñ dat lāt wert ver
doruē vādē quadē wormē/Eñ Pharao dede Mo
sen eñ Aaron roepē/eñ sprac Gaet wech eñ offert
uwē Gode in dat lant/Moses ātwoordde tē mach
also niet zijn/dat wijt also doē/Wāt wy soudē der
Egiptenaers grouwel onsen God dē HEERE
offerē/Siet waert dat wi der Egiptenaers grou
wele voor haer oogen offerdē/en soudē si ons niet
steenighen. Drie dachreysen willen wi gaen/in dye
woestine/eñ den HEERE onsen God offeren/ al-
so hi ons ghesept heeft

Pharao ātwoordde/Ic sal v latē dat ghi dē HE
RE uwē God offert indē woestijnen/mer en treet
niet voordē eñ bidt voor mi Mose sprack. Siet als
ic wt ga vā v/so sal ic voor v biddē den HEERE
dat morgē indē dage/van Pharao/eñ sinen knech
ten/eñ vā sinen volcke/die quade wormen ghenō
mē wordē/mer en bedriecht ons niet meer/so dat G
ghi dē volcke niet toe en laet dē HEERE te offerē

Eñ Mose ginc wt vā Pharao/eñ badt dē HE
RE eñ die HEERE deet/also Mose geseit had/eñ
dede die quade wormē wech vā Pharao van sinen
knechten eñ vā sinen volcke/ datter niet een ouer
en bleef/mer Pharaos herte werdt oock dit mael
verhert/eñ hi en liet dat volck niet.

¶ Daer coēt eē grote sterfte ouer alle die beesten
Ende daer na swerē/bladerē/druesen/eñ haghel/
Pharao belooft haer oorlofte gheuen mer hy en
bewijset niet Dat.ix.Capittel

Die HEERE sprac tot Mose Gaet tot
Pharao eñ segt hem/dit seit die HE A
RE die God d Ebreeuscer Laet mijn
volc dz si mi dienē Ist dat ghi dz wey
gert eñ noch hout siet so sal de hāt des

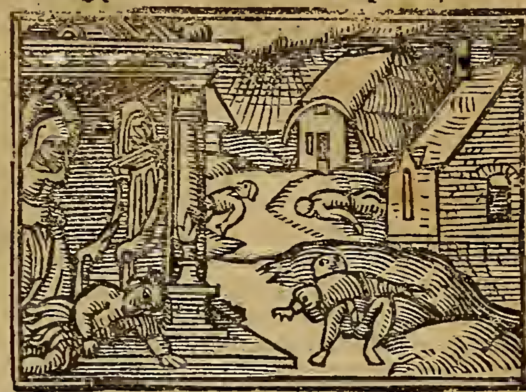
HEERE op v vee inden velden op peert/ ezel ke
mel ossē en scape zijn/ met een swaer pestilentie/
en die HEERE salt bisondert doen tusscen der Is=
raheliten vee en der Egiptenaren/ dattet niet een
en sterue/ van al dat die kinderen vā Israel hebbē
En die HEERE stelde eenen stryt seggende/ mor
D gen sal die HEERE dit doen opter aerden
En die HEERE dedet des morgens/ ende alle
dat vee der Egiptenaren sterf/ mer vandē vee der
kinderen van Israel/ en sterf niet een/ en Pharao
sant daer na om te besien/ en siet/ daer en was nz
een van Israels vee ghestoruē/ En Pharaos her
te wert verhart/ en hi en liet dat volc niet
Doen sprac die HEERE tot Mose en Aaron
Neemt v hant vol asscen wt den schoorsteen ende
sprietse tē hemel waert voor Pharao/ datse ouer
al tlant vā Egiptē stuyue/ en die menscē/ en dz vee
sullē sweren en wondē crijgen/ in al Egiptē lant/
En si namen asscen wt den scoorsteen/ en stondē
voor Pharao/ en Mose spreydese opwaert ten he
mele/ en der quamender sweren en wonden/ aen
mensch en vee/ also dat die touenaers niet gestaen
en condē voor Mose ouermits die swerē en won=
dē/ want aen die touenaers waren so veel wondē
als aen alle dē Egiptenaren/ mer die HEERE ver
stocte Pharaos herte/ dat hise niet en hoorde/ also
C die HEERE tot Mose geseyt hadde/
Doe sprac die HEERE tot Mose Staet morgē
vroech op en gaet tot Pharao en spreect tot hem/
Dit seit die HEERE/ der Hebreeuscer God/ Laet
mijn volc dattet mi diene oft ick sal dese reyse alle
mijn plaghen op v seynden/ op uwe knechten/ en
op v volc/ dat ghi weten sult/ dat mijns gelijc niet
en is in allē landē/ wāt ic sal nv mijn hant wt strec
ken/ en v/ en v volc/ met pestilētie slaen dat ghy te
niete gedaen sult werden vander aerden daerom
heb ic v verweet/ op dat mijn cracht aē v blijcke/ en
dat mijn en naem vercondicht woort in alle landen
Ghi behoudt mijn volck noch/ en ghi en wollet
niet laten/ siet ic sal morghen tot deser tijdt/ eenen
seer grooten haghel laten vallen/ Ja dat des ghe=
lijc in Egipten nopt geweest en is/ sint dier tijt dat
tet gefundeert is/ tot noch toe/ daer om seynt wt
D en vergadert uwe vee/ ende al dat ghi opten velde
hebt/ want alle menscen ende vee/ dat opten velde
geuonden woort/ en in huys niet verghadert en is/
als den hagel opten velde vallen sal/ sullē steruen
Alle die knechten van Pharao/ die des HEEREN
woort vreesden/ die deden haer knapē ende vee in
huys vlien/ maer die ghene/ die haer herte niet en
keerden aen des HEEREN woort lieten haer kna
pen en vee inden velde.
En die HEERE sprack tot Mose Steect v hant
op ten hemele/ dattet haghelt ouer alle Egipten
lant/ op menscen/ op vee/ en op alle cruyt indē vel
E de in alle Egipten lant/ Aldus stac Mose zijn roe
de tē hemel/ en die HEERE liet donderē en hage=
lē/ dattet vier opter eerdē scoot Aldus liet die HE=
RE haghel reghenen ouer alle Egipten lant/ soo
datter hagel en vier onder malcanderen vorrē soo
grouwelic/ dat des gelijc in alle Egiptē lāt nopt ge
siē en was/ sint dier tijt datter liedē in geweest zijn
En die hagel verslooch in alle Egipten lāt/ al
datter opten velde was/ beyde menscen en vee/ en
verslooch alle dat cruyt indē velde/ en brac alle boo
men opten velde/ sonder alleen inden lande Gosē
daer die kinderen van Israhel waren/ daer en ha=
gelde niet/ Doe sant Pharao en liet Mosen ende
Aaron roepen/ en sprac tot hen/ Ick hebbe nv ooc
gesondicht die HEERE is gherechtich/ maer ic/ en
mijn volck zijn godloosen/ Bidt den HEERE dat
Gods donderslagen en hagel ophouwen/ so sal ic C
v laten/ dat ghi hier niet langer en blijft
Mose antwoorde hē/ Als ic wter stadt ben/ so
sal ic mijn handen wt breyden tot den HEERE/
so sal die dondē aflaten/ en daer en sal geenen hagel
meer zijn op dat ghi bevint/ dat die aerde dē HE=
RE toebehoort/ Ic weet ooc dz ghi/ en uwe knech
ten v niet en vreest voor den HEERE. Aldus wert
dat vlasch verslagen en die gerste/ want die gerste
hadde gescoten/ en dat vlasch hadde vollē gewon=
nen/ Maer die tarwe ende den rogghe/ en werden
niet verslaghen/ want si waren spade ghesept
Doe ghinc nv Mose van Pharao ter stadt wt
en breyde zijn handē voor dē HEERE/ en die dō
der en den hagel lieten af/ en dē reghen endrupte
niet meer opter aerden/ als Pharao sach/ dat den
reghen/ donder en haghel aflieten/ besondichde hy
hem noch voort/ en verherde zijn herte/ hi ende zijn
knechten/ Also wert Pharaos herte verstoct/ dat
hi die kinderen van Israel niet en liet/ so die HE=
RE geseyt hadde door Mose

¶ Vanden sprinchanen/ duysternisse inden gansē lande van Egiptē/ Hoe Pharao verbiet Mosen voor hē te comen

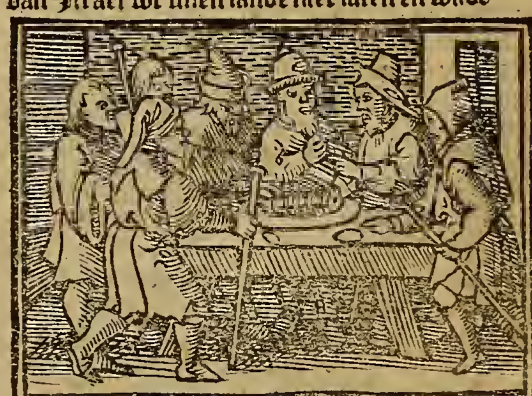
Dat .x. capittel A

ENde die HEERE sprac tot Mose/
Gaet tot Pharao/ wandt ick hebbe
zijn herte ende zijnder knechtē herte
verhert/ op dat ic dese mijne teckenē
onder hen liedē doe/ En om dz ghijt
vercondigen soudet voor die ooren uwer kinderē
ende dijns kints kinderen/ wat ick in Egipten be=
dreuen hebbe/ Ende hoe ick mijn teckenen onder
hen bewesen hebbe/ dat ghi weten sout/ dat ick die
HEERE ben.
Aldus ghingen Mose en Aaron tot Pharao
ende spraken tot hem dit seyt die HEERE der He=
breen God/ hoe langhe weygerdy v voor mi v te
verootmoedigen/ dat ghi mijn volc/ my liet dienē/
Siet/ weygerdi mijn volck te laten/ so sal ick mor= B
ghen sprinchauen laten comen aen allen hoecken
dat si tlant bedecken/ Also datmē dat lant niet en
sal moghen siē/ Ende si sullent eten datter vanden
haghel ouergebleuen is/ Alle v groeyende bomen
inden velde sullen si eten/ Ende si sullen v huys/ u=
wer knechten husen/ en alle die Egiptenarē huisē
veruullen dz uwe vaderē/ noch uwe vaders vaderē/
desgelijc nopt gesien en hebben/ sint der tijt dat sy C
opter aerden geweest zijn/ tot op desen daghe toe/
en Mose keerde hem en ghinc wt van Pharao
Doe sprakē Pharaos knapē tot hē hoe lange
sullen wi dit gedogē/ Laet die liedē gaen dat si den
HEERE harē God dienē/ En weeti noch niet/ dz
Egiptē verdoruē is/ Mose en Aarō werden weder
tot Pharao gebracht/ en hi sprac tot hen/ Gaet en
dient dē HEERE uwē God/ Maer wie zijnse/ die
daer gaen sullē. Mose sprack. Wi sullen gaen met
ionc ende out/ met sonen en met dochterē met sca

pen ende runderen/ Want wi hebben alle een feest
te does HEEREN
Pharao antwoorde hen/ het si also/ die HE=
RE si met v/ soude ic v/ ende v kinderen daer toe
gaen laten: Siet oft ghi liedē/ niet quaet en denct/
ten sal also niet zijn/ mer ghy mannen/ gaet alleen
ende dient dē HEERE/ dat ist oec dat ghi begeert
al iiij hebt/ ende men stietse van Pharao
po ix. Eñ die HEERE sprac tot Mose/ Steect v handt
a ouer Egiptē/ om die sprinchauen/ dat si op Egip=
ten comē/ ende dat si eten alle dat cruyt des lants
ende alle dat vanden hagel ouergebleuen is/ Mo
se stac zijn roede ouer Egipten/ ende dye HEERE
dreef eenen oosten wint int lant alle den dach/ en=
de alle den nacht/ Ende des morghens brocht dē
oosten wint/ alle die sprinchanē eñ si quamē ouer
alle Egipten lant/ ende si daelden aen alle hoeckē
van Egipten/ So seer veel/ dat te vorē des ghelijc
noyt gewerckt en is noch zijn en sal/ want si bede=
ten dat lant/ eñ verdonckerdent/ Eñ si verslondē
alle dat cruyt des lants/ eñ alle die vruchtē der bo
men/ dye vanden hagel ouergebleuen waren/ Eñ
en lieten niet groens ouerbliuē/ aen boomē noch
aen cruyt inden velde/ in alle Egipten lant
C Doe dede Pharao/ Mose eñ Aaron/ haestelic
al c iiij roepen eñ sprack/ Ic heb gesondighet aē den HE
ap RE uwen God/ eñ aen v/ Vergheeft nu mijn son
j.a de oec dees reyse/ eñ bidt den HEERE uwē God
iij dat hi maer dese doot/ vā my af neme/ Eñ Mose
ghinck wt van Pharao/ eñ badt den HEERE Doe
keerde die HEERE eenē seer stercke westē wint/
eñ hief die sprinchanen op eñ werpse in die roode
zee/ datter niet een ouer en bleef/ in alle die hoeckē
van Egipten/ Mer die HEERE verstocte Pha
raos herte/ alsoo dat hi dye kinderen van Israhel
niet en liet
Die HEERE sprac tot Mose/ Steect v hāt wt
ten hemel/ dattet so doncker worde in Egiptē lāt
datment tasten mach/ Mose stack zijn hant ten he
mel/ eñ siet/ doe werde een dicke duysternis ouer
al Egipten/ drie daghen lanc/ also dat niemant dē
anderen en sach/ noch op en stont vander plaetsen
daer hi in was/ in drien dagē/ Mer bi alle die kin
deren van Israel wast licht in hare wooninghen
Doe dede Pharao Mose roepen ende sprack/
Gaet ende dient uwen HEERE/ Maer v schapen
ende runderen laet hier/ Laet v kinderkens oock
met v gaen/ Mose sprack ghi moet ons oec offere
ende brantoffer geuen/ dat wi onsen God dē HE
D RE doen mogen/ ons vee sal met ons gaen/ ende
niet een clauwe en salder achter bliuen/ Want vā
dē onsen/ sullē wi nemē totten dienste ons Gods
des HEEREN/ wi en weten oock niet waer me
de dat wi den HEERE dienen sullen/ tot dat wy
daer comen
Maer dye HEERE verstocte Pharaos herte/
dat hise niet latē en wilde/ eñ Pharao sprac tot hē
Gaet van mi/ eñ wacht v dat ghy voor mijnē ogē
niet meer en comet/ Want in wat daghe/ dat ghi
voor minē oogen coēt/ so suldi steruē/ Moses ant=
woorde/ so ghi gheseyt hebt/ so salt ghesch ien/ Ick
en sal meer voor uwen oogen comen
C Die HEERE seyt Mosi noch van eender straf
finghe die hi ouer Egiptē wil sendē. Hi beueelt
dat die Israheliten vanden Egiptenaers guldē
eñ siluerē clenodiē soudē ontleenē/ ende haer diē
ontdraghen   Capittel.xi.



Ende die HEERE sprac tot Mose ick
wil noch een plage ouer Pharao eñ
Egipten latē comen/ daer nae sal hi A
v van hier laten gaen/ eñ niet alleē la psal c iiij
ten gaen/ mer oock van hier driuen/ c x liiij
Daer om segt nv alle dē volcke/ dat een yeghelick/
man van sinen ghebuer/ eñ een yeghelic wijf van
haer gebuerinnen/ leene eñ eysche/ siluerē eñ gul=
den vaten/ Want die HEERE sal den volck gratie
geuen voor den Egiptenarē/ Eñ Mose was een
seer groot man in Egipten lant/ voor die knechtē
van Pharao/ eñ voor den volcke
Ende Moses sprack/ Aldus seit die HEERE/ B
Ic sal ter middernacht wtghaen in Egipten lant/ psal lxxvij
ende alle eerstgheboren des landts/ sal steruen/ c xxxiiij.
vā Pharaos eerst gheborē soon aen/ die op sinen
stoel sidt/ totte eerstē sone der dienstmaecht/ die ach
ter die molen is/ eñ alle eerstgeboren des vees eñ
het sal eenē grotē roep zijn in alle Egiptē lant/ dat
des gelijc nye gewerct en is/ noch zijn en sal/ Mer
bi al den kinderen van Israel en sal niet een hont C
met zijnder tongen grimmen/ vā aen den mensce
tot aen dat vee. Om dat ghi weten sult/ hoe wons
licken dat dye HEERE Egiptē eñ Israel sceyde/
Want alle dese uwe knechtē/ sullē afcomē tot my
eñ mi te voete vallē eñ seggē Treet wt/ ghi eñ al=
le dat volc dat onder v is/ Daer na sal ic wt treckē
eñ Moses ghinc van Pharao seer gram
Die HEERE sprack tot Moses/ Pharao en
hoort v niet/ om datter veel wonders gescieden
soude in Egipten lant/ Eñ Mose eñ Aarō hebbē
dit wonder al gedaē voor Pharao/ Mer die HE
RE verstocte zijn herte/ alsoo dat hi die kinderen D
van Israel wt sinen lande niet laten en wilde



Die HERE leert het gebruyc des Passah/des paescvlās/ēn des ōgedesemdē broots / Hi verslaet inds nacht die eerstgeborene /Waeromme ver drijft Pharao tvolc van Israel wt sinen lande

Dat .xij. Capittel

B Die HERE sprack /noch tot Mose/ ēn Aarō in Egiptē lāt/dese maēt sal v zijn die eerste maēt/ende van deser maēt sult ghi lieden die maēden des iaers beginnē/Segt alle der gemeinte vā Israel ēn spreect/indē thiendē dage vā deser maent/sal een yegelic nemē een scaep/waer dat eē vader des huysgesins is/een schaep tot eenē huyse/Maer daer dat huysghesin te cleyn is tot een scaep/daer sal hi nemē van sinen nagebueren / tot sinen huyse/totten ghetale der sielen /datter ghenoech si om een schaep te eten/Het sal een scaep zijn sondr smette/een mannekē dat een iaer out is/van
B den lāmeren ende vandē geyten suldijt nemen

Ēn ghi sullet behouwē tot optē veertiēstē dach des maēts/Ēn een yegelic vanō gemeyntē vā Israel salt des auonts slaē/Ēn dā sullē si nemē van dē bloede/ēn beyde die posten vanō duerē/ēn den opperstē dorpel daer mede bestrijckē /aen den huise daer sijt inne etē. Ēn ghi sult dat vleés alsó etē/ in dier seluer nacht/aēdē viere gebradē/met ongeheefdē broode/ēn met bitterē saus Ghi en sullet met water gesodē niet etē/mer alleē mettē viere gebradē/Dat hooft mettē scenckelē/ēn dat inghewāt suldi haestelic eten/Ghi en sulter niet af ouer latē totten morgē/ēn ist datter wat ouer blijft tot ten morghen/dat suldi met vier verbernen

Ēn aldus suldi dat etē/Om uwe lēdenē suldy gegort zijn/ēn uwe scoenē aendē voetē hebben/ēn stockē in uwē hādē/ēn ghi sultet metter haest etē wāt het is des HEREN Passah/want ic sal in der seluer nacht duer Egiptē lāt gaen/ēn alle die eerstgeborē vā alle Egipten lāt ūslaē/Vandē mēscen tot dat vee/ēn aen alle dē godē der Egiptenarē sal ic recht doē/Ic die HERE/Ēn dat bloet sal v een teckē zijn aen dē huysē daer ghi lieden in sijt/ Dat so wāneer ic dat bloet sie/so sal ick v voor by gaen/ende v niet plaghen ēn verderuen/wanneer ic Egipten lant slaen sal

C Ēn ghi sult desen dach hebbē in gedenckenisse ēn ghi sultē dē HERE vierē/tot een feeste/ghi ende alle uwe nacomelingen/tot een ewich gebruic Seuē dage suldi ongeheeft broot etē te weten indē eerstē dage suldi ophouwen binnē uwen huyse vā gheheefdē broode/So wie geheeft broot eet/vā dē eerstē dach aē/tot optē seuēdē dach/diēs siel sal wt geroeypt wordē van Israel/Dē eerstē dach sal onder v heilich heetē/ēn dē seuendē dach ooc Ghi en sult geē were daer in doē dā alleē dz ō spijse aen gaet voor alderlei siele dat selfde all eene mueghdi voor doē/Ēn ondhout dz ōgeheefde broot te etē
le.xxiii a Wāt recht op desen dach/heb ick uwe heyr wt
Numeri Egiptē geleit/Daerom suldy desen dach houwen
xxviij.c/ ēn al v nacomelingen/in een ewich gebruyc. Ten
D veertienstē dage/der eerster maēt des auonts/suldi ongeheeft broot eten/tot aendē enēntwintichstē dach der maēt des auonts/ēn datmē in seuē dagē geen geheeft broot en vinde/binnen uwen huyse Want wie geheeft broot eet/diens siel sal wtghe royt wordē wt der gemeyntē vā Israel/Het si een vremdeline/oft een ingeborē des lants/Daer om en eedt gheen geheeft broot in uwen woninghen

Ēn Mose riep alle die oudē vā Israel/ēn sprac tot haerliedē/Leest wt ēn neēt schapē/een yegelic voor zijn ghesin/ēn slaet dē HERE Passah ēn neēt een busselkē Isopē/ēn doopet in dat bloet / inden beckē/Ēn besprēget daer mede dē ouerdorpel/ēn die twee postē/Ēn niemāt en ga tot zijnē huisdueren wt/dan aendē morgē stont/Wāt die HERE sal omgaē ēn hi sal die Egiptenarē plagē/Ēn als hi dat bloet sien sal aen den ouerdorpel/ēn aen die twee posten/so sal hi voorbi dye duere gaen ēn dē verderuer binnē uwen huise niet latē comē om v te plagen/Daer om hout dese maniere voor v/ēn voor v kinderen eewelic

Ēn als ghi int lāt comt/dat v die HERE geuen sal so hi geseit heeft/so hout desen dienst/ Ēn wāneer uwe kinderē tot v seggē sullē Wat dienst is dat? So suldi seggē/Het is dat Passah offer des HEREN/die den kinderē van Israel voorbi ginc in Egipten doen hi die Egiptenaren plaechde ēn onse huysen verloste Doe neychde hen dat volc ēn aenbadē/Ēn die kinder van Israel gingen ēn dedē so die HERE Mose ēn Aaron gebodē hadde. E

Ēn ter middernacht versloech die HERE alle die eerst geboren in Egipten lāt vā Pharaos eerstē soon aen/die welcke op sinē stoel sat/tot aēden eerstē soō des geuāgenen inder geuāckenisse/ ēn alle die eerst geborē des vees/Doe stont Pharao op/ēn alle sine knechtē/in der seluer nacht/ēn alle die Egiptenaren/Ēn daer wert een groot gescrey in Egiptē/wāt daer en was gheen huys daer gheen doode in en ware

Ēn Pharao riep bi nachte Mosen ēn Aarō ēn sprac/Gaet ēn treet wt vā minē volcke/ghi ēn die kīderē vā Israel gaet ēn dient dē HERE/soe ghy geseyt hebt/Neēt ooc met v/uwe scapen ēn runderen/so ghi geseyt hebt/gaet ēn gebenedijt mi ooc/ Ēn die Egiptenarē warē gestoort op dz volc/als dat sise haestelic wt den lande dreuē/want si seidē Wi sullen alle steruen. F

Ēn dat volc droech dat rouwe deech eer dz geheeft was tot haerder spijsen/ghebonden in hare cleederē/gelegt op hare scouderē/Ēn de kinderen vā Israel haddē gedaē/so Mose geseit hadde / ēn haddē vādē Egiptenarē geheyscht/siluerē ēn guldē iuwelē ēn cleederē/ooc had die HERE den volc ghenade gegeuē/voor den Egiptenarē dat si hen leenden/ēn so den Egiptenaren outkeerden

Also trockē die kinderen vā Israel wt vā Raēses tot Suchoth/Seshondert duysent mannen te voet sonder die kinderen/ēn met hen trocken veel van aldeley gemeyn volc ēn scapen/ēn runderen/ ēn macht veel vees/ēn si bickē vādē rouwē deege datse wt Egiptē brachtē ongeheefde coeckē/wāt ten was niet geheeft doe si wt Egipten gestoten werdē/ēn niet gebeyden en constē/ēn en haddē anders gheen vitalie bereit.

Die tijt die die kinderen van Israel in Egiptē ghewoont hebben /is/vierhondert ēn dertich iaer Als die selue iarē om waren/ghinck alle dat heyr des HEREN op eenen dach wt Egipten/Daer om wort desen nacht den HERE ghehouden/ dat hise wt Egipten lant gheuoert heeft/ende die

kinder van Israel sullen hen den HEERE hou
wen/si ende hare nacomelingen.
Ende die HEERE sprac tot Moses eñ Aaron
dit is die maniere vã Passach te houden/ Gheen
vreemde en mach daer af eten/Maer wie dat een
gecocht knecht is / dyen salmen besnijdẽ ende dã
daer af eten/Een huysgenoot eñ huerlinck/en sal
daer niet af eten In huis salment etẽ/Ghi en sult
van sinen vleesche buten door dat huis niet dragẽ
eñ ghi en sult gheen been daer af breken/Alle dye
ghemeynte van Israel sal dit doen
Ende ofter een vreemdelinc by v woont eñ hi
den HEERE dat Passch houden wilt/dye besnijde
alle dat manlic is/ eñ bereide hem daer toe/dat hi
dat ete/ende si gelijc een ingeboren des lants/wãt
gheen onbesnedene en sal daer af eten /eenderley=
wet si den ingeborenen/ eñ dẽ vrẽdelingen die on=
der v woonen/ ende alle die kinderen van Israhel
deden also die HEERE Mosi ende Aaron gebo
den hadde
Also leyde die HEERE op eenẽ dach die kinde
ren van Israel wt Egipten lant met haren heyr.
¶ Die HERE beveelt haer alle die eerstgeborẽ
te heylighen/hi leydtse int beloofde lant niet opt
naeste/mer door dye woestijne /sdaechs met een
wolckcalumne/ende des nachts met een vier ca
A lumne Dat.xiij. Capittel

Nde die HEERE sprack met Moses
seggende/ Heiliget mi alle eerste ghe
borẽ al dat zijn moeder breect /vi dẽ
kinderen van Israel / beyde mensch
ende vee/wãt si zijn mijn /Doe sprac
Moses totten volcke/ Ghedenct des daechs/indẽ
welckẽ ghi wt Egipten/wt den huise des dienstes
ghegaen zijt / dat v die HEERE met machtigher
hãt vã daer wt heeft ghelept/Daeromme en suldi
gheen gheheeft broot eten/Heden sidy wt ghegaẽ
inder maent Abib/oft April
Ende als v die HEERE brengẽ sal int lant der
Cananiten / Hethithẽ/ Amoriten /Heviten/ende
B Jebusiten/dat hy uwen vaderen gesworen heeft/
v te gheven een lant daer honich eñ melc in vloeyt
so suldi desen dienst houdẽ in dese maẽt .Seuen da
gen suldi ongeheeft broot eten /ende inden seven=
den dage is des HEEREN feest/Daer om suldi se
ven dagen ongeheeft broot eten / dat gheen heffe
C noch gheen gheheeft broot gevonden en worde in
alle v palen
Ende ghi sult uwen sonen segghen tot dier sel
ver tijt Om des wille/dat mi die HEERE gedaen
heeft/doe ic wt Egipten troc/ Daerom salt v een
teeken zijn in uwe handt/ eñ een litteeken/voor u
wen ogen/op dat des HEEREN wet altijt si in u
wen mont dat die HEERE v met machtiger hant
wt Egipten gheuoert heeft /Daeromme hout de
se maniere/iaerlicx tot zijnder tijt
Ende als v die HEERE int lant der Canani
ten gebracht heeft/also hi v/ eñ uwen vaderen ge
sworen heeft/ende hy v dat gheeft /Soe suldi den
HEERE wtscheyden / Alle dat een mannekẽ is
ende dat zijn moeder breect vanden eerst geboren
onder dat vee/Dat eerste geborẽ van eenen ezele/
suldi lossen met eenẽ scaep. Ist dat ghijs nz en lost
so suldijt dooden/ Maer alle die eerst ghoborẽ der
menschen/onder uwe kinderen suldi lossen

Ende wanneere v kindt/heden oft morgen dij
vraghen sal/ Wat is dat? Suldi hem segghen/ Dye
HEERE heeft ons met machtiger hant wt Egip
ten/vanden dienstachtighẽ huyse gheuoert/ want
doe Pharao verhert was/ons los te latẽ /vsloech
die HEERE alle die eerst geboren in Egiptẽ landt
van des menscẽ eerstegeborẽ aẽ / tot des vees eer D
ste geboren/ Daeromme offere ic dẽ HEERE al
dat zijn moeder breect dat mãlic is/ende die eerste
geboren mijnre kinderen losse ic/ Eñ dit sal v een
teeken in uwe hant zijn / ende een ghedencteeken
voor uwen ogen/dat ons die HEERE/met mach
tigher hant wt Egipten gevoert heeft
Als Pharao dat volck ghelaten hadde /soe en
brocht ons God niet aẽ die strate door der Philis
tinen lant/die ten naestẽ was / Wãt hi dachte het
mocht den volcke berouwen/als si dẽ strijt sagen/
ende dan weder in Egipten keren/ Daer om leide
hi dat volck omme /op die strate /over die woestij
ne aen die roode zee /eñ die kinder van Israel troc
ken ghewapent wt Egipten lant /ende Mose nã
met hem Josephs ghebeenten/want hi had eenen
eedt vanden kinderen van Israel genomen seggen
de/ God sal v besoecken ende dã so voert mijn ghe
beente met v van hier
Also trocken si wt van Suchoth/eñ legerẽ ten
ten in Ethan voor aen die woestine ende die HE
REgine voor hen/des daechs in een calumne des
wolckẽ/ om dat hy dẽ kinderẽ van Israel den rech
tẽ wech wijsen soude/ eñ des nachts in eẽ calumne
des vuers/om dat hi haer lichten soude/te wande
len dach ende nacht/ Die calomne der wolcken/ eñ
die calumne des vuers /en ghingen nimmermeer
vanden volcke
¶ Pharao vervolcht dat volc Goods/die HE
RE beschermt desine/die viãt met zijnder macht
verdrinct hi Dat.xiiij. Capittel

Nde dye HEERE sprac tot Mose A
seggende / Spreect met den kinderẽ Gene. l.
van Israel ende segt dat si hem wat d.
om keeren ende haer tenten opslaen Johãn
teghen dat dal Hiroth / tusscen Mig xxiij. g.
dol/ende die zee tegen Baal Zephon /ende aldaer Psal. C
tegen over dye tenten op slaen aen dye zee / Want iiij.
Pharao sal vanden kinderen van Israel segghen I. Corin
Si en weten niet waer datse wten lande sullen co x. a
men/ die woestine heeftse beslotẽ / Eñ ic sal zijn her
te versteken/also dat hi v na iaghen sal/ Ende ick
sal aen Pharao gheglorificeert worden/ende in al
zijnder macht /Ende dye Egiptenaren sullen we=
ten/dat ick die HEERE ben Ende die kinder vã
Israel deden also
Ende alst den Coninc van Egipten gheboot G
schapt wert/dat/dat volck vloot/werdt zijn herte
ende zijnder knechten herte verandert teghen dat
volck ende spraken /waer om hebben wy dat ghe=
daen/dat wi Israel hebben gelaten dat si ons nyet
en souden dienen ! Eñ Pharao spande zijn waghe
nen aen/ende nam zijn volc met hem/ende hi nam
ses hondert wt ghelesen waghenen / ende alle dye
wagenen die in Egipten waren/ eñ alle dye hooft
lieden van alle sinen heyre / Want dye HEERE
verstocte dat herte Pharaonis des Conincs van
Egiptẽ/soe dz hy die kinderẽ vã Israel na iaechde

die daer door een hoghe hant waren wt ghegaen
Ende die Egiptenaren iaechden den kinderē
C van Israel na/ende haesten hen te comen daer sy
gheloge ert waren aen die zee/met rossen eñ wa
ghenen ende ruiteren/ende zijn macht/int dal Hi
roth tegen Baalzephon/Eñ als Pharao nakēde
was/hieuen die kinderen van Israel haer ooghen
op/Eñ siet/dye Egiptenaren trocken hen vā ach
ter na/eñ si vreesdē zeere/eñ si riepē totte HEERE
Eñ si seyden tot Mose/En waren daer gheen
grauen in Egipten/dat ghi ons ghenomen hebt/
om dat wi inder woestijnen steruen souden? Waer
om hebdi ons dat gedaen/dat ghi ons wt Egiptē
geleyt hebt? Ist niet dz wi v seyt hebbē in Egip
ten/Hout op eñ laet ons den Egiptenaren dienen
want het waer ons beter dē Egiptenaren te die=
nen/dan inder woestijnen te steruen/Mose sprack
totten volcke/En vreest niet/staet eñ siet toe wat
salicheit dat v die HEERE hedē doen sal/Wāt de
D se Egiptenaren die ghi hedē siet/en suldi nimmer
meer sien tot inder ewicheit/Dye HEERE sal
voor v strijden/eñ ghi lieden sult stille swijgen
Die HEERE sprack tot Mose. Wat roepti tot
mi? Segt den kinderen van Israel dat si reysen/en
de ghi sult uwe roede opheffē/ende wt steect uwe
hant ouer die zee/eñ deyltse van malcanderen soo
datter die kinderen van Israel daer in gaen/wech
midden door alle drooge Siet ic sal der Egiptena
rē herte verhardē dat si v na volghē/So sal ic eere
vercrijgen aen Pharao/eñ aen zijn macht eñ aen
zijn wagenen ende ruyteren/Ende die Egiptena
ren sullen weten/dat ic die HEERE ben/als ic ee=
re vercregen hebbe aen Pharao/eñ aen sinen wa
ghenen eñ ruyteren
E Doe verhief hem die engel Gods die voor dye
scharē van Israel ginc eñ hi stont achter huer/eñ
die calomme der wolcken die ooc voor harē aēge
sichte stont/quam ooc achter hen/Eñ quā tussen
die tentē der Egipteners eñ Israel/Het was een
doncker wolcke eñ si verlichte dē nacht/dat si bin
nen dier nacht/niet te samen en quamen
Als Mose zijn hāt recte ouer die zee/liet se dye
HEERE achter waert varen door eenen starcken
Oosten wint/alle diē nacht/eñ maecte die zee dro
ge/Eñ die waterē deyldē haer van malcanderen/
eñ die kinderen van Israel ghinghen daer in/mid
den in die zee opt drooghe/Ende dat water was
hen als mueren/ter rechter eñ slincker hant/ende
die Egiptenaren volchden hen na/alle ros eñ wa
ghen eñ Pharaos ruyters gingē middē in die zee
Als nv die morghen wake quam/sach die HE
RE op die tenten der Egiptenaren/wt der vieri=
gher calomne ende wolcken/ende scoot hare scha
ren ende stiet die raderen van haren wagenen en
F de werpse om met tempeest/Doē sprakē dye E
Iu.iv.b giptenaren/Laet ons vlien van Israel/die HEE
RE strijt voor hen teghen die Egiptenaren/En=
de die HEERE sprac tot Mose/Steect v hant
wt ouer die zee/op dat dat water weder neer val=
le/ouer dye Egiptenaren/ouer haren waghenen
ende ruyteren.
Doe stac Mose zijn hant wt over die zee/eñ die
zee quā des morgēs weder voort/in harē stroom
ende die Egiptenaren vloden hen teghen/Aldus
werpse die HEERE om/midden in die zee/Eñ dat
water quam weder eñ bedecte die wagenē/ende
die ruyterē/eñ alle Pharaos macht/eñ alle die hē
naghevolcht waren in die zee/also datter niet een
van dien ouer en bleeft/maer die kinderen van Is=
rael ghinghen drooch midden door dye zee/eñ dat
water was hen als mueren ter rechter eñ ter slinc
ker hant Sa.x.b
Also holp die HEERE Israel in dien dage/van
der Egiptenaren hant/Ende si saghen die Egip=
tenaren doot/aenden oeuer der zee/ende die gro=
te hant/die die HEERE aen die Egiptenarē be
wesen had ende dat volck ontsach den HEERE
ende geloofden aen hem ende sinen knecht Mosi.

¶ Moses metten volcke Gods singen den HE
RE eenen loffanc/sy comē tot Marach/daer wor
de dat bitter water soet Capittel.xv.

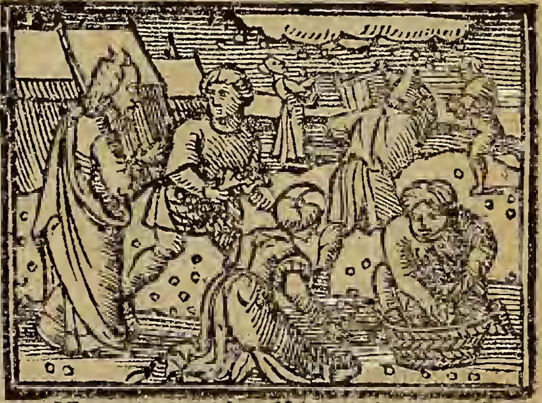
Doen sanck Mose ende die kinderen
van Israhel dit liet den HEERE/ A
ende spraken
Ick wil den HEERE/ singhen
want hi heeft heerlikē ghedaen/Ros
ende wagen heeft hi om ghewoorpen in die zee
Die HEERE is mijn sterckheit ende loue sanck
ende is mijn salicheit geworden
Dat is mijn God ick sal hem eeren/hi is mijns
vaders God ic sal hem verheffen Psal.c
Die HEERE is die rechte crijschman/HEE iij.
RE is sinen naem B
Pharaos wagheneu/ende zijn macht werp hi
om in die zee
Sijn wtvercoren hooftlieden zijn versoncken
in die roode zee/dē afgront heeftse bedect/si vielē
ten gronde ghelijc die steenen
HEERE/uwe rechte hant is machtich inder
cracht.
HEERE/uwe rechte hant heeft die viandē
verslaghen
Ende met uwe groote heerlichiet hebdi v we
derspanninghe verstoten/Want doe ghi v gram
scap wt lietste/verteerde ghise als stoppelen
In den gheest wes thoorens/viel dat water te sa
men/Dye vloeden voeten op eenen hoop/Die af
gronden plomten in malcanderen midden in dye
zee
Die viant dacht ic salse iaghen ende begrijpen C
se/ende den roof wt deylen ende minen moet aen
hen coelen.
Ic sal mijn sweert wt trecken/ende mijn hant
salse dooden
Als uwen gheest blies/bedecktese dye zee/ende
sy soncken onder als loot in machtighe wateren.
HEERE/Wie is v ghelijck onder die Go
den? Wie is so machtich inder heylicheit vreeslick
louelijc ende wonder doende?
Als ghi v rechte hant wt staect/verslontse dye D
aerde Ghi hebt v volc in dijnre barmherticheit ge
leyt dz ghi verlost hebt/eñ hebtse met uwer starc=
heit geuoert tot uwen heyligen huyse
Als tvolck dat hoorde/wertet verstoort/anxt
quam dē Philistinen aen/Doe verscrictē die vors
ten van Edom/beuinge quam den geweldighen
Moab aen. Alle die inwonders van Canaā wer
den verstijft

Laet ouer hen vallen anxt en̄ vreese/door uwen
grooten arm dat si onbeweechlic zijn als steenen/tot
C dat v volc HEERE/sal duergegaen zijn/tot dat dit
volc duer gae dat welcke ghi verworuen hebt.
Brenctse in/ende plantse opten geberchte ws
erfdeels tot een besittinghe/die ghij HEERE tot u
wer woninghen gemaect hebt/ tot uwen tempel
HEERE die uwe hant bereyt heeft
Die HEERE sal coninc zijn altijt ende eewelic
Want Pharao ginc in/in die zee / met ros wage
nen en̄ ruyteren/ en̄ die HEERE liet die zee ouer hē
vallen/Maer die kinderē van Israel ginghen opt
drooge/midden duer die zee
En̄ MirJam die prophetisse Aarons suster/
nam een luyte in haer handt/ende alle die wijuen
volchden haer nae/met luyten/in een reye/Ende
MirJam sanc hen voor.Laet ons den HEERE
singen/Want hi heet sic ghehandelt heeft/man en
de peert heeft hi in die zee geworpen
D Mose liet dye kinder van Israel trecken van-
der rooder zee totter woestinen Sur/en̄ si wādel-
den drie dagen inder woestinen datse geen water
en vonden/Doen quamen si te Mararath/mer si
en constē dat water niet gedrincken ouermits der
bitterheit/want het was seer bitter/daer af heet
ment Mara/Doe murmureerde tvolc tegē Mo
se seggende.Wat sullen wi drincken? Ende Mose
riep totten HEERE/en̄ die HEERE wees Mose
eenen boom/en̄ die dede Mose int water/siet doē
wert dat water suet Aldaer stelde hi eē insettinge
en̄ eē recht/en̄ daer proefde hise seggende/hoordi
die stemme des HEEREN ws Gods/en̄ doedi dz
recht is voor hē/en̄ haet ghi in uwen ooren zijn ghe
bot/en̄ houdi alle zijn settingen/soe en sal ic gheen
van dien crancheden op v brengen die ic op Egip
ten gebrocht hebbe/want ic ben dye HEERE u
we gesontmaker

¶ Doen dat volc om der spijsen wille onlijdsaem
was/en̄ morsde so sendet hi haer quackelen/ende
dat Man.

Dat.xvi.Capittel

A ENde si quamen in Elim daer waren
tweelf water fonteynen en̄ tseuentich
palmboomē/en̄ si maectē aldaer ha
ren leeghere aen twater/van Elim
trocken si alle die ghemeynte vā Is-
rael quam in die woestine Sin/die daer leyt tussē
Elim en̄ Sinai/inden.xv.dage der tweeder maēt
nadien datse wt Egipten ghegaen waren/En̄ al
die ghemeynte der kinderē vā Israel murmureer
den tegē Mose en̄ Aaron in die woestijne seggēde
tot hen lieden/Wilde God dat wi warē gestoruē
in Egiptē lant/duer des HEEREN hant/doe wy
bidē vleesch potten saten/en̄ haddē broots sat te-
lmo tē/Want ghi hebt ons daer om wtgeleyt in deser
vij woestinen/dat ghi dese gheheel gemeynte vā hon
xvie gher sout laten steruen
s bi Doe sprac die HEERE tot Mose/siet ick sal
v broot vā den hemel latē regenen/en̄ dat volc sal
wtgaen/ende vergaderen dagelicx wat hem van
node is/dat ict proeue/ oft het volck in mijne wet
wandelt/oft niet/mer inden.vi.dage sullen si hen
bereyden/dat sijt dan dubbelfout meer in draghen
dan si dagelicx plochten te vergaderen
Mose ende Aaron spraken tot allen den kinde
ren vā Israel segghende/Tauont suldi weten dat
v dye HEERE wt Egipten geleyt heeft/ende des
morghens suldi des HEEREN heerlicheit sien/
Want hi heeft uwe murmuratie teghen den HE
RE ghehoort/Mer wat sijn wi dat ghi teghen ons
murmureert?Mose sprac voort/Dye HEERE sal
v tauont vleesch teten geuen/en̄ morghen broots
plentept/om dat die HEERE v murmuratie ghe
hoort heeft/dat ghi teghen hem ghemurmureet
hebt/Wāt wat zijn wi?uwe murmuratie en is te a
gen ons niet/maer teghen den HEERE
En̄ Mose sprack tot Aaron Segt alle der ghe
meynten van Israel/Coemt voort/ voor dē HE
RE/Want hi heeft uwe murmuratie ghehoort/
En̄ doe Aaron aldus sprac/tot alle der ghemeyn
ten der kinderē van Israel/soe weindēse hen tegen
die woestine/en̄ siet die heerlicheyt des HEEREN
openbaerde hen in een wolcke/en̄ dye HEERE
sproc tot Mose/Ic heb der kinderen van Israels
murmuratie ghehoort/Segt hen Tusschen den a
uont suldi vleesch teten hebbē/en̄ morgen broots
sat worden.En̄ ghi sult weten/dat ic die HEERE
uwe God ben
En̄ siet des auonts quamen daer quackelē op D
en̄ si bedecten die tenten/En̄ smorghens lach den Psalmo
dau ronts om die tenten/en̄ als den dau geuallen lxxviij
was/siet doen lach daer wat in die woestijne/dun Sa xvie
ne en̄ cleyn/ghelijck dē rijm op den lande leyt/En̄
doe die kinderen van Israel dat saghen/seyden si
onder malcanderen/Dat is Mā/want si en wistē
niet wat dat was/Mose sprac tot hen/het is dat
broot dat v die HEERE teten gegheuen heeft/Dit
ist dat die HEERE gebodē heeft. Een yegelic ver
gadere dies also veel/dat hijs genoech heb te eten
en̄ neme een Gomor voor elc hooft na tgetal der
sielen/die in zijnder woningen zijn



En̄ die kinderen van Israel deden also en̄ ver
gaderden/die eene meer die ander min/Mer doē
ment metten Gomor wt mat/en stoot den genen
niet ouer dies veel hadden/en̄ den genē dies min
hadden en gebrac niet maer een yeghelijc had ver
gadert/na dat hi eten mochte/En̄ Mose sprac tot
hen/ Niemāt en late wat ouer bliuē tot dē morgē
maer si en hoordē Mose niet/en̄ somige lietē daer
af ouer tot dē morgē/doe wiessen daer wormē in B
en̄ het wert stinckēde en̄ Mose wert toornich op hē
En̄ alle morghē vgaderde daer af/ een yeghelic al
soe veel als hi at/ mer alst vander sonnē heet werē
so smalt/en̄ des sestē daechs so vergaderden si des
broots dubbelt dz is twe Gomor voor elckē mēsce
en̄ alle de ouerste v gemeyntē quamē en̄ vcondich-

dent Mosi/ en hi sprac tot hen/ Dit is dat die HE-
RE gesproken heeft/ Morghen ist die sabbath die hei-
lige ruste des HEREN/ wat ghi backen wilt dat
backt/ en wat ghi coken wilt dat cooct/ maer wattet
ouerschiet dat laet bliuen dattet behouden worde tot
E morghen so Mose geboden had/ doe en wertet niet
stinckende ende daer en waren ooc gheen wormen
in/ Doen sprac Mose/ Eet dat heden/ want het is
heden den sabbath des HEREN/ ghi en sullet
heden inden velde niet vinden/ Sesse dagen suldijt
vergaderen/ maer den seuenden dach is den Sab-
bath en dan en sal daer gheen zijn

Maer inden.vij.dage ghingender sommighe
vanden volc wt om te vergaderen en sy en vonden
niet/ Doe sprac die HERE tot Mose/ Hoe lange
weygherdi v te houwen mijn geboden ende mijn
wet? Siet die HERE heuet v den sabbath ghe
geuen/ en dair omme gheeft hi v opten sesten dach
voor twee daghen broot/ Daer om bliue een yege
lic inden sinen/ ende niemant en ga wt van zijnder
plaetsen/ inden.vij.dage/ Also vierde dat volc den
seuenden dach. En dat huys van Israel noemde
dat broot Man/ en het was gelijc Coriander saet
en wit/ ende hadde eenen smaec gelijc witte broot
met honich

Ende Mose sprac/ Dit is dat die HERE ghe-
G boden heeft/ Vult een Gomor daer af/ om voor v
nacomelingen te behouwen/ op datmen dat broot
sie/ daer ic v mede gespijst heb/ doe ic v wt Egypten
lant leyde/ En Mose sprac tot Aaron/ Neemt een
cruycke/ ende doet daer in/ een Gomor vol van dat
Man/ en laetet voor den HERE om te behouden
voor uwe nacomelingen/ also die HERE Mose
dat geboden had/ Aldus liet Aaron dat selue/ tot
een ghetuygenisse behouden

En die kinderen van Israel aten Man.xl.iaeren
tot dat si te lande quamen/ daer volc woonde/ tot
aen die palen des lants Canaan aten si Man/ Een
Gomor/ dat is thiende deel eens Epha.

¶ In Raphidim twistede dat volcke met Mose
om des waters wil/ ende dat selue geeft haer die
steenroetse/ Ende na dien striden si tegen Ama-
lek

Dat.xvij.Capittel.

ENde alle die gemeynte der kinderen
van Israel/ trock wt der woestijnen
A Sin/ hare dachreyse soo hen die HE
RE beual/ en si maecten haren lege
re in Raphidim/ ende daer en had dat
volc geen water te drincken/ En si hadden twist mz
Mose segghende Geeft ons water dat wi drincken
Mose sprac tot haer/ Waer om kijft ghi tegen my
waer om tempteerdi den HERE. Doe dat volc al
daer ooc dorst had na twater/ murmureerden sy te
ghen Mose seggende/ Waerom hebdi ons laten
trecken wt Egipten/ dat ghi ons / onse kinderen en
onse vee van dorste laet steruen?

Mose riep totten HERE en sprac/ Hoe sal ic
B metten volcke doen/ Het en scilt niet veel si en sullen
mi steenen? Die HERE sprac tot Mosi/ gaet voor
dat volc/ en neemt somige ouders van Israel met
v en neemt dijn roede in v hant/ daer ghi dat water
mede sloecht/ ende gaet/ Siet/ ic sal al daer voor v
staen op eenen steen in Horeb/ daer suldi den steen slaen
dan sal daer water wt lopen/ dat dat volc drincke/
Mose dede also voor den ouders van Israel/ Doe
hietmen dye stede Massa Meriba/ om den twist
wille der kinderen van Israel/ en om dat si den HE
RE tempteerden/ en gheseyt hadden/ Is die HE C
RE onder ons oft niet?

Doe quam Amalec en street teghen Israel in
Raphidim/ en Mose sprack tot Josua Kiest man-
nen wt/ treet en strijt teghen Amalec/ morgen sal ic
staen op tsop vanden houeuele/ en dye roede Gods in
mijn hant hebben/ En Josua dede so hem Mose ghe
seyt had/ dat hi tegen Amalec strijden soude/ Mose
en Aaron en Hur clommen op die toppen des hue-
uels/ en die wile dat Mose sijn hant op hief so ver
wan Israel/ Mer als Mose sijn hant neder liet so
verwan Amalec. D Ju.i Sa.

Mer Mose handen waren swaer/ daer om na
men si eenen steen en leyden onder hem/ dat hi daer
op sitten soude/ En Aaron en Hur onderhielden hem
zijn handen/ op elcker siden een Also en werden zijn
handen niet moede/ tot dat die sonne onder ghinc
En Josua verwan Amalek/ en zijn volc door des
sweerts scherpte.

En die HERE sprac tot Mose/ scrijft dat tot Nu. Psal.
eender gedenckenisse / in een boec/ en beuelet inden
ooren van Josua Want ic sal Amalek van onder
den hemel wtworpen/ datmen zijns niet meer en ghe
dencke/ En Mose maecte den HERE eenen ou
taer/ en hiet hem des HEREN/ Nissi/ Want hi
sprac/ Die strijdt des HEREN tegen Amalek/ sal
zijn door een hant onder Gods behoet/ van kinde
tot kints kinde

¶ Jethro Moses swager bringt hem sijn wijf/
en kinder. En als hi hem veel te seer in recht en
vonnissen te gheuen belast siet/ so geeft hi hem raet
den last te verlichten

Capittel.xviij

ENde als Jethro die priester in Ma-
dian Mose sweer hoorde al dz God
ghedaen hadde met Mose ende sinen
volcke Israel/ dat die HERE Isra A
el wt Egipten gheleyt had/ Nam hi
Zipora Mose wijf/ die hi weder om gesonden had
met sinen twee sonen die een hiet Gerson want hy
sprac ic ben een gast geworden in vreemde landen/
en die ander Eliezer/ want hi sprac mijns vaders
God is mijn hulpe geweest/ en heeft my verlost van
Pharaos sweert

Als Jethro Mose sweer en zijn sonen ende zijn
wijf tot Mose quamen/ in dye woestijne aen den
berch Gods daer hi die tenten op gheslagen had-
de/ liet hi Mose seggen/ Ic Jethro v sweer ende v
wijf/ en beyde v kinderen met haer/ zijn tot v geco
men/ Doen ghinc Mose hem te ghemoet buyten
ende neech voor hem/ ende custe hem/ ende als si mal-
canderen gegroet hadden/ ghingen si in die tenten. B

Daer vertelde Mose sinen sweer al dat die HE
RE Pharao ende den Egiptenaren ghedaen had
om Israels wil/ en al die moeite die hem opten we-
ghe gheschiet was/ en datse die HERE verlost
had/ Jethro wert verblijt van alle dat goet dat die
HERE Israel gedaen hadde/ dat hijse verlost had
de vander Egiptenaren hant

En Jethro sprack ghelooft si die HERE dye
v verlost heeft vanden Egiptenaren/ en Pharaos
hant die weet zijn volc van Egipten hant te ver-
lossen/ Nu weet ic dat die HERE groter is dan al-
le Goden/ om dat si vermeten gheweest zijn aen hem

Eñ Jetro nam brantoffer eñ offerde Gode/Doe
quā Aaron eñ alle die ouders vā Israel met Mo=
se sweer/om dat broot te etē voor Gode.
Des anderen daechs smorgens sadt Mose om
dat volc te rechten/eñ dat volc stont al om/eñ om
Mose van smorghēs tot dē auont/ Maer als sijn
sweer sach al dat hi metten volcke dede/ sprack hi/
Watis dit/ dat ghi metten volcke doet? waerom
sidt ghi alleen/eñ alle dit volc staet om v vā smor=
A gens tot dē auont? Mose antwoorde hē/dat volck
comt tot mi eñ vraghen God om raet/want waer
si wat te doen hebbē/comen si tot mi/dat icse rech
te tusscē cenē yegelijckē/eñ sinē naesten/eñ thoo=
ne hen Gods geboden ende Goods wet.
Deu.i.b Sijn sweer sprack tot hem/het en is niet goet
dat ghi doet/ghi doet sottelic / ghy eñ dz volck dat
met v is/dat werck is te swaer/ghi en moghet al=
leen niet doen/Maer hoort mijn stemme/ick sal v
raet gheuen ende God sal met v zijn hantcert met
ten volcke voor God eñ bren et die sakē voor Go
de ende voorhetse van wetten eñ gebodē/dat ghy
hen thoont den wech/dyen si wandelen/ende dye
w[illegible]rcken die si doen sullen
Eñ siet wt onder al dē volcke na redelike mā
nen die God vreesen/warachtich ende die der gie=
richz viant zijn/die set ouer hen/Sommighe ouer
duysent/sommighe ouer hondert / ouer vijftich /
ende ouer thien / dat si dat volck rechten allē tijt/
Maer waer een grote sake is/dat si die tot v bren
ghen/ ende dat si alle lichte saken rechten/soo salt v
lichter worden/ende si sullen den last met v dragē
doedi dat so condi bestaen wat v God gebiedt/ eñ
D alle dat volck can dan met vreden aen zijn stede ge
comen
Mose verhoorde zijns sweers stemme / ende
deet al dat hi gesept hadde/ende Mose vercoos re
delike mannē wt alle Israel/ eñ hi maecte hooft=
lieden ouer dat volc van Israhel/Sommige ouer
duysent/sommighe ouer hondert/sommige ouer
vijftich /ende sommige ouer thiē /op dat si dat volc
tot allen tijden souden rechten / Maer wat harde
saken dat daer waren/dat si die brenghen souden
tot Mose/Ende die cleyne saken souden die geco
ren mannen rechten/Aldus liet Mose sinē sweer
in sijn lant trecken

¶ Inder derder maent comen si aen dē berch Si
na /daer verthoont hem die HERE Mosi optē
berch/eñ daer geschieden veruaerlike dinghen/
eñ Moses geuet den volcke te kennen

Dat.xix.Capittel

A IN die derde maent nae den wtganck
der kinderen van Israel wt Egypten
landt/quamen si in desen daghe in die
woestine Sinai/wandt si waren wt
ghetrocken van Raphidim / ende si
wouden in die woestine Sinai/eñ maectē haren le=
gere aldaer in die woestine tegē dē berch/Eñ Mo
se clā op tot God. Eñ die HERE riep vā dē ber=
ge eñ sprac/Dit suldi segghen totten huyse Jacob/
ende vercondicht den kinderen van Israel/ Ghy
hebt gesien wat ick den Egiptenarē gedaen heb=
be/ende hoe ick v ghedraghen hebbe op vlogheleń
der Arenen /ende ic heb v tot mi gebracht/ Ist dat
ghi mine stemme hoort/ende mijn verbont hout /
so suldi mijn eyghendom zijn voor alle volc/Want
alle die heel aerde is mijn ☞ Ende ghi sult mi een
priesterlijc conincrijck ende een heylich volck zijn/ i.Pe.ij.d
Dit zijn die woorden die ghi dē kinderen van Isra=
el seggen sult.
Mose quam ende riep die ouders vanden volc=
ke te samen / ende hi vertelde hen alle dese woordē
die de HERE gheboden hadde, ende al dat volck
antwoorde ghelijck segghende/al dat dye HERE
ghesproken heeft/willen wi doen/Ende als Mose
des volcs woorden den HERE weder gesept had
sprac die HERE tot Mose/Siet ic sal tot v comen
in een dicke wolcke/ op dat/dat volc mijn woordē
hoore/die ic met v spreke/ eñ dat si v eewelijc gelo=
uen/ Aldus vercondichde Mose den HERE des B
volcs redene.
Die HERE sprac tot Mose / Gaet totten volc
ke/eñ heylichtse heden eñ morgen / dat si haer clee=
deren wasschen/eñ dat si bereyt zijn ten derden da=
ge. Want ten derden daghe sal dye HERE neder
comen/voor alle dat volc/opten berch Sinai/ende
set teckenē om dat volc heyr/ eñ segt hen/Wacht v
dat ghy opten berch Sinai nyet en climt/noch sine
eynden nyet en genaect/Want so wie den berch aē
roeren sal / dye sal de doot steruen/geen hant en sal
hem aenroerē/ maer hi sal gesteent of met geschut
te doorscoten worden/ Het si een beest/of mensch/
zo en sal hi niet leuen/Als die trompet begint te luy
den/so sullen si opten berch climmen.
Mose clam vanden berghe totten volcke/eñ hy
heylichdese/ eñ si wyesschen haere cleederen / ende C
hi sprac tot hen/Sijt ten derden dage bereyt/ ende
niemant en genake zijn wijf. Als den derden dach
quā/eñ morgen stont was/doe begonstet te donde
ren eñ te blixemē/ eñ een dicke wolcke bedecte den
berch / eñ een geluyt van eender stercker basuynen
luyde/Dat volc dat indē legere was/verschricte Eñ
Mose bracht dat volc wtē legere/ Gode te gemoe
te/eñ si ghingen onder aenden berch.
Ende al den berch Sinai roocte/om datter dye
HERE neder afghecomen was met viere / ende
sinen rooc ginck op als eenen roock van eenē ouen
dat den heelen berch seer veruaerlic was/eñ der ba
suynen geluyt ginc eñ wert stercker/Mose sprack/
eñ Godt antwoorde hen luyden. Als dye HERE
neder gecomen was opten berch Sinai/bouen op
ten top/riep hi Mose bouen optē top des berchs/
ende Mose clam op tot hem.
Doe sprack de HERE tot Mose ghaet neder
ende ghetuyghet den volcke / dat si dye termijnen D
niet ouer en breken tot den HERE om hem te siē De.v.a
op datter also niet veel en vergaen/Ende dye prie= psal.lxxx
sters dye tot den HERE comen/sullen ghehey=
licht worden/op datse dye HERE niet en verslae/
Mose seyde tot den HERE / dat volck en can op
ten berch Sinai nyet gheclimmen/want ghy hebt
getuycht eñ geseit/Set teckenen om den berch/eñ
heylichten.
Die HERE sprac tot Mose/gaet / eñ climt ne
der/Ghi eñ Aarō met v/sult hier op climmē/ mer
die priesters eñ dat volc en sal die termijnē nz ouer
treden/dat si op climmē tottē HERE/op dat hise
niet en verslae. Eñ Mose clam neder tottē volckē
ende verteldet hen al.

Die HERE geeft Mosi die twee tafelen der ge
boden aen dat volc. Dat.xx. Capittel.

A Nde die HEERE ſprac alle deſe woor
den/ Ic ben die HEERE dijn God
die v wt Egipten lant/ wtē dienſthui
ſe geleyt heb.
☞ Ghi en ſult geen andere godē neuē
mi hebbē/ ghi en ſult v geē beeldē noch eenich gelij
kenis maken/ noch vā tgene dat bouē inden hemel
is/ noch vā datter ondr opter aerdē is/ oft vā datter
indē water ondr dr aerden is/ Eñ en aenbeetſe niet/
noch en dientſe niet/ Want ic die HERE dijn God
ben een ſtercke zeloerſce/ die daer viſitere des vaders
miſdaet aen den kinderen tot in dat derde ende vier
de let/ der geenre die mi haten/ Ende ic doe barm=
herticheit aen veel duyſenden/ die mi lief hebbē/ eñ
mijn geboden houden
☞ ghi en ſult dē naem ws HEEREN ws
Gods niet te vergeefs / gebruyckē/ want die HE
B RE en ſal den genē niet ontſculdich houwen/ dye
ſinen naem te vergeefs ghebruyct
☞ Sijt gedachtich des Saboths dach/ dat ghy
dien heylicht
Seſſe dagen ſuldi arbeyden / ende alle v werck
doen/ Maer den ſeuenden dach is dē Saboth des
HEEREN ws Gods/ dan en ſuldi geē werc doen/
noch v ſoon/ noch v dochter/ noch v knecht/ noch v
ionc wijf/ noch v vee/ noch v vreemdelinc die in dijn
re ſtatpoortē is/ Wāt in ſes dagē heeft de HERE
hemel eñ aerde gemaect/ eñ die zee/ eñ al datter in
is eñ hi ruſte den ſeuēdē dage / hierō ghebenedide
die HERE den Saboth dach / eñ heylichde hem.
☞ Ghi ſult v vader ende v moeder eeren op dz
ghi langhe leeft inden lande dat v die HEERE v
God gheuen ſal.
☞ Ghi en ſult niet dooden
☞ Ghi en ſult geen ouerſpel doen.
☞ Ghi en ſult niet ſtelen
☞ Ghi en ſult geen valſce getuyge geuen teghē
uwen naeſten
☞ Ghi en ſult niet begerē ws naeſten huys.
☞ Ghi en ſult niet begeren ws naeſtē wijf/ noch
ſinen knecht/ noch zijn ionckwijf / noch ſinen oſſe/
noch ezel/ noch eenich dinc dat hi heeft
Eñ dat volc ſach den donder eñ blixem/ eñ dz ge=
luyt der baſuynen ende den berch roocken/ ende ſi
werden beuaen met angſte/ ende met vreeſen/ ende
ſtonden van verre/ ende ſpraken tot Moſe/ ſpreect
ghi tot ons/ wi ſullent hooren en laet God nz met
ons ſpreken/ wi mochten anders ſteruen. Eñ Mo
ſe ſprac totten volcke/ en vreeſt v niet/ want God
D is gecomen/ om dat hi v proeuen ſoude / ende om
dat zijn vreeſe voor v oogen zijn ſoude/ ende dz ghi
niet ſondigen en ſout
Ende dat volck ſtondt van verre/ Maer Moſe
ghinc in totter donckerheit daer God in was/ en=
de die HERE ſprac tot hem/ alſo ſuldi den kinderē
van Iſrael ſeggen/ ghi hebt geſien/ dat ic met v vā
den hemel geſproken heb/ daer omme en ſuldi ne=
de.xvi.a uen mi niet maken/ ſiluere ende gulden Goden/
ioſ.viij.c Eenen outaer van aerden ſuldi mi maken/ eñ daer
op ſuldi brantoffer ende vreedoffer/ v ſcapen/ ende
oec uwe runderen offeren/ Want in welcke ſtede
daer ic mijns naems gedachteniſſe make/ daer ſal ic
tot v comen/ eñ v gebenedien/ Eñ wildi mi eenen
ſteenen outaer makē/ ſoe ſuldi hē vā ongehouwē
ſteenen makē/ want waert dat ghi v mes daer op
heft ſo ſuldi hē ontwiden. Ghi en ſult oock niet op
trappen tot minen outaer gaen / dat uwe ſchamel
heyt niet ontdect en worde voor hem

¶ Die HERE ſchrijft den rechteren ſtatutē/ eñ
ſtraffingē voor/ vanden lichamelikē/ vā dootſlach
van dieuerie/ eñ meer andere

Dat.xxi. Capitel

Dit zijn dye rechten die ghi hem voor A
leggen ſult/ Iſt dat ghi eenē Ebreeu
ſcen knecht coopt / dye ſal v ſes iaren
dienē/ inden ſeuenden iare ſal hy vrij
eñ los wtgaen/ Is hi alleen gecomen
ſoo ſal hi ooc alleen wtghaen/ maer is hi daer ghe=
houdt ghecomen/ ſo ſal ſijn wijf met hem wt gaē
Maer heeft hem zijn heer een wijf ghegheuen/ en
de heeft ſi hem ſonen ende dochteren ghebaert/ ſo
ſal dat wijf eñ dye kinderen des heeren zijn / maer
hi ſal alleen wtgaen/ Maer ſpreect dye knecht/ ick
heb minen heere lief/ eñ mijn wijf/ eñ kinderen / ic
en wil niet vrij wt gaen/ ſo ſal hem ſijn heere bren=
ghen voor die Goden/ ende men ſal hem houden
aen die duere oft e poſten/ eñ boorē hē met een elſen
door zijn oore/ ende hi ſal zijn knecht ewelic zijn B
Vercoopt yemāt zijn dochter tot een dienſt ionc
wijf/ ſo en ſal ſi niet wtgaen gelijc die knecht/ Se
nuecht ſi haren here niet/ eñ iſt dat ſi met nieman
den verlooft en is / ſoo ſal hiſe vrijlaten/ maer vare
te vercoopen onder een vreēt volc/ en heeft hi geē
macht/ wāt hiſe verſmaet heeft/ Mer belooft hiſe
ſinē ſone ſoo ſal hi haer doē alſmē dochterē pleech
te doē / Mer geeft hi haer een andr/ ſo en ſal hi haer deu.xxic
cleeren eñ bruyloft recht niet verminderen / Doet
hi deſe drie niet/ ſo ſal ſy los wtgaē/ eñ niet betalen
Die eenen menſce ſlaet dat hi ſterft/ die ſal dye
doot ſteruē/ Mer heeft hi hem daer op geen laghē
geleyt/ mer God heeft hem onuerhoets in zijn han
den laten vallē/ ſo ſal ick v beſtellē een plaetſe daer
hi in vlien ſal/ Mer oft yemāt met liſte ſinen naeſ=
ten doodet/ ſo ſuldi diē van mijnen outaer nemen/
datmen hē doode/ Wie zijn vader oft moeder ſlaet
die ſal die doot ſteruen.
Die eenen menſche ſtelet eñ vercoopt/ datmen
hē bi hem vindt/ die ſal die doot ſteruen .
Dye vader eñ moeder vloect/ ſal die doot ſter=
uen/ Iſt dat mānen tegē malcanderē kiuē / eñ dye C
een ſlaet dē anderē met eenē ſteen/ oft met een vuſt/
dat hi niet en ſterue/ maer te bedde leyt / be=
coēt hi/ ſo dat hi op ſinē ſtock gaet/ ſoo ſal die hem
ſloech ontſculdicht zijn/ behoudelic dat hi hē beta=
le dat hi verſuymt heeft/ eñ hi dz meeſtergelt geue
Wie ſinē knecht of ionc wijf ſlaet met enē ſtoc
dat hi ſterft ondr ſine handē/ die ſal wraec daerō lij=
dē/ Mer leeft hi een oft twee daghen / ſoe en ſal hy
daerom geen wrake af lidē/ want het is zijn gelt.
Iſt dat mānē kiuē/ eñ raect hi eē wijf die mz ki
de begortis/ dz haer de vruchte afgaet/ eñ haer geē
ſcade daer af en geſchiet/ ſo ſalmē hē ō gelt ſtraffen
ſo veel als des wijfs mā vā hē yeſchē ſal/ eñ ſal dat
geuē na der gorder mānē goet duncken/ Mer coēt
haer eenige ſcade daer wt/ ſo ſal hi latē ſiel om ziel/
ooge om ooge/ tāt om tāt/ hāt om hāt voet ō voet
brāt om brāt/ wonde om wōde/ buyle om buyle.

Ist dat yemant sinen knecht oft sijn ioncwijf in
die oge slaet/ende verderft die oghe/so sal die hee=
re hen vry los laten/om der oghen wille/Des selfs
D gelijc slaet yemant sinen knecht oft ioncwijf eenen
tant wt/sal hijse vry en los late/om des tants wille
Ist dat ene osse ene ma oft wijf stoot dat hi sterft
so salme den os steenen/en sijn vleesch niet eten/so
is die heere des os ontschuldich/Maer is die os te
voren stootende geweest/en dat is sinen heere ghe
bootscapt/en hi he niet verwaert en heeft/en doo=
det die os daer bouen eenen ma oft wijf/so salmen
den os steenen/en sijn heere sal ooc steruen. Ist dat
men gelt van he begeert/so sal hi geuen om sijn sie
le te lossen/watme va he begeert/des selfs gelijcke
salmen met hem handelen/oft hi een soon oft doch
ter stoot/mer stoot hi een knecht of ioncwijf/so sal
die here vande osse geue des knechts oft ioncwijfs
here/dertich Sikel siluers/en den os salmen steene
Oft yemant eenen put graeft oft op doet/en en
dect den put niet toe/en daer valt eene osse oft ezel
in/so sal die heere des puts weder gheuen/dat die
beest waert is/ende die prijs sal sijn sijn.
Ist dat yemants osse eens anders os stoot dat hi
sterft/so sullen si den leuende os vercope/en dat gelt
deyle/en die prijs ooc deyle/Maer ist kenlic geweest
dat die osse stotede was te vore/en sij here en heef
ten niet bewaert/so sal hi eenen osse voor den ande
ren geuen/ende hi sal die prijs hebben.

¶ Van diefte/Van scade die met opset oft onuer
hoets gescieden/Hoe datmen hem hebben sal met
ten geleenden oft verpanden.

A Dat.xxij. Capittel.

SO wie gestolen heeft eenen osse ofte
schaep/en slatet oft vercopet/dye sal
vijf ossen voor eenen osse weder ghe
uen/ende vier schapen voor een scaep
Wort een dief beuonden dat hy in
ee huis breect/en wort daer op geslage dat hi sterft
so en sal die gene die he sloech sijns bloets niet scul
dich sijn/maer is die sonne ouer he opghegaen/so
is hi manslachtich/en hi sal steruen. En ist dat een
die fuicten heeft om weder te geue voor sijn dieue
rie/so salmen he vercopen om sijnder diefte wil.
Maer vintment leuendich bi hem dat gheue dat hi
gestolen heeft/het si osse oft ezele/oft schaep/so sal
hijt dobbel weder gheuen.
Eest dat yemant eenen acker oft wijngaert ar=
gert/dat hi sijn vee schade laet doen in eens anders
ackere/die sal vanden beste van sine acker en wijn=
gaert in die stede stellen.
B Eest datter een vier comt/en vaet die haernen/
so dat die schoue verbarne/of ooc die vruchte des/
ackers/di dit vier aenstack/sal die schade betalen.
Oft yemant sine naeste gelt opf iuweele te bewa
ren geeft/en het wort he wt sine huise gestole/vint
me de dief/so sal hijt dobbel weder geue/en en vit
men de dief niet/so salmen den huysweert voor die
gode brenge/oft hi sijn hant niet gelept en heeft ae
sijns naesten goet.
Oft die een den andere beschuldicht in eeniger
hande bruec/het si om osse/ezel oft schaep/oft clede
re/oft yet datter verlore is/so sulle hayrder beid sake
voor die gode come/en de welcken die gode verdoe=
me sulle/die salt twedobbel sine naeste wed geuen

Wanneer dat yemat sine naeste eene ezel oft een
osse/of een schaep/of wat beeste dat si te bewaren
doet/en het ot sterft he/oft bederft/of het wort he
ontdreue/dattet nyemant en siet/so salmet tussche he
beyde op eene eedt bi de HERE late come/oft hi
sijn hant niet gestelt en heeft aen sijns naeste haue/
En die here des goets sal de eedt ontfae/en dander C
en sal niet moete weder gheuen/Maer heeftet een
dief gestole/so sal hijt sine here betale/mer versco=
rent die beeste/soo sal hi ghetuygenis brenghen en
niet betalen
Oft yemat va sine naesten yet leent/en tworde
geargert of het sterft dat sijn heere daer niet by en
is/so sal hijt betalen/maer is sijn heere daer bi/soo
en sal hijt niet betalen/also verde als hijt om ghelt
gehuert had.
Ist dat yemat een maecht bedreeet die noch niet
belooft en is en beslaeptse/so sal hise begaue/en te
wiue neme/mer en wiltse haer vadere he niet ghe=
ue/so sal hi haer gelt wege/so vele als der maecht
van giften wegen behoort
Ghi en sult geen touenaers bi v late leue/Wie
dat ee beeste beslaept/die sal die doot sterue/Wye
de gode offert/sonder alleene de HERE/die si vba
ne/ghi en sult die vreedelinge niet scende noch ver
drucke/want ghi liede hebt ooc vreemdelinghen in D
Egipten lant geweest
Ghi en sult gee weduwe noch weeze bedrocke
bedroecktse so sulle si tot mi roepe/en ic sal haeren
roep verhoore/en mine toorne sal vergramen/dat
ic v mette swaerde doode sal/en uwe wiuen sullen
weduwe worde/en v kinder sulle weezen worden
Als ghi mine volcke dat daer arm bi v is ghelt
leet/so en suldi v tegen he niet hebbe als ee woeke
naer/en en sult he geen woeckerie doen
Als ghi ee cleet va uwe naeste te pande neet/sul ac.xix. a
dijt he weder geue eer die sonne onder gaet/Want
sijn cleet is allene daer sij vel mede bedect wort/en
daer hi in slaept/Ist dat hi tot mi roept/so sal ic he
verhoren want ic ben genadich
Die Gode en suldi niet vloecke/en die ouerste
onder v volc/en sult ghi niet lasteren
Ghi en sult niet vertrecke te offere uwe herde
en v weeche vruchte/Ghi sult mi geue uwe eerste
soo/so suldi ooc doe met uwe ossen en scape/seuen
dage laetse bi haer der moeder bliue/en ten achste
dage suldise mi geue
Ghi sult ooc heylige liede voor mi sijn/Daero
en suldi gee vleesch ete dat opte velde vande dieren
verscoort is/mer ghi sultet voor die hode worpen.

¶ Hier worde menigerley insettinge en rechten
onder malcadere bescreue Dat.xxiij. Capittel

GHi en sult v geeder onnutter tidigen
aentrecke/dat ghi eene godlosen me
sce bistat doet/en ee ongherecht ghe=
tuyge sijt
Ghi en sult der menichte niet vol= A
ge totte quade/en voort tgerecht niet antwoorde
dat ghi metter menichte vande rechte wijct.
Ghi en sult des arme sake niet bewimpele. Als deu.xxij
ghi ws viats osse of ezel gemoet/so dz hi doolt/die
suldi weder thuys brege/als ghi des geens ezel siet
die v haet onder de last ligge/soo en suldien niet ver
laten/maer ghi sult hem op helpen

Ghi en sult dat recht der armer menschen/niet
buge in zijnder saken/Sijt verre va valsche saken.
Den ontschuldigen/en den gherechtigen en wilt
niet doden/wat ic en rechtueerdige de godloze niet
Ghi en sult geen gifte neme/wat die giften ver
blinde de scerpsiendet/en verleyde die rechte saken
Die vreemdelinghen en suldi niet verdrucken
want ghi kent der vreemdelingen herte want ghy
oock een vreemdelinck gheweest zijt in Egipten
B landt.
Ses iaer suldi v lant besaeyen/en zijn vruchten
vergaderen/inden seuenden iare suldijt laten lig=
gen en rusten/op dat die arme va uwe volcke daer
af ete/en watter ouer blijft/laet dat wilt des velts
daer afeten/Also suldi oot doen met uwen wijn=
gaerden/ende olijfgaerden.
Ses daghen suldi arbeyden/maer den seuenden
daghe suldy vieren/op dat uwe osse en uwe ezele
ruste/en v ionckwijf/soon/en vreemdelinc haer ver
maken.
Al dat ic v geseyt heb dat houdt/En der ander
goden namen en suldi niet gedencken/en wt uwe
monde en sullen si niet gehoort worden.
Driemael suldi mi feest houden inden iare/Te=
weten/feeste der ongheheefder vrooden suldy my
houwen/dat ghi seuen daghen ongheheeft vroot
eet/so ic gheboden hebbe inder tijt der maent A=
bib/want inder seluer sidi wt Egipten getrocken)
maer en verthoont v niet ydel voor mi.
Ende die feeste als ghi uwen arbeyt eerstwerf
oostet/dien ghi opten velde gesaeyt hebt.
En die feeste der vergaderingen inden wtganc
des iaers/als ghi v vruchten vergaderdt sult heb=
ben vanden velde.
Driemael inden iare suldy v verthonen voor den
HEERE/den regeerdere/van al dat onder v man
C lijc is.
Ghi en sult dat bloet mijns offers niet offeren
neffens den heefdeech/en dat vet van mijnder fee=
sten/en sal niet blijuen totten morgen.
Dat eerste vanden eersten vruchten des velts/
suldi brenge in dat huys des HEEREN ws Gods
En ghi en sult dat bocxken niet coken/al die wijle
dattet aen zijnder moeder melc is.
Siet ic seynde eenen Enghel voor v henen/dye
v behoeden sal inden weghe/en in die stadt brenge
die ick v bereyt hebbe/Daerom wacht v voor zijn
aensicht/en hoort sijn stemme/en en verstoort he
met/want hi en sal uwe misdaet niet vergeuen/en
mine naem is in hem. Ist dat ghi zijn steme hoort
en doet al dat ic v seggen sal/So sal ic uwer vyan=
den viant zijn/en uwer teghen partien/teghen par
tijdigher zijn.
Als mijn Enghel voor v ghaet/ende brengt v
aen die Amoriten/Hethiten/Pheresiten/Canani=
ten/Heuiten/en Jebusite/en als icse doode/So en
suldi hare goden niet aenbidden/noch hen dienen
en na hare wercken en suldi niet doen/Maer ghy
sult hare afgoden afdoen en brekcn/en ghi sult de
D HEERE uwen god dienen/soo sal hi v broot/ende
uwen wijn gebenedijen/En alle siecten sal hy van
v keeren.
Binnen uwe lande en sal niemant alleene noch
onvruchtbaer zijn/ick sal tgetal uwer daghen ver=
vullen/Ick sal mijn vreese voor v henen seynden
en doode alle tvolc daer ghi comen sult/En ic sal
v alle v viande in die vlucht geue/Ick sal horsele
voor v seynden die voor v veriage sullen die Heui=
ten/Cananiten en Hethiten
Ic en salse in eene iare niet wt stooten voor v.
Op dat/dat lat niet en verwoeste/en dz die wilde
dieren niet vermenicht en worde teghe di/Ic salse
allenskes voor v wtstote tot dat ghi wast/en dz lant
besidt/en ic sal uwe palen stelle die rode zee/en der
Philistine zee/en die woestine tot aen dat water
Wat ic sal die inwoonders des lats in v hant geuen
dat ghise voor uwen aensichte wtsult stoote. Ghy
en sult met hen/noch met haren gode geen vbont
maken/maer laetse in v lant niet wone/op dat si v
niet sondich en maken tege mi/Ist dat ghi haren
goden dient/het sal v qualicken vergaen
¶ Hier verhaelt hi weder opt corte/twelcke vo
ue int.xix.capi.geseyt is/van dat boecke en bloet
des verbonts Dat.xxiiij. Capittel.

Ende hi sprac tot Mose/clımt/op tot=
te HEERE/ghi en Aaron/Nadab en
Abihu en die tseuentich ouders van
Israhel/en aenbidt van verre/Maer A
laet Mose allee come bi de HEERE/ deu vya
en en laet die ander niet naerder comen/en dz volc
en sal met hen niet op comen.
Mose qua en vertelde de volcke alle die woor
de des HEEREN/en al zijn rechte/Doe antwoor
de al tvolc met eender steme seggede. Alle die woor
de die die HEERE geseyt heeft/sullen wi doen
Doe screef Mose alle die woorden des HEE
REN/en stont des morges vroech op/en maecte
ene outaer onder aende berch met.xij.pileerkes na
de.xij. geslachte va Israel/en sant daer.xij.iongeli=
ge vande kinderre va Israel/dat si brantoffer daer
op offere soude/en vredeoffer de HEERE te werte B
twalef stieren.
En Mose na die helft des bloets in een becke
die ander helft spregde hi opte outaer/en nam dat
boec des verbonts/en riep voor die oren des volcs
En als si seide/al wat die HEERE geseit heeft/dat
wille wi doe/en gehoorsae zij/so na Mose dz bloet
en bespregde dat volc daer mede seggede/siet/dyt
is dat bloet des verbonts/dat welcke die HEERE
met v gedae heeft/boue alle dese woorden
En Mose en Aaron/Nadab/en Abihu/en die
tseuetich ouders va Israel ginge op/en si sage den C
God va Israel/Onder zijn voete was geliic eene he.xi.c
stee va Sapphiere wercke/en gelijc de gedaente des
hemels als hi claer is/en hi en liet zij hat niet ouer
die vernaemste va Israel/en als si God ghesien had
den/so aten en droncken si
En die HEERE sprac tot Mose/coët op tot mi
op de berch/en blijft aldaer/dat ic v geue twee ste=
ne tafele/en die wet/en die gebode/die ic gescreue
heb/die ghi he leere sult/Doe ginc Mose op en zijn
dienaer Josua/en clomme opte berch Gods/En
Mose sprac tot den ouders/Blijft hier tot dat wi
weder tot v come/siet/Aaro en Hur zijn bi v/heef D
ter yemat enige sake/die laet tot hen comen
Als Mose opte berch qua/bedecte een wolcke
de berch/en die heerlicheit des HEEREN woode
opte berch Sinai/en bedecte de berch.vi.dage met

ter wolcken/eñ die HEERE riep Mose ten.vij.da
ghe wter wolcken/ Eñ dat aenschouwen der heer=
licheyt des HEEREN /was ghelijc een verterende
vier opten top vanden berge/voor den kinderē vā
Israel/eñ Mose ginc midden in die wolcke/eñ clā
opten berch/eñ bleef opten berch veertich dagē eñ
veertich nachten.

Die HEERE beveelt Mosi te makē dat heylich
dom/ende al wat daer toebehoort.

Dat.xxv.Capittel.

A Ende die HEERE sprac met Mose seg
gende/segt den kinderen van Israel/
dat si my een hefoffer geven/ eñ neemt
dat van een yegelic /diet gewillichlijc
gheeft/ Eñ dit is dat hefoffer dat ghi
va hen nemen sult/gout/silver/metael/geel side/
scaerlaken/rosettroot/witte getweernde side/gey
ten hayr/rode rams vellē/hemelblaeu vellen/vue
ren hout/olie voor dye lampen/specerije tot salue
eñ tot goeden rueck werc/Onixsteen/eñ edele stee
nen/tot eenen lijfrooc/ende tot eenen borstlap.

Eñ si sullen mi een heylichdom maken / dat ick
bi hen wone/Nader gelijckenis van eenen bewor=
pe dat ic v thonen sal/ met al dat daer toebehoort/
also suldi dat maken.

B Maer die arcke van vueren houte / twee ellen
eñ een halue sal die lencte sijn/anderhalf die breyde
eñ anderhalf die hoochde/Eñ ghi sultse met loute=
ren goude overtrecken binnē eñ buyten/ eñ maect
daer bouen al om eñ omme een gulden croone/eñ
giet vier guldē ringen/eñ doetse aen haer vier hoec
ken/also datter twee ringen sijn op een side/eñ twe
op dander side/Eñ maect hantbomen van vueren
houte/eñ overtrectse met louteren goude/eñ steect
se in die ringen/ aen die arcke/datmense daer mede
dragē mach/Eñ si sullen in die ringē bliuē/eñ daer
wt niet gedaen worden/Eñ ghi sult in dye arke dz
getuygenis leggen/dat ic v geuen sal.

Ghi sult ooc eenē Genadē stoel maken van lou
teren goude / twee ellen eñ een halue sal dye lencte
sijn/eñ anderhalf die breede/eñ ghy sult twee Che
rubim maken/ van gesmeden goude/ op beyde dē
eyndē vanden Genaden stoel/Dat die een Cheru=
bim si aen dit eynde /eñ die ander aē dander eynde/
eñ also sullē daer sijn twee Cherubim aen des Ge
naden stoels eyndē/Eñ die Cherubim sullen haer
vlogelē wt spreyen ouer al / dat si dē Genadē stoel
bedeckē met haeren vlogelen/ Eñ haer aensichtē/
sullen deē tegē des anders staē / eñ hare aensichten
sullē optē Genadē stoel siē/ Eñ ghi sult den Gena
den stoel bouē op die arcke doē /eñ in die arcke leg
gen dat getuygenis dat ic v geuē sal

C Van daer sal ic v betuyghen/eñ met v spreken
te weten/vanden Genadenstoel tusschen die twe
Cherubim / die opter arckē des ghetuyghenis is
alle dat ick door v /den kinderen van Israhel ghe
bieden sal

Ghi sult ooc een tafel makē van vueren houte
twee ellen lanc/eñ een elle breet / eñ anderhalf elle
hooch/eñ ghi sultse overtreckē met louterē goude
Eñ eē guldē crone al om eñ om/eñ enē lijst daerō
eē hant breet hoge/eñ een guldē crone om den lijst
Eñ ghi sult vier gulden ringē daer aen maken/aen
die vier hoeckē bi sijn vier voetē/vast onder den lijst
sullē die ringē sijn/datmē daer hantboomē in doē
mach eñ die tafel dragē / eñ ghi sult die hantbomē
van vuerē houte makē / eñ overtreckēse met gou=
de datmen die tafel daer mede drage.

Ghi sult ooc sine scotelen /lepelen cannen scalē
vā louterē goude maken datmē daer mede wt eñ
in giete / Eñ ghi sult altijt thoonbroot op die tafel
legghen.

Ghi sult ooc eenē candelaer vā gesmedē loute
rē goude makē/eñ wtē opgaēde schacht sullen ar=
mē comē met coppē/knopē eñ bloemē/Ses armē
sullē wt sine schachte ter sidē wt comen/wt elcker si
dē drie armē / een yegelic arm sal drie coppē gelijc
als amādelnotē hebbē /eñ drie knoppē/eñ.iij.bloe
men/dat sullē die ses armen vandē candelaer sijn/
Met dē schacht des cādelaers sal vier coppē kno=
pē eñ bloemē hebbē/ondē elc twee armē /die welc=
ke wt dē schacht des candelaers comē/ eenē knoop
Want beide te wetē dē knoop eñ die armē sullē wt
dē schacht comē/eñ dat al van gesmeden goude.

Eñ ghi sult bouen op seuē lampē makē/ dat
si teghē malcanderē lichtē/ eñ keerssnuters / ende
blusvatē/vā louteren goude/ vā hōdert pont fijns
gouts suldi dat makē / met alle sijn gereetscap/Eñ
siet toe dat ghijt maect na dat bewerp dat ghi op=
ten berch gesien hebt.

¶ Van die decselen eñ tapeserien der woningen/
van berderen/ ringhelen/ vandē twee voorhangse
len/voeten postkens ende pilaernen

Dat.xxvi.Capittel

A Den tabernakel suldi maken vā thien
gordinē /vā witter getweernder sidē
.vā geelder sidē / vā scarlakē eñ roset
root/Cherubim suldi constelijc daer
aen makē. Die lencte der eender gor=
dinē sal.xxviij.ellē lanc sijn/eñ die breyde vier ellen
Eñ die gordinē sullē alle thiē gelijc sijn / eñ men sal
die.v gordinē tsamē voegē deē aendē anderē /Eñ
ghi sult listkēs makē vā geeldē sidē / aē elckē hoec
der gardinē / daer si te samē geuoecht sullē sijn/ dat
se twee eñ twee aen haer hoeckēs tsamē gehecht
worden.L.listkens aen elc gardine/also dat die ene
die ander te samē vattē.Eñ ghi sult.L.guldē gar
dijn ringē makē / daermē die gardinē mede tsamen
hechtē sal /die een aen die ander/op dattet eenē ta=
bernakel worde.

Ghi sult ooc een decsel vā geytē hayr makē tot B
ter tentē ouer dē tabernakel vā elf gardinē / die lēc=
te der eender gardinē sal.xxx.ellen lāc sijn. Eñ dye
breede vier ellē / eñ si sullē alle elue euē groot sijn/
die viue suldi aen malcāderē voegē / eñ die ses ooc
aen malcanderen /dat ghi die seste gardine dubbel
maect voor aē dē tentē. Eñ ghi sult aē elcke gardi=
ne vijftich listkēs makē aē hare soomē /dat si met=
ten soomē aē malcāderē geuoecht wordē. Eñ ghi
sult.L.coperē gardijnringē makē / eñ die gardijnrin
gē aē die listkēs doē /dat die tēte te samē geuoecht
eñ een tente worde / mer datter ouerhāct vander
gardinē der tentē/ suldi die helft latē ouer hangen
achter aen die tente/op beyde die sidē een elle lanc/
dat dat ouerschot si op die tenten siden / eñ bedec=
kense op beyde siden.

Ouer dit decsel suldi makē vā roode rams vel
len/eñ daer toe noch eē decsel vā hemelblaeu vellē C

Ghi sult ooc barderen makē totte tabernakel/
van bueren houte /die staē sullen/Thien ellen lanc
sal een bart zijn/eñ ander half elle breet/twee scroe
uen sal eē bart hebbē/dat deē aē dander gheuoecht
mach worden/in deser manieren salmen alle dye
D barderen tot dē tabernakel maken / Twintich sul-
lender zuytwaert staen die sullen veertich silueren
voeten onder haer hebben/te weten/twee voeten
onder elc bart aē sijn twee hoeckē/Ñen die ander
side noortwaert /sullen ooc twintich barderē staē
eñ daer ondē veertich siluerē voetē/te wetene twee
voetē onder elc bart. Maer achter aē dat taberna
kel westwaert/suldi ses barderen maken/eñ noch
twee ander barderen achter aē die twee hoeckē des
tabernakels/dat elck bart met sinen hoecbart ghe
uoecht worde/eñ van onder tot bouē gelijck te sa-
men comen met eender crammē/also datter acht
barderen zijn met haren siluerē voeten/eñ der voe
ten.xvi.twee onder elck bart.
E Eñ ghi sult rijchgelē maken vā bueren houte/
vijf totte barderen op eender siden des Taberna-
kels/eñ vijf totte barderē op dāder side des taber-
nakels/eñ viue tottē barderē achter aender tenten
westwaert/Eñ ghi sult die rijgelen middē aen dye
barderē lancs duersteke/eñ alle tsamē batē vandē
eenen hoeck totte anderē/Eñ ghi sult die barderē
met goude ouertreckē/eñ haer ringen van goude
makē/datmen die rijchgelen daer inne doe/eñ dye
rijchelen suldi met goude ouertreckē/eñ also suldi
dan den tabernakel oprechten/na dat bewerp dat
ghi ghesien hebt opten berch.
F Ghi sult ooc makē een voorhancsel van gheel
der siden/van scharlaken ende rosijn root/ende ge
tweerender witter sidē/eñ ghi sult Cherubim daer
aen maken constelick/ende sultse aen uwer calom
nen hanghen van bueren houte/dye verghult sijn
sullen/eñ si sullen gulden knopen/eñ vier siluerē
voeten hebben/Eñ ghi sult die voorhanselen met
haecken aenhechten/eñ die arcke des ghetuygenis
binnen dat voorhancsel setten/ datse v een onder-
schyet si tuschen den heylighē/ende den Alderhey-
lichsten
G Eñ ghi sult dē Genadē stoel/op die arcke des
ghetuygenis settē/ indē Alderheilichsten/ Eñ dye
tafel suldi settē/buytē dē voorhācsele/eñ den cāde-
laer tegen die tafel ouer/ten zuyden waert vanden
tabernakele/also dat die tafel staet tegēt noorden
Eñ ghi sult ooc makē in die duere vander ten-
ten/eenen doec ghebreyt van gheelder siden/roset
root/scharlaken/eñ getweernder witter sidē. Eñ
ghi sult voor desen doec makē.v.calōnē vā bueren
hout/met gout ouertogen/met gulden knopē/eñ
ghi sult daer aen vijf metaelē voeten gieten

¶ Vandē outaer eñ sine toebehoorte /vādē voor
hof der woningen /vandē olye eñ die ampullen
Dat.xxvij.Capittel

A ENde ghi sult eenē outaer makē/van
buerē houte vijf ellē lanc eñ breet/dz
hi gelijc viercāt si eñ drie ellē hooch/
eñ ghi sult hoornē aē zijn vier hoecken
makē/eñ ghi sult se met metale ouer
treckē/eñ maect ooc aschpottē eñ scuppē/beckenē
crauwels/ende vierpannen/Alle sijn ghereetscap
suldi van metale maken/Ghi sult ooc eenen roos
ter maken/ghelijck een metalen net/ende vier me-
talen ringen aen sijn vier hoecken/Ghi sultet van
ondē op al om dē outaer makē/dz die rooster reyc-
ke totter middē vādē outaer/Eñ ghi sult ooc vant
bomē maken totten outaer/vā bueren hout/ met
metael ouertrocken/eñ ghi sult die vantboomē in
die ringhen doen/dat die vantbomen aē beyde sidē
des outaers sijn/daermen mede dragē mach / ghy
sullen van wtgeholden barde makē/gelijc v op-
ten berch gethoont is
Ghi sult den tabernakel ooch eenen voorhoof B
maken/Een tapijt cleet van witter ghetweeren-
der siden/op een side hondert ellen lanck teghent
suyde/ende twintich calomnē op twintich meta
len voeten/ende knoopen met haeren verheuenen
wercke van siluere/Also ooch sal teghent noorden
een tapijt cleet sijn/hondert ellen lanc/eñ twintich
calomnen op twintich metalen voeten/ende hare
knopē met haeren verheuē werck vā siluere. Met
tegē dē westen sal die breede des hoofs hebbē eē ta
pijt cleet vijftich ellen lanc/eñ thiene calomnen op
thien metalen voeten. Tegē den oosten/sal die brey
de des hoofs hebben/vijftich ellen/also dat/dat ta-
pijt opter eender siden hebbe.xv.ellen/daer toe.iij.
calomen op drie voetē. Ende.xv.ellē op die ander
side/daer toe drie calōnē op drie voeten C
Eñ in die poorte des hoofs/sal eenē doec zijn vā
twintich ellen breet/gestict van gheelder siden/scar
lakē roset root/eñ ghetweerēder witter sidē/ daer
toe vier calomnen op haer vier voetē. Alle die ca-
lomnē om dē hof/sullē siluerē verheuē werck heb-
ben eñ siluere knopē/eñ metalē voeten/Eñ dye
lengde des hoofs sal sijn hondert ellen/eñ die bree
de.l.ellen/eñ die hoochte.v.ellen/vā getweerender
witter siden/eñ sijn voeten sullen metalē sijn/ende
alle die ghereetschap des tabernakels tot alderley
officie/eñ alle sine nagelen/eñ die nagelē des hoofs
sullen metalen sijn.
Ghebiet den kinderen van Israhel/dat si tot v
brengē die alderreynste eñ puerste olie van olijfbo
men gestotē om te lichtē/datmē altijt in die lāpen
doe/inder tenten des getuygenis/ buyten dat voor D
hācsel die voor dē tabernakel des getuygenis hāct
Eñ Aaron eñ sijn zonen sullense bereyden / van
smorgens tot tsauonts voor dē HEERE/Dat sal v
een ewige zede sijn tot op uwe nacomelingē/ondē
den kinderen van Israel.

¶ Vander priesteren cledinghe/Eñ van haerder
wijnghe. Dat.xxviij.Capittel

ENde ghi sult Aaron uwen broeder/
eñ sine sonen tot v nemen vanden kin A
deren vā Israhel dat hi mijn priester
si/te wetene/Aaron eñ zijn zonen Na
dab/Abihu/ Eleazar/ eñ Ithamar/
eñ ghi sult Aaron uwen broeder heylige cleederen
maken/tot eeren eñ tot vercieringe/eñ ghi sult den
wijsen vā hertē seggē/ die ic metten geest der wijs-
heyt vuult hebbē/Dat si Aarō cleederē maken tot
zijnder wijinge/dat hi mijn priester si.
Dit zijn die cleederen die si makē sullen/ borstlap/
lijfroc/sidē roc /engē roc/hoet eñ eenē gordel/Also
sullē si heilige cleederē makē dinē broedē Aarō/eñ si
nē zonē/dat hi mij priester si/daer toe sullē si gout
nemē/geel sidē/ scarlakē/ rozijnroot/eñ witte sidē/

Den lijfroc sullen si maken van goude / geelder
siden/scarlaken/rosetroot / eñ ghetweernde witte
side constelic/datment op beyde sidē met sinē zome
te samen vate/Eñ sinen gordel daer op/sal vander
selfder consten eñ wercke zijn/vā goude/van geelð
siden scarlaken rosetroot / eñ getwernde witte side
Eñ ghi sult nemē twee Onix steenē/eñ daer op
grauen die namē der kinderē vā Israel/op elcken
ses namen. Na die ordinācie haers ouderdōs / dat
C suldi door die steēsniders doē/ die die segelē grauen
Also dat si met goude rontsomme begrepē wordē
Eñ ghi sultse op die scouderē des lijfrocs hechten/
dat die steenē mogē wesen in gedachtenisse der kin
deren van Israel/dat Aaron hare namen op beide
sine schouderen drage/voor den HEERE tot eenre
gedachtenisse.
Eñ ghi sult gulden spannen makē/eñ twe gewrō
gen keetenen van louteren goude/ die achter ouer
gaen/Ende sultse aen die spannen doen.
Den borstlap des gerechts suldi maken nader
const/gelijc den lijfrock van goude/gheelder siden
scaerlaken/rosetroot/eñ ghetweernder witter si=
den/ viercant sal hi sijn eñ dobbel. Een hant breet
sal zijn lencte zijn/ende een hant breet zijn breyde/
Ende ghi sulten vullen met vier rijen vol steenen/
Die eerste rije sal zijn een Sardix/Topaes / Sma=
ragdus/Die ander rije een Robijn/Saphir / Dia=
mant/Die derde rije Ligurius/Achates/ Amethi=
stus/Die vierde rije Torkoys/ een Onix/ Jaspis/
Alle die vier rijen sullen int gout gesloten zijn/ende
sullen na die twalef namen der kinderē van Israel
staen/gegrauen vā steensniders/ een yegelijc sinen
naē/na die twalef stammē/ Eñ ghi sult gewrongē
ketenen aenden borstlap ouer een doen/van loute=
ren goude/eñ twee gulden ringen/ also dat ghi die
selue twee ringen hecht aen die twee hoecken des
D borstlaps/eñ doet die twee guldē gewrongen kete
nē in die selue twee ringen. Maer die twee eynden
vanden twee gewrongen ketenē/ suldi in die twee
spannē doen/eñ hechtense aen die hoecken vanden
lijfroc/tegen malcanderen ouer.
Eñ ghi sult twee ander gulden ringhen maken/
eñ aen die twee ander hoecken des borstlaps hech
ten/te wetene aen sinen cant / daert buyten opten
lijfrock mede hanckt/ Eñ ghy sult noch twee gul=
den ringen maken/eñ op die twee hoeckē aendē lijf
roc/van buytē tegē malcanderē ouer hechten/daer
E den lijfroc te samen comt/Eñ men sal den borstlap
met sinen ringen/met eenen gheheelen snoere aen
die ringen des lijfrocs knopen/dattet opten lijfroc
vast aen ligge/eñ dē borstlap niet los en worde vā
den lijfroc.
Also sal Aaron die namē der kinderē van Israel
dragen indē borstlap des rechts/op sijnder herten/
als hi in dat heilige gaet/totter gedachtenisse voor
den HEERE altijt Eñ ghi zult indē borstlap des
rechts doē/licht eñ volheit/op dat si op Aarōs her
te zijn/als hi ingaet voor dē HEERE/eñ draecht dz
recht der kinderē vā Israel op zijn herte voor den
F HEERE altijt
Ghi sult ooc dē sidē roc tottē lijfrock makē/al
vol vā geelder sidē / eñ bouē middē daer in sal een
gat zijn/eñ enē boort rōt om dat gat / om dat te sa
mē te houdē/dattet niet en scuere/Eñ onder aen si
nē soom suldi granaet appelē makē/vā geelder si=
dē scarlakē rosetroot rontsom / Eñ ghi sult daer
tusscē guldē bellē rontsom hangē /also dat daer eē
guldē belle si/daer na een Granaet appel/eñ noch
een guldē belle / eñ dā weder eenē Granaet appe=
le/eñ also voort rontsom aen dē soō des seluē sidē
rocs. Eñ Aaron sal hē aē hebbē als hi dient /dat=
mē sine geclanc hore als hi wt eñ ingaet /in dat hei
lige voor dē HEERE op dat hi niet en sterue.
Ghi sult ooc eē voorhooftplate makē vā loute
ren goude / eñ daer in grauē nae steēhouwers cōst
Die heylicheyt den HEERE/ Eñ ghi sult dye plate
met een geel snoer hechtē voor aendē hoet op Aa=
rons voorhooft/op dat Aaron also drage dye mis=
daet der heyligen/dye de kinderen van Israhel hey
lighē/in alle hare gauen eñ heylichdom /eñ het sal
altijt aen zijn voorhooft zijn / op dat hise versoone
voor den HEERE.
Ghi sult ooc eenē engen roc maken vā witter
siden/eñ eenen hoet vā witter sidē makē /eñ eenen
gesticten gordele/
G Eñ Aarons sonē suldi rocken /gordels/eñ hu=
uen maken/ ter eerē eñ tot vercieringen/ende ghy
sultse uwen broeder Aaron met sinen sonen aen=
trecken /eñ ghi sultse saluen /eñ hare handē vullē
eñ wijense / dat si mine priesters zijn/ Eñ ghy sult
hen linen broeckē makē/om te bedeckē dat vleesch
der schamelheyt / vandē lendenē tot aen dye dgije/
eñ Araon eñ zijn sonen sullense aen hebben / als si
in die tente des getuygenis gaē /oft als si gaē tot=
ten outaer/op dat si dienē in dat heilige/dat si hae
re misdaet niet en dragē /eñ so steruē. Dat sal hem
eñ sine sade na hem een eewige zede zijn
Van die wijinghe Aarons des ouerstē priesters
eñ sine sonen /eñ ooc des outaers.

Dat .xxix. Capittel.

Dit ist dat ghi oock doē sult/op dz si mi
A tot priesters gewijt worden/Neemt
eenē ionghē varre/eñ twee rammen
sonð smette/ eñ ongeheeft broot/ eñ
ongheheefde koeckē/mz olie gemēgt
eñ ongeheefde vladē met olie bestrekē /vā tarwen
mele suldijt al maken ende sullet in eenen korf leg
gen/eñ in den korf daer brengē met dē varre ende
metten twee rammen.
Eñ ghi sult Aaron eñ sine sonē voor die duere
der tentē des getuygenis brēgen ende met watere
wasschen /eñ die cleederen nemē/ ende Aaron aen
treckē dē engē roc /eñ dē sidē roc/eñ dē lijst ooc eñ
dē borstlap tot den lijfroc/ eñ ghi sult hem gorden
buyten opten lijfroc / ende den hoet op zijn hooft
setten/ende die heylighe croone aenden hoet/ende
ghi sult nemen die salf olie/eñ op zijn hooft storten
eñ hē saluē. Eñ zijn sonen suldi oock daer bi brengē
eñ dē engē roc aen treckē/ eñ beyde Aaron eñ zijn
sonē oock met gordelē gordē/ eñ hē die huyuen opt
B hooft binden/dat si dat priesterdom hebbē/tot ee=
wichlijcker zeden
Eñ ghi sult Aarō eñ sinē sonē die handē vullē/
eñ die varrē daer brēgē voor die tēte des getuyge
nis/eñ Aarō met sinē sonen sullē haer hādē op des
varrē hooft legghē /eñ ghi sult dē varre slaen voor
dē HEERE voor die dore der tentē des getuygenis

eñ ghi sult zĳ bloet nemē/eñ op des outaers hoor
nē doē met uwen vinger/eñ al dat ander bloet aēdē
Le.iij.c bloet des outaers gietē. Eñ ghi sult alle dat vet ne
mē/dat dat ingewāt bedect/eñ dz net dat ouer dye
leuere is/eñ die twee nierē mettē vette dat daer o
uer lept/eñ ghi sullet optē outaer ontstekē/Maer
des verrē vleesch/vel/eñ mest/suldi buytē voor dē
A legere met viere vbernē/wāt het is eē sondoffer.*
Eñ den eenē ram suldi nemē/eñ Aaron met si
ne sonē sullē haer handē op zĳ hooft leggē/dan sul
di hē slaen/eñ vā sinē bloede nemē/eñ optē outaer
sprengē rontsomme. Eñ dē rā suldi deilē in stuckē
eñ sĳn ingewāt wasschē/eñ die scēckelē/eñ ghi sullet
op leggē/op sĳn gehoudē vleesch/eñ op zĳn hooft
eñ dē gheelē ram aensteken optē outaer/wāt hi is
eē brātoffer/eē soet geruer des offers dē HEERE
Den anderē ram suldi nemē/eñ Aaron met si-
ne zonen sullen haer handē op sĳn hooft leggē/eñ
ghi sult hem slaen/ende vanden bloede nemen/eñ
doent opt eynde vander rechter oren/van Aaron/
D eñ sine sonen/eñ opten duym van haerder rechter
hant/eñ opten groten theen haers rechten voets/
eñ ghi sult dat bloet optē outaer sprengen rōt om
eñ ghi sult vādē bloede dat optē outaer is nemen/
eñ salf olye nemē/eñ Aaron eñ sĳn cleederen/zĳ zo
nē/eñ haer cleederē besprenghē/ so sal hi ende sine
cleederen/zĳn sonē/ eñ haer cleederen gewĳet sĳn
Daer na suldi nemē dat vet vanden ramme/eñ dē
steert/eñ dat vet dat dat ingewant bedect /dat net
ouer de leuere/eñ die twee nyeren/met den vette
dat daer ouer is /ende die rechte schoudere (want
het is eenen ram der vullinghē) eñ een stuc broots
eñ een oly koec/eñ eē vlade/wt den korue des on-
gheheefts broots die voor den HEERE staet/ende
legghet al op Aarons handen/ende zĳnre soonen
handen/ende verrueret den HEERE/Daer nae
nemet van haeren handen/ende ontsteket opten
outaer/tot eenē brandtoffer/tot eenen soeten ruec
ke voor den HEERE/Want dat is des HEEREN
offer.
Ende ghi sult die borst nemen vanden ramme
E van Aarons vullinghen ende ghi sullet voor den
HEERE verrueren/dat sal v deel zĳn/Eñ ghi sult
alsoo heylighen die verruerborst/ende die heffscou
der die verruert/eñ opgeheuen sĳn vanden rāme
der vullingen Aarons/eñ zĳnder sonē/eñ tsal Aa
ron eñ zĳnder sonen deel sĳn/tot een ewige zede/
vanden kinderen van Israel/want het is hefoffer
eñ dat hefoffer sal des HEEREN zĳn vanden kin
deren van Israel aen hare doot offer / eñ hefoffer
die si den HEERE doen.
Eñ die heylighe cleederen vā Aaron zullen zĳn
sonen hebben na hem/ dat si daer inne ghesalft/eñ
haer handen ghevult wordē/ so wie dat onder alle
zĳn sonē in zĳ stede priester wort/die sal die cleede-
ren seuen dagē aendoē/dat hi gae in die tēte des ge
tuygenis/om te dienen inden heyligen
Ghi sult nemē dē rā der vullingē/eñ zĳ vleesch
aen eenē heiligē hoec kokē. Eñ Aaron met sinen
F sonen sullen des selfs rams vleesch eten mettē bro
de des korfs/voor die duere der tentē des getuige
nis/want daer is versoeninge mede ghescheet/ te
vullen haer handen/dat si ghewĳt worden / Een
vreemde en sal daer niet af eten/wāt het is heilich

Maer blĳfter wat ouer vanden vleesche der vullin
gen/eñ vanden brode/tot des morghens/dat suldi
met vier verbernen/eñ niet latē etē/wāt het is hey
lich/ Eñ ghi sult also met Aarō eñ sinē sonē doen/
al dat ic v gebodē hebbe Seuē dagen suldi hare han
dē vullē/eñ dagelics eenē verre tottē zōdoffere slaē
om der greenre wille die versoent worden/ Eñ ghy
sult den outaer ontsondigen als ghi hem versoent
eñ ghi sult hē saluē dat hi gewĳt worde/seuē dagē
suldi den outaer versoenen/eñ wĳē hē/dat hi si een
outaer des Alderheylichsten /die desen outaer raec
ken sal die sal gewĳt zĳn.
Ende dit suldi met den outaer doen/twee iari-
ge lammeren suldi alle weghe des daechs daer op
offeren/Een lam des morghens/dat ander des a-
uonts/Eñ tot eenē lamme een thiendēdeel tarwē G
meels/gemengt met een vierendeel van een Hin/
ghestooten olye/ ende een vierendeel van een Hin
wĳns/tot een dranc offere/Met den anderen lam
tsauonts suldi doen ghelĳc met den spĳsoffere des
morghens/tot eenen soeten ruecke des offers den
HEERE/dat is dat dagelĳcs brantoffere by uwen
nacomelingen/voor die duere der tenten des ghe-
tuychnis/ voor den HEERE/daer ick v betuyghen
ende met v spreken sal.
Daer wil ic den kinderen van Israel getuyget eñ
geheylicht worden/in mĳnder heerlicheyt/eñ ic sal
die tente des getuychnis met dē outaer heyligē/eñ
Aaron/eñ zĳn sonē/mi tot priesters wĳē/ Eñ ic sal
onder die kinderē van Israel wonen/eñ haer God
zĳn/dat si wetē sullē/dz ic bē die HEERE haer God
diese wt Egipten lant brochte om dat ic onder hē
wonen soude/Ic die HEERE haer God.

¶ Vandē outaer des wieroockēs /vā dat metalē
hantuat/van die wĳinge des salfolys/ende rueck
wercs. Dat .xxx. Capittel.

Ghy sult oock eenen rueckoutaer van A
vueren houte maken/om rueck daer
op te maken/ eē elle lanc eñ breet/ge
lĳc vierkant/eñ twee ellē hoge met si
nē hoornē eñ sultē met/louterē gou
de ouertreckē/sine dac/eñ zĳn muerē rontsomme eñ
zĳn hoornē/ Eñ ghi sult een croonkē van louteren
goude daer omme maken/eñ twee gulden ringen
onder dat croonken aen beyde siden/datmen hant
boomen daer inne doe/eñ hē daer mede drage/Die
hantboomen suldi oor van vueren houte maken/
eñ met gout ouertrecken/eñ sulten setten voor dat
voorhancsel / dye voor dye arcke des ghetuychnis
hāct/eñ voor dē Genaden stoel die opt getuychnis
is van daer ic v betuygen sal.
Eñ Aaron sal daer op ruec maken ghoet ruec-
werc alle morgen als hi die lampe bereyt/des ghe-
lĳc als hi die lampe ontsteeckt ontrent den auont/
sal hi oor sulcken rueck maken. Dat sal dat daghe- B
lics gheruer zĳn voor den HEERE bi uwen naco-
melinghen/ghi en sult gheen vreemde geruer daer
op doen/ooc gheen brantoffere/noch spĳsoffer/eñ
geen dranc offer daer op offeren/ Eñ Aaron sal op
zĳn hoornē versoenē een mael tsiaers/met dē bloe
de des sondoffers / dat daer offeren dye daer ver-
soent worden/eñ dat sal ghescieden by uwen naeco
melinghen/ want dat is den HEERE dat alder hey
lichste.

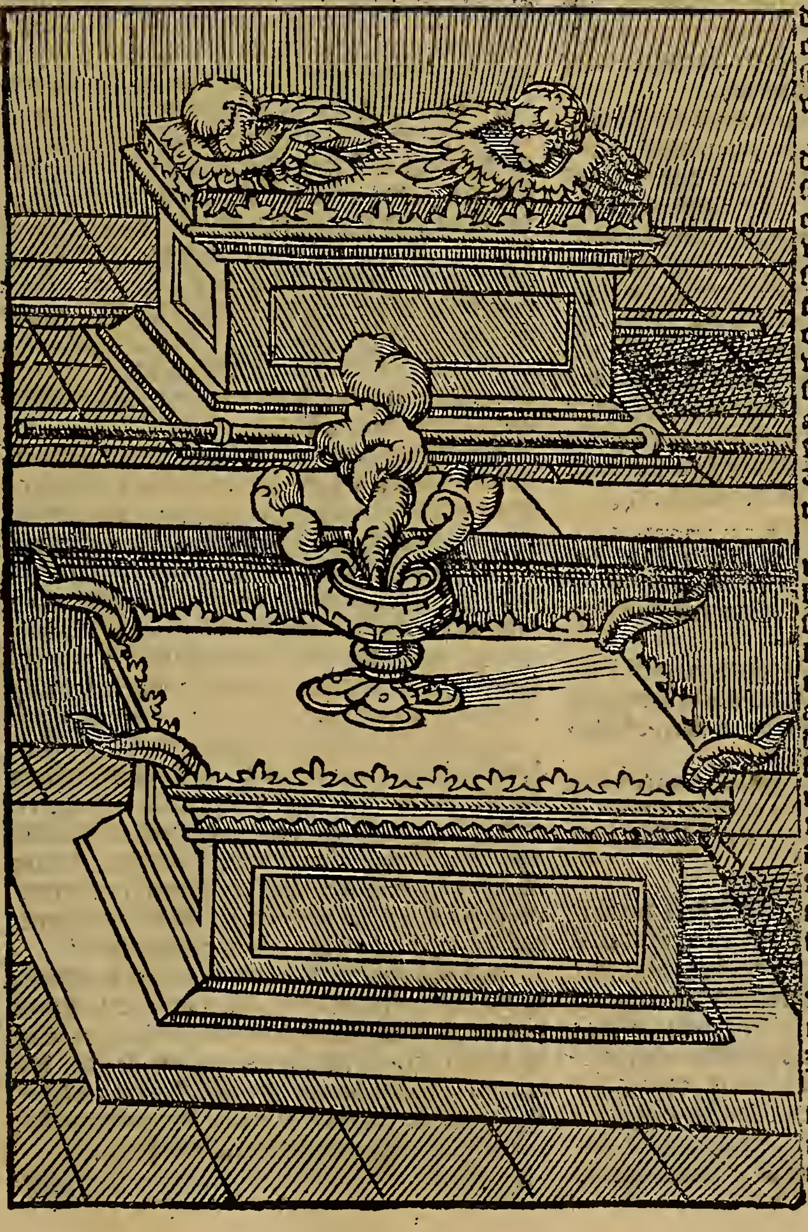
Eñ die HEERE sprac met Mose seggẽde / Als ghi die hoofden der kinderen vã Israel telt / soo sal
um ia een yegelic den HEERE geuen dye versoeninghe
zijnder sielen / op dat hem niet en ouercome eẽ pla
ge als si getelt worden / Eñ een yegelic die mede
int getal is / sal eenen haluẽ Sikel geuen / na dẽ Si
kel des heylichdoms / Eenen Sikel gelt twintich
e.xxxij. Gera / Alsulckẽ haluẽ Sikel sal dat hefoffer des
u.iij.g. HEEREN zijn / Wie dat int ghetal is / vã twintich
Cse plvd iarẽ eñ daer ouer / dye sal dat hefoffer dẽ HEERE
geuẽ / Die rijcke en sal niet meer geuen / eñ die arme niet min dan den haluen Sikel / dien men den HEERE tot eenẽ hefoffer gheue / voor die versoeninghe haerder sielen / Ende ghi sult alsulcken gelt der versoeninghen nemen van den kinderen van Israel / ende aen dẽ Goods dienst des Tabernakels / des getuygenis leggẽ / dattet si den kinderen van Israel een ghedachtenis voor dẽ HEERE dat hi hem late ouer hare siele versoenen

Ende die HEERE sprac met Mose / seggende ghi sult oock een metalen hantuadt maken / met eenen metalen voete / om te wasschen / ende sullet stellen tusschen den Tabernakel des getuygenis / eñ dẽ outaer / eñ water daer inne doẽ / dat Aaron ende zijn sonen / hare handen ende voeten daer wt wasschen / als si in den tabernakel des ghetuyghenis gaen / oft tot den outaer / dat si den HEERE dienẽ met ruec offere / op dat si niet en steruẽ / Dat sal een eewige zede zijn / hem ende sinen zade / bi haren nacomelinghen.

Ende die HEERE sprac met Mose / seggende Neemt tot v specerie der bester Myrren / vijfhon-
dert Sikel eñ Cynnamõ half so veel / vijftich ende C
tweehondert / ende Kanels oec vijftich eñ tweehondert / eñ Casien vijfhondert / na dẽ Sikel des heylichdõs / eñ olye vã olijfboomẽ een hin maect een heylige salf olye / na der apotekẽ conste

Eñ ghi sult daer mede saluen dye tente des ghetuyghenis / ende die Arcke des getuygenis / dye tafel met alle hare ghereetschappen / den candelaer / met zijnder ghereetschappen / den rueckoutaer / den brantoffer outaer / met alle sine ghereetschap ende dat hantuadt met sinen voete / eñ ghy sultse al so wijen / dat si dat alderheylichste zijn / wãt wye datse raken sal / die sal ghewijdt zijn / Aaron ende zijn sonen suldy oock saluen eñ wijense my tot priesters

Eñ ghi sult met den kinderen vã Israel spreken / eñ
segghen. Dese olye sal my D
een heylighe salue zijn by uwe nacomelinghen / si en sal niet op menschen ghegoten worden / Ghy en sult oock des gelijc niet maken / want het is heilich / daerom salt v heylich zijn / Wye dat alsulcken maect / oft eenen vreemden daer af gheeft / Dye sal vã sinẽ volcke wtgeroeyt worden



Eñ die HEERE sprac met Mose / Neemt specerie balsem / stacten / galban / eñ suuer wieroock deen so veele als dander / ende maect ruecwerck daer af / nae der apoteken conste ghemenget dattet suuer si totter heylicheyt / ende ghi sullet te puluer stooten / ende stellent voor dat ghetuyghenis / in dye tente des ghetuyghenis van daer dat ick v betuygen sal / dat sal v dz alderheylichste zijn

Ende des gelijcken ruecwerck / en suldy voor v niet maken / maer het sal heylich zijn den HEERE

Wye dat een alsulcken maken sal / dat hy daer ane de rueck make / dye sal wtgheroeyt wordẽ van sinẽ volcke

Vā wat vvercmeesters datmen hebbē soude om dat voorscreuē te makē/ Eñ vā die houdinghe des Sabbaths/ van die geuinge der steenē tafelē.

Dat.xxxi.Capittel

A Ende die HEERE sprack tot Moyse/ seggende/ Siet/ Ich heb met namen geroepen Bezaleel Vri soon/ die Hur soon was/ vanden geslachte Juda eñ hebbe hē vuult met dē gheest Gods/ met wijsheit eñ verstāt/ wetentheit / eñ met alder ley werck constelijck/ om in ghout te wercken / in siluere/ latoē/ cōstelijc steen te snijden/ eñ in te settē eñ constelijc te timmeren vā houte/ te makē alderley werc/ Eñ siet/ ic hebbe hē eenē geselle gegeuen Ahaliab Ahisamachs soon/ vā andē geslachte/ Dā/
B eñ ic heb elcken wijsen die wijsheit int herte gegeuen dat si makē sullen al wat ic v gebodē hebbe/ die tēte des getuygenis/ die arcke des getuygenis/ den Ghenaden stoel daer op/ eñ alle gereetschap der tēten die tafele/ eñ zij gereetscap/ dē candelaer / eñ alle sijn gereetscap/ dē rueck outaer/ dē brantoffers outaer met alle sine ghereetscap/ dat vat met sinen voete/ die officiē cleederen/ eñ die heilige cleederen des priesters Aaron/ eñ die cleederen zijnder sonen/ om priesterlijc te dienen/ die salfolye/ eñ dat rueckwerc vā specerie tot den heylichdom / Al wat ic v gheboden hebbe sullen si maken.

Eñ die HEERE sprack met Mose/ segghende/
C Segt dē kinderē vā Israel/ eñ spreect tot hē. Hout minē Sabbath/ wāt die is een teckē tusscen mi eñ v /tot op uwē nacomelingē/ Om dz ghi wetē sult dat ic die HEERE bē die v heylighet/ daerō so hout minen Sabbath/ wāt hi sal v heylich zijn/ wie hem ontheylicht/ die sal die doot steruē/ Wāt wie dz eenich werc daer in doet/ diens siel sal worden wtgeroeyt vā sinen volcke/ Ses dagen salmē wercken maer den seuenstē dach is die Sabbath/ die heilige ruste des HEEREN/ Wie dat eenich werck doet/ in den Sabbath dach/ die sal die doot steruē/ Daer omme sullen die kinderē vā Israhel den Sabbath houden/ dat si hem oock bi haren nacomelinghen vieren/ tot een eewich verbont

D Hi is een eewich teeken tusschen mi/ ende den
gene i.d kinderen van Israel/ Want in ses daghen maecte die HEERE hemel eñ aerde / Maer ten seuensten daghe rustede hi/ eñ hielt op

Ende als die HEERE sijn reden gheeynt hadde met Mose/ opten berch Sinai/ gaf hi hem twee taselē des ghetuygenis die steenen waren/ eñ gheschreuen met ten vingher Gods

Dat volc richt dat gulden calf op int afvvesen vā Moses/ die vvelcke vvort daerōme vergrāt hi vverpt die tafelē aen stucken ende hi straft die ouertreders

Dat.xxxij.Capittel

A Als dat volck sach / dat Mose toefde/ vanden berghe te comen/ vergaderdē
Ac vij.c si tegen Aaron eñ spraken met hem/ Staet op/ eñ maect ons goden die ōs voorgaē/ wāt wi en weten niet wat desen man Mose ghesciet is die ons wt Egypten ghelept heeft/ Aarō sprac tot hē/ trect af dye guldē oorringē vā uwer wijuē ooren/ eñ uwer sonen/ eñ uwer dochteren brēgtse tot mi Eñ al tvolck trock af sijn gulden oorringē vā harē oorē/ eñ brachtense tot Aaron/ Eñ hi namse van harē handē/ ende verworpt met eender griffien ende si maectē een ghegoten calf/ eñ sprakē/ Dat sijn uwe goden Israhel die v wt Egipten lant ghelept hebben

Eñ als Aaron dit sach/ maecte hi eenen outaer voor hē/ eñ liet roepen/ eñ sprack / Morghē ist des HEEREN feeste/ eñ si stondē smorgens vroech op eñ offerden brantoffer/ eñ si brochtē daer oor doot offer/ Daer na ginc dat volc sitten / om te eten/ eñ te drincken/ eñ stonden op om te spelen.

✠ Dye HEERE sprack tot Mose/ gaet / daelt af/ B
Wāt v volc/ dat ghi wt Egiptē lant gheleyt hebt/ heuet qualic gemaect/ si zijn snellic vanden weghe gegaen/ die ic hē gebodē hebbe/ Si hebben een gegoten calf gemaect/ eñ hebbēt afgebedē/ eñ hebbē
hē geoffert/ eñ geseyt/ dat sijn uwe goden Israel/ iij re.xxi
die v wt Egipten lant gelept hebbē/ Eñ die HEERE sprac tot Mose/ Ic sie dattet een hertneckich volc is / eñ nv laet mi/ dat minē toren op haer vergrammen mach/ eñ dat icse te niete doe/ eñ ic sal maken in een groot volc.

Maer Mose badt sucetelijck voor Godt sinen C
HEERE/ seggende/ Och HEERE/ waeromme nu xiiij.c
wilt uwen toorne vergrāmē ouer v volc/ dat ghy met groter macht eñ crachtiger hant wt Egipten lant geuoert hebt: Daer om so souden die Egiptenarē seggē/ eñ sprekē/ hi heeftse tot haren ongeluc wt geleyt / om dat hise doodē soude int gheberchte eñ af doen vandē aertboden/ keert v van die gramscap ws torens/ eñ weest genadich ouer die quaetheyt ws volcs/ weest ghedachtich uwer dienaers Abrahā/ Isaac/ eñ Israel/ dē welcken ghi geswoorē hebt bi v seluen/ eñ gesprokē/ Ic sal uwe zaet/ vermeerderen/ ghelijc die sterren des hemels / eñ alle dat lant/ daer ic af gesprokē hebbe/ sal ic uwen zade gheuen/ eñ si sullent besitten eewichlijc/ Also berouwde den HEERE dat quaet dat hy seyde /dat hy sinen volcke doen wilde. ✠

Eñ Mose keerde weder vanden berge/ eñ hadde twee tafelen des getuygenis in sine hādē/ die op
beyde siden gescreuē warē/ eñ si warē Gods werc D
eñ dat gescrift was Gods ghescrift/ daer in gegrauē/ Als Josua hoorde des volcs roep/ dat si ruypten/ sprac hi tot Mose / dat is een strijts gheruchte hi antwoorde/ Ten is geenē roep des strijts/ daer die een teghen den anderen roept/ die verwinnen/ ende verwonnen worden/ maer ic hoore eenē roep eens dans liedekens.

Als Mose bi den legher quā/ eñ dat calf/ eñ den E
dans sach/ wert hi zeer gram / eñ werp dye tafelen wt sinē handen/ eñ bracse onder aen den berge/ eñ nam dat calf dat si gemaect hadden eñ verbrandet met viere/ eñ stoecht te puluere eñ dedet int water stuyuē/ eñ gaft dē kinderē van Israel te drincken/ eñ sprac tot Aaron/ Wat heeft v dit volc ghedaen/ dat ghi so grote sonden op hen gebracht hebt?

Aaron antwoorde/ Mijn heere/ en weest niet gram/ ghi wetet doch / dat dit quaet volc is/ si spraken tot mi/ maect ons godē/ die ons voorgaē/ wāt wi en weten niet/ hoe t desen man Mose gaet/ dye ons wt Egipten lant geleit heeft/ Ic sprac tot hen Wie gout heeft/ die trecket af / eñ gheuet mi/ eñ ic worpt int vier/ daer af is dat calf gecomen.

Als Mose sach dat dye kinderen van Israel ghe-

bloet waren/ wãt Aarõ als hise opgerechte / bloote
hise tot scanden/ eñ hi ginc in die duere des legers
eñ sprac/ Coẽt tot mi die dẽ HEERE aẽ gaet/ Doen
vergaderdẽ by hẽ alle dye kinderen Leui/ eñ Mose
sprac tot hẽ/ So seyt die HEERE die Godt van Js=
rael/ Een yegelic binde sijn sweert op sijn lẽdenen/
eñ doorgaet wech eñ weder/ vander eẽder poortẽ
totter ander des legers/ eñ een yegelic vlae sinen
broedere/ vriẽt/ eñ naestẽ. Die kinderẽ Leui dedent
so hẽ Mose geboden had/ eñ in diẽ dage vielen van
dẽ volcke drie duysent mannẽ/ Doen sprac Mose/
vult uwe handen heden dẽ HEERE/ eẽ yegelic sinẽ
G sone ende broeder/ op dat heden op v come die be=
nedictie.

Des morgẽs sprac Mose totten volcke/ ghi lie
dẽ hebt eẽ groote sonde gedaen/ Jc sal opclimmen
tot dẽ HEERE/ oft ic missciẽ uwe sonde versoenẽ
mach.

Als Mose weder tot dẽ HEERE quã/ sprac hi/
Och dz volc heeft eẽ grote sonde gedaẽ/ eñ hebben
hen liedẽ guldẽ godẽ gemaect/ Vergeeft hen haer
sonde/ en doet dijt nz/ so scrabt my wt uwen boecke/
die ghi gescreuen hebt/ Die HEERE sprac tot Mo=
se wie dat mi zõdicht/ diẽ sal ic wt minẽ boec scrab=
bẽ/ Mer gaet/ eñ leyt mijn volc/ dair ic v geseit heb
be Siet/ mine engel sal voor v gaẽ/ Mer inden da
ge mijnder besoeckingen sal ic haer sondẽ op haer
besoecken.

Aldus plaechde die HEERE dat volc/ om dat si
dz calf gemaect hadden/ dat welcke Aaron maecte

¶ Tvolc draecht rouwe /eñ leget sijn cieraet af/
Moses slaet die tenten op/ die HEERE spreeckt
met hẽ in een der wolc calomne. Dat. xxxiij. Ca

Die HEERE sprac tot Mose/ gaet eñ
trect vã hier/ ghy eñ dat volc/ dat ghy
A wt Egiptẽ lant gheleyt hebt/ in dat
lant dat ic Abrahã/ Jsaac/ eñ Jacob/
gesworen heb/ eñ geseyt/ Dinen sade
wil ic't geuen/ eñ sal minẽ engel voor v seyndẽ/ Hy
sal wt stooten die Cananitẽ/ Amoriten/ Hethiten/
Phereẽtẽ/ Heuiten/ eñ Jebusiten/ in dat lant daer
melc eñ honich in vloeyt/ want ic en sal met v nz op
reisen/ want ghi sijt een hartneckich volc/ ic mocht
v onder wege te niete doen/ Als dat volc dese qua=
de woorden hoorde/ droegen si rouwe/ eñ nyemãt
endroech sijn cieragie aen hem.

Eñ die HEERE sprac tot Mose/ segt tot den kin=
B derẽ van Jsrael/ Ghi zijt een hartneckich volc/ Jc
sal eens onuersiens comen/ eñ verdoẽ v alle gader
Eñ nv legt uwe cieragie van v/ dat ic wete wat ic
v doen sal/ Aldus deden dye kinderen van Jsrahel
haer cieragie af voor den berch Horeb.

Mose nã die tente eñ sloech se op/ verde buitẽ dẽ
legere/ eñ hietse eẽ tente des getuigenis eñ so wie
dz dẽ HEERE vragẽ wilde/ die moeste wtgaen tot
ter tenten des getuygenis voor dẽ legere. Eñ als
Mose wtginc totter tentẽ/ so stont alle tvolck op/
eñ een yegelic stont in zijnder tentẽ duere/ eñ sagen
hẽ na/ tot dat hi in die tente quã/ Eñ als Mose in
die tente quã/ so quã dye calomne der wolcken be=
nedẽ/ eñ stont inder tẽtẽ duere/ eñ sprac met Mo=
se/ Eñ alle dat volc sach die calomme der wolckẽ/
in die duere der tentẽ staen/ eñ stonden op/ eñ een
C yeghelic buecte in zijnder tenten duere.

Die HEERE sprac tot Mose vã aẽsichte tot aẽ
sichte/ gelijc een mã met sinẽ vriẽt spreect/ Eñ als
Mose wedẽ keerde tottẽ leger/ so en ginck zijn die=
naer Josua die sone Num dye iongheline nz wt der
tentẽ/ Eñ Mose seyde tot dẽ HEERE/ Siet ghy
segt tot mi/ Leyt dit volc wech opwaerts/ eñ ghy
en laet mi nz wetẽ/ wiẽ dz ghi met mi seyndẽ wilt
Eñ ghi doch geseyt hebt/ Jc kẽ v by name/ eñ ghy
hebt genade in minẽ oogẽ gevondẽ. Heb ic dã ge
nade voor uwe oogẽ vondẽ/ so laet mi uwen wech
wetẽ/ daer ic mede bekẽnẽ mach dz ic genade voor
dijn ooghen vinde/ eñ siet doch dat dit volck uwe
volck is

Die HEERE sprac/ Mijn aẽsicht sal voor v gaen
daer mede sal ic v leydẽ/ Mose sprac tot hem/ Ist
uwe aẽsicht voor ons nz en gaet/ soe en leyt õs van
hier niet opwaert/ Wãt waer by soudemẽ bekẽnẽ
dat ic/ eñ uwe volc genadẽ voor uwe ogen gevõdẽ
haddẽ/ tẽ si dat ghi met ons gaet/ op dz ic/ eñ uwe
volck wat sondlinck wordẽ voor alle volck dat op
aertrijc is. Dye HEERE sprac tot Mose/ Dat ghy
nv geseyt hebt/ sal ic doẽ/ wãt ghy hebt genade ghe
vondẽ voor mijn oogen/ eñ ic kenne v met name.

Mose sprac/ Laet mi dã uwe heerlicheyt sien/
eñ hi sprac/ Jc sal voor uwẽ aẽsichte alle mijn goet D
thoonẽ/ eñ ic sal latẽ aẽroepẽ des HEERẽ naem Ro. ix/a
voor v/ Wien ic genadich bẽ diẽ bẽ ic genadich/ eñ
wien ic õtferme/ diens õtferme ick Eñ noch sprac
hi/ ghi en cont mijn aengesichte niet gesiẽ/ Wãt geẽ
mensce en sal leuen/ die mi siet/ eñ noch sprack dye
HEERE/ Siet/ daer is een ruymte by my dair sul=
dy optẽ steẽ staẽ/ Als mine heerlichz voorbi gaet/
so sal ic v in des steens clouc legghẽ/ eñ ic sal mijn
hant op v houdẽ/ tot dat ic voorby ben/ eñ als ick
mijn hant vã v doe/ suldi mi achter nae sien/ maer
mijn aensichte en sal niet ghesien worden

¶ Moses ontfanct ander tafelẽ vã den HEERE
die hẽ sommigheinsetting ervernieuwet/ Daerna
coẽt hi tottẽ volcke/ Dwelcke verschrict vã die
claerheyt zijns aẽsichts Dat. xxxiiij. Capittel

Ende die HEERE sprac tot Mose/ Vhou=
wet twee steenẽ tafelẽ/ ghelijc dye eerste
A waren/ dat ic die woordẽ daer op scriue Deu. x/a
die in die eerste tafele warẽ/ die welcke ghi gebro
ken hebt/ Eñ weest morgẽ bereyt/ dat ghi vroech
optẽ berch Sinai climt/ ende aldaer tot my coemt
op des berchs top/ Eñ en laet nyemãdẽ met v op
comẽ datter nyemant ghesien en worde om alden
berch/ Ooch geen schaep/ noch runt/ en laet teghẽ
ouer desen berch weyden.

Eñ Mose hyeu twee steenen tafelẽ ghelijc dye
eerste warẽ/ eñ stont des morghẽs vroech op/ eñ
clam optẽ berch Sinai/ so hẽ die HEERE gebodẽ
hadde/ eñ hi nã die twee steenẽ tafelẽ/ in zijn hant/
Doẽ quã die HEERE/ af in eẽder wolcke/ eñ Mo
se ginc aldaer bi hẽ/ eñ aẽriep den naem des HE=
REN Eñ als die HEERE voorbi zijn aẽsichte ginc
riep hi/ HEERE/ HEERE Godt barmhertich/ eñ
genadich eñ lãcmoedich/ eñ vã grooter genadẽ eñ
trou/ ghi/ die bewaert genade in duysẽde lidt/ eñ
vergeeft die misdaet/ ouertredinghẽ/ eñ sonde/ eñ
voor wien niemant ontsculdich en is/ ghy dye dye B
misdaet der vaderẽ versuect op dye kinderen/ ende J
kints kinderẽ/ tot int derde eñ vierde lidt/ Eñ Mo xxxiiij. c/
se neichde haestelijc totter aerdẽ/ eñ badt hẽ aẽ/ eñ
sprac/ HEERE heb ic genade voor uwẽ oogẽ gevõ

dē/so gae die HERE met ons/wāt het is eē hart
neckich volc/dat ghi o nser sondē eñ misdaet/gena
dich weest/eñ laet ons uwe erfgoet wesen/ Eñ hi
sprac/Siet/ic sal een verbont maken voor alle dij
nē volcke/eñ ic sal teekenē doen/dier ghelijckē/dye
noyt ghesciet en sijn in allē landen/ende onder alle
volc/eñ alle tvolck/daer ghi onder zijt/sal sien des
HEREN werc wāt vreeselic salt zijn/dat ick met
v doen sal/hout dat ic v hedē ghebiede/Siet/ic sal
voor v vdriuen die Amoritē/Cananitē/ Hethiten
Pheresiten/Heuiten/ eñ Jebusiten/ Wacht v dat
deu vija ghi niet en maect eenich verbont met den inwoon
ders vā dien lāde/daer ghi in comē sult/dat si v nz
een argernis en wordē/maer hare outaren worpt
om/eñ hare goylkēs breect/hout af hare basschen/
eñ ghi en sult geē vreēde godē aenbidden/ wāt dye
HERE heet een zeloors lief hebbere / om dat hy
eenzeloors God is daeromme/ Wat waert bi alsoo
dat ghi een vbont met des lants inwoōders maec
ij.re xi a te/Als si dan hoererē met hare godē/eñ haren go-
den offeren/dat si v dan nyet en roepē te gaste/eñ
dat ghi dā vā harē offere eet/eñ uwē sonen wiuen
neemt/van haren dochteren/eñ als die wiuen dan
hoereren met haere goden/ datse uwe sonen oock
doen hoereren met hare goden

Ghi en sult gheen gegotē godē makē/Die fee
C ste des ongeheefs broots suldi houdē/seuē daghen
suldi ongheheeft broot eten/so ic v ghebodē hebbe/
omtrent der tijt des maents Abib/wāt inder selfs
der maēt Abib/sidi wt Egipten ghetrocken/Alle
dat sijn moeder eerstwerf ontdoet/dat manlick is
dat sal mijn zijn/vā alle uwe vee/dat zijn moeder
eerstwerf ontdoet/het si osse/oft schaep/Maer die
eerstgeboren des ezels suldi met eenē scape lossen/
maer en lostijs niet/so suldijt doodē/Alle eerstghe-
boren uwer kinderen/suldi lossen.

Eñ dat niemant ydel voor mi en openbare.

Ses daghen suldi arbeyden/den seuenden daeh
suldi vieren/beyde met ploegen ende met oosten/
Die feeste der weken suldi houden met den voor
vruchten des tarwen oogst / Eñ die feeste des in-
voeringē/als dat iaer om is/ Driemael in een iaer
sal alle mans naē openbaren voor den Regeerder
den HERE/eñ den God van Israel.

Als ic die heydenē verdriuē sal voor v aēsichte/
eñ v palē verbreedē sal/en sal niemāt v lāt begerē/
D die wijle ghi op gaet driemael indē iare/om te o-
pēbaren voor dē HERE uwē Godt/Ghi en sult
nz offerē tbloet mijns offers/op dz gheheeft broot
Ende dat offer des Passah feeste en sal niet ouer
nacht bliuē tot des morgens/Die eerstelinge vādē
eerstē vruchten ws ackers/suldi in thuys des HE
REN ws Gods brengē/ Ghi en sult dat bocxkē
niet koken/alst noch aen zijn moeders melck is

Eñ die HERE sprac tot Mose/ Scrijft dese
woordē want na dese woordē heb ick met v eñ met
Israel een vbont gemaect/Eñ Mose was aldaer
bi dē HERE veertich dagē/eñ veertich nachten/
eñ en adt gheē broot eñ en dranc geē water/Eñ hi
screef op die tafelē sulcken vbont/die thiē woordē

Als Mose vandē berge Sinai ginc/ had hi dye
twee tafelē des ghetuyghenis in zijn hant/ende en
wist niet/dat die huyt zijs aensichts glinsterde/om
dz hi met hē gesprokē hadde Eñ als Aarō eñ alle

die kinderen vā Israel sagen dat die huyt zijns aen-
sichts glinsterde/so vreesden si by hem te comen.

Doen riep haer Mose eñ Aaron/eñ alle die op
perste der gemeynten keerdē tot hē/eñ hi sprac mz
hen Daer na quamē alle die kinderē vā Israel tot
hem/eñ hi gheboot hen al dat dye HERE met hē
ghesproken had/opten berch Sinai/ Eñ als hi sijn
redene voleynt hadde/leyde hi een decsel op sijn aē
sicht/Eñ als hy inginc voor den HERE/om met
hē te spreken/dede hijt decsel af/ tot dz hi weder wt
ginc. Eñ als hi wt quā/eñ sprac mettē kinderē van
Israel/al dat hem gebodē was/so sagen dā die kin ij.co iije
deren van Israel sijn aenghesichte aen/ hoe dat die
huyt sijns aengesichts glinsterde/ so dede hi dz dec-
sel weder op sijn aensicht/tot dat hi weder inginck
om met hem te spreken.

¶ Hier wordē sommighe insettingen vertelt/en
de principalijck wat totten Tabernakel behoort
wort hier bestelt/ Tvolck brenct meer dan men be
hoeft/Hier worden oock constelijcke werckmees
ters gheoordineert.

Dat.xxxv.Capittel

A
EN de Mose vergaderde alle die ghe-
meynte der kinderen van Israel/ eñ
sprac tot hen/Dit ist dat die HERE
geboden heeft / dat ghi doē sult/Ses
dagē suldi v werc doen/den seuensten
dach suldi heylich houden/den Sabboth der rusten
des HEREN/ so wie dat eenich werck daer inne
doet/die sal steruen. Ghi en sult gheen vier aenste-
kē inden Sabboth dach/in allen uwē wooningen

Eñ Mose sprac tot als gemeyntē der kinderen
vā Israel/Dit ist dat die HERE gheboden heeft/
Geeft onder v hefoffer dē HERE/ alsoe dat een
yegelic wt vrijer herten brenge dē HERE dē hef
offer/gout/siluer/metael/gheel side /schaerlaken/
roset root/witte side/eñ geyten hayr/roode rams
vellen/hemeluerwighe vellen/ende vueren hout/
olye totter lampen/ ende specerie tot salf olye/eñ
tot goeden ruecwerc/ Onix eñ seer dierbaer ghe-
steente tot den lijfroc/eñ tot den borstlap

Eñ so wie onder v wijs vā herten is/dye come
eñ make dat die HERE gebodē heeft/te wetene B
dē Tabernakel met zijnder tenten ende decsele/rin
gen/berderē/rijchelē/calomnē/eñ voetē/Dye arc-
ke met haren hantboomē/den/Ghenadē stoel/eñ
dat voorhancsel/Die tafele met harē hantboomē
eñ alle haer gereetschap/eñ dat thoonbroot / Den
cādelaer om te lichten/eñ sijn ghereetschap/eñ zijn
lampen/eñ die olye tot den lichte/Den ruecaltaer
met sinē hantboomen/Dye salf olye ende specerie
tot den rueckwercke/Den doeck voor die duere
des Tabernakels/Dē brātoffer outaer met sinen
metalē rooster/hantboomē/ende alle sijn ghereet-
schap/Dat hātuat met sinen voete/Dat tapijt des
voorhoofs met sinen calomnen/eñ voeten/eñ den
doeck der dueren aent voorhof/Die naghelen des
Tabernakels /eñ des voorhoofs met haren seylen
Die cleederē der officien tottē dienste indē heiligē
die heilighe cleederē des priesters Aaron/met zijn
der sonen cleederē tot den priesterdom

Doen ginc die geheele ghemeynte der kinderen
van Israel wech van Mose/ eñ een yegelic bracht
zijns hertē gaue/ Eñ al wat si wt vrijē wille wou-
dē/brochtē si tot dē hefoffer den HERE/tot den

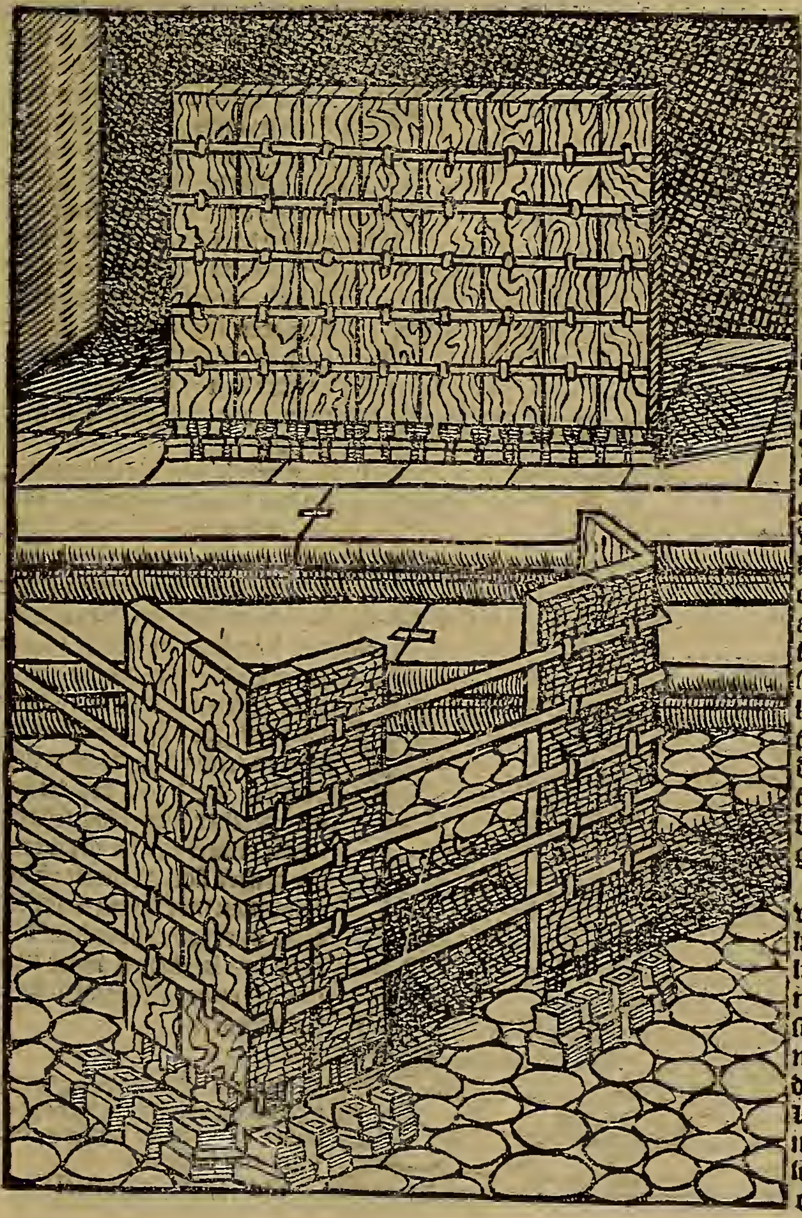
wercke der tenten des ghetuygenis/ende tot allen sinen dienste/ende totten heylighen cleederen/het brochten beyde man ende wijf/wie dat ghewillich van herten was/armringhen/oorringen/ ringhen gordels/en alderley guldē iuwelē/daer toe bracht een eyghelick gout totten Weefoffer den HEE=RE/ Ende wie dat gheel side hadde/ schaerlaken/ roset root/witte side/ gheyten haer/ roode rams vellen/ende hemel blaus vellen/die brachtent/En de wie siluer /ende metael hadde/die brachtē tot=ten Hefoffer den HEERE/ Ende wye ceeren hout bi hem vant/die bracht tot alderley werc des Gods dienst

Ende die wijse wiuen van herten/sponnē met haren handen/ende brochten haere spinwerck van gheelder siden/ schaerlaken/ roset root/ ende wit=ter siden. Ende die wijuen die hooch verstant hadden inder wijsheit/die sponnen gheyten haer/ Dye vorsten brochten Onixē en dierbaer ghesteente tot den lijfrock/ende den borstlap/ende speceryen /ende olye tot den lichtuaten/ende tot salfolye/ ende tot den goeden ruecwerc

Aldus brochten die kinderen van Israhel vrij=willich beyde man ende wijf /tot alderley werck/ dat die HEERE gheboden hadde door Mose/dat men maken soude. D

Ende Mose sprac tot den kinderen van Israel siet/die HEERE heeft met namen gheroepen Be=zaleel Vrijs soon/Hur soon was vanden geslachte Juda/en hi heeft hem veruult metten geest Gods dat hi wijs/verstādich/constich si tot alderley werc constelijck te arbeyden int gout/siluer/en metael/ edel steen te snidē en in te setten/hout te timmeren te maken alderley constelijc werck / ende hy heeft onderwijsinge in sijn herte gegeuen/met Ahaliab den soon/Ahisamach/vandē ghesiachte Dan /hy heeftse met wijsen herten veruult/om te makē al derley werc/te sniden/ te wercken ende te steken/ met gheelder siden/ schaerlaken/ roset root/ ende witte side /ende met weuen/dat si maken alderley werc / ende constelijcken arbeyt verdincken /ofte vinden

Hier wort vertelt wat si ghemaect hebben
Dat.xxxvi. Capittel.



Doen wrochten Bezaleel en Ahaliab/ en al dye mannen/ dye wijs van herten waren/dien dye HEERE wijsheyt en verstant ghegeuen hadde/om te wetē hoe si alderley werc maken souden/tot den dienst des heylichdoms/ na alle dat dye HEERE gheboden hadde A

En Mose riep Beza=leel ende Ahaliab en alle die wijse mannē van hertē/die die HEERE wijsheit ghe=gheuen hadde int herte / te weten /alle die hen ghewil=lichlijck gheboden waren/ en daer toe quamen/om te arbeyden aendt werck/ en si namen met hen van Mo=se alle Hefofferen/ dye dye kinderen van Israel brach=ten tot dē werc des dienstes des heylichdoms / op dat=tet gemaect werde want si brochten alle morgen haer gewillighe gonste tot hem

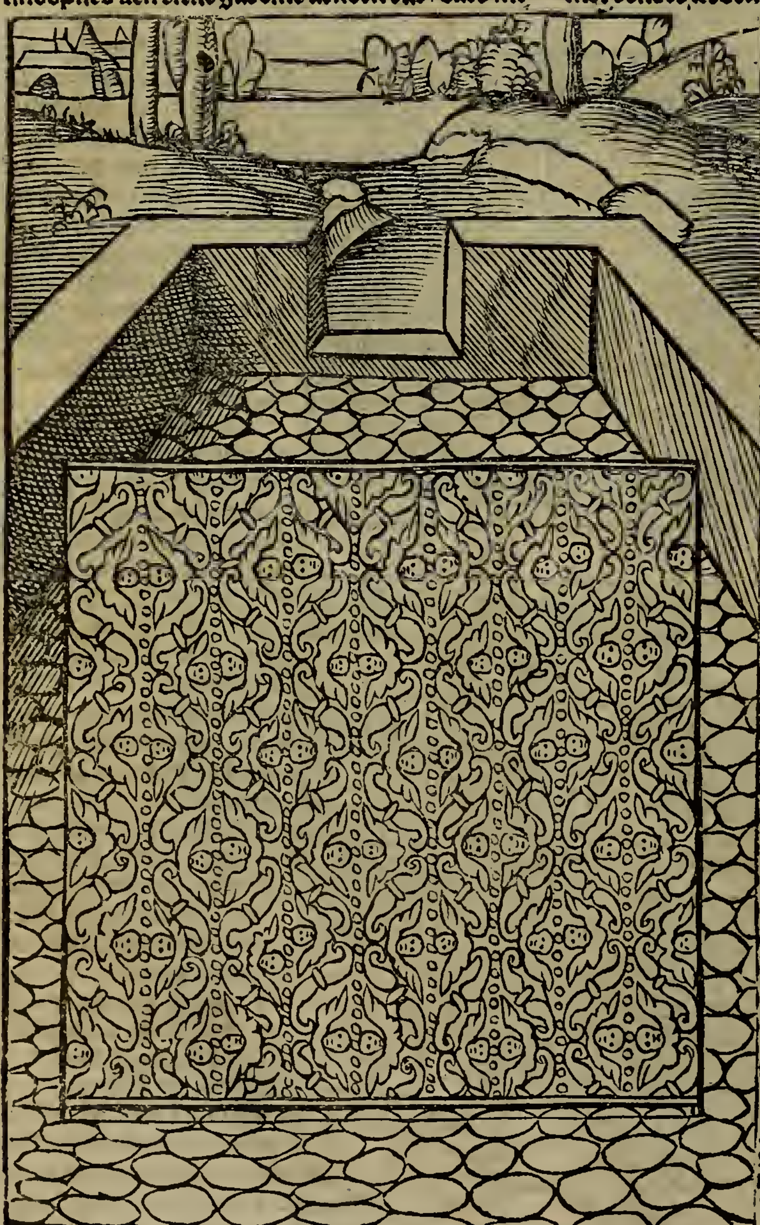
En doē quamē alle die wijse die aent werc des hei=lichdoms wrochtē/eē yeghe=lic van sinen wercke dat hy maecte en spraken tot Mo=se/Dit volc brengt te vele/ meer dan tot dē werck des diensts van noode is /dz dye HEERE gheboden heeft te maken/Doen geboot Mo=se/datmen liet roepen /al omme door den leghere

Niemāt en brenghe meer toe/totten schoffer des
heylichdoms / doē wert dē volcke verbodē te brē-
gē/want alle dinc waster ghenoech tot allen werc-
ke datter te maken was/ende noch daer ouer

Also maectē alle die wijse mannē vā hertē on-
der die arbeyders aent werc dē Tabernakel/ thien
B gardinē van witter getweernd sidē / geelder siden
scharlaken/roset root/Cherubim constelick/Dye
lencte eender gardinē was. xxviij. ellē/ die breede
vier ellē/eñ warē alle van eender matē/eñ hi hech
tede vijf gardinē te samē / deē aen die andere. Eñ
hy maecte geele knopkens aen dē rant van elcker
gardinē/ daer mede die een aen die ander hattede
eñ hi maecte/ L/ guldē ringē/eñ hoechde die gardi
nē met den ringskens die een aen die andere te sa-
men dattet een Tabernakel wert.

C Eñ hi maecte elf gardinen vā geytē hayre /om
te decken die tente des Tabernakels/dertich ellen
lanc/ ende vier ellen breet/ alle in eender matē /en
de hi hoechdese haerder vijf tsamē op een side / eñ
ses tsamen op die ander side /eñ hi maecte vijftich
knoopkēs aen elcke gardine aenden rāt /daer me-
de dat si tsamē ghehecht werden/ ende hy maecte
vijftich metalē ringskens / daer mede dat dye ten-
te tsamē in een geuoecht worde / Ende hi maecte
een decsel ouer dye tente van roode rams vellen/
Ende daer ouer noch een decsel van hemels blau
vellen.

Ende hi maecte barderen totten Tabernakel
van buerē houte/rechtstaende/een yghelijc thien
ellen lanc /ende anderhalf elle breect/ende aē yege
lijcken twee haeckkens /daer mede dat dye een aē
die ander geset wert/dat der seluer berderē twin-
tich stonden zuytwert / eñ maecte veertich siluerē
voeten daer onder / onder elck bart twee voetē aē
sine twee hoeckkēs. Aldus ter ander sidē des Ta-
bernakels tegent noordē / maecte hi oock twintich
berderen/ met veertich siluerē voeten/ onder elck
bert twee voetē / Maer achter aen den Taberna-
kel tegent westen /maecte hi ses berderē / eñ twee
ander op die hoeckēs des Tabernakels achter aē/
dat elck bardt met sinen hoecbarde/van onder op
voechde/Ende bouen aent hooft tsamē quamen/
met eender scroeuē /datter acht barderen werden



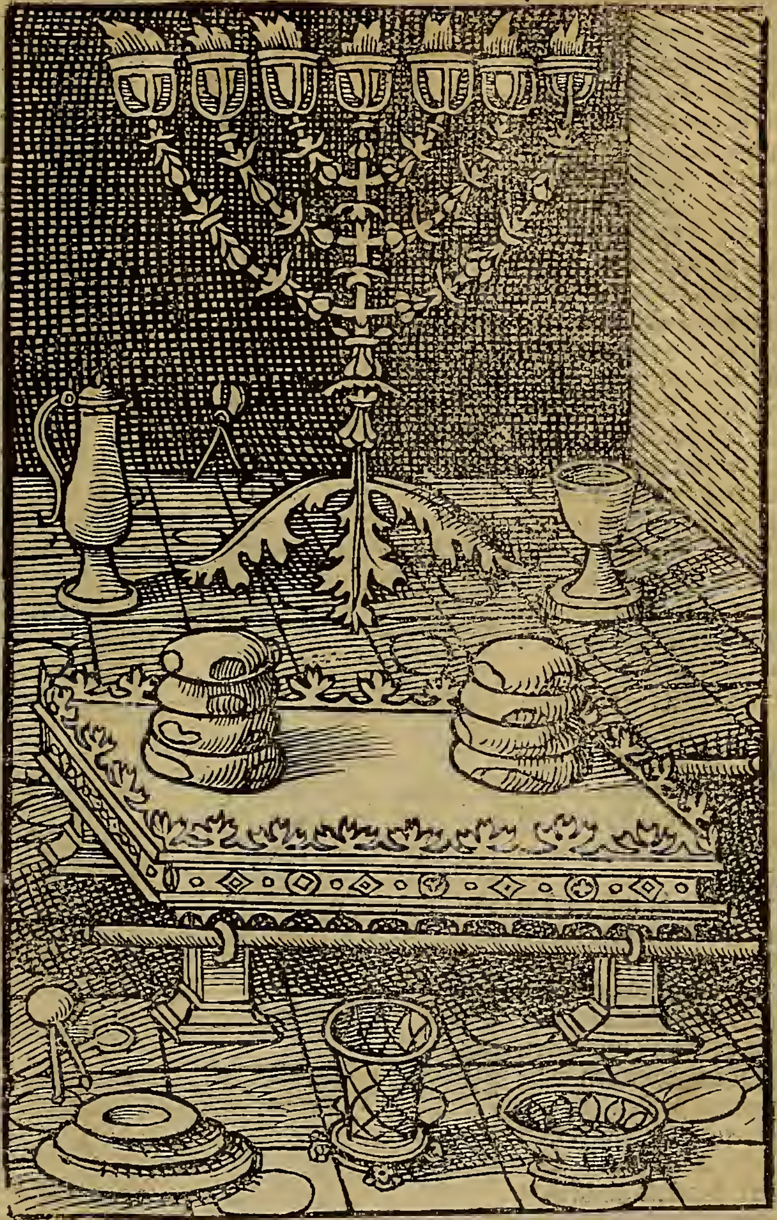
ende sesthien siluere voetē / on
der elcken barde twee voeten

Eñ hi maecte rijchels van
bueren houte / vijf tot den bar
deren opter eender siden des
Tabernakels / ende vijf opter D
ander siden / ende vijf achter
aen teghent westen/ Ende hy
maecte dye rijchelē/ dattet aen
die barderē door wech ghesto
ten wert / vā dē eenē eynde tot
dē anderen/eñ hi ouertooch de
berderen met goude / Maer
haer ringen maecte hy vā gou
de / tot den rijchelen / ende hy
ouertooch dye rijchelen met
goude

Ende hi maecte Cherubim
op dat voorhanghende cleedt/
constelijck van ghelder siden.
schaerlaken /rooset root/ ende
getweernde witte side/ Ende
hi maecte daer toe vier calom-
nen van bueren houte/ ende
ouertrockse met goude / ende
haer coppen van goude / ende
daer toe goot hy vier siluerene
voeten /ende hy maecte eenen
doeck in dye duere der tenten
van geelder siden /van schaer-
laken /rosetroot eñ getweern
der witter sidē/ghestict/ eñ vijf
calomnen met haren hoofdē/
ende ouertooch hare hoofden
ende dat verheuen were met
goude/ ende vijf metalen voe-
ten daer aen

¶ Van die Arcke des ghetuy
ghenissen met haren hantboo-
men/ ende meer andere/ dat
daer toe behoort

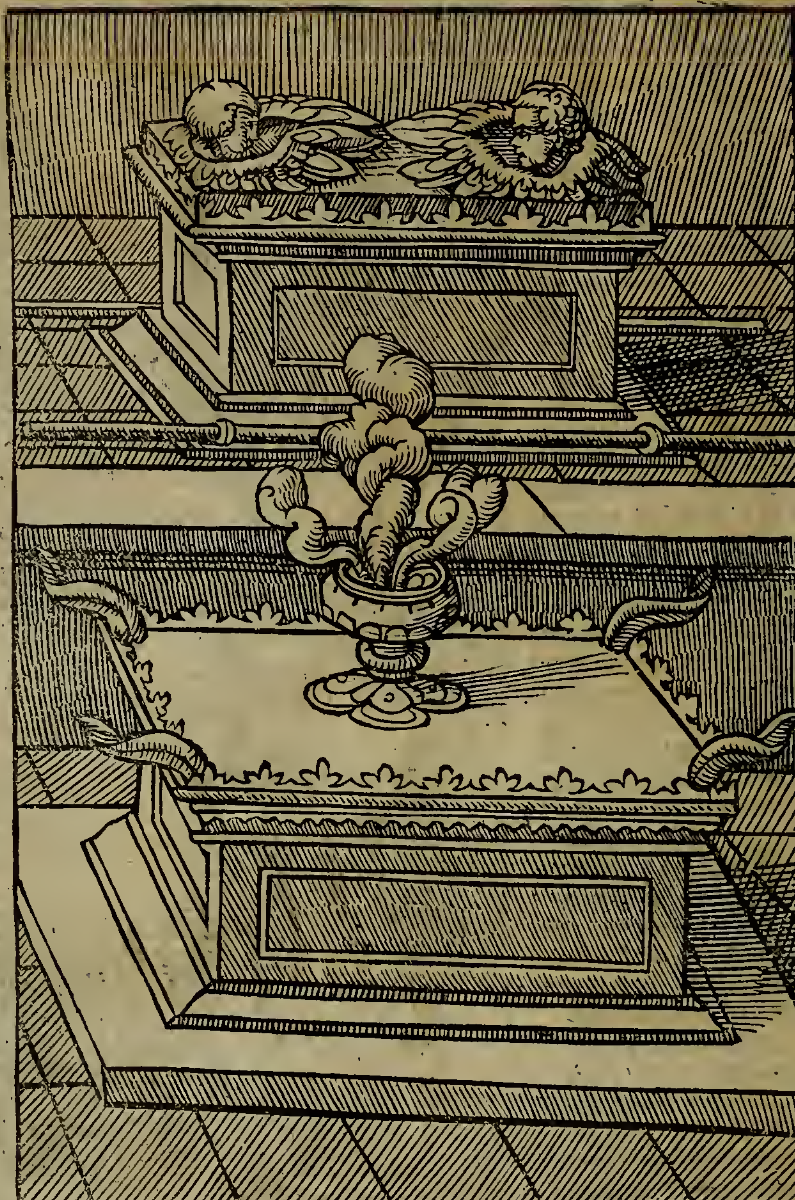
Dat. xxxvij. Capittel



ENde Bezaleel maecte
A de arcke vā
vueren hou
te.ij.ellen eñ
eē halue lanc/andhalue el
le breet eñ hooch eñ ouer
trocſe met louterē goude
vā binnē eñ vā buytē / en-
de hi maecte haer om eñ
om eē guldē croō/eñ goot
daer.iiij.gulden ringē aen
haer.iiij.hoecken / op elc-
ke ſide.ij.Ende hi maecte
hantboomen van vueren
houte eñ ouertrocſe met
goude/eñ hi ſtacſe in die ri
gē aē die ſidē vād arcken/
datmenſe dragen mochte
Eñ hi maecte dē Gena
B dē ſtoel van louteren gou
de.ij.ellē eñ eē haluē lanck
eñ andhalf elle breet/ende
hi maecte. ij. Cherubim
van geſuyuert ghout/aen
die.ij.eynden des Ghena
dē ſtoels/een Cerub aē dz
eē einde/dē anderē aē dan
der einde/Eñ die Cheru-
bim bredē wt hare blue-
gelē van bouē ouer eñ dec
ten alſo den Genadē ſtoel
eñ hare aenſichtē ſtōdē te-
gen malcanderē/eñ ſagen
op den Ghenaden ſtoel
Eñ hi maecte die tafele
van vuerē houte / twee el
lē lanc/eē elle breet/ eñ an
C dhalf elle hooch / eñ ouer-
trocſe mz louteren goude/
eñ hi maecte daer ouer al-
omme eē gulden croonkē
ende die lijſten maecte hi alom een hātbreet hooch
ende hi maecte ond die lijſten alom een guldē croō
ken/Ende hi goot daer toe vier gulden ringen/ eñ
dedeſe aen die vier hoecken aen die voeten vaſt aen
den lijſte/dat die hantbomen daer inne ſouden zijn
daer mede datmen die tafele ſoude moghen dragē/
Ende hi maecte die hantboomen van vueren hou-
te/eñ ouertrocſe met goude datmen die tafele daer
mede ſoude dragen/Ende hi maecte ooc van loute
ren goude die iuweelen totter tafelen/ſcotelen/ſca
len/bekers ende kannen/daer mede datmen wt eñ
inne gote
Eñ hi maecte den kandelaer vā louterē geſlegē
goude/eñ dz maecſel was met armkens/ koppen/
knoopen/ende bloemen/Ses armkens gingender
ter ſiden wt/ter elcker ſiden/drie armkens/drie cop
pen/gelijc die amandel noot/waren aen elc armkē
met knopen ende bloemen/Aenden candelaer wa
ren vier coppen/met knopen ende bloemen/onder
twee armen eenen knoop/haer knopen ende armē
quamen wt den ſchacht/ende het was al gheſmeet
louter gout/Ende hi maecte die ſeuen lampen mz
haren keers ſnutters/ende bluſuaten van louteren
goude/van eenen talent gouts/maecte hi den can-
delaer/ende alle zijn gereetſcap.
Hi maecte ooc den ruec outaer van vueren hou
te/een elle lanc ende breet/gelijc viercant/eñ twee D
ellen hooch/met ſinen hoornen/ende ouertooch hē
met louteren goude/ende oock die plate/ende ſine
keeringen al om/ende zijn hoornen/eñ maecte een
croonken alom van louterē goude/eñ twee guldē
ringen onder dat croonken/aen beyde die ſiden/dz
men hantboomen daer in dede/ende hem daer me
de droech/maer die hantboomen maecte hi vā vue
ren houte/ende ouertrocſe met goude.
Ende hi maecte die heylige ſalf olye/ende rueck-
were van reynder ſpecerien/na der apotekē conſt
Vanden brantoffer outaer/ende met zijnē toebe
hoorte.

Dat.xxxviij.Capittel

ENde hi maecte den brātoffers outaer A
van vueren houte/vijf ellē lanc ende
breet gelijc viercāt eñ drie ellē hooch
eñ hi maecte vier hoornen/wt comē-
de vanden.iiij.hoecken eñ ouertrocſe



met metale. Eñ hi maecte alderley ghereetschap tot den outare / sie pottē scuppen/ beckens / crauwels vuerpannen / ende al van metalen/ Ende hy maecte aendē outaer enē rooster/ gelijc een nette/ van metale al omme van ondē op tot aen die middē des outaers / eñ hi goot vier ringē aē die vier hoeken des metalē roosters tot den hantboomen/ Die selue maecte hi van vueren houte/ ende ouertrocse met metalen platen eñ hi dedese in die ringen/ aen die siden des outaers/ datmen dē outaer daer mede soude dragen ende hi maecte den outaer van wt ghehoolden berderen

B Eñ hi maecte dat vātuat van metale/ Ende sinen voet ooc van metale op die plaetse der Vheerinnen/ die voor die duere d tenten des getuygenis laghen.

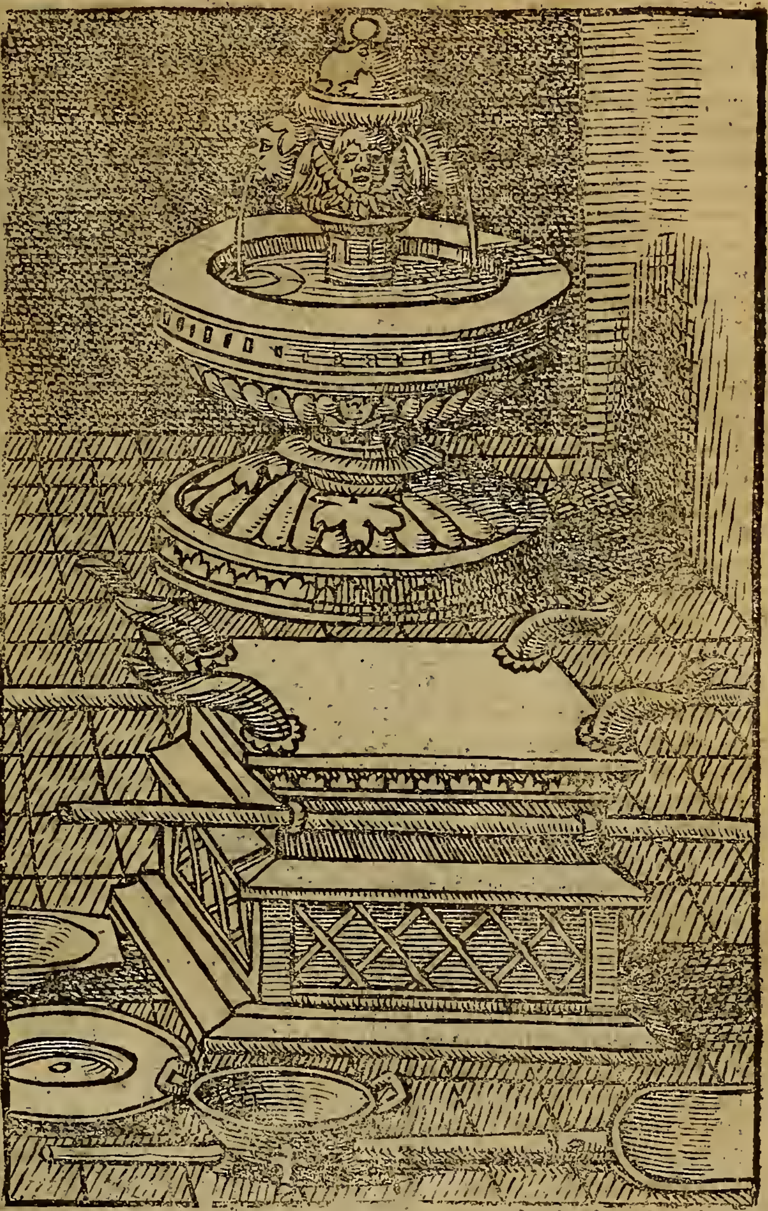
Vheerinnē warē deuote oft geestelijcke bisonder de vrouwen

Ende hi maecte den voorhof tegen die zuyt side maecte hi een voorhāgende cleet hondert ellen lanc/ van ghetweernder witter siden / met haren twintich calomnen/ ende twintich voeten van metale maer die hoofden eñ tgesneden werck van siluere/ des selfs ghelijcken tegent Noorden/ hondert ellē met twintich calomnen eñ twintich voeten vā metale/ maer hare hoofden eñ dat verheuē werc vā siluere/ Tegen dē westen/ vijftich ellen met thien calomnē eñ thiē voetē maer hare hoofden eñ verheuen werc van siluere Tegen den Oosten vijftich ellen/ vijfthien op elcke side der poorten aenden voorhof/ met drie calōnen/ ende drie voeten/ dat alle die gespannen cleederen des voorhoofs waren van witter ghetweernē siden/ eñ die voeten der calomnen vā metale / ende haer hoofden ende verheuen werc van siluere/ also dat haer hoofden ouertrocken waren met siluere/ maer tverheuen werc was siluerē aen alle die calomnen des voorhoofs

Eñ den doec in die poorte des voorhofs maecte hi gestict van geelder siden/ scaerlaken/ roosct root ende getweernder witter siden/ twintich ellen lanc ende vijf ellen hoge nae die mate des hanghenden cleets des voorhoofs/ Daer toe ooc vier calomnen met vier voeten van metale/ ende haer hoofden vā siluere/ ende haer coppen / ende tverheuen werck ouertrocken met siluere/ Ende alle die nagelē des Tabernakels ende des voorhoofs rontomme waren van metale.

Dit is nv die somme der gereetscappen vanden Tabernacule des getuigenis die vertelt is so Mose geseyt heeft/ tot den Gods dyenste der Leuiten/ ondē dye hant Ithamar Aarons des priesters soon dye Besaleel dye soon Vrijs des Hur soon vanden ghestachte Juda maecte/ alsoe dye HEERE Mose gheboden hadde/ Eñ met hē Ahaliab die soon Ahisamach vanden geslachte Dā/ die was een meester van sniden/ vā te wercken/ ende te sticken met geelder siden/ scaerlaken/ rosetroot/ eñ witter siden. D

Alle dat gout dat verwrocht is in alle desen wercke des Heylichdoms dz daer tot Weefofferen ghegeuē wert/ dat is negenentwintich talenten/ seuen hondert eñ dertich Sikel/ na den Sikel des heylichdoms Dat getal des siluers dat vā der gemeynten quam/ dat was hondert talenten/ duisent seuen hōdert/ vijfentseuentich Sikels/ na den Sikel des heilichdoms/ So menich hooft also menighen haluen Sikel/ na den Sikel des heylichdoms van allen die getelt worden vā twintich iaren aen/ eñ daer ouer



ses hondert mael duysent. iij. du
sent. CCCCC. eñ vijftich

Vā die hondert talenten sil=
uers gootmē die voetē des hey=
lichdōs/eñ die voetē des voorge
spānē cleets/hondert voetē van
hondert talēten/een talēt tot ee
nen voete/Maer vā die dusent/
seuen hondert/eñ. lxxv. Sikels
werdē ghemaect die hoofdē der
calomnē/eñ hare coppen versil
uert/met haer verheuē werc.

Dat Weeckoffer des metaels
lxx. talentē/twee dusent eñ vier
hondert Sikels/daer af werdē
gemaect die voeten in die duere
der tentē des getuychnis/eñ dē
metalē outaer/eñ den metalen
rooster daer aen/eñ alle die ghe
reescap des outaers/eñ oor dye
voetē des voorhofs rontomme
eñ die voetē der poortē des voor
hofs/eñ alle die nagelē des Ta=
bernakels/eñ alle die naghelen
des voorhofs rontomme

¶ Vādē priesterliken cleederē
Hoe die gemaect werden
Dat. xxxix. Capittel.

A Van gheelder siden/
scaerlakē/eñ roset
root maectē si Aa
rons officie cleede=
ren/om te dienē it
heylicdō/soe dye HERE Mo
se geboden hadde

Eñ hi maecte den lijfroc vā
goude/vā gheelder sidē/scaerla
ken/rosetroot/eñ ghetweernō
witter siden/ende hi sloech dat
gout/ende sneet die draeyen/dz
ment verwercken conde onder
de gheel side/scaerlakē/rosetroot/eñ witter siden/
eñ maecte datmē den lijfrooc op beyde sidē aen die
zoomē tsamē vaette/eñ sinē gordel was na der sel
uer const eñ werc/vā goude/geelder siden/schaer=
laken/rosetroot/eñ getwernder witter siden/soo
die HERE Mosi geboden hadde

B Eñ si maecten twee Onix steenen/alomme in
gout beslagē/eñ daer inne gegrauē die namē der
kinderē vā Israel vāden steēsniders. Eñ hi hechte
se op die scouderē vandē lijfroc/om datse den kin
derē van Israel steenē der gedachtenissen zijn sou
den soe die HERE Mosi geboden hadde

Eñ si maecten den borstlap na der const/eñ na
den wercke des lijfrocs/van goude/geelder sidē/
scaerlakē/rosetroot/eñ getweernder witter siden

C also dat hi vierkāt eñ dubbel was/een hant lanck
eñ breet/eñ vuldenen met vier rijen van steenen
Die eerste rije was een Sardus/Topation/ende
Smaragdus. Die ander rije was een Robijn/Sa=
phier/eñ Dyamant. Die derde rije een Lincurius/
Achates/eñ Amethistus. Die vierde rije een Tor
koys/Onix ende Jaspis/eñ si waren in die rijen
al in gout beslaghen/ rontsomme. Eñ dye steenen
stonden na die. xij. namen der kinderē van Israel
In elcken eenen naem gegrauen vanden steensnij
ders/na hare twalef geslachten.

Eñ si maecten aenden borstlap gewrongen ke
tenen van louteren goude/eñ twee ghulden haec
ken/ende twee gulden ringen/ende hi hechte dye
twee gulden ringhē/op die twee hoeckē des borst=
laps. Ende die twee gewrongen ketenen deden si
in die twee ringhē/op die hoecken des borstlaps/
maer die twee eynden der gewrongender ketenē/
deden si aen die twee haecken/eñ hechtense aē dye
twee hoecken des lijfrocks/teghen malcanderen
ouer

Ende si maecten twee ander gulden ringhen/ D
eñ hechtense aen die twee ander hoeckē des borst=
laps aen sinen rant/daert buyten opten lijfroc me=
de hanct. Ende si maecten twee ander gulden rin=
ghen/ende si hechtense aen die twee ander hoeckē
des lijfrocs/teghen malcanderen ouer/bouen op
den lijfroc/daer hi tsamen coemt/dat den borstlap
met sinen ringen/aen den rinck des lijfroocks ghe
knoopt wert met eenen gheelen snoere/dat den
borstlap opten lijfroc vast aenlaghe/ende niet los



en werde banden lijfrock/so de HERE Mosi geboden hadde
Eñ hi maecte den siden roc totten lijfroc/gewrocht heel vã gheelder siden/eñ dat hooftslop middẽ daer in/eñ om dat hooft slop enen boort/om dattet niet schorẽ en soude / eñ si maecten onder aen dẽ soom granaet appelẽ vã gheelder siden schaerlaken roset root/eñ getweernder witter siden/eñ si maectẽ bellen vã louterẽ goude/die dedẽ si tusscẽ die granaet appels/rõt om aen den soon des sidẽ rocs/aldus/enẽ granaet appel/eñ dan een belle/eñ dã weder enẽ granaet appel/eñ dã noch eẽ belle/ so al rõts omme/om daer in te dienẽ/so die HERE gheboden hadde.
E Eñ si maectẽ ooc den engen roc vã witter siden ghewrocht/ voor Aaron eñ voor sinen sonẽ/ eñ den hoet van witter sidẽ/eñ die schoone huyuen van witter siden /eñ die broecken vã wittẽ getweernden lijnwade/eñ den gesticte gordele van getweernder witter siden/gheelder sidẽ/ scaerlakẽ/roosetroot/so die HERE Mosi beuolen hadde
Si maecten oock die voorhooftplate aẽ die heylighe croone/van louteren goude/ende si groeuen die heilicheit des HEREN met ghescrifte daer inne/ eñ bonden een gheel snoer daer aen /datse van bouen aen den hoet gehecht wert also die HERE Mosi geboden hadde.
F Aldus wert alle dat werc des tabernakels/eñ der tentẽ des getuygenis volmaect. Eñ die kinderen van Israel dedent al dat die HERE Mosi geboden hadde /eñ brochten den tabernakel tot Mose die tente/eñ alle haer gereetscap/ringhẽ barderen/righelen/calomnẽ/voeten/dat decsel vanden rooden rams vellen/eñ tdecsel vandẽ hemel blau vellen/eñ dat voorhangẽde cleet/ die arcke des getuygenis/met haren hantboomen/den Genaden stoel. Die tafele met alle haer gereetscap /met die thoonbroodẽ/den candelaer metten lampen toebereyt /eñ alle sijn ghereetschap/ ende olye tot den lichte. Den guldẽ outaer /ende dat ruecwerck den doeck in die duere der tenten. Den metalẽ outaer
G ende zijn metalen roosters/ met sinẽ hantboomen eñ alle zijn gereetschap/dat hantvat met sinen voeten. Dat voorhangende cleet des voorhoofs/mz sinen calomnen eñ voeten. Den doeck in die poorte des voorhoofs / Met sinen seylen ende naghelen.
Ende alle die gereetschap tot den dienste vãden tabernakel der tenten des ghetuygenis. Aarons des priesters officie cleederen/ om int heylichdom te dienen/ende ooc zijnder soonẽ cleederen/om dz si priesters officie dedẽ. Die kinderẽ vã Israel dedent altemael/alsoot die HERE Mosi beuolen hadde in alle desen dienste. Eñ Mose aẽsach alle dat werc dat sijt deden/so die HERE geboden hadde/ende hi gebenedijdese.

¶ Die HERE beueelt Mosi die tẽte op te rechten / Ende alle dinc daer inne te ordineren eñ toe te bereeden

Dat.xl.Capittel

ENde die HERE sprack met Mose/ segghende. Ghi sult den tabernakel der tenten des getuyghenis oprechten /inden eersten daghe der eerster maent. Ende ghy sult die arcke des ghetuyghenis daer inne setten /ende dat voorcleet voor die arcke hanghen. Ende ghi sult die tafele daer inne brenghen/ende toe bereyden / ende den candelaer daer stellẽ /ende die lampen daer op setten/ Ende den guldẽ rueck outaer suldi voor dye arcke des ghetuyghenis setten / ende in die duere des tabernakels suldi den doecke hanghen. Den outaer des brantoffers suldi setten voor die duere vanden tabernakel der tenten des ghetuyghenis/ A

ende dat hantvat suldi setten tusschen die tente des
ghetuichnis/ende den outaer/ende doen daer wa-
ter inne/ ende stellē dē voorhoof daer omme. Ēn
dē doeck op hangen in die duere des voorhoofs
Ende ghi sult die salfolie nemen/ende den Ta
bernakel/ ende al dat daer inne is/saluen/ende ghy
sulten wijen/ met alle sine ghereesschap/ op dat si
heylich sijn. Ende ghi sult den brantoffer outaer
saluē/ ende alle sijn ghereescap/ende wijen hem/
dat hi dat alder heilichste si. Dat handtvat ende zijn
voeten suldi oock saluen ende wijen.
Ende ghi sult Aaron ende sine sonen voor dye
B duere der tenten des ghetuygenis brenghen/ende
met water wasschē/ Ende ghi sult Aaron dye hey-
lighe cleederen aen trecken/ende saluen ende wijen
hem/dat hi mijn priester si/ Ēn ghi sult sine sonen
daer oock brenghen/ ende den enghen rock suldy
hem aendoen/ende saluense ghelijckerwijs dat ghi
haren vadere ghesaluet hebt/dat si mijn priesters
sijn. Ende dese saluinghe sullen si hebben tot eenen
ee wigē priesterdom/bi haren nacomelinghē. Ēn
Mose dedet also als hem die HERE gheboden
hadde
Aldus wert den Tabernakel op gherecht inden
tweedē iare/ indē eerstē daghe des eersten maents/
Ende alse Mose oprechte/ stelde hi die voetē ende
die barderen/ende rijchelen/ ēn hi rechte op die ca
lommen/ende spreyde die tente wt bouen den Ta
bernakel/ ende hi leyde dat decsel der tēten bouen
daer op/so die HERE hem gheboden hadde
Ende hi nam dat ghetuyghenis/ende leydet in
C die arcke/ ēn hi dede die hantbomen aen die arcke/
ende hi dede den Genadē stoel bouē op die arcke/
ēn hi bracht dye arcke inden Tabernakel/ende hy
hinck dye gordijne voor dye arcke des ghetuyghe
nis/so hem die HERE geboden hadde
Ende hi stelde die tafel in die tente des ghetuy
genis/in dēr side vāden Tabernakel noortwaerts
buytē voor dat voorhangende cleet/ende hi berey
de dat broot daer op/voor dē HERE/so die HE
RE Mosi gheboden hadde.
Ende hi sette dē candelaer oock daer in teghen
die tafel ouer/inde suytside des Tabernakels.
Ēn hi dede lāpen daer op voor den HERE/so hē
die HERE gebodē hadde. Ende hi sette den gul-
dē outaer daer inne/voor dat voorhāgende cleet.
Ende hi maecte rueck daer op/ van goeden rueck
werc soe hem die HERE gheboden hadde. Ende
hinc den doeck in die duere des Tabernakels/met
den brantoffer outaer sette hi voor die duere van
den Tabernakel der tēten des ghetuygenis. Ende
hi offerde daer op brantoffer ende spijsoffer/soe hē
D die HERE geboden hadde
Ende dat hantvat stelde hi tusschen dye tente
des ghetuyghenis ende den outaer/ ende hy dede
water daer inne om te wasschē. Ende Mose ēn
Aaron ende sijn sonen wiesschen haer handen ende
voeten daer wt/ want si moesten haer wasschen/
als si in die tente des ghetuyghenis ghaen souden/
oft totten outaer comen/soe hen dye HERE gebo
den hadde
Ende hi rechte den voorhof op/om den Taber
nakel/ ende om dē outaer al omme/ ende hi hinck
dat cleet in die poorte des voorhofs

Also voleyndet Mose alle dat werc. Doen be-
decte een wolcke dye tente des ghetuyghenis/ ēn
die heerlicheyt des HEREN veruulde den Ta
bernakel/ ende Mose en conde in dye tēte des ghe
tuyghenis niet ghegaen/dye wijle dat die wolcke
daer op bleef/ ēn die heerlicheit des HEREN dye
wooninghe veruulde
Ende wanneer die wolcke den Tabernakele
liet/dan trocken die kinderen van Israhel ende reys
den. Alse die wolcke nyet en liet/ dan en reysden si
niet/tot dien daghe toe datse haer op hief/ wandt
die wolcke des HEREN was sdaechs op den Ta
bernakel/ ēn des nachts wasser vier voor dye oo
gen van alle den huyse van Israel/ alsoe langhe als
si reysden

Hier eyndt dat tweede boeck Exodus

Hier begint dat
boeck Leuiticus opt He-
breeusch Vaijkra

¶ Van die ordinatie ēn gebruyck der brātofferē/
tsi vee ofte voghelen		Dat eerste Capittel

E Nde dye HERE A
riep Mosē/ēn sprac met hē
vāder tenten des getuyghe
nis seggēde. Spreect mettē
kinderen vā Israel/ ēn segt
hen. Wie dat vā v lieden of
feren wil die offere van den
vee/vanden runderen ende vanden schapen
Wilt hi een brātoffer doen van ossen. Soe of
fert een onbesmet manneken/ voor dye duere der
tenten des getuygenis/om hem te versoenen voor B
den HERE/ ēn legghe sijn hāt op des brantoffers
hooft soe sal hi versoent wordē/dat hem God ghe
nadich worde. Ēn hi sal dat ionge runt slaen voor
den HERE/ ēn die priesters Aarons sonen sullen
dat bloet brenghen/ēn sprēgent al om/ ēn om den
outaer/die voor die duere der tenten des ghetuigē
nis is. Ēn die huyt sal vandē brantoffer af ghetroc
ken worden/ ēn het sal in stucken ghehouden wor
den. Ende Aarons sonen des priesters/sullen een
vier opten outaer maken/ ēn hout daer bouen op
legghen/ēn sullen die stucken/ te weten/ thooft ēn
die crawepe op dat hout legghen/dat opt vier op
ten outaer leyt. Dat ingewant ende die schenckelē
salmē met watere wasschē/ēn die priestere sal dat
al ontsteken op den outaer tot eenē brantoffere
Oft wilt hi vanden lammeren/oft vanden gey C
ten een brantoffer offeren/soe sal hi offeren een ia
rich manneken sonder smette/ēn sal dat slaen voor
den HERE/ voor aen den hoeck des outaers te
gent noorden/voor den HERE. Ende die prieste
ren Aarons sonen sullen dat bloet opten outaer al
om ēn om sprenghē/ men salt in stucken houwen/
Ēn die priester salse met den hoofde ēn die crawep
op dat hout/opt vier/dat op den outaer is legghen
Maer dat inghewant/ende die schenckelē salmen

met watere wasschen. Eñ die priester salt al offeren eñ ontsteken opte outaer/ tot eenē brantoffer. Dat is een offer dat wel rieckt voor den HEERE.

D Maer wilt hi een brātoffer van voghelen den HEERE offeren/ so doet hijt van tortelduyuen oft vā ionge duyuen. Eñ die priester salt tot dē outaer brengen/ eñ daer voor hem den hals af steke/ dattet op den outaer ontsteke worde/ eñ dat bloet late wt bloeyen aenden wandt des outaers/ eñ den crop met den plumen salmen neffens den outaer tegent oosten op den asschen hoop worpen/ eñ hy sal sijn vluegelen croken met niet afbreken. Eñ also salt die priester opte outaer opt hout legghen/ eñ dat vier ontsteke tot eenen brantoffer. Dat is een offer dat wel rieckt voor den HEERE

A ¶ Van spijsofferē met bloemen vā dē mele/ ende menigerley gebac/ ongesuert   Capit. ij.

Is een siele den HEERE een spijsoffer doen wil/ so salt van bloemen vā den meel sijn/ ende hi sal olie daer op ghieten/ ende wieroock daer op legghen/ eñ dat also brengen totten priesteren Aarons sonen. Dan sal die priester sijn hant vol nemen vanden seluē bloemen vanden mele/ eñ
B olye/ met al den wieroock/ ende ontstekent tot een der gedachtenissen/ opten outaer. Dat is een offer die wel rieckt voor dē HEERE. Datter ouerblijft vandē spijsoffer/ sal Aarons sijn/ eñ sijnder sonen/ Dat sal dat alderheilichste sijn vanden offeren des HEEREN

Maer wil hi een spijsoffer doen vā dat ghebacken is inden ouen/ so neme hi eenen terwen koeck
C ongeheeft/ met olye ghemengt Ende ongeheefde bladen met olye ghestreken. Maer is uwe spijsoffer het vant ghebacken inder pannen/ soo salt van ongeheefden bloemē mele met olie gemengt sijn/ ende ghi sullet in stucken deylen. Ende olie daer op ghieten/ so ist een spijsoffer. Maer is uwe spijsoffere het opten rooster ghebacken/ so suldijt van bloemen vanden mele eñ met olie maken. Ende ghi sult dat spijsoffer dat ghi also maken wilt den HEERE/ tot den priestere brengen/ die salt totten outaer brenghen/ ende des seluen spijsoffers heffen tot een ghedachtenisse/ ende ontsteken op den outaer. Dat is een offer dat wel rieckt voor dē HERE. Datter ouerblijft/ sal Aarons eñ sijnder soonē sijn. Dat sal dat alderheylichste sijn vanden offeren des HEEREN.

Alle spijsoffer die ghi den HEERE offeren
D wilt/ suldi sonder gheheefde deech maken. Want geen gheheeft deech/ noch gheen honich en sal daer onder sijn. Dat den HEERE tot eenen offere ontsteken worde. Maer tot dē offere der eerstelingen suldise dē HEERE offeren. Maer op gheenen outaer en sullen si comen tot eenen sueten rueke

Alle spijsoffer suldi souten. Ende uwe spijsoffer en sal nemmermeer sonder sout des verbonts ws Godts sijn/ want in alle uwe offeren suldij sout offeren

Maer wildy een spijsoffer den HEERE doen/ vanden eersten vruchten/ so suldi die nieuwelingē aenden viere droghen/ ende cleyn stooten/ eñ also suldi die spijsoffer uwer eerster vruchten offeren/ ende ghi sult daer olie op doen/ ende wierooc daer op leggen/ so ist een spijsoffer. Ende die priester sal van datter gestooten is/ ende vander olien met al den wieroock ontsteken/ tot een ghedachtenis. Dat is een offer den HEERE

¶ Van dootoffer/ heyloffer/ vreedoffer/ oft danc offer/ ende dat vette   Dat. iij. Capittel

Ende wilt hi offeren een dootoffer vā dē runderen/ het si een osse oft coye/ soe sal hi offeren voor den HEERE datghene dat sonder smette is/ ende hi sal sijn handt op des selfs dootoffers hooft leggen/ eñ doodent voor die duere der tenten des ghetuygenis. Ende die priesteren Aarons sonen/ sullē dat bloet sprenghen/ al om ende om op den outaer. Ende si sullen vanden dootoffere den HEERE offerē (te weten) alle dat vet des ingewāts/ ende die twee nieren/ metten vette dat B
daer aen is/ aendē lendenen/ ende dat nette dat aen die leuere is/ ende ooc aen die nieren/ Eñ Aarons sonen sullent ontsteken opten outaer tot enē brātoffer/ op dat hout dat opten viere leyt. Dat is een offer dat wel rieckt voor den HEERE

Is sijn dootoffer van cleyn vee/ het si een manneken oft een wijfken/ soo salt sonder smette zijn Ist een lammeken/ so sal hijt voor den HEERE brēghen/ ende sal zijn hant op des selfs offers hooft legghen/ ende doodēt voor die tente des ghetuyghnis/ C
ende Aarons sonen sullen dat bloet al om op deen outaer sprengen/ ende also vanden dootoffer den HEERE offeren/ te weten/ tvet/ den heelen steert met den rugghe/ ende dat vette dat dat ingewant bedect/ met alle den vette des ingewandts/ ende die twee nierē metten vette dat aen die lendenen is/ eñ dat nette om die leuere/ aen den nieren daer toe. Ende die priester sal ontstekē opten outaer tot eender spijsen des offers den HEERE

Maer ist dat een gheyte sijn offer is/ eñ brengt D
hise voor den HEERE/ soe sal hi sijn hant op haer hooft leggen/ ende doodense voor die tente des getuyghenis. Ende Aarons soonen sullen dat bloet al om op den outaer sprenghen/ ende hi sal daer af een offer offeren den HEERE/ te weten/ dat vet dat dat ingewant bedect/ ende alle dat vet dat aen dat ingewant is/ die twee nieren metten vette dat daer aen die lendenen is ende dat nette dat aen die leuere is/ ende oock die nieren. Ende dye priester salt ontsteken opten outaer totter spijsen des offers/ tot eenen sueten rueke

Allet vet behoort den HEERE. Dat sal wesen een ewighe sede bi uwen nacomelinghen/ in alle uwe woninghē/ dat ghi noch geen vet noch bloet en sult eten

Van sondoffer des priesters/ voor die gantse gemeynte/ des ouersten ofte bi eenē bisonderen persone.   Capittel. iiij

Ende die HEERE sprack tot Mose/ segghēde. Spreect mettē kinderē van A
Israel eñ segt/ als een siele sondicht/ wt onwetenheit/ aen eenich ghebot des HEEREN dat si niet doē en soude/ te wetē/ ist dat eē priester die gesalft is sondighet/ eñ doet dat volc misdoē/ die sal voor zijn sōde die hi gedaē heeft enē ionghē verre brenghē die sondē smette is/ dē Here tot eē sōdoffer. Eñ hi sal den verre voor de due-

te der tenten des getuychnis voor den HEERE
brengē/eñ zijn hant op des selfs hooft leggen/Eñ
B dodē voor den HEERE/ eñ die priester die gesal
uet is/ sal vā den bloede nemen/eñ brengent in die
tente des getuychnis. Eñ hi sal sinen vinger in dat
bloet doppē/ eñ daer mede seuen mael sprenghen
voor den HEERE/ voor dat hangende cleet/voor
dat heilige

Eñ hi sal vanden seluen bloede doē op die hoor
nen des ruecoutaers/ die voor den HEERE in dye
tente des getuychnis staet. Eñ al dat ander bloet
ghieten aen den boden des brantoffers outaers/
die voor der tentē duere des getuychnis staet. Eñ
al dat vet des sondoffers sal hy heffen/ te weten/
dat vet dat dat ingewāt bedect/eñ al dz vet des in
ghewants/ die twee nieren metten vette dat daer
aen is aen die lendenē/eñ dat nette dat aen die le
uere eñ aen die nierē is/ghelijc als hijt heft van of
C fen inden dootoffere/eñ salt ontstekē op des brātof
fers outaere. Maer dat vel vāden verre met alle
den vleesche/met dē hoofde eñ schenckelen/eñ dat
ingewāt/eñ dat mest/dat sal hi al wech dragē buy
tē dē legere/in eē reyne stede/daermē die asschē scut
eñ salt verbernē op hout met viere

Eñ wanner alle die gemeynte vā Israel onwe
tēde sondigē sal/eñ die daet is vñvorgē voor harē o
gē/dz si tegē enich vā des HEEREN gebodē gedaē
hadden/ dat si niet doē es soudē/eñ also haer scul
D dich maectē/eñ naemaels haer zondē bekendē/die
si gedaē hebbē/sullē si enen iongē verre daer bren
gen tot eenen sondoffer/eñ voor die duere der ten
ten des getuychnis stellē. Eñ die ouders vāder ge
meinten sullē hare hādē op zijn hooft leggē voor
den HEERE/eñ den verre doodē voor den HEE
RE. Eñ die priester die gesalft is/sal tbloet vādē
verre in die tēte des getuichnis brengen/eñ met si
nen vīger daer in doopen/ eñ seuenmael sprengē
voor dē HEERE voor die gardijne/eñ hi sal vāden
bloede op die hoornē des outaers doē/die voor dē
HEERE staet in die tēte des getuychnis/eñ al dat
āder bloet aenden bodem des brantoffers outaer
gieten/die voor die duere der tenten des ghetuych
nis staet Alle zijn vet sal hi heffen/eñ optē outaer
ontstekē/eñ sal met den verre doen/so hi met den
verre des sondoffers gedaē heeft/eñ alsoe salse dye
priester vñsoenen/so wordet hen vergheuen. Eñ hi
sal den verre buytē den legere brengen eñ vñbernen
E so hi den eersten verbernde/dat sal dat zondoffer d
gemeynten zijn.

Ist dz een prince zondicht/eñ doet tegen eenich
gebot des HEEREN zijns Gods dat hy niet doen
en soude/eñ hem onwetelic sculdich maect/eñ daer
na zijn sonde bekent die hi gedaen heeft/die sal tot
eenen offer brengen eenen bock zonder smette/eñ
zijn hant op des bocs hooft legghen/eñ dooden hē
in die stede daermen den brātoffer doot voor den
HEERE/dat sal zijn sondoffer wesen. Dan sal dye
priester vanden bloede des sondoffers nemen met
sinen vīger/eñ op die hoornē des brantoffers ou
taer doē/eñ dz ander bloet aenden bodem des brāt
F offers outaer ghieten. Maer alle dat vet sal hy op
ten outaer ontstekē/ghelijc als dat vet des dootof
fers/eñ alsoe sal die priester zijn zonden versoenen
so wordet hem vergeuen

Ist dat een siele vanden ghemeynen volcke on
wetende zondicht/ doende tegē een vāden gebodē
des HEEREN/ dat si niet doen en soude/eñ haer
also sculdich maect/eñ daer nae haer sonde bekent
die si gedaē heeft/ die sal tot enen offere bregen eē
geyte sonder smette/voor die zonde die si ghedaen
heeft/eñ haer hāt op des sondoffers hooft leggen/
eñ doodent in die stede des brātoffers. Eñ die prie
ster sal vāden bloede met sinen vinger nemē/eñ op
die hoornē des outaers des brātoffers doen/eñ al
tbloet aenden bodem des outaers gieten/eñ allet
vet sal hi afdoen/ gelijck hi dat vet des dootoffers
afdoet/eñ salt ontstekē optē outaer/ tot enē sueten
ruecke den HEERE/ eñ alsoo salse die priester ver
soenen/so wordet haer vergeuen

Met brengt hi een lam tot eenen sondoffer/so
sal hi brengē een wijfken zonder smette/eñ leggē
zijn hant op des sondoffers hooft/eñ doodent tot
enē sondoffer/in die plaetse daermē den brātoffer
slaet. Eñ die priester sal vāden bloede nemen met
sinen vīgere/ eñ op dē hoornē des brantoffers ou
taer doē/eñ allet bloet gieten aendē bodem vāden
outaer. Maer allet vet sal hy afdoen/so hi dz vet vā
den lāme des dootoffers dede/eñ sal dat optē ou
taer ontstekē/tot eenē offere den HEERE/eñ also
sal dye priester zijn sonde/die hi gedaē heeft versoe
nen/so wordet hem vergeuen

¶ Wat geoffert sal worden voor valsch sweeren voor een dwalinge oft voor een onwetenheit.

Dat. v. Capittel

SOndicht eē siele horende eenē vloeck A
eñ hi des getuygeis/oft heeft hijt ge
sien oft geweten/ eñ en heuet niet te
kennen gegeuē/ die is eē der misdaet
sculdich. Oft als een siele yet onreins
raect/het si eē aes vā eenen onreinen diere/oft vā
eender beestē/oft vā eenich gewormte/eñ en wilt
niet/die is onreyne eñ heeft haer sculdich gemaect
Oft als hi een onreyn mēsche raect/ in wat onrey
nicheit eenich mensche ontsuyuert mach worden/
eñ vergetet/eñ hi wordet daer na bekennende die
wort sculdich. Ofte als eē siele sweert/dattet haer
wten monde gaet/quaet ofte ghoet te doene/hoe B
dattmē sweerē mach/eñ vergetet/eñ wordet daer
na bekennende/ die heeft haer aen die versuymthz
sculdich gemaect

Alst nv coēt dat hi hem hairder versuimthz scul
dich gemaect heeft/eñ wordet bekēnēde dat hi ghe
sondicht heeft/ so sal hi voor dese sine zonde dye hy
gedaen heeft/dē HEERE brengen vander cudden
een schaep oft geyte die ghedragen hebben/tot ee
nen sondoffere/ so sal hē die priester der zondē ver
soenen/ Eñ en vermach hi geen schaep/so brenge
hi den HEERE voor zijn sult die hi gedaen heeft/
twee torteldnyuē oft twee ionge duuē/eene tot ee
nen sondoffer/die āder tot enē brātoffer/eñ bregē
se dē priester/ die sal deerste bereydē tot eenē sond
offer/eñ haer daer voze dē hals afstekē/eñ dē hals C
niet afbrekē/eñ sprengē mettē bloede aendē wādt
vādē outaer/eñ latē dz bloet datter ouer blijft/aē
den bodem des outaers bloeyē/ dat is dat sondof
fer. Die ādere sal hi tot een brātoffer bereyden na
sinē rechte/Eñ also sal hē die priester zijn sonde ver
soenē die hi gedaē heeft/so wordet hem vergeuen

Maer en vermach hi niet twee torteldunē/ oft
twee ionghe duyuen/so sal hi brenghen voor sijn
offer/om dat hi ghesondicht heeft. Eē thiendē
deel Ephi bloemen vanden mele tot eenen sondof
fer. Hi en sal daer geen olie op ghieten/ noch wye
rooc daer op doē/want het is een sondoffer. Eñ
salt tot den priester brengē/eñ die priester sal daer
een hant vol af nemē tot een gedachtenis/eñ ont
stekēt optē outaer tot eenē offer den HERE/dat
is eē sondoffer. Eñ die priester sal hē also die son=
de die hi gedaē heeft vsoenē so wordet hē vergeuē
Eñ het sal den priester behorē als een spijsoffer

Eñ die HERE sprac met Mose seggēde Wā
neer een siele haer vergrijpt/dat si met onwetenhz
haer besondicht/aen dat ghene dat dē HERE ge
wijt is/so sal si haer scultoffer den HEERE brē
gen/eenen ram sonder smette vand cuddē/die twee
Sikel siluers weert is/nae den Sikel des heilich
doms tot enē scultoffer/daer toe sal hi weder ghe
uen dat gene daer hi hē aē besondicht heeft/eñ dat
vijfste deel dair bouē meer geuē/eñ salt dē priester
geuē/die sal hē versoenē met den rāme des scult=
offers/zo wordet hem vergeuen.

Als eē siele sondicht eñ doet tegē eenich gebot
des HEREN/dat si niet doē en soude/eñ wordet
bekēnēde/die heeft hair besculdicht/eñ is der mis
daet sculdich/eñ sal brengē enē ram vāder cuddē/
sonder smette/die een scultoffers weert is/totten
priestere/die sal hē zijn onwetētheit versoenē/die
hi gedaē heeft/eñ en bekende hijt nz/so wordet hē
vergeuē. Dat is zijn scultoffer/om dat hi den HE
RE geuallen is

Eñ die HERE sprack met Mose/segghēde.
Een siele die sondicht/eñ haer aen dē HERE be
grijpt/alsoe dat hi sinē naesten loochent/dat hi hē
beuolen hadde/oft dat hem ter trouwer hant ghe
daen is/oft dat hi met gewelt genomen heeft/oft
met onrecht vercregē/oft dat verloren is/geuon=
den heeft/eñ dat met eenē valschen eede loochent
Oft eenichsins anders daer in gedaen heeft/daer
een mensche sinen naesten inne verongheliicken
mach. Alst nv gebuert/dat hi alsoo zondicht/ende
hem seluē beschuldicht/so sal hi weder geuen/dat
hi met gewelt genomē heeft/oft met onrecht ver
cregen heeft/oft dat hem betrout was/oft dat hi
vondē heeft/oft tgene daer hi den valscen eedt om
ghedaē heeft/dat sal hi al heel weder geuen/daer
toe oocnoch dat vijfste deel meer/dē geuen die dat
toebehoort heeft/in dien daghe als hy zijn scultof
fer gheeft. Maer voor zijn sonde sal hi den HEE
RE eenen onbesmetten rā vāder cudden den prie
ster brengē/welcken ram weert is een schultoffer
So sal hem die priester versoenen voor den HE=
RE/so wordet hem vergeuen al daer hi in geson
dicht heeft

A Van brantofferē eñ ander offerē Ooc wat die
priester offerē sal inden dage sijnder saluinge

Dat.vi.Capittel

ENde die HERE sprack met Mose/
segghende/Ghebiet Aaron eñ sinē
sonē/eñ segt/Dit is die wet des brāt
offers. Den brantoffer sal bernē op=
ten outaer/alle den nacht/tot aendē
morgen. Ende des outaers vier sal alleē daer op
bernen. Eñ die priester sal sinen lijnē roc aendoē/
eñ die lijnē broecke aen zijn vleesch doē. Eñ hi sal
die asschen af nemen/die dat vier des brantoffers
optē outaer gemaect heeft/eñ salse neffens dē ou
taer scuddē. Eñ sal sijn cleederē/ daer na wt doē/
eñ ander cleederē aen doen/eñ die asscen wt dragē
buyten den legere/ in een reyn stede

Dat vier sal altijt bernē opten outaer/ eñ nem
mermeer verblusscen/eñ die priester sal alle mor=
gen hout daer op stokē. Eñ sal den brātoffer daer B
op leggē/eñ dat vet des dootoffers verbrādē. Eñ
dat vier sal altijt optē outaer bernen/eñ nemmer
meer gebreken

Eñ dit is die wet des spijsoffers/dat Aarons sonē
offeren sullē voor den HERE optē outaer/ Eñ
die priester sal heffen een hāt vol bloemen vāden
mele vanden spijsoffer eñ vāder olien/eñ alle den
wierooc die op dat spijsoffer leyt/eñ salt ontstekē
opten outaer tot eenen sueten ruecke in gedachte
nisse den HERE/Eñ al dat daer ouer bliuet/sul
len Aarō eñ zijn sonen etē/eñ si sullen dat ōgheheest C
eten/in die heilige stede/indē voorhof d tenten des
getuychnis. Si en sullē haer deel dat ick hen gege
uen hebbe vā minen offer/niet backen mz gheheef
den deech/wāt het sal hem dat alderheylichste zijn
gelijc als dat sondoffer eñ scultoffer. Allen dat vā
mās geslachte is onder die kinderen Aarō /sullēt
eten/dat sal een ewich recht zijn uwen nacomelin=
gen/vāden offer des HEREN/Niemāt en salt aē
tasten/hi en si gewijt

Eñ die HERE sprack met Mose /seggende.
Dat sal Aarons eñ zijnder sonen offer zijn dat si dē
HERE offeren sullen inden dage haerō saluin=
gen. Dat thiēde deel Ephi vā bloemen vāden me
le/tot enē spijsoffer dagelicx/die een helft des mor
gens/eñ die ander helft des auonts/ eñ ghi sullet
met olye beslaen/eñ in eenō pānen backen/eñ ge
broken aldaer brengē Eñ die priester die vā sinen
sonen in zijns vaders plaetse gesalft wort/ die sal
dit doē/eñ offerēt den HERE tot enen suetē ruec
ke. Dat is een ewich recht den HERE/het sal al
verbernt worden. Want alle spijsoffere des prie=
sters/sal metten viere verteert worden/eñ niet ge
ten worden

Eñ die HERE sprack met Mose / seggende.
Segt Aarō eñ zijn sonē/eñ spreect Dit is die wet
des sondoffers. Ghi sult dat sondoffer slaē in der
selfder plaetsen/daer ghi den HERE den brant
offer slaet/dat is dat alderheilichste Die priester
die dat sondoffer offert/salt etē in die heilige plaet
se/inden voorhof der tentē des getuychnis/ Nie=
māt en sal dat vleesch aentasten/hi en si gehelicht
Eñ so wiens cleet vandē bloede besprengt wort/ D
dat cleet sal gewasscen wordē in die heylige plaet=
se. Eñ den aerden pot daert in gekooct is salmen
brekē. Maer ist eenē metalē pot/so salmē den pot
scueren/eñ met water spoelē. Eñ wat manlick is
vanden geslachte der priesterē/sullē daer af eten.
Wāt het is dat alderheilichste. Maer alle dz sond
offer daer dat bloet af gebrocht wort inde tēte des
getuychnis/om daer mede te versoenē/en salmen
niet eten/maer metten viere verbranden.

Van dācoffer/Vā dat vette eñ tbloet eñ vans
saluinge des priesters Dat.vij.Capitte

ENde dit is die wet des scultoffers/dz
sal sijn dat alderheilichste/ in die plaet
A se salmē dat scultoffer slaē/ daermen
dat brantoffer slaet/ Eñ men sal dat
bloet des scultoffers al om op den ou
taer sprengen. Eñ alle dat vet samen offeren. Den
steert mettē vette/ eñ dat vet dat dat ingewant be
dect/ die twee nierē metten vette dat daer aen dye
lendenē is/ eñ dat vet dat ouer die leuere is/ eñ om
die nieren. Eñ die priester salt optē outaer ontste=
ken/ tot enē offer dē HERE/ dit is een scultoffer
Wat mālic is vāden priesterlijcken gheslachte/ sal
dat eeten in die heilige plaetse/ wāt het is dat alder
heilichste. Als dat sondoffer/ alsoo sal ooc dat scult
B offer zijn. Beyde desen sal eenderhande wet sijn/
eñ sal den priester toe behoren/ dye daer door ver=
soent. Die priester die yemants brantoffer offert/
die sal des selfs brātoffers vel hebben dat hi ghe=
offert heeft. Eñ alle spijsoffer dat inden ouen/ oft
opten rooster/ oft inder pannen ghebacken is/ sal
die priester hebbē die dat offert. Eñ alle spijsoffer
die met olie gemengt is/ oft dat drooge is/ sullē alle
C Aarons kinderen hebben/ die een gelijc die ander.
Eñ dit is die wet des dootoffers datmē dē HE
RE offert. Willen si eē offer van danceggingh en
doen/ so sullē si ongheheefde koecken offeren met
olie gemengt/ eñ ongeheefde vladen met olie be=
streken/ eñ geroostē koecken vander bloemen van
den mele met olie gemengt. Si sullen ooc sulcken
offer doen op eenē koecke/ van gheheefden broode/
tot een dancoffer sijns dootoffers. Eñ een van al=
len sal hi den HERE offeren tot eenen hefoffer/
eñ hi sal des priesters zijn/ die dat bloet des dootof
fers sprengt. Eñ dat vleesch des dācoffers/ dat in
den dootoffer geoffert is/ sal inden seluen daghe ge
getē wordē dat het gheoffert is/ eñ daer en sal nyet
ouer bliuen tot den morgen
D Eñ ofter yemāt eē belofte/ oft een vrijwillich
offer offert/ dat sal oock indē seluen daghe dattet
geoffert is/ gheten wordē/ eñ ofter yet ouer blijft
tot indē anderē daghe/ so salment ooc eten. Met
water vanden gheofferden vleesche ouer blijft tot
inden derdē daghe/ dat sal met viere verbrāt wor
den/ eñ oft yemant inden derdē dage eten sal van=
den geofferdē vleesche zijns dootoffers/ soe en sal
hi niet wel behagē die het geoffert heeft/ noch si en
is den ghenē diese geoffert heeft niet profitelick/
maer si sal verworpē zijn. Ende die siele die daer af
eten sal/ is eender misdaet sculdich
E Eñ dat vleesch dat yet onreins raect/ en sal niet
geten worden. Met wie suuer is van lichaem/ sal
van desen vleesche eten. Soe wat onreyn siele eten
sal vanden vleesche des dootoffers/ dat den HE
RE toe behoort/ haer onreinicheit sal op haer bli
uen/ eñ sal van harē volcke wtgedaē worden. Eñ
als een siele yet onreyns raect/ het si een onreyn mē
sche/ een beest/ oft yet dat besmetten mach/ ende
vanden vleesche des dootoffers eet/ dat den HE
RE toebehoort/ die sal wt gedaen wordē/ van ha
en volcke
Eñ die HERE sprack met Mose/ segghende.
Spreect metten kinderen van Israhel/ eñ segt. Dat
vet vanden ossen lammeren/ oft gheyten/ en suldi
niet eten/ maer dat vet van een aes/ eñ dat van een
wilt verschuert is/ dat suldi besigen in alderley ghe
bruyc/ maer ghi en sult dat niet eten/ want soe wye
dat vet eet vandē vee/ dat den HERE tot eenen
offer gegeuē is/ des selfs siele sal wtgedaē worden
van harē volcke. Ghi en sult ooc ghee bloet eten/
noch vā vee/ noch vā vogelē/ waer dat ghi woont F
so wat siele yewers bloet etē sal/ die sal wt gedaen
worden van haren volcke
Eñ die HERE sprack met Mose/ segghende
Spreect mettē kinderē vā Israel eñ segt. So wye
den HERE een dootoffer doē wilt/ dye sal oock
met hē brengē wat den HERE tot den dootoffer
behoort. Hi salt met sinē hāden brēgen tot eē offer
des HEREN/ te wetē dat vet dat aē die borst is/
sal hi brēgen met die borst/ op dat si eē Weefoffer
si den HERE. Eñ die priester sal dat vet ontstekē
opten outaer. Eñ die borst sal Aarō eñ sijn sonen
hebbē. Eñ die rechte scouderē vādē dootoffer sul=
len si den priester geuē tot eenē hefoffer. Ende soe
wie dat van Aarōs sonē dat bloet/ eñ dat vet des
dootoffers offert/ die sal de rechtē scouder tot sinen
deel hebbē. Wāt die Weefborst eñ die hefscouder
heb ic dē kinderē vā Israel vā harē dootoffer ghe
nomē/ eñ hebse den priesterē Aarons eñ sinē sonē G
gegeuen/ tot een ewich recht.
Dit is Aarons eñ zijnder sonen salfinghe vāden
offer des HEREN/ in dien dage als si bescheyden
werdē priesters des HEREN te sine Als die HE
RE geboot indē dage als hise salfde/ dat hen vādē
kinderē vā Israel soude gegeuē werdē/ tot een ee=
wich recht/ allē harē nacomelingen. Eñ dit is dye
wet des brantoffers/ des spijsoffers/ des sondof=
fers/ des scultoffers/ des vuloffers/ eñ des dootof
fers/ dat die HERE Mose geboot optē berch Si
nai/ indē dage als hi den kinderē vā Israel geboot
den HERE te offerē harē offer inder woestijnen
van Sinai

¶ Van Aaron eñ sine sonen/ Hoe vāder woonin
ge/ wijdinge/ eñ saluinge. Dat viij. Capittel.

ENde die HERE sprac tot Mose/ seg A
gende/ neēt Aaron met sinē sonē/ eñ
haer cleederen/ eñ die salf olye/ eñ ee=
nen verre tot een sondoffer/ twee rā
men/ eñ eenē corf met ongheheefden
brode/ eñ alle die gemeynte voor die duere der tē=
ten des getuichnis/ Mose dede soo hē die HERE
geboot/ eñ vergaderde die gemeinte voor die due
re der tentē des getuychnis/ eñ sprac tot haer. Dit
ist/ dat die HERE geboden heeft te doene
Eñ Mose nā Aarō met sinē sonē/ eñ wiesche
met water/ eñ dede hē aē dē lijnē roc eñ gorde hem
met den gordel/ eñ troc hē den geelē sidē roc aen/
eñ dede hē den lijfroc aē/ eñ gorde hē bouē op den B
lijfroc. Eñ dede hē dē borstlap aen/ eñ i dien borst
lap Licht eñ Volheit. Eñ sette hem den hoet op zijn
hooft/ eñ sette aē den hoet/ bouē sijn voorhooft een
guldē plate aē die heilige croone/ alsoe die HERE
Mosi dat geboden hadde
Eñ Mose nā die salfolye/ eñ salfde den taber
nakel/ eñ al datter in was/ eñ hi wijdet/ eñ sprēgde
daer mede seuēmael optē outaer/ eñ salfde den ou
taer met alle sijnder gereescappē. Dat hāt vat met
sinē voetē dattet gewijt werd/ ende hi goot die salf
olie op Aarōs hooft/ eñ salfde hem/ eñ hi wert ge

wãt. Eñ doen brocht hi ooc
Aarons zonen/eñ trock hen
lijnē rockē aē/eñ gordese m₃
gordels/eñ bãt hen huyuen
op haer hooft/alsoe hem dye
HERE geboden hadde
Eñ Mose liet daer bren=
gē enen verre tot eenē sond=
offer. Eñ Aaron eñ sijn so=
A nen leydē haer hãden op zijn
hooft/eñ nen dooden / ende
Mose nã vãdē bloede/eñ de
det op dye hoornen des ou=
taers/al om den outaer met
sinē vinghere/eñ hi suuerde
eñ wijde den outaer/eñ goot
dat bloet optē vloer aenden
outaer/eñ wijde hē / dat hy
hē versoēde / eñ hy nã al dat
vet des ingewants/ dat net
d₃ ouer die leuere is/ eñ dye
twee nieren mettē vette dat
daer aē is/eñ hi õtstact optē
outaer. Maer den verre met
sinē velle /vleesch/eñ mest/v
brãde hi mettē viere/buyten
den leger/also hem die HE
RE geboden hadde.
Eñ Mose bracht eenen
rã tot eenē brãtoffer/eñ Aa=
ron met sine sonē leiden haer
hãden op zij hooft / eñ doen
doodemen hem. Eñ Mose
B sprengde vãdē bloede opten
outaer al omme/ eñ hi hieu
den rã tot stucken/eñ hi ont
stac dat hooft/eñ die stucken
eñ die crawepe/hi wiesch d₃
ingewãt/eñ die schenckelen
mettē watere /eñ hi ontstac
also den geheelen rã op den
outaer/dat was een brãtof=



fer tot eenē suete rucke / een offer den HERE/
so hem die HERE geboden hadde
Eñ Mose bracht dē ãderen rã des vuloffers/
eñ Aaron met sinē sonen leyden haer hãden op zij
hooft/eñ doē dodemē hē. Eñ Mose nã vãdē bloe
de/eñ dedet opt lapkē van Aarons rechter oor/eñ
op den duym vã zijnder rechter hãt/eñ op dē gro=
ten teē vã sinē rechterē voet. Eñ Mose bracht ooc
Aarõs sonen/eñ hi dede vãdē bloede opt lapkē vã
harē rechterē orē/eñ optē duym vã haerder rech
ter hãt/eñ optē grotē teen vã harē rechterē voet
Eñ goot dat bloet al omme opten outaer.
Eñ Mose nam dat vet eñ dē steert/eñ alle dat
vet des ingewãts/eñ dat net dat om die leuere is/
C eñ die twe nierē mettē vette dat daer aen is/eñ die
rechte scouder. Daer toe nã hi wt dē corf daer dat
ongeheeft broot in was/voor dē HERE/enē on
geheefde koec/eñ enē koec geolijts broots /eñ een
blade/eñ leydet op d₃ vet /eñ op die rechte scouder
eñ hi gaf dat alte samē op Aarons eñ zijnõ sonē hã
dē/eñ hi weefdē tot eē Weefoffer voor den HE
RE. Eñ Mose nã tal weder vã harē hãdē/eñ ont
stact optē outaer bouē optē brãtoffer /wãt tis eē
vuloffer tot enē sueten ruee/eē offer dē HERE.
Eñ Mose nã die borst/eñ verhieffe/eñ Weefde D
se tot een Weefoffer voor dē HERE/vãdē ram
me des vuloffers /die wert Mose tot sinē deele/so
hē de HERE gebodē hadde. Eñ Mose nã die salf
olie/eñ dat bloet optē outaer/eñ sprengdet op Aa
ron eñ zijn clederen/eñ op Aarons sonē eñ op haer
clederen Eñ wijde also Aarõ eñ sine clederē, Aa=
rõs sonē eñ haer clederen m₃ hen/eñ Mose sprac
tot Aarõ eñ sinen sonen. Cooct dat vlees voor die
duere der tenten des getuygenis / eñ etet aldaer/
daer toe ooc dat broot vãdē korue des vuloffers/
so mi geboden is eñ geseit/als dattet Aarõ eñ zijn
sonē etē soudē. Mer watter ouerblijft vãdē vlee=
sce/eñ vãden brode/dat suldi met vier verbrandē
Eñ ghi en sult binnē seuen dagē niet wtgaē vã E
der duerē der tētē des getuygenis/tot diē dage/d₃
die dagē des vuloffers vuult zijn/wãt seuen dagen
zijn v hãden geuult/also dat nv in desen dage gesciet
is/de HERE heuet geboden te doen/op d₃ ghi v
soent sout zijn. Eñ ghi sult voor die tēte des getuge

nis dach eñ nacht bliuē ſeuen dagen lanc/Eñ ghi
ſult gaey ſlaē die bewarenisse des HEEREN / op
dat ghi niet en ſterft/ wāt alsoe ist mi gebodē/Eñ
Aaron met ſinen ſonē deden /al dat die HEERE
door Moſe gheboden hadde/

¶ Hoe Aaron ende ſine ſonen eerſt dē offer voor
die ſonde ghebrayct hebbē/Eñ dat vier van God
geſondē die dz brātoffer verteert heeft. Ca.ix.

A Ende opten achſten dach riep Moſe
Aaron ende zijn ſonē/ende die Ou=
ders in Iſrael / eñ ſprac tot Aaron/
Neēt een ionck calf tot een ſondof=
fer/eñ eenē rā tot eenen brantoffer/
beide ſonder ſmette / eñ brēgtſe voor dē HEERE
Eñ ſpreect metten kinderē vā Iſrael ſegghende/
Neēt eenē boc tot een ſondoffer / Eñ een calf/en=
de eē ſcaep beide een iaer out/eñ onbeſmet/ tot ee
nen brantoffer/eñ eenē oſſe/eñ eenē ram/tot een
drotoffer/ op dat wi voor dē HEERE offeren /eñ
een ſpijsoffer met olie ghemengt / Wāt hedē ſal v
die HEERE openbaren
Eñ ſi namē al dat Moſe gebodē hadde /voor
die duere der tenten des ghetuygenis /eñ alle dye
gemeynte quā daer bi eñ ſtont voor dē HEERE/
doē ſprac Moſe dat iſt dat ghi doē ſult /het welck
die HEERE geboden heeft /eñ alſo ſal v des HE=
B REN heerlicheit openbaren/Eñ Moſe ſprac tot
Aaron Gaet tottē outaer/ eñ bereyt uwe ſondof
fer/eñ v brātoffer /eñ verſoēt v/ eñ dat volc/daer
na bereydet des volcs offer / eñ verſoentſe oock/
alſo die HEERE geboden heeft
Eñ Aaron quā tottē outaer / eñ ſloech dz calf
tot ſinē ſondoffer / eñ zijn ſonen brochtē dat bloet
tot hē /eñ hi dooptet met ſinē vinger int bloet eñ
dedet op die hoornē des outaers/eñ goot dz bloet
optē vloer/aen dē outaer / Mer dat vet eñ die nie
ren/eñ dat nette vāder leuere des ſondoffers /dat
ontſtac hi op den outaer. Alſo die HEERE Moſe
beuolē hadde/ Eñ dat vleeſch eñ dat vel verbern=
de hi metten viere buytē den leegere
Daer nae dode hi dat brātoffer/eñ Aarons ſō
nē brochtē dat bloet tot hē /eñ hi ſprengdet al om
C op den outaer /eñ ſi brochtē dat brantoffer tot hē
geſtuct eñ dz hooft eñ hi ontſtact op dē outaer /eñ
hi wieſce dat inghewant /eñ die ſcenckelē /eñ ont
ſtact bouen op den brantoffer opten outaer.
Daer nae bracht hi des volcs offer/eñ nā dē boc
dat ſondoffer des volcs/eñ dooden/eñ maecte een
ſondoffer daer af/gelijc dat eerſte/eñ bracht daer
dat brantoffer/eñ dedet ſoot behoort. Eñ bracht
daer dē ſpijsoffer/eñ nās ſijn hant vol/eñ ontſtact
op dē outaer/ſonder des ſmorgens brantoffer
Daer na doode hi den oſſe/eñ den rā tot eenen
dootoffer des volcs/Eñ zijn ſonē brochtē dz bloet/
dat ſprende hi opten outaer al om. Mer dat vet
vādē oſſe /eñ vādē rā/dē ſteert eñ dz vet dat dat in
gewāt bedect eñ die nierē/eñ dat net dat ouer die
D leuer is/eñ alſulckē vet leidē ſi op die borſt/eñ ōt
ſtakē dz vet optē outaer /mer die borſt eñ die rech
te ſcoud die verhief Aaron tot eē Weecoffer den
HEERE/ſo die HEERE Moſe geboden hadde
Eñ Aaron hief zijn hant op tot dē volc eñ ghe
benedijdeſe/eñ quā neder vanden wercke des ſon
doffers /brātoffers /eñ dootoffers Moſe eñ Aa=
ron gingen in die tente des ghetuygenis /eñ als ſi
weō wt quamē gebenedijdē ſi dat volc/Doē open
baerde die heerlicheit des Heerē al dē volcke. Want
dz vier quā wt vādē HEERE/ eñ verteerde optē ou=
taer dat brātoffer /eñ dat vet/Als alle dat volc dat
ſagen/waren ſi vrolic /eñ vielen op hare aenſicht.



¶ Vā die doot Nadabs ende Abihu dē prieſtere
wort verbodē wijn te drinckē/Eñ haer deel wert
hen beſtelt vandē verbernēde bocke Ca.x.
Ende Aarons ſonē Nadab eñ Abihu A
namen een yeghelick zijn wieroock=
uat/eñ dedē vier daer in ende leyden
wieroot daer op eñ brochten dz vreē
de vier voor dē HEERE /dat hi hem
niet gheboden en hadde. Doē ginck er een vier vā=
den HEERE eñ verteerdeſe dat ſi ſtoruen voor dē
HEERE/Doen ſprac Moſe tot Aaron/Dat iſt/dz
die HEERE gheſeyt heeft. Ick ſal geheylicht wor
den aen den ghenen die my genaket ende voor alle
den volcke ſal ick heerlick worden. Ende Aaron
ſweech ſtille.
Moſe riep Miſael eñ Elzaphā Vziels ſonē Aa=
rons ooms/eñ ſprac tot hē/ Gaet eñ draecht uwe
broeders vāden Heylichdō buytē voor dē leeghere/
Eñ ſi ghingen eñ droegēſe buyten met harē lijnen
rocken voor den leegere /ſoe Moſe geſeyt hadde.
Doē ſprac Moſe tot Aaron eñ ſinē ſonē Elea= B
zar/ eñ Ithamar/ ghi en ſult uwe hooft niet ōtdec
ken/Noch uwe cleederen nz ſcueren/op dat ghi nz
en ſterft/eñ die toren ouer die gantſe gemeynte co
me/laet uwe broederen vā alle den huiſe vā Iſrael
weenen ouer deſen brant/want die HEERE he
uet gedaen/maer ghi en ſult niet wtgaen vander
dueren der tenten des getuygenis/ghi mocht ſter
uen. Want die ſalfolye des HEEREN is op v/Eñ
ſi deden ſo Moſe geſeyt hadde
Die HEERE ſprac tot Aaron ſegghende. Ghi
eñ v ſonen met v / en ſult gheenen wijn noch ſtere
ken dranc drincken /als ghi in die tente des getuy
genis gaet/op dat ghi niet en ſterft. Dat ſal weſen
een ewich recht allen uwen nacomelinghen/ Op
dat ghi cont onderſcheidē/ wat heilich ende onhey
lich is/wat onreyn eñ reyn is/ Eñ dat ghi den kin=
derē vā Iſrael/leert al die rechten/die die HEERE
tot v ghesproken heeft door Moſe
Ende Moſe ſprac met Aaron ende met ſinen
ouergebleuē ſonē Eleazar eñ Ithamar/ Neēt dat
ter ouergebleuē is / vāden ſpijsoffer vāden offere
des HEEREN/ eñ etet ōgeheeft vidē outaer wāt
het is dat alder heilicſte /eñ ghi ſullet in eē heylighe
plaetſe etē/ Wāt dz is v recht/eñ uwer ſonē recht

vanden offere des HEEREN/wãt so ist mi ghebo
den/Met die Weefborst eñ die Hefschoudere sult
ghi eñ uwe sonen. eñ uwe dochteren met v/eten in
een suuer stede/Wãt alsulcken recht is v eñ uwen
kinderen ghegeuē aen dat dootoffer der kinderen
van Jsrael/Want die Hefscoudere eñ die Weef=
borst tot den offere des vets/worden in gebrocht
dat tot eenen Weefoffer ghegeuē worde voor dē
HEERE. Daer om ist v/eñ uwen kinderen tot ee=
D nē eewighen rechte/so die HEERE gebodē heeft/
Eñ Mose socht dē boc des sondoffers eñ vant
ten verbrant/eñ hi wert toornich op Eleazar/eñ
Jthamar Aarons sonen/die noch ouerbleuen wa
ren eñ sprac/Waer omme en hebdi dat sondoffer
niet gheten/in die heylige plaetse/want het is dat
alderheylichste/eñ hi heuet v ghegeuen dat ghi die
misdaet der gemeynten dragē sout/dat ghise ver=
soent voor den HEERE. Siet/dat bloet en is niet
gecomē in dz heylichdō ghi soudet in dz heilichdō
getē hebbē/so alst mi gebodē is/Aaron sprack tot
Mose/Siet/hedē hebbē si haer sondoffer eñ haer
brantoffer/voor dē HEERE geoffert. Eñ het is
mi geschuet also ghi siet/Eñ soude ic hedē eten vã
den sondoffer eñ vrolic zijn voor den HEERE/
Doen Mose dat hoorde/liet hijt hem ghenoegen

¶ Van dat onderscheit der reynen ende onreynen dieren.

Dat. xi. Capittel

Ende die HEERE sprack tot Mose eñ
Aaron segghende tot hen. Spreect
met den kinderen vã Jsrahel/eñ segt
Dit zijn die dieren onder alle dieren
der aerden die ghi eten sult. Al wat
onder die dieren die clauwen gheclouen heeft/ende
irrict/dat suldi eten/mer so wat irrict eñ en clieft
die clauwen niet/gelijc die Kemel/dz suldi onrein
achten/eñ en sullet niet etē/die Conijnkēs irricken
wel mer si en hebbē geē ghecloucn clauwen/daer
om zijn si onreyn. Die Hase irrict oock/maer hi en
clieft die clauwen niet/daer om is hi onreyn. Eñ
eē vercken clieft/die clauwē wel/mer het en irrict
niet/het is v ooc onrein/Vã desen vleesche en sul=
di niet eten/noch haer doode vleesch niet aentastē
B want si zijn v onreyn.
Dit suldi eten vã datter int water is Al watter
vlimmē eñ scellē heeft/in die zee/eñ in die riuieren
suldi eten/Mer al dat gheen vlimmen noch scellen
en heeft in dē zee/oft in riuierē van alle datter ruert
eñ leeft int water/suldi scouwen/dat ghi vã haren
vleesce niet en eet/eñ haer dode vleesch suldi schou
wen/Want al dat gheen vlimmen eñ schellen en
heeft inden watere/suldi schouwen
C Ende dit suldi scouwen vanden voghelen/dat
ghijt niet en eet/dē Arēt dē Hauic/dz Water hoē
dē Ghier/dē Wouwe/eñ wat vã zijnd aert is/eñ
alle Rauen met harder aert/dē Struis/dē Nacht
wle/dē Koeckoec/dē Sperwart met zijnder aert
dz Wlkē/dē vrãtvogel/oft Roosdō den Odenaer
die Vledermuys/den Swaen/die Erter/den Rey=
ger den Roetaert met sijnder aert/die Hoppe/eñ
D die Swaluwe/Eñ al wat hē ruert onder die voge
len/eñ wat gaet op vier voeten/dat suldi scouwen
Eñ dit suldi eten vandē voghelē dat hē ruert/eñ
gaet op vier voeten dat gheen knien bouen an die
beenen en heeft daert mede opter aerden sprinct/

Daer af mueghdi eten/als daer sijn Arbe met sijn
der aert/eñ Selaã met zijnd aert/eñ Hargol met
sijnd aert eñ Hagab met haerd aert/Al watter an
ders vier voetē heeft/onder dē vogelē/suldy scou
wen/eñ onrein achten/Wie dat van haren doodē
vleesch raect/die sal onrein sijn totten auondt toe
Eñ so wie vã desen doodē vleesce dragen sal die sal
sine cleederen wasscē/eñ sal ōrein zijn tottē auōt toe
Daer om alle dier dat clauwen heeft eñ en clieft
se niet/noch en irrict niet/dat sal v onrein zijn/wie
dattet raect sal onrein zijn/Ende al wat op harde
voeten gaet/ond die dierē die op vier voeten gaē/
sal v ooc onreyn zijn/wie dat haer doode vleesche
raect/die sal onrein sijn tot den auont/Eñ wie dz
haer doot vleesch draecht/sal zijn cleederen wasscen
eñ onrein sijn totten auont/wãt dese zijn v onreyn
Dese sullen v ooc onrein sijn onder die dieren/ E
die opter aerden cruypen/die wesel/die muys/die
Crocodilus/een yegelic na sijnder aert/Die Egel
die Cameleon/die Stellio/die Haechdisse/eñ dye
Mol/die sullen v onrein zijn ond al datter cruypt/
wie dat haer doode lichaē raect/die sal onrein sijn
tot dē auont/Eñ aldaer dat een alsulcken prije op
valt/dat sal onrein worden/het si alderlei houten
vat/oft cleet/oft vel/oft sack Eñ alle ghereetschap
daermen yedt mede doet/salmen int water doen/
eñ is onreyn totten auondt/eñ dan wordet reyn/ F
Alle aerde vaten/daer een sulckē prye in valt/
sal al onrein sijn eñ sullet breken. Alle spijse diemē
eedt/daer alsulcken water in coēt/is onreyn. Eñ
alderhande dranck diemen drinct dye in alsulcken
vat is/is onrein/ Eñ al dat/daer een sulcke prije
op valt/dat sal onreyn sijn/het si houen/oft ketel
men salt breken/want het is onreyn/ende het sal
oock onreyn wesen/maer fonteynen/eñ alle ver=
ghaderinghen van wateren sijn reyn/wyese doot
raect die is onrein
Eñ oft alsulcken dooden dier op tsaet valt/dat
men gesaeyt heeft/so is dat saedt noch reyn/ende
gootmen water opt saet ende viel daer nae een al
sulcken dooden prye daer op so wordet ooc onrein
Als een dier sterft/dat ghi eten muecht wie dz
dat doot raect die is onsuyuer tot dē auondt. Wie
van alsulcken prije eedt/die sal sijn cleet wasscen/
ende sal onreyn zijn totten auont/Alsoo oock wie
dat alsulcken prije draecht sal zijn cleet wasschen/
eñ sal onrein sijn totten auont
Eñ wat opter aerden cruypt/dat suldi schou=
wen ende men en salt niet eten. Eñ al wat opten
buyc cruypt/eñ al wat op vier oft op meer voeten G
gaet/onder al wat opter aerden cruypt/en suldijt
niet eten/want ghi sullet schouwen/ En maeckt
v sielen niet scousaem/eñ en verontreinicht v niet
daer aen/op dat ghi niet besmet en sijt
Wandt ick ben die HEERE uwe God/daer
om suldi v heilighen/op dat ghi heilich zijt/wandt
ick heilich ben/ende ghi en sult uwe siele niet ont=
reinighen aen eenich cruypende dier dat opter aer
den hem beruert/want ick ben die HEERE die
v wt Egipten lant ghe leit heb/om dat ick v God
zijn soude/daer om suldi heylich zijn/want ick ben
heylich
Dit is die wet vanden dieren eñ vanden voghe
len ende van alderlei sielen der beruerē der dieren

des waters/ eñ alderley sielen die opter aerden crui
pen/ op dat ghi ondscheyden mucht / wat reyn eñ
onreyn is/ eñ welc dier mē eten eñ niet eten en sal

¶ Van die onreynicheit eender barēder vrouwē
van haer reyninghe ende offeren.

Dat.xij. Capittel

A ENde die HEERE sprac tot Mose seg
gende. Spreect met den kinderen vā
Israel eñ segt / Ist dat eē wijf vāden
sade dat si ontfāgen heeft/ een knecht
kē baert so sal si seuen dagen onreyn
zijn /so lange als si haer crācheit lijdet / eñ inden ach
sten dage salmen dat vleesch zijns voorhuys besnij
B den. Ende si sal thuys bliuen / drienderrtich dagen
in dat bloet haerder reyningē / niet heilichs en sal
si aentasten/ eñ totten heylichdom en sal si niet co-
men /tot dat die dagen haerder reyningen wt zijn.
Mer baert si een meysken so sal si twee weken on
reyn zijn/ so lange als si haer cranckheit lijdet / eñ si
sal sessensestich daghen thuys bliuen/ inden bloede
haerder reynighen
Eñ als die dagen haerdr reyningen wt zijn voor
den sone oft voor die dochter/ so sal si een iarich lā
brengen tot een brātoffer/ eñ een ionghe duue oft
een torteldupue tot eenen sondoffer / dye priester
voor die duer der tenten des getuichnis/ die salt of
C feren voor den HEERE eñ versoenēse/ eñ so wortse
suuer vā hare bloet vloet / dat is dye wet voor dye
ghene die een knechten oft een meysken baert-
Eñ en vermach hare hāt geē scaep/ soe sal si nē
men twee tortelduuen oft twee ionge duuen die
een tot enen brātoffer/ dye āder tot een sondoffer
soe salse die priester versoenen / dat si reyn worde.

¶ Van die melaetscheit/ ende hoemē mettē laza-
rissen handelen sal Dat.xiij. Capittel

A ENde die HEERE sprac tot Mose eñ
Aaron seggēde / als een mensche aen
die huyt zijns vleeschs yet opghaet/
oft scorft/ oft yet claer wit wordet/
al oft lazarie worden wilde aen dye
huyt zijns vleeschs/ salmē hē tottē priester Aaron
brengē oft tot sijnē sonē eenē vandē priesteren / eñ
zijn die haeren wit geworde/ eñ die gedaente aen
die plaetse dieper is dā die ander huyt zijns vleesch
so is die sekerlijck lazarich daer omme sal hem dye
priester besien ende voor onreyn oordeelen
Maer is yewerts yet wits aen dye huyt zijns
vleeschs/ eñ dat schijnsel zijns vlees/ niet dieper dā
die anđ huyt des vleeschs / eñ die hayren nz in wit
verādert en zijn/ so sal die priester dē seluen beslui-
ten seuē dagen/ eñ ten seuenstē dage besien / ist dat
B dz teeken staet in sinen oogen/ soot eerstwerf stont
eñ en beuet niet voorder geten aen dye huyt/ so sal
hē die priester noch seuē dagē besluyten. Eñ als hi
noch eens ten seuēden dage hē besiet/ eñ bevint dz
tet teekē verduystert is/ eñ niet voorđ getē en heeft
aen die huyt so sal hi hē suuer oordelen / want het
is grillentheyt/ eñ hi sal zijn cleederen wasscē soe is hy
reyn/ Mer als die grillēthz voorđ eedt in die huyt
na dien dat hi vādē priester besien eñ reyn gespro-
ken is/ eñ wert hi noch eens vāden priester besien
als die priester siet dat die grillētheit voorder ghe
ten heeft/ in die huit/ dan sal hi hē onreyn oordelē
want hi is sekerlijc lazarich
Als dye lazarie inden mensche is/ dan salmē hē
totte priester brēgē/ Als hi siet eñ bevint / dz daer
witheit op gecomen is aen die huyt/ eñ dye hayren
wit geworđē zijn / eñ dattet root vlees in dye swee
ringe is/ soe is sekerlijc een oude lazarie in dye huyt
zijns vlees/ daerom sal hē die priester onreyn oorde
len eñ niet wech sluyten / want hi is reeht onreyn
Als die lazarie bloeyt in die huyt / eñ bedecket
alle die huyt/ vā aē dat hooft totte voeten/ alle dat
ghene dz die priester voor ogē siē mach/ Als nv dye
priester siet eñ bevint/ dat die lazarie al dz vleesch
bedect heeft/ so sal hi hē onrein oordeelen / om dat
alle zijn huyt wit worden is/ wāt hi is suuer. Mer
is zijn vleesche root geworđē inden dage als hi besiē
wort so is hi onreiñ / Eñ als die priester dat root
vleesch besiet/ so sal hi hē onreyn oordeelē/ want hi
is onreyn/ Eñ hi is sekerlijck lazarich. Mer veran-
dert dat root vlees wedđ/ eñ wort wit/ soe sal hi tot
dē priester comen. Eñ als die priester besiet eñ be
uindt dat dat teeken wit geworđē is/ so sal hi hem
rein oordelen/ want hi is rein C
Als in yemāts vleesce aē die huyt eenen sweer
coēt/ eñ wedđ heelt / eñ daer na in die selue plaetse
yet wits oft rootachtichs op coemt/ eñ wort claer
wit/ so sal hi vāden priester besien worden Als dā
die priester siet dat die plaetse der lazariē neerđ is
dā die anđ huit/ eñ dat die hayrē wit geworđē zijn
dāso sal hi hē onrein oordeelen/ want daer is seker
lijc een teeken der lazariē / vāden sweere gecomen
Siet die priester dā / eñ bindet hi dat dye hairē nz
wit en zijn/ eñ dattet niet neerđ en is/ dan die anđ
huyt/ eñ is duister worden/ so sal hi hē seuen dagen
besluytē/ etet voorder in die huit/ so sal hi hem dā
onreyn oordelē / want het is sekerlijc een litteken
der lazariē/ mer blijft die clare witheit alsoo staende
eñ en etet nz voorđ / so ist die scrabbe vāden swee-
re/ eñ die priester sal hem reyn oordeelen D
Als yemants vlees aen die huyt met vier ghe
wont wordet / eñ eest dat dat teeken vanden bran
de rootachtich/ oft wit is/ eñ als die priester hē be
siet ende beuindt dat dat hayr wit ghewordē is/
aen des brants teeken ende dye plaetse dieper dan
die andere huit/ soe ist sekerlijc lazarie / vanden lit-
teekenen des brants worden Daeromme sal hem
die priester onrein oordeelen/ want het is een tee-
ken der lazarien
Maer siet die priester eñ bevint / dat dat hayr
aenden brant teeken niet wit ghewordē en is/ eñ
de niet neerđ en is/ dā die ander huyt/ ende is oock
verduystert/ sal hi hem seuen dagen besluiten / Eñ
ten seuensten dage sal hi hē besien / heuet voorder
ghegheten aen die huyt / so sal hi hem onreyn oor
deelen want het is lazarie. Maer ist bliuen staen
de aent teeken des verbrants / ende niet voorder
ghet en aen die huit / daer toe ist oock verduystert
so ist eē sweeringe des brāts teekē eñ die priester
sal hem reyn oordelen/ want het is een serāme des
brants teekens
Wānecer een mā oft wijf op thooft oft aenden A
baert scorft wort / eñ dē priester dz teekē besiet eñ
beuint dz die plaetse dieper is dā die anđ huyt / eñ
is dz hayr aldaer goutwich eñ dūne / soe sal hi hē
onreyn oordelē wāt het is eē lazarige grillēthz des
hoofts oft des baerts/ Mer siet die priester dz die
grillēthz nz dieper en schijnt dā die huyt / eñ dattet

hayr niet vael en is/so sal hi dē sieckē.vij.daghen op sluyten/Eñ als hi hem tē seuēden dage besiet/ eñ beuint/dat die grillenthz niet voort geten en heeft eñ datter gheē gulden hayr aen en is/eñ die plaetse des grillētheits niet dieper en is dan die ander huyt/so sal hi gescoren worden/ mer nz in die grillenthz/eñ die priester sal hē noch seuē dagen wech sluytē. Eñ als hi ten seuēdē dage besiet eñ beuint dat die grillenthz niet voorder in die huyt gheten eñ heeft/eñ en schijnt niet dieper dan die and huyt/ so sal hē die priester reyn seggen. Eñ hi sal zijn cleederen wasschen/want hi is rein/ Maer eet die grillicheit voorder in die huyt/na dien dat hi reyn gheseit is/eñ die priester besiet eñ beuint/dat die grillenthz also voorder geten heeft in dye huyt/soe en sal hi nz meer daer na vraghē/oft die hayren gout verwich zijn wāt hi is onrein/ Mer schijnt die grillenthz stil gestaē te hebben/eñ isser vael hayr daer opghegaen/so is die grillētheit heel eñ reyn/ daer om sal hem die priester rein seggen

Als eē mā oft wijf aen die huyt haers vleeschs
E yet claer wits heeft eñ die priester siet/ dat die clare witheit verduystert is/so isser een witte grillētheit ghecomen inder huyt eñ is reyn

Als eenē māne oft wiue die hayrē des hoofts wt vallē/dat hi calu wort/die is reyn / Vallē si hē wten voorhoofde/soo is hy suuer eñ reyn/ Maer coēt daer hi bloot oft calu is/een wit oft rootachtich teeken so is hē gecomē lazarie aē die blootheit oft aent calu hooft/daerom sal hē die priestere besien/eñ als hi beuint dz wit oft rootachtich teeken op gelopē is aē sijn bloot oft caluwe hooft/soo sal die huyt des vleeschs als lazarich sijn/daer om is hi eē lazarich mā/eñ onrein. Ende die priester sal hē onreyn segghen om zijns teekens wille/ dat op zijn hooft is

Als nv yemant lazarich is/diens cleederen sullen gesuuert zijn/eñ dat hooft bloot/eñ die lippen verhult/eñ hi sal alles sins onreyn ghenaemt worden/Eñ so langhe als dat teeken aen hē is/ sal hi onrein zijn/alleen woonen/ eñ zijn wooninghe sal buyten den leghere zijn

Als in een cleet een lazarich teeken zijn sal/ het si wullen oft lijnen/oft aenden wtslach oft inslach eñ lijnen oft wullen/oft aen een vel/oft aen yet dat van vellen gemaect wort/Eñ als dat teekē bleeck oft rootachtich is/in cleederen oft vellen/oft aē wtslach/oft aen inslach/oft aen eenigerley dinck dat vā vellen ghemaect is/dat is sekerlijck een teeken der lazarien/daer om salt dye priester besien/ Eñ als hi dat teeken siet/sal hijt seuen dagen op sluytē Eñ als hijt ten seuensten dage siet/dat dat teeken voorder heeft geten aen dat cleet/aendē wtslach/ eñ aendē inslach/aent vel oft aen alle datmen van vellen maect/so ist een etende teeken der lazarien/ eñ is onrein/eñ sal dat cleet verbernen /oft dē wt
F slach/oft den inslach/het si wullen oft linen/oft eenich velwerc/daer alsulckē teeken in is/Want het is een teeken der lazariē/eñ salt met viere ŏbernē

Ist dat die priester sien sal/dat dat teekē nz voorder geten en heeft/aē cleet oft aendē wtslach / oft aenden inslach/oft aē aldlley velwerc/so sal hy ghebiedē/dat mē t wassce daer dat teeken in is/eñ salt in sluyten/noch ander seuen dagē Eñ als die priester sien sal na dien dat dat teekē gewasscen is/dat dat teeken niet verandert en is/in zijn eerste ghedaente/eñ ooc niet voorder geten en heeft/so ist onreyn eñ salt met viere ŏbernē/wāt het is diep inwaerts getē/eñ heeft scorft gemaect. Als die priester siet dat dat teeken verduystert is/na dattet gewasscen is/so sal hijt af scueren/vanden cleede/vanden velle/vanden wtslach/oft vādē inslach/Wordet noch meer ghesien/aent cleet aenden wtslach/aenden inslach oft aē alderlei velwerc/so ist eē smette/eñ mē salt met viere verbernen/dat daer sulck teeken in is/ Maer dat cleet oft wtslach oft inslach/oft alderley velwerc dat gewasscen is/eñ dat teeken achter gelaten heeft/salmē noch eens wasscen so ist reyn

Dat is die wet ouer die teekenen der lazarien/ van die cleederen/oft si wullen zijn oft lijnē/aendē wtslach oft aendē inslach/ende aen alderley werc van vellen/reyn oft onreyn te spreken

¶ Van reyninge der lazarie/Eñ wat offer dat hi gheuen sal Dat.xiiij.Capittel

A
Ende die HEERE sprack tot Moyse/ seggende. Dat is die wet der lazarien als hi ghereynicht worden sal. Hi sal totten priestere comē Eñ die priester sal wten leeghere gaen/ ende besien/hoe dat teeken der lazarien/aenden lasarighē heel ghewordden is. Ende hi sal gebieden den ghenen die te reynigen is/dat hi twee leuende voghelen neme/die suuer zijn/eñ cederē hout eñ roset vā twe eñ Ysope/Eñ hi sal gebieden/den eenen vogel te doodē in een aerden vat aenden leuenden watere/Ende sal den leuenden voghel nemen / met dē cederen houte roset verwe eñ Ysope /ende in des vogels bloet doppen aen den leuenden watere/eñ besprenghen den ghenen die te reinigen is/vā zijn der lazarien seuenmael/eñ reynighen hem also/eñ laten den leuenden vogel int velt vrij vliegen

Matte. viij.a
eñ.i.a.
Lu.v.b.

Die gesuuerde sal zijn cleederen wasscen / ende alle zijn hayr af scheren/ eñ baden hem int watere so is hi reyn/daer na sal hi gaen indē leeger / eñ sal noch seuen dagen buiten zijnder tenten bliuē. Eñ inden seuenden dage sal hi al zijn hayr af scheeren/ vā sinen hoofde/vanden baerde/vandē wijnbrauwen dat alle die hayrē zijns lichaems af ghescoren zijn/eñ sal zijn cleederen wasschen/eñ sine vleesch/ int water baden/so is hi rein.

Eñ ten achtsten daghe sal hi twe lammerē sondsmette/ende een iarich scaep sonder smette nemen ende drie tiende bloemen vanden mele/tot eenen spijsoffer/met olye ghemengt/ende een Log olyen B
Dan sal die priester desen gereynichdē eñ die dinghen stellen voor dē HEERE voor die duer der tenten des getuygenis/eñ sal dat een lā nemen/ ende offeren tot eenen sculdoffer/met dat Log olien /eñ sal dat voor den HEERE Weyfteren/ eñ daer nae dat lā dooden/daermen dat brantoffer/eñ den sondoffer doodet/te weten in die heylige stede. Want so dat sondoffer des priesters is/so is ooc dz schuldoffer des priesters /Wāt het is dat aldvheilichste

Eñ die priester sal vanden bloede nemen van den sculdoffer/ eñ doent den ghetuychden op dat lapken vand rechter ooren/eñ optē duym vā zijnd rechter hant/eñ opten groten teen van sinē rechtē voete. Daer na sal hi die olye nemē wt dat Log/eñ C

op sijn selfs des priesters slincke handt gieten / eñ
met sinē rechten vinger in die olye doppē die daer
in zijn slincke hant is/ eñ sprengē met sinen vinger
die olie seuēmael voor den HERE. Die olye dye
daer ouer blijft in sijn hāt/ sal hi den ghereinichden
op dat lapkē van zijnder rechter ooren doen / eñ op
tē rechtē duym/ eñ optē grotē teen vā sinē rechten
voet/ bouē op dz bloet des sculdoffers / de olye dye
daer ouer blijft in zijn hant/ sal hi op des gereinich=
dēs hooft doē/ eñ hē vsoenen voor den Here/ eñ hi
sal dat sondoffer bereiden eñ dē gereinichden vsoe
nen om sijns onreinicheits wilt. Ende hi sal daer
na dat brātoffer doodē eñ salt opten outaer offerē
met dē spijsoffer/ ō hem te versoenen/ so is hi reyn

Ist dat hi arm is/ eñ met sinē hādeu so vele nz
en vercrijcht/ so sal hi dā nemē eē lā tot eenē schuld
offer om op te Weysterē/ om hē mede te vsoenen
eñ een tiendē deel bloemen vāden meel mz olië ge
mengt tot een spijsoffer/ eñ een Log olien/ oft twee
torteldui uē oft twee iōge duiuen / die hi met sijnd
hāt verwerue kā / dat die een si een sondoffer / die
anď een brātoffer / eñ brēgense ten achstē dage vā
zijnď reiningen totten priestere / voor die duere der
tenten des getuigenis/ voor den HERE

Dan sal die priester dat lam/ tot eenen scultoffer
D nemen eñ dz Log olien eñ salt al Weisterē voor dē
HERE/ eñ dat lam dz sculdoffer doodē eñ nemen
vāden bloede des selfs sculdoffers/ eñ doent dē ge
reinichden op dz lapken van sijnder rechter oren/
eñ opten duym vā sijnď rechter hāt/ eñ opten groo
ten teen vā sinen rechtē voet/ eñ de olie in des prie
sters slincker hant gieten/ eñ met sinen rechten vī
ghere/ die olie die in sijn slincke hant is / seuenmael
sprenghen voor den HERE

Datter ouerblijft in sijnder hant/ dz sal hi bi den
gereinichden op dz lapkē vā sijnder rechter ooren
eñ opten duym vā sijnder rechter hant/ ende opten
grooten teen vā sinen rechtē voet doen / bouen op
dat bloet des scultoffers / die ouerbliuende olye in
sijnder hāt / sal hi den ghereynichden op dat hooft
doen/ om hem te versoenen voor den HERE/ eñ
daer na vāder eender torteldui uen oft iōger duuē/
so sijn hāt heeft moghen vercrijghen/ een sondof=
fer/ van die ander een brantoffer maken/ met den
spijsoffere/ eñ die priester sal also den ghereinichden
versoenen voor den HERE. Dat is die wet voor
den lazarighen/ die met sijnder hant niet vererigen
en can/ dat tot sijnder sueueringhen behoort

Ende die HERE sprac tot Mose eñ Aaron/
segghende. Als ghi int lant Canaan coemt dat ick
v te besitten gheue/ eñ als die yewers in eenen hui
E se van uwer besittinghen een lazarich teeken ver=
schijnt. So sal die comen / dien dz huis toebehoort
eñ bootscappen den priester eñ seggē. Mi dunct dz
ter een lazarich teeken is aen minen huise. Dā sal
die priester heeten dat si dat huys wt rupmen eer
dā die priester daer ingaet/ om dat teeken te besiē/
op dattet niet al onrein en worde/ datter in den hu
se is/ daer na sal die priester igaē ō dz teeckē te besiē

Als hi dz dā besiet/ eñ beuint dat daer aen dien
muer des huis gheel oft roodachtige putkens zijn/
eñ die ghedaente neerď dan die ander muer is/ soe
sal hi ten huise ter duerē wtgaē/ eñ dat huys seuen
dagē toe sluitē. Eñ als hi tē seuensten dage weder
coemt/ eñ siet dz dz teeken voorď gheten heeft aen
des huis muer/ so sal hi die steenen heetē wtbrekē
daer dz teeken in is/ eñ buyten voor die stat/ in een
onreyn plaetse worpen / eñ dat huis salmen binnē E
rōtomme scrabben / eñ sullen dat afgescrapte stof
buiten voor die stat in een onreyn plaetse studden
eñ ander steenen nemen/ eñ in haer stede doen / eñ
ander stof nemen/ ende dat huis beworpen

Als dā dat teeken weď coemt / eñ wtbreect aē
dē huise/ na datmē de steenen eñ dz stof wtgetrockē
eñ dz huis anders beworpen heeft so sal dye prie
ster igaen/ eñ als hi siet/ dz dat teeken voor der ge=
ten heeft/ aendē huise so ist sekerlijc een verslinden=
de lazarie/ aenden huse/ eñ tis onrein/ daer omme
salmen dz huys afbreken steen eñ hout/ eñ alle stof
fe die aenden huise is / eñ ghi sullet buiten vueren
voor die stadt/ aen eenen onreinen hoec. Eñ wie dz
in dat huys gaet/ also langhe alst besloten is die is
onrein totten auont. Ende wie daer inne leet / of
daer in eet die sal sijn cleederen wasschen

Waer dat die priester siet/ als hi daer ingaet/
dz dit teeken niet voorder aenden huyse gegeten en
heeft / na dien dat thuys beworpen is so sal hijt reyn G
seggē/ wāt dat teeken is heel wordē. Eñ voor een
sondoffer nemē / voor dat huys twee vogelen cede
ren hout/ eñ roset varwe / wolle eñ Ysopē / eñ den
eenē voghel slaē in een aerdē vat / aen een leuende
watere / eñ dā salmen nemen dz Cederē hout/ dye
roset verwe dē Ysope eñ den leuenden vogel/ ende
in dat bloet des dooden vogels doopē/ aē dē leuē=
dē water/ eñ dat huis seuēmael daer mede besprē
gen/ eñ sal also dz huis suuer sprekē met den bloe=
de des vogels met dē leuendē water/ metten leuen
den vogele/ met den cederen hout/ metter Ysopen
eñ metter roset verwē wolle. Eñ sal den leuenden
voghele laten buiten voor die stat int vrij velt vlie=
gen/ ende dat huis versoenen/ so ist reyn

Dit is die wet ouer alle teekenen ď lazarien/ eñ
grillicheit ouer die lazarie der cleederen eñ der huy
sen/ ouer die builen lichtende / smetten / clare wit/
op datmen wete wāneer yet reyn oft onreyn is.
Dat is die wet vander lazarien

¶ Van alderley onreyne vloeden / der mannē en=
de der wiuen   Dat.xv. Capittel

S Nde die HERE sprac / mz Mose eñ
Aarō seggēde. Spreect mz dē kinde= A
rē vā Israel / eñ segt hem. Als eē mā
vā sinē vleesch een bloet bloedet dye
is onreyn/ want hi is onrein vā desen
vloede als sijn vleesch van deser vloet draecht / oft
eē wōde af geten wort. Alle die leeger daer hi leet/
eñ al daer hi op sidt/ sal ooc onrein wesen
Eñ wie sinē leeger raect / die sal zijn cleederen was=
scē eñ badē hē met watere/ eñ onrei zijn tottē auōt.
Eñ wie sidt daer hi ghesetē heeft/ die sal zijn cleede
rē wasschē eñ badē hē mz watere/ eñ onrein zijn tot=
tē auōt. Wie zijn vleesch raect / die sal zijn cleederē
wasschē/ eñ badē hē met water/ eñ onrein zijn tot=
tē auont/ Als hi zijn speecsel worpt op den genen die
reyn is / die sal zijn cleederen wasschen / eñ baden
hem met water eñ onrein zijn totten auont

Eñ die sadel daer hi op sidt/ sal onrein worden
Eñ wie dat yet raect dat onder hē geweest is dye
sal onrein zijn totten auont / Eñ wie alsulckē dinc

draecht/die sal sijn cleederē wasschen/eñ hem met
watere baden/eñ onreyn zijn tottē auōt/Eñ wien
dat hi raect/eñ te vorē sijn handē niet en wascht/
die sal sijn cleederē wasscen/eñ badē hem met wa=
tere/ende onreyn sijn totten auōt. Als hi een aer=
den vat raect/dat salmen breken. Maer dat hou=
ten vat salmen met watere wasscen

Eñ als hi reyn wort vā sijnder vloet/soo sal hi
seuen dagen tellen/na dien hi reyn gheworden is/
eñ sijn cleederē/wasscen/eñ sijn vleesch met leuen
de water baden/so is hi reyn/Eñ ten achsten dage
sal hi twee torteldunē/oft twee iōge duuē nemen
eñ voor den HERE brengē/ voor die duere/der
tenten des getuygenis/eñ den priester geuen. Eñ
die priester sal vāder eender/een sondoffer maken
C ende vāder andere/een brantoffer/eñ hem versoe
nen voor den HERE/om sijnder vloet wille

Als een man indē slaep sijn saet ontghaet/dye
sal alle zijn vleesce met water badē / eñ onrein sijn
tottē auont. Eñ alle cleet/eñ alle vel/dat met sulc=
kē sade besmet is/sal hi wasscē met watere/eñ on
reyn sijn totten auōt. Een wijf daer een alsulckē
man bi leet/ sullen haer met watere baden/ende
onreyn sijn totten auont

Als eē wijf haers vleeschs vloetvloet heeft/sal
si seuen daghen besiden ghedaen worden. So wie
datse raect/die sal onrein sijn totten auōt. Eñ al
daer si op leet/also lāge als si besidē gedaē is / salt
onreyn sijn. Eñ waer dat sy op sit / sal onreyn sijn
Eñ wie harē leeger raect/de sal zijn cleederē was=
scen/eñ baden hem met watere/eñ onreyn sijn tot
den auōt. Eñ wie yet raect daer si op gesetē heeft/
sal zijn cleederē wasscē/eñ hē met water badē/eñ
onreyn sijn totten auont. Eñ als een man by haer
leet/al die wile dat si besiden gedaē is/die sal seuen
daghē onreyn zijn /eñ dien leghere daer hi op ghe=
leghen heeft/sal onreyn zijn

Als een wijf haren vloetvloet lange tijt heeft/
D niet alleen ter gewoōliker tijt/maer ooc ouer den
ghewoonliken tijt/So sal si onreyn zijn/so langhe
als si die vloet heeft/ghelije si ter tijt haers maent
stōts/so sal si ooc hier onrein zijn. Alle leegher dair
si op leet/al die tijt haere vloets/sal zijn gelije dien
leegher haers maenstōts. Eñ al waer si op sidt/
sal onreyn sijn /gelijc die onreinicheit haers maen=
stonts. Wie yet daer af aentast/die sal onrein zijn.
ende sal sijn cleederen wasscen/eñ baden hem met
watere/ende onreyn zijn totten auont

Maer wort si suuer vā haerder vloet/soo sal si
seuen dagen tellen daer na sal si reyn sijn/eñ tē ach
sten daghe sal si twee torteldunē / oft twee ionghe
duuen nemen/eñ totten priester bringen/voor die
duere der tētendes ghetuychnis / Eñ dye priester
sal vander eender/een sondoffer maken/eñ vāder
andere/een brantoffer/eñ haer versoenen voor dē
HERE/vander vloet haerder onreinicheits

Aldus suldi besorgen dat die kinderen van Is=
rael/haer onsuyuerheit wachten/dat si niet en ster
uen/in haere onreinicheit / als si mijn wooninghe
onrein maken/die onder v is.

Dit is die wet ouer den ghenen/ dye den vloet
heeft/eñ den genen die dat saet indē slaep afgaet
dat hi daer af onreine wort. Eñ ouer den ghenen
die den vloet vloet heeft/ende wie die vloet heeft/
het si man oft wijf ende als een man bi eender on
reynder leyt

Dat Aarō niet alle tijt en mach int heylichdom
gaen/vanden twee bocken/vanden welckē deene
voor die sonde Ende dandere tot eenen brantof
fer sijn sal /vant vasten der seuender maent

Dat.xvi.Capittel

ENde die HERE sprack met Mosi/ A
na diē dat Aarons twee sonen gestor
uē waren/doen si voor den HERE
offerden/seggende. Segt uwē broe=
der Aaron/dat hi niet tot allen tijden
in dat binnenste heilichdō en gae/achter tvoorhāg
sel voor dē Genaden stoel/die op die arcke is /op
dat hi niet en sterue/want ic sal in eender wolckē
openbaren/opten genaden stoel

Alleen daer mede sal hi ingaen /met eenen ion
ghen verre/tot eenen sondoffer/ eñ met eenē ram
tot eenen brātoffer/ende den heilighen lijnen rock
sal hi aendoen/eñ een lijnē broecke aen zijn vleesch
hebben /ende met eenē lijnen gordel gorden/ende
den lijnen hoet op hebben. Want dat zijn die heyli
ge cleederen/ende sal zijn vleesch met water badē
eñ hi salse aendoen. Eñ sal van der gemeyntē der
kinderen van Israel/twee bocken nemen tot eenē
sondoffer/ende eenen ram tot eenē brantoffer

Ende Aaron sal den verre zijn sondoffer bren
ghen/ende hem ende zijn huys versoenen. Ende
daer na die twee bocken nemen/eñ voor den HE
RE stellē/voor die duere der tentē des getuychge
nis/ende sal dat lot worpen op die twee bocken/ B
eens boc: lot den HERE/eñ dander den birsbock/
Ende hi sal den boc op den welckē des HEREN
lot valt/offeren tot eenen sondoffer /maer den boc
op den welckē dat lot des birboecs valt /sal hi leuē
dich voor den HERE stellen / dat hi hem versoe=
ne/ende laet den birboc in die woestine. Ende also
sal hi dan den verre zijns sondoffers brenghen / eñ
hem /eñ zijn huys versoenen/eñ sal hem dooden.

Eñ sal een pāne vol gloyēde colen vanden ou=
taer nemen/die voor den HERE staet/eñ die hant C
vol gestoten rueckwercks/eñ binnē in/achter dat
voorhangsel brenghen/ende dat rueckwerck opt
vier doen voor den HERE/dat die neuel vanden
rueckwerc/dē Genadē stoel bedecke/die opt getuy
genis is/dat hi niet en sterue. Eñ sal vanden bloe
de vanden verre nemen/ende met sinen vingher te
ghen den Genaden stoel sprengen van vorē. Se=
uenmael sal hi voor den Genaden stoel met sinen
vingeren van den bloede doen.

Daer na sal hi den bock des volcx sondoffer do
den/eñ van sinen bloede inbrengē achter dat voor
hāgsel/ende hi sal met sinē bloede doen/soe hi met
des verren bloet ghedaen heeft / ende daer mede
ooc besprenghen van vore/tegen den Ghenaden
stoel/ende sal also versoenen dat heylichdom/van
der onreynicheidt der kinderen van Israhel/ende
van haren ouertredinghen/in allen haren sonden
Also sal hi dat ooc doen/vore die tente des ghetuy D
ghenis/die welcke in die wooninghe bi hen is/on
der hare onreinicheit

Gheen mensche en sal in die tente des ghetuy=
ghenis sijn/als hi in ghaet om te versoenen inden
heilichdō/tot dat hi wtgaet eñ sal also vsoenen hē

en zijn huys / en die gantse ghemeynte va Jsrahel/ En als hi wt gaet / totten outaer die voor de HE RE staet/ sal hi hem versoenen/ en sal vanden bloe de des vers / en vande bloede des rams nemen/ en op des Outaers hoornen al om doen/ En sal met sinen vingher vanden bloede daer op sprenghen se uen mael en hem heilighen ende wijen / vander on reinicheit der kinderen van Jsrael
En als hi volbracht heeft dz versoene des hey lichdoms / en der tente des ghetuygenis / ende des Outaers/ sal hi ooc den leuende boc daer brengen Dan sal Aaron / beyde zijn handen op zijn hooft te gader leggen / en bekennen op hem al dye misdaet der kindere va Jsrael / en alle haer ouertredinghen in haren sonden / en salse den boc opt hooft leggen en hem duer een ma dye daer bereyt is/ laten lopen in die woestine / dz die boc alsoe al haer misdaet op hem in dye wildernis draghe / en laten hem in dye woestine
F En Aaron sal in dye tente des ghetuyghenis gaen / en die lijne cleederen wttrecken / die hi aen troch / als hy in dat heilichdom ghinck / en salse al daer laten / en sal sine vleesch met water baden / in een heylighe stede/ en zijn eyghen cleederen aen doe En wt gaen/ en zijn brantoffer/ en des volcx brat offer bereyde / en beyde be / en dat volc versoenen/ en dat vet vande sondoffer/ opte outaer ontsteken Mer die ghene die den bocbock wt ghelept heeft/ sal zijn cleederen wasschen / en zijn vleesch met wa tere baden/ en daer na inden legher comen
Den verre des sondoffers / en den boc des son doffers/ der welcker bloet in dat heylichdom / om te versoene ghebracht wert/ salme buyten den lee
E gher brenghen/ en met viere verberne/ beide haer huit/ vleesch en mest / En diese verbernen sal / die sal zijn cleederen wassche / en zijn vleesch met water baden/ en daer na inden legher comen
Ooc sal v dz een eewich recht zijn / inden tiende daghe / des seuende maets/ suldi uwe siele veroot moedighe/ en gheen werc doen/ hi si ooc een inghe
G bore/ oft een vreemdelinc onder v / Want in desen dage geschiet uwe versoeninghe / dat ghi gereinicht wort voor de HERE/ va al v sonde / dair om salt v een vrij Sabbath zijn / en ghi sult v sielen veroot moedigen/ Een eewich recht sal dat zijn
Alsulcke versoeninghe sal een priestere doen/ dieme gesalft/ en dies hat datme gheuult heeft tot ene priester in zijns vaders stat / en hi sal die linen clee dere aen doe / te weten die heilighe cleedere/ en sal alsoo versoene dat heilige heilichdom / en dye tete des getuigenis / en den Outaer/ en de priester/ en al dz volc der gemeynte Dat sal v een eewich recht zijn dat ghi die kindere va Jsrael versoent/ van al len haren sonden/ inden Jare eens / Ende Moses dede so hem die HERE gheboden hadde

¶ Datme te vore alle offerhande totter duere d' woningen sal brengen / Datme gheen bloet ete en sal/ Noch van een beest die van selfs ghestorue is

Dat. xvij. Capit

A E Nde die HERE sprac mz Mosi seg gede / Segt Aaro en zijn sonen / en al de kindere va Jsrael/ en segt tot hen. Dit is dat die HERE gebode heeft Wie dat wt de huise va Jsrael eene osse oft la/ oft geyte slaet inde leeghere/ oft buiten voor den leegere/ en niet voor die duere der tenten des getuygenis en brengt / dattet de HERE tot eenen offer gebracht worde voor die wooninghe des HEREN/ die sal des bloets sculdich zijn / als die gene die bloet gestort heeft / en alsulcke mesch sal wtgeroeyt werden/ wt sinen volcke
Daerom sulle die kinderen van Jsrael haer of fer die si opte vrijen velde offeren wille/ voor den HERE brenge/ voor die duere der tenten des ge tuyghenis / totten priester en al daer haer dootof fer de HERE offere/ En die priester sal dat bloet opten outaer des HEREN sprenghen / voor dye B
duere / der tente/ des getuygenis/ en dz vet ontste ke tot eenen soete ruec den HERE/ en gheensins hare offer voort aen meer/ den duuelen te offeren/ met den welcken si hoereren / Dat sal een eewich recht zijn/ bi haer/ en hare naccomelinghen / Daer om suldi tot die segghen / Welcke mensce vanden huyse va Jsrael / oft ooc een vreemdelinc dye ond' v is / die een offer oft een brantoffer doet / ende en brengt dat niet voor die duere der tenten des ghe tuyghenis/ dat hijt de HERE doet/ dye sal oock wtgeroeyt worden van sinen volcke/
En elc mesch hi si vande huyse va Jsrahel/ oft een vreedelinc onder/ v/ die ergens bloet eedt/ teg en C
dien sal ic mijn aensicht sette / en sal he midden wt zijn volc verdriue / wat des vleesche siele / is inden bloede/ ende ic hebt v totten outaer ghegeuen/ dat uwe siele daer mede versoent werde / Want dat bloet versoent dat in die siele is/ Daerom heb ic ge sept de kindere va Jsrael / Gheene siel en sal ond' v liede bloet eten/ ooc gheene vreemdelinc/ die on der v lieden woont
En elc mesce van v lieden/ hi si vade huyse van Jsrael/ oft een vreemdelinc onder v/ die een dier of vogel vaghet oft iaecht/ datme eedt/ die sal des sel uen bloet storten/ en met aerde bedecke/ Want al D
le vleesch/ leeft inde bloede/ en ic hebbe den kinde ren Jsrael ghesept / Ghi en sult gheens lichaems bloet eten/ Want dat leuen van allen vleesche / is in zijn bloet/ Wie dattet eedt dye sal wtgheroeyt worde/ En wat siele/ va eenen aes/ oft dat vanden wilde verscheurt is/ eedt/ hi si een ingeboren oft vree delinc dye sal zijn cleedere wassche/ en he met wa ter bade/ en onrein zijn totten auont/ soo is hi reyn Waer dat hi zijn cleedere niet wassche noch he nyet baden en sal/ so sal hi sine misdaet draghen

¶ Van die grade d' swagerschap/ en maesscap En hoe dattet betame de manne mette wijue te ver eenighen inden houwelic/ en hoc niet

Dat. xviij. Capittel

E Nde die HERE sprack met Mosi/ seggende spreect met de kindere va Jsrael / en segt tot hen Jc be die HE RE uwe God / ghi en sult niet doe/ A
na de wercke des Egiptsche lants/ daer ghi inne gewoont hebt. Ooc niet/ nae die wer ke des lants Canaan/ daer ic v brenghen sal/ Ghi en sult ooc na haren rechte niet houde/ maer allee ne na mine rechte suldi doe / en mij insettinghe sul di houde/ dat ghi daer in wandelt / Want ic be die HERE v God/ daer om suldi mijn insettinghen houden/ en mijn rechte / Want die mensce die dye selue doet / dye sal daer duer leuen/ want ick ben die HERE

Niemāt en sal hē tot zijnder naester bloet vrien-
dinne doen /om haer scamelheit te ontdeckē/wāt
B ic ben die HERE/Ghi en sult ws vaders/eñ ws
moeders scamelhz niet ontdeckē. Het is uwe moe
der/daer om en suldi haer scamelheit nz ontdeckē
Ghi en sult ws vaders wijfs scamelheit niet ont-
decken /want het is ws vaders scamelheit.
Ghi en sult ws susters scamelheit /die ws va-
ders /ofte ws moeders dochter is, dye thuys ofte
buyten geborē is/niet ontdeckē /Ghy en sult ws
soons oft uwer dochters dochter scamelheit niet
ontdeckē/ want het is uwe scamelhz/Ghi en sult
ws vaders wijfs dochter/dye si uwen vader ghe-
baert heeft /ende v suster is /haer scamelheyt niet
ontdecken
Ghi en sult ws vaders suster schamelheit niet
ontdeckē/wāt het is ws vaders naeste bloet vrien
dinne/Ghi en sult ws moeders susters scamelhz
niet ontdeckē/wāt het is ws moeds naeste bloet
C vriendinne.
Ghi en sult ws vaders broeds scamelheyt niet
ontdeckē/dat ghi zijn wijf neēt / wāt si is v maech-
schap geworde. Ghy en sult niet ontdeckē uwer
behouder dochteren scamelheyt wandt het is ws
soons wijf/daer om en suldi haer schamelheit niet
ontdeckē/Ghi en sult ws broeders wijfs scamel
heit niet ontdecken/want het is ws broeders sca-
melheyt
Ghi en sullet ws wijfs / met haerder dochter
scamelheit niet ondecken/noch haers soons doch
ter/oft dochter dochter nemē/om haer scamelheit
te ontdecken/wāt het is haer naeste bloet vriēdin-
ne/eñ het is eenē lachter/ Ghi en sult oock gheen
wijf nemen met haerder suster/haer schamelheyt
te ōtdeckē/al die wile si noch leeft/Ghi en sult nz
D totten wiue ghaē die wile dat si haer cranckheit he-
uet/in haer onreincheit / om haer schamelheit te
ontdecken
Ghi en sult niet bi ws naestē wijf ligghen/om
met haer te doē te hebbē/daer mede dat ghi v aen
haer ontreinicht. Ghi en sult ooc uwe saet niet
geuen/dattet den Molech verbrant worde/dz ghi
niet en ontheylicht den naem ws Gods want ick
ben die HERE.
Ghi en sult niet bi een knechten ligghen /ghe
lijc bi een wijf /want het is een grouwelichz/Ghi
en sult ooc bi geen beeste liggen/dat ghi met haer
verontreynt wort/Eñ geē wijf en sal met een bees
te te doene hebbē/Wāt het is een grouwelicheyt
Ghi en sult v /in gheenē van desen verontrey-
nigen/Wandt in allen desen hebben haer die hey-
denē verontreynicht/die ic voor v wech sal wtsto-
tē eñ dat lant is daer doer ontreynichdt / eñ ick sal
haer misdaet aē haer versoecken /dat dat lant/zijn
inwoonds wtspouwe / Daerom hout mine settin
ghen eñ rechten /eñ en doet niet een vā desen grou
welicheden/noch die ingheborē noch ooc vreemde
line die onder v is want alle alsulcken grouwelijc
heden /hebben die lieden van desen lande gedaen/
Die voor v waren / ende hebben dat landt ontrey
nicht / op dat v oock dat landt nyet wt enspouwe
als ghijt ontreinicht / ghelijc die heidenen heeft wt
ghespoghen die voor v waren/Want soe wye dese
grouwelicheit doen/dier sielen sullen wtgheroeyt

Molech was eē afgod die hair eigē kin derē tot diēst ver brandē ghelijck Manasses dede die conic vā Juda si meyn- de Go- de daer mede te dienēge lijck A- braham dede doe hi sinē so ne ysaac offerde/ door Gods beueel.

werden van harē volcke/ Daer omme hout mine
insettinghen/dat ghi niet en doet nae die grouwe-
like sedē/der geēre die voor v waren/ dat ghi daer
mede nz ontreinicht en wort/want ic ben die HE
RE uwe God/

¶ In dit Capittel zijn menigerley ghebodeneñ
insettinghen Dat xix. Capit

Ende dye HERE sprack met Moss /
seggēde /spreect met al die ghemeyn
te der kinderen vā Israhel/ende segt A
tot hē ghi sult heylich zijn wandt ick
ben heylich /die HERE uwe God/
Een yegelic vreese zijn vader eñ moeder / Houdt
mijn vierdagen/want ic ben die HERE v God/
ghi en sult v niet totten afgoden keeren/eñ en sult
v gheen ghegoten goden maken/want ic ben dye
HERE v God.
Als ghi dē HERE wilt dootoffer doen/ soe
sulde ghise daer om offeren/dat hy v ghenadich si/
eñ ghi sultse in dien seluen daghe eten/als ghise of-
fert/eñ dē tweeden dage/Maer watter ouer blijft
tot op den derden dage/salmen met viere verber-
nen. Ist datter yemant inden derden daghe af eedt
so is hi ontheylicht/eñ hi en sal geē genade vinden /
eñ die selue eter/sal zijn misdaet draghen /dat hy B
dat heylichdom des HEREN ontheylicht heeft /
eñ alsulcken siele sal wtgheroyt worden/van ha-
ren volcke
Als ghi v lant oogst /soo en suldijt niet aenden
eynden al omme af sniden/oock en suldijt niet al-
te nauwe op vergaren /also ooc en suldi uwē wijn
gaert niet te nauwe lesen noch die afgeuallē besiē
op lesen/ maer den armē/ eñ vreemdelinghen sul-
dijt laten/want ic ben die HERE uwe God.
✠ Ghi en sult niet stelē noch liegen/noch die ee
ne en sal met dē anderen nyet valscelijc handelen/
Ghi en sult niet valschelijc sweren bi minen name
eñ ontheylighē den naem ws Gods /want ic ben
die HERE C
Ghi en sult uwen naesten gheen onrecht doen
noch hē met cracht te berouē/Si v en sal niet blij-
uen/dē loon dijns ghehuerdē knechts tottē morgen
Ghi en sult den doouen niet vloeckē / Ghy en
sult voor den blinden niet setten / daer hi hem aen
stoote /want ghi sult v voor uwen God vreesen/
want ic ben die HERE
Ghi en sult gheen onrecht hanteren indē rech D
te/eñ ghi en sult niet aensien des armen personen
noch eere des grotē persoons/maer ghi sult uwen
naesten rechtuaerdelijc rechten
Ghi en sult geen faemroouer/ noch oorblaser
onder uwē volcke laten gaē/Ghi en sult ooc niet
staē tegen ws naestē bloet. Wāt ic ben die HERE
Ghi en sult uwē broeder niet haten in v herte
maer ghi sult uwen naestē straffen/op dat ghi niet
om sinent wille schult draghen en moet
Ghi en sult v seluen niet wrecken/Ghi en sult
v ooc niet tegen willen houwē/teghen die kinderē
ws volcx
Ghi sult uwen naestē liefhebben gelijc v seluē
want ic ben die HERE.
Mijn insettinghen suldi houden /dat ghi uwe
vee niet en laet te doen hebben / met alderley die-
ren/Eñ uwe velt en besaeyt niet met ghemeng-

den toren/ Eñ geen cleedt en come aen v dat met
wolle/ende linen gemengt is
Als een mā bi enē wiue leet/eñ beslaeptse/dye
een dienst maecht/eñ van eenen ãderen betrocken
is nochtans niet verlost/noch vrijheyt vercreghen
en heuet/dat sal ghestraft wordē/maer si en sullen
niet steruē/wãt si en is niet vrij geweest/Maer hy
sal voor zijn scult/dē HEERE voor die dore der ten
ten des getuychnis/eenē ram tot eenē schultoffer
brengē/eñ die priester sal hē versoenē met dē scult
offer voor dē HEERE/ vā dier sondē die hi gedaen
heeft/soe sal hē God genadich sijn/ouer sijn sonde
die hi gedaen heeft
Als ghi int lãt coēt/eñ alderley boomen plãtet
E daer mē af etē mach/suldi der seluer boomē stokkē
besnidē/mz harē vruchtē/drie iaer suldise onbesne=
dē achtē/dat ghise niet en eet/maer indē vierdē ia=
re sullen alle haer vruchten heylich/ eñ ghepresen
sijn den HEERE/ inden vijfstē iare suldi die vruch
ten eten/eñ vergaderden/Want ick ben die HEE
RE uwe God
Ghi en sult niet mettē bloede etē/ Ghi en sult
niet opter vogelē ghescrey achten/noch daghē wt
kiesen/ Ghi en sult gheen cruynen op v hooft sce
ren/ noch uwen baert geheel afscheeren
Ghi en sult geen teeken in uwen lichaem scho
ren/ noch letteren aen v maken/ want ick ben dye
HEERE
F Ghi en sult v dochter niet houden tot hoerde=
rie/dat dat lant gheen hoerderie en doe/eñ worde
vol lachters
Hout mijn vierdagen/eñ ghi sult ontsien mijn
heylichdom/want ic ben die HEERE
Ghi en sult niet keeren totten waerseggeren/
ende en vraecht niet vãden bedieders der teekenē
dat ghi niet van hen onreynicht en wort/Wãt ick
ben die HEERE v God.
Voor een ghrijs hooft suldi op staen/eñ dye ou
ders eeren/ Wandt ghi sult uwen Godt ontsien/
want ick ben die HEERE
Als een vreemdelinck bi v liedē woonen sal in
uwen lande/ so en suldi hem niet verwiten/hi sal
bi v woonen gelijc een ingheboren onder v/eñ sult
G hem lief hebbē ghelijc v seluen/ wãt ghi liedē hebt
o.xxijc ooc vreemdelinghen geweest in Egipten lant /Ic
ben die HEERE uwe God
Ghi en sult geen ongheliic doen aendē rechte/
metter ellen/met gewichte/metter matē/ Rechte
waghe/recht pont/recht Epha/recht Hin/sal bi v
lieden sijn/Want ic ben die HEERE v Godt/dye
v wt Egiptē lãt gheleyt heeft/ hout/ eñ doet al mijn
settingē eñ rechtē/want ic ben die HEERE
Hier wort verbodē datmē vã den afgod Mo=
lech niet geuē en sal/eñ noch meer andere wordē
A hier verboden Dat.xx.Capittel
Ende dye HEERE sprack met Mose
seggende/ Segt den kinderen van
Israel/ Wye dat vanden kinderen
van Israel/oft een vreemdelinc dye
in Israel woont/van sinē zade Mo=
lech geeft/die sal die doot steruē/ dat volc des lãts
sal hem steenē/ende ick sal mijn aensichte settē te=
ghen sulcken mensche/ende sal hem wt sinen vol
ke wtroeyen/ omdat hi den Molech van sinen sa
dē gegeuē heeft/ eñ mijn heylichdom onreynicht
eñ minen heylighen naem ontheylicht heeft.
Ende in diē dat volc des lants door die vinghe B
ren sien sal/den mēsche die van sinē sade den Mo=
lech ghegeuen heeft/dat si hem niet en dooden/soe
sal ick mijn aēsicht tegen den seluen mēsche setten/
eñ tegen zijn geslachte/eñ sal hem/eñ alle die mede
gehoereert hebbē aen dē Molech/wt harē volcke
wtroeyen
Als een siele haer keert totten waerseggheren Nu.xi.d.
eñ teeken bedieders/dat si hem na hoererē/ soe sal iosu.iij.b
ick mijn aēsicht tegen die selue siele setten/ eñ salse
wt haren volcke wtrucken/ Daer om heylicht v/
eñ weset heylich/ Wãt ic ben heylich/uwe God/
eñ hout mijn settinghen/eñ doetse/Want ic bē dye
HEERE/die v heylicht
Wye dat sine vader oft sine moeder vloect/dye
sal die doot steruen/ sijn bloet si op hem/om dat hi
sijn vader of moeder geuloect heeft. ie.xvi.d
Wie dat ouerspel doet met eens anders wijf/ exo.xi.c
die sal die doot steruē/ beyde die ouerspeelder/eñ pro.xx.c
die ouerspeelster/om dat hi met zijns naestē wijf/
dat houwelijc gebroken heeft
Wie dat bi sijn stiefmoeder slaept/ dat hi sijns
vaders scamelheyt ontdect heeft/ die sullen beyde
die doot steruen/haer bloet si op hen.
Als yemãt bi sijns soons wijf slaept/soe sullen
si beyde die doot steruen/want si hebbē een schãde
gedaen/haer bloet si op hen.
Als yemãt bi eē knechtkē slaept/gelijc bi enen
wiue/die hebbē een grouwelicheyt gedaē/eñ sullē
beyde die doot steruen/haer bloet si op hē Deu.xxij
Als yemãt eē wijf neemt eñ hare moeder ooc
daer toe/die heeft eenen lachter ghewrocht/mē sal
hem met viere verbernen/eñ haer ooc/datter ghe
nen laster en bliue onder v
Als yemant by eender beesten oft vee leyt/dye
sal die doot steruen/eñ dat vee salmen dooden
Als een wijf haer toe eenigen vee doet/daer si
mede te doe heeft/die suldi doodē/ eñ dat vee ooc/
si sullen die doot steruen/haer blot si op hen
Als yemãt zijn suster neemt sijns vaders doch=
ter/oft sijnder moeder dochter/ende haer schamel C
heyt besiet/ ende si weder sine schamelheyt besiet
dat is eē scãde/Die sullē wtgheroeyt wordē/voor
die lieden haers volcks/ Want hi heeft sijnder su=
ster schamelheit ontdect/hi sal sijn schult dragen
Als een man bi eenen wiue slaept/ter tijt haer
der cranckeyt/eñ ontdect haer schamelheyt/eñ ont
dect haer fonteyne/ eñ si ontdect die fōteyne haers
bloets /die sullen beyde van haeren volcke wtghe
roeyt worden.
Dye schamelheyt uwer moeder suster/eñ ws
vaders suster schamelheyt en suldi niet ontdeckē/
wãt aldusdanige heuet sijn naeste bloet briēdinnē
ontdect/eñ si sullen haer schult dragen
Als yemant bi sijns ooms oft moeyē dochter
slaept/dat hi haer schamelheyt ontdect/ die sullen
haer sondē dragē/ sonder kinderē sullen si steruen
Als yemant sijns broeders wijf neempt dat is
een onreyn dinck/ si sullen sonder kinderen zijn/
om dat hi zijns broeders schamelhz ontdect heeft
So hout nv dã alle mijn settinghen/ende rech
ten/eñ doetse/op dat v dat lãt niet wt en spouwe/

daer ick v in leyde/dat ghi daer in woonen soudt
en̄ en wādelt niet in die insettingē der heidenē/die
ick voor v wtstotē sal/Want dit hebben si alle ge
daen/en̄ ic hebse verontwaert

Maer v liedē segghe ick/ghi sult haer lant be-
sitten/Want ic sal v gheuen een landt tot eender
erffenissen/daer melck ende honich in vloeyt/Jck
ben die HEERE v God/die v af gescheyden heb
vandē volcken/dat ghi oock sult scheyden dat rey
ne vee/vandē onreynen/ende onreyne voghelen/
D vanden reynē/ende uwe sielē niet en ontreynicht
aendē vee/aendē vogelen/en̄ aen alle datter opter
aerden cruypt/die ick afgescheyden heb/dat het
onreyn si/daer om suldi mi heylich zijn/wāt ic ben
heylich die HEERE/die v afgescheidē heeft vandē
volcken/dat ghi mijn sout sijn

Als een man oft een wijf/een waersegger/oft
teeckenbedieder zijn sal/die sal die doot steruē/men
salse steenen/haer bloet si op hen

¶ Hoe dat die priesters reyn ende onbesmet sijn
sullen/Ende hoe si behooren te leuē/En̄ haer ner
A gens mede en sullen ontsuyueren

Dat.xxj. Capittel

Ende dye HEERE sprack tot Mosi/
segt tot den priesterē Aarons sonen/
ende spreect tot hen/Een priester en̄
sal hem aen gheen siele van sinē volc
ke ontreynighen/sonder alleen aen
sijn naeste maechschap/dat hem aenghaet/als aen
zijn moeder/aen sijn vader/aen zijn sone/aen zijn
dochter/aen zijn broeder/ende aen sijn suster/dye
noch maecht is/ende geens mans wijf en heeft ge
weest/die hem aengaet/aē desen mach hi hem ont
reynighen/Oock en sal hi hem niet ontreinighen/
aen eenen ouerstē vā sinen volcke/dat hi hem niet
en ontheylighe.

Hi en sal oock gheen cruyn makē op sijn hooft/
noch sinē baert af scheeren en̄ aen haeren lichaem
geen tekē snidē/Si sullē harē Godt heylich zijn/
en̄ niet ontheiligē den naem haers Gods/want si
offerē des HEERE offer/dat broot haers Gods
daer om sullen si heylichdom zijn.

B Si en sullen gheen hoeren nemen/noch gheen
gheschoffierde/noch die van haeren man verstoo-
ten is/want hi is heylich sinen Godt/daer om sal
hi hē heyligē/wāt hi offert dat broot zijns Gods/
Hi sal v heylich sijn/wāt ick ben heylich/die HE-
RE die v heylicht

Als eens priesters dochter beghint te hoererē
so salmēse met vier verbranden/want si heeft ha
ren vader gescheynt.

So wie dat hoghe priester is/onder sine broe-
deren/op diens hooft dat die salfolye ghegoten/
ende zijn hant gheuult is/dat hem aengedaē wor
den die heylighe cleederen/die en sal zijn hooft niet
C ontdecken/ende zijn cleederen niet doorsniden/en̄
en sal tot ghenen dooden comen/en̄ en sal hē noch
ouer vader noch ouer moeder ontreynigē/Hi en
sal wt den heylichdom niet gaē/dat hi niet en ont
heylighe dat heylichdom sijns Gods/Want die
croone des salfolye zijns Gods is op hem/want
ic ben die HEERE

Een maecht sal hi te wiue nemen/maer gheen
weduwe/noch verstooten/noch gheschoffierde/
noch hoere/maer eē maecht vā sinē volcke/sal hi
tot eenē wiue nemē/op dat hi zijn saet niet en ont
heylige onder sinē volcke/Want ick ben die HE
RE die hem heylicht.

En̄ die HEERE sprack met Mose segghende
Spreect met Aaron en̄ segt/Als een yemāde vā
uwē sade in v geslachte een gebreeck is/dye en sal
niet comē/dat hi dat broot zijns Gods offere/Wāt
een yegelijc die eē smette heeft/die en sal nz comē
is hi blint/lam met eenē onschickelikē nuese/met D
eenē onbehoorlikē lede/oft hi gebrokē voeten oft
handē heeft/oft gebult is/oft vel ouer die ooghen
heeft/oft scheel/oft grillich/of schorft/of die ghe-
scuert is/So wie dat vā Aarōs des priesters zade
een smette heeft/en sal niet comē om te offerē den
offer des HEERE/wāt hi heeft eē smette/Daer
om en sal hi niet comē totten broode zijns Gods/
dat hijt offere/Nochtās sal hi vandē broode zijns
Gods etē beyde vādē heiligē/en̄ vandē alder hey-
lichstē/maer tottē voorhāctsel en sal hi niet comen
noch tottē outaer niet gaē/wāt hi de smette heeft
dat hi niet en ōtheilige mijn heilichdō/wāt ic bē die
HEERE diese heilicht/En̄ Moses seide dit al tot
Aarō en̄ tot sinē sonē/en̄ tot al dē kinderē vā Israel

Hoe die priesters en̄ haer huysghesin sijn sullē.
Ooc hoe datmen metten offeren handelen sal

Dat.xxij. Capittel

Ende die HEERE sprac tot Mosi seg
gende/Segt Aaron en̄ sinen sonen/ A
dat si haer wachten vādē geheilichdē
kinderē vā Israel/welc si mi gehey-
licht hebbē/en̄ minen heyligē naem
niet en ontheiligē/wāt ic bē die HEERE/so segt hē
en̄ harē nacomelingē/So wie dz vā uwē zade toe
gaet tottē heiligē/dz welcke die kinderē vā Israel
dē HEERE heiligē/en̄ ontreinicht hē alsso ouer dat
selue/diēs siele sal wtgeroeyt wordē voor mijn aē
sicht/wāt ic ben die HEERE

So wie dat vā Aarōs zade lazarich of die vloet
heeft/die en sal nz etē vādē heiligē/tot dz hi suuer
is/wie dz yet onsuiuers raect/oft wiē dz zaet inden
slaep ontgaet/en̄ wie dz enich gewormte raect dz
hē onsuuer is/oft eē mēsce die hē onsuuer is/en̄ al
wat hē ontreinicht/die welcke siele die daer af yet
raect/die is ōrein tottē auōt/en̄ en sal vādē heiligē
nz etē/mer sal eerst zijn lichaē mz water vadē/en̄ als
die zōne ondergegaē is/en̄ hi rein wordē is/dā mach
hi daer af etē/wāt het is zijn nootdruft. Een doode B
prije/en̄ wat vādē wildē dierē verschoort is/en sal
hi niet etē/op dat hi niet onrein daer af en worde/
wāt ic ben die HEERE/Daerom sullē si mijn set-
tingē houdē/dat si geene sonde op haer en ladē/en̄
daer aen steruē/als si haer aē hē ontheiligē/wāt
ic ben die HEERE diese heilicht

Een vreēdelinc en sal vādē heiligē niet etē noch
des priesters huysgenoot/noch gehuerde knape/
Als eē priester eē siele ō gelt coopt/die mach daer
af etē/En̄ wat hē in zijn huis geborē wort/dz mach
ooc vā sinē broode etē Mer als des priesters doch
ter eēs vreēdelincx wijf wort/so en sal die nz vandē
hefoffer der heilichz etē Mer wort si weduwe of
wtgestotē/en̄ en heeft geē zaet/en̄ coēt weder tot
haers vaders huis/soo sal si eten vā haers vaders
broot/gelijckerwijs als een ander deerne.

Maer geen vreemdelinc en sal daer af eten/ Met
wie anders vãden geheylichdẽ onwetende eet/ dye
sal dat vijfste deel daer toe doẽ/ eñ dẽ priester geuẽ
met den gheheylichdẽ/ op dat si niet ontheilighen
dat geheylichde der kinderen vã Israhel/ dat si den
HEERE heffen/ op dat si haer niet met misdaet eñ
met schult en beladẽ/ als si haer gheheylichde eten
want ic ben die HEERE diese heylicht

Eñ die HEERE sprack tot Mosi seggende/
Segt Aaron eñ sinen sonen/ eñ al den kinderen vã
Israel/ Wie vanden huise vã Israel is/ ofte eẽ vreẽ
delinc in Israel/ sijn offer doẽ wil/ het si enige ghe
looft/ of vã vrijen wille/ dat si dẽ HEERE eenen
brantoffer doen willen/ om hem te versoenen/ dat
sal een mannekẽ sijn sonder smette/ vãden runde-
ren oft lammeren/ oft gheyten/ Alle dat een smet
te heeft/ en sullen si niet offeren/ wandt si en sullen
daer mede gheen genade vinden

Ende wie dat een dootoffer den HEERE doen
wil/ wt sonderlingen eygen beloofte/ oft vã vrijen
wille/ runderẽ oft scapen/ dat sal sonder smette sijn
dattet aengenaẽ si/ het en sal ooc gheen gebrec heb
bẽ/ ist blint oft cruepel/ oft gewont/ oft ghebladert
oft grillich/ oft schorft/ soe en sullen si dat den HE-
D RE niet offeren/ eñ daer af geẽ offer optẽ outaer
des HEEREN gheuen

Een osch oft scaep/ dat een onbehoorlijck ledt
heeft/ oft dat geenen steert en heeft/ dat muechdy
vã vrijen wille offeren/ Maer ontfancbaer en salt
niet sijn/ tot eeder beloften/ Ghi en sult den HE-
RE geen gestooteẽ oft ghewreuen/ oft verschoort
oft gelubt offeren/ eñ ghi en sult dat in uwen lãde
niet doen/ Ghy en sult uwen Godt niet offeren
broot van eeñ vreemdelincx hant/ want het is van
hem verdorvẽ/ eñ heeft eẽ smette/ daerom en salt
niet aengenaem sijn voor v

Ende die HEERE sprack tot Mose segghen-
de/ Als een osse/ oft lam/ oft gheyte ghebonẽ is/ soe
salt seuen daghen bi sijnder moeder sijn/ ende ten
achsten daghe daer nae/ machmẽ den HEERE
offeren/ so ist aenghenaem/ het si een osse/ of lam/
soo en salmens niet op eenen daghe slaen/ met sijn
jonck.

Als ghi den HEERE een danckoffer doen wilt
dattet aenghenaem si/ soo suldijt tenseluen daghe
eeten/ ende en sult niet ouer houden tot morghen
wandt ick ben dye HEERE/ Daerom houdt mijn
gheboden/ ende doetse/ wandt ick ben die HEERE
dat ghi minen heylighen naem niet en ontheilicht
ende dat ick geheylicht worde/ onder die kinderen
van Israel/ want ick ben die HEERE dye v hey
licht/ die v wt Egipten leyde/ dat ick v Godt sijn
soude/ Ick ben die HEERE

¶ Vanden vierdaghen ende hooghe feestdaghẽ als den Sabbath/ Paesschen/ Pinxten/ Lovercenten

Dat.xxiij. Capittel.

A Ende die HEERE sprack met Mose
segghende/ Segt den kinderen van
Israel/ ende spreect tot hen/ Dyt sijn
die feesten des HEEREN/ dye ghi
heylighe daghen heeten sult/ Ses da
ghen suldy v werck doen/ mer den seuensten dach/
is die ruste des Sabbaths ende sal heylich heeten/
geenderhande werc en suldi daer inne doẽ/ want
het is die Sabbaths des HEEREN/ waer dat ghi
woont

Dit sijn die feesten des HEEREN/ dye heylich
heeten/ die ghi uwe feest heeten sult/ Den.xiiij.
dach der eerster maent/ tsauonts is des HEE B
REN Paesschen/ ende inden vijfthienden van der
seluer maent/ is de feeste der ongheheefder broo-
den des HEEREN/ Dan suldi seuen daghen on
gheheeft broot eten/ Den eersten dach/ sal heylich
ghenaemt worden onder v/ daer in en suldi gheen
dienstwerck doen/ ende den HEERE offeren/ se
uen daghen lanck/ Den seuensten dach sal ooc hey
lich genaemt sijn/ daer in en suldi oock gheen dienst
werck doen

Ende dye HEERE sprack tot Mose segghen
de/ Segt den kinderẽ van Israhel/ ende spreect tot
hen/ Als ghi int lant comt/ dat ic v geuen sal/ ende
sult oochstẽ/ so suldi eenẽ schoof der eerster vruch-
ten ws oochts tottẽ priester brenghen/ daer so sal
dien schoof worden voor den HEERE gheweys
tert/ dat ghi aenghenaem wordet/ Des ander da-
ges na den sabboth/ sal die priester dat doen/ Eñ
ghi sult inden daghe als uwen schoof ghewevstert
wort een brantoffer den HEERE doen/ van eenen
lammeken dat sonder smette is/ ende dat iarich is C
met den spijsoffer/ twee thiendedeelen bloemen
meels met oly gemengt/ tot eenẽ offer den HEE
RE/ tot eenẽ soetẽ rueck/ daer toe oock dat drane
offer/ een vierẽdeel van een hin wijns/ Ende ghy
en sult geen broot noch koecken/ noch pappe eten/
tot optendach/ als ghi uwen Godt offer brengt/
Dat sal een recht sijn uwen nacomelinghen/ waer
dat ghi woont

Daer nae suldi tellen vanden anderen daghen
des Sabbaths/ daer ghi die weysterscouẽ in ghe
bracht hebt.vij. gehele weckẽ/ tot des ãderẽ daechs
des seuẽstẽ Sabbats/ te wetẽ/ vijftich dagen suldy
tellen/ ende nieuwe spijsoffer dẽ HEERE offeren/
ende wt allen uwen wooninghen suldijt offeren/
te weten/ twee weysterbrooden/ van twee thiẽde
bloemen meels ghebeeft ende ghebacken/ tot eer
stelinghen den HEERE/ Ende ghi sult daer oock
brenghen met uwe broot/ seuẽ iarghe lammeren
sonder smette/ ende eenẽ iongen verre/ ende twee
rammen/ dat sal des HEEREN brantoffer spijs
offer/ eñ drancoffer sijn/ Dat is een offer/ Eenẽ soe- D
ten ruecke den HEERE

Ghi sult eenen bock dooden/ tot eenen sondof
fer/ ende twee iarighe lammeren/ tot eenen doot-
offer/ Ende dye priester salt weysteren voor den
HEERE/ op dat broot der eerstelinghen/ tot dẽ
twee lammeren/ ende sullen den HEERE heylich
ende des priesters deel sijn/ Ende ghy sult desen
dach wtroepen/ wandt hi sal onder v heylich ghe-
naemt sijn/ gheen dienstwerck en suldy doen/ een
eewich recht sal dat sijn/ bi uwen nacomelinghen
waer dat ghi woont

Als ghi v lant oostet/ en suldijt niet al af maey
en/ oock niet alte nauwe op oostẽ/ maer ghi sullet
den armen/ eñ den vreemdelingẽ laten/ Ic ben die
HEERE v God

Ende die HERE sprack met Mose seggēde/
Segt den kinderē vā Israel/ Inden eersten daghe
E der .vij. maent/ suldi hebbē den heyligē vierdach/
des ghedachtenis der blasinghen daer in en suldy
gheen dienstwerck doen/ eñ sult den HERE offer
doen

Eñ die HERE sprac met Mose seggēde/ Dē
.x. dach van deser seuender maēt/ is der versoenin-
gē dach/ die sal bi v heylich genaēt wordē/ In diē
dage suldi uwe sielē verootmoedigē/ eñ den HE-
RE offer doen/ eñ ghi en sult geē dienstwerc doē
in desen dage/ wāt het is versoēdach/ dat ghi ver-
soent wort voor den HERE uwen God/ Want
so wat siele haer niet en verootmoediget/ in desen
dage/ die sal wt haren volcke wtgeroeyt worden
eñ wat siele in desen dage eenich werc doet/ die sal
ick te niete doen wt harē volcke/ Daerom en sul-
di gheē werc doen/ Dat sal een ewich recht zijn u-
wen nacomelingē/ waer dat ghi woōt/ Het is we
Sabbaths vierte/ dat ghi v sielē verootmoedicht
Inden .ix. dage deser maēt/ tsauōts suldy sulc vie-
ren houdē/ vandē eenen auōt tottē anderen

Eñ die HERE sprac tot Mose seggende/
F Spreect mettē kinderē vā Israel eñ segt/ Inden
.xv. dage van deser seuēder maent/ is die feeste der
Louertēten .vij. dagen/ den HERE/ Den eersten
dach sal heylich genaemt zijn geen dienstwerc en
suldi daer in doē/ Seuē daghen suldi den HERE
offerē/ Den .viij. dach sal oec heylich genaemt zijn
eñ ghi sult uwen offer den HERE doē/ Wāt het
is den dach der vergaderingē/ eñ des samen bren-
ghinghen/ geen dienstwerck en suldi daer in doen.

Dit zijn die vierdagen des HEREN/ die ghy
heilich sult wtroepen/ daer ghi den HERE offer
in doen sult/ brantoffer/ spijsoffer/ dranckoffer/ eñ
ander offer/ een yeghelick na sinē dage/ sonder dat
offer des Sabbaths des HEREN/ ende v gauē/
eñ geloften/ ende vrijwillige gauen sijn die ghi dē
HERE geeft

(Margin note: Dit was dē dach dat men tot behoef vā dē armē die almoesen wt ō gemeente vergaderde/ eñ dz een yegelijc sijn gonste brocht.)

So suldi dan den .xv. dach/ der .vij. maent/ als
ghi die incomēde vruchtē vandē lande ingebracht
hebt/ suldi die feeste houdē den HERE .vij. dagē
lanc/ Ten eerstē daghe salmen vieren/ eñ ten .viij.
dage salmen oec vieren/ Eñ ghi sult ten eerstē da-
ghe vruchten nemen van schonē boomen/ palmen
tijsserē/ ende meyē vā boomē met dichte breede bla-
deren/ eñ wilgen vandē bekē/ eñ .vij. dagen vrolic
zijn voor den HERE uwē Godt/ eñ ghi sult den
HERE also des iaers die feest houdē .vij. dagen/
dat sal een ewich recht zijn/ bi uwē nacomelingē/
G dat si in die .vij. maent also vierē/ Seuē dagen sul-
di in die Louertentē woonē/ Wie datter een inge-
boren in Israel is/ die sal in die Louertentē wonē/
dat v nacomelingē wetē mogen/ hoe ic die kinde-
ren vā Israel in tentē heb laten woonen/ doe icse
wt Egipten lāt leyde/ Ic bē die HERE v God/
eñ Moses sprac tottē kinderē vā Israel/ vā desen
vierdagen des HEREN.

Vanden olye totten lampen ende candelaren/
vanden thoonbroden/ van die straffinge des laste-
rens/ eñ vloeckens
Dat .xxiiij. Capittel

Ende dye HERE sprack met Mose
seggende/ Gebiet den kinderen van
Israel/ dat si v brengē suyuer ghesto- A
ten boōolie/ om te lichtene/ datse vo-
uen in die lampē altijt gedaē worde/
buitē voor die gardijne des getuygenis/ inder tēte
des getuygenis. Eñ Aarō salse toe bereydē des a-
uōts eñ morgēs voor dē HERE altijt/ dz sal eē e-
wich recht zijn uwē nacomelingē/ hi sal de lāpē op
tē suyuerē cādelaer stellē/ voor dē HERE altijt.

Eñ ghi sult bloemē vādē mele nemē/ eñ twelf
koecken daer van backē twee thienden sal eenen
koeck hebbē/ eñ sultse leggen op die suyuere tafele
eñ dat also te wetē ses op een ghescickt voor den
HERE/ eñ sult op dat selue leggē suuer wierooc
dattet Ghedenckbroot si tottē offer des HEREN
Alle Sabbaoth sal hise voor dē HERE bereyden
altijt/ eñ vandē kinderē vā Israel ontfanghē/ tot
een eewich verbōt/ Eñ si sullē Aarons/ eñ zijnder
sonen zijn/ die sullē die etē in die heilige stede/ wāt
dat is in zijn alderheylichste/ vanden offer des HE-
REN/ teenen eewighen rechte

Eñ daer ginc wt eēs wijfs soon vā Israel/ die
eens māe vā Egiptē kint was/ onder die kinderē
vā Israel/ eñ wert kijuēde indē leger/ met eenē mā
vā Israel/ eñ noemde dē naē Gods/ eñ vloecten/
Doe brochtē si hē tot Mose sijn moeder hiet Se-
lomith/ eē vandē dochterē Dibri/ vā dē ghestachte
Dan eñ settē hē in die bewarenis/ tot si dat weten
souden wt den monde des HEREN

Eñ die HERE sprac met Mose seggēde/ leit
hē buiten voor dē leger/ die daer geuloect heeft/ eñ
laet alle die gene diet gehoort hebbē haer hādē op
sijn hooft leggē/ eñ laet alle die gemeynte hē stenē C
eñ segt den kinderē vā Israel/ Wie dat sinē Godt
vloect/ die sal zijn zōde dragē. Wie des HEREN
naē noemt/ die sal die doot steruē/ alle de gemeyn-
te sal hem stenen/ Gelijc die vreēdeline so sal oock
de ingeborē zijn/ als hi den naem noemt soo sal hy
steruen

So wie eē siele des menscē dootslaet/ die sal die
doot steruē/ Wie dat eens vees siele doot slaet die
salt betalen/ siel/ om siele/ Eñ wie sinen naestē ver-
leemt/ dien salmē doē/ so hi gedaen heeft/ ghebro-
ken/ om gebrokē/ ooge om ooge/ tant om tant/ so
hi enen mēsce verleemt heeft/ so salmen hē weder
doen/ Also dat so wie eenich beest doot/ die salse be-
talen/ maer wie eenen mensche dootslaet/ die sal D
steruen/ Eenrelei recht/ sal onder v lieden sijn/ den
vreemdelingē gelijc den ingeborenen/ want ic ben
die HERE v God

Mose seydet den kinderen vā Israel/ eñ si sey-
den hē wt voor den leger die geuloect had/ eñ steē-
dē hem/ Also deden die kinderē van Israel/ so die
HERE Mose geboden hadde.

Van die vieringe des seuenden iaers/ Eñ van
die vrijheyt des vijftichstē iaers/ datmē nv tgul- A
den iaer heet
Dat .xxv. capittel

Ende die HERE sprac met Mose op
tē berch Sinai seggēde/ Spreect met
ten kinderen vā Israel/ eñ segt hen/
als ghi inde lāt coemt dat ic v ge-
uen sal/ so suldi des lāts vieringe dē

HEERE vieren/dat ghi ses iaren dijn velt besaeyt/
en̄.vi.iare uwen wijngaert besnidet/ en̄ vergadert
die vruchtē in. Maer indē seuendē iare/sal dat lant
zijn Sabboth vierte hebbē/totte Sabaoth dē HE
RE/dair in dat ghi v velt niet besaeyē/noch uwen
wijngaert niet besniden en sult.
Dat van selfs na uwē oochst wast/ dat en suldy
niet oochstē. En̄ die druuē/die sonder uwē arbeyt
ghewassen zijn/die en suldi niet lesen/ die wile dat
het dat vieriaer des lants is/Daerom suldi die vier
te des lants houdē/ dat ghi daer afeet/ v knecht/v
B ionckwijf/v huerlinc/v huysgesin/v vreemdelinc by
v/en̄ v vee/en̄ die dieren binnen uwen lande/ alle
graen sal spijse zijn.
En̄ ghi sult tellen alsulcker iaren Sabbathē se=
uē/dat seuē iaer seuenmael ghetelt worden/en̄ de
tijt der seuen iaren Sabbathē makē.xlix.iaer. Dan
suldi der basunē geclanc laten gaen door alle v lant
indē.x.dage der.vij.maent/in diē dage der versoe
ningē/en̄ ghi sult dat vijftichste iaer heyligē/en̄ ghi
sullet een Vrijiaer heetē indē lande/ allē den genen
die daer inne woonē/want het is dat Gulden iaer.
Dā sal eē yegelic vā v lieden/weder tot zijnder pos=
sessien/en̄ tot sinen geslachte comen/ want dat vijf
tichste iaer is dat Guldē iaer/ Ghi en sult niet saē
yen/noch niet oochsten/dat van selfs wasset/ oock
inden wijnghaert niet lesen/ tghene datter sonder
arbeyt wast/ Want dat Gulden iaer sal ooc v liedē
C heylich zijn/ Ghi sullet eten al wat dat velt draecht
Dat is dat Guldē iaer/ daer in dat een yegelijc we
der totten sinen comen sal.
Als ghi uwen naesten yet vercoopt/ oft hē yet
afcoopt/so en sal niemant sinen broeder bedriegē
Maer na tgetal des Guldē iaers/ suldijt vā hē coo
pen/en̄ na dat getal der iaren des graens sal hijt v
vercoopen/Naeder menichten der iaren/ suldi den
coop stiuen/ en̄ na die cleynheyt der iaren/soe suldy
den coop ooc mindere/want hi salt v na dat getal
der iaren vercoopen/Daerom niemandt en bedrie
ge sinen naestē/maer ontsiet v voor uwen Godt/
want ic ben die HEERE v Godt/daerom doet na
mine settingē/en̄ hout mine rechtē/ dat ghijse doet
op dat ghi in dat landt sekerlijck moecht woonen/
Want dat lant sal v zijn vruchten gheuen/dat ghi
genoech te eten hebt/en̄ sekerlijck daer inne woont.
En̄ oft ghi lieden segt/wat sullen wi eten inden
seuendē iare? Wāt wi en saeyen niet/ daerom en ver
gaderē wi geen graen in/ Ic sal mijn benedictie in
dē sestē iaer ouer v gebiedē/dat si geuen sal/graen
voor drie iarē/dz ghi inden achsten iare saeyt/en̄ vā
den oudē graen eedt/ tot int negenste iaer/dat ghy
vanden ouden grane etet/ tot datter weder nyeu
coemt/Daeromme en suldi dat lāt niet vercoopen
eewelic/want dat lant is mijn/en̄ ghi zijt vreemde
lingen en̄ inwoonders voor mi. Ende sult in allen
uwen landen/ dat lant te lossen gheuen.
Als v broeder verarmt/en̄ vercoopt v zijn ha=
D ue/ende zijn naeste vrient comt tot hem/dat hijt los
sen soude/ soo sal hijt lossen/ dat zijn broeder ver
cocht heeft/ Maer als yemant gheenen losser en
heeft/ende en can met zijnder hant niet so vele ver
crighen/dat hijs een deel losse/soo salmen rekenen
die iaren zijnre vercoopinghe/ende watter ouer is
weder geuen dien hijt vercocht heeft/opt dat hi al
soo weder tot zijnder haue come/ Mer en can zijn
hant niet so vele vinden/dat hi dat een deel weder
gheue/so sal dat gene dat hi vercocht heeft/ in des
coopers hant zijn/tot den Gulden iare toe/ en̄ dan
salt inden seluen iare wtgaen/en̄ weder tot zijnder
hauen comen. E
Wie dat een wooninghe vercoopt/binnen der
stadt muerē/die heeft een gheheel iaer respijt/dat
selue weder te lossen/dat sal de tijt zijn/daer hijt in
lossen mach/ Waer hi dat niet en lost/eer dat gant
se iaer om is/so salt die cooper eewichlijc behoudē
ende zijn nacomelingē/en̄ en sal niet los wtgaen/
inden Ghulden iare/ Maer ist een huys opt dorp/
daer geenen muer om en is/dat salmen den veldē
des lants ghelijc rekenen/en̄ sal los worden/ en̄ in
den Guldē iare quijt wtgaen/ Die steden der Leui
ten/en̄ die huysen in die stedē/ daer haer haue inne
mogen altijt ghelost worden/ Wie dat yet vanden
Leuiten coopt/die salt verlaten inden Gulden iare
het si huys oft stede/dat ghene dat hi besetē heeft/
Want die huysen inder Leuitē steden/zijn hare ha
ue/onder die kinderē vā Israel. Mer dat velt voor F
harē stedē/dat en salmē niet vercoopen/want dat
is haer eygendom eewelick.
Als v broeder bi v verarmt/en̄ tachter gaet/so
suldi hē op nemē/als eē vreēdelinc/ ws huysgesins
op dat hi leue bi v/en̄ ghi en sult geen woecker vā
hē nemē/noch te veel/ maer ghi sult v voor uwen
God ontsien/op dz v broeder mz v leuē mach/ Wāt
ghi en sult hē v gelt op woecker nz doē/noch v spij
se op v scattinge wt rechtē/ Wāt ic bē die HEERE
v God/die v wt Egiptē lant geleyt heeft/ dat ic v
dat lāt Canaā geuē soude/en̄ ic v God zijn soude.
Als v broeder verarmt neuē v/en̄ vercoopt v
hem seluen soe en suldi hem gheens knechts dienst
laten doen. Mer als een huerlinc/ofte huysghesin
sal hi bi v zijn/ende totten Gulden iare bi v dienen
Dan sal hi van v los wtgaen/en̄ zijn kinderen met
hem/en̄ sal weder comen tot sinē geslachte/en̄ tot
zijns vaders haue/want si zijn mijn knechtē/die ic
wt Egiptē lant geleyt heb/daer om en salmense
niet vercoopen/ghelijc men die knechtē vercoopt
En̄ ghi en sult niet strengelijc ouer hen heerschap
pie hebbē/mer ghi sult v ontsien voor uwē God/
Maer wildi knechten en̄ maerten hebben/ soo sul
dise vanden heydenē coopen/die om v zijn/vanden
kinderen der huysgesinnen ende vreemdelinghen
die onder v zijn/ ende vanden geslachten bi v ende
die in uwen lande geboren zijn/ die suldi v eyghen
maken/ende sultse besitten/ ende v kinderen nae v
tot een eewighe besittinge/die suldi haer knechten
laten zijn/ Mer ouer uwen broederen den kinderē
van Israel/en sal niemant ouer den anderen streng
ghelijc heerschappie hebben. G
Ist dat een vreemdelinc/oft huysghenoot by v
machtich wort/en̄ v broeder neuen hem verarmt
ende hi hem seluen den vreemdelinck oft huysghe
noot bi v/oft yemāt vā sinen geslachte vercoopt
so sal hi na sinen vercoopene recht hebben/ weder
los te wordene/ende yemant van sinen broederen
mach hem lossen/ofte sine vader/oft oock zijns va
ders sone/oft yemāt anders zijn naeste maechscap
vā sinē gheslachte/oft zijns selfs hant/ ist dat si soo
veel machtich wort/so sal hi hem seluen lossen/ en̄

sal met sinen coopere rekenē vandē iare aen/doen
hi hē vercocht had/tot opt Guldē iaer/eñ dat gelt
sal gerekēt wordē/ na dat getal der iarē vā zijnder
vercoopinge/eñ sal zijn dachloon van alle dier tijt
met hem rekenen/Zijnder noch vele iaeren totten
Gulden iare/soo sal hi nae dien/des te meer om te
lossen ghenē/daer na dat hi vercocht is/Maer zijn
der niet veel iaren tot aēt Guldē iaer/so salt hi ooc
daer na gheuē tot zijnder verlossinge. Ende sal zijn
dachloō vā iaer tot iaer/met eenen rekenē/ eñ ghy
en sult niet strengelic ouer hem heerscappie laten
hebben/voor uwen ooghen/Maer en lost hi hem
niet op dese maniere/ so sal hy inden Gulden iaere
los wtgaen/eñ zijn kinderē met hem/wāt die kin=
derē vā Israel zijn mijne knechten/die ic wt Egip
ten lant gheleyt heb/Ick ben die HEERE u God.

Ghi en sult geen Goden maken/ noch beelden
noch en sult ooc gheen calomnen oprechten/ noch
gheen steenen teekenē in uwen lande/dat ghi daer
voor aenbidt/ Want ick ben die HEERE u God/
Hout mijnen Sabbath/ende ontsiet u voor mijnē
Heylichdom/Ick ben die HEERE.

Sommighe goede beloften Godes/In dien si
sine gheboden houden/Eñ dreyginghe om grou
welijcken te straffen/waer sy ongehoorsaem zijn
ende syne gheboden verachten

Dat.xxvi.Capittel.

IS dat ghi in mine settingē wandelt
A ende mijne gheboden houdt/eñ doet
So sal ic u reghē gheuē tzijnder tijt/
ende dat lant sal zijn groeysel ghenē
eñ die boomen des velts haer vruch
ten brenghen/Eñ den dorschtijt sal duerē/ tot dat
men den wijnghaert leest/eñ dat wijnghaert lesen
sal dueren tot den saeytijt toe / Ende ghy sult van
uwen broode versaet wordē/eñ sult sonder sorghe
in uwē lande woonē/Ic sal vrede gheuen in uwen
lande/dat ghi slapen sult/eñ niemandt en sal u ver
ueren. Ic sal die quade dieren wt uwen lande doē
ende gheen sweert en sal door u lant gaen.

Ghi sult uwe viandē iaghen/eñ si sullen voor u
B henen vallen int sweert/ Uwer vijue sullender hō
Jos.xi.d dert iaghen/eñ uwer hondert sullender thienduy=
sent iaghen/Wāt u vianden sullen voor u henen/
int sweert vallen/Eñ ick sal my tot u keeren/ ende
ick sal u laten wassen/ende machtich laten wordē
eñ ic sal met u liedē mijn verbont vaste makē. Eñ
ghi sult ooc van dat oude eten/dat ghi oock dat ou
de sult laten varen/om der nieuwer wille/Ick sal
mijn wooninge onder u lieden hebben/ende mijn
siele en sal u lieden niet verworpen/ Eñ ick sal on=
der u lieden wandelen/ende ick sal u God zijn/en=
de ghi lieden sult mijn volc zijn/Want ick ben dye
HEERE u God/die u wt Egipten lant gheleypt
heeft/om dz ghi hen liedē knechtē niet zijn en sout/
Ende ic heb den Cepter/die ketenen ws iocks ge
broken/eñ ic heb u recht op laten wandelen.

Ist dat ghi mi niet en hoort/ ende dese geboden
niet alle en doet/eñ eest dat ghi mijne insettinghen
C veracht/eñ u siele mijn rechtē verworpt/ dat ghy
niet en doet alle mijn geboden/ende laet ghy mijn
verbondt staen/soo sal ick u dit ooc doen/Ick sal u
haestelijck versoecken met gheswel/ ende met vee
te siectē/die u die oogen verderuen/ ende dye siele
versmachtē/ghi sult te verghеefs u saet zaeyen/eñ
uwe viandē sullent verslinden. Eñ ic sal mijn aen=
sicht tegē u stellē/eñ ghi sult voor uwe viādē gesla
gē wordē/eñ die u hatē/sullen ouer u heerscappie
hebbē/Eñ ghi sult vlieden/als u nyemāt en iaget.

Maer en wildi mi noch niet onderdanich zijn/
so sal ick vermeerderen uwe slaende plagen/seuen
mael meer/om u te straffen/om uwer sonden wil
le/op dat ic die houeerdicheit uwer sterctē oft hart
heyt breke/eñ ic sal uwen hemel ghelijc yser / ende
uwe aerde ghelijc metael stellen/ eñ uwe vermoet
heyt ende arbeyt sal verloren zijn/ dat uwe landt si
ne groeysel niet en gheue/eñ die boomē des lants
haer vruchten niet en brenghen.

Ist dat ghi teghen mi wandelt/eñ en wildi my
niet hooren/so sal ic noch seuēmael meer uwe pla= D
ghen vermeerderen/om u te slaē / om uwer sondē
wille/eñ ic sal wilde dieren onder u seyndē/ die sul=
len u berooуen/ende uwe vee verderuen / ende u
cleyne van ghetale maken/ ende uwe straten sullē
woest worden.

Ist dz ghi hier mede niet seger en wort/eñ wan
delt teghen mi/so sal ick teghen di wandelen/eñ ic
sal u noch seuenmael meer slaen / om uwer sondē
wille/eñ ic sal op u een wraecsweert brengen / dat
mijn verbont wreken sal/Eñ oft ghi u vergadert
in uwe steden/soo sal ick doch pestilencien onder u
seynden/eñ ic sal u in uwer vianden handen gheuē
Want ic sal uwen voorraet verderuē/ende u pro=
uisie des broots/dat.x. wiuen dine broot in eenen
houen sullen backen/eñ uwe broot salmen met ge
wichte wtweghen/ende als ghi eet so en suldi niet
versaet worden.

Ist dat ghi nu hier duer niet en hoort / eñ teghē
mi wandelt/so sal ick teghen u oock in een toorni=
ghe teghentheyt wandelen/ ende ic sal u seuēuout
straffen/om uwer sondē wille/ dat ghy uwer sonē E
eñ dochterē vleesch sult eten/eñ ic sal uwen hoogē
outaer te niete doen/eñ uwe beeldē wtroeyen/eñ
ic sal u lichamen op uwer Goden lichamē worpē
ende mijn siele sal van di grouwelen. Ende ick sal
uwe steden woeste maken / ende uwe kercken in
worpē/eñ ic wil uwen soeten rueck niet riecken.

Also woest sal ic dat lant maken / dat uwe vian
den daer inne woonen sullen/ende makent woest
Maer ick sal u onder die heydenen verstroyen/ eñ
dat sweert wt trecken achter u/ dat u landt woest
sal zijn/ende uwe steden verstoordt/ Ende dan sal
den lande zijn vieren ghenoeghen/also langhe alst
woest leet/ende ghi inder vianden lant zijt/So sal
dat lant vierē/ eñ zijn vierē sal dē lāde genoegē/so
lange alst woeste leyt/Om dattet niet gheuierē en
conde in uwen Sabbathen/daer ghi in woont.

Eñ die gene die vā u ouergebleuē sullē zijn/sal ic
eē beaurt herte makē/in uwer viandē lāt/datse eē
ruysschēde blat iagē sal/Eñ si sullen daer af vlieden F
als oftse eē sweert iaechde/eñ si sullē vallen ghelijc
als voor den sweerde/al en iaechtse nyemant/Eñ
ghi en sult uwen vianden niet dorren wederstaē/
Eñ ghi sult onder die heydenē vergaen/Eñ uwer
vianden lant sal u verslinden.

Eñ die daer ouer blijuē sullen / die sullē in haer
misdaet vergaē/inder viandē lant/ ooc in haerder
vaderē misdaet sullē si vergaen. Dā sullē si beken=
nē haer eñ haerder vaderē misdaet/ inder ouertre

dinghen/daer si teghen mi in ouer ghetreden heb=
ben en teghen mi ghewandelt/Daer om wil ick te
gen hen oock wandelē / en ick salse inder vianden
lant brengen / En daer sal haer onbesneden herte/
hen verootmoedigen/ en dā sullen si haer misdaet
versoenen

Ende ick sal gedachtich wordē mijns verbōts
met Jacob/en mijns vbonts met Isaac/en mijns
verbonts met Abraham/ende ic sal dies lants ge=
dachtich worden / dat van hen gelaten is/en sinen
Saboth heeft mi ghenoecht/die wile dattet woest
ghelegen heeft van hen/en dat si haer misdaet ver
soenen soudē/om dat si mijn rechten veracht heb=
ben/ en dat haer siele van mijnē settinghen grou=
or. vi wel gehadt heeft / Oock en heb icse also niet vwor
a. pen/al zijn si inder viādē lāden / noch my en heeft
G so niet gegrouwelt/dat si met mi wt hebben/ ende
mijn verbont met hen te niet gedaē heb/want ick
ben die HERE v God / En ick sal voor hen ghe
dachtich wezen/aen mijn eerste verbont/ als ickse
wt Egiptē leyde/voor die ogen der heydenē/daer
ic haer God soude zijn Ic ben die HERE.

Dat zijn die settinghen/rechten en wetten/dye
de HERE tusschen hem / ende den kinderen van
Israel gestelt heeft/ opten berch Sinai/door Mo
ses hant

Van gheloften/Ende dat vyf Jaer.

Dat.xxvij.Capittel

B ENde die HERE sprack met Mose
segghēde. Spreect metten kinderen
van Israel/en segt hen/Als yemant
den HERE een bysonder ghelofte
doet/ scattēde zijn siele /soe sal dit dye
scattige zijn/Eēs mās beelde,xx.iaer out/tot in dat
lx.iaer/suldi op.l.sikels/nadē sikel des heylichdōs
scattē/eēs wijfs beelde/op.xxx.sikel/ Is hi.v.iaer
out/tot.xx.iarē/so suldi hē schattē op.xx.sikels alst
eēs mās beelde is Mer eē wijf /op.x.sikels Is hy
eē maēt out/tottē vijf iarē toe suldi hē scattē op.v
siluerē sikels/alst eens mans beelde is / Maer eēs
wijf/ op.iij.siluerē sikels/Is hi tsestich iaer out/
oft daer ouer/soo suldy hem schatten op.xv.sikels
alst eens mās beelde is/Maer eens wijfs/op thiē
sikels/Is hi te arm tot sulcker schattingen/soe sal
hi voor den priester staē / ende die priester sal hem
schatten/hi sal hem scatten na diens hant die daer
gelooft heeft/dat hijt verweruen can

Maer ist eenich dier datmen den HERE of=
B feren mach / al watmen den HERE geeft/is hey
lich/men en sals niet wisselen noch mangelen/een
goet om een quaet / oft een quaet om een goet/wis
selet yemant een beeste om die ander / soo sullense
alle beyde den HERE heylich sijn / Maer is dat
dier onreynich/datment den HERE niet offeren
en mach/so saltment vore den priester stellē/en die
priester salt schatten /oft ghoet oft quaet is/en het
sal bi des priesters schatten bliuen / Maer wilt ye
mant lossen/die sal den vijfsten deel bouen dye scat
tinge geuen

Als yemant zijn huys heylicht/den HERE
tot eenen heylichdom/soo salt die priester schatten
oft goet oft quaet is / En daer nae dat die priester
schattet/soo salt bliuē /En oft die gene diet geheyl=
licht heuet/lossen wilt / so sal hi den vijfstē deel sil=
uers/ouer/dattet geschat is/ daer op gheuen/soo
salt zijn worden.

Als yemant een stuck ackers den HERE C
heylicht vā sinen erfgoede/ so sal hi gheschat wordē
na die vruchtē die hi draget/Draecht hi eē Homor
garsten/so sal hi vijftich sikel siluers ghelden/ Hey
licht hi sinē acker vanden Guldē iare aen / soo sal
den acker na sijnder weerdē gelden. Heeft hi hem
gheheylicht na den Gulden iare/ so sal die priester
rekenen/na die ouer iarē / totten Guldē iare toe/
en daer na minder schatten

Maer wilt die gene/die den acker gheheylicht
heeft /den acker lossen/soe sal hi den vijfstē deel sil=
uers/ouer dat hi gescat is/daer op geuē /soo sal hy
weder sijn wordē/Mer en wilt hijs niet lossen/en
vercooptmēt eenen āderen / soo en sal hi hem nyet
meer lossen/maer den seluē acker/als hi inden Gul
den iare los wtgaet / salden HERE heylich zijn
ghelijc eenen gheconsacreerden/ acker/ en sal des
priesters erfgoet zijn

Als yemandt den HERE eenen acker hey=
licht/die hi gecocht heeft /en zijn erfgoet niet en is
so sal hem die priester rekenen / wat hy gelt totten
Gulden iare toe/en hy sal inden seluē dage/alsulc
ke schattinghe gheuen den HERE / tot eenen
Heylichdom

Maer inden Gulden iare /sal hy weder keeren
totten genen die hem vercocht heeft/dat hi zijn erf
goet inden lande si

Alle weerderinghe sal gheschien /naden Sikel
des Heylichdoms / Eenen Sykel maect twintich
Gera

Die eerste geboren onder dat vee/die den HE exo.x.b
RE anders toebehoort/en sal niemāt den HERE= nu.iij.g
RE heylighen/het si een osse oft schaep/wandt hy eze.xlv.d
behoort den HERE/ Mer is aenden vee yet on=
reyns/soo sal mēt lossen/nae zijnder weerden/ende
daer ouer geuen dat vijfste deel. Mer en wilt hijt
niet lossen / so salment vercoopen na zijnder weer
den/Men en sal geene gheconsacreert vercoopē/
noch lossen dat den HERE gheconsacreert is/ D
van allē dat hem toebehoort/het si een mēsch vee/
oft acker/want alle gheconsacreerde/is dat aldaer
heylichste den HERE Men en sal oock genen ge
consacreerden mensche lossen/maer hi sal dye doot
steruen.

Alle thiēde des lāts/beyde vādē zade des lādts
en vā vruchtē der boomē/behoorē den HERE/en
sullē dē HERE heylich zijn. Maer wilt yemāt zijn
thiende lossen/ die sal tvijfste daer bouē meer ghe=
uen/Ende alle thiēde van runderen/en schapē/en
wat dat onder die roeden gaet/dat is een heylighe
thiende den HERE/Men en sal niet vraghen oft
ghoet oft quaet sy / men sals oock niet wisselen/
Maer wisselet yemandt / soo salt beyde hey=
lich zijn/en niet ghelost worden /Dit zijn
die ghebodenen die de HERE Mo
si ghebood totten kinderen van
Israhel /opten berch Si=
nai

Hier eyndt dat derde boeck Mosi Leuiticus

C Hier beghint dat boec Numerus opt Hebreeusch Vaiddabar/ eñ opt Duytsch / tboeck der Tellinghen

Hier worde de kinderen Israels getelt eñ ge mostert/na hare stammē/Eñ alle die tottē stryt bequame zijn/Eñ die hooftliedē wordē bescreuē Maer dat geslacht Leui/wort tottendienst des Tabernakels geordineert

Dat .I. Capittel/

A Ende die HEERE sprack met Mose in die woestine Sinai/in die tente des ghetuyghenis / optē eersten dach vander andere maēt/inden anderdē iare/nae dat si wt Egipten gegaē waren/segghende/ Neemt die somme vander gheelder ghemeyntē der kinderen van Israhel/nae haren gheslachten/eñ haerder vaderē huysen/biden getale der namē/Al wat manlic is vā hoofde tot hoofde/vā.xx.iarē/eñ daer ouer/al die bequaē zijn om int heyr vā Israelte treckē/eñ sultse tellē na harē heyrē/ghi eñ Aaron/eñ sult ooc tot v nemē/ eenen hooftman van elcken gheslachte/ouer zijns vaders huys

Dit zijn die namē der hooftliedē/die met v staē sullen/Vā Rubēs geslachte/si Elizar Sedeurs sone/vā Simeon/si Selumiel/Zuri/Sadai soō /vā/ Juda/si Nahesson/ Amminadabs soō/vā Isaschar si Nathanaeel Zuar soon vā Sebulō/si Eliab/ Helon soō/vā Josephs kinderē/vā Ephraim /Elisama Amihud soon/van Manasse Gamaliel/Peda Zur soon/vā Ben Jamin/ Abidan/ Gideōs soon vā Dan/Ahieser Ammi Sadai soō/vā Asser/Pagiel Echrans soō/vā Gad/si Eliasaph Ruels soō vā Naphthali/si Ahira Enan sone.

Dit zijn die vermaerde der gemeintē/die hooftliedē vandē geslachtē haers vaders/die doe hooftlieden/ende vorstē in Israel waren/Ende Mose B ende Aaron/namēse aen so dat si daer met namē ghenaemt sijn/ende vergaderdē oock de gheheele gemeynte/inden eersten daghe der andere maēdt/ ende rekendēse na haerder gebooitē/na harē gheslachtē/eñ haerder vaderē huisen/met harē namē van twintich iaren/ende daer ouer/van hooft tot hooft/so die HEERE Mose geboden hadde/ende teldese in die woestine Sinai

Die kinderē van Ruben/Israels eerste soon/ haer maeschap ende geslacht/na haerder vaders huysen/int ghetal haerder namen / van hooft tot hooft/al watter manlick was/van twintich iarē/ C ende daer ouer/tottē stridē bequaem werdē ghetelt vandē geslachte Ruben.xlvi.duysent ende vijf hondert.

Van Simeons kinderen/na haren gheslachtē ende familien/na haerder vaders huisen/ende dat ghetal der namē/van hooft tot hooft /al wat mānlick was van twintich iaren ende daer ouer/ende dat totten stride te treckē bequaem was /werden ghetelt van Simeons gheslachte .lix.duysendt eñ drichondert.

Gads kinderē/haer geslachte ende fammilien/ na haerder vaders huysen/in dat getal der namen van twintich iaren/eñ daer ouer/wat int heyr te trecken bequaem was/werden ghetelt in Gads geslachten.xlv.duysent/seshondert eñ vijftich

Die kinderen van Juda/haer gheslachte ende familien/na haers vaders huysen/ende dat ghetal der namen van twintich iaren /ende daer ouer/al wat int heyr te trecken bequaem was/werdē ghetelt vanden gheslachte Juda.lxxiiij.duysent/ende seshondert D

Die kinderen van Isaschar/haer gheslachten eñ familien/nae haerder vader huysen/eñ na dat getal der namen/van twintich iaren eñ daer ouer wat in dat heyr te treckē bequame was/ werden getelt vanden geslachte vā Isaschar.liiij.duysent eñ vierhondert

Die kinderē van Sebulon haer gheslachte eñ familien/nae haers vaders huysen / in dat ghetal der namen/van twintich iaeren ende daer ouer/ wat in dat heyr te trecken bequaem was/wert ghetelt van Sebulons gheslachte.lvij.duysent/ende vierhondert

Josephs kinderen vā Ephraim/haer geslachte ende familie/na haers vaders huys/in dat ghetal der namen/vā twintich iaren ende daer ouer/ wat int heyr te treckē bequaem was/werden ghetelt van Ephraims gheslachte veertich duysent/ vierhondert

Die kinderen van Manasse / haer gheslachte/ eñ familie/nae haers vaders huys/in dat ghetal der namē/vā twintich iaren eñ daer ouer/dat int heyr te treckē bequaē was/werdē getelt tottē geslachte Manasse.xxxij.duysent twee hondert E

Die kinderē van Ben Jamin haer gheslachte ende familie/na haers vaders huys/in dat ghetal der namen/van twintich iaeren ende daer ouer/ wat int heyr te trecken bequaem was/werden ghetelt totten gheslachte Ben Jamin.xxxv.duysent/ eñ vierhondert.

Die kinderē vā Dan haer geslachte eñ familie nae haers vaders huys/in dat ghetal der namē vā twintich iarē eñ daer ouer /watter bequaem was om int heyr te treckē/werden getelt tottē geslacht te Dan.lxij.duysent/eñ seuē hondert

Die kinderē Asser/haer gheslachte eñ familie F haers vaders huys in dat getal dē namē/vā twintich iarē eñ daer ouer/wat in dat heyr te treckē bequaem was/werdē getelt totten geslachte Asser xli.duysent/eñ vijfhondert

Die kinderē van Naphthali haer geslachte eñ familie/nae haers vaders huys /in dat ghetal der namē/van twintich iarē eñ daer ouer/dat int heir trecken mochte /werden ghetelt tottē gheslachte Naphthali.liij.M/ende.cccc.

Dit zijnse die Mose eñ Aaron metten twaelf vorsten van Israhel telden /elck was ouer eē sijns vaders huys /Ende die somme der kinderen van G Israhel/na haerder vaderē huysen/van twintich iarē ende daer ouer/wat int heyr trecken mochte onder Israhel die was ses mael hondert duysent ende drie duysent.v. hondert ende/l. Maer die Leuiten na haerder vaders geslachtē/en werdē daer onder niet ghetelt.

Ende die HEERE sprac met Mose segghende
Dat ghestachte Leui en suldi niet tellen/noch haer
somme nemen / onder die kinderen van Israhel/
Maer ghi sultse ordineerē totten Tabernakel des
getuychnis/eñ tot alle der ghereetschappē /eñ tot
alle datter toebehoort / Eñ si sullē dē Tabernakel
draghen /eñ alle die ghereetschap/eñ sullen in dien
ste staen /ende haren leeghere daer om makē/Eñ
alsmen reysen sal/soo sullē die Leuiten den Taber
nakel af nemen/maer alsmen dat heyrleegerē sal/
sullen si den Tabernakel op slaen/So wie dat van
den vreemdē daer toe ghaet / die sal steruen /Dye
kinderen vā Israel sullen haren leegher maken/eē
yegelÿck sinen leegher/eñ bi die banierē van zÿder
scharen/Maer die Leuiten sullē haren leeger ma=
ken/om den Tabernakel des ghetuychnis /op dat
geen grāschappe en come ouer die ghemeynte der
kinderen vā Israel/daerom sullen die Leuiten dye
tente wakē/aen den Tabernakel des ghetuychnis
Eñ die kinderen vā Israel dedent altemale /so de
HEERE Mose geboden hadde

¶ Hoe datmen den heyrleegere/die huttē/ ende
tenten op slaen sal Dat.ij.Capittel.

B Nde die HEERE sprack met Mose
eñ Aaron seggende. Die kinderē van
Israel/sullen haren leegher maken/
al omme by die tēte des ghetuychnis
een yegelÿc onder zÿn baniere / ende
teeken/na haers vaders huys

Tegē den oostē / sal sÿn tente slaen/ Juda met
zÿnder banieren ende heyre /haer hooftmā sal zÿn
Nahesson Aminadab soon/Ende van sinen heyre
was die somme.lxxiiij.M.eñ seshondert / Neuen
hem /sal sinen leegher maken/dat ghestachte Isa=
schar/haer hooftman Nathaneel Suar soon/ende
die somme vā sinen heyre.liiij.duysent / ende vyer
hondert / Daer toe oot Sebulons geslachte /haer
hooftman Eliab Elon soon/van sinen heyr is dye
somme / seuentwintich duysent / eñ vierhondert/
Dat alle die in Juda leeghere behooren/ zÿn inder
sommen hondert eñ seuentachtētich duysent ende
vierhondert/die tot haren heyre behoren / eñ die
sullen voor aen trecken

Tegghen den zuyden /sal ligghen die scharen eñ
B baniere Ruben met haeren heyre/ haer hooftman
EliZur/Sedeur soon/ eñ zÿn heyr inder sommen
xlvi.duysent vÿf hondert / Neuē hem sal sinen lee=
gher makē dat ghestachte Simeon/haer hooftmā
Seluniel Suri Sadai soon/eñ zÿ heyre inder som
men negēnvÿftich duysent / drie hondert/Daer
toe oock dat ghestachte Gad/haer hooftman Elia
saph Ruel soon/eñ zÿn heyr inder sommen vÿfen=
veertich duysent/ses hondert / eñ vÿftich/Dat alle
die in Rubens leegher behoren zÿn inder sommen
hondert/eñ enen vÿftich duysent/vierhōdert/ende
vÿftich/die tot haren heyre behoren /eñ sullen dye
C tweede zÿn int wt trecken .

Daer na sal die tēte des getuychnis treckē met
den leegere der Leuitē/middē onder den leegeren/
eñ so si harē leeger stellē /also sullen si ooc trecken/
een yegelÿck in zÿn plaetse / eñ onder zÿn baniere.

Tegen den westen sal liggen die schare eñ ba
niere Ephraim/met haren heyre /haer hooftman
sal zÿn Elisama Amihud soon / eñ zÿn heyre inder
sommen.xl.duysent/ eñ vÿfhondert / Neuen hem
sal sinen leeger maken dz geslachte Manasse/haer
hooftmā Gamaliel PedaZur soon / zÿn heyr aen
die somme.xxxij.M.eñ twee. C. daer toe dat ghe
slachte BenJamin/haer hooftmā Abidā Gideōs
soon/sÿn heyr aen der sommē .xxxv.M.eñ vier.C
Dat alle die in Ephraims leeger behorē/zÿ inder
sommē hondert duysent/eñ acht .M.eñ een hon. D
dert/die tot sinē heyr behorē / eñ si sullē dye derde
int wt trecken zÿn

Tegē dē noordē sal liggē die schare eñ baniere
Dan met harē heyr/haer hooftmā Abieser Ammi
Sadai soon / die somme van sinē heyre.lxij.M.eñ
seuē hondert. Neuē hē sal liggē dat geslachte Asser
haer hooftmā Pagiel Achrans soō/die somme vā
sinē heyre.xli.M.eñ vÿf.C.Daer toe dat geslacht
Naphthali/haer hooftmā Ahira Enans soon/dye
somme vā sinen heyre.liij.M.eñ vier.C.Dat alle
die in Dan leeger behoren/zÿn inder sommen.C.
lvij.duysent/eñ seshondt/eñ sullē die laetste zÿn int
wt trecken/met haren banieren

Dat is die somme vā den kinderen vā Israhel/
na harē vaderē huysen/ eñ leeger met harē heyren
Ses hondert duisent/eñ drie dusent /vÿfhondert/
eñ vÿftich /mer die Leuiten en werden niet in dye
somme der kinderen vā Israel getelt/soe die HE
RE dat Mose gebodē hadde/Eñ die kinderen vā
Israel dedē tal / also die HEERE Mose gheboden
hadde / Eñ maecten harē leeger onder haer banie
re/eñ trockē wt/een yegelÿc in sinen geslachte/na
haers vaders huysen

¶ Hier wort den sonē Leui eñ Aarōs harē dienst
eñ officie bescreuen eñ geordineert
Dat.iij.Capittel

Jt zÿn Mose eñ Aaron ghestachten/ E
als dye HEERE met Mose sprack/
in dien tÿde opten berch Sinai /Eñ
dit zÿn die namen van Aarons sonen
sÿn eerste geboren was Nadab daer
na Abihu/Eleasar/eñ Jthamar / Dat zÿn die na=
men van Aarons sonē / die priesters ghesalft wa=
ren/eñ haer hādē geuult tottē priesterdom / Mer
Nadab eñ Abihu storuen voor den HEERE/als si
vreemt vier offerden voor den HEERE /inder
woestinen Sinai / eñ en haddē gheen sonen /Mer
Eleasar eñ Jthamar gebruyctē dat priesterschap/
met haren vader Aaron

Eñ die HEERE sprack met Mose /segghende
Doet comē dat geslachte Leui/ eñ steltse voor den
priester Aaron/dat si met hem dienē/eñ haer ende
der gantser gemeyntē waeck houdē/voor die ten=
te des getuychnis /eñ dienē in den dienst des taber=
nakels/eñ wachten alle die ghereetschap/der ten=
ten des getuychnis / eñ die bewaringhe der kinde
ren van Israel / te dienē in den dienst des taberna=
kels/Eñ sult den Leuitē/Aaron eñ sinen sonen tot
eender ghiften gheuen / eenē yeghelÿcken die sine/
wt den kinderē van Israhel / Mer Aaron eñ sine
sonen suldi settē /dat si haers priesterdoms waer=
nemē/ Maer in dien een vreēde om te dienē gaet/
die sal die doot steruen

Ende die HEERE sprack met Mose/segghen
de/Siet/ic heb die Leuiten genomen onder die kin
deren van Israel/voor alle eerste geboren / dye dē

barmoeder ontdoen/onder den kinderen van Is
rael/also dat die Leuitē sullen mijn zijn/Want die
eerste geborē sijn mijn/vā dier tijt/dat ic sloech al
le eerste geborē in Egipten lant/doen heilichde ic
my alle eerst geborē in Israel/vandē menschē aen
totten vee toe/dat si mijn zijn sullen/ic dye HERE
Eñ die HERE sprac/in die woestine Synai/
met Mose seggēde. Telt die kinderē Leui/na haer
der vaderē huisen eñ geslachten/al wat manlijck
is/van eender maēt out/eñ daer ouer/ Also telde
C se Mose/na den woorde des HEREN/so hi ghe
boden hadde/Eñ dit warē die kinderen Leui met
namē/Gerson/Kahath/Merari/Die namē van
Gersons kinderē in haren gheslachten/warē/Lib
ni /eñ Simei/Die kinderē van Kahath/in haeren
geslachte/warē Amram/Jezebar/Hebron/ende
Vsiel/Merari kinderen waren in haren geslachte
Maheli/eñ Musi/Dit zijn die geslachten vā Leui/
na haer der vaderen huysen



Dit zijn die geslachtē vā Gerson/Die Libnitē/
eñ Semeiten/die somme wert by getal geuondē/
seuen duysent/eñ vijfhōdert/al dat manlijck was
D een maent out/eñ daer ouer/Eñ dat selue geslach
te der Gersonitē sal sinē leeger maken achter dye
Tabernakel tegē den westen haer ouerste sal zijn
Eliasaph Laels soon/Eñ si sullē wakē aen die ten
te des getuychnis/die tabernakel/eñ die tente/eñ
haer decsel/eñ dē doec in die duer der tentē des ge
tuychnis/dat voorhangēde cleet aen dē voorhof/
eñ dē doec in die duere des voorhofs/al dat al om
me die Tabernakel/eñ al om dē outaer gaet/eñ zijn
zeylen/eñ al wat tot sinen dienste behoort.
Dit zijn Kahaths geslachten/die Amramiten
die Jezebariten/die Hebronitē/ende Vsielitē/dat
E manlijck was/een maent out/eñ daer ouer/bydē
getale acht duysent/eñ seshōdert/die de wake des
heylichdoms houdē/eñ sullē haren leeger maken
aē die side des Tabernakels/tegē die zuyt side/ha
re ouerste sal zijn/Elizaphan Vsiels soō/Eñ si sul
len wachtē die arcke /die tafel/den candelaer/dye
outaren/eñ alle die gereetscap des heylichdoms/
daer si aen dienē/ eñ dē dore/eñ wat tot sinē diēst
behoort/Maer die ouerste bouē alle/die ouersten
des Leuitē/sal Eleazar zijn/ Aarons soō des prie
sters/ouer die gene/die daer gecoren zijn te bewa
ren die wake des heylichdoms

Dit zijn Merari geslachten/die Mahelitē/eñ
Musiten/die indē ghetale waren ses duysent/ eñ
twee hondert/al wat manlijck was/een maēt out
ende daer ouer/haer prince sal zijn Zuriel Abihail
soon/eñ sullē haren leeger maken aen die side des
Tabernakels/teghen den noorden/Ende si sullen
in haer behoet hebbē/die vaderen eñ rijchelē eñ
calomnen/eñ voeten des Tabernakels/eñ alle zijn
gereetschap/eñ sinen dienst/Daer toe oock die ca
lomnen al om vandē voorhoue/met dē voetē/eñ
F nagelen/eñ zeylen.
Maer voor den Tabernakel/eñ voor die ten
te teghen den oosten/sullē Mose eñ Aaron /ende
sine sonē harē leegher maken/dat si dat heylichdō
wachtē/onder die kinderē vā Israel/Als eē vree
deline daer onder gaet /die sal die doot steruē/Alle
dat ghetal der Leuitē die Mose eñ Aaron telden/
by harē geslachtē/na dat woort des HEREN/al
wat manlijc was/vā eender maent/eñ daer ouer
was twee eñ twintich dusent
Eñ die HERE sprack
tot Mose. Telt alle die eerste
gheboren van mans maecse=
le / onder den kinderen van
Israel/een maent out /ende
daer ouer /eñ neemt dat ghe
tal haer der namen/ Eñ dye
Leuiten/suldi my den HE=
RE wt nemen /voor alle dye
eerste gheboren der kinderen
van Israhel/ende der Leuiten
vee/voor alle eerste gheboren
des vees der kinderen vā Is=
raehel/Ende Mose telde /soo
hem die HERE gheboden
hadde/alle die eerste gheboren
onder dye kinderen van Isra=
el/eñ men vandt inden ghetale der namen alder
eerstgeborē/ wat mãlijc was/een maent out eñ
daer ouer /inder sommē/twee eñ twintich duisent
twee hondert/eñ drie eñ tseuentich
Eñ die HERE sprack met Mose/seggēde
G Neemt die Leuiten/voor alle eerste gheboren/on
der die kinderen van Israhel/ende dat vee der Le
uiten/voor haer vee dat die Leuiten mijn des HE
REN zijn /Maer dat los ghelt/vanden tweehon
dert ende drientseuētich/die vanden eerste ghebo
ren der kinderen van Israhel daer comen /bouen
dat ghetal der Leuiten/suldi vijf sikel nemen van
elcken hoofde/na den sikel des heylichdōs (twin=
tich Gera doet eenen sikel) Ende ghi sult dat self=
de ghelt dat daer so ouercomēde is/ouer haer ghe
tal/Aaron ende sinē sonen geuen/Dus nam Mo
se dat los ghelt datter ouer quam bouē der Leui=
ten ghetal/vanden eerste geboren vanden kinde=
ren van Israhel/duysent/drie hondert/ ende vijf
ende tsestich/nae den sikel des heylichdoms/ende
ghaft Aaron/ende sinen soonen/nae den woorde
des HEREN/soo die HERE Mose gheboden
hadde.

Hier wort den sonē Kahath/Gerson/eñ Me
rari haren dienst ende officie bestelt

Dat .iiij. Capittel

ENde die HEERE sprac met Mose
en Aaron seggende/ Neemt die som
A me der kinderẽ van Kahath/ wt den
kinderẽ Leui/nae harẽ geslachten eñ
vaders huysen / van dertich iaren eñ
daer ouer/tot in dat vijftichste iaer /alle die totten
heyre bequaẽ zijn/dat si die werckẽ doẽ inđ tenten
des getuychnis/ Dit sal der kinder van Kahath of
ficie zijn/in die tente des ghetuychnis/ dat het dal=
der heylichste is.
Als dat heyr op breect / so sal Aarõ met sinẽ so
nẽ ingaẽ binnẽ/eñ dz voorhangende cleet af nemen
eñ die arcke des getuygenis daer in windẽ/eñ daer
ouer doe dat hemelblaeu decsel/eñ bouen daer op
een gants ghelu cleet spreydẽ/eñ zijn boomen daer
toe leggẽ/ Eñ ouer die thoon tafele/ooc een gheel
cleet spreyden/eñ daer op setten schotelen/lepelen/
schalen/eñ cannen/omme wt eñ inne te gieten / eñ
dat dagelicx broot sal daer op liggen, eñ sullẽ daer
ouer spreyden een roset root cleedt/eñ dat selue be
deckẽ met eenen decsel vã hemelblaeus vellen / eñ
zijn hantboomen daer bi leggen.
Eñ sullẽ een geel cleet nemẽ/ eñ daer in windẽ
dẽ cãdelaer des lichts/eñ zijn lãpen / met sinen snut
ters/eñ nappẽ/eñ alle olye vaten/die totten officie
behooren/eñ si sullẽ daerom een decsel doen vã he
B melblaeus vellẽ/ eñ si sullense op hantboomen leg
gen/ Also sullen si ooc ouer den gulden outaer/een
geel cleedt spreydẽ/eñ dat selue bedeckẽ/met dz dec
sel vã hemelblaeus vellẽ / eñ zijn hantboomẽ daer
toe doẽ/ Alle die gereetscap/daer si mede bereyden
indẽ heylichdom sullen si nemen/ eñ een geel cleet
daer ouer doen/eñ met een decsel vã hemelblaeus
vellẽ deckẽ/eñ op hantboomẽ leggẽ/si sullen die as
schẽ ooc vandẽ outaer vegẽ / eñ een scaerlakẽ cleet
daer ouer spreyden/ eñ alle zijn gereetscap daer op
doen/daer mede dat si daer op bereydẽ/coolpannẽ
crauwels/scuppẽ/beckẽs/met alle die gereetscap
des outaers/ende si sullen daer ouer spreyden een
decsel van hemelblaeus vellen/ eñ zijn hantboomẽ
daer toe doen.
Als Aarõ eñ zijn sonẽ dat also gedaẽ hebbẽ/ eñ
dat heylichdõ eñ al tgereetscap gedect hebbẽ / als
dat heyr op breect/daer na sullẽ Kahats kinderen
ingaẽ/dz zijt dragẽ / eñ en sullen dat heylicdõ niet
gerakẽ/anđs sullẽ si steruẽ Dit is Kahaths kinde
ren last/aen die tente des getuychnis/ Eñ Eleazar
Aaron des priesters soon/sal dat officie hebbẽ/dat
hi ordinere die olye om te lichtẽ / eñ die specerie tot
tẽ rueckwerc/eñ dat dagelics spijsoffere / eñ die salf
olye dat hi besciecke alle die tabernakels /. eñ al wat
daer in is/inden heylichdom eñ sinen gereetscap.
Eñ die HEERE sprac met Mose eñ Aaron/
seggẽde. Ghi en sult die af coẽst des geslachts der
Kahathitẽ niet verderuẽ onder die Leuitẽ/ mer dz
suldi met hẽ doẽ dat si leuẽ eñ niet en steruẽ/ist dat
si aẽroepẽ dat alder heylichste/Aarõ eñ zijn sonen
C sullẽ daer in gaen / eñ een yegelijckẽ stellẽ tot sinen
wercke eñ laste mer si en sullẽ daer niet ingaen/om
te besien onbedacht dat heylichdom/ oft si steruẽ.
Eñ die HEERE sprac met Mose eñ Aaron seg
gende/ Neemt die somme vanden kinderen Ger=
son ooc/na haers vaders huys eñ gheslachte/ van
dertich iaren aen/eñ daer ouer / tot int vijftichste
iaer/ende ordineert alle die gene die totten heyr be
quaem zijn/dat si een officie hebbẽ/in die tente des
getuychnis/dit sal des gheslachts der Gersoniten
officie zijn/dat si besorgen ende draghen/ Sy sullen
die gordinẽ des tabernakels/ eñ der tenten des ge
tuychnis draghen /ende zijn decsel/ende dat decksel
van hemelblaeu vellen /die daer bouen ouer is/eñ
dien doec inder duere der tenten des ghetuychnis
ende dat hangende cleet des voorhofs/ eñ dẽ doec
in die duere der poortẽ des voorhofs/dwelcke om
die tabernakel/ende al om den outaer gaet / ende
haer zeylen/ende ghereetschap van haerder offici=
en eñ al dat tot haren officie behoort/na dat woort
van Aaron ende sinen sonen / sal die officie der kin
deren Gerson gaen/ al dat si draghen eñ besorgen
sullen/eñ ghi sult toe sien/dat si alle harẽ last wach=
ten/dat sal die officie des gheslachts der kinderen
der Gersoniten zijn / in die tente des ghetuychnis
Ende haer bewaringhe sal onder Ithamars hant
Aarons des priesters soon zijn.
Merari kinderen/na haren gheslachte ende va D
ders huyse suldi ooc ordineren / van dertich iaren
aen/ ende daer ouer/tot int vijftichste iaer alle dye
totten heyre bequaẽ zijn /dat si een officie hebbẽ in
die tente des getuichnis/ Dit zijn haer lasten dat si
waer nemen nae wtwijsen haers diensts dat si in
der tenten des getuygenis dragen die barderẽ des
tabernakels/eñ die rijchelẽ/eñ calomnẽ/ eñ voetẽ
eñ oock die calomnen des voorhoofs al omme /en
de die voeten/eñ nagelen/ ende die zeylen / met alle
haren gereetschap/na alle haerder officien/ eenen
yegelijcken suldi sinen deel des lasts aen die gereet
scap te wachtẽ ordineren/ Dit sal zijn die officie der
geslachten der kinderen Merari/al dat si besorgen
sullen inder tenten des ghetuychnis / onder Itha
mars hant des priesters/ Aarons soon.
Ende Mose ende Aaron / metten hooftlieden E
der ghemeynten telden die kinderen der Kahathi
then/na haren geslachten ende vaders huysen/vã
dertich iaren/ ende daer ouer / tot int vijftichste al
le die int heyr bequaẽ zijn/dat si een officie in die tẽ
te des ghetuychnis hadden / ende die somme was
twee duysent/seuenhonderdt ende vijftich/ Dat is
die somme des geslachts der Kahathiten/ dye alle
te beschicken hadden/in die tente des ghetuychnis
die Mose ende Aaron telden/ nae den woorde des
HEEREN door Mose.
Gersons kinderen werden ooc getelt/in haren
geslachten/eñ vaders huysen/ vã dertich iaren/eñ
daer ouer / tot int vijftichste / alle dye int heyr be
quaẽ waren/dat si officien in die tente des ghetuy
genis hadden/eñ die somme was twee. M.ses. C
eñ.xxx. Dat is die somme des geslachts der kinde
ren van Gerson/die al te bescickẽ haddẽ in die ten
te des getuychnis/die welcke Mose eñ Aaron tel
den/nae dat woort des HEEREN.
Merari kinderen werden ooc getelt nae haren
gheslachtẽ eñ vaders huysen/van dertich iaren eñ
daer ouer/tot int vijftichste/alle dye bequaem int
heyr warẽ/dat si officiẽ haddẽ in die tente des ghe
tuychnis/eñ die somme was drie duysent eñ. CC.
Dat is die somme des geslachts der kinderẽ Me=
rari/die Mose ende Aaron telden/nae den woor=
de des HEEREN/door Mose.

Die somme alder Leuiten/ die Mose eñ Aaron met den hooftlieden vā Israel telden/ na harē ghe slachten ende vaders huysen/ van dertich iarē/ ende daer ouer tot in. L. alle die ingingē om te doen een yegelic zijn officie/ ende om te draghen dē last/ in die tente des getuychnis/ was acht duysent/ vijf hondert/ eñ tachtentich/ die ghetelt werden/ na dē woorde des HEEREN/ door Mose/ een yeghelijc tot sinen officie ende last/ so die HEERE Mose gheboden hadde.

Hoe dat wten leeger verdreuen sal worden/ Ende vanden ghoede der zeeloerschap des mās teghen sinen vviiue.

Dat. v. Capittel

Ende die HEERE sprac tot Mose/ segghende. Gebiet den kinderen vā Israel/ dat si wt den leeger doen alle A lazarige/ eñ alle dye vā etter vloeyē/ ende die aen dooden onreyn wordē zijn/ Beyde mā eñ wijf/ sullen buyten den leegher gaen/ dat si harē leeger niet onreynich en maken/ daer in ic onder hen lieden woone/ eñ dye kinderē van Israel deden also/ eñ dedense buytē voor den leegere/ so die HEERE Mose ghesproken hadde.

Ende die HEERE sprac met Mose/ seggende/ segt dē kinderē vā Israel/ eñ spreeckt tot hen/ Als een man oft een wijf sonde doet/ aen eenē mēsche eñ daer mede ouertreet des HEEREN ghebot/ so heeft die siele een schult op haer/ eñ si sullē haer zō B de bekennē/ die si ghedaen hebbē/ ende sullen haer schult versoenen met dier sommen/ eñ dat vijfste deel daer bouē daer toe doen/ eñ dē ghenē geuē/ aē den welckē si haer beschuldicht hebbē/ Maer en is daer nyemant teghenwoordich/ dien die schult versoent worde/ die hi aen hē beschuldicht heeft/ so sal ment tegen den HEERE versoenen/ voor den priester/ wtgenomē/ den ram der versoeninghen/ daer mede dat hy vsoent wort/ Desgelijc sal alle Hefoffer vā alle die kinderē vā Israel heylighen/ eñ den priester offeren sal hē toebehoorē/ Eñ wie yet heylicht/ sal oec des priesters zijn/ Eñ wie yet dē priester geeft/ sal oec des priesters zijn.

Eñ die HEERE sprac met Mose/ segghende/ Segt den kinderen vā Israel/ eñ spreeckt tot hen/ als eens mans wijf dooldt/ eñ sondicht teghē hē/ eñ yemant beslaeptse vleeschelijck/ eñ dat is den man verborgē voor sine oogē/ eñ wort bedect/ dz si onsuyuer wordē is/ eñ hi en cause niet betuygē/ wāt si en is daer niet in beuondē/ eñ dye quaet vmoeyē de gheest ontsteect hē/ dat hy om zijn wijf beruert wort/ si sy onreyn oft niet onreyn/ so sal hijse totte priester brenghē/ eñ sal eenē offer brenghen voor haer/ een thiēdēdeel Epha gerstē meels/ eñ en sal daer gheen olye op ghieten/ noch wieroock daer op doen/ want het is eens quaets vermoeyens offer/ ende een beruchtich offer/ dat die misdaet beruchticht. Dus salse die priester brengen/ ende voor dē HEERE stellen/ ende vanden heylighen water nemen in een aerdē vat/ eñ stof vanden vloer des Ta- C bernakels int water doē/ Eñ sal dat wijf voor den HEERE stellē/ eñ haer hooft ontdecken/ eñ dat beruchtich offer/ dat welcke eens vermoeyens offer is/ op haer hant leggen/ ende die priester sal in zijn hant hebbē bitter beruloect water/ eñ sal dat wijf besweerē/ eñ tot haer segghen/ En heeft v gheen man beslapen/ eñ en hebdi vā uwen man niet ghedoolt/ dat ghi v niet ontreynicht en hebt/ soo en sullen dese bittere veruloecte waterē v nyet schaden.

Mer hebdi vā uwen man ghedoolt/ dat ghi onsuyuer zijt/ ende heeft yemant v beslapen/ buyten uwen man/ so sal die priester dat wijf besweeren/ met alsulckē vloecke/ eñ sal tot haer segghen/ Die HEERE sette v tot eenē vloecke/ eñ tot eē sweeringhe onder uwē volcke/ dat die HEERE v dgie doe verrotten/ ende uwen buyc bersten laten/ so moet dat vmaledijde water in v lijf gaen/ dat uwē buyc berste/ ende v dgie verrotte/ eñ dat wijf sal seggen Amen/ Amen.

Aldus sal die priester desen vloeck op een cedel- D ken scrijuen/ eñ met den watere af wasschē/ ende sal den wiue vandē bitteren veruloecten water te drinckē gheuen/ Ende als dat veruloect water in haer gegaē is/ dattet haer bitter wort/ sal die priestere van haerder handt nemen dat offere des vermoeyens/ ende tot eenen spijsoffere voor dē HEERE Weyferen/ ende opten outaer offeren/ te weten/ hi sal een hāt vol vandē spijsoffer nemē voor haer ghedachtenis/ eñ opten outaer ontsteken/ eñ daer na den wijue dat water te drincken gheuen/ Ende als si dat water gedroncken heeft/ Is si onreyn/ ende heeftse haer besondicht aen harē man/ so sal dat veruloect water in haer gaen/ ende verbitteren haer/ dat haer dē buyck bersten/ ende dye dgie verrotten sal/ eñ dat wijf sal eenen vloeck zijn onder haren volcke/ met yn is alsulcken wijf nyet gheontreynicht/ maer reyn/ so en salt haer niet scaden/ eñ sal connen kinderen draghen.

Dit is die wet des quaet vermoeyens/ als een wijf vā harē man wijct ende onreyn wort/ oft als een man des quaet vermoeyens gheest ontsteect/ dat hi om zijn wijf beruert wort/ dz hijse stelle voor dē HEERE/ eñ die priester met haer doe al na dese wet/ Eñ die man sal onschuldich zijn van deser misdaet/ maer dat wijf sal haer misdaet draghen.

Van die wet der Nazareē/ eñ vā haerder ordineringe/ vā die segeninge oft benedictie der kinderen van Israel.

Dat. vi. Capittel.

Ende die HEERE sprac met Mose seggende/ Spreect totte kinderē vā Israel/ A eñ segt tot hen/ Als een man oft een wijf haer afsceydē/ om te ghelouē een heylighe ghelofte/ dat hy dē HEERE afgheschepdē worde/ die sal hem onthouden van wijne eñ starckē dranck/ wijn/ edick/ ende starcken dranck/ edick en sal hi niet drincken/ oock niet wat wt wijnbesien geperst wort/ hi en sal versche noch drooge wijnbesien etē/ also lange als zijn afscheydinghe wt dē gheloftē duert/ Oock en sal hi niet eten/ datmē vandē wijnstock maect/ vander wijnkeernen aen/ tot aen die basten.

Also langhe als zijn afscheydinge wter gheloften duert/ en sal gheen schaer op zijn hooft comen/ tot dat die tijt wt is/ dat hi den HEERE af ghe- B scheyden is/ Want hi is heylich/ ende sal dat hayr op sinen hoofde laten wassen/ ende sal bij bloots hoofts staen/ Alle die tijt ouer/ die hi den HEERE afghescheyden wort/ en sal hy tot gheenē dooden gaen/ Hi en sal hem oec niet onreynich makē/ aen

die doot zijns vaders/zijs moeders/zijs broeders
ofte zijns susters wät dye heylicheit sijns Godt is
op zijn hooft/eñ alle die tijt zijnder afscheydingen/
sal hi den HEERE heylich zijn

Eñ oft yemät voor hem/onuersiens hastelijck
sterft/so sal dat hooft zijnder afscheydingen onrein
worde/ eñ daer om sal hi zijn hooft bescheere inde
dage sijnder reynnige/ dat is indē seuenden dage
eñ ten achstē dage/ sal hi twee torteluuē brengē/
oft twee ionghe duuē/tottē priestere/voor die due
re der tentē des getuychnis/eñ die priestere sal die
eene/tot eenē sondoffer bereyden/ eñ dye andere/
tot eenē brantoffer/eñ hē versoenen/om dat hy hē
aen eenē doodē besondicht hadde/eñ also zijn hooft
inden seluē dage heylighē/dat hy den HEERE/
die tijt zijnder afscheydingē voort wt houde eñ sal
C een iarich lam brengen tot eenē schultoffer/maer
die voorledē dagē sullē te niet bliuen/ daerom dat
zijn afscheydinge onreynich is

Dit is die wet des genen/die afgescheyden gē
heylicht wort/Als die tijt sijnder afscheydinge wt
is/so salmen hem brengen voor die duere der ten-
ten des getuigenis/Ende hi sal brengen zijn offer
den HEERE/een iarich lam/onbesmet tot eenen
brantoffer/eñ een iarich schaep/sonder smette tot
eenen sondoffer/eñ een ram/ onbesmet/ tot eenen
dootoffer/eñ eenen korf met ongeheefde koeckē/
van bloemē van meel/met olye gemēgt/eñ onge
heefde bladē mz olye gestreken/eñ haer spijsoffer
eñ dranckoffer

Eñ die priester salt voor dē HEERE brenghen
ende sal sijn sondoffer/eñ sijn brantoffer bereyden
ende den ram sal hi tottē dootoffer bereyden/den
HEERE/tot den korue des ongheheefts broots/
Eñ sal oock sijn spijsofferen eñ dranctoffer makē/
Ende sal den Nazareum dat hooft zijnder afschey
D dinghen scheeren/voor die dueren der tenten des
ghetuychnis/ende sal dat hayr van sinen hoofde
sijnder afscheydingen nemen/eñ opt vier worpen
dat onder dat dootoffer is/Ende sal die gekoecte
schouder nemen vāden ram/ende eenen ongeheef
den koeck wt den korf/ende een ongeheefdē blade
eñ salt den Nazareum op zijn hant legghen/na diē
dat hi sijn afscheydinde gheschooren heeft. Eñ salt
voor den HEERE weyferen/Dat is heylich den
priester metter weefborst/eñ dye hefschouder/
Daer na mach die Nazareus wijndrinckē/Dat is
die wet des Nazareus/die sijn offer dē HEERE ge
looft/voor zijn afscheydinge/buytē dat zijn handt
verweruen can/ so hi gelooft heeft/sal hi doen nae
die wet sijnder heliginge

Ende die HEERE sprac met Mose/ seggende
Segt Aaron eñ sinen sonen eñ spreect/Alsoe suldi
segghen tot den kinderen van Israel/ als ghise ge
benedijt

Die HEERE gebenedie v/eñ beboede v.
Die HEERE verlichte sijn aensicht op v/eñ si v ge
nadich

Die HEERE verheffe zijn aēsicht op v/eñ geue
v vrede/want ghi sult minē naem op die kinderē
van Israel leggen/dat ickse gebenedijde

¶ Van die oprichtinge der wooningen ofte ten-
ten/Eñ wat die hooftlieden opter wijdingē geof
fert hebben. Dat.vij.Capittel

Ende als Mose den tabernakel op ge
recht had/ende haddē gesalft/eñ ge
heylicht met alle zijn gereetschap en A
de den outaer/mit alle zijn gereetscap
gesalft eñ gheheylicht/Doe offerdē
die hooftliedē van Israel/die die ouerste waren in
haerder vaders huysen/Want si warē die hooft-
lieden onder die geslachtē/eñ stouden ouer de ghe
telde/eñ brachtē haer offer voor den HEERE ses
bedecte wagenē/eñ twalef rinderen twe hooftlie-
den eenen wagen/eñ elc eenen osse/ eñ brachtense
voor den Tabernakel

Ende die HEERE sprack tot Mose/Neemt vā
hen/op dattet diene tottē dienst der tenten des ge-
tuygenis/eñ geuet den Leuiten/eenen yegelijcken
na zijnder officien/Doen nam Mose die waghenen
eñ rīderen/eñ gaffe den Leuiten twe waghenen eñ
vier rīderen/gaf hi Gersons kīderen nae haer of-
ficien/Eñ vier waghenen eñ acht ossen gaf hi den
kīderen Merari/nae haerder officien/onder Itha
mars hant/Aarons des priesters soon/Maer Ka
haths kinderen en ghaf hi niet/om dat si een heyli
ge officie op haer hadden/ eñ op haren schouderen
dragen mosten

Eñ die hooftlieden offerden tot eenē wijngen
des altaers/ indē dage/dat dē outaer gesalft wert
eñ si offerdē haer gauē voor dē outaer/eñ die HE
RE sprack tot Mose/laet elcken hooftman/in si-
nen besonderē daghe sinen offer brengen/totter in
wijndingen des outaers

Inden eersten dage offerde Nahesson/die soon B
vā Aminadab/vanden geslachte Juda zijn gaue/
eñ zijn gifte was/Een silueren scotel/hondert eñ
dertich sikels weert/ een silueren schale.lxx.sikels
weert/nae den sikel des heylichdoms/beyde vol
bloemen vāden meel/met olye gemengt/tot eenen
spijsoffer/Daer toe eenen gulden lepel/thien sikel
gouts weert vol rueckwercs/eenen verre vanden
rīderen/eenen ram/een iarich lam tot eenen brāt
offer/eenen boc tot een sondoffer/Eñ tot een doot
offer/twe rinderen/vijf rammē/vijf bocken/ende
vijf iarighe lammeren. Dat is Nahessons Amina
dabs soons gifte

Indē āderen dage offerde Nathanaeel die soō
vā Zuar/die hooftmā vā Isachar/zijn gifte was
een silueren schootel/hondert ende dertich sikels
waert/een silueren schale.lxx.sikels waert/na den
sikel des heylichdoms/beyde vol bloemen vāden
meel/met olye gemēgt/tot eē spijsoffer/Daer toe
enen guldē lepel thien sikel gouts waert/vol ruec
wercs/enen verre vāden rinderen/eenen ram/een
iarich lam/tot enen brātoffere/eenen bock totten
sondoffer eñ tot een dootoffer/twee rinderen/vijf
rāmen/vijf bocken/eñ vijf iarige lammeren/Dz is
Nathanaeels gifte Zuars sone

Inden derden daghe/die hooftmā der kinderen
Sebulon/Eliab Helons sone/zijn ghifte was/een
silueren schootel hondert ende dertich sikel waert
Daer toe een siluerē schale.lxx.sikel waert/na den
sikel des heylichdoms/beyde vol bloemen vanden
meel/met olye ghemēgt/tot eenē spijsoffer/Daer
toe eenen guldē lepel thien sikel gouts waert/vol
rueckwercks/Eenen verre vanden runderen/
Eenen ram/een iarich lam/tot eenen brantoffer/

Eenen bock tot een sondoffer/Ende tot eē doot
offer twee runderen/vijf rammē/vijf bocken/eñ
C vijf iarige lammeren. Dat is Eliabs gifte/Holōs
soon

Inden vierdē daghe die hooftman der kinde=
ren Ruben Eli Zur Sedeur soon/zijn gifte was/
Een silueren schotel/hondert ende dertich sikels
weert Een silueren schale.lxx.sikels weert/na dē
sikel des heylichdoms/beyde vol bloemen vanden
meel/met olye gemēgt/tot eē spijsoffer/Daer toe
een guldē lepel/thien sikel gouts waert/ vol van
rueck werck/Eenē verre vanden runderē/Eenen
ram/Een iarich lam tot eenen brantoffer/Eenen
bock tot een sondoffer /Eñ tot een dootoffer/twe
rinderen/vijf rammē/vijf bocken/eñ vijf iarighe
lammerē. Dat is Eli Zur Sedeurs soon ghifte.

Inden vijfstē dage die hooftman der kinderen
Simeon Selumiel/Zuri Sadais soon/zijn ghifte
was/Een siluerē schotel /hondert ende dertich si=
D kels waert/ Een siluerē schale.lxx. sikels waert/
na dē sikel des heylichdoms/beyde vol bloemē vā
den meel/met olie gemēgt tot een spijsoffer. Daer
toe enen guldē lepel/thien sikel gouts waert/vol
rueckwercs/Eenē verre wtē runderē / eenen ram
een iarich lam tot een brantoffer/eenen bock tot
een sondoffer/eñ totten dootoffer twe rinderen/
vijf rammē/vijf bocken/eñ vijf iarighe lammeren
Dat is Selumiels gifte Zuri Sadai soon

Inden sestē daghe die hooftman der kinderen
Gad Eliasaph Reguel soon/zijn ghifte was/Een
siluerē schotel/hōdert eñ dertich sikels waert een
siluerē schale.lxx sikels waert/na dē sikel des hey=
lichdōs beyde vol bloemē vandē meele / met olye
gemengt tot een spijsoffer/Daer toe eenen guldē
lepel/thiē sikel gouts waert/vol rueckwercs/eenē
verre vanden rinderen/eenen ram/een iarich lam
tot eenen brantoffer eenen bock tot eenen sondof
fer/Ende tottē dootoffer twee rinderē/vijf ram=
men/vijf bockē/vijf iarige lammerē/ dat is Elia=
saphs gifte Reguels soon

Inden seuēsten dage die hooftman der kinde=
ren Ephraim/Elisama Amihud soon/sijn ghifte
was/een siluerē schotel/ hondert eñ dertich sikel
waert/een silueren schale tseuentich sikels waert
na den sikel des heylichdōs/beide vol bloemen vā
den meel/met olye gemēgt/tottē spijsoffer / Daer
toe eenē gulden lepel thien sikel gouts weert/vol
rueckwercs/eenen verre vandē rinderen/eenen rā
een iarich lam/tot eē brantoffer/eenē bock tot eē
sondoffer/eñ totten dootoffer/twee rinderen/vijf
rammē/vijf bocken/vijf iarige lammeren/Dat is
Elisama Amihud soon gifte

Inden achsten dage die hooftmā der kinderen
E Manasse/Gamaliel Peda Zur soon / sijn ghifte
was/Een silueren schotel hondert ende dertich si=
keels waert/Een silueren schale tseuentich sikel
waert/na dē sikel des heilichdoms/beide vol bloe
men vandē meel /met olye gemēgt tottē spijsoffer
Daer toe een guldē lepel thien sikel gouts waert/
vol rueckwercs/eenē verre vanden rinderen/ eenē
ram/een iarich lam/tot een brantoffer/eenē bock
totten sondoffer /eñ tottē dootoffer/twee rinderē
vijf rāmeren/vijf bocken/vijf iarighe lammeren/
Dat is Gamaliel Peda Zur soon gifte

Indē negēden dage die hooftmā der kinderen
Ben Jamin /Abidā Gidions sone/sijn gifte was
een siluerē schotel hondert eñ dertich sikel weert/
een siluerē schale.lxx.sikels weert/na dē sikel des
heylichdoms/beyde vol bloemē vandē meel/ met
olye gemengt/tot een spijsoffer/eenen guldē lepel
thien sikel gouts waert/vol rueckwercs/eenē ver=
re vandē rinderē/eenen ram/een iarich lam totten
brantoffer/eenē bock tottē sondoffer/ende totten
dootoffer twee rinderē/vijf rammē/vijf bocken/
vijf iarige lammeren/Dat is Abidans Gidions
soons ghifte

Indē thiendē dage/die hooftmā der kinderen
Dan/Ahi Esar Ammi Sadai soon/zijn gaue was
een siluerē schotel hondert eñ dertich sikel waert/ F
een siluerē schale.lxx.sikel waert/na den sikel des
heylichdoms/beyde vol bloemē vandē meel/ met
olye gemengt/tot eenē spijsoffer/eenen gulden le
pel thien sikel gouts waert/vol rueckwercs/eenē
verre vandē runderē/enē ram/een iarich lam tot
ten brātoffer/eenen bock tot een sondoffer/ eñ tot
ten dootoffer/twee runderē/vijf rammē/vijf boc
ken/vijf iarige lammeren/Dat is Ahi Esar gifte
Ammi Sadai soon

Indē elfstē dage/die hooftmā der kindrē As=
ser/Pagiel Achran soō/zijn gifte was/een silueren
schotel/hondert eñ dertich sikel waert/een siluerē
schale lxx.sikel waert/na dē sikel des heylichdōs
beyde vol van bloemē vandē meel/met olye ghe=
mengt/tot eenē spijsoffer/eenē guldē lepel thien si
kel gouts weert /vol rueckwercs/enē verre vādē
runderē/eenē ram een iarich lam tottē brantoffer
eenē bock tot eenē sondoffer/eñ totten dootoffer
twee runderē/vijf rammē/vijf bockē vijf iarighe
lāmeren/Dat is Pagiel Achrans soon gifte

Indē twaelfsten dage/Die hooftmā der kinde
ren Naphthali/Ahira Eran soon/Sijn gifte was
een siluerē schotel hondert eñ dertich sikel waert
een siluerē schale tseuentich sikel waert/na den si=
kel des heylichdōs/beide vol bloemē vandē meel
met olye gemengt/tot een spijsoffer/eenē gulden
lepel thien sikel gouts weert/vol rueckwercs/eenē
verre vanden runderen/eenen ram/een iarich lā
tot eenen brantoffer/eenē bock tot een sondoffer/
eñ tot een dootoffer/twee runderen/vijf rammē/
vijf bocken/vijf iarige lammeren/Dat is die gifte
Ahira Enans soon

Dit is die inwijdinge des altaers/ter tijt doe hi
gesalft wert /daer toe dat die hooftliedē vā Israel
offerden/Twaelf siluerē schotelen/twaelf silueren
schalen/twaelf guldē lepelen/Also dat een schotel
hondert eñ dertich sikels siluers / ende een schale
tseuentich sikels hadde/dat die somme van alle dē
siluerē vatē droech twee dusent vierhōdert sikels
na dē sikel des heylichdoms/Eñ die twaelf gulden G
lepels/vol rueckwercs/so hadde elcken lepele thien
sikel/na den sikel des heylichdoms/dat die somme
gouts van lepelen droech/hondert ende twintich
sikels

Die somme der runderē tottē brātoffer was/
twaelf verrē/twaelf rammē/twaelf iarighe lam=
meren/met haren spijsoffer/eñ twaelf bocken tot
sondofferen/Eñ die somme der runderen totten
dootofferen/was vier eñ twintich verren/tsestich

rammen/tsestich bockē/tsestich iarige lammeren/
Dat is die inwijnghe des outaers / als hi ghesalft
wert.
Ende als Mose inder tentē des ghetuychnis
ghinck/dat met hem gesprokē mocht worden/soe
hoorde hi die stemme tot hem sprekē/vanden Ghe
nadēstoel/die op die Arcke des ghetuygenis was/
tusschen dye twee Cherubim /van daer wert met
hem gesproken

Vanden candelaren/offerhanden/reyningen/
eñ ouderdom der Leuiten

Dat.viij.Capittel

Nde die HEERE sprac mz Mose seg
ghende/spreect met Aarō/eñ segt hē
Als ghi dye lampē op sedt / suldise al
dus settē /dat si alle seuen totten can
delaerwaert lichten / Eñ Aaron de=
det alsoe/eñ sette die lampen op/als tegen den can
delaer waert/also als die HEERE Mose geboden
had/Dat werck vāden candelaer/was van gesme
den goude/beyde sine staeckē/eñ sijn bloemen/nae
den gesichte/dat die HEERE Mose gethoont had
de/also maecte hi den candelaer
Eñ die HEERE sprack met Mose segghende/
Neemt die Leuitē vanden kinderen van Israhel/
ende reyniehtse/Aldus suldi met hem doē / om te
reynighen / ghi sultse besprengen met ontsondwa
ter/ende sultse latē scheeren ouer al haer lijf/ende
wasschen haer cleederē/so zijn si suyuer/Dan sullē
si nemen eenen ionghen verre / ende dat spijseof=
fer/bloemen vāden meel /met olye ghemengt Ee
nen anderen ionghen verre suldi totten sondoffer
nemen
Eñ ghi sult die Leuitē voor die tente des ghe=
tuychnis brengē/eñ alle die geheele gemeynte van
Israel vergaderē/ eñ die Leuiten voor dē HEERE
brengē /Eñ die kinderē vā Israel sullen haer han
den op die Leuiten leggē/eñ Aaron sal die Leuitē
voor dē HEERE Weuen/ tot eender giftē /vāden
kinderen vā Israel / op dat si dienen mogen inden
dienst des HEEREN
Eñ die Leuitē sullē hare handen op des verren
hooft leggē/eñ die een sal tot een sondoffer/eñ dye
ander tot eē brantoffer dē HEERE gemaeet wor
den/om die Leuitē te versoenē/ Eñ ghi sult die Le
uitē voor Aaron eñ zijn sonē stellē/eñ voor den HE
RE Weuē/eñ ghi sultse also scheydē vāden kinde=
ren vā Israel/dat si mijn zijn/Daer nae sullen si in
gaen/dz si dienen in die tente des getuygenis / Al
so suldise suyuerē eñ Weuē/wāt si zijn mijn ghifte
vāden kideren vā Israel/ eñ ic hebse my genomē/
voor al dat zijn baermoeder ōtdoet/te wetē/voor
die eerstgeborē voor al die kinderen van Israel
Want alle eerstgeborē onder die kinderen van
Israel /is mine /beyde vanden menscen eñ vāden
vee /vā dier tijt aē/ dat ic alle eerstgeborē in Egip
tenlant versloech/eñ heylichdese mi/eñ ic nam die
Leuitē aē/ voor alle eerste geborē onder die kinde
rē vā Israel/eñ ic gafse tot eēder giftē Aaron/Eñ
zijn sonen /vāden kinderen vā Israel/dat si dienen
souden aē die officie der kideren vā Israhel/in die
tente des getuychnis/om die kinderen van Israel
te versoenē/op datter niet en come enige plage on
der die kinderen van Israel/oft si genaken wilden
totten heylichdom

Eñ Mose /met Aaron /eñ mz alle die gemeyn
te der kinderen vā Israel /deden mz den Leuiten/
also die HEERE Mose gebodē had / Eñ die Leui= C
ten ontsondichdē hen/eñ wiesscen haer cleederen/
eñ Aaron Weysterdese voor den HEERE /eñ ver=
soendese/dat si dan reyn werden/ Daer na gingen
si in/om harē dienst te doē/ in die tente des getuy=
genis voor Aaron eñ zijn sonē/so die HEERE Mo
se gebodē had/vādē Leuitē/so dedē si mz haer liedē
Eñ die HEERE sprac met Mose seggēde / dat
ist dat dē Leuitē behoort/ Vāden.xxv.iarē eñ daer
ouer sullen si inghaen onder theyr / aenden officie
der tentē des getuygenis/ mer vāden.L.iaren sul=
len si af treden vāden heyr des diensts/eñ en sullē
niet meer dienē /maer op haerder broederē dienst
sullen si wachtē/in die tente des getuygenis/Den
dienst en sullē si selue niet hātierē /Alsoe suldi met
ten Leuiten doen/dat elck zijn wachte

Vanden Paesch feest/Eñ hoe die onreyne dz
houdē sullē vander wolcken bouen der tenten.

Dat.ix.Capittel

Nde die HEERE sprac met Mose in A
die woestine Sinai/ indē tweedē ia=
re /na dat si wt Egipten uut getroc
ken warē/in de eerste maēt/eñ sprac
Laet die kinderē vā Israel Paesschē
houdē tsijnder tijt/indē.xiiij. dage vā deser maent
ontrent den auont/tzijder tijt sullen sijt houdē /na
alle zijn wet eñ recht/ Eñ Mose sprac mz den kide
rē vā Israel/dz si dz Passah houden soudē /eñ hiel
den Passah/iden.xiiij.dage vander eerster maent
tsauōts/in die woestine Sinai/ die kideren van Is=
rael/dedēt also die HEERE Mose geboden hadde
Doē waren daer sommige mānen/ die onreyn
waren/vā eenē doodē mensce/dz si niet en consten
Passah gehoudē in diē dage/ eñ die quamen voor
Mose/eñ Aarō/indē selfdē dage /eñ sprakē tot hē
Wy zijn onreyn vā eenen doodē mensce/waerom
zijn wi veracht/dat wi nz brēgē en mogen onse gif
tē dē HEERE/tzijnder tijt onder die kinderen van
Israel. Mose ātwoorde hē staet stille / ic sal horen B
wat v die HEERE gebiet/ Eñ die HEERE sprack
tot Mose seggēde/segt dē kinderē vā Israel/ende
spreect/Als yemāt onreyn is vā enē dodē/ oft ver=
re vā v liedē reyst ouer tvelt/oft onder v vrienden/
die sal ooc Passah houden / maer dz sal hy houden
inder tweeder maēt/ in dē.xiiij.dage des auonts/
Mz ongeheesdē brode eñ met sout sullen zijt eeten
Eñ en sullender niet af ouer laten totten morgen
geen beē en sullē si daer afbreken /eñ si sullēt al na
die maniere vanden Passah houden.
Mer wie dat suyuer is/eñ int velt niet en is/eñ Jo.xix
dē Passah nz en hout/diēs siel sal wtgeroeyt wor=
den vā sinē volcke/om dat hi zijn gaue nz gebracht
en heeft/tzijnder tijt/dē HEERE / hi sal zijn sonde
dragē/ Eñ als eē vreemdelinck bi v woont / die sal Ex.xij
ooc Passah houdē dē HEERE/eñ salt houdē nach
wet/eñ recht des Passah/Dese wet sal v liedē ghe
lijc zijn / so wel dē vreemdelinc als dē ingheboren
Eñ indē dage doe den tabernakel op gherecht
wert/bedecte se een wolcke bouen op die tente des
getuygenis/eñ van tsauonts tottē morghen was
ouer den tabernakel een ghedaente des viers / Al
so gheburdet altijt / datse dye wolcke des daechs

bedect/ende die gedaente des viers inder nacht/
Ende na dien dat die wolck op hielt vander tentē
so reysden die kinderē van Israhel/ Eñ ter plaet=
sen/daer die wolcke stãde bleef/daer maectē dye
kinderen van Israel haren leegher/Na den woor
de des HEERE/trockē die kinderē van Israel/
eñ na sinen woorde/maectē si haren leeger/Alsoe
lange als die wolcke op den tabernakel bleef/soo
langhe lagen si stille/Eñ als die wolcke veel dagē
op den tabernakel bleef/so waecten die kinderen
D van Israel op die wake des HEEREN/ende si en
reysden niet
Eñ wãneer dat die wolcke op den tabernakel
was /eenich getal van dagen/soo maecten si harē
leegher/na dat woort des HEEREN/eñ si trockē
na den woorde des HEEREN/als de wolcke daer
was van tsavonts totten morgen/ende haer ver
hief/so trocken si /oft wãneer si haer verhief/ des
daechs /oft des nachts/so reysden si oock/Maer
als si twee dagen/oft een maent/oft wat langher
op den tabernakel bleef/so lagen die kinderē van
Israel/eñ si en reysden niet/mer als haer die wolc
ke verhief/so trocken si voort/wãt na des HEE
REN mont/lagen si/ende na des HEEREN mõt
reysden si/dat si des HEEREN waeck wachtē/na
des HEEREN woort/door Mose

¶ Vanden silueren tromppetten/hoe datmē die gebruycken sal/Hoe die kinderen Israels op braken/eñ met Hobab Moses swager wech togen.

Dat.x.Capittel

A ENde die HEERE sprac tot Mose/seg
gende/Maect twee trompetten vã
geslagen siluer/dat ghise ghebruyct
om die gemeynte daer mede tsamen
te roepē/ende als dat heyr op treckē
sal/Soo wãneer datmē met beyde den tromppet
ten slechtelic blaest/so sal haer die gheheele gemeyn
te vergaderen tot v/voor die duere der tenten des
getuyghenis/Eñ wanner datmē alleen met een
der slechtelic blaest/soo sullē tot v vergaderen die
hooftliedē/die ouerste ouer dusendē in Israel/Als
ghi trõpt so sullē de legerē op brekē/die tegēt oos
ten liggē/Ende als ghi ten tweedē male trompt
soo sullen die leegheren op brekē die tegent zuyt
waert liggen/want als si reysen sullen soo suldy
trõpen/Als die gemeinte te vergaderē is suldi bla
sen/eñ niet trompē/Aarõs des priesters sonē/ sul
len aldus mettē trompettē blasen/Eñ tsal v recht
sijn eewelic/bi uwe nacomelingen/
Als ghi in eenen strijt treet/in v lant/tegē uwe
vianden/die v quellē/ soo suldi tromppen metten
B tromppettē/op dat uwer gedacht worde voor dē
HEERE/ende verlost wert van diinre vianden hã
den/Des selfs gelijckē/als ghi vrolick sijt/ende in
uwen feestē/ende in uwe nieuwe maenden/so sul
di met den trompettē blasen/ouer uwe brãtoffer
eñ dootoffer/dattet v si tot eē ghedachtenis /voor
uwen God/Ic ben die HEERE uwe God
In den twintichstē dage/in die tweede maent
des tweedē iaers/verhief haer die wolcke op/vã
den tabernakel des getuygenis / ende die kinderē
van Israel/trocken bi haren scharen wt der woe
stinē Sinai/eñ die wolcke bleef in die woestine Pa
ran/Die eerste brakē op/na den woorde des HE
REN/door Mose/te wetē/die vanier des legers
der kinderē van Juda/trock ten eerstē met haren
heyr/eñ ouer haer heyr/was Nahesson/ Amina
dab soon/Eñ ouer dat heyr des geslachts der kin
deren Isaschar/was Nathaneel Zuar soon/Ende
ouer dat heyr des geslachts der kinderē Sebulõ/
was Eliab/Helon soon.Eñ mē dede den taberna
kel af/eñ doen trocken Gersons kinderen eñ Me
rari/eñ droegen den tabernakel
Daer na troc die baniere des leeghers Ruben
met harē heyre/eñ ouer haer heyr/was Eli Zur
Sedeur soon/Eñ ouer dat heyr des geslachts der
kinderen Simeons/was Selumiel Zuri Sadai
soõ/Eñ Eliasaph Reguel soon/ouer dat heyr des
geslachts der kinderē Gad/Doē trocken ooc dye
Kahathitē/eñ droegē dat heylichdõ/eñ rechtē dē
tabernakel op/op dat si binnē quamen
Daer nae trock die baniere des leegers der kin
derē Ephraim/met harē heyre/eñ ouer haer heyr C
was Elisama/Amihud soõ Eñ Gamaliel Peda
Zur soõ/ouer dat heyr des geslachts der kinderē
Manasse/eñ Abidan Gideõs soon/ouer dat heir
des geslachts der kinderē Ben Jamin.
Daer na trock die baniere des leegers der kin
deren Dan/met harē heyr /ende so waren die lee
gers alle op/eñ Ahi Eser Ammi Sadai soõ/was
ouer haer heyr/eñ Pagiel Achrã soon/ was ouer
dat heyr des ghestachts der kinderē/Asser Ende
Ahira Enã soõ/was ouer dat heyr des geslachts
der kinderē Naphthali/Also trocken die kinderē
van Israel met haren heyren.
Ende Mose sprac tot sinē zwager Hobab /Re
guels soon vã Midiã/Wy treckē derwaerts/nae D
die stede/daer die HEERE afgeseyt heeft/ic wilse
v gheuen /so coemt nv met ons /so willē wy dat
beste bi v doē/wãt die HEERE heeft Israel goet
toe geseyt/Maer hi antwoorde/Ick en wil met v
niet/maer ick wil in mijn lant tot minē maechscap
treckē/eñ Mose sprac/en verlaet ons doch niet/
wãt ghi weet/waer wi in dese woestijne onsen lee
ger stellen sullē/eñ sult onse oogh e zijn/eñ als ghy
met ons treet wat die HEERE õs goets doet/dat
willen wi aen v doen
Also trocken si vanden berghe des HEEREN
drie dachreysen/eñ die arcke des verbõts des HE
REN/trock voor hē/die drie dachreysen/om hen
te wijsen waer si rusten soudē/Eñ die wolcke des
HEEREN was des daechs ouer hen/als si wt dē
leegher trocken
Eñ als die arcke trock /so sprack Mose/HE
RE/staet op/laet v vianden verstroeyt/eñ die v ha
ten vluchtich wordē voor v/eñ als si ruste/so sprac
hi coemt weder HEERE/totter menichten der
duysenden van Israel

Dat volck wort wt moeyte des weechs onlijdsaem/ende het murmureert tegen Mose/si hebbē lust tot vleesch/ende eenen afgonst op Mose/Die HERE geeft haer begeerte/mer hi straftse strēghelijc/ A

Dat.xi.Capittel

ENde doen dat volck onghemoetich
wert/genoechdet qualijck voor die
ooren des HEEREN/Ende als dye
HERE dit hoorde/vergramde sinē
toren/eñ ontstack dat vier des HE
REN onder hen aen/ende verbrande den buyten

sten legher. Doē riep dat volc tot Mose/eñ Mose
badt den HERE/ doen veruoer dat vyer/eñ men
hiet die stede Thabera/dairom dat des HEREN
vyer/daer onder hen ontstack
Wāt dat alderhande gemeyn volc/dz onder hen
liedē was/wert ontstekē mz luste/eñ satē eñ weē=
den met dē kinderē vā Israel/eñ sprakē. Wye sal
B ons vleesch tetē geuē? wi gedenckē dē visch die wi
.vi a in Egiptē om niet atē/eñ der cocōmerē/eñ meloe=
nē/looc/aiuyn/eñ clÿsterlooc/mer nv is onse siele
verdorret/eñ onse oogē en sien niet dan dat Man
Eñ Man was gelÿc coriāder saet/eñ aen te sien
gelÿc Bdellion. Eñ dat volc ghinc om/eñ verga=
derde/eñ stiet metter molē/eñ wreeft in eenē mor
tier/eñ kooctent in pottē/eñ biecken daer af koec=
ken in die asschē/ende had eenē smaec/als eenē oly
kooc/Ende als des nachts den dau optē leger viel
so viel dat Man mede daer op
Mose hoorde dat volc weenē ondē harē geslach
ten/eē yegelÿc in sÿnder tentē duer/ doē wert des
HEREN torē seer gram/eñ het verdroot Mose
ooc/eñ Mose sprac tottē HERE/wairom becom
C merdi uwē knecht/eñ waerō en vinde ic gheē ghe=
nade voor uwē oogē/eñ legt dē last van al dit volc
op mi/heb ic al dit volc ontfanghē oft gebaert/dat
ghi tot mi seggē muecht/draecht in v armē(ghelÿc
eē voester een kint draecht)in dat lāt dat ghy haren
vaderē gesworē hebt/ vā wair soude mi dz vleesch
comē/dz ict alle desen volcke geue. Si weenē voor
mi/eñ seggē/geeft ons vleesch/dat wi dat eten. Ic
en vermach dit volc alleē nz al verdraghē/wāt het
is mi te swaer. Eñ wildi also met mi doē soe bidde
ic v/doodet mi/heb ic genade geuondē/voor uwen
oogen/dat ic niet sien en moet mÿn iammer
Eñ die HERE sprac tot Mose/vergadert my
lxx.mānē vādē Ouders vā Israel/die ghy weet dz
D si die Ouders des volcs eñ dye prouoostē sÿn/ende
xv.d vrēgtse voor die tēte des getuychnis/eñ steltse al=
iiij c daer bi v/so sal ic afcomē/eñ met v aldaer spreken/
xvi eñ van dinen gheest die op v is/nemē eñ op hē leg
gen/dat si met v den last des volcs dragen/ op dat
ghÿt niet allene en draecht
Eñ tottē volcke suldi seggen/heylicht v teghen
morgē/dat ghi vleesch eet/wāt v weenige is voor
die oorē des HEREN gecomē/ghi liedē die daer
segt/wye sal ons vleesch tetē geuē/wāt het ghinck
ons wel in Egipten? Daerom sal v dye HERE
vleesch geuē/dz ghÿt eet/niet eenē dach/ nyet twee
niet v ÿue/niet thien/niet twintich dagē lanc/mer
een maēt lanc/tot dat v ter nuezē wtgae/eñ dat v
daer af walghe/dairom dat ghy den HERE ver=
worpē hebt/die in dat middē vā v is/eñ hebt voor
hē geweent eñ geseit/waerom sÿn wi wt Egipten
gegaē. Eñ Mose sprac tottē HERE Ses hōdert
duysent mānen voetvolcs ister daer ick onder ben/
eñ ghi spreect ic sal v vleesch geuen/dat ghi lieden/
E eet een maent lanc. Salmen dan scapē eñ runderē
slaē/datment voor hē vide/oft sullē alle die visscen
dē zee vgaderen/datmēse voor hem vide. Die HE
RE sprac tot Mose. Is dan dye hant des HEE=
REN vercort/mer nv suldi sien/oft mÿn woordē
metten wercke volbracht worden oft niet.
Eñ Mose ghinc wt/eñ vertelde dē volcke des
HEREN woort/eñ vgaderde die.lxx.mannē vā

den Ouders des volcs/eñ stelde se omtrēt die tente
Eñ die HERE quā doē af inder wolckē/eñ sprac
mz hē/eñ nā vādē geeste die op Mose was/eñ gaf
ooc dē.lxx. Oudē mānē. Eñ als dye geest op haer
lieden ruste/propheteerden si/eñ en vieldē niet op.
Eñ het waren noch twe mānē indē leger bleuen
die een hiet Eldad/dāder Medad/eñ die gheest ru
ste ooc op hen liedē. Wāt si warē ooc bescreuē/eñ
en waren nochtās nz wtgegaē totter tentē/ende si
propheteerdē īden leger. Doen liep een knechtkē/
eñ hi bootscaptet Mosi/segghende/Eldad eñ Me
dad die propheterē indē leger/Doen ātwoorde Jo F
sua Nuns soon/Moses dienaer/die hi gecoerē had
de/eñ sprac/ Mÿn here Mose verbietse/mer Mo
se sprac tot hem/sidi die benider voor mi? oft God
woude/dat alle dz volc des HEREN propheteer
de/eñ die HERE sinē geest hen liedē gaue. Alsoo
quā Mose totten leger/ eñ die Ouders vā Israel.
Eñ die wint voer wt vāden HERE/eñ liet quac
kelē comen/vā ouer zee/eñ vstroydese ouer al den
leger/īden enen dage gelÿc īden āderen twe dagen
lāc al om den leger.ij.ellen hooch bouē der aerden
Doen stont dat volc opten seluen geheelen dach
eñ al den geheelen nacht/eñ al den āderen dach/eñ
vergaderden quackelen/ende dye alderminste ver=
gaderde/dye vergaderde thien Gomor/eñ sloegen
se om den legher al omme
Eñ doen dz vleesch noch onder harē tāden was
eñ eer het op was/wert des HEREN toren ver=
weet onder den volcke/eñ sloechse met eenen seer
groten slage. Daer af heet die selue stede Lustgra=
uen/daerom datmen aldaer begroef dz belust volc
Ende vanden Lustgrauen/ trock dat volck tot
Hazeroth/ende bleuen te Hazeroth
¶ MirJam eñ Araon murmureren tegen Mosen
eñ MirJam wort melaetsch　Dat xij.Capittel
Ende MirJam eñ Aaron spraken te
gen Mosen/om zÿs wÿfs wille/dye
morinne/die hi tot enen wiue gheno
men had/eñ spraken/Spreect die HE A
RE alleē door Mose? Spreect hi ooc
niet door ons? eñ die HERE hoordet. Mer Mose
was een seer saechtmoedich mensch/bouē alle mē
scen dē aerden. Eñ haestelÿc sprac dye HERE tot
Mose/eñ tot Aarō/eñ MirJā/ghi liedē drie gaet
wter tentē des getuigenis/eñ si gingē alle drie wt
Doen quam die HERE af/in een calomne des B
wolcs/eñ stont ider tenten dore/ eñ riep Aaron eñ
MirJam/eñ die twee ghingen wt ende hi sprack
hoort mÿ woort/is yemāt een propheet des HE
REN/ dien sal ic openbaren in een gesichte/oft in
eenen droom sal ic mz hē spreken. Mer also nz mz
minen knechte Mose/die ī alle minen huse getrou
is/mondelic spreec ic met hē/eñ hi siet den HERE
in sÿnder gedaenten/nz door dōcker woorden oft
gelÿckenissen/ waerom en hebdi dan niet geureest
contrarie minen knechte Mose te spreken.
Eñ den torē den HEREN wert op hen grā/eñ
ginc wech/ooc weec die wolc vanē tenten/eñ siet/
doen was MirJā lazarich als snee/eñ Aaron keer
de hem/tot MirJā/eñ sach datse lazarich was/eñ
sprac tot Mose. Och mÿn heere/en legt die sonde
op ons nz/dat wi sottelic gedaen eñ gezōdicht heb=
ben/dz dese nz en si als een doode/dat vā sÿnē moe

der lichaem coemt/die lazarie heeft die helft haers
vleeschs verslint
Mose riep totten HEERE segghēde/och God
maectse ghesont. Dye HEERE sprac tot Mose/
wairt dz haer vad haer int aēsicht gespogē had/en
D soude si nz seuē dagē haer scamē? Laetse seuen dagē
besluyten buitē dē legere/daer na laetse weder ōt=
faē. Also wert Mir Jā. vij. dagē geslotē butē dē le
ger/eñ dat volc en troc niet voorder/totdz Mir Jā
opgenomē wert. Daer nae troc dat volc vā Haze
roth/eñ maecte harē leger in die woestine Paran
¶ Daer wordē mannē wtgesondē dz lant te besiē
eñ te verspien/wt diē sōmige nader wedercoemst
tvolc veruaerdē/ eñ maectense bloode met haren
A quaden roepe

Dat.xiij. Capittel.

ENde die HEERE sprack met Mose/
seggēde/ Seynt mannen wt/ die dat
lāt Canaan bespien/dat welcke ic den
kinderen van Israel gheuē sal/eenen
man van elckē geslachte haerder va=
derē/die alle hooftliedē onder hen sijn/Mose sant
se wt der woestinē Paran/na dē woorde des HE
REN die alle gader hoofdē waren onder dye kin
deren van Israel/eñ hieten also
Sammua Zacur soon/vandē geslachte Rubē.
Saphat Hori soon/vā Simeōs geslachte. Caleb.
Jephunne soon/vandē geslachte Juda/Jgeal/Jo
sephs soon/vādē geslachte Isaschar. Hozea Nuns
soon/vandē geslachte Ephraim. Vāden geslachte
BenJamin/Plati Raphu soon. Vādē gheslachte
Sebulon/Gadiel Sodi soon. Vandē geslacht Jo
seph vā Manasse/Gaddi Susi soō. Ammiel Ge=
malli soō vādē geslachte Dan. Sthur Misael soō
vā Asser geslachte Nahebi Vaphsi soō/van Naph
thali geslachte. Guel Machi soon/van Gad ghe=
slachte. Dat sijn die namē der mannen/dye Mose
wt sant/om te bespiē dat lant. Mer Hosea Nuns
B soon noemde Mose Josua
Als hi sandt om te bespien dat lant Canaan/
sprac hi tot hē/trect op ten suyden waert/eñ gaet
op dat geberchte/eñ bespiet dat lant/hoe dattet is
eñ dat volc dat daer inne woont/oft sterc oft swac
is/luttel van getale oft veel/eñ wat lant dattet is
daer si in woonē/oft goet oft quaet si/eñ wat ste=
den dat zijn/daer si in woonē/oft si met muerē be
waert zijn oft niet/eñ wat lāt dat si/oft vet oft ma
ger si. Eñ oft boomē dair in zijn oft niet. Weest ge
troost/eñ neemt die vruchten des lants. Het was
recht in die tijt der eerster wijnbesien.



Si gingen op/eñ bespiedē dat lāt vanā woesti=
nen Zin tot te Rehob/dair mē te Hamath gaet. Si
ghingē ooc op tegē tsuydē/eñ quamen tot Hebrō
daer was Ahimā/Sesai/eñ Thalmai/Enaks kin
derē. Hebron was seuen iaer getimmert voor Zo
an in Egiptē/eñ si quamē tot aen die beke Escol
eñ snedē aldaer af eenē wijnrancke/met eenē dru=
uē/eñ lietense twee mannen op enen stoc draghen/
daer toe ooc granaet appelen eñ vijgen/die plaetse
heet die beke Escol/om der druuen wille die de ki
deren van Israel daer of sneden
Eñ si keerden weder na veertich dagē/als si dz
lāt bespiet haddē. Si ghingē/eñ quamē tot Mose
eñ Aaron/eñ tot alle die gemeinte van Israel/inde
woestine Paran te Kades/eñ si seyden hē/eñ der
gātser gemeinten/hoe dat daer stont. Eñ si lieten
hen siē die vruchtē des lāts/eñ verteldēt hē/eñ spra=
kē. Wi zijn int lāt gecomē/dair ghi ons sondt/daer
melc eñ honich in vloeyt/eñ dit sijn haer vruchten
sonder dat dair sterc volc inne woont/eñ seer vaste
eñ grote stedē zijn dair/eñ wi sagē ooc Enaks kin= D
deren aldaer. Die Amalechiten wonen int lāt tegē
die suytside. Die Hethitē/eñ Jebusitē/eñ Amori=
tē/woonē opt geberchte/Die Cananiten woonen
aen die zee/omtrent om die Jordane

Escol dz heet een druyue daer om wort die plaetse druuen beke ge noemet

Caleb stilde dat volc dat tegen Mose was/ eñ
sprac tot hen. Laet ons op treckē/eñ dat lant in ne=
mē/wāt wi sullent wel verweldigē. Mer die man
nen die mit hē opgetrocken warē/spraken. Wi en
sijn niet machtich op te treckē tegen dz volc want
si sijn ōs te sterc. Eñ si maecten een quaet geruchte
onder die kinderen vā Israel/vāden lāde dat si be=
spiet hadden/eñ seiden. Dat lāt dair door wi gegaē
sijn om te bespien/verslint sijn inwoōders Eñ alle
dat volc dat wi daer in sagē/zijn lieden van grooter
lengtē/Wi sagē ooc tyrannē aldair/Enaks kinde
rē/vādē tyrannē/eñ wi warē voor onsen oogē als
sprinchanen/eñ also warē wi ooc in haren oogen.
¶ Dat volc wort onuerduldich/ het weent ende
moort tegen Mosen/Josua eñ Caleb prisen dz lāt
ende stercken dat volc God die HERE wordt
verthoont/eñ straft dat volc.

Dat.xiiij. Capittel

HIer om riep alle die gemeynte/ende A
dat volc weende diē nacht/eñ die kin
derē vā Israel murmureerdē tegen
Mose eñ Aaron eñ dye geheele ghe=
meynte sprac tot hen lieden. Och oft
wi in Egiptē lant gestoruē warē/oft noch storuen
in dese woestine/waerom vuert ons die HERE
in dit lant/dat onse wiuē doort sweert vallē/ende
onse kinderē eenē roof wordē? ist niet beter dz wi
weder trecken in Egipten? Eñ die een sprac totten
anderē. Laet ons eenen hooftmā maken/ende we
der in Egipten trecken
Mose eñ Aarō vielē op haer aēgesicht voor al B
die vergaderinge der kinder vā Israel/Eñ Josua
Nuns soon/eñ Caleb Jephunne soon/die ooc dat
lāt bespiet haddē/verscoorden haer cleederē/eñ spra
kē tot al die gemeynte der kinderē vā Israel. Dat
lāt dat wi doorwādelt hebbē/om te bespiē/is seer
goet. Ist den HERE believet/dā sal hy ons in dz
lant brengē/eñ ons geuen/dwelc een lant is/daer
melck eñ honich in vloeyt/En verbittert doch dē
HEERE niet/eñ en breest niet voor dit volc van

deſen lande. Wāt wy ſullenſe gelijc broot verſlin-
den. Alle hulpe is van hen ghewekē/ die HEERE
is met ons/ en vreeſt v niet voor haer lieden
Doen ſprac al dat volc/ men ſalſe ſteenen. Doē
openbaerde die heerlicheit des HEEREN/ aen dye
tente des getuygenis/ voor al die kinderen van Iſ
rael/ eñ die HEERE ſprack tot Moſe. Hoe lange
ſal mi dit volc lachterē? eñ hoe lāge en willē ſi my
nz gelooven/ ouer alle die teekenē die ick ondē hen
gedaen hebbe? Ic ſalſe met peſtilencie ſlaen/ eñ ver
doenſe/ eñ v eenen prince ſtellen ouer een grooter
C volc/ eñ machtiger dan dit is
od.i. d Moſe ſprac totte HEERE/ dā ſullē die Egipte
narē hooren/ wāt ghi hebt dit volc met dijnre gro
ter cracht/ middē wt hen geleit/ eñ men ſal ſeggen
tottē inwoonders vā deſen lāde. die dair gehoort
hebben/ dz ghi HEERE onder deſen volcke ſijt/ dz
ghi vā aēgeſichtē geſien wort/ eñ v volc ſtaet ouer
hen/ eñ dat ghi gaet voor hen henen int veyr/ i een
calomne des wolcs des daechs/ eñ in een viercalō
ne des nachs. Eñ doode ghi dit volc ghelijc eenen
mā/ ſo ſullen die heidenē ſegghen/ die alſulckē roep
vā v hoorē eñ ſprekē/ die HEERE en conſte dz volc
int lāt nz gebringen/ daer hi hen afgeſwozen had
de/ daerom heeft hiſe verſlagen in die woeſt ine
Dairom/ ſo laet die cracht des HEEREN groot
wordē/ ſo ghi geſeit hebt eñ geſprokē/ die HEERE
is lācmoedich/ eñ vā groter barmherticheit/ eñ hy
vergeeft die miſdaet eñ ouertredingen/ eñ en laet
.i. nyemāt ontſculdich ſijn/ eñ hi verſuect der vaderen
d miſdaet/ ouer die kinderē/ int derde eñ vierde lidt
So weeſt doch ghenadich der miſdaet dees volcs/
D na uwer grooter barmherticheit/ ghelijc ghi oock
vgeuē hebt dezē volcke vā wt Egiptē tot hier toe
Eñ die HEERE ſprac. Ick hebt vergheuen ſoo
ghijt geſeit hebt. Mer alſo waer als ic leue/ ſoe ſal
al die werelt der heerlichz des HEEREN vol wer
den. Want alle die mānen/ die mijn heerlicheyt eñ
mijn teckenē geſiē hebbē/ die ic ī Egipten gedaen
hebbe/ eñ die in woeſtine/ eñ my nv thien mael ge
if. tempteert hebben/ Eñ mijnd ſtemmen niet gehoor
ſaem en hebben geweeſt/ die en ſullen dat lāt nyet
ſien/ dat ic haren vaderen geſwozē hebbe. Oec nie
māt van dien/ die mi gelachtert hebben en ſalt ſiē.
Mer mijn knecht Caleb/ om dat een ander gheeſt
met hem is/ eñ heeft mi geheel nageuolcht/ dien ſal
ic in dat lant brenghen/ daer hi in ghecomen is/ eñ
ſijn ſaet ſalt innemen/ daer toe die Amalechiten eñ
Cananiten/ die ī die nederſte lādē woonen. Mor
ghen weyndet v/ eñ treet in die woeſtine opten we
ge/ totter rooder zee.
Ende die HEERE ſprack met Moſe eñ Aā-
ron/ ſegghende. Hoe lange morret deſe quade ghe
meynte tegen mi? Want ic hebbe die murmuratie
der kinderen van Iſrahel/ die ſi tegen mi gemor-
ret hebben ghehoort/ daerom ſeght tot hen. So
waer als ic leue/ ſpreect die HEERE/ ic ſal v doen/
ſo ghi voor mine ooren geſeyt hebt/ In deſe woe-
ſtine ſullē uwe lichamen veruallen. Eñ ghi lieden
die getelt ſijt/ vā twintich iaren/ eñ daer ouer ghy
lieden die tegen mi ghemorret hebt/ en ſult niet in
dat lāt comen/ daer op dz ic mijn hant geheuē heb
be/ op dz ic v lieden daer īne woonen liete/ wtgeno
men Caleb Jephunne ſoon/ eñ Joſua Nuns ſoon
Uwe kinderen daer ghi af geſeyt hebt/ ſi ſullen
eenen roof ſijn/ die ſal ic daer in brenghen/ dat ſi be
kennen ſullen dat landt/ dat ghi verworpen hebt/
Mer ghi met uwen lichamen/ ſullen in deſe woe- E
ſtine veruallen/ eñ v kinderen ſullen herderen ſijn
in die woeſtine. xl. iaer/ eñ v hoerderijē dragen/ tot
dat v lichamen te nieten worden in deſer woeſtij-
nen/ na dat ghetal der veertich daghen/ inden welc
ken ghi dat landt beſpiet hebt/ Eenen dach ſal een
iaer doen/ dat ſi. xl. iaer v miſdaet dragen/ om dat
ghi weten ſult/ wat het is/ als ic die hant aftrecke
Ic die HEERE hebt geſeyt/ eñ ic ſalt ooc doen/ de-
ſer quader menichtē/ die haer tegen mi opgerecht
heeft in deſe woeſtine/ ſi ſullen alle te nieten gaen/
ende aldaer ſteruen
Alſo ſtoruen ende werden gheplaecht voor den
HEERE/ alle die mannen/ die Moſe geſondē had-
de/ om dat lant te beſpyen/ ende weder ghecomen
waren/ eñ die murmuratie maecten in alle dye ghe
meynte/ daer mede dat ſi eenen quaden roep van-
den lande maecten/ dattet quaet was/ mer Joſua
Nuns ſoon/ eñ Caleb Jephunne ſoon/ bleuē leuen
dich/ wten mannen die gegaen waren/ om dat lāt
te beſpyen. Eñ Moſe ſprac deſe woorden tot alle G
den kinderen van Iſrael/ doen hadde dat volc ſeer
grooten rouwe
Ende ſi ſtonden des morgens vroech op ende
trocken op die opperſten vanden gheberchten ende
ſpraken/ hier ſijn wi/ ende wi willen optreckē tot
ter ſteden daer die HEERE af gheſeyt heeft/ want
wi hebben geſondicht. Moſe ſprack/ waeromme
ouertredy alſo dat woordt des HEEREN/ het en
ſal v niet gelucken/ En treet niet op/ wāt dye HE
RE en is niet onder v/ op dat ghi niet geſlagen en
wort van uwen vianden. Want dye Amalechiten
ende Cananiten ſijn voor v aldaer/ eñ ghi ſult door
dat ſweert vallen/ om dat ghi v vandē HEERE
gekeert hebt/ eñ die HEERE en ſal met v niet ſijn
Mer ſi warē verblint/ eñ trocken op die hooch
tē des gheberchts. Maer die arcke des verbonts
des HEEREN/ eñ Moſe/ en quamē wt den le-
ger niet/ Doen quamen die Amalechiten/ eñ Cana
niten/ dye opt gheberchte woonden daer af/ ende
ſloegenſe/ ende ſmetenſe/ tot Horma toe

¶ Van menigerley offerhanden/ eñ hoe veel tot
elcken ſpijſoffer eñ drancoffer behooret/ Hoe een
ghestraft wort die opten Sabbath houdt raepte/
Moſes doet ghedencteekenen makē aenden clee A
deren. Dat. xv. Capittel

Ende die HEERE ſprack met Moſe/
ſeggende. Spreect metten kinderen
van Iſrael/ eñ ſegt tot hen. Als ghy
comen ſult int lant uwer wooningē
dat ic v geuē ſal/ eñ ghi den HEERE
offerhande doen wilt/ het ſi een brātoffer/ oft een
offerhande totten biſonder gheloofte/ oft een vrij-
willich offer/ ofte uwe feeſtoffer/ op dat ghy den
HEERE eenen ſueten rueck maect/ vanden runde
ren oft vanden ſcapen.
Wie dat ſijn ghifte den HEERE offeren wil
die ſal vanden ſpijſoffer doen een thiēde deel bloe-
men vanden mele/ met olye ghemengt/ een vieren
deel van hin/ ende wijn tot drancoffer/ ooc een vie
rendeel van hin/ totten brantoffer/ oft toteenē an

beren offer/daer een lam geoffert wort. Met daer
enen ram geoffert wort/suldi dat spijsoffer maken
va twee thiendeelen va bloemen vanden mele met
olye gemengt/een derdendeel van hin/en wijn tot
dranckoffer/ooc een derdendeel van hin/dat suldy
den HEERE tot eenen suete ruce offeren
Mer wildi een runt tot enen brantoffer offeren
of tot een bisonder gelooftoffer/of tot enen doot
offer den HEERE maken/so suldi tot den runde/tot
B een spijsoffer doen/drie thiendedeel bloemen vanden me
le gemengt mz olye/een half hin/en wijn tot dranc-
offer/ooc een half hin. Dat is een offer den HE
RE/tot enen sueten ruec. Also suldi doen met enen
osse/met eenen ram/met een lam/en geyte/daer na
dat dat ghetal is va desen offeren/daer nae sal oock
sijn dat getal des spijsoffers en des dranckoffers
So wie dat een ingeboren is/die sal also doen/dat
hi den HEERE offer een offer tot eenen sueten ruec
En woont daer een vreemdelinc bi v lieden/oft on
v bi v vrienden/en wilt hi den HEERE een offer tot
enen sueten ruec doen/die sal doen gelijc die ingeboren
doet. Der gheheelder gemeinten sal een settinge zijn/bei
de v/en den vreemdelingen. Een ewige settinge sal dit
uwen nacomelingen zijn/dz voor den HEERE die vre
delinc sijn sal gelijc als ghi. Een wet/een recht sal
v/en den vreemdelingen zijn die bi v woonen.
En die HEERE sprac met Mose/seggende.
Spreect met den kinderen va Israel/en segt hen. Als
C ghi int lant coemt/daer ic v in brengen sal/en ghy eten
sult vanden broode des lants so suldi den HEERE een
hefoffer geuen(te weten/va dat eerstelinc va uwen
deege suldi enen koec tot een hefoffer geuen/gelijck
een hefoffer van uwen dorschvloer/also suldy den
HEERE va uwen deege/die eerstelingen gheuen tot
enen hefoffer/bi uwen nacomelingen.
En als ghi door onwetenheit/enich van dese
geboden ouertreet/die de HEERE tot Mose gespro
ken heeft/en al wat die HEERE v door Mose ghe-
seit heeft/va den dage aen/doe hi begonst te gebieden
tot op uwen nacomelingen/als die ghemeinte yet on-
geet/so sal die gantse gemeynte offeren enen iongen
varre vanden runderen/tot enen brantoffer/tot eenen
sueten ruec den HEERE/met sinen spijsoffer en dranc-
offer/so alst recht is/en eenen boc tot enen sondof
fer. En die priester sal alle die gemeinte der kinde-
ren va Israel versoenen/so salt hem vergeuen zijn want
het is een onwetentheit. En si sullen brengen alsulcke
haer gaue tot een offer den HEERE/en hair sond-
offer voor den HEERE/van haeren onwetentheit/soe
wordet vergeuen der gantser ghemeinten der kinderen
va Israel/en ooc den vreemdelingen die onder v lieden
woonen/want allet volc is in sulcker onwetentheit
Ist dat een siele door onwetentheit sondicht/die
sal een iarige geyte tot een sondoffer brengen. En
die priester sal alsulcke onwetende siele versoenen
voor den HEERE/metten sondoffer voor die onwe
tentheit/dz hise versoene/so salt haer vergeuen wor
den. En een wet salt zijn dat ghi voor die onwetent-
heit doen sult/beyde den ingeboren onder den kinderen
D va Israel/en den vreemdelingen die onder v woonen
Mer als een siele wt houaerdien yet doet/het si
een ingeboren oft vreemdelinc/die heeft den HEERE
wederspannich geweest/soe sal die siele wtgeroeyt
worden va hare volcke/want si heeft des HEEREN
woort veracht/en sijn geboden achter gelaten/si sal
wtgeroeyt worden/die scult sal op haer sijn
En als die kinderen van Israel in die woestijne
waren/vonden si eenen man hout rapen inden Sab-
bath dage/En die hem daer op bevonden hadden/als
hi hout raepte/brachten hem tot Mose en Aaron/en
voor die gantse gemeynte/en si sloten hem in die be
waringe. Want si niet en wisten watmen hem doen
soude. Die HEERE sprac tot Mose/Dye man sal
die doot steruen. Die gantse gemeynte sal hem steenen
buyten den legere/Doen leyde hem die heele gemein-
te buyten den leger/en steenden hem doot/so die HE-
RE Mose geboden hadde
En die HEERE sprac tot Mose. Spreect metten
kinderen va Israel/en segt tot hen/dat si hen freen
gien maecken/aen die hoecken va haren cleederen oder
allen uwen nacomelingen/en geel snoerkens aen die
freengien. Daer tot sullen v die freengien dienen/
dat/als ghyse aensiet/gedencken/en doen sult alle
mijn geboden des HEEREN/en dat ghi v niet en
recht na wo herten gepeysen noch na uwen ooghen nz
en hoereert. Daerom suldi gedencken/en doen alle
mijn geboden/en heilich zijn uwen Gode/Ic die HE
RE v God/die v wt Egipten lant ghelept heeft/om
dat ic v God wesen soude. Ic die HEERE v God.

Vande oproer en secte Chore/Dathan/en Abi
ram/en haer straffinge Capit.xvi.

ENde Korah Jezehars soone/die Ka- A
hath sone was/Leui soon/met Da-
than en Abiram/die sonen Eliab/ende
On/Peleth soon/van Ruben sonen/
stonden tegen Mose op/met somighe
mannen vanden kinderen va Israel/twee hondert
en L. hooftlieden der gemeynten/raetsheeren en ver-
maerde lieden/en si vergaderden tegen Mose en Aa
ron/en spraken tot hen/ghi makes te vele/want alle
die gemeynte is ouer al heilich/en die HEERE is
onder hen lieden/waerom verheft ghy v ouer dye
gemeynte des HEEREN.
Als Mose dat hoorde/viel hi op sijn aensicht en
sprac tot Korah en sine aenhangers. Morgen sal die
HEERE kenlic maken/welc die sine zijn/en die welcke
heilich sijn om tot hem te comen. Wien hi verkist/dye
sal tot hem genaken. Hier om doet dit/neemt wierooc va-
ten/ghi Korah en alle v aenhangers/en doet vier daer
inne/en doet daer morghen ruecwerck op voor den
HEERE/en so wien die HEERE kiesen sal/die sal hei
lich sijn/ghi makes te veel/ghi kinderen Leui
En Mose sprac tot Korah. Hoort doch ghi Le B
ui sonen/ist niet genoech/dat die God van Israel v
afgesceiden heeft vander ghemeynten van Israel/
dat ghi comen soudt/en dat ghi doen soudt den dienst
inden tabernakel des HEEREN/en voor die gemei
te gaedi oock om te dienen. Hi heeft v/en al v broe-
ders die kinderen Leui/met v tot hem laten comen/en
ghi soect nv ooc dat priesterdom/ghi en alle v aen
hangers/maect een verbont teghen den HEERE
Wat is Aaron/dat ghi teghen hem murmureert.
En Mose sandt/en liet Dathan en Abiram roe-
pen/Eliabs sonen. Si antwoorden. Wy en comen
daer niet. Ist niet genoech dat ghy ons wt den lan
de van Egipten ghelept hebt? daer huenich ende
melc in vloyet/om dat ghi ons dooden soudt in dye
woestijne/ten si dat ghi ooc heerschappie ouer ons

hebt? Hoe wel hebdi ons ghebracht in een lant daer
melc eñ honich vloeyt/ eñ ghi hebt ons ackers ende
wijnbergē tot een erfdeel gegeuē. Wildi den liedē
ooc die oogē wt stekē? wi en comen daer niet.
Doen wert Mose seer grā/ eñ sprac tottē HE-
C RE/ En aensiet doch niet haer spijsoffere. Ick en
hebbe ooc niet eenē ezele vā hen liedē genomē/ eñ ic
en hebbe niemādē vā hen liedē eenich leet gedaen/
Eñ hi seide tot Korach/ ghi eñ alle uwe aenhāgers
sult morgen voor den HERE staen. Ghi/ eñ si/ eñ
Aaron/ Eñ een yegelic neme zijn wieroock vat/ eñ
legge ruecwerc daer op/ eñ come tottē HERE/ eē
yegelic met sinen vate/ dat zijn twee hondert ende
vijftich vaten. Eñ een yegelic nam zijn vat/ eñ dede
vier daer inne/ eñ dede ruecwerc daer op/ eñ si ghin
gen voor die duere der tentē des getuychnis/ ende
Mose eñ Aaron ooc. Eñ Korach vergaderde al de
ghemeynte teghen hen/ voor dye duere der tenten
des getuychnis.
Maer die heerlicheyt des HEREN opēbaer-
de voor alle die gemeynte/ Eñ dye HERE sprack
met Mose eñ Aaron seggēde/ Scheydet v vā deser
gemeyntē/ dat icse haestelic mach verderuē. Eñ sy
vielē op haer aensicht/ eñ spraken/ God/ God/ dye
D gheester vā alle vleesch. Oft een man ghesondicht
heeft/ wildi daer ō toornich zijn op alle die gemeyn
te? Eñ die HERE sprac met Mose seggēde/ Segt
der ghemeynten eñ spreect/ Scheyt v van Korach
Dathans eñ Abirams tenten.
Eñ Mose stont op/ eñ ghinc tot Dathan eñ Abi-
ram/ eñ die Ouders vā Israel volchdē hē na/ ende
sprac metter gemeyntē seggēde. Wijct vā die ten-
ten deser godloser mēschē/ eñ en raect niet wat hen
toe behoort/ op dat ghy misschiē niet en vergaet in
eenich vā harē sondē. Eñ si ghingē op vāden woo-
ningē Korach/ Dathan/ eñ Abirā/ Maer Dathan
eñ Abirā quamē wt/ eñ tradē aē die duere haerder
tenten/ met harē wiuen/ sonen/ eñ kinderen.
Eñ Mose sprac. Daer bi suldi merckē/ dat dye
HERE mi gesondē heeft/ dat ic alle dese wercken
doē soude/ eñ niet en doe vā mijnder eygēder her-
ten. Ist dat si steruē/ so alle mēschē steruen / oft be-
socht wordē/ als alle menschen besocht worden/ so
E en heeft mi die HEERE niet ghesonden. Maer
doet die HERE yet nieus/ so dat dye aerde haren
mont op doet/ eñ verslintse met allē dat si hebbē/ eñ
dalē si neder waert totter hellē leuendich/ so suldy
wetē/ dat die liedē dē HERE gelastert hebbē.

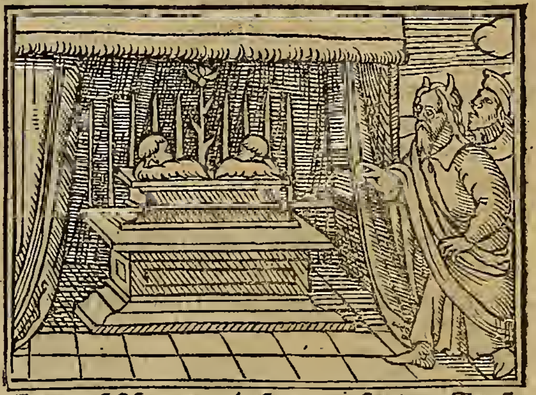


Eñ als Mose dese woordē alle gesprokē hadde/
so scuerde die aerde onder hen/ eñ dede harē mont
op/ eñ verslontse/ met harē tenten/ eñ met alle den

menschen die bi Korah waren/ ende met alle hare
haue/ eñ daeldē leuēdich onder totter hellē / met al
dat si haddē/ eñ die aerde ouerdectese/ eñ si verghin
gen vāder gemeyntē. Eñ geheele Israel/ die al om
hen stondē/ vlodē vā harē roepe/ seggēde/ dat ons
die aerde oock niet en verslinde. Eñ dat vier quam
ooc wt vanden HERE/ eñ verslinde die twee hon
dert eñ vijftich mānen/ die dat ruecwerc offerden.
Eñ die HEERE sprac met Mose/ segghēde.
Segt Eleasar Aarons des priesters soon / dat hy
die vatē op heffe wten brāt/ eñ stroye dat vier hier
eñ daer/ wāt die vatē der sondaers zijn geheylicht
door haerder sielen/ datmē daer blec af slae/ eñ dē
outaer daer mede behange/ want si zijn gheoffert
voor den HERE/ eñ geheylicht/ eñ sullen den kin
deren van Israel tot een tecken zijn.
Eñ Eleasar die priester nam die metalē vaten/
die de vbernde geoffert haddē/ eñ sloeger blec af/
den outaer mede te behangē/ tot een gedachtenisse
den kinderē van Israel/ dat niemāt vreēts/ die niet
en is vā Aarons sade/ comē en soude om te offerē
ruecwerc voor den HERE/ op dat hen niet en ge
schiede/ so Korah eñ sinē mede plegerē/ so die HE
RE hē geseit hadde door Mose.
Des anderē morgēs murmureerde alle die ge-
meynte der kinderē vā Israel/ tegen Mose eñ Aa
ron/ eñ sprakē. Ghi hebt des HEREN volck ghe
doot/ Eñ als die gemeynte vergaderde tegen Mo
sen eñ Aaron/ keerdē si hen totter tenten des getu
genis. Eñ siet doē bedecte die wolcke/ die tente / eñ
die heerlicheit des HEREN openbaerde/ eñ Mo-
se eñ Aaron ghingen in/ voor die tente des getuge-
nis. Eñ die HEERE sprac tot Mose/ segghende.
Gaet wt deser gemeynten/ ic salse verslindē/ eñ sy
vielen op haer aensicht.
Eñ Mose sprac tot Aaron. Neemt dat vat / eñ
neemt daer vier inne vandē outaer/ ende legt daer
ruecwerc op/ eñ gaet haestelic totter gemeyntē/ eñ
versoentse. Want die toornighe gramschap is van
den HERE wt ghegaen/ eñ die plage is aē gegaē
onder den volcke/ eñ Aaron nā so hē Mose gheseit
hadde/ eñ liep middē onder die ghemeynte/ eñ siet/
die plage was begonst/ eñ hi maecte rueck / eñ ver-
soēde dat volc/ eñ stont tusschē dē doodē/ eñ dē leuē
dē/ eñ die plage hielt op. Die met dier plagē ghestor
uē warē/ warē .xiiij. dusent/ eñ .vij. C. wtgenomen
die in Korachs bedrijf storuē. Eñ Aaron quam we
der tot Mose/ voor die duere der tenten des getuy
genis/ eñ die plage hielt op.

Apthe ros de co ninc van Creten/ vāt eerst de manie re om dat huenich vādē byē te verga derē/ ende tot spise te ghebruyckē.

F Sijnder dochtere soon Aut dis ghetē/ die na hē tryck besat/ die maecte veel goeder rechtē in Creten / hy was deer ste die de osschē in den ploe. gesette. G



Dat dē stāme Leui eñ dat priesterdom Aarōs gecorē zijn vāden HERE/ wort bediet door dat

groenen des stocs. Capittel xvij.

A Nde die HEERE sprack met Mo-
se/segghende. Segt den kinderen vā
Israel/eñ neemt van hen twalef stec-
ken/van elcken hoofman/ van zijns
vaders huys/eenen steck/ende scrijft
een yeghelijcs naem op sinen steck/ maer Aarons
naem suldi scriuen op Leui stecke/ Want voor een
hooft haerder vaders huys/sal eenen steck wesen/
ende legtse in die tente des ghetuygenis/ voor dat
ghetuyghenis/daer ick v betuyghe/ende den welc
ken ick van desen kiesen sal/ diens steck sal groene
B worden/dat ick die murmuratie der kinderen van
Israel stille/die si teghen v murmureren.
Mose sprack metten kinderen van Israel/ eñ
alle haer hooftlieden gauen hē twalef stecken/een
yegelic hooftman eenen steck/na den huyse haers
vaders/ ende Aarons steck was oock onder haer
stecken/ende Mose leide die stecken voor den HE
RE/in die tente des ghetuyghenis/Des morgens
als Mose in die tente des ghetuygenis ghinc/vant
hi Aarons steck/vanden huyse Leui groen/ eñ ghe
bloeyt op ghegaen/ende Amandelen dragende/eñ
C Mose bracht alle die stecken wt vanden HEERE/
voor alle die kinderen van Israel/ dat zijt saghen/
eñ een yegelic nam sinen steck.
Dye HEERE sprack tot Mose/ draecht Aa-
rons steck weder voor dat ghetuychnis/ dat hy be-
waert worde/tot een teken den wederspannighen
kinderen/dat si niet meer tegen mi en morren/ op
dat si niet en sterven. Mose dedet so hem dye HE-
RE gheboden hadde. Ende die kinderē van Isra-
el spraken tot Mose. Siet/wi minderen ende ver-
D deruen alle/vergaen/ende gaen te niete. Wie dat
ter totter tenten des HEEREN gaet/ dye sterft.
Sullen wi dan alle geheel vergaen.

¶ Van dat officie ende dienst Aarons/der prie
steren ende Leuiten/ Ende wat haer in harē dien
ste toebehoort.

Dat.xviij.Capittel

A Nde dye HERE sprack tot Aaron/
Ghi ende uwe sonen/ eñ ws vaders
huys met v/sult die misdaet des hey
lichdoms draghen/ende ghi/ eñ uwe
sonen met v/sult die misdaet ws prie
sterdoms draghen. Maer uwe broederen vanden
ghestachte Leui ws vaders/sullen tot v comen/ eñ
tot v ghedaen werden/dat si v dienen. Maer ghy
ende uwe sonen met v/sult dienen in dye tente des
ghetuychnis/ende si sullen uwen dienst/ ende den
dienst van alle die heel tente des ghetuychnis wach
ten. Maer aen die ghereeschap des heylichdoms/
eñ totten Outaer/en sullen si niet comen/ dat niet
beyde si/ende ghi en sterft/maer si sullen bi v zijn/
dat si den dienst waer nemen/aen die tente des ge-
tuychnis/in alle officie der tenten. Eñ gheen vreē-
de en sal met v ghemengt worden.
Daer om wacht nv den dienst des heilichdōs/
ende den dienst des Outaers/ dat voort niet meer
eenighe toornighe gramscap en come ouer die kin
deren van Israel/want siet/ ick hebbe dye Leuiten
uwe broederen ghenomen vanden kinderen van
Israel/v tot een ghifte/den HERE tot eenen ge-
schencke/dat si die officie hantieren aender tenten
des ghetuychnis. Ghi ende uwe sonen met v/ sult Exo. i
uwe priesterdom wachten/ dat ghy dient in alder- Leu.
ley hanteringhe des Outaers/ende binnen achter
die gardijne/want v priesterdom gheue ick v tot ee-
nen dienst/voor een ghifte. Als een vreemde daer
toe gaet/die sal die doot sterven.
Ende die HERE seide tot Aaron. Siet/ic heb B
be v ghegeuen mijn hefoffer/van alle dat die kin-
deren van Israel heylighen/te verteeren/ eñ uwe
sonen tot een eewich recht. Dat suldi hebben van-
den alder heylichsten dat si offeren. Alle haer ghif-
ten met alle haer spijsoffer/eñ met alle haren sond
offer/eñ met alle haren scultoffer/ dat si mi weder
gheuen/dat sal v/ ende uwen sonen dat alderhey-
lichste zijn. In die alder heylichste plaetse so suldijt
eten. Alleen dat manlick is/sal daer af eten/ want
het sal v heylich zijn.
Ic heb ooc dat hefoffer haerder ghiftē van al-
le Weefofferen der kinderē van Israel/ v eñ uwē
sonen/ende uwen dochteren ghegeuen met v/ tot
een eewich recht/ Wie dat suyuer is in uwen huy- C
se/sal daer af eten. Alle vet der olien/ ende alle vet
des mosts ende korens haer eerstelinghe/die si den
HERE gheuen/heb ick v ghegheuen. Dye eerste
vruchten/van alle dat in haren lande is/ dat sy den
HERE brenghen/sal v zijn. Wie suyuer is in dij-
nen huyse/sal daer af eten.
Alle dat den HERE toe gheeygent is in Isra-
el/dat sal v zijn. Alle dat zijn baermoeder ontdoet/
onder alle vleesch/dat si den HERE brengen/ het
si mēsch oft vee/sal uwe zijn/ Also nochtāns dat ghi
die eerste menschen vrucht/sult laten lossen/ ende
die eerste vrucht van een onreyn vee/ooc laten los-
sen. Si sullent lossen alst een maent out is/ eñ ghy
sullet te lossen gheuen om ghelt/om vijf sikels/ na
den sikel des heilichdoms die twintich Gera gelt.
Maer een eerste vrucht van eenen osse/oft lamme
oft gheyte/en suldi niet te lossen gheuen/ want sy
zijn heilich/haer bloet suldi sprengē opten outaer/
ende haer vet suldi omsteken tot een offer des sue-
ten gheruecs den HERE/ haer vleesch sal v zijn/
ghelijck die Weefborst/ende die rechte schouder v
is. Alle hefofferen die de kinderen van Israel hey
lighen den HERE/heb ick v ghegeuen/ eñ uwen
sonen/ende uwen dochteren met v/tot eenen eewi
gē rechte. Dat sal v een souts verbont zijn/ eewich
voor den HERE/v ende uwen sade met v.
Ende dye HEERE sprac tot Aaron/ ghi en
sult in haren lande niet besitten/ooc gheen deel on
der hen hebben/want ic ben v deel/ ende v erfgoet
onder die kinderen van Israel. Den kinderen Leui
hebbe ick alle thienden ghegheuen van Israel/tot
een erfgoet/voor haer oefeninghe die si mi doen in
der tenten des ghetuychnis/dat van hier voort die
kinderen van Israel niet en ghenaken der tenten
des ghetuychnis/om sonde op haer te brengen/ eñ
te sterven/ Maer die Leuiten sullen die oefeninge
hanteren inder tenten des ghetuychnis/ende si sul
len des volcs sonden draghē/tot een eewich recht/
bi uwen nacomelinghen. Ende sy en sullen onder
die kinderen van Israhel/gheen erfgoet besitten.
Want die thienden vanden kinderen van Israel/
die si den HEERE heffen/hebbe ick den Leuitē
tot een erfgoet ghegeuen. Daer om heb ick hen ge

Int n
breeu
heete
souts
bont/
dat ge
dat so
dz vle
van v
uē on
hout
sal oo
dit ve
bont c
uerga
lick zi
so spre
dyesc
int.ii.
rali.
God
uet d
ruck
uid g
uē / c
den si
met e
sout v
bont.

seit/dat si onder die kinderē van Israel gheen erf=
goet besitten en sullen

Ende die HEERE sprack met Mose/segghen
D de/Segt den Leuitē/ende spreect tot hen/Als ghy
eut die thiende neemt vāden kinderen van Israel/dye
ȝ.a. ick v van hen ghegeuē hebbe/tot uwē erfgoede/
so suldi daer af een Hefoffer den HEERE doen/dz
is die thiende vanden thiendē. Ende sult alsulckē
v Hefoffer achtē/als al gaefdȳt koren wtē scuerē/
eñ volheit wt den kelder

Also suldi ooc dat Hefoffer den HEERE geuē/
van allē uwē thiendē die ghi neemt vanden kinde=
ren van Israel/dat ghi alsulcke Hefoffer des HE
REN/den priester Aaron gheeft/Van al dat v ge
geuen wort/suldy den HEERE alderley Hefoffer
geuen/vā alle vetten/dat daer af gheheylicht wort.

Eñ ghi sult hen seggen. Als ghi also dat vetste
dair af heft/so salt den Leuitē gerekēt worden/ge
lijc een incomē der schueren/of des kelders/Ende
moget eten in alle steden ghy/eñ uwe kinderen/
want het is uwe loon voor uwen dienst inder ten
ten des ghetuyghenis/soo en suldi daer aen gheen
sondē op v brengen/als ghi dat vette daer af heft/
eñ niet ontwijen dat gheheylichde der kinderē van
Israel/eñ niet steruen

¶ Vanden dootoffere der ionghet calueren/Eñ
hoe vanden asschen een water ter reyningen eñ
ontsondingen soude gemaect worden

Dat.xix.Capit.

A Ende die HEERE sprac met Mose
ende Aaron segghende/Dese sede sal
een wet sijn/dat die HEERE geboden
heeft ende ghesent/Segt dē kinderen
van Israel/dat si tot v brenghen een
roode koe sonder smette/die geen ghebreck en he
uet/eñ daer noch geen iock op en heeft gheweest/
eñ gheeft se dē priester Eleazar/dye salse wtleyden
voor den leger/eñ aldair voor hem laten staen

Eñ Eleazar die priester/sal vā harē bloede mz
B sinen vingher nemen/ende sprengent seuen mael
tegen die tente des ghetuyghenis/eñ die koe voor
hem latē verbernē/beyde haer vel/eñ haer vleesch
ooch haer bloet met harē meste/Ende die priester
sal Cederen hout/eñ Ysope/ende roset roode wol
le nemen/ende op die bernende koe worpen/ende
hi sal sijn cleederen wasschen/ende sijn lijf met wa=
ter baden/eñ daer na inden legher gaen/ende on=
reyn sijn totten auont

Eñ diese verbrāt heeft/die sal ooc sijn cleederē
met water wasschē/ende sijn lijf int water baden
ende onrein sijn totten auont/Eñ een suyuer man
sal die asschen vander koe op raepē/eñ schuddense
buytē den leger/in een suyuer plaetse/dat si aldaer
bewaert worde/voor die gemeynte der kinderen
van Israel/tot een besprengwater/wāt het is een
sondoffer. Eñ die ghene die die asschen vander koe
opgeraept heeft/sal sijn cleederē wasschen/eñ on=
reyn sijn totten auont. Dat sal een eewich recht zijn
den kinderen vā Israel/eñ den vreemdelingen die
C onder v woonen

So wie eenē doodē mensch raect/die sal seuen
daghen onreyn sijn/die sal hem met desen watere
ontsondigen/ten derden daghe/ende ten seuendē
daghe soo sal hi suyuer sijn. Ende en ontsondicht
hi hem niet ten derden dage/ende ten seuendē da=
ghe/so en sal hi niet suyuer wordē. Als yemandt ee
ninghen dooden mensch raect/eñ hem niet ontson
digen en wilt/die ontreynicht die wooninghe des
HEEREN/eñ alsulcken siele sal wtgheroeyt wor
den wt Israel/om dat ouer haer dat Sprengewater
niet geworpen en is/daerom is si onreyn alsoe lan
ge als si haer daer af niet en laet reynigen

Dit is die wet als een mensche in die tente ster
uet. Wie dat in die tente gaet/eñ al wat in die ten
te is/sal seuen daghen onreyn sijn. Ende alle open
vat/dat geē deckel noch scheel en heeft/is onreyn
ooc wie dat inden velde eenen verslagenen metten
sweerde raect/oft eenē doodē/oft eens menschen D
been/oft graf/die is seuen dagē onreyn

Soe sullen si dan nemen voor den onreynen/as
schen van desen verbranden sondoffer/ende doen
daer leuende water op in een vat/ende een suyuer
man sal Ysope nemen/eñ int water doppen/ende
die tente besprengen/eñ alle dye gereetschap/ende
alle die sielen die daer inne sijn. Also ooc dē ghenen
die des doodē oft verslagens been/oft dooden/oft
graft gheraect heeft/Eñ dye suuere sal den onsuy
ueren ten derden/eñ tē seuenden dage besprengen
eñ hem ten seuenden daghe ontsondighen. Ende
hi sal sijn cleederē wasschē/ende hem int water ba=
den/so wort hi des auonts reyn

So wye onreyn sijn sal/eñ hem niet ontsondi=
gē en wilt/diens siele sal wtgeroeyt wordē wter
gemeyntē. Want hi heeft dat heylichdō des HE=
REN ontreinicht/ende en is met dē besprengwa
ter niet besprengt/daerom is hi onsuyuer. Eñ dit
sal hen een eewich recht sijn. Ende dese die mettē
besprengwater besprengt heeft/sal sine cleederen
ooc wasschen

Ende wie dat besprengwater raect/dye sal on=
suuer sijn totte auont/Ende al dat hi raect/sal on
suuer worden. Ende soe wat siele dat hi raeckē sal
sal onreyn zijn totten auont

¶ Mir Jam sterft in Cades/T volck twist met
Mose eñ Aaron vā gebrec des waters/Die HE=
RE gheeft haer water wter steenroetsen/Mo=
ses begheert aen Edom/dattet volck mach door
trecken/Aaron sterft opten berch

Dat.xx.Capittel

Ende die kinderē van Israel quamen
met alle die gemeynte in die woestij=
ne Zin in die eerste maent/ende dat A
volck bleef te Kades. Eñ Mir Jam
sterf aldaer/eñ si wert aldaer begra=
uen. Ende die ghemeinte en had gheen water/eñ
si vergaderden hen tegen Mose eñ Aaron

Ende dat volc hadde twist tegen Mose ende
sprac. Och hadden wi vergaen/doen onse broeders
verghinghen voor den HEERE. Waerom hebdy
die ghemeinte des HEEREN in dese woestijne ge
bracht/dat wi hier steruen souden met onsen vee?
eñ waerom hebdi ons wt Egipten geleyt/in dezen
quaden hoec/daer mē niet saeyen en can/dair noch
vijgen/noch wijnstoc/noch garnaet appelen en zijn
ooc en isser gheen water te drincken?

Mose eñ Aaron/ghingen vander ghemeinten
totter dueren der tenten des ghetuychnis eñ vie=
len op haer aensicht/eñ die heerlicheit des HEE=
REN openbaerde hen/Ende die HEERE sprack

niet Mose seggende/Neemt een roede/en̄ verga-
dert die ghemeynte/ghi en̄ v broeder Aaron/ende
Ex.xvi b spreect totten steen/voor hare ooghē/die steen sal
B sijn water geuen. Also suldi hen water wten steen
doen comen/en̄ die gemeynte te drincken geuen/
ende haer vee
Doen nam Mose die roede/dye voor den HE
RE was/so hi hem gheboden hadde/en̄ Mose en̄
Aaron vergaderden die gemeynte voor den steen
en̄ sprac tot hen liedē/Hoort ghi wederspannigen
Sullē wi v oock water slaen wt den steen/Mose
hief sijn hant op/en̄ sloech den steen metten stocke
tweemael doen quam daer veel waters wt/dat die
gemeynte dranc/en̄ haer vee.
En̄ die HERE sprac tot Mose en̄ Aaron/om
dat ghi aen mi niet gelooft en hebt/dat ghi mi hei
lichdet voor den kinderen vā Israel/en suldy dese
gemeynte niet brenghen in dat lant/dat ic hen ge
uen sal. Dit is dat kijfwater/daer die kinderen van
Israel twist hadden tegē den HERE/en̄ hi wert
gheheylicht aen haer lieden *
En̄ Mose sant boden wt Kades/tot dē coninc
C der Edomitē/Also laet v/uwe broeder Israel seg
gē. Ghi weet alle die moeyte die ons beuaē heeft/
hoe dat onse vaders neder ghingen in Egiptē/en̄
wi lange tijt in Egipten gewoont hebben/en̄ dye
Egiptenaren hanteerdē ons/en̄ onse vaders qua
lijc. En̄ wi riepen totten HERE/die verhoorde
onse stemme/en̄ sandt sinen Enghel/en̄ leyde ons
wt Egiptē/En̄ siet/Wi zijn te Kades in die stede/
aen uwe palen/laet ons door v lant treckē. Wi en
sullē noch door ackers/noch door wijngaerdē gaē
noch geen water drincken vā uwē puttē. Wi sullē
door die heyrstrate reysen/noch ter rechter/noch
ter slincker wijckē/tot dz wi door uwe palē comen
Die Edomitē antwoordē hen/ghi en sult niet
door mi treckē/oft ic sal v metten swaerde teghen
comen. Die kinderē van Israel spraken tot hem.
D Wi sullen op die gebaende strate treckē/en̄ drinc-
ken wi v water/wi en̄ onse vee/so sullent wi beta-
len/wy en willen niet dan te voet door treckē. En̄
hi antwoorde Ghi en sulter niet door treckē En̄
die Edomiten trocken wt/hen te ghemoete/met
machtigen volcke/en̄ stercke hant. Also weygher
den die Edomiten Israel/en̄ misgunden door zijn
palen te trecken. En̄ Israel weeck van hem
Als die kinderē van Israel opbraken van Ka-
des/en̄ quamē met al die ghemeynte te Hor/aent
geberchte. En̄ die HERE sprac met Mose en̄ Aa
ron/te Hor aent geberchte/aen die palē vandē lan
de der Edomiten/en̄ sprac. Laet Aaron vergadert
worden tot sinen volcke. Want hi en sal niet in dz
lant comen/dat ic den kinderen van Israel ghege
uen hebbe/om dat ghy wederspānich geweest zijt
minen monde/biden kijfwaterē Neemt Aaron
Deut.x en̄ sinen soon Eleazar/en̄ leytse opten berch Hor/
xxxij.g. en̄ treet Aaron zijn cleederē wt/en̄ treetse Eleazar
sinen sone aen/en̄ Aaron sal daer verghadert wor-
den/en̄ steruen
En̄ Mose dedet so hem die HERE gheboden
hadde/en̄ clommē op te Hor/int gheberchte/voor
alle die gemeinte. En̄ Mose troc Aaron sine clee-
derē wt/en̄ trocse Eleazar sinen soon aen/En̄ Aa
ron sterf aldaer bouē opt gheberchte. En̄ Mose
en̄ Eleazar quamē neder vandē berge. En̄ als al
le die gemeynte sach dat Aaron wech was/beweē
den si hē.xxx.dagē/alle dat huys van Israel

Vandē strijdt Israels ende Arads des Cha-
naneers. Van dat morren des volcs/en̄ haerder
straffinghe met die slanghē/Dat volc treet voor-
der en̄ het heeft victorie tegē Og ende Sihon A
Dat.xxi. Capittel

Als dye Cananiter/die Coninc Arad/
die teghē dat suydē woonde/hoorde
dat Israel herquā door den wech der
vespiers/street hi tegen Israel/ende
leide somige geuangen. Doē gelooft-
de Israel den HERE een gelofte/en̄ sprac/Ist dat
ghi dit volc onder mijn hāt gheeft/so sal ic haer ste
den verbannē. En̄ die HERE verhoorde Israels
stemme/en̄ ghaf die Cananiten/en̄ verbādese mz Harma
haren steden/ende hiet die stede Harma hiet een
Doen trockē si vā Hor aent geberchte/opten nē Ban
wech die totter Roder zee waerts leydet/om dat B
si om der Edomitē lant treckē souden. Ende des i.cor.x
volcs siele wert onlustich indē wege/en̄ sprakē te
gen God en̄ tegē Mose. Waerom hebdy ons wt
Egiptē geleit/dat ghi ons dooden sout in die woe-
stine? Wāt hier en is broot noch water/en̄ onse sie
le walget van deser lichter spisen
Doen sandt die HERE slangē onder dat volc
die vier spogen/die betē dat volc/datter een groot
volc in Israel sterf/Doen quamen si tot Mose/en̄
sprakē/Wi hebben gesondicht/om dat wi tegē dē
HERE en̄ tegen v gesproken hebbē. Bidt dē HE C
RE/dat hi van ons neme die slangē/Ende Mose
badt voor dat volc Doē sprac die HERE tot Mo
se. Maect v een metalē slāge/en̄ rechtse op tot een
teken/Die gebetē is/en̄ diese aensiet/die sal leuen.
Doē maecte Mose een metalē slange/en̄ rechtese
op tot een teeken/en̄ als yemanden een slāge beet
so aensach hi die metalē slange/en̄ bleef leuende.
En̄ die kinderē vā Israel trockē voort/en̄ maec
ten haren legher in Oboth/en̄ vā Oboth trocken
si wech/en̄ maectē harē legher in Eim/aen Aba-
rim/inde woestine tegen Moab ouer/teghen der D
sonnen opganc. Vā daer trocken si en̄ maecten ha
ren legher/aen die beke Sared. Van daer trocken
si en̄ maectē haren legher aen dese side vā Arnon/
dat welcke is in die woestine/ende vloeyt daer wt
aen die palen der Amoritē Wāt Arnon is die pale
tusschen Moab/en̄ die Amoritē. Daer af spreect-
men inden boec vāden strijden des HEREN/En̄
vaert met gheruchte aen dye beke Arnō/en̄ aē der
beken fonteinen/die welcke hair neicht derwarts
ouer/dat si woone te Ar/en̄ leent daer aen/dat sy
der Moabiten palen wert
En̄ vā daer trockē si totter fonteinē. Dz is dye
fonteyne daer die HERE af sprac tot Mose. Ver
gadert dz volc/ic sal hē water geuen. Doē sanc Is-
rael dit liedt/en̄ songen/die een na die ander/ouer
die fonteinen/Dit is die fonteyn die die vorsten ge
grauen hebben/die edele onder den volcke hebbē
se ghegrauen door den leeraer/en̄ hare stocken. E
En̄ vā deser woestinē trockē si te Mathana/en̄
vā Mathana te Nahaliel/vā Nahaniel te Bamoth
en̄ van Bamoth in dat dal/dat int velt Moab leit/
tot d hoochtē Pisga en̄ keert hē tegē die woestine

Ende Israel sant boden /tot Sihon den coninc
der Amoriten /eñ liet hem seggen / laet my duer v
lant trecken/wi en sullẽ niet wijcken/in die acker ẽ
noch in die wijngaerdẽ/oock en sullẽ wi uwer fon
teynẽ water niet drincken/wi sullen die heyrstraet
trecken/tot dat wi duer uwe palẽ comẽ/Mer Si=
hon en oorloofde niet den kinderen vã Israel den
duerganck/duer sine palen / maer vergaderde alle
zijn volc/eñ troc wt teghen Israel in die woestine/
Eñ als hi te Jahza quam/street hi tegen Israel
Maer Israel sloech hem metter scherpten des
sweerts /eñ nam zijn lãt in van Arnon aen tot Ja=
boc toe/eñ tot aẽ die kiderẽ Ammõ Wãt die palẽ
der kideren Ammõ warẽ seer vaste. Aldus nã Isra
el alle dese steden/eñ woonde in alle dye steden der
E Amoritẽ te Hesbon /eñ allen harẽ dochterẽ/ Wãt
Hesbon die stadt behoorde Sihon den coninck der
Amoriten /eñ hi had daer te voren met der Moa=
biten coninc gestreden /eñ hẽ al zijn lant af gewon
nen tot Arnon toe
Daer af spreectmen een gemeyn woort coẽt te
Hesvon laet ons daer timmeren / eñ bereyden dye
stadt Sihon / Want een vier quam wt Hesbon ge
vlogen/een vlamme vãder stadt Sihon /die heeft
verslint Ar der Moabiten/eñ dye borgers vander
hoochtẽ Arnon. Wee v Moab/ghi volck Camos
ghi sijt verloren / Mẽ heeft sinẽ soon in dye vlucht
ghestegen/eñ zijn dochteren geuangẽ gheleyt/ Si=
hon die coninc der Amoriten/haer heerlicheit is te
nieutẽ gegaen vã Hesbon tot Dibon toe /si is ver
stoort tot Nopha die daer reyct tot Mediba /Also
woonde Israel int lant der Amoriten
Eñ Mose sant wt bespiers tot Jaeser ende si
wonnen haer voordorpen/ eñ namen die Amori=
tẽ die daer in warẽ/ Eñ keerdẽ hen eñ trocken op=
waerts/den wech tot Basan/ Doen troc hen tegẽ
Og/die coninc tot Basan / met allen sinen volcke
G om te strijden in Edrei/Eñ die HEERE spack tot
Mose/en vreest niet voor hẽ /wãt ic hebbe hẽ in u
we hant gegeuen/met sinen lande/eñ lieden/ende
ghi sult met hẽ doen /so ghi met Sihon den coninc
der Amoriten gedaen hebt/die te Hesbon woonde
Eñ si sloeghen hem eñ zijn sonen/eñ alle zijn volck
tot datter niet een ouer en bleef eñ namen dat lant
in/Daer na trocken die kinderen van Israel/ende
maecten haren leger in dye velden Moab / op dye
ander side vander Jordanen bi Jericho

¶ Vã Balack der Moabitẽ coninc/Ende vã Ba
laam den waersegger   Dat.xxij.Capit
A Ende als Balak Ziphor soon sach/ al
dat ghene dat Israel ghedaen hadde/
den Amoriten /eñ dat si seer beefden
voor dit volc /dat seer groot was/eñ
dat den Moabiten grouwelde voor
die kinderẽ vã Israel/soe sprac hi tottẽ Oudersten
der Midianitẽ/Nu sal dezẽ hoop op knagẽ al wat
ter ront om ons is / gelijc eẽ osse tcruyt indẽ velde
af knaecht/Eñ Balak Ziphor soon was in diẽ tij
de coninc der Moabitẽ/Eñ hi sãt bodẽ wt tot Bi
leã Beors soon /die eẽ waersegger was /die woõ
de aent water vandẽ lãden der kinderen zijns volcs
dat si hẽ roepẽ soudẽ/ eñ liet hẽ seggẽ. Siet /daer is
eẽ volc wt Egiptẽ getrockẽ / dat bedect dz aẽsicht
der aerdẽ/eñ leyt tegẽ mi/ Daerom coẽt nv eñ ver
vloect mi dat volc/wãt het is mi te machtich/oft ic
dat verslaẽ mochte/ eñ wt minẽ lãde driuen/ Wãt
ic weet / wie dat ghi gebenedijt die is ghebenedijt/
eñ wie ghi vermaledijt/die is vermaledijt B
Eñ die Ouders der Moabiten ghingen wech
met dẽ Ouders d Midianiten/ eñ haddẽ den loon
des waersegger in haren hãden eñ gingen tot Bi
leã in/eñ seiden hẽ Balacks woort/Eñ hi ãtwoor
de hẽ Blijft hier te nacht so sal ic v seggẽ / so mi dye
HEERE seggen sal/Aldus bleuẽ dye vorsten der
Moabiten bi Bileam
Eñ God quã tot Bileã eñ sprac. Wie zijn die lie
den die bi v zijn? Bileã sprack tot God/Balak Zi=
phor soon der Moabitẽ coninc/heeft tot mi geson
den seggende/Siet een volc isser wt Egipten ghe C
trocken eñ bedect daeaensicht des lants/daer om
coẽt nv eñ vmaledijt hẽ /oft ic met hẽ strijden moch
te eñ verdriuense/Maer God sprack tot Biliã/en
gaet niet met hem /noch en vervloect dat volc niet
want het is gebenedijt
Doen stont Bileam des Morgens vroech op/
eñ sprac tot Balacks vorstẽ/ Gaet henen in v lant
wãt die HEERE en wilts niet gehengẽ dz ic met v
trecke/Eñ die vorstẽ der Moabitẽ gingẽ wech eñ
quamẽ tot Balak / eñ spraken Bileã weygerde hẽ
met ons te treckẽ Doen sãt Balak noch groter eñ
heerlijcker vorstẽ dã die warẽ / Als dese tot Bileã
quamẽ sprakẽ si tot hẽ/Alsoe doet v seggẽ Balack D
Ziphor soon/en vertrect toch niet tot mi te comen
wãt ic sal v hoochlic eerẽ/eñ wat ghi mi seggen sult
dat sal ic doẽ/Coemt doch ghi vmaledijt mi dit volc
Bileã ãtwoorde/eñ sprac tot Balacks dienarẽ
Al gaef mi Balack zijn huis vol siluers eñ gouts/
so en soude ic doch niet connen ouertredẽ dz woort
mijns HEEREN mijns Godts /cleyn oft groot te
doen/daer om blijft toch nv hier ooc dese nacht/dat
ic wetẽ mach/wat die HEERE voort met mi spre
ken sal/Doẽ quã God des nachts tot Bileam/eñ
sprac tot hẽ / zijn die mãnẽ gecomẽ om v te roepẽ?
soe gaet eñ treet met hen/Maer wat ic v seggẽ sal
dat suldi doen
Doẽ stõt Bileã des morgẽs vroech op/eñ sadel
dẽ zijn ezelinne /eñ troc mettẽ vorstẽ der Moabiten
Mer Gods torẽ wert grã/om dat hi wech trock/
Eñ die Engel des HEEREN stont indẽ wege/om
hẽ te wedõstaen. Eñ hy reet op zijn ezelinne eñ twee
knechtẽ waren met hẽ/eñ die ezelinne sach den En
gel des HEEREN indẽ wege staẽ/eñ die zijn swcert
wt getrockẽ in zijn hãt/Eñ die ezelinne weec wten
wege/eñ ginc optẽ velde /mer Bileam sloech se dz A
si indẽ wege soude gaen. ¶ Doẽ ginc die Engel
des HEEREN indẽ pat staẽ bi dẽ wijnberch /daer
op beide sidẽ muerẽ warẽ / eñ doẽ die ezelinne den
Engel des HEEREN sach drõgse haer aẽ dẽ muer=
eñ clẽde Bileãs voet aen den muer/ Eñ hi sloech se
noch meer/Doẽ ginc die Engel voort eñ ginc staẽ
aẽ eenẽ engẽ hoec/daer geenẽ wech en was te wijc
kẽ /noch ter rechtere noch ter slinckere Eñ doẽ die
ezelin den Engel des HEEREN sach viel se op haer
knyẽ ond Bileã. Doẽ wert Bileã toornich eñ grã
eñ sloech die ezelinne metten stocke.
Eñ doen dede die HEERE der ezelinnen den
mont op/eñ si sprac tot Bileam. Wat heb ic v ghe
daen /dat ghi mi nv driemael hebt geslagen? Bileã

alle die int heyr trecken mogē in Israel/ Eñ Mose sprac eñ Eleasar dye priester/ int velt der Moabitē dat aen die Iordaē leet/ tegen Iericho/ tot hen dye xx. iaer out waren/ eñ daer ouer/ so die HEERE Mose gebodē had/ eñ dē kinderen van Israel/ dye wt Egipten getrockē waren.

Ruben die eerst geborē Israel/ eñ Rubens kinderen waren Hanoch/ vanden welckē sijn gecomē dat ghesłachte der Hanochiten Pallu vanden welcken dz geslacht der Palluiten gecomen is/ Hesron vā welcken is gecomen dz geslacht der Hezronitē/ Charmi van welckē is gecomen dat gheslacht der Charmitē. Dat sij die geslachtē der Rubenitē. Eñ haerder getal was. xliij. dusent/ seuē hondert/ ende dertich/ Maer Pallu kiderē warē Eliab/ eñ Eliabs kinderen warē Nemuel eñ Dathā/ eñ Abiram

Ge. xlv. b Exo. vi. b

B Dit is die Dathan eñ die Abiram/ die vermaerde inden ghemeynten/ die teghen Mose eñ Aaron op stondē/ die vergaderinghe vā Korachs aenhangers/ doen si tegen dē HEERE op stondē/ eñ dye aerde haren mont op dede/ eñ verslindēse met Korah/ Eñ daer sterf uer vele/ als dat vier/ twee hondert eñ vijftich mannē verslinde/ eñ warē tot eenē teeken. Maer Korahs kinderen en storuen niet.

Simeons kinderē in haren gheslachten waren Nemuel/ daer af comt dat geslachte der Nemuelitē Iamin/ daer af compt dat geslachte der Iaminitē Iachin. Daer af comt dz geslachte der Iacheniten/ Serah daer af comt dat geslacht der Serahitē. Saul daer af comt dat geslachte der Sauliten. Dat sij die geslachten des gheslachts der Simoenitē/ xxij. duisent eñ twee hondere.

Gad kinderen in haren gheslachtē waren Ziphō/ daer af comt dz geslachte der Ziphonitē/ Haggi daer af coemt dat geslacht der Haggiten/ Suni: daer af comt dat geslachte der Suniten/ Aseni dair af coemt dat gheslachte der Asseniten/ Eri daer af daer af coemt dat geslacht der Eritē/ Arod daer af coemt dat gheslacht der Aroditen/ Ariel/ daer af coemt dat gheslachte der Arieliten/ Dat sijn Gad kinderen/ haerder ghetal was/ xl. duisent ende vijf hondert.

C

Iuda kinderē/ Er eñ Onan/ dye welcke beyde storuē int lant Canaan/ eñ het warē ooc Iuda kinderen in harē geslachtē/ Sela/ dair af comt dat gheslachte der Selaniten/ Perez daer af comt dat gheslacht der Perziten. Serah/ daer af coemt dat gheslachte der Serahiten. Eñ Perez kinderen waren Hezron/ daer af comet dat geslachte der Hezronitē/ Hamul dair af comt dat gheslachte der Hamuliten/ Dat sijn Iuda gheslachten haerō ghetal was. lxxvi dusent ende vijf hondert.

Isaschars kinderē in harē gheslachtē/ waren/ Thola/ daer af comt dat gheslachte der Tholaiten/ Phuwa daer af comt/ dat geslachte der Phuaiten Iasub daer af comt dat gheslachte der/ Iasubiten Simron/ daer af comt dat geslachte der Simroniten. Dat sijn Isaschars geslachten/ indē getale. lxiiij duysent/ drie hondert

D Sebulon kinderen in haren geslachtē warē Sared/ daer af comt dat geslachte der Sarditen/ Elō daer af comt dat geslachte der Eloniten/ Iahelel/ daer af coēt dat geslachte der Iaheliten. Dz sij Sebulons geslachtē indē getale. lx. dusent eñ. v. hondc

Iosephs kinderen in haren gheslachten waren Manasse eñ Ephraim/ eñ dye kinderē van Manasse waren Machir daer af coemt dat gheslachte der Machiriten/ Machir wā ooc Gilead/ daer af coēt dat gheslachte der Giliaditen. Eñ dit sijn Gileads kinderen/ Hieser/ daer af coemt dat gheslachte der Hieseriten/ Helek/ daer of coemt dat gheslachte der Helekiten. Asriel dair af comt dat geslachte der Asrieliten Sichem dair af coēt dat geslachte der Sichimiten/ Smida/ daer af coēt dat geslacht der Smiditē/ Hepher/ daer af coemt dat geslachte der Hepheriten/ Eñ Zelaphehad/ was Hephers soon/ eñ en: hadde gheen sonen/ maer hadde dochteren die hieten Mahela/ Noa/ Hagla Milca eñ Thirza. Dat zijn Manasse geslachten/ inden ghetale. lij. duysent/ eñ seuen hondert

Ephraim kinderen in haren geslachten/ warē Suthelah/ daer af comt dat geslachte der Suthelahiten/ Becher/ daer af coēt dat geslachte dē Becheriten/ Thahan/ daer af coēt dat geslachte der Thahaniten/ Suthlah kinderē waren Eran/ daer af coēt dat geslachte der Eraniten Dat sijn die geslachten der kinderen van Ephraim inden getale. xxxij. duysent/ eñ vijf hondert/ Dat sijn Iosephs kinderen in haren gheslachten/ E

BenIamin kinderē in harē geslachtē warē Bela/ daer af comt dat gheslachte der Belaiten/ Asbel daer af coempt dat gheslachte der Asbeliten Ahirā daer af coemt dat gheslachte der Ahiramiten/ Supham/ daer af coemt dat geslachte der Suphamitē Hupham daer af coemt dat gheslacht der Huphamiten/. Eñ Bela kinderen waren dese Ard ende Naeman/ daer af comt dat geslachte der Arditen/ eñ Naemitē/ Dat zijn BenIamins kinderē in haren geslachtē/ indē getale. xlv. dusent/ eñ. vi. C.

Die kinderen Dan in haren geslachtē/ waren Suhā/ daer af comt dat geslachte der Suhamitē. Dat zijn die geslachtē Dan in harē geslachtē/ ende warē alle te samē indē getale. lxiiij. dusent/ eñ. cccc.

Asser kinderē in haren geslachten warē/ Iemna/ daer af coēt dat geslachte der Iemnitē/ Iesui/ daer af comt dat geslachte der Iesuitē/ Bria/ daer af comt dat geslachte der Briten. Eñ Bria kinderen waren Heber/ daer af coemt dat geslachte der Hebriten. Melchiel/ daer af comt dat geslachte der Melchieliten. Eñ Assers dochter hiet Sarah. Dat zijn die gheslachten der kinderen van Asser/ inden getale. liij. duysent/ eñ vier hondert.

Naphtali kinderen in harē gheslachten waren Iahezel/ daer af coemt dat geslacht der Iahezielitē Guni daer af coemt dat geslacht der Guniten Iezer/ daer af comt dat gheslachte der Iezeritē/ Sillem daer af coempt dat gheslacht der Sillemiten/ Dat sijn die geslachten der kinderen Naphthali in haren gheslachten/ inden ghetale. xlv. duysent/ ende vierhondert dat is die somme vanden kinderen van Israel/ ses mael hondert duysent een duysent seuen hondert/ ende dertich.

Ende die HEERE sprac met Mose seggēde/ desen suldi dat lant wt deylen/ tot een erfgoet/ nae den getale der namen/ den meesten suldi dat meestendeel gheuen/ tot een erfgoet/ ende den minsten dat minste/ yeghelijcken salmen gheuen nae haren ghetale/ Alsoe nochtans datmen metten lote deyl

len sal dat lant na den namen der geslachten haer
der vaderen/sullen si erue ontfaen/wāt na den lo
te suldi hen die erue wt deylen/tusschē dē meesten
C eñ den minsten
Eñ dit is die sōme der Leuitē in harē geslachtē.
Gerson daer af coemt dat geslachte der Gersoni=
ten/Kahath/daer af coemt dat geslacht der Kaha
thitē/Merari daer af coemt dat geslacht der Me
raritē/Dit zijn dye geslachten Leui/dat ghe slachte
der Lebnytē/Dat geslacht der Hebronitē/Dat ge
slacht der Mahelitē/Dat geslachte der Musiten/
Dat geslacht der Karohiten.
Kahath wan Amran/eñ Amrās wijf hiet Jo
chebeth/een dochter van Leui die hē geboren wert
in Egiptē eñ si baerde Amram/Aaron ende Mo
se eñ Mir Jā haer sustere/Eñ Aaron werden ge=
boren Nadab Abihu/Eleazar ende Ithamar/Na
dab eñ Abihu storuen als si vreemt vier offerdē/
voor den HEERE eñ haer somme was drientwin
tich duysent/alle mans personen van vijf maendē
eñ daer ouer/Want si en werden niet ghetelt ondř
die kinderē vā Israel/want men en gaf hen geen
erue onder die kinderen van Israel.
Dat is die somme der kinderen van Israel/die
Mose/Eñ Eleazar die priester teldē inder Moabi
ten velt aē die Jordane tegē Jericho/onder welc=
kē niet eē en was vanđ sommē/der geēre die Mo=
se eñ Aaron die priester telden onder die kinderen
vā Israel in dye woestine Sinai/Wāt de HEERE
hadde hē geseyt/si souden die doot steruen in dye
woestine/eñ niemant en bleef daer ouer/vā hē lie=
dē/sonđ Caleb Jephunne soō/eñ Josua Nūs soō
¶ Wat die verlatene dochterē beeruē sullē dair
geen soon en is/Josua wort in Moses plaetse gē
ordineert tot eenen hooftman des volcs

Dat.xxvij.Capit.

A ANde Zelaphehads dochterē Hepher
soon/dye Giliads soō was/Machir
soon die Manasses soon was onder
Manasses geslachte/dye Joseph soō
was die ghenaemt waren Mahela/
Noa Hagla/Milca eñ Thirza Dese dochterē qua=
mē eñ ginghen voor Mose staen/eñ voor Eleazar
dē priester/eñ voor die opperste/eñ voor die gant
se gemeynte/voor dye duere der tentē des getuyge
nis/eñ sprakē/Ons vader is gestoruē in die woes
tine/eñ hi en was niet mede in die gemeynte dye te
ghen den HEERE op liep onder Korah/maer hi is
in zijn sonden gestoruen/eñ en heuet gheen sonen
Waer om soude ons vaders naem dā onder gaen
in sinen geslachte/al en heeft hi geen sonen?Geeft
ons ooc een erfgoet/onder ons vaders broederen
Mose bracht haer recht voor dē HEERE ende
die HEERE sprac tot hē Zelaphehas dochterē heb
bē recht gesproken/Ghi sult haer een erfgoet ghe
B uē onder haers vaders broederen/eñ ghi sult haers
vaders erue tot haer keerē/eñ segt den kinderē vā
Israel/Als yemant sterft sonder sonē/soe suldi zijn
erue sinē dochterē latē volgē/Eñ en heeft hi geen
dochterē soo suldijt sinē broederē gheuē/Ende eñ
heeft hi geē broeders/so suldijt zijns vaders broederē
gheuē/Eñ en heuet hi gheē ooms/so suldijt sinen
naestē vriendē geuen/die hem aengaen/in sinē ghe
slachte/dat lijt aenueerdē/ende dat sal den kindē=
ren van Israel een sede zijn eñ een recht zijn/so dye
HEERE Mose gheboden heeft
Eñ die HEERE sprac tot Mose/climt op dz ge
berchte Abarim/eñ besiet dat lant/dat ic dē kindē C
ren van Israel gheuen sal/Ende als ghijt ghesien
hebt/suldi vergadert wordē tot uwen volcke/ghe
lijc uwe broedere Aaron vergadert is/Want ghy
mijnen woordē ongehoorsaem gheweest zijt in die
woestine Zin/in die wederseggingen der ghemeyn
ten/als ghi mi gheheilicht sout hebben/duer dat wa
ter voor hen liedē. Dat is dz kijf water tot Kades
in die woestine Zin/eñ Mose sprac met den HEE
RE seggēde/die HEERE die God is ouer die gee
stē vā alle vleesch/wilt doch settē enē mā ouer dye
gemeynte/die voor hen liedē wt eñ in gae/eñ diese
wt eñ in leyde/op dat dye ghemeynte des HEE
REN niet en si/als die scapen sonder herdere
Eñ die HEERE sprack tot Mose/Neēt Josuā
Nuns soon bi v/die een mā is/daer die geest in is/
eñ legt uwe handē op hē/eñ stelt hem voor dē prie
ster Eleazar/eñ voor alle dye ghemeinte/eñ gebiet
hē voor haere ogen/eñ prijst hē met sinen loue/dat D
hē gehoorsaē zij mach/alle dye ghemeynte der kin
deren vā Israhel/Eñ hi sal gaen voor den priester
Eleazar/eñ die sal voor hem raet vragen/duer dye
wijse des lichtēs voor den HEERE/Na des selfs
mont sullen wt ende intreckē/beide hi/eñ alle dye
kinderen van Israel met hē/eñ alle die ghemeinte
Mose dede/so hē die HEERE/geboden hadde/
eñ nā Josua/eñ stelde hem voor den priester Elea
zar/eñ voor alle die gemeynte eñ leyde sijn hāt op
hem/eñ gheboot hem so die HEERE tot Mose ge
sproken hadde.
¶ Eenen yegelijckē tijt wort haren offer bestelt

Dat.xxviij.Capittel A

ENde die HEERE sprack met Mose/
seggende/Gebiet den kinderen van
Israhel ende segt tot hen: Den offer
mijns broots/dat welcke mijn offer
is des sueten ruecs/suldi houdē tsijn
der tijt/dat ghijt mi offert/eñ segt hen. Dit zijn dye
offerandē die ghi dē HEERE offeren sult/iarige lā
meren/die sonder smette zijn dagelijcs twee totten
dagelijcken brantoffer/dat een lam des smorgens
dat ander aenden auont. Eñ ooc een thiendendeel
vā Epha bloemen meels/totten spijsoffer/met o=
lye ghemengt/die ghestoten is/een vierendeel van
Hin dat is een daghelics brantoffer/dat ghi offerde
aenden berch Sinai/tot eenen sueten rueck des of
fers dē HEERE/Eñ ooc sinen dranc offer/tot enē
lammie/een vierendeel van Hin/eñ dat sal int Hei
lichdom ghegoten worden/tot een gifte den HE
RE/Dat ander lam suldi omtrent dē auont berey
den/gelijc dat spijsoffer des smorgens eñ zijn drāc=
offer des sueten ruecs den HEERE.
Eñ opte sabbath dach suldi offerē twee iarige
lāmerē onbesmet/eñ twee tiēdēdeel bloemē meels
tot eenen spijsoffer/met olye gemengt/eñ zijn dranc B
offer/Dat sal zijn dat brantoffer/van elcken sab=
bath bouē dz dagelijcs brātoffer met sinē drācoffer
Eñ inden eerstē daghe/ vā uwen maenden/sul=
di den HEERE een brātoffer offerē/twe ionge ver
rē/eenen rā/seuē lammeren van eenen iare sonder
smette/eñ ooc drie tiēdēdeel bloemē meels tot enē

spijsoffer/met olie gemenget/tot eenē varre/ende twee tiendēdeel bloemē vanden meele/tot eē spijs offer/met olie gemēget/tot eenē rāme/eñ ooc een
C tiēdendeel bloemē vādē meel tottē spijsoffer/ met olie gemēget/tot eenē lāme/Dit is dat dranc offer des suetē ruecs/een offer den HEERE/ eñ haer drācoffer sal zijn een half Hin wijns/tot enen verre een derdēdeel Hin/tot dē rāme/een vierēdeel Hin/ tot den lam/Dit is dat brātoffer van elcker maent des iaers/Eñ mē sal ooc eenen boc offeren tot een sondoffer/eñ den HEERE bereiden tot eenen dagelijcsen brantoffere/ende sine dranc offere

Eñ indē veertienstē dage der eerster maēt/Ist den paesscen des HEEREN/eñ indē.xv.daghe der
Exodi. xii.c
seluer maent is die feeste/Seuen dagen salmen ongeheeft broot eten/Den eersten dach heet heylich/ geē dienstwerc en suldi daer inne doē/Eñ sult den HEERE brātoffer offeren/twee ionge varren/eenen rā/Seuen lāmeren van enen iare sonder smette/met haren spijsoffer/Drie thiendēdeele/bloemē vāden meele/met olye gemenget/op eenen varre/ eñ twee tiendēdelen opten rā/eñ eē thiendēdeel op een lam/eñ also ouer alle die.vii.lāmeren/eñ enen boc tot een sondoffer/datmen v versoene/Eñ also suldi tsmorgens doen sonder dat brantoffer/dat eē dagelicx brantoffer is/Also suldi alle dage/ die seuen dagen lāc/dat broot offerē/tot eē offer des suetē ruecx dē HEERE/tottē/dagelicsē brātoffer/ eñ ooc zijn drācoffer Eñ den seuēden dach sal bi v liedē heilich heeten geen dienstwerc en suldi daer in doē

D Eñ den dach der eerstelingen inden welckē ghi den HEERE dat spijsoffer des maents offert in uwē weckē/die sal v heilich heeten/geen dienstwerc en suldi daer inne doē/Eñ ghi sult den HEERE brātoffer offerē/tot enen sueten ruec/Twee ionge verren eenen rā/seuen iarighe lammeren/ met haren spijsofferē/drie tiendendeel bloemē meels/mz olye gemengt/op enen verre/twee tiendendeel totten rā/een tiendendeel op een lā/eñ alsoo op die seuen lāmeren/eñ eenen boc om v te versoenen/Dit suldi doen/behaluen dat dagelics brantoffer/ met sinen spijsoffer sonder smette sullen sy zijn/ Ende haer dranckoffer oock

¶ Van dat feest der seuender maent / Ende van sine offeranden — Dat.xxix. Capittel

Ende den eersten dach der seuender maent/sal heilich by v heeten/Geen
A dienstelic werc en suldi daer inne doē want het is uwer trompetten dach/ eñ ghi sult brātoffer offeren den HEERE/tot eenen sueten rueck/eenen ionghen verre enen ram/eñ seuen onbesmette iarige lammeren. Eñ haer spijsoffer/drie tiendendeel bloemē vā meele/met olien gemenget opten verre/twee tienden deel optē ram/eñ op elcke vanden seuen lammerē een tiendendeel/Eñ ooc eenen boc tot enen sondof
B fer om v te versoenen/behaluē dat brantoffer van den maenden/met zijn spijsoffer / ende sonder dat daghelicse brantoffere/ met sijn spijsoffer ende mz haren dranc offere/na hare rechten/tot enen suetē ruec/dit is een offer den HEERE

Den tienden dach vā deser seuender maēt / sal ooc heilich heeten bi v/Eñ ghi sult uwe sielē oot- moedigen/eñ geen werc daer inne doen/niet ghy sult den HEERE brantoffer tot enen suetē ruecke offeren eenen ionghen verre/eenen ram/seuen onbesmette iarighe lammeren/met harē spijsofferen drie tiendendeelen bloemē meels /mz oliē gemēgt optē varre/twee tiēdēdeel optē rā/eñ een tiendendeel op elc vanden seuen lāmeren/eñ eenen boc tot een sondoffer /sonď dat sondoffer / der versoeningen/eñ dat daghelicx brantoffer met sijn spijsoffer eñ met haren drancoffer

Den.xv.dach vander seuender maent/sal by v heylich heetē /geen dienstwerc en suldi daer in doē eñ ghi sult den HEERE seuen daghen vierē/eñ ghi sult den HEERE brātoffer offeren/ tot eē offer des sueten ruecs dē HEERE/Dertien ionghe verren/ twee rāmen.xiiii.onbesmette iarighe lāmerē/met harē spijsoffer /Drie tiēdēdeel bloemen meels met olien gemengt/op elckē vanden/xiii.verren/twee tiendendeel op elc vāden twee rammē/eñ een tiendēdeel op elcken vandē.xiiii/lāmeren/ Eñ ooc enē boc tot een sondoffer/sonder tdagelicx brantoffer A met sinen spijsoffer /eñ sinen drancoffer

Opten anderen dach suldi tweelf ionge verren offeren/twee rāmen.xiiii.onbesmette iarige lammeren/met harē spijsofferen ende drancofferen op die verren/op die rāmen eñ op die lāmeren/in harē ghetale na den rechte/Eñ eenē boc tot een sondoffer/sonder dat daghelicx brantoffer/met sinen spijsoffer eñ sinen dranckoffer

Ten derdē dage.xi.verren/twee rammen/xiiii onbesmette iarige lāmeren met haren spijsofferen eñ drancofferen die verren/rāmen eñ lammeren na haren getale eñ recht/Eñ eenen boc tot eenen sondoffer/sonder dat daghelicx brantoffer/met sinen spijsoffer/eñ sinen drancoffer.

Ten vierdē dage.x.verren/twee rāmē.xiiii.onbesmette iarighe lāmeren/met hare spijsoffer ende drancoffer/op die varren/rāmen/eñ lammeren in harē getale na den rechte/Eñ eenen boc tot een sondoffer/sonder dat dagelics brātoffer/met sinen D spijsoffer/eñ sinen drancoffer.

Ten vijfsten dage.ix.varrē /twee rammē.xiiii onbesmette iarige lammerē/met harē spijsofferē/ eñ drancofferen/op dye varre/rammen/eñ lāmeren/in haren ghetale eñ rechte/Eñ eenen boc tot een sondoffer/sonder dat dagelicx brantoffer/met sinen spijsoffere/eñ sine drancoffer

Ten sesten daghe acht verren/twee rammen/ veerthien onbesmette iarighe lāmeren/met haren spijsofferen eñ drancofferen/op die verren/rammē eñ lāmeren/in harē getale nadē rechte/Eñ eenen boc tot eenen sondoffer/sonder dat dagelicx brantoffer /met sinen spijsoffere eñ drancoffer

Ten seuenden dage/seuen verren/twee rāmen xiiii.onbesmette iarige lāmeren/met haren spijsofferen/eñ drancofferen/op die verren rāmen / eñ lāmeren/in haren getale naden rechte/Eñ enen boc tot eenen sondoffer/sonder dat dagelics brantoffere met sinen spijsoffer/ende sinen drancoffer

Ten achsten dage suldi vergaderen/eñ tsamen brenghen/Ghi en sult dan gheen werc doen/mer ghi sult brantoffer offeren/tot eenen offer des sueten ruecs den HEERE/Eenen verre/eenen ram/ seuen onbesmette iarige lammeren met harē spijsofferen eñ drancofferen/opten verre/opten ram/

en̄ op die lammerē/in harē gelate/na den rechte/
En̄ eenē boc tot eenē sondoffere/sonder dat daghe
lijcx brātoffer/met sinē spijsoffer/en̄ zijn drācoffer
Dese dinghen suldi offeren den HEERE in v
feesten/dat wtgenamē dat ghi gelooft/en̄ vri wil=
lich geeft totten brātofferen/spijsofferen drācoffe=
ren en̄ dootofferē/ En̄ Moses seide den kiderē vā
Israhel/ al dat hem die HEERE gheboden hadde/
¶ Van die gelooften die van man en̄ wijf gedaē
worden　　　　Dat.xxx.Capittel

Ende Mose sprac tottē ouersten der
A geslachten vāden kinderen vā Israel
Dit is dat die HEERE geboden heeft
Als een man den HEERE eenige be=
loofte doet/oft eenen eedt sweert/en̄
alsoo zijn siele verbint/ dye en sal zijn beloofte nyet
breken/maer hi salt al doen/alsoot wt sinen mon=
de gegaen is
Als eens wijfs beelde den HEERE een geloof
te doet/en̄ haer v̄bint als si noch in haers vaders
huis is/en̄ noch maecht is/en̄ haer gelooftē/ en̄ v̄=
bont/die si ouer hare siele doet/coēt voor harē vā=
B der/en̄ swijcht hi dā/so sal si sculdich zijn/ al haer ge
loofte/en̄ al haer verbont dat si gedaen heeft/ daer
si haer siele mede verbondē heeft/Mer als hair va
der dat hoort/ist dat hi in diē dage dat wederseit/
so sullē haer beloofte/ en̄ haer verbondenissen/die
si ouer haer siele gedaē heeft/te nieute wesen Ende
die HEERE sal haer genadich zijn/om dattet hare
vader wederseyt heeft
Heeft si eenen mā/en̄ heeft op haer een geloof=
te/oft heeft si laten gaen wt harē lippē een verbin=
dinge/haer der sielē/en̄ die mā hooret en̄ swijcht hi
in dien dage stille/so gelt haer beloofte en̄ verbin=
dinge/daer si haer siele mede v̄bondē heeft/ Maer
ist dattet die man wederseyt/als hijt hoort/soo is
haer geloofte los/die si op haer heeft ende die ver
bindinge die si wt hair lippē heeft latē gaen/ouer
haer siele/en̄ die HEERE sal haer genadich zijn
Een weduwe en̄ v̄stotene/so wat dz si belooft
heeft/haer siele verbindende/sullen si geuen
Also yemāts huysgesin gelooft/oft verbint mz
eenen eedt haer siele/en̄ die huys heere hooret/ en̄
C swiget/en̄ en keeret niet/so is die geloofte vā weer=
dē/en̄ al dat die siele belooft heeft/Mer ist dat die
huysheere wed̄ seyt/als hijt hoort/so en ist niet vā
weerdē/wat wt harē lippen gegaē is/dz si belooft
oft daer si haer siele mede verbondē heeft/wāt die
huisheere heuet los gemaect/en̄ die HEERE sal hē
genadich zijn/ En̄ alle beloften en̄ eedē/daermen
mede verbint/om die siele te ootmoedighen/mach
die huys heere cracht gheuen of te nieute doen/Al
so wānneer hi daer toe swiget vanden eenen daghe
totten anderen/so maket hijt vā werden/alle zijn ge
looften en̄ verbindingē die si op haer heeft/om dat
D hi in diē dage geswegen heeft doē hijt hoorde/Ist
dat sake dat hijt te nieute doē wil/nae dat hijt ghe
hoort heeft/so sal hi die misdaet dragen
Dat zijn die wetten die die HEERE Mosi ghe
bodē heeft tusscen man en̄ wijf/ tusschē vader ende
dochter/ al die wile als si noch maecht is/in haers
vaders huys
¶ Vanden strijdt teghen die Midianiten/en̄ vā
die victorie Israels/ende deelinge der bueten en
de roofs　　　　Dat.xxxi.Capittel.

Ende die HEERE sprac met Mose
seggēde/Doet wrake voor die kinde
ren van Israel/ouer die Madianitē
dat ghi daer na vergadert werdt tot A
uwē volcke/Doē sprac Mose totten
volcke seggende. Screyt onder v liedē/volc totten
strijde/tegen die Madianiten/wt elcken geslachte
duysent/dat si dē HEERE wrake doē/ouer die Ma
dianitē/dat ghy wt allē dē stāmen vā Israel in dat
heyr seyndet/En̄ si cosen wt die duisēdē van Isra=
el/dusent wt eenē geslachte.xij.duysent gewapent
ten heyre/En̄ Moses santse met Pinchas/Elea=
zar des priesters sone int heyr/en̄ dat heylich ghe= B
tuyghenis en̄ die trompetten in zijn hant
En̄ si leydē dz heyr tegē die Madianitē/so dye
HEERE Mose gebodē had/en̄ si sloegē doot al dz
mālijc was/en̄ ooc die coninghē der Madianitē te
wetē Eui/Reken/Sur/Hur/en̄ Reba/die vijf co=
ningē der Madianitē/Bileā/Beors sone dooden
si ooc mettē sweerde En̄ die kinderē vā Israel nae
men geuangē der Madianitē wiuē en̄ haer kinde=
ren alle haer vee/alle haer haue/en̄ si roofden alle
haer goeden/verbranden metten viere alle haer
steden/haer woningen/en̄ alle borchten/en̄ namen
alle dē roof/en̄ al watmen genemē conde/vā men
scen en̄ vee/en̄ brachtent tot Mosi en̄ Eleazar den
priester en̄ totter ghemeyntē der kinderē vā Isra=
el/te wetē die geuāgē en̄ dat genomen vee/en̄ dat
gerooft goet indē leegher/opter Moabiten velt/ C
dat aen die Jordane leyt tegen Jericho
En̄ Mose/en̄ dye priester Eleazar/en̄ alle dye
hooftliedē der gemeyntē/gingen hem te gemoete
buitē dē legher/En̄ Mose wert tornich op dye of
ficiers der scarē/die welcke hooftlieden ouer duy=
sent/en̄ die ouer hondt warē/dye daer wt den heir
en̄ strijde quamen/en̄ sprac tot desen/Hebdi al dye
vrouwē latē leuē? Siet en hebben si nyet dye kinde
rē vā Israel/doer Bileās wert afgekeert dat si zō
dichden tegen den HEERE aen Peor/en̄ daer quā
ouer die gemeynte des HEEREN eē plage? Daer
om slaget al doet watter mālic is/vandē kinderen
en̄ alle wiuen die mans bekēt hebbē/en̄ bi gelegen
hebben/Mer al die kinderen die van wijfs beelde
zijn/en̄ geenen man bekent/noch bi ghelegben en
hebben/die behoudt te lijue/En̄ blijft seuen dagen
buyten den leegher/alle die yemandē gedoot heb
ben/oft die die verslagene geraect hebbē/dat ghy
v ontsondiget/indē derdē/en̄ seuendē daghe/ met D
den genen die ghi geuangen hebt/en̄ alle cleederē/
en̄ alle gereescappe van vellen/en̄ alle pelswerck/
ende alle houten vaten suldi ontsondigen
En̄ Eleazar die priester sprac/totten hooftlie=
dē des heyrs die indē strijt getrockē warē/Dat is
dat gebot des wets/welc dz die HEERE Mose ge
bodē heeft/Gout/siluer/metael/yser/ten/loot/al
dat vier gelidē mach/suldi duer tvier laten gaē/en̄
suuerent/dattet metten Besprengwater ontson=
dicht worde/ Mer alt tgene dat tvier niet geliden
en can/suldi duer dwater laten gaen/en̄ ghi sult v
cleederen wasscen tē seuenden daghe/so wordi su=
uer/daer nae suldi inden leger comen
En̄ die HEERE seide tot Mosi Neēt die zōme
des roofs vādē geuāgenē/beyde vā menschē en̄ vee/
ghi en̄ die priester Eleazar mz dē ouerstē vaderē/

vanđ gemeynten//eñ geeft die helft dē genē die in
dē crijch eñ int heir geweest hebbē/ eñ dāder helft
der gemeyntē/Eñ ghi sult dē HERE/eē Hefof=
fer offerē vandē crijschliedē dye int heyr getrockē
zijn/vandē vijf honderdē een siele/beyde vā mēscē
runderē//ezelen/eñ schapē/van haerō helft suldijt
nemē eñ dē priester Eleazar gheuen/tot eenē Hef=
offer den HERE/Maer vanđ helft der kinderen
van Israel/suldi nemē vā vijftigen een stuc goets
beyde van menscen/runderen ezelen eñ scapen/eñ
van alle vee/eñ geuet dē Leuitē/die die wake hou=
den vanden tabernakel des HEREN
E Eñ Moses/eñ Eleazar die priester/deden soe
die HERE Mosi gebodē had/Eñ dē ouerbliuen
den buet/die dat heyr gerooft had/was sesmael hō
dert duysent/eñ.lxxv.duysent scapē . lxxij.duysent
runderē.lxi.duisent ezelen/Eñ die wijfs personen
die geen mans bekent en hadden/noch bi gelegen
eñ haddē.xxxij.duysent sielen
Eñ die helft/die den ghenē die int heyr getroc=
kē warē toebehoorde/was indē ghetale .ccc.mael
eñ.xxxvij.dusent.eñ.ccccc.scapē/Daer af quamen
dē HERE ses hondert eñ.lxxv.scapen/Itē sesen
dertich dusent rūderē/daer af quāper dē HERE
lxxij.Itē.xxx.dusēt eñ vijfhonđt ezelē/dair af quā
per dē HERE.lxi.Itē vanđ menscē sielē.xvi.du=
sent sielen/daer af quamender den HERE.xxxij/
Eñ Mose gaf desen Hefoffer des HEREN/den
priester Eleazar/so hē die HERE geboden had..
Mer vanđ helft die Mose dē kinderē vā Isra=
el toe deelde/vādē crijschs liedē(te wetē) die helft
die der ghemeinten veuiel/was oock drye hondert
mael eñ seuēendertich dusent/eñ.ccccc.scapē/Ses
sendertich duysent runderē .xxx.dusent eñ vijfhon
dert ezelen/eñ xvi.dusent menscē sielen/Eñ Mo=
ses nam van deser helft der kinderē vā Israel/ooc
dat vijftichste stuc/beide van menscē eñ vā vee/ eñ
gaft dē Leuitē/die die wake hieldē vanden Taber
nakel des HEREN/also die HERE Mose ghe=
boden hadde
Eñ die hooftliedē/die ouer duisēden des heirs
volcx warē/dye quamen tot Moyse/te weten dye
ouer duysent/eñ ouer C.waren eñ sprakē tot Mo
se/Dijn knechten hebbē die somme genomen van
den crijschliedē/dye onder onse handen gheweest
zijn/eñ daer en gebreect niet een/daer om brengē
G wi den HERE giften/Al wat een yeghelijck von
den heeft/van gulden ghereetscappe/ketenen arm
ringhen/ringhen/oorspansels/eñ haecken/op dat
onse sielen versoent werden voor dē HERE
Eñ Mose ontfinc van hen lieden/metten prie
ster Eleazar/dat gout van alderley iuwelen/Eñ
alle dat Hefoffer van goude dat si den HERE
Hieuen/was sestien dusent/ende seuē hondert eñ
vijftich sickels/vandē hooftlieden die ouer duisent
eñ die ouer hondert waren/want die crijschlieden
hadden gherooft/een yegelijc voor hem seluē/Eñ
Mose met Eleazar die priester/ontfinc dat gout/
vāden hooftlieden/die ouer dusent/eñ die ouer hō
dert waren eñ brachtent in die tente des getuighe=
nis/tot een ghedachtenisse den kinderen van Isra
el voor den HERE

Hier wort Rubē Gad/eñ dē haluē stāme Ma
nasse haer erfdeele besteldt hier aen dese side der
Jordanē

Dat.xxxij.Capit.

Rvbens kinderen eñ Gadts kinderen
haddē seer veel vees/eñ sagen/dat dz
lāt Iacser eñ Gilead bequame plaet= A
sē warē voor haer vee/daerom qua=
mē si eñ spraken tot Mosi eñ totten
priester Eleazar/eñ totten hooftliedē der gemeyn=
tē/Dz lant Atroth/Dibō/Iaeser/Nimra/Hesbon
Eleale/Sebā/Nebo eñ Beon/dat die HERE ge
slagen heeft voor die ghemeynte vā Israel/is seer
bequaē tot onsen vee/eñ wi v knechtē hebbē veel
vees/Eñ noch sprakē si/ist dat si ghenade vonden
hebben voor v/so geeft dit lant uwē knechten ons
eygen/so en sullē wi niet ouer die Iordane treckē.
Mose sprac tot hem liedē/Sal v broeder indē B
strijt trecken/eñ ghi sult hier bliuē?Waer om keer
dy der kinderen vā Israels hertē/dat si niet en sul
len dorren ouertreckē int landt dat hē die HERE
geuē sal?Also dedē ooc v vaderen/doē icse wt sant
van Kades Bernea/om dat lant te besiē/eñ als si
weder opgecomē waren tot aen die beke Escol/eñ
saghen tlandt/eñ omkeerden der kinderen van Is
rahels herten/dat si niet en wilden trecken in dat
landt dat hen die HERE gheuen wolde.
Eñ des HEREN toren vergramde/in die tijt C
eñ swoer eñ sprac/Dese lieden die wt Egiptē ghe
trocken zijn/vā.xx.iaren eñ daer ouer/die en sullē
dat lant niet sien/dat ic Abrahā/Isaac/eñ Iacob/
toe gesworen heb/om dat si mi niet ganselic nage
uolcht en hebbē/wtgenomen Caleb Iephune des
Kenesiters sone/eñ Iosua Nun sone/want si heb
ben den HERE ganselick nageuolcht/Alsoe ver
gramde des HEEREN toren op Israel/ende hi
lietse hier eñ daer trecken/in die woestine.xl.Iaer
tot dat al dat geslachte was vergaen/dat quaet ge
daen had voor den HERE
Eñ siet nv sidi op gestaen/in uwer vaderen ste
de/dat des te meer sondaers zijn souden eñ ghi dē
torē der gramscappē des HEREN/noch meerō
maken sout/teghen Israhel/Ist dat ghi lieden/hē
niet volgen en wilt/so sal hy v noch langher in die
woestine laten/eñ ghi lieden sult een sake zijn/ dat
dit volc verdoruen sal worden D
Doē quamē si naerder eñ sprakē/wi en willen Io
maer scaepstallen maken voor onse vee/Eñ stedē/
voor onse kinderen/Maer wi sullen gaen ghewa
pent die eerste/voor die kinderen vā Israel/tot dz
wise brengen/in haer stedē/onse kinderen sullē in
die besloten stedē bliuen/ō die inwoonđs wille des
lāts/Wy en sullen niet weder thuys keeren/tot dz
die kinderen vā Israel/ontfangen/een yegelic zijn
erue/want wi en willen niet met hem geerft wer
dē/op vanđ side des Iordaens/want onse erue sal
op dese side des Iordaens/tegē oosten geuallen zijn
Mose sprac tot hen lieden/Ist dz ghi doen wilt/
eñ v ghereet/om te striden voor den HERE/ soe
treet ouer die Iordane voor den HERE/wie dat
vā v lieden gereet is/tot dz hi uwe viāden wtdriue
vā sinē aensichte/eñ dz lāt ondđaē worde voor dē
HERE/daer na suldi omkeeren/eñ ōtsculdich zijn
den HERE/voor Israel/eñ ghi sult also dat lant
voor v eygen behouden voor den HERE/Mer ist
dat ghi lieden so niet doen en wilt/siet/so suldi v be
sondigē aen den HERE/eñ ghi sult uwe sonden

bekennen/als si v begripen sal/ Daerom timmert
nv steden voor v kinderen/ en stallē voor v vee/ en
doet dat ghi ghesept hebt.

Rubens kinderen ende Gads kinderē spraken
tot Mose/ Wi v knechten/ sullēt doen / so mijn he
re geboden heeft. Onse kinderen/ wijuē/ haue / en
al ons vee/ sullen in die steden Gilead zijn / Maer
wi v knechten/ sullen al bereet trecken totten hey=
re/ inden strijdt voor den HEERE/ soo mijn heere
ghesproken heeft.

H Doen gheboot Mose den priester Eleazar/ en
iiij. Josua Nuns sone/ ende den ouersten vaderen der
geslachten van Israel/ ende sprac tot hen / Ist dat
Gads kinderen en Rubens kinderen / met v ouer
die Jordane trecken/ bereyt totten strijde voor dē
HEERE/ en als dlant v onderdaen is / so gheeft
hen dat lant Gilead om te besitten / Maer en trec=
ken si niet ghereet met v/ soo sullen si met v haer er
ue ontfaen int lant Canaan/ Rubens kinderen / en
Gads kinderen antwoordē en sprakē/ so die HE
RE spreect tot uwen knechten/ so sullent wi doen
wi sullen ghereet trecken voor den HEERE/ int
lant Canaan/ en onse erfgoet besitten op dese side
des Jordaens.

Also ghaf Mose den kinderen Gad/ ende den
kinderen Ruben/ en den haluē geslachte Manasse
Josephs sone/ dat coninckrijc Sihon/ des Coninck
der Amoriten/ en dat coninckrijc Og des Coninck
tot Basan/ dat landt mettē steden in allen sinen pa
len al om/ Daerom timmerdē Gads kinderē/ Di=
bon/ Ataroth/ Aroer/ Atroth/ Sophā/ Jaseer/ Je
gabea/ Bethnimra/ en Betharan/ besloten steden
en schaepsstallen/ Rubens kinderē timmerdē Hes
bon/ Eleale/ Kiriathaim/ Nebo/ Baal / Meon/ en
veranderden die namen/ en Sibama/ en die steden
die si timmerden gauen si namen.

G Ende Machiers Manasse soons kinderen gin
ghen in Gilead/ en wonnent / ende verdreuen die
Amoriten dye daer in waren / Doen ghaf Moses
Machier Manasses sone Gilead/ ende hi woonde
daer in/ Jair Manasses sone ghinck / en wan haer
dorpen/ ende hietse Hannoth / Jair/ Nobah ghinc
en hi wandt Knath met alle haer dorpen/ ende hy
hietse Nobah/ na sinen naem.

Moyses gheeft hier den volcke eenen goeden
vvenscħ/ ende een seegeninghe/ als voor zijn laet
ste adieu.

Dat .xxxiij. Capittel

A DIt zijn die reysen der kinderē van Is
rael/ die wt Egipten lant getrocken
zijn/ na harē heyren / door Mose / en
Aaron / En Mose bescreef harē wt
ganck/ hoe si trocken nae den beuele
des HEEREN/ Ende zijn dese/ te weten / die reysē
haers wtganccs / Sy trockē wt vā Raemses inden
vijfthienden dage/ des eersten maendts des twee
den daechs des Passah/ door een hooge hant / dat
al die Egiptenaers sagen/ en begroeuen doē haer
eerste geboren / die die HEERE onder hen geslagē
hadde / wāt die HEERE had oock aen hare goden
B recht ghebesicht / Als si van Raemses wt trocken
maecten si haren legher/ in Suchoth.

Ende si trockē wt van Suchoth/ ende maectē
harē legher in Etham / welcke leyt aen dat eynde
der woestinen/ Van Etham trocken si wte/ en ble
uen in die leechte Hahiroth / dat welcke leyt tegen
Baal Zephon/ en si maecten haren leghere tegen
Migdal/ Van Hahiroth trocken si wt/ en ghingen
midden door die zee in die woestine / en reysdē drie
dachreysen in die woestine Ethan / en maecten ha
ren legher in Marach/ Van Marach reysden si en=
de quamen te Elim/ daer waren .xij. fonteyn wate
ren/ en .lxx. palmbomen / en maecten haren legher Exo. xv
aldaer. d.

Van Elim trocken si ende maecten haeren lee=
gher aen die roode zee/ Vander rooder zee/ trocken
si/ ende maecten haren legher in die woestine Sin/
Van die woestine Sin/ trocken si ende maecten ha
ren legher in Daphka/ van Daphka reysden si/ en
maecten haren legher in Alus/ van Alus reysden
si/ ende maecten haren legher in Raphidim / daer
en had dat volck gheen water te drincken / Vā Ra
phidim reysden si/ en maecten haren legher in dye
woestine Sinai.

Van Sinai reysden si/ ende maecten haeren lee
gher in die Lustgrauen / Van die Lustgrauen reys C
den si/ en maecten haren legher in Hazeroth/ Van
Hazeroth reysden si/ ende quamen in Rithma/ Vā
Rithma trocken si wt / en si maecten haren legher
te Rimon Parez / Van Rimon Parez quamen si in
Libna/ Van Libna quamē si te Rissa/ Vā Risse qua
men si en maecten haren leger in Kehelatha/ Van
Kehelatha trocken si wt/ en maecten haren leger
int geberchte Sapher/ Van dat geberchte Sapher
quamē si en maecten haren leger in Harada / Van
Harada quamen si en maectē haren leger in Ma
keheloth/ Van Makeheloth quamen si te Tahath
Van Tahath quamen si en sloeghen haere tenten
in Tharah/ Van Tharah quamen si en maecten ha D
ren leger in Mitka/ Van Mitka quamen si / ende
maecten haeren legher in Hasmona/ Van Hasmo
na quamē si en maecten harē leger in Mozeroth/
Van Mozeroth quamē si en maectē haren leger in
Bne Jaekon/ Vā Bne Jaekon quamē si en sloegē
haer tenten in Horgidgad / Van Horgidgad troc
kē si en maectē harē leger in Jathbatha/ van Jath
batha trocken si en maectē haren leger in Abrona
Van Abrona quamē si te Ezeongaber/ van Ezeō
gaber quamen si / en maecten haren legher in dye
woestine Zin/ dat is Kades Van Kades quamen
si/ en maecten haren legher aenden berch Hor/ aen
die palen des ladts Edom/ Daer ghinc die priester E
Aaron opten berch Hor/ na den beuele des HE=
REN/ en sterf daer inden .xl. iare des wtghancks
der kinderen vā Israel wt Egipten lant/ indē eer=
sten daghe des vijfsten maēts/ als hi hondert ende
xxiij. iaer oudt was.

Ende Arad die Coninc der Cananitē/ die daer
woont teghent zuydē vanden landē Canaā/ hoor
de dat die kinderen van Israel quamen.

En vanden berghe Hor/ trockē si en maeckten
haren legher in Zalmona/ van Zalmona trocken
si en maectē haren leger in Phunon/ Vā Phunon
trockē si en maectē harē leger in Oboth/ Van O= F
both trockē si/ en maectē harē leger in Jgim/ aen
Abarim/ inder Moabiten palen/ Van Jgim troc=
ken si/ en maecten harē legher in Dibon Gad/ van
Dibon Gad trocken si/ en maecten haeren legher
in Almon Diblathama/ van Almon Diblathama

trocken si en maecte haren legher int gheberchte
Abarim/tegen Nebo/vande gheberchte Abarim
trocken si/en maecten haren legher inder Moabi
ten velden/aē die Jordane tegē Jericho. Si maec
ten haren legher van Beth Jaiesmoth/tot aē die
G breede plaetse Sittim der Moabiten velde.
En die HEERE sprac tot Mose/ inder Moabi
ten velden/aen die Jordane/teghen Jericho/ende
seyde/Spreect metten kinderen van Israhel/ende
segt hen/Als ghi ouer den Jordaen gecomen zijt/
int lant Canaan/dan suldi al die inwoonders ver
drijuen voor v aensicht/en al haer pilarē/en gego
ten beeldē/breect die/en alle haer hoochtē/te mete
doē/dat ghi also dat lāt in neēt/en daer in woont/
Wāt v heb ic dit lant gegeuē/dat ghijt in nemen
sult/En ghi sult dat landt wtdeylen/met den lote
onder v gheslachtē/den ghenen die daer veel zijn/
suldi des te meer toe deylen/en den minsten tmin
ste deel/Soot lot eenen yegelijcken valt/so sal hijt
hebben/na den gheslachten haerder vaderen.
Ist dat ghi die inwoonders vā dien lande nyet
en verdrijft van v aensicht/so sullen v/die ghi laet
ouer bliuen/doornen worden in v ooghen/en lan-
cien in v siden/en sullen v verdringhē int lant daer
ghi in woont/en dan sal gheschien/dat ic v so doē
sal/als ick haer lieden dacht te doen.

Dat lant Canaan wort wtgedeylt met sinen pa
len/Ende die namen worden ghetelt/der geenre
diet vytdeylen. Dat.xxxiiij.Capittel.

E Nde die HEERE sprac met Mose
seggende/Ghebiet den kinderen vā
A Israel/en segt/Als ghi int landt Ca-
naan coemt/so sal dat lant/dat v tot
eenen erfdeel valt inde lande Canaā
zijn palen hebbē/Den hoec tegent zuydē sal begin
nen aen die woestine Zin bi Edom/dat v palē vā
den suyden zijn/vanden eynde vander souter zee/
die teghent oosten leyt/en dat die selue palen reyc
kē vandē suydē/op dat opgaē tot Acrabim/en gaē
door Zinna/en sinen wtganck vandē zuyden aen
tot Kades Bernea/en reyckē aen Hazor Adar/en
gaē door Asmona/en comen van Asmona aen die
beke van Egipten/en eynde si aen die zee.
En die palen vanden westen sullen dese zijn/te
B wetē die groote zee/die sal uwe pale zijn tegē westē
Die palen vandē noordē sullē dese zijn/ ghi sult
meten vā aen die groote zee/tot aen dat geberchte
Hor/en van Hor aent gheberchte/suldy metē tot
datmen coemt te Hamath/dat zijn wtganck si die
palen Sedada/en des selfs palen sullen eynden te
Siphron/en zijn eynde sal zijn aen Hazor Enam.
Dat sullen v palen zijn teghent noorden.
En ghi sult v meten/die palen tegent oostē/vā
Hazor Enan tot Sepham/die palen nederdalēde/
vā Sepham tot Ribna/tot Ain ten oostenwaerts
Daer na comen si af en reycken op die side vander
zee Chinereth/tegen den oosten/en comen af aen
die Jordane/dat sinē wtganc si/die soute zee/Dat
sal v lant zijn met sinen palen al omme.
C Ende Moses gheboot den kinderen van Israel
ende sprac/Dat is dat landt/dat ghi metten lote/
onder v lieden deylen sult/dat welcke die HEERE
geboden heeft/den.ix.gheslachten/en den haluen
gheslachte te gheuen/Van Rubens kinderen nac
haerder vaderen familien/ende dat geslachte van
Gads kinderē/na haerder vaderē familiē/en dat
halue geslachte Manasse hebbē haer deel ontfaē/
Also hebben dis twee geslachten/en dat halue ge
slachte haer erfdeel wech/ouer dese sijde vanden Jor
danen/tegen Jericho/teghen dat Oosten.
En die HEERE sprach met Mose segghende/ D
Dit zijn die namen der mannen/die dlant onder v Jo.xiiij.a
deylen sullē. Die Priester Eleazar en Josua Nūs
sone/Oec suldi nemē vā elckē geslachte/die hooft
mannen/om dat lant te deylen/En dieer mannen
namē zijn dese/Caleb Jephunes sone vandē ghe-
slachte Juda/Semuel Amihud sone vanden ghe-
slachte Simeonis. Elidad Chilons sone vandē ghe
slachte BenJamin/Buki Jagli sone/de hooftmā
vanden gheslachte der kinderen Dan/Hāniel E-
phads sone/die hooftman vanden gheslachte der
kinderē Manasse/Vā Josephs kinderē/Kemuel
Siphtan sone/hooftmā vanden geslachte der kin
derē Ephraim/Elizaphan Parnachs sone/hooft
man vanden geslachte der kinderē Sebulon/Pal
thiel Asans sone/hooftman vandē gheslachte der
kinderē Isaschar/Abihud/Selomi sone/hooft-
man vanden gheslachte der kinderen Asser/Peda
hel Ammihuds sone/hooftman vanden geslachte
der kinderē Naphthali. Dit zijn die ghene diē dye
HEERE gheboot/dat si die erue wtdeylen souden
den kinderen van Israel/int lant Canaan.

Den Leuiten wort haer deel beschict/Oock
die vry steden/dat die dootslaghers daer henen
vlieden moghen/van onderscheyt der dootslagen
Capittel.xxxv

E Nde die HEERE sprac tot Mose/
op der Moabiten veldt/aen die Jor A
dane teghē Jericho/en sprack. Ghe Jos.xxi.
biet den kinderen van Israel/dat sy a.
den Leuiten steden gheuē van haren
erfgoeden/dat si oec woonen/ende die voorstedē
die suldi oec den Leuiten gheuen/dat si indē stedē
woonen/ende die voorsteden hare vee/en haue/
en alderley dieren houden.
Dat begrijp der voorstedē/dat si den Leuitē ghe
uen sullen/sal duysent ellen buytē der stadt muerē
al om hebben/Aldus suldyse meten/van buyten
voor die stadt/aendē hoec tegent oostē/twee duy
sent ellen/En aendē anderen hoec/tegēt suyden/
twee duysent ellen/En aenden hoec tegēt westē/
twee duysent ellen/En aenden hoec tegent noor-
den/twee duysent ellē/dat die stadt in die middelt Jos.x.a
si/Dat sullen haer voorsteden zijn.
En onder die stedē/die ghi dē Leuitē gheuē sult B
suldi ses vrijstedē geuē/dz daer in vlie/die daer doot
slaet/Bouē desen suldi noch.xlij.stedē geuē dat al
die stedē/die de Leuitē gegeuē zijn.xlviij.zijn sullē mz
hare voorstedē/En dese stedē diemē dē Leuitē ge
uē sal/vādē kiderē vā Israels erfdeele/salmē dmee
ste nemē vandē genē die meest besittē/en dminste
vā diē/die minst besittē. Eē yegelic na zijn erfdeele
dat hem toegedeylt wort/sal dē Leuitē stedē geuē.
Ende die HEERE sprac met Mose seggēde
Spreect mettē kinderen van Israel/ende segt hē/
Als ghi ouer die Jordane comet/int landt Cana Deu.xix.
an/suldi steden verkiesen om vrysteden te sine/dat a.
daer in vliet/die eenen dootslach onwetende doet.

ende alsulcke vrijsteden sullen onder v lieden zijn
voor den wreker des bloets/ dat hi niet steruen en
moet/ die eenen dootslach gedaen heeft / tot dat hy
voor die gemeynte te rechte ghestaen heeft/ Ende
van die steden/ die ghi geuen sult / sullender ses vrij
steden zijn/ Drie suldi geuē op dese side vā die Jor
dane/ ende drie int lant Canaā/ Dat zijn die ses vri
steden beyde den kinderen van Israhel/ ende den
vreemdelingen / ende den huysghenooten onder v
dat ghi daer vliet/ die een siele gheslaghen heeft on
wetende.

So wie yemanden met een yseren wapen slaet
dat hi sterft/ die is een dootslagher/ eñ sal die doot
steruen/ Worpt hi hē met eenē steen (daer yemant
mede ghedoot mach worden) dat hi sterft/ soo is hi
C een dootslager/ ende sal die doot steruen/ Slaet hy
hem met een houten hantwapen (daer yemāt me-
de doot gheslagen mach worden) dat hi sterft/ soe
is hi een dootslager/ ende sal die doot steruen/ Die
wreker des bloets/ sal dē dootslager ter doot bren
gen/ so hi gheslaghen heeft/ soe salmen hem weder
dooden. Stoot hi hē wt hate/ of worpt wt list/ yet
dat hi steruet/ of slaet hē wt viantschap met zijn-
der hant/ dat hi sterft/ so sal hi die doot steruen/ dye
hem gheslagen heeft/ Want hi is een dootslager/
die wreker des bloets sal hem ter doot brenghen.

Eñ als hi hē bi misual sonder viantschap / oft
worpt hi eenige wapen op hem sonder list/ oft ee-
nighen steen/ daer af dat hi steruen mach / ende en
heuet niet ghesien) of op hem worpet dat hi sterft
ende hi en is zijn viāt niet/ noch hi en wilde hē ooc
niet quaets/ so sal die ghemeynte rechten/ tusschen
hem/ eñ dien hi geslagen heeft/ eñ tusscen den wre
ker des bloets in desen rechte/ ende die gemeynte
sal den dootslager verlossen/ vā die hant des bloet
wrekes/ eñ sal hem weder laten comen tot die vrij
stadt/ daer hi in geuloden was / eñ hi sal aldaer die
nen/ tot dat die hooge priester sterft/ diemen met-
ter heyliger olyen gesalft heeft.

D Mer ist dat die dootslagher buyten dye palen
vā zijnder vrijer stadt gaet/ daer hi in geuloden is/
eñ die bloetwreker vint hem buyten die palen van
zijnder vrijer stadt / eñ slaet hem doot/ die en sal nz
schuldich zijn des bloets/ want hi soude in zijn vrij
stadt bliuen/ tot dat die hooge priester doot ware/
eñ nae des hooghen priesters doot / weder totten
lande van sinen erfgoede comen/ Dat sal v een wet
des rechts zijn/ bi uwe nacomelinghen/ in alle uwe
wooninghen.

Den dootslager salmen dooden/ na den mont
van twee ghetuyghen / Een ghetuyghe en sal niet
antwoorden/ ouer een siele totter doot. Ende ghy
en sult gheen versoeninghe nemen / ouer dye siele
des dootslagers/ want hi is die doot schuldich/ mer
hi sal die doot steruen/ Eñ ghi en sult van dien dye
wt sijnder vrijstadt gheuloden is/ gheen versoenin
ghe nemen/ dat hi weder int lant come/ eer die prie
ster sterft.

Eñ en scheyndet dat lant niet/ daer ghi in woont
want wie des bloets schuldich is/ die scheyndet dat
lant/ eñ dat lant en can niet vandē bloede versoent
worden/ dat daer in gestort is/ sonder alleen door
dat bloet van den genen die dat ghestort heeft/ En
ontsuyuert dat lant niet daer ghi inne woont/ daer
ick ooc in woone/ Want Ick ben die HEERE/
die onder die kinderen van Israel woont.

Dat erfdeel der stammen en sal niet ghemengt
noch verandert worden. Capittel. xxxvi.

Ende die ouerste vaderen vanden ge-
slachte der kinderen Gilead / Ma-
chirs sone/ die Manasses sone was A
vanden gheslachte der kinderen Jo
seph/ die quamē eñ spraken voor Mo
se/ eñ voor die hooftliedē vanden ouersten vaderen
der kinderen van Israhel/ eñ spraken. Mijn heere/
die HEERE heeft geboden/ dat ghi dat lant tot een
erfdeel gheuen sult/ metten lote den kinderen van
Israel/ Ende ghi mijn heere / hebt gheboden door
den HEERE/ datmē Zelaphehad ons broeders
erfdeel/ geuen sal sinen dochteren/ ist datse yemant
wt den gheslachten van Israhel tot wiuen neemt/ B
soo sal ons vaders erfdeel minder worden/ ende al
dat si hebben/ sal totten erfdeel van dien gheslach-
te comen/ daer si toe gecomen zijn/ Eñ aldus wort
onse erfdeel ghemindert / Als dan nv dat ghulden
iaer der kinderen van Israel coemt/ so sal haer erf
deel totten erfdeele des gheslachts comen / daer si
zijn/ also wert onser vaderen erfdeel vermindert/
al wat si hebben.

Mose gheboot den kinderen van Israel na den
beuele des HEEREN/ eñ sprac. Dat gheslachte C
van Josephs kinderen heeft recht gesproken/ Dit
ist dat die HEERE gebiet Zelaphehads dochterē
eñ spreect. Laetse ten houwelijc nemen soot hen be
lieft/ alleen laetse houwen onder die geslachten vā
haerder vaderen geslachten / op dat die erfdeelen co.vij.b
der kinderen van Israel/ niet en vallen vanden ee
nen geslachte op dander. Want een yegelijck van
den kinderen van Israhel/ sal bi zijnder eruen/ van
zijns vaders geslachte bliuen/ eñ alle die dochteren
die welcke erfdeelen besitten/ onder die geslachten
vanden kinderen van Israel / sullen te houwelijck
nemen/ eenen van haerder vaderen gheslachte/ op
dat een yeghelijck vanden kinderen van Israhel/
zijns vaders erue behoude/ eñ dz eenich erfdeel nz
en valle van eenen gheslachte op dat ander / maer
een yegelijck bliue bi zijnder eruen / onder die ghe
slachten der kinderen van Israel.

Zelaphehads dochterē/ Mahela/ Thirza/ Ha
gla/ Milca/ eñ Noa / deden soe die HEERE Mose
gheboden hadde/ ende namen te houwelijc haers D
vaders broeders sonē/ vandē geslachte der kinde-
rē Manasse/ Josephs sonen. Also bleef haer erf-
deel aen dat geslachte haerder vaderē. Dit zijn dye
gebodē ende rechtē die die HEERE door Mose ge
boot/ den kinderen van Israhel/ op der
Moabiten velt/ aende Jorda
ne tegen Jericho.

¶ Hier eyndet dat vierde boeck
Mose/ Numerus.

ℭ Hier beghint dat boec Deutronomium

Datmen opt Hebreeusch noemt Elleadbozin.

Moses verhaelt den kinderē Jsrael dat voor maels gheschiet is / Eñ vermaent haer dye goetheit Gods. Eñ hi straftse om haer der ondācbaerheyt ende ongheloove.

Dat. J. Capittel

DIt zijn die woorden dye
Moses sprac tot alle Js=
A rael/op geen side der Jor
danē in die woestijne op
tvelt tegē die Roode zee/
tusschen Paran eñ Tho=
phel Laban Hazeroth/eñ
Disahab / elf dachreysen
vā Horeb/door den wech
des gheberchtes Seir/tot Kades Barnea/Ende
het gheschiede inden. xl. iaere / inden eersten dage
vander elfster maent/Dat Moses metten kinderē
van Jsrael sprac/al dat hem die HEERE aen hen
geboden hadde/na dien dat hi Sihon den coninck
der Amoriten geslagē hadde/die te Hesbon woō=
de/eñ Og dē coninc tot Basan/die tot Astharoth
ende tot Edrei woonde.
Op gheen side vāder Jordanen inder Moabi
ten landt/beghonst Moses die wet te verclaren/
ende sprac/Die HEERE onse God / sprac met
ons aenden berch Horeb/ende seyde/Ghi hebt aē
desen berch lange ghenoech gheweest/keert v/ en
de treet weder wech/dat ghi comē moecht aē der
Amoriten gheberchte/eñ tot al den omliggende
ghebuerē/inden velde/op bergen/eñ indē leegen
plaetsen/tegent zuyden/ eñ teghen die haven vā=
der zee/vanden lande Canaan/eñ totten berge Li
banus/tot aen dat groote water Phrath/Siet/ic
Exodi. hebt v gelevert/gaet daer inne eñ besittet/dat die
xxviij.c. HEERE uwen vaderē Abraham/Jsaac/ende Ja
B cob gesworē heeft/dat hijt hen gheven soude/ eñ
haren sade nae hen.
Ende inder selver tijt/sprac ic tot v/ Jc en can
v alleen niet verdraghen/wāt die HEERE v God
heeft v vermenichfuldicht / dat ghy heden op de=
sen dach / zijt soo vele als dye sterren des hemels
(Dye HEERE uwer vaderen Godt / doe daer
noch toe dat getal van veel duysenden/ende gheve
nedie v ghelijc hi v geseyt heeft) Hoe mach ic allee
alsulcken last ende moeyte/ende twist van v liedē
verdragē? Laet wijse verstandighe lieden comen/
die onder v ghestachten bekent zijn/die sal ic v tot
hoofden stellen.
Doen antwoorde ghi my/ende spraect/Dat is
een ghoet dinck dat ghi doen wilt / Doen nam ick
die hoofden van uwen ghestachten/wijse ende be
kende mannen/ende ic settese over v/ tot hoofden
over duysent/over hondert/over vijftich / ende o=
ver thien/ende officiers dat uwe knechten zijn sou
den/uwen ghestachten/ Ende ick ghebood uwen
rechteren terselver tijt/ende ick sprach/ Verhoort
uwe broederen/ende rechtet hen gherechtichlijck
tusschen een yeghelijck/ende sinen broeder/ eñ dē
vremdelinghē/Ghēenē persoon en suldi int recht C
kennen maer ghi sult den cleynen hooren als den Joan.
grotē/eñ ghi en sult niemāts persoon onthē/wāt v.c.
dat oordeel is Gods/Eñ is v eenighe sake te hert Parali
die laet tot mi comē/dat icse hoore. Also ghebood xix.b.
ick v in dien tijde/al wat ghi doen soudt. le.xix.d
Doe reysden wi vā Horeb/eñ wandelden door act.x.a
die gantse woestine(die groot eñ grouwelic is/ so
ghi gesiē hebt) al dē wech totter Amoritē geberch
te/so ons die HEERE onse God gebodē hadde/eñ
wi quamē tot Kades Barnea/eñ daer sprac ic tot
v liedē/Ghi zijt gecomē aen tgeberchte der Amo
ritē/dat ons die HEERE onse God gevē sal/Siet
daer voor v dat lant/dat v die HEERE uwe God
gegevē heeft/treet op/eñ besittet/also die HEERE
uwer vaderen God v gheseyt heeft/eñ en vreeset
v nochten ontsiet v niet. D
Doen quaemdy al tot mi/eñ spraect/ Laet ons
mannen voor ons henen seyndē/ die ons dat landt
bespien/eñ ons bootschappen door wat wege dat
wi daer in treckē sullē/eñ die steden daer wi in co=
men sullen/Dat behaechde mi wel/eñ ic nam twa
lef mannē van v liedē/ vā elcken ghestachte eenē/
Als dese wech ghingē/ eñ daer opwaerts reysdē/
op dat gheberchte/ eñ doen si aen dye beke Escol
quamē/daer so besagē zijt/eñ namē vandē vruch=
tē vā diē lāde met hen/ eñ brachtēse af tot ons / eñ
bootschaptent ons/eñ sprakē/ dat lant is goet/dat
ons die HEERE ons God ghegeven heeft.
Eñ ghi en woudet niet optreckē/ eñ ghi wert
ongehoorsaē dē woorde des HEEREN uws Gods
eñ ghi murmureerde in v tenten/eñ spraect/ Dye E
HEERE hevet ons wt haet wt Egiptē lāt geleyt
dat hi ons leverē soude inder Amoritē handē/om
ons te niete te doē Werwaert sullē wi gaen? onse
broederē hebbē ons herte vervaert ghemaect/eñ
hebbē geseyt dz dat volc groter eñ hooger is dā wi
die stedē zijn groot/eñ tottē hemel toe gemueret/
eñ oec hebbē wi Enakims kinderē aldaer gesien
Eñ ick sprac tot v/en vreest v niet/noch en ont=
siet v voor haer liedē nz/die HEERE v God reyst
voor v henen/eñ hi sal voor v strijden/ so hi met v
gedaen heeft/in Egiptē voor uwē oogē/eñ in die
woestine/daer ghi gesiē hebt/ hoe dat die HEERE
v God/v gedragē heeft/gelijc een man sinen soon
draecht/door alle die wegē daer ghi lancs gewan
delt hebt/tot dat ghi tot deser stedē ghecomen zijt
Mer aldus en hebdi aē dē HEERE uwē God niet
geloeft/die voor v henē ghinc/om v die stede te wi
sen/daer ghi uwē legher makē soudt/ des nachts
int vier/om dz hi v dē wech toonē soude/daer ghi
lancs gaen soudt/ende des daechs in een wolcke.
Als die HEERE die stēme uwer woordē hoor= F
de/wert hi toornich/eñ swoer/eñ sprac/Gheē vā Num.
dezē quadē gestachte en sal dz goede lāt siē/ dz ic ha xiiij.d.
rē vaderē geswoorē hebbe te gevē / sonď alleen Ca
leb/Jephune soō/die salt siē/ eñ hē wil ic gevē dat
lant/daer hi op getredē heeft/ eñ sinē kinderē/om
dat hi dē HEERE geheel nagevolcht heeft. Oock
werdt die HEERE op mi toornich/om uwē wille/
eñ sprac/Ghi en sult daer oock niet in comē/Maer
Josua Nūs sone/die voor v staet/die sal daer in co
mē/desen sterct/want hi sal Jsrael die erve wtdey
lē/Eñ uwe kinderē daer ghi af spraect eñ seydet te

si sullē eenē roof worden/ en̄ v sonē die opten dach
vā hedē/noch goet/ noch quaet en verstaen/die sul
lē daer in comē/dien sal ict geuen/en̄ si sullent besit
G tē/maer ghi liedē keert v/en̄ trecket den wech nae
xiiij g der woestinen totter rooder zee.
Doe antwoorde ghi/en̄ spraect tot mi/Wi heb
bē dē HEERE gesondicht. Wi willen op reysen en̄
strijdē/so die HEERE ons gebodē heeft/Als ghi v
bereydet eē yegelijc mz zijn harnas/ en̄ het gebuer
de dat ghi op reysdet totten geberchte/so seyde die
HEERE tot mi/Segt hē datse nz opwaerts en rey
sen ooc dat si nz en stridē/wāt ic en bē ond v lieden
nz/op dz ghi niet geslagē en wort/vā dine vianden
Doē ic v dz seide en hoorde ghi mi nz/en̄ ghi waert
ongehoorsaē dē woorde des HEEREN/en̄ in ver
metēthz vocht ghi op dz geberchte. Doen quamen
die Amoritē wt/die opt geberchte woonden/v lie-
dē tegē/en̄ iaechdē v gelijc die byē doē/ en̄ sloegen
v te Seir/tot Harma toe Als ghi wedd quaemt/en̄
weēdes voor dē HEERE/so en wilde die HEERE
v stēme niet hoorē/en̄ hi en neychde zijn oorē niet
tot v/Also bleefdi tot Kades eenē langen tijt.

Dat si tegē Seir die Moabitē en̄ Ammoritēnz
en soudē stridē/Mer Sihon der Amoreen coninc
A wert haer in haer hant gegeuen.   Capit.ij.

Doen keerdē wi ons/ en̄ trockē wter-
woestinē/ op die strate totter rooder
zee/so die HEERE my ghesept hadde
en̄ omreysdē dat geberchte Seir een
lāge tijt/En̄ die HEERE sprac tot mi
Ghi hebt ghenoech tgheberchte omreyst keert v
noortwaert/en̄ gebiet den volcke en̄ segt/ghi sult
door uwer broederē palen/der kinderē Esau trec
ken/die te Seir woonē/en̄ si sullē v vreesen/Mer
wacht v neerstelic/dz ghi haer geen scade en doet/
wāt ic en sal v vā harē lāde niet eenē voetbreet ge
uē/wāt dat geberchte Seir/heb ic Esaus kinderē
gegeuē te besittē/Ghi sult spise vā hē om gelt coo
pē/om die te etē/en̄ ghi sult water vā hem coopē
om ghelt/om dat te drinckē/Want die HEERE v
God/heeft v ghebenedijt/ in alle v werckē uwer
handē. Hi heeft v reyse door dese groote woestine
aēgheſien/en̄ die HEERE v God/is veertich iaer
B bi v geweest/dat v niet ghebroken en heeft.
Als wi voorbi onsen broederē/ Esaus kinderē
getrockē warē/die opt geberchte Seir woonē/op
tē wege des velts van Elath en̄ Ezeon Gaber/so
keerdē wi ons/en̄ gingē door den wech der Moa
bitē woestine. Doe sprac die HEERE tot mi/ghi en
sult dē Moabiten niet lastich wesen/ noch niet ver
wecken tottē strijde/want ic en sal v haer lant niet
geuē te besittē/Wāt ic hebt Ar/Lots kinderē gege
uē te besittē/ Die Emimerē hebbē hier voortijdē
daer in gewoont/dat een groot/veel/ende hooch
volc was/gelijc die Enakim/men hieltse ooc voor
C Ruesen/gelijc als Enakim/en̄ die Moabitē hieten
se ooc Emim/Ooc so woōden hier voortijts in Se
ir/die Horitē/en̄ Esaus kinderē verdreuēse/ ende
dedense te niete voor hē/en̄ woondē in hair steden
gelijc Israel dede int lant zijnder besittingē/dat hē
die HEERE gegeuen heeft.
En̄ staet nv op/en̄ gaet door die beke Sared/en̄
wi trockē dair door. Die tijt die wi vā Kades Bar
nea trockē/tot dz wi quamē door die beke Sared/
was.xxxviij.iaer/tot dat alle die crijchsliedē wt dē
leger vergaen warē so hē die HEERE gesworen had
Ooc was die hāt des HEEREN tegē hē/dz si ver
gaen souden wten leghere/ende te niete worden.
En̄ als alle die crijschliedē te niete warē/en̄ ghe
storuen waren onder dat volck/sprack die HEE-
RE tot mi seggende/Ghi sullet heden trecken by
Ar/door der Moabiten palen/ende ghi sult na te-
ghen die kinderen Ammon comen/ en̄ weest haer
niet lastich/noch en beroertse niet/ Wandt ic en sal
v niet te besitten geuen vanden lande der kinderē
Ammon/want ick hebt Loths kinderen ghegheu-
uen te besittē. En̄ het is ooc geschat voor der Rue
sen lant/en̄ daer hebbē hier voortijden ooc Ruesen
in gewoont/en̄ die Ammoniten heetense Sāmesu
mim/dat was een groot volc/ veel en̄ hooch volck
gelijc die kinderen Enakim/ en̄ die HEERE verde D
dese voor haer aensicht/ en̄ hy hetse die selue steden
besitten/dat si in haer plaetse woonē soudē/ gelijc
hi gedaē heeft met Esaus kinderē/die opt geberch
te Seir woonen als hi die Horiten voor hen te nie
te dede/en̄ lietse die stedē besittē/ dz si in haer plaet
se woondē/tot optē dach van heden/En̄ die Caph
thorim/trecken wt Caphthor/en̄ verdreuē die A-
uim/die te Hazerim woonden/tot Gasa toe/ ende
si woonden in hare plaetse daer.
Staet op en̄ treet wt/en̄ gaet ouer die beke Ar
non/Siet ic hebbe Sihon dē coninc der Amoriten E
tot Hesbon in uwē handen ghegheuen / met sinen Nu.xxi e
lande/begint te besitten/en̄ verweet hē totten strij
de/Heden op desen dach/sal ick beghinnen/dat alle
volck dat onder den hemel is/sal v vreesen/ en̄ ver
scrict worden/dat als si van v hooren sullense vree
sen en̄ beanxt worden/ van uwer toecoemste.
Doe sant ic boden wter woestinē oostenwaert
tot. Sihon dē coninc der Amoritē/ tot Hesbon mz
vreedsame woorden/ende liet hem seggen/ Ic sal
door v lant treckē/ en̄ lancs die strate sal ic gaen/ ic
en sal noch ter rechter noch ter slincker hant afwij
kē/Spise suldi mi om ghelt vercoopen/dat ick ete/
en̄ water suldi mi om ghelt gheuen/dat ic drincke/
Ic en sal maer te voet henen door gaen/ghelijc my
die kinderē Esau gedaen hebben/die te Seir woo
nen/en̄ die Moabiten/ die te Ar woonē/tot dat ic
come ouer den Iordaen/ int lant dat ons die HE
RE onse God gheuen sal.
Mer Sihon/ die coninck tot Hesbon/ en wou
de ons niet door laten treckē/ want die HEERE v
Godt/verherde sinen moet/ en̄ verstocte hem zijn F
herte/ om dat hi hem in uwen handen soude ghe
uen/gelijc ghi nv siet/En̄ die HEERE sprac tot mi
Siet ic heb v begonst te geuen voor v Sihon met
sinē lāde/begint te aenueerdē/ en̄ te besittē zijn lant.
En̄ Sihō troc wt tegē ons met allē sinē volcke
om te stridene te Iahza/ Mer die HEERE onse
God/hi gaf hē voor ons/ dat wi hē met sinē kinde
ren/ en̄ met alle sinen volcke versloegen.
Doen wonnen wi tot dier tijt/alle sine steden/en̄
wi liedē destrueerdē alle die stedē/beyde mānen en̄
wiuē/en̄ kinderē/en̄ en lietē niemāt ouer bliuē/son
der dat vee/dat roofdē wi voor ons/en̄ dē anderen
roof der stedē die wi wōnē vā Aroar aen/die wele
ke optē oeuere vāder bekē Arnon leyt/ en̄ vā dier
stadt aen tot op die beke Gilead toe/Daer en was

gheen stadt die haer voor ons beschutten konde/
Die HEERE onse God/gaf tons al voor ons/son-
der alleen dat lant der kinderen Ammon/ daer en
quaē di niet/noch tot al dz aē die beke Jaboc was/
noch tottē stedē optē geberchte/noch tot alle dat/
dat ons die HEERE ons God/ōs verbodē hadde.

Og die coninc van Basan wort verslaghē/die
landen worden inghenomen ende verdoruē/ van
Ruben/Gad/eñ den haluen stāme Manasse hier.
aen dese side des Jordaens: Josua wort in Moy
ses plaetse gheoordineert. Dat.iij.Capittel.

A Nde wy keerden ons/ende trocken
Nu.xxi.g opten wech tot Basan/Ende Og de
coninck tot Basan/ trock wt ons te-
ghen met al sinen volcke/ om te stry-
den tot Edrei/Maer dye HEERE
sprack tot mi/en vreest hem met/want ic heb hem
ende alle zijn volck/met alle sinen lande/ in v hant
ghegheuen/ eñ ghi sult met hen doen/ ghelijc ghy
met Sihon dē Coninc der Amoritē gedaen hebt/
die te Hesbon sadt/Also ghaf ons die HEERE on
se God/ooc dē coninc Og tot Basan/in onsen hā
den/met alle sinen volcke/dat wi hem sloegen/tot
datter niet van hen ouer en bleef.

Doe wonnē wi tot dier tijt alle zijn stedē/ende
daer en was gheen stede/die wi hen nieten namē/
Tsestich steden/alle dat lantschap Argob/indē Co
ninctijcke Og tot Basan/ Alle dese steden waren
vast/met hooghen mueren/poorten eñ grendelē/
B behaluen seer vele ander steden sonder muerē/ eñ
wi destrueerdense/ghelijck wi met Sihon den co-
ninc vā Hesbon deden/Alle sine stedē die verdoruē
wi/beyde mannen/wiuen/eñ kinderen/ Mer alle
dat vee eñ den roof der stedē/ roofdē wi voor ons

Also namē wi dat lant tot dier tijt/ wt der hant
van twee coninghē der Amoriten/op geen side vā
der Jordanen/vā die beke Arnon aen/tot aent ge
berchte Hermon/dat welcke die Sidonitē Sireō
heetē/Mer die Amoritē heeten hē Senir. Alle die
steden die op dat pleyn zijn/eñ tgeheele Gilead/eñ
dat gheheele Basan/tot Salcha toe/eñ Edrei/dye
steden des Coninctijcs Og tot Basan/Wāt alleē
die coninc Og tot Basan noch ouerbleuē was vā
den Reusen/Siet/zijn yseren bedde al hier tot Ra-
bath/der kinderē Ammon/negē ellen lanc/ eñ.iiij
breet/nae eens mans ellenboghe.

Alsulcken lant namen wi in/ tot dier seluer tijt
van Aroar aen/die aen die beke Arnon leyt/Eñ ic
gaf dat half geberchte Gilead met sinen stedē den
Rubeniten/eñ dē Gadditē/maer dat ouerbliuēde
van Gilead/eñ alle dat gantse Basan des coninc-
tijcs Og/gaf ic den haluē geslachte Manasse/dat
gantse lantschap Argob/ tot den gantsen Basan/
dat heet der Reusen lant/Jair Manasses soon be
sadt al dat lantschap Argob/tot aen die palē Ges
suri/eñ Maachati/eñ hi hiet Basan na sinen naē.
Hanoth Jair/tot optē dach vā hedē/ Mer Machi-
er gaf ic Gilead/eñ dē Rubenitē eñ dē Gadditen/
gaf ic eē deel vā Gilead/tot aē die beke Arnō/midō
dē in die beke die daer die pale is/eñ totter bekē Ja
bock/die die pale is der kinderē Ammō/ende ooc
die veldē eñ den Jordaen/die die pale is/vā Cine
reth aen/tot aen die zee/ aenden velde te wetē/dye
soute zee aenden berch Pisga/teghent oosten.

C Ende ick ghebood v ooc ter seluer tijt/ende ic
sprac/die HEERE v God heeft v dit lant gegeuē
te besitten/Daeromme treet nv/ende bereyt voor
uwen broederen den kinderen van Israel/alle dat
strijdtbaer is sonder v wiuen/eñ v kinderen/ende
v vee(want ic weet dat ghi veel vees hebt)latet in
uwen steden blijuen/die ic v gegeuē hebbe/tot dat
de HEERE v God/v broederē ooc tot ruste brēgt
gelijc v/dat si dat lant ooc besittē/ dat hen die HE
RE v God gheuē sal/op gheen side vandē Jorda
ne/dat sult ghi wederkeeren tot uwer besittinghē
die ick v ghegheuen hebbe.

Eñ ick geboot Josua ter seluer tijt/ eñ ic sprac
Uwe ooghē hebben ghesien al wat dye HEERE v
God desen twee coninghē ghedaen heeft/ also sal D
die HEERE ooc allen coninctijcken doen/daer ghi
heuen treet/eñ en vreestse niet/want dye HEERE
v God/strijt voor v.

Ende ick badt den HEERE ter seluer tijt/ en-
de ick sprack/ HEERE HEERE/ ghy hebt be-
gonst te thoonen uwen knecht/ v grote ende sterc
ke handt/Want waer isser een God/inden hemel
eñ inder aerdē/die v wercken ende v macht soude
connen nae ghedoen/laet mi ghaen/ eñ besien dat
goede landt/op gheen side vanden Jordane/ ende
dat ghoede gheberchte/ende Libanum/ Maer die
HEERE was toornich op mi om uwē wille/eñ
hi en verhoorde mi niet/mer hi sprack tot mi/Het
is genoech/eñ en segt my daer niet meer af/ climt
opt hoochste vandē geberchte Pisga/ eñ heft v oo
ghen op teghen twesten/eñ teghē noorden/ eñ te
ghē tzuyden/eñ teghent oosten/ende besiet mettē
ooghē/wāt ghi en sult ouer dese Jordane niet gaē
Eñ ghebiet Josua/ende sterct hem/ende vermaēt
hem/want hi sal ouer die Jordane gaen/ voor dat
volck/eñ hi sal hen dat lant wtdeylen/ dat ghi sien
sult. Aldus bleuen wi in dat dal/dat daer leyt tegē
dat huys Peor.

Als hi haer die goetheit Gods vertelt heeft/
vermaent hise totter onderhoudinge zijnder ge-
bodē/eñ datse die nimmermeer en soudē verghe-
ten/Die vij. steden der doorslagheren wordē vve
der gheoordineert. Dat.iiij.Capittel.

Nde nv hoort Israel/die seden ende
rechten die ic v leere/dat ghijse doen A
sult/op dat ghi leuē moecht/ eñ inco
men/ende dat lant besittē/ dat v dye
HEERE uwer vaderē God gheeft/
Ghi en sult daer niet toe doen/ tot dien dat ic v
gebiede/eñ ghi en sult daer ooc niet af doē/ op dat B
ghi behouden moecht die geboden des HEEREN
ws Gods/die ic v gebiede/Uwe oogē hebbē gesiē
wat die HEERE ghedaen heeft/ouer BaalPeor/
want alle die BaalPeor na wandelden/heeft dye
HEERE v God/onder v liedē verdaen/Mer ghy
die den HEERE uwē God aenhinct/ leeft noch al
le op dē dach van hedē/Siet/ic heb v geleert rech-
ten eñ seden/so mi die HEERE mijn God gebodē
heeft/dat ghi so doen soudt/indē lande daer ghy in
comen sult/dat ghijt besitten moecht.

Daerō behoudet nv eñ doetet/ want dz is v wijs
heyt eñ verstāt/voor allē volcke/ als si hoorē sullē C
alle dese seden/sullen si segghen. Och hoe wijse eñ
verstandighe lieden zijn dat/ ende een zeere wijs
volck/Want waer vintmē alsulcken machtighen
volck totten welcken dye Goden aldus nakende

zijn/also die HEERE onse God so dicwils als wy
hem aenroepen? Eñ waer vintmē alsulcken mach
tigen volck/dat alsulcke gherechtige zeden eñ rech
ten heeft ghelijck als dese wetten/die ic voor v leg
ghe/opten dach van heden?
Hier om bewaert v siele wel/dat ghi niet en v
geet die geschiedenissen/die dine oogen gesien heb
ben/eñ dat si wt uwer herten niet en ghaen/alle v
leuen lanc/Eñ ghi sultse vercondighen uwen kin
deren eñ kints kinderen/den dach doen ghi voor
den HEERE uwen Godt stont/aenden berch Ho=
reb/daer die HEERE tot mi sprack/Vergadert
mi dat volck/dat icse mijne woort laet hooren dat
welcke hem leeren sal/hoe si mi vreesen sullen/al=
le haer leuen lanc opter aerden/ende dat sijt haren
kinderen leeren.
Eñ ghi quaemt/eñ stont onder aenden berch/
Dien berch berude tot midden aenden hemel/ende
daer was duysternis/wolcken ende donckerheydt
Ende die HEERE sprack met v vanden midden
wten viere/Ghi hoorde die stemme zijnder woor
den mer ghi en saghet gheen ghelijckenisse buyten
die stemme/Eñ hi vercondichde v zijn verbont/dz
hi v geboot te doē/te wetē/die .x. woorden ende hy
schreefse op twee steenen tafelen/Eñ die HEERE
geboot mi/in dier seluer tijt/dat ick v leeren soude
zedē eñ rechtē/dat ghi daer na doen soudt/indē lā=
de daer ghi in trecket/dat ghijt besitten moecht.
C Daerom bewaert nu v zielen wel/want ghi en
hebt gheen gelijckenisse gesien inden daghe/als die
HEERE met v sprac/van wten viere/opten berch
Horeb/op dat ghi dy seluē nz en bederft/eñ maect
v eenich beeldt/dat eenen man ghelijc si/oft eenen
wiue/oft vee opter aerden/oft vogel onder den he
mel/oft ghewormpte opter aerden/oft visch inden
watere/onder der aerden/dat ghy oock v oogen
niet op en heft ten hemele/eñ aensiet die sonne/eñ
die mane/eñ sterrē/oft eenich heyr des hemels/eñ
wort verworpē/ende aenbidtse/eñ dientse/die ge
ne die die HEERE uwe God gheschapen heeft/
allen volcken onder alle hemelen tot dienste.
Ende die HEERE heeft v aengenomen/eñ wtē
yseren houen (te weten) wt Egipten gheleypt/dat
ghi zijn erf volck sout zijn/ghelijct blijct in desen da
ghe. Eñ die HEERE wert toornich op mi/om ws
weres wille/dat hi swoer/ic en soude ouer die Jor
dane niet gaen/noch in dat goede lant niet comen/
dat v die HEERE v God/tot eenen erfdeele geuen
sal/mer ic moet in dit lant steruen/eñ ic en sal ouer
D die Jordaen niet gaen/ghi sult daer ouer gaen/eñ
dat goede landt besitten.
Daerom wacht v/dat ghi des HEEREN ws
Godts verbont niet en vergheet/dat hi met v ghe
maect heeft/dat ghi gheen beelden en maect vā ee
nigen gelijckenissen/so die HEERE v Godt ghebo
den heeft/Want die HEERE v God/is een verslin
dende vier/ende een zelocrsche God.
Als ghi kinderen crijcht/eñ kints kinderen/eñ
5.9 dat lant bewoont/eñ ghi v verderuet/eñ maect v
beelden vā eenigē maecsele/doende quaet voor dē
HEERE uwē God/dat ghi hē vtoornt/So roep
ic hedē ouer v tot getuygē/hemel eñ aerde/dat ghy
ter stont vergaē sult/vā dien lāde/daer ghi ingaet
ouer die Jordane/om te besitten/Ghi en sult daer
niet langhe wesen/maer ghi sult verghaen/eñ die
HEERE sal v verstroyen/onder tvolck/eñ ghi sult
een ouerbliuēde cleyn volcxken zijn/onder die hey=
denen daer v die HEERE brengē sal/Aldaer suldy
den ghoden dienen die met menschen handen ghe
maect zijn/hout ende steē/die niet en sien/noch en
hooren/noch en eten/noch en riecken. E
Als ghi daer den HEERE uwen God sult soec
ken/so suldi hem vindē/ist dat ghi hem vā gantser
herten/eñ vā gantser zielē soect/Als ghi verdruct
sult worden/eñ alle dese dingen sullen v begrijpen/
inden laetsten daghen/suldi weder totten HEERE
uwen Godt comen/eñ zijnder stemmen ghehoor
saem wesen/Wandt dye HEERE v Godt/is een
barmhertich Godt/hy en sal v niet verlaten noch
verderuen/hi en sal ooc niet vergeten des verbondts
dat hi uwen vaderen gedaen heeft/ende dat hi hen
ghesworen heeft.
Wāt vraecht na den voorleden tiden/die voor v
geweest zijn/van dien dage aen/doe God den men
sche opter aerden schiep/vandē eenen eynde des he
mels/totten anderen/oft sulcken grooten dinck
oyt geschiet is/oft des geliic ghehoort si/dat eenich
volc Gods stemme gehoort heeft/wten viere spre
ken/so ghi gehoort hebt/eñ nochtās leefdy/Ende
oft God heeft willen ingaen/dat hi hem een volc
soude nemē midden wt eenen volcke/door versoec
kinge/door teekenen/door wonderlijcke dinghen/
door strijdt/door een machtige hāt/eñ door eenen
wtgherecten arm/eñ door groote visioenen/so dye
HEERE v God dat al ghedaen heeft/in Egipten
voor dinen oogen.
Eñ ghi hebt dit gesien/om dat ghi wetē soudt
dat die HEERE een God is/eñ gheen ander meer
dan hi alleen/Vandē hemel heeft hi v zijn stemme
laten hoorē/dat hi v leerē soude/Eñ opter aerden
heeft hi v getoont zijn groote vier/eñ vā wten vier
hebdi zijn woort gehoort/om dat hi uwe vaderen F
liefgehadt heeft/eñ haer zaet na hen vercorē heeft
Eñ hi heeft v wt Egipten geleyt/met sinē aensich
te/door een grote cracht/om dat hi verdriuen sou
de voor v een groot volc/eñ starcker dā ghi zijt/eñ
v daer in brengē/dat hi v haer lant geuē soude/tot
een erfdeel/soot opten dach van heden blijct.
Daerom suldi hedē weten/eñ in dine herte ouer
leggē/dat die HEERE een God is bouen inden he
mel/eñ onder opter aerdē/eñ geen ander meer/dat
ghi zijn geboden eñ zeden houdt/die ic v heden ghe
biede/dat v eñ uwē kinderē na v/wel gesciede/eñ
dat ghi langhe leuen moghet/in dat lant dat v die
HEERE v God gheuen sal.
Doen versceyde Moses drie stedē op geen side
der Jordanē/tegen der zonnen opganc/dat daer in
soudē vliedē/wie dat sinē naestē onuerhoets doot
slaet/eñ dat hi hē te voren geen viāt geweest en is
die sal in een vā dien stedē vliē/op dat hy leuendich
bliue/Die stadt Bezar/inder woestinen/int effen
lant/onder die Rubenitē gelegē/eñ Ramoth in Gi
lead/onder die Gadditen/eñ Golan in Basan/on
der die Manassiten ghelegen. G
Dit is die wet/die Mose voorgeleypt heeft dē kin
derē vā Israel/eñ dit zijn die getuygenissē/eñ zedē
eñ rechtē/die Moses dē kinderē van Israel seyde/
doē si wt Egiptē getrockē warē/op die ander sidē

vander Jordanen/in dat dal teghen thuys Peor/
ende lande Sihon/des coninks vanden Amoriten/
die te Hesbon sadt/den welcken Moses eñ dye kin=
deren vā Israel sloegen/doen si wt Egipten ghe=
tocken warē/eñ besaten zijn landt/Eñ oock Og
des coninxs tot Basans landt/die twee coninghē
waren der Amoriten/dye op dander side der Jor
danē waren/teghen der sonnen opganck/van A=
roar aen/welc aen den oeuer leyt van die beke Ar
nō/tot aēdē berge Ziō/eñ dat is Hermō/eñ al dat
blac velt op dandō side der Jordanē tegēt oostē tot
aē die zee indē blackē velde/eñ aenden berch Pisga/

Hi verhaelt haer weder die gheboden Gods/ Eñ hi vermaent eñ beueelt haer die scherpelikē te onderhouden. Dat.v.Capittel.

A En Moses riep alle Israel/ eñ sey=
de tot hen/Israel hoort die seden eñ
rechten/die ic hedē voor uwē ooren
spreke/eñ leertse eñ onthoudtse/dat
ghi daer na doet/Die HEERE on
se God/heeft met ōs een verbont gemaect te Ho
reb/eñ hi en heeft dit verbont niet onsen vaderen
niet ghemaect/mer met ons/wi die hier hedē zijn/
eñ alle leuē/Hi heeft vā aenghesichte tot aensicht
met ons/wtē vier opten berghe ghesproken/ Jck
stont tot dier tijt tusschē dē HEERE eñ v/om v te
vootscappē des HEEREN woort/Wāt ghi vreesi=
Exo. de tvier/eñ ghi en ginct optē berch niet/eñ hi sprac
xxiiij.a. Jck ben die HEERE v God/ die v wt Egip
Psalm. ten landt ghelept heeft/wten dienstthuyse / Ghi en
tachtēt. sult geen ander godē hebbē/voor mi/ Ghi en sultv
geen beelden makē van eenigherhande maecsele/
noch dat bouē indē hemel/ oft onder opter aerdē/
eñ inden water onder der aerden is/ Ghi en sultse
niet aenbiddē/noch hen dienē/ wāt ic ben die HE
RE v God/een liefhebbēde zeloers God/die dye
Exod. missdaet der vaderen versoect/op die kinderen/ int
xxiiij.a. derde eñ vierde lit/dē genē die mi hatē/Eñ betoo=
Math. ne barmherticheyt/in veel duysende/ dē gheuē die
mi lief hebben/ende mijn gheboden houden.
B Ghi en sult dē naem ws HEEREN ws Gods
niet te vgeefs in uwē mont ghebruyckē/want die
HEERE en sal dē ghenē niet onschuldich houwē/
die sinen naem te verghefs ghebruyct.
Dē Sabboth dach suldi behoudē/dz ghi hē hey=
licht/gelijc v die HEERE v God gebodē heeft/ses
dagē suldi arbeydē/ eñ alle v werck doē/eñ tē.vij.
dage ist dē Sabboth/den HEERE uwē God/ ghy
en sult geē werc doē/noch v sone / noch dochter/ v
knecht/ v ioncwijf/uwen osse/uwē ezele/eñ alle v
vee/eñ die vreemdelinc die binnē vwe poortē is/
op dat v knecht/eñ v maerte rustē gelijc ghi. Wāt
ghi sult gedachtich wesen/ dat ghi ooc een knecht
in Egipten lant waert/ eñ die HEERE v God/
heeft v vā daer gelept/met eē machtige hāt/eñ wt
gereckten arme/Daerom heeft di geboden die HE
Exod. RE v God/dat ghi den Sabboth houden sult.
xx.b. Ghi sult v vader eñ v moedr eeren/so v die HE
Mat. RE dijn God gebodē heeft/op dat ghi lange tijt le
xv.a. uen moecht opter aerdē/eñ dat v wel gescie indē
lande/dat die HEERE v God v gheuen sal.
ma.v.c Ghi en sult niet doot slaē/Ghi en sult geen o=
Roma. uerspel doē/ghi en sult niet stelē/Ghi en sult geen
xiij.b. valsch getuygenis geuē teghē uwē naestē/ Ghi en
sult ws naesten wijf niet begheeren / Ghy en sult
ws naesten huys niet begeerē/acker/knecht/ionc
wijf/osse/ezel/oft yet dat hi heeft.
Dat zijn die woordē die die HEERE sprac/tot u C
wer gantser gemeyntē/opten berch vā wtē viere
der wolckē eñ donckerheit/met eender groter stē
men/Eñ hi en dede daer niet meer toe/eñ hi screef
se op twee steenen tafelen/eñ hi gafse mi.
Doe ghi die stēme van wter duysternissen hoor
det/eñ sacht dē berch met vier bernē/ quaēdy tot
mi/eñ alle die ouerste vā uwē gheslachte/eñ Ou=
ders/eñ spraect/ Siet wi hebbē gesien dē HERE
ōsen God/eñ zijn heerlicheit eñ grootheyt/ eñ wy
hebbē zijn stēme vā wtē viere gehoort / hedē hebbē
wi gesiē dat God mettē mēscē spreect/eñ si bliuen
leuēde/eñ nv/waerō sullē wi steruē/ eñ dat grote
vier ōs vsliudē? Ist dz wi des HEEREN ōs Gods
stēme meer hoorē/so moeten wi steruē. Wāt wat
is alle vleesch/datter soude mogē hoorē die stēme
des leuendigen Gods/vā wtē viere sprekē/ so wy
gehoort hebbē eñ leuendich bliuē? Gaet ghy daer
toe/eñ hoort alle wat die HERE onse God seyt/
eñ segghet ons/Al wat die HERE ōse God met
v spreken sal/dat willen wi hooren eñ doen.
Als die HEERE die stēme uwer woordē hoor=
dē/die ghi met mi spraect/sprac hi tot mi/ Jck heb D
gehoort die stēme van desen volcs woorden/ die si
met v gesproken hebben/Het is al goet wat si ge=
sprokē hebbē/Och oft si alsulckē hert haddē/dat si
mi vreesdē/eñ dz si mijn gebodē hieldē haer leuē lāc
op dz hē wel gescieadē mochte/eñ harē kinderen ee
wechic. Daerō gaet eñ segt hē/gaet thuys in v tētē/
Eñ ghi sult hier voor mi staē/eñ ic sal v seggē/ alle
die ghebodē/zedē/eñ rechtē/ die ghi hen leerē sult/
dat si daer na doē/indē lāde dz ic hē geuē sal te besit
ttē. ¶ Daerō so onthout dat ghi dat doet/ so v
die HEERE v God gebodē heeft/eñ en wijct niet/
noch ter rechter noch ter slincker/mer wandelt al=
leen in die wegē die v die HEERE v God gheboden
heeft/op dz ghi leuē moecht/eñ v wel gesciede / eñ
lange leuē moecht/int lant dat ghi besitten sult.

Hier vertelt hi haer Gods insettingē/statutē/ eñ Ceremoniē/Eñ vermaēt haer die te ondhouden/eñ harē kinderē die ooc te leeren. Capit.vi

D It zijn die zedē eñ rechtē/die die HE=
RE v God gebodē heeft/dz ghise lee A
rē eñ doē sout/in dat lant daer ghi he
nē treet/om dz te besittē/ Dat ghi dē
HEERE uwē God vreest eñ houd al
le zijn zedē eñ gebodē/die ic v ghebiede/ghi eñ uwe
kinderē/eñ ws kints kinderē/al dijn leefdage/op dat
ghi lāge leuē moecht. Israel ghi sult hoorē eñ hou
dē/dat ghijt doet/dz v wel gescide/ eñ zeer vmeer
dert woort/so die HEERE uwer vaderē God/v ge Matt
sprokē heeft/eē lant daer melc eñ honich in vloeyt xxij.d.
Hoort Israel/die HEERE ōse God is eē eenich Mar.
HEERE/eñ ghi sult dē HEERE uwē God liefheb xij.c.
bē/vā gātser hertē/vā gātser sielē/na al v vmogē/ Lu.x.
Eñ dese woordē die ic v hedē gebiede/suldi ter her
tē nemē/eñ ghi sultse uwē kinderē vtellē eñ daer af B
sprekē als ghi in v huys sit/of optē wege gaet/ als
ghi slapē gaet/oft als ghi op staet/eñ ghi sultse bin
dē/tot eenē teekē op v hāt/eñ sullē v een ghedenc
teekē zijn voor uwē oogē/eñ ghi sultse op die pos/

ten van uwen huysen schriue ende aen die poorte.

Als die HERE v God v in dit lant brenghen sal/ dat hi gesworē heeft uwen vaderen/ Abraham Isaac/ eñ Jacob/ v te geuen/ grote eñ goede steden die ghi niet gemaect en hebt/ eñ huysen vol vā allē
C goedē/ die ghi niet geuult en hebt/ eñ gegrauen fonteynē/ die ghi niet gegrauē en hebt/ eñ wijngaerden eñ olijfgaerdē/ die ghi niet geplant en hebt/ eñ dat ghi eedt/ eñ sadt wort/ So wachtet v/ dat ghi niet en vergeet des HEREN/ die v wt Egipten lant/ wt dē dienstachtigen huyse geleyt heeft/ Maer ghi sult dē HERE uwē God vreesen/ eñ hē alleen dienē/ Eñ bi sinē naē sweerē/ eñ ghi en sult geen andere godē na volgē/ der heydenē die om v zijn/ want die HERE v God/ is een starc zelaurs Godt/ inden middē vā v/ dat dē torē des HEREN uwes Gods op v niet en vergrāme/ eñ v verdoe vander aerden.

tei. Ghi en sult dē HERE uwē God niet tempteren/ gelijc ghi hē tempteerdet te Massa/ Mer ghy sult die geboden uws HEREN uws Gods houdē eñ zijn getuygenissen/ eñ zijn zeden die hi geboden heeft/ eñ dat ghijt doet/ dat recht eñ goet is/ voor dē oogē des HEREN/ op dz v wel geschien mach eñ incomē/ eñ besittē tgoede lant/ dat die HERE gesworē heeft uwē vaderē/ dat hi alle v vianden v iagē soude/ voor v/ so die HERE gesproken heeft

Als v kint hedē oft morgē vragē sal/ eñ seggen
D Wat willen dese getuygenissen/ zeden/ eñ rechten die v die HERE onse God geboden heeft? Dā sul di uwē sonē seggē/ Wi waren Pharaos knechten in Egipten/ eñ die HERE leyde ons wt Egipten met een machtige hant/ Eñ die HERE dede grote eñ quade teeckenen/ eñ wonder ouer Egipten/ eñ Pharaon/ eñ alle sinē huyse voor onse oogē/ eñ hy leyde ons van daer/ om dat hi ons leydē soude/ eñ ons dat lant geuen/ dat hi onsen vaderē gesworen hadde/ eñ die HERE heeft ons gebodē/ dat wi na alle dese sedē doē soudē/ eñ dat wi den HERE onsen God vreesen soudē/ om dat ons wel gescien soude/ alle onse leuē lāc/ gelijct heden schijnt/ eñ het sal ons tot gerechticheyt gedijen voor den HERE onsen God/ eñ die HERE onse God sal ons ghenadich wesen/ behoudē wi/ eñ doē wi/ alle dese geboden/ so hi ons geboden heeft.

Als si int lant comen so en sullen si geen vrientschappe/ noch ghemeenschappe met dien volcke houdē/ Maer si sullense wt roedē/ Ende van hair niet verschricken.

Dat.vij. Capittel.

A Als die HERE/ v God/ v brengē sal in dat lant daer ghi in comen sult/ om datte besitten/ ende wt wortelt veel volcs voor v die Hetbiten. Girgositē Amoritē/ Cananitē/ Pheresiten Heuitē/ eñ die Jebusiten/ seuenderley volc/ die groter eñ starcker zijn dan ghi/ Eñ alse die HERE v God/ voor v leuert/ dat ghijse slaet/ soo suldijse te niete doē/ eñ geen verbont met hē maken/ noch hē geen gonste bethoonen/ ghi en sult met hen gheen vrientscap makē/ ghi en sult niet geuen uwe dochteren haren sonen/ eñ haere dochteren en suldi niet nemen uwen sonen: Wandt si souden uwe sonen verleyden/ dat si mi niet volghen en souden/ maer dat si anderen goden dienen souden/ Ende dan soude des HEREN toren vergrammen op v/ eñ hi soude v te niete doen.

Maer aldus suldi met hē doē/ hare outarē sul di om worpē/ eñ haer calomnē brekē/ hare bosschens suldi afhoudē/ eñ hare godekēs metten viere verbernē/ Wāt ghi zijt een heilich volc dē HERE uwen God/ die HERE uwe Godt/ heeft v vercoren dat ghi soudt zijn/ zijn eyghen volc/ wt allen volc- B Iosu. xxiij.
ken/ dat opter aerdē is/ Die HERE en heeft daer om geenen lust tot v gehadt/ om dat ghi allen volcke te bouē ginct inde getale/ Want ghi zijt die minste onder allen volcke/ Maer daerom/ om dat hi v lief gehadt heeft/ eñ om dat hi sinē eedt houden soude/ die hi uwen vaderen ghesworen heeft/ ende hy heeft v wt gheleyt met een machtighe handt/ ende hi heeft v verlost vandē diensthuyse/ wt Pharaos des conincs van Egipten hant.

Eñ ghi sult nv wetē/ dz die HERE uwe God een Godt is/ eñ een ghetrouwe Godt/ die dat verbont/ eñ die barmhertichheyt houdt/ den genen dye hem lief hebben/ ende zijn ghebodeu houden/ int duysende lidt/ ende hi betaelt den ghenen dye hem haten/ voor sine aengesicht/ Also dat hijse te nieute doet/ eñ hy en laet dat nyet/ hy en betaelt den voor sinen aensicht/ den genen die hem haten/ Daerom onthoudt die geboden/ die zeden/ eñ rechten/ dye ic v heden ghebiede/ dat ghi daer na doen sout. C

Eñ als ghi dese rechtē hoort/ eñ ghijse hout/ eñ daer na doet/ so sal die HERE v God oec houdē dat verbont/ eñ die barmhertichheyt/ die hi uwē vaderē gesworen heeft/ eñ hi sal v lief hebben/ eñ ghebenedien/ ende vermenichfuldighen/ Ende hy sal die vrucht uws lichaēs gebenedijē/ eñ dē vrucht uws lants/ v graē/ uwē most/ eñ olye/ uwer koeyen Exodi. xxiij.
vruchten/ ende uwer schapen vruchten/ inden lande/ dat hi gesworen heeft/ uwen vaderen/ di te gheuen/ Gebenedijt suldi wesen bouē alle volc/ Vā v liedē en sal niemāt onuruchtbaer wesen/ noch ooc v vee/ Die HERE sal van v nemē/ alle cranckeyt eñ hi en sal geen vanden quaden siecten der Egiptenaren op v leggen/ die ghi ghesien hebt/ eñ allen D
den ghenen/ die v haten/ sal hijse toe seynden.

Ghi sult alle volc verslinden/ dat die HERE uwe God/ v geuē sal/ ghi en sultse niet sparen/ noch harē godē dienē/ want dat soude v eenen stric zijn/ Ist dz ghi in uwer herten segt/ dit volc is meerder dan ic ben/ hoe sal icse mogē verdriuē/ so en vreest hē niet/ Mer gedenct wat die HERE uwe God Pharao/ eñ alle dē Egiptenarē gedaē heeft/ door grote versoeckingē/ die ghi met uwen oogē gesien hebt/ eñ door teekenē/ eñ door wonderē/ door een machtige hant/ eñ wtghestrecten arm/ daer mede dat uwe HERE uwe God/ v wt leyde/ Alsoe sal die HERE v God/ ooc allē volcke doē/ die ghy vreest Eñ die HERE v God sal onder hen horselē seyndē/ tot dat si vergaen/ al watter ouer blijft/ eñ dz hē voor v verbercht/ En laet v voor hē niet grouwelen/ Wandt die HERE uwe God is onder v/ die grote eñ vreeschelijcke God/ hi die HERE
uwe God/ sal dese liedē wtwortelē voor v/ die een E
na dē anderē/ Ghi en contse niet al te niete gedoen tsamē haestelijc/ op dat die dierē des velts niet vermenichfuldicht en worden tegen v/ Die HERE uwe Godt/ salse voor v leueren/ eñ ghi sultse met grotē slagē slaē tot dz si geheel vgaē Eñ hi sal harē coninc in uwe hādē leuerē/ eñ ghi sult harē naē

te niete doen/van onder den hemel/nyemāt en sal
v mogē wederstaen tot dat ghijse verdoruē hebt.
Die beelden van haeren goden suldy met viere
verbernen/Ende ghi en sult niet begheeren dat sil
uer oft gout/dat daer aen is/noch aenveerden/op
dat ghi daer aen niet en misdoet/Want dat is den
HEERE uwen God/een grouwelijc dinc/daer
om en suldy dat grouwelijck dinck/in v huys niet
brengen/op dat ghi niet verbannet en wort/gelijc
dat selue is/Mer ghi sult dat schouwē/ ende v sal
daer af grouwelen/want het is verbannen.

Hi vermaentse datse die gebodē Gods niet en souden vergeten/Mer gedachtich souden zijn aller weldaden Gods/eñ der moeytē/die sy geledē hebben/Eñ hoe God haer daer af verlost hadde hi prijst tlant daer sy in comen souden. Capit.viij

A　Alle die geboden/die ic v heden gebiede/suldi outhouden/dat ghi daer nae doet/op dz ghi leuē moecht/eñ vmenichfuldicht wort/eñ comen muecht in dat lant/eñ besittē dat/ dz die HERE uwen vaderen gesworen heeft/Eñ weest gedachtich alle des weechs/daer die HEERE uwe God/v door gelept heeft/dese veertich iaren lanc/in die woestine/op dat hy v verootmoedigē soude eñ proeuē soude/om dattet blijcken soude watter in uwer herten ware/oft ghi zijn gebodē houden sout oft niet/Hi verootmoedichde v/ende hy liet v honger hebben/eñ hi spijsde v met Man/dat ghy/noch uwe vaderen niet en kendet/ op dat hy v dat soude kenlic maken.

Dat die mensche niet by den broode alleene en leeft/Maer bi al/dat wt des HEEREN mondt gaet/dat cleet dat ghi droecht/en verouderde niet Ende v voeten en hebben niet geswollen geweest dese veertich iaer.

B　So ouerlegt in uwer hertē/ dat dye HEERE v God/v gheleert heeft/ghelijc een man sinē soon leert/so hout nv die ghebodē vws HEEREN vws Gods/dat ghi in zijn wegen wandelt/eñ hē vreest Want die HERE v God/leyt v in een goet lant/ in een lant daer bekē/diepten/eñ fonteynē in zijn/ die aen die bergen/ eñ indē leeghen velde vloeyen/ Een lant/daer terwe/gerste/wijngaert/vijchboomē/eñ granaet appelē in zijn/Een lant daer olijfboomen eñ honich wast/Een lant daer ghy broot sonder gebrec eten sult/ daer ooc niet en gebreect/ Een lant daer die steenē yser zijn/ daer ghy metael wten berghen houwet/Eñ als ghi ghetē sult hebben eñ veruult zijt/ Looft dan den HERE uwen God/voor tgoede lant/dat hi v ghegeuen heeft.

Daerom so wacht v nv/dat ghi uwen HEE-
C　RE uwē God niet en vergeet/so dat ghi zijn ghebodē/eñ zijn seden/eñ rechten/die ick v heden ghebiede/niet en versuymt/op dat/als ghi ghetē hebt eñ veruult zijt/eñ schoō huysen gemaect hebt / eñ daer in woont/eñ uwe runderen/eñ v scapē/eñ silver eñ gout/eñ al dat ghi hebt/vermenichfuldicht wort/dat dan uwe hert hē niet en verheffe/eñ dat ghi dā vergetet den HERE uwē God/ dye v wt Egiptē lant gelept heeft/wtē diēsthuyse/ eñ dye v ghelept heeft door dese groote veruaerlijcke woestine/daer slangen die vier spouden/eñ scorpioenē in waren/eñ daert seer dorre / eñ gheen water en was/eñ hi liet v water wten herdē steenē comen/ eñ hi spijsde v met Man/in die woestijne/ dwelc v vaders niet en kenden/om dat hi v soude verootmoedighē/eñ proeuē/eñ dat hi v daer na weldoen soude/Ghi mocht anders segghen in uwer herten/ mijn cracht/eñ die stercheyt vā mijnē handen/hebben mi dit goet ghegheuen.

Maer ghi sult gedachtich wesen vws HEEREN vws Gods/Want hi ist/die v cracht geeft om yet te doen/om dat hi dat soude volbrengen/dat hi uwē vaderen gesworen heeft/ghelijct heden blijct.　D

Maer ist dat ghi uwen HEERE uwen God verghetet/eñ ander goden na volcht/eñ hē dient/ eñ aenbidt/so voorsegghe ick v heden/dat ghi vergaen sult/Ghelijck die heydenen/die die HERE verdoet voor uwen aensichte/so suldi ooc vergaē/ om dat ghi ongehoorsaē zijt der stemmē des HEREN vws Gods.

Hi waerscoutse/dat zi:t al der ghenadē Gods ende niet haerder cracht toe schrijuen en soudē/ Want van haren weghen haddē sy veel bet verdient/datse God alle te samē hadde latē vergaē

Dat.ix.Capittel.

Hoort Israel/Ghi sult hedē ouer die Jordaen gaen/ Om te besitten veel volcs/die groter eñ starcker zijn dan ghi/groote steden/bemuert tot indē hemel/een groot lanc volck/die kinderen Enakim/die ghi bespiet hebt/van den welcken ghi ooc ghehoort hebt/Wie can Enak weder staen/Daerom suldi heden weten dat die HERE v God voor v henen gaet/een verslindende vier/ hi salse verdoen/ ende hy salse onderworpen voor v henen/eñ hy salse verdriuen/eñ te niete doen terstont/so die HERE v ghesept heeft.　A

Alse v HERE v God / voor v wtghestooten heeft/dā en suldi niet segghen in uwer herten/Dye HERE heeft mi hier gelept/ dat ic dat landt innemē soude om mijnder rechtueerdicheyts wille/ eñ die HERE heeft dese heydenē toch voor v vdriuen/om hare ongodlicheden wille / Want ghy en comt hier niet in haer landt/om dat te besitten om uwer gherechticheits wille/eñ ō v oprechtich hert wille/Maer die HERE verdrijft dese heydenen/ om haer ongodlichedē wille/om dat hi dat woort voldoen soude/Dat hi gesworen heeft uwen vaderen Abraham/Isaac/ende Jacob.

Hierom suldi weten/dat die HEERE v God　B
v niet en geeft dit lant te besittē/om uwer gerechticheits wille/aengheslen dat ghi een hertneckich volc zijt/Ouerdenct/eñ en vergetes niet/ hoe ghy vertoornde den HERE uwen God / in dye woestijne/Van dien daghe aen / doen ghy wt Egipten landt troct/tot dat ghi ghecomen zijt in dese stede/ hebdi ongehoorsaē geweest den HEERE/want in Horeb verthoornde ghi den HERE alsoo / dat hi van gramschap v verdoen wilde/doen ick opten berch ghegaen was / om die steenen tafelen te ontfaen/die tafelen des verbonts / dye die HEERE met v maecte/eñ ic.xl.dagen eñ.xl.nachten opten berch bleef / ende gheen broot en adt/ eñ geen water en dranck/ende die HEERE mi die twee steenen tafelen ghaf/ met den vingher Gods beschreuen/daer alle die woordē in waren alsoose die HERE/tot v van wten viere opten berch gesproken hadde/inden daghe der vergaderinghen.

A Ende na die .xl. daghen ende .xl. nachten/ ghaf
xxxij mi die HEERE/ die twee steenen tafelen des ver
bōts/ eñ hi sprac tot mi/ staet op gaet haestelijc van
hier/ wāt v volc/ dat ghi wt Egipten geleyt hebt/
is verdoruē/ Si zijn haestelic afgetredē vanden we
ge/ die ghi hen gebodē hebt/ eñ si hebbē hen een ge
goten beelde ghemaect/ Eñ die HERE sprac tot
mi/ Ick sie. dat dit volck/ een hartneckich volck is/
laet mi/ dat icse verderue/ eñ haren naem wt doe
van onder den hemel/ Ic sal v ouer een grooter eñ
starcker volc stellen/ dan dit is.

Eñ als ic mi keerde/ eñ vandē berch ghinc/ die
met vier bernde/ hebbende die twee tafelen des v-
bondts in beyde mijn handen/ doen sach ick/ eñ siet
doen hadde ghi v aenden HERE uwen Godt be
sondicht dat ghi een gegoten calf hadt ghemaeckt
eñ ghi waert haestelijc vanden wege getreden/ die
v die HERE gebodē had/ Doē vatte ic beyde die
tafelen/ eñ ic worpse wt beyde mijnen handen/ eñ
ic bracse voor uwe ooghen/ eñ ic viel voor dē HE
RE/ gelijc ic in die eerste .xl. dagē eñ .xl. nachten de
de/ Eñ ick en adt geen broot/ eñ ic en dranc gheen
water/ om alle uwer sonden wille/ die ghi ghedaen
hadt/ doē ghi allsulcken quaet dedet voor den HE-
RE/ om hē te vtoornen Want ic vreesde voor den
toren eñ gramschap/ daer mede dat die HEERE
op v vertoornt was/ so dat hi v verderuen woude
Mer die HERE verhoorde mi ooc die reyse

D Eñ die HERE was ooc seer toornich op Aa-
ron/ soe dat hi hem ooc verderuen woude/ mer ick
badt ooch voor Aaron in dien seluen tijdt/ Maer
uwe sonde dat is/ dz calf dat ghi gemaect hadt/ dat
nam ic/ ende verbrandet met viere/ eñ ic sloecht in
stucken/ ic maelt het/ tot dat stof wert/ eñ ick worp
dat stof in die beke die vanden berge vloeyt.

Eñ ghi vertoornde den HEERE tot Thabe-
ra/ eñ tot Massa/ bi dē Lustgrauē/ doē hi v wt Ka
des Barnea sant/ eñ sprac/ treect opwaerts/ eñ ont
fanct dat lāt/ dat ic v gegeuē hebbe. Eñ ghi waert
ongehoorsaē des HERĒ mont ws Godts/ eñ
ghi en gheloofdet aen hē niet/ noch ghi en verhoor
det zijn stemme niet/ Wāt ghi zijt dē HERE onge
hoorsaē geweest/ also lāge als ic v heden gekēt heb.

Doen viel ick voor den HERE veertich dagen
eñ veertich nachtē die ic daer lach/. Want die HE-
RE seyde/ hi woude v verderuen/ Mer ic badt dē
HERE/ eñ ic sprac. HERE HERE/ en verderfse
niet uwe volck/ uwe erfdeel/ dat welcke ghi door
uwe groote cracht verlost hebt/ ende met eē mach
tige hant wt Egipten geleypt hebt.

Weest doch gedachtich ws knechts/ Abraham
Isaac/ eñ Jacob/ Eñ en aensiet niet die hardicheit
eñ die ongodlicheyt/ eñ die sonde van desen volcke
dat dat lāt daer ghi ons wtgeleyt hebt/ nyet en seg
ghe/ die HERE en condese niet gebrengen in dat
lant/ daer hi hē afgeseyt hadde/ eñ daerom heeft hi
se wtgeleypt/ om dat hi op hen gram was/ dat hijse
doodē soude in die woestine/ wāt si zijn uwe volck
eñ uwe erfdeel/ dat welcke ghi met uwer grooter
crachtē/ eñ mz uwē wtgereectē arm wtgeleypt hebt.

Hi gaet voort/ ende vertelt van haerder groo
ter misdaet/ Eñ waer henen dat si van Beroth
ghetoghen zijn.

Dat .x. Capittel.

IN dien tijdē sprac die HERE tot mi
Verhouwet twee steenen tafelē/ ghe A
lijc die eerste warē/ eñ coemt tot my/ Ex.xxxiv
optē berch/ eñ maect eē houtē arcke/
eñ ic sal op die tafelē scriuen die woor
den/ die op die eerste waren/ die ghi gebroken hebt
eñ ghi sultse in die arcke leggē/ Also maecte ic een
arcke vā vuerē houte/ eñ ic hieuw twee steenen tafe
lē/ gelijc die eerste warē/ eñ ghinc opten berch/ heb
bende die twee steenen tafelen in mijn handen.

Doen screef hy op die tafelen/ ghelijc dat eerste
ghescrift was/ die thien woorden/ die die HERE
tot v gesproken hadde/ van wten viere optē berch B
doen dat volck verghadert was/ ende die HERE nu.xx
gafse mi/ Ende ic keerde mi/ ende ic ghinc vanden
berghe/ ende ic leyde die twee steenē tafelen in die
arcke/ die ick ghemaect hadde/ dat die daer zijn sou
den/ so mi die HERE/ geboden hadde.

Eñ die kinderē van Israhel reysdē vā Beroth
eñ Bne Jakā/ tot Mozera/ aldaer sterf Aaron/ eñ
hi is aldaer begrauē/ Eñ zijn soon Eleazar werdt
in zijn stede priester/ Van daer trocken si tot Gud
god/ Van Gudgod tot Jathbath/ dat een lant is/
daer beken zijn/ In dien seluen tijden afscheyde die
HERE wt dat gheslachte Leui/ om die arcke des
verbonts des HERĒ te dragen/ eñ om te staen
voor den HERE/ om hem te dienen/ eñ om sinen
naem te louē/ tot op desen dach/ Daerom en sullē
die Leuiten/ gheen deel noch erue met haren broe C
deren hebben/ Want die HERE is haer erue/ soe
die HERE uwe God/ dat hē geseyt heeft.

Eñ ic stont opten berch gelijc te vorē/ veertich
dagē eñ veertich nachtē/ Eñ de HERE vhoorde
mi ooc die reyse/ eñ hi en woude v niet verderuen
Ende hi sprac tot mi/ staet op/ ende gaet henē/ dat
ghi voor den volcke henē treect/ dat si daer inne co
men/ eñ dat lant besitten/ dat ic haren vaderen ghe
sworen hebbe/ hen te gheuen.

☞ Eñ nv Israel/ Wat heyscht die HEERE
uwe God van v/ Niet/ dan dat ghi dē HEERE
uwen God vreest/ dat ghi in alle zijn wegen wan-
delt/ ende hem liefhebt/ ende dient den HEERE
uwen God van gantser herten/ ende van gantser
sielen/ ende dat ghi die geboden des HERĒ/ eñ
zijn seden hout/ die ic v heden gebiede/ op dattet v D
wel gae/ Siet/ hemel/ eñ alder hemelen hemel/ eñ
eerde/ eñ al datter in is/ dat is des HERĒ ws
Gods. Nochtans heeft hi alleen tot uwē vaderen
lust gehadt/ ende hi heeftse lief gehadt/ eñ hy heeft
haer saet wtuercoren/ nae hen/ v bouen alle volck
ghelijc heden blijct.

☞ Hier om besnidet uwer herten sloskens/
ende en weest niet meer hertneckich/ wāt die HE
RE v God/ is een God alder goden/ Ende heere
bouen alle heren/ een groot God/ Machtich ende
veruaerlijc/ Die gheenen persoon wt en neempt/
Noch gheen giften en neempt/ Ende hi doet recht
den weesen ende den weduwen/ ende hi heeft dye Ge.xiv
vreemdelinghen lief/ Gheuende hen spijse/ eñ clee
deren. Daeromme soo suldi oock die vreemdelin-
ghen lief hebben/ want ghi hebt oock vreemdelin
ghen in Egipten lant gheweest.

☞ Den HERE uwē God suldy vreesen/ eñ
hem alleen suldy dienen/ hē suldi aenhanghē/ eñ bi

sinen naē sweerē / Hi is uwe lof eñ uwe God/dye
hi v alsulcke grote eñ veruaerlijcke dingen/gedaē
heeft/die welcke uwe ooghen gesien hebbē/Uwe
vaderen reysden af in Egipten/in tseuentich sielē/
Maer nv heeft v die HEERE uwe God vmenich
fuldicht/ghelijc als die sterren des hemels.

Uyt die menichte der weldaden Gods/die sy
ontfanghen hebben/ ende wt dye oueruloedighe
duechden des lants/dat si ontfanghen sullen/ soo
verweect hijse te onderhoudē die geboden Gods.

Capittel.xi.

Aeromme suldy den HEERE uwen
God liefhebbē/ eñ houdē zijn seden/
A zijn rechtē/eñ gebodē/alle v leuē lanc/
eñ bekent hedē/dat welcke uwe kin-
derē heden niet en wetē / noch gesien
en hebbē te wetene/die onderwijsinge des HEE
REN uws Gods/zijn grote / eñ oock zijn machtige
hant/eñ wtgerectē arm / eñ zijn teekenē eñ werckē
die hi gedaē heeft onder dē Egiptenarē/aen Pha-
rao dē coninc vā Egiptē/eñ aen alle zijn lant/ Eñ
wat hi aen der Egiptenaren macht gedaen heeft/
aen hare rossen eñ wagenē doen hi dat water des
roode zees ouer hen bracht/doē si v na iaechdē / eñ
die HEERE verdedese tot op desen dach / Eñ wat
hi v gedaē heeft/in die woestine/tot dat ghi in dese
plaetse gecomē zijt/Wat hi Dathan eñ Abirō ghe
daē heeft/Eliabs kinderē/die Rubens soon was/
hoe dat die aerde harē mont ontdede/ eñ verslōtse
met harē gesin eñ tentē/eñ met alle harē goeden/
die si hadden midden onder al Israel.

Uwe ooghen hebben die groote wercken des
HEEREN gesien/die hi gedaen heeft/daerom sul-
Nu.xvi. di alle die geboden houdē/die ic v hedē gebiede/op
d B dat ghi gesterct wert in te comen / eñ dat lant in te
nemē/daer ghi henē reyst/ dat daer ghi henē gaet
om dat te besittē/eñ om dat ghi lange leuē muecht
in dat lant dat die HEERE/uwen vaderen geswo-
ren heeft hen te gheuen/ende haren sade/ een lant
daer melck ende honich in vloeyt.

Wāt dat lāt daer ghi henē gaet/om dat te besit-
ten/en is niet gelijc Egipten lant/daer ghi wt ghe
trocken zijt/daer als ghi uwe saet saeyde/ soo moe
stē ghijt vochtich maken/om te veruersschen/ gelijc
eenē koolhof/Mer het heeft berghē eñ veldē / dye
die waterē des hemels vanden reghē vochtighen/
dat welcke die HEERE uwe God altijt voorsiet/
eñ zijn oogen zijn altijt daer op/ vanden beghinne
des iaers/tot aen dat eynde.

Ist dat ghi mijn gebodē hoort/die ic v hedē ghe
biede/also dat ghi dē HEERE uwē God lief hebt/
eñ hē dient/wt al uwer herten / eñ wt alder uwer
sielē/so sal ic in uwen lande reghē geuē/tot zijnder
tijt/vroech eñ spade/dat ghi v graē in mocht doē
uwē most eñ olie/eñ ic sal uwē vee gras gheuē op-
ten velde/dat ghi eten muecht/eñ versaedt wordē

Maer wacht v/dat uwe herte niet bedrogē en
worde/eñ also af wijcke/eñ diene ander godē/ Eñ
aenbiddense/eñ dat dan den toren des HEERE/
op v come/eñ sluyte dā dē hemel toe/datter geenē
reghē en come / eñ dat die aerde haer groeysel nyet
C en gheue/eñ dat ghi dā oock haest vergaet vanden
goeden lande/dat die HEERE v ghegheuen heeft.

Daeromme neemt nv dese woorden ter herten/
eñ in uwe siele/eñ bintse/ tot eenen teecken in uwe
hant/dat si een gedincteekē zijn voor uwē ooghen/
eñ leertse uwē kinderē/dat ghi daer af spreken sult
als ghi in uwe huys sidt/ofte als ghi opten weghe
gaet/als ghi gaet neder ligghē/ oft op staet/eñ scrijft
se aen die posten van uwen huyse/eñ aen uwe poor
ten/op dat ghi/eñ uwe kinderē lange moecht leuē
in dat lant/dat die HEERE uwē vaderen gheswo-
ren heeft/hen te geuen / alsoo lange als dye daghen
vanden hemel/opter aerden zijn sullen.

Want ist dat ghi dese geboden alle hout/Die ic v
ghebiede/Daer na doende / uwen HEERE uwen
God liefhebbende/eñ wandelt in alle sine weghē/
ende hem aenhangt/so sal die HEERE al dit volck
voor v henen verdriuē/dat ghi besitten sult groter
eñ starcker volc/ dan ghi zijt / Alle plaetsen die dye
solen van uwen voeten sullen tredē/die sulen v zijn
van die woestijne aen/ende oock vanden berch Liba
nus/vādē watere Phrat/tot aē die wterste zee/sul-
len uwe palen zijn/Eñ niemant en sal v moghē we
derstaen/Uwe vreese/eñ uwen anxt/sal die HEE
RE laten comen/ouer alle landen / daer ghy inne
reyst/So hi v ghesept heeft.

Siet/ ic stelle heden voor uwe ooghen ghebene
dijnghe/eñ vermaledijnghe/Die gebenedijnge/ ist
dat ghi gehoorsaem zijt/den ghebоden des HEE D
REN uws Gods/die welcke ick v heden ghebiede/
Die vermaledijnge/ist dat ghi niet en zijt ghehoor-
saem den geboden des HEEREN uws Gods/ende
ist dat ghi wijct vandē wege die ic v hedē gebiede/
ende ander goden na wandelt/die ghi niet en kent.

Als die HEERE v God/v bringt in dat landt
daer ghi in comen sult/om dat te besitten/ dā suldy
die ghebenedijnge stellen opten berch Grisim/ en-
de die vermaledijnghe opten berch Ebal/ die welc-
ke zijn op dander side vander Iordanen/ inden we
ghe totten westenwaerts/inder Cananiten landt/
die op tvlack velt tegen Ghilgal ouer woonen/ by
dat bosch More/ Want ghi sult ouer die Iordaen
gaen/om in te gaen/eñ dat landt te besitten/ dat v
die HEERE v God gegeuen heeft/dat ghijt besittē
ende bewoonen soudt/Daeromme wacht nv/ dat
ghi doet na alle die rechten ende sedē/ die ic v hedē
voorlegghe.

Hi scrijft haer weder voort die insettinghē des
HEEREN. Dat.xij. Capittel

Ijt zijn die seden ende rechtē / die ghy
houdē sult/also dat ghi daer nae doet A
int landt dat die HEERE uwer vade- Ex.xx.
ren God/v ghegheuē heeft om te be
sitten/alsoo langhe als ghy opter aer
den leeft/Worpt omme alle die plaetsen/ daer dye
Heydenen(die ghi besitten sult)haeren goden ghe-
dient hebben/het si op hooghe berghen / op houel-
kens/ oft onder groene boomen/ ende breect hare
outaren af/breect hare calomnen in stucken / ende
verbrant met vier hare bosschē / ende doet af hare
afgoden/eñ verdrijft haer namen vā diē plaetsen.

Ghi en sult den HEERE uwen God also nyet
doen/Mer in die plaetse/dye v die HEERE v God
kiesen sal/wt allen uwen geslachten/dat hi sinē na
me aldaer sal laten woonen/daer suldi na vraghen
ende comen daer/ende uwen brantoffer/ende uwe
ander offer/eñ uwe thienden/eñ uwer vanden hef
offer/eñ v ghelooften/eñ v vrywilligē offerē / eñ die

eerst geboren van uwe runderen / eñ schapen daer brengen/ende ghi sullet aldaer voor den HEERE uwen God eten/ende vrolijc zijn/van alle dat ghy eñ v huisgesin voor handen hebt/daer v die HEERE uwe God in ghebenedijt heeft.

☞ Ghi en sult niet doē dat wi heden hier doen een yegelic dat hē goet dunct / want ghi en zijt tot hier toe/noch niet totter rusten gecomen/noch tot ten erfdeele / dat v die HEERE v God gheuen sal.

Ghi sult ouer den Jordaen gaen / ende int lant woonen/ dat v die HEERE uwe Godt wtdeylen sal/eñ hi sal v laten rusten/ van alle uwe omliggende vianden/eñ ghi sult vrolic woonen.

B Als die HEERE uwe God / een plaetse kiesen sal/dat sinen naē aldaer woonen sal/so suldi aldaer brengen dat ic v gebiede/ uwē brātoffer/ uwe andoffer/uwe thienden/ dat Hefoffer vā uwē handen eñ alle uwe vrij gelooften/ die ghi den HEERE geloouen sult/eñ ghi sult vrolijc wesen voor den HEERE uwē God/ghi eñ uwe sonen/eñ uwe dochter eñ uwe knecht/eñ v ioncwijf/ eñ dye Leuiten / dye daer binnen uwer poorten zijn/ Want sien hebben gheen erfdeele met v lieden.

Wacht v/dat ghi niet en offert uwē brantoffer in alle plaetzē die ghi siet/ Mer alleene/in die plactse/die die HEERE verkiest/yewaerts onder uwen geslachten/aldair suldi uwen brantoffer offerē/ eñ doē al dat ic v gebiede/ Nochtās moecht ghi vlees offeren/eñ eten binnen alle uwe poortē/nae uwer sielen lust/na dat die ghebenedijnge is/ die die HEERE uwe God/ v Ghegeuē heeft/beyde/reyne eñ onreyne/mogent eten/als van een hint/oft hert/ sonder dat bloet alleene/dat en suldi niet eten/mer ghi sullet opter aerden ghieten als water.

C Maer ghi en muecht niet eten in uwer poortē vādē thiendē vā uwen grane/ vā uwē moste/noch vā uwē olie/noch vandē eerstgeborē vā uwen runderē/vā uwe scapē/ oft van eenige gelooftc die ghi gelooft hebt/ oft vā uwē vrijwilligē offer/of vādē Hefoffer uwer handē/ mer alleē voor dē HEERE uwen Godt/ suldijt laten etē / in die plaetse die die HEERE uwe Godt verkiest/ Ghi/eñ v soon /eñ v dochter/v knecht/v ioncwijf/eñ die Leuijt die binnē uwer poortē is/ eñ ghi sult vrolijc zijn voor den HEERE uwen Godt/vā allē dat ghi voor handen neemt/ Eñ wacht v/dat ghi die Leuitē niet en verlaet/also lange/ als ghi opter aerden leeft

Als die HEERE uwe God v palē vbreyden sal so hi v gesprokē heeft/eñ ghi dā seggē sult / Ic wil vleesce eten/als uwe siele lust heeft om vleesch te etē/dā eet vleesch/na alle uwer sielē lust Mer is die stadt verre vā v/die die HEERE dijn God gecosen heeft/om dz hi sinē naē aldaer latē soude / so offert vā uwē runderē/oft scapē / die die HEERE v gegeuē heeft so hi v gebodē heeft/ eñ etet in uwer poortē na alle uwer sielē lust /alsomē een hint of hert eet/muechdijt etē/beyde reyne oft onreyne mogēt euē wel eten/alleen onthout/dat ghi dat bloet niet en eedt.

D Wāt dat bloet is der sielen/ Daer omme en suldi die siele niet eten mettē vleessce / Mer ghi sullet opter aerden gieten ghelijc water / eñ ghi en sultet daerom niet eten/op dat v wel ghescjie / eñ uwen kinderen nae v /Als ghi ghedaen hebt / dat recht is voor den HEERE.

Eñ als ghi yet heylicht dz v toe behoort/ of gheloouet/so suldi dat nemen/eñ brengen in die stede/ die de HEERE vercorē heeft/eñ uwe brantoffer mettē vleesce eñ tbloet optē outaer des HEEREN ws Gods doē/ Dat bloet van uwen offer suldi gieten opten outaer des HEEREN ws Gods/eñ etē dz vleesch/ Siet toe/ eñ hoort alle dese woordē/die ic v gebiede/op dat v/ eñ uwen kinderen na v/wel gae/eewelijc/ als ghi dat gedaen hebt/dat recht eñ behagelic is/voor den HEERE uwen God.

Als die HEERE uwe Godt/voor v wech verstroeyt die heydenē daer ghi toe gaet om te besittē eñ als ghijse besidt/eñ in haren lande woont/ Soo wacht v dan/dat ghi niet midē stric en valt na hen/ na dies dat si verdreuē zijn voor v / eñ dat ghi niet en vraget na hare godē/seggende / ghelijc dat volc hare goden gedient heeft/also wil ic ooc doen. Ghi en sult uwen HEERE uwen God/desgelijc niet doē/ Wāt si hebbē haren goden gedaen/dat welcke dē HEERE een grouwelicheit is / eñ dat welcke hy haet/ Want si hebben ooc hare sonen ende dochteren/metten viere verbrant haren goden.

Al wat ic v gebiede/dat suldi alleen houden/ende daer na doē. ☞ Ghi en sult daer niet toe doen/ noch daer niet af doen.

¶ Hoemen die valsche propheten kennē eñ straffen sal. Dat.xiij. Capittel

A A Ls een propheet/ oft droomer onder v liedē op staē sal/eñ gheuē v een teekē oft wonder/eñ dat teekē oft wonder volcht/daer hi af geseyt heeft/eñ seyt hi/laet ons andere goden na volghen/die welcke ghi niet en kent/ende hen dienē. So en suldi dā alsulckē propheets / oft droomers woorden niet hooren.

Wāt die HEERE uwe God proeft v/om dz hē kennelic wesen soude/oft ghi hē vā gantser herten eñ vā gantser sielen lief hebt/ Den HEERE uwen God suldi na volgē/eñ hē vreesen / eñ zijn gebodē houdē/eñ zijn stēme hoorē/eñ hē dienē/eñ hē aēhāghē/ Mer die propheet/oft droomer/salmē doodē B om dat hi gesprokē heeft / van af te keerē vanden HEERE uwen God/die v wt Egiptē lant geleyt heeft/eñ di vandē diensthuyse verlost heuet/ eñ om dat hi v wten wege stooten wilt/die v die HEERE uwe God gebodē heeft/dat ghi daer inne wandelen sout/op dat ghi diē boosen/van v lieden doet.

Als uwe broeder ws vaders soon / ofte uwer moeders soon/oft uwe soō / oft dochter/ofte uwe wijf/die in uwē arme leyt /oft uwe vriēt/ die met v is als uwe siele/v radē sal/ heymelijc/eñ segghen Laet ons ghaen/eñ dienen andere goden/ dien ghy niet en kent/noch v vaderen/die onder v lieden zijn rontsom ofte nae bi v zijn/ ofte verre / van aen dat C eē eynde der werelt tottē anderē / so en cōsenteert hen niet/noch en verhoort hen niet/uwe ooghe en sal hem niet sparen / noch en ontfermt hem niet/ dat ghi hem bedeckt / Maer ghi sult hem dooden/ v hant sal die eerste op hem zijn/om hem te dooden ende daer nae der ghemeynten handt/ men sal hem doodt steenen / Wandt hy woude v trecken van den HEERE uwen Godt / dye v wt Egipten Landt / vanden diensthuyse ghelevdt heeft/

op dat alle Israel hore/ē vreese/ē niet meer al=
sulcke quaet/voor en neme onder v lieden.
Als ghi van eenige stadt hoort / die v die HEE
RE v God gegeuen heeft/ om daer in te woonē/
datmen seyde/Daer zijn Belials kinderen wt ghe
gaē onder v liedē/ē si hebbē die borgers vā haer
der stadt verleyt/seggbende/Laet ons gaen / ende
dienen anderē goden/die ghi niet en kent / dan sul
di wel suecken ē verheyschē/ē vraghen/ē alsoo
D comen/ē beuinden die waerheit/dat sekerlijc/ al
so is dat dese grouwelicheyt ondē v liedē ghescheit
is/ dan suldi die borgers van dier seluer stadt slaē/
met die scherpte des sweerts/ē ghi sultse te niete
doen/met al dat daer in is/ende haer vee oor met
die scherpte des sweerts /. Ē al haren roof/ suldy
vergaderen midden op die strate/ē metten viere
verbernē/beyde/die stadt/ē alle haren roof/deen
metten anderen den HEERE uwen God/alsoo
datse eewelic op eenē hoop ligghe/ē nemmermeer
gesticht en worde/Ē vā dier vermaledijtheit/en
sal niet aen uwe hant hangen/ op dat die HERE
vander gramschap zijns toorens gekeert worde/ge
uēde v barmherticheit/ē dat hi uwer ontfermde/
ē dat hi v vermeerdere/also hi dat uwen vaderē
ghesworē heeft/om dat ghi gehoort hebt des HE
REN ws Gods stēme/houdende alle sine ghebo
den/die ic v hedē gebiede/doende alle dat recht is/
voor des HEREN ws Gods ooghen.

Aenghesien dat si een heylich/reyn volc beho
ren te zijn/Daeromme en sullē si haer na der hey
denen ghebruyc niet teekenen noch veronreyni=
ghen.

Dat.xiiij. Capittel.

A Ghi zijt ws HEEREN ws Goods
Leuit. xi kinderen/Ē en snijdet v niet / noch
a. en maect v niet calu/tusschen uwen
oogen/op eenē doodē / Wāt ghi zijt
een heylich volck den HERE uwen
God/Ē die HERE heeft v vercorē/dat ghi zijn
sonderlinge volc zijn sout/wt allen volcke dat op=
ter aerden is.
Ghi en sult niet eten dat onsuyuer is/Ende dit
zijn die dieren die ghi eten sult/Osschen/Schapen
Gheyten/Herten/Hinden/Gemse / Steenbock/
Brossche/Eenhoornen/ende den Elant/Ende al
le vee dat ghecloouē clauwē heeft/ē dat irrict/dat
suldi eten/Ē dat en suldi niet eten dat irrickt/ ē
zijn clauwē niet en deylt/Den Kemel/dē Hase/ē
die Conijnkens/die daer irryken/ē dye clauwen
doch niet en deylen/die sullē v onreyn wesen/Dat
Swijn al deylet die clauwē wel/ende doch niet en
irrict/daerom salt v onreyn wesen/van haren vlee
sche en suldi niet eten / ende hare doode vleesch en
suldi niet raken.
B Dit ist dat ghi etē sult vā alle dat int water is/
Al dat vlimmen ē schelferē heeft/dat suldi eten/
Maer al dat gheen vlimmen noch schelferē en he=
uet/dat en suldi niet eten/want het is v onsuyuer
Alle suyuer voghelē eet / Dit zijnse daer ghi geen
van dien af eten en sult/den Arent/dē Hauic / dat
Waterhoen/den Dueckelaer/dē Ghier/dē Wou
we/ē wat van zijnder aert is/ē alle Rauen/met
haerder aert/dē Struys/dē Nachtwle/ den Koec
koeck/dē Sperwaert/met zijnder aert/dat Wlkē
dē Grātvogel oft Roosdom/dē Oedeuaer die Vle

dermuys/dē Swaē/die Exter/den Reygher/den
Roetaert met zijnder aert/die Hoppe/ē die Swa
lemme/Ē alle die voghelen die cruypē/ die sullen v
onreyn zijn/ē ghi en sultse niet eten/Dat reyne ge
uoghelte suldi eten.
Ē al dat ghestoruē is/en suldi niet etē/ dē vreē
delinge/die binnē uwer poortē is/dien muechdijt
geuē/dat hijt ete/oft vercoopt eenē vreemden.
Want ghi zijt een heylich volc den HEERE C
uwen God/ghi en sult dat bocrken niet koocken
die wijle/dattet noch zijn moeder suycht.
Ghi sult alle iaer dat thiende vā uwē incomen.
dē sade afscheydē/ dat wele vā uwen ackere coēt/
ē ghi sultet eten voor dē HERE uwen God/in
die plaetse die hi vercorē heeft / dat sinē naē aldaer
woonē soude/te weten/vandē thiendē van uwen
grane/vā uwē most/vā v olye/ē die eerste ghebo
rē vā uwē runderē/ē vā uwē scapen/ op dat ghy
moecht leeren vreesen den HEERE uwen God D
alle v leuen lanck.
Mer als v die wech te vele is / dat ghijt nyet al
wech en cont gedragē/ē die stede te verre/ die de
HERE uwe God gekosen heeft/om dz daer sinē
naem zijn soude(Wāt die HERE uwe God v ghe
benedijt heeft)so suldijt te gelde makē/ ē nemen
dat gelt in uwe hant/ē gaen in die plaetse/ die die
HERE uwe God vercorē heeft/ē ghi sult het gelt
geuē om dat gene/dat v siele lust heeft/het si / om
runderē/scapē/wijn starckē dranc/oft e ō dat gene dz
uwe siele wenscet ē etet aldaer voor dē HERE
uwē God/ē weest vrolic/ghi ē v huis/ē die Le
uijt die binnen uwer poortē is/Ghi en sult hē niet
verlatē/wāt hi en heeft geen deel noch erue met v
Indē derdē iare/suldi verscheydē/ alle die thien
de/vā alle dat v incoēt/in diē seluē iare/ē ghi sul
tet latē in uwer poortē/ē die Leuijt sal comē/die
met v geen deel noch erue en heeft/ē die vreēde=
linc/ē die weezē/ē die weduwē/ die binnē uwer
poortē zijn/ē si sullent eten/ē versaeyt worden/
op dat die HERE v God/v gebenedije/ in alle u=
we wercken van uwen handen die ghi doet.

Vanden seuenden iare/ghelijck Leuitici.xxv.
gheseyt is. Ende hoemen hem teghen den armen
ende die eyghene liefde hebben sal.

Dat.xv. Capittel

Inden seuendē iare / suldi een Vrijiaer A
makē/ In deser manierē sal dat Vrij
iaer geschien/ So wie vā zijnder hāt
sinen naesten yet gebrocht heeft/dye
en sal dat niet eysschē / vā sinē naestē
oft van sinen broeder/ want het heet dat Vrijiaer
dē HERE/Vā eenē vreemdē muechdijt eysschē/
mer den ghenē die v broeder is/suldijt onder latē.
Daer en sal geensins eenige arme onder v zijn/
Want die HERE sal v ghebenedien inden lande/
dat die HERE v God v geuē sal/tot eender eruē
te besittē/ist nochtans dat ghi des HEREN ws
Gods stemme hoort/ē hout alle dese gebodē/die
ick v heden ghebiede/daer nae doende/Want dye
HERE v God/sal v ghebenedijen / so hy ghesyt
heeft/soo suldy dan vele volcken leenen / ende ghy
en sult van niemandē ontleenen/ghi sult ouer veel
volcs heerschappie hebben/ ende ouer v en sal nye
mant heerscappie hebben.

Als eenich van uwē broederē/arm is/in eenich vanden stedē van uwen lande/dz die HEERE v God v geuē sal/dā en suldi v hert niet verherden/ noch v hant niet toe houdē/ tegē uwen armē broe dere/Mer ghi sultse hē opē doē/eñ leenē hē na dat hi gebreec heeft/ Wacht v dat in uwe herte niet en si een Belials loosheyt ofte listicheyt/die dair spreect Dat seuende iaer/dat vrij iaer naect/ende dat ghy uwen armen broeder onvriendelijck aensiet/hem niet geuende/ soe sal hi dan ouer v totten HEERE roepen/eñ so suldi sonde hebben/ Maer ghi sult hē geuē/eñ en latent uwer herten niet verdrietē/ dat ghi hē geeft/ Wāt om dies wille sal v die HEERE uwe God seegenē/in alle uwe wercken/ende wat ghi aenueert / Het sullen altijt arme wesen indē lā de/daerom gebiede ic v/eñ segge / dat ghi uwe hāt op doen sult uwen broederen / dye verdruct ende arm zijn in uwen lande.

Als hem v broeder eē Hebreeusch ofte een He breuinne v vercoopt/so sal hi die ses iaer dienen/in dē seuēdē iare suldi hē vri los latē gaē/Eñ als ghi hē vrij los geeft/so en suldi hē dā niet ydel van v la tē gaē/Mer ghi sult hē geuē vā uwē scapen/vā u- wē dorschvloer/vā uwer wijnpersen/geuēde van dat gene/dat die HEERE uwe God gebenedijt heeft Eñ gedenct ooc dat ghi in Egipten lant een knecht waert/eñ die HEERE uwe God heeft v verlost/daer om gebiede ic v dit heden.

Mer ist dat hi seit/Ic en wil niet van v trecken wāt ick heb v eñ v huys lief(eñ want hi wel bi v is) so neemt eenē priē/eñ boort hē door zijn oore/aen die duere/eñ laet hem eewelijc v knecht zijn/ Met uwē ioncwiue suldi oock also doen/ Eñ en latet v niet swaer duncken/dat ghi hē vrij los geeft/want hi heeft v als een dubbel dachwercker ses iaren ge dient/alsoe sal die HEERE uwe God v seeghenen in allen wat ghi doet

Alle eerstgeborē/die onder uwe runderē ende schapen geboren worden/dat welcke een manne- ken is/ dat suldi den HEERE uwen God heyligen Ghi en sult niet ploegen met die eerstgeboren van uwen ossen/eñ ghi en sult niet scheerē die eerstelin ghen van uwen schapen/voor den HEERE uwen Godt suldise iaerlicx eten/in die stede/ die die HE RE verkiest/ghi ende v huys.

Mer heuet eē gebreec/dattet hinct/oft blint is/ of anders eenich quaet ghebreec so en suldijt niet of feren den HEERE uwen Godt/ mer binnen uwer poorten suldijt eten/of ghy suyuer of onsuyuer zijt ghelijc een hert oft hint/Alleene dat bloet en sul- di niet eten/mer ghietet opter aerden als water

Van die Paesch feest/Pinxtfeest/ eñ Loouer- tenten/Dye rechters behooren rechtelick te von nissen.

Dat.xvi. Capittel

Houdt die maendt Abib / op dat ghy Paescen makē moecht met dē HE RE uwen God/Want in die maent Abib heeft v die HEERE uwe God/ wt Egipten geleyt inder nacht / Eñ ghi sult dē HEERE uwē God tot een Passah offe- rē runderē/eñ scapen/in die stede /die die HEERE verkiesen sal / om dat sinē naē aldaer woone/Ghy en sult geen gheheeft broot eten op die feeste/seuen dagen suldi ongheheeft broot uwer armoeden eten wāt met haestē sidi wt Egiptē lant getrocken/op dat ghi gedachtich wesen moecht/alle v leuen lāc/ des daechs ws wtgāncs wt Egiptē/eñ dat gheheef de en sal niet gesiē worden seuē dagen in alle uwe palē/eñ ooc en sal vanden vleesche /dat sauonts in den eersten daghe gheoffert is/ouer nacht niet blij uen/tot des morghens.

Ghi en moecht Passah niet offerē in eenige vā uwē poortē/die de HEERE v God v gegeuē heeft sonder alleē in die stede/die die HEERE v God ver corē heeft dat sinē naem daer woonen soude/daer suldi dat Passah offeren/des auonts/als die zonne onder ghegaen is / tot dier tijt als ghi wt Egipten troct/ eñ ghi sultet coken eñ eten in die stede/dye de HEERE v God vercorē heeft/eñ daer nae keerē des morgēs/eñ gaē weder tot uwer tentē/Ses dagen lanc suldi ongeheeft broot eten/ eñ indē seuēdē da ge/ist die vergaderinge eñ tsamenbrēginge des HE REN ws Gods/dan en suldi gheen werc doen　G

Seuē weken suldi tellen eñ beginnen te tellen/ alsmen begint metter sikelē in dat saet / eñ ghi sult houdē die feesten der weken den HEERE uwen Gode offerende een vrijwillich offer vā uwē han den na dien dat die HEERE v Gode v ghebenedijt heeft/eñ ghi sult vrolijc zijn voor God uwen HE RE/ghi eñ v soon/eñ v dochter/v knecht / v ionc- wijf/ende die Leuijt die binnē uwer poortē is / die vreēdelinc/die weesen eñ weduwē / die onder v zijn in die stede/die die HEERE v God vercoren heeft/ dat sinen naem daer woone/Eñ ghedenct dat ghy een knecht in Egipten zijt geweest / ende hout/eñ doet na dese zeden.

Ghi sult die feestē der Loouertentē seuē dagen houden/als ghi vergadert hebt die vruchten dijns dorschvloers/eñ der wijnpersen/eñ ghi sult vrolic zijn op die feeste/ ghi eñ v soon/ v dochter/ v knecht v ioncwijf/die Leuijt/die vreēdelinc/die weese/die weduwe/die binnē uwer poortē zijn/Seuen dagē suldi dē HEERE uwē God die feeste houdē in die stede/die die HEERE vercorē heeft/want die HE RE v God/sal v gebenedien in alle dat gewas dat v incomēde is/eñ in alle uwe wercken vā uwen han den/Daer om suldi vrolic zijn.　d

Driemael des iaers sal al dat manlic is/onder v voor dē HEERE uwen God openbaren/in die ste de/die hi vercorē heeft/Op die feeste der ongheheef der broodē/op der wekē feeste Eñ op der louertē tē/Eñ niemāt en sal ydel voor dē HEERE opēba- rē/Eē yegelic/na die gauē vā zijnē hāt/na der ghe benedijngē/die die HEERE v God di gegeuen heeft

¶ Hier worden sommige insettinghen verhaelt/ Eñ den coninck wat hi doen sal/wort hier bescre- uen.

Dat.xvij. Capittel.

Ghi sult rechters ende officiers in allē uwe poortē stellē/ die die HEERE v God v geuē sal onder uwe gheslach ten. dat si dat volc rechtē / met rech- tē vōnissen/ghi en sult dat recht niet buyghen/ ende ghi en sult oock gheenen persoon kennen/noch ghiften nemen/ Wāt die ghiftē ver blindē die ooghen der wijsen / ende verleyden dye rechte saken/Dat ghene dat recht is/dat suldi vol ghē/op dat ghi leuen eñ besitten moecht/dat lant dat v die HEERE v God gheuen sal.　A ex. xxiij ende xxiij.

Ghi en sult noch bosschen noch boomen plan-
ten/ bi den outare des HEEREN ws Gods/ dē
welcken ghi v maect. Ghi en sult v gheen calom-
nē op rechtē/ die welcke die HEERE v God haet/
Ghi en sult dē HEERE uwē God geen osschē/
oft scapē offeren dat eenighe smette heeft/ oft yet
quaets aen hem heeft. Wāt het is grouwelijc dē
HEERE uwen God.

Als onder v/ in eenich vander poortē/ die v die
HEERE v God gheuen sal/ beuondē wort eenich
man ofte wijf/ die daer quaet doet voor die ooghē
des HEEREN ws Gods/ ouertredende zijn ver-
bont/ eñ gaet/ eñ dient anderen goden/ eñ aenbidt
se/ het si die sonne oft mane/ ofte eenich heyr des he
mels/ dat ic niet gheboden en hebbe / Eñ wordet
v gheboodtscapt/ eñ hoordijt/ so suldy wel daer nae
vragē/ Eñ als ghi sekerlijc beuint/ dat het waer is
dat alsulcken grouwelicheyt in Israel geschiet is/
dā suldi den seluen man/ oft dat selue wijf wt ley-
den/ die alsulken quaet ghedaen hebben/ tot uwer
poortē/ eñ ghi sult se doot steenē/ Inden mont vā
twee oft drie ghetuygē sal die steruē/ dye die doot
E waert is/ Maer in eens ghetuygenis mont/ en sal
Machabe. hi niet steruē/ Die hant der ghetuygē sal die eerste
xvij.d. zijn/ om hem te doodē/ eñ daer na/ al des volcx hāt
Jo.viij.c dat ghi den quaden van v doet.

Als een sake voor dat recht v te swaer zijn sal/
tusschē bloet eñ bloet/ tusschē hantieringe eñ hantie
ringe/ tusschē plage eñ plaghe/ eñ so wat twistighe
sakē zijn binnē uwer poortē/ so suldi dan opstaen/
eñ op treckē totter stadt/ die de HEERE v God v
corē heeft/ eñ comē eñ vragē den priesterē/ eñ Le-
uitē/ eñ dē rechtere/ die tot dier tijt zijn sal/ comen
eñ vragē/ eñ die sullē v dat vonnisse seggē/ eñ ghy
sult na dien doen/ dat si v seggen sullē in die stede/
die die HEERE vercorē heeft/ eñ ghi sultet houdē
ende doen na alle dat si v leerē sullen/ Nae die wet
die si v leerē/ eñ na dat rechte dat si v seggen/ suldi
v houdē/ noch ghi en sult daer niet af wijckē/ noch
ter rechter noch ter slincker.

C Ende oft yemant vermetentlick doet/ niet wil
lende onderdanich wesen dē priester/ die aldaer aē
des HEEREN ws Gods ābacht staet/ oft dē rech
tere/ die sal steruen/ eñ ghi sult den quadē wt Isra
el doen/ dat al tvolc hoore/ eñ vreese/ eñ niet meer
vermetentlic en si.

Als ghi in dat lant comen sult/ dat dye HEERE
v God/ v gheuen sal/ ende besittet eñ bewoonet/
ende segdi. Ic wil eenen coninc ouer mi settē/ ge-
lijc alle dat volc heeft/ dat om mi leyt/ so suldy dan
hem tot eenen coninck ouer v setten/ den welcken
die HEERE v God verkiesen sal/ Ghy sult eenen
van uwen broederē tot eenen coninc ouer v settē/
Ghi en moecht geenē vreemdē/ die v broeder niet
D en is/ tot eenen coninc ouer v setten/ Hi en sal niet
veel rossen houdē/ eñ hi en sal dat volc niet weder
in Egiptē leyden/ om die menichte der rossen wil
le/ Wāt die HEERE heeft v geseyt/ dat ghy voort
niet weder in Egipten door desen wech comen en
sult/ Hi en sal oec niet veel wijuen nemen/ dat zijn
hert niet afgekeert en worde/ Ende hy en sal oock
niet veel siluers noch gouts vergaderen.

Eñ als hi sitten sal opten stoel zijns coninckrijcs
Dese tweedē wet sal hi vanden priesteren dē Leui
ten nemen/ eñ in eenē boec latē scriuen/ eñ dat sal E
hi bi hē hebben/ ende hy sal daer in lesen zijn leuen
lanc/ op dat hi mach leeren vreesen den HEERE si
nen God/ eñ houdē alle die woordē vā deser wet/
eñ dese sedē/ dat hi daer na doe/ Hi en sal zijn hert
te niet verheffen ouer zijn broeders/ eñ hi en sal niet
wijcken vandē gebodē/ noch ter rechter noch ter
slincker op dat zijn dagen lanc wesen mogē in zijn
coninckrijc/ hi eñ zijnder kinderen in Israel.

Vanden deel ende erffenisse der Leuitē/ ende
toecomenden prophete/ dye den volcke belooft
wort/ Ende datmen die valsche propheten onder
kennen sal.

Capittel.xviij

Die priesteren/ ende die Leuiten/ ende
alle die vā dat geslachte Leui zijn/ die
en sullen geen deel noch erue hebbē
met Israel/ Ende den offer des HE
REN/ ende zijn erfdeele sullē si etē/
Daerom en sullen si gheen erue onder haer broe-
deren hebben/ om dat die HEERE haer erue is/
so hi hen gheseyt heeft / Dit sal der priesterē recht
zijn vanden volcke/ vandē ghenen die daer offerē
het si osse/ oft scaep/ datmen die priester gheue die
schouder/ beyde die wanghen/ ende die borst/ ende
die eerstelinghen/ van uwen coren/ van uwen mo
ste/ van uwer olyen/ ende die eerstelinghen vā dye
bescheeringhe van uwen schapen/ Want die HE
RE v God heeft hem wtuercorē wt alle uwē ge B
slachten/ dat hi staen soude inden dienst/ inden naē
des HEEREN/ hi eñ zijn sonen haer leuen lanc.

Als een Leuijt comt wt een van uwen poortē/
oft elders wt Israel/ daer hi een gast is/ eñ coemt
hi na die begeerte vā zijnder sielen in die stede/ dye
die HEERE vercorē heeft/ om te dienen indē naē
des HEEREN zijns Gods/ Ghelijc alle zijn broe
derē die Leuitē/ die aldaer voor den HEERE staē/
die sal oec ghelijc deel te eten hebben/ behaluē dat
hi heeft/ van zijns vaders vercocht goet.

Als hi in dat landt coemt/ dat die HEEERE v
God v gheuen sal/ so en suldi niet leeren doen/ die
grouwelicheden vā desen volcke/ dat onder v niet
beuondē en worde/ die gene die sinē soon oft doch
ter door dat vier laet gaē/ oft eenich propheteerde
re/ oft eenē dachverkiesere/ oft die op dat vogelen
ghesanc acht/ oft eenē toouenaer/ oft eenē beswee
der/ oft waerseggere/ oft een teeken bedieder/ oft
die den dooden vraghen.

Wāt so wie dat doet/ die selue is eenē grouwel
den HEERE/ eñ om alsulcke grouwels wille/ ver
drijftse die HEERE v God/ voor v wech/ Mer ghi
sult sonder ghebreec wesen/ metten HEERE uwen
God/ Want dat volc dat ghi besittē sult/ hoorē die
dachverkiesers eñ die propheteerders/ Maer ghi
en sult v niet alsoo stellen / teghen den HEERE
uwen God.

Eenen propheet/ ghelijck mi/ sal die HEERE
v God v verweckē/ vā v lieden eñ vā uwen broe-
deren/ dien suldi hoorē ghelijc ghi den HEEERE C
uwen God gebeden hebt/ tot Horeb/ inden dage
der vergaderingen/ eñ ghi spraect/ Ic en sal voort
meer niet hoorē die stemme des HEEREN mijns
Gods/ eñ dat groote vier niet meer sien/ op dat ic
niet en sterue. Eñ die HEERE sprac tot mi. Si heb
ben wel gesproken/ Ic sal hen eenē propheet/ ghe

lijc ghi sijt/verwecken van uwen broederen/ ende
geuē in sinē mont mijn woort / die sal tot hen spre
ken/al dat ic hem ge ieden sal/Ende soe wie mijn
woort niet horen en sal/dat hi in minen naem sprē
ken sal/van dien sal ict suecken .
Eñ als een propheet vermeten is te spreken in
minen naem/dat ghene dat ic hem niet gebodē en
hebbe te sprekē/Eñ wie dat spreect in ander Go=
den name/die selue propheet sal steruen. Mer oft
ghi in uwer herten segt / hoe can ick ghemercken/
welc woort die HEERE niet ghesproken en heeft.
Als die propheet spreect indē naē des HEEREN/
ist dattet niet engeschiet/ oft datter niet af en coēt
so ist dat woordt/dat die HEERE niet ghesproken
en heeft/Die propheet heeft vermetentlijc ghespro
ken daerom en suldi hem niet onthien.

Van die bescheydinge der vrijsteden voor die
dootslagers/Hoe veel ghetuygen eenen ouertuy
gen mogen/Eñ hoemen den valschen ghetuyghe
straffen sal. Capittel.xix.

A Als die HEERE v God dz volc ver=
driuen sal/wiens lant die HEERE v
God/v gēuen sal/ om dat te besitten
eñ in haer stedē eñ huysen te woonē
so suldi dan v drie steden wtscheyden
inden lande/dat die HEERE v Godt/ v gheuen sal
te besitten/Eñ ghi sult den wech bereyden/ eñ die
palen van uwen lande/dat die HEERE v God/
dy wtdeylen sal / in drie deelen scheyden / dat daer
in vlye/die ghene die eenen dootslach gedaen heeft
eñ dat sal die sake sijn / dat hi daer henen vlyen sal
die eenen dootslach ghedaen heeft/dat hy leuende
blijue.
Als yemant sinen naesten slaet onwetent/ende
en heeft hi daer te voren gheenen haet op hem ge.
B hadt. Mer als wanneer yemant met sinen naesten
ghinge int bosch/om hout te houwen/eñ houwen
de metter hant die aexe/om dat hout af te houwen
eñ dat yser vliecht voor vanden stele/eñ raect sinen
naestē dat hi sterft/ Die sal in een van desen steden
vliē/op dat hi te liue bliue/eñ om dat die bloetwre
ker dē dootslager niet na en volge/die wijle dz zijn
herte verhit is/eñ begrijpen hem/om dat die wech
so verre is/eñ verslae dan die siele also/eñ nochtās
geē oordeel des doots en is in hē/Wāt hi en heeft
te voren tot hem geenen haet gedragen. Daerom
gebiede ic v dat ghi drie steden wtscheypt.
Eñ ist dat die HEERE v God uwe palē ver
C breyden sal/so hi uwen vaderen ghesworen heeft/
eñ gheeft hi v al dat lant/dat hi ghesept heeft uwen
vaderen te gheuen(ist dat ghi anders alle dese ghe
boden houdt/soo dat ghi daer nae doet/die welcke
ic v hedē gebiede/dat ghi uwen HEERE uwen
God lief hebben sult/ eñ in zijn weghen wandelen
alle v leuen lanc)So suldi dan noch drie stedē doen
tot desen drien/op dat gheen ontschuldich bloet ge
stort en worde in uwen lande / dat v die HEERE
v God/ghegeuen heeft tot een erue/eñ alsoe geen
bloet op v en come.
Eñ als yemant haet draecht tegen sinen naestē
eñ wacht hi hem/eñ gaet hi op hem / eñ slaet hi zijn
siele doot/eñ vliet hi in een vā desen stedē. So sul=
len die Ouders van zijnder stadt derwaerts seyn=
den/eñ laten hem van daer halen/eñ gheuen hem
in des bloetwrekers hant/dat hi sterue/v ooghen
en sulē hem niet sparē/ eñ ghi sult dat ontsculdige
bloet wt Israel doen/op dat v wel geschie.
Ghi en sult ws naestē palē niet achterwaerts
stooten/die uwē voorsaten ghesetet hebben in uwen
erfdeele/dat ghi gheerft werdt inden lande/dat die
HEERE v God/v ghegeuen heeft te besitten.
Gheen ghetuyghe en sal alleen opstaen tegen
yemanden/ouer enighe misdaet oft sonde / het si
wat sonde dattet si/diemen gedoen can. Maer in
den monde van twee ofte drie ghetuyghen/sal alle
sake staen. D
Als een luegenachtich ghetuygē tegen yeman= Joan
den opstaet/om tegen hem te betuyghen een ouer viij.c.
tredinghe/soo sullen beyde die mannen/die een sa= ij.Cor.
ke met malcanderen hebben/voor den HEERE xiij.a
voor den priestere/ eñ voor die rechteren staen/die
tot dier seluer tijt zijn sal. Eñ die rechter sal neerste=
lic ondersuecken. Eñ als die valsche getuyge / een
valsch getuychnis tegen sinen broeder ghegheuen
heeft/so suldi hem doen/so hi dachte sinen broeder
te doen/doende dat quaet vā v wech/op dat die an
dere dat hoorende/vreesen/eñ niet meer alsulcken
quaden stuc voor en nemen te doen onder v. V oo
ghe en sal sijnder niet sparen / Siele om siele/Oo=
ghe om ooghe/ Tant om tant/ Handt om handt/
Voet om voet

Hoe datmen inden oorloghe eñ strijdt hādelen
sal/Ooc in dat belech eñ innemen der steden
Dat.xx. Capittel.

Als ghi inden crijch treet teghen uwe E
viandē/eñ siet die rossen eñ wagenē
des volcs/dattet grooter is dan ghi/
so en onthebt hen niet/ Want die HE
RE v God/die v wt Egiptē lāt ghe
leyt heeft/die is met v/Als ghi totte stride coēt so
sal die priester bi v comen/ eñ spreken mettē volc=
ke/ende seggen tot hen/ Israel hoort toe/ghi gaet
heden inden strijt tegen uwe vianden/ V herte en
si niet versaecht/en vreest ooc niet/eñ en beeft nyet/
eñ en laet v niet grouwelen voor haer. Want die
HEERE uwe God/gaet met v/om voor v te strij
den teghen uwe vianden/om v te helpen.
Eñ die hooftliedē sullen mettē volcke spreken/ F
eñ segghen. So wie een nieu huys gemaect heeft/
eñ en heuet noch niet ingewijt/die gae henē/ ende
bliue in zijn huys/op dz hi niet en sterue indē crijch
eñ een ander wijet in. So wie eenen wijngaert ge
plant heeft/eñ en heuet hem noch niet gemeyn ge
maect/die gae wech eñ blijue thuys/dat hi niet en
sterue inden crijch/eñ datten een ander ghemeyn
make. So wie een wijf ondertrout heeft/ ende en
heeft se noch niet thuys gehaelt/ die gae henen/eñ
bliue thuys/dat hi niet indē crijch en sterue / ende
datse een ander thuys hale.
Eñ die hooftliedē sullen breeder totten volcke G
spreken eñ seggen. Soe wie dat vreest/eñ een ver
saeft herte heeft/die gae henen eñ blijue thuys/op
dat hi ooc zijnder broederen hert/ niet en doe vre
sen ghelijc zijn herte/Eñ als die hooftlieden wt ge
sprokē hebbē metten volcke/ so sullen die ouerste
des heyrs/dat volck inder oorden stellen.
Als ghi voor een stadt treet/om die te bestrijdē/
so suldi haer vrede ontbiedē. Ist dat si v vredelijck

antwoorden/ en v die poorten open doen. So sal alle dat volc dat daer inne sal geuonden worden/ dat sal v onder tribuyt dienen/ en onderdaen zijn. Mer en willen si met v niet vredelic hanteren/ en willen si met v oorlogen/ so belegtse dan/ En alse die HEERE uwe God v in die hant gheeft/ so suldi al wat manlic daer in is/ met des sweerts scerpte verslaen sonder die wiuen/ kinderen/ vee/ ende al wat in die stadt is/ en al den roof/ suldi onder v wt deylen/ En ghi sult eten van uwer vianden gedeylden roof/ dye die HEERE uwe God/ v ghegeuen heeft. Also suldi alle den steden doen/ die seer verre van v liggen en die ghene die niet en zijn vanden steden van desen volcke.

D Maer in die steden van desen volcke/ die welcke die HEERE uwe God/ v tot een erue geuen sal/ daer en suldi niet laten leuen/ so wat eenen adem heeft. Maer ghi sultse te niete doen/ te weten/ die Hethiten/ Amoriten/ Cananiten/ Pherefiten/ Heuiten/ en Jebusiten/ also die HEERE uwe God/ v geboden heeft/ op dat si v niet en leeren doen/ alle die grouwelicheden/ die si haren goden doen/ en dat ghy v ooc niet en besondicht aen den HEEERE uwen God.

Als ghi voor een stede lange tijt ligghen moet daer ghi tegen strijt/ om die te winnen/ so en suldi die boomen niet verderuen/ varende metter bijlen oft acxen daer aen/ Want ghi condt daer af wel eten/ daerom en suldtse niet wt doen/ want het is doch hout des velts en gheen mensch/ ende si en connen niet gecomen/ en worden volwerc tegen v/ Mer dat boomen zijn/ die ghi weet datmen daer niet af en eet die suldi verderuen/ en wtworpen/ en maken daer af volwerck tegen die stadt/ die tegen v oorloocht tot dat ghi haers machtich wort.

Hoe datmen doen sal metten dooden lichaem eens verslagenen inden velde gheuonden/ Hoe met een vrouwe inden crijch geuangen/ Hoe hem een man met twee wiuen en ziin kinderen hebben sal/ Men en behoort die doode lichamen niet aender galgen te laten hangen. Dat.xxi. Capittel

A Alsmen eenen verslagenen vindt in dat lant/ dat die HEERE v God/ v geuen sal om te besitten/ en leyt daer int velt en men en weet niet wien verslagen heeft. Soo sullen dan die Ouders en rechters wtgaen/ en meten vanden verslaghenen aen/ alle die omliggende steden. Die stede dye daer die naeste is/ dan sullen die Ouders van deser seluer stadt nemen een ionghe koe vanden runderen/ daermen niet mede ghearbeyt en heeft/ noch iock getrocken en heeft/ en si sullense af leyden tot eenen keyachtigen gront/ die noch gewonnen noch besaeyt en is/ en aldaer sullen si haer den hals afhouwen

B En daer toe sullen die priesters comen/ die kinderen Leui (want die HEERE v God heeftse vercoren/ dat si hem dienen/ en sinen name louen/ en na haren mont sullen alle saken/ en alle plagen gedaen worden) En alle die Ouders van dier stadt sullen comen totten verslaghenen/ en wasschen haer handen ouer die ionge koe/ die daer den hals afgeslaghen is inden keyachtighen gront/ ende si sullen antwoorden en segghen/ Onse handen en hebben dit bloet niet ghestort/ en onse ooghen en hebbent oock niet gesien/ weest ghenadich uwen volcke Israel/ dat welcke ghi die HEERE verlost hebt/ en en rekent niet dit onsculdich bloet onder uwen volcke Israel. En also sullen si van dien bloede versoent wesen. Ende also suldi dat onschuldich bloet van v doen/ doende dat gheue dat recht is/ voor des HEEREN ooghen.

a Als ghi inden crijch trecken sult tegen uwe vianden/ ende die HEERE uwe God/ gheeftse in uwen handen/ dat ghi haer gheuanghenen wech vuert/ ende siedi een schoon wijf/ onder die geuanghenen/ ende hebdi lust tot haer/ dat ghise tot eenen wiue neemt/ so leytse in v huys/ en laetse scheeren/ ende haer naghelen corten/ ende legghen die cleederen af/ daer si in gheuangen is/ en latense sitten in v huys/ en beweenen een maent lanc haren vader/ en haer moeder/ daer na beslaeptse/ ende neemtse te houwelic/ en laetse v wijf zijn. Ende als ghi haers niet meer en begheert/ soo suldyse wtlaten/ werwaerts dat si henen wille/ ende en vercooptse niet om ghelt/ noch en versettense oock nyet. Om dat ghyse vernedert hebt.

Als yemant twee wijuen heeft/ eene die hi lief heeft/ en eene die hi haet/ en baren si hem kinderen/ beyde die liefste/ en die hi hatet/ ist dat die eerghebooren behoort der gheender die hi haet. En als die tijt comt/ dat hi sinen kinderen die erue wtdeylt/ so en mach hi niet des liefsten wijfs soon/ den eerstengeboren soon maken/ voor der gheenre eerstgeboren soon/ die hi haet/ Maer hi sal bekennen der gheender soon die hi haet/ dat hi die eerstgeboren is/ en geuen hem dubbele ghifte/ van alle dat hi heeft. Want dese is dat beghinsel zijns vermogentheyts/ en des eerstghebooren recht is zijn.

D Als yemant eenen crijghelen en ongehoorsamen soon heeft/ die zijns vaders/ en zijns moeders stemme niet hooren en wilt/ als si hem straffen/ soo sullen hem zijn vader en moeder nemen/ en hem totten Ouders vander stadt brenghen/ en totter poorten der seluer plaetsen/ en sullen totten Ouders der stadt seggen. Dese onse soon is eygenwillich en ongehoorsaem/ en hi en hoort onse stemme niet/ en hy is gulsich en een dronckaert/ So sullen hem dan steenen alle die lieden van dier stadt/ tot dat hi sterue/ en ghi sult also dat quaet van v doen/ dattet alle Israel hoore en vreese.

Als yemant een sonde gedaen heeft/ die waerdich is des doots/ en wort hi also ghedoot/ datmen hem aen een hout hanct/ so en sal zijn lichaem aent hout niet bliuen ouer nacht/ maer ghi sult hem van dien daghe begrauen/ Want vermaledijt is hi by God/ die daer hanct/ op dat ghi v lant niet en ontreynicht/ dat welcke v die HEERE v God gheeft tot een erue.

Hoe datmen die liefde tegen den naesten bewijsen sal/ Ende menigherley andere gheboden/ Hoe hem een man hebben sal tegen dwijf/ die hi gheen maecht beuonden en heeft. Capittel.xxij.

A Als ghi ws broeders osse/ oft schaep siet gaen dolen/ so en suldi v niet ontrecken van hem/ Maer ghy sulten weder tot uwen broeder brenghen. En als v broeder verre van v is/ en ghi en kent hem niet/ so suldise in v huys nemen/ dat si bi v bliuen/ tot datse v broeder soect/ en hem dan weder gheuen. Also suldy doen ooc met sinen

ezele/met sinen cleede/eñ met al dat verlorē is/dat
welc v broeder verliest/eñ ghijt vindt, ghi en mo=
ges hem niet onttrecken.
Als ghi ws broeders ezele/oft osse siet vallen in
den weghe/ghi en sult v niet daer af weyndē/mer
ghi sult hem ophelpen.
Een wijf en sal gheens mans geweer draghen
eñ een man en salgeen vrouwen cleederē aendoen
Want die dit doet/die is den HERE uwen God
eenen grouwel.
Als ghi inden wege wort siende eenen voghels
nest/op eenen boom/oft opter aerden/met iongen
oft met eyerē/eñ die moeder sidt op die iongen/oft
op die eyerē/so en suldi die moeder metten iongen
niet nemē/mer ghi sult die ionghen nemen/eñ die
moeder laten vlieghen/op dat v wel gheschie/ende
lange leuen muecht.
B Als ghi een nieu huys maect/soe maeckt om v
dack een schutsel/ op datter gheen bloet op v huys
en come/als yemant daer af viele.
Ghi en sult uwē wijngaert niet met meniger
ley saet besaeyē/op dz ghi dat zaet niet en heylicht
tot der vullinghen/dat ghi ghesaeyt hebt/met dat
ghene/dat v incomt vandē wijngaert Ghi en sult
niet ackeren met eenen osse/eñ met eenē ezel te sa=
men. Ghi en sult niet aentrecken een cleet dat van
wullen eñ lijnen ghemengt is. Ghi sult lapkens al
om aen v vier hoecken ws mantels maken/daer
ghi v mede bedect.
Als yemāt een wijf neemt/eñ hi wort op haer
gram/als hijse beslapen heeft/aentijende haer yet
scandelics/eñ hi brenghet eenen quaden roep van
haer wtsegghende/Dit wijf hebbe ick ghenomen/
eñ doen ic mi tot haer dede/beuant ick dat si gheen
maecht en was/So sullē die vader/eñ die moeder
vander deernen haer nemen/eñ si sullen teekenen
brengen vander deernen maechdom/voor die Ou
ders vander stadt in die poorte/Eñ der deernē va=
der sal segghen totten Ouders. Ic heb desen man
mijn dochter tot eenē wiue ghegeuen/eñ nv is hy
op haer gram ghewoorden/ende tijdet hair een scā=
delic dinck aen/segghende. Ick en hebbe dijn doch
ter geen maecht geuonden. Dat is dat teeken van
mijnder dochters maechdom/ende si sullē die clee=
C deren wtspreyden voor die Ouders vander stadt
Eñ dan so sullen die ouders vander stadt den man
nemen/eñ castijen hem/eñ laten hem om hondert
sikels siluers beternis doen/eñ gheuen die der deer
ner vader/om dat hi eē maecht vā Israel berucht
heeft/eñ hi salse tot eenen wijue hebbē/ende hi en
machse zijn leuen lanck niet laten. Mer ist waer/
dat die deerne gheen maecht gheuonden en is/soe
salmense voor hairs vaders duere leyden/eñ die lie
den vander stadt sullense doot steenē/om dat si een
dwaesheyt ghedaen heeft in Israel/eñ in haers va
ders huys ghehoereert heeft/eñ ghi sult dat quaet
van v doen.
Als yemant beuonden wort/die bi een wijf sla
pet/die eenen getrouden man heeft/so sullen si bey
c.b de steruen/die man/eñ dat wijf dair hi bi geslapen
heeft/eñ ghi sult dat quaet van Israel doen.
Als een derne yemanden belooft is/ende een
man criichtse in die stadt/eñ slaept bi haer/so suldy
se alle beyde ter stadt poorten wt voeren/ende ghi
sultse beyde steenen dat si steruen. Die deerne daer
om/dat si niet gheroepen en heeft/want si was in
die stadt. Dē man daerom/dat hi sijns naesten wijf
te niet gemaect heeft/ende ghi sult dat quaet van
v doen.
Eñ als yemant een verloofde deerne optē vel=
dē crijcht/eñ hi begrijptse/eñ slaept bi haer/so sal
die man alleene steruen/die bi haer geslapen heeft/
eñ die deerne en sal niet steruen/wandt si en heeft
geen sonde gedaē/die des doots waerdich is/mer
gelijc als yemant hem verheft tegen sinen naesten/
eñ slaet sijn siele doot/alsoo is dit ooc/want hi vant
se indē velde/eñ die verloofde deerne riep/eñ daer
en was niemant diese holp.
Als yemant aen een maecht comt die niet ver
looft en is/eñ hi nemptse/eñ slaept bi haer/ende si
wordē beuonden/so sal diese beslapen heeft haren
vader vijftich sikel siluers gheuen/eñ hi salse tot ee
nen wijue hebben/dairom dat hise te niet gemaect
heeft/eñ hi en machse niet laten sijn leuen lāc/Nie=
mant en sal sijns vaders wijf nemen/ende hi en sal
niet ontdecken zijns vaders decsel.

Hier worden bescreuē eñ ghenoemt die in die
gemeynte des HEREN niet gaen en sullen/Eñ
andere ghebodengheoordineert.

Dat.xxiij.Capittel.

Gheen ghelubde/noch ghesneerde/en A
sal in die ghemeynte des HEREN
comē. Eñ daer en sal ooc gheen hoe=
ren kint in die ghemeynte des HE=
REN comē/noch na dat thiēde lidt/
mer het en sal gheensins in die gemeynte des HE
REN comen. Die Ammoniten eñ Moabiten/en
sullen niet comen in die ghemeynte des HEREN
ooc noch nae dat thiende lidt/mer si en sullen nem
mermeer daer innē comen/om dat si v niet teghen
en quamen met broode/eñ met watere/inden we
ghe/doen ghi wt Egipten troct/eñ ooc wouden si
Bileam Beors soon hueren tegen v/den vedieder
van Mesopotamia/dat hi v vermaledijen soude.
Mer die HERE uwe God/en woude Bileam
niet verhooren/eñ hi veranderde v die vermaledi
dinge in ghebenedijnghen. Om dat die HERE
v God/v lief hadde/Ghi en sult hen geluc noch sa
lichcyt wenschen/alle v leuen lanc eewelijc.
Die Edomitē en suldi niet veronwaerden. Hy
is uwe broeder/Dē Egiptenaer en suldi ooc niet B
veronwaerden/want ghi hebt in haerder lant een
vreemdelinc geweest. Die kinderen die si int derde
lidt winnen/die sullen in die ghemeynte des HE
REN comen.
Als ghi wten legher gaet teghen uwe vianden
so wacht v voor allen quaden.
Als yemāt onder v is/die niet suyuer en is/dat
hem des nachts yet geschiet is/die sal buytē inden
legher gaen/eñ niet weder in comen/tot dat hi hē
met watere voor den auont bade/eñ als die sonne
onder gegaē is/so sal hi weder inden leger comen
Eñ ghi sult buytē den legre een plaetse hebben
daer toe dat ghi noottleghaen moet/ende ghi sult
eenē steel aē v schuppē hebbē. Eñ als ghi daer buy C
ten sitten wilt/so suldi daer mede grauen/Eñ als
ghi gesetē hebt/so suldi toedeckē dat van v gegaen
is/Want die HERE uwe Godt/wandelt onder
uwen legher/om dat hi v verlossen soude/eñ uwe

vianden voor u geuē. Daeromme sal uwen leger
heylich zijn/datter gheen schande onder u ghesien
en werde/eñ dat hi hem van u niet en keere.
Ghi en sult den knecht sinen heere niet leueren
die welcke vā hē tot u gecomen is. Hi sal bi u blij=
uen inde plaetse die hi vercoren heeft/binnen uwe
poorten / hi sal daer rusten/eñ ghi en sult hem gee
nen lachter doen.
Vanden dochteren van Israel en sal gheen hoe
re zijn/Noch vanden sonen vā Israel/gheen hoer
iagher.
D Ghi en sult gheens hoeren loon/ noch honds
Ecci.v.a ghelt in dijns Gods/dijns HEEREN huys bren
ghen van eeniger gelofren/Want dat is alle bey
de onwaerdich voor uwen God uwen HERE.
Ghi en sult aen uwen broeder niet woeckeren
noch met gelt/noch met spise/noch met al daermē
mede gewoeckeren can/Aendē vreemdē muech=
di woeckeren mer aen uwen broeder niet/op dat
u die HERE uwe God/gebenedije in alle dz ghi
voor handen neemt/in dat lant daer ghi in comen
sult/om dat te besitten.
Als ghi dē HERE uwē God/een ghelofte
doet/so en suldijt niet vtreckē te voldoē/want dye
HERE u God/sal vā u verheyschen/eñ het sal u
een sonde wesen/Eñ en gelouet ghi niet / so en ist
v gheen sonde. Mer wat wt uwen lippē gegaē is
dat suldi houden/eñ daer na doen/so ghi den HE
RE uwē God bijwillich ghelooft hebt/dat welc
ke ghi met uwen monde ghesproken hebt.
Als ghi in ws naestē wijngaert gaet/so muech
di vandē druyuē eten/so dat u belieft/ tot dat ghy
veruult zijt/maer ghi en sult in dijn vat niet mede
draghen.
Als ghi in ws naesten saet ghaet so muech dijt
metter hant af breken/maer metter sickelen nyet
daer inne maeyen.

Vanden scheytbrief/Ende van die vrijheit des nieuwen gehouden mans/Eñ andere gheboden/ die liefde des naesten aengaende.

Dat.xxiiij.Capittel.

Als yemant een wijf neemt eñ trout=
se/ eñ en vint si gheen ghenade voor
E zijn oogē/om eeniger onlustentheyt
ma.v.e. wille/so sal hi eenē sceybrief scrijuen/
eñ.xix b eñ haer in die hant gheuē / eñ latense
mar.x.e wt sinē huyse/Eñ als si wt sinen huyse gegaen is
eñ wech gaet/eñ wort si eens anders mans wijf/
eñ die selue ander man wort oec op haer gram/eñ
scrijft hi haer oec eenen scheytbrief/ende gheeften
haer in die hant/eñ laet hise wt sinen huyse/ eñ oft
dese selue ander man sterft/diese tot eenē wiue ge
trout hadde/so en machse noch die eerste man die
se wt liet/niet wederom nemen/dat si zijn wijf sy/
na dien dat si onreyn is/eñ een grouwel voor den
HERE. Op dat ghi dat lant niet en besondicht/
dat welck die HERE u God/u tot een erue ghe
gheuen heeft.
Als yemāt een wijf nieweling genomē heeft/
die en sal niet int heyr reysen/eñ men en sal hē niet
op leggē/hi sal vry in zijn huys zijn/een iaer lanc/
B dat hi vrolic si met sinē wiue die hi genomē heeft/
Ghi en sult niet te pande nemē den ondersten
eñ den oeuersten molensteen/wāt hi heeft u zijn sie
le te pande ghesedt.

Als yemāt beuonden wort die van sinen broe=
derē een siele steelt wt den kinderen van Israel/eñ
versetse oft vercooptse/alsulcke dief sal steruē/ op
dat ghi dat quaet van u doet.
Wacht u liedē voor die plagē der lazariē/dz ghi
met alder neersticheit hout eñ doet / alle dat u die
priesteren die Leuiten leeren. Eñ also si u gebiedē/
dat suldi houwen/eñ daer na doen. Gedenct wat
die HERE u God / Mir Iam opten wegē dede a
doen ghi wt Egipten lant treect.
Als ghi uwē naestē eenige schult borcht/soo en
suldi dan in zijn huys niet gaen/eñ nemē hē eenigē
pant mer ghi sult buytē staē/ eñ hi diē ghi borcht/
sal zijn pant buytē brengē tot u. Mer is hi benoot
so en suldi niet slapē gaē met sinē pande/ mer ghy
sult hem sinē pant weder gheuē/ als die sonne on=
der gaet/dat hi in zijn cleet slape/eñ ghebenedie u/
dat sal u voor uwē HERE uwen God tot gerech
ticheyt ghereckent werden.
Ghi en sult niet vercorten dat loon/ des ghenē
die benoodicht eñ arm is/onder uwe broederē/of
vreemdelinghē/die in uwē lande/eñ binnen uwer
poorten is/maer ghi sult hē sinē loon gheuē/ indē
seluen dage/dat die sonne daer ouer niet onder en
gae. Wāt hi is benoodicht/eñ hi onthout zijn siele D
daer op / op dat hi den HERE niet aen en roepe
teghen u/eñ dattet u een sonde si.
Die vader en sal niet voor die kinderē/ noch die
kinderē voor den vader steruē/Mer een yeghelijc
sal voor zijn sonde steruen/Ghi en sult des vreēde
linghē/eñ der weesen recht niet buyghen/Eñ ghi
en sult der weduwē cleet niet te pāde nemē. Wāt
ghi sult ghedencken/dat ghi in Egiptē een knecht
geweest zijt/Eñ dz die HERE u God/ u vā daer
verlost heeft/daerom gebiede ic u/dz ghi dat doet.
Als ghi op uwē acker geoochst hebt/eñ hebt ee=
nen schoof indē acker vergetē/so en suldi niet om=
me keerē om dien te halē/Mer hi sal den vreemde
linghen behoorē/den weesen/eñ den weduwē/op
dat die HEEERE u God/u gebenedije in alle die
werckē van uwē handē/Als ghi uwen olijfboom
afgelesen hebt/so en suldy daer na niet nauwer af
lesen. Het sal der vreemdelingē/der weesen/eñ we
duwē zijn. Als ghi uwē wijngaert ghelesen hebt/so
en suldi daer nae niet nauwer af lesen/ Het sal des
vreemdelinghē/eñ des weesen/ eñ der weduwen
zijn/Eñ ghi sult gedenckē/dat ghi in Egiptē lant
geweest zijt/daerom gebiede ic u dat ghi dat doet.

Hoe die rechters straffen den misdadigē/men en sal den dorschenden osse den mont niet stoppē. Hoe deen broeder des anderen doodē broeders wijf trouwen sal.

Dat.xxv.Capittel.

Als eenigen twist tusschē mannen is/ E
so salmense voor dat recht brenghē/
eñ doē hen recht/eñ gheuē den recht
veerdighen recht / eñ den godloosen
verdoemen / Eñ ist dat die godloose
slagen verdient heeft/so sal dye rechter hem neder
heetē vallen/ eñ men sal hem voor dē rechter slaē
na die mate/eñ tgetal vā zijnder misdaet. Als men
hē.xl.slagē gegeuē heeft soo en salmē hē niet meer
slaen/op dat/so wanneer men hem meer slaghen
gheeft/te veel ghe slagen worde/ ende dat u broe=
der deerlijcken voor uwen ooghen si.

Ghi en ſult den dorſſchenden oſſe ſinen muyl
niet verbinden.
B Als broeders met malcanderen woonē/eñ die
eſt. eene ſterft ſonder kinderen / ſoo en ſal des verſtor-
uens wijf buyten gheenen vreemden man nemen.
r.b. Mer haer ſwager ſalſe beſlapen/eñ tot eenen wij-
ue nemen/eñ trouwenſe/eñ den eerſten ſone die ſi
baert/dien ſal hi verheffen na den naem van ſinen
ghestoruen broeder/dat ſinen name niet en worde
wtgedaen wt Iſrael.
Maer en ghenoeghet den man niet/ dat hy ſijn
ſwagherinne nemen ſoude/ſo ſal ſi/ſijn ſwagherin
ne opgaen/onder die poorte voor die Ouders / eñ
ſegghen/Mijn ſwagher weygert ſinen broeder ee
nen naem te verwecken in Iſrael / noch mi te hou
welijc te nemen/Dan ſullen hem die Ouders van
C der ſtadt doen halen/eñ met hē ſpreken/Als hi dan
ſtaet eñ ſpreect / het en belieft mi nz haer te nemen
ſo ſal zijn ſwagherinne voor hem comen/ voor die
Ouders/eñ treckē hem eenē ſchoen wt/van ſinen
voete/eñ ſpouwē hem in zijn aenſicht/ eñ ſi ſal ant
woorden/eñ ſegghen/Alſo ſalmen doen eenen ye-
ghelijcken/ die zijns broeders huys niet maken en
wille/Eñ ſinen name ſal in Iſrael heeten des On
geſchoeyts huys.
Als twee mannen met malcanderen twiſt heb
E ben/eñ dat wijf vandē eenē loopt toe/om dat ſi ha
ren man verloſſen ſoude/ van des gheenen hant die
hem ſlaet/eñ ſteect haer hāt wt/ eñ grijpt hem nz
ſine ſchamelheyt/ſo ſuldi haer die hant afhouwen
eñ v ooghe en ſal haerder niet ontfermen.
Ghi en ſult geen tweederley gewichte in uwen
ſack hebbē/groot eñ cleyne/ Eñ in uwen huyſe en
ſal gheen tweederley Epha zijn/groot ende cleyne
D Ghi ſult een vol eñ recht ghewichte/eñ een vol eñ
recht Epha hebben/ op dat ghi lange leuē muecht
in dat lant dat v die HEERE v God geuē ſal/Wāt
die dat doet/die is eenen grouwel den HEERE
uwen God/ghelijc alle die ghene die quaet doen.
Ghedenct wat v die Amalekitē inden wege de
den/doen ghi wt Egiptē troct/hoe ſi v aentaſtē in
den wege/eñ ſloegē uwe achterſte/alle die onſterc
ke die achter v na quamē/doen ghi moede eñ mat
waert/eñ ſi en vreeſden Godt niet. Als v die HE-
RE v God in die ruſte brengt/van alle v omliggē
de viandē/inden lande dat v die HEERE v God
gheeft/tot eender erue om te beſitten/ſoo ſuldi die
gedachteniſſe der Amalekiten wtdoen/van onder
den hemel. Dat en vergheet niet.

Van die eerſte vruchtē eñ thiendē/Hoe die ge
bracht ſullen worden met lof ende dancſegginge
Gods. Dat.xxvi.Capittel.

A Als ghi in dat lāt comt/ dat v die HE
RE v God/tot een erue gheuen ſal/
eñ beſidt dz/ende bewoonet/ ſo ſuldy
dan nemen alderley eerſte vruchten
vandē lande/die wt der aerdē comen
die de HERE v God v gheeft/ eñ ghi ſultſe in ee-
nen korf legghen/eñ henen gaen in die plaetſe/die
de HERE uwe God vercoren heeft/dat ſinen na
me aldaer woonē ſoude / ende ghi ſult tot den prie
ſter comen/die tot dier tijt daer is / eñ tot hem ſeg-
ghen/Ick verco ndighe heden den HERE uwen
God/dat ic ghecomen ben in dat lant/dat die HE
RE onſen vaderen geſworen heeft/ ons te geuen
B Ende die prieſter ſal den korf nemen vā uwer
hant/eñ laten hem neder voor dē outaer des HE-
REN ws Gods/daer ſuldi ſegghen eñ antwoor-
den voor den HERE uwē God. Die van Sirien
wouden minen vader verdriuen/ doen hi aftroc in
Egiptē/ende hi was aldaer een vreemdelinc met
cleynen volcke/eñ hi wert aldaer een groot ſterck
eñ vele volcx. Maer die Egiptenaren hanteerden
ons qualijck/eñ dwonghen ons / ende ſi leyden ee
nen herden dienſt op ons. Doen riepen wy totten
HERE/onſer vaderen Godt/eñ die HERE ver
hoorde onſen roep/eñ hi ſach ons bedwāc arbeyt/
eñ leet/eñ hi leyde ons wt Egipten met een mach
tighe hant/eñ wtgeſtrecten arm/ ende met groote
vreeſelicheden/door teekenen eñ wonderē/ eñ hy
bracht ons in deſe plaetſe/ende hi gaf ons dit lant/
daer melc eñ honich in vloeyt / Nv brenghe ick dye
eerſte vrucht des lants/dat die HERE ons gege
uē heeft/ Eñ ghi ſultſe latē voor dē HERE uwen
God/eñ aenbiddē voor den HERE uwen God/
eñ vrolick zijn van alle den goede dat die HERE
v God/v gegeuen heeft/ende uwen huyſe/ ghi eñ
die Leuijt/eñ die vreemdelinc die bi v is.
C Als ghi alle die thiendē van alle dat v incomen
de is/te ſamen gebracht hebt/indē derdē iare / dat
welcke is een iaer der thiendē/ ſoo ſuldijt den Leui
ten/den vreemdelingen/den weeſen/eñ den wedu
wen gheuen/dat ſi eten binnen uwe poorten/ende
verſaet worden/ Ghi ſult ſeggen voor den HEE-
RE uwen God/ Ic hebbe gebracht dat ghene dat
ghebenedijt is wt minen huyſe / eñ ick hebt ghege
uen den Leuitē/den vreemdelinghen/den weeſen/
eñ den weduwen/ nae alle ghebоden / dye ghy my
gheboden hebt. Ick en hebbe niet ouer gheterden
uwe gheboden/noch vergheten/ Ic en hebbe daer
af niet geten in minen rouwe / eñ ic en hebbe daer
af niet gedaen in onreynicheden/ Ic en hebbe daer
af niet totten dooden ghegeuen. Ic hebbe des HE
REN mijns Gods ſtemme gehoorſaem geweeſt
eñ ic hebbe ghedaen ſo ghi mi geboden hebt/ Siet
af van uwe heylige wooninghe vanden hemel/eñ
D ghebenedijt uwe volc Iſrael/ende dat lant dat ghi
ons ghegeuen hebt/gelijck ghi onſen vaderen ge- Eſaie
ſworen hebt/ een lant daer melck ende honich inne xxxix. d.
vloeyt.
Heden ghebiet v die HEERE uwe God/te
doen nae alle deſe ſeden eñ rechten/dat ghi die be
hout/ende daer na doet/ wt alder herten/eñ wt al
le v ſiele/ Ghi hebt hedē geſprokē tottē HERE/
dat hi v God is/dat ghi in alle ſine weghen wan-
delt/eñ dat ghi ſine ſedē houdt/zijn geboden ende
rechten/eñ dat ghi zijnder ſtemmen gehoorſaem
zijt. Ende die HERE heeft v heden gheſeyt/ dat
ghi zijn eyghē volc zijn ſult/alſo hi v gheſeyt heeft
eñ dat ghi alle zijn gebodē houden ſoudt/eñ dat hi
v dat hoochſte make tot loue/naem ende prijs/bo
uen alle volc dat hi gemaect heeft/dat ghi ſout zijn
den HERE uwen God/een heylich volc/ ſo hi v
gheſeyt heeft.
Hoe datmē ſteenen op geen ſide der Iordanen
oprechtē ſal/eñ dair op de gebodē des HEREN
ſcriuē ſal / Hoe mē op die twee bergen goet ende
quaet wenſchen ſal. Dat.xxvij. Capittel

A ENde Mose gheboot met dē Ouders
Josu. van Israel dē volcke eñ sprac/Hout
iiij.a alle die gheboden die ic v heden ghe-
biede/ Ende tot dier tijt/als ghi ouer
die Jordane gaet in dat lant/dat die
HEERE uwe God/v geuē sal/so suldi groote stee
nen op rechten/eñ witten/ē met kalcke/eñ scriuen
daer op alle die woordē vā deser wet/als ghi daer
ouer comt/op dat ghi comen muecht in dat landt/
dat die HEERE uwe God v gheuen sal/een lant
daer melck eñ honich in vloeyt/also v die HEERE
uwer vaderen God/ghesept heeft.
Eñ als ghi nv ouer die Jordane gaet/ soo suldy
ex.xx.d. alsucke groote steenen op rechten(daer ic v heden
Josue. af ghebiede(opten berch Ebal/eñ met kalcke wit
viij.f ten/eñ ghi sult aldaer den HEERE uwen God ee
nen steenen outaer maken/daer en sal gheen yser
ouer gaen/Van heelen steenen suldy desen outaer
den HEERE uwen God maken ende ghi sult den
HEERE uwen God/daer op brantoffer offeren/
eñ ghi sult dootoffer offeren/ende aldaer eten/eñ
B vrolijck zijn voor den HEERE uwen God/eñ ghi
sult op die steenen scriuen alle die woorden van de
ser wet/claer eñ wel.
Eñ Mose metten priesterē/die Leuiten sprakē
tot alle Israel ende seyden. Merct ende hoort toe
alle Israel/heden sidi ghewordden een volck des
HEEREN ws Gods/om dat ghi der stēmen des
HEEREN ws Gods/ghehoorsaem ghewcest zijt
eñ dat ghi doet nae sine gheboden eñ seden / die ic
v heden ghebiede.
Ende Mose gheboot den volcke inden seluen
daghe segghende. Dese sullen staen opten berch
Grisim/om te gebenedien dat volck/als ghi ouer
die Jordane gegaē zijt/Simeon/Leui Juda/Isas
char/Joseph/Ben Jamin.
Ende dese sullen staen opten berch Ebal/ om
te vermaledijen. Ruben/Gad/ Asser / Sebulon/
Dan/ende Naphtali/Ende die Leuiten sullen be-
ghinnen eñ segghen/tot allē man van Israel/met
luyder stemmen.
C Vermaledijt si/die een godeken oft ghegoten
beelt maect/een grouwelicheit des HEEREN/
dat een werck is der wercmeesters handen/eñ set
tet verborghen/ende alle dat volc sal antwoordē
eñ segghen Amen.
Vermaledijt si/die zijn vader ofte moedē vloect/
eñ al dat volck sal segghen Amen.
Vermaledijt si/ dye zijne naesten palen engher
maect/eñ al dat volck sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die eenē blindē doet dolen indē
weghe/eñ al dat volc sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die des vreemdelinghē recht/eñ
des weesen/eñ der weduwen buycht / ende al dat
volck sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die bi zijns vaders wijf leyt/eñ
ontdect zijns vaders vlueghel/eñ al dat volck sal
segghen Amen.
D Vermaledijt si/die bi eenich beeste leyt/ende al
dat volck sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die bi zijn suster leyt/die zijns va
ders oft zijns moeders dochter is/ende al dat volc
sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die bi zijns wijfs moeder sla-
pet/ende al dat volck sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die sinen naesten heymelic slaet
eñ al dat volck sal segghen Amen. gal.iij,
Vermaledijt si/die ghiftē neemt/dat hi slaē sou-
de dat bloet vandē onschuldighē/eñ al dat volc sal
segghen Amen.
Vermaledijt si/die niet en blijft in alle die woor-
den deser wet/eñ die niet en volbrenct/ende al dat
volc sal segghen Amen.

Welcken gheluck eñ welvaert dien ontmoetē A
sal die Gods ghebodē houdē/ Eñ wederomme
welcken straffinghen den ouertreders.

Capittel.xxviij

ENde als ghi die stemme des HEE-
REN ws Gods ghehoorsaem zijt/
houdende eñ doende alle zijn ghebo-
den/die ic v hedē gebiede so sal v de
HEERE v God dat hoochste makē
bouen alle dat volc der aerdē/Eñ op v sullē comē
alle dese ghebenedijngē/eñ si sullē v omuanghen/
om dat ghi gehoorsaem geweest zijt der stemmen
des HEEREN ws Gods/Gebenedijt suldy zij in
die stadt/Ghebenedijt inden acker/. Ghebenedijt
sal zijn die vrucht ws lichaēs/die vrucht vā uwen
lande/eñ die vrucht vā v vee/ eñ die vrucht vā u-
wē ossen/eñ die vrucht vā uwen schapē/ Gebene
dijt sal zijn uwen korf eñ uwe ouerschot.
Ghebenedijt suldi zijn/als ghi ingaet/Ghebe- Korf/
nedijt suldi zijn/als ghi wtgaet. dat is/
Eñ die HEERE sal uwe viandē/ dye hen tegē v alle da
op stellē/voor v laten verslaen. Door eenē wech sul ghi op
lē si wt treckē tegē v/eñ door seuē wegē vā v vliē/ legt/ō
Die HEERE sal der ghebenedijngē ghebiedē/dat te be.
si met v si/in uwen kelder/eñ in allen dat ghi voor houde.
handen neemt/eñ hi sal v ghebenedijen inden lan eñ boo
de dat die HEERE v God/v ghegeuen heeft. el dat
Die HEERE sal v hem tot eenē heylighen volc ghi die
ke maken/ghelijc hi v ghesworē heeft/om dat ghi bant
die geboden des HEEREN ws Gods houdt/ eñ streect.
wandelt in zijn wegen/so dat alle volc vā aertrijck
sien mach/dat ghi na den naem des HEEREN ge
naemt zijt/eñ si sullen v ontsien/ Eñ dye HEERE
sal maken dat ghi ouervloedicheyt van goede heb B
ben sult/aen die vrucht ws lichaems/aē die vruch
te ws vees/eñ aen die vrucht van uwen acker/in
den lande dat die HEERE uwen vaderen geswo
ren heeft/v te gheuen.
Eñ die HEERE sal v sinen goedē schat opdoē/
den hemel/om uwē lande reghē te gheuē tzijnder
tijt/eñ dat hi ghebenedije/alle die werckē vā uwē
handē. Eñ ghi sult vele volcken leenen/ maer ghy
en sult van niemanden ontleenē. Eñ die HEERE
sal v tot een hooft maken/eñ niet totten steert/ eñ
ghi en sult niet dan bouen drijuē/eñ niet onder lig
ghē/om dat ghi gehoorsaem geweest zijt/dē ghe-
boden des HEEREN ws Gods/die ic v heden ge
biede/te houden ende te doen / eñ om dat ghi nyet
ghewcken en zijt/van eenighen woorde/dat ick v
heden ghebiede/noch ter rechter/noch ter slincker
hant/Daer ghi anderen Goden mede na wandel
ste/om hem te dienen.
Ist dat ghi niet en hoort die stemme des HEE C
REN ws Gods/houdēde eñ doēde alle zijn gebo Leui.
den eñ sedē/die ic v hedē gebiede/soo sullē alle dese xxvi.d

vermaledijngen op v comen/en̄ v beuanghen. Ver maledijt suldi sijn in die stede/ Vermaledijt indē ac ker/Vermaledijt sal zijn uwē korf/ende uwe ouer scot/Vermaledijt sal zijn die vrucht ws lichaems/ die vrucht ws lants/die vrucht van uwē ossen / en̄ die vruchte van uwen schapen / Vermaledijt suldy zijn/als ghi ingaet/ en̄ vermaledijt als ghi wtgaet

Die HEERE sal onder v seyndē verdwiningher ende clagen/ende vermaledijngen in allen dat ghy beghint om te doen/tot dat hi v verdoe/en̄ haeste= lic te nietē doē/ Om uwer quader bondē wille / en̄ dat ghi mi ghelaten hebt. Die HEERE sal by v dye pestilencie langhe laten dueren /tot dat hy v al ver doe/ inden lande daer ghi in comen sult/ om dat te besitten. Die HEERE sal v slaen met gheswil /cort se/hitte/brant/venijnicheyt/ dorheyt en̄ bleecheyt/ en̄ hi sal v veruolgen tot dat hi v verdoe.

Den hemel die bouen v hooft is/die sal metalē zijn/ende die aerde onder v yseren/ Die HEERE sal uwen lande/ stof ende asschen gheuen voor re= gen/ende asschē vandē hemel op v/tot dat hi v ver doe. Die HEERE sal v voor uwe viandē latē slaen Door eenē wech suldi tot hen wt trecken / en̄ door seuen weghen suldy van hen vlien/en̄ ghy sult ver= stroyt worden/onder alle rijcken der aerden. V lic= haem sal een spise wesen/alle den voghelen des he mels/ende allē vee opter aerdē/ en̄ niemant en sal daer zijn/die se wech iaghe.

Die HEERE sal v slaen metten sweeren van Egipten/metten speenen/met grillētheyt/ en̄ met schortheyt/dat ghi niet heel en sult connen gewor den. Die HEERE sal v slaen met wtsinnicheden blintheden/ende met rasernijen der herten/ Ende ghi sult tasten inden middach / ghelijck een blinde tast int doncker/en̄ ghi en sult in uwen weghe niet voort connen.

Ende ghi sult ghewelt en̄ onrecht moeten lijden alle v leuen lanc/ende niemant en sal v helpē/Een wijf suldi trouwen / mer een ander sal by haer sla= pen/Een huys suldi maken/ maer ghi en sult daer niet in woonē Eenē wijngaert suldi planten/mer ghi en sult hē niet ghemeyn maken / Uwen osse sal voor uwen oogen gedoot worden/mer ghi en sult daer niet af eten. Uwen ezele sal voor v aēsicht mz ghewelt genomen worden /en̄ v niet weder gege= uē worden/Uwe schaep sal uwē vianden gegeuen worden/en̄ niemant en sal v helpen.

Uwe sonen/ende v dochteren / sullen eenen an deren volcke gegeuen worden/ dattet uwe oogen aen sullen sien/en̄ van dat aen te sien / sullen si ont breken alle den dach/ en̄ geen stercte en sal in uwē handen zijn/Die vruchte van uwen lande/en̄ allen uwen arbeyt/sal een volck verteeren/dat gene dat ghi niet en kent/ende ghi sult die sijn / die verdruct wort/ende onrecht liden/alle v leuē lanc/ En̄ ghy sult wtsinnich wordē/ vā dat gene dat uwe oogen sien sullen.

Die HEERE sal v slaē/ met eenē quaden sweer aen uwe knien/en̄ braeyen/ dat ghi niet gheheylt en sult connē worden/ van aen die solen vā uwen voe ten/tot aen dat scheel op v hooft.

Die HEERE sal v/ende uwen Coninck dye ghi ouer v gheset hebt/voeren onder een volc/dat ghi niet en kent/noch uwe vaderen/ende ghy sult aldaer andere Goden dienen / houte ende steene/ en̄ ghi sult verwoest worden / en̄ ghi sult een ghe meyn woort ende fabule zijn / onder alle volcken/ daer v die HEERE henen gebrocht heeft.

Ghi sult veel saets wt voerē ten velde / en̄ niet veel in doen. Want die sprinchanen sullent af eten/ Wijnghaerden suldi planten ende winnen / maer gheenen wijn drincken/noch lesen/want die wor= men sullent verteeren. Olijfboomen suldy hebbē in alle uwe palen/mer ghi en sult v niet saluē met olye/want uwe olijfboomen sullen wtghewoorpen worden/Sonen ende dochteren suldy winnen/ en̄ Leui.
gheen gebruycken / want si sullen wech gheuoert xxvi. c
worden/ Alle die boomen van uwen lande/en̄ dye Agge. i. b
vruchten van uwē lande / sal den brant verslinden e.

Die vremdelinc die bi v is/ die sal bouē v clim E
men/ende altijt bouen driuē. Maer ghi sult neder dalen/en̄ altijt onder ligghen. Hi sal v leenen/mer ghi en sult hem niet leenē. Hi sal dat hooft zijn / en̄ ghi sult den steert zijn.

Ende alle dese vermaledijnghen sullen op v co men/ende v nae volghen ende omuangen /tot dat ghi verghaen sult/ om dat ghi die stemme ws HE REN ws Gods/ niet ghehoorsaem gheweest en zijt/ende dat ghi zijn gheboden ende seden/niet en hielt die hi v gheboden heeft / daerom sullen aen v teekenē en̄ wonderē zijn/ ende aen uwe zaet eewe lijck/ om dat ghi den HEERE uwen Godt/ niet ghedient en hebt met vrolijcker ende goeder her= ten/doen ghi van als genoech hadt/ En̄ ghy sult u wen vianden dienē / die v die HEERE toe seynden sal/in hongher ende in dorst/in naectheyt/en̄ alder ley gebreck/en̄ hi sal een yseren iock op uwen hals leggen/tot dat hi v verdoe.

Die HEERE sal een volck op v brenghen/ van verre/vander werelt eynde / ghelijck eenen Arent vliecht / wiens tonge ghi niet ghehooren en condt een wreet volck/ dat welcke niet en aensiet den per soon des Ouders/noch en is niet genadich dē ion ghelinck / ende sal oock verteeren die vruchte van uwen vee/ende die vrucht van uwen lande/tot dz ghi verghaet / ende en sal v niet ouer laten blijuen/ noch van koren/most/ olye / vanden vruchten der ossen/ ende schapē/tot dat ghy vergaet/ Ende tsal v benauwen/in allen uwen poorten/ tot dattet nē der worpe uwe hoochten/ ende vaste mueren daer ghi v op verliet/in alle uwe landen. Ende ghi sult benaut worden in alle uwen poorten/in allē uwen landen/dat v die HEERE uwe Godt ghegeuen heeft.

Ghi sult die vrucht ws lichaems eten/uwer so nen ende uwer dochteren vleesch/ die die HEERE
uwe God/ v gegeuē heeft/ indē anxt en̄ noot/ daer F
mede dat v/uwe vianden verdrucken sullen. Dat een man die te voren weeldelick in lusten gheleeft heeft onder v lieden/ die sal sinen broedere en̄ sinē wiue/die in sinen schoot is/ ende den soon die noch ouerbleuen is van sinen sonen verghonnen te ghe uen yemanden van desen / vanden vleesche van si= nen sone/dat hi eet/aenghesien dat hem niet ouer en schiet/ van allē goede / inder anxt en̄ noot/daer mede dat v/ uwe viant benauwē sal/binnen alle u wen poorten.

Een wijf onder v/die te voren weeldelijc/ende

in wellusten gheleeft hadde/dat si niet gheprobeert en
hadde/die solen van haren voeten op die eerde te
setten van teerheden/ende vā weelden/die sal den
man die in haren schoot is/eñ harē sone//eñ doch
tere misgonnen/die vellekens daer die kinderē in
gheboren worden/die vā tusschē haer eygē beenē
wtgegaen zijn/eñ ooc haren sonen/die si ghebaert
heeft. Want si sullense etē heymelick van alderley
ghebrecke/indē aruet eñ noot/daer mede dat v viāt
v benauwen sal binnen uwen poorten.
Ist dat ghi niet en hout/ eñ doet al die woordē
van deser wet/die in desen boeck gescreuē zijn/dat
ghi vreest den heerlikē eñ verschrickelickē naem den
HEERE uwen God/so sal die HEERE wōderlick
met v omgaen/met slagen op v/eñ uwe saet/met
grote eñ duerende slagen/met groote eñ dueren=
de siecten/eñ hi sal op v brengen alle die siecten vā
Egipten/daer ghi voor vreest/die sullen v aenhan
ghen. Ooch alle die cranckheden/eñ alle die slagen/
die niet ghescreuē en zijn indē boec vā deser wet/
die sal die HEERE v God/op v latē comē/tot dat
hi v verderuen sal/eñ uwer sal een cleyn volcxken
ouer bliuen/ghi die te voren waert ghelijc die ster
G ren des hemels/na der menichtē/Om dat ghi niet
ghehoort en hebt die stemme des HEEREN ws
Gods.
Eñ ghelijc hem die HEERE van v te voren ver
blijde/dat hi v wel dede/eñ v vermeerderde/also sal
hi hem verbliden/dat hi v verderfe/ ende te niete
doet/eñ ghi sult verstoort wordē wten lande/daer
ghi nv in treet om dat te besitten. Want die HE=
RE sal v verstroyen onder alle volck/ vandē eenē
eynde der werelt/tot aen dat andere/eñ ghi sult al
daer andere Goden dienen/dye ghy niet en kent/
noch uwe vaderen/hout/eñ steen.
Oock en suldi onder dat selue volck gheen ghe=
weer hebben/ende uwe solen van uwen voetē/en
sullen gheen ruste hebben. Wāt die HEERE sal v
aldaer een beuēde hert gheuē/eñ onmacht der oo=
ghen/eñ een versmachte siele/dat v leuē voor v sal
hanghē/dach eñ nacht suldi vreesen / eñ uwē leuē
niet betrouwē. Des morgens suldi seggen/Wye
sal mi den auont gheuē? Des auonts suldi seggen.
Wie sal mi den morgen gheuē? van grooter vree=
sen ws herten/die v veruaeren sal/ eñ vanden ghe
sichten dijnre ooghen/die ghi sien sult.
Eñ die HEERE sal v met schepen vol/weder in
Egipten voeren/ door dē wech daer ic v af geseyt
hebbe/Ghi en sult hē niet meer sien/ende ghi sult
aldaer vercocht worden/uwen vianden tot knech
ten eñ ioncwijfs/eñ daer en sal gheen cooper zijn.

Het verbont wort vernieut indē lande Moab
Ende Moses vermaēt haer die goedertierēheit
Gods / Ende datse opten HEERE haer vast bli
A uen betrouwende.

Dat.xxix.Capittel.

Dit zijn die woordē des verbonts/dat
die HEERE Mosi gheboden had
de te maken mettē kinderen van Is
rael/inder Moabiten lant/bouē dat
verbont dat hi maecte met hen indē
te Horeb/ Ende Mose riep alle Israel/eñ hi sprac
tot hen/Ghi hebt gesien/al dat ghene dat die HE
RE ghedaen heeft in Egipten lant/ voor uwē oo
ghen/Pharaoni met allen sinen knechten/eñ met
allen sinen lande/die groote versueckinghen/ die
welcke dat uwe ooghen gesien hebben/dattet gro
te teekenen ende wonderen waren/Ende die HE
RE en heeft v niet ghegeuen / tot opten dach van
heden een herte/dat daer verstandich ware/noch
ooghen die daer sien/eñ ooren die daer hooren.
Hi heeft v veertich iaren in dye woestijne laten B
wandelen/uwe cleederē en zijn aen v ooc niet ver
oudert/eñ uwen schoen en is niet out ghewordē
aen uwen voet/ghi en hebt gheen broot ghetē/eñ
gheenen wijn ghedroncken/ noch sterckē drancke
op dat ghi weet/dat ic die HEERE v God ben.
Eñ doen ghi quaemt in die plaetse / troch dye
Coninck Sihon tot Hesbon wt/ende die Coninc
Og tot Basan/ons teghen/om tegen ons te strij=
den/ende wi hebbense gheslagen/ende haer lande
in ghenomen/ende tot eenen deele ghegheuē den
Rubeniten/ende Gadditen/ende den haluen ghe=
slachten der Manassiten. Daerom nu hout nv die
woorden van desen verbonde/ ende doet daer na
op dat ghi cloeck zijt/ in al dat ghi doet.
Ghi staet heden alle/voor den HEERE uwen
God/die ouerste van uwen geslachten/ uwe Ou
ders/uwe Officiers/ een yeghelijck van Israhel/
uwe kinderen/uwe wijuen/ uwe vreemdelinc die
in uwen legher is/vā uwen houthouwer aen/ tot
aen den waterscheppere/dat ghi comē sout in dat
verbont des HEEREN ws Gods/eñ indē eet/
dat welcke die HEERE uwe God heden met v
maect/om dat hi v heden/hem oprechtē soude tot
eenen volcke/ende dat hi v God zijn soude/so hi v
ghesept heeft/eñ so hi uwē vaderē/Abrahā/Isaac
eñ Jacob ghesworen heeft.
Want ick en make dit verbont/eñ desen eedt
niet alleen met v/maer oock beyde met v/ dye ghi
heden hier zijt/Ende met ons staet voor den HE C
RE uwen God/eñ metten ghenen/ die hedē met
ons niet en zijn/want ghi weet hoe wi in Egyptē
ghewoont hebben/eñ zijn ghetrockē middē door
die heydenē/ door den welcken ghi troct/eñ saecht
haer grouwelicheden/ende hare Goden/ hout eñ
steen/siluer eñ gout die bi hen waren.
Dat niet misschien eenich man/oft een wijf/of
eenich ghesin/ofte eenich gheslachte onder v en si/
wiens herte hem heden afghekeert heeft/vanden
HEERE onsen God/dattet henen ghae/eñ die=
ne den Goden van desen volcken/ende het worde
misschien een wortel onder v lieden/die daer galle
ende bitterheit draghe/ eñ al hoort hy die woordē
van dese vermaledijdinge/eñ nochtans hē gebene
dijt in zijn herte/eñ spreect. Het en sal so quaet niet Heb.
zijn/ Ick wil wandelen / asoo alst in mijnder herten Act.
dunct/dat die ghene die daer gedronckē heeft/met
ten dorstighen verloren soude worden.
Eñ dan en sal dye HEERE den ghenen niet
ghenadich zijn/maer dan sal sinen thoorne/eñ zijn
breeschelijcke liefde roocken ouer alsulcken man/
ende alle dese vermaledijdinghē sullen op hem co=
men/dye welcke in desen boeck ghescreuen zijn/
ende die HEERE sal sinen naem wtdoen van on
der den hemel ende hi sal hem afscheyden tot qua
de/wt alle den geslachte van Israel/na dat inhou
den van alle die vermaledijdinghen des verbonts
dat inden boeck van deser wet ghescreuen is.

So sullen dan segghen die nacomelinghen van uwen kinderen/die na v comen sullen/ eñ die vreē de/die wt vreemde landē comen/als si die plaghen vā desen landen sien/eñ die sieckē/daer mede datse die HEERE beladē heeft/dat hi alle haer lant met
D solfere eñ soute verbrandt heeft / dat si niet besaeyt en mach worden noch en wast/noch dat geē cruyt daer inne op en gaet/ghelijc Sodoma eñ Gomorra/Adama eñ Zeboiin omgekeert zijn/die welcke die HEERE in sinen toren eñ gramschappe omkeerde.

So sal dan alle volc seggen/Waer om heeft dié HEERE desen lande alsoo ghedaen/Wat grootere machtigher hatigen toren is dat/? So salmen dan seggē/Om dat si dat verbont des HEEREN haer der vaderen God/verlaten hebben/dat welcke hy hen maecte doe hise wt Egiptē leyde/ eñ si zijn naē gegaen/eñ si hebbē gedient dē anderē Goden/ eñ si hebbense aengebedē /alsulcke Goden die si niet en kenden/eñ dien si niet toe gedeylt en zijn/ Daer om is des HEEREN toren ontstekē op dit lant /al so dat hi ouer haer heeft latē comē alle die vermaledijngē/die in dit boec ghescreuen staen/ Ende die HEERE heeftse wt haren lande gestoten / met groten toren/gramscappen eñ ongenaden/eñ hi heeft se in een ander lant ghewor pen/ghelijct nv blijct/

Die verborgētheit des HEEREN ons Godts is ons eñ onsen kinderen geopēt eewelijc / om dat wi sullen doen/alle die woorden vā deser wet

Van des HEEREN bermhertichheyt/In dien si anders oprecht zijn/oft haer bekeerē Ende vā zijnder straffinge/In dien si niet gehoorsaē en zijn

Dat.xxx. Capittel

A Als dit al op v comt/ het si die gebenedijnge/oft die vermaledidinge dye ic v voor gheleet hebbe/ eñ als ghi in uwer herten gaet/waer dat ghi zijt onder die heydenē dair v die HEERE v God henen verstotē heeft/eñ bekeert ghi v totten HEERE uwē God/zijnder stemmē gehoorsaem zijnde/ghi eñ uwe kinderē/van gantser herten/ eñ vā ganser sielē/in al dz ic v heden gebiede/so sal die HEERE v God/ uwe geuangheniſſe keeren/ eñ uwer ontfermē / eñ hi sal uwe verghaderinghe weder brenghen wt allen volcken/daer v die HEERE v God henen verstroeyt heeft

Al waerdi aen des hemels eynde verstotē/ soo sal toch die HEERE v God/v vā daer vergaderen
B eñ halen v van daer / eñ hi sal v laten comen in dat lant/dat uwe vaderen beseten hebbē/ eñ ghi sullet innemen/eñ hi sal v wel doen/ende vermeerderen bouen uwe vaderen/ Ende die HEERE v God sal v hert besnidē/ ende uws saets herte/op dat ghy den HEERE uwen God/muecht lief hebben van gantser herten/ eñ vā gantser sielē/op dz ghi leuen muecht/ Mer alle dese vermaledijngē sal die HEERE uwe God op uwe viandē leggen ende op die ghene die v haten eñ veruolghen.

Ende ghi sult v bekeerē / eñ hoorē die stemme uws HEEREN/ doende alle zijn geboden/die ick v heden ghebiede/Ende die HEERE v God/sal v laten ouervloedich wesen in alle dye wercken van uwen handē/aen die vrucht uws lichaems/ aen uws vees vruchten/aen uws lants vruchtē totten goeden Want die HEERE sal hem keerē/ dat hi hem vervlije vandē goede/also hi hem verhuecht heeft vā uwen vaderen/ om dat ghi die stemme des HEEREN uws Gods gehoort hebt/houdende zijn ghebodē eñ sedē/die gescreuen staē in dat boec van deser wet/ ist dat ghi v keert totten HEERE uwen
God wt gantser herten eñ wt gantser sielen. C

Want dat gebot dat ic v heden ghebiede/en is v niet te wōderlic/noch te verre / noch indē hemel dat ghi segghen moghet/ wie sal ons inden hemel voeren/eñ halen ons/dat wijt hooren muegehen eñ de doen? Het en is oec niet ouer ghene side vander zee/dat ghi seggen mueghet.Wie sal ons ouer dye zee voeren/ eñ halen ons/dat wijt hooren eñ doen Want dat woort is na bi v/in uwen mont/ende in uwer herten/op dat ghi dat doen mueghet

Siet/ic hebbe heden voor v geleyt/ dat leuē eñ D
goet/die doot eñ dat quade/ die ic v heden gebiede op dat ghi den HEERE uwen God lief hebbet/eñ wandelt in sinen wegen/eñ sine geboden/eñ seden ende rechten houdes/ende leuen mueght/ende vermeerdert worden/eñ dat die HEERE v God/v ghebenedije/inden lande daer ghi in treet/ om dat in te nemen.

Maer ist dat ghi v herte keert / endē en hoort niet/mer valdi af/dienende ander Goden / eñ aenbidtse/so vercondige ic v hedē /dat ghi vergaē sult eñ ghi en sult niet lange bliuen in dat lant/daer ghi henen treet ouer den Jordaen/om dat te besitten.

Ick neme heden / hemel ende aerde/ouer v tot ghetuyghen / Dat ick v hebbe/dat leuen ende dye doot/ghebenedijnghe ende vermaledijdinge voor gheleet/dat ghi dat leuen kiest / ende dat ghy ende v saet/leuen moget/dat ghi den HEERE uwen God lief hebt/ende zijn stemme hoort ende hē aenhanghet. Want dat is uwe leuen/ ende uwe lange ouderdō/dat ghi inden lande woonen mueght dat die HEERE uwen vaderē/Abraham/ Isaac/eñ Jacob ghesworen heuet hen te gheuen.

Josua wort in Moses plaetse den volcke tot eenen hooftman ghegeuen/ Een prophetie vā toecomende ouertredinghen /ende daer bi die straffinghe

Dat.xxxi. Capittel.

Ende Mose ghinc henen/eñ hi sprack dese woorden tot alle Israel segghen A
de tot hen/ Ic ben hedē hondert iaer ende twintich oudt / Ick en can niet meer wt ende in gaen/Oec heeft dye HEERE tot mi geseyt/ ghi en sult niet ouer dese Jordaen gaen/Die HEERE uwe Godt/ sal seluer voor v henen gaen ouer den Jordaen/ Hi sal selue dit volck voor v verdoen/dat ghise besittē sult/ Josua die sal voor v henen ouer gaen /so die HEERE ghesept heeft/Ende die HEERE sal haer doen/ so hy Sihon ende Og den coninghen der Amoriten/ende haren lande ghedaen heeft/die welcke hi verderf.

Als die HEERE dese oec voor v gheuen sal/ so suldi hen doen nae alle die ghe boden die ick v heden geboden hebbe/Weest ghetroost eñ vredelijc/ eñ en vreest niet/ eñ en grouwelet voor haer niet/ Wandt dye HEERE uwe Godt/sal selue met v wandelen/ende hi en sal die hant niet af doen noch v verlaten.

Eñ Mose riep Josua/eñ sprac tot hē voor dye
oogē van alle Israel/Weest getroost eñ vredelijc/
wāt ghi sult dit volc int lant brengen/dat die HE
B RE uwen vaderen ghesworen heeft hen te geuē/
Josu.1.b eñ ghi sullet onder hen wt deylen/Die HEERE
die selue voor v ghaet/die sal met v zijn/ dye en sal
die hant niet af doen noch v verlaten/eñ en vreest
niet/ende en verschrict v niet.

Eñ Mose screef dese wet/eñ gaft dē priesteren/
dē kinderen Leui/die die Arcke des verbonts des
HEEREN droegen/eñ al den Oudetē vā Israel
eñ bi gheboot hen eñ sprac/Ouer seuē iaer/ter tijt
des Vrylaets/in die feest der Leuertētē/als alle dz
C Israel coınt/om te vtoonē voor dē HERE uwē
God/in die plaetse die hi verkiesen sal/suldi laten
wtroepen dese wet voor alle Israel/voor hare oo
ren/te wetene/voor die vergaderinge des volcks/
beyde der mannen eñ der wijuē/kinderen/eñ wt
vreemdelinck/die in uwer poortē is/op dat si hoo
ren eñ lerē/dat si dē HERE uwen God vreesen/
eñ houdē/dat si alle die woordē deser wet doē Eñ
dat hare kinderē die niet en weten/oec hooren eñ
leerē/daer mede si dē HERE uwē God vreesen/
alle uwe leefdaghē die ghi inden lande leeft/ daer
ghi toe gaet ouer den Jordaen om te besitten.

Eñ die HERE sprac tot Mose/Siet uwen tijt
D is bi ghecomē/dat ghi steruē sult / roept Josua eñ
gaet in die tente des getuygenis/dat ic hē gebiede
Mose ginc met hem met Josua/ eñ gingē in die tē
te des getuygenis/ Eñ die HERE openbaerde in
die tēte in die calomne eenre wolcken/eñ die selue
calomne der wolcken/stont in der tenten duere.

Eñ die HERE sprac tot Mose/Siet ghi sult sla
pē gaē tot uwē vaderē/Eñ dit volc sal op comen/
eñ het sal hoerēde Godē des lāts nae hoererē daer
si in comē sullē/eñ tsal mi latē/eñ laten dat vbont
varē/dat welc ic met hen gemaect hebbe/Eñ mij
nē toren sal vergrāmen ouer haer ter seluer tijt/
E eñ ic salse vlaten/eñ verbergē mijn aēsicht vā hen/
tot dat si vteert wordē/Eñ alse dā veel ongelucs/
eñ anxt beuangē sal/sullen si seggē/Heeft my alle
dit quaet niet beuangē/om dat God met mi niet
en is/Eñ ic sal mijn aēsichte verbergē/tot dier tijt
om allet quaets wille/dat si ghedaen hebbē/dat si
haer tot ander Goden ghekeert hebben.

So scrijft nv dit liet eñ leeret den kinderen van
Israel/eñ legget in harē mont/dat mi dat liet een
getuyge si onder die kinderen vā Israel/ Want ic
salse int lant brengen/dat ic harē vaderē gesworē
heb/daer melc eñ honich in vloeyt/eñ als si etē eñ
F sadt/eñ vet wordē/so sullē si haer tot andere Go
dē keerē/eñ hen dienē eñ mi lasterē/ eñ latē mijn v
bont varē/Eñ als hen dā veel ongelucs eñ anxts
beuangē sal/so sal dit liet voor hē antwoordē/tot
eene getuygenis/Want si en sullen dat niet verge
ten wtē monde haers saets / wāt ic wete haer op
set/daer si nv mede omgaen/ eer dat icse int landt
brenge dat ic ghesworen hebbe/Also screef Mose
dit liet ter seluer tijt/eñ hi leerdet den kinderē van
Israel/eñ hi beual Josua Nuns sone / segghende/
Weest ghetroost ende sterc/want ghi sult die kin-
deren van Israel int lant leyden/dat ic hen geswo
ren heb/eñ ick sal met v zijn.

Doē Mose die woordē vā deser wet/al wt ghe
screuē hadde in eenē boec/gheboot hi dē Leuiten/
die de Arcke des getuygenis des HEEREN droe
gen/seggende/Neemt dat boec van deser wet/ eñ
legget aen die side vāder Arckē des verbonts des
HEEREN ws Gods/dattet aldaer een getuyge si
tegen v/wāt ic kēne v ongehoorsaemheyt eñ hart
neckicheyt/Siet/wāt hedē die wile dat ic met v le
ue/sidi ongehoorsaem gheweest teghen den HE
RE/Hoe veel meer na mijnder doot.

Vergadert nv voor mi alle die Outstē vā uwē
geslachtē eñ uwe officiers/dz ic dese woordē voor
haren oorē spreke eñ dat ic hemel eñ aerde teghen
hen tot getuygen neme/Want ick weet/dat ghijt
na mine doot qualic maken sult/eñ vanden wege
treden/den welckē ic v gebodē hebbe/eñ dan sal v
ongeluc ouer comē hier na/om dat ghi qualic ghe
daen hebt/voor des HEEREN oogē/dat ghi hem
vertoornt hebt/door die wercke vā uwen handen
Aldus sprac Mose die woorden vā desen liet/ghe
heel wt/voor die ooren vā alder ghemeynten van
Israel.

Een ghedencklıedekē/maect Moses hier den
kinderen Israels/Hi climt opten berch eñ besiet
dat beloofde lant/inden welcken hi niet en comt

Dat.xxxij.Capittel.

MErct ghi hemel ic sal spreken/eñ dye
aerde hoore die reden mijns monts
Mijn leere druppe als dē regen/
eñ mijn redene vloeye als dē dauwe/
eñ als den reghen op dat gras/ ende
ghelijc die druppelen op dat cruyt.

Want ic sal den naem des HEEREN aenroepē
laet onsen God die heerlicheyt.

Volmaect zijn die wercken des Steens wāt alle
zijn wegē zijn gerechtichedē Trou is God/eñ geē
quaet en is in hem/Gherecht ende redelic is hi.

Die verkeerde eñ quadē aert heuet met hem al
verdoruē/eñ het en zijn zijn kinderē niet/om haer
misdaets wille.

Dancte ghi also dē HERE uwē God/ghi sot
te eñ onwijse volck/Is hi niet uwe vader/eñ uwe
HERE/en heuet hi v niet gemaect eñ bereyt?

Gedenct der voorledē dagē/mercket op die ia
rē der voorledene geslachtē/Vraecht uwē vadere
die salt v vercondighē/Uwe Ouders die sullent v
segghen.

Doē die alder hoochste dat volc wt deylde/ eñ ver
stroyde der mēschē kinderē/Doē sette hi die palen
des volcs/na dat ghetal der kinderen van Israel.

Want des HEEREN deel is zijn volck/Jacob
is dat snoer zijnder eruen.

Hi vant hē in die woestine/ in die dorre vreeslijc
ke plaetse daert huylt/hi leyde hē om/ eñ hi gaf hē
verstant eñ beschudde hem gelijc sinen oochappele.

Gelijc een arēt sinē nest op wecket/eñ ouer zijn
iongen sweeft oft vlieget/hi breyde zijn vederē wt/
eñ hy nam hem eñ droech hem op sine vloghelen.

Die HERE allcene leyde hē/eñ daer en was
gheen vreemde God met hem.

Hi liet hē hooch varē opter aerden/ eñ hi voede
hē mettē vruchtē des ackers/eñ hy liet hē honich
suygē wtē steenē/eñ olie wten herden steenen.

Boter vanden koeyen/ende melc vanden scha-
pen/mettē vette vandē lammeren/eñ vette ram-
men/ende bocken met vette nieren/eñ tarwe/ eñ

gaf hem te drincken suuer druyuen bloet.
Eñ doen hy vet ende sadt wert/so wert hy kril Ghi sijt vet dick eñ breet geworde/ Ende hy heeft God laten varen/die hem gemaect heeft/ hi heeft den steen zijns salicheyts cleyn geacht.
Eñ hi heuet hē tot zeloerschz vwect door vreēde goden. Ouer die grouwelichedē heeft hi hē vtorēt
Si hebben den veltduyuelen geoffert/ eñ harē Gode niet. Den goden die si niet en kendē/dē nieuwen die nyeuwelijc gecomen zijn/die uwe vaderen niet geeert en hebben.
V wen steē die v gewonnen heeft hebdi veracht Eñ ghi hebt dē God vergetē/die v gemaect heeft
Eñ doe dat die HEERE sach/ wert hy beruert met toorne/op zijn sonen eñ sine dochteren.
Eñ hi sprac / ick sal mijn aensicht van hen verborgen / ic wil sien waert tē lestē met hen venē wil want het is eenē verkeerdē aert/ het zijn kinderen daer gheen gelooue in en is.
Si hebbē mi verwect in dat gene dz God niet en is/met haerder ydelheyt hebben si mi vertorēt/ eñ ic salse weder verweckē in dat ghene/dat gheen volck en is/aen een sot volc sal icse vertoornen.
Want dat vier is ontsteken/ duer minen toren eñ het sal bernē tot in die onderste helle / ende tsal verteeren dat lant met sinen groeysele/eñ tsal ontsteken die fundamenten der berghen.
Ic sal ongheluc op hen hoopen/ick sal alle mijn pijlen aen hen verschieten.
Van hongere sullen si versmachten/eñ verslint wordē vā die cortse/eñ vā bitterē siectē / ic sal der dierē tandē onder hen seindē eñ woedēde slangen.
Van buyten salse dat sweert beroouē/ eñ in die cameren anxt/beyde ionghelinc eñ maechden die suyghelinghen metten grijsen mannen
Ic sal seggen waer zijn si/ick sal haer ghedachtenis doen ophouden van onder die menschen
Eñ waert dat ic niet en schaude der viandē toren/dat hare viandē niet stout en souden worden/ eñ mochten seggen onse handt is hooghe/ende die HEERE en heeft dat niet alle gedaen.
Want het is een volc sonder raedt/ende in hem en is gheen verstant.
O oft si wijs warē eñ verstonden dat / dat si dz wisten/wat hen hier nae comen sal.
Hoe gaet dat toe/ dat haer der eē salder duysent van hen lieden iaghen/eñ twee sullē twee duysent vluchtich maken? Ist niet also/om dat haren steen haer vercocht heeft? Ende die HEERE heeftse ouer ghegheuen.
Want onsen steen en is niet als harē steē /daer af zijn onse vianden seluc rechters.
Want harē wijnstoc is vandē wijnstoc tot Sodoma eñ vandē acker Gomorra /haer besije is een galle besije/si hebben bittere druyuen.
Haren wijn is der draken fenijn / Eñ verwoeder aderen galle
Is dit bi mi verborgen? ende versegelt in mijne schatten.
Die wrake hoort mi toe/ ic salt betalen/ tot zijnder tijt sal haren voet slipperen / want die tijt van haren omualle is bi/ende haer toecomst haestet
Want die HEERE sal zijn volc rechten/eñ ouer sine knechtē sal hi ontfermenisse hebben/ Want hi sal aensien dat hare cracht wech is/ Eñ dat mettē E
ghenen die besloten waren/eñ die ouer bleuen waren al ghedaen is. Joã x b
Eñ men sal segghen waer zijn hare goden / haren steen daer si op betrouden
Van wiens offer si dat vet aten / Eñ droncken vanden wijn van haren drancoffer/laetse op staen ende v helpen eñ bescutten.
Siedi nv/dat ict ben/eñ dat daer geen God en is sonder mi/ic can dooden/eñ leuende maken/dat ic geslegen heb/dat can ick heelen/eñ daer en is niemant diet wt mijnder hant treet.
Want ick sal mijn hant inden hemel heffen/ende ic sal segghen/ Ic leue eewelijc
Als ic dat blinckende van minē sweerde wettē sal/eñ als mijn hāt dat rechte aengrijpen sal/so sal ic mi weder wreken aen mijn vianden/ eñ den ghenen die mi haten/loonen.
Ic sal mijn pijlen met bloede droncken maken eñ mijn sweert sal vleesch eten/ vanden bloede der verslagenen/eñ vanden bloede der gheuangenen eñ dat des viants hooft/ontdect sal zijn.
Juychet ghi heydenē met sinē volcke/ want hy sal dat bloet zijnder knechten wrekē/ eñ hi sal hem wrecken aen zijn vianden/ eñ hi sal hē laten versoenen vanden lande zijns volcx.
Eñ Moses quā eñ sprac alle die woorden dees G
liets/voor den oorē/des volcs / hi eñ Josua Nuns soon / Doē Moses dit al wt gesprokē hadde tot alle Israel/so sprac hi tot hen/ Neemt ter herten alle die woorden die ic v heden betuyge/ dat ghi uwen kinderen beuelt/dat si houden ende doen/alle die woorden van deser wet/ Wandt het en is niet een woort tot v te vergeefs ghesept/mer het is v leuen eñ alsulcken woort sal v leuē verlengen / inden lande daer ghi henē gaet ouer dē Jordaē ō te besittē.
Eñ die HEERE sprac met Mose effen indē seluen dage seggēde. Gaet op dat geberchte vā Abarim/opten berch Nebo/die daer leyt inder Moabiten lant/tegen Jericho ouer/ eñ besiet dat lant Canaan/dat welc ic dē kinderen van Israel tot een eygendō geuē sal/ Eñ sterft optē berch / als ghi daer op gecomē zijt/ eñ vgadert v tot uwen volcke/ghelijc als uwe broeder Aaron sterf opten berch Hor/ eñ hi vergaderde hem aldaer tot sinen volcke
Om dat ghi v vergrepen hebt aen mi/ onder die kinderen van Israel bi dat Kijfwater / tot Kades in dye woestijne Zin / om dat ghy my nyet en heylichdet onder die kinderen van Israel /hier sul di dat landt tegen v sien / dat welc ic dē kinderē vā Israel geue/mer ghi en sult daer niet in comen.

Moses gheeft hier den volcke eenen ghoeden wensch ende een segeninghe/als voor zijn laetste adien.

Dat.xxxiij.Capittel.

Dit is die gebenedidinge daer mede dat A
Mose die man Gods die kinderē vā Israel voor zijn doot gebenedide seggēde Die HEERE is hē vā Sinai gecomē/eñ hi is hen opgegaē vā Seir/ hi is voor ghecomen vanden berghe Paran/met veel duysent heylighen/tot zijnder rechter handt/ is eē vierige wet bi hē Hoe heeft hi die liedē so lief Alle zijn heyligen zijn in zijnder hant/Si sullen tot uwen voeten comē/ende si sullen van uwen woor

den nemē/ Moſes heeft ons die wet geboden die
erven der gemeyntē Jacob/ Eñ hi was in die vol
heyt des coninck/ eñ hi hielt te hoope dye overſte
des volckes/ metten gheſlachten van Iſrael.
Ruben leeft ende en ſterft niet ende hy ſy cleyn
van volcke.
Dit is die benedictie vā Juda/ eñ hi ſprac/ HE
RE verhoort die ſtēme Jude/ eñ brengt hē tot ſi
nen volcke/ Laet zijn handen haer vermeerderen/
ende hem helpen tot ſinen vianden.
Eñ tot Levi ſprac hi/ V we Volhꝫ eñ uwe Licht/
ſi nae den mā vā uwer bermherticheit/ dē welckē
ghi tempteerde tot Maſſa/ daer ghi twiſt hadt aē
dat kijf water/ Die tot ſinē vad eñ tot zijnre moe
dere ſpreect/ Jc en ſie hem niet/ eñ tot ſinē broede
re/ Jc en kēne hē niet/ Eñ tot ſine ſoō Jc en weet
hē niet/ die hebben uwe redenen ghehouden ende
uwe verbont ōwaert/ Die ſullē Jacob uwe rech
ten leeren eñ Iſrael uwe wet/ die ſullen rueckwere
voor uwen nueſe leggen/ eñ geheel offer op uwē
outaer/ HERE gebenedijt zijn vermogentheyt/
ende laet v ghenoeghen die wercken zijnder han
den. Slaet den rugge der gheenre die tegen hem
op rijſen/ eñ der gheenre die hem hatē/ dat ſi haer
niet op en rechten.
B Eñ tot Ben Jamin ſprac hi. Die lieflijcke des
HEREN ſal woonē in die toeverſienicheyt op hē
Alle den ghehelen dach/ ſal hi over hem houden/
eñ hi ſal tuſſchen zijn ſchouderen woonen.
Ende tot Joſeph ſprac hi/ Sijn lant leyt in dye
gebenedijnge des HEREN/ daer zijn edele vruch
ten vanden hemel/ eñ vandē dauwe/ eñ vandē af
gröt/ die daer ondē leyt/ Daer zijn edele ripe vruchtē
vandē incomen der ſonnen/ eñ edele rijpe vruchtē
der manē/ eñ vandē toppen der bergē verheyſcht
eñ vandē heuvelen altijt/ eñ vander aerdē/ eñ haer
volheit/ Den goedē wille vandē ghenen die inden
boſſche woont/ moet op Joſephs hooft comē/ eñ
C opten ſcheel des Nazareus onder ſinen broederē/
Sijn heerlicheit is als eenē eerſtghebozenen oſſe/
eñ zijn hoornen zijn gelijc eens eenhozens hoornē
metten ſeluē ſal hi die volckē ſtooten te hoop/ tot
aen des werelts eynde Dat zijn die duyſenden vā
Ephraim/ eñ die duyſenden van Manaſſes.
Eñ tot Zebulon ſprac hi Sebulon verhuecht
v vā uwen wtganc/ Eñ tot Iſaſcar/ verblijt v vā
uwen tenten/ ſi ſullen die volcken optē berch roe=
pen/ ende aldaer offer offeren des gerechticheits/
Want ſi ſullen die menichte des zees ſuyghen/ eñ
verſoncken ſchatten inden ſande.
Ende tot Gad ſprac hi Gad ſi gebenedijt dye
ruym makere/ hi woont als een leeu/ eñ hi rooft
dē arm eñ dē ſceel/ Eñ hi ſach zijn begin/ dꝫ aldaer
der leeraren hoopen verborgen lagē/ eñ hi quam
mettē overſtē des volcx eñ hi dede die gherechtic
heyt des HEREN/ eñ zijn rechte hant aē Iſrael.
Eñ tot Dan ſprac hi/ Dan een ionghe leeu/ hy
ſal vloeyen van Baſan.
Eñ tot Naphtali ſprac hi/ Naphtali ſal genoech
hebbē al wat hem beheeft/ eñ hi ſal vol gebenedijn
D gen des HEREN zijn tegent weſten/ eñ ſuyden/
ſal zijn beſittinghe zijn.
Eñ tot Aſſer ſprac hi/ Aſſer ſi gebenedijt met
ſonen/ hi ſi aengenaem ſinen broederē eñ doope
ſinen voet in olye/ Iſer eñ metael ſi aē ſinē ſtoenē/
V ouderdom ſi als uwe ieucht.
Daer en is gheen God als die God des gerech
ticheits/ Die opten hemel vaert die ſi uwe hulpe/
Ende zijn heerlicheyt is in die wolcken dat is dye
wooninghe Gods vanden beghinne/ ende onder
is hi den arm opter werelt/ Ende hi ſal voor v u=
we vianden verdriuen/ eñ ſegghen/ Weeſt verdor
uen/ Iſrael ſal alleen ſekerlijc woonen/ Jacobs o=
ghe ſal zijn opten lande daer corē eñ moſt is/ Oec
ſal ſinē hemel van dauwe druppen/ Wel v Iſrael A
wie is ws gelijc? O volck dat duer dē HERE ſa=
lich wort/ die v hulpe/ uwē ſchilt/ eñ dat ſweert u=
wer glorien is/ V vyandē ſullen verſmachtē/ mer
ghi ſult op haer hoochſte henen gaen.
Moſes climt optē berch ende ſterft aldaer Eñ
hy wort vanden kinderen Iſraels beweent.

Capittel.xxxiiij

Nde Moſe clā vandē veldē der Mo=
abiten opten berch Nebo/ opten top
vandē berch Piſga/ tegē Jericho o=
uer/ eñ die HERE toonde hē alle
dat lant Gilead/ tot Dan toe/ eñ ghe
heel Naphtali/ eñ dat lant Ephraim eñ Manaſſe/
eñ alle dat lant Juda/ tot aē die achterſte zee/ eñ te
gent zuyden/ eñ die lantſcappen vā dat breet velt
van Jericho der palmen ſtadt/ tot Zoar toe/ En=
de die HERE ſprac tot hem/ Dit is dat lant/ dat
ick Abraham Iſaac eñ Jacob gheſwozen hebbe/
ſegghende/ ick ſalt uwen ſade gheuen/ ghy hebbet
aengeſien met uwen oogen/ mer ghi en ſult daer
niet over gaen.
Aldus ſterf Moſe aldaer die knecht des HE B
REN/ inder Moabiten lant/ nae den woorde des gen̄.
HEREN/ eñ hi begroef hē in dat dal mō Moa= v.xv
biten landt/ teghen dat huys Peor/ eñ niemant en
heeft zijn graf vernomē/ tot opten dach vā heden/
Eñ Moſe was hondert eñ twintich iaer out doē
hi ſterf/ zijn oogen en waren niet doncker gewor C
den/ eñ zijn wangen en waren niet vervallen/ Eñ
die kinderen van Iſrael beweenden Moſe inder
Moabiten velden. Dertich daghen/ eñ die dagen
des weenens eñ beclagens werden voldaen ouer
Moſe.
Ende Joſua Nuns ſoon was veruult metten
geeſte der wijſheit/ Wāt Moſe hadde zijn handē
op hē gheleyt/ Ende die kinderen van Iſrael dye
hoordē hē/ eñ dedē ſo die HERE Moſe geboden
hadde/ Eñ daer en ſtont voort meer geen alſulckē
prophete in Iſrael op als Moſe/ den welcken die
HERE bekende van aengeſichte tot aengheſich D
te/ in alle teekenen/ ende wonderen/ daer hem die
HERE toe ſant/ dat hiſe doen ſoude in Egipten
lant aen Pharao/ ende aen alle ſine knechtē ende
aen alle zijn landt ende tot alle deſe
machtighe handt/ ende groote
viſionen/ die Moſe dede
voor die oogen van
alle Iſrahel.

¶ Hier na volcht dat boeck van Joſua.

¶ Na die doot Moses gebiet God Josua/ dat hi hē soude op scicken eñ mettē volcke int beloofde landt ouer die Jordane trecken. Dat eerste Capittel



Ae dē doot Mose des knechtes des HEREN sprack dye HERE tot Josua/ dē soō Nun Moses dyenaer/ Mijn knecht Mose is gestoruen/ staet op en de reyst ouer dese Jordaen/ ghy ende al dit volc/ in dat landt/ dat ick hen/ den kinderen Israhel ghegheuen hebbe/ Alle plaetse daer uwe voetsolen op sullē treden/ heb ick v ghegeuen/ soe ick Mose ghesprokē hebbe/ Vander woestinen aen/ ende desen Libano totten grooten water Phrat toe/ dat geheele landt der Hethiten/ tot aen die grote zee/ tegen den ondeganck der zonnen/ sullen uwe palen zijn/ Niemant en sal v wederstaen v leuen lanck/ Alsoe ic met Mose geweest ben also wil ick oock met v zijn Ick en wil v niet laten noch afgaen Sijt ghetroost/ eñ goets moets wandt ghy sult desen volck dat lant wt deelen dat ick haren vaderen geswozen hebbe/ dat ickt hen geuen soude/ Sijdt slechts getroost ende goets moets dat ghy houdet/ eñ doet/ altemale na die wet/ die v Mose mijn knecht gebodē heeft En wijckt daer niet af/ noch ter rechter noch ter slincker hant/ op dat ghi cloeckelijck moecht doen/ werwaerts ghi gaet/ Ende en laet dat boeck van deser wet van uwē monde niet comē/ mer peynst dach ende nacht daer omme/ op dat ghijt altemael hout/ eñ doet/ bi dien dat daer inne gescreuen staet Als dan salt v wel gelucken in uwen weghe endē sult cloeckelijck doen/ Siet ick heb v geboden dat ghi ghetroost ende goets moet sout zijn/ en laet v niet grouwelen/ noch en ontsettet v niet/ Wāt die HERE v God/ is met v werwaerts ghi gaet

Daen gheboot Josua den officiers des volcs/ ende sprac/ gaet door den legere/ eñ gebiet dē volc ende segt Bereyt v victaelgie. Want ouer drie daghen suldi ouer dese Jordane gaen/ op dat ghi in mueecht ghaen/ ende dat landt in nemen/ dat v dye HERE v God gheuen sal.

Ende totten Rubeniten/ Gaditen/ eñ den haluen stam Manasse sprack Josua/ Ghedenct des woorts/ dat v Mose die knecht ons HEEREN seyde/ ende sprack/ die HEERE v Godt/ heeft v tot ruste ghebracht/ ende dit landt ghegheuen/ v vrouwen/ ende kinderen/ ende vee/ laet in den lande bliuen dat v Mose ghegheuen heeft/ op dese side der Jordanen/ mer ghi sult voor uwe broeders henē reysen gewapēt/ wat strijtbaer mannē zijn/ eñ hen helpen/ tot dat die HERE uwe broeders ooc tot ruste brenct/ ghelijck v/ dat si dat landt ooc in nemen/ dat hen die HEERE v Godt gheuen sal/ als dan sult ghi weder om keeren totten lande uwer besittinge/ dat ghijt besittet/ dat v Mose die knecht des HEEREN ghegheuen heeft/ op dese side der Jordanen teghen der zonnen opganck

Ende si antwoordē Josua eñ seyden/ Alle dat ghi ons gheboden hebt/ dat willen wy doen/ ende werwaerts ghi ons seyndt/ derwaerts willen wy gaen/ ghelijc wi Mose ghehoorsaem hebben gheweest/ soo willen wi v ooc ghehoorsaē zijn/ Alleen dat die HERE v God/ slechs met v si/ soo hi met Mose was/ Wie dinen monde wederspannich is ende uwen woorden gheen gehoor en gheeft/ in alle dat ghi ons ghebiet/ die sal steruen/ Sijt slechts ghetroost ende hebt v manlijc.

¶ Italus die tweede conic vā Italien timmerde een slot by die riuiere Albula/ dye men nv dē Tiber noēt/ eñ daer werdt Romen namals gesticht. Vā dezē Italus/ heeft Italien sinē naē behouden der wereldt ouder dō drye M. vij. c lxxv iaer. voor cristus ghe boorte een M. cccc eñ. xxiij Jaren.

Hier woorden twee verspieēs tot Jericho ge sondē/ Eñ bi Rahab die hoer gheherbercht/ ver borgē eñ besaect/ eñ heymelic wtgelaten A vaerō

me si haer een teeken der toecomender ghenaden
gheuen.

Capittel.ij.

B Josua die sone Nun hadde twee ver
spieders heymelic wt gesent vã Sit
Jac.ij.a tim/eñ he geseyt / Gaet henẽ besiet
Heb.xj.f dat lant vã Jericho/die gingẽ henen/
eñ quamẽ in dz huys eenr hoerẽ die
hiet Rahab/eñ lagẽ aldaer/Doẽ wert dẽ conic vã
Jericho geseit Siet/hier zijn in deser nacht mannẽ
in gecomen vandẽ kinderẽ Israel/ dat lant te be=
spiedẽ/Doen seynde die coninc vã Jericho/tot Ra
hab/eñ dede haer seggẽ/Geeft die mãnẽ daer wt/
die tot v/in v huys gecomẽ zijn/Want si zijn geco
men om alle dat lant te bespieden.

Mer dat wijf verberch die twee mãnẽ eñ sprack/
Daer zijn immer mãnẽ tot mi in comẽ / mer ic en
wist nz vã waer si warẽ/Eñ doemẽ die poorte toe
wilde sluytẽ/doẽ het duyster was gingẽ si wt/ dat
B ic niet en weet/waer si henẽ gegaen zijn/iaget hen
haestelic na/wãt ghi sultse vangẽ/Si lietse op den
solr climmẽ/eñ si bedectese ondr die valsch stoppe
len die si haer op dẽ solder toe bereyt hadde/Mer
die mannẽ iaechdẽ hen na op den wech totter Jor
danẽ tot aen die haue/eñ mẽ sloot die poorte toe/
doen die wt waren die hem na iaechden.

Eñ eer haer die mãnẽ te slapẽ leydẽ / so quã si
op tot hen/op dẽ solr eñ sprac tot haer liedẽ/Ic
weet dz die HERE v dz lãt geuẽ sal/ wãt uwe vr=
vaernisse is ouer ons geuallẽ/eñ alle inwoonders
des lãts zijn vã uwer toecoẽst eñãc ghewordẽ/wãt
wi hebbẽ gehoort/hoe die HERE dz water in de
roode zee wt gedroocht heeft voor v/doen ghi wt
exo.xiiij Egiptẽ reysde/Eñ wat ghi den tweẽ conıngẽ der
g. Amoritẽ/Sihõ eñ Og/op geẽ side der Jordanen
gedaẽ hebt/hoe ghise verbãnet oft verdaẽ hebt/Eñ
sint dat wi sulcs gehoort hebbẽ/so is onse herte v
saget/daer en is gheenẽ oprechtẽ moet meer in ye
manden in uwer toecoẽst/Wãt die HERE uwe
God is eẽ God/beyde bouẽ indẽ hemel eñ onder
C opter aerdẽ. ¶ Dus sweret mi nv bidẽ HERE/
dat/om dat ic ontfermherticheyt aẽ v gedaẽ hebbe/
dat ghi ooc aen mijns vadrs huys õtfermherticheyt
doet/eñ geuet mi een waerteekẽ/ dat ghi leuen la
tet minẽ vadr/mijn moedr/mijn broedrs eñ mijn su=
sters/eñ al wat si hebbẽ/eñ behout onse sielẽ/vãdẽ
doot/Die mannẽ sprakẽ tot haer/En doẽ wi niet
ontfermherticheyt eñ trouwe aẽ v/als ons die HE
RE dat lant geeft/so sal onse siel voor v des doots
zijn/also verre als ghi onsen aẽslach niet en vraect.
Doẽ liet si die selue aẽ eẽ zeel/nedr doort venster/
Wãt haer huys was aẽ der stat muerẽ / eñ si woõ
D de ooc op die muerẽ/eñ si sprac tot hen Gaet op dz
geberchte/op dat si v niet en ontmoetẽ die v na ia
gẽ/eñ verberget v aldaer drie dagen/tot dat weder
comen die v na iagen/daer na gaet uwer straten.
Die mannẽ seydẽ tot haer/ Maer wi willen des
eedts ontslagẽ zijn/dẽ welckẽ ghi vã ons genomẽ
hebt/als wi int lãt comẽ/ eñ ghi dat snoer des roo
set varwẽ vẽdels/nz in dat vẽster en knoopt/ daer
ghi ons mede nedr gelatẽ hebt/Eñ tot v in huys v
gadert/uwẽ vader/v moedr/v broedrs/ eñ alle vws
vadrs huys/Eñ so wie ter duerẽ vws huys wt gaet
des bloet si op zijn hooft/eñ wi ontschuldich/Mer
alle die in uwẽ huyse zijn/ist dat een hant aẽ hen ge
slegen wert/so sal haer bloet op onsen hoofde zijn

Eñ ist dat ghi yet vã desen onsen aenslaghe voort
segt/so willen wi des eedts ontslegẽ zijn/dien ghi
vã ons genomẽ hebt/Si seyde het si soo ghi segt/
eñ lietse gaen/eñ si ghinghen henen/eñ si knoopte
dat rosijn varwen snoer int venster.
Si gingẽ wech eñ quamẽ op tgeberchte/eñ ble
uẽ aldaer drie dagẽ tot dz si weder quamẽ die hen E
na iaechden/Wãt si haddense gesocht/op alle stra
ten/maer nochtans niet ghevonden/Also keerdẽ
die twee mannẽ weder/eñ gingen vandẽ geberch
te/eñ voerẽ ouer/ eñ quamen tot Josua den sone
Nun/eñ verteldẽ hen allen/ so zijt geuondẽ haddẽ
eñ seydẽ tot Josua/Die HERE heeft õs alle dat
lant in onsen handẽ ghegheuẽ/Ooc so zijn alle die
inwoonders des lants verbaest voor ons.
Josua trect mettẽ volcke totter Jordanẽ/Die
Leuitẽ vvordẽ geoordineert voor henẽ te gaen/
Die Jordaen stont aen deen side stil/eñ hooch op
verheuen eñ beneden vloeydet vvater vvech/dz
si droochs voets daer door ghingen. Capit.iij

Nde Josua maecte hẽ vroech op/eñ A
si trockẽ wt Sittim/eñ quamẽ aẽ de
Jordane/hi eñ alle die kinderẽ Isra
el/eñ bleuẽ aldaer ouer nacht / eer si
ouer trocken. Mer nae drie daghen
gingẽ die officiers knechtẽ door dẽ leger eñ ghebo
den dẽ volc seggẽde/ Als ghy siẽ sult die arcke des
verbonts des HEREN uws Gods/eñ die priesters
wt dẽ leuitẽ die Arcke dragẽ/ so trecket wt vã u=
we plaetsen/eñ volghet haer na/also nochtãs/dat
tusschen v eñ haer ruymte si/vã.ij.M.ellẽ/Ghi en
sult haer niet genakẽ op dat ghi weten moget/op
welcken wech ghi gaen sult/wãt ghi en hebt dien
wech noyt gegaẽ. ¶ Eñ Josua sprac tottẽ volc/
heyliget v/wãt morgẽ sal die HERE wat sonder
licx ondr v doẽ/Eñ tottẽ priesterẽ sprac hi/draecht
die arcke des vbõts eñ gaet voor dz volc henẽ/doẽ B
droegẽ sise/eñ gingẽ voor dz volc/Eñ die HERE leui
sprac tot Josua/hedẽ wil ic beginnẽ v groot te ma Nu
ken voor alle Israel/op dat si weten gelijc ic met i.te
Mose geweest vẽ/dz ic ooc also met v vẽ. Eñ ge= b.
biet ghi den priesterẽ/die de arcke draghẽ/eñ segt
Als ghi voor int water dr Jordanẽ coẽt so staet stil
le. ¶ Eñ Josua sprac tottẽ kinderẽ Israel/Comt
herwaerts/eñ hoort dat woort õs HEREN uws
Gods/eñ sprac/daer bi sult ghi merkẽ dz eẽ leuẽde
God ondr v is/eñ dz hi voor v wt drijuẽ sal die Ca C
nanitẽ/Hethitẽ/heuitẽ/Pherisitẽ/Gergositẽ/A=
moritẽ/eñ Jebusitẽ/ Siet dye Arcke des vbonts/
des heerschers/ oft dominerdrs / ouer alle lãt/sal
voor v henẽ gaẽ in die Jordane/so neẽt nv.xij.mã
nẽ wtẽ stãmẽ Israel. wt elckẽ stam oft ghestachte
eenẽ. Als dã die voetsolẽ dr priesters/ die des HE
REN Arcke des heerscappets ouer alle lant dra
gẽ/hen hedẽ in des Jordaẽs water latẽ/so sal hem
dat water der Jordanẽ vandẽ water dat vã bouẽ
nedrwaerts vloeyt/aftrecken/also dat ouer eenen
hoope staẽ. ¶ Doen nv dat volck wt troc/wt D
sinen tenten/op dat si door die Jordaẽ souden gaẽ/
eñ die priesters die die Arcke des verbonts/ voor
den volcke henen droegen/ eñ als si aẽ die Jorda
ne quamen / eñ haer voeten voor int water stakẽ
(die Jordaen was vol/aen alle haren oeuerẽ van
alderhãde waterẽ des oechsts/doen stont dat wa
ter dat van bouen neder quam/opgerecht ouer ee

nē hoope/seer verre vandē liedē der stat/ die ter sij-
dē Zartan leet/mer dat water dat totter zee neō
waert liep/totter soutzee/dat nā af en̄ vuloepde/
Also ginc dat volc ouer tegen Jericho/En̄ die prie
sters/ die die Arcke des verbondts des HEEREN
droegen/stonden drooghe middē in die Jordane
bereyt/en̄ alle Israel ghinc drooch door/tot dat al
let volc ouer die Jordane quam.



¶ Josua richt.xij.steenē op vvt der Jordane tot
Gilgal/tot eender gedachtenisse. Capittel.iiij

E Nde die HEERE sprac tot Josua. Neēt
v.xij.mānē/wt elckē stā oft geslachte ee
nē en̄ gebiet hē/en̄ segt hem/heft op.xij.
steenē wter Jordanē/vanō plaetsen/daer die voe
tē v bereydē priesters gestaē hebbē/en̄ voertse met
v/dz ghise in de herberge latet/daer ghi dezē nacht
logerē sult/Doē riep Josua.xij.mānē / die bereyt
warē vādē kinderē vā Israel/ wt elckē stā eenen/
en̄ sprac tot hē/Gaet henē ouer voor Darcke des
HEEREN ws Gods/midden in die Jordane/ en̄
heft elc eenē steē op zijn scouderē/na dz getal der stā
mē oft geslachtē v kinderē Israel/op dat si eē tee-
kē zijn onō v/Als v kinderē namaels harē vaderen
vragē sullē/en̄ seggē/wat doē dese steenē daer/dz
ghi hē dā segt/hoe dz water v Jordanē afgesnoort
is voor die arcke des vbonts des HEEREN doen
si door die Jordane gingē/dz dese steenē dē kinde
ren Israel een eewige gedachtenisse souden zijn.
Doē dedē die kinderē Israel/so hen Josua gebo
dē had/en̄ droegē.xij.steenē middē wter Jordanē
so de HEERE tot Josua geseit haddē/na dat getal
der stāmē v kinderē Israel/ en̄ brachtense met hē in
die herberge/en̄ lietense aldaer/ En̄ Josua rechte
xij.steenē op/middē in die Jordane/daer die voetē
v priesterē gestaē haddē/die die arcke des vbonts
droegē en̄ zijn noch al daer tot op dezē dach. Wāt de
priesters die die arcke droegē/stōdē middē in dye
Jordane/tot dz al voldaē wert/dz die HEERE Jo
sua geboot dē volcke te seggē/gelijc Mose Josua
gebodē hadde/En̄ dat volc haestede en̄ troc ouer
Doē nv dat volc altemael ouer gegaē was/doē
ginc die arcke des HEEREN oocouer/en̄ die prie
sters voor dē volc/en̄ die Rubenitē/en̄ Gaditē/en̄
dē haluē stā Manasse/gingē gewapēt voor die ki
derē Israel/so Mose tot hē gesproken had/bi.xl.
M.strijtbaer mānē/bereyt tottē heyr/gingē voor
dē HEERE tottē strijt/op dat velt Jericho/In dien
daghe maecte die HEERE Josua groot voor alle
Israel/en̄ si vreesden hē gelijc si Mose vreesdē zijn
leuen lanc. En̄ die HEERE sprac tot Josua/ghe-
biet dē priesteren / die de arcke des getuygenis dra
gē/dz si wter Jordanē op gaē. Also geboot Josua
dē priesterē en̄ sprac / Gaet
op wt die Jordaē en̄ doē die
priesters die die arcke des v
bōts des HEEREN droegē
wter Jordanē op gingē/en̄
met harē voetsolen opt dro
ge terden so quā dat water
v Jordanē neō in zijn plaetse
en̄ vloeyde gelijc te vorē aē
allē sinē oeuerē. Het was dē
tiendē dach v eerster maent
Doē dz volc wter Jordanē
op ginc/en̄ maecten harē le
ger in Gilgal/tegē dz oostē
der stadt Jericho. ¶En̄ die
xij.steenen/diese wt die Jor
dane genomē haddē/rechte D
Josua op tot Gilgal/ende
sprac tottē kinderen Israel/
Als uwe kinderē namaels va
rē vaderē vragē sullē en̄ seg
gen/Wat willē hen dese steenē/so sult ghijt hen te Exod.
kēnē geuē en̄ seggen Israel ghinc drooch door die xiiij. E
Jordane/doē die HEERE v God dz water v Jor
danē vdroochde/tot dz ghi ouer ginct/gelijc als de
HEERE uwe God/dede in die roode zee/die hy
voor ōs vdroochde voor v/dz wi daer door gingen
op dat alle volckē opter aerden/ die hant des HE-
EREN soudē bekēnen hoe machtich si is/op dz ghi
den HEERE uwen God/altoos sout vreesen.

¶ Die coningē aen gēē side der Jordane worden
verueert dat volc tot Gilgal wort besnedē/En̄ si
etē dat Passah en̄ dat ongesuerde broot. Ca.v.

A Ls nv alle coningen v Amoritē/ die o A
uer gēē side der Jordane tegē westē
woōdē/en̄ alle coningen v Cananitē
aē die zee/hoordē hoe die HEERE dz
water v Jordanē had wt gedroocht
voor die kinderē Israel/tot dz si ouer gingen so ver
sagede haer herte/ende daer en was geenen moet
meer in hen/voor die kinderen Israel. ¶Tot die
tijt sprack die HEERE tot Josua/maect v steenēn
messen/en̄ besnijt die kinderē Israel weō anderwerf B
Doē maecte hē Josua steenen messē en̄ besneet die
kinderē Israel/op dē houele v ouerslockēs/ en̄ dat
is die sake/daer v dat Josua allet volc besneet/dat
wt Egiptē getrockē was/ mās personē/wāt alle
crijchliedē/oft mānē vā oorloge/warē gestoruē in
der woestijnē optē wege doē si wt Egiptē trocken
wāt allet volc dz wt troc was besneden/ Mer allet
volc dz inō woestinē geborē was optē wege doē si C
wt Egiptē trockē/ dz en was niet besnedē/wāt de
kinderē Israel/wādeldē.xl.iaren inō woestijne tot
dz al dz volc der mānē vā orlogē vuiele / die wt E
giptē getrockē warē/om dat si die stēme des HE
EREN niet gehoort en hadden so hen die HEERE
ghesworen hadde/ dat si dat landt niet sien en sou-

den welc die HEERE harē vaderen ghesworē hadde/ons te gheuē een lant/ daer melc eñ honich inne vloeyt/der seluer kinder die in haer plaetse waren opgecomen/die besneet Josua/want si haddē slofkens/eñ en waren op den wege niet besneden

Eñ doen al dat volc besnedē was/bleuē si in hare plaetse/indē leeger/tot dat si ghenesen waren/ Eñ die HEERE sprac tot Josua/heden heb ic die scande Egipti vā v afghekeert/eñ die selue plaetse wert Gilgal ghenoemt/tot op desen dach/ Eñ als die kinderen Israel/also in Gilgal den legher hadden/hieldē si Paesschē opten veertiendē dach der maent tsauonts/op dē velde Jericho/Eñ atē vanden coren des landts/opten anderen dach vā Paesschē/te wetē ongesuert broot/eñ versengde aernē oft gort/essen des seluen daechs/Ende dat Manna hielt op/des anderen daechs/doen si des lants corē aten/also dat die kinderē Israel gheen Manna meer en haddē/ mer si aten vandē coren vanden lande Canaan/vanden seluen iare.

O Fenix conic vā Italien leerde den ghemeynen volcke eerst dat gebruyc der letteren ende dat lesen eñ scrijuē bi onderscheet de hooft letteren vādē anderē letteren by diuersē coluere.

Eñ het geuiel doen Josua tot Jeriho was/ dz hi zijn oogen op hief/eñ wert gewaer/ dat eē mā tegen hem stont/eñ hadde een bloot sweert in zijn hant/Eñ Josua ghinc tot hem/eñ sprac tot hem/ gaet ghi ons aē/oft onsen viādē/Hi sprac / Neē ic mer ic bē een prince ouer dz heyr des HEEREN/ eñ ben nv gecomē/Doē viel Josua op zijn aēsicht ter aerdē/eñ aēbede hem/eñ sprac tot hem/ Wat seyt mijn here sinē knecht? Eñ die prince ouer dat heyr des HEEREN/sprac tot Josua/ Treet wt uwe schoenē/vā uwen voetē/ wāt die plaetse daer ghi op staet/die is heilich/Eñ Josua dede alsoo.



Hoe dat Hiericho ghewonnen /inghenomen eñ verweldicht woort. Dat.vi. Capittel.

A Jeriho was geslotē/eñ bewaert/ om der kinderen van Israel wil/ datter niemant wt noch in en const/Maer die HEERE sprac tot Josua/ Siet daer/ic hebbe Jeriho met harē coninghen ende oorloochs lieden in uwen handē ghegeuē/Laet alle oorloochs mānē/ eens rontomme die stadt gaē/eñ doet ses dagē also/ Mer optē seuēstē dach/laet die priesters die seuē vasuynē des guldē iaers nemē/voor Darck/eñ gaet des seluē seuēstē daechs seuēwerf om die stat/eñ laet die priesters die vasuynē blasen / Eñ alsmen des gulden iaers hoornē blaset eñ clinct/dat ghy die vasuyne hoort so sal alle dat volc een groot velt gecrijsch makē/ so sullen der stadt muerē in stucken vallen/eñ dat volc sal daer inne vallē/een yegelic stracs voor hē

Doen riep Josua die sone Nun/ dye priesteren eñ sprac tot hen/Draget die Arcke des verbonts/eñ laet seuē priesters die seuē gulden iaers vasuynen dragen/voor die Arcke des HEEREN/ Mer tot ten volc seyde hi/Treet henē eñ gaet/om die stadt eñ wie gewapēt is/die gae voor die arcke des HEEREN henē/Doen Josua dat den volc geseyt hadde/so droeghē die priesters die seuen gulden iaers vasuynē/voor die Arcke des HEEREN henen/eñ ghingen eñ bliesen die vasuynē/ eñ die Arcke des verbondts des HEEREN volchde hē nae/eñ wie gewapēt was/ginc voor die priesters henē die de vasuynē bliesen/eñ dē hoop volchde dē Arckē na/ eñ blies vasuynē/Josua geboot dē volc/eñ sprac/ Ghi en sult geen velt ghecrijsch makē/noch uwe stemme latē hoorē/noch een woort wt uwē monde gheuē/tot op dē dach dat ict v seggē sal/maect een velt ghecrijsch/so maect een velt ghecrijsch.

Also ginc die Arcke des HEEREN/ eens ront omme die stadt/eñ quamē indē legher/eñ bleuen daer in/Wāt Josua stont des morgēs vroech op eñ die priesters droegē Darcke des HEEREN so droeghen die seuen priesters die seuen guldē iaers vasuynen/voor die Arcke des HEEREN/eñ ginghē eñ bliesen die vasunē / Eñ wie gewapēt was ghinc voor hen/eñ den hoop volchde der Arckē des HEEREN na eñ blies vasuynen/ Des anderē daechs / ghingē si ooc eens ō die stadt eñ quamen weder indē leger / Also deden si ses daghen.

Maer optē seuenstē dach doen die morghenstondt op ghinc/maecten si hen vroech op/eñ ghingen na der seluer manierē/seuenwerf om dye stadt/also dat si op den seluen eenigē dach / seuenwerf om die stadt quamen ende ten seuensten mael/ doen die priesters de vasune bliesen/sprac Josua tot den volck/Maect eē velt gescrey/Wāt die HEERE/heeft v die stadt ghegeuen/Maer dese stadt/ende al watter inne is / sal den HEERE verbannē zijn/ Alleen die hoere Rahab/sal leuende bliuē / eñ alle die met haer inden huyse zijn. Want si heeft die boden verborghen/die wi wt sonden/Alleen wacht v voor dien verbandē/op dat ghi v niet en verbannet/wacht dat ghi yet des verbanden oft vermalendijdens naemt/ghi maecte den legher Israels verbannet eñ brochten tot ongheluc/ Maer allet siluer/ende gout/metten metalen/eñ yseren ghereetschap/sal den HEERE gheheylicht zijn/op dat tet tot des HEEREN schat come.

Doen maecten dat volc een veltgecrijsch/ eñ blie=
c. sen basuynen/ wãt als dat volc tgeluyt der basunẽ
hoorde/ so maecte het een grot veltgecrijsch/ ende
die mueren vielen/ ende dat volc beclam die stadt/
elck stracs voor hem. Also wonnen si die stadt/ eñ
verbandent oft verdoruent al wat in die stat was
metter scerpten des sweerts/ van man eñ wijf/ ion
ghen ende ouden/ ossen/ schapen/ ende ezelen.

Eñ Josua sprac tottẽ twee mannẽ die dz landt
bespiet hadden/ gaet in dat huys der hoeren/ eñ lei
D det dat wijf van daer/ wt met al dat si heeft/ alsoo
i.f ghi haer gesworen hebt. Doe ghingen die iongelin
ghen/ die bespieders daer in/ eñ leyden Rahab daer
wt/ met haeren vader/ ende moeder/ eñ broederen
al wat si hadde/ eñ al haer geslacht/ eñ lietense woo
nen buyten den legher Israel.

Mer die stat verberndẽ si met viere/ eñ al wat
daer in was/ alleen dat siluer/ eñ gout/ eñ metalen
eñ yseren gereetschap/ deden si totten schat in dat
huys des HEEREN/ Mer Rahab die hoere mettẽ
huyse haers vaders/ eñ al wat si haddẽ/ liet Josua
leuen/ ende si woonde in Israhel tot op desen dach
om dat si die boden verborgẽ hadde/ die Josua om
te bespieden gesonden hadde tot Jeriho.

In die tijt swoer Josua ende sprack/ veruloect
si die man voor den HEERE/ die dese stadt oprecht
ende timmert/ als hi haer fundament leghet/ dat
coste hem sinen eerstensoon/ ende als hi haer poor
te settet dat coste hem sinen ionckisten soon/ Alsoo
was die HEERE met Josua/ datmen van hem sey
de in allen landen.

¶ Die Israliten worden vluchtich voor haer vi
anden/ om dat een vanden verbanden ghestolen
had/ ende hoe hi ghestraft wort.

Dat.vij.Capittel.

A Maer die kinderen van Israel ontgin=
ghen hen aen dat verbande. Wãt A
chã die sone Charmi/ des soons Sab
di/ des soons Serah/ vandẽ stamme
Juda/ nam wat vanden verbanden/
doen verbolch die gramschap des HEEREN o=
uer die kinderen van Israel.

Doen nv Josua mannen wt sandt van Jeriho
tot Ai/ die bi Beth Auen leghet/ teghen dat oosten
voor Beth El/ ende sprac tot hen/ Ghaet op ende
bespiet dat landt/ ende doen si opghegaen waren/
ende Ai bespiet hadden/ quamẽ si weder tot Josua
ende spraken tot hem/ En laet al dat volck niet op
waerts reysen/ mer bi twee oft drie duysent man=
nen/ dat si opwaerts reysen ende slaen Ai/ op dat
hem alle dat volck aldaer niet en vermoeye/ want
haerder is luttel.

Also trocken omtrent drie duysent mãnen des
volcks opwaerts/ ende die vluchten voor die man
nen Ai/ ende die van Ai sloeghen haerder bi sessen
B dertich mannen/ ende iaechdense voor die poorte
tot Sabarim toe/ ende sloeghense den wech neder

Doe wert den volc dat herte versaget/ eñ wert
als water/ Josua verschoorde zijn cleederen/ ende
viel op zijn aensicht ter aerden/ voor die arcke des
HEEREN/ tot sauonts/ metten outsten Israel/
ende wierpen stof op haer hoofden.

Josua sprac Ach HEERE HEERE waer
om hebdy dit volck ouer die Jordane gheleyt/ dat
ghi ons in die handẽ der Amoritẽ soudt geuẽ/ ons
te verdoen? O/ oft wi op geẽ side der Jordanẽ wa
ren gebleuen/ so wi begonst haddẽ/ Ach mijn HE
RE/ wat sal ic seggẽ/ nv Israel sinẽ viandẽ dẽ rug
ge keert? Als dz die Cananitẽ hoorẽ/ so sullẽ si ons
omuangẽ/ eñ ooc onsen name wtroeyen vand aer
dẽ. Wat wildi dan bi uwen grootẽ name doen.

Doen sprac dye HEERE tot Josua/ staet op
waerom ligt ghi also op v aẽsicht? Israel heeft hẽ
besondicht/ eñ hebben mijn verbont ouergegaen/
dien ic hen gebodẽ hebbe. Daer toe hebbẽ si vandẽ
verbandẽ ghenomen/ eñ gestolen/ eñ verloochent
eñ onder haer gereetschap geleyt. Die kinderẽ Is
rael en mogen niet staen voor haren vianden/ mer
moeten haren vianden den rugghe keeren/ want
si zijn inden ban. Ic en sal voort aen niet met v zijn
ist dat ghi den ban wt v niet en roeyet

Staet op/ eñ heylicht dat volc/ eñ segt/ heilighet
v teghen morghen/ want alsoo seyt de HEERE die A
God Israel/ Daer is eenẽ ban onder v Israel/ dair leu.xxvi
omme en cont ghi niet ghestaen voor uwe viandẽ nn xi .d.
tot dat ghi den ban vã v doet. Ghi sult broech toe i re xvii
gaen/ den eenen stam na den anderen/ eñ welcken
stam die HEERE raken sal/ dan sal hy voortco=
men deen geslachte na dandere. Eñ welc geslach
te die HEERE rakẽ sal/ dã sal voort comẽ deẽ huis
na dandere/ Eñ welc huys die HEERE raken sal/
dan sal voort comẽ deen huysweert na dẽ anderẽ.
Eñ die beuondẽ wort inden ban/ dyen salmẽ met
vier verbernen/ met al dat hi heeft. Om dat hi dat
verbont des HEEREN ouer getreden heeft/ ende
een dwaesheyt in Israel bedreuen heeft

Doen maecte hem Josua smorghẽs vroech op
eñ dede Israel voort comen/ den eenen stam na dẽ
anderẽ/ eñ den stam Juda wert geraect/ eñ doen hi
die geslachten in Juda daer toe bracht/ so wert dz
geslachte der Serahiten gheraect. Ende doẽ hi dz
geslachte der Serahitẽ toebracht/ deẽ huysweert
na den anderen/ so wert Sabdi/ geraect oft beuon
den. Eñ doen hi zijn huys toebracht deen weerdt
na den anderen/ soo wert geraect Achan dye sone
Carmi/ des soons Sabdi/ des soons Serach/ wt
den stamme Juda

Eñ Josua sprac tot Achan/ mijn sone geeft dẽ
HEERE den God Israel die eere/ ende geeft hẽ
den lof/ ende geeft mi te kennẽ/ wat ghy ghedaen
hebt/ eñ en loochent daer niet af Doen antwoor
de Achan Josua/ ende sprack. Waerachtelijck ick
heb mi besondicht aen den HEERE dẽ God Is
rael/ alsoo ende alsoo heb ick ghedaen/ Ic sach on
der den roof eenen costelijcken Babiloonschẽ man
tel/ ende twee hondert sikelen siluers/ eñ een gul=
den tonghe/ vijftich sikelen weerdich in gewichte/
dies geluste mi/ ende nam dz/ ende siet het is in die
aerde ghedulbt of ouerscarret/ in mijn tente/ ende
dat siluer daer onder

Doen sandt Josua bodẽ die liepẽ totter tentẽ/
eñ siet/ het was gedulbt in zijn tente/ eñ brochtent
tot Josua/ eñ tot allen den kinderen Israhel/ ende
scuddẽt voor den HERE. Doe nam Josua eñ al=
le Israel met hem/ Achã dẽ sone Serach/ mettẽ si
uer/ mãtel/ eñ guldẽ tongc/ sine sonẽ/ eñ sine doch=
terẽ/ sijn ossen/ eñ ezelen/ ende schapen/ sijn tente/
eñ al dat hi hadde/ eñ leydense op int dal Achor

Ende Josua sprack/Wandt ghi ons ghestoort
hebt/soo verstoore v die HEERE in desen dage/
ende si steenden hem/dat gantse Israhel/ende ver
ii.Reg. xxviij berndense met vier/ende doen sise gesteent haddē
so maecten si daer eenē grooten steenhoope ouer/
die blijft tot desen daghe toe/ Alsoo keerde hē dye
Jud ij.a HEERE vander verbolgentheyt zijnder gram=
schappen/Daer af hiet die selue plaetse/dat dal A=
chor/tot desen daghe toe

¶ Die stat Ai wort ingenomē/ende die borgers
worden alle verslaghen/Eñ dye coninc leuēdich
geuangen/eñ gehanghen/die stadt wort verbernt
Josua maect den HERE eenen outaer opten
berch Ebal/Die segheninghe ende vermaledidi
gen worden gelesen/gelijc als bouen.xxvij.Deu
teronomij gheseyt is.

Dat.viij.Capittel.

A Ende dye HEERE sprac tot Josua/
en vreest noch en versaget niet/Neemt
met v alle oorlooch s volck/eñ maect
v op/ende treet op tot Ai/Siet daer/
ick hebbe den coninck Ai/ met sinen
volcke eñ sijnder stadt ende lande/in uwen handen
gegeuen/eñ sult met Ai/eñ haren coninc doē/also
ghi met Jericho/eñ haeren coninck ghedaen hebt/
wtghenomen/dat ghi haeren roof eñ haer vee/on
der v deelen sult/maer bestellet een achterhoedin=
ge/of legher laghen achter die stadt

Doen maecte hem Josua op/eñ alle crijschvolc
op te trecken tot Ai/eñ Josua vercoos dertich du
sent strijdtbaer mannē eñ sandtse wt bider nacht
eñ gheboot hen eñ sprac/Siet toe/ghy sult laghen
leggē achter die stadt/mer en maect v niet alte v=
re vander stadt/eñ zijt alte samē bereet/ Ic eñ alle
tvolc dat met mi is/sullen ons ter stadt makē/Eñ
B als si teghen ons wtcomen/ghelijck te voren/soo
willen wi vluchten op dat si ons daer wt na volgē
tot dat wise daer wt vander stadt trecken/ Wāt si
sullē wanē dat wi voor hē vliē/soo wi te vorē dedē
Eñ als wi voor hen vlien/so sult ghi v op maken
wt der laghen of achterhoedinghe/eñ die stadt in
nemen/Want die HEERE v God/salse in uwē
handen gheuen/Mer als ghi die stadt ingenomen
hebt/so steecktse aen met vier/na den woorde des
HEEREN doet/Siet/ick hebt v geboden

Also sandtse Josua wech/ende si ghinghen he
nen totter plaetsen der laghen/ende hielden tusscē
Beth El ende Ai/tegē twestē waert aen Ai/Mer
Josua bleef diē nacht onder dat volc Eñ maecte hē
smorgēs vroech op/eñ ordineerde dz volc/eñ trock
opwaert mettē Oudē vā Israel/voor dat volc he=
nē/tot Ai/eñ allet crijschvolc dz bi hem was/ troc
opwaerts/ende si ghingen toe/ende quamen tegē
die stadt/ende maecten haeren legher tegēt noor=
den voor Ai/alsoo datter maer een dal en was tus
C schen hen ende Ai/Hi hadde vijf duysent mannen
ghenomen/ende in die laghen gestelt tusscē Beth
El ende Ai/westwaert der stadt/ende si stelden dz
volck des heelen leghers/dat teghent noordē der
stadt was/alsoo dat het laetste reyste teghen twe=
sten der stadt/Also ghinc Josua henen inder seluer
nacht midden int dal

Als dye coninck van Ai dat sach/ haesteden si
ende maecten hen vroech op/ende die mannē der

stadt ghinghen wt/om Israhel ten strijde tegen te
ghane/met al haeren volcke / recht voor dat veldt
Want hi en wist niet dat hem laghen ghestelt wa=
ren achter die stadt/Josua ende alle dat volck wer
den mat ende crachteloos voor hen/ende vlodē op
ten wech der woestijnen/Doen riep alle dat volck
inder stadt / datmen hen nae soude iaghen / ende si
iaechden Josua ooc nae/ende si rechten hen seluen
buyten vander stadt/ also datter niet een man bin=
nen Beth El ende Ai en bleef/ die niet wt en troc
om Israhel na te iaghen/ende lieten die stadt open
staen/op dat si Israel na souden iaghen.

Doen sprac die HEERE tot Josua/recht die
lancie wt/die ghi in v handt hebt/teghen Ai/want
ick wilse in uwen handen gheuen/Ende doen Jo=
sua die lancie teghen die stadt wt rechte / die in zijn
handt was/doen brack die achterhoedinghe oft la
ghe/haestelic op/wt haerder plaetsen / ende liepen
na dien dat hi zijn handt wt rechte/ende si quamen
in die stadt ende wonnense / ende haesten ende sta=
kense met vier aen/Ende die mannen van Ai keer
den hē eñ sagen achter hē/ eñ sagen den rooc vā stat
opgaen ten hemel toe/eñ si en haddē geen ruymte
te vlien/noch herwaerts/ noch derwaerts / eñ dat D
volc dat totter woestinen vluchtede/keerde hē om
me/om hen na te iaghen.

Ende doen Josua ende dat gantse Israel sach
dat die lage die stadt ghewonnen hadde/ want den
rooc der stadt opghinck / soo keerden si wederom
ende sloeghen die mannen van Ai/ Ende die in die
stadt waren quamen oock wt/ hen teghen / alsoo
dat si midden onder Israel quamen/vā derwaert/
ende van herwaert/ende sloegense tot datter nye=
mant onder hen ouer en bleef/noch en ontquam/
ende grepen den coninc Ai leuende/ende brachten
hem tot Josua/Ende doen Israel alle die inwoon
ders tot Ai verworcht hadden/opten velde/ ende
die hen na ghelaecht haddē inder woestinen/si vie=
len alle in die scherpte des swaerts/tot dz si al ver=
nielt waren/Doen keerde hen alle Israhel tot Ai/
ende sloeghense metter scherpten des swaerdts/
Ende alle die op dien dach vielen/van mannē tot=
ten wiuen toe/die warē twaelf duysent/ altemael
mannen van Ai E

Josua en track sijn handt nyet weder af/daer
mede hi die lancie wt rechte/ tot dat alle inwoon=
ders Ai verbannen worden/sonder dat vee/ ende
den roof der stadt/deelde Israhel wt onder hem/
nae den woorde des HEEREN/dat hi Josua ge
boden hadde/Ende Josua verbernde Ai wt / en=
de maecter eenen ewighen hoope af dye noch he
den daer is/Ende liet dē coninc Ai aen eenē boom
hanghen/tot tsauondts toe/Mer doen dye sonne
onder was ghegaen/doen gheboot hi datmen sy
nen lichame vanden boom soude doen/ende wor=
pen hem onder die stadt poorten/ende maeckten=
der eenen grooten steenhoope op hem/dye tot de=
sen daghe toe daer is

Doen stichte Josua den HEERE/den Godt
Israel/eenen outaer opten berch Ebal/soo Mo=
se die knecht des HEEREN gheboden hadde die
kinderen Israhel/also in dat boec der wet Mose
gescreuē staet/eenē outaer vā geheelē steenē daer
ouer men met gheenen yseren en quā/ eñ offerde

den HEERE daer op brantoffer eñ dootoffer/ende
screef aldaer op die steenen/ die ander wet Mose/
die hi voor die kinderen Israel screef.
Eñ alle Israel met sinen Ouders/ eñ officiers
knechten/eñ rechteren/stonden tot beyde siden der
archen/teghen den priesteren wt Levi/die die arcke
des verbonts des HEEREN droeghen/die vreem=
delinghen also wel als die inghesetenen/ haer helfte
neffens den berch Grisim/eñ dander helft neffens
dē berch Ebal/so Mose die knecht des HEEREN
te voren gebodē hadde / te seghenen dat volck Is
rahel/Daer nae liet hi wtroepen alle die woorden
der wet/vanden seghenen /eñ vloecken/so het ghe
schreuen staet inden wetboec/Daer en was gheen
woort dat Mose gheboden hadde/dat Josua niet
wt en hadde laten roepen/voor die gheheele ghe=
meynte Israel eñ voor die wiuē/eñ voor die kinde
ren/eñ vreemdelinghen die onder hen wandelden.

¶ Die heydensche coningen wapenen haer tegē
die Israeliten/ maer dye van Gibeon ontrecken
haer leuen met liste. Dat.ix.Capittel.

A ALs nv dat hoorden alle coninghen die
op gheen side der Jordanen waren/
op die gheberchten / eñ inden nederen
lande/eñ aen allē hauenen der groo=
ter zee/ooc die neffens den berch Li=
banon waren/te weten die Hethiten/ Amoriten/
Cananitē/Pheresiten/Heuiten/eñ Jebusiten/sloe
gen si hen eendrachtelic te hoope/dat si teghen Jo
sua/ende teghen Israel souden strijden.
Mer die inwoonders vā Gibeon/ doe si hoordē
wat Josua met Jericho/eñ Ai gedaen hadde/so ge=
bruycten si ooc eenen list/ si gingen henen/eñ maec
ten een bootscap/eñ namen oude sacken op haere
ezelen/eñ oude gescoorde wijnflesschē/eñ oude ge
lapte schoenen aen haere voeten/eñ trocken oude
ende ghelapte cleederen aen/ eñ allet tbroot haerdē
victaelgien was hart/ ende schimmelachtich ende
ghingen tot Josua inden leger tot Gilgal/ Ende
spraken tot hem/eñ tot alle mannen in Israel/Wi
B zijn wt verren landen gecomen/ daerom so maect
doch nv een vast verbont met ons/Doe sprack elc
in Israel totten Heuiten Ghi mocht misschien on
der ons woonen/hoe conste ick dan een verbondt
met v ghemaken.
Si spraken tot Josua/wi zijn uwe knechten/
Josua sprac tot hen / Wye zijt ghi ende van waer
comt ghi? Sy seyden / Dijne knechten zijn wt zeer
verren landen gecomen/ om des namē wille/des
HEEREN dijns Gods/wāt wi hebben zijn ghe
ruchte ghehoort / ende alle dat hy in Egipten ghe
daen heeft/ende al dat hy den twee coninghen der
Amoriten/ op gheen side der Jordanen ghedaen
heeft/Sihon den coninck te Hesbon/ende Og den
coninck/tot Basam / dye tot Astharoth woonde/
Daeromme spraken onse Ouders/ende alle die in
woonders ons landts/ Neemt prouande mz v op
die reyse /ende ghaet henen hen te ghemoete /ende
segt tot hen/ wi sijn v knechten / Dus maect nv eē
verbont met ons/ Dit is onse broot/dat wi wt on
sen huysen tot onsen voetsele namen / twas noch
versch doen wi wttrocken tot v/ maer nv/ siet /ist
hart ende scimmelachtich/Ende dese wijnflesschen
vulden wy nyeu /ende siet si sijn gescheurt / Ende
dese onse cleederen/eñ schoenen/zijn out geworden
ouer die alte langhe reyse
Doen namen dye hooftlieden haere prouande
ende en vraechden dē mont des HEEREN nyet C
Ende Josua maecte vrede met hen/ ende maecte 1. Reg.
een verbondt met hen / dat si leuende soudē bliuē/ xiiij.a.
eñ die ouerste der gemeynten swoeren hen / Mer
ouer drie dagen/nae dien si een verbondt met hen
ghemaect hadden / soe quamt voor hen/datse van
daer bi waren/ eñ souden onder hen woonē/Wāt
doen die kinderen van Israel voort trocken /qua
men si opten derden dach tot haer stedē / dye hietē
Gibeon/Caphira/Beroth/ende Kiriath Jearim
eñ en sloechgēse niet/om dat hen de ouerste der ge
meynten gheswooren hadden / by den HEERE den
God Israel.
Doen alle die gemeynte tegen die ouerste mor
den oft murmureerden /soe spraken alle die ouer=
ste der gheheelder ghemeinten/ wi hebben hem ge=
swooren bi den HEERE den God Israel / daerō
me en moghen wijse nyet aentasten/Maer dz wil=
len wi hen doen /Laetse leuen/ op dat gheen gram
schap ouer ons en come /om des eedts wille/dien
wi hen ghedaen hebben/Ende dye ouerste sprakē
tot hen/ Laetse leuē /dat si houthouders /ende wa
terdraghers sijn der gheheelder ghemeinten soe hē D
die ouersten ghesept hebben.
Doen riepse Josua/ende sprac met hen/segghē
de/Waerom hebdi ons bedroghen /ende ghesept/
ghy zijt seere verre van ons / daer ghy doch onder
ons woont? daer om sult ghy veruloect sijn / alsoo
dat van v nyet ophouden en sullen/ knechten dye
hout houden/ende water dragen/tottē huise mijns
Godts
Sy antwoorden Josua ende spraken /het is v
wen knechtē te kennen ghegheuen / dat die HEE=
RE dijn God Mose sinen knecht geboden heeft/
dat hi v alle dat gheheele landt gheuen wille /ende
voor v henen alle inwoonders des landts vernie=
len wille / doen vreesden wi onse sielen seer voor v
ende hebben dit ghedaen/ Maer nv siet/ wy sijn in
uwen handen /wat v goet ende recht dunct ons te
doen/dat doet
Ende hi dede hen also /ende verlossese vander
kinderen van Israel handt/ dat sise niet en dooden
Aldus maectese Josua inden seluē daghe tot hout
houders / eñ waterdragers/der gemeynten/ende
totten outaer des HEEREN /tot desen daghe toe/
in die plaetse die hi verkiesen soude

¶ Gibeon vvordt vanden heydenen gelegert/maer
Josua met sinen volcke comt haer te hulpe / ende
hi vvint eenen grooten slach / Die vijf coninghen
die int hol geuloden vvaren /die vvorden voor Jo
sua ghebrocht ende ghehangen/ende daer nae ne
met Josua alle die andere steden in ne
Dat.x.Capittel.

DOen Adonizedech die coninck vā Je A
rusalem hoorde dat Josua Ai gewō
nen/ende die verbannet hadde /ende
Ai met haeren coninc /ghedaen had
de ghelijck hi Jericho ende haeren co
ninck gedaen hadde/ ende dat die vā Gibeon vre=
de ghemaeckt hadden met Israhel /ende onder hē
comen waren/so vreesden si zeere/Want Gibeon



was een groote stadt/als der rijcker steden een/ende grooter dan Ai/ende alle haer voorghers strijdtbaer/soo sondt hi tot Hoham/den coninc vā Hebron/ende tot Piream/dē coninc tot Jarmuth /ēn tot Japhia/den Coninck tot Lachis ende tot Debir/dē Coninc tot Eglon/ende dede hen seggē/ Comt opwaerts tot mi/ende helpt mi dat wi Gibeon slaē. Wāt si heeft met Josua/ende dē kinderen Israel vrede ghemaect

B Doē vergaderdē/ēn trocken op die vijf coninghen der Amoriten /die coninc tot Jerusalē/die coninc tot Hebron die conīc tot Jarmuth die coninc tot Lachis/die coninc tot Eglon/met alle haer heyrleeghers/ende beleyden Gibeon/ ende streden daer teghen/Maer die van Gibeon sonden tot Josua tot Gilgal/ende deden hē segghen/Entrect uwe handt niet af van uwen knechten/comt haestelick opwaerts tot ons/verlost ēn helpt ons/want alle dye coninghen der Amoriten/ die opt ghebercht e woonen/hebbē hen tegen ons te samen vergadert

Josua reysde opwaerts van Gilgal /ēn al dat oorloochs volck met hē ende alle strijdtbaer mannen/Ende die HEERE sprac tot Josua En vre
C set voor hen niet/want ick hebse in uwen handen ghegeuen/Niemandt van hen en sal voor v staen moghen/Alsoo quam Josua bottelick ouer hen/ want al den nacht tooch hy op van Gilgal / Ende die HEERE veruaerdese voor Israhel/ alsodat se eenen grooten slach sloeghen tot Gibeon/ ende iaechden hen nae den wech op tot Beth Horon ende sloeghense tot Aseka ende Makeda toe / Ende doen si voor Israel vluchtē/dē wech nederwaerts tot Beth Horon /so liet die HEERE eenen grooten haghel vanden hemel op hen vallen/tot Aseka toe dat si storuen/ende daerder storuen vele meer vanden haghel/dan dye kinderen Israhel metten sweerde doodeden

Doen sprack Josua metten HEERE / inden dage/doe dye HEERE dye Amoriten ouer gaf/ voor die kinderen Israhel/ende sprack voor dē teghenwoordighen Israhel/Sonne houdt stille/tot Gibeon /ende Mane inden dal Aialon/Doe hielt die Sonne stille/ende dye Mane stont / tot dat hē dat volc aen sijn vianden wreeckte En is dit nyet ghescreuen inden rechtboec/Aldus stont dye Sonne midden aenden hemel/ende vertrack onder te ghaen/by na eenen heelē dach/Ende daer en was gheenen dach/desen dach ghelijc noch voren noch daer nae/doen dye HEERE der stemmen eens mans ghehoorsaem was/want die HEERE strijt voor Israel.

D Josua trock weder inden leegher tot Gilgal/ ende alle Israhel met hem /Maer die vijf coningē waren ghevlucht/ende verstaken hen in die holen tot Makeda /ende het wert Josua te kennen gheuen/wy hebben die vijf coninghen gheuonden verborgen/inden hole tot Makeda/ Josua sprac/ Soo wentelt groote steenen voor dat gadt des hools/ oft der speluncken / ende stelt daer mannen voor/diese bewaren/en staet ghi niet stille/ mer iaghet uwen vianden nae/ende houdt daer van achter op / ende en laetse in haer steden nyet comen/ want die HEERE uwe Godt / heeftse in uwen handen ghegheuen/Ende doe Josua ende dye kinderen Israhel voleyndt hadden/ den zeer grooten slach aen hen/alsoo dattet met hen ghedaen was/ wat ouer bleef van hen lieden/dat quam in die vas E
te steden.

Aldus quam allet volck weder inden leger by Josua tot Makeda/met vrede / ende nyemant en dorste hem voor den kinderen Israhel met zijn der tonghen roeren/of kicken/ Josua sprac / Doet dat ghadt des hools open/ende brenckt die vijf coninghen hier tot my/Sy deden alsoo / ende brachten die vijf coningen tot hem wt den hole/den coninc tot Jherusalem/den coninck tot Hebron / den coninck tot Jarmuth/den coninc tot Lachis/den coninc tot Eglon

Doen dese vijf coninghen tot hem daer wt ghebracht waren/so riep Josua alle mānen van Israel/ende sprac tottē ouerstē des oorlooch volcs die met hem trocken/Coemt herwaerts/ēn tert dese coninghen met voeten op die halsen /ēn si quamē toe/ēn tradense met voetē op haere halsen/ Ēn Josua sprac tot hen/En vreest niet/ēn en laet v nyet grouwelē/zijt ghetroost ēn vrijmoedich/Want alsoo sal die HEERE allen uwen vianden doen/tegē die welcke ghi strijdet

Ende Josua sloechse daer nae ende doodese/ende hinckse op vijf boomen/ende si hinghen aen dye bommen tot sauonts toe/Met doen die sonne onder gheghaen was/ghe boot hy datmense vanden boomen soude nemen/ende worpense in dat hol/ daer si hen in verborghen haddē/ende leyde groote steenen voor dat gadt/die sijn noch daer/ op desen dach

Opten seluen dach wan Josua oock Makeda/

ende ſloechſe metter ſcherpten des ſweerts / daer
toe haeren coninck / ende verbandeſe / ende alle ſie
len die daer in warē / ende en liet nyemanden ouer
bliuen / ende dede den coninck tot Makeda / ghelijc
hi den coninck tot Jericho gedaen hadde.
Doen troc Joſua / ende alle Iſrahel met hem /
van Makeda tot Libna / ende ſtreedt teghen haer /
Ende die HEERE ghaf die ſelue oock inden han
E den Iſrahel / met haren coninghen / ende hi ſloech-
ſe metter ſcherpten des ſweerts / ende alle ſielen die
daer inne waren / ende en lieter niet eenen ouer in
ne bliuen / Ende dede haren coninck / ſo hy den co-
ninc tot Jericho ghedaen hadde.
Daer nae trock Joſua / ende alle Iſrahel met
hem / van Libna tot Lachis / ende beleydeſe ende be
ſtormdeſe. Ende die HEERE ghaf Lachis oock
in dye handen van Iſrahel / alſoo dat ſiſe tſander-
daechs wonnen / ende ſloeghenſe metter ſcherpten
des ſweerts / ende alle ſielen die daer inne waren /
in alle manieren ſoo hy Libna ghedaen hadde / In-
der ſeluer tijt / trock Horam / die coninc tot Gezar
opwaerts om Lachis te helpen / maer Joſua ſloech
hem / met alle ſinen volcke / tot datter niet een ouer
en bleef.
Eñ Joſua troc van Lachis / met allen Iſrahel
tot Eglon / ende beleydeſe / eñ beſtormdeſe / eñ wō
ſe / inden ſeluen daghe / ende ſloechſe metter ſcherp
ten des ſweerts / ende verbande alle ſielē dye daer
in waren / opten ſeluen dach / in alle manieren ſoo
hy Lachis ghedaen hadde / Daer nae troc Joſua op
waerts met alle Iſrahel / van Eglon / tot Hebron
ende beſtormdeſe / ende wontſe / eñ ſloechſe metter
ſcherpten des ſwaerts / ende haren coninc met alle
G haer ſteden / ende alle ſielen die daer in waren / ende
en lieter niet eenen ouerbliuen / in alder manieren
ſoo hy Eglon gedaen hadde / ende verbandeſe / eñ
alle ſielen die daer in waren.
Doen keerde Joſua wederomme met alle Iſra
hel / tot Debir / ende beſtormdeſe / eñ wandtſe / met
harē coninghen / ende daer toe ooc alle hare ſteden
ende ſloeghenſe metter ſcherpten des ſwaerts / eñ
verbandē alle ſielē die daer inne waren / ende en lie
ter niet eenen ouerbliuen / ghelijck hy Hebron ghe-
daen hadde / ſoo dede hy Debir oock / ende haeren
coninck / ende ſoo hi Libna ende haeren coninc ghe-
daen hadde.
Alſoo ſloech Joſua alle dat landt opt geberch-
te / ende teghen tzuydē / ende inden nederen landen
ende aen die beken / met allen haeren coningen / en
de en lieter niet eenen ouerbliuen / ende verbande-
ſe al wat adem hadde / ſoo die HEERE die God
Iſrael gheboden hadde / Ende ſloechſe van Cades
Barnea aen / tot Gaſa toe / ende alle dat landt Go
ſen / tot Gibeon toe / ende wan alle deſe coninghen
met haeren lande teenen male / Want die HEERE
dye God Iſrahel ſtreedt voor Iſrahel / Ende Jo-
ſua trock weder inden leghere tot Gilgal / met al-
le Iſrael.

¶ Die heydenſche coninghen vergaderen tegen
Iſrahel te ſtrijden / mer ſi crighen die nederlage
ende haere ſteden worden ingenomen.

Dat .xi. Capittel.

Doen Jabin die coninck tot Hazor dʒ
hoorde / ſeynde hi tot Jobab den Co
ninck tot Madon / ende tottē coninc
tot Semron / ende totten coninc tot
Achſaph / ende totten coninghen dye A
noortwaerts opt gheberchte / ende inden pleynen
lande zuytwaerts Cineroth / ende inden nederen
lande / ende die in die heerſchappien tot Dor / aen
die zee woondē / Den Cananitē tegen ooſten ende
weſten / Die Amoriten / ende die Hethiten / eñ dye
Phereſiten / eñ dye Jebuſitē opt geberchte / Daer
toe dye Heuiten / onder aenden berch Hermon / in
den lande Mizpa / deſe trocken wt met alle haren
heyr / een groot volck / ſo vele als des zants aen dye
zee / ende zeer vele paerden ende waghens / Alle de
ſe coninghen vergaderden hen / ende quamē ende
maecten haeren legher bi malcanderē aen dat wa
ter Merom te ſtrijden teghen Iſrael.
Ende die HEERE ſprack tot Joſua / En vreeſt B
ſe niet / want morgen ontrent deſe tijt wil ickſe al
verſlaghen gheuen voor die kinderen Iſrael / haer
peerden ſuldi verlemen / ende haer waghenē met
vier verbernē / Ende Joſua quam haeſtelick ouer
hen / ende allet oorloochs volc met hem aēt water
Merom / ende ouervielenſe / Ende die HEERE
ghafſe in die handen Iſrahel / ende ſloegenſe / ende
ioeghenſe tot groot Zidon toe / ende tot dye war
me wateren / ende tot aen dye breede tot Mizpe te-
ghent ooſten / ende ſloeghenſe tot datter niet een o
uer en bleef.
Doen dede hen Joſua ſoo hem dye HEERE
gheſeyt hadde / ende verleemde haere paerden / en C
de verbernde haere wagenen / ende keerde omme
ter ſeluer tijt / ende wan Hazor / ende ſloech haeren
Coninck metten ſwaerde / want Hazor was te vo
ren die hooftſtadt / alle deſer coninckrijcken / eñ ſloe-
gē alle ſielen dye daer inne waren / metter ſcherptē
des ſweerdts / eñ verbandenſe / ende en liet nyet dʒ
dē adē hadde / eñ verbernde Hazor met vier / Daer
toe alle die ſteden deſer coningen wan Joſua met
haeren coninghen / eñ ſloechſe metter ſcherptē des
ſweerts / ende verbandeſe / ſo Moſe die knecht des
HEEREN geboden hadde.
Sonder dat die kinderen Iſrael gheene ſteden
die op heuelen ſtonden met vier en verbranden /
Mer Hazor alleene verbrande Joſua / Ende al-
leen den roof deſer ſteden / ende dat vee / deeldē dye
kinderen Iſrahel onder hem / maer ſi ſloeghē alle
die menſchē metter ſcherpten des ſweerts / tot dʒ
ſiſe vernielden / ende en lieten daer niet ouer bliuē
dat adem hadde / ſo die HEERE Moſe ſinen knech
te ende Moſe Joſua gheboden hadde / ſo dede Jo
ſua / alſo datter niet en faelgeerde / aen alle dat dye
HEERE Moſe gheboden hadde.
Aldus nam Joſua al dit landt op dat geberch- D
te / ende alle dat tegēt zuyden leyt / ende allet landt
Goſen / ende die nedere landen ende blacke velden
ende dat gheberchte Iſrahel met ſinen gronden /
vanden geberchte aen / dat het landt opwaerts tot
Seir ſcheydet / tot Baal Gad / inder breyden des
berchs Libanon / onder aendē berch Hermon / Al
le haere coninghen ghewan hy / ende ſloechſe ende
doodeſe / maer hy voerde langhen tijt teghen deſe
coninghen ſtrijdt.

Met ten was gheen stadt die haer met vreden opghaf den kinderen Israhel / wtghenomen dye Heuiten / die tot Gibeon woonden / maer si won=
Sep.xd nense alle met stride / Ende dat ghesciede alsoo vã den HEERE / op dat haere herten verhardt souden worden / den kinderen Israhel met strijde teghen te ghaen / op dat si verbandt souden worden ende dat hen gheen ghenade en soude ghescien / maer vernielt worden / so dye HEERE Mose gheboden hadde

In dye tijt quã Josua ende roeyde wt die Enakim / vanden gheberchte van Hebron / vã Debir / vã Anab / van allen gheberchtẽ Juda / eñ van alle gheberchte Israel / eñ verbandese met haren stedẽ. Eñ en liet gheenẽ Enakim ouerbliuen / indẽ lande der kinderen Israhel / sonder tot Gasa tot Gath / tot Asdod / daer bleuender ouer

Also nam Josua allet landt in. In alle manieren so die HEERE tot Mosen ghesproken had / ende ghaffe Israhel tot een erue / elcken stamme sijn deel / ende dat lant hielt op te oorloghen

¶ Hier worden ghetelt ende genoemt die coninghen die vanden Israeliten verslaghen zijn / der welcker zijn eenendertich.

Dat .xij. Capittel.

A DIt sijn die coninghen des landts / dye
die kinderẽ Israel sloeghen / ende na
men haer landt inne / ouer gheen side
der Jordanen / teghen der sonnen op
ghanck / vanden water Arnon aen /
tot aen den berch Hermon / ende alle dat velt tegen
oosten / Sihon die coninck der Amoriten / dye tot
Hesbon woont / ende domineert / van Aroer aen /
die aẽt oeuer leyt des waters Arnõ / ende te mid=
den int water / ende ouer dat halue Gilead / tot aẽ
dat water Jabok / dat die pale is der kinderen A=
B mon / ende ouer dat vlack veldt / tot aen die zee Ci=
neroth / tegẽ oosten / ende tot aen der zee des vlac=
ken velds / te weten die soute zee oostwaerts des
weechs tot Beth Jesimoth / ende van tzuyden on=
der aen die beken des berchs Pisga.
Daer toe die palen des conincs Og tot Basan
die noch van Raphaim ouerbleuẽ was ende woõ=
de tot Astharoth ende Edrei / ende domineerde o=
uer den berch Hermon / ouer Salcha ende ouer al
le Basan / tot aen die palẽ Gesuri / ende Maacha=
ti / ende des haluen Gilead / welck die pale was Si
hon des conincs tot Hesbõ / Mose die knecht des
HEEREN / eñ die kinderen Israhel sloeghẽse / Eñ
Mose die knecht des HEEREN / ghaffe in te ne
men den Rubeniten / Gadditen / ende den haluen
C stam Manasse
Dit sijn die coninghen des landts / dye Josua
sloech ende dye kinderen Israhel / op dees side der
Jordanen / teghen den westen / van Baal Gad aen
op die breyde des berchs Libanon / tot aendẽ berch
die dat landt opwaerts tot Seir scheydet / ende dz
Josua den stammen Israhel ghaf inne te nemen /
D elcken sijn deel / wat opten gheberchtẽ / nederen lan
de / vlacken velde / aen bekẽ / in woestinen / eñ tegen
tzuyden was / die Hethiten / Amoritẽ / Cananiten
Phereziten / Heuiten / eñ Jebusiten
Die coninc tot Jericho / die coninck tot Ai / dye
ter siden aen Beth El leyt / Die coninck tot Jheru
salem / dye coninck tot Hebron / die coninck tot Jar
moth / die coninck tot Lachis / dye coninck tot E=
glon / die coninck tot Geser / die coninck tot Debir
die coninck tot Geder / die coninck tot Harma / die
coninck tot Arad / die coninc tot Libna / dye coninc
tot Adullam / die coninck tot Makeda / die coninc
tot Beth El / die coninck tot Thapuah / die coninc
tot Hepher / die coninc tot Aphek / dye coninck tot
Lasaron / die coninck tot Madon / die coninck tot
Hasor / dye coninc tot Simron Meron / dye coninc
tot Achsaph / dye coninc tot Thaenach / dye coninck
tot Megiddo / die coninc tot Kades / die coninc tot
Jakmeam aen Charmel / die coninck inder heer=
schappien tot Dor / dye coninck der heydenen tot
Gilgal / die coninc tot Tirza / dat zijn eenendertich
coninghen.

¶ Hier worden ghenoemt dye ouergheblevene landen / die noch aen dese side des Jordaens in te nemen zijn / ende onder die thien stammen te deelen zijn.

Dat .xiij. Capittel.

DOen nv Josua oudt was / ende wel A
bedaghet / sosprack dye HEERE
tot hem / Ghi zijt oudt geworden / en
de welbedaghet / eñ daer is noch zeer
veel landts ouergheblieuen / om inne
te nemen / te weten / dat gheheel Galilea / der Phi=
listeen / ende dat gheheel Gessuri / van Sihor aen /
die voor Egypten vloeit / tot aen die palen Ekiron
teghen noorden / die den Cananiten toegherekent
wert / vijf heeren der Philisteen / Te wetẽ der Ga=
siten / der Asdoditen / der Askloniten / der Gethi=
ten / die Ekroniten / eñ die Auiten / Van tzuydẽ aen
is dat ghehéele lant der Cananiten / ende Maara /
der Sidoniers tot Aphek toe / tot aen die palẽ der
Amoriten / Daer toe dat landt der Gibliten / ende
des gheheelẽ Libanon / teghen der sonnen opghanck
van Baal Gad aen / onder den berch Hermon / tot B
datmen comt tot Hamath / Al die opt gheberchte
woonẽ van Libanon aen / tot aen dye warme wa=
terẽ / eñ alle Sidoniers / ic wilse verdrijuẽ voor dye
kinderẽ Israel / Legt slechts dair op toe / dair wt te
deelen onder Israel / so ic v gheboden hebbe
Dus deelt nv dit lant tot eẽ erue / onder die ne=
ghen stammen / eñ onder den haluẽ stam Manas=
se / Want die Rubeniten eñ Gadditen / hebbẽ met
ten anderẽ haluẽ Manasse haer erfdeel ontfangen
dat hen Mose ghaf / op gheen side der Jordanẽ / te=
ghen den opghanck / soo hem dat selue Mose dye
knecht des HEEREN ghegheuẽ heeft / van Aroer
aen / die aent ouer des waters Arnon leyt / eñ dye
stadt middẽ int water / eñ alle landtschap Medba /
tot Dibon toe / ende alle steden Sihon des conincs
der Amoriten / die tot Hesbon sadt tot aen die pa=
len der kinderen Amon / Doer toe oec Gilead / eñ
die palen aen Gessuri / ende Maachati / ende den
gheheelen berch Hermon / ende dat gheheele Basan
tot Salcha / dat gheheele Og tot Basan / die tot A=
stharoth eñ Edrei sadt / die welcke noch een vandẽ C
ouergebleuene was / vandẽ Raphaim / Maer Mo
se sloechse eñ verdreefse.
Die kinderen Israel en verdreuẽ die Gessuri=
ten / ende Maachathiten niet / maer Gessur ende
Maachat woonẽ alle beyde onder die kinderen Is
rael / tot op desẽ dach Met dẽ stam der Leuiten en=

ghaf hi gheen erfdel/ Wandt dat offer des HEE-
REN/ des Gods Israel/ is haer eerfdeel/ so hi hē
C ghesproken heeft.
Alsoo ghaf Mose den stam der kinderen Ru-
ben/ nae haer gheslachten/ dat haere palen waren
Aroer/ die aenden oever des waters Arnon leydt/
ēn die stadt midden int water/ met allen effenē vel-
den tot Medba/ Hesbon ēn alle haer stede/ die in-
den velde liggen/ Dibon/ Bamot/ Baal/ ēn Beth
Baal/ Meon/ Jahza/ Kedemoth/ Mephaath/ Ki-
riathaim/ Sibama/ Zeretha. Sahar optē geberch
te Emek/ Beth Peor/ die beke aen Pisga ēn Beth
Jesimoth/ ende alle steden opt effen/ ende dat ghe-
heele rijck Sihon des coninckx der Amoriten dye
tot Hesbon sadt/ dien Moses sloech metten vor-
sten Midian/ Evi/ Rekem/ Zur/ Hur/ ēn Reba/ die
machtighe des conincs Sihon die indē lande woō-
den/ Daer toe Bileam den soon Beor/ dien waer-
segghet dooden die kinderen Israel mettten sweer-
de/ metten anderen verslaghenen/ ēn die palen der
kinderen Ruben warē die Jordane/ Dat is dat erf
deel der kinderen Ruben/ met haren gheslachten/
steden ēn dorpen. Den stāme der kinderē Gad
onder haeren gheslachten ghaf Mose/ dat hare pa
len waren/ Jaezar/ ēn alle steden in Gilead/ ēn dat
halve lant der kinderē Amon/ tot Aroer toe/ wele
leyt voor Rabbath/ ende van Hesbon tot Ramath
Mizpe/ tot Betonim/ ēn van Mahanaim/ tot aen
die palen Debir/ Mer int dal Beth Haram/ Beth
Nimra/ Sucoth/ ēn Saphon. die overbleven was
vanden rijck Sihon/ des conincs tot Hesbon was
aen die Jordane tot aent eynde der zee Cineroth/
op dees side der Jordanē tegent oosten. Dat is dat
erfdeel der kinderen Gad/ in haren gheslachten/
steden ende dorpen.
D Den halven stam der kinderen Manasse/ on-
der haren geslachten/ gaf Mose dat hare palen wa
ren/ van Mahanaim aen/ dat geheele Basan/ dat
geheel rijck Og des coninckx tot Basan ende alle
placken Jair/ die in Basan ligghen/ te weten/ tses-
tich steden/ Ende dat halve Gilead/ Astharoth/ E
drei/ die steden des conincrijcs Og tot Basan/ den
kinderē Machir des soōs Manasse/ dat is die helf
te der kinderen Machir/ na haren geslachte.
Dat ist dat Mose wtgedeelt heeft/ op dat veldt
Moab/ op geen side der Jordanen voor Jericho te
ghent oosten/ Maer den stam Levi en ghaf Mose
gheen erfdeel/ Want die HEERE die God Israel
is haer erfdeele/ so hi hen ghesproken heeft.

¶ Hier wort verhaelt die wtdeelinge des lants
Ēn ooc wat Caleb voor een man wort/ boven al-
le die andere. Dat.xiiij.Capittel.

A Dit ist dat die kinderen Israhel beerft
hebben/ inden lande Canaan/ dat on-
der hen wtghedeelt hebben/ die prie-
ster Eleazar/ ēn Josua die sone Nun
ēn die overste vaders onder den stam
men der kinderen Israhel/ Sy deelden door tlodt
onder hen/ so die HEERE Mose ghebođen had-
de te gheven/ den neghen ēn halven stammē. Wāt
den tweē/ ēn den halven stam/ hadde Mose erfdee
le gegeven op gheen side der Jordanen/ Maer dē
Leviten en hadde hi gheen erfdeele gegevē/ onder
hen/ want die kinderen Joseph worden twee stam
men/ Manasse/ ēn Ephraim/ Daeromme en gavē
si den Levitē gheen deele inden lande/ maer steden
daer inne te woonen/ ēn voorsteden voor hair vee B
ēn goeden/ so die HEERE Mose ghebođen had
de/ so deden die kinderē Israel/ ēn deelden dat lant
Doē ghinghē dye kinderē Juda/ tot Josua tot
Gilgal/ ēn Caleb die sone Jephunne/ die Kniste/
sprac tot hē/ Ghi weet wat die HEERE tot Mose
den man Godts seyde/ vā minē ēn uwē weghe in
Kades Barnea/ Ic was veertich iaer out/ doē my
Mose die knecht des HEEREN wtseynde vā Ka-
des Barnea om dat landt te bespieden/ ēn ick seyde Nu. xiiij. d
hē weder/ so ickt in mijn herte hadde/ Maer mine
broeders die met mi opwaerts gegaē warē/ maec
ten den volcke dat herte versaget/ Mer ic volchde
den HEERE minen God/ volcomelijc nae.
Doē swoer mi Mose indē selvē dage ēn sprack
Dat lant daer ghi met uwē voet terdet/ sal uwe ēn C
uwen kinderen erfdeel eewelick sijn/ daer om dat
ghi den HEERE mijnen God/ volcomelijck nae
gevolcht hebt/ ende nv die HEERE heeft my la-
ten leven/ so hi gesproken heeft/ Het sijn nv vijfen
veertich iaren/ dat dye HEERE tot Mose seyde
doen Israhel in die woestine wādelde/ ende nv siet
Ick ben heden vijfentachtentich iaer out/ ende bē
noch heden inden daghe soo sterck/ als ic was indē
daghe doen my Mose wtseynde/ Ghelijck mijn
cracht doen was/ also is si nv ooc te strijden/ ende
wt ende inne te ghaen.
Dus gheeft mi nv dit geberchte/ daer die HE
RE af ghesproken heeft/ in dien daghe/ want ghy
hebt gehoort inden selven daghe/ want dye Ena-
kim woonen daer bovē/ ende sijn groote ende vas-
te steden/ of de HEERE met mi sijn wilde/ dat ic
se verdrive/ soo dye HEERE ghesproken heeft/
Doen seeghende hem Josua/ ende ghaf alsoo He
bron Caleb dē sone Jephūne/ tot een erfdeel/ daer
werdt Hebron/ Calebs des soons Jephunne/ des
Knisiters erfdeel/ tot op desen dach/ daerom dat
hi den HEERE den God Israel volcomelijck nae
gevolcht hadde/ Mer Hebron hiet voortijdts Kiri
ath Arba/ ende aldaer waren groote lieden onder
Enakim/ ende dat landt heeft opghehouden van
oorloghe.

¶ Dat landt welcke Juda met den lote te deele
viel/ dz wort bescreven Dat.xv.Capittel.

Dat lot des stams der kinderē Juda/ A
onder haeren gheslachten was/ den
pale Edom/ aender woestijnen Zin
dien teghent zuyden streckt/ aenden
hoecke der zuyden landen/ Alsoo dat
haer palen dye intzuyden laghen/ waren vanden
hoecke der souter zee/ dat is vander tongen dye te
ghent zuyden waert ghaet/ ende comt wt van der
waerts totten opganc Akrabbim/ ende gaet door
Zinna henen/ ende ghaet op van zuydtwaerts tot
Kades Barnea/ ende gaet door Hezron/ ēn ghaet
op tot Adara/ ende buycht hem om Karkaa/ ende
gaet door Asmona/ ēn comt wt aen die beke Egip B
ti/ also dat dat eynde der palē die zee wert/ Dat zijn
uwe palen tegēt zuydē/ Maer den oostpale is van
die soute zee aen/ tot aen des Jordaens eynde
Den pale tegēt noordē is vāder tongē der zee/

die aē die plaetse ď Jordanē is/eñ gaet opwaerts
tot Beth Hagla/eñ trect hem vā noortwaerts tot
Beth Araba/eñ comt opwaerts totten steē Bohē
des soons Rubē/eñ gaet opwaerts te Debir/van
dē dal Achor/eñ vāder noortwaerts placke die te=
ghē Gilgal liet/welck teghen ouer leyt/ tot Adu=
C mim/opwaerts/die van zuydtwaerts aent water
leyt. Daer nae gaetse tottē water Ensemes/ende
comt wt totter fonteynen Rogel / Daer na gaet sy
opwaerts totten dal des soons Hinnam/aen die si
de der Jebusiten/die van zuydtwaerts woont/dat
is Jerusalem/eñ comt opwaerts op die scherpten
oft toppe des berchs/die voor dat dal Hinnam leit
van westwaerts/dwelck daer stoot aen dē hoeck
des dals der Raphaim/tegent noorden toe/Daer
na coētse van des selfs berchs scherpte/totter wa=
terfonteynen Nephthoah / ende coemt wt totten
stedē des gheberchts Ephron/eñ neyghet haer tot
Baala/dat is Kiriat Jearim/eñ crommet of buy=
ghet hem daeromme/van Baala/tegē den westē
totten gheberchte Seir/eñ gaet aen die side henen
des geberchs Jarim/vā noordē waert dat is Ches
salon/ende coemt neder tot Beth Semes/eñ gaet
Jud.i.d door Thimna/eñ breect wt aen die side Akron/te
D ghent noordēwaerts/eñ trect haer tot Sicron/ eñ
gaet ouer den berch Baala/ende comt wt tot Jab
neel/also dat haer leste die zee is

Mer den pale teghent westen is die groote zee
Dit sijn die palen der kinderen Juda/ rontsomme
in hare gheslachten.

Chaleb die sone Jephunne/wert sijn deel ghe=
gheuen onder den kinderen Juda/na dat die HE=
RE Josua beual/te weten/ Kiriath Arba/des va
ders Enak/dat is Hebron/Ende Caleb verdreef
van daer die drie sonen Enak/Sesai/Ahiman/en=
de Thalmai/ghebooren van Enak/ende trock van
daer opwaerts totten inwoonders Debir / Maer
Debir hiet voortijts Kiriath Sepher. Ende Cha
leb sprac/wie Kiriath Sepher slaet ende wint/diē
wil ick mijn dochter Achsa/tot eenen wiue geuen
doen wontse Athniel die sone Kenas / des broeds
Chaleb / ende hi ghaf hem sijn dochter Achsa tot
eenen wiue

Ende het gheuiel/doen si in troc/wert haer ge
raden eenen acker te eyschen van haren vader /en=
de si viel vanden ezele. Doē sprac Chaleb tot haer/
wat is v? Si sprac/gheeft mi een seghen inghe/wāt
ghi hebt mi een zuydtlant gegeuen/gheeft mi oock
wateraderen/Doen ghaf hi haer fonteynen bouen
ende beneden/Dat is dat erfdeel des stams Juda/
onder haeren gheslachten

Eñ die stedē des stams der kinderē Juda / van
dē eenē hoecke tottē anderē/aen die palē der Edo
mitē tegē zuidē/warē dese Kabzeel/Eder/ Jagur
Kina/Dimōa/Adada/Kedes/Hazor/Jethñ/Sip
Telē/Bealoth/ Hazor/Hadata/Kirioth/Hezrō/dz
is Hazor/Aman Sema/Molada Haza/ Gadda/
Hesmō/Beth Valeth/Haza/Sual Beerseba/ Bi=
E siothia/Baala/Jijm/Azem El Tolad/Chesil/Har
ma/Ziklag/Madmāna/SāSāna/Lebaoth /Ail=
hun/Ain/Rimō/dat zijn.xxix.stedē/eñ haer dorpē.

Mer indē leeghē landē warē Esthaol/Zarea/
Asna/Sanoah/Ganim/Thapuah/ Enam/Jar=
muth/Adullam/Socho/Aseka/Saar Jim/ Adita
im/Gebera/ Giderothim/dat sijn veerthien stedē
ende haer dorpen.

Zenā/Hadaza/Migdal Gad/Dileā/Mizpe/Jak
thiel/Lachis/Basekath//Eglon/Chabon/Lahmā
Chithlis/Gederoth/Beth Dagon/Naama/Ma=
keda/dat sijn sesthien steden eñ haer dorpen.

Libna/Ether /Azen/Jephthab/Asna/Nezib / F
Keila/Achsib/Maresa/dat sijn neghen steden en=
de haer dorpen. Ekron met haren dochteren ende
dorpen. Van Ekron eñ aen die zee/eñ alle wat aen
Asdod strect of behoort/ende haer dorpen. Asdod
met haren dochteren eñ dorpen/eñ Gasa met ha=
ren dochteren ende dorpen/tot aen dat water Egi
pti. Eñ die groote zee is sinen pael

Maer opten gheberchte was Samir/ Jathir
Socho/Damna/Kiria Samna/dat is Debir/A=
nab/Esthemo/Annim/Gozen Holon/Gilo / dat
sijn elf steden ende haer dorpen

Arab/Duma/Esean/Janum/Beth/Thapu= G
ah/Aphcka/Humta/Kiriath Arba/dat is Hebrō.
Zior/dat sijn neghen steden eñ haer dorpen. Ma=
on/Carmel/Sib Juta/Jesrael/Jakdeam/Sano=
ah/Kain/Gibea/Thimna/dat sijn thien steden en
de haere dorpen Halhul/Bethsur/Gedor / Maa=
rath/Kiriath Baal/Beth Anoth/Elthekō/dat zijn
ses steden ende haer dorpen. Kiriath Baal/dat is
Kiriath Jearim/Harabba/twee steden ende haer
dorpen

Ende inder woestinē was Beth Araba/ Mid
den/Sechacha Nibzan/ende die Souts stadt/ende
Engeddi/dat sijn ses steden ende haer dorpen

Maer die Jebusiten woonden tot Jerusalem
ende die kinderen Juda en consten se niet verdriuē
Alsoo bleuen die Jebusiten metten kinderen Ju=
da te Jerusalem tot op desen dach.

¶ Dat lot Josephs/ende Ephraims kinderen.
Dat.xvi.Capittel.

Ende dat lodt viel den kinderen Jo=
seph vander Jordanen/ teghen Jeri= A
ho totten watere bi Jeriho van oos=
ten waert/ ende die woestine dye op=
waert ghaet van Jeriho/door dat ge=
berchte Beth El/eñ comt van Beth El wt tot Lus
ende ghaet door die palen Arci Ataroth/ende trect
haer nederwaerts/teghent westenwaerts/totten B
palen Japhleti/tot aen die palen des nederen Beth
Horon/ende tot Gaser/eñ dat eynde is tot aen die
zee. Dat hebben die kinderen Joseph tot eenē erf=
deel genomen/Manasse ende Ephraim.

Die palen der kinderē Ephraim/onder harē ge
slachtē haers erfdeels/vandē oostenwaert/was A
tharoth/Adar totten ouerstē Beth Horō/ eñ gaet
wt tegēt westē bi Michmethath/die tegēt noordē
leyt/aldaer crommen si haer daer omme/tegē den
oosten der stadt Thaenath Silo/eñ gaet daer door
vandē oostēwaert /tot Janoha/Eñ daelt neď van
Janoha tot Ataroth eñ Naaratha/eñ street aē Je C
riho /ende ghaet wt aen die Jordane/van Thapu=
ah /ghaense teghen westenwaert/tot Nahal Kana
ende haeren wtghane is aen die zee

Dat is dat erfdeel des stams der kinderen E=
phraim/onder haeren geslachten/ende alle paelste
den met haeren dorpen der kinderen Ephraim/
laghen verstroyt / onder dat erfdeel der kinderen

Manasse/Ende si en verdreuē die Cananitē niet/
die tot Gaser woonden/ Also bleuen die Canani-
ten onder Ephraim tot op desen dach / eñ wordē
chijnbaer.

¶ Vanden lote ende deele Manasse

Dat.xvij.Capittel

A Ende dat lodt viel op den stā Manasse
Want die is Josephs eerste soon / eñ
viel op Machir/ dē eersten soon Ma-
nasse/dē vader Gilead/want hy was
een strijtbaer man / daerom ghewert
hem Gilead ende Basan/ Maer den anderen kin-
deren manasse/ onder haren maechschappen / viel
dat ooc/te weten/den kinderen Abieser/den kinde
ren Helek/den kinderen Asriel/ den kinderen Se
chem/den kinderen Hepher/ ende den kinderē Se
B mida/Dat zijn dye kinderen Manasse / des soons
Josephs / mans persoonen / onder haren maech-
schappen.

Mer Zelaphehad die sone Hepher/des soons
Gilead/des soons Machir / des soons Manasse/
en hadde geen sonen/ mer dochteren/Eñ haer na-
men zijn dese/Mahala/Noa/Hagla/Milca/Tirza
eñ gingen voor den priester Eleazar / eñ voor Jo-
sua/den sone Nun/eñ voor die ouerstē/eñ spraken
Die HEERE heeft Mose ghebodē/ dat hy ons
erfdeel soude gheuen/onder onsen broederen/ Eñ
men ghaf hen erfdeel onder den broederen haers
vaders/na dat beuel des HEEREN.

Op Manasse vielen thien snoeren/buyten den
lande Gilead eñ Basan /dat op geen side der Jor-
danen leyt/ Wandt die dochteren Manasse/namē
erfdeel onder sinen sonen/ eñ dat lant Gilead/ghe
wert den anderē kinderen Manasse/ende den pael
Manasse/was van Asser aen/ tot Michmethath/
die voor Sechem leet/eñ street totter rechter siden
aen/die van En Tapuah/want dat lant Thapuah
C wert Manasse/eñ is den pael Manasse/aē die kin
derē Ephraim/ daer na daelt hy af tot Nahal cana
tegent zuyden / totten beke steden / die Ephraims
zijn/onder den steden Manasse/maer vant Noor-
den/is die pale Manasse/aen die beke / ende ghaet
wt aen die zee/Ephraim tegent tzuyden / ende den
Manasse tegent noorden/ende die zee is sinen pa-
le/ende sal strecke aen Asser/vant noorden/ eñ aen
Jsaschar/ vant oosten.

Dus had nv Manasse ondē Jsaschar eñ Asser/
BethSean eñ haere dochteren / Jeblaam eñ haer
dochteren/eñ tot Dor eñ haer dochterē Eñ die tot
Endor eñ haer dochterē/ ende die tot Taanach eñ
hare dochterē/eñ die tot Megiddo eñ haer dochte
ren eñ dat derdendeel Naphet/Ende die kinderen
Manasse/en consten dese steden nyet verdrijuen/
D maer die Cananiten beghonsten te woonen inden
seluen lande/maer doen die kinderen Jsrael mach
tich werden / maecten si die Cananiten chijnsbaer
ende en verdreuense niet.

Doe sprakē die kinderen Josephs / tot Josua/
segghende/Waer om en hebdi mi maer een lot/eñ
een snoer des erfdeels gegeuen/ eñ ic ben doch een
groot volc/so mi die HEERE so verde gheseegent
heeft? Doen sprac Josua totten kinderen Josephs
Want ghi een groot volck zijt/ soo gaet opwaerts
in dat bossce/eñ maect v seluen aldaer ruymte/ in-
dē lande der Pherezitē ende Raphaim/want v dat
gheberchte Ephraim te enghe is.

Doe seydē die kinderē Josephs/Dat gheberch-
te en sullen wi niet vercrijghē / wāt daer zijn yscre
wagēs bi allen Cananitē/ die inden lande Emeck
woonē/bi welckē leget Bethsan/ ende hare doch-
teren/ende Jesrael in Emeck/ Josua sprac totten
huyse Joseph/ tot Ephraim eñ Manasse/Ghi zijt
een groot volck/eñ want ghi een groot volck zijt/
so en muecht ghi niet een lodt hebben / maer dat ghe
berchte sal uwe zijn/daer die bosschagie is/ dat mā
ket v bequame/soe sal het ws lotds wtganc zijn/als
ghy dye Cananitē verdriuet / dye ysere waghens
hebben/ ende machtich zijn.

¶ Daer werden mannen wt ghesonden/vanden
seuen stammen /om dat landt te besien/ende wt te
deelen/Het deel BenJamin/wort bescreuen.

Dat.xviij.Capittel

E Nde die gheheele ghemeynte / der kin
derē Jsrael / vergaderdē hen tot Si-
lo/eñ rechten aldaer den Tabernacu
le des getuychnis op /eñ dat lāt was A
hē onderworpē/eñ daer waren noch
seuē geslachte der kinderē Jsrahel/dien si haer erf-
deel niet wtgedeelt en haddē/ Eñ Josua sprac tot
ten kinderen Jsrael/ Hoe langhe zijt ghi soe luy/dat
ghi niet henē en gaet / om dat lāt inne te nemē/dat
v die HEERE uwer vaderē God ghegeuen heeft?
Kiest wt elcken stāme drie mannen/dat icse seynde
eñ dat si hen op makē/ eñ door tlant gaen /ende be
scriuent/na haeren erfdeel/ eñ comen tot mi.

Deelet dat lant in seuē deelen / Judas sal bliuē
op sine palen vāder zuytsidē /eñ dat huys Joseph/
sal bliuē op sine palē vā noordē her / mer bescrijft
ghi dat lant in seuen deelē/eñ brēgtse herwarets/
tot mi/ so wil ic v dat lot worpen/ voor den HEE
RE onsen God/Wāt die Leuitē en hebben gheen
deel onder v/ Mer die priesterscap des HEEREN
is haer erfdeel/ Mer Gad eñ Ruben/ eñ dē haluē
stamme Manasse/hebbē haer deel ghenomē ouer
geen side der Jordanē/tegent oosten/dat hē Mo-
se die knechte des HEEREN ghegheuen hadde.

Doe maectē hē die mānē op /op dat si wech sou
dē gaen/ Eñ Josua geboot hen /doe si wildē gaen
om dat lāt te bescriuē/eñ sprac/gaet henē/eñ door
wandelt dat lant/ eñ bescriuet/ eñ comt weder tot
mi/ dat ic v hier dat lot werpe voor dē HEERE B
tot Silo/Also ghingē die mannē henē/eñ doortroc
ken tlāt /eñ bescreuē op eenē brief/na die stedē inse
uē deelē/eñ quamē tot Josua indē leegere tot Si-
lo/Doe wierp Josua tlot ouer hē / tot Silo/ voor
dē HEERE/eñ deeldē aldaer tlant wt onder dye
kinderē Jsrael/eenen ygelijcken zijn deele.

Eñ dat lot des stams der kinderē BēJamin/
viel na haren geslachtē/eñ dē pale haers lots ginc
wt/tusscen den kinderē Juda/ende den kinderen
Josephs/Eñ haren pale was / aendē hoecke tegē
tnoordē /vāder Jordanen aen /eñ gaet opwaerts
aen dye side Jericho / van noortwaerts/ende comē
opt gheberchte teghē westē waerts eñ gaet wt der
woestijnen BethAuen/eñ gaet van daer tot Lus/
aen die side aen Lus / teghent zuytwaerts/ dat is/
BethEl / ende comt af/ tot AtharothAdar / aen
den berghe / dye vant zuyden /leydt aen den nede-

ren Bethhoron/daer na neyghet si haer en̄ strom=
met haer omme/totten hoecke des westens/tegē
zuydē vandē bergen/dye voor Beth Horon zuyt=
waerts leyt/ende gaet wt in Kiriath Baal dat is
Kiriath Iearim/die stadt der kinderen Juda/ dat
is den hoecke teghent westen.
Mer den hoecke tegent zuyden/is vā Kiriath=
C Iearim aen/en̄ gaet wt tegēt westen/en̄ gaet wt
totten water fonteynen Nephthoah/en̄ daelt neuē
aen des berchs eynde/dye voor den dal des soons
Hinnan leyt/welck inden nederē lande Raphaim
tegen noorden leyt/ende daelt af doort dal Hinnā
aender siden der Jebuseen aent zuyden/en̄ coemt
neder totter fonteynē Rogel/ende trect haer van
noortwaertē/ende coemt wt tot Ensemes/en̄ gaet
wt tottē hoopē die tegē Adumim opwaerts liggē
en̄ comet nederwaerts totten steen Bohem/des
soons Ruben/en̄ gaet ter siden henen neffens den
blackē velde/dat tegē noordē leyt/en̄ coemt af op
tblac velt/Ende gaet aender sidē Beth Hagla/dye
tegent noordē leyt/en̄ zijn eynde is aender tongen
der souter zee teghent noorden/aenden cante der
Jordanē/tegent zuyden/dat is des zuydens pale.
Mer die hoecken tegēt oosten/sal die Jordane
D eyndē/dat is dat erfdeel der kinderē BenJamin/
in haren palen ront omme onder harē gheslachten
Die stedē des stams der kinderen BenJamin
onder haren gheslachte sijn dese/Jericho/Bet Ha=
gla/Emek Kezin/Beth Araba/Zemaraim Beth
El/Auim Haphar/Aphra/Capher/Amonai Aph
ni/Gaba/dat zijn twaelf stedē en̄ haer dorpē/Gi=
beon/Rama/Beeroth/Mizpe/Caphira/Moza/
Rekem/Jerpeel/Tharaala/Zela/Eleph/ende die
Jebuseen/ dat is Hierusalem Gibeath/Kiriath/
veerthiē stedē en̄ haer dorpē/dz is dat erfdeel der
kinderen BenJamin in haren gheslachten

¶ Vandē deelē Simeons/zabulons Isaschars
Asers/Naphthalis/en̄ Dans Dat.xix.Cap

DAer nae viel dat ander lodt/ des stās
der kinderen Simeon/ na haren ghe
slachten/en̄ haer erfdeel was onder
dat erfdeel der kinderen Juda/ ende
A het wert hen tot enen erfdeel Beer=
Seba/Seba/Molada/Hazar/Sual/Bala/Azen/
Eltholad/Bethul/Harma Sicklac/Betha/Mar
caboth/Hazar Susa/Bet Lebaoth/Saruhem/dat
zijn derthien steden/en̄ haer dorpen/Ain/Rimon/
Ether/Azā/dat sijn vier steden ende haer dorpen/
Daer toe alle dorpen die rontomme dese stedē lig
gen/tot Baalath/Beer/Ramath/tegent zuyden/
Dat is dat erfdeel des stams/der kinderē Simeō
in harē gheslachtē/Want der kinderē Simeon erf=
deele/is onder dat snoer der kinderen Juda/Om
dat het erfdeele der kinderen Juda/ hen te groot
was/daerom erfden dye kinderen Simeon/onder
haren erfdeele
Dat derde lot viel op die kinderē Sebulon/ na
harē geslachte/en̄ dē pale haers erfdeels was tot
Sarid toe/ende gaet wt totten westen waert/ tot
Meraala/ende stootet aen Dabaseth en̄ reyct aen
die beke/dye voor Jekneam vliet/ende keert hē
van Sarid/teghen der sonnen opganc/tot aen die
palen Cisloth Tabor/ende comt wt tot Dabrath/
ende reyct opwaerts tot Japia/ende vā dair gaet
si teghent oosten/door Githa/Hepher/Itha/Ka=
zin/ende coēt wt tot Rimon/Hamthoar/HaNea/
ende crommet hem omme van tnoorden tot Na=
thon/ende harē wtghanck is/inden dal Jephtach/
Kathath/Nahalal/Simron/Jedeala/ende Beth
Lahem/dat zijn twaelf stedē en̄ haer dorpen/dat is
dat erfdeel der kinderē Sebulon in haren geslach B
ten/dat zijn haer steden en̄ dorpen.
Dat vierde lodt viel op die kinderen Isaschar/
na haren gheslachten ende haren pale was/ Jesra
hela/Chesulloth/Sunē/Hapharaim/Siō/Anaha
rath/Raabith/Kiseon/Abez/Remeth/Ende Gā=
nem/Enhada/Beth Pares/ende strect aen/Tha=
bor/Sahazinma/Beth Semes/ende sinē wtganc
was aen die Jordane/sesthiē steden ende haer dor
pē/Dat is dat erfdeele des stams der kinderē Isa=
schar in haren gheslachten/steden en̄ dorpen
Dat vijfste lodt viel optē stam/der kinderen As
ser/na haren geslachten/ende haren pale was Hel= C
kath/Hali/Beten/Achsaph/Ala Melech/Amead
Miseal/en̄ strect aen Carmel/aē die zee/en̄ aē Si=
hor Libnath/en̄ keert hem tegent oostē/tot Beth=
dagon/ende reyct aen Sebulon/ende aen dat dal/
Jephtah El/aen dat noordē Beth Emek/Negiel/
ende comt wt tot Cabul ter slincker hant Ebron/
Rehob/Hamon/Kana/tot aent groot Zidon/en
de keert hē tot Rama/totter vaster stadt Zor toe
ende keert hem tot Hossa/ende gaet wt aē die zee/
na dat snoer tot Achsib/Vma/Aphek/Rehob twe
entwintich steden ende haer dorpē/Dat is dat erf
deel des stams der kinderē Asser//in harē geslach=
ten /steden/ende dorpen
Dat seste lot viel op die kinderen Naphthali/in
haren geslachten/ende hare palen waren van He=
leph/Elon/Doir/Zaanim/Adami/NeKeb/Jab
neEl/tot Lakum toe/ende gaet wt aen die Jorda
ne/ende keert hem totten westen tot Asnoth Tha
bor/en̄ comt van daer wt/ tot Hukok toe/en̄ strec=
ket aen Sebulon teghent zuyden/ ende aen Asser/
tegent westen/ende aen Juda/aen die Jordane/te D
gent oosten/ ende heeft vaste steden/Zidim/Zer/
Hamath Rakath/Chinnareth/Adama Rama Ha
zor/Kedes/Edrei/En Hazor/Jercē/Migdal El=
harē/Beth Anath/Beth Sames/negēthien steden
ende hare dorpen/dat is dat erfdeel des stams/der
kinderen Naphthali/in haren gheslachten/steden
ende dorpen.
Dat seuenste lodt viel opten stam/der kinderen
Dan/na haren geslachten/ende die palē haers erf
deels/waren Zarea/Esthaol/Irsames/Saalabin
Aialon/Jethla/Elon/Thimnath/Ekrō/Elthe=
ke/Gibethon/Baalat/ Jehud/Berbarak/Gath
Rimon/MeJarkon/Rakon/ metten palē neffens
Japho/ende daer eynt den pael der kinderen Dan/
ende die kinderen Dan/ trocken opwaerts/ ende
streden tegen Lesem ende wonnent/en̄ sloeghen=
se metter scherpten des sweerts/ende namense in
en̄ woonden daer inne/ende noemdense Dan/nae
haers vaders name/Dat is dat erfdeel des stams
der kinderen Dan/in haren geslachten/steden/ en=
de dorpen.
Ende doen si dat lant altemael wtgedeelt had=
den/met sinen palen/so gauen die kinderen Israel
Josua/den sone Nun/een erfdeel onder hen/ ende

gauen hem na den beuele des HEEREN/ die stadt die hi eyschte/ te wetene/ Thimnath Serah/ opt geberchte Ephraim/ Doen timmerde hi die stadt/ eñ woonde daer inne.

Dat zijn die erfdeelen/ die Eleazar/ dye priester ende Josua die sone Nun/ ende die ouersten der vaders/ onder den geslachten/ door lot den kinderen Israhel wtdeelden/ tot Silo voor den HEERE/ voor die duere der tenten des ghetuygenis/ eñ volrynden also dat wtdeelen des lants.

¶ Van die wtdeylinghe der vrijsteden. Dat.xx. Capittel.

Ende die HEERE sprac met Josua/ segghende/ Segt den kinderen Israel/ Gheeft onder v vrije steden/ Daer af ic v door Mose geseyt hebbe/ daer toe een dootslagher vluchten mach/
a die een siele onuerhuets ende onwetende slaet/ dat si onder v vrij zijn/ voor den bloetwreker/ Eñ dye daer vlucht tot een van dien steden/ sal staen buytē voor der stadt poorten/ ende voor den ouders der stadt/ sine sake te kennen gheuen/ soo sullen si hem tot hen in die stadt nemen/ ende hem ruymte ghe-
b uen/ dat hi bi hen woone.

Ende als die bloetwreker hem na iaecht/ so en sullen si den dootslagher niet in sinen handen ouer gheuen/ want hi onuersiens sinen naesten geslagē heeft ende en is hem te voren geen vyant geweest soo sal hy in dye stadt woonen/ tot dat hy stae voor der ghemeynten/ voor tgherechte/ tot dat die hooge priestere sterue/ die totter seluer tijt zijn sal/ Als dan sal die dootslagher weder keeren/ in zijn stadt gaen/ ende in zijn huys totter stadt/ daer hy af ghevlucht is

Doen heylichden si Kedes in Galilea/ op dat ge
c berchte Naphthali/ eñ Sichem/ op dat geberchte Ephraim/ eñ Kiriath Arba/ dat is Hebron/ op dat geberchte Juda/ Eñ op gheen side der Jordanen daer Jericho legghet/ tegent oosten/ gauen si Beser inder woestinen/ op dat effene/ wt den stam Rubē ende Ramoth in Gilead/ wt den stamme Gad/ eñ Golam in Basan/ wt den stam Manasse.

Dat waren die steden/ gheordineert alleen den kinderen Israel/ ende den vreemdelinghen die onder hen woonden/ op dat daerwaerts vluchtē soude/ so wie een siele onuerhoets slaet/ dat hi niet en sterue/ door den bloetwreker/ tot dat hi voor die gemeynte ghestaen heeft.

¶ Vanden steden ende voorsteden der Leuiten. Dat.xxi. Capittel

Doen gingen toe die ouerste vaders onder den Leuiten/ totten priestere Eleazar/ ende Josua den sone Nun/ eñ totten ouerstē vaderen/ onder den stammē der kinderen Israel/ eñ spraken met hen tot Silo/ inden lande Canaan/ eñ seyden/ Die HEERE heeft gheboden door Mose/ dat
a men ons steden geuen soude te woonen/ eñ der seluer voorsteden tot onsen beesten/ Doen gauen die kinderen Israhel den Leuiten van haren erfdeele/ nae den beuele des HEEREN/ dese steden/ ende hare voorsteden.

Eñ dat lodt viel op dat geslachte der Kahathiten/ ende quamen den kinderen Aaron des priesters wt den Leuiten/ door lot derthien steden vā den stam Juda/ vanden stam Simeon ende vandē stam BenJamin/ Mer den anderen kinderē Kahath des seluē geslachts/ quamē door lot thiē steden/ vanden stamme Ephraim/ vanden stamme Dan/ eñ vanden haluen stamme Manasse.

Maer den kinderen Gerson des seluen gheslachts/ quamen door lot derthien steden/ vanden stamme Isaschar/ vanden stamme Asser/ ende vā den stam Naphthali/ ende vandē haluē stam Ma- i.P.
nasse tot Basan/ Dē kinderen Merari/ haers ghe viij.c
slachts worden twaelf stedē vanden stamme Ruben/ vandē stamme Gad/ eñ vanden stāme Sebulon/ Also gauē die kinderē Israel den Leuitē door lot/ dese steden/ eñ hare voorsteden/ so die HEERE door Mose gheboden hadde.

Vanden stamme der kinderen Juda/ eñ vāden stamme der kinderen Simeon gauen si dese stedē dye si met harē name noemdē/ dē kinderen Aaron
des geslachts der Kahathitē/ wt den kinderē Leui b
want dat eerste lodt was haer/ dus gauē si hen dā Kiriath Arba/ dye des vaders Enak was/ dat is Hebron opt geberchte Juda/ ende haer voorstedē rontomme haer/ Maer den acker der stadt/ ende haer dorpen gauen si Caleb/ den soon Jephunne tot zijnder besittinghe.

Alsoo ghauen si den kinderen Aaron des priesters/ die vrij stadt der dootslagers/ Hebron ende hare voorsteden/ Libna ende hare voorsteden/ Jathir ende hare voorstedē/ Esthmua eñ haer voorsteden/ Holon ende hare voorsteden/ Debir ende hare voorsteden/ Ain ende hare voorsteden/ Juta eñ hare voorsteden/ Beth Semes eñ hare voorsteden/ Negen steden van desen tween stāmen/ Met vanden stam BēJamin/ gauen si vier steden/ Gi-
beon eñ haer voorstedē/ Gaba eñ haer voorsteden c
Anathot eñ haer voorstedē/ Almon eñ haer voorstedē/ also dat alle steden der kinderen Aaron des priesters/ derthien waren/ met haren voorsteden.

Dē geslachtē der andere kinderen Kahath/ dē Leuiten/ quamē door haer lodt/ vier stedē/ vanden stam Ephraim ende gauen hen dye vrij stadt/ der dootslaghers/ Sechē eñ hare voorstedē/ op dat geberchte Ephraim/ Geser eñ hare voorsteden/ Kibsim eñ hare voorstedē Beth Horō eñ hare voorstedē/ Vanden stamme Dan/ vier stedē/ Eltheke/ eñ hare voorstedē/ Gibton eñ hare voorstedē/ Aialō eñ hare voorstedē/ Gadrimō/ eñ hare voorsteden Vandē haluen stam Manasse/ twee steden/ Thaerach eñ haer voorstedē/ Gadrimō/ eñ haer voorstedē/ Alsoo dat alle die stedē der kinderen des ghe slachts Kahath/ thiē waren met haer voorsteden.

Maer den kinderen Gerson/ wt den gheslachten der Leuiten/ worden gegeuen/ Vanden haluen stamme Manasse/ twee steden/ die vrije stat/ voor die dootslagers/ Galan in Basan/ ende hare voorstedē/ Beesthra eñ hare voorstedē Eñ vandē stāmē Isaschaer/ ooc vier stedē/ Kison/ eñ haer voorstedē/ Dabrath eñ hare voorstedē/ Jarmuth eñ hare voorstedē. En Gannim/ eñ hare voorstedē/ Vā den stam Asser/ vier steden Miseal/ Abdon/ Helkath/ Rehob/ met haren voorsteden/ vanden stamme Naphthali/ drie steden/ Die vrije stadt Kedes/

voor die dootslaghers in Galilea/Hamoth/ Dor/
Karthan/met haren voorsteden alsoo dat alle dye
steden/des ghesláchts der Gersoniten/ warender
D thien/met haren voorsteden.

Den geslachten der kinderen Merari/ den an=
deren Leuiten worden ghegheuen/Van den stam
me Sebulon/vier steden Jakneam. Kortha. Dim
na. Nahalal/met haren voorsteden /Vanden stam
Ruben/vier stedē/Geser/Jahza/Kedemoth/Me
phaat/met haren voorsteden/Vanden stam Gad/
vier steden/die Vrijstadt/voor die dootslagers Ra
moth in Gilead/Mahanim/Hesson/Jaeser/met
haren voorsteden/Also dat alle die steden der kin.
deren Merari/onder haren ghesłachten der ande
re Leuiten/waren twaelf/Alle die steden der Leui
ten/onder die besittinge der kinderen Israhel/wa=
ren achtenveertich met haren voorstedē. Ende de
se steden waren also ghedaen/dat elcke haer voor
stadt om haer hadde/deene als die andere

Also ghaf dye HEERE den kinderen Israel
allet lant/dat hi gheswoorén hadde harē vaderen te
geuen/ende sy nament in/ende woonden daer in/
Ende die HEERE lietse rusten van allen ronts=
omme/so hi haren vaderen gheswooren hadde/ en=
de haerder vyanden en stondt gheene teghen hen/
Mer hi gaf alle hare vianden in haren handē. En
de het en faelgeerde niet aen allen den goeden dat
die HEERE den huyse Israhel ghesproken hadde.
Het quam al.

¶ Den stam Ruben/Gad /ende den haluen stam
Manasse/worden weder thuys gesant met beue
le/dat si Gods gebot nerstelijcken onderhouden
souden/Vanden outaer die si maecten/ende hare
verantwoordinghe daer van .

Dat.xxij. Capittel

A
nu.xxve

Doen riep Josua die Rubeniten ende
Gadditen/ende den haluen stamme
Manasse/ende sprack tot hen/Ghi
hebbet al gehouden/dat v Mose dye
knecht des HEREN gebodē heeft/
ende mijnder stemmen ghehoorsaem geweest / in
allen /dat ick v ghebođen hebbe/Ghi en hebt uwe
broeders niet verlaten in eenen langen tijt/tot op
desen dach/ende hebt gehouden aen dat gebot des
HEREN ws Goods/Want dan dye HEERE
uwe God/uwe broeders tot rustē heeft gebracht
soo hi hen ghesproken hadde/soo keert v nv /ende
treet henen in uwe wooninghe/inden lande uwer
be sittinghen/dat v die knecht Mose gegeuē heeft
op gheen side der Jordanen

Doet slechts naerstícheit/dat ghi doet nae den
gebode/ende wette/dat Mose die knecht des HE
REN v geboden heeft/dat ghi dē HEERE uwen
Godt beminnet /ende wandelt op alle sine wegē/
B ende sine ghebođen houdet ende hem aenhāget en
de hem dienet/van geheelder hertē ende van ghe=
heelder sielen/Also seeghende se Josua/ ende liet se
gaen/eñ si gingen tot hare wooninghe

Den haluen stam Manasse /heeft Mose gege=
uē tot Basan/ Die ander helft gaf Josua onder ha
ren broederen/ouer dese side der Jordanen tegent
westen/Ende doen hise liet ghaen tot haren tentē/
ende hen gheseegent hadde/soo sprack hy tot hen/
Ghi coemt weder thuys met groten goede tot u=
wen tenten/met zeer vele beesten/siluer/ gout/ me
tael/yser/ende cleederen/soo deelet nv den roof u=
wer viandē wt /onder uwe broederē/ Aldus keer
dē die Rubeniten/Gadditen/ ende den haluē stam
Manasse wederomme/ende ghingen vanden kin
deren Israhel/wt Silo/die inden landen Canaan
leyt/op dat si int lant Gilead souden treckē / totten
lande haerder besittinge/dat si besaten/wt den be=
uele des HEREN door Mose

Eñ doen si quamē aen die hoopen/aen die Jor
dane/die inden lande Canaan ligghen/timmerden
die selue Rubeniten. Gadditen/ eñ den haluē stam
Manasse/aldaer aen die Jordaē eenē groten scho=
nen outaer/mer doē die kinderen Israel hoorden
seggen/Siet/die kinderē Ruben/ die kinderē Gad
eñ dē haluen stam Manasse/hebben eenen outaer C
ghetimmert/tegen dat lant Canaan/aen die hoo=
pen aen die Jordane/op dese side der kinderen Is=
rael/Doen vergaderden si hen met der gheheelder
gemeynten tot Silo/op dat si tegen hen op souden
trecken met een heyr/Eñ seynden daer en tusschen
tot hen/int lant Giliad / Pinehas den sone Elea=
sar des priesters/ende met hem thien vanden ouer
sten vorstē/onder den huysen haerder vaderen/wt
elcken stam Israel eenen/Eñ doē si tot hen quamē D
int lant Gilead/spraken si met hen/ eñ seyden.

Dus doet die geheele gemeynte des HEREN
seggen/wat is dat vergrijpen/ oft ouertreden /dat
ghi v aenden God Israel vergrijpet/ende v heden
achter den HEERE afkeert / daer mede dat ghy
v eenen outaer timmert / dat ghi af vallet vanden
HEERE/Is ons te weynich aen die misdaet Peor
vander welcker wi noch op desen dach niet gherey
niget en zijn/ende daer quam een plage onder dye
gemeynte des HEREN/eñ ghy keert v heden
achterwaerts vanden HEERE/ende zijt heden
af vallich geworden vanden HEERE/dat hi he
dē oft morgen ouer die gheheele ghemeynte gram nu
soude wordē/Is dat lant uwer besittingē onreyn
so coemt hier ouer int landt/dat die HEERE besit
daer dye wooninghe des HEREN staet /ende
neemt besittinge onder ons/eñ en wert niet afval
lich vanden HEERE/eñ vā ons /v eenen outaer
timmerende/buiten den outaer des HEREN
ons Godts/En vergreep hem niet Achan/die so=
ne Serah/aen dat verbande /eñ die gramscap quā
ouer die geheele gemeynte Israel/eñ hi en ghinck
niet alleen onder/om sine misdaet/

Doen antwoorden die kinderen Ruben/eñ die
kinderen Gad/ende die halue stam Manasse/ende
seyden tottē hoofden/ende vorsten vā Israel / Die
starcke God/die HEERE/die starcke God/dye
HEERE/dye weet/ende soo wetet Israel oock/ E
Ist ouertreden oft vergrepen aenden HEERE soo
en helpt hi ons heden niet/Ende ist/dat wijt daer
omme gedaen hebben/om dat wy ons achter den
HEERE souden afkeerē/ende brantoffer ende
spijsoffer daer op souden offeren/ ofte dootoffer
daer op souden doen/so eysche dye HEERE dat/
Ende ist dat wijt niet veel meer gedaen en hebbē/
wt sorghen dees dincs/eñ spraken/Heden oft mor T
ghen mochten uwe kinderen/ tot onsen kinderen
seggen/Wat gaet v dye HEERE/die God van
Israhel aen/Dye HEERE heeft dye Jordane/
tot eenen pale ghesedt / tusschen ons / ende dyne

kinderē Rubē/eñ Gad/Ghi en hebt geen deel aen
dē HEERE/daer mede soudē v kinderen onse kin=
G derē vander vreesen Gods doē varē/eñ af keeren.
Daer omme seyden wi/Laet ons voor onse kin
deren eenen outaer maken/niet tot offer/ noch tot
brantoffer/mer dat hi een getuyghe si/tussceen ons
eñ v/ eñ onsen nacomelinghen/dat wy dē HEERE
dienst doen mogē voor hē met onsen brantofferen
dootofferen/eñ ander offerē/ eñ dat uwe kinderen
hedē oft morgē niet seggē en derren/tot onsen kin
deren/Ghi en hebt geen deel aendē HEERE/Mer
als si also tot ons seydē/of tot onsen nacomelingen
hedē oft morgen/so consten si seggen/Siet die ghe
lijckenisse des Outaers des HEEREN/ die ōse va
deren gemaect hebben/niet tottē offer/noch tottē
brantoffer/ maer tottē getuyge tusschen ons eñ v.
Dat si verre van ons / dat wy afuallich souden
worden vanden HEERE/dat wi ons heden achter
waerts vā hē soudē keerē/eñ eenen outaer timme
ren totten offer/tottē brantoffer/eñ tottē geschinc
H ke/buytē den Outare des HEEREN ons Gods/
die voor zijn wooninge staet/Mer doen Pinehas
die priester/eñ die ouerste der gemeynten/die prin=
cen Israel/die met hen waren/dese woorden hoor
dē/die die kinderen Ruben/Gad/eñ Manasse sey=
den/beuielense hen wel/eñ Pinehas dē sone Elea
sar des priesters / sprack totten kinderen Ruben/
Gad/eñ Manasse/Hedē bekennen wi/dat die HE
RE onder v is/dat ghi v aenden HEERE niet ver
grepen en hebt/ in dese daet/Nv hebt ghi die kinde
rē Israel vlost wt die hādē des HEEREN/Doen
trock Pinehas Eleasars des priesters soon / ende
die ouersten wt den lande Gilead/vandē kinderen
Rubē eñ Gad weder int lant Canaan tottē kinde=
rē Israel/eñ seyden hē weder die handelinge/Doe
beuiel die sake dē kinderē Israel wel/eñ loofdē den
God der kinderen Israel / eñ en seyden niet meer/
dat si op wilden treckē met een heyr tegen hen/om
dat lant te bederuen/daer die kinderē Ruben ende
Gad/inne woondē/Eñ die kinderen Ruben/ende
Gad/hieten den outare dat hi ghetuyge si tusschen
ons/ende dat die HEERE God si.

¶ Als Josua oudt gheworden was / eñ sinē sterf
dach na by was/so riep hy tvolck te samen/ende
vermaent haer/dat si scerpelijc die ghebodē des
HEEREN souden onderhouden.

Dat.xxiij. Capittel

A ENde na langhen tijt/ doen die HEE=
RE Israel tot rusten hadde gebracht
van allen haren vianden rontomme
ende Josua nv oudt eñ welbedaghet
was/ riep hi alle Israhel / ende haere
outste hoofden/rechters ende officiers/ende sprac
tot hen/Ic ben out ende welbedaghet/eñ ghi hebt
ghesien al wat die HEERE uwe Godt ghedaen
heeft/aen alle desen volcke voor v /Want die HE
RE uwe God/heeft selue voor v ghestreden/Siet
Ic hebbe v die ouer bleuen volcken / door tlot toe
gedeelt/ele stam zijn erfdeel/vander Jordanen aen
ende alle volcken die ic wt gheroeyt hebbe/eñ aen
die groote zee/tegen der zonne ondergane / Ende
die HEERE uwe God salse wt stootē voor v/eñ
van v verdriuen/dat ghy haer lant in neemt/alsoo
v die HEERE uwe God ghesproken heeft.

Dus zijt nv vast getroost / dz ghi hout eñ doet
al wat gescreuen staet int wetboec Mose / dat ghi
daer niet af en wijcket/ noch ter rechter / noch ter
slincker hant/ op dat ghy niet onder dese ouerble= B
uenē volckē en comt /die met v zijn/eñ niet en ghe
dinct/noch en sweeret / bi den name haerder godē
noch hen en dient/noch en aenbedet/maer aenhan
get den HEERE uwen God /soo ghi tot desen da.
ghe toe gedaen hebt/soo sal dye HEERE voor v
verdriuē grote ende machtighe volcken /ende nye
mant en heeft voor v gestaen /tot desen daghe toe
uwer een/salder duysent iagen/Want dye HEE=
RE uwe God/strijt voor v /so hi v gesprokē heeft
Daer om soo bewaert uwe sielen /op dalder neer
stichste/dat ghi den HEERE uwē God lief hebt.
Mer ist dat ghi v omme keert / eñ desen ouer
gebleuenē volckē aen hanget /ende v met hen ver
enicht/alsoe dat ghi onder hen/ ende si onder v co
men/soe wetet dat die HEERE uwe God / alle de C
se volckē niet meer voor v en sal verdriuen /Mer si
sullen v tot stricken/eñ netten / eñ tot stocken aen
uwen siden wordē/ende tot eenen prickel in uwen
ogē/tot dat hy v verniele/ vanden goeden lande/
dat v die HEERE uwe God gegeuen heeft
Siet/ ic gae heden den wech alder werelt/ende
ghi sult wetē van gheelder hertē/eñ van gheheel
der sielē/dz het niet eē woort ghefalgeert en heeft/
aen alle dē goede/dat die HEERE uwe God v ghe
sproken heeft/ het is al gecomen/ende geen achter
bleuen/ Ghelijc als nv allet goet ghecomen is/ dat
die HEERE uwe God v ghesproken heeft/Alsoo
sal die HEERE ooc ouer v laten comen /alle dat D
quaet/tot dat hi v verniele van desen goeden lande
dat v die HEERE uwe God gegeuen heeft / als
ghi dat verbont des HEEREN ws Gods ouer
treet/ dat hi v ghebodē heeft /ende henen gaet/ en
de anderē goden dient /ende die aenbedet/also dat
die verbolghentheyt des HEEREN ouer v ver
grammet/eñ v haestelijcken verniele/ vanden goe
den lande /dat hi v ghegeuen heeft.

¶ Hi roept dat volck te samen tot Sichem/ende
vertelt haer die weldaden Gods/ Ende het ver
bont werdt met God vernieut/Josua sterft ende
Eleazar

Dat.xxiiij.Capittel.

JOsua vergaderde alle dye stammen
Israhel tot Sichē/ eñ riep die ouders A
vā Israel /die hoofdē/die rechterē eñ ge.xi.a.
officiers/ eñ doē si voor Gode ghero
mē warē/soe sprac hi tot alle den volc
Dus seyt die HEERE/die God Israhel /uwe vade
ren woonden voortijds ts ouer gheen side des wa
ters Tharah/Abrahās eñ Nahors vader eñ diedē
anderē godē/ Doē nā ic uwen vader Abrahā ouer
geen side des waters/ eñ liet hem wandelen in alle
dē lande Canaā/ eñ vermeerderde hē sine zaet/ eñ
gaf hē Isaac/eñ Isaac gaf ic Jacob eñ Esau /eñ ic
gaf Esau dat ghebercchte Seir te besittē/Mer Ja.
cob eñ sine kinderē / trocken neder in Egiptē
Doē seynde ick Mose eñ Aarō/ eñ plaechde E B
giptē/ gelijc ic ond hen gedaē heb /Daer nae leyde
icker v wt/eñ v vaders wt Egiptē/eñ doe ghy aen
die zee quaemt /ende die Egiptenaers uwen vade
ren nae iaechden / met waghenen ende ruyteren
aen die Roode zee/doen riepen si tottē HEERE/

dye sette eẽ duysternisse tusschẽ v/ eñ den Egiptena-
ren/ eñ leyde dye zee ouer hen/ eñ bedecktese/ Ende
uwe oogẽ hebbẽ gesiẽ/ wat ic in Egipten ghedaen
hebbe/ eñ ghi hebt eenẽ langen tijt inder woestinẽ
gewoont/ eñ ic heb v gebracht in dat lãt der Amo
riten/ die ouer gheen side der Jordanen woonden/
C eñ doen si teghẽ v streedẽ/ gaf icse in uwen handen/
dat ghi haer lant besaet/ eñ verueldese voor v
Doẽ maecte hẽ Balak op/ dye sone Ziphor/ der
Moabitẽ coninc/ eñ street teghẽ Jsrael/ eñ hi seyn-
de eñ dede Bileã dẽ soon Beor roepen/ dz hi v ver
uloeckẽ soude/ Mer ic en wilde hẽ niet hooren / eñ
hi segende v/ eñ ic vlosse v wt sinẽ handẽ/ Eñ doen
ghi ouer die Jordane ginct/ eñ tot Jeriho quaemt
so streedẽ tegẽ v die borgeren vã Jeriho/ die Amo-
ritẽ/ Pheresitẽ/ Cananitẽ/ Hethiten / Girgositen/
Heuitẽ/ eñ Jebusiten/ Maer ic gaf se in uwen han
den/ eñ seynde horsselẽ voor v henen dye dreuense
wt/ voor v/ die twee coningen der Amoriten/ Niet
door v sweert/ noch door uwẽ boge eñ hebbe v eẽ
lant ghegeuen/ daer ghi niet in gheatbeyt en hebt
eñ stedẽ/ die ghi niet ghetimmert en hebt/ dat ghy
daer inne sout woonẽ/ eñ eten vandẽ wijnberghen
eñ olybergen/ die ghi niet geplant en hebt
Dus vreeset dã dẽ HEERE/ eñ dient hẽ geheelic
eñ oprechtelic/ eñ laet die goden varen/ die uwe va
D ders ghedient hebben/ ouer gheen side des waters
eñ in Egipto/ eñ dient dẽ HEERE. Maer nv belie-
uet v niet/ dat ghi den HEERE dient/ so verkiest v
heden wien ghi dienen wilt/ den God/ diẽ uwe va-
ders ghedient hebben/ ouer gheen side des waters
oft den goden der Amoriten/ in der welcker landt
ghi woont/ Maer ic/ eñ mijn huys/ willen dẽ HE
RE dienen
Doe antwoorde dat volc/ eñ sprac/ dat si verre
van ons/ dat wi den HEERE soudẽ verlaten/ ende
anderen goden dienen/ Want die HEERE onse
God heeft ons/ eñ onse vaders/ wt dẽ lande Egip
ti ghelept/ wt den diensthuyse/ eñ heeft voor onsen
oogen sulcke groote teekenen gedaen / eñ ons be-
waert op alle den weghe/ dien wi ghereist zijn / eñ
onder allen volcke/ door welckẽ wy gegaen zij/ eñ
heeft wt gestotẽ voor ons/ alle volckẽ die Amoritẽ
die inden lande woonden / daer omme willen wy
ooc den HEERE dienen/ want hi is onse God
E Josua sprac tottẽ volcke/ Ghi en cont dẽ HE-
RE niet ghedienen/ want hy is een heylighe God
een starcke/ eñ zelouts/ die niet en verghetet uwe
ouertredinge eñ sonden/ maer als ghi dẽ HERE
verlaet/ eñ eenen vreemden god dient/ so sal hi hẽ
om keeren/ ende v qualick doen/ eñ v te niete doẽ/
na dien hi v goet ghedaen heeft/ Dat volck sprack
tot Josua/ Alsoo niet/ maer wi willen den HE-
RE dienen
Doen sprac Josua tottẽ volcke/ Ghi zijt getuy
gen ouer v/ dat ghi v dẽ HEERE vercoren hebt
dat ghi hem dienen sout/ Eñ si seydẽ/ Ja/ So doet
F dan van v die vreẽde godẽ/ die onder v sijn/ eñ nei-
get uwe herten totten HERE dẽ God van Jsra-
el. Eñ dat volc sprac tot Josua/ Wi willen dẽ HE
RE onsen God dienen/ eñ sijnder stemmẽ gehoor
saem sijn/ Alsoo maecte Josua opten seluen dach
een verbont mettẽ volcke ende leyde hen insettin
gen ende rechten voor/ tot Sichem

Eñ Josua screef dese hãteringhe int wetboeck
Gods/ eñ nam eenen grooten steen eñ rechte dyẽ
op aldaer/ onder een eycke/ dye inden heylichdom
des HEEREN was/ ende sprac tot alle den volcke G
Siet/ desen steen sal ghetuyge ouer v zijn/ want hy
heeft gehoort alle die redenen des HEEREN/ dye
hi met ons gesprokẽ heeft/ eñ sal eẽ ghetuyge ouer
v zijn/ dat ghi uwẽ God niet en verlochent/ Alsoe
liet Josua dat volc/ eenen yegelijckẽ in zijn erfdeele
Eñ het geuiel na dese gesciedenisse / dat Josua
die soone Nun/ die knechte des HEEREN sterf/
doẽ hi hondert ende thien iaren out was / eñ men
begroef hem inden palen zijns erfdeels/ tot Thim
nath Serat/ dye optẽ gheberchte Ephraim leydt/
vant noorden waert/ aenden berghe Gaas/ Ende
die kinderen Jsrael dienẽ den HERE/ alsoo lan
ge als Josua leefde / Eñ die Ouders/ die langhen
tijt leefden na Josua/ die alle die werckẽ des HE-
REN wisten/ die hi aen Jsrael gedaen had
Die gebeenten Joseph/ die welcke die kinderẽ
Jsrael hadden wt Egipten gebracht/ begroeuen
si in Sichem/ inden stucke velts/ dat Jacob cocht/
vanden kinderen Hemor des vaders Sichem/ om
hondert penninghen/ ende wert des kinderen Jo-
seph erfdeel.
Eleasar die soon Aaron sterf oock/ ende si be-
groeuen hem tot Gibeath Pinchas zijns soons/
die hem gegeuen was opt gheberchte Ephraim.

Hier Eyndet dat boeck Josua

Hier beghint
dat boeck der Rechteren

Judas wort een ouerste eñ leytsmã des volcs
eñ hi brengt onder hem dye Cananiten/ eñ wint
Hierusalem/ Eñ die Jsraelitẽ en roeyden die Ca
naniten niet vvt/ ghelijc als haer God ghebodeu
hadde. Dat.eerste.Capittel.

NAe dẽ doot Josua
vraechden dye kinderen van
Jsrael den HEERE / ende
spraken/ Wye sal onder ons
dat oorloge voeren/ tegen die
Cananiten/ Dye HEERE
sprac/ Juda salt voeren / Siet
ic heb dat lant in sine hant ghegeuen/ Doen sprack
Juda tot sinen broeder Simeon/ treet met mi op-
waerts in mijn loth / eñ laet ons teghen die Cana-
niten strijden/ soo wilic weder met v trecken in v
lodt/ Aldus trock Simeon met hem.
Doen Judas op trock/ so gaf hem die HERE
die Cananitẽ/ eñ Pheresiten in haren handẽ/ ende
sloegẽ tot Besek/ thiẽ duysent mannen/ eñ vonden
Adoni Besek tot Besek/ eñ stredẽ tegẽ hẽ/ eñ sloe-
gẽ die Cananitẽ/ eñ Pheresiten/ Maer Adoni Be
sek vluchtede/ eñ si iaechden hẽ na/ eñ doẽ si hẽ gre
pẽ/ hieuwen si hẽ die duymẽ aen zijn handen / ende
voeten af/ Doen sprack Adoni Besek / tseuentich
coningen met afgehouwen duimẽ haerõ handẽ eñ
voetẽ/ lasen dat ouerblijfsel der spijsen onder mijn
der tafelen op/ Soo ict ghedaen hebbe/ so heeft my

God weder vergoude/ Ende men bracht hem te
Hierusalem/ aldaer sterf hi.
Maer die kinderen Juda streden tegen Jerusa
lem/ en wonnense/ en sloeghense metter scherpten
des sweerts/ en stoocte die stadt aen. Daer na troc
ken die kinderen Juda neder/ om tegen die Cana=
niten te strijden/ die opt tgeberchte/ en tegent zuy
den en inde leegen lande woonde/ En Juda troc
hene tegen die Cananiten/ die tot Hebron woon=
den (Hebron hiet voortijts Kiriath Arba/) en sloe=
gen Sesai/ ende Ahiman/ en Thalmai/ en troc va
daer tegen die inwoonders tot Debir (Debir hiet
voortijts Kyriath Sepher.)
En Caleb sprac/ Wie Kiriath Sepher verslaet/
en wint/ dien wil ic mine dochter Achsa tot eenen
wijue gheuen/ Doe wanse Athniel/ die sone Kenas
Calebs ioncsten broeders/ Ende hy gaf hem zijn
dochter Achsa tot eenen wijue/ Ende het gheuiel
doen si introck/ weert si vermaent/ dat si eenen ac=
ker van haren vader eysschen soude/ ende si viel va
den Ezel/ Doen sprac Caleb tot haer wat is v/ Sy
sprac/ Gheeft mi een segheninge/ want ghi hebt mi
een zuyden lant ghegeuen/ gheeft my ooc een wa=
terachtich/ Doen gaf hi haer een waterachtich bo=
uen ende beneden.
Ende die kinderen des Keniters/ Moses zwa=
ger/ trocken opwaerts wt der Palmen stadt/ met
ten kinderen Juda/ in die woestijne Juda/ die tege
tzuyden leghet der stadt Arad/ ende ghinck henen/
ende woonden onder dat volck/ Ende Juda trock
henen met Simeon sinen broeder/ en si sloegen die
Cananiten tot Zephat/ en si verbadense/ en hieten
die stadt Harma/ Daer toe wan Juda Gasa/ met
haren toebehoorten/ en Asklon/ met haren toebe=
hoorte/ en Ekron/ met haer der toebehoorten/ En
die HEERE was met Juda/ alsoo dat hi dat ghe
berchte in na/ Want hi en conste die inwoonders
inden leegen lande niet inghenemen/ om dat si yse
ren waghens hadden/ Ende si ghauen Caleb He=
bron/ so Mose geseyt hadde/ En hi verdreef daer
wt/ die drie sonen Enak.
Mer dye kinderen BenJamin/ en verdreuen
die Jebusiten niet/ die tot Hierusalem woonden/
Maer die Jebusiten woonden bi de kinderen Ben=
Jamin tot Hierusalem/ tot desen daghe toe.
Des ghelijcs trocken die kinderen Josephs ooc
op tot BethEl/ en die HEERE was met hen/ En=
de dat huys Josephs bespiede wt BethEl (dye te
voren Lus hiet/) En die wachters sagen eenen ma
wt der stat gae/ en sprake tot he/ Wijset ons waer
wi in die stat come/ so wille wy ontfermherticheyt
aen v doe/ En doe hijt he wijsde/ waer si in die stat
soude come/ sloegen si die stadt metter scerpte des
sweerts/ Mer die ma met alle sine vrienden lieten
si gaen/ Doen troc die selue man op tlandt der He=
thite/ en timmerde een stat/ en hietse Lus/ die heet
noch huydensdaechs also.
En Manasse en verdreef BetSeam niet met
haren dochteren/ noch Thaenach/ met haren doch
tere/ noch die inwoonders tot Dor/ met haren doch
tere/ noch die inwoonders tot Jebleam/ met hare
dochtere/ Noch die inwoonders tot Megiddo/ met
haren dochteren/ Ende die Cananiten begonsten
te woonen in den seluen lande/ Maer doen Israel
starck werdt/ soo maecte hi die Cananiten chijns=
baer/ ende en verdreefse niet.
Des ghelijck soo en verdreef ooc Ephraim dye
Cananiten niet/ die te Gaser woonde/ mer die Ca
naniten woonden onder hen te Gaser.
Sebulon en verdreef die inwoonders ooc nyet
tot Kitron en Nahalol/ mer die Cananiten woon
den onder hen/ en waren chijnsbaer.
Asser en verdreef die inwoonders tot Aco nyet
noch dye inwoonders tot Zidon/ tot Ahelab/ tot
Achsib/ tot Helba/ tot Aphik/ en tot Rehob/ mer
die Asseriten woonden onder dye Cananiten/ dye
inden lande woonden/ want si en verdreuense niet.
Naphtali en verdreef die inwoonders tot Beth
Semes/ niet/ noch tot BetAnath/ mer woode on
der die Cananite/ die inden lande woonde/ Mer
die tot Beth Semes ende tot Beth Anath worde
chijnsbaer.
Ende die Amorite drongen die kinderen Dan
opt geberchte/ en en lieten niet toe/ dat se onder in
den leeghere lande soude come/ Ende die Amori=
ten begonste te woonen opt geberchte Heres/ tot
Ajalon/ ende tot Salbim/ nochtans so werdt he
die hant des huis Josephs te swaer/ ende worden
chijnsbaer/ Ende den pale der Amorite was/ daer
men tot Akrabim op waerts gaet/ en vande steen
en vander hoochten.

¶ Daeromme straffet haer die Enghel Gods in
Gilgal/ dat die kinderen van Israel vertoornde den
HEERE/ ende dieden Baal/ daeromme lietse
God inder geuanckenisse onder die Heidenen co
men.

Dat.ij.Capit.

DAer quam een boode des HEEREN A
opwaerts/ van Gilgal tot Bochim
en sprac/ Jc heb v wt Egipte op ghe
leyt/ en in dat lant gebracht/ dat ic v=
we vadere gesworen hebbe/ en sprac/
Jc en wilde mijn verbont niet achter late inder ee
wicheit/ op dat ghi geen verbont mette inwoon=
ders des lants en sout make/ en haere outare sout
breken/ Mer ghi en hebt mijnder stemmen geen ge=
hoor gegeuen/ waer om hebt ghi dat gedaen/ doe
sprac ic ooc/ Jc en wille niet verdriuen voor v/ op
dat si v tot eenen valle worde/ en hare gode tot ee
nen nette/ En doen die bode des HEEREN sulc
ke woorden ghesproke hadde/ tot allen kindere Js
rael/ soo hief dat volc sine stemme op/ ende ween=
de/ ende hieten die plaetse Bochim/ ende offerden
aldaer den HEERE.
Want als Josua dat volc van he gelate hadde/
ende die kinderen Israel wech getrocken waren/
elc in zijn erfdeel/ om dat landt inne te nemen/ soo
diende dat volc den HEERE/ also lange/ als Jo=
sua leefde/ en die Ouders die lange na Josua leef
den/ en alle die wercken des HEEREN ghesien
hadden/ die hy Israel ghedaen hadde/ Doe Josua
die sone Nun gestoruen was/ die knecht des HE
REN/ doen hi hondert ende thien iaren out was
begroeue si he in die palen zijns erfdeels tot Thim
nath Heres/ opt gheberchte Ephraim/ van noort=
waerts/ aenden berghe Gaas/ doen ooc alle dye G
tot dier tijt geleeft hadden tot haren vaderen ver=
gadert worden/ stont na hem een ander geslachte
op/ dat den HEERE niet en kende/ noch die wer=
ken/ die hi aen Israel gedaen hadde.

Doen dedē die kinderē van Israel quaet voor den HEERE/ende dienden Baalim/ende verlieten den HEERE/ haerder vaderen Godt/diese wten lande Egipti geleyt hadde/eñ volchdē andere goden na/oock die godē der volcken/die rontsomme hen woonden/ende aenbadense/ ende vertoornden den HEERE/want si verlietē dē HEERE/al meer ende meer/ende dienden Baal/ende Astharoth/Aldus verbolch die grāscap des HEEREN ouer Israel/eñ gafse inden handē der geenre diese beroofden dat sise souden berouen/eñ ver-

Catin? sticht die stadt vā Theben Hi vant eerst die griecxe letteren

O cochtse inden handē haerder vianden rontomme/ eñ si en conden haer vianden niet wederstaē. Mer werwaerts dat si henen wildē/daer was die hant des HEEREN teghen hen/tot ongheluck/soo hen die HEERE ghesevt ende ghesworen hadde/ ende werden heydelick gedronghen

Als nv dye HEERE/rechters verwecte diese
D wten roouers handen holpen/soo en gauen si den rechteren gheen gehoore/ maer si bocleerden nae andere goden/eñ aenbadense/eñ weken haestelijc vanden wege/daer hare vaderē op gegaen warē/ des HEEREN geboden gehoorsaem te siue/eñ en deden niet als die selue

Eñ als die HEERE hen rechters verwecte/ so was die HEERE mettē rechterē/eñ halp hen wt haerder vianden handen/so lange als die rechter leefde/Want haer wee clagen/ouer dye ghene diese dwongen eñ dronghen/iammerde den HEERE/Maer als die rechter sterf/so keerdē si hē/eñ verdoruent meer/dan haer vaders/dat si anderen goden volchden/hen te dienen/eñ te aenbedē/si en vielen van haren voornemen niet/noch van harē hertneckighen wesen

Daer om vergramde die verbolghentheyt des HEEREN ouer Israel/also dat hy sprac/ Wāt dit volc mijn verbont ouer gegaen is/dat ic harē vaderē geboden hebbe/eñ en hoordē mijn stēme niet so en wil ic voort aen ooc niemandē verdriuen van dē Heydenē/die Iosua heeft ghelaten doe hi sterf/ op dat ic Israel soude proeuē aen hen/oft si op den wech des HEEREN blijuen/dat si daer inne wandelen soe haer vaders daer inne ghebleuen zijn/oft niet/Aldus so liet die HEERE dese volckē/ dat hise niet haestelic en verdreef/die hi in die handē Iosua niet en hadde ghegeuen

¶ Dit zijn die volcken die Godt ouerbliuē laet/ om Israhel te oeffenen/ende te proeuen/met den welckē Israhel huwelijckē maect/eñ daer door den HERE vertoornt/waeromme hijse straffet/maer so dicwils als si tot hem roepen/so verlost hise wonderlijcken

Dat .iij. Capittel.

Dit zijn die volckē/die die HEERE liet bliuen/dat hy Israhel aen hē soude proeuen/dye vanden oorloge Canaan niet en wisten/ Alleen daerom dat die geslachtē der kinderen Israel
A souden weten/eñ leeren strijden/die te vorē daer af niet en wisten/Te weten/die vijf heeren der Philisteen/eñ alle Cananitē/eñ Zidonitē/ eñ Hethiten die aen den berch Libanon woonden/ vanden verghe Baal Hermon aen tot datmen coemt te Hemath/Die selue bleuē/om Israel daer aen te proeuen/datmen onderuonde/oft si den ghebode des HEEREN gehoor geuen/die hi harē vaderē ghe-

Athniel was dye derde rechtere/ Indeser tijt was

boden hadde door Mose.

Doen die kinderen Israel also woonden onder die Cananiten/Hethiten/Amoritē/Pherezitē/Heuiten/eñ Iebusitē/so namē si vā harē dochterē tot wiuen/ende gauen hare dochteren der gheenre sonen/ende dienden der geenre afgoden/ ende deden quaet voor dē HEERE/ ende vergaten haers HEEREN haers Godts/ende dienden Baalim/ende Aseroth/Doen verbolch die gramschap des HEEREN ouer Israel/ eñ vercochtse onder dye handē Cusan Risathaim/den coninc tot Mesopotamia/ ende die kinderen van Israel dienden alsoo Cusan Risathaim/acht iaer

Doe riepē die kinderen van Israel totten HEERE/ende die HEERE verwecte hen eenen salichmaker/diese verloste Athniel/die sone Kenas/ Calebs ioncsten broeders/ende den gheest des HEEREN quam ouer hē/ eñ wert rechter in Israhel/ eñ troc wt totten strijde/ ende die HEERE ghaf den coninc tot Syriē Cusan Risathaim/ in sine handen/also dat sine hant ouer hem te starck werdt/ Doen was dat lant veertich iaren stille/eñ Athniel die sone Kenas sterf.

Maer die kinderen Israhel/deden noch voort quaet voor den HEERE/Doen stercte die HEERE Eglon den Coninc der Moabiten/teghen die kinderen van Israel/om dat si quaet deden/ tegen dē HEERE/ende vergaderde die kinderen Ammon/ ende die Amalekiten/ende hi troc henen/eñ sloech Israhel/ende nam die palmstadt in/ende die kinderen Israel dienden Eglon der Moabiten coninck achtien iaren/ Doen riepen si tottē HEERE/ ende dye HEERE verwecte hen eenen salichmaker Ehud/den soon Gera/des soons Iemini/ die was een man die zijn slincker hant ghebruycte/ghelijck sine rechter hant

Ende doen die kinderen Israel/door dē seluē/ gauen sonden aen Eglon/der Moabiten coninck/ so maecte hem Ehud eenen twee snijdenden stootdeeghen/een spanne lanck/ende gorden onder sijn cleet/op zijnder rechter dgien/eñ bracht die giften Eglon der Moabiten Coninck/ Eglon was een zeer vet man/ende doe hi die gifte ouer hadde gheleuert/so liet hi dat volc/die die gifte gedragē haddē/ende keerde om vanden goden tot Gilgal/ende dede hem segghen/Ic hebbe/O coninck/v wat heymelics te segghen/Ende hy hiet swighen/eñ si ghingen wt van hem alle die om hem stonden.

Ende Ehud quam tot hē in/hi sadt in dat ghetafelde somerhuys/dat voor hem allen was/ Ende Ehud sprac/Ic heb v wat van Gode te seggen/ Doe stont hi op van sinē stoel/Ehud stac sijn slincke hant wt/ende nam den stootdeegē van zijnder rechter dgien/ende stietē hem in sinen buycke/also dat ooc den hecht/den yser nae daer in volchde/eñ dattet vette den hecht besloot/want hi en trac den deegē wt sinen buycke niet/alsoe dat den dreck vā hem ghinc/Maer Ehud ghinck ter achter dueren wt/ende dede die duere achter hem toe/eñ slootse

Doen hi wt was/so quamen sine knechten in/ ende saghen dat die duere des somerhoofs ghesloten was/ en spraken/hy is misschien ten stoel ghegaen/inden ghetafelden somerhuyse

Maer doen si soo langhe wachteden tot dat si

hem schaemden/ Want niemant en dede die duere der loouereen open/ si namen den sluetel eñ dedē se op/ Siet/ doen lach haer heere opter aerden doot/ Ehud was ontloopē die wijle dat si vertoefden/ eñ ginc voorbi die afgoden eñ vluchte tot Seirath toe.
Eñ doen hi daer in quam/ so blies hi die basuyne opt gebercchte Ephraim/ eñ die kinderē Ephraim trocken met hem vandē geberchte/ eñ hi voer voorbi hen henē/ eñ hi sprac tot hē. Volget mi nae/ Wāt die HEERE heeft v die Moabitē/ uwe viādē in dinen handē gegeuen/ Eñ si iaechden hen na/ eñ si vercregē die hauē aen die Jordane in/ die tot Moab gaet/ eñ en lietender niemant ouer gaen/ eñ sloegen die Moabiten/ in dier tijt/ bi thiē duysent mannen/ also datter niet een en ontquam.
Aldus worden die Moabiten in die tijt onder die handen der kinderen van Israhel vernedert/ eñ dat lant was tachtentich iaer stille.
Daer na was Samgar die sone Anat/ die sloech ses hondert Philisteen/ met eenen ossen stock/ ende verloste Israel oock.

¶ Debora die propheterſſe met Barack verwint Sisseram/ ende verlost dat volc des HEREN

Dat.iiij.Capittel.

Mer die kinderē Israel deden voorts quaet voor den HEERE/ doē Ehud gestoruen was/ Eñ die HEERE vercochtse in die handen Jabin/ der Cananitē Coninck/ die tot Hazor sadt/ eñ sijn veldhooftmā was Sissera/ eñ hi woonde tot Haroseth der heydenē/ Eñ die kinderē Israels riepē totte HEERE/ Wāt hi had .ix. C. ysere wagēs/ eñ dwanc die kinderē Israel met gewelt .xx. iaer.
Tot dier tijt was rechterſſe in Israel die propheterſſe Debora/ een huysurouwe Lapidoths/ ende si woonde onder die palmen Debora/ tusschen Rama eñ BethEl/ opt geberchte Ephraim/ eñ die kinderē Israel quamen voor haer op int geberchte. Die selue seynde henen/ eñ liet roepen Barac/ den sone Abinoam/ van Kedes Naphtali/ eñ dede hē seggē.
En heeft v die HEERE/ die God Israel niet geboden/ ghaet henen eñ treet opten berch Thabor/ eñ neemt thien duysent mannē met v/ vanden kinderen Naphtali eñ Sebulon/ Want ic wil Sissera den veldhooftman Jabin/ tot v treckē/ aen dat water Kison/ met sinen waghens/ ende met sijnder menichte/ ende wil hem in uwen handen gheuen.
Barac sprac tot haer. Ist dat ghi met mi treet/ soo wil ick trecken/ mer en treet ghi met mi niet/ so en wil ic niet trecken/ Sy sprac. Ic wil met v trecken mer den prijs en sal v niet zijn op dese reyse/ die ghi doet/ mer die HEERE sal Sissera in eens wijfs hāt ouergeuē. Aldus maecte haer Debora op/ eñ troc met Barac tot Kedes/ Doen riep Barac Sebulon eñ Naphtali tot Kedes/ eñ troc te voete met thien duysent mannen/ Debora reysde ooc met hem.
Heber die Keniter/ was vanden Keniten/ Van den kinderen Hobab Mose swager getrocken/ eñ hadde sine tenten op geslagen/ bi die eycke Zaanaim/ neffens Kedes.
Doen wert Sissera te kennen gegeuē/ dat Barac die sone Abinoā/ optē berch Thabor getrockē ware/ eñ hi riep alle sine wagenē tsamen .ix. C. ysere wagēs/ eñ alle dz volc dat met hē was/ vā Harozeth der heydenen/ aen dat water Kison/ Debora sprack tot Barac. Op/ dit is den dach in welcken v die HEERE Sissera in uwē handē heeft gegeuen/ wāt die HEERE sal voor v wt reysen. Aldus trock Barac vanden berge Thabor/ ende die thien duysent mannen hem nae.
Mer die HEERE maecte grouwel oft veruaerde Sissera/ mz alle sine wagēs eñ heyr/ eñ verscrictele voor die scerpte des sweerts/ voor Barac/ Also dat Sissera vā sinē waghē spranc/ eñ vluchte te voete/ Barac iaechde de wagēs na/ eñ dē heyr tot Harozeth der heydenen toe/ eñ alle theyr Sissera viel inder scerptē des sweerts/ also datter niet een ouer en bleef. Mer Sissera vluchte te voete in die tente Jael/ des wijfs Heber des Keniters/ want die Coninck Jabin tot Hazor/ eñ dat huys Heber des Keniters/ stonden met malcanderē in vrede.
Jael ghinc wt Sissera te ghemoete/ eñ seide tot hem/ wijct mijn heere/ wijct tot mi/ en vreest niet/ eñ hi weec tot haer in/ in haer tente/ eñ si decte hē met eenē mantel. Hi sprac tot haer. Lieue geeft mi een weynich waters te drincken/ want mi dorstet. Doen dede si open eenē melcpot/ eñ gaf hē te drincken/ eñ decte hē/ Ende hi sprac tot haer. Gaet inden tenten duere/ ende als yemant comt/ ende vraecht oft yemant hier is/ so segt/ Niemant
Doē nam Jael dat wijf Heber eenē naghel vander tentē/ eñ eenē hamer in haer hāt/ eñ ghinc lijselick oft heimelic tot hē in/ eñ sloech hem dē nagel door tslaep van sinen hoofde/ also dat hi ter aerdē sanck D
Hi ontslumerde/ eñ wert amachtich ende sterf.
Doē Barac Sissera na iaechde/ so ghinc hē Jael te gemoete daer wt/ eñ sprac tot hē. Coemt hier ic wil v den man thoonen diē ghi soect/ eñ doen hy tot haer in quam/ lach Sissera doot/ eñ dye naghel stac in sinē slaep. Also vernederde God op dye tijt Jabin der Cananitē Coninc/ voor die kinderē Israel/ eñ die hāt der kinderē Israel ginc eñ verdructe Jabin der Cananitē Coninc/ tot dat si hem wt roeyden/ doen sanck Debora ende Barac die sone Abinoam in die tijt/ ende seyden.

¶ Eenen lofsanc Debore eñ Barac/ om der victorien wille/ die haer die HERE ghegeuen hadde

Dat.v.Capittel.

Looft den HEERE/ aen die ghene dye vrijwillich waren inden volcke/ doen die groote in Israel stille saten. A
Hoort toe ghi Coningen/ eñ aenmerct ghi princē Ic wil/ ic wil dē HEERE singē/ dē HEERE God Israel wil ick spelen.
HEERE/ doen ghi van Seir op reysde/ eñ door ghinct vanden velde Edō/ Doen beefde die aerde den hemel droop/ eñ die wolcken droopen met water. Die berghē vloeyden voor den HEERE/ Sinai voor den HEERE den God Israel
Indē tijt Samgar des soons Anath/ inden tijt Jael warē die wegen vergaen/ eñ die daer op paden gaē souden/ die wandeldē daer cromme weghen.
Het gebrac/ aen boeren gebract in Israhel/ tot dat ic Debora op quam/ tot dat ick op quam/ een moeder in Israel/
Een nieuwe heeft God vercoren/ hy heeft dye poortē bestreden/ Daer en was geenē schilt/ noch spiese/ onder veertich duysent in Israel gesien

Sibilla delphica propheteerde in dese tijdt/ wat tijts voor dē strijt vā Troyen. O hoe dat dye soone Goods mensce soude worden voor cristus geboorte M. iij. C. iaer.

Mijn herte is wel aen die leeraers Israel / dye
daer vrijwillich sijn onder den volcke.
Looft den HEERE/ ghi die op schoone eselen
B rijdt/ die int gerecht sidt en dichtet/ ghi die op den
wech gaet
Doen die scutters crijschten tusschen die sciplieden/
daer seydemen vander gherechticheit des HEEREN
vander gerechticheyt sijnder boeren in Israel/ doe do=
mineerde des HEEREN volc onder die poorten.
Wel op/ wel op Debora/ wel op/ wel op/ ende
segt een liedeken/ Maect v op Barac/ ende vanget
uwe vanghers/ ghi soon Abinoam.
Doen domineerden die verlatene/ vi den pruet=
schen des volcs. Die HEERE heeft gedomineert/
door die ruesen oft stercke
Wt Ephraim was hare wortel tegen Amalech/
Ende na v BenJamin in dinen volcke
Van Machir hebben leeraers heerscapapie ghe
hadt/ Ende van Sebulon sijn regeerders ghewor=
den door die scrijfpenne
En die princen tot Isaschar waren met Debo
ra/ en Isaschar was als Barac/ inden leegen lan=
de gesonden met sinen voetvolcke/ Ruben hielt hoo
ge van hem/ ende scheyde hem van ons
Waerom blijfdi tusschen twee terminen/ daer
ghi dat blasen vanden cudden hoort/ dat Ruben hooch
van hem hielde/ en hem van ons afscheide
Gilead bleef ouer gheen side der Jordanen/ en
waer om woont Dan onder die scepen. Asser sadt
in die hauen der zee/ en bleef in sinen deelen
Mer Sebulons volc/ waget sijn siele inden doot
Naphtali ooc/ inder hoochten des velts Merom.
Die Coningen quamen en streden/ daer streden
die Coninghen der Cananiten tot Thaanach/ aen
C dat water Megiddo/ mer ghelt gewin en brachten
si niet daer af
Vanden hemel wert teghen hen gestreden/ dye
sterren in haren loope streden tegen Sissera
Die beke Kison wentelde se/ die beke Kedumin
die beke Kison/ Mijn siele tredet op die stercken/
daer ratelden der paerden voeten/ voor dat versla=
gen haeder machtiger ruyteren.
Vloect die stadt Meros/ sprack dye Enghel des
HEEREN/ vloect haer borgeren/ dat si den HEERE
niet te hulpe en comen/ te hulpe den HEERE / tot
den ruesen
Gheseegent si onder den wijuen Jael/ dat wijf
Heber des Keniters/ Ghesegent sy si inder ten=
ten onder den wijuen.
Melc gaf si/ daer hi water eyschte/ ende boter
bracht si daer/ in eender heerlijcker schalen.
D Si greep met haerder hant den naghel/ en met
haerder rechter hant den smijthamere.
En sloech Sissera door zijn hooft/ en quetste en
doorboorde sine slaep. Tot haren voeten crompe hi hem
hi viel neder en lach/ hi crompe hem/ en viel neder tot
haren voeten/ so hi hem cromde/ so lach hi verdoruen
Sijn moeder sach ter venster wt/ ende weende
door die tralien/ Waerom bliuet sinen wagen so lan=
ghe wt/ dat hi niet en comt/ Waeromme vertrec=
ken die raders sijns waghens?
Die wijste onder sinen vrouwen antwoorde en
sprac tot haer/ en souden si nu vinden en wt deelen den
roof/ elcken man een meysken oft twee tot eender
buyten/ ende Sissera bonte ghestickte cleederen tot
eender buyten/ ghestickte bonte cleederen om den
hals/ tot eender buyten?
Also moeten vergaen HEERE alle uwe vyan=
den/ mer dye hem liefhebben / moeten sijn/ als dye
sonne die opgaet in haerder macht.
Ende dat lant hadde veertich iaer vrede.

God die HEERE gheeft hem om haerder sonden
wille inden handen der Midianiten/ en als si hem aen
roepen/ so seynt hi haer Gideon eenen verlosser.

Dat .vi. Capittel

Ende doen die kinderen Israel quaet
deden voor den HEERE/ gaf se die HE
RE onder die handt der Midianiten
seuen iaer. En doen der Midianiten
hant te sterc wert/ ouer die kinderen
Israel/ so maecten die kinderen Israel voor hen ho=
len inden gebercchten/ en spelunckẽ/ en vesten. En als
Israel yet saeyde/ so quamen die Midianiten en A=
malekiten/ en die kinderen tegen oosten/ op waert o
uer hen/ en belegerden se tegen haer/ en verdoruen dat
gewassch opt lant/ tot Gasa toe/ en en lieten niet o=
uer bliuen van dieren in Israel/ noch scapen/ noch ossen
noch ezelen. Want si quamen daer op met haren bee
sten/ en tenten/ als een groote menichte sprinckha=
nen/ also dat noch si/ noch hare kemelen/ te tellen en
waren/ en vielen int lant/ dat zijt verderuen souden. Aldus
wert Israel zeer neder voor die Midianiten / doen
riepen die kinderen Israel totten HEERE.
Mer als si totten HEERE riepen/ om der Mi
dianiten wil/ so seynde die HEERE eenen propheet
tot hen/ die sprac tot hem. Dus seyt die HEERE dye
God Israel/ Ic heb v wt Egipten geleyt/ en wt den B
dienst huyse ghebracht. En ick heb v verlost vander
Egiptenaers hant/ en van alder hant die v drongen
en hebse voor v wt gestooten/ en hair lant v gegeuen
en sprac tot v Ic ben die HEERE uwe God/ en
vreest der Amoriten goden niet/ inder welcker lant
ghi woont/ en ghi en hebt mine stemme niet gehoort
Ende een Engel des HEEREN/ quam en sadt
onder een eycke te Aphra/ die behoorde Joas den va=
der der Esriten toe/ en sijn soon Gideon dorsschede
de tarwe inden keldere/ op dat hy vluchten soude
voor die Midianiten/ Doen openbaerde hem die En=
gel des HEEREN/ en sprac tot hem. Die HEERE
si met v/ ghi strijdtbaer ruese/ Gideon sprack tot hem
Mijn heere/ is dye HEERE met ons/ waerom is
ons dan dit al wedervaren? en waer sijn alle die won
derlicheden die ons onse vaderen vertellen / en spra=
ken? Die HEERE heeft ons wt Egipten ghelept?
Mer nv heeft ons die HEERE verlaten/ en onder
der Midianiten handen gegeuen.
Die HEERE keerde hem/ tot hem en sprack/ Gaet
henen in dese uwe cracht/ ghi sult Israhel verlossen
wt der Midianiten handen. Ic heb v ghesonden. Hi
sprac tot hem/ mijn HEERE/ waer mede sal ick Isra
el verlossen/ mijn maechscap is dat minste in Ma=
nasse/ en ic ben die cleynste in mijns vaders huys/
Die HEERE sprac tot hem. Ick wil met v sijn/ also
dat ghi die Midianiten slaen sult/ als eenen eenigen C
man. Hi sprac tot hem/ Lieue heb ic ghenade voor v
vonden/ so gheeft mi een teeken dat ghijt sijt/ die my
mi spreect. En gaet niet van hier/ tot dat ic tot v co=
me/ en brenge mijn spijsoffer/ dat ic voor v late. Hy
sprac/ Ic sal bliuen tot dat ghi weder coemt



Eñ Gideon quam eñ maecte toe een geytē bocxkē / ende een Epha onghesuerder bloemen/ eñ leyde vleesch in eenē korf/ eñ dede dat vleeschnat in eenē pot eñ bracht tot hē daer wt / onder die eycke/ eñ ghincker toe. Mer die Engel des HEREN sprac tot hē/ Neēt dat vleesch / eñ dat ongesuerde/ eñ settet optē steen die hier is/ eñ giet dz vleeschnat wt/ eñ hi dede also. Doē stac die Engel des HEREN den stoc wt/ die hy in dye hant hadde/ eñ ruerde mettē wterstē dat vlees die ongesuerde bloeme aen/ eñ dat vier voer wt den steen/ ende verteerde dat vleesch / eñ ongesuerde meel bloeme/ eñ die Engel des HEREN verdwijnde wt sinen ooghen.

E Doē nv Gideon sach / dattet
een Engel des HEREN was/ so sprac hi/ O HERE/ HERE / heb ic also eenen Engel des HEREN van aengesichte gesien? Dye HERE sprac tot hem. Vrede si met v En vreest nyet / ghy en sult niet sterué/ Doē timmerde Gideon aldaer dē HERE eenen outaer/ eñ hiet dien / Dye HERE des vreedts/ die staet noch tot opten daghe van heden tot Aphra des vaders der Esriten.

Eñ inder seluer nacht / sprack die HERE tot
F hem/ neemt eenen varre onder die ossen/ die uwen vader toebehoorē/ eñ eenē anderē varre die seuenjarich is/ eñ vreect den outaer Baal / dye uwen vader toebehoort/ eñ hout den bosch af / dye daer by staet/ eñ timmert dē HERE uwē God/ bouē opter hoochten des steens eenē outaer / eñ maect diē toe/ eñ neemt dē anderē varre/ eñ offert een brant offer mettē houte des bosch/ dat ghi af ghehouden hebt/ Doē nā Gideō thiē mannē wt sinē knechten eñ dede also hē die HERE geseyt hadde / maer hy vreesde hē dat te doē inden dage voor zijns vaders huys/ eñ den lieden inder stadt/ eñ hi deet bi nachte

Doen die lieden inder stat smorgēs vroech op stōden Siet doē was dē outaer Baal gebrokē/ eñ dit bosch daer bi af gehoudē / eñ dē anderen varre een brātoffer optē outaer die getimmert was/ eñ deen sprac tottē anderē/ wie heeft dat gedaen? eñ doen si sochtē/ eñ daer na vraechdē/ so wert geseit/ Gideō die sone Joas heeft dat gedaen. Doen spraken die liedē der stat tot Joas/ geeft uwen soō daer wt/ hy moet steruē/ om dat hi den outaer Baal gebroken heeft/ eñ dat bosch daer bi af gehouwē heeft. Joas sprac tot alle die by hē stondē/ wilt ghi om Baal kijuen/ wilt ghi hē verlossen? Wie om hē kijft/ dye sal desen morgen steruen/ is hi God/ soo rechte hi om
G hē seluen/ dat sinen outaer gebrokē is/ Van dien dage aen hietmen hem JerubBaal/ eñ sprac / Baal rechte om hem seluē/ dat sinē outaer gebroken is.

Doē die Midianitē/ eñ Amalekiten/ eñ die kinderē tegēt oostē/ hē te hoope vgadert hadden/ eñ troc kēder door/ eñ legerdē hē indē broeclande Jesrael/ so trat die geest des HEREN Gideō aē/ eñ hi dede die basuyn blasen/ eñ riep Abi Ezer / dz si hē volgen soudē/ eñ seynde bootschappē in alle Manasse eñ riepse aen/ dat si hē ooc na soudē volgē / Hi seynde ooc bootscap tot Asser / eñ Sebulon/ eñ Naphtali/ die quamē op/ hem te ghemoete.

Mars Jupiters soone vide heydenē die God vādēstre de ghe noēt was in deser tijdt

Eñ Gideon sprac tot God/ Wildi Israel door mijn hāt verlossen so ghi gesprokē hebt / so wil ick eñ vlies metter wollē indē hof leggē/ ist dz den dauwe alleen si /eñ op alle die aerde drooghe/ so sal ick merckē dat ghi Israel vlossen sult door mine hāt/ so ghi gesprokē hebt/ Eñ tgeschiede also/ Eñ doen hi des anderē morgēs vroech op stōt/ so wranc hy dē dauwe wt vanden velle/ eñ hi vuulde een schale vol vandē water. Eñ Gideon sprac tot God/ uwe grāscap en vbelge niet op mi /dat ic noch eēs sprekē/ Ic wil noch eens procuē mettē vlies. Het si alleen op dz vel drooghe/ eñ dauwe op alle die aerde Eñ God dede also dē seluē nacht/ dat alleē opt vel drooch was/ eñ dauwe op die geheele aerde

¶ Hoe Gideon dye hooftmā dat heyr neemt eñ deylt. Eñ hoe hy dye Midianiten bestrijdt ende verslaet. Dat.vij.Capittel.

A Doen maecte hē Jerubaal dats Gideon vroech op/ eñ allet volc dat mz hē was / eñ legerde hē aen die fonteyne Harod / also dat hi dat heyr der Midianitē hadde tegēt noorden achter dē heuuele More / indē valleyē/ Mer dye HERE sprac/ tot Gideon/ des volcs is te vele dz met v is/ dat ic Midiā in hare handen soude gheuē / Israhel mocht hē beroemē tegē mi/ eñ seggē/ mijn hāt heeft mi vlost. Dus laet nv wt roepē voor die oorē des volcs/ eñ seggē /wie bloode eñ vsaget is/ die keere om/ eñ hesse hē vollikē vandē gheberchte Gilead/ Doen keerde des volcs/ xxij. duysent wederomme also datter maer thien duysent ouer en bleuen

Venus dz gemeen wijf was in desertijt
B daer dat simpel volck eē afgodinne af maecte.

Eñ die HERE sprac tot Gideō/ Des volcs is noch te vele /leitseneō aēt water/ aldaer wil icse di proeuē/ eñ vā welckē ic v seggē sal/ dz hy mz v treckē sal/ die sal met v treckē/ Mer van welckē ic seggē sal/ dat hi niet met v treckē en sal/ dye en sal niet treckē. Eñ hi leide dat volc aēt water/ eñ dye HERE sprac tot Gideon / Die met zijnder tonghē dat water lecket/ als een hōt lecket / diē stelt bisonder

hem alle dese woordē/voor dē ooren alder mannē tot Sichem. eñ haer herte neychde hē na AbiMelech. Wāt si gedachtē/het is onse broeder/eñ gauē hē tseuētich siluerlingē wt den huise Baal Berith eñ Abi Melech hurede daer mede loose lichtuerdi ge mannen die hē na volchdē/eñ hi quā in sijns va ders huys tot Aphra/eñ doode sine broeders dye kinderē JeruBaal/tseuētich mannē op eenē steē/ mer Jothan die ioncste sone JeruBaal bleef ouer want hi wert versteké

Ende alle die mannen van Sichem vergaderden hen/eñ dat gheheele huys Millo gingen henē/ ende maecten AbiMelech tot eenē Coninc/bi die raet eyken/die te Sichem staen

Doen dat Jothan te kennen gegeuen wert/so
B ghinc hi wech/eñ tradt op die hoochte des berchs Garizim/eñ hief sijn stēme op riep eñ sprac. Hoort mi ghi mānen tot Sichē op dat God v oock hoore Die boomē ghingen wech/dat si eenē Coninc ouer hen souden saluen/eñ sprakē tottē olyboom/sijt ōse Coninc/Maer den olijfboom antwoorde hen/ Sal ic mijn vetticheit laten/dye beyde Godt ende mensce aen mi prijsen/ende wech gaen dat ic ouer die boomen driue? Doen spraken die boomen tottē vijchboom/Coēt ghi en sijt een Coninc ouer ons/ Mer die vijchboom sprac tot hen/Sal ic mine soeticheit/eñ mine goede vruchtē latē/eñ gaē henen/ dat ic ouer die boomē driue? Doen sprakē die boomē tottē wijnstoc/Coemt ghi eñ sijt onse Coninc Mer die wijnstoc sprac tot hen/Sal ick minē most latē/die God eñ den menscē vrolijc maect/eñ gaē henē dat ic ouer die boomē driue? Doē sprakē alle boomē tottē doornen bosch/Coemt eñ sijt Conic ouer ons/Eñ dē doornē bosch sprac tottē boomen Ist warachtich dat ghi mi tot eenē Coninck saluet ouer v so coemt eñ betrouwet v onder mijn schaduwe/Is dat niet/so gae vier wt den doornē bosch eñ verslinde die cederboomen Libanon.

Sibilla frigia prophetreert vā die geesel ende plage vā mogēdē princē vā aerden/ ende dat God nēder dalē souden wtden hogē hemele

Hebt ghi nv recht eñ redelic gedaē/dz ghi AbiMelech tot enē Coninc gemaect hebt/eñ hebt ghi wel gedaē aen Jerubaal/eñ aen sinen huyse/ ende hebdi hen gedaē so hi aen v verdient heeft/dat mijn vader om uwēt wille ghestreden heeft eñ sine siele wech geworpē vā hē/dat hi v soude verlossen van der Midianitē hāt/eñ ghi rechtet v heden op tegē mijns vaders huys/eñ verworget sine kinderē/tseuētich personen op eenē steen/eñ maect v eenē Coninck AbiMelech/sijns meyssens soon/ ouer dye mannen tot Sichem/om dat hi uwe broeder is

Hebdi nv recht eñ redelic gehandelt aen JeruBaal eñ aen sinē huyse/in desen daghe/so sijt vrolic ouer AbiMelech/eñ hi si vrolick ouer v/Is dat nz
C so gae vier wt AbiMelech/ eñ verslinde die mannen tot Sichē/eñ dat huys Millo/eñ daer gae ooc vier wt vanden mannen tot Sichem/eñ dat huys Millo eñ verslinde AbiMelech/Eñ Jothā vluchte eñ ontweeck/eñ ghinck tot Ber/ende woonde aldaer voor sinen broeder AbiMelech.

Als nv AbiMelech drie iarē ouer Israel gedomineert ofte gheheerscht hadde/so seynde Godt eenen quadē moet tussen AbiMelech/eñ den mannē tot Sichē/Wāt die mānē tot Sichē versprakē AbiMelech/eñ die misdaet der doodingen/der tseuentich sonen JeruBaal/eñ haer bloet begonstē si

D te leggen op AbiMelech harē broeder/diese vwworget hadde/ eñ op die mānē tot Sichē/ die hē zijn hāt gesterct haddē daer toe/ dz hi zijn broeders vworchde eñ die mānen van Sichē leydē lagē op die hoochte der bergē/eñ roofdēse alle dye opter straten tot hē wandelden/eñ het wert AbiMelech geboodscapt.

Baal die soon Ebed quam eñ sine broeders/eñ gingē tot Sichē inne/eñ die mannē tot Sichē verlietē hen op hē/eñ trockē wt opt velt/eñ plucten af hare wijnbergē/eñ terdēse/eñ maectē eenen dans/ eñ gingen in haers Gods huys/eñ atē eñ dronckē eñ vloectē AbiMelech/ eñ Baal die sone Ebed die sprac/wie is AbiMelech/eñ wat is Sichē/dat wy hē dienen soudē? En is hi niet JeruBaals sone? eñ heeft sinen knecht Sebul gestelt ouer die lieden tot Hemor/des vaders Sichē? waerō souden wi hē dienen? oft Godt wilde dat het volck onder mijn hant ware/dat ic AbiMelech van cante mochte helpen.

Eñ het wert AbiMelech ghesegt/vermeerdert v heyr eñ treet wt/ Want Sebul die ouerste in dye stadt/doen hi die woorden Baal des soons Ebed hoorde/soo verbolch hi in sine gramschap/eñ seynde boden tot AbiMelech heymelijc/eñ dede hē seggē/Siet/Baal die sone Ebed/eñ sine broeders zijn tot Sichē gecomē/eñ maken v die stadt contrarie. Dus maket v nv op bi nacht/ ghy eñ v volc dat by v is/eñ verberght v int velt/ eñ smorghens als die zonne op gaet/soo maect v vroech op/eñ ouervalt dye stadt/eñ ist dat hi eñ dat volc dat by hē is/tot v wt treet/so doet met hem so het uwe hant vindet.

E AbiMelech stont snachs op/eñ allet volc dat bi hē was/eñ leyde lagē op Sichē mz vier heyrscaren eñ Baal die soon Ebed troc wt/ eñ tradt voor dye duere aen der stat poorte/AbiMelech maecte hem op wt der lagē met dē volcke dz met hē was/Doen Baal dz volc sach/ so seyde hi tot Sebul. Siet/daer coemt eē volc neder vāder hoochtē des geberchts Sebul sprac tot hē/Ghi siet die scaduwe vā bergen voor lieden aen. Baal sprac noch meer segghende Siet daer coemt een volc neder wt den middel des lants/eñ een heyrscare coēt opten wech totter toouereycke. Doen sprac Sebul/Waer is doch nv uwē mont/ die daer seyt/Wie is Abimelech dat wy hē dienen souden? En is dat niet dat volck dat ghy verworpen hebt? treet nv wt/eñ strijdt tegen hen.

Baal troc wt voor die borgheren tot Sichē/eñ street tegen AbiMelech/mer AbiMelech iaechde hē dat hi vluchte voor hē/eñ daer vielē vele verslagene tot aē die duere vā poortē/ eñ AbiMelech bleef tot Aruma/Sebul dreef Baal eñ sine broeders/dz si tot Sichē niet en mochtē bliuen/ Optē anderen dach ginc dat volc daer wt optē velde. Doē dz AbiMelech te kennen gegeuen wert/nā hi dat volc eñ deylde dat in drie heyrscaren/eñ leyde lagen op hen inden velde Als hi nv sach dat dat volc wt der stadt ghinc/so verhief hi hē ouer hen/ende sloech se.

F AbiMelech eñ die scare die bi hē was/ouervielense eñ gingē aē die duere der stadt poorten/Mer die anď twee scarē ouervielē alle die/die opten velde warē/eñ sloegēse. Doē street AbiMelech tegen die stadt/dē seluē heelē dach/eñ wōtse/eñ verworchde dat volck dat daer inne was/eñ brac die stadt/eñ stroeyde sout daer op Doē dz alle die mannē des torens tot Sichē hoorden gingen si in een feeste des

huys des gods Birith. Doe dat AbiMelech hoor de/ dat hen alle die mannen des torēs te Sichē vergadert haddē/ so ghinc hi opten berch Selmō met alle sine volcke dz bi hē was/ eñ nā een byl in zijn hāt/ eñ hieu eenē tac vandē boomē/ eñ hief dien op/ eñ leyde dien op zijn scoudere/ eñ sprac tot alle dē volcke dat bi hē was/ al wat ghi gesien hebt dat ic doe
D dat doet ooc haestelic/ ghi als ic/ Doē hieu allet volc eenē tac af/ eñ volchdē AbiMelech nā/ eñ leydēse aen die veste/ eñ staket aen met vier/ tegen hen eñ die veste/ also dat ooc alle die mannen des torēs tot Sichem storuen/ bi duysent mannen eñ vrouwē.

AbiMelech troc tot Thebez/ eñ beleghercdese/ eñ wonse/ Mer daer was eenē stercke thorē midden inder stadt/ op welckē alle liedē/ eñ vrouwen/ eñ borgers der stadt/ vluchten/ eñ sloten achter hē toe/ eñ clommen op dat dack des torēs. Doē quam AbiMelech tot aen den thoren/ eñ streedt daer teghen/ eñ genaecte totter duerē des torens/ dat hy dien met vier soude verbernen/ mer eē wijf werp een stuc vā eenē molensteen AbiMelech op thooft eñ brac hē zijn hersenbecken. Doen riep AbiMelech haestelic sinen wapendragher tot hem. Treect v sweert wt eñ doodet mi/ op datmen niet van mi en segghe/ een wijf heeft hem verworghet/ Doen doorstac hem zijn knecht/ ende hi sterf.

Mer doē die Israeliten sagen die met hē waren/ dat AbiMelech doot was/ so ghinc elc in zijn plaetse. Also betaelde hē God almachtich dat quaet dat hi aē sinen vader gedaē hadde/ doē hi zijn seuentich broeders vermorchde/ des gelijcken allet quaet der mannen Sichē loōde hen God op haer hoofdē/ eñ dē vloec Jotha des soons JeruBaal quā ouer hen

Thola eñ Jair regerē dat volc/ Die Israelitē sondigen/ ende daer omme worden si gestraft.

Dat.x. Capittel.

Ae AbiMelech stont eē ander salich maker op in Israel/ Thola een man
A van Isaschar/ eñ een soon Pua/ welcke zijns vaders broeder soō was/ eñ woonde tot Samir op dat geberchte Ephraim/ eñ oordeelde Israel drientwintich iaer eñ sterf/ eñ wert begrauen tot Samir/ Na hē stōt op Jair/ een Giliaditer/ eñ oordeelde Israel.xxii. iaer/ eñ hadde dertich sonē/ op dertich ezel vuelēs rijdēde/ eñ hadde dertich stedē/ die hieten/ Hauot
B Jair/ tot desen daghe toe/ eñ liggen in Giliad/ eñ Jair sterf/ ende wert begrauen te Kamon

Mer die kinderen Israel dedē noch quaet voor den HEERE/ eñ diēden Baalim eñ Astharoth eñ den Goden tot Siria/ eñ dē Goden tot Zidon/ eñ den Goden Moab/ eñ den Goden der kinderen Amon/ eñ den Goden der Philistee/ eñ verlieten den HEERE/ eñ en dienden hē niet. Doē verbolch die grāscap des HEEREN ouer Israhel/ eñ ghafse ouer onder die hant der Philistee/ eñ der kinderen Amon. Eñ si quelden eñ verdructen die kinderen Israel/ achthien iaer lanc/ op geen side der Jordanen/ inden lāde der Amoriten/ dat in Gilead leyt Daer toe trocken die kinderen Amon ouer die Jordane/ eñ stredē tegen Juda/ BenJamin/ eñ tegē dz huys Ephraim/ also dat Israhel seer benaut wert

Doen riepen die kinderē Israel tottē HEERE eñ seydē. Wi hebbē aen v gesondicht/ wāt wi hebben di onsen God gelatē/ ende Baalim gediēt Mer die HEERE sprac totten kinderē Israel/ En hebbē ic v die Egiptenaers ooc niet gedwonghē/ eñ a
die Amoritē/ eñ die kinderē Amon/ die Philistee/ eñ die Sidoniters/ die Amalikitē eñ Maonitē/ eñ ic halp v wt harē handē/ doē ghi tot mi riept/ nochtans hebt ghi mi verlatē/ eñ ander Godē gedient. Daerom en wil ic v niet meer helpē. Gaet henen/ eñ roept die goden aen/ die ghi vercoren hebt/ laet v die helpen inder tijt uwer tribulatien.

Mer die kinderen Israel spraken totten HEERE. Wi hebben ghesondicht/ doet ghi ons wat v
belieft/ alleen verlost ons tot dese tijt/ eñ si dedē de D
vreemde goden van hen/ eñ dienden den HEERE eñ sijn siele benaude hem ouer den arbeyt Israel.

Eñ die kinderē Amon beriepen hen/ eñ legherdē hen in Gilead/ mer die kinderē Israel vergaderden eñ legerden hen tot Mizpa/ Eñ dat volck der ouersten tot Gilead/ spraken onder malcanderē/ Die beghint te stridē tegē die kinderen Amon/ dye sal dat hooft sijn/ ouer alle die in Gilead woonen.

Jephtaph wort eē Regent des volcs/ Hi verwint Amon in Kaspha Dat.xi. Capit

Ephthah een Gileaditer/ was een A
strijdtbaer kemper/ mer een hoeren= Jeph=
soon/ Gilead had Jephthah ghewon tach die
nen. Mer doen dye ghetroude huys= elfste
vrouwe van Gilead/ hem kinderen rechter
baerde/ eñ des selfs wijfs/ kinderen groot werden stieten si Jephthah wt/ eñ sprakē tot hē. Ghy en sult in ons vaeders huys niet eruen/ want ghy zijt eens anders wijfs soon/ Doen vluchte hi voor zijn broeders/ eñ woonde int lāt Tob/ eñ het vergaderden hen loose lieden tot hem/ eñ trockē met hem wt/ ende ouer een wijle tijts daer nae/ streden dye kinderen Amon teghen Israel

Doen nv die kinderē Amon also streden teghē Israel/ so ghinghē die Ouders van Gilead henen/
om dat si Jephthah/ wt den lāde Tob soudē halen B
eñ spraken tot hē. Coemt/ eñ sijt ons hertooch/ eñ bestrijdt die kinderē Amon/ Jephthah sprac tottē Ouders vā Gilead/ En sijt ghi niet dye mi haet/ eñ hebt mi wt mijns vaders huys gestootē/ eñ nv coemt ghi tot mi/ als ghi in tribulatiē sijt? Die Ouders van Gilead spraken/ Daerom comen wy nv weder tot v/ dat ghi met ons soudt gaen/ eñ stridē teghen dye kinderen Amon/ eñ dat ghi onse hooft soudt sijn/ ouer alle die in Gilead woonen.

Jephthah sprac tottē Ouders van Gilead. Ist dat ghi mi weder halet om te stridē tegē die kinderen Amon/ eñ die HEERE die Amonitē voor my gheeft/ sal ic dan uwe hooft sijn? Dye Ouders van Gilead seyden tot Jephthah/ Die HEERE si toehoorder tusschē ons/ ist dat wi niet en doen so wy ghesegt hebbē/ Aldus ghinc Jephthah mettē Ouders van Gilead/ eñ dat volc sette hem tot eenen hoofde/ eñ hertooghe ouer hen/ Ende Jephthah sprac sulcs al voor den HEERE tot Mizpa.

Doen seynde Jephthah boden totten Coninck der kinderē Amon/ eñ dede hem segghen/ wat hebdi met mi te doē/ oft wtstaēde/ dat ghi tot mi coēt tegen mijn lant te striden? Die Coninck der kinderen Amon antwoordc den bodē Jephthah/ Daerom dat Israhel mijn lant ghenomen heeft/ doen si



wt Egipten reysden / van Arnon aen tot / Jabok toe / ende tot aen die Jordane/so gheuet mi met vreden nv weder.

Jephtah seynde noch meer boden totten Coninck der kinderen Amon/Dye spraken tot hem/aldus seyt Jephtah/ Israel en heeft gheen lant genomen/noch den Moabitē/noch den kinderen Amon/wāt doen si wt Egipten reysden / wandelde Israel door dye woestijne/tot aen dye roode zee/ende quam tot Kades/ende seynde boden totten Coninc der Edomiten/eñ sprack/Laet mi door v lant reysen/ maer der Edomiten Coninck en verhoorde se niet /ooc seynden si totten Coninc der Moabiten/die en wilde oock niet/Also bleef Israhel in Kades /ende wandelde inder woestinen /ende omtrocken dat lant der Edomiten/ende Moabiten/ende quam vāder sonnen opganc aen der Moabiten lant/ ende legerden hen ouer gheen side Arnon/ende en quamen nyet in die palen der Moabiten/ Want Arnon / is der Moabiten pale

Ende Israel seynde bodē tot Sihon der Amoriten Coninc tot Hesbon/ende dede hem segghen/ Laet ons door v lant trecken/tot aen mijn plaetse/ Mer Sihon en betroude Israel niet door sine palen te trecken/maer hi vergaderde alle sijn volck/ ende legherde hem tot Jahza/ende streden teghen Israel/mer die HERE die God Israel/ghaf dien Sihon/met alle sinen volcke in die hant Israel/ al so dat sise sloegen. Aldus nam Israel alle dat lant der Amoriten in/die inden seluē landen woonden. Ende namen alle die palen der Amoritē inne/van Arnon aen/tot aen Jabok/ende vander woestinē aen/tot aen die Jordane

Aldus heeft dan die HERE die God Israel die Amoriten verdreuen/voor sinē volcke Israel/ende ghi wiltse in nemen/ Ghi soudt in nemen die v God Camos verdreef/ende ons laten in nemen/alle die/die die HERE onse God/voor ons verdreuen heeft. Meynt ghy dat ghy beter recht hebt dan Balak die sone Siphor / der Moabiten Coninc? heeft die selue ooc yet gerechtet oft ghestreden teghen Israel/hoe wel Israel nv drie hondert iaer ghewoont heeft in Hesbon / eñ in haeren dochteren /in Aroar ende haren dochteren/eñ in allen den steden die aen Arnon ligghen? Waerom en verloste ghijt doen niet in dye selue tijt? Ick en heb aen v niet gesondicht /ende ghi doet so qualijc aen mi/ dat ghi tegen mi strijdet/Die HERE gheue heden een oordeel tusschē Israel ende den kinderen Amon/Mer die Coninck der kinderen Amon en verhoorde die reden Jephthah niet/die hi tot hem seynde

Doen quam die gheest des HEREN op Jephtah/ende trock tot Gilead ende Manasse/eñ door Mizpe/dat in Gilead leyt/ende van Mizpe dat in Gilead leyt/op die kinderen Amon. Ende Jephthah ghelooffde den HERE een ghelooffte ende sprac. Gheeft ghi die kinderē Amon in mijn hant/ wat tot mijnder huisdueren wt gaet mi te gemoete/ als ic met vrede weder come vanden kinderen Amon/dat sal des HEREN zijn/ ende ic wilt tot eenen brantoffer offeren.

Aldus trock Jephthah op die kinderen Amon om teghen hen te strijden / eñ die HERE gaffse in sinen handen/ ende versloechse van Aroer aen/tot datmen coemt tot Minnith /twintich steden /eñ tot aen den pleyne der wijnbergen/ eenen seer groten slach/ende die kinderen Amon wordē also verootmoedicht voor die kinderen Israel. G

Doen Jephthah quam tot Mizpa tot sinē huyse. Siet/ doen ghinck zijn dochter wt / hem te ghemoete/met tamboren ende reyn / ende si was een eenich kint / ende hi en hadde anders gheen sonen noch dochteren. Ende doen hijse sach/ schoorde hy zijn cleederen ende sprack. Ach mijne dochter/ghy maect mijn herte leet/eñ bedroeft mi. Want ic heb mijnē mont op gedaē tottē HERE/eñ en machs niet wederroepē. Si sprac/mine vader hebdi uwen mont open gedaen totten HERE/so doet mi also het wt uwen monde gegaen is/ na dien v die HERE gewroken heeft aen uwen vyanden/ ende den kinderen Amon.

Eñ si sprac tot haren vader/ Wilt mi doch dat doen/dat ghi mi twee maenden laet/ dat ic vā hier afgae op die bergen/eñ minen maechdom bewene met minen gespelinnē. Hi sprac gaet henē/ende lietse twee mandē gaen. Doē ginc si henen met harē gespelinnē/eñ beweēde haer maechdelicheit op die bergen/eñ na twee maendē quā si weder tot haeren vader/eñ hi doode haer/so hi gelooft hadde/eñ si en was noyt eenichs mans schuldich geworden eñ het wert een ghewoonte in Israel/dat die dochteren Israel iaerlicx gaen/eñ beclagen die dochtere Jephthah/des Gilladiten/des iaers vier daghen.

De Ephraimiten heffen haer op teghen Jephthah/ende vvorden verslagen. Capittel.xij.

Ende die vā Ephraim riepē eñ gingē ten noordē waert eñ sprakē tot Jephthah. Waerom sidi indē strijt getrocken tegen die kinderen Amon/ eñ en hebt ons niet geroepē /dat wy met v hadden getrocken? Wi willen v huys met v metten vier verbernen Jephthah sprac tot hen. Ic eñ mijn A

In dese tijt wert Troyen wederom ghe H heelijck verdestrueert vanden Grieckē eñ vādē verstroisdē Troyanen soe is Vrāckrijc/ Eñ gelāt G eñ meesten deel dieneder landen eerst bewoont ende dit was de laetsteen vuaerlicste destructie Troyen eñ was der werelt ouddō drie. M.xx.c. eñ.xxiiij iarē voor Cristus E geboorte.M.CC. xxiiij. iaer.

volc hadde een grootesaec tegẽ die kinderẽ Amon
ẽn ic riep v aen/ mer ghi en hilpt mi niet wt haren
handen / Doen ic sach datter geen salichmaker en
was/so stelde ic mijn siele in mijn hant/ ende trock
wech tegen die kinderen Amon/ẽn die HEERE
gafse in mijne hant /waeromme coemt ghi tot my
op/om teghen mi te strijden?

B Ende Jephtah vergaderde alle mannẽ in Gi
lead/ende streedt tegen Ephraim /ẽn die mannen
in Gilead sloegen Ephraim daer om datse seyden
Ghi Gileaditẽ sijt als veltuluchtighe voor Ephra
im/ond Ephraim ẽn Manasse / Ẽn dye Gileadi-
tẽ namẽ in /die hauẽ der Jordanẽ /voor Ephraim
Als dã dye veltuluchtighe Ephraitẽ sprakẽ/ Laet
mi doorgaẽ /so seidẽ die mannẽ van Gilead/Sydi
een Ephraite? Als si antwoordẽ neẽ /so dedẽ si hẽ
sprekẽ /Schiboleth/ẽn hi sprac Siboleth/ẽn en cõ
ste hijt niet te recht ghesegghen/so grepen si hẽ ẽn
sloegen hem aen die hauẽ der Jordanen / also/dat
tot dier tijt vã Ephraim .xlij. duysent vielẽ / Jeph
taph oordeelde Israel ses iaren / Ẽn Jephtah dye
Giliadite sterf/ ende wert begrauen onder dye ste
den tot Gilead.

C Na desen oordeelde Israel / Ebzan vã Bethla
hem/die hadde dertich soonẽ /ẽn dertich dochteren
sette hi wt / ẽn dertich dochterẽ nam hy van buytẽ
sinen sonen / ende oordelde Israel seuen iaer /ende
sterf/ẽn wert begrauen tot Bethlahem

Na desen oordelde Israel/ Elõ een Sebulonijt
ẽn oordelde Israel thien iaer ẽn sterf /ẽn waert be-
grauen tot Aialon/inden lande Sebulon

Na desen oordeelde Israel Abdon een soõ Hil-
lel/een Pirgathonijt / die hadde veertich sonen/ẽn
D dertich neuen/die op tseuentich ezel vuelens rijdẽ/
ende oordelde Israhel acht Jaer/ende sterf/ ende
wert begrauẽ tot Pirgathon/inden lande Ephra
im/opten gheberchten der Amalekiten.

Hoe dat die gheboorte Samsons vandẽ Engel
sinẽ vader ẽn zijnder moeder vercondicht wert.

Dat.xiij.Capittel

Nde die kinderen Israel deden noch
voort quaet voor dẽ HEEREN/ende
die gafse inden handẽ der Philisteen/
veertich iaer.

Daer was een mã te Sarga vãtẽ-
nẽ geslachte der Danitẽ / gheheetẽ Manoah ẽn zijn
wijf was ouruchtbaere / ẽn en baerde nz/ẽn die en
gel des HEEREN openbaerde dẽ wiue ẽn sprack
tot haer Siet ghi zijt ouruchtbaer/ ẽn ghi en baert
nz/mer ghi sult beurucht wordẽ/ẽn eenẽ soon barẽ
Daer om wacht v dat ghi geenẽ wijn noch stercken
drãc en drinct / ẽn nz onreyns en etet Wãt ghi sult
beurucht wordẽ ẽn eenẽ soon barẽ/diẽ geen scher-
messe op thooft en sal comẽ/Want dat knechtken
sal eẽ Nasir Gods zijn/ van moeders lieue/ẽn hi sal be
ginnen Israel te verlossen wt der Philisteen hant

B Doe quam dat wijf/ẽn seyt haren man ende sprac
Het quam een man Gods tot mi/ ẽn zijn gedaente
was aen te siẽ als een Engel Gods/seer veruaer-
lic/alsoo dat ic hem niet en vraechde van waer/ of
waer henẽ/ẽn hi en seyde mi niet hoe hi hiet/Mer
hi sprack tot mi/Siet/Ghi sult beurucht werden/
ẽn eenẽ soon barẽ/daer om en drinct geenen wijn
noch ooc stercken dranc/ ẽn en eedt niet onreyns/

ẽn dat knechtken sal een Nasir Gods zijn vã moe-
ders lijue aen tot in zijn doot.

Doe badt Manoach dẽ HEERE ẽn sprac/Ach HE
RE laet dẽ mã Gods weder tot ons comen diẽ ghi
gesent hebt / dz hi ons leere wat wi mettẽ knecht
kẽ doẽ sullẽ / dz geborẽ sal werdẽ/Ẽn God verhoor
de die stẽme Manoach/ ẽn die Enghel Gods quã
weder tottẽ wijue/ si sadt opten velde/ẽn haer man A
Manoach en was niet bi haer/Doẽ liep si haestelic
ẽn bootschapte harẽ man/ ẽn sprac tot hẽ/Siet dye
man heuet mi gheopenbaert die heden tot mi quã.

Manoah maecte hẽ op/ẽn ginc sinen wijue na
ẽn quã tottẽ mã ẽn sprac tot hẽ. Sijt ghi dye man
die mettẽ wiue gesprokẽ heeft: hi sprac Ja/ẽn Ma
noach seide /alst zijn sal dat ghi gesprokẽ hebt /welc
sal des knechtkens wijse ẽn werc zijn

Die Engel des HEEREN sprac tot Manoah
hi sal hẽ wachtẽ voor alle dz ic dẽ wiue ghesecit heb
be/ hi en sal niet etẽ dz wt dẽ wijnstoc coẽt/ẽn hi en
sal geenẽ wijn noch sterckẽ dranc drinckẽ/ ẽn nz on
reyns etẽ/al wat ic haer gebodẽ heb dat sal hi hou
dẽ. Manoach sprac tottẽ Enghel des HEE Dat exie
REN blijft hier / wi sullẽ v een geytẽ bockẽ berey- van Co-
den/Mer dye Enghel des HEEREN antwoorde rinthiẽ /
Manoach/Al waert dat ghi mi hier behielt soo en beghint
soude ic nochtãs vã uwẽ brode niet etẽ/ Mer wil hier /die
di dẽ HEERE een brãtoffer doẽ /so muecht ghi of- eerste co
feren / Wãt Manoach en wist niet datter een En ninc hiet
gel was Ẽn Manoach sprac tottẽ Engel des HE Aletus.
REN / Hoe heet ghi/ dat wy v prijsen/alst coẽt al-
wat ghi gesprokẽ hebt? Mer die Enghel des HE
REN sprack tot hem / waeromme vraechdy nae
minen name/die doch wonderlick is.

Doen nã Manoach een geytẽ borken/ẽn spijs-
offere/ẽn leydẽ dẽ HEERE op eenẽ steẽ/om dat hi gene
die wonderlichedẽ seluer dede / Manoach ende zijn xiij.g.
wijfsagẽ toe / Ẽn doẽ die vlãme op voer vãdẽ ou D
taer tẽ hemel so voer die Engel des HEEREN in
der vlãmẽ des outaers op/doen Manoach ẽn zijn
wijfsagẽ/so vielẽ si ter aerdẽ op haer aẽsicht/Ende
die Engel des HEEREN en opẽbaerde Manoah
ẽn sinen wiue nz meer / Doẽ bekẽde Manoah dat
het eẽ Engel des HEEREN was/ ẽn sprac tot sinẽ
wiue/Wi moetẽ dẽ doot steruẽ /õ dat wi God ge
siẽ hebbẽ. Sijn wijf antwoorde hẽ / Waert dat dye
HEERE lust had ons te doodẽ /so en had hi dz brãt
offer ẽn spijsoffer vã onsen handẽ niet genomẽ/ hy
en soude ooc ons al dat niet vertoont hebbẽ / noch
ons dat hebben laten hooren/so nv ghescietis

Ẽn dat wijf baerde eenẽ soon ẽn hiet hẽ Sim-
son/ẽn dz knechtkẽ nã toe /ẽn die HEERE seegẽde
hẽ /ẽn dye geest des HEEREN / begonst met hẽ te
zijn in dat heyr Dan / tusscen Sarga ẽn Esthaol

Samson trouwet een wijf in Timnata / ẽn hy
verschoret eenẽ iongẽ leeuwe / ẽn hi geeft sinen
medegesellẽ een raetsel te radẽ Capit.xiiij.

Amsõ ginc af tot Thimnath /ẽn sach C
eẽ wijf tot Thimnath onder dẽ doch Simson
teren der Philisteen/ende doen hi op dye.xvi.
quã /soe gaf hijt sinẽ vader ẽn zijnder rechter.
moeder te kẽnẽ ẽn sprac Ic heb eẽ wijf
gesiẽ tot Thimnath / onder den dochterẽ der Phi-
listeen/gheeftse mi tot eenen wijue / Sijn vader ẽn
zijn moeder spraken tot hem. En isser ghein wijf

Die ſtat vā Padua / eñ Venegien werden ghe ſticht vā verlopē troyanē indē tijt der werelt. iiij. M.C. eñ. xxv. voor Criſtus geboorte. M.c. ende lxxiiij

onder den dochteren dijnre broeders noch in allē dijnē volcke / dat ghi ghaet eñ neemt een wijf by die Philiſteen / die onbeſnedē ſijn.



B Simſon ſprac tot ſinē vader / Gheeft my deſe / want ſi behaecht minē oogē / mer zijn vader / noch zijn moeder en wiſtē nz dz het vāden HERE ware wāt hi ſocht oorſaecke aē die Philiſteē / Die Philiſteen haddē heerſcappie ouer Iſrael doen ter tijt Alſo ginc Simſon af met ſinē vad eñ met zijn moeder tot Thimnath / Eñ als ſi quamē aē die wijnbergen tot Thimnath. Siet doē quam een ionge leeu brieſſchende hē tegen / Eñ die geeſt des HEREN wert ſpoedich ouer hē / eñ hi deelde den leeu in ſtucken / gelijc eē man een bocke ontſtuckē deelt / eñ en hadde nochtans niet met allē in ſijn handt / eñ hi en gaft ſinen vader / noch ſijnder moed niet te kennen

Doē hi af quam / ſprac hi metten wiue / ende ſy behaechde Simſon in ſinē ooghen / Eñ na ſommighe dagen quam hi weder / dat hise ſoude nemen / ende terde wt den wege dat hi dat doode lichaem des leeus / oft dē doodē leeu / ſoude beſiē / Siet doē was een byē ſwerm indē lichaem des leeuwen / eñ huenich / ende namt in ſijn hant / ende adt daer van onder wegen / Ende hi ghinc tot ſinen vader / ende tot zijnder moeder / eñ ghaf hen dat ſi oock ſouden

C eten / Mer hi en ſeyde hen niet / dat hy dat huenich van des leeuwen prije genomen hadde

Ende doen ſijn vader af quam totten wiue / ſo maecte Simſon daer een weerſcap ſoo die iongelingen plegben te doen / eñ doen ſi hem ſaghen / ſoe gauen ſi hem dertich geſellen toe die bi hem ſouden ſijn / Simſon ſprac tot hen / Ic wil v een raetſel wtgeuē / iſt dat ghi mi dat gheraet eñ raket / bin nen den ſeuen dagen der weerſcapē / ſo wil ick v dertich hēden geuē eñ. xxx. viercleederen Mer en condijs niet geradē / ſo ſuldi mi. xxx. hēden eñ. xxx. viercleederen geuē. Eñ ſi ſeydē tot hē Geeft v raetſel wt / laet het ons horē / Hi ſprac tot hen / Spijſe ghinck vanden eter / eñ ſoeticheit vanden ſtercken / eñ ſi en conſten dat raetſele binnen drie dagē niet geraeden

D Aenden ſeuenden dach ſprakē ſi tot Simſons wijf / Troetelt uwē mā / dat hi ons dat raetſelken ſegge / oft wi ſullen v eñ ws vaders huys met vier verbernē / Hebdi ons hier om genoot dat ghi ons arme ſout maken of niet? Doen weende Simſons wijf voor hem eñ ſprack / Ghi zijt op my gram / eñ en hebt my niet lief / Ghi hebt dē kinderen mijns volcs een raedtſel wt ghegeuen eñ en hebbes mi niet geſeit / Hi ſprac tot hair / ic en hebs minē vader eñ mijnd moed niet gheſeyt / eñ ſoudt v ſegghen.

Eñ ſi weēde die ſeuen dagen voor hem / dye wile ſi weerſchap hieldē / Mer aendē ſeuendē dach ſeide hijt haer / Wāt ſi dreef hem in. Eñ ſi ſeide dat raedtſel haers volcs kinderē / Doen ſpraken die mannē der ſtat indē ſeuēſtē dach tot hē / eer die zonne onder ghinc. Wat is ſueter dan huenich? Wat is ſtercker dan den leeu / maer hy ſprac tot hen / En haddi met mijnē calue nz geploeget / ghi en haddet mijn raetſel niet geradē / ende den gheeſt des HEREN werdt verdich / oft ſpoedich ouer hē / eñ hi ginc af tot Aſkelon / eñ ſloech. xxx. mannē onder hen / eñ nā haer gewaet / eñ gaf viercleederen / den genē die dat raetſel geraden haddē / eñ hi vgrāde in zijn toornicheit eñ ginc op in zijns vaders huys. Mer Simſons wijf wert eenen van ſinen gheſellen ghegeuen / die hem toebehoorde.

¶ Hoe dat Simſon den Philiſteen ſchade / dede metten voſſcē. Eñ hy verſlaet duyſent mannē met eenen ezelskinnebacken. Capittel. xv.

A

Et geuiel na ſommige dagen ōtrent dē tarwē ooſt / dat Simſon zijn wijf beſocht met eenē geytē bockē / eñ als hi gedacht ic wil tot mijnē wiue gaen in die camer / ſoe en wilder hē haer va der niet inne laten / eñ ſprac / Ic meynde dat ghy op haer gram haddet ghe weeſt / eñ hebſe dinē vriēt ge geuē. Maer ſi heeft een iongere ſuſtere die is ſchoonder dan ſi / die laet dijn zijn voor deſe. Doen ſprack Simſon tot hē / Ic heb eens een rechte ſake tegen die Philiſteen / ic wil v leet doen.

B Eñ Simſon ginc henē eñ vinc drie hondt voſſen / eñ nā brādē / eñ vāt dē eenē ſteert aē dē āderē / eñ de de eenē brāt tuſſcē twee ſteertē eñ ſtacſe aē mz vier eñ lietſe ond dz corē d Philiſteē / eñ ſtac alſo aen die bi eē gedragē mādelē / mettē ſtaendē corē / eñ wijnbergē / eñ olijfboomen. Doen ſeyden die Philiſteen wie heeft dz gedaē? mē ſeide. Simſon d dochter mā des Thimniters / ō dat hi hē zijn wijf genomē heeft / eñ ſinē vrient gegeuē. Doē trockē die Philiſteē op eñ verbrandeſe / met haren vader met vier.

Simſon ſprac tot hē / Ic laet v dat doē mer ic wil mi aen v ſeluen wrekē eñ dā op houdē Eñ ſloechſe herdelic beide aen ſchouderen eñ lendenen / eñ troc af eñ woonde in dat ſteenhol tot Etham.

Doē trockē die Philiſteē op / eñ belegerdē Iuda eñ lietē hen ned tot Lehi Mer die vā Iuda ſpraken waer ō zijt ghi tegē ōs op getrockē / Si ātwoorden Wi zijn op gecomē ō Simſon te vindē / dz wi hē ſouden doē / ſo hi ons ghedaen heeft / Doē trocken drie duyſent mānen vā Iuda af in dat ſteēhol tot Etā /

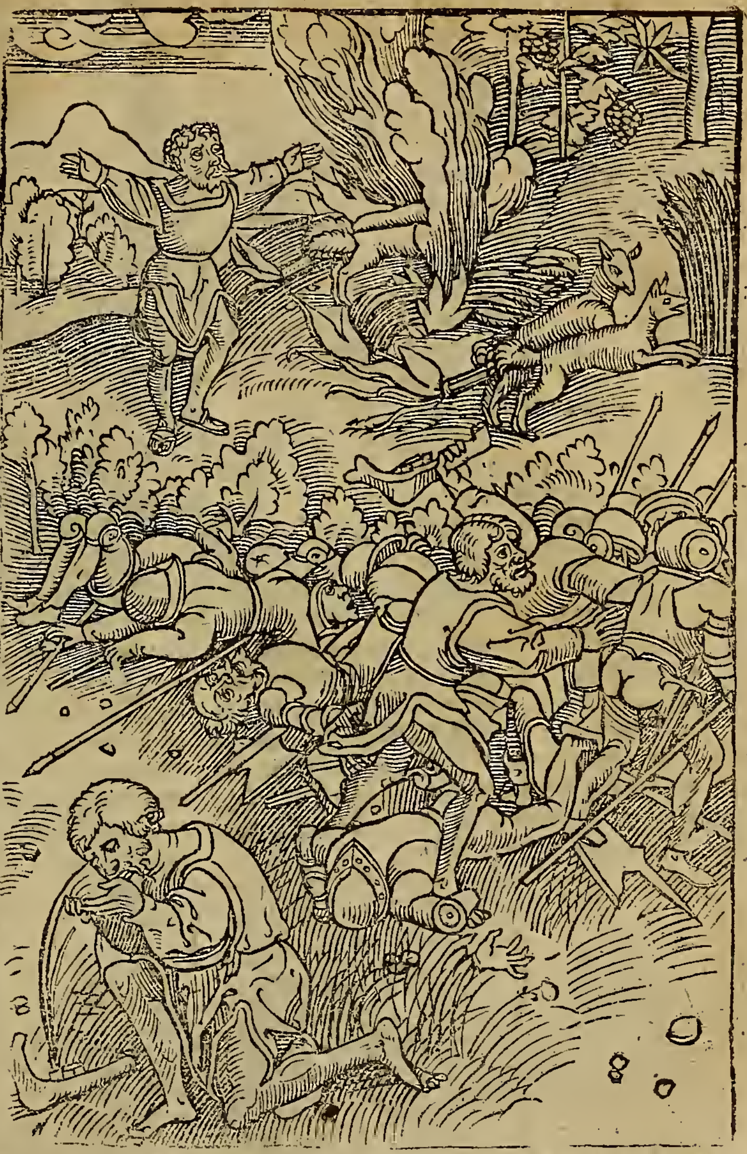
Aſca Een ſone ſticht dye Alba daer coēt rijc b alba in Ita

Die ſ van neuen werd geſtr

en̄ sprakē tot Simson/ En weet ghi niet dat dye Philisteen ouer ons heerscappie hebben/ Waerom hebdy dat dan aē ons gedaē? Hi sprack tot hen/ Soe si mi ghe daen hebben/ soo heb ick hen weder ghedaen.

Si sprakē tot hem Wi zijn afgecomen om v te bindē/ ende in der Philisteen handen te gheuen Simson sprack tot hen/ So sweret mi/ dat ghi mi niet werenen wilt. Si antwoorden hē/ Wi en willen v niet werē/ maer wi willen v niet dan binden/ ende in haren handē gheuen/ en̄ wi en willen v niet dooden. En̄ si bonden hem met twe nieuwe strickē/ en de leyden hem op van den steen/ Ende doen hi quam tot Lehi/ so puchten dye Philisteen tot hem toe/ Maer die gheest des HEEREN werdt veerdich oft spoedich ouer hē/ en̄ die stricken aē sinen arme wordē als draden/ dye vier versenghet heeft/ alsoo dat die banden aen sinen handen versmolten. Ende hi vant een vuyle ezels kinnenbac/ doē stac hy sine hāt wt/ en̄ nam dat/ ende sloech daer duysent mannen mede.

En̄ Simson sprac/ Met eens ouden ezels kinnebacken/ heb ic dusent mannen gheslaghen/ En de doen hi dat wt ghesprokē hadde/ soo werp hi die kinnebacken wt zijnē hant/ en̄ hiet die stat Ramathlehi Als hē seer dorstede so riep hi dē HEERE aē en̄ sprac



Ghi hebt sulcke grote salicheyt ghegeuen door die hant dijns knechts/ mer nv moet ic van dorste steruen/ en̄ inder onbesnedenen handen vallen/ Doen cliefde God eenen kinnēbacs tant/ inden kinnēbackē alsoe datter water wt ghinc/ en̄ als hi dranc soo quā sinē geest wed/ en̄ wart leuēde/ Daer om hiet hi noch heden te dage der kinnenbac fonteyne des aenroepers/ ende hi oordeelde Israel inder tijt der Philisteen twintich iaer

¶ Simson draecht der stadt poortē op den berch Delila die vrouwe verdwaesde hē dz hi hair zijn heimelicheit en̄ sine sterckte te kennen gaf/ en̄ hoe hi van zijn viandē verblint wort/ En̄ hoe hi t gansche huys om werpt daer zijn vianden ende hi selue onder doot blivē

Dat.xvi.Capittel.

Simson ginc tot Gaza/ en̄ sach aldair een hoere/ en̄ lach by haer/ doen wert dē Gasitē gheseyt/ Simson is hier in gecomē/ en̄ si omringden hē/ en̄ lieten alle den nacht op hē loeren oft wachten inder stadt poorte/ en̄ warē alle dēn nacht stille en̄ seyden/ beyt morghen alst licht wert willen wi hē verworgen. Simson lach tot middernacht toe Doē stondt hi op ter middernacht en̄ greep beyde die duerē aen der stadt poorte met beyde den posten/ en̄ hiefse wt metten grendele/ ende settese op sine schouderen/ ende droechse op die hoochte des berchs voor Hebron.

Daer na creech hi een wijf lief aē die beke. Sorek/ die hiet Delila/ tot dier quamen der Philisteē princen op/ ende seyden tot haer/ Troetele hem/ en de besiet waer inne hi sulcke grote cracht heeft/ en̄ hoe wi zijns machtich mogen werden/ op dat wy hem binden ende dwingen/ so willen wy v gheuen elc duysent ende hondert siluerlingen ofte silueren penninghen.

Ende Delila sprack tot Simson. Lieue segt my waer inne v grote cracht si/ en̄ waer mede men v binden mach datmen v dwinge. Simson sprac tot haer/ Waert datmen my bonde met seuē versche zeelen die noch niet verdorret en zijn/ so soude ic onsterck werden/ en̄ als een ander mensch zijn/ Doen brachten der Philisteē princen tot haer op/ seuen versche zeelen/ dye noch niet verdorret en warē/ en̄ si bant hē daer mede (mer mē leyde hem laghen bi haer inder camerē) en̄ si sprac tot hem/ Die Philisteen ouer v Simson/ hi brack dye zeelen/ als eenen ghedrayden oft ghesponnen draet breeckt/ als hy aen tvier riect/ en̄ si en bekēde niet/ waer zijn grote cracht ware.

Jn deser tijt was codrus die co nic vā Atenē/ en̄ heeft allē princēs een exēpel ge weest ō haer ondersatē lief te hebbē hi hadde vā sinē af god een antwoort ontfangē/ dz zijn stat van Corintiē gedestrueert souden wordē en̄ zijn ondersatē verslaghē oft hi selue moest indē strijt verslaghē worden Daer om heeft hi hē seluē ondekēt ī die scerpte des strijdēs gesēt en̄ hy wert verslagen en̄ heeft also zijn volc en̄ zijn stadt verlost/ voor Cristus ge boorte M.C en̄ xxiiij iaer ende ōde werelt iiij M. lxxv.



Doen sprack Delila tot Sim-
son/ Siet/ ghi hebt mi bedroge
en mi gheloghen. Nu so segt mi
C doch waer mede machmen v
binden? Hy andtwoorde haer/
waert dat si mi bonde met nieu
wen stricken/ daer noyt gheene
arbeit mede geschiet en is/ soe
worde ic onsterc/ en als een an
der mensch Doen nam Delila
nieuwe stricken en bandt hem
daer mede en seide. Philisteen
ouer v Simson (maer men ley-
de laghen op hem inder came-
ren) en hi reedtse van sinen ar-
men als eenen draet
Delila sprac tot hem Noch
hebdi mi bedrogen en mi gelo-
ghen/ Lieue segt my doch waer
mede cantmen v binde? Hi ant-
D woorde haer/ Waert dat ghi se
uen locke mijns hoofts vlech
tet in eene vlechtbant en bestickdese met eene na-
gel in/ Si dede also/ en sprack tot hem/ Philistee o-
uer v Simson. Hy ontwaecte va sine slaep/ en trock
die geulochte locke met nagel en vlechtbanden wt
Doen sprac si tot hem/ Hoe cont ghi geseggen dat
ghi mi lief hebt/ soo dijn herte doch niet met mi en
is. Drie mael hebdi mi bedroghen/ en mi niet ghe-
seyt/ waer inne v grote cracht is



F Als si hem alle dage met haren woorde quelde
en en liet hem gheen ruste/ so wert sijn siele luestich
oft crachteloos/ totter doot toe/ en seyde haer alle
zijn herte/ en sprac tot haer/ Daer en is noyt gheen
scheermesse op mijn hooft gecomen/ want ick ben
een Nasyr Gods va mijns moeders liue ae/ waert
dat ghi mi scoert so soude mijn cracht va mi wijcken
dz ic onsterc werde/ en gelijc als alle andere mesce
Doe Delila sach dat hi haer alle sijn herte gheopen
baert hadde/ so seynde si en dede der Philistee prin
cen roepen en seggben/ Coemt noch eens hier op/
want hi heeft mi alle sijn herte gheopenbaert.
Doen quamen der Philisteen borsten op/ ende
brachte dat gelt met hen in haer der hant/ En si liet
hem ontslape op haren schoot/ en riep eenen die he
die seuen locken of strangen zijns hoofts af schoer
ende si begonst hem te dwinghen/ Doen was zijn
cracht van hem ghewekén/ ende si sprack tot hem
Die Philisteen ouer v Simson/ Doen hy van sinen
slaep ontwaecte/ so dacht hi/ Ic wil gaen wt soe ic
diemaels ghedaen hebbe/ ick wil gaen wt trecken E
en en wiste niet dat die HERE
van hem ghewekén was/ Dye
Philisteen grepen he/ en staken
hem zijn oogen wt/ en leiden he
af tot Gasa/ en bonden he met
metalen boeye/ en hi moest ma-
len in die gheuangenisse/ Maer
dat haer zijns hoofts beghonst
weder te wasschen daert af ghe-
schoren was.
Doen der Philisteen borsten
hen vergaderden om haer hede
God Dagon eenen grooten of
fer te doen/ ende hen te verblij-
den/ seyden si/ onse God heeft
ons onsen viant Simson in on-
sen handen ghegheuen/ des ghe
lijcs als hem dat volck sach loof
den si haren God/ want si seyde
Onse God heeft onsen vyandt
in onsen handen ghegheuen/ die
ons onse landt bedersde/ ende onser vele versloech
Doen nv hare herte wel daer aen was/ soo seyden
si/ Laet Simson halen dat hi voor ons spele/ Doen
haelden si Simson/ wt die gheuangenisse/ ende hy
speelde voor hen/ Ende si stelden he tusschen twee G
colommen oft pilaeren.
Simson sprac totten knecht die he vider hant
leyde. Laet mi dat ic die calomme aen taste/ op dye
welcke dat huys staet/ dat ic er aen leene/ dat huis
was vol mannen en vrouwen/ En der Philisteen
borsten waren ooc alle daer/ en op dien dach bi drie
dusent manne en vrouwen/ die aensagen hoe Sim
son speelde/ Simson riep den HERE aen/ en sey-



de/ HEERE HEERE/ ghedinct mijns/ ende sterct mi doch God op dese tijt op dat ic my voor mijne beyde oogen eens wreke aen die Philisteen ¶ Eñ hy greep die twee middelste colommen op welcken dat huys gheset was/ ende daert hē op helde/ deene in zijn rechte hant/ die ander in zijn slincker hant/ eñ sprac. Mijn siele sterue mettē Philisteē eñ buycht dese crachtelijck / Doen viel dat huys op dye vorsten/ eñ op allet volc dz daer inne was/ also dat der dodē meer was / die in sinē doot storuē/ dā die in sinē leuē storuen Doē quamē sine broedõ neder/ eñ alle zijns vaders huis/ eñ hieuē hē op eñ droeghen hē opwaerts eñ begroeuen hē in zijns vaders Manoah graf tusschen Sarga ende Esthaol hy oordelde Israel twintich iaer.

¶ Van Micha ende sinen afgodischen beelde en de sinen lijfroc. Dat.xvij.Capittel

Doē was eē mā optē geberchte Ephraim geheeten Micha/ die sprac tot zijnē moeder/ Die.M.eñ.C.siluerenpenninghen/ dye ghy tot v ghenomen hebt/ ende ghesworen/ eñ geseyt voor minen oren/ Siet dat selue gelt is bi mi/ ic hebt tot mi genomen. Doē sprac zijn moeder/ Geseegent si mijn soon den HEERE. Also gaf hi zijn moedõ die duisent eñ hondert siluerē penningē wedõ/ eñ zijn moedõ sprac Ic heb dat gelt dē HEERE geheilicht vā mijnder hant voor mijnen soon/ datmen een gegotē beelt soude makē /daeromme so geue ict v nv weder/ Maer hi ghaf zijnder moeder dat gelt weder. ¶ Doen nā sine moedõ.ij.hondert siluerenpenningen/ eñ dedese totten goutsmit die maecte haer een gegotē beelt / dat was daer na inden huise Micha. Eñ die mā Micha/ had also eē Gods huys eñ maecte enē lijfroc eñ enē afgod/ eñ vulde een vā sinē sonē die hant/ dz hi priester wert/ In die tijt en was geē coninc in Israel / eñ elc dede dat hē recht dochte ¶ Daer was een iongheline vā Bethlahē Juda ondõ dat geslachte Juda /eñ hy was een Leuijt/ ende was daer vreemt/ Hy reysde wt der stat Bethlahē Juda/ om te wandelen werwaerts hi conste. Eñ doē hi opt geberchte Ephraim quā tottē huise Micha/ dat hi sinen wech soudē gaen/ so vraechde hē Micha Vā waer coēt ghi/ Hy antwoorde hē/ Ic ben eē Leuijt vā Bethlahē Juda/ eñ wandele werwaerts ic mach Micha sprack tot hē blijft bi mi/ ghi sult mijn vadõ eñ mijn priester zijn Ic wil v iaerlics.x.siluerē penningē geuen/ eñ besprokē cleederē/ eñ ic wil v voeden/ ende dye Leuijt ginc henen ¶ Die Leuijt terde aen/ om te bliuē by dē mā eñ hi hielt dē knecht als eē soon/ Eñ Micha vulde dē Leuijt die hāt/ dz hi zijn priester wert/ Eñ was also inden huyse Micha/ Eñ micha seyde/ Nv weet ic dat mi die HEERE wel doē sal/ om dat ic eenen Leuijt tot eenen priester hebbe. ¶ Cap.xviij

In die tijt en was gheen coninc in Israel/ Eñ die stāme der Daniten / sochte hē een erfdeele/ daer si mochten woonē wāt daer en was tot op dien dach/ noch gheen erue voor hē geuallen onder den stammē Israel / Eñ die kinderen Dan /seynden wt hare gheslacht vijf hooftliedē strijdtbaer mannē van Zarga / eñ Esthaol om dat lant te bespiedē eñ te bemerckē / Eñ seyndē tot hē/ Reyst henen eñ bespiet dat lant / Eñ si quamen op dat geberchte Ephraim aē dat huis Micha/ eñ bleuē ouer nacht al daer/ Eñ als si daer bi dē ghesinne Micha waren /soo kenden si die stemme des knechts des Leuitē/ eñ si wekē derwaerts eñ spraken tot hē / Wie heeft v hier gebracht? wat maect ghi hier? eñ wat hebdi hier? Hi antwoorde hen? Also eñ also heeft Micha aen mi ghedaē eñ heeft my R
gehuert dat ic zijn priester soude zijn / Si seydē tot hē Rue.xix
Lieue vraecht God/ op dat wi beuinden/ oft onsen wech/ diē wi wādeldē ooc wel geluckē sal Dye priester antwoorde hen / Reyst henē met vreden uwen wech diē ghi reyst is voor dē HEERE. ¶ Doen ginghē die vijf mannē wech /eñ quamen tot Lais/ eñ sagē tvolc dat daer in was/ seker eñ sondõ sorge woonē op die maniere als die Sidoniers stille eñ seker / eñ daer en was geē heerscappie inden lāde die hē lidē dede / eñ warē verre vādē Sydoniers / eñ haddē niet mettē liedē te doē / Eñ si quamē tot harē broederē tot Sarga eñ Esthaol / eñ hare broeders sprakē tot hen hoe staet met v? ¶ Si seydē
Op / laet ons tot hen op reisen/ wāt wy hebbē dat a
lāt besiē/ dz is seer goet/ daerom haest v/ eñ en zijt niet luy te reisen / op dat ghi coēt dat lāt te nemen Als ghi coēt so suldi tot eenē sekerē volc comē ende dat lāt is wijdt vā ruimtē/ wāt God heuet in uwē handē ghegeuē sulckē plaetse daer niet en ghebreect vā alle dat opter aerdē is. ¶ Doē trocken vā daer wt dē gheslachte Dā/ vā Sarga eñ Esthaol.vi.hondert mannē ghewapēt met haren wapenē/ totten strijt eñ trockē op / eñ legerdē hē tot Kiriath Jearim in Juda/ daer afnoēden si die plaetse dē leger
Dā/ tot op desen dach/ dz achter Kiriath Jearim is d
Eñ vā daer gingē si opt gheberchte Ephraim / eñ quamē tottē huise Micha/ Doē ātwoordē die vijf mannē die wt gegaen warē/ dz lāt Lais te bespiedē ende spraken tot haren broederen Weet ghy ooc

dz in desen huise enē lijfroc/godē/eñ ghegotē beel=
dē sijn/nv moecht ghi toe siē wat v te doen staet.
Si wekē derwaerts/eñ quamē aē dat huis des
knechts des Leuiten in Michas huis / eñ grueten
hem vriendelic/Maer dye ses hondert gewapēde
met haren harnas die vandē kinderē Dā warē/stō
den voor die poorte. Eñ die vijf mannē dye om dz
lant te bespiedē wt getrockē warē/gingen op / eñ
quamē daer/eñ namē dz beelt/dē lijfroc /eñ die ge
gotē godē/die wijl die stōt die priester voor die poor
te mettē ses hondēdē gewapēde met haren harnas
Als nv die gene int huys Micha gecomē warē
eñ namē dat beelt /dē lijfroc/eñ die gegoten godē/
doē sprac die priester tot hen/Wat maect ghi? Sy
ātwoordē hē/swijcht eñ hout dē mōt toe/eñ treet
met ons/dat ghi onse vad eñ priester sijt/Ist v be=
ter dat ghi ineens mās huis priester sijt/ dan ond
eenē geheelē stam/eñ ghestachte in Israel? Dat be
uiel den priester wel/eñ nā beyde dē lijfrock/eñ go
dē eñ beelt/eñ quā mede onder dat volck/eñ doē si
hen keerdē eñ wech trockē/seindē si die kinderkēs
eñ dat vee/ende al wat si costelics haddē voor hen
E wech. ¶ Doē si nv verre vā Michas huis qua=
mē/so ripen die mānē die indē huysen warē bi Mi
chas huys/eñ volchdē dē kinderē Dā na/eñ riepen
die kinderē Dā/Mer si keerden haer aensicht om/
eñ sprakē tot Micha/Wat is v/dat ghi alsulcken
gecrijsch maect? Hi ātwoorde/Ghi hebt mine go=
dē genomē/die ic ghemaect hadde /eñ den priester
eñ trecket henē eñ wat heb ic noch/eñ wat is hier
eñ ghi segt noch tot mi/wat is v? Maer die kinde=
rē Dā /sprakē tot hē/En laet uwe stēme niet hoo
rē bi ons, op dat die toornige liedē nz op v en sto=
tē/eñ dat v siele/eñ ws huys siele/ niet verdaen en
werde/Also gingē die kinderen Dā haers weechs
eñ doen Micha sach dat si hem te sterc waren/keer
G de hi hem/eñ quam weder tot sinen huyse
Si namē dz Micha gemaect had/eñ dē priester
die hi hadde /eñ quamē tot Lais/ aē een stille seker
volc/eñ sloegense metter scerpten des sweerts/eñ
vberndē die stat metten viere/eñ daer en was nye
mant diese verloste/wāt si lach verre vā Sidon/eñ
en hadden mettē liedē niet te doē/eñ si lach ind val
eyen welc aē Bethrehob leyt/ Doen timmerden
si die stadt eñ woonden daer in/eñ noemdense Dā/
na den name haers vaders Dan/die Israel gebo=
ren was/eñ die stadt hiet voortijts Lais.
Eñ die kinderē Dā/ rechten dat beelt voor hen
op/eñ Jonathā die sone Gersom des soons Ma=
nasse/eñ sine sonen warē priesters/ond den stāme
der Danitē/totter tijt toe dat si wtē lande geuan=
gen gheleyt worden/eñ setten also onder hen dat
beelt Micha/dat hi ghemaect hadde also lange als
dat huis Gods te Silo was.

Van die grouwelijcke eñ schandelijcke daet
die dye Gibeoniten aen des Leuiten huysvrou=
we bedreuen Capittel .xix

A IN die tijt en was geē coninc in Isra=
el/eñ een leuijts mā was vreēdelinc/
aen die side des geberchs Ephraim/
eñ hadde eē cōcubine tot eenē wijue
genomē vā Bethlehē Juda. Eñ doē
si neffens hē had geboeleert/liep si vā hē tot haers
vads huys tot Bethlehē Juda/eñ was daer vier
maendē lanc. Eñ haer mā maecte hem op eñ troc
haer nae /dz hi vriēdelijc met haer soude sprekē/eñ
haer wed tot hē halē/eñ hadde enē knape/eñ oock
een paer ezelen met hē. Eñ si leyde hē ooc in haers
vaders huis . Mer doen hē der deernē vader sach/
so wert hy vrolijc eñ ontfinck hē/eñ zijn sweer / der
deernē vader hielt hē /dat hi drie daghē bi hē bleef
si aten eñ droncken/eñ bleuē des nachts daer
Des vierdē daechs maecten si hen smorghens
vroech op/ eñ stont op eñ wilde reysen. Doē sprack
der deernē vad tot haren mā. Laeft dijn herte eerst B
met een bete broots/dair na sult ghi reisen/eñ si sa
tē/eñ aten beide met malcanderē eñ dronckē/Doē
sprac der deernen vader tottē mā Lyeue blijft ouer
nacht/dat sal uwer herten saecht doen / Maer die
man stont op eñ wilde reysen /mer zijn sweer zijns
wijfs vader/benoodichde hem/dat hy ouer nacht
daer bleef Des morgens opten vijfstē dach maecte
hi hē op eñ wilde reisē. Doen sprac der deernē vad
Lieue laeft v herte/eñ laet ons vtoeuen tot dat den
dach neyget/eñ also aten die beide met malcanderē
Eñ die mā maecte hē op /eñ wilde reysen met
zijder cōcubinē/eñ met sinē knape/Mer zij sweer
der deernē vad sprack tot hē/Siet dē dach laet af/ i.t
eñ het wilt auōt werdē blijft ouer nacht. Siet hier C
is herberghe noch desē dach /blijft hier ouer nacht
dat sal uwer herten weldoen/morghen so staet ghi
vroech op/eñ treet ws weechs/tot uwē taberna=
cule. Mer die mā en wilde niet bliuē/mer hi maec
te hē op /eñ ginc wech/eñ quā tot voor Jebꝰ dz is
Jerusalē eñ zij paer ezels geladē/eñ zijn concubine
met hem ¶ Doē si voor Jebꝰ quamē/soe viel
dē dach seer henē/eñ die knape sprac tot sinen here
Lieue treet/eñ laet ons in dese stadt der Jebusiten
wijcken/eñ ouer nacht daer inne bliuē Mer zijn he
re sprac tot hē/Ic en wil in die stat der vreēder niet
wijckē die vandē kinderen Israel niet en zijn/ mer
wi willen voorbi tot Gibea/eñ hy sprack tot sinen D
knape/Gaet voort dat wi mogē comē aē eē plaet
se eñ ouer nachte tot Gibea ofte tot Rama bliuen
Eñ si reysdē voort eñ wādelden / eñ die zonne dye
ginc onder recht bi Gibea / dat daer leyt ond Ben
Jamin/ eñ si wekē derwaerts/dat si daer inne sou
den comē/eñ ouer dē nacht tot Gibea bliuē . Doen
hi daer in quā/ so sadt hi inder stat stratē/wāt daer
en was niemant/diese dien nacht in huys herberch
ghen wilde.
Eñ siet doē quā daer eē out mā vā sinē arbeyt
vandē velde tsauēs/eñ hi was ooc vanden geberch
te Ephraim/ eñ een vreēdelinc tot Gibea / Maer E
die lieden der plaetsen /warē kinderē Jemini/ende
doē hi zijn oogē op hief/eñ sach den gast opter stra=
ten/sprac hi tot hē/ Waer soe wilt ghi henen / van
waer coēt ghi? Hi ātwoorde hē/wi reysen vā Beth
leē Juda/tot dat wi comē aē die side des geberchs
Ephraim/van daer ich ben/ eñ ben tot Bethleem
Juda ghereyst/eñ reyse nv totten huyse des HEE
REN/eñ nyemant en wilt my herbergen/ wy heb
ben stroo eñ voeder voor onsen ezelen/eñ broode
eñ wijn voor mi/eñ uwe dienstdeerne/ eñ voor dē
knape/dye met uwen dyenaers is/ alsoo dat ons
niet en ghebreect.
Die oude man sprac/hebt v wel/ al wat v ghe=
breect dz vindi bi mi/ en blijft slechts ouer nacht nz

opter straten/eñ leyde hem in zijn huys eñ gaf den ezelen voeder/eñ si wiesscen hare voetē/eñ aten eñ dronckē/eñ doen haer herte nv wel daer aen was siet doen quamen die lieden der stadt/kinderē Belial/eñ omsettē dat huys/eñ clopten aen die duere/ eñ spraken tottē ouden mā/ den huyswert/Bren get den man buyten die in uwen huyse is gecomen dat wi hem bekennen.

Maer dye man dye huys weerdt ghinck tot hen wt eñ sprac tot hen/ Niet mijne broeders/ en doet niet so qualijck na dien dese man in mijn huys ghecomen is/en doet sulcke sotheyt niet/siet ic heb een dochter noch een maget/eñ dese eē concubijne/ die wil ic v daer buyten brenghen/dat ghijse te nieute maect/ende doet met hen v beliefte/mer aen desen mā en doet sulcke sotheyt niet/Maer die lieden en wildē hē niet hoorē/ Doen nā die mā zijn concubijne eñ brachtse tot hen buytē/die bekendē si eñ gingē scandelic met haer omme/alle dē nacht tot smorgēs toe/eñ doē die morgen stont op ginc lieten sise gaen. ¶ Doē quā dat wijf recht voor dē morgen eñ viel voor die duere/ aē dat huys des mans/daer haer heere inne was/eñ lach daer tot dz licht wert Doen haer heere smorgēs op stont/eñ die duere op dede aen dat huys/ende daer wt ghinc/dat hi zijns weechs soude reysen/Siet doē lach zijn concubine voor die duere des huys/eñ hare handen optē dorpel. Hi sprac tot hair/staet op/laet ons reisen. Mer si en antwoorde niet/Doen nam hijse op sinen ezel ende maecte hem op/ ende reysde aen zijn plaetse

Als hi thuys quā/soo nam hi een messe/eñ greep zijn concubine eñ hieuse met beenē/eñ met al in.xij stuckē/eñ seyndense in allen den palen Israel/ wie dat sach die sprac/sulc en is niet gesciet noch gesien in Israel/sint ter tijt dat die kinderē Israel wt den lande Egipti gereyst zijn tot op desen dach/ Nv bedenct v daer op/eñ gheeft raet eñ geuet te kennen.

¶ Hoe die selue sonde ghestraft werdt.

Dat.xx.Capittel.

DOen trocken die kinderen Israel wt eñ vergaderden een gemeynte als eenen mā/vā Dan tot Berseba eñ van den lande Gilead tot dē HEERE tot Mizpa/ eñ gingē te hoope van allen winckelen/allen tvolc vā allē stammē Israel inder gemeyntē Gods/vier hondert duysent mannen te voet/die dat sweert wt trocken. Mer die kinderen BenJamin/hoorden dat die kinderen Israhel opwaerts tot Mizpa getrockē waren/Eñ die kinderē Israel seydē/ Segt hoe is dat veuel toe gegaen.

Doen antwoorde die Leuite des wijfs man/ die gedodet was/eñ sprac/ Ic quā tot Gibea in BenJamin met mijnder concubinen/om snachts daer te bliuen/doē maectē hen tegen mi op/ die borgers tot Gibea/eñ si omringden mi int huis des nachts eñ dachtē mi te doodē/eñ hebbē mijn concubine gescent/also dat si gestoruē is/doen greep ic mijn concubine/ eñ stuctese oft ontledese/ eñ seyndese in alle velt des erfs Israel/wāt si hebben een onduecht eñ sotheit ghedaen in Israel/Siet ghi kinderen Israel zijt hier allen tegenwoordich/hout raet/ ende doet hier toe.

Doen maecte hem allet volck op/ als een man eñ sprac/ niemāt en sal in zijn hutte gaē/noch in zijn huys wijcken/Maer dat willen wi nv doē teghen Gibea/Laet ons lotē/ eñ nemē thiē mānē vā hondert/eñ hondert vā duisent/ eñ duysent vā tiē duysent/ wt allē stāmē Israel/ dat si spijse nemē voor dat volc/dat si comē eñ doē met Gibea BēJamin na haer sotheit die si in Israel gedaē hebben. Also vergaderdē hen tot der stadt alle mānē Israel als een man verbondē/ eñ die stāmen Israel seynden mannē tot allē geslachtē BenJamin/ eñ lietē hen segghē/Wat quaet is dat/dat bi v geschiet is/Soe geeft nv die mānē ouer/die kinderē Belial tot Gibea/dat wise doodē/eñ dat quaet wt Israel doen. C

Mer die kinderen BenJamin/ en wilden dye stēme haerd broeders der kinderē Israhel niet horen/mer si vergaderdē hen wt den stedē tot Gibea/om wt te treckē teghē die kinderē Israel/ eñ op diē dach wordē ghetelt der kinderē BēJamin wt dē steden/sessentwintich duysent mannen /dye dat sweert wt trocken/sonder die borgers tot Gibea dier werdē seuē hondert getelt wt ghelesen mānē eñ onder allen desen volcke waren wt ghelesen seuen hondert mannē/ dye slincs waren eñ consten metter slingeren een heyr raken dat si niet en missen /Mer der mannē Israel sonder die van BenJamin/worden ghetelt/vier hondert duysent/dye dat sweert voerden/ende alle strijdtbaer mannen. D

Eñ die kinderen Israel maecten hen op/ ende trocken opwaerts tottē huise Gods /eñ vraechdē God eñ sprakē/Wie sal voor ons op treckē om den strijdt aen te vaē teghen dye kinderen BenJamin Die HEERE sprac/Juda sal beginnē Aldus maecten hen die kinderen Israel smorghens vroech op eñ legerden hen voor Gibea/ eñ elck man van Israel ghinc wt om te strijden teghen BenJamin/ eñ schicten hen te strijden teghen Gibea/Doē vielen die kinderen BenJamin daer wt /wt Gibea/ ende sloeghen op dien dach onder Israel /tweentwintich duysent te gronde.

Mer dat volck der mannen Israel vermanden hen/eñ wapenden hen noch voort te strijdē in dye selue plaetse /daer si hen des daechs voorledē ghewapent haddē/ eñ die kinderē Israel trocken op/ eñ weendē voor dē HEERE tot sauons toe/ ende vraechdē dē HEERE eñ spraken. Sullen wi meer genakē om te strijdē teghen die kinderen BenJamin onse broederen? Die HEERE sprack. Trect op tot hen/ eñ doen hen die kinderē Israhel aē die kinderē BenJamin maectē des anderē daechs/ vielē die BenJamiten wt Gibea hen tegen des seluen daechs/eñ sloegen vandē kinderē Israel/noch achtiē dusent daer nedere/die alle dat sweert voerden E

Doe trockē al die kinderen Israel op / eñ allet volc eñ quamē tottē huyse Gods /eñ weendē eñ bleuē al daer voor dē HEERE/eñ vastē diē dach tottē auont toe/eñ offerdē brātoffer /eñ dootoffer voor dē HEERE/eñ die kinderē Israels vraechdē den HEERE/ die Arcke des verbonts Gods /was daer doe ter tijt eñ Pinchas die sōō Eleasar Aarōs soone stōt voor hē i dier tijt / eñ sprac Sullen wi meer wt treckē om te strijdē tegē die kinderē BēJamin onse broederē/of sal ic aflaten /Die HEERE sprac trect op/ morghen wil icse in uwen handē gheuen F

Eñ die kinderē Israel steldē lagen op Gibea/ rontomme/eñ die kinderē Israel trockē alsoe op/

des derdē daechs aen die kinderen BenJamin/eñ
si wapenden hen aen Gibea/so si tweemael te vo
rē haddē gedaē/Doe voeren die kinderē BenJa=
min wt den volcke tegē/eñ trocken hen vanđ stat/
eñ begonsten te slaen/sommige gewonde vanden
volc gelijc si tweemael van te vorē haddē gedaē in
dē velde/op twee stratē waer af deene tot Beth=
El/dāder tot Gibea gaet/bi dertich mannē in Is
rael/Doe dachten die kinderen BenJamin si sijn
ghessaghen voor ons als te vorē/Mer die kinderē
Israel spraken/Laet ons vluchten dat wijse vanđ
stadt trecken op die straten.



E Doē maectē hen alle die mannē Israel op van
haer der plaetsen/ende maecten hen toe/tot Baal
Thamar/eñ die achterhoede Israels quā te voor=
schijne aen sijn plaetse vanden hole Gaba/eñ qua=
men tegē Gibea/twintich duysent mannē wt ghe
lesen wt alle Israel/alsoo dat den strijt/ hert wert/
maer si en wistē niet datse dat quaet raken souden.
Alsoo sloech die HEERE BenJamin voor die kin
deren Israhel/dat die kinderē Israel op dien dach
vijfentwintich duysent/eñ hondert mannē verdor
uen in BenJamin/die alle dat sweerdt voerden.
Want doe die kinderen vā BenJamin dat sa=
ghē dat si geslagen warē/so gauē hen die mannen
Israel ruymte/want si verlietē hen op die achter=
hoede die si bi Gibea gestelt hadden/eñ die achter
hoede haestede oot/eñ quā voorwaerts tot Gibea
toe eñ trock haer daer ane/ eñ sloech alle die stadt
metter scerpten des sweerts
Si hadden eē teekē onder malcanderē die man
G nē vā Israel eñ die achterhoede/om mettē sweer=
de ouer hen te vallen/als hen dē rooc vander stadt
verhief/doē hen dye mannē van Israel keerdē in=
den strijt/eñ BenJamin begonst die gewonde in
Israel te slaen/bi.xxx.mannē/eñ ghedachtē/si sijn
voor ons ghestaghen/als indē voorghaendē strijt/
doē begonste haer een rooc calomme te verheffen/
vander stadt/Eñ BenJamin keerde hē achter hē
omme/eñ siet doe ginc die stat geheel op tē hemel.
Eñ die mannē vā Israhel keerdē hen oock om
me/eñ veruaerden die mannē BenJamin/wāt sy
saghen datse dat quaet raken wilde/eñ si keerden
hen voor die mānē Israel/op dē wech totter woes
tijnē/maer den strijt volchde hen nae/Daer toe die
vander stadt verdoruense middē onder hē/eñ si om
ringden BenJamin/eñ vuolchdense tot Menuah
eñ vertradense tot voor Gibea toe/tegen der zon=
nē opganc. Eñ het vielē vā BenJamin achtiē dui
sent mannen/die alle strijdtbaer mannen waren.
Doen keerdē si hen eñ vluchtē tot der woestijnen
aen den steen Rimmon/maer opter seluer straten
sloegen si vijfduysen mannen/eñ volchdē hen van
achter na tot Gibeon/ eñ sloegenđ twee duysent.
Eñ also vielen op dien dach vā BenJamin vijf eñ
twintich duysent mānen/die dat sweert voerdē/eñ
alle strijdtbaer mannen waren/Niet meer dan ses
hondert mannen keerden hen ende vluchten totter
woestijnen totten steen Rim=
mon/ ende bleuen inden steen
Rimmon vier maendē/eñ die
mannen Israhel quamen we
der totten kinderen BenJa=
min/eñ sloegen metter scherp
ten des sweerts die inder stat
waren/ vanden lieden totten
beesten toe/eñ al watmē vāt
eñ al watmen inder stat vant
wierpen si int vier.

¶ Hoe dat die BenJamiten wijuen trouden dye welcke nochtans die Israliten verlooft ende gesworen hadden hem nyet te gheuen.

Dat eenentwintichste Capittel.

DJe mannē vā Israel haddē tot Miz=
pa ghesworen eñ ghesceit/Niemāt en
sal sijn dochter den BenJamiten tot
eenē wiue geuē/eñ dat volc quā tot=
ten huise Gods/eñ bleef daer tot sa
uons toe voor God/eñ hieuē haer stēme op/ende
weendē seer/eñ sprakē. O HEERE God van Is=
rael/waer omme is dat gesciet in Israel/dat hedē
eenē stāme min geworden is van Israel? Des an=
der morgens maectē hen dat volc vroech op/ende
timmerden daer eenen outaer/eñ offerden brant=
offer/ende doot offer
Eñ die kinderen Israel seyden/Wie is yemant
vandē stammen Israel dye niet metter ghemeyn=
ten op en is gecomen totten HEERE? Want daer
was eenē grotē eedt gesciet/dz wie niet op en qua=
me tottē HEERE te Mizpa/die soude dē doot ster
uē Eñ die kinderē Israel/haddē rouwe ouer Bē=
Jamin harē broedere/ende seyden/Heden is eenē
stamme in Israel min gheworden/Hoe willen wy
doen/dat die ouerghebleuē wijuen mochten heb=
ben? Want wi hebbē ghesworen biden HEERE
dat wy hem van onsen dochteren gheen wijuen
geuen en sullē/eñ seyden/Wie isser vanden stam=
men Israel/die niet op comenen sijn/totten HE=
RE te Mizpa? Eñ siet daer en was niemandt ghe
weest wt den borgheren van Jabes in Gilead.
Doē seynde die gemeynte twaelf duysent man=
nē derwaerts vā strijdtbaer mannē/eñ ghebođen
hen eñ sprakē/Gaet henē eñ slaet metter scherptē
des sweerts/de borgers van Jabes in Gilead/mz
wijf eñ kinderen/nochtans so suldi haer doen/Al
wat manlic is/eñ allen wijuen die bi eenē mā ghele
gen hebben zijn verbannet/Ende si vonden bi dye

borgers tot Jabes in Giliad/vierhondert deernē die maechden waren/ende bi geenen man gelegē en hadden/die brachten si inden leger tot Silo/die daer leyt inden lande Canaan.

d Doen seynde die gantse gemeinte henen/ende liet spreken metten kinderen BenJamin/die indē steen Rimnon waren/ende riepen hen vriendelick Alsoo quamen die kinderen Beniamin weder tot dier tijt/ende gauen hen die wiuen/die si hadden vanden wiuen Jabes tot Gilead/ende en vonden geene meer also. Doen had dat volck rouwe ouer BenJamin/dat die HEERE een rete gemaect hadde/inden stammen Israel/ Ende die Ouders der ghemeinten spraken/wat willen wi doen/ dat die ouergebleuene ooc wiuen crigen/ want die wiuen in Beniamin zijn vernielt/ende spraken. Dat erue moet immer bliuen der geender die ontgaen zijn van BenJamin/op dat niet een stamme wtgedaen en worde van Israel/ende wi en moghen hen onse dochteren niet tot wiuen gheuen/Want die kinderen Israel hebben gesworen ende geseyt veruloect si die/die den BenJamin een wijf geeft

Ende si seiden. Siet/het is een iaerlicxse feeste des HEEREN tot Silo/die noordtwaerts leghet des Gods huys/tegen der sonnen opganck/opter straten daer men opgaet/van BethEl tot Sichē/ende zuydtwaert leghet si teghen Libona. Ende si geboden den kinderen BenJamin/ende spraken. Gaet henen ende loeret inden wijnbergē/als ghi dan siet/dat die dochterē Silo wt met reyen tottē dansse gaen/so vaert voorwaerts wt den wijnberge/ende elc neme hem een wijf vanden dochteren Silo/ende gaet henen int lant BenJamin. Mer als hare vaders oft broeders comen/om teghen ons te rechten/so willen wi tot hen segghen. Sijt hen genadich/want si en hebbense niet ghenomen met strijt/maer ghi en gaefse hen niet/ ende tis v scult.

Die kinderen BenJamin deden alsoo ende namen vrouwen na haren getal vanden reyen/die si roofden ende trocken wech/eñ woonden in haeren erfdeele/ende timmerden steden/ende woonden daerinne. Die kinderen Israel maectē hen ooc van daer op die tijt/elc tot sinen stamme/ eñ tot sinen geslachte/ende trocken van daer wt/elc tot sinen erfdeele. In die tijt en was geen Coninc in Israel/ Elck dede dat hem recht dochte.

Eynde des boecs der Rechteren

Hier begint dat boec Ruth

Elimelech van Bethlehem reyst inden dieren tijt met Naemi sinen wiue/ ende met twee sonen inder Moabiten lant. Ruth des eens soons verlatene weduwe reyst met Naemi haers gestoruen mans moedere wederom thuys te Bethlehem

Dat. J. Capitel.

A IN der tijdt doen die rechters regeerden soe wert eenen dieren tijt indē lande. Ende een man van Bethlehem Juda troc wādelen inder Moabiten lāt met sinen wiue/ende twe sonen/die hiet EliMelech eñ zijn wijf Naemi/ende sine twee sonen Mahelō ende Chilion/die waren Ephrateen van Bethlehem Juda/ende doen si quamen int lant der Mo-
B abiten/woonden si aldaer. Ende EliMelech dye man Naemi sterf/eñ si bleef ouer met haren twee sonen/die namen Moabijtsche wiuen/de ene hiet Arpa/die andere Ruth/ eñ doen si daer thien iaer gewoont haddē/so storuen si alle beyde Mahelon eñ Chilion/also/dat dat wijf berooft was/beyde der sonen ende haers mans

Doen maecte si haer op met haren twee sonen wiuen/ende troc weder wt der Moabiten landt/want si hadde ondervonden inder Moabiten lāt/dat die HERE zijn volc had besocht/ eñ hen broot gegeuen/eñ ginck wt vander plaetsen daer si gheweest was/eñ beyde haerder sonen huysurouwen met haer/ende doen si ginc opten wech/ dat si wedersoude comen int lant Juda/sprack si tot haerē beyder sonen wiuen. Gaet henen/ ende keert we- ij.re.xv
deromme/elc tot haerder moeder huys/ Die HERE doe aen v ontfermherticheit/ soo ghi aen dye dooden/ende aen mi gedaen hebt/Die HEERE geue v dat ghi ruste vindet/elc in haers mans huyse ende custese.

Doen hieuen si haer stemme op/ ende weenden eñ seyden tot haer/Wi willen met v tot dijnē volcke gaen/Maer Naemi sprac. Keert wederomme mijne dochteren/waerom wildi met mi ghaen. Hoe can ic voortaen kinderen in minen lichaem gehebben/die uwe mannen zijn mochten. Keert wederomme mine dochteren/ende gaet henen/want
C ic ben nv te out/dat ic eenen man soude nemen. Ende al waer dat ic seyde. Het is te hopen/datick desen nacht eenen man nemen sal/ende kinderen baren/so en soude ghi nochtans niet connen gebeiden/tot si groot werden/want ghi soudt verouden also dat ghi geen man en soudt connen gehebben. Niet mine dochteren/want het doet mi voor v te wee/want des HEEREN hant is ouer mi wtghe ghaen.

Doen hieuen si haer stemmen op/ende weendē noch meer/ende Arpa custe haers mans moeder/ Mer Ruth hinck aen haer. Maer si sprack/Siet/

v swagerinne is weder gekeert tot hairen volcke/
ende tot haren God/keert ghi oock wederomme
uwer swagerinnen na/Ruth antwoorde/sprect
mi niet in/dat ic v verlaten soude/ende van v om=
me keeren/waer ghi henen gaet/daer wil ic oock
henen gaen/waer ghi blijft/daer blive ic oock. V
volc is mijn volc/ende v God is mijn God/waer
ghi sterft/daer sterve ic ooc/daer wil ic ooc begra=
D uen worden/die HERE doe mi dit ende dat/ dye
doot moet ons sceiden.
Als si nv sach dat si vaste inden sinne was mz
haer te gaen/so liet si af met haer daer af te sprekē
Also ghingen die beyde met malcanderen tot dat
si tot Bethlehem quamen. Ende doen si tot Beth
lehem in quamē/so ruerde haer die heele stat ouer
hen ende seyden. Is dat die Noemi ? Mer si seide
tot hem. En heet mi niet Noemi/mer Mara wāt
die almachtige heeft mi zeer bedroeft / Vol troc ic
wt/mer ydel heeft mi die HEERE weder thuys
bracht. Waerom heet ghi mi dan Noemi/so mi de
HERE doch verootmoedicht heeft / ende die al=
machtige bedroeft ?
Het was omtrent den tijdt / dat den gherstken
oogst begonst/Doen Noemi eñ haers soons wijf
Ruth die Moabitinne/weder quamen vanđ Mo
abiten lant tot Bethlehem/Daer was ooc een mā
die vrient vanden man van Noemi/vandē geslach
te Elimelech/geheeten Boas/die was een redelic
man.

Ruth las ende vergaderde die ayren opt ē ac
ker Boas die haers gestorwen mans oom was /vā
zijns vaders wegen

Dat.ij.Capittel

E Ende Ruth die Moabitinne sprac tot
Noemi/Laet mi opt velt gaen / ende
ayren op rapen/ nae dien/voor welc
kē ic genade vinde/Si sprac tot haer
Gaet henen mine dochter. Si ghinc
henen/ende quam ende raepte op/achter die maey
ers opten velde. Ende het geuiel iuyst/ dat dat sel=
ue velt erfdeel was des Boas/die vanden geslach
te EliMelech was / Ende siet Boas quam recht
van Bethlehem/ende sprac totte maiers/de HE
RE met v. Si antwoorden/die HERE segene v
Eñ Boas sprac tot sinen knape / die ouer dye
maeyers ghestelt was. Wiens is die deerne? Dye
knape die ouer die maeyers gestelt was/antwoor
B de ende sprac. Het is die deerne der Moabiten/die
met Noemi weder comen is vander Moabiten
lant. Want si seyde/Lieve laet mi op lesen ende v=
gaderen onder den gharuen/ achter die maeyers/
eñ is also gecomen/ende daer gestaen / van smor=
gens aen tot nv toe/eñ en ware ooc niet een wey=
nich weder thuys gegaen.
Doen sprac Boas tot Ruth/hoordi wel mijne
C dochter? Ghi en sult op geenen anderen acker gaē
om op te lesen/ende en gaet ooc niet van hier/mer
hout v tot minen deernen/ende siet waer si maey=
en int velt/daer gaet hen na/Ic heb mijnen knapē
geboden/dat v niemant aen en soude tasten. Eñ
ist dat v dorstet so gaet henen tottē vate/eñ drinct
daer mine knapen scheppen/ Doen viel si op haer
aensicht/ende bede aen ter aerden ende sprach tot
hem Waer me heb ic die genade ghevonden voor
uwen ogen/dat ghi mi kent die toch vremde ben?

Boas antwoorde eñ sprack tot haer/Het is mi
te kennen gegeuen/al wat ghi gedaen hebt aē wo
mans moeder/na wo mans doot/dat ghi v vader
eñ v moeder/eñ v vaderlant verlaten hebt/eñ zijt
tot eenē volc getrocken dat ghi te voren niet en kē
det/Die HERE vergheldè v uwe daet/eñ v loon
moet volcomen zijn biden HERE den God Isra
el/tot welcken ghi gecomen zijt/dat ghi onder sine
vloghelen toevlucht soudt hebben/si sprac/laet mi
genade vinden voor uwen oogen mijn heere/wāt
ghi hebt mi getroost/eñ dijnre dienstdeernen vrie
delic toegesproken/daer ic nochtans niet en bē als
een van uwen maerten
Boas sprac tot haer. Alst etens tijt is/ so coemt C
herwaerts/eñ etet broot/eñ net of sopt uwen be=
te indē azijn/Eñ si sat aenđ maeyers side. Maer hi
sette haer koeckē voor / eñ si adt eñ wert sadt eñ
haer ouerde. Eñ doē si haer op maecte om te rapē
gebood Boas sinē knapē eñ sprac/ Laetse ooc tus=
scen die scoouen rapen/eñ en beschaemtse niet. Oock
vanđ hant worpt haer toe/eñ latet liggen op dat
sijt op rape/eñ niemant en sceltse daerom.
Also raepte si opten velde tot savonts toe/ende
sloecht wt/al wat si opgeraept hadde/ eñ het was
bi eenen Epha gersten/eñ si hieft op / eñ quam in
die stadt / eñ toondet haers mans moeder/wat si
geraept had/Daer toe trock si voorwaerts eñ gaf
haer dz haer ouerbleuē was/daer si sadt af was ge
worden. Doen sprac haers mans moeđ tot haer.
Geseghēt si hi/die v gekēt heeft/daer ghi hedē vga
dert eñ gearbeyt hebt. Si seyt haers mans moeđ/
bi wien si gearbeyt hadde/eñ seyde. Die man daer
ic heden bi gewracht hebbe hiet Boas
Noemi sprac tot haers soons wijf/ghesegent si
hi den HERE/want hi en heeft sine ontfermhet
ticheit niet gelaten/beyde aenden levenden noch
aenden dooden/ende Noemi sprach tot haer/Dye
man bestaet ons/ende is onse Naman oft maech/
Ruth die Moabitin sprac/hi seyde dat ooc tot mi
Ghi sult v bi mijn knapen houden / tot dat si alle
minen oogst voldaē hebbē. Noemi sprac tot Ruth
haers soons wijf / Het is beter mijn dochter dat
ghi met sinen deernen wtgaet / op dat v niemant
en wederstae op eenen anderen acker/Aldus hielt
si haer biden deernen Boas / dat si raepte tot dat
die gersten oogst ende tarwen oogst wt was / eñ
quā weder tot haers mans moeder.

Ruth maect haer bedde aen die voeten Boas
des nachts/eñ si wort des morgens vroech vā hē
met sesse maten gersten thuys gesonden

Dat.iij.Capittel.

E Ende Noemi haers mans moedere/
sprac tot haer/Mijn dochter/Ic wil
v ruste maken/dattet v wel gae. De
se Boas onse vrient/bi wiēs deernē
ghi geweest hebt wāt et desen nacht
gerste op sinen vloer. Dus badet v/eñ verhullet v
eñ doet v cleet aen/eñ gaet neder op dien vloer/dz
v niemant en kenne/tot datmen al geten eñ ghe=
droncken heeft. Als hi dan gaet liggen / soo merct
die plaetse daer hi neder leit/eñ coemt eñ slaet tdec
sel op tot sinen voeten/ eñ legt v daer/ soo sal hi v
wel seggen wat ghi doē sult. Si sprac tot haer/Al
wat ghi mi segt dat wil ic doen.

Si ghinck neder totten dorschulvloer/ē dedet al wat haers mans moeder ghebodē had/ē doen Boas geten ē gedroncken had/so was zijn herte vrolic/ē leyde hem achter eenen hoop scouen/ē si quam lijselic/of verborgelic ē sloech tdecsel op tot sinen voeten/ē leyde haer daer. Doē nu midDernacht was/verscricte die man/ē taste om hē/ ē siet een wijf lach tot sinen voeten/ē hi sprack/ wie zijt ghi?si sprac/Ic bē Ruth v diēstdeerne/vreit dijn vlogelen ouer v maerte. Wāt ghi zijt die namā

Hi seyde gesegent zijt dē HERE mijn dochter Ghi hebt een beter ontfermherticheit na gedaen dan te voren/dat ghi niet na iongelingen en zijt gegaen/noch rijcke noch arme. Nu mine dochter en vreest niet. Al wat ghi segt/dat wil ic v doen/ wāt die geheele stat mijns volcs weet dat ghi eē duechdelic wijf zijt. Nu het is waer dat ic die naman oft maech ben/ maer daer isser een naerder dan ick/ blijft ouer nacht/morgen ist dat hi v neemt/ wel/ maer en beheuet hem nz v te nemen/ so wil ic v nemē also warachtelic als God leeft/slaept tot smorgens/ē si sliep tot smorgens toe/tot sinen voetē.

Ē si stont op/eer deen den anderen gekennen conste/ē hi gedachte dat slechs niemant te binnē en worde/dat een wijf in die dorschulvloere gecomē si/ē seyde. Lanct den mantel herwaerts dien ghy aen hebt/ē hout dien toe/ē si hielten toe/ ē hy mat ses maten gersten ē leydet op haer/ē hi quā in die stat/mer si quam tot haers mans moeder/ die seyde. Hoe staet met v mine dochter?ē si seyde haer al wat haer die man gedaen had/ē seyde/dese ses maten gersten gaf hi mi/want hi sprac. Ghi en sult niet ydel tot vws mans moed comen/si sprac Hout stil mijn dochter/tot dat ghi onderuint hoet vergaen sal/of waert henen wil/want die man en sal niet ophouden/het en si dat hijt heden ten eynde brenghe

Boas wort mettē rechte als naeste bloet Ruts gehoude man/de welcke hem baer de den man Obed/welc was Dauids grootuader. Ca.iiii.

Boas ginc op in die poorte/ ē sadt al daer/ē siet/doē die naman of maech voorbi ginc/sprac Boas tot hem ē seyde. Comt ē sit hier so hi hiete / ē hi quam ē sadt /ē hi nam thien mānen vanden ouders der stat ē hi seyde sit hier / ē si saten. Doen sprac hi totten naman of maech Naemi/die vanden lande der Moabiten gecomen is/ biedt te cope dat stucvelts/dat ons broeders was EliMelech/daerom dacht ict voor uwe ooren te brengen ē seggen/wildijt lossen soe coopet voor die borgers/ ē voor den Ouders mijns volcks/ Mer en wildijt niet lossen/so segget mi dat ict wete/Want daer en is geen naman of maech dā ghi ē ic na v/Hi sprac/ Ic wilt lossen

Boas seyde/op welcken dach ghi tvelt coopt/ vander hant Naemi/so moet ghi Ruth die Moabitin des verstoruens wijf ooc nemen/op dat ghi dē gestoruenen eenen name verwect op zijn erfdeel/ Doen sprac hi/ Ic en cans niet gelossen/ op dat ick misscien mijn erfdeel niet en verderue/ lossetghi/ al wat ic lossen soude/want ic en cans niet gelossen Maer dat was van oudts af/een gewoonte in Israel/ouer die lossinge/ē ouer den wissel/op dat alderhande sake vast soude zijn/soo trock deen sinen schoen wt/ende gaf hem den anderen/Dat was dz getuigenisse in Israel.

Ē die Naman sprac tot Boas / coopt ghijt/ ē troc sinen scoen wt/ē Boas sprac totten Ouders/ē tot al den volcke/ ghi zijt heden getuigen a dat ict al gecocht heb/dat EliMelech toebehoort heeft/ē al wat Chilion ē Mahelon vander hant Noemi/daer toe ooc Ruth die Moabitinne/ Mahelons wijf neme ic tot eenen wiue/op dat ic den dooden eenen naem verwecke op zijn erfdeel/ ende dat sinen naem niet wtgeroeyt en worde onder sinen broederen/ē wt der poorten zijnder plackē getuygen zijt ghi/des huyden

Ē alt volc dat inder poorten was metten Ouders spraken. Wi zijn getuigen. Die HERE make dat wijf/dat in v huys coemt als Rahel ē Lea die beyde dat huys Israel ghetimmert hebben/ē doe redelic in Ephrata/ē si vermaert tot Bethlehem / Ē v huys werde als dat huis Perez/dien b Thamar Juda baerden/vanden sade dat v de HERE geuen sal van deser deernen

Aldus nam Boas Ruth/dat si sijn wijf wert / ende doen hi bi haer lach/so gaf haer die HERE dat si beurucht wert/ē baerde eenen soon/Doen spraken die vrouwen tot Noemi. Ghelooft si dye HERE die v niet en heeft laten afgaen eenen naman in deser tijt/dat sinen naem in Israhel soude bliuen/die sal v leuen weder brengen/ē v ouderdom besorgen/want vws soons wijf die v bemint heeft/die heeft hem gebaert/die v beter is dan seuen sonen

Ē Noemi nam dat kint ende settet op haren scoot/ē wert zijn amme of voeyster/ē hare nabuerinnen gauen hem eene name/ē seyden/ Noemi is een kint geboren/ē hietent Obed/ Die is dyes vader Isai/die welcke Dauids vader is

Dit is die geboorte Perez/Perez wan Hezron Hezron wan Ram/Ram wan AmmiNadab/AmmiNadab wan Nahesson/ Nahesson wan Salma/Salma wan Boas / Boas wā Obed/Obed wā Isai/ Isai Dauid

Eynde des boecs Ruth

Hier beghint

dat eerste deel des boecks Samuel. Ende datmen noemt dat eerste boec der Co-
nughen

Van Helkana ende sine twee wiuen/ende van haerder ernstiger liefden tot God/God gheeft Hanna eenen sone Samuel geheeten/die welcke wort den HEERE toegeeyghent ende belooft

Dat .J. Capittel

A Ontrent deser tijt soo ghebuerde die histo rie van Ruth voor cristus ghe boorte m.c.ē lxxiiij als dye werelt gestaen had vier m.xxv iaer/in dē tijt vā Heli B dē.xvi. rechter vā Israel Eli die xvi.rech ter

Daer bvas eē mā van Ramathaim Sophim vanden geberchte Ephraim/die hiet ElKana een soon Jeroham des soōs Elihu/des soons Tholm des soons Zuph/die wel=ke een Ephratijt was/ende hi hadde twee wiuen deene hiet Hanna. Die ander hiet Penima/Mer Penima hadde kinderen ende Hanna en hadde geen kinderen/Ende dieselue man ghinck op van zijnder stadt/tot zijnder tijt dat hi soude aenbeden/eñ offeren den HEERE Zebaoth tot Silo/Daer warē priesters des HEREN Sophim ende Pinheas / die twee sonen Eli.

Doen den dach quam dat ElKana offerde/ gaf hi sinen wiue Penima / ende al haren sonen/ ende dochteren deelen/Maer Hanne gaf hi droef=lic een deel/want hi hadde Hanna lief / Mer die HEERE had haer lijf besloten/ eñ haer bewiderse quelde se/eñ si werp haer oec voor hare onvrucht=baerheit/als dat die HEERE haer lichaem beslotē hadde/Also dede si alle iaer/als si opginck tot des HEREN huse/ende terchdese also/ So weende se dan/ende si en adt nz/ Maer ElKana haer mā sprac tot haer/Hanna waeromme weent ghi? ende waerom en etet ghi niet? ende waerom heeft hem v herte soo qualick? en ben ic v niet beter dan thien sonen.

Doen stont Hanna op/na dien dat si geten had de/ende gedroncken tot Silo/Eli die priester sadt op eenen stoel/aenden poste des tempels des HEREN. Ende si was vol bedroeffenissen inder herten/ende badt totten HEERE ende weende/ ende geloofde een gelofte ende sprac/HEERE Zebaoth/ist dat ghi uwer maerten allendicheit aensiet/ ende mijns ghedenct / ende uwer maerten niet en vergetet/ende gheeft uwer maerten eenen soon so wil icken den HEERE gheuen zijn leefdage lāc/ ende daer en sal gheen scheermesse op zijn hooft comen.

C Ende doen si lange badt voor den HEERE/ so nam Eli haers monts ware Wāt Hanna sprac met haerder herten / alleen haer lippen roerden haer/ende men en hoorde haer stemme niet/ Doē meynde Eli dat si droncken waer/ ende sprach tot haer/hoe lange suldi droncken zijn? Laet den wijn van v comen/dien ghi bi v hebt/Hanna antwoorde ende sprac/Neen mijn heere. Ic hē een bedruct wijf/Wijn ende stercken dranc en heb ic niet gedroncken/mer heb mijn hert voor den HEERE wtghestort/En wilt uwe maerte niet achten als eē dochter Belial/want ic heb wt minen swaren gedachten ende leedt gesproken tot noch toe.

D Eli antwoorde haer ende sprac. Gaet henē mz vreden/die God Israel sal di uwe bedinge geuen. die ghi vā hē gebeden hebt. Si sprac/ laet v maerte genade vinden voor uwē ogē. Also ginc dz wijf henen haers weechs/eñ adt/eñ en sach nz meer so droefhe/eñ des morgens vroech maecten si hen op eñ doē si aengebedet hadden voor den HEERE keerden si wederō eñ quamē thuys tot Ramathai

Eñ ElKana besliep zijn wijf Hanna / eñ dye HEERE gedacht haerder/eñ doē sommige dagen om waren/wert si beurucht/eñ baerde eenē soō/ eñ hiet hem Samuel/want ic heb hē vanden HEERE gebeden. Eñ doen die man ElKana op troc met alle sinen huse/op dat hi den HEERE dat offer soude offeren ter gewoonliker tijt eñ zijn gelofte/so en trac Hanna niet mede op. Maer si sprach tot haren man. Tot dat het knechtken ghespeent worde so wil ic hem brengen dat hi voor den HEERE openbare/eñ bliue daer eewelic ElKana haer man sprac tot haer/so doet alst v belieft/bliuet tot dat ghi hem speent/mer die HEERE beuestighe dat hi gesproken heeft.

Also bleef dat wijf/eñ soochde haren sono/tot dat si hem speende. Eñ bracht hem met haer op/ na dien si hem gespeent had/met drie varren/met eenen Ephi meelbloemen / eñ een flessche wijns/ eñ bracht hem in dat huis des HEEREN tot Silo Mer dat knechtken was noch ionc. Eñ si sloegen die varren/eñ brachten dat knechtken tot Eli/eñ si sprac. Ach mine here/so warachtelic als uwe siele leuet mijn here/Ic ben dat wijf dz hier bi v stōt eñ badt den HEERE/ doen ic om dit knechtken badt. Nv heeft die HEERE mijn bedinge gegeuen die ic van hem badt/daerō heb ic hē den HEERE ouer gegeuē/so lāge hi den HEERE geleeft is eñ si aenbadē dē HEERE aldaer. Eñ Hāna bat eñ seyde.

Eenen lofsanc Hanne/Helys sonen sondigen eñ si en worden niet neerstelicken vanden vader gestraft/Daerom wort hi ende sine sonen vandē priesterdom verstooten

Cap.ij.

Mijn herte is vrolic inden HEERE/mijnen horen is verhoget inden HEERE Mijnen mont heeft hem wijt open gedaen ouer mine vianden/ want ic verblide mi van uwen heyl

Niemāt en is heilich als die HEERE wāt buitē v en is nz eñ daer en is geenē troost als ōse God is

Laet uwe veel beroemen van hoghen dinghen Laet wt uwen monde bliuen dat oude heyrcomē want die HEERE is een God/ die alle dinc weet/ eñ hi heeft alderhande daden besciet.

Den boge der stercker is gebroken/eñ die crancke zijn omgort met sterheit.

Die daer sat waren/zijn om broot verhuerdt geworden/eñ die hōger lidē hebbē opgehoudē/ tot dat die onuruchtbare/seuen bare/eñ die vele kinderen hadden onstere werden.

Die HEERE doodet/eñ geeft dat leuen / hi leydet inder hellen/eñ daer weder wt

Die HEERE maect arm ende rijcke / hi vernedert eñ verhoget

Hi heft op den behoeuden wt den stof/ eñ ver=
hoocht den armen wt den drec/ op dat hi hẽ soude
setten onder die princen/ eñ den stoel der eeren latẽ
beeruen/ Want die eynden der werelt zijn des HE
REN/ eñ hi heeft den eertbodem daer op geset
Hi sal behoeden die voeten zijnder heyligen/ mer
die godlose sullen stil worden inder duysternissen/
Want niemant en vermach yet wt eygener cracht
Voor den HEERE sullen verschricken zijn tegen
partiders/ ouer hen sal hi donderen indẽ hemel/ die
D HEERE sal oordeelen die eynden der werelt/ ende
sal macht geuen sinen coninc/ eñ verhogen den ho
ren zijnder gesalfden
Elkana ginc wech tot Ramath in zijn huys/ eñ
dat knechtken was des HEEREN dienaer voor
den priester Eli.
Maer die sonen Eli/ waren kinderen Belial/ en
de en wisten niet vanden HEERE/ noch vandẽ
recht der priesters aen dat volck/ Als yemant yet
offeren wilde/ soo quamen die priesters knapen/ te
wijle datment vleesch koocte/ ende hadden eenen
crauwel met drie tanden in haer hant/ ende stieten
in die teyle of ketel/ of panne/ of potte/ ende wat si
metten crauwel wt trocken / dat nam die priester
daer af/ Also deden si allen Israel die daer quamẽ
D tot Silo
Des gelijc eer si dat vet aensteken / quam des
priesters knecht/ eñ seyde tot diẽ die dz offer brocht
geeft mi dat vleesch den priester te braden / wãt hi
en wilt geen gecooct vleesch van v nemẽ mer rau
we. Als dan yemant tot hem seide. Laet dat vet aẽ
steken/ so het heden behoort/ eñ neemt daer na al
wat v herte begeert/ so sprac hi tot hem. Ghi sullet
mi nv geuen/ is dat niet/ so wil ict met ghewelt ne=
men/ Daerom was die sonde der knapẽ seer groot
voor den HEERE/ want die lieden lasterden dat
spijsoffer des HEEREN
E Samuel was een dienaer voor den HEERE
eñ dat knechtken was omgort met eenen lijnẽ lijf
roc/ daer toe maecte hem zijn moeder eenẽ cleinen
siden roc/ eñ brachten hem op tot sinen tijden/ als
si met haren man op ginc/ om te offeren den offer
tot zijnder tijt/ Eñ Eli segende ElKana ende zijn
wijf ende sprac/ Die HEERE geue v saet van desen
wiue/ voor dit ghoet dat ghi den HEERE geleent
hebt/ eñ si gingen tot haerder plaetsen/ Ende die
HEERE besocht Hannam dat si beurucht wert
ende baerde drie sonen ende twee dochteren/ mer
Samuel dat knechtken nam toe byden HEE=
RE.
Eli was seer oudt/ eñ vernamt al wat sine sonẽ
alle Israel deden/ eñ dat si bi die wiuen sliepen die
God dienden/ voor die dore der tenten des getuy
F genis/ eñ hi sprac tot hen/ Waerom doet ghi dat?
Want ic hore si quaet wesen van alle desen volck/
Niet mijne kinderen/ dat is geen goet geruchte dat
ic hore/ ghi doet dat volc des HEEREN ouertredẽ
Ist dat yemant tegen eenen mensch sondicht/ soo
cant die richter slichten/ Maer als yemant teghen
den HEERE sondicht/ wie cant slichten? Maer si
en hoorden haers vaders stemme niet/ Want die
HEERE hadse wille te dooden/ Mer dat knechtkẽ
Samuel ginc ende nam toe/ eñ was aenghename
biden HEERE eñ bi die menschẽ.

Daer quam eenen man Gods tot Eli eñ sprac
tot hem/ So spreect die HEERE/ Ic ben openbaer
geworden ws vaders huse/ doen si noch in Egip=
ten waren onder Pharaos huse/ eñ heb hen dz sel=
ue mi vercoren voor alle stãmen Israel totter prie
sterscap/ dat hi offeren soude op minen outare/ eñ
wierooc aensteken/ eñ den lijfroc voor mi dragen/
eñ heb dijns vaders huse gegeuen alle offer der ki
deren Israel/ Waerom steect ghi dan tegen minen
offer eñ spijsoffer/ die ic geboden hebbe inder woo
ningen/ eñ ghi eert uwe sonen meer dan mi/ op dz
ghi v sout mesten vanden eerstelingen alder spijs=
offers mijns volcs Israel?
Daerom spreect die HEERE God Israel/ Ick G
heb gesproken/ v huys eñ ws vaders huys/ soudẽ
voor mi eewelic wandelẽ. Mer nv spreect die HE
RE/ het si verre van mi. Want wie mi eert/ dien
wil ic oock eeren/ Mer wie mi veracht / die sal ver=
smaet zijn/ Siet/ den tijt sal comen/ dat ic uwẽ arm
eñ den arme dijns vaders huis in tween wil bre=
ken/ also datter geen oude in uwen huse en si / Eñ
sult sien uwen viant inder wooningen/ eñ in alder
ley goet Israel/ eñ daer en sal nimmermeer oude
zijn in ws vaders huys/ Nochtans en wil ic v niet/
alle man van minen outaer wt roeyen/ op dat dijn
ogen ombrekẽ/ eñ v siele haer bedroeue / eñ alle
menichten ws huys sullen steruen/ als si tot heden
geworden zijn.
Eñ dat sal v een teecken zijn/ dat ouer uwe sonẽ
Hophni eñ Pinehas comen sal/ Si sullen beyde op
eenen dach steruen/ mer ic wil mi eenen getrouwẽ
priester verwecken/ die sal doen so in mijnder her=
ten eñ in mijnder sielen is/ dien wil ic een seker huis
timmeren/ dat hi daer altoos voor minen gesalfdẽ
wandele/ Eñ wie ouer blijft van uwẽ huse/ die sal
comẽ eñ hem aenbeden om eenen siluerẽ penninc
eñ om een stuc broots eñ sal seggen/ Lieue laet mi
tot eenẽ priesters deel / dat ic een bete broots ete.

Die openbaringe eñ visioen die Samueli ghe=
scieden/ die welcke oock Heli geopenbaert wert
Dat .iij. Capittel.

Oen Samuel dat knechtken/ dẽ HE
RE diende onder Eli/ Doe was des
HEEREN woort diere ter seluer tijt
eñ daer en was geen seker ghesichte/
Eñ het ghesciede ter seluer tijdt/ Eli
lach in zijn plaetse/ eñ zijn ogen begonsten duyster
te worden/ also dat hi niet gesien en conste / Ende
Samuel hadde hem gelept inden tempel des HE
REN daer die arcke Gods was/ eer dan die lam
pe Gods wt ginc/ Eñ die HEERE riep Samuel/
Hi antwoorde/ siet hier ben ic/ eñ liep tot Eli ende
seyde/ Siet/ hier ben ic/ ghi hebt mi gheroepen/ Hi
sprac/ Ic en heb v niet geroepen/ gaet weder henẽ
ende gaet weder liggen slapen/ Eñ hi ginc henen/
eñ ginc liggen slapen
Die HEERE riep weder/ Samuel/ eñ Samuel
stont op/ eñ ginc tot Eli eñ sprac/ Siet hier ben ick
ghi hebt mi geroepen/ Hi seide. Ic en heb v niet ge
roepẽ mine sone/ gaet weder liggẽ slapẽ/ Mer Sa
muel en kende dẽ HEERE noch niet/ eñ des HEE
REN woort en was hẽ noch niet gheopẽbaert/ eñ
die HEERE riep Samuel wedr tẽ dordẽ male/ eñ hy
stont op/ eñ ginc tot Eli eñ seyde/ Siet hier ben ic/ ghi

Als die stadt van Lonnenin engelant wert ge sticht eñ haren eersten aen was T-eyen B



hebt mi geroepen. Doen merc
te Eli dat die HEERE dat
knechtken riep/ en sprac tot hē
Gaet weder henen/ en slaept
en ist dat ghi gheroepen wort
so segt/ Spreect HERE wāt
v knecht hoort/ Samuel ginck
wech ende sliep in zijn plaetse
Doen quam die HERE
ende tradt daer henen/ ende
riep als te voren Samuel/ Sa
muel/ ende Samuel sprack.
Spreect want v knecht hoort
Ende die HERE sprack tot
Samuel/ Siet/ ic doe een dinc
in Israel/ dat so wie dat horen
sal/ die sullen beyde zijn ooren
tuyten / In dien dage wil ick
verwecken ouer Eli/ al wat ic op zijn huis gespro=
C ken hebbe/ Jc wil beginnen ende voleynden/ Wāt
ic hebt hem voorseyt dat ic rechter sijn wil ouer zijn
huys eewelick/ om der misdaet wille/ dat hi wiste
hoe sine kinderen hen scandelijck hielden / ende en
hadder niet eens suerlic op gesien daerom heb ick
den huse Eli gesworen dat dese misdaet des huys
Eli/ niet versoent en sal worden/ noch met offer/
noch met spijsoffer/ inder eewicheit/ ende Samuel
lach tot smorgens toe/ en dede die dore op aenden
huse des HEREN
Mer Samuel vreesde dat gesichte Eli te ken=
Ge.xviij.d nen te geuen/ Doen riep hem Eli ende sprack Sa=
D muel mijn sone/ Hi antwoorde/ Siet hier ben ick
Eli vraechde / Wat is dat woort dat die HERE
met v gesproken heeft/ en verberget niet voor mi
God doe v dit en dat/ ist dat ghi mi yet verberget
van alle dien dat hi met v gesproken heeft/ Doen
gaft hem Samuel al te kennen/ en en verberch niet
voor hem. Hi sprac/ Het is die HERE/ hi doe dat
hem wel beuallet
Samuel nam toe/ ende die HERE was met
hem ende daer en viel geen van allen sinen woor=
den opter aerden/ en alle Israel van Dan aen tot
Barsaba toe/ wiste dat Samuel getrou was te zijn
een prophete des HEREN/ ende die HEERE
openbaerde weder tot Silo / want die HEERE
was Samuel geopenbaert tot Silo/ doort woort
des HEREN

Die kinderen van Israel vechtē tegen de Phi
listinen/ ende si verliesen den strijt / en daer wert
geslagen ten tweeden male/ Die Philisteen win=
nen die arcke des HEREN/ die twee sonen vā
Heli worden verslagen/ en Heli viel vandē stoel
ende brack den necke

Dat .iiij. Capittel

EN de ganse Israel sprac van Samuel
Israel troc ten stride tegen die Phili
steen/ en leegerden by den hulpsteen
A met die Philisteen waren ghelegert
tot Aphek/ en bereyden hen teghen
Israel/ en dat heyr wort gescoort/ alsoe dat Israel
voor die Philisteen geslagen wert/ en sloegē inder
scerpten inden velde bi vier dusent mannen.
Ende doen dat volc inden leger quam/ sprakē
die Ouders Israel/ Waerom heeft ons die HE=
RE heden laten slaen voor die Philisteen/ laet ōs
tot ons nemen dare des verbonts des HEREN.
van Silo/ en laetse onder ons comē/ dat si ons hel
pe vander hant onser vianden/ en dat volck seynde
tot Silo/ en liet van daer halen die arcke des ver=
bonts des HEREN Zebaoth/ die ouer Cheru=
bim sittet/ en die twee sonen Eli waren daer met=
ter arcken des verbonts Gods / Hophni en Pine
has/ En doen die arcke des verbonts des HE= B
REN inden leger quam/ so iuychten alle Israhel/
met eenen groten iuychten/ also dat die aerde ghe=
luyt gaf.
Doen die Philisteen hoorden tgheruysch sulcs
iuichenen/ so spraken si/ wat is dat gheruysch sulcs
groots iuychens inder Ebreen leger/ en doen si ve=
namen dat die arcke des HEREN inden leger ge
comen ware/ so vreesden si hē en seiden/ God is in
den leger gecomen/ ende seyden voort. Wee ons/
wāt het en heeft te voren niet also gestaen/ wee ons
Wie sal ons verlossen vander hant deser prueuser
godē. Dit zijn die godē die Egiptē sloegē met alder=
hāde plage ind woestinē/ Dus zijt nu ghetroost en
mannē ghi Philisteē/ op dat ghi dē Ebreen niet dienē
en moet/ so si v gediēt hebbē/ Sijt mānē en strijdt.
Doen streden die Philisteen/ en Israel wert ge
slagen/ en elc vluchte in zijn tente/ en het was enen
seer groten slach/ also dat wt Israel vielen. xxx. du
sent mannen voetuolcs/ en die arcke Gods wert
genomen/ ende die twee sonen van Eli/ Hophni/
en Pinchas storuen
Doen liep een van Ben Jamin wt der batael=
gien/ ende quam tot Silo opten seluen dach/ ende
hadde zijn cleederen gescoort/ en had aerde op zijn
hooft/ En als hi in quam/ sadt Eli opten stoel dat
hi opten wege soude sien/ wāt zijn herte was sero
mende ouer die arcke Gods/ en doen die man in
die stadt quam/ soo gaf hi te kennen/ ende alle dye
stadt cryschte. C
Ende doen Eli dat luyde cryschen hoorde/ soe
vraechde hi/ Wat luyde geruchte is dat. Doe quā
die man haestelick ende ghaft Eli te kennen/ Ely
was acht ende tnegentich iaer oudt/ ende zijn ogē
waren duyster/ dat hi niet ghesien en coste/ die man
sprac tot Eli/ Jck come en ben heden wt den heyr

gheulucht. Hi sprac/hoe gatet met minen sonen·
Doe antwoorde die vercondiger eñ sprack. Israel
is geulucht voor die Philisteen/eñ daer is eenẽ gro
ten slach inden volcke ghescheiet/ uwe twee sonen
Hophni ende Pinheas zijn doot/ daer toe so is die
arcke Gods genomen/Doen hi der arcken Gods
gedacht/so viel hi te rugge vandẽ stoel aen de poor
te/eñ brac sinen hals ontween ende sterf/ want hi
was oudt eñ een swaer man/hi oordeelde Israel
veertich iaer.

Sijns soons Pinheas wijf was beurucht/eñ
soude schier geliggen/Doen si dat geruchte hoorde
dat die arcke Gods genomẽ/eñ haers mans broe
der eñ haer man doot warẽ/soe cromde si haer eñ
baerde/want haren noot quam haer aen. Eñ doẽ
si nu sterf/ spraken die vrouwen die neffens haer
stonden/en vreest niet/ghi hebt eenen iongen soon
Mer si en antwoorde niet/noch en nampt ooc nz
ter herten/eñ si hiet dat knechtken Icabod/ ende
sprac/Die heerlicheit is wech genomen van Isra
el/om dz die arcke Gods genomen was/eñ haer
swager ooc ende haer man. Eñ sprac weder/ Dye
heerlicheit is wech genomen van Israel/want de
arcke Gods genomen is

Die Philistinen brengen die arcke in haer lãt
ende si stellen die in haers afgods tempel/ welck
valt af eñ breect/ die arcke wort van deene stadt
totter ander geuoert/die inwoonders worden
gestraft/eñ zeer verscrict

Dat.v.Capittel



Mer die Philisteen namen darc Gods
ende brachtense vanden helpsteẽ tot
Asdod/in dat huys Dagon. Eñ stel
dense neffens Dagon. Ende doẽ die
van Asdod/ des anderen morghens
vroech op stonden/so vonden si Dagon op zijn aen
sicht liggen opter aerden voor die arcke des HE=
REN/Mer si namen den Dagon/ende settẽ hem
weder in zijn plaetse/Als si den anderen morghen
vroech op stonden/so vonden si Dagon weder op
zijn aensicht ligghen opter aerden voor die arcke
des HEREN. Mer zijn hooft/ende beyde zijn hã
den afghehouden op den dorpele/alsoo dat den
bloc daer alleen lach/Daerom en terden die prie=
sters Dagon/ende alle die in Dagons huis ghaen
niet opten dorpel Dagon tot Asdod/ tot op desen
dach.

Die hant des HEREN wert swaer ouer dye
van Asdod/ende verderfdese/ende sloech Asdod/
eñ al hare palen aen heymelike plaetsen/Doen die G
lieden tot Asdod sagen/dattet so toe ghinc/so spra
ken si/En laet die arcke des Gods Israel bi ons
niet bliuen/want zijn hant is te hart ouer ons/en
de onsen God Dagon/ ende seynden henen ende
vergaderden alle die princen der Philisteen tot hẽ
ende seyden/ Wat sullen wi metter arcken des
Gods Israel maken/ doen antwoorden die van
Geth/ laet die arcke des Goodts Israhel alom
dragen/Eñ si droegen die arcke des Gods Israel a
rontsomme.

Als si die selue alsoo om droegen/so wert voor
die hant des HEREN een zeer groot ghetumel
of rumoer in die stadt/ende sloech die lieden inder
stadt/vanden cleynsten aen tot den grootsten/ende
verderfdese in allen heymelicken plaetsen. Doen
seynden si die arcke des HEEREN tot Ekron/
Maer doen die arcke Gods tot Ekron quam/ so
riepen die van Ekron/Si hebben die arcke Gods
alom tot mi gedragen/dat si mi souden dooden en
de mijn volc.

Doen seynden si henen ende vergaderden alle
princen der Philisteen ende sprakẽ. Seynt die arc
ke des Gods Israel weder op
haer plaetse/dat si mi eñ mijne
volck niet en doode/Want dye
hãt Gods maecte een zeer gro
te rumoer met dooden/in dye
gheheele stadt/ende welcke lie
den niet en storuen/die worden
ghestaghen aen die heymelicke
plaetse/ alsoo dat dat ghe=
cryjsch der stadt op ten hemel
ghinck.

Die Philistinen seynden dẽ
Arcke wederomme den volck
Gods/met sommige offerhan
den ende gauen

Dat.vi.Capit.

Aldus was die arc
ke des HEREN
seuen maenden in E
den lande der Phi
listeen/eñ die Phi
listeen riepen hare priesteren eñ
waerseggheers/ ende seyden/wat sullen wi metter
arcken des HEREN doen/ bediedet ons/waer
mede sullen wise op haer plaetse seynden? Si spra=
ken/Wilt ghi die arcke Gods Israel seynden/soo
en seyntse niet ydel/ mer ghi sult haer betalen een
scultoffer/so suldi ghesont worden/ende u sal ken=
lick worden/ waeromme sine handt niet van u en
gaet.

Si seydẽ/Welc is dat scultoffer/dat wi hem ge
uẽ soudẽ? Si antwoordẽ.v.guldẽ eersen/eñ.v.gul
den musen/na tgetal der.v.princen der Philisteen
Want het is eenderhande plage geweest ouer u al
eñ ouer u princen/dus moet ghi nu maken gelike

gedacnte uwer eersen/eñ uwer muysen die v lant verdorven hebbē/dat ghi den God Israel die eere geeft/misscien sijn hant sal lichter worden ouer v/ ouer uwen God/eñ ouer v lant / waerō verherdy uwe herten gelijc die Egiptenaers/ende Pharao hair herten verharden. En ist niet also/doen hi hē aen hen bewijsde/lietē sise gaen dz si wech gingen.

Dus neemt nv eenen nieuwen wagē/ eñ twee
B ionge suigende coeyen/op welcke noit geen ioc ge
ex.xij.a comen en is/eñ spātse aendē wagen/ eñ laet hare caluers achter hen thuis bliuen/eñ neemt darcke des HEREN/eñ steltse opten wagē eñ die guldē cleynodien die ghi hem tot eenen scultoffer geeft/ doet in een cofferken neffens haer side/eñ sentse henen/eñ laetse gaen/eñ siet ghi toe/ Gaet die arcke henen opten wech haerder palen tot BethSeme so heeft hi ons al dat groot quaet ghedaen. Is des niet/so suldi weten dz sine hant ons niet gheraect en heeft/maer het is ons bi geualle gesciet.

Die lieden deden also/eñ namen twee ionge su gende coeyen/eñ spandense aen eenen wagen / eñ
C behieldē haer calueren thuis/eñ steldē die arc des HEREN opten wagen/ eñ dat cofferken mettē guldē musen/eñ metten beelden haerder cranchz Eñ die coeyen gingen rechts wechs tot BethSemes toe/op eender straten/eñ gingen eñ moychtē eñ en wijcten niet ter rechter noch ter slincker hāt eñ die vorsten der Philisteen gingen hen na tot aē die palen tot BethSemes.

Die BethSemiten maeidē recht indē tarwen oogst inden leegen landen/oft valeye/eñ hieuē hare ogē op/eñ saghē die arcke/eñ verbliden hen dye selue te sien/dē waghen quam opten acker Iosua des BethSemiters/eñ stont daer stille/ eñ aldaer was eenen groten steen/eñ si cloofden dat hout vā den wagen/eñ offerden die coeyen den HERE tot eenen brantoffer/Die Leuiten hieuen die arke des HEREN daeraf/eñ dat cofferken dat daer bi was/waerinne die gulden cleynodien waren / eñ settense opten grotē steen/ Mer die liedē tot Beth Semes offerden den HERE inden seluen daghe brantoffer/eñ ander offer. Eñ doen die vijf vorstē der Philisteen aengesien hadden/ so trocken si weder om tot Ekron opten seluen dach.

Dit zijn die gulden crancheden die die Philisteen den HERE tot eenen scultoffer gauen. Asdod eenen/Gasa eenen/Asklon eenen/ Gath eenen/Ekron eenen/eñ gulden musen na tgetal al der stedē der Philisteen/onder den vijf princen vander ghe muerder stadt aen totten dorpen toe/eñ tot aendē
D grotē steē daer op si die arcke des HEREN lietē tot op desen dach/optē acker Iosua des BethSemiters.

Eñ sommige tot BethSemes wordē geslagē/ om dat si darcke des HEREN gesien hadden/eñ hi sloech van diē volc.l.m.eñ.lxx.mannen. Doen droech dat volc rouwe/dz die HERE soo grootē slach int volc gedaen hadde. Eñ die liedē tot Beth Semes seidē/wie cā staē voor dē HERE sulcken heiligē God/eñ tot wiē sal hi vā ons treckē/ eñ seidē bodē tottē borgerē KiriathIearim/ eñ dedē hē seggē/Die Philisteen hebbē die arcke des HEREN weder gebracht/coēt af/eñ haeltse tot v op

Die arcke vvort in Aminadabs huis gebracht.

Samuel vermaent dat volc dat si haer beterē souden/die afgoden vvech te vverpen/eñ dat si haer totten HERE soude keeren

Dat.vij.Capittel

Alous so quamen die lieden van KiriathIearim/ eñ haelden die arcke des HEREN op/eñ brachtense int huis Aminadab tot Gibea/eñ sinen soon Eleazar wijden si/op dat hi die arcke des HEREN soude bewaren/Eñ van dien dage aen/dat darcke des HEREN tot KiriathIearim bleef/so vertroc den tijt so lange/tot dattet.xx.iaer werden/eñ al dat huis Israel weende na den HERE.

Samuel sprac totten geheelen huse Israel. Ist dat ghi v met gheelder herten keert totten HERE/so doet van v die vremde goden/eñ Astaroth eñ rechtet uwe herten totten HERE/eñ dient hē alleen so sal hi v verlossen wt der Philisteen hant. Doen deden die kinderen Israel van hem Baalim eñ Astharoth/eñ dienden den HERE alleē. Mer Samuel sprac/vergadert al Israel tot Mizpa/dat ic voor v bid totten HERE/eñ si quamen tsamen tot Mizpa/eñ scepten water eñ goten dat wt voor den HERE/eñ vasten den seluen dach/eñ sprakē aldaer. Wi hebben den HERE gesondicht/ Also ordeelde Samuel die kinderen Israel tot Mizpa.

Doen die Philisteen hoorden dat die kinderen Israel tsamen gecomen waren tot Mizpa/trockē die princen der Philisteen op/tegen Israel/doē dz die kinderen Israel hoorden / vreesden si voor die Philisteen ende spraken tot Samuel / en laet niet af van ons te roepen totten HERE onsen God/ dat hi ons helpe wt der Philisteen hant. Samuel nam een vet lam/eñ offerde then HERE een ghe heel brantoffer/eñ riep tottē HERE voor Israel eñ die HERE verhoorde hem

Eñ in dien tiden dat Samuel dat brantoffer offerde/quamen die Philisteen aen om te striden tegen Israel/Mer die HERE liet donderen eenen groten donder ouer die Philisteē opten seluē dach eñ maectese scouwich of vuaerdese/ dat si voor Israel geslagen worden/Doē trocken die mannē Israel wt van Mizpa/eñ iaechden die Philisteen eñ sloegense tot onder BethCar/Doen nam Samuel eenen steen eñ steldēn tussen Mizpa eñ Sen/eñ hieten Helpsteen/eñ seyde. Tot hier toe heeft ons die HERE geholpen. Also worden die Philisteē neder gedruct/eñ en quamen niet meer in die palē Israel/eñ die hant des HEREN was tegen dye Philisteen/also lange als Samuel leefde.

Also werden Israel die steden weder gegeuen/ die die Philisteen hen genomen hadden/van Ekrō aen/tot Gath toe/met haren palen/Die verlosten Israel vander hant der Philisteen/ want Israhel had vrede metten Amoriten. Samuel ordeelde Israel zijn leuen lanc eñ troc iaerlicx rontsom tot Bethel/eñ Gilgal eñ Mizpa/eñ als hi Israel in al dese plaetsen geordeelt had/ so quā hi weder tot Ramath/want daer was zijn huis/eñ ordeelde Israel aldaer/Eñ timmerde den HERE aldaer eenē outaer.

Als Samuel out vvert/eñ sine sonen tvolc regeerdē/so vvarē si ghierich/eñ onrechtueerdich daerō begerde tvolc enē coninc Cap.viij

Oen Samuel out wert/ ſo ſette hi ſi
ne ſonen tot rechters ouer Jſrahel/
A Sijn eerſt geboren ſone hiet Joel/ eñ
die ander Abia / eñ waren rechters
tot Ber Saba / Maer ſine ſonen en
wandelden niet in ſine wegen/ maer neyghden hē
tot giericheit/ eñ namen giften/ eñ buichdē dz recht
Doen vergaderden hen alle ouders in Jſrael/ ende
quamen tot Ramath tot Samuel/ eñ ſeydē tot hē/
Siet ghi zijt out geworden/ eñ v ſonen en wandelē
niet in v wegen/ Dus ſet nv eenē coninc ouer ons
B die ons rechte/ ſo alle Heidenen hebben
Doē beuielt Samuel qualijc/ dat ſi ſeydē. Geeft
ons eenen coninc/ die ons rechte. Eñ Samuel bat
voor den HERE/ Die HERE ſprac tot Samu=
el/ Hoort die ſtemme des volcs/ in alle dien/ dat ſi
tegen v geſeyt hebben/ want ſi en hebben v niet v
worpen/ mer mi/ dat ic geē coninc ouer hen en ſou
de zijn/ Si doen v/ alſo ſi altoos gedaen hebben/ vā
dien dage aen/ dz icſe wt Egipten leyde / tot deſen
dach toe/ eñ hebbē mi vlatē/ eñ anderen goden ge=
dient/ Aldus verhoort nv haer ſtemme/ Nochtās
betuighet hen/ eñ vercondicht hen dat recht des co
nincs/ die ouer hen heerſcapē oft domineren ſal.
Eñ Samuel ſeide al die woorden des HE=
REN den volc/ dat van hem eenen coninc eiſchte
C Dat ſal des conincs recht zijn/ die ouer v heerſcen
ſal/ Vwe ſonen ſal hi nemen tot ſinen waghen/ eñ
ruyteren/ die hi voor ſinen wagen ſal doen lopen/
eñ tot Lantuoechten eñ hooftlieden/ eñ tot acker=
lieden/ die hem ſinen acker bouwen/ eñ tot maey=
ers in ſinen oogſt/ eñ dz ſi zijn harniſch/ eñ al wat tot
ſinen wagen hoort maken/ Vwe dochterē ſal hi ne
mē/ dz ſi Apotekerſſen/ cokerſſen/ eñ backſterē zijn.
V beſte ackers eñ wijnbergen / eñ olijfgaerdē ſal
hi nemen/ eñ ſinē knechtē geuen/ daer toe vā uwē
zaet eñ wijnbergen/ ſal hi thiende nemen/ eñ ſinen
camerlingen eñ knechten geuen/ Eñ v knechten/
eñ maerten/ eñ v fijnſte iongelingen/ eñ uwe ezelē
ſal hi nemen/ eñ zijn werc daer mede doē/ Van uwē
cudden ſal hi thiende nemē/ eñ ghi moet ſine knech
ten zijn. Als ghi dan inder tijt ouer uwen coninck
D roepen ſult/ dien ghi v vercoren hebt/ ſo en ſal v die
HERE niet verhoren
Maer dat volc weigerde hen te horen die ſtem
me Samuel/ eñ ſpraken/ Geenſins/ maer daer ſal
een coninc ouer ons zijn/ op dat wi ooc zijn als alle
ander heidenen / dat ons onſe coninc orderle ende
voor ons wt trecke als wi onſe orloge voeren/ doē
hoorde Samuel/ al dattet volc ſeyde / eñ ſeyde dat
voor den oren des HEREN/ Die HERE ſprac
tot Samuel/ hoort hare ſtemme/ eñ maect hen ee
nen coninc/ eñ Samuel ſprac totten mannen Jſra
el/ gaet henen elc in zijn ſtadt.

Saul ſoect die ezelinne zijns vaders/ eñ coemt
tot Samuel/ den ſeluen wort vanden HERE be
uolen/ dat hi Saul tot eenen coninc ſoude ordine
ren

Dat.ix.Capittel

A Er was een man van Ben Jamin/
gheheeten Kis/ een ſoon AbiEl/ des
ſoons Zeror/ des ſoons Bethorath
des ſoons Aphiah/ des ſoons eēs mās
Jemini/ een ſtrijtbaer man/ die had=
de eenē ſoō/ gheheeten Saul/ die was een fijn ion=
gelinc/ alſo dat geen fijnder onder den kinderen Jſ
rael en was/ het hooft langer dan al tvolc/ Kis de
vader Saul/ had ſine ezelinne verloren/ eñ hi ſprac
tot ſinen ſoon Saul/ neemt der knapen een met v/
maect v op/ eñ gaet henen/ eñ ſoect die ezelinne/ hi
ginc door tgeberchte Ephraim/ eñ doort lant Sa=
liſa/ ende en vontſe niet/ Si gingen doort lant Sa
alim/ ende ſi en was daer niet/ Si gingen doort lāt
Jemini/ eñ en vonden ſe niet.
Maer doen ſi int lant Zuph quamen / ſprack
Saul totten knape die met hem was/ Coemt/ laet
ons weder thuis gaen/ Mijn vader mocht die eze=
linne laten/ eñ voor ons ſorgē/ Hi ſprac/ Siet/ daer
is een eerlic man Gods in deſer ſtat/ al wat hi ſeyt
dat geſciet. Nv laet ons derwaerts gaen / miſſcien
hi ſal ons onſen wech wiſen dien wi ghaen/ Saul
ſprac tot ſinen knape/ Al iſt dat wi al gaē wat brin
gen wi den man/ want het broot is al wt onſer ma
len/ ende wi en hebben anders geen gaue/ die wy
den man Gods mochten brenghen/ Wat hebben
wi? Die knape antwoorde weder/ ende ſprac/ Siet/
ic hebbe een vierdeel eens ſilueren ſikels bi mi/ diē
willen wi den man Gods geuen/ dat hi ons onſen
wech ſegge
(Voortijts in Jſrael/ alſmen ginc om den HE=
RE te vragen ſo ſeydemen/ Coemt/ laet ons gaen
totten Siender/ want diemen nv propheten hiet/
die hietmen voortijts Sienders)
Saul ſprac tot ſinē knape Ghi hebt wel geſpro
ken/ Coemt laet ons gaen/ Eñ doen ſi totter ſtadt
op gingen/ daer die man Gods was/ eñ totter ſtat
op quamen/ ſo vonden ſi deernen/ die wt ghegaen
waren/ om water te putten/ totten ſeluen ſpraken
ſi/ Js die ſiender hier? Si antwoorden hen/ eñ ſpra
ken. Ja/ Siet/ daer is hi/ Haeſt v/ want hi is heden
in die ſtat gecomen/ want dat volc heden te offerē
heeft opter hoochten/ Als ghi in die ſtat coemt/ ſo
ſult ghi hem vinden/ eer hi op gaet/ op die hoochte
te eten/ want dat volc en ſal niet eten/ tot dat hi en
come/ want hi ſegent dat offer/ daer nae eten die/
die genoot zijn/ daerom ſo gaet op/ want nv ſuldy
hem iuyſt vinden of aen comen.
Eñ doē ſi op totter ſtat quamē/ eñ middē inder
ſtat warē/ Siet/ doē ginc Samuel wt/ hem te ghe=
moete/ eñ wilde op die hoochte gaē/ Mer die HE
RE had Samuel zijn oor geopenbaert eenē dach
te vorē/ eer Saul quam/ eñ geſeyt. Morgen op de
ſen tijt wil ic eenē man tot v ſeyndē/ wt dē lāde Bē
Jamin / diē ſuldy tot eenē vorſte ſaluē/ ouer mijn
volc Jſrael/ dat hi mijn volck verloſſe vander Phili=
ſteen hant/ wāt ic heb mijn volc aē geſien/ eñ zijn ge
crijſch is voor mi ghecomē/ doē nv Samuel/ Saul
aenſach/ ſo antwoorde hem die HERE/ Siet/ dat
is die man/ daer ic v af geſeyt heb/ dat hi ouer mijn
volc heerſſche.
Doen trat Saul tot Samuel/ onder die poorte/
ende ſprack! Segt mi/ waer is hier des Sienders
huys? Samuel antwoorde Saul/ eñ ſeyde. Jck ben
die Siend/ Gaet voor mi op die hoochte/ wāt ghi
ſult hedē met mi eten/ morgē wil ic v latē ghaē/ eñ
al wat in uwer hertē is/ wil ic v ſegghē / eñ om die
ezelinnen/ die ghi voor drie dagen verloren hebt/
en becōmert v nv niet/ ſi zijn geuōdē/ eñ wiens ſalt
zijn al dat lieflijc is in Jſrahel/ en ſalt niet v/ eñ den

Margin notes: die ſtadt van Tours. — B — iii. Reg. ij. f — C — D

gehcelen huse vws vaders zijn? Saul antwoorde / en ben ic niet een sone van Iemini/ vanden aldermin sten stamme/ ende mijn geslachte dat cleinste ond allen geslachten der stammen Ben Iamin/ Waer om segdi mi dan van sulcken

Samuel nā Saul eñ sinē knape/ eñ leydese in de eetcamer/ eñ settese bouen/ onder die genoot warē dier was/ bi.xxx. mannen/ Eñ Samuel sprac tottē coc/ Geeft herwaerts dat stue dat ic v ghaf/ eñ beual v/ dat ghijt bi v sout houden/ Doen hief die coc een scouder op/ eñ droechse op eñ settese voor Saul/ eñ sprac/ Siet/ dat is ouerbleuen/ legget voor v eñ etet/ want het is tot deser tijt voor v gehouden doen ic dat volc noodede. Also adt Saul met Samuel op dien dach

Eñ doen si af ginghen vander hoochten totter stadt/ so sprac hi met Saul opten soldere/ Eñ ston den vroech op/ Eñ doen die morgen stont op ginc so riep Samuel Saulem op den solder/ eñ si gingē beyde met malcanderen wt/ hi eñ Samuel/ Ende doen si af quamen aent eynde der stadt/ soo sprack Samuel tot Saul/ segt den knape dat hi voor ons wech gae altoos voort aen/ Mer staet ghi nv stille dat ic v te kennen geue wat God geseyt heeft.

Samuel saluet Saul tot eenen coninc hi propheteert oft voorse get hem/ dvvelc hem gemoete Samuel roept dat volc/ eñ geeft haer den coninc.

Dat.x. Capittel



Doen nam Samuel een olye glas/ eñ goot op zijn hooft/ eñ custe hem / eñ seyde/ Siet ghi wel/ dat v die HEERE tot eenen prince ouer zijn erfdeel gesalft heeft/ Als ghi nv van mi gaet so suldi twee mannen vinden/ by den graue Rahel inden pale Ben Iamin/ tot Zelsah/ die sullen tot v seggen/ Die ezelinnen zijn ghevonden/ die ghi zijt gaen soecken/ ende siet/ v vader heeft die ezels wt der achtinge gelaten/ eñ sorget om v/ eñ seyt. Wat sal ic om minen soon doen?

In deser tijt so na mē heet tor van Troiēs sonē dat vdoruē Troyen/ we derō in/ eñ v dreuen die Nesto rinendye vādē Cri ekē daer

Eñ als ghi v van daer wat voordi keert/ so sul di comen totter eycken Thabor/ daer sullen v drie mannen aen comen/ die op gaen tot God te Beth El/ deene draecht drie bocxkens/ Die ander drie stuc ken broots/ Die derde een flesch met wijn/ ende si sullen v grueten/ eñ v twee broden geuen/ dat suldi van haren handen nemen. Daer na suldi comen op den hoeuel Gods/ daer der Philisteē scilt wachter is/ Eñ als ghi aldaer in die stadt coemt/ so sal v eenen hoop propheten ontmoeten/ vander hoochten/ eñ voor hen een psalter spele/ ende tamberien pijpen/ eñ herpen gaen/ prophetērēde/ eñ die geest des HEEREN sal verdich of spoedich worden ouer v/ dat ghi met hen sult propheteren. Daer suldi een ander man worden

Als v nv dese teekenen comē/ so doet wat v voor handen coemt/ want God is met v/ Ghi sult voor mi af gaen tot Gilgal/ Siet/ daer wil ic tot v af comen/ Dat ghi brantoffer eñ dootoffer offert. Seuē dagen suldi verbeyden/ tot dat ic tot v come / eñ v te kennen geue/ wat ghi doen sult/ Ende doen hi si ne scouderen keerde/ dat hi van Samuel soude gaē veranderde hem God in een ander herte/ eñ al dese teekenen quamen op den seluen dach

Eñ als si aenden hoeuel quamen/ Siet/ doē ont moete hen eenen hoop propheten/ ende den gheest Gods wert verdich ouer hem/ alsoo dat hi onder hen propheteerde/ Mer doen si hem sagen/ die hē te voren gekent hadden/ dat hi metten propheten propheteerde/ seyden si al onder malcanderē/ Wat is den soon Kis gesciet/ Is Saul ooc onder de propheten? Ende een antwoorde daer/ eñ sprac. Wie is haer vader? daer wt is dat seg woort gecomen/ Is Saul ooc onder die propheten / Eñ doen hi wt geprophetcert hadde/ soe quam hi op die hoochte

Sauls oom sprack tot hem ende tot sinen knape / Waer sydi henen ghegaen/ si antwoorden/ die ezels soecken eñ doē wi saghen/ dat si daer niet en waren/ soe quamen wy tot Samuel/ Doen sprack die oom Sauls/ Segghet mi wat seyde Samuel? Saul andtwoorde sinen oom/ Hi seyde ons/ dat dye ezelinnen vonden waren / Maer vanden coninckrijcke en seyde hy hem niet/ wat Samuel gheseit hadde

Samuel riep tvolc te samen totten HEERE / tot Mispa/ eñ sprac totten kinderē Israel/ dus seyt die HEERE/ die God Israel. Ic heb Israhel wt Egipten geleyt / eñ v vand Egiptenaers hant verlost/ eñ vander hant alder coninckrijcken dye v dwongen/ Eñ ghi hebt nv uwen God verworpē die v wt allen uwē oeuele eñ tribulatien geholpen heeft/ eñ segt tot hem/ settet eenen coninc ouer ōs Wel aen/ so gaet nv voor den HEERE/ na uwe stammen eñ maechscappen

Doen nv Samuel alle stammē Israel daer toe bracht/ so wert den stam Ben Iamin geraect/ Eñ doen hi den stamme Ben Iamin daer toe bracht/ met sinen geslachten/ so wert dat geslacht Matri geraect/ eñ Saul die soon Kis wert geraect / Eñ si sochten hē/ maer si en vonden hem niet/ daerom



braechden si voorder den HE
RE/oft hi noch derwaerts co
men soude/die HERE ant-
woorde/ Siet/ hi heeft hem
thuis verborghen/Doen liepē
si henen/ende haelden hem/en
de doen hi onder dat volck ter
de/was hi thooft langher dan
allet volc/Eñ Samuel sprack
tot alle den volcke / Daer siet
ghi den welcken die HERE
vercoren heeft/ want zijns en
is geen gelijcke/ in alle den volc
ke/Doen juychten allet volck
ende sprac/Gelue totten nieu
wen coninc.
Samuel seyde den volcke
alle trecht des coninckrijcs en-
de screeft in een boec/ende leyde daer voor den HE
RE/Ende Samuel liet alle tvolc gaen/ elc in zijn
huys/Ende Saul ginc oock thuys tot Gibea/ende
des heyrs ginc een deel met hem/der welcker her-
ten God raecte/Mer die kinderen Belial sprakē
wat soude ons dese helpen/eñ veracħten hem/ eñ
en brachten hem geē giften/Maer hi dede/als oft
hijs niet en hoorde.

Jabes wort van Nahas den amoniter beleget maer Saul ontsettet ende verlostet.

Dat.xi.Capittel

Nahas die Amonite troc opwaerts en
de belegerde Jabes in Gilead/ ende
al die mannen tot Jabes spraken tot
Nahas/Maect een verbont met ons
so willen wi v dienen/Maer Nahas
die Ammonite/antwoorde hen/ Daer inne wil ic
met v een verbont maken/dat ick v allen dat rech
ter oge wt steke/eñ maken v te scanden onder alle
Israel/Doen spraken tot hem alle die Ouders tot
Jabes/Geeft ons seuen dagen/ dat wi boden seyn
den in alle palen Israel/en isser dan geen salichma
ker/so willen wi tot v wtgaen.
Doen quamen die boden tot Gibea Sauls/eñ
spraken dat voor die ooren des volcs / Doen hief
al tvolc zijn stemme op ende weende. Ende siet/
doen quam Saul vanden velde/achter die runde
ren eñ sprac/wat is den volcke dattet weent/doen
vertelden si hem die saken der mannen van Jabes
Doen wert den geest Gods vaerdich op hem/als
hi sulcke woorden hoorde/ende zijn toornicheit v
gramde zeer/eñ nam een paer ossen / ende hyeuse
in stucken/ ende seyndese in alle palen in Israhel/
door die boden/ende dede seggen/Wie niet wt en
treet Saul ende Samuel na/dies runderē salmē
also doen
Doen viel die vreese des HEREN opt volc/dat
si wt trocken als een man/ eñ men teldese te Be
sek/eñ die kinderen Israel warē drie hondert mael
dusent mannen/eñ der kinderen Juda dertich duy
sent mannen eñ si seyden den boden die ghecomen
waren/Aldus segt den mannē tot Jabes Gilead
Morgē sal v hulpe gescieden/als die zōne opt heet
ste is/Doen die boden quamen eñ vercondichden dat
den mannen tot Jabes/so werden si blijde/ Ende
die mannen Jabes seyden/ Morgen willen wi tot
v wt gaen/dat ghi ons doet/ al dat v beliest.
Ende des anderen morghens stelde Saul dat
volc in drie deelen/ende quam inden leegher/aen
die morghen wake/ende sloech die Ammonitē/tot
dat den dach opt heetste wert/Maer die ouerble-
uen worden also verstroit/ dat haerder niet twee
bi malcanderen en bleuen/ Doen sprack dat volck
tot Samuel/Wie zijn die daer seggen/Soude Sa
ul ouer ons heerscen? Geeft die mannē herwaert
dat wijse doden/Maer Saul seyde/Niemant en sal
op desen dach steruen/ want die HERE heeft he
den salicheit gegeuen in Israel.
Samuel sprac totten volcke/ Coemt laet ons
tot Gilgal gaen/ende dat coninckrijcke aldaer ver
nieuwen/Doen ginc al dat volc tot Gilgal/ ende
maecten Saul daer tot eenen coninc voor dē HE
RE tot Gilgal/ende offerden doot offer voor den
HERE/ende Saul met alle den mannen Israel/
verbliden hen daer te mael zeer.

Samuel bewijst onbehagelicheit ende onsculc voor al den volcke/hi vermaent haer die weldaet eñ straffinge Gods/eñ dat si nieuwers van hem en souden wijcken

Dat.xij.Capittel.

Doen sprac Samuel tot alle Israhel/
Siet/ ic heb uwe stemme ghehoort
in alle dat ghi mi geseyt hebt/ eñ heb
be eenen coninck ouer v ghemaect/ A
Ende nv siet/daer gaet uwe coninc
voor v henen/maer ic bē oudt ende grijsch gewor
den ende mine sonen zijn bi v/ende ick ben voor v
henen gegaen/van mijnder jonckheit aen/tot op de
sen dach/Siet/hier ben ick/antwoordt teghen mi
voor den HERE/ende sinen ghesalfden oft ic
yemants ossen oft ezelen ghenomen hebbe/ oft
ick yemanden ghewelt ende onrecht hebbe ghe
daen/ oft ick yemanden verdruct hebbe/ oft ick
van yemants hant een gheschenck ghenomē heb-
be ende heymelick ghehoudē/ soo wil ict v weder
gheuen.
Sy seyden/ ghi en hebt ons gheen ghewelt/
noch onrecht gedaen noch verdruct noch van ye-
mants hant yet ghenomē. hi sprack. De HERE
si ghetuyghe tusschen v eñ zij ghesalfde in desen da
ghe dat ghy niet in mijnder handt ghevonden en
hebt. Si seyden. Jae / ghetuyghen sullen wi zijn/

B
ex. xxvi. d Ende Samuel sprac totten volcke/ Die HERE
die Mose eñ Aaron gemaect heeft/ eñ uwe vadẽ
wten lande van Egipten geleyt heeft/ soe treet nv
herwaerts/ dat ic v ordeele voor den HERE ouer
alle gerechticheit des HEREN/ die hi aen v eñ u-
wen vaderen gedaẽ heeft
Als Jacob in Egipten gecomẽ was/ so riepen
ge. xlvi. uwe vaderẽ totten HERE/ eñ hi sandt Mose eñ
lu. iiij. d Aaron/ dat si uwe vaderẽ wt Egipten soudẽ leydẽ
eñ lietse in dese plaetse woonen/ Mer doen si des
HEREN haers Gods vgaten/ so vcocht hise on
der de macht Sissera/ des hooftmans tot Azor eñ
ond die macht der Philisteen / eñ ond die machte
des conincs d Moabiten/ die streden tegẽ hen/ Eñ
riepẽ wed totten HERE/ eñ sprakẽ/ wi hebbẽ ge
Ju. vi. sondicht/ dat wi den HERE vlaten hebbẽ/ eñ Ba
alim eñ Astharoth gedient/ Mer vlost ons vandẽ
handen onser vianden/ so willen wi v dienen/ Doẽ
sant die HERE Jerubaal/ Bedam/ Jephtah/ eñ
Samuel/ eñ vloste v rontom van uwer viandẽ hã
den/ eñ liet v seker wonen
Mer doen ghi saecht/ dat Nabas die coninc der
i. re. viij kinderen Ammon/ tegen di quam/ soo seyt ghy tot
i. reg. ij. mi/ Niet ghi/ maer een conninck sal ouer ons heer-
C scen/ hoe wel nochtans uwe God / v coninc was/
Nv daer/ Ghi hebt uwen coninc/ diẽ ghi vcorẽ eñ
gebedẽ hebt/ Want siet/ Die HERE heeft eenen
coninc ouer v geset/ Ist dat ghi nv dẽ HEERE
vreest eñ hẽ dient/ eñ sine stẽme hoort/ eñ dẽ mont
des HEREN niet ongehoorsaem en zijt/ so suldi
beyde/ ghi/ eñ v coninc/ die ouer v heerscet/ dẽ HE
RE uwen God volgen/ Mer ist dat ghi des HE-
REN stemme niet en hoort/ mer sinen monde on
gehoorsaem zijt/ soe sal die hant des HEREN te-
gen v/ eñ tegen v vaders zijn.
Oec coemt nv herwaerts/ eñ siet/ dat groote
dinc/ dat die HERE voor uwen ogen doen sal/ en
D ist nv niet d tarwen oogst/ Maer ic wil den HE
RE aenroepen/ dat hi sal laten donderen eñ reege
nen/ dat ghi te binnen wert/ eñ sien sult / dz groot
quaet/ dat ghi voor des HEREN oghen gedaen
hebt/ dat ghi eenen coninc begeert hebt/ Eñ doen
Samuel den HERE aẽriep/ liet die HERE optẽ
seluẽ dach dõderẽ eñ regenẽ/ Doẽ vreesde alle dat
volc den HERE eñ Samuel zeere / Eñ sprakẽ al
tot Samuel/ Bidt den HERE dinen God/ voor
uwen knechten/ dat wi niet en steruen/ wãt bouẽ
al onse sonden/ hebben wi oec dat quaet ghedaen
dat wi ons eenen coninc begeert hebben
Samuel sprac totten volcke/ en vreest nz/ Ghi
hebt (tis waer) dat quaet al ghedaen nochtans en
wijct niet achter vanden HERE/ maer dient den
HERE van gheelder herten/ eñ en wijct nae dye
ydelheit niet/ want het en vordert v niet/ eñ ten cã
v niet verlossen/ want het een ydel dinc is/ wãt die
HERE en sal zijn volc niet verlaten/ om zijns gro
tẽ naẽs wille / want die HERE heeft v begonst
te maken/ hem seluen tot eeuen volcke.
Mer het si verre van mi/ mi seluen also aenden
HERE te besondigen/ dat ic af soude latẽ voor v
te biddẽ/ eñ v te leeren dẽ goeden oprechten wech
Vreest alleen den HERE/ eñ dient hẽ getrouwe-
lic van gheheelder herten / want ghi hebt ghesien
hoe grote dingen hi met v doet/ Maer ist/ dat ghy
quaet ghi doet/ so suldi beyde/ ghi/ ende uwe coninck
verloren zijn
Die Philistinen maecten haren leger tegẽ die
Jsreeliten/ in Michmas/ Saul is ongehoorsaem
den HERE/ eñ daeromme wert hi van Samuel
gestraft
Dat. xiij. Capittel
Saul was een iaer coninc geweest/ eñ A
doen hi twee iaer ouer Jsrael gereg-
neert hadde/ soo vercoos hi hem drie
dusent mannen wt Jsrael/ Twee du
sent waren met Saul te Michmas/
eñ op dat geberchte Beth El / eñ een dusent met
Jonathan tot Gibea Ben Jamin/ mer dat ander
volc liet hi gaen elck in zijn woonstede/ Maer Jo
nathan sloech die Philisteen in haerder hoedinghe
die tot Gibea was/ dat quam voor die Philisteen
Eñ Saul liet die basuynen blasen inden gheheelen
lande/ eñ seggen laet die Ebreen horen/ eñ al Jsra B
el voordet segghen. Saul heeft der Philisteen hoe-
dinge geslagen/ want Jsrael stanc voor den Phili-
steen/ eñ al tvolc riep na Saul te Gilgal.
Doen verghaderden hen die Philisteen/ om te
striden tegen Jsrael/ dertich dusent wagens/ ses du
sent ruyters/ eñ ander volc so vele/ als sandt aendẽ
oeuer vander zee/ eñ trocken opwaerts/ eñ leegar
den hen tot Michmas/ tegen toosten/ voor Betha
uen/ Doen dat die mannen Jsrahel saghen dat hen
ongeluc opten hals was (want dat volc was daer
toe gecomen) so verborgen si hen in die holen/ spe C
luncken/ eñ rootsen/ eñ gaten/ eñ in die puttẽ/ mer
die Ebreen gingen ouer die Jordane/ int lãt Gad
eñ Gilead. Mer Saul was noch tot Gilgal/ eñ al
le tvolc wert achter hem verscrict/ Doen verbeyde
hi seuen dagen/ tot dier tijt / van Samuel gheoor-
dineert oft gheset/ Ende doẽ Samuel niet en quã
tot Gilgal/ soe verstroyde hen lieden dat volc van
hem.
Doen sprac Saul/ brengt mi herwaerts brant
offer eñ dootoffer/ ende hi offerde brantoffer/ Als
hi dat brantoffer voleyndt hadde/ siet/ doen quam
Samuel/ Doen ginc Saul wt hem te ghemoete /
om hem te groeten/ oft te segenen/ Samuel sprac
Wat hebdi ghemaect? Saul antwoorde/ Jck sach
datter volc hem vã mi verstroyde/ eñ ghi en quãt
nz ter rechter tijt/ eñ die Philisteen waren vgadert
tot Michmas Doen sprac ic/ Nv sullẽ die Philiste
en tot mi af comẽ tot Gilgal/ eñ ic en heb daẽsicht
des HEREN niet verbeden/ eñ stelde mi coenlic/
eñ offerde brantoffer D
Samuel sprac tot Saul/ Ghi hebt sottelick ghe
daen/ eñ en hebt die geboden des HEREN dijns
Gods nz gehouden/ die hi v gebodẽ hadde/ want
hi soude v rijc voorspoedich gemaect hebben ouer
Jsrael/ voorder eñ voorder/ Maer nv en sal v rijc
niet staende bliuen/ Die HERE heeft hem eenen
man wtghesocht/ nae zijnder herten/ dien heeft die
HERE geboden/ prince te zijn ouer zijn volc/ wãt
ghi en hebt des HEREN gebot niet ghehoudẽ/ eñ
Samuel maecte hem op/ eñ ginc van Gilgal op/
tot Gibea Ben Jamin.
Saul telde dat volc dat bi hem geuonden was
vi ses dusent mannen/ Mer Saul eñ sinẽ soon Jo
nathan eñ tvolc dat bi hẽ geuõden wert/ bleuẽ tot
Gibea Ben Jamin. Die Philisteen hadden hen ge ij

beghert tot Michmas/En wt den legher der Phi-
listeen trocken drie heyrẽ om te verdẽ/Deẽ keer-
de hem om die strate tot Ephra/int dal Saul/Dan
der keerde hem om op die strate Beth Horõ/Dat
derde keerde hẽ op die strate die daer streect aẽ dat
dal Zeboim/aen die woestine

Maer daer en wert gheen smit ghevonden int
gheheele lant vã Israel/Want die Philisteẽ dachtẽ/
die Ebreen mochtẽ sweerdẽ eñ spiesen maken/eñ
alle Israel moeste neder trecken totten Philisteẽ/
als yemant eẽ ploech yser/houweel/bile/oft seysen
hadde te scerpen/of wat aen die seysenen/houwee-
len/gaffelen/eñ bijlen/af ghearbeydet was/eñ dye
oorde vot geworẽe waren/Als nv den strijtdach
quã/so en werter noch sweert/noch spiese gevon-
den in alle des volcs hant/dat met Saul eñ Iona-
than was/mer voor Saul eñ sinẽ soone wert wat
ghevonden/Ende der Philisteen hoedinghe trock
wt voor Michmas over

¶ Ionathas trect tegen die vyanden met list/en
de verwintse Ende Saul coemt hem te hulpe met
den volcke/Ionathas adt tegen dat gebot zijns
vaders/ende ooc des gelijckẽ dat volcke Dye va
der woude dẽ soon dootslaẽ/maer tvolck verlost
hẽ. Saul bescermt dat volc voor hare vianden

Dat.xiiij. Capittel

HEt gevīel tot dier tijt/dat Ionathã
die sone Saul/sprac tot sinen knape/
die hẽ wapẽdragher was/Coẽt/laet
ons over gaen totter Philisteen hoe
dinge/die daer over leit/eñ hi en gaft
sinen vader niet te kennen/Saul woonde tot Gi
bea aent eynde/onder eenen granaet boom/dye in
der voorstadt was/eñ des volcs dat bi hem was/
was by seshondert mannen/Ende Ahia dye soone
Ahitob/Icabods broeder/Pinehas soon des soõs



Eli/was priester des HEERẼN tot Silo/ende
droech den lijfroc aen/dat volck en wiste oock niet/
dat Ionathan wech was gegaen.

Tusscen dẽ overganc/daer Ionathã oversocht
te ghaen/totter hoedinge der Philisteen/daer wa
rẽ twee scerpe steenẽ/den eenẽ op dees side/eñ den
anderen aen geen side/den eenẽ hiet Bozez/dẽ an
deren Senne/Eñ deene sach vã noorden teghen
Michmas/Eñ dẽ anderen vã zuyden teghen Ga
ba/Eñ Ionathã sprac tot sinen wapẽdrager/coẽt
laet ons gaen totter hoedinge deser onbesnedener

missicien die HEERE sal met ons wercken/Want
het en is den HEERE niet swaer/door vele/ofte
luttel te helpen. Doen antwoorde hem sine wapẽ
drager/Doet al wat in uwer hertẽ is/vaert henen B
siet/ic ben met v/so v herte wil.

Ionathan sprack/wel aen als wi overcomen
totten lieden/eñ hen int ghesicht comẽ/ist dat si dan
segghẽ/staet stille/tot dat wi aen v gerakẽ/so wil-
lẽ wi in onse plaetse bliuẽ staen/eñ niet tot hen op
climmẽ. Mer ist/dat si segghẽ/Coemt tot ons op-
waerts/soe willẽ wi tot hen opclimmẽ soo heeftse
ons die HEERE in onsen handen ghegeven/ende
dat sal ons tot een teeken zijn.

Doen si nv beyde in der Philisteen hoedinghe Iu.xiiij
int gesicht quamẽ so seydẽ die Philisteẽ/Siet/dye
Ebreen zijn wt die gatẽ gegaẽ/daer si hẽ in verbor-
gẽ haddẽ/Eñ die mannẽ inder hoedingẽ/antwoor-
dẽ Ionathã/eñ sinẽ wapẽ drager/eñ seydẽ Coemt
opwaerts tot ons/soo willẽ wi v dat wel leeren.
Doẽ sprac Ionathã tot sinẽ wapẽdragher. Climt
mi nae/die HEERE heeftse gegevẽ in die hãdẽ Is-
rael/Eñ Ionathan claverde met handen eñ voe-
ten daer op/eñ zijn wapendrager hem na.

Doẽ vielẽ si/voor Ionathan neder/eñ zijn wa-
pẽdrager doodese/hem altoos na volgende/Alsoo
dat den eersten slach/die Ionathan eñ zijn wapen
drager deden/was bi twintich mannẽ/bi na in eẽ D
halue buender ackers/die een joc drijuet. Eñ daer
quã een vlucht indẽ legher/opten velde/eñ in alle
volc der hoedinge eñ diẽ die daer verderfdẽ/quam
ooc die vlucht aẽ/also dattet lant in een ghetumel
ofte rumoer quam/eñ daer verhief haer eẽ vlucht
tot God/Ende dye poortwachters Saul/tot Gi-
bea Benjamin/saghen/dat den hoop scheyde/en-
de verliep hem herwaert ende derwaert

Saul sprac tottẽ volcke
dat by hem was/Telt/ende
besiet/wie van ons wech is
gegaen/eñ doen si teldẽ/siet
doen en was Ionathan/eñ
zijn wapendrager daer niet
Doen sprac Saul tot Ahia/
Brengt die arcke Gods her
waerts wãt de arcke Gods
was tot dier tijt bi die kin-
deren Israel/eñ doen Saul
noch metten priester sprack
doen hief hem den hoop in-
den Philisteẽ leger/liep/eñ
wert groot/Eñ Saul sprac
totten priester/Treet uwe
hant af/Eñ Saul riep/ende
alle tvolc dat met hem was
eñ quamẽ tottẽ strijt Eñ siet/doẽ ginc elcs sweert
tegẽ dẽ ãderẽ/eñ daer was eẽ zeer groot rumoer.

Ooc die Ebreen diete voren bi die Philisteen
geweest waren/ende met hen inden leger op ghe
trocken warẽ rontomme dedẽ hen tot Israel/dye
met Saul eñ Ionathan waren/eñ alle mannẽ van
Israel/die hen opt gheberchte Ephraim verborgen
haddẽ/doẽ si hoordẽ/dat die Philisteen vlodẽ/soo
strecken si achter hen wech inden strijt/Alsoo halp
die HEERE Israel/tot dier tijt/ende den strijdt
duerde tot Bethauen toe.

Ende doe die mannen Israel daer toe quamē
optenseluen dach beswoer Saul al tvolc/eñ sprac
Veruloect si elc/die broot etet totten auont toe/dz
ic mi aen mine vianden wreke/Doen en proefde
ooc al dat volc geen broot/Eñ dat gansse lāt quā
in dat wout/oft wildernisse. Daer lach huenich
opt velt. Eñ doen dat volc in die wildernisse quam
D siet/doen so vloeyde dat huenich/Mer niemant en
dede handen seluen metter hant tot sinen monde/
Want dat volc vreesde hem voor den eedt.

Mer Jonathan en hads niet gehoort/dat zijn
vader dat volc besworen hadde/eñ stack sinen staf
wt/die hi in zijn hant hadde/eñ stac met die scerp=
te in die huenich raet eñ keerde sine hant tot sinen
monde/doen werden sine ooghen wacker/Doen
antwoorde een vanden volcke/ende sprac/V va=
der heeft dat volc besworen/eñ ghesecit/Veruloect
si alle man die heden wat etet/Dat volc was moe
de/Doen sprack Jonathan/Mijn vader heeft dat
lant bedroeft. Siet hoe wacker zijn mine ogen ge=
worden/om dat ic een weynich van dien huenich
gesmaect hebbe. Hadde tvolck heden ghetē vanđ
bueten zijnder vianden diet vant/so waer ooc den
slach groter geworden tegen die Philisteen/maer
si sloegen die Philisteen op dien dach/van Mich=
E mas tot Aialon toe/Eñ dat volc wert zeer moede

Eñ dat volc vereyde die buete/eñ nam scapen
runderen/eñ caluern/eñ dedense af opter aerden
eñ atense metten bloede/Doen vercondichdemen
Saul dat/siet/dat volck besondicht hem aenden
HEERE/dattet bloet etet. Hi sprac. Ghi hebt qua
lic ghedaen/Wentelt nv herwaerts tot mi eenen
groten steen/eñ Saul sprac noch meer/Verstroyt
v onder dat volc/eñ segt hen/dat elc sinen osch en
de zijn scaep tot mi brenge/ende slatet al hier/dat
ghijt etet eñ v niet en besondicht aen den HEERE
metten bloet eten/Doen bracht al tvolc/elc sinen
osch met zijnder hant daer toe/des nachts/eñ sloe
gēt aldaer/eñ Saul timmerde den HEERE eenē
outaer/Dat is den eersten outaer die hi den HE=
RE timmerde

Eñ Saul sprac/Laet ons af trecken/den Phi
F listeen na bider nacht/eñ haer berouen tot dz licht
dach wert/alsoo dat wi niemanden van hen ouer
en laten/Si antwoorden/Doet al wat v behaecht
Mer die priester sprack/Laet ons herwaert tot
God genaken/Eñ Saul vraechde God/Sal ick
aftrecken den Philisteen na/eñ wilt ghise in Isra
els handen geuē. Mer hi en antwoorde hē in dier
tijt niet. Doen sprac Saul/Laet al die scerpe hoec=
ken des volcs herwaerts comen/ende onderuint/
ende siet/Aen welcken dese sonde si tot deser tijt/
Want also warachtelick als God leeft/die salich=
maker Israel/Eñ al waerse aen minen soon Jona
than/so sal hi steruen. Eñ niemant en antwoorde
hem wt alle den volcke.

Eñ hi sprac tot al Israel/Sijt ghi op geender si
den/Ic/eñ mijn soon Jonathan/sullen op dese si=
G de zijn/Dat volc sprac tot Saul/doet dat v belieft
Eñ Saul sprac totten HEERE/den God Israel/
Doet wat recht is/Doen wert Jonathan ende
Saul geraect/Maer tvolc ginc vri wt/Saul sprac
Werpt ouer mi/eñ minen soon Jonathan/Doen
wert Jonathan geraect/eñ Saul sprac tot Jona=
than/Segt mi/wat hebdi ghedaen? Jonathan seyt
hem eñ sprac/Ic hebbe een weinich huenich ghe=
smaect/metten staf die ic in mijn hant hadde/ende
siet ic moet daerom steruen?

Doen sprac Saul/God doe mi dit eñ dat/Jo=
nathan ghi moet den doot steruen/Mer dat volck
sprac tot Saul/soude Jonathan steruen/die desen
nacht so grote salicheit in Israel gedaen heeft? Hoo
warachteliken als die HEERE leeft/Daer en sal
gheen hair van sinen hoofde opter aerden vallen/
want met Gode heeft hi op dese tijt gewracht/al
so vlosse dat volc Jonathan/dat hi niet steruen en
mochte/Doen troc Saul op/vandē Philisteen/eñ
die Philisteen trocken op haerder plaetsen

Mer doen Saul dat rijcke ouer Israel in geno=
men had/street hi rontom tegen alle sine vianden
tegen die Moabiten/tegen die kinderen Ammon
tegen die Edomiten/tegen die coninghen Soba/
tegen die Philisteen/eñ werwaerts hi hem keerde
Daer wan hi eñ maecte een heir/eñ sloech die A=
malekiten/eñ verloste Israel vander hant aller die
se crencten

Saul hadde sonen/Jonathan/Iswi/Malchis
ua/ende sine twee dochteren hieten also/Die eer=
ste geborene Merob/eñ die ionckste Michal/Eñ
Sauls wijf hiet Ahinoam/een dochter Ahimaaz
eñ zijn velthooftmā hiet Abner/eē sone Ner/Sauls
broeder sone/Kis was Sauls vader/Maer Ner
Abners vader/was een soon Abiel

Daer was eenen crachtigen strijt tegē die Phi
listeen/also lange als Saul leefde/Ende waer Sa
ul eenen rustigen rasschen man sach/dien nam hy
tot hem.

Samuel beveelt/dat Saul soude Amalech ver
slaen ende verbannen/Saul is ongehoorsaem/
daerom wort hi vanden rijcke verstoten

Het. xv. Capittel.

SAmuel sprac tot Saul/Die HEERE A
heeft mi gesent/dat ic v tot eenen co
ninc soude saluen/ouer zijn volc Isra
hel/Dus hoort nv die stemme des woor=
den des HEEREN/Dus spreect die
HEERE Zebaoth/Ick heb bedacht wat Amelek
Israel dede/eñ hoe hi henden wech verleyde/doē
hi wt Egipten troc/dus treet nv/eñ slaet die A=
malekiten/eñ verbantse/met al dat si hebben. Eñ
spaert hen niet/mer doot beyde man eñ wijf/kin=
deren/eñ sugelingen/ossen eñ scapen/kemelen eñ
ezelen.

Saul liet dat voort volc comen/eñ vertelde se
tot Talaim/twee hondert dusent voetuolcs ende
thien dusent mannen wt Juda/Eñ doē Saul quā
totter Amalekiten stat/legerde hi een lage aen de
beke/Eñ dede den Keniters seggen/Gaet henen
wijct/eñ treet af vanden Amalekiten/dat ic v niet B
met hen en verslae/Want ghi deet ontfermhertic
heit aen allen den kinderen Israel/doen si wt Egi
pten reysden/also maecten hen die Keniten vandē
Amalekiten.

Doen sloech Saul die Amalekiten van Heuila
aen tot Sur toe/die voor Egipten leget/eñ greep
Agag/der Amalekiten coninc leuende/eñ al tvolc
verbande hi met des sweerts scerpte/Mer Saul
eñ tvolc spaerden Agag/eñ wat goede scapen/eñ

rinders/ eñ al wat gemestet was/ eñ die lammere
eñ al wat goet was/ ende en wildens niet verbañ-
nẽ/ mer wat snode eñ onduechdelic was/ vbãde si.
Doen gesciede des HEREN woort/ tot Sa-
muel ende sprac/ Het berouwet mi/ dz ic Saul tot
eenẽ coninc gemaect hebbe/ Want hi heeft hẽ ach
C ter mi afgekeert/ eñ mine woorden nz beuestict.
Daerom wert Samuel gram/ eñ riep dẽ geheelen
nacht totten HERE/ Eñ Samuel maecte hem
vroech op/ dat hi Saul smorgens ontmoeten sou-
de/ eñ hẽ wert geboodscapt/ dat Saul tot Carmel
comen ware/ eñ had hẽ eẽ liteekẽ opgherecht/ eñ
was daerom getrocken/ eñ tot Gilgal afgecomen
Als nv Samuel tot Saul quam/ so sprac Saul
tot hem/ Gesegent zijt ghi den HERE/ Ic heb
D des HEREN woort beuestict/ Samuel ant
woorde/ Wat geroepe ŏ scapen is dan dat in minẽ
oren/ eñ dat geroepe der rinderen dat ic hoore?
Saul sprac/ Vanden Amalekiten hebben sise ghe-
bracht/ Want dat volc spaerde den besten scapen/
eñ rinders/ om des offers wille des HEREN ws
Gods/ dat ander hebben wi verbant.
Mer Samuel antwoorde Saul/ Laet v seggẽ
wat die HERE met mi gesproken heeft/ desen
nacht/ Hi seyde/ segghet op/ Samuel sprac/ En ist
niet also/ doen ghi cleyn waert voor uwen ogen/
so wert ghi dat hooft onder die stammẽ Israel/ eñ
die HERE salfde v tot eenen coninc ouer Israel.
Eñ die HERE sant v opten wech/ eñ sprac Treet
henẽ/ eñ vbant die sondaers/ die Amalekitẽ/ ende
strijt tegen hen/ tot dat ghise al te niete doet/ waer
E om en hebdi des HEREN stemme niet gehoort
Waerõ hebdi v totten roof gekeert/ eñ quaet ghe
daen voor den ogen des HEREN.
Saul antwoorde Samuel/ Ic heb doch de stẽ
me des HEREN onderdanich geweest/ eñ bẽ he
nen getrocken den wech die mi die HERE seynde
Eñ heb Agag der Amalekiten coninc ghebracht/
eñ die Amalekiten vbannet/ Mer dat volc heeft
vanden roof genomen/ scapẽ eñ rinderen die beste
ond den verbanden/ om den HERE dinen God
te offeren in Gilgal/ Samuel sprac/ Meynt ghy/
dat die HERE lust heeft aẽ offer eñ brantoffer
als een gehoorsaemheit der stemmen ons HE-
REN/ Siet/ gehoorsaemheit is beter dan offerañ
de/ eñ toe luysteren beter/ dan dat vet van rammẽ
Want ongehoorsaemheit is een touerie sonde
eñ wederspannicheit/ is moeyte eñ afgoderie. Om
dat ghi dã des HEREN woort vworpen hebt/
so heeft hi v ooc vworpen/ dat ghi niet en moecht
coninc zijn
Doen sprac Saul tot Samuel/ Ic heb ghe son- F
dicht/ dat ic des HEREN beuel/ eñ uwe woordẽ
ouergetorden heb/ want ic vreesde tvolc eñ hoor-
de haer stemme/ Eñ nv vergeeft mi die sonde/ eñ
keert met mi om/ dat ic den HERE aenbede/ Sa
muel sprac tot Saul/ Ic en wil niet met v om kee
ren/ wãt ghi hebt des HEREN woort verwor-
pen. Eñ de HERE heeft v ooc verworpen dz ghi
geen coninc en sout zijn ouer Israel. Eñ als hem
Samuel om keerde/ dz hi wech soude gaen/ greep
hi hem/ bi eenen tippe zijns rocks/ eñ hi scoorden/
Doen sprack Samuel tot hem/ die HERE heeft
dz coninckrijc Israel heden van v gescoort/ eñ uwẽ
naesten gegeuen/ die beter is dan ghi/ oock en sal
die vimmõ in Israel niet missen/ eñ hem niet laten
grouwelen/ wãt hi en is geen mensce/ die hẽ sou-
de laten grouwelen
Hi sprac/ Ic heb ghesondicht/ maer eert my nv G
voor die Ouders mijns volcs/ eñ voor Israel/ eñ
keert met mi om/ dat ick den HERE uwen God
aenbede/ Alsoo keerde Samuel om/ nae Saul/ dz
Saul den HERE soude aenbeden. Mer Samu
el sprac/ Laet herwaert tot mi brengen Agag der
Amalekiten coninc/ eñ Agag ginc tot hem moede
lic/ Eñ Agag sprac/ Also wijct des doots bitterhz
Samuel sprac/ Gelijck v sweert vrouwen sonder
kinder gemaect heeft/ so sal ooc v moedõ sondõ kin-
der zijn onder den wijuen / Aldus hieu Samuel
den Agag in stucken/ voor den HERE in Gil-
gal.
Eñ Samuel ginc tot Ramath/ mer Saul troc
opwaerts tot sinen huse/ te Gibeath Saul/ Ende
Samuel en sach Saul voort meer niet/ tot aendẽ
dage zijns doots/ Mer nochtans droech Samuel
rouwe om Saul/ om dattet den HERE berou
wet hadde/ dz hi Saul tot eenẽ
coninck ouer Israhel gemaect
hadde



Samuel is droeuich om Sauls
wille/ maer de HEERE hiet
hem dat hi aflate te trueren/
ende dat hi Dauid den Isais so-
ne/ tot eenen coninc soude sal-
uen. Die geest des HEREN
verlaet Saul/ ende die boose
geest regeert hez/ Dauid wort
geroepen/ dat hi met der herpẽ
verlichtinge make

Dat .xvi. Capittel

Ende die HERE
sprac tot Samu-
el hoe langhe dra-
gert ghi rouwe/ õ A
Saul/ die nu ic ver-
worpẽ heb/ dz hi geẽ coninc en
si ouer Israel/ Vult v hoornen
met olie/ eñ coẽt/ dz ic v seynde
totten Bethlemite Isai/ want

onder sinen sonen/heb ic mi eenen coninc voorsien
Samuel sprac/Hoe sal ic henen gaen? Saul salt ver
nemen/eñ mi dooden/Die HERE sprac/Neemt
een calf vanden runderen tot v/eñ spreect/ Ic ben
ge comen/om den HERE te offeren / Ende ghy
sult Isai totten offer nooden/daer wil ic v dan wij
sen/wat ghi doen sult/dat ghi mi dien saluet / dien
ic v seggen sal.

Samuel dede/so hem die HERE gesept had=
de/eñ quam tot Bethlehem / doen ontsetten hen
die Ouders der stadt/eñ gingen hem te gemoete
eñ sprakē/Is uwe toecoemst ooc vreedsaem? Hy
seyde/Ia/ic ben gecomen/om den HERE te offe
ren/Heilighet v/eñ coemt met mi tottē offer/ Eñ
hi heilichde Isai/ende sine sonen ende nodese tottē
offer .

Als si nv in quamen/sach hi Eliab aen/eñ dach
te/oft voor den HERE zijn gesalfde si/Maer die
HERE sprac tot Samuel/ En aensiet sine gedaē
C te niet/noch die hoocheit zijns persoons/ ic heb hē
verworpen/want het en gaet niet/als een mensch
siet/ Een mensch siet dat voor ogen is/ Maer die
HERE siet dat herte aen/ Doen riep Isai Abi
Nadab/eñ liet hem voor Samuel voorbi ghaen/
Eñ hi sprac/Desen en heeft die HERE ooc nyet
vercoren. Doen liet Isai voort comē Samma/ hi
sprack. Desen en heeft die HERE oock nyet
vercoren/Doen liet Isai zijn seuen sonen voor Sa
muel gaē/Maer Samuel sprac tot Isai. Die HE
RE en heeft wt dien geen vercoren
D Eñ Samuel sprac tot Isai/ Sij dat die knecht
kens alle? Hi sprac/die cleynste is noch ouer/ ende
siet/hi huet die scapen/Doen sprac Samuel tot I=
sai/seynt henen/eñ laet hem halen/ want wi en sul
len niet sitten/tot dat hi hier en come/Doen seynde
hi henen eñ liet hē halē/ eñ hi was bruynachtich/
mz fraeyē ogē/eñ vā goeder gedaētē/Eñ die HE
ps.lxvij. RE sprac Op/eñ salfs hē/die ist. Doē nā Samuel
Ac.xiij d sinē olye horē/eñ salfde hē/middē ond sinē broede=
rē/Eñ die geest des HEREN wert verdich ouer
Dauid/van dien dage aeneñ voort/Maer Samu
el maecte hem op eñ ghinc tot Ramath

Die geest des HEREN weec van Saul / eñ ei
bose geest vanden HERE quelde hē/ Doen spra-
ken die knechten Saul tot hem / Siet/een boose
geest van God quelt v/onse heere segge sinē knech
ten/die voor hem staen/dat si eenē man soecken/
die opter herpē eñ snarē spelen can/op dat als dese
boose geest Gods ouer v coemt/hi met zijnd hant
spele/dattet beter met v werde/ Doen sprac Saul
tot sinen knechten/siet na eenen man / die ghoet si
op snaren spel/ende brengt hem tot mi.

Doen antwoorde der knapen eene / eñ sprac/
Siet/ic hebbe gesien eenen soon Isai/des Bethle
hemiten/die can opter herpen spelen/ een redelick
man eñ strijtbaer/eñ verstandich in sakē/ eñ fraey
eñ die HERE is met hem/doe sandt Saul boden
tot Isai/eñ dede hem seggen/ seynt uwen soon Da
uid tot mi/die bi die scapen is/Doē nā Isai eenen
ezel met broot/eñ eē flessce wijns/eñ een geytē boc
ken/eñ seyndet Saul door sinen soon Dauid/Also
quam Dauid tot Saul/ende ginc voor hem/ ende
hi creech hem seer lief / ende hi wert zijn wapen-
drager.

Ende Saul sandt tot Isai/ende dede hem seg
gen/Laet Dauid voor mi bliuen/want hi heeft ge
nade geuondē voor mine ogē. Als dē geest Gods
ouer Saul quam / soo nam Dauid die herpe/ende
speelde met zijnder hant/so vermaecte hem Saul
eñ het wert beter met hē/eñ die boose geest weeck
van hem

Die iongelinc Dauid verslaet Goliath den rue
se/Die Philisteen vlieden

Dat.xvij.Capittel

Die Philisteen vergaderden haer heir A
totten stride/eñ quamen te samen te
Socho in Iuda/ende leegerden hen
tussen Socho eñ Aseka/ aent eynde
Damin/Maer Saul ende die mānē
Israel quamen te samen ende legherden hen indē
Eychgront/eñ maecten hen op totten stride tegē
die Philisteen/Ende die Philisteen stonden op ee
nen berch op geen side/ende die Israeliten op ee=
nen berch op ders side/also dat een dal tusscen hen
was.



Doen quam daer voor wt
den leger der Philisteen/een vn=
metende stout man/ghe heeten
Goliath/van Gath/ses ellē/eñ
een hantbreet hooch/ eñ hadde
eenen metalē helm/op zijn hooft
ende een scubachtich pansier aē
ende dat ghewichte zijne pant-
siers was vijf dusent siculē me
taels/ende hadde metalen been
harnisch aen zijn schenen / ende
eenen metalen scilt op zijn scou
deren/ende den scacht zijnd spie
sen was/als eenen weefboom
ende dat yser zijnder spiesen had
de seshondert sikelen ysers / eñ
zijn wapendrager ginc voor hē
henen.

Ende hi stont ende riep tottē
scharen Israhel / ende sprack/

tot hen/ wat zijt ghi wt getrockē om v te wapenē
in eenen strijt/ En ben ic niet een Philisteeus/ ende
ghi Sauls knechten? Verkiest eenen onder v/ dye
tot mi af come/ can hi tegen mi gestridē/ eñ slaet hi
mi/ so willē wi uwe knechten zijn/ Maer vermach
ic ouer hē/ eñ slae hē/ so sult ghi onse knechten zijn
dat ghi ons diēt/ Eñ die Philisteeus sprac/ Ic heb
den scarē Israel bescimpt hedē ten dage/ Geeft mi
eenē/ eñ laet ons tegē malcanderē stridē/ Doē Sa
ul eñ alle Israel dese redē des Philisteeus hoorden
verslogen si hen/ ende vreesden seere.
Dauid was een Ephratisch mās soon/ vā Bet=
B leem Juda/ die hiet Isai/ dye hadde acht sonen/ eñ
was een out mā tot Sauls tijdē/ eñ was bedaecht
onder dē mannē/ Eñ die drie grootste sonen Isai/
warē met Saul indē strijt getrockē/ eñ hieten met
namen Eliab die eerst geborē/ Abinadab die ander
eñ Sāma die derde/ Dauid was die ioncste/ Maer
doen die drie outste met Saul inden strijt trocken/
ginc Dauid weder wech vā Saul/ dat hi die scapē
zijns vaders tot Betleē soude hoeden/ Maer die
Philisteeus quam voort smorgens vroech/ eñ tsa=
vonts/ ende stont daer veertich dagen.
Isai sprac tot sinen sone Dauid/ Neēt voor uwe
broederē dese Epha sangē oft gort/ eñ dese tiē bro
dē/ eñ loopt int heyr tot uwē broederē/ eñ dese tiē
C weecke keesen/ eñ brēctse dē hooftman/ eñ besoect
v broeders/ oft het hē wel gaet/ eñ neēt wat si v be
uelen/ met Saul/ eñ si/ eñ alle mannen Israel/ wa
ren indē Eycgront strijdēde op die Philisteē/ doen
maecte hē Dauid smorgēs vroech op/ eñ liet de sca
pen den bewarderē/ eñ droech/ eñ ghinc henen/ soe
hē Isai gebodē hadde/ eñ quā totten wagenborch
eñ dz heyr was wt getrocken/ eñ had hē gewapēt/
eñ riepē indē strijt/ Want Israel hadde hē toeghe=
maect oft in ordinācie gestelt/ so warē de Philisteē
tegen haer heyr oock bereyt.
Doen liet Dauid die vatē die hi droech/ onder dē
bewaerder der vatē/ ende liep totter plaetsen des
strijts/ eñ ginc in/ eñ gruette sine broeders/ Ende
doē hi noch met hen sprac/ siet/ doen trat daer op/
die vermetē stoute man/ geheten Goliath die Phi
D listeeus vā Gath/ wt der Philisteen heyr/ eñ sprac
als te voren/ Dauid hoorde dat/ Maer een yegelic
in Israel/ als hi den man sach/ vluchte hi voor hē/
eñ vreesde seer/ Eñ elc in Israel sprac/ hebt ghi den
man gehē opgaen? want hi is op gegaē om Israel
te bescimpen/ Eñ wie hē slaet/ dien wil die Coninc
seer rijcke makē/ eñ hē sine dochter geuen/ eñ wilt
zijns vaders huys vrij maken in Israel.
Doē sprac Dauid tottē mannē die bi hē stonden
Wat salmē diē doē/ die desen Philisteeus slaet/ eñ
die scāde van Israel keert/ Want wie is die Phili=
steeus/ dese onbesneden/ die dat heyr des leuenden
Gods bescimpt? Doē seyde hē dat volc als te vorē
So salmē hē doē die hē slaet/ Eñ Eliab zijn groot=
ste broeder hoorde hē sprekē mettē mannē/ eñ ver
balch inet toornicheyt tegē Dauid/ eñ sprac/ Waer
om sidi afgecomē/ eñ waer om hebdi die weynich
scapen daer inder woestinē ghelaten? Ick kenne v
vermetēheit wel/ eñ vws herten boosheit/ Want
ghi sijt neder gecomē/ om dat ghi den strijdt soudt
sien/ Dauid antwoorde. Wat heb ick dan ghedaē?
En is daer gheen oorsake? Eñ keerde hem daer af
tot eenen anderē/ eñ seide so hi te vorē geseit had
de/ Doen antwoorde hē dat volc als te voren
Eñ doē si die woorden hoorlē die Dauid seide
vercondichden sise voor Saul/ eñ die dede hē ha=
len. Eñ Dauid sprac tot Saul/ Geenē mēsche en
onvalle dat herte om des wille/ Dijn knecht sal he=
nen gaen/ eñ teghē den Philisteeus striden/ Maer
Saul sprac tot Dauid/ Ghi en cont niet henē ghe
gaen tegē desen Philisteeus/ om tegen hē te strij=
den/ want ghi sijt een knechtkē/ eñ dese is eē oor=
loochs Man van sijnder ioncheit op
Dauid sprac tot Saul/ dijn knecht hoede die sca
pen sijns vaders/ eñ daer quā eenen leeu eñ eenen E
beyre/ eñ droech een scaep wech vāder cuddē. Doē
vant ic dē wech na hem/ eñ sloech hē/ eñ verlostet
wt sinen muyl/ Eñ doen hi hem tegē mi stelde/ so
greep ic hem vi sinē baert/ eñ sloech hem eñ doode
hem/ Also heeft v knecht gheslagē/ beyde den leeu
eñ den beyre/ So sal nv dese Philisteeus die onbe=
snedene sijn gelijc dier een/ Wāt hi heeft gesceynt
dat heyr des leuendē Gods/ Eñ Dauid sprac/ Die
HEERE die mi vanden leeuwe eñ beyre verlost he
uet/ die sal mi oac verlossen van desen Philisteen.
Eñ Saul sprac tot Dauid/ gaet henē/ die HE=
REñ met v/ Eñ Saul troc Dauid sine cleederē aē
eñ sette hem eenē metalē helm op sijn hooft/ eñ de=
de hē eē pantsier aē/ Eñ Dauid ghorde sijn sweert
ouer sijn cleeder/ eñ begonste te ghaen/ wādt hi en
hadts noyt geproeft/ doen sprac Dauid tot Saul/
Ick en can also niet gegaen/ want ick en bent niet
gewoone/ eñ leidet vā hē/ Eñ nā sinen staf in sijn
hant/ eñ vercoos vijf glatte steenē wt die beke/ eñ F
dede se in die herders male dye hi hadde/ eñ inden
sack/ eñ nā die slinger in zijn hāt/ eñ maecte hē tottē
Philisteeus. Eñ die Philisteeus ginc ooc/ eñ maec
te hē tot Dauid/ eñ sijn wapendrager voor hem.
Doen nv die Philisteeus sach eñ schoude Dauid
aen/ verachte hi hē/ wāt hi was eē iongelic/ bruyn
achtich van fraeyer gedaēten/ Eñ die Philisteeus
sprac tot Dauid/ Ben ick dā een hont/ dat ghi met
stockē tot mi coēt/ eñ vloecte Dauidē bi sinē God
eñ hi sprac tot Dauid/ coēt herwaerts tot mi/ Ick
wil v vleesch gheuē dē vogelē onder den hemel/ eñ
dē dierē optē velde/ Dauid sprac tottē Philisteeus.
Ghi coēt tot mi met sweerden spiese eñ scilt/ maer
ic come tot v indē name des HEEREN Zebaoth/
des Gods des heyrs Israel/ dat ghi bescimpt hebt
heden op desen dach sal v dye HEERE in mijnen
handē ouer leueren/ dat ick v slae/ eñ neme v hooft
van v/ eñ geue dat lichaem des heyrs der Philisteē
heden den voghelen onder den hemel/ eñ den wilt
opter aerden/ op dat allen landen kenlic werdē/ dat
Israel eenē God heeft/ Eñ dat alle dese ghemeyn=
te wete/ dat die HEERE niet door tsweert ende
spies en helpt/ Want die strijdt is des HEEREN
eñ sal v nv in onsen handē geuē Ecclesi.
Als nv hem die Philisteeus op maecte/ eñ quā xl.vij.a
eñ genaecte hem teghen Dauid soo haeste Dauid/ ij. mach
ende liep vanden heyr tegen dē Philisteeus/ Ende iiij.d
Dauid dede sijn hāt in sijn tassche/ ende nam eenen
steen daer wt/ ende slingerder/ ende raecte dē Phi
listeeus aen sijn voorhooft/ also dat dē steen in zijn
voorhooft voer/ ende dat hi ter aerden viel op sijn
aensicht. Also verwā Dauid den Philisteeus/ met

ker slingere/ eñ metten steē/ eñ sloech hem eñ doo
de hem. Eñ doen David geen sweert in sijn hant
en hadde/ liep hi eñ tradt tot den Philisteeus/ ende
nam sijn sweert/ eñ troct wt der scheyden/ eñ doo
de hem/ eñ hieu hem den coppe daer mede af
Doen die Philisteē saghē/ dat haer alder sterc
ste doot was/ vluchten si/ eñ die mannē Israel eñ
Juda maecten hen op/ eñ riepen/ eñ iaechden den
Philisteen nae/ tot datmē coemt int dal/ eñ tot aen
die poorte Ekron/ eñ die Philisteen vielen versla
gen op den wege/ tot die poorte tot Gath/ eñ tot
Ekron toe/ Eñ die kinderen Ishrael keerden we=
der omme/ vanden na iagen der Philisteen. ende
beroofden haren leger/ Mer David nā des Phi=
listeen hooft/ eñ bracht tot Jerusalem/ mer zijn wa
pen stelde hi in sijn tente
Doen Saul Davidē sach wtgaē tegē den Phili
G steeus/ sprack hi tot Abner sinen velthooftman/
Wiens soon is die iōgelinc? Abner sprac/ Coninck
also warachtelic als v siele leeft/ ic en weets niet/
Die coninc sprac/ soe vraecht daer na/ wiens soon
die ionghelinc is/ Doen nv David weder quā van=
hen slach des Philisteeus/ nā hē Abner/ eñ bracht
dē voor Saul/ eñ hi hadde des Philisteeus hooft
in sijn hant/ eñ Saul sprac tot hem/ wiēs sone sijt
ghi iongelinc? David sprack/ Jck ben een soon vws
knechts Isai/ des Bethlehemijts

¶ David ende Jonathas worden eedtghesellen
David doet wijsselick in alle des conincs saken/
Ende hi wert van dē volcke bemint/ Saul gaf hē
wt scalcheyt sijn dochter/ om dat hem die Phili=
steen verslaen souden

Dat.xviij.Capittel

A Ende doen hi hadde wt gesprokē met
Saul/ soe verbant haer die siele Jona
than met der sielē David/ eñ Jona=
than creech hem lief/ ghelijc sijn eyghē
siele/ Eñ Saul nam hem in diē daghe
eñ en liet hem niet tot sijns vaders huys gaen/ ende
Jonathan eñ David maecten een verbōt met mal
canderen/ Want hi hadde hem lief als sijn eyghen
siele. Eñ Jonathā troch wt sinen rock/ dye hi aen
hadde/ eñ gaf dien David. Daer toe sinen mātel/
sijn sweert/ sinen boghe/ eñ sinē gordel. Eñ David
ginc wt daer hem Saul seynde/ eñ hielt hem cloec=
kelick/ Eñ Saul stelde hē ouer die crijschluedē/ eñ
hi beuiel wel alle den volcke/ ooc dē knechtē Saul
Maer het geuiel/ doen hi weder gecomē was
van die Philisteeus slach/ dat die vrouwē wt allen
B steden Israel warē ghegaen/ met sanck eñ reyen/
den Coninc Saul te gemoete met tamboeriē/ met
vruechden/ eñ met velen/ Eñ die vrouwen songē
tegen malcāderen/ eñ speelden/ eñ spraken/ Saul
heefter duysent geslagē/ maer David thiē duysent
Doē balch hem Saul seer/ eñ dat woort beuiel hē
qualic eñ sprack/ si hebben Daviden thien duysent
gegheuen/ eñ mi duysent/ wat sal hi meer hebbē dā
dat coninc rijcke? Eñ Saul sach David sceluwe aē
van dien dage/ eñ ooc voort aen
Des āderē daechs wert die bose geest Gods veer
C dich ouer Saul/ eñ prophetcerde middē indē huy=
se/ David speelde opten snaren met sijnder hant/
so hi dagheliex plach/ Eñ Saul hadde een spiese in
sijn hant/ eñ schoot hem eñ dacht/ Jc wil Davidē
aen den want spittē/ Mer David keerde hē twee
mael van hem/ eñ Saul vreesde hē voor Davidē/
want die HEERE was met hem/ eñ was vā Saul
geweken/ doen dede hem Saul van hem/ ende hy
stelde hem tot eenē vorste ouer duisent mannē eñ/
hi ginc wt eñ in voor dat volck/ eñ David hielt hē
cloeckelijc/ in al sinen doen/ eñ die HEERE was
met hem
Doen nv Saul sach/ dat hi so seer cloeck was/
so schouwede hi hem maer alle Israel ende Juda D
hadde David lief/ wāt hi troch wt eñ in voor hen
henen/ Eñ Saul sprac tot David/ Siet mijn groot
ste dochter Merob wil ick v tot eenē wijue geuē/
Sijt slechs gherade oft gerasch/ eñ voert des HE
REN oorloghe/ Wāt Saul dacht/ mijn hāt en sal
niet aen hem sijn/ maer die hāt der Philisteen. Da
uid antwoorde Saul. Wie ben ic/ eñ wat is mijn
leuen/ eñ tgeslachte mijns vaders in Israel/ dat ic
des conincx swager werden soude?
Maer doē den tijt quam dat Merob die doch
ter Saul/ soude Daviden ghegeuen werden/ soe
wert si Adriel den Meholathite tot eenē wijue ge E
gheuen/ Maer Michal Sauls dochter/ hadde den
David lief/ doen dat Saul te kennē gegeuē wert/
so sprac hi/ dat is recht. Jc wilse hem gheuen dat si
hem tot enen strick eñ val brenge/ eñ dat der Phi
listeen handē ouer hem comen/ Eñ sprac tot Da=
uid/ Ghi sult hedē ten anderē male mijn swagher
werden/ eñ Saul geboot sinē knechtē/ spreect met
David heymelic/ eñ segt/ Siet/ die coninc heeft lust
tot v/ eñ alle sine knechten beminnē v/ dus sijt nv
des conincs swager
Eñ die knechtē Saul spraken sulcke woordē/
voor die ooren David/ Maer David sprack dūct v
dat eē cleyn dinc zijn/ des conincx swager te sijn? ic
ben een arm snode mā/ Eñ die knechten Saul sey F
dent hem weder/ eñ seyden/ Sulcke woordē heeft
David gesproken/ Saul seide/ dus segt tot David
Die coninc en begeert geen morgen gaue/ dā hon=
dert ouerslofkens van die Philisteen/ datmen hē
wreke aen des conincs vianden/ Wāt Saul leyde
daer op toe/ David te dooden/ door der Philisteē
hant/ Doē boodtscaptē sine knechtē Davidē sulcke
woorden/ eñ die sake docht David goet sijn/ dat hi
des conincs swager werden soude
Eñ dē tijt en was noch niet wt/ doe maecte hē
David op/ eñ reysde wech met sinē mannen/ ende
sloegen onder die Philisteen twee houdert mannen
eñ David bracht haer vooruellickēs ofte ouerslof=
kens/ eñ vernoechde daer mede den Coninc vant
getal/ dat hi des Conincs swagher soude werden/ G
Doen gaf hem Saul sine dochter Michal tot eenē
wiue/ Eñ Saul sach dat eñ merckte dat de HEERE
met David was/ eñ Michal Sauls dochter had hē
lief/ doen vreesde Saul noch meer voor David/ eñ
wert zijn viant zijn leefdage lanc/ Eñ doen die vor
sten der Philisteē wt trocken/ so dede David cloec=
kelijcker dā alle die knechtē Sauls/ als si wt troc=
ken/ also dat sinen naem hooch geacht wert.

¶ Saul ghebiet datmen Daviden soude dooden/
Maer Jonathas waerschouwet hem/ Saul nam
voor hem Daviden te doorsteken/ David vliet/ die
Coninck beueelt datmen hem brenghe/ Maer hy
wort door Michal zijn wijf verlost.

Dat.xix.Capittel

Saul sprac met sinen soon Jonathan/
en met alle sinen knechten/ dat si Da
uiden souden dooden/ Maer Jona-
I than Sauls soon hadde grooten lust
aen Dauid/ en vercondichde hem dat
en seyde/ mijn vader Saul leyt daer op toe/ dat hi v
dooden soude/ daer om so wacht v smorghens/ en
blijft verborgen/ en vercht v/ Maer ic wil wtgaen
en neffens minē vader staē/ op den velde daer ghy
zijt/ en van v met mijnen vader spreken/ en wat ic
sie/ wil ic v te kennen geuen.
En Jonathan sprac dat beste van Dauidt met
sinen vader Saul/ en sprac tot hem/ die Coninc en
besondige hem niet aen sinen knecht Dauid/ want
hi en heeft geen sonde tegen v gedaen/ en zijn doen
is v zeer orberlic/ en hi heeft zijn leuen in zijn hant
geset/ en sloech den Philisteeus/ en die HEERE
dede een grote salicheyt den geheelen Israhel/ dat
hebdi gesien/ en v daer af verblijt/ waer om wildy
v dan aen dat ontsculdich bloet besondigē/ dat ghy
Dauid sonder oorsake wilt dooden? Doen hoorde
Saul die stemme Jonathan/ en swoer/ so warach-
telijc als die HEERE leeft/ hy en sal nyet steruen
Doen riep Jonathan Dauiden/ en seyde hem alle
dese woorden/ en brachthem tot Saul/ dat hi voor
hem was als te voren.
Daer stont weder eenen strijt op/ ende Dauidt
trock wt/ en street teghen die Philisteen/ en sloech
eenen groten slach/ also dat si voor hem vluchten/
maer dye boose gheest des HEEREN quam ouer
Saul/ en hi sadt in sinen huyse/ en hadde een spiese
in zijn hāt/ Dauid speelde opten snaerspele metter
hant/ En Saul leyde toe/ om Dauidē metter spie-
sen aen den want te spitten/ maer hi weec van Sa
ul/ en die spies voer in die wāt/ Dauid vluchte/ en
ontquam dien seluen nacht.
Saul seynde boden tot Dauids huys/ dat si hē
souden bewaren/ en smorghens dooden/ doen ver-
condichde dit Dauiden Michal zijn wijf/ en sprack
Ist dat ghi dezen nacht v siele niet en vlost so moet
ghi morgen steruē/ doen liet hē Michal doort ven
ster neder/ dat hi wech ginc/ ontvluchte en ontquā
En Michal nam een beelt/ en leyde dat int bedde
en leyde een geytē vel aē sinen hoofde/ en bedectet
met cleederē/ Doen seynde Saul boden/ dat si Da-
uiden soudē halen/ Maer si seyde/ hi is siec/ Saul
seynde bodē om Dauid te besien/ en sprac/ Brenget
hem op tot mi metten bedde/ dat hi gedoot werde
Doē nv die bodē quamē/ siet/ doen lach dat beelt
int bedde/ en een geyten vel aen zijn hooft/ Doen
sprac Saul tot Michal/ Waer om hebdi mi bedro
ghen/ en mijnen viant laten gaen/ dat hi ontcomen
soude? Michal sprac tot Saul/ hi seide tot mi/ Laet
mi gaen/ oft ic doode v/ Maer Dauid ontvluchte
en ōtquam/ en quam tot Samuel tot Ramath/ en
gaf hem te kennen/ al wat hem Saul gedaen had
de/ en ghinck wech met Samuel/ ende bleuen tot
Naioth
En het wert Saul te kennen gegeuen/ Siet/
Dauid is te Naioth in Rama/ doē seinde Saul bo
den/ dat si Dauiden soudē halen/ en si sagen twee
Chorē Propheten propheteren/ en Samuel was
haer opsiender/ Doē quā die gheest Gods op dye
boden Sauls/ dat si ooc propheteerdē/ Doen dat
Saul geboodscapt wert/ soo seynde hi ander boden
die propheteerden ooc/ Doē seynde hi die derde bo-
den/ die propheteerden oock.*
Doē ginc ooc hy self tot Ramath/ en doē hi tot
ten groten put quam/ die tot Secu is/ vraechde hi
en sprac/ Waer is Samuel en Dauid/ doē wert hē
gesegt/ Siet tot Naioth in Rama/ En hi ginc daer
selfs henē tot Naioth in Rama/ en die geest Gods
quā ooc op hē/ en ginc en propheteerde/ tot dat hy
quā tot Naioth in Rama/ En hi troc sine cleederen
wt/ en hi propheteerde ooc voor Samuel/ en viel
bloot neder den geheelē dach/ en den geheelē nacht
Daer wt seitmē/ Is Saul ooc onder die propheten?

¶ Dauid wijct voor dē thoorn des Conincs/ en
hi woirt gewaerscout van Jonathas

Dat.xx. Capittel.

Dauid vluchte vā Naioth tot Rama
en quā en sprac voor Jonathā/ Wat A
heb ic gedaē? wat heb ic mishandelt
wat heb ic gezōdicht voor uwē vaē
dat hi na mijn leuē staet? Hy sprac tot
hē/ dat si verre/ ghi en sult niet steruē/ siet mijn va-
der en doet niet/ noch groot noch cleyne/ dz hi mi
nē oorē niet en opēbare/ waer om soude mijn vaē
dat dan voor mi verbergen? het en sal also niet sijn.
Doē swoer Dauid weder en sprac/ V vader weet
wel dat ic genade voor uwē ogē gheuondē hebbe/
daer om sal hi denckē/ Jonathā en sal dat niet we-
ten/ het mocht hē becōmerē/ warachtelic/ also wa- B
rachtelic als die HEERE leeft/ en soo warachtelick
uwe siele leeft/ hēt en is maer enen schrede tusscen
mi en die doot
Jonathā sprac tot Dauid/ Ick wil aē v doen al
wat v herte begeert. Dauid sprac tot hē/ siet/ mor
gen ist nieuwe maēt/ dat ic met den Coninc ter ta
felē soude sitten. Dus laet mi/ dat ic mi optē veldē
verberge tottē auōt/ des derdē daechs toe. Ist dz
v vader na mi vraget/ soe segt/ Dauid badt mi dat
hi tot Bethleē tot sijnder stadt lopen mocht/ wāt
het is eē iaerlicx offer aldaer den geheelen geslach-
te/ Ist dat hi seyt/ het is goet/ so staet wel mz uwē
knechte/ Mer wert hi gram/ so suldi mercken dat
quaet bi hē beslotē is So doet nv outfermherticheyt
aen uwē knechte/ wāt ghi hebt mz mi uwē knecht
een verbōt indē HEERE gemaect/ Maer ist er een
misdact in mi/ so doot ghi mi wāt waer omme wil
di mi tot uwen vader brengen C
Jonathā sprac/ dat si verre vā mi/ dat ick soude
merckē dat het quaet bi minē vader besloten ware
en en souts v niet te kēnē geuē/ Dauid sprac/ wie
salt mi te kennē geuē/ ist dz v vader yet harts andt
woort? Jonathā sprac tot Dauid/ Coemt laet ons
wtgaē opt velt/ En si ghinghen beyde wt opt velt/
En Jonathan sprac tot Dauid
HEERE God Israel/ als ic onderuinde aen mi
nen vader morgē en indē derdē dagē/ dat het wel
staet met Dauid/ en niet en seynde tot v/ en voor
uwē oorē opēbaer/ so doe die HEERE Jonathan
dit en tgene/ Maer als dat quaet minen vader be
hacht tegē v/ so wil ict ooc voor uwē oorē opēba-
ren/ en v latē dz ghi met vreden wech gaet/ En die
HEERE si met v/ so hi met minē vader geweest is
En doe ict niet/ so en doet geē ontfermherticheit
des HEEREN aē mi/ also lāge als ic leue/ ooc nyet

als ic sterue/eñ trect uwe ontfermhertichheyt eewe
lic vā minē huise. Eñ als de HEERE die viādē Da
E uid wt roeyet/ cenē yegelikē wt den lande / soe wt
roeye ooc David Jonathā met sinē huise/Ende die
HEERE eyssche het vāder hāt der viāden David
Eñ Jonathā voer voort eñ swoer Dauiden /so
lief hadde hi hē / Wāt hi hadde hē alsolief als sijn
siele /Ende Jonathā sprack tot hem/Morghē ist
die nieuwe maēt/so salmē na v vragē/wāt mē sal
v gemissen daer ghi plaecht te sittē /maer des der=
den daechs coēt haestelic neder /eñ gaet op eē plac
ke daer ghi v verbercht/ op dye werrdagē/eñ sit by
den steen Asel / soe wil ic tot sijnder sidē drie pijlen
schietē/ als oft ic tot enē sekerē kuere oft nae dwit
scote/eñ siet ic wil dat knechtkē seyndē/gaet henen
eñ soect die pilē/ Ist dat ic tottē knechtkē seggen sal
siet die pilē liggē herwaerts achter v / haeltse / soe
coēt /wāt het is vrede/eñ en hebt geē sorge/so wa=
F rachtelic als die HEERE leeft / maer segge ic tottē
iōgelinc/Siet die pijlē liggē derwaerts voor v/soe
gaet henē /wāt die HEERE heeft v latē gaē/want
ghi eñ ic mz malcāderē ghesprokē hebbē/daer is de
HEERE tusschen v/eñ mi inder eewicheit
David verberch hē indē velde/eñ doē dye nieu
we maēt quā / sette hē die Coninc ter tafelē om te
eten. Doē hē die Coninc geset hadde aē sijn stede/
so hi te vorē gewoone was/aen die want /so stont
Jonathā op/ mer Abner sadt aen Sauls side. Eñ
men ghemiste Dauids aen sijn stede / Eñ Saul en
sprac diē dach niet/wāt hi dachte hē is yet ghemoet
dat hi niet reyn en is / des anderē daechs der nieu=
wer maēt/doē mē Dauids ghemiste aen sijn plaet
se/ soe sprac Saul tot sinē soō Jonathā/Waer om
en is die soone Isai niet ter tafelē gecomē /noch gi
steren noch heden.
Jonathā antwoorde Saul - Hi badt mi dat hy
tot Bethleē soude gaē/eñ sprac /laet mi gaē/Wāt
onse geslacht heeft te offerē inder stadt/ ende mijn
broeder heeft mi selue geboden/heb ic nv ghenade
voor uwē oghen geuonden /so wil ick wech/ende
mine broeders siē/daer omme en is hi niet tot des
G conincs tafel gecomē / doē vergrāde die toornichz
Sauls tegē Jonathā / eñ sprac tot hē Ghi scal eñ
boeue/ Ic weet wel dat ghi den sone Isai wtuercoo
ren hebt /v eñ uwer scādeliker moeder te schanden
Wāt also lāge als die sone Isai leeft opter aerdē/
so en sult ghi noch v coninckrijc voorspoedich wer
den oft geenē goedē spoet hebbē / So seynt nv he=
nen/eñ laet hē herwaerts halen tot my/ wāt hi is
een kint des doots.
Jonathā antwoorde sinē vader Saul/ eñ sprac
tot hē /Waerom soude hi steruē /wat heeft hi ghe
daen? Doē schoot Saul die spiese na hē/dat hi hem
spittē soude/Doē merrcte Jonathā dat hi sinē vadē
geheelic beslotē was David te dooden/ eñ stōt op
vāder tafelē in verbolgēder grāscap / eñ en at des
seluē anderē daechs der nieuwer maēt geē broot/
wāt hi was om David becōmert / dat hē sijn vadē
also bescaemt hadde
Des morgēs ginc Jonathā wt op velt/ter tijt
Davidē geset/eñ eē cleyn knechtkē met hē/eñ hy
sprac tottē knechtkē/loopt eñ suect mi die pilē die
ic schiete/doē dat knechtkē liep so schoot hi eenen
pijle ouer hē wech. Eñ alst knechtkē ter plaetsen
quā daer Jonathā den pijl henen gescoten hadde/
so riep hē Jonathan na eñ sprac/ den pijl leget der=
waerts voor v/ Eñ hi riep hē anderwerf na/ haest
v rasch/eñ en staet niet stille. Doē raepte dz knecht
ken Jonathā die pijlē op/eñ brachtse tot sinē heere
Eñ dat knechtkē en wiste dair niet af/alleen Jona
than ende David wisten vander saken.
Doē gaf Jonathā sine wapē sinen knechte ende
sprac tot hem/gaet henē eñ draget in die stat. Doē
dat knechtkē daer in quā/so stōt David op vander
plaetsen tegē suydē / eñ viel op zijn aensicht ter aer
dē/eñ aēbadt driemael/eñ custē malcāderē/eñ weē
den tsamē/maer David aldermeest. Eñ Jonathā
sprac tot David/gaet henē mz vredē/ Wāt wi bey
de geswoorē hebbē indē name des HEEREN eñ ge
seyt/die HEERE si tusscē v eñ mi/tusscē mijne saet
eñ uwe saet inder eewicheit/ Eñ Jonathā maecte
hem op/ende quam in die stadt.

¶ David vliet tot Nobe/tot den priester Ahime
lech /Hi eet vādē thoonbroodē/eñ daer na coemt
hi totten Coninc Achis.   Dat.xxi.Capittel.

DAuid quam tot Nobe/totten priester
Ahimelech/ eñ Ahimelech ōtsette of
verschoech hē/doen hy Dauiden tegen
ginc eñ sprac tot hē. Waerom comt
ghi alleē/ eñ en is geen mā met v? Da
uid sprac tot Ahimelech den priester / die Coninck
heeft mi eē sake beuolē/ende sprac tot mi. En laet
niemāt wetē waer om ic v gesondē hebbe/eñ wat
ic v beuolē hebbe/wāt ic heb ooc mijnē knapē hier
oft derwaerts bescheydē. Hebdi nv wat onder uwe
hāt/eē broot oft vijf/die geuet mi in mijnder hant
oft wat ghi vint
B Die priester antwoorde eñ sprac/ Ic en heb geē
gemeyn broot onder mijn hāden/mer heilich broot/
waert dat hen die knapē vā wiuē alleē onthouden
haddē /David antwoorde dē priester/ eñ sprac tot
hē/ die wiuē zijn ons drie dagē ontrockē ghewееst
doē ic wt troc/eñ der knapē instrumēt was heilich
Maer desen wech is onheilich/mer hi sal hedē ge
heilicht werdē aendē instrumente/Doē gaf hē dye
priester vā den geheilichdden/om datter geen ander
broot en was / dā die toonbroden diemē voor den
HEERE op hief / op datmen ānder versch broot op C
leggē soude in dien dage /doe hi die wech nam
In diē dage was een mā daer inne beslotē voor
den HEERE wt dē knechtē Saul / geheetē Doeg
een Edomijt /die machtichste onder den herderen
Sauls/Eñ David sprac tot Ahimelech/en is hyer
onder v hāt niet eē spiese oft sweert? Ick en hebbe
mijn sweert noch mijn wapen niet met mi gecomen/
want die sake des conincs was haestich /Dye prie
ster sprac/dat sweert des Philisteeus Goliath/diē
ghi sloecht indē Eyckgrōt / dz is hier gewonden in
eenen mātel achter den lijfroc /wildi dat so nemet
wech/wāt hier en is anders geen dan dat / David
sprac/sijns gelijc en is niet/geuet my
Eñ David maecte hē op/eñ vloot voor Saul eñ
quā tot Achis den coninc tot Gath/ Maer Achis
knechtē sprakē tot hē/dz is David/des lāts coninc
daer si aendē reye af songē eñ spraken/Saul sloech
M. mer David.x.M. Eñ David nam die redē ter
herten/eñ vreesde seer voor Achis den coninck tot
Gath ende hij verstelde sijn ghelaet voor hem/eñ

viel onder harē handen/eñ ſliet hem aen die duere
der poortē/eñ ſinen zeeuer bloeyde hē inden baert
doen ſprac Achis tot ſinen knechten/Siet/ghi ſiet
dat die man ontſinnich is / waer om hebt ghi hem
tot mi ghebracht?heb ic der ontſinniger te luttele/
dat ghi deſen hier brocht/ dat hi voor mi ſoude ra=
ſen?Soude die in mijn huys comen?

¶ Dauid coemt tot Odollam/ſine vrienden ende
broeders comē tot hem/ooc noch andere ontrent
vierhondert /Daer nae coemt hi in Moab/Doeg
verraedt Dauiden tegen Saul/ daer omme wort
Ahimelech met ſomige andere prieſteren gedoot.

Dat.xxij. Capittel.

DAuid ginc vā daer /eñ ontvluchte in
die ſpelunckе Adullā. Doen dat ſine
broeders hoordē/eñ dat geheel huys
zijns vaders/ ſo quamē ſi tot hem af
derwaerts/Eñ alderhande mannen
die in noot/eñ ſcult/eñ vā bedroefder hertē waren
vergaderden hen tot hem/eñ hi was haer ouerſte/
alſo dat bi vier hondert mannen bi hem waren.
Eñ Dauid ginc van daer tot Mizpe/ inder Mo=
abiten lāt/eñ ſprac totten Moabitē Coninc / Laet
mijn vader eñ mijn moeder bi v wt eñ in gaen/tot
dat ic verneme/wat God met mi doen ſal/ Eñ hy
liet ſe voor den Coninc der Moabiten/dat ſi by hē
bleuē/ſo lāge als Dauid in die borcht was/Maer
die propheet Gad ſeyde tot Dauid /En blijft indē
borcht niet/mer gaet henen / eñ comt int lāt Juda
doen ginc Dauid wech/eñ quam in die boſſchadie
Hareth/Eñ het quam voor Saul/dat Dauidt/ eñ
die mānē die bi hē warē/te voorſchȳ warē gecomē
Als nv Saul tot Gibeath woonde/ onder eenen
boſch in Rama/ſoe hadde hi eē ſpieſe in zijn hāt/eñ
alle ſine knechtē ſtonden neffens hem / doen ſprac
Saul tot ſinen knechten/ die neffens hem ſtonden
Hoort ghi kinderen Jemini/ſal v ooc die ſone Iſai
alle ackers eñ wijnbergē geuē / eñ v alle ouer duy
ſent eñ ouer hondert tot ouerſte makē/ dz ghi v al
le verbondē hebt tegē mi?ende daer en is niemant
diet minē oorē openbare/ Aengeſien dat ooc mijn
ſoon een verbont gemaect heeft mettē ſone Iſai/
daer en is niemāt onder v die het creucke van my
nent wegē/eñ minē oorē opēbare/ wāt mijn ſone
heeft minē knecht tegen mi verweckt / die mi lagē
leget/ſo het aenden dach is.
Doē antwoorde Doeg die Edomijt/die neffens
den knechtē Sauls ſtōt eñ ſprac/ Ic ſach den ſoon
Iſai/dat hi tot Nobe quam/ tot Ahimelech dē ſoō
Achitob/die raet vraechde voor dē HERE/ende
ghaf hē voetſel/eñ dat ſweert Goliath des Phili=
ſteeus/doē ſeynde die Coninc henē/ eñ dede roepē
Ahimelech dē prieſtere/ den ſoon Achitob / eñ alle
zijns vaders huys/die prieſters die tot Nobe warē
eñ ſi quamē alle tottē Coninc. Eñ Saul ſprac Ho
ret ghi ſoō Achitob/ Hi ſprac/Hier bē ic mijn hee=
re/Eñ Saul ſprac tot hem/waerom hebdi eē ver
bont tegen mi ghemaect / ghi eñ die ſone Iſai /dat
ghi hem broot eñ tſweert gegeuen hebt/eñ Gode
voor hem raets geuraecht/ dz ghi hē ſout verwec=
ken dat hi mi lagē ſoude leggē / ſo het is aēdē dach
Ahimelech antwoorde dē coninc/eñ ſprac/Eñ
wie is onder alle uwe knechtē/als Dauid/die ghe
trouwe is/eñ des coninx ſwagher/ eñ gaet in die
gehoorſaēhz/eñ is heerlijc gehoudē in uwē huyſe?
heb ic dā hedē eerſt begonſt God voor hē raet te
vragen?dat ſi verre van mi/die Coninc eñ legge ſi
nen knechte ſulc niet op/in alle mijns vaders huis
wāt v knecht en heeft vā allen deſen niet gewetē/
noch cleyn noch groot.
Maer die coninc ſprack/Ahimelech ghi moet
den doot ſteruen/ghi eñ alle ws vaders huys.Eñ
die coninc ſprac tot ſinē artſiers die neffens hē ſtō=
den/Keert v eñ doodet des HEREN prieſters/
wāt hare hāt is ooc met Dauid/ Eñ doē ſi wiſtē dz
hi vluchte en hebbē ſijt mi niet geopēbaert Maer D
die knechtē des coninccs en wildē haer handē nyet
aen die prieſters des HEREN ſlaen/om haer te
verſlaē/Doē ſprac die Coninc tot Doeg/ Keert v
ghi/eñ verſlaet die prieſters/ Doeg dye Edomijt
keerde hē eñ vſloech die prieſters/ alſo dat op dien
dach ſtoruē.lxxxv.mānē die lijnē rockē droegē/ eñ
die ſtadt der prieſterē Nobe/ſloech hi mettē ſcerpe
des ſweerts/beyde mānē eñ vrouwē/kinderen eñ
ſuygelingen/oſſen/ezelen/eñ ſcapen.
Maer een ſoon Ahimelech/des ſoōs Achitob
die hiet Abiathar/ontliep/eñ vluchte Dauidē na/
eñ vercōdichde hē dat Saul die prieſters des HE
REN gedoot hadde/Dauid ſprac tot Abiathar.Ic
wiſt wel in dien dage doē de Edomijt Doeg daer
was/dat hijt Saul ſoude vootſcappē/ Ic ben ſcul E
dich aē alle die ſielē ws vaders huis /Blijft bi my
eñ en vreeſt niet/Wie na mijn leuē ſtaet/ die ſal ooc
na v leuē ſtaen /eñ ſult met mi behouden werden.

¶ Dauid coēt in Kegilā/Saul ſoect hem/Dauid
ontloopt hē/Saul leit ouer al lagē na hē Mer de
HERE beſcermt Dauiden Capittel.xxiij

ENde twert Dauid gheboodtſcapt/ſiet
die Philiſteē ſtridē tegen Kegila /eñ
berouē die ſchueren/Doen vraechde
Dauid dē HERE eñ ſprac / Sal ick A
henē gaē eñ deſe Philiſteē ſlaen?Eñ
die HERE ſprac tot Dauid/ Gaet henē/ghy ſult
die Philiſteē ſlaen/eñ Kegila verloſſen /maer dye
mannen bi Dauid ſprakē tot hē/ Siet/wi vreeſen
ons hier in Juda/eñ willen henen gaen tot Kegi=
la/tot der Philiſteē heyr?doen vraechde Dauid den
HERE weder/eñ die HERE ātwoorde hem eñ
ſprac/Op/treet af tot Kegila/Wāt ic wil die Phi
liſteen in uwen handen geuen.
Aldus troc Dauid met ſinen mannē tot Kegi=
la /eñ ſtreet tegen die Philiſteen /eñ ontdreef hen
haer vee/eñ dede eenen groten ſlach aen hem. Al=
ſo verloſte Dauid die tot Kegila/want doen Abia
thar die ſone Ahimelech vluchte tot Dauid te Ke=
gila ſo droech hi den lijfroc met hem af
Doe wert Saul geboodtſcapt/dat Dauid te Ke B
gila gecomē ware/eñ ſprac/God heeft hē in minen
hādē ouer gegeuē/dat hi beſlotē is/nv hi in eē ſtat
gecomē is/met duerē eñ grendelen bewaert / Eñ
Saul liet allet volc roepē ten ſtride / nederwaerts
tot Kegila/dat ſi Dauidē eñ ſijn mannē ſoudē be=
leggen/Maer doē Dauid mercte dat Saul quaet
ouer hē dachte/ſo ſprac hi tottē prieſter Abiathar
Langt dē lijfroc herwaerts /Eñ Dauid ſprac/ HE
RE God vā Iſrael/v knecht heuet ghehoort/dat
Saul daer na ſtaet/dz hi te Kegila ſoude comē/die
ſtat te verderuē om minē willen Sullē mi die bor=
gers te Kegila ooc in ſinē hādē leuerē/eñ ſal Saul

af comẽ/so v knecht gehoort heeft:dat vercōdicht
HEERE God vā Israel uwẽ knecht/ Eñ die HE
RE sprac/ Hi sal af comen/David sprac/ maer sul
len die borgers te Regila mi/eñ mine mãnen ouer
leueren in die handen Sauls?die HEERE sprac ia·
Doen maecte hẽ David op mz sinen mãnen/dier
C bi ses hōdt waren/eñ trocken wt vā Regila/ende
wādelden werwaert dz si cōsten/Doẽ nv Saul ge
bootscapt wert/dz David vā Regla gheulodẽ was
so liet hi zÿ wttrecken staẽ/Mer David bleef inder
woestinẽ indẽ borch/eñ bleef optẽ berch ind woe=
stinẽ Siph/ Maer Saul socht hẽ/alle zÿ leefdaghe
lāc/ Maer God en gaf hẽ noeit in sinẽ/hãden/ Eñ
David sach/dat Saul wt getrockẽ was/om zÿn le
uen te soeckẽ/ Maer David was inder woestinen
Siph inder heyden

Die stat van Thouzs wert gesticht it walsche lant

Doen maecte hem Jonathã die sone Saul op/ eñ
ginc henen tot David inder heyden/ eñ stercte zÿn
hãt in Gode/eñ seide tot hẽ/en vreest niet/mÿns
vaders Sauls hãt en sal v niet vinden/ eñ ghi sult
coninc werdẽ ouer Israel/So wil ic die naeste om
v sijn/ Oc weet mÿ vader dat wel/Eñ si maectẽ
beyde een verbōt met malcanderen voor den HE
RE/eñ David bleef inder heydẽ/eñ Jonathã troc
weder thuis

Maer die Siphitẽ trocken op tot Saul te Gibe
ath/eñ sprakẽ/En is David niet bi ons verborgẽ
indẽ borch ind heiden/opten hueuel Achila/die ter
rechter sidẽ leit aen die woestine?so come nv die co
ninc neder na alle zÿs hertẽ begeerte/ so willẽ wy
hẽ ouer leuerẽ in des coninex hãden/doe sprac Sa=
ul/ gesegẽt sijt ghi den HEERE/ dat ghi mÿs ont
fermt hebt/ dus gaet nv henẽ eñ werdes noch se
kerder/ dat ghi weet eñ siet/aen welcke plaetse zÿ
voetẽ geweest sijn/ eñ wie hem daer gesiẽ hebben
D Wãt mi is geseit dat hi listich is Besiet eñ bespiet
alle plaetsen daer hi hem verghet/eñ coẽt weder
tot mi als ghÿs seker sijt/so wil ic met v treckẽ/Is
hi indẽ lãde/so wil ic na hẽ ueyssẽ oft ondersoeckẽ
onder alle duysenden in Juda

Doe maecten si hen op/ende gingen tot Siph
voor Saul henen/Mer David eñ sijn mãnen wa=
ren in die woestine Maõ opt velt/ ter rechter sidẽ
der woestinẽ/ doẽ nv Saul henẽ troc met sine mã
nen om te soeckẽ/so wert David gebootscapt/eñ
hi maecte hem nederwaerts indẽ steen/eñ bleef in
der woestinen Maon/doẽ Saul dat hoorde/iaech
de hi David na inder woestinẽ Maon/ Eñ Saul
met sinen mãnen ghinck aen deen side des berchs
Doen David haestede Saulẽ te ontgaen/doen om
ringde Saul met sinen mãnen Davidẽ/ met sinen
mannen/dat hise soude gripen

Maer daer quam een bode tot Saul/eñ sprac/
Haest v eñ comt/want dye Philisteen sijn int lant
ghevallen/ doen keerde hem Saul van dien nae ia
gen Davids/ ende trocken die Philisteen teghen/
daer af heet mẽ die plaetse Sela Mahelkoth/ Eñ
David troc op van daer/ eñ bleef binnẽ den borch
te tot En Gedi

¶ Als David hadde moghen dootslaen den Co
ninck Saul/so heeft hijt hem vergeuen/ende niet
willen doen/ mer dies tot een litteeken snijt hi hẽ
een stucxken wt sinen cleede/ende noch onschul=
dicht hi hem tegen Saul

Dat.xxiiij.Capittel.

Doen nv Saul weder quã vãdẽ Phi=
listeen/so wert hem geseyt/Siet Da
uid is inder woestinẽ En Gedi/ Eñ
Saul nam drie duysent mãlÿcke ion
gen wt alle Israel/ende trock henen
om David met sinẽ mãnen te soecken optẽ steinẽ d
steenbockẽ/ Eñ doen hi quã totten scaeps coeyen
aenden wege/ so was aldaer een hol/Ende Saul
ginc daer in/ om sine voeten te decken/David eñ
sine mannen saten achter in dat hol.

Doen spraken die mãnen David tot hem/siet/
dit is den dach/daer die HEERE dÿn God v af ge
seyt heeft/ siet ic wil uwe viandẽ in uwen handen
gheuen/dat ghi met hen doet/dat v beliest/Ende
David stont op/eñ sneet lÿselic eenen tippe vã Sa
uls rock. Maer daer na sloech hem zÿ herte/dat
hi den tippe Saul af hadde gesnedẽ/eñ sprack tot
sinen mannen/ dat late die HEERE verre van my
sijn/dat ick dat doen soude/eñ mijn hant slaen aen
minen heere/den gesalfden des HEEREN/Want
hi is die gesalfde des HEEREN/Eñ David brack
sine mannẽ met woorden/ eñ en liet se hen niet te
gen Saul op rechten

Maer doen hem Saul op maecte wt den hole/
eñ ginc op den wech soe maecte hem David daer
na ooc op/ eñ ginc wt den hole/ eñ riep Saul van
achter na eñ sprac/Mijn heer coninck/ Saul sach
om achter hem eñ David neychde sijn aensicht ter
aerden/eñ aenbadt/eñ sprac tot Saul/Waer om
hoordi menschen woordẽ die daer seggen/ David
soect v ongeluc/Siet heden ten dage sien v oogen
dat v die HEERE heden in mine hãt heeft gegeuen A
in dat hol/Eñ het wert geseyt/dat ic v soude doo=
den/maer ghi wert gespaert/want ic sprac/Ic en
wil mijn hant aen minen heere niet slaen/want hi
is die gesalfde des HEEREN/mine vader/ siet
doch den tippe van uwen roc in mÿnder hant/dat
ic v niet dooden eñ wilde/doẽ ic den tippe vã uwen
rock sneet/Bekẽt eñ besiet/dat niet quaet in mÿn
der hant en is/noch geene ouertredinghe/Ick en
heb oock aen v niet gesondicht/ eñ ghi iaget mÿne
siele/dat ghise wech soudt nemen/ Die HEERE
sal rechter zijn tusschen v eñ my/eñ my aen v wre=
ken/maer mine hãt en sal niet ouer v zÿn/Somen
seyt na dat oude spreecwoort/ Vanden ongodlikẽ D
comt onduecht/maer mine hant en sal niet ouer v
zÿn/Wien treect ghi na Coninc van Israel? Wien
iaecht ghi na?Eenẽ doodẽ hōt/een vloo/Die HE
RE si rechter eñ oordeele tusschen mi eñ v/ende sie
daer in/ eñ voere mÿne sake wt/ eñ spreke my los
van uwer hant.

Als nv David sulcke woorden tot Saul wt had=
de ghesproken/soe sprac Saul/En is dat niet uwe
stemme mine soon David? Eñ Saul hief zÿn stem=
me op eñ weende/eñ sprac tot David/ghi zÿt ghe=
rechter dan ic/ghi hebt mi goet gegeuen/maer ick
heb v quaet weder ghegeuen/Eñ ghi hebt mi he=
den te kennen ghegeuen/ hoe dat ghi goet aen my
gedaen hebt/dat mi die HEERE in uwen handen
hadde beslotẽn/eñ ghi mi nochtãs niet ghedoot en
hebt/hoe soude yemãt sinen viant vinden/ eñ hem
eenen goeden wech laten gaen?Die HEERE beta=
le v goet voor desen dach/dz ghi aẽ mi gedaẽ hebt
Nv siet/ic weet dat ghi coninc werden sult/ eñ dat

coninckrijc Israel staet in uwer hant / so sweert my nv biden HEERE/dat ghi mijne zaet niet wt en roeyt na mi / eñ mijnen name niet wt en wischt vã mijns vaders huys.

Eñ Dauid swoer Saul/ doe troc Saul thuys/ Maer Dauid met sinen mannen/maecte hem op/ in die borcht.

Samuel sterft/Dauid coemt in Paran / Nabal die dwaes vertoornt hem/maer Abigail Nabals vvijf versoent hem vveder.

Dat.xxv. Capittel

E Nde Samuel sterf/ eñ dat geheele Israel vergaderde hem/ si droegen rou we om hem / eñ begroeuẽ hem in zijn huys te Rama.

Dauid maecte hem op/ eñ troc af in die woestine Paran / Eñ daer was een man tot Maon/eñ sine besittinge tot Carmel/eñ die man was van grooten vermogẽ/eñ hadde drie duysent scapen/eñ duysent geyten / Eñ het geschiede iuyst dat hi zijn schapen scoer tot Carmel /eñ hi hiet Nabal/eñ zijn wijf Abigail/eñ si was van goeden verstande/eñ schoon vã aensichte/ Mer die man was hart eñ boosachtich in sinen doene / ende was een van Caleb.

Doen nv Dauid inder woestinẽ hoorde/dat Nabal zijn scapen scoer/so seynde hi thien iongelingẽ wt/eñ sprac tot hen/ Gaet op tot Carmel/ Eñ als ghi tot Nabal comt/so groet hem van minent wegen vriẽdelic/eñ spreect hem geluc toe/ bredẽ si mz v/eñ met uwẽ huyse/eñ met al dat ghi hebt/ ic heb gehoort dat ghi scaepsceerders hebt / Nv uwe herders die ghi hebt zijn met ons geweest/wi en hebben hen niet moeylijc geweest/eñ hen en heeft niet gefaelgeert aen dat getal/also langhe als si te Carmel geweest zijn/Vraecht uwẽ iongelingen daer na/die sullent v seggen/ Eñ laet die iongelingẽ genade vinden voor uwen oogen /wãt wi sijn op eenen goeden dach gecomen/ Gheeft uwẽ knechten ende uwen sone Dauid/so wat v hant vindet.

Eñ doen die iongelingen Dauids quamen / eñ van Dauids wegen alle dese woorden met Nabal gesproken haddẽ/hielden si op/ Maer Nabal antwoorde den knechtẽ Dauids eñ sprac/ Wie is die Dauid? Eñ wie is die soon Isai? der knechten werden nv vele die hen van haren heer trecken/ soude ic mijn broot/water eñ vleesch nemẽ/ dat ick voor minẽ scheerders gesl agen heb / eñ den lieden geuẽ die ic niet en kenne van waer si sijn?

Doen keerden hen die iongelingen Dauids weder op haren wech/eñ doen si weder tot hem quamen/so seyden si hem dat alle/doen sprack Dauidt tot sinen mannen/ Ele gorde zijn sweert om hem/ eñ Dauidt gorde zijn sweert ooc om hem/ Eñ troc ken hem na opwaerts bi vier hõdert mãnen/ mer twee hondert bleuen bi dat gereetschap.

Mer een der iongelingen bootschapte Abigail Nabals wijf/eñ seyde/ Siet/ Dauid heeft boden ge sonden wt der woestinen om onsen heere te segenen/ Mer hi snaude hen aen/ eñ si zijn ons seer vriendelike liedẽ geweest / eñ en hebbẽ ons niet moeylic geweest/eñ ons en heeft niet gefaelgeert aẽt getal/also lange als wi bi hẽ gewandelt hebben/als wi opt velt waren/mer si zijn onse muerẽ geweest dach eñ nacht/also lange als wi die scapẽ bi hẽ gehuet hebben. Dus merct nv ende siet wat ghi doet wãt daer is sekerlic een ongeluc voor handẽ ouer onsen heere/eñ ouer alle sine huys/ Ende hy is eẽ Belials man/dien niemant wat seggẽ en derre.

Doe haeste Abigail/eñ nã twee hondert brooden/eñ twee flesschẽ wijns /eñ vijf ghecoocte schapẽ/eñ vijf vaten ofte scepelẽ gorte/eñ hondert stucken rosijnen/eñ twee hondert stucken vijghen/ eñ laeydet op ezelen/eñ sprac tot haren iongelingen/ Gaet voor mi henen/ Siet/ ic wil nacomẽ/eñ si en seyder haren man Nabal niet af/eñ als si optẽ ezel rijdede/eñ aftroc int dõcker des berchs/ Siet/ doe gemoete hair Dauid eñ sine mannẽ nederwaerts Also dat si op hem stiet

Dauid hadde gesproken/ Wel aen/ick hebbe te verghceefs behoet al dat dese heeft in die woestine/ also datter niet ghefaelgeert en heeft aen al dat hy heeft/eñ hi betaelt mi goet met quaden/ God doe dit /eñ noch meer den vianden Dauid/ist dat ic desen tot licht morgen ouer late/eenẽ die aen die wãt pist wt allen dat hi heeft

Doe nv Abigail Dauid sach/so ghinc hi haeste lic vanden ezel/eñ viel voor Dauid op haer aensicht eñ aenbedẽ hem ter aerdẽ eñ viel tot sinen voeten/ eñ sprac/ Ach mijn heere/ mijn si dese misdaet/ eñ laet v maerte sprekẽ voor uwen oorẽ/ende hooret die woorden uwer maerten/ Mijn heere en sette C
zijn herte niet tegen desen Nabal/dẽ man Belial/ want hi is een sot/ soe sinen name heet/ eñ sotheyt is bi hem/ Mer ic uwe maerte en hebbe die iongelinghen mijs heerẽ nz gheẽ die ghi gesondẽ hebt

Mer nv mijn here/so warachtelic als die HEERE leeft eñ so warachtelic als v siele leeft/de HEERE heeft v belettet/dat ghi niet en sout comen te gent bloet/eñ heeft uwe hãt vlost. Dus moetẽ nv werdẽ als Nabal uwe viandẽ/eñ die minen heere quaet willẽ. Hier is die seegeninge/die uwe dienst maerte minẽ heere gebracht heeft/die geeft dẽ iongelingẽ die onder minẽ heere wãdelen / Vergheeft diner dienstmaertẽ die ouertredinge/ wãt die HEERE sal minẽ heere een seker huys maken/ Wandẽ ghi voert des HEEREN oorloge / eñ gheen quaet en sal aen v geuonden werden v leuen lanck

Eñ als hẽ een mensche verheffen sal om te ver D
uolgẽ/eñ na uwer sielen staet/so sal dye siele mijns heerẽ ingebondẽ zijn in een bondelken der leuends biden HEERE uwẽ God / Mer die siele uwer viãden sal geslingert werdẽ metter slingerẽ/ Als dye HEERE minen here alle dat goet doen sal/dat hi v gesprokẽ heeft/eñ gebiedẽ dat ghi een hertoge zijt ouer Israel/so en salt dẽ herte mijns heeren gheen stootsel noch argernisse zijn/dat ghi gheẽ bloet gestort en hebt sonder oorsake/eñ v seluẽ geholpen/ so sal die HEERE minen heere weldoen/ende sult uwer maerten gedencken

Doe sprac Dauid tot Abigail/gelooft si de HEERE die God Israel/die v hedẽ ten dage mite gemoete gesondẽ heeft/eñ gelooft si v gelate/eñ ghelooft zijt ghi dat ghi mi hedẽ geweert hebt/dat ick tegent bloet niet gecomen en ben/eñ mi /mz eygẽder hant verlost hebbe. Warachtelic also warachtich die HEERE die God Israel leeft/dye mi belet heeft/dat ick gheẽ quaet aen v en dede/en waer dy

mi niet haestelic te gemoet ghecomen / so en waer
dien Nabal niet ouergheblcuen tot desen lichten
morghen/ nyet een die aen die want pisset/so nam
Dauid van haerder hant / al wat si ghebracht had
de/en sprac tot haer. Treet met vrede op in v huys
Siet ic hebbe v stemme ghehoort / ende uwen per
soon ontfaen
Mer doen Abigail tot Nabal quam / siet doen
hadde hi een maeltijt bereyt in sijn huis / als eens
Conincs maeltijt /en sijn herte was vrolijc in hem
seluen/ want hi was seer droncken/mer si en seyde
hem niet / noch cleyn noch groot/ tot aen dē lichten
morghen/Doent morghen wert/en den wijn van
Nabal ghecomen was / soe seyde hem sijn wijf dat
Doen verstcrf sijn herte in sinen liue / alsoo /dat hy
wert als eenen steen / en ouer thien daghen sloech
hem die HERE dat hi sterf/ Doe dat Dauid hoor
de/dat Nabal doot was/sprac hi / Ghelooft si dye
HERE dye eminen smaet gewroken heeft aen
dien Nabal / en sinen knecht onthoudē heeft voor
dat quaet en die HERE heeft dat quaet dien Na
bal op zijn hooft vergouden
En Dauid seynde henen/ende liet met Abigail
spreken dat hise tot eenen wiue soude nemē. Ende
doen Dauids knechtē tot Abigail quamē tot Car
mel/soo spraken si met hair en seyden/Dauid heeft
ons tot v gesonden / dat hi v tot eenen wiue soude
nemen/ Si stont op /en aenbadt op haer aensichte
ter aerden en sprac. Siet hier is v maerte/dz si dye
ne den knechten mijns heerē en hare voeten was=
sce/En Abigail haestede/en maecte haer op / ende
reet op dē ezel /en vijf deernē die onder haer warē
en trock den boden Dauid na/en wert sijn wijf
Oec nam Dauid Achinoā van Jesrael/en het
waren beyde sine wiuen / Maer Saul gaf Michal
zijn dochter Dauids wijf/Phalti dē sone Lais/van
Gallim.
¶ Dauid wert vanden Siphers den Coninc Sa
ul ghewesen/die sinen legher ghemaect hadde in
Gibeath Hachila/Dauid vint Saul slapende/ en
als hem Abisai doorsteken wilde / so belettet Da=
uid/mer hi neemt Saul zijn spise en sinen beker

Dat.xxvi. Capittel

A DIe van Siph quamē tot Saul te Gi
beath /en seyden / En is Dauid nyet
verborghen opten heuuele Hachila/
voor die woestine? Doe maecte hem
Saul op / en trock neder totter woe=
stinen Siph/ en met hem drie dusent jonge wtghe=
lesen mannē in Israhel dat hi Dauiden soeckē sou=
de inder woestinen Siph / en legherde hem opten
heuuele Hachila/ dye voor die woestine leyt aendē
wege/Mer Dauid bleef inder woestinen/en doen
hi sach/dat Saul hem na quam in die woestine/so
sant hi bespieders wt /en vernam dat Saul seker=
B lic comen was
En Dauid maecte hem op /ende quam aen die
plaetse daer Saul lach/met sinen veltheoftmā Ab
ner/den sone Ner/ Want Saul lach inden wagen
borch/en dat heyrvolc rōtom hem /Doe antwoor
de Dauid en sprac tot Abimelech den Hethiter / en
tot Abisai den soon Zeru Ja den broeder Joab/
Wie wil met mi af tot Saul inden legher? Abisai
sprac/ Ick wil met v af.
Also quā Dauid en Abisai tottē volcke snachts
en siet/Saul lach en sliep inden wagenborch/ende
zijn spiese stack in die aerde aen zijn hooft/ Abner
en dat volc lach ront om hē. Doe sprac Abisai tot
Dauiden/God heeft uwen viant heden in v hant
besloten/so wil ic hē nv met die spies steken in dye
aerde eens dat hijs ghenoech hebben sal.
Dauid sprac tot Abisai/ En verderft hem niet
wāt wie wil die hāt aē dē gesalfdē des HEREN
slaē/en ōtsculdich bliuē? voort seide Dauid. So wa
rachtelic als die HERE leeft/ist dat hē die HE
RE niet en slaet/oft sinē tijt come dat hi sterue/of C
in eenē strijdt treckc en vergae/ so laet de HERE
verre van mi zijn/dz ic mijn hant aendē gesalfdē des
HEREN soude slaen. So neēt nv dye spiese tot si
nē hoofde/en dē waterbeker/en laet ons gaen/ Al
so nā Dauid die spiese en den waterbeker/die welc
ke aen Sauls hooft was/en si gingen wech / ende
daer en was niemant diet sach/noch merete/noch
ontwaecte/mer si sliepē alle/wāt daer was eenen
diepen slape vanden HERE op hen gheuallen.
Doe nv Dauid ouer op geen side was ghecomen
so ghinc hi opt hoochste des berchs van verre/also
dat een wijde ruymte was tusschē hen/ en riep dat
volc aē/en Abner den sone Ner en sprac/En hoor
di niet Abner? En Abner ātwoorde en sprac/Wie
zijt ghi/dat ghy so roept tegen den Coninc? En Da
uid sprac tot Abner/En sidi niet een man? En wie
is ws gelijc in Israel? Waerom en hebdi dan nyet
bewaert uwē heere den Coninc? Wāt een vanden
volcke isser in gecomē om uwē heere den Coninc
te vederuē/ Mer het en is niet fijn dat ghi gedaen
hebt/So warachtelic als die HERE leeft/ghi sijt
kinderē des doots/dat ghi uwē heere dē gesalfden
des HEREN niet bewaert en hebt / Nv siet hyer
is die spiese des Conincs/ en den waterbeker/dye D
tot sinen hoofde waren
Doe kende Saul die stēme Dauids/en sprack/
En is dat niet uwe stēme mijn sone Dauid? Dauid
sprac/Het is mijn stēme mijn heer coninc/en sprac
voort/Waerom veruolcht mijn heere alsoo sinen
knecht? wat heb ic gedaen? en wat quaets is in mijn
der hāt? So hoore doch mijn heere die Coninc nv
die woordē zijns knechts / Verweet v die HERE
teghen mi/soe laet mē een spijsoffer riecken / Maer
doent kinderē der menscen / soo moeten si verwloect
zijn voor den HERE /dat si mi heden verstooten/
dat ic niet en hechte in des HEREN erfdeel /ende
spreken/Gaet henē / dient anderen goden/So en
verualle nv mijn bloet niet opter aerdē vanden aē
sicht des HEREN /want die Coninc Israel is wt
getrockē om te soeckē een vloo / gelijc mē een velt
hoen iaecht op die bergen
En Saul sprac/ Ic heb gesondicht/ coēt weder
mijn soon Dauid/ Ic en wil dy gheē leet meer doē
om dat mijn siel hedē dier geweest is in uwē oogē
Siet ic heb sottelic en seer onwijselic gedaē Dauid
antwoorde/en sprac /Siet hier is die spiese des Co
nincs/Een vandē iongers gāe ouer en haelse /Die
HERE sal elckē loonē na sijn gerechticheit en ge
looue/Wāt die HERE heeft v hedē in mijn hant
gegeuē/mer ic en wilde mijn hāt aēdē gesalfdē des
HEREN niet slaē/en gelijc v siele hedē in mijnen
oogen groot is geacht geweest/so moet mijn siele
groot geacht worden voor den oogen des HE=

REN / eñ verloſſe mi van alle tribulatien.

Saul ſprac tot Dauid / Geſegent ſidi mijn ſone Dauid / ghi ſullet doē eñ volvuerē / Dauid ginc zijnder ſtratē / eñ Saul keerde weder in zijn plaetſe

¶ Dauid vliet tot Achis den coninck tot Gath die geeft hem Siklag inne. Dat.xxvi. Capittel

DAuid dachte in zijnder herten / Ic ſal der dagen een Saul in die handē vallen / Het is nu beter dat ic ontuluchte in der Philiſteē lāt / dat Saul op houde vā mi voorder te ſoeckē in allen palen Iſrael / ſo ſal ic ſinen handē ontgaē / eñ hi macte hem op / eñ ginc ouer mettē ſeſ hondert mannen die bi hē warē / tot Achis dē ſoon Maoch coninck tot Gath / Alſoo bleef Dauid bi Achis tot Gath / met ſinē mannē elc met ſinē huyſe Dauid ooc met ſinē twee huyſvrouwē Ahinoā die Jeſraelitin eñ Abigail Nabals wijf / die Carmelitinne / Eñ doen Saul ghebootſcapt wert dat Dauid tot Gath geuluchte ware / ſo en ſochte hi hem niet meer.

Eñ Dauid ſprac tot Achis / heb ic genade in uwen oogen gevonden / ſo laet mi een ruymte gheuen in een vandē ſtedē inden lande dat ic daer inne woone / Wat ſoude dijn knecht / in die coninclijcke ſtadt bi v woonē / Doē gaf hē Achis in dien daghe Ziklag / daer af is Ziklag der coningen Juda tot deſen dage toe / Die tijt die Dauid inder Philiſteen lant woonde / is vier maenden lanck.

Dauid troc op met ſinē mannē / eñ viel int lant der Geſſuriſcen eñ Girſiten / eñ Amalchitē / want deſe warē die inwoonders van outs af van deſen lande alſmen coemt tot Sur tot aenden lande van Egipten / Maer doen Dauid dat lant ſloech / ſo en liet hi man / noch wijf leuē / Eñ nam ſcapen runderen / ezels / kemelen eñ cleederen / eñ keerde weder / eñ quam tot Achis / Als dā Achis ſeyde / En ſidi heden niet ingeuallen / ſoe ſprac Dauid tegen tſuiden Juda / eñ tegē den ſuyden der Jerahmeliten / ende teghen tſuyden der Keniten.

Maer Dauid en liet man noch wijf leuēde tot Gath comē / eñ dacht / Si mochten / tegen ons ſpreken eñ clappē / Alſo dede Dauid eñ dat was zijn wijſe alſo lange als hi inder Philiſteen landt woonde Daer om geloofde Achis Dauid eñ dacht hi heeft hem ſtinckēde gemaect voor zijn volc Iſrael / daer om ſal hi alsoos mine knecht zijn.

¶ Dauid wort een hooftman gheſet van Achis / Saul die vraecht om raedt vanden waerſeggers Samuel openbaert hem ende ſtraft hem.

Dat.xxviij. Capittel

ENde het geſchiede ter ſeluer tijt dat die Philiſteē haer heyr vergaderden inden ſtrijt te treckē tegē Iſrael Eñ Achis ſprac tot Dauid / Ghy ſult weten dat ghi eñ v mannen met mi wt ſult trecken int heyr / Dauid ſprac tot Achis / Welaen / ghy ſult beuinden wat v knecht doen ſal / Achis ſprac tot Dauid / Daer om mine wil ic v tot eenen bewaerder mijns hoofts ſetten mijn leefdage lanc.

Samuel was geſtoruē / eñ alle Iſrael had rouwe om hem ghedragen / ende begrauen in zijnder ſtadt Rama / So had Saul wt den lande verdreuē dye waerſegghers ende teeckenbedieders / Doen nv die Philiſteen hen vergaderdē / ende quamē eñ legerden hen te Sunem ſoe vergaderde Saul ooc dat gheheele Iſrael ende legerden hen tot Gilbea / Mer doē Saul der Philiſteē heyr ſach vreeſde hi ende zijn herte verſaechde ſeer / Ende hy vraechde raedt den HEERE / Maer die HEERE en antwoorde hē niet / noch door dromē / noch door licht noch door propheten

Doē ſprac Saul tot ſinē knechten / ſoeckt my eē wijf / die eenē waerſeggenden gheeſt heeft / op dat ic tot haer ga / eñ haer vrage / Sine knechtē ſprakē tot hē / Siet tot Endor is en wijf / die heeft eenen waerſeggenden gheeſt / Eñ Saul veranderde ſine cleederē / eñ troc andere aen / eñ ginc henē / eñ twee mānen met hē / eñ quamē bider nacht tottē wiue / eñ ſprac / Lieue prophetéert mi door den waerſeggēde geeſt / eñ brengt mi hier om dē ghenē die ic v ſegge / Dat wijf ſprac tot hē / ſiet ghi weet wel wat Saul gedaē heeft / hoe hi die waerſegghers eñ teekēbedieders wt geroeyt heeft vandē lande. Waer om wildi dan minē ſiele in dat nette leyden / dat ick gedoodet werde? Mer Saul ſwoer haer biden HEERE / eñ ſeyde / ſo warachtelic als die HEERE leeft Dit en ſal v tot gheender miſdaet comen / Doen ſprac dat wijf / Wiē ſal ic v dā op brengē? Hy ſprac Brengt mi Samuel hier op

Als nv dz wijf Samuel ſach ſo riep ſi luyde eñ ſprac tot Saul / Waer om hebdi mi bedrogen? ghy ſijt Saul / eñ die coninc ſprac tot haer / en vreeſt nz / wat ſiet ghi? dz wijf ſprac tot Saul / Ic ſie die godē op climmē wt der aerdē / hi ſprac hoe is hi ghestelt Si ſprac daer coēt een out mā op / eñ is gecleet met eenē ſiden roc / Eñ Saul verſtont dattet Samuel was / eñ neechde hem met ſinen aenſichte / ter aerdē ende aenbede hem

Samuel ſprac tot Saul / waer om hebdi mi onruſtich gemaect / dat ghi mi hier op dedet bringen? Saul ſprac ic ben ſeer benaut / die Philiſteē ſtriden tegen mi / eñ God is vā mi geweke / eñ en ātwoorde mi niet noch door prophetē noch door dromen / Daer om heb ick v doen roepen / dat ghi mi wijſen ſout / wat ic doen ſal

Samuel / ſprac. Wat wildi mi vragē / als de HEERE vā v geweke is / eñ v viāt geworde is? die HEERE ſal v doē / ſo hi door mi geſprolien heeft / eñ ſal dat rijc van uwer hant ſchoren / eñ Dauidē uwen naeſten geuē / om dat ghi die ſtēme des HEEREN niet ghehoort en hebt / eñ die verbolgentheit ſijnder grāſchappē niet volbracht en hebt teghē Amalek daer ō heeft v die HEERE nv ſulc gedaē / daer toe ſal de HEERE Iſrael met v ooc geuē inde Philiſteē hāt / morgē ſult ghi eñ v ſone met mi zijn / Ooc ſal die HEERE dz heyr Iſrael inde Philiſteē hāt geuē.

Doe viel Saul ter ſtōt ter aerdē wāt hy en cōſte nz gheſtaē / eñ hi verſcricte zeer voor die woordē Samuel Alſo dat geen cracht in hē meer en was wāt hi en hadde vā allē den daghe / eñ vā alle der nacht geen broot getē / Eñ dat wijf ginc in tot Saul / eñ ſach dat hi ſeer vuaert was / eñ ſeide tot hē / Siet v maerte heeft v ſtēme gehoort / eñ heb mijn ſiele in mijn hāt geſet / dz ic uwe woordē hoorde die ghi tot mi ſeyt / ſoe hoort nv uwer maertē ſtemme / Ic wil v eē bete broots voor ſetten dz ghi etet / op dat ghy tot crachtē coēt eñ uwer ſtratē gaet mer hi weigerde eñ ſprac / ic en wil niet etē Doē dwongē hē ſine knechtē eñ dat wijf / dat hi haird ſtēmē gehoor gaf

Eñ hi stont op vanđ aerdē / eñ hy stelde hē opt
bedde dat wijf hadde thuis eē gemest calf/ si haes-
te eñ sloecht/ eñ si nam meel eñ knedet/ eñ biett on
ghesuert / eñ brachtet voor Saul / ende voor sine
knechten / Eñ doen si gheten hadden/ stonden si op
ende ghingen alle dien nacht

¶ Die Philistinen woorden gram om dat David
haer hoofman soude sijn /dye coninck sendt hem
weder thuis   Dat.xxix. Capit

A D Je Philisteē vgaderdē alle haer heir
tot Aphek / Eñ Israel legherde tot
Ay/ in Jesreel/ Eñ die princen v̄ Phili
steen gingē daer henē met honderden
eñ met duysendē/ Mer David ende si
ne mannen gingen achter na bi Achis / doē sprakē
die princē der Philisteen / Wat sullē dese Ebreen?
Achis sprac tot hen / En is dat niet David/ Sauls
knecht des conincs Israel? die ōs by gheweest is/
iaer eñ dach/ eñ en hebbe niet aen hem gevonden/
sint der tijt dat hi afgevallē is tot nv toe
Mer die princē der Philisteē wordē toornich
op hē/ eñ seidē tot hē/ Laet den mā weđ om keeren
B eñ in sine plaetse bliuē daer ghi hē gestelt hebt/ op
dat hi niet met ons afen treckē strijde/ eñ onse we-
der partijđ werde inden strijde / Want waer aen
mocht hi sinē heer bet behagē doē / dā aendē hoof
den deser mannen? En is hi niet die David vā dien
si aen die reyen songhē / Saul heefter dusent ghe-
slaghen/ maer David thien dusent
Doē riep Achis Davidē eñ sprac tot hē / so wa-
C rachtelic als die HEERE leeft/ Jc houde v voor op
recht/ eñ uwē wtganc eñ inganc met my int heyr
behaecht mi wel/ eñ en hebbe niet archs aen v ghe
speurt/ sint ter tijt dat ghi tot mi gecomen sijt / tot
nv toe/ Mer ghi en bevalt den princen nyet / Dus
keert nv weder omme eñ gaet henen met vrede/ op
dat ghi niet qualic en doet voor dē ooghē der prin
cē der Philisteē / David sprac/ Wat heb ic gedaen
eñ wat hebdi aē uwē knecht gespeurt / sint der tijt
dat ic voor v geweest bē tot nv toe/ dat ic niet en sou-
de comē/ eñ stridē teghē die viandē mijs heerē des
D conincs? ¶ Achis antwoorde eñ sprac tot Da
vid/ ic weet wel dat ghi minē ogē behaget als eē en
gel Gods/ Mer der Philisteē princē hebbē geseyt
En laet hē niet met ons optreckē indē strijdt/ dus
maect v nv morgē vroech op / eñ die knechtē dijns
heerē die met v gecomē zijn / eñ als ghi v morghen
vroech op gemaect hebt/ dattet licht is / so gaet he-
nē Also maecte hē David eñ sine mānē vroech op
dat si smorghēs wech soudē gaē / eñ weđ inđ Phi
listeen lāt soudē comē Mer die Philisteen trocken
op tot Jesreel

Die Amalekitē overvallen Siklag eñ David ver
volcht haer eñ wint haer dē roof weđ af. Ca.xxx

A DOē nv David optē derdē daech quā/
tot Siklag met sinē mannē so warē
die Amalekitē daer inne gevallē tot
tē suidē / eñ tot Siklag eñ haddē Sik
lag geslagē eñ met vier verbernt / eñ
haddē die vrouwē daer wt wech geleit beide cleyn
eñ groot/ Mer si en haddē niemandē gedoot mer
wech gedrevē eñ warē wech hairs weechs Doē nv
David met sinē mānē totter stat quā eñ sach datse
met vier v̄bernt was / eñ dat haer wivē/ sonen/ eñ
dochterē ghevanghen waren / so hief David ende
dat volc dat bi hē was haer stēme op / eñ weenden
tot dat si niet meer geweenē en consten/ Wāt Da
vids twee wivē/ Ahinoan die Jesraelitī eñ Abiga
il Nabals wijf des Carmelitē warē oec gevangē C
eñ David was seer bedroeft/ want dat volc wilde
hem steenē/ wāt alle des volcs siele was bedroeft/
een yegelijckens over sine sonen ende dochteren.
Mer David sterckte hē indē HEERE sinen God
ende sprac tot AbJathar den priester Ahimelechs
soō/ Brenct mi herwaerts dē lijfroc/ eñ doē AbJa
thar dē lijfroc tot David gebracht had/ soo vraech-
de David dē HEERE eñ sprac/ Sal ic den crijschlie
dē na iagē eñ sal icse gripē/ Hy sprac / iaecht hen nā
ghi sultse grijpē/ eñ hen dē roof afiagē. Doen troc
David henē/ eñ die ses hondert mānen die by hem
warē eñ doē si quamē aē die beke Besor / so bleuē
sommige staē/ Mer David eñ die vier hondt man
nē iaechdē na/ die twee hondt mānē die staē bleuē
haddē hen versuymt over die beke Besor te gaen
Eñ si vondē eenen Egiptschen man opten velde
dien leydē si tot David/ ende gaven hem broot dat
hi at/ eñ drinctē hem met water/ eñ gaven hem eē
stuc vigen/ eñ twee stuckē rosinen/ eñ doen hi ghe-
ten hadde/ so quā sinen geest weder tot hem/ want
hi en hadde in drie dagē/ noch in drien nachtē geen
broot geten/ ende gheen water ghedroncken.
David seyde tot hē / Wiēs sijt ghi / eñ vā waer D
sijt ghi? hi seide / Jc ben een Egipsch ghesellc eens
Amalekiten knecht / eñ mijn heere heeft my verla-
tē/ want voor die dagē worde ic cranc / Wi sijnder
in gevallen tottē suyden/ Chreti/ eñ op Juda/ ende
totten suydē Caled / ende hebbē Ziklag / met vier
verbernt
David sprac tot hem. Wildi mi neder leydē tot
desen crijschliedē? hi sprack / Sweert mi bi God/
dat ghi mi niet doodē en sult / noch in mijns heren
handen over leverē / zo wil ic v neder leydē tot de
sen oorloochs liedē / Eñ hi leydese neder eñ siet/ si
haddē hen verstroeyt / op alle dye aerde/ aten ende
dronckē eñ vierdē / alle dē grotē roof diē si gheno
men haddē/ wt den lande der Philisteē/ ende over
wten lande van Juda
Eñ David sloechse van smorgēs aen tot den a
vont des anderē daechs toe / dat haerder gheen en E
ontquam dā vier hondert iongelinghen die vielen
op die Kemelen ende vluchten / Also verloste Da-
vid al wat die Amalekitē genomē hadden / eñ sine
twe wiven/ ende en faelgeerde aen gheenen/ noch
cleyn noch groot / noch soone noch dochter/ noch
roof noch al dat si genomē haddē David bracht al
weđ Eñ David nam die schapen eñ runderen / eñ
dreef dat vee voor hem wech/ ende si seyden dat is
Davids roof
Eñ doen David totten twee hondert mannen F
quam/ die hen versuymt haddē/ Davidē na te vol-
gen/ eñ aen die beke Besor gebleven waren/ ghin
ghen si wt Daviden te ghemoete eñ dē volcke dat
met hem was/ Eñ David tradt totten volcke / eñ
groetese vriēdelic/ Doen antwoorden/ so wat qua
de eñ Belials mānē warē/ eñ onđ die gene die met
Daviden getrockē waren/ eñ seyden Want si niet
met ons getrocken en zijn/ so en salmen hen niet ge
ven vāden roove dien wi verlost hebben/ mer elck
neme zijn wijf eñ sine kinderen eñ gae henen

Doen seyde David/ Ghi en sult so niet doen mijne broeders/met dien dat ons die HERE ghegeuen heeft/ende heeft ons behuet en dese oorlochs lieden/die tegen ons gecomen waren in onsen han den gegeuen/ wie soude v daerinne hooren/ Ghelijck dat deel der gheender is die neder inden strijdt getrocken zijn/so sal dat deele der geender ooc zijn die bi tgereetscap of paclie gebleuen zijn/ en sal gelijc gedeelt werdē/ dat is sint der tijt en te voren in Israel eē sede en recht gewordē/ tot dezē dage toe

Ende doē David tot Ziklag quam so sant hy vā den roof den Outsten in Juda sinen naesten en sprack/ Siet daer hebt ghi die seegeninghe wt den roof der vianden des HEREN/te weten dien tot Betel diē tot Ramoth aēt suydē/ dien tot Jathir/ diē tot Aroer/diē tot Siphamoth/ diē tot Eschemoa dien tot Rachal/diē indē steden der Jerameliten diē indē stedē der Kenitē/ dien tot Harma/diē tot Bor Asan/dien tot Atach/ dien tot Hebrō/en allen plaetsen daer David gewandelt hadde met sinen mannen.



¶ Dese Philistinen striden tegen Israel si verslaē Jonathan en die andere sonen Sauls Saul wort gewont/ende inder vlucht soe doorsteect hy hem selfs/ende zijn knechte hem selfs ooc.

Dat.xxxi. Capittel

MAer die Philisteen streden teghen Israel/ende die mānen Israel vluchtē voor die Philisteē/ende vielē verslagen opten geberchte Gilboa/ Ende die Philisteen hingen hen aen Saul/ en sinen sone/ ende sloeghen Jonathan/ AbiNadab/ende Malchisua/die sonē Sauls/en dē strijdt wert hert tegen Saul/ ende die scutters treftē op hem met bogen ende hi wert seer gewont vanden schutters.

Doen sprac Saul tot sinen wapendrager/ treet wt v sweert en doorsteect mi daer mede/op dat dese onbesnedene niet aen en comen ende mi doorsteken/ende bedriuen eenen spot met mi/ Maer sijn wapendrager en wilde niet/ want hy vreesde seer doen nā Saul dat sweert ende viel daer inne. Als nv zijn wapendrager sach dat Saul doot was/soe viel hi ooc in zijn sweert ende sterf met hem/ Also sterf Saul en zijn drie soonen/ende sijn wapendrager/en alle sine mannen gelijc/op dien dach

Maer doē die mannen Israel die op gheen side des dals ende op geen side der Jordanen warē A
sagen dat die mannen Israel geuflucht waren/soe verlieten si die stedē en vluchten ooc/en die Philisteen quamen en woonden daer in

Des anderen dachs quamē die Philisteē/om die verslagen wt te trecken/ende si vonden Saul/ ende sijn drie sonen liggen opt geberchte Gilboa ende hieuwen hem sijn hooft af/ende trocken hem sijn wapen af/ende seyndese al omme inder Philisteen lant/om te vercōdighē inden huysen haer der afgoden/en onder dat volc/en setten sijn harnasch in dat huis Astharoth/maer sijn lichaem hingen si op die muere tot Bethsan

Doen die tot Jabes in Gilead hoordē/wat die Philisteen Saul gedaen hadden/so maecten si hen op/wat strijtbaer mannen warē/ende ghingen den geheelen nacht/en namen die lichamen Saul D
ende sijnder sonen/vander mueren tot Betsan/ en de brochtē se tot Jabes en vbernden se aldaer/en namē haer gebeentē en groeuēse onder dē boom te Jabes ende vasten seuen dagen

Dat ander deel des boecks Samuel/oft der Coningen tweede

¶ Sauls doot wort Davidē geboodtscapt David straft dē genē die hē beroemde dz hi Saulē gedoot hadde/En hi beweende Saul dē coninc Dat.J.Capittel

NAe den doot vā Saul/doē David vander Amalekitē slach weder ghecomen A
was en twe dagē tot Ziklag gebleuē was/siet doe quā optē.iij.dach eē mā wt dē heyr Sauls/met gescoordē cleederē en aerde op sine hooft/En doē hi tot Davidē quā viel hi ter aerdē en aēbede David sprac tot hē/vā waer coēt ghi? hi sprack tot hē/wt dē heyr Israel/bē ic ōtulucht/David sprack tot hē segt mi/hoe gaet het toe/hi seide/dat volc is gheulucht vā dē strijt/en daer is vele volcs gheuallen/ daer toe is ooc Saul doot en sijn soon Jonathan.

David sprac tottē iōgelinc/die hē dz seide/waer B
wt weet ghi dz Saul en zij soō Jonathā doot zijn? die iōgelinc die hē dz seide sprac/ Ic quā bi geualle opt geberchte Gilboa/en siet Saul leēde op zij spiese en die wagenē en ruyters iaechdē achter hē henē/en hi keerde hē ōme en sach mi en riep mi/en ic sprac hier bē ic/en hi seyde tot mi/wie sijt ghi? ic seide tot C
hē ic bē eē Amalekite/en hi sprac tot mi coēt tot mi en doot mi/wāt benauthz heeft mi beuaē/wāt mij leuē noch geheel in mi is/doē gīc ic tot hē/en dode hē wāt ic wiste wel dz hi nz leuē en mochte na sinē val/en nā die croō vā sinē hoofde/en dz armgesmit vā sinē arme/en hebt hier gebracht tot v minē here

Doen greep Dauid sine cleederen en scoorde se/ en alle mannen die bi hem waren en droegen rouwe en weenden en vasten totten auont ouer Saul en Jonathan sinen sone/ en ouer dat volc des HEEREN/ en ouer dat huys Israel/ om dat si doort sweert geuallen waren

En Dauid seide totten iongelinc diet hem boodscapte / Van waer sijt ghi? Hi seide ic ben een vreemdelinc / eens Amalekiten soon Dauid sprac/ hoe dat ghi v niet ghevreest en hebt / v hant te slaen aen den gesalfden des HEEREN om hem te verderuen/ En Dauid sprac tot een van sinen iongelingen/ Gaet toe ende
D slaet hem/ En hi sloech hem dat hi sterf/ doen sprac Dauid tot hem/ V bloet si ouer v hooft Want uwen mont heeft tegen v seluen gesproken en gesceit. Ick heb den gesalfden des HEEREN gedoot

En Dauid claechde dese clage ouer Saul en Jonathan sinen soon/ en beual datmen den kinderen Juda den boge soude leeren/ Siet/ het staet gescreuen inden boecke der redelijcker

Die edelste in Israel sijn op uwer hoochten verslagen / hoe sijn die vrome mannen geuallen

En boodscapt dat niet te Gath / En vcondiget niet opten straten tot Asklon/ op dat hem niet en verblijden die dochteren der Philisteen / op dat die dochteren der onbesneden niet vrolick en sijn

Ghi bergen tot Gilboa / het en moet noch regenen /noch dauwen op v / noch ackers sijn daer hefofferen van comen / Want den vromen is haren schilt daer afgheslaghen/ den schilt Saul/ als oft hy niet oly niet gesalft en ware

Den boge Jonathan en heeft niet gemist/ en dat sweert Saul en is niet ledich weder comen vanden bloede der verslagenen/ en vanden vette der ruesen/

Saul en Jonathan vrienthout en minlic in haren leuen/ en sijn ooc inden doot niet gesceyden/ lichter dan die Arent/ en stercker dan die leeuwen

Ghi dochteren Israel weent ouer Saul/ dye v cleedet met rosijn varwe/ in wellusten en cierde v met gulden cleynodien aen uwen cleederen

Hoe sijn die verwinders soe geuallen inden stride Jonathan is op uwer hoochten verslagen

Het is mi leet om mijne broeder Jonathan/ ghi sijt mi seer minlic gheweest/ V liefde is mi sonderlingher geweest/ dan vrouwen liefde

Hoe sijn die verwinders geuallen / en hoe is dat harnasch vergaen.

¶ Dauid treet wt ten raet des HEEREN tot Hebron daer wort hi van dat huis Juda coninc ghe salvet. Mer Abner die hooftman Saul neemt voor hem Isboseth Sauls soon eenen coninc ouer Israel

Dat.ij.Capittel

A Na dese gescíedenisse vraechde Dauid den HEERE en sprac sal ic op reysen in een vanden steden Juda? En de HEERE sprac tot hem reyst op / Dauid sprac/ waer henen? Hi sprack tot Hebron / Also troc Dauid derwaerts met sinen twee wiuen Ahinoam die Jesraelitin / en met Abigail/ Nabals des Carmeliten wijf / daer toe die mannen die bi hem waren leyde Dauid op/ enen yegelijcken met sinen huyse/ en woonden in die steden Hebron

Dido ti mert die groote stat van Carthago dye namael vele strijt tegen die Romeynen hadde

En die mannen Juda quamen en salfden Dauiden aldaer tot enen coninc ouer dat huys Juda

En doen Dauiden te kennen wert gegeuen/ dat dye van Jabes in Gilead/ Saulen begrauen hadden/ seynde hi boden tot hen/ en dede hen seggen. Ghesegent sijt ghi den HEERE/ dat ghi sulcke ontfermherticheyt aen uwen here Saul gedaen hebt/ en hebt hem begrauen/ So doe die HEERE nv aen v ontfermherticheit en trouwe/ en ic wil v ooc goet doen/ om dat ghijt gedaen hebt. Dus moeten nv uwe handen ghetroost zijn/ en sijt redelijck/ Want uwe heere Saul doot is/ so heeft mi dat huys Juda gesalft tot eenen coninck ouer hen.

Maer Abner die sone Ner/ die Sauls velthooftman was/ nam Isboseth Sauls soon / en leyde hem doorthen/ en maecte hem tot eenen coninc ouer Gilead/ Assur/ Jesrael/ Ephraim/ BenJamin en ouer alle Israel/ En Isboseth Sauls soon was. xl. iaer out doe hi coninc wert ouer Israhel/ en regneerde twee iare. Maer dat huys Juda hielt met Dauid/ En die tijt die Dauid coninc was tot Hebron ouer dat huys Juda/ was seuen iaer en ses maenden.

En Abner die sone Ner/ troc wt metten knechten Isboseth des soons Saul / wt den heyr tot Gibeon En Joab de soon Zeruia/ troc wt metten knechten Dauid en ontmoeten malcanderen biden poel tot Gibeon/ so stelden hem dese op dese side des poels/ dander op gene side/ en Abner sprac tot Joab/ Laet hen die iongelingen op maken en voor ons speelen/ Joab sprac/ Het gelt wel / Doen maecten se hen op en gingen henen int getal .xij. wt BenJamin op Isboseths Sauls soons deel/ en .xij. vanden knechten Dauid/ en elc greep den anderen biden cop/ en stiet hem sijn sweert in sijn side / en vielen te samen / Waer af dye plaetse genoemt wert/ Helkath/ Hazurim/ die tot Gibeon is/ Ende daer verhief eenen seer scherpen strijdt in dien daghe/ Abner en die mannen Israhel werden gheslagen vanden knechten Dauid

Daer waren drie sonen Zeruia Joab Abisai/ en Asahel/ maer Asahel was rasch te voete als een E
rhee opt velt/ en iaechde Abner na en en weke noch ter rechter noch ter slincker hant van Abner / Doen keerde hem Abner om en sprac / Sijt ghi Asahel? Hi seide Ja/ Abner sprac tot hem / Gaet ter rechter oft slincker hant/ en neemt een vanden iongelinghen voor v en neemt hem sijn harnasch / Maer Asahel en wilde niet aflaten van hem / doch seide Abner noch tot Asahel / Heeft v van mi / waer om wilt ghi dat ic v ter aerden slae / en hoe dorste ick mijn aensicht op heffen voor uwen broeder Joab? Maer hi weygerde hem te wijcken

Doen stack hem Abner achter hem/ met een spies in zijn gemachte alsoe dat die spies achter wt quam/ en hi viel al daer/ en sterf voor hem En wie op de plaet
se quam daer Asahel doot lach die stont stille/ Maer F
Joab en Abisai / die iaechden Abner na/ tot de zonne onder ginc En doe si quamen opten houel Amma/ de voor Giah leget/ opten wech der woestinen Gibeon so vergaderden hen die kinderen BenJamin achter Abner henen/ en worden een hoopken/ en gingen op den top van eenen heuuele.

En Abner riep tot Joab en seide / Sal dan dat sweert sonder eynde verslinden? En weet ghi niet dat ten laetste suer sal werden? Hoe langhe en wil di den volc niet seggen dat het op houde van sinen broederen? Joab sprac/ Also warachtelic als God leeft/ hadt ghi heden morgen so gesproken / dat volc

hadde elc van sinen broeder afgelaten. En Joab blies
die basuyne/en allet volc stont stille/en en iaechden
Israel niet meer na/en en streden niet meer Maer
Abner en sine mannen gingen alle die nacht ouer dat
vlac velt/en gingen ouer die Jordane/en wandelden
door geheele Bithron/en quamen inden leger.
Joab keerde hem van Abner/ende vergaderde
dat geheele volc/en daer gebraken aen die knechten
Dauidt/tnegentich mannen en Asahel/Maer die
knechten Dauid hadden geslagen onder BenJamin
en die mannen Abner/alsoe datter drie hondert en
tsestich mannen doot waren bleuen/ En si hieuen Asa
hel op / ende begroeuen hem in zijns vaders graf
te Bethleem/ en Joab met sinen mannen ginghen
den gheheelen nacht/ also dat het licht op brac tot
Hebron.

¶ Daer was een tweedracht tusschen den huyse
Sauls en Dauids Dauid regneerde tot Hebron
Abner boeleert bi Sauls boelscap en als hy daer
omme gestraft wart soo valt hi af van sinen heere
tot Dauid/Joab doorsteect Abner den hooftman

Dat.iij. Capittel.

Ende daer was eenen langen strijt tus-
schen den huse Saul/en den huse Da-
uid/maer Dauid ginc en na toe/En
dat huys Saul ginc ende nam af.
En Dauiden werden kinderen ge-
boren te Hebron. Sijn eerste geborene soon Ammon
van AhinoAm die Jesraelitin/ die ander Chileab van
Abigail Nabals wijf des Carmeliten/die derde Ab
salon/die soon Maacha die dochter Talmai des co-
ninc te Gesur/die vierde Adonia die sone Hagith
die vijfste Saphat Ja/die sone Abital/die seste Je-
thream van Egla den wijue Dauid / dese zijn Daui-
den geboren tot Hebron.
Als nu den strijt was tusscen den huyse Saul / en
den huse Dauid so sterckte Abner dat huys Saul / en
Saul hadde een concubine die hiet Rizpa/een dochter
Aia/en Isboseth sprac tot Abner / waer om slaeptt
i mijns vaders concubine/ Doen wert Abner seer
ram ouer dese Isbosets woorden en sprac. Ben ic
an een honts hooft/ic die tegen Juda aen den huise Sa
uls vs vaders/en aen sine broederen/en vrienden ont
ermherticheyt doe/en en heb v in Dauids handen nz
egeuen/en ghi rekent mi heden een misdaet toe/om
en wijf? God doe Abner dit en dat/ist dat ic nz en
oe/so de HEERE Dauiden gesworen heuet/dattet
oninckrijc vanden huyse Saul soude genomen werden
n den stoel Dauid opgerecht soude werden / ouer
Israel en Juda/van Dan tot Berseba/doen en conste
i hem voorder geen woorden weder geantwoor
en/so vreesde hi voor hem.
En Abner seynde boden tot Dauid voor hem/en
ede hem seggen/Wiens is dat lant. Ende sprack
Maect v verbont met mi. Siet mijn hant sal met v
ijn/op dat ic tot v keere alle Israel Hi sprac/Wel
c wil een verbont met v maken/ maer een bid ic van
/dat ghi mijn aensicht niet en siet / ghi en brinct te
oren tot mi Michal Sauls dochter/als ghi comt
m mijn aensicht te sien.
Doe seynde Dauid boden tot Isboset den soon
Saul ende dede hem seggen/Gheeft mi mijn wijf
Michal/die ic mi getrout hebbe met hondert voor
oofkens der Philisteen / Isboseth seynde henen/en
ete nemen vanden man Paltiel/ den soone Lais

Ende haer man ginck met haer ende weende ach
ter haer tot Bahurim toe/Doen seinde Abner tot
hem/Keert weder omme/en gaet henen Ende hi
keerde wederomme
En Abner hadde een reden metten ouders in
Israel/en sprac/ghi hebt te voren lange nae Dauid
gestaen/dat hi coninc soude sijn ouer v/So doet nu
Want die HEERE heeft gheseit van Dauid/Ick
wil mijn volc Israel verlossen door die hant Dauids
mijns knechts/van der Philisteen hant/en van alle
haerder vianden hant. Doe sprac Abner voor die o-
ren BenJamin /en ginc oock henen/om te sprekene
voor die ooren Dauid tot Hebron/al wat Israel en
den huise BenJamin wel behaechde
Als nu Abner tot Hebron bi Dauid quam/ende
met hem twintich mannen/bereyde hem Dauid een
maeltijt/En Abner sprac tot Dauid /ic wil my op
maken en henen gaen/dat ic dat geheele Israel tot D
minen here den coninc vergadere/en dat si een ver
bont met v maken/op dat ghi coninc zijt/also v siele
begeert/also liet Dauid Abner van hem dat hi he-
nen soude gaen met vreden
En siet die knechten Dauid en Joab/quamen van
den oorloochs lieden en brachten met hen enen gro
ten roof/Maer Abner en was nu niet bi Dauid in
Hebron/maer hi hadde hem van hem gelaten dat
hi met vreden van hem gegaen was
Doen Joab en alle dat heyr met hem was comen
so wert hem geboodtscapt dat Abner die sone Ner E
totten coninc gecomen was/en hi hadde hem van hem
gelaten/dat hi met vreden wech ghegaen was/Doe
ginc Joab af totten coninc en seide. Wat hebdi ghe
daen/Siet Abner is tot v gecomen/waer om hebdt
hem van v gelaten/dat hi wech is gegaen? En kent ghi
Abner den sone Ner niet? Want hi is gecomen om
v te bedriegen/op dat hi uwe wtganck en inganc
soude bekennen/en vernemen al wat ghi doet.
En doe Joab van Dauid wt ginc/so seinde hi Ab
ner boden na/dat si hem wederom souden halen/van
BorhaSira/en Dauid en wiste daer niet af. Als nu F
Abner weder tot Hebron quam/so leide hem Joab
midden onder die poorte om dat hi heimelic met hem
soude spreken/en stack hem daer in sijn liese/dat hy
sterf om sijns broeders Asahels bloets wille/doen
dat Dauid daer na vernam sprac hi/Ic ben ontscul
dich en mijn coninckrijc voor den HEERE/inder ee
wicheit/aen dat bloet Abner den sone Ner/Maer
het valle op den kop Joab/en op dat hele huis zijns
vaders/ende en moeten niet op houden inden huyse
Joab die een etter bloet/en melaetschz hebbe ende
spille houde/en doort sweert valle/en broots ghe-
brec hebbe/also doode Joab en sine broeder Abisai
Abner om dat hi haren broeder Asahel gedoot had
de inden strijt te Gibeon
Dauid sprac tot Joab/ende allet volc dat met
hem was/Scheurt uwe clederen ende gordet sac- G
ken om v /ende draecht rouwe om Abner/en dye
coninc ginck achter die bare/Ende doen si Abner
begroeuen tot Hebron/hief die coninc sijn stemme
op/ende weende bi den graue Abner/ende allet volc
weende oock/Ende die coninc claechde Abner en
sprack/Abner en is nz gestoruen als een sot sterft/
uwe handen en sijn niet ghebonden/uwe voeten en
sijn niet gheboeyt. Ghy sijdt gheuallen soomen

voor boosen voeuē valt. Doen beweende hem dat
volc noch meer

Doen nv alle dat volc in quā om met David te
eten/doēt noch hooch dach was / swoer David eñ
sprac/God doe mi dit eñ dz/waer ic broot ofte yet
proeue/eer die sonne onder gaet / Eñ allet volc be=
kēdet/ eñ het beuiel hen ooc wel/ Eñ allet volc eñ
geheel Israel mercte op diē dach /dattet vandē co=
ninc niet en was/dat Abner die sone Ner gedodet
wert. Eñ die conic sprac tot sinē knechtē En weet
ghi niet dat op desen dach eē prince / eñ een groote
geuallen is in Israel. Ic bē noch teeder/eñ een ghe
salfde coninc / Maer die mannē die kinderē Zeru=
Ja/ sijn mi te hardt / Die HERE loone dien /dye
quaet doet na sinder boosheit

Isboseth Sauls soon wort vanden verraders
doorsteken eñ die selue worden van Daviden ghe
A straft ende ghedoot.

Dat.iiij.Capittel.

DOē die sone Saul hoorde dat Abner
tot Hebron doot ware so wordē sine
handē mat/eñ alle Israel wert vedro
eft. Daer warē twee mānen hooftlie
den ouer die crijschknechtē onder dē
sone Saul/ deene hiet Baena/die and Rechob /dye
sonen Rimō/des Berothitē/wt dē kinderē /Ben=
Jamin/want Beroth wert ooc onder BēJamin
gerekēt. Eñ die Berothitē warē geulucht tot Ge
thaim /eñ vreemdelingē aldaer gewordē tot op dē
dach van heden/ Ooc so hadde Jonathan dye sone
Saul/ eenē soō die lā was aē die voetē/eñ was vijf
iaer out/doē dat gechrijsch vā Saul eñ Jonathan
wt Israel quā/ eñ sine voester of amme hief hē op
eñ vluchte. Eñ in diē si haeste eñ vluchte viel hi/eñ
B wert hinckende/eñ hi hiet/Mephiboseth

Dus ghingē nv henen die sonē Rimon des Be
rothiters/Rechob/eñ Baena/eñ quamē tottē huse
Isboseth doe den dach aldē heetste was/ Eñ hi lach
op sinen leger smiddaechs / eñ si quamen int huys
om tarwe te halē eñ stakē hē in sijn dunrste eñ ōt
liepen/ wāt doe si int huys quamen lach hi op sijn
bedde in sijn slaepcamer /eñ stakē hē doot /eñ hieu
C wen hem dat hooft af eñ namē zijn hooft eñ gingen
henē ouer dē wech / op dat vlac velt alle dē nacht/
Eñ brachten dz hooft Isboseth/tot Davidē tot He
bron eñ sprakē tottē conic / Siet daer is dat hooft
Isbosets des soons Saul / dijns viāts die nae v sie
le stont. Die HERE heeft hedē mijnen heere den
coninc gewroken aen Saul/ eñ aen sijn saet.

Doē antwoorde David/so warachtelic als dye
HERE leeft / die mijn siele vā alder tribulatiē ver
lost heeft/ Ic greep diē die mi vcondichde/eñ sprac
Saul is doot/eñ waēde hi ware een goet bode/eñ
doode hē tot Ziklag / die nick bodēloon soude ghe
D uen/Eñ dese ongodlike lieden hebben den gherech
ten man in sinē huyse op sinen leegher verworcht
Ja en soude ic dies bloet vā uwen handen niet eys
schen/eñ v vander aerdē doen? Eñ David ghevoot
sinē iongelingē dye doodēse eñ hieuwē hen handen
eñ voetē af/eñ hingense op aendē poel tot Hebrō/
Maer dat hooft Isboseth namen si eñ begroeuent
in Abners graf tot Hebron

David neemt dat gansche rijck in/ende hy ver
weldicht eñ verheert die Philisteē op alle plaet=
sen.

Dat.v.Capittel

ENde alle dye stāmen Israel quamen
tot Hebron eñ seidē/ Siet wi zijn v ghe
beēte/eñ v vleesch/daer toe oocte vo
ren doe Saul ouer ons coninck was
leide ghi Israel wt eñ in / So heeft v
die HERE geseit /ghi sult mijn volc Israel hoeden
eñ sult eē hertooch sijn ouer Israhel / Eñ alle dye
ouders in Israel quamē totten coninc in Hebron
eñ die coninc David maecte met hē eē verbont tot
Hebron voor den HERE/eñ si salfdē David/ tot
eenē coninc ouer Israel . Dertich iaer was David
out/doē hi conic wert/ eñ hi regneerde.xl.iaer/ tot
Hebron regneerde hi.vij.iaer/eñ ses maēdē/ ouer
Juda/ Mer tot Jerusalē regneerde hi driēdertich
iaer ouer alle Israel eñ Juda

Eñ die coninc troc henē met sinē mānen tot Je
rusalē/tegē die Jebusiten die indē lande woonden
Maer si seydē tot David/ Ghi en sult hier niet in=
comē/ maer blīde eñ lāme sullē v afdriuē / dz mein
B dē si dz David dair niz ī en soude comē. Mer David
wan die borch Zion/dat is Davids stat/doe sprac
David optē seluē dach/ Wie die Jebusitē slaet/eñ
vercrijcht die dacgotē / die lāmē eñ blindē /dē welc
ken die siele Davids viant is /daer wt seytmē /En
laet geē blinde oft lāmē in huis comē/ Alsoo woon
de David optē borge/eñ hiet se Davids stat. Eñ Da
uid timmerde ront omme vā Millo eñ van binnē
Eñ David ginc eñ nā toe/eñ die HERE die God
Zebaoth was met hem.

Eñ Hirā die coninc tot Tyro/seynde bodē tot Da
uid eñ cederbomē tottē wāde/ eñ timmerlieden eñ
steēmetsers/datse David eē huys soudē timmeren
Eñ David mercte dat hē die HERE tot eenē co=
C ninc ouer Israel geuesticht hadde/ eñ zijn conicrijc
ke verhoget/om zijns volcs Israels wille/Eñ Da
uid nā noch meer huysvrouwē eñ cōcubinē tot Je
rusalē/na diē dat hi vā Hebron gecomē was eñ hē
werdē noch meer sonē eñ dochterē geborē / eñ dit
zijn die namē der geēre die hē tot Jerusalē geboren
zijn Samua/Sobab/Nathā Salomo/Jebehar Eli
sua Nepheg/ Japhia/Elisama Eliada Eliphaleth

Eñ doē die Philisteen hoorden datmen Daviden
tot eenē coninc ouer Israel gesalft hadde trockē si
alle op/om David te soecken/doe David dat vernā
doe troc hi af in eē borcht/ Maer die Philisteē qua
men eñ lieten hen neder inden gront Rephaim/eñ
David vraechde dē HERE eñ sprac/sal ic op trec
ken tegē die Philisteē? eñ wilt ghi se in mijnen han=
dē geuē? Die HERE sprac tot Daviden / Treet op
ic wil die Philisteē in uwē handē geuen/eñ David
D quā tot Baal Phrasim/eñ sloechse aldaer eñ sprac
dye HERE heeft mijne vyanden voor my van
malcanderen gesceydē/somē die wateren sceydet/
eñ daer af heetmē die plaetse Baal Phrasim/ eñ si
lietē hare goden al daer / Maer David eñ sine mā
nen droegense wech

Mer die Philisteē trockē wed op/eñ lieten hē neđ
int dal Rephaī/ Eñ Dauid vraechde dē HERE die
sprac/ghi en sult niet op treckē/maer coēt van ach
ter tot hen/dat ghi aen hen coempt tegen die peer
boomen/eñ als ghi horen sult dat ruysschen opten
toppe der peerboomen henen gaen / so zijdt fraey/
Wandt die HERE is dan voor v wt geghaen om
te slaen dat heyr der Philisteen/David dede als hē

die HERE gebodenhadde/ eñ sloech die Philis-
teen van Geba aen tot datmen coemt in Gaser.

David doet die Arcke des HEREN wt Abina-
daphs huys in Obed Edoms huis brengen Vza
wort gestraft om dat hijse aenruert Daer na laet
hijse in zijn stadt brengen. Dat.vi.Capittel.

Ende Dauidt verghaderde weder alle
ionge wtgecoren mannen in Israhel
drie duysent/ eñ maecte hē op eñ ginc
henen met alle den volc dat bi hē was
wt dē borgerē Juda/ dat hi die Arcke
Gods van daer op soude halē/ welcken name hiet
Die name des HEREN Zebaoth/ woonde daer
op ouer Cherubī/ eñ si lietē die Arcke Gods voerē
op eenen nieuwē wagen/ eñ haeldense wt den huy
se AbiNadab/ die tot Gibea woōde / Vsa eñ Ahio
die sonē AbiNadab dreuen dē nieuwē wagē / Eñ
doen si hē metter Arcken wt dē huyse AbiNadab
voerden die tot Gibea woōde /speelde Dauidt eñ
dat gheele huys Israhel voor den HERE henen
met alderhande snaren spele / van dennen houte/
met herpen eñ psalteren/ eñ tamboerē eñ schellen
ende Cimbalen.

Eñ doen si quamen totter scuer ulloeren Nachon
so greep Vsa toe eñ hielt die arcke Gods/ want die
rinderē terden besidē wt. Doen verbolch des HE
REN gramscap ouer Vsa/ eñ God sloech hē aldaer
om zijnder vermetēthept wille/ also dz hi dair sterf
bi die arcke Gods/ Doen wert Dauidt ongemoet
om dat die HERE een sulcke deelinge aen Vsa de
de/ Eñ hiet die selue plaetse PerezVsa/ tot op dezē
dach/ Eñ Dauid vreesde hē voor dē HERE/ i diē
dage eñ sprac/ hoe soude Darcke des HERENtot
mi gecomē? Eñ en wildese niet tot hē latē brengen
in die stat Dauid/ maer lietse bringē int huis Obed
Edō des Gathiters. Eñ doen die Arcke des HE
REN drie maendē bleef int huys Obed Edō des
Gathiters /seegende hē die HERE/ eñ zijn ghe-
heele huys.

Eñ het wert dē coninc Dauid geboodtscapt/ dz die
HERE dz huys Obed Edō seegēde/ eñ al wat hy
hadde/ ō der arckē Gods wille/ doē ginc hi henē eñ
haelde die arcke Gods wt dē huyse Obed Edom
opwaerts in die stat Dauid met vruechdē. Eñ als
si voort gingē metter arckē des HEREN/ ses gā
gen offerdemē eenē os eñ eē vet scaep /Eñ dauidt
dāste met alder macht voor dē HERE eñ was be
gordet met enē lijnē lijfroc/ Eñ Dauid met geheel
Israhel leyden die arcke des HEREN opwaerts
met trompetten eñ basuynen.

Eñ doen die arcke des HEREN in die stadt Da
uid quā/ kijcte Michal Sauls dochter door dz vēs-
ter/ eñ sach dē conīc Dauid springē eñ dansen voor
den HERE/ eñ vachte hē in haerder herten Maer
doen si die arcke des HEREN daer inne brachtē
steldē sise op haer plaetse /middē indē tabernacule
diē Dauid voor haer op hadde geslagē Eñ Dauid
offerde brantoffer eñ dootoffer voor den HERE
Eñ doē Dauid wt hadde geoffert dē brantoffer eñ
dootoffer/ seegende hi dat volc indē name des HE
REN Zebaoth/ eñ deylde wt / alle dē volcke eñ d
menichte Israel/ beyde mānen eñ vrouwē/ elc enē
broot coec/ eñ een stuc vleesch eñ moeys pottagie
Doen ginc allet volc wech/ elc in zijn huys.

Doen Dauid weder quam om sijn huys te see-
genen/ so ginc hē Michal die dochter Sauls daer
buiten te gemoetē/ eñ seide/ Hoe heerlick is heden
die coninc van Israel gheweest/ die hem voor die
maerten sijnre knechtē ontbloot heeft/ so hen dye
nette voeuē ontblooten. Dauid sprack tot Michal
Ic wil voor den HERE spelen/ dye mi vercoren
heeft voor uwen vader eñ voor alle sijn huis alsoo
dat hi mi beuolē heeft eē prince te sijn ouer dz volc
des HEREN/ ouer Israhel/ eñ wil noch snooder
werden dan also eñ wil neder sijn in mijnen oghen
eñ metten maertē daer ghi af ghesproken hebt tot
eerē werdē. Maer Michal Sauls dochter en had-
de geen kint tot aen den dach haers doots.

¶ Dauid neemt voor hem een huys den HERE
te timmerē. Eñ dat wort hē vā dē HERE door
Nathan verbodē/ eñ op sinen soō vertogē Dauid
danct den HERE Dat.vij.Capittel.

Doen nv die coninc in sinē huyse sade A
eñ die HERE hē ruste ghegeuē had i pa. xvij
de/ van allen sinen vianden rontom/ a
sprac hi tottē prophete Nathā/ Siet
ic wone in een cederē huys/ eñ die arc
ke Gods woōt onder die vellē/ Nathan sprac tot-
ten coninc/ Gaet henen al wat ghi in uwer herten
hebt dat doet/ want die HEERE is met v/ Met
snachts quam dat woort des HEREN tot Na-
than/ eñ sprac

Gaet henē eñ segt mijnen knecht Dauid/ dus
spreect die HERE/ Sout ghi mi eē huis timmerē
dat ic daer inne soude woonē? Ick en heb doch in
gerne huise gewoōt sint den dage dz ic die kinderē
Israel wt Egiptē leide /tot dezē dage toe Maer ic
heb gewandelt in die tente ende wooninghe wer-
waerts ic met allen kinderē Israel wandelde. Heb
ic ooc oyt gesprokē niet eenigē der stamme Israel
eene/ dien ick beuolen hebbe mijn volck Israhel te
voedē eñ geseyt. Waeromme en timmert ghi my
niet een cederen huys.

Dus suldi nv aldus seggē minen knechte/ Da-
uid. Dus spreect die HERE Zebaoth/ Ic heb v
genomē vādet weyden achter die scapen / dat ghy
een prince sout sijn ouer mijn volck Israel/ eñ bē
met v geweest/ werwaerts dat ghi ghegaen hebt/
eñ heb alle uwe viandē voor v wtgeroeyt eñ heb B
v eenen grotē name ghemaect/ als den namē der
groter opter aerdē/ Eñ ic wil mijn volc Israel een i pa xvij
plaetse settē/ eñ ick wilt plantē dattet aldaer bliue
dattet niet meer beweecht en werde/ eñ dattet die
kinderen der boosheit niet meer en quellen/ als te
voren/ Eñ sint ter tijt dat ick rechters ouer mijn
volc Israel geordineert heb. Ende wil v ruste ghe
uen ouer al dijne viandē/ ende die HERE vercō
diget v/ dat die HERE v een huis wil maken

Als nv uwen tijt veruult is/ dat ghi met uwē C
vaderen slapen ligt/ soe wil ick v saedt nae v ver- iiij Reg.
wecken/ dat van uwen liue comē sal/ dien wil ick si viij.c
ne rijck voorspoedich makē/ dye sal mijnen name i pa. vi f
een huys timmeren/ ende ick wil den stoel sijns co-
ninctrijcs voorspoedich maken eewelick/ ic wil zijn
vader sijn/ ende hy sal mijne soone zijn Als hy een
misdaet doet/ so wil ick hem met menschē roeden
ende metter menschen kinderen slaghen straffen/
Maer mijne ontfermhertichheit en sal niet van hē

gekeert werdē so icse gekeert heb vā Saul/die ick
voor v wech heb ghenomē/Maer v huis eñ v co=
ninckrijc sal stādachtich sijn ewelic/voor v/eñ uwē
stoel sal eewelic vast zijn

Doen Nathā alle dese woordē eñ allet ghesich=
te David ghesiet hadde/so quam David die coninc
eñ stelde hem voor dē HEERE eñ sprac. Wie bē ic
HEERE HEERE? eñ wat is mijn huis/dat ghy my
tot hier toe gebracht hebt: daer toe hebdi dz te lut=
tel gheacht/HEERE HEERE maer hebt dē huyse
ws knechts noch van verren toecomēden dinghen
ghesproken/is dat menscen recht HEERE HEERE
Eñ wat sal David meer spreken met v/Ghi kēt
uwen knecht HEERE HEEERE/om ws woorts
wille/eñ nae uwer herten hebdi sulcke groote din
ghen al ghedaen/dat ghise uwen knecht condich=
maecte

Daeromme sidy ooc groot gheachtet HEERE
God/want daer en is genen als ghi/eñ daer en is
geen God dan ghi/na alle dat wi met oiren ooren
ghehoort hebben. Wāt waer es een volc opter aer
dē als v volc Jsrael Om welcs volcs wille God is
D gegaen om hem een volc te verlossen/eñ hē eenen
name te makē/eñ sulcke grote eñ veruaerlicke din
ghen te doen/op uwen lāde voor v volc/Wele ghi
v verlost hebt van Egipten/vāden volc eñ van si=
nen goden/Eñ ghi hebt v volc Jsrael toe bereit v
tot eenen volc inder eewicheit/eñ ghy HEERE sijt
haer God geworden

Aldus maect nv crachtich HEEERE God dat
woort inder eewicheit/dat ghi ouer uwē knecht
eñ ouer sijn huis ghesproken hebt/eñ doet als ghy
gesprokē hebt/So sal uwen name groot werden
inder eewicheit/alsoo datmen sal seggen/dye HE
RE Zebaoth is dye God ouer Jsrael/eñ dat huis
dijns knechts David/sal staēde sijn voor v/Want
ghi HEERE Zebaoth/ghi Godt Jsrael hebt dat
oor ws knechts gheopent eñ ghesept. Jck wil v eē
huys timeren. Daerōme heeft v knecht zijn herte vō
den/dz hi dit gebet tot v biddē soude/Nv HEERE
HEERE ghi sijt Godt/eñ uwe woordē sullē waer
heit sijn/Ghi hebt sulcke goet ouer uwen knechte
ghesproken/so begint nv/eñ seegent dat huys dijns
knechts/dat het ewelic voor v si/Wāt ghi HEE
RE HEERE hebbet ghesprokē/eñ met uwe seege
ninge sal ws knechts huis geseegēt werdē ewelic.

¶ David dwinget die Philistinē/ende die ande=
re omliggende natien   Dat.viij. Capittel.

A ENde het geuiel daer nae dz David die
Philisteē sloech/eñ cranctese/eñ nam
den diēsttoome vāder Philisteē hant
hi sloech dye Moabiten ooc alsoe ter
neder/dat hi twee deelen totter doot
bracht/eñ een deel bi dē leuene liet/Also wordē de
Moabiten Davidē onderdanich/dat si hem giften
toe droegen
B David sloech ooc Hadad Eser den soon Rehob
coninc tot Zoba/dat hi henen troc om sine macht
weder te halen aenden water Phrath/eñ David
vinc wt hen dusent eñ seuen hōdert ruiters/eñ.xx.
dusent voet volc/eñ verleemde alle wagēs ende ve
hielt hōdert waghens ouer. Maer die Siriers van
Damasco quamē te hulpen/Hadad Eser/den co=
ninc tot Zoba/Eñ David sloech der Siriers twee

twintich dusent mānē ende leyde volc tot Damas
co in Siria/Also wert Siria David onderdanich
dat si hē giften toe droegē/Wāt die HEERE halp
David waer waerts hi troc. Eñ David nā dye gul
den schildē die Hadad Esers knechtē toebehoorde
eñ brachtese te Jerusalē/Maer van Betha eñ Be=
rothai den stedē Hadad Eser/nam die coninc Da=
uid seer veel metaels

Mer doē Thoi die coninc te Hemath hoorde dz
David alle macht des Hadad Esers hadde geslagē
seinde hi Joram sinē soon tot David/om hē vrien
delic te grueten/eñ om hem te seegenē/dat hi tegen
Hadad Eser gestredē eñ hem geslagē hadde/wāt
Thoi hadde eenen strijt tegē Hadad Eser/Eñ hy
hadde met hem siluerē/guldenen/eñ eerene cley=
noden/Welcke die coninc David dē HEERE oock
heilichdē met den siluerē eñ goude dat hi den HE
RE heilichde vā allē heidenē die hi ondē hē bracht/
vā Sirien/vā Moab/vāden kinderē Ammō/van
den Philisteē/vā Amalek/vādē roof Hadad Eser
den soon Rehob coninc te Zoba

Ooc maecte hem David eenē name/doē hi we=
der quam/eñ die Siriers sloegē int sout dal.xviij.
dusent. Eñ hi leyde volcke in alle Edomea/Eñ ge
hele Edom was Davidē onderworpen/want die
HEERE halp David waer hi henen troe Also was
David coninc ouer geheel Jsrael Eñ hi dede recht
eñ gerechticheit alle dē volcke/Joab die soon Ze=
ru Ja was ouer dat heyr. Maer Josaphat die sō
Ahilud was Cācellier Sadock die soō Ahitob eñ
Abimelech die soō Ab Jathar warē priesters. Se
raia was scriuer Benaia die soō Joiada eñ Chre=
ti/eñ Pleti eñ die sone David waren priesters.

¶ David begraztijt die maechscape Sauls ende
bewijst haer veel duechden om Jonatha wille.

Dat.ix. Capittel.

ENde David sprac Jsser ooc noch ye=
mant ouer bleuē/vanden huyse Sa=
ul/dat ic ontfermherticheyt aen hem
doe/om Jonathas wille? Daer was
eē knechte vandē huyse Saul die hiet
Siba dien riepen si tot David/eñ die coninck sprac
tot hem/Sijt ghi Ziba? Hi sprac Ja v knecht/Die
coninc sprac. En isser noch niemant meer vanden
huyse Saul/dat ic Gods ontfermherticheyt aē hē
doe/Siba sprac totten coninc. Daer is noch eē soō
Jonathans/lam aen die voeten/Die coninc sprac
tot hem/Waer is hi? Siba sprac tottē coninc Siet
hi is te Lodabar/inden huyse Machir/des soons
Ammiel/Doe seyndē die coninc David henen/eñ
liet hem halen vā Lodabar wt den huyse Machir
des soons Ammiel.

Doen nv MephiBoseth die soon Jonathan des
soons Sauls/tot David quā viel hi op zijn aēsicht
eñ aenbede hē/David sprack/MephiBoseth/Hy
sprac/Hier ben ic v knecht. David sprac tot hē Eñ
vreest niet wāt ic wil ontfermherticheyt aen v doē
om Jonathā ws vaders wille/eñ wil v alle die ac=
keren ws vaders Saul weder geuen maer ghi sult
dagelicx aen mijn tafel broot eeten/Hi aenbede eñ
sprac. Wie ben ic v knecht/dat ghi v keert tot eenē
dooden honde/gelijck ic ben.

Doen riep die coninck Siba den knape Saul/
eñ sprac tot hem/allet wat Sauls ghewèest is/eñ

sijns geheelen huys/dat heb ic den soon ws heerē ghegeuē/ Dus arbeit nu sinen acker/ghy eñ uwe kinderen/eñ knechten /eñ brēget in/dat ws heerē soon broot hebbe/dat hi geuoedet worde/ Maer Mephi Boseth ws heerē soon/sal dagelics broot eten aen mijn tafele/Siba hadde vijfthien sonē eñ twintich knechten/Eñ Siba sprac totten coninc/ Allet gelijc mijn heere die coninc sinen knechte ge boden heeft/so sal sijn knecht doē/Eñ MephiBo seth ete op mijn tafele als eē des conincs kinderen/ Eñ MephiBoseth hadde eenen cleynen soon dye hiet Micha/mer allet wat inden huise Siba woon de/dat diēde MephiBoseth/Mer MephiBoseth woonde te Jerusalē/wāt hi adt dagelics op des co nincs tafele/ ende hincte met beyde sine voeten.

¶ David seynt bodē tot Hanon der Ammoniten coninc/vvelcke hēschendet sine boden/eñ daerō me trect David teghen haer/eñ hy vervvintse in tvvee strijden. Dat .x. Capittel.

Ende het geuiel daer na dz dye coninck der kinderen Ammon sterf/ende sijn soon Hanon wert coninc in sijn stede/ Doē sprac David/ic wil ontfermherticheyt doē aen Hanon den soon Nahas/gelijc sijn vader aē mi ontfermherticheyt gedaē heeft/eñ seynde henen/eñ liet hē troosten door zijn knechtē ouer sinen vader. Als nv die knechten David/int lant der kinderē Ammon quamen/so sprakē die machtige der kinderē Ammon tot haren vader Hanon/Meynt ghi dat David uwen vader eere voor uwen oogen/dat hi troosters tot v ghesonden heeft/En meynt ghi niet dat/dat hi sine knechtē daerom tot v heuet gesonden/dat hi die stadt ondersoecken eñ bespieden/eñ om keeren soude?

Doe nam Hanon die knechten David eñ scoer hen den baert half/ eñ sneet hen die cleederen half af/tottē gordel toe/eñ lietse gaen/Doen dat David wert gebootscapt/ seynde hi hen te gemoete/want die mannen waren zeer gescheyndet. Eñ die coninc dede hē seggē blijft tot Jericho/tot dat uwen baert wascht so comt dan weder.

Doe die kinderē Ammon sagē/dat si voor David stinckende warē gewordē/seyndē si henen eñ huerden die Siriers des huys Rehob/eñ dye Siriers tot Zoba twintich duysent mannen voetvolcs eñ vandē coninc Maacha duysent mannen/ eñ vā Istob twaelf duysent mannē. Doe david dat hoorde/seynde hi Joab mettē geheelen heyr der crijschliedē/eñ die kinderen Ammon trockē wt/eñ bereyden hen tottē strijt/voor die dore der poortē/Mer die Siriers van Soba/vā Rehob/vā Istob/eñ vā Maacha/waren alleen inden velde.

Als nv Joab sach dat den strijdt op hē ghestelt was /voor eñ achter/vercoor hi wt alle iōge wtgelesen mannē in Israel/eñ bereyde hē tegē die Siri- O
ers/Eñ dat ouerbleuē volc dede hi onder die hant zijns broeders Abisai/dz hi hē soude wapenē tegē die kinderē Ammon /eñ sprac/Ist dat mi die Siriers te machtich sijn/so comt mi te hulpe / maer ist dat v die kinderen Ammon te machtich sijn so wil ic v te hulpe comē/Sijt getroost/eñ laet ons sterc sijn voor onse volc/eñ voor die steden ons Gods/ maer die HEERE doe dat hem behaecht

Eñ Joab maecte hē daer toe mettē volcke dat bi hē was/om te strijdē tegē die Siriers/eñ si vlodē voor hē/Eñ doe die kinderen Ammon sagē dz die Siriers vlodē/so vlodē si oock voor Abisai/ eñ trockē in die stat/Also keerde Joab wederomme vandē kinderen Ammon/eñ quā te Jerusalē/Eñ doe die Siriers sagē dat si geslagen warē voor Israel/quamē si te hoope/Eñ HadadEzer seinde henē eñ bracht daer wt die Siriers/op gheē side des waters/eñ leyde daer in haere macht/Eñ Sobah die velthooftmā HadadEzer troc voor hen wech

Doe dat David wert vercondicht/so vergaderde hi te hoope dat geheel Israel/eñ troc ouer dye D
Jordane/eñ quā te Helam/eñ die Siriers wapenden hen om tegē David te strijdē/Mer die Siriers vlodē voor Israel/Eñ David verworchde der Siriers seuē hondert wagēs/eñ veertich dusent ruyters/daer toe Sobah dē velthooftmā sloech hi dz hi daer sterf/Doē die conīgē die onder HadadEzer waren sagen datse geslagē warē voor Israhel/ maectē si vrede met Israel/eñ werdē hē onderdaē Eñ die Siriers vreesdē dē kinderen Ammon meer te helpen.



¶ David vvort door zijn ghesichin onbehoorlicker liefden ontsteken teghen BatSeba Urias huysvrouvve / Hy breect synen houvvelicke staet met haer/eñ haren ghetrouden man laet hi doodē

Dat .xi. Capittel.

Ende doen dat iaer om quam / inder tijt als dye coninghen pleghen wt te trecken/so seynde David Joab ende sine knechten met hem /ende alle die kinderen Israhel /dat si die kinderen Ammon verderuen souden ende beleggheu souden/Rabba A
Maer Davidt bleef te Jerusalem

Eñ het gescjiede dat Dauid ontrect dē auōt op/
stōt vā sinē leger/ eñ ghinc op dē solder des conīcs
huys eñ sach vandē solder een vrouwe haer wasschē/ Eñ dat wijf was vā zeer schoonder ghedaentē
Eñ Dauid seynde eñ dede nae dat wijf vragē. Eñ
seggē/ En is dz niet BathSeba/ die dochter Eliā
dat wijf Vria des Hethiters? Eñ Dauid seinde bodē henē eñ dedese halē/ eñ doe si tot hē in quā/ doe
sliep hi bi haer/ Si heilichde haer vā haerder onreinicheit/ eñ keerde weder tot haeren huyse
En dat wijf wert beurucht/ eñ si seinde eñ liet
Dauidē vercondighē eñ segghē/ Ic ben beurucht.
B Dauid seynde tot Joab/ Seint mi Vriā den Hethiter/ Eñ Joab seinde Vriā tot Dauid/ Eñ doe Vria
tot hē quam vraechde Dauid/ oft met Joab/ ende
metten volcke/ eñ metten strijt wel stonde/ Ende
Dauid sprac tot Vriā/ Gaet neder in v huys/ ende
wascht dijn voetē/ Doe Vrias wt des conincs huys
wt ginc/ soe volchdē hē na des conincs geschencke
Eñ Vria leyde hē slapē voor die dore des conincs
huys/ daer alle die knechten sijns heeren laghen/
ende en ghinc niet neder in sijn huys
Doemē Dauidē bootscapte/ Vria en is niet neder in sijn huys ghegaē/ so sprac Dauid tot hē/ En
sidi niet ouer velt ghecomē? waerom en sidi niet af
in v huis ghegaē? Vria sprac tot Dauid/ Die arcke
eñ Israel blijuē in tenten/ Eñ Joab mijn heere eñ
mijns heeren knechtē liggē te velde/ eñ ic soude in
mijn huys gaē/ dat ic ate eñ dronck/ eñ by mijn wijf
lage/ alsoo warachtelic als ghi leeft/ eñ v siele leeft/
C ic en doe dat nz/ Dauid sprac tot Vria/ So blijft he
Iudi.ix.c dē ooc hier/ morghē wil ic v laten gaen/ Dus bleef
Vria te Jerusalē dien dach/ eñ des anderen daechs
daer toe/ eñ Dauid noode hē dat hy voor hē soude
etē eñ drinckē/ eñ maecte hē dronckē/ Eñ tsauōts
ghinc hi wt dz hi op sinē leger slapē soude mz sijns
heeren knechtē/ eñ en ghinc niet neder in sijn huys
Des morgēs screef Dauid eenē brief tot Joab



eñ santen door Vriam/ Hi schreef aldus inden brief
Stelt Vriā indē strijdt daer hi alder hartste is/ eñ
keert v achter hē af dz hi verslaghē worde/ Als nv
Joab om die stadt lach soe stelde hi Vriam aen dye
plaetse daer hi wist dat strijdtbaer mannen warē/
Eñ doe die mannen wt der stadt vielen/ eñ stredē
tegē Joab/ so vielen sommige des volcks vanden
knechten Dauids/ Eñ Vria die Hethiter sterf oock.

Doe seynde Joab henen/ eñ dede Dauidē boot
scappē/ alle die handelinge des strijdts/ eñ geboot
dē bode eñ sprac Als ghi alle hādelinge des strijts
wt gesproken hebt mettē coninc/ eñ siet dat hi toornich daer om is/ eñ die coninc tot v spreect/ Waerom sidi soe na der stadt gegaen met den strijdt? En
wist ghi niet hoe men vandē mueren placht te schieten? Wie sloech Abimelech dē soon JeruBaal? en
wierp niet een wijf/ een stuc van eenen molensteē
op hem vander mueren/ alsoe dat hi sterf tot Thebez waerom hebt ghi v so nae der muerē gemaect
so segt dijn knecht Vria die Hethiter is oock doot.
Die bode ghinc henen eñ quam eñ bootscaptet
Dauidē al/ daer hem Joab om geseint hadde. Eñ
die bode sprac tot Dauid/ Die mannen namen douerhant tegen ons/ eñ vielen tot ons wt opt veldt
Eñ wi waren aen hen tot voor dye dore der poorten/ Ende die scutters schoten vander mueren op
uwe knechten/ ende dooden sommige van des conincs knechten/ daer toe soo is Vria v knecht dye
Hethiter ooc doot
Dauid sprac totten bode/ Dus suldy tot Joab
seggē/ En laet v dat niet qualick beuallen/ want dat
sweert verslint nv desen/ nv den ghenen/ Hout aen
mettē strijdt tegen die stadt/ dat ghise breect/ ende
weest getroost/ Ende doen Vrias wijf hoorde dat
Vria haer man doot was/ droech si rouwe om haeren huysweert/ Mer doen si dat roudraghen volbracht hadde/ soe seynde Dauid henē/ eñ dedese in
sijn huys halen/ ende si werdt sijn wijf ende baerde
hem eenen soon/ Mer die handelinghe behaechde
den HEERE qualic die Dauid dede

¶ Nathā wort van den HEERE tot Dauid gesonden/ hē om sijnder misdaets wille te straffen/ Dauid bekent sijn sonde/ ende begheert genade/ Die soon die hi by haer hadde die sterf.

Dat.xij.Capittel

Ende die HEERE seynde Nathā tot Dauid/
Doen hy tot hē quā sprac hy tot
hē/ Daer warē twee mannen
in een stadt/ deen rijck dander
arm/ De rijcke had zeer veel
scapē eñ runderen/ mer die arme en hadde niet een cleyn
scaepken dat hi ghecocht had/
eñ hy voedet op tot het groot
wert/ bi hē eñ bi sinen kinderen tsamē het at vā sinen brode
eñ dranc vā sinē beker/ eñ sliep
in sinen schoot/ eñ hi hielt als
een dochter/ Als den rijcken
man een gast ouer quam/ soe
spaerde hi te nemen van sinen scapen ende runderen/ dat hi den ghast wat bereyde/ die tot hem ghecomen was ende nam tscaep des armen mans/
eñ bereydet den man/ die tot hem comen was
Doen verbolch hem Dauid met grooter toornicheit tegē die mā/ eñ sprac tot Nathā/ So waerachtelic als die HEERE leeft/ die mā is eē kint des
doots/ die dat gedaē heeft/ Daer toe sal hi dat scaep

vieruoudelic betalen/om dat hi dat gedaē heeft/eñ niet gespaert en heeft/Doe sprack Nathan tot David/Ghi zijt die man/Dus spreect dye HEERE die God Israel/ Ic heb v tot eenen coninc gesalft ouer Israel/eñ verlost wt der handt Saul/ eñ heb v/ws heeren huys ghegeuen/ daer toe sine wiuen in uwen schoot/eñ heb v dat huys Israel eñ Juda ghegeuen/ Eñ is dit te luttele/soe sal ic noch dit eñ dat daer toe doen/Waerom hebdi dan dat woort des HEEREN veracht/ dz ghi sulc quaet voor sinē oogen dedes? Vriam den Hethiter hebt ghi verslaghen metten sweerde/ zijn wijf hebdy v tot eenen wiue ghenomen/maer hem hebdi ghedoot metten sweerde der kinderen Ammon.

Nv so en sal dat sweert van uwen huyse inder eewicheyt niet gaē/om dat ghi mi veracht hebt/eñ dat wijf Vrias des Hethiters genomen hebt/dat si v wijf soude zijn. Dus spreect die HEERE/Siet ic wil ongeluc ouer v verwecken/wt uwen eyghenen huise/ende uwe wijuen nemen voor uwen ooghen/eñ wilse uwē naesten geuen/ also dat hi by uwen wijuen slapē sal/bider lichter sonnē/want ghi hebbet heymelic gedaen/maer ic wil dit doen voor geheel Israel/ende bider sonnen.

Doen sprack David tot Nathan/ Ic heb gesondicht tegen den HERE/Nathan sprac tot David So heeft die HEERE v sonde oock wech ghenomen/ghi en sult niet steruē. Maer want ghi die vyanden des HEEREN door dese ghescheidenisse hebt doen lasterē/ so sal die sone die v ghebooren is den doot steruen/ Eñ Nathan ghinc thuys/ Maer die HEERE sloech dat kint dat Vrias wijf David gebaert had/ alsoo dattet doot sieck wert. Eñ David versocht God om dat knechtken eñ vaste/ eñ ghinc in ende lach snachs opter aerden/ Doe stō den die Ouders zijns huys op/eñ wouden hem op rechten vander aerden/maer hi en woude niet/eñ en adt ooc niet met hen.

Opten seuensten dach sterf dat kint. Ende die knechtken David/vreesden hen datte vercondigē dat het kint doot ware/Wāt si dachtē/ siet/doe dz kint noch leuende was/spraken wi met hem/eñ hi en hoorde onse stemme niet/ Hoe veel te meer sal hi hem mismaken/ist dat wi hem seggen/ dat kint is doot/Eñ David sach dat sine knechten heymelic sprakē/ende hi merckte dat dz kint doot was/eñ sprac tot sinen knechten/ Is dat kint doot? Si seyden Ja/Doen stont David op vander aerden ende wiesch hem/ende salfde hem/ ende dede andere cleederen aen/ende ghinc in dat huys des HEEREN/ ende aenbadt/ende doe hi weder thuys quam/hiet hi hem broot op brengen/ende hi adt.

Doen spraken sine knechten tot hē/ Wat dinc is dat/dat ghi dat doet/ doen dat kint noch leefde/ vastet ghi ende weendet/maer nv het doot is/ staet ghi op ende etet? Hi sprac. Om dat kint vaste ic ende weende doe het leefde/want ic dachte wie weet of mi die HEERE genadich worde/ dat dat kint leuende bleef/ Maer nv het doot is/wat soude ick vasten/can ict ooc wederom ghehalen? Ic sal wel tot hem varen/ maer het en sal nyet wederom tot mi comen/ Ende doe David zijn wijf Bath Seba getroost hadde/ ghinck hi tot haer in ende sliep by haer/ende si baerde eenen soon dien hiet hy Salomo/ende die HEERE beminde hem/Ende hi dedē hem onder die hant Nathan des prophetē die hiet hem Jedid Ja om des HEEREN wille

Dus streedt nv Joab teghen Rabba/der kinderen Ammon/eñ wan die coninlijcke stadt/ eñ seinde boden tot David /eñ liet hem seggen/ Ic heb gestreden tegen Rabba/eñ heb ooc gewonnē die water stadt/dus neemt nv te hoope dat ouer gebleuē i.par xix
volc/eñ belegert die stadt/eñ wintse/op dat icse niet G
en winne/eñ ic den name daer af hebbe/Aldus nā David allet volc te hoope/eñ troc wech/eñ streedt tegē Rabba/eñ wontse/eñ nam dye croone haers conincs van sinē hoofde/die in ghewichte een pont gouts hadde/eñ edele gesteenten/eñ wert Davidē op sijn hooft gheset/eñ voerde zeer veel roofs wt der stadt/ Mer dat volc daer in leyde hi wt/ eñ leyde se onder yseren saghen eñ haken/ eñ yseren beytels/eñ verbandese in tigel ouens/So dede hi allē steden der kinderen Ammon/doen keerde David eñ allet volc weder te Jerusalen

¶ Amō vvort in ōbetamelicker liefde tot Thamar ontstekē/eñ hi beslaeptse/eñ brengtse tscandē daer om versloech hem Absalon

Dat.xiij.Capittel

EN de het geuiel daer na/dat Absalon A
die sone Davids/hadde een schoone suster die hiet Thamar. Eñ Ammon die sone David creechse lief/Eñ Ammon lach cranc om Thamar sijnder susteren wille/Wāt si was eē maecht/eñ het dochte Ammon swaer te sijne dz hi haer yet soude doē. Ammon had eenen vrient die hiet Jonadab/ een soon Simea Davids broeder/ende die selue Jonadab was een seer wijs man die seyde tot hē/ waerom wort ghi so mager ghi conincs soō vā dage te dage? en moecht ghi mi niet te kennē gheuen? doen sprac Ammon tot hē. Ic heb Thamar mijns broeders Absaloms suster lief gecregē. Jonadab sprac tot hem/legt v op v bedde/eñ maect v crāc/ Als v vader dan comt/om v te besoecken/so segt tot hē/ Lieue laet mijn suster Thamar comē/dat si mi eeuwe oft etē geue/eñ make voor mi etē dat ict aēsie/ende van haer der hant ete

Aldus ginc Amon liggen/eñ maecte hem crāc als die coninc hem nv quā besoeckē/so sprac Ammon totten coninc. Lieue laet mijn suster Thamar
comē dat si mi een suppen of twee maecke/eñ dat B
ic van haer der hant ete/doē seynde David na Thamar in huys/eñ dede haer seggen. Gaet henen int huys ws broeders Ammon/eñ maect hem een spise/Thamar ghinc int hyus haers broeds Ammon eñ hi lach te bedde. Eñ si nam mele eñ mēgdet/eñ soodt voor sinen ooghē/eñ coocte hem een suppen Eñ si nam dat gerecht eñ goot wt voor hē Maer hi weygerde hem te eten

Eñ Ammon sprac /Laetse alle van mi wtgaē Eñ si ghingen alle van hē wt. Doen sprac Ammō tot Thamar/brengt dat eten in die camer /op dz ic van uwer hant ete /Doe nam Thamar dat suppē dat si gemaeckt hadde/eñ bracht tot Ammon harē broeder in die camer /ende doe si dat tot hē bracht dat hijt eten soude /doen greep hyse ende sprac tot haer/Comt slaept bi mi mijn suster. Si sprac tot hem/Niet mijn broed'/En creynt of en vercracht

mi niet/Want so en doetmen niet in Israhel/ En
doet sulcken sotheyt niet/Waer soude ic met myn=
der schandē henen:ēn ghi sult sijn als die sotten in
Israhel/Maer spreect metten coninck/Dye en sal
mi v niet ontsegghen
Mer hi en wildese niet hoorē/ēn hy verweldich
C dese/ende vercrachtese/ēn sliep bi haer/Ende Am
mon wert wt der maten gram op haer/alsoo dat
den haet grooter was/dan die liefde optte voren
was geweest/Ēn Ammon sprac tot haer.Maect
v opende gaet wech/Si sprac tot hem/Dit quaet
is grooter dan dat ander dat ghi aen mi ghedaen
hebt/dat ghi mi wtstoot/Hi en ghaf haer der stem
men gheen gehoor/maer hy riep sinen knecht die
hem diende/ende sprac/Drijftse van my wt/ende
sluyt die dore achter haer toe/Ende si had eenen
bonten rock aen/want sulcke rocken droeghē des
conincs dochteren/alsoo langhe als sy maechden
waren.
Ende doense zijn dienaer wtgestooten hadde/
ende die dore achter haer toe ghesloten/soo wierp
D Thamar asschen op haer hooft/ende scoorde den
bonten rock diē si aen hadde/ende leyde haer handt
op dat hooft/ende ghinc daer henen ende crijsche=
de/Ende haer broeder Absalom sprack tot haer/
Heeft v broeder Ammon bi v gheweest?Nv mijn
suster swijcht stille/het is v broeder/en neemt die
sake so niet ter herten/alsoo bleef Thamar eenlick
in Absalons haers broeders huys.Ēn doen die co
ninc David dat al hoorde/soo wert hi seer onghe=
moetich/Ēn Absalon en sprac niet met Ammon/
noch quaet noch ghoet/maer Absalon was gram
op Ammō/om dz hi sijn suster Thamar vercracht
hadde
Over twee iaren hadde Absalon schaepscheer
E ders tot Baalhazor/die ōder Ephraim leghet Ēn
Absalon noode alle die kinderen des conincs/ende
quam tottē coninc ēn sprack/Siet/v knecht heeft
schaepscheerders/die coninck met sinen knechten/
ghae met sinen knechte/Die coninck sprac tot Ab
salon/Neen mijn sone en laet ons niet alle comen
op dat wi v niet en beswaren.Ēn doen hi hē quel=
de/en woude hi nochtans niet comen/mer hi segē
de hem/Absalon sprack/En sal dan mijn broeder
Ammon niet met ons gaen?Dye coninc sprac tot
hem/Waerom soude hi met v gaen?Doen benau=
dichde hem Absalon/dat hi Ammon met hem liet
ende alle des conincs kinderen
Absalon gheboot sinē knapen ende sprac/Siet/
daer op/als Ammon in goeder huegen wort van=
den wijn/ēn ic tot v segge/slaet Ammō ēn doodet
F hem/dat ghi dan niet en vreest/want ic hebt v ghe
heeten.Sijt getroost en frisch daer aen/Also dedē
die knapen Absalon Ammon/so hen Absalon ghe
boden hadde/Doen stonden alle die kinderē des co
nincs op/ēn elc sadt op sinē muyl ēn vluchte/ende
doe si noch op dē wech warē/so quā dat gherucht
voor David/dat Absalon alle des conincs kinde=
ren hadde verslagen/alsoo datter niet een van hen
over bleven en ware
Doe stōt die coninc op/ēn scoorde sine cleederē
ende leyde hē opter aerden/ēn alle sine knechtē die
om hē stondē scoorden die cleederē.Doe ātwoorde
Jonadab die sone Simea/des broeders Davids ēn
sprac/Mijne heere en dencke niet dat alle die gesel
len/die kinderen des conincs doot sijn/maer Am=
mon is alleen doot.Want Absalon had bi hem ge
houdē/van diē dage aē doē hi sine suster Thamar
vercrachtede/Dus en neme mijn heere die coninck
sulc niet ter hertē/dat alle die kinderē des conincs
doot sijn/maer Ammon is alleen doot
Maer Absalon vluchtede/Ēn die knape opter
wachte/hief sijn oogen op ēn sach/ēn siet/eē groot
volc quā opten wech na malcanderen aen der sidē
des berchs/Doē sprac Jonadab totten coninc/siet
die kinderē des conincs comē/Alsoo v knecht ghe=
seyt heeft/also ist vergaen/Ēn doē hi wt hadde ge
sprokē/siet/doē quamen die kinderē des conincs/
ēn hieven haer stemmē op ēn weendē/Dye coninc
ēn sine knechten weendē ooc met allen zeer.Absa=
lon vluchtede ēn troc tot Thalmai dē soon Ammi
hud/den coninc tot Gesur.Mer hi droech rouwe
over sinē sone alle dage.Maer doē Absalō vluch=
tede/ēn tot Gesur troc/so was hi aldaer drie iaren
Ēn die coninc David hielt op wt te treckē tegē Ab
salon/Want hi hadde hē getroost over Ammon/
dat hi doot was
¶ Joab ghebruyct eenē list/dat hi Absalon dē va
der weder versoende.Absalon seyndt nae Joab/
ēn als hi niet en quam/soo dede hi hem sijn coren
verbernen

Dat.xiiij.Capit

Joab die soon Seru Ja/merckte dat in
des conincs herte tegē Absalō was/
ēn seynde tot Thekoa/ende hi liet vā
daer een cloec wijf halen/ēn sprac tot
hair Draecht rouwe ende treet uwe
roucleederen aen/ēn en salft v niet met olye/mer
stelt v als eē wijf die langē tijt rou gedraghē heeft
over eenē dooden/ēn sult totten coninck inghaen/
ēn aldus/ēn aldus met hē sprekē/Ēn Joab ghaf
haer inne wat si spreken soude
Ēn doē dat wijf vā Thekoa met dē coninc spre
kē wilde/so viel si op haer aensicht ter aerdē/ende B
aēbadt ēn sprac Helpt mi coninc/Die coninc sprac
tot haer.Wat is v?Si sprac/Ic bē eē weduwe/eē
wijf die rouwe draecht/ēn mine man is gestorven
ēn uwe maerte hadde twee sonē die twistē tegen
malcanderen op dat velt/Ēn doē hē niemāt en be
lette/so sloech deen dē anderē ēn doode hē/Ēn nv
staet dat geheele maechscap op tegen uwe maerte
ēn seggen/Geeft dien herwaerts/die sinē broeder
verslagē heeft/dz wi hē doodē voor die siele zijns broe
ders/diē hi gedoodet heeft/ēn dz wi ooc den erfge
name wtroyē/Ēn willē mine voncke wtblusschen
die noch overblevē is/dat minē man geenē name/
ēn niet over en blive opter aerden
Ēn die coninc sprac tottē wive/Gaet thuis/Ic
sal voor v gebiedē/Ēn dat wijf vā Thekoa sprack C
tottē coninc/Mijn heere coninc/dye misdaet stop
mi/ēn op mijns vaders huys/Maer die coninc ēn
sinē stoel si ontsculdich/Die coninc sprac/So wye
tegē v spreect/diē brengt tot mi/soe en sal hi v niet
meer aētasten/Si sprac/die coninc ghedencke des
HEEREN zijns Gods/op dat der bloetwrekers
niet te vele en wordē/om te vederuē ēn mijnē soō
niet en verdoen/Hi sprack alsoo warachtelick als
God die HEERE leeft/daer en sal gheen haer van
uwen sone opter aerden vallen

Eñ dat wijf sprac/ Laet uwe maerte mijnen here dē coninc wat seggē/ hi sprac/ Segt op/ dat wijf seyde/ Waerom hēdi sodanigen ghedachte tegen Gods volc/ dat die coninc sulc gesproken heeft/ dat hi hē besondige/ eñ sinē verstootenē niet weder en laet halen? wāt wi sterue dē doot/ eñ so dat water inder aerden verluypt/ datmē niet op en hout/ eñ God en wilt dat leuē niet wech nemen/ maer hi bedenct hē dz/ dat dz verstootē/ ooc niet vā hē verstooten en worde/ Dus bē ic gecomē/ om met mijnē here dē coninc sulcs te spreken/ int biwesen des volcs wāt uwe maerte dacht/ Ic wil metten coninc spreken/ misschien hi sal doen dat sine maerte seyt/ wāt hi sal zijn maerte verhorē/ dat hi mi verlosse vander hant/ alle der geender die my/ met mijnen sone wt roeyen wille vander erfenisse Gods/ Eñ v maerte dacht/ mijns heren des conincs woort sal zijn als een spijsoffer/ want mijn heere die coninc is als een engel Gods/ dat hi goet eñ quaet hooren can/ daer omme sal die HERE uwe God met v zijn.

Die coninc antwoorde eñ sprac totte wiue. En loochēt mi niet wat ic v vragen sal/ Dat wijf sprac Mijn here die coninc spreke/ Die coninc sprac. En is die hant Joab niet met v in allen desen? Dat wijf antwoorde eñ sprac/ Soo warachtelijck als v ziele leeft/ mijn heer conīc/ daer en is niemant anders/ noch ter rechter/ noch ter slincker siden/ dan so mijn here die coninc gesproken heeft/ Wāt v knecht Joab heuet mi geboden/ eñ heeft uwer maertē dat al in ghegeuen/ dat ic dese sake sou keeren/ dat heeft v knecht Joab gedaen/ Maer mijn here is wijs/ als die wijsheyt eens engels Gods/ dat hijt al weet op ter aerden.

Doē sprac die coninc tot Joab/ Siet/ ic heb sulcs gedaen/ Dus so gaet henē/ eñ brengt den iongelinc Absalon weder/ Doen viel Joab op zijn aensichte ter aerdē/ eñ aenbadt eñ dancte den coninc eñ sprac Heden merct v knecht/ dat ic genade vondē hebbe voor uwen oogen mijn heer coninc/ dat die coninc doet dat zijn knecht seyt/ Aldus maecte hē Joab op eñ troc te Gesur/ eñ bracht Absalon te Jerusalem Maer die coninc sprac/ Laet hē weder thuys gaen/ eñ mijn aensicht niet siē/ Also quā Absalon weder in zijn huys/ eñ en sach des conincs aensicht niet.

In alle Israel en was een so schoonen man niet noch so seer loflijc als Absalon/ Vander solen sijnder voeten aen/ tottē opperstē zijns hoofts toe/ en was geen vlecke aen hē. Eñ alsmē zijn hooft scoer dat gebuerde gemeenlic alle iare/ want het was hē te swaer/ datmēt afscerē moest/ so woech dz haer zijns hoofts/ twee hondert sikelē na den coninclijcken gewichte/ Eñ Absalon werden drie sonen geboren/ eñ een dochter die hiet Thamar/ eñ was eē schoon wijf vā gedaenten/ Also bleef Absalō twee iaer te Jerusalem/ dat hi des conincs aensicht niet en sach.

Eñ Absalon seynde na Joab/ dat hi hē tottē coninc seyndē soude/ eñ hi en wilde tot hē niet comē/ Hi seynde anderwerf/ noch en wilde hi niet comen Doe seyde hi tot sinē knechtē/ Siet dat stuc ackers Joab neffens den mijnē/ eñ hi heeft gerste daer op Dus gaet henē/ eñ steket met vier aē/ Doe aēstakē die knechten Absalon dat stuc met vier aen.

Doe maecte hē Joab op/ eñ quam tot Absalō in huys/ eñ sprac tot hē/ Waerom hebben v knechtē mijn stuc met vier aēgestekē? Absalō sprac tot Joab/ Siet/ ic seynde na v/ eñ dede v segghen/ Coemt hier dat ic v totten coninc seynde/ eñ doen seggen/ Waerom ben ic vā Gesur gecomen? het waer mi beter dat ic noch daer waere/ Dus laet my nv des conincs aensicht sien/ mer is een misdaet in my/ so doode hi mi/ Eñ Joab ginc in tottē coninc eñ boodscapte hē dat/ Eñ hi riep Absalon dat hi totten coninc in quā/ eñ hi aēbadt op zijn aēsichte ter aerden voor den coninc/ Ende die coninc custe Absalon. A

Absalon staet na zijns vaders rijc/ Eñ Dauidt vliedt met die sine.

Dat .xv. Capittel.

Nde het geuiel daer nae dat Absalō hē liet maken wagens eñ rosuolc/ eñ vijftich mannē dat sine achters warē Eñ Absalon maecte hē des morgēs vroech op/ eñ ginc aen dē wech bi die poorte/ eñ als yemant een sake hadde/ dat hi tottē coninc voort gerechte comē soude/ riep hē Absalō tot hē eñ sprac/ wt welcke stadt zijt ghi? Als die dā sprac. V knecht is wt eē vandē stammen Israel/ so B
sprac Absalon tot hē/ siet/ v sake is recht eñ slecht/ mer ghi en hebt geenen verhoorder vanden coninc

Eñ Absalon sprac ooc/ O/ wie sal mi tot eenen rechter stellen indē lande/ dat alle mā tot mi quaē die eē sake eñ oordeel hadde/ dz ic hē tot sinē rechte hielpe/ Eñ als hē yemāt tot hē dede/ dat hi met hē spreken soude/ so stac hi zijn hant wt/ eñ greep hem eñ custe hē/ op die maniere dede Absalon alle Israel/ als si quamē voort gerechte tottē conīc/ eñ stal also dat herte der mannen Israel.

Na veertich iaren sprac Absalon totten coninc/ Ic wil wech gaen eñ mijn beloofte tot Hebron vol doē/ die ic dē HERE belooft heb/ Want v knecht dede een gelooste/ doe ic te Gesur in Sirien woonde/ eñ sprac. Als mi die HERE weder te Jerusalē brengt/ so wil ic dē HERE enē Gods dienst doen Die coninc sprac tot hē/ Gaet henē met vredē/ Eñ hi maecte hem op/ ende ghinc tot Hebron. C

Absalon hadde bespieders wtghesonden in alle stammen Israel eñ doē seggē/ als ghi der basuynen geluyt hoorē sult/ so segt Absalō is coninc geworden tot Hebron/ Daer gingē twee hondert mannē met Absalon/ van Jerusalē geroepē/ mer si gingen simpelic eñ en wistē vander sakē niet/ Absalō seynde ooch na Achitophel den Gilonite Dauids raetsmā/ wt zijnder stadt Gilo/ als hi nv den offer dede so wert die vondt sterc/ eñ dat volc liep toe eñ vermeerderde hen met Absalon.

Doe quā daer een eñ gaft Dauiden te kennē eñ sprack Dat herte vā alle mā in Israel/ volcht Absalon na. Dauid sprac tot allē sinē knechten/ die bi hē D
warē te Jerusalē Op laet ons vluchten/ want hier en sal geen ontloopē zijn voor Absalon/ Haest v dz wi gaen/ op dat hi ons niet en verrassche/ eñ grijpe ons/ eñ brenge een ongeluc op ons/ eñ slae die stat metter scerptē des swaerts Doe spraken die knechtē des conincs tot hē/ Wat mijn here die coninc verkiest/ siet/ hier zijn wi dijn knechten/ Eñ die coninc ginc wt te voete/ mz sinē geheelē huise/ Mer hi liet thiē cōcubinē dat huys bewarē/ Eñ doe die coninc eñ alle dz volc te voete wt quamē/ so gingē si verde vādē huyse/ eñ alle sine knechtē gingen neffens hē

daer toe alle Creti eñ Plethi/eñ alle Gethitē/ses
hondert mannē/ die vā Gath te voete gecomē wa
ren/eñ ghingen voor den coninc wech.
Eñ die coninc sprack tot Ithai den Gethiter/
Waeromme ghaet ghi ooc met ons? Keert weder
omme eñ blijft bi den coninc/want ghi zijt vreemt
treect ooc weder op v plaetse/gisteren sidi gecomen
eñ hedē waerht ghi v met ons te gaen/ Ic wil gaē
werwaerts ic can gegaē/keert wederom / eñ uwē
broederen/met v gesciede ontfermherticheẏ eñ trou
we/ Ithai antwoorde eñ sprac / Soe warachtelijc
als die HEERE leeft/eñ so warachtelijc als mijn he=
re die coninc leeft/in so wat plaetse mijn here die co
ninc zijn sal /het gerake totter doot of tottē leuene
daer sal v knecht ooc zijn/ David sprac tot Ithai/so
comt eñ gaet mede/also ghinc Ithai mede die Ge
thiter/eñ alle zijn mannen/eñ alle des hoops kinde
ren die met hē waren / Eñ dat gheele lant weēde
met luyder stemmen/ eñ allet volc ginc mede/Eñ
E die coninc ghinc ouer die beke Kidrō/eñ allet volc
ghinc voor opten wech die totter woestinen gaet.
Eñ siet Zadok was ooc daer /eñ alle Leuiten die
bi hē warē / eñ droegē darcke des verbonts Gods
eñ steldense daer henen/Eñ Ab Jathar ghinck op=
waerts tot dat allet volc der stat wt quam. Eñ die
coninc sprac tot Zadok/brēgt die arcke Gods we
der in die stadt/vijnde ic genade voor den HEERE
so sal hi mi weder halen/eñ salse mi latē sien/eñ zijn
huys/ Mer seyt hi also/ Ic en heb geenen lust tot v
siet hier ben ic / hi maect met mi alsoot hē belieft.
F Eñ die coninc sprac totten priester Zadok. O
ghi siender keert wederom met vrede in die stadt/
eñ met v Achimaaz v sone/eñ Jonathā die sone Ab
Jathar/ Siet/ ic wil vertreckē op dz blacke veldt ō
woestinē/ tot dat bootscap vā v come/eñ geeft my
te kennē. Also brachtē Zadok eñ Ab Jathar darc=
ke Gods wed te Jerusalē/eñ bleuē aldaer. Maer
David ginc opten olyberch eñ weēde / eñ zijn hooft
was bedect/ wāt hi ginc bedect / Daer toe al tvolc
dz bi hē was/ had elc zijn hooft bedect/eñ ginc op eñ
weēde/Eñ doen t Dauiden gebootscapt wert/dat
Achitophel int verbont met Absalō was/ so sprac
hi/ HEERE maect den raet Achitophel tot sotheit
G Eñ doen David op die hoochte quam/ daermen
God aen te bidden plach siet/doē gemoete hē Hu=
sai die Arachiter/met eenen gescheurden rocke/eñ
aerde op zijn hooft/eñ David sprac tot hē / Ist dat
ghi met mi gaet/ so suldy my eenen last zijn. Maer
waert dat ghy weder in dye stade ghinct/ eñ seydet
tot Absalō/ Ic ben uwe knecht / ic wil des conincs
zijn / ic die ws vaders knecht was tot dier tijt/wil
nv v knecht zijn/ so suldi den raet Achitophel te nz
doen/ Dus is Zadok ende Ab Jathar die priesters
met v/al wat ghi hoort wt des conincs huyse /dat
geeft te kennen den priesteren Zadok ende Ab Ja=
thar/ Siet/daer zijn bi haer / v twee sonen/Ahima
az Zadoks/eñ Jonathan Ab Jathars sonen/door
dye selue condi mi ontbiedē /dat ghi hoorē sult/Al=
so quam Husai die vrient Dauidt /indie stadt/Eñ
Absalon quam te Jerusalem.

David schenct Siba alle die goedē vā Mephi
Boseth dē wederspannigen/ Semei bespot/lach=
tert/ende versmadet Dauiden/ Absalon boeleert
met zijns vaders wiuen.

Dat.xvi.Capittel.

Ende doē David een weynich vander
hoochten gegaen was/siet/doen ont=
moete hem Siba /die knape Mephi=
Boseths / met een paer ezelen ghesa=
deldt/ daer op waren twee hondert
brooden/eñ hondert stuckē rosinē/eñ hondert stuc
kē vijgē/eñ een flessche wijns/ Doe sprac de coninc
tot Siba/ wz wilt ghi daer mede makē? Siba sprac
die ezelen sullē voor dz gesin des conincs zijn / om
daer op te rijden/ eñ die broodē/eñ die vijgen voor
die knapē te eten/ eñ dē wijn te drinckē/als si moe
de wordē inder woestinē/ Die coninc sprac / Waer
is die sone ws heren? Siba sprac tottē coninc/Siet
hi bleef te Jerusalē/ Wāt hi sprac/ Heden wert my
dat huys Israel/mijns vaders rijc weder gegeuen
die coninck sprack tot Siba / siet het sal al uwe zijn
wat Mephi Boseth heeft/ Siba sprac mz aēbiddē
Laet mi genade vindē voor v minē here den coninc
Mer doe die coninc David tot Bahurim quam/
siet/doe ghinc daer een man wt vanden gheslachte
des huys Sauls/die hiet Semei/de sone Gera/die
ginc wt/eñ vloecte/ eñ wierp Dauiden met steenē
eñ alle die knechten des conincs David Want alle
volc/eñ alle machtige waren tot zijnder rechter eñ
slincker siden/ Dus sprac/ Semei doen hy vloecte/
Gaet wt/gaet wt ghi bloethont/ghi Belials man
die HEERE heeft v weder gegeuē/al dat bloet des
huys Saul/ dat ghi in zijn plaetse coninc gewordē
zijt/ Nv heeft die HEERE dat rijc gegeuē inde hāt
ws soons Absalōs/ ende siet/nv steect ghi in v on
geluck/want ghi zijt een bloethont.
Abisai die sone Seru Ja sprac tottē coninc. Sou
de dese doode hont minē here den coninc vloecken
Ic wil gaen henen/ eñ hem den cop afhouden/ Die
coninc sprack/ Ghi kinderen Seru Ja/ wat heb ick
met v te doen. Laet hem vloecken/ Want die HE=
RE heuet hē geheetē/ Vloect Dauiden/ wie mach
nv seggē/ Waerom doet ghi also/ Eñ David sprac
tot Abisai/eñ tot alle sine knechtē/ Siet/mijn sone
die van minen liue gecomen is/staet na mijn leuen
waerom nv ooc niet die sone Jemini? laet hē beta=
men dat hi vloecke/wāt die HEERE heuet hē ghe=
heeten/ Misschieden die HEERE sal mine allendic
heyt aensien/eñ mi/sine/deses daechs vloeckinghe
met goet loonen/also ghinc David met sinen liedē
ouer den wech. Maer Simei ginc aen die side des
berchs/neffens hem henē / eñ hi vloecte/eñ wierp
met steenē tot hē/ eñ besprengdē met aerdē clottē
Eñ die coninc quā moede in met alle den volcke
dat bi hem was/ eñ hi vermaecte hē aldaer/ Maer
Absalon eñ allet volc der mannen Israel/quamen
te Jerusalem eñ Achitophel met hē. Doen Husai
die Arachiter Dauids vrient tot Absalō in quā/so
sprac hi tot Absalō. Geluc heer coninc/ geluc here
coninc/ Absalō sprac tot Husai / Is dz uwe ōtferm
herticheit aen uwē vrient? waerom en sidi niet met
uwē vrient getrocken? Husai sprac tot Absalon/ Al=
so niet/ Mer dien die HEERE verkiest/eñ dit volc
eñ alle man in Israel/ diens wil ic zijn/eñ bi hē bli=
uen/ Ten anderē/ wien soude ic dienē/ En soude ic
niet voor sinen soon dienen/so ic voor sinen vader
gedient hebbe/so wil ic ooc voor v zijn.
Eñ absalon sprac tot Achitophel / Houdt raet
wat sullen wy doen? Achitophel sprack tot Absa=

lon/Beslaept die concubinẽ ws vaders/die hi hier
gelatẽ heeft/om dz huys te bewarẽ/So sal alle Is
rael hoorẽ/ dat ghi uwẽ vader stinckende gemaect
hebt/ẽ die hãt alle der geẽder die bi v zijn/sal coen
der wordẽ/Dus so maecte hẽ Absalon een tẽte op
den solder/Ẽ Absalon besliep die concubinẽ zijns
vaders/ voor die oogen des geheelen Israels.
In die tijt/als Achitophel eenen raet ghaf/ dat
was/als oftmen God om yet geuraecht hadde/Al
so waren alle Achitophels raden beyde by Dauid
ende Absalon.

¶ Achitophels opset wort vanden HEERE ghe
wendt Chusais raet gaet voort. Dat.xvij.Ca.

ENde Achitophel sprack tot Absalon/
A Ic wil.xij.duysent mannen wtlesen/
ẽ mi op makẽ/ẽ Dauiden na iagen
inð nacht/ ẽ wil hẽ ouervallẽ/want
hi mat ẽ luesich is/als ic hẽ dan vua=
re/dat allet volc dat bi hẽ is vluchtet/so wil ic den
coninc alleen slaẽ/ẽ allet volc weder tot v brengẽ
Als dan alle man tot v gebracht is/so ghi begeert
so blijft allet volc met vreden/ Dat docht Absalon
goet zijn ẽ alle den Ouders in Israel/ Mer Absa
lon sprac/ Lieue laet Husai dẽ Arachite ooc roepen
ende hooren/ wat hi daer toe seyt/Ẽ doen Husai
tot Absalon in quã/ so sprac Absalõ tot hẽ/ Sulcs
heeft Achitophel gesproken/segt ghi/sullen wy dz
doen oft niet.
B Doe sprac Husai tot Absalon/Het en is geenen
goeden raet die Achitophel op dees reyse gegeuen
heeft/Ẽ Husai seyde voort/Ghi kent uwẽ vader
wel ẽ zij liedẽ/dz si sterc zij/ẽ toornich vã gemoe
de als eenẽ beyre/dien zijn iongen opt velt geroost
zijn/Daer toe is v vader een oorloochs man ẽ en
sal hẽ niet ðsupmẽ metten volc/ Siet/hi heeft hem
misschien/ nv ergent in eenen graft verborgen oft
elders op een plaetse/ Waert dat gesciede/dat dye
eerste reyse qualijc verginc/ẽ daer quame een ghe
rujsch ẽ sprake/Daer is eenen slach ghescbiet int
volc dat Absalon na volchde/ soo soude elc ðsaecht
wordẽ/die ooc anders geraey is/ẽ een hert heeft
als eenen leeu/ Want alle Israel weet/dat v vader
sterc is/ende geraey die bi hem zijn.
Mer dz rade ic/dat ghi alle Israel tot v ðgadert
C vã Dan aen tot Barseba toe/so vele als des sants
bi der zee/ẽ uwen persone trecke onder hẽ/so wil
len wise ouervallẽ/ in wat plaetse dat wise vinden/
ẽ wi willẽ ouer hen comẽ gelijc den dauwe opter
aerden valt/also dat wi aen hẽ/ ende aen allen sinẽ
mannẽ niet eenẽ ouer en laten/Ist ooc dat hi hẽ in
een stadt vergadert/ so sal alle dat geheele Israhel
eenen stric aen de selue stadt worpẽ/ẽ in die beke
trecken datmender niet eenen steen en vinde/ Doẽ
sprac Absalon/ ẽ elc man in Israel/Den raet Hu=
sai des Arachiten/ is beter dan Achitophels raet.
Mer de HEERE scite dat also/dat den goeden
raet Achitophels behindert werde/op dat die HE
RE ongeluc ouer Absalon brengẽ soude/Ẽ Hu
D sai sprac tot Zadok ẽ AbIathar dẽ priesterẽ/ Al
so/ẽ also heeft Achitophel Absalon ende den Ou
ders Israel geradẽ/Mer ic hebbe aldus/ẽ aldus
geradẽ/ Dus seynt nv haestelic wech/ẽ laet Daui
den te kennen geuen ẽ segt/ En blijft ouer nacht
niet op dat vlacke velt der woestinen/mer maect v

daer ouer/op dat die coninc niet verslondẽ en wor
de/ẽ alle dat volc dat bi hẽ is/ Ionathan/ẽ Achi
maaz stonden bi die fonteyne Rogel/ ẽ eẽ maerte
ginc henen ẽ bootscaptent hen/Si gingen ẽ sey=
dent den coninc Dauid/Want si en dorstẽ hen niet
laten sien/dat si in die stadt hadden mogen comen/
Maer een knechtken sachse ẽ gaft Absalon te
kennen/mer si gingen beyde haestelijc wech/ende
quamen in eens mans huys te Bahurim/die had E
de eenen put in sinen hof ofte sale/ daer daelden si
in/Ende dat wijf nam ẽ spreyde een decsel daer o
uer/datment niet en mercte/ Als nv die knechten
Absalon totten wiue int huys quamen/spraken si/
Waer is Achimaaz ẽ Ionathan? so sprac dat wijf
tot hen/ Si ghingen ouer dat waterken/Ende doe
si sochten ẽ niet en vonden/ghinghen si weder tot
Ierusalem/Ẽ doen si wech warẽ clommen si wt
den putte/ende gingen henen/ẽ bootscaptent Da
uiden den coninc/ẽ spraken tot Dauid/maeckt v
op/ẽ gaet haestelijc ouer dat water/want also ẽ F
also heeft Achitophel raet tegen v gegeuen.
Doe maecte hem Dauid op/ ẽ allet volck dat
bi hem was/ẽ ghingen ouer die Iordane/ tot dat
tet lichten morghen wert. Ende ten faelgeerde niet
aen eenen die ouer die Iordane niet gegaen en wa
re/Als Achitophel sach/ dat sinen raet nyet voort
gegaen en was/sadelde hy sinen ezel/ẽ maecte hẽ
op/ẽ troc thuys in sijn stadt ẽ beschicte sijn huys
ẽ verhinck hẽ seluen ẽ sterf/ ẽ wert beghrauen
in sijns vaders graft.
Ende Dauid quam tot Mahanaim/ende Ab=
salon troc ouer die Iordane/ende alle mannen Is=
rael met hem/Ende Absalon hadde Amasa in Io
abs stede gheset ouer dat heyr/ Amasa ws eens
mans soon/die Itra hiet/een Israelijt/ die welcke
lach bi Abigail/die dochter Naas/die suster Zeru=
Ia/ Ioabs moeder/ Maer Israhel ende Absalon
legherden hen in Gilead.
Doen Dauid tot Mahanaim ghecomen was G
doe brachten Soby dye sone Nahas van Rabbath
der kinderẽ Ammon/ẽ Machir die sone Ammiel
van Lodabar/ẽ Barsillai/ een Gileadijt van Ro=
glim/bedwerc tapeccerie/aerdẽ vaten/ tarwe/ger=
ste/meele/gort/boonen/ wickẽ/rijs/ honich/boter
schapen ẽ runderen/ende keese tot Dauiden/ ẽ
totten volcke dat bi hem was/ om te eten/want si
dachten/Dat volc sal hongerich/dorstich ẽ moe=
de sijn inder woestinen.

Dauids heyr heeft die victorie inden strijdt/Ab
salon blijft doot/waer omme zijn vader Dauidt
droeuich was/ ende rouwe droech. A

Dat.xviij.Capittel.

ENde Dauid ordineerde dat volck dat
by hem was/ende stelde hooftlieden
ouer hen/ ouer duysendt/ ende ouer
hondert/Ende seynden des volcs eẽ
derdendel onder Ioab/ende een der=
dendeel onder Abisai/ den soon ZeruIa/ Ioabs
broeder/Ẽ een derdendeel onder Ithai/den Ga
ladijt/Ende die coninck sprack totten volc/ Ic wil
oock met v wttrecken/Mer dat volck seyde/Ghy
en sult niet wttrecken/Want al ist dat wi al vluch
ten/of dye helft steruen/soo en sullen si hen onser
niet aennemen/Wandt ghy zijt als oft onser thien

duysent waren. So ist v beter/
dat ghi ons wt der stadt helpen
mueght/Die coninc sprac tot hẽ
Wat v behaecht dat wil ic doẽ/
Eñ die coninc ghinc aen die



B poorte/eñ allet volck troc wt bi
hondert eñ duysenden/Eñ dye
coninc geboot Joab eñ Abisai/
eñ Jthai/eñ sprac/Leeft suyuer
lic metten iongheline Absalon/
Eñ allet volc hoordet/ doẽ dye
coninc allen den hooftlieden ge-
boot van Absalon/Ende doent
volc wt quam/op velt tegen Is
rael/soo verhief hem den strijdt
inden woude Ephraim/Ende
dat volc Jsrael wert aldaer ghe
slaghen voor dye knechten Da-
uid/alsoo dat opten seluen dach
Die gro eenen grooten slach ghescheide
te stadt twintich duysent mannen/Eñ
Maior- den strijdt was aldaer verstroyt
ke wert op alle lãt/Eñ dz wout verslinde des daechs veel
gesticht meer volcs dan dat sweert verslinde.

C Eñ Absalon gemoete den knechten Dauid/eñ
reedt op eenen muyl/Eñ als die muil onder eene
groote dicke eycke quã verhinc sijn hooft aen dye
eick/eñ hi weifelde tussẽ hemel eñ aerde/mer sinẽ
muyl liep onder hem wech. Doẽ dat een man sach
so bootscapte hijt Joab eñ sprac/Siet/ic sach Absa
lon aen eender eycken hangẽ/eñ Joab sprac tottẽ
man diet hem gebootscapt hadde/Siet/saecht ghi
dat/waeromme en sloechdy hem niet ter aerden/
so soude ic v van minen weghen thien siluerẽ pen-
ninghen/ende een gordel gegeuen hebbẽ
Die mã sprac tot Joab/Al haddi mi duysent sil
D ueren penninghẽ in mijn hant gewegẽ/soo en wil
de ic nochtãs mine hant aen des conincs soon niet
geslagen hebbẽ/Wãt die coninc geboot v/eñ Abi
sai/eñ Jthai/voor onsen ooren eñ sprac/Gewaert
mi den iongheline Absalon/Of waert dat ick yet
valsch ghedaen hadde op mijnder sielen pericule/
want den coninc niet verholen oft verborghen en
sal bliuẽ/so sout ghi selue tegen mi gestaen hebbẽ
Joab sprac Also niet/Jck wil hem aen voor uwẽ
aensicht.
Doen nam Joab drie spiesen ofte glauiẽ in zijn
hant/eñ stietse Absalon in sijn herte doen hy noch
leefde/aen die eycke/Eñ thien iongelingẽ/Joabs
wapendragers/maectẽ hen daerom eñ sloeghen
hẽ doot/Doẽ blies Joab die basune/eñ bracht dz
Jo viij d volc weder/op dz het Jsrael niet verder na en sou-
de iagẽ/want Joab wilde dat volc sparẽ/Eñ sina
men Absalon eñ wierpen hem in dat wout in ee-
nen grooten gracht/ende droegen eenen grooten
hoop steenen op hem/Eñ geheel Jsrael vluchte/
elc in sijn tente/Absalon hadde hem een calomne
opgerecht doe hi noch leefde/dye staet in sconincs
valleye/Want hi sprac/ic en heb gheenẽ soon/dair
om sal dit mijns naems gedenckenisse sijn/ Ende
hiet die calomne na sinen name/Eñ heet oock tot
op desen dach/Absalons beroeminghe
Achimaaz die sone Zadok sprac Lieue laet mi
E loopen eñ den coninc vercondigen/dat de HERE
hem recht ghedaen heeft van sijnder vianden han-
den Joab sprac tot hem. Ghi en brengt hedẽ gee-
ne goede bootschap/op eenen anderen dach suldy
bootschap brenghen/ende heden niet/wãt des co
nincks soon is doot/Maer tot Cusi sprack Joab/
Gaet henen ende bootschapt den coninc/dat gheẽ
dat ghi gesien hebt/ende Cusi vede Joab aen ende
liep Ahimaaz die sone Zadok seyde weder tot Jo
ab/Hoe/oft ic ooc den Cusi na liepe? Joab sprack/
Wat wildi loopen mijn sone? Coemt herwaerts/
ghi en sult gheen goede bootschap brengen/Hoe/
oft ic liepe? Hi sprac/tot hem/soo loopet doch/Al-
soe liep Ahimaaz opten rechten wege/ende quam
voor Cusi
F Dauid sadt tusschen twee poorten/eñ die wach
ter ghinc bouen op die poorte/aen dye mueren/eñ
hief sijn oogen op/ende sach eenen man alleen loo
pen/ende riep/ende ghaft den coninck te kennen/
Die coninck sprack is hy alleen soo is een ghoede
bootschap in sinen monde. Eñ doe die selue ghinc
ende daer quam/sach die wachter eenen anderen
man loopen/eñ riep in die poorte ende sprac/Siet
een man loopt alleene/Die coninc sprac dat is ooc
een goede bode/Dye wachter sprac/Jc sie des eer
sten loop/als dẽ loop Achimaaz/des soõs Zadok
Eñ die coninc sprac/Het is een goet man/eñ bren
get een goede bootscap
Maer Achimaaz riep eñ sprac totten coninck/
G Vrede/eñ aenbede voor den coninc op zijn aẽsicht
ter aerdẽ/eñ sprac/Gelooft si die HERE v God/
die die liedẽ die haer handen tegẽ minẽ heere dẽ co
ninck op hieuen/ouer ghegeuẽ heeft/Die coninck
sprac/Gaet dẽ kinde Absalon ooc wel? Achimaaz
sprac/Jc sach een groot getumel of rumoer doen
des conincs knecht Joab mi uwen knecht seynde
eñ en weet niet wat het was/Dye coninck sprack
Ghaet daer om eñ staet hier/Ende hi ghinc daer
om ende stont aldaer
Siet doen quã Cusi eñ sprac/Jc brenge eẽ goe
de bootscap minẽ here den coninc/Die HERE
heeft v heden recht gedaẽ vander hant alder gheen
der die hen tegen v oprechtẽ/Dye coninc sprac tot

Cus/ Gaet het dē iongelinc Absalon oec wel? Cu
s sprac/ Het moet allen vianden des connincs mijns
heeren gaen/ so het den kinde gaet/ eñ allen die hen
tegen v op rechten om quaet te doen/ Doen wert
die coninc ongemoet/ eñ ginc opwaerts opten sael/
inder poorten eñ weēde/ eñ int gaen/ sprac hi aldus
Mijn soon Absalon/ mijn sone/ mijne sone Absa=
lon/ wildet Godt dat ic voor v moeste steruen/ O
Absalon mijn soon/ mine soon.

¶ Joab straft den coninc om dat hi truerich was
den stamme Israels vliet elc in zijn tente/ den stā=
mē Juda blijft aen Dauidē/ Semei vint genade/
des gelijcs ooc Mephi Boseth/ Barsillai bewijst
dē coninc Dauidē veel vrientscappē. Capi.xix.

ENde het wert Joab ghebootschapt/
Siet/ die coninc weēt eñ draecht rou
we ouer Absalon/ eñ wt der victorië
dies daechs/ wert eenē rouwe onder
alle dat volc/ Doen dat volc gehoort
hadde in dien dage/ dat hem die coninc om sinen so
ne becommerde/ eñ dz volc ontstal/ ofte verstac hē
wech op dien dach/ dat het in die stadt niet en quā
gelijc hem een volc versteect dat tot scandē gewor
den is/ alst inden strijt geuulucht is/ Die coninc had
de zijn aensicht bedect/ ende riep luyde/ Och mijn
soon Absalon// Absalon mijn sone/ mijn sone.

Joab quam totten coninc in huys ende sprack/
Ghi hebt heden alle uwe knechten beschaemt/ die
heden uwe/ eñ uwer sonen/ ende uwer dochteren/
uwer wiuen/ eñ uwer concubinen sielen behoudē
oft gesalueert hebbē/ om dat ghi lief hebt/ die v ha
ten/ ende hatet/ die v lief hebben/ Want ghi laet v
heden merckē/ dat v niet en leyt aē die hooftlieden
noch aen die knechten/ want ic mercke heden wel
waer dat Absalon v maer en leefde/ ende wy alle
doot warē/ dz dochte v recht zijn. Dus maect v nv
op/ ende gaet wt/ ende spreect met uwen knechtē
vriendelijck/ Want ick sweere v bi den HEERE
En gaet ghy nyet wt/ daer en sal gheen man desen
nacht ouer v bliuen/ dat sal v argher zijn/ dan allet
quaet dat ouer v gecomen is/ van uwer ionckheyt
op/ tot nv toe/ Doen maecte hem die coninc op/ en
de sadt in die poorte/ Ende men seyt allen den volc
Siet/ die coninc sidt in die poorte/ Doē quam allet
volc voor den coninc/ Mer Israel was geuulucht/
elc in zijn tente.

Eñ allet volck in allen stammen Israel twiste=
den/ eñ spraken/ Die coninc heeft ons verlost van=
der handt onser viandē/ eñ verloste ons vanđ Phi=
listeen hant/ eñ heeft wt dē lande moeten vluchten
voor Absalon/ Dus is Absalon ghestoruen inden
strijdt/ dien wi ouer ons gesalft hadden/ waer om
zijt ghi nv so stille/ dat ghi den coninc niet weder en
haelt? Die coninc seynde tot Zadok eñ AbJathar
dē priesteren/ eñ dede hen seggen/ Spreect met dē
Ouders Juda/ eñ segt/ waer omme wildi ghy dye
leste zijn/ dē coninc weder te halē in zijn huys (wāt
die redene alles Israels was voor dē coninc comē
in zijn huys) ghi zijt mijn broeders/ mijn been/ eñ
mijn vleesch/ waer om wildi ghi dan die leste zijn dē
coninc weder te halē? Eñ segt tot Amasa/ En zijt
ghi niet mijn been ende mijn vleesch? God doe my
dit ende dat/ waer ghy nyet veldthooftlieden en sult
zijn voor mi v leefdaghe lanc in Joabs stede.

Ende hi neyghde dat hert alle der mannen J
da als eens mans/ ende si seynden henen totten cō
ninc/ Comt weder ghi/ eñ alle v knechten/ Alsoo
quam die coninc weder/ Eñ doen hi aen die Jordā
ne quam/ so waren die mannen Juda tot Gilgal
ghecomen/ om af te trecken/ den coninc te gemoe=
te/ dat si den coninck ouer die Jordane souden ley=
den/ Eñ Semei die sone Gera/ des soons Jemini/
die tot Bahurim woonde/ haestede hem/ eñ trock
metten mannen Juda af/ den coninc Dauid te ghe D
moete/ eñ daer waren duysent mannen met hē van
BenJamin/ daer toe ooc Siba die knape wt den
huyse Saul/ met sinen vijfthien sonen eñ twintich
knechten/ ende spoeden hē door die Jordane voor
den coninc wech/ eñ maecten dat veer bereet/ dat
si dat gesin des conincs ouer souden voeren/ ende
doen dat hem behaechde.

Semei die sone Gera viel voor den coninck ne
der/ doen hi ouer die Jordane voer/ ende sprac tot
ten coninck/ Mijn heere en rekent mi die misdaet
niet toe/ eñ en gedenct niet dat v knecht v lijden aē
dede/ in dien dage/ Doen mijn heere die coninc wt
Jerusalem ginc/ eñ die coninc en neme dat niet ter
herten/ want v knecht bekent dat ick ghesondicht
hebbe/ eñ siet/ Jc ben heden die eerste gecomen/ on
der den geheelen huyse Josephs/ dat ic minen hee=
re den coninc te ghemoete af trock.

Mer Abisai dye sone SeruJa/ antwoorde en= E
de sprac/ En soude Semei daer omme niet steruen
daer hi doch den gesalfdē des HEEREN geuloect
heeft? Dauid sprac/ Wat heb ic met v lieden te doen
ghi kinderen SeruJa/ dat ghi mi hedē tot Sathā
wilt worden? Soude heden yemant steruen in Is=
rael? Meynt ghi dat ick niet en weet dat ick heden
een coninck ghewordden ben ouer Israhel? Ende
die coninc sprac tot Semei/ ghi en sult niet steruen
ende die coninc swoer hem.

MephiBoseth die soon Saul quam oock af/
den coninc te gemoete/ Ende hi en had sine voeten
noch sinen baert niet schoon ghemaeckt/ ende sine
cleederen nyet ghewasschen/ van dyen daghe aen/
doen die coninck wech ghegaen was/ totten dage
toe/ dat hi met vrede quam/ Als hi nv tot Jerusa=
lem quam/ om de coninc te gemoete te gaen/ soo
sprac die coninc tot hem/ Waer om en zijt ghi niet
met mi ghetrocken MephiBoseth? Eñ hi sprack
Mijn heere coninck/ minen knecht die heuet zeer
onrechtelic met mi gheleeft/ Want v knecht dacht
ick wil eenen ezel saylen/ ende daer op rijden/ ende
totten coninc trecken/ want v knecht is lam/ Dair
toe heeft hy uwen knecht ouer ghedraghen voor
minen heere den coninck/ Maer mijn heere die co=
ninc is als een engel Gods/ eñ mach doen wat hē
behaecht/ Want alle mijns vaders huys en is niet F
geweest dan lieden des doots voor mijnen heere/ ij.re.xvi.c
den coninck/ Soo hebdi uwen knecht geset/ onder Genesis
die/ die op v tafele eten/ wat heb ic voorder gerech xxxiij.b.
ticheyt/ oft voorder te roepen aen den coninc? Die he.xvi.b
coninc sprack tot hem/ Wat spreect ghi noch voor
der van uwen dingen? Jc heb ghesept/ Deelt ghy
eñ Siba den acker/ met malcanderen/ Mephi Bo
seth sprac totte coninc/ Ghi neēt ooc altemale wech
na die mijn here coninc met vredē thuys gecomē is

Eñ Barsillai die Gadijt quam af van Roglim/
eñ leyde den coninc ouer die Jordane/ dat hi hem

in die Jordane geleyde soude doen/ende Barsillai
was zeer out/wel tachtentich iaer/hi hadde dē co
ninc besorcht/die wile dat hi tot Mahanaim was
wāt hi was een zeer degelic man/Eñ die coninck
sprac tot Barsillai/Ghi sult met my ouer trecken
Jc wil v bi my besorgē te Jerusalem/Maer Bar=
G sillai sprac tottē coninc/Wat ist dat ic noch te leuē
hebbe/dat ic metten coninc op te Hierusalē soude
trecken? Jc ben hedē tachtentich iaer out/Hoe sou
de ic onderkennen/wat goet ofte quact is/oft sma
ken/wat ic ete ofte drincke/oft hoorē/wat die san=
gers oft sangersen singhen? Waer omme soude v
knecht minen heere den coninc voorder beswarē?
V knecht sal weynich metten coninc ouer die Jor
daen gaen/Waer om wil mi die coninc sulcke ver
geldinge doen? Laet uwen knecht wederom keerē
dat ic in mijnder stadt sterue/ by mijns vaders eñ
mijns moeders graf/Siet/daer is v knecht Sime
ham/dien laet met mijnen heere den coninck ouer
trecken/eñ doet hem/wat v welbeualt

Die coninc sprack/Simeham sal met my ouer
trecken/eñ ic wil hem doen/wat v wel behaecht/
Ooc al wat ghi aen mi verkiest/wil ic v doen. Eñ
doē allet volc ouer die Jordane ghegaen was/eñ
die coninc ooc/so custede die coninc Barsillai/ende
seegende hem/ende hi keerde weder tot sine plaet
se/eñ die coninck troc ouer tot gilgal eñ Simeham
die troc oock met hem/eñ alle tvolck Juda hadde
den coninc ouer geleit/maer des volcs Jsrahel/en
was maer die helfte daer

Eñ siet/doe quamē alle die mannē Jsrael tot
tē coninc/eñ seydē tot hē/Waer om hebbē v onse
broeders/die mannē van Juda ghestolen/eñ heb
bē den coninc/eñ sijn huys/ouer die Jordane ghe
leyt/eñ alle mannē Dauids met hē? Doē antwoor
dē die vā Juda/diē vā Jsrael/Die coninc behoort
ons na toe/wat zijt ghi grā daerom/meynt ghi dz
wi vandē coninc voetsel/ofte giftē ontfangē heb=
bē? So antwoordē dā die vā Jsrael/dien vā Juda/
eñ seydē/Wi hebbē thiē mael meer biden coninck
Daer toe ooc bi Dauidē/dan ghi/Waerom hebdi
mi dā so cleyn gheacht/dat/dat onse niet dat eerste
geweest en is/onsen coninc te halen? Mer die van
Juda spraken harder/dan die van Jsrael

¶ Seba maect een meu terise ofte oproer/ende
deelt dat gheslachte Jsrahels van Dauid Amasa
wort van Joab doorsteken/Joab veruolcht Se=
ba/eñ hi beleyt hem in Abela Capittel.xx.

B Ende daer was eē vermaert Belials
man/die hiet Seba/eē soon Bichri/
eens mans vā Jemini/dye blies die
basuyne/eñ sprac/Wi en hebben geē
deel aen Dauid/ noch erfenisse aen
den sone Jsai/elc heffe hē tot zijnder tenten/O Js=
rael/Doen viel alle man van Dauid in Jsrahel/eñ
volchden Seba den sone Bichri/ Mer die mannē
Juda hingen aen Dauid harē coninc/vander Jor
danen aen/tot Hierusalem toe

Doen die coninc Dauid thuys quam tot Hieru
salē/nā hi die thien concubinē/die hi ghelaten had=
C de/om dat huys te bewarē/eñ dedese in een bewa
ringe/ende besorchdese/Mer hi en besliepse niet/
ende si waren also besloten/tot aē harē doot/ende
leefden weduwen

Eñ die coninc sprac tot Amasa/Roept mi tsa=
mē alle mannē in Juda/opten derden dach/eñ ghi
sult hier ooc staen/Ende Amasa ghinck om Juda
te roepen/Eñ den tijt verdropt hem/die hi hē ghe
set hadde/Eñ Dauid sprac tot Abisai/Nv sal ons
Seba/die soon Bichri meer leets doen/dan Absa=
lon/Neemt ghi die knechten vws heeren/eñ iaecht
hem na/op dat hi niewaerts vaste stedē voor hem
en vinde/eñ ontloope wt onsen oogē/Doē trockē
wt hem na/die mānē Joab/daer toe die Chreti eñ
Pleti/eñ alle starcken/Mer si trocken wt vā Hie=
rusalē/om Seba den sone Bichri na te iagen

Mer doen si bidē grootē steen te Gibeon wa= A
rē/so quā Amasa hē te gemoete/eñ Joab was ge
gordet ouer sijn cleet/dat hi aen hadde/ende hadde
daer een sweert ouer ghegordet/dat hinc aen zijn
dgie inder scheden/dat ghinc lichtelic wt eñ in/Eñ
Joab sprac tot Amasa/Vrede met v mijn broeder
Eñ Joab vaette Amasa met zijnder rechter hant iij.
biden vaerde/dat hi hem cussen soude/Eñ Amasa
en nam des sweerts gheen ware in die hant Joab
eñ hi stac hem daer mede in sine liese/alsoo dat sijn
inghewant opter aerden scudde/eñ hi en gaf hem
gheenen steeck meer/ende hi sterf

Joab eñ zijn broeder Abisai/iaechden Seba dē
soon Bichri na/eñ een vanden knapen Joab/trac
dē dooden Amasa/eñ sprac/wie is dese/dye tegen
Joab Dauid behaecht/eñ in Joabs plaetse bi Da
uid zijn wilt? Amasa lach int bloet gewētelt midden D
opter stratē Mer doen een sach dat alle dat volck
daer bleef staen/dede hi hem vander straten opten
acker/ende wierp cleederen op hem/want hi sach/
dat wie aen hem quā/bleef staen/Als hi nv vāder
stratē gedaen was/soo volchde alle man Joab nae
om Seba/den soon Bichri/na te iagen

Eñ hi troc door alle stammen Jsrael/tot Abel
eñ Beth Maacha/ende geheele Haberim/Eñ si E
vergaderdē hen/eñ volchdē hem na/ende quamē
ende beleydē hem tot Abel/eñ Beth Maacha/eñ
maecten een beschutsel om die stat/eñ gingen aen
die muerē/Eñ alle tvolc/dz met Joab was/storm
de/eñ wilden die mueren neder worpen

Doe riep een wijse vrouwe wt der stat/Hoort
hoort/segget tot Joab/dat hi herwaerts come/ick
wil met hem sprekē/Eñ doen hi tot haer quam/so F
sprac die vrouwe/Sijt ghi Joab? Hi seyde/Ja/Si
sprack tot hem/hoordt dye reden uwer maerten/
Hi sprac Jchore/Si seyde/Voortijts seidemē/wie
vragē wil/de vrage tot Abel/eñ so ginct wel Dit
is die redelike eñ getrouwe stat in Jsrael/eñ wilt
ghi die stadt doodē/eñ die moeder in Jsrahel waer
om wildi dat erfdeel des HEEREN verslinden

Joab antwoorde/eñ sprac/dz si verre/dz si ver
re van mi/dat ick verslinden eñ verderuen soude/
Het en heeft hem also niet Maer een man vandē G
geberchte Ephraim/geheetē Seba/den soon Bi=
chri/heeft hem op tegen dē coninc Dauid Geeft dē
seluē alleen herwaerts/so wil ic vander stadt trec
ken/Die vrouwe sprac tot Joab/Siet zijn hooft sal
tot v/ouer die mueren ghewoorpē worden/Eñ die
vrouwe quam in tot alle den volcke/met haerder
wijsheit/Ende si hieuwen Seba/den sone Bichri
dat hooft af/ende wierpēt tot Joab/Doē blies hi
die basuynen/ende sy strooyden hen vander stadt/

elck in zijn tente/Mer Joab quam weder te Hie-
rusalem in totten coninc

Joab was ouer dat geheel heyr Israel/ Bena
ia die soon Joiada/was ouer die Chreti eñ Pleti
Adoram was een rentmeester/Josaphat die soon
Ahilud was cancelier /Seia was scriuer/ Zadoli
ende AbJathar waren priesteren/Daer toe was
Ira/dye Jairite Dauids priester

¶ Daer quam eenen dieren tijt ende groten hon
gher Ende Sauls kinderen worden dē Gibeoni
ten ghegeuen/David striit tegen die Philisteen.

Dat.xxi. Capittel

I H Et wert oock eenē dierē tijt/in Da-
uidts tijden/drie iaer aen malcande-
ren/Ende David sochte dat aensich-
te des HEEREN. Eñ die HEERE
sprac/om Sauls wille/ende om des
bloets huys wil/dat hi die Gibeoniten gedoot he
uet. Doen liet die coninc die Gibeoniten roepē/eñ
sprac tot hen(die Gibeonitē en waren niet vandē
kinderen Israhel/mer ouerbleuen van den Amo
riten/maer die kinderen Israel haddē hen geswo
ren/ende Saul sochtse te slaen/in sine zeloorsheit/
oft grammige liefde voor die kinderen Israhel eñ
Juda)dus sprack dan David totten Gibeoniten/
wat sal ic v doen/eñ waer mede sal ic v versoenen/
dat ghi dat erfdeel des HEEREN seegent/ Dye
Gibeoniten spraken tot hē/Het en is ons niet om
gout/oft siluer te doene aē Saul/eñ aen sinē huy-
se eñ ten is ons niet te doen/om yemāt te dooden/
in Israel/David sprac/Wat segt ghi dan/dat ick v
doē sal?Si sprakē tottē coninc/Dē mā die ons ver
doruen ende te niete gedaen heeft/sullen wy ver-
nielen/dat hem niet en bliue in allen den palē van
Israel Gheeft ons seuen mannen wt sinen huyse/
dat wise den HEERE hanghē tot Gibea Saul/des
wtuercorenen des HEEREN/die coninc sprack
ic wilse v gheuen

Mer die coninck spaerde MephiBoseth/den
soon Jonathā/des soons Sauls/om des eets wil
le des HEEREN/die tusschen hen was/te wetene
tusscē David eñ Jonathan/dye soon Saul/Maer
die twee sonen Rizpa/der dochter Aia/diese Saul
gebaert hadde Armoni ende MephiBoseth/daer
toe die vijf sonen Michal/der dochter Saul /die si
Adriel gebaert hadde/dē sone Barsillai/des Ma-
halothiters/nam die coninc/ende gaffe in die han
dē der Gibeoniten/die hingense opten berch voor
den HEERE/Aldus vielen dese seuē teuen ma
le/ende storuen inder tijt des eerstē oogsts/als die
gersten oogst aengaet

Doe nam Rizpa/die dochter Aia eenen sac/en
de spreyde die opten steen/int beghin des oogsts/
tot dat water vanden hemel op hem druypte/eñ
en liet die vogelen des hemels des daechs daer op
niet rusten/noch snachts die dieren des velts/Eñ
het wert Dauiden ghebootschapt/wat Rizpa/die
dochter Aia /Sauls concubine gedaen hadde.

Eñ David ghinc henen/eñ nā die ghebeenten
Saul/eñ die gebeentē Jonathan zijns soons vandē
borgerē tot Jabes /in Gilead/diese vāder stratē
Bethsan gestolē haddē/daerse die Philisteen henē
gehangē haddē/inder tijt/doē die Philisteen Saul
sloegē opten berch Gilboa/eñ brachtse van daer/
opwaerts/ende vergaderdese te samen mettē ghe
beenten/der gehangenen/Eñ begroeuen die ghe-
beenten Sauls/eñ zijns soons Jonathā/ indē lan-
de BenJamin/ter siden inden graue zijns vaders
Kis/Eñ dedent also het die coninc gebodē hadde/
Also wert God na desen/dē lande weder versoent

Mer daer verhief hem weder een oorloge van
den Philisteen teghen Israel/ende David troc af/
eñ zij knechten met hem/eñ stredē tegē die Phili-
steē Eñ David wert moede eñ Jesbi tot Nob/dye
een was vandē kinderē Rapha /eñ dat ghewichte D
zijnder spiesen/was drie hondert ghewichten me- i.Regū.
taels/eñ hi had een nieu harnasch aen/die gedacht xvij.a
Dauiden te slaen/Mer Abisai die Sone SeruJa
halp hem/eñ sloech dē Philisteus doot/Doe swoe
ren hem die mannē Dauiden/ende spraken /Ghi
en sult niet meer met ons wt trecken/inden strijt
op dat die keerse in Israel niet wt en gae

Doe stont daer noch een oorloghe op te Nob/
tegen die Philisteen/Doē sloech Sibechai die Hu
sathijt/den Saph/die welcke der kinderen Rapha
oock een was

Ende het verhief noch een oorloghe/tot Gob
tegen die Philisteē/dien sloech Elhanan/die sone
JaereOrgim/een Bethlehemijt/die Goliath den
Gethiter/die welck een spies hadde/der welcker
staf was als eenen weefboom

Ende daer stont noch eē oorloge op tot Gath
daer was eē twist man /die hadde ses vingerē aen
sine handen/eñ ses teenen aen sinen voeten/dat is
vierentwintich int getal/eñ hi was oock gheboren
van Rapha/eñ doen hy Israel spijt seyde/so sloech
hem Jonathā/dye sone Simea/des broeders Da
uids/Dese vier waren Rapha /te Gath gheboren
ende vielen door die handt Dauidt/ ende zijnder
knechten

¶ David looft den HEERE met een liet/om dat
bi hem van Sauls handen ende vanden anderen
zijnder vianden handen verlost hadde.

Dat.xxij.Capittel

E Nde David sprac voor den HEERE
die woorden des liets/inder tijt /doē A
hē die HEERE verlost hadde van
der hant alle zijnder vianden/ende vā
der hant Saul/ende seyde.

Die HEERE is minen steen/eñ mijn casteel/
ende mijn salichmaker.

God is mijn starcke/ic wil op hem betrouwen
mijnen schilt/ende hoorne mijnder salicheit/ mijn
beschuddere /ende mijn toeulucht/mijn behouder
vander boosheit suldi mi helpen .

Ick wil den HEERE met lof aenroepen/soo
sal ic van mijnen vianden verlost worden

Want die vanghicheden des doots/hebbē mi
omuaen/eñ die beken Belial hebbē mi verschrict.

Strickē der hellen hebbē mi omringelt/ ende
netten der doot hebben mi verrascht.

Als ick benaut ben/soo wil ick den HEERE
aenroepē/ende minen God aenroepen /soo sal hi
mine stemme verhooren/van sinen heyligen tem-
pel/ende mijn gecrijsch voor sinen ooren

Die aerde heeft haer beweecht/ende ghebeeft
eñ die fundamenten des hemels hebbē hen gescud
det/eñ zijn beweecht/want hi is vertoornt

Rooc ghinck van sijnder nuesen/eñ verslinden
de vier/van sinen aensichte/colen zijn van hem aē
ghesteken
Hi heeft den hemel gheneycht/ende isser af ge
B daelt/ende doncker wast onder sinen voeten
Eñ hi is op Cherub geseten/eñ heeft geulogen/
eñ hi is verschenen op die vederen des wints
Eñ hi sette om hem duysternisse/tot eene ten-
te/dicke wateren inden wolcken der locht
Vandē schijnsel voor hem/outstaken die vier-
colen
Die HEERE sal donderen vandē hemel/en-
de die alder hoochste sal sine stemme geuen
Hi sal sine pijlen schietē/ende die verstroyē/hy
sal blixemen/ende salse schouwel maken
Eñ die wtstortingen der zee openbaerden hem
eñ die fundamenten des aerdtrijcs/openden hen/
door dat straffen des HEEREN/eñ door dē adem
des gheests sijnder gramschappen
Hi sal vander hoochtē seynden/ende mi ontfaē
eñ wt vele wateren trecken
Hi sal mi verlossen van mijnen starcken vian-
den/vā diē die mi haten/want si zijn mi te machtich
Si sijn mi voorcomē inder tijt mijns ougeuals
eñ die HERE is mijn stuensel ghewordden
Hi heeft mi wtgeleyt in die breetheyt/hi salder
mi wt trecken/want hi heeft lust tot mi
Eñ die HEERE sal mi weder gheuen na mij-
ne gherechticheit/ende sal mi betalen nae die rey-
nicheit mijnder handen
Want ic hebbe die wegen des HEEREN ge
C houden/ende en ben niet godloos geworden tegē
minen God
Want alle sine oordeelen hebbe ic voor my/eñ
sine zeden en hebbe ic van my niet gelaten
Daer om sal ic hem onbeulect zijn/ende sal mi
wachten voor mine misdaet/soo sal mi die HEE
RE weder gheuen na mijnder gherechticheit/eñ
na mijnder reynicheit in sinen ooghen
Bi die heiligen suldi heilich sijn/ende bi den ge
nen die sonder vlecke zijn/suldi onbeulect zijn/Bi-
psal xvij den reynen/sult ghi reyn wesen/eñ bi den verkeer-
den/sult ghi verkeert zijn
Wāt ghi sult dat allendich volck salich maken
eñ met uwen ooghen die hooghe vernederen
Want HERE/ghi zijt mijn licht/die HERE
verlichte daer mede mine duysternisse.
Want door v wil ic ghewapent loopen/Ende
door minen God ouer die mueren springē.
psal xvij Godts weghen die sijn onbeulect/des HEE-
REN redenen zijn door dat vier geproeft/hi is ee
nen schilt/allen den ghenen die in hem betrouwen
Want waer is een God anders/dan die HE-
RE/ofte waer is een onthoudt sonder onse God
God heeft mi ghesterct met crachte/ende heeft
mi eenen wech gheeffent/sonder vlecke
Hi heeft mine voeten ghelijcket dē hierte/ende
hi heeft mi op die hoochten ghestelt/hi leert mijne
handen strijden/ende drijft den stalen boghe mijn
der armen.
Ende sult mi gheuen eenen schilt/uwe salichz
eñ uwe sachtmoedicheit sal mi vermeerderen.
Ghi hebt mine gangen ond' mi breet gemaect
ende mine schenē oft knockelen en hebben niet ge-
glibbert
Ick wil mine vianden veruolgen/ende die ver
doen/ende ick en wil niet wederomme keeren/tot
dat icse vernuele.
Ick wilse verslinden/ende in stucken slaen/dat D
si niet op en comen/mer sullen voor mijne voeten
vallen
Ghi hebt mi met cracht gegordet totte strijt/si
sullē crommē onder mi/die hē tegē mi op rechten
Ghi hebt mi mijn viandē in die vlucht ghegheuen/dat icse verstore/die mi haten
Si sullē roepē/maer daer en is geen salichma-
ker totten HERE/mer hi en antwoort hem niet
Ic wilse in stucken slaen/als stof opter aerden
eñ ghelijc als slijc opten straten wil icse dunne ma
ken/eñ wtbreyden
Ghi hebt mi verlost vanden twist mijns volcs ps. xvij
eñ sult mi behuedē tot een hooft onder die Heyde
nen/een volc dat ic niet en kende/dat sal mi dienen
Die vreemde kinderen hebben my verlochent/
si sullen mi gehoorsaem sijn/als si hooren sullen.
Die vreende kinderen zijn verout/ende sullen
v benauwen met haren gordē/die HERE leeft/
eñ gebenedijt si mijn onthouder/ende dye starcke
God mijnder salicheyt worde verhoocht
God gheeft mi die wrake/ende worpt die volc
ken onder mi
Hi leydt mi wt van minē vianden/eñ vanden
ghenen/die hen teghen mi op rechten/suldi mi ver
hogē/eñ vandē vermetelē mannē suldi mi verlossen
Daer om wil ic v dancken HERE onder die
Heydenen/eñ uwen name lof singhen
Die daer groote salicheit doet sinen coninc/eñ
ontfermherticheit doet aen sinen ghesalfden Da-
uid/ende aen sine zaet inder eewicheit.

¶ Hier worden die laetste woorden Dauids be
screuen/Ende oock so worden hier die namē der
vroomer strijdtbaer mannen vertelt.

Dat .xxiij. Capittel

DIt sijn die laetste woorden Dauids/ A
Dauid die sone Isai sprack/Die man
sprac/die tot eenen Gesalfden Gods
Iacob op gherecht is/eñ een liefflike
dochter Israhel sprac/Die gheest des
HEEREN heeft door mi gesprokē/eñ sijn wtspre-
ken is door mine tonge geschiet/Hi sprac/die God
Israel heeft mi gesprokē/onthouder Israel die re
geerder onder dē menscē/die gerechte heerscer in
der vreesen Gods/Ghelijc dat licht is aenden mor
gē als die sonne op gaet/alsoo dat voor haer schijn
sel geen wolcke en blijft/eñ soo dat gras siet opter
aerden vanden reegen/so sal mijn huys zijn bi Go
de want hi heeft een eewich verbont met mi ghe-
maect/ouer al spoedich eñ versekert/Wāt dz is al
mijn salicheit/eñ alle lust dat het sal wassen/Mer
die Belial/sal gheheelic eñ alte male wt gheroeyt
worden/als doornen/datmen niet daer af en ve-
houde/Ende diese sullen aentasten/sullense met yse
ren eñ spiesen vernielen/eñ mē salse met viere ve-
bernen/dat si op houden.
Dit zijn die namen der starcker mannē Dauid
Iasabeam/die soon Hachmoni/dye principaelste
onder dē drien/die sine spiese op hief/eñ versloech
acht hondert teenen male

Na hem was Eleazar/ die sone Dodi/ des soons
Ahohi/ onder den drien vroomen met David/ doē
si die Philisteen bescimpten/ eñ aldaer vergadert
waren totten strijde/ eñ die mannen Israel af troc
ken/ Doen stont hi/ eñ sloech die Philisteen/ tot dat
sine hāt moede aēt sweert verstijfde/ Eñ die HE=
RE gaf een groote salicheyt/ tot dier tijt alsoo/ dat
B het volc hem om keerde na hem/ om te rooven.

Na hem was Samma/ die soon Age/ des Hara
thiten/ Doen die Philisteen hen vergaderden in ee
nen rotte/ ende aldaer was een stuck ackers/ vol
wicken/ eñ dat volck vluchtede voor die Philisteen
Doen tradt hy midden op dat stucke/ eñ verlostet
ende sloech die Philisteen/ Ende God gaf een gro
te salicheyt.

Ende dese drie principaelste onder dertich quā
men af inden oogste/ tot Daviden/ inden holle A=
dullam/ ende die rotten der Philisteen lagen inden
nederen lande Rephaim. David was op die tijt in
die borchte/ met der Philisteen volc lach tot Beth
lehem/ Ende David wert lustich/ ende sprac/ Wie
C wil mi te drincken halē vanden water wt den put
te Bethlehem/ onder dye poorte? Doen inbraken
die drie vroome mannen inden leghere der Phili=
steen/ ende putten/ ofte scepten vanden water/ wt
dē putte te Bethlehem/ onder die poorte/ eñ droe
ghent ende brachtent aen Daviden/ Maer hy en
wildes niet drincken/ Maer hi goot voor den HE
RE ende sprack/ dat laet die HERE verre van
mi zijn/ dat ick dat doen soude/ en ist niet dat bloet
der mannen/ die haer leven ghewaecht hebben/ eñ
derwaerts gegaen zijn? eñ hi en wildes niet drinc=
ken/ Dat deden die drie ander vroomste

Abisai Joabs broeder/ die soon Zeru Ja/ was
oock een principaelste onder den dryen/ hy hief sine
spiese op/ ende sloech drie hondert/ ende was oock
vermaert onder den drien/ eñ dye heerlicste onder
den drien/ ende was haer overste/ mer hi en quam
onder den drien niet.

Ende Benaia/ die soon Joiada/ des soons Is=
hail/ vā groten daden/ vā Kabzeel/ die sloech twee
leeuwen der Moabiten/ ende ghinc af/ ende sloech
eenen leeu inden putte/ inder sneeu tijt/ Eñ sloech
oock eenen Egiptischen grouwelijcken man die had
de een spiese in zijn hant/ Maer hy ghinck tot hem
af met eenen stocke/ ende nam den Egiptenaer die
spiese wt der hant/ ende doode hem met zijns selfs
spiese/ Dat dede Benaia/ die sone Joiada/ eñ was
vermaert onder dē drien vroomen/ ende heerliker
dan die dertich/ maer hy en quam totten drien toe
met/ Ende David maecte hem tot eenen heymie=
lijcken raet

Asahel die broeder Joab/ is onder den dertigen
Elhana zijns ooms soon tot Bethlehem/ Sāma
die Harodite/ Elika/ die Harodite/ Helez/ die Pal=
tite/ Ira dye soon Ikes/ des Thekoiten/ Abieser/
die Anthotijt/ Mebunai die Husathijt/ Zalmon/
die Ahohite/ Meherai/ die Nethophatite/ Heleb/
die sone Baena/ dye Netophathite/ Ithai/ die sone
Ribai van Gibea der kinderen Ben Jamin/ Be=
naia/ die Pirgathonite/ Hidai vander bekē Gaas
Abialbō die Arbathite/ Asmaueth die Barhumi
te/ Eliahba/ die Saalbonite/ Die kinderen Jasen
eñ Jonathan/ Samma dye Hararite/ Ahian dye
sone Sarar/ des Hararitén/ Eliphelet/ die sone A
hasbai/ des soons Maechathi/ Eliam/ die sone A
chitophel/ des Gilonite/ Hezrai/ dye Carmelite/
Paerai dye Arbite/ Jegeal/ dye sone Nathan van
Zoba/ Bani/ dye Gadite/ Zeleg/ dye Ammoni=
te/ Naharai/ dye Beerothite/ dye wapendragher
Joabs/ des soons Zeru Ja/ Ira/ die Jethrite. Ga
reb/ die Jethrite/ Uria/ die Hethite/ dier is te samē
sevenendertich.

¶ David telt dat volck/ hy vertoornt daer omme
den HERE/ ende hi wert oock om dies wille ge
straft. Dat.xxiiii.Capittel.

ENde die gramscap des HEREN
verbalch weder teghen Israhel ende A
ghaf Daviden in onder hen/ dat hy para.ij.
sprac/ Gaet henen/ telt Israel/ eñ Ju a.
da/ eñ die coninc sprac tot Joab sinen
veltHooftman/ Gaet rontomme in allen stammē
Israel/ van Dā/ tot Berseba toe eñ tellet dat volc/
op dat ic wete/ hoe vele datter is/ Joab sprack tot
tē coninc/ Die HERE/ u Godt/ doe tot desen volc
ke/ also het nu is noch hondertmael so vele/ dz mijn
heere die coninck zijnder ooghen lust daer aen sie/
Maer wat heeft mijn heere dye coninc lust tot de=
ser saken? Maer des conincs woort ginc voor tegē
Joab/ ende die hooftlieden des heyrs.

Alsoo trock Joab wt/ ende die hooftlieden des
heyrs vanden coninc/ dat si dat volc Israel souden
tellen/ ende si gingen over die Jordane/ eñ legher=
den hen te Aroar/ ter rechter hant der stadt/ die aē
die beke Gath leyt/ ende te Jacser/ eñ quamen tot
Gilead/ ende int nederlant Hadsi/ eñ quamen tot
Dan Jaan/ ende om Zidon henen/ eñ quamen tot
ter vaster stadt Tyro/ ende allen steden der Hevi= B
ten/ ende Cananiten/ ende quamen wt aen dat zuy
den Juda/ tot Berseba/ ende trocken dat gheheele
lant omme/ ende quamen na negen maendē ende
twintich daghen te Jerusalem/ Ende Joab ghaf
den coninc die summa des volck/ dat ghetelt was
Ende in Israel waren achthondertmael duysent
starcke mannen/ die dat sweert wt trocken/ ende
in Juda/ vijf hondertmael duysent mannen.

Ende dat herte sloech Daviden/ doen dat volc
getelt was/ Ende David sprac totten HERE/
Ic hebbe swaerlic gesondicht/ dat ick dat ghedaen
hebbe/ ende nu HERE/ neemt die misdaet ws
knechts wech/ Want ic hebbē zeer sottelijc gedaen
Ende doen David des morghens vroech op stont
so quam dat woort des HEREN tot Gad dē
propheet/ Davids siender/ ende sprac/ Gaet henē C
eñ spreect met David/ Aldus spreect die HERE
driederley bringe ic tot u/ Verkiest u daer een/ dat
ick u doe.

Gad quam tot David/ ende bootscaptet hem/
ende sprac tot hem/ Wilt ghy/ dat drye iaer dierten
tijt in u lāt come? oft dat ghi drie maēdē voor uwē
vianden vluchten moet/ eñ dat si u vervolghen? oft Da.xiij.
dat drie dagen in uwen lande pestilencie si? Aldus c.
beraet u/ ende siet/ wat ick weder segghen sal/ den i.par ij b
ghenen dye my ghesonden heeft/ David sprack tot
Gad/ Mi is zeer bange/ Maer laet mi in die hant
des HEREN vallen (want sine ontfermhertic
heydt is groot) Ick en wil inder menschen handen
niet vallen.

Aldus liet dye HEERE pestilentie in Israel comen / van des morgens aen / totter gesetter tijt toe / also dat vanden volcke sterf / van Dā / tot Berseba toe / tseuentich duysent mannen / Ende doen die Engel sine handt wt strecte ouer Hierusalem / dat hise bederuen soude / soo beroudet den HEERE ouer dat quaet / ende sprac totten enghel / tot ten bederuer int volc / Het is genoech. Hout uwe hant nv op / Maer dye Enghel des HEEREN was biden dorschuloer Aranena / des Jebusiten / Mer Dauid doen hy den Enghel sach / die tvolck sloech / sprac hy totten HEERE / Siet / ick hebbe gesondicht / ic hebbe die misdaet gedaen / wat hebben dese scapen ghedaen? laet v hant tegen mijns vaders huys zijn

Ende Gath quā tot Dauid / ter seluer tijt / ende sprac tot hē / Gaet opwaerts / ende rechtet den
D HEERE eenen outaer op / in dien dorschuloere Aranena des Jebusiten / Aldus soo ghinck Dauid opwaerts / soe Gath ghesyt ende / dye HEERE gheboden hadde / Ende doē Aranena hem omme keerde / sach hy den coninc met sinen knechten tot hem gaen / ende aenbadt op zijn aensichte ter aerdē eñ sprac / Waeromme coemt mijn heere dye coninc tot sinē knechte? Dauid sprac / Om te coopen van v dien dorschuloere / ende den HEERE eenen outaer te timmeren / dat dye plage vanden volcke op houde

Mair Aranena sprack tot Dauiden / Mijn heere dye coninck neme ende offere / Siet / daer is een rindt / tot eenen brantoffer / ende sledden / ende ghereetscap van ossen totten houte / Aranena gaft dē coninck al / Ende Aranena sprack totten coninck Dye HEERE v Godt / laet v hem aenghenaem zijn / Maer dye coninck sprack tot Arnanea / alsoo niet / Maer ic wilt v af coopen / om zijn gelt / Wāt ic en wil den HEERE minen God gheen brant offer doen / dat ic om niet hebbe / also cocht Dauid dien doorschuloere / ende dat rindt / om vijftich sicullen siluers / ende timmerde den HEERE aldaer eenen outaer / ende offerde brant offer / eñ dootoffer / eñ die HEERE wert den lande versoent / eñ die plage hielt op vandē volcke van Israel

Hier eyndet dat tweede boec Samuel / (.·.·.·.) of der Coninghen: (.·.·.·.)

Hier begint dat derde boeck der Coninghen.

Als Dauid out wert / so socht men hem een ionge maecht / die hem verwermen mochte / Adonia staet na zijns vaders rijcke Bath Seba bidt voor haren soon Salomo / die wordt tot eenen coninck gheordineert. Dat. I. Capittel.

Ende doen dye coninck Dauid out was / ende wel bedaghet soo en conste hi niet warm ghewordden / al deckemen hem met cleederen / doen sprakē zijn knechten tot hē / Laetse mijnē heere den coninck / een deerne / een maget soecken / die voor den coninc stae / ende hem voestere / eñ slape in sinen arme / ende verwarme mijnen heere den coninck / Ende si sochten een schoon deerne / in allen den palen Israel / ende vonden Abisag / van Sunen eñ brachtense den coninc Ende si was een zeer schoon deerne / eñ voesterde den coninck / ende dyende hem / Mer dye coninc en bekendese niet.

Adonia die sone Hagith verhief hē / eñ sprack / Ic wil coninc worden / eñ maecte hem wagens en de ruyters / eñ vijftich mannē tot Achiers voor hē henē / ende sijn vader en berispede hem noch noyt dair om / dat hi hadde ghesept / waerom doet ghi al so? Ende hy was ooc van zeer goeder ghedaenten / Eñ hi hadde hem ghewonnē nae Absalon / eñ zijn sake stont bi Joab / den soon Zeru Ja / ende AbJathar / den priester / die holpen Adonia / Maer Zadock die priestere / eñ Benaia die soō Joiada / ende Nathā die prophet eñ Simei eñ Rei / eñ die vroomen Dauids / en waren met Adonia niet / Eñ doē Adonia schapen / ende rinderen / ende gemeste vee offerde / bi den steen Zohelet dye neffens dye fonteyne Roghel leghet / nodede hy alle sine broeders des conincs sonen / ende alle die mannē Juda / des conincs knechten / Mer den prophete Nathan / ende Benaia / ende dye vroomen / ende Salomo sinē broeder en nodede hi niet

Doē sprac Nathan tot Bath Seba / Salomos moeder / En hebt ghi niet gehoort dat Adonia / die sone Agith coninc is ghewordden / ende onse heere Dauid en weet daer niet af / Dus coemt nv / ic wil v eenē raet geuen / dat ghi uwe siele / Eñ Salomos siele salueert / Wech / eñ gaet totten coninc Dauid in / eñ spreect tot hem / Mine heere coninck / en hebbet ghi uwer maerten niet ghesworen eñ ghesproken / v soon Salomo sal na mi coninc zijn / ende hy sal op mijnen stoele sittē? Waer omme is dan Adonia coninc ghewordden? Siet / als ghi daer noch zijt eñ mettē coninc spreect / soe wil ic na v in comē / eñ uwe woorden volcomelijc wtspreken.

Eñ Bath Seba ghinc totten coninck in die camere / eñ die coninc was seer oudt / eñ Abisag van Sunen / diende den coninc / Eñ Bath Seba neyghde haer / eñ aenbadt den coninc / Die coninc sprack wat is v? Si sprac tot hem / mijn heere / ghi hebt uwer maerten / by den HEERE uwen God ghe·

swozen/dĳn sone Salomõ/sal coninck zĳn na mij/
eñ op minẽ stoel sitten/Maer nv siet/Adonia is cõ
ninc geworden/ eñ mĳn heere dye coninc en weet
daer niet af/hi heeft ossen/eñ gemeste vee/eñ vele
scapen geoffert/eñ heeft genoot al die sonen des cõ
nincs daer toe/ Ab Jathar den priester/ende Joab
den veltoversten/Maer uwen knecht Salomo/en
heeft hi niet ghenoot/ Maer ghi zĳt mĳn heere cõ
ninc/die oogen des geheelen Jsraels sien op v dat
ghi hẽ te kẽnen geeft/ wie op dẽ stoel mĳns heeren
des conincs na hem sitten sal/Eñ als mĳn here die
coninc met sinen vaderen ontslapen is / so sullen ic
ende mĳn soon Salomo /sondaers moeten zĳn.

Als si noch sprac mettẽ coninc /quã die prophe
te Nathan/eñ si bootscaptent dẽ coninc/Siet/daer
is die propheet Nathan. Ende als hi in voor dẽ co=
ninc quã/aenbede hi den coninc / op zĳn aensichte
ter aerden/ende sprac/mĳn heere coninc/hebdi ghe
seyt. Adonia sal na mi coninc zĳn/ eñ op mĳnẽ stoel
sittẽ? Want hi is heden af gegaen/eñ heeft ossen
geoffert/eñ gemest vee/ eñ vele scapen eñ heeft al=
le die sonen des conincs genoot/ eñ die hooftlieden
daer toe den priester Ab Jathar/Eñ siet/si eten eñ
drincken voor hem/eñ seggen/Geluck toe den co=
ninc Adonia/Maer mi uwen knechte/ eñ Zadok
den priester/eñ Benaia den soon Joiada / eñ uwẽ
knecht Salomo /en heeft hi niet ghenoot / Js dat
van minen heere dẽ coninc bevolen/eñ hevet sinen
knecht niet laten weten/wie opten stoel mĳns hee
ren des conincs na hem sitten sal?

Die coninck David antwoordẽ / ende sprack/
Roept mi Bath Seba/eñ si quã in voor den coninc
eñ doen si voor den coninc stont /swoer die coninc
eñ sprac/ So warachtelic als die HEERE leeft/die
mĳn siele verlost heeft wt alder noot / ic wil heden
doen so ic v gesworen hebbe/bi den HEERE den
God Jsrael/eñ gesproken/dat Salomo v sone nae
mi coninc sal zĳn/eñ hi sal op minẽ stoel sitten voor
mi/Doen neychde haer Bath Seba/ met haren aẽ
sichte ter aerden/ eñ aenbede den coninck eñ sprac
Ghelue minen heere coninc David eewelic

Eñ die coninc David sprac/roept my den prie=
ster Zadok/eñ dẽ prophete Nathã/eñ Benaia den
soon Joiada/eñ doen si in quamẽ voor den coninc
so sprac die coninc tot hen/Neemt met v ws heerẽ
knechten/ende set mĳnen soon Salomo op mĳnen
muyl eñ leyt hẽ af tot Gihon / eñ die priester Za=
dok metten prophete Nathan/ salue hẽ daer tot ee
nen coninc ouer Jsrael/eñ blaest metter basuynen
eñ segt/Geluc den coninc Salomo/eñ treet hẽ nae
opwaerts/eñ coemt/so sal hi sittẽ op mĳnen stoele
eñ coninc zĳn voor mi / eñ ic wil hẽ gebiedẽ/dat hy
vorste si ouer Jsrahel eñ Juda / Doen antwoorde
Benaia/die sone Joiada/dẽ coninc /eñ sprac Amẽ
Die HEERE die God mĳns heeren des conincs
segge ooc also So die HEERE met mĳnẽ heere dẽ
coninc geweest is/so si hi ooc met Salomo/op dat
sinen stoel meerder worde/ dan den stoel mĳns he
ren des conincs David.

Doen ginc af die priester Zadok/ eñ die prophe=
te Nathã/eñ Benaia / die sone Joiada/eñ Chreti/
eñ Plethi/eñ settẽ Salomo optẽ muil des conincs
David/eñ leydẽ hẽ tot Gihon /eñ die priester Za=
dok nã den olyehoorẽ wt den Tabernacule eñ salfdẽ
Salomo /eñ bliesen metter basuynẽ/eñ allet volck
sprac Geluc dẽ coninc Salomo/Ende alle tvolck
troc hẽ nae opwaerts/eñ tvolc pepe met pĳpẽ/eñ
was zeer vrolĳc/also dz die aerdẽ vã harẽ gheroep
ghelupt gaf

Eñ Adonia hoorde dat/ende alle die hi genoot
hadde /die bi hem waren/eñ si hadden alle gheten
Eñ doẽ Joab der basuynẽ gelupt hoorde/so sprac
hi/Wat wil dat geroep der stat/eñ ghetumel/ofte
rumoer? Doẽ hi noch sprac/Siet/doẽ quam Jona
than/die sone Ab Jathar des priesters /eñ Adonia
sprac/Coẽt in want ghi zĳt een taelweerdich man
eñ bringt goede bootschap / Jonathã antwoorde
eñ sprac tot Adonia/Ja onse heere/die coninc Da
uid heeft Salomo tot enẽ coninc gemaect/eñ heeft
dẽ priester Zadok/eñ dẽ prophete Nathã met hẽ
gesonden/eñ Benaia den sone Joiada/eñ Chreti/
eñ Plethi/eñ si hebbẽ hẽ op sconincs muyl gheset/
eñ Zadok die priestere/met dẽ prophete Nathan/
heeft hẽ gesalft tot enẽ coninc te Gihon/eñ zĳn vã G
daer op getrockẽ met vruechdẽ/dat die stat in roe
rẽ is/dz is dz gheroep dat ghi gehoort hebt/Daer
toe/sit Salomo op dẽ coniclikẽ stoel/eñ die knech=
tẽ des conincs zĳn in gegaẽ/om onsen heere den co=
ninc David te seegenẽ /of te gruetẽ eñ hebbẽ gheseit
v God make Salomo eenẽ beterẽ name/dã uwen
name is/eñ makẽ sinẽ stoel groter dã uwẽ stoel eñ
hebbẽ dẽ coninc optẽ leeger aẽgebedt/Ooc heeft
die coninc also ghesept/Gelooft si die HEERE die
God Jsrael/die hedẽ eenen op mĳnen stoele heeft
laten sitten/dattet mĳne ooghen ghesien hebben.

Doen verscricten/eñ maectẽ hen op/alle die bĳ
Adonia genoot warẽ eñ ghinghen henen elc wech
Maer Adonia die vreesde hẽ voor Salomo / ende
maecte hẽ op /eñ ghinc henẽ/ eñ vaette die hoornẽ
des outaers/eñ Salomo wert gebootscapt / Siet
Adonia vreest dẽ coninck Salomo/eñ siet/hi vaet
te die hoornẽ des outaers/eñ seyde / die coninc Sa
lomo sweere mi hedẽ/dat hi sinẽ knecht niet doodẽ
en sal metten sweerde/ Salomo sprac/ Js hi rede=
lic/so en sal gheen hayr vã hem opter aerdẽ vallen
maer werdt quaet aen hem gheuonden/soo sal hy
steruen/Eñ die coninc Salomo seynde henen/ en=
de liet hem vanden outaer halen/Eñ doen hi quã/
aenbadt hi den coninck Salomo/ Maer Salomo
sprac tot hem Gaet in v huys

¶ Als David steruen soude/soe vermaent hi Sa
lomoni/dat hi soude inden wech des HEREN
wandelen/Eñ als Adonias begheerde Abisag
van Sunen tot eenen wiue so liet hem Salomo
dooden/Ab Jathar wort van dat priesterdom ge
stooten Joab ende Semei worden ghedoot

Dat .ij. Capittel

Als nv den tĳt aen quam/ dat David
steruen souden/geboot hy sinen soon A
Salomo/eñ sprac/ick ghae den wech io.xiij.b
alder werelt/zĳt een man /ende ghe= De.xxi.b
troost/ende neemt der bewaringhe Joã.i.d
des HEEREN ws Gods waer/dat ghi in sine we
gen wandelt/eñ hout sine zeden/geboden/ rechten
getuygenisse/so gescreuen staet in die wet Mose/
op dat ghi cloeck zĳt in allen dat ghi doet/eñ waer
ghi v henen keert/op dat v die HEERE zĳn woort
verwecke/dz hi ouer v gesprokẽ heeft/eñ geseyt/Be
warẽ uwe kinderen mĳn weghen/alsoe dat si voor

mi getrouwelijc/ende van geheelder herten/ende
sielen wandelen/ so en sal van v nemmermeer ghe
ij.re.iij c brecken een man opten stoel Israel
ende.xx Oec weet ghi wel/wat mi gedaen heeft Joab/
B die sone Seru Ja/ wat hy dē twee velthooftmānē
Israel dede/Abner den sone Ner/eñ Amasia/den
sone Jether/die hy gedoot heeft/ende stortede oor-
looghs bloet in vrede/eñ dede oorloch bloet in sinē
gordele/ dat om sine lendenē was/ eñ aen sine scoe
nen/dye aen zijn voeten waren/ doet na uwer wijs
heyt/dat ghi zijn grijs hayr niet met vrede onder in
ij.Reg. dye helle en brenget/ Oock den kinderen Barsillai
xix.c. des Gileaditē sult ghi ontfermherticheyt bewijsē
dat si aen v tafele eten/ Want alsoo deden si hē tot
mi doen ick voor Absalon uwer broeder vluchte.
Ende siet/ghi hebt bi v Semei/ dē sone Gera
C des soons Jemini van Bahurim/ die mi scandelijc
ij.re.xix vloecte/ inder tijdt/doē ic tot Mahanaim ghinck/
v ende a Mer hi quam af mi te gemoete/aen die Jordane
doē swoer ic hem vpden HEERE/ende sprack/
Jc en sal v niet dooden metten swaerde/ maer en
laet ghi hem niet ontsculdich zijn/ wāt ghi zijt een
wijs man/ende sult wel weten/wat ghi hem doen
sult/ dat ghy zijn grijs hayr met bloet hier onder in
Act.ij.c die helle brenget.
Aldus ontsliep Dauid met sinē vaderen/ ende
wert begrauen inder stadt Dauid/die tijt/dye Da
uid coninc geweest is ouer Israel/is veertich iaer
Seuē iaer was hi coninc tot Hebron/ende driēder
tich iaer tot Hierusalē/ Ende Salomo sadt opten
stoel zijns vaders Dauid/ eñ zijn coninckrijcke wert
zeer stantuastich
Maer Adonia die sone Agith/quā in tot Bath
Seba/die moeder Salomo/ ende si sprac/Coemt
ij.Reg. ghi oec met vreden? Hy sprack/ ia/ende seyde/ Jck
xvi.a hebbe met v te sprekē/Si seyde Segt op/ Hy sprac
Ghi weet/dat dat coninckrijc mijn was/eñ gheheel
Israel hadde hem op mi gerecht/ dat ic coninc sou-
de zijn/Maer nv is dat coninckrijc gekeert/eñ mijns
broeders geworden/ vandē HEERE ist hē gewor-
dē/Nv bid ic een bede vā v/dat ghy mi mijn aensicht
niet en wilt beschamē/Si sprac tot hē/Segt op/hy
sprac. Spreect tottē coninc Salomo/wāt hi en sal
v aensicht niet beschamē/ dat hi my gheue Abisag
D van Sunem tot eenē wiue/Bath Seba sprac/Wel
Die stat ic wil metten coninc van uwent wegen sprekē.
vā Can Ende Bathseba quam in totten coninck Salo
telberch mo/om met hem te spreken/van Adonia aengaen
in Enge de/ Ende die coninc stont op/eñ ghinc haer te ghe
lāt wert moete/ eñ aenbedese/eñ sadt op sinen stoel/eñ des
gesticht conincs moeder wert eenē stoele ghesett/ dat si tot
als die zijnder rechter side soude sitten/Eñ si sprac/Jc bid
werelt een cleyn bede van v/en wilt mijn aensicht niet be
gestaen schamē/Die coninc sprac tot haer/ Mijnc moeder
had.iiij. bidt/Jc en wil v aensicht niet beschamen/Sy sprac
M.een. Laet Abisag van Sunem dinē broeder Adonia tot
C.ende eenen wiue gheuen.
lxv.iaer Doen antwoorde die coninc Salomo/eñ sprac
voor cri tot zijn moeder/ Waerom bidt ghi om Abisag vā
stus ghe Sunem dē Adonia? Bidt hem dat coninckrijck oec/
boorte. wāt hi is mijn grootste broeder/ ende heeft dē prie-
m.ende ster Ab Jathar/ende Joab den soon Seru Ja/En
hier cē. de die coninc Salomo swoer bi den HEERE/eñ
xx.iaer sprac/God doe mi dit ende dat/Adonia sal dat tee

ghen zijn leuen ghesproken hebben/ Ende nv al-
so warachtelijc als dye HEERE leeft dye mi toe
ghemaect heeft/ende heeft laten sitten opten stoel
mijns vaders Dauids/ ende dye my een huys ghe-
maect heeft/so hi ghesproken heeft/ heden sal Ado
nia steruē/Ende die coninc Salomo seynde henen
voor Benaia/den soon Joiada/die sloech hem/dat
hi sterf.
Ende die coninck sprac totten priester Ab Ja-
thar/Gaet henē tot Anatoth/tot uwē acker/ wāt
ghi zijt een man des doots/ maer ic en wil v heden
niet dooden/ want ghi hebt die Arcke Godts des
HEEREN voor mijnen vader Dauid ghedragen/
ende hebt mede geleden/waer mijn vader geleden
heeft/So verstiet Salomo dien Ab Jathar/dat hy
niet meer priester des HEEREN en mocht zijn
op dat des HEEREN woort vuult soude worden
dat hi ouer dat huys Eli gesprokē hadde/ tot Silo
Eñ dit geruchte quam voor Joab/want Joab
hinck aen Adonia/ ende niet aen Salomo/ Doen
vluchte Joab inden Tabernacule des HEEREN/
ende vatte die hoornē des outaers/ Eñ het wert
den coninck Salomo ghebootscapt/dat Joab tot-
ten Tabernacule des HEEREN gheulucht waer/
ende siet/hi staet aen den outaer/ Doen seynde Sa
lomo Benaia/ den soon Joiada henen/ende sprac
gaet/ slaet hem.
Ende doe Benaia totten Tabernakel des HE
REN quam/sprack hi tot hē/Dus seyt die coninc
gaeter wt/ Hy sprack/Neen/Jck wil hier steruen/
Ende Benaia seyde dat den coninck weder/ ende
sprac/Also heeft Joab gesproken/ ende also heeft
hi mi gheantwoort
Die coninc sprack tot hem/ doet/soo hi gespro-
ken heeft/eñ slaet hem/ende begraeft hem/op dat
ghi dat bloet/ dat Joab te vergeefs gestort heeft/ ij.
vā mi/eñ vā mijns vaders huys doet/eñ dat hem ii.
die HEERE betale zijn bloet op zijn hooft/ dat hy I
twee mannē geslagen heeft/ die gherecht eñ beter
warē dan hi/ eñ heeftse metten swaerde ghedoot/
dat mijn vader Dauid daer af niet en wiste/ te
wetene Abner/ den sone Ner/ den velthooftman/
ouer Israel/eñ Amasia/den sone Jether/dē velt-
hooftmā ouer Juda/dat haer bloet betaelt worde
op dat hooft Joab/ende zijns zaets eewelijc/Mer
dat Dauid/eñ zijn zaet/zijn huys/eñ sinē stoel/vre
de hebbe/eewelick vanden HEERE.
Ende Benaia/den soon Joiada/ghinck op/eñ
sloech hem/eñ doodē hē/eñ hy werdt begrauen in
sinen huyse/inder woestinen/ Eñ die coninck set-
te Benaia/den soon Joiada/in zijn stede/ouer dat
heyr/eñ Zadock den priester/sette die coninc in die
stede Ab Jathar
Ende die coninc sant henen/ ende dede Semei
roepē/ende sprac tot hem/Timmert v een huis te
Hierusalem/ eñ woont aldaer/ Ende en gaet van E
daer nyet wt/ noch herwaerts/ noch derwaerts/
Jn welckē dage ghi wt gaet/ eñ ouer die beke Ki-
dron gaet/soe weet/dat ghi den doot steruē moet/
v bloet si op v hooft/ Simei sprack totten coninck/
dat is een goede meyninghe/so mijn heere die co-
ninc gesproken heeft/so sal v knecht doen/Aldus
so woonde Semei te Jerusalem langen tijt/ Mer
het gheuiel ouer drie iaren dat twee knechten den

Semei ontliepen/ tot Achis den soon Maecha/ dē Coninc tot Gath/ Ende het wert Semei gheboodscapt/ Siet v knechten zijn te Gath/ Doen maecte hem Semei op/ ē sadelde sinen ezel/ ē troc henen tot Gath tot Achis/ dat hy sine knechtē soude soecken/ ē doen hy daer quam/ so bracht hy zijn knechten van Gath.

Ē het wert Salomo geboodtscapt/ dat Semei wech getrocken ware vā Jerusalem tot Gath/ ē weder gecomē waer/ Doē seynde die coninc henē ē liet Semei roepen/ ē sprac tot hē/ En heb ic di niet gesworen biden HEERE/ ē v getuyget ende geseyt/ In welckē dach ghi wt trect/ ē herwaerts ofte derwaerts gaet/ dat ghy weten sout/ dat ghy den doot moet steruen? Ē ghy spraect tot mi/ Ick hebbe een goede meyninge gehoort/ Waerom en hebdy v dan niet gehouden na den eedt des HEEREN/ ē ghebot dat ic v geboden hebbe.

Ende die coninck sprack tot Semei/ ghy weet alle die boosheit die uwer herten kenlijc is/ dye ghy mijnen vader David ghedaen hebt/ die HEERE heeft v boosheyt betaelt op v hooft/ ende de coninc Salomo is ghesegent/ ē den stoele David sal beveyt zijn voor den HEERE eewelic/ Ē dye coninc geboot Benaia den sone Joiada/ die ginc wt/ ende sloech hem dat hi sterf/ Ē dat coninckrijc wert bevestighet door die hant Salomo.

Salomons rijc begint/ Hi begheert van God wijsheit om dat volc te regerē/ Dat selue belooft ende toeseyt hem die HEERE/ Vanden wijsen vonnisse Salomons/ ouer die twee wiuen/ die dat kint ghedoot hadden.

Dat.iij.Capittel.

ENde Salomo die houwede aen Pharao den coninck van Egipten/ ende nam Pharaos dochter/ ē brachtese in die stat David tot dat hi in zijn huis ē des HEEREN huys volvolmmerde/ ē die mueren ront omme Jherusalem/ Maer dat volck offerde noch op die hoochten/ Want den name des HEEREN en was noch gheen huys ghetimmert tot dier tijt toe/ Mer Salomo hadde den HEERE lief/ ē wandelde na die zedē zijns vaders David/ wtghenomen dat hi op die hoochten offerde/ ē wierp ooc wieroock.

Ende dye coninc ghinck henen tot Gibeon/ om aldaer te offeren/ want dat was een heerlike hoochte/ Ē Salomo offerde duysent brantoffers opten seluen outaer/ Ē dye HEERE openbaerde Salomo tot Gibeon des nachts inden droom/ ē God sprack/ Bidt/ wat ic v geuen sal/ Salomo sprack/ Ghi hebt aen mijnen vader David dijnen knecht/ groote ontfermherticheyt ghedaen ghelijc hy dan voor v ghewandelt heeft inder waerheyt ende gerechticheyt/ ē met een oprecht herte by v/ ē hebt dese groote ontfermherticheit ghehouden/ ē hem eenen sone ghegeuen/ dye op sinen stoel sate/ so het dan nv is/ Nv HEERE mijn God/ ghi hebt uwen knecht tot eenen coninck ghemaeckt in mijns vaders Davids stede/ So ben ic een cleyn iongheline/ ē en weet noch mijnē wtganc/ noch minē inganc Ende v knecht is onder dat volc/ dat ghi vercoren hebt so groot/ dat niemant getellen noch bescriuen en can om der menichten/ Dus wilt uwen knecht een gehoorsaem hert geuen/ dat hi v volc oordelen mach/ ē verstaen wat goet ē quaet is/ want wie vermach dit v machtich volc te vonnissen?

Doen beuielt den HEERE wel/ dat Salomo sulcs badt/ Ē God sprac/ want ghi dat biddet/ ē en biddet niet om lanc leuen/ noch om rijcdō/ noch om uwer vianden siele/ maer om verstant/ ē oordeel te hooren/ Siet so heb ic gedaen na uwē woorde. Siet ic heb v een wetende ē verstandich herte gegeuen/ also dat ws ghelijc voor v niet ghewest en is/ ē na v niet opstaen en sal/ Daer toe so heb ic v ooc gegeuē/ dat ghi niet gebedē en hebt/ te wetē/ rijcdom ē eere/ dat ws gelijc gheen onder den coningē en is tot uwer tijt/ Ē ist dat ghi in mine wegen wādelt/ also dat ghy mijn sedē ē gebodē hout so v vader David gewādelt heeft/ so wil ic v geuen een langhe leuen.

Ē doe Salomo onwaecte/ siet doe wast eenen droom/ ē hi quā te Jerusalē/ ende ghinc voor dye arcke des verbōts des HEEREN/ ē offerde brātoffer/ dootoffer/ ē maecte een groote maeltijt allen sinen knechten.

✠ In die tijt quamen twee hoeren totten coninc/ ē stonden voor den coninc/ Ē dat een wijf sprac Och mijn here ic ē dat wijf woonen in eenē huyse/ ē ic gelach bi haer indē huse/ ē ouer drie dagen doē ic gebaert had/ so baerde si ooc/ Ē wi waren bi een/ also dat geen vreēde met ons inden huyse en was/ sonder wy tween/ ē des wijfs soon sterf inden nacht/ want si had hē indē slaep verplet/ ē si stont inder nacht op/ ē nā minē soon van mijnder siden doē v maecte sliep/ ē leyde hē in haren arm/ ē haren dooden sone/ leyde si in mijnen arm/ ē doen ic smorgēs opstōt om mijnen sone te soogē/ siet doē was hi doot/ mer smorgēs besach ic hē wel/ ē siet het en was mijne sone niet/ dien ic ghebaert hadde D

Dat ander wijf sprack. Ten is also nyet/ mijn sone leeft/ ē v soon is doot/ Die ghene sprac/ Het en is also niet v soon is doot/ ē mijn soon leeft/ ende spraken also voor den coninc/ Ē die coninc sprack Dese seyt/ mijn sone leeft/ ende v sone is doot/ Dye ghene seyt/ Het en is also niet/ V soon is doot ende mijn sone leeft/ ē die coninc sprack/ Haelt my een sweert/ ē doe dat sweert voor dē coninc gebracht wert/ so sprac die coninck/ Deelet dat leuende kint in twee deelen/ ē gheeft deser die helft/ ē der geender die helft.

Doen sprac dat wijf des welcs soon leefde/ tottē coninc (want haer moederlic herte wert beweecht ouer haren sone) Och mijn here geeft haer dat kint leuende/ ē en doodes nyet/ Maer dye ghene sprac Het en si noch mijn noch dijn/ laet het deelen/ Doē antwoorde die coninck ē sprac/ Gheeft deser dat kint leuēde/ ē en doodes niet/ want dz is zijn moeder/ Ē dat oordeel wert vermaert voor alle Israel/ dat die coninck geoordeelt hadde/ ē vreesden dē coninc/ want si sagē dat die wijsheyt Gods in hem was/ om oordeel te doen. *

Dat rijc Salomons met sinē officiers wort bescreuen/ Ē hoe wijs hi ooc gheweest is.

Dat.iiij.Capittel.

ALso was Salomo coninck ouer gheheel Israhel/ Ē dit warē zijn princē Asar Ja de sone Sadok des priesters Elihoreph ē Ahi Ja dye sone Sisa

waren scriuers/ Iosaphat die sone Ahilud was Cā
cellier/ Benaia die sone Ioiada was velthooftman
Zadok eñ Ab Iathar warē priesters / Asar Ia die
sone Nathan was ouer die officiers. Sabud die so=
ne Nathan des priesters was des conincs vrient/
Ahisar was hoofmeester/ Adonirā dye sone Abda
was rentmeester.

Eñ Salomo hadde twaelf officiers ouer gehee
le Israel/ die den coninck eñ zijn huys besorchden/
Deene hadde tiaers een maēt lāc te besorgen/ Eñ
hieten also/ Die sone Hur opt geberchte Ephraim
Dye sone Deker te Makaz eñ te Saalbim ende te
Beth Semes/ eñ te Elō/ eñ Beth hanan/ die sone
B heled te Aruboth/ eñ hadde daer toe Socho/ ende
dat geheele lāt hepher /die sone Abinadab die ge
heele heerscappie Dor/ ende hadde Thaphat Salo
mos dochter tot eenen wiue/ Baena dye sone Ahi
lud te Thaenach/ eñ te Megiddo / eñ ouer geheele
Beth Sean/ het welcke neffens Zarthana leghet
onder Iesreel vā Beth Sean totter pleynē Meho
la toe/ tot ouer gheen side Iakmeam/ die sone Ge
ber te Ramoth in Gilead/ eñ hadde die placken Ia
ir des soons Manasse in Gilead/ eñ hadde dat lant
scap Argob die in Bazā leget / tsestich groote stedē
bemuert/ eñ met metalen grendelen.

Abinadab die sone Iddo/ te Mahanaim/ Ahi
maar in Naphthali/ eñ hy nam Salomos dochter
Basmath ooc tot eenen wiue/ Baena dye sone hu
sai in Asser eñ te Aloth/ Iosaphat dye sone Paru=
ha/ in Isaschar/ Semei dye sone Ela in Bē Iamin
Geber die sone Vri indē lāde Gilead/ int lāt Sihō
des conincs der Amoriten/ eñ Og des conincks in
Basan/ Een amptman was indē seluē lande/ Mer
C Iuda eñ Israel dier was vele/ gelijc dat zant aē die
zee/ eñ atē eñ dronckē/ eñ warē urolic/ Aldus was
Salomo eē heer ouer allet coninckrijc/ vandē water
aen inder Philisteē lant/ tot aē die frontierē Egip
ti/ die hem ghiften brachten/ ende dienden hem zijn
leefdaghe lanck.

Eñ Salomo moeste dagelicx ter spisinghe heb=
ben/ dertich Chor bloemē van semel meel / tsestich
Chor ander meels/ thien gemeste runders/ eñ.xx.
weyde runders/ eñ hondert scapē/ wtgenomē hyr=
ten eñ rheen/ eñ steenbockē/ eñ watmē aen die crib
be hout Wāt hy heerscapte int geheele lant aē dese
side des waters / van Tiphsach tot Gaza toe/ ouer
alle coninghen ouer dees side des waters/ ende had
vreede van alle zijn onderdanigē ront omme/ Also
dat Iuda eñ Israel seker woonden/ elc onder sinen
wijnstoc/ eñ onder sinen vijgeboom / van Dan tot
Ber Seba toe/ so lange als Salomo leefde.

Eñ Salomo hadde veertich duisent wagen peer
den/ eñ twaelf duysent reységher peerden / Eñ dye
officiers besorchden den coninck Salomo / eñ allet
wat totter tafelen des conincs behoorde/ elckē tot
sinen monde/ eñ en lietē niet faelgerē oft gebrekē
D Ooc gherste eñ stroo voor die peerden/ eñ loopers
brachten si totten plaetsen daer hi was/ elc na sinen
beuele.

Eñ Godt gaf Salomo seer groote wijsheyt eñ
verstant/ eñ vrij gemoet / als tzāt dz aendē ouer der
zeeleyt/ also dat die wijshz Salomo meerder was
dā alder kinderē van oostē/ eñ dan alle Egipteriers
wijsheyt/ Eñ was wijser dan alle menschē/ ooc wij
ser dan die dichters Ethan/ die Esrahiten/ heman
Chalchal eñ Darda/ eñ was vermaert onder allen
heydenē rōt omme/ Eñ hi sprac drie duysent bispra
kē/ eñ sijnder liedekēs warē duysent eñ vijf/ eñ hy
sprac vā voomē/ vandē Cederboō aen tot Lybanō
tot aen den Isope/ die wter wāt wast / Ooc sprack
hi vā vee/ vā vogelē/ vā gewormte/ vā visscen/ Eñ
wt allen dē volcke quamē der om te hoorē die wijs=
heit Salomo/ van allen coningen opter aerdē/ dye
van sijnder wijsheit gehoort hadden

¶ Die coninc hirā seynde den coninck Salomo
constelike wercliéden /om dē tempel te timmerē
te Ierusalem Dat.v.Ca

ENde hiram die coninc te Tyro sandt
zijn knechtē tot Salomo/ wāt hi had
de gehoort/ dat si hē tot eenen coninc
ghesalft hadden in sijns vaders stede/
Wāt hirā beminde Dauid zijn leuen
lāc/ Eñ Salomo sandt tot hirā/ eñ dede hē seggen
Ghy weet dat mijn vader Dauidt gheen huys en
mochte timmeren den name des HEREN sijns
Gods/ om des oorloochs wille dat ronts om hem
was/ tot datse die HERE onder sinē voetsolē gaf
Mer nv heeft mi die HERE mijn God/ ront om
me ruste gegeuē/ also datter gheē viāt noch quade
hinderniss meer en is Siet dus heb ic gedacht eē
huys te timmerē den name des HEREN mijns
Gods / so die HERE tot minē vader Dauid ghe=
sprokē heeft eñ geseit/ V soō diē ic in v stede setten
sal op uwē stoel/ die sal minen name een huys tim
merē/ Dus beuelet nv/ datmen mi Cederboomen
wt Libanon houwe/ eñ dat uwe knechtē met mine
knechtē sijn/ eñ dat loon uwer knechtē wil ic v ge
uē /allet so ghi segt/ wāt ghi weet dz bi ons niemāt
en is/ die hout weet te houwē/ gelijc die Sidoniers

Doe hirā die woordē Salomo hoorde/ verblij
de hi hē hooclic / eñ sprac / Gelooft si de HERE
hedē die/ Dauidē eenē wijsen sone ghegheuē heeft
ouer dit volc / Eñ hirā sandt tot Salomo/ eñ dede
hē seggē/ Ic heb gehoort al wat ghi tot mi gheson
dē hebt/ Ic wilt doē na alle uwer begeertē/ mz Ce
derboomē eñ met vuerē houte Mijn knechten sul
lēse van Libano af vrēgen/ aen die zee/ eñ wiltse in
vlotē leggē/ op die zee / totter plaetsen toe / die ghy
mi te kennē sult geuē/ eñ wilse v daer aen brengē
eñ wtrechtē eñ ghi sultse doē halen/ Maer ghi sult
mine begeerte ooc doē/ eñ minē gesinne spise geuē
Aldus gaf hirā Salomo Cederē eñ vueren hout
na allē sinen begheeren /Salomo ghaf hirā wel
xx.m Choren oft matē tarwen te etene voor zijn
gesin/ Eñ.xx.Chorē oft matē gestootē olijs/ Sulc
gaf Salomo hiram iaerlicx.

Eñ de HERE gaf Salomo wijsheyt/ so hy hē
gesprokē hadde/ eñ twas vrede tusschen hiram eñ
Salomo/ Eñ si maectē beide een verbōt met mal=
canderen/ Eñ Salomo maecte een wtkiesen ouer
alle Israel/ Eñ der wtgecorē wercliedē waren der
tich duysent mannen/ eñ seyndese tot Libanō/ ouer
elcke twee maenden/ thien duysent/ Alsoe dat si een
maēt op Libanon waren/ eñ twee maendē thuys/
Ende Adoniram was ouer die wtgecosen.

Eñ Salomo hadde tseuētich duysent die lasten
droegē/ eñ tachtētich duysent dye daer timmerden
opten berch/ sonder dye ouerste officiers Salomo

die ouer dat werc geset warē/te wetē drie duysent
en drie hondert/die welcke ouer dat volc regeerdē
die daer aent werc arbeydē/En die Coninc geboot
dat si groote en costelike steenē wtsoudē brekē/te
wetē gehouwē steenē tottē fundamente des huys
En die timmerliedē Salomo/en die timmerlieden
Hirā/en die aē die palē warē hieuwē wt/en berey-
den houten/ en steenen om dat huys te timmeren.



¶ Hier wort den titel bescreuē/vvanneer dz Salo-
mon begonnē heeft dē Tēpel te timmeren/ende
ooc vvanneer hi volbracht vvert.   Cap. vi.

Ende vier honderstē en tachtichsten ia
re/na dē wtgāc der kinderē van Isra
el wt Egiptē lant/inden vierden iaer
des coninckrijcs Salomo/ouer Israel
inder maēt Sif/dat is die andr maent/
so wert dat huys des HEEREN ghetimmert/Dit
huys dat die Coninc Salomo den HEERE tim
merde/was sestich ellen lanc /twintich ellē breet
en dertich ellen hooch/en hi timmerde ee poortael
voor den tempel/twintich ellē lanc/na der breydē
des huys/en thien ellen breet voor dat huys henē
En hi maecte in dat huis vensteren/diemen met le
den opende toe mochte doen
En hi timmerde eenē ommeganc aen dē mue-
ren des huys ront omme/dat hi / beyde om den tē
pel en om den choor ghinc en maecte sinē buyten-
sten muer daer omme Den ondersten ganck was
vijf ellen wijt /en den middelstē ses ellē wijt/ende
den derden seuen ellen wijt/Want hi leyde balcken
van buyten int huys ronts om/dat sy hen nyet en
hielden aen den want des huys
En doe dat huys getimmert wert/ soo werdet
van geheelen/ende wtgebrokenen steenen getim-
mert /alsoe datmen gheenen hamer noch bijl noch
eenich ysereninstrument en hoorde
Maer een doze was ter rechter siden midden

aent huys/also datmen door eenen windelsteen op
ginc op den middelganc / en vandē middelganc op
ten derdē. Aldus timmerde hi dat huys/en volepn-
de dat/En hi beschutte dat huys met cederen/bey-
de bouen en aen die wanden/Hy timmerde ooc ee-
nen ganc bouen op dat geheele huys/vijf ellen hoo B
ghe/Ende decte dat huys met cederen hout.
En des HEEREN woort quam tot Salomo en
sprac/Dat si dat huys dat ghi timmert. Ist
dat ghi in minen seden wandelt / ende na mi-
nē rechten doet/en al mijn gebodē hout/ om
daer inne te wandelen / so wil ic mijn woort
met v beuestigen/gelijc ic uwē vader Dauid
gesproken heb/en wil onder die kinderē van
Israel woonen/ende ic en wil mijn volc Isra
el niet verlaten
Also timmerde Salomo dat huis/en vol-
eynde ende timmerde die wanden des huys
vanbinnen aen die siden vā Cederen/ vā des
huys pauiment aen/tot den dake toe/en be-
scuttet van binnen met houte/en solderde dē
vloer des huys met dennen berderen
Ende hi timmerde achter int huys eenē ce
deren wandt/twintich ellē lāc/ vādē pauimē
te totten dake toe/En timmerde daer binnē
den Choor/ende dat Alderheylichste/ Maer C
dat huys des tēpels voor den Choor was .xl
ellen lanc/ Vā binnē was dz geheele huys enc
kel cederen met gedraeydē knoopen en bloē
werc/ also datmē geenen steē en sach/ Maer
den Choor bereyde hi vā binnē int huys /dat
mē dye Arcke des verbonts des HEEREN
aldaer soude setten/ En voor den Choor die
twintich ellē lanc/ twintich ellē wijt/en twin
tich ellē hooch was/ en ouertrockē mz loute-
ren goude/en ouerdecte den outaer met cederen:
En Salomo ouertroc dat huys van binnen met
louteren goude/ en troc gulden grendelen voor dē
Choor/dye hy met goude ouertrocken hadde/also
dat dat geheele huys heel met goude ouertrocken
was/daer toe oock den gheheelen outaer voor den
Choor ouertroc hi met goude.
Hi maecte ooc inden Choor twee Cherubim .x.
ellē hooch/vā olijfbomē hout/vijf ellē hadde eenen
vlogel eens yegelijcs Cherubs/also dat .x. ellē wa
rē vandē eyndē zijns eens vlogels/tottē einde zijns
anderē vlogels/Also hadde die ādr Cherub ooc .x
ellen/en was eenderley mate/en eenderley ruymte
beyde der Cherubim/alsoe dat elc Cherub .x. ellen
hooch was/Ende hi dede die Cherubim binnē int
huys/en dede haer vlogelē wt breidē/dat des eens
vlogel raecte aen desen want/ en des anderen Che
rubs vlogel raecte aen den anderē want/Met mid
den inde huyse raecte dē eenen vlogel den anderen
En hi ouertroc die Cherubim met goude.
En aen allen wanden des huys / al omme/liet
hi draey werck maken van wtgegroefden Cheru-
bim/palmen en bloem werc/Ooc ouertroc hi den
bodē oft pauimēt des huis met gulden platen/En
inden inganck des Choors maecte hi twee dueren D
van olijfboomen houte/met vijfcantige posten/en
liet daer draeywerc op maken van Cherubim/pal
men/en bloemwerc/ en ouertrocse met gulden pla
ten/Also maecte hi ooc inden inganck des tempels

viercante posten/ van olijfboomen houte/ eñ twee dueren van vueren oft denne houte/ also dat elcke duere twee bladeren hadde/ aen malcanderen han= gende/ ende maecte daer op draeywerck van Che= rubim/ palmen ende bloemwerck/ ende ouertroe= se met goude/ recht soot beuolen was.

Ende timmerde ooc eenen voorhof daer inne van drye rijen behouwender steenen/ ende van een der rijen ghescaefden Cederen.

In dat vierde iaer inder maent Sif/ so wert dat fundament geleyt aendē huyse des HEREN/ Eñ indē elfstē iare inder maent Bul/ dat is die achtste maent/ wert dat huys volmaect/ soe het zijn soude also dat si daer aē. vij. iaer timmerden

A

Salomō timert oocheen huis voor hez seluē/ vā dē houtē wt den wout Libano

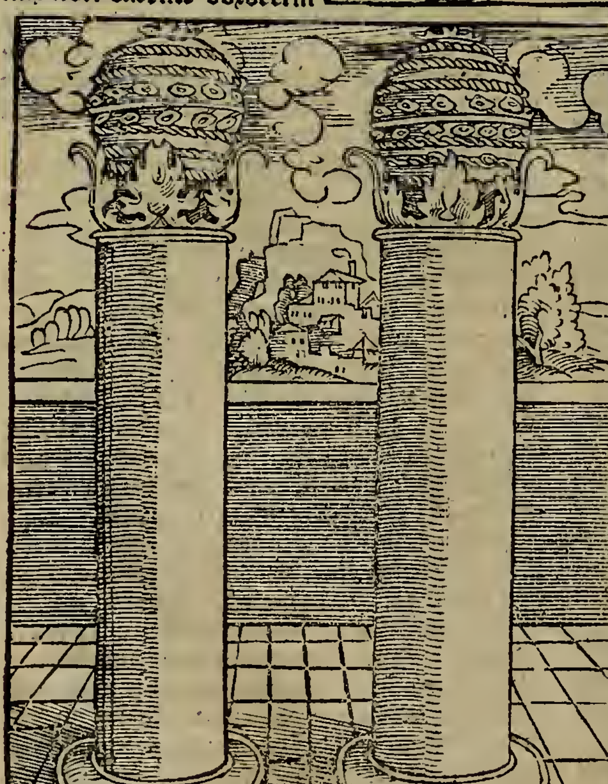
Maer aen zijn huys timerde Salomo. xiij. iaer/ dat hijt gheheelijc voltimmerde/ te wetē hi timmerde eē huis vā dē wout Libanon/ hondert ellē lāc/ vijftich ellē wijt/ eñ. xxx ellē hooch/ int viercāte mz calomnē vā gescaefdē Cederen eñ tafelde dat decsel bouenaē ooc met Cederen/ op aen den xlv. calomnen/ wāt elcke rije

B hadde. xv. calōnen/ also dz al toos drie calomnē gelijc tegē malcāderē ouer stondē/ alsoe dat elc pāt tegen malcāderen ouer tusscē dē calōnē/ mettē calomnē viercantich was.

Ende hi maecte een portael met calomnē/ vijftich ellē lāc/ eñ. xxx. ellē wijt Ende noch eē portael voor hē met calōnē/ eñ met eē dicke pilerne/ Eñ eē portael tot enē conincstoel daerinnē oordeel in hielt/ eñ maecte se tot een vonnis portael/ eñ beschutte met Cederē/ vandē pauimēt aen/ tot weder tot ten vloer/ Daer toe zijn huys daer hi in woonde in den achterhof tusschen den huyse eñ dē poortael ge maect ghelijc dye andere/ Eñ maecte ooc een huys als dat portael der dochter Pharao/ dye Salomo tot eender huysurouwen ghenomen hadde.

Sulcke alle waren costelike steenen na der matē gehouwē/ met sagē gesnedē op allē sidē vandē fundamēt/ tot aē dat dac toe/ daer toe ooc buytē tottē grootē hof toe. Dye fundamētē warē ooc costelike eñ grote steenē. x. eñ acht ellen groot/ eñ daer op costelike gehouwē steenē na der maten/ eñ Cederen Maer den grootē hof al omme/ hadde drie rijen vā gehouwē steenen/ eñ een rije van gescaefden Cederen/ Also ooc den voorhof aēt huys des HEREN





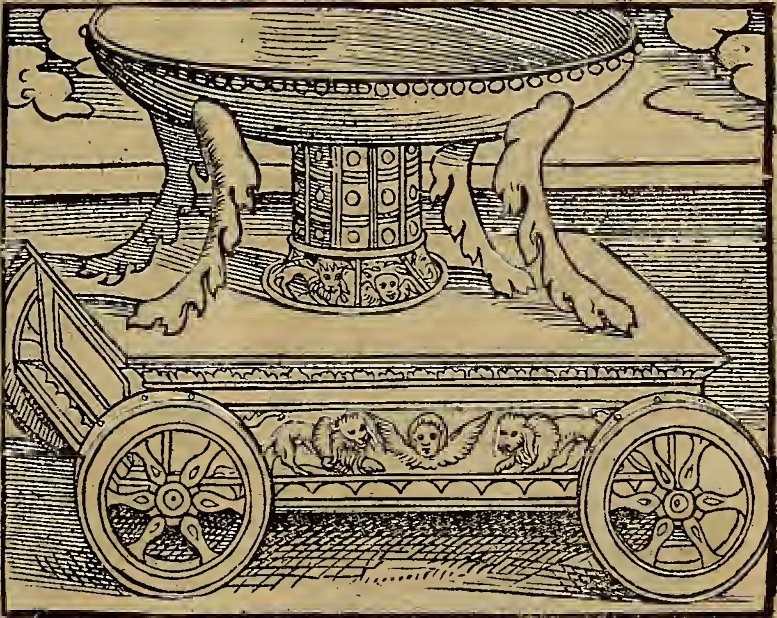
van binnen/ ende dat portael aenden huyse.

C Eñ die coninc Salomo sant henē ende liet halē Hirā vā Tyro/ enēs weduwē soō/ wt dē stāme Naphtali/ eñ zij vadē was eē mā vā Tyro geweest/ die eē meester was in metael/ vol wijsheyt/ vstāt eñ cōstē/ om te arbeidē alrehāde metael werc/ Doe die tottē coninck Salomo quā/ maecte hi alle zij werc/ Eñ maecte twee metalē calomnē/ elc. xviij. ellē hooch/ eñ een snoer vā. xij. ellē was die mate/ om beide dye calōnē/ eñ hi maecte twee knoopē vā metael gegotē/ om bouē aē die calōnē te setten/ ende elckē knoop was. v. ellē hooch/ ende aē elckē knope bouē op die calōne/ warē. vij. geulochtē reepkēs als ketenē/ eñ hi maecte aē elcken knoop. ij. rijē granaet appelē rōtō aē eē reepken/ daer mede dē knoop bedect wort/ Ende die knopē warē als die rosen voor dz portael vier ellen groot/ Eñ die granaet appelē inder rien rontom waren. CC. bouen eñ ondē aen dē reep die om dē buyc des knoops ginc/ aen elckē knoop op beidē calōnē/ Eñ hi rechte de calōnē op voor dz portael des tēpels/ Eñ dye

D hi ter rechter hant sette hiet hi Jachin/ eñ die hi ter slincker hāt sette/ hiet hy Boas. Eñ het stont also bouen op die calōnē als rosen/ Also wert voleynt dat werc der calomnen.



Eñ hi maecte eē gegotē zee / thiē ellē wijt
vandē renē boorde tottē anderē rontomme
eñ vijf ellē hooch/ Eñ eē coorde dertich ellen
B lanc was die mate rōtomme/ Eñ om die sel=
ue zee die thien ellen wijt was/ gingen knopē
aen harē boorde oft rant/ rontomme die zee
heen/ Mer die knoopē warē twee rijē gego=
ten. Eñ si stont op twalef runderē / der welc
ker drie noortwaerts gekeert warē/ drie we=
stenwaerts/ drie suytwaerts / eñ drie oosten=
waerts/ eñ die zee bouen daer op/ also dat alle
haer achterste deelen binnenwaerts waren
Sij dicte was eē hāt breet/ eñ sinē boort was
als eēs bekers rant/ als eē opgegaē roose/ eñ
daer ghingē twee duisent Saten in/ Hi maect
te ooc thien metalen gestoelten/ elc was vier
ellē lāc eñ breet/ eñ drie ellē hooch/ Mer dz ge
stoelte was also gemaect/ dat het sidē hadde
tusscen dē lijstē/ Eñ aē dē sidē tusscē dē lijsten
waren leeuwē/ runderen/ ende Cherubim.
Eñ die sidē warē gemaect aē die lijsten/ die o=
uer eñ onder den leeuwen eñ runderē waren
also dat si onderwaert gerecht waren/ Eñ elc
gestoelte had vier metalen raders/ met meta
len assen oft gestellen/ Eñ optē vier hoecken
waren scouderen gegoten/ elc tegē die ander
C ouer onder aenden ketel gelenct.



Maer den hals midden opt
gestoelte/ was een elle ront eñ
hooch/ anderhalf elle wijt/ eñ
daer waren puckelkens aendē
halse/ inden veldē die vierkant
waren/ ende niet rōt/ Die vier
raders stonden onder aen die
sidē/ eñ die assen der raderen
warē aē tgestoelte/ elc rat was
anderhalf elle hooch eñ het wa
rē raders als wagē raders/ eñ
haer assen/ nauē/ spekē eñ vel
gen warē al gegotē/ eñ die vier
scouderen op die vier hoecken
elcs gestoelts/ waren ooc aent
gestoelte.
Eñ aenden hals bouen opt
gestoelte/ een half elle hooch/
rontsom warē lijsten eñ siden
D aēt tgestoelte. Eñ hi liet op die
placke der selfder sidē eñ lijsten
Cherubim/ Leeuwen/ eñ palmboomen grauē / elc
aenden anderen rontō daer aē. Op die wise maec=
te hi thien ghestoelten ghegoten/ Eenderley mate
ende ruymte was aen allen.
Eñ hi maecte thien metalē ketelē/ also dat. xl. Sa
thē in eenen ketel ginc/ eñ was vier ellen groot/ eñ
op elc gestoelte was eenen ketel/ Eñ hi sette vijf ge
stoeltē aendē rechtē hoecke des huys/ eñ die ander
vijf aendē slincken hoeck/ Maer die zee sette hi ter
rechter hant voor aent huys suytwaert.
Eñ Hirā maecte ooc potten / pannen/ beckens
eñ voleynde also alle wercken die die coninc Salo=
mo aenden huyse des HEREN maken dede / Te
weten/ die twee calomnen/ eñ die kenlike knoopen
bouen op die twee calomnen/ eñ daer om twee ge=
vlochten reepkens/ om te bedecken die twee kenlijc
ke knoopē optē calomnē/ Eñ die vier hondert gra
naet appelen aen die twee ghevlochten reepkens/
te weten twee rijen granaet appelē/ aē een reepkē
te bedecken die twee kenlijcke knoopen opten calō
nen/ Daer toe dye thien ghestoelten/ eñ thien kete=
len bouen daer op / eñ dye zee/ eñ twalef runderen
onder die zee/ Eñ die potten eñ pannen/ eñ beckēs
ende alle dese vaten die Hiram den coninc Salomo
maecte/ tot den huyse des HEREN / waren van
louteren metael/ Inden lantscap aen die Jordane
liet se die coninc gbieten/ in dicke leemachtige aer=
de/ tusschen Suchoth/ ende Zarthan / Ende Sa=
lomo liet alle vaten ongewegen/ om die zeer grote
menichte des metaels
Ooc maecte Salomo alle vaten die totten huy
se des HEREN behoorden/ te weten/ eenen gul=

den outaer/ eẽ gulden tafele daer dye thoonbroo=
den op ligghen /vijf candelaren ter rechter handt/
eñ vijf candelaren ter slincker hãt/voor den choor
van louteren goude/ met gulden bloemen/lampẽ
eñ snutters /daer toe scalen/ schotelẽ/beckẽs/lepe
len pannen van louteren goude / Ooc waren die
harren aen der duerẽ aenden huyse van binnẽ / int
Alderheylichste / eñ aen die dueren des huys van=
den tempel des HEEREN/alle gader gulden

Alsoe wert voleynt allet werc/dat dye coninck
Salomo maecte aenden huise des HEEREN/Eñ
Salomo brachte daer inne al wat zijn vader Dauid
geheylicht hadde/van siluer / van goude/eñ vaten
eñ settet inden schat des huys des HEEREN

¶ Die arcke wort van Sion indẽ tẽpel dye Salo
mo ghetimmert hadde / met grooter eeren ende
vruechden gedragen Salomo looft den HERE
ende dat ghanssche volck met hem/Ende hi doet
ooc zijn gebet aen God dẽ HERE / ende hi wij
det den tempel

Dat.viij.Capittel

A Doen vergaderde dye coninck Salo=
K.pa.v a mo tot hem die Ouders in Israhel/
Die we= alle ouersten der stammẽ eñ princen
relt had die vaders onder den kinderẽ Israel
gestaen te Ierusalem/ eñ dye Arcke des ver=
iiij.m.c. bonts/ des HEEREN op te brengen wt der stadt
eñ lxxix. Dauid/dat is Zion/ Eñ alle mãnen Israel verga=
iaer derden hen totten coninck Salomo / inder maent
voor cri Ethanim op die feeste / dz is die seuẽste maẽt. Eñ
stus ghe doẽ alle Ouders Israel quamen / hieuen die prie=
boorte sters die Arcke des HEEREN op/eñ brachtẽse op
m.eñ.xx waerts / daer toe den tabernakel des getuygenis/
iaer eñ alle ghereetscap des heylichdoms dat inden ta
bernakel was/Dat deden die priesters eñ die Leuit
tẽ /Eñ die coninc Salomo /eñ die geheele gemein
te Israel/ die hen tot hẽ vergadert haddẽ /ghingẽ
met hẽ voor die Arcke henẽ /eñ offerdẽ scapẽ ende
runderen/ so vele datment niet getellẽ noch gere=
kenen en conste

Also brachtẽ die priesters die arcke des verbõts
des HEEREN op haer plaetse/inden choor des
huys / in dat alderheylichste / onder dye vloghelen
B der Cherubin/Wãt die Cherubin breydẽ die vlo=
gelẽ wt/ ouer die plaetse aldaer die arcke stont/ eñ
bedectẽ die arcke eñ hare hantboomẽ van bouen/
Eñ die hantboomẽ warẽ soe lanc dz hare knoopẽ
ghesien worden buyten den heylichdom voor den
choor/ mer voorder buytẽ en werdẽ si niet gesien/
eñ waren aldaer tot op desen dach / Ende daer en=
was niet inder arckẽ / dan die twee steenen tafelen
Mosi/die hi aldaer liet te Horeb/Doe die HEERE
metten kinderen van Israel een verbant maecte/
Doẽ si wt den lande Egipti getrockẽ waren.

Doẽ die priesters wt den heylichdom gingen
so veruulde een wolcke dat huys des HEEREN
dat die priesters niet en conden staẽ/ eñ harẽ diẽst
volbrengen om der wolcken wille /want die heer=
licheit des HEEREN veruulde dat huys des HE
REN/ Doẽ sprac Salomo /de HEERE heuet ge=
sproken/dat hi in dat doncker wil woonen/Ic heb
(tis waer) een huys getimmert v tot eender woo
ninghẽ/eenen stoel dat ghy daer eewelick woonen
sout/Ende die Coninck keerde sijn aensicht/ende
seghende die geheele ghemeynte Israel/ ende dye
geheele ghemeynte Israhel stont ende hi sprac.

Ghelooft si die HEERE die God Israel/die
door sinen mont minen vader Dauid gesprokẽ/eñ
dooor sijn hant veruult heeft/eñ geseyt / Vandẽ da
ghe aen doen ic mijn volck Israel wt Egipten ley
de so en heb ic noyt gheen stadt vercorẽ/ onder ee=
nigen stamme Israel/dat mi een huys getimmert
soude werden / ende minen name daer soude sijn/
Mer ick heb Dauiden vercoren/ dat hy ouer mijn
volc Israel soude sijn /Eñ mine vader Dauid had=
de(tis waer)inden sin / dat hi den name des HE=
REN des Gods Israel een huys soude timmerẽ
Maer die HEERE sprac tot minen vader Dauid/
dat ghi inden sin hadt een huys te timmerẽ minen
name/hebdi wel gedaen / dat ghi sulcs voor v naẽt
Nochtans ghi en sult dat huys niet timmerẽ/ mer
v soon die wt uwẽ lendenẽ comẽ sal / die sal minen
name een huys timmeren / Eñ dye HEERE heeft
zijn woort beuesticht/ dat hi gesprokẽ heeft /want C
ick ben op comen in mijns vaders Dauids plaetse
eñ sitte optẽ stoel Israel/so die HEERE ghesprokẽ
heeft/ eñ heb ghetimmert een huys den naem des
HEEREN des Gods Israel/eñ heb daer een plaet
se bereyt der arckẽ/ daer inne dat verbõt des HE=
REN is/dat hi gemaect heeft /met onsen vaderẽ/
doen hijse wt den lande Egipti leyde.

Eñ Salomo tradt voor den outaer des HE=
REN /in die tegenwoordicheyt der geheelder ge=
meynten Israel/eñ sterckte sine handen wt ten he=
mel/eñ sprac/HEERE God Israel /daer en is geẽ
God /noch daer bouen inden hemele/noch onder
opter aerden ws ghelijcs/ghi die dat verbont ende
die ontfermherticheyt houdt / dinen knechten dye
voor v wandelẽ wt geheelder hertẽ / Ghi die uwẽ
knecht mijnen vader Dauid hebt gehoudẽ/al wat
ghi hem gesproken hebt/met uwẽ mont hebt ghijt
ghesproken/ eñ met dijne hant hebt ghijt veruult/
soot desen dach bewijst/ Nv HEERE God Israel/
hout uwẽ knecht minen vader Dauid /al wat ghy
hẽ gesproken hebt/ eñ geseit/het en sal v niet ghe=
breken aen eenẽ man voor mi /die daer sitte opten
stoele Israel / Ist nochtans dat uwe kinderẽ harẽ
wech bewarẽ dat si voor mi wandelẽ / so ghi voor
mi gewãdelt hebt/ Nv God Israel laet v woordẽ
warachtich werden / die ghi uwẽ knecht minẽ va
der Dauid gesproken hebt.

Want meynt ghi oock dat God opter aerden
woone? Siet die hemelen eñ alder hemelen hemel
en mogen v niet begripen/ hoe soudt dan dit huys
ghedoen dat ic getimmert hebbe? Mer keert v tot
ten gebede dijns knechts/eñ tot sinẽ smeeckẽ HE
RE mijn God /op dat ghi hoort dat lof eñ gebet/
dat v knecht heden voor v doet / dat v oogẽ open
staẽ ouer dat huys nacht eñ dach / ouer die plaetse
daer ghi af gheseyt hebt / minẽ naem sal daer sijn/
wilt doch hooren dat gebet / dat v knecht op dese D
plaetse doet /eñ wilt verhooren dat smeecken dijns
knechts , eñ dijns volcs Israel /dat si hier doen sul
len op dese plaetse uwer wooningen inden hemel
eñ als ghijt hoort/genadich sijt

Wanneer yemant teghẽ sinẽ naestẽ sondicht/
eñ neemt dẽ eedt op hem daer hi hẽ mede verbint/
eñ dien eedt comt voor uwen outaer /in desen huy
se / wilt dat hoorẽ inden hemel / ende uwẽ knecht

recht doen/om den ongodlicken te verdoemen/eñ sinen wech op sijn hooft brengen/eñ den gerechtẽ rechtueerdighen/om hem te gheuen na sijnder gerechticheyt

Als v volc Israel geslaghen wort voor sine viãden/om dat si aen v gesondicht hebbẽ/eñ bekeerẽ hen tot v/eñ bekennen uwen name/eñ bidden eñ smeecken tot v in desen huyse/ soe wilt dat hooren indẽ hemele/eñ der sondẽ ws volcs Israhels genadich zijn/eñ brengense weder int lant/dat ghi harẽ vaderen ghegheuen hebt

Als den hemel gheslotẽ wert dattet niet en reghent om dat si aen v gesondicht hebben/eñ bidden op dese plaetse/eñ uwẽ name beliden/eñ hen van haren sonden bekeeren/om dat ghise benaut/ soo wilt hooren inden hemel/eñ ghenadich sijn der sonden uwer knechten/eñ ws volcs Israel/dz ghi hen den goeden wech wijst/daer si in wandelen mogẽ eñ laet opt lant reghenen/dat ghi uwen volcke tot een erfsemsse ghegheuen hebt.

Als die dierte/oft pestilẽcie/oft droocht/oft brãt oft sprinchanẽ/oft rupsemẽ indẽ lande zijn/oft zijn viant indẽ lãde is/of zijn poortẽ belegert sijn/oft eenige plage oft cranchz is wie dã biddet eñ smeect/ het zij ãder mẽscẽ oft ooc v volc Israel/ Die daer gewaer werdẽ haerõ plagen/elc in sijnder herten/ Eñ strect zijn handen wt tot desen huyse/So wilt dat hooren inden hemel/indẽ setel daer ghy woont eñ ghenadich sijn/eñ doen/dat ghi elckẽ geeft so hi gewandelt heeft/gelijc ghi zijn hert bekent/want ghi alleen kent dat herte alder kinderen der menschen/Op dat si v altijt vreesen/so lãge als si optẽ lande leuen/dat ghy onsen vaderen ghegeuẽ hebt.

Als oock een vreemde/die niet en is van uwen volcke Israel/eñ comt wt verren landen/om dijns naems wil(want si sullen van uwen grootẽ name hooren/eñ van uwer machtiger hant/eñ van uwẽ wtgerectẽ arme)eñ comt dat hi soude bidden voor uwen huyse/so willet hooren inden hemel inden setel uwer wooningen/eñ doen al/daer v die vreemde om aenroept/op dat alle volcken opter aerden uwẽ name bekennẽ/dat si v ooc vreesen als v volc Israel/eñ dat si seker werdẽ/hoe dit huys na uwẽ name genaemt si/dat ic getimmert hebbe

Als v volc wt rect indẽ strijt tegẽ sine vianden/ door den wech dien ghise seyndẽ sult/eñ sullen bidden tottẽ HERE/tegen dẽ wech totter stadt dye ghi vercorẽ hebt/eñ tottẽ huyse dat ick uwẽ name getimmert hebbe/so wilt haer gebet eñ smeecken hooren inden hemel/eñ recht doen

Als si tegen v sondigẽ sullen(wãt daer en is geẽ mẽsce die nz en zõdicht)eñ ghi grã wert/ eñ gheeftse voor harẽ viandẽ/also dat sise geuangẽ leiden in der vianden lãt/verre oft nae/Eñ si in haere herte slaen/indẽ lãde daer si geuanghen sijn/eñ bekeeren hen/eñ smeeken v indẽ lãde haerõ gheuãckenissen eñ sprekẽ/Wi hebbẽ gesondicht eñ misdaẽ/ eñ ongodlic geweest/eñ bekeerẽ hen also tot v/wt gheheelder hertẽ/eñ wt geheelder sielẽ/ in haerder vianden lãt/diese wech geleit hebbẽ/eñ biddẽ tot v te pen den wech tot harẽ lande dat ghi haren vaderẽ ghegeuen hebt/totter stat die ghi vercorẽ hebt/eñ totten huyse dat ic uwen name getimmert hebbe. So wilt haer gebet eñ smeeckẽ verhooren indẽ hemel/vanden setel uwer wooningẽ/eñ recht doẽ/ eñ uwen volcke genadich zijn dz tegẽ v gesondicht heeft/eñ alle hare ouertredinghen/daer si v mede ouergetredẽ hebbẽ/eñ ontfermherticheyt geuẽ voor die ghene diese geuangen houdẽ/eñ v haerõ te ontfermẽ/wãt si zijn v volc/eñ v erfenissen/die ghi wt Egiptẽ/wt dẽ yserẽ ouẽ geleyt hebt op dz v ogẽ opẽ zijn op dat smeeckẽ ws knechts/eñ ws volcs Israel/dat ghise hoort in allẽ dien/daer si v omme aenroepen/Wãt ghi hebtse v afgesceydẽ tot eẽ erfsenisse/wt allẽ volckẽ opter aerden/ doen ghi onse vaders wt Egiptẽ leydet/HERE/HERE

Eñ doe Salomo alle dit gebet eñ smeeckẽ voor den HERE wt hadde gebedẽ/stont hi op vanden outaer des HEREN/eñ hielt op van knielen/eñ handen wt te streckẽ ten hemel/eñ hi stont eñ seghende die geheele gemeynte Israel met luyder stemmen eñ sprac. Gelooft si die HERE/die sinẽ volcke Israel ruste gegeuẽ heeft/so hi gesprokẽ heeft/ Daer en is niet een veruallẽ wt alle sine goede woordẽ/ die hi gesprokẽ heeft/door sinẽ knecht Mosen/die HERE onse God si met ons/ghelijc hi ghe weest heeft mz onsen vaderen/hi en verlate ons niet/eñ en trecke die hant niet af vã ons/ onse herte tot hẽ te neyghen/dat wi wandelen in alle sine weghen/eñ houden sine geboden zeden ende rechten/die hi onsen vaderen geboden heeft

Eñ dese woordẽ die ic voor den HERE gesmeect hebbe/moetẽ ghenaken den HERE onsen God/dach eñ nacht/dz hi recht doe sinẽ knecht eñ sinẽ volcke Israel/eenẽ yegelikẽ tot zijnder tijt/op dat alle volckẽ opter aerden bekennẽ dat die HERE God is/eñ gheẽ meer/eñ onse hert si oprecht mettẽ HERE onsen Godt/te wãdelẽ in sinẽ sedẽ eñ te houdẽ sine gebodẽ/so het heden toegaet

Eñ die Coninc mettẽ geheelẽ Israel sijn volc/ offerden voor den HERE offer/Eñ Salomo offerde die dootoffere(die hi den HERE offerde) tweentwintich duysent ossen/eñ hondert eñ twintich duysent schapen/Also wijdden si dat huys des HEREN/die Coninc eñ alle die kinderen Israel Inden seluẽ dach wijdde die Coninc den middelstẽ hof/die voor den huyse des HEREN was/Daer mede dz hi brãtoffer/spijsoffer/eñ dat vette õ dootofferẽ aldaer wt rechtede/Wãt dẽ metalẽ outaer die voor dẽ HERE stont/was te cleine tottẽ brãdoffer/spijsoffer/eñ tottẽ vettẽ õ dootofferhanden.

Eñ Salomo maecte tot dier tijt eẽ feeste/ eñ al Israel met hẽ eẽ groote vergaderinge/ vandẽ pale Hemath af/totter beke Egipti toe/voor dẽ HERE onsen God..vij.dagẽ/eñ weder.vij.dagẽ/dz waren.xiiij.dagen/Ende liet dat volc den achtsten dach gaen/eñ si gruetẽ den Coninc/eñ si ghinghen tot haren woonsteden vrolic/eñ goets moets/ vã alle den ghoeden dat die HERE aen Dauid sinen knecht/eñ aen sijn volc Israel gedaen hadde

¶ Die HERE openbaert Salomo dẽ Coninc eñ belooft hẽ veel grote dingẽ/Salomõ geeft Hyrãden Coninc.xx.stedẽ Capit. ix

Ende doen Salomo hadde voltimert des HEREN huis/eñ des Conincx huis/eñ al wat hi begeert eñ lust hadde te makẽ/openbaerde hẽ dye HE- A

HERE anderwerf/ so hi hē geopēbaert hadde te Gi-
beon/ eñ die HERE sprac tot hē. Ic heb v gebet
ende smeecken ghehoort/ dat ghi voor mi gesmeect
hebt/ eñ heb dit huys geheylicht dz ghi getimmert
hebt/ op dat ic minen naem eewelic daer soude set
ten/ eñ mijn ogen eñ mijn herte soude daer altoos
sijn/ Eñ ist dat ghi voor mi wādelt/ so v vader Da
uid gewādelt heeft mz oprechter hertē eñ oprech-
telic/ dat ghi doet al dat ic v gheboden heb/ eñ mijn
seden/ eñ mine rechten hout/ so wil ic v beuestigen
B den stoel wes coninckrijcs ouer Israel eewelic/ so ick
uwē vader Dauid gesprokē hebbe/ ende gheseyt/
Het en sal v niet ghebreken aen eenen man vandē
stoel Israel

Mer ist dat ghi v van mi afkeert/ ghy eñ uwe
kinderen/ eñ niet en hout mine geboden eñ seden/
die ic v voor geleyt hebbe/ eñ henē gaet eñ anderē
goden dient/ ende die anbedet/ so sal ick Israel wt
roeyen vandē lande dat ic hen gegheuen hebbe/ eñ
dat huys dat ic minen name geheylicht hebbe wil
de .xxix. e ic verlaten van minen aensichte/ Eñ Israel sal een
Je.xxij.c spreecwoort eñ eē fabel sijn onder alle volcken/ eñ
ij.pa.vij a dat huys sal inghebroken worden/ dat alle die daer
voorbigaen sullen/ die sullen hen ontsetten eñ bla-
sen/ eñ segghē. Waerom me heeft die HERE de-
sen lande eñ desen huyse also ghedaen? Soo sal men
antwoorden/ Om dat si den HERE haren God
verlaten hebbē/ die hare vaders wt dē lande Egip
ti leyde/ eñ hebben aenghenomen ander godē/ eñ
die aengebedē/ eñ hen gedient/ Daer om heeft de
C HERE al dit quaet ouer hen gebracht.

Als nu die twintich iaren om waren/ in welc-
ken Salomo die twee huysen timmerde/ des HE
REN huys/ eñ des Conincs huys/ Daer toe Hirā
die Coninck tot Tyro Salomo Cederboomen eñ
dennen boomē/ eñ gout na alle zijn begeerte brach-
te/ Doē gaf die Coninc Salomo Hiram twintich
steden inden lande Galilea/ eñ Hiram troc wt van
Tyro om die steden te besien/ die hem Salomo ge
geuen hadde/ eñ si en behaechden hē nyet/ eñ sprac
wat steden sijn dat mine broeder/ die ghi mi ghege
uen hebt? eñ hiette dat lāt Capul tot op desen dach
Eñ Hiram hadde den Coninc ghesonden hondert
eñ twintich ponden gouts. Eñ dat selue is die sum
ma der chijsen oft renten/ die die Coninc Salomo
ophief/ om des HEREN huys te timmerē/ ende
sijn huys/ eñ Millo/ eñ die mueren Jerusalem/ eñ
Hasor ende Megiddo/ eñ Gaser

Want Pharao die Coninc wt Egiptē was op
gecomē/ eñ had Gaser gewonnen/ ende met vier-
D verbrant/ eñ die Cananiten gedoot die in dye stat
woonden/ ende hadde zijn dochter Salomons huis
vrou/ tot eender ghiften ghegeuen/ Alsoo timmer
de Salomo Gaser/ eñ dat neder Bethoron/ ende
Baelath/ eñ Thamar inder woestinē/ inden lāde/
eñ alle steden der corēn huysen dye Salomo hadde
ende alle die steden der wagens/ eñ die steden der
ruyteren/ eñ waer hi lust toe hadde om te timme-
ren/ Jerusalem in Libanon/ ende inden gheheelen
lande sijnder heerscappien

Eñ allet ouergebleuen volc vanden Amoriten
Hethiten/ Pheresitē Heuiten/ eñ Jebusitē/ die vā
den kinderen Israel niet en waren/ dier seluer kin-
deren/ die si na hen ouer lieten bliuen inden lande
die de kinderen Israel niet en consten verbannen/
oft wt geworpen/ die maecte Salomo chijsbaer tot
op desen dach/ Maer vanden kinderen Israhel en
maecte hi gheen knechten/ mer hy liet se crijschlie-
den/ eñ sijn knechten/ eñ princen/ eñ riddere/ ende
ouer sine wagēs eñ ruyters zijn/ Eñ dye officiers
die ouer Salomons wercken warē/ dier was vijf
hondert eñ vijftich/ die ouer dat volc heerscapten/
ende die wercken wt rechten

E Eñ die dochter Pharao troc opwaerts/ vanŭ
stadt Dauid/ in haer huys/ dat hi daer ghetimmert
hadde/ Doe timmerde hi ooc Millo. Eñ Salomo
offerde drie werf des iaers brātoffer eñ dootoffer op
ten outaer/ die hi den HERE getimmert hadde/
eñ wierp daer wieroc ouer voor den HERE/
eñ dat huys wert alsoo volmaect

Eñ Salomo maecte ooc scepen tot Ezeon Ge
ber/ die bi Eloth leyt/ aen dē oeuer der rooder zee
inden lande der Edomiten/ Eñ Hiram sandt sine
knechten int schip/ die hen opt schip verstonden/ eñ
op die zee beproeft waren metten knechten Salo-
mo/ eñ quamen tot Ophir/ eñ haelden aldaer vier
hondert eñ twintich ponden gouts/ eñ brochtent
den Coninc Salomo

¶ Die Coninghinne van Saba als si Salomons
wijsheit hoorde/ so comt si tot hem te Jerusalem
Van Salomons rijcdom ende heerlicheit
Dat .x. Capittel.

GHEnde doen dat gheruchte Salomo van
den naem des HEREN quam voor F
die Coninghinne vant rijc Arabien/
quam si hem te proeuen met raetselē
eñ si quam te Jerusalē met een seer groot heyr oft
staet met kemelen dye specerie droegen/ ende vele
gouts eñ edele ghesteenten/ Eñ doen si totten Co-
ninc Salomo inquam/ sprac si met hem/ al wat si
voorgenomen hadde/ Eñ Salomo seydet haer al-
le/ eñ den Coninck en was niet verborgen/ dat hy
haer niet en seyde

Doe die Coninghinne vant rijck Arabien sach
alle wijsheit Salomo/ eñ dat huys dat hy ghetim-
mert hadde/ eñ die spise voor sine tafele/ eñ zijnder
knechten wooningen/ eñ zijnder dienaers offitie/
eñ hare cleederen/ eñ sine schenckers/ eñ sine brāt-
offer/ die hi inden huyse des HEREN offerde/
so en conste si haer niet meer onthouden/ eñ sprac
totten Coninck Het is warachtich dat ic in minen
lande gehoort hebbe/ van uwen wesene/ ende van
uwer wijsheit/ ende ick en hebs niet willen geloo-
uen/ tot dat ic ghecomen ben/ ende hebt met minē
ooghen gesien/ ende siet/ het en is mi niet die helft
geseyt/ Ghi hebt meer wijsheden ende goets/ dan
dat geruchte is dat ick ghehoort hebbe/ Salich zijn
v lieden ende uwe knechten/ die altoos voor v staē
ende uwe wijsheyt hooren/ Ghelooft si die HE
RE v God/ die tot v lust heeft/ dat hi v optē stoel
Israel ghheset heeft/ daer om dat die HERE Isra
el lief heeft eewelic/ eñ v tot eenē Coninck gheset
heeft/ dat ghi recht eñ redelicheyt/ vast met gewel
diger hant soudt houden

Eñ si gaf dē Coninc hondert eñ twintich pont B
gouts/ eñ seer veel specerijē eñ edel ghesteentē/ Het
en quā nz meer so vele specerie/ als de coninginne
vā rijc Arabiē den coninc Salomo gaf. Daer toe

die scepen Hiram die gout wt Ophir voerdē brach
ten zeer veel heben hout/ende edele gesteenten.
Eñ die coninc liet maken vā heben/ pileernē indē
huyse des HEREN/eñ inden huse des conincx eñ
harpen eñ Psalterē voor die sangers/Daer en quā
niet meer sulckē heben houte/ten wert ooc niet ge
sien tot op desen dach/ende die coninc Salomo gaf
der conginnen vāt rijc van Arabien/al wat si be=
geerde eñ badt/behaluē wat hi haer vā selfs gaf Eñ
si keerde haer/eñ troc in haer lāt mz harē knechtē.
Des gouts dat Salomo in eenen iare quā/ was
in gewichte ses hondert ende sessensestich ponden/
sonder dat van cremeren ende cooplieden eñ apote
kers eñ vandē naesten coningē/ eñ vandē machti=
gen des lants quā/eñ Salomo liet makē twe hon
dert spiesen/of scachten van den alder fijnsten gou
de/ses hondert stuckē gouts dede hi tot eenē scacht
eñ drie hondert scilden vanden besten goude/te wē
ten drie pont gouts op eenen schilt/ende die coninc
dedese in dat huys vandē wout Libano.



Ende die coninc maecte enē grotē stoel vā yuoorē
beenē/eñ ouertroc diē met den alderfijnsten goude
eñ desen stoel hadde ses trappen/eñ dat hooft van
dē stoele was achter rōt/Eñ daer waren leenē/op
beide siden/om den setel/eñ twee leeuwen stonden
aen die leenen/eñ op die ses trappen stonden twelf
leeuwen/op beyde siden/sulc en is noyt gemaect/
in eenigē conincrijcken. Alle die drincuaten des co=
nincs Salomo waren guldē/Eñ al die vaten indē
huse vandē wout Libanon/warē ooc louter gout
Want dat siluer en achtemen inden tijdē Salomo
niet/Want des conincx zeescip/dat metten schepē
Hiram opt zee voer/quam in drie iaren eens ende
bracht gout/siluer/yuoor/simmen ende pauwen.
Also wert die coninc Salomo groter in rijcdom
ende wijsheit / dan alle Coninghen opter aerden/
Ende alle die werelt begeerde Salomo te sien/dat
si die wijsheyt souden hoorē die hē God in zijnē her
ten gegeuen hadde/ende elc bracht hem giften/gul
den ende siluerē iuweelen/oft gereetscap cleederē
eñ harnasch/welrieckende cruden/peerden/ muy=
len iaerlicx. Eñ Salomo bracht wagens ende ruy
ters te hoope/also dat hi duisent ende vier hondert E
wagens hadde/ende twelef duysent ruyters/ ende
lietse in die waghen steden/ende biden Coninck te
Jerusalem
Ende die Coninc maecte dat des siluers te Jeru
salem so vele was/als die steenen/ende also vele ce
deren houts/als wilder vijchboomen inden nede=
ren lande/Ende men bracht die peerden die Salo
mo vercoude wt Egipten eñ van Keua/want dye
cooplieden des conincx haeldense om gelt vā Keua/
Eñ daer quam eenē wagē op wt Egiptē/om seshō
dert sikelen siluers/eñ een peert om hondert eñ vijf=
tich. Also brachtmē se ooc allē coningen der Hethitē/
ende den coningen tot Syrien door haer handen.

Salomon vertoornt den HERE om der liefen wille der heidensche vviuen Ende daerom so deelt God zijn rijc ende verleende hē eenē rebelleerder Salomō sterft ende wert begrauen **Dat .xi. Capittel**

Maer die coninc Salomo bemin A
de veel buytenlansce vrouwen
die dochter Pharao/ende Mo
abitersen/Amonitersen/ Edo=
mitersen / Sidonitersen / ende
Hethitersen van sulcken volcke daer die HE
RE den kinderen Israel af geseyt hadde. En
gaet niet tot hen eñ laetse niet tot v comen/ si
sullen uwe herten seker lijc na haren goden nei
gen. Aen dese hinc Salomo met liefden. En=
de hi hadde seuen hondert vrouwen tot wiuē
eñ drie hondert concubinē / eñ sine wiuē neich
den zijn herte/Eñ als hi nv out was/ so neych
dē zijn wiuē zijn herte na vreemde goden/ Also
dz zijn herte nz geheel en was mettē HERE
sinen God als dat herte zijns vaders Dauid.
Also wandelde Salomo Astaroth dē God
vā Zidon na/eñ Milcō den grouwel der Amo
nitē/eñ Salomo dede dat dē HERE qualick
beuiel/eñ en volchde dē HERE niet geheelic B
als zijn vader Dauid/ Doen timmerde Salo=
mo een hoochte den Camos den grouwel der
Moabitē/optē berch die voor Jerusalem leyt
Eñ Molech den grouwel der Amoniten/Also de
de Salomo allē sinen buyten lantschen wiuen / die
haren goden wierooc werpen ende offerden.
Die HERE wert gram ouer Salomo/dat zijn
herte vanden HERE den God Israel gheneycht
was/die hem tweemael geopenbaert hadde/ende
geboden/dat hi anderen godē niet na en soude wā
delen ende nochtans en had hijt niet gehouden/ dz
hem die HERE geboden hadde. Daerom sprack
die HERE tot Salomo/Want dat bi v gheschiet
is/ende en hebt mijn verbont ende mijn seden niet
gehouden/die ic v gheboden hebbe/so wil ick oock
dat conincrijcke van v trecken/ ende uwen knecht a
gheuen/Nochtans binnen uwer tijdt en wille ickt
niet doen/om ws vaders Dauids wille/mer van=
der handt ws soons wille ict schooren. Nochtans
en wille ick dat gheheele rijcke niet af schooren

Eenen stam wil ick dinen sone gheuen/om Dauid mijns knechts wille/eñ om Jerusalems wille/dye ick vercoren hebbe.

D Eñ dye HERE verwecte Salomo eenē weder partijder/Hadad den Edomijdt/van coninclijcken sade die in Edom was/Wandt doen Dauid in Edom was/ende Joab die velthooftmā op troc om dye verslaghenen te beghrauen/ soo sloech hy wat mans persoon was in Edom / Want Joab bleef ses maenden aldaer/ende dat gheheele Israel/tot dat hijt al wt roeyde wat mans persoon was/in Edom/Doen vluchte Hadad eñ met hem sommighe mannen der Edomiten van zijns vaders knechtē/ dat si in Egipten souden comē/Maer Hadad was een ionc knechtken/ Eñ si maectē hen op vā Midian/eñ quamē tot Paran eñ namen lieden met hen wt Paran eñ quamen in Egipten tot Pharao den coninc in Egipten/dye gaf hem een huys /eñ gelet te spijse eñ gaf hem een lant in.

Eñ Hadad vant grote genade voor Pharao/ also dat hi hem oock zijns wijfs Thapenes der coninginnen suster/tot eenē wijue gaf/ Eñ dye suster Thahpenes baerde hem / Genubath sinē sone/eñ Thahpenes voede hē op/inden huyse Pharao/also dat Genubath was indē huyse Pharao/ouder dye kinderen Pharao / Doen nv Hadad hoorde in Egipten/dat Dauid ontslapē was met sinē vaderen/ eñ dat Joab die velthooftmā doot was/so sprac hi tot Pharao/Laet mi in mijn lant trecken/Pharao sprac tot hē/ wat ghebreect v bi mi dat ghi in v lant

E wilt trecken/Hi sprack niet maer laet mi gaen

Oock verwecte hem God eenen viant/Reson den soon El Jada die van sinen here Hadad Eser den coninc te Zoba geuluchtwas / eñ vergaderde mannen tegen hem/Eñ hy wert een hooftmā der crijschknechtē/doen se Dauid verworchde/eñ troc tot Damasco/eñ woonde aldaer eñ hi regneerde te Damasco/ eñ hi was Israels weder paertijder also lāge als Salomo leefde/ Dat is die scade die Hadad leet/daer om hadde hi eenen hate tegen Israel ende wert coninc ouer Sirien.

Daer toe Jerobeam die sone Nebat/ een Ephrateeusch van Zareda / Salomos knechte/ende sine moeder hiet Zeruga een weduwe/ die hief ooc die hant op/ tegen den coninc/Eñ dat is die sake daer omme hi die hant tegen dē coninc op hief/Doē Salomo Millo thimmerde / besloot of stopte hy een scaert aender stat Dauids zijns vaders/ Eñ Jerobeam was een strijdtbaer man/Eñ doen Salomo sach dat dat knechtken behendich of beset was/ so

F sette hi hem ouer alle last/des huys Joseph.

Mer het geuiel in dye tijt dat Jerobeam wt ginc van Jerusalē/eñ die prophete Ahia van Silo/ quā hem aen opten wech/eñ hadde eenē nieuwen mantel aen/eñ dye twee waren alleen inden velde / Eñ Ahia vaette den nieuwen mantel die hi aen hadde/ eñ scoorde dien in tweelf stucken/ eñ sprac tot Jerobeam/Neemt thiē stuckē tot v/Want so spreect die HERE Godt Israel/ Siet ick wil dat coninc rijcke vander hant Salomo schorē / eñ v thien stāmen gheuen/ Eenen stam sal hy hebben om mijns knechts Dauids wille/eñ om der stadt Jherusalēs wille die ic vercoren hebbe wt allen stammen Israhel/om dat si my verlatē hebben/ende aengebeedt Astaroth dē god der Zidoniers/ Chamos dē god der Moabitē/eñ Milcom den Godt der kinderen Amon/Eñ nyet gewandelt en hebbē in mijnē wegen/dat si gedaē hadden / dat mi wel behaechde in mine seden eñ rechten/als Dauid zijn vader

Ick en wil oock dat gheheele rijck wt zijnder handt niet nemen/mer ick wil hem tot eenen vorst makē zijn leefdage lanc/om Dauids mijns knechts wille dien ic vercoren hebbe/die mijn ghebođen ende sc den gehouden heeft/Wt der hant zijns soons/ wil ic dat conincrijc nemen/eñ ick wil v thien stammē eñ sinē sone eenē stā geuen/op dat Dauid mijn knecht altoos een keerse hebbe inder stadt Jerusalem/dye ick mi vercoren hebbe/dat ick mijnen name daer in stellen soude.

Dus wil ick v nv nemen / dat ghy regneert ouer al/dat v herte begeert/ eñ sult coninc zijn ouer Israhel/Ist dat ghi hoort al dat ick v ghebieden sal/ende in mijn wegen wandelt/ende doet dat mi behaget/dat ghi mine zeden ende geboden hout/so mijn knechte Dauid ghedaen heeft/ so wil ic met v zijn/ eñ v staende huys timmeren so ic Dauiden heb ge= G
timmert/eñ ick wil v Israel geuen/ eñ wil dat saet Dauid daer mede verootmoedigen/ nochtans niet altoos/Salomo leyde toe/ om Jerobeā te dooden doen maecte hem Jerobeam op/ eñ vloot in Egipten tot Sisak den coninc in Egipten / ende bleef in Egipten tot dat Salomo sterf.

Wat meer van Salomo te seggen is/eñ al wat hi ghedaen heeft ende van zijn wijsheyt dat is ghescreuen inder Cronikē van Salomo/Mer den tijt dat Salomo coninc was ouer Jerusalem/ende ouer geheel Israel/is veertich iaer / Ende Salomo ontsliep met sinen vaderen / eñ werdt begrauen in die stat Dauids zijns vaders/ eñ zijn sone Rehabeā wert coninc in zijn stede.

¶ Roboā en volcht niet den raet der oudē eñ wysen mer der iongen hibeswaert eñ verthoornt dat volc dattet van hem afuallet/ende hangt Jerobeam aen die selue sticht een afgoderie met die twee gulden calueren.

¶ Dat.xij.Capittel.

A SEnde Rehabeā troc tot Sichē / wāt dz geheele Israel was tot Sichem gecomen om hem coninc te maken/Ende doe Jerobeā die sone Nebath dz hoorde als hy noch in Egipten was / daer hy voor den coninc Salomo geulodē was / so quā hi weder wt Egipten/Eñ hi seynde henē eñ liet hē roepē/eñ Jerobeā met der geheelder ghemeynten Israel quamen eñ sprakē met Rehabeā eñ seidē/V vader heeft ons ioc te hart ghemaect/so maect ghy nv den harden dienst eñ dat sware ioc lichter/dat hi ons op gelept heeft/ so willē wy v onderdanich zijn Mer hi sprac tot hen / Gaet wech tot aendē derdē dach/ dan coēt weder tot mi eñ dat volc ginc wech

Eñ die coninc Rehabeam hielt eenē raet metten ouders/die voor sinen vader Salomo stondē/doen hi leefde eñ sprack/Hoe raet ghi dat wi desen volcke antwoorden? Si sprakē tot hem/doet desen volc B heden eenen dienst/ ende zijt hen te wille/ende verhoortse ende geeft hen goede woorden/So sullen si v onderdanich zijn v leuen lanck/ Mer hy verliet der ouders raet/dien si hem ghegeuen hadden/ eñ hielt eenen raet metten iongen die met hem opghewasschen waren/eñ voor hem stonden.

Eñ hy sprac tot hẽ/ wat raet ghi/ dat wy desen
volc antwoordẽ die tot mi geseyt hebbẽ/ maect dz
ioc lichter/ dat v vader op ons geleyt heeft? Eñ die
iongen die met hem op gewassen waren seydẽ tot
hẽ Ghi sult totten volcke dat tot v seyt/ V vader
heeft õs ioc te swaer gemaect/ maect ghijt ons lich
ter also seggẽ/ Mijnẽ cleynstẽ vinger sal dicker zijn
dã mijns vaders lendenen/ Nv mijn vadr heeft op
v een swaer ioc gheladẽ/ maer nv wil ic noch meer
ouer v makẽ/ mijn vadr heeft v met pesen oft gees
selen gecastijt/ ic wil v met schorpionẽ castyen.

Also quã Jerobeã met dẽ geheelẽ volc tot Re-
habeã optẽ derdẽ dach/ so dye coninc geseyt hadde
eñ gesprokẽ/ Comt weder tot mi optẽ derdẽ dach
Eñ die coninc gaf dẽ volc een harde antwoort/ eñ
verliet dẽ raet die hẽ die ouders ghegeuen hadden
eñ sprac met dẽ raet der iongen segghende/ Mijn
vader heeft v ioc swaer gemaect/ mer ic wilt noch
swaerder ouer v makẽ/ Mijn vader heeft v met pe
sen gecastijt/ mer ic wil v met scorpionẽ castiẽ/ Al-
dus en was die coninc dẽ volcke niet te wille/ wãt
het was also gekeert vandẽ HERE/ op dz hi zijn
woort crachtich makẽ soude/ dat hi door Ahia vã
Silo ghesprokẽ had/ tot Jerobeã dẽ sone Nebath.

Mer doẽ geheele Israel sach/ datse dye coninc
niet hoorẽ en wilde/ so gaf dz volc dẽ coninc eẽ ãt-
woorde eñ sprac/ wat hebbẽ wi dan deels aen Da
uid/ oft erfenisse aen dẽ soon Isai? Israel gaet tot
uwẽ wooningẽ/ So siet ghi nv tot uwẽ huise Da
uid/ Also ginc Israel in zijn wooningẽ/ alsoe dz Re
habeã met ouer dye kinderẽ Israhel en regneerde
die in die steden Juda woonden/ Ende doẽ die co
ninc Rehabeã seinde/ Adorã dẽ rẽtmeester/ wierp
hẽ alle Israel met steenẽ ter doot/ Mer die coninc
Rehabeam steech haestelic op eenẽ wagẽ dat hy te
Jerusalem soude vluchten/ Also ginc Israhel van-
den huyse Dauid tot desen dach toe.

Als nv geheel Israel hoorde dat Jerobeã wed
was comen/ senden si eñ deden hem roepen totter
gheheelder gemeynten/ eñ maecten hem tot eenẽ
coninc ouer geheel Israel/ eñ nyemant en volchde
dẽ huise Dauid/ dã den stam Juda alleẽ Eñ doen
Rehabeã te Jerusalem quam/ verghaderde hi dat
gheheel huis Juda/ eñ dẽ stamme Ben Jamin hon
dert eñ tachtentich duisent iounge strijtbare wt ghe
lesen mannen/ om teghẽ dat huis Israel te strijden
eñ om dat coninc rijc weder aen Rehabeam den so
ne Salomo te brenghen.

Het woort Gods quam tot Semaia/ den man
Godts eñ sprac/ segt Rehabeam dẽ sone Salomo
dẽ coninc Juda/ eñ totten gheheelen huyse Juda/
eñ Ben Jamin eñ dẽ anderẽ volcke eñ spreect/ soe
seyt dye HERE/ Ghy en sult niet optreckẽ noch
strijden teghen uwe broeders die kinderẽ Israhel
Elc ga weder thuys/ wãt dat is van mi gheschiet/
eñ si hoordẽ dwoort des HEEREN/ ende keer-
den weder omme/ dat si wech souden gaen soe die
HERE geseit hadde/ Maer Rehabeam timmer-
de Sichem op dat geberchte Ephraim/ eñ woon
de daer inne/ ende troc van daer wt/ ende timmer
de Pnuel.

Mer Jerobeam dacht in zijn herte/ dat coninc
rijc sal nv weder totten huyse Dauid vallen/ ist dat
dit volc op gaet om offerhande te doen inden huise
des HEEREN te Jerusalẽ/ eñ dat herte des volcs
sal hem keeren tot haren heere Rehabeam den co-
ninc Juda/ eñ sal mi doodẽ/ eñ weder tot Rehabe-
am den coninc Juda vallẽ/ eñ die coninc hielt eenẽ
raet/ eñ maecte twee gulden caluerẽ/ eñ sprac tot
hen het is v te veels op te gaen te Jerusalem/ Syet
daer is v God Israel die v wt Egiptẽ geleyt heeft
Eñ hi sette dat eẽ te Bethel/ eñ dat andr dede hy te
Dã Eñ dz woort wert tot sonde/ Wãt dz volc ginc
henen voor den eenen Calue tot Dan toe

G Hi maecte ooc een huis der Hoochten/ eñ maec
te priesters vanden alder snootsten des volcks/ die
vandẽ kinderẽ Leui niet en waren/ ende hy maec-
te eẽ feeste optẽ vijfthiẽstẽ dach der achster maent
ghelijck die feesten in Juda/ ende offerde opten ou
taer So dede hi tot BethEl/ dat men den caluerẽ
offerde die hi ghemaeckt hadde/ eñ stelde te Beth
El die priesters der hoochten/ die hi ghemaect had
de/ ende offerde opten outaer (die hi gemaect had)
te BethEl opten vijftiẽstẽ dach der achster maent
welcke hi wt zijn herte versiert hadde/ Eñ maecte
dẽ kinderen Israhel/ feeste ende offerden/ opten ou
taer op datmen wierooc werpen souden

¶ Jeroboam versmaet die prophetẽ des HE-
REN Hi wort ghestraft ende weder begraciit/
Ende die prophete wort vanden leeuwe gedoot/
als hi niet gehoorsaẽ en was der stemmen Gods

Dat .xiij. Capittel

E Nde siet een man Goods quam van
Juda/ door dat woordt des HEE-
REN te BethEl/ ende Jerobeam
stont by den outaer om wierooch te
werpen/ eñ hi riep tegen den outare
door dat woordt des HEEREN ende sprack Ou
taer Outaer so seyt die HEERE/ Siet/ daer sal
een soon den huyse Dauid gheboren worden/ ghe
heten Josia/ dye sal op v offeren die priesteren der
Hoochten/ die op v wierooc werpen/ ende sal men
scen beenen op v verbernen/ Ende hy gaf in dien
daghe een wonder ende sprac/ Dat is dat wonder
dat sulc die HEERE ghesproken heeft/ Siet/ dẽ
outaer sal schoren/ ende dye asschen sullen af ghe-
scudt werden die daer op zijn

Maer doe die coninck dat woort vanden man
Gods hoorde/ die teghen den Outaer te BethEl
riep/ recte hi zijn hant wt by dẽ Outaer/ eñ sprac/
Grijpt hem ende zijn handt verdorde/ die hi teghẽ
hem wtgherect hadde/ ende en conste se niet weder
tot hem ghetrecken/ ende den Outaer scoorde en
de die asschen werden vanden Outaer verscuddet
nae den wonder/ dat die man Goods ghegheuen
hadde/ door dat woort des HEEREN/ ende die co
ninc antwoorde ende sprac totten mã Gods/ Bid
det dat aensichte des HEEREN ws Goods ende
bidt voor mi/ dat mine handt weder tot mi come/
doen badt die man Goods dat aensichte des HE
REN/ ende den coninc werdt sine hant weder tot
hem ghebracht/ eñ wert gelijcse te voren was

A Eñ die coninc sprac totten man Gods Comt
met mi thuys ende laeft v/ Ic wil v giften schenc-
ken/ Maer die man Goods sprach totten coninc
Al waert dat ghi mi ooch v halue huys gaeft/ soe
en quame ick nochtans niet met v/ Wandt ick en-
wil in dese plaetse gheen broodt eten/ noch watẽ

Dese man Goodts was die prophete Abdo die sone van Nathan den prophete eñ die was. ix. c. eñ. xxiiij. iaer voor cristus gheboorte En inde werelt ouderdom iiij. M. cc. eñ. iij.

drincken/ Want alsoo is mi ghebodē door des HE
REN woort eñ ghesept/ Ghi en sult gheen broot
eten/ noch gheen water drinckē/ eñ niet weð door
den wech comen/ dien ghi gegaen zijt/ Eñ hi ginc
wech/ door eenen anderē wech/ eñ en quā nz weð
D door den wech dien hi tot Bethel ghecomen was.
Met daer woonde een oude propheet tot Be-
thel tot diē quamē sine sonen/ eñ vtelden hē alle dye
wercke die die man Gods gedaē hadde/ in diē da-
ghe te Bethel/ eñ die woordē dye hi totten coninc
ghesprokē hadde/ Eñ haer vader sprac tot hē/ wair
is dē wech dien hi ghereyst is? Eñ sine sonen wijs-
den hem den wech/ dien die man Goods ghereyst
was/ die vā Juda gecomen was/ Hy sprac tot sinē
soonen/ Sadelt mi den ezel/ eñ doen si hem den ezel
sadelden/ reet hi daer op/ eñ troc dē mā Gods na/
eñ vont hem onder een eycke sittē/ eñ seyde tot hē
Sijt ghi die man Gods/ die van Juda gecomē is?
Hi sprac Ja
Hi sprac tot hem/ Coemt met mi thuis/ eñ etet
broot/ Hi sprac ic en mach niet met v niet omme keerē
eñ met v comē/ Ic en wil ooc geē broot eten/ noch
E water drinckē met v in dese plaetse/ Want het is
met mi gesprokē geweest door dz woort des HE-
REN/ Ghi en sult aldaer noch broot eten noch
water drincken/ ghi en sult niet weð door dē wech
gaē/ dien ghi gegaen zijt/ Hi sprac tot hem/ Ic ben
ooc een prophete gelijc ghi/ eñ een engel heeft met
mi gesprokē door des HEREN woort eñ geseit
Leyt hē weder met v thuys/ dat hi broot ete eñ wa
ter drincke/ Hi looch hem eñ leyde hem weder om
me dat hi broot adt/ eñ water dranc in sinē huyse.
Eñ doē si ouer tafel saten/ so quam dat woort
des HEREN totten prophete die hē weð omme
geleyt hadde/ eñ riep dē man Goods aen/ die van
Juda gecomē was/ eñ sprac/ so spreect die HE-
RE om dat ghi dē monde des HEREN ongehoor
saē hebt geweest/ eñ en hebt dat gebot niet gehou-
dē dat v die HERE v God geboden heeft/ eñ zijt
weder gekeert/ eñ hebt broot geten eñ water ghe-
F dronckē in die plaetse/ daer hy v af seyde ghy en
sout noch broot eten noch water drinckē soo en sal
v lichaem niet in uwer vaderen graf comen
Eñ na diē hy broot getē eñ gedroncken hadde
sadelde mē dē ezel dē prophete/ diē hy weder ōme
geleyt hadde/ Eñ doen hi wech troc/ soe vant hem
eenen leeuwe opten wech/ eñ doode hē eñ zijn lich
aem lach geworpen inden wech/ eñ dien ezel stont
neffens hem eñ dē leeuwe stont neffens dē lichaē/
Eñ doē die liedē voorbi gingē/ saghē si dē lichaē in
dē wech geworpen/ eñ dē leeuwe bi dē lichaē staē
eñ quamē eñ seydent inder stadt/ daer die oude pro
pheet in woonde/ Doē dz die propheet hoorde/ die
hem weder om ghelept hadde/ sprac hi/ Het is die
mā Gods/ die dē monde des HEREN onge
hoorsaē gheweest is/ daer om heeft hē die HERE
dē leeu ghegeuē/ die heeft hē gebrokē eñ gedodet/
na dē woorde dat hē die HERE geseyt heeft/ eñ
sprac tot sinen sonen/ Sadelt mi dē ezel/ eñ doen si
diē gesadelt haddē troc hi derwaerts/ eñ vāt sinen
lichaē indē wege verworpē/ eñ dē ezel eñ den leeu
neffens dē lichaem staē/ Die leeu en hadde vanden
lichaē niet geten/ noch dē ezel niet ghebrokē/ Doe
hief die propheet dē lichaem des mans Godts op
eñ setten opten ezel/ eñ voerden weder om/ eñ quā
in die stadt des ouden prophetē/ dat si soudē clagē
eñ hē begrauē/ Eñ hi leyde den lichaē in zijn graf/
eñ claechde hē/ Och broeð/ Eñ doē si hē begrauē
haddē sprac hi tot sinē sonē/ Als ic sterue so begra-
uet mi in dz graf daer die man Godts in begrauen
is/ eñ legt mine beenē neffens sine beenen/ Want
het sal geschien/ dat hi geroepē heeft/ tegen dē ou-
taer te Beth El/ door dz woort des HEREN eñ
teghen alle huysen der hoochten/ die inden steden
Samarie zijn
Met na dese geschiedenisse en keerde hem Jero
beā niet van sinen bosen weghe/ mer hy verkeerde
hem/ ende maecte priesters der hoochten vanden
snootstē of laechstē des volcs/ tot wiē hi lust hadde
dies vant vulde hi/ eñ die wart priester der hooch
ten/ Eñ dit quam tot sonde den huyse Jerobeam
dattet verdoruē eñ vander aerden vernielt wart

¶ Jeroboās huisurouwe vraecht raet vā Achias dē Prophete van haers soons weg en Jeroboam sterft/ Ende zijn soon Nadab wort coninc van dz regement Roboams   Dat.xiiij. Capittel.

AHia die soone Jerobeam was cranc
in diē tijt/ eñ Jerobeā sprac tot sinē
wiue/ Staet op/ eñ verstelt v dat nie
māt en mercke dat ghi Jerobeams
wijf sijt/ eñ gaet henē tot Silo/ Siet
daer is die propheet Ahia/ die mi ghesproken heeft
dat ic coninc zijn soude ouer dit volc/ eñ neemt mz
v thiē broðē eñ coeckē vladē/ eñ eenen beker met
honich/ eñ gaet tot hē/ dz hi v segge hoe dattet met
ten kinde gaen sal/ Eñ dat wijf Jerobeā dede alsó
eñ stont op/ eñ ginc tot Silo/ eñ quā int huys Ahia
Ahia en conste niet gesien/ wāt sine ogen verster
den van ouderdom
Die HERE sprac tot Ahia siet dat wijf Jero-
beam coēt/ dat si van haren sone een sake vraghe/
wāt hi is crāc/ Dus so spreect nv met haer aldus/
eñ aldus als si nv in quā stelde se haer vreemt/ Als
Ahia dat ruysschen haerder voetē hoorde/ ter duc
ren in comē/ so sprac hi Comt in ghi wijf Jerobe-
am/ waer om stelt ghi v so vreemt? Ic ben tot v ge-
sonden een hart bode
Gaet henē eñ segt Jerobeam/ Dus spreect die
HERE die God vā Israel/ Ic heb v verheuē wt
dē volcke/ eñ tot eenē vorst ouer mijn volc Israhel
gesedt/ eñ hebbe dz coninckrijc vā Dauids huyse ge-
snedē eñ v gegeuē/ Mer ghi en hebt niet gheweest
als mine knecht Dauid/ die mijne ghebodē hielt/
ende volchde mi na wt gheheelder herten dat hi de
de dat mi slechts wel behaechde/ eñ hebt quaet ge
daen bouen alle die voor v geweest zijn/ ghi zijt ge-
ghaen/ ende hebt v ander goden gemaect/ ende ge
goten beelden/ dat ghi mi tot gramschap sout ver-
wecken eñ hebt mi achter uwen rugge geworpen
Daer om siet/ Ic wil ongeluc ouer dat huis Je
robeā brengē/ eñ wt royen aen Jerobeā/ ooc dien
die aē die wāt pisset/ dē beslotenē eñ vlatenē in Is-
rael/ eñ wil die nacomelingē des huys Jerobeā wt
vagē/ gelijcmē drec wt vaecht/ tot dattet ghehecliic
met hē gedaē is So wie vā Jerobeā sterft i die stat
diē sullē die hondē etē/ maer wie opt velde sterft
diē sullē die vogelē des hemels etē/ want dye HE

HE beuet gesprokẽ/Dus staet op eñ gaet thuys. Ende als uwen voet ter stadt in treedt/so sal dat kint steruen/ Eñ gheheele Israel salt claghen/en se sullent begrauen want dese alleen van Jerobeã sal te graue comen om dat vanden HEERE den God Israel wat goets aen hem gheuonden is in den huyse Jerobeam

Dye HEERE sal hẽ eenen coninck ouer Israel verwecken die sal dz huis Jerobeã wtroeyẽ in diẽ daghe /eñ wat ist dat ymmertoes nv gaet? Eñ dye HEERE sal Israel slaẽ/gelijc als dat riet indẽ water beweecht wort/eñ hi sal Israel wt pluckẽ wt desen goedẽ lãde/dat hi harẽ vaderẽ ghegeuẽ heeft eñ salse ouer dat water verstroeyen / om datse hen bosscẽ gemaect hebbẽ/ om dat si dẽ HEERE vtoornen souden/Eñ hi sal Israel ouer gheuen om der sonden wil van Jerobeã die daer gesondicht heeft eñ heeft Israel ooc doen sondigen

Eñ dat wijf vã Jerobeã stont op/eñ ginc henẽ eñ quã tot Thirza/eñ doẽ si opten dorpel des huis quã sterf dz knechtkẽ/eñ si begroeuẽ hẽ/eñ alle Israel claechde hẽ/na dẽ woorde des HEEREN/dz hi gesproken hadde/door sinẽ knecht Ahia/den propheet/wat vã Jerobeã meer te seggẽ is/hoe hi gestredẽ eñ ghe regneert heeft/siet/dat is gescreuẽ in dẽ Cronikẽ der conĩgẽ Israel/eñ dẽ tijt dz Jerobeã regneerde was.xxij. iaer Eñ hi ontsliep met sinẽ vaderẽ/zijn soõ Nadab wert coninc in zijn stede

So was Rehabeã die sone Salomo coninck in Juda.xl.iaer was Rehabeã out doẽ hi coninc wert eñ regneerde seuenthien iaeren te Hierusalẽ in die stadt /die die HEERE vercorẽ hadde/wt allẽ stammẽ Israel/dz hi sinẽ name aldaer soude stellẽ. Sijn moed hiet Naema /een Ammoniterssе/Eñ Juda dede dz dẽ HEERE qualic behaechde/eñ verwectẽ hẽ tot zeloorsєer liefdẽ meer dã alle dz haer vaders gedaẽ haddẽ mz harẽ sondẽ die si dedẽ/Want si timmerdẽ hẽ ooc hoochtẽ/Colõnen oft beeldẽ/eñ bosscẽ/op alle hooghẽ houelẽ/eñ onder alle groene bomẽ/Daer warẽ ooc hoereerders indẽ lande/eñ si dedẽ alle die grouwelichz der heydenẽ/die die HEERE voor die kinderen Israhel verdreuen hadde.

Mer indẽ vijfsten iare des coninos Rehabeam troc Sisac die coninc vã Egiptẽ op tegẽ Jerusalẽ eñ nã die scattẽ wt dẽ huyse des HEEREN/eñ wt dẽ huse des coninos /eñ al watter te nemẽ was eñ nam alle guldẽ scildẽ die Salomo hadde laten makẽ/in welcke plaetse/liet die coninck Rehabeã metalẽ schildẽ maken eñ beualse onder die handt der ouerster rusiers /die dye duere bewaerden aen den huse des conincs. Eñ also dicwils als die coninc in dat huys des HEEREN ghinck droegense dye rusiers ende brachtense weder in die rusiers camer.

Wat meer van Rehabeam te segghen is/ eñ al wat hi gedaen heeft/Siet het is ghescreuen in die Cronike der coningen Juda/Maer het was oorloghe tusschen Rehabeam ende Jerobeã haer leuẽ lanc/Eñ Rehabeam ontsliep met sinẽ vaderen/eñ wert begrauẽ met sinen vaderen in dye stadt Dauid/Eñ zijn moeder hiet Naema/een Ammoniterssе/eñ zijn soon Abiam wert coninc in zijn plaetse

¶ Abia regneert ouer Juda/ Eñ na hẽ Assa die hadde oorloch tegẽ Baesa den coninc Israels Na hẽ regneert Josaphat   Dat.xv.Capit

Dat xv Capitel

IN den achtiendẽ iare des conincs Jerobeã des soõs Nebat wert Abiam coninck in Juda/ eñ regneerde drye iaer te Jerusalẽ Sijn moed hiet Maecha een dochter Absalõ/eñ wandelde in alle de sondẽ zijns vaders die hi voor hẽ ghedaen hadde/eñ zijn herte en was niet oprecht aẽ dẽ HEERE sinen God /ghelijc dat herte zijns vaders Dauid/Want om Dauids wille gaf dye HEERE sijn God hẽ een keerse te Jerusalẽ/dat hi sinẽ sonẽ nac hẽ verwecken soude /eñ onderhoudẽ te Jerusalẽ om dat Dauid gedaẽ had dz dẽ HEERE wel beuiel/eñ niet geweckẽ en was vã alle diẽ dz hy hẽ geboot zijn leuẽ lanc/wt genomẽ in die hãteringe met Vria/ den Hethithe/Daer was een oorlooge tussen Rehabeam eñ Jerobeam/zijn leuen lanc. A

Mer wat meer van Abiam te seggen is / eñ al wat hi gedaẽ heeft Siet/dat is gescreuẽ in die Cronike der conĩnghen/Juda/het was ooc oorloghe tusscẽ Abiam eñ Jerobeã/Eñ Abiã ontsliep met sinen vaderen/eñ si begroeuẽ hẽ in die stadt Dauid eñ Assa zijn sone wert coninc in sijn stede . B

Indẽ.xx.sten iaer des conincs Jerobeã ouer Israel wert Assa coninc in Juda/eñ regneerde eenen xl.iaer te Jerusalẽ/Sijn moeder hiet Maecha een dochter Abisalon/Eñ Assa dede dat den HEERE wel behaechde /gelijc zijn vader Dauid/Eñ hi dede die hoereerders wt den lande/eñ dede af alle godẽ die sinẽ vaders gemaect haddẽ/Daer toe sette hy ooc zijn moed Maecha af vander officie die si den Miplezeth gemaecte hadde inden bossce/Eñ Assa roeyde wt harẽ Miplezeth/eñ verberndet inder beke Kidron/Mer die hoochsten en deden si niet af/ nochtãs was dat herte Assa oprecht aen den HEERE zijn leuẽ lanc/Eñ dat siluer eñ gout eñ vaten dat zijn vader geheylicht hadde/eñ al wat geheilicht was/totten huise des HEEREN bracht hi inne Eñ het was strijt tusschẽ Assa ende Baesa den coninc Israel haer leuen lanc C

Baesa die coninc Israel troc op tegẽ Juda/en die timmerde Rama datter niemant wt ende in en soude treckẽ/op die side van Assa den coninc Juda Doe nã Assa dat siluer eñ gout datter ouergheblevẽ was in dẽ schat des huys des HEEREN / eñ in den schat des huys des conincks/eñ gaft in zijnder knechten handen/eñ seyndet tot Benhadad dẽ sone Tabrimon/des soons Hesion/den coninc in Syrien/dye te Damasco woonde / eñ liet hem seggen Het is een verbont tusschen v eñ my / eñ tusschen mijnen vader eñ dinen vader/Daer om seynde ic v giften siluer eñ gout/om dat ghi dat verbont soudt laten varen/dat ghi met Baesa den coninc Israhel hebt dat hi van mi aftrecke. D

Benhadad gaf den coninck Assa gehoor/ende seynde sine hooftlieden teghen die steden Israel/en de sloech Jion eñ Dan/eñ Abel Beth Maecha dat gheheele Cineroth / aen den geheelen lande Nephthali. Doẽ dat Baesa hoorde/liet hy af te timmerẽ Rama eñ trock weder in Thirza/ Dye coninc Assa liet vercondighen in alle Juda/ hier en si nyemant wt genomẽ/eñ si namẽ die steenẽ / ende houten vã Rama wech/daer Baesa mede getimmert hadde/ Ende die coninck Assa timmerde daer mede/ Geba/Ben Jamin eñ Mizpa. E

Die pro phete Azarias/ was in deser tijt hi was i groter weerde bi dẽ Coninc Assa/die coric Assa stichte i Juda veel stedẽ hi ver

Sloech dẽ coninc vã Egiptẽ mz eẽ ontallichz vã Egiptenarẽ eñ had eenẽ grotẽ roof

Anani die prophete/ was ooc in deser tijt als die werelt ghestaẽ had vier. M CC. eñ XXVJ iaer voor cristus ghe boorte. ir. böde eñ. lxxiij iaer

Mer wat meer van Assa te segghē is/ eñ alle si-
ne macht eñ al dat hi gedaen heeft/ eñ die stedē die
hi getimmert heeft/ siet dat is gescreuē in die Cro
nike der Coningen Juda/ sonder dat hi in sinē ou
derdom aē zijn voetē cranc was/ Eñ Assa ontsliep
met sinen vaderē/ eñ hi wert begrauen met sinen
vaderen in die stadt David zijns vaders/ eñ Josa-
phat/ zijn sone wert coninc in zijn stede.

Maer Nadab die sone Jerobeam wert coninc
ouer Israel/ indē andrē iare Assa des conincs Ju-
D da/ eñ regneerde ouer Israel twee iare/ eñ dede dz
dē HEERE qualic behaechde/ eñ wādelde inden
wech zijns vaders/ eñ in zijn sondē/ daer hi Israel
mede had doen sondigē/ mer Baesa die sone Ahia
wt dē huyse Isaschar/ maecte een verbont teghen
hē eñ sloech hē tot Gibethon/ dwelc die Philistēē
was/ Wāt Nadab eñ geheele Israel beleghereden
Gibethon/ Alsoe dode hē Baesa indē derdē iare/
Assa des conincx Juda/ eñ Baesa wert coninck in
E zijn plaetse/ Als hi nv coninc was/ so sloech hi dz ge-
heel huys Jerobeā/ eñ en liet niet ouerbliuē/ yet
dat adē had/ vā Jerobeā tot dz hi hē vernielde nae
dē woorde des HEEREN/ dat hi ghesprokē had
door sinē knecht Ahia vā Silo/ om die sonde Jero
beam die hi dede/ eñ daer mede hi Israel dede son
digen/ met den verwecken daer hi den HEERE
den God Israel mede vertoornde.

Wat meer van Nadab te segghen is/ eñ al wat
hi gedaen heeft/ siet dat is gescreuē in die Croni-
ke der coningen Israel/ eñ het was oorloge tusscē
Assa eñ Baesa/ den coninc Israel haer leuen lanc/

Indē derdē iare Assa des conincs Juda/ wert
Baesa dye soon Ahia coninc ouer gheheel Israel
tot Thirza .xxiiij. iaer/ eñ dede dat den HEERE
qualic behaechde/ eñ wandelde inden weghe Jero
F beam/ eñ in zijn sonden daer hi Israel mede hadde
doen sondighen.

Mer dat woort des HEEREN quā tot Jehu/
dē sone Hanani tegen Baesa eñ sprac/ Om dat ick
v wtē stof verheuē hebbe/ eñ tot eenen vorste ghe-
maect ouer mijn volc Israel/ eñ ghi wādelt inden
wege Jerobeā eñ hebt mijn volc Israel doen son-
digē/ op dat ghi mi sout vertoornē door haer zon-
dē/ Siet/ soe wil ic die nacomelingen Baesa eñ dye
nacomelingē zijns huys wech nemē/ eñ wil v huys
settē/ gelijc dat huis Jerobeā des soons Nebath/
Wie vā Baesa sterft in die stat/ dien sullē die hon-
G den eten/ eñ wie van hem sterft indē velde/ diē sul-
len die vogelen des hemels eten.

Mer wat meer van Baesa te segghen is/ ende
wat hi gedaen heeft/ eñ sine macht/ siet/ dat is ghe
screuen inder Croniken der Coningē Israel/ Eñ
Baesa ontsliep met sinen vaderen/ ende werdt be
grauē tot Thirza/ eñ zijn soon Ella wert coninck
in zijn plaetse/ Dat woort des HEEREN quā ooc
door dē propheet Jehu dē sone Hanani ouer Bae
sa ende ouer zijn huys/ ende tegen allet quaet/ dat
hi dede voor dē HEERE om hē te vertoornē door
die wercken zijnder handen/ dat het soude werdē
gelijc dat huis Jerobeam/ ende daer om dat hi de
sen verslagen hadde.

Baesa sterft zijn soō Ella regneert in zijn plaetse
Simri doot hē eñ neēt dat rijc inne/ T volc wort
gedeelt Eñ Ahab wert coninc Capittel .xvi

INdē .xxvi. iaer Assa/ des conincs
Juda/ wert Ella die sone Baesa co-
ninc ouer Israel/ te Thirza twee iaer
Mer zijn knecht Simri dye ouerste
ouer die helfte der waghens/ maecte
een verbont teghē hem/ Mer hi was te Thirza/ hy
dranc eñ was dronckē int huis Arza/ des prouoost
te Thirza/ eñ Simri quā in eñ sloech hē doot/ int
seuenētwintichste iaer/ Assa des conincs Juda/ eñ
wert coninc in zijn stede Eñ doe hi coninc was/ eñ
op sinē stoel sadt/ so sloech hi dat geheele huis Ba-
esa/ eñ en liet niet ouer bliuē/ ooc diē dye aē die wāt
pisset/ daer toe sinē bloet wreker eñ sine vrienden
Also vernielde Simri dat geheele huis Baesa/ na
dē woordē des HEEREN/ die hi ouer Baesa ghe-
sprokē hadde/ door dē propheet Jehu/ om alle der
sondē wille vā Baesa/ eñ zijns soons Ella die si de
dē/ eñ dedē Israel zōdigē/ om dē HEERE dē God
Israel te vertoornē door haer ydelhz Wat meer vā
Ella te seggē is/ eñ wat hi ghedaē heeft/ siet/ dz is
gescreuē inder Croniken der coningē Israel.

Indē seuenētwintichstē iare Assa/ des conincs
Juda/ wert Simri coninck seuē daghē te Thirza/
Want dat volc lach te Gibbithon der Philisteen
Mer doen dat volc inden leggher hoorde seggen
dat Simri een verbont gemaect hadde/ eñ den co
ninc ooc verslagē hadde/ doe maecte gheheel Isra
el indē seluē daghe/ Amri den velthooftmā tot ee
nē coninc ouer Israel indē legere/ eñ Amri tooch
op/ eñ geheele Israel met hē vā Gibbethon eñ be
leydē Thirza/ Mer doē Simri sach dat die stat ge
wonnē soude worden/ ghinck hi in dat paleys int
huis des conincs/ eñ vbernde hē seluē mettē huise
des conincs ende sterf om zijnder sonden wil dye
hy ghedaen hadde/ doende dat hē HEERE qualijc
behaechde/ eñ wandelde indē wech Jerobeā eñ in
zijn sondē die hi dede/ dat hi Israel dede sondighen

Wat meer vā Simri te seggen is eñ hoe hy eē
verbont maecte/ siet/ dat is gescreuē ind Cronikē
der coninghen Israel/ Doe ter tijt deelde hem dat
volc in twee deelē/ deen helft hinc aē Thibni dē so-
ne Ginath/ dat si hem tot eenē coninck soudē ma-
ken/ Mer die ander helft hinck aen Amri. Eñ dat
volc dat aen Amri hinc/ wert stercker dā dat volc
dat aē Tibni hinc dē sone Ginath/ eñ Thibni sterf
doen so wert Amri coninc

Indē eenē dertichstē iaer Assa des conincs Ju
da/ wert Amri coninck ouer Israel twelef iaer/ eñ
regneerde te Tirza ses iaer/ hi cocht dē berch Sa-
maria vā Semer/ om twee pondt siluers/ eñ tim-
merde optē berch/ eñ hiet die stadt die hi timmerde
na dē name Semer des heerē opten berch Sama
ria/ eñ Amri dede dz dē HEERE qualic behaechde
eñ was arger dan alle die voor hem gheweest wa-
ren/ Eñ hi wādelde ooc in allen die weghen Jero
beā des soōs Nebath/ in sinē sondē/ daer hi Israel
mede dede sondigen/ op dat si dē HEERE God Is
rael souden verthoornen in haren ydelheiden

Wat meer vā Amri te seggen is/ eñ al wat hy
gedaen heeft/ eñ sine macht die hi ghcoefent heeft.
Siet/ dat is ghescreuen inder Croniken der Co-
ninghen Israel/ Ende Amri ontsliep met sinē va-
deren ende wert begrauē/ tot Samaria eñ Ahab
sine sone wert coninc in zijn stede.

Inden achtendertichstē iare Assa/des conincs
uda/wert Ahab die sone Amri/conic ouer Jsra
ende regneerde ouer Jsrael tot Samaria .xxij.
er/ Eñ dede dat dē HEERE qualicli behaechde/
uē alle dye voor hē geweest waren / eñ het was
ē cleyn dat hi wādelde inden sonden Jerobeā des
ons Nebat/eñ nam daer toe Jesebel die dochter
Ethbaal/des conincs tot Zidon tot eenē wiue/eñ
inc henē eñ diende Baal/eñ aēbede hē/Eñ rech=
Baal eenen outaer op indē huise Baal/ dz hi hē
immerde te Samaria/ende maecte een boschken
dat Ahab meer dede om dē HEERE dē God
srahel te vertoornen/ dan alle coninghen Jsrael
e voor hem gheweest waren

Ter seluer tijt timmerde Hiel vā Bethel / Jeri=
o/Het coste hem sinen eersten soon Abirā dat hy
at fundamente leyde / ende sinē ioncstē soon Se=
ub/dat hi die duere sette na die woordē des HE=
EN dz hi gesprokē had door Josua dē sone Nū.

¶ Tot Elias tijden was daer een groote drooch
e ende dieren tijt /Die HERE spijst hem door
en raue/Ooc door die weduwe Sarepta

Dat.xvij.Capittel.

ENde Elia die Thisbite wt den borge
rē Giliad/sprac tot Ahab/ Soo wa=
rachtelic die HEERE die God Jsra=
hel leeft/voor dien dat ick sta/het en
sal dit iaer noch dauwe noch regē co
men het en si dat ict segghe.

Eñ dat woort des HEEREN quam tot hē eñ
sprac/Gaet wech vā hier/ eñ keert v tegent oostē/
eñ verberget v aen die beke Crith die voor die Jor=
dane vliet/ Eñ ghi sult vander fonteynē drincken
Eñ ic hebbe den Rauen gebodē/ dat si v aldaer sul
lē voeden. Hi ginc wech eñ dede na dē woordē des
HEEREN/eñ ginc wech eñ sadt aē die beke Crith
die voor die Jordane vliet/Eñ die Rauens brach=
ten hē broot eñ vlees / des morgēs eñ des auonts
Eñ hi dranc wt der beken.

Eñ het gesciede na sommige dagen/dat die be=
ke verdroochde/wāt daer en was geenē reghen in
dē lāde /Doē quā twoort des HEEREN tot hē eñ
sprac/ Staet op eñ gaet tot Zarpat/welcke bi Si
donleget/eñ blijft aldaer/wāt ick heb aldaer eē der
weduwē geboden dat v si voede/eñ hi stont op/eñ
ginc tot Sarphat/ eñ doē hi quā aen die duere der
stat/siet daer was de weduwe eñ raepte hout/Eñ
hi riep haer/eñ sprac/Haelt mi eē weynich waters
int vat/dz ic drincke/Doē si ginc om te halē riep hi
haer eñ sprac/Bringet mi ooc eenē bete broots me
de/Si sprac/Soo warachtelic die HEERE v God
leeft/ic en hebbe geen broot/dā een hāt vol meels
in een Cad /eñ een weynich olys in die cruycke/eñ
siet ic heb eē hout oft twe geraept/eñ ga in/eñ wil
mi/ eñ minē soon bereydē dat wi etē eñ dā steruē.

Elia sprac tot haer /en vreest niet/gaet henē eñ
doet so ghi geseyt hebt Nochtās maect mi eerst eē
cleyn broot/daer af/eñ bringet tot mi/v eñ uwē so
ne sult ghijt daer na ooc makē. Wāt so spreect dye
HEERE die God Jsrahel/dat meel inder Cad/en
sal niet ontbrekē/eñ die olye cruycke en sal niet ver
mindert werdē/ tot dien dage toe/dat het die HE
RE sal latē reghenē opter aerdē / Sy ginc eñ dede
so Elia geseyt hadde/eñ hy adt/eñ si oock/eñ haer

huys eenen tijt lanc /Dat meele inder Cad en ont
brac niet/eñ die olye cruycke en minderde niet/nae
den woorde des HEEREN dat hi gesproken had=
de/door Elia.

Eñ na dese ghescriedenisse wert des wijfs ziju=
der huiswerdinnen soon crāc / eñ sine cranchz was
so seer hart / dat genē adē meer in hē en bleef / Eñ D
si sprac tot Elia/wat heb ic met v te doē/ghi man
Gods? Ghi zijt tot mi ingheagaen dat mijnder mis
daet gedacht soude werden /eñ dat mine soon ghe
doot soude werdē? Hi sprack tot haer ende seyde/
Geeft mi uwē sone herwaerts/Eñ hi nam hē van
harē scoot eñ ghinc op in die hoochcamer daer hy
woonde/ eñ leyde hē op zijn bedde /eñ riep dē HE
RE aen/eñ sprac HEERE mijn God/ghi hebt ooc
die weduwe daer ic gaste bi bē so qualijc ghedaen/
dat ghi haren soon dooden wildet.

Eñ hi stercte hē drie werf ouer tkint / eñ riep/ iiij. reg.
dē HEERE aen eñ sprac/ HEERE mijn God /laet iiij.f
die siele des kints weder tot hē comē / eñ die HE= Ac. xx. c
RE verhoorde die stēme Elia/ eñ die siele des kints
quā weder tot hē/eñ wert leuēde/Eñ Elia/nā dat
kint eñ bracht af vander hooger camer int huys/
eñ gaft zijnder moeder eñ sprac/Siet/ daer v soon
leeft/ Eñ dat wijf sprac tot Elia/ Nv bekenne ick
dat ghi een man Goods zijt/eñ des HEEREN
woort in uwen monde is seker

Dye HERE hiet Eliā weder omme tot Ahab
gaen/hi verghadert dye priesters Baals eñ ver=
worgetse. Dat.xviij.Capittel.

ENde ouer enen langhen tijt/ quā dat
woort des HEEREN tot Elia/indē
derdē iare eñ sprac/Gaet henē/ende
vertoont v Ahab/op dat ict late rege=
nen opter aerdē Eñ Elia ghinc henē
dat hi hē Ahab soude verthoonē/ het was eē gro=
te dierte in Samaria / Eñ Ahab riep Abdia sinen
hoechte mer Abdia vreesde dē HEERE seer / Wāt
doe Jesebel die prophetē des HEEREN wt roey= B
de/ nā Abdia hondert prophetē eñ verstacse in dye
holē/hier vijftich/ eñ daer vijftich/eñ voedese met
broode eñ water / Dus sprack dā Ahab tot Abdia
Treect doort landt/tot allen water fonteynē eñ be
ken /oft wi hoy /ofte gars mochtē vindē ende dye
peerdē eñ muylē mochtē onderhoudē / dattet vee
niet al en verga. Eñ si deelden hen int lant dat zijt
doortreckē soudē Ahab reysde alleē op enē wech
ende Abdias alleen dē anderen wech

Doen nv Abdia opten wech was / siet doē ont
moete hē Elia/eñ doē hi hē kende viel hi op zijn aen
sicht eñ sprac/ En zijt ghi niet mine heere Elia? Hy
sprac Ja/Gaet henē eñ segt uwē here/ Siet Elia
is hier/ Mer hi seyde. Wat heb ic ghesondicht/dat
ghi dinē knecht in die handē vandē coninck Ahab
wilt geuen/op dat hi mi dode? So warachtelic dye
HEERE v God leeft/daer en is geen volc noch co
ninctijc derwaerts dat mijn heere niet gesondē en
heeft om v te soeckē/ Eñ als si seydē/ Hi en is hier
niet /so nam hi ecnē eed t vandē coninctijcke eñ vā
den volcke/dat men v niet geuonden en hadde. A

Eñ ghi segt nv Gaet henē segget uwē herē/siet
Elia is hier /Als ic dā wech ginc van v/so soude v
den gheest des HEEREN wech nemē/ick en weet
werwaert/eñ ick dā quaē/eñ bootscapte dat Ahab

eñ en vonde v niet/so doode hi mi/Maer v knecht
vreest den HEERE van sijnder ioncheit op/Eñ ist
mijnen heere niet te kennen ghegeuen/wat ick ge
daen hebbe doen Jesebel die prophetē des HEE-
REN doode dat ick der prophetē des HEEREN
hondert verstac/hier vijftich/eñ daer vijftich/ inden
spelonckē/eñ voedese met broot eñ water/eñ ghi
segt/ Gaet henen segt uwen heere Elia is hier dz
hi mi doode

Elia sprac/So warachtelic die HEERE Zeba
oth leeft/voor den welcken ic sta/Ic wil mi heden
vertoonen/doen ghinc Abdia wech Achab te ghe-
moete/eñ gaft hem te kennē/Eñ Achab ginc Elia
D te gemoete/eñ doen Achab Elia sach/sprack Achab
tot hē/Sijt ghi die Israel verwerret?Hy sprac/Ic
en verwerre Israhel niet/maer ghi eñ ws vaders
huys/daer mede/ dat ghy des HEEREN ghebodē
verlaten hebt/eñ volcht Baalim na/Wel aen soo
seynt nv eñ vergadert tot my geheele Israhel optē
berch Carmel/eñ die vier hondert eñ vijftich pro-
pheten Baal Oock die vier hondert prophetē des
boschkens/die vander tafelē Jesebel eten/ Aldus
seynde Achab henen onder alle die kinderen Israel
eñ vergaderde die prophetē opten berch Carmel.

Doe ghinc Elia tot alle den volcke ende sprack
hoe langhe hincket ghi op twee siden?Is die HE
RE God/so volcht hē na/mer ist Baal/so volcht
hem nae/Eñ dat volc en antwoorde hē niet. Doe
sprac Elia totten volcke/Ic ben alleē ouer ghehle
uen een prophete des HEEREN/mer der prophe-
ten Baal isser vierhondert/eñ vijftich mannē.So
gheeft ons nv twee varren/eñ laetse eenen varre
verkiesen/eñ dien in stucken houwen/ eñ op hout
leggen/eñ geen vier daer aen leggen/ so wil ic den
anderen varre nemen/eñ opt hout leggen/ eñ ooc
gheen vier daer aen leggen/so roept ghi den name
ws Goods aen/eñ ic sal den name des HEEREN
aēroepē/der welcker God nv met vier antwoordē
sal/die is God

Eñ tgeheele volc antwoorde ende sprack/dz is
l.rc.vi.b recht/Eñ Elia sprack tottē propheten van Baal/
E Verkiest ghi lieden nv eenen varre/eñ doe ghet ghi
voren eñ eerst/want uwer is vele ende eenē grotē
hoop/eñ roept dē name ws Goods aen/eñ en leg-
ter geen vier aen/Eñ si namen dē varre die hi hen
gaf/eñ si maecten hē bereet/eñ aenriepē den name
Baal/ vans morgens tot des middaechs eñ seyden
Baal verhoort ons/Mer daer en was geē stēme
noch antwoort/Eñ si huppeldē eñ sprongē om dē
outaer/so haer ghewoonte was/Alst nv middach
wert bespottese Elia eñ sprac/ Roept luyde/want
hi is eē Godt/hi dichtet/of hy heeft te doen / of hy
is ouert velt/of hi slaept messchien/op dat hi ontwa
ke/Eñ si riepen luyde eñ prickeldē hen met messen
eñ pinsoenen/na haerder wijse/ tot dat haer bloet
daer na volchde/Doen den middach voor bi leden
was prophetēerden si/tot datmē die spijsoffer doē
F soude/eñ daer en was gheen stēme noch antwoor
de/noch aenmercker

Doen sprac Elia tot alle den volcke/Allet volc
come tot mi Eñ doen allet volc tot hem ghinc/heel
de hi den outaer des HEEREN die gebrokē was /
Eñ nã twaelef steenen/na dat getal der stammen
der kinderen Jacob(tot welckē dat woort des HE
REN sprac segghende/Ghi sult Israhel heetē)eñ
timmerde van dien steenen eenen outaer inden na-
me des HEEREN/eñ maecte om den outaer eenē
water loop/of groeue twee corē Sath wijt/ende
maecte dat hout bereet/eñ stuckede oft ontledede
dē varre eñ steldē opt hout eñ sprac/haelt.iiij Cad
waters vol /eñ gietet op dat brātoffer eñ opt hout
eñ hi sprack/doet dat noch eens / eñ si dedent noch
eens/Eñ hi sprac.Doet dat ten derden male/ende
si dedent ten derdē male Eñ dat water liep om dē
outaer henē/eñ die groeue wert oock vol waters.

Eñ doen die tijt was zijn offer te offerē/ ghinc
Elia die prophete toe eñ sprack/HEERE Godt
Abrahā/Isaac/eñ Israel/Laet hedē kenlijc werdē
dat ghi God in Israel zijt/eñ ic v knecht/ eñ dat ic
dat alle na uwen woorde gedaen hebbe/Verhoort
mi HERE/verhoort mi/dat dit volc wete dz ghy
die HERE God zijt/dat ghi haer herte daer na be
keert/Doen viel dat vier des HEEREN neder/eñ
verslinde brātoffer/hout/steenē/eñ aerde/ eñ lecte
dat water op inder groeuen /Doen allet volck dat
sach/vielt op zijn aensicht eñ sprakē/Die HERE
is God/die HERE is God/Elia sprac tot hen/
Grijpt die propheten Baal/dat haer der gheen en
ontulie/Eñ si grepense / Ende Elia leydese neder
waerts aen die beke Kison/eñ doodese aldaer.

Eñ Elia sprac tot Achab /Treet opwaerts etet
eñ drincket/ want het ruyscht als wildet seer rege-
nē/Eñ doē Achab opwaerts trac om te etene eñ te
drinckene /ghinc Elia opten toppe Carmeli/ ende
buychde hē ter aerden / eñ dede zijn hooft tusschen
zijn knien/eñ sprac tot sinē knape/Ghaet op eñ siet
ter zeewaerts/Hi ginc op/eñ besach/eñ sprac Daer
en is niet/Hy sprac/Gaet weder henē seuē werf/
eñ in die seuēste reyse sprac hi siet/Daer ghaet een
cleyn wolcke op/wt die zee als eens mās hāt/ Hy
sprac/Gaet op eñ segt/Achab.Spāt aen/eñ vaert
af/op dat v dē regē niet en ouervalle /Eñ eer men
toe sach/so wert den hemel swart van wolckē / eñ
winde/eñ daer quam eenen groten reeghen/Achab
voer re eñ troc te Jesreel/eñ die hāt des HEEREN
quam ouer Elia Eñ hi gorde zijn lendenen eñ liep
voor Achab henen/tot dat hi quam te Jesreel

¶ Jesebel dreycht Eliam eñ hi vlyedt ende wort
door den enghel ghespijst eñ ghesterct/Die HE-
RE spreect/met hem op den berch Horeb Helise-
us wrot geroepen Dat.xix.Capittel.

ENde Achab boodtschapte Jesebel allet
wat Elia gedaē had/eñ hoe hi alle de
prophetē Baal metten sweerde had
de ghedodet/Doen seynde Jesebel ee-
nen bode tot Elia /eñ dede hē seggē/
Die goden doē mi dit eñ dat/waer dat ic niet mor
gen in deser tijt uwer sielen en doe / ghelijck deser
sielen een/Doen vreesde hy/eñ stont op/ ende ginc
werwaerts hi wilde/eñ quā tot Ber Seba in Ju-
da/eñ liet sinen knape aldaer/Mer hi ginc henen/
in die woestine/een dachreyse/eñ quā in/ eñ stelde
hē onder eenen Geneuer boom/Eñ badt dat sine
siele soude steruen/eñ seyde/Het is ghenoch / Soo
neemt nv HERE mijn siele ick en ben niet beter
dan mijne vaders/eñ leyde hem neder eñ sliep on-
der den Geneuer boom

Eñ siet die Engel des HEEREN raecte hē/eñ

sprac tot hem/ Staet op ende etet/ Eñ hi sach om-
me/ eñ siet/ tot sinē hoofde lach een gebackē broot
eñ een canne met water/ Eñ doen hi gheten eñ ge
droncken hadde/ lach hi weder neder eñ sliep/ Eñ
die Engel des HEEREN quam ten anderē mael
weder/ eñ raecte hē eñ sprac/ staet op eñ etet/ wāt
ghi hebt eenē grooten wech voor v. Ende hi stont
op/ eñ adt eñ dranc/ Eñ hi ginc door die cracht der
spijsen veertich dagen eñ veertich nachten/ tot aen
den berch Gods Horeb. Eñ quam daer in een hol
le/ ende bleef daer ouer nacht.

Eñ siet/ dz woort des HEEREN quam tot hē/
eñ sprac tot hē/ Wat maect ghi hier Elia? Hi sprac
Ick heb met ernstiger liefden beroert geweest om
den HEERE den God Zebaoth/ wāt die kinderē
Israel hebben v verbont verlaten/ eñ hebbē uwe
outaren gebroken/ eñ uwe prophetē mettē sweer
de gedoot/ eñ ic ben alleene ouer bleuen/ eñ si staen
daer na/ dat si mi/ mijn leuē soudē nemē/ Hi sprac
Gaet wt eñ tredet opten berch voor den HEERE
Eñ siet/ die HEERE ghinc voorby/ eñ eenen groo
ten stercken wint/ die de bergē scoorde eñ die stee-
nē brac/ voer voor dē HEERE heyr/ Mer die HE
RE en was niet inden wint/ Nae den wint quā eē
eertbeuinge Mer die HEERE en was in die aert-
beuinge niet/ Eñ na die eertbeuinghe quā een vier
Mer die HEERE en was int vier niet/ Eñ na dat
vier quam een stille sachte suysinge/ Doen Elia dz
hoorde/ doe bedecte hi sijn aensichte met sinen mā-
tel/ eñ ghinc wt eñ tradt in dye doore des hols/ Eñ
siet daer quā een stemme tot hem/ eñ sprac/ Wat
hebdi ghi hier te doen Elia?

Hi sprac/ ick heb om den HEERE den God Ze
baoth/ met ernstiger liefden beroert gheweest/ wāt
die kinderen Israel hebben v verbont verlaten/ u-
we outaren gebrokē/ uwe Prophetē mettē sweer
de ghedoodet/ eñ ick ben alleene ouer bleuē/ en-
de si staen daer na/ dat si my dat leuen soudē nemē
Ende die HEERE sprac tot hem. Gaet wederom
me wes wechs door die woestine tot Damascon/
ende ghaet in/ eñ salft Hasael tot eenē coninc ouer
Syrien/ Ende Jehu den sone Nimsi/ tot eenen Co
ninc ouer Israel Ende Elisa den sone Saphat vā
Abel Mehola/ tot eenē prophete in v stede/ Ende
tal ghescieden/ dat soo wye den sweerde Hasael
ontloopt/ dyen sal Jehu dooden/ Eñ soo wye dat
den sweerde Jehu ontuliedet/ dien sal Elisa doodē
Eñ ic wil laten ouerbliuen seuen duysent in Isra-
el/ te weten/ alle knien die hen niet ghebuyghet en
hebben voor Baal/ ende alle mont dye hem nyet
ghecust en heeft

Ende hi ghinc van daer/ ende vandt Elisa den
sone Sophat/ dat hi plocchde met twalef iockē rū
derē/ voor hē/ ende hi was selue onder den twael-
uen/ Ende Elia ghinck tot hem/ ende werp/ sinen
mantel op hem/ Hi liet de runderen ende liep Elia
na eñ sprack/ Laet mi mine vader ende mine moe-
der cussen/ soo wil ick v nae volghen/ Hy sprac tot
hem ghaet henen ende comt weder/ want ic heb
wat met v te doen/ Ende hi liep weder vā hem/ en
de nam een iock runderē/ ende offerde/ ende kooc
te dat vleesch metten houtwerck der ploeghen aen
die runderen/ eñ ghaft den volcke dat sijt aten/ en
de stont op ende volchde Elia nae/ ende diende hē/

Dat xx Capitel

¶ Benhadad die coninc Sirie strijdt teghen Sa
maria ende Israel/ mer hy wort verwonnē ende
te scanden gemaect. Dat .xx. Capittel.

Ende Benhadad dye coninc tot Sirie A
vergaderde al zijn macht/ eñ daer wa
ren .xxxij. coningen met hem/ eñ paer
den eñ waghens/ eñ trock op/ eñ bele
gerde Samariam/ eñ streedt daer te-
gen/ eñ seynde boden tot Achab den coninc Israel/
in die stadt/ eñ dede hē seggen/ So seyt Benhadad
v siluer eñ v gout is mijn/ eñ uwe wiuē/ eñ uwe al
derbeste kinderen sijn ooc mijn/ Dye coninc Israel
antwoorde eñ sprac/ Mijn heer coninc so ghi gespro
ken hebt/ Ick ben uwe ende al wat ic hebbe.

Eñ dye boden quamen weder eñ seyden/ Dus
spreect Benhadad/ Want ic tot v geseynt heb/ eñ
doen seggen/ V siluer eñ v gout/ v wiuē eñ v kinde B
ren sult ghi mi geuen/ So wil ick morghen te deser
tijt mijn knechten tot v seynden/ dat si v huys/ eñ
uwer ondersaten huysen ondersoeckē/ eñ al wat hē
liefliic is/ dat sullen si in haeren handen nemen ende
wech dragen/ Doen riep dye coninc Israel alle dye
Ouderen des landts/ eñ sprac/ Merct eñ siet/ hoe
quaet dat hijt voor neemt/ Hi heeft tot mi gesondē
om mijne wijuen eñ kinderen/ siluer eñ gout/ eñ ic
en heb hem dat niet gewevgert/ Doen spraken tot
hem alle Ouders eñ allet volck. Ghi en sult gheen
gehoor gheuen noch consenteren.

Eñ hi sprac totten boden Benhadad/ Segt mi
nen here den coninc/ Al dat ghy int beginsel uwen
knecht geboden hebt/ dat wil ick doen/ maer dit en
mach ic niet doen/ Eñ die boden ghingen wech/ eñ
seyden sulcs weder/ Doe seynde Benhadad tot hē/
eñ liet hem segghen/ Die goden doen mi dit eñ dat
waer dat stof Samarie genoech zijn sal/ dat elc vā
mijnen volc een hant volle daer af brenghe/ Die co
ninc Israel antwoorde eñ sprac/ Segt my Dye dat
harnasch aendoet sal hē die beroemen gelijc die ge-
ne diet af heeft geleyt? Doe Benhadad dat hoorde
eñ hi recht dranc metten coningē in die tente/ sprac
hi tot sinen knechten/ Schict v heyr getuych/ ende si
schicten hen teghen die stadt.

Eñ siet een propheet ghinc tot Achab den coninc
Israel eñ sprack/ Dus spreect die HEERE/ Ghy
hebt ymmer desen grooten hoop ghesien? Siet ick
willen heden in uwe handt gheuen/ dat ghy weten
soudt dat ick dye HEERE ben/ Achab sprac door a
wyen? Hy sprack/ Dus spreect die HEERE/ door
die knapen der lantprouoosten oft landt voochten
hi sprack/ Wye sal den strijdt beghinnen? Hy seyde/
ghi/ Doe telde hi die knapen der landt voochten/ en
de haerder was twee hondert ende twee ende der
tich ende telde daer nae voort/ dat geheele volc al
le der kinderen Israel/ seuen duysent mannen/ en-
de trocken wt inden middaghe/ Maer Benhadad
dronck/ ende was droncken inder tenten/ met den
tweendertich coninghen/ dye hem te hulpe gheco-
men waren/ Ende die knapen der landt voochten
trocken eerst wt.

Benhadad seynde wt/ ende si bootscaptent hem
segghende/ Daer trecken mannen wt Samaria/ hi
seide/ Grijptse leuēde/ si zijn om vrede of om strijts
wil wt getrocken. Mer doe die knechten der landt
voochten wtgetogē warē/ eñ dat heyr hē na/ eñ elc

Ontrent deser tijt leefde Tiberius die x coninc der Latijnscher oft Italiscē hi viel in dē Tibere tot dier tijt Alba hiet/ maer daer na so heeft die riuiere Alba harē name ghehadt dē Tiber/ om dat Tiberius de coninc daer in verdronken was

sloech wie hē voor quā/ Ēn die Siriers vloden/ ēn
Israel iaechde hen na/ Ēn Benhadad die coninc tot
Sirien ontuloot met peerden ēn rupteren/ Ēn die
D coninc Israel troc wt/ ēn sloech peerdē ēn wagens
alſo dat hi aen die Siriers eenē grooten slach dede.
Doe ghinc een prophect totten coninc Israel/ ēn
ſprac tot hē/ Gaet henen ēn sterct v/ ēn merct ende
siet wat ghi doen ſult/ Want die coninc tot Sirien
ſal tegen v optrecken/ als dat iaer omme is/ Want
die knechten des conincs van Siriē ſpraken tot hē
Haere goden dat zijn berch goden/ daeromme zijn ſi
ons te bouen gegaen/ O dat wy tegen hen strijden
mochten op dat effene/ wat geldet wi ſouden ſe ö=
winnen Doet alſo/ doet die coningen wech/ elc van
zijnder plaetſen/ ēn stelt grauē in haer stedē/ ēn oor
dineert v een heyr/ gelijc dat heyr was dat ghi ver=
loren hebt/ ēn peerden ēn wagens/ ſo die gheue wa
ren/ ēn laet ons teghen hen strijden op dat effene/
Wat geldet wi ſullen ſe verwinnē? Hi hoorde haer
E stemme ende dede alſo.
Als nv dat iaer ouer was/ oordineerde Benha
dad die Sirier/ ēn troc opwaerts tot Aphek/ om te
gen Israel te strijden/ Ēn die kinderē Israel oordē
de hen/ ēn beſorchdē hen oot/ ēn trocken hen tegen/
ēn legerden hen tegen haer als twee cleyne cudden
geyten/ Met der Siriers was tlāt vol/ ēn daer ter
de een man Gods toe/ ēn ſprac tottē coninc Israel
Dus ſpreect die HEERE/ om dat die vā Siriē heb=
bē geſeyt/ Die HEERE is eē God der bergē/ ēn nie
eē God der valleyē/ ſo heb ic al deſen grootē hoop
in uwē handē gegeuē dat ghi wetet dat ic die HE=
RE ben/ Ēn ſi legerdē hē straes tegē die gene ſeuē
dagē/ mde ſeuendē dach trocken ſi op te hoop inden
strijdt/ ēn die kinderē Israel ſloegen vā dien vā Si
rien/ hondert duyſent voetvolcs op eenen dach/ ēn
die ouergebleuen/ vloden tot Aphek in die stadt/ ēn
den muer viel op die ouergebleuen/ ſeuen ēn twin=
tich duyſent mannen/ Ēn Benhadad vluchte oock
in die stadt in een cleyn camerken.
Doen ſpraken zijn knechten tot hē/ Siet/ wi heb=
bē gehoort dat die coningē des huis Israels barm=
hertige coningē zijn/ ſo laet ons ſackē ō onſe lendenē
doē/ ēn strickē om onſe hoofdē/ ēn wtgaē totten co
ninc Israel/ misſchiē hi ſal uwe siele laten leuen. Ēn
ſi gordē ſacken om haer lendenē/ ēn strickē om hae
re hoofdē/ ēn quamen totten coninc Israel ēn ſpra=
ken/ Benhadad v knecht doet v ſeggen/ Lieue laet
mine siele leuē/ hi ſprac/ Leeft hy noch/ ſo is hi mijn
broeder/ Ēn dye mannen namen dat woort hae=
stelijc van hem/ ēn bedyeden dat voor hem ēn ſpraken
Lre.xix f Ja dijn broeder Benhadad/ Hi ſprac Coemt ende
F brengt hem/ Doe ghinck Benhadad tot hē wt/ ēn
liet hem opten waghen ſetten/ ēn ſprac tot hē/ Die
steden die mijn vader uwen vader genomen heeft/
wil ic v weder geuen/ ēn maect v straten te Damaſ
con/ ſo mijn vader te Samarien ghedaen heeft/ ſoe
wil ic met v eenen verbont makē/ ēn hi maecte mz
hem een verbont ende liet hem trecken.
Doe ſprac een man onder dē kinderē der prophe
ten tot ſinē naestē door dat woort des HEERE
Lieue slaet mi/ maer hi weygerde hē te slaen/ Doe
ſprac hi tot hē/ Om dat ghi die stemme des HE
REN niet en hebt gehoort/ ſiet/ ſo ſal v eenen leeu=
we slaen/ als ghi van my gaet/ Ēn doe hy van hem
wech ghinc/ vant hem eenen leeuwe ēn sloech hē/
Ēn hi vant eenen anderē man ēn ſprac/ Lieue slaet
mi/ ēn die man sloech hem wondē/ Doe ghinc dye
prophect henen/ ēn troc tottē coninc aende wech/
ēn verstelde ſijn aensicht met asſchen. Ēn doe dye
coninc voorbi troc/ riep hi dē coninc aen ēn ſprac/
G v knecht was wtghetrocken middē inden strijdt
ēn siet een man was geweken/ ēn bracht eenē mā
tot mi ēn ſprac/ Bewaert mi deſen man/ ist datmē
ſijns ghemist/ ſo ſal v siele in die stede zijnder sielen
ſijn/ ofte ghi ſullet een pont ſiluers ouer geuē/ Ēn
doen v knecht hier ēn daer te doen hadde/ en was
die niet meer daer/ Dye coninck ſprac tot hem dat
is v oordeele/ ghi hebbet ſelue ghegeuen.
Doen dede hi haestelick die asſchen vā ſinen aē
sichte/ ēn die coninck Israhel kende hem dat hi der
propheten een was/ ende hi ſprack tot hem/ Dus
ſeyt die HEERE/ Om dat ghi den verbandē man
van v hebt ghelatē/ ſal v siele voor ſine siele zijn/ en
de v volck voor ſijn volck/ Maer die coninck Isra
hel troc wech ongemoet ende toornich in zijn huys
ende quam tot Samaria

Achab gebruyct gewelt ouer eenē armē mā/ ēn hi
neēt Naboth ſinē wijngaert/ ēn doot hem/ Elias
straft hē wt beueel des HEEREN Cap.xxi

Het gheuiel in deſe geſchiedenisſe dat
Naboth eē Jeſreelijt eenē wijnberch
hadde te Jeſreel/ by den Paleyſe A=
hab des conincs tot Samaria/ Ende
Achab ſprack tot Naboth ende ſeyde
Gheeft mi uwen wijnberch/ ick wilder my eenen
coolhof af maken/ want hi ſoo na aen minen huyſe
leyt/ ick wilder v eenen beteren wijngaert voor
gheuen/ oft ist dat ghi wilt/ ick wilder v ſo veel ſil=
uers voor gheuen/ als hi weert is/ Maer Naboth
ſprac tot Achab/ Dat late die HEERE verre van
mi ſijn/ dat ick v mijns vaders erfenisſe ſoude ghe=
uen
Doen quam Achab thuys/ ongemoet ende toor
nich om des woorts wille dat Naboth die Jeſree
lijt tot hem hadde geſeyt ēn gheſprokē/ Ick en wil
v mijns vaders erfenisſe niet geuen/ ende hy viel
op ſijn bedde neder/ ende keerde ſijn aensicht om/
ende en adt gheen broot/ Doen quam Jſebel ſine
huyſurouwe tot hem in/ ende ſprac met hem/ Wat
ist dat uwen gheest ſoe ongemoetich is/ ēn dat ghy
gheen broot en etet? Hy ſeyde tot haer Ick hebbe
met Naboth den Jeſreelijt gheſprocken ende ghe=
ſeyt/ Gheeft mi uwen wijnberch om gelt/ of hebt
ghi daer lust toe/ ſoe wil icker v eenen anderē voor
gheuen/ Maer hi ſprack/ ick en wil v minen wijn
berch niet gheuen
Doen ſprack Jſebel zijn wijf tot hem/ Wat co=
ninckrijc waer in Israhel en dede ghij? staet op en=
de etet broot/ ēn ſijt goets moets/ ic wil v den wijn
berch Naboth des Jeſreelitē doen hebbē/ Ende ſi
ſcreef brieuen onder Achabs name/ ende beſeghel=
deſe met ſinen signet/ ende ſeynde ſe tottē Ouders
ēn ouersten in zijnder stat/ die bi Naboth woondē
ende ſchreef alſoo in die brieuen Laet eenen vasten
wtroepē/ ēn ſet Naboth bouē aen int volc/ ēn stelt
twee mannē Belial voor hē/ die daer getuygē/ ēn
ſpreken/ ghi hebt God ēn den coninck ghelasphe
meert/ ēn leyt hē wt/ ēn steenicht hē/ dat hi sterue/

Ende die Ouders en ouerste zijnder stadt/ die in
zijnder stat woonden/ deden also hen Iesebel ontbo
den hadde/ so si inden brief gescreuen hadde/ die si tot
hen seynde/ en lieten eene vasten wt roepen/ en deden
Naboth bouen aen onder tvolc sitten/ Doen quamen
die twee mannen Belial/ en stelden hen voor hem/ en ge
tuychden tegen Naboth voor dat volc en spraken/ Na-
both heeft God en den coninc gelastert/ Doen leyden
si hem wt voor die stadt en steenichden hem/ dat hi
sterf/ en si ontboden Iesebel/ en deden haer seggen/
Naboth is ghesteenicht en doot/ Doen Iesebel hoorde
dat Naboth gesteent/ en doot was/ so sprac si tot A-
hab/ Staet op/ en neemt in/ den wijnberch Naboth des
Iesreeliten/ den welcken hi v weygerde om gelt te
geuen/ Want Naboth en leeft niet meer/ maer hi is
doot/ Doen Ahab hoorde dat Naboth doot was/ so
stont hi op/ dat hy af soude gaen/ totten wijnberge
Naboth des Iesreeliten/ ende dien in nemen.

Mer dat woort des HEREN quam tot Elia
des Tisbiten/ en sprac. Staet op/ en gaet neder Ahab
den coninc Israel te gemoete/ die tot Samaria is/
Siet hi is inden wijnberch Naboth/ daer hi heen is
gegaen/ dat hi dien inne soude nemen/ en spreect met
hem seggende/ So spreect die HERE/ ghi hebt doot
geslagen daer toe ooc ingenomen/ En sult met hem
spreken en seggen / so spreect die HERE/ Inder
plaetsen daer die honden dat bloet Naboth opghe
lect hebben / daer sullen dye honden v bloet ooc op
lecken/ En Ahab sprack tot Elia/ Hebt ghi mi oyt
uwen viant geuonden? Hi sprac/ Ja/ ic heb v geuon
den om dat ghy vercocht zijt slechts quaet te doen
voor den HERE/ Siet/ ic wil ongeluc ouer v bren
gen/ en uwe nacomelingen wech nemen/ en wil van
Ahab wt roeyen ooc den ghenen dye aen die want
pisset/ en die besloten en verlaten is in Israhel/ En
wil v huys maken ghelijc dat huis Ieroboam/ des
soons Nebath/ en als dat huis Baesa des soons A-
hia/ om des verweckens wille/ daer mede ghi ver-
toornt/ en Israel hebt doen sondigen

Ende ouer Iesebel sprack die HERE ooc en
seyde/ Dye honden sullen Iesebel eten aen die mue-
re Iesreel/ Wye van Ahab sterft in dye stadt / dyen
sullen die honden eten/ ende wie opt velt sterft/ dien
sullen die voghelen onder den hemel eten/ Alsoe en
was niemant dye so gheheelijc vercocht wert quaet
te doen voor den HERE Als Ahab/ want zijn
wijf Iesebel bracht hem daer toe / ende hy maecte
hem tot eenen grooten grouwel/ also dat hy den af
goden na ghinc in alle manieren/ als die Amoriten
gedaen hadden/ die die HERE voor dye kinderen
Israel verdreuen hadde.

Mer doe Ahab sulcke woorden hoorde/ scoor-
de hi sine cleederen/ en dede eenen sack aen sijn lijf/ en
vaste/ en sliep inden sack/ en ghinc cromme met ne
der gebuychden hoofde/ En dat woort des HE
REN quam tot Elia den Tisbite/ ende sprac/ En
hebdy niet gesien hoe hem Ahab voor my buyget?
Want hi hem voor mi buyghet/ so en wil ic dat on
geluc niet brengen in sinen leuen/ Mer bi sijns soons
leuen wil ic dat ongheluc ouer sijn huys brenghen.

Iosaphat ende Ahab helpen malcanderen oor-
loghen/ Die propheet Micheas waerscout haer
Ende als si hem niet en ghelouen/ so wort en sige
straft. Dat. xxij. Capittel.

ENde daer ghingen drie iaren omme/
dat gheen oorloghe en was tusschen
die van Syrien en Israel/ Maer inde
derden iare troc Iosaphat dye coninc A
Iuda af/ totten coninc Israel/ en dye
coninc Israel sprac tot sinen knechten / En weet
ghi niet dat Ramoth in Gilead onse is/ en wi sitten
stille/ en en nemense nyet vander hant des conincs
tot Syrien? En sprac tot Iosaphat/ Wilt ghi met mi
trecken inden strijdt tot Ramoth in Gilead? Iosa
phat sprac totten coninc Israel/ Ic wil sijn als ghi/
en mijn volck als dijn volck/ en mijn peerden als v
peerden.

En Iosaphat sprac totten coninc Israel. Vraecht B
doch heden om dat woort des HEREN/ Doe ver
gaderde die coninc Israhel propheten by vier hon-
dert mannen/ en seyde tot hen/ Sal ick te Ramoth
in Gilead trecken om te strijden/ oft sal ic laten staen
Si spraken/ Trect op/ dye HERE salt in dye hant
des conincs geuen/ Iosaphat sprac/ En is hier geen
prophete des HEREN meer/ dat wi van hem vra-
gen? Die coninc Israel sprac tot Iosaphat/ Daer is
noch een man/ Micha die sone Iemla/ van welcken
men den HERE vragen mach. Mer ic ben op hem
gram/ want hi en prophetеert mi gheen goet/ mer
enckel quaet/ Iosaphat sprac/ Dye coninck en spre
ke also niet/ Doen riep die coninck Israel eenen ca
merlinc en sprac/ Brengt haestelic hier Micha den
sone Iemla.

Die coninc Israel en Iosaphat die coninc Iuda
saten elc op sinen stoel/ gecleet met cleederen/ op die
plaetse voor die doore aen die poorte Samarie/ en al-
le die propheten propheteerden voor hen/ En Zede
kia die sone Cnaena/ had hem yseren hoornen ge-
maect/ en sprac/ Dus seyt die HERE/ Hier mede
suldi die Syriers stooten/ tot dat ghise vernielt/ En C
alle die propheten propheteerden also en seyden. Trect
op tot Ramoth in Gilead/ en vaert gheluckelic/ die
HERE salt in die hant des conincs gheuen

En die bode die gheghaen was om Micha te roe
pen seyde/ tot hem/ Siet der propheten redenen zijn een
drachtelic goet voor den coninck/ so laet nu v woort
ooc zijn/ als dat woort der seluer/ en spreect goet/ Mi
cha seide/ Alsoo warachtelic als die HERE leeft/
ic sal spreken/ so wat die HERE mi segghen sal/ En
doe hi totten coninc quam/ sprac die coninc tot hem Mi
cha sullen wi tot Ramoth in Gilead trecken om te
strijden? ofte sullen wijt laten staen? Hi sprac tot hem / Ja /
trect op en vaert gheluckelic/ die HERE salt in die
hant des conincs geuen/ Dye coninc sprac weder tot
hem/ Ic besweere v dat ghi mi anders niet en segt/
dan die waerheit inden naem des HEREN

Hi sprac/ ic sach geheel Israhel verstroyt opten
bergen/ als scapen die gheenen herder en hebben/
Ende die HERE sprac/ en hebben dese gheenen
heer? Elck keer thuys met vreden/ Doe sprac die co D
ninc Israel tot Iosaphat/ en heb ict v niet ghesegt/
dat hi mi nyet ghoets en prophetеert/ mer enckel
quaet? Hy sprac/ daerom hoort nu dwoort des HE
REN/ Ic sach den HERE sitten op sinen stoel/ ende
alt hemelsche heyr neffens hem staen tzijnder rechter
en slincker hant/ En die HERE sprac/ Wie sal A-
hab wijs maken dat hi op trecke/ en valle te Ramoth
in Gilead? En die eene seyde dit en die ander seyde

dat/Doe ghinc een geeſt wt/ eñ tradt voor dē HE
RE/eñ ſprac/Ic wilt hē wijs maken/Die HERE
ſprac tot hē/Waer mede? Hi ſprac/ Ic wil wtgaen
eñ wil eenen valſchen gheeſt ſijn in alle zijnder pro-
pheten mont/Hi ſprac/ Ghi ſullet hē wijs makē eñ
beſchickent/gaet wt eñ doet alſoo. Nv ſiet/die HE
RE heeft eenen valſcen geeſt gegeuen in alle deſer
uwer propheten mont/eñ die HERE heeft quaet
ouer v ghesproken.
Doen ghinc toe Zedekia die ſone Canaena/eñ
ſloech Micha op ſijn kinnenbackē/eñ ſprac/Hoe is
die geeſt des HEREN van mi gewekē/dat hi mz
v ſpreect/ Micha ſprac/ſiet/ghi ſullet ſien in diē da
ge/als ghi van die eē camer in dander gaē ſult/dat
ghi v verberget/ Die coninck Iſrahel ſprac/neemt
Micha eñ laet hē bliuē bi Amō den borgemeeſter/
eñ bi Joas den ſone des conincs/eñ ſegt/ Dus ſeyt
die coninc/ſettet deſen/ inden kercker/eñ ſpijſet hē
met broot eñ water der tribulacien/ tot dat ic met
vreden weder come. Micha ſprac/ Coemt ghi met
vreden weder/ſo en heeft die HERE door mi niet
geſproken/ Ende hi ſprac/Hoort toe alle volck.
E Alſo troc die coninc Iſrael/eñ Joſaphat die coninc
Juda op tot Ramoth in Gilead/eñ die coninc Iſra
hel ſprac tot Joſaphat/Vercleet v/eñ coemt inden
ſtrijdt met uwen cleederē aengedaē/Die coninc Iſ
rael vercleede hē oec/eñ troc inden ſtrijt/ Mer dye
conīc vā Sirië geboot dē ouerſtē ouer ſine wagēs
der welcker.xxxij.waren eñ ſprac. Ghi en ſult niet
ſtrijdē tegen cleyne noch groote/ mer tegen den co
ninc Iſrael alleene/Eñ doen die ouerſten der wa-
gens/Joſaphat ſagē/ſo meyndē ſi/dz hy dye coninc
Iſrael ware/eñ vielen op hē niet ſtrijden/ Mer Jo
ſaphat riep/Doen die ouerſte der waghens ſaghen
dat hi die coninc Iſrael niet en was / ſoe keerden ſi
achter waerts van hem.
Een man ſpyen den boge hart / eñ ſcoot den co-
ninc Iſrael tuſſchē die mage eñ longe/ Eñ hi ſprac
tot ſinen voermā/keert v hant/ eñ voert my wt dē
heyr/want ic ben gewont/Eñ die ſtrijt nam douer
hant inden ſeluen dage / eñ die coninc ſtont op den
wagē/tegē die vā Siriē/ eñ ſterf tſauonts/Eñ dat
bloet bloeyde vander wondē middē indē wagē/eñ
men liet wtroepē int heyr/doē die ſonne onderginc
eñ ſeggen/ Ele gae in zijn ſtadt/eñ in ſijn landt/Al-
ſo ſterf die coninc eñ wert tot Samaria ghebracht/
eñ ſi begroeuen hē tot Samaria/Eñ doe ſi dē wa-
gen wieſſchen bi den poele Samarie/leckten die hō
G den ſijn bloet op/ Die hoeren wieſſchen hem na dē
woorde des HEREN ſo hi geſproken hadde
Wat meer van Achab te ſeggen is/eñ al wat hi ge
daen heeft/eñ dat yuorien huys dat hy timmerde/
eñ alle die ſteden die hi getimmert heeft / ſiet/dz is
geſcreuen in die Cronike der Coningen Iſrael/Al
ſo ontſliep Achab met ſinen vaderen/eñ ſijn ſoon A
haſia wert Coninc in ſijn ſtede.
Eñ Joſaphat die ſone Aſſa/wert Coninc ouer
Juda inden vierdē iare Achab des Conincs Iſrael/
eñ was.xxv.iaer out doen hi coninc wert / eñ reg-
neerde.xxv. iaer te Jeruſalē. Sine moed' hiet Aſu
ba een dochter Silhi / Eñ wādelde in alle dē wege
zijns vaders Aſſa/eñ en weke daer niet af / eñ hi dede
dat dē HERE welbehaechde/Nochtās en dede hi
die hoochten niet wech/eñ dz volc offerde noch/eñ

wierpē noch wieroec op den hoochten/ende had
de vrede met den Coninc Iſrael.
Wat meer vā Joſaphat te ſeggē is/eñ die mach
te die hi dede/ eñ hoe hi geſtreden heeft/ſiet/dat is
gheſcreuen inder Croniken der coninghen Juda/
Oec dede hi wt den lande alle ouergebleuene hoe
reerders / die totter tijt zijns vaders Aſſa warē o-
uergebleuen/Eñ daer en was gheen Coninck in
Edom/ Ende Joſaphat hadde ſchepen latē makē
op die zee/die in Ophier gaen ſouden/om gout te
halen/mer ſi en ghingen niet/Want ſi werden ge
broken tot Ezeon Geber. Doen ter tijt ſprac Aha
ſia die ſone Achab tot Joſaphat/Laet mine knechtē
met uwen knechten in die ſchepē varen / Mer Jo-
ſaphat en wildes niet/Ende Joſaphat ontſliep mz
ſinen vaderen/ ende wert begrauen met ſinen va-
deren in die ſtadt Dauid zijns vaders/Ende Jorā
ſine ſone wert Coninc in zijn ſtede.

Eynde des derden boecs der coningen

Hier begint dat vierde boec der Coningen

Van Ahaſias regiment / eñ Jorās zijns broe-
ders. Dat.I.Capit.

DJe ſoone Ahab
genaemt Ahaſia/wert co
ninck ouer Iſrahel te Sa
maria/inden ſeuenthien-
ſten iaer Joſaphat des co
nincs Juda/eñ regneerde
ouer Iſrahel twee iaer/
Ende dede dat den HE
RE qualic beuiel/ende wandelde indē weghe zijns
vaders/ende ſijnder moeder/ende inden wege Je
robeam des ſoons Nebath/die Iſrael dede ſondi-
ghen/Ende diende Baal/ende aenbat hem/ende
vertoornde den HERE den Godt van Iſrahel
ghelijc zijn vader dede/Die Moabiten vielen oock
af van Iſrael/doe Achab doot was
Ende Ahaſia viel door die tralië in ſijn ſale tot
Samarien/ende wert cranck/ende ſeynde boden
ende ſprack tot hen/Gaet henen ende vraecht Ba
al Sebub den Godt tot Ekron/oft ick van deſer
cranckheyt gheneſen ſal/mer die Enghel des HE-
REN ſprac met Elia den Thisbite/Op/eñ gaet
den boden des Conincs van Samaria te gemoet/
eñ ſprecket tot hen/En iſſer dan gheen Godt in
Iſrahel /dat ghi ghaet om te vraghene den Godt
tot Ekron/Daer om ſo ſpreect die HERE/Ghi
en ſult vanden bedde niet comen daer ghi op ligt/
mer ghi ſult den doot ſteruē. Eñ Elia ghinc wech
Ende doen die boden weder tot hem quamē/
ſprac hi tot hen. Waeromme comt ghi weder/Sy
ſpraken tot hem/Ons quam een mā opwaerts te
ghemoete/eñ ſprac tot ons/ Ghaet wederomme
totten coninck dye v geſonden heeft/ende ſegt tot
hē/Dus ſpreect die HERE/En iſſer nv geē God
in Iſrael/dat ghi wech ſeyndet om te vragē Baal
Sebub den God tot Ekron/Daerom en ſult ghy

vanden bedde niet comē/daer ghi op ligt/mer ghi sult den doot steruē/hi sprac tot hen/hoe was die man gestelt die v ghemoete/en̄ dat tot v seyde? Si seyden tot hem/Hi hadde een rouwe huyt aen/en̄ een lederen gordel om sine lendenē/Hy sprac/het is Elia die Thisbite.

En̄ hi seyndē henen tot hē/eenen hooftman ouer vijftich/metten seluen vijftigen/En̄ doen dye tot hem op quam/siet/doe sat hi bouē opten berch Mer hi sprac tot hē/Ghi man Gods/die coninck seyt/ghi sout afcomen/Elia antwoorde dē hooftman ouer vijftigen/en̄ sprac tot hē/Ben ic eē mā Gods/so valle vier vanden hemel/en̄ verslinde v en̄ uwe vijftige/Doe viel vier vandē hemel/ende verslinde hem en̄ sine vijftige. En̄ hi seinde weder omme eenen anderen hooftman ouer vijftich tot hē met sinē vijftigē/die antwoorde en̄ sprac tot hē Ghi man Gods/So seyt die coninc/Coēt haestelic daer af/Elia antwoorde en̄ sprac/Ben ick een man Gods/so valle vier vanden hemel en̄ verslinde v/en̄ uwe vijftige/Doē viel dat vier Gods van dē hemel/en̄ verslinde hem/en̄ sijn vijftige.

Doen seynde hy weder den derden hooftman ouer vijftighe/met sinen vijftigen/Doen die tot hē bouen quam/buychde hi sine knien tegen Elia/en̄ smeecte hem/en̄ sprac tot hem/Ghi man Godts laet mine siele/en̄ die selē uwer knechtē deser vijftigen/voor v van eeniger weerden sijn/Siet/dat vier is vanden hemel gheuallen/en̄ heeft die eerste twee hooftmannen/ouer vijftigen met haren vijftigē verslindt/mer nv laet mijn siele yet voor v van weerden sijn/Doē sprac die Engel des HEEREN tot Elia/Ghaet met hem af/en̄ en vreest hem niet En̄ hi stont op/ende ghinck met hem af totten coninck.

En̄ hi sprac tot hem. Dus seyt v die HEERE dat ghi boden hebt gesonden/en̄ latē vraghē/Baalzebub dē God tot Ekron/als offer gheen God in Israel en waer/welcs woort mē mocht vragē/soo en suldy vanden bedde niet comen daer ghi op gheleghen sijt/maer ghi sult den doot steruen/Alsoo sterf hy nae den woorde des HEEREN/dat Elia gesproken hadde/Ende Joram/wert coninc in zijn plaetse/inden anderē iaer Joram des soons Josaphat des conincs Juda/want hi en hadde geenen soon/Wat meer van Ahasia te segghen is/en̄ al wat hi gedaen heeft/siet/dat is ghescreuē in dye Cronike der coningen Israels

¶Hoe dat Elias vvech voer/En̄ Heliseus sinē geest ontfinc/En̄ hoe hi dat bitter vvater soet maecte

Dat. ij. Capittel

Doen die HEERE Elia in die tempeeste ten hemel wilde halen/so ghinghen Elia ende Elisa van Gilgal en̄ Elia sprac tot Elisa Lieue blijft hier want dye HEERE heeft mi tot Bethel ghesendt: Elisa seyde/Soo waeractelick als dye HEERE leeft/ende uwe siele/ick en verlate v niet/ende doen si afquamen tot Bethel soo ghinghen der propheten kinderen die tot Bethel waren wt tot Elisa/ende seyden tot hē/weet ghi ooc dat die HEERE uwen heere heden van uwen hoofde sal nemen? Hi sprac/ick weet oock wel/swijcht ghy maer stille.

En̄ Elia sprac tot hem/Elisa lieue blijft hier. Want die HEERE heeft mi te Jericho ghesonden/
Hi sprac/So waerachtelic als die HEERE leeft/en B
de uwe siele/ic en verlate v niet/En̄ doe si tot Jericho quamen/so ghingen der propheten kinderē die tot Jericho warē tot Elisa/en̄ sprakē tot hē/Weet ghi ooc dat die HEERE uwen heere huyden vā uwen hoofdē nemen sal? Hi sprac ic weet ooch wel/swijcht mer stille/Ende Elia sprac tot hem/Lieue blijft hier/want die HEERE heeft mi geseint/aen die Jordane/Hi sprac/Also waerachtelic die HEERE leeft ende uwe siele/ic en verlate v niet/Ende die twee gingen tsamen/Maer vijftich mannē onder der propheten kinderen gingen henen/en̄ traden tegen ouer van verre/Maer die twee stonden aen die Jordane

Doen nam Elia sinen mantel ende wont hem te samen/en̄ sloech int water/welcke hem op beyde siden deelde/alsoo dat die twee droghe daer door gingen/En̄ als si ouer quamen/sprac Elia tot Elisa/Bidt wat ic v doen sal/eer ic van v genomē worde Elisa sprac/dat uwen geest op mi si/twee mael so vele te spreken. Hi sprac/ghi hebt een swaer sake gebeden/Nochtans ist dat ghi mi sien sult/als ic vā v genomen worde/so salt alsoo zijn. En is dat niet/so en salt niet zijn/En̄ doe si tsamen ghingen/en̄ hy sprac siet/doē quā eenē vierigē wagē mz vierighen
peerden/en̄ sceyde die twee van malcanderen/En̄ C
Elia voer alsoo mid tēpeesten ten hemel/Elisa sacht en̄ riep/Mijn vad mijn vad/voerman Israel ende zijn ruyter/en̄ en sach hem niet meer.

Eccles. xlviii Dit was na Abrahās doot m.c.en̄ x iaer als die werelt ghestaē had iiij.m.cc ende lxxxviij iaer voor cristus gheboorte ix.c.en̄ xi iaer

En̄ hi greep sine cleederen/en̄ scoordese in twee stucken/en̄ hief op den mantel Elia die hem ontuallen was/ende keerde om/ende ginc aenden oeuer d Jordanē/en̄ nā dē seluen mantel Elia die hē ontuallen was/en̄ sloech int water en̄ sprac/Waer is nv die HEERE die God Elia? en̄ sloech int water/doen deeldet hē op beyde sidē/En̄ Elisa ghinc door. En̄ doe hē d propheten kinderē sagē/die tot Jericho tegen hem ouer warē/seyden si/Dē geest Elia rust op Elisa/en̄ gingē hem te gemoete/en̄ aēbadē ter aerden/en̄ sprakē tot hē/Siet/ond uwe knechten zijn vijftich redelijcke mannen/die laet gaen en̄ uwē heere soecken/messchien die geest des HEEREN die heeft hem genomen/en̄ yewaerts op eenē berch/oft yewaerts in eē dal geworpē/Hi sprac en laet niet gaen/mer benauden hem tot dat hi hē scaemde/ende sprac/Laet henen gaen/ende si sondē vijftich mannen/ende si sochten drie dagen/mer si en vonden hem niet/ende quamen weder/tot hem En̄ hi bleef te Jericho/en̄ hi sprac tot hen/En seyde ict v niet/dat ghi niet gaen en sout?

En̄ die mannen der stadt spraken tot Elisa/Siet het is in deser stadt goet woonen/alsoo mijn heere siet/mer het is quaet water/en̄ dat lāt is onvruchtbaer/Hi sprac/Brengt mi hier een nieu soudt vat/
en̄ doeter sout in/en̄ si brachtent hem/doe ginc hy D
wt totter waterfonteynen/ende hi wierp dat sout daer in/en̄ sprac/Dus spreect die HEERE/Ic hebbe dit water gesont gemaect/Daerō en salō voort aen geen doot noch onvruchtbaerheit wt comen/Also wert dat water gesont/tot desen daghe toe/na dat woort dat Elisa sprac.

Ende hi ghinc op tot Bethel/ende als hi op den

wech ghinc/ so quamē cleyne knechtkens ter stadt wt/ eñ bespotten hem eñ spraken tot hē /Kaelcop comt op/ Kaelcop comt op/eñ hi keerde hem om/ Eñ doe hijse sach / vloeckte hijse inden naeme des HEREN/ Doē quamē twee beyren wt dē wout eñ verscoorden der kinderen .xlij. Van daer ghinck hi opten berch Carmel /ende keerde van daer weder om tot Samaria.

¶ Van Joram ende Josaphat hoe die oorlooch den/ Eñ wat haer Heliseus seyt. Cap.iij.

A Joram dye sone Achab wert coninck ouer Israel tot Samaria / inden achthiensten iaer Josaphat des conincs Juda / eñ regneerde twaelf iaer /ende dede dat dē HERE qualic beuiel/ Nochtās niet gelijc sijn vader eñ sijn moeder /wāt hi dede die calomnē oft beelden Baals wech/dye zijn vader dede maken/ Maer hy bleef hangē aen den sonden Jerobeam des soons Nebath/die Israel dede sondighen/eñ hi en ghinc daer niet af.

Mesa die coninc der Moabitē hadde vele scapen/ eñ verchijnsde dē coninck Israhel /wolle van hondert duysent lammeren / eñ van hondert duysent rammē/ Maer doē Achab doot was/doē viel der Moabitē coninck af/van den coninck Israel/ Doē troc die coninck Joram ter seluer tijt wt van Samaria/eñ oordineerde ofte heyrscoude dat ghe heele Israel/eñ sandt tot Josaphat dē coninc Juda eñ dede hem segghē /Der Moabiten coninc is van mi af geuallen/comt met mi ten strijde/ teghē dye Moabiten/ Hi sprack/Ic wil op comē. Ic ben gelijck ghi/eñ mijn volc/gelijc v volc/eñ mijn peerdē ghelijc v peerden/Eñ sprack/Door welckē weghe willen wi optreckē? Hi sprack Door dē wech inder woestinen Edom.

Also troc die coninc Israel eñ dye coninc Juda eñ die coninc Edō. Eñ doē si seuen dachreysen om

B me trockē/so en hadde dat heyr noch dat vee dz onder hen was gheē water/Doe sprac die coninc Israel/O wee/die HERE heeft dese drie coninghen vergadert oft genoot/dat hise inder Moabitē hāden soude gheuē Mer Josaphat sprac/ En is hyer gheē prophete des HEREN/dat wi den HERE door hē raets vraechdē? Doē antwoorde een ondē den knechtē des conincs Israel eñ sprack/ Hyer is Elisa die sone Saphat/ die Elia water op die handen goot/Josaphat sprac/des HEREN woort is bi hem/ Also trockē tot hem af die coninc Israhel/ eñ Josaphat/ eñ die coninc Edom.

Elisa sprac totten coninc Israel. Wat hebt ghy met mi te doē? ghaet henē totten prophetē ws vaders /ende tottē propheten uwer moeder. Die coninc Israel sprac tot hem. Neen. wāt dye HERE heeft dese drie coningen genoot/ oft vergadert/ dz hise inder Moabitē hādē soude geuē . Elisa sprack Also warachtelick als dye HERE Zebaoth leeft

C voor dien ick stae. Waert dat ick Josaphat den co

iiij. Reg. nine Juda niet en aensaghe/ ic en wilde v niet aen

xvij.a sien noch achten. So brengt mi nv eenen speelmā

eñ. xviij Ende doen dye speelman op dat snarenspel speel

c. de/ so quam die handt des HEREN ouer hem ende sprac/Soe seyt die HERE/maect grachtē aen dese beke /Want alsoo spreect die HERE/ ghi en sult gheenen wint noch reeghen sien / noch tans sal die beke vol waters worden/dat ghi ende v ghesinne/ende uwe vee drincket/Daer toe is dz cleyn voor den HERE/ Hi sal oock die Moabiten in uwen handē gheuen/alsoo dat ghi slaen sult alle vaste steden/ende alle wtuercoren steden/ende sult alle ghoede boomen afhouwen/ende sult alle water fonteynen verstoppen/ende sult allen ghoeden acker met steenen woestmaken

Smorghens als men spijsoffer offert/siet/ doen quam een water door den wech Edom/ende veruulde dat lant met water

Doen die Moabiten hoorden dat die coningen op trocken/om teghen hen te strijden riepen si te samen alle gewapēde/ende haer ouerste/ende traden aen die frontierē/Ende doe si hen smorghens vroech op maecten/ende die zonne opghinc op dat water soo dochte den Moabiten/dat water tegen hen root sijn als bloet/eñ seydē/Het is bloet/ Dye coninghē hebben hen metten swecrde verdoruen ende deen sal den anderen ghestagen hebben. Nu Moab maect v nv totter bueten/Maer doe si tot ten legher Israhel quamen /stonden die Israeliten op ende sloeghen die Moabitē/ende si vloden voor hen/ Mer si quamen in ende sloeghen Moab/ dye steden braken si/ende elck wierp sine steenen op allen goeden acker/ende veruuldense/ende verstopten alle waterfonteynen/ende hieuwen alle goede boomen af/tot dat niet dan die steenē aē die careel mueren ouerbleuē/ende si omringdense met slingheren ende sloegense

Doen der Moabiten coninck sach/dat hem dē strijdt te sterck was/so nam hi seuenhondert mannen tot hem/die dat sweert wt trocken/om wt te breken teghen den coninck Edom/maer si en vermochten niet/Doe nam hi sinen eersten soon / dye in sijn plaetse coninck soude werden/ ende offerde hem opter mueren tot eenē brantoffer / Doe quā een groote gramschap ouer Israel/ dat si van hem aftrocken/ ende keerden weteromme tot haeren lande

¶ Een vrouwe was den liedē schuldich / si roept Helizeum aen/die selue helpt haer wonderlijck/ Eender andere vrouwē die geen kinderē en hadde/verwerft Heliseus eē kint van God den HERE/ende als die selue soon sterf/so maecte hy hē wederomme leuendich. Dat.iiij/Capit.

A ✠ Nde een wijf onder den wijuen der kinderen der propheten riep tot Elisa ende sprack / V knecht mijnen man is ghestoruen/ende ghi weet dat hy v knecht den HERE vreesde/ Nv coemt dye schultheere / ende wilt my bey mijn kinderen nemen/ tot eygen knechten/ Elisa sprack tot haer/Wat sal ick v doen? Segt my/ wat hebdy in v huys? Sy sprack / Dijn maerte en heeft nyet in huys dan een olycruycke/ Hi sprac/Gaet henen/eñ bidt daer buyten van allen uwen naebuerinnen ydele vaten/ende der seluer niet weynich/ ende gaet in ende slupt die dore achter v toe/met uwen sonen eñ giet in alle die vaten/ Eñ als ghise geuullet hebt so gheeftse wech.

Si ghinc henen eñ sloot dye dore achter haer toe met haren sonē/die brachtē haer die vaten toe/eñ si goot in/ Eñ doe die vatē vol waren /so sprac si tot haeren soon / Langt my noch een vat heerwaerts

Hi sprac tot haer/hier en is gheen vat meer/Doē
stont die olye/Ende si ginc henen eñ gaft den mā
Gods te kennen/Hi sprac/Ghaet henē/vercoopt
die olye/ende betaelt uwe schultheren/Ghi/eñ v
sonen geneert v/ende leeft vandē ouerbliuende.*
Eñ het geuiel op die tijt/dat Elisa ginc tot Su
nem/aldaer was een rijc wijf/die hielt hem op/dz
hi bi haer adt/Eñ als hi nv dicwils daer door reis
de/ghinc hi tot haer in/eñ adt by haer/Eñ si sprac
tot haeren man/Siet/ick mercke dat desen man
Gods heylich is/die altoos hier door reist/laet ōs
hem een cleyn bardeeren camerkē maken/eñ daer
een bedde/tafel/stoel/eñ candelaer inne setten/op
dat/als hi tot ons coemt/daer logere
Ende het gheuiel ter seluer tijt/dat hi in quam
ende logeerde in dat eetcamerken/eñ sliep daer in
ne. Ende sprac tot sinen knape Gehasi/Roept de
Sunamitinne/ende doen hise riep/ghinck si voor
hem. Hi sprac tot hē. Segt haer/siet/ghi hebt ons
allen desen dienste gedaen/wat sal ic v doē/hebt ghi
eenighe sake aen dē coninc/of aen dē velthooftmā?
Si sprack/Ic woone onder mijn volck/Hi sprac
wat is haer dan te doen/Gehasi seyde. Och sy en
heeft gheenen soon/ende haren man is oudt. Hi
sprack Roeptse/eñ doē hise riep/ginc sy in die do
re/ende hi sprack tot haer/Tot deser tijt ist dat die
vruchte geleuē can/suldi eenē soone omhelsen. Sy
sprac/Ach niet mijn here/ghi mā Gods/en liecht
C uwer maertē niet/Eñ dat wijf wert beurucht/eñ
baerde eenē soon ter seluer tijt doē die vrucht ghe
leuen conste/so haer Elisa gesprokē hadde.
Doē dat kint groot wert gheuielt dat het wt
tot sinen vader tottē mayers ginc/eñ sprack tot si
nen vader. O mijn hooft mijn hooft. Hi sprac tot si
nen knape. Brengt hē tot sijn moeder/eñ hi nā hē
eñ bracht hem tot sijnder moeder/eñ si sette hē op
haren schoot/tot smiddaechs toe/doē sterf hi/Eñ
si ghinc op/eñ leyde hē opt bedde des mās Gods
sy sloot toe/eñ ghinc wt eñ riep harē man eñ sprac
Seynt mi der knapē een/eñ eē ezelinne/eñ ick wil
totten man Gods/eñ wil weder comen/Hi sprac/
Waerom wilt ghi tot hē/het en is noch hedē niet
nieuwe maēt noch sabboth/sy sprac/wel/eñ sy sa
delde die ezeline eñ sprac tottē knape/Drijft voort
eñ en versuymt mi niet mettē riden/so ic v segghe
✠ Alsoo reysde hy henen/eñ quam totten man
Gods opten berch Carmel/Alse die man Gods
tegen hem sach/so sprac hi tot sinen knape Gehasi
Siet die Sunamitine is daer/loopt haer te gemoe
te/eñ vraecht haer/oft haer/eñ haren man eñ soō
wel gaet. Hi sprac/wel. Doen si totten man Gods
opten berch quam/hielt si hem bi sinen voetē Ge
hasi gincker toe dat hise af soude stootē. Maer dye
man Gods sprac/laetse/wāt hair siele is bedroeft
eñ die HEERE heuet mi verborghen ende niet ver
D toont/Si sprac/Wanneer heb ic eenen sone gebe
den van minen heere/eñ seyde ick niet/dat ghi mi
niet en soudt bespotten
Hi sprac tot Gehasi/Gordet uwe lendenē/eñ
neemt minen staf in v handt/eñ gaet henē. Ist dat
v yemāt ontmoet/soo en grotet hē nyet/eñ groet
v yemant/so en danct hem niet/eñ legt minen staf
op des knechtkens aēsicht die moeder des knecht
kens sprac/So warachtelic als de HEERE leeft
eñ v siele/ic en verlate v niet. Doē stont hi op/ende
ghinc haer na/Gehasi ghinc voor hem henē/ende
leyde den knechtken den staf opt aensicht/mer daer
en was gheen stemme noch geuoelē/Eñ hi ghinc
wederomme hem te ghemoete/ende gaft hem te
kennē eñ sprack dat knechtken en is nz verwect.*
Ende doen Elisa int huys quam/siet/doe lach
dat knechtken doot op sijn bedde//ende hi ghinck
in/ende sloot dye dore achte hē toe/voor hen bey E
dē ende badt totten HEERE/Eñ clam op/ende
leyde hem op dat kint/eñ leyde sinen mont op des
knechtkens mont/eñ sine ooghē op des kints oo
gen/eñ sine handen op sinen handen/eñ strecte hē
also ouer hem/dat des kints lichaem werm wert.
Hi stont weder op/ende ghinck eens int huys her
waerts eñ derwaerts/eñ clam op/eñ strecte hē/o
uer hē/Doe niesde dat knechtken seuenwerf/daer
na dede dat knechtken sine oogen op/Eñ hy riep
Gehasi eñ sprac/Roept die Sunamitinne/eñ doē
hise riep/quam si tot hē in/Hi sprac/Neemt wech F
uwen soon/Doe quam si ende viel tot sinen voetē
ende aenbede ter aerden/ende nam haren soon en
de ghinc wt. *
Doe Elisa weder tot gilgal quam/wert dier
te inden landē/eñ die kinderē der propheten woō
den voor hem/Ende hi sprac tot sinen knape/set
voort eenē grootē pot/ende koockt moes voor de
kinderē der propheten/Doen ghincker een opt
velt/dat hi cruyt soude pluckē/eñ hi vāt een wilde
kouwoerde struyckken/eñ hi las sijn cleet vol ko
loquinte oft wilde kouwoerdē/Ende doen hi quā
sneet hijt indē potte tot wermoes/want si en ken
dens niet/Ende doe sijt oprechten voor dye man
nen om te etenē/ende si vandē moes aten/riepen
si ende seyden/O man Gods/den doot inden pot/
want si en constēs niet ghetē/hy sprack/Brengt
bloemen van meele/ende hy dedet inden pot ende
sprac/Ghietet den volcke voor/dat sijt eten/doen G
en waser niet bitters inden potte
Daer quam eē man vā Baal Salisa/eñ bracht
dē man Godts eerstelijck broot/te weten twin
tich gersten brooden/ende nieu graen in sijn cleet/
Hi sprack/Gheuet den volcke/dat si etē/Sijn die
naer sprack/wat sal ic hondert mannen van dyen
gheuen/Hi sprac Geeft den volc/dat si eten/wāt
so seyt die HEERE/Men sal eten/ende daer sal
ouerbliuen/Ende hi settet hen voor/dat si atē/en
de daer bleef noch ouer na den woorde des HEE
REN

Naeman hooftmā des conincs in Siria wort
vander melaetscheyt ghereynicht/Ende Gehasi
die knecht Helisei wort melaetsch

Dat.v.Capittel.

NAeman die velthooftmā des conincs
tot Sirien/was een deghelijcke man A
voor sinen heere ende wel ghesien/
want door hem ghaf dye HEERE
salicheyt in Sirien/ende hy was een
machtich man ende malaetsche/Dye crijschlieden
in Siriē warē wtgeuallē/eñ hadden eē cleyn deer
ne wech geleit/wt den lande Israel/dye was indē
dienst des wijfs Naemās/die sprac tot haerē vrou
wē/Och of mijn here bi dē prophete te Samaria
ware/die soude hē vā sijnder malaetscheit los ma

ken/Doen ginc Naeman in tot ſinen here/ eñ gaft
hem te kēnē ende ſprac/Alſo eñ alſo heeft die deer
B ne wt den lande Iſrael geſproken/Die coninck tot
Sirien ſprac ſo treyſt derwaerts/Ic wil den coninc
Iſrael eenen brief ſcriuen

Eñ hi reyſde derwaerts/eñ nam met hē thien
pondē ſiluers/eñ ſes duyſent guldē/eñ thien vier=
cleederē/eñ brachtden brief dē coninc Iſrahel/dye
luyede alſo/Als deſen brief tot v comt ſiet/ſo weet
dat ic mijnē knecht Naeman tot v hebbe geſonden
dz ghi hem zijnder malaetſcheyt quijt makē ſoudt/
Eñ doe die coninc Iſrael den brief las/ſcoorde hy
ſine cleederē eñ ſprac/ben ic dan God/dat ic doodē
eñ leuēde cā gemakē/dat hi tot mi ſeynt/dat ic dē
man vā ſijnder malaetſcheit ſoude ghenefen:merct
eñ ſiet hoe hy tegen mi oorſake ſoect/Doen dat Eli
ſa die man Gods hoorde/dat die coninc ſijn cleede
rē geſcoort hadde/ſeynde hi tot hē/eñ liet hem ſeg=
ghē Waerom hebdi uwe cleederē gheſchoort:laet
hē tot mi comen/dat hi ſeker worde ouer Iſrahel
dat een propheet in Iſrael is.

Alſo quā Naemā mz paerdē eñ waghēs/eñ hy
hielt voor die dore aen dat huis Eliſa. Doē ſeinde
C Eliſa een bode tot hē/eñ dede hē ſeggen/Gaet he
nen eñ waſcht v ſeuenmael in de Iordane/ſo ſal v
vleeſch weder geſont eñ reyn worden. Doen wert
Naemā gram/eñ troc wech eñ ſprac/Ick meynde
hi ſoude tot mi wt comē/eñ herwaerts wt treden/
eñ den name des HEEREN zijns Gods aenroepē
eñ met ſijnder hant ouer die plaetſe ſtrijckē/eñ die
malaetſcheypt alſo afdoen/En zijn die wateren A=
mana eñ Pharphar tot Damaſcum niet beter dan
alle die wateren in Iſrael/dat ick mi daer in wieſ=
ſce/eñ reyn worde:eñ keerde hē/eñ hi trock wech
met gramſcappen/Doe maectē hen ſine knechten
D tot hē/eñ ſprakē met hē ſeggende Vadere/waert
dat v die prophete wat groots hadde geheeten/en
ſout ghi dat niet doē/hoe vele te meer/nv hi tot v
ſeyt/waſſchet v ſoo wort ghi reyn/Doen daelde hy
af/eñ doopte hem ſeuēwerf in die Iordane/ſo die
man Gods ghesprokē hadde/ eñ zijn vleeſch wert
weder geſont als dat vleeſch van een ionc knecht=
ken ende reyn

Luc.iiij. Eñ hi keerde weder totten man Gods met ſi=
nen gheheelen heyr/ eñ doē hi in quam/ ghinck hy
voor hem eñ ſprac/Siet/ick weet dat gheen God
in allen landen en is/dan in Iſrael. *

E Dus neemt nv die ſegeninge vā uwen knecht
Maer hi ſeyde/Alſo warachtelick als die HEE=
RE leeft/ voor diē ic ſtae/ ic en neemts niet. Ende
hi porde hē dat hijt nemē ſoude/ maer hy en wilde
niet/Doen ſprack Naeman/En mocht dan uwen
knecht niet eenē laſt van deſer aerdē gegeuē wor=
dē/ſo vele als twee muyleu draghē:Wāt v knecht
en wilt niet meer anderē godē offeren/eñ brantof=
fer doen/met den HEERE/dat dye HEERE dijnē
knecht daer inne genadich wilt zijn/ maer ic aenbe
de inden huyſe Rimmon/ als mine heere int huys
Rimmon gaet/ om daer aen te bedē/eñ hi hem aē
mijn hant lenet of ſtuenct/hi ſprac tot hem/Reyſt
F wech met vreden

Ende als hi van hem wech ghereyſt was/een
veldt weechs opten landen/ſoo dacht Gehaſi dye
knape Eliſa des mās Gods/Siet/mijn here heeft
deſen Sirier Naeman geſparet/dat hi niet van hē
en heeft genomen dat hi ghebracht heeft/ſo waer
achtelic als die HEERE leeft/ic wil hem na loo=
pen/eñ wat vā hem nemē/Alſo liep Gehaſi Nae=
man nae/eñ doen Naeman ſach dat hi hem nae lie
pe/ſpranc hy vanden waghen hem te gemoete/en
de ſprack/Ghaet het rechte toe/hi ſprac Ia/mer
mijn heere heeft mi gheſonden/eñ doet v ſegghē/
ſiet/nv ſijn twee knapē wt der prophetē kinderen
tot my ghecomen/vanden gheberchte Ephraim
gheeft hen een pont ſiluers/eñ twee viercleederen
Naeman ſprack/heft aen/neemt twee pondē. En
hi dwanck hem/ende vant twee ponden ſiluers in
twee buydelen/ende twee viercleederē/ende gaft
ſinen twee knapen/die droegent voor hem henen
Ende doen hi quam int duyſter/nam hijt van hae=
ren handen/ende leydet beſiden int huys/ende liet G
die mannen ghaen

Ende doen ſi wech waren/tradt hy voor ſinen
heere/Ende Eliſa ſprack tot hem. Vā waer comt
ghi Gehaſi:hi ſprac/v knechte en heeft nieuwers
gheweeſt hi ſprac tot hem. En wandelde niet mijn
herte doen dye man omkeerde van ſinen waghen
v te gemoete:Nv hebt ghi dat ſiluer eñ dye cleede
ren ghenomen op dat ghy olijfhouen/wijnbergen
ſchapen/runderen/knechten/eñ maertē ſout coo=
pen. Maer die malaetſcheypt Naeman ſal v aenhā
gen/eñ uwen ſade inder eewichept/ Doen ghinck
hi van hem wt malaetſch als ſnee

Die aecx oft byle wert int water geuondē Die
coninck van Sirien ſtrijdt tegen Iſrael Eñ als
ſine dienaers Heliſeum vangē woudē/doe vver
den ſy blint/Daer quam een grote dier tijt in Sa
maria

Dat.vi. Capittel

Die kinderen der propheten ſpraken A
tot Eliſa/Siet/die ruymte/ daer wy
voor v woonen is ons te enghe/Laet
ons aen dye Iordane ghaen/ende elc
ken aldaer houten halen/dat wi ons
daer een ſtede timmeren daer wi woonē. Hi ſprac
ghaet henen/ Ende een ſeyde/ſo heft aen/eñ gaet
met uwen knechten/hi ſprac/Ic wil mede gaen/
Ende hi ghinc met hen/Ende doen ſi aen dye Ior
dane quamen/hieuwen ſi hout af. Ende als deene
een hout velde/oft af hieu/ſo viel dat yſere in twa
tere/ende hi riep ende ſprack/O wee mijn heere/
ende het is ontleent/Maer die man Gods ſprac/
Wair iſſet ontuallen:ende doen hi hem die plaetſe
wijſde/ſneet hi een houte af ende ſtiet derwaerts/
doen ſwemde dat yſere/Ende hi ſprac/Heffet op/
Doe ſtac hi ſijn hant wt ende namt B

Ende die coninck tot Sirien voerde een oorlo
ghe teghen Iſrahel/ende hielt eenen raet met ſinē
knechten/ende ſprac tot hen/Wy willen ons daer
ende daer legheren. Maer die man Godts ſeynde
totten coninck Iſrahel/ende dede hem ſegghen/
Wacht v/dat ghi op die plaetſe niet en treet/Wāt
die Siriers ruſten aldaer/Dus ſeynde dan dye co=
ninck Iſrahel tot dier plaetſen/dye hem dye man
Goods ſeyde/ende hi verwaerde hem ende wach
te aldaer/ende en dede dat nyet eens of tweewerf
alleene

Doen wert dat herte des conincs te Sirië ghe
turbeert/om dier sakē wille/ende riep sine knech=
ten ende sprack tot hen/En wildy ghi mi dan nyet
te kennen gheuen/ Wie is wt den onsen totten co
C ninc Israhel gheulucht/Doen sprac een van sinen
knechten/Niet also/mijn heere coninc/Mer Eli=
sa die prophete in Israhel/seyt den coninck Israel
allet wat ghi in uwe camer spreect/daer uwen le=
ger is/Hi sprac/so gaet henē/eñ besiet waer hi is/
dat ick seynde/ende doe hem halen/Si gauen hem
te kennen/eñ sprakē/Siet/hi is tot Dothan/Doē
sandt hi derwaerts peerden ende wagens/eñ een
grote macht/Ende als si vider nacht daer quamē
omleyden si die stadt.

Eñ die dienaer des mās Gods/stōt vroech op
D dat hi hem op soude makē/eñ wt trecken/eñ siet/
doē lach een macht om die stadt/ met peerdē ende
wagens/Doen sprack zijn knape tot hem/O wee
mijn heere/hoe willen wy nv doen? Hi sprack/En
vreest niet/want dier is meer dye bi ons zijn/dan
dier/die bi hen zijn/ Eñ Elisa badt/eñ sprac/HE
RE/opent hem die oogen/dat hi sie. Doen opende
die HEERE den knape zijn ooghen/dat hy sach/
eñ siet/doen was dē berch vol vierigher peerdē eñ
wagens rontomme Elisa/ Ende doen si tot hē af
quamen/badt Elisa/ende sprack/HEERE/slaet
dit volc met blintheyt/ eñ hi sloechse als doen met
blintheyt/na dē woorde Elisa/ Eñ Elisa sprac tot
hē/Dit en is den wech/noch dye stadt niet/volcht
mi na/ick wil v leyden totten man/dien ghi soect
Ende leydese tot Samaria

Eñ doē si tot Samaria quamē/sprack Elisa/
HEERE opent desen dye oogen/dat si sien ende
die HEERE opende hen die ooghen/dat si sagen
eñ siet/doen warē si midden in Samaria/ Eñ doē
se die coninc Israel sach/sprac hi tot Elisa/mine va
der/sal icse slaen/Hi sprac/ Ghi en sultse niet slaē/
die welcke ghi met uwē sweerde/eñ met uwē bo=
ghe vanct die slaet/ Sedt hem broot eñ water voor
dat si eten eñ drinckē/eñ laetse tot harē heere tree
kē/Doen wert een groote maeltijt berept/ Ende
doen si geten eñ gedroncke hadden/liet hise gaen/
dat si tot haren heere trockē/ Sint dier tijt en qua
E mē die crijschlieden der Sieriers niet meer in dat
lant Israel.

Na desen gevielt/dat Benhadad die coninc tot
Sirien alle zijn heyr vergaderde/eñ troc op eñ be=
legerde Samaria/ eñ het was een grote dierte tot
Samaria/Mer si belegerden die stadt/tot dat een
ezels hooft acht siluerē pennigē gout eñ een vieren
deel Kad duiuēs miste vijf siluerē pennighē gout/
C Eñ doē die coninc Israel totter mueren ginck/soe
riep hem een wijf aen/eñ sprac/helpt mi mijn hee=
re coninc/Hi sprac/ En helpt v die HEERE niet
waer af sal ick v helpē/vander dorschuloere oft vā
der wijnpersen/ eñ dye coninc sprac tot haer Wat
is v? Si sprack/Dit wijf sprac tot mi/geeft uwē so=
ne/dat wi heden hem eten/Morgen willen wi mi
nen sone eten/Dus hebbē wi minen sone gecooct
eñ geten/ende ic sprac tot haer des anderē daechs
geeft uwen sone ouer/ende laten ons eten/mer si
heeft haren soon versteken.

Doē die coninc dye woordē des wijfs hoorde/
schoorde hi zijn cleederē in dië/eñ hy ginc in totter

mueren/Doē sach allet volc/dat hi enē sack onder
aen zijn lichaem aen hadde/ Eñ hi sprac/God doe
mi dit eñ dat/ waer dat hooft Elisa/des soons Sa=
phat heden op hem staē sal/ Elisa sadt in zijn huys
eñ die ouders saten bi hem. Eñ hi sandt eenen man
voor hē wech/ Mer eer dat die bode tot hē quam/
sprac hi totten Ouders/Hebt ghi gesien hoe hy dit
moortkint herwaerts heeft ghesonden/dat hi mijn
hooft af soude slaen/Siet toe als die bode hier coēt
dat ghi die duere toe sluyt/eñ clemt hē metter due=
rē/siet/dz ruiscen zijns herē voetē volcht hē na/Doē
hi noch also met hē sprac siet/ doe quā dye bode tot
hē af/eñ sprac/Siet/sulc quaet coēt vandē HERE
Wat sal ic meer vanden HERE verwachten?

¶ Van dye vier malaetschen/dye in der Siriers
legher quamē/Eñ hoe dattet wederomme goede
tijt wert/ende den dieren tijdt op hielt.

¶ Dat.vij.Capittel

Elisa sprack/ Hoort des HEEREN A
woort/ So spreect die HERE mor=
gē om dese tijt/sal een schepel oft een
muddekē bloemē van meele/eenen si
kel geldē/eñ twee muddekēs gersten
om eenē sikel/onder die poorte tot Samaria/ Doē
antwoorde een ridder/ op welcs hant dye coninck
leende dē mā Gods/eñ sprac/eñ al maecte die HE
RE vensterē aen den hemel/ hoe soude dat mogen
geschieden/Hi sprac/siet/daer/Met uwen ooghen
sult ghijt sien/ eñ daer niet af eten.

Eñ daer waren vier malaetsce mannen aen dye
duere/voor die poorte/eñ deen sprac totten anderē
wat willē wy hier bliuē/ tot dz wi steruē? Al waert
dat wi al dachten in die stat te comen/so ist dierte in B
der stadt/ eñ wi moestē aldaer doch steruē/ Bliuē
wi hier ooc/so moetē wi ooc steruen/Dus laet ons
nv henē gaē/eñ tot dē heyr der Siriers vallē/laten
si ons leuē/so leuē wi/doodē si ons/so zijn wi doot/
Eñ si stonden vroech op/dat si int heyr der Siriers
souden comen/Eñ doen si voor aen die plaetse des
heyrs quamen/Siet/daer en was niemant

Want die HERE hadde dye Siriers een ghe=
luyt vā paerden/wagens/ eñ van grooter heyrscha
ren laten hooren/also dat si onder malcanderen sey
den/Siet/die coninc Israel/heeft die coningen der
Hethiten/ende die coninghen van Egipten/tegen
ons ghehuert/dat si ouer ons comen souden/ Eñ
si maecten hen op/ ende si vloden alst noch duyster
was/ende lieten haer tentē/ peerdē/ende ezelen/in
den legere/alsoot stont/ ende vloden met haren le=
uen daer af.

Als nv dye malaetscen aent vorste des legers/
quamē/gingē si in een vandē tentē/eñ atē eñ dronc
ken/eñ namen siluer/gout/eñ cleederen/ eñ gingē
henen/ende verborchden dat/ende quamen weder
ende ghinghen in een ander hutte/ eñ namen daer
wt/ende ghinghen/ende verberchden dat/ Maer
deen sprack totten anderen/ En laet ons dus nyet
doen/Desen dach/is eenen dach van goeder boot= C
schappen/Ist dat wi dat verbergen/ eñ verbeyden
tot dat licht dach wert/so sal onse misdaet geuondē
wordē. Dus laet ons nv gaen/dat wi comen/ende
bootschappen dat/dē huyse des conincs/Eñ doen
si quamē/riepen si aen die poorte der stadt/eñ boot
schaptent hen/seggende/ Wi zijn totten legher der

Sirien gecomen/ en siet/daer en is niemant/noch
D gheens menschen stemme/ mer peerden en ezelen
gebonden/en die tenten/soo si staen.

Doe riepmen die poortwachters/ dat zijt daer binnen inden huyse des conincs souden bootscappen / En dye coninc stont op inder nacht / en sprac tot sinen knechten/ Laet v segghen/hoe die van Sirien met ons om gaen/ Si weten/dat wi hongher lijden/en zijn wt den leegher gegaen / dat si hen in den velde souden verberghen/en dencken/ Als si wt der stadt ghaen/ willen wijse leuende grijpen en in die stadt comen/ Doe antwoorde een van sinen knechten/en sprac/ men neme die vijf ouer gebleuen paerden/die noch daer inne ouer gebleuen zijn /siet/die zijn daer inne ouergebleuen van alder menichten in Israhel/ die welcke al verteert zijn /die laet ons seynden en besien/Doe namen si twee waghenen met peerden / en die coninc santse naden leger der Siriers /en sprack /Treet derwaerts/ ende besiet/ Ende doen si hen na trocken/tot aen die Jordane Siet/ doe lach den wech vol cleederen en ghereetscappen / die welcke dye Siriers van hen gheworpen hadden/doen si haesteden.

En doen die boden weder quamen / ende bootschappent den coninc/soo ghinck dat volc wt/en beroofden den legher der Siriers/ Ende een muddeken bloemen/van meele /gout eenen sikel/en twe muddekens gersten ooc eenen sikel/ na den woorde des HEEREN/ Mer die coninck stelde den ridder/ op welcs hant hi hem leende onder die poorte en dat volc verterde hem onder dye voeten/inder poorten dat hi sterf/ so die man Godts gesproken hadde/doe die coninck tot hem af quam/ En tghe schiede/ so die man Gods den coninc seyde/doe hy sprac/ Morgen om dese tijt/sullen twee muddekens ghersten eenen sikel ghelden / ende een muddeken bloemen van meel eenen sikel /onder die poorte te Samaria/ en die ridder antwoorde den man Gods/ en sprac/Siet/al maecte die HEERE vensteren aen den hemel/ hoe soude dat mogen ghescheiden/ Hy sprack/ Siet/met uwen oogen sultghijt sien/ende daer af niet eten/ en het ginc hem iuyste alsoo/want dat volck verterde hem inder poorten / dat hi daer af sterf

¶ Daer quam weder eenen dieren tijt seuen iaer Een wijf wijct daer om in een ander lant/en quam weder Benhadad is cranck ende vraecht raet/ van Heliseo/ende Ochosias Jorams sone

Dat.viij.Capittel.

A Elisa sprac metten wijue / dies soon hy leuende hadde gemaect ende sprack Maeckt v op /en gaet wech met uwen huyse/ en zijt vreemdelinc/waer ghy moecht/Want dye HEERE sal een dierte roepen/ die sal int lant comen seuen iaer lanck Dat wijf maecte haer op/soe die man Godts haer seyde en troc wech met haren huyse /ende wert seuen iaer vreemdelinck inder Philisteen lant/ Mer doen die seuen iaer om waren / soo quam dat wijf weder wt der Philisteen lant/en si ginc wt/om den
B coninc aen te roepen / om haer huys ende ackers/ Die coninc sprac met Gehasi den knape des mans Gods/en seyde/ Vertelt mi alle die groote daden/ die Elisa gedaen heeft/ En in dien hi den coninc vertelde/hoe hi eenen dooden leuende hadde ghemaect/ Siet/doe quam recht dat wijf daer toe / welcs soon hi leuende ghemaect had/en riep den coninc aen/om haer huys en ackers /Doe sprac/Gehasi/mijn heere coninc/dat is dat wijf/en dit is haer soon die Elisa leuende heeft gemaect/ En die coninc vraechde den wiue / en si vertelde het hem/ Doe gaf haer dye coninc eenen camerlinc/en sprack/Gheeft haer weder al dat haer is/daer toe allet incomen des ackers/sint dier tijt/dat si dat lant verlaten heeft/tot nv toe.

En Elisa quam tot Damascon / Doe lach Benhadad die coninck van Sirien cranck /En men gaft hem te kennen/en sprac/Die man Gods is hier gecomen/doe sprac die coninc tot Hasael/ Neemt gauen met v /en gaet den man Gods te gemoete /en vraget den HEERE door hem / en spreect/oft ic van deser crancheit mach genesen /Hasael ginc hem te
gemoete/en nam giften met hem/ en alderley goe reg.
den van Damasco /veertich kemelen lasts/ en doen ij.a
hi quam/tradt hi voor hem/ en sprac/V soon Benhadad/die coninc tot Sirien heeft mi tot v ghesonden ende laet v seggen/mach ick oock van deser cranckheit genesen.

Elisa sprac tot hem/Gaet henen/en segt hem/ Ghi sult genesen /Maer die HEERE heeft mi verthoont /dat hi den doot steruen sal/ Ende die man Gods sach rijpelic/en stelde hem hatelick/en weede/Doen sprac Hasael/ waer omme weet mijn heere? Hi sprac / Ic weet wat quaets ghy den kinderen Israel doen sult / Ghi sult hare vaste steden met vier verbernen/en hare ionghe mannen metten sweerde dooden/en hare ionghe kinderen verworgen/ende hare beuruchte vrouwen verschoren.

Hasael sprac/Wat is v knecht die hont /dat hy sodanighe groote dingen doen soude? Elisa sprack Die HEERE heeft mi verthoont /dat ghi coninck tot Sirien zijn sult / En hi ghinc wech van Elisa/ ende quam tot sinen heere/die sprac tot hem. Wat seyde v Elisa? Hi sprac/Hi seide mi/ghi sult ghenesen / Des anderen daechs nam hi die zacrdse oft beddecleedt/ en nettedet int water / en spreydet wt ouer hem henen doen sterf hi/ende Hasael wert coninc/in zijn plaetse.

Int vijfste iaer Joram des soons Ahab/des conincs Israel/was Joram die soon Josaphat coninc in Juda/tweendertich iaer was hi oudt/doe hi coninc wert / en regneerde acht iaer te Hierusalem/ ende wandelde op den wech der coningen Israel/ ghelijc dat huys Ahab dede/ Want Ahabs dochter was zijn wijf/en hi dede/dat den HEERE qualic beuiel / Maer die HEERE en woude Juda niet verderuen/om zijns knechts Dauids wil /ghelijc hi hem gesproken hadde / hem een keersse te geuen onder sinen kinderen

Tot zijnder tijt vielen die Edomiten van Juda
af en maecten eenen coninc ouer hen/dat dede Jo rr.b
ram/Joram was door Zaira getrocken/ende alle die wagens met hem / en was snachts opgestaen/ ende hadde die Edomiten geslaghen/die cont omme hem waren /daer toe die ouersten ouer die waghenen/alsoo dat dat volc vloot in zijn wooninghen/ Daer omme vielen dye Edomiten af van Juda/ tot op desen dach/ Doe viel Libna ter seluer tijt af

Wat meer van Joram te segghen is/ende allet

wat hi gedaen heeft/siet/dat is gescreuē inder Cro
niic der conighen Juda/Ende Joram ontsliep
met sinen vaderen/ende wert begrauen met sinen
vaderen inder stadt Dauidt/ Eñ Ahasia sine soon
wert coninc in siin stede
C Indē twaelfsten iaer Joram des soons Ahab
des conincs Israel/wert Ahasia die sone Joram/
coninck in Juda/Ahasia was tweentwintich iaer
out/doen hi coninc wert/ende regneerde een iaer
Hierusalē/Siin moeder hiet Athalia/een dochter
Amri des conincs Israel/eñ wādelde inden wech
des huys Ahab/eñ dede dat dē HEERE qualiic
behaechde geliic dat huys Ahab/want hi was een
behoude soon inden huyse Ahab/eñ hy trock met
Joram den soon Ahab inden striidt teghen Hasael
dē coninc tot Sirie/tot Ramoth/in Gilead /Mer
die Siriers sloegē Jorā/Doen keerde Joram dye
coninc weder/dat hi hem soude laten heelen te Jes
reel vanden slaghen die hē die Siriers gheslaghen
hadden te Rama/doen hi teghen Hasael den coninc
tot Sirien striide. Eñ Ahasia/die sone Joram/die
coninc Juda quam af om te besoecken Joram dē
sone Ahab te Jesreel/want hi lach cranck.

¶ Van Jehu/hoe hi eenē coninc ouer Israel ge
salft wert/Ende hoe hi dat huys Ahab ende Je-
sebels wtroeyde

Dat .ix. Capittel

A Elisa die prophete riep eenen der pro-
pheten kinderē aē seggēde tot hem/
Gort v lēdenē/eñ neēt dese olycruy-
ke met v/eñ gaet henē tot Ramoth/
in Gilead/eñ als ghi daer coēt/so sul
di aldaer sien Jehu/dē sone Josaphats/des soons
Nimsi/eñ gaet in/eñ hiet hem opstaen onder sinē
broederē/eñ leyt hem in die binnēste camere/ende
neemt die olycruycke/eñ stortet op siin hooft ende
spreect Dus seyt die HEERE/ic heb v tot eenen co
ninc ouer Israel gesalft/eñ sult die duere open doē
eñ vluchten/eñ niet vertoeuē. Eñ die iongelinc des
propheten dye knape/ghinc wech tot Ramoth/in
Gileadt/eñ doen hi in quam/Siet/doen saten dye
hooftlieden des heyrs/eñ hi sprac/Ghi hooftman
B Ic heb v watte seggen/Jehu sprac/Welcken on-
der ons allen/hi sprac/hooftman v

Doen stont hi op/eñ ghinc in/eñ goot den olye
op siin hooft/eñ sprac tot hem/Dus seyt die HE-
RE die God Israel/ic hebbe v tot eenē coninc ge-
salft ouer des HEEREN volck Israel/ende ghy
sult dat huys Ahab wt verslaen/op dat ick dat
bloet der propheten miinē knechten/eñ dat bloet
alle der knechtē des HEEREN wreke vander hāt
Jsebel/also dat dat geheele huys Ahab vergae/eñ
ic wil van Ahab wtroeyen/den genen die aen dye
want pisset/en dē beslotenē eñ vlatenē in Israhel
eñ wil dat huys Ahab makē/als dat huys Jeroboā
des soons Nebat/eñ ghelijck dat huys Baesa/des
iiij. R. soons Ahia/eñ die honden sullē Jesebel etē opten
i.f. acker te Jesreel/eñ niemāt en salse begrauen/ Eñ
hi dede die duere open/eñ vluchtede

Eñ doen Jehu wt ghinc totten knechten ziins
heerē/seyde mē tot hē/Staet het al wel? Waerom
me is dese rasende tot v gecomen? Hi sprac tot hen
Ghi kennet doch den man wel/eñ wat hi seyt/Si
seyden dat en is niet waer/mer gheuet ons te ken-
nen/Hi seyde/so eñ so heeft hy met my ghesproken
eñ geseyt/So seyt die HEERE ic hebbe v tot eenen
coninc ouer Israel gesalft/Doen haestē si/eñ cleedē
ziin cleet/eñ leyden onder hem/ by den zonnen wij-
sere/eñ bliesen metter basuynen/eñ spraken Jehu
is coninck ghewordē Also maecte Jehu dye sone
Josaphat/des soons Nimsi een verbont tegen den
coninc Joram/Joram lach voor Ramoth/in Gile
ad/met geheele Israel/teghen Hasael/den coninc
tot Sirien/Mer Joram die coninc was weder ge-
comē/dat hi hem te Jesreel soude laten heelen/vā
den slagen die hem dye Siriers geslaghen hadden/
doen hi street tegen Hasael/den coninck tot Sirien

Eñ Jehu sprac/Behaghet v/so en sal niemant
wt die stadt vluchten/dat hy gae/ ende bootscappe
te Jesreel/Ende hi voer op/ ende reysde te Jesreel
want Joram lach aldaer/Soo was Ahasia dye co D
ninc Juda afghetrocken/ om Joram te besoecken
Mer die wachter/die te Jesreel opten toren stont/
sach dē hoope Jehu comen/ende sprac/Ic sie eenē
hoope/Doen sprac Joram/Neemt eenen waghen
ende seynt hem tegen/ende spreect/ Ist vrede? Eñ
die voerman reedt hem tegen ende sprack/So seyt
die coninc/Ist vrede/Jehu sprack/wat gaet v den
vreede aen? keert v achter mi/Die wachtere vercō
dichdē dat/eñ seyde/Die bode is tot hen gecomen/
ende en coemt niet weder.

Doen sant hi eenen anderen voerman/doen hy E
tot hem quam/sprac hi/So spreect die coninc/ Ist
vrede? Jehu sprac/wat gaet v den vrede aen? keert
v achter mi/ Dat vercondichde die wachter/eñ sprac
Hi is tot hen gecomen ende en coemt niet weder/
eñ het is een driiuē/als dat driiuē Jehu des soons
Nimsi/want hy driift/als oft hy ontsinnich waer/
Doen sprack Joram/spannet aen/ende men spien
sinen wagen aen/ende si trocken wt/ Joram die co
ninc Israel/eñ Ahasia die coninc Juda/ elc op sinē
waghen/ dat si Jehu tegen souden comen/ende si
quamen hē aen opten acker Naboth/des Jesreeli-
ten Eñ doen Jorā Jehu sach/sprac hi/Jehu ist vre
de? Hy seyde/ Wat vrede? Diinre moeder Jesebel
hoerderiie/eñ toouerije en is noch geen eynde.

Doen keerde Joram ziin hant/ eñ vluchte/ende F
sprac tot Ahasia/het is verraderiie Ahasia/Mer
Jehu greep den boge/eñ schoot Joram tusscen dē
armen/dat den piil door ziin herte wt voer/eñ viel
in sinē wagen/Eñ hi sprac totten ridder Bidekar/
Neempt/eñ worpt hem op tstuck ackers Naboth
des Jesreelitē/want ic gedincke/dat ghi met mi op
eenen wagen sinē vader na voerē/dat die HEERE
sulcken last ouer hem hief/Wat gheldet/sprack die
HEERE/ dat ic wil v dat bloet Naboth/ eñ ziinder
kinderen/dat ic ghisteren sach/ weder betalen/ op
desen acker/Dus neemt/eñ werpt hem opten ac-
ker/na den woorde des HEEREN.

Doe dat Ahasia die coninc Juda sach/ vluchte
hy door den wech/totten huyse des hoofs/Jehu
iaechde hem na/ende hiet hem oec slaen/opten wa
gen te Gur/die bi Jeblaam leghet/Ende hy vluch
te tot Megiddo/ende sterf aldaer/eñ ziin knechten
lieten hem voeren te Hierusalem/eñ begroeuē hē iiij. Reg.
in sinen graue/met sinen vaderen/in dye stadt Da- xxij
uid/Mer Ahasia/regneerde ouer Juda/int elfste
iaer Joram des soons Ahab.

Eñ doen Jehu te Jesreel quam/ eñ Jesebel dat
vernam/ blanckette si haer aensicht/ ende vercierde
haer hooft/ eñ keeke ter venster wt/ eñ doen Jehu
G onder die poorte quam/ sprac si/ Ist Simri wel ge
gaen/ die sinē heere verworchde/ Eñ hi hief zijn aen
sicht op ter vensteren/ eñ sprac/ Wie is bi mi? Doe
keerden hen twee oft drie camerlingē tot hem/ hy
sprac stootse van bouen af/ Eñ si stietense van bo=
uē neder/ also dat die want eñ die peerden met ha=
ren bloet besprengt werden/ eñ si wert vertorden
Eñ doen hi in quam/ eñ geten eñ ghedronken
hadde/ sprack hi/ Besiet doch die veruloecte/ eñ be
graefse/ want si is eens conincs dochter Doen sy
wech ghingen om haer te begrauē/ so en vondē sy
niet van haer/ dā die schedele eñ voet/ eñ hare blac=
ke handē/ Eñ quamē weder/ eñ bootschaptent hē
Mer hi sprac/ het is dat dye HEERE gesprokē
heeft/ door sinē knecht Elia Tisbite/ ende geseyt/
Optē acker Jesreel/ sullen die honden dat vleesch
Jsebel eten/ Also wert den prijē Jsebels als eenen
drec opten velde inden acker Jesreel/ also datmen
niet gheseggen en conste/ dat is Jsebel

¶ Van die tseuentich sonē Ahabs/ hoe dat hare
hoofdē Jehu gebrocht werdē/ vanden broederen
Ochosie/ Hoe Jehu die Baals papen dede doo=
den

Dat.x. Capitel

A hab hadde tseuentich sonen tot Sa=
maria/ eñ Jehu schreef brieuen/ ende
A santse tot Samaria/ totten ouersten/
Ju.viijd der stadt Jesreel/ totten ouders ende
mombaers Achab/ eñ si luyden aldus/
Als desen brief tot v coemt/ eñ bi den genen/ bidē
welcken ws heeren sonē zijn/ bi dē wagēs/ peerdē
vastē stedē/ eñ wapenē/ so besiet wie dat die beste/
eñ die rechtste is/ onder den sonen ws heeren/ ende
sedt hem op zijns vaders stoele/ eñ strijdet voor ws
heeren huys/ Mer si ontsaghē hen met allen zeere
eñ sprakē/ Siet/ twee coninghē en hebbē voor hē
niet gestaen/ hoe willē wi dā gestaen? Eñ die ouer
dat huys/ eñ ouer die stede waren eñ dye Ouders/
eñ voesterheeren/ eñ mombaers/ sonden tot Jehu
eñ dedē hē seggen/ Wi zijn uwe knechten/ wi wil=
lent al doen/ dat ghi ons segt/ wi en willen niemā=
den tot eenen coninc maken/ doet dat v belieft
B Doē screef hi den anderen brief tot hen dye luy
det aldus Ist dat ghi mijn zijt/ eñ mijnder stemmē
ghehoorsaem zijt/ so neemt die hoofdē vanden mā=
nen ws heeren sonen/ eñ brengtse tot my morgē/
bi tijde tot Jesreel/ Der soonen des conincs waren
tseuentich mannē/ eñ die grootste der stadt voeden
se op/ Doē nv den brief tot hē quam/ so namen sy
des conincs sonen/ ende doodē tseuentich mannen
eñ leydē haer hoofdē in koruen/ eñ besteldense tot
hem te Jesreel/ Eñ doē die bode quam/ eñ gaft hē
te kennē/ eñ sprack/ Si hebben die hoofden des co
nincs kinderē ghebracht/ sprack hi/ Legtse op twe
hoopē/ voor die duere aē die poorte tot morgē toe
Eñ smorgens doen hi wt ginc/ trat hi daer be
C nen/ eñ sprac tot alle dē volcke/ Sijt ghi gherecht?
Siet/ ic hebbe tegen minen heere een verbont ghe
maect/ eñ hē verworget/ wie heeft dan alle dese ge
slaghen/ Soo bekennet ghy ymmer/ dat nyet een
woort des HEEREN opter aerden en is geuallē/
dat die HEERE heeft gesproken teghen dat huys
Ahab/ door sinen knecht Elia/ Also sloech Jehu al
die ouergebleuenen vandē huyse Ahab/ eñ die HE
RE heeftse ghedaen/ ghelijck hy ghesproken heeft
Ahab te Jesreel/ alle sine groten ende vrienden en=
de sine priesters/ tot dat hem niet een ouer en bleef/
ende maecte hem op/ ende troch wech/ ende quam
tot Samaria/ Onder wegen was een herds huys
Daer quamen Jehu aē die broeders Ahasia/ des co
nincs Juda/ ende sprack/ Wie zijt ghi? Si antwoor
den. Wi zijn broeders Ahasia/ eñ zijn comen om te
grueten des conincks/ eñ der coninginnen kinder/
Hi sprack/ Vaet/ grijptse leuende/ ende si grepense
leuende/ ende doodense by den putte/ aen der her=
ders huis/ twee en veertich mannen/ eñ en lieter niet
eenen van hen ouer blijuen.
Eñ doen hy van daer reysde/ vant hy Jonadab
den sone Recchab/ dye hem ontmoete/ eñ gruete hē
ende sprac tot hem/ Is v herte oprecht/ gelijc mijn
herte met dijne herte? Jonadab sprac/ Ja/ Hy seyde
Ist also so gheeft my v hant/ Eñ hy ghaf hem sine
hant/ ende hi liet hem tot hē op den waghen setten
ende sprack/ Comt met mi/ ende siet mijn grammi
gelicfde om den HEERE/ Ende si voerden hem
met hem op sinen waghen/ Eñ doen hi tot Sama=
ria quam/ sloech hijt al wat ouerbleuen was/ van
Ahab tot Samaria/ tot dat hi hē vernielde/ na den
woorde des HEEREN/ dat hi tot Elia ghespro=
ken hadde,
Ende Jehu vergaderde alle tvolc/ eñ dedē tot
hen seggen/ Ahab heeft Baal weynich gedient Je=
hu wil hem vadt dyenen/ Soo laet nv roepen alle
die propheten Baal/ alle sine knechten eñ alle sine
priesterē tot mi/ datmē niemants en gemisse want
ic heb Baal een grote offerande te doen/ Diemen
gemissen sal/ die en sal nyet leuen/ maer Jehu dede
dat om te bedrieghen/ op dat hy dye dyenaers Baal
vernielen soude/ Ende Jehu sprack/ Heyliget den
Baal dese feeste/ ende latet wt roepen/ Oot sandt
Jehu in geheele Jsrael/ eñ liet al dye dyenaers Ba
al comen/ also datter niemāt achter en bleef/ die nu
en quamen/ Ende si quamen in dat huys Baal/ al=
so dat dat huys Baal vol wert/ aen allen eynden.
Doen sprac hy totten ghenen/ die ouer dat ghe
waet huys waren/ bringt alle den dienaren Baal/
cleederen daer wt/ Ende si brachten dye cleederen
daer wt/ Ende Jehu ghinc in dat huys Baal/ met
Jonadab den sone Rehab/ ende sprac totten diena
ren Baal/ ondersoect/ ende siet toe/ dat hier onder
v niemant en si/ van des HEEREN dienaren/ mer
Baals dienaers alleen/ Ende doe si in quamen of
fer ende brandtoffer te doen/ soo stelde Jehu daer
buyten tachtentich mannen/ ende sprac/ Ist dat ye
mant van diē mannē ontulict/ die welcke ic onder
v handē geue/ so sal voor zijn siele/ des selfs siele zijn.
Doen hi nv brantoffere voleyndt hadde/ sprack
Jehu totten artsiers eñ ridderen/ Gaet in/ ende
slaet alle man/ en laetter niemanden wtgaen. Eñ
si sleegense metter scerpten des sweerts/ ende dye
artsiers eñ ridders wierpense wech/ Eñ ghinghen
totter stadt des huis Baal/ eñ brachten dair wt die
calomne inden huyse Baal/ eñ verberndese/ ende
braken die calomne Baal/ met den huyse Baal/ eñ
maecten een heymelicheit daer wt/ tot desen dach
toe/ Also vernielde Jehu dien Baal wt Jsrahel/

Maer vanden sonden Jeroveam / des soons Nebath/ die Israel dede sondigen/ en liet Jehu niet af/ vanden gulden calueren tot Bethel/ ende tot Dan

Eñ dye HEERE sprac tot Jehu/ om dat ghy
C willich gheweest zijt te doen/ dat mi behaecht heeft ende hebt aent huys Achab ghedaen / al dat in mijn der herten lief was/ Soo sullen uwe kinderen opden stoel Israel sitten/ tot inden vierden lede/ Mer nochtans en hielt Jehu niet/ dat hy inder wet des HEEREN des Gods Israhel gewandelt hadde/ wt gheheelder herten/ want hy en ghinc niet af vanden sonden Jeroveam/ die Israel hadde doen sondighen.

Inder seluer tijt begonste die HEERE verdrietich te worden ouer Israel/ Want Hasael sloechse in allen den palen Israel vander Jordanen / tegen der sonnen opganck/ ende alle dat lant Gilead der Gaditen/ der Rubeniten / ende Manassiten / van Aroer aen/ tot aen dye beke/ dye by Arnon leyt/ en die Gilead ende Basan.

Wat meer van Jehu te segghen is/ eñ alle wat hi gedaen heeft/ ende alle zijn macht/ siet/ dat is gescreuen inder Cronike der coningen Israhel/ Ende Jehu ontsliep met sinen vaderen / eñ si begroeuen hem tot Samaria. Eñ Joahas sine sone wert coninc in zijn stede / Dye tijt dye Jehu ouer Israhel ghereguecrt hadde / sijn achtentwintich iaren tot Samaria.

¶ Atalia doet den conincliiken stamme dooden/ wtghenomen Joas/ dye wordt verborghen/ ende heymelijck opghevoet/ Eñ wert van Joiada den priester tot eenen coninc ghemaect.

Dat .xi. Capittel.

B Athalia Ahasia moeder / doen si sach/ dat haer soon doot was / stondt si op eñ vernielde alle dat conincklijcke zaet Mer Joseba/ die dochter des conincs Joram/ Ahasia suster/ Nam Joas dē soon Ahasia/ eñ stal hem wt des conincs kinderen dye gedoot worden met zijnder voeysteren/ in dye slaepcamer / ende si verberch hē voor Athalia/ dat hi niet ghedooten wert. Ende hi was inden huyse des HEEREN ses iaer/ met haer versteken/ Athalia was coninginne inden lande.

Mer int seuenste iaer seynde Joiada/ eñ nam die ouersten ouer hondert metten hooftliedē ende den artsiers/ ende liet se tot hem int huys des HEEREN comen/ ende maecte een verbont met hen/ ende nā eenen eedt van hen inden huyse des HEEREN/ eñ thoonde hen des conincs soon/ ende ghebooot hen/ ende sprack/ Dit is dat ghi doen sult Dat derdendeel van v/ ghi die des Sabbots aenghaet/ sult des Tabernakels waer nemen indē huyse des conincs/ Ende een derdendeel sal sijn aen die poorte Sur/ Eñ een derdendeel aen die poorte die achter die artsiers is / ende sult des tabernakels waer nemen/ aen dat huys Massa.

C Maer twee deelen van v allen/ ghi die des sabboths af gaet / sult des tabernakels waer nemen/ inden huyse des HEEREN om den coninck / eñ sult v rontomme den coninc maken/ ende elck met sinen ghewecre in die hant / eñ wie hier mede tusschen die wangen comet/ dye sterue/ dat ghi by den coninck zijt / als hi wt ende in gaet.

Ende die ouersten ouer hondert/ deden alle als hem Joiada die priester ghebodcn hadde/ ende namē tot hē hare mannē/ die des sabboths aēgingen met dien die des sabboth afgingē eñ quamen totten priester Joiada/ Ende die priester ghaf den hooftlieden spiesen ende schilden/ dye des conincks Dauids gheweest waren/ eñ inden huyse des HEEREN waren/ ende die aertsiers stonden al om den coninc/ elck met sinen geweere in die hant vanden hoecke des huys ter rechter hant/ tottē hoecke der slincker hant toe/ totten outaer toe/ eñ totten huyse/ Ende hi liet des conincs soon voort comen/ eñ sette hem een croone op/ eñ nam dat ghetuigenis ende maecte hē tot eenen coninc/ ende si warē vrolijc/ ende sloeghen die handen te samen/ eñ sprakē/ Gheluc totten coninc

Eñ doen Athalia dat geroep des volcs/ dz toe liep hoorde/ soe quam si totten volcke in dat huys des HEEREN/ eñ sach/ siet/ doen stont dye coninc aen die colomne/ so het gewoonlic was/ eñ die sangers/ eñ die trompetten bidē coninc/ eñ alle tvolck des lants was vrolijc/ eñ bliesen met trompetten/ Maer Athalia scheurde haer cleederen/ eñ sprack/ Oploopinge/ Oploopinge. Mer die priester Joiada/ geboot den ouerstē ouer hondert/ die ouer dat heyr gestelt warē/ eñ sprac tot hen/ Leytse ten huyse wt/ inden hof/ eñ wie haer volcht/ die sterue mz ten swaerde/ Want die priester hadde geseyt si en soude niet indē huyse des HEEREN steruē/ Eñ si sloegen die hant aen haer / eñ si ghinc in/ door dē wech/ daer die paerden totten huyse des conincks gaen/ eñ wert aldaer ghedoot A

Doen maecte Joiada een verbont/ tusschen den HEERE/ eñ den coninc/ eñ den volck/ dat si des HEEREN volc sijn soudē/ Also oec tusschen dē coninc/ eñ den volc Doē ginc allet volc des lants int huys Baal/ eñ braken sine outaren af/ ende brakē sijn beelden zeer wel/ Eñ si verwoorchdē Mathan den priester Baal/ voor dē outare/ Ende die priester stelde officiers/ in den huyse des HEEREN ende nam die ouersten ouer hondert/ eñ die hooft lieden/ eñ die artsiers ende alle dat volc des lants/ ende leyden den coninc af vanden huyse des HEEREN/ ende quamen op den wech vander poorten der artsiers/ tot des conincs huyse / eñ hy stelde hē op der coningen stoel/ Ende alle dat volc inden lande was vrolijc/ Ende die stadt wert stille / Athalia dooden si metten sweerde/ in des conincs huis/ Eñ Joas was seuen iaer out/ doen hy coninc wert. D

Hoe dat Joas regneerde/ die wile dat Joiada leefde/ Ende hoe daer na Joiada sterf. A

ij. Para xxiiij. a.

Dat .xij. Capittel.

In tseuenste iaer Jehu/ wert Joas coninck/ eñ regneerde veertich iaere te Iherusalem/ zijn moeder hiet Zibea/ van Bersaba / Ende Joas dede wat recht was/ eñ den HEERE wel behaechde/ also lange als hē die priester Joiada leerde/ dan dat si die hoochtē niet af en dedē/ wāt tvolc offerde/ eñ wierp wieroock noch opten hoochten/

Eñ Joas sprac totten priesterē/ Allet gelt dat geheylicht wert daer toe/ dat het aen thuys des HEEREN gekeert soude worden/ te wetē/ dat gelt/ dat elc geeft/ inder schattinge/ eñ dat gelt dat elck voor

sine siele geeft/ eñ allet gelt/dat elc vā vrier hertē
offert/daer toe/dat aen thuys des HEEREN gere
kēt soude wordē/ dat laet die priesters tot hem ne
men/elcken zijn deel/daer af sullen si reken oft be=
teren/ al wat vualt aen den huyse des HEEREN/
B waer si vinden/dat yet verualt.
Mer doē die priesters tot int drientwintichste
iaer/des conincs Joas/niet en reecten oft beterdē
dat veruiel aen dē huyse doen riep die coninc Joas
dē priester Joiada/ metten priesteren/ende sprack
tot hen/ Waer omme en reket ghi niet/ wat vual=
len is aenden huyse/Daer om en sult ghi nv niet tot
v nemen dat ghelt/elck zijn deel/maer sullet geuen
tot dien dat veruallich is aenden huyse/ Ende dye
priesters consenteerden vandē volc gheen ghelt te
nemē/ eñ dat veruallende aen den huyse te reeckē.
Doē nam die priester Joiada/een arcke oft ki=
ste/ eñ boorder bouē een gat in/eñ settese ter rech=
ter hant/neffens den outaer/daer men in dat huys
des HEEREN gaet/ eñ dye priesters/dye aen den
dorpel bewaredē dedē alle tgelt daer inne/dat tot
des HEEREN huys ghebracht wert/Als si dā sa=
gen/dat veel gelts inder kisten was/ so quam des
conincs scriuer op mettē hoogē priestere/ eñ von=
den dat gelt tsamen/eñ teldē dat/ al wat voor des
HEEREN huys geuonden wert.
Eñ men gaf dat ghelt gereet ouer/den genen/
C die daer arbeydē/ eñ ghestelt waren totten huyse
des HEEREN/ Ende si gauent wt den timmerlie
des/die daer timmerden eñ arbeyden aen den huy
se des HEEREN/ te weten/den muermakers/
ende steenmetsers/eñ die daer hout/ eñ behouden
steenen cochten/dat dat veruallē aen dē huyse des
HEEREN gebetert soude worden/ eñ al wat si be
uonden van noode te zijn te beteren aen dē huyse/
Nochtās en lietmen gheen silueren scalen maken
noch bekers/ beckēs/trompettē/noch eenige gou
den/oft silueren gereetscap/inden huyse des HE=
EREN/van dien gelde dat totten huyse des HEE
REN gebracht wert/maer men gaf dat dē arbey
D ders/dat si daer mede dat veruallen aen den huyse
des HEEREN souden reeken/ Oock en behoef=
den die mannē geen rekeninghe diemen dat ghelt
dede/dat si dat den arbeyders souden geuen/Mer
si hanteerdent op gelooue/Mer dat gelt van sculte
offeren ende sondofferen/ en wert niet totten huy
se des HEEREN ghebracht/want het was der
priesteren
Tot dier tijt/troc Hasael dye coninc tot Sirien
op/ende street tegen/ Gath/ende wontse/Eñ doē
Hasael zijn aensicht stelde/ om tot Hierusalē op te
treckē/nam Joas/die coninc Juda alle dat gehey=
lichde/dat zijn vaders Josapht/ Jorā/ende Aha=
sia/ die coninghen Juda geheylicht hadden/ende
wat hi geheylicht haddē/Daer toe allet gout/dat=
men vant indē schat/indē huyse des HEEREN/eñ
indes conincs huyse/eñ seyndet tot Hasael den co=
ninck tot Sirien/ Doē troc hy af van Jerusalem
Wat meer van Joas te seggen is/ende wat hi
ghedaen heeft/dat is gescreuen in dye Cronike der
coningen Juda/ende sine knechten stonden tegen
hem op/ende maecten een verbont/ende sloeghen
hem inden huyse Millo/daer men af gaet tot Sil=
la/ Wāt Josabat/dye sone Simeath/ eñ Josabad

die sone Somer/ sine knechten sloegen hem doo
ende men begroef hem met sinen vaderen/ in d
stadt Dauid/ ende Amasia zijn soon wert conin
in zijn plaetse.

Vanden coninghen Joachas/Joas Jerob
Ende hoe dat een doode weder in Heleseus gr
leuendich wert

Dat.xiij.Capittel.

ENde inden driētwintichstē iare Jo
des soons Ahasia/des conincs Ju
A wert Joahas/ dye sone Jehu con
ouer Israel/tot Samaria/seuēthi
iaer ende dede dat den HEERE qu
lijc beuiel/ende wandelde na den sonden Jerob
des soons Nebat/die Israel dede sondighen/en
en ghinc daer niet af/ Ende des HEEREN gra
schap verbolch ouer Israel/eñ gaf se onder dye h
Hasael/des conincs tot Sirien/Ende Benhada
des soons Hasael/haer leefdage lanck
Maer Joahas badt des HEEREN aengh
sicht/ eñ dye HEERE verhoordē hē/wāt hy ae
B sach dat iāmer Israel/ hoe se die coninc tot Sirie
dreef/ Ende die HEERE gaf Israel eenē salichm
ker/die se wt der macht der Siriers leyde/ dat d
kinderen Israel in haren tentē woondē/als te v
ren/Nochtās en lieten si niet af vanden sondē de
huis Jerobeam/die Israel dede sondigen/Mer
wandeldē daer inne/ Oock bleef dat Bosschken
Samaria staen/Wāt vā den volc Joahas en wa
niet meer ouerbleuen/dan vijftich ruyters/thie
wagens/ende thien duysent voetvolcs. Want d
coninc tot Siriē hadse vernielt/ ende haddese gh
maect/als dorsch stof
Wat meer van Joahas te seggen is/ ende al
wat hi ghedaen heeft/ ende sine macht/siet/dat i
ghescreuen inder Croniken der coninghen Israe
C ende Joahas ontsliep met sinē vaderen/ende me
begroef hem tot Samarien/ ende sine soon Joa
wert coninc in zijn plaetse.
Indē seuenēdertichstē iaer Joas/ des conin
Juda/wert Joas/ dye sone Joahas/ coninc ouer
Israel/tot Samaria/Sestien iaer/eñ dede dat de
HEERE qualijc beuiel/eñ en liet nyet van allen de
sonden Jerobeam/des soons Nebat/ die Israhe
dede sondighen/maer hi wandelde daer inne.
Wat meer van Joas te seggen is ende wat h
gedaen heeft/ende zijn macht/hoe hi teghen Ama
sia/den coninck Juda ghestreden heeft/ siet/dat i
gescreuen in die Cronike der Coninghen Israel
eñ Joas ontsliep met sinen vaderē/ eñ Jerobeam
sadt op sinen stoele/ Joas wert begrauē te Sama
ria/bi die coningen Israel.
Eñ Elisa wert cranck/ waer af dat hi sterf/eñ
Joas die coninc Israel quam tot hem neder/ende
weende voor hem/ eñ sprac/Mijn vader/mijn va
der/ Voerman Israel/ eñ zijn ruyter/ Elisa sprack
tot heme Neemt den boge eñ pijlen/ Eñ doē hy dē
boge eñ die pijlen nam/so sprack hy totten coninc
Israel/Spant den boghe met uwer hant/ende hy
spanden met zijnder handt/ Ende Elisa leyde zijn
hant op sconincs hant/ eñ sprac/ Doet dat venster
Oostwaters open/eñ hi dede dat open/Ende Eli
sa sprac/Schiet/ende hi schoot dat/Hy sprac/eenē
pijle der salicheyt vanden HEERE/euen pijle der

salichept teghē dye Siriers/eñ ghi sult die Siriers
slaen tot Aphek/tot dat si verteert worden.
Eñ hi sprack/Neemt dye pijlen/Ende doe hise
nam/sprac hi totten coninck Israel/slaet die aerde
Eñ hy sloech drie werf/ende stont stille/Doē wert
die man Gods gram op hem/eñ sprac/Hadt ghy
es oft seuē mael geslagen/ so sout ghi die Siriers
D gheslaghen hebben/tot dat si alle verteert waren/
Maer nu sult ghise drie mael slaen
Als Elia gestoruen was/ende mē hem begra
uen hadde/so vielē dye crijschliedē der Moabiten
int lant/int selue iaer/Eñ het gesciede/dat si eenen
man begroeuē/maer doen si die crijschliedē sagē/
worpē si den man in dat graf van Elisa/eñ doen
hi daer in quam/ende hi die ghebeenten van Elisā
raecte/wert hi leuende/ende tradt op sine voeten
Also dwanck nu Hasael dye coninc tot Sirien
Israel/alsoo langhe als Joahas leefde/maer dye
HEERE dede hem ghenade/ende ontfermde haer
der/eñ keerde hem tot hē/om zijns verbonts wil
le/met Abraham/Isaac/ende Jacob/eñ en wilde
se niet verderuen/ende en verwerpse van sinē aen
sichte niet tot deser uren toe.
Ende Hasael dye coninc tot Sirien sterf/ende
zijn sone Benhadad/wert coninc in zijn plaetse/Jo
as keerde weder omme/ende nam dye stedē weer
want Benhadad/des soons Hasael/dye hi weer hā
zijns vaders Joahas genomen hadde met strijde/
Joas sloech hem drie werf/ende hi bracht die stedē
Israel weder.

Van Joas/Amasias/Jeroboam/eñ Azarias
Dat .xiiij. Capit

A
Nden anderen iaer Joas/des soons
Joahas/des coninck Israel werdt
Amasia coninc/die sone Joas/des co
ninc Juda/hy was vijfentwintich
iaer oudt doen hy coninc wert/ende
regneerde neghenentwintich iaren te Jerusalem/
Zijn moeder hiet Joadā van Jerusalem/ende hy
dede dat den HEERE wel beuiel/Nochtās nyet
B als zijn vader David/mer als zijn vader Joas/de
de hi ooc want die hoochten en werdē niet afghe
daen/Maer dat volck offerde/ende wierp noch
wieroock op den hoochten/Doē hi nu des conin
crijcs machtich wert/sloech hi zijn knechtē/dye sinen
vader den coninc geslaghen hadden/maer die kin
deren der dootslaghers en doode hi niet/so het ge
screuen staet/in den wet boec Mose/daer die HE
RE gheboden heeft/ende gheseyt/Die vaders en
sullen nyet om der kinderen wille steruen/eñ dye
kinderen/en sullen niet om der vaders wille steruē
maer elck sal/om zijnder sonden wille steruen
Hy sloech die Edomitē oock int sout dal/thien
C dusent/ende wont die stadt Sela met den strijt/
eñ hietse Baktheel/tot desen dage toe.
Doē sandt Amasia bodē tot Joas dē sone Joa
has/des soons Jehu/den coninck Israel/ende de
de hem seggen Coemt herwaerts/Laet ons mal
anderē besien Mer Joas die coninc Israel/sandt
tot Amasia/den coninc Juda/eñ dede hem seggē/
Den doornē struyck die in Libano is/seynde totten
cederen in Libanon/eñ dede hem segghen/Gheeft
uwe dochter minen soon tot eenē wiue/Mer dat
wilde gedierte/opten velde/in Libanon/liep ouer
den doornē struyc/eñ verteerde hem Ghi hebt die
Edomiten gheslaghen/daer af verheft hem u her
te hebt dye beroeminge/eñ blijft thuys/waer om D
haect ghi na ongeluc/dat ghi valt/eñ Juda met u
Maer Amasia en gaf hem gheen ghehoor Doē
trock Joas die coninck Israel op/ende si besaghen
hem met malcanderen/hi ende Amasia die coninc
Juda/tot Beth Semes/dye in Juda leghet Mer
Juda wert gheslaghen voor Israel/alsoe dat elck
in sine wooninghe vluchtede/Ende Joas dye co
ninck Israel/greep Amasia den coninck Juda/dē
sone Joas/des soons Ahasia/tot Beth Semes/en
de quam tot Jerusalem/ende schoorden die mue
ren Hierusalem/vander poorten Ephraim aē tot
aen die hoeck poorte/vier hondert ellen lanck/eñ
nam alle dat gout/eñ siluer/ende ghereetscap/dat
ghevonden wert inden huyse des HEEREN/ende
inden schat des conincs huyse/daer toe/die kinde
ren te pande/eñ trock weder tot Samaria.
Wat meer vā Joas te segghen is/dat hy ghe
daē heeft/eñ sine macht/eñ hoe hy tegē Amasia dē
coninck Juda ghestreden heeft/siet/dat is ghescre
uen inder Cronike der coninghen Israel/Eñ Jo
as ontsliep met sinen vaderen/ende werdt begra
uen/tot Samaria/onder dye coninghen Israel/eñ
sine sone Jeroboam/werdt coninck in zijn stede.
Amasia die sone Joas/des conincs Juda/leef
de na dē doot Joas/des soōs Joahas des conincs E
Israel/vijfthiē iaer/Wat meer vā Amasia te seg ij.paral.
ghen is/dat is gescreuen inder Cronike der conin xxvi.a
ghen Juda/Eñ si maectē een verbont tegen hē te
Hierusalem/Maer hi vluchte tot Lachis/eñ son
dē na hem te Lachis/eñ doodē hem aldaer/ende si
brachten hem op peerdē/ende werdt begrauen te
Hierusalem/bi sine vaderē/in die stadt David/Eñ
dat geheele volc Juda nam Asaria/in sinen sestiē
den iaer/eñ maecten hem coninc in dye stede zijns
vaders Amasia/hi timmerde Eloth/ende bracht F
se weder tot Juda/na dien/die coninc met sinē va
deren ontslapen was
Inden vijfthiendē iaer Amasia/des soons Jo
as des conincs Juda/werdt Jeroboam/dye sone
Joas coninck ouer Israhel/te Samaria/xli. iaer
Ende dede dat dē HEERE mishaechde/ende en
liet niet af/van allen sonden Jeroboam/des soons
Nebat/die Israel dede sondighē/Hi bracht weder
daer toe alle die palen Israel/van Hemath aē/tot
aen die zee/die inden vlacken velde leghet/nae den
woorde des HEEREN des Gods Israel/dz hi ge
sprokē had door sinen knecht Jona/dē sone Amia
thi/dē propheet/die vā Gath Hepher was/Wāt
die HEERE sach aen dat allendige iammer Israel
dat ooc die besloetenen/eñ die vlatene/vermelt wa
ren/eñ gheen helpen in Israel en was/Ende dye
HEERE en hadde niet gesprocken/dat hi den na G
me Israel wt wilde scrabbē onder den hemel/Eñ
halp hen door Jeroboam den sone Joas
Wat meer vā Jeroboā te seggē is/eñ al dat hy
gedaē heeft/eñ sine macht/hoe hi ghestredē heeft/
eñ hoe hi Damascon/eñ Hemath weder brachtaē
Juda in Israel/siet/dat is ghescreuē inder Croni
ken der coninghen Israel/Eñ Jeroboam ontsliep
met sinen vaderen/metten coningen Israel/ende
sine sone Sacharia werdt coninc in zijn stede

¶ Van Asaria die melaetsch wert van sinen sone Jotham/van Sacharia den coninc Israels/van Sellum/Manahem/Pacea/Romelia/hoe dat Tiglathalasser die steden Israels inne nam

A Dat .xv. Capittel

INden seuen ē twintichstē iaer Jerobeā des conincs Israel/wert coninc Asaria/die sone Amasia des conincs Juda/eñ was sestien iaer oudt/doen hi coninck wert/eñ regneerde tween vijftich iaren te Hierusalem/Sine moeder/hiet Jechalia van Hierusalē/Eñ dede dat den HEERE wel beuiel/in alder manierē/gelijc zijn vader Amasia/sonder dat si die hoochtē niet af en dedē. Wāt dat volc offerde/ende wierp noch wieroock opten hoochtē/Die HEERE plaechde den coninc/dat hi melaetsch was/tot aen sine doot/eñ woōde in eenē vriēc huyse. Mer Jothā des conincs soon/regeerde dat huys/eñ oordeelde dat volc inden lande

Wat meer vā Asaria te segghē is/eñ al wat hy

B gedaē heeft/siet/dat is gescreuē inď Croniken der coningē Juda/Eñ Asaria ontsliep met sinē vaderē eñ mē begroef hē bi sine vaders/in die stadt Dauid/eñ sine soon Jotham wert coninc in zijn stede

Indē achtēdertichstē iaer Azaria/des conincs Juda/wert Zacharia/die sone Jerobeam/coninc ouer Israel/tot Samaria ses maenden/Eñ dede dat dē HEERE qualic beuiel/so sine vaders gedaen haddē/hi en liet niet af/vādē sondē Jerobeam des soons Nebat/die Israel dede sondighē/Eñ Sallū die sone Jabes/maecte een verbont teghen hē/eñ sloech hē voor dē volcke/eñ doode hē/eñ werdt coninc in zijn stede/Wat meer van Zacharia te seggē is/siet/dat is gescreuen inď Cronikē der coningē Israel/Eñ dat is dat die HEERE Jehu ghesproken hadde/V kinderen sullē int vierde lidt sittē op ten stoel Israel/Eñ het is also geschiet

Sallum die sone Jabes/wert coninc indē negē

C endertichsten iaer Vsia/des conincs Juda/eñ regneerde een maent tot Samaria/Wāt Menahem die sone Gadi/troc af van Thirza/eñ quā tot Samaria/eñ sloech Sallum/den sone Jabes tot Samaria/eñ doode hem/eñ wert coninc in zijn stede/Wat meer vā Sallum te seggē is/eñ zijn verbont dat hi op stelde/siet/dat is gescreuē inď Croniken der coningen Israel/Doen ter tijt sloech Menahē Tiphsa/eñ alle die daer in waren/eñ haer palē van Thirsa/om dz si hē nyet en wilden in latē/eñ sloech alle haer beuruchte/eñ verschoordese

Vsia/dz is Azaria eē Conīc mz twee namen

Indē neghenendertichsten iaer Asaria/des conincs Juda wert Menahē/die sone Gadi/coninc ouer Israhel/thien iaer tot Samaria/eñ dede dat

D den HEERE mishaechde/hi en liet zijn leuen lanc niet af/vandē sonden Jerobeam/des soons Nebat die Israel dede sondigē/Eñ Phul die coninck van Assirien/quā int lant/Ende Menahem ghaf dien Phul/duysent ponden siluers/dat hijt met hē soude houdē/eñ hē dat coninrijck confirmeren/Ende Menahē sette in Israel een gelt op die rijcsten/vijftich sikelen siluers op elckē mā/dat hi dē coninck van Assirien soude geuē/Also troc die coninc van Assirien weder thuis/eñ en bleef niet indē lande

Wat meer vā Menahē te segghen is/ende al wat hi gedaen heeft/siet/dat is ghescreuen inder Croniken der coningen Israel. Ende Menahem ontsliep met sinen vaderen/eñ Pekahia sijn soon wert coninc in sijn stede

Indē vijftiensten iaer Asaria/des conincs Juda wert Pekahia/die sone Menahē/coninc ouer Israel/tot Samaria/twee iaer/eñ dede dat den HEERE mishaechde/Wāt hi en liet niet af/vandē sondē Jerobeā/des soons Nebat/die Israel dede sondigē/Eñ Pekahia die soon Remalia zijns ridders maecte een verbōt tegē hē/eñ sloech hē tot Samaria int paleys/des conincs huyse/met Argob/eñ Arie/eñ vijftich mānē met hē/vandē kinderē Gilead/eñ doode hē/eñ wert coninc in zijn stede/Wat meer vā Pekahia te seggē is/eñ al wat hy gedaen heuet/is gescreuē inď Cronikē ď coningen Israel E

Int tweenvijftichste iaer Asaria des conincks Juda wert Pekah/die sone Remalia/coninc ouer Israel tot Samaria .xx. iaer/eñ dede dat den HEERE mishaechde Wāt hi en liet niet af vanď sonden Jerobeā/des soōs Nebat/die Israel dede sondigē F

Indē tijden Pekah/des conincs Israel/quam Tiglat Pileser/die coninc tot Assirien/eñ nā Eli Abel/Beth Maecha/Jonaha/Kedes/Hazor/Gilead/Galilea eñ dat geheele lant Naphthali/ende voerdese wech in Assirien G

Eñ Hosea dye sone Ela/maecte een verbont tegen Pekah dē sone Remalia/eñ sloech hem doot eñ wert coninc in zijn stede/int twintichste iaer Jotham/des soōs Vsia/Wat meer vā Pekah te segghen is/eñ al wat hi gedaē heeft/siet dat is gescreuen inder Cronikē der coningen Israel

Indē anderē iaer Pekah/des soons Remalia des conincs Israel/wert coninc Jotham/die sone Vsia/des conīcs Juda/eñ was .xxv. iaer out doen hi coninck wert/eñ regneerde .xvi. iaer te Hierusalē/Sine moeder hiet Jerusa/een dochter Zadok Eñ dede dat dē HEERE wel behaechde/in alď manierē/als zijn vader Vsia ghedaen hadde/sonder dat hi die hoochten niet af en dede/want dat volc offerde/ende werp noch wierooc op dye hoochten Hi timmerde die hooge poorte aen den huyse des HEEREN/Wat meer van Joathā te segghen is eñ al wat hi ghedaē heeft/siet/dat is gescreuē inder Cronike der coninghen Juda ii.p

In die tijdt begonste die HEERE te seynden in Juda/Rezin den coninc tot Sirien/eñ Pekah/den sone Remalia/Eñ Jotham ontsliep met sinen vaderen/ende werdt begrauē bi sine vaderen/in dye stadt Dauid/zijns vaders/eñ Ahas zijn sone wert coninc in zijn stede

Van Achas Rasim/ende Esechias.

Dat .xvi Capittel

INden seuentiensten iaer Pekah des soons Remalia/wert coninck Ahas die sone Jotham des conincs Juda/Ahas was twintich iaer out/doen hi coninck wert/eñ regneerde sesthien iaer te Hierusalem/ende en dede niet dat den HEERE sinē God wel behaechde/gelijc zijn vader Dauid/wāt hi wādelde op die wegē der coninghen Israel/daer toe liet hy sinē sone door tvier gaen/nae den grouwelen der Heydenen/dye die HEERE voor die kinderen Israhel verdreuen hadde/Ende dede offerande/ende werp wierooc op die hoochten/ende op alle heuelē/eñ op alle groene boomen A

Doen ter tijt troc Rezin die coninc tot Sirien/ eñ
C Pekah dye sone Remalia coninck in Israhel / op-
waerts te Jerusalem om te strijden / eñ belegerdē
Ahas/ si en constese niet gewinnen/ Ter seluer tijdt
bracht Rezin die coninc tot Sirien/ Eloth weder aē
Sirien/ eñ stiet die Jodē wt Eloth/ mer de Siriers
quamen eñ woondē daer inne / tot op desen dach.

Mer Ahas seynde boden tot Tiglat Pilesser dē
coninc tot Assirien/ eñ liet hem segghen/ Ick ben v
knecht eñ v sone/ coemt opwaerts eñ helpt my wt
der hant des conincs tē Siriē/ eñ des conincs Jsra-
el/ die hen tegen mi opghemaect hebbē/ Eñ Ahas
nam dat siluer eñ gout dat inden huyse des HEE
REN/ ende inden scatten des conincs huyse geuō-
den wert/ eñ seinde den coninc tot Assirien ghiften
Eñ die coninc tot Assirien hoorde hē / ende troc op
waerts tot Damascō/ eñ wōnse eñ voerdese wech
tot Kira ende doode Rezin.

Eñ die coninc Ahas/ troc te ghemoete Tiglath
Pilesser dē coninc tot Assirien tot Damascon/ Eñ
doen hi eenen outaer sach / die tot Damasco was/
seynde die coninck Ahas des seluen outaers exem-
plaer/ eñ gelijckenisse totten priester Vria/ so dē sel-
uē gemaect was/ eñ Vria die priester timmerde ee-
nē outaer/ eñ maecte dien ghelijc dye coninc Ahas
tot hē gesondē hadde van Damasco tot dat die co-
ninc Ahab van Damasco quā/ Eñ doen die coninc
van Damasco quam ende den outaer sach / offerde
hi daer op/ eñ stac daer op aen/ sine brātoffer/ spijs-
offer/ eñ goot daer op sinen dranckoffer/ eñ liet dat
bloet der dootofferhanden die hi offerde/ opten ou
taer sprengē/ mer den metalen outaer die voor dē
HEERE stont/ dede hi wech/ dat hi niet tusscen den
outaer eñ den huise des HEEREN en stondt/ maer
hi sette hē aen den hoecke des outaer noortwaerts

Eñ die coninc Ahas/ geboot Vria den priester eñ
sprac/ Opten grotē outaer suldi aensteke die brant
offer des smorghens/ eñ die spijsoffer des auonts/
eñ dye brantoffer des conincs eñ sijn spijsoffere / eñ
die brantoffere alle des volcs indē lāde / met haerē
spijsoffere/ ende brandtoffer/ Ende allet bloet des
brantoffers/ eñ alderhāde offer bloet/ sult ghi daer
op sprengen/ Maer metten metalen outaer/ sal ick
mi bedincken wt ic maken wille/ Vria dye priester
dede al wat hem die coninc Ahas hiet.

Ende Ahas die coninck brack af/ die siden aen
den gestoelten/ eñ dede den ketel bouen daer af/ en
de die zee dede hi vanden metalen rinderē/ die daer
onder waren/ ende settese op dat steenen plaueitsel
Daer toe den preecstoel des Sabbaths/ diē si aent
huys ghetimmert hadden. Ende den ganck des co
nincs buytens waerts keerde hy totten huyse des
HEEREN/ om des conincs tot Assirien wille.

Wat meer van Ahas te segghen is dat hi ghe-
daen heeft/ Siet/ dat is ghescreuen inder Cronike
der coningen Juda/ Eñ Ahas ontsliep met sinē va
derē eñ wert begrauē bi sine vaderen inde stat Da
uid/ eñ Hiskia sine sone wert coninck in sijn plaetse

¶ Van Osea / hoe hē Salmanassar verwan eñ
Samariam in nam/ ende dye inwoonders vvech
voerden/ Ende hoe God dye strafte dye vvelcke
in haer plaetse int lant quamen.

Dat.xvij.Capittel.

IN den twelfsten iaer Ahas des Co- A
nincs Juda wert coninc ouer Jsrael
tot Samarien / Hosea die sone Ela/
neghē iaer / eñ dede dat den HEERE
mishaechde / nochtās niet gelijck dye
coninghē in Jsrael die voor hē waren/ Tegen den
seluen troc op Salmanasser die coninc tot Assirien
Eñ Hosea wert hē onderdaen / also dat hi hē ghif-
ten scencte/ Mer doe die coninck van Assiriē seker
wert dat Hosea een verbōt opstelde / eñ boden tot
So / den coninc in Egiptē hadde gesondē/ eñ nyet
alle iaer dē coninc tot Assirien ghiftē ouer en reyc-
te/ soe belegerde hi hem/ eñ leyde hē in die geuange
nisse/ Eñ dye coninc tot Assirien troc opt gheheele
lant/ eñ tot Samaria / eñ belegerdese drie iaer Eñ
inden negendē iaer Hosea wan die coninc tot Assi
riē Samaria/ eñ voerde Jsrael wech in Assiriē/ eñ
settese tot Halach eñ tot Habor / aent water Gozā
eñ inden steden der Meden

Want doen die kinderē Jsrael teghen den HE B
RE haren God sondichden diese wt den lande E
gipti gheleyt hadde/ wt der handt Pharao/ des co
nincs in Eghipten/ eñ ander goden vreesden/ ende
wandelden na den zedē der heydenē/ die de HEE-
RE voor die kinderē Jsrael verdreuē hadde/ ende
gelijc die coninghē Jsrahel deden/ eñ si verwecten
tot gramscap den HEERE haren God met bosen
stuckē die niet goet en warē/ te wetene/ dz si hooch
tē timmerdē in allen steden/ beyde in sloten eñ va-
stē steden / eñ rechtē calomnē op eñ boschelkēs op
allen hoogen houelē/ eñ onder alle groene boomē
Eñ wierpē aldaer wieroor op allen hoochten ge-
lijc die heydenen die de HEERE voor hem wech ge
dreuen hadde/ eñ bedreuē quade stuckē/ daer si den
HEERE mede vertoornden / eñ dienden den afgo
den / daer af die HEERE tot hen geseyt hadde/ ghi
en sult dat niet doen

Eñ als de HEERE getuychde in Jsrael eñ Ju
da door alle prophetē eñ Schouwers oft siendérs C
eñ liet hen segghen/ Keert omme vā uwen boosen
wegen / eñ hout mine gebodē eñ zedē/ na alle wet
ten die ic uwen vaderē gebodē hebbe / eñ dye ic tot
v gesent hebbe / door mine knechtē die prophetē
So en hoorden si niet/ mer verherden hare necken
als die necken haerder vaders / die niet en geloof-
dē aen den HEERE haren God/ daer toe verachtē
si sine zedē / eñ zijn verbont/ dat hi met haren vade
ren ghemaect hadde / eñ sine getuigenisse die hi on
der hen dede / mer wandeldē na haer ydelheyt / eñ
woorden ydel/ na die heydenen dye om hen woon
den/ van welckē hen die HEERE geboden hadde/
dat si niet en souden doen als dye/ Mer si verlieten
alle die ghebode des HEEREN haers Gods/ eñ
maecten hen twee gegotē caluerē eñ boschkēs / eñ
aenbaden alle dat heyr des hemels/ eñ dienden Ba
al / eñ lieten hare sonen eñ dochterē door tvier gaē
eñ ghinghen met waerseggen eñ toueriē om/ ende
gauen hen ouer te doen dat den HEERE qualic be D
uiel/ om hem te vertoornen.

Doe wert die HEERE seer toornich ouer Jsra
hel/ eñ dedese van sinen aensichte/ also datter nyet
ouer en bleef dan den stam Juda alleen/ Daer toe
en hielt Juda dye ghebode des HEEREN haers
Gods ooc nyet/ mer wādelden na den zedē Jsrael

die si gedaen haddē/Dairom verworp de HEERE
alle dat saet Jsrael/eñ drōgse/eñ ghafse in die han
den der roouers/tot dz hise vā sinē aensichte wierp
Wāt Jsrael wert vandē huyse Dauid gheschoort
eñ si maecten Jerobeā den sone Nebath tot eenen
Coninc/Die selue keerde Jsrael achterwaerts af
vanden HEERE/eñ dede dat si swaerlic sondichdē
Also wandeldē die kinderē Jsrael in allen den son
dē Jerobeā/die hi opgestelt hadde/eñ en lietē dair
niet af tot dat die HEERE Jsrahel vā sinē aensich
te dede/so hi gesprokē hadde door al zijn knechten
die propheten/Alsoo wert Jsrahel wt sinen lande
wech gheuoert in Assyrien/tot op desen dach.

E Die Coninc tot Assyrien liet comē van Babel
vā Cutha/vā Awa/vā Hemath/eñ vā Sepharna
im/eñ besette die stedē in Samaria/in die stedē der
kinderē Jsrael/Eñ si namē Samaria in/eñ woon
dē inder selfder stedē/Maer doē si daer begonsten
te woonē/eñ den HEERE niet en vreesdē/seynde
die HEERE leeuwē onder hen/eñ die verworchdē
se/Eñ lieten dē Coninc van Assyrien seggen/Dye
heidenē die ghi hier hebt gebracht/eñ die stedē Sa
marie mede beset en weten vander manieren des
Gods indē lande niet/daerom heeft hi onder haer
leeuwē gesondē/eñ siet/die selue doodēse om dz si
die manierē des Gods indē lande niet en weten.

F Die Coninc tot Assyrien geboot eñ sprac/Brē
ghet een vandē priesters derwaerts/dye van daer
wech sijn geuoert/eñ treckt wech/eñ woont aldaer
Eñ hi leerdtse die wijse des Gods indē lādē/Doē
quā een vandē priesterē die vā Samaria wech ghe
leyt warē/Eñ woōde te BethEl/eñ leerdese hoe
si den HEERE souden vreesen/Mer elc volc maec
te sinen God/eñ dedese in die huysen/op die hooch
ten/die die Samaritanen maectē/elc volc in sijn ste
den daer si in woonden/Die vā Babel maectē So
choth/Benoth/Die van Chuth maecten Nerghel
Die van Hemath maecten Asima/Dye van Awa
maecten Nibehao eñ Tharthak/Die van Sephar
naim verbernden hare sonē/dē Adramelech/ende
Anamelech den goden dier van Sepharnaim.

Eñ want si den HEERE ooc vreesden/maectē si
hen priesters optē hoochtē/wt dē onderstē onder
hē/eñ dedense indē husen optē hoochtē/Also vrees
den si den HEERE/eñ dienden ooc den afgoden na
elcs volcs wijse/van daer si gebracht warē/Eñ tot
op desen dach doē si na der oud wijsen/dat si noch
den HEERE en vresen/noch hare seden eñ recht en
doen/na die wet eñ gebodē dat dye HEERE dē kin
derē Jacob gebodē heeft/den welcken hi dē name
G Jsrael gaf/eñ maecte een verbont met hen eñ ghe
boot hen eñ sprac/en vreest geen ander godē/ende
en aenbidtse niet/eñ en dient hen niet/eñ en offert
hen niet/mer dē HEERE/die v wt dē lande Egyp
ti ghelept heeft/met grooter cracht/eñ wtgherec-
ten armē/dien vreest/dien aenbedet/diē offert/eñ
die seden rechtē oft oordeel/wet eñ gebot/die hi v
heeft laten scriuē/die houdet/dat ghi daer altijt na
doet/eñ anď godē niet en vreest/eñ des verbōts dz
hi met v gemaect heeft/en vergetet nz/dat ghi an
der goden niet en vreest/Mer vreest dē HEERE
uwen God/die sal v verlossen van uwen vianden
Mer dese en hoorden niet/maer si deden nae hare
voorledene wijse/Also vreesden dese heydenē den
HEERE/eñ dieden ooc haren afgoden/Also dedē
ooc hare kinderen/eñ kints kints kinderē/gelijck
hare vaders gedaen hebben tot op desen dach.

Vanden rijcke des vromē Conincs Hiskie/eñ
hoe hem Senacherib verwan ende benaude.

Dat.xviij.Capittel

In den derden iaere Hosea des soons E-
la des Conincs Jsrahel/wert coninc
Hiskia/die sone Ahas des Conincks
Juda/eñ was.xxv.iaer out doē hi co
ninck wert/eñ regneerde.xxix.iaer te
Jerusalē zijn moeder hiet Abi/een dochter Sacha
ria/eñ dede dat dē HEERE wel behaechde/ghelijc
zijn vader Dauid/hi dede die hoochtē af/eñ brac dye
calomnē/eñ roeyde die boschkēs wt/ende sloech die
metalē slange in stuckē/die Mose gemaect hadde
Wāt tot dier tijt toe haddē die kinderē Jsrael ghe
rooct/eñ men hietse Nehustā/hi betroude vast in
dē HEERE den God Jsrael/dat na hem sijns ghe
lijcken niet en was onder alle coningē Juda noch
voor hem geweest/Hi aenhinck dē HEERE/eñ en
weec niet achterwaerts vā hem af/ende hielt sine
gebodē die de HEERE Mose ghebodē hadde/Eñ
die HEERE was met hem/Eñ waer hi wt troc de
de hi cloeckelic/Daer toe wert hi aufallich vanden
Coninc vā Assyrien/eñ en was hem niet onderda
nich/Hi sloech die Philistēē oock tot Gaza toe/eñ
hare palē vā die slotē aen/tot aen die vaste steden.

Inden vierdē iaer Hiskia des Conincs Juda/
dat was dat seuēste iaer Hosea des soons Ela des
Conincs Jsrael/doē troc Salmanasser dye coninc
tot Assyrien opwaerts tegen Samaria/ende bele-
gerdese/eñ woontse na drie iaren inden sesten iaer
Hiskia/dat is int negenste iaer Hosea des conincs
Jsrael/Doen wert Samaria gewonnē/Ende dye
Coninc van Assyriē voerde Jsrael wech/tot Assy
rien/eñ settese tot Halah eñ Habor aēt water Go
san/eñ in die stedē der Medē/Om dat si die stem-
me des HEERE haers Gods niet gehoort en had
den/eñ sijn verbōt voorby gegaē haddē/eñ al wat
Mose die knecht des HEEREN gheboden hadde
diē en hadden si gheen gehoort/noch ghedaen

Indē veerthienden iaer des Conincs Hiskia/
troc op Sanaherib die coninc tot Assyrien tegen
alle vaste steden Juda/eñ namse in/Doen seynde
Hiskia die Coninc Juda/tottē Coninck vā Assy-
rien tot Lacis/eñ liet hē seggen/Jcheb mi beson
dicht/Keert af van mi/Wat ghi op legt dat wil
ic draghen/Doen leyde die Coninck van Assyrien
op Hiskia den Coninc Juda/drie hondert ponden
siluers/eñ dertich ponden gouts/Also gaf Hiskia
alle dat siluer dat inden huyse des HEEREN/eñ
inden scatten des Conincs huys geuonden wert/
Ter seluer tijt brack Hiskia die Coninc Juda/die
dueren aenden tempel des HEEREN/eñ die platē
dye hi selue hadde doen ouer trecken/eñ gafse den
Coninc van Assyrien.

Eñ die Coninck van Assyrien sandt Tharthan
eñ den ouersten camerlinc/eñ ouersten schencker
vā lachis tottē Coninc Hiskia/met grooter macht
tot Jerusalē/eñ si trocken op/eñ doen si quamen
hielden si aenden waterganc bi den hoghen poele
die daer leyt aen der straten op den acker des vol-
ders/eñ riep den Coninc Doen quam wt tot hen

Eliakim die sone Hilkia/ dye hoofmeester/ en̄ Sebena die scriuer/ en̄ Joach die sone Assaph die Cancelier/ En̄ die opperste schencker sprac tot hen.

Lieue segt den Coninc Hiskia/ Soo spreect die groote Coninc/ die Coninc van Assirien/ Wat is dz trooste oft die stoutheyt/ daer ghi v op verlaet/ Meynt ghy datter noch raet en̄ macht is te strijden? Waer op vlaet ghi v dan nv/ dz ghi van mi afgeuallen zijt/ Siet/ vlaet ghi v op dien gebroken rietstoc/ op Egipten/ die welcke ist datter yemant op leent oft steunt/ so sal hi hem in die hant gaen/ en̄ die doorboren/ Also is Pharao die Coninc in Egipten allen die hen op hem verlaten/ Meer oft ghi tot mi wildet seggen/ Wi verlaten ons opten HEERE onsen God/ En is hi dan niet die/ des welcs hoochten en̄ outaer Hiskia heeft afgedaen/ en̄ geseyt tot Juda en̄ tot Jerusalem/ voor desen outaer die tot Jerusalem is/ sult ghi aenbeden?

Dus maect nv eenen hoope minen Coninc van Assyrien so wil ic v twee duysent peerden geuen/ laet sien/ oft ghi bi v ruyters daer toe mocht geuen/ Hoe wilt ghi dan bliuen voor den minste grauen een/ mijns heeren ondersaten? En̄ verlaet v op Egipten/ om der waghens en̄ ruyters wille? Meynt ghy dat/ dat ick sonder den HEERE op hen getrocken/ dat ic dese stede soude bederuen? Die HEERE heuet mi geheeten trect op in dat lant ende verderuet.

Doen sprac Eliakim die sone Hilkia/ en̄ Sebena en̄ Joab totten opperste schencker/ Spreect met uwen knechten in Sirijsch/ want wi verstaent/ ende en spreect niet met ons in Jootscher talen voor den ooren des volcs dat opter mueren is/ Mer dye opperste schencker sprac tot hem/ Heeft mijn heere my van tot uwen heere/ oft tot v ghesonden/ dat ic dusdanige woorden soude spreken? Ja totten mannen die op die mueren sitten/ dat si met v haer eyghen mist souden eten/ en̄ haer pisse drincken.

Also stont die opperste schencker/ ende riep met luyder stemmen in Jootscher talen/ en̄ sprac seggende/ Hoort dat woort des grooten Conincs/ des Conincs van Assyrien/ So seyt die Coninc/ En laet v Hiskia niet verleyden/ Want hi en mach v nz verlossen van mijnen hant/ en̄ en laet v Hiskia niet vertroosten op den HEERE/ dat hy seyt. Dye HEERE sal ons verlossen/ en̄ dese stadt en sal niet in de handen des Conincs van Assirien gegeuen werden/ En hoort Hiskia niet/ Want dus spreect die coninc van Assirien/ Doet aen mi die seghenige/ en̄ comt tot mi wt/ so sal elc van sinen wijnstoc/ en̄ van sinen vijchboom eten/ en̄ van sinder fonteynen drincken/ tot dat ic come en̄ hale v in een lant/ dat uwen lande ghelijc is/ daer coren/ most/ broot/ wijnbergen/ olijfboomen olie en̄ honich in is/ so sal haer leuen bliuen en̄ nyet steruen/ En hoort Hiskia niet/ wandt hi verleyt v/ dat hy seyt/ Die HEERE sal ons verlossen/ Hebben ooc die goden der heydenen een yegelic zijn lant verlost vander hant des Conincs van Assyrien/ Waer zijn die goden te Hemath en̄ Arphat? Waer sijn die goden tot Sepharnaim? Heua en̄ Jwa/ hebben si Samaria ooc verlost van mijnder handt? Waer is een God onder alle Goden der landen/ die sijn lant van mijnder hant verloste/ dat de HEERE Jerusalem van mijnder hant soude verlossen.

Dat volck sweech stille/ en̄ en antwoorden hem niet/ Want die coninc hadde geboden en̄ geseyt/ En antwoort hem niet/ Doe quam Eliakim die sone Hilkia die hoofmeester/ en̄ Sebena die scriuer/ en̄ Joab die sone Assaph die Cancellier tot Hiskia/ mz gescheurden cleederen/ en̄ boodtscapten hem die woorden des ouersten schenckers.

¶ Hiskia seynt tot Esaiam/ die troostet hem/ Hoe dat God Hiskia onsettede/ ende verloste. A

Dat .xix. Capittel

Doen die Coninck Hiskia dat hoorde schoorde hi sine cleederen/ en̄ dede eenen sack aen/ en̄ ghinc in dat huys des HEEREN/ ende sandt Eliakim den hoofmeester/ en̄ Sebena den scriuer mette outsten priesteren met sacken ghecleet/ totten prophete Jesaia/ den sone Amoz/ en̄ si spraken tot hem So seit Hiskia/ Dit is eenen dach der noot/ en̄ berispingen/ en̄ blasphemien/ die kinderen sijn aen die gheboorte gecomen/ en̄ daer en is gheen cracht te baren Oft misschien die HEERE v Godt wilde alle dye woorden des opperste schenckers hooren/ dien zijn heere die Coninck van Assyrien ghesonden heuet/ schimp te spreken den leuenden God/ en̄ te schelden met woorden/ die de HEERE God gehoort heuet/ soe heft v ghebet op voor die ouerbleuen/ dye noch voor handen zijn

En̄ doe dye knechten des Conincs Hiskia tot Jesaia quamen so sprac Jesaia tot hen. Also segt uwen heere/ Dus spreect die HEERE/ en vreest v nz voor die woorden die ghy gehoort hebt/ daer mede mi die knapen des conincs van Assyrien gheblasphemeert oft gelastert hebben/ Siet/ Jck wil hem eenen gheest laten geuen/ dat hi een geruchte hooren sal/ en̄ weder in zijn lant trecken/ en̄ wil hem door tsweert vellen in zijn lant. B

En̄ doen die ouerste scencker weder quam/ vont hy den Coninc van Assyrien stridende teghen Libna/ C
Want hi hadde gehoort dat hi van Lachis getrocken was/ en̄ hi hoorde van Thirhaka den Coninck der Moren/ Siet/ hi is wtgetrocken om tegen v te strijden Doe keerde hi omme en̄ sandt boden tot Hiskia/ en̄ liet hem seggen/ Also segt Hiskia den Coninc Juda/ En laet v uwen God niet verleyden/ op dien ghi v verlaet en̄ spreeckt/ Jerusalem en sal niet in die handen des Conincs van Assyrien gegeuen werden/ Siet/ ghi hebt gehoort wat die Coninghen van Assyrien ghedaen hebben allen landen/ en̄ die vbannet/ en̄ sout ghi verlost werden? hebben die goden der heydenen die ooc verlost? die welcke mine vaders hebben verdoruen/ Gozan Haran/ Rezeph en̄ die kinderen Eden/ die tot Thelassar waren? Waer is die Coninck tot Hemat/ die Coninc tot Arphad/ en̄ die Coninc der stadt Sepharnaim/ Heua en̄ Jwa

En̄ doe Hiskia die brieuen vanden boden ontfaen en̄ gelesen hadde/ ghinc hi op totten huyse des D
HEEREN/ en̄ strecte hem wt voor den HEERE en̄ badt voor den HEERE en̄ sprac/ HEERE God Israel/ ghi die ouer Cherubin sidt/ Ghi zijt alleen God/ onder alle coninckrijcken opter aerden/ ghy hebt hemel en̄ aerde gemaect/ HEERE neyghet v ooren en̄ hoort/ doet uwe oogen open en̄ siet/ en̄ hoort die woorden Senecherib/ die hier gesonden heeft schimpe te spreken den leuenden God/ Het is waer HEERE/ dye coninghen van Assyrien hebben dye heydenen mette sweerde vernielt/ en̄ hair lant/ en̄ hebben haer

goden int vier geworpē/Want het en waren geē
godē/mer wercken der handē der menschen hout
eñ steen/Daeromme hebben sise vernielt/Maer
nv HEERE onse God/helpt ons wt sijnder handt
op dat alle coninrijckē der aerdē bekennē/dat ghi
HEERE alleen God sijt

Doen sandt Jesaia dye sone Amoz tot Hiskia
eñ liet hē seggen/So spreect die HEERE die God
Jsrael/Al wat ghi tot mi gebedē hebt van Sane=
herib den Coninc van Assyrien/dat heb ic gehoort
Dit ist dat de HEERE teghen hē gesprokē heeft/
Die maghet die dochter Zion veracht v eñ bespot
v/die dochter Jerusalē scuddet haer hooft achter v
Wiē hebt ghy bescipt eñ gelastert/ouer wyē hebt
ghi v stēme vheuē/ghi hebt v oogen verheuē tegē
den heylighē in Jsrael/ghi hebt den HEERE door
uwe bodē bescimpt eñ geseyt/Jc ben door die me=
nichte mijnder wagens op dye hoochte der bergē
gestegen/optē sijden des Libanō/Jc hebbe sine ho
ghe Cederboomē/eñ wtgelesene dennēboomē af
gehoudē/eñ ben gecomē aen die wterste herberge
des wouts zijns Carmels/Jc heb gegrauē eñ wt
gedronckē die vreemde wateren/eñ hebbe mettē
plante mijnder voeten die zeen verdroocht

Maer en hebdi niet gehoort dat ic sodanich lā=
ge te voren gedaen hebbe/eñ van beghinne heb ict
bereyt/Mer nv heb ict latē comē/dat twistachti=
E ge vaste stedē sullē vallē in eenē woestē steēhoop/
eñ die daer inne woonē/sullē mat oft lucsich sijn/
eñ vreesen eñ hen scamē/eñ sullē werdē als dz gras
opten velde/eñ als dat groene cruyt totten hoy op
die dakē/dat verdorret eert rijp wert/Jc weet v
woonē/v wt eñ in treckē/eñ v rasen tegē mi Wāt
ghi dan tegē mi raest/eñ uwē ouermoet voor mijn
ooren opgeclommē is/so wil ic v eenē rinck aen v
nuesen leggen/eñ een gebit aen v lippen/eñ wil v
wederomme leydē door den wech/daer ghi door
gecomen sijt

Eñ dit si v een teekē/Jn desen iare etet wat ge
uallē is/Jndē anderē iaer wat vā selfs wascht/in
G dē derdē iaer/saeyt eñ maeyt eñ plātet wijnbergē
eñ etet hare vruchtē/Eñ die dochter Juda die ont
vlucht ende ouerbleuen is/sal voorder onder haer
wortelen/ende ouer haer seluen vrucht draghen/
Wāt vā Jerusalē sullē wtgaē die ouergebleuene
eñ vandē berch Ziō die ontloopē sijn/Die zelocrs=
heit des HEEREN Zebaoths sal dat doen

Daeromme spreect die HEERE vandē Coninc
tot Assyriē aldus/Hi en sal in dese stadt niet comen
noch gheenē pijl daer inne schietē/noch daer en sal
gheenē schilt voor comē/noch geenē wal en sal hy
daeromme leggē/mer hy sal den wech weder om
reysen/dien hi gecomē is/eñ en sal in dese stadt nz
comē die HEERE seget/eñ ic wil dese stadt bescher
men/dat ic haer helpe om minēt wille/eñ om Da
uid mijns knechts wille

Eñ die Engel des HEEREN voer inder seluer
nacht wt/eñ sloech indē legher vā Assyriē/hōdert
eñ .lxxxv. duysent mannē/Eñ als si hē smorghens
vroech op maectē/siet/doē lagē daer al enckel doo
de lichamē/Also brac Sanherib dye coninck van
Assyrien op/eñ troc wech/eñ keerde wederom/eñ
bleef te Niniue/Eñ doē hi aēbede inden huyse Ni
kroch zijns Gods soo sloeghen hem mettenswerr
de Adramelech eñ Sarrezer sine sonē/eñ si ontulo
de int lant Ararat. Ende sine soon Assarhaddom
wert Coninc in sijn stede.

Ezechias wort totter doot toe cranc/mer Je=
saias wt beuele des HEEREN toeseit hē noch
vijfthien iaer te leuē/ende wat Ezechias den hey
denschen Coninc dede/ ende hi verthoornde den
HEERE.

Dat .xx. Capittel. ✠

Op dye tijt wert Hiskia doot sieck/Ende
die Prophcet Jesaia die sone Amoz quam
tot hem/ende seyde tot hem/Dus seyt de
HEERE/Bestelt v huys/Wandt ghi sult steruen
ende nyet leuende blijuen. Hy keerde zijn aensicht
ter wandt/ende badt totten HEERE ende sprac
Och HEERE ghedenct doch dat ick getrouwe
lijck voor v ghewandelt hebbe/ende met volmaec
ter herten/ eñ heb ghedaen dat v behaecht/Ende
Hiskia weende seer.

Eñ doen Jesaia noch niet ter stadt half wt ghe
gaen en was/soe quam des HEEREN woort tot
hē eñ sprac/Keert wederomme/eñ segt Hiskia den
prince mijns volcs/Dus spreect die HEERE die
God ws vaders Dauid/Jc heb v ghebet gehoort
eñ uwe tranen gesien/Siet/ic wil v gesont maken
op den derdē dach suldi opgaē in dat huys des HE
REN/eñ wil vijfthien iaer tot uwē leuen doen/eñ
v eñ dese stadt verlossen vanden Coninck tot Assy=
rien/eñ dese stadt bescermen om minen wille/ende
om mijns knechts Dauids wille/Eñ Jesaia sprac
Brengt herwaerts een stuc vijghen/ende doen sise
brachten/leyden si die op die droesse oft sweere/eñ
hi wert ghesont. ✱

Hiskia sprack tot Jesaia/Welc is dat teeken dat
mi die HEERE ghesont sal maken/eñ dat ic in des
HEEREN huys op ghaen sal inden derden daghe?
Jesaia sprac/Dat teeken suldi hebben vandē HE=
RE/dat die HEERE doen sal/dat hi gesproken
heeft/Die schaduwe sal thien graden voorwaerts
gaen/oft thien graden achterwaerts gaen? Hiskia
sprac/Het is lichtelijck dat die schaduwe thiē gra=
den nederwaerts gae/dat en wil ic niet/maer dat
si thien graden achterwaerts te rugge gae/Doen
riep Jesaia den HEERE aen/Ende dye schadu=
we ghinck achterwaerts te rugghe thien graden
aen den wijser Ahas/die hi nederwaerts was ghe
gaen.

Tot dier tijt seynde Brodach die sone Baledā
des soons Baldā Coninck te Babel/brieuen en=
de ghiften tot Hiskia/want hi hadde ghehoort/dat
Hiskia crāc was gheweest/Mer Hiskia was vro=
lic met hē liedē/eñ thoonde hē die geheele apoteke
siluer/gout/speccerie/ende den bestē olye/ende dat
harnasch huys/ende al wat in sinen schatten voor
handen was/Daer en was niet in zijn huys/ende
in sijnder gheelder heerschappie/dat hen Hiskia
niet en thoonde

I Doen quam Jesaia die Prophete tot den Co=
ninc Hiskia/ende sprack tot hem/Wat hebben de
se lieden gheseyt? ende van waer zijn si tot v ghe co=
men? Hiskia sprack/Sy sijn wt verren landen tot
mi ghecomē/van Babel/Hi sprack/Wat hebben
si ghesien in uwen huyse? Hiskia sprack/ Sy heb=
ben al ghesien wat in mijnen huyse is/ende daer
en is nyet in mijnen schatten/dat ick hen lieden

niet gethoont en hadde/ Doen sprac Jesaia tot Hiskia/hoort des HEEREN woort/ Siet/dē tijt coēt
dat al tot Babel wech gedragē sal wordē wt uwē
huyse eñ al wat uwe vaders vergadert hebben tot
op desen dage toe/ eñ daer en sal niet overghelaten
werden seyt die HEERE. Daer toe die kinderen die
van v comen/die ghi winnē sult/sullē genomē wer
den/dat si camerlingen sijn soudē int palleis des co
nincs tot Babel/ Hiskia sprack tot Jesaia/Dat is
goet dat de HEERE gesproken heeft/eñ sprac noch
het sal doch vrede eñ trouwe zijn tot minen tijden
Wat meer van Hiskia te seggen is / eñ alle sine
macht/eñ al wat hi ghedaen heeft/eñ den poele/eñ
die watergangen /daer mede hi water in die stadt
gheleyt heeft/siet dat is ghescreuen in der Cronica
der coningen Juda / Eñ Hiskia ontsliep met sinen
vaderen/ende Manasse sijn sone wert Coninck in
sijn stede.

Vanden ricke des godlosen Conincs Manasse/Hoe dat hi geleeft heeft/eñ hoe dat hi gestorven is/Van sinen sone Amon.

Dat.xxi. Capittel.

MAnasse was twalef iaer out doe hi co
ninck wert / eñ regneerde . lv. iaer te
Jerusalē/ Sijn moeder hiet Hephziba
B eñ hi dede dat den HEERE mishaech
de/na den grouwelē der heidenen die
de HEERE voor den kinderen Israel verderuē had
de/eñ verkeerde hē/eñ timmerde die hoochtē/die
sine vader Hiskia hadde vernielt/eñ rechte Baals
outaer op/eñ maecte Boschēs gelijc Achab dye co=
ninc Israel gedaē had/Eñ aēbadt alderhande heir
aendē hemel eñ diēde hē / Eñ timmerde outarē in
den huyse des HEEREN/ daer af dye HEERE ghe
seyt hadde/Jc wil minē name te Jerusalē settē/eñ
hi timmerde allē heyr aenden hemel outarē/in bey
de den houen aenden huyse des HEEREN/Eñ
liet sinen soon door tvier gaen / eñ had acht op vo=
gelsanc/eñ teekenē/eñ hiel waerseggers/eñ teken
bedieders/eñ dede des vele datdē HEERE misha
gede/daer mede hi hem verthoornde.
C Hi sette ooc eenen Boschkēs afgod/dien hi ge=
maect hadde in dat huys/van welcken die HEERE
tot David/eñ tot Salomo sinen sone geseyt hadde
Jn desen huyse/eñ te Jerusalē/die ic vercoren heb=
be wt allen stāmen Israel/wil ic minē name setten
eewelijc/eñ en wil den voet Israel niet meer bewē
gē latē vandē lande dat ic harē vaderē gegeuē heb
be/Jst nochtās / dat si houdē eñ doen na alle diē dz
ic geboden hebbe/ende nae alle die wet die hen mijn
knecht Mose geboden heeft. Maer si en hoordē nz
maer Manasse verleydese / dat si erger deden dan
die heydenen/die de HEERE voor die kinderen Is
rael vernielt hadde.
Doen sprac die HEERE door sine knechten die
propheten seggēde/Om dat Manasse die Coninc
Juda/dese grouwelicheyden gedaen heeft/dye ar=
ger sijn dan alle die grouwelicheden diē de Amori=
ten gedaen hebben /die voor hē geweest zijn/ende
heeft Juda ooc doen sondigen aen sinen afgoden/
Daer om seyt die HEERE dye God Israel aldus/
Siet/ic wil ongheluc ouer Jerusalē eñ Juda bren
gen/dat so wie het noorē sal/dye sullē beide die oo
ren clincken oft tuyten/ eñ wil ouer Jerusalem dz
meetsnoer Samaria treckē / eñ dat gewichte des
huys Achab/ eñ wil Jerusalē wtscuddē/gelijc men
schotelē wtscuddet / eñ wilse omstootē. Eñ ic wil
sommighe vā minē eerdeele ouer laten bliuen / eñ
die geuē in die handē haerder viandē/also dat si ee
nen roof eñ plucke werden alle haerder vianden/
om dat si gedaē hebbē dat mi mishaecht/eñ hebbē
mi verthoornt/vā dien daghe aen doen ic hare va=
ders wt Egipten leyde/tot desen dach toe
Ooc storte Manasse veel onsculdichs bloets
tot dat Jerusalē hyer eñ daer vol wert / behaluen
die sonde daer mede hi Israel dede sondigen / alsoe
dat si deden dat den HEERE qualijc beuiel
Wat meer van Manasse te seggē is/ eñ al wat
hi gedaen heeft/eñ sine sonden die hi dede/siet/dat
is gescreuen inder Cronika der Coninghē Juda/
Eñ Manasse ontsliep met sinē vaderen / eñ wert
begrauen inden hof aen sinen huyse/te wetē inden
hof Vsa / ende sijn sone Amon wert coninck in zijn D
stede.
Amon was.xxij. iaer out doen hi coninc wert
eñ regneerde twee iaer te Jerusalē / Sijn moeder
hiet Mesulemet / een dochter Haruz vā Jatha/eñ
dede dat den HEERE mishaechde/gelijc zijn vader
Manasse gedaen hadde /eñ wādelde in alle dē we
gē die zijn vader gewādelt hadde/eñ diende den af
goden/ den welckē sijn vader gedient hadde/eñ aē
badtse/ eñ verliet den HEERE zijder vaders God
eñ en wādelde niet inden wech des. HEEREN.
Eñ sine knechten maecten een verbont teghen
Amon/eñ dooden den coninck in zijns huys/Mer
dat volc inden lande versloech alle dye dat verbōt
tegen den coninc Amon gemaect hadden/ Eñ dat
volc indē lande maecte Josia sinē soon Coninc in
zijn stede/ Wat Amon meer gedaen heeft/siet/dat
is gescreuē in die Cronica der coninghē Juda / Eñ
men begroef hem in sinen graue / inden hof Vsa/
Eñ sine soon Josia wert coninc in zijn stede.

Vanden conincrijck Josie/Hoe ghetrouwelijck eñ vromelic dat hi wandelde. Cap.xxij

JOsia was acht iaer oudt doen hi co= A
ninc wert / eñ regneerde eenēdertich
iaer te Jerusalem / Sijn moeder hiet
Jedida / een dochter Adaia van Baz
kath/eñ dede dat den HEERE wel
behaechde / eñ wandelde in alle den wech zijns va=
ders David/ eñ en weer niet noch ter rechter noch
ter slincker hant af.

Esdras leeft in deser tijt

Eñ inden achtienden iaer des Conincs Josia/ E
sandt die coninck Saphan / den soon Azalia / des
soons Mesullam den scriuer in dat huys des HE=
EREN eñ sprac/gaet op totten hoogen priester Hil
kia / datmen hem dat ghelt gheue/dat tottē huyse
des HEEREN gebracht is/dat die bewaerders aē
den dorpel vergadert hebben vandē volcke / dat si
dat den arbeyders geuen / die gestelt zijn int huys
des HEEREN / eñ gheuent den wercliedē aendē
huyse des HEEREN /dat si repareerē wat verualt
oft ongereket is aent huys/ te weten den timmer
liedē/oft metsers / ende pleckers /eñ die daer hout
eñ behouwē steenē coopē sullē / om dat huys te re
pareren nochtans datmē gheē rekeninghe van hē
en neme /vandē gelde/dz onder haer handē gedaē
wert/maer dat si dat op geloone handelen

Eñ die hooge priesters Hilkia sprac totte scriuer
Saphã/Ic heb dat wetboec geuondē int huys des
C HEEREN/Eñ Hilkia gaf dat boeck Saphan dat
hijt soude lesen/Eñ Saphan die scriuer bracht dē
Coninc/eñ seyt hē weder eñ sprac/ Dwe knechten
hebbē dat gelt te samen gesmoltē oft gestampet/dz
indē huyse geuōdē is/eñ hebbēt aē arbeyders ghe=
geuē die gestelt sijn aendē huyse des HEEREN.
Oc seyde Saphā die scriuer dē Coninc/eñ sprack
Hilkia die priester gaf mi een boec Ende Saphan
last voor dē Coninck.

Mer doen die Coninc hoorde die woordē indē
wetboec/scoorde hi sine cleederē/eñ die Coninc ge
boot Hilkia den priester/eñ Ahikā dē sone Saphā
eñ Achbor den sone Michaia/eñ Saphan den scri
uer/eñ Asaia den knechte des Conincs eñ sprack
Gaet henen eñ vraecht dē HEERE voor mi/voor
tvolc/ende voor geheel Juda/vā dye woordē des
boecs dat geuonden is/wāt het is een groote ver=
bolgentheit des HEEREN/die ouer ons ontstekē
is/om dat onse vaders die woordē des boecs niet
ghehoort en hebbē/dat si ghedaen hadden al wat
daer inne ghescreuē is

Doē ghinc Hilkia die priester/Ahikā/Achbor/
Saphan/eñ Asaia/tot der propheterssen Hulda/
den wiue Sallum/des soons Thikwa/den soons
D Harhā/des wachters der cleeders/eñ si woonden
te Jerusalē indē anderē deele/eñ si sprakē mz haer
Si sprac tot hē/So spreect die HEERE dye Godt
Israel/Segt dē man die v tot mi ghesonden heeft/
So spreect de HEERE/siet/ic wil ongeluc ouer de
se stadt/eñ hair inwoonders brengē/alle die woor
den der wet die de Coninc Juda heeft laten lesen/
om dat si mi verlatē/eñ anderē godē gherooct heb
ben/dat si mi vertoornē met allē werckē haerder
handē/Daeromme sal mine verbolgentheit haer
ouer dese plaetse ontstekē/eñ niet wtghebluscht wer
dē/Mer dē Coninc Juda die v gesondē heeft/ om
dē HEERE te vragē/sult ghi aldus seggē/ So seyt
die HEERE die God Israel/ Om dat v herte ver=
weect oft vermorwet is vandē woordē die ghi ge
hoort hebt/eñ hebt v verootmoedicht voor dē HE
RE/als ghi hoordet wat ic gesproken hebbe tegē
dese stadt eñ haer inwoonders/ dat si een verwoe
stinge eñ eenē vloec sullen sijn/eñ hebt uwe cleede=
rē gescoort/eñ hebt geweent voor mi/Soe heb ict
ooc verhoort spreect de HEERE/Daerom wil ic v
tot uwen vaderē vergaderē/dat ghi met vreden in
v graft vergadert wert/eñ dat uwe oogē nz en siē
dat ongeluc/dat ic ouer dese plaetse brengen wil/
Si seydent den Coninc weder

¶ Hoe dat Josias dat boeck des verbonts dede
den volcke lesen/ Eñ hoe hi die rechte Gods erē
weder oprechte Van Joachas sinen sone

Dat.xxiij.Capittel

ENde doen die Coninc wech sandt soe
vergaderdē hen tot hē alle die Oudē
in Juda eñ Jerusalē/eñ dye Coninck
ghinc op int huys des HEEREN/
eñ alle mannē Juda/eñ al die inwoō
A ders te Jerusalē/met hē priesters eñ prophetē/ eñ
allet volc beide cleyn eñ groot/ende men las voor
haer ooren alle die woorden des boecs/vandē ver
bonde dat inden huyse des HEEREN geuondē

was/eñ die Coninck ghinc aen een calomne/ende
maecte een verbont voor den HEERE/dat si dē
HEERE na souden volgen/eñ houden sine gebodē
ghetuygenisse/eñ zeden/wt geheelder herten/ende
wt geheelder zielē/dat si op soudē rechtē die woor=
den des verbonts dye ghescreuen stonden in desen
boec/Ende allet volc trede in dat verbont.

Ende die Coninc geboot dē hoogen priester Hil
kia/eñ den priester der tweeder oordinen / ende dē
duerwachters aen den dorpele/dat si wt den tem=
pel souden doen/ alle die vaten die den Baal/eñ dē
bosschen/eñ alle dē heyr des hemels gemaect warē
eñ verbrandese buyten voor Jerusalem/int dal Ki
dron/eñ haer stof wert gedragē tot Bethel/Eñ hi
dede die Camarim af/die welcke die Coningen Ju
da gesticht hadden/om op die hoochten te roockē
inden steden Juda/eñ ront om Jerusalē/Oock die
roockers Baals eñ der Sonnen eñ der Manen/
eñ der twaelf teeckenen/eñ alle des heyrs aendē he=
mel/Eñ dede dat bosschen wt den huyse des HE=
REN voeren/ buytē voor Jerusalē in die beke Ki
dron/eñ verberndet in die beke Kidron/eñ maec=
tet tot puluer / eñ werp dat stof op dye grauen der
gemeynder liedē/Eñ hi brac af die huysen der Hoe
reerders/dye aenden huyse des HEEREN waren
daer inne die wiuen /huysen tot bosschkens maectē

Eñ hi liet alle priesters wt den steden Juda co=
men/eñ verontreynichde die hoochtē daer die prie
sters roocté/vā Geba aen/tot Berseba toe/Ende
brac die hoochtē in die poorten af/dye dueren der
poortē waren Josua des stadt voechs oft baliou
welc ter slincker hant was/alsmen totter poorten
der stadt ghaet/Nochtans en hadden die priesters
der hoochten noyt opten outaer des HEEREN te
Jerusalē ghcoffert/maer si aten vanden ongesuer
den broode met haren broederen

Hi ontsuyuerde ooc dat Topheth in dat dal der
kinder Hinnon/op dat niemant sinen soon oft sine
dochter den Molech doort vierde liet gaē/Eñ dede
die peerdē af/welcke die Coningē Juda der sonnē
haddē geset/indē inganc des HEEREN huys/tot
een teekē Nethā Melech /des camerlincs/dye tot
Parwarim was/eñ de wagēs der sonnen verbrau
de hi mz vier/eñ die outaers opt dac indē sael Ahab
die die Coningē Juda gemaect hadden/Eñ die ou
taers die Manasse gemaect hadde inden tweē ho
uen des HEEREN huys/brack die Coninc af/Eñ
liep vā daer/eñ wierp harē stof in die beke Kidrō.

Oc die hoochtē die voor Jerusalē waren ter
rechter hāt aendē berch Masshith/die Salomo die
Coninc Israhel ghetimmert hadde Asthoreth den
grouwel van Sidon/Eñ Camos dē grouwel van
Moab/eñ Milcom den grouwel der kinderē Am
mon/verontreynichde die Coninc/eñ brack die colō
nen/eñ wtroyede die bosschelkēs/eñ veruulde ha=
re plaetse met menschen gheveenten.

Oc den outaer te Bethel/die hoochte die Je
robeam gemaect hadde/die sone Nebat/die Israel
sondigē dede/den seluē outaer brac hi af/ende dye
hoochte/eñ maectese tot puluer/eñ verbrāde dat
Boschkē/Eñ Josia keerde hē om/eñ sach die gra
uen die optē berch warē/eñ sandt wech/eñ liet die
knokē oft beenē wt de dē grauē halē/eñ verbrādese
optē outaer/eñ verontreinichde diē na dē woorde

des HEEREN/dat die man Godts wtgheroepen
hadde/die sulcs voorsept hadde.
Eñ hy sprac/Wat is den titel/ die ic hier sie/eñ de
lieden inder stadt sprakē tot hē/Het is dat graf des
mans Gods/die van Juda quā eñ riep dat wt/dat
ghi gedaē hebt tegē dē outaer te Bethel/ Eñ hi sei
de/Laet hē liggē/niemāt en bewege zijn gebeente/
Also wordē sine gebeentē gesalueert/mettē gebeē
ten des propheten die van Samaria gecomē was
Hi dede ooc wech alle die huysen der hoochten
inden stedē Samarie/welcke die Coningen Israel
gemaect hadden om te vertoornē/eñ dede mz hē in
alle manieren so hijt tot Bethel gedaē hadde/eñ hi
offerde alle priesters der hoochten die daer waren
op die outaren/eñ verbernder also menschē beenē
op/ende quam weder te Jerusalem.
Eñ die Coninc geboot den volc eñ sprac/Hout
den HEERE uwen God paesscē/ so het gescreuen
staet indē boecke des verbonts/Wāt daer en was
geenē paesscen also gehoudē als desen/vā der rech
ters tijt aen die Israel geoordeelt hebbē/ eñ in allē
den tijden der Coningē Israel eñ der Coningē Ju
da/maer inden achtienden iaer des Conincs Josia
wert desen paesschen gehouden den HEERE te
Jerusalem.
Ooc vaechde Josias wt alle waerseggers/tee
kenvieders/beelden eñ afgodē/eñ alle grouwelen
die inden lande Juda eñ Jerusalē gesien wordē/op
dat si die woorden der wet op soudē rechtē/die ghe
screuen stondē inden boec/dat Hilkia die priester in
den huyse des HEEREN vont/Sijns ghelijcken en
was voor hē gheen Coninc geweest/die also wt ge
heelder herten/wt geheelder sielē/wt allē crachten
hē tottē HEERE bekeerde/na alle dye wet Mose/
ende na hem en quam zijns gelijcken niet op.
Nochtans en keerde hē die HEERE niet vāder
verbolgētheyt sijnder grooter grāscappē/daer me-
de hi ouer Juda vertoornt was/om alle die ōwec-
kinge of tēpteringe/daer mede hem Manasse ver
wect hadde/Eñ die HEERE sprac/Ic wil Juda vā
minē aensichte doē/gelijc ic Israel wech gedaē heb
be/eñ wil dese stadt verwerpen/die ic vercoren had
te weten Jerusalē/ eñ dat huis daer ic af geseit heb
be/Minē name sal daer sijn/Wat meer van Josia
te seggen is/eñ al wat hi gedaē heeft/siet/dat is ge
screuen inder Cronike der Coninghen Juda.
Tot zijnder tijt troc Pharao Necho/die Coninc
in Egiptē op/tegē dē Coninc van Assyriē/aen dat
water Phrath/ Mer die Coninc Josia troc hē te-
gē/eñ sterf in Megiddo/doe hi hē gesien hadde/eñ
zijn knechtē voerdē hē doot van Megiddo/eñ brach
ten hē tot Jerusalē/ eñ begroeuen hē in sinē graue
Eñ dat volc indē landē nā Johas dē soō Josia / eñ
salfdē hē/eñ maecten hē coninc in zijns vaders stede
Drie entwintich iaer was Joahas out/doē hi co
ninc wert/eñ regneerde drie maendē te Jerusalē/
Sijn moeder hiet Hamutal/een dochter Jeremia
vā Libna/eñ dede dat dē HEERE misbaechde/ghe
lijc sine vaders gedaē haddē/Mer Pharao Necho
vinck hē te Riblā/indē lande Hemath/op dat hi nz
regneerē en soude te Jerusalē/eñ leyde een schattin
ge opt lāt/ hondert pont siluers / eñ eē pont gouts
Eñ Pharao Necho maecte Eliakim den sone Jo-
sia Coninc in zijns vaders Josia plaetse/eñ keerde
sinē name Joiakim/met Joahas nā hy /eñ bracht
hem in Egipten/al daer sterf hi.
Eñ Joiakim gaf dat siluer ende gout Pharao
nochtās scatte hi dat lāt /dat hi dat siluer soude ge
uē/na dat beueel Pharao/Elckē na sinē vermogē
scatte hi aen siluer eñ gout / onder dat volc indē lā-
de/dat hi den Pharao Necho gaue/ Joakim was
xxv.iaer out doe hi Coninc wert/ eñ regneerde elf
iaer te Jerusalē /Sijn moed hiet Sebida/een doch
ter Pedaia vā Ruma /eñ dede dat den HEERE
misbaechde/ghelijc zijn vaders gedaen hadden.

¶ Die Coninc Nabuchodonosor verwint Joia-
kim dē Coninc Juda/eñ voert sinē sone Joachin
tot Babel Dat.xxiiij.Capit.

TOt zijnder tijt trock op Nebucadneze
zar/die Coninc tot Babel /ende Joa A
kim wert hem onderdanich drie iaer
eñ hi keerde hē omme/eñ viel van hē
Eñ dye HEERE liet crijschknechten
om hē comē wt Chaldea/wt Sirie/ wt Moab/eñ
wt den kinderē Ammon/ eñ liet se in Juda comen
op dat si hē te niet soudē doen /na den woorde des
HEEREN /dat hi gesprokē hadde door sine knech
tē die prophetē/ Het geschiede Juda alsoo/na den
woorde des HEEREN/dat hise van sinē aensichte
soude doē/om die sondē Manasse/die hy ghedaen
hadde /Ooc om des outsculdigē bloets wille / dat
hi stortte /eñ maecte Jerusalē vol met ontsculdigē
bloede/en wildet die HEERE niet vergheuen
Wat meer te seggē is vā Joakim/eñ al wat hi B
gedaē heeft/siet /dat is ghescreuē inder Croniken
der Coningē Juda/Eñ Joakim ontsliep met sinē
vaderē/ eñ zijn sone Joiachin wert Coninc in zijn
plaetse/Eñ die Coninc in Egiptē en trocmz meer
wt sinē lāde/Wāt die Coninc tot Babel hadde hē
genomē allet wat des Conincs in Egiptē was/vā
die beke Egipti aen/tot den water Phrath toe
Joiachin was.xviij.iaer out/doen hy Coninck C
wert/ eñ regneerde drie maendē te Jerusalē/Sijn
moeder hiet Nehusta /een dochter Elnatā van Je
rusalē/Eñ dede dat den HEERE qualijc beuiel/ge
lijc zijn vader ghedaen hadde.
In dier tijt trockē op die knechtē Nebucadne-
zar/des conincs tot Babel/ te Jerusalē/ eñ quamē
aen die stadt met bolwerc. Eñ doe Nebucadnezar
totter stadt quam/eñ sine knechtē/belegerde hise/
Met Joiachin die coninc Juda ghinc wt totten co
ninck van Babel / met zijnder moeder / met sinen
knechten / met sinē ouerstē/ eñ camerlingē/eñ dye
coninc van Babel ontfinc hem int achtste iaer zijns
Coninccrijcs.
Eñ nā vā daer wt alle die scattē indē huyse des D
HEEREN/eñ indē huyse des conincs/eñ sloech in
stuckē alle guldē vatē die Salomo die coninc Israel
el gemaect hadde indē tēpel des HEEREN /so dye
HEERE gesprokē had eñ voerde geheel Jerusalē
wech/alle ouerste /alle machtige/thiē duysent ghe
uāgē/eñ alle timmerliedē/eñ alle smedē /eñ en liet
daer niet ouer bliuē/dan tslechtste volc des lants.
Eñ voerde Joachim wech tot Babel/die moe-
der des conincs/die wiuen des conincks/eñ zijn ca
merlingē / daer toe die machtige indē lāde leyde hy
ooc geuāgē vā Jerusalē tot Babel/ eñ wat der ve
ster liedē warē/seuē duysent/ eñ die timmerlieden

en smeden duysent/alle stercke crijsch mannē/En die Coninck van Babel brachtse tot Babel/en die coninc vā Babel maecte Mathania/zijns vaders broeder tot eenē Coninc in zijn stede/en veranderde sinen name Zidekia

Zidekia was .xxi. iaer out/doe hi coninc wert en regneerde te Jerusalē .xi. iaer/Sijn moeder hiet Hamital/een dochter Jeremie vā Libna/En hi dede dat den HERE mishaechde/also Joiakim ghedaen hadde/wāt het gesciede also met Jerusalē en Juda/wt die grāschap des HEREN/tot dat hise van sinen aensichte wierp /ende Zidekia viel vānden Coninc te Babel

¶ Nebucad Nezar belegert en verweldicht Jerusalē/en verberntse/Hi brenget die inwoonders tot Babilonien Dat.xxv.Capittel

B Ende het geviel int negendeiaer zijns coninckrijcs/op dē thienden dach der thiēder maent/so quā Nebucad Nezar die Koninc tot Babel/met alle zijnē macht te Jerusalē/en si belegherden hen daer tegen/en timmerde een bescudtsel rōt omme die stadt/Also wert dye stadt beleghert/tot int elfste iaer des Conincs Zidekia/Mer in die negēste maēt wert dē honger sterc in die stadt/alsoe dat dat volc des lants niet te eten en hadde

En die stat wert vā een gescoort/en alle crijsch mannē vluchtē bider nacht door den wech vander
B poorte/tussce dē twee muerē dye tot des Conincs hof gaet/Maer die Chaldeen lagen om die stadt.

En hi vluchte door dē wech tottē vlackē velde Mer die macht vandē Chaldeē iaechde dē Coninc na/en greep hē int vlack velt tot Jericho/en alle de oorloochs liedē die bi hē warē/die worden vā hē verstroyt/Si grepē den Coninc/en leydē hē op totten Coninc vā Babel te Riblat/En si sprakē met hem van oordeelē. En si dooden dye kinderen Zidekia voor sinē oogē/en verblindē Zidekia zijn oogē/en bōden hem met ketenen/ende leyden hem tot Babel

Indē seuensten daghe der vijfster maent/dat is dat negēthiendeiaer Nebucad Nezar des conincs
C tot Babel/quā Nebuzar Adon / hoofmeester des Conincs tot Babel knecht/tot Jerusalē/en verbrāde dat huys des HEREN/ende dat huys des Conincx/en alle huysen te Jerusalem / en alle groote huysen verbernde hi metten viere/En die geheele macht der Chaldeē/dye mettē hoofmeester was/brac die muerē ront om Jerusalē Maer dat ander volc dat in die stadt gebleuē was/en die tottē Coninc van Babel vielē/en dat ander gemeyne volc voerde Nebuzar Adan die hoofmeester wech/En vādē alder slechtstē indē lāde/liet die hoofmeester wijngaerdenieren en ackerlieden.

Mer die metalē calomnē aendē huyse des HEREN/en die gestoeltē/en die metalē zee/die aēden
D huyse des HEREN was brakē die Chaldeen/en voerdē dat metael te Babel/En die pottē/die hāt vaten/messen lepelen/en alle metalē vatē/daermē mede diende/namē si wech/Daer toe nā die hoofmeester die wierooc vatē/en die beckēs/en al wat guldē oft siluerē was/twee calomnē/een zee/ende die gestoeltē die Salomo gemaect hadde tottē huse des HEREN Dat metael en was niet te wegē vā allen desen vatē/Een calomne was .xviij. ellen hooch/en harē knoop daer op/die was oock metalen en drie ellen hooch/en dat verheuē werc/en die granaet appelen aendē knoope ront omme/warē al eerene oft metalen/Op die maniere was ooc die ander calomne/met den verheuen wercke.

En die hoofmeester nā den priester Seraia vāder eerster oordē/en den priester Sephania/vāder anderder oordē en drie duerwachters/en eenē camerlinc wt der stadt/die gheset was ouer die oorloochs mannen/En oock vijf mannen die ghestadelic voor den Coninck waren/die inder stadt gheuonden werden/en Sopher dye velthooftman/die dat volck inden lande leerde oorlogen Ende noch tsestich mannen vanden volcke opten lande/die in den stedē gevonden werden /dese nam NebuzarAdan die hoofmeester/ende hi brachtse totten Coninc van Babel te Riblath / Ende die Coninc van Babel sloechse doot tot Riblath / inden lande Hemath/Also siet/wert Juda wech gheuoert wt sijn eyghen lant.

Mer ouer dat ouergheblenen volc inden lande Juda/dat Nebucad Nezar die Coninc van Babel ouer liet/sette hy Gedalia den soone Ahikam des soons Saphā/Doe nv alle des crijschvolcs hooftlieden en die mannen hoorden/dat die Coninck vā Babel Gedalia ghesat hadde/quamen si tot Gedalia te Mizpa/te weten/ Ismael die sone Nethania en Johannan die sone Kareah/en Seraia die sone Thanhumeth/die Netophatijt/en Jaesania die sone Maechathi/met haren mannen / Ende Gedalia swoer hē/en haren mannen/en sprack tot hen/ En ontsiet v niet den Chaldeen onderdanich te sijn/en blijft int lant/ en sijt den Coninc van Babel onderdanich/so salt v wel gaen.

Inder seuenster maent quam Ismael dye sone Nathania / des soons Elisama vanden coninclijcken gheslachte/en thien mannen met hem / ende si sloegen Gedalia doot/daer toe die Jodē/en Chaldeen/die bi hē waren te Mizpa/ Doen maecte hem alle dat volc op/ beyde cleyn en groot / en ouerste des oorloochs/ende quamen in Egipten/wandt si vreesden die Chaldeen.

Mer inden seuen ende dertichsten iare/nae dat Joiachin die Coninck Juda wech ghelept was/in den seuēentwintichsten dach der twaelfster maent/hief Euil Merodach die coninc tot Babel indē eerstē iaer zijns coninckrijcx/dat hooft Joiachin des Conincs Juda/wt dē kercker/en sprac vriendelic met hē/en hi sette sinen stoel bouē die stoelē der Coninghen die bi hem waren te Babel/ende veranderde die cleederen zijnder ghevanckenissen/ Ende hy adt altoos voor hem sijn leuen lanc/ ende sette hem sijn deel/datmen hem altoos gaf vanden Coninc op elckē dach/sijn geheel leuen lanc.

(.*.) (.*.) (.*.)

¶ Hier eynden die boecken der Coninghen.

(.*.)

Hier begint dat eerste boec der Cronika

datmen heet Paralipomenon.

¶ Vertellinge der stammē oft geslachtē der kin
deren van Israel. Dat.I.Capittel.

ADam Seth Enos
B Kenā/Mahalaleel/ Jared/
Henoch / Metuselach / La-
mech/Noah Sem/ ham Ja
phet. ¶Dye kinderen Ja-
phet sijn dese Gomer / Ma-
gog/Madai/Jauā/ Tubal/
Mesech/Thiras/Die kinde-
ren Gomer /sijn Ascenas/Riphat/Togarma/Dye
kinderē Jauā zijn Elisa/Tharsisa Chitti/ Dodanim
Die kinderen ham zijn Chus / Mizraim Put
Canaan / Die kinderen Chus sijn Seba / heuila/
Sabtha/Rachema/Sabtheca/Die kinderē Rache
na zijn/Scheba/eñ Dedan/ Chus wan Nimrod/
die begonst machtich te zijn opter aerden Mizraim
wā Ludim/Anamin/Lehabim Naphtuhim Path
russim/Castuhim/Vā welckē zijn wtgecommē die
Philistim/eñ Caphthorim / Canaan wā Zidon si
nē eerstē soon heth/ Jebusi/ Amori/ Girgosi/ he
ui/Arki/ Sini/Arwadi/Zemari/ende hemathi.
Dye kinderen Sem zijn dese/ Elam/Assur/Ar-
C phachsad/Lud/Aresi/Vz/hul/Gether/eñ Maesch
Arphachsad/wā Salah / Salah wan Eber/Eber
worde.ij.sonē geborē/Die eene hiet Peleg/ om dz
tot zijnder tijt dat lant gedeelt wert / eñ sijn broedē
hiet Jakthā/ Jakthā wan Almodad/Saleph/ha-
zar/Mauet/Jarah/hadoram/Vsal / Dikla/Ebal/
Abimael/Scheba/Ophir/heuila/eñ Jobab / dat
zijn alle kinderen Jakthan.
Sem/Arphachsad/Salah/Eber Peleg/Regu
Serug/Nahor/Tharah/Abrā/ dz is Abrahā/Dye
D kinderen Abraham zijn Isaac / eñ Ismael / Dit is
haer gheslacht / Die eerste soon Ismaels/Nebaiot
Kedar/Adbeel/ Mibzam/Misma/Duma/Masa
hadad/Thema/ Jethur/ Naphis Kedma/dat zijn
die kinderen Ismaels.
Die kinderen Ketura der concubinē / Abraham
dye baerde Simram/ Jaksan/ Medan / Midiam/
Jesbak/Suah/ Mer die kinderen Jaksan zijn Sche
ba/eñ Dedan/Eñ die kinderē Midiā zijn/ Epha/
Epher henoch/ Abida / Eldaa / Dat sijn alle kin-
deren der Ketura. ¶Abrahā wā Isaac/Die kin
derē Isaac zijn Esau/eñ Israel/Die kinderē Esau
zijn Eliphas/Reguel/ Jeus/ Jaelam/ Korah/Dye
kinderen Eliphas/zijn Theman / Omar/Zephi/
Gaetham/Kenas/Thimna/Amalek.
Dye kinderen Reguel sijn Nahath/Serah/ Sā
ma/ende Misa.
Die kinderē Seir/ sijn Lothan/Sobal/Zibeon
Ana Dison/ Eser/Disan/Die kinderen Lothan sijn
hori/homā / eñ Thimna was een suster Lothan/
Die kinderen Sobal zijn Alian/ Manahath/Ebal
Sephi/Onā/Die kinderen Zibeō/zijn Aia/eñ Ana
Die kinderen Ana/Dison/Die kinderē Dison/sijn
hamarā/Esban/Jethrā/Charā Die kinderē Eser
zijn bilhan/Saewan/Jaekan/Die kinderen Disā/
zijn Vz/ende Aram.

Dit zijn die coningen die gheregeert hebben in
den lande Edom/eer dan eenich coninc regneerde
onder die kinderē Israel / Bela die soon Beor /eñ
sine stadt hiet Dinhaba/Eñ doen Bela sterf/wert
coninc in zijn stede Jobab / die sone Sera van Baz
ra / Eñ doē Jobab sterf wert coninc in zijn plaetse/
husā wt der Themanitē lāde /Doen husam sterf-
wert coninc in zijn stede hadad / dye soon Bedad/
die die Midianiten sloech/inder Moabiten veldt/
eñ sine stadt hiet Awit. Doen hadad sterf wert co
ninc in zijn plaetse/Sāla van Masreck/ Doen Sā-
la sterf/ wert coninc in zijn stede/ Saul van Recho-
both aent watere /Doē Saul sterf/wert coninc in
zijn stede/Baal hanan die sone Achor/ Doē Baal
hana sterf/ wert coninc in zijn plaetse hadad eñ si
ne stadt hiet Pagi/ eñ zijn wijf hiet Mehetabeel/
een dochter Mared/eñ dochter Mesahab
Doē hadad sterf/wordē vorstē tot Edō/vorste
Thimna /vorste Alia/vorste Jetheth/vorste Ahali-
bama/Vorste Ela/vorste Pinon/vorste Kenas/
vorste Themā/ vorste Mibzar / vorste Magdeel/
Vorste Jram/Dat zijn die Vorsten tot Edom.

¶ Hier/werden oocc die geslachten Israhel ghe
noemt ende vertelt. Dat.ij.Capittel

DIt zijn die kinderen Israhel/ Ruben/ A
Symeon/Leui/Juda / Isascar / Se-
bulon Dan / Joseph / Ben Jamin /
Naphtali/Gad Asser
Die kinderē Juda zijn/Er/ Onā
Sela Die drie werdē hem geborē vander dochter
Sua die Cananimitinne/Er/die eerste soon Juda
was quaet voor dē HERE/daer ōme doode hi hē
Thamar zijns soons wijf baerde hē Perez/eñ Sa-
rah/also dat alle der kinder Juda vijf waren
Die kinderē Perez zijn hezron eñ hamul/Die B
kinderē Serah/ zijn Simri/Ethan/hemā/ Chal-
col.Dara/dier alder is vijf
Die kinderē Charmi/zijn Achar die welcke Isra
hel bedroefde/doē hi hē aen dat verbande ontgine
Die kinderē Ethan zijn Azaria
Die kinderē hezrō/die hē geborē zijn Jerahmeel
Rā/Calubai/Rā wan Amminadab/Amminadab C
wā Nahesson dē prince der kinderē Juda/Nahessō
wan Salma/Salma wā Boas/Boas wā Obed
Obed wā Isai/ Isai wā sinē eerstē soō Eliab/Abi
nadab dē anderē/Simea dē.iij.Nathaneel dē.iiij.
Radda dē vijfsten/Ozē den sestē Dauid dē seuen-
stē Eñ hare susterē warē Seruia/eñ Abigail/ Dye
kinderē Zeruia sijn /Abisai/Joab/Azael/die drie/
Abigail baerde Amasa/Dye vad Amasa was
Jether een Ismaelijt/Caleb dye sone hezron/
heeft gewonnen met Asuba/den wiue eñ met Je
rigoth/Ende dit zijn der seluer kinder Jesar/So-
bah/eñ Ardon/Maer doen Asuba sterf/nam Ca-
leb/Ephrat/die baerde hem hur / hur genereer- D
de Vri/Vri genereerde Bazaleel.
Die nae besliep hezron die dochter Machir/
des vaders Gilead/ende hi namse doe hy tsestich
iaer oudt was/ende si baerde hem Segub/Segub
genereerde Jair/dye hadde drientwintich steden
inden lande Gilead/Ende hy nam wt den seluen/
Gesur eñ Aram /die stedekens Jair/daer toe Ke
nath met haren dochteren/tsestich steden / dat zijn

alle kinderē Machir/des vaders Gilead/Na den doot Hezron in Caleb Ephrata/liet Hesron Abia sijn wijf/die baerde hē Ashur den vader Thekoa.

F Jerahmeel die eerste sone Hezrō hadde kinderē dē eerstē Ram/ Buna/Orē/en̄ Ozē/en̄ Abia/ En̄ Jerahmeel hadde noch een anď wijf dye hyet Atara/die is die moeder Onam/Maer die kinderen Ram/des eerstē soons Jerahmeel sijn Maaz Jamin en̄ Eker.

Onā hadde kinderē/Samai en̄ Jada/die kinderē Samai zijn Nadab en̄ Abisur/Dat wijf Abisur hiet Abihail/die baerde hē Achbā en̄ Molid/Dye
H kinderē Nadab zijn Seled en̄ Appai/en̄ Seled sterf sonď kinderē/Die kinderē Appaim zijn Jesei Die kinderen Jezei zijn Sesan/Die kinderen Sesan zijn Ahelai/die kinderen Jeda des broeders Samai/ zijn Jether en̄ Jonathan/Mer Jether sterf sonď kinderē/Die kinder Jonathan zijn/Peleth/ende Sasa/dat zijn die kinderen Jerahmeel/ Sesan en hadde geen sonē/mer dochteren/en̄ Sesan had eenē Egipschē knecht/die hiet Jarha/en̄ Sesan gaf Jarha sinē knecht zijn dochter tot eenē wiue/ dye baerde hē Athai/Athai wan Nathan/Nathan genereerde Sabad Sabad wan Ephlal/Ephlal genereerde Obed Obed wan Jehu/Jehu wan Asaria/Asaria wan Halez/Halez genereerde Elleasa Elleasa wan Sissemai/ Sissemai wan Sallum/ Sallum genereerde Jekamia/Jecamia genereerde Elisama.

Die kinderē Caleb des broeders Jerahmeel
G zijn Mesa zijn eerste soon die is dye vader Siph/
Jud.i.d en̄ die kinderen Maresa des vaders Hebron/Dye kinderē Hebron/zijn Carah/Thapuah/Reken/en̄ Sama/Sama/wan Rahā/dē vadere Jarkaā/ Rekē genereerde/Samai/Die sone Samai hiet Maon/en̄ Maon was die vader Bethzur

Epha die cōcubine Chaleb baerde Harā/Mosa en̄ Gases/Haram wā Gases/die kinderen Jaddai/zijn Reken/Jotham/Gesan Pelet Epha/en̄ Saaph/Maer Maecha dye concubine Caleb/sy baerde Seber/en̄ Thierhena/En̄ baerde oock Saaph/den vadere Madmanna/ende Sewa dē vađ Machbena/en̄ den vader Gibea/mer Achsa was Calebs dochter

Dit waren die kinderen Caleb/Hur die eerste soon vā Ephrata/Sobal den vader Kiriath Jearim/Salma dē vader Betleem/Hareph dē vader Bethgadar/En̄ Sobal die vader Kiriath Jearim had sonē/te wetē/dz halue maechscap Manuhoth

Die maechscapē te Kiriath Jearim/warē dye Jethritē/Puthitē/Sumathitē en̄ Misraitē/Van desen zijn ooc gecomē die Zaregathitē en̄ Netophathitē die crone des huys Joab/en̄ die helfte ď Manahithitē vandē Sareithē/En̄ dat maechscap der scriuers/die te Jabes woondē/zijn die Thiriathitē/Simeathitē Suchathitē dat zijn die Kinitē die gecomē zijn vā Hamath/des vaders Betheachab.

¶ Van Dauid en̄ sinē sonen   Capit.iij

B Dit zijn dye kinderen Dauid die hē tot Hebron geboren sijn/die eerste Ammō vā Ahinoā dye Jesreelitinne Dye ander Daniel van Abigail die Carmelitinne/Dye derde Absalon dye sone Maecha die dochter Thalmai/des conincs tot Gesur/Die vierde Adonia/die sone Hagith/Die vijfste Saphat Ja vā Abital/die seste Jethreā vā sinē wiue Egla/Dese ses zijn hē geborē tot Hebrō Wāt
hi regneerde aldaer seuē iaer/en̄ ses maēdē Mer B
tot Hierusalem regneerde hi drieendertich iaer

En̄ dese zijn hē geborē te Jerusalē/Simea/Sobad Nathā/Salomo/die viere vanď dochter Sua der dochter Ammiel/Daer toe Jebehar Elisama Eeliphaleth/Noga/Nepheg/Japia/Elisama Eliada Elipheleth die neghen/Dat zijn alle kinderen Dauid/behaluen die der concubinen kinderē waren En̄ Thamar was hare suster

Salomo soon was Rehabeam/dies soon was Abia/dies soō was Assa/des soōs was Josaphat dies soon was Joram/dies soon was Ahasia/des soon was Joas/dies soon was Amasia/dies soon was Asaria/dies soon was Jothā/dies soon was Ahas/dies soon was Hiskia/dies soon was Manasse/dies soon was Amon/dies soon was Josia/ Josia soonē waren die eerste Johannam/die ander Joiakim/die derde Zidekia/dye vierde Sallum/ Maer die kinderen Joiakim warē Jechania dies soons was Zidekia

Die kinderē Jechania/die geuangē wert/warē Sealthiel/Malchirā/Phadaia/Sennasar/Jekamia/Hosoma/Nedabia/Dye kinderen Phadaia/ waren Zerubabel ende Semei/Die kinderen Zerubabel waren Mesullam en̄ Hanania/en̄ hare suster Selomit/Daer toe Hasuba/Ohel/Berechia/Hasadia/Jusab/Heses/dye vijf/Dye kinderen Hanania warē Platia en̄ Jesaia/dies soon was Rephaia/dies soon was Arnan/dies soons was Obadia/dies soon was Sachania die kinderē Sachania waren Semaia Die kinderē Semaia warē Hattus/Jegeal/Bariah/Nearia/Saphat die sesse Die kinderen Nearia warē Elioenai/Hiskia/Asrikam die drie/Die kinderen Elioenai/warē Hodaia/Eliasib/Plaia/Akub/Johannam/Selaia/Ananidie seuen.

¶ Een geslacht register dē kinderē Juda Ca.iiij

Die kinderen Juda waren Perez/Hezron/Charmi/Hur en̄ Sobal/Reaia die soon Sobal wan Jahath/Jahath genereerde Ahumai/en̄ Lahad/Dat sijn die maeschappen der Saregathitē/en̄ Ellee die vader Ethan/Jesriel Jesma Jedbas/en̄ hare suster hiet Hazeleponi/En̄ Pnuel/ die vader Gedor/en̄ Eser die vader Husa/dat zijn die kinderen Hur des eersten soons Ephratha des vaders Bethleem/Ashur/die vader Thekoda had de .ij. whiuē Hellea en̄ Naera En̄ Naera baerde hē Ahuzā/Hepher/Themni/Ahastari/dat zijn die kinderen Naera/Maer die kinderen Hellea/warē Zereth/Jezebar ende Ethnam/Koz wan Anub ende Hazobeba/en̄ die maeschap Aharhel des soons Harum/Maer Jaebez was herlijcker dan sijne broeders/ende zijn moedere hiet hē daer om Jaebez/Want si sprack/Jck heb hem met commer oft wee ghebaert/Ende Jaebez riep den Godt Jsrahel aen ende sprac/Jst dat ghi mi seegent/en̄ mijne palen vermeerdert/en̄ v handt met mi sijn sal/en̄ ghi mettē queele also doet/dz het mi niet en becōmere oft en verdrucke/En̄ God liet comen dat hy badē

Chalub die broeder Suha generreerde Mehir/ die is die vad Esthō/ Esthō wan Bethrapha/ Passeah/ Eñ Thinna/ dē vad ō stat Nahas/ Dat zijn die mannen van Recha/ Die kinderē Kenas warē Athniel eñ Saraia/ Die kinderen Athniel/ waren Hathath
C Eñ Meonothai/ wan Aphra/ Eñ Saraia generreerde Joab/ den vader Scharasim/ wāt si waren timmerliedē/ Maer die kinderen Caleb des soons Jephūne warē Jru/ Ela/ eñ Naā/ die kinderē Elē waren Kenas/ Die kinderē Jehaleleel warē Siph Sipha/ Thiria/ eñ Asareel/ Die kinderē Esra/ waren Jether/ Mered/ Epher/ eñ Jalō eñ Thabar m3 Mir Jam/ Samai/ Jesbaah/ den vad Esthemoa eñ sine wijf Judi Ja baerde Jereth/ den vader Gedor/ Heber dē vad Socho/ Jekuthiel den vader Sanoah/ dz zijn die kinderen Githa/ die dochter Pharao/ die Mared nā/ Dye kinderen des wijfs Hodija die suster Nahā/ des vaders Kegila// warē Hagarmi/ Eñ Esthomoa/ de Maechathijt/ dye kinderē Simō warē/ Amnō Rinna/ eñ BenHanā Thilom Die kind Jesei waren Soheth/ eñ die BenSoheth.
Die kinderen Sela des soons Juda waren Er/ dye vader Lecha/ Laeda dye vader Maresa/ ende die maeschap der lijnen weuers/ ond den huyse Asbea/ daer toe Jokim eñ die mānen vā Cosebo/ Joas/ Saraph/ die huys heeren waren in Moab/ ende
D woondē te Lachē/ eñ Hadebarin. Athikim/ Si warē potbackers/ eñ woōdē ond plantē eñ thuinē by den coninc tot sinē werckē/ eñ quamē ende bleuen aldaer.

¶ Eē geslacht register vanden kinderen Simeons. Dat .v. Capittel.

A Die kinderē Simeo warē Nemuel/ Jamin/ Jarib/ Serah/ Saul dies soon was Sallū dyes soon was Mibsan/ dies soon was Misma/ Die kinderen Misma warē Hamuel dies soō was Zachur/ zijn soon was Simei/ Simei/ hadde sestien sonē/ eñ ses dochteren/ eñ sine broeders en hadden niet vele kinderen/ Maer alle hair maechscap en vermeerderde haer niet/ als die kinderen Juda Si woondē tot Berseba/ Molada/ Hazar/ Sual/ Bilha/ Ezem/ Tholad/ Bethuel/ Harma/ Ziklag/ Beth/ Marchaboth/ Hasarsusim/ Beth/ Biri/ Saarai/ dit waren haer stedē tot dē coninc Dauid toe/ Dair
B toe hare dorpen bi Ethā/ Ain/ Rimmon/ Thochē Asā die vijf steden/ eñ alle dorpen die ront om dese steden lagen tot Baal toe/ dat is haer woninghe/ ende haer maechschap/ onder hen lieden.
Eñ Mesobab/ Jālecē/ Josa die soon Amasia/ Joel/ Jehu/ die sone Jeschibia/ des soons Seraia des soons Asiel/ Elioenai/ Jaecoba/ Josohaia/ Asaia/ Adiel/ Jsmeel/ eñ Benaia/ Sisa/ die sone Siphei des sons Alon/ des soons Jedaia/ des soons Simri/ des soons Zemaia/ Dese wordē vmaerde
D vorsten/ in haren ghesiachten des huys haerder vaders/ ende si deelden hen/ na haerder menichten.
Eñ si trockē wech dat si tot Gedor soudē comen tot tegent oosten toe des dals/ op dat si weyde souden soecken voor haer scapē/ Eñ vondē vette ende goede weide/ eñ een lant/ wijt bā ruimten/ stille/ eñ rijc/ Wāt te voren woonden die vā Hā aldaer/ Eñ die nv met namen bescreuē/ zijn/ quamē totter tijt Hiskia/ des conincs Juda/ eñ sloeghē hare tenten eñ wooningē die aldaer ghevondē wordē/ eñ verbandē se tot desen daghe toe/ eñ woonden in hare placetse wānt aldaer warē weyden voor schapen.
D Oec gingē vā hen vt/ dye kinderē Simeon .b. hondert mannen totten gheberchte Seir/ met harē ouersté/ Platia/ Nearis/ Rephaia/ eñ Vsiel/ den kinderē Jesei/ eñ slogē die ouergheblevene/ eñ ontloopers der Amalekiten/ eñ si woonden aldaer tot op desen daghe toe

¶ Eē gheslacht register/ vā den kinderen Rubē Dat .vi. Capittel.

A Die kinderē Ruben des eerstē soons Jsrael/ want hi was die eerste soon/ Maer om dat hi zijns vaders bedde verontreynichde/ soe wert sine eerste gheboorte den kinderē Joseph/ des soōs Jsrael gegeuē/ eñ hi en wert niet gerekēt tot ter eerster geboorte Wāt Juda die machtich was onder sine broederē/ dien wert dat prinschap ofte vorstscap gegeuē voor hē/ eñ Joseph/ die eerste geboorte/ Aldus zijn nv die kinderē Rubē/ des eerstē soōs Jsrael/ Hanoch/ Pallu/ Hezrō eñ Charmi
Die kinderē Johel warē Semaia/ zijn soō was Gog/ zijn soō was Simei/ zijn soō was Micha/ zijn soō was Reaia/ zijn soō was Baal/ zijn soō was Beera dē welckē Thigleth Pilnesser die coninc vā Assyriē wech geuāgē leide/ Eñ hi was een prince onder die Rubenitē. Met sine broedēs onder sinē ghe slachtē/ als si ond hare geboortē gerekent wordē/ haddē si tot hoofden Jeiel/ eñ Zacharia.
Eñ Bela dye sone Asan/ des soons Sema des soōs Joel dye woōde tot Aroer eñ tot Nebo toe/ eñ Baal Meon toe/ Eñ woondē tegē dat oosten/ tot datmē coēt aē de woestine/ aēt water Phrath Wāt haers vees was vele inden lande Gilead. B
Eñ indē tijt Saul/ voerdē si orloge tegē die Hagaritē/ dz die gene vielē/ door haer hāt/ eñ woōdē indē geend tentē tegē die gehele oostē side Gilead
Die kinderē Gad/ woondē tegē hen ouer indē lāde Basā/ tot Salcha toe/ Joel die principaelste/ eñ Sapha die andere/ Jaenai eñ Saphat te Basā eñ hare broedēs des huys haerō vadēs waren Michael/ Mesullam/ Seba/ Jorai/ Jaecā/ Sia/ eñ Eber die seuē/ Dit zijn die kinderē Abihail/ des soons Huri/ des soōs Jaroah/ des soōs Gilead/ des soōs Michael/ des soons Jesisai/ des soons Jahdo/ des soons Bus Ahi die sone Abdiel/ des soōs Guni/ was eē ouerste indē huysē haerō vadō/ eñ woondē tot Gilead in Basā/ eñ in hare dochterē/ eñ in harē voorstedē Saron tot aē hare eynden toe/ Dese wordē al ghereckent inder tijdt Jothā des conincs Juda/ eñ Jerobeam des conincs Jsrael. C
Die kinderē Rubē/ die Gaditen des halvē stāmes Manasse/ wat strijtbaer mānē warē/ dye scildē eñ sweerdē voerdē/ eñ bogē ghespānē constē/ eñ dye strijdē constē/ dier was .xliiij. M .eñ .vij. hondert/ eñ .lx. die int heyr trockē. Eñ als si stredē tegē die Hagaritē/ holpē hē Jetur/ Naphes/ eñ Nodab/ eñ gauē die Hagaritē in hare handen/ eñ allet dz met hen was/ Wāt si riepē tot God indē strijt eñ hi liet hē vbiddē/ Wāt si betrouden hē/ Eñ si voerdē wech haer vee/ vijf duysent kemelen/ twee hondert eñ vijftich duysent scapē/ twee duysent ezelen/ Eñ .C. M .mēschē sielē/ Wāt daer vielē vele gewōdē Wāt dē strijt was vā Gode/ Eñ si woōdē in haer plaetse toter tijt toe doen si ghevangen wordē. D

Gene .xlix .b
exo .vi .b
nu .xxvi .a

Maer die kinderē des haluē stams Manasse/
woondē indē lande van Basan aē tot Baal Her=
C mon/eñ Senir/eñ dē berch Hermō toe/wāt haer=
der was vele/Eñ dese warē die hoofden des huys
haerder vaders Epher/Jesei/Eliel/Asriel/ Jere=
mia/Hadowia/Jahdiel/machtige deghelicke mā=
nē/eñ vermaerde hoofdē indē huyse haerd vads.
Eñ als si hen aen dē God haerder vaders ver
grepen oft ontgingē/eñ hoereerdē na dē afgoden
der volckē inden lande/die God voor hen wt ghe
roeit hadde/so verwecte die God Israel dē gheest
Pul/des conincs van Assirie/eñ dē geest Thiglath
Pilnesser des conincs van Assur/ eñ voerde wech
die Rubeniten/Gaditē/eñ dē haluē stā Manasse/
eñ brachtse tot Halah/eñ Habor/eñ Hara/eñ aent
watere Gosan tot desen daghe toe

¶ Een geslacht register vanden kinderen Leui
Dat .vij. Capittel

A Die kinderē Leui warē Gerson/Ka=
hath/eñ Merari/Die kinderen Ka=
hath waren Amrā Jizchar/Hebron
eñ Vsiel/Die kinderen Amrā waren
Aarō/Mose eñ Mir Jā/die kinderē
Aarō warē Nadab Abihu Eleasar/eñ Ithamar
Eleasar genereerde Pinehas/ Pinehas wan
Abisua/Abisua wā Buki/Buki wā Vsi/Vsi wan
Serahia/Serahia genereerde Meraioth/ Mera=
ioth genereerde/Amaria/Amaria wā Ahitob/A=
hitob wā Zadok Zadok wā Ahimaaz/ Ahimaaz
wā Asaria/Asaria wan Johanan/Johanan wan
Asaria/die die priester was inden huyse dat Salo=
mo timmerde te Jerusalem
B Asaria wan Amaria/Amaria/wan Ahitob/Ahi
tob/wan Zadok/Zadok wā Sallū/Sallum wan
Hilkia/ Hilkia wan Asaria/Asaria wā Seraia/Se
raia wā Jozadok/ mer Jozadok wert mede wech
geuoert/doē die HEERE dye kinderē Juda/eñ Je
rusalē/door Nebucad Nezar wech gheuangen liet
voeren ¶ So zijn die kinderen Leui dese Gerson/
Kahath Merari/ So hieten die kinderē Gerson/
Libni eñ Semei/Mer die kinderen Kahath hieten
Amrā/Jezehar/Hebron eñ Vsiel/ die kinderē Me
rari hieten/Mahcli eñ Musi/ dz zijn die geslachtē
der Leuiten onder haren vaderen oft familien.
C Gersons soon was Libni/dies soon was Ja=
hath/dies soon was Sima/dies soon was Joah/
dyes soon was Iddo dyes soon was Serah/dyes
soon was Jeathrai/Mer Kahats soon was Ami
nadab/dies soon was Korah dies soon was As=
sur/dies soon was Elkana/ dies soon was Abias=
saph/dies soon was Assir/dies soon was Thahath
dies soon was Vriel/dies soon was Vsia/dies soō
was Saul. ¶ Die kinderen Elkana warē Amasai
eñ Ahimoth/dies soon was Elkana/dies soō was
Elkana van Zoph/dyes soon was Nahath/dies
soon was Eliab/dies soon was Jerohā dies soon
was Elkana/dies soō was Samuel/ die eerste ge
borene was/Seni/eñ Abiia. ¶ Merari soon was
Maheli/dies soon was Libni dies soō was Simei
dies soon was Vsa/dies soō was Simea/dies soō
was Haggija/dies soō was Asaia. ¶ Dit zijse die
Dauid stelde te singhen indē huyse des HEEREN
daer die arcke ruste/eñ diēde voor die wooninghe
des tabernakels des getuigenis met singē tot dat
Salomo dat huys des HEEREN timmerde te Je
rusalē eñ stondē nae haer wijse/aē hare officie oft
diēste/eñ dit zijse die daer stondē eñ haer kinderen/
Vandē kinderē Kathath was Hemā die sanger die
soone Joel/des Soons Samuel/des soons Elka
na des soons Jerohā/des soons Eliel/ des soons
Thoah/des soons Zuph/des soons Elkana/ des
soons Mahath/des soons Amasai/des soons El=
kana/des soons Joel des soons Asaria/des soons
Zephania/des soons Tahath/des soons Assiri/
des soons Abiassaph/des soons Korah des soons
Jeschar/des soons Kahath/des soons Leui/ des
soons Israel. ¶ Eñ sine broeder Assaph stont tot
zijnē rechter sidē/eñ die Assaph was eene sone Be
rechia/des soōs Simea/des soons Michael/ des
soōs Maesea/des soōs Malchija/des soōs Athni
des soōs Serah/des soōs Adaia/des soōs Ethā
des soons Sima/des soons Simei/des soons Ja=
hath/des soons Gerson/des soōs Leui
D Mer hare broeders die kinderen Merari ston
dē ter slincker siden te weten Ethā dye sone Kusi/
des soons Abdi des soons Malluch des soons Ha
sabia/des soōs Amasia/des soōs Hilkia/des soōs
Amsi/des soōs Bani/des soōs Samer/des soōs
Macheli/des soons Musi/des soons Merari des
soons Leui
Hare broeders die Leuitē/warē gestelt tot al=
derley dienst aen der wooninge des huys des HE
REN/Maer Aaron eñ sine sonen waren int offi=
cie om aen te stekē optē outaer/des brātoffers/eñ
op dē roocoutaer/eñ tot alderhande werc indē al
derheylichsten/eñ om te versoenē Israel/so Mo=
se die knechte Gods gebodē hadde
Dit zijn die kinderē Aaron/Eleazar dye sone/
zijn sone was Pinehas/zijn sone was Abisua/zijn soo
ne was Buki/zijn sone was Vsi/zijn sone was Se=
rahia/zijn sone was Meraioth/zijn sone was Ama
ria/sine sone was Ahitob/zijn soon was Zadock
sijn sone was Ahimaaz
Eñ dit is haer wooninge eñ hare besittinge in
haren palē/te weten die kinderen Aaron des ghe
slachts/der Kahathitē/Wāt dat lot viel hen/Eñ
si gauē hen Hebrō indē lande Juda/ eñ der seluer
voorstedē ront omme/Mer dat velt der stadt/ e[n]
hare dorpē/gauē si Chaleb dē sone Jephunne/so
gauē si nv dē kinderē Aarō die vrije stedē/ Hebr[o]
eñ Libna mz harē voorstedē Jathar eñ Esthemo[a]
Hilen/Debir/Azā/eñ Bethsemes met harē voor
stedē/Eñ wt den stā BēJamin. Geba Alemeth
eñ Anathoth met haren voorstedē/also dat alde
steden in hare geslachten derthien waren
Mer dē anderē kinderē Kahath vā haren gh[e]
slachte/vercregense wt dē haluē stāme Manasse
door tlodt thien steden/Dē kinderē Gerson vā h[a]
rē geslachte/gewordē wt dē stāme Isachar eñ w[t] E
dē stāme Asser/eñ wt den stāme Naphtali/eñ w[t]
dē stāme Manasse in Basan/derthiē steden/ De
kinderē Merari/van haren geslachte/ghewordē
doort dlot wt den stāme Ruben/eñ wt den stā[me]
Gad/eñ wt den stāme Sebulon twelef steden
Eñ die kinderen Israel dye gauen den Leui[ten]
ooc steden met harē voorstedē te wetene door d[at]
lodt/wt den stamme der kinderen Juda/ende w[t]
dē stamme der kinderen Simeon/eñ wt den sta[mme]

me der kinderen Ben Jamin/dye stedē dye si met namen bestēden oft noemden/ Mer den gheslachte der kinderen Kahath/ ghewordē stedē haerder palen/wt den stam Ephraim.

C So gauē si hen nv dē gheslachte der anderē kinderē Kahath/die vrije stedē/Sichē optē gheberchte Ephraim/Geser/Jakmeā/Bethorō/Aialon eñ Gath/Rimō met harē voorstedē/Daer toe wt dē haluen stā Manasse/Aner//eñ Biliā/met harē voorstedē/ Maer dē kinderē Gerson/gauen si wt den gheslachte des haluen stās Manasse/Golā in Basan/eñ Astharoth met harē voorstedē/Wt den stamme Jsaschar/Kedes/Dabrad/Ramoth/ende Anem met haren voorstedē/Wt dē stamme Asser Masal Abdō/Hukok/eñ Rehob/met haren voorsteden/Wt den stam Naphtali/ Kedes in Galilea Hammon/eñ Kiriathaim met haren voorsteden.

Den anderen kinderē Merari gauē si wt dē stamme Sebulō Rimono eñ Thabor met haren voorsteden. Eñ ouer geen side der Jordanen tegē Jericho tegent oosten aen die Jordane/wt dē stāme Rubē Bezer inder woestinē/Jahza/ Kedemoth/eñ Mephaath/met haren voorstedē/wt dē stāme Gad/Ramoth in Gilead/Mahanam/Hesbon/ende Jaeser met haren voorsteden.

¶ Eē geslacht register der kinderē Jsaschar/eñ BenJamin. Dat.viij.Capittel.

A Die kinderen Jsaschar die warē/Thola/Pua/Jasub/eñ Simron die viere Die kinderen Thola waren/Vsi/Rephaia/Jeriel/Jahmai Jebzā/eñ Samuel/hoofden indē huyse haerder vaders/van Thola/eñ machtige liedē in harē geslachte/int getal tot Dauids tijden. xxij. duysent eñ ses hondert/die kinderē Vsi warē Jesrahia/Eñ die kinderē Jesrahia waren Michael/Obadia/Joel/eñ Jesia/die viue/eñ waren alle hoofdē/Eñ met hē ōder harē geslachtē indē huyse haerō vaders waren ghewapēt heyrvolc tottē strijde. xxxvi.duysent/want
B si haddē vele wiuen eñ kinderē/Eñ haer broedⁿs in allen geslachten Jsaschar/machtige liedē/waren seuenentachtētich duysent/eñ wordē allen gerekent

Die kinderen Ben Jamin waren Bela/Becher/eñ Jediael die drie./Mer die kinderen Bela waren Ezbō/Vsi/Vsiel/Jerimoth eñ Jri/dye vijue hoofden inden huyse der vaders/ machtige lieden/ende werden gherekent. xxij.duysent eñ vierendertich.

Die kinderen Becher waren Semira/Joas Eliesar/Elioenai/Amri/Jerimoth/Abia Anathoth
C eñ Amalech/die warē alle kinderē Becher/eñ werdē gerekēt in haren geslachten/na dē hoofdē indē huyse haerō vaders/machtige lieden/twintich duysent eñ twee hondert/Die kinderen Jediael/ warē Bilhan/Bilhās kinderen warē Jehus/BēJamin Ehud/Cnaena/Sethan/Tarsis/eñ Ahisahar/die waren alle kinderen Jediael/ hoofden der vaders/ machtige lieden. .xvij.dusent.ij.hōdert/die wt troc ken int heyr ten stride/ Eñ Supim eñ Hupim waren kinderen Jr/Husim waren kinderen Ather.

Die kinderen Naphtali waren Jahziel/Guni Jezer//ende Sallum/kinderen van Bilha.

Dye kinderen Manasse zijn dese/Esriel/den welcken baerde Aramia/zijn concubine/ Hy wan Machir dē vader Gilead/eñ Machir gaf Hupim eñ Supim wiuē/ eñ zijn suster hiet Maecha/Sijn anō soon hiet Zelaphedat/ eñ Zelaphedat hadde dochteren/Eñ Maecha dat wijf Machir/baerde enē sone diē hiet si Peres/ eñ zijn broeō hiet Sares/ eñ des seluē sonen waren Vlā eñ Rakem/ Vlams soō was/ Bedā/ Dat zijn dye kinderē Gilead des soons Machir/ des soōs Manasse/ eñ sine suster Molecheth baerde Jshud/ Abieser ende Mahela eñ Semida hadde dese kinderen/ Ahcā/ Sichen/ Likhi ende Aniam

Die kinderen Ephraim warē dese Suthelach D
dies soon was Bereth/ dyes soon was Thahath/ dies soō was Eleada/dies soō was Thahath/dies soon was Sabad/ dies sone was Suthelath/dyes soon was Eser eñ Elead/ eñ die mannē tot Gath die binnenlansce indē lande doodēse/ om dat si afgetrockē warē haer vee te nemē/ ende haer vader Ephraim droech lāghen tijt rouwe/eñ zijn broedⁿs quamen om hem te troosten.

Eñ hi besliep zijn wijf ende si wordt beurucht die baerde eenen sone dien hiet hi Bria/ om datter E
in sinen huise qualic toe ghinc/ Sine dochter was Seera dye timmerde dat nederste eñ ouerste Bethoron/ ende Vsen Serra/ dyes soō was Rephah/ eñ Reseph/ dies soon was Thelah/dies soon was Thahan/dies soō was Laedā/dies soon was Ammihud/dies soō was Elisama/dies soō was Nun dies soon was Josua

Ende haer haue ende wooninge was Bethel met haren dochteren/ende tegent oosten/Naeran ende teghent westen Geser/ ende hare dochteren Sechem/ende hare dochterē/tot Aia toe/eñ hare dochteren ende aen den kinderen Manasse/Beth Sean ende hare dochterē/Thaenach eñ hare dochteren/Megiddo ende hare dochteren/Dor eñ hare dochteren/ Jn desen woondē die kinderen Jo F
seph/des soons Jsrael

Die kinderen Asser warē dese Jemna/ Jeswa Jeswi/Bria/ende Serah hare suster/Die kinderē Bria waren/Heber eñ Malchiel/dat is die vader Birsawith/ Heber wā Japhleth/Somer/Hothā ende Sua haer suster/ Die kinderē Japhleth warē Passah/Bimehal/ende Asswath/dat warē dye kinderen Japhleth/ Die kinderen Somer/waren Ahi/Rahag/Jehuba/eñ Aram/Ende dye kinderē zijns broeders Helen/warē/Zophah/Jemna Se G
les/eñ Amal/die kinderen Sopha/ warē Suah/ Harnepher/Saul/Beri/Jemra/Bezer Hod/Sama/Silsa/Jethran/ende Beera/Die kinderē Jether/warē Jephunne/Phispa/ende Ara/Die kinderen Vlla/warē Arah/ Haniel/ende Rissa/ Dese waren alle kinderen Asser/ hoofden int huys der vaderen wt ghelesene machtighe lieden ende hoofden ouer princen/ ende worden gerekent int heyr/ totten strijde/ in harē getale sesentwintich duysent mannen.

¶ Vanden gheslachte der Ben Jamiten. Dat.ix.Capittel

BenJamin wan Bela sinē eerstē sone/ Asbal den anderen/ Ahrah den derden/Noha den vierdē/Rapha dē A
vijfsten/Ende Bela hadde kinderen Addar Gera/Abihud/Abisua/Naeman/Ahoah/Gera/Sphuphan ende Huram/

Dit zijn die kinderen Ehud/die daer hoofden
waren der vaderē onder die borgerē te Geba/ēn
trocken wech tot Manahath/te wetene Naeman
Ahia/ēn Gera/dye selue voerdese wech/ēn hi ge=
nereerde Vsa ēn Ahiud/ēn Seharaim wā inde lā
de Moab/doē hi die gene vā hē ghelatē hadde(vā
Husim/ēn Baera sinē wijuen/Ēn hi wā aen Ho=
des sine wijf/Iobab/Sibia/Mesa/Malcham/Ie=
uz/Sachia/ēn Mirma/dat zijn sine kinderē hoof=
den der vaderen/oft in haren familien
Mē Husim wan hi Abitob ēn Elpaal Mer dye
kinderē Elpaal waren Eber/Misaā ēn Samed/
Die selue timmerde Ono/ēn Lod/ēn hare dochte=
B rē/Ēn Bria ēn Sama/warē hoofdē der vaderen
ondē dē borgeren te Aialō si viacchdē die tot Gath
met sine broeds/Sasak Ierimoth/ Sebadia/A=
rad/Ader/Michael/ Iespar ēn Ioha dat zijn kinde
rē Bria/Sebadia/Mesullā/Hiski/Heber/ Iesme
rai/Iesia/Ioab/dat zijn kinderē Elpaal/ Iaki/ Si=
chri/ Sabdi/Eloenai/Zitai/Eliel/Adaia/Braia/
ēn Simrath/dat zijn die kinderē Semei/Iespā/E
bet/Eliel/Abdō Sichri/Hanan/Hanania/Elam
Anthothia/Iephdeia/ēn Pnuel/dat zijn die kinde=
rē Sasak Sāserai/Seharia/Athalia Iaereßa/E
lia/ēn Sithri/Dz zijn kinderē Ierohā/dz zijn de hoof
dē d vaderē/haerō geslachtē die woondē te Ierusa
lē/Mer tot Gibeō woonde die vad Gibeon ēn zijn
wijf hiet Maecha/ēn sijn eerste soon was Abdon/
Zur Kis/Baal/Nadab/Gedor/Ahio/ēn Secher
Mikloth/wā Simea.Ēn si woondē tegē hair broe
ders ouer te Ierusalē/metten haren/Ner genereer
C de Kis/Kis wā Saul/Saul wā Ionathā.Melchi
sua/Abinadab/ēn/Esbaal/die sonen Ionathā wa
rē Meribaal.Meribaal/wan Micha/die kinderē
Micha warē Pithē/Melech/Thaerea/ēn Ahas/
Ahas wā Ioadda/Ioadda wan Alemeth/Asma
uet/ēn Simri/Simri/wā Mosa/ Mosa wan Bi=
nea/dyes soon was Rapha/dyes soon was Eleasa
dies soō was Azel/Azel had ses sonē/die hieten Es
rikā/Bachru/Iesmael/Seraia/Abadia/Hanan
die waren alle sonen Azel/Die kinderē Ezek sijns
broeds waren Vlā zijn eerste soon/Iehus die andē
Elipeleth/die derde/Die kinderen Vlam/waren
machtige lieden/ēn geschict met bogen/ēn hadden
vele sonen/ēn soons sonē/hondert ēn vijftich/Dye
zijn alle vanden kinderen BenIamin.

¶ Vā dat ganssce volc der Israhelitē die tot Babilonien gebrocht sijn. Dat .x. Capittel.

ENde dat ghehecl Israel wert ghere=
kent/ende siet/si sijn bescreuen inden
A boecke der coninghen/Israel/ēn Iu
da/ēn nu wech gheuoert tot Babel/
om haerō misdaet wille/die te vorē
woonden op hare goeden/ēn stedente wetē Israel
priesters/Leuiten/ēn die Nethinim/mer te Ierusa
lem woonden sommighe der kinderen Iuda/som
mighe der kinderen BenIamin/sommige der kin
derē Ephraim/ēn Manasse/te wetene wt den kin
deren Perez/des soons Iuda/was Vthai die sone
Amihud/des soons Amri/des soons Imri/des
soons Bani van Siloni/Asaia/dye eerste sone/ēn
sine ander sonen/Vanden kinderen Serah Ieguel
sine broeders/ses hondert ende tneghentich.
Vanden kinderen BenIamin Sallu/die sone
Mesullam/des soons Hodawia des soons Ha
ma/Ēn Iebneia die sone Ieroham.
Ēn Ela dye sone Vsi/des soons Michri/ēn
Mesullam die sone Sephatia/des soons Regue
des soons Iebneia/Daer toe hare broederen inh
ren geslachten/negen hondert ēn sessen vijftich/A
le dese mannen waren hoofden der vaders inde
huyse haerder vaders
Vanden priesteren Iedaia/Ioiarib/Iachin/e B
Asaria/die sone Hilkia/des soons Mesullam/de
soons Zadok/des soons Meraioth/des soons A
hitob/een prince inde huise Gods/Ēn Adaia dy
soon Ierohā/des soons Pashur/des soons Mal
chia/Ēn Maesai die sone Adiel/des soons Iahs
ra des soons Mesullam/des soons Messilemet
des soons Immer/daer toe harē broeders hoo
den inde huyse hairō vaders/dusent seuē hondert
ende tsestich/gheraffche lieden/aen dat werck de
dienst inden huyse Gods
Vanden Leuitē wt den kinderē Merari/Sem C
ia/die sone Hasub/des soons Asrikam/des soon
Hasabia/Ēn Bakbakar die timmerman/ēn Ga
lal/ēn Mathania dye sone Micha/des soons Si
chri/des soons Asaph/ Ēn Obadia/dye sone Se
maia/des soons Galal/des soons Ieduthum/Ēn
Berechia/die sone Asa/des soōs Elkana/die in
den dorpen woonden der Nethophathiten
Die portiers warē Sallū/Akub/Talmon A
himā met harē broederē/ēn Sallum die ouerste
Wāt tot dier tijt toe/haddē sē die poortē des co
nincs tegent oosten waer ghenomen die kinderen
Leui/met leyghers/Ēn Sallū die sone Kore/des
soons Abiasaph/des soons Korah/ēn sijn broe D
ders wt den huyse zijns vaders/Die Korhiten aen
den wercke des diensts/dat si soudē wachten aen
dē dorpel des tabernakels/ēn haer vaderen inden
leger des HEEREN/dat si des inganecs waer sou
den nemen/mer Pinehas dye soone Eleasar was
vorst ouer hen/om dat die HEERE te vorē met hi
geweest was/Sacharia die sone Meselemia/was
bewaerder aen die poorte des tabernakels des ge
tuigenis/Alle dese waren wt gelesen tot bewaer=
ders aen dē dorpel/twe hondert ēn .xij.Die warē
gerekent in haren dorpen/ Ēn Dauid ēn Samuel
die Sienō/stichtense door hare geloue/dat si ēn ha
re kinderē bewaren soudē aen den huyse des HE=
EREN/te weten aen den huyse des tabernakels/
dat si dies waer souden nemen
Sulcke duerwachters warē tegē die vier win= E
dē gestelt/tegē oostē/ tegē westē/tegen noordē ēn
tegēt suidē/maer haer broeders warē op haer dor
pē/dz si daer in soudē comen/ele des seuēdē daechs
om altoos bi hen te zijn Wāt die Leuitē warē dezē
vierder hāden ouerstē duerwachters betrout/ Ēn
si warē ouer die kistē ēn scattē inden huyse Gods
Oec bleuē si ouer nacht om den huise Gods Wāt
het behoorde hen toe/dat si dē tabernakel alle mor
gen open soudē doen/Ēn sommighe wt hen warē
ouer die gereetscap des diensts/ Want si droegē
getelt wt ēn in/Ēn die sommige waren gestelt o=
uer die vaten/ēn ouer alle die heylige gereetscap o
uer die bloeme vanden meele/ouer wijn ouer olye
wieroocc ēn ruecwerc/mair sommige vandē pries
ters kinderen maectē dat ruecwerck.

Mathathia wt den leuiten/die eerste soon Sal=
am des Korichē/warē die wieroot vaten betrout
O:den Kahathiten haren broederen/warē ouer
ie twoonbroden te bescicken / dat sise alle Sabba=
then souden bereyden.
Dit zijn die sangers / die hoofden onder die fami=
en der Leuiten / ouer dye kisten wtgheschepden
Want dach eñ nacht warē si daer mede becich/ dit
jn die hoofden der familien onder den Leuiten in
aren ghestachten/ Dese woonden te Jerusalem.
Tot Gibeon woonden Jeiel/die vader Gibeō/
jn wijf hiet Maecha / ende sijn eerste soon Abdon
Zur/Kis/Baal/Ner/ Nadab/ Gedor/ Ahaio Sa
charia/ Miklot/ Miklot/ genereerde Simeā. Eñ
woondē ooc om hare broeders te Jerusalem on
er den harē/ Ner wan Kis/ Kis wan Saul/ Saul
genereerde Jonathā/ Malchisua/ Abinadab/ Es=
baal/ Die soon Jonathan wan Meribaal/ Meriba
l wan Micha / Dye kinderen Micha waren Pi=
thon/ Melech/ ende Thaherea
Ahas wan Jaera/ Jaera wan Alemeth Asma
ueth eñ Simri/ Siri wā Moza/ Mosa wā Ginea
ies soon was Azel/ Azel hadde ses sonen dye hietē
Asrikam Bochru Jesmael/ Seraia/ Obadia/ Ha=
nam/ dit zijn die kinderen Azel.

¶ Van den strijdt eñ slach der Philistinen tegen
Saul ende sine sonen. Dat.xi.Capittel.

Die Philisteen streden teghen Jsrahel
Eñ die van Jsrael vluchten voor die
Philisteen/ eñ die verslaghene vielen
optenberch Giboa/ Mer die Philis= A
teen hingen hen aen Saul/ eñ sinen so
nen achter hē / eñ sloegē Jonathā Abinadab/ ende
Malchisua/ die sonen Saul/ Eñ dē strijt wert hart
tegen Saul/ eñ die boghen schutters/ quamen aen
hem/ also dat hi vanden schutters ghewont wert/
Doen sprac Saul tot sinē wapendrager/ treet wt v
sweert eñ doorsteect mi daer mede/ op dat dese on=
besnedene niet en comen eñ scandelic met my ōme
gaen/ Mer sinen wapendrager en wilde niet/ wāt
hi ontsach hē seere/ Doen nam Saul sijn sweerdt
eñ viel daer inne/ Doen sijn wapendrager sach dat
B Saul doot was/ viel hi ooc opt sweert ende sterf.
Also sterf Saul eñ sine drie sonen/ eñ sijn gehee
le huis te samen/ Doe die mānē Jsrael die indē grō
de of broecke waren/ sagen dat si ghevlucht warē
eñ dat Saul eñ sine sonen doot warē verlietē si ha
re steden eñ vluchten/ Eñ die Philisteen quamē eñ
woonden daer inne.
Des anderen daechs quamen dye Philisteen/ om
die verslagene wt te trecken/ eñ vonden Saul eñ si
ne sonen liggen op dē berch Giboa/ Eñ trockē hē
wt eñ hieuē op zijn hooft/ eñ zijn wapenen eñ seyn
denten int lant der Philisteen al omme/ eñ lietēt ver
condigen voor haer afgoden/ eñ dē volcke Eñ stel
den sine wapenen int huys haers gods / ende sine
hooftschele bestichden si aen dat huys Dagon.
Doen alle die tot Jabes in Gilead hoorden/ allet
dat die Philisteē Saul gedaē haddē / maectē hen
alle strijdtbaer mannē op/ eñ namen den lichaem
Saul eñ zijnder sonen/ eñ brachtēse tot Jabes/ eñ
begroeuen hare gebeentē onder die eycke tot Ja=
bes eñ vasten seuen daghen

Also sterf Saul in zijnder misdaet/ dye hi tegē
den HEERE misdaen hadde / aenden woorde des
HEEREN dat hi niet en hielt/ ooc dat hi der waer
segster vraechde eñ en vraechde dē HEERE niet/
daer omme doode hi hem/ eñ dat coninckrijck keer
de tot Dauid/ den sone Jsai.
¶ Dauid wort een coninc gesalft / Ende van sinē
stercke hooftlieden. Dat.xij.Capittel

Ende gheheel Jsrael vergaderde hem
tot Dauid/ tot hebron eñ sprac/ Siet A
wi zijn v been eñ v vleesch. Ooc te
voren doen Saul coninck was/ leyde
ghi Jsrael wt/ eñ in/ so heeft die HE
REE v God v ghesprokē/ Ghi sult mijn volc Jsra=
el weyden eñ ghi sult Vorste zijn ouer mijn volck Js
rael/ Eñ alle Ouders Jsrael quamē ooc totten co
ninc tot hebron / Eñ Dauid maecte een verbont
met hen te hebron voor den HEERE / Eñ si salf=
dē Dauid tot eenen coninck ouer Jsrahel/ na den
woorde des HEEREN/ door Samuel
Eñ Dauid troc henē eñ alle Jsrael tot Jerusa=
lē (dat is Jebus(Wāt dye Jebusitē woondē inden
lande / Eñ die borgers tot Jebus / sprakē tot Da= B
uid Ghi en sult hier niet in comen / Maer Dauid
wā den borchte Zion / dat is Dauids stat Eñ Da
uid sprac / Wie dye Jebusitē eerst slaet / die sal een
hooft eñ ouerste zijn / Doen beclomse Joab die so=
ne Seru Ja eerst/ eñ werdt een hooftman/ Dauid
woōde op die borchte / Daer af heet mēse Dauids
stat/ Eñ hi timmerde die stadt ront ōme/ vā Mil=
lo aē tot altemael ront omme / Joab liet die ouer
bleuene indye stadt leuen/ Eñ Dauid voer voort
eñ nā toe/ eñ die HEERE Zebaoth was met hem
Dit zijn die ouerstē ondē den machtighē Dauid/
die hen redelijc met hē hielden/ in sinē coninckrijcke
bi geheele Jsrael / datmē hem tot eenē coninc sou=
de makē/ na dē woorde des HEEREN ouer Js C
rael/ Eñ dit is dat ghetal der machtigen Dauids/
Jasabeā die sone Hachmoni / die principaelste on=
der den dertigē / hi hief zijn spies op eñ sloech drie
hondert teender reyse.. ¶ Na hē was Eleazar
die sone Dodo / dye Ahohite eñ hi was onder dye
drie machtighen/ Dese was met Dauid doen si be=
scimten/ Ende dye Philisteē hen daer verghadert
haddē totte strijt/ Eñ daer was eē stuc ackers vol
gerstē / Eñ dz volc vluchte/ voor die Philisteē Eñ
sloegē die Philisteē / Eñ si terden middē opt stuc/
eñ beschudden dat / eñ die HEERE gaf groote sa
licheit. ¶ Eñ dye drie wt dē dertighen principalē
trockē af totten steene tot Dauid in dat holle A=
dullam/ Maer der Philisteen leger lach inden dal=
leyen Rephaim/ Dauid was in die borchte/ Ende
der Philisteen volck was op die tijt te Bethlem
Eñ Dauid wert lustigende eñ sprac/ Wie wil my
te drincken gheuen vandē water/ wt den putte te
Bethleem / onder die poorte? Doē braken die drie
inder Philisteen legher/ eñ putten van dié watere
wt dē putte te Bethlem/ onder dye poorte / ende
droeghent eñ brachtēt tot Dauid / Mer hi en wil=
des niet drincken/ maer hi goot den HEERE eñ
sprach/ Dat late God verre van mi zijn/ dat ic dat
doen soude/ eñ drincken dat bloet deser mannē in
haers leuens pericule. Want si hebbē met pericu
le haers leuēs hier gebracht / Daer omme en wil=
de hijs niet drinckē/ Dat dedē dye drie alder stercste

Abisai die broedẽ Joab/ dye was dye principael
ste onder den drien/ Eñ hy hief zijn spies op/ ende
sloech drie hondert/ Eñ hi was onder driẽ beroẽt
oft vermaert/ eñ hi die derde heerliker dā die twee
eñ was haer ouerste/ Mer tot aen die drye en quā
hi niet
E Benaia die sone Joiada/ des soons Ishail/ van
grooten dadẽ/ van Rabzeel/ hy sloech twee leeu-
wen der Moabiten/ Eñ ghinck af/ eñ sloech eenẽ
leeuwe middẽ inden putte/ oft cuyle/ inder tijt des
sneeus/ hi sloech ooc eenẽ Egipscẽ man/ dye was
vijf ellen groot/ eñ hadde eẽ spiese inder handt als
eenen weefboom. Mer hy ghinc tot hem/ af met
eenen stock/ eñ nā hem die spiese wt der handt/ eñ
doode hẽ met zijn eyghen spiese/ Dat dede Benaia
die sone Joiada/ eñ was vermaert onder dye drye
F vromẽ/ eñ was dye heerlicste onder dertich/ Mer
aen die drie en quam hi niet/ Dauid maecte hẽ tot
den heymeliken raet

Die strijdtbaer ruesen zijn dese/ Asael die broe-
der Joab/ Elhanā zijns ooms soō/ van zijns vads
sidẽ van Bethleem/ Samoth die Harorite/ Helez
dye Pelonite/ Ira dye soone Ekes dye Thekoite
Abieser/ die Antothite/ Seberhai dye Husaite/ I-
lai die Ahohite/ Maherai die Netophathite/ Heled
die sone Baena die Netophathite/ Iehai dye sone
Ribai/ vā Gibeath/ der kinderen Bẽ Jamin/ Be
naia die Pirgatonite/ Hurai vander beken Gaas/
A Abiel/ die Arbathite/ Asmaueth die Baherumite
Eliahba die Saalbonite/ dye kinderẽ Hasem/ des
Gisoniters/ Jonathā die soone Sage/ des Harari-
ters/ Ahiam die sone Sachar des Harariters/ E-
liphal/ die sone Vr/ Hepher die Macherathite/ A-
hia die Pelonite/ Hezro dye Carmelite/ Naerai de
sone Asbai/ Joel die broedẽ Nathan/ Mibchar dye
sone Hagri/ Zelech die Amonite/ Naherai die Be-
rothite/ wapendrager Joabs des soons Zeru Ja
Ira die Iethrite/ Sareb die Iethrite/ Vria die He
thite/ Sabad die sone Ahelai Adina die sone Sisa
die Rubenite een hooftman der Rubeniten/ eñ der
tich waren onder hem/ Hanam die sone Maecha/
Josaphat dye Mahonite/ Vsia dye Asthrathite/
Sama eñ Jaiel/ dye sone Hothā/ des Iroeriters/
Jediael/ die sone Simri/ Joha zijn broeder die Thi
ziter/ Eliel dye Maheuiter/ Jerebai eñ Josawia
die sone Elnaam/ Iethma die Moabite/ Eliel O-
bed/ Jaesiel van Mizobaia.

Van Dauids vrome mannen oft ruesen/ Ende hoe veel dz dier zijn gevveest/ die vvt alle geslachten tot hem gecomen zijn. Capittel .xiij.

OOck quamen dese tot Dauid te Sik-
B lak doen hi noch gesloten was/ voor
Saul den sone Kis Eñ si waren oock
onder die ruesen/ oft vrome mannen/
dye totten strijdt holpen/ eñ met bo-
ghen gheschict waren tot beyden handen op stee-
nen/ pijlen eñ boghen.

Vandẽ broederẽ Saul/ die wt Ben Jamin wa
ren/ Die principaelste Ahieser eñ Joas die kinde-
ren Samaa/ des Gibiathiters/ Iesiel ende Pelet
die kinderẽ Asmaueth/ Baracha eñ Iehu die An
thothiter/ Iesmaia die Gibeonite/ machtich ondẽ
dertigen ende ouer dertighen/ Jeremia Jahasiel
Johanā/ Iosabad die Gederathiter/ Eleusa/ Je
remoth/ Bealia/ Samaria/ Saphatia/ dye Haroa
phite/ Elckana/ Jesia/ Asareel/ Ioeser/ Jasabeā
die Korhiter/ Ioela/ eñ Sabadia/ die kinderen Je
roham van Gedor

Vanden Gadditen sceydẽ hen wt/ tot Dauid B
in die borcht inder woestinen stercke ruesen ende
crijschliedẽ/ die spiesen eñ deghẽ voerden/ Eñ ha[er]
aengesicht gelijc der leeuwen/ eñ snel als dye re[e]
op die berghen/ Die eerste Eser/ die ander Obad[ia]
Die derde Eliab/ Dye vierde Masmamrea/ D[ie]
vijfste Jeremia/ Die seste Athai/ Die seuenste Eli
el/ Die achste Johanan/ Dye neghenste Elsabad
Die thiende Jeremia/ Die elfste Machbanai/ de[se]
waren vanden kinderen Gad/ hoofden int heyr
die cleynste ouer hondert/ ende dye grootste oue[r]
duysent/ Die zijnt die ouer die Jordane gingen i[n]
der eerster maent/ doen hi vol was aen beiden oe
ueren/ dat alle gronden effen waren/ beide tegen
oosten ende teghen westen

Daer quamender oock vanden kinderen Ben
Jamin eñ Juda/ tot der borchten Dauidt/ Mae[r] C
Dauid ghinc wt tot hen/ eñ andtwoorde eñ sprac
tot hen/ Ist dat ghi in vreden tot mi comt/ eñ om
my te helpen/ soo sal mijn herte met v zijn/ Mae[r]
coint ghi op liste eñ om mi tegen te sijn/ daer doc[h]
gheen boosheit aen mi en is/ soo sie die God onse
vaders daer inne eñ straffe dat/ Maer dye ghee[st]
troch aen Amasa den hooftman onder dertighen
V zijn wy Dauid/ eñ met v houden wijt ghi soon
Isai/ Vrede/ vrede si met v/ vrede si met uwen hu[l]
peren/ Want v God helpet v/ Doen namse Daui[d]
aen/ eñ settese tot hoofden ouer die crijschlieden.

Eñ vā Manasse vielẽ tot Dauid/ doẽ hi quā
metten Philisteen teghen Coninc Saul totte str[ij]
de/ eñ en holpen hem niet/ Want die Philisteen li[e]
tense met raedt van hem eñ seyden/ Waert dat h[i]
tot sinen heere Saul viel/ so mocht het ons onse
hals costen/ Doen hi nv tot Sicklag troc/ vielẽ t[ot]
hem van Manasse Adna/ Josabad/ Jediel/ Mi
chael/ Josabad Elihu/ Zilthai hoofden ouer du[y]
sent in Manasse/ ende si holpen Dauid teghen dy[e] D
crijschlieden/ Wandt sy waren alle gherassche rue
sen/ ende worden hooftlieden ouer dat heyr/ Oo[c]
quamen alle dage sommige tot Dauid om hem t[e]
helpen tot dat het een groot heyr wert/ al een hey[r]
Goods.

Eñ dit is dat ghetal der hoofden gewapẽt to[t]
ten heyr die tot Dauid tot Hebron quamen/ om d[at]
coninckrijck Saul tot hem te keeren/ na den woor
de des HEREN

Der kinderen Juda die spiese eñ deghen droe
gen/ waren ses duisent eñ acht hondert ghewapẽ E
totten heyr/ Der kinderen Simeon/ vrome man
nẽ totten heyr/ seuen duysent eñ hondert/ Die ki[n]
deren Leui vier duysent eñ ses hondert/ Eñ Joia
da die vorste onder dien van Aaron/ met drie duy
sent eñ seuen hondert Zadock die knape/ een vro
me ruese met zijns vaders huys .xxij. ouerstẽ/ De[r]
kinderen Ben Jamin Sauls broederen/ drie du[y]
sent/ want tot dier tijt toe hielden haer der noch ve[e]
le anden huyse Saul

Der kinderen Ephraim/ twintich duysent eñ
acht hondert vrome ruesen/ eñ vermaerde mānen
inden huyse haer der vaderen/ Des haluen stams
Manasse/ achthien dusent/ dye met name genoẽt

houden/dat si quamen eñ Dauid coninc maecten/
der kinderen Isaschar die verstandich waren alst
ie tijt heisschede/datmen wiste wat Israel doen sou
e/twee hondert hooftliedē/ eñ alle hare broeders
olchden haren woorden.

Der sonen Sebulon/die int heyr trocken totten
stride gewapent/met alderhāde wapene totten stri
e/bijftich duysent/hen in oordinancie te schicken
endrachtelijc/Van Naphthali/duysent hooftliedē
ñ met hen die schilden eñ spiese voerden.xxxvij.dui
ent.Van Dan totten stride gewapent.xxviij.duy
ent/eñ ses hondert.Van Asser die int heyr trocken
bereet gemaect totten stride/veertich duysent/Van o=
ter ghene side der Jordanen/vanden Rubeniten/
Gaditen/eñ den haluen stamme Manasse/ met
lderhande wapen totten strijde/hondert eñ twin
ich duysent.

Alle dese crijschlieden/gestelt in oordinancie qua
men wt geheelder herten tot Hebron/ om Dauid
oninc te maken ouer geheel Israel. Ooc was al-
et andere Israel van eender herten/datmen Daui
ic coninc soude maken/Eñ waren aldaer bi Daui
lē drie dagen/atē eñ droncke. Wāt haer broeders
hadden voor hen bereyt/ooc die die naeste om hen
waren/tot Isaschar toe / Sebulon ende Naphtali
brachtē broot op ezelē/kemelē/muylē/eñ die rūde
ren/om te etene/meel/vijghen/rosinen/wijn/olye
runderen/schapen/plantevt/eñ in groter menich=
te/Want daer was blijschap in Israel.

¶ Hoe dat dye ouergebleuene geslachten geroe=
pen worden/ende hoe dat si dye arcke wech voer
den. Dat.xiij. Capittel.

Ende Dauid hielt eenen raet metten
hooftlieden/ ouer duysent/ ende ouer
hondert/eñ met allen vorstē/eñ sprac
totter geheelder gemeynten Israhel/
Behaget v/eñist vanden HEERE on
en God/soe laet ons ouer al wt seynden tot onsen
anderen broederē/ in alle den lande Israel/eñ met
hē die priesters ende Leuiten in die steden / Daer si
voorsteden hebben dat si tot ons vergadert wordē
Eñ laet ons die arcke ons Gods/weder halen tot
ons/want bi den tijden Saul en vraechdē wi daer
niet na.Doen seyde die geheele gemeynte/men sou
ie also doen/wāt dat behaechde alle dē volcke wel

Also vergaderde Dauid dat geheele Israel van
Sihor Egipti aen/ tot datmen coemt tot Hemath
om die arcke Gods te halē vā Kariat Jearim/Eñ
Dauid troc op met gheheele Israel tot Kiriat Jea
im/welcke in Juda leget/op dat hi vā daer op sou
e brengen die arcke des HEEREN die op Cheru
im sidt/ daer die name genoemt wert/eñ si lieten
die arcke Gods op eenen nieuwen wagen voeren
wt den huyse Abinadab/Vsa eñ sine broeders dre=
uē den wagen/Maer Dauid eñ alle Israel speeldē
voor God/wt geheelder macht/met liedekēs/met
harpen/met psalteren/ met tamborien/met cimba
len/ende met basuynen.

Doen si op die placke Chidon quamen/stac Vsa
sijn hant wt om die arcke te houden / want die rin=
derē screden ter siden wt/Doen vertoornde die grā
schap des HEEREN ouer Vsa/ eñ sloech hē/om dat
hi sine hant wt hadde gesteken aen die arcke / also
dat hi aldaer sterf voor Godt/Doen wert Dauidt

ongemoet/om dat die HEERE een volck gescoort
hadde aen Vsa. Eñ hiet die plaetse Perez Vsa/tot
op desen dach toe/Eñ Dauid vreesde God in dyē ij. Reg.
daghe eñ sprac/Hoe sal ic dye arcke Gods tot my vi.b
ghebrenghē?Daeromme en liet hi die arcke Godts
niet tot hem brenghen in die stadt Dauid / mer hy
keerdese int huys ObedEdom des Gathiters/
Also bleef die arcke Gods bi ObedEdom/in sinē
huyse drie maendē. Eñ die HEERE segende dat
huys/ObedEdom/ ende allet wat hi hadde.

¶ Hoe dat Hiram die Coninc Dauidem den Cō
ninc houtsant/ Ende hoe veel huysurouwen dat
Dauid nam. Ende hoe die Philistinen teghen hē
streden/ ende hoe hise verwint
Dat.xv. Capittel.

Ende Hiram die coninc tot Tyro / sein
de boden tot Dauid / eñ cederē houte
metsers / ende timmerlieden / dat si ij. Reg.
hem een huys soudē timmeren / Eñ v.a
Dauid mercte dat hē dye HEERE
tot eenen coninck ouer Israel beuesticht had/wāt
zijn coninckrijck steech op/om zijns volcs Israhels
wille/Eñ Dauid nam noch meer wiuen tot Jeru
salem/ende wan noch meer sonen eñ dochterē/eñ
die hem te Jerusalem geboren wordē/hieten also
Sammua Sobab/Nathan/Salomon/Jebehar/
Elisua/Elipalet/Noga/ Nepheg/ Japhia/ Elizā=
mā/Bael/Jada/ Eliphaleth.

Ende doen die Philisteen hoorden/dat Dauid
tot eenen coninck ghesalft was ouer geheele Isra
el/trocken si alle op/om Dauiden te soecken/Doē B
dat Dauid hoorde/troch hi wt tegen hen/Eñ dye
Philisteen quamen eñ daelden neder inden gron=
de of broecke Rephaim/Dauid vraechde God eñ
sprac. Sal ick op trecken teghen die Philisteē/ eñ
wildise in mijne hant gheuen? Dye HEERE seide
tot hem/Treet op ic hebse in uwen handen ghege
uen/Ende doen si op trocken tot Baal Prazim/sl
sloechse Dauid aldaer / Ende Dauid sprack/God
heeft mine vianden door mijne handt ghedeelt/so
hem dat water deelt /Daer af hieten si dye plaetse C
BaalPrasim/Ende si lieten haere Goden aldaer
Doen hietse Dauid met vier verbernen.

Maer dye Philisteen maecten hen weder op/
ende deden hen neder inden gronde of dale. Ende
Dauid vraechde Gode noch eens /Eñ God sprac
tot hem/Ghi en sult niet op treckē achter hē/mer D
wijct van hen dat ghi aen hen comt tegen die pere
boomen ouer/ Als ghi dan dat ruysschē bouen op
die peerboomen sult hooren ghaen / so vaert daer
wt totten strijde/Want God is daer voor v wtge
trocken /om der Philisteen heyr te slaen. Eñ Dā=
uid dede dat hem God beuolen hadde/ende si sloe
ghen dat heyr der Philisteen van Gibeon aen/tot
Gaser toe. Ende Dauids name brach wt in allen
landen/Ende die HEERE liet sine vreese ouer a=
le heydenen comen

¶ Hoe dat hi oordineerde dat die Arcke vanden
Leuiten ghedraghen soude wordē. Capit.xvi A
Ende hi timmerde hem huysen in die
stadt Dauid / ende bereyde der arckē
Gods een plaetse /eñ bereyde eenen
tabernacule ouer haer/Doen ter tijt
seyde Dauid /Die arcke Gods en is
niet te draghē dan vanden Leuiten/ Wāt die selue

heeft die HEERE vercoren dat si die arcke des HE
REN souden dragen/ en hem dienen eewelic. Daeromme
vergaderde Dauid dat gheheele Israel/ tot Jhe
B rusalem/ dat si die arcke des HEEREN op souden bren
gen/ aen die plaetse die hi daer toe bereyt hadde
Ende Dauid bracht te samen die kinderen Aaron
ende die Leuiten/ Wt den kinderen Kahath/ Vriel den op
persten met sinen broederen hondert ende twintich. Wt
den kinderen Merari/ Asaia/ die ouerste met sinen
broederen/ twee hondert ende twintich/ Wt den kinde
ren Gerson/ Joel die ouerste met sinen broederen/
hondert ende dertich/ Wt den kinderen Elizaphan Se
maia die ouerste met sinen broederen/ twee hondert/
Wt den kinderen Hebron Eliel die ouerste met sinen
broederen/ tachtentich/ Wt den kinderen Vsiel/ Ammi
nadab die ouerste met sinen broederen/ hondert en
de twaelef.
Ende dauid riep Zadock ende Abiathar die prieste
ren/ ende die Leuiten te wetene/ Vriel/ Asaia/ Joell. Se
C maia/ Eliel/ Aminadab/ ende sprack tot hem/ Ghi zijt
die hoofden der vaders onder den Leuiten/ so heiliget
v nv/ ende uwe broeders/ dat ghi die arcke des HE-
REN des Gods Israel op brenget/ daer ict haer be
reit hebbe/ Want te vooren doe ghi daer nz tegenwoor
dich en waert/ dede die HEERE onse God eene re
te oft deelinge onder ons dairom dz wi hem niet en
sochten/ so het behoort/ Also heilichden hen die prie-
sters ende Leuiten/ dat si die arcke des HEEREN des
Gods Israel op souden brengen/ Ende die kinderen Le
ui droegen die arcke Gods des HEEREN/ op haer
scouderen/ met den hantboomen daer aen/ gelijc Mo
se geboden hadde/ na den woorde des HEEREN
Ende Dauid sprac totten ouersten der Leuiten/ dz si
haer broeders tot sangers souden stellen/ met psalte
ren/ herpen/ ende hellen snaren spelen/ ende cymbalen/
dat si luyde souden singen/ ende mz blijscappen/ Doen stel
den die Leuiten Hema den sone Joel/ Ende wt sinen broe
deren Assaph den sone Berechia/ Ende wt den kinde
ren Merari haren broederen/ Ethan den soon Ku
saia/ ende met hen hare broeders des anderen deels
te wetene/ Sacharia/ Jaesiel/ Semiramoth/ Jehi
el/ Vnni/ Eliab Benaia/ Maeseia/ Mathithia/ E-
lipheleia/ Mikneia/ Obed Edom/ Jeiel dye door-
wachters/ Want Heman Assaph/ ende Ethan wa-
ren sanghers met metalen cymbalen/ om helle te
clincken/ Mer Sacharia/ Asiel/ Semiramoth/ Je
hiel/ Vnni/ Eliab/ Maeseia/ ende Benaia/ met psal-
ters/ ende Alamoth/ Mathithia/ Elipheleia/ Mik-
neia/ Obed Edom/ Jeiel/ ende Asasia/ met herpen in
der hoochte ouer hen/ Chenan Ja der Leuiten ouer
ste dye sanckmeester/ dat hise soude onderwijsen
te singhen/ want hi was verstandich
Ende Berechia ende Elkana/ waren doorwach
ters der arcken/ Mer Sachania/ Josaphat/ Netha-
neel/ Amasai/ Sacharia/ Benaia/ Eliezer/ die prie-
sters/ bliesen met trompetten voor die arcke Gods
Ende Obed Edom ende Jehia waren doorwach
D ters der arcken
ii.Reg. vi.a Alsoo ghinck Dauid ende die Ouders Israel/
ende die ouerste ouer duysenden op/ om die arcke
des verbondts des HEEREN te halen wt den huy-
ii.Par. xxij.f se Obed Edom met blijschappen/ Ende doen God
den Leuiten halp/ die die arcke des verbondts des
HEEREN droeghen/ offerdemen seuen verren
ij.re.vi.

ende seuen rammen/ Ende Dauidt hadde eenen lij-
nen rocaen/ daer toe alle Leuiten die die arcke droe
ghen/ ende dye sanghers ende Chenania dye ouerste
des sancks/ met den sanghers/ Oec hadde Dauidt
eenen lijnen lijfrock aen/ Alsoo bracht dat ghehee-
le Israel die arcke des verbonts des HEEREN
op met iuychten/ basuynen/ trompetten/ ende hellen
cymbalen/ met psalteren ende harpen.
Als nv die arcke des verbonts des HEEREN
in die stadt Dauid quam/ sach Michal dye dochter
Saul ter venster wt/ ende doen si den coninck Da-
uidt sach huppelen ende spelen/ verachte si hem in
haer herte.

¶ Hoe Dauid die Arcke op haer plaetse settede
met vruechden/ offerhanden ende loofsanghe.

Dat .xvij. Capittel.

ENde doen si die arcke Gods in brach
ten/ so stelden sise inden tabernacule A
dien haer Dauid opghrecht hadde/
Ende offerden brandtofferen ende
dootofferen voor Gode/ Ende doe
Dauid die brantofferen ende dootofferen voleyndt
hadde/ soe gebenedide hi dat volck inden name des
HEEREN/ ende deelde elcken in Israhel/ beyde
mannen ende vrouwen/ een stuc broots/ ende vleesch
ende soppe.
Ende hi stelde voor die arcke des HEEREN
sommige Leuiten tot dienaers/ dat si den HEERE
den God Israel/ prijsen/ dancken/ ende louen sou-
den/ te weten/ Assaph den eersten/ Sacharia den an
deren/ Jeiel/ Semiramoth/ Jehiel/ Mathithia/ E
liab/ Benaia Obed Edom/ ende Jeiel met psalte-
ren ende herpen/ mer Assaph met hellen cymbalen B
Benaia ende Jehasiel die priesteren/ met trompet psa/
ten altoos voor die arcke des verbonts Gods
In die tijt bestelde Dauid ten eersten den HE
RE te dancken door Assaph ende sine broeders.
Danchet den HEERE/ roepet sinen name aen/
maect condich onder den volcken/ zijn doen ofte daet
Singhet/ spelet/ ende dichtet hem/ van allen sinen won-
derlicheden/ looft sinen heylighen name Dat her-
te der gheenre dye den HEERE soecken verbli-
de hem
Soect den HEERE ende sine sterckheyt/ soeckt
sijn aensicht altoos/ ghedenct sijnder wonderliche
den die hi gedaen heeft/ sijnder wonderlijcker werc
ken/ ende oordeelen sijns monts
Ghi zaet Israhel zijns knechts/ ghy kinderen
Jacob sijns wtuercorens/ hy is die HEERE onse
God/ sijn oordeelen sijn in allen landen
Ghedenct eewelic sijns verbondts/ wat hy ge
boden heeft/ in duysent geslachten/ Dat hi gemaect
heeft met Abraham ende sijns eedts aen Isaac
Ende hi stelde Jacob tot eenen recht/ ende Is- psa
rahel tot eenen eewighen verbondt/ Ende sprack ps/
Ic wil v dat landt Canaan gheuen/ dat snoer ws C
erfdeels
Doe si noch weynich waren int getal ende cley
ne/ ende vreemdelingen daer inne
Ende si trocken vanden eenen volc totten anderen
ende wt den eenen conincrijcke totten anderen volcke.
Hi en liet hen niemant scade doen/ ende strafte de co
ningen om haeren wille En tast mine ghesalfde niet
aen/ ende en doet niet quaets aen minen propheten/

Singet den HEERE alle lant/ vercondiget dage
licx zijn heyl/ vertelt onder die heidenen zijn heerlic
heyt/ eñ onder den volcken zijn wonderlicheden
Want die HEERE is groot ende wtermatē
loflic/ ende veruaerlijc ouer alle goden.
Want alle die goden der heydenen zijn afgodē
mer die HEERE heeft den hemel gemaect.
Lof ende eere is voor hem/ cracht eñ blijschap
is in zijn plaetse/ Gheeft herwaerts den HEERE
ghi geslachten der volcken/ gheeft herwaerts den
HEERE eere ende cracht.
Gheeft herwaerts des HEEREN name die eē
re/ brenget ghiften eñ comt voor hem/ eñ aenbidt
den HEERE in zijn heylige cieragie.
Alle lant ontsette hē voor hē/ hy heeft dat aert
rijc bereyt/ dat het niet beweecht en wort.
Den hemel verblijde hem/ ende die aerde si vro=
lijc/ Ende men segghe onder die heydenen/ dat dye
HEERE regneert.
Die zee dondere ende hare volheyt/ eñ dat velt
si vrolick ende alle dat daer in is
Dan juychten alle boomē in dat wout voor dē
HEERE/ want hi comt om te oordelen dye aerde.
Danct den HEERE/ want hi is lieflic/ ende sijn
ontfermherticheit duert eewelick
Eñ segt/ Helpt ons Godt onse salichmaker/ eñ
vergadert ons/ eñ verlost ons wt den heydenē/ op
dat wi uwen heylighen naem dancken/ ende dy lof
segghen.
Ghelooft si die HEERE die God Israhel/ van
eewicheyt tot eewicheyt/ ende alle dat volc segghe
Amen/ ende lof si den HEERE.
D Aldus liet hi aldaer voor die arcke des verbonts
des HEEREN/ Assaph eñ zijn broeders om te die
nē voor die arcke altoos/ elckē dach zijn dachwerc
Mer Obed Edom eñ haer broeders .lxviij. eñ O=
bed Edom dē sone Jedithun/ ende Hossa tot poor
tiers/ Eñ Zadok dē priester eñ sine broeders/ die
priesters liet hi voor die wooninge des HEEREN
opter hoochten tot Gibeon/ dat si den HEERE
daghelicx brantoffer souden doen/ op des brantof=
fers outaer/ des morgens eñ des auonts/ so inder
wet des HEEREN ghescreuen staet/ die hi Isra
hel geboden hadde/ Eñ met hen Heman eñ Jedi=
thun/ eñ de andere wtuercorene/ die met namē gē
noemt waren/ om den HEERE te danckē/ dat sine
ontfermherticheyt eewelijc duert/ eñ met hen He=
man eñ Jedithun met trompetten eñ cymbalen te
clincken/ eñ met snaren ofte musijcspeelen Godts
Mer die kinderen Jedithun maecte hi poortwach
ters/ Also troc alle dat volc wech/ elc in zijn huys/
Ende Dauid keerde oock wederom/ zijn huys te
seghenen.

¶ Hoe Dauid voor hem nam dē Tempel te tim=
meren/ Eñ hoe hem dat van God den HEERE
verboden wert. Dat .xviij. Capittel.

A H Et gheuiel doen/ Dauid in zijn huys
woonde/ sprac hi tottē prophete Na
than/ Siet/ ick woone in een cederen
huys/ eñ die arcke des verbonts des
HEEREN is onder die tapijten/ Na
than sprac tot Dauid/ Al wat in uwer herten is dz
doet/ want God is met v.
Mer inder seluer nacht quā dat woort Gods
tot Nathā eñ sprac/ Gaet henē/ eñ segt Dauid mij
nē knecht/ Dus spreect die HEERE/ ghi en sult mi
gheē huys timmerē tot eender wooningē/ wāt ic
en hebbe in gheenē huise gewoont/ vā dic dage aē
doē ic die kinderē Israel wt voerde/ tot op desen
dach/ mer ic ben geweest daer den tabernacule ge=
weest is/ eñ die wooninge/ waer ic gewandelt heb=
be in gheheele Israel/ heb ic ooc tot eenigē vandē
rechters in Israel oyt geseyt/ diē ic geboden te voe=
dē mijne volc eñ gesprokē/ Waerom en timmert
ghi mi niet een cederē huis? Dus spreect nv aldus B
tot minē knechte Dauid. Dus seit de HEERE Ze=
baoth/ Ic heb v genomē vander weydē achter die
schapen/ dat ghi een Vorste sout sijn ouer mijn volc
Israel/ eñ ben met v geweest/ werwaerts ghi he=
nen gegaen zijt/ eñ hebbe uwe vianden wtgheroyt
voor v/ eñ hebbe v eenen name ghemaect/ als die
groote opter aerden namen hebben.
Mer ic wil minen volc Israel een stede setten/
eñ wilt planten dat het aldaer woonen sal/ eñ niet
meer beweecht wordē/ Eñ die kinderen der boos
heyt en sullēt niet meer crenckē/ als te vorē/ eñ in
den tijden doen ic den rechterē geboot ouer mijne
volc Israel/ Eñ ic wil alle uwe viandē verootmoe
digen/ eñ vercondigē v dat die HEERE v een huys
timmeren sal.
Mer als uwe daghē wt zijn/ dat ghi wech gaet
mz uwē vaderē/ so wil ic v zaet na v verweckē/ dz
uwer sonē een sal sijn/ dien wil ic een coninckrijc be C
reyden/ dye sal mi een huis timmerē/ eñ ic wil sinē
stoele bereydē eewelic/ Ic wil zijn vader sijn/ eñ hi
sal mijn sone sijn/ Eñ ic en wil mijn ontfermhertic
heit niet van hem keerē/ gelijc icse vā dien gekeert
hebbe/ die voor v was/ Mer ick wil hem setten in
mijn huys/ eñ in mijn coninckrijck eewelic/ dat sinē
stoele stantuastich si eewelick.
Eñ doē Nathā na alle dese woordē eñ gesichte
mz Dauid sprac/ so quā die coninc Dauid/ eñ stelde
hē voor den HEERE eñ sprac/ Wie ben ic HEERE
God? eñ wat is mijn huys/ dat ghy mi tot hier toe
gebracht hebt? Eñ dat heeft v noch te weynich ge
docht o God/ mer hebt ouer dat huis ws knechts
noch vā verrē toecomendē gesprokē/ Eñ hebt my
HEERE God aengesiē vā bouē hier neder/ gelijc
deen mensce den anderē/ Wat sal Dauid meer tot
v segghē/ dat ghi uwē knecht heerlic maket? Ghy
kent uwē knechte/ HEERE om ws knechts wille
na uwer hertē hebdi allo danige grote dinghē ghe=
daen/ dat ghi cōdt sout doē alle groothedē/ HEE=
RE ws gelijc en is niet/ eñ daer en is geē God dā
ghi/ vā welckē wi met onsen oorē gehoort hebbē/
Eñ waer is eē volc opter aerdē/ gelijc v volc Isra
el/ daer een God toe gegaē is om hem een volc te
verlossen/ eñ hē seluē eenē name te makē/ vā groo
tē eñ veruaerlijckē dinghē/ die heydenē voor uwe
volc wt te stootē dat ghi wt Egiptē verlost hebt/ D
eñ hebt v/ uwe volc Israel tot eenē volck gemaect
eewelic/ eñ ghi HEERE sijt haer God ghewordē
Nv HEERE dat woort dat ghi gesprokē hebt
ouer uwē knechte/ eñ ouer sijn huys/ worde wair
achtich eewelic/ eñ doet also ghi gesprokē hebt/ eñ
uwē name worde warachtich eñ groot eewelijc/
op datmē segghe/ Die HEERE Zebaoth die God
Israel/ is God in Israel/ eñ dat huys ws knechts

Davids si stantuastich voor v/Want ghi HERE
hebt dat oore vws knechts geopent/dat ghi hẽ een
huys timmeren wilt/Daeromme heeft v knecht
gevondẽ/dat hi voor v soude bidden/Nv HERE
ghi zijt God/eñ hebt sulc goet uwẽ knecht gespro
ken/Nv beghint te seggẽ dat dz huys vws knechts
voor v eewelic si/Want wat ghi HERE segent/
dat is eewelic ghesegen

¶ David bestrijdt syne omligghende vianden/
Dat.xix.Capittel

A ij.re.viij N A desen sloech David die Philisteen
eñ verootmoedichdese/eñ nã Gath
eñ hare dochteren wt der Philisteen
hant/Oec sloech hi die Moabiten/al
so dat die Moabiten Daviden onder
danich wordẽ/eñ ghiftẽ brochten/hi sloech ooc Ha
dad Ezer den coninc tot Zoba in Hemath/doen hi
wech troc om sijn teeken op te rechtẽ aent water
Phrath/Eñ David wan hem duysent wagens af
seven duysent ruyters/ eñ twintich duysent man=
nen te voete/Eñ David verleemde alle waghens
eñ hielt hondert wagẽs over/Eñ die Siriers van
Damasco quamẽ dien Hadad Ezer den coninc Zo
ba te helpen/Maer David sloech dier selver Siri
ers tweentwintich duysent mannẽ/Eñ leide volc
B tot Damascon in Siriẽ/ dat die Siriers Daviden
onderdanich souden worden eñ hem ghavẽ soudẽ
brenghen/Want die HERE halp Daviden waer
hi henen trock

Eñ David nam die guldẽ schilden/dye Hadad
Ezers knechten hadden/eñ brachtse te Jerusalem
Oec nam David wt dẽ stedẽ Hadad Ezers/Tibe=
hath eñ Chũ zeer vele metaels.Waer af Salomo
die metalẽ zee eñ calomnẽ eñ metalẽ vatẽ maecte.

Eñ doẽ Thogu die coninc tot Hamath hoorde
dat David alle die macht Hadad Ezers des conics
tot Zoba geslagẽ hadde/seynde hi sinen sone Aha
doran totten coninc David eñ dede hem groetẽ/eñ
segenen dat hi tegẽ Hadad Ezer gestreden eñ hem
C geslagen hadde/Want Togu hadde een oorloghe
teghen Hadad Ezer

Oec alle guldene/silvere/ende metalen vaten/
heylichde die coninck David den HERE/ met
den silvere ende goude/dat hi den heydenen gheno
men hadde/te weten/den Edomiten/Moabiten
Ammonitẽ/Philisteen/ende Amalekitẽ/ ende A=
bisai die sone Zeruia/sloech der Edomitẽ int sout
dal achtien duysent/ende leyde volck in Edomea/
dat alle Edomiten Daviden onderdanich waren/
Want dye HERE halp Daviden werwaerts
hi reysde

Alsoo regneerde David over dat gheheele Is=
D rael/ende onderhielt oordeele ende gherechticheyt
in alle sinẽ volck/Joab die sone Zeruia was over
dat heyr/Josaphat die sone Ahilud was Cãcellier
Zadok die sone Ahitob/ende Abi Melech/eñ die
sone Abiathar waren priesters/Sawsa was schri
ver/Benaia die sone Joiada was over die Chre=
thi ende Plethi/eñ die eerste soonen David waren
den coninc ter hant

Hanon die coninc der Ammonitẽ versmaet die
boden des conincs Davids/die gecomen waren
om hem te trosten
Dat.xx.Capittel

E Nde na desen sterf Nahas/die coninc
der kinderen Ammon/ende zijn sone
wert coninc in zijn plaetse/Doẽ dach
te David/ Ic wil ontfermherticheyt
doen aen Hanon den soone Nahas/ A
Wandt zijn vader heeft aen mi ontfermherticheyt ij.re.
gedaen/eñ seynde boden om hem te troosten over
sinen vader/ Eñ doen die knechten David int lant
der kinderen Ammon quamen/tot Hanon om hẽ
te troosten/so seyden die vorsten der kinderen Am
mon tot Hanon/Meynt ghi dat David uwen va=
der eere voor uwen oogẽ/dat hi troosters tot v ge
sonden heeft? Ja sine knechten zijn tot v gecomen
om te ondersoecken eñ om te keeren/ende te bespie
den dat lant.

Doen nam Hanon die knechten David/eñ scoer
se/ende snedt haer cleederen half af/tot aẽ die lẽde=
nen toe/eñ lietse gaen/ Eñ si ghingen wech/eñ lie=
tent Daviden bootscappen door mannen/Hy seyn
de hen te gemoete(Want die mannen waren zeer
gescheyndet)eñ die coninc sprac/ blijft tot Jeriho/ B
tot dat uwen baert wast/dan so comt weder.

Doen die kinderen Ammon sagen/dat si stonc
ken voor David/seynden si henẽ/beyde Hanon eñ
die kinderen Ammon/duysent ponden silvers/om
wagens eñ ruyters te hueren wt Mesopotania/
wt Maecha/eñ wt Zoba/eñ huerden tweender=
tich duysent wagens/eñ den coninck Maecha met
sinen volc/die quamen eñ legerden hen voor Med
ba.Eñ die kinderen Ammon vergaderdẽ hen ooc
wt haeren steden/eñ quamen totten strijde/Doen
dat David hoorde/seynde hi Joab met den gehee=
len heyr der vromer mannen

Die kinderen Ammon waren wt ghetrocken
eñ wapenden hem totten stride voor die stadt poor
te/Mer die coningẽ dye gecomen waren/hielden C
inden velde verscheyden

Als nv Joab sach/dat voor eñ achter hẽ strijdt
tegen hem was/soo vercoos hi wt alle die ionghe
stercke mannen in Israel/eñ wapende hem tegen
die Siriers/mer dat overgeblevẽ volc dede hi on=
der die hant Abizai sijns broeders/dz si hen wape=
nen souden tegen die kinderẽ Ammon eñ seyde/
ist dat mi die Siriers te starck worden/ soo coemt
mi te helpen.Mer ist dat v die kinderen Ammon
te sterck worden/so wil ick v helpen/sijt getroost/
eñ laet ons getroostelic doen voor ons volck/ende
voor die steden ons Gods/die HERE doe dat
hem behaecht/Eñ Joab maecter hem toe metten
volc dat bi hem was/tegen die Siriers te strijden/
Eñ si vluchten voor hen/Doen die kinderen Am=
mon saghen dat die Siriers vluchten/so vluchten
si ooc voor Abisai sinen broeder/ eñ trocken in dye
stadt/Mer Joab quam te Jerusalem

Doen die Siriers sagen/dat si voor Israel ghe
slagen waren/seyndẽ si boden/eñ brachten wt dye
Siriers die over gheẽ side des waters waren/Eñ
Sophan die velthooftmã Hadad Ezer trock voor D
hem wech/Doen Davidẽ dat gebootscapt wert/
vergaderde hi te hoope gheheele Israel/ende troc
over die Jordane/ende doen hi daer aen quam/so
bereyde hi hem daer tegen hen.Eñ David wapen
de hem tegen die Siriers tottẽ strijde/eñ si streden
tegen hem/Mer die Siriers vluchtẽ voor Israel/

Eñ David doodede der Siriers seuen duysent wa
gens/ende veertich duysent mannē te voet/Daer
toe dodede hi/Sophat dē velthooftmā/Eñ doen
die knechtē Hadad Eser saghen/dat si voor Israel
geslagen waren maecten si vrede met David/eñ si
uen knechten/Eñ die Siriers en wilden den kinde
ren Ammon niet meer helpen.

¶ Van sommighen oorloghen die David eerlijc
ken ghewan.

Dat.xxi.Capittel

Ende doē dat iaer omme was/ter tijt
als die coningen wt trocken/ voerde
Joab die heyrcracht/ eñ verderf dye
A kinderē Ammon lāt/ eñ quā eñ bele
1.Reg. gherde Rabba/Mer Davidt bleef te
.a. Jerusalem/Eñ Joab sloech Rabba eñ brac se. Eñ
David nā die croone haers coninцs van sinē hoof
de/eñ vant daer aen eecen pont gouts swaer/eñ ede
le gesteentē/Eñ si wert David op zijn hooft geset
Oec voerde hi zeer vele roofs wt der stat Mer dz
volc dat daer inne was leyde hi wt/ eñ deelde dese
met saghen/eñ yseren haken/eñ beytels. Also dede
David allen dē stedē der kinderē Ammon/Eñ Da
uid troc metten volc weder te Hierusalem.

B Daer na verhief hē eenē strijt te Gaser/ teghen
/ Reg die Philisteen. Doē ter tijt sloech Sibechai die Hu
.a sathite Sibai/die wt dē kinderen Rephaim was eñ
verneder de hem/Eñ daer verhief noch eenē strijt
tegen die Philisteen/Doen sloech Elhanā die sone
Jair/Lahemi den broeder Goliath den Gatither
Welc eenen spies staf hadde als eenen weefboom
Noch eens wert eenē strijt te Gath/daer was een
C groot mā die hadde ses vingerē eñ ses theenen/die
maken vierentwintich/Eñ hi was oec van Rapha
geborē/eñ bescimte Israel Mer Jonathā die sone
Simea des broeders David sloech hē/Dese warē
geboren vā Rapha te Gath/eñ vielen door die hā
den David ende zijnder knechten.

¶ David telt dat volc in sinē lande/ ende daer me
de verthoornt hy den HEERE/ende dat volck
wordt om sinen wille gestraft.

Dat.xxij.Capittel.

Ende die Satā stont tegen Israel/ eñ
gaf David in/dat hi Israel liet tellen
Ende Davidt sprac tot Joab/ eñ tot
A des volcs ouersē/Gaet henen tellet
dat volc Israel/vā Bersebā aen/ tot
Dā toe/eñ brēgt tot mi/dat ic weete hoe vele haers
is/Joab sprac/Die HERE doe tot sinē volcke ge
lijc si nu zijn/hondertmael so vele/ Mer mijn here
die coninc/en zijn si niet alle mijns heeren knechtē
Waer omme vraecht dan mijn here daer na/waer
omme sal een schult op Israel comen?

Mer des coninцs woort ginc voort teghen Jo
ab/ Eñ Joab troc wt/ende wandelde door geheel
B Israel/eñ quam te Jherusalem/eñ gaf dat ghetal
des ghetelden volcs Daviden/Ende des geheelen
Israel was elfhondertmael duysent mannen dye
dat sweert wt trockē/Eñ Juda vierhondertmael
eñ tseuentich duysent mannen/die dat sweert wt
trockē/Mer Leui eñ BenJamin en telde hi onder
dese niet. Wāt des coninцs woort was Joab eenē
grouwel/Maer dat beuiele Gode qualijc/ Want
hi sloech Israel/Eñ Davidt sprack tot Godt Ick
hebbe swaerlijc ghesondicht/Dat ick dat ghedaen
heb/mer nu neemt wech die misdaet ws knechts/
want ick heb wter maten sottelic ghedaen.

Eñ die HERE sprac met Gad den Siender
oft Scouwer David/ eñ sprac/Gaet henē spreect
met David seggende/ So spreect die HERE/Ick
legge u drierhāde voor/Verkiest u eē van dien dat
ick u doe/Eñ doen Gad tot David quam/seyde hi
tot hem/So spreect die HEERE/Verkiest u een
weder drie iaren dierē tijt/oft drie maendē vluchte
voor uwen wederpartijders/ eñ oeck dat sweert
uwer viandē/dat het u beuanghe/ofte drie dagen C
dat sweert des HEREN eñ pestilencie indē lāde/
dat die engel des HEREN in allen palen Israhel
bederue/Dus siet nu toe/wat ic antwoordē sal dē
genē die mi ghesondē heeft/David sprac tot Gad
Mi is bouen maten banghe/Ick wil in die handē
des HEREN vallē/want sine ontfermherticheit
is seer groot/ende en wil niet inder menschen han
den vallen

Doen liet die HERE pestilencie in Israel co
men/alsoe dat tseuentich duysent mannē vielē wt
Israel/ Eñ God seynde den engel tot Jerusalem
om te bederuen/ Eñ int verderuen sach die HE
RE daer in/eñ hē beroude dat quaet/ eñ sprac tot
ten engel den verderuer/Het is genoech/Hout u
we hant op/Die engel des HEREN stont bi den
dorschuloere Arnan des Jebusiten/Ende David
sloech sijn oogen op/ eñ sach den engel des HE
REN staen tusschen hemel eñ aerde/eñ een bloot
sweert in sijn hant/ wtgereet ouer Jerusalē/Doē
viel David eñ die Ouders met sacken bedeckt op
haer aēsichte/Eñ David sprac tot Godt/en bē ics
niet/die dat volc hiet tellen/Ic ben dye gesondicht
eñ dat quaet gedaen heeft/Mer wat hebben desē
schapen ghedaen? HERE mijn God laet u hant
teghen mi eñ mijns vaders huys sijn/ende niet te D
ghen u volck om te plaghen.

Eñ die engel sprac tot Gad/dat hi Davidē sou
de seggen/dat David op ghaen soude/eñ den HE
RE eenen outaer oprechten in dien dorschuloere
Arnan des Jebusiten/ Also ghinc David op na dz
woort Gad dat hi gesproken hadde in des HE
REN name/Als hē Arnan om keerde eñ sach dē
engel/ eñ sine vier sonen met hem/ verstaken si hē
Wāt Arnan dorschede tarwe/ Als nu David tot
Arnan ghinc/sach Arnā eñ wert Davids gewaer
eñ ghinc wtē dorschuloere/eñ aenbede David mz
sinen aensichte ter aerden.

Eñ David sprac tot Arnā/ geeft mi ruymte in
den dorschuloere/dat ic den HERE eenen outaer
daer op timmere/om volle gelt sult ghy hē mi ghe
uen/op dat die plage vandē volc ophoude/Arnan
sprac tot David/Neemt u/eñ mijn here die coninc
make so het u belieft/ Siet/ ic geue dat runt tottē
brantoffer/eñ dat wagē gescerte tot hout/ eñ tar
we tot spijsoffer/allet geue ict. Mer die coninc Da
uid sprac tot Arnan/Niet alsoe/mer om sijn vollē
gelt wil ict coopen/Want ic en wil niet dat u is nē
men voor den HERE/eñ om niet brātoffere doē

Also gaf David Arnan om die ruymte/guldē
sikels in gewichte ses hōdert/Eñ David timmer
de den HERE aldaer eenen outaer/ende offerdē
brantoffer eñ dootoffere Eñ doen hi den HERE
aenriep/verhoorde hi hē door vier vandē hemel/
opten outaer des brantoffers/Eñ dye HERE

sprac totten engel/dat hi sijn sweert in sijn scheyde soude keeren

Ter seluer tijt/doen Dauid sach dat he die HERE verhoort hadde/op die plaetse Arnan des Jebusiten/plach hi aldaer te offerē/Wāt die wooninge des HEREN/die Mose inder woestinen ghemaect hadde/eñ der brantofferen outaer/was die tijt inder hoochten tot Gibeon/Maer Dauid en conste niet wech ghegaen voor die seluen God te soecken/soe was hi veruaert voor dat sweert des Engels des HEREN/Eñ Dauid sprac/Hier sal dat huys Gods des HEREN zijn eñ dit den outaer tot eenen brantoffer Israel

¶ Dauid bereyt eñ beschickt totter timmeragiē des Tempels hout ende steen/gout/ende syluer

Dat.xxij.Capittel

A Ende Dauid hiet dye vreemdelingen vergaderen die int lant Israel warē/eñ hi stelde steenmetsers/om die steenen te houwen om dat huys Gods te timmerē/Eñ Dauid bereyde veel ysers tot naghelen aen die dueren/in die poorten eñ watter te naghelen waer/eñ so vele metaels dz het niet te weghen en was/Oec cederen hout sonder getal/Want die van Zidon eñ Tyro/brachtē veel cederen houts tot Dauid/Want Dauid dachte/Mine sone Salomo is een knechtkē eñ vertart Mer dat huys dat dē HERE getimmert sal wordē sal groot sijn/also dz sinen name eñ beroeminge verheuen worde in allen landen/Daeromme wil ic die dingen die van noode zijn/hem te vorē bereyden/Also bereides Dauid vele voor sijn doot

Eñ hi riep sinen sone Salomo/eñ geboot hem te timmeren dat huys des HEREN des Goods
B Israel/Eñ sprac tot hem/Mijne sone/ic had indē
ij.re.vij. sinne den naem des HEREN mijns Goodts een
a huys te timmeren. Mer dat woort des HEREN
iij.Par quā tot mi eñ sprac/Ghi hebt vele bloets gestort/
vij. eñ groote oorloghen geuoert/daerom en sult ghi
ij.Par. minen name geen huys timmeren/om dat ghi so
vij veel bloets op de aerde gestort hebt voor mi. Siet die sone die v gheboren sal wordē/die sal een gerust man sijn. Want ic wil hem rust latē van allen sinē viandē rontsomme/Want hi sal Salomo heeten/Want ic wil vrede eñ ruste geuen ouer Israel sijn leuen lanc/Die sal minē name een huys timmeren Hi sal mine sone sijn/eñ ic wil sine vader zijn/eñ ick wil sinen coninclijcken stoel ouer Israel beuestigē eewelick

C Dus sal nv mijn sone/dye HERE met v sijn/eñ sult geluckich sijn/dat ghi den HERE uwen God een huys timmert/so hi van v ghesept heeft/Oec sal v die HERE cloecheyt eñ verstant geuē/ende sal v Israel beuelen dat ghi hout die wet des HEREN vws Gods. Dan suldi geluckich zijn/als ghi v also hout/dat ghi doet na dē zeden eñ rechtē/die die HERE Mose geboden heeft aen Israhel. Sijt vroom eñ getroost/en vreest noch en verslaet v niet/Siet ic hebbe in mijnder armoedē bereit totten huyse des HEREN/hondert duysent pondē gouts/ende duysentwerf duysent ponden siluers daer toe metaels eñ ysers sonder ghetal/wāt dies is vele/Oec hebbe ick houten eñ steenen beschict dies mocht ghi meer maken. Eñ ghi hebt oec veel arbeyders/steenmetsers/eñ timmerliedē aen steē eñ hout/eñ alderhande wijsen op alderhande werc aen gout/siluer/metael/eñ yser sonder ghetal Dus maect v op/eñ doet/die HERE sal met v zijn.

Eñ Dauid geboot allen ouersten Israel/dat si sinen sone Salomo soudē helpen/eñ sprack/En is die HERE v God niet met v/eñ heeft v rontsomme ruste gegeuen/Want hi heeft die inwoonders D
des lants in uwen handen gegeuen/eñ dat lant is onderbracht voor den HERE/eñ voor sinen volc Dus gheeft nv uwe herten eñ zielen/den HERE uwen God te soecken/eñ maect v op/eñ timmert Gode den HERE een heylichdom/op datmē die arcke des verbonts des HEREN/eñ die heylige vaten int huys brenge/dat den name des HEREN getimmert sal worden/Also maecte Dauid sinen sone Salomo tot eenen coninck ouer Israel/Doen hi oudt ende des leuens sadt was.

Als Dauid out wert eer dat hy sterf/soo bestelde hi die officien inden huyse Gods.

Dat.xxiij.Capittel.

Ende Dauid vergaderde alle ouerste in Israhel/eñ die priesters ende Leui A
ten/datmen dye Leuiten soude tellen van dertich iaeren eñ daer ouer/Eñ haer ghetal was/van hoofde te hoofde dat stercke mannen waren/achtendertich duysent/Wt welcken werden vierentwintich duysent die dat werck aenden huyse des HEREN dreuen/ende ses duysent officiers ende rechters/ende vier duysent poortiers of doorwachters/eñ vier
duysent lofsanghers des HEREN/met snaren B
of muysijckspelen/die ick ghemaect hebbe om lof te singhen.

Ende Dauid maecte die oordinancie onder die kinderen Leui/te weten/onder Gerson/Kahath/ende Merari/Die Gersoniten waren/Laedā/ende Simei/Dye kinderē Laedā/die eerste Jehiel/Sethan/ende Joel/die drie/Die kinderen Simei waren/Salomith/Hasiel/ende Haram dye drie/dese waren die sonderlincxste onder den vaderen van Laedā/oock waren dese Simei kinderen/Jahath/Sina/Jeus/ende Bria/dese vier waren oock Simei kinderen/Jahath was deerste Sina die ander Mer Jeus ende Bria en hadden nyet vele kinderen/daeromme worden si voor eens vaders huys ghereke nt

Die kinderen Kahath waren/Amram/Jeze=
har/Hebron/ende Vsiel dye vyere/Dye kinderen ex.vi
Amram waren/Aaron/ende Moyse/mer Aaron C
wert afgescheiden/dat hi gheheylicht soude worden totten alderheylichsten/hi ende sine sonen eewelick te roocken voor den HERE/ende te dienen/ende te seeghenen inden naeme des HEREN eewelick/Ende Mose des mans Goodts
kinderen worden ghenoemt onder der Leuiten exo.
stamme/Dye kinderen Mose waren Gerson/ende Eliezer/dye kinderen Gerson/deerste was Sabuel/Dye kinderen Eliezer/die eerste was Rehabia. Ende Eliezer en hadde gheen ander kinderen/maer der kinderen Rehabia waren vele daer ouer. Die kinderē Jezehar warē Salomith die eerste/Die kinderen Hebron waren Jeria die eerste/

Semeia die andere/Jehasiel die derde/en Jakine=
am die vierde/Dit kinderen Vsiel waren/Micha
die eerste/en Jesia die andere.
Die kinderen Merari ware/Maheli en Musi/
Die kindere Maheli waren Eleazar en Kis/Elea
zar sterf en en hadde geen sone mer dochteren/En
die kinderen Kis namense/Die kindere Musi wa
ren Maheli/Eder en Jeremoth/die drie/Dat zijn
die kindere Leui/onder haerder vaders huysen/en
die principaelste der vaderen die gereket worde na
der namen ghetal/by den hoofden/die die wercke
des diensts deden inden huyse des HEEREN/van
twintich iaren en daer ouer/Want Dauidt sprack
Die HEERE die God Israel heeft sinen volcke ru
ste gegeuen/en sal tot Jerusalem woonen eewelic
Ooc onder die Leuite worde getelt die kindere
D Leui/va twintich iaren en daer ouer/dat si die woo
ninge niet en behoeuen te drage/met alle haren ge
reetscap haers officijs. Mer na de laetste woorden
Dauid/dat si staen souden onder die hant der kinde
ren Aaron/om te dienen inden huyse des HEE=
REN/inden voorhouen/en totten kiste/en totter
reyninghe/en tot alderley heylichdom/en tot allen
wercken des diensts inden huyse Gods/En totte
toonbroode/totter bloeme van mele/totten spijsof
fer/totten ongesuerde vladen/totte pannen/totte
roosteren/en tot allen ghewichte en mate/En om
te staen des morghens den HEERE te dancken en
te louen/Des auonts ooc alsoo/en om alle brantoffe
ren de HEERE te offeren op die Sabbathen/nyeu
maenden/en feeste/na dz getal en behoorte/altoos
voor den HEERE/dat si der bewaringhe gaep sou
den staen/aen den tabernacule des getuygenis en
des heylichdoms/en der kinderen Aaron haerder
broeders om te dienen inden huyse des HEEREN.
¶ Hier worden ooc die officien ende diensten be
screuen. Dat.xxv. Capittel.
DIt was die oordinancie der kinderen
Aaron/Die kinderen Aaron waren
Nadab/Abihu/Eleazar/ende Itha=
A mar/Met Nadab en Abihu storuen
voor haren vadere/en en hadden gee
ne kinderen/en Eleazar en Ithamar werden prie=
sters/en Dauid oordineerdese alsoo/Zadock wt de
kinderen Eleazar/en Ahimelech wt den kinderen
Ithamar/na hare getal en dienste. En der kindere
Eleazar werde meer geuonde tot principale sterc
ken manne/dan der kindere Ithamar/en hi oordi=
neerdese alsoo/ te weten/sesthien wt den kinderen
Eleazar tot ouersten haerder vaders huys/Ende
acht wt den kinderen Ithamar/onder haerder va
deren huys/Maer hi oordineerdese door het lodt
om dat beyde wt Eleazar en Ithamar kinderen o
uerste waren inde heylichdo/en ouerste voor God
En die scriuer Semeia/die sone Nethaneel/wt de
Leuite/bescreeftse voor de coninc/en voor die ouer
ste/en vore Zadok de priester/en voor Ahimelech
den sone AbJathar/en voor den ouersten vadere
B onder den priesteren en Leuiten/te weten/deen va
der huys voor Eleazar/ende dat ander voor Itha
mar/en dat eerste lot viel op Joiarib/Dat ander
op Jedaia/Dat derde op Harim/dat vierde op Se
orim/dz vijfste op Malchia/dat seste op Meiamin
dat seuense op Hakoz/dat achste op Abia/dat ne=
genste op Jesua/dz thiende op Sechania/dat elfste
op Eliasib/dz tweelfste op Jakim/dat.xiij.op Hu
pa/dat.xiiij.op Jesebeab/dat.xv.op Bilga/dz.xvi
op Immer/dat.xvij.op Hesir/dat.xviij.op Hapize
dat.xix.op Pethahia/dat.xx.op Jesekel/dz.xxi.
op Jachim/dat tweentwintichste op Gamul/dat
drietwintichste op Delaia/dz vieretwintichste op
Maasia/dat is hare oordinancie na haeren dien= C
ste om te gae in dat huys des HEEREN/nae haer
der costume onder haeren vader Aaron/soo hem
die HEERE die God Israel geboden hadde.
Maer onder den anderen kindere Leui/was
onder den kinderen Amram/Subael/onder den
kinderen Subael/was Jedhea/onder de kindere
Rehabia/was dye eerste Jesia/Mer onder die Je
zerahiten was Slomoth/onder den kindere Slo=
moth was Jahath/Die kinderen Hebron/waren
Jeria dye eerste/ Amaria die andere. Jehasiel dye
derde/Jakmean die vierde/Die kindere Vsiel wa
ren Micha/onder dye kinderen Micha was Sa= D
mir. Die broeder Micha was Jesia/onder die kin
deren Jesia was Sacharia/die kinderen Merari
waren Maheli en Musi/dies soon was Jaesia/
Die kinderen Merari van Jaesia zijns soons wa=
ren/Soham/Sacur/en Ibri.
Maheli hadde Eleazar/want hi en hadde ghee
ne sonen/Van Kis/Dye kinderen Kis waren Je=
rachmeel/Die kinderen Musi waren Maheli/E
der/ende Jeremoth/Dat zijn die kinderen der Le=
uiten onder haer der vaderen huys.
Ende men wierp voor hen ooc dz lodt neffens
haeren broederen/den kinderen Aaron voor den
coninc Dauid/ende Zadok/ende Ahimelech/ende
voor die ouerste vadere onder den priesteren ende
Leuiten/den cleynsten broeder essen so wel/als de
ouersten onder den vaderen.
¶ Vanden dienst der kinderen Assaph/Heman/
ende Jedithun. Dat.xxvi. Capittel.
ENde Dauid metten veldthooftlieden
sceide af officiers onder den kinderen A
Assaph/Heman ende Jedithun/dye
propheten/met harpe/psalteren/en=
de cymbalen/ende si werden ghetelt
totten wercke nae haren officien/Onder den kin
deren Assaph was Sacur/Joseph/Nethania/Asa=
rela/kinderen Assaph/onder Assaph die daer pro=
pheteerden bi den coninc/Van Jedithun. Die kin
deren Jedithun ware/Gedalia/Zori/Jesaia/Ha
sabia/Mathithia/dese ses onder haeren vader Je
dithun met herpe/die daer propheteerde de HEE=
REN te dancken en te louen/Van Heman/Die kin
deren Heman ware Bukia/Mathania/Vsiel/Se
buel/Jerimoth/Hanania. Hanani/Eliatha/Gi=
dalti/Romamti Ezer/Jasbakasa/Mallothi/Hothir
en Mahesioth/Dese waren alle kinderen Heman
des Sienders/des conincs inden woorde Gods/
den hoorne te verheffen Want Godt had Heman B
xiiij. sonen en drie dochteren gegeuen
Dese waren al onder haeren vaderen/Assaph/
Jedithun ende Heman/om te singhen inde huyse
des HEEREN met cymbale/psaltere ende her=
pen/nae den dienst inden huyse Gods bi de coninc
Ende haer ghetal was met haeren broederen dye
inde sanc des HEEREN geleert waren/altesame

meesters/twee hondert eñ achtentachtētich/eñ si
wierpen tlodt ouer haer officien/gelijc den minstē
als den meesten/deñ leeraer als dat schoolkint

Eñ dat eerste lot viel onder Assaph op Joseph
Dat tweede op Gedalia met sinen broederē eñ so
nen/dyer waren twelef/Dat derde op Sacur met
C sinen sonen eñ broederen/dier waren twaelf/Dat
vierde op Jezri met sinen sonē eñ broederen/ dyer
waren tweelf/Dat vijfste op Nethania met sinen
sonen eñ broederen/dier waren tweelf/ Dat seste
op Bukia/met sinen sonen eñ broederen/dier wa
ren tweelf/Dat seuenste op Jesreela/met sinen so
nen eñ broederē/dier waren tweelf/Dat achste op
Jesaia/met sinen sonen eñ broederen/dier waren
tweelf/Dat neghenste op Mathania/met sinen so
nen eñ broederen/dier waren twaelf/Dat thienste
op Semei/met sinen sonen eñ broederen/dier wa
ren twaelf/Dat elfste op Asareel/met sinen sonen
eñ broederen/dier warē twaelf.Dat twaelfste op
Hasabia/met sinen sonen eñ broederen dier waren
tweelf.

Dat.xiij.op Subael/met sinē sonē eñ broederē
dyer waren tweelf/ Dat veerthienste op Mathi-
thia/met sinen sonen ende broederen/dyer waren
tweelf/Dat vijfthiēste op Jerimoth/met sinen so-
nen eñ broederen/dier waren tweelf/Dat sesthiē-
D ste op Anania/met sinen sonen eñ broederen/ dier
waren tweelf/Dat seuenthienste op Jasbekasa/
met sinen sonen eñ broederen/dier waren tweelf/
Dat achtienste op Hanani/met sinē sonen eñ broe
derē/dier warē tweelf/Dat negēthienste op Mal-
lothi/met sinen sonen ende broederen/dier waren
twaelf/Dat twintichste op Eliatha/met sinē sonē
eñ broederē/dyer waren tweelf/Dat eenentwin-
tichste op Hathir/met sinen sonen ende broederē/
dier warē tweelf/Dat tweētwintichste op Gidal-
thi/met sinē sonen eñ broederē/dier warē tweelf/
Dat drientwintichste op Mahesioth/mz sinē sonē
eñ broederen/dier waren tweelf/Dat vierentwin
tichste op Romanti Ezer/met sinen sonen/eñ broe
deren/dyer waren tweelf

¶ Vanden dienst eñ oordinancie der poortiers/
ende haer officie

Dat.xxvij.Capittel

B Vnder oordineringe der poortiers of
doorwachteren/Onder dye Korhitē
was Meselemia/dye sone Kore/ wt
den kinderen Assaph / Dye kinderen
Meselemia waren dese/die eerste ge-
borene Sacharia/die tweede Jediael/de derde Se
badia/die vierde Jatniel/die vijfste Elam/die seste
Johanan/die seuenste Elioenai/Die kinderen O-
bed Edom warē dese/die eerste geborene Semaia
die tweede Josabad/de derde Joah/die vierde Sa
car/die.v.Nethaneel/de seste Ammiel/die seuēste
Jsaschar/die achste Pegulthai/Want God hadde
hem gesegent Eñ sinen sone Semaia/werden oec
sonen gheboren die inden huyse haerder vaderen
heerschten/Want het waren stercke ruesen/Soo
waren nv die kinderen Semaia/Athni/ Raphael/
Obed/eñ Elsabad/dies broederē redelijcke lydē
waren/Elihu/eñ Samachia /Dese waren alle wt
den kinderen Obed Edom/Si/met haren kinde-
ren eñ broederen/redelijcke liedē/bequaem tot of
ficieren/waren tweentsestich van Obed Edom.

Meselemia hadde kinderen ende broederen re
delijcke mannen achthien/Hosa wt den kinderen
Merari/hadde kinderen den principaelsten Sim-
ri/wāt die eerste geborene en was niet daer/Daer B
om sette hem zijn vader tot eenen principalen /Dē
anderen Hilkia/Den derdden Thebalia/Den vier-
den Sacharia/Alle kinderen ende broederē Hosa
waren derthiene.

Dit is die oordineringhe der poortiers / onder
den hoofdē der bromer aent officie/neffens haeren
broederen om te dyenen inden huyse des HEE-
REN/Ende dat lodt wert ghewo rpen den cleynē
ghelijck den grooten/onder haerder vaders huy-
se/tot eender yeghelijcker poorten/Dat lodt tegen
oosten viel op Meselemia/Mer sinen sone Sacha
ria/die een cloeck raetsman ws/ wierpmen dlodt
ende tviel op hē noortwaert / Mer Obed Edom
zuydtwaert eñ sinen sonen by den huyse Esupim/
ende Supim ende Hosa westwaert by dye poorte
Salecheth/op die strate der brantofferen/daer deē
bewaringhe neffens dander staet.

Oostwaert waren Leuiten ses /noortwaerdts
daechs vier/zuytwaert des daechs vier / By Esu-
pim twee eñ twee/Aen Parbar westwaerdt vier
aen die strate/ende twee aen Parbar.

Dit zijn die oordineringhen der doorwachters
onder den kinderen der Korhiten/ende den kinde-
ren Merari/Vanden Leuiten was Ahia/ ouer dye C
schattē des huys Gods/ende ouer die schatten die
geheylicht worden.

Vanden kinderē Laedā/die kinderen der Ger-
soniten/Van Laedan waren hoofden der vaders/
te weten/die Jehieliten/Die kinderē der Jehielitē
warē Sethan ende sine broeder Joel/daer die scat
ten des huys des HEEREN.Onder den Amra
miten/Jezehariten/Hebroniten / ende Vsieliten/
was Sebuel dye sone Gerson/des soons Moyse/
prince ouer die scatten/Mer zijn broeder Eliezer
had eenē sone Rehabia/dies soon was Jesaia/dies
soon was Joram/dies soon was Sichri/dies soon
was Selomit /Die selue Selomith eñ zijn broeds
waren ouer alle scattē der geheilichdē/welc die co
ninc Dauid heilichde/eñ die ouerste vaders onder
den ouerstē ouer duysent/ende ouer hondert ende
die ouerste int heyr/Van strijdē eñ roouen hadden D
zijt geheylicht/om te repareren dat huys des HE
REN/ooc allet wat Samuel die Siēder/ende Sa
ul die sone Kis/ende Abner die sone Ner/ende Jo
ab die sone Zeruia geheylicht hadden/ Allet gehei
lichde was onder die hant Selomith/ende sijnder
broeders

Onder den Jezchariten/was Cenania/met si-
nen sonen totten werck daer buyten ouer Jsrael/
officiers eñ rechters/ Onder den Hebronitē was
Hasabia ende sine broeders/redelijcke lieden/duy
sent ende seuen hondert ouer die officiers Jsrahel
ouer dese side der Jordanen westwaert/tot alder
hande wercken des HEEREN/ende den coninc
te dienen /Item onder den Hebroniten was Jeria
die principaelste onder dye Hebroniten zijns ghe-
slachts/onder den vaderen / Onder hen worden
ghesocht ende gheuonden inden veerthienstē iaer
des Coninckrijcks Dauid redelijcke mannen / tot

Haeser in Gilead/ ende hare broeders/ redelijcke mannen/ twee duysent/ eñ seuenhonderdt ouerste vaders/ eñ David settese ouer die Rubeniten/ Gaditen/ eñ dē haluen stam Manasse/ tot alle hantieringhe Gods ende des conincs.

¶ Vander ordinancie der hooftlieden wt dē stāmen. Dat.xxvij.Capittel.

A
Die kinderen Jsrael na haren getale waren hoofden der vaderen/ ende ouer duysent/ ende hondert/ ende officiers/ die des conincs waer namē na hare ordinācie af eñ toe te trecken elcker maent eene/ in allen maenden des iaers/ Elck oordinancie hadde/ vierentwintich duysent.

Ouer die eerste oordine der eerster maēt was Jasebeam/ die sone Sabdiel/ ende onder sine ordine waren ooc vierentwintich duysent/ Wt den kinderen Perez/ was die vorste onder allen velthooft mannen in die eerste maent.

Ouer die oordine der andere maent was Do-
B dai die Ahohite/ eñ Mikloth was prince ouer zijn
ordine/ Ende onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die derde velthooftmā der derder maēt/ die ouerste was Benaia/ die sone Joiada des priesters Ende onder sine ordine warē vierentwintich duysent/ Dat is die Benaia/ dye Ruese/ onder dertich eñ ouer dertich/ Ende sine ordine was onder sinen sone Amini Sabad.

Die vierde/ inder vierder maent/ was Asahel Joabs broeder/ ende na hem Sabadia zijn sone/ eñ onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die vijfste inder vijfster maent was Samehuth die Jesrahite/ ende onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die seste/ inder sester maent/ was Jra dye sone
Jkkes/ die Tekoite ende onder sine ordine waren
C vierentwintich duysent.

Die seuenste/ inder seuēster maent was Helez Pelonite/ wt den kinderen Ephraim/ ende onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die achste/ inder achster maent/ was Sibechai/ die Husatite/ wt den Saheriten/ eñ onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die negenste/ inder negenster maent/ was Abieser dye Anthothie/ wt den kinderen Jemeni/ ende onder sine ordine waren vierentwintich duysent

Die thiende inder thienster maent was Maherai/ die Netophathite/ wt den Serahiten/ eñ onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die elfste/ inder elfste maent was Benaia die Pirgathonite/ wt dē kinderē Ephraim/ eñ onder sine oordine waren vierentwintich duisent

Die twaelefste/ inder twaelefster maēt/ was Heldai/ die Netophatite/ wt Atniel/ eñ onder sine oordine waren vierentwintich duisent.

Ouer die stammen Jsrael/ waren dese Onder die Rubenitē was prince Elieser/ die sone Sichri/ Onder die Simeoniten/ was Sephatia/ die sone Maecha/ onder den Leuiten/ was Hasabia/ die sone Keuel/ Onder die Aroniten was Zadock/ Onder Juda/ was Elihu tot dē broederē David Onder Jsachar was Amri die sone Michael Onder Sebulon/ was Jesmaia/ dye sone Obadia/ Onder Naphtali was Jeremoth/ die sone Asriel/ Onder den kinderen Ephraim/ was Hosea dye sone Asahia Onder dē haluen stāme Manasse/ was Joel/ die sone Pedaia/ Onder den haluen stamme/ Manasse in Gilead/ was Jeddo dye soon Sacharia/ Onder BenJamin/ was Jaeciel/ dye sone Abner Onder Dā was Asareel/ dye sone Jeroham/ Dat zijn die vorsten der stammen Jsrael.

Mer David en nam dat ghetal der gheender niet/ die van twintich iaren/ eñ daer onder waren Wāt die HERE hadde ghesprokē Jsrael te vermeerderen/ ghelijc die sterren aendē hemel/ Mer Joab die sone Zeruia/ die hadde begonst te tellen eñ hi en volleynde dat niet/ Want daer omme quā een gramschap ouer Jsrael/ Daeromme so en quā tgetal niet in die Cronika des conincs David. D

Ouer dye scattē des conincs was Asmaueth/ die sone Adiel/ eñ ouer dye schatten opten lande/ in steden dorpen/ eñ sloten/ was Jonathan dye sone Vsia/ Ouer die acker liedē dat landt te tuelē oft te bouwen/ was Esri/ dye sone Chelub/ Ouer dye wijnbergen was Simei die Ramathite Ouer dye wijnkelders/ eñ schatten des wijns/ was Sabdi/ die Siphmite/ Ouer die olijfhouē/ eñ moerbesie boomē/ inden leegen veldē/ was Baal Hanan die Gaderite/ Ouer den olie schat/ was Joas/ Ouer die weyrinders te Saron/ was Sitari die Saronite/ Mer ouer die runderen inden broeckē/ was Saphat/ dye sone Adlai/ ouer die kemelen/ was Obil/ die Jmaelite/ Ouer dye ezels/ was Jehedia/ die Meronothite/ Ouer dye schapē/ was Jasis dye Hargarite/ Dese waren alle ouersten/ ouer die goeden des conincs Davids.

Jonathan Davids oom/ was die raet/ eñ meester eñ schriuer/ Ende Jehiel die sone Hachmoni/ was bi dē kinderē des conincs/ Ahitophel was ooc raet des coninckx/ Husai die Arachite was des conincs vriēt/ Na Achitophel was Joiada/ die sone Benaia eñ AbJathar/ Mer Joab was velthooftman des conincs.

¶ Davids relacie tot den hooftlieden wort hier bescreuen/ ende totten volcke/ ende Salomon sinen sone. Dat.xxix.Capittel

Ende David vergaderde tot Hierusalem alle ouerste Jsrael/ te weten/ die princen der stammen/ dye princē der oordinē/ die des conincs waernamē die princen ouer duysent/ ende ouer hondert/ die vorsten ouer die goedē/ ende vee des conincs/ ende zijnder sonen/ metten camerlingen/ dye crijschmannen/ ende alle redelijcke mannen/ Ende David dye Coninc stont op sine voeten/ ende sprac. A

Hoort mi mine broeders/ eñ mijn volc/ Jc hadde voor my genomen een huys te timmeren/ daer die arcke des verbonts des HEREN rustē soude/ eñ een voetscamel dē voete ons Godts/ eñ hadde/ mi geschict te timmeren/ Maer God dede my seggē/ Ghi en sult minē name gheen huys timmeren/ want ghi zijt een oorlochs mā/ eñ hebt bloet gestort/ Nv heeft die HERE/ die God Jsrael mi vercoren/ wt mijns vaders gheele huis/ dat ic coninc ouer Jsrael zijn soude eewelic/ Want hi heeft Juda vercoren tot eene prinscap/ ende inden huy- ij. Reg. iij.a. Sa. ix.a

B se Juda mijns vaders / ende onder mijns vaders
kinderen/heeft hi behagē aen mi gehadt/dat hi mi
ouer geheel Israel coninc maecte/en̄ ond alle mij=
ne sonen(Want die HEERE heeft my vele sonē
ghegheuē)heeft hi mijnen sone Salomo vercozen
dat hi soude sitten opten stoel des conincrijcs / des
HEEREN ouer Israel/en̄ heeft mi gesprokē/
V sone Salomo sal mijn huys ende hof timmeren
Want ic hebbe hem mi vercozen tot eenē sone/en̄
ic wil sijn vader zijn/en̄ wil sijn conincrijck beuesti
gen eewelic/ist dat hi volhert na mijne gebodē/en̄
rechten/te doen ghelijc het heden staet
Nv voor geheel Israel der gheelder gemeynten
des HEEREN/en̄ voor den oorē ons Gods/so
houdet/en̄ suect alle die gebodē des HEEREN vws
C Gods/op dat ghi besit dz goede lāt/ en̄ veerue op
uwe kinderen na v eewelic. En̄ ghi mine sone Sa
lomo/bekent den Godt vws vaders/en̄ dient hē wt
gheelder herten/en̄ wt lust der sielen / Want dye
HERE ondersoect alle hertē /en̄ verstaet dat voort
stel alre gedachtē/Ist dat ghi hem soect/so sult ghi
hem vindē/maer verlaet ghi hem/soo sal hi v ver
werpen eewelic Dus siet nv toe/Want dye HE=
RE heeft v vercozē/dat ghi een huys sout timme=
rē tot eenē heylichdō/Sijt ghetroost/ende maket.
En̄ Dauid gaf sinen soon Salomo een bewor
pe des portaels/en̄ zijns huys/en̄ der voutē oft ge
welsels/en̄ des zaels/en̄ camerē vā binnen/en̄ des
huys des genadē stoels Daer toe eē bewozp alles
wat bi hem in sinen ghemoet was/te wetene/ des
hoofs aen den huyse des HEEREN/en̄ alle des
maecsels rontomme des schats inden huyse des
Gods/en̄ des schats der geheylichdē/die ordinan=
cie der priesterē en̄ Leuitē/en̄ alle der wercken der
officien/inden huyse des HEEREN/ gout/nae dat
gout gewichte tot alderley vatē eens yegelics of=
ficijs/en̄ alderhande siluerē gereetscap/na dat ghe
wichte tot alderley vaten/elcx officijs
En̄ gewichte tot guldenē candelaerē en̄ guldē
lampen/elcken candelaer en̄ zijnder lampe sijn ge=
wichte/Also ooc tot siluerē candelaers gaf hi dat
gewichte totten candelaers/en̄ sinen lampen nae=
der matē elcs candelaers
Ooc gaf hi tot tafelen der thoonbroodē/ gout
D tot elcker tafelē/haer ghewichte/Also oock siluer
tot siluerē tafelen/En̄ louter gout tot crauwelen/
beckens/en̄ wierooc vatē/En̄ tot guldē bekerē/
elcken beker zijn ghewichte/Ende tot eenen root
outaer zijn gewichte/dat alder louterste gout. Ooc
een bewerp des wagens/der Cherubim/dat si hē
wt breydē en̄ bedeckē soudē bouē die arcke des v=
bondts des HEEREN/het is mi beschreuen ghe=
gheuen vander hant des HEEREN/dat mi onder
wijsen soude alle die wercken des bewozps.
En̄ Dauid sprack tot sinen sone Salomo/Sijt
getroost/en̄ sterc/en̄ maket/en vreeset/noch ent=
staet v niet/Die HERE God/mijn God sal met
v zijn/en̄ en sal die handt niet af treckē noch v ver
laten/tot dat ghi allet werck des dienst inden huyse
des HEEREN voleyndet/Siet daer die ordinācie
der priesteren/en̄ Leuitē tot allē officien inden hui
se Gods/zijn met v tot allen wercken/en̄ zijn wil=
lich/ende wijse tot allen officien/Daer toe/ die prin
cen ende allet volck tot allen uwen hantieren

¶ Dauid spreect vander timmeragie des tēpels
Ende wat die daer toe beloouen.

Dat.xxix.Capittel

E Nde die coninck Dauid sprack totter
gheelder gemeyntē/God heeft Sa A
lomo een van mijnen sonen verwect
die noch ionck ende tedere is / Maer
dat werc is groot/want het en is niet
eens menschen wooninghe/maer Gods des HE=
REN/Jck hebbe wt alle mine crachten bescicket
totten huyse Gods/gout tot guldenē/siluer tot sil=
ueren/metael tot erenen/yser tot yseren / hout tot
houtenen gereetschap/Onich steenen/zeer dierba
re robijn/en̄ bonte steenen/en̄ alderhande edele ge=
steenten/marmoer steenē planteyt/Ouer dat/wt
welbehagen aent huys mijns Godts/ heb ick van
minen eyghenen goede/gout en̄ siluer drie duysent
ponden gouts van Ophier/en̄ seuen duysent pon=
den louters siluers/dat geue ic totten heyligen huy
se Gods/bouen alle dat ick bescbict hebbe/om dye B
wanden der huysen te ouertrecken / dat ghulden
werde wat gulden/en̄ siluerē wat silueren zijn sal/
ende alderhande wercke/door die handt der werc=
meesters/En̄ wien is nv vrijwillich sine hāt heden
den HEERE te vullen?
Doen worden die princē der vaderen/Dye princē
der stammē Israel/die princen ouer duysent /ende
ouer hondert en̄ die princē ouer des conincs werc=
ken/vrijwillichlijc/ende gauen totten dienst inden
huyse Godts/vijf duysent ponden gouts/en̄ thien
duysent ghulden/en̄ thien duysent ponden siluers
en̄ achthien duysent ponden metaels/ en̄ hondert
duysent ponden ysers/En̄ bi wien dat steenen ghe
uonden waren/gauen si totten schat des huys des
HEEREN/onder die hāt Jehiel des Gersoniters. C
En̄ dat volc was vrolijck/dat si vriwillich wa=
ren/Want si gauent wt gheelder herten den HE=
RE vrijwillichlijc/Ende Dauid die coninc verblij=
de hē ooc hoochlijc/ende loofde God/ende sprack
voor die geheele gemeynte/Gelooft zijt ghi HE=
RE God Israel onser vaders v behoort die groot=
heit/glorie/der macht victorie/en̄ danc/Wāt allet
dat in hemel en̄ in aerde is/is uwe/v is dat rijc/en̄
ghi zijt verhooget ouer al tottē ouersten V is rijc=
dō/en̄ eere/voor v/ghy heerscapt ouer al in uwer
hant staet cracht en̄ macht/en̄ in uwer handt staet D
het eleken groot en̄ starc te maken.
Nv onse God/wy dancken ende beroemen den
name uwer heylicheit/oft pronckerije/Want wat
ben ic?wat is mijn volck?dat wi souden vermoghē
vrijwillichlic cracht te gheuen/ghelijc dit toe gaet?
Want van v ist al gecomen/en̄ van uwer hant heb
ben wi v dat gegeuen/Want wi sijn vreēdelingen
en̄ gastē voor v/gelijc onse vaders alle/Ons leuen
opter aerden is als een schaduwe/ende daer en is
gheen vertoeuē/oft ophoudē/HERE onse God
Al desen hoop die wi ghescict hebbē v een huys te
timmeren/uwen heyligen name/dye is van uwer
hant gecomen/ende het is al uwe.
Jc weet mijn God/dat ghi dat herte proeft en̄
eenvuldicheit is v aengename/Dair omme hebbe
ic dit al wt eēvuldiger hertē vriwillich ghegheuen
en̄ hebbe nv met blijscappen gesien v volck dz hier
voor hādē is/dat het v vriwillichlic gegeuē heeft/

HEERE God onser vaderen/ Abraham/ Jsaac
E ende Jsrael/ bewaert eewelic sulck dichten eñ ghe
dachtē int herte ws volcs/ ende voecht haer herte
tot v/ Ende mijnen sone Salomo/ geeft een volco=
men herte/ dat hi uwe geboden onderhoude/ ende
uwe ghetuyghenisse/ eñ zeden/ dat hijt al doe/ en=
de timmere dese woninghe/ die ick ghesticht hebbe

Eñ Dauid sprac totter geheelder ghemeynten
Louet den HEERE uwē God/ Ende die gehee=
le gemeynte loofde den HEERE/ den God haer
F der vaderen/ ende neyghden hen/ ende aenbadē dē
iij. Reg. HEERE/ ende den coninc/ ende offerden dē HE
RE offer/ Ende des anderen morghens/ offerden
si brantoffer/ duysent varren/ duysent rammē/ duy
sent lammeren/ met haren drancoffer/ ende offer=
den plaunteyt onder ghcheele Jsrael/ ende aten/ en=
de droncken inden seluen daghe/ voor den HEE=
RE/ met grooter blijschappen/ ende maecten Sa
lomo den sone Dauidt/ anderwerf coninc/ eñ salf=
den hem den HEERE tot eenen prince/ ende Za
dok tot eenen priester.

Also sadt Salomo opten stoele des HEEREN
een coninck in zijns vaders Dauidts plaetse/ ende
wert gheluckich/ Ende geheel Jsrael was hem ge=
hoorsaē/ ende alle ouerste ende machtighe/ ooc alle
kinderen des conincs Dauids/ deden hen onder dē
coninc Salomo/ Ende die HEERE maecte Sa=
lomo altoos meerder voor ghehcele Jsrahel/ ende
gaf hem een loostic coninckrijc/ dat gheene voor hē
ouer Jsrael ghehadt en hadde.

Soo is nv Dauid/ dye sone Jsai coninc geweest
G ouer alle Jsrael/ Eñ die tijt dat hi coninc gheweest
is ouer Jsrahel/ is. xl. iaer/ Te Hebron regneerde/
hi seuen iaer/ eñ tot Hierusalem drienderticli iaer
Ende sterf in goeden ouderdom/ vol leuens/ rijc=
doms ende eeren/ Ende zijn soon Salomo werdt
coninc in zijn plaetse/ Dese geschiedenissen des co=
nincs Dauid/ beyde die eerste ende die laetste/ siet/
die zijn ghescreuen onder die gheschiedenissen van
Samuel des Sienders/ ende onder die gheschiede
nisse des prophetē Nathan/ eñ onder die ge
schiedenissen Gad des Sienders/ met al=
len sinē coninckrijcken/ ende machtighe=
den/ ende tijden/ die onder hem ver
ghaen zijn/ beyde ouer Jsra=
hel/ ende alle coninckrijc=
ken inden landen

(.·.) (.·.) (.·.)

¶ Hier eyndet dat eerste deel der Croniken.

¶ Hier beghint dat tweede deel der croniken.

¶ Van Salomons coninckrijcke/ den seluen opē=
baert die HERE/ ende Salomo bidt hem

Dat. eerste. Capittel.

ENde Salomo die
sone Dauid wert in zijn rijc
becrachticht/ ende dye HE
RE zijn God was met hē/ A ij. Reg. iij. a.
ende maecte hē altoos gro=
ter/ Eñ Salomo sprack tot
ten geheelen Jsrael/ metten
ouersten ouer duisent/ ende
hondert/ metten rechteren/ eñ met allen vorstē in
Jsrael/ metten ouersten vaderen/ dat si soudē gaē
Salomo eñ die geheele gemeinte met hem/ totter
hoochten die te Gibeon was/ wāt daer was den Exod. xxxvi.
Tabernakel des getuygenis Gods/ die Mose die
knecht des HEEREN ghemaect hadde inder woe
stinen/ Wāt die Arcke Gods hadde Dauid op ge
bracht vā Kiriath Jearim/ daer hi haer bereit had
want hi hadde haer eenen tabernakel op gestagen
te Jerusalem/ Maer den metalen outaer diē Be=
zaleel/ die sone Vri/ des soons Hur gemaect hadde
was aldaer voor dye wooninghe des HEEREN/
Ende Salomo/ eñ die gemeinte plaghē diē te ver
soecken/ Eñ Salomo offerde opten eenen outaer
voor den HERE/ die voor dē tabernakel des ghe
tuygenis stont/ duysent brantoffere.

Inder seluer nacht opēbaerde God Salomo
eñ sprac tot hem/ Bidt/ wat sal ick v gheuen? Eñ
Salomo sprack tot Godt/ Ghi hebt groote ont= B
fermhertichcit aen mijnen vader Dauid ghedaen
ende hebt mi in zijn plaetse coninc ghemaect/ Soo
laet nv HEERE God v woort warachtich wor=
den aen minen vader Dauid/ want ghi hebt mi co
ninc ghemaect ouer een volck des soo vele is/ als
stofs opter aerden/ dus geeft my nv wijsheit ende
kennisse/ dat ic voor desen volck wt ende inne gae
Want wie can dit/ v groote volck gheuonnissen?

Doen sprack God tot Salomo/ Want ghi dat C
indē sinne hebt/ eñ en hebt niet om rijcdom/ noch
om goet/ noch om eere/ noch om uwer viandē sie
len/ noch om lanc leuen ghebeden/ Maer hebt om
wijsheit ende kennisse gebeden/ dat ghy mijn volc
oordeelen mocht/ waer om ick v coninc ghemaect
hebbe/ soo si v wijsheit ende kennisse ghegheuen/
Daer toe wil ic v rijcdom/ ende goet/ ende eere ge
uen/ dat ws ghelijck onder den coninghen voor v
niet gheweest en is/ noch worden en sal nae v/ Al
soo quam Salomo vander hoochten/ die tot Gi=
beon was/ tot Hierusalē vanden tabernacule des
getuyghenisse/ eñ regneerde ouer Jsrael

Ende Salomo vergaderde hem wagens ende
ruyters/ alsoe dat hi te weghe bracht duysent ende
vierhondert waghens/ ende twaelf duysent ruy=
ters/ ende lietse inden waghen steden/ eñ bi dē co
ninc te Jerusalē/ Ende dye coninc maecte des sil= D
uers eñ gouts so vele te Jerusalē/ als der steenen

ende der cederen/als der moerbesie boomē/die in den beemdē wassen Eñ men bracht Salomo peerden wt Egipten/Ende dye coopliedē des conincs haeldense wt Rena om ghelt/Eñ quamen op/ eñ brachten wt Egiptē eenē waghen/om seshondert siluerē penninghen/eñ een peert/om hondert eñ vijftich/Alsoo brachtense oock allen coningen der Hethiten/eñ den coninghen tot Sirien

Hoe dat Salomon voor hem neemt den Tempel des HEEREN te timmeren Capittel.ij.

ENde Salomo dachtte timmerē een huys den name des HEEREN/ende een huys zijns coninckrijcs/eñ telde af
A seuē duysent mannen totten lastē/eñ acht duysent timmerlieden op dē berge/eñ drie duysent/eñ seshondert officiers ouer haer

Eñ Salomo seynde tot Huram den coninc tot Tyro/eñ dede hē seggen/Ghelijc ghi met mīnē vader dedet/eñ hem cederen seyndes/dat hi hem een huys timmerde/daer hi in woonde/Siet ic wil dē name des HEEREN/mijns Gods/een huys timmeren/dat hem gheheylicht worde/om goet roockwerck voor hem te roocken/eñ altoos thoonbroot te rechtē/eñ brantoffer des morgēs eñ des auonts
B op die Sabathē/eñ nieuwe maenden/ende op dye
iij.Reg. feestē des HEEREN/ons Gods/eewelijc voor
v.c Israhel/Ende dat huys dat ick timmeren wil/sal groot zijn/want onse God is grooter/dā alle goden/Mer wie vermach/dat hi hem een huys timmere?Want den hemel/eñ alder hemelen hemele en mogen hem niet begripen/Wie soude ick dan zijn/dat ick hem een huys soude timmeren? maer datmen voor hem soude roocken

Dus seynt mi nv enē wijsen man/ om te aerbeydē/met gout/siluer/metael/yseren/scarlaken/
C rooset root/geele side/ende die weet wt te groeuē metten wijsen/die bi mi sijn/in Juda eñ Jerusalē welc mijn vader bescict heeft/Eñ seyndt mi Cederē/Dennē/eñ Heben hout/van Libanon/want ic weet/dat uwe knechten/dat hout wetē te houwē op Libanon/Eñ siet/mine knechtē sullē met uwen knechtē zijn/op datmē my veel houts bereyde/wāt dat huys dat ick timmerē wil/sal groot eñ sonderlinc zijn/Eñ siet/ick wil den timmerlieden / uwen knechten/dye dat hout houwen/twintich duysent Cor ghestootender tarwen/eñ twintich duysendt Cor gherstē/eñ twintich duysendt Bath wijns/ eñ twintich duysent Bath olijs gheuen

Doe sprac Hurā die coninc tot Tyro door scriftē/eñ seynde tot Salomo/Daer om dat die HEERE sijn volc bemint/soo heeft hi v coninc ouer hē gemaect/eñ Hurā sprac voort/Gelooft si die HERE/die God Israel/die hemel eñ aerde gemaect heeft/dat hi den coninc Dauid eenē wijsen cloeckē verstandigē soon gegeuen heeft/dye den HEERE een huis timmerē soude/eñ een huys zijns coninckrijcs/Soo seynde ick nv eenen wijsen man/die verstant heeft/Hurā Abi/die eē soō is eens wijfs/wt den dochterē Dan/eñ zijn vadere een Tirijsch mā geweest is/die weet die wercke aē gout/siluer metael/yser/steē/hout/scaerlakē/geelde side/lijnē/roset root/eñ te groeuē alderhāde constelic te makē watmē hē voorleyt mettē wijsen/eñ mettē wijsen
D mijs heerē des coninc Dauids/ws vaders/Dus seynde nv mijn here/tarwe/gerste/olye/eñ wijn/ sinē knechten/ so hi gesprokē heeft/ so willē wi dat hout houdē op Libanon/ so vele alst vā node is/eñ willent op vloten bringen in die zee/tot Japho/vā daer moecht ghijt op te Hierusalem bringhen

Ende Salomo telde alle vreemdelingen inden lande Israel/nae dat ghetal/doense Dauid zijn vader telde/ende worden gheuonden hondert eñ vijftich duysent/drie duysent/eñ seshondt/Eñ hi maecte wt den seluen tseuentich duysent dragers/ende tachtentich duysent houwers/opten berghe/ende drie duysent/ses hondert toesienders / die dat volck aenhielden aen den dienste.

¶ Hoe dat hi begint te timmeren ende in wat gedaente ende forme/dat wort hier bescreuen.

Dat.iij.Capittel.

ENde Salomo begonste te timmeren A
dat huys des HEEREN te Hierusalē op den berch Moria/die Dauiden sinen vader ghethoont was /den welken Dauid bereyt had tot eenē ruymte/op die plaetse Arnan/des Jebusiten/Hi begonste te timmerē inder anderder maent/des anderen daechs/indē vierdē iaer zijns coninckrijcs/eñ aldus leyde Salomo dat fundamēt/om dat huys Gods te timmeren/Ten eerstē/dye lengte/ tsestich ellen/ die wijde/twintich ellen/ende dat portael voor die wijde des huys henen/was twintich ellen lanck/ Die hoochte/hondert eñ twintich ellen/ ende ouertroct binnen met louteren goude.

Dat groot huys schutte hi met Dennen houte B
eñ ouertroct met den fijnsten goude / ende maecte daer op palmen/eñ keten werck/eñ ouertrock dat huys met edele steenen/tot een vercieringhe/Dat gout was Paruaim gout/Eñ ouertroc die balcken bouen aē/eñ die wandē/eñ die duerē met goude/eñ liet Cherubim snijden op die wanden

Hy maecte ooc dat huys des alderheylichsten/ dies lengde was.xx.ellen/na der wijden des huys eñ sine wijde was oock.xx.ellē/eñ ouertroct metten fijnsten goude/byseshondert ponden/ Eñ gaf ooc tot nagelen vijftich siculen gouts in ghewichte/Eñ ouertroc den zael met goude

Hi maecte oock int huys des alderheilichsten/ C
twee Cherubim.na beeltmakers conste/eñ ouertrocse met goude/eñ die lengde/aen dē vlogel/aen die Cherubim was.xx.ellē/alsō dat eenē vlogel.v ellen hadde/eñ raecte aen dye wandē des huys/eñ dat dē āderē vlogel ooc vijf ellen hadde/eñ raecte aen dē vlogele des anderē Cherubs/Alsoo hadde den eenē vloghel des anderen Cherubs oock vijf ellen/eñ raecte aen den want des huys/eñ sinē anderen vlogel ooc vijf ellen/eñ hinc aen den vloghel des anderen Cherubs/Also dat dese vloghelen der Cherubim/wt waren gebreydet twintch ellē wijt Ende si stonden op haren voeten/eñ haer aensicht was ten huyswaert ghekeert

Hi maecte ooc eene voorhanesel vā geelwert/ scharlakē/rosijnroot/eñ lijnwaet/eñ maecte Che- D
rubim daer op/Eñ hi maecte voor dē huyse twee calomnē.xxxv.ellen lanc/eñ den knoop bouē daer op / vijf ellen Ende hi maecte ketenwerck totten Choor/ende dedese bouen aen die calomne/ende maecte hondert granaet appelen/ende dedese aen

dat lietē wert/ eñ hi rechtede die calomnē op / voor den tempel/ een ter rechter siden / ende dander ter slincker sidē/ Eñ die ter rechter siden was/ hiet hy Jachin/ eñ die ter slincker siden was/ Boas.

¶ Vanden vaten ende huysraet des tempels.
Dat.iiij.Capittel.

A HI maecte ooc eenē metalenē outaer twintich ellen lanc eñ breet/ eñ thien ellen hooch. Eñ hi maecte eē gegotē zee/ thien ellen wijt/ vā dē eenen rant totte anderē rontomme/ eñ vijf ellen hooch/ eñ een mate vā dertich ellen mocht omuaen Eñ ghelijckenisse van runderen was daer onder ronts om/ Eñ daer waren twee righen/ ofte rijen knoppen om die zee/ dat thiē ellē wijt was/ die mede aen gegoten warē/ Het stont alsoo op die twaelf runderen/ Daer die drie gekeert waren ten noorden
B waert/ drie westwaert/ drie zuytwaerts/ ende drie oostwaert/ eñ die zee bouen op haer/ ende alle hare achtersten warē inwaerts Sijn dicte was een hāt breet eñ sijnē rant was gelijc als eens bekers rant ende een ontploken roose/ Ende si nam/ ofte hielt drie duysent Bathen.

Eñ hi maecte thien ketelen/ dier sette hi vijf ter rechter siden/ eñ vijf ter slincker siden/ om daer inne te wasschē/ al wat totte brantoffer behoort/ dat zijt daer in mochten stooten/ Die zee/ datter hen die priesters in souden wasschen.

Hi maecte ooc thien gouden candelaers/ so si behoordē te sine/ eñ hy steldese inden tēpel vijf ter rechter/ eñ vijf ter slincker hāt/ Eñ hi maecte thien tafelen/ eñ dedese inden tempel/ vijf ter rechter/ eñ vijf ter slincker siden/ Eñ hi maecte hondert guldene schalen oft beckens/ hy maecte eenē hof/ voor die priesters/ ende eenen grooten huycke/ ende dueren inden huycke/ ende ouertrock die dueren met latoen/ eñ hi settede die zee opten rechten hoec/ tegent oosten/ totten zuytwaert/ Eñ Huram maecte potten/ ende scuppen/ ende beckens.

C Alsō voleynde Huram dat werc/ dat hi den coninc Salomo dede/ aen dat huys Gods/ te weten die twee calomnē/ mettē huyckē eñ knoopē bouē op beyde die calomnē/ beide gewrongen verheuen werc/ om te bedecken beyde die huycken der knoopē/ bouen op die calomnē / eñ die vier hondert granaet appelen/ aen beydē gewrongē verheuē werc twee rijgen/ granaet appelen aen elcken verheuen werc/ om te bedeckene beyde die huycken der knopen/ die bouen op die calomnen waren/ Ooc maecte hi die gestoelten/ eñ die ketelen op die gestoelten ende een zee/ eñ twaelf runderen daer onder/ Daer toe/ totten schuppen/ crauwelen/ eñ alle haer vatē maecte Huram Abif/ den coninck Salomo totten huyse des HEEREN/ wt louteren metael / In dat lantschap der Jordanen liet se die coninc gieten in cleyachtighe aerde/ tusschen Suchot ende Zaredatha/ ende Salomo die maecte aller deser vaten
D zeer vele/ alsoo dat des metaels ghewichte niet te onderuinden en was.

Eñ Salomo maecte allet gereetscap tottē huyse Gods/ te weten/ den gulden outaer/ tafelen/ eñ thoonbroot daer op/ die candelaers met haren lampen van louteren goude/ dat si voor dē Choor souden bernen/ alsō dattet behoort/ eñ die bloemē aen dye lampen eñ dye snutters warē guldē / dat was al geheel gout/ Daer toe/ die messē/ beckēs lepelē/ eñ nappen/ waren louter gout / Eñ den inghanck eñ sine dueren binnenwaerts totten alder heylichsten/ eñ die dueren aen den huyse des tempels waren gulden / Alsoo werdt alle werc volbracht/ dat Salomo dede aen den huyse des HEEREN

¶ Wat Salomon indē tempel doet
Dat.v.Capittel

DOe Salomo bracht daer inne / alle dat zijn vader Dauid geheylicht hadde/ te weten/ siluer eñ gout/ eñ alder A iij.Reg. vij
hande gereetschap/ ende leidet inden schatten / inden huyse Gods. iij.Reg. viij.a

Doen vergaderde Salomo alle die ouders in Israel/ alle hoofden/ der stammē der vorsten/ der vaderen / onder den kinderen Israel te Jerusalem/ dat si die arcke des verbōts des HEEREN/ op souden brenghē/ wt der stadt Dauid/ dat is Zion/ Eñ het vergaderdē hen tottē coninc/ alle mannē Israel op die feeste/ dat is inder seuenster maēt/ eñ alle die oudēs Israel quamē/ Eñ die Leuitē hieuen dye arcke op/ eñ brachtēse opwaerts metten tabernacule des getuygenis/ eñ allet heylige ghereetschap/ dz indē tabernacule was/ eñ brachtense mede op/ B
waerts die priesters /die Leuitē/ Mer die coninck Salomo eñ die gheheele gemeynte Israel tot hem vergadert voor die arcke / offerdē schapen eñ runderē so vele /dats nyemāt ghetellen/ oft rekenē en conste ¶ Alsoo brachtē die priestes die Arcke des verbonts des HEEREN op haer plaetse inden Choor des huys/ in dz alderheilichste /onder die vlogelen der Cherubim / also dat die Cherubim hare vlogelen wt spreydē ouer die plaetse der arckē Eñ C
die Cherubim bedecte die arcke/ eñ hare hantboomē vā bouē. Die hantboomē warē so lanc/ dat menē haer knopē sach vand arcke voor dz Choor/ mer buitē en sachmēse niet/ Eñ si was aldaer tot op desen daghe/ Eñ daer en was niet in die arcke/ dā dye twee steenē tafelen / die Mose in Horeb daer inne gedaē had/ doē die HEERE een vbont maecte metten kinderen Israel/ doen si wt Egipten trocken.

Eñ doē die priesteren wtgingen wt den heylighen/ want alle die priesters die voor handen warē D
heylichdē hen daer/ alsō dat ooc die oordinē nz ghehoudē en werdē) Eñ alle die Leuiten/ met alle dye ondē Assaph/ Heman. Jedithum/ eñ haren kinderē eñ broederē warē/ waren gecleet met lijwaet /eñ songen met cimbalē/ spalteren/ eñ harpē /eñ stonden tegent oosten des outaers/ eñ by hen/ C. ende twintich priesters / die met trompettē bliesen. Eñ het was/ als oft eēn waer die trompettē eñ songe als oftmen een stemme hoordē/ te louē/ eñ te danken dē HEERE/ Eñ doe haer die stemme verhief/ vanden trompetten / cynbalen /eñ ander musick spelen/ ende van dien louen den HEERE/ dat hy goet is ende dat sine ontfermherticheit ewelijck duert/ Doen wert dat huis des HEEREN/ veruult met eē der wolcke/ alsoe dat die priesters niet en consten ghestaen/ om te dienē/ om dier wolcken wille/ Want die heerlicheit des HEEREN/ veruulde dat huys Gods.

Salomon spreect totten volcke/ eñ looft God/ Bidt hē/ dat hi die beschermen wille / die daer inne bidde Capittel.vi.

DOen sprac Salomo/ dye HEERE
heeft gesproken/ te woonen int duy-
A ster/ Ic heb (tis waer) een huys ghe-
iij. Reg. timmert/ v tot eender wooninghen/
viij. eñ enē setel/ daer ghi eewelic woonē
sout/ eñ dye coninck keerde sijn aensicht omme/ eñ
seegēde die geheele gemeynte Israel/ wāt die ghe
heele gemeinte Israel stont. Eñ hi sprac/ Gelooft
si de HEERE/ die God Israel/ die door sinē mont
minē vader David gesprokē/ eñ met sijnder hant
veruult heeft. Doe hi seyde/ Sint der tijt/ dat ic mijn
volc wten lande Egipti geleypt hebbe/ so en heb ick
geen stadt vercorē in allē stammē Israhel/ eē huys
te timmerē/ dat minē name aldaer soude zijn/ eñ en
hebbe ooc geenē mā vercorē/ dat hi prince soude
sijn/ ouer mijn volck Israel/ Maer Hierusalē heb-
be ic vercorē/ dat minē name aldaer si/ eñ Dauidē
i.par.xvij hebbe ic vercoren/ dat hy ouer mijn volc Israel si.
ij re.vij. Eñ doe mijn vad David/ indē sinne hadde een
huys te timmerē den name des HEEREN des
Gods Israel/ sprac die HEERE tot minen vader
David/ Ghi hebt wel gedaen/ dat ghi inden sinne
hebt/ minen name een huys te timmerē/ Doch en
sult ghi dat huus niet timmerē/ mer v soone die wt
uwē lendenen comen sal/ dye sal mijnen name dat
huys timmeren. Soo heeft nv dye HEERE sijn
woort veruult/ dz hi gesprokē heeft/ Wāt ic bē
op gecomē in mijns vaders Dauids stede/ eñ sitte
optē stoel Israel/ so die HEERE gesprokē heeft
eñ hebbe een huys getimmert den name des HE-
EREN des Goods Israel/ eñ hebbe daer inne ghe
daē die Arcke/ daer dat verbont des HEEREN
in is/ dat hi mettē kinderen Israel ghemaect heeft
Eñ hi tradt voor dē outaer des HEEREN/
tegen der geheelder gemeyntē Israhel ouer/ ende
B recte sine handē wt/ Want Salomo hadde eenen
metalē ketel gemaect/ eñ ghesel middē indē buyc-
ke des tempels/ vijf ellen lanc eñ breet/ eñ drie el-
len hooch/ aen dē seluē terde hi/ eñ viel neder op si-
ne knien/ teghē dye geheele gemeynte Israhel ouer/
eñ strecte sine handē wt ten hemel/ eñ sprack HE
ERE God Israel/ daer en is geen God v gelijc/
noch inden hemel noch opter aerdē/ ghi dye hout
dat verbont/ eñ die ontfermherticheit/ dinē knech
ten die voor v wandelē/ wt geheelder hertē/ Ghy
hebt uwen knecht David/ minen vader gehoudē/
al wat ghy hem ghesprokē hebt/ met uwē monde
hebt ghijt ghesproken/ ende met uwer handt hebt
ghijt veruult/ ghelijc het heden ten daghe blijct
Nv HEERE God Israel/ houdt uwen knecht
C David minē vad/ dat ghi hē gesprokē hebt eñ ghe
seyt/ Het en sal v niet gebrekē aen eenē man voor
mi/ die optē stoel Israel sitte. Nochtās also verde/
dat uwe kinderē hare wegē bewarē/ dat si wande
len in mine wet/ gelijc ghi voor mi gewādelt hebt
Nv HEERE God Israel/ laet dijn woort warach
tich wordē dat ghi uwen knecht David gesproken
hebt. ¶Want meynt ghi oock/ dat God bi dye
menschē opter aerdē woone? Siet/ den hemel/ eñ al-
der hemelē hemel/ en can v niet begrijpē/ hoe sout
dā dit huis gedoē/ dat ic gesticht hebbe? Mer HE
ERE/ mine God/ keert v tottē gebede uws knechts
eñ tot minē smeekē/ Dat ghi verhoort dat bidden
eñ bedē/ dat v knecht voor v doet/ Dat dine oogen
open zijn/ ouer dit huys dach eñ nacht/ ouer die plaet
se/ daer ghi gesprokē hebt uwē name te stellē/ dat
ghi hoorē sout dz gebet/ dat v knecht in dese plaet-
se doē sal/ Dus hoort nv dat smeekē uws knechts/
eñ uws volcs Israel/ dz si biddē sullē op dese plaet- D
se. Hooret vander plaetsen uwer wooningen/ van iij. R
den hemel/ eñ als ghijt hoort/ so wilt ghenadich zijn viij
Ist dat yemāt teghē sinen naesten sondicht/ eñ
wort hē eenē eedt op gheleypt/ die hi sweeren soude
eñ dē eedt comt voor uwen outaer/ in dit huys/ so
wilt vanden hemel hoorē/ eñ uwē knechte recht
doē/ also dat ghijt dē godlosen vergeldet/ eñ geeft
sinē wech op sijn hooft/ eñ rechtueerdighet dē ghe
rechten/ ende gheeft hem na sine gherechticheyt.
Ist dat v volc Israel voor sine vianden ghesle-
ghen wordt/ om dat si tegen v ghesondicht hebbē/
eñ bekeeren hen/ eñ belijdē uwen name/ eñ bidden
eñ smeekē voor v in desen huyse/ so wilt hoorē vā
dē hemel/ ende ghenadich sijn der sondē uws volcs
Israel/ ende die weder in dat landt brenghen/ dat
ghi hen/ ende haren vaderen ghegheuen hebt.
Ist dat dē hemel geslotē wert/ ende dattet niet E
en reegent/ om dat sy tegen v gesondicht hebben/
ende biddē in dese plaetse/ ende belijden uwen na-
me/ eñ bekeeren hen vā haren sonden/ om dat ghy
se verootmoedicht hebt/ so willet hooren inden he
mel/ eñ genadich zijn den sonden uwer knechten/
eñ uws volcs Israel/ dat ghi haer den goeden wech
leert/ daer si in wandelē sullen/ eñ laet reeghenen
op v lant/ dat ghi uwē volc gegeuē hebt te besitten
Ist dat een dierte indē lande wert/ oft pestilen-
cie/ ofte dorricheit/ brant/ sprinchanen/ rupsemen
oft als zijn viant inden lande sine poorten beleghet
oft eenige plaghe/ oft crancheit/ Wye dan biddet/
oft smecket onder allerhande menschen/ eñ onder
alle uwen volc Israel/ ist dat yemandt zijn plaghe/
ende zijn smerte geuoelet/ eñ sine handen wt streckt
tot desen huyse/ Soo willet hooren vanden hemele F
vanden setele uwer wooninghen/ ende ghenadich
sijn/ ende elcken gheuen nae alle sine weghen/ nae
dien ghi sijn hert kent/ want ghy alleene bekendt
dat herte der menschen kinderen/ op dat sy v vree-
sen/ ende wandelen in uwen weghe/ alle daghe/ al
so langhe/ als sy leuen opten lande/ dat ghy onsen
vaderen ghegheuen hebt.
Ist dat ooc een vreemde/ die van uwen volcke
Israel niet en is/ wt verren lande coemt/ om uws
groten naems/ eñ machtiger hant/ eñ wtgereckten
arms wille/ eñ biddet tot desen huyse/ So wilt vā-
den hemel hoorē van dē setele uwer wooningē/ eñ
doent al/ daerom/ dat hi v aenroepet/ op dz alle volc
kē opter aerdē uwē name bekennen/ eñ di vreesen
ghelijc v volc Israel/ eñ seker werden/ dat dit huys
dat ic getimmert hebbe/ na uwen name genoemt si
Als v volc wt treet inden strijt tegen sine vyan-
den/ door den wech dien ghijse seyndē sult/ eñ tot v
biddē tegē den wech/ tot deser stadt/ die ghi verco-
ren hebt/ eñ totten huyse/ dat ic uwen name getim
mert hebbe/ soo wilt haer ghebet eñ smeeken hoo-
ren/ vanden hemel/ eñ hen tot haren rechte helpen. G
Ist dat si tegē v sondigē (want er geen mensche
en is/ die niet en sondicht) eñ ghi op hen gram zijt/
eñ geeftse voor haer viandē/ dat sise geuāgen wech
voerē/ in een verre/ oft na lant/ eñ si hen in haer der

herten bekeeren/inden lande daer si inne geuangē
zijn/eñ bekeerē hen/ende smeecken v inden lande
haerder gheuangenissen/ ende seggen/wy hebben
gesondicht/misdaen/ ende zijn ongodlijc ghe weest
eñ hen also wt gheelder herten/ende wt ghe heel=
der sielen tot v bekeeren/inden lande haerder ghe=
uangenissen/daer mense gheuangen hout/ende si
bidden tegen den wech te haren lande/dat ghi va=
ren vaderen ghegeuen hebt/ ende totter stadt/dye
ghi vercoren hebt/totten huyse/dat ic uwen name
getimmert hebbe/Soo wilt haer ghebet eñ smee=
ken vanden hemel hooren/vanden setel uwer woo
ningen/ eñ hen tot harē rechte helpē/ eñ uwē volc
genadich zijn dat tegen v gesondicht heeft

So laet nv mijn God v oogē opē zijn/eñ uwe
oorē toe luysterē opt gebet in deser plaetsen. Dus
maect v nv op HEERE God/tot uwer rusten/ghi
eñ die arcke uwer macht/Laet uwe priesters HE
RE God/met heyl gecleet wordē/eñ uwe heiligē
hen verblijden/ouer den goeden HEERE Godt
en keert niet af dat aensichte des ghesalfden/ ghe=
denct der ontfermherticheyt wes knechts David

¶ Dat vier coemt vanden hemele/ ende verteert
dye offerhande/ Dye coninck ende dat volck offe=
ren/ Dye HEERE openbaert den coninc Salo
mon/eñ hi belooft hem/dat hi hem wil verhooren

Dat.vij.Capittel.

A ENde doe Salomo wt gebedē hadde/
soo viel een vier vanden hemel/ende
verslinde dat brantoffer/eñ dat andē
offer/ Eñ die heerlicheit des HEE
REN vuulde dat huys/dat dye prie
sters niet en conden in gegaē/int huys des HEE
REN/Want die heerlicheyt des HEEREN ver
uulde des HEEREN huys. Ooc sagē alle kinde
ren Israel/dat vier af vallen/ eñ die heerlicheyt des
HEEREN ouer dat huys/eñ vielen op haer knien
metten aensichte ter aerden/opt plaueytsel/eñ aen
baden/eñ dancten dē HEERE/ dat hi goet is/eñ
dat sine outfermherticheit eewelick duert.

Die coninc eñ allet volc offerden voor dē HE
RE/want die coninc Salomo offerde tweentwin
B tich duysent runderen/ eñ hondert ende twintich
duysent schapen/eñ wijdē alsoe dat huis Goods/
beide die coninc/eñ allet volc/ Maer dye priesters
stonden in hare officien/ eñ die Leuitē in die musijc
spelen des HEEREN die die coninc David hadde.
laten maken/om den HEERE te dancken/dat sine
grote ontfermherticheyt eewelijck duert/ metten
Psalmen David/door hare handt/ Ende die prie=
sters bliesen trompetten voor hen/ ende gheheele
Israel stont

Eñ Salomo heylichde dē middelhof dat voor
den huyse des HEEREN was/Wāt hi hadde al
C daer brantoffer eñ dat vette der dootofferē bescic
ket/Want den metalē outaer/die Salomo hadde
laten makē/en conste allē dat brantoffer/spijsoffer
ende dat vette niet gheuaten.

Eñ Salomo hielt in die selue tijt eē feeste seuen
dagen lanck/eñ gheheele Israel met hem/ een seer
ontallike grote gemeinte/ van Hemath aen/totter
beken Egipti toe/ eñ hielt optē achstē dach eē ver
gaderinge/Wāt die wijdinge des altaers hielden
si seuē dagē/eñ die feeste oock seuen dagen/Maer

indē.xxiij.dage der seuēder maēt/liet hi dat volck
vrolic eñ goets moets in haren tabernaculen gaē
ouer alle dē goede/dat die HEERE aen David/eñ
Salomo/eñ alle zijn volck Israel ghedaen hadde/
Also voleynde Salomo dat huys des HEEREN/
eñ dat huys des coninces/ eñ al dat in zijnder hertē
gecomen was te maken/ inden huyse des HEE=
REN/eñ in sinen huyse voorspoedelic

D Eñ die HEERE openbaerde Salomo snachts iij.Reg.
eñ sprac tot hem/ Ick hebbe v ghebet gehoort/eñ viij.vi.
mi dese plaetse vercorē/ tot eenen offer huise/siet/
Als ic den hemel toe sluyte/ dattet niet en reegēt/
oft heet die sprinchanē dat lant vslindē/ oft late eē
pestilentie ouer mijn volc comen/dat si mijn volc
verootmoedigē/dat na minē name ghenoemt is/
eñ si biddē/ eñ mijn aensichte soecken/eñ si hen vā
harē quadē zeden bekeeren/soo wil ick vanden he
mel hooren/eñ haer sonden vergeuē/ eñ haer lant
heelen/Soo sullen nv mijn ooghen open zijn/ende
mijn oorē toe luysterē tottē gebede/in deser plaet
sen/Dus heb ic nv dit huys vcoren/eñ geheylicht/
dat minē name daer zijn soude eewelick/eñ mijne
ooghen/ eñ mijn herte soude daer altoos zijn.

Eñ ist dat ghi voor my wandelt/gelijc v vader
David gewādelt heeft/dat ghi doet al dat ic v hee
te/eñ hout mijn zedē eñ rechten/so wil ick dē stoel
ws coninckrijcs beuestigen/so ick mi/dijnen vader
David verbonden hebbe/eñ ghesept/Het en sal v
niet gebrekē aen eenē mā die ouer Israel heere si.
Maer keert ghi v af/eñ mijn ghebodē/eñ zedē/die
ic v voor geleit hebbe/verlaet/eñ wech gaet/eñ an
dere goden dient/ eñ die aenbidt/so sal icse wt wor
telen wt minen lande/dat ic hen ghegeuen hebbe/
Eñ dit huys dat ic minē name gheheilicht hebbe/
sal ic van minen aensichte werpen/ eñ salt tot een
der bispraken oft segwoort geuē/ eñ tot eender fa
bulen/onder allen volcken/ Eñ voor dit huys dat
het hoochste geworden is/sullē hen ontsettē/ alle
die daer voorbi gaen/ eñ segghen/Waerom heeft
die HEERE desen lande/ ende desen huyse alsoo
gedaen: Soo salmen segghen/Daeromme/ dat sy
den HEERE haerder vaderen God verlaten heb=
ben/ diese wt den lande Egipti ghelcit heeft/ende
hebben hen aen anderen goden ghehangen/eñ die
aen gebedet/ende gedient/daerom heeft hi alle dit
ongheluc ouer hen ghebracht.

¶ Salomon timmert steden/ Ende hy bringt on=
der hem die heyden/ van sinen hooftlieden/ende
van sinen wiuen

Dat.viij.Capittel

A ENde nae twintich iaren/in welcken
Salomo dat huis des HEEREN/ eñ ij.Reg.
zijn huys timmerde/so timmerde hy ix.b
die steden oock/ die Huram Salomo
gaf/ eñ liet die kinderen Israel daer
inne woonē. Eñ Salomo troc tot Hemath Zoba
eñ beuestichdese eñ timmerde Thadmor inde woe
stinen/eñ alle coren steden/die hi timmerde in He=
math/ Hy timmerde ouer eñ neder Beth Horon/
dat vaste steden waren/met mueren/poorten/eñ
grendelen/Ooc Baelath/eñ alle coren steden/dye
Solomo hadde/eñ alle wagē stedē/ eñ ruyters ste
den/ eñ al waer Salomo lust toe hadde te timmē
ren beyde te Hierusalē/eñ op Libanon/ende inden
gheheelen lande zijnder heerscappien.

Alle dat ouerbleuen volck vanden Hethiten/ Amoriten/Pherefiten/Heuiten/eñ Jebusitē/dye vanden kinder en Israel niet en waren/ende haer kinderen die sy achter ghelatē hadden inden lande/ die die kinderē Israel niet vernielt en hadden/ maecte Salomo cijnsbaer/ tot op desen dach. Mer van dē kinderē Israel en maecte Salomo geen knechten tot sinen arbeyt/maer si waren oorloochs lie-
C den/eñ ouer sijn ridders/eñ ouer sijn waghens/eñ ruyterē/eñ die ouerste officiers des conincs Salomo/warē twee hondert ende vijftich/die ouer dat volc heerscapie hadden.

Eñ Salomo liet die dochter Pharao op halen wt der stadt Dauid/int huis dat hi voor haer ghetimmert hadde/Want hy sprac/ Mijn wijf en sal met mi niet woonen int huys Dauids/des conincs Israel/wāt het is geheilicht/om dat die arcke des HEEREN daer inne ghecomen is

Van dien aen offerde Salomo den HEERE/ brantoffer opten outaer des HEEREN/die hi ghesticht had voor dat poortael/om elck op sinen dach te offeren/na dat gebot Mose/op dye sabbathen/ nieu we maenden/ingheseltē tijden des iaers drie-
D mael/te weten/op die feeste der ongesuerder broden/op die feeste der weken/ende op die feeste der looueren tenten.

Eñ hi stelde die priesters in hare ordinācie/tot haren officie ghelijc het zijn vader. Dauid ghestelt hadde/eñ die Leuitē op haer hoedinge/om te louē eñ te dienē/voor die priesteren/elcke op harē dach Eñ die duerwachters in hare ordinancie/elck op sijn poorte/Want also had Dauid die man Gods beuolen/Eñ daer en wert niet geweke vandē ghebodē des conincs/ouer die priesteren/eñ Leuiten/ in alderhande saken/eñ aen dē scatten/Alsoo wert alle werc Salomo bereyt vandē daghe aen/ doen des HEEREN huys ghefunderē werdt/tot dat hijt volëynde dat des HEEREN huys geheelick volmaect wert.

Doen troc Salomo tot Ezeon Geber/ eñ tot Eloth/aen den ouer der zee/indē lande Edomea Eñ Hurā seynde hē scepē/door sine knechten dye der zee condich warē/eñ voerē mettē knechtē Salomo in Ophir/eñ haeldē vā daer/ CCCC/eñ.L. ponden gouts/eñ brachtent den coninc Salomo

¶ Die coninginne van Saba coēt tot Salomon om zijnder wijsheyt wille/ Si bringt hem gauē eñ si ontfāct giftē van hem/Salomon sterft.

Dat .ix. Capittel

A Ende doen die coninghinne van trijck Arabien/dat gerucht Salomo hoorde/quā si met zeer grooter gereetscap te Hierusalē/met kemelē/die welrie kende cruidē/eñ gouts planteit droegē/eñ edele steenē/ō Salomo met raetselē te proeuen/eñ doē si tot Salomo quā/sprack si met hē/al wat si inden sinne voor hadde ghenomē/eñ die co
iij. Reg. x. a ma. xi. d nine seyde haer alle haer sakē/eñ Salomo en was niet verborghen/dat hi haer niet gheseyt en hadde

Eñ doē die coninginne van trijc Arabien sach die wijsheit Salomo/ende dat huys dat hi ghetimmert hadde/die spijse voor sine tafele/dye wooninge voor sine knechten/eñ die ambachtē sijnder dienaers/eñ hare cleederen/sine scenckers/met harē cleederē/eñ sine zael daermē op ghinc int huys des HEEREN/so en cōste si haer niet meer onthoudē

Eñ si sprac tottē coninc/Het is warachtich/dat ic gehoort heb in minē lande vā uwen wesene/eñ
B vā uwer wijsheit/maer ic en geloofde harē woordē niet/tot dat ic gecomē ben/eñ hebt met mijnen oogen gesien/eñ siet/die helfte uwer grooter wijsheit/en is mi niet gheseyt/Daer is meer aen v/dan dat geruchte/dat ic gehoort hebbe/Salich zijn die mannē/eñ salich sijn dese uwe knechtē/ die altoos voor v staē/eñ uwe wijsheit hooren/Die HEERE v God/si gelooft/die luste tot v heeft/dat hy v op sinē stoel/tot eenen coninc geset heeft/dē HEERE uwē God/Het doet dat v God Israel bemint/dz hi hem eewelic soude oprechten/daer omme heeft hi v ouer hen tot eenen coninck geset/ om dat ghy recht eñ redelicheit sout onderhoudē

C Eñ si gaf den coninc hondert eñ twintich pondē gouts/eñ zeer veel specerijen/eñ gesteentē Het en warē geē specerie/als dese/ dye die coninginne vā trijc Arabie/dē coninc Salomo gaf/Daer toe/ die knechtē Huram/eñ die knechten Salomo/dye gout wt Ophir brachtē/dye brachten oock Heben hout eñ edele ghesteentē/Eñ Salomo liet wt dien Hebē hout/trappē indē huise des HEEREN/eñ in
D dē huise des conincs makē/ eñ harpen/eñ psalters voor dē sangers/sodanige houtē/en warē te vorē int lant Juda niet gesien/Die coninc Salomo gaf der coninginne vā trijc Arabie/al wat si begeerde eñ badt/sond wat si tottē coninc gebracht had Eñ si keerde/eñ troc in haer lant/met haren knechtē.

Des gouts dat Salomo in eenē iaer gebracht wert/was seshondert/eñ.lxvi. pondē /behaluē dat die creemers eñ coopliedē brachten/Eñ alle coningē der Arabiers/eñ die grauē indē landē brachten
E goudt eñ siluer tot Salomo/ Daer af maecte dye coninc Salomo twee hondt spiessen oft schachten vanden fijnstē goude/Also dat seshondert stucken gouts op een spies quamen/ eñ drie hondert schilden vanden fijnsten gouden/also dat drie hondert stucken gouts tot eenen schilde ghingen/ eñ die coninc dedese int huis vanden wout Libanon.

Eñ die coninc maecte eenen groten yuoren stoel eñ ouerdectē met louterē goude/ Eñ die stoel had de ses trappē/eñ eē guldē voetbāc aendē stoel/Eñ hadde twee lenē op beyde die sidē/om dat sittene/ Eñ twee leeuwē stondē neffēs die leenē/eñ twaelf leeuwē stonden aldaer/op die ses trappē tot beide sidē Sodanige en is nz gemaect in allē coninckrijckē

Eñ alle drincuatē des conincs Salomo waren gulden/eñ alle dye vaten des huys vanden woude Libanon/waren louter gout/Wandt dat siluer en wert niet geacht in Salomons tijt/wāt die scepen des conincs voeren op die zee/metten knechtē Huram/eñ quamen ten drie iaren eens/ ende brachtē gout/siluer/yuoren/simmen/ende paeuwen.

F Aldus wert die coninck Salomo grooter dan alle coningen opter aerden/van rijcdomme ende wijsheyt/ Ende alle coninghen opter aerden begheerden dat aensichte Salomo/om sine wijsheit te hooren/die hem God in zijn herte gegeuen had Ende si brachten hem elck sine ghiften/eñ silueren ende gulden vaten/cleederen/harnasscen/welrieckende cruyden/peerden/ ende muylen iaerlicx.

Ende Salomo hadde veertich duysent waghen
peerdē/eñ.xij. duysent rijpeerdē/eñ men dedese in
Reg. die wagen stedē/eñ bi den Coninc te Jerusalē/Eñ
d. hi was een heer ouer alle coningē vandē water aē
G tot der Philisteen lāt toe/eñ tot aē die palē Egipti/
Eñ die coninc maecte des siluers so vele te Jheru=
salē/als die steenē/ eñ der Cederen so vele/als der
Moerbesien bomen inden nederē veldē/ Eñ men
bracht hē peerden wt Egipten/eñ wt allen landen
Wat meer vā Salomo te seggen is/beyde sijns
eersten oeñ sijn laestēs/ Siet/dat is gescreuen inder
Cronikē des propheten Nathā/eñ inder prophecie
Ahia van Silo/ eñ inde gesciedenisse Jddi des Sie
ders/tegē Jerobeā den sone Nebath/ Eñ Salomo
regneerde te Jerusalem ouer geheele Jsrael veer=
tich iaer/ Eñ Salomo ontsliep mz sinen vaderē/eñ
men begroef hem in dye stadt Dauid sijns vaders
Eñ Rehabeam sijn sone wert coninc in sijn stede.

¶ Rehabeam die Coninc verthoornt dat volck/ eñ hi beswaertse/ende hi doetse van hem af vallen

Dat.x.Capittel.

Rehabeā troc tot Sichē/Wāt gehee=
le Jsrael was te Sichē gecomē/om
hē coninc te maken/ Eñ doen dat Je
A robeam hoorde/die sone Nebath/die
in Egiptē was/ daer hi voor den Co
ninc Salomo geulucht was/quā hi weder wt Egip
ten/ Eñ si seyndē derwaerts / eñ lietē hē roepē Eñ
Jerobeā quā metten geheelē Jsrael/eñ sprakē met
Rehabeā seggende / V vader heeft onse ioc te hart
gemaect/ dus verlicht ghi nv dē hardē dienst ws vā
ders/eñ dat swaer iock dat hi op ons ghelept heeft
so willen wi v onderdanich sijn/ Hi sprack tot haer
Coēt ouer drie dagen weder tot mi/ Eñ dat volck
ghinck wech.

Eñ dye Coninc Rehabeā braechde raet den ou=
ders die voor sinē vader Salomo gestaen hadden/
doē hi noch leefde eñ sprac/ hoe raet ghi dz ic desen
volcke antwoorde? Sy sprakē met hē eñ seydē/ Jst
dat ghi desen volcke vriendelic sijt/eñ dat ghise goe
telic tracteert/eñ hen goede woordē geeft/so sullē
si v altoos onderdanich sijn/ Mer hi vliet den raet
der ouders/dien si hē gegeuē hadden/ eñ ginc met
ten iongen te rade/die met hē op gewassen waren/
eñ voor hē stonden/eñ sprac tot hen/ Wat raet ghi
dat wi desen volcke antwoorden die met mi gespro
ken hebben/eñ seggē/verlicht dat iock dat v vader
op ons gelept heeft.

Die iongers die met hē op gewassen warē spra=
B kē met hē seggende/ Dus sult ghi seggē totten volc
ke/dat met v gesprokē heeft eñ geseit/ V vad heeft
ons iock te swaer gemaect/ maect ghi onse ioc lich
ter/eñ segt tot hē. Minē cleinstē vinger sal dicker
zijn/ dan mijns vaders lēdenē / Heeft nv mijn vad
te swarē ioc op v geladen/ soe wil ic ws iocs meer
maken/ Mijn vader heeft v met pesen ghecastijt/
maer ick met scorpioenen.

Als Jerobeā eñ allet volc tot Rehabeā quā/op
C ten derdē dach/ so die coninc geseit hadde/coēt we
der tot mi optē derdē dach/so antwoordede hē de co
ninc hardelijc/ Eñ die coninc Rehabeā verliet den
raet der ouders / eñ sprac met hen na den raet der
iongē seggēde/ Heeft mijn vader v ioc te swaer ge
maect/so wil icker noch meer toe doen/ Mijn vad
heeft v met pesē oft zenuwē gheslagē/maer ic met
scorpioenen/ Also en gaf die Coninc dē volcke geen D
gehoor/ Wāt het was also vā Gode bescict /op dz
die HEERE beuestigē soude /dz hi gesprokē hadde
door Ahia vā Silo/tot Jerobeā den sone Nebath.

Maer doē geheele Jsrael sach /dat hen die Co=
ninc geē gehoor en gaf/soe antwoorde dat volc dē
coninc eñ sprac / Wat hebbē wi deels aen Dauid?
oft erfenisse aē den soon Jsai? Elc vā Jsrael treck
tot sinē tabernacule /So siet ghi nv tot uwē huyse
Dauid. Eñ geheele Jsrael ginc tot sinē tabernacu
le /also dat Rehabeā niet meer dan ouer die kinde
ren Jsrael en regneerde /die indē stedē Juda woo=
den/ Die coninc Rehabeā sandt Hadorā den rent
meester / maer die kinderē Jsrael steendē hem ter
doot/ Eñ die Coninc Rehabeā steech rasch op sinē
waghē/ dat hi vluchtē soude te Jerusalē/ Also vie
Jsrael af vāden huyse Dauid tot op desen dach.

¶ Rehabeam wort Coninc ouer Juda eñ BeJamin/ Eñ hi begint tegē die Jsraelitē te stridē/dat seluc bencēt hē die HEERE/ wat stede dz hi fundeert/dat wort hier bescreuē. Dat.xi.Cap.

Ende doē Rehabeā te Jerusalē quā so
vergaderde hi dat huis Juda eñ Be= A
Jamin/hondert eñ.lxxx. dusent ion=
ger strijtbaer mānē/om teghē Jsrael
te stridē/dat si dat coninckrijck weder
aen Rehabeā soudē brēghē/ Maer des HEEREN
woort quā tot Semaia den mā Gods/ ende sprac
Segt Rehabeā den sone Salomo/ den Coninc Ju B
da/eñ den geheelē Jsrael/dat onder Juda/eñ Be=
Jamin is /eñ segt/ So spreect die HEERE/ Ghi en
sult niet op treckē /noch tegē uwe broeders stridē
elc gae weder thuis/ Want dat is van mi ghescihiet
Si gauē den woorde des HEEREN gehoor/ende
lietē af vanden trecken tegen Jerobeam

Rehabeā woonde te Jerusalē /ende timmerde
stercke bemuerde stedē in Juda / te wetē Bethleē
Etam /Thekoa/Bethzur/Socho/Adullā/Gath
Maresa /Siph/Adoraim/Lachis/Aseka/Zarega
Aialon eñ Hebron/ welcke die vaste eñ alder sterc
ste stedē in Juda eñ BeJamin warē/eñ beslootse C
met muerē/eñ hy leyde vorsten / victalie vā olie eñ
wijn daer inne / eñ in allē stedē maecte hi scildē eñ
deegens/eñ maectese seer vaste/ Eñ Juda eñ Be=
Jamin waren onder hem

Oot maectē hen tot hē die priesters eñ Leuitē
wt geheele Jsrael /eñ wt allē harē palē/ Eñ si ver=
lietē haer voorstedē eñ besittingē/eñ quamē tot Ju
da te Jerusalē/ Wāt Jerobeā eñ sine sonē verstie
tense/ dat si dē HEERE die priesterscap niet bedie=
nen en mochtē/ Maer hi stichte hē priesters totten
hoochtē/eñ tottē veltduuelē/ eñ caluerē die hi liet
makē/ Eñ na hē quamē wt allē stāmen Jsrael/die
haer herte gauē / dat si den HEERE den God Js=
rael soudē soeckē te Jerusalē/dat si den HEERE D
den God haer der vaders soudē offerē / Eñ stercte
also dat coninerijc Juda/ eñ cōfirmeerdē oft beue=
stichdē Rehabeā den sone Solomo drie iaer lanck
Want si wādeldē indē wech Dauid ende Salomo
drie iaer.

Eñ Rehabeā nam Mahelath die dochter Jeri
moth/des soons Dauids /tot eenē wiue/ Eñ Abi=
hail dye dochter Eliab des soons Jsai/ dye baerde

A ENde inden sestendertichsten iaer des coninckrijcs Assa/ troc Baesa die Coninc Israel op tegē Juda/ eñ timerde Rama/ op dat hi Assa den Coninc Juda soude keeren wt eñ in te treckē/ Maer Assa nā wt dē scat indē huyse des HEEREN/ ende indē huyse des Coninckx siluer eñ gout/ ende sandt tot Benhadad dē Coninc te Siria/ die tot Damascon woonde/ eñ dede hē seggē/ daer is een verbont tusscē v eñ mi/ tusschē mi eñ uwen vader/ daer om heb ic v siluer eñ gout gesondē/ dat ghi dat verbōt met Baesa den Coninc Israel sout laten varē/ op
B dat hi van mi af trecke

Benhadad hoorde den Coninc Assa/ eñ seinde sijn heyr vorstē tegē die stedē Israel/ Die sloeghen Eion/ Dan eñ Abel Main ende alle corenSteden Naphtali/ Doē Baesa dat hoorde/ liet hi af Ramate timmerē/ eñ hielt op vā sinē wercke/ Maer dye Coninc Assa nā tot hē geheel Juda/ eñ si droegen die steenē ende dat hout vā Rama/ daer Baesa mede timmerde/ eñ hi timmerde Gebaende Mizpa daer mede.

In die tijt quā Hanani die Siender tot Assa dē Coninc Juda/ eñ sprac tot hē/ Om dat ghi v op dē
C Coninc vā Sitiē verlatē hebt/ eñ en hebt v niet op
re.xiiij den HEERE uwē God verlaten/ Daer om is dye macht des Conincs te Sirien uwer hāt ontulucht En waren die Morē eñ Libiers niet een grote menichte met seer vele wagēs eñ rupteren? nochtans gaf se die HEERE in uwer hāt/ doen ghi v op hem verliet Wāt des HEEREN ogē aensien alle lant/ dat hi soude stercken die wt geheel der hertē aē hē sijn/ Ghi hebt sottelic gedaen/ Daerom sult ghi oor vā nv voort aen/ orloge hebbē/ Eñ Assa wert grā op den Siender/ eñ sette hem in die gheuāckenisse/ wāt hi murmureerde tegen hē ouer dese sake Eñ Assa verdructe sommige vāden volcke tot die tijt

Die ghescheidenissen Assa/ beyde die eerste eñ die laetste/ siet die zijn gescreuen inde boeckē der coningē Juda eñ Israel/ Eñ Assa wert crāc aen sijn voeten indē .xxxix.sten iaer sijns coninckrijcs/ ende dwerde daer ouer/ eñ en socht den HEERE oock in sijn cranckheyt niet/ maer die medecijn meesters/ Alsoe ontsliep Assa met sinen vaderē/ eñ sterf inden enen veertichsten iare zijns coninckrijcs/ eñ mē begroef
D hē in sinen graue dat hi had laten grauen in die stat Dauid/ Eñ si leyden hē op sinē leger/ den welcken men geuult hadde met goeden rueckwerc/ eñ alder hāde specerie/ na der apotekers conste gemaect/ eñ maecte een seer groot verbernen

¶ Vanden coninckrijcke Josaphat Cap. xvij.

A ENde sine soone Josaphat werdt Coninc in sijn stede/ eñ wert machtich tegen Israel/ Eñ hi leyde crijschvolck in allē vastē steden Juda/ eñ sette officiers inden lāde Juda/ eñ inden steden Ephraim/ die sijn vader Assa gewonnen hadde/ eñ die HEERE was met Josaphat/ Wāt hi wādelde inden voorgaendē wegē sijns vaders Dauid/ eñ en sochte Baalim niet/ maer den God sijns vaders/ eñ wādelde in sinen gebodē/ eñ niet na den werckē Israel/ Daerom me bevestichde hem die HEERE dat coninckrijc/ Eñ geheel Juda gaf Josaphat giften/ eñ hi hadde rijcdom eñ eere in ouervloedichz Eñ doē zijn herte vroō wert indē wegē des HEEREN/ dede hi die Hoochtē eñ Boschkens voor af wt Juda.

B Indē derden iare sijns coninckrijcs/ sandt hi sine vorstē Benhail Obadia/ Sacharia/ Nethaneel eñ Michaia/ dz si leerē soudē indē steden Juda eñ mz hen die Leuitē/ Semaia/ Nethania/ Sebaia/ Asael/ Semiramoth/ Jonathan/ Adonia/ Tobia/ ende Tob Adonia/ eñ met hē die priesters/ Elisama eñ Jorā/ Eñ si leerdē in Juda/ eñ haddē dat wetboec des HEEREN met hen/ eñ trocken al om in allen steden Juda/ eñ leerden dat volck.

Eñ die vreese des HEEREN quā ouer alle coninckrijckē inden lādē die rontomme Juda lagē/ dz si niet en stredē tegē Josaphat/ Eñ die Philisteen brochtē Josaphat giften/ eenē last siluers/ Eñ die Arabiters brachtē hē seuen duisent eñ seuē hōdert rāmē/ eñ seuē dusent eñ seuen hondert bocken/ Also nā Josaphat toe/ eñ wert altoos groter/ Eñ hy timerde in Juda sloten eñ corēstedē/ eñ hadde vele werckē in die steden Juda/ eñ strijtbaer mānē/ eñ machtige lieden te Jerusalem

Eñ dit was die ordinācie onder haer der vaders huys/ die in Juda ouer die duysent ouerste waren/ Adna een ouerste eñ met hē waren drie hōdert dusent machtige lieden/ Naest hem was Johanā die ouerste/ eñ met hē waren twee hondert eñ tachtentich dusent/ na hē was Amasia die sone Siehri dye
D vrijwillige des HEEREN/ eñ met hē waren twee hondert duysent machtige lieden Vāden kinderen Ben Jamin was Eliada een machtich man/ ende met hē warē twee hondert duisent/ die met boghē eñ schildē gewapēt warē/ nae hē was Josabad/ eñ met hē waren hondert eñ tachtētich dusent gereet oft gewapent totten heyr/ Dese namen alle des Coninckx waer/ wtgenomen dat die coninc noch geleit hadde in vasten steden in geheele Juda.

¶ Josaphat maect vrientschap met Achab/ Hy helpt hē oorlogē/ Ende daer om so wort hi vandē HEERE ghestraft. Dat .xviij. Capittel

A ENde Josaphat hadde grooten rijcdō eñ ere/ eñ maecte vriētscap mz Achab Eñ na dese twee iarē trock hy af tot Achab/ te Samaria/ Ende Achab liet voor hē/ eñ voor dat volc dat bi hem was/ vele scapē eñ rūderen slaē/ Eñ hi bracht hem met woorden daer toe/ dat hi op troc te Ramoth in Gilead/ ende Achab die Coninck Israel sprack tot Josaphat den coninck Juda/ treet met mi tot Ramoth in Gilead/ hi sprac tot hem/ Ic ben als ghy/ eñ mijn volc als v volc/ wi willen met v inden strijt

C Maer Josaphat sprac totten coninc Israel/ Lieue/ vraecht/ hedē des HEEREN woort/ eñ die Coninc Israel vergaderde die propheten/ vier hōdert mānē eñ sprac tot hen/ Sullē wi te Ramoth in Gilead treckē inden strijt/ oft sal ict goet laten sijn? Si spraken/ Treet op/ God sal se in des Conincs hant gheuen/ Maer Josaphat seyde/ en isser nyeuwers noch een prophete des HEEREN dat wi van hem vraechden? Die Coninc Israel sprac tot Josaphat/ Daer is noch een man/ dat mē dē HEERE door hē vrage/ maer ic bē grā op hē/ wāt hi en prophetcert mi geē goet/ mer altijt quaet/ te wetē/ Michaia de sone Jēla. Josaphat sprac/ de coninc en sprekesoo niz

Eñ die coninc riep sijnder camerlingen een/eñ sei
de/Brengt haestelic tot hier Michaia dē sone Jem
la/eñ die coninc Israel/eñ Josaphat die coninc Ju
B da saten elcs op sinen stoel/met cleederen ghecleet
Si saten op die plaetse voor die duere aen die poort
C te Samarie/Eñ alle die propheten propheteerden
voor hē/Eñ Zedekia die sone Canaena maecte hē
yseren hoornen/eñ sprac/Soe spreect dye HEERE
Hier mede suldi die Siriers stooten / dat ghijse ver
nielt/Eñ alle die propheten propheteerdē ooc also
eñ spraken/Trect op eñ sijt geluckich /die HEERE
salse in des conincs handen gheuen.

Eñ die bode die gegaē was om Michaia te roē
pen/sprac met hē eñ seide / Siet der prophetē rede
D nen sijn eendrachtelic goet voor den coninck/Lieue
laet v woort ooc sijn/als dier eene/ eñ spreect doch
goet/Michaia sprac/Also warachtelijc als de HE
RE leeft/Wat mijn God seggē sal/dat wil ic spre=
ken/eñ doe hi tottē coninc quā/seyde die coninc tot
hē/Michaia/sullen wi te Ramoth in Gilead inden
strijt trecken/oft sal ict latē staē? Hi sprac/Trect op
eñ latet v wel gaen/het sal v in uwen handē ghege
uen werdē/Mer die coninc sprac tot hē/Ic beswee
re v noch eens dat ghi mi niet en segt dan die waer
heyt inden name des HEEREN.

Doe sprac hi/Ic sach geheele Israel verstroyt
E op die bergen/gelijc scapē die geenē herder en heb=
ben/eñ die HEERE sprac/En hebben dese geenen
heere?elc trecke weder thuys mz vreden Doe sprac
die coninc Israel tot Josaphat/En seyde ict v niet
hi en prophetecert ouer mi gheen goet/mer quaet.

Hy sprack/Daeromme hoort des HEEREN
woort. Ic sach den HEERE sitten op sinē stoele/eñ
allet hemelsche heyr stōt tot sijnder rechter/ eñ tot
sijnder slincker siden/Eñ die HEERE sprack/Wie
wil Achab den coninc Israel wijs maken dat hi op
trecke eñ valle te Ramot in Gilead? eñ doe dese al=
dus/eñ die ghene also seyde/ so quāmer een gheest
re.xxij voort eñ tradt voor den HEERE/eñ sprac/Ic wilt
hē wijs maken. Die HEERE sprac tot hem/Waer
mede? Hi seyde. Ic wil wtvarē/eñ eenē valscē geest
sijn in alle sijnder prophetē mont. Eñ hi sprac/ghi
sullet hē wijs maken/eñ ghi sullet beschickē/ vaert
derwaerts/eñ doet also/Nv siet/de HEERE heeft
eenē valscē geest gegeuē in deser uwer propheten
mont/eñ die HEERE heeft quaet tegē v gesprokē

Doen tradt daer toe Zidekia die sone Cnaena/
die sloech Michaia op sijn kinnebacken ende sprac
Door welckē wech is die geest des HEEREN van
mi gegaen dat hy door v spreken soude? Michaia
sprac/Siet/ghi sullet sien/als ghi in die binnēste ca
F mer coēt/dat ghi v sout versteken/Die coninc Isra
el sprac/Nemet Michaia eñ laet hē bliuen bi Amō
der stadt voecht oft amptmā/eñ bi Joas den sone
Melech eñ segt/ So seyt die coninck/Legt desen in
die geuāckenisse/ eñ spijset hē mz broode eñ water
der tribulatien/tot dat ic weder come met vreden
Michaia sprac/ Coemt ghi weder met vreden/soo
en heeft die HEERE niet door mi gesproken/ende
sprac/Hooret ghi volcken alle.

Alsoe troc op die coninck Israhel/eñ Josaphat
dye coninc Juda/tot Ramoth in Gilead/eñ dye co
ninc Israel sprac tot Josaphat/Vercleet v/eñ coēt
inden strijdt/dat ghi uwe cleederē aen hebt/Eñ die
Coninc Israhel verclede hē/eñ quā inden strijdt
Maer die Coninc tot Sirien hadde sinen ouerstē
ruyterē gebodē/ Ghi en sult niet stridē/noch tegē
groot noch tegē cleyne /Mer tegen den Coninck
Israel alleene.

Als nv dye ouerste ruyters der Siriers Josa= G
phath sagē / dachtē si het is die Coninc Israel /eñ
trockē rontomme om op hē te stridē / Mer Josa=
phat riep/eñ die HEERE halp hē/God keerde=
se vā hē/Wāt doe die ouerste ruyters saghē dat hi
die Coninc Israel niet en was/keerdē si hen vā hē
af/Een man spāde sinē boge strāgelic/eñ scoot dē
Coninc Israel tusschē sijn mage eñ longere/Doen
sprac hi tot sinen voermā keert v hāt/eñ voert mi
wten heyr / wāt ic ben gewoont/ Eñ den strijt nā
toe in dien dage/eñ die Coninc Israel stont op sinē
wagē tegē die Siriers tot sauonts toe/ eñ hi sterf
doen die sonne onder ghinc

¶ Jehu die prophete starft dē Conic Josapbath
om dat hi den godlosen hulpe ghedaen hadde Jo
saphat betert hem ende hi leuet wel.

Dat.xix.Capittel.

MEer Josaphat die Coninc Juda quā A
weder thuys met vredē te Jerusalē
Eñ Jehu die sone Hanani die Sien=
der ghinc wt hē te gemoete/eñ sprac
tottē Coninc Josaphat/Sout ghi dē
ongodlikē helpē eñ beminnen die den HEERE ha
ten/eñ om dies wille is ouer v die grāscap vanden
HEERE/Maer doch so is wat goets aen v geuon
den/dat ghi die Bosschkēs hebt wtgeuaecht wt dē
lande/ eñ hebt v herte gestelt God te soeckē. Also
bleef Josaphat te Jerusalem

Eñ hi troc wederom wt ond dat volc/ vā Ber
seba aē tot opt geberchte vā Ephraim / eñ bracht B
se weō tottē HEERE haerder vaderē God/Eñ hy
stelde rechters indē lāde in allē vastē stedē Juda i
elcke stat sommige. Eñ sprac tottē rechterē. Siet
toe wat ghi doet/Wāt ghi en hout dat gerecht oft
oordeel den mēscen niet/maer den HEERE/Ende
hi is met v int gerechte/Daerōme /laet die vreese
des HEEREN bi v zijn/ eñ wacht v eñ doet/Wāt
bi dē HEERE onsen God en is geē onrecht /noch
aensien der personē/noch aennemē der ghiften.

Ooc stelde Josaphat te Jerusalē wt den Leuitē C
eñ priesterē/ eñ wt den ouerstē vaderē onder Isra
el/ ouer dat oordeele oft gerechte des HEEREN/
eñ ouer die sakē/eñ lietse te Jerusalē woonē/ende
gheboot hen/seggēde/Doet also inder vreesen des
HEEREN indē geloone / eñ met rechter herten in
allē sakē die tot v comē /vā uwē broederen/dye in
harē stedē woonē tusscē bloet eñ bloet / tusscē wet
eñ gebodt /tusscē sede eñ rechtē/sult ghise onderwi
sen/dat si hen niet en besondigē aen dē HEERE/eñ
een gramschap ouer v /ende uwe broeders en co=
me/Doet hē also /so en suldi v niet besondigen

Siet Amaria die priester / is dye ouerste onder
v/ in allē saken des HEEREN /So is Sabadia die D
sone Ismael /vorste indē huyse Juda in allen sakē
des Conincs / Soo hebt ghi officiers/dye Leuiten
voor v/Sijt getroost /eñ doet dat/eñ dye HEERE
sal metten goeden sijn.

¶ Die Moabitē eñ Ammonitē treckē wt teghē
Josaphat/mer God helpt hem. Cap.xx.

A Na desen quamē die kinderen Moab die kinderen Ammon/eñ met hē dye van Ammunim om tegen Josaphat te striden/eñ men quā eñ boetscaptet Josaphat/eñ men sprack. Daer coēt een grote menichte tegē v vā ouer gee side der zee van Sirien/eñ siet/si zijn te Hazezon Thamar/dat is En gedi/met Josaphat ontsach hē/eñ steide sijn aensicht dē HEERE te soecken/eñ liet een vastē wtroepen onder geheele Juda/Eñ Juda quā te samē om den HEERE te soecken/Oec quamē si wt allē stedē Juda den HEERE te soeken/Eñ Josaphat tradt ouer die gemeynte Juda eñ Jerusalē/inden huyse des HEEREN/voor den nieuwen hof eñ sprack

HEERE onser vaders Godt/en zijt ghi niet God indē hemel/eñ heerscapt in allē coninckrijckē der heydenē/Eñ in v hant is cracht eñ macht/ Eñ
B daer en is niemāt die tegē v staen mach/En hebt ghi niet onse God/die inwoonders des lāts vā voor v volc Israel/eñ hebbet gegeuē dē zaet Abraham vws liefhebbers eewelic/dz si daer inne gewoont hebbē/eñ v eē heylichdom tot uwē name daer inne getimmert hebbē/eñ geseit/Als eē ongeluc/sweert oordeel/oft pestilencie/oft dierē tijt ouer ons coēt so sullē wi staen voor desen huise voor v (wandt uwē name is in desen huyse) eñ roepen tot v in onsen noot/so willet ghi hooren eñ ons helpen

Nv siet die kinderē Ammon/Moab/eñ die vā
C den geberchte Seir/ouer die welcke ghi die kinderen Israel niet en liet trecken/doe si wt den lande Egipti reysdē/mer moestē voor hen wijcken ende die niet vernielē/Eñ siet/si latē ons dies ontgeldē eñ comē om ons wt te stootē/wt dat erue dat ghy ons ingegeuen hebt/Onse God en wilt ghi se niet oordeelē/wāt in ons en is gheē cracht tegen desen grootē hoop die tegen ons coint/wi en weten niet wat wi doen sullē/maer onse oogē sien tot v/Eñ geheele Juda stont voor dē HEERE met harē kinderen/wiuen eñ sonen

D Mer op Jehasiel dē sone Zacharia/des soons Benaia/des soons Jehiel/des soons Mathania/den Leuite wt den kinderē Asaph/quā dye gheest des HEEREN middē inder gemeynten eñ sprac Aēmerct geheele Juda/eñ ghi inwoonders te Jerusalē/eñ die coninc Josaphat/So spreect die HEERE tot v/Ghi en sult niet vreesen/noch v verslaen voor desen grootē hoop/wāt ghi en strijt nz/mer God/Morgē sult ghi tot hen aftrecken/ eñ siet si trocken aen Ziz op/eñ ghi sultse aen die Roode zee aē comē/in die vcke voor die woestine Jeruel/wāt ghi en sult niet stridē in deser sakē/Entreet maer henē/eñ staet/eñ siet dz heyl des HEEREN die mz v is/Juda eñ Jerusalē/en vreest noch en verslaet v niet/morgē treet tegē hen wt/de HEERE is met v

E Doe buychde hē Josaphat met sijn aēsicht ter aerdē/eñ geheele Juda/eñ die inwoonders te Jerusalē vielē voor dē HEERE/eñ aenbaden dē HEERE/Eñ die Leuitē wt dē kinderen der Kahathitē eñ wt dē kinderen der Korhitē/maecten hen op ō te louen den HEERE den God Israel met luyder stēmē opwaerts Eñ si maectē hē smorgēs vroech op/eñ trockē wt totter woestinē Thekoa / Ende doē si wt trockē stōt Josaphat eñ sprac/Hoort toe na mi Juda/eñ ghi inwoonders te Jerusalē/Ghelooft aendē HEERE uwen God/so sult ghy seker zijn/Ende ghelooft sinen propheten / soe sult ghy gheluc hebben

Eñ hi gaf dē volc raet/eñ stelde dye Sangers den HEERE/eñ dye louers in heylighe cieragie/ dat si voor die gewapende souden trecken eñ spelē Dācket den HEERE wāt sine outfermherticheyt duert eewelic/Eñ doe si begonsten met danckē eñ louē/liet die HEERE die gestelde lage die tegē Juda gecomē was/ouer die kinderen Ammon/Moab/eñ die vanden geberchte Seir comē/eñ sloegē se/Doen stondē die kinderē Ammon eñ Moab tegē die vandē gheberchte Seir/om te verbannē eñ te vernielen/Eñ doe si die vandē geberchte Seir te niete haddē gedaen/so halp deene den anderē dat si hen oec verdoruē onder malanderen

Doe Juda tot Mizpe quam aen die woestine/ keerden si hen tegen dē hoope/eñ siet/doe laghen
die doode lichamē opter aerden/also datter gheen F
ontloopen en was/Eñ Josaphat quā met sinē volcke om haren roof wt te deilē/Eñ vondē onder hē so vele goedē eñ cleederē/eñ costelics gheereetscaps eñ ontnamē hen/alsoe dat het niet te draghen en was/Eñ si deeldē drie dagē den roof wt/wāt dair was vele/Opten vierdē dach quamen si tsamen in den Segendal/Wāt aldaer segende oft benedijdē si den HEERE/Daer af hiet die plaetse Seegen dal/tot op desen dach.

Also keerde elc vā Juda eñ Jerusalē wederomme /Eñ Josaphat voor aen die scerpte des heyrs/ dat si tot Jerusalē trockē met bliscappen/Wāt dye HEERE hadde hē een bliscap gegeuē aē hare viandē/Eñ trocken tot Jerusalē in/met psalteren/harpen eñ trompetten/tottē huise des HEEREN/Eñ die vreese Gods quā ouer alle coninckrijcken inden lāde doe si hoordē dz die HEERE tegen die vianden Israel gestreden hadde / Alsoo was dat coninckrijck Josaphat stille/eñ God ghaf hē ront omme ruste.

Eñ Josaphat regneerde ouer Juda/ende was
xxxv.iaer out doen hi Coninc wert / eñ regneerde G
xxv.iaer te Jerusalem/Sijn moeder hiet Asuba/ een dochter Silhi/ Eñ hi wandelde in sijns vaders Asas wech/eñ en liet daer niet af/Dat hi dede dat den HEERE wel beuiel/mer die hoochten en wordē niet afgedaen/ Want dat volck en haddē haer herte noch niet gesciet oft gestiert tottē God harer vaders. Wat meer van Josaphat te seggen is/ beyde dat eerste eñ dat laetste/ siet dat is ghescreuen inde ghescheidenisse Jehu des soons Hanani/dye hi opgheteekent heeft/ inden boeck der Coningen Israel.

Daer na vereenichde hē Josaphat die Coninck Juda met Ahasia den Coninc Israel/welcke godloos was met sinen doen/Eñ hi vereenichde hem om met hem scepen te maken/datse op die zee souden varen/ Eñ si maecten dye schepen tot Ezeon Gaber/Maer Eliezer die sone Dodana/van Maresa/propheteerde tegen Josaphat eñ sprac/Daer om dat ghi v met Ahasia vereenicht hebt/so heeft die HEERE v wercken gescheurt / Ende die scepen werden ghebroken/ende en mochten nyet op die zee varen.

¶ Josaphat sterft/Joram zijn soon wort Coninc Ende hi slaet sine broeders doot/Hi verlaet den

HERE/ende leeft eē godlose/ Edom valt af vā Juda/ God die HERE straft ende plaget den co- ninc Joram. Dat.xxi. Capittel.

A ENde Josaphat ontsliep met sinen va derē/ eñ wert begrauen by sine vadēs in die stadt Dauid/ Eñ sine soone Jo ram wert coninck in sijn stede/ Ende hy hadde broeders Josephats sonen Asaria/ Jehiel/ Sacharia / Asaria / Michael/ eñ Se phatia/ dese waren alle kinderē Josaphats des co- nincs Juda/ Eñ haer vader gaf hen vele gauē/ van siluer/ gout/ eñ cleynodiē/ met vastē sterckē stedē in Juda/ Maer dat conincrijc gaf hi Joram/ want hi was die eerste gheborene.

Doen Joram op quā ouer dat conincrijc sijns va ders/ eñ sijns machtich wert/ doodede hi sine broe ders alle metten sweerde/ Daer toe oock sommige

B ouersten in Israel/ Jorā was.xxxij.iaer out doē hi coninc wert/ eñ regneerde acht iaer te Jerusalem/ eñ wandelde in die wegen der Coningē Israel/ ge lijc dat huis Achab gedaē hadde/ Wāt Achabs doch ter was sijn wijf/ eñ dede dat den HERE qualijck beuiel/ Maer die HERE en woude dat huys Da- uids niet verderuen / om des verbonts wil dat hy

C met Dauidē gemaect hadde/ eñ so hi gesprokē had de/ hē een keersse oft lichte te gheuen/ eñ sinē kinde ren altoos.

Tot sijnder tijt vielen die Edomitē af vā Juda/ eñ maectē ouer hen eenen coninc/ Want Jorā was door getrockē met sinē ouerstē/ eñ alle dye wagēs met hē/ eñ hadde hē snachts op gemaect/ ende dye Edomitē om hē/ eñ die ouersten der wagens gesla gen/ Daer om vielē die Edomiten af vā Juda tot op desen dach. Ter seluer tijt viel Libna oec van hē af/ Want hi verliet den HERE sijnder vaders God/ Oec maecte hi hoochten op die bergē Juda eñ dedē die vā Jerusalē hoerderie bedriuen/ eñ ver leyde Juda.

Maer daer quā gescrift tot hē/ vandē prophete Elia/ die luyde also/ Soo spreeckt dye HERE dye God vws vaders Dauid/ om dat ghi niet ghewan- delt en hebt indē wegē vws vaders Josaphat/ indē wege Assa des conincs Juda/ maer wandelt inden wegē der coningē Israel/ eñ doet dat Juda/ eñ die vā Jerusalē hoerderie bedriuen/ nae der hoerderie des huys Achab / eñ hebt daer toe uwe broedēs vws vaders huys gedoodet / die beter waren dan ghy/ Siet/ so sal v die HERE met eender grooter pla- gen slaen/ aen v volc/ aē v kinderē/ aē v wiuē/ eñ aē alle uwē goede / Maer ghi sult vele cranchedē heb ben in v ingewāt/ tot dat v ingewant vā crāchz wt gae/ van dage te dage.

Dus verwecte die HERE tegen Jorā den geest der Philisteen/ der Arabiers/ die nessēs die moren liggen/ eñ trockē op in Juda/ eñ verdoruense/ ende voerdē alle haue wech/ die voor hādē was indē hui se des conincs/ Daer toe sine sonen eñ sine wijuen/ also dat hē geenen soon ouer en bleef/ dan Joahas sijn ioncste soon/ Eñ na alle dien/ so plaechde hē die HERE in sinē ingewāde / met sulcker cranchz die niet te helpē oft te genesen en was / Eñ doē dat vā dage te dage duerde/ als den tijt vā twee iaren om was/ ginc sijn ingewāt vā hē met sijnder crancheyt Eñ hi sterf aen boosen crāchedē/ Eñ si en maecten geenē brāt ouer hē/ so si sinē vaderē gedaē haddē.

Hi was.xxxij.iaer out doē hi coninck wert/ eñ regneerde acht iaer te Jerusalē/ Eñ wādelde dat niet sijn en was / eñ si begroeuē hē inder stadt Da uid/ maer niet onder der coningen grauen.

Van Ochosia/ Hoe die coninck met Achabs sone eens wert. Dat.xxij.Capittel

ENde die te Jerusalē maectē tot eenē coninc Ahasia/ sinen ioncsten sone in sijn stede / Wāt die oorloochs lieden die wt dē Arabiers mettē heyr qua- mē haddē die eerste al ge doot/ Daer om wert coninc/ Ahasia die sone Joram des Co- nincs Juda / Ahasia was.xlij.iaer out doē hi Co ninc wert/ eñ regneerde een iaer te Jerusalē/ Sijn moeder hiet Athalia/ die dochter Amri/ eñ hi wan delde oec indē wegē des huys Ahab/ Wandt sijn moedē hielt hē daer toe dat hi ongodlic was / Daer om dede hi dat dē HERE qualic beuiel/ gelijc dat

B huys Ahab/ Wāt si warē sine raetgeuers / na zijs vaders doot/ dat si hē verdoruē/ eñ hi wādelde na haren raet

Eñ hi troc met Joram dē sone Ahab/ den Co- ninc Israel/ indē strijt te Ramoth in Gilead / tegē Hasael dē coninck tot Sirie / Maer die van Rama sloech Jorā/ dat hi om keerde/ om hē te latē gene- sen te Jesreel / wāt hi hadde wondē/ die hē geslagē warē te Rama/ doē hi street teghē Hasael den Co- ninc te Sirie/ Eñ Ahasia die sone Jorā/ die coninc Juda troc af/ om te besiē Jorā dē sone Ahab te Jes reel/ die crāc lach / Wāt het was Ahasia vā Gode toe geuoecht dz hi tot Jorā soude comē/ ende also met Joram wt treckē teghē Jehu den sone Nimsi welckē die HERE gesalft hadde / om wt te roeyē dat huys Ahab

Doē nv Jehu oordel oeffēde aēdē huyse Ahab/ vāt hi sommige ouerste wt Juda/ eñ die kinderen

C der broedēs Ahasia/ die Ahasia diendē / eñ hi doo dese/ Eñ hi socht Ahasia / eñ hi creech hē / daer hy hē versteke hadde te Samaria/ eñ hy wert tot Jehu gebracht/ die doode hē/ eñ mē begroef hē / Wāt sy sprakē/ Hi is Josaphats sone die dē HERE socht wt gheheelder hertē / eñ daer en was niemāt meer wt dē huyse Ahasia die coninc worde

D Doen Athalia die moedē Ahasia sach / dat haer soon doot was/ so stōt si op/ ende verdede alle dat conincklijcke saet indē huse Juda Maer Josabeath des conics suster/ nā Joas dē sone Ahasia / eñ stal hē onder die kinderē des Conincs die gedoot wer dē / eñ dede hē met sijnē voester in een slaepcamer also verberch si hem voor Athalia / Josabeath die dochter des conincs Joram / Joiada des priesters wijf (Wāt si was Ahasia suster) dat hi nz ghedoot en wert/ Eñ hi was met haer indē huse Gods ver steken ses iaer / ter wilen dat Athalia coninghinne was inden lande.

Joiada maect Joas Coninc/ ende beueelt dat men Athalia dooden soude. Dat.xxiij. Capit

A INt seuēste iaer nā Joiada eenē moet iiij.regu en nā die ouerste ouer hōdert te we- xi.a tē Asaria den sone Jerohā / Ismael den sone Johanam / Asaria den sone Obed/ Maeseia dē sone Adaia/ ende Elisaphat dē sone Sichri/ met hē tot eenen verbō

geē heu welijcke goet ge uē en soude om dat niemāt wt gie richz/ eñ om gels wille geē wijf trouwē en soude Hi was een hey dēs Co ninc vā wtnemē der duecht leest Au gustinū int twee de boec vā dēstat Goods eñ dye wereldt had ghe staē.iiij dusent.hondt ende vi.iaer voor/ Cristus geborte viij.c en de.xciiij.iaer.

de/die trockē al om in Juda/eñ brachtē die Leuitē
te hoope/wt allē dē stedē Juda eñ de ouerste vads
in Israel/dz si te Jerusalē souden comē/Eñ die ge
heele gemeynte maecte eē verbōt indē huse Gods
mettē coninc/eñ hi sprac tot hen/Siet des conincs
soon sal coninc sijn/so die HEERE gesprokē heeft
ouer die kinderē Dauid so suldi nv also doen
Dat derdē deel vā v/die des sabbaths aēgaē sal
sijn onder dē priesterē eñ Leuitē die portiers zijn aē
die dorpelē/Eñ dz derde deel indē huse des conīcs
B eñ dz derde deel aē die fundamēt poorte/Maer al
let volc sal sijn indē hof aē dē huise des HEEREN/
Eñ dat nyemāt in dz huis des HEEREN en gaet/
dā die priesters eñ Leuitē die daer dienen/die sullē
daer inne gaē wāt si sijn heylicdom/Eñ allet volc
neem ware der bewaringē des HEEREN/Eñ die
Leuitē sullē hen rōts om den coninc makē/elc mz si
nē geweer inde hāt.Eñ wie int huis gaet/ dien do
demē /eñ si sullen bi dē conic zijn als hi wt eñ in gaet
Eñ die Leuitē eñ geheele Juda/dedē so die prie
ster Joiada gebodē hadde eñ elc nā sine lieden/dye
des Sabbaths aē gingē/mettē genen die des Sab
C baths af gingē/Wāt Joiada die priester en liet de
twee hoopē niet vā malcāderē comen/Eñ Joiada
die priester gaf dē ouersten ouer hōdert/spiesen eñ
scildē/eñ die wapenē des conicx Dauid/die indē hu
se Gods warē/eñ stelde dat volc/elc mz sinē gescut
oft geweere in die hāt/vā dē rechtē hoec des huys/
tottē slinckē hoec toe/tottē/outaer eñ totten huise
waert ronts om den coninc/Eñ si brachtē des Co
nincs soon daer voor/eñ settē hē die crone op / eñ
dz getuigenis/eñ maectē hē conic/Eñ Joiada / eñ
sine sonē/salfdē hē eñ sprakē/Geluc tottē coninc.
Doē Athalia dat gecrijsch des volcs hoorde/dz
toe liep eñ dē coninc loofde /ghinc si totten volc int
huys des HEEREN/eñ si sach/eñ siet/die coninck
stont op sine plaetse indē ingāc/eñ die ouersten /eñ
trompettē om dē conic/eñ alle lāt volc was vrolic
eñ blies trompetten/eñ die sangers met aldley mu
sijcspel gesciet te louē/scoorde si haer cleederen /eñ
sprac/Oploop oploop/Maer Joiada dye priester
maecte hē wt /mettē ouerstē ouer hōdert die ouer
die heyrnacht waren/eñ seyde tot hen/Leytse wt/
tusschē de mueren/eñ wie haer na volcht diē salmē
mettē sweerde dodē/wāt die priester hadde beuo=
len/datmē se niet indē huse des HEEREN dooden
en soude/eñ si sloegē de hādē aē haer/eñ doē si quā
tottē ingāc der peerdē poorte/aendē huyse des co=
D nincs/dooden si se aldaer
Eñ Joiada maecte een verbōt tusscē hē/eñ al=
le dē volcke/eñ dē conic/dat si des HEEREN volc
sijn soudē/Doē ghinc allet volc int huys Baal/eñ
brakē hē af/eñ sine outaers/eñ de beeldē brakē si i
stuckē/eñ dodē Mathā dē priester Baal/voor dye
outaren/Eñ Joiada stelde die officiers inden huyse
des HEEREN/onder dē priesterē eñ dē Leuitē/de
Dauid geoordineert hadde tottē huyse des HEE
REN/om dē HEERE brātoffer te doē/ghelijc het
gescreuē staet in die wet Mosi/mz bruechdē/eñ lie
dekēs door Dauid gedicht/eñ stelde duerwachters
aen die poortē aendē huse des HEEREN datter nz
onreyns in en soude comen /aen eenich dinc
Eñ hi nā die ouerste ouer hōdert/eñ die mach=
tige/eñ die herē indē volcke/eñ allet lātvolc/ ende
leyde dē coninc af vandē huse des HEEREN/eñ
brachten hē door die hoge poorte/aē dē huse des co
nincs/eñ dedē dē coninc op dē coninclijckē stoel sit=
ten/Eñ allet lant volc was vrolic/eñ die stadt was
stille/Maer Athalia wert mettē sweerde gedoot.

Joas wort coninc ouer Juda/Hy timmerde den
Tēpel ende wat tottē diēste Gods behoort/Nae
diē dat Joiada sterft/soe wort Joas veruuert en-
de hi doet boosheyt voorden HERE / Ende als
hi vā zacharia ghestraft wort/doet hi hē dooden/
sine knechten doorstaken hem in sijn bedde.

Dat.xxiiij.Capittel.

IOas was seuē iaer out doē hi coninc A
wert/eñ regneerde.xl.iaer te Jerusa
lē/Sijn moeder hiet Zibia vā Berse
ba/eñ Joas dede dat dē HEERE wel
behaechde/also lange als die priester
Joiada leefde/Eñ Joiada gaf hē twee wiuē/eñ hy
genereerde sonen ende dochteren.
Daer na nā Joas voor/dat huys des HEEREN B
te vernieuwē/eñ vergaderde die priesters eñ de Le
uitē/ eñ sprac tot hen/Treet wt tot allē stedē Juda
eñ vergadert gelt wt geheele Israel/ om dat huys
ws Gods iaerlicx te repareren oft te rekē/eñ haest
v dat te doē/Maer die Leuitē en haestē niet/Doē
riep die coninc Joiada dē principaelstē/eñ sprac tot
hē/Waer om en hebdi geē achte op die Leuitē/dat
si in brochtē vā Juda eñ Jerusalē/die hantreyckin
ge/die Mose die knecht des HEEREN geset heeft
diemē vergaderde onder Israel tot den tabernakel
des getuygenissen:Wāt die ongodlike Athalia eñ
haer sonē/hebben dat huis Gods bedoruē/eñ allet
wat totten huyse des HEEREN gheheylicht was/
hebben si aen Baalim vermaeckt
Doē beual die coninc datmē een kiste soude ma C
kē/eñ settēse butē in die poorte aēt huis des HE=
REN/eñ liet wtroepē in Juda eñ te Jerusalē/dat
men den HEERE die hātreyckinge inbrēgē soude
vā Mose dē knecht Gods op Israel geleget in die
woestinē/Doē verblide hē alle ouerstē eñ allet volc/
eñ brachtēt eñ worpēt ī de kiste tot datse vol wert
Eñ als tijt was datmē de kiste brēgen soude voor
die Leuitē/na des conincs beuel/als si sagen datter
vele gelts in was /soo quā die scriuer des conincs/
eñ die vā den principaelstē priester beuel haddē/eñ
scuddē die kiste wt eñ droegē se weđ op haer plaet=
se/So deden si alle dage/dat si gelts plāteyt te hoo
pe brachten. D
Eñ die coninc/eñ Joiada gauēt den arbeyđs die
daer wrachtē aent huys des HEEREN / dye selue
huerden steēmetsers eñ timmerliedē/om dat huis
des HEEREN te vernieuwē/ooc den meesterē aē yse
re eñ metael/om dz huis des HEEREN te repare=
rē/Eñ die wercliedē arbeydē / dz die reparacie int
werc toe nā/door haer hāt/eñ steldē dat huys in zijn
weerde/oft eersten staet/eñ maectēt vaste Eñ doē
sijt voleynt haddē brachten si dz gelt dat daer noch E
ouerscoot voor dē conic eñ Joiada/daer af maecte
men vatē tottē huse des HEEREN/vatē tottē
diēst eñ brātofferē/lepelē eñ guldē eñ siluerē geree
scap/Eñ si offerdē brātoffer bi den huse des HE=
REN/also lāge als Joiada leefde
Eñ Joiada wert out eñ des leuēs sat/eñ sterf
eñ was.c.eñ.xxx.iaer out doē hi sterf/eñ si begroe
uen hē in die stadt Dauid/onder die coningen/om

dat hi wel hadde gedaē aē Israel/eñ aē God/eñ aē
sinen huse/Eñ na dē doot Joiada/quamē die ouer
ste in Juda eñ aēbaden den coninc/Doen hoorde se
die coninck eñ was hen te wille/Eñ si verlieten dat
huys des HEERE eñ des Gods haerder vaders/eñ
dienēden den boschkēs eñ afgodē/Doē quā die gram
scap ouer Juda/eñ Jerusalē/om deser haerdē scult
wille/Eñ hi seinde prophetē tot hen/dat si hen tot
ten HEERE bekeeren souden/eñ die betuychdense
Mer si ennament niet ter ooren.

Eñ die geeste Gods troch aen Zacharia/den
sone Joiada des priesters/die trat bouen ouer dat
volc eñ sprac tot hem/Soo spreect God Waerom
me ouertreet ghi die ghebođen des HEERE/
dat v niet gelucke en sal?Wāt ghi dē HEERE hebt
xxij b verlaten so sal hi v weđ verlatē.Maer si maectē eē
D verbont tegē hē/eñ steēdē hem na dat gebot des co
nincs/inden hof aē dē huse des HEERE/Eñ die
coninc Joas en gedachte der ontfermherticheyt niet
die Joiada sijn vađ aen hē gedaē hadde/maer doo
de sinē soon/Doē hi sterf sprac hi/Die HEERE salt
sien ende versoecken.

Eñ doen dat iaer omme was troc die machte der
Siriers op/eñ quamē in Juda eñ in Jerusalem/eñ
verdorvē alle ouersteñ int volc/eñ alle harē roof sein
den si den coninc tot Damascō. Want der Siriers
macht quā met weynich mānen/nochtans gaf die
HEERE een seer grote macht in hare handt/Om
dat si den HEERE haerder vaderen God verlaten
G hadden/Oc deden si aē Joas ordelē/Eñ doē si vā
hem trocken/so lieten si hem in groten cranchedeñ.
Eñ sinē knechtē maecten een verbont tegē hem
om des bloets wille der kinderen Joiada des pries
ters/Ende si doodeden hem op sijn bedde/ende hy
sterf/ende men begroef hem in dye stadt Dauidt/
maer nyet onder der coninghen grauen/Dye dat
verbont teghen hem maecten waren dese Sabad
die sone Simeath die Ammonitinne/Eñ Josabad
die sone Simrith/die Moabitinne/Maer sine soo
nen eñ die summa die ouđ hem vergadert was/eñ
die timeragie des huys Gods/Siet die sijn bescre
uen in dye historia inden boec der coninghen/Eñ
sine soon Amasia wert coninc in sijn stede.

¶ Amasia wort coninc die vergadert een heyr te-
gen Seir eñ Edom hi maect afgoden/eñ eertse/
daer omme wort hi vanden propheten gestraft. Hi
begint een oorloch tegen Joas die hē verwint eñ
vangt hem. Dat.xxv.Capittel.

A Amasia/was.xxv.iaren out/doe hy co
nine wert/eñ regneerde.xxix.iaer te
D xxiiij Jerusalē/Sine moeđ hiet Joadā vā
iiij.Reg. Jerusalē.Eñ hi dede dat dē HEERE
xiiij wel behaechde/nochtās nz wt geheel
ē herte/Doen sijn coninccrijc nv becrachticht was/
doode hi sine knechten/die den coninck sinen vader
geslagen haddē/Maer hare kinderē en doode hi nz
Want also staet gescreuē inđ wet/indē boecke Mo
se/daer die HEERE gebiet eñ spreect/Die vaders
en sullen niet steruē voor die kinderē/noch die kin
deren voor die vaders/maer elc sal om sijnder son-
den wille steruen.

B Eñ Amasia bracht te hope Juda/eñ stelde se na
der vaderē huysen/na dē ouerstē ouer dusent/eñ o
uer hondt/onder geheele Juda/eñ Ben Jamin/eñ
telde se van.xx.iarē eñ daer ouer/eñ vāt haerđ drie

hondert dusent/wt gelesene/die int heyr treckē mochtē eñ deegēs eñ spiesen vđ oerē conste/Daer toe nā
hi aē/wt Israel hondt dusent stercke oorlochs lie-
den om hondert ponden siluers

Daer quā eē mā Gods tot hē eñ sprac/ coninc
en laet dat heyr Israel niet met v comē.Want die
HEERE en is niet met Israel/noch met allē kinde
rē Ephraim/Wāt ist dat ghi comt om dat ghi ene
coēheit bewijze sout inde strijt/so sal v God laten
vallē voor uwen viandē/Want bi Gode staet die
cracht te helpē eñ te latē vallē/Amasia sprac tottē
man Gods/Wat salmē dā doē mettē hondt pon
dē die ic dē oorlochs knechtē van Israhel ghegeuē
heb?Die mā Gods sprac/ die HEERE heeft noch
meer dā dies is/ dat hi v geuē can.Doe sceyde A-
masia die crijschknechtē af/de wt Ephraim tot hē
gecomē warē/dat si op hare plaetse souden gaen/
Doē verbolch haer grāscap seer teghen Juda/Eñ D
trocken weđ tot haerđ plactsen/met verbolghen-
der gramschap

Eñ Amasia wert getroost/eñ leyde sijn volck
wt/eñ troc wt int sout dal/ eñ sloech đ kinderē vā
Seir thiē dusent/eñ die kinderē Juda vingē haer
der.x.dusent leuēde/die leydē si op die scerpte eēs
steens/eñ stietēse vanđ scerptē des steēs vā bouen
af/also dat si alle bersten/Maer die kinderen der
crijschknechtē die Amasia weđomme hadde laten
treckē/dz si niet met sinē volc ten stride en trocken
spreydē hen neđ in die stedē Juda vā Samaria aē
tot Bethhoron toe/eñ sloegē haerder drie dusent
eñ namē veel roofs.

Eñ doe Amasia weđ quā vander Edomiten
slach/bracht hi die goden der kinderē van Seir/eñ B
stelde se hē tot godē/eñ aēbadt voor hen/eñ rooche
hen/Doē verbolch die toornicheit des HEERE
ouer Amasia/eñ seinde eenē propheet tot hem die
sprac tot hē/Waer om soect ghi die godē des volcs
die haer volc niet en constē verlossē van uwer hāt
Eñ doē hi met hē sprac/seide hi tot hē/Heeft mē v
tot des conincs raet gemaect?Hout op/Waerom
me wilt ghi geslagē sijn/Doē hielt de prophete op
eñ sprac/ ic mercke wel dz God hē beradē heeft v
te verderuē/dat ghi dat ghedaē hebt/eñ en gheeft
minen raet gheen ghehoor.

Eñ Amasia die coninc Juda/wt erdt te rade/eñ
seynde tot Joas dē sone Johas/des soons Jehu/
dē coninc Israel/eñ dede hē seggē Coēt laet ons
malcanderen besiē/Maer Joas die coninc Israhel
seynde tot Amasia dē conic Juda/eñ dede hē seggē
Dē doornē struyc in Libanō/seinde tottē kinderē in E
Libanō/eñ liet segghē/geeft uwe dochtere mijnē
sone tot eenē wiue/Maer dz wilde gedierte i Liba
nō liep ouer dē doornē struyc/eñ vtteerde hē/Ghi
dinct/Siet ic hebbe die Edomitē geslagē daer af
verheft hē v herte/dz hē beroeme/Nv blijft thuys
Waer omme haect ghi na ongeluck/dz ghi sout
vallen eñ Juda met v?

Maer Amasia en hoorde nz/wāt het gesciede vā
Gode/dz si i die hāt gegeuē soudē wordē/ō dz si die
godē ō Edomitē gesocht haddē Doē troc Joas de
coninc Israel op/eñ besagē hen onderline/hi eñ A
masia die coninc Juda te Beth Semes/die in Ju
da leget/Mer Juda wert gheslaghen voor Israel
eñ vluchtē elc in sine tēten/Maer Amasia dye co

gestaen hadde vier dui sent.ccc eñ.lvi iaer
Cristus geboorte viij hondert/eñ liij Jaer

nínc Juda den sone Josaphat/greep Joas die sone Joahas die coninc Jsrael te Bet Semes/eñ bracht hē te Jerusalē/eñ brac die muerē te Jerusalē vā poortē Ephraim aē/tot aen die hoecpoorte/ vier hōdertellē lāc/eñ allet gout eñ siluer/eñ alle vaten/ die voor hāden waren indē huse Gods/bi Obed Edō/eñ inden scatte des huis des conics/eñ die kinderē te pāde/nam hi met hem tot Samaria

Eñ Amasia die sone Joas/die conic Juda leefde na dē doot Joas des soōs Joahas des conics Jsrael.xv.iaer/Wat meer vā Amasia te seggē is/beyde dz eerste eñ dz leste/Siet dz is gescreuē int boec der coningen Juda eñ Jsrael. Eñ van dier tijt aen doen Amasia vāden HEERE af weke/ maecten si een vbont tegen hē te Jerusalē/Maer hy vluchte tot Lachis/Doē seyndē si hē na /tot Lachis/eñ doo den hē aldaer. Eñ si brachten hem op peerden/ eñ si begroeuē hem by sine vaders in die stadt Juda..

Vā dat rijcke des coninc s Osie/ende wat hy getimmert heeft/Eñ hoe hi laserich wert/als hi hē des rokēs onderwāt/dz alleē dē priester toebe hoorde te doē Capittel.xxvi

D Oe nū dat geheele volck Juda Vsia die was.xvi.iaer out/eñ maectē hem tot eenen coninc/in zijs vaders Amasia stede/Die selfde timmerde Eloth eñ brachtse weder aen Juda na dien dat die coninc ontslapē was/mz sinē vaderen/Vsia was.xvi.iaer out/doē hi coninc wert/eñ regneerde/.xxij.iaer te Jerusalē/Sine moedē hiet Jechalia/ vā Jerusalē/eñ dede dat dē HEERE wel behaechde gelijc sijn vadē Amasia gedaen hadde /eñ hi sochte God also lange als Zacharia leefde/die leeraer in den gesichte Gods/also langhe als hi den HEERE sochte liet hem God gelucken

Wāt hi troc wt/eñ street tegen die Philisteen/ eñ brac die muerē tot Gath/eñ die muerē tot Jabne eñ de muerē tot Asdod/eñ timmerde stedē om me Asdod/eñ ondē die Philisteē/wāt Godt halp hē tegē die Philisteē/tegē die Arabers teghen die tot Garbaal/eñ tegen die Meunitē/Eñ die Ammonitē gauē Vsia giftē/eñ hi wert vmaert tot dēmē coēt ī Egiptē/wāt hi wert altoos stereker eñ sterc ker Eñ Vsia timerde Torēs te Jerusalē aē de hoec poorte/eñ aen die dal poorte/eñ aē anderē hoeckē eñ beuestichdese/hi timerde ooc slotē in die woestine eñ groef vele puttē/Wādt hi hadde veel vees beide indē brocke/eñ op dē effenelāde oock acker liedē eñ wijngaerdeniers/aenden berghen eñ aen Charmel/Wāt hi hadde lust tot acker werck

Eñ Vsia hadde eē macht tottē strijt die int heir trockē/vā crijschknechtē int getal ghereketē/ Jciel des scriuers/eñ Maeseia des Amptmants /onder die hāt Hanania/wt den ouerstē des conincs. Eñ dat getal der principaelster vaders ondē dē starckē oorloges lieden/was .ij. duysent eñ ses hondert/ Eñ ondē haerder hāt/die heyrmacht.iij.hōdert dusent/eñ seuē dusent/eñ vijfhondert/totten strijdt bequaē in die heyrcracht te helpē/dē coninc tegen sijn viandē/Eñ Vsia bescicte voor dat gātse heyr/ scilden/deegēs/helmettē/pātsiers/bogē/ eñ steen slingeren/Eñ hi maecte te Jerusalē bolwerc / oft borst gewerē cōstelic/die op die torens eñ hoeckē sijn souden/om te scieten met pijlē/eñ groten stee nen/Eñ sijn geruchte ginc verre wt/Om dz hem sonderlinge geholpē waert tot dz hi machtich was

Eñ doē hi machtich gewordē was/so verhief hē sijn herte tot zijnder verderffenisse/Wāt hi ondē. ginc hē aenden HEERE sinen God/eñ ginc inden tēpele des HEEREN om te roocken/op den rooc outaer/Maer Asaria die priester ginc hem na/ eñ lxxx. priesters met hē/redelike liedē/ eñ stonden tegen Vsiā dē coninc/eñ seidē tot hē/Het en behoort v Vsia niet te roockē den HEERE /mair dē priesteren Aarōs kinderē/die geheilicht sijn om te roocken /Gaet wt dē heilichdom/wāt ghi ontgaet v/ eñ het en sal v geē eere zijn/voor God dē HEERE

Maer Vsia wert toornich /eñ hadde een wieroocs vat in die hāt/Eñ doen hi tegen die priesters murmureerde/so voer die malaetschz wt oft lazarie aē zijn voorhooft voor die priesterē īdē huse des HEEREN/voor dē ruec outaer/eñ Azaria die opperste priester keerde dz hooft tot hē/eñ alle priesters eñ siet/Doē was hi lasers voor zijn voorhooft Eñ si stietē hē vā daer Hi haestede hē ooc vā selfs wt te gaē/wāt sine plage was vanden HEERE/ Also was die coninc Vsia lazarus tot aē sine doot eñ woōde in een bihuis lazars/Wāt hi was vstoten vanden huise des HEEREN Johtam sijn sone regeerde des conincs huis ende oordelde dat volc inden huyse

Wat meer vā Vsia te seggen is beyde dz eerste eñ dz laetste / heeft bescreuē Jesaia/die sone Amoz Eñ Vsia ontsliep met sinē vaderē/eñ si begroeuen hē bi sinē vaderen/indē acker/bi die begrauenis ōconingen/Wāt si spraken hi is Melaetsch/Eñ Jothā zijn sone wert coninc in sijn stede

Hoe Jotham regneerde/ wat hy ghetimmerdt/ Ende hoe hi gheoorlocht heeft Capittel.xxvij.

I Othain was vijfentwintich iaer out doē hi coninc wert/eñ regneerde.xvi iaer te Jherusalem/ sine moeder hiet Jerusa een doechter Zodok / eñ dede dat den HEERE wel behaechde/ghelijc Vsia sijn vader gedaen hadde/sonder dat hi niet inden tempele des HEEREN enghinc/eñ dat het volc hē noch ontginc/hy timmerde dyc hoge poorte aen dat huys des HEEREN/eñ aender mueren Ophel/timmerde hi vele/Eñ timmerde die steden op dat geberchte Juda eñ inden wouden timmerde hi sloten ende torens.

Eñ hi street tegen den coninc der kinderen Ammon/eñ hi wert haerder machtich/alsoe dat hē die kinderē Ammon op dat selue iaer gauen/hondert ponden siluers/ thien duysent Cor tarwen/eñ tien duysent gersten/Also vele gauen hem die kinderen Ammon/oock inden anderen eñ inden derden iaer Also wert Jotham machtich / wandt hi rechte oft stierde sine wegen voor den HEERE sinen God.

Wat meer van Jotham te seggen is/ende alle sine strijden/eñ sine wegen / Siet/dat is ghescreuē inden boec der coningen Jsrael/eñ Juda/hi was/ xxv.iaer out/doē hi coninc wert/ eñ regneerde.xvi iaer te Jerusalē Eñ Jotham ontsliep met sinen vaderē/eñ si begroeuē hem in die stadt Dauid eñ sine sone Ahas wert coninc in sijn stede.

Vanden godlosen coninc Achas/Eñ wat ondē hem geschiet is. Dat/xxviij. Capittel.

Sardanapalus was de laetste Manarchie / vā Assirien hi was eē seer ōcuysmēsce /also dat hi hē in vrouwen habijt cleedede eñ bleef ondē dye vrouwē gelijc als eē vrouwe daer om dat hē sijn ōder satē vachte dē eñ als hy mercte dz si tegen hē opstondē/ so vbrādē hi hē seluē

Dz rijc B vā Meden begint eñ Arbatus een dienaer vā Sardanopolus verwint eñ verslaet Sardanopolū sinen heere ende brēghet die hoocheit vā Assirien/op dz rijck vā Meden. Ende hy was die eerste coninc vā Meden die prophetē O

Achas .was.xx.iaer out/doē hy coninc wert/eñ regneerde.xvi.iaer te Jerusalē/ Eñ en dede nyet dat dē HEERE behaechde /ghelijc zijn vader David/ maer hi wādelde indē wegen der kinderen Israel/ Eñ daer toe maecte hi gegoten beelden/Baalim/eñ hy roocte inden dal der kinderen Hinnon/eñ hi verbernde sinē sone met viere/nae dē grouwelē der heydenē/die die HEERE voor dē kinderen Israel verdreuē hadde/ Eñ offerde ende roocte op die hoochten/eñ op die heuelē/ende onder alle groene boomen.

Daer omme gaf hem die HEERE sine God in die hādē des coninca te Sirië/ dz si hē slogē/eñ eenē grotē hoope vādē sinē geuangē wech leyden/eñ tot Damascum brachten/ Oac wert hi gegeuē ond die hant des coninca Israel/ also dat hi eenē groten slach aen hē dede/ Want Pekah die sone Remalia/ sloech in Juda/ hondt eñ.xx.duysent op eenē dach die alle rasce oorloochs liedē waren/ om dat si den HEERE haerd vaderē God vlieten. Eñ Sichri eē machtige in Ephraim/ doode Maesa den sone des coninca/eñ Asrikā dē huys vorste /eñ Elkana den naestē na dē coninc/ Eñ die kinderen Israel leyden wech geuangē vā harē broederē.ij. hondt duysent wiuē/sonē eñ dochterē/eñ namen daer toe groten roof vā hen / eñ brachten den roof tot Samaria.

Aldaer was een propheet des HEEREN dye hiet Obed/ die ginc wt/ den heyr te gemoet / dat tot Samaria quā/eñ sprac tot hen/siet/want die HEERE uwer vads God ouer Juda grā is / soo heeft hise in dinē handē gegeuen/eñ ghi hebtse wredelijc gedoot/dat het inden hemel reyct/ Nv denct ghi v die kinderē Juda eñ Jerusalē te onderworpē/tot knechten eñ maertē/ En is dā dz niet bi v scult tegē dē HEERE uwen God? So hoort mi nv/eñ brengt die geuanghen weder / die ghi wech ghelept hebt/ wt uwen broederen/ Want des HEEREN gramschap is ouer v verbolghen.

Doen maecten hen op/ sommige onder den princi paelsten der kinderē Ephraim/ Asaria die sone Johanan/ Berechia/ die sone Mesillemoth/ Jehiskia die sone Sallum /eñ Amasa die sone Hadlai/ tegen die wten heyr quamē/ ende sprakē tot hen Ghy en sult die geuangene hier niet in brengē/ Wāt ghi en denct maer scult voor dē HEERE ouer ons/ op dat ghi onser sonden eñ scult des te meer sout maken. Want der scult is te vorē te vele/ eñ die grāscap ouer Israel verbolgen/ doe lietē die geharnaste liedē die geuangen/ eñ den roof voor den ouersten/ ende voor der geheelder ghemeynten.

Doe stondē die mānē die nv met namē genoēt zijn eñ namē die geuangene / eñ alle die bloot ond hen warē/eñ cleedense vandē gherooſde/eñ trockē hen scoenē aen/eñ gauē hen teten eñ te drinckene/ ende salfdense/eñ voerdense op ezelen / alle die daer onsterc warē/eñ brachtense tot Jericho/ totter palmē stat bi haren broederē/eñ quamē wed te Samaria

Opter seluer tijt seynde die coninc Achas/ tottē coninc vā Assur/ om dat si hē soudē helpen/ Eñ die Edomitē die quamē noch eens eñ slogē Juda/eñ voerden sommige wech/ Die Philisteen daeldē ooc ned inden stedē/ indē velden/eñ tegent suydē Juda eñ wonnē Beth Semes/ Aialon/ Gederoth/ ende Socho met harē dochterē Thimna met harē dochterē/ eñ Gimso met harē dochterē/ eñ woōdē dair inne/ wāt dye HEERE vootmoedichde Juda/ om Achas des conīs Juda wille/ om dz hi Juda bloot maecte/eñ outginc hē aen dē HEERE/ eñ Tiglat Pilnesser vā Assur/ quam tegen hem /die belegerde hem/eñ hi en was hem niet machtich ghenoech

Wāt Achas deelde dat huis des HEEREN/eñ dz huis des conīcs/eñ der ouersten dz hi dē coninc Assur gaf/ Mer tē halp hē niet/ Daer toe in zijnre noot/ maecte die coninc Achas des outgaēs aen dē HEERE noch meer eñ hi offerde dē goden tot Damasco/ die hē geslagen haddē/eñ sprac/ Die goden der coningē tot Sirië hebbē hen geholpē daer om wil ic hen offerē dz si mi ooc helpē/ dair nochtās de selue hem/ eñ den geheelen Israel eenē val waren

Ende Achas brachtte samen die vatē des huis Gods/eñ vergaderde die vatē indē huyse Goods eñ sloot die duerē toe aen dē huse des HEEREN/ eñ maecte hē outarē in allē winckelē te Jerusalē eñ indē stedē Juda/ hier eñ dair maecte hi hoochtē om te roocken anderen goden ende verweccte den HEERE zijnder vaderen God tot gramschap.

Wat meer vā hē te seggē is / eñ alle sine wegē beide die eerste eñ die leste/ siet/ dat is gescreuen in dē boecke der coningē Juda eñ Israel/ Eñ Achas ontsliep met sinē vaderē/eñ si begrouen hē in die stat te Jerusalē/ Wāt si en brochten hē niet onder die grauen der coningē Israel /eñ zijn sone Jehiskia wert coninc in zijn stede

Die stat vā Romē wert in deser tijt ghesticht/ voorcristus ghe boorte/ seuē.c. eñ.xxvij

¶ Vanden God vresendē coninc Ezechia hoe hi geregneert eñ wat hi gedaē heeft Capit.xxix.

Jehiskia was.xxv .iaer out doē hi coninc wert/ eñ regneerde.xxix iaer te Jerusalem zijn moed hiet Abia / een dochter Zacharia / Eñ hy dede dz dē HEERE wel beuiel/ als sine vad David/ hi dede die duerē aen dē huise des HEEREN opē/ ind eerster maēt/ des eerstē iaers zijns coninc rijcks/eñ hi maectese vast /eñ bracht dye priesters eñ die leuitē daer in /eñ vergaderde opter breeder straten oostwaert / eñ sprac tot hen.

Hoort toe na mi ghi leuitē heilicht v nv /dz ghi dat huis des HEEREN uwer vaderē Gods heylicht/ Eñ doet daer wt die onreynicheit wt dē heylichdō Wāt onse vaderen hebbē hen outgaē/eñ gedaen dat dē HEERE onsen God qualijckē beuiel eñ hebbē hē verlatē/ Want si hebbē haer aensicht vand woningē des HEEREN gekeert/eñ dē rugghe toe gekeert/eñ hebbē die duerē aē dē poortale toe ghesloten/ die lampen wt ghebluscht/eñ geen roocwerck gherooct/eñ gheen brantoffer gedaen inden heilichdom den Gode Israel.

Daer wt is die grāscap des HEEREN ouer Juda eñ Jerusalē gecomē/eñ heeftse gegeuen in verstroeinge eñ verwoestinge / datmense aēspijt/ soo ghi met uwē ogen siet/ Wāt siet om des selfs wille / zijn onse vaders geuallē/ door twzeert / onse sonē/eñ dochterē/ eñ wijuē zijn wech gelept. ¶ Nv hebic indē sin eē vbont te makē mettē HEERE dē God Israel dz sine grāscap eñ vbolgentheyt hair vā ōs keere/ Nv mine sonē/ en sijt nz vachlaē/ wāt die HEERE heeft v vercoren dz ghi voor hē staē sout eñ dat ghi sine dienaers eñ roochers zijn soudt

A iaer als dye werelt ghestaē had iiij/ M. cccc. eñ xliij iaer eñ/ Romolus R deside dz iaer erst l.x .deelē eñ hy beghint vanden, meerte eñ noēt die maēt na dē af god des O strits Maers dye dye poeten segghen dat zijn vader was

Doe stōdē die leuitē op/ Mahat die sone Ama
sai/en̄ Joel die sone Asaria/wt dē kinderē der Ra
D hat hitē/Wt dē kinderē Merari/Kis die sone Ab
di/en̄ Azaria die sone Jehalelel/ wt den kinderen
der Gersonitē/Joah die sone Simma/en̄ Edē die
sone Joah/en̄ wt den kinderē Elizaphan/Simri
en̄ Jeiel/en̄ wt den kinderē Assaph/Zacharia/en̄
Mathania/en̄ wt den kinderen heman/Jehiel/en̄
Simei/en̄ wt dē kinderen Jedethun/Semaea/en
de Vzīel/ende si vergaderden haer broeders / ende
heilichdē hen/en̄ gingen in/nae des conincs gebo=
de wt den woorde des HEREN/om te reynigen
dat huys des HEREN.

Dye propheté Amos Jonas Nauum ende beth waré in deser tijt

Die priesters gingen binnen int huys des HE=
REN om te reynigē/en̄ dedē alle onreynichz/ dye
inden tempel des HEREN gheuondē werdt/ op
dē hof acnt huis des HEREN / en̄ die leuiten na=
mēse op/en̄ droeghense in die beke Kidron/Sy be=
gonstē hen te heiligen indē eersten dach/der eerster
maent/en̄ optē achstē dach der maēt /ghingen sy in
dat poortael des HEREN/en̄ si heilichdē dz huis
des HEREN acht daghē/en̄ voleyndent indē ses=
tiensten dach der eerster maent.

En̄ si gingen in totten coninc hiskia en̄ sprakē
wi hebbē dz geheele huis des HEREN ghereyni
get/en̄ dē brātoffer outaer/en̄ alle zijn gereetscap/
E en̄ die tafel der thoōbrodē/en̄ alle hare gereetschap
en̄ alle vatē die die coninc Achas doē hi coninc was
wech gewórpē hadde /doē hi hē ontginc/die hebbē
wi bereyt en̄ geheylicht /Siet /si zijn voor dē outaer
des HEREN/Doe stōt die coninc hiskia vroech
op/en̄ vergaderde die ouerste der stat/en̄ ghinc op
totten huise des HEREN/en̄ brachtē derwaerts
seuen varren/ seuē rāmen/seuē lāmeren/ en̄ seuen
gheytbocken/tot eenē sondoffer/voor dat coninc=
rijc /voor dat heilichdom/en̄ voor Juda/Ende hi
sprac tottē priesterē der kinderen Aaron/dat si of=
feren souden opten outaer des HEREN.

Doe sloegen si die runderen/en̄ die priesters na
men dat bloet /en̄ sprengdent op den outaer /En̄ si
sloegen die rammē/en̄ si besprengden dat bloet op
ten outaer /En̄ sloegē die lāmeren en̄ si besprenq=
den dat bloet/opten outaer/en̄ si brachtē die bockē
totten sondoffer voor den coninc/en̄ voor die ghe
meynte /ende leydē haer handē op die/en̄ die pries
ters sloeghense /en̄ onsondichdē haer bloet opten
F outaer om geheele Jsrael te versoenē/Wandt dye
coninck hadde beuolen /brantoffer ende sondoffer
voor geheele Jsrael te gesciedene

En̄ hi stelde leuitē int huis des HEREN/met
cymbalen/psalterē/en̄ harpē/soe het Dauid beuo=
len hadde en̄ Gad die Siender des conincs/en̄ dye
prophect Nathā/Wāt het was des HEREN ge
bot/door sine prophetē/En̄ dye leuitē stondē met
tē musijcspelen Dauidts/en̄ dye priesters metten
trompettē/en̄ hiskia hiet hen brantoffer doen op
tē outaer/en̄ op die tijdt/doemē dat brantoffer be=
gonste/so begonste ooc den sanc des HEREN
G en̄ die trompettē/ en̄ op menigerhande musijc spe
len Dauids des conincs Jsrael/en̄ die geheele ghe
meynte aenbadt/en̄ den sanc der sanghers / en̄ dat
trompetten der trompetters/duerde tot dat allet
brantoffer volbracht was

Als nv dat brantoffer volbracht was/ buichde
hem die coninc/en̄ alle die hē voor h anden weren
en̄ aēbaden en̄ die coninc hiskia mettē ouerstē hiet
die leuitē/den HERE louen met den gedichte Da
uids/en̄ Assaph des Sienders/En̄ si loofdē tot dz si
vrolic werdē/en̄ neychdē hem/en̄ aenbaden

En̄ hiskia antwoorde en̄ sprac/Nv hebt ghi u
we handen gheuult dē HERE gaet toe en̄ bringt
herwaerts die offeranden/en̄ dancoffers tottē hu
se des HEREN/en̄ die gemeinte bracht daer toe
offeren en̄ dancoffer/en̄ elc met vrijwilliger hertē
brantofferen/En̄ dat ghetal der brantofferen/ die
die ghemeynte daer toe bracht/was lxx. runderē
hondert rammē/en̄ twee hondert lāmeren/en̄ dat
alle tot brantoffer den HERE/En̄ si heilichdē ses
hondert runderen/en̄ drie duysent schapen.

Maer der priesters was te luttel/en̄ en consten
die brantofferen die huyt niet al af getreckē Daer
om namen si haer broeders die leuiten/ tot dat dat
werc volbracht wert/ende tot dat hen die priesters
heylichden/Want dye leuiten sijn lichter te heyligē
dan die priesters/Ooc was der brantoffers vele /
metten vette des dootoffers/en̄ drancoffers totten
brātofferen Also spoeyde dat ambacht aen dē huse
des HEREN/En̄ hiskia verblijde hē met alle den
volcke/datmen met Gode bereyt was geworden
Want het ghescshiede onuersiens

¶ Ezechias roept dat volc weder tottē HERE
Eñ hi doetet al af so wat tegen Godt opghericht
is.　　　　Dat.xxx.Capittel.

En de Jehiskia seynde tot geheele Js=
rael en̄ Juda/en̄ screef brieuē aē E= A
phraim en̄ Manasse/dat si souden co
men totten huse des HEREN te Je
rusalem /dē HERE den Gode van
Jsrael Passach te houdē/En̄ die coninc hielt eenē
raet/met sinen vorstē/en̄ metter geheelē gemeyn=
tē te Jerusalem/dat Passah te houden/inder twee
ster maent.En̄ si en constens op die tijt niet gehou
den/om dat der priesters niet ghenoech geheylicht
en waren/en̄ dat het volc noch niet te samen gheco
men en was te Jherusalem/ En̄ het beuiel den co
ninc wel/en̄ der geheelder ghemeynten.En̄ bestel
den dattet wt geroepen worde door geheele Jsra
el/van Berseba aen/tot Dan toe/op dat si Passah
souden comen houden den HERE den God Jsra
el te Jerusalem/Want daer en waster niet vele die
dat hielden/ghelijct beschreuen staet.

En̄ die loopers gingen metten brieuen vander
hant des conincs/en̄ sijnder ouersten door geheele
Jsrael en̄ Juda/wt den beuele des conincs en̄ spra
kē/Ghi kinderen Jsrahel bekeert v totten HE=
RE den God Abrahā/Jsaac/en̄ Jsrael/soo sal hy
hē keeren totten ontloopenen/ die noch ouer ghe=
bleuen zijn onder v/ wt der hant der coninghen As
sur/en̄ en sijt niet als uwe broeders/en̄ vaders die B
hen aen dē HERE haerder vaderen/God ontgin
gen en̄ hijse gaf in een verwoestinge/soe ghi seluer
siet.So en sijt nv niet hertnickich als uwe vaders
Maer ghee ft uwe hant den HERE / ende comet
tot sine heylichdom/dat hi ghe heylicht heeft eewe
lijck/ende dyenet den HEERE uwen Godt/soo
sal haer dye verbolghentheydt sijnder gramschap=
pen van v keeren/wandt ist dat ghy v bekeert tot=
ten HEERE soo sullen uwe broeders ende kinde

ren onsfermherticheyt hebben/voor die gene diese geuangen houden/ dat si weder in dat lant comen Want die HEERE uwe God/is genadich en ontfermhertich/en en sal sijn aenschijn niet van v keeren/ist dat ghi tot hem bekeert.

En die loopers gingen vander eender stadt tot ter andere/inden lande Ephraim/en Manasse/tot Sebulon toe/ Maer si belachtense en bespottense/ Nochtans sommige va Asser/ en Manasse/en Sebulon/verootmoedichde hen/ en quamen te Jerusalem/ Oocquam Gods hant in Juda/ dat hy hen
C eenderley herte gaf/te doen na des conincs/ en der ouersten ghebot/ wt den woorden des HEEREN En te Jerusalem quam een groot volck te hoope om te houdene dat feeste der ongesuerder brooden inder anderder maent/ een seer groote gemeynte.

En si maecten hen op/ en deden die outare af. die te Jerusalem waren/ en alle rootwerck deden si wech/en wierpense in die beke Kidron/ en slogen dat Passah inden veertiensten dach der andere maent En die priesters/en die leuiten scaemden hem en heylichden hen/en brachten die brantoffers totten huise des HEEREN/en stonden in haere oordine/ alsoot behoort/na die wet Mose des mans Goods/en die priesters sprengden dat bloet vander handt der leuiten/want daer waster vele inder gemeynten die hen niet geheylicht en hadden daerom slogen die leuiten dat Passah/voor alle die niet rein en waren/dat si den HEERE geheylicht souden werden.

Ooc so was des volcs vele van Ephraim/Manasse/Jsaschar/en Sebulon/die niet reyn en waren maer en aten dat paeschlam niet/ also ghescreuen staet/Want Hiskia verbat voor hen en sprac/Die HEERE dye goedertieren is/ sal ghenadich sijn/ allen den ghenen die haer herte sticken oft voegen God te soecken den HEERE den God haer der vaderen/en niet om der heyligen reynicheyt wille/En die HEERE verhoorde Hiskia en genas oft heelde dat volc/Also hielden die kinderen Israel/die te Jerusalem geuonden werden/dat feeste der ongesuerder brooden/seuen dagen met grooter blijscappen/ en dye leuiten/ en dye priesteren loofden den HEERE alle dage met stercken musijc spelen des HEEREN En Hiskia sprac hertelic met allen leuiten/die een goet
D verstant hadden aen den HEERE/en si aten dat feest ouer seuen daghen/ en offerden dootoffer/en dancten den HEERE haer der vaderen God/en die geheele gemeynte werts te rade/noch ander seuen dagen te houden/ En hielden de seuen dagen oock met blischappen/wandt Hiskia die coninck Juda/ gaf een heffe voor die ghemeynte/duysent varren en seuen duysent schapen/ Mer die ouerste gauen een Hefoffer voor die ghemeynte/duysent varren/ en tien duisent scapen/Also heilichden hen die priesters vele.

En die geheele gemeynte Juda verblide haer/die priesters en leuiten/en die geheel gemeinte die wt Israel gecomen was en die vreemdelingen die wt den landen Israel gecomen waren/ en die in Juda woonden/en daer was een groote bliscap te Jerusalem/Want sint der tijt Salomo des soons David/ des conincs Israel/en was sulcs te Jerusalem niet gheweest/En dye priesters/en die leuiten stonden op/en seegenden dat volc en haer stemme wert verhoort/en haer gebet ginc in voor sijn heilige wooninghe inden hemel

¶ Dat volck breect het outaer wt beueel des conincs die beelden/des bosskens   Dat.xxxi. Capit

A ENde doen dat altemael besciet was/ trocken wt alle Israeliten/die onder dye steden Juda geuonden werden/en braken die stilen oft colomnen/ en hieuwen die boschkens af/ en braken die hoochten en die outaers af/en wt geheel Juda/ BenJamin/ Ephraim en Manasse/tot dat sise vnielden en dye kinderen Israel trocken alle weder tot haren goede in haren steden.   Die stat van Siracusen/in Sicilien wert gesticht.

Hiskia stelde priesters en leuiten in haer oordine elcken na sine officie/beide der priesters en der leuiten/tot brantofferen/ dootofferen/dat si souden dienen dancken en louen/inden poorten des legers/des HEEREN/en die coninc gaf sijn deel van sinen goede/ tot brantofferen/des morghens en des auonts/en tot brantofferen des Sabbaoths/ en nieuwen maenden/en feesten/soo gescreuen staet inder wet des HEEREN.   Die stat Cathina ooc in Sicilien wert gesticht

B En hi sprac totten volcke dat te Jerusalem woonde dat si deelen souden geuen den priesteren/en leuiten op dat si des te nerstiger souden sijn/in die wet des HEEREN En doen dat woort wt quam/ gauen die kinderen Israel/vele eerstelingen van grane/most/oli/honich en alrehande incomens vanden velde/ en alrley thienden brachten si vele inne. En de kinderen Israel en Juda/die in die steden Juda woonden/ brachten ooc tienden van runderen en scapen en tienden vanden geheilichden dat si den HEERE haren God geheilicht hadden/ en maecten hier eenen hoop/en daer enen/hoop Inder derder maent beghonsten si hoopen te legghen/en inder seuender maent volbrachten sijt   Thales een Philosoof vat eerst den Eclipsis der sonne en der manen te voorseggen.

En doen Hiskia metten ouersten daer in ginc/en sagen die hoopen/loofden si den HEERE/en sijn volc Israel/en Hiskia vraechde den priesters/en leuiten om de hoopen/En Asaria die priester/die principaelste in den huse Zadok sprac tot hem. Sint der tijt datmen begonst heeft heffe te bringen int huis des HEEREN C
hebben wi ghegeten/en sijn sadt gheworden/en daer is noch vele ouer gebleuen/Want de HEERE/heeft sinen volc geseeget/ daer om is desen hoop ouer bleuen Doen beual die coninc/dat men kisten gereet soude maken aent huis des HEEREN/en si maectense gereet en deden die heffe daer inne/en die thiende/en dat gheheilichde op geloone

En ouer dat selue was voorst/Canania die leuijt en Simei sine broeder die anderde/en Jehiel/Asasia Nagat Asael Jerimot/Josabad Eliel Jesmachia Mahat en Benaia/geoordineert vanden hant Canania en Simei sijns broeders/ na tbeueel des conincx
Hiskia/ Mer Asaria was voorst inden huyse Godts D
En Kore de sone Jemna/die leuiten duer wachter tegen oosten/was ouer die vriwillige gauen Gods/die den HEERE totter heffe gegeuen werden en ouer den alderheilichsten/ En onder sijn hant waren/Eden/ Munamin/Jesua/Semaia/Amaria/ en Sachania/in den steden der priesters op geloue/dat si geuen souden haren broederen/na haren oordine die cleinsten als den grootsten

Daer toe die gene die gerekent worden voor mans personen/van.iij.iaren out/en daer ouer/onder alle die int huis des HEEREN gingen/elc in sine dagen/tot haer officie/in hair hoede na haer oordine/daer die toegherekent worden onder hair kinderen wiuen sonen en dochteren

Numa pompilius de twee de coninc van Romen wert in deser tijt nae Romulus doot coninc van Romen gecront hi sette noch/ ij/ maendē tottē tiē deelen des iaers

onder die gheheele gemeynte. Wāt si heilichden op haer geloue, dat geheylichde/ Ooc warē mannen met namē genoemt onder den kinderē Aaron/ dē priesteren op dē veldē der voorstedē in allen stedē/ dat si deelen soudē geuē allen mans personē onder die priesterē/ eñ allē die onder die leuiten gerekent worden

Alsoe dede Hiskia in geheele Juda/ eñ dede dat goet/ recht eñ warachtich was/ voor dē HEERE sinen God/ eñ in allen doene dat hi begonst aenden dienste des huys Gods/ na die wet eñ gebodē om te soecken sinen God dat dede hi wt geheelder herten/ Daer om gheluckedet hem ooc wel

¶ Sennacherib beleyde Hierusalem Esechias sterct dat volc Senacherib dreyghet volc door sine bodē/ Die HERE verlost Judam Ezechias wort cranc eñ weder gesont Capittel. xxij

A Dien Romulus geordinert hadde te weten Januarius/ eñ Februarius

NA desen ghescie denissen eñ trouwe/ quā Sancherib/ die coninc tot Assur eñ troc in Juda/ eñ legerde hem voor die vaste stedē/ eñ dachtse tot hem te treckē/ eñ doē Hiskia sach dat Sanherib/ quā eñ sijn aensichte stont te strijdene/ tegen Jerusalē/ so wert hijs te rade met sinē ouerstē eñ machtigē die waterē vandē fonteynē/ die daer buiten voor die stede warē/ te stoppē/ eñ si holpē hem eñ het vergaderde hē een groot volc/ eñ stoptē toe alle fonteinē/ eñ wat vekē middē indē lāde eñ sprakē/ Op dat die coningē van Assirien niet vele waters en vinden als si comen

Eñ hi wert getroost/ eñ timmerde alle mueren daer si yet veruallen warē/ eñ maecte torens daer op/ eñ timmerde daer buitē noch een ander muere eñ veueste Millo/ in die stat David/ Eñ maectē vele gescuts/ eñ scildē/ eñ stelde die hooftlieden inden strijdt/ neffens dat volc

Die heilige/ Tobias leefde in deser tijt/

Eñ si vergaderdē tot hē op die breede strate/ aē die poorte ṽ stat/ eñ sprac hertelic met hē seggēde

B ende hy leet veel vuolginghē van Sanecherib dē coninc vā Assirien

Sijt getroost/ eñ vroom/ en vreest noch en verslaet v niet/ voor dē coninc vā Assur/ noch voor allē dē hoope die bi hē is/ Wāt met ons is een groter dan mz hē Mz hē is eenē vleescelickē arm/ maer mz ōs is die HEERE onse God/ dat hi ons soude helpen eñ voeren onsen strijt/ Eñ dat volck verliet hē op die woordē Hiskia des conincs Juda

Daer na seynde Sanherib die coninc tot Assur sine knechtē tot Jerusalē (wāt hi lach voor Lachis eñ alle zijn heerschappie met hē) tot Hiskia dē coninc Juda/ eñ tot geheel Juda/ dat tot Jerusalem was eñ dede hē seggē. So spreect Sanherib die coninc tot Assur/ Op wien getroost ghi v/ ghi die woont

iiij. Reg/ xviij. f.

C indē beleghērdē Jerusalē? Hiskia verleit v dat hi v inden doot soude geuen/ in honger eñ in dorste/ eñ seyt/ Die HEERE onse God sal ons verlossen vāder hāt des conincs tot Assur/ En is hi niet die Hiskia/ die sine hoochtē eñ outarē wech gedaē heeft/ eñ geseyt/ te Juda eñ te Jerusalē voor eenē outaer sult ghi aenbeden/ eñ daer op roocken

En weet ghi niet wat ick/ eñ mine vaders ghe

D daen hebben/ allē volckē indē landē? Hebbē ooc die godē der heidenen inden landē moghen hare landen verlossen vā mijnder hāt? Wie is onder allē goden deser heidenē/ die mine vaders verbannē of vedoruē hebbē/ die sijn volc heeft mogē verlossen vā mijnder hant/ dat uwe god v soude mogen verlossen wt mijnd hant? Dus en laet v nv Hiskia niet bedriegen/ eñ en laet v dat niet wijsmaken/ eñ en gelooft hē niet/ Wāt ist dz geē God alre heydenē eñ coninc rijckē sijn volc van mijn/ eñ mijnder vaderē hant en heeft mogen verlossen/ so en sullen v ooc/ uwe goden niet verlossen van mijnder hant.

Doe spraken sine knechten noch meer/ tegen den HEERE den God/ eñ teghen sinen knecht Hiskia/ Ooc screef hi brieuen om scimpe te spreken dē HEERE den God Israel/ eñ sprac vā hē seggēde. Gelijc die goden der heydenē/ indē landen haer volc nz en hebben verlost vā mijnder hant/ also en sal ooc dye God Hiskia/ sijn volck niet verlossen van mijnder hant/ E Eñ si riepen met luyder stēmen in iootscher talen tottē volc te Jerusalē/ dat opter muerē was om haer vreesachtich te makē eñ te veruarē/ dat si die stat mochten winnē/ Eñ sprakē tegen dē God Jerusalē/ gelijc tegen die godē der volcken der aerden/ die menschen handen werc waren.

Maer die coninc Hiskia eñ die prophete Jesaia die sone Amos/ baden daer tegē eñ riepē tē hemel Eñ die HEERE seynde eenē Engel/ die vnielde alle machtigen des heyrs/ eñ vorstē eñ ouerstē inden leeger des conincs tot Assur/ also dat hi met scādē weder in zijn lant troc. Eñ doē hi in sijns Gods huis ginc/ dodē hē aldaer door tswert/ dye vā sinen eygen liue wt gegaē warē. Also halp die HEERE Hiskia/ eñ dien te Jerusalē/ wt ṽ hāt Sanherib des conincs tot Assur/ eñ alre ādere eñ ōthieltse/ vā allen contōme/ dat si vele giftē den HEERE brochtē/ te H Jerusalē/ eñ cleynodiē/ Hiskia den coninck Juda/ Eñ hi wert daer nae verheuen voor alle heidenen

Te dier tijt wert Hiskia doot siec/ eñ hi badt dē HEERE die verhoorde hē eñ hi ghaf een wonder/ Maer Hiskia en loonde niet weder gelijc hē gegeuen was/ want sijn herte verhief hem Daer omme quam die gramschap ouer hem/ ende ouer Juda/ eñ Jerusalem. Maer Hiskia verootmoedichde hē dat sijn herte hē verheuē hadde/ met diē te Jerusalē/ daer om en quā die gramscap des HEEREN niet ouer hen/ so lange als Hiskia leefde

Eñ Hiskia hadde seer groote rijcdom eñ eere/ eñ maecte hem scatten van siluer/ gout edele gheesteenten/ welrieckende cruyden/ schilden/ eñ alder hande costelijcke gereetscap/ eñ corenhusen/ totten incomen des graens/ mosts/ ende olys/ eñ stallen voor alderley vee/ ende cooyen/ voor dye schapen eñ timmerde hē steden Eñ hadde vee aē schapē eñ runderē ontellick Want God gaf hem seer groot O goet/ Hi is die Hiskia/ die die hooghe water adere in Gihō verstopte/ eñ leydese onder vā westwairt totter stadt David/ Want Hiskia was ghelucktich in alle sine wercken. Maer doen die vertaelders/ die ouerste van Babel tot hem ghesonden waren om te vragē na dat wonder dat indē lande ghesciet was/ vliet hē God also dat hi hē soude procuē/ op dattet condt soude werdē/ allet wat in sijnder herten was

Wat meer vā Hiskia te seggen is/ eñ sine ōtfermhertichez/ Siet, dz is gescreuē indē gesichte des prophetē Jesaia des soōs Amoz/ indē boec ṽ coningen Juda eñ Israel eñ Hiskia ōtsliep met sinē vaderen eñ si begroeuē hē ouer die grauē der kinderē/ Da=

uid/eñ geheele Juda/eñ die vā Jerusalē dedē hem eere in sijnder doot/ende sijn sone Manasse werdt coninc in sijn stede.

¶ Vanden rijcke ende leuē des godlosen conincs Manasse Ooc vā sinen gebet tot God/ende sine beteringhe. Dat.xxxiij.Capittel.

A Manasse was twelf iaer out/ doen hy coninc wert eñ regneerde vijfenvijftich iaer te Jerusalem/eñ dede dz den HEERE mishaechde/na den afgrijselichedē der heydenē/dye dye HEERE voor die kinderen Israel verdreuen hadde/eñ keerde hē omme/eñ timmerde die hoochten/die sijn vad Hiskia afgebroken hadde/ eñ stichte Baalim outaren/eñ maecte bosskens/eñ aenbat alderhāde heyr aenden hemel/eñ diendē hen/Hi timmerde ooc outaren int huys des HEERĒ/daer die HEERE af ghesproken had/Te Jerusalem sal mijnen name
B sijn eewelic/Eñ timmerde outaren alderhāde heyr aenden hemel/ in beyde die houē aēt huis des HEERĒ/Eñ liet sinen soon door vier gaen/int dal des soons Hinnom/eñ vercoos dagen/eñ achte op vogelen sanck/ eñ touerde/eñ stichte waersegghers eñ teeckenbedieders/eñ dede vele dat dē HEERE mishaechde/om hem te verwecken tot gramscap.

Hi sette ooc beelden eñ afgoden/die hi maken liet int huys Gods/daer die HEERE af gesprokē had de/eñ Salomo sinen sone/in desen huyse te Jerusalem/die ic vercoren hebbe voor allē stāmen Israel wil ic mijnen name setten eewelic/ ende en wil den voet Israel niet meer laten wijcken vanden lande dat ic haren vaderen ghegeuen hebbe/soo verre si hē houden/dat si doen/al wat ic hen geboden hebbe/in allen wetten/seden ende rechten/door Mose
C Maer Manasse verleyde Juda/eñ die van Jerusalem dat si arger souden doen/dan die heydenen/die die HEERE voor die kinderen Israel verdreuē hadde/Eñ al liet die HEERE met Manasse eñ sinen volck spreken/si en aenmercten's niet.

Daer om liet die HEERE ouer haer comen die oversten des heyrs/des conincs te Assur/die namē Manasse gheuanghen met hayen/eñ bonden hem met ketenen/eñ brachtē hē te Babel/Eñ doē hi in der benautheyt was/smeecte hi voor den HEERE sinen God/eñ verootmoedichde hem seer voor dē God sijnder vaderen/Eñ badt eñ smeecte hē Doē verhoorde hi sijn smeecken eñ bracht hem weder te Jerusalem tot sine conincrijc/Doen bekende Manasse dat die HEERE God is.

D Daer nae timmerde hy dye buytenste mueren aen die stat David vā westwaert aē Gihon/in die beke eñ daermen ter visch poortē in gaet/eñ rōtomme tot Ophel toe/Eñ maectese seer hooch/ Eñ leghede hooftlieden in die vaste steden Juda/Eñ dede wech die vreēde godē/eñ die afgodē wt dē huise des HEERĒ/ eñ alle outarē die hi getimert hadde/optē berch des huis des HEERĒ eñ te Jerusalem/eñ werpse wt voor die stadt/ Eñ bereyde den outaer des HEERĒ/ eñ offerde daer op doot offer eñ dancoffer/eñ beual Juda/dat si den HEERE den God Israel dienen soudē/Nochtās offerde dz volc op die hoochten/den HEERE haren God.

Wat meer vā Manasse te seggen is/eñ zijn gebet tot sinē God/eñ de redē der Scouwers die mz hē sprakē indē name des HEERĒ des Gods Israel/Siet/die sijn ond die gesciedenissen der coningē Israel/eñ zijn gebet eñ smeckē eñ alle sine sondē eñ misdaet/ eñ die plaetse daer hi op die hoochtē timerde eñ bosskēs eñ afgodē stichte/eer hi ootmoedicht wert/siet/die sijn gescreuē/ ond die gesciedenissē der bescouwers/ eñ Manasse ontsliep met sinē vaderē/eñ si begroeuē hem in sijn huys/eñ sine soon Amon wert coninc in sijn plaetse.

Amon was .xxij.iaer out doē hi coninc wert/eñ regneerde twe iaer te Jerusalē/eñ dede dz dē HEERE qualic beuiel/ gelijc sijn vad Manasse gedaen hadde/ Eñ Amō offerde alle dē afgodē die zijn vad Manasse gemaect hadde/eñ diende hen Maer hy en verootmoedichde hē niet voor dē HEERE gelijc hē zijn vad Manasse verootmoedicht hadde/Wāt Amon maecte der scult vele Eñ sine knechtē maecten een verbōt tegen hē/ eñ doodē hē in sijn huys/ Doē sloech dat volc indē lāde/alle dye dat verbont gemaect haddē tegē den coninc Amon. Eñ dz volc indē lāde maecte Josia sinē soon coninc in zijn stede

¶ Van dat rijcke ende vrome feytē des conincs Josie Dat.xxxiiij.Capittel.

Josia was/ viij.iaer out/doē hi coninc wert/eñ regneerde.xxxi.iaer te Jerusalē/eñ dede dat den HEERE wel beuiel/ eñ wādelde indē wegē sijns vaders David/eñ en weke noch ter rechter noch ter slincker hāt Wāt indē achstē iaer zijns conincrijcs/doē hi noch een kint was/begonste hy dē God sijns vaders David te soeckē/ Eñ indē.xij. iaer begonste hi Juda eñ/Jerusalē te reynigē/van den hoochtē eñ boschkēs/eñ afgodē/eñ ghegoten beeldē/eñ liet voor hē afbrekē de outaers Baalim Eñ die beeldē bouē daer op hieu hi bouen af/eñ de boschkēs eñ afgodē/eñ beeldē brac hi in stuckē/eñ maectese tot stof/ eñ stroeidese op die grauē der geenre die hē geoffert haddē/eñ verbernde die gebeētē der priesterē op die outarē/eñ reinichde al ouer Juda eñ Jerusalē Daer toe indē stedē Manasse/Ephraim/Simeō/eñ tot Naphtali toe in harē woestinē rontomme/Eñ doe hi die outaers eñ boschkēs af gebrokē hadde/eñ die afgodē cleyn in stuckē ghemalē/eñ alle die beeldē afghehoudē hadde int gheheele lant Israel/so quam hi weder te Jerusalem

Indē achtiēstē iaer sijns conincrijcs doē hy dat lant/eñ dz huis gereinicht hadde/seinde hi Saphā dē sone Azalia/eñ Maeseia den stathoud eñ Joas dē sone Joahas dē cācelier/te reparerē dz huys des HEERĒ sijns Gods/eñ si quamē tottē hoogen priester Hilkia/eñ mē gaf hē dat gelt dat tottē huse Gods gebracht was/dwelc die leuitē die aendē dorpel bewaerdē vergadert haddē/vā Manasse/ Ephraim/eñ vā alle ouergebleuene in Israel/eñ vā geheele Juda eñ BenJamin/eñ vā diē die te Jerusalē woondē/ eñ gauēt ond die hādē der arbeyders/ die bestelt warē aent huis des HEERĒ/eñ si gauent diē/die daer arbeidē aēt huis des HEERĒ/ waer dattet vervallich was/ dz si dz huys soudē reckē ofte wed makē/Die selue gauēt voort dē timerliedē/eñ dē metsers om gehoudē steenē eñ ghescaeft hout te coopē/tottē balckē aendē huise/ dwelc dye coningen Juda bedoruē haddē. Eñ die mānen arbeiden aent werck/op geloove

eñ die oude Tobias ghe propheteert had dē Calē ec. eē hei dēs conīc in lōbaer dye ordineerde i sinē rijcke dz sowie so verspel beuōdē werdē/ diē soude mē beide zijn oogē wt stekē Het geuiel dz zijn sone ouer A spel beuōdē wert eñ hi gebootdat mē hē zijn ogē wt soudē stekē. Mer zijn ondsatē vielen ō teghen maer ō dat dye wet dye vā hē ingeset was nz ensou ghewiolleert eñ gebrokē worden so heuet C hi cerst zijns selfs eē ooge wtlaten steken. daer na zijns soons een ooge ende so C behildē si beide. haergeschte

En̄ ouer hen waren gheoordineert Jahath en̄
Obadia/die Leuitē wt den kinderen Merari/Sa=
C charia en̄ Mesullam/ wt den kinderen der Kaha=
thiten om dat werc te driuē/en̄ warē alle Leuitē de
op musijc spelen constē spelen / Maer ouer die last
dragers/tot alderhāde arbeyt/in allen ambachten
waren wt den Leuiten/die scriuers officiers /ende
die poortiers

En̄ als sijt gelt namen dat totten huse des HE
REN in geleit wert/ vāt Hilkia dat boec der wet
D des HEREN/door Mose ghegeuen/En̄ Hilkia
antwoorde en̄ sprac tot Saphan dē scriuer/Jc heb
be dat wetboec geuondē indē huyse des HEREN
en̄ Hilkia gaf dat boec Saphan/Saphā bracht tot
ten coninc/en̄ seidet dē coninc weder en̄ sprack/Al=
let/wat onder die handē uwer knechten gegeuen
is/dat makē si/en̄ hebbē dat gelt te hoope gescudt
dat inden huse des HEREN geuonden is/en̄ heb
bent ghegeuē dien/die gheoordineert sijn/ en̄ den
arbeiders/En̄ Saphā die scriuer gaft den coninck
te kennen en̄ sprac.Hilkia die priester heeft mi eenē
boeck ghegeuen

En̄ Saphā las daer inne/voor den coninc/En̄
doe die coninc die woordē der wet hoorde/scoorde
hi sine cleederen/En̄ die coninc gheboot Hilkia en̄
Ahikā dē sone Saphā en̄ Abdon dē sone Micha/
E en̄ Saphā den scriuer/en̄ Asaia den knecht/des co
nincs/en̄ sprac/Gaet vraecht dē HERE voor my
en̄ voor die ouergebleuene in Jsrael/en̄ voor Juda
vanden woorden des boecs datter gheuonden is/
Want die verbolghētheit des HEREN is groot
die ouer ons ontsteken is/dat onse vaders niet ghe
houden en hebben dat woort des HEREN dat si
ghedaen hadden/so in desen boec ghescreuen staet

Doen ghinc Hilkia met den anderen vandē co=
ninc ghesent/totter prophetersen Hulda den wi=
ue Sallum /des soons Thakehath/des soons Has
ra /des cleeder bewaerders /die tot Jerusalē woō
de int ander deel/en̄ sprakē sodanich met haer/En̄
si sprac tot hē/So spreect die HERE/die God Js
rael/Segt den mā die v tot mi gesondē heeft/Soo
spreect die HERE/Siet ic wil ongeluc brengen /
ouer dese plaetse/en̄ hare inwoōdes/ alle die vloec=
ken die gescreuen staē inden boec/ datmen voor dē
coninc Juda gelesen heeft/Om dat si mi verlaten
hebben/en̄ anderē godē gerooct/dat si mi tot grā=
scap soudē vwecken/met alderhande werckē haer
der handen/ En̄ mijn verbolgentheit sal ontsteken
worden op dese plaetse/en̄ niet wtgheblust werden.

En̄ tot den coninc Juda die v gesonden heeft/
den HERE te vragen sult ghi alsō segghen/ Soo
spreect die HERE die God Jsrael/vanden woor
F den die ghi gehoort hebt/Om dat v herte vermor
wet is/en̄ sijdt vootmoedicht voor God/doe ghy
sine woorden hoordet teghen dese plaetse /en̄ tegē
haer inwoōders /ende hebt v voor mi verootmoe=
dicht/en̄ v clederē ghescoort/en̄ voor mi geweent
So heb ic v verhoort seit die HERE/siet ick wil v
vergaderen tot uwen vaderen op dz ghi in v graft
met vreden vergadert wert/op dat uwe oogē niet
en sien/alle dat ongeluc dat ic ouer dese plaetse /en̄
haer inwoonderen bringhen wil. En̄ si seident den
coninc weder

Doen seynde die coninc en̄ liet te samen comen
alle ouders Juda en̄ Jerusalē. En̄ die coninc ginck
op int huys des HEREN/en̄ alle mānē Juda/en̄
inwoonders te Jerusalē/die priesters.die Leuiten/
en̄ allet volc/beyde cleyn en̄ groot/en̄ voor haer oo
ren worden ghelesen / alle woorden int boeck des
verbonts/dat inden huyse des HEREN geuondē
was. En̄ die coninc trat op sijn plaetse / en̄ maecte
een verbont voor den HERE/datmen na dē HE
RE wandelen soude/om sine geboden/getuyghe=
nissen/en̄ seden te houden/wt geheelder hertē/ en̄
wt geheelder sielen te doen/nae allen woorden des
verbonts/die ghescreuen stonden in desen boecke.

En̄ daer stonden alle die te Jerusalē/en̄ in Ben=
Jamin voor handen waren/en̄ die inwoonders te
Jerusalem deden na dat verbont Godts haerder
vaderen God/en̄ Josia dede wech alle afgrijselijc=
heden wt allen landen/ die den kinderen Jsrael toe
behoordē/en̄ maecte dz alle die in Jsrael geuonden
worden/den HERE harē God dienden alsō lan=
ghe als Josia leefde/ en weken si niet/vandē HE
RE haerder vaderen Godt.

¶ Josias bout dat feeste van Paesschen/ Hi oor
dineert priesters en̄ Leuiten / Dye welcke onder
wissen connen tvolc inder wet des HEREN te
wandelen/Ende als hi teghen den coninc Egipti
trect so sterft hi gewont sijnde.

Dat.xxxv. Capittel.

EN de Josia hielt den HERE Passah
te Jerusalē/en̄ sloech dz Passah indē
veertiensten dach der eerster maendt
Ende hy stelde dye priesters in haere
hoede/ en̄ sterctese tot haren officie in
den huyse des HEREN/en̄ sprac totten Leuiten/
die in geheele Jsrael leerden/en̄ den HERE ghe=
heilicht waren/Doet die heilighe arcke int huys dz
Salomo die sone Dauids des conincs Jsrael ghe=
timmert heeft/Ghi en sultse niet op die scouderen
draghen/Dus dient nv den HERE uwen God/
en̄ sinen volc Jsrael en̄ scict dat huys uwer vaderen
in sijn oordine/so si bescreuē is van Dauiden dē co
ninc Jsrael /en̄ sinen sone Salomo en̄ staet int hei
lichdom/na die oordinancie der vaders huysen on
der uwen broederē/Ooc die ordināćie der vaders
huysen onder den Leuitē/en̄ slaet dat Passah/ ende
scict uwe broeders/dat si doen na den woordē des
HEREN door Mose

En̄ Josia gaf totter heffe voor den gemeynen
man lāmeren/en̄ ionghe gheyten al totten Passah
voor alle die voor hādē warē/int getal dertich dui
sent en drie duysent rinderē/alle vādē goede des co
nincs Sine vorsten gauen totter heffe vrywillich
voor dat volc/en̄ voor die priesters en̄ leuitē te we
ten Hilkia Zacharia/en̄ Jehiel/die princē inden hu
se Gods onder die priesterē /totten Passah/ twee
duisent/en̄ ses hondert/daer toe drie hondert rin=
deren/Maer Hanania/Semaia/Nethaneel/en̄ si=
ne broeders /Hasabia/Jeiel en̄ Josabad/der leuitē
ouerstē gauen totter heffe dē Leuitē tottē Passach
vijf duysent en̄ daer toe vijfhondert runderen

Also wert den diēst Godts bescict/en̄ die pries=
ters stonden in hare plaetse/en̄ die leuiten in hare
oordine/na dat gebot des conincs/ En̄ si sloeghen
dat Passah/en̄ die priesters namēt van haren han=
den/en̄ bespreng dēt/en̄ die Leuiten trockē hen die
huyte af/en̄ deden die brantofferen daer af/dat sijt

ſouden geuen onder die deelen der vader huyſen/ in haren gemeynen hoope/ den HEERE te offeren gelijc het geſcreuen ſtaet inden boecke Moſe / Alſo deden ſi metten runderen ooc/ Eñ ſi brieden dz Paſſah aent vier alſo het behoort/ Mer dat gheheylicht was/ koocten ſi in potten/ketelen/eñ pannen eñ ſi maecten haeſtelic voor den gemeynen hoope Maer daer na bereyden ſi ooc voor hen ſeluen/eñ voor die prieſters/want die prieſters die kinderen Aaron waren onledich aen dat brandtoffer ende vette tot inder nacht/Daerom moeſten die Leuiten voor hen ſeluen/ ende voor die prieſters die kinderen Aaron bereyden.

Eñ die ſangers die kinderen Aſſah / ſtonden in haere plaetſe na den ghebode Dauid/eñ Aſſah/eñ Hemã/eñ Jedithun des Geſcouwers des conincs eñ die poortiers aen allen poorten/ Eñ ſi en weke͂ niet vã haren officie/Want die Leuiten haere broeders bereyden voor hen/ Alſoe werdt beſcickt alle Gods dienſt des HEEREN/in dien dage datmen Paſſah hielt/eñ brantoffer dede opten outaer des HEEREN/na den ghebode des conincs Joſia..

Alſo hielden die kindere͂ Iſrael/ die voor hande͂ waren Paſſah in die tijt/eñ dat feeſte der ongeſuer der brooden ſeuen dage͂/daer en was geen Paſſah in Iſrael gehoude͂ gelijc dat/ vander tijt Samuels des propheten aen/eñ geen coninc Iſrael en hadde ſulcken Paſſah ghehouden/als Joſia Paſſah hielt eñ die prieſters/Leuiten/eñ geheele Juda / eñ wat vã Iſrael voor handen was/eñ die inwoonders te Iheruſale͂/Inden achtienſten iaer des coninctijcs Joſia/wert dit Paſſah gehouden.

Na deſen doen Joſia dat huys gerekent hadde/ troc Neco die coninc van Egipten op/om te ſtrijde͂ tegen Charchemis/aen Prath/ Eñ Joſia troc wt hem tegen/Mer hi ſeynde boden tot hem/eñ dede hem ſeggen/Wat heb ic met v te doe͂ coninc Juda Ic en come nv niet tegen v/mer ic ſtrijde tegen een huys/eñ Godt heeft geſeyt dat ick ſoude haeſten/ Hout op van God die met v is / op dat ic v niet en verderue/Mer Joſia en keerde zijn aenſicht nyet vã hem/mer hi ſtelde hem om tege͂ hem te ſtrijden eñ en was niet genoech den woorde͂ Necho wt de͂ monde Gods/eñ quam om tege͂ hem te ſtrijde͂/op die pleyne ofte effen by Magiddo/ Mer die ſcutters ſchoten de͂ coninc Joſia/eñ die coninc ſprac tot ſine͂ knechten/Voert mi herwaerts ouer/want ick ben ſeer gewont/eñ ſine knechten deden hem van dien wagen/eñ voerden hem op ſinen anderen wagen eñ brachten hem te Jeruſale͂/eñ hi ſterf/eñ hi wert begrauen onder den grauen zijns vaders.

Eñ geheele Jeruſalem eñ Juda droeghen rouwe o͂ Joſia/eñ Jeremia claechde Joſia/eñ alle ſangers eñ ſangherſſen/ſpraken haer claechliedeken ouer Joſia/tot op deſen dach/ ende ſi maecten een ghewoonte daer wt in Iſrael/Siet/het is gheſcreuen onder den claechliedekens/Wat meer van Joſia te ſegghen is/ende ſine outfermhertichept/ nae die ſchrift in die wet des HEEREN/ende ſine geſchiedeniſſe/beyde die eerſte ende die leſte / ſiet/dat is gheſchreuen in dat boeck der coninghen Iſrahel ende Juda.

¶ Joschas zijn ſoon wordt coninc/die regneert drie maent/na hem Eliakim / Jehoiakim elf iaer den ſelven voert Nebucad Nezar tot Babilonien Eñ in zijn plaetſe regneert Jehoiachin zijn ſoon die wert oock te Babel gheuoert Eñ Sedekias wert coninc/die wert ooc naemaels met alle͂ den volcke geuanghen tot Babilonien ghebracht/Eñ Jeruſalem wort verwoeſt   Dat.xxxvi. Capittel

ENde dat volc inde͂ lande/na͂ Joahas den ſone Joſia/eñ maecten he͂ coninc in zijns vaders plaetſe te Jeruſalem Joahas was drientwintich iaer out doen hi coninc wert/eñ hi regneerde drie maenden te Jeruſalem/want dye coninc van Egipten ſette hem af te Iheruſale͂/eñ hy verwees dat lant tot hondert ponden ſiluers / ende een po͂t gouts/eñ die coninc van Egipte͂ maecte Eliakim ſinen broeder coninc ouer Juda eñ Jeruſalem/eñ veranderde ſine͂ naeme Joakim/ Mer ſinen broeder Joahas nam Necho eñ bracht hem in Egipte͂

Joiakim was vijfentwintich iaer out / doe hy coninck wert/eñ regneerde elf iaer te Jeruſalem Eñ dede dat den HEERE ſine͂ God qualic beuiel/ Eñ Nebuchad Nezar die coninc Babel troc tegen he͂ op/eñ bant he͂ met ketene͂/dat hy he͂ tot Babel voerde/ Ooc bracht Nebucad Nezar ſommige vate͂ des huys des HEEREN tot Babel/eñ dede ſe in ſine͂ tempele te Babel/ Wat meer van Joakim te ſeggen is /eñ ſine afgriſelichede͂ die hi dede/ eñ dye aen hem beuonde͂ werde͂/ ſiet/ die ſijn geſcreuen in den boec der coninge͂ Iſrael eñ Juda /eñ ſijn ſoon Joachim wert coninc in ſine ſtede

Joachim was acht iaer out doe͂ hi coninc wert eñ regneerde drie maenden eñ thien daghen te Jeruſalem/eñ dede dat den HEERE qualic beuiel Doen dat iaer om quam/ſeynde Nebucad Nezar ende liet hem tot Babel hale͂/met den coſtelijcken vaten int huys des HEEREN/eñ maecte Zidekia ſinen broeder coninck ouer Juda ende Hieruſalem

Zidekia was eenentwintich iaer out doe hi coninc wert/eñ regneerde elf iaer te Jeruſale͂ /eñ dede dat de͂ HEERE ſine͂ God miſhaechde/eñ en verootmoedichde he͂ niet voor den prophete Jeremia die daer wt den monde des HEEREN ſprac/ Daer toe viel hi af/van Nebucad Nezer den coninc te Babel/die eene͂ eedt bi God van hem ghenomen hadde/ende wert hertneckich/eñ verharde in ſijn herte/dat hi hem niet en bekeerde totten HEERE den God Iſrael/ Ooc alle ouerſte onder dye prieſteren metten volcke/maecte͂ des ſondigens vele/ nae alderhande afgrijſelichede͂ der heydenen/ eñ verontreinichden dat huys des HEEREN dat hi ghcheylicht hadde te Jeruſalem

Ende dye HEERE haerder vaderen Godt/ ſeynde door ſine boden vroech Want hy zijn volck ende ſine wooninghe ſpaerde / Maer ſy beſpotten die boden Goodts/ende verachten ſine woorde͂/ ende beghecte ſine propheten/tot dat dye verbolghentheit des HEEREN ouer ſijn volc wieſch/ alſoe datter gheen heelen meer aen en was / Wa͂t hi leyde den coninck der Chaldeen ouer hen / ende liet verworghe͂ haere ionge vrome manne͂ met de͂ ſweerde/inde͂ huyſe haers heilichdo͂ms/eñ en ſpaerde noch die iongelinghen/noch die maechde͂/noch den ouden noch den grootvaderen/alle ghaf hyſe in ſine hant

Vriasde prophet wert vã deze͂ Joiakim gedoot/eñ Jheremias die prophet wert inde͂ kercke geworpen Aripus die V vierde conic vã rome͂ maecten eerſt ee͂ brugghe ouer de͂ Tiber/ tuſſce͂ de͂ berch Auẽternã eñ Janiculũ/ hy ſtichte ooc dye ſtat Hoſtia.xvi. mile͂ van Romen op de͂ zee cant/als die werelt ghe ſtae͂ had iiij.m.eñ vi.c.iaer voor Criſtus gebor te.vi.c/ iaer/Daniel Azarias/Ezechiel Ananias Miſael/eñ Machdche? werden alle met Jochim de͂ coninc in Babilonien geuoert

D
Baruch die propheet was in desertijt eñ was Secretarius vā den propheet Ezechiel.
Hier gaet dat conincrijc vā Juda te niete/ eñ wert ouergeuoert in Babilō nemē voor christus geboorte.cccc. eñ.lxv iaer als die werelt ghestaē had iiij.m.vi c.xxxiij iaer.
ie.xxxvi i.Es i.a i.Es.ij a

Eñ alle vaten inden huise Gods/ groot eñ cleyne die scatten indē huse des HEREN/ eñ die scatten des conincks eñ sijnē vorsten/ al liet hijt te Babel voeren/ Eñ si verbernden dat huis Gods/ eñ braken die mueren te Jerusalem af/ eñ al hare palleysen verbranden si met viere/ also dat al hare costelike iuwelen oft gereetscap bedoruen worden/ Eñ wie vanden sweerde ouerbleuen was/ die voerde hi wech tot Babel/ eñ werden sine/ eñ zijnder sonē knechten/ tot dat dat conincrijcke der Persen regneerde/ op dat dat woort des HEREN veruult soude worden/ door den mont Jeremia/ tot dz dz lant aen sinen Sabbathen genoech hadde/ Want den geheelen tijt der verstoringe was den Sabath tot dat tseuentich iaer veruult werden.

Mer inden eersten iaer Cores des conincs vā Persen/ op dat dat woort des HEREN veruult soude worden/ door den mont Jeremie gesprokē so verwecte die HERE den geest Cores des Conincs in Persen/ Dat hi dede wtroepen door zijn geheel conincrijc/ ooc door scrift ende seggen/ So spreect Cores die coninc in Persen/ Die HERE die God vanden hemel heeft mi alle conincrijckē inden landen gegeuen/ eñ heeft mi beuolen hē eē huis te timmeren te Jerusalem in Juda/ Wie nv onder v van sinen volc is/ met dien si die HERE sijn God/ ende trecke op.

Hier eyndt dat anderde deel der Croniken

Hier begint dat Gebet van Manasses den coninc Juda/ als hi in Babilonien geuangen lach

O HERE almogende God onser vaderen Abrahā/ Isaac/ eñ Jacob/ dye gemaect hebt hemel eñ aerde/ met al haer cieringe/ eñ geuestiebt hebt dye zee met dat woort dijns gebots/ die besloten hebt die diepte/ eñ hebtse beteekent met dinen vreesliken ende loeflicken naem/ den welcken alle mensen ontsien eñ vreesen/ vant aensicht ws machts/ Onuerdrachlic is den toorn ws dreygēs op die sondarē/ mer onmatelic eñ nz ōdersoeclic is die bermherticheit uwer beloftenisse/ Want ghi zijt die HERE eñ aldēhoochste God des gheheel aertrijcks/ lancmoedich eñ seer barmhertich/ berou bewisende ouer die boosheit d menscē/ Mer ghi HERE na die grootheit uwer beloften/ hebt belooft vergeuinge der sondē/ eñ ghi HERE der rechtuaerdigē en hebt dē rechtueerdigen Abrahā Isaac/ eñ Jacob geē penitēciē geset/ die v nz gesondicht en hebbē. Wāt ic heb gesondicht bouen tgetal des zāts d zee mijn ongerechtichedē zijn ōmenichfuldicht/ ic bē gecrōt met eenē grotē bāt des yzers eñ ic en heb geē vasemē/ wāt ic heb v gramscap verweet/ eñ heb quaet voor v gedaē/ instellēde afgriselichedē/ eñ ōmenichfuldigēde die misdadē/ Eñ nv buyge ic die kniē mijns hertē/ biddēde v goetheyt/ HERE ic heb gesondicht/ HERE ic heb ghesondicht/ eñ bekenne mijn boosheit. Ic begere biddende v HERE ōgeuet mi/ vergeuet mi En verdoet minz met mijn ongherechtichedē/ noch en behout mi geē quaet ind eewicheit/ want ghi sult mi onwaerdige salich maken na v grote ontfermherticheit/ eñ ic sal v louen al die dagen mijns leuēs. Wāt al die cracht d hemelē looft v/ eñ v is glorie van eewicheit tot eewicheit Amen.

Hier begint dat eerste boec Esra

Cyrus der Persen coninc geeft oorlof den Joden te Jerusalem te trecken/ ende die stat weder te timmeren

Dat.I.Capittel.

IN dē eersten iare Cores des conincs vā Persen/ op dat dat woort des HEREN veruult soude worden/ door den mont Jeremie gesproken so verwecte die HERE/ den geest Cores des conincs in Persen/ dat hi liet wtroepen door al zijn conincrijc/ ooc door scriften ende seggen. So spreect Cores die coninc in Persen. Die HERE die God vā den hemel/ heeft mi alle conincriken inden lande gegeuen/ ende heeft mi beuolen hem een huys te timmeren te Jerusalem in Juda/ Wie nv ond v van sinen volc is/ met dien si die HERE sine God eñ treet op te Jerusalē in Juda/ eñ timmere thuis des HEREN Gods Israel/ hi is die God die te Jerusalem is/ Eñ wie noch ouer gebleuen is/ in allen plaetsen daer hi vremdelinc is/ dien helpē die lieden zijnder plaetsen/ met siluer/ ende gout/ goet ende beesten/ wt vrien wille/ totten huse Gods te Jerusalem.

Doe maecten hen op die ouerste vaders wt Juda ende Ben Jamin/ ende die priesters eñ Leuitē/ ende alle diens geest God verwecte op te trecken ende dat huys des HEREN te timmeren te Jerusalem/ eñ al die rontsom hen waren/ sterctē haer hant/ met siluerē eñ gulden gereetscap/ met goet ende vee eñ cleynodien/ behaluen dat si vriwillichlic gauen.

Ende die coninc Cores bracht wt die vatē des huys des HEREN/ die Nebucad Nezar wt Jerusalem genomen/ ende in sijns Gods huys gedaen had/ Mer Cores die coninck in Persen/ brachtse wt door Meterdath den scatmeester/ eñ teldese ouer Sesbazar den vorst Juda eñ dit is haer getal/ xxx. gulden beckens/ eñ m. siluerē beckens. xxix. meisen. xxx. gulden bekers eñ der ander siluerē bekers. cccc. eñ. x. eñ ander vaten. m. Also dat al der vaten/ beyde gulden ende siluerē/ waren. v. M. eñ. cccc. Alsoo brachtse Sesbazar alle op met dien/ die wt der geuangenissen van Babel op trockē te Jerusalem

Hier vvorden bescreuen die van Babiloniē te Jerusalem opreysen. Dat.ij.Capittel.

DIt zijn die kinderen wt den lande dye op trocken wt der geuangenisse/ dye Nebucad Nezar die coninc te Babel tot Babel hadde geuoert/ eñ weder te Jerusalem/ eñ in Juda quamen/ elc in zijn stadt/ eñ quamen met Serubabel/ Jesua Nehemia/ Seraia/ Reelia/ Mardochai/ Bilsan/ Mispaer/ Bigeuai/ Rehum/ eñ Baena

Dit is nv dat getal der mannen des volcs Israel/ die kinderen Parecs/ twee dusent. c. ende. lxxij. Die kinderen Sephatia. ccc. eñ. lxxij. Die kinderē Arah/ seuenhondert vijfentwintich. De kinderen

Cores werte genaē Cir? d Werel had gh staē. iij m. vi. xxxiij. M ia voor c stus ge voorte v. c. lx iaer/ i iaer n dz die derē I rael v dz lāt Juda uāgē leyt w dē tot B bilon vādē mine f buch donoi Dese rus n veel v naer strijdē hi geb O h wert d con nē va Schi Tam ris g naer/ uāgē dede zij ho af sta eñ in tōne vā m sec b de wo pē en Bh drin nv daer altāt gedo hebt wort mēse bloet sat. iiij. re

Pahath Moab onder die kinderen Jesua Joab.ij
dusent.viij.hondert ende.xij. Die kinderen Elam
dusent.ij.hondert ende.liiij. Die kinderen Sathu
ix.hondert eñ xlv. Die kinderen Sacai. vij. hon=
dert ende.lx. Die kinderen Bani. vij. hondert en=
de.xlij. Die kinderen Bibai.vi.hondert.xxiij. Die
kinderen Asgad/dusent tweehondert ende twee
entwintich. Die kinderen Adonikam/ ses hōdert
ende sesensestich. Die kinderen Bigeuai/twee du
sent ende sesenvijftich. Die kinderen Adin/ vierhō
dert ende vierenvijftich. Die kinderen Ater van
Hiskia.xcviij. Die kinderen Besai driehondert en
de drientwintich/ Die kinderen Jorah/hondert en
de twaelf. Die kinderen Hasum/ tweehondert en
B de drientwintich/ Die kinderen Gibbar/ vijfent=
negentich.

Die kinderen Bethleem / hondert ende .xxiij.
Die mannen Nethopha/sesenvijftich. Die mannē
van Anatoth/hondertende.xxviij. Die kinderen
Asmaueth/tweeenveertich. Die kinderen van Ki
riath Jearim/Caphira ende Beeroth.vij. hondt
ende.xliij. Die kinderen van Rama ende Gaba/
ses hondert ende.xxi Die mannen van Michinas
hondert ende.xxij. Die mannen van Bethel ende
Ai/tweehondert ende drientwintich. Die kinderē
Nebo tweeenvijftich. Die mannen van Madbis/
hondert ende.lvi. Die kinderen des anderen Elā/
dusent tweehondert ende.liiij. Die kinderen Ha=
rim/driehondert ende twintich. Die kinderen Lod
Hadid eñ Ono/seuenhondert ende vijfentwintich
Die kinderen Jeriho/driehondertende vijfenveer
tich. Die kinderen Senaha/drie dusent ses hōdert
ende dertich

Die priesteren die kinderē Jadaia/ vandē huyse
C Jesua/negenhondert ende.lxxiij. Die kinderē Im
mer/dusent ende lij. Die kinderen Passhur/dusēt
ij.hondert eñ.xlvij. Die kinderen Harim/duysent
ende.xvij.

Die Leuiten/die kinderen Jesua/ende Kadmi=
el vandē kinderē Hodauia.lxxiiij.

Die sangers/die kinderen Assaph / hondert eñ
achtentwintich/ Die kinderen der poortiers / die
kinderen Sallum/die kinderen Ater/ die kinderē
Talmon/ Die kinderen Akub/ Die kinderen Hati
ta/ende die kinderen Sobai altesamen hondert en
de.xxxix

Die Nethinim/die kinderen Siha/die kinderen
Hasupha/die kinderen Tabaoth/die kinderen Ke
ros/die kinderen Sieha/die kinderen Padon/ die
kinderen Lebana/die kinderen Hagaba/ die kinde
ren Akub/die kinderen Aghab/die kinderen Sā=
lai/die kinderen Hanan/die kinderen Giddel/ dye
kinderen Gahar/die kinderen Reaia/ die kinderē
Rezin/die kinderen Nekuda/die kinderen Gazā/
die kinderen Vza/die kinderen Passeah/die kinde
ren Bessai/die kinderen Asna/die kinderen Meu
nim/die kinderen Nephussim/die kinderen Bak=
buk/die kinderen Hakupha/die kinderen Harhur
die kinderen Bazeluth/die kinderen Mehira / die
kinderē Harsa/die kinderen Barkos/die kinderē
Sissera/die kinderen Thamah/die kinderen Nezi
ah/die kinderen Hatipha.

Die kinderen der knechten Salomo / die kinde
ren Sotai/die kinderen Sophereth/die kinderen
Peruda/die kinderen Jaela/die kinderen Darkon
die kinderen Giddel/die kinderen Sephatia / die
kinderē Hattil/die kinderē Pochereth van Zebaim
die kinderen Ami/Alle dē Nethinim eñ kinderē dē
knechtē Salomo/warē tesamē driehondert ende
tweentnegentich.

Eñ dese trockē mede op/Mithel/Melah/Thel
Harsa/Cherub/Addon/eñ Immer/Mer desen
consten haerō vaderen huys noch haer zaet nz be=
toonē/oft si wt Israel waren. Die kinderē Delaia
die kinderen Tobia/die kinderen Nekoda.vi.c.lij
Eñ vanden kinderen dē priesteren/die kinderē Hal
bia/die kinderen Hakoz / die kinderen Barsillai/
die wt die dochteren Barsillai des Galeaditen eē
wijf nam/eñ wert ondē die selue namen genoemt/
die selue sochtē haerō geboortē register/eñ en von
den geene/daerō werden si vandē priesterscap los
Eñ Hathirzatha sprac tot hen/dz si nz vandē alder
herlichstē en soudē eten/tot dat een priester stonde
metten lichte eñ volcomenhz.

Die geheele gemeinte was als een man.xlij.du
sent.ccc.eñ.lx.wtgenomen hare knechtē eñ maer
ten/die warē.vij.dusent/driehondt eñ.xxxvij. Eñ
hadden.ij.hondert sangers eñ sangersen/vij.hon D
dt eñ.xxxvi.peerden/ij. hondert eñ. xlv. muylen/
iiij.hondert eñ.xxxv.kemelen/eñ.vi.dusent.vij.hō
dert eñ.xx.ezelen

Eñ sommige dē ouerster vaderē/ doen si quamē
totten huse des HEREN te Jerusalē/worden si
vrijwillich totten huse Gods/datment sette op zijn
placetse/eñ gauen na haren vmogen totten scat aēt
werc/lxi.dusent gulden/eñ.v.dusent pont siluers
eñ.c.rocken/ Also stelden hen die priesteren ende
Leuiten/eñ sommige des volcs/eñ die sangers/eñ
die poortiers/eñ die Nethinim in hare stedē/eñ al
Israel in sinen steden

Dat volc verghadert te Hierusalē/ die priesters
stichten den outaer/si houden die feesten / eñ den
offer/eñ si makē bereetsel om dē tēpel te timmerē

Dat.iij.Capittel.

Ende doen men die.vij. maent vercre=
gen hadde/eñ die kinderen Israel nv
in haren steden waren/quā dz volc te A
samen/als een mā te Jerusalē / Eñ ij.re.viij
het maecte hē op/Jesua die sone Jo= a
zadak/eñ sine broeders die priesteren/eñ Seruba=
bel die sone Sealthiel/eñ sine broeders/eñ timer=
dē dē outaer des Gods Israel/om brātoffer daer
op te offeren/so het gescreuen staet in die wet Mo
se des mās Gods/eñ si stelden den outaer op zijn ge
stoelte(want daer was eē vuaernisse ondē hen van
den volckē inden landē)eñ offerden den HERE
brātoffer daer op/desmorgens eñ des auents

Eñ si hielden dē louerteñten een feeste/so het ge
screuen staet/eñ deden brantoffer alle dage/na dat
getal so het behoort/elcken dach sinen offer/Daer
na ooc die dagelicse brātoffers/eñ dē nieuwer maē
den/eñ alle dē feestdagen des HEREN/die gehey
licht waren/eñ alderhande vrijwilligē offer/die si dē
HERE vrijwillichlic deden. Indē eersten dach dē
seuensten maēt/begōsten si dē HERE brātoffer
te doē. Mer dz fūdamēt des tēpels des HEREN
en was noch niet geleit/ Mer si gauē gelt dē steen
metsers/eñ dē timmerliedē/eñ spise/eñ dranck/eñ

olie die tot Zidō eñ te Tiro/dz si cederē hout van
Libanon op die zee tot Japho souden brengē/na dē
beuele Cores des conincs in Persen/aen hen liedē
Inde anderen iaer haerd toecoemst/ tottē huy
se Gods te Jerusalem ī twee der maent begonst
C Serubabel die sone Sealthiel/ eñ Jesua die sone
Jozadak/eñ die ouergebleuene haer der broeders
priesters eñ Leuiten/eñ al die vander geuangenis
se gecomen waren te Jerusalem/eñ steldē die Le=
uiten/van twintich iaren eñ daer ouer/om te dri=
uē dz werc aē den huyse des HEREN/ Eñ Je=
sua stont mz sinē sonē eñ broederen/ eñ Kadmiel
mz sinē sonē/eñ die kinderē Juda/als eē mā om te
driuē die arbeyders aen dē huyse Gods/ te weten
die kinderen Henadad/mz harē kinderē/eñ haren
broederen die Leuiten.
Eñ doen die timmerlieden dat fundamēt leydē
aen den tempel des HEREN/so stonden die prie
sters gegaruwet oft geclect/met trompetten/eñ
die Leuiten die kinderen Assaph/ met cymbalen/
D om dē HERE te louen/met dē gedichte Dauid
des conincs Israel/Eñ songen deen na dandr/ mz
louen eñ dancken den HERE/dat hi goet is/eñ
dat zijn ontfermherticheit eewelic duert ouer Is
rael. Eñ alt volc riep luyde mz den HERE te lo=
uē/dz dz fundament aen dz huis des HEREN
gelept was/Mer vele der ouder priesteren eñ Le=
uiten eñ der ouder vaders/die dat voorleden huis
gesien haddē in zijn fundament/eñ dit huys voor
haren ogē was/weēdē si luyde/Vele riepē met bli
scappen/dat dat gecrijsch hooch clanc/Also dz dat
volc niet onderkennen en conste/dat ghelupt ofte
stemme met bliscappen/voor dz gecrijsch des wee
nens int volc/Want dat volc riep luyde/ also dat=
men dat gecrijsch veerde hoorde

> Ontrēt deser tijt dode Lucretia vā Roomē haer seluē ō dzse van des conincs van Rome soō vercacht was

Die heidenen willen ooc met haer lieden timme
ren/ende als dat haer niet gegont en wert/so be=
hinderen si dat met brieuen

Dat .iiij. Capittel

A Mer doen die wederpartijders Juda
eñ Ben Jamin hoorden/ dat die kin
deren des geuāgenissen den HERE
den God Israel den tempel timmer
den/quamen si tot Serubabel/ende
totten ouersten vaderen/ende seyden tot hen/Wi
willen met v timmerē. Wāt wi soeckē uwē God
gelijc als ghi/eñ wi en hebben niet geoffert sint ī
tijt Assar Hadon/die coninc te Assur die ons hier
heeft gebracht/Maer Serubabel eñ Jesua/eñ die
andere ouerste vaderen onder Israel antwoordē
hen. Het betaēt ons/mer v nz dat huys ons Gods
te timmeren/mer wi willen alleene timmeren dē
HERE den God Israel/so ons Cores die coninc
B in Persa geboden heeft.
Doē besette dat volc indē lāde die hāt des volcs
Juda/eñ vuaerdese daer af int timmeren/eñ huer
den raetgeuers tegē hen/eñ beletten harē raet also
lange als Cores die coninc in Persen leefde/ tottē
conincrijc Darios des conics in Persen/Mer doē
Ahasueros coninc wert int beginsel zijns coninc=
rijcs/screuen si een besculdinge tegen die van Ju
da ende Jerusalem.
Eñ inden tijden Arthasastha/ screef Bislam
Mitherdath Thabeel eñ die ādere hairs raets/tot
Arthahsastha den coninc in Persen. Dat scrift des
briefs was in Sirischer talen gescreuen/ eñ wert
in Sirischer talen wtgeleget/ Rehum die cancel=
lier/eñ Simsai die scriuer/screuen desen brief tegē
Jerusalem/tot Arthasastha den coninc/Wi Rehū
die Cancellier/eñ Simsai die scriuere/eñ andere
des raets van Dina/van Arpharsath/ van Thar=
plat/van Persen van Arach/van Babel/van Su
san/van Seha/eñ van Elam/eñ die ander volckē
welcke die grootste eñ beroemste Asnaphar ouer
C bracht eñ hadse geset in die steden Samaria/ende
andere aen dese side des waters/ eñ in Canaan/
Eñ dit is dat inhout des briefs die si tottē coninc
Arthasastha seynden
Die knechten die mannen aen dees side des wa
ters/ende in Canaan/Den coninc si kenlic/dz die
Joden die van v tot ons op comen sijn te Jerusa=
lē/in die oplopighe eñ bose stadt/timmeren die sel
ue eñ makē hare mueren/eñ brengense wt dē fun
dament. So si nv den coninck kenlick/ ist dat dese
stadt getimmert wort/eñ die mueren weder ghe
maect/so en sullen si scot/tol/eñ iaerlike renten of
chijnsen niet geuen. Ende haer voornemen sal dē
coninc scade brengen/Nv wi al die daer bi zijn wi
die den tempel verstoort hebben/so en hebben wi
den smaet des conincs niet langer willē sien/Daer
om seinden wi ende laten den coninc die wete doē
Datmen laet soecken inden Croniken uwer vadēs
so suldi vinden inder seluer Croniken eñ onderui
den/dat dese stadt oplopich eñ scadelic is/den Co
ningen ende landen/ende doent dat andere ooc af
vallen van outs. Daerom die stadt ooc verdoruē
is/Daerom laten wi den coninc weten/dat ist dat
dese stadt getimmert wort/ende hare mueren ge
maect/so en suldi voor haer niet behouden dees si
D de des waters.
Doen seynde die coninc een antwoort tot Rehū
den Cancellier/eñ Sismai den scriuer/eñ den ande
ren haers raets die in Samaria woonden/eñ den
anderen ouer geen side des waters/Vrede eñ groe
te/Den brief die ghi ons gheseynt hebt/is opelick
voor mi gelesen/ende het is van mi beuolen dat=
mē soecken soude/eñ men heeft geuonden/dat de
se stadt van outs tegen die coningen opstaet/ende
oplopen ende afuallingen daer in gesciet zijn. Ooc
zijn machtige coningen te Jerusalem gheweest/
die heerscappie gehadt hebben ouer al dat aen geē
side des waters is/eñ dat hen tolle/scotte/ iaerlic=
se renten gegeuen worden/ So doet nv na desen
beuele/Verbiet den seluen mannen/ dat die stadt
niet getimmert en worde/tot dat van mi dat be=
uel gegeuen worde/Dus siet nv toe/ dat ghi niet
onachtsaem hier in en zijt/op dat gheen scade den
coninc toe en come.
Doen nv den brief des conincs Arthasastha ge
lesen wert voor Rehum/ende Simsai den scriuer
eñ haren raet/trocken si haestelic op te Jerusalem
totten Joden/eñ si vbodent oft belettent hen met
ten arme eñ gewelt/Doen hielt dat werc op aent
huys Gods te Jerusalem/eñ bleef achter tot int
ander iaer Darios des conincs in Persen

> A Dz rijc vā Egypte gincte niete Onder Cambises den Cores des anderen Cores soō/ghe sciede de historie vā Judith eñ hi wert daer genoēt Nabugodonosor.

Op die tijt so hebben geprophetcert Haggeus
ende Sacharias/die timmeringe wort heer door
die vooghden verboden ende belet.　　Cap. v

A Ie propheten Haggai en̄ Sacharia die sone Iddo/propheteerden totten Joden die in Juda en̄ Jerusalē waren/inden name des Gods Israel/ Doen maecten hen op Serubabel/ die sone Sealthiel/en̄ Jesua die sone Jozadak/ en de begonsten te timmeren dat huis Gods te Jerusalem en̄ met hen die prophetē Gods diese sterc ten/ In die tijt quā tot hen Thatnai / die president op dese side des waters/en̄ Sthar van Gosen/en̄ haren raet/en̄ spraken also tot hen/ Wie heeft v beuolen dit huis te timmeren/en̄ sine mueren te maken. Doen seyden wi hen/ hoe die mannen hieten die dese timeragie dedē. Mer die oge haers Gods quā op de ouders der Joden/also dattet hen niet B belet en wert/tot datmen die sake aen Darios soude laten comen/en̄ datter een ghescrift weder af quame

Dit is dat inhout des briefs dien Thatnai die president aen dees side des waters/Sthar vā Gosen/en̄ haren raet vā Apharsach/die aen dees side des waters waren/aen dē coninc Darios/ En̄ die woorden die si tot hē seyndē luydē also. Den coninc Darios/alle vrede/ Het si kenlic dē coninc/ dz wy int Jootsce lant gecomen zijn totten huse des grotē Gods/welc men timmert met alderley steenen en̄ balckē leytmen in die wandē/en̄ dat werc gaet neerstelic voort onder haer hant/ Mer wi hebben den ouders geuraecht en̄ tot hen also geseyt Wie heeft v beuolen dit huys te timmeren en̄ sine mueren te maken. Oec vraechden wi hen hoese hieten op dat wise v cont soudē doē/en̄ wi hebben de namē der mannen bescreuen die haer ouerste waren

Si gauen ons sulcke woordē tot antwoorde/ en̄ spraken/ wi zijn knechtē des Gods/des hemels en̄ der aerden/en̄ timmerē dat huis dat te voren voor vele iaren getimmert was/dat een grote coninc Israel getimmert heeft en̄ opgherecht/ maer doen onse vaderen den God vandē hemel vtoornden/so gaf hise in die hant Nebucad Nezar/des conincs te Babel/des Chaldeers/die brac dit huys en̄ voerde dat volc wech te Babel. Mer int eerste iaer Cores/des conincs te Babel/ beual die selue coninc Cores/dit huis Gods te timmeren/ Want die guldē en̄ siluere vatē int huis Gods/die Nebucad Nezar wt den tēpel te Jerusalē nā/ en̄ brachtse inden tempel te Babel/nam oec die coninc Cores wt den tempel te Babel/en̄ gafse SesBazar met name/dien hi tot eenen presidēt sette en̄ sprac tot hem/ Neemt dese vaten/trect wech en̄ brengt se inden tempel te Jerusalē/en̄ laet dat huis Gods timmeren op sine plaetse/ Doen quā die selue Sesbazar/en̄ leide dat fundament aent huis Gods te Jerusalem/sint diet tijt timmerden men/en̄ en is noch niet voleynt

Behaget den coninc/so late hi soecken inde scathuse des conincs/dat tot Babel is/oft het vanden coninc Cores beuolen si dat huys Gods te Jerusalem te timmeren/en̄ seyndt tot ons des conincs meininge ouer desen

Darius die coninc vernieut dat beuel Cyri/hi geeft den Joden orlof te bouwen den tempel
Dat.vi. Capittel.

A Oen beual die coninc Darios datmē soeckē soude in die cācelrie/ inde scathuse des conincs die te Babel lach/ doen vantmen te Athmetha int slot dat in Meden leghet/een boec/ende daer stont also in een gedencenisse gescreuen/ Int eerste iaer des conincs Cores/beual die coninc Cores dat huis Gods te Jerusalem te timmeren in die plaetse daermen offert/en̄ dat fundament te leggen/ter hoochten.lx.ellen/en̄ ter wide oec.lx. ellen/en̄ drie wanden van alderhanden steenē/en̄ eenen want van houte/en̄ den cost sal vanden huise des conincs gegeuen worden/ Daer toe die guldē en̄ siluerē vaten des huis Gods/die Nebuchad Nezar wt den tempel te Jerusalem genomen/en̄ tot Babel gebracht hadde/salmen weder geuen/ datse weder gebracht worden inden tempel te Jerusalem op haer plaetse inden huise Gods

Malachias de prophete was in deser tijt vermaert

Dus maect v nv verre van hen/ghi Thathnai/ president deser siden des waters/en̄ Star vā Gosē/en̄ haren raet van Apharsach/ ghi die aen geen side des waters zijt/laetse arbeidē aē dē huse Gods dat d Jodē president/ende haer ouders dat huys Gods timmeren op zijn stede/ Oec ist van mi beuolen watmen den ouders Juda doen sal / om te timmeren dat huis Gods/te weten/ datmen wt des conincs gorden vanden renten aen geen side des waters mz neersticheit ophesse/en̄ geeftse dē lieden en̄ datmen hem niet en belette

En̄ of zijt behoeuē/caluerē/lammerē/of bocken/totte brantoffer den God vanden hemel/tarwe/sout/wijn/en̄ olie/na d̄ costumē/der priesters te Jerusalem/salmen hen dagelics geuen sine be- C hoorte/en̄ dat sulc nz versumelic en gesciede op dz si offeren tot eenen soeten ruecke/ God vandē hemel/en̄ bidden voor des conincs leuen ende sijnd kinderen/ Van mi is sulcken beuele gesciet/ Ende welc mensce dese woorden vandert/van dies huis salmen eenē balc nemen en̄ op rechten/en̄ hē daer aen hangen/en̄ zijn huis sal vercocht worden om dier daet wille/ die God die indē hemel woont/vdoe alle coningen/en̄ volc dat sine hāt wt street/ d te verāderē en̄ te brekē dat huis Gods in Jerusalem/ Je Darios hebbe dit beuolē dattet met neersticheit gedaē worde

Doē dede met vlijte Thathnai die president aē geen side des waters/en̄ Sthar van Gosen mz ha- D ren raet/tot welckē dē coninc Darios geseint hadde/ En̄ die ouders der Jodē timmerdē/ en̄ het gic voort door die prophecie des prophetē Haggai en̄ Sacharia des soons Iddo/en̄ timmerdēt en̄ rechtēt op/na dat beuel des Gods Israel/en̄ na dē beuele Cores/Darios/en̄ Arthahsastha / der coningē in Persen. En̄ volbrachtē dat huis tot aē den derdē dach der maēt Adar/dat was dat seste iaer des coninc rijcs des conincs Darios

En̄ die kinderē Israel/die priesters/die Leuiten en̄ die andere kinderē der gheuangenissen/hieldē eē wijdinghe des huys Godts met vrolicheden/ en̄ offerdē op dye wijdinghe des huys Godts hōdert caluers / tweehondert lammerē/vierhōdert bockē/ En̄ tot dē sondoffer/voor gheheel Israhel tweelf gheytē bockē/nae dat ghetal der stammen Israhel/en̄ steldē dye priesters in haere ordine/

ende die Leuiten in haer hoedinge/te dienen God die te Jerusalem is/so het ghescreuen staet inden boecke Mose

Eñ die kinderen der geuāgenissen hieldē Passah/inden veerthiensten daghe der eerster maent/ Want die priesters eñ Leuiten hadden hen gereynicht/dat si alle rein waren/als een mā/ eñ sloegē dat Passah voor al die kinderen des geuangenissen/eñ voor hare broeders die priesteren/eñ voor hē seluē/Eñ die kinderen Israel die wt die geuangenissen waren/warē weder gecomen / eñ al die hē afgesceidē haddē vander onreinicheit der heidē inden lande/om den HEERE den God Israhel te soecken/atē eñ hielden die feeste ŏ ongesuerdŏ brooden seuen dagen met bliscappen / Want die HEERE hadse vrolic gemaect/eñ dat herte des conics te Assur/tot henwaerts gekeert/ dat hare handē gesterct souden worden int werc/aēt huis Gods die God Israel

Esdras wort van Artaxerxe te Jerusalem ge sonden/met een beuel aen die voochden aen geen side des vvaters

Dat.vij.Capittel

A

In deser tijdt quā enē groten put midden in Romen daer groten rooc eñ vier wt ginc/ al so dz vā dē dāp veel menscē storuen/ eñ Marcus Curcius reedt in zijn vol harnas daer in/ eñ den put sloot hē ter stōt toe.

Na dese gesciedenisse int coninckrijcke Arthahsastha/des conincks in Persen trock op van Babel/ Esra die sone Seraia/Die sone Azaria/die sone Hillkia/die sone Sallum/die sone Sadok/die sone Ahitob/die sone Amaria/die soone Azaria/de sone Meraioth/de sone Serahia/de sone Vsi/die sone Bukki/die sone Abisua/die sone Pinehas/die sone Eleazar/die soone Aaron/des ouersten priesters/Welcke een bequaem schriftgeleerde in die wet Mose was/dat die HEERE/ die God Israel gegeuen had/ Eñ die coninc gaft hē al wat hi eischte/na die hant des HEEREN/ zijns Gods ouer hem.

Eñ het trocken op sommige der kinderen Israel/der priesteren/eñ der Leuiten/der sangers/der poortiers/eñ der Nethinim/tot Jerusalem int seuenste iaer Arthahsastha des conincs/Eñ si quamen te Jerusalem inder vijfster maent/dat is dat seuenste iaer des conincs/want inden eerstē dach der eerster maent/wert hi te rade om op te treckē van Babel/eñ inden eerstē dage/der vijfster maēt quam hi te Jerusalem/na der goeder hant Gods ouer hē/Want Esra stierde zijn herte te soeckene die wet des HEEREN/eñ te doen/eñ leeren in Israel zeden eñ rechten

Eñ dit is dat inhout des briefs/ dien die coninc Arthahsastha gaf Esra den priester/ den scriftgeleerden / die een leeraer was inden woorden des HEEREN/eñ zijnder zeden ouer Israel/ Arthasastha coninc alre coningen/Esra den priester ende

C

scriftgeleerden inder wet des Gods vandē hemel vrede eñ groete. Van mi ist beuolen/dz al die daer vriwillich zijn in minē rijcke/vandē volc Israel/eñ der priesteren eñ Leuiten te Jerusalem te trecken dat die met v trecken vandē coninc/ eñ vanden seuen raetsheren geseynt/te besoecken Juda eñ Jerusalem/na die wet Gods die onder uwe hant is eñ mede nemet siluer eñ gout/dat die coninc / eñ sine raetsheren vriwillich geuen den God Israels welcke woninge te Jerusalem is / eñ alderley siluer eñ gout dat ghi geuindē cōt int geheel lātscap Babel/met dien dat dat volc/eñ die priesters vrij willichlic geuen totten huyse Gods te Jerusalem

Al dat selue neemt/eñ coopt met vlijte vanden seluē gelde/caluerен/lammeren/bocken/eñ spijsoffer eñ drancoffer/datmen offert opten outaer/ biden huys ws Gods te Jerusalē. Daer toe wat v/eñ uwen broeders met den ouerscotenen gelde belieft te doene/dat doet/na dē wil ws Gods / eñ die vaten die v ghegeuen zijn totten dienste inden huyse ws Gods/leuert ouer voor Gode te Jerusalem/Oc wat meer van node zijn sal/totten huse ws Gods/dat v geualt wt te geuen/dat laet geuen wt der camerē des conincs/ Jc coninc Arthasastha heb dit beuolen den scatmeesteren ouer geē side des waters/dat so wat Esra van v eisscen sal die priester ende scriftgeleerde inder wet Gods vā den hemel/dat ghi dat neerstelic doet/tot hondert pont siluers toe/eñ tot hondert Cor tarwen toe/ ende tot hondert Bat wijns/ende tot hōdert Bat olys/eñ sout sondŏ mate/ Al wat totter wet Gods vanden hemel behoort/datmen dat selue neerstelic doe/ totten huis Godts vanden hemel/op dat geen gramscap en come ouer tsconincs rijc /ende sine kinderen.

D

Eñ v si cont/dat ghi geen macht en hebt chijns tol/ende iaerlicse renten te leggen op eenigen priester/Leuite/sanger/poortier/Nethinim ende dienaren inden huse des Gods/Maer ghi Esra nae ŏ wijsheit ws Gods die onder uwe handt is/stelt rechters eñ presidenten/die alt volc ordeelen/ dat ouer geen side des waters is/eñ al die die wet ws Gods weten/eñ diet niet en wetē dien leeret. Eñ al die niet met neersticheit die wet ws Godts/ ende die wet des conincs doen en sal/ die sal zijn oordeel om dier daet wil hebben/het si totter doot of in de verbanninge/of ter boeten aent ghoet/of in die geuangenisse

Gelooft si die HEERE onser vaderen God die dat den coninc in heeft ghegeuen / dat hi dat huis Gods te Jerusalem soude cieren/Eñ heeft tot mi ontfermherticheit geneicht/voor dē conic eñ sinē raetsheren/ende allen machtigen des conincs/Eñ ic wert getroost na der hant des HEEREN mijns Gods ouer mi/ende ic vergaderde die hoofdē wt Israel/dat si met mi op souden trecken.

Hier vvorden sommige genoemt die met Esdras op getogen zijn/ende vvat daer gesciet is.

Dat.viij.Capittel

Dit zijn die hoofden haerder vaderen die gerekent worden/die met mi op trocken van Babel/inden tijden doē die coninc Arthahsastha regneerde/ A
Vanden kinderen Pinehas Gerson/ Vanden kinderen Jthamar Daniel / Vanden kinderen Dauid/Hattus. Vanden kinderē Sechania/ der kinderē Pareos/ Sacharia/eñ mz hē mās personē gerekēt.c.eñ.l. Vādē kinderē Pahath Moab Elioenai/die sone Serahia/eñ met hē.cc.mās personē/Vādē kinderē Sechania/de sone Jehasiel/eñ mz hē.ccc.mās personē. Vādē kinderē Adin Ebed die sone Jonathan/eñ met hem. l. mās personen. B
Vandē kinderē Elam/Jesaia/die sone Athalia ende met hem tseuentich mans personen/ Vandē kinderen Sephatia/Sebadia/die soone Michael/

ẽn met hẽ tachtentich mans personen/Vandẽ kin
deren Joab Obadia/die sone Jehiel/ẽn met hem
twee hondert ẽn.xviij.mans personen / Vanden
kinderen Selomith/de sone Josiphia/ ẽn met hẽ
c.ẽn.lx.mans personen.Vanden kinderen Bebai
Sacharia die sone Bebai/ẽn met hem achtentwin
tich mans personen/ Vanden kinderẽ Asgad/Jo
hanan die jouckste soon/ ẽn met hem hondert ende
thien mans personen / Vanden laetsten kinderen
Adonicam/ẽn hieten also/Eliphcleth/Jeiel/ende
Semaia/ende met hem tsestich mans personen/
Vanden kinderen Bigevai/Uthai ẽn Sabud/ẽn
met hem tseuentich mans personen/ Ẽn ic verga
derdese aent water/dat tot Aheua comt/ ẽn bleuẽ
a drie dagen aldaer.
Ẽn doe ic acht had opt volc ẽn die priesters/soe
en vant ic aldaer geenẽ Leuite/Doen seynde ic Eli
ezer/Ariel/Semaia/Elnathã/Jarib/Elnathan/
Nathan/Sacharia/ẽn Mesullam die ouersten/ẽn
Joiarib ẽn Elnathan die leeraer/ ẽn seyndese wt
tot Iddo den ouersten tot Casphia/ dat si ons die
naers inden huse ons Gods souden halen / Ẽn ic
gaf hen in wat si spreken souden met Iddo ẽn sinẽ
broederẽ dẽ Nethinim tot Casphia/Ẽn si brachtẽ
ons na d goed hant ons Gods/ouer õs eenẽ cloec
ken man wt den kinderen Maheli/des soons Le=
ui/des soons Israel.Serebia met sinen sonen ende
broederen achthien/Ẽn Hasabia/ẽn met hem Je
saia vanden kinderen Merari/met sinen broederẽ
ẽn hare sonẽ twintich.Ẽn vanden Nethinim/die
Dauid ẽn die vorsten gauen te dienen den Leuiten
cc.ẽn.xx.al met namen genoemt
b Ẽn ic liet aldaer aent water bi Aheua een vas=
ten wtroepẽ/dat wi ons souden ootmoedighen
voor onsen God/om te soecken van hẽ eenẽ rech
ten wech/voor ons ẽn onse kinderẽ/ẽn al onse ha
ue/Want ic scaẽde mi vanden coninc geleye ende
ruyters te eyssen die ons tegen die vianden soudẽ
he pen op den wege/Want wi hadden dẽ coninc
geseyt.Die hant ons Gods is totten vesten/ ouer
al die hem soecken/ende sine sterckheit ende toor=
nicheit/ouer al die hem verlaten. Also vasten wy
ende versochten dat aen onsen God ende hi hoor=
de ons.
Ẽn ic sceider twelf wt den ouersten priesteren/
Serebia/ẽn Hasabia/ẽn met hẽ haerder broeders
thien/ẽn woech hen ouer dat siluer ẽn gout ẽn va
ten ter heffe/den huse ons Gods/welcke die Co
c ninc ẽn sine raetsheren/ẽn vorsten/ẽn geheel Isra
el/dat voor handen was/totter heffe gegeuẽ had
den/ ẽn woech hen ouer ond hare hant/ses hondt
ẽn vijftich ponden siluers/ẽn aen silueren vatẽ hõ
dert pont/ẽn aen ghoude hondert pont/twintich
gulden bekers/die hadden dusent gulden ẽn twee
goede metalen costelike vaten louter als gout/ẽn
sprac tot hen/Ghi zijt heylich den HERE/ẽn die
vaten zijn ooc heilich/daer toe dat vrighegeuen sil
uer ende gout/den HERE uwer vaderen God.
Dus waect ẽn bewaert tot dat ghijt ouer weghet
voor den oppersten priesterẽ ẽn Leuiten/ẽn opper
sten vaderen/ ond Israel te Jerusalem/inden kis=
ten des huys des HEREN/doe namen die prie=
sters ẽn Leuiten dat gewegen siluer ende gout/en
de vaten/dat si dat souden brenghen te Jerusalẽ/
totten huyse ons Gods.
Also brachten wi op vanden water Aheua in=
den twelfsten dage der eerster maent/dat wi te Je
rusalem trecken souden/ende die hant ons Gods
was ouer ons/ende verloste ons vander hant on=
ser vianden/ende vanden gestelden lagen optẽ we
ge/Ende quamen te Jerusalem ẽn bleuen aldaer
drie dagen/Mer opten vierden dach wert dat sil=
uer ende gout/ẽn vaten/ int huys ons Gods ghe
wegen/onder die hant Meremoth des soons Uria
des priesters ende met hen Eleasar den soon Pi=
nehas/ẽn met hen Josabad den sone Jesua/ende
Noadia den sone Benuiden Leuite / na dat getal
ẽn gewichte ees yegelijcs/Ẽn dat gewichte wert
op die tijt al gescreuen
Ẽn die kinderen der geuangenissen/die wt die
geuangenisse ghecomen waren/offerden brantof
fer den Gode van Israel/twelf varren voor heel
Israel/sesentneghentich rammen/seuenentseuen
tich lammeren.xij.bocken totten sondoffer/al tot
ten brantoffer den HERE.Ẽn si gauen des co
nincs beuel ouer den officiers des conincs/ẽn den
grauen ouer dese side des waters/Ẽn si verhieuẽ
dat volc ende dat huis Gods.

Het vvort Esdra te kennen gegeuẽ dattet volc Gods hem metten heydenscen vviuen ghemenget ende veronreinicht hadde/vvaerom dat hi droeuich is/ẽn dat Gode claghet.

Dat.ix.Capittel

A Doen dat al was bestict/traden si tot
mi die ouerste ẽn sprakẽ / Dat volck
Israel/ẽn die priesters/ẽn die Leuitẽ
en zijn niet afgesceiden vandẽ volckẽ
inden landen/na haren afgriselichey
den/te weten der Cananiten/Hethiten/ Phereßi
ten/Jebusiten/Ammoniten/Moabiten/Egipte
naers/ẽn Amoriten / Want si hebben der seluer
dochteren genomen ende hare sonen/ẽn dat heili
ge zaet gemein gemaect metten volcken indẽ lãdẽ
Ẽn die hant der ouerster ẽn raetsheeren was die
principaelste in deser misdaet.
Doẽ ic dat hoorde scoorde ic mine cleederen ẽn
minen roc/ẽn trac mijns hoofts ẽn baerts hayr
wt/ẽn sat eenlic/Ẽn al die des HEREN woort
des Gods Israel vreesden/ om der grooter ouer
tredingen wil/Ẽn ic sadt eenlic tot aen dat auont
offer/Ẽn om dat auontoffer stont ic op vã mijnd
allendicheit/ẽn scoorde mijn cleederen ẽn roc/ ẽn B
viel op mijn knien/ẽn recte mijn handen wt totte
HERE mijnen God/ẽn sprack
Mijn God/ic scame mi/ẽn ontsie mi mine oo
gen op te heffen tot v mijn Godt/Want onse mis
daet is ouer ons hooft gewassen/ẽn onse schult is
groot tot inden hemel / Van dier tijt onser vaders
aen/ zijn wi in grote scult geweest tot op desen dach
ẽn om onser misdaet wille zijn wi / ẽn onse conin
gen/ẽn onse priesteren/gegheuen in die hant der
coningen der landen/int sweert/ in die geuanghe
nisse inden roof/ẽn in scaemte des aensichts/gelijc
het heden toegaet C
Mer nv is een weinich ẽn onuersiene genade
vandẽ HERE onsen God geschiet/dat ons noch
wat ouerbleuen is te ontgaen/dat hi ons soude ge

Die gro teůmaer de sůdẽ vã Nethe nen ghe sciedẽ in deser tijt recht oft dʒ twee de Troy enghe weest ware

uen eenen nagel aen zijnē heyliger plaetsen/ dz on
se God onse ogen soude verlichten/ eñ geuen ons
een weinich leuens/ daer wi knechtē zijn/ Want wi
sijn knechtē/ eñ onse God en heeft ons nz verlatē al
zijn wi knechten/ eñ heeft ontfermherticheyt tot ons
geneicht voor den coningē in Persen/ dz si ons dz
leuen latē/ eñ verhogen dat huis ons Gods/ eñ op-
rechten sine verstoringe of vēderuinge/ eñ dat hi ons
eenē tuyn soude geuē in Juda eñ Jerusalem
Nv wat sullen wi seggen onse God na desen? dz
wi uwe geboden verlaten hebbē/ die ghi door uwe
knechten die prophetē gebodē hebt eñ geseit/ dat
lant daer ghi inne gaet om te beeruē/ is een onrei
ne lant/ door die onreinichz vā volcken inden landē
in haren afgrijselichedē/ daer mede dat si dz hier eñ
daer vol onreinichedē gemaect hebben. So en sul
dy nv uwe dochteren nz geuen haren sonen/ eñ ha
D re dochteren en sulsdy nz nemen uwen sonen/ eñ en
soect harē vrede noch goet nzinē eewicheit/ op dz
ghi machtich wort/ eñ eet dat goet inden lāde/ eñ
beeruet op uwe kinderen eewelic
Eñ na allen dien dat ouer ons ghecomē is/ om
onser boser wercke eñ grote scult wille/ hebdy on
se God/ onse misdaet gespaert/ eñ hebt ons eē ver-
lossinge gegeuē/ so het nv toe gaet/ Mer wi hebbē
ons omgekeert/ eñ uwe gebodē latē varen/ dz wi
ons metten volcken deser afgrijselichedē vrientscap
gemaect hebben/ Wilt ghi dan op ons grā zijn/ tot
dattet geheelic met ons wt si/ datter nz ouer en bli
ue/ noch geen behoudinge en si? HEERE God Is
rael ghi zijt gerecht/ wāt wi zijn ouerbleuen een be-
houdinge/ soot hedē te dage toe gaet/ Siet wi zijn
voor v in onser scult want om dies wille / en ist nz
te staen voor v

Plato die seer wise philosoph? was Aristoteles meester in deser tijt

Si maken een verbont dat si die wiuen verlaten willen/ Ende welcke dese geweest zijn/ die worde hier genoemt.

Dat.x.Capittel.

E Ende doen Esra aldus badt/ belide/ eñ
weēde/ eñ voor dē huyse Gods lach
so vergaderde een zeer grote gemeinte
van mannen/ wiuen eñ kinderen wt
Israel tot hem/ want dz volc weēde
seere/ Eñ Sachania die sone Jehiel wt den kinde
ren Elam/ antwoorde eñ sprac tot Esra/ wel aē
wi hebben ons aen onsen God ontghaen/ dat wi
vrēde wiuen wt den volcken des lants genomen
hebbē/ Nv daer is noch hope in Israel ouer dien/
so laet ons nv een verbont maken mz onsen God/
dat wi al die wiuen eñ die vā hen geboren sijn wt
wech doen/ na den raet des HEERē/ eñ vā geen
der die die geboden ons Gods vreesen datmē doe
na die wet. Dus staet op/ wāt het behoort v toe/
wi willen met v sijn/ Sijt getroost eñ doet dat
B Doē stont Esra op/ eñ nā eenē eedt vandē ouer
stē priesterē/ eñ Leuitē/ eñ geheel Israel/ dat si na
dese woorden doen souden/ Eñ si swoeren/ Ende
Esra stont op voor dat huys Gods/ eñ ginc in de
camer Johanā des soons Eliazab/ Eñ doē hi daer
quam/ en adt hi geē broot/ eñ en dranc geē water
want hi droech rouwe om die vergripinge of ouer-
tredinge vā geenē die geuāgen geweest warē/ Eñ
si lieten wtroepen door Juda eñ Jerusalem/ tot al
len kinderen die geuangen geweest waren/ dat si
te Jerusalem souden vergaderen/ Eñ die welcke
niet en quamen binnen drie dagen/ na den raet der
ouerster eñ Ouders/ dies goet soude al verbannē
of verbuert sijn/ eñ hi soude afgesceiden sijn vander
gemeinten vā geuangenen / Doen vergaderden alle
mannen Juda eñ Ben Jamin te Jerusalem bin-
nen drien dagen/ dat is inden twintichsten daghe
vā nieuwer maent/ eñ alt volc sat op die strate voor
den huse Gods/ en beefden om vā saken wille/ eñ
vanden reeghen/ eñ Esra die priester stont op/ eñ
sprac tot hen/ Ghi hebt v ontgaen/ dat ghi vreem
de wiuen genomē hebt/ dat ghi vā scult Israel noch
meer sout maken. Dus belijdt nv v den HEERE
uwer vaderen God/ eñ doet sijn welbehagen/ eñ
sceydet v vanden volcke des lants/ eñ vanden vrē
den wiuen.
Doen antwoorde die geheele gemeinte eñ sprac
met luyder stemmen/ Het gesciede so ghi ons ghe
seyt hebt/ maer des volcs is vele/ eñ regenachtich
weder/ eñ en can niet buyten gestaen/ oec en ist nz
eens oft tweeder dagē were/ want wi hebben sulc
ker ouertredinge vele gemaect/ laet ons onse ouer C
ste bestellen inē geheelder gemeinten/ dat al die in
onse steden vremde wiuen genomen hebben / tot
gesetten tijden comen/ eñ de Ouders van elcker
stadt/ eñ haere rechters mede tot dat van ons ghe
keert worde die gramscap ons Gods/ om deser sa
ken wille.
Doen werden ghestelt Jonathan die sone Asa-
hel/ eñ Jehasia die sone Thikwa / ouer dese sake/
Eñ Mesullam/ eñ Sabthai/ die Leuitē holpen hen
Eñ die kinderen vā geuangenissen deden alsoo/ ende
die priester Esra/ eñ die principaelste vaders onē
haerder vaderen huysen/ eñ alle nv genoemde scei
den si/ eñ si saten opten eersten dach der thienster
maent om dese sake te ondersoecken/ Ende si vol
brachtent aen alle mannen die vreemde wijuen
ghenomen hadden/ inde eersten daghe der eerster
maent
Eñ onē den kinderen vā priesteren/ worden ghe
uonden die vreemde wiuen ghenomen haddē/ te D
wetene onē die kinderen Jesua/ des soons Joza-
dak eñ sinen broederen/ Maeseia/ Eliezer/ Jarib
eñ Gedalia/ Eñ si gauen hare hant daer op/ dat si
die wiuen wilden wtstoten/ eñ tot haren schultof
fer eenen ramme voor haer scult/ Onder den kin
deren Immer/ Hanani/ eñ Sebadia / Onder den
kinderen Harim/ Maeseia/ Elia/ Semaia/ Jehiel
eñ Vsia/ Onder den kinderen Pashur/ Elioenai/
Maeseia/ Ismael/ Nethaneel/ Josabad/ eñ Eleasa
Onder die Leuiten/ Josabad/ Simei / eñ Kelaia.
Hi is die Klita Pethahia/ Juda ende Eliezer/ On
der die sangers/ Eliasib/ Onē die poortiers/ Sal-
lum/ Telem ende Vri
Van Israel onē die kinderen Pareos/ Raimia
Jesia/ Malchia/ Meiamin/ Eleazar/ Malchia/
eñ Benaia/ Onder die kinderen Elam/ Matha-
nia/ Sacharia/ Jehiel/ Abdi/ Jeremoth/ eñ Elia/
Onder die kinderen Sathu / Elioenai/ Eliasib/
Mathania/ Jeremoth/ Sabad/ ende Asisa/ Onē
die kinderen Bebai/ Johanam/ Hanania/ ende Sa
bai/ ende Athlai/ Onder die kinderen Bani/ Me
sullam/ Malluch/ Adaia/ Jasub/ Seal/ ende Jera
moth/ Onder die kinderen Pahath/ Moab/ Ad-
na/ Chelal/ Benaia/ Maeseia/ Mathania/ Beza-

kel/Genui ende Manasse. Onder die kinderen Harim/Eliesar/Iesia/Malchia/Samaia/Symeon/Ben Iamin/Malluch/eñ Semaia. Onder de kinderen Hasum/Mathnai/Mahatha/ Sabad/Elipheleth/Ieremai/Manasse/eñ Simei. Ondñ die kinderen Bani/Maedai/Amram/Huel/ Benaia/Bedia/eñ Chelui/Naia/Meremoth/ Eliasim/Mathania/Mathnai/Iaesau/Bani/Genui Simei/Selemia/Nathan/Adaia / Machnadbai/ Sasai/Sarai/Asareel/Selemia/ Samaria/Sallum/Amaria eñ Ioseph. Onder die kinderen Nebo/Ieiel/Mathitia/Sabad/Sebina/Iaddai/Ioel eñ Benaia. Dese hadden al vremde wiuen ghenomen/Eñ daer waren sommige onder den seluen wiuen/die kinderen gedragen haddē

Hier eyndet dat boec Esras

Hier begint dat boec Nehemia.

Nehemias is droeuich/ende hi beclaget die ghevanckenisse des volcs. Dat. I. Capittel



A Het zijn die gesciedenissen Nehemia des soons Hagalia/Het gesciede inde maent Chisleu/des twintichstē iaers dz ick was tot Susan opt slot/quā Hanani eē vā minē broederē met sommigen mannē wt Iuda/eñ ic braechde haer hoe het metten Iodē gingē/die behoudē eñ ouerbleuē warē vanõ geuangenissen. Eñ hoe tte Ierusalē ginc/eñ si spraken tot mi/Die ouerbleuene vanõ ghevangenissen zijn al daer indē lādē in grotē ongeluc eñ smaet. Die muerē Ierusalē zijn gebrokē/eñ hare poorten met vier õbernt. Doē ic sulcke woordē hoorde / sadt ic eñ weende/eñ droech rouwe twee dagē/eñ vaste/ eñ badt voor den God des hemels/eñ sprac

Och HEERE God vanden hemel/grote ende veruaerlike God/die daer hout dat verbont ende ontfermhertichcheit/den genē die hem beminnē eñ sine geboden houdē/Laet toch uwe oren toe luysteren/eñ uwe ogen open zijn/dat ghi dat ghebet wes knechts hooret/dat ic nv voor v bidde / dach a
eñ nacht/voor die kinderen Israel v knechten/ eñ bekennen die sondē õ kinderen Israel die wi aē v gedaen hebben/Eñ ic/eñ mijns vaders huis/hebben ooc gesondicht/Wi zijn vlcyt ghe worden/dat wi niet gehouden en hebben die gebodē/zeden eñ rechten/die ghi gebodē hebt uwen knecht Mose.

Mer gedenct doch des woorts/dat ghi uwen knecht Mose geboot eñ spraect/Als ghi v õtgaet so wil ic v ondõ die volcken stroyen. Mer ist dz ghi v bekeert tot mi/eñ houdet mine gebodē/eñ doet se/eñ al waert ghi võstoten tot aen dz eynde des hemels/so wil ic v nochtans van daer võgaderen/eñ wil v brengen totter plaetsen die ic võcoren hebbe b
dat minen naē aldaer soude woonen/Siet/het zijn doch immer v knechten eñ v volc/ die ghi verlost hebt door v grote crachte/eñ machtige hāt/Och HEERE laet v ooren aenmerckē dat ghebet dijns knechts/eñ dat gebet uwer knechten/die daer begeren uwen naē te vreesen/eñ laet uwē knecht heden ghelueckē/eñ geeft hē ontfermhertichcheit voor dese mannen/Want ic was des conincs scencker

¶ Nehemias verwerft oorlof vanden coninc te Ierusalem te trecken Dat. ij. Cap. A

In der maent Nissan/ des twintichstē iaers des coninckes Arthasastha daer wijn voor hem stont/hief ic den wijn op eñ gaf den coninc/ende ic en was niet vriendelic voor hem/ Doe sprac die coninc tot mi/Waerom siet ghi so suerlick ofte droeflijc/ghi en zijt immer niet crāc/ dat en is niet mer ghi sijt swaermoedich/ic vreesde seer eñ sprac totten coninc/Die coninc leue ewelic/ Eñ soude ic niet droeflijc sien/die stadt daer dat huys der begrauinge mijnder vaders is/leyt woest / eñ haer B
poorten sijn met vier verbernt/Doen sprac die coninc tot mi/Wat heisset ghi dan/Doen bad ic den God vanden hemel eñ sprac totten coninck/Geuallet dē coninck/eñ uwē knechtē voor v dat ghy mi seyndet in Iuda/totter stadt der begrauinghe mijnder vaders/dat ickse timmere/

Eñ die coninc sprac tot mi/eñ die coninginne die neffens hem sadt/Hoe lange sal v reyse durē/ ende wanneer sult ghi weder comē/Ende het beliefde dē coninck dat hi der waerts seynde / ende ic sette hem eenē ghesettē tijdt/eñ sprack totten coninck/ Behaghet den coninck/soe gheue hi my brieuē tot dē lātgrauē ouer gheē side des waters dat si my ouer leydē/tot dat ick in Iuda come/En de brieuē aen Asaph/dē houtvorste des coninck s dat hi my hout gheue / tot balcken der poortē aēt paleys/die indē huyse eñ oock aē der stadt muerē C
sijn/eñ totten huyse daer ick in treckē sal/Eñ die coninc gaf mi na die goede hāt mijns Gods ouer my Eñ doe ic tottē lātgrauē aē gheē side des waters quam/so gaf ic hen des conincs brief. Eñ die coninc seynde met mi die hooftliedē eñ ruyters.

Doē dat hoorde Sanballat die Heronyte/eñ Tobia der Ammonitē knecht/verdroot hen seere

dat een mẽsch gecomẽ ware/ die goet sochte voor
die kinderen Israel. Eñ doen ic te Jerusalem quã
eñ drie dagen daer geweest had/ stont ick snachts
op/ eñ luttel mannen met mi/ want ic en seyt geenẽ
mensce/ wat mi mijn God in ghegeuen hadde te
doen aen Jerusalem/ eñ daer en was gheen dier
met mi/ dan daer ic op reet/ Eñ ic reet ter dalpoor
ten wt/ bider nacht/ eñ voor die draec fonteyne/ eñ
aen die meſtpoorte eñ brac mi in die mueren Je=
rusalem/ die gescoort waren/ eñ die poorten met
vier verbernt/ eñ ginc ouer totter fontein poorten/
eñ tot des conincs watergãc/ eñ daer en was geẽ
D ruymte minen diere/ dattet onder mi had connen ge
gaen/ Doẽ troc ic bider nacht door die beke eñ brac
mi in die mueren/ eñ keerde om/ eñ quam ter dal
poorten weder thuis

Eñ die ouerste en wisten niet waer waerts ic ginc
oft wat ic maecte. Want ic en hadt tot die tijt toe
den Jodẽ/ eñ dẽ priesteren/ den raetsheerẽ eñ den
ouersten/ eñ den anderen/ die aent werc arbeiden
niet geseyt/ eñ sprac tot hen/ Ghi siet dat ongeluck
daer wi in zijn/ dat te Jerusalem woest leghet/ eñ
hare poorten zijn met vier verbernt/ Coẽt/ laet ons
die mueren timmeren te Jerusalẽ / op dat wi niet
meer eenẽ lachter en zijn/ Eñ vercondichde hen die
hant mijns Gods/ die ghoet ouer mi was/ Daer
toe die woorden des Conincs/ die hi mi gesprokẽ
had/ Eñ si spraken/ so laet ons op zijn/ eñ wi tim
merdẽ/ eñ haer handẽ werden getroost tot goede

Mer doẽ dat Sanballat die Horonite/ eñ To
bia der Ammonitẽ knecht/ eñ Gosen die Araber
hoorden bespotte si ons/ eñ vachtedẽ ons/ eñ spra
kẽ/ Wat is dat dat ghi doet? Wilt ghi wed vanden
coninc af vallẽ/ Doẽ antwoorde ic hen/ eñ sprack.
Die God vandẽ hemel salt ons wel latẽ gelucken
want wi/ sine knechten/ hebbẽ ons op ghemaect/
eñ timeren/ mer ghi en hebt gheẽ deel/ noch recht
noch gedenckenisse in Jerusalem

Hoe dat die stadt getimmert is

Dat .iij. Capittel.

A Ende Eliasib die hoochste priester stont
op met sinẽ broederẽ dẽ priesterẽ / eñ
timmerdẽ die wercpoorte/ si heilich
desẽ/ eñ settẽ hare duerẽ inne/ eñ hei
lichdẽsẽ tot aen dẽ torẽ Mea/ te wetẽ
tot aẽ dẽ torẽ Hananeel/ neffens hẽ timmerdẽ die
mannẽ vã Jericho/ Doẽ timmerdẽ neffens hẽ Sa=
chur/ die sone Imri/ Maer die vischpoorte timer
dẽ die kinderẽ Senaaba/ si dectẽ eñ settẽ hare due
rẽ in eñ sloten eñ grendelẽ/ neffens hem timmer=
de Meremoth/ die soone Vria/ des soons Hakoz/
neffens hem timmerde Mesullam die sone Bere
chia/ des soons Mesesabeel/ neffens hem timmer
de Zadok/ die sone Baena/ neffens hem timmer=
den die vã Thekoa/ Mer hare machtige en brach
ten haren hals niet totten dienst haerder heeren.

Die oude poorte timerde Joiada/ die sone Pas
seah/ eñ Mesullam die sone Besodia / si dectense/
eñ settẽ hare muerẽ in/ eñ slotẽ eñ grẽdelẽ/ neffens
hẽ timmerde Melatia van Gibeon/ eñ Jadon vã
Merono/ mannẽ van Gibeon eñ Mizpa/ aẽ den
stoel des lantsgrauen/ aen deës side des waters/
neffens hẽ timmerde Vsiel/ die sone Harhaia dye
goutsmit/ neffens hẽ timmerde Hanania die sone
des Apoteckers/ eñ si holpen Jerusalem tot aẽ die
breede muerẽ/ neffens hẽ timmerde Rephaia/ dye
sone Hur/ die ouerste des haluẽ vierendeels te Je
rusalem/ neffẽs hẽ timmerde Jedaia/ die sone Ha
rumaph/ tegen sinẽ huse ouer/ neffens hẽ timmer
de Hattus/ die sone Hasabenia/ Mer Malchia die
sone Harim/ eñ Hasub die sone Pahath/ Moab ti
merde twee deelẽ/ eñ dẽ torẽ vidẽ ouẽ/ neffens hẽ
timmerde Sallũ/ die sone Halohes / douerste des
haluẽ vierendeels te Jerusalẽ/ hi/ eñ sine dochterẽ C

Die dalpoorte timmerde Hanum/ ende die bor
gers vã Sanoah/ Si timmerdẽ/ eñ settenin/ haer
dueren/ slotẽ/ eñ grẽdelẽ/ eñ duisent ellẽ/ aẽ dẽ mue
ren/ tot aen die meſtpoorte. Mer die meſtpoorte
timmerde Malachia/ die sone Rechab die ouerste
des vierendeels des wijngaerdeniers/ hi timmer
dese eñ sette in haer duerẽ/ slotẽ/ eñ grendelẽ. Die
fonteinpoorte timmerde Sallum/ die sone Calho
se/ die ouerste des vierendeels te Mizpa/ hi tim=
merdese ende dectese/ eñ sette in haer duerẽ/ slotẽ
eñ grendelen/ daer toe die muerẽ aen dẽ poele Se
loah/ bi dẽ hof des conincs/ tot aen die trappẽ/ die D
vanden stadt Dauid neder gaen/ na hẽ timmerde Ne=
hemia/ die sone Asbuk/ die ouerste des haluen vie
rendeels te Bethzur/ tot teghen dat graf Dauids
ouer/ tot aen den poele Asuia/ eñ tot aen dat huys
des machtigen

Na hẽ timmerden die Leuiten / Rehum die sone
Bani/ neffens hem timmerde Hasabia die ouerste
des haluen vierendeels te Kegila/ in sinen vieren=
deel/ na hẽ timmerden haer broeders Bauai/ dye
sone Henadad/ die ouerste des haluẽ vierẽdeels te
Kegila. Neffens hẽ timerde Eser die sone Jesua/
die ouerste te Mizpa/ twee deelẽ tegẽ den opganc
des harnasch winckel/ na hẽ optẽ berch timmerde
Baruch/ die sone Sabai/ twee deelẽ/ vãdẽ winckel E
tot aen die huisduere Eliasib des hogen priesters
na hẽ timmerde Meremoth/ die soone Vria/ des
soons Hakoz/ twee deelẽ vanden huysduerẽ Eliasib
tot aen den eynde des huis Eliasib

Na hẽ timmerdẽ die priesters / die mannen tot
dẽ omliggenden landen/ na dien timerde Ben Ja
min eñ Hasub/ tegẽ haer huys ouer/ na dien tim=
merde Asaria/ die sone Maesia/ des soons Anta
nia/ neffens zijn huis/ na hẽ timerde Benui/ die so= F
ne Henadad/ twee deelẽ vanden huse Asaria/ tot
aẽ dẽ winckele/ eñ tot aẽ dẽ hoec Palal/ de sone V
sai timmerde tegẽ dẽ winckel/ eñ dẽ hogẽ torẽ die
van sconincs huse wt siet/ bi dẽ kerchof/ na hẽ Pe
daia/ die sone Pareos/ mer die Nethinim woon=
den aẽ Ophel/ tot aẽ die waterpoorte/ oostwaert
daer dẽ torẽ wt kijct/ na diẽ timmerdẽ die vã The
koa/ twee deelẽ/ tegẽ dẽ groten toren/ die wt siet/
eñ tot aen die mueren Ophel

Mer vander paertpoorte aen timmerden dye
priesters/ elc tegen zijn huis / nae dien timmerde G
Zadok/ die sone Immer/ tegen sinẽ huse/ na hem
timmerde Semaia/ die soon Zachania/ die poor=
tier oostwaerts/ na hẽ timerde Hanania/ die sone
Selemia/ eñ Hanum/ die sone Zalaph/ die seste. ij.
stucken/ na hẽ timmerde Mesullã/ die sone Bere=
chia/ tegẽ sine kiste na hẽ timerde Malchia die so
ne des goutsmits/ tot aen dat huys Nethinim/ eñ
der cremers/ tegẽ die raetspoorte/ eñ tot aen den

zael aen den hoecke/ Ende tuſſcen den zael eñ den
hoec totter ſcaeps poorte/ timmerdē die goutſine
den ende die creemers

Saneballat eñ Tobias die voechden beginnen
die timmeringe te beletten, die Joden vvaken eñ
beredē haer tſamē te timmerē/ ooc mede te ſtridē

Dat.iiij.Capittel

A Doen Saneballat hoorde/ dat wi die
mueren timmerdē/ wert hi toornich
eñ zeer ontruſt/ oft ōureet/ eñ beſpot
te die Jodē/ eñ ſprac voor ſinē broe-
deren/ eñ machtighē tot Samaria/
Wat maken die amachtige Jodē? Salmēſe ſo la-
ten gewerdē? Sullē ſi offeren? Sullē zijt in eenē da
ge volcynden? Sullē ſi die ſteenē leuēde makē/ die
ſtofhoopē die verbernt zijn? Maer Tobia die Am-
monite neffens hē/ ſprac/ Laetſe maer timmeren/
Waert dat daer mer voſſcen op en trockē/ die ſou
den haer ſteenen mueren wel breken/ Hoort onſe
B God hoe zijn wi veracht/ keert harē ſmaet op ha-
re hooft dat ghiſe geeft in verachtinge/ inden lāde
haerder geuangeniſſen/ Eñ en bedect haere miſ-
daet niet/ eñ hare ſonde en wiſt nz wt voor v/ wāt
ſi hebben de timmerlieden ghetreit/ oft verwect/
Maer wi timmerdē die muerē/ eñ voechdenſe ge
heelic tſamen/ tot aen die halue hoochte/ Eñ dat
volc creech herte te arbeyden
Doē Saneballat/ Tobia/ die Arabers/ Ammo-
niten/ ende Aſdoditen hoorden/ dat die mueren te
Jeruſalem toe gemaect waren/ eñ dat ſi die gaten
begonſt haddē te ſluitē/ werdē ſi zeer toornich/ eñ
maectē al tſamē een verbont te hope/ dat ſi ſoudē
comen/ eñ ſtriden tegen Jeruſalē/ eñ dat ſi daer eē
bedroch in ſouden doen/ Mer wi baden tot onſen
God/ eñ ſtelden hoedinge ouer hen dach eñ nacht
tegen hen/ Eñ Juda ſprac die cracht der dragers
is te cranc/ eñ des ſtofs is te vele/ wi en connē die
C mueren niet gebouwen
Onſe wederpartiders dachten/ ſi en ſullen niet
weten/ noch ſien/ tot dat wi midden onder hen co
men/ eñ doodenſe/ eñ dat werc beletten/ Met doē
die Joden/ die neffens hem woonden quamen eñ
ſeydent ons wel thien werf/ wt allē plaetſen daer
ſi om ons woonden. Doē ſtelde ic ond aē de plaet-
ſe achter die muerē indē grachtē/ dz volc na haren
geſlachtē/ met harē ſweerdē/ ſpieſen/ ende boghen
Eñ beſacht/ eñ ſtont op/ eñ ſprac totten raetſheerē
eñ ouerſten/ eñ tottē anderē volcke/ En vreeſt v
niet voor haer/ Gedenct des groten veruaerlike
HEERE/ eñ hi ſtrijt voor uwe broeders ſonē/ doch
teren/ wiuen/ ende huyſen
Mer doen onſe vianden hoorden/ dat ons ken-
lic was geworden/ dede God haren raet te niete
eñ wi keerden al weder ter mueren/ elc tot ſinē ar
beyt/ Eñ het geſciede voortane/ dat de iongelingē
D die helft dedē dē arbeit. Die and helft hielden ſpie-
ſen/ ſcildē/ bogē/ eñ pantſierē/ eñ die ouerſte ſtondē
achter dē geheelē huiſe Juda/ die daer timmerden
aen die muerē/ eñ droegen laſt vā dien die hen op-
loeden/ Metter eender hant deden ſi den arbeyt/
eñ metten anderē hieldē ſi dat geſcut/ Eñ elc dye
daer timmerde/ had zijn ſweert aen zijn lendenen
gegort/ eñ timmerden alſo/ Eñ die metter baſuy-
nen blies/ die was neffens mi

Eñ ic ſprac totten raetſheren/ eñ ouerſtē/ eñ tot
ten anderē volcke/ Dat werc is groot eñ wijt/ eñ
wi zijn verſtroit op die mueren/ verde van malcā
deren/ In welcke plaetſe ghi die baſuyne hoort lui
den/ derwaerts vergadert v tot ons/ Onſe God
ſal voor ons ſtridē/ ſo willen wi aent werck arbei
den/ Eñ haer helft hielt die ſpieſen/ v anden opgāc
der dageraet/ tot dat die ſterren voor quamen
Ooc ſprac ick tot dier tijt tottē volcke/ Elc bliue
mz ſinē knape te Jeruſalem/ ouer nacht/ dz wi des
nachts ō hoedē/ eñ des daechs des arbeits waerne
men/ mer ic/ mijn broeders/ mijn knapen/ eñ dye
mannē aen der hoedē/ achter mi/ wi en trockē on-
ſe cleederē niet wt/ als yemant int water ginck

Daer quam een clage onder tvolc vandē dierē
tijt vvegen dat ſi op vvoecker leenen moeſten.
Daerom ſtraftſe Nehemias

Dat.v.Capittel.

Ende daer verhief een groot gecrijſch
des volcs/ eñ haerder wiuen teghen A
haer broeders die Joden/ Eñ daer
waren der ſommige/ die daer ſeyden
onſer ſonen eñ dochteren zijn te vele
laet ons graen nemen/ eñ eten dat wi leuen. Mer
ſommige ſprakē/ Laet ons onſe ackers/ wijnbergē
huſen verſetten/ eñ graen nemen in die dierte. Sō
mige ſeiden. Laet ons gelt ontleenen/ op chijnſe dē
coninc/ op onſe ackerē eñ wijnberghē/ Want onſe
broeders lijf/ is als ons lijf/ eñ haere kinderen als
onſe kinderen/ Anders ſoudē wi onſe ſonē eñ doch
terē dē dienſt onderworpen/ eñ onſer dochterē ſō-
mige zijn emmertoes onderworpen/ eñ daer en is
geen vermogē in onſen handen/ oock ſouden onſe
ackeren eñ wijnbergē den anderen geworden
Doen ic haer gecrijſch eñ ſulckē woorden hoor
de/ wert ic ſeer toornich/ eñ mijn herte werts te ra B
de met mi/ dat ic die raetſheren eñ die ouerſte be-
riſpte/ eñ ſprack tot hen/ Wilt ghi deen aen den an
deren woecker bedriuen? Ende ic brachte een gro
te gemeinte tegen hen/ eñ ſprac tot hen/ Wi hebbē
onſe broeders die Joden gelost/ die den Heydenen
vercocht waren/ na onſen vermogen/ eñ ghi wilt
uwe broeders ooc vercopen die wi tot ōs gecocht
hebben/ Doen ſwegen ſi ende en vonden nz te ant
woorden
Ende ic ſeyde het en is niet goet/ dat ghi doet/
en ſout ghi inder vreeſen Gods niet wandelen/ ō
den ſmaet wille der heidenen onſer vianden? Jck C
ende mijn broeders/ ende mijn knapen/ hebbē hen
ooc gelt gedaen/ ende graen/ mer dē woecker wil
len wi achter laten/ Dus geeft hen nv heden ten
dage weder haer ackeren/ wijnbergen/ olijfhouen
ende huyſen/ ende vanden gelde/ des graens moſts
ende olijs/ daer ghi aen gewoeckert hebt/ doen ſey
den ſi/ Wi willent weder geuen/ ende en willen vā
hen niet eyſſchen/ ende willen alſo doen/ alſoo ghy
geſeyt hebt/ Ende ic riep de prieſters/ ende ic nam
eenen eedt van hen/ dat ſi alſoo doen ſouden/ oock
ſcudde ic minen boeſem wt/ ende ſprac. Alſo ſchud
de God wt/ elcken van ſinen huyſe/ ende van ſinē
arbeyt/ die dit woort niet en onderhout/ dat hi wt
ſi geſcuddet ende ydel/ ende die geheele ghemeinte
ſprac Amen/ ende loofden den HEERE/ Ende
dat volc dede alſo

Ooc van dier tijt aen doen mi beuolen wert een
lantgraue te zijn/ inden lande Juda/ te weten van
den twintichsten iaer aen/ tot in dat tweenderticħ
ste iaer des coninces Arthasastha / dat zijn twaelf
iaer/ so en voede ic mi/ eñ mine broeders niet van
der lantgrauen coste/ want die voorleden lantgra
uen die voor mi geweest waren/ hadden dat volck
D beswaert/ ende hadden van hen ghenomen broot
ende wijn/ daer toe ooc veertich siculē siluers/ ooc
hadden haer knapen met gewelt omgegaen/ ouer
dat volc/ mer ick en dede alsoo niet om der vreesen
Gods wille

Ooc arbeide ic aenden arbeit der mueren / eñ
en cocht geenen acker/ Ende al mijn knechten mo
sten aldaer aen dien arbeit te samen comen. Daer
toe waren der Joden eñ ouersten.c.eñ.l.aen mijn
tafele/ die tot mi gecomen waren wt den heydenē
die rontsom ons zijn. Eñ men bereyde mi daechs
eenen osch/ eñ ses wtgecoren scapen eñ voghelen
Eñ binnen thien dagen/ alderhande wijns plan=
teit. Nochtans en eischte ic der lantgrauen costen
niet/ Want den dienst was swaer op dat volc. Ge
denct mijns/ mine God ten besten alletdat ic de=
sen volcke gedaen hebbe

Saneballat ende Tobias leggen Nehemie/la
gen/ende veruolgen hem om hem te doden

Dat.vi.Capittel.

A Nde doe Saneballath/ Tobia eñ Go
sen die Arabite/ ende onse andere vi=
anden vnamen/ dat ic die mueren ge
timmert hadde/ eñ datter geē scaert
meer aen en ware/ hoe wel dat ic die
dueren tot dier tijt noch niet ghehanghen en had
de/ in die poorten/ seynde Saneballat/ eñ Gosen/
tot mi/ eñ lieten mi seggen/ Coemt/ laet ons te sa=
men comen/ inden dorpen / inder plecke der stadt
Ono/ Maer si dachten mi quaet te doen/ Mer ic
seynde boden tot hen/ eñ liet hen seggen/ Jc hebbe
een groot werc te beschicken/ ic en can niet afcomē
B Dat werc mocht achter bliuen / waert dat ick die
hant af dede/ eñ tot v aftrock/ Si seinden wel vier
mael op dese maniere. Eñ ick antwoorde hen op
dese maniere

Doen seynde Saneballath ten vijftenmael tot
mi sinen knape met eenen openen brieue in zijder
hant/ daer in was gescreuen/ het is voor die heide
nen comen/ eñ Gosen heeftet geseit/ dat ghi/ ende
die Joden denct af te vallen/ daerom timmert ghi
die mueren/ eñ ghi wilt haer coninc zijn in desen sa
ken/ eñ ghi hebt v propheten gestelt/ die van v wt
C roepen souden te Jerusalem/ eñ seggen. Hi is dye
coninc Juda/ Nv sulc sal voor den coninc comen/
so coemt nv/ eñ laet ons met malcādere raet hou
den. Maer ic seynde tot hem/ eñ liet hē seggē. Dat
en is nz gesciet/ dat ghi seght. Ghi hebbet ooc wt
uwer herten versiert / Want si alle wouden ons
veruaren/ eñ dachten/ Si sullen die hant af doen
vādē wercke/ dat si nz en arbeidē/ Maer ic sterete
mijn hant dies te meer

Eñ ic quā in dat huis Semaia des soons Dela=
lia/ des soons Mehetabeel/ eñ hi hadde hem bestlo
ten/ eñ sprac/ Laet ōs tsamen comē int huis Gods
middē indē tēpel/ eñ die duerē des tēpels toesluytē
Want si sullen comē / om v te doodē/ eñ sullen vy
der nacht comen/ eñ v vermoordē/ Jc sprac/ soude
een sulckē mā vluchtē? Soude een sulckē mā vluch
ten als ic ben/ indē tēpel gaen dat hi leuende vleue
Jc en wildet niet ingaen/ Want ic mercte/ dat hē
God niet gesonden en hadde/ Want hi seyde wel
propherien op mi/ maer Tobia eñ Saneballat had D
den hē gelt gegeuen/ Daerom nam hi gelt/ op dat
ic mi veruaren soude/ eñ alsō doen / eñ sondigē/ dz
si eenen quaden roep souden hebben/ daer mede si
mi lasteren mochten/ Gedēct mijn God/ des To
bia eñ Saneballat/ na desen sinen werckē/ ooc des
prophetē Noadia/ eñ d̄ ander propheten/ die my
daer af wilden veruaren

Eñ die muere wert volmaect inden.xxv. daghe
der maent Elul/ in.lij.dagen. Eñ doen al onse vi
anden dat hoordē/ vreesden alle heidenē/ die rōts
om ons waren/ eñ den moet ontuiel hem/ want si
mercten/ dat dit werc van God was. Ooc indē sel
uen tidē warē vele d̄ ouerster Juda d̄ welcker brie
uē gingen tot Tobia/ eñ van Tobia tot hē/ Want
daer wasser vele in Juda die hem gesworen warē
want hi was een swager Sachania/ des soons A
rah eñ sine sone Johanan had die dochter Mesul
lam/ des soons Berechia/ eñ seyden goet van hem
voor mi/ eñ droegen mine woordē ouer tot hē/ so
seynde dā Tobia brieue/ om mi daeraf te vuaren.

Na dat die stadt getimmert was / so en worde
die poorten niet opgedaen/ voor dat die sonne op
ginc/ Hier worden ooc genoemt die van Babilo
nien/ die te Jerusalem getogen zijn.

Dat.vij.Capittel

Oen wi nv die mueren ghetimmert A
hadden/ hinc ic die dueren/ ende dye
poortwachters wordē gestelt/ ende
sangers/ eñ Leuitē Eñ ic geboot mij
nen broed Hanani/ eñ Hanania/ den
palleys baeliuwe/ te Jerusalem/ want hi was een
getrou man eñ God vruchtich voor veel andere/
eñ sprac tot hē/ Men sal die poorten Jerusalems
nz open doen/ tot dat die sonne heet schine/ eñ als=
men noch arbeyt/ sal men die dueren toeslaen/ eñ
grendelen/ Eñ daer werden bewaerders ghestelt
wt den borgeren te Jerusalem/ elc op zijn hoede/ B
eñ om zijn huis/ Die stadt was wijt vā ruimte eñ
groot/ mer luttel volcs daerinne/ eñ die huysen en
waren nz getimmert.

Eñ mijn God gaf mi int herte/ dat ic die raets
heren vergaderde/ eñ die ouersten/ ende dat volc/
om haer te rekenen/ ende ic vant een register haer
der rekeningen/ die te voren opgecomen waren/
wt der geuangenissen/ die Nebucad Nezar die Co
ninc te Babel wech hadde geuoert/ ende te Jeru=
salem woonden ende in Juda/ elck in sine stadt en
de waren gecomen met Serubabel/ Jesua/ Nehe
mia/ Azaria/ Raamia/ Nahemani/ Marchdachai/
Bilsan/ Mispereth/ ende Bigeuai/ Nehum ende
Baena.

Dit is dat getal vanden mannen vanden volck C
Jsrael/ Die kinderen Pareos waren.ij.dusent.c.
ende.lxxij. Der kinderen Sephatia.ccc.eñ.lxxij.
Der kinderen Arah vi.c.ende.lij. De kinderē Pa
hath/ Moab/ onder den kinderen Jesua eñ Joab/
ij.dusent/ achthondert/ ende.xviij. Der kinderen
Elam.m.cc.eñ.liiij. Der kinderen Sathu/ achthō
dert/ eñ.xlv. Der kinderen Sacai.vij.c.eñ.lx. Der

kinderen Benui vi.hondert/ xlviij. Der kinderen
Bebai.vi. hondert ende.xxviij.Der kinderē Asgad
twee dusent driehondert ende.xxij.Der kinderen
Adonikam/ ses hōdert ende tsestich . Der kinde=
ren Begeuai/twee dusent ende seuenensestich.
Der kinderen Adem/seshondert/lv.Der kinderē
Ater van Hiskia.xcviij.Die kinderen Hasum/drie
hondert eñ.xxviij.Der kinderen Bezai.iij. hondt
xxiiij.Der kinderen Hariph hondert ende twaelf.
Die kinderen Gibeon/ vijfentnegentich. Der mā
nen van Bethleem/ende Nethopha/ hondert eñ.
lxxxviij.Der mannen van Anatoth/hondertende
xxviij.Die mannē van Beth Asmaueth/ tweeen=
veertich.Die mannen van Kiriath Iearim Caphi
D ra eñ Beeroth.vij.hondert ende.xliij.Die mannē
van Rama ende Gaba/ses hondert ende.xxi Die
mannen van Michmas hondert eñ.xxij Die man
nen van Bethel eñ Ai/hondert eñ drientwintich.
Die mannē vā Nebo.r.lij.Die kinderen des ande
ren Elā/duysent.cc.ende.liiij. Die kinderen Ha=
rim/driehondert ende twintich.Die kinderen Lod
Hadid eñ Ono/seuenhondert ende eenentwintich
Die kinderen Ierího/driehondert ende vijfenveer
tich.Die kinderen Senaa/drie duysent/ix/hōdert
ende dertich

Die priesteren die kinderē Iedaia/ vandē huyse
Iesua/negenhondert ende.lxxiij.Die kinderē Im
mer/dusent ende lij.Die kinderen Pashur/dusēt
ij.hondert eñ.xlvij.Die kinderen Harim/duysent
ende.xvij.

E Die Leuiten/die kinderen Iesua / van Kadmi=
el ondē dē kinderē Hodua. lxxiiij.

Die sangers/die kinderen Assaph / hondert eñ
achtenveertich/Die poortwachters waren/ die
kinderen Sallum/die kinderen Ater/ die kinderē
Talmon/Die kinderen Akub/Die kinderen Hati
ta/ende die kinderen Sobai altesamen hondert en
de.xxxviij

Die Nethinim/die kinderen Siba/die kinderen
Hasupha/die kinderen Tabaoth/die kinderen Ke
ros/die kinderen Siha / die kinderen Padon/ die
kinderē Libana/die kinderen Hagaba/die kinderē
Salmai/die kīderē Hanan die kinderē Giddel/die
kinderen Gahar/die kinderen Reaia/ die kinderē
Rezin/die kinderen Nekoda/ die kinderen Gazā/
die kinderen Vza/die kinderen Passeah/die kinde
ren Bessai/die kinderen Megunim/ die kinderen
F Nephussim/die kinderen Bakbuk / die kinderen
Hakupha/die kinderen Harhur/die kinderen Baz
lith/die kinderen Mehida / die kinderē Harsa/die
kinderen Barkos die kinderē Sissera/die kinderē
Thamath/die kinderen Neziah/die kinderen Hati
pha/die kinderen der knechten Salomo warē die
kinderen Sotai/die kinderen Sophereth/die kin=
derē Prida/die kinderē Iaela/die kinderē Darkon
die kinderen Giddel/die kinderen Sephatia / die
kinderē Hattil/die kinderē Pochereth vā Zebaim
die kinderen Amō/Alle d Nethinim eñ kinderē d
knechtē Salomo/warē tsamē driehondert eñ.xcij

Eñ dese trockē ooc mede op tot/Mithel/Merla
Thel/Harsa/Cherub/Addō/eñ Immer/mer dese
en cōsten haerd vaderen huys noch haer zaet nz be
toonē/oft si wt Israel waren.Die kinderē Delaia
die kinderen Tobia/die kinderē Nekoda.vi.c.xlij

Ende vanden priesteren waren/die kinderē Haba
ia / die kinderen Hakoz/ die kinderen Barsillai/
die wt die dochteren Barsillai des Gileaditers eē
wijf nam/eñ wert ond die selue namen genoemt/
die selue sochtē haerd geboortē register/eñ en von G
den geene/daerō werden si vandē priesterscap los
Eñ Hathirzatha sprac tot hen/dz si nz vandē alder
heylichstē en soudē eten/tot dat een priester stonde
metten liechte eñ volcomenhz.

Die geheele gemeinte was als een man.xlij.du
sent.ccc.eñ.lx.wtgenomen hare knechtē eñ maec
ten/die warē.vij.dusent/driehondt eñ.xxxvij. Eñ
hadden.cc.eñ.xlv. sangers eñ sangersen/vij.hon
dt eñ.xxxvi.peerden/ij. hondert eñ. xlv. muylen/
iiij.hondert eñ.xxxv.kemelen/eñ.vi.dusent.vij.hō
dert eñ.xx.ezelen

Eñ sommige d ouersten vaderē gauē tottē werc
Hathirsatha gaf totten scat duysent guldē/vijftich
beckens/vijfhondert ende.xxx. priesters rocken/
Eñ sommige ouerste vaderen gauen totten schat
aen dat werc twintich dusent gulden eñ tweedu=
sent eñ twee hondert ponden siluers/Eñ dat and
volc gaf.xx.m.guldē/eñ.ij.m.pōt siluers/eñ.lxvij
priesters rockē.Die priesters eñ Leuitē/ die poor
tiers/die sangers/eñ sommige des volcs/eñ die Ne
thinim eñ geheel Israel ginghen in hare stedē sitten

Als dat volc in die feeste der louertenten verga
dert was/doe las Esdras dat geset/ofte die wet
Mose

Capittel.viij. A

Als nv die seuenste maent aen quam/
eñ die kinderen Israel in hare steden
warē so vgaderde hem dat gheheele
volc als een mā/op een breede strate
voor die waterpoorte/eñ spraken tot
Esra/den scriftgeleerden/dat hi dat wetboec Mo
se soude halen/dz die HERE Israel gebodē had
de/Eñ Esra die priester bracht die wet voor die
gemeinte/beide mannen eñ vrouwen/eñ alle diet
begripen consten indē eerstē dage d seuend maent
eñ las daer in/op die breede strate/die voor de wa
terpoorte was vā smorgēs vroech tottē middach
toe/voor mā eñ wijf/eñ wie dattet vstaē conste eñ
des geheelē volcs orē warē tottē wetboec gekeert

Eñ Esra die scriftgeleerde stont op eenē hogē B
houten stoel diē si gemaect hadden/ ō daer op te
predikē eñ nessēs hē stōt Mathithia/Sema/ Ana
ia/Vria/Hilkia/eñ Maesia tot zijnd rechter hāt/eñ
tot zijnd slincker hāt/Pedaia/Misael/ Malchia/
Hasum/Hasbadana/Sacharia/eñ Mesullam/eñ
Esra dede dat boec open voort geheel volc/want
hi stac wt ouer alt volck/Ende doen hijt op dede/
stont al dat volck/ Eñ Esra loofde den HERE
den groten God/Ende alt volc antwoorde/Amē
Amen/met haren handen opwaerts/ eñ neichden
eñ aenbaden den HERE metten aēsichte ter aer
dē/Eñ Iesua Bani/Serebia Iamin/Akub/Sab
thai/Hodaia/Maesia/Kelita/Asaria/Iosabad Ha
nan/Plaia/Eñ die Leuiten deden/dat dat volc op
die wet aenmercte/dat dat volc op sine stede stont
eñ si lasen int wetboec Gods claerlic eñ vstande=
lic/datment verstont/doemen las

Ende Nehemia die daer is Hathirsata/eñ Esra C
die priester/die scriftgeleerde/eñ die Leuiten / dye
dz volc dedē toehorē/sprakē tot aldē volck.Desen

dach is heylich den HEERE uwen God/daerom
en zijt niet droeve/ende en weent niet/Wāt allet
volc weende/doen si die woorden d' wet hoorden
daerom sprac hi tot hen/Ghaet henen eñ etet dat
vette/eñ drincket dz soete/eñ seyndt den genē ooc
deelē die voor hen seluen nz bereit en hebbē/wāt
desen dach is heilich onsen HEERE/daerō en becō
mert v niet/Want die bliscap aendē HEERE is u-
we sterckheit/Eñ die Leuiten stildē allet volck eñ
spraken/zijt stille/want den dach is heilich/ en be-
droeft v niet. Eñ allet volc ginc wech/dz het soude
eten eñ drincken/eñ deelen seynden/eñ een grote
D blijscap maken/Want si hadden die woorden ver
staen diemen hen vercondicht hadde

Ende des anderen daechs vergaderdē hen die
ouerste vaderē vand dat geheele volc/ende die prie
sters eñ Leuiten tot Esra den scriftgeleerden/dz hi
hen die woorden der wet soude bedieden/ Eñ si
vonden gescreuen in die wet/dz die HEERE door
Mosen gebodē hadde/dat die kinderen Israel in
louertenten souden woonen/opt feest inder seuen
ster maent/Eñ si lietent vercōdigē eñ wtroepen
in al haer steden/eñ te Jerusalem eñ seggē/Gaet
wt op die bergen eñ haelt olijftacken/myrtentac-
ken/palmētackē/eñ tackē vā dichten boomē/ dat
men louertenten make so het bescreuen staet

Eñ dat volc ginc wt/eñ haeldē eñ maectē hem
louertenten/elc op zijn dac/eñ in hare houē/ende
indē houē aēt huys Gods/eñ op die breedestrate
aen die waterpoorte/eñ op die breede strate aen
die poorte Ephraim/Eñ die geheele gemeynte d'
geender die wt der geuangenisse weder warē ge-
comen/maecten louertenten eñ woonden daer in
ne/want die kinderen Israel en hadden sint d' tijt
Jesua/den sone Nun/tot desen dach toe nz also ge
daen/eñ was een zeer grote bliscap/Ende alle da
ge wert int wetboec Gods gelesen/vanden eerstē
dach aen totten lesten toe/Ende hielden die feeste
seuen dagen/eñ opten achsten daeh die vergaderin
ge also het behoort

Het wert Esdra te kennen gegeuen/dattet volc
Gods hen met den heydenscen wiuen gemengt
ende veronreinicht hadde/waerom dat hi droe-
uich is/ende dat Gode claget

Dat. ix. Capittel.

A INden vierentwintichsten dage deser
maent quamen die kinderen Israhel
te samen/met vasten/ende sacken/eñ
aerde op hen/ende scieden dat zaet Is
rael van allen vreemden kinderen/eñ
traden henen/eñ bekenden hare sonden/eñ haerd'
vaders misdaet/eñ stonden op haer plaetse/ende
men las int wetboec des HEERENs haers Gods
viermael daechs/Ende si bekenden/eñ aenbadē
den HEERE haren God viermael des daechs
Eñ die Leuiten stonden op in die hoochte/te wetē
Jesua/Bani/Kadmiel/Sebania/Buni/Serebia
Bani ende Chenani/eñ si riepē luyde tottē HEE
RE haren God/Eñ die Leuiten Jesua/ Kadmi-
el/Bani/Hasabenia/Serebenia/Hodia/Sebania
Petahia sprakē/Staet op looft dē HEERE uwen
God/van ewicheit/tot ewicheit/ende men lo-
ue den name uwer heerlicheit/ die verhoghet is
met alle seegeninge ende loue.

HEERE ghi zijt het alleene/ghi hebt dē hemel
gemaect/eñ alder hemelen hemele/met al haren
heyr/die aerde eñ al wat daer op is/die zee eñ al
wat daer in is/ghi maket al leuende/ende dat he-
melsce heyr aenbidt v/Ghi zijt die HEERE God
ghi die Abram vercoren hebt/ ende hē van Vr in
Caldea wt geleyt/eñ Abrahā genoēt/eñ zijn hert
getrou voor v geuonden/eñ een verbont met hē
gemaect/sinē zaet te geuē dz lant der Cananiten/
Hethithen/Amoriten/Phetesiten/Jebusiten/eñ
Girgositen/eñ hebt v woort gehouden want ghi B
zijt gerecht. Eñ hebt aengesien die allendicheit on
ser vaderen in Egipten/eñ haer roepen vhoort aē
die roode zee/eñ teekenen eñ wonderlichedē ghe-
daen aen Pharao/eñ al sinen knechten/ eñ aē alle
volc zijns lants/Want ghi bekendet dat si stout
tegen hē waren/eñ hebt hen eenē name gemaect
so het heden toe gaet/Eñ hebt die zee voor hen ge
deelt/dz si midden in die zee drooch daer door gin
gen eñ hare veruolgers ghe worpen in die diepte
gelijc steenē/i machtigē waterē/eñ hebtse daechs
in eenē wolcalumne geleyt/eñ snachts in eē vier
calomne/om hen te lichtene/op den wech dē wel- C
ken si trocken

Eñ zijt neder gedaelt opten berch Sinai/ende
hebt met hen vanden hemel gesproken/ende ge-
geuen oprechte rechten/getrouwe wetten/goe-
de geboden eñ zedē/eñ uwē heiligē sabbath cōdich
gemaect/eñ gebodē zedē eñ wettē/hen geboden
door uwen knecht Mose/Ende hen broot vandē
hemel gegeuen/doen hen hongerde/eñ water wt
den steenen latē gaen/doen hen dorstede/eñ hen
gesproken dat si in souden ghaen/ende tat lant in
nemen daer ghi uwe hāt ouer hieft/hen te geuene

Mer onse vaders wordē stout/eñ hertneckich
dat si uwe gebodē nz en hoordē/eñ weigerdē hen
te hooren/eñ en gedachtē uwe wonderlichedē ooc D
niet/die ghi aen hen deet/Mer si worden hertnec
kich/eñ worpē eē hooft op/dat si hen souden kee
ren tot haren dienste/in hare ongehoorsaemheit/
Maer ghi mijn God vergauet ende weert genadich
ontfermhertich/verduldich/eñ vā groter ontferm-
hertichheit/eñ en vlietse niet/Eñ hoe wel si eē gega
tē kalf maectē/eñ sprakē/dat is v God/die v wt
den lande Egipti geleit heeft/eñ deden grote blas
phemie/noch en verliet ghise niet inder woestijnen
na uwer groter ontfermherticheit/eñ die wolca
lomne en weec niet van hen des daechs hē te leidē
op dē wech/noch die viercalumne des nachts/hē
te lichten op den wech dien si trocken

Eñ ghi gaeft hē uwē goedē geest/hen te onder
wisen/eñ v Manna en keerde ghi nz van harē mō E
de/eñ gaeft hen water doē hen dorstede/Veertich
iaer versorchde ghise ind' woestinē/dat hen nz en ge
brac/haer clederen en verouden niet/eñ haer voe-
ten en bleynden niet/Eñ gaeft hen coninckrijcken
ende wolcken/ende deeltse in die hoeckē dat si in
namen dz lant Sihon/des conincs te Hesbon/eñ
dat lant Og/des conincs te Basan/ende vermee-
nichfuldichde hare kinderen/als die sterren aendē
hemel eñ brachtse int lant dat ghi harē vaderen ge
sprokē hadt/dat si in treckē eñ in nemē soudē/Eñ
die kinderē trockē daer in/eñ namē dz lant in/Eñ
ghi vootmoedigese voor hen die inwoōders des
lants/die Cananiten/ende gaeftse in hare handen

ende hare coningen ende volcken inden lande/dat
si met hen na haren wille souden doen.
En̄ si wonnen vaste steden/en̄ een vette lāt/en̄
namen husen in vol alderhande goeden wt gehou
wen puttē/wijnbergen/olijfgaerden en̄ bomen/
daermen af etet/ouervloedelijc/en̄ aten/en̄ worden
sat/en̄ vet/en̄ leefdē in wellustē/door v grote goet
heit/Mer si werdē ongehoorsaē/en̄ wederstondē
v en̄ worpē uwe wet achter hē te rugghe/ en̄ ver=
worchden v prophetē/die hen ghetuichden/dat si
hen tot v souden keerē/en̄ dedē grote blasphemie
daerō gaefc ghise in die hant haerder viandē/diese
benauden/En̄ inder tijt haerder benautheit riepē
si tot v/en̄ ghi verhoordese vanden hemel/en̄ door
uwe grote ontfermherticheit/gaeft ghi hen salich
E makers/diese wt haerder vianden hant holpen
Mer als si tot rustē quamē/ verkeerden si hē
om quaet te doene voor v/so verliet ghise in haer=
der vianden hant/dat si daer ouer heerscapten /so
bekeerdē si hen dā/en̄ riepē tot v/ en̄ ghi verhoor=
dese vandē hemele/en̄ verlostese nae uwer groter
ontfermherticheit menichwerf/en̄ liet hē getuigē
dat si haer bekeeren souden tot uwer wet / mer si
waren stout/en̄ en hoordē uwe gebodē nz en̄ son=
dichdē aē v rechten. Die welcke ist datse een men=
sce doet/daer inne leeft/en̄ si keerden haer scoude=
ren wech/en̄ wordē hartneckich/en̄ en hoordē nz/
en̄ ghi vertroct vele iaren ouer hen/en̄ liet hen ghe
tuygen door uwen geest/in uwen propheten/mer
si en namens nz ter oren/daerō hebt ghise gegeuē
in die hant der volcken inden landē / mer na uwer
groter ontfermherticheit/en hebt ghi niet ghehee
lic met hen wt gemaect/noch haer verlaten. Wāt
ghi zijt een genadich en̄ ontfermhertich God.
Nv onse God/ghi grote God/machtich en̄ v=
vaerlic/ghi die dat verbont hout/en̄ ontfermher=
ticheit hout/en achtet niet cleyne die moeyte die ōs
geraect en̄ beuaē heeft/en̄ onse coningen princen/
priesterē/prophetē/vaders en̄ v geheele volc/van
der tijt der coninghen tot Assur aen / tot op desen
dach/Ghi zijt gerecht in al dat ghi ons gedaē hebt
Want ghi hebt recht gedaen/ Maer wi zijn ongod
lic geweest/en̄ onse coningē/princen/priesterē/en̄
vaders/en hebben nz gedaen na uwe wet/en̄ geen
achte gehadt op uwe ghebođen en̄ getuigenissen/
die ghi hem hebt latē getuygen / en̄ si en hebben v
nz gedient in harē coninckrijcke/en̄ in uwē grooten
goeden die ghi hen gaeft/en̄ indē breedē en̄ vetten
G lande/dat ghi hen ouergeleuert hadt in haren aen
siene/ende en hebben hen niet bekeert van haren
quaden wesene
Siet/wi zijn heden ten dage knechten/ en̄ indē
lande/dat ghi onsen vaderen gegeuen hebt te ete=
ne sine vruchten en̄ goeden/siet/daer zijn wi knech=
ten inne / En̄ sine incomen vermeerdert hem den
coningen/die ghi ouer ons ghesct hebt/ om onser
sonden wille/en̄ si heerscappen ouer onse lichamē
en̄ vee/na haren wille/en̄ wi zijn in grooter noot/
Ende in allen desen maken wi een vast verbont/
ende scriuent/ende latent onsen princen/priesterē/
ende Leuiten besegelen
Si maken een verbont dat si die wiuen verlatē
willen/Ende welcke dese geweest zijn/die vvor=
den hier genoemt.

Dat. x. Capittel

Die besegelers waren Nehemia/Ha=
thirsatha die sone Hachalia/ en̄ Side
kia /Seraia/Asaria/Jeremia/Pas= A
hur/Amaria/Malchia/ Hattus/Se
bania/Malluch/Harim Meremoth
Obadia/Daniel/Ginthun/Baruch/ Mesullam
Abia/Meiamin/Maasga/Bilgai/ende Semaia
dat waren die priesters.
Die Leuiten warē/Jesua die sone Asania/Bi=
nui/onder den kinderen Henadad/Kadmiel/ende
hare broeds/Sechania/Hodia/Klita/ Plaia/Ha
nā/Micha/Rehob/Hasabia/ Sachur / Serebia/
Sebania/Hodia/Bani/ende Beninu
Die hoofdē int volc waren Parcos/ Pahath/
Moab/Elā/Sathu Bani/Buni/Asgad/Bebai
Adonia/Biguai/Adē/Ater/Hiskia/Asu/Hodia/
Hasum/Besai/Hariph/Anathoth/Neubai/Mag
pias/Mesullam/Hesir/Meselabeel/Sadok/Jad
dua/Platia/Hanā/Anaia/ Hosea/ Hanania/ Ha=
sub/Halohes/Pilha/Sobek/Rehū/Hasabna Ma B
eseia/Ahia/Hanan/Anan/Malluch/Hari/en̄ Ba
ena. En̄ dz andr volc/priesters/Leuitē/poortwach
ters/sangers/Nethinim/en̄ al die hen vādē volc in
dē lādē gesceydē haddē/totter wet Gods mz harē
wiuē/sonē en̄ dochterē al diet verstaen constē / en̄
hare machtige namēt aē voor haer broeders
En̄ si quamē dz si souden sweren / en̄ hen met
eede verbinden te wandelen inr wet Goods/dye
door Mose den knecht Gods ghegheuen is/ dat si
houdē en̄ doē wildē/ na alle gebodē/rechtē/en̄ ze=
dē des HEREN ons heerscappers/en̄ dz wi den
volcke indē lāde onse dochterē nz en wildē noch ha
re dochterē onsen sonē nemē/Oec als die volcken
inlant op sabboth dagen brengen/Ware en̄ alr=
hande victalie te vcopen dat wijs nz van hen nemē C
en wilden opten sabboth/en̄ heilige dagen/Ende
dat wi dat seuenste iaer alderhande beswaringhe
vri laten wilden/En̄ leggen een gebot op ons/ dz
wi iaerlics een derdendeel eēs sikels soudē geuen
totten dienste inden huse ons Gods/te weten tot
toonbroot/tot dagelicse spijsoffer/tot daghelickse
brantoffer/des sabboth/der nieuwer maendē/ en̄
feestdagē/en̄ tot dē geheilichdē / en̄ tot sondoffer/
daer Israel mede versoent worde/en̄ tot alle besin
ge indē huse ons Gods
En̄ wi worpen dat lot ondr dē priesterē/ Leui=
ten/en̄ den volc/om den offer des houts/ datmen
tottē huse ons Gods brengen soude iaerlics/nae
dē huse onser vaderē/op gesette tijdē te bernē optē
outaer des HEREN ons Gods/soot in die wet
gescreuen staet/En̄ iaerlics te brenghen die eerste
vruchten ons lants/en̄ die eerstelingē alre vruchtē
op alle bomē tottē huse des HEREN/en̄ die eer D
stelingē onser sonē/en̄ ons vees/so het in dye wet
Mose gescreuen staet/en̄ die eerstelingē onser run
derē/en̄ onser scapen/dat wi dat al totten huse ons
Gods brengen souden/den priesteren die indē hu
se ons Gods dienen/Oec soudē wi brenghen die
eerstelingen onser viuers/en̄ onser Heffe / en̄ dye
vruchte van alderhande boomē/moste ende olye/
den priesteren / in die kisten / aen den huyse ons
Goodts/En̄ die thiendē ons lāts/dē Leuitē / dat
die Leuiten/die thiēde hebbē/in allē stedē ons ac=
kerwercs.

Eñ die priester die sone Aaron/ sal metten Leui
ten ooc aen die thiende der Leuiten hebben/ also dz
die Leuiten die thiende haerder thienden opbren=
gen/ totten huse ons Gods/ in die kiste/ in dat scat
huis/ Wät die kinderen Israel eñ die Leuitë/ sullë
die heffe des graës/ most/ eñ olijs / op in die kiste
brengen/ aldaer zijn die vaten des heylichdoms. Eñ
die priesters die daer dienë / eñ die poortiers/ ende
sangers/ dat wi thuis ons Gods nz en verlaten

Hoe dattet volc gedeelt wort sommige te Je=
rusalem/ ende sommige inden buyten steden te wo
nen. Capittel.xi.

A Ende die ouersten des volcs woondë
te Jerusalem / maer dat ander volck
worpen dat lot daeromme/ dat ouë
thienen een deel te Jerusalem in dye
heilige stede soude trecken te wonen
eñ negen deelen in die steden. Eñ dat volc seegen=
de al die mannen/ die vrijwillich waren te Jerusa=
lem te woonen
Dit zijn die hoofden des lantscaps/ die te Jeru=
salem woonden/ Maer inden steden Juda woon
de elck in sinen goede/ dat in haren steden was/ te
weten Israel/ Priesters/ Leuiten/ Nethinim/ eñ de
kinderen der knechten Salomo/ Eñ te Jerusalem
woonden sommige der kinderen Juda eñ Ben Ja
min/ Vanden kinderë Juda/ Athaia/ die sone Vsia
des soons Sacharia/ des soons Amaria/ des soös
Sephatia/ des soons Mahelaleel/ wt den kinderë
Parez/ ende Maesia/ die sone Baruch/ des soons
Chalhose/ des soons Hasaia / des soons Adaia/
des soons Joiarib/ des soons Sacharia/ des soös
Siloni / Alder kinderen Pares die te Jerusalem
woonden/ waren vierhödert eñ achtensestich/ vro
me mannen
Dit zijn die kinderen Ben Jamin/ Sallu die so=
B ne Mesullam/ des soons Joed/ des soons Pedaia
des soons Kolaia/ des soons Maesia/ des soons J
thiel/ des soons Jesaia/ Eñ na hë Gabaia/ Sallai/
ix.c.eñ.xxviii. Eñ Johel/ die sone Sichri/ die was
voorstaender/ eñ Juda die soö Hasnua/ was ouer
dat andere deel der stadt.
Vanden priesteren/ woonden Jedaia die sone
Jo Jarib Jachim/ Seraia die sone Hilkia des soös
Mesullä/ des soons Zadok/ des soons Meraioth
des soons Ahitob/ was prince inden huyse Gods
Eñ sine broeders/ die inden huise wrachten/ dier
waren.viii.c.xxii. Eñ Adaia/ die sone Jeroham/
des soons Plalia/ des soons Amzi/ des soons Sa=
charia/ des soons Pashur/ des soons Malchia eñ
sine broederen ouersten/ onder den vaderen warë
cc.eñ.xlii. Eñ Amassai die sone Azareel des soons
Ahusai/ des soons Mesillemoth/ des soons Jm=
mer/ eñ sine broeders machtige lieden waren. C.
eñ.xxviii. Ende haere voorstander was Sabdiel/
die sone Gedolim.
Vanden Leuiten/ Semaia/ die sone Hasub/ des
soons Asrikä/ des soons Hasabaia/ des soons Bu
C nui/ Eñ Sabthai/ eñ Josabad/ wt dë Leuiten ouer
sten/ aen den buyten wercke indë huse Gods/ Eñ
Mathania/ die sone Micha/ des soons Sabdi/ des
soons Assaph/ die thooft was danckberheit te begi
nen totten gebede/ Eñ Bakbukia/ die anderde on
der sinen broederen/ Eñ Abda/ die sone Sammi
ta/ des soons Galal/ des soons Jedithum/ Alle dë
Leuiten inder heyliger stadt/ waren.cc.eñ.lxxxiiii.
Eñ die poortwachters Akub eñ Thalmon/ ende
haer broederen/ die in die poorte bewaerden/ wa=
ren.c.lxxii. Met dat ander deel van Israel/ prieste=
ren/ ende Leuiten/ waren in allen steden Juda/ elc
in zijn erfdeel.
Eñ die Nethinim woonden in Ophel eñ Ziba D
eñ Gispa behoordë tot dë Nethinim/ Die voorstä
der ouer die Leuiten te Jerusalem was Vsi/ die so=
ne Bani/ des soons Hasabie/ des soons Mathania
des soons Micha/ wt den kinderen Assaph/ warë
sangers/ om dat werck int huys Gods / want het
was des conincs ghebot ouer hen/ dat die sangers
getrouwelijc handelen souden/ elcken dach zijn be
hoorte oft vuerte.
Eñ Pethaia die sone Mesesabeel/ wt den kin
deren Serah/ des soons Juda/ die was neffens dë
coninc/ tot allen wercken aen dat volck/ Ende dye
kinderen Juda die buytë opten dorpen op haer lät
waren/ woonden sommige tot Kiriath Arba / eñ
in haren dochteren/ eñ te Dibon/ eñ in haren doch
terë/ eñ te Kabzeel/ eñ in haren dorpë/ eñ te Jesua
Molada/ Bethpaleth/ Hazarsual/ Berseba/ eñ ha
ren dochteren/ eñ te Ziklag/ eñ Mochona/ eñ ha=
ren dochteren/ Eñ te Entinmon/ Zarega/ Jere=
muth/ Sanoah/ Adullam/ eñ haren dorpë/ Te La
chis eñ op haren velden/ Te Aseka/ eñ in harë doch
teren/ eñ si legerden hen van Berseba aen/ tot aen
dat dal Hinnon.
Maer die kinderen Ben Jamin vä Gaba/ woö
den te Michmas/ Aia/ Bethel/ eñ hare dochteren
Eñ te Anatoth/ Nob/ Anania/ Hazor/ Rama/ Gi
thaim/ Hadid/ Siboim/ Neballath/ Lod/ Ono eñ
in timmerdal/ Eñ sommige Leuiten/ die deel in Ju
da hadden/ woonden onder Ben Jamin

Die priesters eñ Leuiten worden hier genoemt/
die met Zorobabel op getogen waren/ vander wi
dinge der mueren/ van Jerusalem

Dat.xii. Capittel

Dit zijn die priesters ende Leuiten/ die A
met Serubabel den sone Sealthiel/
eñ Jesua op trocken/ Seraia/ Jere=
mia/ Esra/ Amaria/ Malluch/ Hat=
tus/ Sechania/ Rheum/ Meremoth
Jddo/ Ginthoi/ Abia/ Meiamin/ Maadia/ Bilga
Semaia/ Joiarib/ Jedaia/ Sallu/ Amok/ Hilkia/
eñ Jedaia/ Dit waren die hoofden onder die prie=
steren/ eñ haren broederen/ indë tijdë Jesua/ Met
die Leuitë waren dese/ Jesua/ Bennui/ Kadmiel/
Serebia/ Juda/ eñ Mathania/ ouer dat danckoffi=
cie/ hi eñ zijn broeders/ Bakbukia / eñ Vnni hare
broeders waren om haerder hoedinge
Jesua genereerde Joiakim/ Joiakim wä Elia
sib/ Eliasib wan Joiada/ Joiada genereerde Jona
than/ Jonathan wan Jaddua/ Eñ inden tijt Joia
kim/ waren dese ouerste vaderen/ onder dë priest e
ren te weten/ van Seraia/ was Meraia/ van Jere
mia/ was Hanniaia/ van Esras was Mesullam/
van Amaria Johanä/ vä Malluch was Jonathä
Van Sebania was Joseph/ Van Harim was Ad
na/ Van Meraioth/ was Helkai/ Van Jddo was
Sacharia/ van Ginton was Mesullam/ Vä Abia
was Sichri/ Vä Meiamin Moadia/ die was Pil

tai vā Gilga was Sāmua. Vā Semaia/was Jona
thā/Vā Joiarib was Mathnai/vā Jedia was Vsi
Vā Sallai/was Kallai/Vā Amok was Eber/Vā
Hilkia was Hasabia/Van Jedaia was Nethaneel
Eñ inden tijden Eliasib/Joiada / Johanan/eñ
Jaddua/worđē die ouerste vađs onder die Leuiten
eñ die priesterē bescreuē/onđ đē conincrijcke Dari
os/des Perzers/De kinderē Leui die ouerste vade
B ren worđē bescreuen in die Cronike/totter tijt Jo
hanā des soons Eliasib toe/Eñ dit warē die ouer=
ste onđ die Leuitē Hasabia/Serebia/ eñ Jesua dye
sone Kadmiel/eñ hare broederē neffens hen/te lo=
uē eñ te dăckē/alsoot Dauid die mā Gods gebodē
had. Deene hoede neffens die andere/Mathania/
Bakbukia/Obadia/Mesullā/Talmō/eñ Akub.
warē poortiers aē die hoede/aen den dorpel in die
poortē. Dese warē indē tidē Joaki des soōs Jesua
des soons Jozadok/eñ ten tijdē Nehemia des lant
graefs eñ des priesters Esras des scriftgeleerden
Eñ inder wijdingē đ mueren tot Jerusalē socht
mē die Leuitē wt allē haerē plaetzē /datmēse te Je
rusalē soude bringē/om in blijscappen wijdinge te
houden/mz danckē/met singē/cymbalē/psalteren/
eñ harpen. Eñ die kinderē der sangers vgaderden
eñ vāden omliggendē lāde om Jerusalē/eñ vāden
houe Nethophati/ eñ vandē huisen Gilgal/eñ vā=
dē ackerē te Gibea eñ Asmaueth Wāt de sangers
haddē hē houē eñ lāthuysen getimert rontsō Jeru
salē. Eñ die priesters eñ die Leuitē reynichden hen
eñ si reynichdē dat volc/die poorten eñ die mueren
Eñ ic liet die vorstē Juda bouen op die mueren
C climmē eñ ic stelde twee grote dăcchorē/die gingē
henē ter rechter sidē bouē op die mueren ter mest
poortē waert/eñ hen ghinc na Hosaia/eñ die helft
der vorstē Juda eñ Azaria/Esra/Mesullā/Juda/
BēJamin/Semaia/eñ Jeremia/eñ sommige der
priesters kinderē mz trōpettē/ te weten/Sacharia
die sone Jonathā/des soōs Semaia/des soōs Ma
thania/des soons Michaia/des soons Sacbur des
soōs Assaph/eñ zijn broeđs/Semaia/Azareel Mi
lalai/Gilalai/Maai/Nethaneel/eñ Juda/Hanani
mettē musijcspelē Dauids des mās Gods / Esra
die scriftgheleerde voor hem / ter fonteynpoorten
waerts/eñ gingen neffen hē op die trappen totter
stadt Dauid/die mueren op/totten huyse Dauids
toe/tot aen die waterpoorte teghent oosten.
Den anderen dancchoor/ ginc tegen hē ouer /eñ
ic nae hen / Eñ die helft des volcs aen die mueren
op die ouēs poorte/tot aē die breede muerē/eñ tot
op die poorte Ephraim/eñ tot die oude poorte/eñ
tot die vischpoorte/eñ tottē torē Hananeel eñ tot
tē torē Mea/tot aē die scaepspoorte/eñ bleuen in
die kerkerpoorte/eñ die twee dăcchoren stondē al=
so indē huyse Gods/ eñ ic eñ die helft der ouerster
D mz mi/eñ die priesters/te weten/EliJakim/ Mae
sia/MinJami/Michaia/Elioenai/Zacharia/Ha
nania/met trompetten eñ Maesia/Semaia/Elea
zar/Vsi/Iohanā/Malchia/Elom/eñ Azer/Eñ de
sangers songē luide/eñ Jesrahia was de voorstaē
de. Eñ indē seluen dage/werden groote offerhan=
den geoffert/eñ warē vrolijc/Want God had hē
een groote blijscap gemaect/also dat heu/beide wi
uen ende kinderen verblijden/Ende men hoorde
die blijschap van Jerusalem verde.

In dier tijt werden mānen ouer die schatkisten
geoordineert doē die Heffen/eerste vruchtē eñ thiē
den in warē/dat si se vergaderē souden van die ac=
kerē om die stadt/om wt te deelē na die wet voor
die priesterē eñ Leuitē / Wāt Juda hadde een blij =
scap aen die priesterē eñ Leuitē/dat si stonden eñ be
waerden die bewaringhe haers Gods ende die be=
waringhe der reyningen/Eñ die sangers eñ poort
wachters stonden na den gebode Dauid ende zijns
soons Salomo. Want indē tijdē Dauid eñ Assaph
so werden die ouerste sangers gesticht/eñ lofliede
kens eñ danc tot God/Eñ geheel Jsrahel gaf den
sangers eñ den poortwachters deelē inden tijden
Serubabel eñ Nehemia / elckē dach zijn deel/eñ si
gauē geheylichde voor die Leuitē / Ende die Leui=
ten gauen geheylichde voor die kinderen Aaron.

¶ Hier scheydē si wt alle die vreemdelingen onđ
den volcke Gods/na die wet Mose/Si maecten
kisten den Leuiten wort haer deel toegeschict/eñ
den Sabbath vvoort vernieut. Dat.xiij.Ca.

Ende in dier tijt wert dat boeck Mose A
gelesen voor die oorē des volcs /ende
daer in vantmē gescreuē/dat die Am
monitē eñ Moabiten nemmermeer
in die gemeynte Gods en souden co=
men/Om dat si dē kinderen van Jsrael niet tē ghe
moete en quamē met broot eñ water /eñ huerden
tegē hen Bileā dat hise veruloeckē soude Mer on
sen God die keerde dien vloec in een seegeninghe
Doē si dan dese wet hoorđē/schiedē si al ander volc
van Jsrael/Eñ voor dien hadde die priester Elia=
sib in die kiste aēt huys ons Gods/ghestelt ten of=
fer Tobia/Want hi hadde hē een groote kiste ghe=
maect/eñ daer hadden si te vorē geset spijsoffer eñ
wierooc/ gereetscap eñ thiendē vāden graue/most
eñ olye/na dē gebodē der Leuitē/sangers eñ poor=
tiers/daer toe ooc die Heffe der priesters.
Maer in allen desen en was ic te Jerusalem niet/
Wāt indē tweēdertichstē iare van Arthahsastha/ B
des coninccs tot Babel/quā ic tottē coninc/eñ na so
mige dagē verwerf ic vandē coninc/ dat ic te Jeru
salē troc/Eñ ic mercte dattet niet goet en was/dz
Eliasib aē Tobia gedaen had/dat hi hem een kiste
maecte indē hof aēt huys Gods / eñ het verdroot
mi seer/eñ ic wierp alle gereetscap vādē huyse To
bia wt/voor die kiste/eñ hiet datmē die kiste reyni
gē soude/Eñ ic bracht aldaer weđer die gereetscap
des huys Gods/dat spijsoffer ende wierooc.
Eñ ic vernā dat der Leuitē deelen hen niet gege=
uē en warē om welcker saken wille/die Leuiten eñ
sangers geulodē warē/elc tot sinen acker te arbey
dē/Doē berispte ic die ouerste eñ sprac/Waerō v=
latē wi dat huys Gods! Mer ic vergaderdese / eñ
steldese elc in zijn plaetse. Doē bracht geheel Juda
die thiēde vanden graue/most/ eñ olie totten schat
Eñ ic sette ouer die scatten/Selemia den priester
eñ Zadok dē scriftgeleerdē/eñ wt den Leuiten Pe
daia/eñ onder haer hāt Hanā dē sone Sachur/des
soons Mathania/wāt si worđē voor ghetrou ghe
houdē/eñ hen wert beuolē harē broeđs wt te dee
lē/Mijn God gedenct mijns daer aē eñ en wische
niet wt mijn ontfermherticheyt/die ick aen mijns
Gods huys/ eñ aen sine hoedinge ghedaen hebbe
Ter seluer tijt sach ic in Juda wijnperssen tre=

den optē Sabbath/eñ schouē oft garuē in
brēgen/Eñ ezels geladē mz wijndruiuē/vi
A gē eñ alderley last te Jerusalē brengē/optē
Sabbath dach/Eñ ic betuychdese op dien
dach/doē si die victalgie vercochten/Daer
woondē ooc Tiriers inne/die brachtē visch
eñ alderhāde ware/eñ vercochtense opten
Sabbath den kinderē Juda eñ Jerusalē/
Doē berispte ic die ouerste in Juda/eñ sey
de tot hen/Wat is dat quade dinc dat ghi
doet/eñ breect dē Sabbath dach? Eñ en de
dē onse vaderē also nz/eñ onse God brocht
al dit ongeluc ouer ons/eñ ouer dese stadt
eñ ghi maect der grāscap Israel noch meer
dat ghi den Sabbath breect

Eñ doē die poortē te Jerusalē opgetroc
kē warē/voor dē Sabbath/hiet ic die poor
tē sluytē/eñ beual datmēse nz opē doen en
D soude/tot na den Sabbath/eñ ic stelde som
mige mijnder knapē aē de poortē/datmen
gheenē last daer in brēgē en soude op Sab
baths dagē/Doē bleuē die Creemers eñ
vercopers mz alderhāde ware ouer nacht
daer buytē/voor Jerusalem/eens oft twee
weruē/Doē getuychdē ick hen segghende
Waerom blijfdi ouer nacht om de muerē
Doet ghijt noch eens/so wil ic die hāt aē v
slaē/Vā dier tijt en quamen si des Sabbaths niet
meer/Eñ ic sprac tottē Leuiten die rein warē/dz si
comē soudē eñ die poortē wachtē ō dē Sabbaths
dach te heyligē/Mijn God gedēct mi dies ooc/eñ
spaert mi na uwer grooter ontfermherticheyt

Ic sach tot dier tijt ooc Joden die wijfs namen
E vā Asodod/Ammō eñ Moab/eñ hair kinderē spra
kē half Asdodichs/eñ en constē nz Jootsch sprekē
mer na die tale elcx volcx/eñ ick screldese eñ vloech
somighe mannē/eñ bloectese/eñ pluctese/eñ nam
eenen eedt van hen bi Godt/dat ghy v dochteren
niet en sult gheuen haren sonen/noch hare dochte
ren nemen uwen sonen/noch v seluē/En heeft nz
Salomon die coninc Israhel daer aen gesondicht:
eñ daer en was nochtans in vele heydenen gheen
coninc zijns gelijc/eñ hi was sinen God lief/ende
God sette hē coninc ouer geheele Israel nochtās
brachten hem die buytenlantsche wiuē tot sonden
En hebt ghi dan niet gehoort dat ghi sulck groot
quaet doet/om v van onsen God te ontgaen/met
buytenlantschen wiuen te nemen!

Eñ een wt den kinderē Joiada des soons Elia
sib des hoogē priesters/hadde vrientscap gemaect
met Sanchallat den Heronite/ Mer ic iaechde hē
vā mi/Gedēct haerder mijn God die des priester
scap quijt zijn gewordē/eñ dat verbōt des priester
scaps/eñ der Leuitē/Also reynichdē ickse van allen
buytenlantschen/eñ stel de die hoede der priesterē
eñ der Leuiten/elckē tot sinen dienste/ende
dat hout te offeren op gesette tijden/
eñ die eerste vruchtē/ Gedenct
mijnder mijn God ten
besten

Hier eyndet dat boec Nehemie
Hier na volcht Hester.



Hier begint dat boeck Hester

Assuerus maecte een groote maeltijt sinē herē
ende vorstē/hi roept Vasthi zijn wijf tot hem ter
maeltijt/mer si en comt niet/ Ende daerom wort
si vanden rijcke verstooten. Dat.J.Capit.

In dē tijden Ahasueros
die daer regneerde vā India tot Mo
ren landt toe/ouer hondert eñ.xxvij.
landē/Eñ doē hi op sinē coninclijken
stoel sadt/inden slote te Susan/ inden
derdē iare zijns coninerijcs/maecte hy by hem een
maeltijt allen sinē vorstē eñ knechtē/te weten den
machtigē in Persen eñ Meden/ den prouoostē eñ
ouerstē in sinē landē/ dat hi soude latē siē dat heer
lijcke rijcdom zijns coninerijcs/ eñ die costelike proō
kerie zijnder grootheyt/vele dagē lanc/ te wetē hō
dert ende tachtentich dagen lanck.

Eñ doe die dagen wt warē/ maecte die coninc
een maeltijt alle den volcke die indē slote te Suzan
warē/beide groote eñ cleyne seuē dagē lanc inden
voorsale des hoofs/ aent huys des conincks/Daer
hingē witte/roode/ eñ geele doecken met lijnen eñ
schaerlakē coordē beuaē in siluerē ringen /op mar
morē calomnē/die banckē warē guldē eñ silueren
op plaueysel vā groenē/witten/geelen/eñ swarten
marmoren gemaect. Eñ dē drāc droechmē in gul-
dene vatē/Eñ altoos andere eñ andere vaten/Eñ
coninclijcs wijns plāteyt/ so die Coninc vermocht
Eñ mē en sette niemāt wat hi drinckē soude/ want
die Coninc hadde allē voorstaerders in sinē huse be
uolē/dat elc soude doen alsoot hem beliefde.

Eñ die coninginne Vasthi maecte ooc een mael
tijt voor die wiuē indē coninclijcken huyse des Co
nincs Ahasueros/eñ optē seuēsten dage/doen dye

A
C Di
was
... lxvi ia
voor
Cristi
gebo
te als
werel
gestae
had. ...
M ac
honde
eñ.xx
iaer.
14
Aristo
teles
was
deser
die na
maels
Alexā
magn
scolme
ster wa
Alexā
magn
wert
vorē o
trent
iaer hi
nae.

Coninck goets moets was van den wine / hiet hy
Mehumā/ Bistha/ Harbona/ Bigtha/ Abagtha/
Sethar eñ Charcas/ die seuē camerlingē/ die voor
dē Coninc Ahasueros dienden/ dat si die coningin
ne Vasthi soudē halē voor den Coninc/ met der co
ninclijcker croonē/ dat hi dē volckē eñ vorstē / haer
schoōheyt soude thoonē/ wāt si was fray/ Mer die
coninghinne Vasthi en wilde niet comen / nae den
woorde des conincs door sine camerlingen. Doen
wert die coninc seer gram/ eñ sine verbolgentheyt
ontstac in hem.

A Eñ die Coninc sprac totten wijsen/ die hen opt
lāts sedē vstondē / wāt des Conincs saken/ eñ sine
hāteringe moestē geschiē voor alle verstādige op=
recht/ Die naest bi hē warē/ Charsena/ Setar/ Ad
matha/ Tharsis/ Meres/ Marsena eñ Memuchā
die seuē vorstē der Persen eñ Meden/ die dat aen=
sichte de Conincs sagē/ eñ saten bouē aē int coninc
rijc wat recht datmen aen die conniginne Vast hy
doē soude/ om dat si niet gedaen en hadde/ nae den
woorde des Conincs/ door sine camerlingen/ Doē
sprac Memuchā voor den Coninc eñ den vorsten.
Die coninginne Vasthi en heeft niet alleen aē den
D coninc qualic gedaē/ mer ooc aē allē vorstē/ eñ ooc
aen allē volcken in allē landē des conincs Ahasue
ros/ Wāt sulckē stuc der conninginnē/ sal wt comen
voor allē wiuē/ dat si haer mās sullē vachten voor
hare oogē/ eñ sullē seggen/ Die coninc Ahasueros
hiet der conninginnē Vasthi voor hē te comē/ mer si
en wilde nz. So sullē nv die princessen in Perzē eñ
Medē ooc seggē/ tot allē princen des conincs / als
si dit stuc der conninginnen hooren/ so salder verach
tens eñ toornicheits genoech verheffen/ Behaget
den coninc/ so laetmen een conincliic gebot van hē
wtgaē/ eñ scriuen nae der Persen eñ Meden wet/
Het welc men niet en derf ouertreden / dat Vasthy
niet meer voor dē coninc Ahasueros en come / eñ
die coninc geue haer coninc rijc haerder naester die
beter is dan si/ Eñ op desen brief des conincks die
gemaect wert in sinē geheelē rijcke (dz welc groot
is) verbreyt worde/ op dat alle wiuē haer mans in
eeren houden/ beyde onder groote ende cleyne.
Dat behaechde den coninc eñ den vorsten/ eñ dye
coninc dede na den woordē Memuchā/ Doen wer
den brieuē wtgesondē in allē landē des conincs/ in
elckē lande na zijnder scrift / eñ tot elckē volcke na
zijnder talen/ op dat elc man die ouer heere in sinen
huyse bleue/ eñ liet spreken na der talen zijns volcs

¶ Men soect den Coninc schoone ioncfrouwen
Onder den welcken so coemt ooc Hester/ welcke
voor alle die andere den Coninc behaecht/ Mer
docheus vvaerscout den Coninc van verraderie

Dat.ij.Capittel.

A Nae dese gheschiedenisse / doen dye ver=
volghenheyt des Conincs Ahasueros
vercoelt was/ gedacht hi op Vasthi wat
si ghedaen hadde/ eñ wat ouer haer besloten ware
Doen spraken die knapen des Conincks dye hem
dienden/ Men soecke den Coninck ionghe schoo=
ne maechden/ ende die Coninck stelle toesienders
in allē landen zijns conincrijcks / dat si alderhande
ionge schoone maechdē te samē brengē tottē slote
Susan in dat vrouwen huys / onder die hant He=
gai/ des Conincs camerlinc/ die de wijuen beware
eñ gheue hen haer ciragie / Eñ welcke deerne den
Coninc beualt/ die werde coninghinne in die plaet
se Vasthi/ Dat behaechde dē coninc/ eñ hi dede also.
Daer was een Jootsch mā tot dē slote Susan
die hiet Mardachai/ een sone Jair / des soons Si=
mei/ des soons Kis/ des soons Jemini / dye mede
wech geuoert was van Jerusalē/ doen Jeconia die
Coninc Juda wech geuoert wert/ den welckē Ne
bucadnezar die Coninc tot Babel wech gheuoert
hadde/ Eñ hi was een mōboor/ Hadassa die is Es B
ter/ eē dochter zijns vaders broeders/ want si en had
de noch vader noch moeder/ eñ si was een schone/
eñ hupsce maecht/ Eñ doē haer vader eñ moeder
sterf/ namse Mardachai tot eender dochter.
Doen nv dat gebot eñ wet des Conincs vmaert
wert/ eñ vele maechdē te hoope gebracht werden/
totten slote Susan/ onder die hant Hegai/ so wert
Ester ooc genomen tot des Conincs huys/ onder
die hāt Hegai des bewaerdes der wiuen / ende die
maecht behaechde hē/ eñ si vāt ontfermherticheyt
voor hē/ Eñ hi haeste met haerder vercieringe/ dz
hi haer deel soude geuē/ eñ seuē fijne maechdē vā
des conincs huys daer toe/ Eñ hi dedese met harē
maechdē in die beste plaetse/ int vrouwē getimer.
Eñ Ester en gaf hē haer volc eñ haer maechschap
niet te kennē/ Wāt Mardachai had haer gebodē/
dat zijt niet te kennē en soude geuen/ Eñ Marda=
chai wādelde alle dage voort voor huys/ aēt vrou
wen huys/ dat hy vernemen soude / oft Ester wel
ghinge/ ende wat haer ghescieden soude.
Als dan den gesettē tijt elcker maecht quā/ dat C
si tottē Coninc Ahasueros comē soude/ na dien si
twaelf maenden int vrouwen cieren geweest was
(wāt haer vercieringe moest so vele tijts hebbē/ te
wetē/ ses maenden met balsem eñ myre / ende ses
maendē met goeder specerie / so warē die wiuē dā
verciert) als dan ghinc eene maecht totten Coninc
eñ het welc si wilde moestmē haer geuen/ die met
haer vandē vrouwen getimmer tot des Conincs
huys ghinc/ Eñ als een tsauonts in quam/ die ginc
des morgēs vā hē in dat ander vrouwē huys/ ondē
die hāt Saasgas des conincs camerlinck / der con
cubinē bewaerder Eñ si en mochte niet weder tot
ten Coninc comē/ het en was dat het den Coninc
luste/ ende lietse met name roepen.
Doē nv den tijt Ester aen quā / der dochter Abi
hail des ooms Mardachai (die hi tot eender doch D
ter hadde opgenomē) dat si tottē coninc comē sou
de/ en begeerde si niet/ dā wat Hegai des Conincs
camerlin/ der vrouwen bewaerdō sprac. Eñ Ester
vant genade voor alle diese aensagen/ Eñ Esther
was gecomē voor den Coninc Ahasueros/ int co
ninclijcke huys/ in der thienster maēt / die daer hiet
Tebeth/ int seuēste iaer zijns conincrijcs/ Eñ de co
ninc creech Esther lief bouē alle wiuē/ eñ si vāt ge
nade eñ ontfermherticheyt voor hē/ voor alle maech
dē/ eñ hi sette die coninclijke croone op haer hooft
eñ maectese coninghinne in Vasthi stede. Eñ de co
ninc maecte een groote maeltijt allen sinen princē
eñ knechten/ Dat was een maeltijt om Esther wil
le/ Eñ hi dede die landen rusten/ eñ gaf coninclijke
geschincken wt.
Eñ doen men anderwerf maechden vergaderde
soo sadt Mardachai in die poorte des Conincks
Eñ Esther en hadde noch niet te kennen gegeuen

haer maechscap noch haer volc/gelijck haer Mar=
dachai gebodē hadde. Wāt Ester dede na dē woor
de Mardachai/gelijc als doe hi hair mōbair was.
Ter seluer tijt doen Mardachai inder poorten
des conincs sadt/so worden twee camerlingē des
conincs Gicthā eñ Teres/die de dueren bewaerdē
gram/eñ dachten haer handen aenden coninc A=
hasueros te slaen/dat wert Mardachai kenlijc/eñ
hi gaft der coninghinnen Esther te kennen/Ende
Esther seyt den coninck in Mardachai name/Eñ
doemē dat ondersocht/so wert dat beuondē/eñ
si wordē beyde aen boomē ghehanghen/eñ twert
gescreuē in die Cronica voor den coninck

¶ Haman vvort verheuē bidē Coninc Eñ hatet Mardocheū/om dat hi hē niet en vvilde eere be vvizē/Hi gebiet daer ō alle Jodē te dodē Ca.iij

A Na deser ghescheidenisse maecte die co
nunc Haman groot/dye sone Meda=
thadē Agagite/eñ verhoochde hem/
eñ sette sinē stoele bouen alle vorsten
die bi hem warē/eñ alle knechtē des
conincs/dye in die poorte des conincs warē buy=
geden die knien/eñ aenbadē Haman/Wāt die co=
ninc hadt also gebodē/Maer Mardachai en buy=
gede de kniē niet/eñ en aenbadt hē niet/Doē spra
ken des conincs knechtē die inder poorten des co
nincs warē tot Mardachai/Waerom ouertreedt
ghi des conincs gebot? Eñ doē si sulcke daghelics
tot hem spraken eñ hise niet en hoorde/so ghauen
zijt Haman te kennen/dat si sien souden/oft die re
B den Mardachai volherdē soude/wāt hi hadde hē
ghesceit dat hi een Jode ware.
Eñ doen Haman sach dat Mardachai hem die
knien niet en buychde/noch hē en aenbade/werdt
hi vol gramscappē eñ verdachtede/dat hi aē Mar
dachai alleene die hant soude slaen (want si haddē
hem dat volc Mardachai te kennen gegeuen) mer
hi leyde daer op toe dat volc Mardachai alle Jodē
die int gheel coninctijcke Ahasueros warē te ver
nielē/Inder eerster maēt dat is dye maēt Nisan/
int twaelfste iaer des conincs Ahasueros/werdt
dat lot geworpen voor Haman/vandē eenē dach
totten anderen/eñ vander eender maent tot op de
twaelefste maent/dat is die eerste maent Adar
Eñ Haman sprack tottē Coninc Ahasueros/
Daer is een volck verstroeyt/eñ deelet hem onder
C alle volckē/in allē landen ws coninctijcs/eñ haer
wet is anders dan alle der volckē/eñ en doen niet
na des Conincs wet/eñ ten staet den Coninc niet
te lijdē/die also te laten, Gehaget den Coninc/so
scriue hi datmense verdoe/so wil ic thien duysent
ponden siluers ouerwegen/onder die hant der ar=
beiders datment brēge in die camer des Conincs/
Doen dede die Coninc sinen rinc vander hant/eñ
gaf dien Haman den soone Medatha/dē Agagite
der Joden viant/Eñ die Coninc sprac tot Hamā
Dat siluer si v gegeuen/daer toe dat volc/dat ghy
daer mede doet dat v belieft
Doen riepmen die scrijuers des conincs/inden
D derthienstē dach der eerster maent/eñ werdt ghe=
screuen hoe Haman beual aen die princen des Co=
nincs/eñ tottē prouoostē herwaerts eñ derwaerts
inden landen eñ totten hooftlieden elcs volcs indē
landē herwaerts/eñ derwaerts/nae der scrift elcs
volcs/eñ na haerder talen indē name des conincs
Ahasueros/eñ met des conincs seghel beseghelt/
Ende die brieuen worden gesonden door die loo=
pers/in allen landen des conincs/om te vernielen
te dooden eñ te verdoen alle Joden beyde ionc eñ
out/kinderen eñ wiuen op eenē dach/te wetē op=
ten derthiensten dach der twaelfster maent/dat is
der maent Adar/eñ hare goet te rouē/Also was
dat inhout des gescrifts/dat een gebot ghegeuen
waer in allen landen/allen volcken te openbaren/
dat si opten seluen dach bereyt souden sijn/Ende
die loopers ghinghen haestelic wt nae des conincs
gebot/Eñ indē slote te Susan wert een gebot op
geslagen/Eñ die coninc eñ Haman saten eñ dronc
ken/Maer die stadt Susan wert onrustich.

¶ Daer comt een grote droefheyt ende clage ouer den Joden mer Mardocheus beschict door Hester die coninginne dat die sake verandt wort

Dat.iiij. Capittel.

Doen Mardachai vernam al watter A
geschiet was/so scoorde hi sine clee=
deren/eñ dede eenē sac aen/eñ assce
eñ ghinc wt midden in die stadt ende
riep luyde eñ claechlijc/eñ quā voor
die poorte des conincs/Wāt niemāt en mocht tot
des conincs poorte ingaē/dye eenē sac aen hadde/
Eñ in allē landē tot welcker plaetsen des conincs
woort eñ gebot quā/was een groot clagē ondẽ dē
Jodē/eñ vele vastē/weendē/droegē rouwe/eñ la=
gē in sackē/eñ in die asschē/Doe quamē die maech
dē Esther eñ hare camerlingē/eñ gauēt haer te kē
nen/Doe verscricte die coninghinne seer/Ende si
sandt cleeder datse Mardachai aen soude doen/eñ B
den sack vā hem leggen/maer hi en namse niet
Doen riep Esther Hathach onder des conincs
camerlingē die voor haer stont/eñ beual hem aen
Mardachai/dat hi vernemē soude wat dat ware/
eñ waerom hi so dede/Doē ghinc Hathach wt tot
Mardachai aen die strate/in die stadt/die voor dye
poorte des conincs was/Eñ Mardachai seyt hē
allet wat hem ontmoet ware/eñ de summe des sil
uers/dat Haman gesprokē hadde in des Conincs
camer ouer te wegē/om die Jodē te vernielē/ende C
gaf hē dat wtscrift des gebots/dat te Suzā opghe
slagē was haer te vernielen/dat hijt Esther soude
thoonē/eñ haer te kēnē geuē/eñ hi seide eñ geboot
haer dat si tottē coninc in soude gaē/eñ doē een be=
de aen hē/eñ vragen van hem/nae haer volck
Eñ doē Hathach in quā eñ seide Ester de woor
den Mardachai/so sprac Ester tot Hathach/eñ ge
boot hē aen Mardachai/Alle die knechten des co
nincs/eñ dat volck indē lande des conincs wetē dz
so wie tottē coninc ingaet/binnē indē hof/hi si mā
oft wijf/die niet geroepen en is/die sal starcx ghe=
bots steruē/ten si dat dye coninc dat gulden scepter
te hemwaerts reycke/daer mede hi leuende bliue
Maer ic en ben nv in.xxx.daghē niet gheroepē tot D
tē coninc in te comen
Eñ doē die woordē Ester/Mardachai wordē
gebootscapt/hiet Mardachai Ester weder segghē
Eñ denct niz dz ghi v leuē behout oft vlost/wāt ghy
int huys des conincs zijt voor allē Jodē/wāt ist dz
ghi te deser tijt swiget/so sal den Jodē wt een andʳ
plaetse hulp eñ verlossige opstaē/eñ ghi eñ ws vadʳs

huys ſult verghaen/ wie weet oft ghi om deſer tijt
wille/totte conincrijcke genomen zijt⸮Eſther hiet
Mardachai antwoorden/ So gaet henē eñ verga
dert alle die Joden die tot Suzan voor handen zijn
eñ vaſt voor mi/ dat ghi niet en etet noch en drinc
ket in drie dagen/noch dach noch nacht/ Ic eñ mij
ne maechden willen ooc alſo vaſten/eñ alſo wil ick
totten Coninc ingaen tegen dat gebot/vergae ick
ſo vergae ick/Mardachai/ghinc eñ dede allet wat
hem Eſther gheboden hadde.

Heſter comt voor den Coninc/ Si noedet den
Coninc eñ Aman te gaſte/Aman gheeft te kēnen
ſinē nijt teghen Mardocheum. Ende hi beroemt
hem ſeer houaerdelijc voor ſine vrienden/ Eñ wt
ingeuen zijnder huyſurouwen doet hy een galge
maken om Mardocheum te hangen.

Dat.v.Capittel.

A Ende opten derden dach cleede haer
Eſther coninclijc/eñ ghinc inden hof
aent huys des Conincks/ binnen te=
ghen dat huys des Conincs/Eñ die
Coninck ſadt op ſinen coninclijcken
ſtoel/int coninclijcke huys/tegē die duere des huys
Eñ doen die Coninck Eſther die coninginne ſach
ſtaen inden hof/ vantſe genade voor ſinen ooghen
Eñ die Coninc recte den gulden ſepter in zijn hāt
te Eſther waert/Doen ginck Eſther toe/eñ taſte
cloppe des ſepters aen/Doen ſprac die Coninc tot
haer/Wat is v Eſther coninghinne⸮eñ wat eyſchē
ghi⸮ooc die helfte des conincrijcs ſal v gegeuē wer
den/Eſther ſprac/Gehaget den Coninc/ſoe comē
die Coninc eñ Haman heden totter maeltijt die ic
bereyt hebbe/Die Coninc ſprac/ Haeſtet/dat Ha=
man doe/wat Eſther geſproken heeft.

Doe nv die Coninc eñ Haman totter maeltijt
quamē/die Eſther bereyt hadde/ ſprac die Coninc
B tot Eſther doē hi wijn gedroncke hadde/wat bidt
ghi Eſther/het ſal v gegeuē werdē⸮eñ wat eyſchē
ghi ooc de helfte des conincrijcs/het ſal geſcieden
Doē antwoorde Eſther eñ ſprac/Mijn bede eñ be
gheerte is/hebbe ic genade geuondē voor den Co=
ninc/eñ iſt dat den Coninc behaget mi te geuē mij
ne bede/eñ mijn begeerte te doē/ſo come die coninc
eñ Haman totter maeltijt die ic voor hē bereyden
wil/ſo wil ic morgē doē dat die coninc gheſeyt he=
uet/Doē ginc Haman in dien dage wt vrolijc ende
goets moets/Eñ doē hi ſach Mardachai inđ poor
tē des Conincs/ dz hi nz op en ſtont/ noch hē voor
C hem en beweechde/ſo wert hy vol gramſchappen
ouer Mardachai/maer hi onthielt hem/eñ doē hy
thuys quam/ſandt hi eñ liet ſine vrienden halē/eñ
zijn wijf Seres/ eñ vertelde hen die heerlicħz zijns
rijcdoms/eñ die menichte zijnder kinderen/ende al
hoe hem die Coninc ſo groot gemaect hadde/ende
dat hi bouen die princen eñ knechten des Conincs
verheuen ware/Ooc ſprac Haman/Eñ die conin=
ginne Eſther/en heeft niemant mettē Coninc tot
ter maeltijt die ſi bereyt hadde/ laten comen/ dan
mi/Eñ morgen ben ic ooc tot haer ghenoot mettē
Coninc/Mer in allen deſen en hebbe ic gheen ghe
noechte/alſo lange als ic ſie den Jode Mardachai
in sconincs poorte ſitten.

Doen ſprac zijn wijf Seres/eñ alle ſine vriendē
tot hē/ Men make eenē boome vijftich ellē hooch
eñ ſegt morgen den Coninck datmen Mardachai
daer aen hange/ſo comt ghy metten Coninc vroo
lijc totter maeltijt/Dat beuiel Haman wel/eñ liet
eenen boom bereyden.

¶ Die Coninc beueelt Aman dz hi Mardocheo
eē grote eere bewiſe/om te loonē die vrientſchap
die hi den Coninc beweſen heeft.

Dat.vi.Capittel.

Ander ſeluer nacht en conſte dye Co= A
ninc niet gheſlapen/eñ hiet die croniĳ
ken eñ die hiſtorien brenghen/Doen
die voor den Coninck worden ghele
ſen/ſoe quamt tot dier plaetſen daer
geſcreuē was/hoe Mardachai hadde āegebracht
dat die twee camerlinghē des Conincs Bigthana
eñ Theres die aen den dorpel bewaerden/toe gele
get hadden die hant aen den Coninck Ahaſueros
te ſlaen/Eñ die Coninc ſprack/Wat hebben wy
Mardachai eere eñ goets daer voor gedaen⸮Dat
ſpraken die knapen des Conincs die hem dienden
Hem en is niet geſchiet/Eñ die Coninc ſprac/wie
is inden hof⸮(want Haman was inden hof gegaē
daer buytē voor des Conincs huys/dat hi dē Co=
ninc ſoude ſeggen/Mardachai te hangen aen den B
boome die hi hem toebereyt hadde)Ende des Co
nincs knapen ſpraken tot hem/Siet Haman ſtaet
inden hof/Die coninc ſprac laet hem in comen

Eñ doe Haman in quam ſprac die Coninc tot
hem/Wat ſalmen dien man doen/dien die Coninc
gheerne wilde eeren⸮Haman dachte in zijn herte/
Wien ſoude die Coninc anders gheerne eere wil=
len doen dan mi⸮Eñ Haman ſprack tottē Coninc
Dien man/dien die Coninck gheerne wilde eeren
ſalmen brengen datmen hem coninclijcke cleederē
aen doe/die die coninc plach te draghen/ende dat
paert daer die Coninc op rijdet/eñ datmen die Co
ninclike croone op ſijn hooft ſette/Eñ mē ſal ſulck
cleedt eñ paert gheuen in die hāt eens vorſten des
Conincs/dat die ſelue dien man cleede/diē de Co=
ninc gheerne eeren wilde/eñ voere op dat paert in
die ſtraten der ſtadt/eñ late voor hem roepen/So
ſalmen doen dien man/dien die Coninck gheerne
eeren wilde

Die Coninc ſprac/Haeſt v eñ neemt dat cleedt
eñ peert/ſo ghi geſeyt hebt/eñ doet alſo met Mar C
dachai den Jode/die voor die poorte des Conincs
ſidt/eñ en laet niet achter/aen allē dien dat ghi ghe
ſproken hebt/Doe nam Haman dat cleet eñ peert
eñ cleede de Mardachai/eñ leyde hem op der ſtadt
ſtratē/eñ riep voor hē/Alſo ſalmē dē man doē dē
welcken dye Coninck gheerne eeren wilde/Ende
Mardachai quā weder aen die poorte des Conics
Mer Haman haeſte hem thuyſwaerts/hi droech
rouwe met bedectē hoofde/ende vertelde ſinē wij
ue Seres/eñ allen ſinen vrienden/al wat hem ont
moet was/Doe ſpraken tot hem ſine wiſen/ende
ſijn wijf Seres/Is Mardachai vanden zaet der
Joden/voor dien ghi hebt begonſt te vallen/ſo en
vermuecht ghi niet aen hem/mer ghi ſult voor hē
vallen/Doen ſi noch met hem ſpraken ſo quamen
des Conincs camerlingen daer bi/ende dreuē Ha
man totter maeltijt te comen/dye Eſther bereydt
hadde

¶ Die Coninc ende Haman eten bider coningin
nen Heſter/die welcke dē Coninc bidt voor haer

volc ende Aman viant van Mardocheo eñ ſinen
volcke wort aender ghalgen ghehangē / welcke
hi Mardocheo eerſt bereyt hadde.

A

Dat .vij. Capittel

Ende doen dye Coninck met Haman
quā / totter maeltijt die die coningin
ne Eſther bereyt hadde / ſoe ſprac dye
Coninc tot Eſther des anderē dachs
doe hi wijn gedroncken hadde / Wat
bidt ghi coninghinne Eſther ? datment v geue / eñ
wat eyſcht ghi ? ooc dat halue conincrijc / het ſal ghe
ſchiedē ? Eſther dye coninghinne antwoorde ende
ſprac / Heb ic genade voor v geuondē O Coninck
eñ behaget dē Coninc / ſo geue hi mi mijn leuē om
mijnder bedē wille / eñ mijn volc om mijns begee-
rens wille / Wāt wi zijn vercocht / dat wi wtgedaē
gedoodet / eñ vernielt ſoudē werdē / Ende of God
wilde / dat wi doch tot knechten ende maertē wor
den vercocht / ſo wilde ic ſwighen / ſoe en ſoude dye
viant den Coninc doch niet ſchaden

Die Coninck Ahasueros ſprac ende ſeyde tot
ter coninghinnen Eſther / Wie is die / ofte waer is
die / die ſulcs in ſinē ſinne nemē derre alſoe te doen.
B Eſther ſprac / die viant eñ wederpartijder / is deſe
booſe Haman / Haman verſloech hē voor den Co
ninc eñ voor die coninghinne / Eñ die Coninc ſtōt
op vander maeltijt eñ vandē wijn / in ſijnder vbel
gentheit / eñ ghinc inden hof aen dat huys / Ende
Haman ſtont op / eñ badt die coninghinne Eſther
om zijn leuē. Wāt hi ſach / dat hē nv al een onzeluc
van den Coninc bereyt was

Eñ doē de Coninc weder wt den hof aēt huys
inden ſael daer mē gegetē hadde quā / lach Haman
C aen dat ſittene daer Eſther op ſadt / Doē ſprac dye
Coninc / wil hi ooc die coninghinne verworgē by
mi in huys ? Doe dat woort wt des Conincs mon
de ghinc / bedecten ſi Haman dat aēſicht / eñ Harbo
na een vanden camerlingen voor dē Coninc ſprac
Siet daer ſtaet eenē boome inden huſe Hamā vijf
tich ellen hooch / dien hi Mardachai ghemaect had
de / die goet voor den Coninc geſproken heeft / De
Coninc ſprac / Laet hē daer aen hangen / Alſoe hinc
men Haman aen den boom dien hi Mardachai ge
maect hadde. Doen lach des Conincs gramſcap.

¶ Die Coninc gheeft der coninghinnen Amans
huys / Eñ tot haerder bede ſo gebiet hi datmē in
allen landen ſcriue / om Amans ghebot te weder
roepen

Dat .viij. Capittel

Op dien dach gaf de Coninc Ahasue
ros der coninginnē Eſther dat huys
A Hamans / der Jodē viāts / Eñ Mar-
dachai quā voor den Coninc / Want
Eſther ghaf te kennen hoe hi haer be
ſtōt / Eñ de Coninc dede af ſinen vingherline / dyen
hi van Haman genomē hadde / eñ gaf diē Marda
chai / Eñ Eſther ſette Mardachai ouer dat huys
Haman / Eñ Eſther ſprac voort voor den Coninc
eñ viel hē te voete / eñ ſmeecte hē dz hy wech ſoude
doē die booſheit Hamās des Agagitē / eñ ſine ſcalc
ke voornemē / dat hi tegē die Jodē verdacht hadde
Eñ die Coninc recte dat guldē ſepter tot Eſther
Doe ſtont Eſther op / eñ terde voor dē Coninc eñ
ſprac / Behaget den Coninc / eñ hebbe ic genade ge
vondē voor hē / eñ iſt den Coninc alſo gelegē / eñ ic
hem behage / ſo ſcriuemē dat die brieuē des voor-
nemens Hamans des ſoons Medatha des Aga-
giten / wederroepen wordē die hi gheſcreuē heeft /
B om die Jodē te verdoē in allē landen des conincs /
want can ic dat quaet aengeſien / dat mijnē volcke
ouer comen ſoude / eñ hoe can ic aengeſien dat mijn
geſlachte vergae ?

Doē ſprac die Coninc Ahasueros totter conin
ghinnē Eſther / eñ tot Mardachai den Jode / Siet
ic hebbe Eſther dat huys Haman gegeuē / eñ men
heeft hē aē eenē boom gehāgē / om dat hi ſine hāt
aen die Jodē heeft geſlagē / Soe ſcrijft nv voor de
Jodē / ſo het v behaecht / in des Conincs name / eñ
beſegelt dat met des Conincs rinc / Wāt die ſcrif
tē die in ſconincs name gheſcreuē eñ met des Co
nincs rinc beſlotē wordē / en mocht niemāt weder
roepē / Doē worden des Conincs ſcriuers gheroe
pē / in dier tijt / inder derder maēt / dat is die maent
Siuā / indē .xxiij. dage / eñ wordē geſcreuē ſo Mar
dachai geboot / tottē Jodē eñ tot den princen / lant
grauen / eñ hooftlieden indē lāden / vā India aē tot
Moren lant toe / te wetē / hondert eñ .xxvij. landen
elckē lande na ſinē ſcrifte / elckē volcke na zijnre ta
len / eñ den Joden nae haer ſcrift ende tale.

Eñ het wert in des Conincs Ahasueros naē
geſcreuē / eñ met ſinen ringe beſegelt / Eñ hi ſandt
die brieuē door rijdēde poſtē eñ op ionghe muylen
D daer inne dat die Coninc dē Jodē gaf / ſo waer dz ſi
in ſtedē warē / hen te vergaderē / eñ te ſtaē voor ha
re leuē / eñ te vernielē / te doodē / eñ te verdoene al-
le macht des volcs eñ lants / der geere diese venau
den / met dē kinderē eñ wiuē / eñ haer goet te roo-
uen / op eenen dach in allen landen des Conincks
Ahasueros / te weten / inden dertthienſten dage dē
twaelfſter maendt / dat is die maent Adar. Dat in-
hout des ſcrifts was / dat een gebot ghegeuē wa-
re in allen landen te vercondigen allē volcken / dat
die Joden op dien dach bereet ſouden ſijn / hen ſel-
uen te wreken aen haer viandē / Eñ die ridēde bo-
den op die muylen / reden ſnellijc / eñ haeſtelijc wt /
na den woorde des Conincs / eñ dat gebot wert in
den ſlote Suzan opgeſleghen.

Eñ Mardachai ghinc wt vanden Coninc in co
ninclijcke cleederen / ghecle eñ witte, eñ met eender
grooter gouden croone / gecleet met lijnen eñ pur
puren mantel / Eñ die ſtadt Suzā iuychte eñ was
vrolijc / Meer den Joden was een licht eñ blijſchap
eñ iolijt eñ eere gecomen / Eñ in allen landen ende
ſtedē in welcke plaetſe des Conincs woort eñ ghe
boden quamen / daer was blijſcap eñ iolijt ond die
Joden / weerſcappen eñ goede dagen / Alſo dat ve
le der volcken int landt Joden werden / Want die
vreeſe der Joden quam ouer hen.

¶ Die Joden wreken haer aen haere vyanden /
Hamans ſonen die worden ooc ghehangen / ende
vele vander Joden vianden ghedoot / Ende dye
Joden houden groote feeſte ende blijſcap.

Dat .ix. Capittel.

Inder twaelfſter maēt dz is die maēt
Adar / indē derthienſten daghe / dies
des Conincs woort eñ gebot / geſtelt A
hadde datment doen ſoude nyſt op
ten ſeluen dach / doen die vianden de
Joden gedoodet ſouden hebbē / om ons te verwel
digen / keerde dat omme / dat die Joden hare vian-

den verweldigen souden / Doen vergaderden hen
die Joden in haren steden / in allen landen des Co
nincs Ahasueros / dat si die handen soudē slaen aē
die ghene die hen quaet wilden / eñ niemant en con
ste hen wederstaen / Wandt haer vreese was ouer
allen volcken gecomē / Oc alle ouerstē inden lan=
den / eñ princen eñ prouoostē ende officiers des co=
nincs verhiefsen die Joden / Want die vreese Mar
dachai quā ondͤ haer / wāt Mardachai was groot
indē huyse des conincs / eñ sine geruchte ghinc wt
in allen landen / hoe hi toe nam ende groot werdt.
Also sloegen die Joden aen allen haren vianden
met des sweerts slach / eñ doodēse / eñ vernieldense
eñ deden na harē wille aen die gene / die haer vian=
B den warē / Eñ inden slote Suzan / doodē eñ verde
den die Jodē .v. hondert mannē / daer toe doden si
Parsandatha / Dalphō / Aspatha / Porata / Adaliā
Aridatha / Parmasta / Arizai / Aridai / Vaiesatha
die thiē sonē Haman / des soons Madatha der Jo
den viant / Meer aen sine goeden en sloeghen si dye
handen niet / Ter seluer tijt quā dat ghetal der ge=
dooder tottē slote Suzā voor den Coninc / Eñ die
coninc sprac totter coninghinnen Esther / Die Jo=
dē hebben totten slote Suzan vijfhondert mannen
ghedoodet eñ verdaen / eñ oec die thien sonen Ha=
man / Wat sullē si doen inden anderē landē des cō
nincs / Wat bid ghi datmen v geue / eñ wat eyscht
ghi / meer datmen di doet?
Esther sprac / Gehaget den coninc so laet hi die
C Joden morgen tot Suzan oec doen na dat ghebot
van heden / dat si die thien sonen Haman doen aen
boomen hanghen / Ende die coninc hiet also doen
eñ dat gebot wert tot Suzā opgeslagē / eñ die thiē
sonen Haman werden gehanghen / Ende dye Jo=
den vergaderden hen tot Suzā opten veerthienstē
dach / der maent Adar / eñ verdeden op eenen dach
tot Suzan drie hondert mannen / maer aen haere
goeden en sloegen si hare handē niet / Maer die an
der Joden inden landen des conincs quamē te sa=
men / ende stonden voor haer leuē / dat si ruste sou=
den maken voor haere vianden / eñ doodē vā harē
vianden vijfentseuentich duysent / maer aen haere
goeden en sloegen si die hant niet.
Dat geschiede opten derthienstē dach der maent
Adar / eñ si rusten opten veerthiensten dach der sel=
uer maent / dien maectemen tot eenē dach des wel
D leuēs ende der blijschappen / Maer die Joden tot
Susan waren te samen ghecomen / beyde op den
derthiensten ende veerthiensten daghe / ende rustē
opten vijftienstē dach / ende dien dach maectemē
tot eenen dach des welleuens ende der blijscappē
daerom maecten die Joden die opten dorpen ende
onbemuerden stedekens woonden / die veerthien
sten dach der maent Adar / tot eenen dage des wel
leuens ende der blijscappen / ende deen seynde den
anderen ghiften.
Ende Mardachai bescreef dese geschiedenisse
ende seynde die brieuen tot allen Joden / die in alle
E den landen des conincs Ahasueros waren / beyde
die na ende verde warē / dat si dē veerthiensten en=
de vijftiensten dach der maent Adar / souden ont
faen ende houden / iaerlijcken na den dagen inden
welcken die Joden tot ruste ghecomen waren van
haren vianden / ende nae den maenden inden wel=
ken haer smerte in blijscap / ende haer leedt in goe
de dagen verkeert was / dat si die selue soudē hou=
den voor dagen des welleuens / oft der weerscap=
pen ende der blijschappen / ende dat deen den ande
ren ghiften souden seynden / ende den armen me=
de deylen
En die Jodē ontfingent / dat si haddē begonst F
te doen ende dat Mardachai tot hen schreef / Hoe
Haman de sone Medatha / die Agagite / alre Jodē
viant gedacht hadde / alle Joden te vernielen / Eñ
dat lot laten werpen om hem te veruarē / ende oec
te vernielen / Ende hoe Esther totten coninck ghe=
gaen was ende ghesproken / dat door brieuen sine
schalcke ghepeysen / die hi teghē die Jodē ghedach=
te op sijn hooft ghekeert souden werden / Eñ hoe=
men hem eñ sinen sonen aen boomen ghehanghen
hadde / Daer af si die dagen Purim noemden / nae
den name des lodts / nae allen den woorden des
briefs ende wat si selue ghesien haddē eñ wat hen
ouercomen was G
Ende die Joden rechtēt op / eñ nament op hen
ende op hare zaet / ende op alle die hen tot hen de=
dē dat si niet voorbi en wilden ghaen / iaerlijcx dese
twee daghen te houden / ghelijck si bescreuē eñ ge=
stelt werdē / Dat dese daghē niet te vergheten / mer
te houden sijn / bi kints kinderen / bi allen ghеslach
ten / in allen landen ende steden / Het sijn die daghē
Purim / die welcke niet voorby ghegaen en sullen
worden / vanden Joden / eñ haer gedachtenisse niet
vergaen bi haeren zade
Eñ die coninghinne Esther die dochter Abiha
il eñ Mardachai die Jode / screuen met gheelder
macht te confirmeren desen anderē brief van Pu=
rim / ende seynden die brieuē tot allē Joden inden
hondert eñ twentseuentich landē des conincrijcs
Ahasueros / met vriendelijcken ende ghetrouwē
woorden dat si dese daghē Purim soudē confirme
ren op haeren ghesettē tijt / soe Mardachai die Jo
de ouer hen beuestighet hadde / eñ die coninghinne
Esther / Alsoe sise op haer sielen ende haer zaet be
uestighet hadden die ghesciedenisse der vastē ende
haers roepens / Eñ Esther beual dese gesciedenis
sen deser Purim te beuestighen / eñ in een boeck te
scriuen

¶ Vander macht ende ghewalt Asueri eñ Mar
dochai — Dat .x. Capittel

Ende dye Coninck Ahasueros leyde
tijns opt lant / eñ op die eylanden in
die zee / Maer allet werck sijnder ge= A
welt ende macht ende die grote heer
licheit Mardachai die hem de coninc
ghaf / siet dat is ghescreuen in dye Cronica der co=
ninghen in Meden ende Persen / Want Marda=
chai die Jode was die ander na den coninck Ahas
ueros eñ groot onder die Joden ende aen
genaem onder der menichte sijnder
broederen / die voor sine volck
goet sochte / eñ sprack
dat beste voor al
le sinen za
de.

(.·.) (.·.) (.·.)

Dit sijn dye capittelen welcke inden boecke Hester inden Hebreuschen texte eñ inden Biblischen schriften nyet geuonden en worden/ Nochtans om dattet die Grecsche eñ ooc die Latijnsche ouersetters hebben daeromme hebben wi die ooc hier nae willen setten in Duytsche/ op dat niemāt enich ghebrec en hebbe daer ine

¶ In dit Capittel is bescreuen wat Mardocheo ghedroomt is. Dat.xi. Capittel.

A Mardocheus een soon Jair/des soons Semei/des soons Cisei/vanden stāme BenJaminē Jode/dye sine woninghe hadde inden slote te Susan/ groot gheacht onder alle den ghenen die inden coninclijcken houe verkeerdē. Dese was een vanden gheuangenen die Nebucadnezar dye Coninck van Babilonien van Jerusalem tot Babel ghevoert hadde/ met Jechonia den Coninck/ Dese Mardocheus hadde inden anderen iare/ als die groote Coninck Artaxerxes regneerde/ inden eersten dach des maendts Nisan eenen alsulcken droom gehadt

Hem dochte dat hi hoorde een groote tempeeste/ grouwelijcke donderslaghen/ eertbevinge/ eñ grooten oploop inden lande/ ende dat hi sach twee groote draecken die haer teghen malcanderen ten strijde bereet haddē/ eñ haer ghecrijsch was groot/ van welcker brullen ende gheroepe/ alle heydenen op sijn ghewect om te oorloghē teghē die oprechte/ Ende dien seluen dach was vol duysternissen/
B eñ gansch doncker/ vol van benautheden eñ vreesen/ eñ daer was een groot verschricke in allen landen/ Die oprechte waren versaecht/ want si vreesden voor dat ongeluck eñ quaet dwelc op haer bereet was/ eñ hadden haer overghegeuē te steruē/ eñ daeromme so riepen si tot God.

Ende als si aldus schreydē/ soo is die cleene fonteyne tot een groote water vloet/ ende tot veel wateren ghewordē/ Ende met dien ist/ weder dach ghewordē/ ende die sonne is weder opgeghaen/ Ende die vernederde sijn verhoocht ghewordē/ eñ die selue hebben die heerlijcke eñ houaerdighe verslonden.

Als nv Mardocheus desen droō gehadt heeft/ soe is hi ontwaect/ ende heeft in sijnder hertē scherpelijc gedacht/ wat dat God soude willen maken hi heeft dit gansche wesen begheert te wetē/ ende heeft daer op ghedacht tot inder nacht toe.

¶ In dit Capittel wort bewesen hoe dat Mardocheus die verraderie der twee dienaers tegen den Coninck openbaert/ ende daeromme vanden Coninc gheeert wort

Dat.xij. Capitte

Ter seluer tijt woonde Mardocheus te houe by Bigtha ende Theres des Conincs camerlinghen/ eñ poortiers vanden palleyse/ Maer als Mardocheus hare opsette merckte/ eñ haer gepeys naerstelijck hadde vernomen/ soe wert hy te binnen dat si hare ontrouwe eñ boose handē voor hadden genomen aenden Coninck Artaxerxen te slaen/ eñ hi gaft den Coninc te kennen/ Die coninc liet die twee besnedenen met tormenten examineren/ Ende als sijt beleden/ so worden si ghedoodet. Die Coninc dede dit teckenē in die Jaerboeckē of Croniken/ tot een eewige gedachtenisse/ eñ Mardocheus bescreef ooc dese selue geschiedenisse Also beual die Coninc dat Mardocheus te houe dienē soude/ eñ ghaf hem voor dese sine getrouwicheyt een geschencke/ Maer Haman die sone Medatha die Agagite was hooch ende groot gheacht in des Conincks hof/ Die selue begonste Mardocheo eñ sinen volcke lijdē aen te doen/ om der twee camerlinghen wille die ghedoot waren.
A
B

¶ Een copie des Mādaments dwelcke die Coninc Artaxerxes wt hadde laten gaen in alle landen/ wt ingheuen Amans des hoofmeesters/ dat men ouer al die Joden soude wtroeden ende ter doot brengen.

Dat.xiij. Capittel

Die groote Coninck Artaxerxes dye van India aen tot Ethiopiam ouer hondert ende seuenentwintich landē regneerde/ ontbiet allen den vorsten ende lantvoechdē die sijnder gewalt onderworpen sijn vriendelijcke groete/ Als ick een heere ghewordē ben ouer vele volcs/ ende dē gantschen aertbodem in mijnder gewalt gebracht hebbe/ so en hebbe ick niet met vermetentheyt eñ onrecht mi van mijnder macht wegen willen verheffen/ mer ic hebbe voor mi ghenomen die ghene die onder mijn ghewalt sijn met behoorlijcheit eñ saechtmoedicheit altijt te regerē/ eñ die ganschelic in een rustich leuen te stellē/ Daer mede oock mijn rijcke te vrede te brenghen/ datment ouer al sekerlic mochte door reysen/ eñ ooc dē vrede die alle menschē begheerē/ wederomme te vernieuwē/ Als ick nv met mijne raetsheren ouerleyde/ hoe dat alsulcke tot eenē goeden eynde ghebracht mochte wordē/ soo was daer een by ons in voorsichticheyt dye voornaeste/ wiēs goetwillich/ trouwe eñ gheloue dicwils betoōt eñ beproeft is gewreest/ die welcke ooc die voornaeste eñ eerliste naest den Coninc was/ met name Aman/ die gaf ons te kennē/ hoe dat een rebellich volc in alle dē landē ingeulochten had/ dwelc tegē alle andere liedē statutē eñ wetten maectē/ eñ dwelcke ooc der Coningē wtgegaē mādamentē altijt verachtede/ waerom niet toe te latē en is/ dat alsulc regimēt bi v lieden sonder afstellinge mochte bliuē. Als wi sulcs vernomē hebben dat dat volc gansch eñ enē yeghelickē cōtrarie is eñ bi haer vreēde eñ āder insettingē ghebruict/ ooc onser settingē eñ hādelingē wederstaet/ eñ neemt voor hē quade sakē te volbrengē/ Daerom dat onse rijc tot eenē goedē staet eñ stātachtichz come/ soe hebbē wi gebodē/ dat alle die ghene dye v liedē vā Aman/ welcke ouer alle onse sakē geset eñ geordineert is/ die voornaeste na den Coninc/ eñ ooc also
A
B

vele als een vader is)int gheschrift gheordineert en̄
betoocht worde/dat die met wijf en̄ kinderẽ sullẽ
wtgeroeydet en̄ verdaẽ werdẽ met haerder vian-
den en̄ haerder wederpartijen sweert/en̄ dat daer
ooc gheen ontfermherticheit ghebruyct/oock nie-
mant ghespaert en worde/en̄ dat sal gescieden den
.xiij.dach der twaelfster maent Adar ghenoempt
van desen iaer/op dat die gene die van ouds is heyr
altoos en̄ ooc noch op desen tijt rebellich geweest
zijn/op eenen dach met gewaldt inder hellen afge
stoten werden/dat alsoo ons regiment volcomen
vrede en̄ ruste hebben mach

Mardocheus dacht aen alle die wercken ende
groten daden des HEEREN heeft hem ghebeden
met dese woorden. O HEERE HEERE ghewel di
ge almachtighe coninc/want in dijnder ghewout
zijn alle dingen/ende als ghi Israhel helpen en̄ ver
lossen wilt so en mach v niemant wederstaen noch
beletten. Want ghi hebt den hemel ende die aerde
gemaect/ en̄ soe wat wonderlics onder den hemel
is/du bist aller dingen een HEERE/daer en is ooc
niemant dye v O HEERE wederstaen mach / Du
weetst alle dingen/Du weetst HEERE dat ic noch
wt hoofheyt/noch wt hoochmoet/nocht wt eerbe
geringe dat niet gedaẽ en hebbe/dat ic niet en heb
be willẽ mi neygẽ noch bucken voor dẽ houaerdi-
gen Aman(wãt ic wel te vreden ware geweest en̄
goetwillich sine voetstappẽ te cussen in dien dat Is-
rael ten bestẽ hadde mogẽ gheschieden/ mer ic heb
be dat gedaen op dat ick des menschen eere niet en
soude voor Gods eere setten/en̄ dat ic niemant en
soude aenbeden dan v mijnen HEERE alleene/
en̄ dat en sal ic in geenẽ stouten noch houaerdigen
doen/En̄ daeromme O HEERE Godt en̄ coninc
spaert dijn volc/ want si leggẽ daer op toe hoe dat
si ons mochten vernielen/ si dencken ende vghee-
ren te verderuen/ende te verdoen dat volcke / dye
welcke altoos v erffenisse ghewest is / En wildt
niet verachten v deel dat ghy v selfs wt den lande
Egipti verlost ende geleyt hebt.

Verhoort mijn ghebet/en̄ weest ghenadich/ di
nen volcke/dat ghi v tot eenen erue verkoren hebt
verandert onse clage ende droefheyt in vruechde/
dat wi leuẽde bliuẽ/O HEERE ende dijnen name
louen mogen / En wilt doch den mont der geenre
die v louen niet laten(O HEERE) verdaẽ werden

Hier ghelijcken riep ooc dat gansse volc Isra-
el/so crachtelijc als si ymmer mochten totten HE-
RE / want haer doot en̄ verderffenisse stont haer
lieden voor den ooghen.

¶ Van dat claghen bedroeffenisse ende ghebet/
der coninginnen Hester/ Dat.xiiij.Capittel.

Ock so is die coninginne Hester inden cã-
pe des doots wesende tot den HEERE
gheuloden/si heeft die eerlijcke cleederen
afghelept ende wtghedaen/ende heeft aenghedaen
cleederen die tot suchten ende claghen diendẽ. En̄
inder plaetse der costelijcker saluen heeft si haer
hooft met asschen ende vuylnisse bestroeyt/ ende
haren lichaem heeft si seer verootmoedicht / ende
vernerdert/Alle die plaetsen daer si te vorẽ vruech
de gehadt hadde/die heeft si metten hayre veruult
dat si haer seluen wtgepluct hadde.

Si badt ooc God den HEERE Israhels met
desen woorden/O mijn HEERE God du bist
alleen onse coninck helpt mi eenige verlatene dye
gheenen helper en heeft dã v/want mijn iammer
en̄ verderffenisse is mi na aenstaende

Van der ionckheit op wt dẽ geslachte mijns va-
ders hebbe ic gehoort/dat ghi Israel wt alle vole- B
ken ghenomen hebt /ende onse vaders van allen
haren vooruaderen dat sy dijn eeuich erfdeel zijn
souden ende hebt hen ghedaen/al dat ghi haer be-
looft haddet/Nv wel aen HEERE wi hebbẽ voor
v ghesondicht /waeromme ghi ons in die handen
onser vianden ghegeuen hebt / daeromme dat wy
hare Goden gheeert hebben/HEERE ghi zijt ghe
recht/Oock soo en laten si haer niet ghenoeghen/
dat wi bitterlijc en̄ swaerlijck onder haer benaut
ende gheuanghen zijn/Mer ghy hebt dine handen
gheleghet op die handen hairder Goden/dat si be
ginnen wech te nemẽ die welchẽ ghi met dinẽ mont
geoordineert en̄ bescheyden hebt/ende wt te roeyẽ C
dijn erfdeel/te besluyten ende te stoppẽ den mont
der gheene die v louen/wt te bluschen die heerlic-
heit ende eere dijns huys ende dijns altaers/ende
op te doẽ den mont der heidenẽ/te louẽ die cracht
en̄ duecchde der Godẽ en̄ den vleeschelijckẽ coninc
hooch te prijsen inder eewicheit.

O HEERE en̄ gheeft dinen scepter niet den
ghenen die niet en zijn/ dat sy ons in onsen iãmer
ende ongheual niet en bespotten/mer keeret hair
voornemen ouer haer/en̄ den ghenen dye alsulcs
ouer ons begonnen heeft een straffinghe/ ende set
hem tot eenen exempele

Weest onser gedachtich O HEERE/en̄ thoont
v inden tijt van onser benautheit ende onser noot
Sterct my O du coninc der Godẽ/ghi heerschap-
per alles gewouts/gheeft mi een bequaem en̄ be-
haghelijcke sprake in mijnẽ mõde voor den leeuwe
en̄ keert sijn herte tegẽ dẽ hate/onser viandẽ haer
te verdoen/en̄ alle die te verdoẽ die hẽ mede gonst
tich zijn/Mer verlost ons met dijnder handt/ende
helpt mi eenighe verlatene/die geene bescerminge
noch helper en heeft/dã v alleẽ HEERE/ghy weet
alle dinc/ghi weet dat ic die heerlicheyt en̄ eere v on-
gerechter hate/en̄ dat ic scouwen en̄ tegẽtheit heb
bẽ vandẽ bedde der onbesnedenẽ en̄ aller heidenẽ

Ghi kent en̄ weet mijnẽ noot/dat ic dat teecken
mijns hoocheyts en̄ heerlicheyts hate/dwelc ick op mijn
hooft drage/inder tijt als ic mi spiegelẽ en̄ siẽ laten
moet/en̄ een verdriet daer af hebbe/als van eenen D
onreynẽ doecke/en̄ dat ic dat niet en drage ter tijt
als ick rustich ben en̄ alleen bi mi seluen

Ghi weet ooc dat ic dijn dienaerinne aẽ die tafel
Amãs noyt gegetẽ en hebbe /en̄ dz ic ooc noyt gee
nẽ lust noch behagẽ aen die maeltijdẽ des coninc
gehadt en hebbe/dat ic ooc die drancofferẽ niet ge
droncken en hebbe/en̄ dat ic dijn dienarinne noeit gee
ne blijscappe gehadt en hebbe vã dien dage aen als
ic hier toe gebracht si/tot desen tegenwoordighen
dach toe/dan alleen in v HEERE

O du God Abrahãs/O du stercke God ouer
alle verhoort die stemme der geenre die geene hope
meer en hebben/en̄ verlost ons wt die handen der
scalcken en̄ verlost mi wt mijnder vreese

¶ Die coninghinne Hester verthoont hair voor
den coninc en̄ vermaet hem dẽ noot haers volcs

Ghebet Mardo.

Dat.xv. Capittel.

A Het is ghescîet op den derden dach
heeft Hester die rouwe cleeder wtge
toghen ende heeft aenghedaen hare
heerlijcken eñ eer cleederē ende heeft
haer costelijc toegemaect na dē maei
als si God hadde aengeroepen die een aēschouwer
eñ salichmaker is aller dingen/ so nam si met haer
twee dienstmaechden op deene leende si als die ge
ne dye teeder was /dye andere volchde haer/ende
droech den steppe haers cleedts/ Dat schijnsel haer
der scoonheit maecte haer aensicht rosenverwich
Die ghedaente haers aensichts was vrolic eñ lief=
lije/mer haer herte was beanxt vā groter vreesen.
Si gnic in door alle die doren/eñ quā voor den
coninc/Die coninc sat opten stoel sijns rijcs /ende
B had aenghedaen zijn costelike scone ghewaect/ghe
heel guldene /ende verciert met edele ghesteente/
ende was seer ontsienlijck/ Hi hief op zijn aensicht
dat van claerheit blincte/ende in sine toornicheidt
sach hi haer aen /Doen viel dye coninginne neder
si waert bleeck ende onmachtich /ende leende opt
thooft der maget die met haer ghinc/ Mer God
verkeerde dat herte des conincs dat hi sachtmoe=
dich wert/ dat den anxte hē wt sinē stoel dreef/eñ
haer in sinen armen ombinc/ ende hiefse tot dat si
weder tot haer selfs quam / Hy sprackse oock aen
met vriendelijcken woorden /ende seyde tot haer/
Hester wat ist? Ic ben dijn broedr/ sijt goets moets
ghi en sult niet steruen/ want ons ghebot gaet die
ghemeynte aen/niet v/Comt herwaerts/Eñ met
dien hief hi op sinen guldenen staf/ende leyde dyen
op haren hals/ ende omuincse vriēdelic/ eñ sprack
Spreect met mi/ Doen seyde si/ Ic hebbe v gesien
ghelijc als een engel Gods/ ende mijn herte is my
verscrict/van vreese dijnre heerlicheit eñ claerheyt
Wandt hooch ende wonderlick bistu o heere/ende
de dijn aensicht is vol van vriendelicheit /Als si al
soo met hem sprack / soo viel si weder in onmach=
te / waeromme die coninc veruaert wert/ ende al
le die dienaers troosten haer.

¶ Een vvtschrift ofte Copie eens mandaments des conincks Artaxerxis dwelcke bi den Joden ter liefsten Esther in alle sinen lande heeft latē vvt gaen Capittel.xvi.

Die groote coninck Artaxerxes /dye
van India aen regneert tot Ethio=
A pia toe ouer hondert eñ seuenentwin
tich landen ontbyedt den vorstē ende
regenten der seluer landen /den ghe
nen die hem beminnen vriendelijcke groete. Daer
zijn vele die om der menigherhande vrienscappen
eñ weldadē wille / als si tot grooter eerē ghebrocht
zijn/altijt meer ende meer dies te stouter eñ hooch
moedigher werden /ende niet alleene onse ondersa
ten bestaen hinderlick te zijn(want ouervloedighe
weldaden en mogen si niet liden / ende beghinnen
wat teghen die ghene te peysen die hen goet doen
ende en nemen niet alle dancbaerheyt vanden mē
schē (mer in hoochmoet ende stoutheyt)als dye ge
ne die der weldaden onghedachtich ende ondanc=
baer zijn (ende si onderwinden hen Gods)Dye al
le dinc altijt siet / oordeel dye welcke alle booheyt
haet ende straft te ontvlieden / Het gheschiet oock
dicwils dat vele der gheenre dye vand ouermacht
ghesët zijn/ende dien die hanteringhe ende saecken
der ondersaten beuolē zijn te handelen stout wer=
dē/dat si met dat onnosel bloet te stortē haer beulec=
ken / dwelcke haer in onuerhalijcke schadē bringt
Die ooc met valsche ende bedriegelijcke spraken/
ende loghenachtighe clapperie die simpele goethz
der ouersten verleyden ende verraden/ Nv ist oor=
baerlic ende goet dat wi des waernemen/daer nae
vragen/ende dincken/niet alleene die oude geschie= B
denissen die ons aengaende zijn / Mer ooc dat nv
voor handen is /hoe schandelijcke /oneerbare/ooc
scadelijcke dingē die vo ochden gehanteert hebben
ende daer en bouen in toecomende saecken sulcks
voorhoeden/ op dat alle menschen het Rijcke rus=
tich ende vreedtsaem moghen maken/ende somtij=
den tot eeue veranderinghe mochten trecken / eñ
tgheene dat nv teghenwoordich voor ooghen is/
dat selue opt alder vriendelijcste te ghemoete co=
men ende af te stellen
Als nv Aman dye soon Amadata / van Ma=
cedonia(waerlic vreemt vandē Persischen bloede/
eñ verre vā onser goedertierenheit)vi ons als een
vreemdelinck inghenomen is/ende dies vriendelic
heyt vercreghen heeft dye wi tot allen volckē ghe=
bruycken)also dat hi onse vader ghenoempt ende
van alle menschen in hoogher eeren ghehouden
is gheweest/ghelijck als die naeste ende vernaem
ste na den coninc/so en heeft hi hem zijnder houer=
dicheit niet moghen onthouden ende heeft ons ve
staen niet alleen des Rijcs mer oock des leuens te
berooven
Oock soo heeft hy Mardocheum onsen salich=
maker eñ behouder dye ons in allen dinghen goet
bewesen heeft/ Desghelijcs oock dye eerbare ende
ontschuldbare Hester een medeghenote ons rijcs
mitsgaders allen haren volcke met menigherley C
bedroch begheert te verdoen / Want hy gemeent
heeft In dien hi die selue wech dede/ende ons van
dien beroofde /soo soude hy in sulcker voeghe dat
Rijcke der Persen tot die Macedoniers bringhen
Mer wi beuinden dat die Jodē die van desen scalc
ouergegeuē waren om te dooden / datse geene oe=
ueldaders en zijn/mer datse betamelijcke eñ rech=
te wetten ghebruycken/ oock dat si kinderen des
alderhoochstē leuenden Godts zijn/vanden welc=
ken onse ende onser vooruaderen Rijcke tot noch
toe wel gheoordineert is / Daeromme soe sult ghy
lieden wel doen als ghi die brieuē ende mandamen
ten die van Amadatha sone wtghegaen zijn /van
gheender werden en houdet/want dye ghene dye
sulcs opghesët ende beschict hadde/dye hanghet te
Susis. voor der poorten/met alle sinen gheslachte
ende God(die alle dinc in zijnder ghewout heeft)
die heeft hem na zijnder verdiensten sulcs vergou= D
den ende betaelt.
Ende op sulcs sult ghi lieden die Copie van de=
sen brieue in allen plaetsen publiceeren/aflesen/en=
de opslaen/dat die Joden vrij eñ onbehindert hē
nae haerder insettinghen houden moghen/ En=
de dat haerlyeden gheholpen werden/ ende dat

si aenden gheuen (die op die tijt haers anxts ende noots haer ouervallen wouden) gewroken werden opten derthiensten dach der twaelfster maent Adar/ Want God dye alle dinck regheert heeft dyen dach/ inden welcken dat wtvercoren volc soude gedoot hebben ghe-worden/ tot vruechden verkeert.

E Quermits dien sult ghi lieden oock onder die hoochtijdelijcke daghen die ghi hout/ desen dach met alderley gheuoechten begaen/ op dat nv ende in toecomende tijden desen dach den ghenen dye dye weluaert der Persen begheeren eene ghedachtenisse si int beste/ met den ghenen die ons moeylijc ende oproerich zijn/ een ghedachtenisse des verderuens.

Alle steden ende landen dye sulcs nyet en doen/ dye sullen metten sweerde ende viere grouwelijcken verdaen ende verstoten werden/ ende niet alleen vanden menschen nemmermeer bewoont werden/ mer oock vanden wilden dieren ende voghelen sullen si ghehaet werden.

Na desen alle sprack Mardocheus/ Van Godt den HEERE zijn alle dese dinghen gheschiet/ want ick hebbe aenghemerct den droome dien ic ghesien hadde/ dye welcke dit selue bediede/ ende daer en is niet te vergeefs gheschiet Want die cleene fonteyne is in een riuiere ghewasschen/ in een licht ende eender zonnen verandert/ ende in groote wateren/ dat selue beteekent Hester/ welcke die coninc tot eender huysvrouwen ghenomen heeft/ ende woude dat die Coninginne soude wesen/ Mer die twee draecken/ dat ben ic ende Aman Ende die volcken die tsamen gecomen zijn/ dat zijn die ghene dye opghestelt hadden der Joden name wt te wisscen ende te niet te bringhen/ Ende mijn volck dat is Israel/ die als si den HEERE aenghe-roepen hebben/ soe heeft hijse behoet/ ende verlost van alle quaet/ Ende heeft daer omme bewesen groote teekenen ende wonderheden onder dye Heydenen. Ende hi heeft ghewilt datter twee natien van volcke souden zijn/ Deene dat volcke Godts/ Ende dandere der Heydenen/ Ende beyde dye natien zijn voor den HEERE ghecomen/ ende voor alle menscen gelijc dattet van beginne bi hem voorsien was/ Ende also is die HEERE gedachtich ghe-weest zijns volcs/ ende heeft sinen erfdeele ontfermherticheyt bewesen/ Ende daeromme sullen dese daghen ghelijck voorseyt is/ met grooter eere ende feeste onderhouden worden inder maent Adar/ den vierthiensten ende vijfthiensten dage der seluer maent met volcomen blijscappe ende genoechte. Also dat alle Joden te samen comen sullen ende Israhel in allen haren stammen.

(.·.) (.·.) (.·.)

Hier eyndet dat boeck Hester.



Hier begint dat dat boeck Hiob.

Hiobs weluaert ende goeden staet voorthier bescreuen/ Ende daer bi zijn ongeual/ dwelc hem van Sathan vyt der gehengenisse Gods aenghedaen vvort. A

Dat .I. Capittel

Daer was een man inden lande Hus/ die hiete Hiob/ die selue dye was slecht ende recht/ God vreesende/ ende mijde dat quaet/ ende wan .vij. sonen/ ende .iij. dochteren/ ende zijns vees was vij. M. scapen .iij. M. kemelen .v. C. ioc runders/ ende seer vele gesins/ ende hi was machtiger dan alle dye oostwaert woonden

Ende sine sonen gingen/ ende hielden weerscappen elc in sinen huyse op sinen dach/ ende seynden ende noden haer drie susteren/ om met hem te eten ende te drincken/ Ende als enen dach der weerscappen om was/ so seynde Hiob ende heylichdese/ ende stont smorgens vroech op/ ende offerde brantoffer nae haerer alder ghetal/ B
Want Hiob dachte/ mijn sonen mochten gesondicht hebben/ ende den HEERE ondanckbaer geweest hebben in haren herten/ also dede Hiob alle dage

Mer het geuiel op enen dach/ doen die kinderen Gods voor den HEERE traden/ soo quam die Satan oec onder hem/ Dye HEERE sprack tot Satan/ Van waer coemt ghi? Satan antwoorde den HEERE ende sprack/ Ick heb alom int landt ghetrocken/ ende die vender doorghetrocken/ Dye HEERE sprack tot Sathan/ En hebdi geen achte ghehadt op mijnen knecht Hiob? Want zijns gelijc en is inden lande niet/ slecht ende recht/ ende God vreesende/ ende schout dat quaet/ Satan antwoorde den HEERE ende sprac Meint ghi dat Hiob God om niet vreest? ghy hebt doch zijn huys ende al wat hi heeft rontsom bewaert/ ghi hebt die wercken zijnder handen gesegent/ ende zijn

goet heeft hem wtgebreyt indē lande/ Mer steeck
v hant wt/ eñ tastet al aē wat hi heeft/ wat geldet
hi sal v int aensicht lachteren/ Die HERE sprack
C tot Sathā/ Siet al wat hi heeft si in uwer hāt sonð
alleen aen hem seluen en slaet v handt niet/ Doen
ghinck Sathan wt vanden HERE.

Optē dach doen sine sonē eñ dochterē aten eñ
droncken wijn in haers eerstē geborē broeders hu-
se/ so quā een bode tot Hiob eñ sprac/ Die runders
ploechdē/ eñ die ezelinnē gingē daer nessens in dye
weyde/ doen vielen die wten rijc vā Arabien daer
in/ eñ namē se/ eñ sloegē die knapē metter scherptē
des sweerts/ eñ ic ben alleē ontgaē/ dat ict v boot-
scapen soude. Doen die noch sprac/ so quā een anð
eñ seide/ Dat vier Gods viel vandē hemel/ eñ ver
bernde scapē eñ knapē/ eñ verteer dese/ eñ icbē al-
leē ontgaen/ dat ict v soude bootscappē/ Doen dye
noch sprac/ quā een eñ seide/ Die Chaldeen maec-
D tē drie bataelgiē/ eñ ouervielē die kemelē/ eñ sloe-
gē die knapē metter scerptē des sweerts/ eñ ic ben
alleē ontloopē dat ict v bootscappē soude. Doē die
noch sprac/ soe quā een eñ seide. V sonē eñ dochte-
ren aten eñ droncke/ in haer eerste geborē broeðs
huys/ eñ siet doē quam eenē grootē wint ouer dye
woestijne/ eñ stiet op die vier hoecken des huis/ eñ
werpt op die kinderē/ so datse storuē/ eñ ic ben al-
leē ontvlucht/ dat ict v soude bootscapten

Doen stont Hiob op/ eñ scoorde zijn cleederen
eñ scoer zijn hooft/ eñ viel op dye aerde/ eñ aēbadt
eñ sprac/ Ic bē naect van mijnð moeð lichaē gheco
mē/ eñ ic sal weð naect derwaerts varē/ Die HE-
RE heuet gegeuē/ die HERE heeft genomē/ dye
naē des HERE si gesegent/ in allē desen en zon
dichde Hiob niet/ eñ en dede niet sottelic tegē God

¶ Hiob wort ooc van Satan idē lichaē aenghe-
tast/ dwelck hi nochtans verdraecht met grooter
patientie ¶ Dat.ij. Capittel

A ENde het geuiel indē dage doē die kin-
derē Gods quamē eñ tradē voor den
HERE/ dat Sathā ooc onð hē quā/
eñ voor dē HERE tradt/ Doē sprac
dye HERE tot Sathan/ Van waer
comt ghi? Sathan ātwoorde dē HERE eñ sprac/
Ic heb al om int lant getrockē/ eñ vender door ge
gaen/ Die HEERE sprac tot Sathan/ En hebdi
geen achte op minē knecht Hiob gehadt? Wāt zijns
gelijc en is indē lāde nz/ slecht eñ recht God vree
sende/ eñ scouwēde dat quaet/ eñ hout noch aē zijn
der vroomheit/ Mer ghi hebt my beweecht dat ic
B hem sonder oorsake bedoruē heb/ Sathā ātwoor
de dē HERE eñ sprac/ Huyt ō huyt/ eñ al wat eē
mā heeft/ laet hi voor sine leuē/ Maer steect v hāt
ende tast zijn ghebeente eñ vleesch aen/ wat geldet
hi sal v int aensicht lachteren/ Die HERE sprack
tot Sathan/ Siet daer/ hi si in uwer hāt nochtans
spaert zijn leuen.

Doē voer Sathā wt vandē HERE/ eñ sloech
Hiob met bosen sweeren/ vandē hole zijns voets/
C totte opperstē zijns hoofts toe/ eñ hy nā een scerf/
eñ scabde hē/ eñ sat in die asschē/ Eñ zijn wijf sprack
tot hem/ Hout ghi noch aē uwe vroomheyt? Looft
God eñ sterft/ Hi sprac tot haer/ Ghi spreect ghe-
lijc die sotte wiuē spreken Hebbē wi goet ontfaen
vā Gode/ eñ en soudē wi dz quaet ooc niet aenne-
mē? In allen desen en besondichde hem Hiob niet
met sinen lippen.

Mer doen die drie vriendē Hiob hoordē/ alle dat D
ongeluc dz ouer hē gecomē was/ quamē si elc wt
zijnð plaetsen/ Eliphas van Theman/ Bildad vā
Suah/ eñ Zophar vā Naemath/ wāt si werdens
eens/ dat si soudē comē ō hē te beclagen eñ te troos
tē/ Eñ doen si haer oogen vā verre opsloegē/ so en
kendē si hē niet/ eñ hieuē haer stēmen op/ eñ ween
dē/ eñ elc scoorde zijn cleet/ eñ sprengdē aerde op ha
re hooft tē hemel/ eñ satē met hē opter aerdē seuē
dagē eñ seuen nachten/ eñ en sprakē niet met hem
want si sagen dat die smerte seer groot was.

¶ Dat vleessce toont ooc hier ziin onlijdsaēheyt
Eñ hier wordē die personē der onlijdsaēmigē be
screuē/ die tegē Gods oordeel rebellerē Ca.iij

DAer na dede Hiob sinen mont op/ eñ A
veruloecte sinen dach/ eñ sprac/ Diē
dach moet verlorē werden daer inne
ic geborē bē/ eñ diē nacht doemē sey
de/ Het is een mānekē ontfangē. Dē
seluē dach moet duyster zijn/ eñ God vā bouē daer
af en moet nz na hē vragē/ eñ geē scijnsel en moet
ouer hē scinē/ duysternissen die moetē hē inne heb
bē/ eñ dz doncker bliue ouer hē met wolckē/ eñ dē
dompe aē dē dach make hē grouwelijc/ Diē nacht
moet een donckerheit in nemen/ eñ en moete hē nz
onð die dagē des iaers verblijdē/ noch int getal ð
maēdē comē/ Siet diē nacht moet eēlic zijn/ eñ geen B
bliscap en come daer inne/ Dye verbloeckers des
daechs moetē diē vuloeckē/ eñ dye daer bereit zijn
te verweckē den Leuiathan/ Sijn sterren moetē duy-
ster werdē in zijnð scemeringhe/ Hi hope opt licht
eñ en come hē niet/ eñ en moete niet siē diē opgāc
der dageraet/ Dat hi niet beslotē en heeft die due-
re vā mijns moeders lichaems/ eñ niet verborgen
dat ongeluck/ voor minen oogen

Waeromme en ben ic niet ghestoruen vā moe-
ders lichaē aen? waerō en bē ic niet vergaē doen ic
wt dē lichaē quam? waerōme hebben si my op den
scoot genomē? waerō ben ic met borsten gesoocht
So lage ic doch nv/ eñ waer stille/ eñ sliep eñ hadde
ruste mettē coningē eñ raetsheren der aerden/ die
dz woeste timeren oft met den princen die gout heb D
ben/ eñ hare husen vol siluers zijn/ oft als een onti-
delike gebooрte/ eñ niet en wate/ als die ionge kin
derē die dz licht niet gesiē en hebbē/ aldaer moetē
doch die ōgodlike ophoudē met rasen/ Aldaer rus-
tē doch die vele moeytē gehadt hebbē/ daer hebbē
doch die geuāgenē vrede met malcādcrē/ eñ en ho
ren die stemme des drengers nz/ daer zijn cleyn eñ
groot/ knecht/ eñ die van sinen heere vrij is.

Waerō is den kattiuigen dz lichte ghegeuē/ eñ
dz leuen den bedroefdē hertē? die die doot verwachtē C
eñ en coēt nz/ eñ soudēse die wel wt dē verborgenen
grauē/ die hen water maeē seer verblijdē eñ zijn vro-
lic/ dz si dz graft vercrijgen/ eñ den mā welcs wech
verborgen is/ eñ voor hē vā gode bedect wert? Wāt
mine suchtē coēt eer dā ic ete/ mijne huylen vallet
daer wt als water/ wāt dz ic gebreest hebbe dat is
ouer mi gecomē/ eñ dz ic sorchde heeft mi geraect
En was ic nz gelucsaē? en was ic nz sijn stille en had
ic niet goede ruste/ eñ daer comt sulckē ongeualle

¶ Die vrienden ende maghē Hiobs comē om hē
te troostē Ende willē bewisen dz hi ō zijns sondē

wille ghestraft wort Want God alleen dye boose
ende nz die goede en straft. Capittel.iiij.

A Ode antwoorde Eliphas vā Tema/
eñ sprac/ Ghi en hebbet mescien niet
geerne ist datmen met v pijnt te spre-
kē met wie cāt gelatē? Siet ghy hebt
vele ondwesen eñ vermoyede hāden ge
sterct/uwe redene heeft die geuallene opghherecht/
eñ die beuēde knie hebt ghi vecrachticht / Mer nv
het aē v coēt so wert ghi v̊slacht/ eñ nv het v raect
v̊scrict ghi/ Ja dz is uwe vreese Gods/uwē troost
uwen hope/eñ v goet wesen / Lieue gedenct/waer
is een onsculdidige v̊gaen/of waer zijn die gerechti
ge v̊uielt?gelijc ic wel gesien hebbe/die daer moey-
te ploechdē/eñ ōgeluc saydē/ eñ oochstēse ooc inne
B dz si door dē adē Gods zijn v̊gaē/ eñ vādē geest zij
der grāschap v̊teert wordē /Dat brullen d̊ leuwen
eñ die stēme der leuwinnē / eñ die tāden der ionger
leuwē zij gebrokē/ die leeuwe is v̊gaē ō dat hi niet
meer en roofde / eñ die ionge leeuwē zijn v̊stroeyt/
Eñ tot mi is eē heimelic woort gecomē/eñ mij
oore heeft een merckelick wt dē seluē ontfaē/doen
ic ouer dachte d̊ nacht gesichte/als den slaep op die
liedē valt/doē quam mi vreese eñ beuē aen /eñ alle
mijn gebeentē verscrictē/eñ doē den geest voor by
C mi ginc/so stondē mi die hayrē te berghe/aen mijn
lichaē.Doē stont een beelt voor sinē oogē/ eñ ic en
kende sine gedaente niet / het was stille/eñ ic hoor
de een stēme/Hoe mach een mēsce gerechter zij dā
God?oft een man reynd̊ gezijn dā die hē gemaect
heeft?Siet onder sine knechtē en vint hi geen trou
we/eñ in sine boden vint hi sotheȝ/hoe vele meer die
in leemē huysen woonē/eñ die welcke op aerde ge
fundeert zijn//sullē vandē wormen geten worden
Het duert van smorgens tot sauonts toe/ soe wert
D dē si wt gehouwē/eñ eer zijt gewaer werden zijn si
gheheelijc wech/eñ die onder hen ouer bliuen/ver-
gaen ende steruen oock onuerhens.

¶ Hi bewijst datter niemāt zōder zōde en is Het
verbreyt dz lof des almachtigē Gods eñ zijnder
weldaden Eñ seit hē salich te zijn die van God ge
straft wort Dat.v.Capittel.

A Noēt mi eenen wat geldet / oft ghi eenen
vint/eñ siet ōme yewers na eenen heyli
gē/Mer eenē dullen doodet die grāscap
wel eñ dē onwetēdē doodet die ernstige liefde / Ic
sach eenē dullē ingewortelt/ eñ ic vloecte haestelic
sine huys/Sine kinderē sullē verre zijn vand̊ salic-
heȝ/eñ sullē verslagē werdē ind̊ poorten/daer geen
verlosser zijn sal/Die hōgerige sal sinē oogst eten/eñ
die gewapēde sullē diē nemē eñ die dorstige sullen
zijn goet wt suppē/ Wāt moeyte wt d̊ aerden niet
B en gaet/eñ ōgeluc wt dē acker nz en wascht/ Mer
die mensce wert tot ongeluc geboren/ gelijc die vo
gels driuē opwaerts te vliegen.Doch wil ic nv vā
Gode spreken/eñ vā hē tracterē die grote dingen
doet/ die niet te ondersoeckē en zijn/eñ wōderliche
dē die nz te tellē en zijn/Die dē reegē opt lant geeft
eñ laet water comē druysce. Die die nedere verho-
get/eñ dē v̊dructen opwaerts helpt/ hi doet te nie
te/die ghepeysen der listiger/dat het hare hant niet
volvoerē en can/ Hi vaet die wisen in haerder listic-
heyt eñ maect der vroed̊ raet tot sotheyt/ dat si des
daechs in die duysternisse loopē/eñ tastē indē mid-
C dach als ind̊ nacht/ Eñ helpt dē armē vāden swert
de/eñ vā haren monde/ eñ vander hant des mach
tigen/eñ hi is des armen hoope/ dat diē boosheyt
haren mont toe sal moeten houden.
Siet salich is die mensche dye God straft/daer
ommeen weygert v der castijnge des almachtigen
niet/Want hi quetset eñ verbindet / hi slaet eñ sine
hant heelet/Wt sesse tribulatien sal hi v verlossen/
eñ in die seuēste en sal v geen quaet takē Ind̊ dier
te sal hi v vander doot verlossen/eñ inden oorloge D
vā des swerts hant/Hi sal v v̊bergē voor die gees
sele der tongen/dat ghi niet en vreest voor dat ver-
deruē als het comt/ Int verderuen eñ honger sult
ghi lachē/eñ voor die wilde dierē inden lande niet
vreesen/ Maer v verbont sal zijn metten steenē op
tē velde/eñ die wilde dierē opt lāt /sullē vredē met
v houdē/eñ sult beuidē dat uwē tabernacule vre-
de heeft / eñ ghi sult v huysinge besorghen eñ niet
sondigen/eñ ghi sult onderuindē dat ws saets ve-
le sal werden/eñ uwe nacomelingē als dat garsch
opter aerden/ eñ sult inden ouderdom ten graue
comen/gelijc eenen hoope tarwen ingeuoert wert
tot zijnder tijt. Siet dat hebben wy ondersocht/eñ
tes alsoo/Dien zijt ghehoorsaem/eñ merct ghi wt

¶ Iob onderwijst sine vriēden dat hy nz te ver
geefs so onlijdsamelijc ghescreyt en heeft/Want
die groot is/ Ende hi treft haer heymelijck dat si
meer wt gheueynscheyt dan wt warachtiger lief-
ten ghecomen zijn dan om hem te troosten.
Dat.vi.Capittel. A

Iob ātwoorde eñ sprac/Waert dat-
men mine gramschap woeghe/ende
mijn lijden te samen in een wage ley
de/soo soudt swaerder zijn dan tsant
aender zee / Daer omme ist om nyet
wat ic spreke/want die pijlen des almachtigen ste-
ken in my/der seluer verbolgentheyt/ drincket wt
al mijnen gheest/eñ die veruaernissen Goodts zijn
op mi gerecht.
Die wilde ezele en briesset nz als hi gars heeft
noch dē osse als hi voeder heeft /cantmen ooc ete
ten dat ongesouten is?of sal yemandt smaken dat B
witte om den dooyer/Wat mijne siele niet aen en
wilde tasten/dat is mine spijse van smerte/O dat
mijne biddinge geschiede /ende dat mi God gaue
dat ic hope/dat God begonste ende versloege mi/
eñ liet sine hant gaē eñ cliefde mi/so hadde ic noch
trooste eñ wilde bidden in mijnder crancheyt/ dat
hi maer niet en spaerde/ic en hebbe doch niet ver-
loegent die redenen des heilighen
Wat is mine cracht dat ic soude mogē volher
dē/eñ welck is mijne eynde dat mijn siele verdul- D
dich soude zijn/ Mine cracht en is doch niet steenē
mijn vleesch en is niet metalē/ic en hebbe doch nie
waerts geē hulpe eñ het en wil nieuwaerts voort
met mi/ Wie sinē naestē gheen ontfermhertichcyt
en bewijset/die v̊latet des almachtigē vreese / Mij
ne broeders gaē voorbi mi als een beke/gelijc dye
waterstromen voorby vloeyen Nochtās die door
den rijme stromē/ouer diē sal dē sne vallē/ Inder
tijt alse die hitte drucken sal /sullen si versmachten
ende alst heet wert /sullen sy vergaen van haerder
plaetsen/daren wech gaet vēsiden wt/si terdē opt
ongebaende/eñ sullen vergaē

Si sien op die wegen Thema/ op die boeckpadē
vant rijc Arabien verwachten si/ Maer si sullen te
scāde werdē/ alst opt sekerste es/ eñ hē scamē moe=
tē als si dair op comē zijn Want ghi zijt nv tot mi
gecomē/ eñ om dat ghi iāmer siet/ vreest ghy/ Heb
ic ooc gheseit/ comt herwaerts/ eñ van uwen ver=
D mogē scincket mi/ eñ verlost mi wt der handt des
viants/ eñ verlost mi vander hāt der afgriseliker!
Leert mi/ ic wil swigen/ eñ wat ic niet en weet dat
onderwijset mi/ Waerom berispt ghi die oprech=
te redene/ wie is onder v/ diese soude connen ghe=
straffen/ Ghi versiert woordē dz ghi maer straffen
en sout/ eñ dē moet met woorden versaghet maken/
ghi vallet ouer eenen armē weese/ eñ roept uwen
naestē wt/ Nochtās wāt ghi hebt begonst/ siet op
mi/ of ick voor v met lueghenen bestaen sal/ Ant=
woordet dz recht is/ mijn ātwoort sal noch recht
bliuē/ wat geldet oft mijne tonge onrecht hebbe/
eñ oft minen mont onduechde voor gheue!

¶ Hier wort bescreuen een vrien delijken twist
Hiobs tegen God/ Ende voort hier ooc verhaelt
die salicheit des mēschelijken leuēs Capit.vij

A Ic moet die mensce niet altoos inden
strijt zijn opter aerdē/ eñ sine daghen
zijn als eens daechs huerlincs/ Gelijc
eē knecht verlanct na die schaduwe/ eñ
eē dach huerlinc dat sinē arbeit wt si
Also heb ic wel geheele maēdē te vergeefs gearbeit
eñ allēdiger nachtē zijn mi vele ghewordē/ Als ic
mi neder leyde/ sprac ic/ wāneer sal ic opstaē/ eñ daer
na rekēde ic/ wāneer dz auont wilde werdē/ Wāt
ic was geheelic eene scousel/ alle mā tot dat duys=
B ter wart/ Mijn vleesch is alomme wormachtich
eñ ver uylt/ Mine huyt is vercrompen/ eñ te niete
gewordē/ Mine daghen zijn lichter wech geulogē
dan een weuers spoele/ eñ sijn vergaen/ alsoe dat=
ter gheen ophouden gheweest en is.

Gedenct dat mijn leuē eenē wint is/ eñ dz mi=
ne oogen niet weder en comē te siē dat goede / eñ
geē leuēde ooge en sal mi niet meer sien/ Dine oo=
gen sien mi ane/ daer omme verga ic/ Een wolcke
wert te niete eñ gaet daer henen/ Also wie inder
hellen hier onder vaert/ en coēt niet weder opwaerts
ende en comt niet weder in zijn huis/ eñ sine plaet
se blijft woeste/ Daer omme en wil ic minē mont
niet verbieden/ Ick wil spreken vāder benautheit
mijns gemoets/ eñ wil wt seggē die bedroefenisse
C mijnder sielē/ Ben ick dā een zee oft waluisch/ dat
ghi mi also besluyt! Als ic dachte mijn bedde sal mi
troostē minē leger sal mi verlichtē Als ic met mi sel
uen spreke so veruaert ghi mi met dromē/ eñ maect
mi grouwel/ also dat mine siele wenscet verhāgen
te sijn/ eñ mine gebeente den doot ic hebs mi ghe=
troost ic en sal niet meer leuen

Hout op vā mi/ wāt mine dagē zijn ydele/ Wat
D es een mensch dat ghi hē groot acht/ eñ becōmert
v met hē Mettē eersten sette ghy hē wel in/ maer
ghi tast hē vollic aē/ Waeromme en doet ghi v niet
vā mi/ eñ en laet niet af tot dz ic mijn speecsel in va
le/ Heb ic gesondicht/ wat sal ic v doē/ o ghi mēscen
bewaerd! Waer om maect ghi mi dat ic op v stoet
te/ eñ bē mi seluē eenē last/ eñ waerom en vergeuet
ghi mi mine misdaet nz eñ en neēt mine onduecht
niet wech/ want nv sal ic mi in die aerde nederleg=
gē/ eñ alsmē mi morgē soect/ so en sal ic daer vz zijn/

Bildad straft den mā Hiob besculdicht hē / en
de thoont hē die hipocrisie/ Ende hi bescrijft ooc
mede die natuere der hipocriten ende der geueil
der heyligen Capittel.viij

A Doen antwoorde Bildad vā Suah/
eñ sprac/ hoe lange wilt ghi dusdani=
ghe dingen sprekē/ eñ die sprake wo
monts/ so stoutē moet eenen hebbē/
Meint ghi dat God onrechtuaerde=
lic ordele/ oft dat die almachtige dat recht verkeere/
Hebbē uwe sonē voor hē ghesondicht/ dat hise on
der hare misdaet gelaten heeft/ Mer ist dat ghy v
seluē in tijts tot God doet/ eñ den almachtighen
smeect/ eñ ist dat ghi reyn eñ oprecht sijt/ soo sal hy
ōtwaeckē tot v/ eñ sal weder oprechtē die wonin=
ghe om uwer gerechticheit wille/ eñ wat ghi eerst
weinich gehadt hebt/ sal naemaels seer toenemen/
Wāt vraechtdē voorgaēdē geslachte eñ neēt voor
B v te ondersoeckē hare vader s/ wāt wi zijn vā gis=
teren/ eñ en weten niet / onse leuē is een scaduwe
opter aerdē/ Si sullē v leerē eñ v seggen/ eñ haer
reden wt haren herten voort bringhen

Can die beysse ooc opgewasschē/ ist datse niet
vuchtich en staet/ of een lis wassē sonder water/
anders alst noch inden bloetsel es/ eert noch afgehou
dē wert verdorret/ eer mē hoy maect/ Soe ghaet het
allē den ghenen dye Gods verghetē/ eñ dē hope
des geueynsden sal verloren zijn/ want zijn toeuer=
C laet is mat/ eñ sinen hope is een spinnē webbe Hi
verlatet hē op zijn huis/ eñ en sal nochtās niet staē
de bliuē/ Hi sal hē daer aenhoudē maer nochtans
niet stātachtich zijn/ Het heeft wel vruchtē/ eer dā
die zonne comt/ eñ spruyten wassē voor in sinē hof
Sine saet staet dicke opten acker/ eñ sijn huys op
steenē/ Mer als hi hē verslint vā zijnder plaetsen
so en sal hi hē zijns niet aen nemē als oft hi hē niet
en kende / Siet daer is die bliscap zijns wesens/ eñ
daer sullē ander wt dē stof spruyten/ Daer omme
D siet dz God die goede niet en verwerpt/ eñ en ond
hout die hant der boosachtiger niet dan dat uwē
mont volc lachens werde/ eñ v lippē vol yuychens
mer die v hatē sullē te scande werden eñ der god=
loser woninghe niet staende bliuē

Job laet toe/ datter geen mēsce voor God ont
sculdich zijn en mach/ hoe wel dat hi voor dē mē
scen die alder beste scijnt/ Nochtās so staetet vast
dat God na sinē wille/ ende niet na onsen doen of
laten en straft Dat.ix.Capittel

A Job antwoorde eñ sprac/ Ja ic weet
seer wel/ dat also is / dat een mensche
niet rechtueerdich bliuē en mach te=
gē God/ Heeft hi lust met hē te kiuē
so en can hi hem op duysent niet een
geātwoordē/ Is hi wijs eñ machtich wien ist oyt
wel gelucket/ die hē tegē hē ghesetet heeft! Hi verset
bergen eer zijt wetē/ die hi in sine gramscap omke
ret/ Hi weghet een lāt wt zijnder plaetsen/ dat sine
pilaernē daueren/ Hi spreect totter sonnen/ soo en
gaetse niet op/ ende beseghelt die sterren/ Hi brei=
det den hemel wt allen / ende ghaet op die baren
der zee/ Hi maect den waghen aenden hemel/ en
de Orion/ ende dye seuen sterren / ende dye ster=
ren zuytwaerts/ hy doet groote dinghen dye nyet
te ondersoecken zijn/ ende wonderlicheden dier

gheen ghetal en is.
Siet als hi ouer mi gaet/ so en sie ics niz/ eñ als
hi wech gaet/ so en mercke ics niet/ Siet als hi snel
lic wech vaert/ wie sal hē weder halen / wy wil tot
hē seggē wat maect ghi. Hi is God / sine gramschap
en cā niemant gestillē/ onder hē moeten hen die ho
uerdige vā ontgenoté vugē / hoe soude ic hem dan
geantwoordē/ eñ woordē vindē tegē hē/ Al waer
B ic ooc rechtuaerdich/ soe en can ic hē nochtans niet
gheantwoorden met ic moete om recht smiecken/
Als ic hē al aenroepe/ eñ hi mi verhooret so en ge=
looue ic nochtās niz/ dz hi mijne stēme hoore. Wāt
hi vaert ouer mi met ghedruysce/ eñ maket mi der
wondē vele sonder oorsake/ Hi en laet mijnē geest
hem niet vermakē/ maer hi maket mi vol droeffe=
nissen/ Wiltmen macht/ soe is hi te machtich/ wilt
men recht/ wie wil mijn ghetuyge zijn / Segge ick
dat ic gerecht ben/ so verdoemt hi mi doch/ Ben ic
goet/ soe maect hi mi doch tot onrechte/ ben ic dan
C goet/ soe en derre haer mine siele dies niet aen ne=
men/ Ick moet mi mijns leuens verweghen/ Dat
is dat ick ghesept hebbe/ Hi verdoet beyde den goe
den eñ den godlosen/ Als hi beghint te geeselen/ so
dringt hi haest voort totten doot/ eñ bespottet dye
aenuechtinge der ontsculdiger / Dat lant wert ghe
geuē onder die hant des godlosen/ dat hi harē rech
ter verdrucke/ En ist so niet hoe sout anders zijn/
Mine daghen zijn snelder gheweest dā een loo
per/ si zijn geulucht eñ en hebben niet goets gesien
Si zijn vergaen als die stercke scepen gelijc eenen
aern vlieget totter spijsen/ Als ic denc/ ic wil mijn
der clagen vergetē/ eñ mijne gebarē latē varen/ eñ
mi vmakē / so scrome ic my ouer alle mijne doen/
D want ick weet/ dat ghy my niet ontsculdich en laet
zijn/ Ben ic dā godloos / waer om heb ic dā sulcke
onnutte moeyte/ Al wiessce ic mi ooc met allē snee
eñ reynichde mine handē mettē fonteynē / so sout
ghi mi nochtās in die stinckende vuylheyt doopen/
eñ mine cleederē sullen mi scandelic aentastē want
hi en is mijns niet gelijc/ dien ic antwoorden moch
te/ dat wi voor tgerechte met malcanderē quamē
Onder ons en is geen sceptsmā noch die sine hant
tussen ons beyden sette / Hy neme sine roede van
mi eñ late sine veruarē van mi/ dat ic mach sprekē
eñ mi voor hem niet vresen en derf. Want also en
can ic niet met hem omme gaen.

¶ Hi verantwoort hem voor God als voor eenē richter/ ende voecht zijn gansce reden daer heen/ aengesien dat nyemant sonder schult en leert/ eñ God dat wete/ Waer omme dat hi dan soe grouwelijckē is int straffen. Ende waeromme hy straf te als niemant zijnder gevvalt ontlopen en mach

Dat.x.Capittel.

Mijnder sielē grouwelt vā mijnen leuē
Ic wil mine clagē latē gaen/ eñ spre=
kē van bedroeffenisse mijnd sielē/ eñ
A tot Gode segghen/ En veroordeelt
my niet/ Laet mi weten waer omme
ghi tegē mi twistet / Behaghet v dat ghi ghewelt
doet/ eñ mi verwerpt die uwe hādē gemaect heb
bē/ eñ maect d godloser voornemē tot eeren/ hebt
ghi dā ooc vleesceliicke oogē / oft siet ghi gelijc een
mensch siet/ Of is uwen tijt als eens menschen tijt
of uwe iaren als eens menscē iarē/ dat ghi na mijn
onrecht vraecht/ eñ soecket mine sondē/ dat ghi we

tet hoe dat ic niet godloos eñ si/ So doch niemant
en is/ die wt uwer hant verlossen mach
Uwe handē hebbē mi gescapen/ eñ ghemaect/
eñ ghi verslindet mi al om eñ ōme / Ghedenct toch
dat ghi mi wt leem gemaect hebt/ eñ sult mi wed B
tot aerde maken/ en hebt ghi mi niet als melc ghe=
molckē/ eñ als kese laten runnē/ Ghi hebt my huyt
eñ vleesch aengedaē/ met beenē eñ senuwen hebt
ghi mi tesamē geuocht/ leuē eñ weldaet hebt ghi
mi gedaē/ eñ v opsiē bewaert mijnē adem/ Eñ hoe
wel ghi dz in uwer hertē verbercht/ soo weet ic noch
tās dz ghi dat gedēct/ Hebbe ic gesondicht soe hebt
ghi mi behoudē/ eñ en laet my nochtās niet ledich
zijn vā mijnd misdaet/ Ben ic godloos so is mi wee/
bē ic gerecht/ soe en derre ic nochtās mijn hooft niet
opheffen/ als ic die vol smaets bē eñ sie mijn ellen
de/ Eñ gelijc hē eenē leeu opgerecht/ so iaecht ghi
mi/ eñ gaet wederōme grouwelick met mi omme
Ghi vernieuwet uwe getuygē tegē mi/ eñ maket
uwer gramschappen vele op my/ Het verandert
hem altoos eñ vheret my/ Waer om hebt ghi my
laten gheboren werden wt mijns moeders lijue/
Och oft ic vergaen ware/ eñ my noyt gheen ooge
ghesien en hadde/ Soo ware ick als die noyt ghe= C
weest en zijn/ van moeders lichaem totten graue
ghebracht/ En wil mijn corte leuen dan niet een
eynde hebben/ ende van mi aflaten/ dat ic een wey
nich vermaect werden mochte/ Eer ick dan wech
ga/ ende en come niet weder/ te weten int lant der
duysternissen/ ende der donckerheits/ dat een landt
es/ welcs lichte een duysternisse es/ eñ daer gheen
oordinantie en is/ daer het schijnet als die duyster
schemeringhe

¶ Sophar die straft dē mā Hiob / Eñ hi bewijst hem dat sijn sonden noch veel meer straffingē verdinet hebben Ende dat hem niemant teghē God setten en sal Ende daer ōme bewijst hi hem tot lijdtsaemheit ende verduldicheit Ca.xi.

Doē ātwoorde Zophar vā Naema/
eñ sprac/ Als een langhe sprecet/ en
moet hi ooc niet hoorē Moet dā een A
clappairt altoos recht hebbē/ moetē
die lieden v alleen swigen/ dat ghi be
spottet eñ niemāt v en cā doē swighē/ Ghi segt mi
ne leeringe es reyne/ eñ ic bē louter voor uwen o=
gen / Och oft God met mi sprake/ eñ dede sine lip
pen open eñ verthoonde v dye heymelike wijsheit
Wāt daer es noch vele te bescicken/ dat ghi bekum
dē mocht/ hoe God min heyscht dan uwe misdaet
verdient Meynt ghi dz ghi God met uwē ondersoec=
kē sult vindē/ Meynt ghi dē almachtighen te vin=
dē in alle manierē? Hi es hogher dā dē hemel / wat
wilt ghi doē/ dieper dā die helle/ hoe cōt ghi hē be= B
kenē/ lāger dā die aerde/ eñ breed dā die zee Ist dat
hise omme keert oft verberget oft in eenen hoope
werpt/ wie wil hē daer omme aēsprekē. Wāt hy
kēnet die loese liedē/ Hi siet die ōducecht / eñ en sou=
det niet verstaen/ Een onnut mā verheft hem eñ
een geborē mēsch wilt zijn als eē ionge woutezele.
Waert dat ghi v herte hadt gherecht eñ uwe
handen tot hem wt gestrect/ waert dat ghi die on=
duechde die in uwer hāt is / verre vā v hadt gedaē
dat in uwe wooninge gheen ongherechticheyt en
bleue/ so mocht ghi v aensicht op heffen sonder smet

ke/sout vast zijn/eñ v niet vreesen/Dan sout ghi der
moeytē vergetē/ eñ so luttel gedinckē als des wa=
ters dat voorbi gaet/eñ die tijt ws levēs soude op
gaē/als dē middach/eñ soude voort comē als die
morghen/eñ sout v verren des troosten/dat hope
daer si/eñ sout met rusten int graf comen/eñ ghy
sout neder liggen/eñ niemant en soude v op vua=
rē/eñ daer soud vele voor v smeekē/Mer die ogē
D der godloser sullē vergaē/eñ en sullen niet ontlo=
pen moegen/Want haren hope sal haerder sielen
faelgeren

¶ Job straft sine vrienden Ende hi bewijst dat
alle dinc ons geboert wt een vrie Goods verkie
singe/niet om onse verdienste oft onverdiēst/wāt
die godlosen sijn gheluckiger dan die vrome/Hi
bestrijt hier ooc die almogentheit Goods.

Dat .xij. Capittel

A
pro xiij
a
Doen antwoorde Hiob/eñ sprack/Ja
ghi sijdt die lieden/met v sal die wijs=
heit sterven/Ic hebbe also wel eē her
te als ghi/eñ en ben niet minder dan
ghi/ende wie ist/die dat niet en wete
Wie van sinē naestē bespottet wert/dye sal God
aenroepē/die sal hem verhoorē/Dye gerechtigen
eñ goedē moetē bespottet zijn. Een licht is vandē
rijckē verachtet/mair is nut dē voeten die slijf en=
de sekerlick gaen willen/Dye woninghen der ver
stoorders hebbē dye volheit/eñ rasen tegen God
coenlic hoe wel het hen God in haren handē ghe=
gheven heeft

Vraecht doch dē vee/dat salt v leerē/eñ die vo
gelē onder dē hemel sullēt v seggē /oft spreect met
B ter aerdē/die salt v leeren/eñ die visschen inder zee
sullēt v vertellē/Wie en weet dat al niet / dat des
HEREN hant dat ghemaect heeft/dat in sijnder
hant die siele is/alles dat daer leeft/eñ die geest al
les vleesch/eens eygelijckē/En proeft die ore die
redē niet/eñ die mont smaket die spijse/ Ja bi den
grootvaderen is die wijsheit/eñ dat verstāt bi den
ouden/Bi hen is wijsheit eñ machtichept/raet eñ
verstāt/Siet als hi breect so en helpt geen timme=
ren/als hi yemandē besluit so en cāt niemāt op ge
doē/Siet als hi twater besluyt so werdet al dorre
C eñ als hijt wt laet/so keret dat lāt om/Hi is sterck
Isa xxi f eñ voluoert/Hi is sine/die doelt/eñ die daer verleyt/
apo iiij b Hi leyt die cloeckē als eenen roof/eñ maect dye
rechters dulic/hi ontbint der coninghen bedwāsel
eñ gordet hare lēdenē met eenē gordele/Hi leit die
priesters als eenen roof/eñ laet faelgerē die vaste
Hi keert wech/die lippē der warachtiger/ eñ neēt
die seden der ouders wech/ Hi stort verachtinghe
op die princē/eñ maect dz verbont der machtiger
losse/Hi opent die duystere grondē/eñ bringt wt
dat doncker aen dat licht/Hi maect die sommighe
tot eenē grotē volc/eñ bringtse weder tot niet Hi
breidet een volck wt/ eñ drijvet weder wech / Hy
keret af dat herte der overster des volcs inden lā
D de/eñ doetse dolen op eenen onwech/daer geenen
wech en is/dat si die duysternisse tastē sonder licht
eñ doetse dolen als die dronckene

¶ Job spreect so hē te moede es/ende onbeveist/
Hi strafse als hipocriten/ Eñ hi maect met sinen
twist ende kivē die wijsheit ende voorsichticheit
grooter eñ heerlicker/tegen haer met hare ver=
antwoorden oft argueren

Dat .xiij. Capit

Siet dat heeft mijn oge al ghesien/ eñ
mijn ore gehoort/eñ ic hebt verstaē
Wat ghi weter dat weet ic ooc/eñ en
bē niet minder dā ghi Nochtans wil
ic vanden almachtigē sprekē/eñ heb
wille God te berispen/Want ghi vedicdet valsche
lick/eñ sijt alle onnutte meesters/Oft God wilde
dat ghi swecht/soo sout ghi wijse werden/Hoort
doch mine straffige/eñ aēmerct die sake mijnd re=
denē/Wilt ghi God verantwoordē mz onrechte/
eñ voor hē list gebruickē? wilt ghi sinē persone aē=
sien? wilt ghi God verterden/Salt v ooc wel gaē/
als hi v oordelen sal/Meynt ghi dat ghi hē bedrie
gen sult/ghelijc men eenen mensch bedrieghet/Hi
sal v straffen/waer ghi dē persoē aensiet heymelic
eñ sal hi v niet vervaren als hi voort sal comen/eñ
sine vreese sal over v vallen/uwe gedachtenisse sal
der asschen ghelijcke werden/eñ uwen rugghe sal
als eenen leemhope zijn

Swiget mi dat ic sprecke/het en sal mi niet fael
geren/wat soude ic mijn vleesch met minen tandē
bitē/eñ mine siele in minen handen setten? Siet hy
sal mi doch verworgē/ende en cans niet verwach
ten/nochtans wil ic mine weghen voor hē straffen
hi sal ymmer mine salicheit sijn wāt daer en comt
gheen geveinsde voor hem/hooret mine reden/eñ
mijne wtlegginge voor uwen oren/Siet ic hebbe
dat ordele ymmertoes gegeven/Ic weet dat ic ge
recht sal zijn wie is die met mi rechtē wilt/ Maer
nv moet ic swighen eñ verderven

Ende doet my maer twederhande dinghen so
en wil ic mi voor v niet verbergē/Laet v hant ver
re vā mi zijn/eñ v verschrickingē en vervarē mi nz
Roept mi/ic wil v antwoordē/oft ick wil spreken
antwoort ghi mi/Hoe vele is mijnder misdaet eñ
sondē/Laet mi weten mine overtredinghen/ ende
sonden/waeromme verbercht ghi v aensichte/eñ
houdet mi voor uwē viant/wilt ghi tegē een vlie
gēde blat so ernstelic sijn/eñ eenē dorrē halm vuol
gen/want ghi scrijft mi aen bedroefenisse/eñ wilt
mi verdoen om der sonden wille mijnd ionchept/
Ghi hebt minē voet indē stoc gheset/eñ hebt achte
op alle mine padē/eñ siet op die voetstappē mijn=
der voetē/ic die doch als een vuyle prije verga /eñ
als een cleet dat die motten eten

¶ Hier wort die cortheit/ende salicheit des mē
schelijcken levens bescreven/Ende dit behoort tot
ten einde des voorscreven twistens int .xiiij Ca
int eynde begonnen

Dat .xiiij. Capit

Die mensce vandē wive geborē/leeft
corten tijt eñ es vol onrustē/hi ghaet
op als eē bloeme/eñ valt af hi vlucht
als eē scaduwe/eñ en blijft niet / Eñ
ghi doet uwe oogen over sulcken op
dat ghi mi voor v int gherechte sout trecken/ wie
wil eenen reynē vindē bidē ghenen daer gene reyn
en es/Hi heeft sinen gesetten tijt dat getal zijnder
maenden staet bi v/Ghi hebt hem eene perck ghe
set/dat en sal hi niet over gaē/Doet v vā hem dat
hi rust hebbe/tot dat sinen tijt come/diē hi als een
dachhuerlinc verwacht

Eenen boom heeft hope al is hi al afghehou=
wen/dat hi hē weder veranderē sal/eñ sine schoot
kens en houdē niet op/al ist dat sine wortel in die

aerde beroudet/ẽn sinen struic in dien stof versterct
soo groent hi nochtans weder vanden rueche des
waters/ẽn wast als oft hi gheplant ware/ Maer
waer is een mensch als hi doot ẽn vergaen is/ghe-
lijc een water wtloopt wt der zee/ ẽn gelijc eenen
stroõ versijpt ẽn v̊drooocht/so is een mensch als hy
hẽ neder leget/ẽn en sal niet opstaen / ẽn en sal niet
ontwaken/also lange als den hemel blijft/noch vã
sinen slapen verwect werden.
Wie geeft mi dat/dat ghi mi in die helle bedect
ẽn verberget/tot dat haer v grãscap neder legge/
ẽn settet mi enen termijn/dat ghi mijns ghedenct/
Meint ghi dat een doode mensce wed̊ leuende wer
de/Ic verbeyde dagelics te wile dat ic stride/tot dz
mine veranderinge come/dat ghi mi wildet roepẽ
ẽn ic v antwoorden/ẽn en wilt dat werc uwer han
D den niet wtslaen/Want ghi hebt mine gangen in
mertoes getelt/mer en wilt immer geen acht heb-
ben op mine sonden/Ghi hebt mine ouertredinge
in een buydelken besegelt/ẽn mine misdaet tsamẽ
beuaen/Enen berch verualt doch ẽn verghaet/ẽn
enen steen wert van sijnder plaetsen verset/ water
wasschet steenen wech/ẽn die droppelen bloten die
aerde wech/Mer des menschen hope is verloren/
Want ghi stootet hẽ geheelic om/dat hi daer henẽ
vaert/ghi vandert sijn wesen/ẽn laet hẽ varen/sijn
sine kinderen in eeren dat en weet hi niet/oft al zijn
si onedele/des en wert hi niet gewaere/ Also lange
als hi dat vleesch aẽ draecht/so moet hi smerte heb
ben/ẽn also lange als zijn siele noch bi hẽ is/so moet
hi rouwe dragen.

Eliphas bewijst dat niemant voor God onscul-
dich noch rein en is/dwelc Job selue toelaet Ẽn
daerom bi hem niet en behoort te straffen. Ende
daer mede bescrijft hi die condicien der godlosen
Dat.xv.Capittel.

Doen antwoorde Eliphas van The-
A mã ẽn sprac/Sal een wise man alsoo
inden wint spreken/ẽn sinen buic inz
luchten vullen/Ghi straft met woor
den die nz en dogen/ẽn uwe reden en
is nz orberlic/ghi hebt die vreese laten varen/ende
maect Gods eere cleyne met uwen woorden/want
uwe misdaet leeret uwen mont also/ẽn hebt v̊corẽ
een scalcachtige tonge Uwen mont sal v v̊doemen
B ẽn nz ic/uwe lippen sullen v antwoorden. Sijt ghi
die eerste mensce geboren? Sijt ghi voor alle heuue
len ontfaen/Hebt ghi Gods heimeliken raet ghe-
hoort/ẽn is die wijsheit seluer minder dan ghi? wat
weet ghi dat wi niet en weten/wat v̊staet ghi/dat
niet bi ons en is. Daer sijn grijsen ẽn ouden ond̊ õs
die langer geleeft hebben dan uwe vaders.
Souden Gods troostingẽ so luttel voor v gel-
dẽ mer ghi hebt noch enich heimelic stuc bi v/Wat
neẽt v herte voor wat sijt ghi so stout? wat stelt hẽ
uwẽ mõt tegẽ God/dat ghi sulcken reden wt uwẽ
monde laet? wat is een mensce/dat hi reyn soude zijn
ẽn dat hi gerecht soude zijn die vã enen wiue gebo
ren is Siet ond̊ sinen heiligen en is niemant sond̊
scult/ẽn die hemelen en zijn niet rein voor hem hoe
vele meer die mensce die een afgriselichz ẽn snoot-
heit is/die onrecht drinct als water/ Ic wilt v too-
nen hoort na mi/ẽn wil v vertellen wat ic ghesien
heb/wat die wijse geseyt hebben/ẽn haren vaderẽ

niet v̊holen geweest en is/den welcken dat lant al-
leẽ gegeuẽ is/dz geẽ vrẽde door hẽ gaẽ en mach.
Die godlose heeft zijn leuẽ lanc/ẽn den tyrannie is
tgetal zijnd̊ iaren v̊borgen/wat hi hoort dz v̊uaert C
hem/ẽn al ist al vrede/nochtãs heeft hi sorge dz hy
v̊deruen sal/hi en gelooft nz/dz hi den õgeluc mach
ontlopen/ẽn v̊siet hem altoos des swaerts/ Als hy
wt treet na sine voetsele/so dunct hem den tijt zijns
ongeluces zijn voor handen/benauthz ẽn noot ver-
uaren hem/ẽn slaen hem ned̊ als enen coninc met
een heyr/Wãt hi heeft sine hãt tegen God gestrect
ẽn hem tegen den almachtigen gestreet. Hi loopt
metten hoofde tegen hem/ẽn strijt hartneckelic te
gen hem/ hi heeft hem tegen hem opgherecht/ẽn
heeft hem vastelic tegen hem geset
Mer hi sal wonen in v̊stoorden steden daer gee
ne husen en sijn/mer op eenen hoop ligghen/Hi en
sal nz rijc werden/ẽn zijn goet en sal niet toenemen
ẽn en sal hem niet wtbreiden inden lãde/ ongeual
en sal nz vã hem ophouden/Die vlãme sal sine tac
ken v̊dorren/ẽn sal wech ghenomen werden door
den adem zijns mõts/Hi is so bedrogen/dz hi nz en
gelooft dz arger mz hem werde/Hi sal een eide ne
men alst hem oneffen is/ẽn sinen tac en sal nz groẽ
werden/Hi sal afgepluct worden als een õtijdighe
druyue vãden wijnstoc/ẽn gelijc enen olijfboõ zijn
bloeysel afwerpt/Wãt die v̊gaderinge d̊ geueinsd̊
sal eensaem bliuen/ẽn dz vier sal die woningen ver
slinden/die giften nemen/Hi gaet groot met onge
luc/ẽn baert moeyte/ẽn haren buyc brengt liste

Jobs meininge is/ Als die mensce na menscelic
ker vvise voor God geoordeelt soude vvorden So
vvaer hi vrome ẽn gerecht/Ooc gherechter dan
haerder vele die meer ghelucs hebben dan hi/ ẽn
daerom staet noch vast/dat God nae sinen vville
straft ẽn niet na onsen vvercken Cap.xvi.

Job antwoorde ẽn sprac. Ic heb sulc A
dicwils gehoort/ghi sijt altemale al-
lendige troosters/En willen die yde-
le woorden gheen eynde hebben/oft
wat ghebreect v/ dat ghi antwoort/
Ic soude ooc so wel connen spreken als ghi/ Ofte
God wilde dat uwe siele in mijnd̊ sielen stede wa-
re/Ic wilde ooc met woorden aen v setten/ẽn mijn
hooft also ouer v scudden/ic wilde v stercken met-
ten mont/ẽn met minen lippen wt den sinne spre-
ken/Maer al spreke ic al/so en spaert mi die smer-
te niet/laet ict staen so en gaet hi niet van mi
Maer nv maect hi mi moede/ ẽn verstoort al
wat ic ben/Des tot eenen getuyge heuet hi mi rim- B
pelachtich gemaect/ẽn mijn tegenlegger recht hẽ
tegen mi op/ẽn antwoordet tegen mi/ Sijn v̊vol-
genthz rijset/ẽn die op mi grãis/ bijtet die tanden
ouer mi tsamen/Mijn wedpartid̊ blict met sinen
ogen op mi/si hebben haren mont open gesparret
tegen mi/ẽn hebben mi scipelic op mine kinnebac
kẽ geslagen Si hebben haren moet tsamen aen mi
gecoelt God heeft mi ouergegeuen den õgerechtẽ
ẽn heeft mi ind̊ godloser hãden laten comẽ Ic was
rijc/Mer hi heeft mi te niete gedaen/hi heeft mi bi
den hals genomen ẽn v̊scoort/ẽn heeft mi hẽ tot ee
nen scietteeken oft pinc opgerecht/Hi heeft mi om
ringt met sinen gescutten/hi heeft mine nierẽ gesplit
ẽn niet gespaert/Hi heeft mijn ghalle op die aerde

gescudt. Hi heeft mi deē wonde op dandē gemaect
Hi is tot mi ingelopen/als een machtige/Jck heb
enen sac om mine huyt genaeyt/eñ heb mine hoorē
nen inden stof geleyt/Mijn aensicht is geswollen
van weenen/eñ mijn oochscelen sijn verduystert/
Hoe wel geen boosheit in mijn hant en is/eñ mijn
gebet is reyne. Och aerde en bedect mijn bloet nz
eñ mijn gecrijsch en moet geen ruimte vinden/ooc
siet daer/mijn getuyge is inden hemel/ eñ die mi
kennet is inder hoochten/Mijn vrienden sijn mine
bespotters/maer mijn oge traent tot God/waert
dat een man met God mochte rechten/ als eens
menscen kint met sinen vrienden/ Mer die getalē
der iaren zijn gecomen/eñ ic gae henen den wech/
dien ic niet weder comen en sal.

Hi vertelt hier sinen iammer eñ ellendicheit/
gelijc hi voor dicwils heeft gedaē Ca.xvij

A Mijnen adem is onstert/eñ mine dagen
zijn afghecort/ dat graft is daer/Nie=
mant en is van mi bedrogen/nochtās
moet mijn oge in bedroefenisse bliuē
Al wilde ghi ooc enen borge voor mi/
wie sal voor mi girouen? Ghi hebt haren herten dz
verstant verborgen/daerom en sult ghise niet ver,
B hogen/Hi beroemt wel sinen vrienden die buete,
Mer sijnder kinderen ogen sullen ontbreken/ Hi
heeft mi tot een spreecwoort ondē den volcke geset
eñ moet enen spot ondē haer sijn/Mijn gedaente is
duister geworden van gramscappen/ eñ alle mine
leden sijn als een scaduwe/Daer ouer sullen die ge
rechte qualic sien/eñ die onscul dige sullen hen settē
tegen die geueinsde/Die gerechte sal sinē wech be
houden/eñ die van reinen handen is/sal stere bliuē
Wel aen/so keert v alle herwaerts eñ coemt/ic en
sal doch geenen wisen onder v vinden.

Mine dagen zijn vergaen/mine gepeinsen sijn
C verstroyt/eñ hebben mijn herte af geknaget/ende
hebben vandē nacht/den dach gemaect eñ vanden
dach den nacht/Al ist dat ic verbeyde/so is doch dē
helle mijn huis/eñ in duysternisse is mijn bedde ge
maect/Die verderuinge hiet ic minen vader/ende
die wormen mijn moeder eñ mine suster/ Wat sal
ic verbeyden/eñ wie sal mijn vbeiden veruullen? on
derwaerts in die helle salt veruaren/eñ sal met mi
inden stof liggen

Bildad bekijft den man Job als enen godlosen
Eñ hi vertelt daer mede wat straffingen dat dye
godlosen hebben sullen. Dat.xviij. Capit.

A Doen antwoorde Bildad van Suah/
eñ sprac/Wanneer wilt ghi der rede
nen een eynde maken/ Merct doch
daer na willen wi spreken/ waerom
werden wi voor v geacht als beesten
eñ sijn so onreyn voor uwen ogē/Wilt ghi vā boos
heit bersten. Meynt ghi dat die aerde om uwēt wil
le vlaten werde/eñ den steen vā zijnē plaetsen vset
B werde/Ooc sal dat licht dē godlosen wt gedaē wer
den/eñ die voncke sijns viers en sal nz lichten/Dat
licht sal duyster werden in sijnē woninghē/eñ sine
keerse sal met hē wtgaē/Die toegāgē zijnē vmetel
heit sullē smal werdē/eñ sinē raet sal hē faelgeren/
want hi is met sinen voetē indē strie ghebracht/ eñ
wādelt int nette/Enē strie sal sine versenē houdē/eñ
die dorstige sullen hē vaē/Sinē strie is geleyt in die
aerde/eñ sinen valle op sinen pat/Al om eñ om sal
hem onuersienige vreese veruaren/ dat hi niet en
weet/waer hi henen wt sal

Honger sal sine haue zijn/eñ zijn ongeluc sal hē
bereit zijn eñ aēhangen/die stercheit sijnder hendē
C sal verslonden wordē/eñ sine stercte sal verterē die
vorsten des doots. Sine hope sal wt sijnē woonin=
gen geroeyt werden/eñ si sullē hē driuē totte coninc
des vuarēs In sinē huse en sal nz bliuē/ ouer zijn
palleis sal swevel oft solfer gestroyt werdē/Vā on
dē sullen sine wortelē verdorrē/eñ sinē oogst sal vā bo
uen af gesneden wordē/Sijn gedachtenisse sal ver
gaen indē lande/eñ en sal geenen naem hebbē op=
ter straten/Hi sal vanden licht in duysternisse verdre
uē werden/eñ vandē aertrijcke vstoten werdē/Hi
en sal geen kindē hebben/ eñ geenen neue ondē sijn
volc/hē en sal niemant ouerbliuen in sinen geslach
te/die na hē comē/die sullen hē ouer sinē dach ont=
setten eñ die voor hē sijn/dien sal een vreese aenco=
men/Dat is die wohinge des ongerechten/ eñ dit
is die plaetse des geens die God niet en kennet

Job vertrect heel met eender trefliker clage si
nen iammer/ende hi bekijft sine vrienden om dat
si hem niet en troosten/mer noch meer bedroeuen.
Dat..xix.Capittel.

A HJob antwoorde eñ sprac/ Wat pla=
get ghi doch mine siele/ eñ verdooft
mi met woorden/ ghi hebt mi thien
werf bescimpt/ eñ en scaemt v nz/ dz
ghi mi also om drijft/dole ic/soo dole
ic mi/ Mer ghi verheft v waerlic tegen mi/eñ scel=
det mi tot mijnē smaet/ Merct doch eens dat my
God onrecht doet/eñ heeft mi met sinen iaechstric
omuaen/Siet al ist dat ic al crisce ouer ongeluc soe
en werde ic doch niet verhoort. Jck roepe eñ daer
B en is geen recht. Hi heeft minen wech betuynt/dat
icker nz ouer en can gegaen/ eñ heeft duysternisse
op minen wech gestelt/Hi heeft mi mine eere wt=
getrocken/eñ die crone van minē hoofde genomē
Hi heeft mi alom eñ om gebrokē/ eñ laet mi gaen
eñ heuet wt gebrokē mine hope als enen boom.

Sine grāscap is ouer mi vbolghen/ eñ hi achtet
mi voor sinen viant/Sine oorloochs hedē zijn tsamē
gecomen/eñ hebbē haren wech ouer mi ghesteen
wecht/eñ hebbē hen rontom mine woninge gele=
gert/Hi heeft mine broeders vre vā mi gedaen/eñ
mijn bekēde zijn mi vrēde gewordē/Mine naestē heb
bē hē ontrockē/eñ mine vriendē hebbē mijns vge
C ten/Mine huysgenoten/eñ mine dienstmaertē ach
tedē mi voor vrēde. Jc bē onbekēt gewordē voor
haren ogen/ic riep minē knecht/eñ hi en antwoor
de mi nz/Jc moste hē smeeken met minen eigenen
mōde/Mijn wijf veisde minen adem/Jc moest dē
kinderen mijns lijfs smeeken/ Ooc vachteden mi
die bosen/eñ als ic wech ga/so sprekē si van my.
D Alle mine getrouwe hebben grouwel van mi/ eñ
dien ic lief hadde/heeft hē tegen mi gekeert.

Mine gebeente hāget aē mine huyt eñ vleesch
eñ en cā mine tanden metter huyt niet bedecken/
Ontfermt v mijns/ontfermt v mijns doch ghi mi
ne vrienden/want die hāt Gods heeft mi geraect
Waerō veruolcht ghi mi also wel als God/eñ en
condt mijns vleeschs niet sat geworden/ Ach oft
mine redenē gescreuē worden? Och oft si in eenen
boec gestelt worden/met een yseren griffie op loot

eñ tot eewiger gedachtenissen in eenen steen ghe=
houden worden/ Ic weet dat mine verlosser leeft/
eñ hi sal mi namaels wt der aerden verwecken / eñ
ic sal daer na/met deser mijnder huyt omuaē wor
den/eñ sal in minen vleesch God sien/ Den seluen
sal ic mi sien/eñ mine ogē sullen hē aenscouwen/
eñ geen andere/ Mine nieren zijn te nieute geWor
den in minen scoot want ghi segt/hoe willē wi hē
veruolgen/eñ een sake tot hē vindē/Vreest v voor
tsweert/Want dat sweert is die gramschap/ouer
die misdaet op dz ghi wetet datter een ordeel si

Sophar verhaelt hier die straffinge der houer
diger/godlosen/eñ hypocriten

Dat.xx.Capittel

A Doen antwoorde Zophar van Nae=
ma/eñ sprac/ Daer op dwingen my
mine gedachten te antwoorden/ ick
wil v saken haest raet hebben/eñ wil
geerne horen/wie mi dz sal straffen/
eñ beschuldigen/Wāt den gheest mijns verstants sal
voor mi antwoorden/ En weet ghi niet dattet al=
tijt alsoo gegaen is/sint dz menscē opter aerdē zijn ge
weest/dat die beroemminge v godloser niet lāge en
staet/eñ die blijscap des hypocrijts duert een ogen
B blic/Al waert dat sijn hoochte ooc indē hemel reic
te eñ sijn hooft aen die wolckē raecte/so sal hi noch
tans ten lesten vergaen als enen drec/ dat die/ die hē
groot geacht hebben/sullē seggē/waer is hi/gelijc
enē droō vergaet/so en sal hi ooc niet geuōdē werdē
eñ gelijc een gesichte inder nacht verdwijnt/Welc oge
hē gesiē heeft/en sal hē niet meer sien/eñ sine plaet
se en sal hē niet meer bescouwē/Sine kinderē sullē
gaen broot bidden/eñ sine hāt sal hē moeyte te loō
geuē. Sine gebeentē sullē sijnder ionchcit ontgelden
eñ sullen hem met hē inder aerden neder leggen.
Als hē die boosheit ooc in sinen monde al wel
smaect/so salse hē nochtans in sijnder tongen faelge=
ren/Si sal verhouden werden eñ niet toegelaten/eñ
sal hē geweeret worden in sinen halse/ Sine spise
binnen inden liue/sal haer veranderen in aderen gal=
len.Die goeden die hi verslonden heuet/moet hi we
der wt braken/eñ God salse wt sinen buic stooten/Hi
sal der aderen hooft suigen/eñ die tonge der slangē sal
C hē doden/Hi en sal niet sien die stromē noch die wa
terbeken/die met huenich eñ botere vloeyē/Hi sal
arbeyden eñ des niet genieten/eñ sine goeden sullē
den anderen geworden / dat hi van dien niet blide
en wert.Wāt hi heeft den armen verdruct eñ verlaten
hi heeft huisen tot hē getrocken/ die hi niet getim=
mert en heeft/Wāt sijn liese en conste niet vol ghe
werden/eñ en sal door sijn costelic goet niet ontlo
pen/Wāt sijnder spisen en sal niet ouer bliuen/daerom
en sal zijn goet leuen geen gestadicheit hebben / al
heeft hi ooc die volheit eñ genoech/soe sal hē noch=
tās bāge werdē Alle hāde moeyte sal ouer hē comē
Die liese sal hē eens vol werden/eñ hi sal die ver
volgentheit sijnder grāscappen ouer hē seynden/Hy
sal sinen strijt ouer hē regenen laten/Hi sal vlieden
voor dat yseren harnasch/eñ den stalen boge sal hē
verlagen/Een bloot sweert sal voor hem wtgaē/eñ
des sweerts blickē/dat hē bitter sal sijn/ sal met ver=
uaren ouer hē varen/Daer en is geen duysternisse
die hē bedecken mochte/Een vier sal hē verslinden
dat niet opgeblasen en is/eñ wie ouer bleuen is in
sinen huse/dien salt qualic gaen Den hemel sal sine
misdaet ontdecken/eñ die aerde sal haer teghen hē
setten/Dat coren in sinen huyse sal wech gheuoert
werden/verstroit inden dach sijnder toornicheit/Dat
is dat loon eens godlosen mensce bi Gode/eñ die
erffenisse zijnder redenen bi Gode.

Die vrienden van Job dringen al haer redenē
daer henen/dat alleen die godlosen van God met
ongeluc gestraft worden/die gestraft v oort / dat
die godloos si eñ quaet/dat vvederstaet Job / eñ
seyt dattet dicvvils hier den scalcken beter gaet
dan den oprechten/daerom so en straft God niet
na onser scalcheit/maer na sinen vville.

Capittel.xxj.

Job antwoorde eñ sprac Hoort doch
na mine reden eñ bekert v/verdraecht
mi/dz ic oocspreke/ eñ bespottet my
daer na/Gae ic met enen mensce dā A
om/dat mijn gemoet hier inne niet
onwillich en soude zijn/keert v herwaerts tot mi/
ghi sult sueric sien/eñ die hant opten mont moetē
leggen/Als ic daer op dencke so verschricke ic/eñ beuē
coemt minen vleesch aen/ Waerom leuen dan die
godlosen eñ werden out/eñ nemē toe met goedē?
hare saet is seker alom hen/eñ haer nacomelingē
zijn bi hē/haer huys heeft vrede voor die vreese eñ
Gods roede en is niet ouer hen/Sinen ossche laet B
men toe/eñ en misseit hē niet/Sijn koe calft eñ en
is niet onvruchtbaer/hare ionge kinderen gaē wt
als een cudde/eñ hare ionge kinderen verhuegen mz
spelen/Si dragen met hen tāboeren eñ harpen /eñ
zijn vrolic met pipen/Si hebben goede daghen/eñ
en verschricken nauwelic euenogēblic voor die hel=
le die nochtans tot Gode seggen/Ghaet van ons
ons en behaecht die kennisse uwer wegen nz/ wie
is die almachtige dat wi hē dienen souden/oft wat
zijn wijs gebetert/ist dat wi hē te gemoete lopen?
Mer siet haer goet en staet niet in haren handē
daerom sal v godloser sin verre van mi zijn/hoe sal C
dat licht v godloser wt gebluscht werdē/eñ hare on=
geluc ouer hē comē?Hi sal hertrouwe wt deelen in
zijnder grāscap/Si sullen sijn als stro voor den wint/
eñ als caf/dat dat onweder wech voert God be=
hout den kinderen des seluen dat leet/ als hijt hen
lonen sal/so salment weten/Sine oogen sullen sijn
verderuen sien/eñ van der grāscappē des almachtigē
sal hi drincken/want wie sal behagen hebben in si
nen huse na hē/eñ dat ghetal sijnder maenden en sal
nauwelic half bliuen/Wie wil God leerē/die ooc
die hoge ordeelt? Dese sterft fraey eñ gesont in alle
rijcdō/eñ volle genoch/sijn melcvat is vol melcs/
eñ sine gebeenten werden gemest met march/met
die ander sterft met bedroefder sielen/eñ en heeft noyt
niet goets geten/eñ liggen gelijc met malkanderē
in die aerde/eñ wormen bedeckense.
Siet ic kenne uwe gedachten wel/eñ v onrecht
voornemen tegen mi/want ghi segt/ waer is dat
huis des princen/eñ waer is die woninge daer die
godlose woonden?Ghi spreect doch daer af gelijc
het gemein onnut volc/eñ en merct nz wat v ande
re wesen bediet/Wāt die bose wert der totten dach
des verderuens behouden/ eñ totten dach v vbol=
gentheit blijft hi/wie wil seggen wat hi verdient alst
ment van buyten aensiet/wie wil hē betalen dz hi
doet?maer hi wert totten graue getrocken/eñ mē

wacht na hem biden hoope/ Den slijm der beken
geuiel hē wel/ eñ alle meñcē werdē na hē getrockē
eñ dier die vooꝛ hē geweest zijn/ en is geen ghetal.
Hoe troost ghi mi so te vergeefs/ eñ uwe antwoort
wert bevonden niet oprecht te sijn

Eliphas besluyt met zijnder redene/ Aengesiē
dat Job gestraft wort/ so is hi een godloos/ Eñ
hi vertelt wat misdaden dat hi gedaen heeft.

Dat .xxij. Capittel.

A Doen antwoorde Eliphas vā Thema
eñ sprac/ Meint ghi dat een mā God
de gelijc si/ oft yemant so cloec si/ dat
hi hē seluē hē gelijcken mach/ Meint
ghi dat God behagen hebbe/ dat ghi
v so goet maect/ Oft wat helpet hē dat uwe wegē
al sond blecke zijn/ Meint ghi dat hi sal vreesen v te
straffen/ eñ met v vooꝛ tgerecht te treden/ Ja uwe
boosheit is te groot/ eñ uwer misdaet en is gheen
eynde/ ghi hebt vooꝛtijts uwen broeder een pant
genomen sond sake/ Ghi hebt den naecten die clee
derē wt getrocken/ Ghi en hebt die vermoeyde niet
gelaeft met water/ eñ hebt den hongerigē v broot
ontseit. Ghi hebt gewelt indē lande geoeffent/ eñ
tonrechte daer inne geseten/ Die weduwen hebdy
ydel laten gaen/ eñ die armen vā weesen hebt ghi ge
broken/ Daerom sijt ghi met stricken omuaen/ eñ
vreese heeft v onuerhuets verscrict/ En sout ghi dā
die duisternisse niet siē/ eñ die watervloet v niet bedec
kē. Meint ghi om dat God hoger is dā dē hemel/
eñ aensiet dat hooft vā sterren/ die so hooch zijn/ eñ
wilt daerō seggen/ wat weet God/ Soude hi dat
B geuonnissen connen dat int doncker is/ Die wolc=
ken sijn sine vooꝛdecsel/ eñ en siet niet/ eñ wandelt
inden omgāc des hemels/ Wilt ghi vā werelt loop
achten/ daerinne die ongerechte gegaen sijn/ die vā
gaen sijn eer dan het tijt was/ eñ dat water heuet
harē gront wech gewasschen/ Die tot Gode seyden
Gaet vā ons/ wat soude die almachtige hē goets
gedoen connen/ daer hi nochtans haer huys met
goeden vervullet Mer vā godloosen raet si verre van
mi/ Die gerechte sullent sien eñ hen verbliden/ eñ die
onsculdige salse bespotten/ Wat geldet dat haer we
sen sal verdwinen/ eñ haer ouerblijfsel sal dat vyer
verslinden

Dus vereenicht v nv met hem/ eñ hebt vrede/
daer wt sal v veel goets comen/ neēt die wet van si
C nen monde/ eñ vatet sijn redene in v herte Bekeert
ghi v totten almachtigen/ so sult ghi gesticht wer=
den/ eñ onrecht verre van uwer woningen doen.
So sal hi vooꝛ aerde gout geuen/ eñ vooꝛ die stee=
nen guldene beken/ En sult gouts cracht hebben/
eñ siluer sal v toegehoopt werden. Dan sult ghi u
wen lust hebbē aenden almachtigē/ eñ v aensichte
tot Gode opheffen/ So suldi hē bidden/ eñ hi sal v
hooren/ eñ sult uwe geloofte houdē/ Wat ghi vooꝛ
D sult nemen dat sal hi v laten gelucken/ eñ dat licht
sal op uwe wegen scinen/ want die hen ootmoe=
digen/ die verhoget hi/ eñ wie sine oogen nederslaet/
die wert genesen/ eñ die onsculdighe sal behouden
werden/ om zijnd handen reinicheit wille

Noch is Jobs meeninge/ Alsmen na menscelic
ker wise soude vooꝛ Gode wreken/ so soude hi op
recht sijn/ Eñ oft hi al die vroomste eñ onsculdich
ste waer/ so mochte noch essen wel hē God straffē
eñ tegenspoet verleenen Capittel .xxiij.

A Job antwoorde eñ sprac/ Mine rede
ne blijft noch bedroeft/ mijn macht is
onsterc ouer mine suchten/ Och dat
ic wiste/ hoe ic hē vinden/ eñ tot sinen
stoele comē mochte/ eñ dat recht vooꝛ
hem soude vooꝛleggen/ eñ den mont vol straffingē
vatten/ eñ beuindē die redene/ die hi mi antwoordē
soude/ eñ verstaen/ wat hi mi segghen soude. Wil hy
mit groter macht met mi rechtē: Hi en stelle hē also
mit tegen mi/ mer legge mi gelijc vooꝛ/ so wil ic mijn
rechte wel winnē/ Mer ga ic nv strax vooꝛ mi/ so
en is daer niet/ ga ic te rugge/ so en spuere ic hem
niet/ is hi ter slincker hant/ so en crige ic hem niet/ B
verberget hi hem ter rechter hant/ so en sie ic hē niet
Mer hi kent den wech vooꝛ mi wel / eñ proeft
mi als dat gout/ hoe wel ic nochtans minen voet
op sijnd banen sette/ eñ sinē wech houde / eñ niet af
wijcke/ eñ vandē ghebode sijnd lippen niet en terde/
eñ beware die redenen sijns monts meer dan ic seul=
dich bē. Hi is eenich/ wie wilt hem antwoordē/ eñ hi
maket so hi wilt/ eñ als hi mi al betaelt dat ic verdiēt
heb/ so is dies noch meer daer achter/ daerō verscric
ke ic vooꝛ hē. God heeft mijn herte blode gemaect
eñ die almachtige heeft mi veruaert/ wāt die duyster
nisse en makes geen eynde met mi / eñ die scheme
ringe en wil vooꝛ mi niet bedect werden

Job bewijst die voorseyde meeninge/ Om dat
niemant meer gelucs/ rijcdommen/ eere/ eñ ghe=
walts in deser tijt en heeft/ dan die godlosen/ Eñ
wederom niemant meer iammers/ ellendicheits
eñ armoede/ dan die godsalige eñ vvtuercoren

Dat .xxiiij. Capittel

Waerom en soudē die tiden dē almach
tigē niet verborgen sijn/ eñ die hē kē
nen en sien sine daghen niet/ Si drijuen A
die palē te rugge / Si rouē die cuddē
eñ weydēse/ Si drijuen vā weesen eze
lē wech/ eñ nemē vā weduwē ossen te pande/ Die
arme moeste hē wijckē/ eñ die behoeuende indē lā
de moesten hen verborgē/ Siet/ die wilde ezelē inder
woestinen/ gaen wt gelijc si plegen/ vroech tē roue
dat si spise bereidē soudē vooꝛ die iongen/ Si maey
en opten acker die haer niet en is/ eñ lesen dē wijn
berch dē si met onrecht hebbē/ Die naecte laten si
liggē eñ en latē hen geē decsel indē vorste/ diē si die
cleedꝛ genomē hebbē/ dat si hen totte steenē moetē
houdē/ als enen plasregen vanden bergen op hen
giet/ om dat si anders geenen troost en hebben

Si treckē dat kint vandē borsten/ eñ makēt tot
eēder weesen/ eñ makē die liedē arme met panden B
Dē naectē hetē si sond cleedꝛ gaen/ eñ dē hongerigē
namen si die scouē oft geruwē/ Si dwongense olie
te slaen op hare eygē molēs/ eñ hare eigē wijnpers
sen te terdē/ eñ lietēse nochtās dorst liden/ si maec
ten die liedē indē stat suchtēde/ eñ die sielen der verla
gender roepende/ En God en verstoordese niet/
Daerom zijn si afuallich geworden vanden lichte/
ende en kennen sinen wech niet/ eñ en keeren niet
weder tot zijnder straten / Si den lichte staet die
moordenaer op/ eñ verworcht den armen eñ noot C
dorftigen/ eñ snachts is hi gelijc een dief. Dat oge
des ouerspeelders heeft acht op die scemeringe eñ
seyt/ Mi en siet geen ooge/ eñ bedect sijn aensicht/
inder duysternissen breect hi tot den huysen in /
des daechs verberghen si hen met malcande=

ren/eñ en willen nz vādē lichte wetē/Want ist dat
hem die dageraet coemt/so is hi hē als een duyster-
nisse. Want hi geuoelt dz vuaren ō duysternissen hi
vaert lichtuaerdelic gelijc op eē water daer henen
D Sine goet wert clein indē lāde/eñ en bouwet sinē
wijnberch nz/Die helle neēt wech die daer sondigen
gelijc die hitte eñ dorheit dat sneewater verteert.
Die ontfermhertige sullen zijns vergeten/ sinē
lust sal ōniet werden/sijns en wert niet meer ghe-
dacht/hi sal gebroken wordē gelijc enen buylē boō
Hi heeft die eensame die niet en vaert liden aenge
daen/eñ en heeft der weduwē geen goet gedaen/
eñ die machtigen ondō hē getrockē met zijndō cracht
Als hi staet en sal hi zijns leuens niet seker zijn/ hi
maect hē seluen een sekerheit/daer hi hem op ver
late/eñ sine ogen sien op haer doen/ Si zijn eenen
cleinen tijt verheuen/eñ sullen te niete eñ verdruct
werdē/eñ een eynde nemen gelijc alle dinc/eñ ghe
lijc ō ayerē augen sullē si af geslagē werdē. En ist
also niet/wel aen wie wil mijn luegen straffen / eñ
mine redene bewisen/dat si niet en si.

Bildad bewijst dz niemant voor God onschul-
dich noch reyn zijn en mach Cap.xxv.

A Doen antwoorde Bildad van Suah/
eñ sprac/En is de heerscappie eñ vre
se niet bi hem/die dē vrede maect on-
der sinen hoochsten? Wie wil zijn man
nen van orloge tellen/eñ ouer welckē
en gaet zijn licht niet op/eñ hoe mach een mensce
rechtueerdich voor Gode gesijn?eñ hoe mach eēs
wijfs kint reyn gesijn? Siet die maen en scijnt noch
niet/eñ die sterren en zijn noch niet rein voor sine
ogen/hoe vele te min een mensce die made/eñ eēs
mensceñ kint die worme

Hi bespottet sinen vriēt als den genen die daer
spreket dat hi niet verstaet/eñ Job vertellet hier
die mogentheit Gods Dat.xxvi. Capittel

A Job antwoorde eñ sprac/ wien staet
ghi bi? dien die geene cracht en heeft?
helpt ghi dien die geene stercte indē
arme en heeft? Wien geeft ghi raet?
dien die geene wijsheit en heeft?ende
thoont v grootdadicheit? voor wien spreect ghi?eñ
voor wien gaet den adē vā v? Die ruesen benauwē
hen onder die wateren/eñ die bi hem wonen. Die
B helle is ontdect voor hē/eñ dat verderuen en heeft
geen decsel/Hi breyt wt dat noorden tot nergent-
waerts/eñ hanget die aerde aen nz. Hi beuaet dat
water te samen in zijn wolcken / eñ die wolckē en
scoren daer ondō nz/Hi houdt sinen stoel/eñ breyt zijn
C wolcken daer voor/Hi heeft om dat water eē perc
geset/tot dattet licht metten duysternissen gheeynt
worden/Die pilaren des hemels dauerē/eñ si ont-
setten hen van sinen scelden/Van zijndō cracht wert
die zee onuerhuets beruert/eñ van sinē vstande v-
heft haer die hoochte ō zee/Aenden hemel so wer
det scoon van sinen winde/eñ zijn hant drijft wal-
uisscen wech/Siet also gaet zijn doē toe/ Mer wat
hebben wi daer in sonderlincs ghehoort? Wie wil
den donder sijnder macht verstaen?

Van dit Capittel aen strijt Job tegen sine vriē
den/tot int.xxxij.toe/ eñ bewijst dz God niet en
straft na onse verdienste/wvant hi bi andere men-
scen gerekent oprecht si/ eñ nochtans ghestraft
wvort Dat.xxvij. Capit.

A Ende Hiob voer voort/hi hief zijn by-
sprake op/eñ seyde/ So warachtelic
als God leeft/die mi mijn recht niet
gaen en laet/ende die almachtige die
mijn siele bedroeft/also lange als mi
nen adē in mi is/eñ dz snuyuen van God in mijndō
nuesen is/mijn lippē en sullen nz onrechts spreken
eñ mijn tonge en sal geen bedroch seggen/ Dat si v
re van mi/dat ic v recht soude geuen/ tot dat mine
eynde coemt/en wil ic van mijndō goetheit niet wij
B ken/Van mijndō gerechticheit die ic houde/ en wil
ic niet aflaten/ Mijn conscientie en bijt mi niet/vā
mijns geheels leuens wegen/ Mer mijn viant sal eē
godloos geuonden werden/eñ die hē tegē mi op-
recht/een ongerechtige. Want wat is den hoop des
geueinsden/dat hi so gierich is/eñ God nochtans
sijn siele wech trect/ Meint ghi dat God zijn criJsscē
horen sal/als die benautheit ouer hem coemt/hoe
can hi aenden almachtigen lust gehebben/ eñ hem
eenich tijt aengeroepen

Ic wil v leeren vandō hant Gods/eñ wat biden
almachtigen van weerden is/en wil ic nz helen.
C Siet ghi hout v al voor cloec/waerom geefdi dan
sodanige onnutte dingen wt/dat ist loon eens god
losens mensces bi Gode/eñ daterffenisse ō tyran-
nē/dz si vādē almachtigē nemē sullen/ Sal hi vele
kinderen hebbē/so sullē si des sweerts zijn/ eñ sijn
nacomelingē en sullen nz broots sat hebbē/ sijn o-
uerbleuene sullen indē doot begrauen wordē / eñ
zijn weduwē en sullē nz beweēt wordē/Als hi gelt
tsamē brenct gelijc aerde/eñ bereyt cleeder als slijc
so sal hijt wel bereidē/maer die gerechtige salt aen
trecken/eñ die ontsculdige sal dat gelt wtdeylen/hi
timmert sijn huys als een spinne/eñ gelijck een be-
waerder een scuere maect.

Als hē die rijcke neder leyt / en sal hijs met hē
niet nemen/hi sal sijn ogen opdoen / eñ daer en sal
nz sijn/ Veruaernisse sal hem oueruallē als water/
snachs sal hē dat onweō wech nemen/den oostene
wint sal hē wech voerē/dat hi derwaerts vare/ eñ
tempeest sal hē van zijndō plaetsen driuen/hi sal so
danige dingen ouer hē brengen/eñ en sal hē nz spa
ren/hi sal moetē vlieden/eñ laten die gene die zijn
hāt waren. Men sal ouer hē mettē handen clappē
eñ ouer hē tisscen/daer hi geweest is

Een bescriuinge eñ bewijsinge des voorsichtic
heits eñ wvijsheits Gods. Cap.xxviij.

Dat siluer heeft zijn gangen/ eñ tgout
zijn plaetse daert groeyt. Yser brengt
mē wter aerden/eñ wtē steenē smilt
men Metael/Der duysternissen sal im
mer teeniger tijt een eynde sijn/ eñ ye
mant vint ymmer ten laetsten dat verborgē. Een
sulcke beke springt daer wt / dat die daerom woo-
nen/met voetē daer ouer niet en mogen ghaen/eñ
wert den lieden te hooch/eñ vloeyt daer henē. Mē
brēgt oec vier onder wt der aerden/ daer nochtās
bouen spise op wast/ Men vint Saphire op sommi
ge plaetsen/eñ aerdē cluyten daer gout in is / Den
pat geen vogel bekent en heeft / eñ geēs giers oge
gesiē. Die stoute kinderē en hebbē daer niet op ge
tredē/eñ daer en is geenē leeu op gegaē. Oec slaet
men die hant aē dē steē/eñ graeft die bergē omme.
Men trect bekē wt dē steenē/eñ al wat costelic is/

en siet niemants oge/ Men keert den stroom des
waters/ende brengt dat verborgen dat daer inne
is aent licht
Mer waer wiltmē wijsheit vindē/ eñ waer is
C die plaetse des verstāts/ Niemāt en weet waerse leyt
eñ en wert nietē lāde d' leuender nȳ geuondē.
Den afgront seyt/si en is in mi niet/ eñ die zee
seyt/si en is bi mi niet/ Men en can der gheen gout
om geuen/noch siluer ouer gewegē om te betalen
Het en gelt haer nȳ gelijc Ophirijcs gout/oft coste
like Onich eñ Saphir/Gout eñ Diamāt en mach
haer niet gelijcken/noch om haer gulden cleynodi
en wisselen/Ramoth eñ Gabis en achtmen niet/si
is hoger te wegen dan peerlen/ Topasius wt Mo
ren lant en wert haer niet gelijc gescat/eñ dat al d'=
fijnste gout en gelt haer niet gelijc
Van waer coēt dan die wijsheit/eñ waer is die
plaetse des verstants/ Si is verholen voor dē ogen
D alō leuender/ooc verborgē dē vogelē ond' den hemel
Die verdoemenisse eñ die doot seggē/ Wi hebben
met onsen oren hare geruchte gehoort/God weet
den wech daer toe/eñ hi kent haer plaetse/ Want
hi siet die eynden der aerden/eñ bescout al dat on d'
den hemel is/ dat hi dē winde zijn ghewicht soude
makē/eñ dē water zijn mate/ Doen hi den regē eē
perc maecte/eñ dē donder eñ blixē dē wech/ doen
sach hijse/eñ vertelde se/bereyde se eñ vātse/eñ sprac
totten menscen/ Siet/die vreese des HEEREN
dz is wijsheit eñ dat quaet te scouwē/dat is verstant

Job verhaelt sinē voorseldē rustigē staet/eñ on
scult/ooc die goede vvercken die hi gedaen heeft
Dat.xxix. Capittel.

A Ende Hiob voortuarende/hief zȳ stē=
me op seggende/ O oft ic waer als in
dē voorledenē macēdē/ inden daghen
doen mi God bewaerde/ Doen zijn
lichte ouer mijn hooft sceen/eñ ick bi
sinen lichte in duysternisse ginc/gelijc ic was inder
tijt mijnd' ionchcit/doē Gods verholentheit ouer
minen huse was/doe die almachtige met mi was/
eñ mijn knapen contsom mi/ doē ic mijn treden in
boter wiessce/eñ die steenē mi olie bloet goten/doē
ic wtginc totter poorten d' stadt/eñ men liet mine
sitten opter stratē bereidē/Doē mi die ionge gesel
len sagē/eñ hen verstakē/eñ die oudē voor mi opstōn
dē/Doē die ouerste op hielden te spreken/ eñ settē
haer handen op haren mōt/ Doen die stemme der
princen haer inhielt/eñ haer tōge cleefde aent ge=
hemelte haers monts/Wāt welc ore dat mi hoor
de/die prees mi salich/eñ welcx oge dat mi sach/dz
getuichde vā mi/Wāt ick verloste den armen vāden
geroep/eñ den weese die gheenen hulper en hadde
Die segeninge des verlorens quā ouer mi/eñ ic troo
ste dz herte d' weduwen/Gherechticheit was mijn
cleet dat ic aētroc/gelijc eenē roc/eñ mȳ recht was
B mijn cieragie. Ic was des blinden oge/eñ des lam
men voet/ Ic was een vad' d' armer/eñ welcx sake
dat ic niet en wiste/die ondersocht ic/ Ick brack die
kinnebacsanden des ongerechten/eñ troc den roof
wt sinen tāden/ Ic dacht/Ic wil in minen nest ver
steruen/eñ mijnd' dagen veel maken gelijc sant.
Mȳ saet ghinck op vāden watere/ eñ den dauwe
bleef ouer minen oogst/Mine heerlicheit vernieude
haer voor mi/eñ minen boge vādeerde hem in mȳ
hāt/Men hoorde na mi toe/eñ swegen/ eñ verwach
te na minen raet/Na mine woorden en sprack nie=
māt meer/eñ mȳ reden druypte op hen/ Si wachtē
op mi gelijc na den regen/eñ spar den haren mōt o=
pen als na den auōtregen. Als ic se aenlachte/des si
hen niet en versagen/so rechte dz licht mijns aensichts
haer hooft op. Als ic tot haren saken wilde comen
so moest ic bouen sitten/eñ woōde gelijc eē coninc
ond' crijschknechtē/doē ic troostede die rou droegē

Dat hi vanden onwetenden ende slechten ver=
acht si beclaecht hi Dat.xxx. Capittel.

A Mer nv bespotten mi die ionger zȳ dā
ic/d' welcker vaders ic vacht hadde/
te stellen ond' mijn schaeps honden/
Der welcker vermogen ic. voor niet
hielt/die totten ouderdom niet gecō
men en consten/ Die vā honger eñ commer eenlic
in vereenlikē plaetsen vloden/nieuwelic verdoruē
eñ ellēdich gewordē/die daer netelē wtplucke om
die doornē bossē/eñ Ieneuer wortelen was haer
spise. Eñ als si die wt trockē/ ruychtē si daer ouer
gelijc een dief. Wenden grouwelikē bekē woondē B
si/in die holē d' aerdē/eñ steenreten/eñ tusscen den
doornē bosscen riepen si/eñ ond' die distelen so ver
gaderden si/die kind' d' loser/eñ verachter lieden/ dye
die snootste inden lande waren/Nv ben ic haer lie=
deken gewordē/eñ moet haer nieumaer sijn/ Sy
hebben eenen grouwel aen mi/eñ maken hen ver
re vā mi/eñ en sparen nȳ voor mijn aensicht te spiē
Want hi heeft sine pese gespānē/eñ heeft mi ver
ootmoedicht/eñ heeft mi een gebit inden mont ge
leyt/ter rechter hant daer ic groende/hebbē si hen
tegen mi geset/eñ hebben minen voet wt gestoten C
eñ hebben ouer mi enen wech gemaect om mi te v'
deruen/ Si hebben minen steiger ghebroken/ Het
was hen so licht mi scade aen te doen/dat si geenen
hulper daer toe en behoefden/ Si sijn daer inne ge
comen als tot eenen widen scaerde/eñ zijn sond' or
dinancie derwerts geuallen/ Veruaren heeft hem
tegen mi gekeert/eñ heeft mine vrijheit veruolcht ge
lijc den wint/eñ gelijc een lopēde wolcke mȳ salich
eit. Mer nv stortet haer mine siele wt ouer mi/ eñ
den allendigē tijt heeft mi gegrepē. Snachts wert
mijn gebeente ouer al doorboort/eñ die mi iagen
en gaē nȳ slapē/door die menichfuldicheit d' cracht
werde ic ands eñ ands gecleet/ eñ men gordet my
daer mede als mȳ den hooftslop mijns rocs/ Men
heeft mi indē drec geterdē/eñ gelijc geacht den stof
eñ asscen.
Roepe ic tot v/so en antwoort ghi mi nȳ/trede ic
ker voor/so en acht ghi op mi nȳ/ghi set mi vādert
in eenen grouweliken/eñ toont uwen hate aen mi
metter stercten uwer hāt/Ghi heft mi op/eñ laet D
mi opten wint baren/eñ versmeltet mi crachtelic/wāt
ic weet dat ghi mi den doot sult ouer leueren/dz is
dz gesette huis alō leuend'/Nochtās en sal hi de hāt
nȳ wtstrecken int Beenhuis/eñ en sullen nȳ crijscen
vā sinen vderuen/ Ic weende ymmer ind' herd' tijt
eñ mine siele iāmerde d' armer/ Ic verwachtede dat
goet/eñ dat quade quā. Ic hoopte opt licht/eñ dye
duysternisse quā. Mȳ ingewāden sieden eñ en hou
den nȳ op/den allendigen tijt heeft mi ouervallen.
Ic gae bedroeft/hoe wel ic niemāden toornich en
ben. Ic sta op inder gemeinten eñ crijsche/ Ic ben

een broeder ð slangen/ eñ een geselle ð struycen.
Mijn huyt ouer mi is swart geworden/ eñ mijn ge-
beenten zijn verdorret/ Mine harpe is een clage ge
worden/ eñ mine pipen een weenen

Job screef hē seluē die hoochste vromichz eñ on-
scult toe/ eñ dat alleē wt dier oorsake/ ō dz hi hout
dz wt Gods voorsichtichz eñ wille dē mēsce alle
straffingē eñ ongeual toecoēt/ nz wt sijn verdien
stē/ In diē dz so nz en ware/ so hie Gods voorsich
tichz aē onsen werckē/ dwelc ommogelic is / eñ
ð Godliker wijshz te na gaē soude   Ca.xxxi.

Ic heb een verbont gemaect met mij
nen ogen/ dat ic niet en soude achten
op een maecht/ Met wat gheeft mi
A God te loone van bouen/ ende wat
erffenisse die almachtige vanð hooch
ten/ En soude nz billicx die ongerechte sulc ongeluc
hebbē/ eñ eē misdadige sulcke allendicheit liden/ en
siet hi mine wegen nz/ eñ tellet al mine gangē. Heb
ic gewandelt in ydelhz/ oft heeft minē voet ghehae
stet tot bedroch. So weget mi op rechter wagen/
so sal God beuinden mine ghoetheit/ heeft minen
ganc geweken wt den wege/ eñ mijn herte minen
ogen na geuolcht/ eñ is yet in minē handē vercleeft
B So moet ic sayen/ eñ een ander ete dat/ eñ mijn ge
slachte moet wt gewortelt werden
Heeft hem mijn herte laten verweckē tot eenē wi
ue/ eñ heb aen mijns naestē dore geloert/ soo moet
mijn wijf van eenē anderē gescent werdē/ eñ ander
moetense beslapē/ Wāt dz is eē laster eñ eē misdaet
voor die rechters/ Wāt dz ware eē vier dz tottē ver
deruē toe vsint/ eñ alle mine incomen wt wortel-
de/ Heb ic vacht dz recht mijns knechts oft mijnð
maerten/ als si tegē mi twistedē/ Wat wilde ic doē
als God opstaet/ oft wat soude ic antwoordē/ als
hi besoect: En heeft hem oec niet gemaect die my
maecte in mijns moeders lichaem/ eñ heeft hē in-
dē lijue effen also wel bereit. Heb ic den behoeuen
C de hare begeerte ontseyt/ eñ die ogen der weduwē
laten versmachten. Heb ic minen bete alleen geten
eñ en heeft die weese daer oec nz af gheten/ Want
van medeliden heb ic van mijnð ioncheit op groot
gehouden/ eñ van mijnder moeð lichaem aen/ heb
ic daer mede omme gegaen.
Heb ic yemanden sien vergaē/ dz hi geen cleede
en hadde/ eñ den armē sonð decksel latē ghaē. En
hebben mi sine sidē nz gesegent/ doē hi vandē vellē
mijnð lammerē verwermt wert/ heb ic mine hāt aē
die weesen geslagen/ als ick mi sach inder poorten
macht te hebben/ so valle mine scoudere vanð oec-
selen/ eñ minen arme breke vanð pijpen/ Want ic
vreesde God/ als een ongeualle ouer mi / eñ en cō
D ste sinen laste niet ðdragen. Heb ic dat gout tot mijn
toeuerlaet gestelt eñ tottē goutclōpen gescyt/ mijn
troost/ heb ic mi verblijt/ dat ic groot goet hadde / eñ
mine hāt alderhāde verworuē hadde. Heb ic dat lich
te aengesien als het clare lichtet/ eñ die mane als si
volle ginc/ heeft hem mijn herte heymelic latē wijs
maken/ dat minen mont mine hant custe / Welck
oec een misdaet voor den rechter is. Wāt daer me
de had ic verloochent God van bouen
Heb ic mi verblijt als minen viant qualic ginc/
eñ hebbe mi verheuen/ dz hem ōgeluc betrapt had
de/ Wāt ic en liet minen mont niet sondighen/ dat
hi zijnð sielen eenen vloec wenschte/ en hebben die
mannen mijnre woningen nz moeten seggen / O
wildet God dz wi vā sinen vleesch nz versaet en wer
den/ Die gast en moeste nz buiten bliuen/ maer mi
ne duere dede ic den wandelaer open/ hebbe ic mijn
ne scalcheit als een mensch bedect/ dat ic heimelick
mine misdaet verborge/ heb ick mi laten grouwelen
door die grote menichte/ eñ die vachtinge ð maes-
schappen mi af veruaert heeft/ Ick bleef stille/ eñ en
ginc niet ter dueren wt
Wie geeft mi enen verhoorder/ dz die almachtige
mijn begeerte verhore. Dat yemant een boec screef
van mijnð saken So wil ict op mine schoudere ne-
men/ eñ mi gelijck een croone omme binden/ Ick
woude dat getal mijnð gangen te kennen geuen eñ
gelijc een vorste wilde icse daer brengen/ Ist dz mijn
lant tegen mi crijscht / eñ sine voren mz malcande-
ren weenen/ Heb ic sine vruchten onbetaelt geten
eñ den ackerlieden dat leuen suer gemaect/ so wasse
se mi distelen voor tarwe/ eñ doornen voor gerste
¶ Eynde hebben die woorden Hiob.
Aengesien dat Job altoos vroom eñ onsculdich
zijn wil/ so worden sine vrienden gram/ eñ verlatē
hem/ Een ander wort toornich op haer eñ hi meēt
hi wilt verbeteren/ dat si vergeten oft verargert
hebben   Dat .xxxij. Capittel

Doen hielden die drie mannen op Job
te antwoorden oec dz hi hem voor ge A
recht hielt/ Mer Elihu die sone Sa-
racheel vā Bus/ des geslachts Ram
wert toornich op Hiob/ dat hi sine sie
le gerechter hielt dan God/ Oec wert hi toornich
op sine drie vrienden dat si geen antwoort en von
den/ eñ Hiob nochtans verdoemden/ want Elihu
hadde gewacht/ tot dat si met Hiob gesproken had
den/ om dat si ouder waren dan hi/ daer ōme doen
hi sach/ dat gheene antwoort inden monde ð drie
mannen en was/ wert hi grā/ Eñ also antwoorde
Elihu die sone Saracheel van Bus eñ sprac
Ic ben ionck/ maer ghi sijt oudt/ daerom hebbe
ic mi vermijt/ eñ geureest mine conste te bewisen.
Ic dachte laet die iaren spreken/ eñ laet die menich
te des ouderdōs wijsheit bewijsen/ Mer den geest
is inden menscen/ eñ den adem des almachtighen
maectse verstandich/ Die meesters en zijn die wij-
ste niet/ eñ die ouden en verstaen dat rechte niet/
Daerom wil ic oec spreken hoort nae mi toe/ Ick
wil mine conste oec laten sien/ siet ic hebbe gebeyt
dat ghi gesproken hebt/ Ic hebbe v verstant aenge
merct/ tot dat ghi der reden een eynde maecte / eñ
hebbe acht gehadt op v/ Maer siet daer en is geen
onder v / die Hiob straffe/ oft sijnder reden ant-
woorde
Ghi sult misschien seggen/ wi hebben die wijs-
heit geraect/ dat God hem verstooten heeft/ eñ an
ders niemant/ Die reden en is mijns dincs niet/ ic C
en wil hem soo niet nae uwer reden antwoorden/
Och si sijn versaecht/ si en comen nz meer antwoor-
den/ si en connen niet meer spreken/ want ic dan ver
beit hebbe/ ende si en consten niet spreken/ want si
staen stille/ eñ en antwoorden niet meer/ wille ick
doch mine deel antwoorden/ eñ wil mine cōste be-
wisen. Want ick ben der reden soo vol/ dat mi den
adem in minen buic benauwet. Siet minen buyc
is als den most/ die toe gestopt is/ dye dye nieuwe

vaten scoort/ Ic moet spreken dat ic adem hale/ Ic
moet mine lippen open doen ende antwoorden/ ic
en wil niemants persone aensien/ eñ en wil dat ge
nen mensce te behagen spreken/ want ick en weet
niet waert dat ict dade/ oft mi minen scepper ouer
eenen cleynen tijt wech nemen soude.

Die gene die dit aẽhangsel gemaect hadde/ meẽt
dat God die mensce straft om haerder sonden eñ
misdaet/ mer als si hem ootmoedelic biddẽ/ so ver
hoort hise

Dat .xxxiij. Capittel.

A Iob hoort doch mine reden/ eñ aen-
merct alle mine woorden/ Siet ic doe
minen mont open/ eñ mine tõge spre
ket in minen monde/ Mine herte sal
recht spreken/ eñ mine lippen sullen
dat rechte verstant seggen/ Den geest Gods heeft
mi gemaect/ eñ den adem des almachtighen heeft
mi dat leuen gegeuen / Cont ghi so antwoort mi/
treet mi gelijc onder die ogen/ siet ic ben Gods/ ge
lijc ghi zijt/ eñ wt slijc ben ic ooc gemaect/ Nochtãs
ghi en derft voor mi niet verscricken/ eñ mine hãt
en sal v niet te swaer zijn.

Ghi hebt gesproken voor minen oren/ ic moste
B die stẽme uwer redẽ horen/ Ic bin reine eñ sonder
misdaet/ onsculdich/ eñ en hebbe gheen sonde/ Siet
hi heeft een sake tegen mi geuonden/ daerom ach-
tet hi mi voor sinen viant/ hi heeft mine voeten in-
dẽ stoc geset/ eñ heeft al mijn wegen bewaert/ siet
eñ en daer wt/ besluite ic tegẽ v/ dz ghi nz oprecht
en zijt/ Want God is meerdẽ dã eẽ mensch/ Waer
om wilt ghi tegẽ hẽ twisten/ dat hi geẽ rekenscap
en geeft/ alle sijns doens/ Want als God yet eens
hiet/ en salmen daer niet eerst na sien/ oft recht si.

Inden drome des gesichts inder nacht/ als dẽ
slape op die lieden valt/ als si opt bedde slapẽ/ daer
opẽt hi dat oore der lieden/ eñ beuaertse eñ onder
C wijstse/ dat hi den mensce vanden ongeluck soude
keeren/ eñ bescermen hẽ voor ouervallen/ eñ spa-
ren zijn siele voor die verderuinge/ eñ sine leuẽ/ dz
het niet int gescutte en valle Hi straft hẽ met smer
te op zijn bedde/ eñ al sine gebeẽte strẽgelic/ Ende
maect hẽ zijn leuen so tõgoede/ dz hẽ die spise grou
welt eñ sine siele datse geenẽ lust en heeft te etene/
Sijn vleesch verdwijnt datment niet meer en siet/ eñ
sine beenen stotẽ hẽ in stucken/ datmense niet ghe
sien en can dat sine siele totten verderuen genaket
eñ sine leuen totten dooden.

Waert dat dan een engel/ een wt duysendẽ hẽ
voor terde/ om den mensce Gods gerechticheit te
vercondigen/ so sal hi hẽ genadich zijn eñ seggen/ hi
sal verlost werden dat hi niet onderwaerts en va-
re in die verderuinge/ Want ic heb een versoenin
ge geuonden/ Sijn vleesch is op geciert van pinen
laet hẽ weder comen totten dagen zijnder ionckheit/ hi
sal Gode bidden/ die sal hẽ genade thonen/ eñ sal si
D ne aensichte latẽ sien/ met vruechden/ eñ sal dẽ mẽ
sce sine gerechticheit betalen/ Hi sal voor die liedẽ
bekennen eñ seggen/ Ic heb gesondicht eñ misdaẽ
eñ mi en is noch niet gelijc ghesciet/ Hi heeft mine
siele verlost datse niet in verderuinge en soude va-
ren/ mer dat mijn leuen dat licht sien soude.

Siet alle dat/ doet God drie werf met elcken/
dat hi sine siele wederom soude halen wt der vder
uinge/ eñ verlicht hẽ met den lichte der leuendẽ/ Aen

merct Hiob/ eñ hoort toe na mi/ eñ swijcht dat ick
spreke/ Mer hebt ghi wat te seggen/ so antwoort
mi/ Segt op/ sijt ghi oprecht ic wilt gerne hooren/
Mer en hebt ghi niet/ so hoort toe na mi eñ swijcht
ic wil v die wijsheit leeren.

Een bewijs van sulcker meeninghe/ maer nie
mant en meene/ dat hi wil besluitẽ/ dat die bosen
alleen gestraft worden/ want dat selue heeft Iob
genoch bewesen valsch te zijn

Dat .xxxiiij. Capittel.

A Ende Elihu antwoorde eñ sprac/ ghy
wijsen hoort mine redene/ eñ ghi ver
standige merct op mi/ Want dat oo-
re proeft die redene/ eñ die mont sma
ket die spise/ laet ons een oordele ver
kiesen/ dat wi bekennen onder ons wat goet si/
Want Iob heeft geseyt/ Ic ben gherecht/ eñ God
weigert mi mijn rechte/ Ic moet liegen / al hebbe
ic recht/ eñ ben gequelt van minen pilen / hoe wel
B ict niet met sculde verdient en hebbe/ wie is eẽ sulc
ke als Iob/ die daer spotterie drinct als water/ eñ
optẽ wech gaet mettẽ misdadigẽ/ dz hi wãdelẽ sou
de mettẽ godlosen liedẽ/ wãt hi heeft ghesеit/ Al ist
dat yemãt al goet is/ so en is hi nochtãs vã geender
weerden voor God. Hoort na mi toe ghi wise liedẽ

Het si verre dat God godloos soude zijn / ende
die almachtige ongerecht. Mer hi loonet den men
sce daer na dat hi verdient heeft/ eñ raect elckẽ nae
sinẽ doene/ Sonder twifel/ God en verdoemt niet/ eñ
die almachtige en buyget dat rechte niet/ wie heeft
dat/ dat opter aerden is gheordineert/ eñ wie heeft
C dat geheele aertrijc geset/ waert dat hijs hẽ onder
winde/ so soude hi alle geest eñ adem tot hẽ verga
deren. Alle vleesch soude tsamen verghaen/ eñ dye
mensce soude weder tot asscen werden.

Hebt ghi nu verstant so hoort dat/ eñ aenmerct
die stẽme mijnder redenen/ soude een daerom dat
rechte dwingen/ dat hijt hatet/ eñ dat ghi stout zijt
soudt ghi daeromme den gerechten verdoemen?
Soude eenen totten coninck seggen Belial / ende
totten vorsten/ ghi godlose/ die nochtans niet en aẽ
siet den persone der vorsten/ eñ en kennet den heer
liken niet meer dan den armen/ want si sijn alle zijn
der handen werc/ haestelic moeten die lieden steruẽ
eñ ter middernacht verscricken eñ verghaen. Die
machtige werden crachteloos wech genomẽ/ wãt
sine ooghen sien op eens yegelijcken wegen/ eñ hi
aenschouwet alle haer gangen/ Daer en is gheen
duysternisse noch donckerheit/ dat hen die misdadi
ghe daer mochten verberghen / want het en wert
D niemanden ghestadet/ dat hi teghen God rechte.

Hi verdoeter vele die niet te tellenen zijn / en-
de stelt andere in haere plaetse/ om dat hy haere
werck kent/ ende keertse snachts omme/ dat si ver
slagen souden werden/ hi werpt die godlose ouer
eenen hoope/ daer ment gheerne siet/ daeromme
dat si hem niet nae gheuolcht en hebben/ ende en
verstonden gheen van sinen weghen/ dat dat crijs
scen der armer tot hem moeste comen/ eñ hi dz crij
schen der behoeuender hoort. Als hi vrede gheeft
wie wil verdoemen/ ende als hi dat aensichte ver-
bercht/ wie wil hem aenschouwen/ onder die volc-
ken ende lieden. So laet hi dan regneren eenen hy-
pocrijt om tvolc te benauwen

Want ic dan van Gods wegen wtgesproken
hebbe/so en wil ic v niet beletten/ En heb ics niet
geraect so leert ghi mi dat beter/heb ic onrecht ge
handelt/ic en wils niet meer doen/Mē verwacht
die antwoort van v/want ghi verwerpet al eñ ghi
hebt begonst eñ ic niet/weet ghi nv wat so ghenet
te kennen/wijse lieden laet ic spreken/eñ eenē wij
sen man geue ic gehoore/Mer Hiob sprac met on
uerstande/eñ sine woorden en zijn niet cloec. Mi=
ne vader latet Hiob geprocft werden/totten eyn=
de toe/daeromme dat hi hem tot onrechten lieden
keert/Hi heeft bouen zijn sonden daer toe noch ge
blasphemeert/daeromme laet hem tusschen ons ge
slagen werden eñ daer na teghen Gode met sinen
woorden striden

Hi straft Job om dat hi hem voor oprecht eñ
ontsculdich vvt geeft   Dat.xxxv. Capittel

A ENde Elihu antwoorde eñ sprac/Ach
tet ghi dat voor recht dat ghi spreect
ic ben gerechter dan God/Wāt ghy
segt wie gelt yet bi v/ wat helpet oft
ic mi sonder sonde make / Ick wil v
antwoorden met woorden/eñ uwen vriendē met
v. Schou wet ten hemel eñ siet/eñ aenscouwet dye
wolcken dat si v te hooch zijn/sondicht ghi wat cōt
B ghi met hem maken/ eñ of uwer misdaet vele is/
wat cont ghi hem gedoen/eñ oft ghi gerecht zijt/
wat cont ghi hem gegeuen/oft wat sal hi van uwē
handen nemen/Eenen mensch gelijck als ghi zijt/
mach uwe boosheit wel yet doen/eñ enen menschē
kinde uwe gerechticheit

Die selue mogen crijsscen als hen vele gewelts
gesciet/eñ roepē ouer den arme der groten/die nz
daer na en vragen waer is God mijn scepper die
den sanc maect inder nacht/die ons geleert der ma=
ket dan dat vee opter aerden/eñ wijser dan die vo
C gelen ond' den hemel/Maer si sullen daer oerroe=
pen ouer den hoomoet d' boosen/eñ hi en salse niet
verhooren/wāt God en sal dz ydele nz verhooren
eñ die Almachtige en salt nyet aensien/ Maer ghi
segt/ghi en sult hē nz sien/Met het is een oordeel
ouer hē/en v'wacht zijns maer/ Oft zijn toornich=
eit so vollic niet en besoect/eñ hē niet aē en neemt/
dat so vele lasteren daer zijn/daerom heeft Hiob si
nen mont te vergeefs op gesperret/ eñ geeft stou
te verantwoordinge wt met onuerstande.

Een bevvijs dat God niemant en straft/tē si dz
hijt verdient   Dat.xxxvi. Capittel.

A ELihu sprac voort seggheude/Verbeyt
mi noch een luttel/Ic wilt v te kennē
geuen/Want ic heb noch van Gods
wegen wat te seggen/Ic wil mine v
stant verre halen / eñ minen scepper
bewisen/dat hi gerecht si/Mine reden en sullē son
der twifel niet valsch zijn/mijn v'stant sal sond' blec
ke zijn voor v/Siet/God en verwerpt die machti
ge niet/want hi is oock machtich van crachte des
herten/Den godlosen en behout hi niet/ maer hy
helpt den ellendigen totten rechte/Hi en keert sine
B ogen niet vanden gerechten/eñ die coningen laet
hi altoos opten troon sitten/dat si hooch bliuen.
Eñ waer geuangene in stocken liggen/eñ ghebon
den met stricken allendelic/So vercondicht hi hen
wat si gedaē hebbē/eñ hare ondueght dat si met ge
welt omme gegaen hebben/eñ opent hen dat oor
totter castijende onderwijsinge eñ segget hen/dat
si hen vanden onrechte souden bekeeren

Sijn si hem gehoorsaem/eñ dienen hē/ so sullē
si in goeden dagen out werden/eñ met lust leuen/
En hooren si niet so sullen si door die spies lopen/eñ
v'gaen eer sijt gewaer worden/Als die grāscap die
ypocrijten raect en crijsen si niet/ als si geuangen
liggen so sal haer siele met pinen steruen/eñ hare le
uen onder die hoereerders/ Maer den allendigen
sal hi wt zijnder allenden vlossen/eñ den armē dat
oor openen ind' tribulatien/Hi sal v trecken wt dē
widen kaken d' benautheit/die gheenen bodem en
heeft/Eñ v tafele ruste hebben/ vol alles ghoets/
Mer ghi maect die sake d' godloser ghoet/dat haer C
sake eñ recht behouden wert / Siet toe dat v niet
misscien onuerduldicheit beweecht en hebbe inder
pinen/oft grote gescencken v nz gebuicht en hebbē
Meint ghi dat v macht staende soude bliuen/ sond'
tribulatie/oft enige stercte of vermoghen/ Ghi en
derft die nacht niet begeren om die lieden te ouer
uallen in hare plaetse. Wacht v eñ en keert v niet
totten onrechte gelijc ghi vā allēdicheit begōst hebt

Siet God is te hooch in zijnd' cracht/Waer is
een wetmaker gelijc hi is. Wie wil sinē wech ouer
hem besoeckē/eñ wie wil tot hē seggen/ ghy doet
onrecht/Gedenct dz ghi zijn werc niet en weet/ghe
lijc die lieden singen/ want alle menscē sien hē. Die
hedē sien van verre/Siet/God is groot eñ onbe=
kent/niemant en can tgetal zijnd' iaren ondersoec=
ken/Hi maect dat water tot cleinen druppelen/eñ
drijft sine wolcken te samen tot regē/dat die wolc
ken vloeyen eñ drupen seer op die menscen/Als hi
voorneēt die wolcken te scorē/eñ sine dersele wech
doet/siet/so breyt hi sine licht wt/ ouer die selue en
de bedect die zee/van daer si coemt/ wāt aldaer vō
nist hi die lieden/eñ geeft spise plantept/Hi hout de
handē voor eñ bedect dat licht/eñ gebiet hē dat we
deromme/wie zijn vrient is / die can van hem seg=
gen/eñ die sine can seggen van hē die ouer hem is.

Een bescriuinge des gewalts Gods . Eñ een
berispinge Jobs   Dat.xxxvij.Cap.

DAer af ontsettet hem mijn herte / eñ A
heeft/hoort dat gelupt zijnd' stemmē
eñ dat gesprekc dat van sinen mondē
wtgaet/Hi siet onder alle hemelen/
eñ sine licht schinet op die einden der
aerden/Na hē hommelet den donder/ eñ hi dondt
met een groot gelupt/eñ als sinen dond' ghehoort
wert/en canmens niet ophouden/ God dondt nz
sinen dond' grouwelic/eñ doet grote dingen/eñ en
weet nochtans niet bekent/Hi spreket totten snee/
so is hi vollike opter aerden/eñ totten plasregen
so heeft die plasregen daer mede macht. Verscric=
kinge coemt bi allē mēscē/op dat de liedē zijn werc
bekēnen soudē/Dat wilt diere gaet in die hole eñ B
blijft in sijn plaetse. Vāt suydē coemt die tēpeest/eñ
vant noordē coude/Vādē adē Gods coēt vorst eñ
groot watere/als hi giet. Die dicke wolckē scepdē
hen/dattet claer werdē soude/ eñ door den neuele
breect sijn licht/Hi keert die wolckē wer waerts hi
wilt/dat si bescicken alle wat hi hen gebiet op daer C
trücke/Het si ouer een geslacht/oft ouer een lant/
soo men hem ontfermhertich vint

Dit hoort o Hiob/ staet ende begrijpt die wo
derlicheden Gods/ weet ghi wanneer God sulcs
ouer hem bringt/ en wanneer hi dat licht zijnder wolc
ken voort laet comen. Weet ghi hoe ben die wolc
ken wtstroien/ weet ghi die volcomenheit der wo
deren en dz uwe cleederē warm zijn/ als dz lant stille
is vanden Suyden wint/ Ja ghi sult met hem dye
D wolcken wtbreiden/ die stercke zijn/ en aen te sien
gelijc den bodē/ Toont ons wat wi hem seggē sul
len/ want wi en sullen dz niet aenreicken vā duyster-
nisse/ Wie sal hem vtellē dz ic spreke/ Ist dz yemant
spreect die wert verslonden. Men en siet ymmer dat
lichte nu/ hi maect die wolckē wel claer/ en dē wint
waeyt/ en maket claer/ Want Noordē comt gout/
tot lof vandē vuaerlicken God/ Mer den almach-
tigen en mogen si niet vinden/ die so groot is van
cracht/ want hi en sal van sinen recht en goed salē
geen rekenscap geuen/ Daerom moeten hem die
lieden vreesen/ en hi en vreest geenen wijsen

Hier wort God ingebracht sprekende wt den tempeeste/ tegen Job hem straffende/ om dat hi te veel ongerechts en stouticheits van zijnder voorsichticheit gesproken heeft/ Ofte als sommighe meenen tegen Elihu tot Jobs bescerminge/ En in dese .iiij. cap. verhaelt hi die macht/ voorsichticheit en wijsheit Gods

Cap. xxxviij

A Ende die HERE antwoorde Hiob/
wt eenē onweder/ en seyde wie is die
die sine gedachten verbergen wil/ ende
spreect also met onuerstande/ Gorde
uwe lendenen als een man. Ick wil
v vragē/ segt op/ ghi zijt so cloec/ Waer waert ghy
doen ic die aerde fundeerde/ Segget mi/ weet ghi/
wie hem die mate geset heeft/ oft wie daer eē recht
snoer ouer getrocken heeft/ oft waer op staen ha-
re voeten geuesticht/ oft wie heeft haer eenen hoec
steene geleyt/ Doen mi die morgen sterren tsamen
loofden/ ende alle kinderen Gods iuychten. Wie
heeft die zee met haren dueren besloten/ datse daer
wt brac/ gelijc wt moeders lichaem/ doen icse met
wolcken cleedede/ en in scemeringe in gewonden
als in windelen/ doē ic haer den loop brac met mi-
B nen dāme en stelde haer grendelē en duerē en sprac
Tot hier toe sult ghi comē/ en niet vorder/ hier sul-
lē hen neder leggen uwe stoute baren ofte goluen.
Hebt ghi bi uwer tijt den morgen geboden/ en
der dageraet hare plaetse gewesen/ dat die hoeckē
der aerden geuaet/ en die godlose wt gescuddet sou
den werden/ Den segel sal hē vwandelen als leem
datse staen sullen als een cleet/ en dē godloosen sal
haer licht gekeert werden/ en den arm der houerdi
ger sal gebroken werden/ Sijt ghi inden gronde vā
zee gecomen/ en hebt indē voetstappē vā diepten ge
wandelt/ hebben haer des doots poorten opt open
gedaen/ oft hebdi gesien die poorten der duysternis
sen/ Hebt ghi vernomen hoe breet die aerde si.
Geeft te kennen/ weet ghi dat al. Welc is dē wech
daer dat licht woont/ en welcke die plaetse vā duy-
sternisse si/ dat ghi sine palen mocht afnemen/ en
mercken den padt tot sinen huyse/ wist ghi dat ghy
C op die tijt geboren sout werden/ en hoe vele uwer
dagen zijn souden
Sijt ghi geweest van daer den snee compt/ oft
hebt ghi gesien van waer den haghel comt/ die ick
hebbe verhouden totte tijt der tribulatien toe/ en
totte dage des strijts/ en oorloochs toe/ Door welc
ken wech deylet hem dz licht/ en op varet den oost
wint opter aerdē. Wie heeft den plasreegen sinen
loop wtgedeelt/ en dē wech dē blixē en den donder
dat hi regent op dat lant/ daer niemant en is/ inder
woestinen daer geen mensce en is/ dat het die ver-
eenlike plaetsen veruullet/ en doet dat/ dat grasch
wasset/ Wie is des reeghens vader/ wie heeft die D
druppelen des daus gegenereert/ wt wiens lijf is
dat ijsch gegaen en wie heeft den rijm onder dē he-
mel gewonnen/ dz dat water verborgen wert als on
der steenen/ en bouen die diepte staet. Cont ghi dē
bant vā seuen sterren te samen gebijndē/ oft den bāt
des Orion ontbinden/ Cont ghi die morghē sterre
voort bringen/ tot haerē tijt/ of den wagen aenden
hemel ouer sine kinderen voeren/ weet ghi hoe dē
hemel te regeren is/ of condt ghi eene officie op hē
geleggen opter aerden.
Cont ghi u wen dond inden wolcken hooch op
geuoeren/ oft sal v die menichte des waters bedec
ken. Cont ghi den blixemen wt laten dat si henen
varen en seggē hier zijn wi/ Wie heeft die wijsheit
int verborgen geleyt/ wie heeft den gedachten ver
stant gegeuen/ wie is so wijs dat hi die wolcken tel
len conste/ wie can die watersluysen aen dē hemel
gestoppen/ als dat stof begoten wert/ dat het te ho
pe loopt/ en die cluyten aen malcanderen cleuen.

Dat .xxxix. Capittel

A Cont ghi der leeuwinnen haren roof
te iagen gegeuen/ en dat wilt der leeu
winnen vuullen/ dat si in haer plaetse
neerliggen/ en rusten in dat hol/ dat si
loeren/ Wie bereyt den rauen die spij
se/ als zijn ionghen tot Gode roepen/ en crijschen
om dz si nz eten en hebben. Cont ghi dē tijt gesettē
als die steenbocken optē steenē baren/ oft hebt ghi
gemerct wanneer die hynten groot gaē. Hebt ghy
getelt haer maendē als si vol werdē/ of weet ghy
dē tijt wanneer si barē. Si buigen hen als si baren B
en scoeē hen/ en latē hare iongē wt/ Hare iongen
werdē vet/ en wassē daer buitē/ en ghaē wt en en
comē nz weed tot hē/ Wie heeft den woutezel so vri
latē gaen. Wie heeft die bandē des wildē ezels ont
lost die ic dat velt tot eenē huse gegheuē hebbe/ en
die woestine tot eenē woningē. Hi bespot dat ru-
moer vā stadt/ dz poffen des driuers en hoort hi nz.
Hi scout nae die berghē daer zijn weyde is/ en soect
waer het groene is. Meynt ghi dat dē een
hornē v sal dienē/ en sal aen v cribbe bliuē/ cont ghy
hem dat ioc aen cnopē in uwē vorē/ dat hi achter
v ploege oft eere indē dalē/ Mueght ghi v op hem
vlatē dz hi vele vmach/ en sult hē latē doē uwē ar-
beyt. Mueght ghi hē betrouwen/ dz hi v uwe saet
weō brenge en in uwe scuere vergaderde/
Die vederen des struys zijn scoonē dan die vlo-
gelē des reyghers oft sperwers/ als hi zijn eyeren in
die aerde laet/ condt ghise wtgebrueden. Hi vgetet
datse vtreden mochtē wordē/ en datse eē wilt dier C
brake. Hi wert so hert tegen zijn iongē als oft si zijn
niet en warē. Te vgeefs arbeyt hi sondē vreese/ wāt
God heeft hem die wijsheit genomen/ en en heeft
hem geen verstant mede gedeelt/ Inder tijt als hy
hooch varet/ verhoghet hi hem ende bespot beyde
paert ende man

Cont ghi den paerde cracht geuẽ/oft sinẽ hals
gecyeren met sinen briescen / cont ghi hen vuaren
D gelijc die sprinchanen/Dat is prijs sijnder nuesen
wat vuaerlic is/het crabbet opten aertbodẽ/eñ is
bri met crachte/eñ treet wt den geharnasten te ge
moete/Het bespottet die vreese/ eñ en verscricket
niet/eñ en vluchtniet/voor tsweert al ist dat tegen
hem clinct dat coker eñ blict beide spiese eñ schilt/
Het dauert eñ raket eñ verheert dat laut/eñ en ge
looft niet dat die trompette luyde/als die trompet
te seer clinket/sprekket hu/eñ riect den strijt vã ver
re/dat criscen der vorsten eñ yuychen
Vliecht den sperwere door uwe verstant met si
ne vederen totten suiden/Vliecht dẽ aern so hooch
wt uwen beuele / dat hi sinen nest inder hoochten
maect/In steenen woont hi/eñ blijft op die clippe
aen steenen eñ in vaste plaetsen/Vã daer scouwet
hi na die spise eñ zijn ogen sien verre/ Sijn iongen
suppen bloet/eñ waer een aes is daer is hi.
Eñ die HEERE antwoorde Hiob/ende sprack/
Wie mettẽ almachtigen twistẽ wilt/en sout hẽ die
nu bi brengen/Eñ wie God berispet/en soude die
niet antwoordẽ/Hiob antwoorde den HEERE eñ
sprac/Siet/ic hebbe geuloect/wat sal ic antwoor-
den. Ic wil mijn hant op uwen mont leggen/Ick
heb eens gesproken daerom en wil ic niet meer ãt
woorden/anderwerf en wil ics nu meer doen

Dat.xl.Capittel

A ENde die HEERE antwoorde Hiob/
wt eenen onwere/eñ sprac/ Gordet
v lendenen als een man/ic wil v vra-
gen Geeft te kennen/ Sult ghi mijn
oordeel te nieute doẽ/eñ mi vdoemẽ
dat ghi rechtuerdich moocht zijn . Eñ waert dat
ghi enen arm hadt als God/eñ met gelijcker stem
men donderste als hi doet/vciert v nu houaerdich
eñ vhecft v/Cleet v loostic eñ cierlic. Stroit wt dye
toornicheit uwer vbolgẽheit Aẽscout alle hooch
moedige eñ huychtse/eñ maect die godlose dunne
daer si sijn/Schartse tsamen inđ aerden/eñ vdunct
hare pronckerie int verborgen/So wil ic v ooc be
liden dat uwe rechter hant gehelpen can.
Siet den Behemoth/die ic neffens v gemaect
B heb/sal hoy eten als een osse/Siet/ zijn cracht is in
zijn lendenen/ eñ zijn vmogben inden nauel zijns
buicx/Sinen stert stremmet gelijc een cedere/ dye
aderen sijnder manlicheit zijn vwert/ Sine knopẽ
zijn als metalen pipen/Sine gebeenten zijn als yse
ren stauen/Hi is dat beginsel đ weghen Gods die
hem gemaect heeft die gaet hẽ aen met sinen sweer
de/Die bergen dragen hem cruyden/eñ alle wilde
C dieren spelen aldaer/Hi leget onđ den bosscе vbor
gen/in dat riet eñ slijm/den bossce bedect hem met
zijn scaduwe/eñ die beecwilghen bedecken hem/
Siet hi slict den stroõ in hem/eñ en vmidet hem nu
hi laet hem duncken dat hi die Iordane wt wil scep
pen met sinen mõde/Nochtãs vaetmen hem met
sinen eigenen ogen/eñ door valstricken doorboort
men hem sinen nuese. Cap. xli.

A COnt ghi den Leuiathã getrecken met
ten hengel/ eñ sijn tonghe met eenen
stric vatten/Condt ghi hem enen rinc
in die nuese gelegghen/eñ met eenen
priem hem die kinnebackens doorbo
ren/Meint ghi dat hi v veel smeekens sal makẽ of
v flatteren/Meint ghi dat ghi een vbont met hem
mocht maken/dat ghi hem altoos tot enen knecht
sout mogen hebben/ Moocht ghi met hem spelen
als met enen vogel/of hem uwen deernen binden
Die geselscappen sullen hem onstucken sniden/dat B
hi onder die cooplieden gedeelt werde/Condt ghy
dat nette veruullen met sijnđ huyt/eñ die visiorúen
met sijn hooft/Als ghi v hant aen hem slaet/ so ge
denct dat enen strijt si/die ghi niet voluoerẽ en sult
Siet sinen hoop sal hẽ faelgeren/eñ sal opelic vsto
ten worden. ¶Als hi vwect wert/en sal hi niet
so grouwelic sijn/want wie is die mi wedstaen cã
wie heeft mi wat te voren gedaen/dat ict hem be-
tale/Het is mine wat onđ alle hemelen is/ Ick en
wil mi niet laten swigen sijn beden/noch sijn mach
te noch sijn smeeken. Wie can hem sijn cleet õtdec
ken/eñ wie darret wagen hem tusscen die tanden
te gripen/Wie can die kinnebackẽ sijns aensichts
open gedoen/Sijn tanden staen vuaerlic rontsom
Sijn lichaem is als scilden/vast eñ enge in malcan
deren/Deen raect aen dander datter niet een lucht
ken tusscen en gae/deene hanct aen dander/eñ hou
den hen te samen/datse niet van malcanderen ghe
daen en mogen werden/ Sijn snuyuẽ is gelijc een
blinckende licht/Sijn ogen sijn gelijc die oochsche
len der dageraet/ Wt sinen mont varen fackelen C
eñ vierige branden/wt sinen nuesen gaet rooc/ge
lijc van heete potten eñ ketelen / Sinen adem is
gloeyende colen/eñ wt sinen monde gaen vlãmen
Hi heeft eenen stercken hals/eñ tis sinen lust waer
hi yet verderfe. Die ledtmaten sijns vleeschs hangẽ
aen malcanderen/eñ houden vast aen hem/ dat hi
niet beweecht en wert
Sijn herte is so hart als enen steen/eñ soe vaste
als een stuc vanden ondersten molensteen/ Als hi
hem verheft so ontsetten hen die stercke/eñ die va-
ren werden droeue/Alsmen hen toe wilt met den
sweerde so en roert hi hem niet/oft met spiese/ge-
scutt eñ pãtier/Hi achtet yser als stroo/ eñ metael
als tuyl hout/geen scutter en sal hem veriaghen/
Die slinger steenen sijn hem als stoppelen/Die ha
mer achtet hi als stoppelen/ hi bespot die beuende
glauie/Hi can op scerpe sceruen liggen/eñ leyt hem
opt scerpe als opt slijc/Hi doet dat die diepe zee siet
als enen pot/Eñ roeret in malcanderen gelijc men
een salue menget/Na hem lichtet den wech hi ach
tet die diepte als enen ouden grisen/Opter aerden
so en is hi bi niemant te geliken/Hi is gemaket son
der vreese te zijn/Hi siet alle hoochte/Hi is een Co
ninc/ouer alle kinderen des hoochmoets

Dat.xlij.Capittel

ENde Hiob antwoorde den HEERE/
ende sprac/Ic bekenne dat ghi it alle
vermoecht/eñ geen gedachte en is v A
verborgen / Het is een onbesonnen
man die sinen raet meynt te verber-
gen/daerom heb ic onwijselic gesproken dat mi te
hoge is/eñ dat ick niet en verstae/soo verhoort nv
laet mi spreken/ic wil v vragen segt mi/ Ic hebbe
v metter oren gehoort/eñ mijn oge siet v nv oock
daerom besculdige ic mi nv/eñ doe boete in stof eñ
in assce n

Als nu die HEERE dese woorden met Hiob gesproke hadde/ so sprac hi tot Eliphas van Theman/ Mijn gramscap is ouer v ver- bolgen en ouer uwe twee vrienden / Want ghi en hebt niet recht van mi gesproken ghe lijc mijn knecht Hiob.

Dus neemt nu seuen varren/ en seuen ram
B men/ en gaet henen tot minen knecht Hiob/ en offert brantoffer voor v / ende laet minen knecht Hiob voor v bidden/ Want ic wil hē aensien dat ic v niet sien en late/ hoe ghi sot- heit bedreuen hebt. Want ghi en hebt nyet recht gesproken/ gelijc mijn knecht Hiob. Doe ginc wech Eliphas van Thema/ Gildad van Suah/ en Zophar van Naema/ en dedē so hen die HEERE geseyt hadde/ en die HE- RE aensach den persoon Hiob/ En die HE RE keerde hem tot Hiob/ doen hi voor zijn vrienden badt

Ende die HERE gaf Hiob tweefoudt al
C so vele als hi gehadt hadde/ En alle zijn broe ders/ en alle zijn susters/ en al die hem te vo- ren kenden/ quamen tot hem / en aten met hem in zijn huus/ en keerden hen tot hem/ en troosten hē ouer alle dat ouel dat die HE RE ouer hem hadde laten comen/ en elc ghaf hem
D eenen grooten/ en een gulden clepnoedt / En dye HERE segende Hiob hier na/ meer dan te voren Also dat hi vercreech/ veerthien dusent scapen/ en ses dusent kemelen/ en dusent ioc runders en duy- sent ezeln. En hi creech seuen sonen/ en drie doch teren/ En hiet die eerste Jemina/ die ander Kesia/ en die ander Kerenhapuh/ en so sconen vrouwen en werden niet geuonden in alle den landen als die dochteren Hiob/ En haer vader gaf hen haer erfdeele onder haren broederen.

¶ Ende Hiob leefde na desen hondert en veertich iaer / dat hi sach zijn kinder en kints kinderen/ tot in dat vierde lidt/ En Hiob sterf oudt en des leuēs sadt.

Hier eyndet dat boec Hiob



¶ Den Psalter

Den. I. Psalm Dauid. Beatus vir.

Wel hem die niet A
en wandelt inden raet d godlooser/ noch en terdet opten wech der sondaren noch en sittet daer despot ters sitten

Maer heeft sinen lust in die wet des HEEREN en spreect van zijnder wet dach en nacht

Die sal zijn als eenen boom geplātet aen die wa B
terbeken/ die zijn vrucht brengt tot zijnder tijt/ En sijn bladeren en sullen niet verwelcken/ en al dat hi doet/ sal hem gelucken

Maer also/ en salt den godlosen niet gaen/ mer gelijc dat kaf/ dat den wint verstroyt.

Daerom en sullen die godlose in dat oordeel nyt staende bliuen/ noch die sondaers in die gemeynte der gerechtiger.

Want die HERE kent den wech der gerech- tiger Maer der godloser wech sal vergaen

Den. ij. Psalm Dauid. Quare fremuerunt.

Waer om rasen die heydenen/ en die lie A
den spreken so te vergeefs/ Die conin gen inden lande rechten hen op / en die raetsheeren houdē raet met mal- canderen/ Tegen den HERE en si- nen gesalfden.

Laet ons haer banden in stucken breken/ en ha
re seylen van ons worpen C

Mer die inden hemel woont salse belachen/ en die HERE salse bespotten

Dan sal hi met hen sprekē in zijnder gramscap en met sijnder verbolgentheit sal hise veruaren

Maer ic heb minen coninc ingeset/ op minē hei ligen berch Zion/ Ic wil vander insettinghe pre- diken / die die HEERE tot my gheseyt heeft/

ghi zijt mijn sone/ic heb v heden gewonnen.
Eisscht van mi/so wil ic v die heydenen tot een
C erffenisse geuen/en̄ der werelt einden/tot enen ey=
gendō/ghi sultse metten yseren scepter in stuckē slaē
gelijc een potbackers vat/sult ghise te stuckē smitē
So sijt nv cloec ghi coningen/en̄ laet v ondwij=
sen ghi richters inden lande
Dient den HEERE met vreesen/en̄ verblijt v inz
beuinge/Cust den sone dat hi niet toornich en wor
de/en̄ ghi den wech verliest/Want zijn toornichz sal
haest aen bernen/wel allen die op hē betrouwen.
A Den.iij. Psalm Dauid. Domine quid multi.
Och HERE hoe zijn mijnd vianden
so vele/en̄ setten hen tegen mi
Veel seggen mijnder sielen/ hi en
heeft geen hulpe bi Gode Sela
Maer HERE ghi sijt den schilt
voor mi/en̄ die mi ter eeren set/ en̄ mijn hooft op
B recht.
Ic wil met mijnder stemmen den HEERE
aenroepen/so sal hi mi verhoren/van sinen heilige
berge Sela
Ick lach en sliep / en̄ ben ontwaect/Want die
HERE onthout mi
Ic en vreese mi niet/voor dusent hōdert volcs
die hen rontsom tegen mi leggen
Op HEERE en̄ helpt mi mine God.Want
ghi slaet alle mine vianden op die kinnebacken/en̄
breect te stucken der godloser tanden
Bi den HERE staet die hulpe en̄ v segeninge
ouer v volc.
Den.iiij.Psalm Dauid.Cum inuocarem
Verhoort mi als ic roepe.God mijn ge
rechtichz/ghi die mi troost in benaut
hz/sijt mi genadich en̄ verhoort mijn ghe
bet. Ghi mannen hoe lange sal mijn
A eere te schanden werden: hoe langhe
wilt ghi dat onnutte beminnen/en̄ na die luegenē
staen, Sela
Bekennet doch dat die HEERE sine heiligen
wonderlic leyt/die HERE salt horen als ic hē aen
roepe. Werť ghi gram so en sondicht niet/spre
ket met uwer herten op uwen leger/en̄ swijcht Se
la. Offert rechte offerande/en̄ hopet op dē HE
B RE. Vele segghen wie toont ons wat goet is/
Maer HERE verheft ouer ons dat lichte dijns
aensichts. Daer mede ghi blijscap geeft in mijnd
herten/Maer si werden groot als si corē en̄ most
voor hen hebben. Ic wil gheheelic met vreden
liggen en̄ slapen/want ghi HEERE alleen/laet
mi seker woonen
Den.v.Psalm Dauid.Verba mea auribus
HERE verhoort mijn woorden/ aē
A merct mine redene. Hebt achtin
ge op mine criscen mine coninck en̄
mijn God/want ic wil voor v bedē
HERE smorgens wilt mine stē
me horen/des smorgens wil ic my
schicken en̄ aenscouwen. Want ghi en sijt niet
een God/dien ongodlick wesen behaecht/ Wat
boosch is dat en blijft voor v niet. Die dulle en
sullen niet ter den voor uwen ogen/ Ghi sijt viant
allen misdadigen. Ghi sult die luegenaers ver
doen die HERE heeft een vereysen aenden bloet=
gierigen/en̄ scalcachtigen. Mer ic wil in v huys
gaen op uwe grote barmherticheit/ en̄ aenbeden
tegen uwen heiligen tempele in uwer vreesen.
HERE leyt mi in uwe gerechticheit/om mijn
der vianden wille/rechtet uwen wech voor mi
Want in haren mont en is niet gerechts/hare
binnenste is ydelheit / hare kake is een open graft
met haren tonghen flatteren si . Besculdichtse
God/dat si vallen van haren voornemen/stootse
wt om haerder groter ouertredinge wille/ Want
si zijn v ongehoorsaem. Laetse hem verbliden
alle die op v betrouwen/eewelic laetse glorieren/
want ghi bescermtse laet vrolic zijn / alle die uwen
name beminnen Want ghi HERE sult die ge
rechtige segenen/Vwe gonst salse met eenen schilt
omringen.
Den, vi.Psalm Dauid.Domine ne in furore.
Och HERE en straft mi niet in uwer
gramscappen/en̄ en castijt mi niet in A
uwer verbolgentheit HEERE
sijt mi genadich/want ic ben broosch
helpt mi HERE want mijn ghe
beenten zijn verschrict/en̄ mine siele is seer verschrict
Och ghi HERE hoe lange. Keert v HERE
en̄ verlost mine siele/helpt mi om uwer barmher=
ticheit wille. Want inden dooden gedinctmen
ws niet Wie wil v inder hellen dancken. Ick
heb gearbeit met minen suchten/ Ic doe mijn bed
de swemmen den geheelen nacht en̄ make minen
leger met minen tranen weeke. Mine gedaen
te is verandert van gramscappē/ en̄ is out gewor B
den/want ic aen alle siden benaut werde. Wi=
ket van mi alle quaetdoenders/Wāt die HERE
heeft die stemme mijns weenens gehoort. Die
HERE heeft mijn smeecken gehoort. Die HEE
RE heeft mijn gebet ontfaen. Alle mine vian=
den moeten hen scamen en̄ veruaren/hen omkee
ren en̄ scamen onuerhoets.
Den.vij.Psalm Dauid. Dn̄e deus
Op v HERE betrouwe ic mijn God
helpt mi van alle minē veruolgers/ en̄
verlosset mi. Dat hi niet als enen leeu A
we mijn siele en grijpe / en̄ verschore
om dat geē verlosser daer en is. HE
RE mijn God heb ic sulcs gedaen / en̄ is onrecht
in minen handen. Heb ic quaet geloont die vre
de met mi hadden of mine vianden sond saecke wt
getrocken. So veruolge mijn viant mine siele
en̄ grijpse en̄ vertrede mijn leuen in die aerde/en̄ leg
ge mine eere inden stof/Sela. Staet op HEE
RE in uwer gramscap/verheft v ouer die verbolgent
heit mijnre vianden/en̄ verweckt mi dat ordeel/ dz ghi
gebodē hebt. En̄ laet haer die gemeinte der liedē
rontō v vergaderē/en̄ coint om der seluer wille weder
opwaerts. Die HERE ordeelt dat volc / Or
deelt mi HERE/na mijnder gerechtichz en̄ goet B
heit. Laet der godloser boosheit een eynde werdē
en̄ vorderet die gerechtige/Want ghi gherechtich
God proeft die hertē en̄ nierē. Minē schilt is van
Gode die dē oprechtigē vā hertē helpt. God is eē
recht richter/en̄ eē God die dagelics dreicht
En wiltmen hē niet bekerē/so heeft hi zijn sweert
gewettet/en̄ sinen boge gespannen en̄ micket.
En̄ heeft daer op geleyt dootlic gheschut sine

pijlen heeft hi bereyt om te bernen. Siet die he-
uet quaet inden sin/met ongeluck is hi beurucht/
maer hi sal missen. Hi heeft eenen cuyle ghegra
D uen en wtgeuoert/en is in dat gat geuallen dat hi
gemaect heeft. Sijn ongeluc sal weder op sinen
kop comen/ende sine boosheit op sine voorhooft
vallen. Ic dancke den HERE om sijnder ghe
rechticheit wille/en wil louen den name des HE-
REN des alderhoochsten.

Den viij. Psalm Dauid. Domine deus

HERE onse heerscapper hoe heerlick
A is uwen naem in allen landen daer-
men v danct inden hemel.
Wt den monde der ionger kin-
der en suyghelinghen / hebt ghi een
macht bereyt/om uwer vianden wille dat ghi sout
swichten den viant en wraecgierigen. Want ic
B sal sien die hemelen uwer vingeren werc/Die ma-
ne en sterren die ghi bereypt hebt. Wat is de
se mensch dat ghi sijns gedinct/en des mensen soo
dat ghi op hem siet? Ghi sult hem een wei-
nich laten deruen aen God/mer met eeren en ver
cyeringe sult ghi hem cronen. Ghi sult hem
tot enen here maken ouer uwer handen wercken
ghi hebbet alle onder sine voeten gedaen.
Scapen en ossen altemale/ Daer toe ooc die wil-
de dieren Die vogelen onder den hemel/ en
die visschen inder zee/en wat doorwandelt die we-
gen inder zee. HERE onse heerscapper/hoe
heerlic is uwen name in allen landen

Den ix. Psalm Dauid Confitebor tibi

IC wil den HERE dancken van ghe
heelder herten/en wil alle uwe won-
A deren vertellen. Ic wil mi ver
bliden en vrolic sijn/ en louen uwen
name ghi alderhoochste. Dat
ghi mine vianden achterwaerts gedreuen hebt/ si
sijn geuallen en vergaen voor v aensicht.
Want ghi hebt mijn recht en sake voluoert. Ghi
sittet opten stoel een gherecht richter. Ghi
hebt die heydenen gescouden/en die godlose vdaē
ghi hebt haren naem wtgedaen altoos en eewelic
Die sweerden des viants hebben een eynde.
Die steden hebt ghi omgekeert/haer gedachtenis-
se is vergaen met hen Maer die HERE
blijft eewelic/hi heeft sinen stoele bereyt totten oor-
deele. En hi sal dat aertrijcrecht oordeelen/en
die lieden oprechtelic regeren En die HERE
B is des armen bescutsel/een bescutsel inder tijt d be-
nautheit. Daerom sullen op v hopen die uwē
naem kennen/want ghi en verlaet niet HERE
die v soecken. Looft den HERE die tot Zion
woont Vercondicht onder v lieden sine doen
Want hi gedinct en vraecht na haren bloeden/ hi
C en vergeet niet des screyens der armer. Sijt
mi HERE genadich/Aensiet mine allendicheit o
der den vianden/Ghi die mi verheft/wt die poor-
ten des doots. Op dat ic vertelle alle uwen
prijs in die poorten der dochteren Zion/dat ic vro
lic si in uwe salicheit. Die heidenen sijn ver-
soncken inden cuyle die si gemaect hebben / haren
voet is geuangen int nette dat si gestelt hadden
Die HERE is bekent dat hi recht doet/die godlo
se is bestrict inden wercken sijnder handen Sela

Die godlose moeten ter hellen gekeert werden
alle heidenen die Gods vergeten
Want hi en sal des armen niet so geheelic verge
ten/en den hoop der allendiger en sal niet eewelic
verloren sijn.
HERE staet op/dat die mensen douerhandt
niet crijgē/laet alle heidenen voor v geoordeelt wer
den. HERE settet hen enen leeraer/dat die hei
denen bekennen dat si mensen sijn Sela.

Den. x. Psalm Dauid Vt quid dñe recessisti

HERE waerom treet ghi so verde/v-
verbercht v totter tijt der noot/Als dye
godlose douerhant neemt/so moet hē
die arme liden. Si bedriuē harē moet
wille so si dat voornemen.
Want die godlose beroemt hem altoos hē lust
en die gierige segent hem seluen en lastert dē HE
RE. Om dat die gramscap des godlosen voor
gaet so en vraecht hi na niemanden/al sijn opsettē
sijn sonder God.
Hi drijft sijn doen altoos / v oordelē sijn hooch
van hem/hi gaet wreedelic met sinen vianden om
Hi spreect in sijn herte/ ick en sal nimmermeer
om gestoten werden/het en sal genen noot hebbē
Sinen mont is vol vloeckene/lists en bedrochs
onder sijnder tongen is moeyte en arbeyt.
Hi sit op die lage in die houen/hi verworcht de
onsculdige heimelic/Sine ogen hebben acht op dē
armen hoop.
Hi loeret int verborgen/ gelijc eenen leeuwe in
dat hol. Hi loert dat hi den allendigen soude vaen
en vaen hem als hi hem in sijn nette treet
Hi slaet neder en cromt / en vellet den armen
hoop met sijnder macht.
Hi spreect in sijnd herten/ God heuet vgeten/
hi heeft sijn aensicht verborgē. Hi en siets nu meer
Staet op HERE God/verheft v handt/en v
getet der allendiger niet
Waerom soude die godlose God lasterē en seg
gen in sijn herte. ghi en vraecht niet daer na
Ghi siet immer/want ghi aenscouwet die allen
dicheit en dat iammer/dat v in die hant ghegheuen
soude werden/Den armen hoop salt v op gheuen
ghi sijt der weesen helper
Breket den arm des godlosen/ en soect dē qua
den/ so en salmē sijn godloos wesen nu meer vindē
Die HERE is coninc altoos en eewelic/ ghy
heidenen sult wt sinen lande vergaen.
HERE ghi hoort dat verlangen der allēdiger
haer herte sal hem richten/datter v ore op mercke
Dat ghi recht doet den weesen en armen. Dat
die mensce niet meer quellic en si opter aerden

Den. xi. Psalm Dauid. In domino
confido.

IC betrouwe op den HERE. Hoe
segt ghi dan tot mijnder sielen dat sy
soude vliegen gelijc enen vogel op u-
we bergen.
Want siet die godloose spannen
den boge/en leggen haer pijlen op die pese/om mme
daer mede te scieten int donckere / op die ghene die
oprecht sijn van herten.

Want si hebben dat fundament om ghetrocken
Wat sal die gerechtige daer toe doen
Die HERE is in sinẽ heiligẽ tẽpele/des HE
REN stoel is indẽ hemel. Sine ogen sien daer op/
B sine oochscelen proeuen der menscen kinderen
Die HERE proeuet den gerechten. Sine siele
hatet den godlosen/ẽ die daer boosheit bemint
Hi sal ouer die godlose latẽ regenẽ/strickẽ/vier/
solfer/ẽ wit des õweds/sal hi hen inscickẽ te lone
Die HERE is gerecht ẽ bemint gerechticheit
Daerõ dat haer aẽsichtẽ scouwẽ op dat daer recht is

Den .xj. Psalm Dauid. Saluum me fac.

Helpt HERE die heiligẽ hebbẽ afge
nomẽ/ẽ d gelouiger is luttel gewor
den ond die kinderen d menscen.
A Deene spreect metten anderen on
nutte dingen/ẽ spreken flatteringẽ
met oneenigen herten
Die HERE roede wt alle flatteringhe/ẽ dye
tonge die daer stoutheit spreket
Die daer seggen onse tonge sal douerhant heb
ben/ons behoort te spreken/wie is onse heere?
Wãt dã die allendigen vstoort zijn/ẽ die arme
suchten/wil ic op seyt die HERE/ic wil een salich
eit oprechten/die getroostelic daer inne hãdelẽ sal.
B Die redenen des HEREN sijn louter gelijck
door viert siluer/in aerdenẽ teylẽ geproeft seuẽ werf
Ghi HERE wiltse bewaren ẽ ons behoedẽ
voor dat geslachte eewelic.
Daer zijn godlose alõ ẽ om Als ond die kinde
ren der menscen/die bose werden verhoget

Den .xij. Psalm Dauid. Vsquequo dñe

HERE hoe lange wilt ghi mijns soo
geheelic vergeten hoe lange vbercht
ghi v aensicht voor mi?
Hoe langhe sal ick raet soecken in
mijnder sielen/ẽ rouwe draghen in
mijnd herten. hoe lange sal hẽ die viant onder my
A verheffen.
Aenscout doch ẽ vhoort mi HERE mijn God/
verlicht mijn ogen dat ic niet inden doot en slape
Dat mijn viant hẽ niet en beroeme/hi is mijns
machtich geworden ẽ mine wederpartiders hen
B niet en verbliden/dat ic om gestoten si.
Mer ic hope op uwe goetheit/Mijn herte ver
blijt hẽ van uwe salicheit
Ic wil den HERE singen dat hi mi weder op
geholpen heeft.

Den .xiij. Psalm Dauid. Dixit insipiens

Die sotten spreken in haren hertẽ/het
en is geen God/si sijn verdoruen ẽ
A afgriselic geworden in haren doene/
daer en is geene die goet doet.
Die HERE sach vanden hemel
op die kinderen der menscen dat hi sien soude/ oft
yemant verstandich ware ẽ na Gode vraechde
Maer si waren wtgeweken/ẽ al te samen on
duechdelic/Daer en was geene die goet dede oock
B niet eenic.
En willen die quaetdoenders dan niet beken-
nen/die mijn volc vslinden/dat si maer etẽ en heb
ben/Den HERE en aenroepen si niet.
Aldaer vresen si. Want God is biden geslach-
te der gerechtigher. Ghi hebt des armen raet be-
scimpt/dat God sine toeuerlaet is.
Wie sal Israel tot Zion helpen. Als die HERE
zijns volcs geuangenisse omkeerẽ sal/so sal Iacob
vrolic zijn/ẽ Israel hẽ verbliden

Den .xv. Psalm Dauid. Dñe quis habitabit

HERE wie sal in uwen tabernacule
woonẽ. wie sal op uwen heiligen ber
ge bliuen?
Wie sonder smette ingaet ende A
doet recht/ẽ spreket die waerheyt/
wt der herten
Wie met zijnder tongẽ niet en achterclapt/ ẽ
sinen naesten geen leet en doet/ẽ tegen sinen nae
sten geen smaet op en brengt
Verachtet zijn voor hẽ die onduechdelike Mer
hi eeret die den HERE vresen
Die daer sinen naesten sweeret ẽ en verande- B
res niet.
Wie zijn gelt niet op woeker en geeft/ ẽ en neẽt
geen gescencken ouer den onsculdigen. Wie dat dit
doet sal wel bliuen

Den .xvi. Psalm Dauid. Conserua me deus.

Bewaert mi God/want ic betrouwe
op v/Icheb gesceit totten HERE
ghi zijt die HERE/Ic en heb niet
goets bi v.
Alle minen lust is aen die heiligen A
die opter aerden zijn/ẽ aen die gelike
Haerõ afgodẽ zijn vele gewordẽ/na dien haestẽ
si. Ic en wil d geend die handẽ bloede zijn/dranc of
fer niet offerẽ/noch harẽ naẽ in minẽ mõt voeren.
Maer die HERE is mijn goet ẽ mijn deele/
ghi onderhout mijn erfdeele
Dat lot is op mi geuallen opt liefliicste/mi is eẽ
scoon erfdeele geworden
Ic wil den HERE louen die mi beradẽ heeft B
Ooc hebben mi mine nieren snachts gecastijt
Ic heb den HERE altoos voor ogen. Wãt hy
is mi ter rechter hant/daerõ sal ic wel bliuen
Daerõ verblijt hẽ mijn herte/ẽ mijn heere/ẽ
mijn eere is vrolic/Ooc sal mijn vleesch seker liggẽ
Want ghi en sult mine siele niet ind hellẽ laten/
ẽ niet toe laten dat die heilige den putte sie
Ghi sult mi condt doen den wech totten leuen/
voor v is bliscap planteyt/ẽ lieflic wesen tot uwer
rechter hant eewelick

Dẽ .xvij. Psalm Dauid　Exaudi dñe

HERE hoort die gherechticheit merct A
op mine roepen/verneẽt mijn ghebet
dat niet wt valscen monde en gaet.
Laet mine ordeel van v wtgaẽ/ laet
uwe ogen sien wat recht is
Ghi hebt mijn herte geproeft/ẽ des nachts be
socht/ẽ hebt mi gelouteert/ẽ niets geuõden / Ic
heb voor mi genomẽ dat minẽ mõt niet en sal ouertre
den. Ic heb mi bewaert in dat woort uwer lippen
voor mẽscen werc op den wech des rouers.
Gehoudt minen ganc op uwe voetpaden/dat mi B
ne stappen niet en slipperen
Ic roepe tot v God dat ghi mi wilt verhoren/
Neicht uwe oren tot mi hoort mine redẽ
Bewijst uwe wonderlike goetheit ghi salich-
maker/der geender die v betrouwen/tegẽ die die
hen tegen uwe rechte hant setten

Bewaert mi gelijc enen oochappel in die oge/
bescermt mi onder die scaduwe dijnre vlogelen.
Voor die godlose die mi verstoren voor mine vi
anden/die alom na mijne siele staen
C Si hebben hen met haren vette besloten/ Sy
sprekē met haren monde stoutelic.
Waer wi gaen so omringen si mi/haer ogē rech
tē si derwaerts/dat si ons ter aerdē soudē buygen.
Hi is gelijc als enen leeuwe/ die dē roof begeert
gelijc enen iongen leeuwe die in dat holle sidt
D HEERE staet op/verweldicht hem/eñ veroot-
moedicht hem/verlost mijne siele vanden godlosen
met uwen sweerde
Vādē liedē uwer hāt/ vādē liedē dees levēs/dye
welcke harē loō hebbē in harē levē/ dē welckē ghy
dē buic vullet met uwē scat/die daer kinderē plan
teyt hebbē/eñ latē haer overschot haren iongeren.
Maer ic wil v aenscijn scouwen in gerechticheyt/
Ic wil sat werden als v beelt ontwaect.
Den.xviij. Psalm Dauid/doen hi verlost was
vander hant Saul. Diligam te domine
IC ben dy vrientholt HEERE mijn ster
cte HEERE minen steen/mijn bolwerc
mine verlosser mine God/mine vasticḣ
A eit op diē ic betrouwe/ Minē scilt/eñ
hoorne mijns salicheit/eñ mijn bescudsel
Ic wil den HEERE aenroepen/met loven/soo
werde ic van minen vianden verlost.
Want die pinen des doots omvingen mi/eñ die
beken Belial veruaerden mi.
Die pinen der hellen omvingē mi/eñ des doots
noot verweldichde mi.
Wāneer mi vāg is so roepe ic dē HEERE aē/eñ
crijsce tot minē God/so verhoort hi mine stēme vā si
nē heiligē tēpel/eñ mijn gescrey cōt voor hē tot sinē
oren. Die aerde beefde eñ wert beweecht/eñ die
fundamenten der bergen roerden hen eñ beefden
doen hi toornich was.
Dempe ginc op van zijnder nuesen eñ verslin-
dende viere van sinen mōde/ colē aenstalē daer af
Hi neichde den hemel eñ daelde daer af/eñ sche
meringe was onder sine voeten
Eñ hi steech op den Cherub eñ vloech/Ende hi
dreef op die vederen des wints
Hi bedecte hē met duysternisse rontom tot zijnd
tenten/met duystere water inden dicken wolcken.
Sine wolcken vergingen vā sinen scijnsel/voor
den hagel eñ viercolen.
Eñ die HEERE donderde inden hemel/eñ dye
hoochste liet wt sinen donder/hagel eñ viercolen.
Hi scoot sine pilen eñ stroeyde se wt / hi liet seer
blixemen eñ veruaerde se
Daer sach men watergoten/eñ die fundamētē
des eertrijcx worden geopent/HEERE van uwen
schelden/ vanden aseme eñ snuyven uwer nuesen.
B Hi seynde wt vander hoochten / eñ haelde mi/
eñ troc mi wt groten wateren
Hi verloste mi van minen stercken vianden/vā
minen haters die mi te machtich waren
Die mi verweldichden ter tijt mijns ongevals
eñ die HEERE wert mijn toeverlaet.
Eñ hi leyde mi wt in dat ruymte/hi trachter mi
wt/want hi hadde lust tot mi.
Eñ die HEERE sal mi lonē na mijnd gerechtic
heit/hi sal mi betalen na die reinicheyt mijnd handē.
Want ic heb die wegen des HEEREN bewaert
eñ en ben niet ongodlic geweest tegen minē God
Wāt alle sine rechtē zijn voor mi/eñ sine sedē/en
werp ic niet van mi. Maer ic wil sond smette bi
hē zijn eñ mi behoeden voor mine sonde.
Daerō sal mi die HEERE vergeldē na mijnd gerech
ticheyt/na die reinicheit mijnd hāden voor sinē ogen
Bi den heiligen sult ghi heilich zijn/eñ biden on
bevlectē sult ghi onbevlect zijn/eñ biden reynē sult
ghi rein zijn/eñ biden verkeerden sult ghi verkeert zijn
Wāt ghi sult dē alēdigē volc helpē/eñ die hoge C
ogē vernederē Wāt ghi verlicht mijn keerse/die HE
RE mijn God sal mine duisternisse licht maken
Want met v can ic oorloochs volc verslaen/eñ niet
minen God over die muerē springen
Gods wegē zijn onbevlect/ die redenē des HE
REN zijn doorlouteert/hi is enē scilt allē die hē be
trouwē Wāt waer is een God sond dē HEERE
oft een scepper sond onsen God? God heeft mi
omgordet met cracht/eñ heeft mine weghē onbe-
vlect gemaect. Hi maect mine voetē gelijck den
hyrten/eñ stellet mi op mine hoochte.
Hi leert mine hāt stridē/ eñ leert minē arm den
stalē booch spānē Eñ geeft mi dē scilt uwer salich
eit/eñ uwe rechte hāt sterct mi/eñ als ghi mi voot
moedicht so maect ghi mi groot. Ghi maect on
der mi ruimte te gaē/dat mine knockels niet en slipperē
Ic wil minē vianden na iagen/ eñ aengripen se
eñ niet om keeren tot dat icse verdaen hebbe.
Ic wilse te stucken slaē datse niet bliuē en sullē/si
moetē ond mijne voeten vallē. Ghi sult mi wa
penē met stercte totte strijt/ Want ghi sult ond mi
werpen/die hen tegen mi settē. Ghi gheeft mi D
mijn viandē in die vlucht/dat ic mijn haters verstore.
Si riepē/maer daer en is gern hulper totte HE
RE/maer hi en antwoorde hen niet. Ic wilse te
stucken stoten gelijc stof voor den wint/ Ick wilse
wech werpen gelijc dat slijck opter straten.
Ghi sult mi vanden kijfachtigē volck helpen/eñ
tot eē hooft ond die heidenē setten/Een volc dat ic
niet en kende sal mi dienen. Het hoort mi met ge
hoorsamen oren/Maer die vrēde kinderen verloo
genen mi. Die vrēde kinderen zijn veroudet/eñ
sullen hincken in haren banden Die HEERE
leeft eñ mijn scepper si gelooft / eñ die God mijnd
salicheit sal verhevē werdē. Die God die mi wra
ke geeft/eñ dwinget die wolcken onder mi
Die mi verlost vā minē viādē/ Eñ verhoget mi wt
den genē die hen tegen mi setten/Ghi sult mi vādē
quelliicken helpen. Daerō will ic v dancken/HE
RE ond die heidenē/eñ dinē naē lof singē Die de
grote salicheyt bewiset sinen conic eñ ontfermherticḣ
eit doet aē sinē gesalfdē Dauid/eñ sinē sade ewelic.
Den xx. Psalm Dauid. Celi enarrant
DIe hemelen vertellen die eere Gods
eñ dat firmament vercondicht zijnd
handen werc. Eenen dach segget A
den anderen/Eñ dē enen nacht doet
het cōt den anderen Het en is geen
sprake noch redene/daer men haer stēme niet en ho-
re. Haer rechtsnoer is wt gegaen in allen lā
de/ende hare redene aender werelt eynde/hi heeft
der sonnen een wooninghe inden seluen ghe-

maect. Eñ die selue gaet daer wt/ gelijc een
bruydegom wt zijnder camer/ eñ is vrolic als een
reuse/ om den wech te lopene Si gaet op aen
deen eynde des hemels / eñ loopt omme tot weñ
B aen dat selue einde/ eñ daer en blijft niet voor haer
der hitten verborgen Des HEEREN wet is
ombeulect/ eñ vermaect die siele/ Dat getuygenis
se des HEEREN is seker/ eñ maect wijs die dwa.
sen Die rechten des HEEREN sijn recht/
eñ verblijden dat herte/ die gebodē des HEEREN
sijn louter/ eñ verlichten die ogen. Die vree
se des HEEREN is reyne eñ blijft eewelick / Die
rechten des HEEREN sijn [illegible]ertuoort/ al te samen
gerecht Si sijn costelicker dan gout/ eñ veel
fijns gouts/ Si zijn soeter dan honich eñ honichseē
C Oic isser v knecht voorsienich door geworđē/
want hi heeft groten loon/ wiese hout/ Wie aen=
merct die gebreken/ maect mi rein vanden heime.
licken Ooc behout uwen knecht voor die stou=
ten/ dat si niet ouer mi en heerscappen/ so sal ic on=
beulect sijn/ eñ ontsculdich bliuen van groter mis=
daet. Laet v wel behagen die redene mijns
monts/ eñ dat gesprekē mijns herten voor v/ HE
RE mijn scepper eñ verlosser

Den.xx.Psalm Dauid. Exaudiat te dñs

A Die HERE verhoore v ter tijt d be=
nautheit/ Den name des Gods Ja=
cob bescudde v. Hi seynde v hul
pe vanden heilichdom/ eñ stercke v
van Zion Hi ghedencke alle ws
spijsoffers/ eñ v brantoffer moet vet zijn Sela.
Hi geue v wat ghi inden sin hebt/ eñ veruulle dinē
raet Wi willen van uwer salicheit beroemē
eñ inden name ons Gods banieren op worpen/
Die HERE veruulle alle uwe beden. Nv
mercke ic/ dat die HEERE sinen gesalfden helpt
eñ verhoort hem in sinen heilighen hemel / Die sa
B licheit sijnder rechter hant is machtich. Die ge
ne verlaten hen op wagens eñ peerden/ Maer wi
willen dencken opten name ons Gods.
Si sijn neder gestoten/ mer wi staen opgerecht
Helpt HERE die coninc verhoore ons ter tijdt
als wy roepen.

Den xxi. Psalm Dauid. Domine in.

A HERE/ de coninc verblijt hē in uwer
cracht/ eñ hoe seer vrolic is hi van u=
wer salicheit. Ghi hebt hē zijns
herten wensch gegeuen / eñ niet be
let wat sine lippen heyscen Sela
Want ghi sult hē ouer scudden/ met goedē segeni=
gen/ Ghi sult een gulden crone op zijn hooft setten
Hi heeft v ghebeden om dat leuen/ eñ ghi hebt
hem lanc leuen gegeuen/ ymmermeer eñ eewelic.
Hi heeft grote eer in v salicheit/ Ghi sult lof eñ
B prijs op hem leggen
Want ghi sult hem tot een segeninge setten ee
welic/ Ghi sult hem verbliden metter blischappen
ws aensichts Want die coninc hopet opten
HERE/ eñ sal door die goetheit des alderhooch=
sten vast bliuen. Uwe hant sal vinden alle u.
we vianden/ Uwe rechte hant sal vinden die v ha=
ten Ghi sultse maken ghelijc eenen vierouen
ter tijt ws aensichts / die HEERE salse verslin=
den in zijnder toornicheit/ datse dat vier eten sal/
Hare vrucht suldy vernielen inden lande / ende A
hare zaet onder die kinderen der menschen/
Wandt si wilden v quaet doen/ ende versierden ra
den/ die si niet en mochten volvoeren/ Wandt
ghi sultse tot eender schouderen maken / Ghy sult
uwe senuwen spannen teghen haer aenschijn/
HERE verheft v in uwer cracht/ Soe willen wy
singen ende louen uwe macht.

Den.xxij. Psalm Dauid. Deus deus meus.

MIne Godt/ mijn Godt/ waer omme A
hebt ghy my verlaten/ Dye woorden
mijns huylens zijn verre van mijn=
der salicheyt/ Mijne Godt des
daechs roepe ick/ so en antwoort ghy
niet/ eñ snachts en heb ick geene ruste/ Maer
ghy zijt heylich eñ woonet onder den lof Israhel/
Onse vaders hoopten op v / eñ doen si hooptē
hielpt ghi se wt/ Tot v roepen si eñ zijn behou=
den/ si hoopten op v/ eñ en zijn niet te schanden ge=
worden/ Maer ic ben een worm eñ gheen mē B
sche/ eē spot der lieden eñ verachtinge des volcks/
Alle dye my sien/ bespotten my/ si sperren den
mont op/ eñ schudden den cop/ Hy claecht den
HERE/ die helpe hem wt/ eñ verlosse hem heeft
hi luste tot hem. Want ghy hebt my wt mijnder
moeder lichaem ge[illegible]rocken/ Ghy zijt mijn toeuer=
lact/ doē ic noch aen mijnder moeder borsten was/
Op v ben ick ghewoorpen van moeders lichaē
aen/ Ghi zijt mijn God van mijnder moeder lich=
aem aen/ En maect v niet verre van my / want C
benautheyt is nae / Want hier en is gheen helper/
Groote varren hebben my omringt / vette os=
schen hebben my omeingelt/ Hare kaken sper=
ren si op teghen mi/ gelijc een briesschende eñ grij=
pende leeuwe/ Ick ben wt geschuddet als wa=
ter alle mijn ghebeenten hebben hen ontspannen/
Mine herte is in minen liue geworden gelijck ge= D
smolten wasch/ Mine crachten zijn verdroocht
gelijck een scherf/ ende mijn tonge cleeft aen tghe=
hemelte mijns monts / ende ghy legget my in des
doots stof Wandt honden hebben mi omuaen/
eñ die vergaderinge der bosen heuet haer om my
gemaect/ Si hebben mine handen eñ voeten door=
grauen. Ick moet alle mijn beenen tellen/ mer
si schouwen eñ sien mi aen Sy deelen mine cle= E
deren onder hen/ eñ worpen dat lot om mijne ghe
waet/ Maer ghy HERE en maect v niet ver=
re / Mijn stercke haest my te helpen/ Verlost
mine siele vandē sweerde/ vander hant der hondē
mine eensame/ Helpt mi wt den kaken des leeu=
wen/ eñ verhoort mi onder die hoornē der eēhoor
nen/ Ic wil uwen name minen broederen ver=
tellen/ Ic wil v inder gemeynten prijsen/ Prij=
set den HEERE ghi die hem vreeset/ alle zaet Ja
cobs eere hem / eñ voor hem verscroeme alle zaet
Israel/ Want hi en heeft niet veracht noch ver=
smaet die allēde des armen / eñ sine aenschijn nyet
verborgen voor hen/ eñ doen hi tot hem riep hoor F
de hijt/ Van v sal mijnen danck zijn inder groo
ter ghemeynte/ Ick wil mijne ghelooften betalen
voor die ghene die hem vreesen/ Latet die allen
dighe eten dat si sadt worden / ende prijsen den HE
RE die na hem vragen/ Uwe herten moetē eewe
lijck leuen.

Alle der werelt eynden worde gedaecht/dat si
hen totten HEERE bekeeren/ende voor hem aen
beden alle gheslachten der heydenen/ Wandt
die HEERE heeft een rijck/en hi is een heere ouer
die heydenen/ Laet eten en aenbeden alle die vet
C te opter aerden/Laet knyen buygen voor hem / alle
die inden stof ligghen/en die sine siele niet leuen en
laet/ Een zaet sal hem dienen/ Vanden HEERE
salmen vercondigen tot kints kinde/ Si sullen
comen/ ende sine gerechticheyt prediken/den vol
ke dat gheboren is/dat hijt doet/

Den.xxiij. Psalm Dauid. Dñs regit

A DIe HEERE is mijn herder / mi en
sal niet gebreken/ Hi laet mi wey
den daer vele gars staet/en leyt mi tot
ten water dat mi vercoelt/ Hy ver-
maect mine siele/hi leyt mi opter rech
ter straten om zijns naems wille/ En al wandel
de ic al int duysterste dal/ so en vreese ic geen onghe-
B luc/Want ghi sijt bi mi/V we stock en staf troosten
mi/ Ghi bereydet voor mi een tafele teghen mij-
ne vianden/Ghi maect mijn hooft vet met olie/en
schencket mi vol in/ Goetheyt en ontfermher
ticheyt sullen mi na lopen mijn leuen lanck /en sal-
altoos inden huyse des HEEREN bliuen.

Den.xxiiij. Psalm Dauid. Dñi est terra

DIe aerde is des HEEREN/ende al
A watter inne is /Dz aertrijcke en wat
daer inne woont. Want hi heuet
aen de zee gefundeert / en aen die wa
teren bereyt/ Wye sal op des HE-
EREN berch gaen/en wie sal in sine heylighe plaet-
se staen/Die onsculdige handen heeft/en reyne va
herten is/die sine siele niet te vergeefs en verheft
en enswerret niet valschelijc/ Die sal die seeghe
ninge vanden HEERE ontfaen/en gherechticheyt
vanden God zijnder salicheyt/ Dat is dat geslach
B te dat na hem vraecht/dat daer soect v aenschijn Ja-
cob Sela/ Ghi poorten heft op uwe hoofden/en
verheft v ghi doren der werelt/ dz die coninc der ee-
ren in gae/ Wie is die selue coninck der eeren?
Het is die HEERE stere en machtich/ die HEERE
machtich inden strijt Ghi poorten heft op uwe
hoofden/en verheft v ghi doren der werelt/datter
die coninck der eeren in gae/ Wie is die selue co
ninck der eeren?Het is die HEERE Zebaoth/het
is die coninck der eeren Sela.

Den.xxv Psalm Dauid. Ad te dñe

A TOt v HEERE verheffe ic mijne siele/
Mine Godt/ic hope op v/en laet
mi niet te schanden worden / dat hen
mine vianden niet en verblijden ouer
mi Want niemant en wort te scan
den/die v verwacht. Maer die sonder sake vsma-
den/moeten te schanden worden/ HEERE
wijst mi uwe wegen/ende leert mi uwe paden/
Leyt mi in uwe waerheyt en leert mi/Want ghi
zijt die God mijnder salicheyt/daghelics verbeyde
B ick v. HEERE ghedenct op v ontfermhertic-
heyt/ende op uwe ghoethepdt / dye vander werelt
aen geweest is/ En ghedenct der sonden mijn-
re ionckheyt nyet/ noch mijne ouertredinghe/maer
ghedenct mijns nae uwer ontfermhertichevt/om
uwe goetheyt wille.

Die HEERE is goet en recht / daer omme sal hi
die sondaers onderwijsen opten wech/ Hy ley-
det die allendige recht/en leeret de allendige sinen C
wech. Alle paden des HEEREN zijn goet en ge
trouwe/den genen die sine verbont en getuygenis
se bewaren/ Om dijns naems wille HEERE
zijt genadich mijnder misdaet / die daer groot is/
Wie is die/die den HEERE vreest? Hy sal hem
den wech onderwisen dien hi verkiest/ Sine siele
sal woonen in goede/ en sine zaet sal dat lant besit-
ten Die verholentheyt des HEEREN is onder
dien die hem vreesen/ en zijn verbont sal hy hen late
weten/ Mijne oghen sien ghestadelijck tot den
HEERE/want hi sal mine voet wt den nette tree- C
ken/ Keert v tot mi/en zijt mi genadich/Want
ick ben eenlic en allendich/ Die benautheyt mijns
herten is groot/ leyt mi wt mijnen nooden/
Aensiet mine iammer en allendicheyt / en neemt
wech alle mijne sonden/ Siet/dat mijnder vian-
den so vele is/en met onrechten hate haten si mi.
Bewaert mijne siele en verlost mi/ en laet mi nyet
te schanden worden/Want ick betrouwe op v/
Slecht en recht behoede my/want ick verwachte
dijns/ God verlosse Israel wt alle zijnder noot

Den.xxvi. Psalm Dauid. Judica me Dñe

HEERE oordelt mi want ick wandele A
sonder smette/ Jck hope op den
HEERE/ daer omme en sal ick niet
slipperen/ Proeft my HEERE
ende tempteert my/louteert mijne nie-
ren / ende mijn herte/ Wandt uwe goetheyt
is voor mijnen oghen. Ende ick wandele in uwer
waerheyt/ Jck en sitte niet bi den ydelen lieden
ende en hebbe geen gemeynschap metten listigen B
Jck hate dye vergaderinge der boosachtigher/
ende en wil niet sitten bi die godlosen/ Jck wil
mine handen wasschen met onschult/ende wil HE
ERE om uwen outaer zijn/ Op dat ic hoore die
stemme des danckens. Dat vertellet worden alle u-
we wonderen/ Jck hate die verghaderinge der
boosachtigher / ende en wil niet sitten bi die godlo
sen/ HEERE ick heb lief die stede ws huys/
ende die plaetse daer uwe eere woont En raept C
mijn siele niet wech metten sondaren/ noch mijne
leuen met den bloetdorstigen/ Jn welcker hant
onduechde is / ende haer rechter handt is vol ghe-
schencks/ Maer ick wil wandelen sonder smet-
te/Verlost mi ende zijt mi ghenadich/ Mijnen
voet staet op dat effene / Jck wil v louen HEERE
inder vergaderinghe.

Den.xxvij. Psalm Dauid. Dñs illuminatio

DIe HEERE is mijn licht / ende mijn A
salicheyt/voor wien soude ic vreesen
Die HEERE is mijns leuens
cracht/ voor wien soude my grouwe
len/ Want doen die boose/ mijne
wederpartiders ende vianden toe traden / om mijn
vleesch te etene/liepen si aen/ende vielen.
Al ist dat hen tegen mi een heyr leghet / soo en
sal nochtans mijn herte niet vreesen / Al verhieue
hem eenen strijt teghen mi/soo wil ick my daer op
verlaten.

Eene heb ic gebeden vanden HERE/ dat wil
ic heisscen/dat ic inden huse des HEEREN blive
B mijn leuen lanc/om te scouwen den lust des HE
REN eñ sinen tempel te soecken. Want hi
heeft mi bedect in zijnder woningen ter boser tijt
hi verberchte mi heimelic in zijnder tenten/eñ ver
hoget mi op enen steene. Eñ sal nv verhogen
mijn hooft ouer mine vianden die rontsom mi zijn
So wil ic nv in zijnder woninge offeren offerande
des prijs/ Ic wil singen eñ lofseggen den HERE
HERE hoort mijn stemme als ic roepe/ Sijt
C mi genadich eñ verhoort mi Mijn herte he
uet van v geseyt/soect mijn aensijn/ HEERE ic
wil v aensijn soecken. En verberchte v aen=
sicht niet voor mi/eñ en verstoot uwen knecht nz
in gramscappen/Want ghi zijt mijn hulpe/en laet
mi niet/eñ en doet die handt niet af van mi/God
mijnder salicheit Wandt mijn vader eñ mijn
moeder hebben mi verlaten / Maer die HERE
heeft mi opgenomen HERE wijst mi uwē
wech/eñ leyt mi op effender banen/om mijnd viā
den wille En geeft mi niet inden wille mijn
der vianden/Want daer zijn valsce getuygen tegē
mi op gestaen/eñ spreken ongerechticheyt sonder
ophouden Ic geloue ymmer dat ic sien sal dz
goet des HEREN inden lande der leuendiger
Verwacht den HERE/sijt getroost/eñ laet v her
te vast houden/eñ verbeyt des HEREN.

Den.xxviii. Psalm Dauid. Ad te domine cla.

A A Ls ic tot v roepe mijn schepper/so en
swiget mi niet Op dat ick(waert dat
dat ghi sweecht)niet gelijc en worde
den genen die inden graue varen
Hoort die stemme mijns smeekens/
als ic tot v crijsche / als ic mine hant op heffe tot u
wen heiligen Choor En benaut mi niet onder
B die godlose/eñ onder die quaetdoenders die vrien
delic spreken met haren naesten/eñ hebben quaet
int herte Geeft hen na haerder daet die wer
ken haerder handen/betaelt hen / dat si verdient
hebben Want si en mercken niet op dat deē
des HEREN/noch op die wercken sijnder handē
daerom sullen si gebroken eñ niet op ghetimmert
worden Gelooft si die HEERE/ want hi
heeft verhoort die stemme mijns smeekens
Die HERE is mijn stercte eñ minen scilt op hem
hopet mijn herte eñ mi is geholpen/eñ mijn herte
is vrolic/eñ ic wil hem dancken met minen liedekē
Die HERE is haer stercte/hi is die stercte die
sinen gesalfden helpt Helpt uwen volc/eñ se
gent v erfenisse/eñ weydtse eñ verhoochtse inder
eewicheyt

Den.xxix. Psalm Dauid. Afferte dño

A B Rengt den HERE toe ghi stercke/
Brengt den HEERE toe eere eñ
stercte Brengt den HEERE
toe eere sijns naems / Aenbedet den
HERE in heilige vercieringe Die
stemme des HEREN ghaet op die wateren dye
God der eeren dondert/die HERE op grote wa
teren Die stemme des HEREN gaet met
macht/die stemme des HEREN gaet met vercie
ringe
Die stemme des HEEREN breect die ceder
boomen/Die HEERE breect die cederboomen
in Libanon
Eñ doetse springen gelijc een calf/Libanon eñ Si
rion/gelijc een iongen eenhoorne Die stem B
me des HEREN doorhouwet die vlamme des
viers. Die stemme des HEREN beroert die
woestine/ Die stemme des HEREN beroert die
woestine Kades. Die stemme des HEEREN
beroeret die hijnden/ende ontbloot die bosscen/en
de in sinen tēpel sal hem alle man eere seggen.
Die HERE sit een diluuie te maken / Ende die
HERE blijft een coninc inder eewicheyt. Die
HERE sal sinen volc cracht geuen / Die HERE
sal sinen volc cracht geuen/ Die HEERE sal zijn
volc seegenen met vreden.

Den.xxx. Psalm Dauid. Exaltabo. A

H Ere ic wil v verheffen / want ghy
hebt mi op geheuen/ende en laet mij
ne vianden hē niet ouer mi verblidē
HERE mijn God doen ic crijschte
tot v/maecte ghi mi gesont HERE
ghi hebt mijne siele wt der hellen gheleyt/ghi hebt
mi leuende behouden/ daer die in die grauē varen
Ghi heyligen singet den HERE lof/ende danc
ket tot een gedachtenisse zijnder heylicheit Want
sine gramscap dueret een ogēblic/ende hi heeft lust
totten leuen Dat weenen dueret den auont lanc
Maer tsmorgens dat verhuegen Ic sprac doen t B
mi wel ghinck/ Ick sal eewelijck blijuen/ Want
HERE door v welbehagen hebt ghi minē berch
sterc gemaect/mer doen ghi v aēsicht verborcht/ v
schricte ic. HERE ic wil tot v roepen/den HE=
RE wil ic smeken/ Wat isser orboors aen mij=
nen bloede/als ic int verderuen vare :Sal den stof
v ooc dancken/ende uwe trouwe vercondigen:
HERE hoort/ende zijt mi genadich/HERE C
zijt mijn helper Ghi hebt mi mijn claghe veran
dert in eenen reye/ ghi hebt mijnen sack wtgetroc=
ken/ende mi met blijscappen omgordet. Op dat
v lof singe mine eere / ende niet ghestilt en worde/
HERE mijn God ic wil v dancken inď eewicheit

Den.xxxi. Psalm Dauid. In te dñe speraui.

I Ere op v betrouwe ick/en laet mi A
nimmermeer te scanden worden/hel
pet mi daer af vā uwer gerechticheit
Neyget uwe oren tot mi/ haestelijc
verlost mi.
Sijt mi eenen stercken steen/ende een huys tot ee
nen casteele/dat ghi mi helpt.
Want ghi zijt minen steen ende mine casteele/ eñ
om ws naēs wille/wilt ghi mi leyden ende voeren
Ghi wilt mi wt den nette trecken/dat si mi ghe=
stelt hebben/ want ghi zijt mine stercte. B
In uwen handen beuele ic minē geest / Ghi hebt
mi verlost HERE ghi getrouwe God.
Ic hate die daer houdē op ydelheyt/Maer ic ho
pe op den HERE.
Ic verblide mi eñ ben vrolic/ ouer uwe goetheit
dat ghi mine allendicheyt hebt aēgesien/ ende hebt
mijne siele bekent inder benautheyt.
Eñ en hebt mi nz ouer gegeuē in de hādē des vi= C
āts/ghi hebt mine voetē latē terdē op breede ruite
HERE zijt mi genadich/wāt mi is bāge/mij aē
sicht is v̄smacht van toornicheyt/daer toe mijn sie
le ende mijnen buyck.

Want mine louen is vergaen van drocfheniſſe/ eñ mine iaren van suchten/ Mine cracht is veruallen om mijnder misdaet wille/ eñ mijn beenen sijn versmacht/ Ic ben allen minen vianden eñ minē nabueren eenen groten smaet ghewordē/ eñ een scousel mijnen bekenden. Mijns is vergeten int herte/ gelijc eens doodens/ Ic ben ghewordē als
D een bedoruen gerouwe. Want ic hoore eē quaet geruch van velen/ vreese is alom en tomme/ daer si heymelijcken raet met malcanderē ouer mi houden/ dencken si mi die siele te nemen.
Maer ic HEERE hope op v/ ende segge ghi sijt mijn God. Minen tijt staet in uwen handen/ Verlost mi vander hant mijnder vianden/ ende van diē die mi veruolgen. Laet v aenschijn lichten ouer uwē
E knechte/ helpt mi door v goetheyt HEERE en laet mi niet te scanden worden/ want ick aenroepe v/ Die godloose moeten te schanden worden/ ende gestillet worden in die helle Valsche lippen moeten verstommen/ die daer spreken teghen den ghe rechtigen/ houerdelijck eñ verachtelijck/ Hoe groot is v ghoet/ dat ghi verborgen hebt/ den ghenē die v vreesen/ eñ hebt gewracht voor die kinderen der menschē/ den ghenen die op v betrouwen/
Ghi sultse heymelic verberghen bi v/ voor alle
F mans hoochmoet/ ghi sultse bedecken in die hutte voor die tijfachtige tongen Gheloofd si die HEERE/ dat hi eene sonderlinge goetheyt aen mi heeft gedaen/ in eender vaster stadt Maer ick sprack in mijne versaechtheyt/ Ick ben van uwen ooghen
G verstooten/ daer omme hebt ghi mijns smeekens stemme gehoort doen ick tot v crijschte. Bemint den HEERE alle sijn heylighen/ Die gheloouige behoet die HEERE/ eñ vergeldet rijckelijc/ den ghenen dye hoochmoet oeffent/ Sijt getroost ende laet uwe herte vast zijn/ ghi alle die des HEEREN
A verwachtet.

Den xxxij. Psalm Dauid. Beati quorum

Wel dien/ dien de ouertredingē vergeuen zijn/ diens sonde bedect is Wel dien mensche/ dien de HEERE die misdaet niet toe en rekent/ in diēs gheeste geen valschept en is/ Want
B doen ick het wilde verswighen/ versmachten mijne gebeenten/ door mijn dagheliks huylen/ Want uwe hant was dach eñ nacht swaer op my/ mijne vochticheyt verdrochde/ gelijck inden somer Sela. Daer omme doe ick cont mine sonden/ ende en verhele mijne misdaet nyet/ Ick seyde / Ick wil
C den HEERE mijne ouertredinghe belijden tegen mi/ Doen vergaeft ghi mi die misdaet mijnre sondē Sela/ Daer voor sullen alle heiligē bidden voor v ter rechter tijt/ daer omme als grote wateruloedē comē/ en sullen si niet aen die selue geraken.
Ghi zijt mijn bescherminghe/ ghi wilt mi voor be
D nautheyt behoeden/ eñ mi met roeme eens verlossens omuaen Sela. Ic wil v verstant geuen/ eñ v den wech wisen/ dien ghi wandelen sult/ Ic wil v met minen ooghen wencken. En zijt niet als paerden ende muylen/ die niet verstandich en zijn Den welcken men toom ende ghebit inden muyl moet leggen/ als si niet tot v en willen. Die godlose moet vele liden/ maer wie op Gode hopet/ die sal die goetheyt omuaen/ Veruruecht v des HEEREN/ ghi gerechtige/ eñ zijt vrolic/ eñ gloriert alle die oprecht van herten zijn.

Den xxxiij. Psalm Dauid. Exultate iusti

Verhuecht inden HEERE ghi ghe- A
rechtige/ den oprechten staet den lof wel aen. Dancket den HEERE met herpen/ eñ lofsinghet hem opten psalter met thien snaren. Singhet hem een nieuwe liet/ maket ghoet op snaren spele met geluyde Want des HEEREN woort is recht/ eñ alle sine wercke getrouwe Hi bemint gerechticheit/ eñ ordeele/ Die aerde is vol der goetheit des HEEREN Den hemel is doort woort
des HEEREN gemaect/ eñ alle sine heyr door zijns B
geests monts. Hi vergadert dat water in die zee gelijc in een flessce/ eñ leget die diepten int verborgen
Alle die werelt vreese haer voor den HEERE/ eñ voor hem ontsien hen alle die op dat aertrijcke woonen Want also hi spreect so ghescieder/ als hi gebiet so staet het daer
Die HEERE doet te niete den raet der heydenen/ eñ belettet die gedachten der volcken
Maer den raet des HEEREN blijft eewelick C
Sijns herten gedachten voorder eñ voorder
Wel den volcke/ diens die HEERE een God is Dat volc dat hi tot een erfeniſſe vercoren heeft. Die HEERE scouwet vanden hemel / eñ siet alle kinderen der menschen aen Van sinen bereiden sitten/ siet hi op alle die opter aerdē wonē/ Hi formt haer der aldet herten te ghader/ Hi merket op alle haren wercken
Enen coninc en helpt sine grote macht niet/ eē steec mā en wort niet behoudē door zijn grote cracht Een paert faelgeert aent helpen/ eñ en wort niet ge salueert in zijn grote sterchte Siet/ des HEEREN D
oge siet op die gene die hē vreesen/ die op sine goetheit verbeyden Dat hi haer siele verlosse vāder doot eñ voetse inder dierten Onse siele verbeydet op den HEERE/ hi is onse hulpe eñ schilt.
Want onse herte verblidet hem zijns/ eñ wi hopen op sinen heiligen name V goetheit HEERE si ouer ons/ also wi op v hopen

Den xxxiiij. Psalm Dauid. Benedicam dño

Den HEERE wil ic louen alle tijt/ sinen lof sal altoos in minen monde zijn A
Mine siele sal haer des HEEREN beroemen/ dat die allendige hooren/ eñ hen verblijden.
Prijset met mi den HEERE/ eñ laet ons sinē name met malcanderen verhogen
Doen ic den HEERE sochte/ antwoorde hi mi eñ verloste mi wt alle mijnder vreesen Welcke op hem sien worden verlicht/ eñ hare aensicht en wort niet te scande Doen die allendige riep/ hoordet die HEERE/ eñ halp hem wt allen sinen nooden Die engel des HEEREN legert hem rontsom die gene die hem vreesen/ eñ helptse wt B
Smaect eñ siet hoe vriendelijc die HEERE is/ wel den man die op hem betrouwet Vreeset hem sine heiligen/ Want die hem vreesen/ en hebben geē gebrec Die rijcke moeten verhoeuen/ eñ hongeren. Maer die den HEERE soecken/ en hebbē geē gebrec aen enich goet
Herwaert kinderen/ hoort toe na mi/ Ick wil

O b die vreese des HEEREN leeren. Wie is dye
lust heeft te leuen/eñ wenscht goede dagen te sien
Behoedt uwe tonge voor quaet/eñ uwe lippen
datse geen bedroch en spreken Laet af vanden
quadē eñ doeget goet/soect vrede eñ staet daer na
Die ogen des HEEREN sien op die gerechtigen
eñ sijne oren op haer screyen Maer dat aensicht
des HEEREN staet ouer die/die quaet doen/ dat hi
haer gedachtenisse wt roeye vanden lande
Als die gerechtige cryscen/so horet die HEERE
eñ verlostse wt alle haeroer noot
Die HEERE is na bi/den genen die gebroken van
herten sijn/eñ helpt dien die een verslagē gemoet
D hebben Die ghereechtige moeten vele lijden/
maer die HEERE helpt hem wt allen dien
Hi bewaert hem alle sine gebeenten/dat daer niet
een gebroken en wort
Den godlosen sal dat ongeluc dooden / eñ die den
gerechten haten/sullen scult hebben/
Die HEERE verlost die sielen sijnder knechten/eñ
alle die op hem betrouwen/en sullen geene schult
hebben.

Den.xxxv.Psalm Dauid Judica dñe nocētes.

A HEERE kijft tegen minen kijuers/
strijdet tegen mine bestriders
Aengrijpt den scilt/eñ beschermsel/eñ
maect v op om mi te helpen
Treet voorwaerts die spiesse/eñ be=
scut mi tegen mine veruolgers Spreect tot mijn
der sielen/Jc ben v salicheit Het moeten hen sca
men eñ bescimpt worden die na mine siele staen/
het moeten te rugge keeren eñ te scanden worde
die mi quaet willen Si moeten worden als caf
B voor den wint/eñ die engel des HEEREN drijue
se Haere wegen moeten duyster eñ slipperach=
tich worden/eñ die engel des HEEREN vuolgese
Want si hebben mi haer nette sonder sake ghe
stellet/om mi te bederuen/eñ hebben mijnder sielen
sonder sake een graft toe gemaect Het come o=
uer hem een rumoer onuersiens/ eñ sijn nette dat
hi gestelt heeft/moet hē vaen/eñ valle in dat selue
rumoer/Maer mine siele moete haer des HEE=
REN verblijden/eñ vrolic sijn op sine salicheit
Alle mine gebeenten moeten seggen/HEERE wie
is ws gelijcke:ghi die den allendigen verlost vā diē
die hē te sterc is/ eñ den allendigen eñ armen vā si
nen roouers Daer staen ongerechte getuygen
op/die vragen mi daer ic niet af en weet
Si vergelden mi quaet voor ghoet/ om mine siele
troosteloos te maken
C Maer als si cranc waren/trac ic eenen sac aen/oot
moedichde mine siele met vasten/eñ mijne ghebet
keerde hem in minen schoot
Jc ginc als oft mijn vrient eñ broeder ware/ Jck
buichde mi droeflic/gelijc als een clagende moeder
Maer si verbliden hen ouer mine scaden/eñ co
men te hoope/die māchē comē onuersiens te hoo
pe ouer mi/Si scoren eñ en houden niet op
Metten brassenden ende spotachtigen geueinsdē
biten si haer tanden te samen ouer mi.
HEERE hoe lange wilt ghi toe sien/brenget doch
mine siele weder wt haren rumoere/ eñ mijn een=
same vanden iongen leeuwe.
Jc wil v dancken inder groter gemeinten/ eñ ondr
vele volcs wil ic van v beroemen

Eñ laet hem niet ouer mi verbliden die mi sonder
sake viant sijn/noch metten ogen wencken die mi
sonder sake haten
Want si en spreken niet totten vrede/eñ versieren
valsce woorden ouer die verstotene inden lande.
Eñ si doen haren mont wijde open teghen mi/ eñ
seggen Daer daer/onse oogen sient HEERE
ghi sietet en swijcht niet/HEERE en maect v nz
verre van mi Verweet v ende ontwaect tot mij= D
nen rechte/eñ tot mijnd saken/mine God eñ HE
RE HEERE mijn God ordeelt mi nae uwer
gerechticheit/dat si hen ouer mi niet en verbliden
Eñ laetse niet seggen in haer herten/ daer daer/
dat wilden wi/en laet hem niet seggen/ wi hebben
hem verslonden.
Si moeten hen scamen eñ te scanden worden/ alle
die hen mijns quaets verbliden/ Si moeten met
scanden eñ scaemten gecleet worden/die hen tegē
mi hooch lauen Si moeten verhuegen eñ hem
verbliden die daer lust hebben aen mijnder gerech
ticheit/eñ altoos seggen/Die HEERE moet hooch
lick ghelooft sijn / die lust heuet totten vrede sijns
knechts.Eñ mine tonge sal spreken van uwer ghe
rechticheit/eñ dagelics van uwen prijs.

Den.xxxvi.Psalm Dauid.Dixit iniustus

Het is gesciet in mijnder herten/ van A
der ouertredinge des godlosen/ dat
geene vreese Gods voor sinen ogen
en is Maer hi flacteert hem seluē
voor sinen ogen/tot dat sine misdaet
des haets weerdich geuonden worde.
Die woorden sijns monts sijn onrecht eñ valsch
hi en acht niet dat hi cloec worde om goet te doen
Hi versiert euckel onrecht op sinē leger/eñ en tre
det op geen goede vane/eñ en scouwet geen arch.
HEERE uwe goetheit is inden hemel eñ uwe
trouwe tot aen die wolken.
Uwe gerechticheit is gelijc Gods bergen/Uwe or B
deele gelijc een grote diepte.HEERE ghi helpt bei
de mensen eñ vee
Hoe weerdich is uwe goetheit God/dat mensen
kinderen onder die scaduwe uwer vlogelen betrou
wen.
Si sullen vol werden vander vetticheit ws huys/
eñ ghi sultse dräcken metter beken uwer wellustē
Want v is die fonteine des leuens / Jn uwen lichtē C
sullen wi dat lichte sien
Breidet wt uwe goetheit den genen die v kennen
eñ uwe gerechticheit den genē die vā hertē oprecht
sijn. En laet mi niet comē dē voet d houeerdich
eit eñ die hāt der godloser en stote mi niet af
Aldaer vallen die quaetdoenders.Si sijn wt gesto
ten eñ en consten niet gebliuen

Den.xxxvii.Psalm Dauid.Noli emulari.

En vertoornt v niet ouer die quaden/ A
En sijt niet nidich ouer die quaetdoē
ders Want ghelijck dat grasch
sullen si haestelic afgehouden wordē
eñ gelijc dat groene cruyt sullen si v=
welcken Hoopt op den HEERE eñ doet goet
blijft inden lande eñ voet v int geloue
Hebt uwen lust aen den HEERE/die sal v gheuen
so wat v herte wenscet.
Beueelt den HEERE uwe wegen/eñ hopet op hē

hi salt wel maken Ende sal uwe gerechticheyt te voorschijn brengen/ gelijc dat licht/ende v recht ghelijc den middach/ Hout den HEERE stil=le ende latet hem met v maken/en vertoornt v niet ouer den man/die het wel ghaet/ende die na sinen moet wille doet/ Staet af vander toornicheyt ende laet die verbolghentheyt/en vertoornt v niet
B dat ghi oock quaet doet/. Want die quade wor=den wt gheroeyt/ Maer die des HEEREN ver=beyden/sullen dat lant beeruen/

Het is noch eenen cleynen tijt/so en is die god=lose niet meer/so sult ghi op sine stede achten/ende hi en sal niet daer zijn/ Maer die allendighe sullen dat lant beeruen/ende lust hebben in grooten vre=de/ Die godloose dreyget den gherechten/ende
C bijtet sine tanden te samen ouer hem/ Maer die HEERE lachet zijns/want hi siet dat sinen dach coint/ Die godlose trecken dat sweert wt/ende spannen haren boghe/datse den allendighen/ende armen souden vellen/ende doot slaen die oprechte=lijck gaen inden weghe/ Maer haer sweert sal in haer herte ghaen/ende haren boghe sal breken/

Dat weynich des ghererechtighen is beter/ dan dat groote goet veelder godlooser/ Want den arm der godlooser sal breken/maer die HEERE onthout die ghererechtighe Die HEERE ken=net die dagen der vromer/ ende haere erfenisse sal eewelijc bliuen/ Si en worden niet te schanden inder booser tijt/ende inder dierten sullen si genoech
D hebben/ Want die godlose sullen verghaen/en die vianden des HEEREN als si ghelijc zijn als eenen costelijcken beemt/sullen si doch vergaen/ge=lijck den roocke vergaet/ Die godloose borcht ende en betaelt niet/ Maer die ghererechtighe is ont=fermhertich ende milde/ Want sine geseegende beeruen dat landt/met sine veruloecte worden wt gheroeyt/ Van Gode worden des mans ghan=gen gheuoordert/ en heeft lust aen sinen wech.
Vallet hi/so en wort hi niet wech geworpen/ want
E die HEERE onderhout hem bi zijnder hant
Ic heb ionc geweest/en ben out geworden / en en hebbe noit gesien den gerechtigen verlaten/of sine zaet om broot gaen
Dagelics is hi ontfermhertich/en leenet/en zijn saet sal gesegent zijn
Laet af vanden quade/en doet dat goet/en blijft ee=welic daer.
Want die HEERE bemint dat recht/en en verlaet sine heyligen niet/eewelic worden si bewaert/mer der godloser zaet wordet wt geroeyt
Die gerechtige beeruen dat lant/ en bliuen eewe=lic daer in
Den mont des gerechtigen gaet met wijsheit om
F en sine tonge sprecket van ordeele
Die wet zijns Gods is in zijn herte/sine treden en slipperen niet
Die godlose siet opten gerechtigen/en deet hem te doden
Maer die HEERE en laet hem niet in sinen handen en en verdoemt hem niet als hi geordeelt wort
Verwacht HEERE/en bewaert sinen wech/ so sal hi v verhogen/dat ghi dat lant beeruet/als die god=lose wt geroeyt worden/sult ghijt sien
Ic sach enen godlosen machtich/en ingewortelt ge=lijc enen groeyenden lauwerboom

Doemmen voorbi ghinc/ siet doen was hi wech G
Ick vraechde na hem/ doen en wert hi nyewaerts gheuonden/ Bewaert die vroomheyt/ende be=schout wat oprecht is/ want ten laetsten sal dye sel=ue vrede hebben Maer die ouertreders worden tsamen verdaen/ende die godlose worden ten laet=sten wtgeroeyt. Mer die salicheyt der ghe=rech=tigher is vanden HEERE/ die is haer stercte in der tijt des noots/ Ende die HEERE sal hen bi staen/en salse verlossen/ en salse vanden godlosen verlossen/en hen helpen/want si betrouwen op hem

Den.xxxviij. Psalm Dauid. Dne ne in furore

HEERE en straft mi niet in uwe toor=nicheyt/ en en castijt my nyet in uwe A
verbolgentheyt Wandt uwe pij=len steken in mi/ende uwe hant dru=cket mi/ Daer en is niet ghesonts aen mijn lichaem/van uwen dreygen/ende daer en is gheenen vrede in mine gebeenten/van mijne son=de/ Want mijne misdaden zijn ouer mijn hooft ghegaen/ ghelijck eenen swaren last sijn si mij te swaer geworden/ Mine wonden zijn stincken=de en vuyl ghewordeen van mijnder dwaesheyt/ B

Ick cromme ende buyghe mi te male seer/den gheheelen dach ghae ic droeflijck henen/ Want mine ingewande zijn heel verdoret/ende daer en is niet ghesonts aen mijn lichaem Ick ben al te seer gestoten en geslagen/ic huyle van onruste mijns herten/ HEERE voor v is alle mine begeerte en mine suchten en is v niet verborgen.

Mijn herte beeft/mijn cracht heeft mi verlaten ende dat licht mijnder oghen en is niet bi mi/

Mijne lieuen ende vrienden staen teghen mijne plage/ende mijne naesten treden verre/ Ende die my nae der sielen staen / die stellen my laghen/
ende die mi quaet willen / spreken ende dichten dat C
ghelijcs valscheyt/ Maer ick moet zijn ghelijck een doove ende en hoore niet/ende gelijc een stom=me die sinen mont niet open en doet/ Ende moet sijn / ghelijc eene die niet en hooret/ ende die gheen wederspraken in sinen mont en heeft. Want HEE=RE ick verwachte op v/ ghi HEERE mijne Godt sult antwoorden / Want ick dencke dat si hen ym=mer ouer mi niet en verbliden/ als minen voet wan=kelt/sullen si hen hooch beroemen tegen mi.

Want ick ben tot lijden gemaect / ende smerte
is altijts voor mi Want ick geue mine misdaet D
te kennen/en ben sorchuuldich voor mine sonden. Mer mine vianden leuen en zijn machtich/en die my sonder schult haten/dier is vele/ En die mi goet met quaden betalen/zijn mi tegen/om dat ic tgoede nauolge/ HEERE en verlaet mi niet/Mine God en veruerret v niet van my/ Haest v my by te staen/HEERE mijnder salicheyt.

Den.xxxix.Psalm Dauid. Dixi custodiam

IC sprac/ic wil mijne wegen bewaren A
dat ic niet en sondige met mijnder ton=gen/ Ic wil minen mont bewaren met eenen gebit / al ist dat die godlose tegen mi staet/ Ick ben verstommet en stil geworden/en swige vanden goede/en mijn leet smertet mi. Mijn herte is verwermt in minen liue/en een vier is aengesteken door mijn dichten/ Ic hebbe gesproken door mijn tonghe

HEERE laet mi mijn eynde weten/ eñ welcke dz
is dat percke mijns leuens/ op dat ic mach beken
B nen/ wat mi gebreect Siet ghi hebt mine dagen
gelijc met hantbreeden ghemeten/ eñ mijne leuen
lanc is als niet voor v/ Hoe gheheelic ydel zijn alle
menscen die daer leuen/ Sela
Ja elcke mensce wandelt als een beelt/ eñ is te ver
geefs onrustich/ hi verghadert eñ en weet nz wiet
in vocren sal Nv HEERE wat is mine hope ick
verwachte op v Verlost mi van alle mijnder o=
uertredinge/ eñ en set mi niet tot enen smaet dē sot
C ten Jc ben verstommet eñ en doe minen mont
met open/ Want ghi hebbet ghedaen Keert
van mi uwe plage/ want ic ben versmacht vā vree
se uwer hant Ghi castijt alle mā als ghi die mis
daet straft/ eñ doet dat sine scoonte vteert wort ge
lijc een spinne/ Hoe ydel zijn alle menscen Sela
Hoort mijn gebet HEERE/ eñ verneemt mijn roe
pen/ eñ en swiget niet ouer mine tranen/ Want ic
ben een vreemdelinc bi v/ eñ een gast ghelijck alle
mine vaders Laet af van mi/ dat ic mi vermake
eer dan ic gae/ eñ niet meer en si

Den.xl. Psalm Dauid. Expectans expectaui

IC verwachte den HEERE/ eñ hi ney
B get hem tot mi/ eñ hoort mine roepen
Eñ leyt mi wt den putte des brui
sens/ eñ wt den slijm eñ drecke/ eñ he
uet mine voeten op die keye ghestelt/
eñ minen ganc geuordert
Eñ heeft mi een nieu liet inden mont gegeuen/ eē
roeminge onsen Gode/ dat sullen vele sien eñ vree
sen/ eñ op den HEERE hopen
Wel dien die sine hope set opten HEERE/ eñ hem
niet en keert totten houaerdigen/ eñ die met lue=
genen om gaen
HEERE mijn God/ ghi hebt uwer wonderen ve=
le gedaen/ eñ uwe gedachten ouer ons en zijn niet
B gelijc/ dat wil ic verconDigen/ eñ segghen datse te
groot zijn te vertellen
Ghi en hebt geenen lust aen offerande eñ spijsof=
fer/ mer die oren hebt ghi mi open gedaen/ Ghi en
heischt noch brantoffer noch sondoffer
Doē sprac ic/ Siet/ ic come/ int boec is van mi ghe
screuen.
Om uwen wille te doen mijn God/ heb ic lust/ eñ
uwe wet is mine inwendicheit
Jc wil die gerechticheit predikē/ inď groter gemei
ten/ Siet/ ic en wil mine lippen niet weeren/ HE=
RE ghi wetet/
Jc en heb uwe gerechticheit nz vborgē in mijn her
te/ vā uwē geloue eñ salicheit spreke ic/ Jc en vhe=
le uwe goetheit eñ trouwe nz inď groter gemein=
ten Maer ghi HEERE en wilt uwe ontfermher
C ticheit van mi niet keren/ Laet mi uwe goetheit eñ
trouwe mi altoos bewaren Want mi heeft on=
geluc omuaen dies geen getal en is Mine misdaet
heeft mi begrepen/ dat ic niet gesien en can/ haerď
is meer geworden dan hayren op mijn hooft/ eñ
mijn herte heeft mi verlaten
HEERE latet v behagen dat ghi mi verlost/ haest
v mi te helpen
Die mi na mijnď sielen staen/ dat sise souden vdoē
moeten hen schamen/ ende te schanden worden/ si
moeten te samen te rugghe vallen/ ende te schan=
den worden/ die mi quaet gonnen
Si moeten haestelick te schanden worden/ die
daer seggen van mi/ daer daer/
Alle die na v vragen moeten hen verbliden eñ D
vrolijck zijn/ ende moeten altijt segghen/ die v salic
heyt beminnen/ Die HEERE si hoochlijc gelooft/
Want ick ben arm eñ allendich/ die HEERE denct
voor mi Ghi zijt mijn helper eñ verlosser/ mijn
God en vertoeuet niet.

Den.xli. Psalm Dauid. Beatus vir.

WEl dien/ die daer acht slaet op den ar A
men. Dien sal die HEERE verlos=
sen inder booser tijt/ Die HEE=
RE sal hem bewaren/ ende hem by
den leuen behoudē/ ende hem wel la
ten ghaen opter aerden/ ende niet gheuen in sijn
der vianden wille/ Die HEERE sal hem ver=
maken op dat bedde zijns weedaechs/ sinen gehee B
len legher verandert ghi in sijnder crancheyt
Jck sprac HEERE zijt mi genadich/ geneset mijne
siele/ want ick hebbe aen v gesondicht.
Mine vianden sprekē quaet teghen mi/ Wan=
neer sal hi steruen ende sinen name vergaen
Als hi in quam/ dat hy soude schouwen/ so sprack C
hi onnutticheyt ende en vergaderde hem maer on
recht/ ende ghinc wt dat hijt na soude segghen.
Alle die mi haten/ ruynen te samē tegen mi/ eñ dec
ken quaet ouer mi Si hebben een boeuen stuc
ouer mi gesloten/ Als hi leyt so en sal hi niet weder
op staen
Ooc mijn vrient/ op dien ick mi verliet die met
mi adt/ treet mi onď die voeten Maer HEERE
zijt mi genadich/ eñ weet mi op so wil icse betalen.
Daer bi mercke ic dat ghi lust tot my hebt/ dat
mine viant ouer mi niet iuychen en sal/ Maer mi
hebt ghi door mine vroomheit onthoudē/ eñ hebt
mi gestelt voor v aensicht eewelic
Gelooft si die HEERE die God Israel/ van nv aē
tot inder eewicheit Amen

Den.xlii. Psalm der kinderen Korah. A
Quemadmodum desiderat

GElijc dat hyrte crijscht na die water=
beken/ So roept mijn siele o God na
v. Mine siele dorstet na God/ na
den leuendigen God/ wanneer sal ic
ker in comen/ eñ bescouwen Gods
aensichte/ Mine tranen zijn mine spise dach ende
nacht/ alsmen tot mi dagelics seyt. Waer is nv dijn
God Als ic dan daer op dencke/ so storte ic mi=
ne siele wt tegen mi/ want ic wilde geerne ouerua B
ren met den hope/ eñ met hen ghaen totten huyse
Gods/ in dat geluyt des verhuegens eñ dancs/ on
der den hoope die daer vierē
Wat bedroeft ghi mine siele/ eñ sijt so onrustich in
mi/ hopet op Godt/ wandt ick sal hem noch danc
ken om die salicheit zijns aensichts.
Mine God mine siele is bedroeft in mi/ daerom
gedencke ic ws/ inden lande aen die Jordane/ eñ C
Hermonim aendē cleinen berge
Een diepte roept die andere/ ouer dat ruysscen u=
wer vloet/ al uwe water waghē/ eñ varē gaē ouer
mi Die HEERE heeft des daechs sine goetheyt
beuolen/ ende snachts sinen sanc bi mi/ Dat ghe=

bet tot God mijns leuens. Ick wil segghen tot
Gode minē steē/waer omme hebt ghi mijns ver-
geten/waer omme moet ick so truerlijck gaen/als
mi mijne viant verdruct? Het is als eenē moort
in minen beenen/dat mi mine vianden lachteren/
als si dagelics tot mi seggen/waer is nv uwe God
Wat bedroeft ghi mi mine Sele/eñ sijt so onrus
tich in mi/hopet op God/wandt ick sal hem noch
dancken/om die salicheyt sijns aensichts/

Den.xliij.Psalm Dauid. Iudica me deus

A Ordeelt mi HEERE ende voert my
mijne sake/ tegē dat onheylighe volc
eñ verlost my vanden quaden ende
valschen lieden/ Want ghi sijt die
God mijnder sterckheyt/waer omme
laet ghi mi so truerlijck ghaen/ als nu mijne viandt
verdruct? Seynt uwe licht eñ uwe waerheydt/
dat si mi leyden/ende brengen tot uwen heylighen
berghe/ende tot uwer wooninge/ Dat ic in gae
B totten outaer Gods/totten God mijnder vreuch
den eñ genuechten/eñ v God op der harpē dācke
mijn God Wat bedroefe ghi v mine siele/ende
sijt so onrustich in mi/hopet op Godt/wāt ic sal hē
noch danckē om die salicheyt sijns aensichts/

Den.xliiij.Psalm der kinderē Korah. De? aurib?

A God wi hebben met onsen ooren ge-
hoort/onse vaders hebbent ons ver
telt/wat ghi gedaen hebt/tot haren
tijden van outs/ Ghi hebt met u-
wer handt die heydenen verdreuen
ende die ingeset/ ghi hebt die volcken verderft eñ
verdreuen/ Want si en hebben dat lant niet in
ghenomen door haer sweert/ende haer en arm en
hielp hen niet Maer uwe rechte handt/uwen
arm/ende dat licht ws aēsichts/ wāt ghi hebt wel
behagen aen hen/ Ghi sijt mine coninck God/
ghi die ghebiet Iacob te helpen/ Door v willen
wi onse vianden omme stooten/ende in dinen nae-
me willen wi ondertreden/die hen teghen ons set
B ten/ Want ic en wil mi nyet verlaten op mijnen
boghe/ende mijn sweert en sal mi niet helpen/
Maer ghi helpt ons van onsen viandē/eñ maeckt
die te schanden die ons haten/ Wi willen daghe
licks glorieren van Gode/ ende uwē naeme danc
ken eewelijck Sela/ Waer omme verstoot
ghi ons dan nv/ende laet ons te schanden worden
ende en treet niet wt/ ond onsen heyr Ghi laet
ons vlyen voor onsen vyant/ dat ons berouen dye
ons haten/ Ghi geeft ons wech/ ghelijck slach-
C schapen/eñ verstroyt ons onder die heydenen/
Ghi vercoopt v volc ghoet coop/ ende en neemt
geen ghelt daer voor Ghi maect ons tot eenen
smaet onsen nabuerē/tot eenen spot ende schimpe
den ghenen die rontsomme ons zijn Ghi maect
ons tot eenen bispele onder die heydenen/ende dat
die volcken dat hooft ouer ons schudden/ Dage
lics is mijnē smaet voor mi /ende die schāde mijns
aensichts bedect mi. Vander stemme des scheyn
D ders/eñ lasteraers/vanden viant ende wraecgieri-
ghen. Dit alle is ouer ons ghecomen/ende wy
en hebbē ws nochtās niet vergeten/ noch valsche
lijck in v verbont ghehandelt/ Onse herte en is
niet te rugge gekeert/noch onsen ganck gewe-
ken van uwen weghe. Dat ghy ons dootslaen
sout in die plaetse der slangen/ eñ hebt ons bedect
met duysternisse/ Waert dat wi vergheten den
name ons Gods/ende hieuen onse handē op/tot
eenen vreemden God/ En soude God dat niet
vijnden/Want hi kennet dat heymelike int herte/
Want wi worden dagelics om uwen wille ver
worget/eñ sijn gheacht als slachscapen/
Ontweet v/o HEERE waer om slaept ghi/ont
waket ende en verstoot ons niet te male/ Waer
omme verberecht ghi v aenschijn / vergheter onser
allendicheyt ende ghedrangs/ Wandt onse siele
is ter aerden gebuycht/onsen buyck cleeft aen dat
aertrijck Maect v op /helpt ons / eñ verlost ons
om uwer goetheyt wille/ A

Den.xlv.Psalm der kinderē Korah. Eructauit

Mine herte dichtet wat goets. Ic spre
ke/wat ic van eenen coninc gemaect
hebbe / Mijne tonghe is een griffie/
eens bequamen scrifegeleerden.
Ghi sijt die schoonste onder der men
schen kinderen/vrientlic zijn uwe lippen / Daer
omme seghent v God eewelijck/ Gordet v
sweert om uwe lendenen ghi machtige /met prijs
ende cieragie Het moet v gelucken met uwe cie- B
ragie/vaert henē met waerheyt/ sachtmoedicheyt
ende gerechticheyt/so sal v uwe rechter hant won-
derlijc leeren. Scherpe zijn uwe pijlen/die volc
ken sullen hen v onderworpen / midden onder dē
vianden des conincs/ God uwen stoele blijft al
toos ende eewelijck/ dat sceptrum ws rijcks is een
recht scepter/ Ghi bemint die gherechticheyt/eñ
hatet godloos wesen/Daer om heeft v God/uwe
God gesaluet/ met olye der bliscappen meer dā u-
we gesellen Alle uwe cleeder zijn gelijc Mir C
re/Aloes/eñ Kesia/men verblijt hem dijns/ ouer
yuoren templen In uwe cieragie ghaen conincs
dochteren. Die coninginne staet tot uwer rechter
hant/in enckel costeliken goude Hoort dochter
siet daer op/eñ neiget uwe ore/vergetet ws volcs
eñ ws vaders huys Soo sal die coninc lust aen v
scoonheit hebben/want hi is v HEERE/ eñ ghi
sult hem aenbeden.
Die dochter Zor sal met gescenc daer zijn/ die rijc
ke inden volc sullen voor v blien. Des conincs
dochter is gants heerlic daerinne/haer cleet is ge-
wracht gout Si sal in gesticten cleederen tot-
ten coninc gebrocht worden/eñ maechden na haer
die haer naeste zijn/worden v toegebracht.
Si worden gebracht met vreuchden eñ bliscappen
eñ sullen inden tempele des conincs gaen. C
In die stede uwer vaderen hebt ghi kinderen ghe-
cregen/Die sult ghi tot princen stellen in allen lan
den Ic wil ws naems gedencken van kinde
tot kints kinde. Daerom sullen v die volcken
dancken ymmermeer eñ eewelic

Den.xlvi.Psalm der kinderen Korah
Deus noster refugium.

God is onse toeulucht eñ stercte/Een A
hulpe inden groten noden/die ons ge
raect hebben Daerom en vreesen
wi niet/al waert dat die aerde in viele
eñ de bergē middē in die zee voerē Al
waert dat oock die zee storinede eñ op enē hope vor
re/eñ die bergen veefdē voor ď seluer tēpeest Sela

Die stroomen met sinen beken verblidet die stadt
Gods/die heilige woninge des alderhoochsten
B God is bi haer daer binnen/daerom salse wel bli-
uen/God helpt haer vroech
Die heidenen rasen / en die coninckrijcken roeren
hem/daer hi hem horen laet/versinckt dz aertrijcke
Die HEERE Zebaoth is met ons/die God Ja
cob is onse bescutsel. Sela Coemt herwaerts
en scout die wercken des HEEREN/die opter aer
den sulcken verstoringe heeft geset
C Hi heeft die striden wech genomen tot aen der we
relt eynde/hi heeft bogen gebroken/spiesen in stuc
ken geslagen/en wagens met vier verbernt/Laet
af/en bekennet/dat ic God ben/Jck sal verheuen
zijn ond die heydenen/Jck sal verheuen zijn opter
aerden Die HEERE Zebaoth is met ons/
die God Jacob is onse bescuddinge. Sela

Den.xlvij.Psalm der kinderen Korah.

A Omnes gentes plaudite

Slaet die handen vrolick te samen/alle
volcken/en puychet Gode met vrolic
ken geluyde/Want die HEERE die al
derhoochste is veruaerlic/Een grote
coninc op tgeheele aertrijc
Hi sal volcken onder ons slaen/en lieden onder on
se voeten Hi verkieset ons tot enen erfdeele/die
heerlicheit Jacob/die hi beminnet/Sela God
is op geuaren met puichten/En die HEERE met
clinckender basuynen Lof singet/Lof singet Go
de/Lof singet onsen coninc Want God is Co-
ninc op tgeheele aertrijc/Lof singet hem met ver-
B stande God is coninc ouer die heidenen/ God
sittet op sinen heiligen stoele. Die princen ond die
volcken zijn vergadert tot enen volcke/den Gode
Abraham/want God is seer verhoget bi den hee-
ren opter aerden

Den.xlviij.Psalm der kinderen Korah

Magnus dominus

Groot is die HEERE/en hooch ver
A maert in de stadt ons Gods/ op sinen
heiligen berch Den berch Sion is
gelijc een scone spruitken/ des haer
al die werelt verblijt aend siden noort
waerts/leget die stadt des groten conincs God
is in haren pallaysen bekent/dat hi die bescuddinge
si Want siet/die coningen zijn vergadert/en sta
men voorbi getrocken Si hebben hem verwon
dert/doen si sulcs sagen/si hebben hen ontsticht/ en
B zijn van bouen af gesloten Beuinghe is hem al-
daer aen gecomen/beangstheit als eender barend
Ghi sult die scepen in die zee te stucken breken
door den oosten wint Also wi gehoort hebben
so sien wijt inder stadt ons Gods/ God bereydet
die selue ewelic/Sela Godt wi verwachten u-
wer goetheit in uwen tempele God gelijc uwe
name/so is oock uwe vereeringe/totten eynde der
werelt toe/uwe rechter hant is vol gerechticheits
Den berch Sion verblide hem/en die dochteren
Juda moeten vrolic sijn om uwer ordelen wille.
Maect v om Sion/ en ombaectse/tellet haere
toornen Doet naerstecheit aen haere mueren/
en verhoocht hare palleys/op datmen daer af ver
condige bi die nacomelingen Dat dese God/on
se God si/altoos en ewelic die ons leydet/ gelijck
die ioncheit

Den.xlix.Psalm der kinderen Korah

Audite hec

HOort toe alle volcken/aenmercket alle A
die in deser tijt leuen/beyde gemeine
man en heeren/beyde rijcke en arme
te samen Mijnen mont sal van wijs
heit spreken/en mijn herte van verstant
leggen Jc wil mijn ore totter bispraken neigen.
en opter harpen mijn raetsele voor leggen.
Waerom soude ic mi vreesen inden quaden dagen
als mi die misdaet mijnder vertreders omuaet. B
Die hem verlaten op haer goet en roemen op hare
grote rijcdommen Een broeder en can doch nie
mant verlossen/noch yemant God versoenen
Want het costet te vele hare sielen te verlossen/ dz
hi dat ewelic moet laten staen Al leeft hi oock la
ge/en dat graft niet en siet Wandt men sal sien
dat sulcke wijse nochtans steruen te samen/ alsoe
wel als die dwasen en sotten vergaen/ en moeten
hare goet anderen laten Wat in haren huyse is
duert wel altijt hare woningen bliuen voorder en
voorder/en na haren name wert wel genoemt op
ter aerden. Maer die mensce en blijft nz in sulc C
ker waerdicheit/mer wert gelijc den vee dat ver-
swegen is. Dit haer doen/is haere dwaesheit/
nochtans louent hare nacomelinghen met haren
monde/Sela. Si liggen inder hellen als scapen/
die doot salse knagen/en die oprechtige sullen ouer
hem vroech heerscappen/en hare sterckheit sal ver-
ouden/die helle is haer woninge Maer Godt
sal mine siele verlossen wt der hant der hellen/ als
hi mi ontfaet/Sela En verwondert v niet/al
wert een rijc/als die heerlicheit zijns huys groote
wert Want hi en sals geen in sinen steruen me-
de nemen en sine heerlicheit en sal hem niet na va- D
ren Maer hi louet sine siele om dit leuen/en als
ghi v goetlic doet/dat priset hi aen v Dat ghi na
uolcht sijnder vaders geslachte/daermen nemmer-
meer geen licht en siet Die mensce als hi inder
waerdicheit is/en en verstaet niet/so is hi gelijc de
vee/dat verswegen is

Den.l.Psalm Asaph. Deus deorum

DJe HEERE/die machtige God he-
uet gesproken/en dat lant geroepen
vanden opganc d sonnen totten ned A
ganc toe Wt Sion verscheijnt die
volcomene scoonheit Gods/ Onse
God sal comen/en niet swigen. verslindende vier
gaet voor hem henen/en rontsom hem een groot on
weder Hi sal den hemel van bouen roepen / en
die aerde dat hi zijn volc vonnisse Vergadert mi
mine heilighen/die dat verbont meer achten/ dan
offerande En die hemelen sullen sine gerechtich-
eit vercondigen/Want God is rechter/Sela
Hoort mine volc/latet mi spreken/ Jsrahel laet mi
onder v getuygen/Jc God ben uwe God.
Van wo offers wegen en straffe ick v niet / Dijne
brantoffers zijn doch anders altoos voor mi B
Jc en wil van uwen huse geen stieren nemen/noch
bocken wt uwen stallen Want alle gedierten
inden woude sijn mi/en dat vee op duysent bergen
Jck kenne alle geuogelte op die berghen/en des
alderley gedierte opten acker is voor mi

Waert dat my hongherde/ ick en wilde v daer
nyet afseggen/ Wandt den aertbodem is mijn/ eñ
allet wat daer inne is/. Meynt ghi dat ic vleesch
eten wille vanden ossẽ/ ofte bloet drincken van
C den bocken/ Offert Gode dancoffer/ eñ betaelt
den alderhoochsten uwe gelofter Eñ aenroept
mi inder tijt der noot/ soo wil ick v verlossen/ soo
sult ghi my prijsen/ Maer totten godloosen
spreect Godt wat vercōdicht ghi mine rechten/ eñ
neemt mijn verbont in uwen monde/
Daer ghi nochtans onderwijsinghe haet eñ werpt
mine woorden achter v/ Als ghi eenen dief sa=
ghet/ so liept ghi met hem/ ende v deel was mettẽ
overspeelders/ Ghi liet uwen mont quaet spre=
D ken/ ende uwe tonge wracht bedriegerie/
Ghi saet tegen uwen broeder ende spraeckt/ den
sone uwer moeder blameerde ghi/
Dat hebt ghi gedaen/ ende ick sweech/ doen meyn
de ghi/ dat ick sijn soude/ gelijck als ghi/ Maer ick
wil v straffen/ eñ mi v onder ooghen stellen/
Merct doch/ dat ghi des Gods vergetet/ dat ic nz
eens wech en trecke/ eñ daer en si gheen verlosser
meer/ Uwe dancoffer die prijset mi/ eñ daer is
den wech/ dat ic hem thone die salicheyt Gods.

Den. l. Psalm David/ doen die Prophete Na
than tot hem quam/ als hi tot BatSaba ingegaẽ
was. Miserere mei deus

A God zijt mi ghenadich nae uwer goet
heyt/ ende doet mijne overtredinge
wt/ nae uwer groter ontfermherttic=
heyt/ Wasschet mi wel van mijn
der misdaet/ ende reynicht my van
mijnder sonden/ Want ic bekenne mine overtre
dinge/ ende mijne sonde is altoos voor mi.
Aen v alleene hebbe ick gesondicht eñ quaet voor
v gedaẽ/ Daeromme sult ghi recht bliuen in uwen
woorden/ ende reyn ghevonden worden/ als ghy
geoordeelt wort Siet/ ick ben in smerten gebo=
ren/ eñ mine moeder heeft mi in sonden ontfaen.
B Siet/ ghi hebbet lust totter waerheyt/ Ghi laet
mi weten die wijsheyt heymelijck verborgen/
Ontsondighet mi met Isopen/ dat ick reyn worde
wascht mi/ dat ick snee wit worde/ Laet mi hoo
ren vruechde eñ genuechte/ dat die gebeenten vro
lic werdẽ die ghi te stuckẽ geslagẽ hebt Verbercht
v aenschijn van minẽ sondẽ/ eñ doet alle mijn mis=
daet wt/ Scept in mi o God een reyn herte/ eñ v
nieut in mi eenẽ willigen geest En verwerpt mi
niet van uwen aensicht eñ en neemt uwẽ heyligen
C geest niet vā mi/ Laet mi weder comẽ dẽ troost
uwer salicheyt/ eñ den vrijen geest onthoude mi/
Ic wil den godlosen uwe wegen leerẽ/ dat hen
die sondaers tot v bekeerẽ/ Verlost mi vanden
bloetsculdighen/ o Godt/ ghi die mijnder salicheyt
God zijt/ dat mine tonge beroeme uwe gerechtic=
heyt/ HERE doet mine lippē open/ dat minen
mont uwen hoogen lof vercondige. Wāt ghi en
hebt geenẽ lust totter offerhāde/ Ic gavese anders
D eñ brantofferẽ en behagen v niet/ Die offerhan
den Gods zijn eenen gebrokenẽ geest/ Een gebro
ken eñ verslagen herte/ en suldi Godt niet verach
ten Doet wel aen Zion nae uwen goeden wille
Timmert die mueren tot Hierusalem.
So sult ghi lust hebben totten offerāden ꝺ gerech
ticheit/ totten brantofferen eñ gheelen offerandẽ
So salmen varren op uwen outaer setten

Den. lij. Psalm David/ doen Doeg die Edomi=
te quam/ eñ gaft Saul te kennẽ/ Eñ seyde/ David
is in Abimelechs huyse gecomen. Quid gloriaris

Wat beroemet ghi v der boosheit/ ghi
machtige/ Gods goetheit is hier da
gelics doch/ Uwe tonge dēct na scalc=
heit/ eñ bedrijft bedriegerie/ gelijc eẽ A
scerp scaers Ghi beminnet quaet
meer dan tgoet/ valscheit te spreken/ meer dan ge
rechticheit/ Sela Ghi beminnet alleen/ dat
totten verderven dient/ eñ valsce tongen
So sal v God ooc geheelic eñ altemael af breken
eñ te stucken slaen/ eñ wt der woningen wt roeyẽ
eñ uwe wortel wt den lande der levender Sela
Eñ die gerechtige sullent sien/ eñ hem vreesen/ eñ
sullen sijns lachen. Siet/ dese en hielt God niet B
voor zijn stercte/ maer verliet hẽ op sine grote rijc=
dommen/ eñ was machtich in sijnder scalcheit
Maer ic ben gelijc eenen groenen olijfboom indẽ
huyse Gods/ ic verlate mi op sine ghoetheit altijt
eñ eewelic/ Ic dancke v eewelick/ want ghy
hebbet gedaen/ eñ wille op uwen name verwach=
ten/ want hi goet is voor uwe heiligen.

Den. liij. Psalm David. Dixit insipiens.

Die sotten seggen in haren herten/ het
en is geen God/ Si zijn verdorven/ A
eñ grouwelic gewordẽ in haer boos
heit/ daer en is geene die goet doe
God scouwet vanden hemel/ op der
mensceñ kinderen/ dat hi sie/ oft yemant verstan=
dich ware/ die na God vraechde Maer si warẽ
alle afgeweken/ eñ tsamen onduechdelic/ Daer en
dede niemant goet/ ooc niet eene. En willen
die quaetdoenders dan niet bekennen/ die mijn volc
verslinden/ dat si maer eten en hebben/ Si en roe
pen God niet aen. Daer vreesen si/ daer niet
te vreesen en is/ Wāt God verstroit die gebeentẽ ꝺ
drivers/ Hi maectse te scandẽ/ Want God versmaet B
se. Wie sal Israel salicheit geven/ als God sijn
volc weder wt die gevangenisse brengt/ so sal hem
Jacob verbliden/ eñ Israel vrolic zijn

Den. liiij. Psalm David. Deus in nomine

Helpt mi God in uwen name/ eñ oor A
deelt mi in uwer machticheit.
God verhoort mijn ghebet/ verneẽt
die reden mijns monts Wandt
vreẽden setten hen tegẽ mi/ eñ mach
tige staen mi na mijnder sielen/ die God niet voor
ogen en hebben/ Sela Siet/ God staet mi bi/
Die HERE onthout mijn siele Hi sal dat qua=
de minen vianden betalen/ Verstoortse in uwer
trouwen. So wil ic v vrijwillige offerande doẽ
Eñ uwen name HERE danckẽ/ dat hi so goet is
Want ghi verlost mi van alle/ die mi tegen sijn
also dat mine oge aen minen vianden lust siet. B

Den. lv. Psalm David. Exaudi deus.

God verhoort mijn gebet/ eñ en ontrect v
nz van minẽ smeekẽ Merct op mi/
eñ verhoort mi/ hoe ic so iāmerlic huile
eñ clage
Dz die viāt so crijscht/ eñ die godlo
se also benaut/ Want si willen een quade daet

B aen mi begaen/ēn zijn op mi bitterlijc gram
Mijn herte benauwt hē in mi nē lijue/ ēn des doots
vreese is op mi geuallen Vreese ēn beuinghe is o=
uer mi gecomen/ēn grouwel heeft mi ouervallen
Ic seyde/O hadde ic vlogelen als duyuen/dat
ic vloge/ēn yewers ruste de Siet/so wilde ic mi
verre wech maken/ēn inde woestinen bliuen/Sela
Ēn wilde haesten dz ic ontvluchte vanden dzuy
ste ēn onweder. HEERE verslint ēn cliest haer
tonge/Want ic sie ongerechticheit ēn twist in dye
stadt Dat gaet dach ēn nacht al om ēn tomme
in haer der mueren/daer is onrecht ēn onduechde
daer inne Scalcheit is daer inne/ēn liste/ēn on=
C trouwe/en scheet niet van haerder straten.
Waert dat mijn viant mi doch sceynde/soo wilde
ict lijden/ēn waert dat hem mijn hatere ouer my
verheue/wilde ic mi voor hem verbergen.
Maer ghi zijt mijn geselle/mijn regeerder ēn mijn
vrient Wi die vriendelic tsamen waren int ver=
holen/wi wandelen inden huse Gods met hoopen
Die doot verhaestse/ēn si moeten leuende inde
helle varen/Want boosheit is onder hen/in haren
woningen Maer ic wil tot Gode roepen/ende
die HEERE sal mi helpen.
D Des auonts/smorgens/ēn smiddaechs/wil ic cla=
gen ēn huylen/So sal hi mijn stemme hooren.
Hi verlost mine siele in vrede/van die gene/die
mi aen willen/want si zijn met velen tegen mi
God sal mi hooren/ēn verootmoedighen se/ die al=
toos blijft Sela/want si en veranderen hen nyet/ēn
en vreesen God niet Want si slaen hare handē
aen sine vreedsamen/ēn ontheiligen zijn verbont.
Haren mont is gelatter dan boter/ ēn hebben
nochtans orloge inden sin/Hare woorden zijn sacht
ter dan olye/ēn zijn nochtans blote swaerden.
Werpt uwen last op den HEERE/ die sal v
besorgen/ēn hi en sal den gerechtigen niet in onrust
de laten. Maer God/ ghi sultse onderwaerts
stoten inden putte des verderuens/ die bloetgieri
gen ēn die bedriegers en sullen haer leuen niet tot
ter helfte bringen/ Maer ic hope op v

Den.lvi.Psalm David. Miserere mei.

God zijt mi genadich / Want menschē
E versincken mi/ dagelics striden si/ēn
benauwen mi/Mine vianden versinc
ken mi dagelijcx / Want vele striden
tegē mi stoutelic Als ic mi beuree
se/so hope ic op v. Ic wil Gods woort louen/
op God wil ic hopen/ēn niet vreesen/ wat soude
mi dat vleesch doen? Dagelics veruechten si mi=
ne woorden/ Alle hare ghedachten zijn/dat si my
quaet doen Si houden te hoope/ ēn loeren / ēn
hebben acht op mine versenē/hoe si mine siele moch
ten vaen Men helpse wt om haerder misdaet
wille/ God stote sulcke lieden toornichlic hier ond
Tele mine vlucht vaet mine tranen/in uwē flesche
ēn telse Dan sullen hen mine viandē te rug
ge moeten keeren/Als ic v aenroepē/ so worde ic
seker dat ghi mijn God zijt Ic wil Goods woort
F beroemen Ic wil des HEEREN woort beroemē
Op God hope ick/ēn en vreese mi niet/ wat
wil mi een mensce doen Bi mi sijn/O God/dijn
geloften gedaen/dat ic v met danc betalen soude
Want ghi hebt mine siele vanden doot verlost/ mi
ne voeten vanden slipperen/Dat ic wandelē mach
voor Gode/int lichte des leuens

Den.lvii.Psalm David. Miserere mei deus.

Sijt mi genadich God/ Sijt mi gena
dich/want op v betrout mijn siele/ēn
onder dē scaduwe uwer vloghelen heb
ic toeuflucht/tot dat die scalcheit voor
bi gae Ic roepe tot God den al
derhoochsten/tot God die mi weder op helpt.
Hi seynde vanden hemel/ēn hielp mi vander smaet G
mijns verslinckers/Sela/God seynde sine goetheit
ēn trouwe
Ic ligge met mijnder sielen onder den leeuwen/Die
kinderen der menscen sijn vlammen/haere tanden
sijn spiesen ēn pijlen/ēn hare tonge scerpe swerdē
Verheft v/o God ouer die hemelen/ ēn uwe ee
re ouer alle landen
Si hebben minen ganghen netten gestelt / ēn mine
siele neder gedruct/Si hebben voor mi enen cuyle
gegrauen/ēn si zijn der selue in geuallen/ Sela
Mijn herte is bereyt/God mijn herte is bereydt/
dat ic singe ēn loue Ontwaect mijn eere/ōt
waect Psalter ēn harpe/vroech wil ic ontwaken
HEERE/ic wil v dancken onder den volcken Ick
wil v lofsingen onder die lieden
Want uwe goetheit is groote tot aen den hemel/
ēn uwe trouwe tot aen die wolcken Verheft v H
o God ouer die hemelē/ēn uwe eere ouer alle lādē

Den.lviii.Psalm David. Si vere vtique.

Sen wilt ghi dan niet eens spreken/dat
recht is/ēn oordeelen dat gelijc is/ghy
menscen kinderen
Maer inde herten gaet ghi met on=
recht om/ēn uwe handen bedriuen
boosheit Die godlose verueemdē hen vā moe
ders lichaem ane/die luegen sprekers / dolen van
moeders lichaem ane Haer woeden is gelijc
dat woeden eender slangen/gelijc die doue addere/
die haer oren toe stopt Dat si niet en soude hoo=
ren die stemme des touenaers / des besweerders/
die wel besweeren can
God breke haer tanden te stucken in haren muyl
HEERE breect te stucken die kaectanden der ion=
ger leeuwen. Si sullen vergaen gelijc water
dat wech vloeyt/Si micken met hare pilen/ Meer
si missen Si vergaen gelijc een slacke ōsmacht
gelijc een ontijdige ghebooorte eens wijfs/ēn sien si I
die sonne niet Eer mē uwe doornen speuret
aen den doornen struycke / salse die toornicheyt
wech trecken/alse noch versch zijn
Die gerechtige sal hem verblidē/als hi sulcke wra
ke siet/ēn sal sinen ghanck baden in des godloosen
bloet Dat die lieden sullen seggen/ Die ghe=
rechtige sal zijns ymmer genieten/God is immer
noch rechter opter aerden

Den.lix.Psalm David. Eripe me Deus. K

Mine God verlost mi van minen vian
den/ēn bescudt mi voor die gene/ dye
hē tegen mi setten Verlost mi vandē
quaetdoenders / ēn helpt mi vanden
bloetgierigen Want siet/si loeren
op mine siele/die starcke vergaderē hē tegen mi.
Daer ic nochtans HEERE gēē misdaet noch sonde
en heb. Si lopen sond mine scult ēn bereydē hen
Ontwaect mi te gemoete te comen/ende siet toe/

Ghi God die HERE Zebaoth/God Israel
ontwaect/om te besoeckene alle heydenē/En zijt
niemanden genadich/ die quaet hantiert/Sela
Des auonts laetse te rugge keeren/ eñ morrē
als honden/eñ in die stadt rontomme gaen.
Siet/si spreken met haren monde/swaerden zijn
C in haren lippen/wie salt horen Maer ghi o HE=
RE sultse belachen/eñ bespotten alle heydenen.
Voor zijnder macht wil ic achte op v hebbē/Want
God is mijn beschuddinge God ouerschuddet
mi met zijnder goetheyt/God late mi minen wille
sien aen mijne vianden En dootse niet/dat het
mijn volck niet en verghete/ Mer verdrijftse met
uwer macht/ HERE mijnē schilt/ende stootse
onderwaerts Si en leeren maer sondigen/ende
verstouten hem in hare houerdicheyt/ende seggen
inckel vloecken/ende weder spreken.
Vernieltse lieue maectse alle te niete inder verbol
ghentheyt/ datse niet en zijn eñ seker worden dat
God die HERE si in Jacob/ in alō werelt Sela/
D Des auonts laetse te rugge keeren/eñ morren
ghelijck honden/ende alomme inder stadt gaen
Laetse herwaerts ende derwaerts lopen om spijse
Mer ist dat si niet sat en wordē/so sullense morren.
Maer ick wil van uwer macht singhen/ eñ smor
gens uwe goetheyt beroemē/ Want ghi zijt mine
bescudsel eñ toeulucht ter tijt mijnder noot
Ic wil v/ o mine starcheit lof singē/Wāt ghi God
sijt mijn bescudsel/eñ een Godt mijnder goetheyt.

Den.lx Psalm Dauid. Deus repulisti

A God ghi die ons verstooten ende ver
stroeyt hebt/ende toornich zijt /keert
v weder tot ons. Ghi die de aerde
beweecht eñ gescoort hebt heelt hare
gebrekēheyt/ die daer te stuckē gesto
tē is Wāt ghi liet uwē volcke een harde sake sien
Ghi drencket ons met bitteren wijn/ Ghi hebt
een teeken gegheuen den genen /die v vreesen/dat
si op souden werpen inder waerheyt/ Sela.
Op dat uwe vriendē verlost werdē/soo helpt met
uwer rechter hāt/eñ verhoort mi God spreect
B in sinen heylichdom/ Ick bē blide / ende wil deelen
Sichem/ende af meten dat dal Sucoth.
Gilead is mijn/mijn is Manasse/ Ephraim is die
macht mijns hoofts/Juda is mijn leeraer.
Moab is minen waschpot/ Ic wil minen schoen
ouer Edom strecken/tot mi sal Philistia yuychten
Wie sal mi leyden in dye vaste stadt/wye sal my
geleyden tot in Edom toe En sult ghijt niet doen
C Godt/ghi die ons verstootet /ende en trecket niet
wt o God/ onder onse heyr Doet ons bistāt in
der noot/Wāt mēschē hulp en is niet oorboorlijc
Met Gode willē wi dadē doen/hi sal onse viā=
den onder treden.

Den.lxi. Psalm Dauid. Exaudi nos deus

A O God hoort mine clage/ende aenmercket
op mijn gebet.. Vanden eynden der aer=
den wil ick tot v roepen/als mijn herte in
benautheyt is/Ghi willet mi voeren opten hogen
steene/ Want ghi zijt mijn toeuerlaet/ Eenen starc
ken toren voor mine vianden.
Jck wil woonen in uwe tente eewelijc/eñ betrou=
B wen onder uwe vederen/Sela.
Wandt ghi HERE/hebt verhoort mine ghelof
ten/ghi hebt erfenisse ghegheuen den ghenen/ die
uwen name vreesen
Ghi sult den coninck lanck leuen gheuen/ dat sine
iaren altoos voorder ende voorder sullen dueren.
Hi sal eewelijck sitten voor God /goetheyt ende
trouwe zijn bereyt/ datse hem behoeden/
So wil ick uwen name loue singhen eewelijc/ dat
ick mine gelofte daghelics betale.

Den.lxij. Psalm Dauid. Nōne deo E

Mijne siele/swijget Gode / Want van
hem coemt mine salicheyt.
Want hi is mine vasticheyt/ mijn sa=
licheyt/mijn beschuddinge / daer om
mē sal ick wel bliuen Hoe langhe
legget ghi laghen den man / dat ghy hem alle ver=
worcht als een hangende want /ende te stuckē ge
stooten en tuyn! Maer si dincken sine hoochte te
verstoten/luegh enen behaghen den/Si louen met
ten monde /maer van binnen vloecken si Maer
mine siele swijge Gode/Want mijnen hope is tot
hem/ God is mine vasticheyt/mijn salicheyt/eñ
mijn beschudsel / Jck sal wel bliuen By Gode is
mijn salicheyt/mijn eere/den steē mijnder stercten F
mijn toeuerlaet is op Godt.
Hopet op hem altijt/ghi volckē/schuddet uwe her
ten voor hem wt/ Godt is onse toeuerlaet / Sela
Maer ydel zijn die menschen / valsch zijn die lieden
Op die wage zijn si lichter dan ydelheyt/
En verlaet v niet op onrecht ende ghewelt / en
werdet niet ydel/vallet v rijckdom toe/ soo en han
ge dat herte daer niet aen. God heeft eens ghe
sproken/tweemael hebbe ick dat ghehoort/ dat bi
Gode macht is Eñ bi v HERE goetheit wāt
ghi betaelt elcken/so hi verdient heeft.

Den lxiij. Psalm Dauid. Deus deus meus

God ghi zijt mine God vroech wil ic
v soecken / Mine siele dorstet nae v/
mine vleesch verlanget na v/in enen
dorren eñ dorstigen lande/daer geen
water en is. So heb ic v gesien in
den heilichdom/dat ic uwe macht eñ eere soude be
scouwen Want uwe ghoetheit is beter dan
leuen/mine lippen sullen v prijsen.
So wil ic v louen bi minē leuen/eñ mine handē in
uwen name opheffen Laet mine siele vol wor
den gelijc met smeer eñ vette/dat minen mōt met
vrolicken lippen loue Als ick ws ghedachte op
minen leger/so was mijn spreken van v inder wa
ke Want ghi zijt mine hulper / eñ onder dye
scaduwe uwer vlogelen wil ic glorieren
Mine siele hanget v aen/uwe rechte hāt onthout
mi/Maer si staen na mijnder sielen om te verder=
uene/Si sullen onder die aerde onder wech varen
Si sullen int sweert vallen eñ den vossen te dee
le worden Maer die coninck verblijt hem in
God Wie bi hem sweert sal gepresen worden/
Want den mont der geender die dat valsch sprekē
is verstopt

Den.lxiiij. Psalm Dauid. Exaudi deus

O God hoort mijn stemme in mijnder
claghen / behoet mine leuen voor die
vreese des viants
Verbercht mi voor die vergaderinge
d quader/voor dē hope d quaetdoēds

Die welcke hare tongen scerpen/gelijc een sweert
die met haren pijlen micken op dalder bitterste
B Dat si heymelic die vrome souden schieten/onuer-
huets scieten si op hen/eñ en vreesen hen niet
Si gripen een quaet stuc aen/eñ seggen/hoe si stric
ken leggen willen/eñ seggen/wie salse sien
Si versieren scalcheit/eñ houdent heymelic onder
hen seluen in dieper herten Maer God salse
met enen haestigen pile scieten/dat si gewont wer
den Haer eygen tonge heeftse geuellet/datse be
spotten souden/wie datse sage Eñ dat alle mē
scen verscricten/eñ vercondichden Gods daet/ ende
mercten dattet zijn werc was
Die gerechtighe verblidet hem inden HEERE/eñ
betrouwet op hem/eñ beroemen hen alle / die op
recht van herten zijn

Den.lxv.Psalm Dauid . Te decet himnus

A GOd men verwacht eñ looft v tot Zi
on/eñ v betaeltmen gelofte
Als ghi gebet verhooret/so coēt alle
vleesch voor v
Onse misdaet is te grote geworden/
onse ouertredinge wilt ghi vergeuen
Wel dien/dien ghi verkiest/eñ tot v laet/dat hi wo
ne in uwen houen die wert versaet metten goedē
B ws huys/ws heyligen tempels
Ghi sult ons wonderlijc antwoorden met gerech
ticheit/God onser salicheit/Ghi die toeuerlaet zijt
alder werelt eynde/eñ aender vreetheit der zee
Die de bergen bereyt met zijnder cracht omgordet
met machticheit.
C Ghi die stillet dat bruyschen inder zee/dat bruysen
haerder baren/eñ dat rasen der volcken. Datse
vreesen die aenden eyndē wonen van uwē tekenē/
Ghi maect vrolic die wtgaē beyde vroech eñ spa-
de Ghi besoect dat lant/eñ wateret eñ maect dat
seer rijc/den stroō Gods is vol waters daer mede
bereyt ghi sine grane/ want alsoe bereyt ghijt.
Ghi drincket sine voren/ eñ ouergīetet sine ghe-
D ploechde/met druppē maect ghi het weeck eñ see-
gent sine gewassche Ghi croonet dat iaer met
uwē goede/eñ uwe voetstappen druppen vā vette
Die wooningen inden woestinen druppen/eñ die
houelen zijn rontsomme lustich
Die velden zijn vol scapen/ende die dalen staen dic
ke met gezaiden coren/dat si iuychten/ ende singen

Den.lxvi.Psalm Dauid. Jubilate deo

A ALle lant/Juychet Gode/lof singet ter
eeren zijns naems/ maect sinen prijs
heerlijck/ Segt tot Gode/hoe won
derlijc zijn uwe wercken/het sal uwē
vyanden missen/ om uwer grooter
macht wille. Alle lant aenbede v/eñ lof singhe v
Lof singe uwen name/Sela. Coemt hierwaerts
eñ aensiet die wercken Gods/die so wonderlijc is
met sinen doene/onder die kinderen der menschen
Hi verandert die zee int droge datmē te voete ouer
dat water gaet/dies verbliden wi ons in hem.
Hi heerscapt met zijnder macht eewelijc/sine ogen
schouwen op die volcken/ die afuallige en sulē hē
niet verhogen connen/Sela Ghi volcken louet
onsen God/laet luyde worden die stēme zijns loofs
Dye onse sielen int leuen behoudt / ende en laet
onse voeten niet slibberen.

Want God ghi hebt ons geproeft/eñ gesuyuert/
gelijc dat siluer gesuyuert wert
Ghi hebt ons gebracht in enen burch / Ghi hebt
op onse lendenen eenen last geleyt B
Ghi hebt mensceen ouer onse hoofden laten varen
wi zijn in vier eñ water ghecomen/ maer ghi hebt
ons wtgeuoert in die ouervloedicheit
Daerom wil ic met brantofferen gaen in v huis/
eñ v mine gelofte betalen.
Also ic mine lippen open hebbe gedaen/eñ minen
mont gesproken heeft in mijnder noot.
Jc wil v vette brantofferande doen van geberndē
rammen/ick wil toe maken rinderen met bocken/
Sela. Coemt herwaerts hoort toe/ ghi al dye
God vreest Jc wil vertellen wat hi aen mijnder sie
len gedaen heeft Tot hem riep ic met minē mō- C
de/eñ is verhoocht met mijnder tongen Jst dat
ic dat onrecht aensie met mijnder herten So en sal
die HEERE niet horen. Daerom verhoort my
God/eñ aenmerct die stemme mijns smeckens.
Gelooft si God/die mijn gebet niet afgekeert en
heeft/noch sine goetheit van mi

Den.lxvij.Psalm Dauid.Deus misereatur

GOd si onser genadich/eñ segene ons/ A
hi laet ons zijn aenscijn lichten Sela
Dat wi opter aerden bekennen sinen
wech/onder alle heidenen sine salicheʒ
God die volcken danckē v/alle volc
ken dancken v Die volcken verbliden hen/ende
iuychen/dat ghi die recht vonnist eñ leydet die liedē
opter aerden/Sela. God die volcken dancken B
v/Alle volcken dancken v Dat lant gheeft sine
vruchte/God segene ons/onse Godt.
God segene ons/ende alder werelt eynde vreese
hem

Den.lxviij.Psalm Dauid.Exurgat deus.

GOd stae op/dat sine vianden verstroit A
wordē/eñ die hē hatē voor hē vluch
tē Gelijc dē roocke verdreuē wert/
so verdrijftse/gelijc dat wasch versmelt
vanden viere/So moeten die godlo
se vergaen voor Gode
Maer die gerechtige moeten hen verblidē/eñ vrolic
zijn voor Gode/eñ in vruechden genoechte hebbē
Singet Gode/Lofsinghet sinen name/maect die
bane dien/die daer saechte varet/Hi hiet HEERE
eñ verblijt v voor hem B
Die een vader is der weesen/eñ een rechter der we
duwen/hi is God in zijnder heiliger woningen
God die den eensamen dat huis vol kinderē geeft
die de geuangene wt leyt na haren wensch/mer de
afuallige bliuen inder dorheit
God doen ghi voor uwen volc wt troct/Doē ghy
henen ginct inder woestinen Sela
Doen beefde die aerde/eñ die hemelē dropē/voor C
sulckē God Sinai/voor diē God/die Jsraels God
is God uwe erfstenisse is dorre/Ghi wildet enē
genadigen regene wt deelen/eñ laten geraken
Dine dieren sullen daerinne wonen/O God/ ghi
sult den allendigen v goet laten geraken
Die HEERE sal dat woort geuen/ met grooten
scaren Euangelisten
Die coningen der heirscaren sullen onder malcāde
rē geuriēdē zijn/eñ de huysvrouwe sal dē roof wt deelē

Ja dat ghy ligt tusschen die palen / so sullen die
vederen der duyuen versiluert zijn/ende hare blo=
gelen gout varwe. Als die almachtige/coningē
ouer haer wt sedt/soo salse snee wit zijn/oock inder
duysternisse. Den berch Godts is eenen vetten
berch/Eenen gehoeueldē berch/eenē vetten berch
Waeromme huppelt ghy ghehoeuelden ber.
C ge/Godt heeft lust op desen berch te wonen/ende
die HEERE blijft daer eewelijck. Der wagens
Gods is veel dusentmael dusent / Die HEERE
is onder hen/inden heylighen Sinai. Ghy zijt in
die hoochte geuaren/eñ hebt die geuangenisse ghe
uanghen/Ghi hebt gauen ontfangē voor die men
schen/oock die wederspannighe / op dat Godt die
HEERE daer woone Ghelooft si die HEE
D RE dagelijcx die Godt onser salicheyt sal ons wel
beladen/Sela. Die God is ons een God der sa
licheyt/ Ende een HEERE / HEERE den doot te
ontlopen. Nochtans sal Godt dat hooft zijnder
vianden in stucken smijten / met haeren hayrschey
del die daer wandelt in zijnder schult. Die HE
RE heeft geseyt/Ic wil wt den vetten weder halē
Wt der diepten der zee wil ick wederhalen
Dat uwen voet inder vianden bloet gheuerwet
worde/eñ het v honden lecken God men heeft
E gesien uwe ganghen die gangen mijns Gods /eñ
conincs int heylichdom. Die sangers gaen voor
daer na die speelliedē/onder die maechden die daer
tambueren. Louet Godt den HEERE inder
vergaderingen/omme die fonteyne Israel.
Daer heerschapt haerder/die cleyne BenJamin/
die vorsten Juda met haren hoeppen/dye vorsten
Sebulon/die vorsten Naphtali. V Godt heeft v
starcheyt beuolen/starcke God / dat ghi ons ghe
daen hebt Om ws tempels wille te Hierusalē
F sullen v die coninghen geschincken toe bringen.
Scheldet dat diere inden riete/dye vergaderinghe
der osschen/onder die liedē/ die haer caluercn zijn
die daer lust tot gelt hebben/hi heeft verstroyt/die
volcken/die totten oorloge lust hebben. Die vet
te sullen comen wt Egipten / Moren lant sal sine
handen wt strecken tot God. Ghi coninckrijckē
opter aerden singet Gode/Lof singhet den HEE
RE/ Sela. Dien die daer varet indē hemel/ ouer
al/van aenbeghinne/siet hi sal sinen donder cracht
G gheuen. Gheeft gode die cracht/sine heerlicheyt
is ouer Israel/ende sine cracht inden volcke.
God is wonderlic aen sinen heylichdom/ Hi is
God Israel/hi sal sinen volcke stercheyt eñ cracht
gheuen/ghelooft si God.

A Den.lxix.Psalm Dauid. Saluum me fac

God helpt mi/ want die wateren zijn
gecomen tot aen die siele. Ic ben
versoncken in diepen slijm/daer gee
nen boden en is/Jck ben in die diepe
wateren gecomen eñ de vloet heeft
mi verdroncken. Jck ben moede geworden met
crijsschen/minen hals is heesch ghe worden/mijne
ogen zijn staer geworden vā verbeydē / na mijnen
Godt. Die mi haten sonder sake / dier is meer
B dan ic hayren op thooft hebbe. Die mi tonrech
te vianden zijn/eñ mi verderuen/zijn machtich ge=
wordē/ic moet betalē/dz ic niet gerooft en hebbe.
God ghi weet mine dwaeyskheyt/eñ mine scul
den en zijn v niet verborgen. En laet niet aen mi
te schanden worden/die ws verachten HEERE
HEERE Zebaoth/En laet niet root van bescaemt
heyt worden/die v soecken God Israel. Wandt
om uwen wille drage ick smaet/schande bedeckt
mijn aensicht. Jck ben vreemt geworden mijnen
broederen/eñ ombekent mijnder moeder kinderē
Want die ernstighe liefde/ om v huys etet mi/eñ
dye smaetheden der geender/dye v smaet aen doen
zijn op my gheuallen. Ende ick weende doe C
mijne siele vastede/ende dat is mi tot eenen spot ge
worden. Ic dede eenen sack voor een cleet aen/
ende ben haer segwoort geworden. Het spraken
tegen my die in dye poorte saten/ende ick was een
liet den dronckaerts.
Maer ick o HEERE/badt tot v/ter aenghena.
mer tijt/O Godt/in uwer grooter goetheyt/ ver=
hoort mi na uwer getrouwer hulpen.
Verlost mi wt den slijcke/dat ick niet en versincke
dat ick verlost worde van minē haters/ende wt dē
diepen watere Dat my dye watervloet niet en
verdrincke/ende die diepte niet en verslinde/eñ dat
gat des puts ouer my niet te samen en gae.
Verhoort mi HEERE wandt uwe goetheyt is lief
lijck/keert v tot mi/nae uwer grooter ontfermher
ticheyt. Ende en verbercht v aensichte niet voor
mi/dinen knechte/Wandt mi is benautheyt/Ver
hoort my haestelic. Maect v tot mijnder sielen/
eñ verlostse/Verlost mi om mijnder vianden wille.
Ghi weet minen smaet/schande/ ende schaemte
mijne wederpartijders zijn alle voor v.
Den smart breect mi dat herte/ende ben bedroeft E
Jc wachtede/oft yemanden iammerde/ mer daer
en was niemant/eñ nae troosters/maer ic en vant
gheene. Si gauen my galle ter spijsen/eñ drinc
ten my metedick/ doen my dorstede. Haer tafele
moet voor hen tot eenē strick worden/ter verghel
dinge/ende tot eenen valle. Haer ogen moeten
duyster worden/op dat si niet en sien/ende hare len
denen laet altoos waggelen. Giet op hen uwe
ongenade eñ uwe vbolgene toornicheyt begrijpse
Haer woninge moet woest worden/ende daer
en si niemant/die in haer tenten woone.
Want si veruolghen die ghi gheslaghen hebt/eñ
hebben ouer uwe wonden der smerten noch meer
ghemaect. Laet hen deene misdaet ouer die ander
comen/ Dat si niet en comen tot uwer gerechticheyt
Scrabtse wt den boecke der leuender / dat si mettē
gerechtigen niet bescreuen en worden.
Maer ick ben allendich/ ende mi is wee/O God
laet mi uwe salicheydt beschudden/ Jck wil den
name Gods louē/met eenē liet/eñ wil hem hooch
lijck eeren met danck/ Dat sal den HEERE
meer behagen/ dan eenen varre/die hoornen ende
clauwen heeft/ Die allendige sient/ ende verblij
den hen/ende die Godt soeckē/dien sal dat herte le
uen. Want die HEERE hoort die armen/eñ en
veracht sine geuangenen niet.
Hemel/aerde/zee/ende allet dat hem daer inne
beroert/loue hem.
Want Godt sal Zion helpen eñ die steden Ju
da timmerē/datmen aldaer woone / eñ die besitte
Eñ dat zaet zijnder knechten/sullense beeruen
eñ die sinē name beminnē/sullen daer inne blijuen

A Den.lxx.Psalm Dauid.Deus in adiuto

Haest v God mi te verlossen/ HEE
RE mi te helpen.
Die na mijnder sielen staen moe
ten te schanden worden/Si moeten
te rugge keeren/eñ bescimpt wordẽ
die mi quaet wenscen. Dat si eens gangs te scã
B den moeten worden/die vã mi seggẽ/Daer daer.
Verbliden eñ vrolic moeten si sijn aen v/ die nae v
vragen/eñ altoos seggen/ hooch gelouet si God/
die v salicheit beminnen Maer ic ben allẽdich
eñ arm/God haeste de tot mi/Want ghi sijt mijn
hulpe/eñ verlosser/HERE en vertoeft niet

Den.lxxi Psalm Dauid. In te dñe speraui

A HERE ic betrouwe op v/En laet mi
nemmermeer te scanden worden
Verlost mi door uwe gherechticheit/
eñ helpt mi wt/Neicht uwe oren tot
mi/eñ helpt mi. Sijt mi een starc=
ke vasticheit/daer toe ic altoos vlie/ghi die gebiet
mi te helpen/Want ghi sijt mijn steenrootse/ende
mijn borcht. Mine God helpt mi wt der hant
des godloosen/wt d hant des onrechtẽ eñ des grou
welikens. Want ghi sijt mijn toeuerlaet HE=
RE/HERE mijn hope van mijnd ioncheit aen.
B Op v vẽ ic onthoudẽ/vã mijd moeder lichaem
aen/Ghi hebt mi wt mijnder moederlichaem ghe
trocken/mijn beroeminge is altoos van v
Ic ben voor vele/gelijc een wonder/ maer ghi zijt
mijn starcke toeuerlaet Laet minen mont wes
roems vol zijn/eñ wes prijs dagelicx En vwerpt
mi niet inder tijt mijns ouderdoms / En verlaet
mi niet/als mine cracht afneemt. Want mine
vianden seggen van mi/eñ die op mine siele wach
ten/beraden hen met malcanderen. Eñ seggen
C God heeft hem vlaten/iaecht na / eñ grijpt hem/
want daer en is geen verlosser. God en zijt nz
verre van mi/Mine God haest mi te helpen
Si moeten hẽ scamen/eñ ontbreken / die mijnder
sielen tegen sijn/met smaet eñ scimpe moeten si o=
uerdect worden die mijn ongeluc soecken.
Maer ic wil altoos verbeyden/eñ wil altoos v be
roemene meer maken Minen mont sal ver
condigen uwe gerechticheit/daghelics v salicheit/
die ic niet al getellen en can Ic wil ingaen/om
te seggen vander macht des HEREN/ic wil alleẽ
uwer gerechticheit gedincken God ghi hebt mi
van ioncs op geleert/eñ ic vercondighe noch uwe
wonderen. Oec en verlaet mi niet God int ouď
dom/als ic grijsch worde/tot dat ic uwen arme v=
condige kints kinderen/ eñ uwe macht allen dien
noch comen sullen God uwe gerechticheit reic
D ket hooch/ghi die grote dingen doet/ God wie is
ws gelijcs. Ghi die mi laet sien vele eñ grote
benautheit/eñ maect mi weder leuende / eñ haelt
mi weder wt der dieptender aerden vier op.
Ghi maect mi seer groot/eñ troost mi weder.
So dancke ic v oock met Psalter spelen van uwer
trouwen mijn God/Ic lofsinghe v opter harpen/
ghi heilige Israel. Mine lippen zijn blide/dat
ic v lofsinge/eñ mine siele die ghi verlost hebt.
Oec dichtet mine tonge dagelics vã uwer gerech
ticheit/dat hen scamen/eñ te scanden werden/ dye
mijn ongeluc soecken

Den.lxxij.Psalm Salomon. Deus iudicium

God geeft v oordeel den coninck/eñ u= A
we gerechticheit des conincs sone
Dat hi v volc oordeele met gherech
ticheit/eñ uwen allendigen met oor
deele Laet die berghen den vrede
verheffen onder dat volc/eñ die houelen die gerech
ticheit Hi sal oordeelen dat allendige volc/ eñ hel=
pen den armen/eñ te stucken slaen den sceindere
Men sal v vreesen/also lange als die sonne eñ ma=
ne duert/ van kinde tot kints kinderen Hi sal ne B
der dalen gelijc den regen op dat velt/ghelijck die
druppels die dat lant vochtigen Tot sinen tiden
sal die gerechtige op gaen/eñ groten vrede/ tot dz
die mane niet meer en si Hi sal heerscappen van
der eender zee/tot aen dander / eñ vanden watre
aen/totter werelt eynde toe. Voor hem sullẽ
knielen die in die woestine wonen/ eñ sine viandẽ
sullen stof lecken. Die coninghen aen die zee
eñ inden eylanden sullen gescincken brengen/Die
coningen vanl rijc Arabien/eñ Saba/sullen gauen
toe voeren. Alle coningen sullen hem aenbe
den/alle heydenen sullen hem dienen. Want
hi sal den armen verlossen vanden gecrijsche/eñ dẽ
allendigen/die geenen hulper en heeft Hi sal spa
ren den verachten eñ armen/eñ den sielẽ d armer C
sal hi helpen Hi sal hare sielen wt den bedroch eñ
ongherechticheit verlossen/ eñ hare bloet sal dierc
geacht worden voor hem Hi sal leuen/eñ mẽ
sal hem geuen vanden goude wt rijc Arabien/ eñ
men sal voor hem altoos bidden/daghelics salmen
hem louen Het sal opter aerden een menich
te van coren sijn/bouen op die berghen Sine
vrucht sal beuen gelijc Libanon/ eñ sal groenen in C
die stede/gelijc garsch opter aerden Sinen na
me sal eewelic bliuen ond die zonne sal sinen name
totten nacomenden reicken/eñ sullen door dẽ sel=
uen geseegent worden / alle heidenen sullen hem
salich prijsen. Ghelooft si God die HERE
die God Israel/die alleen wonder doet Eñ
gelooft si den name zijnď eeren/eñ alle landẽ moe
ten zijnder eeren vol werden/Amen Amen

¶ Die gebeden Dauids des soons Isai hebbẽ
een eynde. Dẽ.lxxiij.Psalm Assaph
Quam bonus

God is so goet dẽ Israel/die daer rein A
van herten zijn Maer ic had scier
gestruykelt/met mijn voeten mij tre
de hadde bi na gellibbert. Want
het verdroot mi op die dullen/ doen
ic sach/dat den godlosen so wel ginc. Want si en
zijn metten doot niet omuaen/eñ staen vast gelijck
een pallays Si en zijn niet in ongeluc / gelijc an
dere lieden/eñ en werden niet met andere mẽscen
geplaecht Daerõ maect haer houerdie eerlic zijn
eñ haer ongerechticheit met hẽ wel staen Si wil
len gesien zijn/daerõ dat si so vet zijn/si doen wat
si maer en dencken. Si vernietent al/eñ seggen
quaet daer af/eñ spreken met gewelt hoochmoe= B
delic Si stellen haren mont inden hemel/eñ haer
tonge gaet inden lande alomme. Daerõ keert
hem haer volc derwaerts/eñ vinden waters plan
teyt vi hẽ Eñ seggẽ/hoe weter God/is oec kennis
se biden hoochsten? Siet/dat zijn die godlose/die
zijn gheluckich in die werelt/eñ besitten dat rijcdõ

Soude ic dan te vergeefs mijn herte gereinicht
hebben/eñ mijne handen met onscult gewasscen.
Eñ ben geplaecht geweest dagelijcs/ eñ mine
O straffinge was vroech daer. Dachte ick/dat ick
oec so seggen wilde/Siet/so verworp ick dat ghe-
slachte uwer kinderen. Ic dachte daer na/dat ick
dat verstaen soude/Mer het was moeyte voor mi
Tot dat ic ginc in die heilichdommen Gods eñ
aenmercte haer eynde. Maer ghi settet haer din
gen op donsekere/eñ stootse daer neder te gronde
hoe werden si haestelic so woeste/ si gaen onder/
eñ nemen een eynde met veruaernisse. Gelijc
eenen droome wanneer een ontwaect. So sult ghi
HEERE haer beelde/in die stadt veracht maken
Want mijn herte is doorbittert eñ mijne niere
zijn doorsteken. Maer ic ben een sotte/ die niet
D en weet/En dier ben ick bi v Eñ ic ben gestade
lic by v/ghi vaet mi bi mijnder rechter hant.
Ghi leydet mi na uwen raet/eñ ontfaet mi na
maels met eeren tot v. Wien heb ick inden
hemel/eñ opter aerden en behaget mi niet/als ick
bi v ben. Mijn vleesch eñ mijn herte is ver-
smachtet/God is mijns herten stercte/ ende mijn
deel eewelic Want siet/die hen van v verre m
den/sullen vergaen/ghi verstoort alle die tegen v
hoereren. Maer het is mi goet/ dat ick mi
tot God houde/ende mijn toeuerlaet sette op den
HEERE/ HEERE dat ic vercondighe alle uwe
wercken

Den.lxxiiij. Psalm Assaph. Ut quid deus

A GOd waerom verstoot ghi ons so al-
temale/eñ uwe toornicheit rooct te-
ghen die scapen uwer weyden
Gedinct op uwe gemeynte/die ghy
verworuen hebt van oudts her Die
ghi verlost hebt tot eenē roeden wo erffenisse/aen
den berch Zion daer ghi op woont. Tert
op hen met voeten/eñ stootse altemael te gronde
Die viant heuet altemael verdoruen int heilichdō
Uwe wederpartiders brullen middē ond uwe
vesten/eñ setten hare teekenen op/tot teekenen
Men siet die aren bouen blicken als die in dat
wout houwen Eñ houwen also zijn tafelwerc
in stucken met bile eñ aexe Si werpen sijn
heilichdom int vier/si ontwijden die woningē dijs
naems te gronde. Si seggen in hare herten
laetse ons tsamen berouen/ Si verbernen alle die
steden Gods inden lande. Onse teekenen
en sien wi niet/eñ en is geen propheet meer/xñ on
B der ons en is geen bekenner meer O God/
hoe lange sal die wederpartider lachteren/ eñ dye
viant uwen name so geheelic blasphemeren
Waeromme keert ghi v hant af/eñ uwe rech-
te hant van uwen scoot so gheheelick Maer
God mine coninc van outs her/doet hulpe middē
inden lande Ghi deelt die zee door uwe cracht
C eñ breect in stucken die hoofden der draken op dat
watere Ghi slaet in stucken die hoofden der
Leuiathan/eñ geeft hem ter spisen den volcke indē
wildernisse Ghi deelet wt fonteinen eñ beke
ghi laet verdrogen stercke stromen Dach eñ
nacht is v/ghi bereyt licht eñ sonne. Ghi set alle lā
den palen/Somer eñ winter maect ghi So
ghedenct doch dies God/ dat die viant smaet aen

doet/eñ een sot volc lastert uwen name. En
wilt die siele uwer tortelduyuen/den dieren niet ghe
uen/eñ dat dier uwer allendiger niet altemale ver
geten Aensiet dat verbont/ wandt het staet C
vol ongerechtige husen/aen den duysterē plaetsen
inden lande. En laet den cleinē niet met scimp wech
gaen/Want die arme eñ allendige veroemen uwē
name God staet op eñ voluoert uwe saecke/ge
dinct wes dagelics smaets vanden sotten En
vergeet die stemme uwer vianden niet/ Dat ru-
moere uwer vianden neemt altoos toe.

Den.lxxv. Psalm Assaph. Confitebor tibi

WI dancken v God/wi dancken v/eñ
dat uwen name na bij is/soo vercon-
dichtmen uwe wonderen. Want
ic sal gesetten tijt nemen/eñ recht or
deelen. Dat lant is weeck ghe
worden/eñ alle die daer inne wonen/Ick hebbe si
ne calomnen bereyt Sela Ic sprac totten dullē
en zijt niet so dulle/eñ totten godlosen/en set gheen
hoornen opt hooft. En heft uwen hoorne niet
opwaerts/en spreect niet hartneckelic. Want
verhoghinghe en comt noch van oosten noch van
westen/noch vander woestinen Mer God
is rechter die vernedert eñ verhoget. Want
inder hant des HEREN is eenen kelc/eñ stercke
wijn vol ingescenct/eñ giet dien daer wt/maer si-
ne giste sullen suygen eñ drincken alle godlose indē
lande Maer ic wil eewelic vercondigen/ eñ
loue singen den God Jacobs. Eñ wil alle
hoornen der godloser te stucken breken/op dat die
hoornen des gerechtigen verhoget worden

Den.lxxvi. Psalm Assaph. Deus in Judea

GOd is in Juda bekent/in Israel is si-
nen naem heerlic. Tot Salem is zijn
tente/eñ sine woninge tot Zion.
Aldaer breect hi in stucken/ die pilen
des boochs/scilt/sweert eñ strijt Sela
Ghi zijt heerliker eñ machtiger/ dan die roofber-
gen Die machtige worden berooft / eñ slapen
haren slaep/eñ alle stercke mannen/en vermogen
niet met haren handen. Van uwen schelden e
God Jacob/sinct in slape/beyde peert eñ waghen
Ghi zijt veruaerlic/ wie can voor v gestaen als
ghi gram zijt. Ghi hebt dat ordeel laten horen
vanden hemele/Dat aertrijc vreesde eñ wert stil-
le Doen God opstont totten ordeele dat hy
soude helpen alle allendige opter aerden Sela.
Want dat ghi menscelic gram zijt/sal men v danc-
ken/Maer die ouerblíuende gramscap sult ghi om
v gorden Gelooft ghi/so houdet den HEE
RE uwen God/ghi alle die rontsom hem zijt/brē
get gescencke den wonderlicken Die den vorsten
den moet neemt/eñ wonderlic is onder die conin
gen opter aerden

Den.lxxvij. Psalm Assaph. Voce mea auribus.

ET mijnd stemmen tot God/Ja met
mijnder stemmen tot God/ wil ic crij
scen/Eñ hi sal mi horen. Inden da
ge mijnd noot sochte ic den HERE/
Mine hant is des nachts wtgereet/eñ
en laet niet af. Want mine siele en wilt haer niet laten
troosten. Als ic op God dachte/soe ontsette ick
mi/Ic sprack/ eñ mijnen gheest wert ommachtich
Sela. Myne oogen hout ghi datse waken/Ick

B ben vertoorden dat ic niet en spreke. Ic hebbe ge-
dacht des tijts van oudts/ der voorledender iaren
Ic gedinc snachts op mijn snaren spele eñ spre
ke met mijnder herten/ mijnen gheest moet onder
soecken. Sal dan die HEERE eewelijc verstoo
ten/ eñ geen behagen meer hebben Ist dā gehee-
lijc eñ altemale wt met sijnder goetheyt/ Eñ heeft
dat woort een eynde voorder eñ voorder/ Heeft
God dan der genaden vergeten/ eñ heeft sine ont-
fermherticheyt in grāscap besloten. Sela Maer
ic sprac/ dat is mine broosheyt. Het sijn veran
deringhen der rechter hant des hoochsten Daer
omme wil ic dincken op dat doen des HEEREN/
C Ja als ic gedincke uwer wonderlichedē vā oudts
heyr. Ende wil spreken van allen uwen werc-
ken/ Eñ segghen van uwen doene. God uwen
wech is inder heylicheyt/ Wie is so groot eñ sterc als
God? Ghi zijt die God die wōder doet / ghi hebt
uwe macht kenlijc laten werdē onder den volcken
Ghi hebt v volc verlost door uwen arme/ Dye
kinderen Jacob eñ Joseph. Sela. Die wateren
saghen v God/ die wateren saghen v / eñ benaudē
hen/ eñ die diepten sijn gheturbeert. Die dicke
wolcken goten water/ die wolcken donderden/ eñ
D uwe pijlen voeren daer henen Die stemme vws
donders is aent ronde/ uwe blixemē lichten opten
aertbodē / Dat aertrijck roert hē eñ beuet daer af
Uwen wech is in die zee/ eñ uwē padt in groo-
ten wateren/ eñ men en speurt nochtans uwe voe
ten niet. Ghi leyde v volc ghelijc een cudde sca
pen/ door Moisen ende Aaron.

A Den .lxxviij. Psalm Asaph. Attendite popule

Hoort mijn volc mijn wet/ neyget u-
we oorē totter redenē mijns monts
Ic wil mijnen mont opē doen tot bi
spraken/ eñ oude saken wt spreken
Die wi ghehoort hebben eñ weten
eñ onse vaders ons vertelt hebbē. Dat niet ver
holen en is/ haren kinderen die hier na ghecomen
sijn/ ende vercondighen den lof des HEEREN/
eñ sine sterckheyt/ eñ sine wonderlichedē die hi gedaē
heeft. Hi rechtede een getuyghenis op in Jacob
eñ gaf een wet in Israel/ dat hi onsen vaderen ghe
boot condt te doen haren kinderen. Op dat die
nacomelingen weten souden/ eñ die kinderen dye
noch geboren souden werdē. Als si op quamē
dat zijt haren kinderen oock souden vercondighen
Dat si haren hope op God settē/ eñ niet en ver
B geten der daghen des HEEREN/ eñ sine geboden
houden souden/ Eñ niet en souden wordē gelijc
hare vaders/ een wederspannich eñ ongheboorsaē
geslachte/ dwelc sijn herte niet en rechtede/ eñ dies
geest niet rechtuoort en was aen Gode/ Alsoe
die kinderē Ephraim geharnast dē boge voerden
Sijn omgekeert ter tijt des strijdts/ Si en hiel
den dat verbont Gods niet/ eñ en wilden niet in si
ne wet wandelē. Eñ vergatē zijnder daden/ eñ
zijnder wonderlichedē die hi hen hadde laten sien/
Voor hare vaderen dede hi wonderlicheden in
Egiptē lant int velt Zoan Hi deelde die zee eñ liet
ser door wech gaē / eñ stelde dat water gelijc eenē
muere/ Hi leydese sdaechs door een wolcke/ eñ
snachts door eē licht vier Hi splitede die steenroot-
sē inder woestijnē eñ drincte se met grootē waterē
Eñ liet beken wt die steenrootsen vloeyē / datse
C afvloeydē gelijc waterstroomen Noch sondich
den si voorder tegen hem/ Eñ wordē ongehoorsaē
den hoochsten inder woestinen Eñ tempteerden
God in hare herten/ datse spise heisscen voor hare
siele. Eñ sprakē tegen God eñ seyden/ Ja God
sou wel een tafel connen bereydē inder woestinen.
Siet hi heeft dē steē geslagē/ dat hy water vloeyde
eñ beken vergoodt/ Maer wanneer can hy broot
geuen/ ende vleesch bereydē sinē volcke. Doen
nv die HEERE dat hoorde/ ontstac hi/ eñ vier ginc
op in Jacob/ eñ gramschap quam ouer Israhel.
Dat si niet en gelooften aen Godt / eñ en hoop
ten niet op sine salicheyt. Eñ hi geboot dē wolc
ken daer bouē eñ dede die duerē des hemels open
Eñ liet op hen regenen te etene/ eñ gaf hen he-
mels coorn Alle man at enghelen broot/ hi seyn
de hen voetsels plantcyt Hy liet waeyen dē oosten
wint ōder dē hemel / eñ bracht door sine stercte dē
suyden wint daer toe Eñ liet vleesch op hen ree-
genen ghelijc stof/ eñ geuederde ghevogelte/ gelijc
sant aen die zee. Eñ lietse vallē onder haer legers
ouer al daer si woonden. Doen aten si eñ wor
den alle sadt/ hy lietse haren lust bueten. Doen
si haren lust gebuet hadden/ eñ si daer noch af aten
Doen quam die gramschap Gods ouer hen eñ
doodede die alderbeste onder hen/ eñ ootmoedich
de die wtuercorenē Israel. Maer bouē alle dat
sondichden si noch meer / eñ en gelooften niet aen
zijn wonderlicheden. Daeromme verghinghen
hare dagen met ydelhet/ ende hare iaren haestelijc
wech. Als hise doode/ sochten si hem/ eñ keerden
hen vroech tot God. Eñ ghedachten dat God
D haer schepper is/ eñ God die hoochste haer verlosser
is. Eñ flatteerden hem met haren monde/ ende
logheden hem met haerder tonghen/ maer haer her-
te en was niet recht bi hem/ eñ en warē niet recht
op in sine verbondt Maer hi was ontfermher
tich/ eñ vergaf die onduechde gheerne eñ en verderf
dese niet Eñ keerde dicwile sine grāscap af eñ en liet
sine heele grāschap niet gaen/ Want hi gedachte
dat si vleesch zijn/ eenen wint die daer henen vaert
eñ en comt niet weder. Hoe waren si soo langhe
ongehoorsaem inder woestinen/ ende maecten hē
onlustich in die wildernisse. Si keerden hen om
eñ tempteerdē God/ eñ verweetē den heyligen in
Israel. Si en gedachtē zijnder hant niet/ inden
daghe doen hise verloste vander hant des viandts/
Hoe hi dan sine teekenē in Egipten gedaē had
de/ eñ sijn wonderlicheden inden lande Zoan.
Doen hi haer water in bloet veranderde dat si
E hare beken niet ghedrincken en consten. Doen
hi quade wormen onder hen seynde / diese veraten
eñ vorschen diese verdoruē/ eñ gaf hare gewassen
vruchten den rupsenē/ ende wat si ghearbeyt had-
den/ den sprinchanen.
Doen hi harē wijnstock met haghel versloech/
ende haer moerbeyboomen met vorste.
Doen hi haer vee den haghel ouer gaf/ ende ha
re cudden den blixem. Doen hi onder hen die
verbolgentheyt zijnder gramscappē/ ongenade eñ
dreyghen liet comē / Ende benautheyt ende inval
len der quader enghelen. Doen hi zijnder gram
scappen eenē wech maecte. Ende hare sielen voor

B den doot niet en spaerde / eñ ghaf hare dieren der
pestilencien ouer. Doen hi alle eerst gheboren in
Egipten sloech. Die eerstelinge haerder cracht in
die woninghen Ham. Eñ liet zijn volck wt trec
ken als scapē/ eñ leydese in die woestine als eē cud
de. Ende hi leydese seker dat si niet en vreesden/
Maer die zee bedecte haer viandē. Eñ hi bracht
se in sinē heiligē pale/ tot desen berch/ die sine rech=
te hant verworuen heeft. Eñ verdreef voor hen
die volckē wech/ eñ liet hen dat erue wt deelen/ eñ
liet inder gheender wooninge dye stammē Israel
woonen. Maer si temteerden/ eñ worden Go=
de ongehoorsaem/ Eñ en hieldē sine getuygenisse
niet. Eñ vielen te rugghe/ eñ ouertradē ghelijc
hare vaders/ eñ keerdē hen omme/ gelijc eenē val
schē boghe. Eñ vertoorndē hē met harē hooch
ten/ eñ verwecten hem met harē goykens. Eñ
doen God dat hoorde/ ontstack hi/ eñ verachtede
Israel seere Dat hi sine woninghe tot Silo liet
varen/ Die tenten daer hi onder dē mēschē woon
de. Eñ gaf hare sterckheit in die geuāgenisse/ eñ
hare heerlicheyt in die hant des viants. Eñ gaf
zijn volc ouer int sweert. Eñ ontstac ouer sine erf
fenisse. Haer ionghe mans persoonen verslindē
dz vier Eñ hare maechdē en wordē niet beclaecht
Hare priesters vielen door tsweert/ eñ hare we
duwē en wordē niet beweent. Eñ die HERE
ontwaecte gelijc een slapēde/ gelijc een stercke die
C vanden wijn puychet Ende hi sloech sine viandē
achter/ eñ gaf hen een eewighe schande. Eñ ver
achtede die tente Joseph/ Eñ en vercoos dē stam
Ephraim niet. Maer vercoos dē stāme Juda
den berch Zion den welcken hi beminde. Ende
timmerde zijn heilichdō hooch. Gelijc een lant dat
hi eewelic ghefundeert heeft. Eñ vercoos sinen
knecht Dauid/ eñ nam hem vandē scaepstallē/ Vā
den suygenden scapen haelde hi hē/ dat hi zijn volc
Jacob weiden soude/ eñ zijn erffenisse Israel.
Eñ hi weydese oec vā hertē wel/ eñ leydese met
verstande zijnder handen.

¶ Den.lxxix. Psalm Assaph. Deus venerunt.

A HERE daer zijn heydenen in uwe erf
fenisse geuallen/ die hebbē uwē hey
lighē tempele verontreynicht. Ende
van Jerusalem steenhoopē gemaect
Si hebbē die lichamē uwer knech
ten den voghelen onder den hemel teten gegeuen
Ende dat vleesch uwer heylighen den dieren indē
lande. Si hebben bloet ghestort ronts omme
Jerusalem ghelijc water/ Ende daer en was nye
mant die begroef. Wi zijn onsen nabueren eenē
smaet ghewordē/ Eenē spot eñ schimpe dēn ghe
nen die omme ons zijn/ HERE hoe langhe wilt
ghi so seer grain zijn/ eñ v toornige liefde / als vier
laten bernen? Schudt uwe verbolghentheyt op
die heydenen die v niet en kennen/ eñ op die conīc
rijcken die uwen name niet aen en roepen.
Want si hebben Jacob op ghe eten/ eñ sine hup
sen verwoestet. En gedenct onser voorledēder
misdaet niet/ laet uwe ontfermherticheyt vollic o=
uer ons groter zijn/ Want wy zijn te male dunne
gheworden.
Helpt ōs God onse salicheyt/ om ws naēs ee=
re wille/ Verlost ons/ ende vergeeft ons onse son=
den om ws naems wille. Waerōme sullen die B
heydenen seggen waer is nv haer God/ Laet on=
der die heydenen voor onsen oghē kenlijc werden
die wrake des bloets uwer knechtē dat gestortet
is. Laet voor v comen dat suchten der geuange
nē/ Na uwē groten arm behout ouere/ die kinde=
ren des doots. Ende vergheldet onsen nabuerē
seuenuoudich in harē schoot/ haren lachter / daer
mede si v HERE ghelachtert hebben.
Maer wi v volck/ ende schapen uwer weyden
dancken v eewelic/ eñ vercondighē uwē lof voor=
der ende voorder.

¶ Den.lxxx. Psalm. Qui regis Israel. Assaph.

G Hi herder Israel hoort / ghy die Jo=
seph hoedet ghelijc die schapē/ ghi die
daer sidt ouer Cherubin/ verschijnet
Verwecte uwe machticheyt/ ghi dye
voor Ephraim/ Ben Jamin eñ Ma A
nasse zijt. En coēt ōs te hulpe. God haelt ons we=
der/ eñ laet lichten v aenschijn/ Soo ghenesen wi.
HERE God Zebaoth / hoe langhe wilt ghy
toornich zijn ouer dat gebet ws volcs Ghi spijstse
met tranen broot/ eñ ghi drinctse met grote matē
vol tranen. Ghi hebt ons tot eenē twist ghesedt
onsen nabueren/ Eñ onse viandē bespottē ons.
God Zebaoth haelt ons weder/ laet lichtē v
aenschijn/ So genesen wi. Ghi hebt eenē wijn
stoc wt Egiptē gehaelt/ eñ hebt verdreuen die hey B
denen/ eñ den seluen gheplantet. Ghi hebt voor
hem die bane gemaect/ eñ hebt hem laten inwor=
telen dat hi dat lant veruult heeft. Bergen zijn
met sinen schaduwen gedect/ eñ met sinē rancken
die Cederbomē Gods. Hi heeft sine spruyten
wt ghelatē tot aen die zee/ eñ sine schuerē tot aent
water/ Waerōme hebt ghi dan sine tuynen ge
broken/ dat hem afplucket allet dat voor by gaet.
Die wilde verkenē hebbenen omghewroet/ eñ
dat vee optē velde heeft hem afgheknaghet.
God Zebaoth keert v doch/ schouwet vandē
hemel/ eñ siet ane eñ besoect desen wijnstock. Eñ C
volmaect dien/ die uwe rechte hant geplant heeft
eñ ouer den sone/ dien ghi ghesterct hebt. Wat
verbrant is met viere eñ wtgeroept/ dat moet ver
gaen vanden schelden ws aensichts. Laet uwe
hant zijn ouer den man uwer rechter handt/ eñ op
des menschen kinderen die ghi v ghesterct hebt.
So en willen wi niet van v wijcken/ laet ons le
uen/ so roepen wi uwen name aen.
HERE God Zebaoth haelt ons weder/ laet
v aenschijn lichten so ghenesen wi.

¶ Den.lxxxi Psalm Assaph. Exultate deo.

S Ingt vrolic Gode die onse sterckheyt
is/ juchet den Gode Jacob.
Neemt die psalmen/ ende gheeft A
herwaerts die tamboerē/ Soete har
pen met psalteren/ Blaset in dye
nyeuwe maenden die basuyne/ In onse feeste der
louertenten.
Want dat is een sede in Israel/ ende een rechte
des Gods Jacobs.
Sulcke heeft hy tot eenen ghetuygenisse ghesett
onder Joseph/ doen hi wt trock in Egipten landt
ick moeste lyppen hooren die ick niet en verstondt
Hi keerde sine schouder af vanden last/ Syne B

hant liet hi vanden ketele ghaen/ Doen ghi my
inder noot aenriept/ halp ic v wt/ ende verhoorde
v/doen v dat onweder ouerviel/ Ende proefde v
aent dwater des gheschils Sela.
Hoort mijn volc/ Jck wil v ghetuyghen Jsrael
ghi sout mi hooren. Dat onder v gheene vreem
de God en si/ende ghi gheenen onbekenden God
en aenbedet/ Jck ben dijn HEERE v Godt/
die v wt Egipten lant gheleypt hebbe. Doet uwen
C mont wide open/ Jck wil hem vullen.
Maer mine volc en gaf mijnder stemmen geen
ghehoore/ Ende Jsrael en wil mi niet.
So heb icse ghelaten in haers herten goetdunc
ken/dat si wandelen na haren raet/ Wilde mijn
volc mi gehoore geuen. En Jsrael op mine wegē
gaen. Soo wilde ic hare vianden bollijken ver=
ootmoedighen/ende mijne hant ouer hare weder
paertijders keeren. En die dē HEERE hatē sou-
den aen hem hebben moeten faelgerē/ en harē tijt
soude eewelic duerē. En soudese metter bester
tarwen spijsen/ende met hunich wt den steene v=
saden.

Den.lxxxij.Psalm Asaph. Deus stetit

A GOd staet inder gemeentē der gewel=
diger/en is een rechter middē onder
den rechteren. Hoe lange wilt ghi
onrecht oordeelen/ en nemet aen den
persone des godlosen/ Sela. Go=
deelt den armen en den weesen/en helpt den allen=
digen en den behoeuendē totten rechte. Verlost
dē verachtē en armē/en losset hē wt der godloser
B handt. Maer si en wetēs niet/en en merckens
niet/ Si wandelen inden duysteren/ Dat die funda
menten des lants om vallen sullen. Jc segghe
dat ghi goden zijt/ en altemale kinderen des alder
hoochsten. Nochtans sult ghi oock steruen/ als
menschen/en vallen gelijc eene onder den princen
O God staet op en vonnist dat lant/want ghi
eruet onder alle heydenen.

Den.lxxxiij.Psalm Asaph. Deus quis similis

A O God en swighet v niet/en en zijt niet stille
God en houdt niet inne/ Want siet u
we vianden rasen/ en die v haten heffen
dat hooft op. Sy peysen listelijck teghen v volck
en houden raedt teghen uwe verborghene. Si
sprakē coēt herwaerts laetse ons te niete maken/
dat si geen volc en zijn Dat des naems Jsrael niet
meer gedacht en werde. Want si hebben haer
beraden in haer herte/ en maken met malcanderē
een verbont tegen v. Die tenten der Edomiten
en Jsmaeliten/der Moabiten ende Hagariten/
Der Gebaliten/Ammoniten en Amelekiten/
B der Philisteen met dien te Tyro.
Assur heeft hem ooc tot hen gheslagen/Ende
sijn eenen arm der kinderen Loth ghewordē Se=
la Doet hen ghelijc den Midianiten/gelijc Sis=
sera/ghelijc Jabin aen die beke Kison.
Die verdaen werden te Endor/en worden tot
drec opten lande. Maect hare vorsten gelijc O
reb/en Seeb/en gelijc Seba/en Salmuna/en alle
hare ouersten/die daer segghen wy willen die huy
sen Gods innemen. O mijn God maectse ghe
lijc een rat/gelijc een stoppel voor den winde/
C Ghelijc een vier dat eenen bosch aensteket/ en
gelijc een vlamme die die berghen ontfuncket/ Al=
so veruolchtse met uwen wedere/ en ouaertse met
uwē onwedere. Maect haer aensicht vol scan=
den/dat si na uwen name vraghen.
Si moeten hen schamen en verschricken/altoos
meer en meer/en te schandē worden ende vergaen
So sullen si bekennen dat ghi het zijt/en uwen
name si HEERE/ dat ghijt alleene sijt/die alder=
hoochste in allen landen.

Den.lxxxiiij.Psalm der kinderen Korah Quam dilecta

HOe lieflic sijn uwe woninghen/ HE A
RE Zebaoth. Mine siele verlan
ghet en is ontbrokē na den voorho=
uen des HEERE/ Mijne herte en
lijf verblijden hen inden leuēdē God
Want den vogel heeft een huys vonden/en die
swalue haren neste/daer si hare iongē henē leyt te
wetene uwe outaren HEERE Zebaoth/ Mine co B
ninc en mijn God. Wel dien die in uwen huyse
woonē/die louē v altoos. Sela. Wel die men=
sche die sterc in v is. Dien uwe wegē in hare herte
zijn. Die door dat iāmer dal gaen/en maeckē tot
eender fonteynē/ En die poelē werden met regē v=
uult. Si gaen vander eender stercte totter andere
en verschijnē bi Gode tot Zion/ HEERE God
Zebaoth hoort mijn gebet/Vernemet God Jacob
Sela. Aenschouwet o God onsen schilt/Aensiet dat C
aensicht ws gesalfdē. Want eenē dach in uwen
voorhouen is beter dan duysent/ Jck wil liuer die
duere wachtē in mijns Gods huyse/dā lange woo
nē inder godlosen tenten. Want God die HE
RE is zone en schilt/die HEERE geeft genade en
eere/den genen die sonder smette leuen/en sal gees
goets gebreken. HEERE Zebaoth wel den men
sche die hem op v verlaet.

Dē.lxxxv.Psalm der kinderen Korah Benedixisti dñe

HEERE ghi hebt wel behagē aen u A
wen lande/ En bringt weder die ge
uangenen Jacob. Ghi neemt wech
die misdaet ws volcks En bedecket
alle hare sonden Sela. Ghi hebt al
le v gramscap wech gedaē. En hebt v afgekeert van
der verbolghentheyt uwer toornicheyt Vermaect
ōs God onser salicheyt/en holt op van uwer toor
nicheyt ouer ons/ Wilt ghi eewelic op ons grā
zijn/ En uwe gramscap altoos voort en voort stere
kē? Ghi moet ons ymmer vmakē en dat leuen
geuē/So sal hē v volc in v vblijdē. HEERE toōt
ons uwe goetheyt/En geeft ons uwe salicheȝ. Jc
wil hoorē wat God die HEERE sprekt/ Wāt hy
sal vrede spreken tot sinen volc/en tot sinē heyligē
Dat si hen niet en keeren totter dwaesheyt. Soo
sal zijn salicheyt na zijn den genen die hē vreesen/op
dat in onsen lande eer woone. Goethz en trouwe
ontmoetē malcanderē/gerechticheyt en vrede cus=
sen malcanderen. Trouwe wascht wt dē lande B
En gerechticheyt scouwet vanden hemel. Oec
sal die HEERE goet gheuen/ En onse lant sal sine
vruchte geuē. Gerechticheyt sal voor hem wande
len en sine treden op den wech setten.

Den.lxxxvi.Psalm Dauids. Inclina dñe

HEERE neyghet uwe ooren/ende ver=
hooret mi/Want ick ben allendich ende
arme. Bewaert mine siele/want ic bē

heilich/ Mijn God helpt ghi uwē knecht/ die hem op v verlaet. HERE sijt ghi ghenadich/ want ic roepe dagelicx tot v/ Troostet die siele ws knechts/ Want HERE tot v heffe ic mijne siele Want ghi HERE zijt goet eñ genadich/ Vā groter goetheit allen die v aenroepen HERE vernemt mijn gebet/ eñ aēmerct die stēmme mijns smeekens. Ter tijt der noot aenroepe ic v. Wāt ghi verhoort mi. HERE we en is gheen ghe lijcke onder den godē/ Eñ daer en is nyemant die doen can ghelijc ghi/ Alle heydenē die ghi ghe
B maect hebt/ sullen comen/ eñ voor v aenbedē HERE/ eñ uwen name eeren Dat ghi so groot zijt eñ wonder doet. Ende alleene God zijt. Onder wijst mi HERE uwen wech/ dat ic gae in uwer waerheyt/ Eñ mijn herte hē verblijde te vreesen uwen name Ic dancke v HEERE mine God van gheheelder herten eñ loue uwen name eewe lic. Want uwe goetheyt is groot ouer mi/ Eñ hebt mijne siele verlost wt der onderster hellen.
God die stoute settē hen tegen mi/ Eñ die ver
C gaderinghe der machtigher/ staet my na mijnder sielen/ Ende en setten v niet voor haren ooghen. Mer ghi HERE God zijt ontfermhertich eñ genadich/ lanckmoedich eñ vā groter goetheit eñ trouwen Keert v tot mi/ zijt mi genadich gheeft uwen knecht uwe sterckeyt/ Ende helpt mi dē so ne uwer dienstmaecht. Doet een teeken aen my ten besten/ dat zijt sien die mi haten/ eñ hen scamē Dat ghi mi bi staet HERE/ eñ troostet mi/

Dē.lxxxvij. Psal ō kinderē Korah. fundamēta ei⁹

HAre fundamenten sijn op den heyli-
ghen berghen. Die HERE bemin
A net die poorten Zion/ bouē alle wo
ninghen Jacob. Heerlike dinghen werden in v gesept/ ghi stadt Gods Sela/ Ic wil gedinckē Rahab/ eñ Babel/ dat si mi kennē sullen/ Siet die Philisteen/ eñ Tyriers met den Mooren werdē aldaer gheboren. Men sal van Zion seggen/ dat dese eñ die ghene daer inne
B gheboren si/ eñ hi die alder hoochste heeftse toe ge maect Die HERE sal latē predikē inden spra ken der volcken. Dat sommige aldaer geborē zijn Sela. Eñ die sangers ghelijc aen den reye/ sullē alle in v singhen deen na den anderen.

Dē.lxxxviij. Psal. ō kinderē Korah. dñe de⁹ salu.

HEERE God mijnder salicheit Ic
A crijsche dach eñ nacht voor v/ laet mijn ghebet voor v comē/ Neycht u we oorē tot mijnē clagē. Wāt mij ne siele is vol bedroefenissen/ Eñ mijne leuē is na bij der hellen. Ic ben geacht gelijc die ghene die ter hellen varen/ Ic bē gelijc een mā sonder hulpe Onder dē doodē vrij/ gelijc die ghe ne die inden graue ligghen/ Dier ghi niet meer en gedinct/ eñ si van uwer hant afghescheyden sijn.
Ghi hebt mi in die onderste cuyle ghelept/ In duysternisse eñ in die diepte.
Dine verbolgentheyt volhert ouer my/ Ende
B ghi dringet mi met alle uwe vloeden Sela.
Mine vrienden hebt ghi verre van mi ghedaen ghi hebt mi hen tot een afgrijselicheyt ghemaect Ic ligghe gheuanghen eñ en can niet wt ghecomē Mine ooge is bedroeft vā allē dicheit/ HERE

ick roepe v dagelicx aen Ic recke mijne handē wt tot v/ Sult ghi dan onder den dooden wonder- C
licheden doen/ ofte sullē die verstoruene opstaen/ eñ v dancken/ Sela Salmē in die grauē vertellen uwe goetheit/ eñ uwe gelooue in die verderuinge Moghen dan uwe wonderlicheden in duyster nisse bekēt werdē Of uwe gerechticheit indē lāde daer men niet en ghedenct. Maer ick roepe tot v HERE/ eñ mijn gebet come vroech voor v Waerom mit verstoot ghi HERE mijne siele/ D
Eñ verbercht v aenschijn voor mi/ Ic ben allen dich eñ amachtich dat ic so verstootē ben/ Ic lijde veruaernissen uwe verbolgentheyt gaet ouer my U veruaren druct mi. Sy omringhē mi daghelicx als water/ Eñ omcingelen mi te samen. Ghy hebt mijne vriendē eñ liefhebbers verre vā mi ge daen/ Eñ mijne bekenden afghekeert.

¶Dē.lxxxix. Psalm der kinderē Korah. Mia dñi

IC wil singhen vander goetheyt des HERE N eewelic/ Eñ sine gelooue
A verconDigē met mijnē monde / voor der eñ voorder/ Dat ick segghe/ die goetheit wert eewelic ghesticht/ Eñ ghi sult v ghelooue bereydē inden hemel Ic heb een verbont gemaect met mijne wtuercorene/ Ic hebbe Dauiden mijnen knecht ghesworen/ Ick wil v saet eewelic bereydē/ eñ uwē stoele voorder eñ voorder timmeren Sela. Eñ die hemelen sul-
len O HERE uwe wonderlicheden prijsen/ Eñ B
v ghelooue inder ghemeynten der heylighen. Want wie mach den HERE gelijc betalen in der wolcken/ Eñ ghelijck zijn den HERE onder den kinderen der goden/ God is seer veruaer lick indē raet der heyligen/ eñ wonderlic ouer alle die omtrent hem zijn. HERE God Zebaoth wie is gelijc als ghi/ eē machtige God eñ v geloo ue is rontomme v. Ghi heerschapt ouer die ho uaerdicheyt der zee/ Ghi stillet hare barē / als si hen verheffen/ Ghi slaet te stucken den houaerdi- C
ghen/ als eenen verslaghenen/ Ghi verstroyet uwen vianden met uwen stercken arm/ Hemel eñ aerde is v/ Ghi hebt ghefundeert dē aertbodem/ eñ al wat daer inne is/ Noordē eñ suyden hebt ghi gescapen Thabor eñ Hermon sul len juychen in uwen name. Ghi hebt eenē mach tighē arm/ sterck is uwe hant/ ende hooch is uwe rechte hant/ Gherechticheyt eñ oordeele is dye wooninge ws stoels/ goetheit eñ trouwe zijn voor v aensicht. Wel den volcke dat iubileren can / HERE si sullen int lichte ws aenschijns wandelē. Si sul len ouer uwen name vrolick zijn/ ende sullen door uwe gerechticheit verhoocht werden/ Wāt ghi D
sijt die glorie haerder sterckeyt/ eñ door uwe gōste suldi verhooghen onse hoornē Wāt die HERE is onsen schildt/ ende die heylige Israel onse coninck. Doē ter tijt spraect ghi int gesichte tot uwē hei ligē eñ seyt/ Ic hebbe hulpe gestelt op eenē mach- tigē/ Ic hebbe verhoget eenē wtuercorenē wt dē volcke Ic hebbe geuondē minē knecht Dauid/ Ic hebbe hem ghesalft met mine heylige olie. Dat mijne handt hem sal vorderē ende mijnen arm sal hem crachtighen.

Die vianden en sullen hem niet opsettẽ/ eñ die ongherechtighe en sullen hem niet verdrucken Eñ ic wil sine wederpartiders voor hem wech slaen/ eñ die hem haten wil ic plagen/ Maer mijne trouwe eñ goetheyt sal bi hem zijn/ Eñ sinẽ hoorne sal in minen name verheuen werden

E Ic wil sine hant in die zee stellen / eñ sine rechte hant in die wateren. Hi sal mi roepen/ ghi sijt myne vader/ mine God/ eñ steerootse mijnder salicheyt Eñ ic wil hem tot eenẽ eerstẽ sone makẽ/ Alder hoochst onder die coningẽ opter aerden Ic wil hẽ eewelic houdẽ mine goetheyt/ eñ mijn verbont sal hem vast bliuen Ic wil sine saet maken in eewicheyt/ eñ sinẽ stoele gelijc die dagen des hemels Ist dat sine kinderen mijne wet verlaten/ eñ in mijnen rechten niet en wandelen Ist dat si mijne seden ontheylighen/ eñ mine geboden niet en houden So wil ic hare ouertredinge metter roeden besoecken/ eñ met plaghen hare misdaet Maer mine goetheyt en wil ick van hem niet doen ende mine geloone niet laten faelgeren Ic en wil mijne verbont niet ontheyligen/ eñ niet veranderen so wat tot minen lippen is wtghegaen/ Ic hebbe eens gesworen door mine heylicheyt/ Ic en wil Dauidẽ niet liegen Sine saet sal eewich zijn/ eñ sinen stoele voor mi gelijc die sonne/ Gelijc die mane sal hi eewelic bereyt sijn/ eñ een seker getuge indẽ hemele/ Maer ghi verstootet eñ verachtet/ eñ zijt

F gram op uwen ghesalfden/ Ghi verstoort dat verbont ws knechts/ eñ ontheyliget opter aerden sine croone Ghi verschoret alle sine muerẽ/ eñ laet sine vesten in stucken breken. Alle die voorbi gaen beroouẽ hem/ hi is sinẽ nabueren eenen spot ghewordẽ. Ghi verhooget die rechte hant zijn der wederpartijders/ eñ verblijdet alle sine viandẽ. Oec hebt ghi die cracht zijns sweerts wech ghenomẽ/ eñ en maect hem niet stantuastich indẽ

G strijt Ghi verstoret sine reynicheyt/ eñ werpt sinen stoele ter neder. Ghi vercortet den tijt sijnder ionchept/ eñ bedect hem met schimpe. HEERE hoe lange wilt ghi v so geheelic verberghen / eñ uwe verbolgentheyt gelijc viet laten bernen Ghedinct hoe cort mijn leuen is/ Waeromme wilt ghi alle menschen te vergeefs gescheppen hebben. Waer is iemandt die daer leeft ende en siet den doot niet. Die sine siele verlosse wt der hellen hant Sela. HEERE waer is v voorledene goetheyt Die ghi Dauiden ghesworen hebt/ in uwen geloo ue HEERE gedinct des smaets uwer knechten/ die ic drage in mijnẽ schoot van also vele volcken/ Daer mede v HEERE uwe viandẽ lachteren/ Daer mede si lachteren die voetstappẽ ws gesalfden. Gelooft si die HEERE eewelic Amen. Amen

¶ Den.xc. Psalm. Dñe refugium.

A Een ghebet Mose des mans Gods.

HEERE ghi zijt onse toeulucht geworden/ voorder eñ voorder Eer dã die berghen gheboren waren / ende dat lant/ eñ dẽ aertbodem bereyt werdt Sijt ghi God vã eewicheyt in eewicheyt Ghi die die menschen keert int verderuen/ eñ segt/ Comt weder ghi menschen kint Want duysent iaren zijn voor v als eenen dach/ die gisteren vergaẽ is eñ gelijc een nachtwake Ghi treckt se wech/ eñ zijn gelijc eenẽ slape/ eñ het verandert hẽ vroech gelijc hoy. Dat dair vroech bloeyt eñ veranderet hem Maer tsauonts wert het afgehouden eñ verdoret Want wi vergaen in uwe gramschap/ eñ verscricken voor uwe verbolgentheyt

B Ghi settet onse misdaet voor v/ onse heimelike sonde int lichte voor v aensicht Want alle onse dagen zijn wech in uwer toornicheyt/ wi hebbẽ onse iaren ouer gebracht gelijc een clapperie Den tijt onser iarẽ is tseuẽtich iaer/ alst hooch coemt so sijnt tachtentich iaer/ daer na is moeyte eñ arbeyt want het vaert snellic wech eñ wi vliegen daer af.

C Wie kenet die macht uwer grãscappẽ/ Wãt al so seere mẽ voor v veureest is/ also seer zijt ghi gramme. Laet ons weten dat getal onser dagen dat wi ingaen met wijser herten/ HEERE keert v doch eens weder weder/ eñ troostet uwe knechten Veruult ons vroech met uwer goetheyt. So

D willen wi glorieren eñ vrolic sijn onse leuen lanck Verblijt ons nae der tijt daer inne ghi ons verootmoedicht hebt Na die iaren daer inne wi ongeluck gesien hebben. Toont uwen knechtẽ uwe werc/ eñ uwe cieragie ouer haer kinderen/ Eñ die HEERE onse God si lieflic ouer ons/ eñ vordere dat werc onser handẽ ouer ons / eñ vordere dat werc onser handen.

¶ Den.xci. Psalm. Qui habitat.

Vie onder dat beschermsel des alderhoochsten sit/ eñ onder die schaduwe des almachtigẽ blijft. Die spreect tottẽ HEERE mijne toeuerlaet ende burcht/ Mine God op dien ick hope Wãt hi sal mi verlossen vandẽ stric des iagers eñ vander pestilentie der listicheyt. Hi sal v met sinen vederen vedecken/ eñ uwe toeuerlaet sal zijn onder sine vloegelen/ sine trouwe is schilt ende bescutsel Dat ghi niet en vreest voor den grouwel des nachts/ Voor den pijle die des daechs vliecht. Voor die pestelẽtie die int duystere sluypet/ voor

B die siecte die inden middach verderuet Of duysent vallẽ tot uwer siden/ eñ tien duysent tot uwer rechter siden/ So en salt nochtãs aẽ v niet genakẽ Maer ghi sult met uwen ooghen uwen lust sien/ eñ die vergheldinghe der godloser aenschouwen/ Want HEERE ghi sijt mijn toeuerlaet/ ghy hebt uwe toeulucht opt hoochste geset Den sal gheen quaet ontmoeten/ eñ gheen plage en sal tot uwer tenten genaken. Want hi heeft sinen engelen beuolen ouer v/ dat si v bewaren op alle uwe wegen/ Dat si v op die handen dragen / Dat ghy uwen voet aen gheenen steen en stotet Op den leuwe eñ adere sult ghi ghaen/ ende terden opten ionghen leeuwe eñ drake Want hi heuet mijns

A begheert/ Ic wil hem wt helpẽ/ ic wil hem beschudden. Wãt hi kennet minen name hi aenroept mi/ so wil ic hem verhooren/ ic ben bi hem inder noot ic wilder hem wttrecken/ eñ tot eeren maken Ic wil hẽ vsadẽ met langẽ leuẽ/ eñ wil hẽ toonẽ mine salicheyt.

¶ Den.xcii. Psalm Bonum est confiteri

Het is goet den HEERE te dancken eñ lof singen/ v ghi alder hoochste Om vroech uwe goetheyt te vercondigen / ende v geloone des nachts/ Op den thien snaren ende

B psalter/ Met ghedichte op der harpen/ Want
HEERE ghi maect mi vrolic ouer uwe wercke/ eñ
ic gloriere van dat maecsele uwer handē. HEE=
RE hoe zijn uwe wercken so groot/ Uwe gedach
ten zijn so seer diep. Een dwaes man en weet
dat niet/ eñ een sot en verstaet sulcx niet. Die god
lose groenē als dat gersch/ eñ alle quaetdoenders
bloeyen/ Dat si vernielt werdē altijt eñ eewelijc.
Maer ghi HEERE zijt hooch eewelick/ Wāt
siet uwe vianden/ HEERE siet uwe viandē sullen
verghaen/ eñ alle quaetdoenders sullen verstroyt
werdē. Maer minē hoorn sal verhooeht werdē
C ghelijc eens eenhoorens/ Eñ werden begotē met
verschen olye. Eñ mine ooghe sal sinē lust sien
aen mine vianden/ eñ mijne oore sal sinē lust hoo=
ren aenden boosachtigē/ die hen teghen mi setten.
Die gherechtige sal groenen gelijc eenē palm
boom/ hi sal toenemen gelijc eenē Cederboom/
op Libanon. Die geplantet zijn indē huyse des
HEEREN sullē indē voorhouen ons Gods groe
nen. Eñ sullen ooc noch bloeyē indē ouderdom
Eñ vette eñ versch zijn. Om te vercondigē dat
die HEERE oprecht is/ Mijn steenrootse/ eñ daer
en is gheen onrecht aen hem.

¶ Den.xciij. Psalm. Dñs regnauit.

A Die HEERE is coninc ghewordē/ eñ
heeft macht aen getrockē. Die HEE=
RE heeft hē aē gedaē eñ met sterc=
heyt gegordet/ hi heeft dē aertbodem
geuesticht dat hi blijft/ Vā doē ane
is bereyt uwen stoele/ ghi zijt vā eewicheit/ HE
RE die waterstroomen verheffen hen daer/ Dye
waterstroomē verheffen hare druysschē/ Die wa
terstroomen verheffen opwaerts die baren.
B Die watervloeden zijn machtich vandē druys
schen der grooter wateren/ Die HEERE is mach
tich inden hoochsten. Uwe ghetuygenissen zijn
seer seker/ Die heylicheyt chieret v huys.

¶ Den.xciiij. Psalm. Deus vltionem.

HEERE God diēs die wrake is/ God
diens die wrake is verschijnt. Ver
heft v ghi richter opter aerden/ Ver
gelt den houeerdighen na haer daet.
A HEERE hoe lange sullen die god
lose hen verblijden. Eñ hertneckelic wt seggē
eñ spreken/ alle quaetdoenders. HEERE si heb
ben v volc verslagē/ eñ uwe erfenisse geootmoe=
dicht. Weduwē eñ vreemdelingē verworghē
B si eñ dooden die weesen. Eñ seggen die HEERE
en siets niet/ eñ die God Jacobs en merckes niet.
Merct doch ghi sottē onder tvolc/ eñ ghi dwa
se wanneer wilt ghi cloec werden. En soude hi
niet hooren die dat oore gheplant heeft/ Dye dat
C ooge gemaect heeft/ en soude hi niet sien? Die die
heydenen castijt/ en soude die niet straffen? Die de
menschē leeret wat si wetē. Die HEERE weet die
gedachten der menschen/ dat si ydel zijn/ Wel diē
die ghi HEERE castiende onderwijst/ Eñ leert hē
door uwe wet. Dat ghi hē verduldicheyt sout ge=
uen ter quader tijt/ Tot dat dē godlosen dē put be
reyt werde. Want die HEERE en sal zijn volck
niet verstooten/ Noch zijn erfenisse niet verlaten.
Want dat oordeele sal weder te recht comē/ en
de dien sullen volghen alle oprechtige van herten.
Wie wil mi bi staen tegē die boosachtige/ Wie
wil tot mi treden teghen die quaetdoenders.
Waert dat die HEERE mijn hulper niet en wa
re/ So ware mine siele schier in die stilte gebleuen.
Als ic sprac mijnē voet heeft ghestruyckelt/ soo
sterckte mi HEERE uwe goetheyt. Als ic vele be
D commernisse had inwendich/ soo vermaectē uwe
troostinghē mijn siele/ Sal den stoele der schalc=
ken ghemeenscap met v hebben/ die daer moeyte
maect in uwe wet. Si wapenen hen tegen die
siele des gerechtigē/ eñ verdoemē onschuldich bloet.
Maer die HEERE is mijn bescuddinge/ mijn
God is een steenrootse mijns toeuerlaets/ Eñ
hi sal hen haer onrechte vergelden/ eñ salse in hare
boosheyt verstooren. Die HEERE onse God sal
se verstooren.

¶ Den.xcv. Psalm. Venite exultemus.

Comt herwaerts laet ōs dē HEERE
verhueghē/ eñ puyčht den steenroot=
se onser salicheit/ Laet ons met danc A
baerheit voor zijn aensicht comen/ eñ
hem met psalmen puyčhen. Want
die HEERE is een grote God/ eñ een grote coninc
ouer alle goden/ Want in zijnder hant is/ wat
onder opter aerden is/ eñ die hoochten der bergē
zijn ooc sine/ Want die zee is zijn eñ hi heeftse
gemaect/ eñ sine handen hebbē dat drooghe bereyt.
Comt laet ons aenbiddē eñ knyelen/ eñ neder
vallen voor den HEERE die ons ghemaect heeft.
Wāt hi is onse God/ eñ wi dat volc zijnd wey=
den/ eñ scapen zijnder handen/ hedē/ ist dat ghi si B
ne stemme hoort. En verhardet uwe hertē niet
gelijc tot Meriba geschiede/ gelijc ter tijt te Mas
sa inder woestinē. Daer my uwe vaders temp
teerden/ proefden eñ saghen ooc mijne werck.
Daer ic veertich iaer onlustich was/ ouer dz ge
slachte/ eñ sprac/ Het is een volc diens herte nyet
recht en staet/ eñ die mijne weghen niet en weten.
Dat ic swoere in mijnder gramschappen. Si en
souden niet tot mijnder rusten comen.

¶ Den.xcvi. Psalm. Cantate dño.

Singet den HEERE een nieuwe liet/ A
Singet den HEERE alle lant. Sin
get den HEERE ende looft sinen na
me/ Prediket den eenen dach aendē
anderē sine salicheit. Vertellet on=
der die heydenē sine eere/ ondr alle volckē sine wō
derlichedē. Wāt die HEERE is groot eñ hooch
loflic wonderlic bouē alle godē. Wāt alle goden
der volckē zijn afgoyēs. Maer die HEERE heeft B
den hemel ghemaect. Eere eñ cieragie is voor
hem/ Sterckheit eñ heerlicheit is in sinē heylichdō.
Ghi ghestachtē onder den volcken/ bringt her
waerts/ bringet dē HEERE eere eñ sterckheit toe.
Bringet den HEERE eere sijns naems. Nemet
gheschenckē eñ comt in sine voorhouē/ Aenbedet
den HEERE in heilige cieragie/ Allet lāt ontsettet
hem voor hem. Segget onder den heydenē/ dat
die HEERE coninc si ghewordē. Die den aert C
bodē vast maect dat hi bliuet. Eñ oordeelt die volc
ken oprechtelic. Die hemelen moeten hen verblijē
dē eñ die aerde si vrolic/ Die zee bruyssche/ ende al
wat daer inne is/ Dat velt si vrolic/ ende allet wat
daer op is/ Dan glorierē alle boomē indē woude/

Voor den HEERE dat hi comt/dat hi comt om
dat aertrijcke te oordeelen/Hy sal den aertbodem
oordeelen met gerechticheyt ende die volcken met
sinen geloove. Den.xcvij.Psalm.dñs regnauit

D Je HEERE is coninc gewordē/dies
verblijde hem dat aertrijcke/eñ vele
A eylandē zijn vrolijc. Wolckē ende
schemeringe/is ronts omme hē/Ge
rechticheyt eñ oordele is zijns stoels
wooninge. Viet gaet voor hem/ende aensteket
ronts omme sine vianden. Sine blixemē lichten
optē aertbodē/Dat aertrijcke siet en ontsettet hē.
Berghen versmelten ghelijck wasch voor den
B HEERE/voor den heerscapper des gheheelen aert
rijcs. Die hemelen vercondigē sine gerechticheȝ
Ende alle volcken sien sine eere. Schamē moe
ten hen alle die den beeldē dienē/eñ beroemen hen
der gorhens/Aenbedet hē alle goden. Zion he
uet gehoort eñ is blijde/Ende die dochteren Juda
zijn vrolic/HEERE om uwer oordelen wille.
Want ghi HEERE zijt die alderhoochste in
allen landen/ghi zijt zeer verhoghet bouen alle go=
den. Ghi die den HEERE bemmet/hatet dat ar
ghe/Die HEERE bewaret die sielē zijnd heyligen.
vāder hāt der godloser sal hise vlosse. Dē gerech
ten is een licht opgegaen/eñ blijscap den oprechti
ghen van herten. Ghi gerechtige verblidet v in
den HEERE/eñ dancket tot eene gedachtenisse
zijnder heerlicheyt.Den.xcviij.Psalm. cātate dñs

S Inget den HEERE een nieu liet/dat
A hi wonderlicheden ghedaen heeft.
Sine salicheyt heeft hi m zijnder
rechter hant/eñ met sinen heylighē ar
me gedaen. Die HEERE heeft
sine salicheyt kenlic gemaect/Voor dē volckē heeft
hi gheopēbaert sine gerechticheyt. Hi heeft ghe
dacht zijnder goetheyt eñ geloove/dē huyse Israel
Alder wereldt eyndē sien die salicheyt ons Gods/
Juychet den HEERE alle lant/singhet/beroemet
B eñ looft. Louet dē HEERE met harpē/met har
pē eñ velē psalmen. Met trōpetten eñ hellen ba=
suynen/Juychet voor den HEERE den coninck.
Die zee bruysse eñ wat daer inne is/dē aertbo=
dem eñ die daer inne woonen.
Die waterstromen moeten die handen vā blij=
schappen tsamen slaen/eñ die bergen moetē te sa=
men vrolic zijn. Voor dē HEERE om dat hi coēt
dat aertrijc te oordelen/Hi sal den aertbodē recht
oordeelen/eñ die volcken oprechtelic.
Den.xcix.Psalm. Dñs regnauit

D Je HEERE is coninc gewordē/dies
A rasen die volckē/hi sidt op Cherubin
dies beroert hem dat lant/ Die HE
RE is groot te Ziō/eñ hooge bouē
alle volcken. Men dancke uwen
grootē eñ wonderliken name/die daer heylich is.
Die sterckheyt des conincs bemint dat oordeele
B ghi bereyt al wat oprechtich is. Ghi doet oordeel
eñ ghererechticheyt in Jacob
Verheft den HEERE onsen God/Aenbedet
tot zijnder voetbanc want hi is heylich.
Mose ende Aaron onder sinen priesterē ende
Samuel onder den ghenen die sinen name aenroe
pen/Die riepen aenden HEERE eñ hi antwoorde
hen. Hi sprac met hen door een wolcealomme/
Si hielden zijn getuychnissen eñ zedē die hi hē gaf.
HEERE ghi zijt onse God/Ghi verhoordetse/
Ghi Godt vergaeft hen ende straftet haer doene.
Verhooghet den HEERE onsen Godt/eñ aen=
bedet tot sinen heyligen berge/want die HEERE is
heylich. Den.C. Psalm/Jubilate deo

J Uychet den HEERE alle lant.Dye A
net den HEERE alle landt/Dienet
den HEERE met vruechden/Coemt
vrolic voor sine aensicht Bekennet
dat/dat die HEERE God is/Hi heeft
ons gemaect/eñ niet wy selue tot sinen volc/ende
tot scapē/zijnder weyden. Gaet tot zijnder poor=
ten in met dancken/tot sinen voorhouen met louē
dancet eñ looft sinen name. Want die HEERE is
goet/eñ sijne goetheyt dueret eewelic/eñ zijn geloo
ue voorder ende voorder.
Den.C.i.Psalm Dauids/ Misericordiā et

V An goetheyt eñ oordeele wil ic singhen A
eñ v HEERE lof singhen. Jc doe wijs=
lijck op den weghe die sonder smette is
Wanneer coemt ghi tot mi/ Jc wandele met eenvul=
diger herten in mijn huys. Jc neme gheen qua
de sake voor mi/ick hate dat doene der ouertreders/
eñ en blijft niet bi mi/ Een verkeert herte moet
van mi wijcken/Den quaden en kēde ic niet. Die
mi sinen naesten heymelic blameert dien vernicle
ic/ic en vermach dien van stouten ghesichte eñ ho=
uerdiger hertē niet. Mijne oogē siē na die getrou
we inden lande/dat si bi mi souden woonē/eñ die
een onberispelic leuen leyde/dien liet ic mi dienen. B
Die met bedrieghereye omgaet/en moet niet in
mijnen huyse bliuē/Wie daer liecht dye en mach
voor mi niet staende bliuen. Vroech vernielde ic
alle Godlose int lant/dat ic alle quaetdoenders sou
de wtroeden wt der stadt des HEEREN.
¶ Den.C.ij.Psalm. Dñe exaudi.

H EERE hoort mijn ghebet/eñ laet mi
ne crijsschen tot v comen. En ver=
berghe v aensicht niet voor mi ter tijt A
der noot/neyghe v oore tot mi/als ic
v aenroepe so verhoort mi haestelic.
Want mijne daghen sijn vergaen ghelijc eenē
roock/eñ mine ghebeenten zijn verbrant ghelijck
eenen brant. Mijn herte is neder ghestagē ghe
lijc garsch eñ verdorret/want ic hebbe vergheten
mijn broot te eten. Mijn ghebeente cleeft aen mi
nen vleesch vāder stemmen mijns suchtens. Jc
ben ghelijc een pellicaen inder woestijnē ic bē ghe
lijc een wilken inden verstoorden steden. Jc wa
ke eñ ben ghelijc eenen eensamē voghel opten da
ke. Daghelicx lachterden my mine viandē/eñ
die mi bespotten swoeren bi mi. Want ick ete
met weenen. Van uwer toornicheyt eñ onghe=
naden/dat ghi mi hebt genomē eñ wech geworpē B
Mine daghen zijn ghewekenghelijck een scha
duwe/eñ werde dorre ghelijck een garsch.
Maer ghi HEERE blijft eewelijc/eñ uwe ghe
dachtenisse voorder ende voorder.
Ghi sullet opstaen eñ ouer Zion ontfermen/
want het is tijt dat ghi haer genadich zijt/en de dis
tijt is ghecomen

Want hare steenen behaghen uwen knechten/
en̄ zijn haren stoue gonstich/ Ende dye heydenē
C sullen uwē name vreesen/en̄ alle coninghen opter
aerden v eere. Dat die HEERE Zion timmert
en̄ verschijnet in zijnder eeren.
Hi keert hē totte ghebede des verlatenens/ en̄
en versmaet haer ghebet niet/ Dat werde gescre
uen op die nacomelinghen/en̄ dat volc dat ghesca
pen sal werden/sal den HEERE louen. Wāt hi
schouwet van zijnder heyliger hoochten/ende dye
HEERE siet vanden hemel opter aerdē. Op dat
hi dat suchten des gheuangenen hoore/ende losse
die kinderē des doots. Op datse te Sion predi=
D ken sinen name/en̄ sine lof te Jerusalem/ Als dye
volcken te samen comen/En̄ die conincrijckē om
den HEERE te dienen/ Hi verootmoediget opten
wech mine cracht/Hi vercortet mine dagen/ Ic
segge mine God/en neemt mi niet wech inđ helft
mijnder daghen/uwe iaren dueren voorder ende
voorder. Ghi hebt te vorē die aerde gefundeert
ende die hemelen zijn uwer handen werck. Si
sullen vergaen/maer ghi blijft/ si sullē alle verou=
den ghelijck een cleet/ende als ghijse ghelijck een
ghewaedt verandert/sullen si verandert werden/
Mer ghi zijt die selue/ende uwe iaren en nemē
gheen eynde.
Dye kinderen uwer knechten sullen blijuē/ en̄
haer zaet sal voor v staende blijuen.

¶Den.C.iij.Psalm Dauids.Benedic aīa

A Looft den HEERE mijn siele/ en̄ alle
mine inwendighe sinen heylighē na=
me. Louet den HEERE mijne siele
en̄ en vergetet niet wat hi mi weder
goets gedaen heeft. Die alle vwer
misdaet genadich is/ en̄ heelet alle uwe cranchedē
Die v leuē verlosset vander cuylen/die v croo=
net met goetheit ende ontfermherticheden. Die
uwen mont versadet met goede/dat uwe iōcheyt
vernieut werde/ghelijck eenen aerne. Die HE
RE doet gerechticheyt en̄ oordeele/allē die onrecht
lijdē. Hi heeft sine wegē Moysi latē wetē dē kin=
B deren Israel sijn doen/ Ontfermhertich en̄ ghe=
nadich is die HEERE/lanckmoedich en̄ vā groter
goetheit/ Hi en sal niet altoos kijuen/ noch eewe
lic toornicheyt houdē. Hi en heeft niet met ōs ge=
daen na onsen sondē/en̄ en heeft ons niet vergou=
den na onse misdaet. Wāt also hooch als den
hemel bouen die aerde is/laet hi sine goetheit ghe
werden ouer den ghenen die hem vreesen. Also
verre als dat oosten vā dat westen is.laet hy onse
ouertredingen van ons zijn. Ghelijc hem een
vader ouer kinderen ontfermt/Also ontfermt hē
die HEERE ouer die ghene die hē vreesen. Wāt
hi kent wat maecsel dat wi zijn/Hi gedenct dat wi
C stof zijn Een mēsche is in zijnder tijt ghelijc hoy/
Hi bloeyet ghelijc een bloeme opten velde.
Als den wint daer ouer gaet/soo en is si niet
meer daer/en̄ haer stede en kentse niet meer.
Mer die goethept des HEERĒ dueret van
eewicheyt tot eewicheyt/ ouer dye ghene die hem
vreesen/En̄ sine gherechticheyt tot kints kint.
Biden ghenē die sine verbont houden/en̄ ghe
dincken zijnder geboden/dat si daer na doē soudē.
D Die HEERE heeft sinen stoele in den hemel be
reyt/Ende sijn rijc sal ouer alle heerscappē. Lo
uet den HEERE ghy sine enghelen/ machtich van
crachten/ghi die sine woort doet/ Datmen hoore
die stemme zijns woorts
Louet den HEERE alle sine heyrscharen/ Syne
dienaers ghi die sine welbehaghen doet.
Looft dē HEERE alle sine werckē in alle plaetzē
zijnder heerscappien/Looft dē HEERE mine siele.

¶Den.C.iiij.Psalm.Benedic anima.

LOoft dē HEERE mijne siele/ HEERE A
mijn God/ghi sijt seer heerlic ghewor=
den/Lof en̄ cieragie hebt ghi aengedaē
Ghy decket v met licht / als met eenen cleede/
Ghi bereydet den hemel wt ghelijc een tapijts.
Ghi welvet zijn ouerste met water Ghi maect
v die wolcken tot eenen waghen ende gaet op die
vederen des wints.
Ghi maect uwe enghelen tot winden/en̄ uwe
dienaers tot vier vlammen.
Ghi die dat aertrijc fundeert op sinen bodem/
Dat het altoos en̄ eewelick blijft/
Metter dieptē deet ghi dat/als met eenē cleet. B
Dat wateren ouer die berghen staen.
Mer van dien/uwen schelden vlien si/Vander
stemmen des donders varen si daer henen.
Dat die bergen hooch te voorschijn gaen / ende
die vreeden hen onderwaerts settē/ totter plaetzē
die ghi hen ghefundeert hebt.
Ghi hebt eenen pale geset daer ouer en comē
si niet/Ende en moetē niet weder omme dat aert=
rijcke bedecken.
Ghi laet fonteynen springhen inden valleyen
dat die wateren tusschen die berghen henen gaen.
Dat alle dieren des velts drincken / Ende dye
wilde ezels haren dorste blusschen.
Aenden seluen woonen die voghelen des he=
mels/Ende singhen onder die tacken.
Ghi maect die bergen vochtich vā bouē / Dat
landt wert vol vruchten uwer wercken.
Ghi laet hoy wassen voor die beesten / en̄ saet
door arbeyt der menschen/ Dat ghy broot wt der
aerden bringhen soudt.
Ende dat den wijn smenschen herte verblijde/
ende sine ghedaente blincke vā olie/ En̄ dat broot C
smenschen herte stercke.
Dat die boomē des HEERĒ genoech hebbē
die cederboomē Libanon die hi gheplant heeft.
Aldaer nestelen die voghelen/ ende die reyger
heeft op die Dennenboomen sine wooninghen.
Die hooge berghen zijn der steenbocxkens toe=
vlucht/maer die steencloven der coninxken.
Ghi maect die mane datmē die feestē daer na
rekent/die sonne weet haren onderganck.
Ghi maect duysternisse dat het nacht werde/
dan roeren hen alle wilde dieren.
Die ionghe leeuwen die daer briesschen na dē
roof/Ende haer spijse soecken van Gode.
Mer als die sonne opgaet/ heffen si hem daer
af/ Ende ghaen ligghen in haer wooninghen. D
So gaet dan die mensche wt/aen sinē arbeyt/
En̄ aen sine acker werc tot sauonts toe.
HEERE hoe zijn uwe wercken so menigherley/
ghi hebtse alle wijslic gemaect/ En̄ die aerde is vol
uwer besittinghe.

Die zee dye so groot eñ wijdt is/daer wriemelet
dat niet te tellē en is/Beyde groote eñ cleyne dierē
Aldaer gaen die scepen/ Daer is Leviathā diē
ghi ghemaect hebt/dat hi daer inne spelen soude/
Si wachtē alle na v/dat ghi hen spise sout ghe
uen tot sijnder tijt Ghi geeft hen/so vergaderen si
Ghi doet uwe hant open so werden si met goede
versaet/ Verberght ghi v aensicht/so verscricken
si Ghi neemt wech haren aseme/ so vergaen si eñ
comen weder in haren stof. Ghi laet wt uwen
aseme/soe werden si gheschapen/ Ende vernieu=
wet dat aensiene der aerden. Die eere des HE
REN is eewich/die HERE verblijdt hem sijnder
wercken. Hi aenschouwet die aerde/so bevet si
Hi tast die bergen aen/so rooken si. Ic wil den
HERE singhen bi minen leven. Eñ mijnē God
lof singhen also langhe als ic ben Mijne redene
moet hem wel bevallē. Ic verblijde mi vandē HE
RE. Der sondaers moet een eynde werden op
ter aerdē/ eñ der godloser tot dat si niet meer daer
en zijn/Lovet den HERE mine siele Halleluia.

Den.C.eñ.v.Psalm. Cōfitemini dño.

DAncket den HERE eñ aenroept si=
A nen name/Maect kenlick sine daden/
onder den volcken. Singhet van
hem ende lovet hē Spreket van alle
sine wonderen. Beroemet sinen
heylighen name/Dat herte der geender die dē HE
RE soecken verblijden hen/ Vraghet nae den
HERE/eñ na sijnder sterckȝ Soeket sijn aensicht
alle tijdt/ Ghedinct sijnder wonderlijcker
wercken die hi ghedaen heeft sijnder wonderliche
den/eñ ordelē sijns monts/ Ghi dat saet Abra=
hams sijns knechts/Ghi kinderen Jacob sijns wt
vercorene Hi is die HEERE onse God/Sine
oordeelen sijn in allen landen/ Hi ghedinckt ee=
welic sijns verbonts/dies woordt dat hi geboden
heeft op duysent leden. Dat hi ghemaect heeft
met Abraham/eñ des eets met Isaac. Eñ stelde
dat selve Jacob tot eenen rechte/ Eñ Israel tot ee
nen eewigen verbont. Eñ sprac v wil ic dat lant
Canaan geven/dat snoer ws erfvenisse. Doe si
seer cleyne volcxken waren in ghetal/ eñ vreemde
linghen daer inne/ Eñ si trockē vā volc tot volc
Vanden eenen coninckrijck totten anderen volcke.
B Hi en liet gheenen mensche hen leet doen/ende
strafte coninghen om harē wille En tastet mij
ne gesalfde niet aen/eñ en handelt mijne prophetē
niet qualic. Eñ hi liet eene dierte int lant comen
eñ ontrac alle provisie des broots/ Hi seynde ee
nen man voor hem wech/Joseph werdt tot eenē
knecht vercocht. Si dwongen sine voeten inden
stock/yser ghinc door sine siele. Totter tijt toe
dȝ sine woort quam/ eñ die redene des HEEREN
hem hoochlic verlichtede. Doen seynde die co=
ninc/eñ liet hem los geven/die heere over volcken
hiet hem wt laten. Hi sette hem tot eenen heere
over sine huys/tot eene heerschap over alle sine be
sittinge. Dat hi sine vorsten soude castiende on
C derwisen na sinen wille/eñ sine ouden wijs soude
maken/ Eñ Israel trac in Egipten/ eñ Jacob
wert een vreemdelinc inden lande Ham/
Eñ hi liet sine volck seer vruchtbaer sijn/Ende
maecte se seer machtiger dan hare vianden

Hi veranderde der geender herte dat si op sijn
volc gram worden/eñ bedriechelijc handeldē met
sinen knechten. Hi seynde sinē knecht Moysen
Aaron dien hi hadde vercoren/ Die selve deden
sine tekenen onder hem/ Eñ sine wonderen inden
lande Hā. Hi liet duysternisse comen/ eñ maectet
duister. Eñ en waren niet ongehoorsaē sinē woor
den/ Hi veranderde haer water in bloet. Eñ doo
dede hare visschen. Haer lant wriemelde vorscē
wt/ooc inden cameren haerder coninghen. Hy
sprac doen quamen quade wormē/ Luisen in allen
haren palen. Hi gaf hen hagel tot reegen/ Vier
vlāmen in haren lande. Eñ sloech hare wijnstoc
ken eñ vijchboomen. Eñ brac die boomē te stuckē
in haren palen. Hi sprac/doen quamen sprincha
nen/eñ rupsenen/ende der selver sonder ghetal.
Eñ die aten allet garsch in harē lande/ Eñ aten
die vruchten in haren velde. Eñ sloech alle eerst D
gheboorte in haren lande/ Alle eerstelinghe haers
vermoeghens Eñ leydese wt met silver eñ gout
Eñ daer en was geen ontsterckte onder harē stam
men. Egiptē waert blide dat si wttrockē. Want
hare vreese was op hen gevallen. Hi breede ee
ne wolcke wt/tot eenen decsel Eñ vier des snachts
om te lichten/ Si baden/ doen quamender quac=
kelen/eñ hi versadese met hemels broot Hi open
de den steen/daer vlotē wateren wt/Alsoe dat die
beke in die dorre woestine liep. Wandt hi ghe=
dacht sijns heylichs woorts Abraham sinen knech
te ghesproken Also leyde hi zijn volck wt/met blij
schappen/eñ met ghenoechten sine wtvercorene.
Eñ gaf hen die landē der heydenen. Daer si die
arbeydē der volckē in namē. Op dat si sine seden
souden houdē/eñ sine wetten bewarē. Ha le lu ia.

Den.C.eñ.vi.Psalm/Cōfitemini dño

DAncket den HERE want hi is vrie
delick/Eñ sine goetheyt dueret eewe
lic/ Wie wil die machtichedē des
HEEREN wt spreken/Eñ luyde ma A
ken alle sine loven Wel dē ghenē
die dat oordeele bewaren/Eñ doen gerechticheyt
alle tijt/ HERE ghedinct mijns/ na uwen goe
den wille/diē ghi tot uwē volc hebt/ Besoect ons
met uwe salicheyt. Dat wi beschouwen dat goet
uwer wtvercorene/eñ ons verblidē in die vrolicap
pe ws volcs. Eñ mi beroeme met uwen erfdeele/
Wi hebben gesondicht met onsen vaderen Wi
hebben mishandelt eñ godloos geweest Onse va B
deren in Egiptē en verstondē uwe wonderē niet
Si en gedachtē uwer grooter goetheyt niet/ ende
waren ongehoorsaem aen die zee/te weten aen die
roode zee Maer hy hilp hen om zijns naems wille
dat hi sine machticheyt bekent soude maken/
Eñ hi berispte die roode zee doē waert si droech
Eñ hi leydese door die dieptē gelijc in die woestine
Ende hielp hen vander handt/des gheens diese
haette/eñ hi verlostese vander hant des viants
Ende hy bedecte hare wederpartijders met
watere/datter niet eene over en bleef/
Doen geloofden si aen sine woorden/ende son=
ghen sinen lof.
Maer si vergaten vollic sijnder wercken/ si en
verbeyden sinen raet niet.
Eñ si worden lustende inder woestinen/eñ temp

teerdē God in die wildernisse. Maer hi gaf
hen hare bede/ Ende seyndede ghenoech na harē
wille/ Eñ si verwectē Mose inden leger/ Aa-
ron den heyligen des HEREN Die aerde de
C de haer open ende verslont Dathan eñ bedecte die
vergaderinge Abiram Ende vier wert onder
hare vgaderinge ontstekē/ Die vlamme verbern-
de die Godlose. Si maectē een calf in Oreb/ Eñ
aenbaden dat ghegoten beelt. Eñ veranderden
hare eere In een gelikenisse eens ossen die grasch
etet/ Si vergaten Gods haers salichmakers/
Die so groote dinghen in Egipten gedaen hadde
Wonderlichedē indē lande Ham/ Eñ veruaerli
ke wercken aen die roode zee. Eñ hi sprach/ dat
hise vernielen soude/ en hadde Mose zijn wtuerco
rene niet ghestaen voor hē/ tegē den brucke. Dat
hi sine verbolgentheit af soude keerē/ op dz hi niet
verderuen en soude. Eñ si verachtedē dat ede
le lant/ Si en gheloofden sinen woordē niet. Eñ
murmureerden in haer tenten Si en ghauen der
stemmen des HEREN gheen ghehoore. Eñ hi
hief sine hant op tegen hen/ Dat hise neder soude
slaen inder woestinen/ Eñ hare saet onder die
heydenen soude werpen ende verstroyense in dye
landen. Eñ si hinghen hen aenden Baal Peor/
eñ aten vanden offerhanden der dooden/ Ende
vertoorndē hem met haren doene/ Doen rees die
plage ooc onder hen. Doen trat Pinehas toe/ eñ
D slichte die sake/ Doen wert die plage gheweert.
Eñ het wert hem gerekent tot gherechticheyt
voorderen voor der eewelic Eñ si vertoorndē hē
aet twist water/ Eñ het ginc Mose qualic om ha
ren wille Wāt si waren sinē gheest ongehoor-
saem/ Dat hi door sine lippen seyde. Dat si nyet
vernielen en souden die volcken/ Daer af hen dye
HERE ghesept hadde Eñ si mengden hen on
der die heydenen/ eñ leerden hare wercken. Eñ
dienden haren goykens/ Die waren hen tot verar
gheringhe Eñ si offerden hare sonen/ Eñ hare
dochterē den veltduuelen. Eñ verstorteden on
schuldich bloet/ dat bloet haerder sonē eñ haerder
dochteren/ die si offerden den goykens Canaan/
Also dat dat lant met bloetschulden beulect werc
Eñ veronreynichden hen met haren wercken/
Eñ hoereerdē met harē doene. Doen verbolch
die toornicheyt des HEREN/ eñ creech een afgri
selicheit aen sinen erfdeele. Eñ gafse in die han
den der heydenē/ Dat ouer hem heerscaptē die op
hen gram warē Eñ hare vianden benaudense/
eñ worden verootmoedicht onder haren handen/
Hi verlostese dicwile/ Maer si worden onghe
hoorsaem met haren voornemē/ eñ worden neder
door hare misdaet/ Eñ hi sach haren noot aen
doen hi haer clage hoorde/ Eñ ghedacht voor
hen/ op zijn verbont Eñ het berouwede hem na si
ne grote goetheyt.
Eñ lietse ter ontfermherticheit comē. Voor alle
diese gheuanghen hadden.
Helpt ons HERE onse God/ Eñ bringt ons
te samē wt den heydenē/ Dat wi danckē uwē hey
lighen name/ eñ beroemen v lof Gelooft si die
HERE die God Israel vā eewicheit in eewichz
Eñ allet volc segge Amen/ Haleluya.
Den. C. vij. Psalm. Confitemini dño.

DAncket den HERE wāt hi is vrien
delic/ eñ sine goetheit dueret eewelic A
Segget ghi die verlost zijt door dē
HERE Die hi van des viants hant
verlost heeft Eñ die hi wt den lan-
den te samen ghebracht heeft van oosten/ van we
sten van zuyden ende vander zee/
Die gaen dolen in die woestine in ongebaendē
weghen/ Eñ en vindē geene stadt daer si woonē/
Hongerich eñ dorstich/ eñ hare siele wert mat.
Eñ si crijsschen tottē HERE in haerder noot
Eñ hi verlostese wt haren benautheden.
Eñ leydese eenen rechten wech/ dat si soudē gaen
totter stadt daer si woonē Si dancken den HE
RE om sine goetheit/ Eñ om sine wonderliche-
den aen den kinderen der menschen.
Want hi versadet die dorstige siele/ Eñ vullet B
die hongherighe siele met goede.
Die daer sitten in duysternisse eñ donckerheyt
gheuanghen in allendicheyt eñ ysere.
Daer omme dat si der redene Goods onghe-
hoorsaem zijn/ Ende lasteren den raedt des alder
hoochsten.
Ende hi verootmoedigt haer herte met onge-
luck/ Dat si onsterck werden ende gheen hulpe en
hebben.
Ende si riepen tottē HERE in haerder noot
ende hi hielpse wt haren benautheden.
Ende leydese wt den duystere ende donckere/
ende schoordet hare banden.
Si danckē den HERE om sine goetheyt ende
om sine wonderlicheden aen der menschē kinderē
Want hi breect te stuckē metalen dueren/ ende
slaet in stucken yseren grendelen.
Die sottē werdē vootmoedicht om des weechs
wille haerder ouertredingē/ ende om haerder mis
daet wille.
Hare siele walghet van alle spijse/ ende comen
vast aen die poortē des doots Eñ si crijschen tot
tē HERE in haerd noot/ eñ hi helpt hen wt haer C
der benauhedē Hi seynt zijn woort eñ maectse ge
sont/ eñ verlostse van haren verderuen/ Sy danc-
ken dē HERE om sine goetheit/ eñ om sine won
deren aē dē kinderē der menschē Eñ offerē danc
offer/ eñ vertellen sine werckē met prueschz Die
met scepē opt zee varē/ eñ vedriuē hare hāteringe
in grotē wateren Die sien des HEREN werc
kē/ eñ sine wonderlicheden int diepe Hi spreect/
dā gaet liggē dē wint des onweders/ eñ zijn barē
verheffen hen. Dan varen si ten hemel eñ varen
inden afgrondt/ hare siele wert in ongheualle ver
saecht. Si tumelē eñ waggelē gelijc eenē dronc-
kenē/ eñ alle haer wijsheit is vslonden Eñ si roe
pē tottē HERE in haerder noot/ eñ hi leydese wt
haren benauthedē/ Hi maect dat onweder stil-
le/ dat hare baren hen legghen.
Dan werden si blijde/ dat stille ghewordē is/ eñ
leydtse totter hauene daer si willen/
Si dancken den HERE om sine goetheyt/ eñ
om sine wonderlichedē aen der menschē kinderē/
Ende verheffen hen onder die gheincynte des
volcs/ eñ si beroemen hen op den setel der ouders
Die de beke tot eender woestinen maect/ eñ die
wateraderen verdrooghē laet. Een vruchtbaer

lant in een onvruchtbaer/Om der boosheit wille
der gheender die daer inne woonen. Hi maect
van eender woestinen een staende water/ende een
dorre lant tot water aderen. Eñ stelt die honge
rige daer/Dat si een stat toemaken om te woonen
Eñ ackeren saeyen/eñ wijnbergen planten/ eñ
D vruchte des incomens makē. Eñ seegentse/eñ
vermenichfuldichtse temale seer / eñ en laet hairs
vees niet luttel sijn. Mer haerder wert weyni=
gher/eñ werden neder gedruct vanden dwanc des
quaets/eñ vandē ongeualle. Hi sendet veracht=
tinghe op die princen / eñ doetse dolen op den on
wech daer geen vanc en is. Eñ beschuddet den
armen van allendichept/eñ maect hem ghelijc een
cudde schapen in vele geslachten. Die oprechtige
sullen haren lust sien eñ hen verblijden / eñ alle on=
recht sal sinen mont toe moeten houden. Wie is
wijs ende behout dit So sullē si verstaen die goet
heyt des HEEREN. ¶ Den.C.eñ.viij.Psalm
Dauids. Paratum cor meum.

GOd mine herte is bereyt/Ick wil sin
ghen eñ dichten mine eere ooc.
Wel op psalter eñ harpe/Ic wil
E op zijn metter dagheraet. Ic wil
v dancken HEERE onder den volc=
ken/Ic wil v lof singhen onder die lieden.
Want uwe goetheyt is groot tot aenden hemel/
eñ uwe trouwe tot aen die wolcken. Verheft v
God ouer die hemelen/eñ uwe eere ouer alle lant
Op dat uwe lieue vrienden verlost werden/hel
pet met uwer rechter hant eñ antwoort mi.
God spreect in sinen heylichdom/ Ic ben blijde
C eñ wil Sichem wt deelen / eñ dat dal Suchoth wt
metē. Gilead is mine/Manasse is oock mijne
eñ Ephraim is die sterchept mijns hoofts Juda is
mine leytsman. Moab is mijnen waschpot/ Ic
wil mine schoenen ouer Edom werpen/Ouer die
Philisteen wil ick iuychen. Wie sal mi voerē in
die vaste stadt/wie sal mi leyden in Edom.
En hebt ghi o God ons niet verstooten/eñ en
treet niet wt Godt met onsen heyre? Doet ons
bistant inder noot/Want menscen hulpe is te ver=
gheefs. Door Gode willen wi sterchept bewij
sen/ hi sal onse vianden onder treden.

Den.C.eñ.ix. Psalm Dauid. Deus laudem

GOd mijns loofs/en swiget nz / want
dye quade monden der godloser heb=
A ben hen ouer mi opē gedaen/ eñ spre
ken tegen my met valschen tonghen
Eñ beclappen my met hatighen
woorden in allen plaetsen / Eñ strijden teghen my
sonder sake. Daer voor dat icse beminne / zijn si
teghen mi/Maer ick badt. Si doen my quaet
voor goet/Eñ hate voor liefde. Stelt godlose
ouer hen/ eñ een wederpartijder moet tot zijnder
rechter hant staen. Als hi geuonnist wert/moet
hi verdoemt wtgaen/ Eñ zijn ghebet moet sonde
B zijn. Sijnder dagen moeten weynich werden/
eñ zijn officie moet een ander ontfaen. Sine kin
der moeten weesen werden/eñ zijn wijf een wedu
we Sine kinderen moeten onghestadich zijn/eñ
broot bidden/eñ soeckē om dat haer huysinge ver=
stoort is. Die woeckenaer moet wtsuyghen al
wat hi heeft/eñ vreēde moetē sinē arbeyt roouen.

Eñ daer en moet niemāt zijn die hē weldaet be
wijse/eñ niemant en ontferme hē zijnder weesen.
Sine nacomelingen moetē wtgeroeyt werdē
Sinē name moet in een lit ondergaen. Sijnder
vaderē misdaet moet gedacht werdē voor dē HE
RE/eñ zijnder moeder sonde en moet niet wt ghe
blust werden. Si moeten voor den HEERE zijn
altoos / eñ hare ghedachtenisse moet wtgheroeyt
werdē opter aerden. Daer omme dat hi niet en
gedachte dz hi weldaet bewesen hadde/eñ vuolch
de dē allendighen eñ armē/eñ dien met bedroefder
herten/dat hi hem dooden soude. Eñ hi vloect
geerne/maer dat sal hem comen/ Hy en wilde niet
seeghenen/si sal ooc verre genoech van hē blijuen/
Eñ hi trac aen den vloecke ghelijc zijn hemde/
eñ is in sine inwendicheyt gegaen ghelijck water/
C eñ ghelijc olye in sine ghebeenten. Soo werde
sy hem ghelijck een cleedt/dat hi aen hebbe, eñ een
gordele daer hi hem altoos mede gordet.
Also geschiede den genen vanden HEERE/
die mi tegen zijn / eñ spreken quaet tegē mine siele
Maer ghi HEERE HEERE doet met mi om
ws naems wille/Wāt uwe goetheyt is lieflic. Ver
lost mi. Want ic ben arm ende allendich/Mijn
herte benauwet hem in mi. Ic gae wech gelijc
een schaduwe daer henen vaert / eñ werde wt ghe
stooten/ghelijck die sprinchanen. Mijne knien
zijn onstere van vasten / eñ mijn vleesch is mager/
dattet gheen vette en heeft. Ende ic was harē
spot/als si mi sagen/schudden si haer hooft.
D Staet mi bi/HEERE mijn Godt/helpt mi na u
wer goetheyt. Dat si wetē/dat dit si uwe hant
Dat ghi dat gedaen hebt. Vloeckē si so seegent
ghi/rechtē si hen op/ so moetē si te scanden werdē
Maer uwe knecht moet hē verblijdē. Mijne wed
partijders moetē mz smaet āegedaē werdē/ eñ mz
haerdē scādē gecleet werdē als mz enē roc. HEERE
ic wil v neerstelic dāckē met minē mōde/Eñ v be
roemē ond velē. Wāt ghi staet dē armē ter rech
ter hāt/dat hi sine siele soude helpē vandē rechterē.

Den.C.eñ.x.Psalm Dauid. Dixit dñs

DIe HEERE sprac tot minē HERE
A sittet tot mijnd rechter hāt/ Tot dat
ic uwe viādē tot eend scabelle uwer
voetē legge. Die HEERE sal die roe
de uwer stercte seyndē wt Ziō / heer
scappet ond uwe viādē. V volc sal willichlijc daer
zijn indē dage uwer macht in heyligen cieragien wt
moeds lichame metter dageraet coēt v dē dauwe
B uwer gheboortē. Die HEERE heuet geswooren eñ
eñ het en sal hē nz berouwē/ Ghi zijt eē priester in
der eewichz na die wijse Melkizedek. Die HEE
RE tot uwer rechter hant/sal te stuckē smiten die
coningē indē dage zijnder gramscappē. Hi sal oor
delē ond die heydenē/hi salt vol dood lichamen ma
kē. Hi sal te stuckē smitē dat hooft ouer veel landē
Hi sal drinckē vand beekē opten wech/ Daerōme
sal hi dat hooft opwaerts heffen. Den.C.eñ.
xi.Psalm. Confitebor

HEERE ic wil v danckē wt geheelder A
hertē/Indē raet der oprechtigen/eñ
inder ghemeynten Groot zijn dye
wercken des HEEREN/wtgesocht
allen die lust daer toe hebben.

Desant eñ cieragie is sijn werc/ eñ sine gerech
ticheyt blijft eewelic. Hi heeft een gedēckenisse
gemaect vā sinen wonderlicheden. Die genadige
eñ ontfermhertige HEERE. Hi heeft spise ge
B gheuē den ghenen die hē vreesen/ hi gedēct zijns
verbonts eewelic. Hi sal die cracht zijnd werc
ken sine volcken te kennē gheuen/ Op dat hi hen
die erffenisse der heydenen soude gheuen. Die
wercken zijnder handen zijn waerheit eñ oordeel
Alle sine gebodē zijn stantachtich. Sy werden
onderhoudē altoos eñ eewelic/ Eñ ghemaect wa
rachtich eñ recht. Hi heeft een vlossinge geson
den sinē volcke/ sine verbont gebodē eewelic/ hey
lich eñ veruaerlic is sinē name Die vreese des
HEEREN is vā beghinsel der wijsheyt/ sine ver
stant hebben alle die daer na doen/ Sinē lof blijft
eewelic. Dē.C.eñ.xij. Psal. Beatꝰ vir. Halelu ya

VEl dien/ die dē HEERE vreest/ Die
groten lust heeft/ aen sine geboden
Diens saet sal machtich zijn opter
C aerdē/ Dat geslacht der oprechtiger
sal gheseegent wordē. Rijcdom
eñ volheit sal in zijn huys zijn/ Eñ sine gerechtic
heit blijft eewelick. Den oprechtighen gaet dat
licht op in duysternissen/ Van den genadigē/ ont
fermhertigen/ eñ gherechtē. Een vroime man
is ontfermhertich/ eñ leenet geerne/ Hi deelet sine
woordē recht wt/ Want hi sal eewelic bliuē/ Sijns
eñ wert nemmermeer vergetē. Voor quaet ge
B ruchte en vreest hi nȝ/ Sine herte is bereet op den
HEERE te hopen. Sijn herte is ghetroost eñ en
vreest niet/ Tot dat hi sinē lust ae sine viandē siet.
Hi stroyt wt eñ gheeft den armen/ sine gerech
ticheit blijft eewelic/ Sinen hoorne wert verhoo
ghet met eeren. Die godlose salt sien/ eñ tsal hē
verdrieten/ Sine tandē sal hi te samē biten eñ tsal
vergaen. Want die begeerte der godloser sal vlorē
werdē. Dē.C.eñ.xiij. psal. Laudate pueri. Halelu ya

LOuet hē ghi knechtē des HEEREN
D Looft den name des HEEREN.
Gheloost si sinen name/ Van nv
aen tot inder eewicheyt. Vanden
opganc der sonnen tot haren onder
ganc toe/ Si gelooft den name des HEEREN.
Die HEERE is verhoget ouer alle heydenen/
Sine eere is bouē die hemelen. Wie is ghelijc
die HEERE onse God/ die so hooch sidt. Eñ
hier beneden siet/ in hemel eñ in aerde. Die dē
cleynē oprechtet wt dē stof/ eñ vhooghet dē aermē
wt den dreck/ Dat hi hem late woonen/ biden
princen/ biden princen zijns volcx. Die die on
vruchtbaer inden huyse woonen doet. Dat si een
vrolike kinder moeder is/ Ha le lu ya.
A ¶ Den.C.eñ.xiiij. Psalm. In exitu Israel.

DOē Israel wt Egyptē troc/ dat huys
Jacob wt den vreemden volcke.
Doen wert Juda zijn heylichdom
Israel zijn heerschappie/ Die zee
sach eñ vloodt/ dye Jordane keerde
haer te rugge. Die berghen huppelden ghelijc
die rammen/ Die heuuelen gelijc die ionge scapē
Wat was v ghi zee/ dat ghi vloodt/ eñ ghi Jor
dane dat ghi te rugghe keerdet? Ghi berghen dat
ghi opspronget ghelijc die rammen? Ghi heuuelen
gelijc die ionge schapen? Voor den HEERE be
uet die aerde/ voor den God Jacob. Die den
steyn vandert in een staende water/ Eñ die steenē
in water fonteynē. Dē.C.eñ.xv. Psal. Nō nobis.

NIet ons HEERE niet ons/ mer dijnē
name geeft die eere/ Voor uwe goet
heit eñ trouwe. Waer om sullen A
die heydenen segghen/ Waer is nv
haer God? Mer onse God is in
dē hemel/ hi doet so wat hem ghelust. Mer der
geender goykens zijn siluer eñ gout/ Wercke van
menschē handē. Si hebben monden eñ en spre
ken niet/ Si hebben ooghen eñ en sien niet. Si
hebbē ooren eñ en hooren niet/ Si hebben nuesen
eñ en riecken niet. Si hebben handen eñ en grij
pen niet. Voetē hebbē si eñ en gaen niet/ Eñ en
spreken niet door harē hals/ Die sulcke maken
zijn ooc alsoo/ eñ alle die daer op hopē. Maer Is B
rael hope op den HEERE/ Die is haer hulpe eñ
schilt. Dat huys Aharon hope op den HEERE/
Die is haer hulpe eñ schilt. Die den HEERE
vreesen/ hopē ooc opten HEERE/ Die is haer hul
pe eñ schilt. Dye HEERE gedenct onser eñ sal
ons seeghenen/ Hi sal seeghenen dat huys Israel/
Hi sal seegenen/ dat huys Aharon. Hi sal seege
nen die dē HEERE vreesen/ si zijn cleyn oft groot. C
Die HEERE sal o meer doen ouer v/ ouer v/ eñ
ouer uwe kinderē. Ghi zijt die gheseeghende des
HEEREN/ Die hemel eñ aerde gemaect heeft.
Den hemel alder hemelen is des HEEREN/
mer die aerde heeft hi den kinderen der menschen
ghegheuen. Die dooden en sullen v HEERE niet
louen/ noch die onderwaerts varen in die stilte.
Maer wi louen den HEERE/ Van nv aen tot in
der eewicheyt.
¶ Den.C.eñ.xvi. Psalm. Dilexi. Ha le lu ya. A

IC hebbe lust/ dat die HEERE die stē
me mijns smeekens hoort. Dat hy
zijn oore tot mi neyghet/ eñ ic wil bi
mine leuen aenroepen. Stricken
des doots hebben mi omuangen/ eñ
benautheidē der hellen hebben my gheraect/ noot
eñ leedt vant ick. Ende ic aenriep den name des
HEEREN/ O HEERE verlost mine siele. Ghi
genadige HEERE/ eñ gerechtige/ eñ ōse ontferm
hertige God. Die HEERE bewaert die eenuul B
dige/ Doen ic vermindert wert/ hilp hi mi.
Keert v wedō mine siele tot uwer rustē/ Want
die HEERE heeft v wedō op geholpē. Want ghy
hebt mine siele wt den doot getrockē/ Mijn ooge
vanden tranen/ mijnen voete vanden slipperen.
Ic wil wandelen voor den HEERE/ indē lande
der leuender. Psalm.C.xvij. Credidi propter

IC geloone daer om spreke ic/ mer ic
ben seer verodtmoedicht. Ic sprack A
in mijnē versaghen/ Alle menschen
zijn luegheuaers Wat sal ick den
HEERE vgelden/ voor alle sine wel
daden aen mi? Ic wil dē kelck der salicheyt ne
men/ Ende des HEEREN name aenroepen.
Ick wil mijne ghelofeten betalen voor alle zijn
volc/ Hoe dierbaer is den doot zijnder heylighen
voor den HEERE. O HEERE ick bē v knecht
ic ben v knecht uwer maertē sone. Ghi hebt mijn

bandẽ ontslotet. U wil ic dãcoffer offerẽ/eñ des
HEREN name aenroepẽ. Ic wil mine geloofte
dẽ HERE betalẽ/voor alle sinẽ volc. In die vo
uen aen die huysen des HEREN/In v Ierusalẽ.
Ha le lu ia. Den.C.eñ.xvij.Psalm. Laudate dñm.

LOuet dẽ HERE alle heidenẽ/prijset hẽ
alle volckẽ. Wãt sine goethz eñ trouwe
gewerdet ouer ös indẽ eewichz Halleluia.

Den.C.eñ.xviij.Psalm/Confitemini dño

DAncket den HERE dat hi so vriende-
lic is/ende dat sine goetheyt eewelijc
duert/ Israel segghe nv/ dat sine
A goetheyt eewelic duert. Dat huys
Aharon segghe nv/dat sine goetheyt
eewelic duert. Die den HERE vreesen seggen
nv/dat sine goetheyt eewelick duert. Inder be
nautheit aenriep ic den HERE/eñ die HERE
verhoorde mi in wijder ruymte. Dye HERE
is met mi/Ic en vreese niet wat mi die mẽsce doet
Die HERE is met mi/om my te helpen.Eñ ic
wil mijnen lust sien aen mijne vianden. Het is
beter op den HERE betrouwen/dan hem verla-
ten op menschen. Het is beter op den HERE
B betrouwen/dan hem verlaten op princen. Alle
heydenen hebben mi omuaen/Maer inden name
des HEREN wil icse verdoen. Si hebben my
al omme eñ omme omuaẽ/Maer indẽ name des
HEREN wil icse verdoen. Sy hebben mi om
ringt gelijc die bien/si zijn gheblusscht ghelijck vier
inden doornen/Met inden name des HEREN
wil icse verdoen. Men stiet mi dat ic vallen sou
de/Maer die HERE hielp mi Die HERE is
mine stercheyt/eñ minen psalm/eñ mine salicheyt/
Daer is een stemme van blijschappen eñ salich
heyts inden tenten der gerechtiger/die rechte hãt
C des HEREN bewijset stercheydt. Die rechte
hant des HEREN is verhoghet/die rechte handt
des HEREN bewijset stercheyt/ Ic en sal niet
steruen/ met leuen/ ende vertellen dat werck des
HEREN/ Die HERE castijt mi wel/Met
hi en geeft mi den doot niet ouer/ Doet mi open
die poorten der gherechticheyt/dat ick daer in gae
eñ den HERE dancke/ Dat is die poorte des
D HEREN/die gherechtighe sullen daer in gaen
Ic dancke v dat ghi mi verhooret/ eñ zijt mijne
salicheyt/ Den steen die die timmerliedẽ verwor
pen/is tot eenen hoocsteen geworden.Dat is van
den HERE gheschiet/eñ het is eẽ wonder voor
onsen oogen/ Dit is den dach dien die HERE
maect/ Laet ons verblijdẽ eñ vrolijc daer inne zijn
O HERE helpt/O HERE laet wel gelückẽ
Gheloofst si die daer comt indẽ name des HE
REN/Wi seegenen v vandẽ huyse des HEREN
Die HERE is God eñ verlichtet ons/Verciert
die feeste met meiẽ tot aen die hoornẽ des outaers
Ghi zijt mijn God eñ ic dancke v Mijn God/ic
wil v verhoogen/ Dancket den HERE/dat hy
vriendelijck is/eñ sine goetheyt dueret eewelijck.

¶Den.C.eñ.xix.Psalm. Beati immaculati

WEl den ghenen die onbesmet zijn op
i. den wech/Die in die wet des HE
REN wandelen. Wel den genẽ
die sine ghetuyghenissen behoeden/
die hem van gheelder hertẽ soeckẽ
Want die quaetdoenders en wandelẽ niet op
sine wegen/ Ghy hebt gheboden neerstelijc te
houden/so wat ghi geboden hebt/ O oft mine
wegen gherechtet worden/te houden uwe rechtẽ
Dan en soude ick niet te schanden werden/als
ick op alle uwe geboden schouwe. Ick dancke
v mz oprechter hertẽ/dz ghi mi leert die oordelẽ v
wer gerechtichz. Uwe rechtẽ wil ic houdẽ/ Eñ v B ij
laet mi niet so altemale. In quo corrigit.

WAer mede sal eẽ iongelinc sinẽ wech
reynigen/Als hi hem hout nae uwe
woordẽ/ Ic hebbe v gesocht wt ge
heelder hertẽ/eñ laet mi uwer gebo-
dẽ niet missen. Ic hebbe uwe reden
in mijnẽ hertẽ verborgẽ/Op dat ic tegen v niet en
sondige. Gelooft zijt ghi HERE/ Leert my uwe
rechtẽ. Ic wil met minẽ lippẽ vertellẽ alle oorde
lẽ ws monts. Ic verblide mi indẽ wech uwer ge-
tuygenissen/Als ouer alderhãde rijcdom. Ic spre
ke so wat ghi beuolẽ hebt /Eñ scouwe op uwe pa
dẽ/ Ic heb lust aen uwen rechtẽ/ eñ ic en vergete
uwer woorden niet. Retribue seruo

HElpt uwen knecht weder te rechte
dat ic leue/eñ uwe woorden houde/
Opent mi die ooghen dat ic sie/
die wonderlicheden aen uwe wet. C iij.
Ick ben een gast opter aerden en
verberecht uwe gebodẽ niet voor mi. Mijn sie-
le is te stucken gemalen/van verlangen/ na uwen
oordeelen altijt. Ghi scheldet die stoute/dat ver-
uloect zijn die uwer geboden gemissen. Keert
van mi smaet eñ verachtinghe/ want ic beware u-
we getugenissen. Die princen sitten oec eñ spre
ken tegen mi/met uwen knecht spreect van uwen
rechten. Ick hebbe lust aen uwe ghetugenissen
die zijn mine raetslieden. Adhesit pauimento.

MIne siele cleeft aẽt stof/Maect mi le D iiij.
uende nae uwẽ woorde. Ick heb
be mijne wegẽ vertelt/ende ghi ant
woort mi/Leert mi uwe rechten.
Onderwijst mi dẽ wech dien ghi
beuolen hebt/so wil ic spreken/van uwen wonde
ren. Mine siele drupt vã droefheyt/recht my
op na uwẽ woordẽ/ Neemt van mi den valschẽ
wech/eñ gonnet mi uwe wet. Ic heb eenẽ seke-
ren wech vercorẽ/uwe oordeelẽ heb ic voor geset
Ic hange aen uwe ghetuygenissen HERE en
laet mi niet te schanden werden. Ick loope dẽ
wech uwer ghebodẽ/Als ghi mijn herte troostet.

HERE gheeft mi te kennẽ den wech
uwer rechten/Soo wil icse bewaren E v.
totten eynde toe. Onderwijst mi
so wil ick bewarẽ uwe wet/eñ wilse
houden wt gheheelder herten.
Leydt mi opten padt uwer gheboden/ want ic
hebbe lust daer toe. Neyght mijne herte tot u-
we ghetuyghenissen/ende niet tot ghiericheyt.
Keert af mine oogen dat si dat ydel niet en sien
maect mi leuende op uwẽ wech. Maeckt stant-
vastich uwe redene uwen knechte/dat ick vreese.
Keert van mi die smaet die ick ontsie/want dij
ne oordeelen zijn lieflick.
Siet ic begeere so wat ghi beuolẽ hebt/ maect
mi leuẽde door uwe gerechticheit. Adueniat super

HEERE laet uwe goetheyt my toeco-
mē/Dijne salicheyt na uwer redene
vi. F Dat ic antwoorden mach minē
lasteraers/Wāt ic verlaet mi op di
ne woordē. Eñ en neemt niet vā
minen monde dat woort der waerheit so gheelic
wāt ic wachte op uwe oordeelē. Ic wil v wet
altoos houden/ymmermeer eñ eewelic. Eñ ic
wandele in wijder ruymte/wāt ic soecke soo wat
ghi beuolen hebt. Ic spreke van uwē ghetuyge
nissen voor Coninghen/ende ic en schame mi niet
Eñ ic hebbe lust aen uwen ghebodē/ die ick be
minne Eñ heffe mijne handen op tot uwen ghe-
vij. G boden/die ic beminne/eñ spreke vā uwen rechtē.
Ghedenct uwen knechte aen v woort
op dwelcke ghi mi laet hopen.
Dat is mijnē troost in mine allen-
dicheyt. Want uwe redenen maken
mi leuende. Die stoute bespotten
mi alte vele/Maer ic en wijck niet vā uwer wet.
HEERE ic gedencke uwe oordeelen die vāder
werelt aen zijn/eñ werde ghetroost. Mi grou
welt voor die godlose/Die v wet v'laten. Uwe
rechten warē mijnen psalme / indē huyse mijnder
wooningē. HEERE ic gedencke snachts op uwē
name/eñ houde uwe wet. Dat is mi goet/wāt
ic beware so wat ghi beuolen hebt. Pars mea.
viij. H Ic heb gesey t/HEERE mijn deel is/
dat ic uwe wegē houde. Ic smeec-
ke v aensicht van gheheelder herten
maect mi leuende na uwe redene.
Ic ouerdencke mijne wegē/eñ ic
keere mijne voeten tot uwe ghetuygenissen.
Ic haeste eñ en vertrecke niet dine geboden te
houden. Der godlooser verbont berooue t my/
Maer ic en vergete dijne wet niet. Ter midder
nacht stae ic op om v te danckē/ Ouer die oordee
len uwer gherechticheyt. Ic ben inder ghemeyn
scap alle der gheender die v vreesen/ eñ houden so
wat ghi beuolen hebt. HEERE die aerde is vol
dijnre goetheyt/leert mi dijne rechten. Bonitatē.
Ghi doet goet uwē knechte/HEERE
ix. J nae uwen woorde. Leert mi goe-
de sedē eñ kennisse/Wāt ic geloove
dijnen geboden. Eer ic vootmoe-
dicht wert doolde ic. Mer nv houde
ic uwe redene Ghi zijt goet eñ vriendelic leert
mi dijne rechtē. Die stoute versieren luegenen
ouer mi. Mer ic beware vā gheheelder hertē/ so
wat ghi beuolen hebt. Haer herte is dicke gelijc
smeer. Maer ic hebbe lust aen uwe wet. Het is
mi lief/dat ghi mi verootmoedicht hebt/op dat ic
dine rechtē mach leerē. Die wet ws mōts is my
lieuer dā veel stuckē gouts eñ siluers. Manꝰ tue
Uwe hāt heeft mi gemaect eñ bereypt
x. K onderwijst mi/dat ic uwe gheboden
leere. Die v vreesen die sien my / eñ
verbliden hen/Want ic wachte op
v woort. HEERE ic bekēne dat dij
ne oordelē recht zijn/eñ hebt mi met trouwen ver
ootmoedicht. Uwe goetheit moet mi troostē. Na
uwer redene uwē knechte ghescbiet. Uwe ont
fermherticheyt come tot mi dat ic leue/wāt ic heb
be lust aen dijne wet. Die stoutē moetē te scā-
den werden/dat si mi so valschelic neder drucken/
Maer ic spreke van dien dat ghi mi beuolen hebt/
Die v vreesen/eñ dine getuygenisse kēnē/moe
ten hen tot mi keeren. Defecit in salutari.
Mijnder sielen verlanget na uwe salic-
heit/Ick hope op v woort. Mine L
oogen versterren hen na uwer spra-
kē eñ segghen wāneer troost ghi mi.
Wāt ic ben gelijc een wijnflessche
inden ruecke. Uwe rechten en verghete ic niet.
Hoe vele zijn der dagen ws knechts / Wāneer
wildi oordeele houden ouer mijne veruolghers.
Die stoute grauen mi cuylē die niet en zijn nae
dijne wet. Alle uwe geboden zijn seker/Si ver
uolghē mi valschelic/helpt mi. Si hebbē mijns
schier een eynde gemaect opter aerden/ Maer ick
en verlate niet so wat ghi mi beuolen hebt/Maect
mi leuende door uwe goetheyt/dat ic die getuyge-
nisse ws monts houde. In eternum dñe.
HEERE v woort blijft eewelic staende M
inden hemel. Uwe trouwe duert
voorder eñ voorder/ ghi hebt die aer-
de bereypt/eñ si blijft staē Het blijft
noch heden ten dage na uwe oordee
lē/Wāt het dienet v alle. Waert dat ic niet lust
en hadde aen v wet/so verginge ic in mijne allen-
dicheyt. Ic en wil nemmermeer verghetendat
ghi beuolē hebt/ want ghi maect mi daer mede le
uende. Ick ben uwe/helpet my/want ic soecke so
wat ghi beuolen hebt. Die godlose wachten op
mi/dat si mi verdoen soudē/ Maer ick mercke op
dijne getuygenissen. Ic hebbe alles dines een eyn
de gesien. Mer v gebot is seer breet. Quō dilexisti
Hoe hebbe ic dine wet so lief/ Daghe
lix spreke ic daer af Ghi hebt my
met dinē gebode wijser gemaect/dā N
mine vianden zijn/want het is eewe
lic mijn. Ick ben cloecker dan al-
le mine leeraers/want dine getuygenissen zijn mi
ne redenē. Ick ben verstandigher dā die ouden
wāt ic beware so wat ghi beuolen hebt. Ic ver
biede minē voete alle quade wegē/dat ic v woort
soude houden. Ic en wijcke niet van uwē oor
deelen/want ghi leert mi. Hoe soet zijn dijne re
denen mijnder kelen/Meer dā huenich mijnē mō-
de/ Ic werde v'stādich vā diē dat ghi beuolē hebt/
daer ōme hate ic allē valscē wech. Lucerna pedibꝰ S
Uwe woort is mijns voets keersse / eñ
een licht op mijnē padt. Ic sweere
eñ houde dat. Dat ic die oordeelē dij
re gherechticheyt bewaren wille.
Ic ben seer verootmoedicht/HE
RE maect mi leuende na dinē woorde. Laet v be-
haghen HEERE die vrywillighe offerande mijns
monts/eñ leert mi dijne oordeelen. Mijne siele
is altoos in mijnen handen/ Eñ ic en vergete dijn
re wet niet. Die godlose legghen mi stricken/
maer ic en dole nyet vā dien dat ghi beuolen hebt
Uwe ghetuyghenissen erue ic eewelick/want si
zijn mijns herten ghenoechte. Iniquos odio
Ick neyge mijn herte na uwen rechtē al- P
toos eñ eewelick. Ic hate die ketters
ende beminne v wet. Ghi zijt mijn be
scermsel eñ schilt/ic hope op v woort. Wijct vā

mi ghi boosachtighe/ Jck wil die geboden mijns
Gods beware Onthout mi door uwe redene dz
ic leue/ en en laet mi niet te scanden werden/ ouer mi=
nen hope. Sterct mi dat ic genese/ so sal ic gestade=
lic minen lust hebben aen uwe rechten. Ghi vertreet
alle die uwe rechten gemissen/ want hare bedriegerie
is valscheit. Ghi doet te niete alle godlose opter
aerden gelijc vuylnisse daer omme beminne ic uwe
ghetuygenissen. Minen vleesche staen vayren
te verghe van uwer vreese voor uwe oordeelen.

Fecit Justitiam.

Q Ic oeffene oordeele en gherechticheyt/ en
gheeft mi niet ouer den genen die mi on=
recht doen/ Geloofft voor uwen knecht
ten besten/ dat mi die stouten geen onrecht en doen
Mine oogen versterren hen na uwe salicheyt/
en na die redene uwer gerechticheyt. Doet met
uwen knechte na uwer goetheyt/ en leert mi uwe
rechten. Jck ben uwe knecht/ onderwijset mi/
dat ic bekenne uwe getuygenissen. Het is tijdt
dat die HERE daer toe doe/ Sy laten uwe wet
staen. Daer omme beminne ic uwe geboden/ bo
uen gout en bouen fijn gout. Daer omme houde ic
stracx allet wat ghi oyt beuolen hebt/ ic hate allen
valschen padt. Mirabilia Judicia

Wonderlijc zijn uwe ghetuygenissen/
Daeromme bewaertse mijne siele.
Als uwe woort wtgaet so verlicht=
R tet/ en gheeft den eenuuldighen ver
stant. Jc doe mijnen mont open/
en hale aseme/ Want ick begheere uwe gheboden/
Keert v tot mi/ en zijt mi genadich/ ghelijc ghy
pleecht den ghenen die uwen name beminnen
Rechtet mijne ghanghen door uwe redene/ en
laet geen onrecht ouer mi heerscappen. Verlost
mi vanden menschen onrecht/ So wil ic houden dat
ghi beuolen hebt/ Verlichtet v aenschijn ouer uwen
knecht/ en leert mi uwe rechten. Waterulceden
gaen van mijnen oogen/ om datmen uwe wet niet
en houdt. Justus es.

HERE ghi zijt gerecht/ en v oordeel
is recht. Ghi hebt die ghetuyghe
S nissen uwer gerechticheyt/ en dz geloo
ue seerpelic geboden. Mijn toorni
ge liefde heeft mi schier verdaen/ om
dat mine wederpartiders uwer woorden vergheten
Uwe redene is wel ghelouttert/ en v knecht be
mint die. Jc ben cleyn en veracht/ ic en verghe
te niet so wat ghi beuolen hebt. Uwe gerechtic
heit is een eewige gerechticheyt/ en uwe wet is ghe
stadich Benautheit en noot hebben mi gheraect/
mer ic hebbe lust aen uwe gheboden. Die ghe
rechticheit uwer getuygenissen is eewich/ onder
wijset mi so leue ick. Clamaui.

T Ick roepe van gheheelder herten verhoort/
mi HERE/ ick wil uwe rechten bewaren
Jc roepe v/ helpt mi So wil ic uwe ghe
tuyghenisse houden Ick voorcome inder sche
meringe vanden dage en crijssche/ op v woort ho
pe ic Mine oogen voorcomen in die vroege wake
dat ic van uwen redenen soude tracteren. Hoort
mijne stemme nae uwer goetheit/ HERE maect
mi leuende na uwen oordeele.
Mijne veruolghers gaen toe moetwillichlijc/
en zijn verre van uwer wet. HERE ghi zijt na
bi en alle uwe geboden zijn gestadich. Jc wiste te
voren van uwe ghetuygenisse/ Dat ghise eewelijc
ghefundeert hebt. Vide humilitatem

Siet mine allendicheyt/ en verlost my
helpt mi wt/ want ic en vergete uwer v xx.
wet niet. Voert mijne sake en ver
lost mi/ Maect mi leuende na uwer
redene. Die salicheyt is verre van=
den godlosen/ want si en achten uwe rechten niet.
HERE uwe ontfermherticheyt is groot/ ma=
ket mi leuende gelijc ghi pleecht. Mijnder ver=
uolgers en wederpartijders zijn vele/ Mer ick en
wijcke niet van uwen ghetuygenissen. Jc sach
die verachters/ en het verdroot my datse uwe rede=
ne niet en hielden Siet ic beminne so wat ghi be
uolen hebt/ HEERE maect my leuende nae uwe
goethept Van beghinne zijn uwe woorden ge=
stadich/ Alle oordeelen uwer gherechticheyt due=
ren eewelijck. Principes

Die princen veruolghen mi sonder sa x xxi
ke/ ende mijn herte vreest voor uwe
woorden. Jc verblide my van ouer
uwe redene/ ghelijck eenen die groo
ten roof vint. Der lueghenen ben
ick gram/ en hebbe afgrijselicheyt daer aen/ Maer
uwe wet beminne ic/ Jck loue v sdaechs seuen
werfom die oordeelen uwer gherechticheyt
Grooten vrede hebben si/ die uwe wet beminen
en en hebben gheene verargeringhe. HERE
ic verwachte uwer salicheyt/ en doe na uwen ghe
boden. Mine siele hout uwe getuygenissen/ en
bemintse seer. Jck houde soe wat ghi beuolen
hebt/ en uwe getuygenisse/ Want alle mine wegen
zijn voor v. Appropinquat

HERE laet mine clage voor v comen y xxij.
onderwijst mi na uwen woorde
Laet mijne smeecken voor v comen
verlost mi na uwer redene. Mijn
lippen sullen lof wt spreken. Als ghi
mi uwe rechten leert Mine tonghe sal haer ghe
sprekte hebben van uwe redene/ want alle uwe gebo
den zijn recht Laet v hant my bystaen/ want ic hebbe
vercoren so wat ghi beuolen hebt. HERE ic be
geere uwe salicheyt/ en ic heb lust aen v wet. Laet
mine siele leuen datse v loue/ en uwe ordeelen mi hel
pen. Jc dole gelijc een verloren scaep/ soect uwen
knecht/ want ick en verghete uwer gheboden niet

¶ Den.C.en.xx.Psalm. Ad dominum

Ic roepe den HERE in mijnder noot/ A
en hi antwoordt mi. HERE ver
lost mijn siele vanden quaden monde/ en
vanden valscen tongen. Wat can v die
valsce tonge gedoen/ en wat canse be
schicken. Si is gelijc scerpe pijlen eens machtigen/
met Jeneuerhouts colen. Wee mi dat ic een vreem
delinc ben onder Mesech/ ic moet woonen ond dye
tenten Kedar Mijn siele heeft lange gewoont/ by
die gene die vrede haten. Jc hielt vrede/ Mer als
ic sprac/ so begonsten si strijt Den.C.en.xxi. Psalm.

Ic hief mine oogen op totten bergen/ Van
waer sal mi hulpe comen.
Mijn hulpe coemt vanden HEERE A
die hemel ende aerde ghemaect heeft.

Hi en sal uwen voet niet laten slipperen/ en die
v bewaert en slaept niet. Siet die bewaerder Is-
B rael/ en slaept noch en sluymert niet. Die HE
RE/ bewaert v die HERE is uwe schaduwe/ o
uer uwe rechte hant. Dat v die zonne sdaechs nyet
en steke/ Noch die mane des nachts. Die HE
RE beware v voor alle quaet/ hi beware v siele.
Die HERE beware uwen wtganc en inganc
van nv tot inder eewicheyt
¶ Den.C.en.xxij. Psalm Dauids. Letatus sum.
IC verblide mi dies/ dat mi geseyt is
Dat wi int huys Gods sullen gaen/
Dat onse voete sullen staen in dy-
A ne poorten Jerusalem. Jerusalem
die getimmert is gelijc een stadt/ die
vaer met malcanderen te samen hout/ Daer dye
stammen op climmen/ te weten die stammen des
HEREN/ te getuygen den Israel/ om den name
des HEREN te dancken/ Want aldaer sitten
die stoelen totten oordeele/ Stoelen des huys Da
B uids/ Groet Jerusalem vriendelic/ het moet
dien wel gaen die v beminne. Het moet vrede
zijn binnen uwen mueren/ en ouervloedicheyt in
uwen palleysen. Om mijnd broeders en vrien
den wille/ wil ic vrede ouer v spreke. Om des
huys des HEREN ons Gods wille / so wil ic v
beste soecke. ¶ De.C.en.xxiij psal. Ad te leuaui.
IC heffe mine ogen op tot v/ ghy die
inden hemel sittet. Siet gelijc die
A ooge der knechte/ op die hande haer
der heeren sien. Ghelijc die ooge
der maert/ op die hade haerder vrou
wen. also sien onse oogen op den HERE on
sen God/ tot dat hi ons ghenadich werde. Sijt
ons genadich HERE/ zijt ons genadich/ want wi
zijn seer vol verachtinge. Seer vol is onse siele/
Vander rijcker bespottinge/ en vander houeerdi-
gher verachtinghe.
¶ De.C.en.xxiiij. Psalm Dauids. Nisi quia dns.
VErt dat die HERE niet bi ons en
A ware Israel segghe also. Waert
dat die HERE niet bi ons en ware
Als die menschë hen tegë ons settë
Soo vslondë si ons leuende/ Als
haer toornicheyt ouer ons verbolch. So hadde
ons dwater verdroncken/ Stroomë waren ouer
onse siele gegaen. Alte hooge wateren waren
ouer onse siele ghegaen. Gelooft si die HE
RE/ dat hi ons niet tot eenë roof in haren tandë
B en heeft gegeuen. Onse siele is ontvlucht/ ghe-
lijc eenen vogel dë stricke des vogelaers/ Dë stric
is gebroken en wi zijn los. Onse hulpe staet in
den name des HEREN/ die hemel en aerde ghe
maect heeft. Dē.C.en.xxv. Psalm. Qui confidit.
DIe optë HERE hopen/ die en sullë
niet omme vallen/ en eewelic bliuen
A gelijc den berch Zion. Ronts om
me Jerusalë zijn bergen/ en die HE
RE is ronts omme zijn volc/ va nv
aen tot inder eewicheyt. Want die roede der god
loser en wert niet gelaten ouer dat lot der gerech
tiger/ op dat die gherechtige hare hädë niet wt en
steken tot ongherechticheyt. HERE doet wel
dē goeden en oprechtighen van herten. Maer

die hen geuë tot hare aftredë/ sal die HERE met
dē quaetdoeders leydē/ met vrede si ouer Israel.
¶ Den.C.en.xxvi. Psalm. In conuertendo
ALs die HERE dye ghevangenissen
Zion keeren sal/ so werdē wi gelijc
die droomende. Dan sal onsen A
mont vol lachens zijn/ en onse tonge
vol beroemës. Dan salmē onder
die heydenen segghen/ die HERE heeft grote
dingen aen hen gedaē. Die HERE heeft ooc
groote dingen aen ons gedaē/ dies zijn wi vrolic.
HERE keert onse ghevangenisse ghelijck dye
beke int zuyden. Die met tranen saeyen/ sullen
met verhueghinge maeyen. Si gaen henen en
weenë/ en dragë edele saet/ en comen met verhue
ghinghe/ en bringhen hare schoouen.
¶ Dē.C.en.xxvij. Psalm Salomo. Nisi dns.
VAert dat die HERE dat huys nyet
en timmerde/ So arbeyden si te ver
gheefs die daer aen timmeren.
Waert dat die HERE dye stadt A
nz en bewaerde/ So waect die wach
ter om niet. Het is te vergheefs dat hi vroech
op staet/ en vertreet dat sittē/ en etet dat hartachti
ghe broot/ want wie hijt gonnet die geeft hijt slapē
de. Siet die kinderen zijn dat erfenisse vanden
HERE/ en die vrucht des lichaems is dat loon.
Gelijc die pijlen indie hant des machtigē/ Al
so zijn die kinderē der ionckheyt. Wel dē mā dye
sinen koker vandē seluē vol heeft/ die en werden
niet te schandē/ als si met haren vianden spreken
inder poorten.
¶ Den.C.en.xxviij. Psalm. Beati omnes.
WEl dien die dē HERE vreest/ ende
op sine wegē gaet. Ghi sult v ge
neerē met uwer handē arbeyt. Wel A
v ghi hebbet goet. V wijf sal zijn
als een vruchtbaer wijnstoc aenden
wanden in v huys. Vwe kinderen ghelijck die
olijftacken ronts omme uwe tafele. Siet also
wert die man ghesegent/ die den HERE vreest
Die HERE sal v seeghenen wt Zion/ dat ghy
siet dat gheluc Jerusalë v leuē lanck/ en siet uwer
kinder kinderen/ Vrede ouer Israel.
¶ Den. C.en.xxix. Psalm. Sepe expugna.
IK hebbē mi dicwils venaut vā mijn
der ionckheyt op/ Israel segghe alsoo
Si hebben mi dicwils venaut van A
mijnder ioncheit op/ mer si en hebbē
mi niet ouermogē. Die ploegers
hebbē op mijnen rugghe geploecht/ en hare vore
langhe ghetrocken.
Die HERE die gerecht is/ heeft der godloser
sock afghehouwen.
Si moeten te schande werden/ ende te rugge
keeren/ Alle die op Zion gram zijn.
Si moeten zijn ghelijc dat hoy op die daken/
dwelck verdorret eer datment wt pluct.
Van welckē die maeyere sine hant niet en vul
let/ Noch die schoof bindere sinen schoot. B
Ende die voorbi ghinghen en seydē niet / Dye
segheninghe des HEREN si ouer v/ wi seegenē
v inden name des HEREN.
¶ Den.C.en.xxx. Psalm. De profundis.

A VT der dieptē roepe ic HEERE tot v/
HEERE hoort mijne stēme / laet
uwe ooren mercken op dye stemme
mijns smeeckens. Ist dat ghi acht
wilt hebben op misdaet / HEERE
wie sal staende bliuen. Want bi v is vergeuinge/
op datmē v vreese Ic verwachte den HEERE/
Mine siele verwachtet/ eñ ic wachte op zijn woort
B Mine siele wachtet op den HEERE/ vander een
der morgenwake totter andere. Israel wachte
op den HEERE/ want goethcyt is bi den HEERE
eñ vele verlossinghe bi hem. Ende hi sal Israel
verlossen/ wt alle zijnder misdaet.

Den .C.eñ.xxxi.Psalm Dauids. Dñe nō est

A HEERE mine herte en is niet stout/ eñ
mijne oogen en zijn niet hooch / eñ ic
en wandele niet in grooten dinghen
die mi te wonderlijck zijn. Als ick
mine siele niet en sette eñ stilde/ Soo
wort mine siele in mi/ ghelijck een die van zijnder
moeder gespeenet is. Israel wachte op den HE
RE/ van nv aen tot inder eewichept.

Den.C.eñ.xxxij.Psalm Dauids. Memēto dñe

A GHedēct HEERE Dauids/ eñ alle zijn
der allendichept. Dat hi swoer den
HEERE/ eñ beloofde den machtigen
Jacob. Ick en wil niet in die ten
te mijns huys gaen/ Noch mi opten
legher mijns beds leggen. Ick en wil mine oo=
gen niet laten slapē/ noch mijne oochschelē niet la
tē sluymeren. Tot dat ic een plaetse vinde voor
den HEERE/ tot woningē den machtigen Jacob.
Siet wi hebben van haer gehoort in Ephrata
B Wi hebbense geuonden opten velden des wouts
Wi willen in sine woninge gaen / eñ aenbeden
voor sine voetbanc HEERE staet op tot uwer
rustē/ ghi eñ die arcke uwer sterchept. Laet uwe
priesters hen cleeden met gerechticheyt/ ende uwe
heyligen hen verblidē. En keert niet af dat aen
sicht ws gesalfden/ om ws knechts Dauids wille
Die HEERE heeft Dauidē trouwelic ghesworen/
daer en sal hi hē niet afkeeren/ Ick wil dy op
C uwen stoele setten/ die vruchte ws lichaems.
Ist dat uwe kinderen mijn verbont houden/ eñ
mine getuygenisse dat ic haer leeren sal / soe sullen
hare kinderen oock op uwen stoele sitten eewelic.
Want die HEERE heeft Zion vercoren/ ende
heeft luste aldaer te woonen. Dit is mine ruste
eewelic/ hier wille ic woonē want het gelustet my
Ic wil hare spijse seegenen/ ende haren armen
broots genoech gheuen. Hare priesters wil ick
met salichept cleeden/ eñ hare heylighen sullen vro=
lijck zijn. Aldaer sal opgaen den hoorne Dauids
Ic hebbe minen ghesalfden een lanteerne toeghe=
maect. Sine vianden wil ic met schanden clee=
den/ maer ouer hem sal sine croone bloeyen.

Den.C.eñ.xxxiij.Psalm. Ecce quā bonum

A SIet hoe fijn eñ hoe lieflic ist/ Dz broe
ders met malcanderen woonen.
Als wāneer die goede salue totten
B hoofde af vloeyde vanden baerde in
den baert Aaron / die af vloeyde opt
hooftslop sijnder cleederen. Als wanneer dē dau
we Hermon af vloeyde op die bergen Zion/ wāt
aldaer gebiet die HEERE seegeninge eñ leuen/ al=
toos eñ eewelic.

Dē.C.eñ.xxxiiij.psal. ecce nūc be.

SIet louet dē HEERE alle knechtē des A
HEEREN / Ghi die snachts staet int
huis des HEEREN. Heft uwe hādē
op int heylichdom/ Eñ louet dē HE=
RE. Die HEERE seegene v wt Ziō
die hemel eñ aerde gemaect heeft.

Dē.C.eñ.xxxv.Psal Halelua. Laudate nomē dñi

LOoft den naem des HEEREN/ Looft
ghi knechtē des HEEREN. Ghy
die inden huyse des HEEREN staet/
Inden houen des huys ons Goodts. A
Louet den HEERE/ wāt die HE=
RE is vriendelic/ Lof singhet sinen name/ want hi
is lieflick. Want die HEERE heeft hem Jacob
vercoren/ Israel tot zijnder eygenscap. Want ic
wete dat dye HEERE groot is / Eñ onse HEERE
voor allen goden. Allet wat hi wilt dat doet hy B
Inden hemele/ opter aerden / in die zee/ eñ in allen
dieptē. Die die wolcken laet opgaen vanden eyn
de der aerden/ die dē blixem tot regen maect/ Dye
die winden wt sinen verborgene comen laet. Die
die eerste geboorte sloech in Egiptē/ beyde des mē
sceu eñ des vees. Eñ liet sine teeckenen eñ won
derlichedē comē onder v Egiptē lant/ Ouer Pha
rao eñ alle sine knechtē. Die vele volcken sloech
Eñ doodede machtighe Coningen. Sihon der
Amoritē Coninc/ Eñ Og den Coninc tot Basan
eñ alle coninckrijckē in Canaā. Eñ gaf haer lant
tot een erfsenisse/ tot een erfsenisse sinen volcke Is
rael. HEERE uwen name duert eewelic Uwe
gedachtenisse HEERE dueret voorder eñ voorō. C
Want die HEERE sal zijn volc oordelen / ende
hem ouer sine knechten versoenen laten.
Der heydenen goykens zijn siluer ende goudt/
Wercken der menscē handen. Si hebben mon
den eñ en spreken niet/ Si hebben oogen eñ en sien
niet. Si hebbē oorē eñ en hoorē niet/ Oock soe
en is geenen aseme in harē monde. Die sulcke
makē/ zijn den seluē ooc gelijc / Alle die op sulcken
hopen. Dat huys Israel louet den HEERE/ Lo=
uet den HEERE ghi vanden huyse Aaron.
Ghi vanden huyse Leui louet den HEERE ghi
die dē HEERE vreest louet dē HEERE. Geloofst
si die HEERE wt Zion/ Die tot Jerusalē woont/

Den.C.eñ.xxxvi.Psalm. Confitemini dño

DAncket dē HEERE want hi is vrien
delic/ Wāt sine goethept duert eewe
lic. Dancket den God alre goden
want sine goethept duert eewelijck.
Dancket den HEERE alder hee= A
ren/ wāt sine goethept duert eewelijc. Die groo=
te wonderē doet alleene / wāt sine goethept duert
eewelic. Die die hemelen wijslic ghemaect heeft/
want sine goethept duert eewelic. Die die aerde
op waterē wt gebreit heeft/ wāt sine goetheit due
ret eewelic. Die groote lichten ghemaect heeft
wāt sine goethept duert eewelijc. Die zonne den
dage voor te staē/ wāt sine goethept duert eewelic
Die mane eñ sterrē der nacht voor te staē/ want
sine goethept duert eewelijck Die die Egipte= B
naers sloech aen haren eerstē geboortē/ want sine
goethept duert eewelijck.

C Eñ leydede Jsrael wt dẽ middel vã hen/Wãt
sine goethz duert eewelic. Door machtige hãt
eñ wtgerectẽ arm/wãt sine goetheyt duert eewe
lic. Die die roode zee deelet in twee deelen/wãt
sine goetheit duert eewelic Eñ liet Jsrael daer
door gaẽ/wãt sine goetheit duert eewelic. Die
Pharao/eñ sine macht in die roode zee stiet/wãt
sine goetheit duert eewelic. Die zijn volc leyde
door die woestine/wãt sine goethz duert eewelic
Die grote coningẽ sloech/want sine goetheyt
duert eewelic. Eñ doodede machtige coningẽ
want sine goetheit duert eewelick. Sihon der
D Amoritẽ coninc/wãt sine goetheit duert eewelic
Eñ Og den coninc tot Basan/wãt sine goet
heit duert eewelic. Eñ gaf haer landt tot eender
erffenisse/wãt sine goetheit duert eewelic. Tot
een erffenisse sinẽ knechte Jsrael/wãt sine goethz
duert eewelic. Wãt hi gedacht onser doẽ wi ver=
druct waren/want sine goetheyt duert eewelick.
Die ons vlost vã onsen viãdẽ/ wãt sine goethz
duert eewelic. Die allen vleessche spijse gheeft
wãt sine goetheyt duert eewelic. Dãcket God
vandẽ hemel/want sine goetheyt duert eewelick

Den.C.eñ.xxxvij.Psalm. Super flumina.

AEn die waterẽ te Babel saten wi eñ
weẽdẽ ooc/Doẽ wi õ Ziõ gedachtẽ
Onse harpẽ hingẽ wi aẽ die wilgẽ
A die daer inne zijn. Want aldaer
heyschẽ vã ons een liet die ons gheuan
gẽ hieldẽ. Eñ in onsen huysen eenẽ vrolijken sanc.
Lieue/singet õs somwilen een liet vã Zion. Hoe
soudẽ wi des HEEREN liet singẽ in vreẽdẽ lan
dẽ. Vergete ic ws Jerusalẽ/Soo werde mijnder
rechter hãt vergetẽ. Mine tonge moet aen tge=
B hemelte mijns monts cleuẽ/ist dat ick ws niet en
gedẽcke/Ist dat ic Jerusalẽ niet en verheffe ouer
dat hooft mijnder bliscappẽ. HEERE gedenct
der kinderen Edom/indẽ dach Jerusalẽ/die daer
seggen/reyne af/reyne af/Tot harẽ fundamẽte
toe. Ghi verstoorde die dochter Babel/wel diẽ
die v vergeldet metter vergeldinge die ghi ons ge
daen hebt. Wel hem/dye uwe ionghe kinderẽ
grijpt/eñ smijtse te stucken aen den steen.

Dẽ.C.xxxviij.Psalm Dauids. Cõfitebor tibi.

ICk dancke v wt gheheelder herten/
Voor den goden wil ick v lof singhen
A Jc wil aenbeden tot uwen heyligẽ
tempele/Eñ uwen name danckẽ om
uwe goetheyt eñ trouwe/want ghy
hebt uwen name ouer al heerlick ghemaect/door
uwe redene. Als ic v aẽroepe so antwoort my
Eñ vreyt wt sterckheyt in mijnder sielẽ. Alle Co=
ninghen opter aerdẽ moetẽ v dancken/dat si hoo=
ren die redene ws monts. Eñ moetẽ singẽ op
den weech des HEEREN/dat die eere des HEE=
REN groot si. Wãt die HEERE is hooch/eñ
schouwet dat nedere/Eñ kennet den stouten van
verre. Al wandelde ic al middẽ inden angste/so
B sult ghi mi nochtans leuende behouden/Eñ ouer
die toornicheyt mijnder vianden uwe hãt streckẽ/
eñ uwe rechte hant sal mi helpẽ. Die HEERE
salt voor mi beschicken/HEERE uwe goetheit is
eewich/En wilt dat werck uwer handen niet latẽ

Dẽ.C.eñ.xxxix.Psalm Dauids. Dñe probasti.

HEERE ghi ondersoecket mi. Eñ kẽ A
net mi. Ghi kennet mine sitten eñ
opstaen/ghi verstaet mine gedachtẽ
van verre. Ghi zijt ronts omme
mijnẽ padt/Eñ minen legere/eñ al
le mine wegẽ bespiet ghi. Want siet/daer en is
gheen woort op mijnder tongẽ/Dat die HEERE
niet al en weet. Achter eñ vore maect ghi mi/eñ
hout uwe handt ouer mi. Sulcke kennisse is my
te wonderlic eñ te hooch/Jc en cãse niet gereyckẽ
Waer sal ic henen gaen voor uwen gheest/Eñ
waer sal ic henen vlien/voor uwen aensichte?
Voere ic ten hemele so zijt ghi daer/Bedde ick
mi inder hellen/so zijt ghi ooc daer. Name ick B
vlogelẽ der dageraet/eñ bleue aẽt wterste der zee
So soude nochtãs uwe hãt mi aldaer voerẽ/eñ u
we rechte hãt mi houdẽ/Segghe ic/duysternissen
mogen mi bedecken/So is dẽ nacht ooc licht om
mi. Wãt duysternisse en is ooc niet duyster by
v. Eñ dẽ nacht lichtet gelijc dẽ dach. Duysternisse
is gelijc dat lichte. Wãt ghi hebt mine nieren in
uwer macht/Ghi waert ouer mi vã moeders lich
aem. Jc dãcke v daer ouer dat ic wonderlic ghe
maect bẽ/wonderlic zijn uwe werckẽ/Eñ dat bekẽt
mine siele seer wel. Mijn gebeente en was v nz C
verholen daer ic heymelic gemaect wert/Daer ic
gebeeldet wert/onder inder aerdẽ. Uwe oogẽ
sagẽ my/doẽ ic noch onbereyt was/eñ alle dagen
waren in uwen boecke ghescreuen/Die noch zijn
souden/eñ der seluer gheene daer en was. Mer
hoe costelic zijn voor mi God uwe gedachtẽ. Hoe
groot is haer summa. Telle icse so is haerder
meer dan sant aen die zee/Als ic ontwake ben ick
noch bi v. Och God oft ghi die godlose doodede
Eñ die bloetghierighe vã mi weken. Want si en D
sprekẽ van mi niet recht/Eñ uwe haters verhef=
fen hen sonder sake. Jck hate ymmer HEERE
die v haten/eñ mi verdriet op die/die hen tegen v
setten. Jc haetse met vollen hate/Daer omme
zijn si mine viandẽ geworden. Ondersoect my
HEERE/eñ onderkent mijn herte/Proeft mi eñ
onderkent mine gedachten/ Ende siet oft eenen
moeyliken wech aen mi is/Eñ leyt mi optẽ eewi
gen wech

Dẽ.C.eñ.xl.psalm Dauid. Eripe me

VErlost mi HEERE vãdẽ quadẽ men
schẽ/Bewaert mi voor die ongerech
tige mãnẽ. Die quaet dẽckẽ in haer
der hertẽ. Eñ dagelicx strijt verweckẽ
Si scherpen haer tonghen als slan
ghẽ/Adderen verbolgentheyt is onder harẽ lippen A
Sela. Bewaert mi HEERE voor die handt der
godloser. Bewaert mi voor die ongerechtige mã
nen/Die mine treden dencken wt te stooten.
Die houeerdige leggen mi eenen strick/eñ brey
den mi zeelen wt tot eenen nette/Eñ stellẽ mi val
len aenden wech/Sela. Maer ic segghe totten
HEERE/ghi zijt mijne God/HEERE verneemt
die stemme mijns smeekens. HEERE HEERE
ghi cracht mijnder salicheit/Ghi bedect mine hooft
ter tijt des harnaschs. HEERE en laet dẽ godlo= B
sen sine begheerte niet/En sterct sinen moetwille
niet/si mochtẽs hen verheffen/Sela. Dat onge
luc haerder lippen salse ouervallen. Dat hooft der
gheender die mi omringhen/Sela.

Hy sal colen ouer hen schudden/ hi salse int vier
werpen/ in cuylen dat si niet staende en bliuen.
Een clappaert en wort niet geuordert opter aer
den Een ongerechtige eñ quade man sal hē iagen/
Ic weet/ dat die HEERE des allendigen sake sal
oordeelen/ eñ der armer oordeele sal hi vol voeren
Oock sullen die gherechtighen uwen name danc=
ken eñ die oprechtighe sullen voor uwe aēgesicht
A bliuen. Den. C.xli. Psalm Dauids. Dñe clamaui.

HEERE ick roepe dy/ haest tot my/
Vernemt mine stemme als ic v aen
roepe Mijn gebet moet tot v ge
stiert werden/ als eenen gheruecke/
Mijn opheffen der hādē si een auōt
offer HEERE sedt minen monde een bewarin=
ghe/ Eñ aen die duere mijnder lippen een beware
nisse/ En neycht mijn herte niet op yet quaets
Een godloos wesen te leyden metten quaetdoen
ders/ dat ic niet en ete van dien dat hen belieft.
Die gerechtige slae mi vriendelic/ eñ straffe my
dat sal mi zijn die beste olye/ dwelc mijnē hooft nz
en faelgeert/ Wāt mijn gebet gaet noch tegen haer
quaet. Hare rechters struyckelen biden steen.
Si hooren mine redenen/ dat si lieflic zijn. Onse
gebeenten zijn verstroyt totter hellen toe/ Gelijck
B een dat lant verschoort/ eñ omwroelet. Wandt
op v/ HEERE/ HEERE sien mijn oogē/ Ic betrou
we op v/ en scuddet mine siele niet wt: Gewaert
mi voor den stricke die si mi geleyt hebbē/ eñ voor
dien valle der quaetdoenders Die godlose moe
ten in die selue netten vallen met malcanderen/ tot
dat ick voorbi gae.
Den. C.eñ.xlij. Psalm Dauids. Voce mea

IC roepe tot den HEERE/ met mijn=
A der stemmen/ Ick smeecke den HE=
RE met mijnd stēmen/ Ic schud=
de mine redene voor hem wt/ eñ ghe=
ue mijnen noot voor hem te kennen/
Als minen gheest in benautheyt is soo kennet
ghi mi/ Si hebben mi eenen stric geleyt optē wech
daer ic op gae. Schout ter rechter siden eñ siet/
daer en kent mi niemant/ Want mijn vlijen is ver
B loren/ Niemant en vraecht na mijnder sielen.
HEERE tot v crijsce ic/ eñ segghe/ ghi zijt mijn
toeuerlaet/ Mijn deel inden lande der leuendiger
Aenmerct mine clage/ Want ic ben seer cleyne
ghewoorden/ Verlost mi van minen veruolgheren
Want si gaē mi te bouē. Leyt mine siele wt dē
kercker/ dat ic uwē name dancke/ Die gerechtige
sullen mi omringhen/ als ghi mi weder op helpt.
¶ Den. C.eñ.xliij. Psalm Dauids. Dñe exaudi

A HEERE verhoort mijn ghebet/ verne
met mine smeeckē/ om wos geloofs
wille Antwoort mi ō uwer gerech=
ticheyt wille. Eñ en gaet niet int
oordeele met uwē knechte. Want
voor v en sal gheen leuendige rechtuaerdich zijn.
Want die viant veruolghet mine siele/ eñ slaet
mijn leuen ter neder/ Hi leyt my int duyster gelijc
die dooden opter werelt/ Eñ mijnen geest is in
B mi benaut/ mijn herte is in mijn lichaē verstooret
Ic ghedencke der voorledender tijden/ Ic ouer
peyse van uwen wercken/ eñ spreke vanden maec=
sel uwer handen. Ick recke mine hant wt tot v
Mine siele dorstet na v opter aerden/ Sela. HE
RE verhoort mi haestelijc/ Minen geest vergaet/
En verberecht v aenschijn niet van mi/ dat ick niet
ghelijc en werde den ghenen die in die cuyle varen
Laet mi vroech hooren uwe goetheyt/ Want ick
hope op v/ doet mi condt den wech daer ic op gaen C
sal/ want ic heffe mine siele op tot v HEERE
verlost mi van minen vianden/ Tot v hebbe ic toe
vlucht. Leert mi doē nae uwen welbehagē/ wāt
ghi zijt mijn God/ Vwen goedē geest leyde mi op
effenen lande. HEERE maect mi leuende om wos
naēs wille/ Leyt mine siele wt der noot/ om uwer
gerechticheyt wille. Eñ verstoort mine viāden
om uwer goetheyt wille/ Eñ vdoetse alle die mij=
ne siele benauwen. Want ic ben v knecht.
Den. C.eñ.xliiij Psalm Dauids. Bñdict9 dñs A

GEloooft si die HEERE mijn scepper/
Die mine hāden leert striden/ eñ mij
ne vingeren oorlogen Mine goet
heyt eñ mine borcht/ mijn bescuddin
ghe eñ mine verlosser/ Mijnen schilt
op welcken ic betrouwe/ Die mijn volck onder mi
dwinghet. HEERE wat is die mensche dat ghi
hem so kennet? eñ des menschen kint dat ghi hē so
achtet? Die mensce is der ydelheyt gelijc/ Sinē
tijt gaet daer henen gelijc een scaduwe. HEERE
neycht uwe hemelen eñ daelt daer af/ Tast die ber=
ghen aen dat si roocken. Laet blixemen/ eñ ver
stroeytse wt/ Schiet uwe pijlen ende veruaertse.
Seynt uwe hāt vander hoochten/ eñ verlost my
eñ salueert mi van grooten wateren/ vander hant B
der vreemder kinderen. Der welcker mont on
nutte dingen spreect/ Eñ hare rechte handt is een
valsche rechte hant. Godt ick wil v een nieuwe
liet singhen/ Ick wil v opter harpen van thien sna
ren spelen. Ghi die den Coningē victorie geeft
Eñ verlost uwen knecht Dauidt vanden sweerde
des quaden/ Verlost mi ooc/ eñ neemt mi vādet
hant der vreemder kinderen/ der welcker mont on C
nutte dinghen spreect/ eñ hare rechte handt is een
valsce rechte hant. Dat onse sonen op wassen/
gelijc die planten in hare ionckheyt. Eñ onse dochte
ren gelijc die wtgehouwene hoecken/ gelijc als die
palleysen Eñ onse winckelen vol zijn/ die wtge
uen prouisie tot weder prouisie/ Dat onse schapen
dragen duysent/ eñ hondert duysent daer buyten.
Onse ossen sterc te dragen/ datter geenē bruec
gheenen wtganc/ noc gheen gecrijsch op onse stra
ten en moeten zijn. Wel den volcke dien het al
so gaet/ Mer wel den volcke/ dien dye HEERE
een God is.
Den. C.eñ.xlv. Psalm. Exaltabo te deus.

ICk wil v verhoogen mijn Godt ghy A
Coninc/ eñ uwē name louen altoos/
eñ eewelijck/ Ic wil v dagelics lo=
uen/ eñ uwen name beroemē altoos
eñ eewelic. Die HEERE is groot
eñ seer looflick/ eñ sine grootheyt en is niet begrij
pelic. Kints kinderen sullen uwe wercken prij
sen/ eñ van uwer macht segghen.
Ic wil sprekē vā die eerlijcke cieragie wos volcs
ende van uwen wonderlicheden. Datmen sal
spreken vandē stercten uwer wonderen/ eñ dat ic
vertelle uwe heerlicheyt.

Datmē wtspreke die gedachtenisse uwer gro=
ter vriēdelicheit. Eñ uwer gerechticheit beroeme
Die HEERE is genadich eñ ontfermhertich/
B lancmoedich/eñ vā groter goethz Die HEERE
is allē mēschē vriēdelic/Eñ sine ontfermhertichz
bouē alle sine werckē HEERE alle uwe werc=
kē moetē v dāckē/Eñ uwe heyligē moetē v louē.
Men segge vāder eerē ws coninccrijcs/eñ mē=
spreke vā uwer macht. Op dat uwe macht dē
kinderē der mēschē kēlic werde Eñ die eerlike cie
ragie ws coninccrijcs. V rijc is eē rijc tot allē tij=
dē/Eñ uwe heerscappie duert voorder eñ voorđ/
C altijt. Die HEERE onderhout alle die daer val
lē/eñ rechtet op alle die neder geslagē zijn. Alder
oogē verwachtē op v/Eñ ghi gheeft hen haer spij
se tot zijnder tijt. Ghi doet uwe hāt opē/eñ v=
uullet al wat leeft met wel behagē. Die HEERE
is gerecht in alle sinē wegē/Eñ heilich in alle sinē
werckē. Die HEERE is by alle die hē aēroepē
alle die hē getrouwelic aēroepē. Hi doet dat wel
behagē der geender die hē vreesen. Eñ hoort hare
roepen/eñ helpt hen. Die HEERE bewaert al
le die hē beminnē/Eñ sal alle godlose vernielen.
Mijnē mont sal des HEERĒ lof seggē/eñ al
le vlees loue sinē heiligē name altoos eñ eewelick.
Dē.C.xlvi.Psam.Lauda aīa. Ha le lu ia
A Looft den HEERE mine siele/ Ic wil
den HEERE louē in mijn leuē/Eñ
minē Gode lof singen/ te wile dat ick
hier bē. En verlaet v niet op prin
cen / op smēschē kint/ hi en can doch
niet gehelpē Wāt sinē gheest moet wt varē/eñ
weder tot zijnder aerdē comē/Als dā zijn alle sine
gepeysen verlorē. Wel diē/diēs hulpe die God
Jacobs is/Dies hope op den HEERE sinen God
staet. Die hemel/aerde/zee/eñ allet wat daer in
ne is/gemaect heeft/Die eewelic ghelooue hout.
B Die recht doet diē die ōrecht lijdet/Die dē hō=
gerigē broot geeft. Die HEERE ontbindet die
geuangenē/Die HEERE maect die blinde siende.
Die HEERE richt op die neder ghestagē zijn/Die
HEERE bemint die gerechtige. Die HEERE
bewaert vreēdelingē eñ weesen/eñ heft op die we
duwen/Eñ keert omme den wech der godlooser
Die HEERE is coninck eewelic. Dijn God
Sion voorder eñ voorder. Ha le lu ya
Den.C.eñ.xlvij.Psalm. Laudate dñm.
A Louet dē HEERE/ wāt dē lofsanck on=
sen Gode is fijn/dat lof is lieflick ende
schoon. Die HEERE sal Hierusalē
timmerē/eñ te samē brengē die vstootē in Israel.
Hi heelet die gebrokē vā hertē zijn/ Eñ verbin
det hare smertē. Hy tellet der sterrē ghetal/ eñ
noemtse alle met namē. Onse HEERE is groot
eñ vā groter cracht. Sijns vstāts en is geē getal.
Die HEERE rechtet op die allendige/ eñ voot
moedicht die godlose totter aerdē toe. Singhet
deen nae dē anderē dē HEERE met danc/ eñ louet
onsen God met harpē. Die dē hemel met wolc
ken bedect/eñ bereyt reghē opter aerdē / Die hoy
op berghē laet wassen Die den vee zijn voeder
B geeft/Den iongē rauens die hē aenroepē Hi en
heeft geenē lust aē die sterckte des paerts/Noch be
hagē aen yemāts beenen. Die HEERE heeft be
hagen aen die ghene die hem vreesen: Die op sine
goetheyt wachten. C.xlviij. Lauda Hierusalem.
Prijset Hierusalem dē HEERE Zion
looft uwē God. Want hi maect vast C
die grendelen uwer poortē/ eñ seegēt di
ne kinderē daer inne. Hi maect dijnē palen vre
de/ende versadet v met der bester tarwen. Hi
seynt sinē regē opter aerdē. Sijn woort loopt snellic
Hi gheeft snee ghelijc wolle/Hi stroyt rijm ghe=
lijc assche. Hi werpt sine ijsschollen gelijc bete
Wie can gebliuen voor sinen gheest. Hi seyndt
zijn woort eñ versmeltse/ Hi laet sinē wint comen
so vloeyen waterē. Hy thoont Jacob zijn woort
Israel sine sedē eñ rechten/ Also en doet hy gee=
nen heydenē/Noch en laetse niet weten sine rechtē
Ha le lu ya. Den.C.xlix.Psalm. Laudate dñm
Louet ghi hemelen den HEERE/Louet
hē inder hoochtē/ Louet hē alle sine A
engelē/ Looft hē alle zijn heyr. Looft hē
sonne eñ mane/ Looft hē alle sterrē eñ licht. Looft
hē ghi hemelē alđ hemelen/Eñ die waterē die bo=
uen ouer die hemelen zijn: Die moetē den name
des HEERĒ louē/Wāt hijt ghebiet / so werdet
gescapē. Hi laetse bliuē altoos eñ ewelic. Hi geeft
een insettinge die en sal niet voor bi gaē. Looft dē
HEERE opter aerdē/ghi waluisschē eñ alle dieptē
Vier/haghel/snee/eñ dāpe/Wint des onweđs
die zijn woort doet. Berghen eñ alle heuuelen
Vruchtbaer boomē eñ alle Cederē. Dierē eñ al C
le vee/gewormte eñ geuogelte met vederē. Ghy
Coningē opter aerdē eñ alle liedē / Princē eñ alle
rechters opter aerdē/ Jongelingen eñ maechdē/
Oude mettē iongē. Moetē den name des HE=
REN louē/Wāt sinē name alleē is hooch/sinē lof
is ouer hemel eñ aerde. Eñ hi verhooghet den
hoorne zijns volcs/Lof hebbē alle sine heyligē/die
kinderē Israel/dz volc dz tot hē genaket Halelupa
Dē.C.eñ.L.Psalm. Cātate dño. Ha le lu ya.
Singhet dē HEERE een nieuwe liet/
sinē lof is inđ gemeyntē der heyligē.
Israel verblijde hē dies die hem ghe= A
maect heeft/Die kinderē Zion moe
ten vrolic zijn ouer haren Coninck.
Si moetē sinē name louē indē reye/ Met tāboe
ren eñ harpē moetē si hē spelē. Wāt die HEE
RE heeft welbehagē aē zijn volc hi verciert die al
lendige met salicheyt. Die heyligē moetē vrolick
zijn in eerē/Eñ beroemē op harē legere. Haren
hals vhooghet God/Eñ een sweert aē beyde sidē
snidēde is in harē handē. Dat si wrake oeffenen C
onder die heydenē/Straffinge onder den volcken
Om hare Coningē te binden met ketenē/ eñ ha
re edelē met yserē boeyn Op dat si aen hen doē
dat oordeele daer af ghescreuē is/Sulckē cieragie
hebben alle sine heylighen. Ha le lu ya
Dē.c.eñ.li.Psal. Laudate dñm i sctis. Ha le lu ya
Louet den HEERE in sinen heylichdom.
Louet hē inđ vasticheyt zijnder sterrten
Louet hē in zijnder macht/ Louet hē/ A
na der menichte zijnder heerlichz. Louet hē met ba=
suynē geclāc/Louet hē met luytē eñ harpē / Louet
hē met trōmē eñ reyē / Louet hē met snarē eñ pipē
Louet hē met hellē cimbalē Louet hē mz cimbalē
in dat iuchē. Al wat asem heeft / loue dē HEERE

Die sproken Salomonis

¶ Die Godlijcke wijsheit roept ende vermaent
ons door den mont Salomon/Ende waerschout
ons voor die schalckē/der welcker woorden/ma
nieren/eñ straffinghen hier oock bescreuē wordē
Dat.eerste.Capittel.

A Dit sijn dye spro-
ken Salomo des conincs
Israels. Dauids soō/om
te leeren wijsheyt eñ sede
licheit/verstāt/cloecheyt/
gerechticheit/oordele/eñ
redelicheit. Dat die onwe
tende/behēdich/eñ die jō-
gelingen constich eñ bedachtich worden.
Wie wijs is die hooret toe/eñ betert hē/eñ wie
verstandich is/die sal bequaē worden/dat hi vne-
me die sprokē eñ hare bediedinge/die woordē der
wijsen eñ hare maren. Die vreese des HEEREN is
I.c.x een beghinsel der kennisse. Die dwasen verachten
B wijsheit eñ onderwisinge
Mijn kint geeft gehoore der onderwisinge ws
vaders/eñ en laet die wet uwer moeder niet Wāt
dat is uwē hoofde die beste cieriagie/eñ eenen hals
bant aen uwē halse/Mine kint als v die sondaers
locken so en volcht niet. Als si seggē gaet met ons
wi willen op bloet loerē/eñ den onschuldighē son
der sake lagē leggē/wi willense leuende verslindē
gelijc die helle/eñ die goede als die ōderwaerts in
die cuyle varen/wy willen groot goet vinden/wi
willen onse huysen met rouen veruullen Waghet
met ons/Onser alder sal een borse sijn/Mine kint
C en wādelt dē wech niet met hen/Weert uwē voet
lix.b van haren padt/Want hare voeten loopen totten
quade/eñ haestē bloet te storten. Want het is te ū
geefs dat nette wt worpē/voor die ogen der voge
len. Ooc leggē si malcanderen lagen op haer bloet
eñ deene staet den anderen na die siele/Also sijn die
wegen alre gieriger gedaen/dat deen den anderen
die siele neemt.
Die wijsheyt claecht daer buytē/eñ laet haer voo
ren op die straten/Si roept in die dooren der poortē
voor onder dat volc. Si spreect hare woordē in die
stadt/Hoe lange wilt ghi onwetende/onwetende
zijn/eñ die spotters luste tot spotterie hebbē/eñ dye
dwasen die kennisse haten/keert v tot mijnē straf-
finge/Siet/ic wil v minen geest wt seggē/eñ v mi
D ne woorden vertellen
.vij.c Want ic dan roepe eñ ghi weygert v/ic strecke
mine hāt wt/eñ niemāt en achtet daer op/eñ latet
varen alle minen raet/eñ en willet mijne straffin-
ge niet/So wil ic ooc lachen in uwē ongeualle/eñ
v bespottē/als daer comt dat ghi vreest/Als ouer
v comt/gelijc eenē storm dat ghi vreest/eñ uwe on
gevalle als eē tempeest/Als ouer v benautheit eñ
noot comt/Dan sullen si mi roepen/maer ic en sal
niet antwoorden/Si sullen my vroech soecken/eñ
niet vinden/Om dat si die kennisse haten/eñ en v
kosen des HEEREN vreese niet/si en wildē mijns
raets niet/eñ lasterdē alle mine straffinge/So sul
len si eten vandē vruchtē haers weechs/eñ vā ha-
ren raet sadt worden/Des den onwetenden ghe-
lustet/dodet se/eñ der sottē ghcluc verderftse/Mer
wie mi gehoore geeft/sal seker bliuē/genoech heb
ben/sonder vreese des quaets

¶ Hi bewijst wat profijt dat wt der wijsheit coēt
Dat.ij.Capittel

Mine kint wilt ghi mine reden aen ne A
men/eñ mine geboden bi v behoudē
dat uwe ore achtinge hebbe op wijs-
heyt/so moet ghi v herte neyghen tot
ten verstāde/Wāt ist dat ghi dat ver
stant roepet/ende crijschet daer na/Ist/dat ghi dat
soect gelijc siluer/eñ ons soect gelijc die scatten/als
dan sult ghi die vreese des HEEREN verstaen/eñ
Gods kennisse vinden
Want die HEERE geeft wijsheit/eñ wt sinen
monde coemt kennisse eñ verstant/Hi latet den op B
rechten ghelucke/eñ beschermet die vrome/eñ be
waert die padē des oordeels/eñ bewaert dē wech
sijnder heyligen/Dan sult ghi verstaen gherechtic-
heyt eñ oordele/eñ oprechticheit/eñ allen goeden
wech
Ist dat die wijsheit v ter herten gaet/eñ v siele
lust heeft tot die kēnisse/so sal v voordachticheȝ be-
waren/eñ verstant sal v behoeden/dat ghi wt ghe- C
trocken wort vandē quaden wege/vanden genen
die verkeerde dingen spreken/die daer verlatē dye
rechte bane/eñ gaen duystere wegen/Die hen ver
blidē quaet te doene/eñ sijn vrolic ouer die vkeer-
de boosheit/Die welcke verkeert sijn op harē wech
eñ op hare padē wederspannich
Op dat ghi verlost wort vander vreemder/eñ
die met uwe en is/die smeekende woordē geeft/eñ
vlaet den meester haerder ionchȝ/en vergetet dat
verbonts haers Gods/want haer huys neyget hē
totten doot/eñ hare gangen totten verlorene/Alle
die/die tot haer in gaenen comen niet weder/eñ en D
aengrijpen den wech des leuens niet.
Op dat ghi wādelt op goede wegē/eñ bewaert
die paden der gerechtiger/wāt dye oprechtige sul-
len inden lande woonē/eñ die vrome sullen daer in
ne bliuen/Maer die godlose worden wt den lande
geroept/eñ dye vachters wordē daer wt genomen

¶ Hi vermaent ons totter vreesen Godts eñ tot
lijdtsaemheyt/Eñ hier wort verhaelt een lof der
wijsheyt/ende vermaent ooc ons die selue aen te
hanghen/ Dat.iij.Capittel.

Mine kint en vergetet mijnder wet niet
ende v hert beware mijne ghebodon
Want si sullen v lanc leuē/ende goede
jaren/ende vrede vrengē/goetheyt eñ
trouwe en sullen v niet laten/Hanctse
aen uwen halse/eñ scriftse in die tafel ws hertē/so
sult ghi gonste eñ cloecheit vindē/die Gode eñ den
menscen behaecht/Verlaet v op dē HEERE vā ge-
heelder herten/eñ en vlaet v nȝ op v verstant/Mer
kekēt hē in alle uwe wegē/so sal hi uwe gāgē spoe E
digē/En dunct v niet wijs sijn/Mer vreest dē HE
RE eñ wijcket vāden quade/Dat sal uwen nauele
ghesont sijn/ende uwe gebeente veruerssen.
Eert den HEERE vā uwē goede/eñ vādē eerste
lingen alles ws incomēs/So sullē uwe schuerē vol
worden/eñ uwe wijnpersen met moste ouer lopē
Mine kint/en verworpt die castidinge des HE

HEERE niet/ eñ en sijt niet onuerduldich ouer sine
straffinge. Den welcke die HEERE straft/ dien
heeft hi lief/ eñ welbehagē aen hē gelijc een vader
aen sinen soon.
Welden mēsce die wijsheit vindet/ eñ den mē=
sce diē verstādenisse toeuliet/ Wāt het is beter die
seluē copen dan siluer/ eñ haer incomen beter dan
gout/ Si is edelder dā peerlē/ eñ al dat ghi wēscen
moecht en is haer niet te gelijkē. Langhe leuē is tot
C haerder rechter hant/ Tot haerder slincker hant is
rijcdom eñ eere/ Hare wegē zijn liefelike wegē/ eñ al
le hare padē sijn vrede/ Si is eenē boom des leuēs
allen dē genē diese aengripen/ eñ salich sijnse diese
houdē/ Wāt die HEERE heeft die aerde door wijs=
hz gefundeert/ eñ door verstādenisse die hemelē be
reit. Door sine kēnisse sijn die diepten gedeelt/ eñ de
wolckē met dauwe druppende gemaect.
Mine kint en laetse niet vā uwē ogen wijcken
bewaert gesuntheyt eñ voordachticheit/ die sul=
len uwer sielē leuē sijn/ eñ uwē mōt sal vriendlicht
sijn/ Dan sult ghi sekerlic wandelē/ op uwē wech/
Dat uwē voet hē niet stotē en sal. Legget ghi v ne
der/ so en sult ghi niet vreesen, mer soeteliick slapē
dat ghi niet vreesen en derft voor hastelike ouaer
nisse/ noch voor den storm der godloser als hi cōt.
Wāt die HEERE is uwe bescerminge/ die behoet
uwen voete/ dat hi niet geuangen en worde
En ontsegget niemandē goet te doen/ ist dat u
we hant vā Gode heeft dz te doē/ En segt niet tot
uwen vriēt gaet henen eñ comt weder/ morgē wil
D ic v geuē/ ist dat ghijt hebt/ En pijnt niet quaets te
gen uwē vrient die op trouwe bi v woont/ En kijf
uet met niemāt sonder sake/ ist dat hi v geē leet ge
daē en heeft/ En volcht niet na met bemdige/ re=
nen ongerechtē eñ en verkiest sijnder wegē geen /
want die HEERE heeft een afgriselicheit aendē af
valligē/ eñ sine verholētheit is bi dē oprechtē/ Jnt
huys der godloser is die vloecke des HEEREN /
Maer dat huys des gerechtigē wort geseegēt. Hi
sal de bespotters bespottē mer den allendigē sal hi
genade geuē/ die wijse sullē eere beeruē/ mer der
sotter verhoginge is schande

¶ Een vaderlike vermaninghe/ der wijsheit aen
te hāgē met den profite daer aen hangēde/ eñ hoe
datmē die ledē des lichaems voort quaet behoe=
den sal

Dat.iiij Capittel

HOort mine kinderen die ondwijsinge
ws vaders/ eñ merct/ op dat ghi die
verstandenisse bekēnet/ want ic geue
A v eē goede leeringe/ en verlaet mine
wet niet/ Wāt ic was mijns vaders
soon/ eē teedere eñ een eenige voor mine moeder/
En hi leerde mi eñ sprac/ Laet v herte mine woor=
dē om nemē/ hout mine geboden so suldi leuē/ Ver
crijcht wijsheit/ vercriget verstandenisse/ en verge
tet niet/ eñ en wijct niet vāder redene mijns mōts
En verlaetse niet/ so sal si v behoudē/ beminse/ so
B sal si v bewaren/ Vercrijcht dye wijsheit voor dye
eerstelingē der wijsheit/ eñ vercrijcht die verstan=
denisse voor alle uwe besittinge/ vhoochtse/ so sal
si v verhogē/ eñ sal v tot eeren maken/ ist dat ghise
aenueert/ Si sal v hooft schoon toe makē/ eñ sal v
vercieren met eender fraeyer cronen
Hoort mijn kint eñ ontfanct mine redene/ so sul
len uwer iaren vele worden/ Jc wil v dē wech der
wijsheit leyden
Jc wil v op die rechte vane leydē. Dat wānéer
ghi gaet/ uwen ganc niet suer en worde/ eñ als ghi
loopt/ dat ghi v niet en stoot/ Vaet die onderwisin
ge/ en laetse niet/ bewaertse want si is v leuen
En comt niet op der godloser padt/ eñ en treet
niet op den wech der boosen/ Laet hem varen/ eñ
en gaet niet daer inne/ Wijcket van hem eñ gaet
voorbi. Wāt si en slapen niet/ si en hebbē quaet ge
daē/ eñ si en rustē niet/ het en si dat si schade hebbē
gedaen/ want si voedē hen van ongodliken broo=
de/ eñ drincken vandē wijn des ongherechticheyts
Maer der gerechtiger pat blinct gelijck een licht C
dat daer voort gaet/ eñ liechtet totten vollē dach toe
Maer der godloser wech is donrker/ eñ si en weten
niet waer si vallen sullen.
Mine sone aenmerct op mijne woorden/ ende
neycht v oore tot mijnder redene/ en laetse niet vā
uwen oogen varē/ behoutse in uwer hertē/ Want
si sijn dat leuē den genen diese vinden/ eñ ghesont
haren gheheelen liue/ Bewaert v herte met alder
neersticheyt want daer wt gaet dat leuen/ doet vā
v den verkeerden mōt/ eñ laet die laster lippen ver
re van v sijn/ laet uwe oghen straes voor hen sien/
eñ uwe wijnbrauwē/ recht voor v henē sien. Laet
uwe voetē gelijc voor hen gaen/ so worden alle u=
we wegen geuordert/ En wanckelt nyet ter rech=
ter noch ter slincker sidē/ keert af uwen voet van=
den quaden D

¶ Vermaninge totter wijsheyt/ waer seeut ons
die wijsheyt voor die vrouwen/ eñ alle aenuechtin=
ge/ En vertelt ooc wat schade daer wt coemt/ als=
men die aenhangt/ Leert ooc datmē dē gehoudē
vriendelike bistaen sal/ ende bescrijft ooc deynde
der godlosen

Dat.v.Capittel.

MJne kint aenmerckt mijne wijsheyt/
neycht uwe oore tot minē verstande
op dat ghi behout voordachtichz/ eñ
uwe lippen die kennisse bewarē/ wāt
die lippen der hoeren sijn een honich
seem/ eñ hare kele is ghelatter dan olie/ Maer nae
maels bitter gelijc alsene/ eñ scerp gelijc een swaert
aen beyde siden snidende/ Hare voeten loopen tot=
ten doot onderwaerts/ hare ganghen vercrijghen
die helle/ Si en gaet niet recht optē wech des leuēs
hare treden sijn ongestadich/ dat si nyet en weet
waer si gaet. B
Dus hoort mi nv mine kint/ eñ en wijcket nz van
der redene mijns monts/ laet uwe wegē verre vā
haer sijn/ eñ en genaket nz totter dooren haers huys
op dat ghi dē āderē uwe eere niet en geeft eñ uwe
iarē dē grouwelikē. Dat die vreēde hē nz vā uwen
vermogē en versadē/ eñ uwe arbeit nz en si in eens
anders huis/ En moet namaels suchten/ als ghi v
lichaē eñ goet verteert hebt/ eñ seggē/ och hoe heb
be ic die castiedē ondwisinge gehaet/ eñ in mine her
te die straffinge v̄smaet En en hebbe niet ghehoort
die stemme mijnder leeraers/ eñ mine ore niet ghe
neycht totten ghenen die mi leerden/ Jc ben schier
in alle ongeluc ghecomen/ onder die ghemeynte eñ
vergaderinge. A

Drinct water wt dinen putte/eñ vloedet wt uwen
D fonteynen/Laet uwe fonteynen wt vloeyen/eñ die
waterbeken op die straten. Mer hebbet ghise allee
ne eñ geen vreemde met v/ V fonteyne si gesegent
eñ verblijt vandē wiue uwer ioncheit/lieflic is die
hijnde/vrienthout dat ree/laet v haer liefde altoos
versaden/eñ vermaect v altoos in haerder liefden/
Mijn kint waer omme wilt ghi v aen die vreemde
vermaken/eñ omhelset een andere/ wāt yeghelics
weghen zijn straes voor den HERE/eñ hi metet
alle hare gangen/ Dye misdaet des godlosen sal hē
vaen/eñ sal metten stric sijnder sonden ghehouden
worden/ Hi sal steruē sonder castiende onderwijsin
ge/eñ om zijnder grooter dwaesheit wille sal hi dolē
¶ Waerschout voor borge te worden vermaent
den tragen tot arbeyt/bewijst die schalcheyt der
valscher clappaerts ende der oproeders / waer-
schout ons voor ouerspel/want die schadelijcker
in dan dieuerie/ Dat.vi. Capittel.

A Mijne kint/wort ghi borge voor uwē
nasten/so hebt ghi uwe hant bi eenē
vreēdē verbōdē. Ghi zijt verknoopt
metter redene ws monts/eñ geuan
gen metter redene ws mōts/so doet
doch mine kint also/eñ verlost v/wāt ghi zijt uwen
naesten in die hant gecomen/loopt haest/eñ drijuet
uwen naestē/En laet v ooge niet slapē/noch uwe
oogen lidt niet sluymeren Verlost v als een Rhee
vander hant/ende gelijc eenen voghel wt der hant
des voghelaers/
Gaet henen totter miere/ghi luye/siet haer we
ghen aen/eñ wort wijs/Hoe wel si gheenen prince
noch hooftman/noch heere en heeft/bereytsi noch
B tans haer broot indē somer/ eñ vergadert hare spij
se indē ooste. Hoe lange ligt ghi luy? wanneer wilt
ghi op staen van uwen slape/ia slapet noch een wei
nich/sluymt een weinich slaet die handē in malcan
deren/een weinich dat ghi slaept/so sal v die armoe
de comen gelijc eenen wandelaer/eñ dat gebrec ge
lijck een ghewapent man/
Een onnut mensche een luesich man/gaet met
verkeerden monde/hi wencket metten oogē/hi be
diedet mettē voetē/Hi leert met vingeren hi leyt al
tijt op quaet toe/ ende verkeeret in sijn herte /ende
maect twist/Daeromme sal hē sijn ongeluck hoeste
lijc comen/eñ sal snellic te stuckē gebroken wordē
als datter gheen hulp sijn en sal.
C Siet sesse stucken hatet die HERE/eñ aen tse-
uenste heeft hi een afgriselicheit/Hooge oogen/val
sche tongē/handē die onschuldich bloet stortē/Een
herte dat met quade listicheyt omme gaet/Voeten
die snelle sijn om scade te doen/Valsche getuyghen
die stoutelic luegen spreken/ Eñ die twist tusschen
broeders maect.
Mine kint bewaert die geboden ws vaders/eñ
en laet die wet uwer moeder niet varen Bijntse tsa
mē op v herte altijt/eñ hangse aen uwen hals/Als
ghi gaet dat si v geleyden Als ghi v neder legt/dat
si v bewaren. Als ghi ōtwaect/dat si v gesprekē zijn
Wāt dat gebot is een keersse/eñ die wet een lichte
eñ die straffinghe der disciplinen is eenen wech des
leuēs / op dat ghi bewaret wort voor den quaden
wiue/voor die sachte tonge der vreemder/En laet
v haerder schoonheyt met gelusten in uwer herten
En verhanct v niet aen haerē wijnbrauwen/want
een hoere neēt een stuc broots/Mer eē gehouwe
de vrouwe vaet dat edele leuē Can ooc yemāt een
vier indē boesem behoudē / dat sine cleederen niet
en bernē/Hoe soude yemāt op colē ghegaen/dat si
ne voetē niet verbernt en soudē wordē/Also gaet
het/wie tot zijns naestē wijf gaet /Geene en blijft
ontschuldich diese aentast
Eenen dief en versmaetmē niet/al steelt hi om
sine ziele te versadē /als hē hongert / Eñ ist dat hy
beuondē wort/ soe geeft hijt seuenuout weder/eñ
geeft ouer allet goet in sinē huyse / Maer dye met
eenē wiue ouerspele doet /die is eene sot/die brēgt
zijn leuen int verderuen/Daer toe ouercomt hem
plage/eñ sine schandē en worden niet wt gedaen.
Wāt die verbolgētheit des mās wort met toor
nigher liefdē beroert /eñ en spaert niet ter tijt der
wrakē /eñ en aensiet geenē persone /die daer ver-
soene /eñ en wil ooc niet /al wildet ghi vele scenckē
¶ Vermaent ons tot wijsheit / Endeverte lt die
manieren der vrouwē/Ende wat scaden dat diē
ontmoetē / die der aenuechtingē des vleeschs aē
hangē/ende die becoringe consenteren/
Dat.vij. Capittel

Mijne kint/behout mijne redene /ende
verberrcht mijne ghebodē bi v / hout
mijn ghebodē/ so sult ghi leuē/Ende A
mijn wet/ ghelijc uwen oochappele/
Bintse aē uwe vingerē / scrijftse/ op
die tafele ws herten/ Segt totter wijsheit / ghi zijt
mine suster /eñ noemt de verstādicheyt uwe vrien
dinne/op dat ghi bewaert wort voor dat vremde
wijf/ voor een andere die soete woordē gheeft/
Wāt aent venster mijns huys keec ic door dye
tralien /eñ sach onder die onwetende/eñ wert ge
ware onder die kinderē eenē sotten iongelinc / dye
ginc opter straten aen eenē hoecke /eñ ginc opten
wech aen haren huyse inder scemeringe aendē a-
uōt des daechs/doē het nacht wert eñ dōcker was
Eñ siet daer gemoete hē een wijf in hoeren ciria-
gie/listich/wilt eñ ōgebondē /dat haer voetē in ha
ren huyse niet gheblijuē en consten/ nv is si buyten B
nv op die stratē/ eñ laget in allē hoeckē/Eñ greep
hem eñ custede hē ombeschaēt/ eñ sprac tot hē/ Ic
hebbe huden dootoffere voor mi betaelt voor mij
ne gelooftē/Daer omme ben ic wt gegaē/om v te
gemoetē om v aensicht vroech te soecken /eñ heb-
be v geuondē. Ic hebbe mijn bedde geciert met cie
ragie /met bontē tappisserie wt Egipten /Ic heb
be minē leger met meyen/ myrrē/aloes /eñ cancel
verciert Comt laet ons der borstē sadt wordē/tot
aen den morgē/ eñ laet ons der liefdē plegē/ Wāt C
die man en is niet thuys / hi is eenē verrē wech ge
trocken / Hi heeft den geldtsac met hem genomen
wie weet/ wanner hi thuys comt /Si brachter hē
toe met vele woordē/eñ creech hem daer inne met
harē smeekende lippen/ Hy volchde haer ter stont
na/ gelijc eenē osch ter vleeschbanc gheleyt wort/
eñ gelijc totten boyen daermen die sotten castijt/
tot dat si hem mettē pile/die leuere splittet/gelijck
eenē vogel totten stricke haest/eñ en weet niet dat
hem dat leuen geldet
So gehooret mi nv mine kinderē/eñ aenmerct C
die reden mijns monts. En laet v herte nyet varē
op haren wech / ende en laet v nyet verleyden op
haerder banē / Wāt si heeft er vele ghewont ende

neder ghewo2pen/eñ alderley machtighe zijn van
haer verwo2cht/Hare huysen zijn helsche wegen/
daer men ondertwaerts vaert in des doots camere

¶ Die wijsheyt roept eñ loct alle onuerstandige
tot haer/eñ si vertelt dien haer goedē ende hare
macht Doc wort die wijsheit hier ghepresen eñ
gelooft/wt welcken alle man verweckt ende ver
maent wort/haer aen te hanghen Capittel.viij.

A N roept die wijsheyt niet/eñ die ver-
standenisse laet haer hoo2en/openlic
aendē weghe/eñ aen die straten staet
si/daer mē ter do2ē aē der stadt poo2-
ten in gaet cryschet si/O ghi mannē
ic roepe tot v/eñ cryschē tottē kinderē der menscē
Merct o ghi onwetēde/die wetētheyt/eñ ghi dwa
sen nemet ter herten/Hoo2et/want ick wil sp2eken
eñ mine lippen sullē wat sonderlincs openbaren/
Want minē hals sal die waerheit sp2eken /eñ mi-
ne lippen sullen hatē dat ongodlic is/Alle redenen
mijns monts zijn gerecht/daer en is niet verkeerts
noch valsches in/Si zijn alle slechte diese verstaen
eñ recht den genen die kennisse vijnden

B Onfaet mine castiēde onderwisinge/eñ niet sil
uer/kennisse meer dan costelic gout/wāt wijsheit
is beter dan peerlen/eñ allet datmē wēschē mach
en can haer niet gelijckē/Jc wijsheit woone bi dye
wetēheit/eñ ic vijnde voo2dachticheit/Dye vreese
des HEREN hatet dat arghe/die houaerdicheit
dē hoochmoet/eñ den quaden wech/ eñ ben viant
den verkeerden monde/Jc can raden eñ beleyden
Jc hebbe verstāt/Jc hebbe macht Doo2 mi regne
ren die coningen/eñ die raetsherē setten dat recht
Doo2 mi hanteren die p2incen op2echtelic/eñ heer
scappen alle rechters opter aerdē. Jc beminne die
mi beminnen/Eñ die mi v2oech soeckē vindē my/
Rijcdō eñ eere is bi mi duerachtich goet eñ gerech
C ticheit/Mine v2ucht is beter dā gout eñ fijn gout
Eñ mine incomē beter dan wtgeco2en siluer. Jck
wandele op den rechten wege/Opter straten des
oo2deels/Dat ic wel beradē soude die mi beminnē
eñ haere schatten vol soude maken

✠ Die HERE heeft mi beseten int beginsel zijn
der wegē/ voo2 sine werck was ic doen ter tijt. Jc
ben ingeset van ewicheit/van beghinsel voo2 dye
aerde/Doen die diepten noch niet en waren /doen
was ic al op weghen/Doē dye fonteynē noch niet
met water en sp2ongē/Eer die berghē inghesent
waren/voo2 die heuuelen was ic op wegen/Hi en
hadde die aerde noch niet gemaect/eñ dat daer aen
is/noch die bergen des aertbodems/doē hi die he-
melen bereyde doen was ic aldaer. Doē hi die diep
ten met sinē perck beuinck/ Doen hi die wolcken
D daer bouen aen hechtede/Doē hi vestichde die fon
teynen der dieptē. Doen hi der zee dat perc stelde/
eñ die wateren/dat si niet en soudē ouer gaen sinē
beuele/Doen hi dat fundament der aerden leyde/
Doen was ic bi hem/eñ spoedichde dat. Eñ hadde
minē lust dagelics/eñ speelde voo2 hē alle tijt/Eñ
speelde op sinen aertbodem/Eñ minē lust was bi
den kinderē der menschen

Soo gehoo2et mi nv mine kinderen/Wel den
genen die mine weghen behoudē/ Hoo2et die cas-
tiēde onderwisinge eñ wo2t wise/eñ en laetse niet
varē/Wel den mensche die mi hoo2t/dat hy wake
aen mijnder do2ē dagelics/dat hy waer neme aen
die stijlē mijnder do2en/Wie mi vindet dye vindet
dat leuen/eñ sal welbehagen vanden HERE scep-
pen. Maer die aen mi sondicht/ die quetst sine ziele
Alle die mi haten beminnen den doot. *

¶ Die wijsheyt noot te gaste alle onuerstandige
sotten/si belooft haer groote dingē/weder omme
so wort die dwaesheyt in die gedaente van eender
clappeye bescreuen/ welcke tot haerwaerts loct
den sotten/diesi verleyt/ Dat.ix.Capittel/

Je/wijsheyt timmerde haer huys eñ
hieuwe seuen calomnen / eñ schencte
harē wijn/si stoech/ eñ bereide hare
tafele/Eñ seynde haere deernen wt/ A
om te noodē bouē op dat paleys der
stadt/Wie onwetende is/die come herwaerts/Eñ
totten dwasen sp2ac si/Coemt etet van minē b2oo
de/eñ d2incket vanden wijn die ick schencke/Ver-
laet dat onwetende wesen/soo sult ghy leuen/ende
gaet op den wech der verstandenisse/

Wie den spotter castiende onderwiset/die moet
schande op hem seluen nemen. Eñ wie dē godlosen B
straft/die moet beschimpt wo2den/ En straft den
spotter niet/hi hatet v Straft den wijsen/die sal v
beminnen/Gheeft den wijsen/so sal hi noch wiser
wo2den. Doet het condt den gerechtigen/ so sal hy
toenemen/

Der wijsheyt beginsel is des HEREN vreese
Ende die verstandenisse is kennisse der heyligher
dingen/want doo2 mi sullen uwer dagen vele wo2
den/Eñ die iaren des leuens sullen v meer wo2dē
Sijt ghi wijs/soo sijt ghi v seluen wijs/sijt ghi een
spotter/soo sult ghijt alleene d2aghen C

Daer is een dwasachtich/onrustich wijf/ vol
clapperiē/eñ en weet niet/die sit in die do2e haers
huys opten stoele bouē in die stadt/om te nooden
alle die voo2bi gaen/eñ die recht op harē wech wā
delē wie onwijs is/die make hem herwaerts/Eñ
totten sotten spreect si/Dye ghestolen wateren zijn
soete. Eñ dat verbo2gē b2oot is genoechlic. Maer
hi en weet niet/dat aldaer dooden zijn/ende haere
gasten inder dieper hellen D

Die sp2oken Salomonis

¶ Van dit capittel aen totten /xxxi/ toe/wo2den
bescreuen ontallike/vele/schoone liefike eñ wijs
selsp2oken/Jn dē welcken die wijsheit met grotē
p2ofite geleert/ Eñ die dwaesheit met harē scha-
dete scouwē bewesen wo2t/ Capittel.x.

En wijse soon
maect dē vader v2olic Mer A
een sotachtige sone es zijnder
moeder bed2uctheit

Der godloser schattē en
zijn niet o2boo2lic/Maer ge
rechticheit vlost vandē doot

Die HERE en laet dye
siele des gerechten gheenē hongher lijden / Maer
hi verstoot der godloser salicheyt

Een ledighe hant/maect arm/Mer der neerst
gher hant maect rijc

Wie inden somer vergadert/die is v2oet/Mer

wie inden oogst slaept/ die wort te schanden.

Dat hooft des gerechten heeft die segeninghe Maer den mont der godloser / sal haer ongerechticheyt ouervallen

Die gedenckenisse der gerechtiger blijft in dye segeninghe / Maer dē name der godloser sal stincken/ Die wijs van herten is die ontfaet die geboden/ Maer die eenē sotten mont heeft wort geslagen/ Wie omberispelijc wandelt/ die wandelt seker/ Maer wie verkeert is op sine wegen/ die sal openbaer worden/ Wye metten ooghen wencket/ die sal moeyte berocken/ Eñ dye eenen sotten mont heeft/ die wort geslaghen/ Den mont des gerechten is een leuende fonteyne/ maer den mont der godloser sal haer ongherechticheyt ouervallen

Haet verweet twist/ Maer liefde bedect alle ouertredinge/ Inden lippen des verstandighen vintmen wijsheyt/ maer op den rugge des sotten/ behoort een roede/ Dye wijse bewaren dye kennisse/ maer der sotter mont is na bi den veruaren.

Dat goet des rijcken is sine vaste stadt/ maer dye armoede maect den armen bloode/ Die gerechte arbeyt totten leuen/ maer die godlose ghebruyct sijns incomens totter sonde/ Dye bewaringhe der castiender onderwisinghe is den wech tottē leuen/ maer wie die straffinge verlaet/ die blijft dolē
C de/ Valsche muylen decken haeren haet/ eñ wie blameert dat is een sot. Waer vele woorden zijn daer en gaet niet toe sonder sonde / Maer wie sine lippen hout/ die is vroet.

Die tonge des gerechten is costelijc siluer / mer dat herte der godloser is niet/ Die lippen des ghe rechtighen voedender vele/ maer dye sotten sullen van haerder dwaesheyt steruen.

Die seeghenynghe des HEEREN maket rijcke
D sonder moeyte.

Een sot bedrijft moetwillicheyt/ eñ heuet noch daer toe sinen spot mede/ maer die man is wijs die daer op merct.

Wat die godlose vreest/ dat sal hem ontmoeten eñ den gerechtigen wort gegeuē so wat si begeeren

Die godlose is ghelijc een tempeest dye voorby ghaet/ eñ niet meer en is/ maer die gherechte blijft eewelijc staende/ Also azijn den tanden/ eñ den rooc den ooghen doet/ so doet die trage den ghenen die hem seynden.

Die vreese des HEEREN verlengt dye dagen/ maer die iaren der godloser worden vercortet.

* Dat verwachten der gherechtigher sal blijschap worden/ maer den hope der godloser sal verloren sijn/ Den wech des HEEREN is des vromen moet/ maer die quaetdoenders sijn bloode.

Die gerechtige en wort nymmermeer om ghe stoten/ maer die godlose en sullen niet inden lande bliuen/ Den mont des ghererechtighen brengt wijsheyt/ mer den mōt der verkeerder wort wt ge roeyt/ Die lippen des gerechten weten wat wel behaecht/ maer der godloser mont is verkeert/ *

E ¶ Dat.xi.Capittel.

Een valsche waghe is den HEERE een afgriselicheyt/ maer een volle gewichte is sijn welbehagen.

Waer stoutheydt is daer is oock smaet / maer wijsheyt is by den ootmoedigen/ Die vroomheyt sal die oprechte leyden/ maer dat wttredē der verachters sal si verstooren/ Ghoet en helpt niet inden dage der gramschappē/ maer die gerechticheyt verlost van den doode/ Die gerechticheyt des vromē stiert sinen wech / maer die godlose sal vallen / door sine godloos wesen.

Die gerechticheyt der oprechter salse verlossen B
Maer die verachters worden gheuanghē in haerder schalcheyt.

Als die godlose mensch sterft/ is die hope verloren / Ende dat verwachtē des onrechten sal vergaen/ Die gerechte wort wt der noot verlost Eñ die godlose comt in sine plaetse.

Door dē mont des gheueynsdē wort sijn naeste verdoruen/ Maer door kennisse worden die gerechtighe verlost.

Een stadt verblijt haer/ alst den gherechtighen wel gaet/ eñ als die godlose vergaen/ soe wortmē blide Door die segeninghe der oprechtiger / wort een stadt verheuē. Mer door den mōt der godloser/ wortse te stucken ghebroken.

Wie sinen naesten veracht/ is onwijs / Maer een verstādich man stillet dat. Een blameerder verraet al wat hi heimelic weet/ Maer wie vā getrouwer herten is / verberght dat selue. C

Waer geenen raet en is daer ghaet dat volck onder/ Mer waer vele raetgeuers sijn daer ghaet het wel toe.

Wie voor eenē vreemden borch wort die sal ouighe ual hebben/ Mer die hem voor geloue wacht/ is seker/ Dat is eē gracioes wijf/ die de eere onderhout/ Maer dat sijn die stercke dye dē rijcdom onderhouden.

Een ghoedertierē man speenet oock sine sielē Mer een onuriedelijcke bedroeuet ooc sinē vrient

Die godlose doet eē ongestadich werck / Mer wie gerechticheyt zaeyt/ die sal een gestadich loon hebben/ Want gerechticheyt vordert totten leuen/ Maer den quade na te volghen/ vorderet tot ter doot. Die HEERE heeft afgriselicheyt aen een verkeert herte/ ende welbehaghē aen die ghene die onbeulect sijn/ Dē bosen en helpt niet/ al waert dat si oock alle die handē te samen deden Maer der gerechtigher zaet sal behouden wordē

Een schoon wijf sonder sedelicheit/ is ghelijck een soch met een gulden spansel opter nuesen. D

Die begeerte der gherechtiger behaghet wel/ Maer den hope der godloser is gramschap

Eene deylet wt eñ heeft altoos meer/ eē ander hout aen hem als hy genoech heeft/ eñ wort noch tans armer.

Die siele die daer rijckelijc seghent wordet vet/ Ende wie dronckē maect/ die sal ooc dronckē worden/ Wie coren inhout/ dien vloecken die luedē maer segeninge comt ouer hem diet vercoop/.

Wie daer goet soect/ dien ghemoet goet/ Mer wie na ongheluc haect / dien salt ghemoeten/

Wie hem op sijn rijcdom verlaet / die sal onder ghaen / Maer die gerechtige sullen groenen ghelijc een blat

Wie sijn eygen huys bedroeft/ die sal wint toe erfdeel hebben/ Ende een sot moet een knecht des wijsen sijn

Die vrucht des gerechtigē is eenen boom des leuens/ eñ eē wise ghewinnet eenen dat herte ane/ Ist dat den gherechtē opter aerden vergouden wort/ waer wil die godlose eñ sondaer bliuen

Dat.xij.Capittel

Vie castiende onderwisinge bemint/
A die wil verstādich worden/ Mer wie straffinge hatet die blijft een sot Wie goet is/ die schept welbehagen aenden HEERE/ maer een moetwil lige sal verdoemt wordē. Een godloos wesen en vordert den mēsche niet/ Maer die wortel der gerechtiger sal bliuen/ Een redelic wijf is een crone haers mans/ Mer een schandelijcke is een etterin sinē gebeēte. Die gedachtē der gerechti ger sijn oordele/ Mer die aēslagē der godloser sijn valsch Die woordē der godloser loerē opt bloet Mer der oprechtiger mōt verlostse Die godlose wordē om gekeert/ eñ en sullē niet meer sijn/ mer
B dat huys der gerechtiger blijft staen/ Een mā wort gelooft om sijnder cloecheit wille/ maer wie ongerecht is/ die wordet veracht/ Wie verworpen is/ eñ neemt des sijs ware/ die is beter dā een grote gheachte die broots gebrec heeft

Die gerechte kent die siele sijns vees/ Mer dat herte der godloser is grouwelick/ Wie sinen acker bouwet/ die sal broots plātept hebbē/ mer die ledich gaet is onwijs Die begheerte der godlo sen iaget nā ongeluck/ maer die wortel der gerech tigher sal vrucht brengen

Die quade wort bestriet door eenen sondigen mont/ maer die gerechtighe ontghaet die benauthept Vele goets comt enē door die vruchte des monts/ eñ den mensche sal vergoudē worden/ nae
C dien sine handen verdient hebben

Den sottē behaecht sine maniere wel/ mer wie raet hoort die is wijs

Een sot geeft sine gramschap ter stont te kennen/ mer wie den smaet verberget die is loos

Wie warachtich is/ die zaept wat recht is/ mer een valsche getuyge bedriecht.

Wie voorsnappich is/ die steect als een sweert/ maer die tonge der wijsen is heelsaem

Warachtige lippen bliuen eewelic/ maer dye valsche tonge verandert haer haestelic

Die quaet dencken inder herten/ worden bedrogen/ mer die totten vrede raden hebben blischap

Den gerechtigen en sal geen leet ghelchieden/ maer die godlose sullen vol ongelucs sijn

Valsce mondē sijn den HEERE een afgriselicheȝ mer die getrouwelic doē/ dat is sijn welbehaghen

Een schalck man verberchtdye kennisse/ maer dat herte der sotten prijst sotheit
D Een neerstige hant sal heerschappen/ mer dye laetueerdich is/ sal cijs moeten gheuen

Sorchuuldichept inder herten crenchet/ maer een vriendelick woort verblidet

Die gherechtige heuet beter dan sijn naeste/ maer der godloser wech verleytse

Een laetuerdige hāt/ en gelucket sijn hanteeringe niet/ mer een neerstich mensche wort rijck.

Op den wech der gerechtichept is leuen/ eñ op ten gebaenden padt en is geen doot

Dat.xiij.Capittel

Een wise soon laet hem dē vader castiende onderwisen/ mer een spotter en hoort die straffinghe niet Een man etet vander vrucht des monts/ maer die siele der verachters is onge
A rechtich. Wie sinen mont bewaert/ die bewaert sine siele/ maer wie met sinen mont ombehoedelic wt vaert/ die sal verstricken Die luye begheert/ eñ en heues nochtans niet/ maer die siele der neerstiger sal versaet worden/ Die gerechtige hatet valsche woordē/ mer die godloose scendet eñ lachter Die gerechtichheit behoet den vromen/ mer dat godloos wesen brengt eenen totter sonde

Daermen meynt datter rijcdom si daer en is niet/ eñ daermen meynt datter armoede is/ daer is te vollen genoech. Mettē rijckdomme verlost
B een sine siele/ mer een arme en hoort die straffinge niet/ Dat licht der gherechtiger maect vrolick mer die keersse der godloser wort wt ghebluscht.

Onder den stoutē is altoos twist/ mer die met rade alle dingen doen/ die sijn wijs/ Rijcdom wert weynich/ ist datmēt te mildelic verdoet/ mer watmē tsamē houdet/ dat wort groot/ Den hope die hē vertreet/ die benaut dat herte/ mer ee-
C ne begheerte die daer coemt/ is eenē boom des leuens/ Wie dat woort veracht die verderft hem seluē/ Maer wie dȝ gebot vreest/ die sal vrede hebben/ Die wet des wijsen is een leuende fonteyne/ om die stricken des doots te midē

Een aengename cloecheyt gheeft gonste/ Maer der verachters wech is hardt/ Een verstiende doet alle dinc met bescheydenheyt/ Mer een sotte vrey det sotheyt wt. Een godlose bode vrēgt on geluck/ mer een getrouwe legaet is heelsaem.

Wie castiende onderwisinge laet varen/ die heeft armoede eñ schande. Maer wie die straffinghe bewaret/ sal ter eeren comen.

Als een begeerte coemt/ die doet der sielen sacht/
D maer die dat quaet midet/ is den dwasen een afgrijselichept.

Wie mettē wijsen ōme gaet/ die wort wijs/ mer so wie der sotten geselle is/ die sal ongeluc hebben/

Onghelue veruolghet die sondaers/ maer den gherechtighen wort goet vergouden/ Die ghoede sal eruen op kints kinde/ mer des sondaers ghoedē wort den gerechtigen voor gespaert. Daer is vele spijsen in die voorē der armer/ mer sommige vergaderen sonder oordele Wye sine roede spaert die hatet sinen sone/ Mer wie hem liefheeft/ die on derwijst hem ter stont Die gerechte etet dat sine siele sat wort Mer der godloser buyc heeft altoos ghebreck.

Dat.xiiij.Capittel.

Oor wijse wiuen wort dat huys ghetimmert/ Maer een sottinne brekết in stucken met haren doene.
A Wie den HEERE vreest die gaet op die rechte bane/ Mer wie hem versmaet/ die wijct wt sijnen weghe.

In den mont der sottē is dat scepter der houaerdichept/ maer die lippen der wijsen bewarense.

Waer geen osschen en sijn/ daer is die cribbe reyn Maer waer die ossche werckende is/ daer is veele incomens.

Een getrouwe ghetuyge en liecht niet/ Maer
een valsche getuyge liecht coenlijc/ Die spotter
soect wijsheyt eñ en vintse niet/ Maer den verstan
dighen is die kennisse licht/ Comt ghi eenen sot
ten ane/ so en vint ghi geen lippen der bescheyden=
heyt/ Dat is des verstandigen wijsheyt/dat hy
op sinen wech merct/maer dat is der sotten dwaes
heyt/dat het enckel bedroch met hen is/ Die sot
ten bedriuen den spot metter schult Maer dat wel
behagen is onder die oprechtige/ Een herte dat
B sijnder zielen bedroeffenisse weet/onder des seluen
blijschap en can hem geen ander gemengen/
Dat huys der godloser wort vernielt/ Mer dye
tente der oprechtiger sal toe nemen/ Eenen be
haget sijnen wech wel/Mer sijn laetste reyt totte
doot/ Dat herte heeft ooc smerte int lachē/Eñ
dat eynde der blijschapen is droefheyt/ Dye on
nutte sal van sinen wege sat worden/ Mer een goe
de man sal ouer hem sijn/ Een onwijse gelouet
al/maer een verstandighe/mercket op sinen ganck
Een wijse vreest/eñ schouwet dat arch/ Maer
een sot vaerter stoutelic door/ Een onuerduldy
ge doet sotheyt/ Maer een voordachtige hatet dat
Die onwijse besittet sotheyt/maer die verstandy
ge worden met bescheydenheyt ghecroont/ Dye
C quade moeten hen buyghen voor die goede/ Eñ
die godlose voor die poorten des gerechten/ Ee=
nen armen haten ooc sine naesten/ mer die den rijc
ken bemmnen dier is vele. Die sondaer veracht
sinen naesten/maer wel dien die der ellendiger ont
fermt Die quaet dencken sullen faelgeeren/mer
die goet dencken/ dien sal trouwe eñ goethept ghe
bueren/ Waermen arbeyt daer is ghenoech/
Maer waermen met woorden omme gaet/ daer
is gebreck Den wijsen is haer rijcdom een croo
ne/maer die dwaesheyt der sotten is doch sotheyt/
Een getrouwe getuyge verlost die zielen. Mer
die coenlijck liecht faelgeert/ Inder vreesen des
HEEREN is seker sterckheyt. Ende sine kinderen
D sullen ooc troost hebben/ Die vreese des HEE
REN is een fonteyn adere des leuens/datmē scou
we die stricken des doots.
Waer vele volcs is/ dat ciert den coninc/Mer
ist dat des volcs niet veel en is/dat staet den heere
qualijck/ Wie verduldich is die heeft groot ver
stant/Mer wie onuerduldich is/die gheeft sine sot
heyt te kennen/
Een gesont herte is des lichaems leuen/ Maer
nidicheyt is eter der gebeenten Wie den verach
ten leedt doet/die sceyndet des seluē scepper/ Mer
so wie hē sijns ontfermt/die eeret hem. Die god
lose en blijft nyet staende in sinen ongheluc/ Maer
die gerechtige is ooc in sinen doot getroost. Int
herte des verstandigē rustet wijsheyt/ eñ wort ge
presen onder die sotten/ Gherechticheyt verho
ghet een volck/maer die sonde is der lieden verder
uen. Een cloecke knecht is des conincs welbeha
ghen/Maer een schandelijcke is sine toornicheyt.

A ¶Dat.xv.Capittel

Een sachte antwoordt stillet die gram
schap/ Mer een hart woort verwect
verbolgentheyt/ Die tonghe der
wijsen verciert dye kennisse/ der sot=
ten mont scuymet altoos sotheydt wt
Die ooge des HEEREN aenschouwen in allē
plaetsen /beyde quade ende goede Een heelsame
tonge is eenē boom des leuens. Mer een valsche
bedroeft dat gemoete/ Die sotte lastert die casti
ende onderwijsinge sijns vaders Maer die straffin
ge behout /sal verstandiger wordē/ Des gerech
ten huys heeft groot goet/ maer inde incomē des
godlosen/is ongeoordineertheit Die lippē der
wijsen stroeyen wt kennisse / Maer der sottē herte
en is alsoo niet/ Des godlosen offerhande is den
HEERE een afgriselicheit. Maer dat gebet der op
rechter is sijn welbehagē/ Des godlosen wech C
is den HEERE eē afgriselichept/maer soo wie der
gerechticheyt na volcht/ die wort bemint/Het is
een quade onderwijsinge der geender die den padt
verlatē/Ende so wie die rechte strate hatet/die sal
steruen Helle eñ verderffenisse is voor den HE=
REE/ Hoe vele meer der menschen herte/ Dye
spotter en bemint dē genē niet die hem straft/Eñ
en ghaet niet tot den wijsen/ Een vrolick herte
maect een vrolick aengesicht/ Maer in die becom
mernisse des herten/ wort dē geest neder geslagē/
Een verstandich herte soect kennisse/dat aen
sicht der sotten gaet met sotheyt omme Alle die
dagen des ellendighē sijn quaet/Maer eenen goe D
den moet is een dagelics weertschap Het is be=
ter een weynich metter vreesen des HEEREN/
Dan eenē grooten schat daer onrüste inne is/
Het is beter een moes ghereecht crupt met liefden
dan eenē ghemesten osse met hate/ Een toor=
nich man verroct twiste/Maer een verduldige stil=
let den twist/ Den wech des tragē is doornach
tich/Maer den wech der oprechtigher is wel ghe
baent/ Een wijse sone verblijt den vader /Ende
een sotachtich mensche beschaemt sijn moeder.
Den sottē is die sotheit een blijschap/meer een ver
standich man rechtet sinē ganck Die gepeysen
worden te nieute/ waer gheenē raet en is/ Maer
waer vele raetgeuers sijn/sijn si stantuastich
Het is eenē een blijschap/ist datmen hem haestelic
antwoort/Eñ een woort tot sijnder tijt is zeer lief
lick/ Den wech des leuēs gaet opwaerts cloec
te makē/Op datmē scouwe die helle ōderwaerts E
Die HEERE sal dat huys des houaerdighen
te stucken breken/Eñ sal vast makē die palen der
weduwen/ Die raden des argen sijn den HE=
REE een afgriselicheit/ Mer suyuer reden sijn lief
lick Die ghierighe verwerret sijn eyghen huys
Maer so wie gheschencke hatet/die sal leuen
Dat herte des gerechtē dichtet wat te antwoor
den is/Maer den mondt der godlooser schuymet
quaet wt/ Die HEERE is verre vanden god=
losen/Mer der gerechter ghebet verhoort hi.
Vriendelick sien/verblijt dat herte/ een goet ge=
ruchte maket dat ghebeente vet
Dat oore dat daer hooret die straffinghe des le
uens /sal onder die wise woonen/
Wie castiende onderwijsinge laet varē/ dye ver
worpt sine eyghē ziele, Maer soo wie straffinghe
hooret die wort cloeck
Die vreese des HEEREN is castiēde onderwi=
singhe der wijsheyt/ Ende allendicheyt gaet voor
die eere henen

¶Dat.xvi.Capittel.

D Je mensce nemet wel voor hē inder
herten/Maer vandē HEERE coemt
A dat antwoorden der tongen/
Eenen yeghelijcken duncken sine
weghen reyn zijn/Mer die HEERE
drukt dat gemoet Beueelt den HEERE uwe
wercken/Soo sullen uwe opsetten voort gaen
Die HEERE maket allet om zijns selfs wille.
Oock den godlosen totten quadē daghe Een
stout herte is den HEERE een afgriselicheyt/Eñ
en sal niet onsculdich zijn al dedemen alle handen
te samen/ Door goethept eñ trouwe wort mis
daet versoent. Eñ door die vreese des HEEREN
schouwet men dat quaet/ Als yemants wegen
den HEERE wel behagen/Soo maect hi ooc sine
vianden met hem te vredē Het is beter weynich
met gerechticheyt/dā vele incomēs sonder oorde
le/ Des menschen herte ordineert sinen wech
Mer die HEERE vordert sinē ganc Wanneer
B prophetie int herte des conincs is/So en sal sinen
mont int oordele niet falgeren/ Waghe eñ ge
wichte des oordeels is vādē HEERE/Eñ alle pon
den inden sacke zijn sine wercken Het is der co=
ninghen afgriselicheyt/ist dat si ongodlikē hante=
ren/Want door gerechticheyt wort dē troone ge=
sterct Gerechte lippē zijn der coningen welbe
hagen/Eñ so wie oprechtelijc spreect/die wort be
mint/ Die verbolgentheyt des conincs/is een
doot lick bode/Mer een wijse man sal hem versoe
nen/ Als des conincs aensicht vriendelic is/dat
is leuen/Eñ zijn welbehaghē is ghelijc een auont
wolcke Verwerft wijsheit want si is beter dan
gout/Eñ verstant verwerue is edelder dan siluer
C Der oprechtiger wech schouwet dat arge/ende
wie sinen wech bewaert/die behout sine ziele
Houerdicheit gaet voor dat verderuen henen
Eñ stouten moet voor den valle
Het is beter neder van gemoede zijn met dē al
lendigē/Dan roof wt deelen met den houaerdigē.
Wie eene sake voorsienichlic voeret/ die vindet
geluck/Eñ wel dien dye hem opten HEERE ver=
laet
Een verstandighe acnroept den wijsen/Ende
soete lippen beteren die leeringhe/ Voorsienic=
heyt is een leuende fonteyne die dese heeft/ Maer
die castiende onderwisinghe der sotten is sotheyt/
En wijse herte maect sinen mont voorsienich/
Eñ betert die leeringe in sinē lippen. Lieflijcke
redenē zijn honichratē/soeticheyt der zielen eñ ge
sontheyt der gebeenten Eenen beualt eenen
wech wel/mer zijn laetste reyct totten doot
Een onsalige ziele is haer seluen swaer/ Wāt
daer toe heeft si haren mont gebracht Een Be
D lials man grauet na quaet/eñ in sinē lippen ist ghe
lijck een bernende viere
Een verkeerde mēsche verwecket twist/eñ eē
aenbrengher maect princen oneens
Een ongherechtich mensch/loct sinē naesten/
ende en leyt hem op gheenen goeden wech
Wie metten oogen wencket dye en denct nyet
goets/Eñ so wie mettē lippē bedieđet/ volbrenct
dat quaet
Grijse hayren zijn een croone der eerē/dye op
ten wech der gerechticheyt geuonden worden/

Een verduldighe is beter dan een stercke. Eñ
die sijns ghemoets here is/dan die steden wint/
Tlot wort inden schoot geworpen/ maer van=
den HEERE comt alle sine oordele/

Dat.xvij.Capittel.

E Enen droogē bete daer aen mē hē ge
noeghen laet/ is beter dan een huys
vol gheslagender beesten met twiste A
Een voorsienich knecht sal heer=
schapen ouer schandelike kinderen/
Eñ sal onder den broederen dat erue wt deelen/
Ghelijck vier tsiluer/eñ den ouen tgout/Alsoo
proeft die HEERE die herten/
Een quade achtet op quadē monden. Ende een
valsche geeft ghehoore der valscher tongen.
Wie den behoeuende bespottet/die screyndet des
seluen schepper/eñ wie hem van sinen ongheualle
verblijdet/en sal niet onschuldich sijn/
Der ouder croone sijn kints kinderen/ Eñ der
kinder eere zijn haren vader
Costelike lippen en staen den sotte niet wel/Ve B
le min eenen prince eenen luegenachtighen mondt
Dat ghescbencke is eenen edelen steen dien diet
heeft Werwaerts hi hē keert hi doet voorsienlijck
Wie die sonde bedect/die soect liefde/Mer wie
die sake āder eñ andermael meldet/die maect prin
cen oneens/ Schelden veruaert meer aen den
verstandigen/Dan hondert slaghen aen den sotten
Die wederspanninge soect ongeluc/Mer daer
wort een grouwelike bode ouer hem gesepnt.
Het is beter eenen beyre gemoeten/dien die ion
gen berooft sijn/ dan eenen sotte in sijnder sotheyt
Wie goet met quadē loont. Van dies huyse en C
salt quaet niet gaen
Beginsel des kijfts is gelijc eē water wtbreect
Eñ door twist breyt hi hem wijde wt
Wie den godlosen gherecht seyt te wesen/Eñ
den gerechtē verdoemt/die zijn alle beyde dē HE=
RE een vereyninge Wat batet den sotten gelt
in dye hant om wijsheytte coopē/daer hi doch een
sot is: Een vriēt bemint altoos/Eñ een broeder
wort inder noot beuonden/ Het is een sotte dye
aen die handt ghelooft/Eñ borghe wort voor sinē
naesten
Wie twistinghe bemint die bemint sonde/Eñ
soo wie sine dore hooch maect soect dat breken.
Een verkeert herte en vindet niet goets/ Eñ
die van verkeerder tongen is/sal in ongeluc vallen
Een sotte maect hem seluen bedructheyt/ Eñ
eens sotten vader en heeft geene blijschap
Een vrolick herte maect dat leuē lustich/Mer D
eenen bedroefden moet verdroeuet dat gebeente
Die godlose neemt ghescbencken wt den scoot
Om den wech des oordeels te buygen
Wijsheyt is voor den verstandigē/Maer des
sotten oogen sien op die eynden der aerden/
Een sotte sone is zijns vaders trueren/ende be
droefsenisse zijnder moeder die hem gebaert heeft
Het en is niet goet schade dē gerechtigē te doe
ne/Den prince te slaen die recht handelt
Wie bescheydētheyt weet/die matiget sine re=
dene/eñ een verstandich man hout sinē geest diere
Waert dat een sotte sweech/soo worde hi ooc
wijs gherekent/eñ verstandich waert dat hy den

mont stoppe.

¶ Dat.xviij. Capittel.

A Die lust heeft oneenicheyt te verwecken/ Die soect twist waer het ghelucken wil/ Een sotte en heeft geene lust aent verstant/ Maer/ soo wat in sijn herte omme gaet.
·Waer die godlose comt/ daer comt oec verachtinghe/ Ende smaet met schimpe. Dye woorden in eens mont sijn gelijc diepe wateren/ Ende die fonteine der wijsheyt is eenen vollen stroome. Het en is niet goet den persoon des godlosen te achten/ Den
B gerechten int oordele te buygen.
Die lippen des sotten comen in twist/ ende sinen mont halet na slaghen.
Den mont des sotten schendet hem seluen/ Ende sine lippen vangen sine eygene siele. Die woorden des aenbrengers sijn slagen/ ende varen in die camere des buyces. Wie laetuerdich is in sinen arbeit die is een broeder dies die verderuet. Die name des HEEREN/ is een vaste slot/ Die gerechtige loopt derwaerts ende woort bescherrnt.
Dat goet des rijcken is een vaste stadt/ ende gelijc een hooge muere rontsomme hem/ Eens menschen herte verheft hem eer het gebroken wordt. Ende allendicheyt comt voor die eere.
Wie antwoort eer hi hooret/ dye heeft sotheyt ende schande/ Des menscen geest eyndet sine cranchevt. Mer wie can eenen bedroefden geest gedragen. Een verstandich herte heeft bescheydenheyt
C Ende der wijsen oore soect bescheydenheyt
Dat geschencke des mensce maect hem ruymte/ Ende woort voor die princen gebracht.
Die gherechtige beschuldicht hem eerst/ Comt sijn naeste so vindet hi hem.
Dat lodt stillet den twist/ ende scheydet tusschen die machtige/ Een broeder die bistaet is gelijc een vaste stadt. Ende die aen malcanderen houden/ gelijc grendelen aent slot.
D Eenen man woort sinen buyc vol vander vruchten sijns monts/ hi woort versadet vanden income neSijnder lippen. Doot ende leuen staet inder hant der tongen/ Wiese bemint die sal van haerder vrucht eten. Wie een wijf vindet/ die vindet wat goets Ende scheppet een welbehagen vanden HEERE.
Een arme spreect met smeeken/ Een rijcke antwoort stoutelijc.
Een vriendelijcke man tot vrienscappen/ heeft lieuer ende hanget meer aen dan een broeder.

¶ Dat.xix. Capittel.

A Een arme dye in sine ghoetheyt wandelt/ is beter dan een verkeerde met sinen lippen/ ende nochtans een sot is/ Waer oec gheen bescheydenheydt en is/ Daer en heuet een siele niet goedt ende die snelle van voeten is die stoot hem/ Die dwaesheit des menschen verleydet sinen wech/ dat sijn herte tegen den HEERE raset. Goet maect vele vrienden/ Mer die arme woort van sinen vrienden afgescheyden.
Een valsche getuyge en blijft niet ongestraft/ Ende die vrijlijc luegen spreect/ die en sal niet ontgaen
B Vele wachten opten persone des princen/ Ende sijn alle vrienden des gheens die geschencken geeft
Den armen haten alle sine broeders/ Ja oock sine vrienden veruerren hen van hem/ Ende wie hem op wooorden verlaet/ dien en ghewort niet/ Wye voorsienich is bemint sine siele/ Ende die verstandige vindet goet
Een valsche getuyge en blijft niet ongestraft Ende soo wie vrij luegen spreect sal vergaen. Den sotten en betamen niet wellusticheden/ Vele min eenen knecht te heerscappen ouer princen
Wie verduldich is die is een voorsienich mensch ende tis hem eerlic dat hi onduechde ouerhoore can
Die ongenade des coninccs is gelijc dat brullen α
eens iongen leeus/ Mer sine genade is gelijc dauwe op das gras. Een sotte soon is sijns vaders herten leedt/ Ende een kijfachtich wijf een gheestadich druppen.
Huys ende goet eruen die ouders Maer een verstandich wijf comt vanden HEERE.
Luyheyt brenct slape/ Ende een ledige siele sal hongerlijden Wie dat gebot bewaert dye bewaret sine siele. Mer wie sinen wech verachtet/ die sal steruen. Wie hem des armen ontfermt/ dye leenet den HEERE/ die sal hem weder vergelden sine loon
Castijt uwen sone/ te wijle datter hope is/ mer en laet uwe siele niet beweecht werden hem te dooden/ Want grote verbolgentheyt brengt schade. Daerom laet hem los soo coemt ghi hem meer castijen/ Hoort den raet ende aenueert die castiedinge ende der wijsinge/ dat ghi naemaels wijs sijt. Daer sijn vele gepeynsen in eens mans herte/ Maer den raet des HEEREN blijft staende. Eenen mensce ciert sine weldaet/ Ende een arme is beter dan een D
luegenaer. Die vreese des HEEREN brengt tot ten leuene/ Ende satsadt blinen dat gheen quaet hem besoecken en sal. Die luye steect sine handt inden boesen/ ende en canse niet weder totten monde ghebrenghen. Slaetmen eenen spotter/ so woort die onwetende vooser/ Straftmen eenen verstandighen so woort hi bescheyden. Wie vader verstoort/ ende moeder veriacht/ dat is een schandelick ende onbeschaemt kint. Mine sone hout opt te hooren die onderwijsinghe/ dye daer afleyt vander redene der bescheydenheit. Een Belials getuyge bespottet dat oordele/ Ende den mont der godloser verslindet dat onrecht. Den spotter sijn oordelen bereit ende slagen opter sotten rugghe.

Dat.xx. Capittel

A Een wijn maect spotters/ ende sterecken dranke maect wilde/ wye daer luste toe heeft/ en woort nemmermeer wijs.
Dat betuaren des coninccs is ghelijck dat briesschen eens iongen leeus Wie hem vertoornt die sondighet teghen sine siele
Het is den man een eere van den twiste te bliuen. Mer die gheerne kijuen sijn altemale sotten.
Om der couden wille/ en wil die trage niet plo B
gen/ So moet hi inden somer broot bidden ende nyet vercrighen.
Den raet inder herten eens mans/ is ghelijck diep watere/ ende eenen verstandighen man brenget hem daer wt.
Vele menschen worden gepresen van weldaet/ Maer wye wil vinden eenen ghetrouwen man/ Een gherechtighe dye in sijnder vroomheyt wan-

delt/Dies kinderē salt wel ghaē na hem Een
coninck die opten stoele sidt te oordeelē/verstroyt
alle arghe met sinen ooghen Wie can ghesegghē
ic ben reyn in mijn herte/Ende suyuer vā minen
sonden.
Menigherhande ghewichte ende mate/is bey
de verepsinge dē HEERE Oock kennet men
een knechtkē aen sijn doene/oft sine wercken reyn
ende oprecht sijn
Een hoorende oore ende siēde ooge/die maect
beyde die HEERE
En bemint den slape niet/dat ghy niet arme en
wort/Laet uwe oogē wacker zijn/so sult ghi broots
genoech hebbē Quaet/quaet seyt men alsmē
heeft/Maer alst wech is prijstmen dan dat
a Daer is gout eñ vele peerlen/Maer bescreydene
lippen sijn een costelick dinc Neemt diē sine
cleet/die voor eenen anderen borge wort/ eñ paudet
hem om des onbekendē wille/ Dat valsche
broot smaect yeghelijckē wel/Mer naemaels sal
den mont vol keselinghen worden. Opsetten
worden met raet gheuordert/Ende oorloghe salmē
met vernufte voeren/ En verbint v nyet met
dien/dye heymelicheyt openbaert/ Eñ is een achterclapper/ende
bedriecht met sinen lippen.
Wie sine vader ende moeder vloect/dies keers
se wort verblusscht midden in die duysternisse
Die erffenisse dye metten eersten ter stont toe
neemt/en sal ten laetsten niet ghesegghent sijn.
En segt niet ick wil quaet verghelden/mer ver
beyt dē HEERE/die sal v helpen Menigerley
D ghewichte is dē HEERE een vereypsen/ eñ een
valsche waghe en is niet goet/ Alder menschē
ghanghē comen vandē HEERE/Welcke mensche
verstaet sinē wech? Het is dē mēsche eнē stric
ke dat heylighe te lasteren/eñ daer na met geloften
omme ghaē Een wijse coninck verstropt dye
godlose/Eñ brengt dat raet ouer hen Die luchte
des HEEREN is des menschē aseme/Dye gaet
door dat geheele lichaē Goetheyt eñ trouwe
bewaren den coninc/Eñ sinē stoelē wort met goedē
gheuestícht Der ionghelingē prijsch is hare
cracht/Eñ grijsch hayr is der ouder cieragie
Wonden verdriuen dat quade/eñ slaghen des
gheheelen lichaems

A Dat.xxi.Capittel.

Es coninckx herte is in de hant des
HEEREN gelijck waterbeken/eñ
hi neycht dat/werwaerts hi wilt
Elcken behaecht sinē wech beste
maer die HEERE drijft die herten.
Doen gerechticheit eñ oordeele/is dē HEERE
lieuer dan offerhande Houaerdige ooghen eñ
stouten moet/eñ die keerse der godlooser is sonde
Die opsetten eens neerstigen brengē ouerulocdicheit/Maer
wie al te iachtich is heeft ghebreck. pro.xlix
Die schattē vergadert met quader tongē/dye i.re.xv c
faelgeren eñ vallen onder die/die den doot soeckē
Die roouen der godloser salse veruaren/ wāt
B si en wildē niet doē wat recht was/ Eens boēden
wech is verkeert/mer wye reyn is/ dies werc
is recht Het is beter woonē inden hoecke onder
dat dack/dā bi eenre kijfachtighe vrouwe in eenen
wijden huyse

Die siele des godlosen wenschet arch/ Eñ en is
den naestē niet vrienthout/ Als die spotter ge
straft wort /so wordē die onwetende wijse/eñ alsemē
eenen wijsen onderwijst /so neemt hi bescheydēheyt
aene/ Die ghereechtighe onderwijst dat
huys des godlosen/Maer dye godlose houden hen
totte archste/ Die sine oore verstoppet voor dz
crijsschen des armen/die sal ooc roepen ende nyet
verhoort wordē Een heymelijcke gaue stillet
die gramschap/eñ een geschencke inde schoot dye
druystige verbolgenheyt/ Het is dē ghereechtighē
een blijschap te doen/dat recht is/ Maer eene a
vreese dē quaetdoenders Een mensche die vā
dē wech der voorsienicheit dolet / dye sal bliuen in
der doodē ghemeynte/ Wie geerne vrolick is/
sal ghebreck lijdē/Eñ wie wijn eñ olye bemint en
wort niet rijck/ Die godlose moet voor dē ghe eec.xx
rechtē gegeuen wordē/eñ die verachters voor dye
oprechtē Het is beter woonē in woesten lande
Dan bi eenen kijfachtigen ende toornigen wiue.
Inde huyse des wijsen is eenē edelen schat / eñ
olye/Mer een sotte slaet door Wie der gerechticheyt
eñ goetheyt na volcht/Die vindet dat leuē
gerechticheit ende eere Een wijse winnet een
stadt der machtiger/Eñ hare macht gaet ondē van
sekerheit Wie sinē mont ende tonge bewaert
Die bewaert sine siele vā benautheit/ Die stout
eñ vermeten is/heet een spotter / Die toornicheyt
stoutheyt bewijset Dat wenschē des luyen doo D
det hem/want sine handen en wilden niet doen pro.xi
Hi wenschet wel dagelics/Mer dye ghereechte
geeft eñ en verhoudet niet/ Der godloser offer
hande is een vereypsen / Want si worden in sondē
gheoffert/ Een luegenachtige ghetuyghe sal vergaen/met
die hem ghesegghen laet/dye mach ooc
alle weghe spreken. Die godlose vaerter metten
hoofde door / maer wye oprechtich is dyes wech
wort gheuordert/ Het en helpt geen wijsheyt/ geē
verstant/geen consle/teghen den HEERE/ Peerden
worden wel totten strijdtdaghe bereyt/Maer
God moet die victorie gheuen.

Dat.xxij. Capittel.

Et goede geruchte is costelijcker dan A
groot rijcdom. Eñ eē gonst beter dā pro.xi
siluer ende gout/ Rijcke ende armen
sijn onder malcanderen. Die HEERE
heeftse alle gemaect. Die loose siet
dat ongeluc eñ verberecht hē/Die onwijse gaē door
wech /ende worden beschadighet.
Waer des HEEREN vreese is in allendichеyt/
daer is rijcdom /eere ende leuen
Spiesen eñ stricken sijn optē wech des verkeerden/Mer
wie hē daer af veruerret / bewaert sine
siele/ Onderwijset men den iongelinck sinen
wech/So en gaet hi daer niet af/ als hi oudt wort
Die rijcke heerschapt ouer die armen / Eñ soo
wie ontleent/die is des leenders knecht/ Die onrecht
saeyt/die sal moeyte maeyen/Eñ sal door die
roede sijnder plaghen bedoruen worden/ Een
goede ooge wort gesegghent/Dat hi sine broot den B
armen gheeft/ Drijft den spotter wt/ soe gaet den
twist wech/So houdet op kijf ende smaet.
Wie gheerne reyne van herten is/ eñ gratieus
van lippen/dies vrient is die coninc.

Die oogen des HEEREN bewarē die kennis-
se/Maer die woorden des verachters verkeert hi
Dye trage seyt/daer buyten is een leeuwe/Ick
mocht verworcht worden opter straten Der hoe-
ren mont is eenē diepen putte/ Wien die HEERE
ongenadich is/die vallet daer inne/ Dwaesheyt
steect den iongelinck in zijn herte / Maer die roedē
der castidinge salse verre van hem drijuen Wye
C den armē onrecht doet / dat zijns goets vele soude
worden / die sal oock eenen rijcken geuē eñ gebreck
hebben/ Mine kint /neycht uwe ooren /eñ hoort
die woorden der wijsen/eñ neemt mijne conste ter
herten/ Want het sal v sachte doen /ist dat ghijse
by v behout/ Eñ sullen met malcanderē dy wel af
gaen wt uwen lippen. Op dat uwe hope si op
ten HEERE/ Je moete v sulcke dagelics vermanē
En heb ick v niet menichfuldelic voor ghescreuē.
Door raet eñ kennisse/ Dat ick v soude toonen
een seker fundamēt der waerheyt Op dat ghi sout
connen geantwoorden met waerheyt den ghenen
die v seynden/ En berooft den armen niet / al is
D hi arm/Eñ en verdruct den behoeuendē niet inder
poorten/ Wandt die HEERE sal haer sake oorde-
len/eñ sal wech trecken die de sielen wech trecken
En versellet v niet metten toornighen man/ eñ
en hout v niet bi eenen rasenden man/ Ghy
mocht sine wegen leeren/eñ uwer sielen verargbe
ringe ontfaen/ En sijt niet by die gene dye haer
hant betachten/ ende voor schult borge worden/
Want ist dat ghijt niet en hebt te betalen/soo sal
men v uwe bedde onder v wech nemen/
En drijft niet te rugghe die voorledene palen/
die uwe vaders gemaect hebben/ Siet ghi eenē
man rasch in sinē wercke/die sal voor die coningen
staen/ende en sal niet voor die onedele staen/

Dat.xxiij.Capittel.

A Als ghi sidt eñ etet met eenē here/So
merct daer op wat voor v staet/
Ghi stoot een messe in v kele/wilt
v siele van als eten/ En wen-
schet v niet van sijnder spijsen/wandt
het is valsch broot/ En vermoeyt v niet om rijc
te worden / eñ hout op van uwen verstande/
En laet uwe oogen niet derwaert vliegen /dat
ghi niet hebben en moecht/want dat selue maeckt
hem vlogelen/gelijck eenen aerne eñ vliecht ten he
mele/ En etet geen broot bi eenen nidigen/eñ en
wenschet v niet van sijnder spijsen/ Want ghe-
lijck een onghehuere in sijnder sielen/soe spreect hy
etet eñ drincket. Eñ sine herte en is nochtans niet
met v/ Uwe beten die ghy gheten hebt moet ghy
wt braken/Eñ moet uwe liefelijcke woorden verlo
ren hebben/ En spreect niet voor des sotten oo-
ren/want hi veracht die cloecheyt uwer redenen.
B En drijft niet te rugghe die voorledene palen/Eñ
en gaet niet opter weesen acker/. Want haer ver-
losser is machtich/die sal hare sake tegen v beleidē
Geeft uwe herte tot der castiender onderwisin-
ge/eñ uwe oore totter redene der bescheydenheyt
En hout niet op/den iongelinck te castien/Want
al slaet ghi hem metter roedē/hi en sterft daer niet
af Ghi slaet hem metter roeden/Mer ghi ver-
lost sine siele vander hellen.
Mine soone ist dat ghi wijs sijt/Soo verblidet

mijn herte hem oock/ Eñ mine nierē zijn vro-
lic/Als uwe lippē sprekē dat gherecht is/ V her C
te en worde niet zeloos ouer die sondaers/ Maer
het si dagelics inder vreesen des HEEREN.
Want het en is noch niet aen deynde/Ende v
wachten en sal niet faelgeeren.
Mine sone hoort eñ zijt wijs/So sal uwer her-
te wel zijn opten wech/ Eñ zijt niet onder die sup
pers/eñ slupmers/ Want dye suppers eñ slup-
mers verarmē/eñ een slaper moet verscoorde cle
derē dragen/ Hoort uwen vader die v ghewon
nē heuet/ende en veracht uwe moeder niet / als si
out wort/ Coopt waerheyt ende en vercoopse
niet/Wijsheyt/ onderwisinge/ eñ verstant.
Een vader des gerechtē verblidet hem billics
Eñ wie eenen wijsen ghewonnen heeft / is vrolijc
daer ouer/ Laet hem uwe vader eñ moeder ver
bliden/Eñ vrolijck zijn die v gebaert heeft.
Gheeft mi mine sone v herte /eñ laet uwen oo
gen mine weghen welbehagen. D
Want een hoere is een diepē graft /eñ die vreē
de is eenen eugen put/ Si laget oock gelijc een
roouer / Eñ die onachsame onder die menschē v-
gadert si tot haer/ Waer is wee? Waer is leedē
Waer is twist? Waer zijn cuylen? Waer zijn won-
den sonder sake? Waer zijn roode oogē? Te we-
tene waer mē bidē wijn sidt/ Eñ comt wt te sup-
pen so wat ingeschenct is/ En siet den wijn niet
aen dat hi rootachtich is /eñ geeft int gelas zijn ge-
daente/hi gaet saecht inne.
Maer ten laetsten bijtet hi gelijck een slanghe/
Eñ vreydet hem wt gelijc een Adere
So sullen uwe ooghē na anderē wiuē sien/Eñ
v herte sal verkeerde dinghen sprekē/ Eñ sult
zijn ghelijc eenen die midden in die zee slaept/eñ ge
lijc eene die bouen opten mastboom slaept.
Si slaen mi/mer het en doet mi niet zeer/si no
pen mi mer ick en gheuoele dat niet/ Wanneer
sal ick ontwaken/dat icks meer soecke.

Dat.xxiiij.Capit

En zijt niet zeloers ouer die quade lie-
den/Eñ en wenschet niet bi hen te zijn A
Want hare herte peyst na schadē
eñ hare lippē spreken van ongheluck
Door wijsheyt wort een huys ge
timmert/eñ door verstant bereydt Door bescei-
denheyt wordē die cameren vol/Alder costelijker
heflijcker rijcdommen Een wijs man is sterck
Eñ een bescheyden man is beter dan die sterck is
van crachten/ Want met raedt moetmen oorlo-
gen voeren/ Eñ waer vele raetgeuers zijn daer
is die victorie Die wijsheyt is den sotte te hooch/
hi en derre sinen mont inder poortē niet open doē
Wie quaet voor neemt/dien hietmen billics ee
nen boeue
Des sotten dichten is sonde / Eñ die spotter is
een vereynsen voor die lieden B
Als ghi inder tijt der noot weeck wort/ Soo is
uwe cracht cleyne.
Verlostse dye in doots nooden zijn/ ende en ont-
treect v niet van dien diemen worgen wilt
Segt ghi/siet/Wi en wistes niet/meint ghi niet
die de hertē bereydt mercket dat/eñ dye op die zie-
len acht heeft/bekennet dat/ende vergelt den men

sche nae sinen wercke Mijne sone/etet ho
nich/wāt het is goet/Ende honichseem is soete in
uwen halse/ Also is die kennisse der wijsheyt
uwer zielen/Als ghise vint Eñ daer is goedē ho
pe/Eñ uwen hope en sal niet te vergeefs zijn
D En laget niet als een godlose op dat huys des
gerechtē/Eñ verstooret sine ruste niet Want
een gerechtige valt seuē mael eñ staet op/Mer die
godlose vallē in ongeluck/ En verblijt v van=
dē val ws viants niet/Eñ v herte en si niet vrolic
ouer sijn ongeluck Die HERE mochte dat siē
eñ hem qualic beuallen/eñ sine gramschap van hē
keeren En vertoornt v niet ouer die quade/eñ
en benijt den godlosen niet/ Want die quade en
heeft niet te hopē Eñ die kersse der godloser wort
wt ghebluscht Mijn kint vreest den HERE eñ
den coninc/Eñ en mengt v niet met die muytma
kers Want haer ongeual sal haestelick opstaen
Eñ wie weet wanneer beyder ongeluc comt?
Dit coemt v ooc vādē wijsen/dat het acusiē der
persoonen inden oordeele niet goet en is
Wie tottē godlosen spreect/ghi zijt vrome/diē
vloeckē die liedē /eñ dien hatet dat volc
Maer die straffen/die behaghen wel/ Eñ daer
comt een rijcke segeninge ouer hen
Hi cusset met lippē/So wie te rechte antwoort
Gescicket v werck daer buyten/ende bearbeyt
D uwen acker /Daer na timmert v huys
En zijt gheen ghetuyge sonder oorsake teghen
uwē naestē/Eñ en bedriecht niet met uwen lippē
En segt niet gelijc men mi doet/so wil ick we=
der doen/Eñ eenē yegelijcken zijn werck verghel=
den/ Ick ghinc voor den acker des luyē/Ende
voor den wijnberch des sotten
Eñ siet/doen warē enckel netelē daer op / Eñ
stont vol distelen/eñ die muere was ingeuallen
Doe ic dat sach/doē nam ict ter hertē.Eñ aen
schoudet eñ nam onderwijs daer wt Ghi sult
een weynich slapen /eñ een weynich sluymerē / eñ
een weynich die handē te samen doen /dat ghi rus=
tet /maer uwe armoede sal v comē gelijc een wan=
delaer/ende v ghebreck ghelijck een gewapent mā

Dat.xxv.Capittel

A Dit zijn oock spreken Salomo/ welc=
ke vergadert hebben die mannē His
kia des coninc s Juda
Het is Gods eere een dinck ver=
bergen/Maer der coninghen eere ist
een dinck te ondersoeckē Den hemel is hooch
eñ die aerde diep/mer der coningē herte is ongron
deerlick/ Men doe den schuyme vanden siluer
Soo wort een reyn vadt daer wt
Men doe godloos wesen vanden coninck/Soo
wort sinē throon met gerechticheit gheuordert.
En pronckt niet voor den coninc/Eñ en treet
niet in die plaetse der grooter
B Want het is beter datmē tot v segghe/Coemt
herwaerts op/dan dat ghi voor den prince verne=
dert wort/dat dijne oogen sien moeten/
Eñ vreect niet volhe wt/om te kijuē Wat wilt
ghi namaels maken/als ghi uwen naesten gesceyn
det hebt
Tracteert v sake met uwen naestē/Eñ en open
baert eens anders verholentheit niet/Op dat ghi
niet gescheyndet en wort/alsmēt/hooret/eñ v qua
de geruchte niet af en late
Een woort gesprokē tot zijnder tijt/is ghelijck
gulden appelen in silueren schotelen
Wie eenē wijsen straft die hem gehoore geeft/
dat is gelijc eenen gulden oorinck eñ gulden halse
bant.
Ghelijc die coude des snees ter tijt des oogsts
So is een getrouwe bode dyen die hem gesonden
heeft/ende vercoelt zijns heeren siele.
Wie beroemelic belooft/eñ en geeft niet/Die C
is ghelijc wolcken eñ windt sonder reghē
Door verduldicheyt wort een prince versoent
Eñ een soete tonge breect die hardicheyt
Vint ghi honich/so etet dies so vele dat het ge=
noech si. Op dat ghi niet te sadt en wordet eñ vra=
ket wt Ontrecket uwē voet vādē huyse ws nae
sten/Hi mocht ws verdrietich eñ grā op v worden
Wie tegen sinen naesten valsche ghetuyghenis
se spreect/Die is eē spiesse/sweert/ eñ scherpē pijle
Den hope des onachsamē inder tijt der noot/is
ghelijc eenen vuylen tandt eñ eenen slipperenden
voet
Wie eenen boosen herte liedekens singt/dat is D
ghelijc een gescheurt cleet/alst cout is /eñ edick op
crijdt Hongert uwen viant soo spijset hem met
broode/Dorstet hem soo drincket hem met water
Want ghi sult colē op zijn hooft hoopen/Eñ die
HERE salt v vergelden
Den zuydwint verdrijft den regen/Eñ een sue
re aensicht die heymelicke tonge/
Het is beter indē hoecke op dē dake sittē /Dan
bi eenen kijfachtighen wiue in een huys.
Een goet gherucht wt verren lande/ is ghelijc
cout water eender dorstiget sielen/
Een gherechtighe die voor eenen godlosen valt
is gelijc een bedroefde fonteyne/ eñ een verdoruen
wateradere/ Wie te vele honichs etet/dat en is
niet goet/Eñ wie sware dinghen ondersoect/dien
wort het te swāre/ Een man die sinen geest niet
houden en can/is gelijc een open stadt sonder mue
ren/

Dat.xxvi.Capittel.

A Gelijck snee inden somer/ eñ regen in
den oost / Also en betaemt den sotte
die eere niet/
Ghelijc eenen voghel daer henen
vaert/eñ een swalue vlieget Also en
quest eenen onuerdienden vloeck niet
Den paerden een ghesselе / ende den ezele eenē
toom. Ende den sotte een roede op den rugghe.
En antwoort den sotte niet na sijnder sotheyt/
Op dat ghi hem ooc niet ghelijc en wort/
Maer antwoort den sotte op sijnder sotheyt/
Dat hi hem niet en late duncken dat hi wijs si/
Wie sine sake door eenen sotten bode beschict/
Die is ghelijc een lamme aen die voeten/ende scha
de ontfaet/
Ghelijc die crepele sine beenen can oprechten/ B
Soo is een spreke in des sotten mondt/
Wie eenen sotte eere aendoet/ Dat is/als oft
men eenen edelen steen op der galghen worpe.
Een spreke in eens sotten mondt/ is ghelijck
eenen doorne die in eens dronckens hant steect/

Een veprocfde/beschict alderley dinghen wel/
Mer wie eenen sotte huert/die huert onachtsame
lieden Gelijc eenen hont sijn wtbrakinge weder
eet/ Also is dye sotte/die sine sotheit weder bedrijft
Ist dat ghi eenen siet/dien dunct dat hi wijsch is
Daer is aen eenen sotte mer hopens dan aen hem
Dye luye seyt / Daer is eenen ionghen leeuwe
op den wech/ Ende eenen leeu opter straten.
Een luye keert hem in dat bedde / ghelijck dye
dur ere inder herre. Die luye streckt sine handen
wt inden boesem/ En het wert he sucre / dat hijse
weder totten monde doe. Een luye dunct/dat hy
wijser is/dan seuen die daer sitten en leeren.
C Wie voortgaet/en hem menget in vreemde ge
schille/die is gelijc eene/die de hont bi die oore leurt.
Ghelijc die schadelijck is/ die met gheschut ende
pijlen schiet/en dooden/Also doet een valsche men
sche met sinen naesten/en spreect daer na/ ic hebbe
daer mede geioct. Als daer geen hout meer en
is/soe gaet dat viere wt. En als die achterclapper
wech is /soo hout den twist op. Gelijc die colen
een gloeyte/en hout een viere / also maect een kijf-
achtich man twist. Die woorden des achterclap-
D pers sijn gelijc slaghen/ en si gaen int binnenste des
buycs. Venijndige lippen en een quaet herte /is
gelijc eene aerde pot met siluer seume ouertrocke
Die viant wert bekent by sijnder redene/ Ende
als hi ghenaket/soo gaet hi met valscheyt omme/
Al hi sijn stemme vrienthout maect / so en ghe-
looft hem niet/Want daer sijn seue afgrijselichede
in sijn herte. Wie den haet verberght/ op dat hy
scade doe/Dies boosheyt sal voor die ghemeynte o
penbaer worden. Wie een cuyle maect / dye sal
daer inne vallen/En die eenen steen wentelt/op die
sal hi comen/ Een valsce tonge hatet die/die hem
verootmoedicht/ Ende eenen gheueynsden mont/
werct verderuenisse.

Dat .xxvij. Capit.

A Sin beroemet v vanden dach van mor
gen niet/Want ghi en weet niet wat
heden gheuallen mach.
Laet v eenen anderen louen/ ende
niet uwen mont / Eenen vreemde en
niet v eygene lippen. Steen is swaer / en sandt
is lastich/Mer des sotten toornicheyt/is swaerder
van die beide. Thoornicheyt is een woedich dinc
en raserije is een tempeeste / En wye can voor dye
nidicheyt staende gebliuen. Opelijcke straffinge
is beter/dan verborgen liefde. Die wonden des
liefhebbers sijn getrouwe / Mer dat cussen des ha-
ters bedriechlijck. Een volle siele treet wel op
huemichraten / Mer eender hongeriger sielen/is al
le bitter soete. Gelijc eenen vogele die wt sinen
neste wijct/ Also is die/die van zijnd plaetsen wijct
Dat herte verblijdet he vander saluen / en riec-
werck/ Maer een vrient is lieflic / om raets wille
B der sielen. Uwe vrient en ws vaders vrient en
verlaet niet/en en gaet niet int huys ws broeders
alst v qualijc gaet/want een nabuere is beter bi/da
een broeder verre Sijt wijsch mine soon/so ver
blijdet hem mijn herte/So wil ic antwoorden den
ghenen/ die mi smaet doet.
Een subtijle siet dat ongeluc/en verberghet he
Maer die onwetende gaen door /en lijden schade.
Neemt dien sijn cleet die voor eenen anderen vor
ghe wert/ Ende pandet he om des vreemde wille
Wie sinen naeste te hooch prijset/ende vroech
op staet/ dat wert he voor eene vachtinge gereket
Een kijfachtich wijf/en een ghestadich druppen
alst zeer reegent / werde wel bi malcandere gelijct
Wiese ophout die hout den wint /En wilt dye
olye metter hant vatten. Dee messe wettet dat
andere/en een man den anderen
Wye sinen vijchboom bewaret/die ete vruch- C
te daer af /En wie sine heere bewaert/werdt ghe
eert/ Gelijc deen aenschijne int water teghen
andere aenschijnen zijn/so is des menschen herte te
ghen eenen anderen mensche.
Helle en verderffenisse en werde nemmermeer
vol/En der mensce ooghe zijn ooc onuersadelijc/
Ee ma wert door de mont des louers geproeft/
gelijc dat siluer in die teyle/en dat gout inde ouen
Al waert dat ghi de sotte inden mortier/ gelijck
gort te stucken stiet metten stamper /Soe en gaet
nochtans sine sotheit niet va hem Op dine sca-
pen hebt achte / Ende neemt v uwer cudden aen.
Want goet en duert niet eewelic / En dye croo
ne en duert niet voort /en voort Dat hoy is op
ghegaen/ en is daer dat gras/ En cruyt wert op
die berghen vergadert. Die lammeren sullen v
cleeden/ ende dye bocken ghenen v dat acker gelt.
Ghi hebt geyte melcs genoech ter spijsen dijns
huys/ende tot coste dijnre deernen.

Dat .xxviij. Capittel.

Die godloose vlucht / en nyemant en
iaecht hem / mer die gerechte is ghe-
troost /gelijck eenen iongen leeuwe.
Om des lants sonde wille /moet A
het vele princen hebbe / om der liede
wille/die verstandich en bescheyde zijn /blijft hi la-
ghe leuende. Een arm ma die die berachte leet
doet/is gelijc eenen stof rege / die die vruchten be-
derft/ Die die wedt verlate / louen den godloo-
sen/ Maer dye het bewaren /zijn onwillich op hen
Quade lieden en mercken niet op doordeele/
Mer die nae den HEERE vraghen/mercken op
alle Een arme die in sine vroomheit gaet /is be-
ter dan een rijcke /die in verkeerden weghen gaet/
Wie die wedt bewaert / is een verstadich kint/
Mer wie sluymers voedet /beschaet sinen vader/
Wie sine goet vermeerdert met woecker/ende
ouersettinghe/dye vgadere tot profijte der armer/
Wie sine oore afkeeret die wette hooren/dies B
gebet is een vereysen. Wie die oprechte verleit
op eene quaden wech /Die sal in sinen cuyle vallen
maer die vrome sullent goet beeruen.
Eenen rijcken duncket dat hi wijsch is / Maer
een arme verstandighe ondersoect hem.
Inder bliscappen der gerechtigher is vele be-
roemens / Maer als die godlose op come/verande
ret mette liede. Wie sine misdaet loegent /dien
en salt niet geluckë / Maer wiese belijdet /en laet/ C
die sal ontfermherticheit vercrijghen.
Wel dien/die altoos vreest/maer wie hartnoe
dich is / sal in ongeluc vallen. Een godlose/ dye
ouer een arm volck regneert / dat is eene briessce-
den leeuwe/en gierige beyre. Ist dat ee prince
sonder verstant is / so gesciet vele onrechts, Maer
so wie die giericheit hatet/die sal langhe leuen

Een mensce die aent bloet eender sielē onrecht
doet/die en wert niet onderhouden/al waert/dat
hi oocin die helle voere.
Die vroom heuen ghaet die sal ghenesen/maer
wie vā verkeerdē wege is/die sal eens veruallen.
D Wie sinē acker bouwet/die sal broots genoech
hebben Mer wie na ledich gaen gaet/sal armoedē
genoech hebben. Een getrouwe man wert ve
le geseghent/Mer wie haestet rijc te worden dye
en sal niet ontscheuldich bliuen
Personen aensien en is niet goet/Want hi de-
det quaet oock om een stuck broots
Wie tot rijcdō haestet ende is nijdich. Dye en
weet niet/dat hem ongheualle onmoeten sal
Wie eenen mensce straft/dye sal namaels gon
ste vinden/Meer dan die daer flatteert
Wie sinen vader oft moedere neēt/eñ seit het
en si gheen sonde/die is der verderuers geselle
Een stoute verweckt kijf/maer wie hem opten
HEERE verlaet wert vette.
Wie hē op sijn herte verlaet/is een so Maer
so wie met wijsheit gaet/salt ontcomen t/
Wie den armen geeft/diē en sal niet gebrekē/
Mer wie sine ogen af keert/die sal zeer af nemen.
Als die godlose op comē/so verbergē hē die lie
dē/Mer als si vgaē so wert der gherechtiger vele

Dat.xxix.Capittel

VJe teghen die straffinghen hartnec-
kich is. Dye sal onuerhuets vderuen
sonder alle hulpe
Wanneer der gerechtiger vele is
A so verblijdet hem dat volck/mer als
die godlose heerschapt/soo suchtet dat volck
Wie wijsheit bemint/dye verblijdet sinen va-
der/Maer so wie hem met hoeren geneert/wert
zijns gelts quijt Een coninc recht dat lant op
door dat oordeele/Mer een gierighe verderft dat
Wie met sinen naesten flatteert/die bereyt een
nette tot sinen voetstappē. Als een quade son-
dicht so bestrict hi hem seluen/Maer een gerechte
verblijt hem/eñ heeft ghenoechte
Die gerechte bekēnet die sake der armer/Mer
die godloose en achtet gheen bescheydenheit
B Die spotters doē wredelic metter stadt/Mer
die wijsen stillen die toornicheit
Ist dat een wise/met eenen sotte ten oordeele
coēt/hi si grā oft lachge/so en heeft hi gheene rust
Die bloetgierige haten den vromen/maer dye
oprechtige soecken sine siele Een sotte stort si-
nen geest alte male wt. Mer die wijse hout hē in.
Een heere die lust tot luegen heeft/dies diena-
ren zijn alle godloos Een arme eñ woeckenaer
gemoeten malcanderen/Alder beyder ooghē ver
licht die HEERE. Een coninck die den armen
getrouwelic oordeelt Diēs throon sal eewelic staē
de bliuen Roede ende straffinge geeft wijsheyt
D Mer een kint hē seluē gelatē/beschaēt zijn moeder
Waer vele godlosen zijn/daer zijn vele sonden/
maer die gherechtige sullen haren valle verleuen
Castiende onderwijst uwen soon/ende hi sal v
vermaken/Ende sal uwer sielen sacht doen
Als die prophetie wt is/soe vaert dat volc daer
henen/Maer wel dien/die die wet vast hout
Een knecht en laet hem met woorden niet cas
tijen/Want al verstaet hijt/hy en nemes hē niet ane
Siet ghi eenē snelle om te sprekene/Daer is aen
eenen sotten meer hopens dan aen hem. D
Wanneer een knecht leckerlic van ioncs op ghe
houden wert/So wil hi namaels een ioncheer sijn
Een toornich man verwect kijfagien/Ende een
verbolghene doet vele sonden. Die houaerdic-
heyt des menschen sal hem vernederen/Mer den
nederen moet sal eere ontfaen
Wie met dieuen deele heeft/hatet sine siele/hi
hooret lasteren/eñ en geeft dat niet te kennen.
Menschen ontsien bringt te valle/Mer wie hē
op den HEERE verlaet/die wert beschuddet
Vele soecken dat aensichte eens princen/Maer
elcs oordeele coemt vanden HEERE.
Een onrecht man is den gerechten een verwyn
sen/Ende wie recht van wege is/die is der godloo
sens vereynsen.

Die reden Agur/des soons Jake
Dat.xxx. Capittel.

DIt sijn die woorden Agur des soons
Jake/Leeringe eñ redene des mans A
Leithiel/Leithiel ende Vchal.
Wandt ick ben die alder sotste/en
de menscen verstant en is nyet by my
Ic en hebbe gheen wijsheyt gheleert/ende die ken
nisse der heylighen en weet ic niet.
Wie climt op ten hemele/eñ daelt daer af/Wie
vaet den wint in sijn handen/Wie bindet die wate
ren in een cleet/Wie heeft alle eynden der werelt
ghesticht/Hoe heet hy/eñ hoe heet sine soon/weet
ghi dat? Alle die woordē Gods sijn doorloutttert
eñ zijn eenen schilt den ghenē/die daer op betrou-
wē/En doet niet tot sinē woordē/op dat hi v niet B
en straffe/ende werdet lueghenachtich beuonden.
Twee dinghen bidde ick van v/die en wilt my
niet weygeren/eer ick sterue/
Ydelheyt ende luegenen laet verre van my zijn
Armoede ende rijcdomme en gheeft mi niet/Mer
laet mi mijn bescheyden deele daer afnemen/Ick
mocht anders/waert dat ic te sadt worde/verloo
chenen ende seggen/Wie is die HEERE/Oft
waert dat ic te arm worde/mochte ick stelen/ende
mi aen den name mijns Gods ontgaen
En verraet den knecht niet tegen sinen heere/
Hi mocht v vloecken/eñ ghi v besondighen
Het is eenē aert die haren vader vloect/eñ hare
moedere niet en seegēt Eenē aert die hē reyn
dunct/eñ en is nochtās vā sinē drec niet gewasschē
Eenen aert/die sine oogē hooch draecht/ende
zijn oogen scheel opwaert hout
Eenen aert die swaerdē voor tandē heeft/Die
met haren kaecktandē ete/eñ verslint dye ellendi-
ghe inden lande/ende die arme onder die lieden
Den Eghel heeft twee dochteren/bringt her-
waerts/Bringet herwaerts. Drie dinghen en
zijn niet te versaden/eñ dat vierde en seyt niet/het
is ghenoech Die helle/Der vrouwē buyc/Dye
aerde en wert niet waters sat/Ende dat vuer en
seyt niet/het is genoech
Een ooghe dat den vader bespottet eñ veracht C
die moeder te hooren/dat moeten die rauens aen
die beken wt picken/ende die ionghe aernen eten.
Drie dingen zijn mi te wonderlic/eñ dat vierde

en weet ic niet/ Des aerns wech inden hemel/ der slanghen wech opten steen/ Des schips wech midden in die zee/ ende eens mans wech/aen een meys-
D ken / Alsoo is oock den wech der ouerspeelderse/ die verslint en wischt haren mondt/en seyt/Ick en hebbe gheen quaet ghedaen.

Een lant wert door drye dinghen onrustich/en dat vierde en macht niet verdragen. Een knecht/ ist dat hi coninc wert/ een sotte/als hi te sat broots is/Een viantlike vrouwe als si ghetrout wert/en een maerte als si haers vrouwen erfgenaem wert.

Vier cleyn opter aerden/ ende voorsichigher dan die wijse/ Die myere een amechtich volck/ Nochtans bereyden si hare spijse inden somer Caninen een onsterck volck/ Mer het stelt sijn huys in steen rootsen/ Sprinchanen en hebben gheenen coninc/ Si trecken nochtans wt gheheelijc met hoopen/ Dye spinne hechtet haer met haren handen /en is inder coninghen palleysen.

Drie dingen hebben eenen fijnen ganck/ Ende dat vierde gaet wel.

Die leeuwe machtich onder die dieren / En en keert niet omme voor yemanden.

Eenen haeswinde van goeden lendenen/en eenen ramme. En die coninc/tegen welcken hem niemant en derre setten. Doet ghy sottelic/en verheft v/en neet quaet voor/ so legt die hant opten mont.

Want alsmen melc stootet/ soe maectmen boter daer wt. Ende wie die nuesen druct / die dwingt daer bloet wt Ende wie die toornicheyt verwect die dwinget daer twist wt.

¶ Hier vermaent ende waerschout ons die wijsheyt/dat wi ons voor boose wiuen wachten sullen/ Ende daer nae bescriiftse eenen beeldener/oft bevvorpsel van eender eerbaerder/vroomer/gehouder vrouvven.

Dat.xxxi. Capittel.

A Dit sijn die woorden des conincs Lamuel/ Die leeringe die hem sine moeder leerde. Och mijn wtuercorene O ghy sone mijns lichaems/ Och mijne ghewenschte sone.

En laet den vrouwen v vermoghen niet/noch uwen wech die coninghen te verdoene.

O niet den coninghen/ Lamuel en geeft den coningen niet wijn te drincken/noch den princen starcken dranck. Si mochten drincken/en der rechten vergeten/ende veranderen die sake ergents/der allendigher kinderen.

B Gheeft starcken dranck/den ghenen die verdaen sullen worden/ ende den wijn den bedroefden sielen/op dat si drincken/en haerder armoeden vergeten/en haers ongeluc niet meer en ghedincken Doet uwen mont open voor den stommen ende voor die sake alder kinderen/die verlaten sijn.

Doet uwen mont open/ende oordeelt recht/en wreect den allendigen ende armen

A ✠ Vie wil een redelijc wijf vinden/ Si is edelder dan peerlen.

Haers mans herte/ verre hem op haer verlaten/ en neeringhe en sal hem niet gebreken/ Si doet hem goet/ en gheen quaet sijn leuen lanc. Si gaet met wolle en vlasch omme/ En arbeydet gheerne met haren handen. Si is ghelijc een coopmans schip. Dat sine cost van verre bringt/ Sy staet snachts op/ en geeft voetsel haren huys/ En tete haren deernen. Si dinct na eenen acker en coopt dien / En plantet eenen wijnberch vanden vruchten haerder handen. Si gordet hare lendenen vaste / en sterket hare armen. Si geuoelet dat hare hanteringhe goet is / vare kersse en gaet snachts niet wt

Si streect hare handen nae den spinrock/en hare vingheren aenueerden die spille.

Si bereydet hare handen wt totten armen/ Ende reycket hare handt den behoeuenden. C

Si en vreest voor haren huyse niet voor den sne Want hare gheheele huis heeft twee gheuoederde cleederen. Si maect haer selfs een tapisserie/ Witte side ende purpuren is haer cleet.

Haer man is vermaert inder poorten/ Als hi sit bi die ouders des lants. Si maect siden doecken/ ende vercoopt die / een gordel gheeft si den cremer.

Sterckheit en cieragie is haer cleet/ende sal nae maels lachen. Si doet haren mondt open met wijsheit / En op haer tonge is die wet der goetheyt

Si schouwet op die gangen haers huys/ Ende en etet haer broot niet met luyheyt.

Hare sonen comen op/ en prijsense salich. Haer man looftse. Vele dochteren bringen rijcdom te samen/ Maer ghi gaetse alle te bouen. D

Gonste is valsch/ ende scoonheyt is ydel / Een wijf dat den HEERE vreest salmen louen.

Gheeft haer vanden vruchten haerder handen Dat si hare wercken louen in die poorten. *

¶ Eynde des boecs der Sententien Salomo.

¶ Dye Predicant Salomo

¶ Alsmen alle dinghen ouer merct ende bedenct Soo sijn si certein alle ydele / Der onder alle den dinghen en is niet swacker en onghestadigher dan die mensce

Dat.eerste. Capittel.

Dit zijn die woorden des Predikers / des soons Dauids / des conincs te Hierusalem / Het is al let gheheele ydel/ sprac dye prediker/ Het is allet gheheelijc ydel/ Wat heeft dye mensche meer van alle sinen arbeyt / daer mede hy omme gaet onder der sonnen? Deen geslachte vergaet/ het ander comt/ mer die aerde blijft eewelijc B
Dye zonne gaet op/ en gaet weder onder/ en gaet weder tot hare plaetse / op dat si aldaer weder op gae/ Den wint gaet ten zuyden / en coemt herwaerts omme ten noorden/ en wederomme tot die plaetse daer hi begonste / Alle wateren loopen in dye zee/ nochtans en werdes die zee niet te volder/ Tot die plaetse/ van daer si vloeyen /vloeyen si weder derwaerts Alle dinghen sijn swaer/ Nyemant en cant wtgespreken / Dat ooge en siet hem nemmermeer sadt En dat oore en hooret hem nemmermeer sadt / Wat ist/ dat geweest is/ Effen dat noch sijn sal/ Wat ist dat ghemaect is / Effen datmen noch maken sal/ Ende daer en is nyedt nyeus / onder der sonnen/

Is ooc yet/daermen af segghen mocht/siet/dat is nieuwe? Want het al geweest is in voorledē tijdē die voor ons gheweest zijn/Men en ghedinct des voorledenē niet meer/Also oock des dat namaels comen sal/en salmen niet gedincken/bi den genen die naemaels zijn sullen.

C Ic prediker was coninc ouer Israel/eñ begaf mijn herte te soecken/eñ te ondersoecken wijslic/ allet watmen onder dē hemel doet/Sulcken onsa ligen moeyte/heeft God dē kinderē der menschen gegeuen/dat si hen daer inne moeten vermoeyen Ic aensach allet doē dat onder der sonne geschiet/ eñ siet/het was ydel eñ iammer/crom en can niet slicht gewerdē/noch die faute getellet ghewerdē.

Ic sprac in mijnder herten/siet/Ick ben heerlic geworden/eñ hebbe meer wijsheyt dan alle dye voor mi geweest zijn te Hierusalē/Eñ mijn herte
D hadde veel wijsheydē eñ kennissen ghesien/Eñ gaf mijn herte oock daer toe/dat ick soude bekennen wijsheit/eñ dwaesheyt/eñ cloecheyt/Mer ic wert gheware/dat dat oock moeyte is want waer vele wijsheydē is/daer is vele onmoets/Ende wye vele beuint/die moet vele lijden.

¶ Hy scildert eñ beworpt in dit capittel eñ oock in dandere dicwils die redenē eñ manieren/welc die godlosen hebbē/Om dat hi dies te beter den mensce tot verachtinge alder creaturen/ende alleen op God brengen soude

Dat.ij.Capittel.

Ick sprack in mijn herte wel aen/Ick wille wellustich leuen/ende goede daghen hebben/maer siet/dat was oock ydel/Ick sprac totten lachen/ ghy zijt
A dulle/eñ totter bliscappen wat maect ghi/Doen dachte ick in mijn herte/mijn vlees vā den wijn te trecken/eñ mijn herte wijslic te leyden om te begripē die voorsienicheit/tot dat ic dē menschē thoonē mochte/wat hē goet ware/dat si doē soudē/also lange als si onder dē hemel leuē/Ic dede grote dinghē/Ic timmerde huysen/Ick plante wijnberghē/Ic maecte mi houē eñ lusthouē/ende plātede alderhande vruchtbaer boomē daer inne/ eñ ic maecte mi waterpoelē/om daer wt dz wout der groenender boomē te waterē/Ic had knechtē eñ maertē/eñ gesinne/Ic hadde een grooter haue aen rinderē eñ schapen/meer dā alle die voor mi te Ierusalē geweest warē/Ic vergaderde mi ooc siluer eñ gout/eñ vāden coningē eñ landē eenē schat
B Ic maecte mi sangers eñ sāgersen/eñ weeldē der mēscen danschers eñ danscherssen/Eñ nā toe/bouen alle die voor mi te Ierusalem geweest waren Ooc bleef wijsheyt bi mi/eñ allet wat mine ooghē wenschten/dat liet ick hen eñ en verboet mijnder hertē gheē vruechde/dat het vrolic was vā alle minē arbeit/Eñ dat hielt ic voor mijn deele van allē minē arbeyt/mer doē ic aensach alle mine werckē die mijn hant gedaen hadde/eñ arbeidē/die ic ghedaē hadde/Siet doen was het alle ydel eñ iammer eñ niet meer onder der zonnen
C Doen keerde ic mi om te sien die wijsheit/dulheit/eñ dwaesheit/Van wie is die mensce/die het dē coninc na can gedoē/die hē gemaect heeft/Doē sach ic/dat die wijsheyt/die dwaesheit te bouē ginc ghelijc dat lichte die duysternisse/Dat eens wijsen ogē in zijn hooft staē/mer eē sot in duysternisse gaet eñ mercte ooc/dat dē eenē gaet/gelijc den anderen

Doē dachte ic in mijnder hertē/Wāt het dē sottē gaet gelijc mi/Waerō heb ic dan na wijsheit ghestaē/doē dacht ic in mijn herte/dat dat ooc ydel si/ Want mē gedinct des wisen niet eewelic effen ge- C
lijc des sottē/Eñ die toecomende dagē vergetent al Eñ gelijc die wijse sterft/alsoe sterft ooc die sotte Daeromme verdroot mi te leuē/Wāt het beuiel mi qualic/so wat onder der zonnen ghesciede/dat het so gheheelic ydel eñ moeyte is.

Eñ mi verdroot alle mijns arbeits/die ic onder der zonnen dede/dat ick den seluen eenen mensche laten moest/die na mi zijn soude/Want wie weet oft hi wijs/oft dulle zijn sal/Eñ sal nochtans heerscappē in alle minē arbeit/die ic wijslic ghedaē hebbe/onder der zonnē/Dat is ooc ydel/Daer omme keerde ick my/dat mijn herte aflaten soude vā allē arbeit/die ic dede onder der zonnen

Want een mensce die sinen arbeyt doet/moet met wijsheit/bescheydenheyt/eñ bequaēheit/eenē anderē tot eē erfdeele latē/die niet daer ane en arbeydet/Dat is oock ydel/eñ een groot ongheluck Want wat vercrijget die mensce/van alle sinen arbeyt/eñ moeytē zijns herten/die hi heeft onder der zonnē/Dā alle zijn leefdagē smertē met leet eñ onmoet/Dat ooc zijn herte snachts niet en rustet/dz is ooc ydel/En is dan die mensche niet beter eten eñ drinckē/eñ sine siele vrolick te zijn in sinē arbeit Mer dat sach ic oock/dat het van Gods hāt coēt/ Wāt wie heeft meer gheten/ende crahtigher daer wt gheweest dan ic/want dien mensche/diet hem behaecht/geeft hi wijsheit/kennisse ende vruechde/maer den sondare gheeft hi ongheluck/dat hy vergaderde ende hoope/ende nochtans dien ghegheuen worden/dye gode behaecht/daer omme is dat ooc eckel iammer.

¶ Hi leert dat alle dinck sinen tijt heeft/Eñ dat becommeringhe ende moeyte in alle dinghen es/ Ende al wat die mensche van sinen arbeyt geniet dat is een gaue Godts/Ende dient daer toe/dat wi hem altijt voor oogen sullen hebben.

Dat.iij.Capittel.

En yegheliic dinck heeft sinen tijdt/ Eñ allet voornemen onder dē hemel A
heeft sine vre/Gheboren te worden/ heuet sinen tijt/Steruen heeft sinen tijt/Planten heeft sinē tijt/wtroeyen dat geplant is/heeft sinen tijt. Dooden heeft sinen tijt/Heelen heeft sinen tijt/Breken heeft sinen tijt Timmeren heeft sinen tijt.

Weenen		Behouden	
Lachen		Wech werpen	
Claghen		Schoren	
Danschen		Toenaeyen	
Steenen vtwerpē	heeft si-	Swigen	heeft si-
Steenen vergaderē	nen tijt	Spreken	nen tijt.
Omhelsen		Beminnen	
Verre van omhelsen		Haten	
Soecken		Strijdt	
Verliesen		Vrede.	

Wat can men meer ghedoen/Men arbeyde C
soomen wille.

Daer wt sach ic die moeyte/die God den menschē gegeuen heeft/dat si daer inne geplaecht werdē/te wetene dat allet wat hi doet/dz is fijn tot zijn

der tijt/en̄ hadde die werelt in haer herte gegeuen
Nochtans en can die mensche niet treffen/ twerck
dat God doet/noch beginne/noch eynde/ Daerō-
me mercte ic/dat niet beters daer inne en is/ Dan
vrolijc sijn/ende hem goetlijc doen in sinen leuen/
Want een yeghelijc mensche die daer etet en̄ drinc-
ket/en̄ heeft goeden moedt in alle sinen arbeyt/dat
is een gaue Gods.
Ic mercke dat allet wat God doet/dat blijft al
C toos/men can daer niet toe gedoē/noch afgedoen
Ende dat doet Godt/datmen hem vreesen soude/
Wat geweest is dat is noch/ En̄ wat werden sal/
is al geweest/ Want God peynst/ en̄ iaget hē nae.
Voort sach ic onder der sonnen plaetse des oor-
deels/daer was een godloos wesen/en̄ in een stadt
der gherechticheyt/daer was een godloose/ Doen
dachte ic in mijnder herten/ Godt moet oordeelen
den gerechtē ende den godloosen. Want alle voor-
nemen heeft sinen tijt ende alle werck.
Ic sprac in mijn herte vanden wesen der mensce
hoese God verkiest/ende laet aensien als of si vee
onder malcanderen waren/ Want het gaet den mē
sche ghelijck den vee/ Ghelijck dit sterft/ soo sterft
ooc dat/en̄ hebben alle eenderley aseme/ En̄ dye
D mensche en heeft niet meer/dan dat vee/ Want het
is al ydel/ Het vaert al tot eē der plaetsen. Het is al
van stof gemaect/ Wie weet oft dē aseme der men
schen opwaerts vare/ende den aesem des vees on
derwaerts onder die aerde vare/ Daeromme seg-
ghe ick/dat niet beters en is/ dan dat een mensche
vrolijck si in sinen arbeyt/ Wandt het is sijn deele/
Want wie wilt hem daer toe bringhen/dat hy sie/
wat na hem ghescheiden sal.

¶ Ouerdenckinghe van menigerley dingen Itē
dat daer niet soo hooch en si/ist datter zijn officie
veracht/soo vvordet ooc veracht.

Dat.iiij. Capittel

A Ick keerde mi/ ende sach aen alle dye
onrecht lijden/ onder der sonnē/ En̄
siet daer waren tranen der gheender
die onrecht lijden/ en̄ en hadden gee-
nen trooster/ende die hen onrecht de
den waren te machtich/ also dat si geenen trooster
gehebben en consten/ Doen loofde ick die dooden/
die al te voren gestoruen waren/meer dā die leuen
de/die noch dat leuen hadden/ En̄ dien noch beter
dan alle beide/die noch niet en̄ is/en̄ die boose werc
ken niet en siet/die onder der sonnen ghescheiden.
Ic aensach arbeyt/en̄ gescictelicheyt in allen sa-
ken/ Doen benijde deene den anderen/ Dat is ym-
mer oock ydelheyt en̄ moeyte/ Want een sot slaet
die vingeren in malcanderen en̄ etet sijn vleesche/
Het is beter een hant vol met rusten/dan beide die
vuysten vol met moeyte ende iammer.
B Ick keerde mi/en̄ sach die ydelheyt onder der
zonnen/ Daer is een eenighe ende niet sijn andere
ende en hadde/noch kint/noch broeder/nochtans en
is sijns arbeyts gheen eynde/en̄ sine oogen en wer
den niet sadt rijcdoms/ wien arbeyde ic doch/ende
vreke mijnder sielen af? Dat is ymmer oock ydel-
heyt/en̄ een quade moeyte/ So ist et ymmer beter
twee dan een/ want si genieten doch haers arbeyts
wel/ Valt haer der eene/so helpet hem sijn ghesel
le op/en̄ wee den genen/die alleene is/ Als hi valt/
soo en is daer geen ander/die hem op helpe/ Oot
als twee bi malcanderen ligghen/ verwermen sy
malcanderē/hoe can een alleen werm ghewordē?
Eene mach verweldiget worden/ Maer twee mo C
ghen wederstaen/ want een drieuoudich snoer en
breect niet lichtelick in tween.
Een arm kint dat wijsch is/ is beter dā een ou
de coninc die sot is/en̄ en weet hē niet te voorsien
Daer coemt eene wt der geuangenisse totten
coninckrijck/ Ende eene die in sine coninckrijcke ge
boren is verarmet/ Ende ic sach/dat alle leuende
onder der zonnen wandelē by eenen anderen kin-
de/die in des geens plaetse sal op comen/ En̄ des D
volcs dat voor hem ghinck/en was gheen eynde/ re.xv.c.
ende des/dat hem na ghinck/ende en worden van
hem nochtans niet blijde/ Dat is ymmer ooc ydel
heyt ende iammer

¶ Tegen die sotte/stoute/ende ongerechte ghe
loften/ Men en behoort niet te verwonderen dat
ter veel onbehoorlic ghescheit/want der scalcken
zijn vele/ Tegen die riicke en̄ riicdommen

Dat.v. Capittel

Bewaert uwen voete/ als ghy totten
huyse Gods gaet/ want God is meer A
bereit te hore v woort/dan te ontfan-
ghen die offerande der sotten/want sy
en connen sinen wille niet ghedoen.
En zijt niet snelle met uwē monde/ en̄ en laet
v herte niet haesten/yet te sprekē voor God/ wāt
God is inden hemel/ ende ghi opter aerdē/ Daer
omme laet uwer woordē weynich zijn/ wāt waer
vele sorge is/daer zijn vele droomē/ende waer ve
le woorden zijn/ daer hoortmen die sotten.
Ist dat ghi Gode een geloofte doet/soo en ver
treckese niet te houden/ Want hi en heeft gheē veha
gen aen die sotte/ Wat ghi gelooft dat hout/ Het
is beter/dat ghy niet en gelooft/dā dat ghi niet en
hout/dat ghi ghelooft
En verhueget uwen mont niet/dat ghi v vlee- B
sche laet sondigen/ Ende en spreect voor dē ingel
niet/ Hi is onwetende/ God mocht toornich wor
den/ ouer uwe stemme/ ende verderuen alle dye
wercken uwer handen
Waer vele droomen zijn/daer is ydelheit ende
vele woorden/ Maer vreeset ghi God
Siet ghi den armen onrecht doen/ ende ordee
le en̄ ongerechticheit indē lande wech trecke en v
wondert v dies voornemens niet/ Want daer is
noch een hooger hoouerre ouer den hooghen ende
daer zijn noch hoogere ouer die beyde/ Ouer dat
is die coninc int geheele lant/dat velt te bouwen.
Wie ghelt bemint/ dye en wert nemmermeer
gelts sadt/ En̄ wie rijcdom bemint/en sal geē pro C
fijt daer af hebbē/dat is ooc ydel/ Want waer ve-
le goets is/daer zijnder vele die eten/ En̄ wat ge
niet et hi dies/diet heeft/dā dat hijt met ogē aē siet
Wie arbeyt/dien is den slaep soete/ hy hebbe
weynich oft vele geten/ Maer die volheit des rij
ken en laet hem niet slapen.
Het is een boose plage/die ick sach onder der
zonnen/rijcdom behouden ter scaden/dies diet he
uet/wāt dat rijcdom vergaet met grotē iammer. Job.xx.d
En̄ ist dat hi eenē sone gewonnē heeft/die en blijf
niet in die hant/ Gelijc hi naect vā zijnder moeder Job.i.d
lichaem is ghecomen/so varet hi weder wech/ge

lijc hi ghecomen is/eñ en neemt niet met hem van
sinẽ arbeit in zijnder hant/als hi wech vaert / Dat
is een boose plage/dz hi wech vaert/ so hi gecomẽ
is /wat helpet hem dan /dat hi indẽ wint gearbeyt
heeft/Sijn leuẽ lanc heeft hy int duyster geten/eñ
in grooten ommoet/ eñ cranckheyt/eñ droefenisse
So sie ick nv dat voor goet aen/dat het zijn sy/
Alsmen etet eñ drincket/eñ goets moets is inal-
D len arbeit/die eene doet onder der zonnen zijn leuẽ
lanc/dat hem God gheeft/want dat is zijn deele/
want welcken mensce/God rijcdom eñ goedẽ/eñ
macht gheeft/dat hy daer af etet eñ drincket voor
zijn deele/ende vrolijck is in sinen arbeit/ dat is eẽ
gaue Gods/want hi en dinct niet vele/hoe langhe
dat hi leuen sal/om dat God zijn hert met vruech
den veruult

¶ Teghen die rijcke / die haer der rijcdommen
niet en deruen genieten/hoe dwaesch dat die sel-
ue zijn

Dat.vi.Capittel

DAer is een ongheluck dat ick sach on-
der der zonnen/eñ is ghemeine bi den
menschen/Eenen dien God rijcdom
B goeden/eñ eere gegeuen heeft / ende
hem en gebreect geens/dat zijn herte
begeert/eñ Godt hem nochtans gheen macht en
geeft/des seluen te genietẽ/Maer een ander ver-
teeret/Dat is ydel eñ een quade plaghe/ Al waert
dat hi ooc hondert kinderen wonne/ eñ leefde soo
lange/dat hi vele iaren ouer leefde/eñ sine siele en
versadet haer vã diẽ goede niet/ende bleef sonder
graft/Van dien spreke ic/dat eẽ ontijdige geborte
te beter si dan hi/want in ydelheyt coemt hy/eñ in
duysternisse vaert hi daer henen / ende sinen name
blijft in duysternisse bedect/Hi en siet ooc dye son-
ne niet/eñ en weet gheẽ ruste/noch hier/noch daer
al waert dat hi ooc twee duysendt iaer leefde/soo
B en heeft hi nemmermeer geenen goedẽ moet/Eñ
comet niet al tot eender plaetsen

Alle arbeyden des menschen zijn na zijnder ma
te/ Mer die siele en werdet niet sadt/wãt wat he-
uet een wijse meer/dã een sotte? wat helpet den ar
mẽ/dat hi wete te wandelen voor die leuẽde/Dye
gedaente der ooghen/is beter/dan dat die siele soo
wech vaert/dat is ooc ydelheit/eñ iammer

Wat is dat daer is? Het is ymmer toes genoẽt
ende bekent/dat een mensce is /ende en mach niet
twisten /tegen/dien dat hem te machtich is/want
daer zijn ydele woorden te vele wat heeft een men
sche meer daer af?

¶ Niemant en weet wat dat goet ende toecomen
de is/Ende hoe costelick dat eenen goeden name
si/Van dat profijt der wijsheit

Dat.vij. Capittel

A VAnt wie weet/dat den mensche oor-
boorlic is inden leuen/also lange als
hi leeft in zijnder ydelheit/dwelck is
gelijc een schaduwe. Oft wie wil dẽ
mensche seggen/wat nae hem comẽ
sal /onder der zonnen

Een goet geruchte is beter dã goede salue/ eñ
den dach des doots /dã dẽ dach zijnder gheboortẽ
Het is beter in dat clachhuis gaen/dã in dat drinc
huys/Int ghene is dat einde alder menschen/ende
die leuendẽ nemet ter herten /Trueren is beter dã
lachen/want door truerẽ wert dat herte gebetert
dat herte der wijsen is int clachhuis / Eñ dat her-
te der sotten int huys der blischappẽ/Het is beter
hooren dat schelden des wijsen/dã hoorẽ den sanc
der sotten/Want dat lachen der sotten is ghelijck
dat cracken der doornen onder den potte/Eñ dat
is oock ydele

Wãt die onrecht doet/maect eenen wijsen dul
le /eñ verderuet eẽ milde herte/Dz laetste eẽs dings
is beter dan zijn beginsel. Een verduldighe geest/
is beter dan eenẽ hooghẽ gheest/En zijt niet snel
le vã gemoede/om toornich te wordẽ/Wãt toor-
nicheyt rust inden schoot des sotten / En segghet B
niet wat ist/dat die voorledene daghẽ beter warẽ
dã dese/Want ghi en vraecht sulcke niet wijsselic/
Die wijsheit met eene erfenisse is beter / eñ ghaet
te bouen dye die zonne sien/want ghelijc wijsheyt
beschermet/so beschermt ooc gelt/mer die kennis-
se der wijsheit geeft dat leuen/dien diese heeft

Aensiet die wercken Gods/ Want wie cã dat
recht gemakẽ/dat hi crommet/Inden goeden da
ghe/zijt goets moets/eñ denct doch opten quadẽ
dach/Want desen maect God neffens diẽ/Daerõ
op dat die mensche niet yet anders en vijnde

Alderley hebbe ic gesiẽ die tijt ouer mine ydel-
heit/Dat is een gerechte/eñ vergaet in zijnder ge-
rechticheit/Ende is een godlose/die lange leeft in
zijnder boosheit/En zijt niet alte gherecht/ eñ niet
alte wijs/op dat ghi v niet en verstoort. En zijt nz C
alte godloos/ eñ en sottet nyet / op dat ghy niet en
sterft ter ontijdt/Het is goet/dat ghy dit vatet/eñ
tgene oock niet wt uwer handt en laet Want soo
wie God vreest /die ontgaet dien alleen

Die wijsheyt sterct den wijsen meer dan thien
machtige die inder stadt sijn / Want daer en is geẽ
mensce opter aerden die goet doe/eñ niet en sondi-
ghe/En neemt ooc niet ter herten/al watmen seyt
op dat ghi niet hoorẽ eñ moet uwẽ knechte v vloec
ken/want v herte weet/dat ghy ooc andere dicwil
gheuloect hebt.

Sulcke alle hebbe ic wijslic gheproeft/Ic dach
te/Ic wil wijs sijn/ maer si ghinc verder van my/
Het is verre/wat salt sijn? Ende diep is dye diepte D
Wie wilt vinden?

Ick keerde mijn herte om te ondervinden / eñ
ondersoecken/eñ te soecken wijsh'/ ende const / eñ
te ondervindene der godloser dwaesheyt/eñ dolin
ge der dullen/ eñ beuont dat een sulckẽ wijf bitter
der is/dan den doot/der welcker herte / nette ende
stric is/eñ hare tanden banden sijn/ wie Gode be-
haecht/dye sal haer ontloopen / maer dye sondaer
wert door haer geuanghen.

Schout/dat heb ic beuondẽ/seyt die prediker/
Deen nae den anderen/ dat ick conste soude onder
vindẽ/Eñ mijne siele soecket noch eñ en heuet nz
geuonden/Onder duysent heb ic eenẽ mẽsce geuõ
dẽ/mer ic en heb onder alle die gheen wijf geuon-
den/Alleẽ aẽschout dat/Ic hebbe geuondẽ dz God
den mensce oprecht gemaect heeft/mer si soecken
vele constẽ/wie is so wijs? eñ wie can dz wtgecrigẽ

¶ Van gehoorsaemheyt diemen Gode ende den
oversten schuldich is/ Van des eedts schult / dat
men die lancmoedicheyt Gods niet verachten en
sal/Dattet den mensce onmoegheliick is die werc
ken die inder werelt zijn / te begripen.

Dat .viij Capittel.

Die wijsheyt des menschen verlicht zijn aensichte/ maer wye wreet is/ dye is viantlijc/ Jc neme des conincs mont ware/ en des eets Gods/ En haest niet van sinen aenschijn te gaen/ en en blijft niet in een quaet dinc/ want hi doet wat hem ghe lust/ In des conincs woort is macht/ en wie mach tot hem seggen/ wat maect ghi? Wie dat gebot hout/ die en sal niet quaets ondervinden/ Mer eens wisen herte weet tijt en wise/ want een yegelijc voornemen heeft sine tijt en wijse/ want des ongelucs des menschen is vele bi hem/ want hi en weet niet wat geweest is/ En wie wil hem seggen wat sijn sal/ Een mensche en heeft geen macht ouer den geest/ den geest te weren/ en en heeft gheen macht/ ter tijt des steruens/ En en wert niet losse gelaten inden strijt/ ende dat godloos wesen/ en verlost den godlosen niet.

Dat hebbe ic al gesien / en gaf mijn herte op allen wercken/ die onder der sonnen geschieden / Een mensche heerschapt somtijden ouer den anderen tot sinen ongeluc/ En daer sach ic godlose die begrauen waren. Die gegaen waren/ en gewandelt hadden in heylige plaetsen/ en waren vergeten inder stadt/ dat si also gedaen hadden/ Dat is oock ydel.

Om dat niet vollike een oordele en ghescheit/ ouer die quade wercken/ daer door wert dat herte der menschen vol quaets te doen/ Al ist dat een sondare hondertmael quaet doet/ en nochtans lange leeft So weet ic nochtans/ dat het wel gaen sal den genen/ die God vreesen/ die sijn aensicht vermiden/ want het en sal den godlosen niet wel gaen/ en ghelijc eene schaduwe/ niet langhe leuen/ die God niet en vreesen.

Daer is een ydelheyt die opter aerden geschiet/ het sijn gerechtige dien gaet het/ als oft si wercken der godloser hadden/ en het zijn godlose/ dien gaet het als oft si wercken der gerechtiger hadden/ Jc sprac Dat is ooc ydel/ daerom loofde ic die vruechde/ dat de mensce niet beters en heeft onder der sonnen/ dan eten en drincken/ en vrolic sijn/ en sulc gewerde hem vanden arbeyt sijn leuen lanc/ dat hem God geeft onder der sonnen. Jc gaf mijn herte om te weten die wijsheyt/ en om te aenschouwen die moeyte / die opter aerde geschiet/ dat een ooc noch dach noch nacht den slape en siet met sinen ogen/ En ic sach alle wercken Gods/ Want een mensche en can dat werc niet vinden/ dat onder der sonnen geschiet/ En so die mensche meer arbeyt om te soecken so hi min vint/ Al ist dat hi al seyt/ ic ben wijs om te bekennen/ soo en can hijt nochtans niet vinden.

¶ Dattet alle menschen ghelijc gaet/ daeromme sal die mensche met vruechde ende dancbaerheyt genieten die gauen Gods/ wijsheyt gaet alle dinck te bouen.

Dat.ix.Capittel.

Want ic hebbe sulc ter herten genomen dat al te ondersoecken. Dat gerechtige en wise zijn/ en hare knechten in Gods hant/ Nochtans en kennet geen mensche/ noch die liefde/ noch den haet/ eenichs/ die hi voor hem heeft.

Het ontmoet den eenen gelijc den anderen/ den gerechten gelijc den godlosen/ den goeden en reynen gelijc den onreynen/ den offerende/ gelijc die die niet en offert/ Gelijc het den goeden gaet/ so gaet het den sondaer ooc Gelijc het den meyneedigen gaet/ so gaet ooc dien/ die den eet vreest/ Dat is een boos dinck onder alle/ dat onder der sonnen ghescheiet/ dat het den enen gaet gelijc den anderen/ Daer af/ dat herte der menschen vol arghs wert/ en dwaesheit in haren herten blijft haer leuen lanck/ tot dat si steruen.

Want te wijle dat men bi den leuen is/ soo isser een seker/ want eenen leuenden hont is beter dan eenen doden leeuwe/ want die leuende weten/ dat si steruen sullen B
mer die doden en weten niet/ Si en verdienen ooc niet meer Want hare gedachtenisse is vergeten/ dat mense niet meer en bemint/ noch en hatet noch en benijdet/ en en hebben geen deele meer op die werelt in alle dien / dat onder der sonnen geschiet.

Soo gaet henen /etet v broot met blijschappen drinct uwen wijn met goeden moede/ want v werck behaecht Gode/ Laet uwe clederen altoos wit sijn/ en en laet uwen hoofde geen salue ghebreken/ Ghebruyct des leuens met uwen wiue/ die ghi bemint/ soe lange ghi dat ydel leuen hebt/ dat v God onder der sonnen gegeuen heeft/ also lange als v ydel leuen duert want dat is v deele inden leuen en in uwen arbeyt die v God onder der sonnen gegeuen heeft/ Allet wat v voor handen coemt te doene dat doet vrolick want inder hellen/ derwaerts ghi vaert /en is noch werck/ conste /kennisse/ noch wijsheit.

Jc keerde mi/ en sach/ hoe het onder der sonnen toe gaet/ dat totten lopen niet en helpet snelle zijn/ tot ten stride/ en helpt niet starc te sine/ Totter neeringe/ en helpet niet bequaem te sine Totten rijcdom/ en helpet niet voorsienich te sine/ Dat eenc aengename si/ en helpet niet/ dat hi een dinck wel conne/ maer het leyt al aender tijt en geluc/ ooc en weet die mensche sine tijt niet/ maer gelijck die visschen geuangen worden met eenen boosen hake/ en gelijc die vogelen met eenen stricke geuangen worden/ so werden/ die menschen ooc wech geruct ter quader tijt/ alsehen onuerhoets ouervalt. C

Jck hebbe dese wijsheit oock gesien onder der sonnen/ die mi groot dochte/ Dat een cleine stat was en weynich lieden daer inne/ En daer quam een grote coninc/ en beleegerde se/ ende timmerde grote bolwercken daer omme/ En daer inne wert geuonden een arme wise man / die de selue stadt door sine wijsheyt conste verlossen. En geene mensche en gedacht te des seluen armen mans / Doen sprac ic/ Wijsheyt is ymmer beter dan sterckheyt/ Noch wert des armen wijsheyt veracht/ en sine woorden geen gehoor gegeuen/ dat doet/ Der wijser woorden gelden meer by den stillen/ dan der heren crijsschen bi den sotten/ want wijsheyt is beter dan harnisch / Maer een eenige boeue verderuet veel goets/ also verderuen die scadelijcke vliegen goede salue/ Daerom is somwijlen dwaesheyt beter/ dan wijsheit/ en eere/ Want des wijsen herte is tot sijnder rechter siden/ Mer des sotten herte is tot sijnder slincker siden/ Al is die sot te oock selue sotachtich in sinen doene / nochtans hout hi alle menschen voor sotte / daer omme als eens machtigen tergingen/ oft quellinge tegen uwen wille voortgaet so en laet v niet ontrusten / want achterlaten/ stillet groot ongeluck. D

¶ In desen twee naeuolgenden capittulen zijn vele profitelike leringen/ en wijse sproken welcke alle man wel behoort te aenmercken en tonthouden

Dat.x.Capittel.

Daer is een ongeluck / dat ick sach on
der der sonnē / te wetene / onuerstāt
dat onder den machtighē ghemeyne
A is / Dat eē sotte sittet in groter waer
dicheyt / ende die rijcken hier beneden
sitten / Ick sach knechten op rijpaerden / eñ princen
te voet gaen / gelijc knechten / Maer wie een cuyle
maect die sal seluer daer inne vallē / Ende wie den
tuyn breect / dien sal een slanghe steken / wie steenē
wech wentelt / die sal daer moeyte mede hebbē / eñ
B wie hout clieft / die sal daer af ghequetset worden
Ist dat eē ysere plomp wert / eñ aē die wate onge=
slepen blijft / so moetment met macht weder scher
pen Also volghet oock wijsheyt der naersticheyt.
Een clappert en is niet beter / dan een slanghe
die ombeswozen steect / Die woorden wt dē mon=
de eens wijsen / sijn gracieus / Maer des sotten lip
pen verslindē den seluē / dat begintsel sijnder woor
C den is sotheyt / eñ dat eynde is schadelijcke dwaes=
heyt / Een sotte maect veel woorden / want die mē
sche en wetet niet wat geweest is / Eñ wie wil hē
segghen wat na hem sijn sal Den arbeyt der sotter
wort hem suer / Wāt men niet en weet in die stadt
te gaen
Wee v lant / dies coninck een kint is / ende dies
princen vroech eten / Wel v lant / wiēs coninc edel
is / eñ diens princen ter rechter tijt etē / ter sterckh
eñ niet ter lust / wāt door luyheyt sincken die balc=
ken / eñ door versumelijcke handen / wert dat huys
druypende / dat doet / Si makē broot tot enē lachē
eñ den wijn moet die leuende verblijden / Eñ dat
D gelt moet hen allet te wege bringen
En vloect den coninck niet in v herte / ende en
vloect den rijcken niet in v slaepcamere / Wāt dye
voghelen des hemels voeren dye stemme / Eñ die
vederen hebben / seggent nae

Dat .xi. Capittel

Laet v broot ouer dz water varē / so sult
ghijt vinden na langen tijt / deelt wt on
der seuē eñ ondē achte want ghi en weet
A niet wat ōgeluc opter aerdē comē sal. Als de wolc
kē vol sijn / so geuē si regē op die aerde / Eñ als den
boom valt / hi valle zuytwaerts ofte noortwaerts
op welcke plaetse hi valt / daer sal hi liggē / wie op
dē wint achtet / die en zaeyt nz / eñ wie op die wolc
ken siet / die en maeyt niet
Gelijc als ghi dē wech des wints niet en weet
eñ hoe die gebeentē in smoeders lichaem vol wor
B den / also en cont ghi Gods werckē oock niet ghe=
weten / dat ghi doet ouer al
Vroech zaeyt v zaet / eñ uwe hāt en late sauōts
niet af / wāt ghi en weet niet / oft dit / of dat / wel ge
raken sal / Eñ oft beyde wel geraecte / so wert des
te beter / dat lichte is soete / eñ den oghen lieflic dye
sonne te sien
Al ist dat een mensche langhe leeft / eñ en is niet
vrolick in allen dinghen / so gedinct hi doch alleen
der quader dagē / dat haerder so vele is / wāt allet
dat hem gemoet is / dat is ydel.
In dit capittel bewijst die Prediker sijn gant=
se meyninge / recht oft hi seggen woude / Als ick
van allen dinghen / die onder der sonnen sijn / ghe
proeft / gedacht / ende ghesproken hebbe / Soo is
dit tslot van allen / Datter niet vasters noch ghe=
uerigers en is dan God / ende sijn vonnisse van
der ioncheyt op vooroogen te hebben.

Dat.xij. Capittel.

So verblijt v iongelinc in uwer ionc
hz / eñ laet v herte vrolijc sijn in uwer
A iucht. Doet wat uwer herten lustet
eñ uwen oghen behaecht / ende weet
dz God v / om alle dit / voor doordele
sal leyden / Laet den ommoet wt uwer hertē / ende
doet dat quaet van uwen lichame / want kintsheyt
eñ ioncheyt is ydele / Gedinct ws scheppers in uwer
ioncheyt / eer dan die quade dagen comen / ende die
iaren genakē / daer ghi sult seggen / Sy en beuallen
mi niet / Eer dan de sonne eñ dat licht / mane / ende
sterren duyster worden / eñ dye wolcken weder co=
men na den reegen Ter tijt als dye bewaerders in
C huys beuen / eñ die stercke hen crommen / ende die
muelenars ledich staen / dat haerder so weynich ge
worden is / ende dye ghesichten door die vensters
duyster werden / eñ die dueren opter straten gheslo
ten werden / dat die stemme der molenaren so lief=
lijc worde / eñ ontwaect als die vogel singt / eñ hem
buygen alle dochteren des sangs / dat ooc die hoge
vreesen / ende ontsien op den weghe / als den aman
delboom bloeyt / eñ den sprinchane verladen wert /
eñ aflaet alle wellust / want die mensche varet der
waerts / daer hi eewelijc blijft / eñ die clagers gaē
omme op die strate / Eer dan den siluerен strick
wech come / eñ die guldē adere verlope / eñ den ce=
mer verleke aen den putte / eñ dat dat radt brcke
aen dē putte. Wāt den stof moet weder totter aer
den comen / gelijc hi geweest is / eñ die geest weder
B tot Gode / dien hem gegeuen heeft.
Het is allet geheelick ydel / sprack die prediker
geheelic ydel / Die selue prediker en was niet alleē
wijse / maer leerde dat volc oock kennisse / eñ merc
te / eñ ondersocht / eñ stelde vele sprokē / Hi socht dz
hi aengename woorden soude vinden / eñ screefte
rechte die woorden der waerheyt Dese woorden
der wijsen sijn spiese eñ naghelen / ghescreuen door
die meesters der ghemeynten / eñ van eenen herde
gegeuen. Wacht v mijn sone / voor andere meer /
Want vele boecken makens / en is geen eynde / eñ
vele predikens maect den lichaem moede
Laet ons dat eynde alles dings hooren / Vreest
God / ende hout sine gheboden wandt dat
behoort alle menschen toe / Want God
sal alle wercken voor dat oordele brē
ghen dat verborghen is / het si
D ghoet of quaet.

Eynde des Predi
kers Salomo

Hier beghint dat hooghe liet Salomo.

¶ Dat eerste Capittel.

J cusse my metten
cusse sijns monts/ wandt uwe
borsten sijn lieflijcker dan wijn
datmen uwe goede salue riecke
A Uwen name is een wtghestor
te salue Daer omme beminnen
v die meyskens.
Treckt my nae v/ soo loopen wy/ Dye coninck
leydet mi in sine camere/ Wy verblijden ons/ ende
sijn vrolic ouer v/ Wi gedincken uwer borsten meer
dan des wijns/ Die oprechtighe beminnen v.
B Ick ben swart maer seer lieflijc/ ghy dochteren
Hierusalem / ghelijc dye tenten Kedar / ghelijc dye
tapite Salomo/ En siet mi niet ane/ dat ic so swart
ben/ want die sonne heeft mi so verbernt/ Mijnder
moeder kinderen sijn toornich op mi/ men heeft my
tot eender bewaerdersen der wijnberghen ghesett/
mer mijnen wijnberch dien ick hadde/ en hebbe ic
niet bewaert.
Gheeft mi te kennen/ ghi dien mijn siele bemint
waer ghi weidet/ waer ghi rustet/ inden middaghe
op dat ic niet herwaerts ende derwaerts gaen en
moete/ bi die cudden uwer ghesellen.
C En kent ghi v niet ghi schoonste onder den wi
uen soo ghaet wt/ op die voetstappen der schapen
Ende weyt uwe bocken by der herderen huysen/
Ic gelijcke v mijne vriendinne/ minen reysigen
ghetuych aen den wagen Pharao/ Uwe wangen
staen lieflic inden spansel/ ende uwen hals in die ke
ten wi willen v gulden spanselen maken met silue-
ren puckelkens.
Doen hem die coninc herwaerts keerde/ gaf mi
ne narde sinen ruecke/ mijn vrient is mi een bossel
ken myrren/ dat tusschen mijne borsten hanghet/
D mijn vrient is mi een druyue coffer inden wijngaer-
den te Engeddi.
Siet mine vriendinne/ ghy zijt scoone/ schoone
zijt ghi/ Uwe ooghen zijn ghelijc duyuen ooghen/
Siet mine vrient/ ghi zijt schoone ende lieflic/ On-
se bedde groenet / onser huisen balcken zijn cederen
onse latten zijn cipressen

Dat .ij. Capittel

A Ick ben een bloem te Saron/ en een
roose int dal/ ghelijc een roose onder
den doornen/ so is mijne vriendinne
onder den dochteren / ghelijck eenen
appelboom onder dye wilde boomen
so is mine vrient onder den soonen/ Ick sidt onder
die schaduwe diens/ dien ic beghere/ en sijn vrucht
is mijnder kelen soete.
Hy leyt mi inden wijnkelder/ ende dye liefde is
sijn banier ouer mi/ Vercoelet mi met bloemen/ en
delauet mi met appelen/ wandt ick ben cranck van
liefden/ Sine slincke hant leyt onder mijn hooft/ en
zijn rechte hant omhelset mi.
Ick besweere v dochteren Hierusalem / by den

reehen/ oft biden hijnden opten velde / dat ghi mine
vriendinne niet op en weckt/ noch en roert/ tot dat
haer selue behaecht. ✠
Dat is die stemme mijns vriendts. Siet/ dese coemt
huppelende op die bergen / en springet op die houe
len / Mine vrient is gelijc eenen ree oft ionghen
heyrte/ siet/ hi staet achter onsen want/ en siet door
tvenster/ en kijcket door die tralien. C
Mine vriendt antwoordet en spreect tot my/
Staet op mine vriendinne/ mijne schoone/ en coemt
herwaerts/ want siet/ die winter is vergaen/ Den
reegen is wech / en daer henen/ Die bloemen zijn daer
voort gecomen/ inden lande Den lenten is toe ge
comen/ en die torteldnyue laet haer hooren/ in on
sen lande/ Den vijchboom heeft cnoppen gecregen
Die wijnstocken hebben oogen gecregen/ en geuen
haren ruec/ Staet op mine vriendinne/ ende coemt
mine scoone/ coemt hier/ Mijn duyue in dye keye
gaten/ in die steen reten/ Thoont mi uwe gedaente
Laet mi uwe stemme hooren/ want uwe stemme is D
soete/ en uwe ghedaente lieflick. ✻
Vangt ons die vossen/ dye cleyne vossen dye
die wijnbergen verderuen/ want onse wijnberghen
hebben oogen gecregen/ mine vrient is mine / en ic
ben sine/ die onder die roosen weydet / tot dat den
dach coel worde/ en die scaduwe wijcke/ keert we
der/ wert ghelijc een ree/ mine vrient/ oft ghelijc
een ionghe heyrte op den scheyde berghen.

¶ Dat .iij. Capittel.

Ic sochte snachs in mijn bedde / dien A
mine siele bemint/ Ick socht/ maer ic
en vant hem niet/ Ic wil op staen/ en
in die stadt omme gaen/ op die streechs-
kens ende straten/ en soecken dien/ die
mine ziele bemint Ick sochte maer ic en vant hem
niet Die wachters die in die stadt omme gaen/ die
vonden mi/ En hebt ghi niet ghesien die mine ziele
bemint? Doen ic een weynich voorbi hen quam doe en
vant ic dien mine ziele beminnet / Ic houde hem/ en en
wil hem niet laten tot dat ic hem bringhe in mijnder B
moeder huys /in mijnder moeder camer.
Ic besweere v ghi dochteren Hierusalem / by den
reehen oft hijnden opten velde/ dat ghi mine vrien
dinne niet op en weckt/ noch en roert tot dat hair
van selfs beuallet
Wie is die/ die op climt wt der woestinen / ghe C
lijck eenen rechten roock ghelijc een gerueke van
myrren/ wierooc/ en alderley pulier eens apotekers
Siet ronts omme dat bedde Salomo staen tse
stich stercke wt den stercken in Israel/ Si houden
alle swaerden/ en zijn bequame te strijden/ Een ye
gelijc heeft zijn sweert aen zijn dye/ om der vree-
sen willen inder nacht.
Dye coninck Salomo liet hem eenen bedstadt
maken van hout/ wt Libanon/ der seluer colomnen
waren siluere / dat decsel gulden / dat sitten purpu
reen / dien vloer midden in was lieflic geplauept/ om D
der dochteren te Hierusalem wille.
Gaet wt en aenschouwet ghi dochteren Zion
den coninck Salomo in die croone/ daer mede hem
sine moeder gecroont heeft inden dage zijns hooch
tijts/ en inden daghe der blijscappen zijns herten.

¶ Dat .iiij. Capittel

SIet mine vriendinne/ghi zijt schoone
siet/scoone zijt ghi/uwe ooghen zijn
ghelijc duyuen ooghen/behaluē dat
A daer binnē verborgen is/ Uwe hayr
locken is ghelijc die gheyten cudden/
die gheschoren zijn opten berch Gilead/Uwe tan=
den zijn ghelijc die cudde met besnedender wolle/
die wt der wasscen comē/die altemael twee vruch
ten dragen/ende onder hen en is gheene onvrucht
baer/Uwe lippen zijn ghelijck een rosijn varwen
snoer/eñ uwe redene lieflic/Uwe wangen zijn ge
lijc die schale aenden garnaet appele / behaluē dat
daer binnen verborghen is/Uwen hals is ghelijck
den toorne Dauid/met borstgeweerē getimmert
daer aen duysent schilden hanghen/eñ alderhande
B wapenen der starcken/Uwe twee borstē zijn gelijc
twee ionge reben/twee vruchtē/die onder die roo
sen weyden/ tot dat dē dach coel worde/eñ die sca=
duwe wijcke/Jck wil totten myrrhen berch gaen
ende totten wierooc houele

Ghi zijt in alder manieren scoone/mijne vrien
dinne/ende daer en is gheen vlecke aē v/coēt mij
ne bruyt van Libanon/coemt vā Libanon/ gaet in
C ne/treedt herwaerts vander hoochtē Amana/van
der hoochten Senir/ende Hermon/vander woo=
ninghen der leuwen/vanden berghen der leopaer
dē/Ghy hebt mi dat herte ghenomen mine suster
lieue bruyt/met uwer ogen eene/ende met uwer
hals ketene eene

Hoe fraey zijn uwe borsten mine sustere/lieue
bruyt/Uwe borstē zijn liefliicker dan wijn/eñ den
rueck uwer saluen gaet te bouē alle welrieckende
cruyden/Uwe lippen mine bruyt/ zijn gelijc druy=
pende honichraten/honich ende melc is onder uwe
tonghe/ende uwer cleeder rueck/ is ghelijck den
wierooces rueke

D Mine sustere/lieue bruyt/ghi zijt eenen beslo=
tenen hof/Een beslotē fonteyn adere/eenē besegel
den putte/Uwe spruytkens zijn ghelijc een lusthof
van granaet appelen/met edelen vruchtē/cyperen
met narden/Narden met soffraen/calmus eñ ca=
nele/met alderley boomē Libanon/Myrrhe ende
aloes/met allē besten welrieckenden cruydē/Ghe
lijc een hof fonteyne/gelijc een fonteyne der leuen
der waterē/die vā Libano vloeyē/Staet op noort
wint/eñ comt zuytwint/eñ waeyt door minē hof
op dat alle zijn welrieckende cruyden druypen

¶Dat.v.Capittel

MIne vrient come in sinen hof/eñ ete van
A sine edele vruchten/Comt mine sustere
lieue bruyt in minē hof/ Jc hebbe mine
myrrhe met minen welrieckenden cruyden afghe
brokē/Jck heb mine rate met minen huenich ghe
ten/Jc heb minē wijn met minē melcke ghedron
ken/Etet nune bemindē/eñ drinct mine vrienden
ende werdt droncken

B Jck slape/maer mijn herte waket/daer is dye
stemme mijns vriēts/die clopt/doet my open lieue
vriendinne mijn suster/mine duyue/mine vroome
Want mijn hooft is vol daus/ende mijn vlechten
zijn vol nacht druppelen/Jck hebbe minen roc wt
getrocken/hoe salick hem weder aen ghetrecken
Jc hebbe mine voetē ghewasschen/hoe sal icse we
der vuyle maken

Maer mine vrient steect zijn hant door tgadt/
eñ mijn lichaē beefde daer af/doen stont ic op/dat
ic mijnen vrient open soude doen. Mijne handen
droopen met myrrhen/eñ myrrhē liepen ouer my
ne vingheren aenden handen aent slodt/ Eñ doen
ic minen vrient open ghedaen hadde was hi wech
ende henen ghegaen

Doen ghinc mine siele wt na sijn woort ic socht
hem /maer ic en vant hem niet/ Jck riepe/maer hy
en antwoorde my nyet/die bewaerders die in dye
stadt omme gaen/vonden mi/Die sloeghen mi wō C
den/Die bewaerders opter muerē/namē mi mij=
nen doecke/Jc besweere v ghi dochterē Hierusa=
lem vindet ghi minē vrient/soe segt hem/ dat ic vā
minnen cranck ligghe

Wat is uwe vrient voor andere vriēdē/O ghi
scoonste onder dē wijuē/Wat is uwe vrient voor
andere vriendē/dat ghi ons so besworē hebt/Mi=
ne vrient is witte eñ root/wtgecorē ond veel duy
sendē/Sine hooft is dz fijnste gout/Sine vlechten
zijn gecruyst zwart/gelijc een rauen/Sine oogen
zijn ghelijc duyuen ooghen / aen die waterbeken/
met melc ghewasschen/ende staen in dye volheyt/
Sine kinnebacken zijn ghelijc die wassende welrie
kende cruyts gerdekens der apotekers/Sijn lip=
pē sijn ghelijc roosen/die met vloeyender myrrhen D
druppen/zijn handen zijn ghelijc guldene ringhen/
vol Torkopsen/Sijn lichaem is ghelijc reyn yuo=
rien met zaphiren ouertrockē/Sine beenen zij ghe
lijc marmor calomnen/gefundeert op guldē voetē
Sijn ghedaente is ghelijc Libanon /wtuer corē ge=
lijc cederen/Sijn kele is soete ende gheheel lieflic/
Een sodanigen is mijn vrient /mine vrient is een
sodanighe/ghi dochteren Hierusalem.

¶Dat.vi.Capittel.

WErwaerts is dan uwe vrient gegaē A
O ghi scoonste onder den wijuē/wer
waerts heeft hē v vrient gekeert/so
willen wi met v hem soecken/ mijn
vrient is neder gegaen in sinē hof/tot
dē welrieckenden cruyts gerdekens/dat hy hem m
die houen soude weyden/eñ roosen plucken/Mijn
vrient is mijn/ende ick ben sijn/die hem onder die
roosen weydet.

Ghi zijt huebsch mijn vriendinne/gelijc Thirza
lieflic ghelijck Hierusalē/ veruaerlijck ghelijck een
heyrsceerpte/Keert uwe oogen van mi want si ma=
ken mi stout/Uwe hayrē zijn ghelijc een cudde gey
tē/die optē berch Gilead gescorē sijn/uwe tandē
sijn gelijc een cudde schapen/die wt der wassche co
men/die altemale twee vruchtē dragē eñ daer en is
geene onvruchtbaer onder hen / Uwe wangen zijn
gelijc een scale aen eenen granaet appele/behaluen B
dat daer binnen verborghen is.

Tseestich is der conninginnen/eñ tachtentich der
bijwiuen/ eñ der meyskens en is geen getael/Mer
eene is mijne duyue mine vroome/Een is haerder
moeder die liefste/eñ die wtuercorene haerdē moe=
der/Doen se die dochterē sagen/prijsden se die selue
salich/ Die coninginnen eñ bijwiuē loofdense. Wie
is dese die voort coēt ghelic die dageraet/schoone ge
lijck die mane/wtuercoren ghelijck die zonne ver=
uaerlijc/ghelijc die heyrsceerpte.

Jck ben neder gegaen inden noothof om te be

schouwen die struyckens aen die beke/om te scou
wen/oft dē wijnstock bloeyt /oft die granaet appe
len groendē/ Mine siele en wiste dz niet/dat hi my
tot eenen wagen Amminadab geset hadde.

Keert weder/Keert wed/O Sulamith/keert
weder/ keert weder/dat wi v schouwen/Wat siet
ghi aen Sulamith/dan reyen te Mahanam.

Dat.vij.Capitttel.

HOe huebsch is uwen ganc in dē schoo
nen/ghi princen dochter/ Vwe lende
nen staen ghelijck aen malcanderen/
ghelijc twee spanselen/ die eens mee=
sters hant ghemaect heeft/Vwen na=
uel is ghelijck eenen ronden beker/ dyen nemmer=
meer dranck en ontbreect/Dinen buycke is ghelijc
eenen tarwen hoop/met roosen omsteken/Vwe
twee borsten sijn gelijc twee ionge rhee twelingen
Vwen hals is gelijck eenen yuorien toorne / Vwē
ooghen sijn ghelijc die poelen tot Hesbon/aen die
poorte Bathrabbim/uwen nuese is gelijc den toor
ne op Libanon/die tegē Damascō siet/Vwe hooft
staet op v gelijc Carmelus.Dat hayr op v hooft is
gelijc den purpuer des conincs in ployen gebondē

Hoe huebsch en̄ hoe lieflic sijt ghi /ghi beminde
tot wellusten/V lengde is gelijck eenen dadelboom
ende uwe borsten den wijndruyuen / Ic sprac/Ick
moet op den dadelboom climmē/en̄ sine tackē aen
gripen/laet uwe borsten sijn ghelijck druyuen aen
den wijnstock/ende uwer nuesen ruecke gelijc ap=
pelen/ende uwe kele gelijc goeden wijn/die minen
vrienden sachtelijck in gae/ ende spreke van ouden
voorleden dingen/Mine vrient is mijn/en̄ hi hout
hem oec tot mi/

Coemt mine vriendinne/Laet ons wt gaen op
dat veldt/ende op die dorpen herbergē /op dat wy
vroech op staen totten wijnbergen/dat wi sien/oft
den wijnstoc bloeye/en̄ oogen ghecreghen hebbe/
Oft die granaet appel boomen wt geslaghen sijn/
Daer wil ick v mine borsten geuen/ Dye mandra=
goren geuen den ruecke/ende voor onse duere sijn
alderhande edele vruchten/Mine vrient ic hebbe v
beyde nieuwe ende oude gehouden.

Dat.viij.Capittel.

OWie geeft v mij broeder/ghi dye mij
der moeder borsten suyget / dat ick v
daer buyten vinde/en̄ v cussen moch=
te/dat v oec niemant my dat en roof=
de/Ick wilde v leyden/ en̄ in mijnder
moeder huys vreughen/daer ghy my leeren soudt/
Daer wilde ic v drencken met gemaecten wijn/en̄
metten moste mijnder granaet appelen/Sine slinc
ke hant leyt onder mijn hooft/ en̄ sine rechte hant
omhelset mi.

Ic besweere v dochterē Hierusalem /dz ghi mi
ne beminde niet op en weckt/noch en roeret/tot dz
haer vā selfs behage /Wie is die/die daer op varet
vander woestinen / en̄ leenet op harē vriēt/ On=
der den appelboom wecte ic v daer uwe moedere
v gebaert heeft/daer met v gelegen heeft/die v ge
wonnen heeft

Settet mi gelijc eenen zeghel op v herte/en̄ ge
lijck eenen zeghel op uwen arme / Want liefde is
sterck ghelijck die doot/en̄ toornige liefde is vaste
gelijc die helle//haren gloet is vierich/en̄ een vlam
me des HEEREN / Dat oock vele waterē die lief
de niet en moghen wt blusscen/noch die stroomen
die verdrencken/Al wilde een allet goet in sinē huy
se om die liefde geuē/so en soude dz alle niet gelden

Onse suster is cleyne /ende en heeft geene bor=
sten /Wat sullen wi onser suster doen / alsmen nv
sal aen spreken/Is si eenē muere / so willen wi sil=
uere bolwercken daer op timmeren/Is si eē due= C
re / soe willen wise bestighen met cederen tafelen/
Ick ben een muere/ende mine borsten sijn gelijck
eenen thoorne/doen ben ick geworden voor sinen
oogen als die ghene die vrede vijndet.

Salomo heeft eenē wijnberch tot Baal hamon
Hi ghaf den wijnberch den bewaerders/dat elcke D
voor sine vruchte brachte duysent silueren
penningen/Minen wijnberch is voor mi/
V Salomo behorender duysent/met den
bewaerders twee houdert met sinen
vruchten. Ghi dye inden houen
woont/die geselschappē merc=
ken daer op / laet my uwe
stemme horen/Vliet mi
ne vriendt / ende sijt
ghelijc eenen rhee
oft ionghen
hirte/op dē
welrieckē
de cruy
dē ber
gen

Eynde des hoogen leidts Salomo.

Dyt boeck hoert toe Joost Jochkens
wyet steelt die macht hem wachten
[illegible] [illegible] steelt ende niet [illegible]
[illegible] dat mach wel een [illegible]
[illegible] [illegible] anno 1589

Joost Jochkens

Dit Boeck heb ick [illegible] [illegible]
[illegible] 13 [illegible]

Hier beghint
Die Prophect Jesaia



Die Prophete straft dat volck Israels / Ende hi hout
haer harte Gods verachtinghe voor/ende vercondicht ha
B re toecomende schade/ende Gods straffinghe
Dat.eerste: Capittel :

Deu.iij
Jhe.iij
M.i.i
Mat.xi

DIt is dat gesich=
te Jesaie des soōs Amoz/
dwelcke hi sach van Juda
Eñ Hierusalem/inder tijt
Osie/ Jotham/ Ahas/eñ
Jchiskia/ der Coninghen
van Juda
Hoort O ghi hemelē/
eñ luystert toe o ghi aertrijck Want die HERE
seyt. Ick hebbe kinderē opgevoet/ eñ verheuē/eñ
si vallen mi af.Eenē osse kent sinē heere/ eñ dye
ezel die cribbe sijns meesters. Maer Israhel en ve
kennet niet/eñ mijn volc en heeft geen verstant O
wee des sondigē volcs. Des volcs vā grooter mis=
daet/des boosachtighē zaets/der verderfder kinde
ren/die den HERE verlatē. Den heyligē in Isra
el vertoornē/ eñ te rugge wijcken. Waerōme sal
mē v noch meer slaē? als ghi dies niet dan te meer
achter waerts en gaet? Dat gansce hooft is cranck
dat geheele hert is mat. Vandē voetsolen aen tot
ten hoofde toe/en isser niet gesonts aen hem /mer
wondē/stramē/eñ etterbulē/ dye niet vermaect/
noch verbondē/noch met olye vercoelt en zijn. Dy
ne lant is woest/uwe stedē zijn met vier verbrant/
die vreemde verterē uwe ackers voor uwē oogen
B eñ is woest/also dattet die vreēde omkerē. Eñ so
(i)i.i.ix wat daer noch overgheblevē is vād dochter Siō/
dat is gelijc als een hutken in eenē wijngaert /als
een waechuysken inden stoppelē/ als een stadt dye
gewonnen is. In dien ons dye HERE Zebaoth
niet een weynich overblijftsels en hadde gelatē/so

waren wi als Sodoma/eñ als Gomorrha
O ghy vorsten van Sodoma /hoort des HE=
REN woort. Ghi Gomorrhische volc aenmerct
ons HEREN geset. Wat doet die menichte dijn
re offerhandē? spreect die HERE. Ic ben sadt vā
der brantofferen der rāmen/eñ vanden vetten der
gemesten. Eñ ic en hebbe geenen lust totten bloe Hie.vi.
de vandē varren/lāmeren /eñ bocken. Als ghy in Psalm l
cōtē eñ v verthoōt voor mi. Wye eyscht sulcs van Rom.xij
uwen handē? Om dat ghi oor minē voorhof sout
vertreden? En brenget niet meer spijsoffer te ver=
gheefs. Uwe ruecwerck is mi eenē grouwel. Dye
Nieuwe maendē eñ Sabbathen diemē wt roept/
en vermach ic niet/want si zijn moeyte eñ bedwāc/
Mijn siele is viant uwer Nieuwer maenden ende Moeit
iaergetiden/bovē maten zijn mi die selve verdrie= dats ghi
telic/ick en cans niet ghelijden/ Eñ al steect ghi dij doetet
ne handen wt/ soe keere ic nochtans mijn ooghen zonder
vā v/ Eñ al bidt ghi veel/so en verhoore ic v doch lust / eñ
niet/want uwe handen zijn vol bloets m3 qua
✠ Wascht v/ reynicht v /doet uwe boosheyt we der con
sen van minen ooghen. Laet af vā quaet/ eñ leert scientie
goet doen/denct op tghene dat recht is. Helpt den A
verdructē/doet den weeskens recht / eñ helpt der
weduwen saken. Comt dan eñ laet ons van tstraf
fen sprekē/spreect die HERE / Al waren uwe
sonden bloet root /soo sullen si nochtans snee wit
worden. Eñ oft si als roosen verwe root waren/
so sullen si nochtans ghelijck als witte wolle zijn/
In diē ghi mi hoorē wilt/soo sult ghi des lāts goe
den ghenieten. Mer ist dat ghy v weygert/ eñ zijt
ongehoorsaem/soe sult ghi vanden sweerde geghe
ten wordē. Wāt den mont des HEREN seytet. Deut.xi
Hoe gaet dat toe? dat die vrome Stadt een hoe
re gewordē is? Si was vol rechts/ Die gherechtic
heyt woonde daer / mer nv moordenaers Dijn sil
ver is schuym ghewordē/eñ dinen dranc met wa
ter ghemengt. Dijn vorsten zijn afvallighe/eñ der Le.xxvi
dieven ghesellen/ Si ontfanghen alle gheerne ghe
schencken eñ dencken op ghiften. Den weeskens
eñ doen si gheen recht/ eñ der weduwen saken en
connen niet voor haer
Daeromme spreect dye HERE Zebaoth/die D
Machtighe in Israel. O wee ic moet mi troosten
door mine viandē/eñ mi wrecken door mine vian
den/eñ moet mine handen teghen v keeren/eñ dij
nen schuym op dalder suverste vaghē/eñ alle dijn
tin wech doen/eñ v weder Rechters geven/gelijc
te voren ghe weest zijn/eñ Raetsheeren ghelijc int
beginne Als dan sulstu een stadt der gherechticheyt/
ende een Vrome stadt heetē. Zion moet door dat
recht verlost wordē/eñ hare gevanghen door ghe
rechticheyt / op dat die overtredēs eñ sondaers tsa
men met malcanderen te nieute gaen/ende die dē
HERE verlaten/vernielt worden. Want si moe
ten te schande wordē /vanden eycken daer ghi di
ne genochte in hebt gehadt /eñ beschaemt wordē
van die hoven die ghi v vercoren hebt. Wanneer
ghi zijn sult ghelijc een eycke met dorre bladeren/
eñ ghelijck als eenen hof sonder water. Als uwe
bescherminge zijn sal gelijck als werc (oft vlasch)
eñ haer doen ghelijck een voncke/eñ alle beyde tsa
men aengesteken worden / dattet nyemant en sal
connen geblusschen

¶ Van die roepinge der heydenen totter kercken Gods / ende den toecomenden vrede / die door Christum sinen volcke ontmoeten sal / Een straffinghe om der afgoderie ende alle grouwel

Dat /ij. Capittel

A Dit ist dat Jesaias die soō Amoz sach
vā Juda eñ Hierusalem. Het sal sijn
in die laetste tijt/ dat den berch daer
des HEEREN huys is/op getim
mert sal worde/hooger dan alle ber
gen/ende bouen alle bouelen verheuen worden/
Mich. iiij Eñ alle heydenen sullen daer toe loopen/eñ veel
volcs henen gaen/eñ seggen. Coemt laet ons op-
ten berch des HEEREN gaen/totten huise des
Gods Jacob/dat hi ons leere sine wegen eñ dat
wi wandelen moghen op sine banen. Wandt van
Zion sal dat ghesét wtgaen/ende des HEEREN
woort van Hierusalem / Eñ hy sal rechten onder
die heydenen/eñ straffen veel volcks/ dan sullen si
hare sweerden tot ploechysers/ende hare spiessen
tot seyssenen eñ sickelen maken/ Want daer gheē
volck sijn en sal/dat deen messe tegen dandere op
heffe. Ende si en sullen voortaen niet meer leeren
oorlogen. O ghy huys Jacobs coemt herwaerts/
Laet ons wandelen int licht ons HEEREN
Maer ghi hebt dijn volck dat huys Jacobs la
ten wesen. Want si bedriuens meer dan die oost-
B waerts liggen. Ende het sijn dach verkiesers/ghe
lijck als die Philisteen/eñ si maken der vreemder
kinderen veel. Uwe landt is vol siluers eñ gouts/
ende uwer schatten en is gheen eynde / Uwe lant
is vol peerden/eñ uwer wagens en is gheen ghe
Deu. viij tal. Uwe lant is oock vol afgoden/ende ghi aenbe
Jer. xliij det die wercken uwer handē/die welcke uwe vin
geren ghemaect hebben. Daer knielet tghemeyn
volc voor/daer verootmoedighen haer die Jonc-
keren/dat en sult ghi haer niet vergeuen
Gaet in die steenrootsen/ende verberght v in
der aerden/voor die vreese des HEEREN/ende
voor sijn heerlijcke Maiesteyt. Want die ooghen
van alle menschē sullen vernedert worden / ende
so wat dat hooghe lieden sijn/die sullen haer moe-
ten buyghen/Die HEERE sal alleen hooch sijn
op dye tijt. Want den dach des HEEREN Zeba
oth/sal gaen bouē alle dat houerdich ende hooch
Mich. i. is/ende ouer al dat verheuen is/op dattet verne-
dert worde. Oock bouen alle hooghe ende verhe
uen Cederboomē op den Lybanon/ende bouen al
le eycken in Basan/bouen alle hooghe berghen/
ende bouen alle verheuen heuuelē/bouē alle hoo
ghe toornen/ende bouen alle stercke mueren/bo-
uen alle schepen des meers/ende bouen alle coste
like schipuanen/alsō/dat hem buyghen moet alle
mans hoocheyt/ende vernederen/so wat hooghe
lieden sijn. Ende dye HEERE sal alleen hooch
sijn in dien daghe/Eñ met den afgoden salt ghan-
schelic een ander werck worden
Dan salmē inder steenrootsen holen ghaen/eñ
in die clippen der aerden/van dye vreese des HE
REN/ende voor sijn heerlike Maiesteydt/als hy
hem op maken sal dat aertrijc te verschricken. In
dier tijt sal een yeghelic wech werpen sine siluere
ende gulden Godekens(die hy hem haddē doen
maken om aen te bidden)in die molholen eñ vle-
dermuysen gaten/op dat hi mach in die steenrotsen
eñ berchspleten cruypen/voor die vreese des HE
REN/ende voor sijn heerlike Maiesteyt. Als hy
op staen sal om te verschricken dat aertrijc. Daer
omme laet nv af/vanden mensche die adem inder
nuesen heeft. Want waer voor sal hy ghehouden
worden

¶ Hoe datse Godt straffen sal om haerder aftredinghen wille/ Ende bisonder dye vrouwen /om haerder houaerdie/ende o[illegible]leedighe vercieringhe

Dat .iij. Capittel.

Want siet/die HEERE/die HEERE
Zebaoth sal van Hierusalem eñ Ju
da nemen alderley voorraet/ voor-
raet des broots/eñ prouisie des wa A
ters/die Stercke/eñ Crijchslieden/
Rechters/Propheten/ Waerseggers/ Oude/
Hooftlieden ouer vijftich/ende Eerlicke lieden/
Raetsheeren/eñ Wijse/Consienaers/Welspre-
kende. Ende sal hen iongelingen tot princen ghe
uen. Ende kintsche sullen ouer haer regneren
Daer sullen driuers onder den volcke sijn/deen
tegen den anderen/ende een yeghelick ouer sinen
naesten. Eñ die iongheline sal stout wesen teghen
den ouden/ende een eerloos man teghen den eer
baren. Dan sal een sinen broeder wt sijns vaders
huys grijpen. Ghi hebt cleederen/weest onse prin
ce. Laet doch dit perikel onder dine hant sij/ Mer
hi sal tot dier tijt sweren ende segghen. Ic en ben
gheen medecijnmeester. Daer en is noch broot/ B
noch oock cleeder in minen huise/en settet mi niet
tot eenen Vorste indē volcke/ Want Hierusalem
valt daer henen. Ende Juda leget daer. Aenghe-
sien dat uwe tonge/eñ uwe doen teghen den HE
RE sijn/dat si dat aenschijn sijnder Maiesteyt we
derstaen. Haer openbaer ghelate wijstse / Wandt
si seggen van haer sonden/ghelijck die van Sodo
ma/eñ si en verbergens niet/Wee haerder sielen/
want het is met haer loosheyt geloont
Predict vanden gherechtigen dat sijt goet heb-
ben/want si sullen die vruchten van haren handē C
eten. Mer wee den godloosen/want si sijn boos/ Mat.
ende het sal haer betaelt worden/soo sijt verdient Ose.
hebben. Dye driuers mijns volcks sijn kinderen Aba.
ende die wijuen regeren haer. O mijn volck/dijn
wijsers verleyden v/eñ verderuen den wech dijn
re voetpaden/Maer die HEERE staet daer ter
rechter hant/ende hy is op ghestaen tvolck te oor-
deelen. Ende die HEERE comt ten oordeel met
ten Outsten sijns volcs/ende met sinen Vorsten/
Wāt ghy hebt den wijngaert verwoest/ende den
roof vanden armen is in uwen huyse. Waerom-
me verdruct ghi mijn volc/ende ontstelt die aen-
sichten der allendigher/Spreect die HEERE/ die
HEERE Zebaoth
Ende dye HEERE spreect/Daeromme dat
die dochteren Zion stout sijn/eñ gaen henen met
opgerecten halse/met een schimpachtich ghesich-
te/treden si daer henen/ende swentsen/ ende heb
ben costelike schoenen aen hare voeten. Daer om
me sal die HEERE dat hooft der dochteren Zi
on kael maken. Ende dye HEERE Zebaoth/
die sal haer lieden schoone hayr heel wt trecken/

In dier tijt sal die HEERE dat cieraet aenden co-
stelijken schoenen wech nemē/ eñ die halfbanden/
D ketenkens/tcleynoot daeraen hangēde/armspan
selen/huyuen/haersnoerē/beenspanselen / vinger
linghen/oorringhen/rieckers /haecken/spieghe-
len/cranssen aent voorhooft/feest cleederē/mante-
len/stuypers/hullen/doecken/gordelen/buydelen/
hemden/kedelen/ Eñ voor den goeden rueke sal
daer stanc wesen/ eñ voor dz gordele een ongeach
te coorde/eñ voor dat ghevlochten ghecrolt hayr/
sal daer een caelheyt zijn/ ende voor den borst-
doeck/eenen engen sack. Sulcs alle in dye plaetse
van dijnre schoonheyt. Wandt dijne mannen sul
len doort sweert verghaē/ende dijne stercke inden
strijt. Eñ dijne poorten sullen trueren eñ claghen
Eñ si sal woest opter aerden sitten. Dat dan seuē
wijuen sullen eenen man aengrijpen/ eñ segghen.
Wi willen ons selfs gheneren ende cleeden/ Laet
ons maer slechs na dinen name heeten/op dat on
se versmaetheyt van ons genomen worde

¶ Wanden iammer dye haer daer nae ontmoeten sal met
beloften der ghenaden/ende troosts door Christum.
Dat.iiij.Capittel

.iij. IN dier tijt sal des HEEREN spruy
xxix te edel eñ prijtelijck zijn. Eñ die vruch-
t.xi ten der aerdē heerlijc eñ claer/ by den
ghenen dye in Israel behouden wor
den. Eñ soo wie daer ouer bliuen sal
in Zion/eñ ouerschiet in Hierusalem/dien salmen
heylich heeten. Een yegelijck dye daer gescreuen
is onder die leuendige te Hierusalē. Als die HEE
RE die onreynicheyt der dochterē Ziō af wasschē
sal/eñ die bloetschuldigē Hierusalems van haer ver
driuen sal/ door den geest des rechts /eñ door den
geest des brants
Eñ die HEERE sal scheppen ouer alle woo
ningen des berchs Zion (eñ so waer si vergadert
is) wolcken eñ roock des daechs/ eñ vierschijnsele
B snachts bernende. Want daer sal een beschermin
ghe zijn ouer alle dat heerlick is. Eñ si sal een ten
te zijn tot een schaduwe sdaechs voor die hitte /eñ
een toeuulucht eñ verberginge voor donweder eñ
den reghen

¶ Die propheet verwijt den volcke dye duechden / dye hy
haer voor andere volcken ghedaen heuet / Ende daer te-
ghen hare ondancbaerheyt /ende onghehoorsaemheyt/en-
de thoont wat straffinghe des verachters aenstaende is
Dat.v.Capittel

NV wel aen / Jck wil mijnen lieuen een
liedeken mijns ooms singhen/ van si
A nen wijngaerde. Mijn lief hadde ee-
e.ij nen wijngaert op een vette plaetse/
Eñ hi hadde hem bethuynt ende be-
muert/eñ edele wijngaertranckē daer in geplant/
hy timmerde ooch eenen toren daer in / eñ groef
eenen wijnkelder ofte wijnpersse daer inne /eñ hy
wachtede dat hy druyuē voortbrēgen soude. Mer
hi bracht wilde druyuē. Nv oordeelt ghi borgers
van Hierusalem/eñ ghi mannē van Juda tusschen
mi ende minē wijngaert/ Wat salmen doch meer
vbij doen aen mijnen wijngaert/dat ic niet aen hem ge
daen en hebbe? Waerom heeft hi dan wilde druy-
uē bracht? als ic wachte dz hi druyuen soude voort
brengē? Nv wel aen/ ick wil v thoonen wat ic mij
nen wijngaert doen sal/ Sine wandē sullen wech
ghenomen worden/alsoo dat hi verwoest sal wor
den. Eñ sinen thuyn sal verschoort eñ vertreden
worden. Jck wil hem woest laten ligghen /dat hy
noch gecort/noch ghemestet en worde. Maer dat
ter dijstelen ende doornē op wassen. Eñ ic sal den
wolcken beuelen / dat si daer niet op en reghenen
Den wijngaert des HEEREN Zebaoth/dat is
thuys Israel/eñ die mannē Juda/zijn liefelike plan
ten. Hi wacht na dat recht/ Siet/so ist onrecht ende
schenderie. Na gherechticheyt. Siet/soo ist claghe
ende iammer
Wee den ghenen dye deen huys aen dandere
trecken. Eñ den eenen acker aenden anderē bren
gen/tot datter gheen plaetse meer en is/ alsoo dat B
si dat lant alleen besittē. Het is voor den ooren des
HEEREN Zebaoth. Wat sout ghy segghen?
Oft nyet alle die huysen woest en sullē worden? eñ
ooch die grootste ende fijnste sonder inwoonders
Want thiē ackers wijngaerts/en sullē mer slechs
eenen pot wijns gheuen. Ende een mouder zaets
maer een schepel gheuen
Wee den ghenen die smorgens vroech op zijn
om haer tot dat suppē te stellen/eñ sitten tot inder
nacht toe/tot dat haer den wijn verhittet. Eñ heb
ben herpen/luyten /trommen /pijpen/ eñ wijn in
hare brasserien/eñ en sien op dat werc des HEE
REN niet/ noch en aenmerckē niet op dat gescha
pene zijnder handen. Daeromme sal mijn volck
wech gheuoert moeten worden onuersiens/ende
haer heerlike sullen hongher/ ende haer ghemeyn
volck dorst lijden. Daeromme heeft dye helle haer
kele wijt op ghesperret / eñ heeft die caken bouen
maten op gheloken/op dat alsoe daer inne varen/
beyde haer heerlike eñ tghemeyn volck/beyde ha-
re rijckē/eñ vroliken/soe dat een yegelijc hem buy
gen moet/eñ een yegelijc vernedert/eñ dye oogen
der houerdighen verootmoedicht worden. Mer
dat dye HEERE Zebaoth verhoocht worde in
den rechte. Eñ God die Heylighe geheylicht wor
de inder gherechticheyt. Dan sullen die lammeren
haer voeden/eñ weydē op haer plaetse/eñ die vreē
delinghen sullen haer gheneren inder woestijnen
der vetten
Wee den genen/dye aen donrecht trecken met
strickē der ydelheyt / eñ aen dye sonde met wagen
zeelen/eñ segghen. Laet zijn werck haest eñ gerin
ge comen/op dat wijt sien. Laet her comen den aē
slach des Heylighen in Israel/ op dat wijt weten
mogen
Wee den genē/ die dat quaet goet/eñ dat goet
quaet heeten. Dye wt duysternisse licht / ende van
tlicht duysternissen maken. Dye wt suer/soete/eñ
vant tsoete /suer maken
Wee den ghenen/dye by haer seluen wijs zijn/
eñ houden haer seluen voor verstandich
Wee den ghenen / dye stercken zijn om wijn te C
suppen. Eñ dat chrijschmannen int bier zijn. Dye
den Godloosen recht geuen/om der gauen wille.
Eñ dye dat recht der gerechter vādē seluē af kerē
Daeromme/ gelijck als die vlamme des viers
het stroo vter ert/eñ dye ydele stoppelē wech neemt
Also sal haer wortele veruuylen / eñ haer ydelheyt

op baren als stof ende puluer. Want si verachten
dat gheset des HEEREN Sebaoth/ en versma
den dat woort des heyligen in Israel. Daerom=
me is den thoorne des HEEREN vergramt op
zijn volck/ en streect zijn hant ouer haer/ en slaetse/
dat die bergen beuen. Ende haer lichamen liggen
ghelijc als slijck opter straten. Ende nae dien alle
en laet sinen thoorn niet af/ mer sijn hant is noch
wtgestrect

Want hi sal een banier voort laten come ver=
re onder die heydenen/ ende die selue locken van
D den eynde der aerden. Ende siet/ haestelic en snel
sullen si daer comen/ ende daer en is gheen onder
haer moede oft swack ende gheene dye sluymert
oft slaept/ ende gheenen van haer en wort de gor
del ontdaen van sinen lendene/ noch die schoenrie
men ghelost. Haer pijlen sijn gheslepen/ ende alle
hare bogen gespanne/ Die clauwen haer der peer
den zijn gelijc als keysteenen/ ende haer waghen/
raders als een wintstorme. Si brullen als leeuwe
ende crijsschen als der leuwen welpen. Sy sullen
grimmen oft morren/ ende den roof gripen/ ende
wech draghen/ also datter niemandt en sal af ver=
lost worden/ Sy sullen in dier tijdt ouer haer ruys
schen als die zee ruysschet. Alsmen dan dat lant aen
sien sal. Siet/ so salt duysternisse zijn ende angst/
Want dat licht oock duysternisse sijn sal in sinen
wolcken

¶ Hoe Iesaias geroepen is/ ende ghesonden/ Hoe tvolck verhardt in boosheden/ ende daeromme geplaecht sal worden

Dat.vi.Capittel

In tiaer als die Coninc Vsia sterf/ soo
A sach ic den HEERE sitten op eenen
ij.pa.vi/ hooghen ende verheuen stoel/ Ende
sinen soom veruulde den Tempele/
die Seraphim stonden bouen hem/
ende een yeghelijcke hadde ses vloghelen/ metten
tween decten si haer aensichte/ ende metten tween
bedecten si haer voeten/ en metten tween vloghe
si. Deene riep totten anderë ende sprack. Heylich/
Heylich/ Heylich is die HEERE Zebaoth. Alle
Apo/iiij landen zijn van zijnder eeren vol. De dorpel beef
de van die steme haers roepe s/ en dat huys wert
vol roocs.

Doen sprac ick. Wee mijnder/ Ick ben een be=
doruen man. Want ic ben een mensche van onrey
B nen lippen/ ende woone ooc onder een volck van
onreynen lippen. Want ic hebbe den Coninc den
HEERE Zebaoth ghesien met minen ooghen/
Doen vlooch een van de Seraphim tot my/ ende
hadde een gloeynde kole in die hat die hy met een
tanghe vanden outaer ghenomen hadde/ ende hy
roerde minen mont/ ende sprack. Siet/ hier mede
zijn dijne lippen geraect/ op dat uwe misdaet van
v ghenomen soude worden/ ende dat dine sonden
versoent sijn

En ick hoorde die stemme des HEEREN/
mat.xiij dat hi sprack/ Wien sal ick doch seynden? Wie sal
Lu.viij/ onse bode zijn? Ende ick seyde Hier ben ick/ Seynt
ac/xxiij mi Ende hi sprack. Gaet henen/ ende spreect tot
desen volcke. Hoort/ en en verstaets niet. Sietet/
ende en kennes nyet. Verhardt dat herte van de=
sen volcke. Ende laet haer ooren dick zijn en ver=
blint hare oghen/ op dat si met haren ooghen nyet
en sien/ noch met haren ooren niet en hoore/ noch
oec niet en verstaen met haer herte/ op dat si haer
bekeeren mochten/ ende genesen. Mer ick sprac/
HEERE/ Hoe langhe? hy antwoorde. Tot dat
die steden woest worden/ sonder inwoonders/ en
die huysen sonder lieden/ en tot dattet veldt gansch
woest ligge. Want die HEERE sal dat volck ver=
re wech doen/ so dattet landt gansch verlaten sal
ligghen. Nochtans sal dat thiende deel daer in bli
uen. Want si sullen wech geuoert/ ende verheert
worden/ ghelijc als een Eycke en Linde/ dye wel
ke den stam behouden/ al worden haer bladeren
af ghestooten. Ende sulcken stam sal een heylich
zaet sijn

¶ Die Propheet straft den Coninc om dat hi van den heydenschen godloosen coninghen veruaert is/ Ende God de warachtighen leuenden hem niet en verlaet/ Hy geeft hem een teeken der ghenaden/ dwelc hi niet en ontfanct Daeromme vercondicht hi hem die straffinghe Gods

Dat.vii.Capittel

Et ghebuerde inder tijt Ahas/ des
soons Iotham/ des soons Vsia/ des A
Conincs Iuda/ dat Rezin die coninc iiij.
tot Syria/ en Pekah Remalies soo= re.xvi
ne die Coninc tot Israel op toghen
tot Ierusalem/ om tegen haer te strijden. Hoe wel
dat sise niet en coude verwinnen/ Doen wert den
huyse Dauids ghebootschapt. Die Syriers verla=
ten haer op Ephraim/ Doe beefde haer dz herte/
ende therte haers volcs/ gelijc als die boomen in
den woude beuen vanden winde

Doen sprac die HEERE tot Iesaiam. Gaet
hene wt Ahas te gemoete/ ghy en dijn soon Sear
Iasub/ aen dat eynde des waters stroome/ aende
oppersten waterloop/ aenden wech der verwers
acker. En spreect tot hem. Hoedt v/ en weest stil.
En sijt niet versaecht/ en dijn hert en laet niet ver
saghen sijn van desen twee roockende branden/
te wete/ voor de thoorne Rezin met den Syriers/
en des soons Remalia/ om dat die Syriers tege v
eenen boosen raet ghemaect hebben/ met Ephra
im en den soon Remalia/ en om dat si seggen. Wi
willen op tot Iuda/ ende die veruaren/ ende daer
in breken/ En den ghenen die ons geneecht daer
tot eenen Coninck maken. Want also spreect dye B
HEERE Zebaoth. Ten sal niet blijuen/ noch alsoe
gaen/ Mer gelijck Damascus dat hooft is in Sy=
ria/ so sal Rezin dat hooft sijn in Damasco/ Ende
ouer vijfentsestich iaer dan salt met Ephraim ge
daen zijn/ dat si gheen volc meer sijn en sullen. En
gelijck als Samaria dat hooft is in Ephraim/ soo
sal die soon Remalia dz hooft sijn in Samaria. Ist
dat ghijs niet en gelooft/ so salt v missen

✠ Die HEERE sprack tot Ahas/ en seyde/
Begheert v een teeken vanden HEERE dijnen
God/ het si nederwaerts inder helle/ oft opwaerts
inder hoochten. Mer Ahas seyde. Ick en wil niet
heysschen/ op dat ic den HEERE niet en temp=
tere. Doen sprac hi/ Wel aen/ So hoort/ Ghi van
den huyse Dauids. En ist v niet ghenoech dat ghi
die menschen quelt/ ghi en moet oec minen God
quellen? Daeromme soo sal v die HEERE selfs
een teeken geuen Siet/ Een Ioncfrouwe sal ont

na ghanghen/ēn eenen soon baren/ ēn sal hem Jmma=
nuel noemen. Boter ēn honich sal hy eten/ op dat
hi wete dat quaet te verworpē/ ēn tgoet te verkie
sen.* Want eer dit kint leert tquaet verworpen/
ēn tgoet verkiesen /so sal dz lāt daer ghi vā vreest/
verlaten zijn van zijn twee Coninghen. Maer dye
HEERE sal ouer v/ouer uwe volc/ ēn ouer dijns
vaders huys dagen laten comen/ welcke niet ghe
weest en zijn / sint dier tijt dat Ephraim vā Juda
gescheyden is/ door den Coninc van Assyrien
Want in dier tijt sal dye HEERE den vliegē
blasen/dye aent eynde der riuieren Egipti zijn/ ēn
den byen inden lande Assur /dat si comen/ ēn leg=
gen haer neder aen die beke/ ēn in die steenclippē/
ēn in alle hole boomen /ēn in alle gaten. Totter sel
uer tijt sal die HEERE dz hooft/ ēn die hayren aen
den voeten af scheren / ēn den baert met een ghe
huert scheermesse. Te wetene/ door die ghene die
op geen side des waters zijn/ als door den Coninc
van Assyrien
D Totter seluer tijt sal een mā eenē hoop coeyen
ēn twee cudde schapen weyden. Ēn hy sal soe veel
te melcken hebben/ dat hi boter te eten hebbē sal/
Want so wie inden lande ouerblijft/ die sal honich
ēn boter te eten hebben/ Want het sal tot dier sel=
uer tijt gheschieden/ dat so waer nv duysent wijn
stocken staen/ daer sullen dusent siluerlingen wor
den/ daer sullen distelen ēn doornen zijn / datmen
met pijlen ēn bogen daer henen sal moeten gaen/
Want inden ganssche lande sullen doornen ende
bremen zijn/ datmen oec tot allen den bergen(dye
men met houweelen plach om te hacken) niet ge
comen en sal connen/ wt vreese der doornē ēn bre
men. Mer men sal die ossen daer laten gaen/ ende
die schapen daer op laten weyden
Ēn die HEERE sprac tot mi/ Neemt voor v
een groote tafel/ ēn schrijft daer in met eens men=
schen griffie/ Rooft haestelijck/ Deelt gheringe die
buete/ Ēn ic nam tot my twee trouwe ghetuygē/
dē priester Vria/ ēn Zacharia/ dē soō Jeberechia/
ēn ic ghinc tot eender Propheterssen/ die was / be
vrucht/ ēn si baerde eenē soon. Ēn die HEERE
sprac tot my. Heet hem/ Rooft haestelijcken / Deelt
gheringhe die buete. Want eer dit kint roepē cā/
Lieue vader/ lieue moeder/ so sal die macht Damas
ci/ ēn die haue(oft roof) Samarie wech ghenomē
worden/ door den Coninc tot Assyrien
Ēn dye HEERE sprac voorder tot my/ ende
seyde. Aenghesien dat dit volck twater tot Siloha
veracht/ dwelcke stillekens vliet /ēn verlaet hē op
Rezin/ ēn dē soon Remalia. Siet/ so sal die HEE=
RE ouer haer comē laten veel starcke waterstroo
men/ te weten/ den Coninc tot Assyrien/ ēn alle si
ne heerlicheyt/ so dat si ouer alle hare vlietē varen/
ēn ouer alle hare oeueren ghaen/ Ēn si sullē in Ju
da inbrekē ēn swemmē/ ēn ouer haer henen gaē/
tot dat si aenden hals reyckē. Ende si sullen hare
vloghelen wt breydē/ dat si dijn lāt O Jmmanuel
veruullen/ hoe wijt dattet oec is

¶ Dat volck wort ghestraft om dattet God verlaet / Ēn de dattet metten godloosen verbont maect / ende bi haer hulpe soect / Datmen alleen op dat ghetuych der schrift sien sal

Dat.viij.Capittel.

VEest boosch ghi volckē/ ende gheeft A
nochtās die vlucht. Hoort ghijt alle
die ghene die in verrē landē zijt. Wa=
pent v/ ēn geeft nochtans die vluch=
te. Lieue wapēt v/ ēn geeft nochtās
die vlucht. Sluyt eenē raet. Ēn daer en moet nyet
van comē. Beradet v /ende daer en come nyet af.
Want hier is Jmmanuel
Want alsō spreect dye HEERE tot my/ ghelijc
oft hi mi vider hant name/ ende leerde my/ dat ick
niet en soude wandelē opten wege vā desen volc=
ke/ ēn spreect. Ghi en sult niet seggen/ Een ver=
bont. Dit volc en spreect nieuwers af/ dan vā ver
bont/ En vreest so zeer niet/ gelijck als si doen /ēn
en laet v niet grouwelen/ mer heylighet den HE
RE Zebaoth/ dien laet v vreesen ēn verschrickē/
zijn/ so sal hi een heylichdom zijn/ Mer eenē steen
des aenstoots / ēn een keye der arghernissen den
tween huysen / Jsrael/ ēn den borgheren van Hie=
rusalem/ tot eenen strick ēn eenen val / so dat haer
der veel haer daer aen stootē /vallen/ breken/ ver=
strict/ ēn gheuanghen sullen worden
Bindt dat ghetuyghenisse te samen/ besegheIt
dat gheset op mijne iongheren. Want ick hope op
den HEERE/ die zijn aensicht verborghē heeft/
voor dē huyse Jacobs / Mer ic verwacht zijnder/ B
Siet/ hier ben ick/ ēn die kinderen die my die HE
RE ghegheuen heeft/ tot eē teeken ēn wonder in
Jsrael/ vandē HEERE Zebaoth/ die opten berch
Zion woont
Mer wanneer dat si v segghen/ Ghi moet die
Waerseggers ēn die Teekenbedieders vraghē/
die daer clappen ēn disputerē/ dan sult ghi segghē/
En sal dat volc niet sijnē God vraghē? Ist behoor
licker den dooden te vraghen dan dē leuendighē?
Ja na die wet ēn die ghetuyghenisse/ Jn die si dat
niet en segghē/ so en sullē si die morghenstont niet
hebben. Maer si sullē indē lande consomme gaē/
verhardt ēn hongherich. Ēn als si hongher lidē/ so
sullen si toornich worden/ ēn vloecken haren Co=
ninc ēn haren God. Ēn sullen op haer seluen gha C
pen/ ēn onder haer dye aerde aensien/ ēn en sullen
niet vindē/ dā bedructheyt ēn duysternisse. Want
si zijn verdonckert inden anxt. Ēn si gaen dwalen
de in duysternisse / Want daer sal wel een ander
donckerheyt zijn/ die haer benautheyt maect/ dan
het in voorledene tijt was/ doē lichtelijc toeghinc
inden lande Zebulon/ ēn inden lande Naphthali/
ēn doent daer na swaerder wert aendē weghe des
meyrs op dese side der Jordanen/ aē dye palen der
heydenen

Hier verhaelt hi haer den voorledenen iammer / ende die gheuanghenisse/ op dat si die toecomēde sonden waer nemen/ Van die toecomst ende dat rijcke Christi/ Hi ver wijt haer haren hoochmoet/ ende verondicht Gods straf finghe

Dat.ix.Capittel.

HEt volc dat in duysternisse wandelt/
dat siet een groot licht. Ēn ouer den
ghenen dye daer in duysteren landen
woonen schinet een claerheyt. Ghy A
maect der heydenen veel/ ēn daer by
en maect ghy der vreuchden niet veel. Van dijnen
weghen salmen vrolijc zijn/ ghelijck alsmen blij is
inden oogste. Ēn ghelijc alsmen vrolijc is/ alsmen

die bucte wt deelt. Want ghi hebt het Jock haers
lasts/eñ die rocde haerder schouderē/eñ den stoc
haers driuers gebroken/ghelijc als inder tijt Mi
dian/Want alle oorlogē eñ oproer/eñ die bebloe
de cleederen sullen verbrant/eñ metten viere ver=
teert worden/Want ons is een kint geboren/ee=
nen soon is ons gegeuen/Wiens heerschappie op
zijn scouderen is/eñ hi heet/Wonderlijck/Raet/
Cracht/Ruese/Ewich vader/Eē vreedsaē prin=
ce op dat sine heerschappie groot worde/ende des
vreedts gheen eynde/op den stoel Dauids eñ sijn
coninckrijck/op dat hijt bereede eñ stercke/met ge
recht eñ gerechticheyt/vā nv aen tot inder eewic=
heyt. Die ernstige zeloersche liefde des HEEREN
der heyrscharen sal sules doen.

Die HEERE heeft een woort gesonden in Ja
B cob/eñ dat is in Israel gecomen/dattet alle tvolc
van Ephraim/eñ die borgeren van Samaria we
ten souden/die daer seggen in hoochmoedicheyt/
eñ in eenen stouten sinne/Die tichelsteenen zijn ge
uallen/mer wi willent met viercante eñ ghehoude
ne steenen weder timmerē. Men heeft die moer=
besiboomen afgehouden/maer wy willen Ceder
boomen in die plaetse setten. Want die HEERE
sal des Rezin crijschuolc tegen haer verheffen/eñ
hare vianden te hoope vergaderē/also dat die Sy
riers van vorē/eñ die Philisteē van achter aenco
mē/op datse Israel also met een volle kake insloc
ken mogen. Eñ in dien alle/so en laet sinen thoor
ne noch niet af/ende zijn hant is noch wtgestreet
Want dat volc en keert hem noch niet totten ghe
nen diese slaet. Eñ si en vragen na den HEERE
Zebaoth niet

Daeromme sal die HEERE afhouden van Is=
C rael beyde dat hooft eñ den steert/beyde dē stronc
hie xviij eñ die tacken op eenen dach. Die oude eerlike lie=
den dat zijn die hoofden/Die Propheten die daer
valscelic leeren/die zijn den steert/Eñ die voorgā
gers des volcs dat zijn verleyders/Eñ die haer la
ten leydē/dat zijn die verslondene. Daeromme en
can die HEERE aen hare iongelinghen gheen blit
schap ghehebbē/noch haerder weesKens eñ wedu=
wen niet ontfermen/Want si sijn alte samen ghe
ueynst eñ boos/ende alder mensceen mont spreect
dwaesheit/Eñ in dien allen en laet sinen thoorne
noch niet af/eñ zijn hant is noch wtgestreet
D Wāt dat godloose wesen is/ontsteken als een
vier/eñ het verteert doornen eñ heggen/ende het
bernt als in een dic wout/eñ het gheeft eenen hoo
ghen roock/Want dat landt is verduystert inden
thoorne des HEEREN der heyrscharen/Eñ dat
volck is ghelijck als spijse des viers/Nyemant en
sal sinen naesten sparen/Maer siet yemant af tot
ter rechter hant/so lijdt hi hongher/Oft eten si op
ter slincker hant/so en worden si niet versaet/ Een
yeghelic sal tvleesch van sinen arme eten/Manas
se den Ephraim/eñ Ephraim den Manasse. Eñ
si alle beyde tsamen Judam. In dien alle en laet si
nen thoorne niet af/eñ zijn hāt is noch wtgestreet

¶ Een claghe teghen die valsche ongerechte ouerheeren/ met vercondinghe van haerder straffingen Teghen den hoochmoet des Conincks van Assirien / Ende hoe hem God veroetmoedighen sal Eenen troost Israels

Dat.x. Capittel.

Het.x. Capittel

VEe den wetmakers/die ongerechte
statuten maken eñ bescrijuen boose
wetten/op dat si die saken der armē
moghen buygen/eñ tyrannye oeffe A
nen inden rechte der slechter/onder
mmen volcke/also dat die weduwen haren roof/
eñ die weesKens haer bucte zijn moetē/Wat sult
ghi doen inden daghe der besoeckinghe/eñ des ge
druysch dat vā verre comt?Tot wiē wilt ghi vlie=
den om hulpe? Eñ waer wilt ghi dan uwe eere la
ten?dat si niet onder die gheuangen ghebuycht en
werde/eñ onder die verslagene en valle? In dien
allen en laet sinen thoorne niet af/ende sine hāt is
noch wtgestreet

O wee oec Assiria/die eē roede mijns toorns/
eñ eenen stock is van mijnder grammicheyt/Ick
wil hem seynden teghen een geueynst volck/ende
hem beuel gheuen teghen dat volc mijnder gram B
schappen/dat hijt beroone/eñ wtdele/eñ vertrede Je
ghelijck slijck opter straten/Hoe wel dat hijt also
niet en meeñt/ende sijn hert alsoo niet en dēct/mer
zijn meeninge is veel volcs te vernielen/eñ wt te
roeden/Want hi spreect/En zijn niet alle mijn vor
sten Coninghen En is Calno niet so licht te win
nē als Carchemis?En is Hamath niet so licht als
Arpad?En is Samaria niet so als Damasc? Ge=
lijc als mijne hant vonden heeft die afgodisce Co Hi
ninckrijcken/der welcker afgodē nochtās stercker xlv.
waren dan die gene die tot Hierusalem eñ Sama
ria zijn/En soude ick niet alsoo Hierusalem doen/
eñ haren beelden/ghelijc ick Samaria ghedaē heb
be eñ haren beelden.

Mer als die HEERE alle zijn werc volbracht
heeft opten berge Zion eñ te Hierusalem/so wil
ic besoeckē die vrecse des hoochmoedigē conincs
van Assyren/eñ die opgeblasentheit van sine hoo El
uaerdige ooghen/Daeromme dat hi spreect/Ick Hi
hebbe dit door die crachte mijnder handen gedaē/ De
eñ door mijne wijsheyt/want ic bē cloec oft vǔstan
dich/Ic hebbe die lantschappen anders ghedeelt/
eñ haer in comen berooft/Eñ gelijc als eē machti
ge hebbe ic die inwoonders te gronde geworpen/
als eenē hoenderen nest heeft mine hant die volc=
ken geuonden/also dat ic alle die lantschappen tsa
men gheraept hebbe/ghelijcmen die eyeren op ra
pet die verlaten waren/eñ daer en isser niet eē dye
een vederken verrueren derf/den bec opdoē/oft
die oock eens pijpt

Mach oock een aexe oft bijl haer beroemen te
gen den genen die daer mede houwet? Oft mach C
een saghe haer oec beroemen teghen den ghenen
diese treet? Dat waer gelijc als een roede haer ver
hief tegē dē genen diese beweget oft drijuet/oft dat
hē dē stoc oprechte/als oft hy geen hout en ware/
Daer om sal die HEERE/HEERE Zebaoth onō
sine vette armoede sendē/eñ hi sal hare heerlicheȝ
aensteckē/dat si bernē sal als een vier/Eñ dat licht
Israels sal een vier zijn/eñ sijn heylige sal eē vlam
me zijn Eñ sal sine doornē eñ bremē aēsteckē eñ ver
teerē op eenē dach/Eñ die heerlicheit vā zijn wout
eñ vā zijn velt sal veduen/met siele eñ lichaē/eñ tsal
vgaē/eñ veltvluchtich wordē/dat oec die ouerge
bleuē bomē vā zijn wout getelt sullē mogē wordē/
datse oec een kint sal mogē teeckenē(oft bescriuē)

D In dier tijt sullē die ouergheblevene in Jsrael/
ende die ontcomen zijn inden huyse Jacobs/haer
niet meer verlaten op die gene diese sloech. Maer
si sullen betrouwen op den HEERE den heyli=
gen in Jsrael inder waerheyt Dye ouergheblewe=
e.rix ne sullen haer bekeeren/Ja die ouergebleuene in
Jacob tot Godt den stercken. Want O Jsrael al
waer dijn volc ghelijck als tsant aen dye zee/so sul
len nochtans dye ouergebleuene vā haer bekeert
worden. Want in dien dattet verderuen ophout/
so sal daer een ouervloedige gerechticheyt comen
Die HERE die HERE Zebaoth laet wel ver=
deruen. Maer hy bestieret nochtans inder ghans
scher werelt
Daeromme spreect die HEERE HEERE
Zebaoth. En veruaecht v niet/mijn volck dye tot
E Zion woonest voor Assur/hi sal mettē stoc slaē/
ende sinen staf teghen v opheffen/ghelijck als in
Egipten. Want het en sal niet langhe zijn/dye on
genade/eñ mijn grāschap ouer haer onduecht sal
een eynde hebben. Als dan sal die HEERE Ze
baoth een gheessel ouer hem verweckē/gelijc als
indē strijdt tot Midian opten velde Oreb. Ende
hi sal sinen staf dien hi aent meyr ghebruycte/ op
heffen/ghelijc als in Egipten. Op dye tijt sal sinē
last van dijne schouderen wijcken moeten/eñ zijn
iock van dinen halse. Want dat iock sal veruuylē
voor die vette
F Jc laet goet zijn/Hy comt tot Aiath/Hi treckt
door Migron. Hy mōstert zijn heyr in Michmas
Si trecken voor ouen leghen Geba ouer/Rama
is verschrict. Gibeath Sauls vliet O du dochter
Gallim chrijscht met dijnder stemmē/ hoort toe
Laisa. Du allendige Anathoth/Madmena wijct
Die borgers tot Gebim loopen daer af. Men bli
uet by auontueren eenē dach tot Nob Dan sal hy
sine hant stercken teghē den berch der dochter Si
on/eñ teghen den heuuel Jerusalem. Maer siet/
die HEERE HEERE Zebaoth sal afhouwē
dē struyc met macht. Eñ al dat hooch opgherecht
staet af corten/dat also die hooghe vernedert wor
den/eñ die dicke bosschagiē met yser afghehouwē
worden/Eñ Libanus sal door die machtige vallē

¶ Een Prophetie op dye toecomst Christi streckende/en
de op zijn officie/Ende welcken vrede ende ruste den ghe
loouighen door hem ontmoeten sal

Dat.xi. Capittel

✠ ENde daer sal een roede opgaē vā
den stamme Jsai Eñ een spruyte wt
A zijnder wortele sal vrucht voort brē
ghen/ opten welcken rusten sal den
gheest des HEEREN/ den gheest
des wijsheyts ende des verstants/den gheest des
raets eñ der stercten/den gheest der kennissen eñ
der vreesen des HEEREN. Dye sal hem inblasen
die vreese des HEEREN/ op dat hy niet en oordee
le na den ghesichte der ooghen/noch en straffe na
dat gene dat die ooren hooren. Mer hi sal met ghe
rechticheyt oordeelē die onnoosele/eñ met gerech
ticheyt straffen dye armen inden lande. Eñ hy sal
metten staf zijns mouts dat aertrijck slaen/Ende
metten adem zijnder lippen die godloose dooden
Gherechticheyt sal dat gordel zijnder lendenē zijn
Ende dat gelooue dat gordtsel zijnder nyerē/ Die
wolven sullen biden lammeren woonen. Eñ dye
Luypaert biden bocken neder ligghen. Een cleyn
kindeken sal die caluercn/eñ ionghe leeuwen/ eñ B
dat mestvee tsamē onder malcanderē driuē/ Dye
koeyen eñ beyren/eñ die ionghe leeuwē sullen on=
der een weyden/eñ alsoe dat hare ionghen by mal
canderen ligghen. Ende die leeuwen sullen stroo
eten/ghelijck als die ossen. Eñ een kint noch suy=
gende/sal zijn ghenoechte hebben op der slanghen
hol. Eñ een ghespeent kint sal zijn hant steken in
die holen der basilisken. Men en sal nyemanden
quaet doen/noch quetsen op minē heylighen ber=
ge. Want dat lant is vol der kennissen des HEE
REN / Ende daer mede als metten water des
meyrs bedect *
Eñ het sal ghescliedē tot dier tijt/dat die wor
tel Jsai/die daer staet tot eender banierē den volc
ken/na die selue sullen die heydenen vragen. Eñ
zijn ruste sal heerlick zijn. Eñ tot dier tijdt sal dye C
HEERE noch eens zijn hant wtstrecken/dat hy Ro.xv.
die ouergebleuene van sinen volcke verwinne/so
wat daer ouerbleuen is/vanden Assyriers/Egip
teners/Phatros/Morenlāt/Elamiten/Sinear/
Hanath/eñ vanden Eylanden des meyrs. Eñ hy
sal een banier onder die heydenen oprechten/ende
sal tsamen brengen die veriaechde Jsraels/eñ die
verstroyde wt Juda te hoope brengē/vandē vier
eyndē des aertrijcs. Ende den haet tot Ephraim
sal ophouden. Eñ die vianden van Juda sullē wt
geroeyt worden/ also dat Ephraim Juda niet ha
ten en sal/noch Juda en sal Ephraim niet benidē
Mer si sullen den Philisteen teghē den westen op
den halse zijn/ eñ berooven alle die gene die tegen
den oosten woonen/Die Edomiten ende Moabi
ten sullen hare handen teghen haer houden. Die
kinderē Ammon sullen gehoorsaem zijn. Eñ dye
HEERE sal die stroomen des meyrs in Egiptē
verbannen. Eñ sal sine hant laten gaen ouer dat
water Nilum met sinen stercken winde/eñ die se
uen riuyeren slaen/ datmē met schoenē daer door
gaen mach. Ende daer sal een bane zijn den ouer
gheblevenen van sinen volcke/dye ouergebleuen
zijn vanden Assyriers/als Jsrael ghescliede/doen
si wt den lande van Egipten toghen

¶ Dit is eenen lofsanck ende dancsegghinghe des ghe loo
uighen volcs

Dat.xij. Capittel

✠ INder seluer tijt sult ghi segghen. A
Jck dancke v O HEERE/dat ghi Exo.xv
toornich gheweest bist ouer mi/ende psal.c.iiij
dat dijnē thoorne hē gewendt heeft/
ende trooster mi
Siet Godt is mijn heyl/ic ben seker/eñ en ontsie
mi niet. Want God die HEERE is mijn sterc
te/eñ minen Psalm/eñ hi is mijn heyl ghewordē
Ghi sult met vruechdē water scheppē/wt die fon
teyne des salichmakers
Eñ ghi sult segghen ter seluer tijt. Danct den HE
RE. Prediket sinen name/ verbreyt onder den
volcken zijn wercken/gedenct hoe dat sinē name
so hooch is
Singet den HEERE lof/want hi heerlijc gehandelt
heeft. Sulcs si kenlijck in alle landen
Juychet eñ triūpheert ghi inwoonders tot Sion/
want die Heylighe Jsraels is groot bi v. *

Van die straffinghe Babilons
Dat .xiij. Capittel

B Dit is den last ofte straffinghe ouer Babel/die welck Jesaia die sone Amoz sach/Heft op een baniere optē hogē berch/roept stoutelic tegē hair/Wer pet die handen op/laet die Princen in treecken door die poorte/Ic hebbe minen gheheylichden gheboden/eñ mine stercke geroepē tot mijnen thoorne/die daer vrolick zijn in mijnder heerlicheyt ✠ Daer is een ghecrijsch van eēder menichte optē berghe/als vā een groot volc/Een gheroepe als een gheruyssche der versaemder coninckrijcken der heydenē/Die HEERE Zebaoth wapent een heyr totten strijde/die wt verren landen comen vanden eynde des hemels/Ja die HEERE selfs metten heyre zijns thoorns/om te vderuen dat gansche lant

Daeromme huylet/Want den dach des HEEREN is na bi/hi comt als een verwoestinge van
C den almachtighen/Daeromme sullen alle handen moede werden/eñ dat herte van alle menscen sal versaguwē/veruaernisse/anxte/pijn/sal haer ouer comen/haer lieden sal bangicheit zijn ghelijc een der vrouwē die in aerbeyt gaet/Dye eene sal hem voor dē anderen vreesen/eñ haer aensicht vā vier ontstelen/Want siet/des HEEREN dach coempt grouwelic/thoornich/eñ grimmende om dat lāt te verdestrueren/ende die sondaers daer wt te roeden Want die sterren aenden hemel/ eñ zijn Orion en schijnen niet claer/Die zonne gaet verduystert op/ende die mane schijnt doncker/ ✠ Ic wil dat aertrijc besoeckē/om haerder boosheyts wille eñ die godlosen om haerder onduechdē wille. Eñ ic wil des hoochmoets der stouten een eynde maken/eñ die houaerdie der gewelдiger vernederen/ also oec dat een mā dierder zijn sal dan fijn gout/ eñ een mēsche weerder dā goutstucken wt Ophir

Daeromme wil ic den hemel beroerē/dat dye aerde beuen sal/vā haer plaetse/door die grāscap des HEEREN Zebaoth/eñ door dē dach zijns thoorns. Ende Babilon sal zijn ghelijc als een ghe iaecht rhee/eñ ghelijc een cudde sonder hoye ofte stalle/soe dat een yeghelijc tot sinen volcke thuyswaerts keeren/eñ een yegelijc tot sinen lande vlieden sal/Daeromme/wie daer gheuonden wort/ dye sal doorsteken worden/eñ so wie daer bi is/dye sal door dat sweert vergaen/Daer sullē oock haer kinderen voor haren oogen verworcht/haer huysen gheplondert/eñ hare wijuē gescheynt worden/ Want siet/Ic wil dye Meden ouer haer verwecken/ die welcke gheen siluer en soecken/noch nae gout vragen en sullen/mer die iongelinghen met
C bogghen doorschieten/eñ die vruchten des lichaēs niet ontfermen/noch sparen en sullen.

Also sal Babilonia dat scoonste onder den Coninckrijcken/die heerlijcke pompeye der Caldeen/ omgheheert wordē van God/ghelijck als Sodoma ende Gomorra/also datmen voortaen daer niet meer woonen/noch yemant daer bliuē en sal inder eewicheyt/Dat oec die Arabissche daer gheene tenten maken en sullen/ende die herderen daer gheene hutkens opslaen en sullen/Meer daer sullen Zihim logerē/eñ hare huysen sullē vol Ohim zijn/ende struysen sullen daer woonen/ende velt

Zichim dz zijn alsō bande wilde quade rouēde vogelen als zijn/ struysen Griffoenē wlē.

gheesten sullē daer dantsen eñ huppelen/Eñ dye wien sullen in hare palleysen singhen/ende draecken in hare lustige sloten/Ende haren tijt sal haest comen/Ende hare daghen en sullen haer niet verteymen

Ohim zijn alde ley w de bi boeti dierē band roof uen i leeu Gere eñ w uen

Want die HEERE sal hem ouer Jacob ontfermen/ende Israel noch weder omme verkiesen ende haer in haer lant settē/Ende die vreemdelinghen sullen tot haer vlieden/eñ den huyse Jacobs aenhanghen/Ende die Israeliten sullen die volcken gheuangen nemen/ende bringhense thuys in hare plaetse/dat dat huys Israhel dye volckeren besitten sal/inden lande des HEEREN/tot knechten ende maechden/Ende si sullen die gene geuāghen houden/die haer gheuanghen hadden/ende sy sullen heerschappije hebben/ouer hare verwinners

Hoe God zijn volc weder in ghenaden ontfanghet/Ende hoe si donghelucк haerder vianden belachen sullen/Eñ dreyghinghe ouer Palestinam:
Dat .xiiij. Capittel.

Ende tot dier tijdt als die HEERE v ruste geuen sal/van dijnen iammere eñ onruste/eñ vandē harden dienst/ daer ghi in ghewеest zijt/dan sult ghy alsulcken spreeckwoort hebben tegē den Coninck tot Babel/ende seggen/Hoe? Ist nu A
gansch metten gheesselaer ghedaen? Heeft dye beschattinghe eens een eynde? Die HEERE heeft die roede der godlosen ghebroken/den septer des heerschappers/die welcke tvolc sloech in grāscappe sonder ophouden/eñ met woeden domineerde hi ouer die heidenē/eñ veruolchde se sonder barmhertichеyt/Nu rustet doch die gheheele werelt/eñ is stille/iuychet eñ is vrolic/Die denneboomen eñ die Cederboomen opten Libanon verblijden haer oock/eñ segghen/Die wijle dat ghi ligghet soo en coemt niemant hier op/die ons afhouwe. Die helle daer onder vreesde voor v/doen ghi haer teghen quaemst/Si verwect v die dooden/eñ alle bocken der werelt/eñ ghebiet allē Coninghen der heydenen/van haren stoelē op te staen/op dat si alle tot v segghen eñ singhen/deen voor dander na. Bistu B
oec niet gheslaghen/so wel als wi/eñ en gaetet v niet als ons? Is niet dijne pomposicheyt hier onder in die helle geuaren? oec met dat gheclanck dijnre harpen? Dye motten sullen si niet uwe bedde zijn? eñ wormen uwe decsele?

Hoe bistu vanden hemel geuallen/O du schoone Morgensterre/Hoe bistu ter aerden geuelt/ ghi die die heydenen plaghede? Ghi dachtet doch in dijnre herten/Ic wil inden hemel climmen/eñ minen stoel ouer die sterren Gods verhoghen/Ic wil mi stellen opten berch des verbonts/aender siden tegent noorden/Ic wil ouer die hooghe wolc C
ken varen/ende ghelijck sijn den alderhoochsten/ Ja totter hellen varestu ter siden vanden graue/ So wie v siet/die sal v besien/ende beschouwē/eñ segghen. Is dat die man/die de werelt dede beuē? eñ die coninckrijken verschricte? die dat aertrijc tot eē woestenie maecte? eñ die stedē daer inne destrueerde/eñ die sine geuangene niet los en liete

Het is waer/dat alle Coninghen der heydenen tsamen doch met eeren sitten/een yeghelic in s

nē huyse/ Mer ghi zijt verworpē vā dijnē graue/
ghelijc als een verdoruen spruyte/ gelijc een cleet
der verslagenen die mettē sweerde doorsteckē zijn/
die hier onder varen totten steenen der hellen/ als
een vertreden oft doot lichaem Ghy en sult nyet
als die begrauen wordē/ Want du hebste dijn lant
bedoruen/ eñ dijn volck verslaghen/ Want men
en sal des boosen saets niet meer ghedencken/ Be
schicket/ datmen sine kinderen doode/ om haerder
vaderē misdaets wille/ om dat si oor niet op en co
men noch dat lant en beeruē/ noch dat aertrijcke
vol vianden en maecken

Ende ic wil ouer haer comen spreect die HE
RE Zebaoth/ eñ dē name Babels wtroeden wt
der gedachtenisse/ hare ouergheblevene nemen en
de nacomelinghē spreect die HERE Ende ic wil
se maken den Eghelen tot een erffenisse/ ende tot
een water meyre/ ende ick wille met eenen besem
D der verderffenisse omkeeren/ spreect die HERE
Zebaoth/ Die HERE Zebaoth heeft ghesworē
eñ ghesept/ Wat sout ghi daer toe segghē? het sal
gaē gelijc als ic dencke/ eñ het sal bliuē so icket in
den sinne hebbe/ dat Assur geslaghen sal wordē in
minen lande/ ende dat ic hem vertreden sal op mi
nē berghe op dat zijn iock van v ghenomen werde/
eñ dat zijn last van uwen halse comen mach/ Dat
is tvoornemē dwelcke hi heeft ouer tgeheele lāt/
Eñ dat is die wtghestrecte hant ouer alle heyde
nē/ Wāt die HERE Zebaoth heuet also besloten
Wie wilt keeren? Eñ sine hāt is wtgestrect. Wye
wilt ontwenden

Van die straffinghe Moabs/ daer die
Prophect haer mede dreycht.
Dat.xv.Capittel

A INdē Jare doe die coninc Achas sterf
werdt desen last gesien/ En verblijt
v niet geheele Philisteen lāt/ als oft
die roede des gheens die v sloech ghe
broken ware/ Want wt die wortele
der slanghen/ sal een basiliske comen/ ende hare
vrucht sal eenen vierighen dracke zijn/ Want dye
eerstelinghen der behoeftigher sullen haer ghene
ren/ ende die arme sullen sekerlijck woonen/ Mer
dijne wortel wil ic met hongher dooden/ ende dij-
ne ouergebleuene verworgē/ O du poorte huylt
ghi stadt schreyt/ ende dat gansche Philisteer lant
is cranc. Want vanden noorden comt eenen root
Ende daer en is geen eensame in sinen hoope. En
de wat sullen die ambassaten der heydenē tusscen
beyde partien seggē. Te wetene die HERE heeft
Zion geuesticht/ ende op hem sullen die allendigē
zijns volcs betrouwen

Van die vreese ende verscrickinge
Moabs ende haer onghevual
Dat.xvi.Capittel.

A DIt is dē last ouer Moab/ des nachts
comt er verstoringhe ouer Ar in Mo-
ab/ Si is wech/ Des nachts comt v
stooringhe ouer Kir in Moab/ Sy is
vergaē/ Si gaen henē op tot Baith
ende Dibon tot die outaren om te weenē/ ende te
huylen/ ouer Neba/ ende Medbo/ in Moab/ Alle
haer hoofden zijn gheschoren/ ende alle haer baer

den zijn afghesneden/ Op hare straten gaen si met
sacken omgordt/ Op hare daeckē ende stratē huy
len si alle/ ende gaen al omme weenende/ Hesbon
eñ Eleale schreyen datmē tot Jazha hoort Daer
omme karmiden oock die ghewapende in Moab/
Want et haer der sielen qualicken gaet/ Mijn her
te schreyde tot Moab/ hare vluchtige vlieden van
der drie iarigher koe tot Zoar toe/ Want si gaen
henen tot Luhith ende weenen/ eñ opten wech tot
Horonaim toe/ daer verheft hē een iammerlijc ge
schrey/ Dye wateren Nimrim verdroghen dattet
hoy verdorret/ ende dat gras verwelct/ ende daer
en wast gheen groen cruyt/ Want dye haue dye si
vergadert hadden/ ende tvolck dat selue regeerde
voerdemē ouer der willigen beke/ Daer gaet een
ghescrey rontomme inden palē Moab/ si huylen
tot Eglaim toe/ Ende si huylen vidē water Elim B
Want die wateren Dimon zijn vol bloets/ Daer
toe wil ic ouer Dimon noch meer laten comē/ bey
de ouer die ghene die behouden zijn in Moab des
leeuwē/ eñ ouer dye ouergheblevene inden lande

Lieuer/ sendet ghi landts heeren lammeren vā
Sela wt der woestine totten berge der dochteren
Zion/ Mer ghelijck als eenen voghel daer henen
vliecht/ die wt den nest verdreuen is soe sullen dye
dochterē Moab zijn/ als si voor Arnon ouer trec
ken/ Vergadert eenē raet/ Hout gherecht. Maect
uwe scaduwe des middachs als eenē nacht/ Ver
berght die veriaechde/ en meldet die vluchtigē niet
Laet mijne veriaechde by v logeren/ Lyeue Moab
weest ghy haer bescudtsel voor den verderuer/ soe
mach die quellaert een eynde hebbē/ dye tribuleer
der op houden/ ende dye vertreder aflaten/ inden
lande

Daer sal eenen stoel bereedt worden door dye
goeder/ iertenheyt/ dat daer een opsitte inder waer
heyt/ inder woninghen Dauids/ ende oordeele/ eñ
die dēcke na dat recht/ ende vordere dye gerechtic
heyt/ Mer wi hooren vanden hoochmoet Moab/
dat dye selue seer groot is/ dat oock haren hooch-
moet/ stoutheyt/ ende toornicheyt grooter is dan
haer macht/ Daerōme sal die eene Moabite ouer
den anderen huylen Ouer die fundamenten der
stadt Kir/ Hareseth sullen die verlaemde suchten/
Want Hesbon is een woest velt ghewordē. Dē
wijnstoc tot Sibma is verdoruen/ Dye heeren on
der den Heydenen hebbē sine edele wijngaertranc
ken verslagen ende si zijn gecomen tot Jaeser toe
eñ si trecken rontomme inder woestine Hare vā
ten zijn verstroyt eñ ouer dat meyr ghevoert.

Daeromme beweene ick Jaeser ende Sibma/
om den wijnstoc/ Ende ic storte veel tranen/ om
Hesbon ende Eliale. Want daer is eenen sanck in
dijnen somer ende in dijnen oogste geuallen/ alsoe C
dat dye vruechdē ende genoechte ophout indē vel
de/ Eñ niē en iuycht/ noch en roept indē wijgaert
niet/ Men en perst noch treedt gheenen wijn
inder wijnpersse/ Ic hebbe des singens een eynde
gemaect/ Daeromme rōmelt mijnē buycke ouer
Moab/ ghelijck een harpe/ ende mijn inghewande
ouer Kir Hares Dan salt opēbaer wordē hoe dat
Moab moede is bydē outaren. Eñ hoe hy tot zijn
kercke gegaē is om te biddē/ Eñ dat hi nochtans
daer niet mede bedreuē en heeft/ dat v pinē weert is/

Dat ist/dat die HEERE doen altemael tegen Mo
ab gesproken heeft. Mer nu spreect die HEERE/
ende seyt/Jn drie iaren(ghelijck als des dachloners
Jaren sijn)sal die heerlicheit Moabs cleender wor
den/in die grote menichte/also dat een cleen wee=
nich haerder ouerbliuen sal/ende niet veel

¶Die straffinghe ende plaghe Damasci/ende des landts Syrie.

Dat.xvii.Capittel

O It is den last ouer Damascon/Siet
Damascus en sal geen stadt meer zijn
A mer eenen veruallen steenhope. Die
steden Aroer sullen verlaten ende woest
zijn/alsoo dat dye cudden daer oock
weyden sullen/die niemant en sal veriaghen/Ende
Ephraim sal ophouden een veste oft stercte te zijn
Ende dat coninckrijck tot Damasco/ende die ouer
ghebleuene tot Syrie/sal zijn ghelijc als die heer=
licheit Israels spreect die HEERE der heyrscaren
Tot dier tijt sal die heerlicheit Jacobs dunne zijn
Jere.xx ende zijn vette lijf sal magher sijn/Dan salt alsoo
B gaen/ghelijck wanneer een dat coorn inden oogste
maeyt/die met sinen grepe die hantuollen afhoudet/
Ende ghelijc als een die dye gerwen vergadert int
dal Rephaim/ende datter noch wat ayren bliuen lig
gen. Ofte als wanneermen eenen olijfboom scudt
ende datmen niet meer dan twee oft drie bouen in=
den toppe/ende aenden tacken vier oft vijf olijfap=
pelkens en vindt hanghen/spreect die HEERE
God Israels
Tot dier tijt sal hem die mensce keeren tot den
ghenen/die hem gemaect heeft/Ende sijn oogen
sullen opten Heylighen in Israel schouwen/Ende hy
en sal hem niet wenden totten outaren die sine han
den gemaect hebben/noch en sal niet sien op dat ge
ne dat sine vingeren ghesticht hebben/noch op bos=
schen/noch op beelden
In die tijt sullen die steden haerder stercten zijn
C ghelijc als die verlatene tacken ende spruyten/die
si wt breesen der kinderen Israhels verlieten/en=
de si sullen woeste worden/Want ghi hebt verge
ten Goods dijns salichmakers/ende en hebt niet
ghedacht opten steen dijnder stercte/Daeromme
sult ghi lustige planten setten. Mer daer mede sult
ghi den vreemden die vaten bereyt hebben/Ter tijt
des plantens waerstu groot/ende dijn saet dat wiesch
vroech/Mer inden oogste als ghi die schouen/oft
garwen sout veeruen/sult ghi daer voor smerte/
ende droefheyt hebben
O wee der menichte des groten volcs. Het sal
ghelijc die zee ruyschen/Ende dat gedruysche der
lieden sal worden/ghelijc die grote wateren woe=
den/als si ouerlopen/Ja ghelijc groote wateren ra
sen/so sullen die lieden rasen/Mer hi salse scelden/
ende si sullen verre wech vlieden/ende hi salse ver
uolghen/ghelijck den stof opten berghen/vanden
winde ghescheit/Ende ghelijc als eenen draeywint
in een onweder ghescheit/Omtrent den auont so
is daer een verscricken/Mer eer dat den morgen
komt aen coint/so zijn si wech/Dat is tloon van on
se roouers/ende dat erfdeele/der gheenre die ons
dat onse namen

¶Noch vanden voorgaende/Ende oock van dye roepin=
ghe der heydenen.

Dat.xviii.Capittel

V Ee den lande/dat onder den vleugen
den schepen inder schaduwen vaert
aen dese side des waters des Moren
landts dat wt eickelegaten/oft ambassa= A
ten seyndt op den meyre/ende met riet
biesen op ten watere vaert/Gaet hen ghi snelle
boden totten volcke/dat tot verschooren ende plon
deren ghenricht is/totten volcke/dat grouwelijc=
ker is/dan ergens eenich andere/totten volcke dat
hier ende daer wt ghetoghen is/om te verderuen/
wiens lant met riuieren onderscheyden is/wiens
die water stroomen haer lant in nemen. Alle ghy
die opter aerden woont/ende inden lande sittet/ghy
sult sien/hoe datmen die banier opten berghe ver
thoonen sal/ende hooren hoe datmen die trompet
ten blasen sal.
Want alsoo spreect die HEERE tot mi/Jc
wilt stille houden/ende besien in mijnder woninge/
ghelijck als een hitte dye den reghen wt droocht/ B
ende ghelijc eenen hoydauwe in die hitte des oogsts
Want voor den oegst sullen die vruchten verder=
uen/Ende die onrijpe vruchten int bloeyen verdoo
ren/datmen die stelen met wijnrauck messen sal
moeten af snijden ende die rancken af houwen en
de wech werpen/datmen tsamen sal moeten laten
ligghen/voor die voghelen opten berghe/ende den
beesten inden lande/Ja dat des somers die voge=
len daer in nestelen/Ende dat des winters al ler=
ley ghedierte inden lande daer inne haer oucht hou=
den moghen.
Tot dier tijt/sal dat verscorende ende roofach
tich volc dwelcke grouwelijcker is dan yewaerts
eenich ander/dat hier ende daer wtgetogen is/om
te vertreden oft te verderuen welckes dye water
stroomen zijn lant in nemen/ gheschencken brengen
den HEERE der heyrscharen/op die plaetse/ daer
den name des HEEREN der heyrscharen is/op=
ten berghe Zion

Noch vanden voorgaenden/Ende ooc van die roepin=
ghe der heydenen

Dat.xix.Capittel

O It is den last ouer Egipten. Siet/Die
HEERE sal op een snelle wolcke varen
ende in Egipten comen Dan sullen die af A
goden Egipti voor hem beuen/ende den E
giptenaers sal dz hert versaecht wor
den in haren lijue Ende ic wil die Egipteners tegen
malcanderen hitsen/also dat deen broeder tegen den
anderen/deen vrient tegen den anderen/deene stat
teghen dandere/ende deen rijc tegen dat andere oor
loghen sal/Ende den moet sal den Egiptenaers on
der haer vergaen/ende ic wil haer opstellen te nie
te maken/Dan sullen si vragen haren afgoden en
de beelden/ende waerseggers/ende teekenbedieders/
Mer ic wil die Egiptenaers ouergheuen inden han
den van grouwelijcken heren/ende een felle coninc
sal haer regheren/spreect dye heerscher dye HEE
RE Zebaoth
Dat water aenden meyr sal wtgelopen worden/ B
daer toe dien stroom/sal verslapen/ende verdrogen/ende
die riuieren sullen verlopen/ende die dijcken/ende dammen
sullen cleender worden ende verdorren Ja dat beide dz
riet ende die biesen verwelcken sullen/ende dat gras aen
den wateren verstieuen/ende alle wat gesaeyt is aenden
wateren sal verwelcken ende te niete worden/Ende die

visscers sullen trueren/eñ alle die ghene die een an
gel int water werpen sullē claghē/ Eñ alle die dat
nette int water werpē die sullē bedroeft zijn/ Eñ
si sullen tot scande comē dye goet garē werckē eñ
nettē breydē/ Eñ die wouwers oft viuers hebben
met alle den ghenen die grachten om loon maken
die sullen alle bedroeft zijn
C Die princē tot Zoā zijn dwasen/die wise raets
viij heeren Pharaons zijn indē raet sottē ghewordē
xvi Wat segt ghi doch van Pharao? Ic bē eē kint der
wisen/eñ ic bē vā oude coningē ghesprotē / Waer
zijn nv dan dijne wijsen? Latet haer v vercondigē eñ
bethoonen/ wat die HERE der heyrscaren ouer
Egiptē beslotē heeft/ Mer die vorsten vā Zoan
zijn sottē gewordē/ Die vorstē tot Noph zijn bedro
gē / Si verleydē Egiptē mettē hoecsteen haers stās
Wāt die HERE heeft eenē draeyēdē geest onder
haer wtgestort/also dz si Egiptē verleydē/in alle ha
re werckē/ghelijc een dronckaert tuymelt als hi
braect. Eñ Egipten en sal nyemanden hebben die
hooft eñ steert/tack oft spruyte op voeden mach.
Tot dier tijt sullē die Egipteners zijn als wiuē
D haer veruerē eñ versagē Wāt dye HERE Zeba
oth sal die hant ouer haer weysteren. Eñ Egiptē
sal veruaert wesen voor tlant vā Juda /also dz soe
wie oock desseluē gedenct/die sal daer voor veruaert
zijn ouer dē raet des HEREN Zebaoth / den
welcken hi ouer haer besloten heeft
In die selue tijt sullē vijf stedē inden lādē Egip
ti sprekē die sprake Canaā eñ swerē bidē HERE
Zebaoth/ Die eene sal heeten Irheres/ Ter seluer
tijt sal des HEREN Zebaoths outaer midden/
in Egiptē lāt zijn/eñ eē littekē (oft marc) des HE
REN aen dye palen/ welcke een getuyghenisse eñ
teekē zijn sal den HERE Zebaoth indē lande E
gipti. Want si sullē totten HERE roepē ouer dye
se verdruckē/so sal hi haer seynden eenē behouder
eñ meester diese verlosse/ Want dye HERE sal
den Egipteners bekant worden/ Eñ die Egipte
naers sullen den HERE kēnen tot dier tijt/ eñ si
sullē hē dienē met offer eñ spijsoffer Eñ si sullen dē
HERE ghelofte gelouē eñ si sullēt houden / Eñ
die HERE sal die Egiptenaers plagē/eñ gesont
maken. Wāt si sullē haer bekeerē totte HERE/
Eñ hi sal hē verbiddē latē/ eñ haer gesont maken
E Je ij In die selue tijt sal een gemeyn passagie zijn/vā
Ao/x. Egiptē in Assyriē/alsoe dat die Egipteners in As
m viij sirien/ Eñ die Assiriers in Egiptē comē sullen Eñ
die Egiptenaers mettē Assiriers Gode sullen die
nen/ Totter seluer tijt sal Israel die derde zijn met
Assiria eñ Egiptē/ door die seegeninghe die opter
aerdē zijn sal/ Wāt die HERE Zebaoth salse ge
benedijē/eñ seggen. Gebenedijt bistu Egipte mijn
volc/eñ du Assur mijnder handen werck/ Eñ du
Israel mijn Erfdeele

Jesaie den Prophete wordt verthoont
die straffinghe Egipti ende
Ethiophe
Dat.xx.Capittel

A INdē iare doen Tharthan tot Asdod
quam doē hem gesondē hadde Sar=
gō die coninc tot Assirien/ende street
teghen Asdod ende wanse/inder sel=
uer tijt sprac die HERE door Isai
am den sone Amoz/ ende seyde Gaet hen eñ treck
af den sack van dijne lendenen/ ende die schoenen
wt dijne voeten/ Ende hi dede also/hi ghinc naeckt
ende bloets voets / Doen sprac die HERE Ghe
lijc als mijn knecht Jesaia naect eñ baruoets gaet
dats tot een teeken ende verwonderen vā drie ia=
ren ouer Egipten ende Morenlandt/ Also sal die
Coninc tot Assirien henē driuen die gheuanghen
Egipti ende Morenlant/beyde Jonc ende oudt/
naect ende baruoets/met die scamelheyt bloet tot B
schanden den Egiptenaers/ Eñ si sullen haer ver
scricken/ende met schande bliuē voor Morenlant
daer si haer opsien op hadden. Ende wederomme
dat Morenlant beschaemt zijn voor Egipten. Vā
den welcken si haer beroemdē/ Ende die inwoon
ders deser eylanden sullen segghen ter seluer tijt/
Is dat onse toeulucht/daer wi toe vloden om hul
pe? dat wi verlost mochten worden vanden coninc
tot Assiria? Sijn wi niet fijn ontlopen.

Van die straffinge end eplaghe Babilons
Dume ende Arabie
Dat.xxi.Capittel

DIt is den last ouer die woestijne aen A
den meyre / Ghelijck wanneer een
onweer vandē suydē comt/dwelck al
omkeert/dat wt der woestine comt
wt eenen veruaerlijckē lande/ Want
mi is een swaer ghesicht gheopenbaert/ Deene ve
spotter compt tegen den anderen. Deen verstoor
rer teghen den anderen/ Treet op Elam/ Maday
beleggher haer / Jc wil vā alle zijn suchten een eyn
de makē/ Daeromme zijn mijne lendenen vol iam
mers/ Ende angste heeft mi omuanghē ghelijc als
eender vrouwen die indē arbeyt gaet/ Jc ben ver=
saecht als ic dat hoorde / eñ verscricte als ict sach/
Mijn herte beeft/grouwel heeft mi verslaghē/ Jc
en hadde geen ruste inden gansceen nacht daer vā
Ja decket die tafel. Laet waeckē op die hoede. Eet
drinct. Maect v op ghi vorstē/ Smeert den schilt/
Want die HERE seyt/tot mi also/ Gaet hen/
stelt eenen wachter/diet sie /ende aenschouwe/ Eñ
de hi siet reysegaers/rijden eñ varen/op paerden/
ezelen/ende kemelen / Ende hy hadde met groter B
neersticheyt een aendacht daer op? Ende eenē leeu
we riep HERE ic stā op die wachte/dē gheheelen
nacht/ Ende siet/daer comt een/ die vaert op eenē
wagen /die antwoort ende spreect / Babel is ghe
uallen. Si is geuallen. Ende alle die beelden haer
der afghoden/ zijn ter aerden neder gheuallen / O
minen lieuen dorschuloer/daer ic op dorssche/ So Hiere .li
wat ick ghehoort hebbe vandē HEREN Zeba= apo xiiij
oth/den God Israels dat vercondighe ick v
Dit is den last ouer Duma/ Men roept tot mi
wt Seyr/ Wachter / is den nacht scheir gheleden?
Wachter is den nacht schier gheleden? Die wach=
ter antwoorde. Al compt den morghen stont aen/
Het sal nochtans weder nacht worden/ Ende oft
ghi al vraecht/soe sult ghi doch weder comē/ ende
weder vraghen
Dit is dē last ouer Arabia / Ghi sult int woud
wonē / ī Arabia/optē wege tot Dedanim Brēgē
dē dorstigen water tegen/ghi die daer woonet in
den lādē Thema/ Biedet den vluchtighen broode/

Wandt ſi vlieden voor tſweerdt / Ja voor tbloot
ſweert / voor den ghespannen boge / voor dē grotē
ſtrijt. Wāt alſoe ſpreect die HERE tot mi / Noch
ouer eeniaer / ghelijc als des dachloners iaren zijn
dan ſal alle heerlicheit van Kedar ouď gaē. Eñ die
ouergheblevene ſchutters / tot Kedar / van dien ſal
daer weenich ſijn / Want die HERE God Iſra=
els heuet gheſeyt

¶ Van die ſtraffinge die van Hieruſalem ghaen ſal / Hoe dat Sobna afgeſet ende Eliakim in zijn plaetſe ingheſet wort
Dat.xxij. Capittel..

A D It is dē laſt ouer dat Scoudal. Wat
is v liedē dan / dat ghi alſo op die da=
kē loopt? Ghi waert een ſtat vol ge
ruchts / een ſtat vol volcs / eē vrolijc=
ke ſtadt. Dijne geſlaghene en ſijn
niet metten ſweerde verſlaghen / ende inden ſtrijt
niet geſtoruē / Mer alle dijne hoofliedē zijn voor
den boghe wech gheweken / ende gheuangen / Al
le diemen in v geuonden heeft / die zijn gheuangē
eñ verre geuloden. Daeromme ſegghe ick. Schiet
v vā mi / dat ic bitterlickē weenē mach / En moeyt
v niet om mi te trooſten / vander verſtoringhe we
ghen / der dochter mijns volcs. Want het is eenen
dach des ghedruyſchs / ende vertredens / ende ver
B werringes vanden HEERE / HEERE Zeba
oth / in dz Schoudal / om des onder grauēs wille /
der mueren / eñ des geſchreys aendē berge. Wāt
Elam vaert daer henen met kokers / wagens lie=
den / ende reyſers. Ende Kir glinſterde daer henē
met ſchilden.

Ende het ſal geſchieden / dat dijne wtuercoſen
dalen vol worden ſullen / met waghenen / Eñ dye
ruyters ſullen haer legeren voor der poorten / Dā
ſal den voorhang Juda opgedaen worden datmē
ſien ſal / in die tijt / tghereetſcappe inden huyſe des
wouts / Eñ ghi ſult aen die ſtadt Dauids veel ga=
ten ſien / Eñ ghi ſult dat water des onderſten wa=
terloops tſamen vergaderen / Ghi ſult die huyſen
Hieruſalems tellen / Ghi ſult oock die huyſen af=
breken / die mueren toe bolwercken / Eñ ghi ſult
eenen put oft watergracht maken / vanden water
des ouden waterloops. Ende ghi en ſult niet ſien
op den ghenen / die ſulcs doet / eñ en ſult niet merc
ken op dien die ſulcs ghedaen heeft van outs.

Daerom / ſal dye HERE / HERE Zebaoth
tot dier tijt laten roepen / datmē weene eñ claghe /
ende hem ſcheren late / eñ ſacken aentrecke. Siet
hoe wel datter nv enckel vruechde ende blijſchap
is / oſſen ſlaen / ſchapen ſteken / vleeſch eten / ende
wijn drinckē / Eñ ghi ſegt Laet ons eten / eñ drinc
ken / wi ſteruen doch morghen / Sulcs is voor den
ooren des HEEREN Zebaoth gheopenbaert
Wat ſout ghi daer toe ſeggē? Oft v deſe miſdaet
niet vergeuen en ſoude worden tot dat ghi ſterft /
ſeyt die HEERE HEERE Zebaoth.

C Alſoe ſpreect die HERE / HERE Zebaoth
Gaet henen in tot dē ſcatmeeſter / tot Sebna den
hofmeeſter / ende ſegt tot hem / Wat hebt ghi hier
te doē? Wiē gaet ghi aē? Hoe zijt ghi hier toe ghe
comē? dat ghi v een graft houwē laet / als een dye
zijn graft indī hoochtē houwē laet / eñ als een die zijn
woninge inder ſteenrootſen laet maken? Siet dye
HERE ſal v verwerpen / gelijc als een ſtercke
eenen wech werpt / ende hi ſal v toeſcerrē oft met
aerde bedecken. Ende hi ſal v omme draeyen / als
eenē cloot op eē ruym veldt / eñ aldaer ſultu ſter=
uen / Ende daer ſullen uwe coſtelijcke wagens bli
uen / met ſchande des huys dijns HEREN / En
de ic wil v van uwen ſtaet verſtoten / ende ick wil
v van dijne office afſetten

Ende in die tijt wil ick roepen / mijnen knecht D
Eliakim / den ſone Hilkia / ende ic wil hem dijnen
rock aentrecken / ende met dinē gordel gorden / en
de hem dijn macht in zijn handt gheuen / op dat hi
eenvader ſi der geenre die tot Hieruſalē woonē /
ende des huys Juda / Ende ic wil die ſluetelen des
huys Dauids op ſine ſcouderen legghen / dat hi op
doe / ende niemant toe en ſluyte / Ende dat hi toe=
ſluyte / ende niemant op en doe / Ende wil hem tot Ap
eenen naghel hechten / aen een hooge plaetſe / En
de hi ſal hebben dē ſtoele ter eerē / in zijns vaders
huyſe / datmen aen hem hanghe die gantſche heer
lichepť zijns vaders huys / die kinderē / ende kints
kinderen / dye gheheele ghereetſcappe / cleen ende
grote vaten beyde drincuaten / ende alderley ſna=
renſpel / Tot dier tijt ſeit die HERE Zebaoth ſal
dien naghel wech ghenomen worden / die aen die
vaſte plaetſe ſteect / dat hi breke ende afvalle / ende
met den laſt die daer aen hangt verga / Want die
HERE heuet gheſproken

¶ Van die ſtraffinghe ende plage Tyri ende Sidonis ende der eylandē met alle die ſteden aenden meyr gelegen
Dat.xxiij. Capittel

D It is den laſt Tyri Huylt ghi ſchepē
aendē meyre / wāt ſi is verdeſtrueert
dat daer ooc niet eē huis en is / noch
yemāt daerwaerts en treet / Dat ſel
ue ſal haer wt den lāde Kithim ghe= A
daen wordē / die inwoonders der eylandē ſijn ſtil=
le gewordē / Die coopliedē tot Zidon die door die
zee voerē die veruulden v. Eñ ſo wat vruchten aē
Sihor / eñ ſo wat coorns aeē water wieſch / dat ſel
ue brachtmē tot v in door dz grote water. Eñ ghi
waert der heydenē marct oft coopſtadt gewordē
O Zion du mogeſt wel bedruct zijn / wāt die ghe
heele macht des meyrs ſeyt. Och ic en wort nv nz
beurucht / Je en bare niet / Jc en voede geen Jon
gelingen op / noch en breughe gheen maechdekēs
op / Eñ als dat die Egiptenaers hooren / ſo ſullen
ſi haer bedroeuen / allelēs als Tyrus ſelue / doen
ſi dat hoorden / Vaert henen opt meyr / Huylt ghi
inwoonders der eylanden.

Js dat die vrolike ſtadt / die haer van harē ou=
derdom beroemde? Wiēs ionge geſellē verre rey
ſen / eñ haer prijſen? Wie ſoude dz gemeēt hebben
dattet Tyro (een croone alder ſtedē) ſoude alſo ge
gaen hebbē? ſo doch hare coopliedē vorſtē ſijn / eñ
die heerlicſte liggerē oft contcorhouders indē lāde B
Die HERE Zebaoth heeft alſo gedacht / op dz hi
te ſcandē make die pōpoſicheyt aller luſtiger ſteden
eñ verachtelic make alle heerlichz indē lāde vaerē
henē / O du dochter des meyrs door dijn lant ghe
lijck als eenen ſtroom / daer en is geenen gordel /
meer / Hy ſtreckt zijn handt ouer dat meyr / en=
de verſcriet die coninerijcken / Die HERE ghe
biet ouer Canaan / datmen hare machtige wt ſou
de roeden / ende ſeit O du dochter Zidon / ghi en

sult niet meer vrolijck zijn/Want ghi sult gescent worden vanden Kithim/ Op/vaert henen Daer ghi ooc gheene rust hebben en sult/Siet/dat lant der Caldeen/daer nu gheen volck en is / dat selue hebben die Assiriers ghefundeert / alsoe oock dat men daer met schepen vaert / ende daer in tymmeragie van thoornen opghericht/ palleysen/ende salen getimmert heeft/ Eñ het is nochtans te gronde neder geworpen. Huylet ghi schepen opter zee/ want uwe macht is gedestrueert

In dier tijt sal Tyrus vergheten worden tseuentich iaer/soe lange als een coninc leuē mach. Mer na tseuentich iaer soe salmen vā Tyro een hoeren liedt singen/Neēt die harpe/ gaet inder stadt ronomme/ghi vergetene hoere / bedrijft wat genuechten opt snaren spel/ende singet met eenen moet/ op datmen dijns weder gedencke. Want na tseuentich iaren so sal die HEERE Tyrum besoeckē/ op dat si weder come tot haren hoerē loon/ende hoererye bedriue met alle coninckrijcken opter aerdē Mer hare comenschappe ende hoerē loon sullen den HEERE heylich zijn/men en salse niet tot scatten vergaderen noch verbergen / Mer dye ghene die des HEEREN zijn/ dye sullen haer coopghoet oft neringe hebbē/op dat si eten eñ ghespijst worden/ende wel gecleedt moghen worden

¶Van die straffinghe des ganschen aertrijcs totten ynde der werelt toe. Daer Christus oock af spreect/Matthei int .xxiiij.
Dat.xxiiij.Capittel

A Siet dye HEERE maect dat aertrijcke leech/eñ woest/eñ hi worpet omme al wat daer in is/Ende hi verstroeyt hare inwoners/Eñ het gaet dē priesteren effen gelijc als den volcke / dē heere ghelijc den knecht/ Der vrouwen gelijc der dienstmaecht/den cooper/gelijc den vercooper/ dē ghenen die op woeker leent / ghelijck als den ghenen die op woecker ontfangt/den maender gelijc als den schuldenaer/Want dat landt sal leech ende berooft zijn/Die HEERE heeft alsulcs gesproken. Die aerde staet iammerlijc ende verderft/den aertboden neempt af eñ vergaet/ Die hooghe des volcs inden lande worden vernielt /Dat aertrijck is ontheylicht van sinen inwoners /Want si ouertreden dye wet/ende veranderē die insettingen /eñ si latē den eewigen verbont varen

Daeromme sal die vermaledidinge dat aertrijck verslinden / Want si hebben ghesondicht die daer in wonen / Daerom verdorren dye inwoners des aertrijcs/eñ der ouerbliuende sal weynich zijn. Dē
B most verdwijnt/Den wijnstock versmacht/ Ende alle die van herten vrolick waren/die [illegible]ersuchten/ Die vruechde des hoornkēs is stille. Dat iuychen der vrolijcker is wt / eñ die blijschappe der luyten heeft eē eynde. Men en drinct den wijn nyet meer met sanc/ Eñ den goeden dranc is bitter/ den ghenen dien drincken/Dye leghe stadt is gebroken/alle dye huysen zijn toegesloten datter ooc nyemant in en gaet / Men roept eñ schreyt / om des wijns wille opter straten / Alle blijschappe is wech/alle genoechte vanden lande is vergaen /Enckel woestheyt is inder stadt gebleuē / Eñ die poortē staē woeste Want het ghaet inden lande ende int volcke/ essen alsoe als eenen olijfboom af ghepluct is. Ende als men dan comt nae soecken als den wijn oegste gedaen is/Die selue opheffen hare stemme/ende zijn blijde. Juychē ouer die heerlicheyt des HEEREN van den meyre /Soe prijset nu den HEERE inder valleyen/ende inden eylanden des meyrs/den nae
C me des HEEREN des Gods Israels

Wi hooren lofsanc vanden eynde der aerden/ tot eeren den gerechtigen/Ende ick moet seggen Hoe ben ic soe mager! Mer hoe ben ic soe magher: Wee mijns/Want die verachters verachten/Jae die verachters verachten stoutelijc. Daerom ghy inwoners comen op v verstrickingen / grachten/ ende stricken/Eñ ofter yemant ontuliet voor dat veruaerlijc gheschrey/soe sal hi doch in die grachte vallen/Ende al comt hi wt den grachte/soe sal hy doch inden stricke ghevangen worden. Want dye vensteren inder hoochte zijn op ghedaen/ende dye fundamentē der aerden beuen/ Het sal den lande qualijc gaen /ende niet ghelucken/ ende eenen val doen Dat lant sal tuymelē gelijc als een die dronken is/ende wech ghenomen worden gelijc als eē hutken/ Wāt haer misdaet drucket haer so swaerlijc/dat si vallen moet/eñ en can niet gebliuen.

Ter seluer tijt sal die HEERE besoecken dye hoogher ridderschappē/die inder hoochtē zijn/Ende die coninghen der aerden die opter aerden zijn/dat si vergadert wordē in een hoopken/totten graue/ ende besloten werden in eenē kercker/ende nae lāgen tijdt weder besocht worden/ Ende die mane sal haer schamē/ ende die zonne met schande bliuē Als die HEERE Zebaoth zijn sal opten berch Zion te Hierusalem/ende voor sinen Oudtstē inder heerlicheyt ligghen

¶Eenen lofsanck des Propheeten Jesaia tot God met eender Prophetie van die roepinghe der Heydenen/Ende van die wtroeydinghe Moabs
Dat.xxv.Capittel

O HEERE du bist mijn God /v prijse ic/Ic loue dinē name. Wāt du doetste wonderlijcke dingen/dijne voornemen van outs herwaerts zijn ghetrou/eñ warachtich/Want du maecste die stat tot steenhopē /die vaste hooftstat dat si op enē hope leget/Dye palleyzē der vreēder doetstu wt der stat dat si nēmermeer ghetimmert en worden/Daeromme eeret v dat machtich volc/die steden der ghewelidigher heidenen vreesen v /Want du bist een stercte der armē /der simpelder eē stercte inder tribulatie/Een toeulucht voor den onweder /een scaduwe voor die hitte /Wanneer dye tyrannē rasen / als een ongeweder tegē eenē wādt/ Du verootmoedichste der godlosen tempeesten/ ghelijc als een hitte inder woestinē/ alsoe dat dye hitte den wijngaertrancken der tyrannen verdorret/met die schaduwe der wolcken

B Ende die HEERE der heyrscharen sal op dezē berghe allen volcken bereyden eenen heerlijcken maeltijt/ een maeltijdt van vette wel bemarchde dierē/vā gesuyuerde wtgedrosemde dingē/Ende hi sal op desen berge den doec oft cleet wech doen/ daer alle volckeren mede ghestopt zijn / Ende dat decsel daer mede alle Heydenen bedeet zijn/Want dē doot sal gansselijc verslondē wordē/eñ die HEERE

God sal die tranē van allen aensichten af wasscen
Ende hi sal wech nemen dye versmaetheydt zijns
volcs/in dat gheele aertrijcke/Want die HEERE
heuet geseyt
Tot dier tijt salmen segghen Syet dat is onse
God/opten welcken wi wachtē/eñ hi sal ons hel
pen/Dat is die HEERE/wi wachtē op hem/op
dat wi ons verblijden/eñ vrolic zijn/in zijn behou=
dinge/want die hant des HEEREN rust op de
sen berch/Mer Moab sal onder hē ghedorsschet
oft vertreden worden/gelijc dat stroo ghedorsscet
oft inden mist ende inden dreck vertreden wordt/
Ende hi sal die handen wtstrecken midden onder
haer/ghelijck als een swemmer die wtstreet om te
swemmen/Ende hi sal haren hoochmoet verneder
ren/metter cracht zijnder handen/Ende dye hoge
vesten haerder mueren buyghen vernederen eñ in
den stof daer neder werpen

¶ Een liedeken der kinderen Israhels hoe datmen op God betrouwen sal/Ende hoe hi die ghelooighe in alle haren iammer troost ende onderhout Ende van die verrijsenisse

Dat.xxvi. Capittel

A IN die tijt salmē inden lande Juda eē
sulcken liet singhen
Wi hebbē eē stercke stat/die mue
ren eñ gewerē sijn onse behoudinge
Doet op die poorte/datter ingae
dat gherechte volc dattet gheloue bewaert
Ghi onderhout ghestadighen vrede/nae seker
re toesegghen
Want men verlaet hem op v.
Daeromme verlaet v op den HEERE eewelic
Want God die HEERE is een steenrotse in
der eewicheyt
Ende hi buyghet die ghene die inder hoochten
woonen
Die hooge stadt vernedert hi. Ja hi stootse ter
aerden/dat inden stof leget
Dat si met voeten vertredē wort/Ja met voe
ten der armen/metten voeten der slechter.
Mer den gerechten wech is slecht.
Den ganc der oprechter maectu gherechtich/
Wāt wi wachtē op v indē wege dijns rechts/
Des herten lust staet tot dinen name ende ghe
dachtenisse
Ick begheere dijns des nachts van herten
Daer toe mz minē geest waecke ic vroech tot v
Want waer dat dijn rechte inden lande ghaet
Daer leerē die inwoners des aertrijcs gerech=
ticheyt
B Mer hoe wel dē godlosē genade gegeuē wort
So een leeren si nochtans gheen gerechticheit
Mer in die plaetse daer hi gestraft wort/ ouer
tredet hi
Wāt hi en aēsiet die heerlichz des HEERENz
O HEERE dijn hāt is verhoocht/dz en siē si nz
Mer als zijt sien sullen so sullē si te scande wer
den inder zeloerscher liefde ouer die heydenen
Daer toe sult ghise metten vier verteren / daer
ghi uwe vianden mede verteert
Mer ons HEERE sult ghi vrede maken
Want al dz wi hebbē/dz hebt ghi ons gegeuē.
O HEERE onse God/daer regnerē wel an
der herē ouer ons dā ghi/Mer wi gedinckē noch
tās dijns eñ dijns names Die dooden en bliuen
niet leuende/Die ghestoruen en staen niet op.
Want ghi hebtse besocht ende vernielt/Eñ te
niet gemaect alle hare ghedachtenisse
Mer O HEERE ghi vaert voort onder die hei
denen/ Ghi vermeerdert altoos dat volck/be=
wijst dijn heerlicheit/eñ ghi comet verre tot aendē
eynde der werelt
O HEERE als daer droefheit is/dā soectmē v leui, r
Eñ als ghise straffet/dā roepen si angstelijck/ Deu
Ghelijc als eē beuruchte vrouwe/als si schier Psal
baren sal/so is harē āgst/eñ si roept in harē arbeit xxiij.
Also gaet ons ooc in dijnen aensichte C
So zijn wi ooc beurucht/ende ons is banghe/
Ja dat wi nauwelic den adē verhalē en connē
Nochtans en connē wi der aerdē niet gehelpē
Eñ die inwoners opt aertrijc en willē nz vallē
Mer dijne doodē sullē leuen/Eñ mettē lichaē
verrijsē
Waect op/eñ looft ghi die daer ligt onder der
aerden/ontwaect/eñ weest vrolic
Wāt dinē dauwe is eenē dauwe des groenen
velts/eñ ghi sult der Tyrannē lant nederwerpen
O mijn volc gaet heuē in dijn camer. Eñ sluit
die duere achter v toe
Verberecht v eenen cleynen ogenblic/tot dat dē
toorne voorbi ga/ Wāt siet/die HEERE sal
wt zijnder woninge gaē om te besoeckē die boos=
heit der inwoners der aerden ouer haer. Also
dattet aertrijcke opēbarē sal haer bloet/die si ver
stondē heeft/eñ en sal die selue niet meer verbergen.

¶ Van die straffinghe Leuiathans/Ende van die goedertierenheit Gods/van die verlossinghe Israels Ende roepinge der heydenen

Dat.xxvij. Capittel

A TEr der seluer tijt sal die HEERE visoec
ken met sinen grotē hardē sweerde/
beyde die Leuiathans/deene eē slech
te oft onuerwinnelike slāge/ eñ den
Leuiathan die eē seer crommme slāge
is/ Eñ hi sal die draecken eñ waluisscen inder zee
verworgen
Inder seluer tijt salmen singē vandē wijngaert
des vestē wijns/Ic die HEERE behoede hē /ende
maecke hē vochtich in corter stont/op datmē sine
bladerē niet en gemisse/ic wil hē dach eñ nacht be
hoedē. Ghi mi en is geenē toorne/wie wil mi door
strijt oft bedwāc tot vreemē eñ doornē dringē (al
so dat yemāt seggen mach) Jc wil hē vertredē eñ
gāsch vbernē? Oft wie sal mijne sterch zhoudē (dz
si seggē can) Mē sal mi nochtās vrede laten/vrede
salmen mi nochtans laten
Het sal nochtās daer toe comē dat Jacob wed
wortelē sal/eñ Israel groeyen eñ wasscen sal/dat
si ooc dat aertrijc veruullē sal met vruchtē/hi en
wort nochtans niet gheslagē/also hē sine vianden B
geslagen hebbē/Eñ hi en wort niet gedoot/soe hē
sine viādē gedoot hebbē/Mer metter matē richt
ghise/eñ laetse losch wāneer ghise bedroeft hebt/
met dinen rouwen wint/te weten/metten oosten
wint. Daerom wort daer door die zōde Jacobs v
soent/Eñ dz is tprofijt daer af/dz sine zōdē werb
genomē worde/in dien dat hi alle die outaersteenē
maken sal/ghelijc als gruys gesloten totten asscē
Ja dat ooc gheen bosschen noch beelden meer en
sullen bliuen

Want dye vaste stadt moet eenlijc worden/ eñ die schone huysen neder gesloten/ eñ verlaten werden/ ghelijc als een woestenye/ Ja dat ooc dye rinderen aldaer weyden eñ rusten moghen/ ende daer die rijsers af eten/ haer tacken sullen van dorheyt brekē/ dat dye wiuē comē sullē eñ daer mede vier maken/ Want het is een onuerstandich volc/ Eñ daer om en sal hi haerder niet ontfermē diese ghemaect heeft/ ende diese geschapen heeft en sal haerder niet ghenadich zijn

Tot dier tijt sal die HEERE werpen vandē ouer des waters/ tot aen die beke Egipti/ Eñ haer kinderen van Israel sullē daer vergadert worden deene na den anderen

Ter seluer tijt salmē met eenē groter basuyne blasen/ dā sullen comē die indē lande Assur vergaē zijn/ ende die verstroyde inden lande Egipti/ ende sullen dē HEERE aenbeden optē heylighen berch tot Hierusalem

Van der straffinghe Ephraim/ ende der priesteren diē dat volck Gods met menschen insettinghen beswaerden/ ende haerder verblintheyt/ ende aenstoot aenden steen diē God in Zion tot een fundament legghen wil.

Dat.xxviij Capittel.

VEe der houaerdiger cronē/ dē dronkenen vā Ephraim/ eñ der verwelcter bloemen haerder lieflijcker heerlicheyt/ Dye welcke staet bouen ouer een vet dal/ der gheenre dye vanden wijn tuymelen/ Siet Eē stercke eñ machtighe vā den HEERE ghelijc een hagelstorm/ ghelijc eē scadelic onweder/ ghelijck een waterstroome dye gheweldelijc inbreken sal int lant/ Ja ooc alsoe dat die stoute crone der dronckenē vā Ephraim/ met voetē vertredē sal werdē. Eñ die verwelcte bloeme haerder lieflijcker heerlicheyt/ Die welck staet bouen ouer een vet dal/ si sal zijn ghelijc die vroech rijpe vrucht voor den Somer/ die welck verdorret a smeuse noch aen harē tacken hanghen liet

Tot dier tijt sal die HEERE der heyrscaren wesen een lieflijcke crone eñ heerlijckē crās sinē ouergebleuē volc/ Eñ eenē geest des rechts/ dē ghenen die tottē gerecht sittet/ Eñ eene stercte den genen die vanden strijt weder comen totter poorten

Daer toe so zij dese ooc vādē wijn dulle geworden/ eñ gaē al tuymelēde vā sterckē dranck/ Want beyde die priesters eñ Prophetē zij dulle/ vā sterckē dranck/ si zij indē wijn versmoort/ eñ tuymelē van sterckē dranck/ Si dolen int Prophetere eñ Predikē/ Eñ int oordelē missē si/ Want alle tafelen zij vol spuwēs/ eñ onsuuerheyts/ Ja ooc alle plaetsen/

Wien sal hi dā leeren die kennisse? Wien sal hi prediken/ Den ghespeenden van melcke/ den ghenen die vanden borsten af getoghen zijn Want si seggen/ Gebiet hier/ Ghebiet daer/ Gebiet hyer Ghebiet daer/ Vertoeft hier/ Vertoeft daer/ Vertoeft hier/ Vertoeft daer/ Hier eē weynich/ Daer een weynich. Wel aē. Hi sal noch eēs met spottelickē lippē/ eñ met eē andē sprake tot desen volck sprekenden wel eken nv dit gepredict woort. Alsoe sal men ruste hebben/ Alsoe verquict men die hertē/ Also wortmen stille/ ende si en willen nochtās sulcke sermonen niet hoorē/ Daeromme sal haer ooc des HEEREN woort essen alsoe ghescheiden/ Ghebiet hier/ Ghebiet daer/ Ghebiet hier/ Ghebiet daer. Vertoeft hier/ Vertoeft daer/ Vertoeft hier/ Vertoeft daer/ Hier eē weynich/ daer eē weynich/ dat si henē gaen/ te rugge vallen/ gebroken/ ghestrict/ ende geuangen mogen worden

Daeromme O ghi spotters hoort des HEEREN woort/ ghy dye ouer dyt volc regueert/ dat tot Hierusalem is, Wāt ghi segt/ Wi hebben metter doot een compact/ eñ metter hellen een bestāt gemaect/ Ende ofter al een groote vloet inbreect/ dat si ons niet en treffe/ Wāt wy hebben ons een valsche toeulucht ende een bedriechlijc beschutsel ghemaect

Daeromme seyt dye HEERE der heyrscharen Siet ick legghe in Zion eenen grondtsteen/ eenen proefsteen/ eenen costelijcken hoecksteen/ tot eē vast fundament/ so wye in hem betrout/ die en sal nyet moetē haesten/ Eñ ic wil dat oordeel tot eē rechtsnoer/ Ende die ghērechticheyt/ tot een wage maken/ Soe sal dan den haghel die valsche toeuluchs wech drijuen/ Ende die wateren sullen dat beschutsel wech vloeyen/ dat alsoe uwe verbont metter doot gemaect/ losch werde/ Eñ dz v bestāt metter hellē niet en blijue/ Eñ als eē vloet daer henē vaert so salse v vertreden/ Ende soe vaeck si daer henen gaet/ dan salse v wech nemē Comt si des smorgēs so ghescheitet des smorghens/ Alsoe oock/ si come des daechs/ ofte des nachts/ Want dat ongheual alleen leert opt woort mercken/ Want dat bedde is so enge/ datter niet ouer en schiet. Ende dat deckel so cort/ datmen daer niet in gewendē en mach Want dye HEERE sal hem op maken/ ghelijc als opten berch Prazim/ ende toornich zijn gelijc int dal Gibeon/ op dat hy zijn werc doe/ dwelcke nochtans zijn werc niet en is/ ende op dat hi sinen arbeyt doe/ die welcke nochtās sinē arbeyt niet en is Daeromme laet nv uwe spotten/ dat uwe banden niet harder en worden/ Want ick hebbe een verderuen ende versloten ghehoort/ dwelcke van den HEERE/ HEERE Zebaoth in dye gantsche werelt gheschieden sal D

Neemt ter ooren eñ hoort mijn stemme/ Luystert op eñ hoort mijn reden/ En ploecht oft eert oft spittet eē ackermā niet sinen acker altoos eerst eer hi saeyt? Ist niet alsoe? Wanneer hijt geegt oft ghessent heeft/ dan saeyt hy wicken eñ werpt comijn/ Ende saeyt terwe/ ende geerste/ een yegelijc op zijn plaetse daer hijt hebbē wilt/ spelt rogghe/ heyrs/ op zijn plaetse/ Alsoo straffe ooc haer God voor tgericht ende leertse/ Want men en dorsschet die wicken niet wt metten vleghel/ Desgelijcs en laetmen ooc niet dat waghenradt gaen ouer den comijn Mer die wicken slaetmen met eenen staf wt/ ende den comijn met een roede/ Men maket den tarwe dattet broot werdt/ eñ en dorsscet nyet gheheelijc te nyet/ alsment metten waghenraden ende paerden wt dorsschet/ Sulcs ghescheit oock vanden HEERE Zebaoth/ Want sinen raet is wonderlijck/ Eñ hi volbringet heerlicken

God straft meer hi en verdoet die sinē nyet

Van die straffinghe Jerusalem/ die si verachtē om dat si die wet Gods verlaten/ Ende der menschen insettinghen aenhanghen

Dat.xxix.Capittel.

Wee v O Ariel Ariel/du stadt des le=
gers Dauid/Ghi hout iaergetijden/
A en viert feesten/Mer ic wil den Ari
el benauwen dat hi truerich ende be
druct si/eñ hi sal mi een rechte Ariel
zijn/Want ic wil v beleghgeren rontomme/eñ ick
wil v benauwē met bolwerc/eñ wallē om v laten
maken. Als dan suldi vernedt worden/eñ wt der
aerdē sprekē/eñ wt dē stof met dijnder redene mō
molen/dat dijne stēme si ghelijc eens toouenaers
wt der aerden/Eñ dine redene wt dē stoue morrē
Eñ die menichte die v verstropē/dier sal so vele zijñ
als een dunne stof/Eñ die menichte der Tyrānen/
gelijc een weyrterēde kaf/Eñ dz sal corts onuoor
siens geschieden/Wāt ghi sult vandē HEERE Ze
baoth besocht werdē/met eē onweder eñ eertbe
vinghe/eñ grooten donder/met eenen draeywint
met eenen groten onweder eñ met eē vlāme des
verterenden viers

B Mer gelijc als een nachtgesicht inden drome
so sal zijn die menichte aller heidenē/die tegē Ariel
strijden/tsamē met alle haer heyr eñ bolwerc/ eñ
die hē benauwen/Want gelijc als eenen hongeri
gē droomt/dat hi etet/mer als hy ontwaect/so is
zijn siele noch leech eñ ydel. Eñ gelijc als eenē dor
stigē droōt/ dat hi drinct/mer als hi ontwaect/so
is hi mat eñ dorstich. Also sullen zijn die menichtē
aller heydenen/die tegē den berch Zion strijden/
Wordet verbaest eñ verdacht/verblint v/ eñ
wort dronckē/nochtās niet vā wijñ. Strukelt/noch
tās niet vā stercken dranckel Wāt die HEERE heeft
v eenē geest des stercken slaeps inghesent/eñ uwe
oghe toe gedaen. Uwe Propheten eñ vorstē/met
ten Sienders heeft hi verblint/also dat v aldē pro
phetē gesichtē sijn geworde/gelijc als die woordē
van eenē gesloten boecke/Alsmen dat selue eenen
geeft/enē die lesē cā/Eñ hi segge/Lieue leest doch
dat/Eñ hi ātwoorde/Ic en cā niet/Wāt het is ge
Mat.xv sloten/Ofte gelijc wāneer mē dat selue gheeft ee
psa.cxxx nen/die niet lesen en can/ Eñ hi segge Lieue leest
Deu.xij doch dat/Eñ hi antwoort/Ic en cā nz lesen Daer
om spreect die HEERE also/Om dat dit volck tot
mi naket met sinen monde/Eñ met sinē lippē mi
eert. Maer haer herte verre van mi is eñ mi vree
sē na mēschē gebodē/die si leerē/So wil ic ooc nz
desen volcke wonderlijckē omme gaē/op dz alder
wonderlicste eñ selsaecste/Ja dat die wijsheyt zijnder
wijsen onderga. Eñ dattet verstāt zijnder cloeckē
verblint worde

Wee den genen die verborgen zijn willē voor
dē HEERE/haer voornemē te verbergē/ eñ haer
werc int doncker te houdē/eñ seggē. Wie siet ons
C eñ wie kēt ons? Hoe zijt ghi so verkeert? Gelijc oft
des potbackers leē dachte/eñ eē werc sprake van
sinen meester/Hi en heeft mi niet gemaect/Ende
recht oft een aerdē vat seyde vā sinē wercmeester
Hi en verstaets niet/Wel aen/Het is noch een clee
ne tijt te doē/Dan sal Libanus een vlack velt wor
dē/eñ dat velt sal eē woudt geacht wordē. Want
totter seluer tijt sullē die douē hoorē die woorden
des boecs/Eñ die oogen der blinden sullen wt dē
doncker eñ duysteren sien/Eñ die elendighe sul
len weder vruechde hebben indē HEERE. Eñ die
arme onder den menscen sullē vrolic sijn inden hei

lighen Israels/als die Tyrannē een eynde hebbē/
eñ alst metten spotters ghedaen is. Eñ als vniet
sullen zijn alle die ghene die wacker zijn/om moey
te op te stellen/die welcke die liedē doen sondigen
doort predikē/Eñ si quellē den genē/die haer in
der poortē straffē/eñ si wijcken door ydelheit van
den oprechten

Daeromme spreect dye HEERE (dye Abrahā
verlost hadde) tottē huyse Jacobs alsoo/Jacob en
sal niet meer te schande worden/eñ sijn aēsicht en
sal niet meer beschaēt wordē/Want als hi sien sal
onder sine kinderen/ooc die welcke mijne hāt ge
maect heeft/dat die selue mijnen name sullē heyli
ghen/eñ sullen den Heiligē in Jacob heiligē/eñ dē
God Israels vreesen/Eñ die van eenen dolenden
gheest zijn/die sullen verstandich worden. Eñ die
wetsers sullen haer laten leeren

¶ Die prophete straft dat volc Gods dat si biden heyde
nen eñ godlosen troost ende hulp soecken. Ende dat si dē
HEERE haren God niet en betrouwen. Een beschrijuinge
der macht des toornighen Gods

Dat.xxx. Capittel.

A Wee den afuallenden kinderē seyt dye
HEERE/die sondē mi te rade gaē/eñ
sonder mijnen gheest bescherminge
soecken/om te hoopē die eene sonde
ouer dandere/die henen aftreckē in
Egipten/eñ en vragē mijnē mont nz/op dz si haer
stercken mogē metter macht Pharao/eñ haer be
scudden mogen onder die schaduwe Egipti Wāt
die stercte van Pharao sal v tot scande comē/ Eñ
dat bescudsel onder die schaduwe Egipti tot eenē
spotte/Uwe Vorsten zijn wel tot Zoan geweest/
eñ uwe āballaten tot Hanes/Mer si moetē noch
tans alle tot scande comen vandē volcke dat haer
niet nut en cā gesijn/noch tot hulpe/noch anders
ooc profijtelic/mer slechts tot scande eñ spot

Dit is den last ouer die dierē/die tegen suyden
reysen/onder dē welckē zijn leeuwē/eñ leeuwin
nen/Ja aderen/eñ vierige vliegende drakē/inden
lādē der droefenissē eñ des angsts/Si voeren haer
goet op die volle ruggen/eñ hare scattē op der ke
melē bultē totten volcke dat hem niet nut ghesijn
en can/Want Egiptē is niet/eñ haer helpen is te
vergeefs/Daeromme predike ic daer van alsoo/
Die Rabab salt wel laten.

Daerom gaet nv henē/eñ scriuet haer voor op
eē tafele/eñ teeckenet in eenen boecke/op dattet si
een eewich getuygenisse op die toecomende tijdt/
B Wāt het is eē ōgehoorsaē volc/eñ kinderen die nz
en betrouwē/die niet hoorē en willen die wet des
HEERE/Mer si seggen totten Sienders/Ghi
en sout niet sien/Eñ totten Schouwers oft Pro
pheten/Ghi en soudet niet schouwen/tghene dat
recht is/Mer predikt ons sachte dinghē/ aensiet
onse boeuerie/Wijcket vandē wege/Maect v van
der vane/Laet dē Heyligē Israels ophoudē bi ons

Daerom spreect die Heylige Israels alsoo/Aen
gesien dat ghi dit woort verwerpt/Eñ betrouwet
C den verkeerders/eñ verlaet v op die verleiders/dair
daerōme sal v alsulcke ondueecht vechusē/gelijc als
een rete in eender hooger mueren/Wanneer dye
begint te rijselē so valtse bottelijckē eñ onuersiēs
neder/eñ vermorselt. Gelijc als eenē aerden pot
tot pletter geworpē wort/Ja datmē hem vstoot

en en spares niet / datmē oocniet een stuc van sinē
scheruen en vindet / daer men vier in halen mach
vanden heerdt/oft water in sceppen conste wt der
fonteynen.
Want also spreect die HEERE/HEERE die hey
lighe in Israhel. Als ghi stille blijft/so worde v ghe
holpen/door stille zijn ende hopen/so sult ghi sterck
worden/mer ghi en wilt niet/eñ segt neen/mer op
peerden willen wi v lieden(eñ daeromme sult ghy
vluchtich zijn) Op snelle peerden willen wi rijden/
daeromme sullen uwe veruolgers v vertasschen/
want uwer duisent sullen vluchten voor eens mās
schelden/ ia voor vijue sult ghy alle vlieden/tot dat
ghi ouerblijft als eenen mastboom op eenen berch
ende ghelijck als een vanier op eenen houel.
Daeromme verwacht die HEERE/op dat hi
uwer ghenadich si/ende verheft hem/op dat hi dijn
D re ontfermen soude / wandt die HEERE is een
God des ghérichts. Wel allen den ghenen/die zijn
der verwachten/Want dat volck Zion sal te Ihe-
rusalem woonen/ghi en sult niet meer weenen/hy
sal dijnder ghenadich zijn/want als ghi roept/ende
soo haest als hijt hoort/so sal hi antwoorden. Ende
die HEERE sal v inder bedroefthept vroot/ende
inden anxte water gheuen/ want hi en sal dinē leer
meester niet wech laten vlieghen/maer uwe ogen
sullen dinen leermeester sien/ ende dijne ooren sul-
len dat woort hooren achter v segghen. Dit is den
wech / den seluen ghaet / anders noch ter rechter
hant noch ter slincker.
Ende ghi sult ontwijen uwe versiluerde beeldē
ende die guldene cleederen uwer godekens.
Ende ghi sultse wech worpen/ghelijck als een
E buyl bodde/ende tot haer segghen.
Her wt soo sal hi dan dijne saet dat ghi opten ac
ker ghesaeyt hebt/regben gheuen /ende broot van
des ackers incomen/dattet selue ouervloedich en-
de ghenoech zijn sal. Eñ dijne vee sal hem tot dier
tijt in ruyme beemden weyden/die osschen eñ mui
len die den acker bouwen/sullen goet voeder eten/
d'welcke metten wanne wel ghewepstert is. En-
de daer sullen van alle groote berghen/ende van al
le groote houelen ghedeelde waterstromen vlieten
totter tijt des grooten strijts / als die toornen val
len sullen. Ende der manen schijn sal zijn ghelijck
der sonnen schijn/ende der sonnen schijn sal seuen-
uoudich zijn/ghelijck dat schijn van seuen daghen/
tot dier tijt sal dye HEERE tghene dat ghebroken
is zijns volcs verbinden/ende sine wonden heelen
F Siet/des HEEREN name coemt van verre
sinen toorne beruet/ ende is swaer van last/sine lip
pen zijn vol van gramschappē/ende sine tonge ghe
lijck een verterende vier. Ende sinē adem gelijc als
een watervloet/die ten haluen aenden halse reicket
om te verstropē die heydenen/tot dat si tot niet ge-
daen worden/eñ die volcken met eenen toorne in
haren kinnebacken herwaerts eñ ghins drijuē Dā
sult ghi weder singen gelijck inder nacht van eenē
heyligen feeste/eñ v van hertsen verbliden/alsmen
metter pijpen gaet totten berge des HEEREN/
totter steenrootsen Israels.
Eñ die HEERE sal sine heerlijcke stemme latē
clincken/datmē sie sinē wtgerectē arme/met toor-
nigen dreygen/eñ metten vlammen des verterren
den viers/met stercken regen ende met hagel/wāt
Assur sal verschricken van die stemme des HEE
REN/die hem met der roeden slaen sal/wandt die
roede sal geheel door dringhen eñ wel treffen. Als
die HEERE haer ouer hem sal latē gaē/met trom
men eñ harpen / ende ouer al teghen haer strijden/
Wandt dien gracht is van ghisteren bereet/ ia dye
selue is ooc den coningen bereet/ diepe eñ wijt ghe
noech/ Soo is oock die wooninghe daer inne / des
viers eñ houts een grote menichte/des HEEREN
adem sal die aensteken/ghelijck als een swauel oft
soluerbeke.

¶ Een straffinghe dat si den getrouwen God Israels ver
laten/ende haer op die Egiptenaers crancke menschen be-
trouwen/Hi roepet tvolck weder tot Godt / ende hi seyt
haer hulpe ende bescherminghe toe.

Dat.xxxi. Capittel.

VEe den genen die aftrecken in Egip
ten om hulpe/ende verlaten haer op
peerden/ ende hopen op waghenen/
om datter veel zijn / ende op ruyters
Daeromme dat si zeer sterck zijn / eñ
en houden haer niet totten heylighen in Israhel/ Eze.xxix.
Ende en vragen niet nae den HEERE/ maer hy Iudi.ix.
is wijs/ende brengt ongeluck daer toe/ ende hi en
wendt sine woorden niet /maer hi sal hem op ma-
ken teghen dat huys der boosen/ eñ teghen die hul
pe der quaetdoenders. Want die Egiptenaers zijn
menschen/ende niet God. Ende hare peerden zijn
vleesche/ende gheen geest. Ende die HEERE sal si
ne hant wtrecken / also dat die hulper struyckelen
sal/ende die ghene dien gheholpen soude worden/
dat die oock valle/ ende alle beyde tsamen verniels
worden.
Want also seyt die HEERE tot my/gelijc als
een leeuwe/ende een ionghe leeuwe brullet ouer si
nen roof / als dien die menichte der herderen daer
aenroept/soo en verschrict hi hem niet van haeren
roepen/ende hi achtet oock op hare menichte niet
Alsoo sal die HEERE Zebaoth neder varen om te
strijdē op den berch Sion/ende op sinē houel. Eñ
die HEERE Zebaoth sal Hierusalem bescermē
(ghelijck die voghelen met haren vloghelen doen)
beschudden/verlossen/ daer in rontsomme ghaen/
ende wt helpen.
Keert omme O ghi kinderen Israhels /ghy dye B
seer afghewekenzijt. Want tot dier tijt sal een ye
ghelijck zijn siluerende gulden en beelden wech
worpen/die welcke uwe sondige handen gemaect
hebben. Ende Assur sal vallen/met niet door eens
mans sweert/ende sal ooc verteert worden / ende
niet door menschen sweerdt / ende hi sal nochtans
voor dat sweerdt vlieden. Ende sine ionghelingen
sallen onder tribuydt zijn moeten/ eñ haere Steen
rootse sal vā vreesen wech trecken/ eñ sine princen
sullē voor die baniere die vlucht gheuē/spreect dye
HEERE Zebaoth/die tot Sion een vier heeft/ eñ
tot Hierusalem eenen ouen.

¶ Vanden goeden gherustighen staet/die zijn sal onder
den Coninck der gherechticheyt. Hi dreighet den sorghe-
loosen steden.

Dat.xxxij. Capittel

A Siet/daer sal een coninc regneren/om die gherechticheyt te doen/ende dye vorsten sullen regneren/ op dattet recht in sinen ganck ghae. Ia dat een yeghelijc zijn sal/ als een die voor den windt bewaert is. Ende als eene die voor den plasreghen verborghen is/ghelijc als die waterbeken op drooghe plaetsen. Ende ghelijck als die schaduwe van eender grooter steenrootsen inden dorren
Mat.xiij. lande. Ende der sienderooghen en sullen haer niet verblinden/ende die ooren der toehoorders sullen aenmercken. Ende die van cleynen verstande zijn/ die sullen subtijlheyt leeren. Ende die stamelende tonghe sal veerdich en̄ verstandelick spreken. Een dwaes en sal niet meer ionckheer heeten/ noch een vreck mēsce heer genaemt wordē/ wāt een dwaes spreect van dwaesheyt/ende zijn herte gaet met ongheluc omme/op dat hi gheueynstheyt doe/ende dat hi predicte vanden HEERE dolinghe/ daer mede hi die hongherighe sielen versmacht/ ende den dorstighen tdrincken beneme. Wāt daer en coemt gheen profijt wt den buydele des vrecken/want hi vindt lusticheden om te verderuen die allendighe met valsche woorden/ wanneer hi des armen vonnisse wt spreken sal. Maer die vorsten sullen vorstelijcke ghedachten hebben/ ende daer mede omme gaen

B Staet op ghi stoute vrouwen/ hoort mijne stemme/ghi die so seckerlick zijt/ neemt ter ooren mijne redene. Het is om iaer ende dach te doen/ soo sult ghi secker beuen/ wāt daer en sal gheenē wijnooghst zijn/ende daer en sal oock gheen afplucken zijn. O ghi stoute vrouwen weest versaecht/ o ghi sekere beeft. Dat wt trecken ten strijde is na by/dat naect maken/ende dat gorden om die lendenen. Men sal claghen om der ackers wille/ia om die lieflijcke ackers/ende om die vruchtbaer wijnstockē. Wāt op den acker mijns volcs sullē doornen ende distelen wassen/daer toe oor in alle ghenoechlijcke huysen/inder vrolijcker stadt. Want die palleysen sullē verlaten worden/ende die menichte inder stadt sal soo eenzelick zijn/ dat oock die toornen ende vesten
C eewighe holen zijn sullen. Ende den wilden dieren tot vruechde/ende den vee tot weyden/ soo lange tot dat ouer ons wt ghegoten sal wordē dē gheest wt der hoochte. Soo sal dan die woestijne tot eenē velde werden/ende dat veldt voor een wout ghereckent worden/ende dat recht sal inder woestenije logeren/ ende die gherechticheyt op den velde woonen. Ende die vrucht des gherechticheyts sal dye vrede zijn/ende het profijt des gherechticheyts sal die eewighe stilte ende seckerheit zijn/ also dat mijn volck in die huysen des vredes woonen sal/in sekerder wooninghen/ende in uwer ruste. Maer dē hagel sal vallen van bouen int wout af/ ende beneden in die stadt nederwaerts. O wel v lieden/ ghy die saeyt ouer al aendē waterē/wāt aldaer moecht ghi die voeten der osschen/ende der ezelen/daer op laten gaen.

Hoe dat oock ghestraft worden die dat volck Gods straffen ende verweeldighen/met een gebet aen Gods goedertierenheyt/ende toesegghinge zijnder hulpe.

Dat.xxxiij. Capittel.

A Wee v o ghi verdestrueerders. Meynt ghi/dat ghy oock nyet en sult verdestrueert worden? ende v verachters. Meynt ghi datmen v ooc niet en sal verachten? Wanneer ghi dat verstooren voleynt hebt/dā sult ghi ooc verdestrueert worden. Ende als ghi des verachtens een eynde ghemaect hebt/dan salmen v weder verachten. xxxiij.c / Ie.xx / Mat.

O HEERE weest ons genadich/ wāt op v verwachten wi. Laet doch uwen arm vroech comen ende daer toe onse salicheyt inder tijt des bedroeftheyts. Laet vlien die volckē voor dat geruchte der stēmē. En̄ laet die heydenen verstroyt wordē/ als ghi v verheft/dā salmense v op rapē als eenē roof gelijc alsmē die sprinchanē op raept/ en̄ ghelijc dye coolspringers geiaecht wordē alsmense ouervalt.

Die HEERE is verheuē/ want hi woont inder hoochte. Hi heeft Sion vol gherichts en̄ gherechticheyts ghemaect. En̄ daer sal tot dijner tijt zijn ghelooue en̄ macht/salicheyt/wijsheyt/cloecheyt/vreese des HEEREN die sullen zijn schatten zijn.

Siet/dijne boden roepē voor wt. Ende die Enghelen des vredes weenen bitterlijck. Die straten zijn woest/ daer en wandelt nyemant meer opten weghe. Hi laet dat verbont varē/hi veracht die steden/en̄ en rekenet die liedē nergēs voor. Dat aertrijck legghet claghelic en̄ iammerlick/ den Libanus staet schandeliken afghehouwen/en̄ Saron is een der wildernissen ghelijc Baschan en̄ Charmel zijn woest ghewoorden.

B Daerōme seyt die HEERE/ick wil mi nv op maken. Nv wil ic mi verheffen/ nv wil ic mi oprichtē/ Hi gaet met stroo beurucht en̄ stoppelē sal hi varē. Het vier sal v met uwē moet vterē/wāt die volckē sullen tot kalc verbrant wordē/ en̄ gelijc alsmē die afghehouden doornen metten viere aensteect.

Daeromme hoort ghi/die verre zijt wat ic ghedaen hebbe/en̄ ghi na bi merket mijne stercte. Die sondaers tot Sion zijn verbaest/ dat beuen is den geueynsdē heyligē aengecomē. Wie is onder ons/ die bi dē vterēde viere cā gewonē/wie is onder ōs die bi der eewiger hittē mach blijuen? Die inder gerechticheyt wandelt/en̄ spreect dat recht is/ die onrecht haet tsamē metter ghiericheyt/en̄ zijn handē af trect/dat hi gheen gheschenckē en neēt. Die sine ooren toestopt/dat hi den raet tegen die ontschuldighē niet en hooret. En̄ die zijn oghen toe hout/dat hi geen boosheyt en siet/die ist/ die inder hoochten wonen sal/ en̄ zijn vasticheyt en̄ beschutsel sal inder steenrootsen zijn/dien wort zijn broot ghegeuē dye heeft zijn water seckerlic/sine ooghen sullen den coninc sien in zijnder schoonheyt. Dan sult ghi dat lāt ghebreet sien/also dat dijn herte hem seer verwonderen sal/en̄ segghen/waer zijn nv die scriftghelеerde? waer zijn die voochdē? waer zijn die Cācceliers? Daer toe so en sult ghi tstercke volck niet sien/ dat volc vā dieper sprake/diemē niet vstaē en can/van een vreemde tonge/diemen niet begrijpē en mach

C Aenscouwet Sion/onse bereede stadt/uwe ogē sullē Hierusalē siē/die heerlike woninge/eē tēte die niet vuoert en wort/welcker naghelē nimmermeer wt getogē en sullē wordē/noch haer vāzeelē geē ver uuylē en sal/ want die HEERE sal aldaer selue bi ōs machtich zijn. En̄ daer sullē brede water grachtē zijn l.Co

alſo dat daer gheen ſchepen met roederen en varen
noch galeyen daer henen ſchepen en ſullen / wandt
die HEERE is onſe richter / die HEERE is onſe
meeſter / die HEERE is onſe Coninck / die helpt
ons.

Laet haer hare ſtricken ſpannen / ſi en ſullen doch
niet houden / alſoo en ſullen ſi oock dat vaenken op
ten maſtboom niet wtſteken / dan ſullen veel coſte
lijcke roouen wt gedeelt worden / ia dat die cruepe
len oock roouen crijgen ſullen. Eñ gheen inwoon
der en ſal ſeggen / ick ben cranc / want dat volck dat
daer binnen woont / dat ſal vergheuinghe der ſon-
den hebben.

¶ Van die ſtraffinghe Gods / die oock ouer die heydenen
ghaen ſal.

Dat.xxxiiij.Capittel.

A Comt herwaerts ghi heydenen ende
hoort / ghi volckē luyſtert op / ghi aert
rijck hoort toe / ende al wat daer in is
des werelts omloop / ende wat daer
op waſcht. Wandt die HEERE is
toornich ouer alle heydenen / ende vergrampt op
alle haer heeren / hi ſalſe verbannen / ende om ghe-
doot te worden ouer leueren / ende haer verſlaghe
ne ſullen wech ghewolpen worden / alſoo dat den
ſtanck van haeren lichamen op ghaen ſal / ende die
berghen met haren bloede vlieten ſullen. Ende dat
gantſe hemelſche heyr ſal veruuylen / ende den he
mel ſal in een gherolt worden / ghelijck eenen brief
oft rolle / ende zijn gheheele heyr oft geſternten ſullē
vallen / ghelijck als die bladeren vandē wijnranckē
eñ ghelijc die verwelcte bladeren vanden vijgeboō
Wāt mijn ſweert ſal indē hemel vochtich worden
ende ſiet / hi ſal neder comen op Edom / eñ op dat
B verbannen volc / totten gherichte.
Des HEEREN ſweert is vol bloets / eñ dick vā
tvette / ende tbloet der lammeren ende bockē / van
tvette der nyeren wt den rammen / wandt die HE
RE ſal een groot offer in Bozra ende inden lande
Edom ſlaen. Daer ſullen tſamen die eenhoornen
daer onder moeten / ende die varren tſamen met
die ghemeſte oſſchen / dan ſal haer lant vochtich vā
bloet worden / ende zijn aerde dick vanden vette.
Want het is den dach der wraken des HEEREN /
ende dat iaer der betalinghe / om ouer Sion te wre
ken. Dan ſullen hare beken tot peck worden / ende
haer aerde ſwauelachtighe oft ſolferachtighe oeue
ren. Ja haer lant ſal bernēde peck wordē / dwelcke
noch dach noch nacht ghelechsht en mach worden /
maer daer ſal eenen eewighen roock van haer op
ghaen / ende daer ſal inder eewicheyt een woeſte zijn
alſo datter niemant en ſal door ghaen inder eewic
heyt / mer den Swaen / den Oyuaer / den Egel / die
Kranen / eñ den ſtanſwle ſullent in hebben / ende al
C daer woonen.
Want hi ſal dat metſerſnoer daer ouer trecken
dat ſi woeſt wordē / eñ dat richtloot / op dat ſi leech
worden / alſoe dat haere heeren heeten moeten hee
ren ſonder lant / ende dat alle hare vorſtē een eynde
hebben. Ende daer ſullen doornen waſſchen in
haer palleyſen / netelen ende diſtelen in haere ſlotē
ende het ſal een wooninghe zijn der draken / ende
een weyde der ſtruyſſen / daer ſullen onder een loo
pen maerteren ende ghieren / eñ den eenen veltdu
uel ſal den anderen ontmoeten. Daer ſal oock die
nacht vrouwe oft nacht geeſt logeren / ende zijn ru
ſte vinden. Den Egel ſal ooc daer neſtelē / eñ broe
den / eñ ſine ionghen voortbrenghen / onder haere
ſchaduwe. Daer ſullen ooc vergaderē die Kiecken
wouwen / een yeghelijck tot ſinen geſelſchappe.
Soect nv in die boecken des HEEREN ende
leſet. Daer en ſal nergens aen eenen niet ghebreck
zijn / men en ſal daer oock noch dit noch dat ghemiſ
ſen van zijnre ghauen / want hi iſt / die door mijnen
mont ghebiet / Ende ſinen gheeſt iſt / diet te ſamen
brēgt / hi geeft dat lot ouer haer. Eñ ſine hant deelt
die mate wt onder haer / dat ſi daer inne eruē eewe
lijcken / eñ inder eewicheyt daer inne blijuen.

¶ Eenen troost ende belofte met bedecte woorden op
die roepinghe der heydenen luydende.

Dat.xxxv.Capittel

Die woeſtijne ende eenelijcheyt ſal lu
ſtich ende blide zijn / eñ dat velt ſal vro
lijck zijn / ende het ſal bloeyen ghelijck A
een lelie / ſi ſal bloeyen ende vrolijck
ſtaen in alderley luſticheyt ende blij
ſchappe. Want die heerlicheyt van Libano is haer
ghegeuen / die ſchoonte Charmels eñ Scharons
ſien die heerlicheyt des HEEREN / die maieſteyt
onſes Godes.
Sterct die moede handen / ende verpeyſtert die
ſtruyckelende knyen. Segget den verſaechden her B
ten / weeſt goets moets / ende en weeſt niet verſla Deu.xx.
ghen / ſiet / uwe God die comt totter wrake / God
die daer betaelt / die coēt / ende die ſal v helpen / als
dan ſullen der blinden ooghen op ghedaen worden
Eñ der douē ooren ſullen gheopent worden / dan
ſullen die cruepelen loopen ghelijc als een herte / eñ
die tonge der ſtommē ſal lof ſeggen / want daer ſul
len waterē inder woeſtijne hier eñ daer vloeyē eñ
ſtroomē inden veldē / eñ ſo waer te voren droochte
geweeſt is / daer ſullen water gangen zijn / eñ daert
dorre ghewecſt is / daer ſullen fonteynaderen zijn /
daer te vorē die ſlangē gelegen hebbē / daer ſal hoy /
riet / eñ bieſen ſtaen. Eñ aldaer ſal een heyrbane eñ
passagie zijn / die welcke eenē heiligē wech genoēt C
ſal wordē / om dat geē onreyne daer op gaē en ſal.
Eñ die ſelue ſal voor haer zijn / op datmen daer op
gae / eñ dat die onwetēde niet en mogen dolen. Eñ
daer en ſal gheen leeuwe zijn / eñ daer en ſal gheen
verſchoorende beeſte op gaen / noch aldaer gheuon
den worden / mer men ſalder vrij eñ ſeker gaen / en
de die vercochte des HEEREN ſullen weder comē
eñ met iuichgen tot Sion. Die eewighe vruechde
ſal op haren hoofde zijn / blijſchappe eñ ghenoechte
ſal bi haer zijn / eñ ſmerte eñ ſuchten die ſullen wech
genomen worden.

¶ Hoe Saneherib die Aſſiriſche coninck Hierusalem be
legherde / Dat aenbrenghen des Aſſiriſchen hooftmans /
ende die ſchampere redene teghen Godt / ende ſinen hooch-
moet ende ſtout beroemen.

Dat.xxxvi.Capittel.

Het geſciede indē veertiende iaer des A
conincs Hiſkia / dat die coninc van Aſ iiij. reg.
ſirien Sanheherib op tooch tegen alle xviij.
vaſte ſtedē Juda te ſtriden / eñ hi ghe ij. para.
wāſe. Eñ die coninc tot Aſſirien ſant xxxij.
Rapſazē vā Lachis tot Hieruſalē / tot dē coninc Hiſ
kia met groter macht / eñ hi trat aēden waterſtroo
me des opperſten grachts / aenden wech bi des vee

wers aciere. Eñ daer ghinc tot hem wt Eliakim
die sone Hilkia/ die hoofmeester/ eñ Sebna die Cā
cellier/ eñ Ioah Asaphs sone die scrijuer.
Eñ Rabsaces sprac tot haer/ segt doch Hiskia/
also spreect die groote coninc/ die coninck tot Assy
rien. Wat is doch dat voor eenē troost/ daer ghi v op
verlaet? Ic dēcke dat v redene is/ dat ghi noch raet
eñ macht hebt te strijdē? Op wiē verlaet ghi v dat
iiij. re. xix. ghi mi zijt afgeuallen? verlaet ghi v optē ghebroke
nen rietstock? welcke so hē eē daer op leunt/ so gaet
hi hē door die hāt/ eñ doorboortse. Also doet Pha-
rao die coninc in Egipten allen dē ghenē/ die haer
op hē verlatē/ mer in dien ghi nv segghen wilt/ wi
verlaten ons opten HERE onsen God/ en is hy
dan niet die ghene/ welckes hoochtē eñ outarē Hiſ
B kia wech gedaē heeft/ eñ die tot Hierusalē eñ Iuda
gesevt heeft/ voor desen outaer sult ghi aenbeden?
Wel aen/ Ic schat ghi hebt met mijn here die co
ninc tot Assiriē eē verdinc gemaect/ dat ick v twee
duysent paerdē soude gheuē/ laet sien/ oft ghi by v
selfs condt wt ghemakē die daer op rijdē. Hoe sou
de ghi dan eenē hooftmā dē alder cleynstē dienaer
mijns heeren moghē wederstaen? eñ ghi verlaet v
op Egipten/ om der wagens eñ der ruyters wille
Daer toe meyntstu dat ic sonder dē HERE bē op
getogē in dit lant om dat selue te bederuē? Jae dye
HERE sprac tot mi/ reyst op in dit lāt eñ bederuet
Maer Eliakim/ eñ Sebna/ eñ Ioah sprakē tot
Rabsaken/ lieue spreect doch met dijnē knechten in
Syrischer sprake/ want wi verstaent wel/ ende en
spreect doch niet opt Ioetsche met ons/ voor dē oo
ren des volcx/ dat op der muerē is/ doen seyde Rab
sake/ meyntstu dat mijn here mi tot dinen here oft
tot di allēē gesondē heeft/ sulcke woordē te spreken
C Eñ met veel meer tot die mannē die opter muerē
sitten/ dat si tsamē met v harē eyghenē dreck eten/
eñ haren eygenē pisse soudē drincken? Eñ Rabsake
stont eñ riep luyde in Ioodescher sprake/ eñ seyde/
hoort die woordē des grooten coninces tot Assiriē.
En laet Hiskia v niet bedriegē/ wāt hi en can
v hedē niet verlossen/ en laet oec Hiskiam v lieden
niet vermanen opten HERE te betrouwē dat hi
segghe/ die HERE sal ons verlossen/ eñ dese stadt
en sal niet in die handē des coninx tot Assiriē gege
uen wordē/ en hoort Hiskiā niet/ wāt alsoo spreect
die coninck tot Assyrien.
Doet een segeninge/ eñ gaet tot mi wt/ so sal eē
yegelijc vā sinē wijnstock/ eñ vā sinen vijghboom
D etē/ eñ wt sine fonteyne drinckē/ tot dat ic come eñ
hale v hedē in een lant/ ghelijc als uwe lant is/ een
lant daer most eñ koren inne is/ een lāt daer broot
eñ wijngaerdē in zijn en laet v liedē Hiskia niet be-
driegē/ dat hi segghe. Die HERE sal ons v'lossen/
hebbē oec die Goden der heydenen/ een yeghelijc
zijn lant verlost vāder hant des coninckx tot Assy-
riē? Waer zijn die Godē tot Hamath? eñ Arphad?
Waer zijn die Goden Sepharnaim? hebben si oec
Samariā verlost vā mijnder hant? welcke onder al
le dese landen God/ heeft zijn lant verlost vā mijn-
der hant? hoe soude die HERE dā Hierusalē ver
lossen van mijnder hant?
Si swegē stille/ eñ en antwoordē hē niet. Wāt
die coninc hadde gebodē eñ geseyt/ en ātwoort hē
niet. Doē quamē Eliakim die sone Hilkia die hof
meester/ eñ Sebna die Cancellier/ eñ Ioah die so-
ne Asaphs die scrijuer/ met verschoorde cleederen
tot Hiskiam/ eñ gauen hem te kennē die woorden
van Rabsakes.

¶ Hoe hem Ezechias teghen God ende den viandē schic
te/ ende wat troost dat hi vā God door Iesaiam ontfing
Ende hoe die enghel des HEEREN dat Assyrische heyr
scheynde. Dat.xxxvij.Capittel.

DOen Hiskia die coninck dat hoorde/
scoorde hi sine cleederē/ eñ toochcenē
A sack aen/ eñ hi ginc int huys des HE
REN/ eñ hi sandt Eliakim den hoof
meester/ ende Sebna den Cancellier/
met den outstē priesterē/ met sackē ghecleet/ tot Ie
saiam den prophete/ den sone Amoz/ dat si tot hē
seggē soudē/ also seyt Hiskia/ dit is eenen dach van
drocfheyt/ straffinge/ eñ Gods lasteringe/ wāt die
kinderē zijn āder gheboorte gecomē/ eñ daer en is
geen cracht te barē/ Och dat doch die HERE dijn
God hoorē wilde die woordē Rabsake/ (welckē zijn
here die coninc tot Assyriē gesondē heeft te lasterē
dē leuendē God/ eñ te scheldē met sulckē woordē
gelijc die HERE dijn God gehoort heeft) daerō
me wilt ghi een gebet vheffen voor die ouer geble
uene/ die noch aenstaende zijn.
Eñ die knechtē des coninckx Hiskia quamē tot
Iesaia/ eñ Iesaias sprac tot haer/ alsoo segt uwen B
here/ die HERE seyt also/ en verslaet v niet voor
die woordē die ghi gehoort hebt/ mettē welckē mi
die knechtē des coninx tot Assiriē bescimpt hebbē/
Siet/ ic wil haer eenen anderen moet maken/ ende
hi sal wat hooren/ dat hi wederomme thuys sal rey
sen in zijn lant/ eñ ic wil hem door dat sweert laten
vergaen in zijn lant.
Doē nv Rabsake weder quā/ doē vāt hi dē coninc
tot Assiriē stridende tegē Libna/ wāt hi hadde ghe
hoort dat hi vā Lachis afgetogē was. Want daer
quā eenē roep/ vā Tirhaka der Moren coninc seg
gende/ hi is wt getogē teghē v te strijdē. Als hi nv
sulcx hoorde/ sant hi bodē tot Hiskia/ eñ dede hem
seggē/ segget Hiskia dē coninc Iuda also/ en laet v
dijnē God niet bedrieghen/ op den welcken ghy v
verlaet/ eñ spreect/ Hierusalē en sal niet in die han-
den des conincs van Assirien ghegeuē wordē/ siet/ C
ghi hebt gehoort wat die coningē tot Assiriē gedaē
hebbē allen landē/ haer te verbannē/ eñ ghi soudet
verlost wordē? hebbē oec der heydenē Goden dye
landē verlost? die welcke mine vooruaders vdoruē
hebbē? als zijn Gozā/ Harā/ Rezeph/ eñ die kinderē
Eden tot Thelasser? Waer is die coninc tot Hamath
eñ die coninck tot Arphad/ eñ die coninck der stadt
Sepharnaim/ Hena eñ Iuan.
Als Hiskia dē brief vandē ambassaten ontfangē
eñ gelesen hadde/ doen ginc hi henē op int huys des
HEREN/ eñ ontloock den brief/ voor den HE
RE/ eñ Hiskia bede voor dē HERE/ eñ sprac/ O
HERE der heyrscharen/ ghi God Israels/ die op
den Cherubin woneste/ die biste alleē Godt bouē
alle coninckrijckē op der aerdē/ ghi hebt hemel ende
aerde ghemaect/ O HERE/ neyget dijne oorē/ eñ
hoort doch/ o HERE/ doet dijne ooghē op/ eñ siet
doch/ hoort doch alle die woorden Sanherib/ die
hi ontbodē heeft/ om te lasterē dē leuēdē God/ het
is waer HERE/ die coningē tot Assirien hebben

woest gemaect alle coninckrijckē tsamen met haren
landē. Eñ si hebbē hare Godekens int vier gewor
pen/ want si en warē gheen Goden/ mer wercken
der menschē handē/ hout/ eñ steē/ eñ si zijn vernielt
mer nv HEERE onse Godt helpt ons van zijnder
hant/ op dat alle coninckrijcken opter aerden/ bevin
den moghen/ dat ghi alleen een HEERE zijt.

Doen sandt Jesaias die sone Amoz tot Hiskia/
D eñ dede hē seggen. Also spreect die HEERE God
Israels/ van tgeen dat ghi mi gebedē hebt/ vā des
coninncs Sanherib weghen tot Assirien/ so is dit
dat die HEERE vā hē spreect O ioncfrouwe doch
ter Zion si beschimpt eñ bespot v/ ende o dochter
Hierusalē si knicket mettē hoofde v na. Mer wiē
hebt ghi beschimpt eñ gescēt? Ouer wien hebt ghi
dijn stēme verheuen? Eñ heft dijn ogen op waerts
tegē dē heylighē in Israel? Door dijnē knechts hebt
ghi den HEERE geschent/ eñ spreect/ ick ben door
die menichte mijnder wagenē hier op getogen/ op
die hoochte der bergen/ aē die side van Libanon/ eñ
ic hebbe sine hoge Cederboomē afghehouden/ eñ
men met ānē wtgelesen Denneboomen. Eñ ic ben
ouer die hoochte aen zijn eynde gecomen aen geen
side des wouts inden boulande/ ic hebbe gegrauen
eñ gedronckē die wateren/ eñ ic hebbe met minen
voetsolen wt ghedrooght alle die stercke wateren.

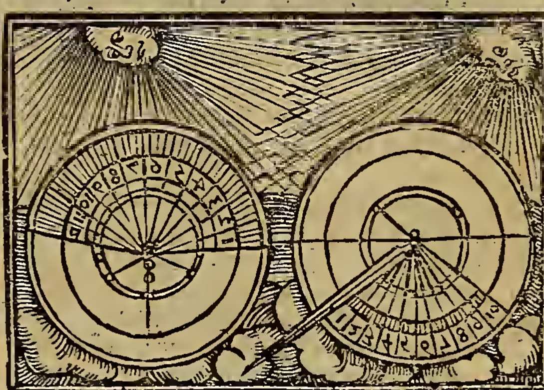
En hebt ghi niet gehoort/ dat ic also in voortidē
gedaen hebbe? eñ van outs also gedaen hebbe? Eñ
E nv doe ic dat oock also/ ia dat die vaste stedē ghedes
trueert sullē wordē tot steenhopē/ eñ hare inwoon
ders sullen gheschent eñ versaecht worden/ eñ be=
schaemt bliuē? Si sullen als veldtgras ende groen
cruyt wordē/ als hoy optē daeckē/ dwelcke verdor
reteert eer rijpe wort/ ick kenne dijn woninge dijnen
wtganc eñ ingane/ eñ uwe rasen tegē mi/ aengehē
dat ghi dan tegē mi raest/ eñ dine stoutheyt hier bo
uen voor mijnen oorē comt/ daer omme wil ic v ee
nen rinc inder nosen steke/ eñ een ghebit in dijnen
mont doē/ eñ ic wil v weder thuys brenghen door
den seluen wech dien ghi gecomen zijt.

Dit sal v Hiskia een teeken zijn. Etet dit iaer dat
achterwaerts gehoudē is/ eñ dat ānder iaer so wat
van selfs wascht/ eñ dat derde iaer zaeyt ende oogst
plant wijngaerdē/ eñ etet haer vruchten/ want die
verloste vandē huyse Juda/ eñ die ouerghebleuene
sullē noch weder nederwaerts wortelen/ ende op=
waerts vruchten dragē/ Want die ouergebleuene
vā Hierusalē sullē noch wt gaen. Eñ oock die vloste
vandē berghe Zion/ eñ dat sal doen die zeloersche
eñ eernstighe liefde des HEEREN Zebaoth/ daer
omme spreect also die HEERE vādē coninc tot As
sirië/ hi en sal niet in die stadt comen/ noch hi en sal
oock niet eenen pijle derwaerts schieten/ noch eenē
scilt niet daer voor comē/ noch enigē walle oft scāt
se daer om makē/ mer den wech die hi gecomē is/
dien sal hi wederomme keeren/ alsoo dat hi in dese
stadt niet comen en sal seyt die HEERE/ want ic
wille dese stadt beschermen/ eñ behouden om mijnen
eñ om mijns knechts Dauids wille.

Doen voer wt die Enghel des HEEREN/ eñ
versloech inden Assirischen legher hondert eñ vijf=
fentachtentich duysent mannen. Eñ doen si smor=
gens vroech op stonden/ siet/ doen lachtet al vol doo
der lichamen/ eñ die coninc tot Assirien Sanherib
brac op/ eñ tooch wech/ eñ keerde weder thuiswaert
eñ bleef tot Niniue. Daer na gheschiedet/ als hi aen
bat inden tempel Nisroch zijns Godes/ dat hē sine
sonen versloegen/ Adramelech/ eñ Sar Ezer/ met
den sweerde/ eñ si vloden int lant Ararat/ eñ zijn so
ne Assarhadon wert coninc in zijn plaetse.

¶ Hiskias wert ter doot toe cranc/ mer die HEERE ver
langhe hem dat leuen/ xv. iaer. Dat.xxxviij. Capittel

+ Op die tijt wert Hiskia ter doot toe
cranc/ eñ die propheete Jesaia die so
ne Amoz quam tot hem/ eñ seyde tot A
hem/ also seyt die HEERE/ beschict v iiij.re.xx
huys/ want ghi sult steruen/ ende niet ij.Para.
leuendich blijuē. Doen keerde Hiskia zijn aensicht xxxij.
totter wandtwaerts/ eñ hi aenbadt den HEERE/
eñ seyde/ och HEERE ghedenct doch/ hoe ic gewā
delt hebbe inder waerheyt met een volcomen her
te. Eñ ick hebbe ghedaen so wat v behaechlijck was/ B
eñ Hiskia weende zeere.



Doen gesciede dat woort des HEEREN tot Je
saiā/ eñ seyde gaet henē eñ segt Hiskia/ also spreect
die HEERE die God dijns vaders Dauids Jc heb
be dijn gebet gehoort/ eñ dijne tranen ghesien/ siet/
ic wil tot dijne daghen noch vijfthien iaren toe doē
eñ ich wil v eñ dese stadt verlossen vander hant des Josue.x
conincks tot Assirien/ eñ hebt dit tot eenen teeken Sapi.xl.
voor v vanden HEERE/ dat die HEERE sulcs doē
sal als hi gesproken hadde/ siet/ ic wil die schaduwe
des zonnē wijsers Ahas/ thien gradē achterwaerts
trecken/ ouer die welcke si ghegaen was/ alsoo dat
die zonne thien linien te rugghe loopen sal aen den
wijser/ ouer die welcke si ghelopen is. *

Ick sprac/ nv moet ick totter poorten C
der hellen varen/ doen ick noch langer
dachte te leuen. Jc moet mijn ouerge
bleuene iaren ghemissen.

Jc sprac/ nv en mach ick niet meer
sien den HEERE/ iae den HEERE inden lande der
leuender.

Nv en mach ic niet meer schouwē die menschē/
bi den ghenen die haren tijt leuen.

Mijnē tijt is daer henen/ ende vā mi wech ghe
daen/ ghelijck eens herders hutken.

Eñ hi scoort mijn leuē af/ gelijc als een weuer
Hi breect mi af als eenen dunnen vadem.
Du eyndest mi den dach voor den auont.
Jck dacht och mocht ic totten morghen toe leuen.
Mer hi breect mi alle mijn gebeente/ ghelijc ee
nen leeuwe.
Want du voleyndest mi dē dach voor den auont
Jck piepte ghelijc een Kraen ende Swaluwe/

ende steende ghelijc als een duyue.
Ic verhief mijn ooghen in die hoochte/dat si mi
wouden vrelien.
D Och HEERE ick lijde noot/wilt mi doch ver
troosten.
O hoe blijdelic wil ic spreken/want hijt mi toe
ghesept heeft/ẽ hi doetet ooc/
Daeromme wil ic hem dancken alle mijn leue
daghen/voor sulcke bedroeffenisse mijnder sielen/
HEERE daer van leeftmen / ẽ dat leuẽ mijns
gheests staet gheheelic in dat selue/
Want ghi legget mi in slape / ẽ ghi maect my
leuendich.
Siet/om vredes wille was mi seer bange/
Mer ghi hebt mijn siele ter hertẽ ghenomẽ/op
dat si niet en soude bederuen.
Want ghi hebt alle mijne sonden achter dijnen
rugghe ghewor pen/
Want die helle en louet v niet/alsoo en prijst v
ooc die doot niet.
Psal.cxiij. Ẽ die inden graue varen/en wachten op uwe
waerheyt niet.
Mer alleẽ die leuẽde louẽ v/ gelijc als ic nv doe
Die vader sal den kinderẽ dijne waerheyt te kẽ
nen gheuen.
O HEERE helpt mi/so willẽ wi mijne liedekẽs
spelẽ/so lãge als wi leuẽ indẽ huyse des HEERE
Ẽ Jesaias beual/ datmẽ een plaester vã vijghẽ
soude nemẽ/ ẽ die op sijnẽ droes(oft swere)soude
legghen/op dat hi ghesont mochte worden.
Doen sprac Hiskia/o welckẽ teeken is dat:dat
ic op in dat huys des HEEREN gaen sal?

Merodach die coninck tot Babilonien seyndt Ambassaten tot Hiskiam/om hem te troosten/den seluen thoont hi alle zijn heymelicheyt ẽ rijcdomme/ende daeromme vertoornt hi den HEERE.

Dat.xxxix.Capittel.

OP die selue tijt sandt Merodach Bal
Adan die sone Bal Adan die coninck
tot Babel brieuẽ ẽ gescẽcke tot Hiss=
B kia/wãt hi hadde gehoort dat hi crãc
ẽ wee ghesont gewordẽ was. Des
verblijde hẽ Hiskia/ ẽ hi toonde hẽ dat schathuys/
siluer/gout/ẽ specerie/costelicke salue/ ẽ alle dye
huysen sijnder wapenẽ/ ẽ alle die scattẽ die hi had
de/iae datter ooc niet en was dat hẽ Hiskia niet en
thoonde inden huyse/ẽ in sijnder heerlicheyt.
Doen quã Jesaias die propheet totten coninck
Hiskia/ende seyde tot hem/wat segghen dese man
nen?ẽ van waer comen si tot v? Hiskia antwoor=
de/si comen van verre tot mi/te weten van Baby
lonien/ende hi seyde/wat hebben si in dijnen huyse
ghesien? Hiskia antwoorde/Alle dat in mijnen huy
se is hebben si ghesien/ẽ daer en is niet in mijnen
schatten/ dwelcke ic hem niet ghetoont en hebbe.
Ende Jesaia sprac tot Hiskia/hoort dat woort
C des HEEREN Zebaoths/siet/ die tijt comt dat
alle wat in dijnen huyse is/ende alle dat dijne voor
vaders vergadert hebben/tot op desen dach toe/
dat sal tot Babilonien ghebrocht worden/iae dat=
ter oock niet blijuen en sal/ spreect die HEERE/
daer toe so sullen si uwe kinderen / die van v comẽ
sullen/ẽ die ghi opuoeden sult/nemen/ ende sullẽ
moeten camerlinghen sijn inden houe des coninck
tot Babilonien. Ende Hiskia sprac tot Jesaia/dat
woort des HEEREN is goet dwelc ghi spreect.
Ende seyde/laet doch slechts vrede ẽ trouwe zijn
die wijle dat ic leue.

Hier beghint die Propheet te vercondighen die verlossinge Israels/wt die Babilonische ghevanghenisse/niet alleene die/maer ooc daer bi door een gheestelicke verstãt die verlossinghe/die door Christum allen gheloouighẽ ghescheiden sal/ooc beschrijft die Propheet hier des menschen nietheyt/ẽ die hoochte/macht/ende ghewalt Gods/ dien si vertoornt hadden/op dat hijse alsoo tot berouwe ende beteringhe mocht verwecken.

Dat.xl.Capittel.

VErblijt v/verblijt v mijn volc/spreect A
dijne God / spreect met Hierusalem
vriendelicken/ẽ predict haer/dat ha
re ridderscappe een eynde heeft/ wãt
haer misdaet is vergheuẽ/want si he
uet dubbel vander hant des HEEREN ontfanghẽ
om alle haer der sonden wille.
Daer is een stemme des predicants inder woe= Mat.
stijne/bereyt den HEERE den wech. Maect opten Joa.
velde een effen bane onsen God/ men verhoge alle
dalen/Ẽ men vernedere alle bergen ẽ houelen/
ẽ men make effen/alle dat onghelijc is/ẽ so wat
cromachtich is/tot eenẽ slechtẽ velde/wãt die heer
licheit des HEEREN sal gheopenbaert wordẽ/ ẽ
alle vleesch tsamen onder malcanderen sal sien/dat
den mont des HEEREN ghesproken heeft.
Daer sprac een stemme/predict/ende ick seyde/
Wat sal ic prediken? Doẽ seyde si/alle vleesch is hoy/
ende alle sine goedtheyt(oft schoonte) is ghelijck
een bloeme opten velde/want dat hoy (oft gras)
verdorret/die bloeme valt af / wãt des HEEREN Me
geest(oft adẽ)blaest daer in. Ja dat volcke is hoy/ psa.
dat hoy verdorret / die bloeme valt af/ maer dat
woort onses Gods blijft inder eewicheyt.
O du Sion predicarsse/climt op eenẽ hooghen
berch. O du Hierusalẽ predicarinne verheft uwe
stemme met crachte/verheft v/ende en vreest niet B
segghet den steden Juda/ siet / daer is uwe Godt/
want siet/die HEERE Zebaoth coemt ghewalde=
lick/ende sinen arme sal regneren/siet/wat hi ghe=
uen sal/dat selue is bereet. Ende dat hi loonen sal/
dat is al voor hem/hi sal zijn cudde weyden ghelijc
als een herder/hi sal die lammerkens in sinen arme
vergaderen / ende die selue voor sinen boesem dra=
ghen/ ende die draghende moederen sal hy ver=
schoenen.
Wie metet die wateren metter vuyst? ẽ vattet
den hemel metter spannen?ende begrijpt met drie
vingheren die aerde?ende weghet die berghen met
eenen ghewichte?ende die houelen met eender wa
ghe? Wie onderwijst den gheest des HEEREN
ende welcke raet gheuer leert hẽ? wien vraecht hy Roi.
om raedt?die hem verstant gheue / ende leere hem
den wech des rechts? ende die hem die kennisse lee
re/ende wijse hem den wech des verstandts? siet/
die heydenen zijn gheacht(bi hem)ghelijc als eenẽ
droppe teghen eenen vollen eemer. Ende(si wor
den bi hem ghereckent) ghelijck dat weynichsken
dat die waghe ouer weecht/ siet / die eylanden zijn
ghelijc een stubbeken inder sonnen/ Die Lybanus
waer hem te cleyn tot eenen viere/ende sine dieren
te luttel totten brandtoffer. Alle heydenen zijn te
ghen hem niet/iae enckel worst ende leech by hem
gheacht.

Wien wilt ghi dā God nabeeldē? Oft wat ghe lijckenisse wilt ghi hē maken? Die meester giet wel een beelt/ ẽ die goutsmit ouerdecket met gout/ ẽ
C hi maect siluerē ketenē daer aen/ desghelijcken so wie een arme heefoffer vermach/ die verkiest een hout/ dwelcke niet en vroert/ ẽ hi soect eenen sub tijlen meester daer toe/ die een alsulcken beelt make/ dwelcke duerē mach/ en weet ghi niet? en hoort ghy nyet? en ist v nyet voormaels vercondicht? en hebt ghijt niet verstaē van beginne der aerdē? hi sit bouē opten omganc der werelt/ ẽ die daer in woonen zijn gelijc als sprinchanen (bi hem) hi die dē hemel wtreckt als een dun velle/ ẽ die selue ghelijck als een tente wt breet/ daermen inne woont. Die die Vorstē te niet maect/ ẽ die Richters opter aerden ydel maect/ ghelijc of haren stamme noch plante/ noch zaet/ noch wortelen inder aerden en hadde ia dat si oock waer daer eenen windt onder haer waeyt/ verdorren/ ẽ dat haer eenen draeywint gelijc als stoppelen wech neemt/ wien wilt ghi nv mi dan ghelijc maken (oft nabeelden) dien ic gelijc zijn mach? spreect die heylige.

Heft op uwe ooghen in die hoochte ẽ siet/ wie
D heeft sulcke dinghen ghescapen? ẽ hi brengt haer
Ies.li. ghetal daer wt/ die haer alle met namen roept/ zijn
et.vij. vermogen/ stercte/ ẽ cracht is so groot/ dattet oock een eenen niet ghefaelgeren en can.

Waeromme spreecst du dan Jacob/ ẽ ooc du Israel segste? Minē wech is dē HEERE verborgē ẽ mijn Godt en weet niet van mijn oordeele? en weet ghi niet? en hebt ghi niet gehoort dat die HEERE die eewige God/ die die eynden der werelt gescapen heeft/ niet moede noch mat en worde? Sijn wijsheyt is ongrondeerlijc/ hi gheeft den moeden cracht/ ẽ stercte genoech den onuermogendē/ die ionge gesellē wordē moede ẽ mat/ ẽ die mannen vallen. Mer die opten HEERE verwachten/ dien
rvij wort die cracht vermeerdert/ dat si op varen met vloghelen ghelijc een aernt/ Ja dat si lopen ẽ niet moede en worden/ ẽ dat si wandelen connē ende niet slau en worden.

¶ Godt die HEERE vertoont hem als een die met den Joden ende heydenen te rechte sitten wil/ haer aenclaghen ẽ verantwoort horen ende hi verwijt daer mede den volcke Israel sine weldaden ende hare ondancbaerheyt.

¶ Dat.xli.Capittel

E Laet die eylanden voor mi swigen/ ẽ dye volcken voor my stercken/ laetse herwaerts toe treden/ ẽ sprekē/ laet ons met malcanderen rechten/ wye heeft den gherechten vanden opganc vwecr? Wie riep hē dat hi ginc? wiet gaf die heydenen ẽ coninghen voor hem? dat hi haerder machtich wert? ẽ gafse sinen swaerde ghelijc als stof? ẽ sinen boge ghelijc verstroyde stoppelē? dat hi haer veruolchde/ ẽ tooch door mit vrede/ ẽ hi en wert des weghes niet moede/ Wie doet ẽ maect ende roept alle menschen deen voor dander nae vanden beghinne aen? Ic die HEERE/ ick bent die beyde deerste ẽ die laetste roept.

Doē dat die eylandē sagen/ verschricten si/ ẽ die eyndē der aerden waren verbaest. Si genaecten/ ẽ quamē bi/ deene holp dē anderē/ ẽ sprac tot sinen naestē/ zijt goets moets. Die timmerman nam dē goutsmit tot hē/ ẽ si maectē mettē hamer dat blec glat opten aenbeelt/ ẽ seyden/ het is goet datmen
tbeeldt aen hechte met naghelen/ op dattet niet en waggele. B

Ẽ ghi Israel mijn knecht/ Jacob dien ic wtuercorē hebbe/ o du zaet Abrahāms mijns beminde/ diē ic gesterct hebbe vādē eynde der aerdē/ ẽ geroepē vā dijnen geweldigē/ ẽ ic sprac tot v/ ghi sult mijn knecht zijn/ ic verkiese v/ ẽ en verworpe v niet. En zijt niet verslaecht/ ic ben met v/ en wijct niet/ want ic ben dijn Godt/ ic stercke v/ Ic helpe v ooc/ ic houde v ooc metter rechter hant mijnder gerechticheit siet/ si sullen tot eenen spot/ ẽ tot schande worden/ alle die gene die op v gram zijn/ si sullen wordē ghelijc als niet/ ẽ die lieden die met v twistē/ die sullē vergaen/ ia dat ghi ooc na hen sult vnemen/ ẽ ghy en sultse niet vindē/ die liedē die met v kijuē/ die sullen worden als niet/ ẽ die lieden die teghen v strijden die sullen een eynde hebben. Want ick ben die HEERE dijn God/ die dijne rechter hant sterct/ ende tot v spreect En verslaecht v niet/ ic helpe v.

Daerōme en veruaert v niet o ghi wormkē Jacobs/ o ghi aerme hoopken Israhels/ ick helpe v/ spreect die HEERE/ ẽ dijn verlosser die heylige in Israel/ siet/ ic hebbe v tot eenen scharpen nieuwen dorschwagē gemaect/ ẽ tot eenē getanden vlegel/ op dat ghi die bergē dorsset ẽ vmaelt/ ẽ dat ghy die houelen tot kaf maect/ ghi sultse verstroyen/ ia datse die wint wech sal voeren/ ẽ den draeywint verweysteren. Mer ghi sult vrolick zijn inden HEERE/ ẽ ghi sult v verblidē inden heyligē in Israel.

Die allendige ẽ arme soeckē water/ ẽ daer en is geen/ hare tonghe verdorret van dorste/ mer ic A
die HEERE wilse verhoren. Ic die Godt Israhels en wilse niet verlaten/ Mer ic wil wateruloedē op die hoochtē openē/ ẽ fonteynē middē opten velde Ic wil die woestine tot eē zee/ ẽ dat dorre lant tot water raderē makē/ ic wil inder woestine settē Cederboomē ẽ Myrten/ ic wil optē velde geuē/ dennen/ boekē/ ẽ boschbomē (oft palmboomen) met malcanderē/ op datmē sie/ ẽ bekenne/ ẽ mercke ẽ versta/ dat die hāt des HEEREN sulcs doet/ ẽ dat die heylige in Israel sulcs hebbe ghedaen.

Daeromme laet uwe sake voort comen/ spreect die HEERE/ brengt hier voor handen waer op dat ghi staet/ spreeckt die coninck in Jacob/ laetse herwaerts treden/ ẽ ons vercondigen/ wat toecomēde is/ vercondicht ons wat ghescheiden sal/ datmēt te voren prophetere/ laet ons metter herten daer op acht hebben/ ẽ mercken/ hoe dattet namaels ghaen sal/ oft laet ons doch horen/ wat daer toecomende is/ verclaert ons wat hier na geschieden sal/ so willen wi dan merckē dat ghi God zijt. Ic torte v/ doet goet/ of doet quaet/ soo willen wi daer van spreken/ ẽ met malcanderen beschouwen/ siet ghi zijt niets niet/ ende uwe doen en is oock niet. Ende uwe verkiesinge is eenen grouwel.

Mer ic verwecke eenē vā noordē/ ẽ roēt vādē opganc der sonnē/ die sal in mijnen name prediken ẽ hi sal ouer die machtighe gaen/ ghelijc als ouer
leem. Ẽ hi sal dat slijc treden/ gelijc als die potbacker/ wie can yet van beginne voorseggē? so willen Sapi. xi / Ba. vi.
wijt bekennē/ oft vandē voorgaendē dingē? so willen wi segghen/ ghi spreect recht/ mer daer en isser niet eē die wat vercōdige/ noch yemāt die wat siet

noch oock eenighe die van v lieden een woordt
hooren mochte. Ick ben deerste die tot Sion seyt/
Siet/daer ist / eñ ic gheue Hierusalem Euangelistẽ/
maer daer ic op sie/daer en isser ooc een niet / eñ ick
sie onder haer/so en isser niet een die raet gheue/eñ
als ic haer vraghe/soo en antwoort daer niemant/
Siet/het en is anders niet/dan enckel moeyte/ende
gansch niet met haren doen. Haer godekens(oft
beelden) en zijn anders niet dan wint eñ ydelheyt.

Hier wort beduydelijcken beschreuen die toecomst Christi/eñ sine macht/Gods lof wort hier vercondicht / Ende dẽ Godlosen Jodẽ worden met swate straffinge gedreycht
Dat.xlij.Capittel.

Siet/dit is mijn knecht. Ic onderhoude hẽ/eñ mijn wtuercorẽ/in welcken
A mijn siele een welbehagẽ heeft/ic heb
Mat.xij. be hẽ mijnẽ geest ghegeuẽ. Hi sal dat
recht onder den heydenẽ brenghẽ/hi
en sal niet crijsschen noch roepẽ / eñ men en sal sine
stemme niet hooren opter straten. Dat ghequetst
riet en sal hi niet breken / ende dat roockende vlas
(oft lijnwaedt) en sal hy niet wtlesschen. Hi sal dat
recht metter waerheyt voortbrengẽ/ hi en sal noch
bitachtich/ noch grouwelick zijn / op dat hy opter
aerden dat rechte doe/eñ die heydenen sullen op si
ne insettinghen wachten.

Also spreect God die HEERE / die die hemelen
scept eñ wtbreet / die die aerde maect/eñ dat daer
in wascht / die den volcke dat daer in is den adem/
eñ haer den gheest(oft leuẽ)gheeft/ die daer in wo
nen. Ic die HEERE hebbe v geroepẽ in gherechtic
heyt/eñ ic hebbe v bi dijnre hãt genomẽ/ eñ hebbe
v behoet/eñ ic hebbe v tot een verbont onder dẽ volc
ke gegeuẽ/tot eẽ licht der heydenẽ/ op dat ghi sout
openen die oogen der blinden/eñ die ghevangenen
wt der geuangenissen sout laten/ eñ die daer sitten
in der duysternissen wt den kercker. Ic die HEERE
dat is mijnen name / eñ ic en wil mijn eere gheenẽ
anderẽ geuẽ/noch mijn gewalt den godekens(oft
beelden) Siet/so wat ic voortijts hebbe vercondicht/
dat is ghecomen/eñ also vercondighe ic ooc nu dat
dat nyeuwe/eer dat gheschiet so laet ic v dat hoorẽ.

Singet daeromme den HEERE een nieuwe
B liet/Sijn glorie is al aen die eynden der werelt / eñ
die opter zee varen/eñ al wat daer in is. Die eylan-
den/eñ die daer in woonen/ roept luyde ghi woesti
nen/eñ die steden daer in zijnde/oock met den dor-
pen die in Kedar zijn/laetse juychen die inden steen
rootsen woonen / eñ roepen van die hoochten der
berghen/laetse den HEERE die eere gheuen/ende
zijn almachticheyt indẽ eylandẽ vercondighen/ die
HEERE sal wt treden ghelijck als een Reuse/eñ hi
sal die jeloersce eernstige liefde opweckẽ gelijc als
een crijsch mã/hi sal juychen eñ crijschen/ Eñ hi sal
sine viandẽ verwinnẽ. Ic hebbe lange gesweghẽ/
eñ ben stil geweest/eñ hebbe mi onthoudẽ. Nu wil
ic roepẽ gelijc als een vrouwe in haren arbeyt/ ick
wilse verwoesten/eñ alle verslinden/ick wil die ber
ghẽ eñ houelẽ verwoestẽ/eñ alle haer gras verdor
ren. Eñ ick wil die waterstromen tot eylanden ma
ken/eñ die zee verdroogen/mer die blinden wil ick
opten weghe leydẽ/den welcken si niet en kennen/
ic wilse op die bane brengen/die haer onbekent is
Ic wil die duysternisse voor haer tot eẽ licht makẽ
Eñ dat cromachtich is tot een effen plaetse/sulcks
wil ick haer doen/eñ haer niet verlaten / maer die
haer op godekens(oft beelden) verlaten/eñ seggen
totten ghegoten beelden/Ghi zijt onse Godẽ/dye
sullẽ haer achterwaerts keerẽ/eñ bescaemt wordẽ C

O ghi douuẽ hoort/eñ siet herwaerts o ghi blin
den/op dat ghi sien moghet. Wie is doch soo blint
als mijn knecht? ende wie is so doof als mijn bode
die ic seynde? Wie is so blint/als die volcomẽ? Eñ
soo blint als die knecht des HEEREN? Men saeyt
genoech/mer men en behoudes niet/men heeft die
ooren open/mer men en hoort doch niet / nochtãs
wil die HEERE haerder genadich zijn/ om zijnder
gerechticheyts wille/op dat si zijn ghesedt groot eñ
heerlic makẽ/ maer het is een berooft eñ verdorvẽ
volc. Si zijn al te samen inden holen verstrict/ ende
ghestootẽ indẽ kerckerẽ/Si zijn tot eenen roof ghe
worden/eñ daer en is gheen diese verlosse / Si zijn
met voeten ghetreden/eñ niemant en isser die seg-
ghe/brengtse weder herwaerts.

Wie isser onder v lieden/ die sulcks hoore/ aen
mercke/eñ ter hertẽ neme/tgene dat hier na coẽt?
Wie heeft Jacob ouer gegeuẽ te verderuẽ? eñ Is-
rael den roouers? En heuet die HEERE niet ghe
daen? wi hebbẽ tegen hem ghesondicht / eñ wy en
woudẽ op sine wegen niet wandelen/eñ wi en zijn
ooc sine gebodẽ niet gehoorsaẽ geweest/ daerõme
heeft hi wtgestort die grambeyt zijns toorns ouer
haer/eñ eenẽ stercken crijsch/ eñ hi heeft ons ront so
me aẽgesteken: mer noch en willẽ wijs niet merckẽ
Hi bernt ons/eñ noch en nemẽ wijs niet ter hertẽ.

God voorseyt door dẽ propheet die toecomst dss salichmakers / Door den welckẽ ooc die Heydenen tot een volc Gods aenghenomen sullen worden/ Ende hier wt bewijst hi dat hi alleen die warachtige God is. Hi vermaent daer ooc der voorledene weldadẽ/op dat si des te beter die toecomende beloftenissen souden ghelooven.
Dat.xliij.Capittel.

Ende nu spreect die HEERE die v ghe
scapen heeft o Jacob/Eñ v/o Israel
ghemaect heeft. En veruaert v niet/
want ic v verlost hebbe/ ick heb dy met A
dijnen name geroepẽ. Ghi zijt mijn/ Deu.
want als ghi door dwater gaet/soo wil ic bi v zijn/ iiij.
dat v die stromen niet en verslinden/Ende als ghi xvij.
int vier gaet/so en sult ghi v niet verbernen/ eñ die
vlamme en sal v niet versticken. Wãt ic die HEERE
dijn God/die heylighe in Israel/ben dijn verlosser
Ic hebbe Egipten/Moorenlandt/ende Seba in v
plaetse tot een versoeninghe ghegeuen/ want ghy
so weert voor mijnẽ ooghen gheacht waret/ daer
omme moetstu ooc heerlic zijn/eñ ick hebbe v lief/
daeromme gheue ick ooc menschen in dijn plaetse/
eñ volcken voor dijn siele(oft leuen)

Daerõme en verslaet v niet/ want ick ben bi di/
Ic wil vandẽ oostẽ uwe saet te samẽ brenghẽ/eñ ic
wil v vandẽ westẽ bi een versamẽ/eñ ic wil seggen
tegen Noordẽ/geeft herwaerts/Eñ tegen Suy
dẽ/En keeres niet/brengt mijne sonẽ vã verre her ma.
waerts. Eñ mijne dochterẽ vandẽ eynden der we luc.
relt/te weten alle die met mijnen name ghenoemt
zijn/die ic ghescapẽ hebbe tot mijnder heerlicheit/
eñ hebbe haer toe bereet eñ ghemaect.

Laet hier voor comẽ dat blinde volc/welcke noch
tans ooghẽ hebbẽ/eñ douuẽ/die nochtãs oorẽ heb B
bẽ/Laet alle die heydenẽ tsamẽ comẽ te hope/ eñ al
le volckẽ vergadert wordẽ/ wie isser onder haer/dye

sulckē dinc vercondigē mach? Eñ die ons te vorē ho
rē late wat geschien sal? Laet hair hare ghetuygen
brengen eñ bewijsen/ so salmēt hooren/ eñ seggen/
Het is die waerheyt. Mer ghi zijt mine ghetuyge/
spreect die HEERE/ eñ mijn knecht dien ic verco-
ren hebbe/ op dat ghi weten sout/ eñ mi gelooven/
eñ verstaen/ dat ict ben/ Voor my en is geen God
gheweest/ so en salder oock na mi gheen ander we
sen/ Ic/ Ick ben die HEERE/ eñ behalven mi en is-
ser gheen salichmaker/ Ick hebt vercondicht/ ende
E.x. hebbe ooc geholpen/ eñ ic hebt v doen seggen/ Eñ
J.iiij daer en is geene vreēde God onder v. Ghi zijt my
ne getuygen/ spreect die HEERE/ dat ic God ben/
Ic ben gheweest/ eer den dach gheschapē was/ Eñ
daer en is niemant/ die yet wt mijnder hant getrec
ken can. Ick doet/ Wie wilt keeren.

Also spreect die HEERE uwe verlosser/ die hey
C lighe in Israhel/ Om dijnen wille hebbe ic tot Ba-
bilonien ghesonden. Ende ick hebbe alle die vluch
tighe hier onder ghestooten/ eñ die clagende Chal
deen in die schepen gheiaecht/ Ick ben die HEERE
uwe heylighe/ die v/ o Israhel gheschapen hebbe/
Uwe coninc. Alsoo spreect die HEERE/ die inder
zee eenen wech ende in die starcke wateren een bae
ne maect Die daer wt brengt waghen/ ende peert
ende heyr/ ende macht/ dat si op eenen hoope daer
neder ligghen/ ende niet weder op en staen/ ende
worden wtgebluscht/ ghelijc vlasch wtghebluscht
wort/ En hebt gheen acht op die oude dinghen/ en
de en denct op die voorledene niet/ Want siet/ Ick
wil een nieuwe dinck doen/ Ende nv salt opgaen/
dat ghi bekennen sult/ dat ick passagien inder woe
stijnen make/ Ende riviere inder wildernissen/ Ja
dat mi oock die beesten opten velde sullen prijsen/
die draken ende struysen/ Want ick wil wateren in
der woestenije/ eñ waterstroomen int wilde wout
gheven/ op dat drincken mach mijn volck/ mijne
wtvercorene.

Dit volc hebbe ick mi toe bereet/ dattet mijnen
D lof soude vercondigen/ niet daer omme dat ghi Ja
cob mi gheroepen hebt/ ofte om dat ghi Israel om
mi ghearbeyt hebt/ Wandt voorwaer/ ghi en hebt
mi niet gebracht die scapen dijns brātoffers/ Noch
mi geeert met dijnen offeren/ Dijnen dienst in spijs
offer en heeft mi niet bevallen/ Ende ich en hebbe
oock ghenen lust gehadt aen dijnen arbeyt int wie
roocken/ Oock en hebt ghy my om ghelt gheenen
Calmus gecoft/ noch met dat vette dijnre offerhā
den en hebt ghi my nyet gheroocт/ Ja my hebt ghy
in dijnen sonden arbeyt gemaect/ ende in dijne mis
daet moete/ Ick/ Ic wisch wt dijne overtredinghe
om mijnen wille/ noch en gedencke dijnre sonden
niet/ Brengbet doch mi inder memorien/ Laet ons
met malcanderen te recht comē. Segget op waer
mede dat ghi meent gerecht te zijn? Dijn eerste va
der heeft ghesondicht/ ende dijne leeraers (oft over
ste) hebben tegen mi mishandelt/ Daer omme heb
be ick die overste vorsten des heylichdoms onthey
licht (oft ontwijt) Ende ic hebbe Jacob gebannen
ende Israel tot eenen spot ghegeven.

¶ Hi verwijt haer sine wel daden/ ende om der ondanc-
baerheyt wille van dien so worden si met recht verstooten
ende die Heydenen in haer plaetse gheset/ Ten anderen be
wijst hi die dwaesheit eñ nietheit/ der valscher goden der
beelderen/ ende der geenre/ diese maken ende eeren.

Dat .xliiij. Capittel

¶ Dat .xliiij. Capittel

O ✠ Heeromme hoort nv mijn knecht A
Jacob/ eñ Israel dien ic vercoren heb Hie.xxx
be/ Die HEERE seyt alsoo Die wel
ke v gemaect/ eñ toe bereet heeft Eñ
die v bi staet/ Ja van dijns moeders
lichaem aen/ O mijn knecht Jacob/ en vervaert v
niet/ Eñ ooc ghi oprechte/ dien ick vercoren hebbe
Want ick wil water op die dorstighe/ eñ stroomen
op die dorre gieten/ Ic wil minen geest op dijn zaet
gieten/ eñ mijn seegeninge op dine naecomelinghen
dat si wassen sullen als gras/ gelijc als die weyden
aen die waterbeken/ Dese sal seggen/ Ick ben des
HEEREN/ Ende die ghene sal ghenoemt worden
metten name Jacobs/ Ende die derde sal hem met Jo he. g
zijnder hant dē HEERE onderschriven/ ende sal
metten name Israels ghenoemt worden/

Also spreect die HEERE die coninck Israhels/ B
eñ zijn verlosser/ die HEERE der heyrscharen/ Ick
ben die eerste/ eñ ic ben die laetste Eñ sonder mi en
is gheen Godt/ Want wie is mi gelijc? die laet roe
pen/ vercondigē/ eñ mi berechtē/ hoe ic die volcken
van tbeginne der werelt/ tot noch toe oordineere?
laet se haer dat aenstaēde eñ dat toecomē sal vercon
digen? En weest niet verslaecht/ noch vervaert/ En
heb ickt v niet altemael laten hooren/ eñ vercondi-
gen? Want ghi zijt mijne getuygē/ Isser ooc eenich
God buyten mi? Daer en is geen steerootse (noch
sekerheyt) Ic en weet ooc gheenen/ Die beeldema
kers zijn alle gader niet/ haer costelicheyt en bregt
geen profijt in/ Si zijn dies selve ghetuygē/ eñ ō dat Jesa.xl.
zijt noch en sien/ noch en merckē/ daer omme moe
ten si beschaemt bliven. ✠

Wie zijnse dan die nv eenen God maken/ eñ een
beeldt gieten sullen/ die tot geen profijt en coemt?
Siet/ alle haer gesinne moet tot scande comē/ wāt
het zijn meesters wt dē menschē/ Al quamen si alle
gader te hoope/ so moetē si haer nochtans vreesen
eñ alle tsamen te schande worden/ Die smit nemet
yser inder tangen/ hi arbeyt in die gloeyte/ hi berei-
tet met hameren/ eñ arbeyt daer aen met ghantser
cracht zijns arms. Ja hi lijdet ooc den hongher/ tot
dat hi niet meer en can/ Hi en drinct ooc gheen wa
ter/ tot dat hi crachteloos wort.

Die beeltsnijder neemt hout/ eñ hi metet met
dat rechtsnoer/ Eñ hi teekent met rood aerde/ eñ
hi behouwet/ hi metet nae die winckel mate/ hi pas
set mettē passer/ hi conterfeytet na eens mans beel
de/ na een scoon mensce/ die indē tempel woone/ Hi C
gaet wt daer na onder dē boomē in dz wout/ op dz
hi Cederboomē af houwe/ eñ neme bueckē eñ eyc
kē/ Ja ooc eenē Cederboō die hi plātet/ die vādēn
regē gewassen is/ eñ die dē liedē te bernē diēt daer
mē af neēt daer mē hi v werme mach/ eñ dat mē aē
stooct eñ bacter broot mede Vā tselve hout maect
hi eenē God/ eñ bidt hē aen/ Eñ hi maect daer een
beelt af/ eñ knielt daer voor ned. Deē helft v bernt
hi int vier/ eñ bi die and helfte koocт hi zijn vleesch/
eñ etet/ Hi braet daer bi eē gebraet/ eñ hi versaet hē
Eñ hi wermt hē ooc/ eñ seyt Hoia. Ic hebbe mi so
wel ghewermt/ Ic hebbe bi tvier gheweest/ eñ dat
overgebleuē deel/ dat maect hi tot een God/ dattet
zijn beelt (oft godeken si) Hi knielt daer voor/ eñ
valt daer voor neder/ ende hi doet zijn gebet/ ende
spreect/ Verlost mi/ want ghi zijt mijn God.

Si en weten niet/eñ en verstaen niet/Want si
zijn verblint/dat haer ooghē niet en sien/ Eñ haer
hertē/dat si niet gemerckē en connē/Si en gaē niet
D in haer hertē/gheē verstant/noch wetentheyt en is
daer/dat si doch dachtē/Ic hebbe die helft met vie
re ōvernt/eñ ouer dē kolē broot gebackē / eñ vlees
sche gebradē/eñ gegetē. Eñ soude ic dat ouerschot
tot eenē grouwel makē? eñ soude ic knielē voor eē
block? Het zijn asschē/eñ het bedrieget herte/dwelc
ke hem derwaerts neyghet/eñ het en can zijn siele
niet verlossen/Noch hi en can niet gedenckē/Sou
der ooc valscheyt in mijnder rechter hant zijn?

Daer op denct/o Jacob eñ Israel / wāt ghi zijt
mijn knecht / Ic hebbe v liedē gemaect/dz ghi mijn
dienaer sout wesen / Israel en vergeet mijns niet/
Ic verdrijue uwe misdaet/gelijc een wolcke/ ende
dijne sondē gelijc dē neuel. Keert v tot mi/so wil ic
v verlossen. Juychet ghi hemelen/wāt die HEERE
heuet gedaen/Roept die aerde hier benedē/Weest
vrolic/eñ iuychet ghi verghen/Jae ooc ghi wilder-
nissen/eñ alle boomen die daer inne zijn/ want dye
HEERE heeft Jacob verlost/ eñ hi is in Israhel
heerlick.

E Alsospreect die HEERE dijn verlosser/die v van
Gen. iij moeders lichaem aen onderhoudē heeft/Ic bē die
Jesa. xl. HEERE/diet al doet/die dē hemel alleen wt reck/
eñ die daerde wijdt maect/sonder yemants hulpe/
Die der toouenaers teykenen te nyete make / Eñ
die de waerseggers verdwase/ Eñ die dye wijsen
te rugghe keer/eñ hare conste tot sotternije make/
Mer dat woort dijns knechts beuesticht hi / eñ dē
raet zijnder boden volbrenget hi/ Die tot Hierusalē
spreect/ wordt bewoont / Eñ totten steden Juda/
Sijt gebouwet/dat ic uwe verwoestinge oprechte
Ic die spreke tot die diepten/verdroocht / Eñ tot
die waterstroomen verdwijnt/Die spreke tot Co-
res(oft Cyro) Ghi zijt mijn herder / eñ ghi sult alle
mijnē wille volbringē/datmē segghe tot Hierusa-
lem/ Wort ghetimmert/eñ totten Tempel. Wort
ghefundeert.

Die prophect vertoeft noch in dien / dat hi bewijse den volcke/ dat God alleen een warachtich God is/Ende son derlinghe/om dat hi toecomende dinghen voorseyt/Door Cyrum oft Corem/ in eenen hoogheren verstāt wort Chri stus bediet.

Dat.xlv.Capittel.

A Alsoo spreect die HEERE tot sinen
ghesalfdē/tot Cyrū/ dien ic bi zijnder
rechter hant neme/ op dat ic die Hey
denen voor hem onderwerpe / eñ dē
Coninghen dat sweerdt af gorde/ op
dat die dore worde voor hem geopent/ eñ die poor
ten niet ghesloten en blijuē / Jck wil voor v heuen
gaen/eñ die houelen effen maken/ Jck wil die me-
talen doren in twee slaen/ eñ die yseren hantbomē
breken/eñ ick wil v gheuen die verborgen schattē/
eñ die heymelike cleynodien/op dat hi bekent / dat
ic die HEERE/die God Israels/v met dijnen na-
me geropen hebbe/ om Jacob mijns knechts wil
le/eñ om Israel mijnen wtuerkoren Jacob/ic riep
Ge. xxv v met dijnen name/ende ic noemde v doen ghi my
noch niet en kende/ Ic ben die HEERE eñ anders
gheen meer/Daer en is gheen God behaluen my.
Ic hebbe di ten strijde gewapent doen ghi mi noch
niet en kende/op datmen onderuinde/beyde vāder
sonnen opganc/totter sonnen nederganc/dat buy-
ten mi gants niet en is/ Jck ben die HEERE/eñ
gheen meer/ Ic die dat licht scheppe/eñ die duyster
nisse/ Jck make vrede ende dat quaet/ Jck ben die
HEERE/die sulcx al doet. Rom.

O ghi hemelen dauwet vā bouē nederwaerts/ Ephe
eñ die wolckē reghenē die gherechticheyt / Die aer i. Jo.
de moet haer op doen/ eñ salicheyt voortbrenghē.
Eñ die gherechticheyt moet daer mede bi wassen/
Jck die HEERE make hem.

Wee den ghenen/die met sinen schepper kijft/
te wetē dat scherf metten potbacker/ Spreect ooc
dat leem totten potbacker. Wat maect ghi? ghi en
bewijst dijne handen niet aen dijnen wercke/ Wee B
den ghenen die tot sinen vader seyt / Waeromme Rom.
hebt ghi mi ghemaect? Eñ totten wijue (ofte sine
moedere) Waeromme baert ghi?

Also spreect die HEERE die heylighe in Israel
eñ dijn schepper/ Vraghet mi dat toecomende/ Eñ
laet die kinderē/eñ dat werck mijnder handen my
beuolē zijn/ Ic hebbe die aerde gemaect/eñ die mē Gen.
schē daer op ghescapē/ Ic bent/wiens handen den
hemel wtghebreyt hebbē/ eñ ic hebbe sinē ganssen
heyr gheboden/ Jck hebbe hem verweet in gerech
ticheyt/ Eñ alle sine weghen wil ic effen makē/ Hy
sal mijne stadt bouwen/ eñ mijne gheuangene los
laten/ niet om ghelt/noch om gheschencke/seyt die
HEERE der heyrscharen.

Die HEERE spreect also / Der Egiptenaers co
manschappe/eñ der Moorē neeringhē / eñ der lan
gher liedē tot Seba/die sullen haer v opgheuen/eñ
onder dijnen tribuyt staen/ Si sullen v volgelen/eñ
in ketenen sullen si ghaen / eñ si sullen voor v neder
vallen/ende v bidden/ Want hi is God/ende daer
en is gheen ander God meer.

Voorwaer ghi zijt een verborgē God/ghi Godt
Israels/eñ ghesontmaker. Mer die beeldemakers
moeten alle ghader tot schanden eñ tot eenen spot
blijuen / eñ deen metten anderen beschaemt wech
gaen / Mer Israel wort verlost door den HEERE
eewelic/eñ en wort niet tot schandē/noch tot eenē
spot inder eewicheyt.

Want alsoo seyt die HEERE/die die hemelen
ghescapē heeft/ God die die aerde toebereyt heeft/
eñ hi heeftse ghemaect/eñ gheordineert / Eñ hi en C
heeftse niet gemaect/datse leech eñ ydel zijn soude/
maer haer toe bereyt/datmē daer op woonen sou
de/ Ic ben die HEERE / eñ daer en is gheen meer/
Ic en hebbe int verborgē niet ghesproken/noch in
die duyster hoecken der aerdē/ Ic en hebbe tot den
zade Jacobs niet te vergheefs gheseyt/ Soect my/
wāt ic ben die HEERE/ die vander gherechticheyt
spreect/eñ ic verkondighe dat gherecht is.

Laet haer vergaderen/ eñ bi malcander comē/
hier voor die bliuesen der Heydenen / die gheen ver
stant en hebben/eñ rechten op die blocken haerder
beelden/eñ si smeecken met den God/die haer niet
gehelpen en can/ Coemt herwaerts/ verkondicht/
eñ hout raet alle met malcanderen / Wie heeft dit
laten seggen van aen beginne herwaerts? eñ doen
altemael verkondicht? En hebbe ict niet gedaē dye
HEERE? Ende daer en is anders gheen Godt dan
ick/ Een gherecht God/eñ salichmaker/ Eñ daer
en is gheen ander/dan ick.

Keert v liedē tot mi/soo moecht ghi salich wor

den/ Ja alle ghi eynden der werelt/ Wandt ick ben
God/ ende daer en is gheen ander Godt meer/ Jc
swere bi mi selfs. Dat woort der gerechticheit coēt
wt mijnen monde/ ende het sal ooc daer bi blijuē/
te weten. Alle knien sullen haer voor mi buyghen/
eñ ooc alle tongen sweren/ eñ segghen/ Waerlic in
den HEERE is mijn gherechticheyt eñ stercte/ Sy
sullen ooc tot hem comen. Maer alle die hē weder
staen moeten beschaemt worden/ want dat gantse
zaet Jsraels wort gerechtueerdicht indē HEERE/
ende si sullen haer zijns beroemen.

Bel is gebuycht ende Nebo is gheuallen/ hare
beelden zijn den dyeren eñ den beesten een deel ghe
worden/ Ja dat si haer moede draghen aen uwe
swaricheyt/ si buyghen/ eñ vallen ooc deen metten
anderen/ so dat si den last niet en connen wech ghe
brenghen/ maer si gaen daer onder/ recht oft si ghe-
uangen waren.

¶ Van die verachtinghe ende verstoringhe der beelden
Ende van die machte des warachtighen Gods.

¶ Dat.xlvi. Capittel

HOort my ghy dye van den huyse Ja-
cobs zijt/ Eñ ghi ouergebleuene vā
dē huysghesinne Jsraels/ Ja ghi ooc
A die indē lichame noch gedragē wort
Hie.l. eñ in der moeder ligghet/ Ja ick wil
v dragē tot in dat ouderdom/ eñ tot dat ghi grijsch
wort Jc wilt doen/ Jc wil v heffen/ dragen/ eñ ver
lossen. Na wien wilt ghi mi schilderen? Eñ na wien
conterfeyt ghi mi dan? Teghen wien meet ghi my/
dien ic ghelijc zijn mach? Si scudden dat gout wten
buydel/ eñ weghen dat siluer metter wage/ eñ si lo
nen den goutsmit/ dat hi eenen God daer af make
voor den welcken si knielen moghen/ eñ aenbeden
Si heffen hem op die schouderen/ eñ draghen hem
eñ setten hem op zijn stede/ Daer staet hy/ ende en
coemt van zijnder plaetse niet/ Roept yemant hem
aen/ so en antwoort hi niet/ noch en helpt hem wt
zijnder noot niet.

Ghedenct doch sulcs/ eñ weest strac/ o ghi ouer
treders/ gaet in uwe hertē/ Gedenct der voorlede
nē van outs herwaerts/ Want ic ben God/ eñ geē
meer/ Een God/ wiēs gelijc nergens en is/ Jc die
B te vorē vercondige/ dat namaels gescien sal/ Eñ te
vorē eer dattet coēt/ eñ segge/ Mijn voornemē dat
blijft/ Eñ ic doe al dat mi genuecht Jc roepe eenen
vogel vanden opganc der zonnen/ eñ eenē man wt
verre landen/ die volbrengt/ so wat ick voorneme/
So haest als ict segge/ so volbrenge ict/ So gherin-
ghe als ict dencke/ so doe ict ooc.

¶ Die hoochmoedighe Babiloniers werden ghedreycht
met haerder verderffenisse/ ende toecomende straffinghe/
daer af haere goden ende beelden haer niet en sullen con-
nen verlossen

Dat.xlvij. Capittel

HOort mi/ o ghi stoute van hertē/ die
verre vander gerechticheyt zijt/ Jck
hebbe mijn gerechticheyt nae bi ghe
C bracht/ si en is niet verre/ Eñ mijn sa
licheyt en sal haer niet versuymen.
Want ick tot Zion salicheyt gheuen wil/ Ende tot
Hierusalem mijne heerlicheyt.

O ioncfrou dochter Babel/ ghi moet ter neder
stelt v int stof/ settet v opter aerden/ want die Cal
deesche macht en heeft gheenen stoel meer/ Men
en sal v niet meer noemē/ Vertaerde ende lieflijcke
Meer neēt die molē/ eñ maelt meele/ ontdoet dijn
geulochtē hayre/ doet dē voorslap wech/ maect dijn
voetē naect ontdect v beenen/ waedt door water/
Ja dat dine schamelheyt vthoont/ eñ dijne vrouwe
licheyt ghesien worde/ Jc wil mi aen v wreken/ eñ
niemant en salts mi afbidden/ Sulcs doet ouse ver
losser/ die daer heet die HEERE Zebaoth/ die hey-
lighe in Jsrael.

Stele v in die stilte/ ende gaet int duystere/ o ghi
Chaldeesche dochtere/ wandt ghi en sult niet meer
heeten/ een vrouwe bouen alle coninckrijckē/ want
doē ic op mijn volc toornich was/ dat ic mijn erfde
le ontwijt (oft ontheylicht) hebbe/ eñ hebse in dijn
hant ouergegeuen/ Maer ghi en hebt haer gheene
bermherticheydt bewesen/ Ja hare ouden hebstu
zeer beswaert/ met dijn ioc/ Ende ghi dachtet/ Jck
ben een coninghinne inder eewicheyt/ Ende ghi en
hebt sulcs tot noch toe nz ter hertē genomen/ noch
daer op ghedacht/ hoe dattet met haer hier na gaē
soude/ Daer ōme hoort nv dit/ ghi die in wellusten
leuest/ eñ sonder sorgen sittest/ eñ segste in dijn her
te/ Jc bent ende gheen meer/ Jc en sal gheen wedu
we worden/ noch oock niet onvruchtbaer zijn/ Het
sal v alle beyde ghebueren/ onuerhuets ende op ee-
nē dach/ dat ghi weduwe ende onvruchtbaer sult B
zijn. Ja met ganster machte sullen si v ouer vallen/ Hie.xlix
om der menichte wille dijner toouenaren/ eñ om
dine besweerders wille/ welcker eenen grotē hoo-
pe bi v is/ Wāt du hadste die op dijne boosheyt ver
laten/ doen ghi dachte/ Men en siet mi niet. Dijne
wijsheyt ende conste hebben v verdoruē/ eñ spraect
in dijn herte/ Jc bent/ eñ anders niemant/ Daerom
me sal een ongheluc ouer v comen/ dat ghi niet en
weet/ wanneer dattet comen sal. Ende daer sal eē
ongheual op v vallen/ dwelc ghi niet versoenen en
sult moghen/ Want daer sal hastelic een ghedruys
sche ouer v comen/ daer ghi v niet voor en hoet. Ro.viij.

Daeromme treckt nv herwaerts/ met dijne be
sweerders/ eñ met den hoope dijnre toouenaren/
onder den welcken ghi v vā dijnre ioncheyt aen ge
oeffent hebt/ oft ghy dijns raet weet/ oft dat ghy
mogeste die stercken. Want ghi zijt moede ghewor
dē/ vā die menichte dijnre opstellinghē/ Laet voort
comen eñ v helpen/ die meesters des hemels loop
die sterrēkijckers/ die na der mane rekenen/ wat v
ouercomen sal/ Siet/ si zijn ghelijck als stoppelen/
vanden viere verbernt/ Si en moghen haer leuen
vander vlāme niet verlossen/ Wāt het en sal geen
gloet zijn/ daermē bi ghewermen mach/ noch oock
een vier/ daermen bi ghesitten conde/ Effen alsoo
zijn si/ daer ghi v mede gemoeyt hebt/ Dijne hante
riers van dijnre ioecht op/ Een yeghelick sal sinen
ganc herwaerts ende ghintswaerts gaen/ also dat
ghi gheenen hulper hebben en sult.

¶ Die straffinge/ die hi inden/ xl/ capittel/ begonnen heeft
die besluyt hi hier als inder summa/ Hi verwijt haer haro
ouertredinghen ende ontrouwe

Dat.xlviij. Capittel.

HOort dit ghi vanden huyse Jacobs/
ghi die metten name Jsraels genoēt A
wort/ eñ wt dē water (oft oorsprōc) Hie.iiij.
Juda ghevloten zijt/ ghi die bi den na
me des HEEREN swert/ eñ ghe
dencktse des Gods in Jsrahel/ Maer nochtans

niet inder waerheyt noch gherechticheyt. Want si
noemē haer wt der heyligher stadt/ ē verlatē haer
opten God Israels/ die daer heet die HEERE Ze
baoth/ Ic hebbe te voren vercondicht dit toecomē=
de/ het is wt mijnē monde gecomē/ Ē ic hebt doē
segghen/ Ick doet oock hasteliicken dattet coemt/
Want ic weet/ dat ghi hart zijt/ ē dijnē neck heeft
een yseren ader/ ē dijn voorhooft is metalen/ Ick
hebt te voren geseyt/ ē ic hebt v doen seggen/ eer
dant ghescbiet is/ op dat ghi niet segghen en soudet
B Mijn godeken heuet gedaē/ ē mijn beelt/ ē gego=
ten heuet gebodē/ Sulcx al hoortstu/ ē sietstu/ en
de en hebbet nochtans niet voorseyt/ Maer ic heb
be v te voren dit nyeuwe ē verborgē doē segghē/
Het welcke ghi niet en wistet/ ē nv ist geschiet/ ē
niet voor altemael/ ē ghi en hebt daer niet eenen
dach te voren af ghehoort/ op dat ghi niet gheseggē
en condt/ Siet/ dat wist ic wel/ Wāt du en haddest
niet ghehoort/ ē ghi en wistet ooc niet/ ē dijn oore
en was noch doen altemael niet geopent/ Maer ic
wistet wel/ dat ghijt verachten soudt/ ē daerōme
van dijns moeders lichaem aen/ zijt ghy een ouer
treder genoemt/ Daerōme bē ic om mijns naems
wille lanckmoedich/ ē om mijnre eeren wille/ wil
ic mi om dijn profijt bedwingē/ dat ghi niet wt ghe
roeyt en wort/ Siet/ ic wil v reynighen/ maer niet
als siluer/ Maer ic wil v wtuercoren maken inden
ouē der allendē/ ē dat om mijnē wille/ Ja om mij
nen wille/ soo wil ict doen/ op dat ic niet veracht en
worde/ wāt ic en wil mijn eere geenē anderē gheuē
C O Jacob/ hoort na mi/ ē Israel/ dien ic geroe
pen hebbe/ Ic bent/ Ic ben die eerste/ daer toe ooc
die laetste. Mijn hāt heeft dat aertrijc gefundeert/
Ē mijn rechter hant heeft den hemel omspannē
wāt ic roepe/ dat is terstont daer. Vergadert v alle
ē hoort. Wie isser onder dese/ die sulcks vercondi
ghē can? Die HEERE bemint hem/ Daerom sal
hi sinen wil aen Babel/ ē sinen arm aen die Chal
deen bewijsen. Ic/ Ja ic hebt ghesept/ Ic hebbe hē
geroepen/ ic wil hem ooc laten comen/ ē zijn reyse
sal hē oock ghelucken/ Tredet herwaerts tot mi/ ē
hoort dit/ Ic en hebt niet int heymelijcke voorseyt/
Het is ter tijt ghescbiet/ doē ic daer was/ Maer nv
seynt die HEERE Zebaoth mi ē sinen gheest.

Also spreect die HEERE dijn verlosser/ die hey
lige in Israel/ Ick ben die HEERE dijn Godt/ die
v leert so wat profitelic is/ ē leyde v op den wech/
daer ghi op gaet. Och oft ghi op mijn gebodē merc
te/ so soude dijnē vrede zijn/ gelijc eenē waterstroō/
ē dijn gherechticheyt gelijc als die goluen vander
zee/ ē dijn saet soude zijn/ gelijc als sandt. Ē dye
vruchte dijns lichaems gelijc als zandt hoorckens/
welcx name niet en soude wt geroeyt wordē/ noch
verniélt voor mi.

Gaet wt van Babel/ ē vliedt van Chaldeen/
met eenen vrolijcken roep/ Vercondicht/ ē latet
hooren/ Verbreydet tot aender werelt eynden toe/
Segt/ die HEERE heeft sinen dienaer Jacob ver=
lost/ Ē si en hebben gheenen dorst gheleden/ doen
Num. xx hise inder woestijne leyde/ Hi dede haer dat water
Gene. xi wten steenrootsen vloeden/ Hy schoorde die steen=
rootse/ ē dat water ran daer wt/ Maer die God=
loosen (spreect die HEERE) en hebben gheenen
vrede.

Onder den persoone des propheten/ soo wort die toe
coemste ē dofficie Christi bescreuen ende inghebrocht dat
die salicheyt niet alleen den Joden maer ooc den Heydenē
vercondicht wort.

Dat. xlix. Capittel.

H✠ Oort my/ ghi eylanden/ ē ghy
volcken van verre/ luystert toe/ Dye
HEERE heeft mi gheroepen van Hiere
moeders lichaem aen/ hi heeft mijns Rom
naems ghedacht/ Doen ick noch in
moeders lichaem was/ Ende hi heeft mijnē mont
ghemaect ghelijc als een scherp sweert/ Onder die
scaduwe zijnder hāt heeft hi mi bescermt. Hi heeft
mi als eenen hubschen pijle ghemaect/ ende my in
sinen kokeren ghesteken. Ende hi sprac tot mi Du
biste mijn knecht Israel/ door den welcken ic ghe=
presen wil worden/ Ē ic dacht/ dat ic te vergeefs
arbeyden soude/ ē dat ic mijn crachte te vergeefs
ende onnuttelijcken soude ghebruycken/ Hoe wel
nochtans mijn sake des HEEREN/ ende mijn offi
cie mijns Gods is.

Ende nv spreect die HEERE/ die mi vā moe
ders lichaem aen/ tot sinē knecht toebereyt heeft/
dat ic Jacob tot hem soude bekeeren/ op dat Isra=
hel niet en soude wech gheruct worden/ Daerom
me ben ic voor den HEERE heerlick/ Ende mij
ne God is mijn stercte/ Ende spreeckt/ Het is een
cleyn dinck/ dat ghi mijn dienaer zijt/ om dat ghe=
slachte Jacobs op te rechten/ ende dat verdoruen
is in Israel/ weder op te bringhen/ Maer ick heb=
be v ooc tot een licht der Heydenen ghemaect/ op
dat ghi sout zijn mijn salicheyt/ tot aen die eynden
der werelt. ij. Co

Also spreeckt die HEERE die verlosser Isra
hels zijn heylighe/ tot die verachte sielen/ tottē volc
ke/ waer af men een grouwel heeft totten knech
te/ die onder die tyrannen is/ Die coninghen sullen
sien/ ē op staen/ Ē die vorsten sullen aenbidden/
om des HEEREN wille/ die getrouwe is/ om des
heyligē in Israels wille/ die v wtuercoren heeft. *
✠ Die HEERE spreect alsoo/ Ick hebbe v
ter aenghenamer tijt verhoort/ ende ic hebbe v in
den daghe des salicheyts gheholpen/ ende hebbe B
v behoet/ ende tot een verbont onder dat volc ghe
stelt/ op dat ghi dat lant sout oprechten/ ē dat ver
destrueerde erfdeelsse in soudt nemen/ ē segghen
totten ghevanghenen/ Gaet wt/ Ende tottē ghe
nen/ die in die duysternissen sittē/ Comt hier voor/
op dat si haer opten weghe weyden/ ende op alle
houelen haere nootdrufte moghen hebben. Ende
si en sullen/ noch hongher/ noch dorst meer hebbē/
Haer en sal gheen hitte/ noch sonne steken/ Want
die haer der kinderē ontfermhertich is/ die salse ley
den/ ende aender fonteyn aderē te drinckē gheuē/
Ick wille alle mijne berghen tot weghen maken/
ē mijn voetpaden sullen gheeffent worden/ Siet/
dese sullen van verre comen/ Ende siet die ghene
vā noorden/ Ende dese vanden meyre/ Ē die ghe
ne vanden lande Sinim/ Juychet ghi hemelen/ ē
ghi aerde verblijt v/ looft ghi berghē met iuychen/
Want die HEERE heeft zijn volc ghetroost/ ē
het iammert hem haerder allenden. * C

Mer Sion spreect/ die HEERE heeft mi ver
laten/ Ende die HEERE heeft mijns vergheten/

Mach ooc een vrouwe haers kints vergeten/dat si niet en ontferme des soons van haeren lichaem? Ende oft sulcke des seluen al vergate/so en wil ick nochtans dijns niet vergheten/Siet/in die handen hebbe ick v geteeckent/dijne mueren zijn altijt voor mi/dijne timmerluyden sullen haer haesten/v weder te bouwen/Mer dijne verderstruceerders ende verwoesters sullen van v wijcken/Heft uwe ogē op rontomme/ende siet/alle dese tsamen vergadert comen tot dy. Die HEERE seyt/ Soo waerlijck als ic leue/ghi sult alle dese ghelijc een cyeragie aen trecken/Ende sult ghelijc een bruyt dese cleynodiē aendoen/Wandt dijn woest/verdestruceert/eñ verdoruen lant/dat sal v dan te enge worden/om der inwoōders wille/als dijne verderuers verre weech zijn / Alsoo dat die kinderen dijnre onvruchtbaerheyt segghen sullen voor dijnen ooren/ Die plaetse is mi te nauwe/schict v breen/dat ick bi v woonen mach / Maer ghy sult segghen in dijn herte/ Wye heeft mi dese ghewonnen? want ic doch onvrucht baer ben/ende eenlijcke verdreuen/ende verstootē Wie heeft mi dese opghevoet? Siet/Ick was een eensame/ende verlatē/ende van waer comen dese?

D Also spreect die HEERE der heyrscharen/ Siet/ Ic wil mijn handen tottē Heydenen op heffen/ en eñ totten volcken mijn banier op steken/soo sullen si dijne sonen inden armen brenghen/eñ dijne dochteren op die schouderen draghen/ Ende die coninghen sullen dijne voedtsterheeren/eñ die coninginnen dijne voedtster vrouwē zijn / Si sullē voor v neder vallen ter aerden op haer aensicht/ende dat stof dijnre voeten lecken/Dan sul ghi bevinden/dat ic die HEERE ben/aen den welcken niet beschaemt en sullen worden/die op mi wachten.

Canmen ooc eenē stuese den roof af iaghen? Of canmen den gherechten sine gevangē los gemakē Want also spreect die HEERE/Nu sullen die ghevangenē den stuese genomē wordē/ eñ dē roof des sterckē losch wordē/ Eñ ic wil dijn sakē tegen dijn wederpartie aenveerden/eñ dijne kinderē helpen/ Eñ ic wil dijne viandē spijsen met haer eygen vleesche Eñ si sullen met haren eygen bloet/gelijc met soeten wijn droncken worden/ Eñ alle vleesch sal bevindē dat ic die HEERE bē/ dijn salichmaker/en de dijn verlosser die machtige in Jacob.

Die Sinagoghe hadde haer int voorghaende capittel beclaecht/dat si van God verstotē was /Op dat antwoort hier onse HEERE God/ende bewijst dat die schult haer si/want si hem ongetrouwelijck verlaten hadde/ende niet vreemde goden ghehoorcert.

Dat.L.Capittel.

Also spreect die HEERE/ Waer is den sceytbrief dijns moeders? waer mede dat icse verlaten hebbe? Oft waer is mijnen woekenaer dien ic v vercocht hebbe? Siet/ghi zijt om uwer sonden wille vercoft/Ende v moeder is om uwe ouertredens wille gelatē/Waerom en was daer niemant doen ic quam? Eñ doen ick riep/ en antwoorde niemant? Is mijn hant nu so cort geworde/dat si niet gehelpen en can? Oft en is bi mi geen cracht te verlossen? Siet met mijn ghebieden maec ick die zee droogh eñ make die waterstromen als een wostijne/dat hare visschen van ghebreke des waters stincken/eñ van dorst steruē/ Ic becleede den hemel met donckerheyt eñ make zijn decsele als eenen sack.

Die HEERE der heyrscharen heeft mi een wel geleerde tonge gegeuē/dat ic wete den becommerdē ter rechter tijt te spreken hi wecket mi alle morghen/hi weet mi dat oore/dat ic hoore/ghelijc als een leerkint. B

Die HEERE der heyrscharen heeft mi dat oor geopent/eñ ic en ben niet ongehoorsaem/ eñ ic en gae niet achterwaerts/ Ic gaf mijnē rugge den genē die mi sloegē/eñ mijn wangen diē/die mi ructen/Mijn aensicht en verborch ic niet voor dē smaet eñ dat speecsel/ want die HEERE der heyrscharen holp mi/daerom en come ic ooc niet tot schande/ eñ ic hebbe mijn aensicht ghebonden/als een keyssteen/ want ic wist/ dat ic niet te scande worden en soude Hi is na bi/die mi rechtueerdicht/Wie wil met mi voor trecht twisten? Laet ons te samen ghaen/ wie isser dye tot my recht heeft? dye come heyr tot my/ Siet/die HEERE Zebaoth holp mi/ Wie isser die mi wil verdoemen? Siet/si sullen altemael als een cleet verouden/eñ die motten sullen haer eten.

Wie isser onder v lieden die den HEERE vreest? C die zijns knechts stemme hoore/ Die inder duysternissen wandelt/eñ hem gheen licht en beschijnt/die moet op den name des HEEREN hopen/eñ die verlate hem op sinen Godt/Siet/ghi alle hebt een vier aengesteken metter vlammē toebereyt / Wandelt henen int licht wo vires/eñ inder vlamminē die ghi aengheesteken hebt / Sulcs geschiet v van mijnder hant/In smerte moet ghi daer ligghen. *

Inden beghinne van desen capittel bewijst hi/dat hise niet verlaten en heeft / met een vertellinghe haerder afcoemste/ende alder weldaden/die hi haer gedaen heeft/hy sterct se teghen alle versaechtheyt want hi die alder sterckste is/ In dien si hem betrouwen/so en mach haer niemant letten.

Dat. li.Cpittel.

Hoort na mi/ghi die de gerechticheyt begheert/eñ ooc die den HEERE soect/ Aenschouwet die steenrootse/ daer ghi af gehouwen zijt/eñ der fonteynen gracht/daer ghi wt gegrauē zijt/Aenschouwet Abraham uwen vader/eñ Sara van welcken ghi ghevoren zijt/Want ic riep hem/ doen hi noch eensaem was eñ ick seeghende ende vermeerderde hem/wandt die HEERE troostet Zion/eñ hi vertroost alle haer verwoestheyt/ Eñ maect hare woeste plaetsen als lusthouen (oft een paradijs)Eñ hare velden ghelijc als eenen hof des HEEREN/ Ja datmen ghenoechte ende vrucchde daer in vindet/ danc eñ lofsanc. Gen. xvij. eñ. xviij. Ro. iiij. gala. iiij.

Merct op mi mijn volc/hoort mi mijne lieden Want van mi sal een wet wtghaen / eñ mijn recht wil ick tot een licht der volcken stellen/ Want mijn gerechticheyt is na bi/Mijn salicheyt treckt wt / eñ mijn armen sullen die volcken oordelen/ Die Heydenen verwachtē op mi/Eñ si wachten op mijnen arme/Heft v ooghen ten hemelwaerts/eñ siet onder opter aerden/wandt den hemel sal als eenen roock vergaen/eñ die aerde gelijc als een cleet verouden/ Eñ die daer op woonen/die sullen oock dagheliex versteruen/Maer mijn salicheyt blijft eewelic/Eñ mijn gherechticheyt en sal niet ophouden. B Psal. c. 2.Pe.iij.

Hoort na mi/ ghi die de gerechticheyt kent/o du volc die mijn wet in uwer hertē draecht/Eñ vreest v niet/als v die lieden versmadē/noch en weest niet veruaert/als si v lasteren/Want die motten sullen

seten/ghelijc als een cleet/ Ende ghelijck als dye
worme dat wollen laken eten. Mer mijn gerech
ticheyt blijft eewelick/eñ mijn salicheyt vā nv aen/
O tot inder ewicheyt. Wel op/Wel op/siet wapent
Esaie.x. v ghi arm des HEEREN/Wel op / ghelijck als in
voorleden tijden/eñ vā outs heyr. En zijt ghi nyet
die den stouten wtghehouwen eñ den draeck ghe-
wont hebt? En zijt ghi niet / die dat meyr der groo
Ex.xiiij ter dieper wateren wt droocht? die den gront des
meyrs tot eenen wech maect? dat die verloste daer
Esdre.i ghinghen? Also sullen oock die verloste des HEE
REE wederkeeren eñ tot Sion comē met trium
phe / Ende die eewighe blijschappe sal op haeren
hoofde zijn / Ghenoechte eñ vruechde sullen haer
omuanghen/mer trueren ende suchten sullen van
haer vlieden.

Ick/Ic ben uwe trooster/Wie zijt ghi dan/dat
ghi v voor menschē veruaert?die doch sterflic zijn?
Ende voor menschen kinderen?die ghelijc hoy ver
gaen? Eñ ghi vergetet des HEEREN/ die v ghe
scapen heeft? Die den hemel wt reect/ende die daer-
de ghefundeert heeft? Mer ghi vreest dagelics/ en
de altijt voor die grammicheyt des rasenden / soo
wie dat hi voorneemt te vderuen? Waer blijft dye
grammicheit des rasendē? Doen hi moeste haestē/
ende rontsomme loopē/op dat hi mochte los wor
den/eñ dat si niet en storuen onder dat verderuen/
Ex.xiiij ende dat hi oock gheen ghebrec aen den broode en
hadde/Want ick ben die HEERE dijn God/die
dat meyr beroert dat sine barē rasen / Sinen name
heet HEERE Zebaoth/Ic sal mijn woort in dij
nen mont gheuen/ eñ bedecken di onder die scadu
we mijnder handen/op dat ic den hemel plantē/eñ
die aerde funderen/ ende tot Sion spreken mach/
Du biste mijn volck.

N O Hierusalem/ontwaect/ontwaect eñ staet op
Hie.xxv ghi die vander hant des HEEREN den kelc zijn
Lu.xxij. der gramschappen ghedroncken hebt / ghi die den
slaepbeker tot die hessen wt gedroncken hebt/Ja/
die droppelē ooc hebt wt gelect. Daer en was nye
mant wt allen den kinderen / die si voortgebracht
heeft/die haer lieden mochte/Eñ ooc niemant wt
allen den kinderen/die si op geuoet heeft/ die haer
byder hant neme/Dese twee zijn v ontmoet. Wie
hadde medelijdē met v? Daer was een verstoorin-
ghe/verwoestinghe/hongher/eñ sweert/Wie sou
de v troosten? Dijne kinderē waren versmacht / si
lagen lancr alle die straten/ghelijc als die versticte
wilt ossche/vol vanden toorne des HEEREN/
eñ der straffinghen dijns Gods.

Daeromme hoort ghi dit allendige ende dronc
kene/ende niet vanden wijn/Also spreect dijn heer
scher die HEERE dijn God/ die zijn volc wreect
Siet/ic neme dē tuymelbeker wt dijnre hant/ Jae
den kelck met die grontsoppē mijns toorns/Ghy
en sult hem niet meer drincken/Maer ic wil hem
in die hant dijnre quelders gheuē/die tot dijnre sie
len spraken/Buyget v/dat wi ouer v gaen moghen/
Ende legget v lichaem gelijck der aerden/datmen
ouer v loopen mach.

¶ Hi gaet noch wat beter voort metter beloninghe Messie
Hi verblijt die Joden ende die Heydenen totter toecomste
des salichmakers.

Dat.lij.Capittel.

VEl op/Wel op Sion/ doet uwe sterc B
te aen/Verchiert v heerlicken/o heyli
ghe stadt Hierusalem/Want daer en
sal voort meer gheen onbesneden oft
onreyne in v regneren/Scuddet dijn
stof af. Staet op/o ghi gheuangē Hierusalē/Treet
dijnē hals wtē banden / ghi ghevanghene dochter
Sion/Want alsoo seyt die HEERE/ ghi zijt om
niet vercoft/daeromme sult ghi oock sonder ghelt
ghelost worden/Want also spreect die HEERE
der heyrscarē/Mijn volc is in voortijdē af getoghē
in Egiptē/op dattet aldaer een gast(oft een vreēt)
soude zijn/ Eñ die Assyrer hadde hem sonder oor-
sake ooc gewelt ghedaē/ Maer wat profijts is mi
nv daer bi?spreect die HERE/Mijn volck wordt
om niet verleyt. Sine regeerders makē enckel huy
linge spreect die HERE / Eñ mijnē name wordt
dagelicx/eñ altijt ghelastert / Daeromme sal mijn
volc mijnen name kennē ter seluer tijt/Want siet/
ick wil selfs spreken.

Ey hoe lieflic zijn die voetē der bodē optē bergē G
die daer den vrede vercondighen/een goede boodt B
schap predikē/die salicheyt openbarē/die daer seg
ghē tot Siō/Dijn God is coninc/Dijne wachters
roepen luyde met haerder stēme / eñ glorieren alle
met malcanderen/ Want men salt metten ooghen
sien als die HERE Sion bekeerē sal/Die woestij
ne tot Hierusalem laet vrolic zijn/eñ haer alle met
malcanderen verblijden/Want die HERE heeft
zijn volc getroost/eñ Hierusalem verlost/Die HE
RE heeft sinē heyligen arme vertoont/voor den
oogen alder Heydenen/Ja dat alle die eynden der
werelt sien sullen die salicheyt ons Godts/ Wijct/
Wijct/treet wt van daer/ Ende en roeret niet on
reyns aen. Gaet wt van haer/ Reynicht v / ghi dye
des HEEREN ghereetscap draghet/Want ghy en Ex
sult metter haest niet wt treckē noch metter vlucht
reysen / Want die HEERE sal voor henen v trec
ken/Eñ die God Israels/sal v bi een vergaderen.

¶ Die Prophеet beclaecht hem wt medelijden ende smer-
ten vander verstocthеyt ende verhartheyt des volcx/die dē
wtghereet en arme Gods/dats den gheopenden Christum
niet aen nemē en willen/Daer na bescrijft hi voorder/ oyt
voorgaende die vernedertheyt ende hoocheyt Christi.

Dat.liij.Capittel.

SIet/mijn dienaer sal wijsselic hande
delen/eñ sal daeromme verhoocht/eñ A
seer hooch verheuē wordē/ Ja datter
vele om sinen wille haer verergheren
sullen/om dat zijn gedaente hatelijker
zijn sal/dan der andere mēschē /eñ zijn opsien onge
stelder/dā der menschē kinderen / Maer hi sal alsō
veel Heydenē besprinhē/Jae dat die coningē ooc
harē mont tegē hē sullē toe sluyten/ Wāt si sullent
met lust aenscouwē / den welckē van hem niet ver
condicht en is. Eñ die niet vā hē gehoort en hebbē
die sullent verstaen.

✠ Maer wie ghelooft onsen prediken? Oft wiē
is den arm des HEEREN bekēt? Wāt hi sal voor Joā.
hē op schietē. gelijc als een spruyte / Eñ ghelijc als Ro.
een wortel wt ten dorren aertrijcke/Hi en sal geene
gedaente noch schoonte hebbē/so wie hem aensiet
noch daer en was geen gedaēte/ dat wi haddē zijn
der mogē begherē/Hi was die alder verachste eñ

onweertste/ vol smertẽ ẽn crancheden. Hi was also veracht/ datmẽ ooc daenschijn voor hem verborch daer omme en hebben wi hẽ nergens voor geacht

Voorwaer hi droech onsen crancheden/ ẽn onse smertennam hi op hem/ maer nochtans hieldẽ wy hẽ/ voor dẽ genẽ/ die vã Gode gheplaecht/ ende tot scandẽ gemaect ware. Hoe wel dat hi om onse misdadẽ wille gewont/ ẽn om onser sonden wille ghebrokẽ is/ want die straffinghe leyt op hem/ op dat wi vrede mochten hebben/ ende door sine wonden

B zijn wi geheelt wi ghinghen alle dolende ghelijc als schapen/ een yeghelijc sach op sinen wech/ maer die HERE worp onser alder sonden op hem

Doen hi ghestraft ẽn ontcert wert/ soo en dede hi sinen mont niet op/ ghelijck als een lammeken/ dat totter slachbancken geleyt wort/ ẽn ghelijck als

D een schaep/ dat stomme is/ voor sinen scheerdere/ ẽn dat sinen mont niet op en doet.

Maer hi is wt den angst/ ẽn wt dat oordeel wech ghenomen/ wie can zijn ghestachte vertellen? want hi wt den lande der levender wech geruct is/ doen hi om die misdaet mijns volcs gheplaecht wert/ ẽn hi is begrauen/ gelijc als die godlosen/ ẽn gestoruen als een rijcke ofte ongodlijcke hoe wel hi niemanden geen onrecht ghedaen en heeft/ noch eenich bedroch in sinen mont geuonden en is geweest/ maer die HERE woude hem also slaen met crancheden.

Wanneer hi zijn leuen tot eenẽ schultoffer ghegheuen heeft so sal hi een zaet hebben/ ẽn in die lancheden leuen Ende des HEREN voornemẽ sal door zijn hant voortgaẽ. Ẽn om dat zijn siele ghearbeyt heeft/ soo sal hi sinen lust sien/ ẽn die volheyt hebbẽ Ẽn door zijn kennisse sal mijn knecht die gherechtige veel gerecht makẽ/ want hi haer sonden draecht ende daer omme wil ick hem een groote menichte tot eender buete geuen. Ẽn hi sal die stercke tot eenen roof hebben/ om dat hi zijn leuen inden doot ouer gegeuen heeft/ ẽn den misdadigen gelijc gherekent/ heeft hi die sonden van vele gedragẽ/ ẽn voor die ouertredinghe heeft hi gebeden.

¶ Wt die Joden ende heydenen sal een eenighe kercke Christi worden/ zijn bruyt ende huysurouwe ende wat vruechde ende gauen dat die van Christo vercrighen sullen dat wort hier beschreuen.

¶ Dat.liiij.Capitte

VErblijt v/ o ghi onuruchtbare die niet en baert/ weest vrolic met roem/ ende juchet/ ghi die niet beuruchte en zijt/ want die eensame heeft meer kinderen dan die eenen man heeft/ seyt die HERE. Maect die ruymte dijnre woninghen wijder/ ẽn reckt wt die zeylen dijnre tenten/ en spaert niet/ streckt die lakenen lange wt/ ẽn steect dijn naghelen vast/ want ghi sult ter rechter ẽn ter slinker handt wt brekẽ/ ẽn dijn zaet sal die heydenẽ besitten/ ẽn in den verwoestẽ stedẽ woonen. Ẽn verschrickt v niet/ wandt ghi en sult niet ter schande comen/ en wort niet bloode want ghi en sult tot gheender spotterie gheraken/ maer ghi sult die schaemte dijnre ioncfrouschaps vergheten/ ẽn en sult die versmaetheyt dijns weduwelschaps niet meer gedencken/ want die v ghemaect heeft/ dat is dijn man/ HERE Zebaoth is sinen name/ ẽn dijn verlosser/ die heylighe in Israel/ die alder werelt Godt ghenoemt wert/

Want die HERE sal v latẽ in een geroepe zijn dat ghi zijt/ als een verlaten/ ẽn van herte een bedroefẽ wijf. Ẽn ghelijc een ionc wijf die haeren houwelijc ouer getreden heeft/ spreect dijn God.

Ick hebbe v een cleyne tijt verlaten/ maer met groote barmherticheyt wil ic v tot mi vergaderen/ ick heb een cleyne tijt/ doen ic toornich was/ ia een ogenblic mijn aensichte van v verborgen/ maer ick wil dijnre metter eewigher ghenade ontfermen/ spreeckt die HERE/ dijn verlosser. Eze.x. Ba.iij.

Ende sulcs sal mi zijn ghelijck dat water Noah doen ic swoer/ dat die wateren Noah niet meer en souden ouer dat aertrijcke ghaen. Also hebbe ick ooc ghesworen dat ic op v niet meer toornich zijn (Gene.) noch kijuen en wille/ wandt die berghen sullen eer wijcken/ ẽn die hoeuelen eer daer henen vallen/ eer dat mijn goedertierenheyt van v soude wijcken/ ẽn eer dat verbont mijns vredes soude vergaẽ seyt die HERE dijn ontfermer.

O ghi ellendighe siet/ ouer die welcke alle tempeesten gaen/ ẽn ghi troosteloose/ ick wil dine muerẽ als een cieraet makẽ/ ẽn ick wil dijn fundamẽt van Saphirẽ legghen/ ẽn dine vensteren van Cristalle makẽ/ ẽn dine poortẽ van Robinẽ ẽn alle dijn palen vã wtgelesene steenẽ. Ẽn alle dine kinderen sullen vanden HERE geleert zijn/ ẽn grooten vrede wil ic dinen kinderen geuen/ ẽn door gerechticheyt sult ghi bekeert worden. Ghi sult verre van gewelt ẽn onrecht zijn/ ia dat ghi ooc daer niet en sult voor deruen vreesen/ noch sorgẽ/ want dat v niet sal genaken/ siet/ wie hem teghen v bi een hoopen/ ende v ouer vallen? Aenghesien si haer versamelen sonder mi/ siet/ ick doet/ dat die smit die kolen int vier aenblaest/ ende een wapen daer wt maect/ na zijn hantwerck/ ẽn ic doet/ dat die verderuer vergaet/ want alle die wapenen die teghen v ghemaeckt zijn/ dien en salt niet gelucken. Ende alle die tongen die haer teghen v setten/ die sult ghi int recht verdoemen/ dat is dat erffenisse der knechten des HEEREN ende haer gerechtheyt/ die si van mi hebbẽ/ spreect die HEERE.

¶ Godt die HEERE biedt sine ghenade/ ende noodet alle menschen tot sine maeltijt/ die welcke hi in Christo bereyt heeft/ ende dat profijt zijns lijdens wort hier beschreuen.

¶ Dat.lv.Capittel.

WEl aen/ alle ghi die dorst hebt/ coemt herwaerts totten watere/ ẽn ghi/ die geẽ gelt en hebt/ coẽt/ coopt/ dat ghy te eten hebt/ coẽt/ ẽn coopt broyde wijn ende melcke sonder gelt/ oft waere. (A) Waer omme gheeft ghi v ghelt wt/ om dat ghene dat niet en spijst? Ende uwen arbeyt/ om dat ghene dat niet en versaet? Hooret doch nae mi/ soo sult ghi dat beste eten/ ende uwe siele sal inden vette wellust hebben. Neyghet uwe ooren herwaerts/ ende coemt tot mi/ hoort/ soo sal uwe siele ghesont zijn/ want ick wil met v een eewich verbont makẽ/ die sekere ghenade Dauids/ siet/ ic hebbe hem den lieden tot eenen ghetuyghe ghegheuen/ tot eenen vorste ẽn ghebiedere den volcken/ siet/ ghi sult die heydenen roepen/ die ghi niet en kennet. Ende die heydenen/ die v niet en kennen/ die sullen tot v loopen om des HEREN dijns Godts wille/ ẽn des heylighen in Israhel/ die v heerlijck maect.

* Soect den HEERE/ die wijle dat hy te vinden
is/roept hem aen/die wijle dat hi na bi is. Die godloose laet af van sinen weghe/ende die ongerechtige
B van sinen gedachten/ ende bekeere hem totte HEERE/so sal hi zijnder ontfermen/ eñ tot onsen God
Deu.iiij want hi gheneycht is om te vergheuen / wât mijn
eñ.xxx. ghedachten en zijn niet gelijc die uwe. Ende dijne
wegen en zijn niet gelijc die mijne/ spreect die HEERE. Maer ghelijc die hemel hoogher is dã die aerde/so zijn ooc mijne weghen hoogher dan dine weghen/eñ mijne ghedachten dan die uwe.
Want ghelijc als die reghen eñ snee vanden hemel af comt/ende derwaerts niet weder en keert/
mer maect die aerde vocht/ende vruchtbaer/ende
groeyende/datse saet gheeft te saeyen/ ende broot
C te eten. Alsoo sal ooc dat woort dat wt mijnẽ monde coemt/niet leech weder tot mi comẽ/ maer tsal
mijnen wille doen/eñ tsal geluckich zijn/in tgheen
daer icker toe seynde.
Alsoo sult ghi met vruechden wt trecken / eñ in
vreden ghelept worden. Die berghen eñ die heuuelen sullen van vruechden clincken/eñ alle boomen
opten velde/sullen mettẽ handẽ clappẽ. Daer sullẽ
denneboomen voor die doornẽ wassen/eñ myrtus
(oft gagelboom)in die plaetse van distelen. Ende
den HEERE sal eenen name/eñ een eewich teecken
zijn dat niet wt gheroeyt en sal worden. *

¶ Hier wort verhaelt/met welcke cleynodien/dat haer die kercke Christi verchieren sal/ ende toe maken tot zijn der toecoemst. Die propheet beclaecht ooc hier die groote ontrouwe der valscher propheten/ende der godloser ouerheeren.

Dat.lvi.Capittel.

A Alsoo spreect die HEERE/ onderhout
dat recht/eñ doet gerechticheit/ wât
mijn salicheyt is na bi/datse come/en
de mijn gerechticheyt datse gheopenbaert worde. Wel ghesciede dẽ mensche die sulcks doet/ eñ des menschen kint / die dat
vast onderhoudt/dat hi dẽ sabbath houdet/eñ niet
en ontheylicht/eñ behoede zijn hât/dat hi geẽ booſheyt en doe.
Eñ die vreemdelinc die hem totten HEERE ghegheuen heeft/ en sal niet segghen. Ach die HEERE
heeft mi wtgesloten vã sinen volcke. Eñ die gesnedene en sal oock niet segghen/siet/ic ben een dorre
boom/want alsoo spreect die HEERE totten ghesnedene. Die mijnen sabbath onderhouden / ende
hooch achten tgene dat mi behaecht/eñ houdẽ vast
mijn verbont/dien wil ic in mijnẽ ghesinne/ eñ binnen mijne muerẽ eenẽ name eñ erfdeel geuẽ/beter
dan oft si sonen oft dochteren hadden ghehadt/ ick
wille haer eenen eewighen name gheuen/ die nyet
vergaen en sal.
B Eñ der vreemdelinger kinderen/die hen totten
HEERE gegeuen hebben/dat si hem dienen / ende
sinen name lief hebben/dat si sine dienaers souden
zijn/een yeghelijcke die den sabbath hout/ alsoo dat
hi hem niet en ontwijckt(oft ontheylicht)/eñ dat hi
mijn verbont vast onderhout. Die selue wil ick tot
mijnẽ heylighen berghe brengen/eñ wilse verblijdẽ
in mijnen bedehuyse/ eñ haren offer eñ brantoffer
sullen mi aengename zijn/op mijnen outaer / wât
mijn huys/dat sal allen volcken een bedehuys heeten. Die HEERE der heyrscharen spreeckt/die dye
verstroyde Israelite samen vergadert. Ick wille
noch meer totten versaemden vergaderen/vã dien
die noch te versamelen zijn.
Alle die beesten des velts/ia alle die dieren inden
woude sullen comen haer te verslinden/ want alle a
haer wachters zijn blint/si en hebben alle te samen
gheen verstant. Si sijn alle stomme honden/ die niet
bassen(oft blaffen)en connẽ/slaperige/luye/liggende/snarrende/het zijn onbeschaemde hondẽ die nẽmermeer sadt ghewordẽ en connẽ. Die herders en
hebben gheen verstandt/een yeghelick siet op sinen
wech/eñ een yeghelick keert hem tot zijnder giericheyt in sinẽ staet. Coemt heyr/laet ons wijn halen/
eñ vullen ons/dat wi droncké wordẽ/eñ doẽ morghẽ gelijc als huydẽ/iae noch veel meer. Maer die
gerechte vergaet daer mede/ eñ daer en is niemât
diet ter herten neemt. Eñ die heylige goede luyden
wordẽ wech genomẽ/eñ niemant en acht daer op
wât die oprechte wordẽ wech geruct/ voor dat ongeluc. Eñ si comen tot vrede eñ ruste in harẽ cameren/want si oprechtelicken voor haer selfs ghewãdelt hebben.

¶ Hi straft die groote ontrouwe der valscher prophetẽ/ der godlooser ouerheyt/ende die ouertredinge des valschẽ volcks. Ende bi dien belooft hi die ghenade ende bermhertichheyt Gods/allen den ghenen die wederkeeren.

Dat.lvij.Capittel.

C Coemt herwaerdts ghi kinderen der
dachuerkieserinnen/ghi saet der ouerspeelders/ende der hoeren. Aen wiẽ
wilt ghi nv uwe lust hebbẽ? Op wien
wilt ghi nv den muyl op sperren? Eñ
die tõge wtsteckẽ? En zijt ghi niet kinderẽ der ouertredingẽ/eñ eẽ valsch saet? Ghi die indẽ bitte totten
beeldẽ(oft godekens)loopt onder alle groene boomen/eñ vermoort die kinderẽ aen die beken/eñ onder die steenclippen? Dijn deel is aenden steenrootsen/eñ die selue sullen dijn deel blijuẽ. Want dẽ seluen scuddet ghi den dranckoffer/ende spijsoffer/offert ghi daer. Soude ic mi dies ghetroosten?
Ghi hebt v bedde op eenen hooghen verheuen
berch gemaect/eñ ghi gaet derwaerts op/om te offeren/Eñ ghi hebt achter den dooren eñ stijlen dijn
gedachtenisse gestelt/want ghi keert v van my/ eñ
ghi gaet henẽ op/eñ hebt v bedde wijder gemaect
eñ ghi verbint v met haer/eñ bemint haren legger
soo waer ghi die siet. Ghi reyst met olye totten Coninc/eñ ghi hebt menigherley salue/ende seyndeste
dijn ambassaten int verre / eñ ghi zijt daer mede in b
die grachtẽ geuallen. Ghi verarbeyt v liedẽ in dye
menichte dijnre waghenen/noch en sprakest nyet/
ruft een weynich. Maer want ghi vindt een leuen
van dijnre hant/daeromme en werdtstu niet moede. Voor wiẽ zijt ghi so sorchuuldich/eñ vreest alsoo?
so ghi doch met lueghenen omghaet/ noch en ghedenct mijnder niet/ noch en nemest niet ter hertẽ?
Meynt ghi dat ic altoos swijghen sal? als ghy nyet
met allen en vreest?
Ic wil dijne gherechticheyt/ eñ dijn werckẽ verthonen. Mer tenl sal v geen profijt zijn/als ghi roepen sult/soo laet v dijne hoopen helpen. Maer den
wint salse alle wech nemen / ende die ydelheyt salse
wech rucken. Maer die op my betrouwet/ dye sal
dat lant beeruen/eñ mijnen heyligen berch besittẽ

Eñ sal seggē/maect die bane/bereet v/ rupmet dē
wech/heft die aēstotinge wt den wege mijns volcs
Want also spreect die hoge eñ verheuene/ die ghe
ne die in die eewicheyt woont/wiens name is/Dye
Heylige / Ick die in die hoochte eñ int heylichdom
wone/eñ bi dē genen/die van verslaghenē verne
verden gheest zijn / op dat ic den bedructen moet/
eñ dat gebrokē herte soude heelen/ Want ic en wil
niet ewelijc kijuē/eñ ooc niet altoos grā zijn/Maer
daer sal van mijn aensicht eenen gheest oft wint
waepen/eñ ic wil adem maken
D Ick wert vander onduecht haers ghiericheyts
verthoornt/eñ ic slocchse/Jc verbolck mi/eñ was
gram/doen si herwaerts eñ ghints ghingē/in dye
omwegē haerder hertē. Mer doē ic weder omme
hare rechte wegē aēsach/so maecte icse gesont/Jc
leydese/eñ gaf haer troost weder omme/eñ den ge
nen die ouer haer liedē rouwe droegē/ Jc wil wt
gebreyde lippē sceppē/die daer predikē vrede / vre
de/beyde den genē die verde / eñ den genen die nae
bi zijn/spreect die HEERE/eñ wilse gesont maken
Maer die godlosen zijn als die rupsschēde zee/dye
niet stille gesijn en cā /eñ sine goluē werpē slijc eñ
drec wt/also en hebbē ooc die godlosen gheenē vre
de spreect die HEERE

¶ Hi vermaent den propheten dat si neerstelijck ende strē
ghelijck haer officie waer nemen / Ende dat si nyet alleen
teghen alle lasteringhe des volcs en roepen /maer oock te
gen dat betrouwen der menschelijker wercken /Hier wort
oock bewesen wat dat rechte vasten is/dat Gode behaecht

Dat.lviij.Capittel

Jt seyt die HEERE / roept stoute-
liken (du warachtighe prophete) en
spaert niet/ verheft dijn stemme ghe
A lijck als een basuyne/eñ vercondicht
ij. minē volcke hare ouertredinghē /eñ
iij den huyse Jacobs hare sondē/ Wāt si soecken my
b. dagelicx/eñ willē mine wegē wetē/recht gelijc/oft
rx een volc ware dat gerechticheyt dede / eñ die trecht
zijns Gods niet verlatē en haddē/Sy eyschen my
te recht/ eñ si willē met Gode voort recht kijuen/
Waeromme(seggē si)vastē wy/eñ ghi en siets niet
aen?Waer omme doē wi onsen lichaē lidē aē?Eñ
ghi en willet niet mercken
Siet/so ghi vast/ also blijft ooc uwe begheerte
Wāt ghi en quelt uwe sculdenaers dies nz te min
Siet/ghi vastet alsoe dat ghi ooc twist eñ kijft/Jae
B metter vuyst ooc ongoddelikē slaet/ Eñ vast doch
niet also/gelijc ghi liedē nv doet dattet een gescrey
van v inder hoochte gehoort worde /Meēt ghi dz
mi dit vastē behaghe?dat een mēsche indē dach zijn
lichaē quelle?oft zijn hooft laet hangē gelijc als een
byese?oft in eenen sack inder asschen ligghe?Wout
ghi dat gheuast heeten?eñ eenē dach den HEERE
aēghename?Maer dit is een vasten die ic verkiese/
Laet los die met onrecht aen v verbonden zijn
Laet ledich den welcken ghi beswaert
Schelt quijt die schult der quader comenschappen
Laet vry gaen die ghi benaut
Neemt wech alderley beswaringe
Deelt den hongerighē dijn broot/ eñ dē armē wee
sen leyt in v huys/als ghi eenē naectē siet/dien clee
det/eñ en verbercht dijn aēsicht niet/vā dine vleesche
Als dā so sal dijn licht opgaē/gelijc als die morgensterre/eñ dijn weluaert sal toenemen/ dijn ghe
rechticheyt sal voor v henē gaē / eñ die heerlicheyt
des HEEREN sal v tot haer nemē/ Eñ als ghy
dā roepē sult/soe sal die HEERE antwoordē/eñ
als ghi roept/so sal die HEERE seggen/Syet/hyer
ben ic *
* Daeromme als ghi niemāden en sult beswa
ren/noch ooc met vingerē wisen /noch qualijc spre
ken/eñ als ghi dē hongerighē dijn siele wtschudt/
eñ die bedructe siele versadet / Dā sal dijn licht in
der duysternisse opghaen/ende dijn donckerheyt sal
zijn als den middach/ Eñ die HEERE sal v altijt
leydē/eñ dijn siele versadē indē dierē tijt/ eñ dijn ge
beēte sterckē/Eñ ghi sult zijn als eenē wel ghewa C
terden hof/eñ gelijc als eeē fonteyn adere /die nem
mermeer waters ghebreec en heeft/ eñ het sal door
v getimmert wordē/dat lāge woest geleghē heeft/
eñ ghi sult eē fundamēt legghē dz altoos bliuē sal/
Eñ ghi sult heetē eē die de thuynen repareert/ende
die de wegē verbetert/datmē daer woonē mach * Wat dē
In diē dat ghi uwe voetē vādē sabbath keeret rechten
also dat ghi niet en doet/tghene dat v behaecht in Sabath
minē heyligē daghe/ so sult ghi totte lustighē heyli eeren is
gen/eñ heerlikē Sabbath des HEEREN geroepē Deu.rrij.
wordē/Eñ so sult ghi dē seluē prijsen/als ghy nyet i.Re.rb
en doet/na dine voornemē/ noch dinē wille en soec Ozee.bi
ket noch dine woordē en spreect / Als dā sult ghy Pro.iij.
lust hebbē indē HEERE/ eñ ic wil v in die hoochte
opter aerdē latē vliegē/ eñ ic wil v spijsen met dye
erffenisse Jacobs dijns vaders/Wāt dē mont des
HEEREN heeftet belooft

Inden voorghaende capittel hebben haer die Joden be-
claecht/dat God haer niet en verhoort /dien antwoort hy
hier ende seyt/oorsake dat ick v niet en verhore /ten is nz
van minen tweghen/nict uwe ontrouwe godloosheit ende
schalcheit doetet

Dat.lix.Capittel

Jet/die hāt des HEEREN en is nz A
afgehouwē/oft vcort also dat si nyet
gehelpē en can/eñ zijn oorē en zijn nz
verstopt/ dat hi niet hooren en mach
Maer uwe sondē schepdē v eñ uwen
God vā malcāderē/Eñ dine sondē verbergē zijn
aēsicht vā v/ dat ghi niet vhoort en wort/Wāt dij
ne hādē zijn met bloede besmet/eñ v vingherē met rom biij
onduechde/Dijne lippē sprekē logenē/eñ uwe ton
ge seyt dat onrecht is/Eñ daer en is niemāt die vā
der gerechticheyt predict/noch die met die waerhz
oft trouwe rechte /Eē yegelijc betrouwet op ydē
le dingē/eñ dēct bedroch/Si ontfangē moeyte/eñ
barē ongeluc. Si bruedē Basiliskē eyer wt /eñ we
uen spinnē webbe/Die vā haren eyerē etet die ster
uet/eñ diese in twee tredet /so coemt daer een ader
wt. Haer spinne web en dooch tot ghene cleederen/
eñ haer werc en diēt niet te deckē / wāt haer werc
is moeyte/eñ in harē hādē is boosheyt. Hare voetē
lopen totten quade / Eñ si zijn snel om onsculdich
bloet te stortē. Hare opstellē is een boos gedacht/
eñ harē wech is enckel ongeual eñ verderuinge/si
en kenē dē wech des vredē niet /eñ daer en is geen
recht in hare gangē/haer wegē zijn verwerret/dat
so wie daer op gaet/vanden vrede niet en weet
Daer om is dat recht so verre vā ons/eñ wi en B
verrigē die gerechticheyt niet. Wy verwachtē op
dat licht/siet/so werdet duyster/op dē morgē schijn/
siet/so wādelē wi int donckert/Wi tastē aē den want

ende oock vruechden olye voor dye droefenisse/
gelijc die blinde/wi tastē als de gene/die geē ogen
en hebbē wi stotē ons indē middach/als oft waer
inder schemeringe/wi zijn indē duisterē/gelijc die
doodē/wi morrē alle gelijc die beyrē/eñ truerē zō
der ophouden gelijc die duuē/Als wi optrecht ŭ=
wachtē/so en ist nergēs/op die salicheit/soo is die
verre van ons

Wāt onser ouertredigen zijn te veel voor v/eñ
onse sondē antwoorden tegē ons/Wāt wi moestē
onse ouertredingē bekēnē/eñ onse misdadē wetē
(te wetē)dat ouertredē eñ liegē tegē den HERE
eñ daf vallē vā onsen God/gewelt/eñ verraderis=
sche opstellingē bedriuē/eñ inder hertē valsce ver=
sierde sakē voor te nemē/daer om is ooc dat recht
te rugge geweke/eñ die gerechtichz is verre afge
tredē/Wāt die waerheit is opter stratē geuallen
eñ dat louter eñ claer en mach niet te voorscijn co
men/Ja die waerheyt wort geuāgē gelegt/eñ so
wie hē vādē quadē aftrect/die moet alle māss roof
zijn. Sulcs siet die HERE eñ het en behaechde
hem niet/datter nergens recht en is/eñ hi siet/dat
C ter niemāt en is/die medelidē hadde/eñ het ŭdroot
hē/Daerom beholp hi hē selfs met sinē arm/ende
verliet hē op sine gerechtichz/wāt hi tooch die ge=
rechticheit aē gelijc eē pātsier/eñ hi sette dē helm
des salicheyts op zijn hooft/Ende hi tooch aē dye
wrake als eē cleet/eñ hi clede hē metter zeloerscer
ernstiger liefde/gelijc met enē mātel/als die gene
die sine wederseggers niet thoorne betalē wil/eñ
sine viādē vergeldē/Ja dē eylandē(oft heydenen)
wil hijt lonē op dat den name des HEREN ont
sien worde vādē nedergāc/eñ sine heerlichz vāden
opganc der sonnē. Wāt hi comē sal als eenē viāde
likē waterstroom dien die wint des HEREN be
roert heeft/Eñ diē van Zion sal een verlosser co=
men/eñ den genē die haer in Jacob vā sondē kee=
rē/spreect die HERE/eñ ic/spreect die HERE/
make sulckē verbont met hem/Minē gheest/ dye
bi v is/eñ mine woordē die ic in dinē mont gegeuē
hebbe die en sullē vā dinen mont niet wijckē/noch
vādē mōt dijns zaets eñ kints kinderē spreect dye
HERE van nv aen tot inder eewicheyt.

¶ Hi vermaent allen die Gods woordt beminnen/dat sy haer bereet maken/met vruechde die ghenade Godts te bekennen/Maer so wat hier van Hierusalem ende andere lichamelike dinghen verhaelt wort/dat wort door een hoger verstant van die roepinghe der heydenen verstaen.

A Dat.lx.Capittel ✠

STaet op Hierusalē/weest blinckende. Wāt dijn licht coēt/eñ die heerlicheit des HEREN gaet op ouer v/ Wāt siet/wānēer die duysternisse dat aert=
rijc/bedect/eñ die donckerhz die wolc
ken/so sal die HERE ouer v lichtē/eñ sijn heerlic
heit sal ouer v schinē/eñ die heidenē sullē in dinen
lichte wādelē/eñ die volcken in die claerhz die ouer
v opgaet/Heft op v ogē eñ siet rontomme/dese al
le versamē haer eñ comē tot v/Dine sonē sullē vā
verre comē/eñ dine dochterē sullē vā alle sidē tot v
comē. Dā sult ghi dinē wellust siē/eñ wtbrekē/eñ
v herte sal hē verwonderē eñ wtbredē/als die me=
nichte des meyrs tot uwaerts trect/eñ die macht
der heidenē tot v coēt/Die menichte der Kemelen
sal v bedeckē/die lopers(oft Dromedariē)wt Mi
dian eñ Epha/si sullen wt Saba alle comen/gout
eñ wieroock brēgē/eñ des HEREN lof vercondi=
gē.*Alle dat vee in Kedar sal tot v ŭgadert wor=
dē/Die rāmē Nebaioth sullē di dienē/si sullen op
minē aēgenamē outaer gheoffert wordē/wāt ick
wil dat huys mijnder heerlicheit verciere

Welc zijn se/die daer vliegē gelijc als die wolc=
kē eñ gelijc die duuē tot harē vēsterē vliegē? Die ey B
lādē ŭwachtē op mi/eñ die meyrscepē vā lāgs her
waerts/op dat si di vā verre dine sonē toebrengen
mochtē tasmē met haer/ gout eñ siluer ter eerē dē
name des HEREN dijns Gods/eñ den heyligen
in Israel/die v heerlic gemaect heeft/die vreēde sul
lē v muerē timmerē/eñ haer coningē sullē v dienē
Wāt in minē toorne slae ic v/eñ alst mi belieft/ so
ōtferme ic di wederō/eñ v poortē sullē sond ond=
laet opē staē/eñ noch dach noch nacht toe geslotē
wordē/op dattet heyr der heydenē tot v gebrachē
eñ hare coningē tot v gestiert wordē/wāt een ye=
gelic volc oft conincrijc dz v niet dienē en wil/dat sal
ŭgaē/eñ mettē sweerde ŭwoest wordē/Die heer=
lichz Libani sal aē v comē/Die Cipresbomē/Ced=
bomē/eñ boschbomen(oft palmbomē)deē mettē C
āderen/om te ŭcieren die plaetse mijns heylichdōs
Wāt ic wil die stede mijder voeten heerlic maken

Die v ŭdruct hebben die sullen neō gebuicht tot
v comē/eñ alle die v bescimpē /die sullē v te voet
vallē/Eñ mē sal v heetē die stat des HEREN/dz
heylige Zion Israels wāt daerō dat ghi ŭlaten eñ
gehaet zijt geweest/datter ooc niemāt door gereist
en heeft/daer om wil ic v tot een eewich playsant
makē/eñ tot eē vruechde ind eewichz/Du sult dat
melc vādē heydenē suygē/eñ die vorstē der conin=
gē sullē v voedē/op dat ghi weet dat ic die HERE
bē/v salichmaker/eñ ic die machtige in Jacob ben
dijn verlosser. ¶ Voor dat metalē wil ic gulden
werc brēgen/eñ in die stede des ysers het siluerē/
voor dat houtē metael/eñ voor dz steenē yser/Eñ
ic wil makē dz dine vorstheren vrede leerē sullen/
eñ dine scouteden(oft officierē)gerechtichz predi=
ken/Mē en sal geē violēcie meer hooren in dinen
lādē/noch ongeual/oft hertsen leet/biñē dinē pa=
lē Mer v murē sullē salichz/eñ v poortē Gods lof
heetē/Die zonne en sal nz meer v dach licht zijn eñ
dz licht der manē en sal v nz meer lichtē Maer die
HERE selfs sal v een ewich licht zijn/Eñ v God
sal dinē prijs zijn. Dijn zonne en sal nz meer ond gaē
Noch dijn mane dē scijn ŭliesen/wāt die HERE
sal dijn ewich licht zijn/eñ v truerige dagē sullē een
eynde hebbē/Eñ v volc sal enckel oprecht zijn/eñ si
sullē dz aertrijc ewelic besittē/ als die ghene die de
bloeme vā mijnd plātinge zijn/eñ een werc mijnd
hādē/dies ic mi beroemē sal/Wt dē cleenstē sullen
der duisēt werdē eñ wt dē slechtē eē machtich volc
Ic die HERE wil sulcs corts tot sijnd tijt besckickē A

Dat.lxi. Capittel. Dat

DIe geest des HEEREN Gods is by my ficie
Daerom heeft mi die HERE ghesalft/eñ enē
heeft mi gesondē dē armē te predikē/ dat pheti
ic die gebrokē gewōde hertē ŭbindē soude/eñ den dwel
geuāgē die ŭlossinge soude ŭcondigē/eñ dē gebon pricip
dē kercker openē soude eñ te ŭcondigē een aenge licin
naē iaer des HEREN/eñ enē dach d wrakē ons Ao vi
Gods/eñ te troostē alle trurige/dz ic dē bedructē 18.
tot Zion gheuen soude voor dat stof een schoonte Luce.

Eñ dat cierlic gewaet voor enē swarē geest/op dz si genoēt mogē wordē bomē der gerechticheyt/eñ plātē des HEEREN/vādē welckē hi hē beroemen mach/si sullē die oude woestinē bouwen/eñ so wat in voortiden v destrueert is op brenghen/die vwoeste stedē die vā veel geslachtē leech gelegen hebbē/sullē si vernieuwē. Die vreemde sullē staen eñ uwe vee weydē/eñ die wtlādighe sullē uwe ackerliedē eñ wijngaerdeniers zijn / Maer ghi sult Priesters des HEEREN gheetē wordē/eñ men sal v dienarē ons Gods noemē/Eñ ghi sult der heydenen haue genieten/eñ in haer heerlicheyt sult ghi v beroemē/Voor v vsmaetheyt salder tweuout comen/eñ voor die scāde sullen si vrolic zijn op harē acker/wāt si sullē tweeuout besittē. Eñ in haren lāde sullen si die eewige vrueghde hebbē/Wāt ic bē die HERE die dat recht lief heeft/eñ die der rouers vrantoffer hate/Eñ ic wil doen dat haer loon sal seker(oft gewis)sijn/Eñ eenē ewigen bondt wil ic met haer makē/Eñ men sal haer zaet kēnen onder die heydenen/eñ haer nacomelingē onder die volcken/Also dat wiese sien sal/die salse kēnen/dat si een saet zijn gheseegent vanden HERE

B

Ic verblide mi inden HERE/Eñ mijn siele is vrolic in minen God/Wāt hi sal mi aentrecken dz cleet der salicheit/eñ metten mātel der gerechticheyt bedecken. Gelijc als een bruydegō met zijn cieraet eñ als een priester in zijn pronkerie/eñ ghelijck als een bruyt in haer fraeyheyt/so sal hi mi vercieren. Wāt gelijc dat aertrijc zijn vruchte brenct/eñ dē hof zijn saet voortbrenct/also sal die gerechticheyt eñ prijs opgaē voor alle heidenē wt dē HERE der heirscarē

¶ Die propheet en sal niet ophouden te roepen/waerscou wen/ende vermanen tot dattet licht der ghenaden opgaet in Sion
Dat.lxij. Capittel

A

OM Zions wil en wil ick niet swighen Eñ om Hierusalems wille / so en wil ic niet ophouden/tot dat hare gherechticheyt op gaet gelijc als een claerheit ende dat haer salicheyt als een coortse berne/op dat die heydenen dijn gerechticheyt sien/eñ alle coningen dijn heerlicheyt. Eñ ghy sult met enen nieuwē name genoēt wordē/den welckē des HEEREN mont noemen sal/Eñ ghi sult een scoon croone inder hant des HEEREN / eñ eenen crans der eeren inder hāt dijns Gods zijn/Men en sal v niet meer die verlatene/noch v lant niet meer dat woeste heeten/Maer men sal v minē lust aen haer(oft mijn aengename)heeten/eñ v lāt/het heeft enē here(of een belootste/Wāt die HERE is v gonstich/eñ dijnen lāde wort enen mā opgeslagen(oft toegeseyt) Wāt gelijc als een iongelinc een maecht te houwelic neēt/also sal God hē seluen dine sonē te houwelic versekeren / Eñ gelijc als hem een bruydegom verblijt vā zijnder bruyt/also sal hē v God vā v verbliden.

C

Ep.v. O Jerusalem ic wil wachters op dine mueren bestellen/die den gāsten dach eñ den gāschen nacht nz stille swigen en sullen/maer des HEEREN sullē gedeckē/op datter bi v geen swigē en si/ noch ghy vā hem nz en swijcht/ter tijt toe/dat Jerusalem bereedet wort/ eñ geset tot enen prijs opter aerden.

Die HERE heeft bi zijnder rechter hant gesworen/eñ bi sinen sterckē arme/Ic en wil voort aē nz meer dijn corē dinē viādē te eten geuē/noch oec dinen most/dien ghi bearbeyt hebt/ dē vrēden niet laten drinckē/Maer diet ingeuoert hebbē/die sullē oec etē/eñ den HERE louē / Eñ dien ingebrocht hebbē/ die sullen hem drinckē indē voorhoue mijns heylichdoms.

C

¶ Gaet henen eñ wijct / door der poorten beredet dē volcke dē wech /maect die straten/maect die banē/ruymt die steenē wt den wege steect op dat venlijn tegē die volcken/siet/die HERE laet hē horē tot aē die eynden der werelt/Segghet der dochter Zion/Siet/dijn salicheyt coemt/siet/hi brēct sinen scat met hem/eñ sinen loon is nv voor hē bereet/Men salse noemen dat heylich volc die verlosste des HEEREN /Eñ men sal v heeten Die besochte eñ niet die verlatene stadt

¶ Die propheet vermaent dat volc dat si den toecomende salichmaker aen nemen souden ende danckbaer zijn.
Dat.lxiij. Capittel

A

WIe is dat/die daer vā Edom coēt/mz geuerwde cleederē vā Bosra/die so costelic gecleet is/eñ die met al sijnder cracht daer henen swenst? Ic bent(sal hi seggē)die gerechticheyt leert/eñ ic ben een Vorste om te helpē(dā salmē seggen)waer om is dā dijn cleet so root/eñ dijn gewaet ghelijc als den genen die inder wijnpersen tredet? Ic hebbe (sal hi antwoordē)die wijnperse alleen getredē/eñ daer en was onder alle den volcken een mā niet bi mi/Ic hebbe(mijn viāden)in mijn toornicheyt geperst/eñ in mijn grāschap vertreden/Daer af heeft haer bloet mijn cleder bespreēgt/ eñ hebbe also allē mijn gewaet vuyl gemaect/Want ic hebbe eenen dach der wrakē voor mi genomen/eñ dat iaer dye mine te verlossen dat is gecomē/Wāt ic sach ront omme mi/eñ daer en was niemāt die mi holpe/eñ ic was veruaert/eñ niemant en onderhielt my/Met mijn rechter hāt moest mi helpē/eñ mijn gerechticheit onderhielt mi/Daer om heb ic die volckē vertreden/in mijnder grāscap /eñ hebse vocht gemaect in minen toorne/ eñ ic heb hare victorie ter aerden neder gestoten

Als die propheet vertelt heeft het ghewelt / ende dye weldaden des salichmakers/soo seyt hi God den HERE lof ende danc. Ende met groote suchtinghe ende heeter aēdacht roept hi die toecomst ons verlossers
Dat.lxiiij. Capittel

A

IC wil die goedertierenheyt des HEEREN gedēckē/Eñ des lofs des HEEREN in alle dat ons die HERE gesconckē heeft /eñ der groter weldadē aēdē huse Israels/ die hi haer gedaen heeft door sine barmherticheyt eñ grote goetheyt.

Wāt hi sprac/si zijn ym niet mijn volc/kinderē die niet valsch en zijn/eñ daeromme was hi hare sa lichmaker. So wie haer benaude/die benaude hē Exo.
oec/Eñ die Enghel die voor hen is /die halp haer xiiij
hi verlostese daer omme /dat hi se liefhadde /ende haer spaerde. Hi namse op/ eñ droechse altijt vā outs her. Maer si vertoorndē eñ verstoordē sinen heyligen gheest/Daer om wert hi haer viant/ende street tegē haer. Eñ hi gedacht opten voorledenen tijt/op/Moysen/die onder zijn volc was.

Waer is dā nv diese wt den meyr leyde/metten herders zijnder cuddē/Waer is hi die sinen heyligē gheest onder haer ghaf/Dye Mosen bider rechter hāt leyde/door sinen heerlikē arm/Die de wateren voor haer deelde/op dat hi hē eenē eewigē naē soude maken. Diese in die diepte voerde/ ghelijc een

geert int wilde gevoert wort/ eñ niet en struyckel
den/ gelijc een dier dat int velt henē gaet/ Dwelcke
dē geest (oft adē) des HEERĒN drijft. Also hebt
B ghi oock v volc geleit/ op dat ghi v eenē heerlikē na
me sout makē. Daeromme siet nv vādē hemel
af/ eñ besiet die wooninghe dijns heylichdoms eñ
dijnder heerlicheyt. Waer is nv dine yeloersche
ernstige liefde? dine macht? dz dine grote heerlicke
bermherticheyt haer dus hart tegen mi hout

Ghi zijt doch onse vader/ want Abrahā en kēt
ons niet/ eñ Israel en weet vā ons niet. Mer ghy
sijt onse vader eñ verlosser/ van outs her is dinen
name. O HEERE waer om laet ghi ons dolē van
dinē wegē? Eñ ons herte verharden/ also dat wi v
niet en ontsien? Wort doch weder om met ons
eens/ om dijnre dienaers wille/ die wt den geslach
ten dijns erfdeels zijn. Si besittē schier gāsch eñ
al dijn heylich volc/ Dine viandē vertredē dijn hey
lichdoom Wi sijn gelijc als voormaels/ doen ghi
C ouer ōs niet en regneerde/ eñ recht oft wi na dinē
name niet genoemt en warē. Och oft ghi dē he-
mel scheurde/ eñ voert daer af/ Ja dz die bergē om
dijnre tegēwoordichz smeltedē/ gelijc als een heet
water/ vādē crachtigē viere versiedt. Op dat di
nē name onder dine viādē bekēt worde/ Eñ dz die
heydenē voor v bevē mochtē. Door die wonderli-
ke wercken die ghi doet/ daermē nz op en vermoe
det/ doē ghi daer af daelde/ eñ als die bergē vsmel
teden Wantet vā aēveghinne der werelt niet ge
hoort en is/ noch mettē orē vernomen/ noch oock
geē oge gesiē en heeft/ wtgenomē v/ O God alleē
wat ghi den genen doet/ die op v betrouwen

Ghi helpt dē genē die met vruechdē recht doet
eñ die dijnre wegē gedachtich zijn. Siet hoe wel
ghi verthoornt waert/ doē wi sondichdē/ eñ ooc
lāge daer in bleuē/ maer ons wert nochtās gehol-
pen. Mer nv sijn wi alle gader ghelijc onreyne/
eñ alle onse gerechtichedē zijn gelijc eē maēsiecker
vrouwē cleet. Wi zijn alle verwelct gelijc die bla
derē/ eñ onse sondē nemē ons wech/ ghelijc als die
wint. Daer en is niemāt die dinē name aēroept
noch hē schict/ dat hi v vercrigē mochte. Daer om
verberchstu dijn aēsicht voor ons/ eñ laet ōs in on
se sondē versmachtē. Maer nv O HEERE du
bist onse vader/ Wi sijn leē/ eñ du bist die potbac-
D ker/ eñ wi alle sijn dwerc uwer hāden. O HEE-
REen wilt doch niet te seer toornich wesen/ Noch
en gedēct der sondē niet ewelikē. Siet doch dat
aē/ dat wi alle v volc sijn. Die stedē ws heylich-
doms liggē woest/ Zion is woest geworden/ ende
Jerusalē is een woestine. Dat huys onser hey-
licheyt eñ heerlichz/ waer in onse vaders v gelooft
hebbē/ dat is mettē vier verbrāt/ Ende al wat wy
schoons hadden/ dat is te schāde ghemaect Wilt
ghi O HEERE bouē dat alle v niet latē verbidden
maer swigē/ Eñ ons bouen die mate castijen

¶ God die HERE antwoort den Prophect/ die indē per
sone des volcs gebeden heeft   Dat .lxv. Capittel.

Roma. x
Ick sal gesocht wordē vādē genē dye
na mi niet en vraechdē/ Ic sal gevon
den wordē/ vandē genē/ die my niet
en sochtē/ Dā sal ic tottē heidenē seg
gen/ die minē name niet aē en riepē/
Hier bē ic/ hier ben ic/ Wāt dē gāschen dach strec-
ke ic mijn hāden wt/ tot eē ongehoorsaē volc/ dwelc
na sine gedachtē wādelt/ eñ op eenē wech die niet
goet en is/ Eē volc dat mi voor minen ogen tortet
altoos/ Si offerē indē houē eñ wi roockē op die ti
gelsteenē outarē/ si woonē onder die grauē/ eñ lig
gen (ouer nacht) in die holē/ Si etē verkēs vleesch
eñ hebbē onreyne soppē in haer potē (oft vatē) eñ
sprekē/ als ghi haer genaect/ blijft thuys/ eñ en ra-
ket mi niet/ oft ic soude v heyligē/ Sulcke sullē eenē
rooc wordē in minē thoorne/ eē vier dat dē gāscē
dach (dats ewelic) bernen sal/ Siet/ het staet voor
minē aēsicht gescreuē/ Ic en sals niet vergetē/ mer
betalē/ Ja ic wilt haer in harē schoot loonē/ beyde
haer misdaet/ eñ haerder vaderē misdaet/ deē met
ten anderē/ seyt die HEERE die op die bergen ge-
wierooct hebbē/ eñ mi op die houelē bescimpt heb
ben/ Ic wil haer wederom metē haer oude werc-
ken in haren schoot

Also seyt die HEERE/ gelijc alsmen most in eē
der druyuen vindt/ eñ spreect/ En verderuet niet/ B
wāt daer is een segeninge in/ Also wil ic om mijn
der dienarē wille doē/ op dat icse niet alle en vder
ue/ Maer ic wil wt Jacob een saet doen wassē/ eñ
wt Juda die minē berch besitte/ Wāt mijn wtuer
corē sullē hē besitten/ eñ mine dienaers sullē daer
woonē/ Eñ Sarō sal een koye voordē beesten sijn
eñ dat dal Achor een stallinge werdē minē volcke Deu. Leui.
dat mi gesocht heeft/ maer ghi die den HEERE
verlaet/ eñ minē heyligē berge vergetet/ Eñ ghy
rechtet enē disch oft tafel op dē Gad/ Eñ dē Me-
ni schēct ghi dē drācoffer rijckelic/ Daer om wil ic
v mettē sweert scattē eñ tellē/ Ja dat ghi oock alle
sult moetē buckē/ om gedoot te wordē/ wāt als ic
riep/ so en antwoorde mi niemāt/ eñ als ic sprac so
en hoorde ghi mi niet/ Maer ghi dedet dat mi niet
en behaechde/ Eñ ghi vcoort dz mi niet en beviel-

Daerom spreect die HEERE der heyrscaren al C
so/ Siet/ mine knechtē sullē etē/ mer ghi sult hon-
ger hebbē/ Siet/ mine dienaers sullē drinckē/ mer
ghi sult dorst lidē/ Siet mine knechtē sullen vrolic
sijn/ mer ghi sult bescaēt wordē/ Siet/ mine knech
ten sullē wt vrijer hertē juychē/ mer ghi sult vā be
droeftheit des hertē roepē/ eñ vā iāmer huylen/ eñ
uwē name sult ghi minē wtuercorene tot enē eet
latē/ Eñ die HEERE der heyrscarē sal v doodē/ eñ
sal sine knechtē met enē anderē name noemē/ also
dat so wie hē seluē segenē (oft beroemē wil opter
aerdē) die sal hē indē warachtigē God segenen/ eñ
so wie sweerē sal opter aerden/ die sal bidē gerech
ten God sweerē/ wāt den voorgaende ancxt is ver
geten/ eñ die sijn van minen ogen verborgen

Want siet/ ic wil eenen nieuwen hemel/ eñ een
nieuwe aerde sceppen/ also datmē dē oudē nz meer
gedēckē en sal/ noch ter hertē/ nemē/ Maer si sullē
haer ewelic vbliden/ eñ vrolic zijn/ ouer tgene dz ick
sceppen sal/ Wāt siet/ ic sal Jerusalē maken tot een
der bliscappen/ eñ haer volc tot vruechde/ Eñ ick
wil vrolic sijn ouer Jerusalem/ eñ mi ouer mijn volc
vbliden/ Eñ die stēme des weenens/ noch die stem
me des clagens en sal daer niet meer in ghehoort D
worden/ Eñ daer en sullen gheen kinderen meer
zijn/ die haer dagen niet en verreycken / ofte ouden
die haer iaren niet en veruullen / Maer die kinde-
ren vā hondert iaren sullen steruen / Eñ die sonda
ren vā hondert iaren sullen veruloect sijn/ Si sul-
len huysen timmerē eñ bewoonen/ Si sullen wijn

gaet ackers bouwen/eñ die selue vruchte eten/Si
en sullen niet bouwen dat een ander bewoone/eñ
niet planten/dat een ander ete. Want die daghen
mijns volcs sullen sijn/als die dagen eens booms.
Eñ dat werc haerder handen sal out worden bi mi
nen wtuercorenen/Si en sullen niet te vergeefs ar
beyden/noch si en sullen geen ontidige geboorten
baren/Want si zijn dat saet der geseeghender des
HEEREN/eñ hare nacomelinghen met haer/Eñ
het sal ghescieden/Eer dat si roepen so wil ic ant
woorden/Eñ als si noch sprekende zijn/so wil icse
verhooren/Dye wolf eñ dat lam sullen bi malcan
deren weyden/Die leeuwe sal stroo eten/gelijc als
een rundt/Eñ die slange sal aerde eten/ Sy en sul-
len geen scade doen/noch yet verderuen/op minen
ganscen heyligen berge/spreect die HEERE

Hyer worden alle wtwendighe ceremonien der Joden verworpen/Ende den gherechten ende warachtigen Gods dienst bescreuen   Dat.lxvi.Capittel

A Also seyt die HEERE/Den hemel is
Act. vij minẽ stoel/ eñ die aerde mĳ voetbãc
vij ke/Wat ist dã voor eẽ huys dat ghy
xix mi timmerẽ wilt? Oft welcke sal dye
plaetse zijn daer ic woonẽ sal? Want
mijn hãt heuet al gemaect/so wat daer is/seyt die
HEERE/Wiẽ sal ic dan aensien? Die van eenen al
lendigen verneederden eñ gebrokenen geest is eñ
die mine woordẽ vreest/Wãt so wie mi eenẽ osse
slaet/die eert mi esse als die eenẽ mẽsce doot/Wie
een schaep offert/dat is oft hi enen hont worch de
Dye spijsoffer brengt / dat is / als oft hy verkens
bloet offerde Wie des wieroockẽs gedenct/dats
als die dat onrecht prijst/Alsulcs verkiesen si in ha
re wegẽ/eñ haer siele heeft aen sulckẽ grouwel eẽ
welbehagen Daerom wil ic ooc aen haer spotterie
een behagen hebben/tgene dat si vreesen/dat wil
ic ouer haer laten comen/Wãt doen ic riep/en ant
woorde mi niemant/Eñ doen ic sprac/en hoorden
B si niet/Mer si deden boosheyt voor minen oogen
ende vercoren dat mi mishaechde

Hoort dat woordt des HEEREN/ ghi dye zijn
woort ontsiet/Uwe broederen dye v haten eñ dye
v om mijns naems wille verstoten (oft afscheydẽ)
die seggẽ tot v/Laet dẽ HEERE hẽ selfs groot ma
ken (oft laet hem verschijnẽ) dat wy uwe vruechde
sien/Maer si sullen te schande comen/Want men
sal een stemme hooren des gedruyschs inder stadt/
een stemme vanden tempel/een stemme des HE-
REN/die sinen vianden betalen wil

Die vrouwe baert/eer dat haer des kints wee
coemt/Si heeft ghebaert een knechtken/eer haer
des kints noot dringt/Wie heeft sulcs oyt ghesien
oft ghehoort? Bringt dat aertrijc ooc voort op eenẽ
dach? oft wort daer ooc eenich volc tsamẽ ghelijck
ghebooren? ghelijc als Zion hare sonen sonder wee
baren sal? Soude ic die andere laten dye vaer moe-
der breken eñ niet selfs baren? seyt dye HEERE
Soude ic die andere laten baren/eñ selfs besloten
zijn/seyt dijn God

Verblijt v met Jerusalem/eñ weest vrolic ouer
haer/ghi alle die haer lief hebt/Verblijt v mz haer
alle ghi die om haren wille droeuich gheweest zijt/
Wãt ghi sult daer voor troost suygen vã haerõ bor
sten/ende sult sat worden. Ghi sult daer voor suy-
ghen ende v vermaeckẽ van dye rijcheyt haerder

macht/Want also spreect dye HEERE/Syet ic
verbreede den vrede bi v/ghelijck als eenen water
stroom/eñ die macht der heidenen ghelijc een ouer
uloeyende beke/Dã sult ghi suygen/eñ aenõ borstẽ
oft sidẽ gedragen worden/eñ op die knien sal men
met v troetelen (oft spelen) ic wil v troostẽ/ghelijc C
die moedõ haer kint troost (als hem wat quacts ge-
schiet is) Eñ ghi sult ooc in Jherusalem vertroost
worden/als ghi dat siet/so sal uwe herte verbliden
eñ v gebeente sal groenen gelijc als dz gras/dã sal
die hant des HEEREN bekent worden sinen dye-
naren/eñ sinen thoorne sinen vianden

Wãt siet/die HEERE sal mettẽ vier comẽ/eñ si
nen wagen sal eenen draeywint gelijc zijn/op dat
hijt vergelde inder wraken zijnder gramschappen/
eñ sinen thoorne in eender vier vlammen/wãt die
HEERE sal alle vleesch metten viere eñ met sinen
sweerde oordeelen/eñ der ghedooden des HEE-
REN sal een groote menichte zijn/want si haer
selfs gewijdet (oft ghehe ylicht eñ gereynicht) heb
ben inden houen/daer nae die onder malcanderen
vercken vleesch geten hebben/muysen/eñ andere
grouwelen/die sullen tsamen wech genomen wer
den seyt die HEERE

Want ick wil comen eñ vergaderen hare werc
ken eñ gedachten/tsamen met alle heydenen ende
tongen/dat si comen eñ sien mine heerlicheyt/Eñ
ick wil een teeken onder haer lieden gheuen/ende
die sommige van haer die verlost zijn/seynden tot
ten heydenen aent meyr/in Ciliciã/Aphricam/eñ
Lydiam/daer men metten bogen schiet/in Italiam
eñ Griecken lant/Eñ in die verheyt tot den eylan
den (oft heydenen) die niet van mi gehoort en heb
ben/eñ die mine heerlicheyt niet gesien en hebben/
die sullen mijn eere onder dye heydenen vercondi
gen/Eñ si sullen alle die broederen wt alle volcken
den HEERE brenghen tot een spijsoffer/op peer
den eñ wagens/eñ op rosbarẽ/op muylen eñ kar
ren/te Jerusalem op minen heyligen berghe/seyt
die HEERE/ghelijc als dye kinderen Israels den D
spijsoffer brengen in suyuere vaten inden huyse des
HEEREN

Eñ ic wil wt den seluen nemen priesteren ende
Leuiten seyt die HEERE/Want gelijc als die nieu
we hemelen eñ die nieuwe aerde die ic make/voor
mi staende sullen bliuen/seyt die HEERE/Alsoo
sal ooc uwe zaet eñ name bliuen/Eñ die eene nieu
we mane sal aen die andere zijn/eñ den eenen sab
bath aen den anderen/Ende alle vleesch sal comen
om mi te aenbeden/spreect die HEERE/Ende si
sullen wtgaen om te besien die dode licha
men die tegen mi gedaen hebbẽ/want
harẽ worme en sal niet steruen/
noch haer vier en sal niet wt
gebluscht worden/eñ si
sullen allẽ vleesche
eenẽ grouwel
sijn

Hier eynt die propheet Jesaia

EE iij

¶ Hier beghint Die prophect Hieremia



¶ Na die verclaringhe der coningen ende des tijts inden titel begrepen so bewijst die prophete hoe hi geroepen eñ wt gesonden is
Dat.J.Capittel

A
iiij.regū xxij. Dit zijn die gescïedenissen eñ predikī
ghen Jeremie des zoons Hilkie des
priesters/een vā diē/die tot Anathot
indē lāde Bēiamin woondē/als die
HERE eerstwerf met hē gesprokē
heeft/indē tijt Josie des soons Amō des conincs
iiij.regū xxv. Juda/indē.xiij.iare zijns conincrijcs/ Eñ duerde
oec totte tijdē Joakim des conincs/des zoons Jo
sie/des conincs Juda. Eñ tot dat die elfiaren Ze
dekie des zoons Josie des conincs Juda veruult
warē/als Hierusalē ingenomē wert inder vijfster
maēt. ¶ Eñ dat woort des HEREN gescïede
tot mi/eñ sprac/eer ick v in des moeders lichaē be
reyde/so kēde ic v/eñ ic heb v geheylicht/eer ghi vā
der moeder ghebozen waerste/eñ heb v tot eenen
prophect geset eñ vercoré onder veel volcken
Eñ ic seyde och HERE HERE/ick en dooch
niet om te predikē/wāt ic bē noch te iōc/ Doē ant
woorde mi die HERE/En segt niet ic bē eē kint
Wāt ghi sult gaē/so werwaerts ic v seinde/eñ pre
dikē/al dat ick v beuele/en weest van haer niet ver
uaert/wāt ic bē bi v/dz ic v vlosse/spreect die HE
B RE/Eñ die HERE stac zijn hāt wt/eñ roerde mi
Het pre nē mont/eñ seyde tot mi/Siet/ic geue mine woor=
dickt am dē in dinē mont/Siet/ic sette v hedē op desen dach
bacht dz ouer volckerē eñ conincrijcken/op dat ghi wtroe
gaet bo= det/in stuckē breeckt/verderft/eñ vernielt/eñ dat
uen al/ ghi sticht eñ plant.
wāt het Eñ dat woort des HEREN gescïede tot mi
straft eñ eñ sprac Jeremia/wat siestu? Ic seyde/Ic sie een
troost wacker roede/Eñ die HERE seyde tot my/ Ghi
hebt te recht e gesiē/want ic wil wacker zijn ouer
mijn woort/dat ict doe



Eñ dat woort des HEREN gescïede andwerf
tot mi/eñ seyde/wat siestu? Ic seyde ick sie eenen
heet siedēde pot vādē Noordē herwaerte. Eñ die
HERE seyde tot mi/Vādē Noordē sal dat onge-
luc comē ouer alle die indē lāde wonē/Wāt siet ic
wil roepē alle vorstē indē conincrijkē Noortwaerts
seit die HERE/Eñ si sullē comē/eñ haer stoelen
settē voor die poortē te Jerusalē/eñ ront om dye
muerē henē/eñ voor alle die stedē Juda/eñ ic wil
dat oordeel ouer haer latē gaē/om alle haerō boos
heits wille/datse mi verlatē/eñ wieroeckē anderē
godē/eñ dat si aēbiddē dwerc haerō hāden/ Daer
om gort dine lēdenē/eñ maect v op/eñ predikeē
haer/al dat ic v beuele/en weest niet versaecht van
haer/wāt ic en wilt niet dat ghi v veruaert/want
ic wil v hedē makē tot eē vaste stadt/eñ tot eē yse
ren pilaerne/tot enē metalē muere/indē gāschen
lāde tegē die coningē Juda/eñ tegē hare Vorsten C
tegē hare priesters/eñ tegē dat volc indē lāde/ Al
so oec al stredē si alle tsamē tegen dy/so en sullē si
nochtās v niet vwinnē/wāt ic bē bi v seyt die HE
RE/dat ic v verlosse. ¶ Eñ dat woort des HE
REN gescïede tot mi/eñ seyde/Gaet henē/eñ pre
dict opēbaerlic te Jerusalem/eñ segt/Also spreect
die HERE/ick bē gedachtich der weldaet die v in
dijnder ioechdē gescïede/eñ der liefden die ic v be=
wees/doē ghi noch scoon waert doē ghi mi volch
de in die woestine/indē lāde daermen niet en saeyt
doē Israel dē HERE geheilicht wert/eñ zijn eer
ste vrucht. Alle die Israel atē(oft verslōdē)die zō
dichdē/eñ ongeluc quā ouer haer/seit die HERE A

¶ Die HERE thoont den volcke sijn trouwe liefde/ende vrientscap
Dat.ij.Capittel.

Ghi vandē huyse Jacobs hoort des
HEREN woort/eñ alle geslachten
des huys Israhels/also seyt die HE=
RE. Wat ontrouwe(oft gebrec)heb
ben uwe vaders aē mi geuondē? dz si
vā mi afgewekē zijn? eñ hingē aēdē ydelē eñ onnut
ten afgodekēs? daer si nochtās niet af en verregē
Eñ en hebbē niet eēs gedacht/Waer is die HERE
die ons leyde wt dē lāde Egipti? eñ bracht ons in
die woestine? indē wildē ongebaēdē lāde/indē dor
ren eñ duisterē lāde/indē lāde daer niemāt en wā
delde? noch geen mēsche en woōde? Eñ ic bracht v
in eē goet lāt/dat ghi etē sout hare vruchtē eñ goe
dē? Eñ doē ghi daer in quaēt/ontsuuerde ghi mijn
lāt/eñ ghi maecte mi mijn erfdeel tot eenē grouwel
Die priesters en gedachtē niet /waer is die HE=
RE? eñ die geleerde en achtedē mi niet eñ die herde
rē leidē die liedē vā mi/eñ die prophetē predictē eñ
diēdē/Baal/eñ zijn dē onnuttē goykēs aengehāgē

Daerom moet ic altoos met v en mz uwe kints
kinderē twistē/seyt die HEERE/Gaet henē in die
eylādē Chitim/en siet/ En seyndet in Kedar/en
merct nerstelijc/en siet/oft oic also daer toe gaet/
oft ooc die heydenen hare Godē vanderē/hoe wel
dat si nochtās geē Godē en zijn/En nochtās heeft
mijn volc zijn heerlichz verandert/om eens omnut
B ten Godekēs wille/O ghi hemelē weest daer om
Ana.i verbaest/verschrict v/en beeft/spreect die HEERE
Wāt mijn volc heeft een dubbel sonde ghedaen/si
hebbē mi verlatē/cē leuende water adere/en si ma
kē haer scoone fonteynē/die nochtās allēdighe fon
teynē en watercuylē zijn/wāt si en geuē geē water
Is Israel dan een slaue/oft een kint inden huyse?
om dz hi alle mās roof sijn moet? Wāt die leeuwen
brullē ouer haer/en roepē/en verwoestē zijn lant/
en si verbernē zine stedē/ Jae datter ooc niemāt in
en woōt/Ja daer toe so hebbē die kinderen Noph
En Taphnes v dē hals in tweē geslagen/dat selue
hebt ghi v gedaen/ om dat ghi den HEERE uwen
God verlatē hebt/sodiewils als hi v den rechten
Ier.viij wech leidē woude. Wat helpet v dat ghi in Egyp
ten treet/en wilt dat water Sihor drinckē: en wat
helpet v dat ghi in Assirien reist/en wilt dat water
Phrat drinckē? het is dijnre boosheit scult/dat ghi
also gestraft wort/En dine ongehoorsaēhz dat ghi
also berispt wort/Also moetstu bekēnē/ en beuin
den/wat iammer en hertsen leedt dattet inbrengt
den HEERE uwen God te verlaten/ en hem niet
te ontsien seyt die HEERE/HEERE Zebaoth.
Want ghi hebt altijt v toc gebrokē/en dine bāden
C gescoort/en geseyt/Ick en wil also niet onderwor
pen zijn/mer op allē hoogē houelen/en onder alle
groene bomē liepstu die hoererie na/Mer ic hadde
v geplāt tot eenē soeten wijnstoc/en tot eē oprecht
goet saet/hoe bistu dā mi gecomē tot eenē bitteren
wilden wijnstoc? En al wasschet ghi v met looge
en neemt/sepe daer toe/so scijnt die onduecht dies
te meer voor mi/seyt dye HEERE HEERE/hoe
dorstu dā seggē/ic en ben niet onreyn/ic en hebbe
die Baalim(oft Godekēs)niet na geuolcht? Siet
wat ghi bedreeft indē dale/en bedenct hoe ghijt be
scict hebt/Ghi loopt ront om gelijc eē Kemelinne
inder hittē. En gelijc eenē wildē woudtesele inder
woestinē plach/wāneer hi vā groter hitte snuyft/
en loopt dat hē niemāt op gehoudē en cā/Diet we
ten wil die en derf niet verre lopen/ Op die vierda
gen siet men wel. Lieue hout doch/en en loopt so
woedentlijc niet/Mer ghi spreect/daer en sal anders
niet af comē/Ic moet metten vreemdē boelerē en
na lopē/gelijc als een dief ter scanden coemt/als hy
begrepē wort/Also sal ooc dat huys Israels te scā
den comē/tsamē met harē coninghen en Vorsten/
priesterē en prophetē/die totte houte segghen/Du
bist mijn vader/En tot eenē steen/Ghi hebt mi op
geuoet/wāt si keerē my den rugge toe/en niet dat
aēsicht/Maer als den noot coēt/so segghen si/wel
op/en helpt ons/Maer waer zijn dan uwe Gode
kēs/die ghi v gemaect hebt? Gebiet haer dat si op
staē/Laet siē oft si v helpē cōnē in uwer noot/wāt
O Juda so menige stadt als ghi hebt/also menigē
afgod hebt ghi ooc. Waer om wilt ghi dā noch
recht hebbē aē my? Ghi zijt doch alle vā mi afgeual
D len seyt die HEERE/Alle die slagē zijn doch aen di
ne kinderē verlorē/wāt si en nemē der castidingen
niet waer/V sweert verslint uwe prophetē/gelijc
een rasende leeu. O du boose aert/merckt op des
HEEREN woort/Bē ic dā Israel eē woestenie ge
wordē/oft een woest duyster lāt? Waer om spreect
dā mijn volc/Wi zijn heerē/en en willē v nz meer
na lopē. Een ioncfrouwe en vergheetet haer cieraet
(oft crās)niet/noch een bruyt harē borstdoec/mer
mijn volc vergetet mi ewelijc. Wat wilt ghi veel
dine wercken verschonen/op dat ic v ghenadich si?
Onder sulckē scijn bedrijfstu altijt meer en meer
boosheits Bouē dit so vintmē bi v dat bloet vā aer=
mer en ontsculdiger sielē/aē allē hoeckē/en dat en
is ooc nz heymelic/mer opēbaer op de selue plaetse
Noch spreecstu/ic bē ontsculdich/ Hi keerde sinē
thoorne vā mi/siet/Ic wil met v te recht gaen/om
dat ghi segt/Ic en hebbe niet gesondicht
Waerom wijet ghi doch so gerne en valt nv her
waerts nv ginswaerts? Maer ghi sult aen Egiptē
te scande worden/gelijc ghi aē Assyriē te schāde ge E
comē zijt/Wāt ghi moet vā daer ooc wech treckē
en v hādē ouer v hooft tsamē slaē/wāt die HEERE
sal dinē hope latē faelgerē/en het en sal v bi hē niet
gheluckē/En ghi spreect/wāneer hē eē mā vā sinen
wiue sceydē laet/en si treet vā hē/en neēt eenē āde
ren mā/derf hise ooc weder aēnemē? En ist niet al
soo/dat dat lant ontsuyuert is? Maer ghi hebt met Deu.xxiiij
veel boeleerders gehoereert/Maer nochtās coēt Matth.v
weder om tot mi/spreect die HEERE
Heft op dijn ogen tot die hoochtē/en siet hoe du
ouer al hoererie bedriuest. Ghi sit op die straten/en
wacht op haer/gelijc als een Araber(oft moorder)
inder woestenie/en ontreinicht dat lant met dijnre
hoererie en boosheit/Daerom moet den vroegen
regen wtbliuen/en den spaden regen niet comen/
Ghi hebt eender hoeren voorhooft/Ghi en wilt v
niet meer scamē/En nochtās roept ghi tot my/O
lieue vader/O meester mijnder ioncheyt/Wilt ghi
dā inder eewicheyt grā zijn? en vander gramschap=
pen niet aflatē? Siet/ghi leert en doet dat quaet is
noch ghi en laet v niet bestieren

Die HEERE verwijt Israel ende Juda haeren afual/
ontrouwe tot ouerspel ende afgoderie.

Dat.iij.Capittel

ENde die HEERE sprack tot my in die A
tijt des conincs Josie/Hebt ghi oock
gesiē wat Israel die afuallige gedaē
heeft? Si is op alle hoge bergē gegaē
en ondē alle groene bomen/en bedreē
daer hoererie/En ic seyde doē si sulcs alle ghedaen
hadden/Bekeert v tot mi/mer si en bekeerde haer
niet/En hoe wel dat die verharde Juda/haer su=
ster gesiē heeft/hoe dat ic die afuallighe Israel om
haer ouerspel gestraft hebbe/en haer verlaten/en
haer eenen scheytbrief gegeuen hebbe/Nochtās en
veruaert haer die verstocte Juda haer suster niet/
maer si gaet/en bedrijft ooc hoererie/En vāden ge
crijsch haerder hoerderie/so is dat lant veronrey=
nicht Want si doet ouerspel met steen en hout En
in desen allen en bekeert haer die verharde Juda
haer suster niet tot mi wt gāscher herten/ maer si
veynselt also/seyt die HEERE
En die HEERE sprac tot mi die afuallige Is
rael is vromer(en oprechter)dā de trouwelose Ju B
da/Gaet henē/en predict tegē den noordē/en segt
keert doch weder O afuallighe Israel/spreect dye

HEERE/so en sal ic mijn aēsicht vā v niet wenden
wāt ic bē barmhertich/spreect die HEERE/eñ ick
en wil niet ewelic gram zijn/Maer niet meer dan
slechts en belijt v misdaet/dat ghi teghē dē HEE
RE gesondicht hebt/eñ dat ghi hier eñ daer geloo
pen hebt tot vreēden afgodē/onder alle groene bo=
mē/eñ ghi en hebt mij stēme niet ghehoort/spreect
die HEERE

O ghi afuallige kinderē bekeert v seyt die HE
RE wāt ic wil v trouwē/eñ wil v halē/also datter
C eene een geheele stadt/eñ twee een gāsch lāt leydē
sullē/eñ ic wil v brēghē tot Ziō/Eñ ic wil v herdēs
geuē na mijnder hertē/die v weydē sullē met leere
eñ wijsheyt/eñ het sal gesciedē.Als ghi gewassen
eñ datter uwer veel gewordē is indē lāde/so salmē
seit die HEERE ter seluer tijt niet meer sprekē vā
der Arckē des verbonts des HEEREN/Noch ter
seluer tijt nz meer gedēckē/noch daer vā beroemē
noch die besoeckē/noch aldaer meer offerē/Maer
men sal ter seluer tijt Hierusalē heetē des HEE=
REN thoorn(oft stoel)Eñ alle heidenē sullē der
waerts versaēt wordē/om des HEEREN naems
wille tot Hierusalē/Eñ si en sullē niet meer wāde
len/na die gedachtē haerder boser herten.

Ter seluer tijt sal dat huys Juda gaē tottē huy
se Israels/eñ si sullē tsamē comē vādē noordē/int
lāt dat ic uwē voorvaders tot eē erffenisse gegeuē
hebbe/Eñ ic segt v toe/So wil ic v so veel kinderē
geuē/ eñ dat lieflic lāt(die schone erffenisse/te we=
ten/die keerne der heidenē/Eñ ic gelooft v/dz ghi
mi als dan heetē sult/O lieue vader/eñ sult vā my
nz wijckē ¶Maer dat huys Israels en acht mi
niet/gelijc als eē wijf harē boel niet meer en acht
B spreect die HEERE/Daerom salmen een clagelic
huylē eñ weenē der kinderē Israel horen/op dye
hoochtē/om dat si quaet gedaen hebbē/eñ hebbē
des HEEREN haers Gods vergetē/ daeromme
keert v weder/O ghi afuallige kinderē/ so sal ick
v gesont makē vā uwer ongehoorsaemheit

Siet wi comē tot v/ want du bist die HEERE
onse God.Warachtelic het is enckel bedroch met
ten heuelē eñ met allē bergen/voorwaer/Israel
en heeft geē hulpe/dā aendē HEERE onsen God
Eñ onser voorvaders stichtingē(oft arbeit)die wi
vā iōcs op gehoudē hebbē/die moetē met schande
vergaē/tsamē met harē scapē/runderē/sonē ende
dochterē/Wāt daer wi ons op verlietē/dz is ons
nv enckel scande.Eñ daer wi op betrouden/ dies
moetē wi ōs nv scamē/wāt wi daer mede tegē den
HEERE onsen God sondichdē/beyde wi eñ onse
voorvaders vā ioncs op /Ja oec tot op desen dach
vā hedē toe/Eñ en zij niet gehoorsaē geweest der
stemmen des HEEREN ons Gods

¶Hi vercondicht den volcke die gramscap Gods/Ende hi
vermaentse daer mede tot beteringhe

Dat.iiij.Capittel

A VIlt ghi v O Israel bekeerē/seyt dye
HEERE/so bekeert v tot mi Eñ als
ghi dine grouwelē(oft argernissen)
wech vā minē aēsicht doet/so en sult
ghi niet verdreuē wordē/Als dā sult
ghi sonder geueynstheyt/recht/eñ heylichlick swe
ren/So/warachtelic als die HEERE leeft/Eñ die
heydenē sullē in hē gesegent wordē/eñ haer zijnē
beroemē/wāt also seyt die HEERE tot die vā Ju
da eñ tot Jerusalem/ploeget op dat nieuwe/eñ en
saeyt onder die doornē niet/Besnidet v den HE=
RE/eñ doet wech die voorhuyt dijs hertē/ghi mā
nen in Juda/eñ ghi liedē tot Hierusalē/op dz mij
grāscap niet wt en vare/gelijc als een vier/eñ ber
ne/also dattet niemāt wtgelesschē en cā/om uwer
boosheyts wille.

Vercondiget in Juda/eñ roepet luyde te Hieru
salē/eñ segt/blaest die trompettē indē lāde.Roepe
met luyder stēmē eñ segt/vergadert v /eñ laet ōs
in die stercke stedē treckē/Steect op een vaenlijn/
tot Zion/hoopt v eñ en versuymt v niet/Wāt ic
brēge een ongeluc herwaerts vādē Noordē/eñ eē
groot iāmer.Die leeuwe vaert daer henē wt sinē
hole/Eñ die destrueerder der heidenen treet daer
henē wt zijnder plaetsen/op dat hi dijn lant mach
verwoestē/eñ dine stedē wtbernē/Ja datter oock
niemāt in en woone/Daerō doet sackē(oft hayren
clederē)aē claecht eñ huylt/want den grāmighen B
thoorne des HEEREN en wil niet ophouden

Op die tijt spreect die HEERE sal den coningē
eñ den vorstē dat herte ontsinckē die priesters sul=
len vertwifelt zijn/eñ die prophetē sullē haer ver=
schrickē.Doē sprac ic ach HEERE God/ghi hebbet
desen volcke in Jerusalē verre laten missen /doen
si seyden/datter bi v soude vrede zijn/ende nv dat
swaert aē der sielē(oft leuē)reyct/Op die selue tijt
salmē seggē tot desen volcke eñ Hierusalem /daer
coemt enē dorren wint van ouer tgheberchte her
waerts/oft vādē suydē/als wt eender woestinen
den wech totter dochter mijns volcs toe/nochtās
niet te wānē/noch te suyueren/Ja daer coēt eenen
wint/die haer te stere zijn sal/Eñ dā wil ic oec mz
haer dat oordeel houdē/Siet/hi vaert daer henen
gelijc een wolcke/eñ sine wagēs sijn ghelijc enē
stormwint/sine peerden zijn snelder dan aernen/
Wee onser/wi moeten verdestrueert worden

O Jerusalē wascht nv daer omme dijn herte C
vāder boosheyt/op dat v mach geholpen worden Psal.
Hoe lāge willē doch bi v bliuē die scadelike gedach Je.x
tē(oft leringē)!Wāt daer coēpt enē roep vā Dan
herwaerts/Eñ een quade tidinge herwaerts van
den geberchte Ephraim/hoe dat die heydenē haer
beroemē(oft glorierē)Eñ dat gerucht is al tot Je
rusalē toe gecomē/Dat die hoeders wt verre lāde
comē /eñ sullē roepē tegē die stedē Juda/si sullēse
rontomme beleggē als die hoeders opten velde/
Want si hebben mi verthoornt/seit die HEERE
Dat hebt ghi te loon voor dine gedachtē eñ werc
ken/Dan sal v herte geuoelen/hoe groot dat dine
boosheyt is(dan sult ghi seggen

Ach minen buyck/minen buyck/hoe is mi soe
hertelijken banghe!Mijn herte clopt mi/ic en heb
be geen ruste/Want mijn siele der basuynen clāc
eñ eens slachs alarme ghehoort heeft/deen moort
ghecrijsch ouer danderen/Dat gansse lant wort
verdoruen/Mine tenten eñ voeyē wordē onuoor
siens verstoort /Och hoe lange sal ic doch dat vaē
ken sien!eñ der trompettē geclanck horen!Maer
mijn volck is dul/eñ si en gelouē mi niet /dwaesch
zijn si/ende en achtens niet/Si zijn wijs genoech
quaedt te doen/maer goet te doen/dat en willen si D
niet leeren

Ic sach dat lāt aē/Siet/eñ dz was woest eñ eē
saem/eñ ic aēscoude den hemel/eñ hi was duyster

Ic aensach die bergē / en̄ siet / si beefden / alle houe
lē en̄ si verscrictē / Ic sach / en̄ siet / daer en was nyet
een mensce / en̄ alle dat geuogelt onder den hemel
was wech gheuloghen / Ick sach en̄ siet / dat bou=
lant was in woesthz / en̄ alle die steden daer in wa=
ren in stucken ghebroken / voor den HEERE en̄
van sinen grimmighen thoorne

Want also seyt die HEERE / dat gansche lāt
sal woest worden / nochtā en wil ict niet heel te nz
doen / Daeromme sal dat aertrijcke bedroeft zijn /
en̄ dē hemel sal daer om truerich zӯ Wāt ic hebt
ge sprokē / Ic hebt also besloten / en̄ het en sal my
niet berouwē / en̄ ic en wil ooc nz aflatē / Alle dye
stedē sullē vā dat ghecrijsch der reysegheers en̄ der
schutters wech vliedē / en̄ in dye dicke wildernissē
loopē / en̄ in die steenrootsen cruypē / Alle stedē sul
len woest staen / datter niemant in en sal wonen /

Wat wilt ghi dā doē / o du verstruceerde / Wāt
E al woudt ghi v met scarlakē (oft purpurē) cleedē
en̄ met guldē cleno diē vcierē / en̄ dӯn aēsicht vlāc
kettē / so palleert ghi v doch te vergeefs / Wāt die
ghene die v nu seer grote reuerentie bewisen / die
sullen v verachten / Si sullē na dinē leuē staē (om
v te doodē) Wāt ic hoore een gescrey / als eens die
in arbeyt gaet / eenē ancxt / als eens die indē eerstē
kints noodē is / een ger o ep der dochter Zion / dye
daer claecht en̄ die handē wtwerpt (seggēde) Ach
wee mӯnder / Ic moet bi na vergaen / om der ver
slagenen wille

Die Propheet bewijst die oorsake / waeromme den thoor
ne Gods ontsteken is / ouer haer Want si alle lasteraers
zijn / ende niemat die dat recht beminne / dien donrecht mis
haechde

Dat v.Capittel

GAet door die straten te Jerusalē en̄
besiet / en̄ ondersoect / en̄ soect op hare
A stratē / oft ghi yemāt vint / dye recht
doet / en̄ na dat gheloue vraghet / so
wil ic haer der genadich zӯ / En̄ oft
si al scoon seyden / Bi den leuēden God / so sweerē
si nochtans valschelic

O HEERE dine ogen siē op dat geloue / Ghy
slaetse mer si en geuoelēs nz / Ghi plaechtse / mer
si en beterē haer niet / Si hebbē een hard aensicht
Lu/v. dā eenē vlersteen / en̄ si en willē haer nz bekeeren /
Je.xlv Ic dacht Welaen / Dē armē hope is onuerstā
Mat/v dich / si en weten niet vā dē wech des HEEREN /
noch vā haers Gods recht / Ic wil tot die ouerstē
gaen / met haer sprekē die sullen emmer den wech
des HEEREN en̄ haers Gods recht weten.
Maer die allegader hadden dat ioc gebroken / en̄
die banden in stucken ghescheurt

Daerom haer ooc die leeuwe / die wt dē velde
coēt / verscoorē sal / en̄ die wolf wt der woestinē sal
se verderuē / En̄ dē lupaert sal op hare steden loe
rē alle die daer wt gaē / die sal hi vslidē. Wāt hair
der soudē zӯ so veel / en̄ si bliuē vstoct in haerē on=
gehoorsaēhz. Hoe soude ic v dan genadich zӯ? Alē
gesien uwe kinderē mi vlatē / en̄ swerē bi dien die
geē God en is / En nv si haer geuult hebbē / bedri
uē si ouerspel / en̄ loopē int hoerē huis / Eē yeghe
lic vriescht zӯs naestē huysvrouwe aen / gelijc dye
weldige hēgstē. En soude icse om sulcs wil nz be=
a/i/ soecke? seyt die HEERE / En̄ en soude mӯn siele
xx haer niet wrekē aen sulcken volc als dit is

Bestormt haer muerē / werpse om / en̄ en doet
se nochtās nz heel te niet. Voert haer wӯgaertrāc
kē wech / Want si en zӯn des HEEREN nz / Maer
si vachtē mi beyde dat huys Israels / en̄ dat huys
Juda / seit die HEERE / Si vloghenē dē HEERE
en̄ seggē / Hi en ist nz / Ten sal also qualijcken niet
gaē / Wy en sullen dat sweert noch den honger nz
siē / Die Prophetē (oft predicātē) dat zӯ clappers
En̄ si selue en hebbē ooc Gods woordt niet / het
gaet ouer haer ooc also / Daerom spreect die HE
RE die God der heyrscaren / Want ghi alsulcke
woordē segt / Siet / daerom wil ic mӯn woordē in
dinē mont tot vier makerē / en̄ dit volc tot hout / en̄
salse verteren. Siet / Ic wil O du huys Israels
ouer v een volc vā verre brengē / seit die HEERE eē
machtich volc / die dz eerste volc geweest zijn / een B
volc wiēs sprake ghi niet en verstaet / en̄ niet en kēt
wat si sprekē / hare kokerē zӯ opene grachtē / Ja
het zijn enckel ruesen. Si sullen dӯnē oogste en̄ dӯ
broot vterē / si sullē dine sonē en̄ dochterē verslin
den / si sullē uwe schapen en̄ runderē eten. Si sullē
dine wӯnstocken en̄ vigeboomen verniclē / Dine
vaste steden daer ghi v op vliet / die sullē si metten
sweerde verderuē / En̄ ic en wil seyt die HEERE /
ter seluer tӯt / uwer niet sparen / En̄ oft si seggen
woudē waeromme doet ons die HEERE ōse God
sulcs allegader? So sult ghi haer ātwoordē / Ge
lijc als ghi mi verlaet / en̄ vreēde Goden dient in v
eyghen lant / Also sult ghi ooc vreemde Godē die
nen / in een lant dat v niet en is

Sulcs sult ghi dē huyse Jacobs vercondigē en̄ C
predikē in Juda / en̄ segghen / Hoort toe / ghi dulle
volc / dat geen verstāt en heeft / Die ogen hebbē /
en̄ en siē nz / oorē hebbē / en̄ en hoorē niet / En wilt
ghi mi niet ontsiē? seit die HEERE / noch voor mi
v verschricken? Mi die der zee sinē oeuer sette / Waer
binnen dattet altӯt bliuē moet en̄ daert niet ouer
gaen en moet? En̄ oftet al scoon stormt / so en ver
macht nochtās nz En̄ oft sine golue heel rasen / so
en moetē si nochtans daer niet ouer loopē / Maer
dit volc heeft een afuallich en̄ ongehoorsaē herte
en̄ si bliuē afuallich / en̄ gaē altoos voort wech / en̄
en seggen niet eens in harē herten / Laet ons doch
den HEERE onsen God vreesen / die ons vroech
en̄ spade en̄ ter rechter tӯt den reeghen gheue / en̄
ons den oogste trouwelic en̄ iaerlic behoede.

Maer dine misdaden belettē sulcs / Ende uwē
sonden keeren sulcs van v / Want men vindt on D
der minē volcke godlosen / die den lieden stricken
stellen / om haer te vanghen / En̄ ghelijc een slach
nette vol vogelen / also zijn hare huysen dies vol /
dat si met bedroch ende boeuerie ge wonnen heb
ben / Daer af worden si rӯck / machtich / ende vet /
Si gaen met bose subtijlheden om / Si en houden
gheen recht / Den weesen en vorderē si hare sac
ken niet / noch en helpē den armen niet tottē rech
te / Soude ic dan dese niet versoeckē (oft straffē)
spreect die HEERE / En soude mӯn siele haer nz
wreken / aē sulckē volck / als dit is? Het staet grou
welijcken ende veruaerlijcken inden lande. Dye
Propheten leeren loghenen. Ende die priesters
heerscē in haer officie / en̄ mӯn volck is daer wel
mede te vredē / Wat salt tē laetsten daer af comē

Dye Prophete schildert haer voorden
oogen / haer toecomēde iāmer En̄
tōot haer daer mede / waer
om dat sulcs gesciedē sal

Dat .v. Capittel

A Ghi sterckc kinderē BenJamin vgadert v wt Jerusalē/eñ blaest die tropettē op de wachte Tekua/eñ steect op een venlijn/op die wachte Beth Cherē/Wāt daer coēt een ongeluc vandē noordē/eñ een groot ellende/Dye dochter Zion is/gelijc eenē sconē lustigē beemt/maer dye herders sullē comē ouer haer met harē beesten/eñ si sullē hutkēs(oft vorpen)rontō haer opslaē/eñ eē yegelic sal weydē aē sinen cāt/eñ seggē/Maect eē slachoordē tegē haer. Wel op/laet ōs henē optrec kē/alst noch hooch dach is Ach het gaet auōt wordē /die auōtscaduwē beginē groot te wordē/Wel aē/Laet ons op treckē/eñ bidē nacht op zijn/eñ harē paliepsen(oft vasticheden)verderuē. ¶ Wāt also seyt die HEERE der heyrscaren/Hout die bomen af/eñ maect scātzē voor Jerusalem/Wāt het is eē stadt die besocht sal worden. Daer is doch enckel ydelheit inne/Wāt gelijc als wt eenē waterput water wt vloeyt/also vloeyt die schalcheit wt die stede/ haer ōrecht eñ gewalt crijscht indē hemel/eñ haer moordē eñ slaē dz bedriuē si voor mi dagelicx/ O Jerusalem betert v/eer dz hē mijn herte vā v keere eñ dat ic v niet tot enē woestē lāde en make/ daer meināt in gewonē en cā ¶ Also seit die HEERE/ō heyrscarē/ So wat daer noch ouergebleuen is vā Jsrael dz moet ooc noch afgelesen wordē/als van eenē wijnstoc/Die wijnleser(oft druypplucker deē voor dandō na indē corfworpē. ¶ Ach met wien sal ic dā sprecken/eñ tuygē?dattet doch yemāt horē woude?Maer haer oorē zijn onbesnedē Si en mogēs nz hoorē(oft merckē)siet/Si houden des HEEREN woort voor eenē spot/eñ si en hebbē geenē

B lust daer aē. ¶ Daerom bē ic vandē dreygen des HEEREN so vol/dz ic moede bē/Stort wt(dinen toorn)beide ouer die kinderē opter stratē/eñ ouer die iongelingē indē raedt/deē mettē anderē /wāt daer sullē geuangē wordē/beide mā eñ wijf/beide die oude eñ die welbedaechde/Hare huysen sullen den vrēden te deel wordē/met ackeren eñ wijuen/ Wāt ic wil mijn hant wtstrecken seyt die HEERE ouer die inwoonders des lāts. Wāt si bedriuen alle giericheit clee eñ groot /eñ beyde die prophetē eñ de priesters leerē allegaer valsceen Gods dienst/Eñ si troostē mijn volc in haer ōgeluc/op dz sijt cleē achtē soudē eñ seggē Het is al goet/Het is al vrede. Eñ het en is doch niet goet noch vrede Daerom sullē si bescaēt bliuē/om dz si sulcken grouwel bedriuē/hoe wel dat si willē ongescent zijn/eñ si en willē haer met scamē/Daerōme moetē si vallē op eenen hoope/Eñ als icse vsoeckē sal/so sullē si vallē seyt die HEERE/ ¶ Also seyt die HEERE/ Ghaet op die strate /eñ besiet/eñ vraecht na dē ouden wech/ eñ als die dā goet is/so wādelt daer in/so sult ghy uwer sielē ruste vindē/Mer si segghen/Wi en willēs nz doen/Die HEERE seyde/ Jck heb wachters ouer v liedē geset/merct doch op dat geclāc vā trōpettē/Maer si seggē/Wi en willēs nz doē/Daerom so hoort nv ghi Heydenē/eñ aenmerct alle ghi volckē/Du Aertrijc hoort toe/siet/ic wil ouer dit volc een ongeluc brēgē /te wetē haer vdient loon/ ō dat si op mine woordē nz en achtē/eñ mijn wet v werpē. ¶ Wat vrage ic na dijn wieroor/die wt trijc Arabia/oft Saba coēt?Eñ na dē Canee lschalc die wt vren lāde comē?V we brātofferen en zijn mi niet aēgenaē/eñ uwe offerē en behagē mi niet. Daerō sprecct die HEERE also/siet/Jc wil desen volcke eē ergernisse(oft val) stellē. Waer aē haer beide die Vaders eñ die kinderē/deen metten anderē stootē sullen/Eñ deen nagebuer sal metten anderē vgaen. Also seyt die HEERE/ Siet/daer sal eē volc comē vāt Noordē/Eñ eē groot volc sal hē opheffen seer na aē onsen lāde/die bogē eñ spiessen voerē/Dat selue is veruaerlic/eñ sonō bermherticheit/Si ruyschē daer henē/gelijc die rasende zee

D eñ si rijdē te paerde gewapēt/gelijc als crijschliedē tegen/ v O du dochter Zion/Als wi van haer horen sullē/so sullē ons die hādē ontsinckē/Anxt eñ wee sal ons aēcomen/gelijc als den wiue in kints noode Dā salmen seggē Niemāt en ga wt int velt Niemāt en ga op die heyrstratē /Wāt het is ouer al onvri vā tswcert der vianden. ¶ O du dochter mijns volcs treet sackē/oft hayrē cleederē aen/ eñ legt v in die asschen,hebt rouwe/als ouer eenē eenigē sone eñ claecht alsmen pleecht alsmē die al derliefste vliest/Wāt die vderuer ouervalt ons onuersienlic Jc hebbe hē tot eenen Smelter oft ōdersoecker geset onder mijn volc/dwelcke so vstoct is/op dat hi harē wech proeuen eñ kennen soude/ Si zijn altesamen afuallige/eñ haugen aent scandelike gewin/Si sijn enckel metalen eñ yserē/Dē blasebalch is verbrāt/Dat loot verdwijnt/Het smeltē is te vergeefs/Wāt dat quaet en is daer niet af gesceidē/Daerōme heeten si oock een verworpen siluer/Want die HEERE heeftse verworpē

¶ Hi vermaent dat volc tot beteringe vā straffe om datse Gods lasteringe aenhangen/ Ende dan in dē tempel met wtwendighen dinghen meenen si reyn te worden/ende Gode te behaghen ✠ Dat .vi. Capittel

E Jt is dz woort(dz welcket)ot Hieremiā gescide vādē HEERE. Gaet in ō poortē int huys des HEEREN/eñ predict al daer dit woort/eñ segt. O alle ghi vā Juda/hoort dz woort des HEEREN/die tot deser poortē ingaet ō dē HEERE aen te biddē/¶ Also seyt die HEERE der heyr- Jer
scaren die God Jsraels Betert bleuē eñ wegē so Deu
wil ic bi v wonen in dese plaetse/En verlaet v niet op die logenachtige woordē/ dat ghi segt Hier is des HEEREN Tēpel Hier is des HEEREN tempel/Hier is des HEEREN Tēpel/Maer betert v leuē eñ wesen/also dat ghi recht doet/ deē tegē dē anderē/Eñ dat ghi dē vreēden weeskēs /eñ weduwē/geē gewelt/oft onrecht en doet/Eñ dz ghi geē ontsculdich /oft ōnosel bloet en stort op dese plaetse/Eñ dat ghi geen andere Godē na en volcht tot uwer eygender scadē/So wil ic altoos eñ ewelic in deser plaetse bi v woonē/indē lande dat ic uwen vooruaderen gegeuen hebbe *

Maer nv verlaet ghi v op logenen/dye gheen profijt in en bringen/Daer en bouē zijt ghi dieuē/ moorder/ouerspeelders/eñ meyneedighe/eñ ghi wier oock dē Baal/eñ ghi volcht vreemdē Goden na/die ghi niet en kent/Daer na comt ghy dan/eñ treedt hier voor mi/in desen huyse/dz na minē name genoemt is/eñ segt/wi en hebbē geenē noot/ hoe wel wi sulcke grouwel gedaē hebbē/Dunct v dan dit huis dat na minen name ghenoemt is een moordenaers cuyle te zijn?Siet/Jc siet wel seyt die HEERE. ¶ Gaet doch henen aen mine plaetse tot Silo/dien ic minen name voortijts gegheuen

hebb e/Eñ besiet wat ic aldaer gedaen hebbe/ om
die boos heyt mijns volcs Israels. Wāt ghi dan al
B le sulckē grouwel bedrijft/seyt die HEERE/ eñ ic v
gestadelijckē laet predikē/eñ ghi en wilt nz hooren
Ic roepe/eñ ghi en wilt nz antwoorden/ Daerom
me wil ic desen huyse dat na minen name genoemt
is/daer ghi v op verlaet/eñ die plaetse die ic uwen
vooruaders gegeuen hebbe/essen also doen/gelijc ic
Silo gedaen hebbe/eñ wil v vā minen aēsichte ver
werpen ghelijc ic verworpen hebbe alle uwe broe
ders Ja dat gansse zaet Ephraim
Eñ ghi en sult voor dz volc nz bidden/ noch ghi en
sult voor haer geē clage noch gebet voortbrengen
noch haer verbiddē voor mi. Want ick dit niet ho
ren en wille/En siestu niet/wat si doen indē stedē
Juda/eñ op die stratē te Jerusalem? Die kinderen
rapē hout/dā stokē die vaders tvier aē Die vrouwen
knedē dat deech/op dz si der Coninginnen des he=
mels soudē coeckē backē/Eñ dranc offer dē vreem
den Godē geuen/ op dz si mi soudē tortten/Mer
si en tortten mi daer niet mede/ maer haer seluen/
doē si veel meer leets/eñ si moeten te schāden wor
den/Daeromme seyt die HEERE der heyrscharen
Siet minē thoorne eñ mijn verbolgētheyt is wtge
stort op dese plaetse beide ouer die mēscē/eñ ouer
die beestē/ouer die boomē opten velde/eñ ouer die
vruchtē des aertrijcs/Eñ het sal bernen/dattet nie
mant gelesschen en sal connen
Also spreect die HEERE der heyrscharē God Is
raels. Ghi hoopt uwe brātofferē/eñ āder offeren/
eñ etet vleesch. Ic en hebbe met uwen vaderē doē
icse wt Egiptē geleyt hebbe/vā brātofferē eñ ande
re offeren/niet een woort gesprokē noch ghebodē
Maer dit gheboot ic haer lieden/weest mijnder stē
men ghehoorsaem/so sal ic uwe God zijn/eñ ghi sult
mijn volc zijn/Eñ wandelt op alle die weghen die
ic v ghebiede/op dattet wel ga/mer si en wouden
niet hooren/noch haer ooren tot mi waerts neygen
C Mer si wādeldē na harē eygenen raet/eñ na tgoet
dunckē haerder booser herten/eñ ghinghen achter
waerts eñ niet voorwaerts. ¶ Ja van dien daghe
aen/doe ic uwe vooruaders wt Egiptē lant ghelept
hebbe/tot op dezē dach toe/so hebbe ic dagelicx tot
v gezondē/alle mine knechten die prophetē/Mer
si en woudē nz horē/noch hare oorē tot my waerts
neygē/Maer si zijn hertneckich geweest/ eñ maec
tēt erger dā hare vooruaders/Eñ al ist dat ghi haer
dit al segt/so en sullē si nochtās niet hooren/Eñ al
roept ghi haer/si en sullē v nz antwoordē/daerom
me segt tot haer/Dit is tvolc dz den HEERE harē
God niet horē/noch hē beterē en wil/Die oprech
te leere is gāsch wech/eñ si en predikē daer niet af
Snidet uv dijn hayr af/eñ werpet wech/eñ huilt
iāmerlickē op die hoochtē/ wāt die HEERE heeft
dit geslacht/ daer hi op gestoort is/verworpen eñ
verstotē/Wāt die kinderē Juda bedriuē boosheyt
voor minē ogē/seit die HEERE/Si hebben haren
grouwel geset idē huise dz na minē name genoēt/
is/dat zijt oonreinigen/Eñ si stichtē dē outaer To
phet inden dale Gehinnom/op dat si hare sonē eñ
dochterē verbernē moghē/dwelcke ic noyt en heb
be geboden/noch inden sinne gehadt. ¶ Daerom
Siet. Den tijt coēt seyt die HEERE/datmen nyet
meer heeten en sal/ Tophet/ eñ tdal Genhinnō/
Mer tdal der vslaghenen/Eñ Tophet Eñ in To
phet salt vol dooder grauen zijn/eñ die lichamē vā
desen volcke/sullē die vogelē des hemels ende dye
beesten opter aerdē verslinden/eñ nyemāt en salse
daer afiagen/Eñ ic sal indē steden Juda eñ op dye
straten te Jerusalē wech nemē/dat geroep der bli
schappē eñ der vruechden/Eñ ooc die stemme des
bruydeghoms/ende der bruyt/Want dat lant sal
woeste zijn
✱ Ter seluer tijt seyt die HEERE salmen die ghe
beētē der coningē Juda/die gebeētē der vorsten/
die gebeentē der Priesterē/die gebeenten der Pro D
phetē/die gebeentē der borgers tot Jerusalem/wt
haren grauen werpen/eñ men salse verstroyen te
gen der zonnen eñ manen/eñ allen den hemelschē
heyre/welcken si gedient eñ geeert hebben/eñ na
gheuolcht ghesocht eñ aengebeden hebben. Eñ si
en sullen niet weder op ghelesen eñ begrauen wor
den/Mer si sullen opter aerden als slijc liggen/Eñ
alle die ouergheblevene van desen boosen volc/so
waer si zijn sullen. Daer icse henen verstoten hebbe
sullen lieuer doot dan leuendich zijn willen/seyt die
HEERE der heyrscharen ✱

¶ Hi beclaecht haer hertneckicheit/datse haer niet en willen bekeeren/Ende daer omme verondicht hi haer straffinge so verde si haer niet en beteren

Dat.viij.Capittel

Daeromme segt tot haer/Also seyt
die HEERE Waer isser doch yemāt
als hi valt/die niet geerne weder op
en stont? Waer is doch yemant als hi A
verdoelt is/dye niet gheerne weder
op den rechten wech en quame? Nochtās soo wil
dit volck verdoelt gaen te Jerusalem/altijt voort
ende voort/Si houden hair so vast aen den valschē
Gods dienst/dat si haer nyet en willen laten afkee
ren/Ic sie ende hoore/dat si niet rechts en leeren/
Daer en isser niet een/dien zijn boosheyt leedt wa
re/die sprake/Waeromme hebbe ic dat ghedaen? Eze/xvi. Luc/xv/
Si loopen alle haren loop/ghelijc eenen rasenden
hengst in eenen strijt/Eenen oyuaer onder den he
mel weet sinen tijt/Een torteldnyue/crane eñ swa
luwe mercken op haren tijt/wanneer si weder co
men sullen/Maer mijn volc en wil dat recht des
HEEREN niet bekennen
Hoe condt ghi doch ghesseggen? Wi weten wat B
recht is/eñ hebben die heylige scrift voor ons? het
is doch enckel logen so wat die scriftgheleerden in
setten/Daeromme moeten sulcke leeraers te schā
den/verschrict/ ende gheuanghen worden/ Want
wat connen si goets ghleeren/ aenghesien si des
HEEREN woort verworpen
Daeromme wil ic hare wijuen den vreemden C
gheuen/ende haer ackers/den ghenen die haer ver
iaghen sullen/ Want si alle gader gierich zijn/ bey
de cleen ende groot/Priesters/eñ Propheten lee=
ren eenen valschen Gods dienst/Ende si troosten
mijn volc in haer ongheluc/op dat zijt cleen achten
souden/ende seggē/Tes al goet/Tes al goet Alst Eze.xiij
daer nochtans niet wel en gaet/Daeromme sullē Psal.ix
si beschaemt blijuen want si sulcken grouwel bedri
uen. Hoe wel si nochtans ongesceent willen zijn/eñ
si en willen haer niet scamē/Daeromme moeten si

vallen ouer eenē hoope/Eñ als icse versoeckē sal
so sullē si vallen seyt die HERE.

Ic wilse also afleſen/seyt die HERE datter nz
een druyue aendē wijnstoc/noch niet eē vige aen=
C den vijgeboome bliuē en sal Ja dz die bladerē ooc
afuallē sullen/Eñ so wat ic haer gegeuē hebbe/dz
sal haer genomē wordē/Waer sullē wi dā wonen
Ja versaēt v dā/eñ laet ons in die vaste stedē trec=
kē/eñ aldaer hulpe verwachtē/Wāt die HERE
onse God sal ons helpē met enē bitteren drōc/om
dz wi so gesondicht hebbē tegē dē HERE/ Ja v=
laet v daer op/Ten al geen noot zij/Hoe wel dat=
ter nochtās niet goets voorhādē en is/Eñ dz ghi
sult gesont wordē/Hoe wel datter nyet dā enckel
scade aēstaēde en is/Dā salmē hoorē dz haer paer
dē bereyt snuyuē tot Dā waerts Eñ hare hēgsten
brieschē/ Ja dattet gansce lant daer af beuē sal/ Eñ
si ruysscē daer henē/eñ sullē dat lāt op eten/met al
tgeē datter in is/die stat met allē dē ghenē die daer
in wonē/Siet bouē dié wil ic onder v liedē slangē
eñ vaselisckē sendē/die haer nz en latē beswerē/die
sullē v stekē(oft bitē)seyt die HERE / Daer wil
D ic mi mijnd moeyte eñ mijns iammers vertroostē
Siet die dochter mijns volcs sal screyē/wt ver
ren lāde herwaerts. En wil die HERE nz meer
een God zij tot Zion? Oft en sal hi geenē Coninc
meer hebbē? Ja waerom hebbē si mi also vtoornt
door hare beeldē/eñ vreēdē/onnuttē Gods diēst?
Dē oogste is geledē/Dē somer heeft een eynde/eñ
wi en hebbē geen hulpe vercregē/Mi iāmert her
telickē/dat mijn volc also verderft is / Ic verscric
ke mi/ Ic ben vbaest. En isser dan geē salue meer
in Gilead? Oft en isser geen medecijn(oft cirurgijn
meer Waerom en is die dochter mijns volcs dan
niet geheelt?

¶ Een clage des Prophetē ouer die boosheyt sijns volcs
Dat.ix.Capittel

A ACh oft ic waters genoech hadde i mi
nē hoofde/dz mine ogē eē fonteyne
v tranē warē/op dz ic dach eñ nacht
beweenē mochte dye vslagene in mi
nē volcke Och oft ic eē herberge(oft
wonīge)hadde ind woestinē/So soude ic mij volc
vlatē eñ trecken vā hair Wāt si zij ēckel ouerspeel
ders eñ enen wreedē hope/Si sciētē met harē tōgē
enckel logene eñ geen waerhz/eñ bedriuē gewal=
dich onrecht opter aerdē/Eñ si gaē vā der eender
boosh z totter ander/eñ en achten mi niet seydt die
HERE. ¶ Een yegelic hoede hem voor sinen
Mat.x. vriēt/eñ en betrouwe ooc sinē broedr nz/Wāt deē
Mic.vij broedr vdruct dē āderē/Eñ deē vriēt vraet dē āde=
rē/Deē vriēt bedriecht dē anderē/eñ si en sprekē
geē warachtige woordē Si leggē daer op toe hoe
deene dē anderē boeuerie doe/Eñ this haer noch
leedt dz zijt nz erger gemakē en connē/Daer is o
uer alle enckel bedroch onder haer/Eñ om des be
drochs wille/so en willen si mi niet kennen seyt die
HERE Daerom seyt die HERE der heyrsca
ren also/Siet ic wilse smeltē eñ suyueren/Wandt
B wat sal ic āders doen? om dz mij volc hē also vciert
haer valsce tongē dz zij moordelijcke(oft scherpe
pijlē) Met harē mōde sprekē si vriendeliken tegen
harē naestē Maer ind hertē loerē si op den seluen/
En soude ic sulcs nz vsoeckē(oft straffē)aen haer?
seyt die HERE Eñ en soude mijn siele haer nyet
wrekē aē sulcke volc als dit is. ¶ Ic moet op die
bergē weenē eñ huylē/eñ bi dē herds hutkens cla
gē ind woestinē/Wāt si zij so geheelijckē vwoest/
dz ter niemāt en wādelt. Ja datmen daer nz eē vee
ste roepen en hoort/Beyde die vogelē des hemels
eñ die beesten sijn alle wech/Eñ ic wil Ierusalem
tot eenen steenhoop/eñ tot een draken woninghe
maken/eñ ic wil die steden Iuda woest makē/dat
daer niemāt in wonen en sal die nv wijs ware/eñ
liet et hē ter herten gaen/eñ vrondiebde/ wat des
HEREN mont tot hē seyt waerom dattet lāt v=
derft eñ verhert wort ghelijc als eē woestine daer
niemant en wandele/

Eñ die HERE seyde. Daerom dz si mij wet v
latē/die ic haer gegeuen hebbe/eñ en hoorē mijne
woordē nz/noch daer nz na en leuē/mer si volgen
haerd hertē goetdunckē/eñ Baalim/ghelijc haer
hare voorvaēds geleert hebbē/Daerō seit die HE
RE der heyrscarē God Israels also/siet/ic wil dit
volc met alsem spijsē/eñ galle te drinckē geuen/ic
wilse ond die heydenē vstroeyē/die welcke noch si
noch haer vaēs gekēt en hebbē/Eñ ic wil teghen
haer een sweert scickē tot dat icse gansscelike ver=
niele ¶ Also spreect die HERE der heyrscarē/
Besciet eñ bestelt claechwiuē/dat si comē eñ sent
na dien/diet wel connen/dat si haestelikē ons be=
clagen(oft een droeuich liet singē)also ooc/dat dye
C tranē wt onsen oogē vloeyen/eñ dattet water wt
onsen ogescelē loope/datmē een clagelic ghescrey
hoore tot Zion/te weten also/Och hoe zijn wi so
gansch gedestrueert/eñ so iāmerlijckē verdoruen
Wi moetē dat lant ruymē/want onse woningen
zijn gelijcs der aerdē geslicht. ¶ Daeromme so
hoort nv/O ghi vrouwē des HEREN woordt/
Eñ vattet mettē oorē die redene zijns mōts/Leert
uwe dochterē weenē/eñ die ene leere dē āderē cla
gē/te wetē also die doot is tot onsen vinsteren in=
gestekē/eñ in onsen paleysen(oft huysen)gecomē
te doodē die kinderē opter stratē/eñ die iongelin
gē voor d duerē/So seit die HERE/ Segt/Der
mēscē doode lichamē sullē liggē gelijc als mest op
ten velde/eñ gelijc die scouen achter dē maeyere/
die niemāt en vergadert. ¶ Also seyt die HERE
Die wijse en berlate hē niet/op sine wijsheit Een
stercke en beroeme hē niet vā zijnder stercte/Eñ
D een rijcke en glooriere niet in sinē rijcdōme/Mer so
wie beroemē wille/die beroeme hē dies/dat hi mi
kenne eñ wete/dat ic die HERE ben/ die barm=
hertichz recht eñ gerechticheit doet opter aerden/
Wāt sulcs behaecht mi/seyt die HERE

Siet die tijt coemt/dz icse alle besoeckē sal/dye
besnedē met die onbesnedē/te weten Egipten/Iu
da/Edom/die kinderen Ammon/Moab/eñ alle
dien indē eynde der woestinē wonen/ Want alle
Heydenen hebbē die voorhuyt des vleeschs onbe
sneden/Maer dat gansce huys Israhels heeft dye
voorhuyt der hertē onbesneden

¶ Hi waerschouwet dat volc/dat si den heydenschen insot
tingen niet aen en hanghen / Ende bewijst hoe ydel dat
tet si beelden te maken/ende die te eeren in die steden des
warachtigen leuenden Gods Dat.x. Capittel.

HOort dat woort des HEREN dz hi A
tot v spreect O ghi huys Israels Al
so seyt die HERE/Ghi en sult der
heydenen wise niet leerē/Eñ ghy en
sult v niet verscrickē vā die teekenē
des hemels/ghelijck als die heydenen hare vre=

zen/Wāt der heidenē Godē en zijn niet dā ydelheit
Si houwē int wout eenen boome/eñ die wercmee
ster macttse metter bijlen/ eñ hi overtrecse met sil=
uer/eñ gout /eñ hy macctse vast aen met naghelen
ende hameren / op dat si niet om en vallen/Het en
zijn anders niet dan pilaernen ouer toghen/ Si en
connen niet sprekē. Men moetse ooc dragen/wāt
si en connen niet ghaen/Daerōme en sult ghi voor
haer niet vreesen . Want si en connen noch helpen
noch schade doen ¶ Maer die HEERE en is niemā
den gelijc/Ghi zijt groot / eñ dinen name is groot
eñ ghi contet metter daet bewijsen / Wie en soude
v niet ontsien? Welcke coninc der heydenen en sou
de v niet gehoorsaē zijn? Want onder alle die Wij=
sen eñ heydenen eñ in alle conincrijcken en is dijns
niemāt ghelijcke/Si zijn altemael narrē eñ dooren
3 Wāt eē houdt moet ēmer eenē ydelē Gods dienst
zijn/die siluerē platē brēgtmen vā opten meyr her=
waerts eñ tgout vā Vphas door den meester ende
goutsmit toe bereet / Geele side ende purpur (oft
scarlakē)treetmē haer aē/Eñ also is dat werc aller
haerder wisen / deen metten anderen. ¶ Maer die
HEERE is eē gerechte God/eē leuēdige God/een
eewige coninc/Vā sinen thoorne beeft dz aertrijck
eñ die heydenen en connē zijn dreygen niet vdragē
Daerom segt ny tot haer also /Die Goden die den
hemel eñ die aerde nz gemaect en hebben/ die moe
tē vand aerdē ond den hemel vernielt wordē Mer
hi heeft dat aertrijcke door sine cracht gemaect eñ
des werelts omganc bereedt/door sine wijsheit eñ
den hemel wt ghebreedt door zijn verstāt/Wāneer
hi zijn stēme hooren laet(oft dōdert/so coemt daer
eē groot water te samē onder den hemel/ind lucht
eñ treet den neuel op vanden eynde der aerden/Hi
maect den blixē inden reegē/Eñ hi doet den wint
comen wt heimelijke plaetsen. ¶ Alle menscen zijn
narrē met haerd conste . Eñ alle beeltgieters bliuē
bescaēt met harē beeldē / Wāt hare Godekens eñ
beelden zijn ydel bedroch /eñ si en hebbē geen leuē
. Die ydele wercmeesters selfs eñ haer werc /dz si
in ydelhz ghemaect hebben/sullen tsamē vgaen als
si vsocht sullen worden ¶ Maer also en is hi nz /die
Jacobs scatis/Maer hi is die gene diet al gescapē
heeft/ Eñ Israel is zijn erfdeel/Sinen name is die
HEERE der heyrscaren. ¶ Doet dijn neeringe (eñ
schande)wech wt den lande/ghi die noch woont in
die vaste steden/Wāt alsoe seyt die HEERE/Siet/
Ic wil die inwoners des lāts/teenē mael vstoten/
eñ rontom sollē/dat zijt voelē sullen/ ¶ Ach mijns
iāmers eñ hertsen leedts/ mer ic dencke tes mijne
plage/Ic moet lijdē/Mijn tente is vwoest/eñ alle
mine zeelen zijn gebrokē/ Mine kinderē zijn wech
eñ daer en is niet meer gheblevē /Niemāt en richt
mijn tenten weder op/eñ mijn gordijnen en slaet nie
mant weder op/Want die herders zijn narren ge
wordē/eñ si en vraechdē na dē HEERE niet. Daer
omme en connē si ooc nz rechts geleeren/ Maer si
verstroyen die cudden. ¶ Siet/daer coemt een ge
crijsch herwaerts/eñ een groot bevē wt den lande
vant noordē/dwelcke die steden Juda vwoestē sal
Eñ tot wooningen der draken worden sullen
Ic weet O HEERE dat des mēschen doē in sijnd
macht niet en staet/ Eñ ten staet ooc in niemants
vermoghen/sine weghen te leyden / sine schreden
oft ganghen(te richten/Daeromme castijt my/ O
HEERE /nochtās in genadē eñ niet in dinen grim
migen toorne /op dat ghi mi nz gheheele te niet en
maect/Mer stort dinen grimmigen thoorne wt o
uer die heydenē/die v nz en kennē/eñ ouer die volc
ken/die dinē name niet aen en roepē /Want si heb
ben Jacob opgegeten eñ verslonden/si hebben hē Nu.xiiij
te niete gemaect/eñ sijn wooninge verwoest

¶ Hi vermaent haer des verbonts ende vercondicht haer
wat iammer haer ghenaect / om dat zijt niet en houden/
Ende hi vertreet haer dye vrientschap eñ weldaden Gods
Dat.xi. Capittel

Dit is dat woort dz tot Hieremiam ge
sciede vanden HEERE/Hoort dat
woort des vbonts/dz ghijt dië vā Ju Deu.xxvij
da eñ den borgeren van Jerusalē seg Gala.iij
ghen sult/Eñ segt tot haer/Also seit Daniel.ix
die HEERE die God Israels/Vervloect moet sijn
so wie niet gehoorsaem en is/den woordē des ver Deu.iiij
bonts/dz ic uwen vooruaderē gebood/op diē dage/
doen icse wt Egiptē lāt leide/wt dē ysere ouē Eñ
seide weest gehoorsaē mijnd stēmen /eñ doet gelijc
als ic v gebodē hebbe/So sult ghi mijn volc/eñ ic v
God sijn/op dat ic houdē mach dē eedt /diē ic uwē
vooruāds gesworen hebbe/haer te geuē / een lant
daer honich eñ melck in vloeyde/ ghelijc alst opten
dach vā huyden blijct/Ic antwoorde en sprac/HE
RE Ja ic wilt doen. ¶ Eñ die HEERE seide tot mi
Predict alle dese woordē īdē stedē vā Juda/eñ op
die stratē te Jerusalē/eñ segt /Hoort die woorden
des vbonts/eñ doet daer na/Wāt ic hebt betuicht
uwen vaderen/vā dien dage aen/dat icse wt den lā
de Egypti leide/tot op desen dach vā huiden/Eñ ic
betuychdet altoos eñ seide Weest gehoorsaem mijn
d stēmen/ Mer si en waren niet gehoorsaē noch si
en neyghdē ooc haer oore derwaerts nz/Maer een
yeghelijc wādelde na sijns boosē herte goetdunc
kē/Daerom wil ic ooc ouer haer latē gaen/alle dye
woorden des vbonts/die ic hair geboden hebbe te
houdē/eñ si en hebbē nochtās daer niet na gedaē/
Eñ die HEERE seyde tot my /Ic weet wel hoe si
haer in Juda eñ te Jerusalem vi eē rotten(oft hoo
pen) Si keerē haer effen gelijc tottē sondē haerder
vooruaderē/die welcke ooc niet en woudē gehoor
saē zijn mijnē woordē/Eñ volchdē ooc andere Go
den na eñ diendē haer/Also heeft dat huys Israels
eñ dat huys Juda/altoos mijn vbont gebroken dz
ic met harē vooruāds gemaect heb/Daerom Siet B
seyt die HEERE/ Ic wil eē ongeluc ouer haer latē
comē/diē si niet en sullen moghē ontgaē/Eñ als si
tot mi roepē/soe en wil icse niet vhooren/Laet dan
die stedē Juda eñ die borgers te Jerusalem henen
gaen/eñ totten Afgoden roepen/die si gewieroort
hebbē / Maer si en sullen haer niet helpen in haer d
noot/ ¶ Wāt so menige stadt /so menigen Afgod
hebt ghi/O Juda/Eñ soe menighe alser te Jerusa
lem strate is/so menige scādelijcke outaers hebt ghi
opgericht/ om den Baal te wieroockē/Daerōme
en bidt voor dit volc niet/ Eñ en maect gheen ge
smeec noch gebet voor haer/Wāt icse niet hooren
en wil/al biddē si mi in haerder noot O mijne vriē
den wat hebt ghi in minen huyse te doen? Sy bedri
ven alle gader booshe yt/Eñ meenē als oft dat hei
lich vleesch haer dat soude afnemen (oft ontsondi=
ghen)Eñ als si quaet doen/ so dunct haer dat zijt
wel gemaect hebben.

Dye HEERE noēde v eenen groenen schoonē
vruchtbaren olijfboom/ Maer nv heeft hi met eē
groot moortgeroep/ een vier om dē seluē aenge-
stekē/ also dat sine tacken verderuē moetē/ Want
die HEERE der heyrscarē die v geplant heeft/ dye
heeft v met eē ongeluc gedreycht om ď boosheits
wil des huys Israels/ eñ des huys Juda/ die si be
driuē eñ mi te vertoornē/ met harē wierooken/
dwelcke si den Baal doen
✠ Eñ die HEERE heeft mi gheopenbaert/ dat ict
weet eñ wees mi haer voor nemē/ te wetene/ dz ic
mi als eē sachtmoedich lāmekē ter slachbāc soudē
leydē/ Want ic niet en wist dat si teghen mi eenen
raet besloten haddē/ eñ geseyt Laet ons dē boom
met sinen vruchten bederuen/ eñ hē wt den lande
der leuendiger wtroeyen/ Ja datmē zijns naems
ooc nēmermeer meer en ghedincke/ Mer ghi O
HEERE der heyrscaren/ du gherechte richter/ die
die nierē eñ die herten beproeft/ Laet mi doch dine
Hiere.xiiij wrake ouer haer sien/ Want ic hebbe di/ mijne sa
Eccle.x ke beuolen ✱
Daeromme spreect die HEERE/ als o tegē die in
woners tot Anathoth/ die na dinē leuen staen/ eñ
seggē/ En predict ons niet indē name des HEE
REN/ oft ghi moet van onsē handē steruē/ Daerō
seyt die HEERE der heyrscarē also/ Siet ic wille be-
soecke hare iongelingen sullē metten sweerde ghe
doot werdē eñ hare sonē eñ dochterē van honger
steruen/ Ja datter ooc vā haer niet en sal ouerbliuē/
Wāt ic ouer die vā Anathoth een ongheluc wil la
ten gaen/ int iaer als si versocht sullen worden

¶ Eenen vriendeliken twist tusschen God eñ den Prophe
te/ om dat hi den godloosen so veel ghelucs/ ende den op-
rechten so veel lidens in deser tijt gheeft/ van die versto-
tinghe der Joden ende die roepinghe der Heydenen
Dat.xij. Capittel

Job.xxi
Abacu.i O HEERE oft ic met v al rechten woude so
behout ghi nochtās dat recht/ Nochtans
moet ic vā dz recht mz v sprekē/ Waerom
me gatet dē godlosen so wel? Eñ die verachters al
legader hebbē die volheit/ eñ geluc? Ghy plantse/
datse wortelen eñ wassē eñ vrucht voortbringen
Ghi laet haer toe/ dat si veel vā v clappē nochtās
en castijt ghijse niet/ ¶ Mer O HEERE ghi kēt
mi/ eñ siet mi/ eñ proeft mijn herte bi v Eñ ghi laet
se vri henē gaē gelijc als scapē op dz si geslagē sou
dē wordē/ Eñ ghi spaertse/ op dat si ghedoot sou
dē wordē ¶ Hoe lāge sal doch dit lāt dus iāmer
lic staē? Eñ dit gras indē lāde oueral verdorrē? ō der
inwoonders boosheyt wille? Ja dat ooc beide die voge
lē eñ die beestē niet bliuē en sullē/ Wāt si segghen
Ja hi weet veel hoe dattet ons gaen sal
Als ghi v met dē voetknechtē moede gelopen
hebt/ hoe salt v dā gaē als ghi metten peerdē/ (oft
reysegaers) loopē sult? Eñ als ghi inden lande daer
B vrede is/ sekerheyt soect Wat sal v dā gesciedē bi die
houaerdige (oft ruisschende) Jordane? Want dine
broeders eñ dijns vaders huysgesinne vachtē v ooc
Eñ riepen ouer v/ Daerō en betrout haer niet/ al
spreken si vriendeliken met di
Daerom heb ic mijn huys gelatē/ eñ mijn erfdeel
vtegē/ eñ mijn lieue siele/ oft leuē/ gaf ic ind vijandē
hādē/ Mijn erffenisse is mi gewordē gelijc een leeu
we indē woude/ eñ het brullet tegē mi/ eñ daerom
bē ic vertoornt/ Mijn erfdeele is gelijc als een gespic
kelt vogel/ als eenē vogel vā menigerhāde verwē
om welckē haer die vogelen vergaderē/ Wel op alle
ghi beesten indē velde/ versaēt v coēt eñ verslindet
Veel herders hebbē minē wijngaert verdoruē/ eñ
mijn ackers vertredē. Si hebben minen schonē acker
woest gemaect/ eñ eensaē gelatē/ Ic siet bi na/ hoe
dz so iāmerlic verwoest is/ Ja dat gehele lāt is woest
Mer niemāt en willet ter hertē nemē/ Wāt die ver-
deruers treckē daer henē/ ouer alle die houelen der
woestinē/ eñ dat sweert des HEEREN salt verslin
dē vāden eenē eynde des lāts tottē anderē eynde eñ
daer en sal geen vleesch vrede hebbē/ Si sullen tar
we sayē/ maer distelen mayē/ Si sullent haer suer
latē wordē maer si en sullē daer niet af genietē/ Eñ
si en sullē niet verblijt wordē/ vā haer incomē (oft
oogste) ō die toornige grāschappe des HEEREN.
Also seyt die HEERE/ tegē alle mine boose na
gebuerē/ die dz erfnisse aētastē/ dat ic minē volcke
Israel wtgedeelt hebbe/ Siet ic wilse wt harē lan
de wtruckē/ Eñ dat huysgesinne Juda wt haren
middel stotē/ Eñ als icse nv al wt haren lande ghe
ruct hebbe/ so wil ic wedom haerō ontfermē/ Eñ
wil eenē yegelickē tot sinē erfdeel in zijn lāt weder
bringē/ Eñ het sal gesciedē/ Indiē si dā vā mijnen
volcke die leeringe sullē ontfangē dat si bi minē na
me swerē/ So warachtelick als die HEERE leeft/
gelijc als si te vorē minen volcke geleert hebben te
sweeren biden Baal/ soe sullen si gesticht (oft ghe-
telt) worden onder mijn volc. Indiē si niet en wil
len hoorē so wil ic sulcke volck wtroyen/ eñ te niet
brenghen seyt die HEERE

¶ God die HEERE verthoont den Prophete als in eenen
beeldenaer hoe hi dat volc Juda straffen wil vā dē hooch
sten aen totten nedersten toe　　Dat.xiij. Capittel.

A Also sprack die HEERE tot mi Gaet
henē/ eñ criget eenē lindenen gordel/
oft lendenier/ Eñ gordet diē ō dijn len
denen eñ en maecten niet nat/ Eñ ic
creech eenē lendenier/ na tbeuel des
HEEREN Eñ ic bāt hē om mijn lēdenē/ Doē gescie
de anderwerf/ dat woort des HEEREN tot mi eñ
seyde Neēt den lēdenier dien du gecregē/ eñ ō dine
lēdenē gegordet hebt/ eñ maect v op/ eñ gaet henē
aē die Phrat (oft Euphrat) eñ berget hē dair in eē
steērootse/ Ic gic henē eñ verberch hē aē die Phrat
gelijc mi die HEERE geboden hadde/ Maer na eē
lāge tijt sprac die HEERE tot mi/ Maect v op/ eñ
gaet henē aē die Phrat/ eñ haelt dē lendenier wedō
diē ic v geboot dz ghi aldaer sout verbergen/ Ic ginc
henē aē die Phrat/ eñ ic groef hē op/ Eñ ic nā den
lēdenier vā die plaetse daer ic hē verborgē had. Eñ B
siet die lēdenier was verrot/ also dat hi niewaerts Eze.
meer toe en docht ¶ Doē gesciede des HEEREN
woordt tot mi eñ seyde. Also seyt die HEERE Ef-
fen also wil ic ooc die grote houaerdie Juda eñ Je
rusalē met dē sweerde te niet makē/ dz boose volc
dz mine woordē niet hoorē en wil/ Mer si gaē he-
nē na tgoetdunckē haers hertē/ eñ si volgē andere
godē/ op dz si die selue soudē dienē eñ aenbeden si
sullē wordē ghelijc die lendenier/ die niet meer en
dooch/ Wāt gelijc die mā dē lēdenier vast aē zijn
lēdenē bint/ also hebbe ic seyt die HEERE dz gans-
sce huys Israels/ eñ dz gansce huis Juda om my
gegort/ dz si mijn volc souden sijn/ tot eenē name/
lof eñ eere/ Maer si en hebben niet willē hoorē　deu.
Daeromme segt haer dit woort. Also seyt die

HEERE God Israels/Alle flesschē sullē met wijn
geuult wordē.Dā sullē si seggē/Meēt ghi dat wy
nz en wetē?dz alle flesscē met wijn geuult sullen wor
dē?Dā segt tot haer/Also seyt die HEERE/siet/ Ic
wil alle die in desen lāde wonē/die coningen die op
tē stoele Dauids sitten/Die Priesters/eñ Prophe=
tē eñ alle inwoners te Jerusalem vullen/dz si drōc
kē wordē sullē/Eñ ic wil dē enen mz dē āderen die
vaders mettē kideren/tegen een stotē seyt die HE
RE/Eñ ick en wil noch sparen/noch voorbigaen
noch bermhertich zijn in haer verderuinge.

Daerom hoort nv eñ merct aen/eñ en tortet nz
Wāt die HEERE/heuet gesprokē Geuet dē HE
RE uwen God die eere/eer dant duyster wort/eñ
eer uwe voetē haer aen die donckere bergen stotē/
Wāt als ghi niet op dat licht en wacht/so salt v in
een donckerhz eñ in een dootlijke duysternisse ver
keert wordē/Mer en wilt ghy sulcs niet hooren so
moet mijn siele heymelijc weenē/om sulcker houer
dijē wil/mine oogen moeten met tranē vlietē/om
dat die cudde des HEEREN gheuanghen wech
geuoert wordt

) Segt dē coninc eñ d' coninginen/Sidt hyer vene
dē/Wāt die crone dijre heerlichz is v vā uwen hoof
de geuallē/Die stedē Suytwaerts zijn gheslotē/eñ
daer en is niemāt diese op doe/Dz gāssce Juda is
reyn wech geuoert/Heft op uwe oogē eñ siet/Hoe
dat si vandē noordē herwaerts comē Waer is nv
die cudde/die v beuolē was/dijn heerlijcke cudde/
Wat sult ghi seggē/als hi v besoeckē sal?Wāt ghy
se alsoe ghewent hebt/tegē v/dz si vorstē eñ hoofdē
(oft heeren)zijn willē/Wat sout ghi daer toe seggē?
Oft v nz ancxt aencomē en sal/ghelijc enen wijue
in kints noode?Eñ oft ghy dā in dijnre hertē seggē
woudet/Waerom coēt doch sulcs ouer my?Om
die menichte dijnre misdaets wille/is v uwe scha
melheyt ontdect/eñ uwe beenen gebloot

Kā ooc eē moor zijn huyt ōwandelen?oft eenē
lupaert sine vleckē?So cont ghi ooc goet doen/als
ghi totten vose gewēt zijt/Daerō wil icse verstroy=
en als stoppelen/die vandē wīt wt der woestijnen
ōweystert wordē/Dat sal dijn loō zijn/eñ dijn deel
dat ic v toegemetē hebbe/seit die HEERE Om dz
ghi mijnd' vergeten hebt/eñ v verlaet op loegenen
Daerom wil ic ooc uwe cleederē ouer thooft slaen
datmē uwe scamelhz wel sie.Wāt ic gesien heb dijn
ouerspel/dine broot dronckēscap/dijn schādelijcke
hoerderie/Ja ooc dinē grouwel/beyde op houelen
eñ ackerē/Wee v Hierusalem/Wanneer sult ghy
doch emmermeer gereynicht worden

¶Een Predikinghe dye Hiermie vanden HEERE ghe
openbaert is/vanden dieren tijt/God verbiet oock den
Prophete/dat hi voort volc niet bidden en soude
Dat.xiiij.Capittel

DIt is dwoort dz die HEERE tot Hie
remiā sprac/vāden dierē tijt/Juda le
A get iāmerlijc eñ haer poortē staē ellen
delijc Het staet clagelijc optē lādē Eñ
tot Jerusalē is een groote droochte/
Die grote seynden die cleene ō water/eñ als si aen
die fonteynē(oft puttē)comē/so en vidē si geen wa
ter/eñ si bringē hare vatē wed' ydele/Si gaen true
rich/eñ bedroeft/eñ deckē hare hoofden om dattet
aertrijcke dorre leget/eñ nz en regēt opter aerden
Die ackerliedē gaē bedroeft eñ bedeckē hare hoof
dē Die hinden vlaten ooc die iongen/die optē veld
werpē om dz si geē gras en vīden/Die walte zelen
staē op die houelē(oft steērootsen) eñ snackē na die
lucht/ghelijc die draken/Eñ si versmachten want
daer geen cruyt en wascht

Och HEERE onse misdadē hebbē emmer ver
dient/Maer helpt doch om dijns naēs wille/Wāt
onse ongehoorsaemhz is groot/waer door dat wi B
tegē v gesondicht hebbē/Vvāt ghi zijt dē troost Is Iere xiij
raels/eñ harē noothelper Vvaeromme gelaet ghy
v recht oft ghi eē vreēdeling waert inden lāde/eñ
als eē wādelaer(oft pelgrim)die maer eenen nacht
in en blijft?Vvaerom stelt ghi v als eē vsaecht mā
eñ als een ruese die nz ghehelpē en cā?Du bist doch
ymmer onse HEERE/eñ wi heeten na dinen na
me/Daeromme en verlaet ons nyet

Alsoe seyt die HEERE vā desen volcke/Sy loo
pē gern herwaerts/eñ gints/eñ en bliuē niet geer
ne thuys/Daer om en wil haer die HEERE nyet/
Mer hi wort haer d' misdaet gedachtich/eñ wil ha
re sondē besoeckē(eñ straffen)Eñ die HEERE sey
de tot mi.Ghi en sult voor dit volc om geen ghena
de biddē/Eñ oft si al scoon vastē/so en wil ic noch
tās haer gebet niet verhoorē/Eñ oft si al brātoffer
eñ spijsoffer brēgē so en behagē si doch mi nz Mer
ic wilse met dē sweerde/honger/eñ pestilētie ōnie=
len ¶Doen āt woorde ic/Och HEERE HEERE/
siet/Die Prophetē seggē haer/Ghy lieden en sult
geen sweert siē/noch gheenē dierē tijt by v hebben
Maer die HEERE sal v goeden vrede geuē op dese
plaetse Eñ die HEERE sprac tot mi.Dye Prophe=
tē predikē haer logenē in minē name Ick en hebse
nz gesonden/eñ haer niet beuolen/noch met haer
gesprokē Si predikē v valsce visioenen/wtleggin C
gē/afgoderie/eñ bedroch haers herten.¶Daerom Mat xvi
so seyt die HEERE/vādē Propheten/die in mijnen Hiere v.
name predikē hoe wel icse nz gesent en hebbe/eñ si
predikē nochtās/daer en sal geenē dieren tijt inden
lāde comē.Sulcke Prophetē sullen steruen/doort
sweert eñ dē honger/Eñ tvolc diē si gepredict heb
bē/die sullē vādē sweerde/eñ dē honger opter stra
tē te Jerusalē hier eñ dair liggen datse ooc niemāt
begrauē en sal/Eñ hare wiuen ooc also/hair sonen
eñ dochterē/Eñ ic wil hare boosheyt ouer haer wt=
storten.Eñ ghi sult tot hair seggē dit woort Mijn
ogen vloeyen mz tranen dach eñ nacht/eñ si en hou
den nz op.Want die ioncfrouwe die dochter mijns
volcs is deerlic geplaecht eñ iāmerlic geslagen Ga
ic henen wt opt velt/Siet/so liggen daer vslagē mz
den sweerde/Come ic in die stat/so liggen daer die
vā hōger zijn vsmacht/Vvāt die Porphetē/eñ daer
toe ooc die Priesters moetē in een lāt trecken/dz si
nz en kennen.Hebt ghi Juda vworpen/Oft heeft
v siele een walgē aen Ziō?Vvaerō hebt ghi ons dā
also geslagen?dz ons niemāt gehelpen en can Als D
wi hoopten dattet vrede soude wordē so en toemt Esa lix
daer nz goets/Vvy hooptē wi souden gesōt wordē Rom.ix
Mer so coēter noch meer scadēs/O here wi bekē=
nen ons godloos wezē/eñ ōser voorvadēs misdaet
Vvāt wi hebbē tegen v gesondicht/Mer om dijns
naems wil en laet ons doch niet geschent worden/
En laet den Thoorne diner heerlicheit niet bespot
worden Gedent doch/eñ en laet dijn verbont met
ons nyet ophouden/Daer en is onder den heyden=
schen godckens gheen diet can doen regeren/Also
en can den hemel oeck niedt reeghenen/ Du bist
doch ymmer onse HEERE/ende onse Godt/

op wien wy hopen / wandt du conste sulcks alle
doen

¶ Die HEERE slaet den Prophete zijn bede af/die hy
voor dat volck ghedaen hadde. Eñ hi antwoort hem/op
sijn claghe

Dat.xv. Capittel.

A Ende die HEERE sprack tot mi/Oft
scoō Moses eñ Samuel voor mi stō-
dē/so en hebbe ic nochtās geē herte
tot desen volc/Driiftse wech vā my·
eñ laetse henē varē/eñ als si seggen.
Waer sullen wi henen/Soo segt tot haer/Aldus
seyt die HEERE/Een deel totter doot/een deel
totten sweerde/ende een deel totten honger/ende
een deel inder geuangenissen/Wāt ic wilse besoec
kē/met vierderley plagē/seyt die HEERE/met dē
sweerde/dat si ghedoot werden/mettē hondē die
se verscoren sullen/mettē voghelē des hemels/eñ
mettē dierē opter aerdē/dat si verslonden/eñ ver
daen worden/Eñ ic wilse in alle coninckrijckē her
waerts eñ gintswaerts latē driuē/om Manasses
wille/des soons Jehiskia/ des conincs Juda om
tgheē dat hi te Hierusalem bedreuen heeft.

Wye sal dan dijner ontfermen/O Hierusalē?
B Wie sal dan medeliden met v hebben? Wie sal dā
henē gaen/om die vrede te verweruen? Ghi hebt
mi verlaten/seyt die HEERE/eñ ghi zijt mi afghe
uallē/Daeromme heb ic mijn hāt wtgestreet tegē
v/dat ic v verderuen soude/Jc ben des ontfermēs
moede/Jc wilse metten wanne tē lande wt wānē
Eñ ic wil mijn volc/dat hē van sinē wesen niet be
keeren en wil/tot enkel weesen makē/eñ vdoen.
Eñ daer sullē onder haer meer weduwē worden
dan zants aender zee is/Jc wil ouer dye moeders
der ionger gesellen laten comen eenen openbarē
C verderuer/eñ met dien die stadt bottelic ende on=
voorsiens laten oueruallē/Ja dat ooc die seuē kin
deren heeft/sal ellendich sijn/eñ van thertsen leedt
suchten/Want haer zonne sal bi dē hoogen dage
onder gaen/soo dat beyde harē lof eñ vruechde eē
eynde hebben sal /eñ die ouergebleuene wil ic den
sweerde geuē voor hare viandē/ seyt die HEERE
Och mijn moeder /dz ghi mi oyt ter werelt voort
gebrocht hebt/ouer den welckē alle mā zeer roept
indē ganseen lande/Hoe wel ic nochtās niemādē
op woecker geleēt en hebbe/noch vā niemādē op
woecker genomē en hebbe/nochtās vloecken my
allē menschen

Die HEERE seyde/Welaen/Jc wil van v som
D mige ouer behoudē/wāt het sal weō goet wordē
Eñ ic wil v te hulpe comē indē noot eñ angste/on
der die viandē Seadicht ooc dat eē yser dat ādere
oft dat eē metael dz vā noordē coemt/den anderē
Mer ic wil eerst v goet eñ scattē tot eenē roof ghe
uē/dz ghi ooc daer ō niet oorlogē en sult/eñ dat al
om dijnder sondē wille die ghi in allē uwen fron=
tierē des lāts bedreuen hebt/Eñ ic wil v tot uwē
viandē brengē/in een lāt dat ghi niet en kēt Wāt
dat vier is ouer v in mijnen thoorne ontsteken

Och HEERE ghi wetet/gedēct onser/eñ neēt
ons ter hertē/Eñ wreect ons aē onsē veruolgers
Neemt ons op /eñ en vtreet uwē toorne niet ouer
haer Wāt ghi weet dz wi om dinē wille vsmaethz
liden/Mer dijn woort onderhout ons na dē mael
dz wijt gecregē hebbē/eñ dat selue dine woort is
ōser hertē vruechde eñ troost/Wāt wi zijn ymmer
na dinē name ghenoēt/O HEERE God Zebaot

(oft der heyrscarē) Wi en vsellen ōs nz mettē spot
ters/noch en verblidē ons nz mer haer/Maer wy
bliuen alleene/wt vreese dijnder hāt/Wāt ghi zijt
seer gestoort op ons/Waeromme duert toch ons
verdriet so lang he? sijn onse wonden so seer quaet
datse niemant ghehcelen en can? Sijt ghi dan ons
geworden/als een fonteyne/dye niet meer lopen
en wil?

Daerō seyt die HEERE also/Keert ghi v weō
tot mi waerts/so wil ic mi tot uwaerts voeghen.
Eñ ghi sult mijn Predicāt bliuē/Eñ in diē ghi die
oprechte leert/dat si haer vandē boose liedē afscee
dē/so sult ghi mijn leeraer zijn/Eñ eer ghi tot haer
sout vallē so moetē si eer tot uwaerts vallē. Wāt
ic hebbe v tegē dit volc tot eenē sterckē eñ metalē
muere gemaect/Eñ oft si tegē v stredē/so en heb
bē si doch aē v niet /Wāt ic bē bi v/dat ic v helpe/
eñ v verlosse/spreect die HEERE/Eñ ic wil v ooc
wt die hant der houaerdigher verlossen/ eñ v ont=
setten wt der hant der Tyrannen.

Die HEERE verbiet den Prophete/dat hi op die plaet
se gheen huysvrouwe en neme/noch oock nerghens gheen
ghelelschappe met haer en hebbe/Want hi wilse straffen
van die verstotinghe der Joden / ende die roepinghe der
heydenen

Dat.xvi.Capittel

Ende des HEEREN woort gesciede
tot mi/eñ sprac/Ghi en sult op dese
plaetse geē wijf nemē eñ noch sonē A
noch dochteren winnē/eñ opvoedē
Wāt die HEERE spreect also vandē
sonē eñ dochterē/die in dese plaetse geboren wor=
dē/daer toe ooc vā harē moederē diese barē/eñ vā
harē vaderē/diese op brengē in desen lāde/Si sul=
len vā cranchedē steruē/eñ noch beclaecht noch be
grauē wordē/Mer si sullē mest worden optē lāde
Eñ daer en bouen door sweert/eñ dē honger ver
gaen/Eñ hare lichamē sullen een spijse (oft aesch
zijn) dē vogelē des hemels/eñ dē beestē opter aer=
den. ¶ Wāt also seyt die HEERE / Ghi en sult
tot haer nz ingaē/daer si tsamē comē te clagen eñ
te weenē/noch medelijdē met haer hebbē/Wāt ic
minē vrede van desē volcke wech genomē hebbe/
seyt die HEERE/tsamen met mijnder ghenadē eñ
bermhertichz/also dat ooc beyde groot eñ cleene/
steruē sullē in desen lande eñ nz begrauen noch be
claecht en sullē wordē Eñ dz nyemāt ō haer liedē
wille zijn hayre wt en sal ruckē/Eñ mē en sal ooc
geē broot wt deelē ouer die clage/ō haer te troos
tē ouer die lijckē /noch ooc wt den troostbeker te
drinckē geuē /ouer vader eñ moeder/Daerom en
sulstu ooc in geen herberge gaē/dat ghi bi haer sit
tet/noch eten noch drincken en sult.

Want also spreect die HEERE der heyrscaren B
God Israels/siet/Jck wil op dese plaetse wechne
mē/voor uwē ogen/eñ bi uwen leuē/dye stemme
der vruechdē eñ der genoechtē/die stēme des bru=
degoms eñ des bruyts

Eñ als ghi sulcs alle tot desen volcke ghesegt
hebt/eñ dat si tot v sprekē/Waerō seit die HEERE
ouer ons alle dit groot ongheluc? welc is die mis=
daet eñ sonde? daer mede wi tegē dē HEERE onzē
God gesondicht hebbē? So sulstu seggē/Daerom
dz uwe vooruaders mi vlatē/seyt die HEERE /eñ
andere goden geuolcht hebbē/den seluē gediēt eñ
aengebedē hebben/Maer mi hebbē si verlatē/eñ
mine wet en hebbē si nz gehoudē. Eñ om dat ghy

noch erger doet dan uwe vaders/ want siet/ een ye
gelijc leeft na zijn boosch herten goetduncken/ also
dat ghi mi niet gehoorsaem en zijt/ daeromme wil
ic v wt desen lande stooten/ in een lant/ daer af noch
ghi noch uwe vaders en weter/ Ende aldaer sult ghi
andere Goden dienen dach ende nacht/ ende daer en sal
A ic v geen ghenade bewisen.
ro. viij. Daeromme siet/ die tijt comt/ seyt die HEERE
Pro. ij. datmen niet meer seggen en sal/ So warachtelijck
he. xxix. als die HEERE leeft/ die die kinderen Israels wt
Egipten ghelept heeft/ Maer so warachtelijck als
die HEERE leeft/ die die kinderen Israels ghelept
heeft wt den lande van den Noorden herwaerts/
ende wt alle landen (derwaerts dat hijse verstooten
hadde) Want ic wilse weder brenghen in dat lant/
dat ic haren vooruaderen ghegheuen hebbe/
Siet/ ick wil veel visschers wtseynden/ seyt die
HEERE/ diese vangen/ Ende daer na wil ic veel ia
gers wt senden/ die sullense vangen op alle bergen
op alle houelen/ ende in alle steenrootsen/ want mijne
ogen sien op alle haer wegen/ also dat si haer voor
mi niet verbergen en connen/ ende haere misdaet en is
voor minen ogen niet verborghen/ Maer haer son
den ende misdaet wil ic eerst dubbel betalen/ daeromme
dat si mijn lant metten doode lichamen haerder afgo
derie ontsuyuert/ ende mijn erfdeele met haren grou
B welen vol gemaect hebben.
O HEERE du bist mijn stercte ende cracht/ ende mij
ne toeulucht inder noot/ Die heydenen sullen tot v
comen vanden eynden der werelt/ ende segghen/ On
heb. xi. se vaders hebben valsche ende ydele Goden gehadt
die niet ghehelpen en connen/ Hoe soude een men
sche Goden connen ghemaken/ die gheen Goden
en zijn? Daer omme siet/ Nv wil icse leeren/ ende mij
ne hant ende gewalt haer kennelijc maken/ dat si we
ten sullen/ dat ic heete die HEERE.

¶ Wat straffinghe dien ontmoeten sal/ die den HEE
RE God verlaten/ ende op die menschen betrouwen Wat
eynde si hebben sullen/ die die rijcdommen niet oorbaerlijc
en verdoen/ Hi ghebiet den Sabboth te houden.

Dat. xvij. Capittel.

A DJe sonde Juda is ghescreuen met
yseren griffien/ ende met eenen Dia
manten naghel ghescreuen ende op
die tafele haers herten ghegrauen/
ende op die hoecken haerder outaren
op dat haer kinderen ghedencken souden/ der sel
uer outaren ende bosschen/ bi den groenen boomen
op die hooge berghen. Maer ick wil dine hoochten
beyde op die bergen ende op die velden tsamen met
dine haue ende alle dine schatten in eenen roof ghe
B uen/ om der sonden wille die in alle dine palen bedre
uen zijn/ Ende ghi sult wt dijn erue gestooten wor
den/ die ic v ghegheuen hebbe/ ende ic wil v tot sla
uen (oft eyghene knechten) maken diner vianden/
in een lant dat ghi niet en kent/ wandt ghi hebt een
vier mijnder gramschappen aenghesteken/ dwelc
lic inder eewicheyt bernen sal.
✠ Also spreect die HEERE/ veruloect si die men
sche/ die op eenen mensce betrout/ ende die een vleesch
hout voor sinen arme/ ende met zijnder herten vanden
psa. xlvij. HEERE wijcket/ hi sal zijn als een Tamarisca (oft
eze. xxix. heyde) inder woestinen/ Ende hi en sal niet sien den toe
comenden troost/ mer hi sal bliuen inde dorre plaet
se inder woestijnen/ in eenen onuruchtbaren ende onbewoon
den lande Mer gesegent si die mensce/ die hem opten
HEERE verlaet/ ende wiens die HEERE zijn toeuer
laet is/ Die is gelijc als eenen boome aenden watere
geplant/ ende aender beke gewortelt. Want ofter al
een hitte coemt/ so en vreest hi nochtans niet/ mer
sine bladeren bliuen groene/ Noch en sorghet oock
niet al comter een drooch iare/ Mer hi brenget son
der ophouden vruchten.
Onder allen dingen die leuen/ heeft die mensche
dat alder schalckste ende listichste herte/ Wie salt dan
gronderen? Ic die HEERE can dat herte ondersoec
ken ende die nieren proeue ic/ Ende ic geue eenen yegelijc
ken na sinen wegen/ ende na de vruchten zijnder werc
ken. * Want gelijc als eenen voghel die hem op die
eyer stelt/ mer en broedtse niet wt/ also is oor de on
recht goet verghadert/ Want hi moet daer af/ als
hijt aldermijnste vermoeyt/ ende moet ten laetsten
oor eenen spot daer toe hebben.
Mer die plaetse ons heylichdoms/ te weten/ den
throon der godlijcker eeren is altijt vast gebleuen B
Want o HEERE du bist den hope Israels/ ✠ Alle
die v verlaten/ die moeten beschaemt worden/ Ende
die afuallighe moeten inder aerden ghescreuen
worden/ Want si verlaten den HEERE die fonteyn
adere des leuende waters/ O HEERE maeckt my
ghesont/ so worde ic ghesont/ helpt ghi mi/ so is mi
geholpen/ Want du minen lof bist.
Siet/ si seggen tot mi/ Waer is dan des HEE
REN woort? Latet her comen/ maer ic en ben daer
omme niet van v geuloden/ mijn herder/ Oec en heb
be ic noyt menschen prijs begeert gehadt/ Dat weet
stu wel/ so wat ic ghepredict hebbe/ dat is recht voor
v/ Daeromme en weest mi nv niet veruaerlick/ O
mine toeuerlaet inder noot/ Laetse te scanden worden
die mi veruolgen/ mer niet mi/ Laetse verschricken/ ende
niet mi. Laet den dach des ongelucs ouer haer gaen ende
slaetse ouervloedelic met tweeuoudiger maten zeer
Also spreect die HEERE/ ghaet henen/ ende tredet
onder die poorte des volcs/ daer door die coningen
Juda wt ende in gaen/ ende onder alle die poorten tot Hie
rusalem/ ende segt tot haer lieden/ o ghi coningen Juda
hoort dat woort des HEEREN/ ende gansch Juda ende
alle inwoonders tot Hierusalem/ die tot deser poorten
ingaen/ Also seyt die HEERE/ wacht v/ dat ghi gee
nen last (oft borden) opten Sabbaths dach door dese
poorte tot Hierusalem in en brengt/ Ende en voert ge
nen last wt dinen huysen opten Sabbaths dach/
ende en doet gheen werck oock/ maer heylighet den
Sabbaths dach/ gelijc ic uwen vooruaderen ghebo
den hebbe/ mer si en hooren niet/ ende en neygen haer
ooren oock niet/ Mer si bliuen hartneckich/ dat si
immer mi niet en horen/ noch haer castien en laten
In dien ghi mi horet/ seyt die HEERE/ dat ghi
genen last en draget des Sabbaths dach door deser C
stadt poorten in/ mer den seluen heyliget/ dat ghi geen
werc opten seluen dach en doet. So sullen oock door de
ser stadt poorten wt ende in gaen/ coningen ende vorsten/
die opten stoele Dauids sitten/ ende riden/ ende varen bey
de op wagens ende peerden/ Si ende hare vorsten met allen
die in Juda ende tot Hierusalem wonen/ Ende dese stadt
sal eeweliic bewoont worden. Ende daer sullen comen
wt den steden Juda/ ende die rontsomme Hierusalem
liggen/ ende wt den lande Beniamin/ wt den valley
en ende vanden geberchte/ ende vanden zuyden/ die daer
brengen sullen brantoffer/ spijsoffer/ ende dancoffer/
inden huyse des HEEREN. *

Mer ist dat ghi mi niet gehoorsaem en zijt/dat
ghi den Sabbaths dach heylicht/ende gheenẽ last en
draget door die poorte tot Hiersusalẽ in/optẽ Sab
baths dach/so wil ick een vier onder haer poorten
ontstekẽ dattet die huysen tot Hierusalem verber-
nen sal/ende nyemant en salt moghen lesschen.

¶God seyndet den Propheet in des potbackers huys
daer thoont hi hem zijn voornemen ende opsedt / wt den
welcken die propheet onderwesen/vermaent dat volc tot
beteringhe/ met een openbaringhe der straffinghẽ Gods.

Dat.xviij.Capittel.

Dit is dat woort dat gheschiede van
dẽ HEERE tot Hieremiã / Maect v
op / ende gaet af in des potbackers
huys/aldaer wil ic v mijne woordẽ
A laten hooren / Ende ic ghinc henen af
in des potbackers huys/Ende siet / hi arbeyde op
dat rat(oft wiele)Ende dẽ pot die hi maecte wt lee-
me/die brack hem onder die handen/Doẽ maecte
hi weder omme eenẽ anderẽ potte/ so dat hem be
liefde. Doen gheschiede des HEEREN woort tot
mi/ende seyde/ En can ic oock also met v niet omme
gaen? O ghi vandẽ huyse Israels?ghelijck als dese
potbacker/seyt die HEERE? Siet/ gelijc dat leem
is in des potbackers hant/ also zijt ooc ghi vanden
huyse Israels in mijnder hant.

Onuoorsiens spreke ic tegẽ een volc ende coninc
Rom. ix rijck/dat ict wtroeyen/verwoesten/ ende verderuen
wille/Mer in dien dattet hem bekeert van zijnder
boosheyt/waer tegẽ dat ic spreke/ So sal my oock
berouwen dat ongheluc/ dat ick haer dacht aen te
doen/Ende vottelijcken spreke ick van eenen vole
ke ende coninckrijcke/ dat ick dat planten ende stich
ten wille/Mer in dien dattet dan quaet doet voor
mijnen oghen/also dattet mijnder stemme niet ge
hoorsaem en is/so sal mi ooc berouwen dat goet/
dat ick haer belooft hadde te doen/ Daeromme so
spreect nv tot die van Juda/ ende tot den borgerẽ
in Hierusalem. Also seyt die HEERE/siet/ic be-
reyde v een ongeluc toe/ende ic heb gedachten tegẽ
v/Daeromme keere een yeghelijcke van sinẽ boo
sen wegen/ende betert v wesen/ende doet recht/ Mer
si sprekẽ/ey laet doch dat varen/wi willen na onse
ghedachten wandelen/ende een yegelijc doen na dat
goetduncken zijns boosen herten.

B Daeromme spreect die HEERE. Vraget doch
onder die heydenen/ oft yemant des ghelijcken ge
hoort heeft/so grouwelijcken dinc als die dochter
Israels doet / En sal den sneeuwe die op die steen
rootsen Libani versmelt / die velden niet vervochti
ghen? Oft moghen die fonteynaderen/ende water
pijpen in die maniere afghegrauen worden/dat si
niet meer en loopen/ende vruchtbaer en makẽ? Ende
mijn volc heeft mijns in die maniere vergheten dat
si den afgoden(ende beelden)wieroocken / ende gheuẽ
argernisse altijt / ende gaen op ongebaende straten/
op dat haer lant tot eender woestijne worde/haer
tot eewiger schande/also dat wie dat daer voor by
gaet hẽ verwonderen/ende dat hooft schudden sal.
Wãt ic wilse door eenẽ oostẽ wint verstroyẽ/voor
C haren vianden. Ic wil haer den rugge biedẽ/ ende
niet dat aenschijn/als haer verderuer coemt.

Maer si segghen/ ✠ Coemt/ende laet ons te
ghen Hieremiam eenen raet houden/Wãt die prie
sters en connen inder wet niet dwalen/Ende dye
ouden(ende raedtsheeren)en moghen niet missen in
den raet(oft wijsheyt)Ende die propheten en connẽ
niet ongerecht geleerẽ/Coemt herwaerts/ende laet
ons hem metter tonghen doot slaen/ende geen acht
hebben op alle sine redenen.

O HEERE gedenct mijnder/ ende hoort doch Ghe
die stemme mijnder vianden / Ist ooc recht/dat si hier
tgoet met quaet betalen? want si hebben mijnder miet
sielen een graft ghegrauen. Weest doch ghedach sine
tich hoe ic voor haer ghestaen hebbe / om dat beste den.
te spreken/op dat ghi uwen thoorne soutvã haer
keeren. Daeromme straft nv haer kinderen met
honger/ende laetse intsweert comen/dat hare wij
uen ende weduwen sonder kinderen zijn / ende haer
mannen doot gheslaghen worden/ende dat haer ion
gelinghen inden strijt doort sweert vermoort wor
den/also dat een gecrijsch wt harẽ huysen gehoort
worde/hoe dat ghi onuoorsiens hebt crijsch volck
ouer haer laten comen/ Want si hebbẽ eenen cuy
le ghegrauen om mi te vanghen/ende ooc mijnen
voeten eenen strick geleget/ Ende aengesien ghi O
HEERE alle haer opsetten weet teghẽ mi/dat
si mi doodẽ willen/So en vergheeft haer hare mis
daet niet/ ende en laet hare sondẽ voor dijn aẽschijn
niet wtgedaen worden/ Maer laetse voor dy ver
daen worden/ ende gaet met haer omme na dijnder
gramschappen. *

¶Die propheet wort onderwesen in een andere manie
re van dat voornemen des HEEREN/hoedanighen onge
luck dat ouer Hierusalem ende Topheth gaen sal.

Dat.xix.Capittel.

Also spreect die HEERE / Gaet henen
ende coopt een aerdẽ cruycke vandẽ
potbacker/met sommige vandẽ out
A stẽ(oft raetsheerẽ)des volcx/ende voor
die outste (oft ouerste)der priesteren
ende leydtse wt in dat dal Hinnon/dat voor die Tic
chel poort legghet/ende predict aldaer dese woordẽ
die ick v segghe/ende segt. Hoort dat woordt des
HEEREN/ O ghi coninghen Juda/ ende ghi bor
ghers tot Hierusalem / Also seyt die HEERE der
heyrschaeren/die God Israels/Siet/ick wil een al
sulcken ongheluck ouer dese plaetse laten comen/
dat so wie dattet hooren sal/dien sullen zijn ooren
clincken(oft tuyten) Daeromme dat si mi verlatẽ
ende deser plaetsen eenen vreemden God ghegHe
uen hebben/ende andere goden daer in gewierooct
hebbẽ/Die welcke noch haer vooruaders/noch si
noch die coninghen Juda ghekent en hebben / ende
hebbẽ dese stede vol onschuldichs bloets gemaect/
Want si hebben dẽ Baal hoochten ghetimmert/
om haere kinderen te verbernen/den Baal tot ee-
nen brandtoffer/ dwelcke ic haer noch gheboden/ Deu
noch daer vã ghesprokẽ en hebbe/ Ja ooc niet ghe psal.
dacht en hebbe.

Daeromme siet/die tijt sal comen/seyt die HE
B RE/datmẽ dese plaetse niet meer Tophet / noch
dat dal Hinnom noemen en sal/ mer dat Schaldal
Wãt ic wil dẽ Gods dienst Juda ende Hierusalems
op dese plaetse verslaẽ/ende ic wilse door tswecrt la
ten vallẽ/voor haer viandẽ/onder die hant vandẽ
ghenen/die na harẽ leuen staen. Ende ic wil hare
doode lichamen den voghelen des hemels / ende
den beesten opter aerden te verslinden gheuen/

en̄ ic wil dese plaetse woest makē/ en̄ tot eenē spot/
also dat alle die daer voorbi gaē/ haer verwonderē
van alle haer plagen/ en̄ haer bespotten sullen/ Ick
wil ooc haer latē etē haerder sonē en̄ dochterē vlee
sche/ Ja deene sal des anderē vleesch eten/ inder noot
en̄ anxte/ waer mede si haer vianden/ en̄ die na ha
ren leuen staen/ benauwen sullen.

C En̄ ghi sult die crupcke in stuckē brekē voor die
mannen/ die met v gegaen zijn/ en̄ segghen tot haer
also/ Aldus spreect die HEERE der heyrscaren Ee
ven also wil ic dit volc en̄ dese stadt verderuē/ gelijc
als een potbacker eenen potte in tween breect/ dat
men hē niet weder heel en cā gemakē/ En̄ si sullen
daer toe in Tophet begrauē wordē/ want daer an-
ders geen plaetse zijn en sal om te begrauen/ Also
wil ic niet dese plaetse om gaen/ seyt die HEERE
en̄ met den ghenen die daer woonen/ alsoo dat dese
stadt worden sal gelijc Tophet. Daer en bouen sul
len die huysen tot Hierusalem/ en̄ die huysen der co
ningen Juda/ essen also onreyn worden/ als die ste
de Tophet/ Ja om alle der huysen wille/ in welcker
salen (oft daken) si gewierooct hebbē den ganschen
hemelschen heyre/ ende den anderen Goden dranc
offer gheoffert hebben.

En̄ als Hieremias weder van Tophet quam/
derwaerts hem die HEERE gesonden hadde te
prediken/ doen tradt hi inden voorhof/ aenden huy
se des HEEREN/ en̄ sprac tot alle den volcke/ Also
spreect die HEERE der heyrscaren/ God Israels.
siet/ Ic wil op dese stadt/ en̄ op alle hare steden/ alle
dat ongeluc brengen/ dat ic ouer haer voorghenoe
men en̄ ghesproken hebbe. Daeromme dat si hart-
neckich zijn/ ende mijne woorden niet hooren en
willen.

¶ Passhur die ouerste prediker slaet Hieremiam/ ende
legghet hem in die ghevangenisse/ Dien voorseyt die pro
pheet wat straffinge hem aenstaende is van God den HE
RE/ Die propheet thoont ooc wat hē die swacheyt zijns
vleeschs dick aengedaen heeft.

¶ Dat .xx. Capittel

A Jer. xxiij / Jer. viij

Als Passhur die priester een sone Im
mers die tot een ouerste inden huyse
des HEEREN geset was/ Hieremiā
hoorde sulcke woorden prediken/ soo
sloech hi den propheet Jeremiam/ en̄
leyde hem inden stock/ onder die hooge poorte Be
Jamins/ welcke aen dat huys des HEEREN is/
alst dach wert/ soo haelde Passhur Jeremiam we
der wt den stoc. Doen seyde Jeremias tot hē/ Die
HEERE en sal v voort aen niet Passhur (dat ee
nen heerlijcken ende opghaenden edelinc) heeten/
mer Magor (dat is veruaerlijc ende versaecht) rōtsomme.

Want also spreect die HEERE/ Siet/ ick wil v
met alle dinē vriendē tot eender vreese brengē/ en̄
si sullen vallen doort sweert haerder viandē/ en̄ dat
sult ghi met dinen oghen sien/ En̄ ic wil dat gansce
Juda ouer geuē in die hant des conincs tot Babel
die salse wech voeren tot Babilonien/ ende metten
sweerde doodē/ Daer en bouen wil ick ooc alle dat
goet van deser stadt/ met alle tgene dat si bearbeyt
hebben/ en̄ alle clepnodien ende schatten der conin-
gen Juda/ gheuen in haerder vianden handen/ dat
si die selue beroouen/ nemen/ ende tot Babilonien
brenghen. En̄ du Passhur sult met alle dinen huys
ghesinne gheuangen tot Babilonien comen/ ende
aldaer sult ghi steruē ende begrauen worden/ met
alle dinen vrienden/ den welcken du loghenen ghe
predict hebste.

B Och HEERE ghi hebt mi verleyt/ en̄ ick hebbe
mi laten verleyden/ Du bist mi te sterc geweest/ en̄
ghi hebt mi verwonnen. Maer ick ben daeromme
dagelicx tot eenē spot gewordē/ en̄ alle man begeec
mi/ Want sint dat ic gesproken/ gheroepen/ en̄ ghe
predict hebbe van die plaghe en̄ verwoestinghe/ so
is mi dat woort des HEEREN tot eenen spot en̄
verwijt geworden dagheli͡cs/ Doen dacht ic/ Wel
aen. Ick en wil zijnder niet meer ghedencken/ ende
niet meer in sinen name prediken/ Maer (des HE
REN woort) wert in mijnder hertē/ ende in mine
ghebeenten/ ghelijck bernende vier/ also dat ic niet
ghelijden en conde/ en̄ ick was bi na van mi seluen
ghecomen.

Wandt ick hoore/ hoe dat mi vele menschen be
lijuen/ ende ick moet mi ouer al wachtē/ Ja mijn
vriēdē en̄ gesellē seggē/ Huy/ beschuldicht beclaecht
hē/ Wi willē hem aenbrengen oft wi hem bi auon
tueren veriaren/ ommekeeren/ bedragen/ en̄ hem
bi comen mochtē/ dat wi ons aen hē wrakē/ mer
die HEERE was bi mi/ als een stercke ruese/ Daer

C omme zijn mijn veruolgers ondergeuallen/ en̄ en
hebben mi niet verwonnen/ mer si zijn bouen ma-
ten beschaemt ghewordden/ om dat si so sotelijcken
haer haddē/ Die schande sal eewich zijn/ Ja datmē
se niet en sal vergeten.

En̄ nv O HEERE/ der heyrscharen/ ghi die
die oprechte proeft/ ghi dien die nieren en̄ hertē be
kent zijn/ Laet doch mi dijne wrake aen haer sien/
Want ick mijn sake di beuolen hebbe. Singet den
HEERE/ looft den HEERE/ die des allendigē siele
(oft leuē) vander hant der ghewelldiger verlost.

Den dach moet veruloect zijn/ in dien welcken
ic ghebōrē ben. Vermaledijt moet dē dach zijn/ op
dē welckē mi mijn moeder voortbracht. Veruloect
si die mensche/ die minē vader een blijde bootschap
bracht/ ende sprack/ ghi hebt eenen ionghen sone
dat hi hem verblijden soude/ Het moet den seluen
mensche vergaen/ ghelijck den steden/ die die HE
RE omghekeert heeft sonder bermherticheyt/ En̄
hi moete des smorghens hooren een gheschrey/ en̄
des middaechs een huylinghe/ Och dat ic niet ghe
doot en ben/ soo haest als ick wt mijns moeders
lichaem quā/ oft dat mijn moeder niet selfs mijn
graf ghewordē en is/ dat die gheboorte niet voort
ghecomen/ maer in haren lichame ghebleuen wa
re/ Wantomme ben ic doch wt moeders lichame
ghecomen? Dat ick sulcken arbeyt ende smerte sou
de proeuen? Ende dat ic mijn leuen met scande sou
de toebrenghen?

¶ Zedekias die coninck vraghet Jeremiam om bescheet
doen die stadt vanden vianden belegert was/ hi gheeft Ze
dekie antwoort wt den mondt des HEEREN.

¶ Dat .xxi. Capittel

Dit is dat woort des HEEREN dat
ghescheit is tot Hieremiam/ doen die A
coninck Zedekias tot hem sant Pas i.re. xvij
shur den sone Malchie/ ende Zepha f.
niam den sone Maäsie den priester/ iiij.reg.
ende dede hem seggē/ Lieue vraecht doch den HE xxij.
RE van onsent wegen om raet/ Want Nebucad

Nezar die coninck tot Babilonien heeft ons bele-
ghen/dat die HEERE doch met ons doen wille na
alle sine wonderlijcke wercken/op dat hi van ons
af toghe.

Hieremias sprack tot haer/segt Zedekie alsoo/
Dit seyt die HEERE die God Israels/Siet/ Jc
wil die oorloochs wapenen te rugghe keeren/dye
ghi in uwe handen hebt/waer mede ghi strijt tegē
den coninck te Babel/ende teghen die Chaldeen/
die v buyten aender mueren beleghen hebben/ eñ
ick wilse te hoope vergaderen midden inder stadt/
Ende ick wil teghen v strijden/met eender wtghe
rechter handt/ende met eenen stercken arme/met
grooter gramschappen/verbolgentheyt/ende on-
ghenade/Ende ic wil die borghers deser stadt ver
slaen/beyde menschen eñ beesten/alsoo dat si ster-
uen sullen/door een groote pestilencie/Ende daer
na seyt die HEERE / wil ick Zedekia den coninck
Juda met sinē knechten ende den volcke/dwelcke
in deser stadt vāder pestilencie/sweerde / ende den
hongher ouerblijuen sal/gheuē in die handen Ne-
bucadNezars des coninck tot Babilonien/ende in
die handen haerder viandē/ende in die handen der
geenre die haer na den leuē staen/dat hijse met die
scherpte des sweerts also verslae/dat gheen mede
lijden/noch sparen/noch ghenade daer en si.

Ende segt desen volcke/ Alsoo spreect die HE
B RE/Siet/ Jc legghe v voor den wech des leuens/
Josu.xxiiij ende den wech des doots / Soo wye in deser stadt
Deu.xxx blijft/die sal moetē steruē/tē metten sweerde / oft
hongher/oft metter pestilencie/ Ende die daer wt
gaet totten Chaldeen/die v beliggen/die sal leuen
dich blijuē/ende hi sal zijn leuen (oft siele) voor een
buete behouden/ Wāt ic hebbe mijn aensicht ouer
dese stadt gheuesticht haer te plaghen/ende gheen
goet te doene/ seyt die HEERE/ Sy moet den Co-
ninck tot Babilonien ouer ghegheuen wordē/op
dat hijse metten viere verberne.

Ende hoort des HEERE woort vandē huyse
des coninck Juda/O du huys Dauids/also spreect
die HEERE/Houdt des smorghens een gherichte
(oft ghedinghe) eñ verlost den beroofden van dat
foortselick ghewoudt / op dat mijn gramschappe
nyet wt en breke als een vier/ eñ also berne dattet
nyemant gheblusschen en can/ ende dat om uwer
booser weghē wille/Siet/spreeckt die HEERE/
Jck segghe v lieden die wonest inden dalen/in dye
steenrootsen/ende op die effene velden / ende spre
kest/ Wie wil ons oueruallē? Oft wie wil in onse
vaste woninghē comen? Jck wil v lieden besoeckē
seyt die HEERE/nae die vruchten uwer wercken.
Jck wil een vier aensteke in uwe bosschagien/dat
sal verslinden al tghene dat rontsomme v is.

¶ Die propheet vermaent den coninck ende alle volck
totter gherechticheyt/ Ende hi bethoont wat hem vercon
dicht is van Sallum den sone Josie/Desgelijcs wat Cho
A nenia den sone Jehoiakim ontmoeten sal.

Dat.xxij.Capittel.

Exo.xx LSo spreect die HEERE/Gaet henen
Deu.v. af int huys des coninchs Juda/ende
Ro.xij. segt aldaer dit woordt/ ende spreeckt
ij.co.viij Du coninc Juda hoort dat woort des
HEEREN/ghi die opten stoele Da
uids sittet/beyde du ende dijne knechtē/ ende dijn
volc/die tot deser poorten ingaen/Soo spreect die
HEERE/Onderhout dat gericht (oft oordeele)
ende die ghererechticheyt. Ende verlost den berooft
den vander hāt des foortsceerders. En misdoet dē
vreemdelinc niet/noch den weesen/eñ weduwen
Eñ en doet nyemant foortse/Ende en stort gheen
ontschuldich bloet op dese plaetse/ Eñ in dien ghy
dit onderhout/ so sullen door die poortē des huys
intrecken die coningē die op Dauids stoele sitten/
beyde te waghen ende te paerde/met haerē knech
ten ende volc/Maer ist dat ghi desen niet ghehoor
saem en zijt/soo hebbe ick bi my selfs gheswooren/
seyt die HEERE/dit huys sal verdestrueert wor
den.

Want alsoo spreect die HEERE vanden huyse
des coninchs Juda/Du bist dat hooft ghelijck Gi
lead in Libano. Wat wilt ghijt laten gheldē? waer
ick v niet en verwoeste? Ende dijn steden sonder in
wooners en make? Want ick hebbe verderuers
ouer v bereedt / een yeghelijcke met sine wapene/
die sullen dijne wtuercoren Cederboomen afhou
wen/ende int vier worpen/Ende alle volcken die
voorby dese stadt gaen/sullen deene teghen den an
deren segghen/ Waeromme heeft dye HEERE
met deser grooter stadt alsoo ghehandelt? Dan sal
men antwoordē / Om dat si dat verbont des HE
REN haers Gods verlaten hebben/ ende andere
Goden aenghebeden / ende den seluen ghedient
hebben.

En beweent dē doodē niet/noch en weest niet B
droeuich om hem / Mer weent bitterlijcken ouer
den ghenē/die hem wech treet/ Want hi nymmer
meer wederecomē en sal/noch en sal zijn vaderlant
niet meer sien/ Want alsoo spreect die HEERE
van Sallum (oft Zedekia) den sone Josie/ des co
ninck Juda/ die welcke coninck is in zijns vaders
Josia plaetse/Die vā deser plaetse wech gheuoert
is/Hi en sal niet weder herwaerts comen mer hy
sal steruē/op die plaetse/ derwaerts hi gheuanghē
gheuoert is/eñ hi en sal dit lant niet meer sien.

Wee den ghenen die zijn huys met sondē tim
mert/ende zijn somer looue (oft camere) met goet
dat hi met gewelt ghewonnē heeft/Die sinen nae
sten niet voor sinen arbeyt en gheeft/eñ en betaelt
hem zijn dachloon niet/Mer hi denct bi hem seluē
Jc wil mi een wijt huys timmeren / ende costelijc
ke salen/ Ende hi laet hem veynsteren daer in hou
wen/ende ouertreet die posten met Cederē hout/
Ende latet met Zinoberen schilderen. Meynstu
dat ghi wilt een coninc zijn? om dat ghi alsoo met
Cederhout bleet? En heeft dijn vader ooc niet ge
ten eñ ghedroncken? ende onderhielt nochtās dat
ghericht ende ghererechticheyt? ende het ghinc hem
wel? Ja doen hi den armen eñ verdructen aen zijn
recht halp/doen ghinct hem wel/ Maer van waer
her quam hem dat anders? dan dat hy my voor o-
ghen hadde/seyt die HEERE/ Maer dijn herte eñ
eñ dijn ooghē en staen niet also/ maer op giericheit
eñ op onnosel bloet te storten/onrecht eñ gewout
te doen.

Waeromme spreect die HEERE van Jojakim
den sone Josie den coninck tot Juda/ Men en sal
hem niet beweenen (alsmen pleech). Och broeder
Och suster/ Men sal ooc niet segghen/ Och heere.

Och edele vorst. Mer hi sal ghelijck een ezel begra
uen worden/ ghesleypt / ende buyten der poorten
Hierusalems geworpen worden. Ja dan climt op
ten berch Libanon/ O du dochter Sion/ en roept/
C ende laet v hooren tot Basan/ ende crijst van Aba-
rim (oft van allen eynden) Wandt alle dijn boelee
ders zijn verghaen / Jck hadde v ghewaerschout/
doent noch met v al wel ghinck / maer ghi spraect/
Jck en wil niet hooren/ Ende also hebstu alle dijne
leue daghe ghedaen/ dat ghi mijnder stemmen niet
ghehoorsaem en zijt gheweest / Alle dijne herders
worden metten windt gheregeert/ Ende dijne boe
len worden inder gheuanghenissen wech geuoert/
Dan moet ghi v schamē/ ende bespot worden/ om
alle dijnder boosheyt wille / ghi die nv optē Libano
woonet/ Ende inden Cederboomen nestelt/ Och
hoe groot sal dijn suchten zijn? als dat ongheluck v
ouervallen sal / ghelijck als des kints barens noot
eender veruruchter vrouwen ouervalt.
So waerlijck als ick leue spreect die HEERE/
Al waer schoon Chonenias (oft Jechanias) die so
D ne Jehoiakim die coninck Juda/ den vingherlinck
aen mijnder rechter handt / soo soude ick nochtans
hem afrucken / Ende hem inden handen gheuen
der gheenre die nae dijnen leuen staen / ende voor
den welcken dat ghi v vreest/ te weten / in die han-
den Nebucad Nezars des Babiloonischen conincs
Ende in dat ghewout der Chaldeen. Jck wil v en
de dijn moeder/ die v voort ghebracht heeft/ in een
vreemt lant senden/ dat v vaderlant niet en is/ en
de ghi sult aldaer steruen/ Maer in dat landt/ daer
si van herten gheerne wedere henen waren / daer
en sullen si niet weder comen/ Hoe allendigen/ ver
achten / ende verstooten man is doch Jechanias?
Een beeldt (oft vat) vanden vyanden gherooft en
de onweert/ Och hoe is hi doch met sinen zaet also
versent? ende in een onbekent lant verstooten / O
lant/ lant/ lant hoort des HEEREN woordt/ Also
spreeckt die HEERE Schrijft desen man onder
die verworpene. Eenen man die zijn leuen gheen
gheluck hebben en sal/ Want geen van sinen zade
en sal dat gheluc hebben/ dat hi op Dauids throone
sitten sal/ en in Juda regneren.

C Godt die HEERE bekijft door den propheete die
godlose ouerheeren des volcks/ Ende desghelijcs oock die
valsche propheten

Dat.xxiij.Capittel

I. xxiij. .x. x.

Wee v O ghi herders die mijn cudde
verstroeyt ende te niete brenghet/
seyt die HEERE/ Daeromme spreect
die HEERE/ God Israels vanden
herderen/ die mijn volck weyden (oft
regheren) Ghi hebt mijn cudde verstroyt ende ver
stooten/ ende haer der geen acht ghehadt/ Siet/ Jc
wil v besoecken om uwe boose voornemens wille
spreect die HEERE / Ende ick wil die ouergheble
uene van mijnder cudde bi een verghaderen wt al
le landen derwaerts ickse verstooten hebbe / Ende
ic wilse weder brenghen tot haeren koyen (oft wey
den) op dat si mogen wassen ende haer vermenich
fuldighen/ Ende ick wil herders ouer haer setten
dyese weyden sullen / Syen sullen voort aen haer
nyet meer verschricken/ noch vreesen/ Wandt haer
gheene schade ghedaen en sal worden/ spreeckt die
HEERE.
✠ Siet/ die tijt coemt/ spreect die HEERE/ dat
ick die gherechte plante Dauids verwecken wil en G
die sal een coninck zijn/ die wijsselijck regheren sal/
Ende hi sal dat ghericht (oft oordeel) ende die ghe-
rechticheyt weder oprechten inder aerden / Inder
tijt van desen sal Juda gheholpen worden/ ende Is
rael sal onuersaecht woonen. Ende dit sal sinen na
me zijn daermen hem mede noemen sal/ Die HE
RE die ons oprecht maect.
Daeromme siet/ die tijt sal comen seyt die HE
RE/ datmen niet meer segghen en sal. So waerlijc
als die HEERE leeft / die die kinderen Israhels
wt Egipten ghelevt heeft/ Maer so warachtelijck
als die HEERE leeft/ die dat zaet des huys Isra
hels wt heeft gheleyt/ ende ghebracht heeft wt den
lande van Noordē / ende wt allē landē/ derwaerts
icse verstooten hadde/ op dat si weder in haren lan
de woonen souden. ✠
Wee oock den propheeten/ Mijn herte wil my a
in mijnen liue breken/ Alle mijne ghebeenten beuē
mi Mijn recht als eenen dronckenen mensche/ die
vandē wine supselt (oft onrustich is) voor den HE
RE/ ende van sinen heylighen woorde/ Om dattet
landt so vol ouerspeelders is / ende dattet soo iam
merlijcken verdoruē/ ende veruloect is / Ende dat
die lustighe beemden inder wildernissen / soo ver
dorret zijn/ Want den loope (oft leuē) des menscen
is boosch/ Ende haer vermoghen is den heylighen
woorde des HEEREN onghelijck/ Wandt beyde
die propheten ende priesters zijn beulect ende ghe
neysde heylighen/ Ende haer schalcheyt hebbe ic in
mijnē huyse ghevondē/ seyt die HEERE / Daer
omme is haer haeren wech tot eenen aenstoot in-
der duysternissen/ daer si haer aen stootē ende val
len sullen/ Want ic wil een ongheluc ouer haer la
ten comē/ dat iaer haerder besoeckinghe/ spreeckt
die HEERE.
Effen dye dwaesheyt dye ick ghesien hebbe by
den propheeten Samarie / dat si door Baal predic
ten/ ende mijn volck Israhels verleyden/ die hebbe
ick ooc ghesien bi den propheten Hierusalem / hoe
si ouerspel doen/ ende stoutelijcken lieghen. Ende
si stercken die boosachtighe/ op datter ymmer nie
mant hem en bekeere vā zijnder boosheyt/ Si zijn
alle voor mi ghelijc als Sodoma/ en haer inwoon
ders gelijc Gomorra. Daeromme seghet die HE
RE der heyrscharē/ vandē propheten alsoo/ Siet/
Jc wilse met alsene spijsen/ en met water dat met
galle gemengt is lauen. Want vanden propheten
tot Hierusalem/ is die siecte der geueynstheyt ghecō
men in dat gansche lant.
Alsoo spreeckt die HEERE der heyrscharen/
En gheeft den propheten die v prediken gheen ge
hoor/ want si bedrieghen v/ Si prediken haers her
ten goetduncken / ende niet wt dē monde des HE
REN. Si segghen tot dien die mi verachten/ Dye
HEERE heuet ghesproken / Het sal v wel ghaen/
Ende allen die nae haers hertē begeerten wande
len/ segghen si// V en sal gheen ongheluck weerco
men/ Want wie heeft inden raedt des HEEREN
ghesteten? die zijn opset ghehoort ende verstaen heb
be? Wie heeft zijn woordt ghemerckt ende ghe
hoort.

Siet/Een rou weder des HEEREN sal met
grammen thoorne wt gaen/ ende een veruaerlick
D onweder sal den godlosen op den cop vallen/ende
ter neder slaen. Ende den thoorne des HEEREN
en sal oock niet weder keeren/voor dat hijt doe eñ
volbrenghe dat hi inden sinne heeft/ Maer nae-
maels sult ghijt wel ghewaer worden/ Ic en heb
be dese propheten niet ghesonden/ nochtans so lie
pen si/ Ic en hebbe tot haer niet ghesproken/noch
tans soo propheteerden si/ Want in dien si bi mij
nen raet ghebleuen hadden/ ende hadden mijnen
volcke mijn woort ghepredict/ so hadden si die sel
ue vā haren boosen weghen/eñ van haren boosen
leuen ghekeert.

Ben ic dan een God die alleen dat nae by is?
ende dat verre niet? spreect die HEERE/ meyntstu
dat hem yemant so heymelic verborghen can/ dat
ick hem niet en sie? spreect die HEERE/Ben ict
niet die daer veruulle den hemele ende dat aertrijc
ke? spreect die HEERE/ Ic hebbe wel ghehoort
wat die Propheten segghen/ die in mijnen name
loghenen prediken/Ende segghen/ My heeft ghe
droomt/mi heeft gedroomt. Wāneer willen doch
die propheten ophouden/dat si loghenen prophe-
teren? ende haers herten arghelist prediken? Ende
arbeyden/dat mijn volck mijns naems verghete/
met haren droomen/die si alle man predikē/ Ghe-
lijck als haere vooruaders mijnē name vergaten/
om den Baal.

Een prophete die eenē droom heeft/ die segge
eenen droom/ Maer so wien mijn woort geopen
baert is/die vercondige mijn woort te recht/ Wāt
hoe accoorderen doch tsamen die tarwe ende dat
kaf? spreect die HEERE/ En is mijn woort niet
ghelijc een vier? seyt die HEERE/ Eñ ghelijc eenē
hamer die die steenrootsen in stucken slaet?

Daeromme spreect die HEERE/ Siet/ Ic wil
aen die propheten/die mijn woort altijt heymelic
den naesten stelen/ Siet/ Ick wil aen die Prophe-
ten/seyt die HEERE/die haer eyghen woordt voe
ren/ende spreken/ Die HEERE heuet ghesept/
Siet/ Ic wil aen die/die valsche (oft logenachtige)
droomē propheteren seyt die HEERE/ eñ prediken
die/eñ verleyden mijn volck/ met haere loghenen
eñ ydele tijdinghē/ Hoe wel icse nochtans niet ghe
sonden/noch haer beuolen en hebbe/ eñ die desen
volcke ooc tot eē grote hindernisse zijn/spreect die
HEERE.

Als v dit volck/oft een Propheet/oft een prie
stere vraghen sal/eñ spreken/ Wat is den last des
HEEREN? Soo sult ghi tot haer segghen/ Welc
ke den last si. Daeromme wil ick v luyden van my
worpen/om dat ghi eenē last zijt/seyt die HEERE/
Ende als een Propheet/oft priester/ ofte volcke
met schimpe dien name (Den last des HEEREN)
ghebruycken sal/dien seluen wil ick besoecken (oft
straffen) ende zijn huys daer toe/ Maer alsoo sult
ghi segghen deen totten anderen/ Wat heeft dye
HEERE gheantwoort? Ende wat seyt die HEE
RE? Ende ghy en sultet niet meer noemen/ des
HEEREN last/ Wandt eenen yeghelijcken sal zijn
eyghen woort eenē last zijn/ Om dat ghi die woor
den des leuendighen Gods des HEEREN der
heyrscharen ons Gods verkeert/ Daeromme sal
een yeghelic totten propheten alsoo seggen/ Wat
heeft v die HEERE gheantwoort? Oft wat seget
die HEERE? Ende ghy en sultet niet den last des
HEEREN heetē Daeromme heeft die HEERE
also ghesept/ Want ghi dit woort (dē last des HE
REN) nu ghebruyckt hebt/ Hoe wel dat ick noch
tans tot v luyden ghesonden/ ende verboden heb
be/dat ghijt niet heeten en soudt/ Last des HEE
REN/ Siet/daeromme wil ick v voor eenen last
achten. Ende ick wil v luyden wech nemen/ ende
tsamen metter stadt/die ick v luyden/ ende uwen
vooruaderen ghegheuen hebbe/vā mijnē aensicht
wech worpen, Ende ic wil v een ewighe schande
eñ verachtinghe toe voegen/die nimmermeer ver
gheten en sal worden.

¶ Een openbaringhe wort den propheet van God den
HEERE verthoont/tot op den volcke reyckende.
Dat.xxiiij. Capittel.

SIet/die HEERE heeft my een ghe
sichte (ofte visioen ghethoont/twee
vijchkoruen stonden voor den Tem
B pel des HEEREN/ nae dien dat dye
Coninck tot Babel Nebucad Nezar
wech gheuoert hadde Jechoniam den sone Joa-
kim/den coninck Juda/metten vorsten Juda/die
timmerlieden eñ constenaers van Hierusalem/eñ
tot Babilonien ghebracht hadde/ Inden eenē kor
ue waren seer goede vijghen/ gelijc als die vroech
rijpe zijn/ Inden anderen korf waren seer quade
vijghen/ Jae datmense niet gheten en conde/ soo
quaet waren si. Ende die HEERE/ sprack tot mi/
Hieremia wat siestu. Ick sprac/ Vijghen/ Onder
den welcken die sommighe seer goet zijn. Eñ som
mighe bouen maten quaet/datse nyemant gheten
C en can/ so boos zijnse.

Doen gheschiede des HEEREN woort tot mi/
eñ seyde/ Alsoo spreect die HEERE die God Is
raels/ Ghelijc als ghi die goede vijghē onderkent
ste/alsoo sal ick ooc ghenadelick kennen die wech
ghevoerde wt Juda/ Die ick wt deser plaetse heb
be laten trecken inder Chaldeen landt/ende ic wil
se ghenadelick aensien/ Ende ic wilse weder in dit
lant brenghen/ende wilse stichten ende niet af bre
ken/ Ic wilse planten/ende niet wtroeyen/ Ende
ic wil haer een herte gheuen/ dat si my kennen sul
len/dat ick die HEERE ben/ Ende si sullen mijn
volc zijn/ Ende ic haer God/ Want si sullen haer
weder tot mi keeren/van gansceer herten.

Ende ghelijckerwijs als ghi die boose vijghen de
onderkentst/ diemen vander quaetheyt nyet ghe
eten en can/ Alsoo ooc spreect die HEERE/ sal ic
Zedekiam den coninc Juda met sinen vorsten/ eñ
met alle die ouergheblevene tot Hierusalem/ende
ooch die in Egipten woonen/ wech laten trecken
ende ic wil haer een ongheluc toe voeghen/ Ende
in gheenen coninckrijcke opter aerden laten blijuē/
dat si tot schande sullen comen/ tot eenen spreeck
woordt/tot een fabel/ende tot eenen vloeck/ ende
tot eenen spot/op alle plaetsen daer ickse henē ver
stooten sal. Ende ic wil hongher/sweert/ ende pe
stilencie onder haer seynden/tot dat si vergaen van
den lande/ Dwelcke ic haer eñ haren vooruaders
ghegheuen hebbe.

Een priekinghe waer in die prophete den coninck ende alle tvolc ſtraft. Daer en bouen bewijſt hi ooc hoe God die heydenen ſtraffen ſal.

Dat.xxv.Capittel.

A Dit is dat woort/ dwelcke tot Jeremiam geſchiede ouer dat ganſche volck Juda/ inden vierden iare Joakims/ des ſoons Joſia des conincks Juda/ dwelcke is dat eerſte iaer Nebucad-Nezars des Babilooniſchē conincs/ dat welcke Jeremias ſprack totten ganſchen volcke Juda/ ende tot alle borgers tot Hieruſalem/ Ende ſeyde/ Vanden derthienden iaere aen Joſia des ſoons Amon/ des conincs Juda tot op deſen teghenwoordighen dach toe/ is dat woort des HEEREN tot mi gheſchiet/ Eñ hebbe v nv drientwintich iarē met neerſticheyt ghepredict/ mer ghi en hebt mi niet willen hooren.

Deſghelijcs ſoo heeft die HEERE oock tot v lieden geſonden alle ſine knechten/ die propheeten met grooter neerſticheyt. Mer ghi en hebt niet willen hoorē/ noch uwe ooren toeneygen/ dat ghi haddet ghehoort/ doen hi ſprack/ bekeert v/ een yeghelijck van ſinē booſen wech/ ende van uwen booſen
Je.viij voornemen/ ſo ſult ghi inden lande/ dat die HEE
ij.xvij RE v/ ende uwen vooruaders ghegheuen heeft/ altoos eñ eewelic bliuē. En volcht geē vreēde Godē dat ghi haer dient ende aenbedet/ op dat ghi mi niet en verthoornt/ door die wercken uwer handen/ ſo en wil ic v niet ſtraffen/ Maer ghi en hebt mi niet willen hooren/ ſeyt die HERE/ maer ghi hebt my wel getort metten wercken uwer handē/ v tot een groote ſtraffinghe.

Daeromme ſeyt die HEERE der heyrſcharen Om dat ghi dan mine woorden niet hoorē en wilt Siet/ ſo wil ick wtſenden/ ende roepen alle volcken
B die teghent Noorden woonen/ ſpreect die HERE Ooc wil ick mijnē knecht NebucadNezar den Babilooniſchen coninc beſchicken/ ende ick wilſe brenghen ouer dit landt/ ende ouer die ghene die daer in woonen/ ende ouer alle dit volck/ datter rontſomme leghet/ ende ick wilſe verbannen ende verwoeſten/ ende tot eenen ſpot ende eewijgher eenſaemheyt maken. Ende ic wil daer wt nemen alle ſtemmen van genoechten/ die ſtemme des bruydegoms ende der bruydt/ die ſtemme des molenaers/ oock die toortſchen/ alſoo dattet ganſche lant verwoeſt ende verdeſtrueert liggen ſal/ Ende ſi ſullen deſen voorſeyden volcken ende den coninc tot Babel/ dienen tſeuentich iaer.

Wanneer die tſeuentich iaer om zijn/ dan wil ic den coninck tot Babilonien oock beſoecken/ ende alle dit volck/ ſeyt die HEERE/ om haerder miſdaets wille/ Daer toe oooc dat landt der Chaldeen ende ic wilt tot eender woeſtijne maken/ Alſo wil ic ouer dat ſelue landt brenghen alle mijne voornemen dat ic teghen haer voorghenomen hebbe/ Ja alle dat in deſen boeck gheſchreuen ſtaet/ Dwelcke Jeremias gheprophetcert heeft van alle volcken/ Ende ſi ſullen oock dienen veel nacien van volcke/ ende groten coninghen. Want ick wilt haer vergelden/ na haeren verdienſtē/ eñ na die wercken haer
C der handen.

Want die HEERE God Iſraels ſpreect tot

mi alſoo/ Neempt deſen beker wijns die tot gram- Je.xlij
ſcappe verweckt van mijnder hant/ Ende ſchenckt daer wt allen volcken/ tot den welcken ic v seyndē ſal op dat als ſi ghedroncken hebben/ woeden/ eñ dulle worden/ als dat ſweert comen ſal/ dwelcke ic onder haer ſenden wil. Ende ick nam den beker vander hant des HEREN/ eñ ſchencten allē volcken/ totten welcken mi die HEERE ſandt/ te weten/ Hieruſalem den ſteden Juda/ haren coningen eñ vorſten/ dat ſi ſouden worden tot eender verſtoringe/ woeſtine/ ſpot/ eñ vloecke/ ghelijc als wijt op deſen dach van huyden ſien.

Oock Pharaon den Egiptſchen coninck/ met ſinen dienaren/ ſinen vorſten/ ende ſinen ganſchen volcke/ Allen landen teghen weſten/ Allen coninghen inden lande Vtz. Alle coninghen der Philiſtinen landt/ met Aſcalon/ Gazam/ Akaron/ Ende den ouerghebleuene tot Aſdod/ den Jdumeen/ den Moabiten/ ende den Ammonitē. Allen den coninghen Tyri ende Sidons/ Den coninghen inden eylanden/ aen gheen ſide des meyrs/ dien van Dedan dien van Thema/ dien vā Bus/ Ende alle den princen inden hoeckē (oft den beſchorenen Jſmaeliten) Allen Arabiſche coningen/ Allen coninghen tegen dat weſten/ die inden woeſtinen woonen/ Allen coninghen in Simri/ Allen coninghen in Elam/ Allen coninghen der Meden. Allen coninghen tegen Noorden/ beyde na ligghende oft verre/ Eenen yegheliicken met ſinen naghebueren/ Eñ alle coninckrijcken die daer zijn opter aerden/ eñ die opten ganſchen aertbodem zijn/ Die coninck Seſach ſal ooc met haer drincken.

Ende hi ſprack tot haer/ Alſoo ſeyt die HEE D
RE der heyrſcharen God Jſraels/ Drinct/ dat ghi vol wort/ ſpyet/ kidſt/ braect/ ende nedervallet dat ghi nimmermeer opſtaen en moget/ vandē ſweerde dat ic onder v ſenden wil/ Ende in dien ſi den beker van dijnder hant niet nemen ende drincken en willen/ Soo ſegt tot haer/ alſoo ſpreect die HEERE der heyrſcharen/ Nv drinct gheringhe/ wandt ſiet. Jck beghinne te plaghen die ſtadt/ die nae mijnen name genoemt is/ Meynt ghi dan dat ic v onghestraft ſal laten? Ghi en ſult ſonder ſtraffinghe niet zijn/ Wandt ic roepe dat ſweerdt ouer alle die ghene die opter aerden zijn/ ſpreect die HEERE der heyrſcharen.

Eñ du ſult alle deſe woorden tot haer ſeggen/ ende ſpreect tot haer. Die HEERE ſal van bouē afbrullen of donderen ende ſine ſtemme laten hooren van zijnder heyligher wooninghen/ hi ſal brullen bouen ſine ſtallen/ hi ſal een liedt ſinghen ghelijck die wijntreders (oft wijnpluckers) ouer alle die opter aerden woonen/ Ende dien clanc ſal tot aen die eynden der werelt clincken/ Want die HERE ſal een gericht (oft oordeel) houdē metten heydenen/ Eñ hi wil met allē vleeſche eē vonniſſe houden/ eñ die godloſen ſal hi dē ſweerde ouer gheuen ſpreect die HERE.

Want alſo ſpreect die HEERE der heyrſcharen/ Siet/ daer ſal een plaghe comen vanden eenen volcke totten anderen/ Ende een groot onweder ſal hem verheffen van allen eynden der aerdē/ Ende inden ſeluen daghe ſullen die verſlaghene vanden HEERE ligghen van den eenen eynde der

aerden totten anderē eynde toe/ haerder gheen en
sal beclaecht worden/nyemant en sal tsamen ghe
draghen/ende nyemant en sal daer begrauen wor
den/ Maer si sullen opten aertbodem ligghen ghe
lijck messe.

O ghi herders huylt ende schreyt/wentelt v in
den asschen/ O ghi rammen(oft ghewaldighe)die
G voor die cudde gaetst/ Wāt die tijt is hier/ dat ghy
gheslaghen ende ghedeelt sult worden / ende in
stucken vallen moet/ghelijc als vaten die constelic
[illegible]n ter wellustē ghemaect zijn. Ende die herders
en sullen niet ontulien moghen/ Ende die ghewal
dighe der cudden en sullen niet ontloopē / Dan sul
len die herders grouwelijcken roepen / ende dye
rammen der cudden huylen / om dat dye HEE-
RE hare weyde so verwoestet heeft/ende hare be
ste beemden sullen stille zijn/voor den grammighē
thoorne des HEREN/ Si sullen hare woninghē
verlaten/ghelijc als eenē ionghen leeuwe/ Want
haer lant sal woest worden om der gramschappē
wille des verderuers/ende van wegen zijns gram
mighen verbolghentheyts.

Die propheet dreyghet dat volc wt Gods beuele/ in
dien si haer niet en beteren so wil hi den tempel doen ge-
lijck Silo/Daeromme wert hi ghevanghen vanden prie-
sters/ende valschen propheten. Nochtans wert hi na lan-
ghen tijt weder los door Ahikam.

Dat.xxvi.Capittel.

INden beghinne des coninckrijcx Joa-
kim des soons Josia des coninck Ju-
A da gheschiede dit woort vanden HE
RE/ ende sprack / Alsoo spreeckt die
HEERE / ghaet inden voorhof des
huys des HEREN/ende predict allen steden Ju
da die daer in ghaen om aen te beden inden huyse
des HEEREN/alle die woorden die ick v beuo-
len hebbe/haer te segghen/en doet daer niet af/oft
si misschien hooren wouden/ ende haer bekeerdē/
een yeghelijc van sinen boosen weghen/op dat my
oock berouwe des onghelucx/dat ick voorgheno-
men hebbe te volbrengē/om haerder boosen voor
nemens wille.

Ende segt tot haer/ Alsoo seyt die HEERE/
Ist sake dat ghi mi niet ghehoorsaē en zijt/dat ghi
in mijne wet niet en wandelt/die ic v gegeuē heb-
be/dat ghi niet en hoort die woordē mijnder knech
ten der propheten/die ick dagheliicks tot v gheson
den hebbe/ Ende in dien ghi nochtans nyet hoorē
en wilt/ So wil ick met desen huyse doen/ghelijck
met Silo/ Eñ dese stadt tot eenen vloeck allen hey
denen opter aerden maken.

Doen nv die priesters/die propheten / ende al
le dat volc hoordē/Hieremiā/dat hi sulcke woordē
sprac inden huyse des HEEREN. Ende als Hie
remias wt ghesproken hadde / alle dat hem dye
HEERE beuolen hadde/te segghen den volcke/
doen grepen hem die priesters ende Propheten/
ende dat gansche volc ende seyden/ Du moetst ster
uen. Waeromme dorstu inden name des HEE
REN prediken eñ seggē/het sal desen huyse gaen/
ghelijc als Silo/ Eñ dese stadt sal so woest worden
dat daer niemant meer inne woonē en sal/ Eñ dat
gansche volc versaemde hem indē huyse des HE-
REN teghen Hieremiam.

Doen sulcx hoorden die vorsten Juda/ ghingē
wt des coninckx huyse op/int huys des HEREN
eñ setten haer voor die nieuwe poorte des HEE
REN/ Ende die priesters eñ propheten spraken
voor den vorsten eñ allen den volcke / Dese man
is des doets schuldich/ Want hi heeft ghepredict
teghen dese stadt/gelijc ghi met uwen ooren selfs
ghehoort hebt. B

Doen sprack Hieremias tot allen den vorsten
eñ tot allen den volcke. Die HERE heeft mi ghe
sondē/dat ic sulcx alle dat ghi gehoort hebt / soude
predikē/ tegē dit huys/eñ teghen dese stadt. Daer
omme so betert nv uwe wegen/eñ voornemē/eñ
zijt ghehoorsaem der stēmen des HEREN dijns
Gods/so salt den HERE oock berouwen des oe-
uels dat hi tegen v voorghenomē hadde/ Siet/ Ic
ben in uwen handen/ Ghi moghet met mi doen/
dat v belieft. Nochtans sult ghi dat weten/ In diē
ghi mi doodet/soo sult ghi/ende dese stadt/ eñ alle
haere borghers/ des onschuldighen bloets schul-
dich makē. Want voorwaer die HERE heeft mē
tot v lieden ghesonden/dat ick sulcx al voor uwen
ooren spreken soude.

Doen spraken die vorsten eñ dat gansche volc
totten priesterē eñ prophetē / Dese man en is des
doots niet schuldich / Want hy heeft inden name
des HEREN ons Gods ghepredict/ Daer ston-
den ooc op sommige die oudtste(oft raedtsheeren)
des lāts / eñ sprakē tottē ganschē hoope des volcx
Ter tijt Hiskia des coninckx Juda/was een prophe
te Micheas vā Maresa/eñ sprack tottē ganschen
volcke Juda/ Also spreect die HERE der heyscha-
ren/ Sion sal om ghekeert worden ghelijck eenen
acker diemen eret(oft ploeghet). Eñ Hierusalem
sal tot eenen steenhoope worden/ Ende den berch
des huys des HEREN tot eenen wilden woude
Nochtans en liet hem Hiskias die coninck Juda
eñ dat gansche volc Juda/daeromme niet doodē.
Jae si vreesden veel meer den HERE/eñ aenba-
den voor dat aensicht des HEREN/ Doen berou
det ooc den HERE dat oeuel/dat hi voorgheno-
men hadde/ Daeromme doen wi seer qualicken/te C
ghen onse sielen/ Doen was daer een die sprack.

Also was daer oock een(propheet)dye den na
me des HEEREN predicte/ Vrias een sone Se-
meia van Kiriath Jearim / dese predickte oock te
ghen dese stadt/ende dit landt/ ghelijck als Hiere-
mias/ Eñ doen die coninck Joakim ende alle sine
ghewaldighe / ende die vorsten sine woorden ghe
hoort haddē/so woude hem die coninck laten doo
den. Doen dat Vrias merckte/so vreesde hy/ ende
vloot/ende tooch in Egypten/ Doen sandt die co
ninck Jehoiakim knechten in Egypten / ElNa-
than den sone Achbor/ende sommige andere met
hem/die brochtē Vriam wt Egipten/ende broch-

ten hem totten coninc Joakim/die liet hem mettē sweerde richten/Ende hi dede zijn doode lichaem worpen in die grauen des gemeynen volcs/

Also holp Ahikam die sone Saphan den Hieremiam/ dat hi den volcke niet in die handen en quā dat si hem dooden.

¶ Godt die HEERE beveelt den prophete eenen halsbant te maken met den welcke hi den Heydenschen coninghen haer ghevanghenisse soude bewijsen/ende te verstaen gheven.

Dat.xxvij.Capitel.

A In den beghinne des Conincrijcs Jehoiakim / des soons Josia / des Conincs Juda/so ghescheiden dese woorden vanden HEERE/ tot Hieremiam/ende sprack / Also seyt die HEERE tot mi/Maect v bandē(oft ketenen)ende hanghet die aen dijnen hals / ende sentse den Coninck in Edom/den Coninck in Moab/den Coninc der kinderen Ammon/den Coninc Tyri ende den Coninck Sidons/door die ambassaten/die tot Sedekiam den Coninck Juda tot Jerusalem ghecomen zijn/ende beveelt haer /dat si haren heeren segghen Also spreect die HEERE der heyrscharen/ God Israhels / Aldus sult ghy uwen heeren segghen/. Ic ben die dat aertrijcke ghemaect hebbe/ die menschen ende dye beesten / dye opten aertbodem zijn/ door mijne groote cracht/ende wtghestrecten arme. Ende ic hebt ghegheuen/ dient mi believt heeft

Nv heb ick alle dese landen ouergheghevuen in die handen mijns knechts NebucadNezars / des Babiloonischen conincs/Ende ic hebbe hem oock die wilde dieren opten velde ghegheven tot sinen dienste / Ende alle volcken sullen hem dienen / ende sinen sone/ende zijns kints kinderen / tot dessel ven lants tijdt oock coemt/ Ja hem sullen veel volcken/ende groote coninghen dienen / Maer so wat volc ende conincrijck den Babiloonischen coninck NebucadNezar niet dienen en wil / Ende soo wye sinen hals niet gheven en wil onder dat iock/des conincks tot Babel/die selue wil ick besoecken / met den swaerde / hongher / ende pestilentie / seyde dye HEERE/tot dat icse door sine handt te nyet make.

Daer omme en hoort niet nae uwe propheten/ (oft waersegghers)Droombedieders/dachwelkiesers/ende toouenaers / dye v segghen/ Ghy en sult
B den Babilonischen coninck niet dienen/ Wandt si segghen v leughenen/op dat ick v verre wt uwen lande brenghe/ende dat ick v verdrive/ende vernielle/Want so wat volck dat sinen hals gheeft onder dat iock Des Babiloonischen conincs / ende hem dient/dat wil ick in sinen lande laten/ seyt die HEERE/dattet aldaer timmere ende woone.

Ende ick sprack alsulcs tot Sedekiam den Coninc Juda/ende sprack / Gheeft uwen hals onder dat iock des conincs tot Babel / ende dient hem ende sinen volcke/so sult ghi levendich blijven/Waer omme wilt ghy sterven? ghy ende dijn volck door tswaert/hongher/ende pestilencie ghelijck dan die

HEERE voorghenomen heeft over dat volck/ die den coninc tot Babilonien nyet en willen dyenen/Daeromme en gheeft den Propheten gheen
ghehoor/dye v segghen / Ghy en sult nyet moeten ij.Re.
dyenen den coninck tot Babel/Want si prophete xxiij
ren v valscheyt/Ende ic en hebse nyet ghesonden/ Eze xiij
Maer si prediken valschelijck in mijnen name/op dat ic v dies te eer wt drijue /ende dat ghi tsamen metten propheten die v prediken moecht vergaen

Ende totten priesteren ēn tot allen desen volck C
ke seyde ick/ende sprack / Aldus spreect die HEERE/En hoort die woorden uwer propheten niet die v prediken/ende segghen / Siet / die vaten des huys des HEEREN/ sullen nv haest weder van Babilonien ghebracht werden/Wandt si propheteren v valschelijcken/ En hoort haer nyet Maer dient den coninck tot Babel/soo sult ghi levendich blijven/Waeromme wilt ghi doch dese stadt laten verderven? Maer zijn si gewarighe propheten/ende hebben si des HEEREN woort/soo laet haer den HEERE der heyrscharen bidden / dat die overghebleuene vaten inden huyse des HEEREN ende inden huyse des Conincs Juda ende tot Hierusalem oock nyet tot Babilonien gevoert en worden.

Wandt alsoo seyt die HEERE der heyrscharen / vanden calomnen / vander zee ende vanden ghestoelte/ende vanden vaten die noch overghebleuen zijn in deser stadt. Dye welcke NebucadNezar dye Babilonische coninc nyet wech en nam / doen hi Jechoniam den sone Joiakim des Conincs. Juda van Hierusalem wech voerde ghevanghen tot Babel/met alle den vorsten in Juda ende Hierusalem/Want aldus spreect die HEERE der heyrscharen/die God Israhels/vanden vaten die noch overghebleuen zijn inden huyse des HEEREN ende inden huyse des Conincs Juda / ende Hierusalem/Si sullen te Babilonien ghevoert worden/ ende aldaer blijven/tot op den dach toe/dat icse versoecken sal/seyt die HEERE / Ende dan wil icse weder tot deser plaetsen brengen/ Ende dit is ghescheit inden seluen iaer/ int beghinne des Conincrijcs Zedechie/des conincs Juda/

¶ Hananias die valsche prophete vercondicht vrijheyt; Maer niet wt den HEERE ende teghen hem spreecke Hieremias/Hananias neempt die banden vandē hals Hieremie/ende breectse/hi wil daer mede bewijsen / dat Godt den bant NebucadNesars oock alsoo breken wille / Maer die HEERE verthoont Hieremie/dat die ghevanghenisse veel herder worden sal.

Dat.xxviij.Capittel.

In den vierden iaer des Conincrijcks Zedekie/des Conincs Juda/ind vijf A
sten maent/sprac Hananias / die sone Asur die propheete van Gabaon tot mi/inden huyse des HEEREN/ in der teghenwoordicheyt der priesteren/ēn des gansen volcs/ende seyde/ Alsoo spreect dye HEERE der heyrscharen/die God Israhels/ Ick hebbe dat iock des conincs tot Babel/in stucken ghebroken/

Ende eer twee iaer om zijn / wil ic oock die vaten des huys des HEEREN / wederomme op dese plaetse brẽgẽ / die welcke Nebucadnesar die Babiloensche coninc wech genomen hadde / ende tot Babiloniẽ geuoert / Daer en bouẽ Jechaniam dẽ sone Joakim / den coninc Juda / met alle die geuan ghenẽ wt Juda / die tot Babilonien geuoert zijn. Wil ic ooc weder op dese plaetse brenghen / seyt die HEERE / Want ic wil dat iock des coninckx tot Babel aen stucken breken.

B Doen sprac Hieremias die propheet totten pro pheet Hananiam inder tegẽwoordicheyt der prie steren / ende des gantschen volc / die indẽ huyse des HEEREN stonden / ende seyde / Amen / Die HEE RE doe alsoo / Die HEERE gheue dat ghene dat ghi geprophetecrt hebt / dat hi die vaten des huys des HEEREN van Babel weder brenge op de se plaetse / met alle die geuãgene / Mer hoort doch ooc dit woort / dat ic voor dijnẽ ooren spreke / ende voor den ooren des gantschen volcx / Die prophetẽ die voor ons geweest zijn vã ouds herwaerts / die tegen veel landen / ende groote coninckrijcken van oorloghe van ongheluc / eñ van pestilencie ghepro pheteert hebben / die warẽ daer in gheproeft / oft se God ghewisselick ghesonden hadde / wanneer dat gescliede eñ quã dat die propheet voorseyt hadde

Doen nam die propheet Hananias dat ioc (ofte die keten) vanden halse des propheets Hieremie /
C eñ braecse in stucken / Ende Hananias sprack inder tegẽwoordicheyt des gantschen volcx / Aldus seyt die HEERE / Effen alsoo wil ic in tween breken dat iock Nebucadnezars des coninckx tot Babilo nien eer twee iaer om comen vanden halse alder volcken. Ende die propheet Hieremia ghinc doen zijns weghes.

Maer des HEEREN woort ghschiede tot Hieremiã / na dien dat die propheet Hananias dat iock in tween ghebroken hadde / vanden halse des propheten Hiereme / ende sprack / Gaet henen / en de segt Hananie / Alsoo spreect die HEERE / Ghy hebt dat houten iock in stucken ghebroken / Mer ghi sult voor dat houtene een ysere iock maken / Want alsoo spreect die HEERE der heyrscharen die God Israels / Een yseren iock wil ick alle de sen volcken aenden hals hanghen / dat si dienen sul len Nebucadnesar / den Babiloonschen coninck / Ende dat sullen si ooc moeten doen / Want ic wil hem ooc die wilde dieren gheuen.

Ende die propheet Hieremias sprac tottẽ pro pheet Hananiam / Lieue Hanania / hoort doch / Die HEERE en heeft v niet ghesonden / Maer ghy doet / dat dit volc hem op lueghenen verlaet / daer omme seyt die HEERE alsoo / Siet / ick wil v seyn den / Maer wt die werelt. Wãt binnẽ dit iaer sult ghi steruen / Om dat ghijse met dijne woorden vã
deu.xviij dẽ HEERE af ghekeert hebt / Alsoo is Hananias die propheet inden seluen iare ghestoruen / inder se uenster maent.

¶ Eenen brief dien Hieremias den ghevanghenen tot Babilonien seyndt / inden welcken hi haer heet huysen tim meren / planten / ende andere menschelijcke wercken te oef fenen / Ende die ghevanghenisse met alder ootmoedicheyt te lijden / want si langhe dueren sal: Hoe dat die ghestraft worden / die daer te theu leeren.

Dat.xxix.Capittel.

D It is een copie des briefs die Hiere mias die propheet gesõnt hadde vã Hierusalem totten gheuangenẽ / den oudtsten (oft raetsherẽ) eñ den prie sterẽ / dẽ propheten / eñ allen dẽ volc ke / die welcke Nebucadnesar vã Hierusalem tot Babel geuoert hadde / na dien dat die coninck Je chonias / ende die coninginne mettẽ Camerlingẽ ende den Vorsten Juda ende Hierusalem / met dẽ timmerlieden / ende smeden Hierusalems wech waren / welcken brief ghedragen hebben / Eleosã / die sone Saphan / ende Gamaria / die sone Hilkia die Zedekias die coninc Juda sandt tot Babel tot Nebucadnezar / den coninc tot Babel.

C Ende den brief luyde alsoo / Aldus spreect dye HEERE der heyrscarẽ God Israels / tot allen ghe uanghen / die ic van Hierusalem hebbe laten wech voerẽ / tot Babel / Timmert huysen daer ghi inne woonen moecht / Plant wijngaerdẽ / daer vã ghy die vruchten eten moecht / Neemt wiuen / eñ wint sonen eñ dochteren / Gheeft uwen sonen wijuẽ eñ Gen.6 uwen dochteren mannen / dat si sonen ende dochte ren crijghen / Vermeerdert v seluen / dat uwer seer veel wordẽ / Siet aen der stadt weluaert / daer ghy in ghevangen zijt / Ende biddet den HEERE voor haer / Want alst haer wel gaet so gatet v ooc wel / Want alsoo spreect die HEERE der heyrscharen Godt Israels / En laet v uwe propheten eñ waer seggers / die bi v zijn niet bedriegen / Ende en ghe looft uwen droomers niet / die v droomẽ. Want si prophetetẽ v luegenẽ / in mijnen name / Ic en heb se niet ghesonden spreect die HEERE.

Alsoo spreect die HEERE / Wanneer tot Ba bel die seuentich iaer veruult zijn / so wil ic v thuys voeren / eñ ick wil v wt mijnder goedertierenheyt weder tot deser plaetsen brengen / Want ick weet wel / wat ic ouer v voor ghenomen hebbe / spreect die HEERE / Te weten mijn voornemen is des vredes ende des leedts / dat ic gheue dat eynde / dat welcke ghy verwachtet / Ghi sult mi aenroepen / ende ghi sult gaen / ende mi bidden / eñ ick sal v ver hooren / Ghi sult mi soecken / eñ ooc vindẽ / Want als ghi mi van gantser herten sult soecken / soo wil ic mi van v latẽ vinden / spreeckt die HEERE / eñ sal v wt der gheuãgenissen verlossen / ende v verga deren wt allen volcken / ende vã allen plaetsen / der waerts ick v verstroyt hebbe / seyt die HEERE / Eñ ick wil v wederomme tot deser plaetsen bren ghen / van daer ic v hebbe laten wech voeren.

Mer ghi meent / dat v die HEERE tot Babilo nien propheten verweckt heeft / Daeromme seyt A die HEERE alsoo vanden coninghen / die op Da uids stoele sitten / ende van alle dat volcke / dat in der stadt woont / te wetẽ vã uwẽ broederẽ / die met v niet inder gheuangenissen ghetoghen en zijn / Ja alsoo spreeckt die HEERE der heyrscharen / Siet / Jck wil ouer haer seynden sweert / hongher / ende pestilencie / eñ ic wilse maken ghelijc als die quade vijghẽ / daermen die walghinghe af crijghet / onder den eten / Ende ic wilse metten sweert / hongher / ende pestilencie veruolghen / Ende ick en wilse in gheen coninckrijcke op aerdẽ laten bliuen / Jae dat si tot eenen vloec ende grouwel / tot eenen spot eñ scande / onder alle volck worden sullen / daer heuen

dat icse verstroeyt hebbe/ Daer omme dat si mijnẽ
woorden niet ghehoorsaem en zijn spreect die HE
RE/ die ic voor mijne knechtẽ die prophetẽ daghe
lijcs ghesonden hebbe/ Vroech ende tijdts ghenoech
ben ic op ghestaen/ ende hebbe die tot haer gheson
den/ Maer si en hebben niet willẽ hooren (oft vol
ghen) spreect die HERE.

Maer alle ghi geuangen/ die ick tot Babel ghe
sonden hebbe/ ende van Hierusalem hebbe laten
trecken/ Hoort dat woort des HEREN/ Aldus
seyt die HERE der heyrscharen/ die Godt Isra-
hels/ teghen Achba/ den sone Kolaia/ ende teghen
Zedekiam/ den sone Maasie/ die v in minen name
luegenen propheteren/ Siet/ Ic wille v gheuen in
die handen Nebucadnezars des Babilonischẽ co
nincs/ die salse dooden voor uwen ooghen/ datmẽ
wt den seluen eenen vloec maken sal onder alle ge
uangen wt Juda/ die tot Babel zijn/ datse seggen
sullen. Die HEERE moet v doen/ ghelijc als die
coninc van Babel Zedekiam ende Achba/ op dat
vier braden liet/ Om datse in Israel schandelijcken
ghesondicht (oft een dwaesheyt bedreuen) hadden/
ende deden met haerder naesten getroude wijuen
ouerspel/ ende predicten lueghenen in mijnen name/
dat ick haer nyet beuolen en hadde/ dat selue laet
ick v oock weten/ ende betuyghen/ seyt die HE
RE.

D Ende van Semaia die Nehalamite sulstu also
seggen/ Aldus spreect die HERE der heyrscha
ren/ God Israhels/ Daer omme dat ghi brieuẽ (on
der dijnen name gesegelt) ghesonden hebt tot alle
den volcke/ dat tot Hierusalem is/ ende tot Zepho
niam/ den sone Maseia/ den ouersten priester/ ende
tot allen den priesters ghesent hebt/ seggende/ Die
HEERE heeft v tot eenen priester gheset/ in die
plaetse des priesters Jehoiada/ op dat ghi die ouer
ste sout zijn inden huyse des HEREN ouer alle
waerseggers (dulle ende besetene) dat ghijse inder
gheuanghenissen (oft inden stock) soudt legghen/
Waer omme en straft ghi dan niet Hieremiam van
Anathoth/ die v propheteert? Ja oock daer omme
dat hi tot ons tot Babilonien gesonden heeft/ ende
laten seggen/ Dattet noch langhe (met ons) duerẽ
sal/ dat wy huysen souden timmeren/ daer wy inne
woonen mochten/ ende dat wi houen souden plantẽ
dat wi der vruchten genieten/ Want Zephanias
die priester heeft den seluen brief gelesen/ ende Hie
remiam den prophete liet hijt aenhooren.

Doen ghescbiede dat woort des HEREN tot
Hieremiam/ ende seyde/ Sendet henen tot allen
geuangenen/ Ende laet haer segghen/ Alsoo spreect
die HEERE/ ouer Semeia van Nehalam/ daer
omme dat v Semeias propheteert/ ende dat ic hẽ
nochtans niet ghesonden en hebbe/ ende doet dat ghi
op luegenen betrouwet/ Daer omme spreecht die
HERE also/ Siet/ Ick wille Semaiam den Nee
lemite versoecken (oft straffen) ende zijn zaet/ dat
niemant vanden sinen onder dit volck bliuen en sal
Ende en sal die goedertierenheyt niet sien/ die ick
minen volcke doen sal/ spreect die HERE/ Want
hi heeft valschelijcken teghen den HEERE ghe-
prediet.

¶ Jeremias scrijft sine prekinghen in een boeck Ende
hi belooft sinen volcke vrolijcke dinghen/ Een medelijden
de claghe ouer Iherusalem/ ende dat volcke/

¶ Dat .xxx. Capittel.

¶ Hier mochtmen beghinnen die ander helft Hieremie
want die grote beloofte zijn teghen die voorgaende dre-
yinghen/ Ende si luyden/ oft si nader gheuanghenissen ghe-
schiet waren:

Dat .xxx. Capittel.

DIt is dat woort dat geschiede tot Je
remiam/ Also spreect die HEERE E
die God Israhels/ Scrijft v alle dese
woorden in eenen boecke/ die ic tot v
spreke/ Want siet/ Die tijdt coempt/
spreect die HERE/ dat ick die geuangenisse mijns
volcs/ beyde Israel ende Juda/ wendẽ wille spreect
die HERE/ Ende ick wille weder brengen in dat
lant/ dat ic uwen vooruaderen ghegheuen hebbe/
dat si dat besitten sullen.

Maer dit zijn die woorden/ welcke die HEE-
RE spreeckt van Israhel ende Juda/ wandt alsoo
spreect die HEERE/ het is doch waer. Het gaet
v ymmer iammerlijck/ Daer is enckel vreese ende
onurede/ Maer vraecht doch ende besiet/ oft oock
eens mans persoon kinderen baren mach/ Hoe ga
tet dan toe/ dat ick alle die mannen sie/ hare handen
op die lendenen slaen/ ghelijc die wijuen inder kints
nooden? Wie heeft oyt ghesien dat een man kinde
ren baerde? Lieue/ vraecht doch daer nae/ ende be-
siet Ja haerder alder aensichten zijn gansch ver
bleect/ Och des daechs/ die so groot is/ dat zijns ge G
lijck gheenen ghewee st en is/ ende het is een tijdt
des aengxts in Jacob/ nochtans sal hy daer wt ver
lost worden.

Wandt ick wil op die selue tijt/ spreect die HE
RE der heyrscharen/ zijn iock van dijnen halse ont
stucken breken/ ende dijnen bant in tween schoren
ende wil/ dat hy nyet meer daer onder den vreem
den dienen en sal/ Maer den HEERE sinen God
ende Dauidt sinen Coninck/ welcken ick hen ver
wecken wil/ Daer om en versaecht v niet/ O mijn
knecht Jacob/ spreect die HEERE/ ende en ver
uaert v niet Israhel/ Want siet/ ick wil v oock van
verre landen/ ende dijn zaet wt den lande haerder
gheuanghenissen helpen/ Ja dat Jacob sal weder
comen/ ende in vrede leuen/ ende ghenoech hebben
sal/ Ende niemant en sal hem veruaren/ Want ic
ben bi v/ seyt die HEERE/ dat ic v helpe/ Wandt
ic wil met alle Heydenen een eynde maken/ onder
den welcken ic v verstroyt hebbe/ Maer met v en
wil ic gheen eynde maken/ Nochtans wil ic v castij
en/ met met bescheydenheyt/ op dat ghi v niet ont
schuldich en kent.

Want alsoo spreect die HEERE/ Dijn schan
de is te groote ende dijne wonden zijn te boosch/
Niemãt en isser/ die dine sacke handele (oft bescer A
me) oft die dine wondẽ verbonde/ waer omme ghi
ooc niet gesont en wort/ Alle dijne liefhebbers ver
gheten dijns/ ende en vraghen na v niet/ Ic hebbe
v ghestaghen/ recht oft ic eenen viant hadde ghesla
ghen/ ende hebbe v rouwelijcken ghestraft/ om dijn
te grooter misdaden wille/ Want dine sonden heb
ben sterckelijc die ouerhant ghenomen. Waer om
me beweenstu dine schaden? Ic hebbe selfs een me
delijden met dijne smerten/ Maer om der menich
ten wille dijnre misdaden ende sonden hebbe ick
dit ghedaen.

Daeromme alle die ghene die v verslondē heb
ben/ die sullen verslonden worden/ eñ alle die v be
nauwet hebbē/die sullen in die gheuanckenisse ge
leyt worden/ Ende alle die v verwoest hebben/die
sullen verwoest worden/ eñ alle die v berooft / eñ
gheplundert hebben / die sullen berooft worden/
Want ick wil v weder ghesont maken/ende dijne
wonden heelen/seydt die HEERE/Daeromme
dat si v die verstootene heetē/o Sion/na der wel
ker nyemant en vraghet.

Want also spreect die HEERE/Siet/Jc wil
D die geuangenisse des huys Jacobs weder op rich
ten/eñ wil haerder woninghen gonstich zijn/Dye
stadt sal op haer oude hooftstadt getimmert wor=
den/ende den tempel sal staē als hi behoort te staē
Eñ vādaer sal wtgaen lof ende vruechde / Want
ic wilse vermeerderen ende niet verminderē / Jck
wilse groot maken ende niet vercleenen/ Hare kin
deren sullen zijn ghelijc te voren/eñ haer ghemeen
te sal voor mi blijuen/Wāt ic wilse besoecken alle
diese plaghē/ Maer hare gheweldighen (ende vor
sten) sullen wt haer seluen gheboren worden/ Eñ
haer heeren van haer seluen comen/ Eñ ick wilse
voor mi laten comen/ dat si mi offeren/ Want wie
geeft anders zijn herte dat hi geerne tot mi come?
seyt die HEERE/ Ende ghi sult mijn volc zijn/ ende
ick wil v God zijn.

Siet/ Den thoorne des HEEREN sal comen/
ghelijck een groot onwedere/ende ghelijck eenen
grouwelijckē draeywint / sal hi dē godlosen op dē
coppe vallen/ Want den grammen thoorne des
HEEREN en sal niet aflaten/ tot dat hy gedaen
ende volbracht hebbe zijns herten voornemē/dat
selue sult ghi inder nacomender tijt wel verstaen.

¶ Hi vermaent tvolck Israel der weldaden ende lief-
den/die God altoos haer bewesen heeft/bysonder doē hi
se wt Egipten leyde/ so en heeft hijse noyt verlaten noch
verstooten/also en sal hijse oock nv niet verstooten/Maer
hi salse in ghenadē weder op nemen/Ende verstaet onder
die lichamelijcke belofte die roepinghe der Heydenen / eñ
die goeden/die door Christum verleent worden.

Dat.xxxi.Capitel.

Der seluer tijt spreect die HEERE/
Jck wil aller der gheslachten Israels
God zijn/ende si sullen mijn volc zijn
Nu.xiiij. Also spreect die HEERE / Dat volck
Deu.viij dat ouerbleef inder woestijnē vandē
sweerde/dat vant genade/ende Israel tooch henē
tot zijnder rusten/ Die HEERE is my verschenen
in verren landen/ Jc hebbe v met eewiger liefden
bemint/daeromme hebbe ic v tot mi ghetogē wt
loutere goedertierenheyt/ Welaen/ o ghi dochter
Israels/ick wil v wederomme timmeren dat ghy
stijf ende vast sult zijn/ Ghi sult noch vrolick trom
men/ende wtgaen aendē dansch / Ghi sult weder
omme wijngaertackers planten aenden berghen
Samarie/ Ende die wijngaerdeniers sullen plan
ten/ende daer toe singhen/ Want den tijt sal noch
comē/dat die wachters optē geberchte Ephraim
roepē sullen/ Wel op/ Laet ons henen op gaen tot
Sion/tot onsen HEERE God.

Want also spreeckt die HEERE/ Roept van
Jacobs weghen met vruechden/ende juychet aen
die heyrstraten der Heydenē/ Roept luyde/ singet/
ende segghet O HEERE helpt dijn volck/ dye
ouerghebleuene in Israel/ Siet / Jck wilse wt dē
noortschen landen brenghen/ eñ haer vergaderen
vandē eyndē der werelt/met den blinden/ lammē
beuruchten/eñ die int kinder bedde ligghen/ dat si
met grooten hoopen weder herwaerts comen sul
len/ Si zijn met weenen wech getogen/ Mer met
vruechden wil ickse weder hier brenghen/ Jck wil
haer leyden aen die waterbeken op die effene stra=
ten/op dat si haer niet en stooten/ Want ic wil Is=
raels vader zijn/ende Ephraim sal mijn eerste ghe
boren zijn.

O ghi Heydenen hoort dat woort des HEE B
REN/eñ vercondiget dat verre in die eylandē/ eñ ge.
segt/Die Israel verstroyt heeft/die sal hē oock we Rom.
der vergaderen/ende sal hem hoeden/ghelijck een end.x.
herder zijn cudde/ want die HEERE sal Jacob
verlossen/ende vander handt des machtighen ont
rucken/ Eñ si sullen comen/ende op die hoochten
Sion juychen/ Ende totten gauen des HEEREN
sullen si haer versamē/te wetē tottē tarwe/most/
olye/ionghe schapen/ende calueren/ Jae dat haer
herte sal zijn gemoeyt/ghelijc eenen welghewater
den hof/ Want si en sullen niet meer hongerē (oft
becommert zijn) Dan sullen die ioncfrouwen vro
lic aenden dansse zijn/ daer toe ooc die ionghe ghe
sellen metten ouden/ deen metten anderen / Want
ic wil haer trueren in blijschappe verkeeren/ende
wilse troosten/ eñ verblijden na hare bedructheyt
Jc wil die herten der priesteren vol vruechdē ma
ken/ Eñ mijn volck sal met mijnen gauen veruult
worden/spreect die HEERE.

Alsoo spreeckt die HEERE/ Die stemme des C ge
clagens/weenens/ende der bitterheyt/is tot indē uet ghe
hemel op gecomen/ Rachel beweende hare kinde lou eñ
ren/ende en wilde haer niet laten troosten ouer ha ma kt
re kinderen/ Want si nerghens meer en waren/ dē
Maer die HEERE spreect also/ Laet dijn schreyen sch op
ende weenen/ende die tranen dijnre ooghē houdt rec.
op/ Want dijnen arbeyt sal ghelooint worden seyt Ps.
die HEERE/ Sy sullen weder wt der vyanden xxii.
lant comen/ Mer dijne nacomelinghen sullē haer xvi eñ
dies vertroosten/spreect die HEERE/dat dijn kin xxi.
deren weder in haer comen sullen. Jo xiij

Jc hebbe ooc wel ghehoort/hoe dat Ephraim Ez xx.
claget/ O HEERE du hebste mi ghestraft/ ende i.C.x
dijn castijdinge hebbe ic aengenomen/ghelijck als A
een ongetemt kalf/ Bekeert ghi mi/soo worde ick
bekeert/ Want ghi HEERE zijt mijn God / Want
so haest/als ghi mi bekeert/ soo sal ick mi beteren/
Ende so gheringhe als ic dat verstae/soo sal ick op
mijn dgie slaen. Want voorwaer scandelijcke din
ghen hebbe ic gedaen/ende stae beschaemt / want
ic moet lijden den spot die ick voormaels verdient
hebbe/ Eñ is Ephraim niet mijn weerde soon/en
de mijn ghetrouwe kint/ daer ick mede vrolic ghe
weest/ende ghespeelt hebbe? Want sint die eerste
woorden die ic met hē ghehadt hebbe/ ben ic zijns
ghedachtich/daeromme clopt oock mijn herte nae
hem/dat ick ghewillichlick zijnder ontfermen wil
le/spreeckt die HEERE / Richt v een merck (oft
ghedenckenisse op) Ende stelt v een truerte=
ken/ende richt v herte op die bane der straten/die
ghy wandelen sultste / ende keerdt wederomme/

O ghi dochter Israels/keert weder/tot dese dijne
steden/Hoe langhe wilt ghi doch herwaerts ende
gints om gaen/o ghi afuallighe dochter/die ick we
der brengen wil? Want die HEERE sal wat nieus
opter aerden doen/dat die haer voormaels ghelijc
als wiuen ghehadt hebben/die sullen mannen zijn.
Want also spreect die HEERE der heyrscharen
Godt Israels/Men sal noch dit woort spreken in
den lande Juda/en in sine steden/als icse wt der ge
uangheniffe ghebrocht hebbe/O ghi heylige berch
die HEERE/die schoone bruydegom der gherech=
ticheyt/make v vruchtbaer/ende seegene v/Ende
daer sal Juda woonen met alle hare steden/ende
daer toe ackerlieden ende herders/Want ic wil die
hongherige sielen versaden/ende die becommerde
sielen vertroosten/Doen ic dit hoorde/quam ic we
der tot mi seluen/ende bedacht mi/ghelijc oft ic van
eenen soeten slaep ontwaect waer.
Siet/die tijt coemt/spreect die HEERE/dat ick
D dat huys Israels/en dat huys Juda/met menschē
ende met beesten bezaeyen sal/Ende ghelijc als ick
neerstich ghewecst ben haer wt te iagen/te verstoy
en in stucken te breken/te verderuen/ende te pla=
gen(oft castien) Also sal ic weder wacker zijn/om
haer te bouwen/ende te planten/seyt die HEERE/
Ter seluer tijt en salmen niet meer seggen/Die va
ders hebben suere druyuē geten/ende der kinderē
tanden zijn boomich stomp/oft sleych ghewo rden
Maer een yeghelijc sal om zijnder eyghēder misdaets
wille steruen/Ende soo wat mensche dat die suere
druyuen eten sal/dien sullen sine tanden boomich/
stomp/oft sleich worden.
Siet/die tijt comt spreect die HEERE/dz ic met
ten huyse Israels/en metten huyse Juda een nieu
we verbont(oft compact)makē sal/niet ghelijc dat
verbont/dat ic met haren vaderen ghemaect hebbe
doen icse bider hant nam/en wt Egipten lant ley=
de/welcke mijn verbont si niet ghehouden en heb
ben/Waer omme icse ghedwongen hebbe/spreect
die HEERE/Maer dit sal dat verbont zijn/dat ic
metten kinderen Israels maken wil/na deser tijt/
spreect die HEERE.
Ic wil mijn wet in hare binnenste leden in plan
ten/en ick wilt haer in hare herte schriuen/En ick
wil haer Godt zijn/en si sullen mijn volck zijn/En
de niemant en sal voort aen sinen naesten/noch sinē
broeder leeren/en segghen/Kent den HEERE
Maer si sullen mi altesamen kennen/beyde cleyne
ende groote/spreect die HEERE. Want ick wil
haer hare misdaet vergheuen/ende haerder sondē
nemmermeer ghedencken.
Also seyt die HEERE/die die sonne den dach en
E die mane/en sterren/den nacht nae haren loop/tot
cenē licht gegeuē heeft/die dz meyre beweecht/dat
sine goluen bruysen/Sinen name is/Die HEERE
der heyrscaren/Wanneer nv sulcke ordinantie voor
mijnen aensichte vergaen sal/spreect die HEERE/
so sal ooc dat zaet Israhels op houden/dattet voor
mi geen volc meer zijn en sal/Also seyt die HEERE
Ghelijc als den hemel hier bouen niet en mach ge=
meten worden/en den gront des aertrijcs hier on=
der niet en mach doorsocht worden/Also en wil ic
ooc dat gantsche zaet Israhels/om alle haerder da
den wille niet verwerpen/spreect die HEERE.

Siet/die tijt coemt/seyt die HEERE/dat die
stadt des HEEREN sal ghetimmert worden/van
den toorne Hananeel aen/tot aen die hoecpoorte
toe Ende van daer salmen dat richtsnoer neffens
den seluen wijder wt trecken/totten hoeuele Ga
rez toe Ende het sal hem tot Gaad omme keeren/
Ende dat gansche dal der dooder lichamen/ende
der asschen plaetse/metten gheheelen dooden ac=
ker/totten beken Kidron toe/Ende van daer tot
ten hoecke der peerden poorte toe teghen dat oo=
sten. Aldaer ooc dat heylichdom des HEEREN
ghestelt sal worden/Ende si en sal nimmermeer af
ghebroken/noch verkeert worden.

¶ Die Prophete betuycht inder gheuangheniffen sine lye
tinghe metter daet/Te weten/dat se Godt weder wt der
gheuangeniffen verlossen sal/Ende daer om coopt hi cenē
acker.

Dat.xxxij.Capittel

Dit is dat woort/dat vanden HEE
RE gheschiede tot Jeremiam/inden
thienden iare Zedekie des coninckx A
Juda/welcke ghewecst is dat achtiē
de iaer des conincs Nebucadnezars
Doen hadde dat heyr des conincs tot Babel al ghe
heel Iherusalem beleghert/Maer die prophect Je
remias lach gheuanghen inden voorhof der geuan
ghenissen/die inden huyse des conincs Juda was/
daer hem Zedekias die Coninc Juda hadde doen
legghen/Daer omme dat hi alsoo gheprophetcert
hadde/Die HEERE heeft also ghesproken/Siet
ic wil dese stadt gheuen inden handen des Babilo
nischen conincs/ende hi salse in nemen/Ende Ze
dekias die Coninck Juda en sal den Chaldeen niet
ontloopen connen/Maer ick wil hem den coninck
tot Babel inden handen gheuen/dat hi ooc monde
lijcken met hem spreken/ende met sinen ooghen
hem aensien sal/Ende hi sal Zedekiam tot Babi
lonien voeren/Ende aldaer sal hi oock blijuen/tot
dat ick hem versoecken sal/spreect die HEERE/
Ende oft ghi al tegen die Chaldeen bestaet te strij
den/soo en salt v nochtans niet wel ghelucken.
Ende Jeremias antwoorde/Dat woort des
HEEREN is tot mi gheschiet also/ende sprach/
Siet Hananeel die sone Sallum/dijns ooms soon B
sal tot v comen/ende v segghen/dat ghi den acker
die tot Anathoth leget/coopē wilt/want ghi van
der maechschappen weghen dat naeste recht daer
toe hebt/dat ghi hem lost/ende coopt Alsoo quam
Hananeel mijns ooms soon/ghelijck dye HEE=
RE ghesept hadde/voor den hof des gheuanghe
nissen/ende sprack tot my/Lieue coopt doch mijnē
acker/die tot Anathoth inden lande BenJamin
legghet/wandt ghi hebt erfrecht(oft naerderschap)
daer aen/ende ghy zijt dye naeste/lieue/coopt hem
doch.
Doen mercte ick dattet des HEEREN woort
was/ende ic cocht den acker van Hananeel mijns
ooms soon/tot Anathoth/ende ick woech hem dat
ghelt daer seuen sielen/ende thien siluercn pennin
ghen/ende ic liet eenen brief scriuen ende beseghe
len/ende nam tuygen daer toe/ende ick woech dat
gelt daer in cender waghen/Ende ic nam alsoo den
coop brief/nae dat hy beseghelt ende ghelesen
was/ende oock een copie(oft wtscrift)Ende ick
ghaf den coopbrief Baruch/den sone Nerie/des
soons Maasie/inder tegēwoordicheyt/Hananeel

mijns ooms sone/ eñ der getuygen die inden brief gescreuen stonden/ eñ alder Joden/ die inden houe des gheuanghenissen daer bi waren/ Eñ ick beual Baruch voor haren oogen/ eñ sprac/ Alsoo seyt die HEERE der heyrscharen/ God Israels/ Neemt desen beseghelden coopbrief/ ende dat wtschrift/ ende legtse in een aerden vat/ op dat si lange dueren moghen/ want alsoo spreeckt die HEERE der heyrscharen/ God Israels/ Daer sullen noch huysen/ ackers/ eñ wijngaerden beseté wordē in desen lande.

C Eñ doē ic den coopbrief Baruch/ den sone Nerie gegeuen hadde/ Badt ick den HEERE alsoo/

Gene. i Ach HEERE Godt/ siet/ ghi zijt die hemel ende

Deut. v aerde gemaect hebt/ door dijne grote cracht/ ende door dijnen wtgerecten arme/ eñ daer en is gheen dinc v onmoghelic/ Ghi bewijst barmherticheyt in veel duysenden/ ende ghi betaelt die misdaet der vaderen inden schoot der kinderen/ die na haer comē Ghi zijt die grote eñ stercke God/ wiens name is/ Die HEERE der heyrscharen groot van raden/ eñ machtich vā dade/ Dine oogen staen open op alle die wegen der menschē kinderē/ also dat ghi eenē yegeliken vergeldet na sine wegē/ eñ na die vruchten zijnder vindinghen/ Ghi die in Egipten grote teekenen eñ wonderlijcke wercken ghedaen hebt/ als wi op desen tegenwoordighen dach bekennē/ aen den volcke Israels/ eñ aen den seluen luydē/ op dat ghi dijnē name groot sout maken/ als wi noch huyden sdaechs sien.

Eñ ghi hebt dijn volc Israels wt Egipten gheuoert/ door teekenen/ eñ wonderen/ door een stercke hant/ met eenē wtgestrectē arme/ eñ met groote veruaernissen/ Eñ ghi hebt haer dit lant in gegeuen/ ghelijc ghi haren vooruaderen belooft eñ ghe swoorē haddetste/ dat ghi haer gheuē woudeste/ een lant daer honich ende melc in vloeyde/ Doen si nv daer in quamen eñ dat besaten/ en waren si dijnre stēme niet ghehoorsaem/ noch en wandelden niet in dijne ghesetten/ Eñ alle dat ghi haer gheboden hadt dat si doen souden/ dat lieten si/ Eñ daeromme comt oc alle dat ongheluc ouer haer.

Siet/ dese stadt is nv beschanst om in te nemen/ eñ sal ghewonnen worden vandē Chaldeen/ diese beligghē metten swaerde/ hongher/ eñ pestilencie/ Ende so wat ghi ghesprokē hebt/ dat sal ouer haer comē/ wāt siet/ alle dingen zijn nv tegenwoordich/ Eñ noch so spreect ghi tot mi/ O HEERE Godt/ dat ic eenē acker om ghelt soude coopen/ ende ghetuyghen daer toe nemen/ soo doch die stadt inden handen der Chaldeen ouer ghelevert wort.

Eñ dat woort des HEEREN geschiede tot Hieremiam/ ende sprac/ Siet/ ick die HEERE ben een

D God alles vleeschs/ Soude mi dan oock yet onmoghelic zijn? Daeromme soo spreect die HEERE/ also/ Siet/ Ic geue dese stadt in die handē der Chaldeen/ eñ in die handē Nebucadnezars des coninckx tot Babel/ eñ hi salse winnē/ Eñ die Chaldeen die teghen dese stadt strijden/ die sullense in nemen/ eñ metten viere aensteken/ eñ verbrandē/ tsamē met ten huyse daer si op den daecken den Baal ghewieroect hebben/ eñ dē anderen goden dranc offer gheoffert hebben/ op dat si mi verthoornen souden.

Want die kinderen Israels/ eñ die kinderē Juda hebben vā haerder ioecheden aen gedaen dat mi qualickē behaecht/ eñ die kinderen Israels hebbē mi vertoornt/ door die wercken haerder handen/ seyt die HEERE/ Wandt van dier tijt af/ dat dese stadt ghetimmert is gheweest/ tot desen daghe toe/ so hebben si mi gram eñ toornich gemaect/ al so dat icse oock vā mijnē ooghen moet wech doen/ om alle der boosheyt wille der kinderē Israels/ eñ der kinderē Juda/ die si ghedaen hebben/ datse mi vertoornden/ Siet/ hare coninghen/ vorstē/ priesteren/ eñ propheten/ ende die inwoonders Juda/ eñ Hierusalem/ hebben mi den rugge/ eñ niet dat aensicht toe gekeert/ hoe wel dat ic haer alsulcx leeren (eñ prediken) liet/ Maer si en wouden niet hooren noch haer beteren/ Daer en bouen hebben si haere grouwelen in dat huys geset/ dwelcke van mi den name heeft/ op dat zijt souden verontreynighē/ Eñ si hebbē die hoochtē Baals ghetimmert inden dale Hynnon/ also oc dat si hare sonē eñ dochterē den Moloch verberndē/ Waer af ic haer niet beuolen en hebbe/ eñ ic en hebbes noyt inden sinne gehadt dat si sulcken grouwel doen souden/ waer mede si dat lant Juda tot sonden souden brenghen.

Ende nv om dies wille/ seyt die HEERE/ die God Israels alsoo/ van deser stadt waer van ghy segt/ dat si sal van honger/ sweert/ eñ pestilencie/ in die handē des coninckx vā Babilonië ghegeuē worden/ Siet/ ic wilse vergaderē wt allen landen/ daer waerts icse verstooten hebbe/ door mijnen grootē toorne/ verbolgentheyt eñ ongenade/ Eñ ick wilse wederomme tot deser plaetsen brenghē/ Jae dat si sonder sorge woonen sullen. Eñ si sullen mijn volc zijn/ eñ ic sal haer God zijn/ Eñ ic wil haer alsulckē herte eñ moet gheuen/ dat si haer leuen lanck nyet vreesen en sullen/ op dattet haer/ eñ harē kinderen na haer wel gae/ Eñ ic wil een eewich verbōt met haer makē/ also oc dat ic niet ophoudē en sal haer goet te doen/ Eñ ic wil haer mijn vreese in haer herte gheuen/ dat si van mi niet wijcken en sullen/ Eñ het sal mi eenen lust zijn/ dat ic haer goet doen sal/ Ende ick wilse in desen lande planten/ ghetrouwelicken van ganscher herten ende van gheheelder mijnder sielen.

Want also spreect die HERE. Ghelijc als ic alle dit groot ongeluc hebbe laten comen ouer dit volc/ Also wille ic oock alle tgoet ouer haer laten comē/ dat ic gesproken hebbe/ Eñ daer sullē noch ackers ghecocht wordē/ in desen lande/ daer ghi af segt/ dattet selue woest liggē sal/ alsoo oock/ datter noch menschē/ noch beestē in bliuē en sullē/ eñ dattet inden handē der Chaldeen geleuert sal wordē/ Nochtās salmē daer om gelt ackers coopen/ eñ be brieuen besegelen/ eñ betuyghen indē lande BenJamin/ eñ rontomme Hierusalem henen/ ende inden steden Juda/ Eñ inden steden opten geberchte/ eñ inden steden inden dalen/ eñ inden stedē tegē tzuyden/ Want ic wil haer gheuangenisse weder herwaerts brenghen/ seyt die HERE.

¶ Dit Capittel is een openbare ende onwedersprekelijcke prophetie vanden rijcke Christi.

Dat.xxxiij. Capittel.

ENde des HEEREN woort ghesciede weder tot Hieremiā/ als hy noch indē voorhof der geuangenissen gheuanghē was/ eñ sprac/ Alsoo spreect die HEERE/ die sulcx maect/ Doet

eñ volbrengt/sinen name is HEERE/Roept my
so wil ic v antwoorden/Eñ ic wil v bewijsen groo
te eñ machtige dinghe/die ghi niet en weet/Want
also seyt die HEERE God Israels / van den huy
sen deser stadt/eñ vandẽ huysen der coningen Juda
welcke afgebroken zijn/om daer bolwerc te makẽ
ter were / eñ vanden ghenen die daer inghecomen
zijn/op dat si teghen die Chaldeen strijden souden/
dat si die selue vullen sullen moeten met haren doo
den lichamen/die welcke ic in mijnen thoorne ende
gramschappe verslaen wille / Want ic hebbe mijn
aensicht van deser stadt verborghen/om alle haer-
der boosheden wille.

Siet/ic wille weder heelen/eñ gesont makẽ/Ic
wil haer luydẽ op doen den schat des vreets eñ der
trouwen/Eñ ic wil die geuangenisse Juda/eñ die
geuangenisse Israels wendẽ/eñ ic wille timmeren
(eñ weder op richtẽ) ghelijc voormaels/Eñ ic wil
se reynighen van alle hare misdaet/daer si mede te
gẽ mi gesondicht hebbẽ/eñ ic wil haer alle misdaet
vergeuẽ/daer mede si tegen mi ghesondicht / ende
ouer getreden hebbẽ/Eñ dat sal mi eenẽ vrolijken
name/eere/eñ prijs zijn onder alle die heydenẽ op
ter aerdẽ/Als si sullen hooren alle die goetheyt/die
ic haer doe/Ende si sullen haer verwonderẽ / ende
veruaren van alle die weldaden/eñ van alle vrede/
die ic haer luyden geuen sal.

Alsoo spreect die HEERE op dese plaetse/waer
van ghi segt/dattet een woestenie sal zijn/aengesiẽ
3 datter noch mensen noch beesten bliuen en sullen
Desgelijcs indẽ steden Juda/eñ op die straten Hie-
rusalems/die soo verwoest sullen worden/datter
noch menschen/noch borghers/noch beesten inen
sullen zijn/nochtans salmen daer wederomme ho-
ren geroep van vruechden eñ genoechten/die stem
me des bruydegoms eñ der bruyt. Eñ die stemme
der ghenre die daer seggen sullen/Dancet den HE
RE der heyrscharen/om dat hi so ghenadich is/eñ
dat zijn bermherticheyt eewelicken duert/Ende die
gene/die inden huyse des HEEREN dancoffer
brengen sullen/Want ic wil des lants gheuanghe
nisse weder brengen/ghelijck als te voren / spreect
die HERE.

Also spreect die HERE der heyrscharen / Op
dese plaetse die so verwoest is/datter noch mẽscen
noch beestẽ/in en zijn/ende in alle sine stedẽ/sullen
nochtans wederomme herders huttkens zijn / die
daer die cudde weyden sullen /beyde inden steden/
eñ opten gheberchten/eñ in die stedẽ inden dalen/
eñ in die stedẽ tegent zuyden/oft inder woestijnen/
inden lande Ben Jamin/eñ contomme Hierusalẽ
ende indẽ steden Juda. Nochtans sullen wederom
die cudden ghetelt wt eñ inghaen/seyt die HERE

Siet/die tijt coemt/spreect die HERE/dat ick
dat genadige woort verwecken wil/dat ic dẽ huyse
Israels eñ dẽ huyse Juda belooft hebbe/Inden sel
uen daghen / eñ ter seluer tijt wil ic den Dauid een
plante der gerechticheyt latẽ opgaen/Eñ die selue
sal een coninck zijn/die wel regheren sal / Eñ hi sal
dat gericht eñ die gerechticheyt opter aerden maken
Ter seluer tijt sal Juda gheholpen worden/ eñ Hie
rusalem sal sonder vreese woonen/Eñ men sal hẽ
noemen/ die HERE die ons ghe recht maect.
Want also spreect die HERE/Het en sal nem
mermeer faelgheren/daer en sal een van Dauid sit
ten opten stoele des huys Israels/Desgelijcken en
sal nimmermeer missen/daer en sullen priesters eñ a
Leuitẽ zijn voor mi/die brantoffer op offeren ende
spijsoffer aensteken/ende die slachofferen altijt ve
reyden sullen.

Eñ dat woort des HEEREN ghescheide tot
Hieremiam/eñ seyde/Alsoo seyt die HERE/Als
mijn verbont op houden sal met den dach eñ nacht
also datten dach ende nacht niet en zijn tot haerder
tijt Dan sal oor mijn verbont op houdẽ met minen
knecht Dauid/dat hi geenen sone hebben en sal tot
eenen coninc op sinẽ stoele/Eñ metten Leuiten eñ
priesteren mine dienaers. Ghelijc alsmen dat heyr
oft sterrẽ des hemels niet getellen en can/noch dat
zandt aender zee niet ghemeten en can/also wil ick
oor vermeerderen dat zaet Dauids mijns knechts
eñ die Leuiten die mi dienen.

Eñ des HEEREN woort geschiede tot Hie
remiam/eñ seyde/En hebt ghi niet gesien/wat dit
volck spreect ende seyt:Twee gheslachten heeft die
HEERE vercoren/eñ die selue heeft hi verstootẽ
Ende si lasteren mijn volck/recht oft si mijn volck
niet meer zijn en souden/Also spreect die HERE/
In dien dat ick mijn verbont niet en houde metten
dach ende nacht / noch die ordinantie des hemels
eñ der aerden So wil ick dan oock verwerpen dat
saet Jacobs eñ Dauids/mijns knechts/datick wt Hebr.x.
haren sade niet en neme / die heerschappie hebben Je.liij.
sullẽ/ouer dat saet Abrahams/ Isaacs/eñ Jacobs
Want ic wille haer gheuanghenisse keeren/ eñ wil
haerder ghenadich zijn.

¶Die propheet seyt den coninc Sedekie wt Gods wille/wat ongeluc hem ouercomen sal/ende den volcke voorseyt hi haer straffinge/die haer God seinden sal / om dat si dat verbont ghebroken hebben.

Dat.xxxiiij.Capittel

Jt is dat woort / dat vandẽ HERE
geschiede tot Hieremiã/doen Nebu-
cad Nezar die coninc tot Babilonien/ A
met alle sinen heyr/eñ alle coninckrijc
ken opter aerden / die onder zijn ghe
wout waren/eñ alle volckẽ tegen Hierusalem stre
den/eñ alle hare steden/Eñ sprac/Alsoe spreect die
HERE God Israels/Gaet henen eñ segt Zede
kia/den coninc Juda/ende segt tot hem / Also seyt
die HERE/Siet/ic wil dese stadt in die handẽ des
conincs tot Babel geuen/ eñ hi salse metten vier v
bernen/eñ ghi en sult zijnder hant niet ontloopen/
mer geuangẽ wordẽ/eñ in sine handẽ ghegheuen
wordẽ/also dat ghi hẽ met oogen aensien/ eñ mon
delic met hem spreken sult/eñ tot Babel comen.

Daerom hoort doch Zedekia/ ghi coninck Ju
da/des HEEREN woort / Alsoo seyt die HERE
vã v/Ghi en sult doort sweert niet steruẽ/ mer in
vrede sult ghi steruẽ/Eñ ghelijck alsmẽ dijne voor
uaders die voorleden coningẽ die voor v gheweest
zijn/ verbernt heeft/Also salmen v oor vbernen/eñ
beweenẽ/Ach HERE/wãt ic hebt gesprokẽ/seyt
die HERE/eñ die propheet Hieremias sprac alle
dese woorden tot Zedekiã den coninc Juda / ende
Hierusalẽ/doẽ dat heyr des conincs tot Babel nv
voor Hierusalem lach/ eñ oock voor alle ouer ghe
bleuẽ stedẽ Juda/te wetẽ/Lachis eñ Aseka/Wãt
dese warẽ als die sterste steden noch ouergheblі
uen onder die steden Juda.

Dit is dat woort/ dat vandē HEERE gescyiede tot Hieremiā/ na dien dat die coninc Zedekias eē
B verbont gemaect hadde metten ganschen volcke tot Hierusalem/ Een vry iaer wt te roepē. Dat een yegelic sinen knecht/ eñ een yegelic zijn maecht/ die Hebreen eñ Hebreinnen warē/ soude vry latē/ also dat geen Joden sinen broeder voor lijfeyghen oft een slaue en souden houden/ Dat consenteerdē ooc alle Vorsten eñ alle tvolck/ die sulcken verbont aen ghenomen hadden/ dat een yeghelick sinen knecht eñ zijn dienstmaecht vryheyt soude gheuē/ eñ haer niet meer en souden voor lijfeygen houdē/ Ende si lietense los/ Maer daer na/ beroudet haer/ ende begheerden die knechten eñ maechdē weder tot haer welcke si vry ghelaten hadden/ eñ dwoughense weder eyghen knechten eñ maechden te worden.

Doen ghescyiede des HEEREN woordt tot Hieremiam vanden HEERE/ eñ sprac/ alsoo spreect: die HEERE/ die God Jsraels/ Jck hebbe een verbont ghemaect met uwen voorvaderen / doen icse wt Egipten landt/ wt den diensthuyse leyde/ ende sprac/ Wanneer dat seuen iaer omme zijn/ so sal een yeghelick sinen broeder/ die een Hebreeusche is/ eñ die hem selfs hē vercocht/ eñ ses iaer ghedient hadden/ vry vā hem laten. Maer uwe vaders en hoorden mi niet noch en waren mi niet ghehoorsaem/ Alsoo hebt ghi v huyden ooc bekeert/ eñ ghedaen/ dat mi wel behaecht / Dat ghi een vry iaer liet wt roepen/ een yeghelick sinen naesten/ Ende ghi hebt dies een verbont ghemaeckt voor mi inden huyse/ dat na mijnen name ghenoemt is/ Maer ghi hebt v omghekeert/ ende ontheylicht mijnen name/ Eñ een yegelic eyscht sinen knecht/ eñ sine dienstmaget weder/ die welcke ghi hadt vry gelaten dat si haers selfs soudē zijn/ Eñ dwingtse nv weder dat si uwe knechten eñ maechden zijn moeten.

Daeromme seyt die HEERE alsoo/ Ghi en zijt
C mi niet ghehoorsaem / also dat ghi een vry iaer wt riept/ een yegelic sinen broeder eñ sinen naestē/ siet daeromme roepe ic v een vrij iaer wt/ seyt die HERE/ totten sweerde/ hongher/ ende pestilencie/ eñ ic en wil v in gheen coninckrijcke op aerden latē blijuen/ Ende ic wil die lieden die mijn verbont ouertreden/ eñ die woordē des verbonts die si voor my ghemaect hebben/ niet en houden/ alsoo makē ghelijc als dat Kalf/ dat si in twee stucken deelden / ende tusschen die deelen henen doorghinghen/ te weten/ die Vorsten Juda/ die Princen Jerusalem/ die Camerlingen/ die Priesters/ eñ dat gheheele volck inden lande/ die tusschen die stuckē des Calfs doorgegaen zijn/ Eñ ic wille gheuen in die handē haer der viandē/ eñ der gheenre die na haren leuē staen also ooc dat hare doode lichamē sullen den voghelen onder den hemel ghegeuen worden/ eñ den dieren opter aerden/ tot eender spijse.

Eñ ic wil Zedekiam den coninck Juda eñ sine vorstē gheuē in die handē haerder vianden / eñ der gheenre/ die haer na haeren leuen staen / ende den heyre des coninex tot Babel/ die nv vā v afgetogē zijn/ Wāt siet/ Jc wil haer beuelē seyt die HEERE/ eñ ic wilse weder voor dese stadt brenghen/ eñ sullen teghen haer strijden/ eñ haer winnen/ eñ mettē viere verbernen/ Eñ ic wil die stedē Juda verwoesten/ datter ooc nyemant meer woonen en sal.

¶ Die propheet straft dat ongehoorsaem volc door een ghelijckenisse der Rechabiteren/ Ende hi bewijst haer datter schadelic si/ dat si Gods haers HEEREN wedt niet en houden/ hoe wel die Rechabiten haers vaders Jonadabs beuel/ also scherp nochtans hielden.

Dat.xxxv. Capittel.

Dit is dat woort dat vanden HEERE gescyiede/ tot Hieremiam ter tijt Joakims/ des soons Josie/ des coninckx Juda/ Eñ sprac/ Gaet henē inder Rechabitē huys/ eñ spreect met haer/ eñ leydse int huys des HEEREN / in een vanden Capellen (oft schatcamerē) eñ schenct haer wijn/ Doē nam Jasamiam den sone Ieremia/ des soons Habazinia/ met sine broederē/ eñ alle sine sonen/ ende dat gantsche huys der Rechabiten/ ende leydese int huys des HEEREN/ in die Capelle (oft schatcamere) der kinderē Hanania/ des soons Jegdalie/ des mans Gods/ die welcke neffens der vorstē Capelle (oft camere) is / bouen die Capelle (oft camere) Maasie/ des soons Sallum/ welcke eē bewaerder der poortē was/ Eñ ic settede den kinderen vandē huyse der Rechabiten/ bekeren vol wijns voor/ eñ schalen/ eñ sprac tot haer/ Drinct wijn.

Mer si antwoordē/ Wi en drinckē geenē wijn/ Want onse vader Jonadab die sone Rechab/ heeft ōs gebodē eñ geseyt/ Ghi/ eñ uwe kinderen en sult nymmermeer gheenē wijn drinckē/ eñ gheen huys timmerē/ gheen saet saeyē/ gheenē wijngaertacker planten/ noch besittē/ Maer ghi sult in hutten / oft tentē woonen/ alle uwe leuē lanc/ op dat ghi lange leuet indē lande daer ghi inne wādelt. Also zijn wy gehoorsaem die stēme ons vaders Jonadabs/ des soons Rechabs/ in alle dat hi ons gebodē heeft/ also dat wi geenē wijn en drinckē/ onse leuē lāc/ noch wi/ noch onse wijuē/ noch sonē/ noch dochteren/ eñ en timmerē ooc geen huysen/ daer wi in wonē. Eñ en hebbē noch wijgaertackers/ noch ackers/ noch saet/ Mer wi woonē in tenten / eñ zijn gehoorsaē/ eñ doen tal gelijc onse vader Jonadab ons gebodē heeft/ Eñ als Nebucad Nesar die Babiloonsche coninc herwaerts op int lant tooch/ doē spraken wi/ Coemt laet ons tot Jerusalem trecken / voor dat heyr der Caldeen/ eñ der Assyriers / eñ wi zijn also tot Jerusalem ghebleuen.

Doē ghescyiede dat woort des HEEREN/ tot Hieremiā/ eñ sprack/ Alsoo seyt die HEERE/ der heyrscharen/ die God Jsraels/ Ghaet henen/ ende spreect tottē ghenen van Juda/ eñ totten borgers/ tot Jerusalem/ Eñ wilt ghi v dan niet beteren/ dat ghi mijnē woordē ghehoorsaē zijt: spreect die HERE/ Die woordē Jonadabs des soons Rechabs/ die sine kinderē geboden heeft/ dat si gheenen wijn en soudē drincken/ die worden ghehouden eñ si en drincken gheenen wijn/ tot opten dach van heden/ daeromme dat si haers vaders ghebot souden ghehoorsaem zijn/ Eñ ic heb v altoos laten prediken/ eñ nochtās en zijt ghi mi niet gehoorsaem/ Des gelijcx so heb ic ooc altijts tot v gesondē mijne knechten die prophetē/ eñ v laten seggen/ Bekeert v/ een yeghelick van sinen boosen wech/ ende betert uwe voornemē (oft gedachtē) Eñ en volcht gheen andere Goden na/ om haer te dienē/ Soo sult ghi inden lande blijuē/ dwelcke ic v/ eñ uwē voorvaderē ghegheuē hebbe/ Maer ghi en hebt uwe oorē niet tot mi waerts willen neygen/ noch mi willen hooren/

Alhebbē die kinderē Jonadabs des soōs Rechabs
haers vaders ghebot gehouden/dat hi haer ghebo
den hadde/Maer dit volc en hoort mi niet.
Daeromme spreect die HEERE der heyrscaren/
die God Israels/Siet/ick wil ouer Juda/ēn ouer
alle borghers tot Hierusalem laten comen/alle dat
ongeluc dat ick teghen haer voorgenomen hebbe/
Om dat ic tot haer ghesproken hebbe / ende si my
niet en hebben willen hooren/Ic hebbe haer geroe
pen/Maer si en hebben mi niet willen antwoordē
Ēn totten huyse der Rechabiten sprac Hieremi
as/ Also spreect die HEERE der heyrscharen Isra=
els God/Daeromme dat ghi den gebode dijns va
ders Jonadabs zijt gehoorsaem geweest/ende al
le sine gheboden ghehouden hebt/ēn al gedaen dat
hi v gheboden heeft/Daeromme spreect dye HE=
RE der heyrscharen die God Israels alsoo Het en
sal den Jonadab den sone Rechabs nemmermeer
aen eenen ghebreken/daer en sal altijt yemant voor
mi staen

¶Hieremias doet alle sine predikinghen in een boec door Baruch schriuen / op dat die coninck ende die vorsten die wt vianschap Hieremiā niet hooren en wouden/ten minsten die waerheyt souden hooren lesen / Die coninck verbrent dat boeck/Ēn daer wort een ander ghescreuen/ende den coninc sijn straffinghe vercondicht

Dat.xxxvi.Capittel

IN den vierdē iare Joakims des soōs
Josie des conincs Juda ghescihiede
A dit woort tot Hieremiam vanden HE
Jere.xxv RE/ende sprack/Neemt eenen boec
ēn scrijft daer in alle die woorden/dye
ick tot v ghesproken hebbe/ouer Israel /ouer Ju=
da/ēn alle volckerē/van die tijt aen/dat ic tot v ghe
sproken hebbe/Te wetene / vander tijt Josia aen/
tot desen dach toe/Oft bi auontueren dat huys Ju
da/ in dien si hooren alle dat ongheluc dat ick haer
dencke te doen/haer bekeeren wouden/een yeghe
lick van sinen boosen wesen/op dat ic haer hare mis
daet ēn sonden vergeuen mochte
B Doen riep Hieremias Baruch den sone Nerie
Die selue Baruch schreef in een boec wt den mon=
de Hieremie alle die woorden des HEEREN / dye
hi tot hem gesproken hadde / Ende Hieremias ge
boot Baruch/ēn sprack/Ick ben gheuanghen/dat
ick in des HEEREN huys nyet ghaen en mach/
Maer gaet ghi henē daer in/ēn leest dit boec/waer
in ghi des HEEREN woorden wt mijnen monde
ghescreuen hebt/voor dat volc indē huyse des HE
REN op eenen vastel dach/ēn leestse voor den oo=
ren des ganschen Juda / die wt haren steden hyer
in comen /oft si misschien haer met ghebeden voor
den HEERE verootmoedigen wouden/ēn haer
bekeeren/Een yeghelick van sinen boosen wesen/
want den thoorne ēn gramschap is groot / waer
af die HEERE teghen dit volck ghesproken heeft/
Ēn Baruch die sone Nerie dede also hem dye pro
phete Hieremias beuolen hadde / dat hi die woor=
den des HEEREN wt den boecke las/inden huyse
des HEEREN
Het gebuerde inden vijfsten iaer Joakims des
soons Josie des conincs Juda / inder neghender
maent/datmen een vasten vercondichde voor den
HEERE/alle den volcke tot Jerusalem/ēn alle dē
volcke dat wt den stedē Juda tot Jerusalem comē
Ēn Baruch las wt den boecke die woorden Hierē
mie inden huyse des HEEREN/inder cappellen oft
camerē Gamarie des soons Saphan des Cancel=
liers oft scriuers/inden opperstē voorhof voor die
nieuwe poorte des huys des HEEREN/voor alle
den volcke C
Als nv Micheas die soone Gamarie des soons
Saphan alle die redenen des HEEREN ghehoort
hadde wt den boecke/soo ghinc hi henen af int Co
nincs huys in die scrijfcamere oft cancelrie /ēn siet/
daer saten alle die vorstē/Elisama die cancelier/De
laia die sone Semaia/Elnathan die sone Achbor/
Gamarias die sone Saphan/ēn Zedekias die soo
ne Hananie met alle die vorsten/Ēn Michaia too
de haer alle die redenē die hi gehoort hadde / Doen
Baruch las wt den boecke voor dē oorē des volcs
Doen seyden alle die princen/Jehudi den soone
Nethanie des soons Salamie/des soōs Chusi tot
Baruch/Ēn dedē hē seggē/Neemt dat boec/ daer
ghi voor dē volcke wt gelesen hebt met v/ēn coemt
Ēn Baruch die sone Nerie nam dat boec met hē/
ēn quā tot haer/Ēn si sprakē tot hē/ sidt neder /ēn
leest/dat wijt hoorē/Ēn Baruch last haer voor ha=
ren oorē/Ēn doen si alle die woordē hoordē/so wa
ren si verslagē/deen tegen den anderen/Ēn si spra=
ken tot Baruch / Wi willen alle dese redenen den
coninc te kēnen geuē/Ēn si vraechdē den Baruch
Segt ons /Hoe hebt ghi doch alle dese redenen wt
sinen monde gescreuen? Baruch sprac tot haer/Hy
las mi alle dese redenen wt sinē mōde/Ēn ic screef
die met inct inden boecke
Doē seydē die vorstē tot Baruch/Gaet henen
ēn bercht v met Hieremia/dattet niemāt en wetē
waer dat ghi zijt/Ēn si ghinghē henē tē houe totte
coninc/ Ēn si hielden dat boec inder cameren Eli=
same des Canceliers / Ēn seyden den coninck alle
dese redenen. Doen seynde dye coninck om Jehu=
di/dat boec te halē/Die selue namt wt der camerē
Elisame des scriuers /Ēn Jehudi last voor den co
ninc ēn alle den vorstē/ die by den coninck waren/ D
ēn die coninck sadt int winterhuys(want het was
inder negender maent)biden viere
Als nv Jehudi drie oft vier bladeren ghelesen
hadde/ so sneder hi tboec in stucken met eenē scrijf
messe/ende werpt int vier / dat onder die schouwe
was/tot dattet boec geheel verbernde inden viere/
Ēn niemāt en versloech hem daer af/noch en ver=
schoorde sine cleederen / noch die coninc noch zijn
knechtē/die nochtās alle dese redenen gehoort had
den/Hoe wel nochtans dat Elnathā/Dalias/ende
Gamarias den coninc baden/dat hijt boec niet en
wolde verbernē/Maer hi en verhoorde haer niet
Daer toe so gheboot die coninc Jerahmiel den so=
ne Hamalech/ēn Seraia den sone Asriel / ēn Sela
mia den sone Abdeel/dat si soudē Baruch den scri
uer/ēn Hieremiā den prophete vangen/Maer die
HEERE hadse verborgen
Doē geschiede dat woort des HEEREN tot
Hieremiā/na dien dat die coninc dat boeck/ ēn dye
redenē/die Baruch hadde gescreuē wt den monde
Hieremie/ verbrāt hadde/ēn sprac/ neemt een ander
boec weder om me. Ēn schrijft alle dye voorseyde
woordē daer inne/die inden eerstē boecke stonden

dwelcke Jehoiakim die coninc Juda verbrāt had
de/Eñ segt van Joakim den coninck Juda /Also
spreect die HEERE/Ghi hebt dit boec verbrāt eñ
geseyt/waer om hebstu daer in gescreuen:dat dye
coninc tot Babel soude comē/eñ dit lāt verderuē
eñ makēt also/datter noch menscen noch beesten
meer in zijn en souden!
D Daerom spreect die HEERE vā Joakim dē co
ninc Juda/Daer en sal niemāt vādē sinē op dē stoe
le Dauids sittē/Eñ zijn doode lichaē sal wech ge
worpē wordē drter des daechs inder hitte/eñ des
nachts indē vorste ligge/Eñ ic wil hē eñ zijn saet
eñ sine knechtē versoeckē/ om haerder misdaets
wille/Eñ ic wil ouer haer/eñ ouer die borgers te
Hierusalē /eñ ouer die inwoonders Juda latē co
men alle dat ongeluc/dat ic haer gesprokē hebbe
want si doch niet en horen
Doē nā Hieremias een ander boec/eñ gaft Ba
ruch dē sone Nerie den scriuer/Die screef daer in
wt dē monde Hieremie/alle die redenē/die in dat
boec stondē/dat Jehoiakim die coninc Juda had
de mettē viere latē verbernē/Eñ bouē die selue
redenē noch veel meer/dan der andere warē

¶ Zedekias seynt tot Hieremiam/om voor hem te biddē
Pharao treet wt Egipten den coninc te helpen/Maer te
ver geefs

Dat.xxxvij.Capittel:

A Ende Zedekias die sone Josie werde
coninck in die plaetse Jechanie des
soons Joakim/wāt Nebucad Nezar
die Babilonisce coninc maecte hem
coninc indē lāde Juda/Maer hy eñ
sine knechtē/eñ dat volc indē lāde/en warē niet ge
hoorsaē den woordē des HEEREN/die hi door dē
phrophete Hieremiā sprac/Dies niet te min sant in
de die coninc Zedekias Juchal dē zone Selemia
eñ Zephania/den sone Maasie/den priester tot
ten prophete Hieremiā/eñ dede hē segghen /bidt
doch den HEERE onsen God voor ons/Wāt Je
remias ghinc doen vry wt eñ in/onder dē volcke/
eñ niemāt en ving hē/Doē was dat heyr Pharao
wt Egiptē getogē/Eñ doē die Chaldeē die voor
Hierusalē lagē/dat vernamē/so togē si vā Hieru=
salem af
Eñ dat woort des HEEREN gesciede totten
prophete Hieremiā/eñ seyde Also spreect die HE
RE Israels God/Segt dē coninc Juda also/die
v tot mi gesondē heeft/om mi te vragē/om raet/
Siet dat heyr Pharao/dat om v te helpē wt is ge
togē/dat sal wederom in Egiptē treckē/Eñ dye
Chaldeē sullē weder om comē/eñ dese stadt bestri
den/eñ winnē/eñ mettē viere verbernē/Daerom
spreect die HEERE also/En bedriecht v selē niet
iiij.Reg. also dat ghi dēct/Die Chaldeē sullē vā ons af trec
xxiiij ken/si en sullē niet af treckē/Eñ oft ghi al dat gan
sche heyr der Caldeē versloecht/die tegē v striden
Eñ datter somige gewōde ouerbleuē/so sullen si
nochtās eē yegelic in zijnder tētē(oft hoeyē)haer op
B makē/eñ dese stadt metten viere verbernē
Als nv dat Chaldeesce heyr vā Hierusalē was
afgetogē/om Pharaoms heyr wille/so ginc Hie=
remias wt Hierusalē/eñ woude int lāt BēJamin
gaē/om aldaer onder den volcke wat te bescicken
vādē ackerē/Als hi nv onder der poortē der Ben
Jamitē quā/daer was gestelt eē poortwachter ge
heetē Jeria/die sone Selemia/des zoōs Hanā ia/
Die selue greep Hieremiā dē prophete/eñ sprach/
ghi wilt tottē Chaldeē vallen / Hieremias seyde/
dat en is niet waer/Jc en wil tottē Chaldeen niet
vallē/Mer Jeria en woude hē niet horē/maer hy
ving hē /eñ bracht hē tottē vorstē/Eñ die vorsten
werdē toornich op Hieremiā/eñ si dedē hē slaē/eñ
werpē in een geuāgenisse indē huise Jonathā des
scriuers/Eñ si steldē dē seluē tot enē kerckermee=
ster/Also ghinc Hieremias indē cuyle eñ kerker.
eñ lach aldaer eenen langen tijt.
Eñ Zedekias die coninc sant henen/eñ liet hē
halē/Eñ vraechde hē heymelic in sinē huyse/ende
sprac/isser ooc eenich woort nv vādē HEERE Hie D
remias sprac/ia/Wāt ghi sult den coninc tot Ba
bel indē hādē gegeuē wordē. ¶ Eñ Hierimias
sprac tottē coninc Zedekiā/Wat heb ic tegē v/eñ
tegē v knechtē/eñ tegē dit volc gesondicht:dz si mi
indē kercker ghewoorpē hebbē?Waer sijn nv uwe
prophetē/die v predictē/eñ seidē:Die Babiloonsce
coninc en sal nz tegē v eñ dit lāt comē?Eñ nv mijn
heere coninc hoort mi/eñ laet mijn bede wat voor
v geldē/Eñ en laet mi nz wed in Jonathās des scri
uers huis vrēgē/op dz ic aldaer nz en sterue/Doē
beual die coninc Zedekias /datmē Hieremiā indē
voorhof vāder gheuāgenissen doē soude/Eñ dede
hē alle dage eeē cāt broots geuen wt der backers
strate/tot dat al tbroot inder stadt op was/Alsoo
bleef Hieremias indē voorhof des geuangenissen

¶ Dat.xxxviij.Capittel

Ende Sephatia die sone Mathan/eñ
Gedalia die sone Pashur/eñ Juchal
die sone Selemia/eñ Pashur de sone A
Malachie/hoordē die redenē die Hie
remias tot al dē volcke sprac/eñ sey
de/also spreect die HEERE/So wie in deser stadt
blijft/die sal door tsweert/hōger/eñ pestilētie ster=
uē moetē/Eñ so wie wt gaet tottē Caldeē/die sal
leuēde bliuē/eñ die sal zijn leuē voor eē buete daer
vā gewinnē/Want also spreect die HEERE/ dese
stat sal ouergeleuert wordē den heyre des conincs
tot Babel/eñ die sullēse gewinnē. Doē spraken
die vorstē tottē coninc/ Laet doch desen mā doodē
Wāt in deser manierē sal hi die seluē crijsclieden
die noch inō stat gebleuen zijn om zettē/ Eñ desge
lijcs ooc dz gāsce volc/aēgesiē dat hi sulcke woor=
dē tot haer seyt /wāt dese mā en soect nz des volcs
vrede/Mer dz tot ongeluc dieēt/Die coninc Zede
kias sprac/siet/Hi is in uwē hādē wāt die coninc
en mach v liedē nz weerseggē/Doē namē si Hiere
miā/eñ worpē hē indē cuyle Malachie/des soons
Hamelech die indē voorhof des kerchers woōde/
Eñ si lietē hē mz zeelē af inden putte/daer geē wa
ter/mer enckelē modder(oft drec)was/Eñ Hiere
mias sonc indē drec ¶ Eñ als nv Ebed Melech
die Moor eē camerlinc in des conincs huys hoor
de/datmē Hieremiā hadde indē putte doē werpē
Eñ die coninc sat doē essen inō poortē BēJamin
Doē ghinc Abdemelech wt des conincs huys/ eñ
sprac mettē Coninc/eñ seyde/Mijn heere coninc/
Dese mānē gaē fellic om metten prophete Hiere=
mia/wāt si hebbē hē indē cuyle geworpē/daer hy
vā honger steruē moet/wāt daer en is oock geen
broot meer inder stadt

Doē beual die Coninc Ebed Melech dē Moor
eñ sprac/ Neemt dertich mannen van desen met v/
eñ treet den Prophete Hieremiā wt den putte/ eer
hi sterue/ Eñ Abdemelech nam die mannē met hē
eñ ghinck in des Conincs huys/ onder die schatca=
mer/ eñ nam aldaer verschoorde/ vuyle/ oude lijnen
doecken (oft letteren) Eñ lietse aen een seel af/ tot
Hieremiā indē cuyle/ Eñ Ebed Melech die Moor
sprac tot Hieremiā/ Legt dese verschoorde/ verrot=
te/ eñ oude voddē onder dine orelē ende tusschē dat
seele/ Eñ Hieremias dede also/ Eñ si togen Hiere=
C miam wt den putte aen die stricken/ Eñ Hieremi=
as bleef also inden voorhof der geuangenissen

Eñ die Coninck Zedekias sandt henen/ eñ liet
den Prophete Hieremiā halen tot hē/ inder derder
camerē indē huyse des HEEREN/ Eñ die Coninc
sprac tot Hieremiā/ Ic wil v wat vraghē/ Lieue en
verbercht doch voor mi niet/ Hieremias sprack tot
Zedekiā/ In dien ict v segghe/ so doot ghi mi/ Eñ
geue ic v eenē raet/ so en hoort (oft gelooft) ghi my
niet Doen swoer die Coninc Zedekias Hieremie
heymelic eenē eedt/ eñ sprac/ So warachtelick als
die HEERE leeft/ die ons dese siele ghescapē heeft/
so en sal ic v niet doodē/ noch den mānen indē hādē
genē/ die uwē doot begeerē/ Eñ Hieremias sprac
tot Zedekiā/ Also spreect die HEERE/ die God
der heyrscharen/ God Israels/ Ist sake dat ghi wt
gaet tottē Vorstē des Conincs tot Babel/ So sult
ghi leuēdich bliuē/ Eñ dese stadt en sal niet verbrāt
wordē/ Maer du eñ dijn huysgesinne sullē tleuē be
houdē/ Eñ in diē dat ghi niet wt en gaet tottē Vor
sten des Babilonischē Conincs/ Soe sal dese stadt
den Chaldeē indē hādē wordē gegeuē/ eñ si sullense
mettē viere verbrādē/ Eñ ghi en sult ooc harē han
den niet ontloopen/ Die coninc Zedekias sprac tot
Hieremiā/ Ic sorge/ dat ic den Iodē die tottē Chal=
deē geuallē zijn/ mocht ouer geleuert wordē/ eñ dz
si dan mijnder spotten

Hieremias sprac/ Men en sal v niet ouerleueren
Lieue weest doch der stēmē des HEEREN gehoor
saē/ die ic v segge/ So salt v wel gaen/ eñ ghi sult le=
uēdich bliuē/ Maer ist dat ghi niet wt en gaet/ So
is dit dat woort/ dat mi die HEERE gheopenbaert
heeft/ Siet/ alle die wiuē die daer noch voor hāden
zijn indē huyse des Conincs Iuda/ die sullē vā hier
wt moetē tottē Vorstē des Conincs tot Babel/ die
selue sullē dā segghē/ Ach dijne troosters hebben v
verradē eñ verleyt/ eñ indē modder geleyt/ eñ nv la
ten si v daer in stekē/ Eñ also sullē dā alle dine wij
uen eñ kinderē hier wt moetē tottē Chaldeen/ Eñ
ghi selfs en sult harē hādē niet ontgaen/ Maer ghy
sult vādē Coninc tot Babiloniē gheuāgē worden/
Eñ dese stadt sal mettē viere verbrāt wordē

Eñ Zedekias sprac tot Hieremiā/ Siet toe/ dat
dese redene niemāt en verneme/ so en sult ghi nyet
steruē/ Eñ oftet die Vorstē vernamē/ dat ick met v
D gesprokē heb/ eñ quamē tot v/ eñ seydē/ Segt ons/
wat hebt ghi mettē Coninc ghesproken? En liecht
ons niet/ Soe en sullē wi v nz doodē/ Eñ wat heeft
die Coninc met v gesprokē? So segt/ Ic hebbe den
Coninc gebedē/ dat hy mi nyet en soude weder om
latē leydē indē huyse Ionathas/ wāt ick mocht al=
daer steruen

Doē quamē alle die Vorstē tot Hieremiā/ ende
vraechdē hē/ Eñ hi seyde haer/ gelijc als hē die Co
ninc beuolē hadde/ Doē verlietē si hē/ Want si nyet
en constē vernemē/ Eñ Hieremias bleef indē voor
hof der geuāgenissen/ tot tē daghe toe dat Hierusa
lem ghewonnen wert

¶ Wat daer ghescheit is metten Coninck Zedekia met die stadt Hierusalem/ ende den inwoonders/ als die stat in ghecomen is gheweest Dat.xxxix. Capittel.

ENde het gesciede dat Ierusalē gewō= A
nen wert/ Wāt indē negēdē iare Ze=
dekie des Conincs Iuda/ inder thien
der maēt quā NebucadNezar die Ba
bilonische coninc eñ alle zijn heyr voor
Ierusalē/ eñ belegerde die selue/ Eñ indē elfsten ia
re Zedekie indē negēden daghe der vierder maent
vraemē inder stat/ Eñ alle die Vorstē des Conincs
tot Babel togē daer in/ eñ hieldē onder die middel
poorte/ Te wetē/ Nergal/ Sarezar/ SāgarNebo/
Sarsechmi/ die ouerste Camerlinck/ Nergal Sar
Ezar die hoofmeester/ Eñ alle dandere Vorstē des
Conincs van Babilonien

Als nv Zedekias die Coninck Iuda haer aen
sach/ met alle sine crijschliedē/ so vloden si by nacht
ter stat wt/ door des Conincs hof/ eñ door die poor
te/ tusschē die twee muerē/ eñ togē door tvelthenē
wech/ Mer dat Chaldeesce heyr veruolchde haer/
eñ si vingē Zedekiam indē velde bi Hiericho/ ende
brochtē hē geuāgē tot NebucadNezar den Babilo
nischē Coninc tot Riblath/ die indē lande Hemath
leyt/ Die sprac een oordeel (oft sententie) ouer hē/
Eñ die Coninc tot Babel dede die kinderen Zede
kie doodē voor sinē oogē tot Riblath/ Eñ hi doode
alle die Vorsten Iuda Maer hi dede den Zedekiā
die oogē wtsteken/ eñ met ketenen binden/ Ende
sandt hem tot Babel B

Eñ die Chaldeē verbrādē beyde des Conincs iiij.reg ã
huys/ eñ der borgers husen/ eñ brakē in stuckē die xxv
muerē tot Ierusalē/ Eñ so wat noch vādē volcke
inder stat was/ eñ die haer te hulpe gecomē waren
die voerde NebusarAdan die hoofmeester alle mz
malcāderē tot Babiloniē geuāgen/ Maer dat ghe
meē slecht volc/ dat niet en hadde/ dat selue liet tot
dier tijt NebusarAdan die hooftmā/ die sommighe
indē lāde Iuda/ eñ gaf eñ deelde haer wijngaertac
kers/ dorpkēs eñ bouackers

Maer die Babilonisce Coninck NebucadNe=
zar hadde NebusarAdan den Hooftmā beuolē vā
Hieremia/ eñ geseyt/ Neēt hē/ eñ laet hē v beuolen
zijn/ Eñ en doet hē gheē leet/ Maer so wat hi vā v
eyscht/ dat doet hē/ Doē seyndē NebusarAdan dye
Hoofmeester/ Eñ NebusaSban die ouerste camer
linc/ Nergal SarEzer den Rentmeester eñ alle dye
Vorstē des Conincs tot Babel eñ lietē Hieremiā
halē/ wt den voorhoue der geuāgenissen/ eñ beua=
len hē Gedalia/ dē sone Achikā des soons Saphā
dat hi hē wt in zijn huys soude voerē/ eñ dat hy on=
der tvolc soude bliuen

Dat woort des HEEREN is ooc ghescheit tot
Hieremiā/ doē hi noch indē voorhof des gheuāge
nissen gheuāgē lach/ eñ seyde/ Gaet/ eñ segt Ebed
Melech den Moor/ Alsoe spreect die HEERE der
heyrscharen die God Israels/ Siet/ Ick wil mijn
woort latē comē/ ouer dese stadt/ tot een ongeluc/
eñ tot gheender goedertierēheit/ Eñ ghi sultet sien

ter seluer tijt/Nochtan wil ic v verlossen indē seluē
dage/spreect die HEERE/ Eñ ghi en sult dien liedē
niet te deele worden/voor dē welckē ghi v veruaert
Wāt ic wil v daer af helpē/also dz ghi door tsweert
niet vallē en sult/ Maer ghi sult dijn leuē gelijc een
bucte daer vā brenghen/Daerom dat ghi v op my
verlaten hebt/spreect die HERE.

¶ Hoe die Babiloonsche Coninc met Hieremia geleeft heeft/ Godolias wort vanden Coninc van Babylonie tot een voecht des lants ghesedt. Capittel.xl.

A DJt is dwoort dat vandē HERE ghe
schiede tot Hieremiā/doen hē Nebu
sar Adā die Hoofman los liet/tot Ra
ma/Wāt hi ooc met ketenē gebondē
was/onder alle den ghenē die tot Hie
rusalē eñ in Juda geuāgē warē/datmense tot Ba
bel wech voerē soude/Doē nv die Hooftmā Hiere
miā tot hē hadde latē halē/sprac hi tot hē/Die HE
RE dijn God hadde dit ongheluck ouer dese stadt
voorsprokē/Eñ hi heuet ooc latē ghescbiedē/eñ ge
daē/gelijc hi geseit hadde/Wāt ghi liedē haddet ge
sondicht tegē den HERE/Eñ zijnder stēmen niet
gehoorsaem geweest/Daerom is v sulcx gheschiet.
Nv siet/ic hebbe v los ghemaect heden vanden
ketenē daer uwe handen mede gebonden waren/
Ist sake dattet v belieft mede tot Babilonie te rey=
sen/so coemt/Ic sal uwer waer nemen/ Eñ en be=
haget v niet met mi tot Babel te reysen/ Soo latet
ende blijft hier/Siet ghi hebt hier dat gansche lāt
voor v/so waer dattet v ooc dunct eñ belieft/ daer
treet henē/wāt nā dese tijt en salder geen wederkee
ren zijn/Daerom so muecht ghi v keerē tot Geda=
lia den sone Ahikam/des soons Saphan/den welc
ken die Coninc te Babel ghesedt heeft ouer die ste
den in Juda/ Eñ bi denseluē muecht ghi onder dē
volcke blijuē/Ofte gaet waer dat v best belieft/Eñ
die Hooftman gaf hem teerghelt/eñ ghescbenckē/
eñ liet hē gaen/Also quā Hieremias tot Gedalia/
den sone Ahikā tot Mitzpah/ eñ hi bleef bi hē on=
der den volcke/dwelcke inden lande noch ouer ghe
bleuen was.
B Als nv die hooftliedē die haer indē velde onthiel
den met harē liedē vernamē/dat die Babiloonsche
Coninc Godoliā den sone Ahikā ouer dat lant ge=
set hadde/eñ beyde ouer die mannē/wiuē/kinderē
eñ die arme liedē indē lande/ die welcke tot Babi=
lonien niet geuoert en warē/so quamē si tot Geda
lia tot Mizpah/Te weten/ Jsmael die sone Netha=
nie/Johannan eñ Jonathan/die sonen Kareah/eñ
Seraia/die sone Thanhumeth/eñ die sonē Ephai
vā Nethophat/eñ Jesar ia die sone Maachati/met
iiij.Reg. hare gesellē/Eñ Gedalia die sone Ahikā des soōs
xxv. Saphan dede haer/eñ hare gesellen eenen eedt/eñ
sprac/En weest niet versaecht/dat ghi dē Chaldeē
onderdanich soudet zijn/Blijft indē lāde / eñ zijt dē
Babiloonschē Coninc onderdaē/so salt v wel gaē/
Siet/Jc woone hier op Mizpa / dat ic dē Chaldeē
dienē soude/die tot ons comen/Daerom soo verga
dert/eñ doet in/dē wijn/vigē/olie/koorn/eñ doetet
in uwe vatē/eñ woōt in v stedē/die ghi verregē hebt
Ooc alle die Jodē die indē lande Moab/eñ die
kinderē Ammō/eñ in Edom/eñ die in allē lādē wa
ren/Doen si hoordē dat die Coninc vā Babilonien
hadde latē sōmige in Juda ouerblijuē / eñ ouer die
selue Gedalia geset den sone Ahikā des soons Sa
phan/so quamē si alle weder vā allen hoeckē / daer
si henē geulodē warē/indē lāde Juda/tot Gedalia
tot mizpa/eñ voerdē in seer veel wijns eñ vijghen. C
Maer Johannan die sone Kareah met alle den
Hooftlieden die haer in velden onthouden hadden
quamen tot Gedalia tot Mizpa/eñ spraken tot hē
En weet ghi niet dat Baalim die Coninck der kin
deren Ammon ghesonden heeft den Jsmael den so
ne Nethania/dat hi v soude vermoordē/ Mer Ge=
dalia die sone Ahikā en woude haer dat niet geloo=
uen/Doen sprack Johannan die sone Kareah hey=
melijck tot Gedalia in mitzpa/Lieue ick wil henen
gaen eñ Jsmael den sone Nethanie doot slaen/ dat
tet nyemant en wete/Waerom soude hi v dooden/
om dat alle die Joden die tot v vergadert zijn/sou=
den verstroyt wordē/ eñ dat die ghene die noch wt
Juda ouer ghebleuen zijn/souden vergaen/ Ende
Gedalia die sone Ahikam sprac tot Johannan den
sone Kareah/Ghi en sult dat niet doen/ Het en is
niet waer/dat ghi van Jsmael segt.

¶ Jsmael vermoort Gedaliam/eñ hi voert dat volc geuanghen totten Coninck der Ammoniten/Ende Johannā ontsetse weder. Dat.xli.Capittel.

ENde inder seuēder maēt quā Jsmael
die sone Nethanie des soons Elisama
wt den coninclickē stāme geborē met
den ouersten des Coninex/ende thien B
mannē met hē/ tot Godolia den sone
Ahikā tot Mizpa/eñ aten aldaer met malcanderē
tot Mizpa/Eñ Jsmael die sone Nethania maeckte
hē op met die thien mānē die bi hē warē / eñ sloegē
Gedaliā den sone Ahikā des soons Saphan/ met=
ten sweerde doot/Waerom dat hem die Babiloon
sche Coninc ouer dat gāsche lāt geset hadde/Daer
en bouen sloech Jsmael doot alle die Joden/ die by
Gedaliam tot Mizpa warē/Eñ die Chaldeen die
si daer vonden/eñ alle die crijschlieden.
Des anderē daechs na dat Gedalia verslaghen C
was/eñ dat noch niemāt en wiste/soo quamē daer
tachtentich mānē vā Sichē/vā Silo/eñ vā Samaria
eñ haddē hare baerdē afghescborē/eñ hare cleederē
verschoort/eñ haer seluē ghecratst / Eñ si brochtē
spijsoffer eñ wieroock met haer/op dat si dat inden
huyse des HEEREN soudē offerē. Eñ Jsmael dye
sone Nethanie ghinc wt vā Mizspa/dē seluē te ghe
moete/al weenende/Als hi nv bi haer quā/so sprac
hi tot haer/Comt doch tot Gedaliam dē sone Ahi
kā/Eñ als si middē inder stadt warē/so vermoor=
dese Jsmael die sone Nethanie byden waterputte/
hi eñ die bi hē warē/ Maer daer warē thien mānē
onder/die seydē tot Jsmael/Lieue en doot ons doch
niet/Wi hebbē scattē indē velde ligghen/vā weyte
gherste/olye/eñ honich/Eñ alsoo hielt hi op/eñ en
doodese niet met den anderen.
Den putte daer Jsmael die doode lichamen in
worp/die hi verslaghen hadde/met Gedalia/dat is
diē putte/welcke die Coninc Assa dede makē/tegē
Baesa den Coninck Jsrael/Denseluē vulde Jsma
el/die sone Nethanie met die verslagene/Eñ soo wat
daer meer was vādē ouergebleuē volcke tot Miz=
pa/Ooc des Coninex dochterē/voerde Jsmael die
sone Nethanie geuāgē wech/tsamē mz alle dē ouer
gebleuē volc tot Mizpa/Bouen den welckē Nebu
sar Adā die Hooftmā geset hadde Gedaliā dē sone
Ahikā/eñ hi tooch wech ouer totte kinderē Ammō D

Eñ als Johanan die sone Kareah vernā/eñ alle die hooftliedē die bi hē waren alle die boosħz dye Ismael die zone Nethanie bedreuē hadde/so namē si alle hare gesellē/eñ togē henē tegen Ismael den sone Nethanie te stridē/Eñ si vechptē hē aē tgroot water Rabim bi Gibeō. Doē nv alle tvolc dat by Ismael was/sach Johannan den sone Kareah/eñ alle die hooftliedē die bi hē warē/Toe werdē si vro lic/Eñ dat gātsce volc dat Ismael vā Mizpa had de wech geuoert/dat keerde hē om/eñ wēde weū om tot Johaniā den sone Kareah/Maer Ismael die sone Nethanie ontliep Johānan met acht mannen/eñ tooch tot den kinderen Ammon

Eñ Johannan die sone Kareah/met alle den hooftliedē die bi hē warē/namē alle dz ouergheblē uen volc/dat si weder gebrocht haddē van Ismael dē sone Nethanie/wt Mizpa tot hēwaerts/Want Gedalia die sone Ahikā verslagen was/Te weten die crijschmānē/wiuē/eñ kinderē/eñ camerlingē/(oft hofgesinne) die si vā Gabaon haddē weder gebrocht/eñ togē henē/eñ keerdē in ter herberge tot Kimhā/die beneffen Bethlehē woōde/eñ si woudē in Egiptē treckē/om der Chaldeen wille want si veruaerdē haer voor haer (om dat Ismael die sone Nethanie Gedaliā dē sone Ahikā verslagē had de/Den welckē die Babiloonsche coninc ouer dat lant gheset hadde

¶ Die hooftlieden bidden Hieremiam dat hi God om raet vraghen wil/Hoe dat si haer houden sullen/Ende als hijt haer seyt/so en zijn si niet gehoorsaem.

Dat.xlij.Capittel

A Doen quamē alle die hooftlieden Johanan die sone Kareah/Jesaria dye sone Hosaia/met den gātschē volcke beyde cleyn eñ groot/eñ spraken tot Hieremiam den prophete/Lieue verhoort doch onse bede/dat ghi biddet voor ons den HEERE dinē God/om alle dese ouergebleuen wille/Wāt leyder onser isser seer weynich ghebleuen vā vele/gelijc als ghi ons selfs siet met uwē oogen dat ons die HEERE v God wille openbaren/waer dat wi henē treckē/eñ wat wi doen sullen.

Eñ die prophete Hieremias sprack tot haer/Wel aen/Ic wil gehoorsaē zijn/Eñ siet/ic wil den HEERE uwē God biddē/gelijc als ghi geseit hebt Eñ alle dat v die HEERE antwoordē sal/dat wil ic v te kennē geuē/eñ ic en wilt v niet verbergen/Eñ si spraken tot Hieremiā/Die HEERE si eense here eñ warachtich getuych tusschē ons/In dien wi niet en doē alle tgene dat ons die HEERE dijn God aen ons beuelē sal/Het si goet oft quaet/wy willē onderdanich zijn der stēmen des HEEREN ons Gods/aē den welckē wi v sendē op dattet ons welgae/als wi der stēmē ons Gods gehoorsaē zijn

Eñ na thiē dagē gesciede des HEEREN woort tot Hieremiam/Doē riep hi Johanan dē sone Ka

B reah/eñ alle die hooftliedē die bi hē waren/eñ alle tvolc/beyde cleyn eñ groot/eñ sprac tot haer/alsoe spreect die HEERE God Israels/aē dē welckē ghi mi gezondē hebt/op dat ic v gebet voor hē bregen soude/Ist dat ghi in desen lāde blijft/so wil ic v op rechtē eñ niet af brekē/Ic wil v plantē eñ niet wt roeyē/Wāt het is mi gātsch berouwē tverdriet dat ic v aengedaē hebbe/Ghi sult wel seker zijn voor den coninc tot Babel/voor den welcken ghi veruaert sijt/spreect die HEERE/en weest niet veruaert voor hē/Wāt ic wil bi v zijn/op dat ic v helpe/eñ vā zijnder hāt v verlosse/Ic wil v barmhertichheyt bewijsen/eñ uwer genadich zijn/eñ v weder in v lant bregē/Maer ist dat ghi segt/Wi en willen in desen lāde niet bliuē/op dat ghi ymmer nyet gehoorsaem en sijt der stemmen des HEEREN dijns Gods/Mer segt/neen/Wi willē in Egipten trecken/op dat wy geen orloge en sien/noch der basuynen geclāc niet en hooren/ende geenē honger van broots wegē en moetē lidē/aldaer willē wi bliuē/ Hie.xxiiij

Nv so hoort des HEEREN woort O ghi ouerghebleuen wt Juda/Also spreect die HEERE der heyrscharē God Israels/Ist dat ghi v aēsicht sult rechten in Egiptē te reysen/alsoe dat ghi aldaer bliuen wilt/Soe sal v dz sweert/daer ghi v voor veruaert

in Egiptē beuāgē/eñ dē honger/daer ghi voor sorget/die sal altijt achter v eñ cōt om v zijn in Egipten/eñ sult aldaer steruē/Wāt laetse zij/wye si willen/die haer aēsicht stellē dat si in Egiptē trecken/om aldaer te bliuē/die sullē steruē/door sweert/hōger/eñ pestilētie/eñ daer en salder niet een ouerbliuen/noch ontvliedē dat ongeluc/dat ick ouer haer wil laten comen C

Wāt also spreect die HEERE der heyrscharen/Israels God/Gelijc als minē thoorne eñ verbolgentheyt ouer die inwoōders Hierusalē is gegaen Also sal hi ooc ouer v gaē/In dien ghi in Egipten treet/ia dat ghi tot enē vloec/grouwel/versmaetheyt/eñ schāde sult wordē/eñ dese stede niet meer sien en sult

Dat woort des HEEREN geldet v/O ghi ouer gebleuene wt Juda/dz ghi niet in Egiptē en treet D
Daer om so weet/dat ict v hedē betuyge/ghi sult anders uwe leuen verroekelosen/Want ghi hebt mi gesondē/totte HEERE uwē God/eñ ghesept/Bidt den HEERE onsen God voor ons/Eñ alle dat die HEERE ons seggē sal/dz verrondicht ons so willē wi daer na doē/Dat selue heb ic vheden te kennē gegeuē/Maer als ghi die stēme des HEEREN dijns Gods niet onderdanich zijn en wilt noch ooc alle den ghenē/dat hi mi aē v beuolen heuet/So sult ghi nv wetē/dat ghi door tsweert/hōger/eñ pestilentie steruen moet/op die plaetse/der waerto ghi dēct te trecken/op dat ghi aldaer woonen moghet

¶ Si en ghelooven den woorde des propheten niet/Maer si trecken teghen Gods beuel in Egipten/Dye propheet voorseyt haer wat haer al daer ontmoeten sal

Dat.xliij.Capittel

Doen Hieremias alle die woordē des HEEREN haers Gods wt hadde gesprokē tot alle den volcke/gelijc als hem die HEERE haer God/alle dese woordē aen haer beuolen hadde/ E
soo sprac Asar ia die sone Hosa ia/eñ Johannan die sone Kareah/eñ alle die wrede mānē/tot Hieremiā Ghi segt ons loghenē/Die HEERE onse God en heeft v niet tot ons gesondē/noch geseyt/Ghi en sult niet in Egiptē reysen/om aldaer te woonen/Mer Baruch die sone Nerie die stoort v tegē ons op dat wi den Chaldeē ouergegeuē werdē/datse ons dooden/eñ wech tot Babel voeren

Also en warē Johanan die sone Kareah/eñ al
le die hooftliedē mettē gātschē volcke der stēmen
des HEREN niet gehoorsaē/alsoo dat si indē lāde
Juda warē gebleuē/Maer Johānan die sone Ka
reah/ eñ alle die hooftliedē namē tot haer alle die
ouergebleuē wt Juda/die vā alle volckē/vā dair
si henē geulodē warē/wederom gecomē warē/op
datse indē lāde Juda soudē wonē/Te weten/man
nen/wijuen/eñ kinderē/Daer toe ooc des conincs
dochterē ende alle die sielē die Nebusar Adan dye
hooftman bi Gedaliā den sone Ahikā/des soons
Saphan gelatē hadde/Oock den prophete Hiere
miā/ende Baruch den sone Nerie/ende toghen in
Egipten lant/Wandt si en wouden der stemmen
des HEREN niet ghehoorsaē zijn/Eñ si quamen
tot Taphnis

Eñ des HEREN woort gesciede tot Hieremiā
tot Taphnis/eñ sprac/neēt groote steenē in v hāt
B eñ graeftse indē tichelsteenē ouē/die voor der due
ren is aендē huyse Pharao tot Taphnis/dattet de
mānē wt Juda aensiē/Eñ segt tot haer/Also seyt
die HERE der heyrscarē Israels God/Siet/Ic
wil henē sendē/eñ latē halē minē knecht Nebucad
Nezar den coninc tot Babel/eñ ic wil sinen stoele
bouē op dese steenē settē/die ic hier ghegrauē heb
be/Eñ hi sal sine tente daer ouer spānē/ Eñ hi sal
comē eñ Egiptē lāt slaē/Eñ dootslaē so wie hi ra
ket/Eñ geuāgē voerē so wie hi crijcht/eñ met dē
sweerde slaē/so wiē hi treft/Eñ ic wil die huysen
der Afgodē in Egiptē mettē viere aēstekē/Ja dat
hise verbernē sal eñ wech voerē/Eñ hi sal ooc Egip
ten aētreckē/gelijc als eē herder sijn cleet aētrect/
eñ hi sal nochtās met vrede vā daer treckē/ Hi sal
die beeltcalomnen Beth Semes dat is des Tem
pels der sonnen/in stucken breken/ende die kerc
ken der Egipschen godekens sal hi metten vyere
verbernen

¶ Die prophete voorseyt den Joden wat
straffinge ouer in Egiptē comen sal
Hi straftse/mer si stellen haer
geweldelic teghen hem
Dat xliiij. Capittel:

A Dit is dat woort dat tot Hieremiā ge
schiede aen alle die Jodē/die in Egip
ten woondē/Te weten/tot Migdal
tot Taphnis/tot Noph(of Mēphis)
eñ indē lāde Pathros woōdē/ende
sprac/Also spreect die HERE der heyrscarē Isra
els God ghi hebt gesiē alle dat quaet/dat ick ouer
Hierusalē hebbe latē comē/eñ ouer alle die steden
Juda/Eñ siet hedē op desen dach sijnse noch woe
ste eñ niemāt en woōt daer in/eñ dat om haerder
boosheits wille/die si dedē/eñ om dat si mi vertoorn
den eñ ghingē eñ wierooctē/eñ diendē vreēde Go
dē/die welcke noch si/noch ghi/noch uwe voorua
derē en kendē/Eñ ic sandt gestadelic tot v alle mi
ne knechtē die prophetē/eñ ic dedet v vercondigē
En wilt doch sulckē grouwel niet doē/die ic hate
Maer si en warē mi niet ghehoorsaē/eñ en neych
den ooc haer oorē niet vā haerder boosheyt/dat si
haer haddē bekeert/eñ dat si den vreēde Godē nz
ge wierooct en haddē/Daeromme ontstac ooc mi
nē thoorne eñ grāscappe/eñ berndе ouer die stedē
Juda/eñ ouer die stratē te Hierusalē/also ooc dat

se tot eender woestinē eñ een eenlicheyt geworden
zijn/gelijc alsmen heden daechs siet.

Nv alsoo spreect die HERE/die God der
B heyrscarē Israels God/Waerom doet ghi doch
so grotē quaet tegē uwe eygē leuē/ daer door dat
wtgeroeyt wort beyde/mā eñ wijf/beyde kint eñ
suygelinc wt Juda/eñ datter vā v niet ouer en bli
uet/eñ dat ghi mi also vertoornt/door uwer hādē
werc/eñ wierooc anderē Godē/in dat lāt Egipti
derwaerts ghi getogē zijt/om te woonē/op dz ghi
wtgeroeyt wort/eñ tot eenē vloec eñ versmaethz
wordet onder alle heydenē opter aerdē/Hebt ghy
al vergetē dat ongeluc uwer vooruaderē/dat ōge
luc der coningē Juda/eñ dat ongheluc dijnre wij
uen/daer toe v eygē ongeluc/eñ uwer wiuē onge
luc dat v ontmoet is indē lāde Juda/eñ opter stra
ten tot Hierusalē/Eñ nochtās en zijn si noch niet
verootmoedicht tot op desen dach toe/eñ si en ver
uarē haer ooc niet/Eñ si en wādelen niet in minē
rechte eñ wet/welcke ic v eñ uwē vooruaderē ge
gheuen hebbe.

Daerom spreect die HERE der heyrscarē
C die God Israels also/Siet/Ic wil mijn aēsicht te
hen v kerē/tot ongeluc. Eñ gāsch Juda sal wt ge
roeyt wordē/Eñ ic wil die ouergebleuē wt Juda
nemē/die haer aēsicht gekeert hebbē in Egiptē te
treckē/op dat si aldaer wonē/Daer sal een eynde
af comē mz haer allē in Egiptē/Wāt door tsweert
sullē si steruē/eñ door hōgher sullē si vergaē/bey
de cleyn eñ groot/Si sullē door tsweert eñ honger
steruē/eñ sullē een grouwel/vloec versmaetheyt/
eñ schande wordē/Eñ ic wil ooc die inwoōders in
Egipten metten sweerde/honger/eñ pestilencie
besoecken/ghelijc als ick tot Hierusalem ghedaen
hebbe/Dat ooc wt den ouergebleuenen Juda een
niet ontlopen en sal/noch ouerbliuē/die welcke
nochtans daeromme herwaerts ghecomen zijn/
in Egipten lant te wonen/op dat si wederomme
inden lande Juda comen mochten/derwaerts sy
gheerne woudē weder omme comē woonē/Mer
daer en salder niet een weder comen/behaluē dye
van hier vlieden.

Doen antwoorden Hieremie alle die mannen
die daer wel wisten dat hare wiuen den vreemdē
Goden wierooctē/Ende alle die wijuen die met
groten hoopen daer stonden/met alle den volcke
die in Egiptē woondē/ende in Pathros/eñ spra
ken/Na den woorde dat ghi inden name des HE
REN ons segt/so en willē wi v niet ghehoorsaem
zijn Maer wi willē doen nae alle die woordē dye
wt onsen monde gaen/Ende wi willen die conin
ginne des hemels wierooken/eñ der seluer drāc
offer offeren/Ghelijck als wi/ende onse voorua
ders/onse coninghen/ende Vorsten ghedaen heb
ben in die stedē Juda/ende op die straten tot Hie
rusalem. Doen hadden wi lieden ooc broots ghe
noech/ende het ghinc ons wel/ende wi en saghen
gheen ongheluck/Maer sint dier tijt dat wi afge
laten hebbē des hemels coninghinne te wierooc
ken/ende drancoffer te offeren/so hebben wy van Ol.xi
als ghebreck ghehadt/ende wi zijn metten sweer Deu.iiii
de eñ honger vergaen/Ooc als wi des hemels co Je.iiii
ninginne wierooctē/eñ drācoffer offerdē/dz selue Sa.ij.
en doē wi ymmer niet zonder onser mānē consent

eñ dat wi der seluer koeckē backē/eñ drãcoffer of=
feren tot haren dienste
Doē sprack Hieremias totte gãscē volcke/bei
C de mãnē eñ wiuē/eñ allē dē volcke/die hē also ghe
antwoort haddē/Ja ic meene ooc dat die HERE
sulcs wieroockēs gedacht heeft/dwelcke ghi inden
stedē Juda/eñ op die stratē te Hierusalē bedreuen
hebt/met uwē vooruaderē/coningē/vorstē/ eñ al
le den volcke indē lãde. Ende hi heuet ooc also ter
hertē genomē/ dat hijs niet meer gelidē en conde/
uwe bose wegē/eñ grouwel/die ghi dedet/ Waer
om ooc v lãt tot eēder woestinē/verwonderinge,
eñ tot een vmaledidinge gewordē is/alsoo ooc dat
ter niemãt in en woont/gelijc alst optē dach vã he
dē gestelt is/Daerom dz ghi ghewierooct hebt/eñ
tegē dē HERE gesondicht/eñ der stēmē des HE
REN niet gehoorsaē/eñ in sinē gesettē/rechtē/eñ
getuygenissen/niet gewãdelt en hebt/ Daer om is
ooc sulck ongeluc v gebuert/gelijc alst noch heden
sdaechs schijnt
Eñ Hieremias sprack tot alle dē volcke/eñ tot
alle die vrouwē/O alle die wt Juda in Egiptē lãt
zijt/hoort dat woort des HEREN/Also spreect
die HERE der heyrscarē, die God Israels/Ghy
eñ uwe wiuē hebbet met uwē mōde gesprokē/eñ
met uwē hãden volbracht tselue dat ghi segt/Wy
willē onse geloofte houdē/ die wi gelooft hebben
der conínginnen des hemels/dat wi der seluer wie
roocken/eñ drãcoffer offeren. Welaen/ghi hebt/u
we geloofte volbracht/eñ uwe gelooftē gehouden
E Daer om hoort nv dat woort den HEREN/
O ghi alle die wt Juda indē Egiptischē lãde woo
net/Siet/Jc sweere bi minē groten name/spreect
die HERE/dat minē name niet meer en sal door
eenichs meschen mont wt Juda/indē gãscē lande
Egipti genoēt wordē/die seggen sal/So warach=
telic als God die HERE leeft/Siet/Jc wil ouer
haer wakē/ tot een ongeluc/eñ tot geen goet/also
dat wie wt Juda indē lande Egipti is/die sal door
tsweert eñ dē honger vergaē/tot dattet met haer
gãsch gedaē si/Eñ die welcke den sweerde ontloo
pē/die sullē nochtãs wt Egiptē int lãt Juda weđ
comē moetē/Maer met cleender menichte/Eñ al
so sullen dã alle die ouergebleuene wt Juda/die in
dē lãde Egipti getogē warē/proeuē/wiēs woort
warachtich geworden si weđ dat mine oft dat hare
Eñ tot eē teekē spreect die HERE/dat ic v op
dese plaetse besoeckē wil/waer mede dat ghijt be=
kent/dat mijn woort waer wordē zal/ouer v lidē
tot een ongeluc/so spreect die HERE alzo/Syet
Jck wil Pharao Haphra den Egipschen coninck
ouerleuerē indē hãden zijnder vijãden/eñ den genē
die hē na zijn leuē staē/Gelijc als ic Zedekiam den
coninc Juda ouergegeuē hebbe indē hãdē Nebu=
cadNezars des conincs tot Babel zijns viãts/dye
hem na sinen leuen stont

¶ Die prophete Hieremias sterct sinen dienaer ende vriēt Baruch/die in alsulcken benautheit ende iammer een wee nich verslauwet was Dat.xlv.Capittel

F Dit is dwoort/ dat die propheet Hie=
remias sprac tot Baruch dē zone Ne
rie/doē hi dese woordē in eenen boec
ke screef wt den monde Hieremie/in
den vierden iare Joakims des zoons
Josie des conincs Juda/eñ sprac/Also spreect die
HEERE der heyrscarē Israels God/tot v Ba=
ruch. Ghi spreect wee mijnder/Och hoe heeft my
die HERE tot mijnder moeyte ooc lidē gegeuen/
Jc suchte mi moede/ Eñ sal ic gheen ruste vinden? G
Segt(ghi Hieremia) hē also/ Die HERE spreect
alzo/Siet/So wat ic gesticht hebbe/dz breke ic we
der af/Eñ so wat ic geplãt hebbe dz roeye ic weder
wt/Ja dit gãssche mijn eygē lãt/ Eñ begheert ghi
noch hoge oft grote dinghen? En begeeres oft vho
pes niet/Wãt siet/Jc wil eeniãmer latē comē op
allē vleessche/spreect die HERE/Maer dijn leuē
wil ic v tot eenē buetpēninc scenckē/tot wat plaet
se dat ghi oock trecket

¶ In dit Capittel is die somma der predikinghen/die de prophete Hieremias totten heydenen ghedaen heeft
Dat.xlvi.Capittel

Dit is dat woort des HEEREN dat
tot den propheet Hieremiã ghesciet A
is/tegen alle heydenen
Tegē dat heyr Pharao Necho des
conincs in Egiptē/dwelcke lach aen
dat water Phrat/tot Charcemis/dz die Babiloni
sche coninc NebucadNezar versloech/indē vierden
iare Joakim/des zoons Josie/des conincs Juda
Bereet den schilt eñ die spiesse/eñ treet ten stri
de/sadelt die paerden/ eñ laet dye ruyters daer op
sitten/Settet die helmē op/eñ brengt voorwaerts
die spiessen/eñ treet panssers aē/Maer hoe comet
dat icse versaecht sie/eñ die vlucht geuē? Waerom
wordē haer stuersen also verslagē? Si vliedē ooc al
so dat si niet omme en siē/ veruaernisse heeft haer
rōtom beuãgē/spreect die HERE/Die snelle en
can niet ontulieden/noch die stercke en cã niet ont
lopen/Tegēt noordē aen den water Euphrat/zijn
si geuallē/eñ ter neder gelegē/Waer is nv die ghe
ue/die daer op tooch gelijc eenē waterstrome? Eñ
sine goluē verhieuē haer/gelijc eenen wateruloet?
Egiptē tooch op gelijc eenen wateruloet/eñ sine
barē verhieuē haer/gelijc als eender rivieren/Eñ
sprac/Jc wil henē op treckē/dz lãt bedeckē/eñ dye
stadt bederuē/met den genē die daer in woonen.
Wel aen/sidt op die peerden/rollet daer henen
met die wagēs. Laet die stuerē her voor tredē/dye
Moorē/eñ die Libyers/eñ scutters wt Lydia/wãt
dit is den dach des HEEREN/Gods der heyr=
scharē/eenē dach der wrakē/dat hi hē aen sine viã
den wreke/Daer dat sweert verslindē sal/eñ van
haer bloet vol eñ dronckē wordē sal/wãt si moetē
den HERE God der heyrscaren eenen slachoffer
wordē/indē lãde tegēt noordē aen den water Eu=
phrat. Gaet henē op tot Gilead/eñ haelt salue der
dochterē wt Egiptē/Maer het is om niet/dat ghi
veel meestert/wãt ghi en sult doch niet ghenesen
wordē/Dine scãde is onder die heydenē verclaert
eñ dat lãt is vol vã dijn huylē/wãt deen stuerse valt B
ouer den anderē/Eñ si liggē beyde met malcande
ren ter neder
Dit is dwoort des HEREN/dat hi tottē pro
phete Hieremiã sprac/doē NebucadNezar die Ba
biloonsche coninc daer henen tooch/om Egipten
lãt te slaē. Vercondiget in Egipten/eñ segghet tot
Migdal. Laet wtroepē tot Noph eñ Taphnis/eñ
spreect/stelt v ter weere/ want dat sweert sal ver=

kindẽ/so wat daer ontrẽt v is/Hoe comet/dat die
stercke ter aerdẽ vallen/eñ en mogẽ niet bliuẽ staẽ
Die HEERE heeftse ter neder gestotẽ/Hy doetet
dat si vallẽ/Ja dz deene met dẽ anderẽ daer henẽ
valt/Doẽ sprakẽ si/Wel op/Laet ons wed tot on
sen volcke trecken in ons vaders lande voor dat
sweert der Tyrãnẽ/Aldaer mẽ hẽ na roepe/Pha-
rao die Coninc vã Egiptẽ die leghet/Hi heeft zijn
tenten achter ghelaten.

So warachtelic als ic leue spreect die Coninck
die de HEERE der heyrscharen heet/Hy sal der
waerts also hooch treckẽ/als dẽ berch Thabor on
der den bergẽ is/eñ ghelijc als Carmel aen tmeyr
is/O du dochter die in Egiptẽ lãt woonste/schict
v dat ghi wãdelt. Want Noph(oft Memphis)sal
woest eñ verbrant wordẽ/datter ooc niemandt in
woonen en sal

Egipten is ghelijc een seer schoon kalf/Maer
sinẽ slager coẽt vã dat Noordẽ/eñ die dachlooners
(oft versoutte crijschknechtẽ)die daer wonẽ/die zijn
ooc gelijc als gemeste calueren/Maer si moeten
haer nochtãs keerẽ/eñ alle tsamẽ vluchtich wor-
dẽ eñ en sullẽ niet mogẽ bliuẽ/Wãt dẽ dach haers
õgeuals sal ouer haer comẽ. Te wetẽ/die tijt haer
der versoeckingẽ/Si ruysschẽ daer henẽ dattet har-
nach clast/eñ comẽ met heyrs cracht/eñ si brengẽ
aexen(oft bijlẽ)met haer/ghelijc als die houthou
wers/Die selue sullẽ also haer woudt af houwen/
spreect die HEERE/datmẽ niet getellẽ en sal con
nen/Wãt haerder sal meer sijn dãder sprinchanẽ
datse niemãt getellen en can/Die dochter Egipti
staet met scãdẽ/wãt si is den volcke vandẽ Noor-
den inden handen ghegeuen.

Die HEERE der heyrscarẽ God Israels seyt/
Siet ic wil versoeckẽ dz werc volc vã No(oft Alexã
drien)eñ Pharao/eñ Egiptẽ/tsamẽ met sinẽ Go
D den eñ Coningẽ. Ja ooc Pharao/eñ mz alle dẽ ge
nen die haer op hem verlatẽ/op dat icse indẽ hãdẽ
geue/den genẽ/die haer na harẽ leuẽ staen/eñ ooc
indẽ hãden Nebucad Nezars des Conincs tot Ba
bel/eñ sijnder knechten/Eñ daer na sulstu weder
bewoont wordẽ/ghelijc in voorledẽ tijdẽ/spreect
die HEERE

Maer O du mijn dyenaer Jacob en veruaert
v niet/Eñ O du Israel en sijt niet versaecht Want
siet/ic wil v wt verre lãdẽ/eñ dijn zaet wt den lan
de zijnder geuangenissen helpẽ. Also ooc dz Jacob
wed comẽ sal/eñ sal ruste eñ ghenoech hebbẽ/Eñ
niemãt en sal hẽ veruaren/Daerom en verschrict v
niet O du mijn knecht Jacob/seyt die HEERE
Wãt ic bẽ bi v/Ic wil een eynde maken met allen
heydenen/derwaerts ic v verstroyt hebbe. Maer
met v so en wil ic geen eynde makẽ Nochtãs wil
ic v castien/mer met bescheedẽheyt/op dat ic v oock
niet ongestraft en late.

¶ Die prekinge teghen die Philisten/Tyrum Sidon/ Ga-
zan/Ascalon/ende die ander Eylanden.

Dat.xlvij.Capittel

DJt is dwoort des HEEREN dz tot-
tẽ Prophete Hieremiã ghesciede/te
A gẽ die Philisteẽ/eer dz Pharao Ga-
zan sloech/Also spreect die HEERE/
Siet daer sullẽ waterẽ vandẽ Noor-
dẽ herop comẽ/die sullẽ enẽ vloet makẽ/die veyde

dz lãt eñ so wat daer in is/die stedẽ eñ die inwoon
ders wech sal veruloeyẽ eñ verscoorẽ/Ja dz die men
scẽ sullẽ screyẽ/eñ die inwoõders des lãts huylen/
voor dat geruchte des drauens der stercker peer-
dẽ(oft reysegaers)voor dz ratelẽ haerder waghẽs
eñ dz kerrẽ haerd raderen/Die vaders en sullẽ nz
na hare kinderẽ om siẽ/so versaecht sullẽ si werden
voor den dach die daer coẽt verderuẽ alle die Pa-
lestinẽ/eñ wt te roeyẽ/Tyron eñ Sidon met harẽ
anderen helpers.

Wãt die HEERE sal die Palestinẽ/eñ dye Ey
lãdẽ Caphthor verwoestẽ/Gaza sal kael worden B
eñ Ascalon/ met die ouergebleuenẽ in harẽ dalen
sal verdestrueert wordẽ/O du sweert des HEE-
REN/ Hoe lãge wilt ghi orlogen? Wãnneer wilt
ghi doch ophoudẽ? keert doch wed in dijn scheede/
rust/eñ weest stille/Maer hoe cont ghi ophouden
Aẽgesiẽ die HEERE v beuel gegeuẽ heeft teghen
Ascalon/eñ v tegen die meyr steden verweet heeft

¶ Die plaghe oft straffinghen teghen Moab

Dat.xlviij.Capittel A

TEgen Moab spreect dye HEERE der
heyrscarẽ die God Israels alsoo/Wee
der stadt Nebo/want si is verwoest/eñ
leget allẽdelic. Die vaste stede Kyriathaim is ghe-
wonnẽ/si staet ellẽdelic/eñ is verstoort/Dẽ tort oft
creytinge vã Moab is gedaẽ/diẽ si tegen Hesbon
haddẽ/Wãt mẽ gedẽct wat quaets tegẽ haer/Te
wetẽ Coẽt/wi willẽse wtroeyẽ/Ja datse ooc geẽ
volc meer en zij. Eñ du Madmen moet ooc verdor
uẽ wordẽ/dat sweert sal v veruolgẽ/Men hoort
een geroep vã Horonaim/vã verstoringe eñ groo
te iãmer/Moab is verslagẽ mẽ hoort hare ionghen
screyẽ/Wãt si gaẽ met weeninge dẽ wech/op tot
Luhith/eñ die vrãden hoorẽ een iãmer gescrey/ dẽ
wech vã Horonaim af/Te weten/Schict v wech/
eñ saluecrt v leuẽ/Mer ghi sult zijn gelijc als een
cudde inder woestinen

Om dien wille dz ghi v op dine vasticheden ver
laet/eñ op dine scattẽ/sult ghi ooc gewonnẽ wor-
dẽ eñ Chamos moet henẽ wt gheuãgẽ wech trec
kẽ/mz sine Priesterẽ eñ Vorstẽ Wãt die verielder
sal comẽ ouer alle steden/also dat ooc een stat niet
ontuliedẽ en sal/Die dalẽ sullẽ verdoruẽ/eñ dz ef-
fẽ verwoest wordẽ/Wãt die HEERE heuet geseyt.

Heue laet doch Moab vloeyẽ/want si sal noch
eens wtgevloeyt hebbẽ/eñ hare stedẽ sullẽ woest
liggẽ/datter oock niemãt in woonẽ en sal/Verma
ledijt si die ghene/die des HEEREN werc onacht
saẽlic doet/Veruloect si die ghene/ die sijn sweert
op hout/dattet geen bloet en storte

Moab is vã zijnder ieuchdẽ op/sonder sorgen
geweest/eñ heeft op zijn hefe of ghiste stille ghele- C
gẽ/Eñ hi en is niet wt vã dat een vat int ander ver-
gotẽ/eñ niet inder geuãgenissen getogẽ gheweest
Daer om is hẽ ooc sinen smake ghebleuẽ/eñ sinen
rueke en is niet verandert ghewordden

Daeromme siet die tijt coẽt/seyt die HEERE/
dat ic haer sal seyndẽ wijnverlaters/ die haren wijn
verlaten sullen/ende hare vaten aflaten/ende dye
hare flesschen ruysschen/ende tot puluere van een
slaen sullen/ Ende Moab sal van Chamos ghe
schent worden /ghelijck als dat huys Israels van
Bethel geschent is/Waer op dat si haer verlieten

Waeromme derfstu segghen/Wi zijn euesen/
en die rechte crijschliedē/als doch Moab moet ver
woest/en haer stedē verbernt wordē/en haer beste
B iongbe gesellen moeten daer after slachbanc gaen
spreect die Coninck/ die daer heet die HEERE der
heyrscharen/Want dat ongeual vā Moab salcorts
comē/en hare ongeluc haest seer/Lieue hebt doch
medelijdē met haer /Ghi luydē die rontōme haer
wonet/en haren name kēt /en spreect Och hoe is
die heerlijcke roede en dien stercke staf ghebrokē!
En du dochter Dibon climt af van dijnder heer
licheit en stelt v inō dorst/Want die verdestrucerō
Moab /sal tot v comen /en uwe vesten in stucken
brekē/Treect op die stratē/en siet/O du inwoners-
se Aroer/Vraget den ghenen/dye daer ontvlieden
en ontlopē/en segt/ Hoe ist daer vgaen/ Ach Mo=
ab is verwoest en verdoruen/huylt/en schreyt/en
vertellet tot Arnon/dat Moab verwoest is /Dye
straffinghe is ooc ouer dat effen lant ghegaen /Te
weten/ouer Holon/en Jaheza/Mephaath Dibon
ouer Nebo/en ouer dat huys Diblathaim Kir Ja
thaim/en Beth Gamul/ Beth Meon / Kirioth/
Botzra/en ouer alle die steden indē lāde Moab/si
liggē verre oft na bi/Dē hoorn Moab is afgehou
wē en haren arme is gebrokē seyt die HEERE/
Maectse dronckē.Wāt si heeft haer bouen dē
HEERE verheuē/dat si hare handen tsamen wrin
ge/op datse ooc tot eenen spot worde/Want Jsra
el heeft uwē spot moetē zijn rechē als oft hy onder
die dieuen geuondē waer/En wāt ghi sulcs tegen
Jsrael gesprokē hebt/so sult ghi ooc wech moeten
O ghi inwoners in Moab verlaet dye steden / en
woont inden steenrootsen / en doet ghelijc als dye
duyuen/die daer inden hoogen gaten nestelen
Men heeft altijt ghesegt vanden stouten Mo=
ab/dat hi seer stout is/houaerdich grootmoedich=
tortachtich/en pumpues/ Maer die HEERE seyt
Jc kenne sinē thoorne wel / dat hi soo veel nyet en
vermach/En hi vermeedt hē meer te doē/dan zijn
vermoghen is /Daeromme moet ick ouer Moab
huylen/en ouer dat gansce Moab screyen /En o=
uer die luydē tot Kir Heres claghen/Jc moet ouer
v Jaeser ghi wijngaert tot Sibma weenen /Wāt
dijn wijnranckē zijn ouer dat meyre gheuaren /en
tot aent meyre Jaeser toe ghecomē/Die verwoes=
ter is in dijnē oogste en wijnlesen gheuallen / Dye
vruechde en de genoechte is wt dijn velt wech /en
wt dē lāde Moab/en mē en sal geenen wijn meer
inder wijnpersen tredē/Dye wijnperser en sal niet
meer zijn liedt singen. Van des roepēs wegen vā
Hesbon/ai tot Eleale toe / dwelcke tot Jazha toe
ooc clincke/Vā Zoar aen/tot Horonaim toe/ der
drie iariger koe toe/Want ooc die wateren Nim=
rim/sullen versipen(en verdroghen)
Ende ic wil spreect die HEERE / daer mede in
Moab een eynde makē/also dz si niet meer op dye
hoochtē en offerē/noch harē Godē wieroocken en
sullen/Daerōme clinct mijn herte ouer Moab/ghe
lijc een trompette/die een truerlict pijpt/En ouer
die luydē tot Kirheres truert mijn herte / ghelijck
een pijpe die een claechlict pijpt/Wāt si hebbē bo=
uen haer vermoghen ghedaē /Daeromme moetē
si te gronde gaen/Alle hoofdē sullē kaele zijn/ende
alle baerdē afgescorē/ alle handē in twee ghecrabt
en een yegelijc sal sackē aentreckē/ Op alle daken
en straten / oueral in Moab salmē clagē/Want ic
hebbe Moab/in stucken gebrokē/gelijc als eē on=
geacht vat/spreect die HEERE/Och hoe is si ver-
doruē: Hoe huylen si: Hoe schandelijcken hanghen
haer die hoofden: En Moab is tot eenen spot / en
een verscricken ghewordeu/en alle die rontomme
haer wonen
Wāt also spreect dye HEERE /Syet hi vlieget
daer henē als een aernt/ en hy spreyt die vlogelen
D wt ouer Moab/Kiriath is gewōnē / en dye vaste
steden zijn inghenomē/en dat herte der stercker in
Moab/sal tot dier tijt zijn/gelijc eender vrouwen
herte in kints noode Want Moab moet vwoest
worden/also datse geē volc meer en zijn. Daerom
dattet hē tegē dē HEERE verheuē heeft/ O du in
woner Moab vreese/kuylen /en stric/comen ouer
v/spreect die HEERE So wie der vreezē ontloopt
die sal indē cuyle vallē/En dye wt die cuyle coemt/
die sal inden stric gheuangen wordē/ Want ic wil
ouer Moab laten comen een iare haerder versoec
kingen seyt dye HEERE
Die wtē strijt ontlopen/ dye sullen tot Hesbon
een toeulucht soecken / Maer daer sal een vier wt
Hesbon en een vlāme wt Sihon gaen/en een vuer
wt Hesbon dat welcke die pleckē in Moab en die
crijschliedē verterē sullē/Wee dijs O Moab/ Dz
volcke Chamos is verlorē.Wāt mē heeft dijne so
nē en dochterē genomē /en heeftse geuāgen wech
geuoert/Maer indē toecomenden tijt/ wil ic noch
die geuāgenisse Moab om keerē/seit die HEERE
Dits geseyt vāō straffinge(of ordeel)ouer Moab/

Die Predekinghe teghen die Ammoniten.
Dat.xlix.Capittel

A TEgen die kinderen Ammon spreect
die HEERE alsoo / En heeft Jsrael
geen kinderē/oft ist erueloos: Waer
ō besit dā Malchon dz lāt Gad: En
zijn volc woont in sine stedē: Dairom
Siet/die tijt coēt seyt die HEERE dat ic wil een
crijsch geschrey laten clinckē /ouer Rabbath ō kin-
derē Ammō/dat si sal op eenē hoope woest liggen
En haer dochterē(oft steden) sullē mettē viere aē
gestekē wordē/Maer Jsrael sal die gene besittē vā
den welcken hi beseten was seyt die HEERE/
O Hesbon huylt /Want Ai is vdoruē / Screyt
O ghi dochterē Rabbath en treect sacken aē claecht
en loopt op die muerē rontomme Want Malchō
wert geuāgē en wech geuoert/mz sinē Priesteren
en Vorsten/Waerōme verlaet ghi v op dine beem
dē: Dine weyden zijn verdroocht/O du ongehoor-
same dochter/ghi die v op uwe scatten verlaet/ en
segt in dijnder herten / Wie is soo cloec die mi ver
re genaken
Siet/spreect die HEERE God der heyrscaren/
Jc wil een verscricken ouer v latē comen/van allē
die ronts om v wonachtich zijn/ op dat een yeghe=
lic voor hem selfs verstroeyt worde / en datter nye=
mant en si die die vluchtige vergadere/ Mer daer
B na wil ic wederomme keeren die gheuanghenisse
der kinderen Ammon seyt die HEERE
Also seyt die HEERE der heyrscarē / tegē Edom
En ister dā geen wijsheyt meer tot Themā: En is=
er dā geen raet meer bidē kinderē: Js haer wijsh

Vāsch wt? Vliedt/wendt v/eñ cruypt/eñ verbercht
v in die diepte/O ghi borghers tot Dedan/Want
ick laet een ongheluc ouer Esau comen/ende den
tijt zijnd besoeckingen/Daer sullen wijnpluckers
ouer v comen/die v gheen nalesen van druyuen en
sullē achter latē/ Eñ daer sullen dieuē des nachts
ouer v comen/die sullē haer genoech stelē/ Want
ic hebbe Esau bloot gemaect/eñ zijn heymelijcke
plaetse ontdect/also dat hi hē niet gedecken en can
Sijn saet/sine broeders/eñ sine naghebueren zijn
verstoort/dat haerder niet een meer te vindē en is
Nochtās/so wat datter ouerblijft van dinē weeskens/
dien wil ic dat leuē gonnen. Ende dine weduwen
sullen op mi verhopen

Want also spreect die HERE. Siet/die gene
diet niet verdient en hadden/den kelc te drincken
die moestē hem drinckē/Eñ sout ghi ongestraft
bliuē? Ghi en sult onghestraft niet bliuen/ Maer
ghi moet oock drincken/Want ic hebbe bi mi selfs
gesworen/spreect die HERE/dat Bozra tot eenen
wonder/versmaetheit/woestine/ende vermaledidinghe
worden sal/ Ende alle hare steden een
eewige woestheit

Ic hebbe vanden HERE gehoort/datter een
bootschappe onder die Heydenen gesendt is /Versaemt
v eñ comt herwaerts/teghen haer/bereeet
v totte stride/Wāt siet ic hebbe v cleene gemaect
onder die heidenen ende veracht onder dē mēscen
Dijnen tort/ende dijns hertsen hoochmoet heeft
v bedrogē/Want ghi in dye steenclippen woendt
eñ hoge bergen inhebt/Al waer dijnen neste soo
hooch als des Adelaers/so wil ic nochtans v daer
af ter neder stotē/spreect die HERE.

Edō sal so verwoest worden/ dat alle die daer
voorbi gaen/haer verwonderē sullē /ende pijpen/
ouer alle hare plaghen/ Ghelijck als Zodoma eñ
Abdie.i Gomorra met haren naghebueren omghekeert
gene.xix zijn/spreect die HEERE/alsoo dat ooc niemant
aldaer wonen noch gheen mensche daer in logeeren
en sal/Want siet/Hi comt herwaerts op/ghelijc
eenen leeuwe/van die stoute Jordane heyr/tegen
die vaste hutten(oft schaeps koeyen)Want ic
wil hem derwaerts haestelijcken laten lopen/En
de wie weet/wie die iongelinc is?dien ick teghen
haer ten strijde bereide? Want wie is mijns gelijcke?
Wie wil my meesterē? Ende wie is dye herder
die mi wederstaen can.

Daeromme hoort nv dē raet/des HEREN/
dien hi ouer Edom heeft/ende sine gedachten die
hi ouer die inwoners in Theman heeft/Wat geldet?
oft haer Herders knapē haer niet ter aerden
slichten en sullen? ende haer woninge verstroeyen
Also ooc dattet aertrijc beuen sal wāneer dattet
O met maleanderen vallē sal/ende haer gheecrijsch
salmē aē dat Roode meyr hooren/Siet/Hi vliecht
herop/ghelijc eenen arnt/ende hi sal sine vlogelen
wtspreyen ouer Bozra/Ter seluer tijt sal dat herte
der sterker(oft Ruesen)in Edom zijn ghestelt
gelijc dat herte eender vrouwen int kints noode

Hemath eñ Arphad staē iāmerlic/Si zijn versaecht/
want si hoorē eenē quadē roep/Die aender
zee woonē/Die sijn also verscrict datse geen ruste
gehebben en connen/ Damascus is versaecht/eñ
geeft die vlucht/Si tapert eñ is in anxst/eñ smerte
ghelijc een vrouwe in kints noode? Hoe? en is si
nv niet verlaten? die vermaerde eñ sorgelose stadt
Daeromme sullē haer ionghe mans personen op
hare stratē ter neder liggen ende alle hare crijschluyden
ondergaen ter seluer tijt/ seyt die HERE
der heyrscarē/Eñ ic wil die mueren tot Damasco
met vier aensteken/dattet die palleysen Benhadad
verslinden sal

Tegen Kedar eñ die Coninckrijckē Hazor welcke
Nebucad Nezar die Coninc tot Babel vsloech/
seyt die HEERE also/Wel op/Treet op in Kedar/
eñ verstoort die kinderen teghen den Oosten
Men sal haer/hare tenten eñ cudden nemē/ hare
hoeyen/eñ alle hare gereetscap/eñ Kemelē sullen
si wech voeren/Ende men sal veruaerlijckē ouer
haer roepen op alle siden

Vliedt/eñ sciet v ter stont wech/Cruypt ende
sluypt in die holē/O ghi inwoners tot Hazor seyt
die HERE/Wāt Nebucad Nesar die Coninc tot
Babel heeft wat indē sinne/tegē v/eñ hi meent v/
Wel op/treet hier op/tegen een volc dat rijc is/eñ
sond sorge woōt/seyt die HERE/die noch poorten/
noch grendelen en hebben /eñ en wonen niet
bi malcanderē/Hare Kemelē sullen gherooft/eñ
die menichte haerd beestē genomē worden/ eñ ic
wilse verstroyē tegē alle windē/die inden winckelē
wonē//eñ vā allē plaetsē herwaerts wil ic haer
ongeluc ouer haer latē comē seyt dye HERE also
dat Hazor sal tot eender drakē woninge wordē
eñ eē eewige woestine/datter niemāt en woone/
eñ geen mensche aldaer zijn woninge hebbē en sal iij.

Dit is dat woort des HEREN dwelc totten
Prophete Hieremiā gesciede/teghen Elam inden
beginne des coninckrijcs Zedekie des Conincs Juda/
eñ sprac/ Also seyt die HERE der heyrscaren
Siet/ic wil dē boge Elam in stuckē breken/ haer
principaelste cracht/eñ ic wil dye vier winden wt
die vier eynden des hemels/ouer haer latē comen
eñ ic wilse in alle die selue windē vstroyen/ datter
ooc gheen volc zijn en sal daerwaerts dye verdreuen
wt Elam/niet comen en sullen/ Ende ic wil
Elam versaecht maken voor hare vianden/ ende
den ghenen/ die haer nae haren leuen staen/ende
ongheluc ouer haer laten comen met minen grāmigen
thoorne/spreect die HERE/ Ende ic wil
haer metten sweerde veruolgē/tot dat icse te niete
make/Minē stoele wil ic in Elam setten /ende
wil beyde dē Coninc ende die Vorsten aldaer vernielen/
seyt die HERE/Mer in toecomender tijt
wil ic die geuangenisse Elā wederomme keeren/
seyt die HERE

Die Prekinghe oft straffinghe ouer Babilon
Dat.l.Capittel

DIt is dz woort/welcke die HERE
gesproken heeft door dē Prophete
Hieremiam/tegen Babilon/eñ dat
gansce landt der Caldeen/Vercondicht
dat onder die heydenē/eñ latet
wtroepen/steect een banier op/Latet wtroepen/
eñ en verbergens niet/ende segt/Babilon is ghewonnen/
Bel wort beschaemt/Ende Merodach
is verslagen hare Godekens comen tot schanden
Eñ hare beelden zijn tot puluer in twee geruyscht
Want daer treet een volc van Tnoorden herop te

gen haer / dwelcke haer lant tot eender wildernis=
se maken sal / dat daer ooc niemant in wonẽ en sal /
Maer beyde menschen eñ beesten sullen van daer
wech vlieden

Indẽ seluẽ daghen / eñ ter seluer tijt / spreect die
HEERE / sullen comen die kinderẽ Israels / mettẽ
kinderen Juda / al weenende derwaerts treckẽ / eñ
den HEERE haren God soecken / Sy sullen vragẽ
na den wech tot Zion / eñ daerwaerts haer keeren
(Eñ segghen) Comt / laet ons tottẽ HEERE / ons
voegẽ / met een eewich verbont / dat nẽmermeer
vergheten en sal worden / Want mijn volck is ghe
weest gelijc een verlorẽ cudde beesten / haer herdẽs
hebbense verleypt / eñ latense verdwaelt gaen optẽ
bergẽ / also datse vanden bergẽ op die heuuelen ge
gaen zijn / eñ hebbẽ also hare koeyẽ (oft stallẽ) vghe
ten / Alle die ghene / die tot haer ghecomen zijn / dye
hebbẽ haer verslonden / Eñ hare vianden spraken /
Wi en doen geen onrecht daer aen / Want si hebben
tegen den HEERE ghesondicht in dye woninghe
der gerechticheyt / eñ aen den HEERE dye haerder
B voorvaderen hope is

Vliedt tot Babel / eñ treet wt dẽ lande der Cal
deen / eñ stelt v als eenen bocke / die voor die cudde
henen gaet. Want siet Ic wil groot volc met hopen
wt den lande vant Noorden verwecken / eñ tegen
Babilonien opbringen / die haer tegen haer sullen
wapenen / die welcke si ooc sullẽ gewinnẽ / Sijn pi
len zijn als eens goets scutters die nz misse en sciet.
Eñ dat lant der Chaldeen sal eenẽ roof wordẽ also
alle die gene diese berooven genaech daer vã hebbẽ
sullẽ seyt die HEERE / Daerom dat ghi v soe verblijt
eñ beroẽt / dat ghi mijn erfdeele geplõdert hebt. Eñ
springt gelijc die weeldige caluerẽ eñ briesschet als
die vrome henglstẽ. Dijn moeder staet met grooter
schãde / Eñ die v voort gebrocht heeft / die is tot ee
nẽ spot gewordẽ / Siet / ond die heydenẽ is si die vẽ=
achste / woest / verdroocht / eñ eenlic. Want voor dẽ
thoorne des HEEREN moet si onbewoont / eñ
gãsch woest bliuẽ / also dz alle die gene die tot Ba=
bilonie voorbigaen / haer verwonderẽ sullen / eñ pij=
pen (oft suchten / ouer alle hare plagen

Wapẽt v tegen Babel O alle ghy scutters vã
allẽ cantẽ. Schiet op haer / en spaert geẽ pilẽ / want
C si heeft tegen den HEERE ghesondicht / Roept op
haer / Si moet haer opgeuẽ / haer fundamentẽ zijn
geuallẽ / haer muerẽ zijn af gebrokẽ / Want dat is des
HEEREN wrake / Wrecket v aẽ haer / doet haer ge
lijc si gedaẽ heeft / Reyt wt beyde den ploeger (oft
sayer) eñ den mayer / Also dat een yeghelijcke / voor
tsweert des Tyrannẽ hem keere tot sinẽ volcke / eñ
een yeghelijc vliede in zijn lant

e.iiij Israel heeft moetẽ zijn een verstroeyde cudde /
e.iij. die die leeuwen schu (oft bloode) ghemaect hebben
Eerstwerf verslindese die Coninc tot Assyrien Daer
na verweldichdese Nebucadnezar die Coninck tot
Babel / Daerõ seyt die HEERE der heyrscarẽ / dye
God Israels also / Siet / ick wil versoeckẽ den Ba=
biloonschẽ Coninc / eñ zijn lãt / gelijc ic dẽ Assyriscẽ
E.xxi Coninc versocht hebbe / Mer ic wil Israel weder
e.ii thuys tot zijnẽ woningẽ bringen / op dat si op Car
mel eñ Basã weydẽ / Eñ haer sielẽ op dat geberch
te Ephraim eñ Gilead versaet worden / Ter seluer
tijt eñ indẽ seluen dagẽ salmẽ dye misdaet Israels

soecken / spreect die HEERE / mer daer en sal geen
zijn / Eñ die sonde Juda / Mer daer en salder geen
geuonden worden / Want ic wil genadich zijn / den Rom xi.
ghenen die ic hebbe laten ouerbliuen vij / viij.

Treet op int lant (O ghi wrecker) dwelcke dye
gansche werelt verpoft heeft. Treet henẽ op / eñ v
soect die inwoners / verheert / eñ verbrant hare na
comelinghen / seyt die HEERE / Eñ doet al dat ick
beuolen hebbe / Daer is een gescrey van eenẽ strijt D
eñ eene groote moort inden lãde / Hoe comet doch
dat dẽ hamer des ganschen aertrijcs in stuckẽ ghe
brokẽ / eñ in twee gemorselt is? Hoe gaet dat toe?
dat Babel een woestijne geworden is ond alle die
heydenẽ? Ick hebbe op v ghewacht / O Babel / eñ
daer omme bistu ooc geuãgen / eer dat ghi v oock
versaecht / Ghi zijt getreft / eñ gegrepen / Want ghi
hadt dẽ HEERE getort. Dye HEERE heeft zijn wa
penhuys opghedaen / ende heeft die wapenen des
thoorns voortghebracht / Want sulcks heeft dye
HEERE God der heyrscharen in der Chaldeen
lant ghedaen

Compt herwaerts tegen haer / ghi vanden eyn
dẽ / Opẽt hare korẽ huysen werptse in eenẽ hoope
ende verbantse / alsoe datter oock nz ouer en bliue /
Slaet doot alle hare rũderẽ / voortse henẽ af / ter
slachbanc / Wee haer der / want den dach is comen
die tijt haerder besoeckingẽ / Men hoort (dunct my)
een geroep der vluchtigẽ / eñ der geẽre die ontulo=
den zijn / wt dẽ lãde Babel / op dz si vercondigen in E
Zion / dye wrake des HEEREN ons Gods ende
die wrake zijns Tempels

Roept vele liedẽ tegen Babel belegertse ronts
õme / alle ghi bogẽscutters / en laet nyemandẽ daer
vã comẽ / loont haer / so si verdient heeft / Ghelijc si
gedaẽ heeft / also doet haer weder. Want si heeft stou=
telijckẽ gedaẽ tegẽ den HEERE dẽ heyligẽ in Isra
el / Daerom sullẽ haer ionge mãnen vallẽ / op hare
stratẽ / eñ alle hare crijschliedẽ ongdaen / ter seluer
tijt seyt die HEERE / Siet / O du hoochmoedighe
Ic wil v aẽ spreect die HEERE / God der heyrschã
ren / Want dinẽ dach is comen / dye tijt dijnder besoe
kingẽ. Dã sal die stoute struyckelẽ eñ vallen / also dz
hẽ niemãt oprichten en sal. Ic wil sine steden met
vier aẽsteken / eñ dat salt al verteren / so wat daer on=
trent is ¶ Also seyt die HEERE der heyrscaren
Siet die kinderen Israels met dye kinderen Juda
moeten gewelt eñ onrecht lijdẽ / Alle diese geuãgẽ
wech geuoert hebben / die houdẽse / Eñ en willense
niet losch latẽ / Maer haer verlosser is sterc / die HE
RE der heyrscaren / sal hare saecke so beschermen /
dat hi dat lãt beuẽde / eñ die inwoners versaecht ma
ken sal / ¶ Dat Sweert sal comẽ ouer die Chaldeen
seyt die HEERE eñ ouer die inwoners tot Babel
eñ ouer hare Vorsten / ende ouer hare wijsen. Dat
sweerdt sal comẽ ouer hare waerseggers / also dat
si narren sullen worden / Tsweerdt sal comen ouer
hare stercke / So dat si versaghen sullen Tsweerdt
sal comen ouer hare ruyters ende waghens / ende
alle tghemeen volcke / dat daer in is / alsoo dat si als
wijuen worden sullen / Tsweerdt sal comen ouer
haere schatten / alsoo dat sy gheplundert / ende be=
rooft sullen worden / Droochte sal comen ouer hã
re wateren / alsoo dat si versijpen sullen / Wandt
het is een der Afgoden lant / ende verlaten haer op

hare grouwelijcke Godekens/Daeromme sullen
daer in wonen ongheheuere dieren ende voghelen/
Eñ die ionghe Struyssen/Eñ en sal nemmermeer
bewoont worden/Ja inder ewicheyt en sal daer
yemant woonen. Ghelijckerwijs als God Sodo
ma eñ Gomorra/met hare omliggende stedē om
ghekeert heeft spreect die HERE/also en sal daer
ooc niemant wonen noch eenich mensce daer zijn
wooninghe hebben.

E Siet daer coēt een volc vanden Noorden her
waerts vele Heidenē / eñ vele Coningen sullē vā
der siden des lants haer op maken/die boghen eñ
schilden hebbē/Si zijn vervaerlic eñ onbermher=
tich/haer geroep is/ghelijc dat bruysen des meyrs
Si rijden op peerdē gewapēt/als crijschmannen/
teghen v/O dochter Babilon/So gheringhe als
die Coninc tot Babel haer gheruchte hooren sal
so sullē hem die handē ontsinckē/hem sal so ban=
ge wordē ende sulckē noot ouercomē / als eender
vrouwē in kints noodē/Siet/hy coēt hier op als
een leeuwe/vandē stoutē Jordane/tegē die vaste
hutten/Wāt ic wil hem derwaerts haestelic latē
lopē/Eñ wie weet/wie die ionghelinc is/dien ick
tegen haer wapenen sal? Ende wie is my ghelijc
Wie wil my meesteren? Ende wie is die Herder/
die mi wederstaen can?

Daeromme hoort nv dē raedt des HEREN
dien hi ouer Babel voorgenomen heeft/ende sine
ghedachten/die hi heeft op die inwooners indē lan
de der Caldeen/wat sout ghi daer toe seggen?oft
der herdēs knapē haer nyet ter aerdē slichten en sul=
len/eñ haer woninge verwoestē/Eñ die aerde sal
beuen/vandē ghescrey/Eñ het sal onder die heydē
nen ghehoort wordē/als Babilon gewonē wort.

(Van die straffinghe Babilons   Dat.li.Capittel.

A Also spreect die HERE/Siet ic wil ee
nen scerpen wint verwecken teghen
Babilon/eñ tegen hare inwooners/
die haer tegen mi ghestelt hebben/Jc
wil ooc in Babilon seyndē wāners/
die se wannē sullen ende haer landt wtueghen eñ
verderuē/die ouer al ontrent haer zijn sullen inden
daghe haers ongheluc s/Want hare schutters en
sullen niet schieten/eñ hare ghebarnasde en sullen
haer niet geweren connen/Daeromme en spaert
nv hare ionghe mannen niet/Verbānet ende slaet
doot/alle haer heyre/also dat ooc die verslagen lig
ghen inden lande der Caldeen/ende die doorsteke
ne op hare straten/Want Jsrael eñ Juda en sullē
gheen weduwen ghelaten worden/vā harē God
dē HERE der heyrscarē/Want der gheender
lant heeft hem hooch besondicht aenden heyligen
in Jsrael. Vliet wt Babel/op dat een yeghelic zijn
siele verlosse / dat ghi niet onder en gaet in haerder
misdaet/Want dit is die tijt der wraken des HE
B REN/die een vergelder is Eñ hi wil haer betalē
Babilon is gheweest eenen gulden kelck inder
hant des HEREN/die dat gansce lant dronckē
ghemaect heeft/Alle heydenē hebben van haren
wijn gedronckē/Daeromme zijn si so rasende ghe
worden/Hoe hastelicken is Babilonien geuallen
ende vermorselt/Weent ouer haer/eñ brengt ooc
salue tot hare wonden/oft si misscien mochte ghe
nesen/Wi hebben Babilon willē heelen(seggen
si)mer si en heeft niet willen gesont wordē / Daer
omme laetse varen/Eñ laet ons een yeghelic in zijn
lant trecken/Want haer straffinghe reyct tot aen
den hemel/Ende is verheuen al tottē volcken toe
Die HERE heeft onse gerechticheit int licht ge=
brocht/Comt/laet ons tot Zion vertellē die wer
ken des HEREN ons Gods

Maect scherp die pijlen/Eñ bereet die kokers
Die HERE heeft dē moet der Coninghē in Me
den verweet/Want zijn ghedachten staen teghen
Babel dat hijse verderue/Want dit is dye wrake
des HEREN/Die wrake zijns Tēpels. Ja steect
nv op banyeren op die muerē tot Babel/neempt
dye wake in/Bestelt schaerwachters bestelt dye
hoede/Wāt die HERE heeft wat indē sinne Eñ
dē hi salt ooc doē/so wat hi teghen dye inwooners
van Babilonie voorgenomē heeft/O du die daer
woonste biden groten waterē/O du die daer gro
te schatten hebst/Dijn eynde is comen/Ende dijn
giericheyt is wt/Dye HERE der heyrscarē heeft
bi zijnder sielen ghesworen/Jc wil di met soe veel
menschen veruullen/als oft et sprinchanen waren C
die sullen v een truer liedeken singen

Die daerde door sine cracht gemaect heeft/en=
de des wereits omloop door zijn wijsheyt bereydt
ende den hemel met sine voorsichticheit wtghespā
nen heeft.

Wanneer hi dondert(oft zijn stemme hooren
laet)soo isser een ouervloedicheyt des waters on=
der den hemele/

Het treckt den neuel op vā die eyndē der werelt
Hi maect die blixemē tot reghen/Ende hi laet
den wint voort comē wt die heymelijcke plaetsen

Alle menscen zijn dwasen met haerder conste/
Ende alle die beeldē maeckē die sullen met haren
beelden ghescheent worden

Want hare Godekēs en zijn anders niet dan
bedroch/ende en hebben geenen adem. Het is een
enckel ydelheyt/eñ spottēs weert/ Sy moetē vnielt
worden/als haer versoeckinghe comen sal

Mer also eens die niet/die Jacobs deel is Mer
hi is die ghene/die alle dinc ghescapen heeft/Eñ
de Jsrael is die roede zijns erfdeels/Sijnē name is
Die HERE der heyrscaren

Ghi smijt in stuckē mine crijschwapenē/Dair
omme wil ick dine luydē verslaen/ende dine Co=
ninckrijcken verderuen/Jc wil dine peerden ende
ruyters verstroeyen/Jc wil dijne waghens ende
die daer op sitten/in stuckē slaen/Jc wil dine man
nen eñ wijuen verslaē/Jc wil dine ouden eñ iongē
verstroeyen/Jc wil dine ionghelingen eñ ioncfrou
wen verdoen/Jck wil dine Herders ende cudde r
verslaen/Jck wil dine ackerluyden ende beesten
vernielen/Jck wil dine Vorsten ende Heeren ver=
slaen/Want ic wil Babel ende alle dye inwooners
der Chaldeen vergelden/alle haer boosheyt die si
aen Zion bedreuen hebben/voor uwen ooghen
spreect die HERE

Siet/Jck wil v aen/O du schadelijcke berch/
ghi die alle die wereldt bederft/seyt die HERE/
Jc wil mijn handt ouer v wtstrecken ende v van D
den steenrootsen herafrollen/Ende ick wil eenen
wtghebernden berch van v maken/alsoo datmen
ooc noch hoecsteen/noch hoochte/noch fundamēt

van v ghenemen en sal connen/ Maer een eewighe
wildernisse sulstu zijn/seyt die HEERE.

Steeckt een banier op inden lande / blaset die ba
suyne onder die heydenen/Vergramt die Heydenē
teghen haer/Roept tegen haer die Coninckrijcken/
Ararat/Meni/eñ Ascenas / telt haer Thissar toe/
Bestelt hooftlieden teghen haer/Bringet peerden
op/so vele oftet al claterende sprinchanē warē Wa
pent die Heydenen teghen haer/Te weten die Co
ninghen wt Meden met haren Vorsten eñ heeren
eñ dat gansce lant haerder heerscappiē/ also dattet
lant beue eñ verschricke / Want die ghedachten des
HEEREN willen veruult worden teghen Babel/
op dat hi dat lāt tot Babel tot eender woestine ma
ke/daer niemant in en woone.

Die Ruesen tot Babel en sullen te velde nz door
uen trecken/Maer si sullen in hare vesten moeten
bliuen/want haer stercte heeft haer verlaten/ende
si zijn ghelijck wijfs bloode ghewordenn/hare woo
ninghen zijn aenghestooct /eñ hare grendelen/zijn
in stucken ghebroken/Die een looper comt den an
deren hier teghen/dander postbode coemt daer dē
anderē te gemoete/om te bootscappen dē Coninc
tot Babel dat zijn stat ouer al gewonnen si. Ende
dat die hauene ingenomen is/eñ dat die meyrstedē
wtgebernt zijn/eñ dat die crijschlieden bloode ghe
worden zijn.

Want also spreect die HEERE der heyrscha-
ren Israels God/Die dochter Babilōsis geweest
als eenen dorschuloer/daermen op dorschet/ Mer
haren oogste sal zeer haest comen/Nebucad Nezar
die Babilonische Coninc heeft mi op geten eñ ver
slint/ hi heeft van mi een ledich vat ghemaect. Hy
heeft mi verslondē/ghelijck als eenē draecke. Hy
heeft sinen buyck gheuult met mijnder teerheydt/
Hi heeft mi verstoten eñ wtgedreuen/mijn vleesch
ende wat ic noch meer hadde te Babel ghebrocht/
spreect die dochter die tot Zion woōt/eñ mijn bloet
spreect Hierusalē/hebt ghi totten Caldeē gebrocht

Daeromme seyt die HEERE alsoo / Siet / Ick
wil di dijne saecke bescermen/eñ v wreken/Ic wil
v zee verdroogen/ eñ uwe fonteynen wtdrooghen
Ende Babilonien sal tot eenen steenhoope eñ een
der draken wooninge worden / tot een verwonde
ren ende tot een versuchten/om datter niemant in
en woont/Si sullen altsamen brullen / ghelijck die
leeuwen/ende gelijc die jonghe leeuwen als si toor
nich zijn/die borste op stekē/Ic wilse mz hare drinc
ken in die hitte stellen/eñ wilse droncken makē/op
dat si vrolijck werden/eñ eenen eewighen slape sla
pen/vanden welcken si nēmermeer wacker en sul
len worden/spreect die HEERE/Ick wilse hier on
der bringhen/ghelijc die schapen ter slachbancke/
ghelijck die rammen ende die bocken

Och hoe is Sesach gewonnen/eñ die vermaer
de in alder wereelt alsoo inghenomen! hoe is doch
Babilonien tot een verwonderinghe ghewordenn/
onder die Heydenē! Daer is een zee ouer Babel ge
vloghen ende si is met die menichte der goluen be
deet. Hare steden zijn verwoest/ ende tot eenen dor
ren/ eenslijcken lande gewordenn / Ja tot een landt
daer niemant in en woont/ eñ daer geen mensce in
en wādelt Wāt ic hebbe ooc dē Bel tot Babiloniē
vsocht/eñ ic hebt wt sinē muyle gescoort/tgene dat

hi vslondē hadde. Eñ die heydenē en sullē nz meer
tot hēlopē. Want die mueren tot Babilonien zijn
oock om gheuallen.

O mijn volck treet daer wt / eñ een yeghelijck
verlosse zijn siele/ voor den grammighen thoorne G
des HEEREN/dijn herte mocht anders veruaert
wordenn/eñ verslaghen van dat gheroepe/datmen
inden lande horen sal/Wandt daer sal een gheernis
che gaen deen iaer na dat andere/van dat ghewelt
inden lande / Eñ die een Vorste sal teghen dē ande
ren zijn.

Daeromme siet. Daer comt eenen tijt/dat ic die
afgoden versoecken wil/ende dat haer gansche lāt
tot schande comen sal/ende hare verslagen daer op
liggen sullen / Hemel ende aerde eñ al datter in is
dat sal juychen(oft van vruechdē roepen)ouer Ba
bel/om dat haer verderuers van den noordē comē
spreect die HEERE/Ende gelijcker wijs alser Ba-
bel vele wt Israel verslagen heeft Also sullen daer
tot Babel ooc vele verslaghen worden inden gans
schen lande/

Daeromme treet nv henen/ ghi luyden die den
sweerde ontuloden zijt/Eñ en vertoeft nz/ Weest
doch des HEEREN ghedachtich/van verre landen
Ende laet v Hierusalem inder herten zijn/ Wi wa
ren bescaemt/als wi die scampere woordē hooren
moesten/eñ doē die scaemte onse aensichtē bedecte/
Om dz die vreemde ouer dz heylichdom des huys
des HEEREN quamen.

Daeromme siet die tijt coemt seyt die HEERE/
dat ic hare beelden versoecken wil/Ende door dat
gansce lāt sullē die gene die daer neō vallē suchten
(eñ brullē)Eñ al clom Babel opwaerts ten hemel
toe/Nochtan sullen daer verwoesters van my op
haer comen/ spreect die HEERE.

Mē hoort een geroepe tot Babel/eñ een groot
alarme inder Caldeen lant/Wandt die HEERE
verdestrueert Babiloniē / Hi verderftse met alsulc
ken groten ghescrey eñ gheruchte / dat haer baren
ruysschē/gelijc der grooter wateren/Want die ver
woesters zijn op Babiloniē gecomē / Hare stercke
mannen wordē geuangē. Hare bogē wordē in stuc
ken gebrokē/Want Godt die HEERE der wrakē
betaelt haer/Ick wille hare Vorstē/Wisen/Ouer
heerē/Hooftlupdē eñ crijschliedē drōckē makē. Ja
dz si eenē eewighen slape sullen slapen/daer si nem
mermeer af wacker worden en sullen/spreeckt die
Coninck die daer heet/HEERE der heyrscharen

Also seyt die HEERE der heyrscharen/ Die dic-
ke mueren vā Babilonien sullen ondergrauen/ eñ
hare hooge thorens mettē viere verbrant worden H
Eñ der heydenē arbeyt sal verlorē eñ vbrāt wordē
tghene dattet volc met moeyten getimmert heeft

Di is dwoordt dat die Propheet Hieremias be
ual Seraia dē sone Nerie des soons Mahasea/doē
hi tooch met Zedekia den Coninck Juda tot Ba-
bel/inden vierden iaer zijns Coninckrijcx. Ende Se
raia was een vreedsamich Vorste, Ende Hieremi-
as screef alle dat ongheluck/ dat ouer Babel comē
soude/in eenē boecke. Te weten alle dese woorden
die teghen Babilon ghescreuen zijn / Ende Hiere
mias sprack tot Seraia / Wanneer ghy tot Baby
lonien coempt / soo aenschoudt ende leest alle dese
woorden/ende spreeckt / O HEERE ghy hebt

voor v gewomẽ dese stede wt te roepen/also oock
datter nyemant in en wone/noch menschen/noch
beesten/Maer datter inder eewicheyt een woesti
ne si/Eñ als ghi dat boec heel wtghelesen hebt so
bindt eenen steen daer aẽ/eñ werpt in die riviere
Euphrat/eñ spreect/Also sal Babiloniẽ versinckẽ
eñ niet weder op comen van dat ongeluck / dat ic
op haer brengen wil/Maer tsal vergaẽ. Dus ver
re heeft Hieremias ghesproken

¶ Een verhalinghe/hoe dat Hierusalem beleghen gewon
A nen ende inghenomẽ is

Dat.lij.Capittel.

iiij.Reg. Enentwintich Iaer was Zedekias
xxiiij oudt/doen hi Coninc wert/Eñ hi re
geerde elf iaer tot Hierusalem/Sijn
moeder hiet Hamital/eẽ dochter Hie
remie tot Libna/eñ hi dede dz dẽ HE
RE niet wel en behaechde /gelijc als Ioakim ge
daen hadde/Want den toorne des HEREN ginc
ouer Hierusalem eñ Iuda/tot dat hise van sinẽ aẽ
sichte verworp/Eñ Zedekias viel af van den Co
ninck tot Babel
iiij.Reg. Maer indẽ negenden iare zijns Conincrijcs in
xxv den tienden daghe der thiender maent/soo quam
NebucadNezar die Babiloonsche Coninc met alle
sinen heyre/teghen Ierusalẽ/eñ belegerdese/ende
maecte eẽ scantze daer rontõme/Eñ die stat bleef
also belegert tot inden elfstẽ iare des Conincs Ze
dekie/Maer indẽ negẽden dage der vierder maẽt
so nam den honger die ouerhant inder stat/Eñ dz
lantvolc en hadde niet meer te eten/Doẽ vielmẽ in
die stat/Eñ alle die crijschliedẽ gauẽ die vlucht/eñ
si togẽ snachts ter stat wt/door dẽ wech der poor
ten/tusscẽ die twee muerẽ totten hof des conincs
Eñ die Caldeẽ lagen rontom die stat/Eñ doẽ
dese toghen des weghes doort velt/so veruolchde
dat Chaldeessche heyre dẽ Coninc/Eñ grepẽ Ze
dekiã int velt bi Hiericho/Doẽ verstroyde alle zijn
heyre van hem/Eñ si vingen den Coninc eñ brach
ten hem op/totten Babiloonschẽ Coninc/tot Rib
lath die indẽ lande Hemath leghet/Die selue sprac
een oordeel/ouer hẽ/Eñ die Babiloensce Coninc
dede aldaer sine kinderen voor sinen oghẽ doorste
ken. Eñ alle sine Vorsten Iuda dede hi doodẽ/tot
Riblath Eñ dede hẽ die ogen wtstekẽ(eñ met twe
ketenen binden/Eñ also voerde hẽ die Babiloon-
sche Coninc tot Babilonien/Eñ leide hẽ in die ge
B uanghenisse tot dat hi sterf
Inden tiendẽ dach der vijfster maent/dwelcke
is dat neghentiende iaer NebucadNezars des Ba
biloonschen Conincs/so quam NebusarAdan die
Hooftman die altijts omtrẽt dẽ Coninc tot Babi
lonien was/tot Hierusalem/eñ verbrande dz huis
des HEREN/Eñ ooc des Conincs huis/eñ alle
die huisen tot Hierusalem/Alle costelike timmera
gien verbernde hi metten viere/Eñ dat gansche
heyre der Caldeen die biden hooftman warẽ/bra-
ken alle die mueren Hierusalems/rontomme Eñ
dat arm volc/eñ dander volc/dat noch ouergeble
uen was inder stadt/Ende die totten Babiloon-
schen Coninc gheuallen waren/Ende oock dat o-
uergebleuẽ ambachts volc/voerde NebusarAdã/
die hooftman geuangen wech. Maer dat arme lãt
volc liet NebusarAdan die Hooftman daer bliuen
als die wijngaerdeniers eñ die ackerlieden

Maer die metalen pilaernen inden huyse des
HEREN/ eñ dat gestoelte/ Eñ die metalen zee/
inden huyse des HEEREN braken die Caldeen
aen stucken/Ende si voerden alle dat selue metale C
tot Babilonien/Ende ketelen/krauwelen/lepelẽ
beckens/vleeschpotten eñ alle metalen(oft cope
ren)vaten/diemen indẽ dienste Gods plach te ge-
bruycken/die namen si wech/Daer en bouẽ nam
die Hooftmã/al dat guldẽ eñ siluerẽ was/die vier
pannen/wieroocvaten/cãdelaers/schalen bekers
beckens/potten/messen. Die twee calommen/die
metalen zee/die twelef metalen runderen/die onder
dat gestoelte stondẽ/welcke die Coninc Salomon
hadde doen maken/inden huyse des HEREN.
Eñ tmetael oft coper alle deser vaten was soe veel
dattet niet te weghen en was.
Die twee colomnen was een yeghelic achtien
ellen hooch/Ende een snoer twelef ellen lanc ginc
daer rontomme/Ende die dicte was vier vinger
ront /eñ binnen hol eñ daer stont op elcke coorde
eenen metalen knope/vijf ellẽ hooch Aendẽ knoo
pen waren boorden/ende granaetappelen waren
aen elcken knope rontomme/ende al van enckelẽ
metale/Ende die een calomme was als die andere
Ende ooc die granaetappelen Ende der granaet
appelen waren ses ende tnegentich daer aen En-
de al der granaetappelen waren hondert/die hin-
ghen rontomme(inder lucht) recht als aen eenen
boorde
Ende die Hooftman nam oock den ouersten
priester Seraiã/Ende oock den priester Zephani
am/die na hem die ouerste was/Eñ drie dye ouer
die kiste Goods bewaerders waren/Ende eenen
Camerlinc nam hi wt der stat/die ouer dat crijsch
volc ghesct was /Ende seuen mannen dye altijts
biden Coninc sijn moesten/die inder stat geuondẽ
waren/Ende daer toe Sepher dẽ Monstermees
ter die tvolc monsterde/ende inscreef/Daer en bo
uen tsestich mannen lantvolcs/die inder stadt ghe
grepen worden/Dese nã NebusarAdan die Hooft
man ende brachtse den Coninc van Babiloniẽ tot
Riblath. Ende die Babiloonsche Coninck liet dese
tot Riblath inden lande Hemath dootslaen/ Also
werdt Iuda wt sinen lande gheuanghen eñ wech D
gheuoert
Dit is die somme des volcks/dat Nebucad-
Nesar wech geuoert hadde
Inden seuenden iare/sijns Rijcs/drie duysent
ende vierentwintich Ioden.
Inden achtiensten iaer des selfs NebucadNezars
achthondert ende tweendertich sielẽ(oft menscẽ)
wt Hierusalem.
Inden drientwintichstẽ iare des NebucadNe
zars voerde NebusarAdan die hooftmã geuãgen
wech seuenhondert eñ.xlv.menscen wt Iuda.
Die gheheele somme aller gheuanghen is vier
duysent ende ses hondert
Inden seuenendertichsten iaer na dien dat Ioa
chim die Coninck Iuda wech geuoert was optẽ
vijf eñtwintichstẽ dach der twelefster maent/doẽ
begracide EuilMerodach dye Babiloonsche Co
ninc/inden iare als hi Coninc werdt Ioachim dẽ
Coninc Iuda weder/Ende liet hem wt der geuã
genissen/Eñ sprac vriendelic met hẽ/Eñ hi stelde

sinen stoele ouer die stoelē der andere Coninghen/ die bi hem tot Babel geweest zijn/ Hi veranderde hem ooc die cleederē zijnder gheuanghenissen/ Eñ hi at oock bi hem al zijn leuen lanc/ Eñ hem wert een eewighe onderhoudinghe ghegheuen vanden Coninc tot Babel/ ghelijck alst hem gheordineert was/ zijn gheheele leuen lanc tot dat hi sterf

¶ Dit sijn die tranen oft claghe Hieremie



¶ Dat eerste Capittel   Aleph

Ach hoe legghet die stadt so woeste: dye wel eer vol volcs was: Sy is ghelijck een weduwe/ Die eē princersse onder die heydenen eñ eē coninginne onder alle landen was/ die moet nv ondˀ tribuyt sitten

Beth   Si weent des nachts/ dat haer die tranen ouer die kinnebacken aflopē/ Daer en is nyemant onder allen haren vriendē diese troostede/ Jae ooc alle hare naesten verachten haer/ eñ zijn hare vianden ghewordē

Gimel   Juda is gheuanghen in ellendicheyt ende swaere dienstbaerheyt/ Si woont onder dye heydenen/ ende en vint gheen ruste/ Alle haer veruolghers handelense seer fellijcken

Daleth   Die straten tot Zion ligghen woest/ om datter niemant meer tottē hoochtidelijckē feesten en comt/ Alle haer poorten staen woest haer Priesters suchten/ Hare ioncfrouwen sien iammerlijcken/ ende si is seer bedroeft

He.   Hare wederpartijders drijuen opwaerts/ ende het gaet harē viandē wel/ Want dye HERE heeftse vol iammers ghemaect/ om haer der grooter sonden wille/ Hare kinderen zijn gheuaughen voor den viant henen wech gheuoert

Vau   Der dochter Zion is alle haer cieraet wech/ Hare Vorsten zijn ghelijc rammen die gheen weyde en vinden/ ende zijn mat voor den drijuer henen ghegaen

Sdain   Hierusalem gedenct op dese tijt/ hoe ellendich ende verlaten dat si is/ ende daer by hoe veel goets dat si in voorleden tijdē gehadt heeft/ Want alle hare volc legghet daer neder onder dye vianden ende datter niemant en is/ die haer helpe/ Haer vianden sien haren lust aen haer/ ende bespotten hare Sabbathen

Heth   Hierusalē heeft haer versondicht/ daerom me moetse zijn ghelijck als een onreyn wijf/ Alle diese in eeren hielden die verachtense nv/ Want sy hare scaemte ghesien hebben/ Maer si sucht ende gaet te gronde

Thet   Haren soem is beuleect/ Si en hadde nyet eens ghedacht/ dattet haer alsoe soude ten laetsten C gaen/ Si is ymmer seer grouwelijckē hier onder gestotē/ Ende daer toe en heeftse nyemandt diese trooste/ Ja ooc en spreectse niet eens/ Ach HEERE/ aensiet mijn ellendicheyt/ Want die viant neemt vast toe

Jod   Die viant heeft zijn hant aen alle hare cleenodien/ geslaghen/ Ende dat heeft si moeten aensien dat die heydenen in hare Heylichdom ghingē den welcken ghi verboden haddest/ dat si onder v ghemeenten niet en souden comen

Caph   Alle hare volck suchtet/ ende soeckt broot/ So wat si costelics hadden dat gauen si om spijse/ op dat si biden leuen mochten bliuē/ Ach HERE schout ende aensiet doch hoe gansch snode dat ick ghewordē ben

Lamed   / O ghi alle die hier voorbi gaet/ schout eñ aensiet/ ofter ooc ergens een smerte si/ ghelijc als die mine/ die my also verteert/ Want die HERE heeft mi so vol iammers gemaect/ inden dage zijns grammigheyt thooms

Men   Hi heeft een vier wt der hoochte in minē beenen ghesent/ ende hi heeft dat selue latē/ rasen/ Minen voeten heeft hi een net ghestelt/ eñ heeft mi te rugge geworpen/ hi heeft mi tot eenē woestē gemaect/ alsoe dat ick alle dage trueren moet/

Num   Mijn sware sondē zijn door sine straffinghe ontweet/ eñ met hoopen mi op den hals gecomē/ dat mi alle mine cracht vergaet. Die HERE heeft mi also toebereyt/ dz ic niet en cā opgecomen

Samech   Die HEERE heeft vertreden alle myne sterken/ die ic had/ Hi heeft een feest ouer mi laten wtroepen/ om mine ionge mannen te verslaē Die HERE heeft der ioncfrouwen die dochter Juda een wijnpersse laten treden

Ain   Daeromme weene ick alsoe/ eñ mijn ooghen vloeyē met water/ om dat die vertrooster die mijn siele soude vermaken/ verre van mi is Mijne kinderen zijn wech/ Want dye vyandt heeft dye ouerhandt ghecregen

Pe   Zion werpt haer handen van een/ ende daer en is nyemant diese trooste. Want die HEERE heeft den vianden rontomme Jacob geboden te ligghen/ alsoe dat Hierusalem moet onder haer zijn/ ghelijck een onreyn wijf

Zade   Die HERE is gherecht/ wāt ic hebbe sinen monde onghehoorsaem ghewerst/ Hoort alle volcken/ ende aenschout mine smerten/ Mijn ionghe maechden/ ende ionghe gesellen zijn inder ghe uangheuissen wech gheleyt   Cof   Ic aenriepe mijne boelen maer si hebben mi bedroghen Mijne priesteren ende raetsheren inder stadt/ maer si zijn versmacht/ doen si om broot ghingen/ om haer siele te lauen   Res   Ach HERE siet doch hoe bāge dz mi is/ datter mi in mijnē lijue wee van doet mijn herte keert hē ōme in minē lijue Wāt ic bē grotelijc bedroeft Vā buitē slaet mi tswcert/ eñ vā binnē heeft mi die doot eenē weduwē gelijc gemaect

Schin. Men hooret wel dz ic suchte / mer nochtās en hebbe ic geenen trooster / Alle mijn viandē hoⸯren mijn ongeluc / eñ si hebben haer verblijt want ghi hebbet gedaen / Daeromme laet doch dē dach comen / in diē ghi wtroepē latet / dattet haer gaen sal / gelijc als mi Tau Laet doch alle haer boosheit voor v comē / Eñ vereetse toe / ghelijck ghi mi om mijder misdaets willē toegericht hebt / Wāt mijs suchtens is veel eñ mijn herte is bedroeft.

¶ Dat.ij. Capittel Aleph

ACh hoe heeft die HEERE de dochter Zion so met gramscappe ouerstroyt / hi heeft die heerlicheyt Israels vāden hemel after aerden ghewoorpē / hi en heeft inden daghe zijns thoorns niet ghedachtich geweest op sine voetbancke. Beth Die HEERE heeft alle die wonighē Jacobs sonď vermherticheyt vdoruē / hi heeft die vesten der dochter Juda afgebrokē in sinē thoorne / eñ ter aerdē ghesticht. Hi heuet ontwidet beide haer coninctijcke eñ hare princē. Gimel Hi heeft die stercte Israels in sinen grāmigen thoorne in stuckens ghebroken / Hi heeft zijn rechter hant achter hē ghetogen / als die viandē aen quamē / Eñ hi heeft in Jacob eē vier aēgestooct / dwelcke rontomme al verteert. Daleth. Hi heeft sinē boge gespannen als een viant / sine rechter hant heeft hi gesterct als eē tegenpaertijder / eñ hi heeftet al verslagē / dat lustich om te aensiē was / Ende sinē thoorne heeft hi in die tenten Jacobs wt gegotē / Eñ hi heeft sinē thoorne gelijc een vuer wtgestort / inder wooninghen der dochteren Zion / He. Dye HEERE is geworden als een viant / Hi heeft Israel vernielt hi heeft vderft alle haer palleysē / eñ heeft alle sine stercke vlecken verwoest / Hi heeft der dochter Juda veel leets eñ verdriets aengedaen / Vau Hy heeft sine hutten oft voeyē omghewoelt / ghelijck eenen hof / eñ zijn wooninge verdoruen / Die HEERE heeft tot Zion beide die Vierdagen / eñ Sabbathen / in die verghetenisse gebracht / Eñ in sinē fellen thoorne beyde Coninghen / eñ Priesteren / te schande laten comen. Sdain Dye HEERE heeft sinen outaer omghewoorpen / ende heeft zijn Heylichdom verbannē / Hi heeft die mueren haer der palleysen inder vianden handen ghegeuen / al so dat si inden huyse des HEEREN gherrijst hebben / als mē op eenē Vierdach plach Heth. Dye HEERE heeft voorgenomē te verderuē die muerē der dochter Zion / Hi heeft dat richtsnoer daer ouer ghetogen / eñ hi en heeft zijn hant niet afghetrockē ter tijt dat hijse verdoe / Daeromme staen die voorbolwerckē clagelijcken / eñ die muere leget iāmerlijckē. Theth. Hare poortē ligghē diep inder aerden. Hi heeft haer grendelen ghebroken eñ te niet ghemaect / hare Coninghen eñ princen zijn onder die Heydenen / daer si dat gheset niet en connen gheoefenen / Eñ haer propheten en hebben geen gesicht vanden HEERE Jod Die Oudtste der dochter Zion / sitten opter aerden al swighende Si werpen stof op hare hoofden ende hebben sacken aenghetoghen / Die dochteren Zyons laten haer hoofden ter aerden hangē. Caph Jc heb schier mijn ooghen wt ghewreent / dat my mijnen buyc daer van wee doet / Mijn leuer is op der aerdē wt gestudt / ouer die dochter mijs volcs doen die suyghelinghen ende onmondighe kinderen opter straten / inder stat versmachtē. Lamed Doē si tot haren moederen spraken Waer is spijs ende dranc? doē si opter stratē inder stat versmachten / gelijc als die doot lijcke ghewonde / ende ghauen den geest op inden armē haer der moederen / Mem Och dochter Jerusalem wien sal ic v gelijcken? eñ waer voor sal ic v houden? O ionckfrouwe dochter Zion wien sal ic v gelijcken? daer mede ic v troosten mochte? Want dine schade is bouen maten groot Wie can v gehelen? Nun Dye Propheten hebbē v ydele ende sotte visioenen gepredict / eñ en hebben di dine ouertredinghe niet geopenbaert / daer mede si dine gheuangenissen gekeert hadden / Maer si hebben v ydele sermonen gepredict / waer mede si v henen tē lāde wt preecten / Samech Alle die v voorbi gaen / slaē die handen tsamen / pijpē v aen / eñ schudden dye hoofden ouer die dochter Hierusalem / seggende / Is dz dye stadt / waer af men seide / dat si ware die alď schoonste? waer af haer dat gansser lant verblijde? Ain.

Alle dine vianden sperren harē muyl op tegē v / pijpen v aen / eñ laten haer tandē sien seggende Ehe. Wi hebbense vernielt / dit is dē dach diē wy hebben begeert / Wi hebbent vercregen / Wi hebbent beleeft / Pe Die HEERE heuet volbracht / dat hi voor hē genomē hadde / Hi heeft zijn woort veruult / dat hi voor lange tijt geboden hadde / Hi heeft sonder bermherticheit vdestruert / Hi heeft den viant ouer v verblijt / eñ dat gewelt diner viāden verheuē Zade. Laet dijn herte tot den HEERE roepen / O du muere der dochter Zion / laet dach eñ nacht tranen hier af vlieten / ghelijck een beke / ende en hout oock niet op / Ende dinen oogē appel en late oot niet af. Cof Staet des nachts op eñ roept / Schuddet dijn herte wt inder eerster wake teghen den HEERE ghelijc als water Heft dijn handen tegen hem op / om dleuen wille diner iongher kinderen / die van hongher steruen op alle straten. Res O HEERE aenscout eñ siet doch dien ghi alſo verderft hebt / Sullen dā dye wiuen haers lijfs vruchten eten? dye ionghe kinderkens eenď spannē lanc? Sullen dan die Propheten ende Priesters in dat heylichdom des HEEREN so vmoort wordē? Schin Jongen eñ oudē ligghen inder straten opter aerden / Mijne ionghe maechden ende Jongelingen zijn met den sweerde verslagē / die ghi indē dach dijs grootē thoorns vslagē hebst / Ghi hebse sonder alle bermherticheit geslagen / Tau Du hadst mijne vianden rontomme geroepen / als op een hoochtijt / also dat optē dach dijns toorns nyemāt ontlopen noch ouerghebleuen en is / Die ic gehouden ende opgeuoet hebbe die heeft die viant verslonden

¶ Dat.iij. Capittel Aleph

ICk ben een ellendich mā / dye die rođe sijnder gramschappen gheproeft hebbe Aleph Hy heeft my gheuoert ende laten gaen inder duysternissen / eñ niet int licht. Aleph Hy heeft zijn hant tegen mi gekeert eñ handelt gāsch anders met mi altijt Beth Hi heeft mijn vleesch eñ huyt out gemaect / eñ mijn ghebeente in tweē

ghestaghen/ Geth Hi heeft my vermaect/ende my
met galle eñ moeyte omuanghen Geth Inder
duysternissen heeft hi mi ghefet/als die dooden in
der werelt Gimel Hi heeft mi alsoo bemuert/
dat ic nerghens wt en mach/eñ heeft mi in harde
ketenen gelept Gimel Eñ of ick dan al schreye
ende roepe/so stopt hi die oren toe/van mijnen ge
bede/ Gimel Hi heeft mijnen wech met gehou
wen steenen verstopt/ende mijnen voetpadt crom
ghemaect/ Daleth Hi heeft op my laghen ghe
leyt als eenẽ Beyr/ghelijck een leeuwe int verbor
ghen Daleth Hi laet mi den wech missen/hy
heeft mi in stuckẽ geslagen/eñ tot niet ghemaect
Daleth Hi heeft sinen boge gespannen/eñ heeft
mi(den pijl)tot een wit inder doelen ghefet/ He.
Hi heeft die pijlen zijns kokers latẽ in mine nie
ren schieten/ He Ick ben eenen spot alle mij
nen volcke/ende dagheliicx haer lieden/ He.
Hi heeft mi met bitterheyt versaet/ eñ met alsene
ghelaeft/ Vau Hi heeft mijn tanden in cleyne
stucken ghestaghen / hi wentelt mi in die asschen/
Vau. Hi heeft mijn siele wt den vrede verdreuen
Ick moet der goeder daghen vergheten/ Vau
Ick sprack/mijnen hope is ghedaen/ dat ick voort
meer zijn sal bi den HEERE/ Sdain Ach ghe
denct doch/hoe allendich ende verlatẽ dat ick ben/
dat ick met alssene ende galle gelaeft ben/ Sdain
Ghi sult ymmers daer aen gedencken/Want mij
ne siele segthet mi Sdain Als ick dat ter her-
ten neme/daeromme hope ick noch/ Heth Die
goedertierẽhz des HEEREN en is noch nz geheel
wt/Eñ sine bermhertichz en heeft doch geẽ eynde
Heth Maer dine trouwe is groot/eñ vernieuwet
haer alle morgen Heth Die HEERE is mijn Deel/
spreect mijn siele/daerõme wil ic op hẽ hopẽ.Thet
Wãt die HEERE is vriẽdelic dẽ genẽ die op hẽ ver
wachtẽ/eñ dẽ sielẽ die na hẽ vraget Thet Het is een
costelic dinc lijdsaẽ te zijn/Eñ op die hulpe des HE
REN te hopẽ Thet O hoe goet ist eenẽ mẽsce/dat
hi dat joc vãder ionchheyt aẽ op hẽ neme / Jod Dat
een vlatẽ vduldich si/als hẽ ergẽs yet weeruaert/
Jod Eñ hi sinẽ mõt steect in dat stof/ eñ verwach
op die hope Jod Eñ laet hẽ op die kinnẽbackẽ slaẽ
eñ veel versmaetheyts aẽdoẽ Caph Wãt die HE
RE en verstoot niet inder eewicheyt Caph Hi be
droeft wel/eñ is genadich wederõme/na zijnd gro
ter goetheyt Caph Wãt hi en placcht noch en be
droeft nz der mensce kinderẽ vã hertẽ Lamed Als
of hi die allẽdige op der aerdẽ gansch woude laten
verdruckẽ Lamed Eñ hare sake voor God õrecht
latẽ zijn Lamed Eñ haer valscelikẽ latẽ verordelen
gelijck oft die HEERE niet en saech Mem Wie derf
dã seggẽ/dz sulcs geschie sonder des HEEREN be
uel/ Mem Eñ dz noch goet/noch quaet en come
door zijñ beuel? Mem Waerõme morrẽ dã die men
schẽ also inde leuẽ? Een yegelijcke morre tegẽ sine
sondẽ Nun Laet õs onse wegẽ soeckẽ eñ onder tas
tẽ/eñ ons tottẽ HEERE bekeerẽ Nun Laet ons on
se hertẽ tsamẽ mettẽ hãdẽ opheffen tot Godt indẽ
hemel Nun Wi/wi hebbẽ gesondicht/eñ zijn onge
hoorsaẽ geweest/daerõme en hebstu ons nz recht
nz gespaert Samech Mer ghi hebt nz toorne ons
ouerscut/eñ veruolget/eñ zonder bermhertichz ge
slagẽ Samech Ghi hebt v mz eẽ wolcke bedect dz

geen gebet tot v door en can. Samech Ghi hebt
ons tot dreck eñ slijck gemaect onder den volcken/
Ain Alle onse vianden sperren haeren muyl op te
gen ons/ Ain Wi worden verdruct eñ geplaecht
met verscrickẽ eñ anxt Ain Mine ogen vloeyen
als waterbeken / ouer den iammer des dochters
mijns volcs/ Pe Mine ooghen vlieten eñ en con
nen niet af gelaten/want daer en is geen ruste.
Pe O HEERE wanneer wilt ghi vanden hemel
hier af sien/eñ aenschouwen? Pe Mijn ooghe
breect mi minẽ moet/om der dochteren wille mijn
der stadt/ Zade Mijn vianden hebben mi na ghe
iaecht/gelijc eenen vogel/sonder oorsaecke. Zade
Si hebben ooc mijn leuen inden graue te niete ghe
bracht/eñ eenen steen op mi ghelept/ Zade Si
hebben water op mijn hooft geschudt. Doen seyde
ic/Nu ben ic gansch wech/ Cof Mer O HEE
RE ic riep dinẽ name aen wt den graue Cof Eñ
ghi hebt mijn stẽme verhoort/eñ ghi en verbercht
dine ooren niet van mine suchten eñ schreyen/Cof
Neyget v tot mi/als ic v aẽroepe/Eñ segt/En ver
uaert v niet Res O HEERE beschermt die sake
mijnder sielen/eñ verlost mijn leuen Res O HE
RE aensiet/hoe dat mi onrecht geschiet/Helpt my
tot minen rechte Res Ghi siet alle haere wraken
eñ alle haer gedachtẽ teghen mi/ Schin O HE
RE ghi hoort alle versmaetheyt/eñ alle haere ghe
dachten ouer mi/ Schin Die lippen mijnder we
derpartie/eñ haer daghelicx versieren teghen mi/
Schin Aensiet doch/si sitten neder oft staen op/ so
en singhen si niet dan van mi. Tau O HEERE be
taelt haer/so si verdiẽt hebben Tau Laet haer dat
hert verscrickẽ/ eñ dine vermaledidinge geuoelen
Tau Veruolchtse met gramschappe/eñ verdieltse
ond dẽ hemel des HEEREN Dat.iiij.Ca. Aleph
OCh hoe is dat gout so gansch verduy
stert/eñ dat fijn gout soo verwoest/eñ
die steenẽ des heylichdoms liggen op
alle straten verstroyt? Beth Die ede
le kinderen Zions/ den goude ghelijc
geacht. Hoe zijn si nv dẽ eerdenẽ vatẽ gelijc/die die
pot maker maect? Gimel Die draken reycken die
borsten harẽ iongẽ/eñ suygẽse. Maer die dochter
mijns volcs moet õgenadich zijñ/gelijc als eẽ struys
se inder woestinẽ Daleth Dẽ suygelingen cleeft ha
re tonge aen harẽ raecke vã dorste/die ionge kinde
ren heysschẽ broot/eñ daer en is niemãt diet haer
breke He Die voormaels dat vertaerde oft dat lec
kerste atẽ/die versmachtẽ nv opter straten. Die voor
tijts in sidẽ purpur opgeuoet zijn /die moetẽ nv in
dẽ drec liggẽ Vau Die misdaet der dochter mijns
volcs is groter dã die sonde Sodoma/ die hastelijc
omgekeert wert/eñ daer en quã niet een hant toe.
Sdain Hare Nazareẽ warẽ witter dan die snee/eñ
witter dã melc/haer verwe was roodachtiger dan
Corale/haer aensien was als een Saphierse Heth
Mer nv is haer gestaltenisse gansch swart/ datmẽ
se opter stratẽ niet en kent / Haer huyt hãgt aẽ den
beenẽ/eñ zijn so dorre als eẽ hout Thet Den versla
genẽ door tswaert geschiet beter/dã dẽ genẽ die van
honger steruẽ/eñ die versmachtẽ eñ verderuen moe
ten vandẽ dierẽ tijt Jod Die wijfs die vã naturen
bermhertich zijñ/hebbẽ haer eygẽ kinderẽ met haer
selfs hãdẽ moetẽ cokẽ/op dat si te etẽ haddẽ/ in die

lammerlijcke verderuinghe des dochters mijns
volcx Caph Die HEERE heeft sinen toorne
volbracht/hi heeft sinen grammighen toorne wt
gestort/hi heeft tot Sion een vier aengesteke/dat
ooc haere fundamentē verteert heeft. Lamed.
Die coninghē opter aerdē en haddens niet ghe
looft/noch alle die lieden inder werelt/dat die viā
den ende wederpartie tot Hierusalem ter poorten
soudē in trecken/ Mem. Het is ghesciet om
der sonden wille haerder propheten/ ende om der
misdaet wille haerder Priesterē/die daer inne der
gherechtē bloet gestort hebbē. Nun. Si ghin
ghen herwaerts en ghints opter straten / ghelijck
die blinden/ ende warē met bloet besmet/ende en
conden ooc der seluer cleederen niet aenghetoerē/
Samech. Maer si roepen tot eenen ygheliic
ken/wijct ghi onreyne/wijct/wijct/en roeres niet
aen/Want si schouden haer/en vloden voor haer/
Datmen ooc onder die Heydenen seyde/ Si en sul
len daer niet langhe blijuen/ Ain. Daerom
me heeft haer den thoorne des HEEREN vstroyt
ende en wil haer niet meer aensien / Wat si die prie
steren niet en eerden/en mettē ouders geen berm
herticheyt gheoeffent en hebben.
Pe Daeromme sterren ons noch onse oogē/op
die ydele hulpe/tot dat si staine moede worde/ doē
wi wachtē op een volc dat ons doch niet gehelpen
en conste. Zade Men iaechde ons/ dat wi op
onse stratē niet gaē en dorsten. Doen quā ooc ons
eynde/onse daghen zijn wt / onse eynde is comen/
Cof Onse veruolghers waren sneller dan den
aernt onder dē hemel/op die bergen hebben si ons
veruolcht ende inder woestenie op ons lagen ghe
leyt/ Res Die gesalfde des HEEREN/ die on
sen troost was/is ghevanghen ghewoorden/ doen
si ons verstoorden/op wien wi ons verlieten/ wy
wouden onder sine schaduwe leuen onder die hey
denen/ Schin O du dochter Edom verblijt v/
en weest vrolick/ die daer woonst inde lande Utz/
Want den kelc sal v ooc ouer comē/ghy moet ooc
droncken en ghebloot worden.
Tau. O du dochter Sion/dine misdaet heeft
een eynde/hi en sal v niet meer latē wech voeren.
Mer dijne misdaet/O ghi dochter Edom / die sal
hi besoecken/en dijn sonden ontdecken.

Dat. v. Capittel.

ACh HEERE gedēct doch hoe dattet
ons gaet/Siet/ ende aensiet onse
A versmaetheyt/ Onse erfenisse is den
vreemden te deel gheworden/en en
onse huysen den wtlandighen/ Wi zijn
weesen/ende en hebben gheen vaders/onse moe-
ders sitten als die weduwen. Onse eyghen water
moeten wi om ghelt drincken. Onse hout moetē
wi om gelt coopē/Men iaecht ons optē hals na/
En als wi al moede zijn/so en laet men ons noch
tans gheen ruste hebben/Wy hebben ons moetē
Egipten ende Assirien ouergheuen / op dat wy
Exo.xx doch broots ghenoech soudē hebbē te eten/Onse
voorvaders hebbē ghesondicht/ende si en zijn nu
Deu.v. niet meer tegenwoordich/ende wi moeten haere
hie.xxxi misdaet ontghelden. Die knechten regnerē ouer
eze.xviij ons/Ende daer en is nyemant/die ons van haer-
der hant verlosse/ Wi moetē ons broot met peri

rule ons leuens halen/ voor dat sweert inder woe
stijne. Onse huyt is al waerse in eenē ouē verbrant
vanden grouwelicken hongher.
Si hebbē die wijuen tot Sion gheschendt/en
die ionghe maechden in die steden Juda/Die Vor
sten zijn van haer ghehanghen/ende die persoonē
der ouder eerbaren en heeftmē ooc niet gespaert. B
Die ionghelinghen hebben moeten molensteenen
draghen/ende die knechtkens hebben ouer thout
draghen moeten struyckelen. Die ouden en sitten
niet meer onder die poorte/Ende die ionghelinghē
en bedriuen gheen muysijc spel meer. Ons hertē
vruechde heeft een eynde/ons dansen ende reyen
is in droefheyt verkeert/Den crans ons hoofts is
verwelct ende af gheuallen. O wee ons dat wi ye
soo ghesondicht hebben. Daeromme is ooc ons
herte bedroeft/ende onse ooghen sien iammerlijc-
ken/om des berges Sions wille/dat hy soo woest
leghet/dat oock die vosschen daer op rontsomme
loopen.
Maer du O HEERE die inder eewicheyt blij-
uest/ en dijnē throone altijt en eewelic/Waerom
me wilt ghi onser so gheheel vergheten/ende ons
so langhe tijt verlaten? O HEERE bekeert ons
tot v/so worden wi bekeert. Vernyeut onse daghē
ghelijc van ouds herwaerts/Want ghi hebt ons
nv lange ghenoech verworpen/ende zijt lange ge-
noech ouer ons toornich gheweest.

Die Propheet Baruch.

die in Canon der Hebreen niet en is.

Baruch beschrijft die gheheele sake/en leset dat selue
voor den volcke / Dat volc seyndt wt die ghevanghenisse
Babel tot Hierusalem te offeren/ Ende begheert datmen
God voor den Coninck bidde/wiens ghevanghen si warē
en voor hare sonden/die si ootmoedelijcken bekennen.

Dat eerste Capittel.

DIt zijn die woordē des boecx die Ba
ruch die sone Nerie des soons Maa
sie/des soōs Zedechie/ des soōs Se
dei/des soōs Helkie/ gescreuē heeft/ A
tot Babilonien inden vijfsten iaer/



opten seuen
stē dach des
maents/ ter
tijdt als dye
Chaldeē Je
rusalem wō
nen/innamē
en verbern-
den/En Ba
ruch heeftde
woorden vā
desen boecke
ghelesen dat
tet Jechoni-
as dye sone
Jeboiachim/
die conic Ju
da hoorde/
ooc in die te

ghen woordicheyt des ganschen volcs dat tsamen
gecomē was/om dit boeck te horen/voor alle dye
machtige des conincs sonen/voor dye raetsheeren
ende oudē/voor tghansche volck / van den neder=
sten totten hoochsten toe/voor alle den ghenen die
tot Babilonien woonden bi dat water Sodi. En=
B de alle die dit hoordē weenden/ende vasten /ende va
den voor Gode

Si versaemdē oocghelt/so wat een yeghelijck
vermocht / eñ seynden tot Hierusalem Joachim
den sone Helkie/des soons Salon den priester/met
ten anderen priesteren / eñ alle den volcke / dat by
hem was tot Hierusalē/als si namē die vaten des
tempels des HEEREN/die vanden tēpel genomē
waren/ dat sijt weder int lant Juda souden bren=
gen/inden thienden dach der maent Siban/te we
ten/silverē vaten/die Sedechias die sone Josie dye
coninc Juda/gemaect hadde/na dien dat Nebucad
Nezar die Babiloonsche coninck Jechoniam /sine
princen/alle machtige / eñ dat ghansche lantvolck
geuangen/eñ van Hierusalem tot Babilonien ghe
uoert hadde

Ende si seyden/Siet/wy hebben ghelt tot v lie=
C den gesonden/waer mede ghi copen sult brantof=
fer/wierooc/makende ongeheeft broot/ende of=
feret voor dye sonden opten outaer ons HEE=
REN Gods / Eñ biddet voor dye weluaert Ne=
bucadNezars des Babiloōschen conincs /eñ Bal
xix thasar zijns zoons / dat haere daghen moeten zijn
opter aerden/ gelijck die daghen des hemels / Eñ
dat ons God cracht geue/ende onse ogē verlichte/
op dat wi onder die bescherminghe NebucadNe=
zars des Babiloonschen coninncks leuen moghen/
eñ onder dat bescudtsel Balthassars zijns zoons/
ende dat wi haer dienen mogen langhen tijt/ ende
genade voor haer vinden /Bidt ooc voor ons dē
HEERE onsen God/Want wi hebben teghen
God onsen HEERE ghesondicht/ende sinen toor=
ne en is noch niet vā ons gekeert tot op dezen dach
toe/Ende leest dit boeck dat wi tot v gezondē heb=
ben/dat ghijt laet lesen indē tēpel des HEEREN/
Dan.ix op die hoochtijtlijcke dagē/alst best past / Ghi sult
ooc alsoe segghen/Onse HEERE God is ghe=
D recht maer wi zijn alder schanden weert / ghelijck
alst dan opten teghenwoordighen dach staet met
gansch Juda/ende met alle die gene die tot Hieru
salem woonen/ onse coninghen/ vorsten/priesterē
propheten / ende onse vaderen . Wy hebben voor
God onsen HEERE ghesondicht/wy en hebben
op hem niet betrout/wi en zijn hē niet ghehoorsaē
geweest /wi en hebben die stemme ons HEEREN
Gods niet gehoort/ dat wi in sine geboden dye hy
ons geboden heeft/gewandelt hadden / Van dyen
dage aen/als hi onse voorvaders wt Egypten ghe
leyt heeft/tot op desen dach zijn wy eē ongelouich
eñ ontrouwich volck ghewe est voor den HEERE
onsen God/ende wi hebben ons gedeelt eñ zijn af
geweken/alsoo dat wy zijn stemme niet en hoordē/
Daeromme is ons veel quaets eñ ongeluck ouer
comen/eñ vele vermaledidinghen /dye dye HEE
RE door Mosen sinen dienaer den ouertredende
gedreycht heeft / welcke Moses onse voorvaders
wt Egiptē geleyt hadde/in een lant daer melck eñ
honich in vloeyde/gelijc alst nu opten dach vā he.
den noch siet / Maer wi en hebbē dye stemme ons
Gods niet gehoort/na alle de woordē der prophe
ten/die hi tot ons gesondē heeft/ooc tot onsen o=
uersten/Maer een yeghelick is sinē sinne ende zijn
boosheyt voornemen nageuolcht/den vreemdē Go=
den te offeren/eñ quaet te doen voor God onsen
HEERE

Si vermanen dat God haer te recht straft/ Ende si roe
pen aen God den HEERE dat hijt haer vergeuen wille A
Dat.ij.Capittel

Ende om des wille so heeft God onse
HEERE volbracht/ dat voornemen
dat hi ons /eñ onsen ouersten/dye in
Jsrael regneerden / eñ den ganschen
Jsrael eñ Juda te kennen ghegeuen
heeft/ Eñ hy heeft sulcke ongeluck ouer ons laten
comen/dat dier gelijcke onder der sonnen niet ghe
schiet en is geweest/als dā nu in Hierusalē geschiet
is/gelijc als in die wet Moses gescreuen staet /dat
een mensche zijnder eyghender kinderen vleesche
soude eten/ Eñ God heeft haer ooc alle den bilig
gende coningē inden handē ghegeuen/tot een ver
smaetheyt/eñ hi heeftse verwoest/eñ in alle landen
eñ volcken verstroeyt

Also zijn wi tonder ghegaen/eñ niet te bouen/ B
want wi hebbē tegen onsen HEERE God ghesou
dicht/eñ zijnder stemmē niet gehoorsaem geweest
Daeromme is God onse HEERE gerecht /eñ wy
worden te rechte geschent/ gelijc alst heden daechs
noch geschiet/Want God hadde voor hem ghe no
men / dat hi sulcke ongeluc woude ouer ons laten
comen(gelijc alst ooc ghecomē is) Eñ dies nyet te
min/wy en hebbē hem niet willen bidden / eñ van
onsen boosen wegen niet willen aflaten/Daerom
me heeft die HEERE sulck ongeluc ouer ons laten
comen/Wāt hi is gerecht in alle sine wercken/die
hi ons gebodē heeft/eñ die wi niet gedaen /eñ hem
niet gehoorsaem en hebben geweest/dat wi in dye
geboden des HEEREN/die hi ons gegeuē heeft/ C
gewandelt hadden

Eñ nu O HEERE God Jsraels/ die dijn volc
wt Egiptē lant geleyt hebt met geweldiger hant/
met teekenē/eñ wonderlijcke wercken / met dijn=
der grooter cracht/eñ eenen wtghestreckten arme/
ende hebt v eenen name ghemaeckt /gelijck alst he
den op desen dach kenlijck is Wy hebben ghe son
dicht/wy zijn godlose geweest/qualicken eñ onre=
delicken hebben wy / O HEERE onse God/in alle
dine gerechticheydē gehandelt/ Wi bidden v/keert
doch dinē toorne van ons/want weynich is onser
ouer gebleuen onder dye heydenē/ onder den ghe=
nen derwaerts ghi ons veriaecht hebt/ O HEE=
RE verhoort doch ons ghebet/eñ leyt ons wt der
geuangenissen om dinē wille/maect ons doch een
gonste/voor den genē die ons geuangen wech ge=
uoert hebben/op dat alle landē mogē kennen/dat
ghi onse HEERE God zijt/ ende dat Jsrahel /ende
alle zijn geslacht dinē name aēroept/ Och HEERE
siet vā dinē heyligē huyse op ons. Neycht dijn oren
eñ verhoort ons/doet op dijn ogē eñ siet/ Wāt die
dooden die ten graue geuarē zijn/eñ welcker siele
wt harē liue is/die en gheuē den HEERE noch lof
noch gherechtmakinghe/Maer die siele die vā me
nichte wegē haer der zōden benaut is/eñ becōmert

ende benaut daer henē ghaet/der welcker oogen slau zijn/Ja een sulcke hongerighe siele die looft D den HEERE/ende prijst zijn gerechticheit/O HEERE wi draghen ons ghebet voor v/ende begeren bermherticheyt vā v/O HEERE onse God niet van ghererechticheyts weghen onser vooruaders/Maer want ghi dinē thoorne ende gramschappe ouer ons hebt laten comē/gelijc als ghy dan door dine dienaers die propheten ons gedreycht hebt/te weten also. Dye HEERE gheeft v also te kennē Buyghet uwe schouderē eñ halsen/eñ dient den Babiloonschen coninck/soo sult ghy inden lande blijuen eñ woonen/dat ick uwē vaderen belooft hebbe/Maer indiē dat ghi dat niet en doet/eñ der stemmen des HEEREN dijns Gods niet gehoorsaem en zijt/also dat ghi wederstaen wilt den Babiloonschen coninck te dienē/Soo wil ick v in die steden Juda/tot Jerusalem/ende rontsomme verwoesten eñ verdestruerē/Jck wil dan oock wech nemen alle genoechte ende roepē van vroechde/die stemme des bruydegoms ende des bruyts/eñ daer en sal inden lande niemant meer woonē. Eñ si en hebbē dine stemme niet willen hooren/dat si den Babiloonscen coninc dienden/Ende daeromme hebt ghy volbracht/dat ghy door dijne dyenaren die propheten ghedreycht hebt/te weten/dat die ghebeenten onser coninghen/eñ die ghebeenten onser vooruaders van haerder plaetsen wech E genomen soudē wordē. Eñ nv zijn si inder sonnē hitte eñ in die coude des nachts geworpen/eñ zijn gestoruē in groter smertē/in honger/mettē sweerde/eñ pestilencie/Daeromme hebt ghi ooc dentēpel verwoest/waer in dinen name aengheroepen is/ghelijck als noch huyden sdaechs schijnt/ende dat om der boosheyt wille des huys Jsraels/ende des huys Juda

O HEERE onse God/ghi hebt met ons gehādelt na alle dijnder goetheyt/ende na dijnder grooter bermherticheyt/gelijc als ghi door dinen dyenaer Mosen gesproken hebt/indē daghe als ghy deu.xviij hem beualt die wet voor te scriuen den kinderen deu.xix. Jsraels/also sprekende/Jndiē ghi mijne stemme niet hoorē en wilt/so sal dese groote menichte een alte cleyn volcxken worden/Want ick wilse verstroyen/Nochtās weet ic wel dat mi dit volc niet hoorē en sal/want het is een hartneckich volc/eñ si sullēt eerst inder gheuanghenisse inder vianden lant sullen si haer bekeerē/ende leeren bekennen eñ dat ick haer God ben/als ick haer een hert geuen sal/dat si verstaen moghen/ende ooren/dat si hooren connē/Dan sullen si my inden lande der geuangenissen louen/eñ mijns naems ghedachtich sijn/Dan sullē si haer van haren hardē ruggē ende van alle haerder schalcheyt bekeerē/ende gedencken aen tghene dat haren vaderen ontmoet is/dye teghen my gesondicht hebben. Dan wil icse weder int lant brengen dwelcke ic Abraham Jsaac/ende Jacob haren vaderen met eenen eedt belooft hebbe/daer in sullen si regneren/Jc wilse vermeerderē/ende niet verminderen. Ende ic wil dat verbont met haer anders makē dattet al tijdt eñ eewelic dueren sal/te weten/dat ick haer God si/ende si mijn volc/Ende voort aen wil ic mijn volc die kinderen Jsraels/niet meer wt den lande verdriuen/dwelcke ick haer ghegeuen hebbe

¶ Een hertelic aenroepen ende bidden tot God inder ghevanghenissen/ende een vermaninghe totten volcke om beteringhe ende bekeeringhe

Dat.iij.Capittel

Ende nv O HEERE/almachtighe God Jsraels/onse siele die in anxste is/ende onzē geest die becommert is roept tot v/O HEERE verhoore ende ontfermt onser/wāt du bist eē bermhertige God/Ontfermt v onser/wāt voor v hebben wi gesondicht/Du blijfst inder ewicheit Sullen wi dan gansch vergaen? O almachtighe HEERE God Jsraels/hoort nv dat ghebet der doodē Jsraeliten/ooc dat gebet haerder kinderen die voor v gesondicht hebbē/eñ die der stemmen des HEEREN haers Gods nyet ghehoort en hebben/van welcs wegen ons al dit ongeluc aen hanct/Ach HEERE en gedenckt niet op onser vaderen misdaet/Maer weest ghedachtich dijnder macht/ende dijns naems tot deser tijdt/want du bist dye HEERE onse God/v HEERE willen wy louen/Wāt daeromme hebstu dijn vreese in onse herte gegheuen/dat wi dijnen name aenroepē/eñ v in onse gheuangenisse louen souden/Ende dat wi vander boosheyt onser vaderē ons bekeeren/die voor v gesondicht hebben/siet/huydē sdaechs liggen wi in onse gheuanghenisse/want ghi hebt ons verstroyt tot versmaedtheyt/tot vermaledidinghe/eñ tot sonden/ghelijck als oock onse vaders/die van v afgetreden sijn/eñ om haerder son B den wil vergaen zijn

O Jsrael hoort die geboden des leuens/merct met dinen ooren daer op/eñ leert wijsheyt/Wā comet O Jsrael? dattu inder vianden lant bist? in een vreemdt landt bistu vercout/ende metten dooden verontreynicht/Du bist den ghenen ghelijck/die in den grauen henen af varen. Daer wt comet/om dat ghi die fonteyne alder wijsheyt verlaten hebt/want haddestu op Goods wegē ghewandelt/soo waerstu vrolic eñ seker indē lādē gebleuen/Daeromme leert waer dat voorsichticheyt is/waer dat die duechde is/verstāt is/op dat ghi weet vā waer dat comē/dat langhe leuen/neringhe/dat licht der ogen/eñ vrede/Wie heeft haer plaetse ye geuondē Wie is in sinē scat ye gecomen.

Waer sijn die vorsten der heydenē/ende die gene die ouer die beesten opter aerden heerschappie hebben? Die metten vogelen des luchts haer spel eñ ghenoechte houden? Die siluer ende gout (daer die menschen haer hope op setten) te samen leggē ende haer vergaderē en heeft gheen eynde? Waer sijn die henē geuarē? die dat siluer smedē/eñ sorchuuldich warē/eñ en mochten nochtans haer werc niet volbrengē? Si zijn wtgeroeyt/ende ter hellen geuaren/ende in haer stede sijn ander gecomen/Die iongen hebben dat licht gesien/si hebben opt aertrijcke ghewoont/Maer die weghen der rechter conste eñ wijsheyt en hebben si niet gekēt/haerē padt en hebbē si niet verstaē/haer kinderē en hebben oock die castidinge niet aengenomē/Ja verre is si van haer/Men en heeftse inden lande Canaā niet gehoort/tot Theman en is si niet ghesien geweest

Die Agarenē ondersoeckē die voorsichticheit/
ende wijsheit/Maer alleē aertsche/als dye gene /
D die coopliedē/ ende hanteerders zijn inden lande
Die van Theman zijn oock consteuaers/eñ arbey
den na wijsheyt eñ verstant/Maer den wech der
warachtigher wijsheyt en hebben si noyt ghekent
ende haere paden en ghedencken si nymmermeer.
O Israhel hoe groot is dat huys Godts? hoe is
iiij. die plaetse zijnder besittinghe soo groot? Groot
xxiiij is hi/eñ en heeft gheen eynde/hooch/ eñ onmetelijc
iiij. Waer zijn nv die vermaerde Ruesen?die inden be=
ghinne waren/groot van lijue ende wel gheleerde
crijschluyden? Maer die HEERE en hadde die niet
wtuercoren/ die en hebben oock den wech der wa
rachtigher wijsheyt niet geuondē/ daerromme zijn
si oec vergaen/Want aengesiē si geen wijsheyt ge
hadt en hebben/so zijn si vā haerder dwaesheyt we
gen vergaen.
E Wie is inden hemel opgeclommen?die die wijs
heyt daer ghenomen heeft/eñ met hem hier afghe
bracht heeft?Wie is ouer die zee ghevaren?dat hise
gheuonden/eñ ouer dat wtgelesen gout aengheno
men/eñ herwaerts ghebracht heeft? Daer en is
niet een die dē wech der wijsheyt weet/Ende daer
a.i. en is oock niemant die na haere straten vraechde/
Maer die ghene die alle dinck weet/ende kent/die
kentse/eñ die heeftse oock met zijnder voorsichtic=
heyt geuonden.
Wat is die/die welcke die aerde van tbeghinne
ri.i. bereet/eñ haer met beesten eñ dieren beset heeft/
Ende als die selue dat licht laet wtghaen/soo gha=
tet/Ende als hijt weder roept/soo ist hem met be=
uen ghehoorsaem. Die sterren staen op haerder
hoede/ende lichten/eñ dat met vruechden/Als hise
roept/so spreken si. hier zijn wi/ende lichten den
ghenen diese ghescahpen heeft met lust/Die is on=
se Godt/ende behaluen hem en sal gheen ghehou
den worden/Die heeft alle wijsheyt gheuonden/
ende hi heeftse Jacob sinen dienaer ghegheuen/eñ
Israhel sinen geminden. Na dien heeft hi hē opter
Jo.i. aerden laten sien/ende heeft bi den menschen ghe=
re.i. woont.

Een claghe ende vermaninghe totten volcke Israel dat zijt souden ter herten nemen/ende lijdsaem soudē zijn

Dat.iiij.Capittel.

E Dit is dat boeck der gheboden Gods
ende die wet die eewelijck blijuen sal
Alle diet aennemen/die sullen tottē
leuen comen.Maer diet verlaten/die
comē totter doot. O Jacob bekeert
v/ende begrijpt/ghaet dese strate/bi zijn schijnsel
eñ claerheyt/ En gheeft dijn eere gheenen anderen
ende dijn weerde en laet geenen vreemden volcke
hoe salich zijn wy O Israhel/den welcken Godt
gheopenbaert heeft wat hem behaghelijck is. O
D .iiij du volck Godts weest goets moets/O du hooch
Jo e.i. veroemde Israhel. Nv zijt ghy onder die heydenen
xx. vercoft/ Maer niet dat v Godt gansch wt roeyen
wil/maer daeromme zijt ghi in die handen uwer
vianden ghecomen/om dat ghy den HEERE
tot gramschappe verweckt hebt/ Want met dien
hebt ghi den warachtigen eewigen leuenden God
die v ghescahpen heeft/grootelijcken verthoornt/
dat ghy den duyuelen ende nyet Gode gheoffert
hebt. Ghi hebt den ghenen vergheten/die v opghe
uoet heeft/eñ Hierusalem uwe voedstere hebt ghy
bedroeft. Deu.iiij
Doen si sach dat den thoorne Goods op v toe= ende.v.
comende was/ soo riep si/O ghi biligghende lan= G
den Zions hoort/Want God heeft een groot leet
ouer mi laten comen/want ick sie die gheuanghe=
nisse mijns volcks/mijnre sonen eñ dochteren/ die
die eewighe HEERE ende Godt ouer haer bren
gen wil/ met vruechden heb icse opghebracht/met
weenen eñ trueren moet ickse laten. Niemandt en
verblije hem ouer mi weduwe ende verlatene/ die
om mijnder kinderen sonden wille verlaten bē vā
alle man/Want si zijn vander wet Goods afghe=
treden/van zijnder gerechticheyt en hebben si niet
willen weten/inden wege zijnder geboden en heb
ben si niet willen wandelen/ eñ opten voetpat der
waerheyt eñ der ghrechticheyt en hebben si nyet
willen gaen. ero xxxij
O ghi biliggende naeghebueren Zions/coemt A
eñ laet ons die gheuanghenisse mijnder sonen ende
dochteren een gedachtenisse houdē/ die welcke die
eewige Godt ouer haer ghebracht heeft/hi heeft
een volc vā verre ouer haer bracht/een boosch volc
een volc dat een vreemde spraecke heeft/een volck
dat noch die ouden en spaert/ noch die ionge kinde
ren en ontfermt/Die hebben mine weduwe die be
minde wech gheuoert/ eñ mi eensame mijnder kin
deren berooft. Ach hoe mocht ick v doch te hulpe
comen?Die gene die ouer v dit onghelue ghebracht
heeft/die verlosse ende neme oec v/wt den handen D
uwer vianden.
Treet henen/ treckt henen O mijne kinderen/
Wandt ick ben eenich ende verlaten. Ick hebbe dat
cleedt des vredes wt ghetoghen/ende den sack der
droefnissen hebbe ick aenghetoghen/ick wil voort
mine dagen opt alderhoochste beschreyen. O Ghy
mijne kinderē zijt mannelijck eñ cloeck/Roept tot Deu.iiij
den HEERE die sal v wt der vorsten handt ver= eñ.xxx.
lossen/die uwe vianden zijn/Wandt ick laet nu ey Psal.
gentlijc voorstaen/dat uwe salicheyt eñ weluaert c.xxix.
weder comen sal. Eñ ick crijghe een vruechde
vanden heyligen/van weghen der barmherticheyt
die v van onsen eewigen salichmaker ontmoeten
sal/Met leedt ende weenen heeft hi v wt ghestoo=
ten/maer met vruechde ende eewighe ghenoech=
te sal hi v weder herwaerts brenghen/ Ghelijck
die naghebueren Sions uwe gheuanghenisse vā
Godt ghesien hebben/ alsoo sullen si oock haest
uwe verlossinghe/dye in Godt staet sien/dye v
ontmoeten sal met grooter ende eewigher claer=
heyt.
O ghi mijn kinderen lijdt doch verduldelijcken
den thoorne die op v comen sal/Die viandt heeft v
veruolcht/Maer haest sult ghi zijn verderffenisse
sien/also dat ghi hē op sinē hals climmen sult. Mij
ne vertaerde moeten rouwe harde weghen ghaen
want si worden wech gheuoert vanden vianden/
ghelijck als een verstroyde cudde beesten. Sijt h.re.xvi
ghoets moets mijne kinderen/ende roept totten
HEERE/want die ghene die v doet wech voeren/
dye sal uwer ghedachtich zijn/Want ghelijck ghi
voormaels ghesint zijt geweest van God af te tre

den/alſo ſult ghi nv thienmael meer arbeyden we
der tot hem te keeren/ẽ hem te ſoeckẽ/ Wãt die
ghene die dit angheluck op v ghebracht heeft/dye
ſelue ſal v die eewige vruechde ẽ genoechte met
zijnder hulpe gheuẽ/ Weeſt cloeck O Hierusalem
die v metten name noemt/ dye vermaent uwer.
Die booſe die v nv quellẽ/ die ſullen oock vergaen
ẽ die haer verblijt hebben om dijns ongheluckſ
wille/dye ſullen gheſtraft worden. Dye ſteden dẽ
welcken dijne kinderen dienen/ ende dye v uwe
kinderen wech geuoert hebbẽ/dye ſullen geſtraft
worden/ Want ghelijc ſi haer nv dijns ongevals
verblijen/alſoo ſullen ſi oock in haerder verderffe
niſſe trueren/ Die blijſchappe haerder pompoſic=
heyt ende houaerdijen ſal wech ghenomẽ wordẽ/
ẽ haren moet ſal in droefheniſſe verkeert wordẽ/
Want vanden eewighen ſal daer een vier op haer
vallen/ẽ dat ſal veel daghen lanck dueren/ ende
ſal vanden Duyuelen langhen tijt inghewoont
worden.

¶ Eenen trooſt totten volcke/vã des goeder tierentheyts weghen/die haer God loonen ſal/ Ẽ van die roepinghe des heydenen.

Dat.v.Capittel.

A O Hierusalem ſiet rontſomme v totte
opganc der ſonnẽ/ẽ ſiet die vruech=
de die v van God coemt/ Siet dijne
ſonen/die ghi verlaten hebt/ende ver
ſtroyt zijn/die comen vergadert van
den opganck ẽ nederganck der ſonnen/die haer
inden woorde des heyligẽ Gods te eerẽ/verblijen
Treckt af O Hierusalem dat truercleedt/dat ghi in
dijnen iammer aenghehadt hebt/ Ẽ treckt aen
tcieraet/ende eer/die v van Gode tot een eewi=
ge heerlicheyt ontmoet/ God ſal v mettẽ mantel
der gherechticheyt cleedẽ/ẽ een croone der eewi=
ger eerẽ ſal hi v op dijn hooft ſetten/Wãt God ſal
zijn claerheyt v verthoonẽ/die onder dẽ hemel is/
Eenen eewigen name ſal v Godt op ſetten/vrede
der gherechticheyt/ende eere der vreeſen Gods.
Staet op Hierusalem/ ẽ ſtelt v op die hooch=
B te/Siet om tegen dẽ ooſten/ende ſiet dijne kinde=
ren verſaemt vanden opganc totten nederganck
der ſonnen/die haer inden heylighen woorde ver
blijden/als ſi Gods ghedachtich zijn. Si treckẽ te
voete vã v ghevanghẽ/ vanden vianden ghe leyt/
Nv brengtſe die HEERE ghedragen met eeren
als kinderen des rijcx betaemt. Want God heeft
voor hem ghenomen alle hooge bergen te verne=
deren/die hooghe ſteenrootſen/ ẽ die dalen (dye
eewelijckẽ meenden te blijuẽ) dat aertrijcke effen
ẽ ghelijc te maken/op dat Iſrael ſekerlick (ende
ſonder ſorge) woonen mach Gode te eeren/ Alle
boſſchagien ẽ luſtige boomen ſullen Iſrahel om
ſchaduwen/ende dat wt beuel des HEEREN/
Want God ſal Iſrael beruoeren met ghenoech=
ten ẽ vruechdẽ inden ſchijn ẽ claerheyt zijnder
maieſteyt/met bermherticheyt ẽ gherechticheyt
die welcke wt hem is.

Een wtſcrift des briefs die Hieremias gheſondẽ heeft totten ghenen/die ghevanghen van Hierusalem tot Babylonien ghevoert waren door den Babiloonſchen coninck Inden welcken hi haer te kennen gheeft/dat hem van Gode beuolen is.

¶ Dat.vi.Capittel.

OM der ſonden wille dye ghy teghen
God ghedaen hebt/ ſoo ſult ghy van
Nebucad Nezar den Babiloonſchen
coninck ghevanghen tot Babilonien
ghevoert worden. Als ghy dan daer A
coemt/ſoo ſult ghi vele iaren ende langhen tijt/ te
weten tot in dat ſeuende geſlachte/aldaer moeten
bliuen. Maer daer nae wil ick v weder met vredẽ
daer wt brenghen. Ende nv ſult ghi tot Babylo=
nien vele ſilueren ẽ gulden goden ſien/ oock ſtee
nen ẽ houtẽ/die ſullen ſi op die ſchouderẽ dragẽ/
op dat ſi den heydenẽ een vreeſe aen iaghẽ/Daer=
omme ſiet nv toe/dat ghi niet en doet ghelijck die
andere. En veruaert v niet/ẽ en laet v die vreeſe
niet ouerwinnen.
Ẽ als ghi vele volcks ſiet achter ẽ voren/ dye
haer eere bewijſen/dan ghedenct ghi in uwer her B
ten/O HEERE v alleen ſalmen eeren ẽ aenbe
den. Maer mijn Enghel ſal bi v zijn/ende ick ſelfs
ſal voor v leuen ſorge dragen. Wãt dat hout daer
ſi wt ghemaeckt zijn/ dien houte heeft die werck=
meeſter zijn houelẽ/ẽ we eren af ghenomẽ/ſi zijn
vergult/ẽ verſiluert/maer ſi zijn ydele ẽ valſch
ẽ en connen niet ſpreken/ Ghelijc als een deerne
die vrijet verchiert is/ alſoo zijn oock deſe vanden
goude ghemaeckt/gulden croonen hebben haere
goden op haer hoofden/Maer die prieſters nemẽ
dat gout ẽ ſiluer van haer/ẽ beſighent ſelfs/ Ja
ſi gheuen vanden ſeluen den hoeren/ ẽ vercieren
haere deernen daer mede/Daer nae nemen zijt dẽ
deernen weder/ẽ vercieren haer goden daer me
de. Maer die godderen moghen noch van dẽ mot
ten/noch andere wormen haer bevrijen. Si clee=
dense met purpur/ende vaghen dat ſtof af van hae
ren aenſichten/ dies ſeer veel in haeren tempelen
is/Die een heeft eenen ſtaf inder hant/recht oft hi
een richter waer inden lande/maer die teghen hem
misdoet/en can hi niet ghedoodẽ. Die ander heeft
in zijn hant een ſweert/oft bijle/nochtãs en can hi
hem ſelfs noch vandẽ oorloge/ noch vandẽ moor
denaers beſchermen.
Dit alle gheeft v te verſtaen/dat dit gheen godẽ C
en zijn/ẽ daeromme en ſult ghiſe noch eerẽ/noch Ps. 115 Jer. ...
vreeſen/ Want ghelijc alſt is met een vat/ dat ten
beſcht/ende alſt vreecht/ſo en iſt nyewers toe nut
alſoo gaetet oock toe met haere goden/ Alſmenſe
inden tempel ſtelt/dan wordẽ haer oogẽ vol ſtofs
vandẽ voetẽ der ghener die daer in gaen/Ghelijc
herwijs als een die teghen den coninc gedaẽ heeft
dien worden ouer al dooren ẽ poorten toe gheſlo=
ten/Oft ghelijck men een doot lichaem bi den gra
ue hoedet/alſo verwaren die prieſters dye dooren
met grendelẽ ẽ ſloten/ op dat haer goden vandẽ
roouers niet wt ghetoghẽ (ẽ geſtolen) en wordẽ/
Men ontſteect haer vele lichten/ wt den welcken
ſi nochtans niet een geſien en connẽ/ Mer ſi ſtaen
ghelijck eenen balck inden tempel/ Men ſeyt/dye
ſlanghen ẽ wormen/ die wt der aerden groeyen
knaghẽ haer haere herten/ẽ eten haer/ ẽ haere
cleederen/ẽ noch en merckẽ ſi dat niet/ Haere aẽ
ſichten zijn ſweert ẽ rouwe/vanden roock dye in
den tempel is. Die Wlen/Swaluwen/ẽ voghe=
len vlieghẽ op haer/ Ẽ die cattẽ ſpringẽ haer op
haer hoofden.

Dit alle geeft v claerlijck te verstaē/dattet geen
goden en zijn/eñ daeromme en veruaert v niet.
D Dat gout dat si aen haer dragen/dat is nv zeer scho
ne/Maer in dien datmen den roest niet af en wies-
sche/soo en sout geenen schijn geuē/Doemēse goot
so en beuonden zijt niet/ Om ghelt zijn si ghecocht
eñ en hebbē geenē leuendē adem/ Men moetse op
die scouderē dragen/recht oft si geen voeten en had
den/daer mede geuē si den menschē te kennen/dat
si een niet zijn/Alle diese eerē/die wordē tot scandē
In dien si ter neder vallen/soo en connē si van haer
selfs niet weder op gestaē. Eñ als haer al yemant
op helpt/datse recht staen/so en mogen si van haer
selfs niet staen/ maer men moet haer schouderen
onder settē/gelijck den dooden/ Dat haer geoffert
wort/dat vercopen haer priesters/eñ misbruyckē
Ja oock der priesters wijuē nemen daer af/ Met
den crancken eñ armen en coemt daer niet af. Die
barende eñ crancke vrouwen roerent aen (die ne-
ment tot haer) Wt dien sult ghi weten/dat si geen
goden en zijn/eñ daeromme en sult ghise niet vree-
sen/Hoe comet doch dat si godē zijn? Die wijuē sit-
ten voor die guldē/silueren/eñ houten beelden(oft
godekens) Die priesters sitten in haer tempelen/ si
hebben ghehackelde rockē aen/met geschorē hoof-
den/eñ baerdē/eñ en hebben niet op haer hoofden/
si brullen/eñ roepen voor haer godekens / ghelijc-
men op die maeltijden doet daer yemandt ghestor
uen is/Die priesters trecken den beelden hare clee
der af/eñ cleeden daer mede haer meyssens eñ kin-
deren/Men doe haer yet ghoets of quaets/ soo en
connen zijt nochtans niet vergelden/ Sy en mogē
den coninc noch insetten noch afsetten / Sy en mo-
E gen noch rijcdommen geuen/ noch yet quaets ver-
gelden/Oftmen haer al wat ghelooſde/eñ nyet en
houdet/so en vraghen si daer niet nae/ eñ straffens
ooc niet/Si en moghen dē mensche voor den doet
niet verlossen(oft beurijen)also en moghen si oock
den onmachtigen van den sterckē niet beschermē
Den blinden en connē si niet siende ghemaken/ eñ
nyemanden en moghen si in nooden helpen, Si en
ontfermen haer der weduwen niet/Ende dē wees
kens en doen si niet ghoets / Haer goden zijn ghe-
lijck den steenen vanden bergen gehouwen/ houtē
steenen/gulden/ eñ siluerem / Soo wiese dient(oft
eert) die wort gheschent/Hoe canmense dan voor
goden gheachten? oft hoe derfmense dan doch go-
den noemen? Oft dan schoon die Chaldeen sulcke
niet en eerden/doē si hoorden dat si stomme waren
eñ niet spreken en conden / so offerden si nochtans
den Bel/eñ begheerden aen hem dat hi wilde spre
ken/ghelijck of die nietighe ydele dingen mochten
beuinden eñ merckē/ Eñ als zijt mercken/so sullen
zijt verlaten/want haere goden en hebben geen be
uindelicheyt / Daer sittē veel wijuen aen der stratē
met coorden ghegort/eñ si bernen keernen van oly
uen/Als yewers een wt haer versocht wort/eñ by
eenen/die daer voorby ghae/ slaept/ so verwijt zijt
dan hare naghebuerinnen/dat si niet also goet ghe
acht en is(als si)ende dat haere coorde(oft strick)
noch ongebroken si / Men doe haer soo watmen
wille / soo ist doch ydel / Hoe machmen doch mee-
nen oft spreken/dattet goden zijn? Sy zijn vanden
beeltsnijders ende goutsmeden ghemaeckt / ende
en zijn oock niet anders / dan so wat die werkmee-
ster wt haer maeckt/Daer toe zijn ooc die goutsme
den diese makē/van geenē langē leuē/Hoe mogen
dan die dingen die van haer ghemaect worden/go
den zijn? Daeromme soo laten si haren naecomelin
ghen wat valschs eñ verachts achter haer / Want
soo geringe alster een oorlooch op staet/oft anders
wat ongelucs ouer haer comt/ so beraden haer die
priesters/waer si haer metten godekens berghen
mogen/Hoe mochtmē nv gemercken/ oft verstaē
dat si goden waren ? dye haer selfs noch voor den
crijch beschermen/noch van dat ongheluck verlos-
sen en connē? Want als si houten/steenen/siluerem
eñ gulden zijn/so sullen alle die volcken / eñ conin-
ghen weten/dattet valscheyt is/ Eñ tsal openbaer
worden/dat si geē goden en zijn / maer werckē vā
menschen handē/eñ dat God met haer niet te doē
en heeft/Den lande en mogen si geenen coninc ge-
uen/eñ den menschen geenen regen/ Si en mogen
geen recht spreken / eñ die landen en mogen si van
dat onrecht niet verlossen/Want si vermogen min
dan een kraeye/ die tusschen den hemel eñ der aer-
den vliecht/Wanneer datter een vier in die houten
steenen/siluerem/ende gulden goden huys coempt
ende het steecht aen/ dan vlieden die priesters ende
lopen wech/Maer die goden verbernen/gelijc als
die balckē/Si en connē geenē coninc/ noch geenen
crijch yet wederstants gedoen / Hoe canmē dan ge
achten/oft hoe derfmē dan segghen dat si goden zijn
Die houtene/steenen/gulden/eñ siluerem goden en
mogen haer noch voor dieuen/ noch voor roouers
beschermē/Wat zijn doch dat voor goden/daer die
scalcken stercker zijn dan si? Die welcke nemē haer
hare clederē/metten welcken si geciert zijn/ooc tsil
uer eñ tgout dat haer aen hangt/eñ varen daer he-
nen/eñ si en connen haer selfs niet ghehelpen/ Het
waer doch veel beter/dat yemant een coninc ware
ende toonde zijn cracht / Oft oock anders een oor
baerlijc vat inden huyse/ van den welcken hem een
verblijt diet heeft/Oft een dore aenden huyse / dye
behoedet dat inden huyse is / dan dat yemandt een
sulcken ydelen God ware/Son eñ maen/ende alle
sterren/als si haren schijn wtlaten gaē/eñ schijnen/
so zijn si gehoorsaem/den menschē te dienst ende te
profijte/Die blixem als hi verschijnt / soo isset een Deu. iiij
claerheyt/Die wint waeyt in alle landen / ende dye Mat. v
wolcken lopen contsomme/waerse God ghebiet/ Sa.xiij.
Dat vier alst wtgesonden wort/eñ beuolen/so ver Job.
bernet die bergē eñ wouden/Maer dese goden en xxxvij.
zijn/noch aen schoonheyt/noch aen cracht euē on-
der dien dingen gelijc. Waeromme datse nyemant
voor godē houdē en sal/aengesien dat si noch recht
wt sprekē/noch yet den menschē doen mogen/Als
ghi nv vast weet dattet gheen goden en zijn soo en
ontsietse ooc niet/want si en connē den coninc noch
goet/noch quaet doē/ Sy en connē den heydenē aē
den hemel geen teeken geuē/ Si en lichten ooc niet
als die sonne/noch en gheuen oock gheen schijn als
die mane / Ja die onuerstandige dierē zijn beter eñ
waerdiger dā si/die mogē doch onder dat dac vlie-
den/eñ haer seluen oorbaerlic zijn. Eñ daerōme en
machment ons gheensins bewijsen/ dat si godē
zijn/daeromme en vreestse ooc niet.

Want ghelijc als eenen ghecontrafeytten Ma

met inden couwoorden hof/niet en bewaert/alsa zijn haer houtene/steenen/silueren/en gulde gode Ende ghelijc als een verwelcte dijstel inden houe/ daer die voghelen op sitten/En ghelijc als een doot lichaem datmen in die duysternisse worpt/ recht al so ist met haren houtenen/steenen/silueren / ende gouden goden/Ghi merct ooc wel aen haere pur pure cleet/en schaerlaken / dat metter tijt verrot/ dattet gheen goden en zijn/ Jae si selue worde ten laetsten verteert/dat selue ghescheiet den lande tot een groote verachtinghe. Wel den oprechten dye gheen beelt en heeft/noch en eert / die sal seker en vry zijn van alderley versmaetheyt.

Hier eyndet die Propheet Baruch.

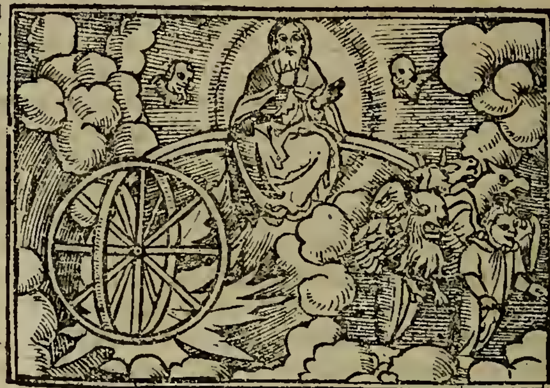
Die Propheet Hezekiel.



God die HERE verthoont den prophete in een ghe sichte zijn mayesteyt/voorsichticheyt/wijsheyt/en macht.

Dat.I.Capittel.

A
In den dertichste iaer opte vijfsten dach der vierder maendt / doen ick onder die ghevanghenen aen dat water Chebar was deden haer die hemelen op/ ende God toonde my een ghesichte(oft visioen) Den selven vijfsten dach der maent was eenen inden vijfsten iaer/na dien dat Joakim die Coninck Juda was ghevanghen wech ghevoert/ Doen ghescheide de dat woort des HEREN tot Hezekiel den sone Busi des Priesters inden lande der Chaldeen by dat water Chebar/aldaer quam die hant des HEREN ouer hem.



Ende ick sach/ende siet/Daer quam eenen arcte lijcken windt van Tnoorden herwaerts met een grote wolcke vol viers/dattet ouer al rontsomme blincte/En midden in dat selue vier was een gan sche claerheyt/ende daer in was een ghedaente/ge lijc vier dieren/en onder eens yeghelijcx ghestelte nisse ghelijc een mensche/En si hadden vier aensich ten/ende vier vloghelen. En haere beenen stonde stracks/met haer voeten waren als osschen voete ende si blincten ghelijc een claer metael/En si had den menschen handen onder haer vloghelen / Want si hadden vier aensichten ende vier vloghelen/En die selue vloghelen waren deen aenden anderen/ En als si ghinghen/soo en ghinghen si van malcande ren niet/Maer soo waer dat si ghinghen/so ghin ghen si stracks voor haer.

Haer aensichten ter rechter siden waren gelijc eenen mensche en leeuwe / Maer ter slincker side waren haere aensichten ghelijc eenen ossche/ende aernt/En haer aensichten en vloghelen waren bo uen ghedeelt / dat altoos twee vloghelen tsamen stoeghen/en met twee vloghelen haer lichaem be decten/So werwaerts dat si ghinghen/daer ghin ghen si stracks voor haer henen/Ende si ghingen so werwaerts dat die wint stont/ En si en ghinge niet van malcanderen/als si ghinghen / Ende dye dieren waren aen te sien / ghelijck vierighe colen/ die daer bernen/En tusschen den dieren een claer heyt ghelijc als fackelen/En dat vier gaf een claer heyt van hem/en wt den viere ghinc eenen blixem Maer die dieren liepen herwaerts en ghints/ ghe lijck als eenen blixem.

Als ick die dieren alsoo sach/Siet/ doen stondt B
daer een radt(oft wiel)op der aerde bi den vier die ren/En het was aen te sien ghelijck vier raderen. En die selue raders waren ghelijck een Turkoys Ende si waren alle viere deene ghelijck dandere/ En si waren aen te sien / recht oft deen radt waer gheweest in dandere / So wanneer een onder haer ghinck/soo ghinghen si alle viere/ende si en ghinge niet van malcanderen/Ende haer velghen(oft can=

ten)ende hoochten waren veruaerliken/ Ende ha
re velghen waren vol ooghen/rontsomme/aen al-
le die vier raderen/Ende als die dieren ghinghen/
soo ghinghen die raders oock neffens haer / Ende
als die dieren haer vander aerdē opwaerts hieuen
soo hieuen haer die raders oock opwaerts / waer
die wint henen ghinc/ daer ghinghen si ooc henen/
Ende dye raderen hyeuen haer neffens haer op-
waerts/ Wandt daer was eenen stercken wint in
den raderen/Als si ghinghen/so gingen dese oock/
als si stonden so stonden dese ooc/ Ende als si haer
opwaerts hieuen vander aerden / soo hieuen haer
ooc die raders neffens haer opwaerts/ Want daer
was eenen stercken wint in die raderen.

Maer bouen ouer die dieren/wast ghestelt/ghe-
C lijc die hemel/als een Cristal schrickelijcken / recht
bouen ouer haer wt gebreet / dat onder den hemel
hare vloghelen/deene stracks teghen den anderen
stont/Eñ die twee vloghelen bedecten eens yege-
lijcs lichaem/ Ende ick hoorde die vloghelen ruys-
schen ghelijc groote wateren/ende ghelijc een ghe-
luyt des Almachtighen/als si ghinghen/ Eñ ghe-
lijc een ghedruysche in een heyre / Maer als si stil-
stonden soo lieten si die vloghelen neder / Eñ als si
stil stonden/eñ haer vloghelen neder lieten/so don-
derdet inden hemel bouen ouer haer.

Eñ ouer den hemel/die bouen haer was/wast
ghestelt ghelijck een Saphir / ghelijck eenen stoele
Ende opten seluen stoele sat eene / ghelijck als een
mensche ghestelt/Ende ick sach hem aen / ende hy
was ghestelt/ghelijck als een claer licht / Ende in-
wendich wast ghestelt/ghelijck een vier rontsom-
me/van sinen lendenen ouer hem/ende onder hem
doen sach ickt/ghelijck vier blincken rontsomme/
ghelijck als den reghenboghe siet inden wolcken/
alst ghereghent heeft / alsoo blincket rontsomme/
Dit was dat aensiē der heerlicheyt des HEEREN
Ende doen ict hadde gesien/so viel ic op mijn aen-
sichte/ende hoorde een sprake.

❡ Die Prophete bewijst zijn sendinghe/in wat maniere dat die gheschiet is/Ende tot wyen dat si ghesonden is.

❡ Dat.ij.Capittel/

A Ende hi sprack tot mi / Du menschen
kint/stelt v op dine voeten/so wil ick
met v spreken/Ende doen hi met my
sprack / so wert ick weder vertroost/
ende ic trat op mijne voeten/ eñ hoor
de na hem die met mi sprac.

Ende hi sprack tot mi/ Du menschen sone/ Ick
sende v totten kinderen Israhels / tot den afualli-
ghen volcke/die van mi ghetreden zijn / Si met ha
ren vaderen/ hebben tot op desen teghenwoordi-
ghen dach teghen mi ghedaen/ Maer die kinderen
totten welcken ick v sende / die hebben harde cop-
pen/ende verstocte herten / tot dien sult ghi seggen
Alsoo spreect die HEERE der heyrscharen / Sy
zijn gehoorsaem/oft si latent/ Het is certeyn een on
gehoorsaem volc/nochtans sullē si weten/dat daer
een Prophete onder haer is.
B Ende du menschen kint/ghi en sult v voor haer
niet vreesen. Hoe dat si v voordelen / Het zijn voor
waer weder spannighe ende steecachtige doornen
tegen v/ Ende ghi woont onder die Scorpioenen/ Mat.x.
Mer ghi en sult niet vreesen/hoe datse v veroorde
len/noch van hare dreyghen v ontsetten / hoe wel
dattet een onghehoorsaem volc is / Maer ghi sult
haer mine woorden seggē/ Si hoorent oft si latent
Want het is een ongehoorsaem volc.

Mer du menschē soon / hoort wat ick v segge
ende en weest niet onghehoorsaem / ghelijc dat on
ghehoorsaem volck is/ Doet dinen mont op/ ende
eet/dat ick v gheuen sal / Ende ick sach ende siet/
Doen was daer een hant teghen mi wtghestrect/
die hadde eenen besloten brief/dien ontlooc si voor
mi/ende hi was bescreuen van buyten / ende van
binnen/ Ende daer stont in ghescreuen/ Claghe/
Ach ende wee.

Ende hi sprac tot mi/ Du menschen soon/ Eet
dat voor v is/te weten / desen brief/ eñ gaet henen
ende predickt den huyse Israel / Doen dede ick mij
nen mont op/ende hi gaf mi den brief te eten / En
de hi sprack tot mi/ Du menschen kint / Ghi moet
desen brief/dien ick v gheue/ in dijn lijf eten / ende
dijnen buyc daer mede vullen / Doen adt ick hem
eñ hi was in mijnen monde so soete als honich.

Ende hi sprac tot mi/ Du menschen kint. Gaet
henen totten huyse Israels / ende predict haer mij
ne woordē/ Want ic en sende v niet tot eenen volc
ke/dat een vreemde redē/ende een onbekende spra
ke heeft/maer totten huyse Israhels / Ja vrijelijc-
ken niet tot grote volcken/die een vreemde reden/
ende een onbekende sprake hebben / der welcker
woorden ghi niet verstaen en condt/ Ende oft ic v
al totten seluen sende/soo souden si v doch gheerne
hooren/ Maer dat huys Israels en wil v niet hoo-
ren/ Wandt si en willen mi selue niet hooren / Dat
gansche huys Israhels heeft harde voorhoofden/
ende verstocte herten / Maer nochtans hebbe ick
dijne aenghesicht hart ghemaect teghen haer aen-
sicht/ ende dijn voorhooft teghen hare voorhoof-
den/ Ja ick hebbe dijn voorhooft soo hart/ als eenē
Diamant/ende harder dan eenen vierstēē gemaect
Daeromme en versaecht v niet/ ende en verslaet v
niet voor haer/om dat si een soo onghehoorsamen
volck zijn.

❡ Hi bewijst hier wat dat officie eens Propheten si/ te weten/ Dat woort wt Gods mondt ontfanghen/ die boose van haren boosen wech treckē eñ voor die straffinge waerschouwē/ Ende die goede in haerder oprechticheyt te sterken.

❡ Dat.iij.Capittel.

Ende hi sprack tot my / Du menschen
kindt/ Alle mijne woorden die ick v
segghe/dye aenmerckt metten ooren
ende metter herten/ende gaet henen
totten ghevanghenen dijns volcks/
ende predict haer/eñ spreect tot haer/ Alsoo spreect
die HEERE der heyrscharen (si hoorent of si la-
tent/ Ende eenen wint (oft gheest)hief mi op / en-
de ic hoorde achter mi een gheluyt/ ghelijck eender
grooter eerdtbevinghen/ Ghelooft si dye heerlijc-
heyt des HEEREN op haerder plaetse/ Ende ic
hoorde dat ruysschen van den vloghelen der dye-
ren/dye haer teghen malcanderen sloeghen / ende
ooc dat ratelen der raders dye zeer na by haer wa-

Pscrbij. [illegible] Eze.x.

een/en dat gheruyssche van een groote aertbevin
ghe/Doen hief mi die wint(oft geest)op/en voer-
de mi wech/ende ic voer daer henen / en was seer
veruaert/Maer die hant des HEEREN hielt mi
vast/En ick quam totten ghevaughenen/die aen
dwater Chebaer woonden/inden Meye/En ick
stelde mi bi haer/die daer saten/ende bleef aldaer
onder haer/seuen daghen/gansch trueríchlick.

En doen die seuen daghen omme waren/ghe
schiede dat woort des HEEREN tot mi/ en sprac
Ghi menschen kint/Ick hebbe v tot eenen wach
tere geset/ouer dat huys Israels/Ghi sult wt mij
nen monde dat woort hooren / en haer vā mijnen
weghen waerschouwen.

B So wanneer ic den godlosen segge / Ghi moet
Act.x. den doot steruen / en ghy en waerschouwet hem
Iere.iij. niet/en en segget hem niet/op dat die godloose hē
Hiere. van sinen godlosen wege hoedē/ende dat hi leuen
xviij. dich bleef/Soo sal die godloose om sijnder sonden
wille steruen/Maer sijn bloet wille ick van dijnre
hant heysschē/En in dien ghi den godlosen waer-
schout/en dat hi hem niet en bekeert vā sinē god-
losen wesen ende weghen/So sal hi om sijnre son
den wille steruen/Maer ghi hebt v siele verlost.

En als een oprechte hem van sijnder gherech
ticheyt keert/en doet quaet/Soo sal ick hem laten
aenloopen/dat hi moet steruē/ Wāt ghi hem niet
gewaerschout en hebt/so sal hi om sijnder sonden
wille steruen moeten/en sijn gerechticheyt/die hi
ghedaen heeft/die en sal niet aenghesien worden/
Maer sijn bloet wil ic van dijnre hant heysschen/
Als ghi den gerechtigē waerschouwet/dat hi niet
en sondighe/ende hi en sondicht ooc niet/So sal hi
leuen/Wāt hi heeft hē ghehoort/ en ghi hebt uwe
C siele verlost.

Ende aldaer quam die hant des HEEREN
ouer mi/en sprack tot mi/Staet op/ ende gaet he
nen wt int velt/aldaer wil ic met v spreken/Ende
ic stont op/ende ghinc henen wt int velt/ En siet/
doē stont die heerlicheyt des HEEREN daer/ghe
lijc ic se ghesien hadde aen dwater Chebar / Ende
ic viel neder op mijn aensichte/Ende ic werd ver-
troost/en ghinc op mijne voeten / Ende hi sprack
met mi/en seyde tot mi. Gaet henen ende besluyt
v in dijnen huyse.

En ghi menschē kint/Siet/men sal v stricken
(oft banden)aendoen/ende v daer mede bindē/ al
so dat ghi haer niet ontgaē en sult/Ende ick wil v
die tonge aen dijnen rahe doen cleuē/dat ghi stom
me sijn sult/en haer niet meer en sult moghē straf
fen/Want het is een ongehoorsaem volck/Maer
D als ic met v spreken sal / dan sal ick v den mont op
doen/dat ghi tot haer segghen sult/ Alsoo spreeect
die HEERE der heyrscharen/Diet hooren wille
die hooret/Diet laet/die latet/Wāt het is een on-
ghehoorsaem volck.

¶Hier wordt voorder den prophete in een ghesichte een beuel ghegheuen.

Dat.iiii.Capittel.

A Hy sone des menschen/neemt een
tichel/die legt voor v/ en ontwerpet
daer op die stadt/Hierusalem/ende
maeckt een belech daer ōme/en een
bolwerc daer ōme/en graeft schan-
sen/oft een scutsel daeromme / en maect een heyr
daeromme/en stelt hutten ende boeyen/daer ront
omme/Maer voor v neemt een yseren panne/die
laet een yseren muere sijn/tusschen v/en die stadt/
en richt v aensicht teghen haer/en belegtse/Dat si
een teeken den huyse Israels.

Ghi sult v ooc op dijnder slincker sidē legghē/
ende legghen die misdaet des huys Israels op die
selue/Soo vele dagen als ghi daer op ligt/so lange
sult ghi ooc haer misdaet draghen/Ic wil v die ja-
ren haer der misdaet tot een getal der daghen ma-
ken/te weten/drie hondert en tnegentich dagen/
Soo langhe sult ghi die misdaet des huys Israels
draghen/En als ghi sulcx volbracht hebt/soo sult
ghi v daer na op dijne rechte side legghen / en sult
die misdaet des huys Juda dragen veertich dagen
lanc/En ic gheue v hier eenen dach/ voor een iaer.

En stelt dijn aensicht en dijnen blooten arme
tegen dat beleghеrde Hierusalem/ende predict te-
ghen haer/Ende siet/Ick wil v stricken aendoen/
alsoo dat ghi v niet weyndē en mogeste vander een-
der siden/tot die ander/tot dat ghi die dagen dijn-
re beleggínge volbracht hebt/Daeromme neemt
nu tot v tarwe/gerst/bonē/wickē/hers/ en spelt/ B
ende doetet al in een vadt/ende maect daer wt soo
veel brooden/so veel dagen als ghi op dijnre siden
ligghet/alsō dat ghi drie hondert ende tnegentich
dagen daer ghenoech te eten hebt/ Alsoo dat dijne
spijse/ die ghi dagelicx eten moet / si twintich sikel
swaer(nae dat ghewichte) Alsulcx sult ghi vander
eender siden totter anderder eten/Dat water sult
ghi ooc nae der mate drincken/te weten/dat seste-
deel van een hin / Ende ghi sult sulcx ooc vander
eender siden totter anderder drincken / Ghersten
koecken sult ghi eten/die ghi voor harē ogen met
menschen dreck backen sult.

Ende die HEERE sprack/ Also moeten die
kinderen Israhels haer onreyn broot eten/onder
die heydenen/der waerts ickse verstooten hebbe/
Maer ic sprac/Ach HEERE God/Siet/mijn sie-
le en is noch niet onreyn gewordē/ want ic hebbe
vā mijnder iuecht op/tot deser tijt toe/geen doot
aes(oft verstickt)noch vanden wilden dieren ver-
schoort/ghegeten/ende daer en is noyt geen onreyn
vleesch in mijnen mont ghecomen.

Hi sprack tot my/Siet / Ic wil v koeyen dreck
voor menschē dreck toe latē/daer ghi v broot me-
de makē sult/ Ende hi sprac tot mi/ Ghi menschē
kint/Siet/ick wil den voorraet ende prouisie des
broots tot Hierusalem/wech nemen / alsoo datse
dat broot etē moetē na dat gewichte en met com
mer/ende dat water nae der maten met commer
drincken/Daeromme datse broodts ende waters
ghebreec hebben sullen/Ende deene sal metten an-
deren in droeffenisse sijn / ende si sullen in haer der
misdaet versmachten.

Den Prophete wordt gheteekent in een ghesichte/ oft hi sloeg/met wat straffinghe dat God dat volck wil te nyete maken.

Dat.v.Capittel.

Nde ghi menschen kint / Neemt een
sweert scherp ghelijc een scheer mes-
se/ende vaerdt daer mede ouer dijn
hooft ende baert/Ende neempt een A
weech schale ende ghewicht/en deelt

dat hayr daer mede / Dat een derdendeel verbernt
met vier midden inder stadt / als die daghen des be
legts volcyndt zijn / Dat ander derdendeel neempt
en slatet metten sweerde rontsomme / Dat leste der
dendeel stroeyt inde wint / dat ic dat sweert achter
haer wt trecke / Mer neemt daer af een cleyn wey-
nichsken / en bindet int deyndeken van uwen man-
tel / En neemt wederomme sommige daer van / en
worpet in een vier / en verbernet mette viere / Daer
af sal een vier wt comen ouer dat gansce huis Israels
B . Also spreect die HEERE God / dat is Hierusa-
Da. iij lem / die ick onder die Heydenen ghesett hebbe / ende
die landen rontsomme haer / Mer si heeft mijn wet
verwandelt in een godlose leere / meer dan die hey
denen / ende mine rechten / meer dan die landen / die
rontsom haer liggen / Wandt si verworpen mijn
wet / en en willen na mine rechten niet leuen / Daer
iiij omme spreect die HEERE God also / Aengheesien
ghi grooter boosheyt doet / dan die Heydenen / die
rontsomme v zijn / en nae mijnen gheboden niet en
leeft / en na mijne rechten nijet en doet / Maer na der
heydenen wijse / die rontsomme v zijn / Daer omme
seyt die HEERE God also /
C Siet ick wil oock aen v / en wil dat recht ouer v
laten gaen / dat die Heydenen toesien sullen / En ic
wil alsoo met v om gaen / ghelijck ic noyt ghedaen
en hebbe / noch voort meer doen en sal / om alle dijn
der grouwelen wille / dat onder v / die vaders hare
kinderen / en die kinderen hare vaders eten sullen /
Ende ic wil alsulcken recht ouer v laten gaen / dat
alle dijne ouergheblevenen in alle winden verstroyt
sullen worden / Daeromme so waerlijck als ick le-
ue spreeckt die HEERE Godt / om dat ghi mijn
heylichdom met dine grouwelen / ende beelden ver-
ontreynicht hebt / soo wil ick v oock wech schauen /
en mijn ooge en sal v niet sparen / noch voorbi gaen
Dat derdendeel van v sal vander pestilentien steruen
en door honger vergaen / En dat ander derden
deel sal door tsweert steruen / rontsomme v / Ende
dat laetste derdendeel wil ic in alle winden verstroyen
En dat sweert achter haer wt trecken.
Also sal mijnen thoorne volcyndt / en mijn ver-
bolgentheyt ouer haer volbracht worden / also dat
D ic mijnen moet coele / En si sullent beuinden dat ict
die HEERE in mijne ieloersche ernstighe liefde
ghesproken hebbe / als ic mijnen thoorne aen haer
volbracht hebbe / Ick wil v tot eender woestenie /
en tot een versmaetheyt setten voor alle heydenen /
die rontsom v zijn / voor den ooghen aller die daer
voorbi ghaen / En ghi sult een verachtinghe / spot /
exempel / en wonder zijn allen Heydenen / die rontsom
v zijn / Tot dier tijt als ic ouer v dat recht laet gaen
met toorne gramschappe / en met een toornich stra-
uen / Dat segge ic die HEERE / En als ick boose pij
len des hongers onder haer schieten sal / die zeer sca
delijcken zijn sullen / en ic se wtschieten sal / v te verder
uen / En den honger ouer v altijt laet groter worden
en den voorraet des broots wech neme / Ja honger
en boose wilde dieren wil ic onder v senden / die sul
len v erueloos maken / En daer sal pestilentie ende
bloetuergheten onder v omgaen. En ick wil dat
sweert / ouer v brenghen / Ic die HEERE hebt geseyt

¶ Een prophetie ouer dat gheberchte Israels / van der
toornende quaet dat ouer haer comen sal.

Dat.vi.Capittel.

Ende des HEEREN woort geschiede
tot mi / en sprac / Du menschen soon /
Keert dijn aensichte tegen die berghen A
Israels / Ende predict tegen haer / en
segt / Ghi berghen Israels hoort dat
woort des HEEREN der heyrscharen / Also spreect
die HEERE der heyrscaren / beyde totten berghen
en totten heuelen / tsamen totten beken / en tot die
dalen / Siet / ick wil dat sweert ouer v brenghen en
uwe hoochten te niet brenghen alsoo dat uwe ou-
taers verwoest / en uwe goykens in stucken gebro
ken sullen worden / en ic wil uwe lichamen voor uwe
beelden laten verslaen / Ja ick wil die lichamen der
kinderen Israels voor uwe beelden verdoen / en ick
wil uwe gebeenten rontsomme uwe outaers stroy
en / So waer ghi woont / daer sullen die steden woest /
en die hoochten tot eender eenelicker plaetsen wor
den / Want men sal uwe outaers woest en eensaem
maken / en uwe Goykens in stucken breken / en te
niete maken / En uwe beelden in stucken slaen / en
uwe stichtinghen wt roeyen / En die verslaghene
onder v die sullen daer neder liggen / alsoo dat ghijt
beuinden sult / dat ic die HEERE ben. B
Maer ic wil der sommighe van v laten ouerbli Ru.xv.
uen / die tsweert ontgaen onder die heydenen / Wan Ose.iiij
neer ic v in die landen verstroeyt hebbe / die selue u-
we ouergheblevenen / die sullen dan aen mi ghedenc
ken onder die heydenen / daer si gheuanghen zijn
moeten / als ick haer hoerachtich hert / dat van my
ghewecken is / en haer hoerachtich ooghen / die nae
anderen Goykens ghesien hebben / verslaghen sal
hebben / En dan sal haer der boosheyt berouwen / die
si door allerley hare grouwelen bedreuen hebben / en
sullen beuinden dat ic die HEERE si / en nijet te vergeefs
gesproken en hebbe / alsulcken ongeluc haer te doen.
Also seyt die HEERE God / Slaet dine handen C
tsamen / en stampt met dijne voeten / en segt / Wee
ouer alle grouwelen der boosheyt inden huyse Is-
raels / waeromme dat si door tsweert / hongher / en
pestilentie vergaen moeten / So wie verre is / die sal
vander pestilentie steruen / En soo wie na bi is / die
sal door tsweert vmghaen / En so wie ouer blijft / en
daer voor behoet is / die sal vanden honger steruen
Also wil ick mijn gramschappe onder haer voleyn
den / dat ghijt vernemen sult / dat ic die HEERE ben.
Als uwe verslagen onder uwe Goykens oft beelden
liggen sullen / rontsomme uwe outaers / bouen op die
heuelen / en bouen op alle berghen / en onder alle groene
boomen / en onder alle dicke eycken / op welcke plaet-
sen dat si allerley Goykens soeten reucoffer deden /
Ic wil mijn hant tegen haer wtstrecken / en dat lant
woest en eensaem maken / van die woestijne aen / tot
Diblath toe / so waer dat si woonen / En si sullen be
uinden dat ic die HEERE ben.

¶ Hier wordt bewesen wat straffinghe ouer dat volck
comen sal.

Dat.vij.Capittel.

Ende des HEEREN woort geschiede A
tot mi / en sprac / Du menscen kint / Al
so spreect die HEERE God / vanden lan
de Israels / Dat eynde coemt / Dat eyn-
de ouer alle die vier hoecken des aert
rijcks / Nu coemt dat eynde ouer v / Wandt ick wil
mijnen thoorne ouer v seynden / en wil v oordelen

gelijc ghi verdient hebbet/eñ wil v gheuen/al dat
uwē grouwelen toebehoort/ Mijn ooghe en sal v
niet sparē/noch voorbi gaen/ Mer ic wil v gheuē
ghelijc ghi verdient hebt/eñ dijne grouwelen sul-
len onder v comen/dat ghijt beuinden sult/dat ick
die HEERE si.
Alsoo spreeckt die HEERE der heyrscharen/
Siet/dat een ongheluc coemt ouer dandere/ Dat
eynde coemt/ Jae dat eynde coēt/ het ouervalt v/
Siet/het comt/het gaet schoon op/ eñ het breect
voorwaerts ouer v/ghi inwoonders des landts/
Die tijt coemt/den dach des iāmers is nae bi/dat
ter gheen singen opten bergen zijn en sal/ Nv wil
ic haest mijnen thoorne ouer v wt schuddē / ende
mijn gramschappe aen v volcynden / eñ ick wil v
oordeelen/gelijc ghi verdient hebt/eñ v gheuē/ al
wat dijnen grouwelen toebehoort/ Mijn ooghe
en sal v niet sparen/noch ouertreden/Maer ic wil
v gheuen gelijc ghi verdient hebt/ Eñ dijne grou-
welen sullen onder v comen/ dat ghi beuindē sult
dat ic die HEERE si/die v slaet.
Siet/den dach/Siet/hi coemt daer/hi breect
in/Die roede bloeyt/eñ die stoute groeyt / Die ty-
rāne heeft hem op gemaect/om wt te roeyē ouer
die godlosen/also dat nyemāt van haer/ noch van
harē volcke/noch van haren hoope/ troost hebbē
en sal/Daeromme comt die tijt/ Den dach coemt
na bi/Die cooper en verblijde hem niet/eñ die ver
cooper en truere niet/ Wāt den toorne coēt ouer
alle haer rijcdommē/Daeromme en sal die verco
per na zijn vercoft goet niet weder dencke/ Want
B die daer leeft/die salt hebbē/ Want die prekinghe
van alle haer rijckdommen / en sal niet te rugghe
keerē/Daeromme en laet hem nyemāt in zijnder
misdaet verharden door zijn geet.
Laetse nv die basuyne blasen/ende alle dinc ter
wapeninghe bereyden/ Daer en sal doch nyemāt
inden crijsch trecken/ Want mijn grāscappe gaet
ouer alle haer volc/ Op die stratē gaet dat sweert
Inden huysen gaet pestilencie ende honger/ Soo
wie opten velde is/ die sal vandē swerde steruē/
Maer die inder stadt is / dien sal die pestilencie eñ
den hongher verslinden/ Ende so wie onder haer
ontvliedē/die moeten opten gebergten zijn/ Eñ
gelijc als die duyuen inden dalen/ die alle te samen
onder malcanderen knorren/ een yegelijc om zijn
der misdaet wille/ Alle handē sullen neder sinckē
eñ alle knien sullen so onseker staē / als dat water
Ende si sullen sacken om haer gorden / ende met
vreese ouergoten worden/eñ alle aensichten sullē
iāmerlijcken sien/eñ alle hoofden sullen kale zijn.
Si sullē haer siluer henē op die straet werpē/
eñ haer gout/als eenen dreck achten/ Want haer
siluer ende gout en salse niet verlossen/ indē dage
des thoorns des HEEREN / ende en sullen haere
sielen daer af niet versaden noch harē buyck daer
vā vullen/ Wāt het is haer geweest een ergernisse
tot haerder misdaet/ Si hebben van harē edelen
cleynodien daer mede si houerdije bedreuen/veel
den haerder grouwelen/eñ schouselen ghemaect/
daeromme wil ick haer tot eenen dreck maken/eñ
ic wilt den vreemdē in die handen gheuen/dat zijt
roouen / eñ den godlosen opter aerdē/ tot eender
butte/ dat zijt onthelighē sullen/ Ic wil mijn aen
sicht daer af keeren/om dat si mijnē schat ymmer
wel ontheylgen(oft ontwijen) Ja die roouers sul
len daer ouer comen/eñ sullent ontheylighen/ oft C
ontwijen.
Maect eenen tuyn om haer / wāt dat landt is
vol bloetschuldē/eñ die stadt vol violentie/Daer-
omme wil ic die argeste onder die heydenen laten
comen/dat si haere huysen in sullen nemen/Ende
ic wil die houerdie der gheweldiger een eynde ma
ken/eñ haere kercken ontheylgen/ Die wtroeyer
coemt/Dan sullen si vrede soecken / eñ daer en sal
gheen zijn/Dat een ongheual sal ouer dandere cō
men/Dat een geruchte ouer dādere/ Daeromme
sullen si dan een ghesichte biden prophete soeckē/
Mer daer en sal noch wedt byden priesters/noch
raet bi den ouden ende raetsheeren meer zijn/ Die
coninck sal bedroeft zijn/ ende die vorstē sullē met
rou cleederen ghecleedt zijn/ende die handen des
volcx inden lande sullen versaecht zijn / Ick wille
met hem omgaen/alsoo si gheleeft hebben/Ende
ick wilse oordeelen/na dat si verdient hebben/dat
si beuinden sullen dat ic die HEERE si.

¶ God laet den prophete die boosheyt sien / die dat volck
inder stadt Hierusalem/ende inden huyse Gods bedreef.
Dat.viij.Capitel.

Ende het ghescbiede inden sestē iaer/ E
opten vijfsten dach der sester maent/
dat ick sadt in mijnen huys/ende die ou
den ende raetsheeren wt Juda saten
voor mi/aldaer viel die hāt des HE
REN Gods op mi/Ende siet/ick sach/dat van si
nen lendenen aen/tot onder wt/was ghelijck een
viere / Maer bouen ouer sine lendenen/ wast een
gantssche claerheyt/ende hi reckte wt ghelijck als
een hant/eñ hi greep mi byden hayr mijns hoofts
doen voerde mi eenen windt tusschen hemel ende
aerde/ende bracht mi tot Hierusalem/in een god-
like gesichte/tot die binnenste poorte/ die teghen
dat Noorden staet/Daer een beelt sadt / tot vōrtiet
den huyse des HEEREN.
Eñ siet/doen was die heerlicheyt des Godts
Israels/ghelijck icse te voren ghesien hadde inden
velde/Ende hy sprack tot mi/Du menschen kint/
heft dijn oogen op tegen dat Noorden/ Eñ doen
ic mijn ooghen op hief tegen dat Noorden/ Siet/
doen sadt teghen dat Noorden dat verdrietelijcke
beelt aen die poorte des outaers / essen aldaer mē
ingaet/Ende hi sprac tot mi/ Ghi menschen kint/
Siet ghi wel/dat dese doen/te wetene grote grou
welen/die dat huys Israels hier doet/dat si mi ym
mer verre van mijnen heylichdom verdrijuen.
Mer ghi sult noch meer groote grouwelen sien.
Ende hi voerde mi aen die duere des voorhofs C
ende siet/daer was een gat in die wandt/Ende hi
sprac tot my/ Ghi menschē kint/Graeft door die
want/Eñ doē ic door die want groef/ Siet/daer
was een duere/Eñ hi sprac tot mi. Gaet in/ende
besiet dese boose grouwelē/die si al hier doē/Eñ
doen ic in quam/ende sach/Siet/doen warē daer
alderley beeldē/der wormen/ende beestē / ende del
schouselen ofte grouwelen/ende alderley beelden
des huys Israhels/ouer alle rontsomme/ aen die
want gemaect/voor die welcke stondē tseuentich

mannen/ wt den outsten oft raetsheeren des huys
Israels. Eñ Jasania die sone Saphan, stont mid
den ond haer/ eñ een yegelic hadde zijn rueckwerck
in zijn hant/ Eñ daer ginc eenẽ dickẽ neuel op vã
dat rueckwerck.
Eñ hi sprac tot mi/ Meñschẽ kint/ Siet ghi wel/
wat die raetsheeren des huys Israels doẽ/ int hey
melic/ een yeghelic in zijn slaepcamere? Wãt si seg
ghen/ die HEERE en siet ons niet/ Maer die HE
RE heeft dat lant vlatẽ/ Eñ hi sprac tot mi/ Ghi
sult noch meer groter grouwelen sien/ die si doen
Eñ hi voerde mi henen in totter poorten/ aen des
HEEREN huyse/ die noortwaerts staet/ Eñ siet/
aldaer saten wijuẽ/ die weendẽ ouer dẽ Thamus/
eñ hi sprac tot mi/ Menschẽ kint/ Siet ghi dat wel
Maer ghi sult noch grooter grouwelen sien/ dan
dese zijn.
C Eñ hi voerde mi inden binnensten hoffen des
HEEREN huys/ eñ siet/ voor die duere/ aendẽ tẽ=
pel des HEEREN/ tusscẽ die poorte eñ dẽ outaer/
daer waren omtrent vijuentwintich mannen die
haren rugghe teghen den tempel des HEEREN/
eñ haer aensicht tegen den oosten gekeert haddẽ/
Eñ si aenbadẽ tegen der sonnẽ opganc/ Ende hy
sprac tot mi/ Menschẽ kint/ Siet ghi dat wel? Ist
den huyse Juda te weynich/ dat si alle sulcke grou
welen hier doen? want si doch anders inden ganß
schen lande enckel gewelt eñ onrecht bedriuen/
Eñ gaen toe eñ vergrammẽ mi ooc/ Eñ siet/ Sy
houden die meyen aen die noesen.
Daeromme wil ic teghen haer ooc met verbol
gentheyt om gaẽ/ Eñ mijn ooge en sal haer noch
sparen/ noch voorbi gaẽ/ Eñ al riepẽ si met luyder
stemmen voor mijnẽ ooren/ so en wil icse nochtans
niet verhooren.

Godt thoont den Prophete wat slach datter inden volcke aenstaende is.
Dat.ix. Capittel.

Ende hi riep met luyder stẽmen/ voor
A mijnẽ ooren/ eñ sprac/ Het is na by/
dat die stadt sal versocht worde/ Eñ
een yegelic hadde een moordelic wa=
pen in zijn handt/ Eñ siet/ Daer qua
men ses mannẽ op dẽ wech/ van die hooge poorte
herwaerts/ die tegẽ dat noordẽ staet/ eñ een yege=
lic hadde een scadelic wapẽ in zijn hant/ Mer daer
was er een onder haer/ die hadde een lijnen cleedt
aẽ/ eñ eenẽ scrijfkokere aẽ zijnder sidẽ/ Eñ si ghin=
ghẽ in/ eñ traden neffens den metalen outaer.
Ende die heerlicheyt des Gods Israel verhief
haer vandẽ Cherub/ daer si ouer was/ totten dor
pel vãdẽ huyse/ eñ riep/ dẽ ghenẽ/ die dat lijnẽ cleet
B aẽ hadde/ eñ den scrijfkokere aen zijnder sidẽ/ Eñ
die HEERE sprac tot hẽ/ Gaet door die stadt Hie=
rusalẽ/ eñ teekẽt met dat teekẽ Thau/ aẽ dye voor
hoofdẽ/ die luyden die daer suchten/ eñ truerẽ om
alle der grouwelen wille/ die daer ingheschieden/
Mer totten anderen sprac hi/ dat ict hoorde/ gaet
desen nae door die stadt/ eñ slaet daer in/ Uwe oo=
ghen en sullen niet sparẽ/ noch voorby gaẽ/ Slaet
doot/ beyde ouden eñ ionghen/ die ionge ghesellen
metten maechden/ wijuen eñ kinderen/ Mer alle
die ghene die dat teecken Tau aen haer hebbẽ/ van
dien en sult ghi gheen aenroeren/ Maer beghint
ae n mijn heylichdom/ Eñ si begonsten aen die ou
de luyden/ die voor den huyse waren.
Als ghi dat huys oft tempel verreynicht hebt
eñ den voorhof met doode lichamen veruult hebt
So gaet hier wt/ Eñ si gingẽ daer wt/ eñ sloeghẽ
in die stadt/ Eñ als si nu den slach volbracht hadden/
so was ic noch ouergebleuẽ/ eñ ic viel op mijn aen
sicht/ ic riep/ eñ sprac/ Ach HEERE God/ wilt ghi
dã alle ouergebleuẽ in Israel verderuẽ? want ghy
uwen thoorne wtstort ouer Hierusalem?
Eñ hi sprac tot mi/ Die misdaet des huys Isra
hels eñ Juda is bouẽ matẽ groot/ Daer is enckel
gewelt ende onrecht inden lande ende inder stadt/
Want si seggen/ Die HEERE heeft dat lant verlã
ten/ Eñ die HEERE en siet ons niet/ Daeromme
en sal mijn ooghe haer ooc niet sparen/ Maer ick
wil met haer omme gaen/ soo si verdient hebben/
Eñ siet/ die man die dat lijnẽ cleet aẽ hadde/ ende
den scrijfkokere aen zijnder siden/ antwoorde/ eñ
sprac/ ic hebbe gedaen/ gelijc ghi my beuolẽ hadt.

Den Propheet wort een visioen verthoont.
Dat.x. Capittel.

Nde ic sach/ Eñ siet/ Aẽ dat ghehemel
te/ dat bouẽ thooft vãdẽ Cherubim
was/ was gheftelt als eenẽ Saphir/
Eñ bouẽ dẽ seluẽ was aẽ te sien/ ghe A
lijc als eenẽ troone/ oft stoele/ Ende
hi sprac totten man in dat lijnen cleet/ Gaet henẽ
in tusschen die raders/ onder die Cherubim/ ende
grijpt die handẽ vol gloeyender kolen/ die tusschẽ
die Cherubim zijn/ eñ stroyse ouer die stadt/ Eñ
hi ginc in/ dat ict sach/ Met die Cherubim stondẽ
aen die rechter siden des huys/ doen die selue man
daer in ghinc/ Eñ den voorhof werdt van binnen
vol neuels.
Eñ die heerlicheyt des HEEREN verhief haer
vandẽ Cherubim opten dorpel des huys. Eñ dat
huys werdt vol neuels/ eñ den voorhof vol claer=
heyts/ vã die heerlicheyt des HEEREN/ Eñ men
hoorde die vlogelẽ der Cherubim ruysschẽ al buy
ten wt totten voorhof/ gelijc als een stemme des
almachtighen Gods als hi spreect.
Eñ als hi dẽ man in dat lijnẽ gewaet beuolen
hadde/ eñ geseyt/ Neemt vier tusschen die raderen
onder die Cherubim/ doen ginc die selue in/ ende C
trat tot aẽ dat radt. Eñ deene Cherub strecte zijn
handt wt/ tusschẽ die Cherubim/ totten viere/ dat
tusschẽ die Cherubim was/ so nam hi daer vã/ eñ
gaft den mã int lijnwaet/ in die handẽ/ Die ontfin
get/ eñ ghinc henẽ wt/ Eñ daer verscheen aen die
Cherubim/ onder haer vlogelen ghelijck als eens
menschen hant.
Eñ ic sach/ Eñ siet/ Vier raders stonden bi die
Cherubim/ bi eenẽ yeghelijckẽ Cherub een radt/
Eñ die raders waren aen te sien ghelijck als een
Turkoys/ oft Tarsis/ Eñ si waren alle vier deen
als dandere/ recht oft deẽ rat ware/ int andere ge=
weest/ Wanneer deen onder haer voortghinck/ so
gingen si alle vier/ eñ si en gingen vã malcanderen
niet/ als si ghingẽ/ Mer so waer henẽ dat voortste
ginc/ derwaerts gingẽ/ dandere ooc/ eñ si en ghin
gẽ niet vã malcanderẽ/ met harẽ gheheelen lichaẽ/
ruggẽ/ handẽ/ eñ vlogelen/ Eñ die raders waren
vol oogẽ rontomme/ aen alle die vier raders/ Eñ
hi noemde die raders cloten/ dat ict hoorde.

Oc waren daer vier aensichten/deerste aensichte/was een Cherub/Dat ander was een mensce/Dat derde een Leeuwe/dat vierde een Aernt/ Eñ die Cherubim dreuen opwaerts/het is essen dat selue diere/dat ic sach aen dat water Chebar/ Als die Cherubim gingē/so gingen de raders ooc neffens haer/Eñ als die Cherubim haer vloghelē floegē/also dat si haer vander aerden verhieuen so en gingen die raders ooc niet van haer/Als die ghene stonden/soo stonden dese oock / Verhieuen si haer/soo verhieuen haer dese oock/Want daer was eenen stereken wint in haer

Eñ die heerlicheyt des HEEREN ginc weder wt /vāden dorpel des huys/eñ stelde haer ouer die Cherubim/Doē floegen die Cherubim haer vlogelē /eñ verhieuē haer vander aerdē/voor mijnē oogen/eñ doē si wt gingen/so ghingen die raders neffens haer/Eñ si tradē indie poorte aendē huyse des HEEREN/teghen den oosten/Eñ die heerlicheyt des Gods Israels was ouer haer

Dat is dat dier dat ic onder den God Israels sach aen dat water Chebar/Eñ ic merete dattet die Cherubim waren/die vier aensichten hadden eñ vier vlogelen/Eñ onder die vlogelē warē ghelijc als menschen handen/hare aensichten waren essen also gedaen/ghelijc icse aen dwater Chebar sach/Eñ si gingen straes voor haer henen.

¶ Die straffinghe des volcs wort den prophete gheopenbaert/Ende daer mede ooc een troostelike beloofte/die alleen in Christo veruult wert

Dat.xi.Capittel

A Nde dye wint hief mi op/ eñ bracht mi totter poorten aenden huyse des HEEREN/die ten oostē waert staet Eñ siet/onder die poorte warē vijf entwintich mānen/Eñ ic sach onder haer. Iasania/den sone Assur/eñ Platia de soone Banaia/die borsten indē volcke/Eñ hy sprack tot mi/Menschen kint/Dese luyden hebbē gedachtē die qualicken vergaen sullē /eñ voornemē /dye deser stadt scade doē sullē/Want si segghen/Ten is noch so na niet/Laet ons slechts huysen timmerē Si is den pot/so sijn wi dat vleesche

Daeromme sult ghi menscen kint tegen haer propheterē/Eñ die gheest des HEEREN viel op mi eñ sprac tot mi/Segt Also seyt die HEERE Ghi vandē huyse Israels hebt recht ghesproken. Het is gelijck als ghi segt/Wāt ghy hebt alte veel vleeschs(oft dooden)gestagē/in deser stadt / ende hare straten liggen vol dooden

Daeromme spreect die HEERE God alsoo Die ghi daer in gedoot hebt/die zijn dat vleesche/eñ die stadt is den pot/Maer ghi moet hier wt. Dat sweert dat ghi vreest/dat wil ic ouer v latē comen spreect die HEERE God Ick wil v van daer wtstooten/eñ den vreemdē in die handen gheuen/eñ ic wil v uwe recht doen/Ghi sult door tsweert vergaen/inden palen Israhels wil ic v oordeelē/ ende ghi sult beuinden dat ick dye HEERE ben/Maer
Ie. xviij die stadt en sal uwen podt niet zijn / noch ghy dat
Deu. xij vleesche daer in. Maer in die palen Israels wil ic v oordelen. Eñ ghi sult vernemen dat ic die HEERE ben/wāt ghi na minen zedē niet gewādelt en hebt/eñ mine rechtē niet gehoudē/Meer ghi hebt gedaen na der heydenē wijse die rontomme v zijn

Ende doen ic also propheteerde/so sterft Platia /die sone Banaia Doen viel ic op mijn aensichte/ende riep met luyder stemmē/ende sprac / Ach HEERE God/ghi sullet metten ouergebleuenen Israels gansch een eynde maken C

Doen geschiede dat woort des HEEREN tot mi/ende sprac/Ghi menscē kint/Dijne broeders eñ naeste vriendē. ende dat gehcele huys Israhels die noch tot Hierusalem woonē/sprekē wel onder malcanderen/Die ghene zijn vanden HEERE verre wech gheuloden/Maer wi hebben dat lant inne/Daer omme spreect hi. Also seyt dye HEERE God/Ja ic hebse verre wech onder die heydenen laten driuen / ende in die landen verstroyt/ Nochtans wil corts haer verlosser zijn/ inden landen/daerwaerts si comen zijn

Daeromme segt/Alsoo seyt die HEERE God Ic wil v vergaderen wt die volcken/ende wille v versamen wt den landē/derwaerts ghi verstroyt zijt/ende ic wil v dat lant Israels geuen. Daer sullen si comen/ende alle die grouwelen ende schouselen daer wt wech doen/ende wil v een eēdrachtich herte in gheuē ende eenen nieuwen gheest in v gheuen/eñ ic wil v dat steenē herte wech nemen wt uwen lijue/ende een vleeschen herte geuen/op dat si in mijne zeden wandelen/eñ mijne rechten houden/ende daer na doen/Eñ si sullen mijn volc zijn/ende alsoo wil ic oock haer God zijn / Maer den ghenen die na haerder hertē grouwelen/ende schouselen wandelē/wil ic haer doē/ op harē kop werpen spreect die HEERE God D

Doen floeghen die Cherubim hare vlogelen/ ende die raders ghingen neffens haer / Ende die heerlicheyt des Gods Israhels was bouen ouer haer/Ende die heerlicheyt des HEEREN verhief haer wt die stadt/ende stelde haer optē berch / dye teghen dat oosten voor die stadt leyt/Ende eenen wint hief mi op/ende bracht mi in een ghesichte/ eñ indē geest Gods in Chaldea tot die geuangen Eñ dat visioen dat ic ghesien hadde / verdwijnde voor mi/Eñ ick seyde den gheuanghenen alle dye woordē des HEEREN/die hi mi vertoont hadde

¶ God verthoont den prophete die welluste des conincs ende der sinen

Dat.xij.Capittel:

E Nde des HEEREN woort ghescheide tot my/eñ sprack Ghi menschen kint/Ghi woont onder een ongheboorsaem volc. Die welcke wel ogē hebben/dat sien connen /ende en willen niet sien/Ende ooren/dat si hoorē connen /eñ en willē niet hooren/Maer het is een ongheboorsaem volc/Daeromme du menschen kint /Schict v/dat ghi wādelt/eñ treet inden lichten dach daer van voor harē ooghen/Vā dijner plaetse sult ghy trecken op een ander plaetse/voor haren ooghen/ oft si bi auontueren merelien wouden/ dat si een ongheboorsaem volck zijn/Ende ghi suldt dijnen huysraet oock daer wt doen/recht oft ghy reysen wout /bi lichten dage voor haren ooghen/ Ende ghi sult tsauonts wt trecken voor haren ooghen/ ghelijc alsmen wt treet/wāneer men reysen wil/ Ende ghy sult door die want breken / voor haren oogen/ende daer door wt treckē voor harē oogen

Eñ ghi sullet op uwe scouderē nemen / voor haer
oogē/eñ a's doncker geworden is/wech draghen
Ghi sult v aensichte bedecken/op dat ghi dat lant
niet en siet/Want ic hebbe v den huyse Israels tot
eenen wonder teeken gheset.
Eñ ic dede als mi beuolen was/eñ droech minē
huysraet wt/recht oft ick wandelen woude/bi den
lichten daghe/Ende aenden auont brac ic met der
hant door die wāt/Eñ als duyster geworden was
doen nam ict op die schouderen / ende droecht wt
voor haren ooghen.
Eñ des smorghens gheschiede des HEEREN
woort tot mi/ende sprack/Menscen kint/Oft dat
huys Israels/dat ongehoorsaem volc tot v seyde/
Wat maect ghi? So segt tot haer / Also spreect die
HEERE Godt/Desen last(oft straffinghe)gaet
dē vorsten tot Hierusalem aen / eñ dat gantse huys
Israels/dat daer is/Spreect/Ic ben uwe wonder
teeken/ghelijc als ic ghedaen hebbe / also sal v ghe
schien/dat ghi sult moeten wandelen eñ verhuysen
eñ geuangen wech geuoert worden Uwe vorst sal
indē duysteren wech geuoert worden op die schou
deren/eñ sal door die want moeten wech trecken/
die si breken sullen/op dat si daer door wt trecken/
zijn aēsicht sal bedect worden /op dat hi met geene
ooghen dat landt en sie.
Ick wil oock mijn nette ouer hem werpen/op
dat hi in mijnder iachte gheuangen worde/ Eñ ick
wil hē tot Babilonien brenghen inder Chaldeer
lant/dat hi doch niet sien en sal/ eñ hi sal aldaer ster
uen/Eñ alle die omtrent hem zijn / sijnen hulpe eñ
aenhanc wil ick onder alle die winden verstroyen
eñ dat sweert achter hem wt treckē / Also sullen si
weten/dat ic die HEERE ben / als icse onder die
heydenen verstoote/eñ indē lande verstroye/Mer
ic wil haer der een weynich laten ouerblijuen voor
dat sweert/honger/eñ pestilentie/ die sullen der an
dere grouwelē vertellē onder die heydenen/ daer=
waert si comen sullen ende sullen vernemē dat ic
die HEERE si.
Eñ des HEEREN woort ghesciede tot my
ende sprack/Du menscen kint/ Ghi sult dijn broot
eten/met beuen/eñ dijn water drincken met sorge
Ende totten volcke inden lande/Also seyt die HE
RE Godt vanden inwoonders tot Hierusalem/
inden lande Israhels/Si moeten haer broodt eten
met sorghe/ende haer water drincken in ellenden/
Want dat lant sal woest wordē/ van al dat daer in
ne is/om der hoouerdye wille alle der inwoonders.
Eñ die stedē die wel bewoont zijn/die sullē verdor
uen wordē/eñ dat lant sal eensaē worden/Also sult
ghi weten/dat ic die HEERE si.
Eñ des HEEREN woort ghesciede tot my
ende sprack / Ghy menschen kint /Wat hebt ghy
voor een spreecwoort inden lande Israhels / ende
segt/Aenghesien dattet so langhe vertreect/soo en sal
daer niet af comen van dijnder propheteeringhe/
Daer omme segt tot haer/Also seyt die HEERE
God/Ick wil dat spreecwoort wech nemen/alsoo
ooc/datmēt niet meer gebruycken en sal in Israhel
Eñ segt tot haer / Die tijt is na by/eñ oec alle ghe
ne datter gheprophetcert is/ Wandt ghi sult nv
voort aen wetē/dat geene prophetie faelgeren/eñ
geen gesichte liegen en sal / tegen dat huys Israels

Want ic ben die HEERE/ so wat ic spreke/ dat sal ge
schieden/eñ niet langer vertogen worden Mer in
uwer tijt ghi onghehoorsaem volck/wil ickt doen/
so wat ic spreke/seyt die HEERE God.
Eñ des HEEREN woort gesciede tot mi/ eñ
sprack ghi menschen kint/Siet/dat huys Israels
seyt/het gesicht dat dese siet/ dat is noch langhe te
comen/het is noch lange te geschieden dat hi pro
pheteert/ Daer omme segt tot haer/Also seyt die
HEERE God/so wat dat ick spreke/dat en sal niet
langer vertogen worden / Maer het sal gheschiedē
seyt die HEERE God.

Dat volc wort vermaent/dat si die valsche prophe
ten niet hooren en souden /Ende der lueghenachtigē pro
pheten wort haer straffinghe bewesen. A

Dat.xiij.Capittel

Ende des HEEREN woort ghesciede tot mi/ende sprack Ghi menschen
kint/Propheteert teghen die prophe
ten Israels/ eñ spreect totten ghenen Deu.xviij.
die wt haer eyghen herte prediken/ Ezec.
hoort dat woort des HEEREN/Also spreect dye iiij.
HEERE God/Wee den dullen prophetē/die harē Reu.iij.
eygenē geest volgen/eñ en hebbē nochtans gheen
gesichten/O Israel dine propheten zijn gelijc als
vossen inder woestinē/ Si en treden niet voor die
holen/eñ en makē haer niet tot eender haghe/voor
dat huys Israels/eñ si en staē niet indē strijt/inden
dage des HEEREN / haer gesichte is niets niet
ende haer prediken/is enckel lueghen/Si segghen
Die HEERE heuet gheseyt/ Indien die HEERE
haer doch niet gesonden en heeft/eñ si maken haer
moede/op dat si haer dingen moghen onderhoudē
Eñ ist niet also?dat uwe gesichte niet en is/eñ uwe
predikingen/enckel lueghen ?eñ ghi segt nochtans
Die HEERE heuet geseyt/hoe wel dat ict niet ge=
sproken en hebbe?
Daeromme spreect die HEERE God also. Aē
gesien ghi prediet/daer gants niet af en coemt/eñ
propheteert luegenen/Daer ōme wil ic aen v/seyt
die HEERE Godt/ eñ mine handt sal comen ouer
die propheten/ die daer prediken / daer niet wt en
coemt/eñ luegenen propheterē/Si en sullen in die
versaminge mijns volcs niet zijn / eñ in dat ghetal
des huys Israels/en sullen si niet gescreuen wordē
noch int lant Israels comen/Eñ ghi sult wetē dat
ic die HEERE Godt ben/ Daeromme dat si mijn
volc verleyden/eñ seggē/ Vrede/Al ist noch ghee
nē vrede en is/ Dat volc maect een want oft mue
re/eñ si placken eñ plaesteren se met quadē kalck.
oft slijck.
Segt totten plaesteraers/ die met quadē kalc B
placken/ dattet af vallen sal / want daer sal eenen
slachregen comen/eñ daer sullen grote hagelstee=
nen vallen/eñ daer sal eenen draywint in stormen
Siet/also sal die want om vallen/Wat geldet? Dā
salmen tot v seggen/Waer is nv dat gheplaestert?
dat ghi geplact hadt.
Also seyt die HEERE Godt / Ick wil eenen
drayenden wint latē uutbreken in mijnder verbol=
ghentheyt / eñ eenen plasregen in mijnē toorne/eñ
groote hagelsteenen in mijnder gramscappe / die sel=
ue sullent altemale om stooten / Also wil ick die
want om werpen die welcke ghi met valscen kalc

gheplaestert hebt/eñ ic wilse ter neder stooten/ also datmen ooc haer fundament sien sal / dat si aldaer ligghe/eñ onder dat selue sult ghi ooc vergaen / eñ beuinden dat ic die HEERE si/Alsoo wil ic mijn verbolgentheyt voleynden aendē want eñ aenden ghenen diese met quaden kalc gheplaestert hebbē eñ tot v segghen/Hier en is noch want/noch plaegher/Dat zijn die prophetē Israels/die Hierusalē prediken/eñ seggen/vā vrede/ allter noch gheenē vrede en is/spreect die HEERE God.

Eñ ghi mēschē kint/Stelt v aēsichte teghē die dochterē in dijnē volcke/die daer predikē wt hare eygen herten/eñ predict tegen haer/eñ segt/Alsoo spreect die HEERE God/Wee v/ghi die cussenen steect dē luyden onder die armē/ eñ pueluwen onder die hoofden/beyde den iongē eñ dē oudē/ om die sielen te vangē/Eñ als ghi nv die sielen gheuanghē hebt/onder mijnē volcke so belooft ghi den seluē dat leuē/eñ ontheylicht mi in mijnē volcke om een hant vol gerste/eñ een stuc broots/op dat ghi die sielē ter doot veroordeelt/ die ghy noch niet en soudet doodē. Eñ ghi oordeelt die tottē leuē/ dien ghi dat leuen doch niet toe segghen en soudet door uwe lueghenen onder mijnen volcke/ dwelcke gheerne lueghenen hoort.

Daeromme spreeckt die HEERE God/ Siet/
C Ick wil aen uwe cussenen daer mede ghi die sielen vanghet eñ vertroost/ende ic wilse wt uwen arme wech ruckē/eñ die sielē die ghi vāget/ eñ vtroost/ los makē/eñ ic wil uwe puluwē in stucken schoren/eñ mijn volck wt uwer handt verlossen/alsoo dat ghijse niet meer vanghen en sult/ eñ ghi sult beuinden dat ick die HEERE si/Daeromme dat ghy dat herte der oprechter met luegenē bedroeft/ dye ic niet bedroeft en hebbe/Eñ hebt gesterct die handen der godlosen/also dat si haer vā hare boose weghē niet en bekeerē/ op dat si mochtē leuende blijuen/Daerom en sult ghi geen onnutte leeringhen meer prediken/noch propheteren / Mer ick wille mijn volc wt uwen handen verlossen/ eñ ghy sult weten/dat ic die HEERE ben.

¶ Hi strast die ghene die so onbeschaemdelicken ende vermetelicken teghen Godt sondighen/ ende dies niet te min God den HEERE bidden dorven/ Die alsulcke zijn/ Die laet God door die valsche propheten verleyt worden eñ hi en verhoortse niet/al baden ooc die gherechte voor haer.

Dat.xiiij.Capittel.

A ENde daer quamē sommighe vanden oudtstē Israels tot mi/ ende stelden haer bi mi/Doē ghesciede dat woort des HEEREN tot mi/ Eñ sprack Menschen kint. Dese luydē hanghē met harē herten aē hare goykens oft beelden/Eñ si hebbē die arghernisse eñ aenstoot haerder hoerderie voor haer ghenomē/Soude ic haer dan antwoordē/als si mi raets vraghē / Daerōme spreect met hē/eñ segt tot haer/ Alsoo seyt die HEERE God/So wat mensche vanden huyse Israels dye goykēs oft beelden inder hertē draget/Eñ neemt voor hē dē aēstoot zijnder afgoderie/ eñ coēt tottē prophete. So wil ic die HEERE selfs/dē seluē antwoordē/gelijc hi verdiēt heeft met zijnē groter afgoderie/dattet huys Israels bedroghen wordt in haerē hertē/daerōme dat si vā mi ghewekē zijn/ door menigherley afgoderije.

Daerōme sult ghi totten huyse Israels seggē/ also seyt die HEERE God/Keert eñ wendt v van uwer afgoderie/eñ keert v aensichte vā alle uwen grouwelen/Want so welcke mensche vandē huyse Israels/oft vreemdelinck/ die in Israel woont/ vā mi wijcket/ eñ met zijnē hertē aē sine goeykēs hanct/eñ die ergernisse eñ aenstootinge zijnder afgoderie ondhout/eñ tottē prophete coemt/op dat hi door hem mi vrage/ diē wil ic die HEERE selfs antwoorden/eñ wil mijn aensicht tegen den seluē setten/eñ hē tot eenē teeken eñ spreecwoort makē eñ ic wil hem wt mijnen volcke roeyen/dat hi beuinden sal dat ic die HEERE si.

In dien een valsche prophete anders predict so hebbe ick die HEERE/selfs desen prophete verleyt/ eñ ic wil mijn hant ouer hem wtstrecken/ eñ hem wt mijnē volcke Israels roeyen/Also sullen si beyde hare misdaet draghē/ gelijc als die misdaet des vragers/alsoo sal ooc zijn die misdaet des propheten/op dat si dat huys Israels niet meer en verleyden van mi/eñ datse haer niet meer en verontreynighē/in alderley haerder ouertredingē/Mer si sullen mijn volc zijn/ende ick wil haer God zijn/ seyt die HEERE God.

Eñ dat woort des HEEREN gesciede tot mi/ eñ sprac/Ghi menschē kint/ Als dat lant tegē my sondicht/eñ daer toe mi versmaet/So wil ic mijn hant ouer dat selue wt streckē/eñ den voorraet eñ prouisie des broots wech nemē/eñ wil eenē dierē tijt onder haer seyndē/alsoo dat ic beyde/die menschen eñ die beestē daer in wt roeyen sal/Eñ oft dā alle dese drie mannen/Noah/Daniel/eñ Hiob/ onder haer warē/so en sullen si nochtās niet meer/dā alleen haer eyghē sielen/in haerder gherechticheyt moghen verlossen/spreect die HEERE God. B

Eñ als ic boose dierē int lant brengē sal die die menschē verslindē eñ veriaghen sullē / eñ dat selue lant verwoestē/datter nyemāt in gewandelen en conde/vandē dierē/ eñ dese drie mannē warē ooc daer in/Soo waerlic als ic leue/ seyt die HEERE/ God/dat si noch sonē/noch dochterē en sullen moghē verlossen/Mer alleē haers selfs/ Eñ dat lant moet woest worden.

Ofte in dien ick dat sweert liet comen ouer dat lant eñ sprake/Sweert vaert henē door tlant / eñ dat ic also beyde die mēschē eñ die beestē wt royede/eñ die drie mānē daer in warē/ So waerlic als ick leue/seyt die HEERE God/si en sullen noch sonē/noch dochteren verlossen/Maer si alleen sullen verlost zijn.

Oft in dien ic een pestilencie int landt sonde/eñ mijn grāscap ouer dat selue wtstortede / met bloetstortinge/also dat ic beyde/die mēschē eñ die beestē wtroeyde/Eñ Noah/Daniel / eñ Hiob warē daer in/So waerlic als ic leue/seyt die HEERE Godt/ so en sullē si noch sonē/noch dochterē/maer alleen haer eygē sielen/door haere gerechticheyt vlossen.

Want also spreect die HEERE God / In dien ic mijn vier boose straffinghen/als sweert/hongher/ boose dierē/eñ pestilencie ouer Hierusalem sonde/ op datic daer in wtroeydē/beyde die menschen/eñ die beestē/Siet/so sullē nochtās sommige ouergebleuē daer vā comē/die sonē eñ dochteren daer wt

brengē sullē/die selue sullē vā v comen/dz ghi sien
sult/hoe dattet haer gaet/eñ sult v troosten vā dat
ongeluc/dat ic ouer Hierusalē heb latē comē met
alle dādere/dz ic ouer haer heb laten ghescheiden/
Si sullē uwen troost zijn/ als ghi sien sult/hoe dat
tet haer gaet. Eñ ghi sult beuindē/dat ict niet son-
der orsaecke gedaē en hebbe/so wat ic daer inne ge
handelt hebbe/spreect die HEERE God

¶ God die HERE scildert ende beworpt die verdestrue
ringe Jerusalems in des wijngaerts houte

Dat.xv:Capittel

A Ende dat woort des HEEREN geschie
de tot mi/eñ sprac. Du menschē kint
Waer toe zijn die dorre wijngaerts
rācken goet? Neemt mē ooc dz hout/eñ
maect dair yet wt? Oft maectmē ooc
eenē nagel daer wt? daermē yet aen hanghē mach?
gelijc alsmē wt ander hout maect? Siet mē wor-
pet int vyer dattet verteert wort/ dat sine beyde
eynden dat vier verslint/eñ zijn middel wort tot
asscē/Waer toe salt nv doegē? machmen dā daer
B yet wt makē? Siet/doent ghansch eñ gheheel was
doē en condemen daer niet van gemakē/hoe veel
te min can nv voert meer wat daer wt ghemaect
worden/alst het vier verteert eñ verbrāt heeft

Daeromme seyt die HEERE God/Gelijc als ic
die dorre wijngaert rācken voor and' hout dē vye
re te verterē gheue/Also wil ic met die inwoners
tot Jerusalem ooc omgaen/eñ wil mijn aēsicht te
gen haer settē/also dat si dē viere niet ontgaen en
sullē/maer dz vier salse verslindē/Eñ ghi sullet be-
uindē/dz ic die HEERE ben/als ic mijn aensicht te
gen v sette/eñ dz lāt woest make. Daeromme om
dat si mi versmaden seyt die HEERE God

¶ Onder een schoone gelijckenisse verwijdt God den Joot
schen volcke sine weldaden/ende haer schalcheyt ende on
danchaerheyt/ende hy gheeft daer mede haer te kennen
hare straffinghe

Dat.xvi:Capittel.

A Ende des HEEREN woort geschiede
tot mi/eñ sprac/Du menschen kint
Geeft der stat Jerusalem/te kēnē ha
re grouwelē/eñ segt Also spreect die
HEERE God te Jerusalem/Dijn va
ders lant/eñ dijn geslacht is wt der Cananitē lan-
de/Dijn vader wt die Amoritē/eñ dijne moed' wt
die Hethithē/Dijn geslacht en heeft di dijn nauel-
peeskē niet afghesneden. Ooc en bistu met water
nz gebaedt oft gewasschē/datstu suyuer wordeste
Men en heeft/v noch nz met sout gewreuē/ noch
indē windelē gewondē/Wāt niemāt en iāmerde
dijnder dz hi hē dijnder ontfermt hadde/eñ een vā
die stuckē v bewezē hadde/Maer ghi waert recht
wt opt velt geworpē (als een vondelinc) also ver-
acht was dijn siele/doen du geboren waertste

Mair ic ginc di voorbi/eñ sach di in dijnē bloede
liggē/Eñ sprac tot di/Du sulst leuē/doen du alsoe
in dinen bloede lagest/Ja tot di sprac ic/Vā dinen
bloede sulstu ghesuyuert wordē/eñ du sulst leuen
dich bliuē/eñ ic hebbe v op gheuoet/eñ groot latē
worden/gelijc een schuete oft spruyte/indē velde/
Eñ du waertste nv gewassen/groot/eñ schoon ge
wordē. Dijne borsten waren ghewassen/ende du
hadtste schoon langhe hayr ghecreghen/Nochtās
waertstu bloot/naect/eñ beschaemt/Eñ ic ginc v
voorbi/eñ sach v aē/Eñ siet/so waertstu mābaer
oft houbaer/doen breyde ic mijn garen/oft nette/
ouer v/eñ bedecte dijn schaemte/Eñ ic dede v een
geloofte/eñ ic nam dy te houwelijckē/spreect dye
HEERE God/dat ghi mijn sout zijn/Eñ ick badē
di met water/eñ wiesch v vā uwē bloede/Eñ sal
uede v met balsaem eñ olie/Eñ ic cleede v met ge
stícte cleederē/Eñ ick toech v zeemsche schoenen
aen/Ic gaf v fyne lijne cleederen/eñ siden sleyers
eñ vercierde v met clenodien/eñ ic toech costelick
cyeraet aen dijn armen/een ketene aen dinen hals
eenē rinc stack ic aen dijn hant/ spanselen aen dijn
voorhooft/eñ orenringhen aen dijn oren/ende eē
schone crone sette ic v op v hooft/Sūma du waer
ste gecyert met enckel gout/eñ siluer/eñ ghecleet
met enckel wit lijnwaet/siden eñ ghestict/Du en
atestc anders niet dā enckel tarwē bloomē broot
honich/eñ olye/eñ ghi waert bouen matē huepsch
eñ fraey/ende ghi vercreget dat conincrijcke. Eñ
dijn lof was ooc vermaert onder die Heydenē van
dijnder schoonte weghen/Die welcke gansch vol
maect was/door dye cyragie/die ick v aengedaen
hadde/seyt die HEERE God

Maer ghi verliet v op uwe schoonheit/eñ aen
C gesiē dat ghi so vermaert waert/soe bedreeft ghy
hoerderie/ also dz ghi v eenen yegelijckē ghemeen
maecte/die v voorbi ginc/eñ dedet sinē wille/ Eñ
naemt vā dijne cleederen/eñ maecte menigerley
verwe van Outarē daer wt/ eñ ghi bedreeft dijn
hoererie/ daer op dat dier ghelijcke niet meer ghe
schiet en is/noch geschiedē en sal/ Ghi naemt ooc
v schoon gereetschap/die ic v vā mijn gout eñ si-
uer gegeuē hadde/eñ ghi maecte v daer mās beel
den wt/eñ bedreeft dijn hoererie met die selue
Eñ du naemste dijn ghesticte cleederē/eñ dectese
daer mede/eñ mijn olie eñ ruecwerc dat leyde ghy
haer voor/Mijn spijse die ick v te etē gaf/die bloe
me van den mele/honich/oyle/dye leyde ghi haer
voor/tot eenen soeten ruecke

Ja het quam ooc so verre/spreect dye HEERE
God/dat ghi naemt dijn sonē eñ dochterē/die ghi
mi opgeuoet hadt/eñ offerde die den seluē te ver-
slinden/ Meent ghi dan dattet een cleene saecke si
dine hoererie? Dat ghi mi mine kinderē dootslaet?
eñ laetse dē seluen verbernē? Nochtās en hebt ghy
in alle dijnre hoererie/eñ grouwelē niet gedacht/
op die tijt dijnder ionckheyt/hoe bloot eñ naect dat
ghi waert/eñ in dijn bloet lagheste

D Bouen alle dese dijne boosheyt (Ach wee/wee
dijns/spreect die HEERE God) soe stichte ghi v
berch kercken/eñ maecte v berchoutaers op alle
straten/eñ voort so tymmerde ghi op alle straten/
uwe berch outaers/Eñ ghi maecte dijne schoōtē
tot enckele grouwelē/Du dedeste dijne beenē opē
tegen alle den ghenen/ die daer voorbi ghinghen/
eñ bedreeft dijne hoererien veel. Eerst werf be-
dreeft ghi hoererie/met die kinderen Egipti/dine
naghebueren/ die groot vleesche haddē/ende be-
dreeft also groote hoererie om mi tot gramschap
te verwecken. Maer ic strecke mijn hant wt ouer
v/eñ verstoorde alsulcke dijne manieren/ ende ick
gaf v ouer in den wille dijnder vianden/den doch
teren der Philisteen/ die welcke haer schaemden/
van dijne oneerbaren wesen

Daer na bedreefstu hoererie met den kinderē

Assur/ en ghi en conde dies niet versaet geworde
Ja doe du met haer hoererije bedreuen hadste/ en
dies niet sat gewerde en coste/ doe maecte ghi der
hoererije noch meer/ met die coopheren tot Chal
dea/ nochtans en conste met die ooc niet versaet
geworde/ Hoe sal ic doch di dijn herte besniden/ seydt
die HEERE God/ want du sulcke dinge doetst/ du
groote vermaerde hoere/ daer mede dat ghi uwe
verchkercke sticht/ voor aen alle straten/ en dijne
outaers maecte op alle wege/ Daer en boue so en
waert ghi niet als andere hoere/ die me moet met
gelt coope/ noch ooc ghelijc als dye ouerspeelder
sen/ die inds plaetse haer mans andere toe laet/ Want
allen anderen hoere geeft me gelt Maer ghi geeft
alle uwe boeleerders gelt toe/ en ghi schenct haer
dat si tot v come ouer al/ en met v hoererije bedrij
ue/ En het is contrarie met v/ en met andere wij-
uen/ aengaende dijre hoererije/ Want men en loopt
v niet na/ maer ghi geeft gelt toe/ en men en geeft
v geen gelt toe/ dat is recht verkeertheit

Daeromme du hoere hoort dz woort des HE
REN/ Also seyt die HEERE God/ Want ghi dan
E so mildelic gelt toe geeft/ en dine schamelheit door
dine hoerderije also tege dine boeleerders ondect/
en tege alle beelde dijnre grouwele/ en vghiet dat
bloet dijnre kinderen/ tgene dat ghy haer offert.
Daeromme siet/ so wil ic vgadere alle dine boeleer
ders/ mette welcken ghi uwen wellust bedreuen
hebt/ met alle die ghi voor v vriende hielt/ en oock
metten ghene dien ghi viant zijt/ Ende ic wil haer
beide tege v versame ouer al/ en ick wil haer dijne
schamelhz ontdecke/ also datse ooc dijn scamelheit
gansch sien sulle/ En ic wil dat recht der ouerspeel
dersten/ en der bloetsvgieterinne ouer v laten gae
en ic wil dijn bloet storte met verbolgentheyt en ye
loersche liefde/ En ic wil v haer inde handen ouer
geuen/ also dat si dine verchkercke afbreken/ en di
ne verchoutaers om werpen sullen/ en v uwe cle-
dere wt trecken/ en v uwe schoon gereetschap ne-
men en laeten v naect en bloot sitten.

En si sullen ooc hoope va liede ouer v brenge/
die v steenige/ en met hare sweerde v va een sullen
houwe/ en uwe huysen met vier verberne/ en v di
ne recht doen/ voor die ooge va vele wijuen/ Also
wil ic dijnre hoererije een eynde make/ dat ghy nz
meer en sult gelt toe geue/ En ic wil minen moet
aen v coelen/ en mijn yeloersche ernstighe liefde aen
v versade/ op dat ic ruste/ en minz meer en vergra
me/ Daerome dz ghi niet ghedacht en hebt op dye
tijt dijnre ionckheyt met ghi hebt mi met desen al-
le tot gramscappe vweect/ Daerome wil ick ooc alle
dijn werck opten cop legghen/ spreect die HEERE
God/ Want ghi en draget daer niet na/ om dz ghi
also vermetelic alderley grouwelen bedrijft.

Siet alle die ghene die spreecworde pleghen te
gebruycke/ die sullen va v ooc dit spreecwoort seg
ge/ So die moeder is/ also is ooc die dochter/ Du
bist dijre moeds dochter/ die welcke va haren man
en kindere liep/ En ghi sijt ee suster dijre susteren/
die va hare mane en kinderen liepe/ Dine moeder
is ee vaden Hethitheren/ En uwe vad en Ammo
nite/ Samaria is v grootste suster/ mz hare doch-
tere die v ter slincker hant wonen/ En Zodoma is
dijn iocste suster/ met haren dochtere die tot dijnre
rechter hat ligge/ Hoe wel ghi nochtans niet ghe-
leeft en hebt na hare wegen/ noch gedaen na hare
grouwele/ Ten verschilt niet veel/ dat ghijt erger
gemaect hebt/ dan si/ in alle dijne weghen.

So waerlic als ic leue spreect die HEERE God
Zodoma dijn suster met hare dochteren en heeft
also niet gedaen/ gelijc ghi en uwe dochtere/ Siet
dat was dijnre suster Zodoma misdaet/ stouten
hoomoet/ en ouervloedicheyt van spijse/ en goede
vrede/ dien si en hare dochteren hadde. Maer den
armen en behoeftighen en deden si gheen hantrey
kinghe/ maer si waren stout/ en deden grouwelen
voor mi. Daerom so heb icse ooc wech ghedaen/
doen ic dat begonst te mercken

Desgheliics so en hadde Samaria die helft dijn
re sonden niet gedae. Maer du hadste dijnre grou
wele veel meer gedaen da si/ dat ghi ooc di ne suste
ren goet en gerecht gemaect hebt/ tegen alle dijne
grouwelen (te rekene) die ghi ghedaen hebt. Daer B
omme so draecht oock nv dine schade/ ghi die uwe
sustere gerecht maecte/ door dine sonde/ inde welc
ken ghi grooter grouwelen/ dan si ghedaen hebt/
en ghi maectse vromer da ghi zijt. Daer om weest
nv ooc beschaemt/ en draecht dine schade/ om dat
ghy uwe susteren gerecht en goet ghemaect hebt.

Maer ic wil haer gheuanghenisse omme keere
te weten/ die gheuangenisse deser Sodoma/ ende
haerder dochtere/ en die geuagenisse deser Sama
ria en haero dochtere/ en die geuagenen dijnd te-
gewoordiger geuagenissen/ met haer op dat ghy
dragen moget dijn schade en spot/ voor alle tghe-
ne dat ghi gedaen hebt/ en dat ghi nochtans ghe-
troost wort. En dine suster dese Sodoma en ha-
re dochtere sullen bekeert worden/ ghelijc si voor
maels gheweest zijn. En Samaria en hare doch-
teren sullen bekeert worden/ als si voortijts ghe-
weest sijn. Daer toe ghy ooc ende uwe dochteren
sult bekeert woorden/ gelijc als ghi voormaels ge
weest sijt. En ghi en sult niet meer die selue So-
doma dine suster versmaden/ gelijc inder tijt dijs
hoochmoets en dijns stoutheits/ doen dijne boos
heyt noch niet ontdect en was. Als ter tijt doen v
die dochteren Syrie/ ende die dochteren der Phi
listeen ouer al schenden ende verachte v rout om-
me/ doen ghi uwe laster en grouwel moest drage
spreect die HEERE God

Want also spreect die HEERE God/ Ick wilt v
doen/ ghelijck ghy ghedaen hebt/ om dat ghy den
eedt veracht hebt/ ende dat verbont gebroke hebt
Maer ick wil ghedencken op mijn verbot/ dat ick
met v ghemaect hebbe in dijnder ioncheit. Ende
ick wil met v een eewich verbont oprechten. Dan
sulstu dijnre weghen gedencken/ ende v schamen
als ghi uwe grootste ende cleynste susteren tot dy
nemen sult/ die ic v tot dochteren gheuen sal/ En
dat buyten dijn verbont. Maer ick wil mijn ver-
bont met v oprechten/ also dat ghi beuinden suldt
dat ick die HEERE ben/ op dat ghy des ghedenct/
ende v schaemt/ ende van schanden wegen
dijnen mont niet meer op doen en
dorfste. Als ic v al vergeue
sal/ so wat ghi gedae
hebt/ spreect
die HEERE God.

¶ Die ontrouwe des Coninck Sedekie/die wordt hier
met verborgen woorden gestraft/om dat hi heymelic met
ten Egypschen coninck ouer comen was/eñ hulp vã hem
begheerde/Hi propheteert van dat nyeuwe volc/dat door
Christum gheplant is.

Dat.xvij.Capittel.

A ENde des HEEREN woort gheschie
at.xij de tot mi/eñ sprac/Du menschẽ kint
Legt den huyse Israhels een raedtsel
voor/eñ een ghelijckenisse / eñ segt/
Alsoo seyt die HEERE God/Een
groot aernt met groote vlogelen/eñ lange vlogel
vederen/eñ vol pluym vederen/bont/ghespickelt/
eñ met verscheyden verwẽ/die quã op Libanon/eñ
hi nam die tacken vandẽ Cederboomẽ/eñ hi brac
dat ouerste vandẽ tackẽ af/eñ hi voerdet ind coop=
lieden lant int lant Chanaan / eñ hi sette dat in dye
stadt/daermen die comenscap hantiert/ Hi nã ooc
saet wt dẽ seluẽ lande/eñ hi saeyde dat in dat selue
goede lãt/daer veel waters is/eñ hi maecte hẽ tot
eenen wachter/Eñ hi wies/eñ wert eenen grootẽ
wijnstock/nochtans den stãme wies nederwaerts/
want sine wijngaerts rancken boghen haer neder
waerts/tegen sine wortelen/ Eñ also wert eenen
wijnstock/die spruyten creech eñ bladeren.

Eñ doen was daer een ander grote aernt met
groote vlogelen/eñ veel vederẽ/Eñ siet die wijn=
stoc hadde een verlangẽ/om zijnẽ wortelẽ wille/tot
desen aernt/eñ hi strecte zijn ranckẽ eñ spruytẽ wt
tot hẽ waerts/op dz hi hẽ sine vorẽ soude watecẽ/
Eñ hi was nochtãs geplant in eenen vruchtbarẽ
gront/bi veel wateren/dat hi met rechts wel had
de mogẽ voortbrengẽ spruytẽ/tackẽ/ ende vrucht
dragen/eñ eenẽ heerlijcken wijnstock worden.

Daeromme segt nv/Alsoo seyt die HEERE
God/Sal die wijnstock voorspoet hebben?Ja mẽ
sal sine wortelen wtroepen/eñ sine vruchtẽ af bre
ken/eñ alle sine groene spruytẽ eñ ranckẽ sullẽ ver
droogẽ/Ja datse verdorrẽ/Eñ ten sal niet geschie
den door eenẽ grooten arme/eñ veel volcx/dat hy
vã die wortelen eñ ranckẽ wech gheuoert worde/
Siet/hi is geplant/Maer sal hi ooc aen der plantẽ
geluc hebben?Ja so haest als hẽ dẽ oosten wint aẽ=
waeyt/so sal hi verdorren op sine voren.

Eñ des HEEREN woort geschiede tot mi/eñ
B sprac/Lieue/segt doch tottẽ wederspannighẽ volc=
ke/En weet ghi niet wat dz is?Eñ segt/Siet/ Die
Babiloonsche Coninc quam tot Hierusalem/ende
hi nam haren Coninck ende hare Vorsten/eñ voer
dese wech tot Babilonien. Ende hi nam vandẽ co
ninclijken sade/ende maecte een verbont met hem
ende nam eenen eedt van hem/Maer die Prinsen
des lants nam hi wech/op dat also dat coninctijck
soude veroetmoedicht blijuen/eñ hẽ niet weder op
heffen/dat also zijn verbont ghehouden worde/eñ
vast blijuen soude.

Maer dat selue saet viel vã hẽ af/eñ sandt sine
legatẽ in Egiptẽ/datmẽ hẽ paerdẽ eñ veel volcks
seyndẽ soude/Salt dien wel ghelucken? Sal hi ont
vliedẽ moghẽ?die sulc doet?Eñ soude die/die alsoo
dat verbõt breect ontcomẽ? So waerlic als ic leue
seyt die HEERE God. In die selue plaetse des Co
nincx/die hẽ tot eenẽ Coninc gheset heeft / wiens
eedt hi veracht/eñ welcx võbont hi gebrokẽ heeft/
aldaer sal hi steruẽ/te wetene/tot Babel/ Ooc en
sal hem Pharao met vi staen inden strijde/met een
groot heyr eñ veel volcx/Alsmẽ die schantsen ma=
kct/ende dat volwerck oprecht/om veel lieden ter
doot te brengẽ/Wãt aengesien dat hi den eedt ver
acht/eñ tverbont ghebrokẽ heeft Waer op hi zijn
hant ghegheuẽ hadde/eñ sulcx alle doet/daerom=
me en sal hi niet ontcomen moghen.

Daerom spreect die HEERE God alsoo/ So
waerlic als ic leue/so wil ic mijnen eedt die hi ver=
acht heeft/eñ mijn võbont dat hi gebrokẽ heeft/op
sinẽ cop brengẽ/Wãt ic wil mijn net ouer hẽ wer
pen/dat hi in mijn garẽ moet geuangẽ wordẽ/ eñ
ic wil hẽ tot Babel brenghẽ/eñ wil aldaer met hẽ
rechtẽ/om des wille/dat hi hẽ also aen my ontgaẽ
heeft/Eñ alle sine vluchtige/die hẽ aenhingẽ/ die
sullẽ door tSweert vergaen/Eñ haer ouergebleuẽ
sullẽ in alle windẽ verstroyt worden/Eñ hi salt ve
uinden/dat ict die HEERE gesproken hebbe.

Also spreect die HEERE God/Jc wil ooc eenẽ C
tack vã eenẽ hoogẽ Cederboom nemẽ/eñ dien vo
uen vã sine tackẽ breken/eñ wil hẽ op eenẽ hoogẽ
berch plantẽ/te wetẽ/opten hoogẽ berch Israels/
wil ic hẽ plantẽ/dat hi tackẽ crijgẽ/eñ vruchtẽ brẽ
ge/eñ eenẽ grotẽ Cederboom worde/also/dat al=
derley vogelen onder hem/ eñ onder die schaduwe
zijnder tacken woonẽ eñ blijuẽ mogẽ/ Eñ alle die
boomẽ optẽ velde sullẽ beuindẽ/dat ic die HEERE
den hoogen boom vernedert/ eñ den vernederdẽ
boom verheuen hebbe/ Eñ den groenẽ boom wt
gheroeyt/eñ den dorren boom groen gemaect heb
be/ Jc die HEERE spreect/eñ doet oock.

¶ Hier wordt die voorsichticheyt ende die verkiesinghe
Gods gheleert / Eñ waeromme dat hi die gherecht zijn/
eñ af vallen straft/Ende daer tegens die boose/als si van
haerder boosheyt af laten/in ghenaden neemt / ende haer
der sonden niet meer en ghedenct / Ende dat hi hier inne
niet onrechtuaerdich en is.

Dat.xviij.Capittel

ENde dat woordt des HEEREN ghe A
schiede tot mi/eñ sprac/ Wat meent
ghi lieden onder v indẽ lande Israel
met dit spreecwoort?eñ segt/Die va
ders hebben onrijpe druyuen gheten
ende der kinderen tanden zijn stomp/voomich/oft
sleewich daer van/So waerlic als ick leue/spreect
die HEERE God/Sulckẽ spreecwoort en sal niet
meer onder v gaen in Israel/Want siet/alle sielen
zijn mijn/Des vaders siele is soo wel mijn als des
soons siele/So wat siele oft mensche die sondicht/
die sal steruen.

Als nv een mẽsche oprecht is/Die recht/eñ wel
doet/Die op die bergẽ niet en eet/ Die sine oogen
niet op en heeft tottẽ beeldẽ des huys Israels/Eñ
die zijns naesten wijf niet en besmet/noch en besla
pet/Eñ die bi der vrouwen niet en legghet in haer= Ole.xeij
der cranckheyt/Die nyemandẽ schade en doet/Dye Ezaye/
sinen schuldenaer zijn pant weder gheeft/Die nye lviij
manden dat sine met gewalt af en neemt/Die den
hongerigen zijn broot mede deelt / Die den naectẽ
cleedt/Die op woecker niet en gheeft / Die gheen
ouerschot en neemt / Die gheen onrecht en helpt
doen/Die tusschen die twistende menschen / recht
ordeelt/Die nae mijne rechten wandelt/ eñ houdẽ
mijne gheboden/also dat hi ernstelic daer nae doe/
Dat is een oprecht eñ vroom mã/ Die sal dat leuẽ
hebben/spreect die HEERE God. Rom.x.

Als yemãt eenẽ sone crijget/eñ die selue woort

een moordenaer eñ bloetstorter/ dz hi der voorsey der stucken een doet/oft hi schoon die andere nyet alle en doet/Maer dat hi etet op die bergen/eñ be ulect zijns naestē wijf/hi doet scade dē armē eñ al= lendigē/dat hi met violencie wat neemt / Dat pāt niet weder en gheeft/Sijne ooghē tottē beeldē op heft/ waer mede hi eenen grouwel bedrijft / Op woecker gheeft/Ouerschot neemt/Soude die le= uen? Hi en sal niet leuen/ Maer om dat hi alsulcke grouwelen gedaen heeft/so sal hi den doot steruē/ Sijn bloet sal op hem zijn. *

In dien hi eenē soon crijcht/die alsulcke sonden siet/die zijn vader doet eñ hē vreese/eñ also niet en

B doet/Dat hi optē berghen niet en eet/ Eñ en heft sine ooghē niet op tottē beelden des huys Israels Eñ beulect ooc zijns naestē wijf niet/Niemanden schade en doet/Het pāt niet en behoudt/ Niet met gewelt wat en neemt/Hy deelt zijn broot mede dē hongerigē/ Eñ cleedet den naectē/Hy en scadicht dē armē niet/Hi en neēt noch woecker/ noch ouer schot/ Mer dat hi mijne gebodē houdt/ eñ na mij nē rechtē leeft/Die en sal niet steruen/om zijns va ders misdaets wille/mer leuen/ Maer zijn vader/ die gewelt eñ onrecht oeffent/ eñ onder zijn volck ghedaen heeft/dat niet en dooch/Siet/die selue sal steruen om zijnder misdaets wille.

So spreect ghi/Waeromme en sal dan dese so= ne niet draghē zijns vaders misdaet? Daerōme dat hi recht eñ wel gedaē heeft/eñ alle mijne rechtē ge houdē/eñ volbracht heeft/sal hi leuen. ✝ Wāt soo wat siele oft mēsche sondicht/die sal steruē/Die so ne en sal niet draghen die misdaet des vaders/ Eñ die vader en sal nyet dragē die misdaet des soons/ mer des gerechtē gerechticheyt sal op hē zijn. Eñ des ongerechten ongerechticheyt sal ouer hem zijn.

In dien die godlose hē bekeert van alle sine son den/die hi gedaen heeft/eñ houdt alle mine rechtē eñ doet recht eñ wel/So sal hi leuē/eñ niet steruē/ Alle sine ouertredinghen die hi bedreuen heeft/en sullē niet gedacht wordē/ Mer hi sal leuē / om der gerechticheyts wille die hi doet/ Meent ghi dat ic een behagen hebbe indē doot des godlosen eñ son daers? spreect die HEERE God/eñ niet veel meer/ dat hi hem bekeere van sine wegen eñ leue.

C Eñ als die gerechte hē keert vā zijnder gerech ticheyt/eñ doet quaet/eñ leeft na alle grouwelen die eē godlose doet/Soude die leuē? Ja alle sine ge rechticheden/die hi gedaen heeft/ en sullen niet ge acht worden/Maer in sine Godslasteringhen eñ sonden/die hi ghedaen heeft/sal hy steruen / Noch spreect ghi/Die HEERE en doet niet recht. *

Daeromme O ghi vandē huyse Israels hoort Ist niet also dz ic recht hebbe/ eñ ghi onrecht hebt? Wāt als die gerechte hē keert vā zijnder gherechtic heyt/eñ doet quaet/so moet hi steruē. Hi moet om zijnder boosheyts wille/die hi ghedaen heeft/ ster= uen/Wederomme/Als hē die godlose keert vā zijn ongerechticheyt/die hi gedaen heeft/ ende doet nu recht eñ wel/die sal sine siele leuendich behouden/ Wāt om dat hi hē veruaert/ eñ bekeert vā zijnder boosheyt/so sal hi leuen/eñ niet steruen.

Nochtāns seggē die vandē huyse Israels/ Die we ghē des HEEREN en zijn niet recht/Soude ick on recht hebbē? O ghi vandē huyse Israels/ ghi hebt onrecht/Daerōme wil ic v oordelē/ghi vādē huyse Israels/eenē yegelijcken nae sine weghen/spreect die HEERE God/Daeromme so bekeert v van al le uwe ouertredingē/op dat ghi niet vallen en mo ghet/om des misdaets wil/Werpt van v alle uwe ouertredingē/ daer mede ghi ouergetreden hebt/ Eñ maect v een nyeuwe herte/eñ eenen nyeuwen gheest/Want waeromme wilt ghi alsoo steruen/ Du huys Israels? Want ic en hebbe gheenen lust indē doot des steruendē/spreect die HEERE God Daeromme bekeert v/so sult ghi leuen.

¶ Hi beschrijft dat iammerlijck ongheual/dat ouer dē Coninck Juda soude gaē/Eñ daer mede verhaelt hi dat ston te ghewelt/eñ vermetenheyt der coninghen ende Worsten

Dat.xix.Capittel.

A MAect een clage ouer die Vorstē Israels/eñ segt/ Waeromme leyt v moeder die leewinne tusschē die leeuwen Eñ brengt hare iongen op onder die ionghe leeuwē welpē? Eenē vā dien heeft si opghebracht/ eñ die wert een grouwelike leeuwe/Die hē gewende die lieden te verschoren/ eñ te verslinden/Doen dat die heydenē vā hē hoor den/so vinghen si hē/in hare grachten/eñ voerden hem in ketenē in Egipten lant/Doen nu die moe der sach/dat haren hope verloren was/ soo nam si een ander van harē iongen/ eñ voede eenē leeuwe daer vā/Doen die onder die leewen wandelde/soo wert een veruaerlijcken leeuwe/ die ghewende hē ooc die lieden te verschoren/eñ te eten/Hi verderf de haer huysen eñ stedē/ dattet lant eñ so wat daer in was/vā die stēme zijns brullens/hē veruaerde/ Doen leyden haer die heydenen rontōme hem wt alle landen/eñ worpē een net ouer hem/ eñ vingē hem in hare cuylen/Eñ si stieten hē in een gyoole/ eñ voerden hem in ketenē ghebondē tottē coninc Babel/Eñ men liet hem bewaren/Alsoo dat sine stemme niet meer ghehoort en worde/op die ber= ghen Israels.

B Dijne moeder was gelijc eenen wijnstock aen dat water gheplant/Eñ hare vruchtē eñ rancken wiessen vanden grooten water/dat sine rancken so sterck wordē/dat si tot Heeren scepters haddē mo ghen ghemaeckt worden/ Ende wert seer hooch onder den rancken/ Ende doen men sach dat hi so hooch/eñ so veel rancken hadde/Doen wert hy in toornicheyt ter aerdē neder gheruyscht eñ gewor= pen/Den oosten windt verdorrede sine vruchten/ eñ sine stercke rancken werdē ghebrokē/dat si ver dorreden eñ verbrant worden/ Maer nu is si ghe plant inder woestijnen/in eenē drooghē / dorstigē lande/Ende daer is een vier wtghegaen van hare stercke rancken/dat verslindet haer hare vruchten alsoo dat aen haer gheen stercke rancken meer en zijn/die tot eens Heeren scepter dienen mochten/ Dat is een clagelic eñ iammelic dinck.

¶ Een ghemeen berispinghe/inden welckē der Jodē scale= heyt ende ondancbaerheyt beswaert wordt/Ende die god like goetheyt eñ lancmoedicheyt/dat hi die godlosen scale ken so langhe spaert.

Dat.xx.Capittel.

A ENde het ghescheide indē seuendē ia= re/inden thienden daghe der vijfster maent/doen quamen sommighe wt vanden Oudtsten Israhels den HE RE te vraghen/Ende si setden haer

voor mi neder / Doen geschiede des HEEREN
woort tot mi/ en sprac/ Du menschē kint/ Segt dē
Outsten Israels/ en spreect tot haer/ Also spreect
die HEERE God/ Sijt ghi comē om mi te vragē?
So waerlic als ic leue/ Ic en wil v geen antwoort
geuē/ seyt die HEERE God/ Mer wilt ghise straf
fen du menschē kint? So mogestu haer also straffē.
Bewijst haer die grouwelen haerder voorvaderē/
ende segt tot haer.
Also seyt die HEERE God/ Ter tijt doen ic Is
rael vercoos/ verhief ick mijne hãt tot dat saet des
huys Jacobs/ en ic gaf mi haer te kennen in Egip
ten lant/ Ja ic verhief mijn hant tot haer/ en sprac
Ic ben die HEERE uwe God/ Ick verhief ter sel=
uer tijt mijn hant/ dat icse leyde wt Egiptē lāt/ in
een lant dat ic haer voorsien hadde/ dat met melck
en honich vloeyde/ een edel lant bi alle landen/ En
segt tot haer/ Een yegelic werpe wech die grouwe
len vā sinē ooghē/ En en besmet v niet aē die beel=
den Egipti/ Want ic ben die HEERE uwe God.
Mer si waren mi onghehoorsaem/ en en wou
den mi niet hooren/ en haerder gheen en worp die
grouwelen wech voor sinē oogē/ en si en verlieten
die beeldē Egipti niet/ Doē dacht ick mijn verbol
gētheyt ouer haer wt te scuddē/ en mijnē ganstchē
thoorne ouer haer te laten gaen/ in Egypten lant
Maer ic liet om mijns naems wille/ op dat hi niet
ontheylicht en soude wordē bi den heydenē/ onder
den welcken si waren/ en voor den welcken ic my
haer hadde te kennen ghegeuen/ Dat icse wt Egip
ten lant leyden soude.
En doen icse wt Egiptē lant geleyt hadde/ en
in die woestenie gebracht/ doē leerde ic haer mijne
gebodē en rechtē/ Waer door dat die mēsce leuet
diese onderhout/ Ic gaf haer ooc mijnē Sabbath/
tot een teekē tusschē mi en haer/ op dat si leerē sou
den/ dat ic die HEERE si/ die haer heylicht/ Maer
dat huys Israels was mi ongehoorsaē/ ooc inder
woestijne/ en si en leefdē niet na mijne ghebodē/ en
si vachtedē mijne rechtē/ Door welcke die mēsche
leuet diese houdt/ En si ontheylichdē mijnē Sab=
bath grotelikē/ Doē gedacht ic in mijn gramscap
ouer haer wt te schuddē indē woestijne/ en haer gāt
schelic te vdoē/ Maer ic liet om mijns naēs wille/
op dat hi niet ontheylicht en worde voor die hey=
denen/ voor den welcken icse wtgheleyt hadde.
En ic hief mijn hāt ooc op tegē haer in die woe
stijne/ also dat icse niet en woude brengē in dat lāt/
dz ic haer gegeuē hadde/ dair melc en honich vloey
de/ een edel lant voor alle landē/ Daeromme dat si
mijne rechtē vachtet/ en na mijne gebodē niet ge=
leeft/ en mijnē Sabbath ontheylicht haddē/ Wāt
si wādeldē na die beeldē en goykēs haerder hertē
Mer mijne ooge spaerde haer/ dat icse niet en ver
derfde/ noch ganstchelic en vnielde indē woestijne.
En ic sprac tot hare kinderen inder woestijne.
Ghi en sult na uwer voorvaderē gebodē nz leuē/
en hare rechtē niet houdē/ en aē hare beeldē v niet
veronreynigen/ Want ick ben die HEERE uwe
God/ Na mijne ghebodē sult ghi leuē/ En mijne
gerechten sult ghi houdē/ en daer na doē/ En mij
ne Sabbathē sult ghi heyligē/ op dat si zijn een tee
ken tusschē mi en v/ daer mede dat ghi weten mo
ghet/ dat ic die HEERE uwe God si/ Maer dye
kinderen waren mi ooc wederspānich/ Si en leef=
den na mijne geboden niet/ si en hielden ooc mijne
rechten niet/ dat si daer na hadden ghedaen/ door
welcke die mēsche leuet/ die die selue onderhoudt/
En si ontheylichden mijne Sabbathen.
Doen dacht ic mijn gramscap ouer haer wt te B
stooten/ en mijnē gheheelen toorne ouer haer te la=
ten gaen inder woestijnē/ Mer ic keerde mijn hāt
en liet dat om mijns naems wille / op dat hy nyet
ontheylicht en soude wordē bi den heydenē. Voor
den welcken icse wtgeleyt hadde/ Ic hief ooc mijn
hant op inder woestijnen tegen haer/ dat ickse ver
stroyde onder die heydenē/ en veriaechde in die lā=
den/ Daeromme dat si mijne ghebodē niet gehou
den/ en mijne rechten veracht/ en mijne Sabbathē
ontheylicht hadden/ ende na die Beelden haerder
voorvaderen sagen/ Summa/ Ick maecte alsoo/ Exo.xx.
Dat haren Gods dienst haer niet en batede/ en ha Deutro.
er leere haer niet en halp/ en verworpse met harē viij.
offer/ doen si alle eerste gheboorten door tvier ver
berndē/ waer mede icse bedroefde/ ende si leerden
dat ick die HEERE ben.
Daeromme spreect du menschen kint/ met dē
huyse Israels/ en segt tot haer/ Alsoo seyt die HE
RE God/ Uwe vaders hebbē mi noch meer ghe=
lastert en getort/ Wāt doē icse in dat lāt gebracht
hadde/ ouer welcken ic mijn hant op gheheuē had
de/ dat ict haer geuē soude/ So waer si eenen hue=
uel/ oft dicken boom saghen/ aldaer offerden si ha=
re offeren/ en si brachtē derwaerts haere onsalige
gauen/ En si roocten aldaer haren soeten rueke/
en goten aldaer haren drancoffer/ Maer ic sprack
tot haer / Wat sal doch van die Hoochten comen?
derwaerts ghi dus gaet? En also heetse noch hedē
op desen dach/ Die Hoochte.
Daeromme segt tottē huyse Israels/ Also seyt C
die HEERE God/ Ghi besmet v indē wegē uwer
vaderē/ en bedrijft hoererije met hare grouwelē/
en beulect v aen uwe Goykens en Beelden/ den
welckē ghi uwe gauen offert / ende uwe sonen en
dochteren door tvier verbernt/ tot op desen tegen
woordighen dach toe/ En ick soude v vandē huyse
Israels antwoort gheuē? So waerlic als ick leue/
spreect die HEERE God/ Ic en wil v gheen ant
woort gheuē/ Daer en bouē/ tghene dat ghi denct
Wi willen doen/ gelijc die Heydenē/ en ghelijc an=
dere lieden/ inden landen/ hout en steen aenbeden/
dat sal v missen.
So waerlic als ick leue/ seyt die HEERE God/ Exo.xiij
Ic wil ouer v regneren met een stercke hāt/ en wt Nume.
ghestrectē arme/ en met wtgestorte gramschappe xiiij.
En ic wil v wt den volckerē voeren/ en wt die lan Heb.iij.
den/ derwaerts ghi verstroyt zijt/ versamen / met
een stercke hant/ met eenē wtgestrecten arme / en
met wtgestorte gramschappe/ en ic wil v brenghē
in die woestijne der volckerē/ en aldaer met v rech
ten/ vā aengesicht tot aēgesicht / gelijc ic met uwē
vaderē inder woestijnē bi Egiptē gerecht hebbe/
Essen alsoo wil ic ooc met v rechtē/ seyt die HE
RE God/ Ic wil v weder ondē die roede brenghē/
en v in die banden des verbonts bedwingen/ En
ic wil die afuallige/ en die teghē mi euerghetreden
hebbē/ onder v wt vagē/ Ja wt dē lande daer ghy
nv in woont/ wil icse leyden/ en int landt Israels

niet latē comē/op dat ghi leeren soudt/ dat ic dye HEERE ben

Daer omme ghi vandē huyse Israels/ spreect
D die HEERE God/ wāt ghi mi ymmer niet en wilt
hoorē/so gaet henē/eñ diene een ygelijc sine Beel
den/Maer laet minē heyligē name voort aen on=
gescheudt/met uwē offeren eñ Beelden/Wāt al
so seyt die HEERE God/Op minē heyligē berch
optē hoogē berch Israels/aldaer sal mi dz gāsche
huys Israels/eñ alle die indē lāde zijn dienen. Al
daer sullen si mi aenghenaem sijn/Eñ aldaer wil
ic uwe Hefoffer eñ eerstelingen uwer offeren eys=
schē/met alle den ghenen dat ghi nu heilicht/ghy
sult mi aenghenaem sijn mettē soetē ruecke/Als ic
v wt den volckerē brengen eñ wt die landen ver=
gaderen sal. Daerwaerts ghi verstroyt sijt. Eñ ic
sal in v gheheylicht worden voor die heydenē. Eñ
ghi sult leeren dat ic die HEERE ben/als ick v int
lāt Israels gebracht hebbe/in dat lant/waer ouer
ic mijn hant op hief, dat ic uwen vaderen gheuen
soude

Aldaer sult ghi gedencken op uwe wegen/eñ
op al uwe wercken/daer ghi in besmedt zijt/ende
ghi sult een mishagen hebben ouer alle uwe boos=
heit/die ghi gedaen hebt/ Ende ghi sult bevinden
dat ic die HEERE si. Als ic met v hādele om mijns
naems wille/eñ niet na uwe boose weghen/ende
schadelijcke wercken/Du huys Israhels spreect
die HEERE God.

God beveelt den prophete teghen dat suyden te Pro=
phiteren / Ende den volcke te vercondighen /wat straf=
finghe dat die Babiloonsche Coninc
ten derden male ouer
haer ende die
Ammonitē
brenghen sal. Capitel .xxi

Ende des HEEREN woort gesciede
tot mi/eñ sprac/ Du menschen soon
keert dijn aensicht tegē Theman oft
E suyden/eñ spreect teghē den suyden/
ende prophetecrt teghen dat woudt
inden velde tegē dat suyden/Ende spreect tot dye
wildernisse suytwaerts/ Hoort dat woordt des
HEEREN. Also spreect die HEERE God/Siet/
Ic wil in v een vier ontstekē/dz sal beyde die groe
ne eñ die dorre boomen verslinden/alsoo oock dat
men zijn vlamme niet en sal connen gelesschen
Mer al dat vem vandē suyden teghen dat noordē
streect/dat sal verbernt wordē/Eñ alle vleesch sal
sien/dat ict die HEERE aengesteect hebbe/eñ dat
niemant lesschen en sal mogen/ Eñ ic sprac /Ach
HEERE God/Si seggē van mi/Dese spreect enc
kel bedecte woorden eñ fabulen

Eñ des HEEREN woort gheschiede tot mi/eñ
sprack Du menschen kint/stelt v aensicht teghen
Hierusalem. eñ spreect teghen die Heylichdommē
eñ prophetecrt teghē dat lāt Israels/Eñ segt tot
tē lande Israels/Alsoo seyt die HEEERE God/
Siet ic wil aen v/Ic wil mijn sweert wt der schee
dē trecken/eñ ic wil beyde die gherechte/eñ die on
gerechte vā v wtroeyē/Aenghesien dat ick dan v
beyde/die gerechte eñ die ongherechte wtroeye/
So sal mijn sweert wt der scheeden varē ouer al=
le vleesch/vandē suyden aen totten noorden toe/
Eñ alle vleesch sal vernemen dat ick die HEERE
mijn sweert hebbe wt sijnder scheeden getoghen
Eñ ten sal niet weder in ghesteken worden

Eñ du menschē soon sucht tot dat v die lende=
nen wee doen/Ja bitterliken sult ghi suchten/dat B
zijt sien/Eñ als si tot v seggen sullen/ Waer om=
me versucht ghi aldus? So sult ghi segghen/Om
des geroeps eñ der tidinghen wille/die daer coēt
voor welcke alle hertē versaghen/eñ alle handen
sincken/alder leden moet vallet/eñ alle knyen ge
lijc als water beuen sullē/Siet/ het comt/eñ het
sal geschieden/seyt die HEERE God

Eñ des HEEREN woort geschiede tot mi/eñ
sprac /Du menschen soon /Prophetecrt/eñ segt/
Also spreect die HEERE God/Dat sweert/Ja dz
sweert is gescherpt/eñ geslepen. Het is gescherpt
dattet slaē sal/Het is geslepē/eñ geuaecht /dattet
glinstert/O hoe vroliken woudē wi zijn/als hi al
le boomē tot roeden maecte/ouer die boose kinde
rē/Maer hi heeft een sweert te vruynerē gegeuē
datment vaten mach/Het is gescherpt ende ghe=
uaecht/datment den dootslager in die hant gheue
O du menschen kint schreyt eñ huylt /Want het
gaet ouer mijn volck/eñ ouer alle regenten in Is=
rael/die totten sweerde met minen volcke verga=
dert sijn /Daeromme slaet op dine dyeen/ Want
hi heeftse dicwijls gecastijt, wat heuet geholpen?
Die roede der booser kinderē en helpt nz / spreect
die HEERE God

Eñ du menscen kint/Prophetecrt/eñ slaet di
ne handen te samē/Wāt dat sweert sal gedubbe= C
leert/Ja gedrievoudicht comē. Eē moortsweert
een sweert van veel dootslagē/dwelcke haer ooc
raken sal in die cameren/derwaerts si vlieden/Ic
wil dat sweert laten clinckē/also dat die hertē ver
saghen/ende haer der veel vallē sullē aen allē harē
poortē/Ach hoe blincket/ eñ het is om te houwē
eñ te slaen gheuat/Eñ seggen houdt daer in/bey=
de ter rechter siden/eñ ter slincker /so wat voor v
is/Dan wil ic mijn handen tsamen slaen van blij=
schapen/Eñ mijn verbolgentheyt laten gaen Ic
die HEERE hebt ghesept

Ende des HEEREN woort geschiede tot my
eñ sprac/Du menschen kint/Maect twee wegē/
door welcke comē sal dat sweert des Coninck tot
Babel/ Beide die straten sullen wt eenen lande
gaen/Eñ stelt een teeken aenden wech totter stat
derwaerts dattet wijse/Eñ maect den wech dat=
tet sweerdt come tot Rabbath der kinderen Am=
mon/Ende in Juda /totter stercker stadt Hieru=
salem/Want die Coninc tot Babilonien sal hem
opten tweewech stellen/ voor aen beyde die stra=
ten/dat hi die Waerseggers vraghe/ende mettē
pijlen om dat lot werpe/sinen Afgod vrage/ende
die leuere besie

Eñ die waersegghinghe sal op die rechte side
tot Hierusalem wijsen/Dat hi bocken eñ rammē
laet aenuoerren/ende gaten maecken /ende dat hi
se met eenen grooten alarme eñ moort ouer val=
le/ende dat hi bocken voeren soude tegē die poor
tē / ende dat hi aldaer wallen/schantsen/ ende bol
werc maecke/Maer si sullē alsulcke waersegghin
ge valsch eñ ydel houden/Al sweert die waerseg=
gher haer /also hooch als hi wil / Maer hi sal der
misdaet gedencken/dat hi die stat gewinne

Daeromme spreect die HEERE God alsoo/ Om dat uwer ghedacht wort van uwer misdaets weghen/ en uwe ongehoorsaemheyt geopenbaert is/ also datmen uwe sonden siet in alle uwe wercken/ Ja daeromme dat uwer ghedacht wort/ sult ghi met ghewelt gheuanghen worden.

En du Vorste Israels/ ghi die verdoemt en veroordeelt zijt/ Dē dach is comē/ dat die misdaet een eynde nemē sal/ Also seyt die HEERE God/ Doet wech dē bisschops hoet/ en set af die croone/ Wāt noch dē mijtre/ noch die croone en sal blijuē/ Mer die hē verheuē heeft/ die sal vernedert worden/ En die hem vernedert/ die sal verheuē wordē/ Ic wil die croone tot niet/ tot niet/ tot niet makē/ tot dat hi come/ diese hebben sal/ dien wil icse gheuen.

En du menschē kint/ Prophetecrt en segt/ Al
so spreect die HEERE God/ vandē kinderen Am-
D mon/ en van haren lasteren/ En segt/ Dat swaert/
dat sweert is getogen/ dattet doot slaē soude/ het
is gheuaecht/ dattet vermoordē soude/ Ende het
blinct/ om dat ghi v valsche ghesichtē en visioenen
seggē laet/ en logenē predict/ Waer mede ghi ooc
ouergegeuē sult wordē ondo die vlaghē godlosen/
der welcker dach quā/ doē die misdaet tottē eynde
gecomē was/ En oft al weder in die scheede gesle-
kē wort/ So wil ic v nochtās oordeelē in die plaet
se/ daer ghi ghescapē/ en indē lande daer ghi gebo-
rē zijt/ En wil mijnē toorne ouer v wtstorten/ Ic
wil dat vier mijnder grāschappē ouer v opblasen/
en ic wil v ouerleuerē dien lieden/ die haer des ver
nens en vdervēs wel verstaen/ Ghi moet dē viere
een spise wordē/ en v bloet moet indē lande gestort
worden/ En men en sal dijnder niet meer ghedenc
B ken/ Want ick die HEERE heb ghesprokē.

Hi straft die inwoonders Jerusalems/ Propheten/ priesters/ ende ouerheeren/ om haren schandeliken lachter wille/ die si bedreuen. Dat.xxii.

ENde des HEEREN woort ghesciede tot mi/ en sprac/ Du mēschē kint/ En wilt ghi niet straffen die bloetgierige stadt? en haer bewijsen alle haer grouwelen? En segt/ Also spreect die HEERE God/ O du stadt/ die dijn bloet vergiētst/ op dat dijnē tijt come/ En die di Beelden bi v maect/ daer ghi v mede ontsuyuert/ Ghi beschuldicht v aen dat bloet/ dat ghi stort/ En besmet v aen dye Godykens oft Beeldē/ die ghi maect/ Waer mede ghi dine dagen herwaerts aen loct/ en maect dat dine iaren aen comen moetē/ Daerōme wil ic v tot eenē spot onder die heydenen/ en tot een schimperie in alle landē makē/ beyde na bi en verre/ sullen si v bespottē/ also dat ghi een schandelijc gherucht hebben sult/ en grooten iāmer sult moeten lijden.

Siet die Vorstē in Israel/ eē yegelic heeft macht bi v bloet te stortē/ Vader en moeder verachten si/ Dē vreēdelingē doē si gewelt en onrecht/ Dē weduwē en weesen beswaren si/ Du verachtest mijn Heylichdom/ en ōtheylicht mijnē Sabbath. Verraders en moorders sijn in v/ op dat si bloet moghen stortē/ Si etē op die berghen/ Si handelen in v na haerder herten lust/ Si ontdecken die schaēte der vaders/ en die vrouwē in haerder cranckheyt scendē si/ En si bedrijuē onder malcanderē die naeste met des naesten huysurouwe grouwelen/ Si schenden haerder sonen wijuen/ met alle vermetenheyt/ Sy verkrachten hare eygen susteren/ haerder vaders dochterē/ Si nemen geschencken om bloet te verghieten/ Si woeckeren/ en nemē ouerschot onder malcanderen/ en bedriuen haer gierichheyt tegē haren naesten/ en bedriegen malcanderen/ en vergeten also mijnder/ spreect die HEERE God.

Siet/ Ic sla mine handen te samē/ ouer die gierichkeit die ghi bedreuē hebt/ en ouer dat bloet dat in v gestort is/ Meenstu dattet dine herte sal mogē lijden? en dine handen verdraghen? ter tijt dient ic ouer v brengen sal? Ic die HEERE hebt gesproken/ en ic wilt ooc doen/ en wil v verstroyē onder die heydenen/ en v verslooten in die landen/ Ende ic wil dijnre onsuyuerheden een eynde makē/ dat ghi bi die heydenē moet vermalendijt geacht worden. En leeren dat ic die HEERE ben

En des HEEREN woort geschiede tot mi/ en
sprac/ Du menschen kint/ Dat huys Israels is mi B
tot schuyme geworden/ Alle haer coper/ tin/ yser/
en loot/ dat is inden ouen tot siluer schuyme ghe-
worden/ Daeromme seyt die HEERE God also/
Aengesien dat ghi alle schuym gewordē zijt/ Siet
so wil ic v alle tot Hierusalē te samen brengen/ ge
lijc alsmen dat siluer/ coper/ tin/ yser/ ende loot tsa-
men doet inden ouen. Datmen eē vier daer onder
op blase/ en versameltet/ Alsoo wil ic v ooc in mi-
nen thoorne en verbolgentheyt tsamē doen/ inleg
gen/ en smelten/ Ja ic wil v versamen/ en dat vier
mijnder gramschappē onder v op blasen/ also dat
ghi daer inne versmelten moet/ ghelijc dat siluer
versmelt inden ouen/ also sult ghi ooc daer in ver-
smelten/ En weten dat ic die HEERE minē thoor
ne ouer v wtgeschudt hebbe.

En des HEEREN woort geschiede tot mi/ en
sprac/ Du menscē kint/ Segt tot haer/ Du bist een
lant/ dat niet te reinigē en is/ ghelijc dat ghene/ dat
niet beregent en is/ inder tijt der gramschappen C
Die Propheten die in v sijn/ die hebben ouer een
verdragen/ die sielen te verslinden/ gelijc een brul
lende leeuwe/ die hē des roofs gheneert/ Si scrab
ben gelt en goet tot haer/ en makē der weduwen
vele in v/ Hare priesters bedriuen gewelt en on-
recht onder den name des wets/ en si ontheiligen
mijn Heilichdom/ Tusschen dat heylige en onheili
ge en maken si gheen onderscheet/ En en achten
niet wat reyn en onreyn si/ En si en wachten my
ne Sabbatthen niet/ En ic worde onder haer ont
heilicht/ Dine Ouerheerē sijn in v/ gelijc verscho-
rende woluen/ bloet te stortten/ ende sielen te ver
deruē/ om haerder giericheyts wille.

En dine Propheten plackē en placsterēse met slijck oft valschē kalck/ ydelheyden prediken si/ en propheterē haer logenē/ en segghen/ Also spreect die HEERE God/ hoe wel dattet die HEERE niet gesproken en heeft/ Dat volc inden lande oeffent gewelt/ en si roouen onuersaecht/ en schenden dye arme en ellendige/ En si doen den vreemdelingē gewelt en onrecht/ Ick soecke onder haer/ oft yemant weerē/ en teghenstaen woude/ en die gramschappe keeren woude voor my/ op dat ic tlāt niet en verderuede/ Mer ic en vant geenen/ Daeromme schudde ic minen thoorne ouer haer/ En met dat vier mijnder verbolgentheyt so maecte ic haer

der eenynde/Ende gaf haer alse haer verdienste op haren cop/spreect die HEERE God.

¶ Aenghewesen dat dat Joodsche volc in alderley hoostheyt ende lachterlijcke besmet ende onbeschaemt ghewoorden is/ So ghebruyct die Propheete oec een schandelijcke ende onreyne ghelijckenisse om haer te straffen

Dat.xxiij.Capittel

A

Ende des HEEREN woort geschiede tot mi en sprac/ Du menschen kint/ Daer waren twee wijue/die hadde een moeder/ die begonsten va haerder ioucheit aen hoererie te bedriue in Egipten/ Aldaer hete si haer borsten handele/ ende haer tepelkes in haerder ioncheit taste/ Die grootste en outste hiet Ahala/ En haer suster Ahaliba/ En ic namse te houwelic/ en si baerden mi sonen en dochtere/ En Ahala heet Samaria/ En Ahaliba Hierusale/ Ahala bedreef hoererie/doen icse genome hadde/ En si bernde tege haer boele te wete/ tegen die Assyriers/die tot haer quame/ tegen die Princen en Heeren/die met siden en costelic gewaet geclect waren/ en alle ionghe lieflicke gesellen/ te wete/ die op paerden en wagens daer heuen ride/ Ende si boeleert met alle schoone ende ionghe ghesellen in Assyria/ Ende si verontreynicht haer met alle haer Beelden/so waer dat si op eene berualt/ Daer en bouen so en verliet si ooc niet hare hoererije metten Egiptenaers/ Die met haer geboeleert hadden in haerder ionchept/ende haer borsten ghetast in haerder ieucht/ en groote hoererije met haer bedreuen hadden

Doen gaf icse ouer in die handen haerder boelen/den kindere Assur/teghe den welcken si bernde van lust Die ontdecten haer schamelheyt/en name hare soonen en dochteren wech/ En si dooden se met den sweerde/ En het quam wt/also dat dese wiuen ghestraft waren

Maer doen Ahaliba hare suster dat sach/ Soo
B ontstack si noch veel ontsinniger dan die ghene/ En bedreef der hoererije noch meer dan haer sustere/ en si bernde teghen die kinderen Assur/ te weten/ teghen die Princen en Heeren die tot haer quamen in costelijck ghewaet/ruyters en wagens/ende alle ionghe lieflijcke ghesellen/ Doen sach ic dat si alle beyde ghelijcker wijs outsuyuert waren/ Maer dese bedreef hare hoererije noch meer. Want doen si sach geschilderde mannen aender want met rooder verwen ende figueren der Chaldeen om hare lendene ghegordt sijnde/ ende bouen scherpe hoede oft huyue op hare hoofde/ende al wat den gheweldighen ghelijck sach(ghelijc als die kindere Babel en die Chaldeen draghen in haren landen) Soo bernde ende outstack si teghen haer/soo haest als si haerder gewaer wert/ ende so seynden si ambassaten tot haer in Chaldeen lant

Ende als nv die Babiloonsche ionghelinghen tot haer quamen/om bi haer te slapen/soo wert si door die selue ontreynicht in haeder hoerderije/ en wert so verontreynicht/dat si moede wert/ Ende doen beyde haere hoererije ende schamelheyt so gheel openbaer wert/ Soo wert ick haerder moede gelijck als ick haerder suster ooc moede was/ met si bedreuen haere hoerderije altijt meer ende meer ende ghedacht op die tijt haerder ionchept/doen sy in Egipten lant hoererie bedreuen hadde/ Ende si bernde weder teghen haer boelen/welcker vrandt was/gelijc des esels en des hengsts/ Ende ghi bedreeft dijn oneerbaerheyt/als in dijnder ieuchden doen v uwe boelen in Egipten uwe borste handelden/en uwe tepelkens tasten.

C Daeromme O Ahaliba/alsoo spreect die HEERE God/ Siet/ Jck wil dine boelen/der welcker du moede bist ghewoorden/teghen v verwecke/en ic wilse rontomme teghen v brenghen/te weten/ Die kinderen van Babel/ende alle Chaldeen/metten Hooftlieden/Prince/ende Heere/ende alle dye Assyriers met haer/Die schoone ionghe ghesellen/ alle Vorsten ende Heeren/ Ridders/ ende Edelinghen/ende alderley ruyters/ Ende si sullen ouer comen met een reysegbers heyr/ende met groote hoopen volcs/ En si sullen v belegghen/met spiessen/schilden/ende helmen/rontomme Denseluen wil ic dat recht beuelen/dat si v oordeelen sullen na hare rechten.

Jck wil mijn jeloersche ernstighe liefde ouer v laten gaen/alsoo dat si sonder ontfermherticheyt met v om gaen sullen/ Sy sullen v die nuesen ende die ooren af snijden/ Ende so wat daer ouerblijft dat sal door tsweert vallen/ Sy sullen dijne soonen ende dochteren wech nemen/ende datter ouerblijft/dat sal metten viere verbernen/ Si sullen dy dyne cleederen wtrecken/ende dine costelijcke cleynodien met haer wechnemen/ Alsoo wil ic dijnder oneerbaerheyt/ende dijnder hoererije in Egipten lat een eynde maken/alsoo oock dat ghi uwe ooghen niet meer na haer opheffen/en Egypten niet meer gedencken en sult.

D Want alsoo spreect die HEERE God/ Syet/ Jck wil v leueren den ghenen dien ghi viant ghewoorden/ende welcker du moede bist/ Dye sullen als vianden met v ommme gae/ende alle tsame nemen/soo wat ghi verworuen hadt ende v naect ende bloot laten/alsoe dat dine schamelheyt ontdect worde/met dijnder oneerbaerheydt ende hoererije. Alsulcs sal v geschieden/om uwer hoererijen wille die ghi metten Heydenen bedreuen hebt aen welcker Gopkens ende Beelden ghi v besmet hebste/ Ghi sijt opten weghe dijnder susteren ghegaen/ Daeromme gheue ick v oock der seluer beker in uwe hant.

Alsoo spreeckt die HEERE God/ Du moest den beker dijnder susteren drincken/hoe diep ende hoe wijt dat hi ooc is. Du sulst tot alsoo grooten spot ende ghecckernie worden/dattet onlijdelijc sijn sal/ Ghi moet v van dien stercken drane ende iammer vol suppen/ Want de beker dijnder suster Samarie/dat is eenen beker des iammers en droefnissen/ Den seluen moetstu reyn wt drincken/ende daer na die scheruers oock daer toe werpen/ende op eten/ende dine borsten verschooren/ Want ick hebt gesproken/seyt die HEERE God/ Daeromme spreeckt die HEERE God/om dat ghy mijnder vergeten/en mi te rugghe geworpen hebt Daeromme draecht ooc nv dijne oneerbaerheydt ende dijne hoererije

E En die HEERE sprat tot mi/ Du mensce kint wilt ghy Ahala ende Ahaliba straffen: so bewijst

haer hare grouwelen/hoe dat si ouerspel bedreuẽ
ẽ bloet gestort/ẽ met den Beelden oft Goykẽs
dat houwelic gebroken hebben/Daer toe hare kin
derẽ/die si mi ghebaert hadden/verbernden si den
seluen tot eenẽ offer. Bouen dat so hebbẽ si mi dat
gedaen/Si hebben mijn Heylichdom altemael ont
reinicht/Ẽ mijnen Sabbath ontheylicht ẽ ont
wijhet/Want doen si hare kinderen dẽ Godekẽs
ende Beelden gedoot hadden/so ghinghen si noch
des seluen daechs in mijn Heylichdom /op dat sijt
ontheylighen souden/Siet sulcs hebben si aen mij
nen huyse bedreuen

Si hebben oec legaten ẽ boden na luyden wt
gesonden/die wt verren landen comen soudẽ. En
de siet doen si quamen/soe vaydet ghi v/ẽ blanc
kettede v/palleerde ẽ verrierde v opt alder fraey
ste met dinen clenodien/haer luyden ter eeren/Ẽ
ghi saet op een heerlijck bedde/voor den welcken
stont een tafele toegemaect/op dẽ welckẽ wierooc
te ghi ẽ offerde minẽ olye/Aldaer verhief hẽ een
groot geroep vã genoechtẽ/Ẽ si gauen den luidẽ
die oueral wt vele volcs/ẽ wt der woestinen ghe
comen waren/dat armen cyraet aen hare handen
ẽ schoon cronen setten si op hare hoofden.

Doen gedacht ic/Si is des ouerspeels ghewo=
ne van oudts herwaerts/Si en can die hoererije
niet gelaten. Want men gaet tot haer in gelijc als
men tot eender hoeren plach in te gaẽ/Effen also
E gaetmẽ tot Ahala ẽ Ahaliba/dẽ oneerbaren wij
uẽ. Daeromme sullen haer die mannen straffen/
die dat recht volbrenghen ghelijc alsmen die ouer-
speelderssen bloetstortessen te straffen behoort.
Want si sijn ouerspeelderssen/ẽ hare handen zijn
vol bloets

Also spreect die HEERE God/Brengt eenen
grootẽ hoop volcs herwaets op haer/ẽ gheeftse
om geplondert ẽ berooft te wordẽ/ẽ inden han
den der gheenre diese steenigen/ẽ met hare sweer
den doorsteken/ẽ hare sonẽ ẽ dochterẽ vermoor
den/ẽ hare huysen metten viere verbernẽ/Also
wil ic der oneerbarheyt indẽ lãde een eynde maken
dat alle wijuẽ haer daer aen spieghelen sullen/ende
na sulcker onneerbaerheit niet doen. Ẽ men sal
uwe oneerbaerheyt op v leggen. Ẽ ghi sult uwer
Goitkens sonden dragen/ẽ betalen moetẽ op dat
ghi weet dat ic die HEERE God ben.

¶ Die destructie Hierusalems wort hier in een gelijckenis
se v ertoont.

Dat.xxiiij.Capittel:

Ende dat woort des HEEREN ge
A schiede tot mi/indẽ negendẽ iare/op
ten thiendẽ dach der thiender maent
Ẽ sprac/Du menschẽ kint/Scrijft
desen dach van huyden/Ja effen dat
punthẽ des tegẽwoordigẽ daechs/Wãt die Babi-
loonsche Coninc heeft hẽ effen huidẽ op desẽ dach
gewapẽt tegẽ Hierusalẽ. Ẽ gheeft den ongehoor
samẽ volcke een raetsel oft gelijckenisse/Ẽ segt
tot haer. Also spreect die HEERE God/Bereedt
di eenẽ siepotte/die set bi ẽ ghyet water daer in/
Doet die stucken tsamen daer in/die daer in voorẽ
ẽ die beste stuckẽ/die ledenẽ/ẽ schouderẽ/ẽ vul

len met dye beste marchbeenen/Neemt dat beste
vanden schape/ende maect een viere daer onder.
Ẽ eenen hoop marchstucken/om te coken/ende
latet hertelijcken sieden/ende die marchbeenen oft
stucken wel ouer wallen

Daeromme seyt dye HEERE God/O wee der
moordadischer stadt/die alsulcken siepot is/daer
noch dat gebraden aenhangt/ẽ en wil niet afgaen
Doet deen stuck nae dandere wt/men en behoeft
gheen lot daer om te werpen/welcke dat eerst wt
sal/Want haer bloet is noch in hem/dwelcke si op
eenen harden blooten keysteen/ẽ nyet op die aer=
de en heeft wtgescudt datment doch hadde mogen
met aerde toescharren/ẽ bedecken/Ẽ daerom
heb ic haer dat seluc bloet laten op eenen blooten
harden keysteen scudden/op dattet niet toegescart
noch bedect en soude worden/dat alsoe die verbol=
gentheyt op haer quame ende gewroken worde

Daerom spreect die HEERE God alsoo. O wee
v bloetdorstige stadt/die ic tot eenen grootẽ vyere
wil maken. Draecht slechts veel houts aẽ/Stoect
dz vier aẽ/dattet vleessce wel siede. Doet daer wel
wortelen in/dz die marchbeenẽ wel aẽbernẽ ẽ wt
drogẽ/Legghet oec den siepot ydel op dye ghloeyte
op dat hy wel heet/ẽ zijn coper wel doorgloyich
worde oft zijn onreynicheyt/versmelten/ende zijn
aengeberndt ende roest woude afgaen/Maer dat
aengebernt/hoe zeer dz hi bernt/en wil niet afgaen
Want het is te seer aenghebberndt/Den roest moet
int vier wtghebernt worden/Dijne onreynicheyt
is alsoo seer verhardt/dat oft ick v al gheern reyni
ghen woude/soe en wilt ghi v nochtans nyet laten
reynighen/van dijnder onreynicheyt/Daer omme
en moecht ghi voort meer nyet reyn gewordẽ/ter
tijt toe dat mijn gramschappe haer aen v vercoelt
hebbe/Ic die HEERE hebt ghesproken/Het sal co
men/Ic wilt doen/ende nyet vertoeuen. Ic en wil
nyet sparen/noch my laten berouwen/Mer si sul=
len v oordeelen/nae dien dat ghi geleeft ẽ gedaen
hebt/seyt die HEERE God

Ende des HEEREN woort ghescheide tot my
ende sprac/Du menscen kint/Siet/Ic wil v uwer
ooghen lust door een plage wech nemen/Mer ghi
en sult nochtans niet claghen/noch weenen/noch
eenen trane laten/heymelijc moecht ghi suchten/ B
mer geen dooden claghe en sult ghi maken/Maer
dijn huyue ẽ cieraedt sulstu aendoen/ende dijne
schoenen aen trecken/En bedect dijn aensicht niet
noch en eet gheen claechbroot. Ẽ doen ick smor=
gens vroech totten volcke sprack/soe sterf my des
auonts mijn wijf/Ende des anderen morgens de=
de ic gelijc als my beuolen was/Ẽ dat volck sprac
tot mi/En wilt ghi ons dan niet segghen/wat ons
dat beduyt/dat ghi doet?

Ende ick sprack tot haer/Dye HEERE heeft
met my gesproken ende geseyt/Segt den huyse Is=
raels/dat dye HEERE God alsoo spreect/Syet
ic wil mijn Heylichdom uwen grootsten troost/dẽ
lust uwer ooghen/ende ws herten wunsche ont=
heylighen/Ende uwe soonen ende dochteren dye
ghi verlaten moet/dye sullen metten sweerde ver=
gaen/Ende ghi moet doen/als ick ghedaen heb=
be/Uwen aensicht en moet ghi niet bedecken/En=
de dat claechbroodt niet eeten/Maer ghi moedt v

huiue en cieraet op uwe hooft sette. Ende uwe scoe nen aentrecken. Ghi en sult noch clagen/ noch wee nen. Maer in uwe sonden versmachten/ en onder malcanderen rouwe dragen/ en suchten/ En Hezeki el sal also uwe beduytteecken zijn/ dat ghi doen moet als hi gedaen heeft/ als dat comen sal. Waer mede dat ghi leert/ dat ic die HEERE God si/

En du menschen kint Ter tijt/ als ick weech ne men sal van hair hare macht/ en troost/ den lust haer der ogen/ en haer der herten wunsche/ hare sonen ende dochteren. Ja ter seluer tijt/ so sal een die ont lopen is/ tot v comen/ en salt v te kennen gheuen/ Ter seluer tijt/ sal dinen mont tegen haer opgedaen worden dat ghi spreken sult / en niet meer stomme sijn en sult/ Want ghi moet haer bedyeteeken sijn/ op dat si weten/ dat ic die HEERE si

¶ Hi leert hier met gelijckenisse /dat wi als ons God straft/ onse leuen beteren/ ende veranderen sullen/ ende ons niet verblijden/ als den anderen qualiken gaet/ Want so wie dat doet / die en salt niet te vergeefs ghedaen hebben

Dat.xxv. Capittel

A Nde des HEEREN woort geschiede tot mi/ en sprac/ Du menschen kint/ Keert dijn aensicht teghen die kinde ren Ammon / En propheteert tegen haer en segt totten kinderen Ammon Hoort dat woort Gods des HEEREN/ Also seyt die HEERE God/ Want ghi ouer mijn heylichdom spreect/ He he/ het is onthcylicht en ontwijhet. En ouer dat lant Israhel/ het is verwoest. Ende ouer Juda. het is geuangen weech geuoert. Dair om Siet/ ic wil v den kinderen tegen den Oosten ouergheuen/ dat si hare sloten in v setten/ en hare woningen in v maken sullen. Si sullen dine vruch ten eten/ en dijn melck drincken. En wil Rabbath tot eenen stal der kemelen maken. Ende Ammon tot eenen schaepstalle. En ghi sult weten dat ick die HEERE ben

Want also spreect die HEERE God/ Want ghi met die handen tsamen clappende/ blijde geweest en metten voeten gestampt hebt/ Ja ouer dat lant Israels van ganscher herten so spotachtelic v ver blijdt hebt/ Daeromme siet/ Ic wil mijn hant ouer v wtstrecken/ En v den heydenen tot eenen roof ende spijse geuen/ en v wt den volckeren wtroeyen/ Ende v wt alle landen laten te niet maken / en v wtroeyen/ En ghi sult weten dat ic die HEERE ben.

Also spreect die HEERE God/ Dairomme dat Moab en Seir seggen/ Siet/ dat huys is essen ghe lijc als die andere heydenen/ Siet/ Daeromme wil ick Moab aen die siden openen aen die steden/ en in sine frontieren/ des edelen lants te weten. Beth-Jesimoth/ Baal Meon/ en Kiriathaim / den kin deren teghen den Oosten/ met den kinderen Am mon/ en wilse haer tot een erffenisse gheuen/ Also oocdatmen der kinderen Ammon niet meer ghe dencken en sal/ onder die heydenen/ En ic wil dat oordeel laten ghaen ouer Moab. En si sullen we ten dat ic die HEERE ben

B Also spreect die HEERE God/ Om dat Edom hem aenden huise Juda gewroken heeft en hem schul dich maect met sine wraken. Dairom spreect die HE RE God also/ Ic wil mine handen wtstrecken o uer Edom/ en wil wtroeyen van hem beyde men

Gene. xxxvi. Psal. c.

schen en beesten/ ende wilse woest maken van The man tot Dedan toe/ ende doort sweert vernielen/ Ende ick wil mi weder aen Edom wreken /door mijn volc Israel. En si sullen met Edom omgaen na mijnder gramschappen ende toornicheyt/ Ja dat si mine wrake beuinden sullen seit die HEERE God

Also spreect die HEERE God/ Daeromme dat die Philisteen haer gewroken hebben/ ende den ou den haet gewroken is / nae alle haren wille inder schaden/ mijns volcs/ Daeromme spreect die HE RE God also/ Siet/ ic wil mijn handt wtstrecken ouer die Philisteen/ ende die wtroeyers wtroeyen/ Ende ic wil die ouerghebleuen aen die hauen van der zee laten te niet maken/ Ende ic wil een groo te wrake aen haer oeffenen ende met verbolgent heit haer straffen/ Ja dat si proeuen sullen / dat ick die HEERE si/ als ic mijn wrake aen haer gheoef fent hebbe

¶ Een claghe ouer die stadt Tyrum/ van harder straffin ghen weghen /die si lijden sal

Dat.xxvi. Capittel:

A Nde het geschiede inden elfsten iare opten eersten dach der eerster maent dat des HEEREN woort tot mi ge schiede/ en sprac Du menschen kint Daeromme dat Tyrus oft Zor also spreect ouer Hierusalem He he/ Die poorten der volckeren sijn gebroken/ dat si nv tot mi moeten in trecken/ ende ick moet alle die verde strueert de her bergen/ Daeromme spreect die HEERE God al so/ Siet/ ic wil aen v O Tyre / en ic wil veel heyde nen tot v op brengen/ gelijc als hem een meyr ver heft met sine baren/ die sullen die mueren tot Ty ro verderuen/ en hare thoren afbreken/ Ja ick wil oec den stof vanden fundament afcrabben en weech begen en wil een bloote steenrootse van hair maken/ en tot enen weert oft schoor wair op datmen die visscers netten aen der zee wtspant/ Want ic hebt gesproken seyt die HEERE God/ En si sal den heydenen tot ee nen roof worden/ en hare dochteren die opten velde liggen/ die sullen metten sweerde verslagen worden/ En si sullen weten dat ic die HEERE ben.

Want also spreect die HEERE God/ Siet ic wil op Tyrum laten comen Nebucadnezar den Coninc tot Babel vanden Noorden herwaerts(die een Coninc al ler Coningen is) met peerden/ wagens/ ruyters/ en met groote hoopen volcs/ Die sal dijne dochteren die opten velde liggen/ metten sweerde doorsteken/ Met tegen v sal hi een bolwerck opslaen/ en v bescha ten en den schilt tegen v breeden. Hi sal oec Bocken oft Rammen aen dine mueren oprechten/ en omsloten/ en dijne thoornen mz sine wapenen ter aerden ruysten/ Den stof van die menichte sijnder peerden sal v be decken/ Dijne mueren sullen oec daueren van tghe druysche sijnder peerden/ raderen/ en ruyteren als si tot dijnre poorten in trecken sullen/ gelijc alsmen plach tot eender stat in te trecken die gheopent is/ Hi sal met die hoefysers sijnre peerden alle dijne straten vertreden/ Dijn volcke sal hy metten sweer der vermoorden/ Ende dijne stercke pylaernen ter neder werpen/ Si sullen dijn goet rouen/ en dijne coman schappe plonderen/ Dijne mueren sullen sy afbre ken/ Ende dijne lustige huysen te neder sloten/ en

dine steenē/hout/eñ stof sullen si int water werpē
Also wil ic des gheclancs van dijnen sanck een ein
dē maken/datmen/tgheluydt dijnder harpen niet
meer hooren en sal/Eñ ic wil een bloote steenroot
se wt v maken/eñ eenē weert oft schoor/waer op
men die visschers nettē wtsprcyt/also dat ghi woe
ste sult ligghen/Want ic ben die HEERE die sulcs
spreect seyt die HEERE God.

Also spreect die HEERE God tot Tyrō/Wat
geldet? Die eylandē sullē beuen/ van tgeluyt dijns
B vals/eñ sullen om dijnder gewondē wille suchten
eñ der gheenre die in v vermoort sullen worden/
Alle die Princen aenden meyre sullen van haren
stoele afsātten/ende hare rocken eñ schoenen afleg
ghen/eñ hare gesticte cleederen wt trecken /ende
sullen in rouwe cleederen ghaen/eñ opter aerden
sitten. Eñ si sullen veruaert sijn/ende vreesen om
dijns onvoorsienden vals wille/Sy sullen v becla=
gen/eñ van v seggen/Ach du hoochste beroemde
stadt/hoe bistu dus gansch bedoruen/ghi die aen
den meyre laget/eñ so machtich waert optē mey=
re mz dine inwoners/also oocdattet ganslec lāt bē
voor v vuarē moste/Ach hoe sullen die eylanden
haer verslaen ter tijt dijns vals/Ja die eylandē indē
zee sullen verschricken van dinē ondergane.

Also spreect die HEERE God. Ic wil v tot eē
der verwoester stat maken/ghelijck als die andere
steden daer niemant in en woont/eñ eenen grootē
C vloet ouer v laten comen/alsoo / dat v die groote
wateren bedecken sullen. Eñ ick wil v hier onder
stoten tot den ghenen die in die grachten weech va
ren/te weten/totten dooden Ick wil v onder der
aerden hier af stoten/ende v gelijc een ewige woe
stine maken/met den genen die inden cuyle varen
op dat niemant meer in v en woone/ende dat ghy
niet meeer so hoochmoedich ende vermetē en zijt/
onder die leuēde/Wāt ic wilt vottelickē met v wt
maken /op dat ghi niet meer en zijt. Eñ alsmē na
v sal vraghen/datmen v niet meer vinden en sal/
spreect die HEERE God

¶ Van dit/xxvij.c.aengaende tot.xxix.toe/ ist een clage
ouer die Vorsten Tyri. Dwelcke in eenen hoogheren ver
stant opten val Luciferi ghetoghen mach worden/ Item
een vercondinghe van die straffinghe ouer Sidon

Dat.xxvij.Capittel.

A Ende des HEEREN woort gheschie=
de tot mi/eñ sprac Du menschē kint/
Maect een claghe ouer Tyrum. Eñ
segt tot Tyrum/ofte Zoor/die daer
leghet voor aen die hauē des meyrs
ende die met vele volckeren /ende eylanden comā
schape handelt/Also spreect die HEERE God O
Tyre du spreeckste/Ic ben die alderschoonste/Dij=
ne palen sijn midden inden meyre/ende dijne tym
merluyden dye hebben v op dalder schoonste ver=
cyert/Si hebben al dijn schrijnwerck oft beschutsel
wt Cypressen van Saphir gemaect. Ende vā Liba
no hebben si Cederboomen laten brenghen/ ende
dijne mastboomen daer van ghemaect/Ende dine
royers vanden eycken wt Basan / dijne bancken/
kisten / ende berderen van Yuoren oft Olifanten
been/Ende die ghestoelten wt die Eylanden Chi=
tim oft Italie/Dijn seyllaken was van witte ghe
stictte side wt Egipten/ende dijn teeken daer in ge
stickt / Ende dijne decselen van gheelder side ende
purpure/wt die eylanden Elisa

Die van Sidon eñ Aruad waren dijn roeder=
knechten ende bootsgesellen/ ende die bequaem=
ste tot Tyro waren dijne schipluyden Die oude= B
ste eñ subtijlste tot Gebal moesten dijne schepen
tymmeren/stoppen/ende verbeteren/Men vant
bi v alle meyrschepen met hare schipluyden / dye
haddē haer hantyeringhe in v. Die van Persia /
Lidia/eñ Libia warē dijn crijschvolc/die hare scil
den/ende helmen in dy ophingē/ende verclerdē
di also. Die van Aruad warē onder dijn heyr rōt
omme op dijne mueren/ende wachters op dine
thoornen die hebben hare schilden op dijne mue
ren ouer al opgehangen/ende v soo bouen maten
schoone ghemaect

Ghi hebt uwe hantyeringe op dat meyre ge
hadt/met allerley ware/siluer/yser/tin/eñ loot/
eñ v also uwe marct groot gemaect/Jauā/Tu=
bal eñ Mesech/dat zijn dine coopluydē geweest
die hebben v eygen luyden/oft slauē/ metael/en
de coperwerck op dijne marct gebracht/Die vā
Thogarma hebben v peerdē/ruyters/wagens/
ende muylē/op uwe iaermarct aengeuoert/Die
van Dedan sijn dijne coopluydē geweest/Ende
ghi hebt ouer al indē eylanden dijne coopman=
schap gehadt/die welcke hebben v toegebracht
Yuoren been/ende Heben hout.

Die Syriers hebben bi di gehaelt dijn handē
werc/so wat ghi maecte/Ende hebben Robijnē
Purpur/Tapetserie/geboerduertwerc/syde /ca
meloth/eñ Christal/op dine iaermarct gebracht C
Juda ende dat lant Israhels hebben ooc met di
neringe gehadt/ende si hebben v tarwe vā Mi=
nith/spelt/balsaem/ honich/ olye/eñ mastich/of
harsch/tot dijnē nootdruft toegebracht op dine
marct/Diesgelijcs heeft ooc Damascus bi v ge=
haelt/ dijn hantwerc/ eñ allerley waere/voor dē
sterckē ende besten wijn /ende costelijcke witte
wolle oft catoen

Dan eñ Jauan/eñ Mehusal/hebbē ooc op di
ne marct gebracht/ yserwerc. Casia/gingebeer/
Calmus/eñ Caneelpipē/ dat ghi v daer mede ge
neerē soudt/Dedan heeft met v gecoopmāschapt
met costelijcke decskelen ende laken daer men op
sittet / Arabia eñ alle die princen van Kedar dye
hebben met v ghecoopmanschapt /met schapen/
rammen/eñ bocken/Dye coopluydē wt Saba eñ
Raema/die hebben ooc met v ghehandelt/met al=
lerley costelijcke specerie / eñ eedel ghesteente/eñ
gout /dat si op dijne marct ghebracht hebben/Ha
ram eñ Canne/eñ Eden/metten coopluyden wt
Saba/Assyrie/eñ Kilmad die sijn ooc dijn calan=
ten gheweest

Die hebben alle met di haer geneert/met coste
lick ghewaet ende cieraet/met siden/gheele/ende
ghestickte lakenen/welck si in costelijcke kisten van
Cederhoudt ghemaect/ende wel bewaert/tot dij
der maercte gheuoert hebben/Maer dye Meyr=
scepē zijn die principaelste op dine merctē gheweest
Also bistu rijc eñ opgeblasen gewordē middē op=
tē gāschē meyre/Eñ dine schipluyden hebbē v op D
groote wateren aengheuoert/ ¶ Maer eenen
Oosten wint sal v te stotē eñ breken middē op dat
meyr/Also oock dijn ware/coopluydē/hāteriers/dine

ſchipheren/roymechten ende bootſgeſellē / ende
die ghene die ſchepen makē/ende alle dine crÿſch=
luydē/Eñ alle tvolck in diſÿnde / midden op dat
meyr vergaen ſullē ter tÿt als ghi ondergaet/Al=
ſo dat die hauenē sē beuē ſullen van dat gheroep
dÿnder ſchipheren/Eñ alle die aent roeyr/eñ dye
ryemē trecken/met die ſchipknechten bootſgeſel
len eñ meeſters /ſullen wt hare ſchepē ſpringē/eñ
haer aent lant ſtickē/Eñ ſullē luyde ouer v roepē
bitterlÿckē clagen ſtof op hare hoofdē werpē / eñ
haer in die aſſchē leggen/Si ſullē haer kale ſceren
om dÿnen wille/ſacken aentrecken eñ om gorden
hertelÿckē om di weenē/eñ bitterlÿckē vā dÿnder
wegē clagē eñ droeuich zÿ/Hare kinderen ſullē v
ooc beclagen/Ach wie is doch ye alſo optē meyre
ghetemt eñ geſtilt als Tyrus? Doē du dine coop=
manſcap op dat meyr vāteerdeſt/doē maecte ghy
veel landē rÿc. Ja met die menichte dÿnre warē
eñ neringē maecte ghi rÿc die Coninghen op der
aerdē. Meer nv biſtu vandē meyr in die rechte dye
pe wateren geſtotē alſo dz dÿn neringe/eñ alle dÿ
volc met di vergaen is Alle die indē eylandē wo=
nē/die ſÿn veruaert vā v/Eñ alle haer Coningen
ſÿn verſaecht/eñ ſi ſiē ſeer iāmerlÿcken/Die coop
luydē der volckerē pÿpen v aē/om dat ghi ſo vot=
telÿcken vergaen zÿt/ende voort aen nēmermeer
op en comt

Dat.xxviij.Capittel

A Ende des HEREN woort geſciede
tot mi eñ ſprac/Du mēſcē kint/Segt
dē Vorſtē tot Tyro /Alſo ſpreect die
HERE God. Daerom dat hē dÿn
herte verheft eñ ſegt/ Jck ben God
Jc ſitte in eenē throne gelÿc eē God/middē op dz
meyr. Hoe wel ghi eē mēſche/eñ geē God en ſÿt
Nochtās ſo verheft hē dÿn herte/recht oft ghi een
God waert/Siet/ghi laet v dūckē / dz ghi wÿſer
ſÿt dan Daniel/alſo datter voor v niet verborgen
en ſi/Eñ ghi hebt door dÿ wÿſheyt/eñ verſtāt ſule
ke macht verreregen/eñ ſcattē van gout eñ ſiluer/
Dan.ij. vgadert/Eñ hebt door dine grote wÿſhz eñ coop
māſchap alſo grooten macht verworuē. Daer
vā biſtu ſo ſtout geworde/dz ghi ſo machtich ſÿt.
Daeromme ſpreect die HERE God alſo/Aē
geſien dā dat dÿn herte hem verheft/recht oft ghi
God waert/Daeromme ſiet/Jc wil die vreemde
ouer v ſeyndē/te wetē/Die Tyrannen der heyde=
nē/die ſullen haer ſweerdt treckē/ ouer dÿn ſcho=
ne wÿſheyt /eñ dÿn groote eere tot ſcandē makē/
Si ſullē v hier onder inder cuylen ſtoten/alſo dat=
ſtu middē op dat meyr ſterueſt/ghelÿc als die ver
ſlagen/Wat geldet/oft ghi dan voor dine dootſla
gher ſeggen ſult? Jc ben God/Hoe wel ghi gheen
God/mer een menſce/eñ in dÿs dootſlagers hāt
ſÿt/Ghi ſult ſteruen/gelÿc die onbeſneden vā dye
hant der vreemder/Want ic hebt geſproken ſeydt
die HERE God

Eñ des HEREN woort geſchiede tot mi/eñ
ſprac/Du mēſcen kint/Maect een claghe ouer dē
Coninc tot Tyro/eñ ſpreect tot hem/Alſo ſeyt die
B HERE God/Du biſt een ouervloeyēde ſtaeyhz
van eenē ſchonē wercke/der wÿſheit vol/eñ bouē
matē ſchone/Du biſt eenen luſthof Gods met al=
lerley geſteentē verciert/te wetē/ Sarder/ Tapa=
ſer/Robÿn/Diamāt/Turkois/Carbōckel/Ony=
chē/Jaſpis/Smaragd/eñ gout/Eñ ghi hebt van
begin ſint dat ghi Coninc geworde ſÿt/met tambo
rinē eñ pÿpen getriūpheert. Du biſt als een Che=
rub/die haer wÿt wt breyt/Eñ ic hebbe v opten
heyligen berch Gods Geſet /op dat ghi onder dē
Carbunckelē wādelde/eñ waert ſeer ſchoō vandē
beginne aen/ter tÿt toe/dat haer dine miſdaet ge
vondē heeft/Wāt du biſt van binnē vol gewelts/
eñ onrechts gewordē/vā dÿnd groter coopman=
ſcap wegē/eñ hebt v geſondicht /Daerōme wil ic
v ontheyligē vandē berge Gods/eñ wil v (die eē
wtgebreede Cherub waert) wtē Carbōckelē vſto
tē/Eñ om dz hē dÿn herte vheft/dz ghi ſo ſchoone
ſÿt eñ ghi hebt v uwe wÿſhz latē bedriegē/in dine
houaerdichz /Daerom wil ic v ter neď ſtotē/eñ eē
gaepſel wt v makē voor alle Coningen/ Wāt du
hebſt dÿ heylichdom verderft/met dÿnder groter
miſdaet eñ onrechte hādelinge/Daerom wil ic eē
vier wt v latē opgaē/dat v verteren ſal/ Eñ ic wil
v tot aſſcē makē opter aerdē/alſo dz alle de werelt
toe ſiē ſal. Alle die v kennē onder die heydenē/dye
ſullē haer vwonderē van v/om dat ghi ſo vottelic C
kē ſÿt vergaē/eñ voort aē nēmermeer op en coēt

Eñ des HEREN woort geſciede tot mi /eñ
ſprac/Du menſcē kint Keert dÿn aenſicht teghen
Zydon/eñ propheteert tegen haer/eñ ſegt/Alſoe
ſpreect die HERE God/Siet ic wil aen v O Zy
don/eñ ic ſal in v geeert wordē/datmen weten ſal
dat ic die HERE ben/als ic recht ouer haer laet
gaen/eñ aen haer betoone/dat ic heylich ſi. Eñ ic
wil peſtilēcie eñ eē bloetſtortinge onder haer ſeyn
den/op hare ſtratē. Ende ſi ſullen dootlÿcken ge
wont vallen doort ſweerdt/dwelcke ouer al ouer
haer gaen ſal/Eñ ſi ſullē bevinden dat ic die HE
RE ben/Eñ daer en ſal voort aen ouer al omtrēt
den huyſe Jſrael/daer hare viandē ſÿn/noch door
ne/noch prickel bliuē / op dat ſi leeren dat ick dye
HERE God ben

Alſo ſpreect die HERE God/Als ic dat huis
Jſraels weder vergaderen ſal vanden volckeren/
daerwaerts ſi verſtroeyt ſÿn ſo wil ic voor die hey
denē aen haer bewiſen/dz ic heylich bē/Eñ ſi ſullē
in harē lande wonē/dwelc ic mÿnē knecht Jacob
gegeuē hebbe/Eñ ſi ſullē ſonder vreeſe daer in wo
nen/eñ huyſen timmerē /eñ wÿngaertackers plātē
Ja ſonder ſorghe ſullē ſi wonen/als ick dat recht
laet gaen ouer alle hare viandē rontomme. Ende
ſi ſullen weten dat ic die HERE haer God ben.

¶ Die ſtraffinghe die ouer den Coninc Egipti gaen ſal/
Ende wat ſtraffinghe dat die Egiptenaers verwachten=
de ſijn/Van dat ſoudt ende loon Nebucadnezars voor
ſinen arbeyt.

Dat.xxix.Capittel.

A Ndē thiendē iaer/optē tiendē dach ď
twelfſter maent/geſchiede des HE=
REN woort tot mi /ende ſprac. Du
mēſcē kint/ſticht dÿn aenſicht tegen
Pharao den Coninck in Egipten/
Ende predict teghen hem/ende teghen dat ganſ= Jeſa.
ſche Egiptē lāt/Predict/eñ ſegt. Alſoo ſpreect die
HERE God/Siet/ ic wil aen v Pharao/den Co
ninc in Egipten/du groote waterdrake/oft wal= xlii
viſſche/ghy dye in dye wateren light ende ſegt/
Den ſtorm is mÿn/Ende ick hebbe hem my ghe=
maect/Maer ick wil dy een ghebit inden muyle

legghen. Ende alle die visschen in die wateren aen
dijn schubbe hangen. Eñ ic wil di wt dijne waterē
hier wt trecken/met alle die visschen in dijne wate
rē/die aen die schubben hangē. Ic wil v metten vis
schē wt dine waterē in die woestine wech werpen.
Ghi sult opt landt vallen/ eñ niet weder opgelesen
noch vgadert wordē/ Mer den beestē opten velde
eñ den voghelen des hemels sult ghi tot een aes eñ
spijse wordē/ Eñ alle die in Egipten woonen/ sul-
len weten dat ick die HEERE ben. Daeromme dat
si den huyse Israels eenen rietstoc gheweest zijn/
den welcken als si in die hant vaeten / soo brac hy/
eñ stack haer door die siden. Eñ als si daer op leen-
den/so brac hi /eñ stacse in die lendenen.
B Daeromme spreect die HEERE God also/ Siet
Ic wil dat sweert ouer v laten comen / ende beyde
die menschen ende die beesten in v wtroeyen. Ende
Egipten sal tot eender woestijnen / eñ wildernisse
worden/ Eñ si sullen beproeuen/ dat ic die HEERE
si Daeromme dat hi spreect/ Den waterstroome is
mijn/ Ende ick hebbe hem ghemaect/ Daeromme
siet ic wil v toe/ende aen dijne waterstroomen/ eñ
ick wil Egipten lant woest ende eensaem maken
vanden thoorne Siene aen tot aen dye palen des
Morenlants/also oock dat noch luyden/ noch bee-
sten daer in gaen/ oft aldaer woonen en sullen veer
tich iaer lanc. Want ic wil Egipten lant woest ma
ken/ghelijc als hare palen woest zijn/ende hare ste
den woest laten ligghen/ ghelijc andere woeste ste-
den/ veertich iaer lanc/ Eñ ic wil die Egyptenaers
verstroeyen onder die Heydenen. Eñ in die landen
wil icse veriagen.
Nochtās (spreect die HEERE God) als die
veertich iar en wt sijn sullē/so wil ic dā die Egip-
tenaers weder versamen/ wt dē volckeren/ waer
onder si verstroeypt sullē wordē/ Eñ ic wil die ghe
uangenisse Egipti om keeren. Eñ haer weder in
dat lant Patheros brengen/ dwelcke haer vader
lant is/ Eñ si sullen aldaer een vernedert Coninc
rijcke sijn / Want si sullen cleen zijn bi andere Co-
nincrijckē. Eñ niet meer heerscappie hebbē ouer
die heydenen/ Want ic wilse also verminderen/ dz
si ouer die heydenen niet meer en mogē heerschap
pie hebben/ eñ dattet huys Israhels hem op haer
niet meer en verlate/ eñ haer daer mede besondi-
ghe als si aen haer hangen/ Eñ si sullen beuinden/
C dat ic die HEERE God ben.
Eñ het ghesciede inden seuenentwintichsten
iaer/opten eersten dach der eerster maendt/ dz des
HEEREN woort tot mi gesciede/ eñ sprac/ Du
menschen kint/ NebucadNezar die Babiloonsche
Coninc heeft zijn heyr mz groter moeyte voor Ti
rum ghebracht/ also dat alle hoofden kale / eñ alle
schouderen eñ siden beschaeft warē gheworden/
Eñ nochtās en is noch hē /noch sinen heyre voor
sinē arbeyt voor Tyro geledē nz geloont geweest.
Dairomme spreect die HEERE God also. Siet
Ic wil NebucadNezar den Coninc tot Babiloni-
en/ Egipten lant geuē /dat hi alle haer goet wech
neme/eñ haer berouen ende plonderen sal/ op dat
hi sinen heyre soudt geue/ Maer dat landt Egipti
wil ic hem geuen voor sinen arbeit/ die hi mi voor
Tyro ghedaen heeft/ Want si hebben my gedient
spreect die HEERE God

Ter seluer tijt wil ic dē hoorne des huys Isra-
els weder laten wassen/ eñ ic wil v uwē mont on
der haer weder op doen/ op dat si leeren dat ic dye
HEERE God ben

¶ Noch breeder van die straffinghe Egipti
Dat.xxx. Capittel

A Nde des HEEREN woort gesciede tot mi/ eñ sprac/ Du mēscen kint/
Predict/ eñ segt/ Alsoo spreect die
HEERE God/ Huilt eñ segt/ O wee
des daechs wandt den dach is hier/
Ja den dach des HEEREN is hier/ Dien duysterē
dach/ Den tijt is hier dat die Heydenen comen sul
len/ eñ dat sweert sal ouer Egipten gaen/ Ende
Morenlant moet hem verslaen als die verslagen
in Egipten vallen sullen/ ende haer volc wech ge-
uoert eñ hare fundamenten om ghe worpen sullen
worden/ Morenlandt eñ Lidia/ eñ Lybia/ met alle
dat ghemeen volc/ eñ Cub /ende alle die met haer
int verbont/ oft wtē verloofden lande zijn/ Die sul-
len met haer door t sweert vergaen.
Also spreect die HEERE/ Die beschermheerē
Egipti moeten vallen/ ende die houaerdije haerō
macht moet hier onder / Vandē thoorne Siene aē
sullen si met den swerde verslagen worden/ seydt
die HEERE God / Ende si sullen gelijc hare woe
ste palen ooc woest worden/ Ende hare steden on
der die andere verwoeste steden/ ooc woest liggen
op dat si leeren/ dat ic die HEERE si / Als ic een
vier in Egipten make/ alsoe dat alle die haer hel-
pen verderft werden/ Ter seluer tijt sullen ambas
saten in schepen van mi wt trecken/ Die Morē te
veruaren/ die nv soo seker lijck sonder sorghe sijn/
Ende haer sal een vreese aencomen / ghelijck den
Egiptenaers/ doen haren tijt quam / Want siet/
hi coemt certeynlijken.
Also spreect die HEERE God/ Ic wil die me-
nichte in Egipten wtroeyen/ door NebucadNezar B
den Coninc tot Babel/ Want hi eñ sijn volck mz
hem/ met die Tyrannen der heydenen/ dye zijn al
hier ghebracht/ om dat landt te verderuen / Eñ
si sullen hare sweerden wt trecken tegen Egiptē
op dat dat lant ouer al vol verslaghene ligge/ Eñ
ic wil die waterstromen drooghe maken/ ende dat
lant boosen luden vercopen/ eñ wil dat lant / ende
soo wat daer in is door die vreemde verwoesten/
Ic die HEERE hebt gesproken.
Also spreect die HEERE God/ Ic wil die Goikēs Noph is Memphis oft Alkairē
tot Noph wtroeyē/ Eñ die beeldē gansch vernie-
len/ eñ Egiptē en sal geenē Vorste meer hebben/
Eñ ic wil in Egipten lant een vreese seynden/ Ic
wil Patros woest maken/ Eñ een vier tot Zoan No dat is Alexandria.
aensteken/ Eñ dat recht oft oordeel ouer No latē
gaen/ Ende ic wil mijn gramscappe wt storten o-
uer Sin/ welcke der Egiptenaren stercte is/ Eñ Sin dat is Pelusium.
wil die menichte tot No wtroeyen/ Ende wil een
vier in Egiptē aenstekē/ eñ Sin sal angst eñ ban-
gicheyt hebbē/ Eñ No sal ter aerdē geslichtet/ Eñ On dat is Heliopolis
Noph dagelicx benaudt worden die ionghe man-
nen tot On/ eñ Bubasto/ die sullen metten sweer
de verslagen/ Eñ die wijuē wech geuoert wordē
Taphnis sal eenen duysteren dach hebben als ick
dat Joc eñ scepter Egipti breken sal/ eñ dat die ho
uaerdie haerder macht daer in eē eynde sal hebbē

Si sal met wolcken bedect worđe/eñ hare dochte
ren sullen geuangen wech gheuoert worden/Eñ
ic wil dat oordeel ouer Egipten laten gaen/op dz
si weten dat ic die HEERE si.

Eñ het gesciede inden elfsten iare optē seuen=
C dēdach der eerster maēt/dz des HEEREN woort
tot mi geschiede/eñ sprac/Du mēschē kint Ic wil
dē arm Pharaōs des Egipschē Conincs in twee
breke/Eñ siet/hi en sal niet verbondē wordē/op
dat hi heelē mochte/Gheen plaester noch decke
en sullē hē daer ooc niet ouer gebondē wordē/dz
hi sterc worde/eñ eē sweert vatten conde/ Daerō
spreect die HEERE God also/Siet/Ick wil Pha
rao dē Coninc tot Egipten aen/eñ wil sinē arme
in stuckē brekē/beide dē stercken/eñ den gebrokē
also dat hē dat sweerdt wt sijnder hant ontuallen
moet/Eñ wil die Egiptenaers ondˀ die heydenē
verstroyē/eñ in die landen veriaghen/Maer den
arme des Conincs tot Babel dien wil ic stercken/
eñ hem mijn sweert in sine hāt geuē/Ende ic wil
den arme Pharaons breken/also dat hi voor hē
stenē sal/ghelijc een die ter doot toe ghewondt is/
Ja ic wil die armen des Conincs tot Babel sterc
makē/also dat die armē Pharaōs ter neder sinkē
sullen/op dat si bekennen dat ic die HEERE si/Als
ic mijn sweert dē Babiloonscē Coninc in die hant
geue/op dat hijt ouer Egiptē wt trecke/eñ ic dye
Egiptenaers onder die heydenē verstroeye/eñ in
die landē veriage/dz si wetē dat ic die HEERE bē.

Teghen Pharao den coninc in Egipten.
Dat.xxxi.Capittel

Ende het geschiede inden elfsten iaer
opten eersten dach der derder maēt/
A dat des HEEREN woort tot mi ghe
sciede/eñ sprac/Du mēscē kit/ Segt
tot Pharao den Egipschen Coninc
eñ tot alle zijn volc/ hoe groot meent ghi dan dat
ghi sijt. Siet Assur was gelijc als eenē Cederboō
opten berch Libanon/schoō vā tacken/eñ die van
loof/eñ seer hooch also dat sinē top onder die gro=
te dicke tackē stont seer hooch verheuē/hi hadde
veel waters/waerō hi hooch wert/eñ veel water
aderē also dat hi stercke wert/stōt om sinen stāme
gingen waterstromē/Sine watergrachtē liet hy
wtloopē/tot alle boomē indē velde/Eñ daerom
is hi hooger gewordē/dā alle die boomē optē vel=
de/eñ hi creech veel/eñ lange tackē/Want hi had
de waters genoech hē wt te breeden/Alle die vo=
gels des hemels nesteldē op sine tacken/ Eñ ondˀ
sinē meyē cregē alle die dierē des velts iongē/Eñ
ondˀ sine scaduwe woōdē alle volckerē. Hy hadde
schone grote/eñ lange tacken/want sine wortelē
hadden veel waters/Ende gheenen Cederboom
en was hem ooc ghelijck/Inden lusthof Goods
en was geenen Dennenboom/die hem in sine tac
ken gelijcken mochte/Die Platani/ende mandel
bomen en warē niet bi sine tackē te gelijcken/Ja
hi was also schoone als eenighen boome inden ho
ue oft paradise Gods/Also schone hadde ic hē ge
maect dat hi so veel tackē creech/dat hem alle dye
bomē indē Paradise oft lusthoue Gods benijden

Daerōme spreect die HEERE God also/Wāt
B hi hē hooch verheuē heeft/dat sinē top stōt onder
groote/hooge/dicke/tackē/Ja tot in die wolcken
gestrect/Eñ hi zijn herte verhief/om dz hi so hooch
was/Daeromme gaf ic hē dē machtichstē onder
die heydenē in die handē/dat hi met hē soude om=
me gaen/eñ ooc verdrijuē/gelijc als hi vˀdiēt had=
de/met sinen godlosen wesen/ op dat hē die vreē=
den souden wtroeyen/te weten Die Tyrānen der
heidenen/eñ hē verderuē/Ja dat sine tackē op al=
le bergē/eñ alle dalen liggen moetē/Eñ sine mey
en sullē gebrokē wordē/aen alle beken des lants
Dan sullē alle volckerē opter aerden vā sine scha=
duwe aftreckē moetē/eñ hē verlatē. Alle dat ghe
voghelte des hemels sal na sinē val op hē sittē/eñ
alle die wilde dierē des velts sullē in sine afgehou
wen tacken logeeren/op dat voort aē gheenē boō
aendē waterē hē vˀheffe vā zijnder hoochte/dat sinē
toppe onder groote/hooge/dicke tackē staet/Eñ
sinen toppe niet tot aen die wolcken wt en strecke
Eñ dat geenen boom aendē water hē en verheffe
tegen den anderē/Want si moeten alle onder die
aerde/eñ den doot ouergegeuē wordē/ghelijc als
ander menschen die in die grachten varen.

C Also spreect die HEERE God/Ter tijt doē hi
hier onder in die helle oft kuyle voer/doen maecte
ic een claghe/dat hem die diepten bedectē/ende si=
ne waterstromē stille staen moestē/ende die groo
te wateren niet geloopen en conden. Eñ ic maec=
tet/dat Lybanus om sinē willē drouich was/Eñ
alle die boomen opten velde verdorden van sinē
weghen/Ic veruaerde die heydenen dat si beefdē
doen si hem hoorden vallen/Doen ic hem hier on
der stiet/ter hellen/met den ghenen die in die cuy=
le varen/Alle die lustighe boomen onder der aer=
den die gonnent hem wel/Die edelste/eñ beste op
dē Libanon/Eñ alle die aē dat water stondē/wāt
si moesten ooc met hem hier onder ter hellen/tot
die verslaghen metten sweerde/die voortijts on=
der die scaduwe sijns arms gewoont hebbē onder
die heydenen

Hoe groot meent ghi dā dz ghi O Pharao zijt
met dijn opgeblasenheyt eñ heerlichz ondˀ dye lus=
tige boomē? Want ghi moet met die lustige boo=
men onder die aerde henen wech varen/eñ onder
die onbesnedē liggē/die mettē swaerde verslagen
zijn. Also salt v O Pharao ghaen/met alle dinen
volcke/spreect die HEERE God

Een claghe ouer Pharao/ende dat volc Egipti
Dat.xxxii.Capittel

Ende het gheschiede inden twelfsten
iaer optē eersten dach der twelfster
A maent/dat des HEEREN woort
tot mi geschiede/eñ sprac. Du men=
scen kint/Heft aen een claghe ouer
Pharao/den Coninc in Egipten/eñ segt tot hē/
Du bist ghelijc als een leeuwe onder die heydenē
eñ gelijc als enē zeedraec oft waluisch/ghi sprinct
in uwe waterstroomen/ghi maect dye wateren
met dijne voetē droeuich/eñ dine riuieren maect=
stu onclaer

Also spreect die HEERE God/Ic wil mijn net
ouer v wtwerpen/door eenē grotē hoope volcs/
die v sullen in mijn garen oft nette iaghen/Ende
ic wil v opt lant treckē/eñ opt veldt werpen/also
dat alle voghelē des hemels op v sitten sullen. Eñ
alle die dieren der aerden vā v sat werden/ Ende

wil dijn aesch op die berghẽ werpen/ẽ met dijner
hoochtẽ die dalen vullen. Dat lãt daer ghi in swẽ-
met/dat wil ic met dinẽ bloede root maken al tot
in die berghẽ toe/dz die bekẽ vã dy vol werden. Ẽ
als ghi nv gãsch wech zijt/so wil ick den hemel be-
deckẽ ẽ sine sterrẽ verduysterẽ. Ẽ dye sonne met
wolckẽ ouertrecken. Ẽ die mane en sal niet schij-
nẽ/Alle die lichtẽ des hemels wil ic ouer v latẽ ver-
duisteren/Ẽ ic wil een duysternisse in dinen lan-
de makẽ/spreect die HERE God/Daer toe wil
ic v vele menschen tot eenẽ veruaerlijckẽ Exẽpel
makẽ/als ic die Heydenen dine plaghẽ laet wetẽ/
ẽ vele landẽ/die ghi niet en kẽnet/Vele volckerẽ
sullẽ haer vã v verwonderẽ/Ẽ harẽ coninghen sal
vã v grouwelẽ/als ic mijn sweert ouer haer laet
blinckẽ. Ẽ si sullẽ bottelickẽ verschrict worden/dat
haer dat herte ẽ moet ontsinckẽ sal/van dinẽ val
Want alsoo spreect die HERE God/dat
B sweert des Conincs tot Babel dat sal v raecken/
Ende ic wil dijn volc verslaẽ door dat sweert der
Ruesen ẽ stercker/ende door alderley Tyrannen
der Heydenen die sullen die heerlicheit Egipti ver-
heerẽ ẽ alle dijn volcke niet brenghen/Ẽ ic wil
alle dine dieren verdoen/aen die groote wateren/
alsoo dat haer geender menschen voeten/noch geẽ
der beesten clauwen onclaer maken en sullẽ/Dã
wil ic uwe wateren claer makẽ/alsoo dat ooc uwe
stroomen vlieten sullen gelijc als olye/spreect dye
HERE God/als ick dat landt Egipti verwoest
ende al dat inden lande is/eensaem ghemaect/ ẽ
alle die daer in woonen/verslagen hebbe/op dat
si weten dat ic die HERE ben/dat sal den iam-
mer sijn/die men mach beclagen/Ja vele dochte-
ren der Heydenen sullen sulcken een claghe makẽ
ouer Egipten/Ẽ alle haer volc salmen beclagen
spreect die HERE God.
Ẽ inden twelfsten iaer/optẽ vijftiendẽ dach
der seluer maent/geschiede des HERẼ woort
tot mi/ẽ sprac Du menschen kindt. Beweendt
dat volc in Egipten/ende stootet metten dochte-
ren der stercker heydenen henen af onder der aer-
den/ tot den ghenen die in die cuyle varen/ Waer
is nv dine opgheblasentheyt? Hier onder/ ẽ legt
v bi die onbesnedene/Si sullen vergaen onder die
verslaghen sijn metten sweerde. Dat sweert is al
reets ghevat/ende ghetoghen/ouer haer gansche
volc/Die stercke Ruesen met haer medehulpers/
die alle hier onder gheuaren sijn/ende liggen hier
onder die onbesneden/ẽ verslagen metten sweer
de/die sullen daer van sprekẽ inder hellen.
Aldaer leghet Assur met alle sinen volcke rõt
omme begrauen/die verslagen/ẽ mettẽ sweer-
de vergaen sijn/Haer grachten zijn diep in die cuy
len/Ende sijn volck leghet rontomme ouer al be-
grauen/die alle verslagen/ende metten sweerde
verghaen sijn/daer haer die gheheele werelt voor
ontsach
Daer leghet ooc Elam met alle sijne hoopen
C rontomme begrauen/Die alle verslagen/ẽ met
ten sweerde geuallen zijn/ ẽ sijn hier onder ghe-
uaren/als die onbesnedẽ/onder der aerden. Want
voor haer ooc die gansche werelt vreesde/Ende
si moeten haer schande dragen met den genen/die
in die grauen varẽ. Men heeftse onder die versla-
ghen gelept/met allen haren hoopen/ende si lig-
gen rontomme begrauẽ/Ende si sijn alle als dye
onbesnedẽ/ende die verslaghen metten sweerde/
Voor den welcken haer oock die gansche werelt
ontsien moeste/Ende si moeten hare schande dra
ghen met den ghenen/die in die cuyle varen/ende
onder die verslaghene bliuen
Aldaer is ooc Mesech ende Tubal/ met al-
le haren hopen rontomme begrauẽ/die alle onbe
sneden/ẽ metten swaerde verslaghen zijn/ voor
die welcke haer die gheheele werelt vreesen moste
Ẽ alle die andere Ruesen/die onder die onbesne-
dene verslagen zijn/Ẽ met haerder crijchwee-
re ter hellen gheuaren sijn/ẽ hebben hare swaer-
den onder hare hoofden moeten leggẽ/Ẽ hare
misdaet is op hare ghebeente ghecomen/welcke
nochtans Ruesen waren/ontsien inder gansscher
werelt/die mosten also liggen/Daeromme moet
stu ooc vrijlicken onder die onbesnedene tot pul-
uer in stucken geslaghen worden/Ẽ ligghen on-
der die verslagene metten sweerde
Daer leyt Edom met sinẽ Coningen/ẽ alle
sine vorsten/ẽ die verslaghene metten swaerde/
ẽ onder die onbesnedẽ/metten anderẽ/ die inden D
graue ẽ helle varen/die nochtans machtich ghe-
weest zijn/Ja alle die Vorstẽ vãt Noordẽ die moe
tẽ derwaerts met alle die Zidoniers /die met dye
verslagẽ henen afgeuaren sijn. Ẽ haer veruaer-
lijcke gewelt is tschanden geworden/ẽ si moetẽ
liggẽ/onder die onbesneden/ẽ onder die ghene/
die metten swaerde verslagen sijn/Ẽ hare schan
de dragen/mettẽ genẽ/die in die helle geuarẽ sijn.
Dese sal Pharao sien/ẽ hem selfs vertroosten
met alle sinen volcke/die onder hẽ metten swaer-
de verslagen sijn/ẽ met sinen gansscẽ heyr/spreect
die HERE God/Want die gehele werelt sal haer
ooc eens voor mi ontsien/dat Pharao ẽ alle sijn
menichte sal liggẽ onder die onbesnedene//ẽ dye
metten swaerde verslaghẽ zijn seyt die HERE
God.

¶ Die gerechticheyt onser werckẽ wordt hier neder gele-
ghet/Ende gheleert dat alleen onse salicheit aen die ghe-
nade ende bermherticheyt Goods staet / Dat officie der
neersticheyt ende ghetrouwicheyt eens Propheten wort
onder dye ghelijckenisse eens wachters bedüet ende te ver-
staen ghegheuen/Die Prophete breect den Jooden haren
valschen hope.

Dat.xxxiij.Capittel

Ende des HERẼ woort geschie- A
de tot mi/ende sprack Du menschen
kint/Predict teghen dijn volc/ende
segt tot haer / Wanneer dat ick een
sweerdt ouer een lant brenghe/dan
neemt dat volc inden lãde onder haer eenen man/
ende maect hem tot eenẽ Wachter/Ende als hy
dat sweerdt siet comen ouer dat lant soo blaest hy
die trompette/ẽ waerschout dz volc. So wie nv
den clanck der trompetten hoorde/ẽ en woude
hem niet hoeden/ẽ dat sweerdt quame ende na-
me hem wech/des seluen bloet sy op sijn eyghen
hooft/Want hi heeft der trompetten geclanc ghe
hoort/ẽ hi en hoede hem nochtans niet/Daerõ-
me si sijn bloet op hem/Maer ist dat hi hem hoet
sal hi sijn leuen behouden
Maer indiẽ die wachter saech dz sweert comẽ ẽ

en blies die trōpette niet/ noch en waerscoude zijn volc niet/eñ dat sweert quame /eñ name sommige wech. Die selue souden om haerder sondē wille wech ghenomen worden. Maer sijn bloet wil ic van des waechters hant eysschen

Eñ nv du menschen kint. Ic hebbe v tot eenē wachter geset ouer dat huys Israels/als ghi wat wt minen monde hoorde/dat ghi haer van minen weghen waerschouwen sout. Als ic nv tottē godlosen segge. Ghi godlose moet den doot steruen/ Eñ ghi en segt hem sulcs niet/op dat hem die godlose hoede van sinen godlosen wesen. So sal effen wel die godloose om sijns godloosen wesens wille steruē. Maer sijn bloet wil ic van dijnder hant eysschen. Maer in dien ghi den godlosen van sinē weghen waerschout /op dat hi hem daer van bekeere. Eñ dat hi hem nieten wil van sinen wesen bekeeren/ So so sal hi om sijnder sondē wil steruē Ende ghi hebt uwe siele verlost

B — Eē prophete is eē wachter.

Daeromme du menschen kint/segt den huyse Israels/O huys Israel/ghi segt also. Onse sondē eñ misdadē liggen op ons/dat wi daer onder vergaen. Hoe cōnen wi dā geleuen? So segt tot haer So waerlic als ic leue /seyt die HEERE God. Ick en hebbe geen behagen aen den doot des godloosen. Maer dat hem die godloose bekeere van sinē weghen/eñ leue. Daer omme bekeert v doch nv/ van uwen boosen weghen. Waeromme wilt ghi doch steruen O ghi vanden huyse Israels

Eñ du menschē kint/segt tot dinē volcke Wāneer een gherechte quaet doet. So en salt hē niet helpē dat hi gerecht geweest is Eñ als eē godloose oprecht wort. Soe en sal hē niet schaden/dat hy godloos geweest is. Daerom en can die oprechte niet geleuen/als hi sondicht. Want in dien ick tot ten gerechten sprake. Hi sal leuen/eñ hi verlaet hē op sijn gherechticheit/eñ doet quaet. So en sal alle zijn gerechtichept niet aengesien wordē. Maer hi sal steruen in zijn boosheyt die hi doet. Eñ wanneer ic tot eenē godlosen sprake. Hi sal steruē/eñ hi bekeert hem vā zijnder sonde/eñ doet dat recht eñ goet is. Also dat die godlose dat pāt weder geuet. Eñ hi betaelt dat hi gherooft heeft. Eñ wandelt na dat woort des leuēs/dat hi geen boosheyt en doet. So sal hi leuen/eñ niet steruen. Ende alle sine sonden die hi ghedaen heeft/die sullen verghe uen zijn Want hi nv doet/ dat recht en goedt is. Daer omme sal hi leuen

Mathe xviij Ro. xij.

C Nochtans spreect dijn volc. Die HEERE en ordelt niet recht/Hoe wel nochtans si veel meer onrechts hebben. Wāt in dien die gerechte hem keeret van zijnder gerechtichept/eñ doet quaet. Soe sal hi met rechts daer omme steruē. Eñ in diē dye godlose hem bekeert van sine godlose wegen / eñ doet dat recht eñ goet is. So sal hi ymmer billichs leuen. Noch segt ghi. Die HEERE en ordeelt niet recht. In dien ic nochtans eenen yeghelijcken van v. O ghi vādē huyse Israel na sine wegē ordeele.

Eñ het ghescchiede indē twelfsten iare/van onse geuangenissen/opten vijfsten dach der thiender maent/doen quam tot mi een die ontulodē was/ vā Hierusalē/eñ seyde. Die stadt is geslagen/ Eñ die hāt des HEEREN was ouer mi/des auondts (eer die ontloopene quam)eñ dede mi minē mont op/tot dat hi tot mi quam des morgens. Ende hi dede mi minen mont op/also/dat ic niet meer ghe swijghen en conde

Eñ des HEEREN woort ghescchiede tot my eñ sprac/Du menschen kint/Die inwoōders des woesten lants Israel segghen also. Abrahā was een eenich man/eñ heeft dit lant in gehadt/ Maer onser is vele. Daer omme hebben wi dit lāt te besittē met veel meerder recht. Eñ daeromme segt tot haer/Also seyt die HEERE God. Bloet hebt ghi verslonden. Eñ uwe oogē tottē Beelden opgeheuen/Eñ bloet hebt ghi gestort/Eñ meēt ghi dat lant te besittē? Ja ghi vaert altoos voort met moordē/eñ oeffent grouwelen/Eñ deene schent den anderē zijn wijf/Eñ meēt ghi dit lāt te besittē? Le. Di.

Daer om spreect tot haer. Also spreect die HEERE God. So waerlic als ick leue/ Alle die in der woestinē woonen/die sullen metten sweerde vergaen/Ende so wat opten velde is/dat wil ick den besten te verslinden geuen/Eñ die in stercke vaste plaetsen ende holen zijn/die sullen van der pestilencie steruen/Want ick wil dat lant geheel verwoesten/ende sijnder houaerdije eñ macht een eynde maken/dattet geberchte Israels so woest worde datter niemant door gegaen en can. Eñ si sullen leerē/dat ic die HEERE ben/als ic dat lant gāsch verwoest hebbe/om alle haerder grouwelen wille/die si bedriuen

D

Ende du menschen kint/Dijn volc spreect tegē v herwaerts eñ ghins/op die stratē eñ voor die doren/Eñ een yegelic seyt totten anderē /Lieue coēt eñ laet ons hooren/wat die HEERE seyt/Ende si sullen tot v comē/ghelijc als een groot volc/ende voor v neder sittē/als mijn volc/ende sullen dijne woordē hooren/eñ daer niet na doen/ Maer met harē mont doen si/recht als warē si beruēde ontstenken/eñ effen wel leuen si na haerder giericheit Eñ siet/Ghi moet haer liedeken sijn/dat si gheerne singen eñ spelen sullen/Also sullē si dine woorden horen/eñ daer niet na doen/ Maer als tcomt/ datter comen sal /Siet/so sullen si weten/ dat een Prophete onder haer geweest is

¶ Hi straft ende bekijft die Priesters/Propheten ende alle ouerste des volcs /Ende bescrijft oor/onder die gelijckenisse eens herders/dat officie eens getrouwen ende ongetrouwen herders

Dat.xxxiiij Capittel

A Ende des HEEREN woort ghescchiede tot mi/eñ sprac/Du mēschē kint. Prophetcert teghen die Herders Israels/Prophetcert/eñ segt tot haer Also spreect die HEERE God/Wee den Herders Israels/die haer seluen weydē/ En souden die Herders dat vee niet weidē eñ voeden Maer ghi eet dat vette/Eñ cleedt v metter wolle Eñ slaet doot dat ghemeste/Maer die schapen en wilt ghi niet weyden/Die swacke en wacht ghi nz Eñ die crancke en ghenesct ghi niet/Dat gewont is en verbint ghi niet/Dat verdoolde en haelt ghi niet wederomme/Eñ dat verlorē en soect ghi nz Maer strēgelic eñ rouwelic heerschapt ghy ouer haer/Eñ mijn scapē sijn verstroyt/als die geenen Herder en hebben/Eñ si zijn alle den wildē beestē tot eender spise ghewordē/ende gansch verstroyt Eñ si gaen dolē herwaerts eñ ghins op die bergē

ẽ op die hoge houelẽ/ẽ zijn op den ganschẽ lande
verstropt/Ẽn daer en is niemãt die na haer vrage
of haer der gaep slae.
Daeromme O ghi herders hoort des HEE-
REN woort/Soo waerlijck als ic leue spreect die
HEERE God/Aengesien dat ghi mijn schapen
laet tot eenẽ roof/ẽ mijn cudde allen wilden beest
ten tot eẽder spijse wordẽ wãt si geenen herder en
hebben/ẽn mine herders na mijne schapen niet en
vragẽ Mer si zijn sulcke herders/die hair seluẽ wei
den/ẽn mine schapẽ en willen si niet weyden/Daer
omme O ghi herders hoort des HEEREN woort
Also spreect die HEERE Godt/Siet ic wil aen die
herders/ẽn wil mijn scapẽ van harẽ handẽ eyssen
ẽn ic wil met haer een eynde maken/also dat si niet
meer en sullẽ herders zijn/ẽn en sullen haer seluen
niet meer weydẽ. Ic wil mine schapen wt haeren
muyle verlossen/also dat si die voort aen niet meer
verslinden en sullen.
B ✠ Want also spreect die HEERE God/Siet/ic
wil mine schapẽ selfs gaep slaẽ/ẽn die soecken/ghe
lijck als een herder sine schapẽ soect/als si vã zijn
der cudde verdoolt zijn/Also wil ick ooc mine scha-
pen soeckẽ/ẽn wilse verlossen vã alle plaetsen/ der
waerts si verstropt warẽ/ ter tijt doent duyster ẽn
neuelachtich was/Ic wilse van alle volckẽ hier wt
brengen/ẽn wt alle landẽ versamẽ/ẽn wilse in haer
lant brengẽ/ẽn wilse weyden op die bergẽ Israels
ẽn in alle beemden/ẽn plaetsen des lants/ Ic wilse
op die beste weyde brengẽ/ẽn haer koepẽ sullen op
die hoge bergẽ in Israel staẽ/aldaer sullẽ si in saech
te stallen liggen/ẽn een vette weyde hebben/op die
bergen Israels.
Ic wil selfs mijne scapẽ weyden/ spreect die HE
RE God/ẽn ic wilse daer neder doen ligghen/ Ick
wil dat verloren was weder soecken / ẽn dat vẽ dool
de weder brengẽ/Ẽn dat gewont verbindẽ/ẽn die
crancke stercken ẽn waernemen / ẽn so wat vet ẽn
sterc is/ dat wil ic bewaren/ ẽn ick wilse voesteren/
gelijc als si des van doen hebben.
Maer tot v O mijne schapen spreect die HEE
RE God also/siet/ic wil ordelẽ tusschen schaep ẽn
schaep/ẽn tusschen rammẽ ẽn bockẽ. Ẽn duncket v
niet genoech zijn/dat ghi so goede weyde hebt? ẽn
so oueruloedich? dat ghi dat ouergebleuen met voe
ten treet? Ẽn wast v niet genoech dat ghi so ouer-
uloedich dat claere water dronct? moest ghi ooc dat
ouerblijft omroerẽ ẽn onclaer maken? Also dat mi
ne scapẽ etẽ mostẽ/dat ghi met uwe voeten vertre
den hadt? Ẽn drincken/so wat ghi met uwe voeten
onclaer gemaect hadt? ✠
C Daeromme spreect die HEERE Godt also tot
haer/Siet/ic wil ordelen tusschen die vette/ẽn die
magere schapẽ/Daeromme dat ghi die crãcke scha
pen in die side ẽn schouderen stiettet/ẽn mettẽ hoor
nen tot haer in voert/tot dat ghijse alle van v ver-
stropde/ẽn ic wil mijne scapẽ helpẽ/dat si niet meer
tot eenẽ roof en sullẽ wordẽ/ ẽn ic wil een vonnisse
wijsen tusschẽ dat een schaep ẽn dat andere / Ende
ick wil haer eenẽ eenighẽ herder verwecken/die se
weyden sal/ te weten/mijnen knecht Dauidt / dye
salse weyden/ẽn hi sal haer herder zijn/ Ende ick
die HEERE wil haer God zijn/ Mer mijn knecht
Dauidt / sal haere vorste zijn/ dat segghe ick dye
HEERE.
Ẽn ic wil een verbont met haer maken ẽn alle
boose dieren wt den lande veriagen / also dat si son
der sorghe woonen sullen in die woestine/ẽn in die
wildernissen slapen. Ic wil haer/ẽn alle die rontsom D
me mijn houelen zijn/ seegenen/ẽn op haer laten re
genẽ ter rechter bequamer tijt/dattet ghenadighe
regenẽ sullen zijn/also dat die boomen opten velde
hare vruchtẽ brengen/ẽn dat lant sinen wasch ghe
uen sal/ẽn si sullen sonder vreese opten lande woo-
nen/Ẽn si sullen bekennen/dat ick die HEERE ben
Als ic haer iock ghebroken / ẽn haer verlost hebbe
vander hant der gheenre / dien si dienen moesten/
Ende si en sullen den heydenen niet meer tot ee-
nen roof worden/Ẽn gheen beeste en salse verslin
den/mer si sullen sekerlijcken wonen / sonder alle
vreese.
Ẽn ick wil een vermaerde plante verwecken/
dat si gheenen hongher meer lijden en sullen inden
lande/Ende en sullẽ haer versmaetheyt niet meer
dragen onder die heydenen/Ende si sullen weten/
dat ic die HEERE haer God bi haer ben/ Ende
dat si vanden huyse Israhels mijn volck zijn / seyt
die HEERE Godt/Ja ghi menschen sult die cudde
oftschaepen mijnder weyden zijn/ Ẽn ick wil uwe
God zijn/spreect die HEERE God.

¶ Hi bescrijft die Edomiten die die kinderen Israhels quelden ende hateden.

Dat.xxxv.Capittel

ENde dat woort des HEEREN geschie A
de tot mi/ende spraeck/Du menschen
kint/Stelt v aensichte tegen dat ghe
berchte Seir/Ẽn propheteert tegen
haer/ende spreect tot den seluen/ Al-
so spreect die HEERE God/ Siet/ick wil v aen O
geberchte Seir/ẽn mijn hant tegen v wtstrecken/
ende ic wil v gansch woest maken/ Ick wil dine ste
den eensaem maken also dat ghi sult een woestijne
wordẽ/Ende weten/dat ic die HEERE ben/ Daer
omme dat ghi altijt der kinderen Israels vyanden
zijt/Ende ghi iaechtse int sweert/ alst haer qualijck
gaet/ende dat hare sonden gestraft worden.
Daeromme soo waerlijck als ick leue spreeckt
die HEERE God/wil ick v ooc vebloet maken/ẽn
ghi en sult den bloede niet ontulieden/ om dat ghy
so bloetgierich zijt/so en sult ghi den bloede niet ont
loopen/Ẽn ick wil den berch Seir woest/ende een
saem maken/datter niemandt op wandelen noch
ghaen en sal/ Ende wil zijn gheberchte / ende alle
houelen dalen/ẽn alle beemden vol dooder maken
dat ooc niemant in dine steden woonen en sal/Ẽn-
de si sullen weten/ dat ic die HEERE si.
Ende daeromme dat ghi segt/ Dese beyde volc
ken met haren landen moeten mijn worden/ende B
wi willense innemen/ Hoe wel die HEERE al-
daer woont/Daeromme /so waerlijck als ick leue
spreect die HEERE God/wil ic nae dinen thoor
ne ende hate met v omme ghaen/ ghelijck ghi met
haer omghegaen hebt wt rechten hate / Ende ick
wil bi haer bekent worden / als ic v ghestraft heb-
be/Ende ghi sult bekennen dat ick die HEERE
alle dijn torten ghehoort hebbe/ die ghi teghen dat
geberchte Israels ghesproken hebt/ ende ghesept/
Ehe/hoe zijnse verwoest / ende ons te verderuen

gegeuē/ Eñ ghi hebt v tegē mi beroemt/ eñ stoute woorden tegen mi wtghestooten/ die ick alle ghehoort hebbe.

Daerōme spreect die HEERE God also/ Want ghi v ouer alle dijnē lande verblijt hebt/ daerōme wil ick v tot eender woestijne maken/ Ende gelijc ghi O berch Seyr v verblijde/ eñ meynde dat huys Israels in te nemē/ om dattet woest was wordē/ effen also wil ic met v doen/ also dat dē berch Seir woest worden sal met dat gansche Edom/ eñ sullen weten dat ick die HEERE ben.

¶ Hi belooft den volcke Israels weder goet ende welvaert/ Eñ hi doet haer beloftē/ die in Christo veruult zijn niet om haers/ mer om zijns heylighen naems wille.

Dat.xxxvi.Capittel.

A Ende du menschen kindt propheteert den berghen Israels/ eñ segt/ O ghy berghē Israels hoort des HEEREN woort/ Alsoo spreect die HEERE God/ Daerōme dat die viandē haer ouer v beroemē/ seggende/ Ehe/ Die vaste bergē zijn nv onse/ Daeromme propheteert eñ segt/ also spreect die HEERE God. Aengesien datmē v ouer al verwoest/ eñ vernielt/ eñ zijt den ouergebleuen Heydenen te deel ghewordden/ dye al omme haer spotterije met v bedrijuē/ daeromme hoort O ghi berghen Israels/ dat woort des HEEREN Gods alsoo spreect die HEERE God/ beyde totten bergē eñ totten houelen/ tot die beken/ eñ dalen/ tot dye eenlijcke woestijnen/ ende die verlaten steden/ die welcke den ouergheblenen heydenen rontsomme tot eenen spot ende roof gheworden zijn. Ja alsoo spreect die HEERE God/ Ic hebbe in mijn zeloersche bernende liefde ghesproken/ tegen die ouergebleuen heydenen/ eñ dat gansche Edom/ die welcke mijn landt in ghenomen hebben/ met grooter beroemte/ eñ tortinge/ om dat selue te verheeren/ ende te plonderen.

Daeromme propheteert vanden lande Israhel
B eñ segt totten berghen ende houelen/ tottē dalen/ ende beken/ Alsoo spreect die HEERE God/ Siet ick hebbe in mijnder gramschappe/ eñ zeloersscher liefde ghesproken/ Wāt ghi alsulckē versmaetheyt vandē heydenē verdragē moet/ Daerōme spreect die HEERE God alsoo/ Ick heffe mijn handt op/ dat uwe naghebueren die heydenen rondtsomme haer schande weder sullen moeten draghen/ Mer ghi berghen Israhels sult weder groeyen/ eñ uwe vruchten brenghen mijnen volcke Israels/ eñ het sal corts gheschieden.

Want ic wil mi weder tot v wendē/ eñ v aēsien op dat ghi vandē huyse Israels ghebouwet/ eñ besaeydt/ eñ uwer veel worden/ Eñ die steden sullen weder bewoont/ eñ die woestijnen gebouwet worden/ Ja ic wil v een menichte gheuē van luyden eñ beesten/ also dat ghi v vermeerderē eñ wassen sult Eñ ick wil v weder insetten/ daer ghi voormaels woonde/ ende ick wil v meer goets doen/ dan ye te voren/ eñ ghi sult weten dat ic die HEERE si/ Ick wil v lieden toe brenghen/ die mijn volck Israhels sullen zijn/ die sullen v besitten/ eñ ghi sult haer erf deel zijn/ ende ghi en sult voortaen niet meer eruelоos worden.

Also spreect die HEERE God/ Want men dat van v seyt/ Ghi hebt veel luyden verslonden/ ende hebt dijn volck erueloos gemaect/ Daeromme en sult ghi niet meer luyden verslindē/ noch dijn volck erueloos maken/ spreect die HEERE Godt/ eñ die heydenen en sullen v niet meer begecken/ noch lasteren onder die luyden. Ende ghi en suldt dijn volck niet meer verliesen/ spreeckt die HEERE God.

Eñ des HEEREN woort ghescide weder tot mi/ eñ sprack/ Ghi menschen kint/ Doen dat huys Israhels in sinē lande woonde/ eñ dat selue veronreynichde met harē wegen eñ doen/ also dat haren wech voor mi was/ ghelijck als die onreynicheyt eender vrouwē in haerder cranckheyt/ Doen storte ick mijn toornicheyt wt ouer haer/ om des bloets wille dat si inden lande wtstorten/ eñ dat selue ont reynicht hadden/ door hare Goykens eñ beelden/ ende ick verstroydese onder die heydenen/ ende ver iaechdese in die landē/ eñ oordeldese na hare wegē/ eñ voornemen/ eñ si hielden haer ghelijck den heydenen/ derwaerts si quamen/ ende si ontheylichdē mijnē heligen name/ alsoo datmen van haer seyde Is dat des HEEREN volck/ dwelcke wt sinen lande heeft moeten trecken? Maer ick spaer dese om mijns heyligen naems wille/ dē welcken dat huys Israhels ontheylichde/ onder die heydenen/ derwaerts si quamen.

Daeromme sult ghi totten huyse Israhels segghē/ Also spreect die HEERE God/ Ic en doets niet om uwē wille/ O du huys Israels/ Maer om mijns heylighē naems wille/ dien ghi ontheylicht hebt/ onder die heydenē/ tottē welckē ghi gecomē zijt/ want ick wil mijnen name die voor v ontheylicht is/ heylich eñ groot maken/ Eñ die heydenen sullen bekennen/ dat ic die HEERE si/ spreeckt dye HEERE God/ als ic mi voor haer aen v verthone dat ic heylich si.

Want ic wil v wt die heydenen halen/ eñ v wt alle landē versamen/ eñ v weder in uwe lant brenghen/ eñ ick wil reyn water ouer v ghieten/ op dat ghi reyn wordet/ Van alle uwe onreynicheden/ eñ van allen uwen beelden wil ic v reynighen/ Ende
C ick wil v een nyeuwe herdt/ ende eenen nyeuwen geest in geuē. Eñ ic wil dat steenē herte wt uwen vleessche wech nemē/ eñ v een vleesschen herte gheuen. Ick wil mijnen gheest in v gheuen/ eñ wil alsulcke luyden wt v maken/ die in mijne ghebodeu wandelen/ eñ mijne rechten houden/ ende daer na doen. Eñ ghi sult woonen inden lande/ dat ic uwē vaderen ghegheuen hebbe/ eñ ghi sult mijn volck zijn/ eñ ic wil uwe God zijn/ Ick wil v van alle uwe onreynicheden verlossen/ Eñ ic wil den coren beuelē dattet wel wasse/ eñ ic en wil v gheenē hongher laten lijden/ Ick wil die vruchten op dye boomen/ ende dat ghewas opten velde vermeerderē/ dat v die heydenen niet meer en bespotten van des honghers weghen.

Als dan sult ghi op uwe boose wegen dencken/ eñ uwe voornemen/ dat niet goet en was/ eñ dan sal v uwe sonde/ ende afgoderie berouwen/ Sulcs wil ick doen/ niet om uwen wille/ spreeckt die HEERE God/ dat ghijt weet/ Maer ghy sult v moetē schamē/ O ghi vanden huyse Israhels/ van uwen weghen.

Also spreect die HERE God/Ter tijt/also ic v
reynigẽ sal van alle uwe sonden/So wil ic dese ste
den weder besetten/eñ die verwoeste sullen weder
getimmert wordẽ/Dat verderft lant sal weder ge
ploecht wordẽ/daer voor/ dattet verheert was eñ
dattet alle die daer door gaẽ/ sien sullen eñ segghen
Dit lant was bedoruẽ/ ende nv ist ghelijc als eenẽ
lustigen hof. Eñ dese steden waren verstoort/ver=
schoort eñ woest/Mer staen nv vast ghetimmert/
eñ vol volcs/Eñ die overghebleven heydenẽ ront
omme v/sullen leeren/dat ick die HERE ben/die
daer timmert/soo wat gheschoort is/eñ plantet/so
wat verwoest was/ Ick die HERE segt/ende doet
oock.

Alsoo spreect die HERE God/Dat huys Isra
hels sal mi weder vindẽ/op dat ic mi aen haer opẽ=
bare/Eñ ick wilse vermeerderen/ghelijck als een
cudde der menschen/gelijc een cudde der heyligen/
gelijc een cudde Hierusalems/op hare feestẽ/Also
sullen oock die verwoeste steden/vol cudden der
menschen worden/ende si sullen weten dat ick die
HERE ben.

Hi bewijst haer dat si weder gebracht sullen worden
ende dat in een hooch verstant/te weten/in die verrijsenis
se der dooder lichamen.

Dat.xxxvij.Capittel

A Ende die hant des HEEREN vatte
mi/ende voerde mi heuen wech indẽ
gheest des HEEREN/eñ stelde mi
op een breet effen veldt/ dat vol doo=
der beenen lach Ende hi voerde my
over al daer door/rontsomme/ eñ siet des gebeẽts
was zeer veel opten velde/eñ siet/ si waren gansch
verdorret/eñ hi sprack tot mi/Ghi menschen kint
Meenstu oec dat dese beenen weder levẽdich mo=
ghen worden? Eñ ick sprack. O HERE God ghi
weetet wel.

Eñ hi sprac tot mi/prophetert van dese beenẽ
eñ segt tot haer/O ghi verdorrede beenen hoort
des HEEREN woort. Also spreect die HERE
God/tot dese beenen/Siet/ic wil eenen adem in v
brenghen/dat ghi sult levendich worden/ Ick wil
v aderen gheven/eñ vleessche over v laten wassen
ende v met eender huyt overtrecken/ende wil v
also eenen adem gheven/dat ghi weder levendich
wordet/ende ghy sult bevinden dat ick dye HEE=
RE ben.

Doen propheteerde ic ghelijc mi bevolen was/
ende siet/doen wert daer een grote rommelinghe/
B als ic propheteerde/eñ die ghebeenten quamen we
der te samẽ/een yegelic tot sinẽ gebeẽte/ Eñ ic sach
eñ siet/Daer wiesschen aderen eñ vleesche op/eñ hi
overtoochse met eender huyt. Maer daer en was
ghenen adem in haer.

Eñ hi sprac tot mi/ Du menschen kint/prophe
teert/eñ segt den winde/Alsoo spreect die HERE
God. O ghi wint coempt herwaerts van die vier
hoecken/eñ blaest oft waeyt desen dooden aen/ dat
si weder levendich worden/eñ ic propheteerde/ge=
lijck hi mi bevolẽ hadde/Doẽ quã eenẽ adẽ in haer
ende si werden weder levẽdich/ eñ stelden haer op
haer beenen/ ende haerder was een zeer groote
menichte.

Doen sprac hi weder tot mi/Ghi menschẽ kint
Dese beenen zijn dat gansche huys Israhels/ Siet
Nv spreken si/Onse beenẽ zijn verdorret/ende ons
sen hope is ghedaen/ende wi zijn verloren. Daer
omme propheteert/eñ segt tot haer/ Also spreect
die HEERE God/Siet/ick wil uwe graven op
doen/ende wil v/ O mijn volck/ wt uwe graven
halen ende v int lant Israhels brenghen/ ende ghy
sult weten dat ick die HEERE ben. Als ick uwe
graven gheopent/ende v mijn volck/ wt die selve
ghebracht hebbe/ ende ick wil mijnen gheest in v
gheven/dat ghi weder leven sult/ ende ick wil v in
v landt setten. Ende ghi sult bevinden/dat ick dye
HERE ben/Ick spreect eñ doet oock/ spreect dye
HERE.

Eñ des HEEREN woort gheschiede tot my
ende sprack Du menschen kint. Maeckt v een ta=
felken/eñ schrijft daer op/van Juda/ ende vanden
kinderen Israels/sinen medeghesellen/eñ maectẽ
noch een tafele/ende schrijft daer op van Joseph/
ende den stamme Ephraim/ ende den ganscen huy
se Israhels/sinen medeghesellen/ En neempt dye
twee tsamen in dijn hant/alsoo dat daer een tafele
wt worde/Als nv die kinderẽ dijns volcs tot v sul
len segghen/eñ spreken. En wilt ghi ons niet bewi
sen/wat ghi daer mede meent? So spreect tot haer/
Also spreeckt die HEERE Godt/Siet/ Ick wil
den stamme Josephs/dye welcke by Ephraim is/
nemen/met hare medeghesellen/den stamme Is=
raels/eñ wilse totten stamme Juda doen/eñ wt hẽ
beyden eenen stamme maken/in mijnder hant/ eñ
ghi sult also/die tafelen daer ghi op geschreven hebt
in dijn hant houden/dat zijt sien/

C Eñ ghi sult tot haer segghen/ Also spreect dye een volc
HERE God/Siet/ick wil die kinderen Israhels een Kge
halen/wt den heydenen/derwaerts si getogen zijn
eñ ick wilse over al versamen/ende wilse weder in
haer lant brenghen/ eñ ic wil een eenich volck van
haer maken/inden lande op dat gheberchte Israels
Eñ si sullen alle tsamen eenen eenighen coninc heb
ben/ende si en sullen niet meer twee volcken/noch
in twee coninckrijcken ghedeelt zijn/ ende si en sullẽ
haer oock niet meer ontreynigen met haeren beel=
den/ende grouwelen/ ende allerley sonden. Ick
wil haer daer wt helpen/ wt alle die plaetsen ende
woninghen/daer si ghesondicht hebben/ eñ wilse
reynighen/ende si sullen mijn volck zijn/ ende ick
wil haer God zijn. Ende mijn knecht Davidt sal
haer Coninck/ ende haerder aller eenighe Herder
zijn/ende si sullen wandelen in mijne rechten/ende
mijne ghebo den houdẽ/ ende daer nae oock doen/
Ende si sullen weder inden lande woonẽ/dwelcke
ick Jacob mijnen knecht ghegheven hebbe/ waer
in uwe voorvaders ghewoont hebben. Si ende
haere kinderen/ende kints kinderẽ/die sullen daer
in woonen eewelijck. Eñ mijn knecht David sal
haer eewighe Vorst zijn/ ende ick wil met haer een
verbont der ghenaden maken/dat een eewich ver
bondt met haer zijn sal/ende ic wilse onderhouden
eñ vermeerderen/Ende mijn Heylichdom sal on=
der haer zijn/ inder eewicheyt/ ende ick wil onder
haer woonen/ende wil haer God zijn/ende si sullẽ
mijn volc zijn/also dat ooc die heydenen sullen be=
kennen dat ic die HEERE ben/ die Israhel hey=
lich maket. Wandt mijn Heylichdom sal eewelijck
onder haer zijn.

Hier wort teghen die rijcken ende heydenen ghepredict Ende haer hare straffinghe vercondicht/welcke haer tegē dat volck Gods/na dien dat si wt die Babiloonsche ghevanghenisse weder int lant ghecomen zijn/ viandelic ghehadt hebben/ghelijc ooc die Macedoniers/ eñ Romeyers/ ende meer andere.

¶Dat.xxxviij.Capittel.

A ENde des HEEREN woort ghesthiede tot mi/ende sprack/Du menschen kint. Keert v teghen Gog/die inden lande Magog is/Ende een vorst wt die heeren in Mesech/ende Thubal/ ende propheteert van hem/ende segt/Also spreect die HEERE Godt/ O Gog/du die bist een Vorst vandē heeren in Mesech eñ Thubal / siet ick wil v aen/Siet/ic wil v om keeren/ende v een gebit inden muyle doen/ende ic wil v herwaerts wt brenghē/met dijnē ganschen heyre/peerden/ende ruyters/die alle tsamen wel ghewapent zijn/ eenē groten hoope/die alle spiessen/schilden / eñ sweerden voeren. Du brengheste met di die Persen/ Morē/ ende Lybiers/die alle schilden ende helmetten hebben/Daer toe Gomer ende zijn heyre/ met dē huyse Thogarma/die int eynden van Noorden leget/ met alle sinen heyre/Ja ghi brengt een groot volc met v.

Welaē/wapēt v wel / ghi met alle dijne hoopē die v bi zijn/Eñ weest ghi haer hooftmā/Ghi sult nochtans ten laetsten weder ghestraft worden.

Ter laetster tijt/sult ghi comen in dat landt/dat vanden sweerde weder gebracht/ eñ wt veel volcken te samē gecomē is/te weten/op die bergen Israels/die langen tijt verwoest geweest zijn/ eñ nv weder wtgeleyt/eñ tsamē gebracht/wt vele volc-

B ken/die alle sonder sorghe woonen.

Du sulste herwaerts op treckē/eñ aēcomē/met een grote verstorte/eñ sult zijn gelijc als een onweder/dwelcke dat lant bedect/ghi eñ uwe heyre/eñ een groote menichte volcx met v.

Also spreect die HEERE Godt/ Tot dier tijt sult ghi sulcx voornemen / eñ sult een boose opstel indē sinne hebben/eñ dencken/Ic wil dat open eñ onbewaert lant ouervallen/ eñ op haer comē dye sonder sorge woonen/ want si alle sonder mueren woonē/eñ en hebbē/noch grendelen noch poortē/ op dat ghise beroouē/eñ plonderē moget/Eñ dijn hant te slaen aen die verdoruē/die nv weder tsamē ghebracht zijn/Eñ ouer dat volck/ die wt den heydenen tsamen gheraept/eñ vergadert zijn/eñ hem nv weder ter neringen ghestelt heeft/eñ nauwelick ter neder gheseten en is/eñ woont te midden indē lande.

Trijc Arabia/eñ Dedan/ende die coopliedē op dat meyre/ende alle gheweldige die aldaer zijn/die sullen tot v seggē/Ic meene/dat ghi slechts ghecomen zijt/om te rouuē/eñ hebt uwe hoopē vsaemt

C om te plonderē/op dat ghi wech nemē sout/siluer gout/beesten eñ goet / eñ alsoo eenē grooten roof wech mocht voeren.

Daeromme so propheteert du menschen kint/ eñ segt tot Gog/Alsoo spreect die HEERE God/ Ist niet alsoo/dat ghi merckē sult / dat mijn volck Israhels sonder sorghe woont/eñ dan sult ghi wt dijne plaetse comen/te weten vanden eynden van Noordē/ghi eñ een groot volck met v/alle te peerde/welcke eenen grooten hoope/eñ een machtich heyr is/Eñ ghi sult hier op treckē/ ouer mijn volc Israhels/ghelijck als een onweder/ dat dat landt bedeckt/Sulcks sal in die laetste tijt gheschieden/ eñ ic wil v daeromme in mijn lant laten comē/ op dat dye Heydenen moghen kennen / hoe dat ick O Gog aen v voor haeren ooghen gheheylicht worde.

Also spreect die HEERE God/Du bist die ghene/vanden welcken ic in voorleden tijden ghesept hebbe/door mine dienaers/die prophetē in Israel/ die ter seluer tijt ghepropheteert hebben/ dat ick v ouer haer soude laten comen.

Eñ het sal gheschieden/ter tijt/als Gog comt

D int lant Israels/ seyt die HEERE Godt/ soo sal mijn tooznicheyt in mijnder gramscappē aengaē/ Eñ ick sprecke sulcks in mijnder zeloerscher liefde/ eñ in mijnder vierigher verbolgentheyt. Want ter seluer tijt sal een groote beuinghe zijn inden lande Israhels/Jae dat die visschen inder zee voor mijn aensicht beuen sullen/ die vogelen onder dē hemel die beesten opten velde / eñ al dat hem roert ende beweecht opter aerden/ ende oock alle menschen/ die op aertrijcke zijn/ eñ die berghen sullen omgekeert worden. Eñ die wanden ende steenē gradē/ om vallen.

Ick wil oock in alle mijne berghen dat sweert ouer hem roepen/spreect die HEERE God/alsoo dat eens yeghelijckens sweert deen teghen dat ander sal zijn / ende ick wil hem straffen / met pestilencie/ende bloet / Ende wil laten reghenen slachreghen/met hagelsteenen/vier ende swauel/of solfer ouer hem/ende zijn gansche heyr / Ende ouer dat groote volck/dat by hem is/ Alsoo wil ick dan heerlick/heylich/eñ bekent worden/voor veel heydenen/ dat si weten sullen / dat ick die HEERE ben.

Hoe anxtelick dat der vooghenoemder volck ende vianden Gods /straffinghe zijn sal.

Dat.xxxix.Capittel.

E ENde du menschen kint/ predict/tegē Gog/ende spreect. Also seyt die HEERE God. Siet/O Gog/ ick wil aen v/die een vorst zijt / wt die heeren in Mesech/eñ Thubal. Siet / ick wil v omwenden/ende locken / ende wt die eynden van Noorden brenghen/ende op die berghen Israhels laten comen. Eñ ic wil di dijnen boghe wt dijnder slincker handt slaen / ende dijne pijlen wt dijnder rechter handt ruysschen/ Op dye berghen Israhels moetstu neder ghelcydt worden/ghi met alle dijnē heyre/eñ met alle dat volck dat bi di is/Daer wil ick v alle den voghelen / soo werwaerts dat si vlieghen/ende den beesten opten velde/ te verslinden gheuē/Du moetste ter neder opten velde ligghen/ Wandt ick die HEERE Godt hebt ghesproken.

Ende ick wil oock vier worpen in Magog/ eñ op den ghenen dye sonder sorghe inden eylanden woonen/Ende si sullent weten/ dat ick die HEERE ben/Want ick wil mijnē heylighen name bekent maken onder mijnē volcke Israels/ Ende ic en wil mijnen heylighen name niet langher laten

schenden/Mer die heydenen sullen bekennen/ dat ick die HEERE ben/dye heylighe Israhels / Siet/ Het is al reets ghecomen/eñ gheschiet/spreect dye HEERE God/dit is den dach/ daer af ick geseyt hebbe.

Eñ die borgers inden steden Israels sullen wt trecken/eñ sullen die wapenen aensteken / eñ verbernen/schildē/spiessen/bogē/pijlen/buysthamers eñ stocken/kuysen. Seuen iaer lanc sullen si daer ouer bernen/also dat si anders geen hout en doruē opten velde halen/noch inden bosschen afhouwen Want si sullen genoech aen die wapenen te bernen hebben. Ende si sullen ooc die ghene beroouen/die haer voormaels berooft hadden/Eñ sullen die ooc plonderen/die haer te voren gheplondert hadden/
C spreect die HEERE God.

Ter seluer tijt/wil ick Gog een plaetse gheuen in Israel tot eender begrauinge/te weten/ dat dal/ daermen door treet vanden Oosten/tot dat meyre Also dattet eyselic zijn sal den genen / die daer voor by ghaen/Wantmen aldaer Gog / met alle sinen volcke begrauē sal. Eñ si sullent heeten/Gehanon Gog (dat is Gogs hoopendal) Eñ dat huys Israhels salse seuen maenden lanc begrauen / Op dat si dat lant reynich maken/ Ja dat gansche volc inden lande sal ghenoech aen haer te begrauen hebben/ Eñ si sullen eenen prijs daer van hebben/dat ic op dien dach mijne heerlicheyt gehoort hebbe/spreect die HEERE God.

Ende si sullen ooc lieden wtkiesen/ die altijt in den lande rontsomme ghaen. Ende metten seluen ooc doodenbegrauers/die die ouergebleuen opten velde begrauen/ dattet lant gesuyuert worde. Van den eenen eynde totten anderen sullen si soeckē/eñ dat seuen maenden lanck / Eñ die ghene die inden lande rontsomme ghaen / soo waer si eens menschen been sien / daer sullen si een teken by oprichten/tot dattet die doodenghrauers ooc in Gogs hoopendal begrauen / Daeromme sal ooc dye stadt heeten/ Hamona / Also sullen si dat lant reynighen.

Nv du menschen kint/ Alsoo spreect die HEERE God/Segt allen voghelen/werwaerts si vlie
D gen/eñ allen den beestē opten velde/ Vergadert v/ eñ coemt herwaerts / Hoopt v rōtsomme ouer al te samen/tot mijnē slachoffer/dien ick v gheslagen hebbe / Eenen grooten slachoffer is op die bergen Israhels/Eet vleesch/eñ suypt bloet/ Ghi sult dat vleessche der stercken Ruesen eten/ ende der Lantsheren bloet drinckē/der rammē/der hamelen/lammeren bockē/eñ der osschen/ die altemael vet ende wel ghemest zijn. Eet dat vetste / tot dat ghi sadt wort/Eñ suypt dat bloet/tot dz ghi droncke wort vanden slachoffer/dien ic v gheslaghen hebbe/ Ver saet v nv ouer mijn tafele/van peerden/ van ruyteren/vā hooftluydē/eñ allerley crijschluydē/spreect die HEERE God.

Eñ ic wil mijn heerlicheyt onder die heydenen brenghen/alsoo dat alle heydenen sien sullen / mijn ghericht dat ick ghehouden hebbe. Ende ooc mijn hant/die ic ouer haer wt ghestreet hebbe / ende dat alsoo dat huys Israhels bekenne/dat ic die HEERE haer God ben/van desen dach aen/eñ voorts inder eewicheyt. Eñ dattet ooc alle heydenen bekēnen moghen/dat dat huys Israels om zijnder misdaets wille wech si gheuoert/ Ende om dat si haer aen mi besondicht hebben/Daerōme hebbe ic mijn aensicht voor haer verborgen/eñ hebse ouer gegeuen in die handē haerē viandē / also dat si altemael mettē sweerde verslagē zijn/Ic hebbe haer gedaen gelijck als hare sonden eñ ouertredingen verdient hadden/Eñ hebbe also mijn aēsicht voor haer verborghen.

Daeromme spreect die HEERE God alsoo/ Judit. 8
Nv wil ick die gheuanghenisse Jacobs verlossen/ ij. Mac. 8
eñ des ghanschē huys Israels ontfermen/Eñ om mijnē heylighen name weder zeloerselijck eñ eernstelijc lief hebben/Alle hare schande/eñ hare ouertredinghen/waer mede si haer aen mi besondicht hebben/die sullen wech genomen worden/als si nv sonder sorge in harē lande woonen moghen/ datse niemant en veruare / Eñ nae dien dat ickse weder wt den volcken gebracht/eñ wt die landen haerder vianden versaemt sal hebben. Ende dat ic in haer geheylicht ben voor die oogen van vele heydenen/ Ende also sullen si beuinden/ dat ic die HEERE haer God ben/diese heb onder die heydenen laeten wech voeren/Eñ nv wederomme in haer lant versame/Eñ niet eenē aldaer gelaten en hebbe. Eñ ic en wil mijn aensicht niet meer voor haer verbergē Maer mijnen gheest wil ick op dat huys Israhels wtstorten/spreect die HEERE God.

¶ Van desen veertichsten Capittel totten eynde toe/ wort den Prophete in een visioen verthoont/hoe die stadt van Hierusalem/ende den tempel weder getimmert / ende dat lant weder gheeffent sal worden / Ende alsoo wordt met lieflijcke woorden/ende dinghen dye schoonheyt / ende cyeraet der kercken Christi /ende oock dye salicheyt ende welvaert der gheloouighen in Christo beschreuen /ende ontworpen.

Dat.xl:Capittel.

IN den vijfentwintichsten iaere onser A
geuangheuissen/opten thienden dach der eerster maendt / Dat is dat veerthiende iaer/na dien dat die stadt verdestrueert was / Essen opten seluen dach quam dye handt des HEERE ouer my/ Ende voerde mi daer heenen door een Godlic gesichte/te weten int lant Israels. Ende stelde mi op eenen zeer hoogen berch/Waer op ick een gesichte sach/gelijck als een ghetimmerde stadt teghen het Suyden.

Eñ doen hi mi aldaer ghebracht hadde. Siet/ daer was eē man wiēs aensicht blincte ghelijc een metale/Die stont onder die poorte ende hadde een metsers meetcoorde/eñ een roede in zijnder hant/ Eñ hi sprack tot mi/Du menschen kindt/ Siet/eñ hoort neerstelijcken toe/eñ merct daer wel op/ dat ic v thoonen wil/Wandt daerōme hebbe ick v hier ghebracht/dat ick v sulcks wijsen soude op dat ghi sulcks alle/wat ghi hier siet/ vercondighen sout dē huyse Israels.

Ende siet/daer ghinck eenen muere buyten dē huyse rontsomme/Ende die roede die die man hadde in zijn hant/die was ses ellē ende een hant breet lanck. Ende hi mat die timmeragie in die wijde/ ende in die hoochte/met ghelijcke roeden/oft voet maten.

Eñ hi quam totter poortē/ die int Oostē lach/
eñ ghinck die trappen/ oft graedt op/ ende mat die
B posten aender poorten/ nae die lengde/ ende na die
breyde/ met eenerley oft gelijcke roedē/ eñ hy mat
ooc die cameren/ die besiden/ neffens der poorten
waren/ na der lengde/ eñ na die wijde/ met ghelijc
ke roeden/ eñ die wijde tusschen beyde sidē/ oft dē
cameren was vijf ellen breet/ eñ hi mat ooc die stij
len onder die halle oft poortael binnen der poortē
met ghelijcke roeden.

Eñ hi mat dat poortael vā binnē der poorten/
dat was een roede wijt/ eñ zijn voorstijlen oft pij=
leernen daer aen/ die waren twee ellen wijdt/ Dat
maect tsamen acht ellen/ Want dat poortael stont
binnen inder poorten/ eñ die cameren der poorten
ten Oosten/ waren op elcke side drie/ deen so wijt
als dandere. Eñ op beyde siden stondē ooc die pij=
leernen/ die waren ghelijc groot.

Daer nae madt hi die wijde der geheelder poor
ten/ die was thien ellē/ ende dye hoochte der poor
ten derthien ellen/ ende die plaetse voor die came=
ren metten vancken op beyde siden was een elle.
Maer die cameren waren ses ellen wijdt/ op bey=
de siden.

Daer en bouen madt hi die gantsche wijde/ vā
tdack der cameren op deen side vāder poorten tot
ten cameren op die ander side/ dat waren vijuent
wintich ellen/ van deen door totter anderder/ eñ
die stonden tegens malcanderen ouer.

Hi maecte ooc calomnē tsestich ellē hooch/ eñ
voor yegelijcke calomne/ eē vrije plaetse rontsom=
me der poortē des poortaels. Eñ voor die binnen
ste poorte tegen dat poortael der binnenster poor
ten waren vijftich ellen.

Die cameren met hare calomnē inwaerts/ op
beyde siden der poorten rontsomme/ hadden die=
pe enghe vensterkens/ Alsо waren ooc die venster
kens aenden poortale rontsomme. Eñ bouen op
die calomnen rontsom stonden Dayelboomen oft
schoon louerwerck.

Eñ hi voerde mi weder inden buytensten voor
hof/ eñ siet/ daer warē cameren/ eñ eenē vloer pla
ueysel inden voorhof rontsomme/ ende dertich ca
meren op den vloer/ eñ dat plaueysel benedē ende
onder opten bodem gront/ besiden aen die poorte
was so wijdt/ als van deen eynde der poorten tot
ten anderen.

C Eñ hi madt die lengde eñ die wijde vā die buy
tenste poorte/ totten binnensten voorhof/ te wetē
hondert ellen.

Also mat hi oock die poorte/ die Noordwaerts
lach/ aen den buytenstē voorhof/ na die lengde/ eñ
breede/ Die hadde ooc drie cameren op beyde sidē
eñ die hadde ooc sine calomnē eñ hallen oft poorta
len/ ghelijck inder grootten met die voorschreuen
poorte/ Die wijde was ooc vijftich ellē inder leng
de/ eñ tusschen die cameren warē ooc vijuentwin=
tich ellen/ ende die hadde oock haer vensteren/ eñ
poortalen met zijn looуerwerck oft Dayelboomē
aen die calomnē/ gelijc die Oostpoorte/ eñ die had
de seuen trappen oft graden/ daermen op ghinck/
Ende haere hallen oft poortalen stonden daer
voor.

Eñ hi mat oock die poorte aen den binnenstē
voorhof/ teghen Tnoorden/ die strackx tegen een
ouer stondē/ Daer waren hondert ellen vāder een
der poorte totter anderder/ ghelijck dye Oost=
poorte.

Daer na voerde hi mi ooc int Suyden/ eñ siet/
daer was oock een poorte/ eñ hi mat haere calom
nē eñ poortalen effen so groot als die andere/ Dye
hadden ooc met hare poortalē vensteren rontsom
me/ ghelijck die voorghenoemde vensteren. Ende
die ruymte was ooc vijftich ellen lanck/ eñ vijuen=
twintich ellen wijt/ Die poortalē rontsomme wa=
ren vijuentwintich ellen lanc/ eñ vijf ellen breet/ eñ
hare hallen ghingē indē buytenstē voorhof/ eñ mē D
ghinc op waerts met acht trappen oft gradē/ Eñ
op sine calomnen warē Dayelboomen oft looуer=
werck aen elcke side.

Eñ hi mat ooc die poorte aeen den binnensten
voorhof/ teghē Tzuydē/ te weten/ hondert ellen vā
der eender zuydtpoorte totter anderder.

Eñ hi voerde mi weder door die Suydtpoorte
inden binnenstē voorhof/ eñ madt aldaer die selue
Suydpoorte/ effen so groot als die andere/ met ha
re camerē/ calomnē eñ poortalē/ eñ met die vēsterē
daer aen gelijcker mate als met die andere/ Ende
die wijde rontsomme was ooc vijftich ellē lanc/ eñ
vijuentwintich ellen breet.

Eñ daer ghinc een poortael rontsomme/ vijuē
twintich ellen hooch/ eñ vijf ellen wijdt/ Dat selue
stont voor tegē den buytensten voorhof/ eñ hadde
ooc Dayelboomen oft looуerwerc/ aen die pijleer=
nen/ eñ daer waren acht trappen oft graden op te
gaen.

Daer na voerde hi mi ooc totter binnēster poor
ten/ tegen den Oostē/ eñ mat die selue poorte/ effē
so groot van mate/ als die andere/ met haere came
ren/ pijleernē/ hallen/ eñ hare vensterē daer aen/ ge
lijcker mate met die andere/ eñ die wijde was ooc
vijftich ellen lanck/ ende die breyde vijuentwintich
ellē/ eñ die hadde ooc een poortael reyckēde aendē
buytēstē voorhof/ eñ Daielboomē oft looуerwerc
daer aen/ op beyde siden/ ende acht trappen op te
gaen.

Daer na voerde hi mi oock ter poorten teghen
Tnoordē/ die mat hi effen vāder mate als die voor
gaēde/ met hare camerē/ calomnē/ eñ poortalē/ eñ
hare vensterē rontsomme/ eñ die ruymte was ooc E
vijftich ellē lanc/ eñ vijuentwintich ellen wijt. Eñ
hadde ooc een poortael tegē dē buytenstē voorhof
Ende daer waren Dayelbomē oft louerwerc aen
beyde siden/ op die pijleernen/ eñ acht trappē daer=
men op ghinck.

Eñ onder aen des poorts pijleerne was een ca
mere/ met eender dore/ daer men dat brandtoffer in
wiesch/ Maer in dat poortael vander poortē/ ston
den op elcke side twee tafelē/ waer op mē die brāt
offer/ sondoffer eñ schuldoffer slaē soude. Eñ buy=
ten waerts ter siden daermen op gaet ter Noordt
poorte/ daer stondē ooc twee tafelen/ eñ aender an
derder sidē onder dat poortael vander poortē/ ooc
twee tafelē/ Also stōdē op elcke side voor der poor
ten/ vier tafelē. Dat zijn acht tafelen tsamen/ daer
men op slaet.

Ende die vier tafelen totten brandtoffer ghe=
maect/ die waren wtghehouwen steen ghemaect/

ander halfelle lanc eñ breet/eñ eē elle hooch. Daer op leydemen allerley tuych/eñ vaten dieme̅ totten brantoffer/eñ die andere offeren gebruycte/alsmen sloech/Eñ daer ghinghen oock lijsten rontsomme inwaerts gebogen/ een dweersche hāt hooch daer aeghestaghen/Eñ men soude op die tafelen leggen dat offer vleesche.

Ende buyten die binnen poorte waren der san ghers cameren/inden binnensten voorhof/Deene aen die side neffens der poorten teghent Tnoordē die sach suydwaerts. Dandere ter siden teghen dat Oosten/ende die sach Noordwaerts.

Ende hi sprac tot mi/Die camere teghen Tzuy
E den/die behoort den priesteren/ die in dat huys die nen sullen/ Maer die camer teghen Tnoorden/ be hoort den priesters die aen dat outaer dienē Welc ke die sonen Zadok zijn Die alleē in die plaetse der kinderen Leui voor den HERE treden sullen hem te dienen.

Eñ hi mat ooc die plaetse inden huyse/ te wetē den voorhof hondert ellen lanck. Eñ hondert ellen die wijde int vierkant/ Eñ dat outaer stont effen voor den tempel.

Eñ hi voerde mi tot dat portael des tempels/ Eñ hi mat die poorte des poortaels/eñ die wādē op beyde sidē/die warē elc vijf ellen lanc/Eñ elcke dore was aen beyde sidē drie ellen hooch/Die halle oft poortael was twintich ellen hooch/eñ elf ellen wijdt/Eñ hadde trappen oft graden daermen op= waerts ginc/Eñ daer stonden calomnē onder aen die wanden/ op elcke side een.

Dat.xli.Capittel.

ENde hi voerde mi inden tempel/ende mat die pijleernen aen die mueren/ die hadden op elcke side ses ellen / in=
A der dicten/ Eñ deen stont aen dande= re/soo wijt als dat huys was /Eñ die dore was thien ellen breet. Eñ die naeste mueren aen beyde siden vander doren waren elck vijf ellen breet/Ende hi mat die wijde des Tēpels/die had= de veertich ellen in die lengde. Ende twintich ellen in die wijde.

Ende hi ginck henen binnen in dat alderheylich ste/eñ mat die dore / Die doorstijlen hadden twee ellen inder dicte/Die dore was ses ellen/Ende die gansche breyde vander doren was seuen ellen. Eñ de hi mat die wijde eñ lengde in dat alderheylichste te weten/twintich ellen in die lengde. Eñ twintich ellen in die wijde/binnen inden tempel. Eñ hi sprac tot my Dit is dat alderheylichste.

Ende hi mat ses ellen aen die mueren binnen aenden tempel. Daer op waren ganghen ouer al rontsomme/gedeelt in cameren/die waren ouer al vier ellen wijt/ Eñ der seluer cameren warē op elc ke side driendertich/deen aen dandere / Ende daer stonden pijleernē onder bi die muerē aen dat huys ouer al rontsomme diese droeghen.

Eñ bouen dese waren noch meer gangen ronts omme. Eñ bouen waren die ganghen oft cameren altijt wijder/ alsoo datmen wt die onderste in die middelste/eñ wt die middelste in die ouerste ghinc/ Ende elck stont ses ellen bouen dandere/Ende die wijde der bouenster ghanghen/ was vijf ellen. Ende die pijleernen droeghen die geuangen oft ca meren vanden huyse/ Ende het was altijt van dē eenen muere des huys / tot den anderen twintich ellen. B

Eñ daer waren twee doren aen die wendelstee nen opwaerts/ Deen tegen Tnoorden/Dander te ghen Tzuyden/ Eñ den wendelsteen was vijf ellen wijdt.

Die muere tegē Twesten was vijfentseuentich ellen breet/eñ tnegentich ellen lanc.

Eñ hi mat die lengde des huys/die hadde door gaende hondert ellē/metten muere/eñ al wat daer aen was. Eñ die wijde voor aen den huyse teghen Doosten/met dat gene dat daer aen hinc/ dat was oock hondert ellen.

Eñ hi mat die lengde der timmeraghien / met alle tgene dat daer aen hinc/ vanden eenen hoecke totten anderē/ Op elcke side hondert ellen/metten binnensten tempel/eñ poortalen inden voorhoue/ met die doren/vensteren/hoecken / eñ die drie gan gen/eñ dat beschutsel oft schrijnwerc ouer al ronts omme.

Hi mat ooc hoe hooch dattet vander aerdē tot ten vensteren was/ Eñ hoe wijdt dat die vensteren zijn souden/ Ende hi mat vander poorten / tot dat alderheylichste toe / van binnen ende van buyten rontsomme.

Ende aen dat ghansche huys rontsomme van onder op tot bouen toe/aen die dorē/eñ aē die mue rē waren Cherubim eñ looouerwerc oft Dayelboo men ghemaeckt/onder die Cherubim/ Eñ altijdt stont eenen Dayelboom tusschen twee Cherubim Eñ elcke Cherub hadde twee hoofden. Op deen side eens menschen aensicht/dat keerde hem tottē Dayelboom waerts/ Op dandere side eens leeu= wen aensicht.

Ende die doren des tempels waren vierkantich C
Eñ het was was alle tsamen aerdich ende subtijlic in malcanderen geuoecht.

Eñ dat houten outaer of tafele was drie ellen hooch/ende twee ellen lanck ende breet. Ende sine hoecken/eñ alle zijn siden waren houten/Ende hy sprac tot mi/Dat is die tafele/dye voor dē HERE staen sal.

Eñ die doren des tempels / ende des alderhey= lichsten die hadden twee bladeren oft voudoren diemen op ende toe dede / Eñ elck doorbladt had= de noch twee bladers/diemen ouer een sloech altijt twee ende twee op beyde siden/ Ende daer aen wa ren oock Cherubim/ende loouerwerck oft Dayel boomen ghemaeckt/gelijc als aen die mueren/ Eñ eenen sterckē dicken balck oft hantboom stac voor wt dat poortael/ Ende daer waren oock enghe die pe vensteren/ Eñ veel loouerwercs oft Dayelboo= men rontsomme/aenden poortalen / ende aen die mueren.

Dat.xlij.Capittel.

ENde hi voerde my wt totten buyten= sten voorhof teghen Tnoorden / on= A
der dye cameren/dye teghen dye tim= meragie/die aenden tempel hinck/eñ teghen den Tempel Noordwaerts laghen/ Der welcker plaetse hondert ellen lanck was/vander doren aen tegen Tnoorden/ ende vijf tich ellen breet/Twintich ellen waren teghen den

binnensten voorhof/ eñ tegen dat plaveysel inden buytensten voorhof/ Eñ dertich ellen vandē eenē hoecke totten anderē/ Eñ binnē voor die camerē was een plaetse/ thien ellen breet/ voor die doren der cameren/ dat lach alle teghen Tnoorden.

Eñ bouen dese cameren warē andere engere cameren/ Wandt die wijde op die ouerste eñ middelste cameren en was niet groot. Want het was drie camerē hooch/ Eñ en hadden nochtans geen pijleernen (ghelijck als die voorhouen pijleernen hadden) Maer si waren slechts op malcanderen ghesedt.

Eñ den buytenstē voorhof was omuangē met eenē muere/ daer die camerē aen stondē/ die was vijftich ellen lanc. Eñ die cameren stondē aē malcanderen/ ooc vijftich ellen lanck/ aen den buytensten voorhof/ Maer die wijde voor dē tēpel was hondert ellen lanck.

Eñ onder voor die cameren was een plaetse Oostwaerts/ daermē wt den buytensten voorhof ghinck.

E Eñ ander muerē vant Oosten aen/ eñ warē ooc cameren. Eñ daer was oock een plaetse voor ghelijc voor die cameren teghen Tnoorden / Eñ het was alle ghelijck metter lengde/ breyde/ eñ al datter aen was / ghelijck als daer bouen aenden anderen.

Eñ Suytwaerts waren ooc effen alsulcke cameren/ met haer doren. Eñ voor die plaetse was die dore teghen Tzuyden/ waer toe datmē coemt vander mueren/ die tegen den Oosten leyt.

Eñ hi sprac tot mi/ Die camerē Noortwaerts eñ die camerē tegen Tzuyden/ tegen den Tempel/ die behooren tot dat Heylichdom/ waer in dat die Priesters eten / als si den HEERE offeren dat alder heylichste offer. Ende si sullen die alder heylichste offeren/ te weten spijsoffer/ sondoffer/ ende schuldoffer/ aldaer in legghen. Wandt het is een heylighe plaetse.

Eñ als die priesters ingaen/ so en sullen si niet
C weder tot dat Heylichdom gaen/ inden buytenstē voorhof/ Maer si sullen te voren haere cleederen daer si in ghedient hebben/ in die selue camerē wt doen. Want si zijn heylich/ Eñ si sullē hare andere cleederen aen doen/ Eñ als dā buytē onder tvolc gaen.

Eñ doen hi dat huys gansch vā binnē ghemeten hadde/ doē voerde hi mi wt tot die Oostpoorte/ eñ hi mat van die selue ouer al rontsomme. Teghen dat Oosten mat hi vijf hondert roeden lanc Ende teghen Tnoorden mat hi ooc vijf hondert roeden lanc/ diesghelijcken teghen Tzuyden / ooc vijf hondert roeden lanc/ eñ doen hi quam tegent Westen/ mat hi ooc vijf hondert roeden lanc/ Alsoo hadde den muere die hy ghemeten hadde/ int viercāt op elcke side rontsomme/ vijfhondert roeden/ Waer mede dattet heylighe van dat onheylighe onderscheyden mochte worden.

Dat.xliij.Capittel.

B ENde hi voerde mi weō totter Oostpoorten. Eñ siet/ die heerlicheit des Gods Israels quam vandē Oostē/ ende bruysde ghelijck als een groot water bruyst/ eñ het werdt seer licht opter aerdē van zijnder heerlicheyt / Eñ het was effen ghelijc dat visioen/ dat ick ghesien hadde aen dat water Chebar/ als die stadt soude vdestrueert wordē/ Doen viel ick neder op mijn aensicht/ Eñ die heerlicheyt des HEEREN quam in tottē huyse door die Oostpoorte/ Doen hief mi eenen wint op/ eñ bracht mi inden binnenstē voorhof. Ende siet/ Dat huys werdt enckel claerheyt van die heerlicheyt des HEEREN.

Eñ ic hoorde een stemme van binnen den huyse/ ende een man stont neffens mi/ Die sprack tot
my/ Du menschē kint/ Dat is mijnē throone/ daer He.b
ick op sitte/ waer in ick eewelick woonen wil/ onder die kinderen Israels/ ende dat huys Israhels en sal mijnen heylighen name niet meer verontreynighen/ noch si/ noch hare coninghen/ door haere hoererie/ ende door haere hoochtē/ eñ grauē daer haere coninghen in ligghen/ Die welcke hare dorpels aen mijn dorpels/ eñ haer stijlen aen mijn stijlen ghesedt hebben/ Alsoo ooc dat daer maer eenē muere tusschen mi eñ haer en was/ ende si hebben alsoo mijnen heylighen name ontsuyuert door hare grouwelen die si bedreuen/ Waeromme dat ick se ooc in mijnen thoorne verslonden hebbe/ Meer nv sullen si haer hoererije/ eñ die grauen haerder coninghen van mi wech doen/ ende dan wil ic eewelick onder haer woonen.

Ende du menschen kint/ Verthoont den huyse iiij.II.
Israhels den tempel/ op dat si haer haerder mis- viij.
daet schamē/ ende laet haer daer een ghelijckenisse Hie.ii.
afnemen/ eñ als si nv alle haers doens haer scha- psal.vi
men/ Dan thoont haer die ghedaente eñ ghelijcke cñ.r
nisse des huys. Eñ hoe datmēt daer in houden sal eñ alle sine wijsen/ oordinancien/ manieren/ ende rechten. Ende schrijft haer voor/ op dat si sine zeden / ende statuyten houden/ Ende daer nae doen. B

Alsoo salment houden inden huyse / Op den berch/ so wijt als hijt begrepen heeft / salt heylich zijn.

Dit is die mate des outaers/ nae die ellen/ Die welcke een handtbreet langer is dan een gemeyn elle/ Sijnen bodem is een elle hooch/ ende een elle breet/ Eñ sine lijsten of canteue en spanne breedt rontsomme.

Eñ dit is die hoochte des outaers/ vanden boden opter aerden / tot aen die eerste trappen zijn twee ellen hooch/ ende een elle breet / Maer van die eerste trappe tot die andere toe / zijn vier ellen hooch eñ een elle breedt / Eñ den opperſten steen was vier ellen hooch/ eñ vier hoornen bouen/ aen die hoecken/ eñ den steen was twelf ellen lanc/ eñ twaelf ellen breedt/ int vierrcant/ eñ daer was een blat bouen den steen/ veerthien ellen lanc/ eñ veerthien ellen breet/ int vierrcāt/ ende daer ghinc eenē cant ouer al rontsomme/ een half elle breet / Eñ sinen bodem was een elle hooch. Eñ zijn trappen waren Oostwerts.

Ende hi sprack tot mi/ Du menschen kindt/ Alsoo spreeckt die HEERE Godt/ Dat sal dat ghebruyck ende wedt des outaers zijn. Alsmen offert datmen brandtoffer daer op legghe/ Ende bloet daer op sprenghe/ ende den Priesteren/ den Leui-

ten vanden stamme oft zade Zadok die voor my
treden/dat si mi dienen/spreect die HEERE God/
dien sult ghi gheuen eenen ionghen varre/ tot een
sondoffer/ Ende van des seluen bloet sult ghi ne-
men/ende sine vier hoornen daer mede besprengē
Ende die vier hoecken aen dat bladt/ende rontsf-
om sine lijsten / daer mede sult ghy hem ontsondi-
ghen ende versoenen/ Ende ghi sult den stiere des
sondoffers nemen/ ende hem verbranden / op een
bisondere plaetse inden huyse/ dat daer toe gheoor
dineert is/ buyten dat heylichdom.

Maer sanderdaechs sult ghi eenen ionghen gey
ten bock offeren/die sonder ghebreec is/ tot een son
D doffer/Ende dat Outaer daer mede ontsondigen/
Lei xvi ghelijcmen hem met den stiere ontsondicht heeft/
Ende als dat gheschiet is / soo sult ghy eenen ion-
Lei. ij. ghen varre offeren/dye sonder ghebreck is/ Ende
eenen ramme vander cudde/ sonder ghebreck.

Ende ghy sult dye beyde voor den HEERE
offeren/ Ende dye Priesters sullen daer soudt op
stroyen/Ende sullense also offeren den HEERE
tot een brantoffer.

Also sult ghi seuen dagen achter een daghelijcs
eenen bock tot een sondoffer offeren / Ende si sul-
len eenen iongen varre/ ende eenē ramme vander
cudde /die beyde sonder ghebreck zijn offeren/Eñ
de si sullen also seuen dagen lanck dat Outaer ver-
soenen/ende reynigen/ende daer op offeren Ende
na den seuen dagen/sullen die Priesters opten ach-
sten dach/eñ daer na voort aen/ op dat Outaer of-
feren/haer brantoffer/eñ salichoffer/ Alsoo wil ick
uwer genadich zijn/spreect die HEERE God.

Dat.xliiij.Capittel.

Ende hi voerde my weder totter buy-
tenster poorten des heylichdōs oost-
A waerts/Ende die was toegheslotē
Ende dye HEERE sprack tot my
Dese poorte sal toegheslotē blijuen/
ende niet op ghedaen worden / Ende niemandt en
sal daer door ghaen / dan alleen die HEERE God
Israhels/ende sal nochtans toegheslotē blijuen/
Nochtans dē Vorste wtgenomen/ Want die Prin
ce sal daer onder sitten/op dat hi broot ete voor dē
HEERE/ Door die halle oft poortael sal hi ingaen
Ende door die selue weder wt gaen.

Daer na voerde hi mi ter poorten int Noorden
voor dat huys/Ende ic sach/Ende siet/ des HE-
REN huys wert vol der heerlicheyt des HEE-
REN/ende ick viel neder op mijn aensicht/Ende
die HEERE sprack tot mi / Du menschen kindt/
Merct wel daer op / siet ende hoort neernstelijck/
op tghene dat ick v segghen sal / van alle die statu-
ten/ende oordinantien indē huyse des HEEREN/
Ende merckt oock wel / hoe datment houden sal/
in dat heylichdom.

Ende segt den ongehoorsamen huyse Isra-
B hels/Alsoo spreect die HEERE God/O ghi van
Ez. xli den huyse Israhels/ghi makes veel te veel/ met al
Nu ix le uwe grouwelen/Want ghi brengt vreemde lie-
iij. vij den/welcker hert/ende vleessche alle beyde onbe-
Jo. x. sneden zijn/in mijn heylichdō/ waer door dat ghi
mijn huys ontheylicht ende ontwijt/Als ghi my
broot/vette/eñ bloet offert/ Eñ breect alsoo mijn
verbont/met alle uwe grouwelen / Ende ghy en
houdt die zeden mijns heylichdoms niet / Maer
ghi maect v selfs nyeuwe zede/in mijn heylichdō

Daeromme spreeckt die HEERE Godt alsoo/
Daer en sal niemant in mijn heylichdom comen/
die een onbesneden herdt / ende onbesneden vlees- Deu xiij
sche heeft/van alle die vreemdelinghen/die onder ende xxx
die kinderen Israels zijn/Jae ooc niet die Leuiten hiere ix
die van mi ghewecken zijn/ Eñ met Israel van mi
dolende ghegaen zijn/ na harē Gopkens eñ Beel
den/Daeromme sullen si oock haere sonden moe
ten draghen.

Maer si sullen die dore wachten aen dē huyse
mijns heylichdoms. Eñ sullen der anderē knech
ten zijn/Ende en sullen mer dat brantoffer/ende
ander offer/dattet volck brengt slaen/ Ende voor
die Priesters staen/op dat si haer dienen/ Daerom
me dat si haer ghedient hebben / voor hare Gop-
kens/ende den huyse Israhels eenergheruisse ghe-
gheuen hebben/ Ende daeromme hebbe ick mijn
handt ouer haer wtgestrect/spreect die HEERE
Godt/dat si hare sonden moeten draghen / Ende
si en sullen voor mi niet offeren/noch mijne Prie-
sters zijn/noch in mijn heylichdom comen/tot dat
Alderheylichste / Maer si sullen hare schande moe-
ten draghen/ende hare grouwelen / die si geoefent
hebben/ Daer omme hebickse tot doorwachters
ghemaect/inden dienste des huys/ende den ande-
ren tot knechten.

Mer die Priesters ende Leuiten vanden stam C
me Zadok/die die ordinantie mijns heylichdoms
ghehouden hebben/doen die kinderen Israhels af
vielen/die selue sullen voor mi treden ende mi die-
nen/ende voor mi staen/op dat si mi dat vette ende
bloet offeren/spreeckt die HEERE Godt Ende
si sullen inghaen/ in mijn heylichdom/ Ende voor
mijn tafel treden/om mi te dienen/ Ende mijne ge
boden te houden.

Eñ als si door die poorte des binnensten voor-
hoofs gaen willē/So sullen si lijnen cleederen aen
doen/eñ gheen wullen aen hebben / als si daer bin
nen inden binnensten voorhof dienen. Ende sullen
schoon lijnen huyuen op hare hoofden hebben Eñ
lijnen nedercleederen om hare lendenen / Eñ si en
sullen haer niet te hardt gorden / Eñ als si wt den
buytensten voorhof totten volcke gaen/ dan sullen
si die cleederen daer si in ghedient hebben / wt treē
kē/Eñ die selue in die Sacristie des heylichdoms
legghen/Eñ haer andere cleederen aen doen / op
dat hem dat volck niet en besondighe aen hare clee D
deren/Hare hoofden en sullen si niet scheren / Eñ le ix xxxi
en sullen ooc geen lanc hayr voedē / Mer si sullent Titum i
contsomme laten corten/Eñ gheen Priester en sal Timo iij
ooc wijndrincken/als si inden binnensten voorhof
dienen sullē/Eñ si en sullen geen weduwe/noch die
vā harē mā verstootē is/te houwelicnemen/ Mer
een maecht vanden zade des huys Israels / oft een
weduwe die eenen priester gehadt heeft. Deutro

Eñ si sullen mijn volc leerē/ onderscept te houdē xvij.
tusschē dat heylige eñ dat onheylige/eñ tusschē dat
reyne/ende dat onreyne / Ende als daer eene sake
coemt/So sullen si staen/ende rechten/ende na mi
ne rechten spreken/eñ mijne zeden ende gheboden
houden/Eñ mine Feestē ende Sabbathen heylich
houdē/Eñ si en sullē tot geenen doodē gaē eñ haer

ontreynighen/Maer alleen tot vader eñ moeder/
sonen eñ dochterē/broeders ende susters/die noch
gheenē man gehadt en hebbē/ van dien moghen si
haer verontreynigē/nochtās op dat si haer daer na
weder reynighen seuen daghen lanc/ Ende als hy
weder in tot dat Heylichdom gaet/ inden binnen=
stē voorhof/op dat hi int Heylichdō diene/Soo sal
hi zijn sondoffer offeren/spreect die HERE God.
Maer dat erfdeel dat si hebben sullen / dat wil
Deut.x ick selfs zijn/Daeromme en sult ghi haer gheen ey
eñ .xviij. ghen lant gheuen in Israel/Want ick ben haer erf
nu.xviij deel/Si sullen haer neeringhe ende nootdruft heb
Jos.xiij. ben/van dat spijsoffer/sondoffer/ ende schuldoffer
Ende al dat verbant is in Israel / dat sal haer zijn
Ende alle eerste vruchten/ende eerstgeboren van
alle hefofferē die sullē den Priesters toebehooren.
Ghi sult oock den Priesteren gheuen/die eerste
linghen van al tghene datmē etet/op dat die seghe
ninge in dijnen huyse bliue / Mer so wat een doot
lichaē is/oft vā selfs ghestoruen/oft dat verscoort
is/het si van voghelen/oft beesten/dat en sullē die
Priesters niet eten.

Dat.xlv.Capittel.

A Vanneer ghi nu dit landt met dat lot
wtdeelt / So sult ghi een deel vandē
lande af scheyden / dat den HERE
heylich zijn sal/te weten vijuentwin=
tich duysent roeden lanc / ende thien
duysent breet. Dese selue plaetse sal heylich zijn/so
wijt als si reyct/Van dit deel sullen tot dat Heylich=
dom comē vijfhondert ellen int viercant/ Eñ vijf
tich ellen wijt rontsomme tot die voorsteden.
Eñ op die selue plaetse/die vijuentwintich duy
sent roeden lanc is/ende thien duysent breet/ daer
sal dat Heylichdom staen/ende dat Alderheylichste
Ende dat ouerschot vanden gheheylichden lande/
dat sal dē Priesterē toebehoorē/die in dat Heylich=
dom dienē/Eñ voor den HERE treden om hem
te dienen op dat si ruymte hebben / tot huysen te
maken. Ende die selue sal ooc heylich zijn.
Maer die Leuiten die voor dat huys oft Tem
pel dienē/die sullē ooc vijuentwintich duysent roe
den lanc/ende thien duysent breet hebben/tot hae=
ren deel/tot twintich cameren.
Eñ der stadt sult ghi ooc een plaetse latē/voor
dat gansche huys Israhels / vijfduysent roeden
breet/eñ vijuentwintich duysent lanc/neffens dye
afghedeelde plaetse des Heylichdoms.
Ende den Vorsten sult ghi ooc een plaetse ghe
uen/op beyde siden tusschē die plaetse der Prieste
ren/eñ tusschen die plaetse der Stadt/tegen Twe
sten/ende tegen Doosten/Ende si sullen alle beyde
teghen dat Westen ende tegen dat Oosten/ gelijc
lanc zijn/ Dat sal zijn eyghen deel zijn in Israhel/
op dat mijne Vorsten niet meer mijnē volcke dat
haer en nemen/ Mer si sullen dat lant dat haer o=
uerschiet/den huyse Israels latē voor hare stāmē
B Want alsoo spreect die HERE God/O ghi
Vorsten Israhels ghi maket te veel / Laet af van
onrecht ende ghewelt/ Ende doet dat recht/ ende
goet is/Ende en schent mijn volc alsoo niet meer/
spreect die HERE God.
Ghi sult hebben een gherechte wage/een recht
schepele/ende een rechte mate/Epha/ ende Bath
die sullen ghelijc zijn/alsoo dat een Bath/ dat thien
de deel vā een Homer houde/Ende dat Epha ooc
dat thiende deel vā een Homer/ Want na den Ho
mer salmen die beyde meten.
Ende een Sikel sal twintich Gera hebbē/Eñ
een Mina maect twintich Sijclen/ vijuētwintich
Sijcklen/eñ vijfthien Sijclen.
Dat sal nv dat Hefoffer zijn/dat ghi gheuen sult
te weten dat seste deel van een Epha/van een Ho
mer tarwen. Eñ dat seste deel van een Epha/van
een Homer gherste.
Eñ van olye sult ghi gheuen een Bath/ te we=
ten/een thiende deel des Baths van een Cor. En
de thien Bath maken een Homer / Want een Ho
mer maect thien Bath.
Ende een lam van twee hondert schapen / wt
der cudde op die weyde Israels / tot een spijsoffer B
ende brantoffer/salichoffer/tot eender versoenin=
ghe/spreect die HERE God.
Alle dat volck inden lande sal sulcken Hefoffer
tot den Vorste in Israel brenghen/Ende dye Vor
ste sal zijn brantoffer/spijsoffer / ende dranckoffer
offeren/op die Feeste Nyeumaenden/ ende Sab=
bathen/Eñ op alle hooghe Feestē des huys Isra
hels/Daerenbouen sondoffer/spijsoffer/brantof=
fer/ende salichoffer doen/tot een versoeninge des
huys Israels.
Also seyt die HERE God/Opten eersten
dach der eerster maent/sult ghi nemen eenen ion=
ghen varre/dye sonder ghebreck is / ende sult dat
Heylichdom ontsondighen/Ende die Priester sal
van dat bloet des sondoffers nemen / ende die po=
sten des Tempels daer mede besprenghen/Ende
die vier hoeckē aen dat Outaer / met die stijlen aē
der poorten des binnensten voorhoofs / Also sult
ghi ooc doen/opten seuenden dach der maent/oft
hem yemāt onwetende besondicht hadde / op dat
ghi alsoo dat Huys ontsondicht.
Opten veerthienden dach der eerster maendt/
sult ghi dat Passah houden. Ende seuen daghen Exo.xij.
vieren/ende ongheheuelt broot eten/ Ende op Le.xxiij.
ten seluen dach sal die Vorst voor hem selfs / ende Deu.xvi.
voor al tvolc inden lande eenen varre tot een son=
doffer offeren/Mer in dien seuen dagē des Feests
sal hi den HERE daghelicx een brantoffer doē
Ja seuen varren/ende seuen rammen / dye sonder
ghebreck zijn / Eñ ooc eenē gheyten bock tot een
sondoffer/Maer tot een spijsoffer sal hi een Epha
tot eenen varre/ende een Epha tot eenen ramme
offeren/Eñ een Hin olye tot een Epha.
Opten vijfthienden dach der seuender maent/
sal hi seuen daghen achter een vieren/ghelijck als
die andere seuen daghen / ende alsoo houden met
sondoffer/brantoffer/spijsoffer/met den olye.

Dat.xlvi.Capittel.

Aldus spreeckt dye HERE Godt/ A
Die poorte aenden binnensten voor
hof Oostwaerts/die sal ses werckda=
ghen toe ghesloten zijn/Maer opten
Sabbaths dach eñ in die Nyeumaen
den salmense op doen. Ende die Prince sal vā buy
ten onder dat poortael vander poorten comen/en
de buytē bi die posten vander poortē blijuē staen/

Eñ die Priesters sullen zijn brantoffer ende salich
offer offeren/ Eñ hi sal die op die dorpels der poor
tē aenbiddē/ Eñ daer na dan weder wtgaen/ Mer
die poorte sal open bliuen tottē auont toe/ Desge
lijcks sal dat lantvolck inder doren der seluer poor=
ten aenbidden voor den HEERE/ op die Sabba=
then ende Nieumaenden.

Eñ dat brantoffer dat die Prince voor dē HE
RE offeren sal opten Sabbaths dach/ sal zijn ses
lammeren die sonder gebreck zijn/ Eñ eenen ram
me sonder ghebrec/ Eñ ooc een Epha tarwen bloe
men tot eenen ramme/ tot een spijsoffer/ Met tot
die lammeren/ so veel tarwē bloemen/ tot dat spijs=
offer als hi wil/ Ende oock een Hin olye/ tot eenen
Epha.

B Op die Nieumaendē sal hi eenē iongē varre of
feren/ die sonder gebrec is/ eñ ses lammeren/ eñ ee
nen ramme/ ooc sonder ghebrec. Eñ ooc een Epha
tarwen bloemē totten varre. Eñ een Epha totten
ramme/ tot dat spijsoffer/ Maer totten lammeren
so veel Epha als hi vermach/ Ende oock een Hin
olye/ tot een Epha.

Eñ als die Prince in gaet/ so sal hi door die hal=
le vandē poortē in gaen. Eñ aldaer weder wtgaen
Mer dat lantuolc dat voor den HEERE coemt/ op
die hooge Feestē/ eñ ter poorten tegē Noordē in
gaet/ om aen te bidden/ dat sal door die Suydpoor
te wedē wtgaen/ Eñ die gene die ter Suydpoorten
in gaē die sullen ter Noordpoortē weder wtgaen/
Ende si en sullē niet wedē ter poortē wtgaen/ daer
si door ingegaen zijn/ Meer stracs voorwaerts wt
gaē/ Eñ die Prince sal met hair beyde in eñ wtgaē

Maer op die vierdagē eñ hooge feestē/ salmen
tot dat spijsoffer ooc tot eenen varre een Epha tar
wen bloemē/ Eñ ooc tot eenē rāme/ een Epha of=
feren. Eñ tot den lammerē/ so veel als hi vermach
Ende oock een Hin olye tot een Epha.

Maer als die Prince oft Vorst een vrijwillich
D brantoffer oft salichoffer den HEERE doen wil/
So salmē hem die Oostpoorte op doen/ dat hi zijn
brantoffer eñ salichoffer offere/ ghelijck als hijt op
ten Sabbath placht te offeren/ Eñ als hi weder wt
gaet/ So salmen die poorte achter hem toe sluyten

Eñ hi sal den HEERE dagheliics een brantoffer
doen/ te wetē een iarich lam/ sonder gebrec/ dat sel
ue sal hi alle morgē offeren. Eñ sal alle morgē dat
seste deel vā eenē Epha tarwē bloemē tot een spijs
offer daer op doen/ Eñ een derdēdeel van een Hin
olye/ onder malcanderen ghemengt/ Dat sal den
HEERE een dagelijcs spijsoffer zijn/ Ende also sul
len si dat lam/ met dat spijsoffer/ eñ olye/ alle mor=
ghen offeren/ tot een ewich brantoffer

Also spreect die HEERE God/ Als die Prince
eenē vā sinen sonen een geschencke geuen wil/ van
zijn erfgoet. Dat selue sal sinē sonē bliuē/ eñ sullent
erflic besitten/ Mer in dien hi vā sinen knechten ye
manden yet van zijn erfgoet schenct/ Dat selue sul
lē si besittē tottē Vrij Iare toe/ Eñ dā sal dat selue
dē Prince weder aen comē/ Want zijn erfgoet sul=
lē alleen zijn sonen beeruen/ Die Prince en sal oock
den volcke niet nemen van haer erfdeel/ Noch ooc
haer wt haren eyghen goeden stooten/ Mer hy sal
sinen sonē van zijn eygen besittinge wtdeelen/ Op
dat elc geslacht onderschepdelic onderhouden wor
de. Eñ dat sine behouden mach.

Ende hi voerde mi onder eenen inganc/ aen die
side ter poorten tegheu Noordē/ tot die cameren
des Heylichdoms/ die dē Priesters toebehoordeu/
Eñ siet/ daer was een ruym placTse in eenen hoeck
Westwaerts/ Ende hi seyde tot mi/ Dit is die plaet
se daer die Priesters koken sullen/ dat schuldoffer/
sondoffer/ eñ dat spijsoffer backen/ Also dat si dat
niet en behoeuen wt inden buytensten voorhofte
dragen/ Op dat hem dat volc aen dat heylighe niet
en besondighe.

Daerna voerde hi mi wt inden buytensten voor
hof/ in die vier hoecken des voorhofs rontsomme/
Eñ siet daer was een ruym placTse in elcken van
dē vier hoecken des voorhofs/ veertich ellen lanck
ende dertich ellen breet/ ghedeelt in hoofkens/ Ia
deen so wijt als dandere/ Eñ daer ghinc een muer=
kē om die alle viere/ Daer warē heerdsteden ront
omme onder aender muerē gemaect. Eñ hi sprac
tot mi/ Dit is die kuecken waer in dat die dienaers
des Tēpels kokē sullen/ al tgene dattet volc offert

Dat.xlvij.Capittel.

Ende hy voerde my weder totter do= A
re des Tempels/ Eñ siet/ Daer vliet
te een water onder den dorpele des
huys Oostwaerts/ Wandt die dore
des Tēpels was ooc int Oosten/ Eñ
dat water liep aen die rechte side des huys/ neffēs
dat Outaer henen Suydwaerts/ Ende hy voerde
mi buyten tot die Noortpoorte/ van die buytenste
Oostpoorte/ Ende siet/ dat water spranck daer wt
van die rechter side.

Ende die man ghinc wt teghen Oosten/ ende
hadde die meetsnoer in die hant/ Ende hi mat
duysent ellen. Ende hi voerde mi door dat water/ B
totten enckelen toe/ Eñ hi mat noch eens duysent
ellē/ Eñ voerde mi door dwater totten knien toe/
Eñ mat noch eens duysent ellen/ Eñ hi liet mi daer
door gaen/ tot dattet my aen dye lendenen ghinck
Doen mat hi noch duysent ellen/ ende het wert so
diepe/ dat ict niet meer gegrondē en conde/ Want
dat water was soo diepe/ datmen daer ouer swem=
men moste/ ende niet daer door gewaden en conde
Ende hi sprac tot mi/ Du menschen kint/ Dit hebt
ghi ymmer ghesien

Ende hi voerde mi wederomme/ aen den oeuer
der beken/ Eñ siet/ daer stonden wt der matē veel C
boomen/ aēden oeuer op beyde siden/ Eñ hi sprack
tot mi/ Dit water dat vādē Oostē herwaerts aen
vliet/ dat sal door dat vlacke veldt inder zee loopen
Ende van die een zee in dandere/ Ende alst in die
zee comt/ daer sullen die selue wateren gesont wor
den/ Ia alle tgene dat daer in leeft/ ende wriemelt/
daer dese wateren comen/ dat sal leuen/ Ende het
sal veel visschen hebben/ Ende tsal al gesont wor=
den/ ende leuen soo waer dat desen stroome henen
coemt.

Eñ die visschers sullen aen die selue beke staen
van Engeddi aen/ tot En Eglaim toe/ eñ hare net
ten aldaer wt sprepdē/ Wānt daer zeer veel visschen
zijn sullen/ gelijc als in een groot meyre/ Maer zijn
moer eñ water grachtē daer neffens en sullen niet
ghesont zijn/ maer sout bliuen/ eñ tot dat sout ghe
bruyct worden.

Ende aen desen sel ken watercroome aen dat oeuer op beyde sidē/daer sullen allerley vruchtba re boomen wassen/eñ hare bladeren en sullen niet verwelckē/noch afuallen/noch hare vruchten ver nuylen/ Mer sullen alle maendē nyeuwe vruchtē brengē/Want haer water vloeyt wt dat Heylich dom/hare vruchten sullen ter spijse dienen/ ende hare bladeren tot meesterije.

Also spreect die HEERE God/ Dit zijn die lāt palen/ waer na ghi dat lant wt deelē sult/ dē twelf geslachtē Israels/Wāt twee deelen behooren den stāme Josephs/ Eñ ghi sultet gelijc wt deelē/ den eenen als den anderen. Want ic hebt ghesworen/ dat ic dit lant uwen vooruaderen/ eñ v lieden tot een erfdeel gheuen wil.

Dit is nv die pale des lants Noortwaerts/ van die groote zee aen/van Hethlon/tot Zedad toe/ te weten/ Hemath/ Berotha/Sibraim/die met Damasco/eñ Hemath palen/ Ende Hazar Thichon/ die met Hanran paelt. Dat sal die pale zijn vāder zee aen/tot Hazar Enon toe/Eñ ooc Damascus/ eñ Hemath die sullē dat eynde zijn Noordwaerts.

Maer die palen Oostwaerts die sult ghi me ten tusschen Hanran ende Damascon. Ende tus schen Gilead/eñ tusschen dat gansche Israel/ vā die Jordaen af tot die doode zee toe/Dat sal dē pa le Oostwaerts zijn.

Mer die pale Suydtwaerts die is vā Thamar/ tot aen dwater Meriba/tot Kades toe/Ende te ghē Nilo aē die groote zee/ Dat sal die pale Suydt waerts zijn.

Ende die pale Westwaerts / is van dat groot meyr aen/stracks tot Hemath toe/ dat is dye pale Westwaerts.

Also sult ghi dat lant wt deelen/onder die stam men Israels/Eñ als ghi dat lot worpt / dat landt onder v te deelen/ So sult ghi die vreemdelinghen/ die bi v woonen/eñ kinderē onder v winnen/ hou den/ gelijc als binnenlantsche onder die kinderen Israels/Eñ si sullen ooc haer deele indē lande heb ben/ een yeghelijcke onder dē stamme/ daer hy by woont/spreect die HEERE God.

Dat.xlviij.Capittel.

Dit zijn die namē der stāmen Noordt waerts/vā Hethlon tot Hemath/ eñ Hazar Enon/ Eñ van Damasco tot Hemath/ dat sal Dan voor zijn deele
A hebben/Oostwaerdts / ende West waerts. Onder Dan sal Asser zijn deele hebbē/ Oostwaerts ende Westwaerts.

Neffens Asser/sal Naphthali zijn deel hebben Oostwaerts eñ Westwaerts.

Aen die palen Naphthali sal Manasse zijn deel hebben/ Oostwaerts eñ Westwaerts.

Onder die palē Manasse/sal Ephraim zijn deel hebben/Oostwaerts eñ Westwaerts.

Aen die palen Ephraim/sal Rubē zijn deel heb ben/tegen dat Oosten eñ dat Westen.

Aen die Palen Ruben/sal Juda zijn deel hebbē int Oosten ende int Westen.

Mer aen die palen Juda/daer sult ghi een deel afscheyden/vā dat Oostē tottē Westen/die welc ke vijfēntwintich duysent roedē lanc eñ breet si/ge lijc als een deel is/vā dat Oosten tot dat Westen/ Waer in dat Heylichdom staen sal.

Eñ ghi sult daer afdē HEERE een deel afschey
den/vijfentwintich duysent roedē lanc/ Eñ thien B
duysent roedē breet/Eñ dat selue deel sal der Prie sters zijn/te weten / vijfentwintich duysent roedē lanc/Noordtwaerts/eñ Suydtwaerts/ Eñ thien duysent breedt/Oostwaerts eñ Westwaerts/Eñ dat Heylichdom des HEEREN sal middē daer in ne staē/Eñ dz ouerscot vā dat selue/dat sal der prie sters zijn/die vandē stāme Zadoch zijn/ Die welcke mijne gebodē gehoudē hebbē/eñ en zijn niet afge uallen/met die kinderen Israels/ghelijc als die Le uiten afgeuallen zijn/Daeromme sullē si een eyghen deel hebbē vā dat afgedeelde lant/waer in dat Al derheylichste is/neffens die palen der Leuiten.

Eñ die Leuiten sullen neffens der priesters palē ooc vijfentwintich duysent roedē in die lengde eñ thien duysent in die breede hebbē/gelijc als die an der/Eñ si en sullen daer vā niet vercoopē moghē/ noch ůvantplichtē/op dat dat afghedeelde lāt niet
en ůvreemde/Wāt het is dē HEERE gheheylicht.
Maer die ouergheschoten vijf duysent roeden C
in die breyde/ ende vijfentwintich duysent roeden in die lengde/die sullē gemeyn zijn voor die Stadt/ ende voor die Voorstadt/Ende die Stadt sal mid den daer in staen/ Eñ dat sal haer wijde zijn/ Vier duysent ende vijf hondert roeden / Noordtwaerts eñ Suydtwaerts/Diesgelijcken ooc Oostwaerts eñ Westwaerts/vier duysent eñ vijf hondert.

Eñ die Voorstadt sal hebben twee hondert/eñ vijftich roeden Noordwaerts ende Suydtwaerts Diesghelijckē ooch Oostwaerts eñ Westwaerts/ tweehondert eñ vijftich roeden.

Mer dat ouerschot aē die lengde/ des seluē nef fens die heylige plaetse liggēde/te wetē thien duy sent roedē Oostwaert/eñ westwaert/dat behoort tot onderhoudinge der geender/ die der Stadt die nen/oft daer aen om haer nootdruft arbeydē/Eñ die die Stadt in eerē houdē/ die sullē dit ooc betim meren/van wat stamme dat si zijn in Israel.

Eñ vā desen gansschē afgheschepdē deele / dat op beyde sidē/in die lengde/eñ in die breyde/vijfen twintich duysent roedē heeft/ daer sult ghi dz vier de deel afscepdē/dat sal der Stadt eygē plaetse zijn

Eñ so wat daer noch ouerschiet/op beyde sidē/ neffens dat afgheschepden heylich deel/eñ neffens der Stadt deele/ te weten vijfentwintich duysent roedē/Oostwaert eñ westwaert / neffēs die deelē der stāmē/dat sal al tsamē dē Prince toebehoorē.

Mer die heylige plaetse/daer dat huys des Hey
lichdoms in staet/die sal daer van afgescheydē zijn/ D
Eñ so wat daer tusschē leyt/tusschē der Leuitē dee le/eñ der Stadt deel/Summa/dat tusschen die pa len Juda/eñ die palen Benjamins ouerschiet/dat sal des Princen zijn.

Eñ neffens Juda sal Benjamin/ onder die o uergebleuen stāmen zijn deel hebbē/ Oostwaerts ende Westwaerts.

Maer aen die palen BenJamins/ sal Symeon zijn deel hebben/oostwaert eñ westwaert.

Aen die palen Simeons/ sal Jsaschar zijn deel hebben/Oostwaerts/eñ Westwaerts.

Aen die palen Jsachars / sal Sebulon zijn deel hebben/tegen dat Oosten en dat westen.

Aen die palen Sebulons/ sal Gad zijn deel heb
ben in dat Oosten/ ende in dat Westen.
Mer neffens Gad/ is die pale/ teghen dat Zuy
B den/ tot Theman toe/ van Thamar tot aent water
Meriba tot Kades toe/ Eñ tegen dwater Nilum/
totter grooter zee toe.
Alsoo sal dat lant wt ghedeelt worden/ tot een
erfnisse onder die stammen Israhels/ Ende dat sal
haer erue zijn/ spreect die HERE God.
Eñ so wijt sal die Stadt zijn/ Vierduysent ende
vijfhondert roeden/ Noordwaerts/ Eñ die poortē
der Stadt die sullen na die namen der stammen Is
raels genoēt worden. Drie poorten Noordwaerts
Die eerste poorte Rubens/ Die andere Juda/ Die
derde Leui/
Also oock Oostwaerts/ vierduysent/ ende vijf
hondert roeden/ eñ ooc drie poorten/ te weten/ Die
eerste poorte Josephs. Die andere BenJamins/
Die derde Dans.
Suydwaert ooc also/ vierduysent ende vijfhon
dert roeden/ Eñ ooc drie poorten/ Die eerste poor=
te Simeons/ Die andere Isachars/ Die derde Se=
bulons.
Also ooc Westwaert/ vierduysent/ ende vijfhon
dert roeden/ Eñ drie poorten/ Een poorte Gads/
Die andere Assers/ Die derde Naphthalijs
Also salt rontsomme achtien duysent roe
den hebben/ Ende als dan/ sal die Stat
genoemt worden/ hier is die HE=
RE/ Eynde des Prophetē
Hezekiels.

Die Propheet Daniel

Hoe Nebucadnezar die Babiloonsche coninc Hieru=
salem wan/ ende sommighe jonghelingen zijn under leerin
ghen opgeuoet/ Eñ hoe God zijn licht ende wijsheyt door
die selue oock onder die heydenen laet blincken.

Dat eerste Capittel.

IN den derden jare des rijcks Joakim
des Conincs Juda/ quam Nebucad=
Nezar dye Babiloonsche Coninck
voor Iherusalem/ ende beleghерde se
Ende die HEERE ghaf hem Joa=
kim den Co
ninck Juda
in zijn ghe=
welt/ Ende
sommige va
ten wt den
huyse Gods
dye dede hy
voeren indt
lant Sinear
in zijs Gods
huys. Ende
bracht die va
ten in zijns
Gods schat
cameren
Ende die
coninc sprac
tot Aspenas
sijnen ouerstē



camerlinc Dat hi wt die kinderē Israels/ vandē co
ninclijckē stāme/ eñ heren kinderē wt kiesen soude
Jonghelinghen die sonder gebreec waren/ Maer
schoone/ verstandighe/ wijse/ ende cloecke/ die daer
bequaem waren/ te dienen in des conincs houe/ eñ
te leeren die Chaldeeusche schrift/ eñ sprake/ Dien
bestelde die coninc watmen haer daghelics gheuen
soude van zijnder eyghender spijse/ Eñ vandē wijn
dien hi selfs dranck/ Op dat si alsoo drie iaer opghe
uoet/ daer na dienē mochten voor den coninc On=
der den welckē waren Daniel/ Hanania/ Misael/
eñ Azaria/ vanden kinderen Juda Ende die ouer=
ste camerlinc gaf haer andere namen/ Ende noem
de Daniel Beltschazar/ eñ Hanania/ Sadrach/ eñ
Misael/ Misach/ eñ Azaria Abed Nego.
Maer Daniel nam voor hem in zijnder herten
dat hi hem met des conincs spijse/ eñ metten wijn
die hi selfs dranc/ niet en woude veronreyninghen
Ende hi badt den ouersten camerlinck/ dat hi hem
gonde/ dat hi hem niet en mochte ontreynigē/ En
de Godt ghaf Daniel/ dat hem die ouerste camer=
linck gonstich eñ ghenadich was/ Die selue sprack
tot hem/ Ic ontsie minen heere den coninc/ die v u
we spijse eñ dranc besteelt heeft/ in dien dat hi saghe
dat uwe aensichten ongheschaepter waren/ dan der
andere jongelinghen van uwen ouder/ so mocht
ghi mi den coninc opten hals brenghen.
Doen sprac Daniel tot Melzar/ den welcken die
ouerste camerlinck Daniel/ Hanania Misael/ Asa
ria beuolen hadde/ Lieue besoeckt doch met dijne
knechten thien dagen/ Eñ laet ons gheuen moes C
te eten ende water te drincken/ Eñ laet dan voor
v onse ghedaente/ ende der andere jonghelinghen
die van des conincs spijse eten besien/ Ende na diē
dat ghi dan sien sult/ daer nae doet met dijne knech
ten/ Ende hy consenteerdet haer/ Ende hy besocht
met haer thien dagen/ Ende na die thien daghen
waren si schoonder/ ende badt inden lichamen ghe
stelt/ dan alle die andere jonghelingen/ die van des
conincs spijse aten/ Doen dede Melzar hare gheor
dineerde spijse/ eñ dranc wech/ eñ ghaf haer moes
daer voor.
Ende God gaf dese viere const ende verstant/
in alderley schriften/ ende wijsheyt/ Maer hi ghaf
Daniel verstant in alle ghesichten ende droomen.
Ende als die tijdt om was/ dien die coninc ghe
stelt hadde/ dat si souden in ghebracht worden/ soo
brachtse die ouerste camerlinck in/ voor Nebucad=
Nezar/ Ende dye Coninck sprack met haer/ Ende
daer en wert onder dien allen nyemandt gheuon=
den/ die Daniel/ Hanania/ Misael/ ende Asaria/ ge
lijc waren/ Ende si werden des conincs dienaers/
Ende die Coninck vandtse in alle saken die hi haer
vraechde/ thienmael wijser ende verstandiger dan
alle sterrenkijkers/ ende Waerseggers in zijnen
ghansche rijcke/ Ende Daniel leefde tot int eerstē
iaer des conincs Cores oft Cyrus.

Die coninc droomt eenen droom/ dies
en connen hem alle zijn wijsen niet
bedieden/ Maer Daniel ver
condicht den Coninc
den droom/ ende
zijn bediedenisse

Dat .ij. Capittel/

B N dat anderde iaer des rijcks Nebucad Nezars / hadde Nebucad Nezar eenen droom/waer van hi verschrict was/en ontwaecte/En hi beual dat me alle die sterrenkijkers/ Waersegghers/Touenaers/en Chaldeen/tsame roepen soude/dat si de coninc sine droom soude segghen/En si quame/en trade voor den coninc/En die coninc sprac tot haer/Ic heb eene droo ghehadt/die welcke mi veruaert heeft/En ic soude gheerne weten wattet voor eenen droom gheweest is.

Doen spraken die Chaldeen opt Chaldeeusch/ O Heer Coninc/God verleene v een lanc leuen/ Segt dijnen knechten den droome/ soo willen wi hem bedieden/Die coninck antwoorde/ en sprack totten Chaldeen/Hi is mi vergheté/ hi is my ontuallen/ In dien ghi mi den droome niet en vclaert noch en bediet/So sult ghi alle gader sterue/ En dijne huysen schandelijcken verdestrueert worden Maer ist dat ghi mi den droom vercondicht/ende vtlegt/So sult ghi gheschencke gauen / en groote eere va my ontfanghe/ Daeromme segt mi de droom en zijn bediedinghe/Si antwoorden wederom en spraken/Die Coninck segghe sinen knechten den droom/So willen wi hem bedieden.

Die coninc antwoorde en sprac/Ic mercke eerteynlic/ dat ghi de tijt vtrect/en dplaye soect/ want ghi doch wel siet/dattet mi ontuallen is/Maer in dié ghi mi de droom niet en segt/So gaet dat oordeel ouer v/als die logené en valsche dinghe voor ghenomé hebt/voor mi te spreken / tot dat die tijt
B voorbi gae/Daeromme segt mi den droom/Soo sal ic wel mercken/dat ghi oock die bediedinghe weet Doe antwoorde die Chaldeen voor de coninc/ en seyde tot he/Daer en is geen mensche op aertrijcke/die ghesegghe can/dat die coninc begheert/So en isser ooc geen coninc/hoe groot/hoe machtich/ dat hi oock si/die sulcx van eenighe sterrenkijcker/ Swarte counstenaer/oft Chaldeeusscheyssce. Want dat die coninc begheert/dat is te hooch / En daer en is ooc anders nyemant die't voor de coninc ghe segghen conde/wtghenomen die Gode/ die bi die menschen niet en woonen.

Doe wert die coninc seer toornich/en beual dat me alle die wijsen tot Babel doode soude. En dat oordeel ginc wt/datme die wijsen vdoo soude. En Daniel met sine gesellé wert ooc gesocht/ datmen se soude dooden/Doen vernam Daniel sulcke sententie/en beuel/va Arioch de ouerste Richter/des coninct/die welcke wt tooch te dooden die wijsen tot Babilonie/En hi begonst/ en sprac tot des coninct Voocht/Arioch/Waerom isser doch soo strenghe oordeel vande coninck wt gegae/ En Arioch vtelde het tot Daniel/Doe ghinc Daniel op / en badt de coninc dat hi he respijt geue wilde/op dat hi die bediedinge de coninc seggen mochte / En Daniel ginc thuys/En vtelde sulcx sine gesellé/ Hanania Misael/en Azaria/dat si vande hemel om ghenade bidde soude/va sulcx verborghe dincx weghe op dat Daniel en sine ghesellen metten andere wijsen tot Babel niet ghedoot en souden worden.

Doen wert Daniel sulcke verborghen dinck in een visioen des nachts geopébaert/ Waer va Daniel God vade hemel loofde/Hi begonst/en sprac Gheloooft si den name Gods va eewicheyt tot eewicheyt/ Want zijn is beyde wijsheyt ende sterckte Hi verandert den tijt/en die stonden/ Hy settet die coninghe af/en hi settet die coninghe in/Hi gheeft den wijsen haer wijsheyt/en de verstandighen haer verstant/Hi openbaert/so wat diep en verborghe is/Hi weet/wat int verborgen leyt/Want bi hem ist enckel licht/Ic dancke v/en loue v God mijnder vooruaderen/dat ghi mi wijsheyt/ en stercktе verleent/En nv geopenbaert hebt/tgene/daer wi v om ghebeden hadde/te wete/Ghi hebt ons des coninct sake te kennen ghegheuen.

Doe ginc Daniel op tot Arioch/die van den coninc beuel hadde/ die Wijsen tot Babylonie te doode/En sprac tot hem alsoo/Ghi en sult die wijsen tot Babel niet doode. Maer brengt mi op totten
C coninck/Ick wil den coninck die bediedinghe segghen/Arioch bracht terstont Daniel op voor den coninc/En sprac tot hem also/Daer is een geuonden/onder die gheuangé wt Juda/ die den coninc die bediedinge segghen sal/Die coninc antwoorde ende sprac tot Daniel/dien si Beltsazer hieté/Sijt ghi die ghene/die mi den droom/dien ic gesien hebbe/en zijn bediedinge vercondighen sal?

Daniel begonst voor den coninc/en sprac/Dat verborghé dinc / dat die coninck begheert vanden Wijsen/Swarten constenaers / Waerseggher s/ Sterrenkijkers/Teekenbedieders/ en Duyuelbesweerders/dat en staet in haer vermoghé niet/ de coninc te segghen/Maer God vanden hemel/die can verborghen dinghen openbaren/Die heeft de coninc Nebucad Nezar verthoont/wat in toecomende tijden ghescbieden sal.

Den droom ende dijn visioen/ doen ghi sliept/ dat quam also/O coninc du dachste op dijn bedde hoe dattet noch hier namaels ghaen soude/Ende die ghene die verborghen dinghen openbaert/dye heeft v verthoont hoe dattet gaen sal/ Soo is my alsulcken verborgen dinc te kenné gegeuen/ nyet door mijn wijsheyt/recht oft die grooter ware/da alle der anderen die daer leuen/ Met daeromme op dat den coninc die bediedinghe soude bewesen worden/ende datstu dijns herten ghedachten weten soudeste.

Du coninck hadde ste gesien/ende siet/ een seer groot ende hooch beeldt stondt voor v/Welc veruaerlijcke was om aen te sien/ des seluen beeldts hooft was va fijnen goude/Sine borst ende arme waren va siluer/Sijnen buyck ende lendenen waren van metael/Sine beené waren yseren/ Sijne voeten waren eens deels yseren / ende eens deels van potaerde/Sulcx saecht ghi/tot dat daer eenen steen sonder toedoen van handen af gheruct wert die dat beeldt sloech aen sine voeten die yseren en de leemen waren/ende vermaeldese tot puluer en de stof/Doen werden ooc dat yser/leem / metael/ siluer/ende gout/ deen met de andere tot stof ver maelt. Ende werden als caf dat dye wint vanden somerschueren wech waeyt / datmense nerghens meer gheuinden en conde/ Ende die steen die dat beelt sloech/wert eenen grooten berch/Ja dat hy ooc die gheheele wereit veruulde/dat is de droom Nv willen wy die bediedinge ooc voor den coninc segghen.

O coninc/du bist een coninc bouen allē conin-
gen/ die God vā hemel macht/conincrijcken/sterc
te/ēn eere gegeuen heeft/ende al dat bi den luyden
woont/Daer toe die beesten opten velde/ēn die vo
gelen onder dē hemel/in dijnē handē ghegeuen/ēn
die v ouer al geweldt verleent heeft/ Du bist dat gul-
den hooft/Na dy sal een ander conincrijc opstaen/
dat minder zijn sal/dant dine/ Daer nae dat derde
conincrijc/ dwelcke coperē is/ ēn sal nochtās ouer
alle lāden heerscappie hebbē/Dat vierde sal hardt
zijn/als yser/ Want ghelijck als yser alle dinck ver-
maelt/ēn in stucken breect/ Alsoo sal dat oock alle
dinc tot stof vermalen/ende in tweē breken.

Maer dat ghi gesien hebt/die voeten/ēn teenē
eens deels yseren/ēn eens deels potaerde/ Dat sal
een gedeelt conincrijck zijn. Nochtans sal daer wat
van des ysers plante of oorspronc in bliuen/ghelijc
ghi dat yser met dat leem gemengt gesiē hebt/Ēn
dat die teenē aen sine voeten/eens deels yseren/ēn
eens deels vā potaerde gesiē hebt/dat bedyet/dat
dat stijcke eens deels sterc/ēn eens deels swac zijn
sal/Ēn dat ghi gesien hebt/ yser met leem gemēgt
Si sullen haer wel na tbloet oft zaet der menschen
onder malcanderen mengen. Mer si en sullen noch
tans niet aē malcāderē bliuē/gelijc als hē dat yser
metten leem niet en laet menghen oft souderen.

Ēn inder tijt van sulcken conincrijcke sal God
vā hemel een conincrijc oprechtē/dz nymmermeer
verstoort en sal worden/Ēn zijn conincrijck en sal
op geen ander volc comē/Want het sal alle dese co
nincrijckē vernielē/ēn vdestrueren / mer tsal inder
eewichz bliuē/gelijc als ghi gesiē hebt/ eenen steen
sond handē vanden berch af gheschoort/Die dat y
ser/coper/potaerde siluer/ēn gout/ tot stof maelt
also heeft die groote God/dē coninc vertoont/hoe
dattet hier namaels gaen sal/ Ēn dit is den droom
sekerlijc/Ēn die bedie dinghe is oprecht.

Doē viel die coninc NebucadNezar op zijn aen
sicht/ēn aenbadt voor den Daniel/Ende hi beual/
datmē hē soude spijsoffer/ēn rueckoffer offeren/Ēn
die coninc antwoorde tot Daniel/ēn sprack / Daer
en is ghéen twijffel aen/uwe God is een God bo-
uē alle Godē/ēn een HEERE bouē alle coninghen
die die vborgē dingē opēbarē can. Want ghi dit v-
borgen dinc/hebt in opēbaer connē gebrēgen/Ēn
die coninc vhief den Daniel/ēn gaf hē veel ēn gro-
te geschenckē/Ēn hi maecte hē een Prince ouer dat
gansche lant van Babilonie/Ēn sette hē tot eenen
Ouersten ouer alle die Wijsen van Babilonien.

Ēn Daniel begeerde vandē coninc/dat hi sette
mochte ouer die lantschappē tot Babel / Sadrach
Mesach/ēn AbedNego/ Maer Daniel selfs bleef
bi den coninc te houe.

Die coninc laet een mandament wt gaen/dat een ye-
ghelijck dat gulden beeldt eeren soude/dat hi op ghrecht
hadde Ende als drie ionghers dat niet doen en wouden/
so werden si in eenen gloeyenden ouen geworpen/ende vā
God beschermt ende verlost/

Dat.iij.Capittel.

DJe coninck NebucadNezar dede een
ghulden beeldt maken / tsestich ellen
hooch/ēn ses ellen dic Ēn hi liet et set
tē int dal Dura/indē lande van Babi
lonie/Ēn die coninc NebucadNezar
seynde wt om die Hertogē/ Herē/Grauen/Richte
ren/Officierē/Voochdē/Raedtsheeren / ēn alle die
gewaldige indē lande/te vergaderē/ op datmē dat
beelt mochte wijen/D welcke die coninc Nebucad-
Nezar hadde doē oprichtē/Doē quamē tsamen die
Hertogen/Heren/Grauen/die Richters/Officie-
ren/Voochdē/Raedtsheren/ēn alle die gewel dighe
des lants/om dat beeldt te wijen/dwelcke die Co-
ninc NebucadNezar hadde laten oprichten / Ēn si
mosten teghen dat beelt ouer ghaen staen/ dat Ne-
bucadNezar hadde doen oprechten.

Ēn die Wtroeper riep met luyder stemmen/
O ghi volckē/geslachtē/ēn tongen/ ghi sult weten
Wanneer ghi hoort dat gelupt der basuynen/trom
petten/harpen/vedelē/psalter/luyten / ēn alderley
muysijcspel/So sult ghi neder vallen / ēn dat ghul-
dē beeldt aenbeden/Dwelcke die coninc Nebucad-
Nezar heeft doē oprichtē Mer so wie als dan niet
neder en valt/ēn aenbiddet/Die sal van stondē aen
indē gloeyendē ouē geworpen wordē/ Doen si nv
hoordē dat gelupt der basuynē/trompettē/harpen
vedelen/psalters/ēn alderley muysijcspel doen vie
lē alle die volckē/geslachten/ēn tongen ter neder/
Ēn aenbaden dat ghulden beeldt/Dat die coninck
NebucadNezar/hadde doen oprichten.

Ter stont gingen hyenen toe sommige Chaldeeu B
sche mannē/ēn beclaechdē die Joden/Si begondē
ēn spraken totten coninc NebucadNezar/ O Heer
coninc God oleen v een lanc leuen/ Du hebst eē ge
bot latē wtgaē/dat alle menschen/als si hooren sul
len dat gelupt der basuynē/trompetten/ harpē/ve
delen/psalters/luyten/ēn alderley muysijcspel/ dat
si dan souden neder vallen/ēn dat gulden beelt aen
beden/Soo wie niet nedē en viele/ēn aenbedet/Die
soude in eenen gloeyendē ouē geworpen worden/
Nv zijn hier Joodtsche mannē/welcke ghi ouer die
Voochdien indē lande tot Babel ghesett hebt/Sa-
drach/Mesach/Ēn AbedNego/ die selue versma-
den dijn ghebot/Ēn si en eeren dijne Goden niet
noch en bidden dat gulden beelt niet aen / dat ghy
opgherecht hebt/

Doen beual NebucadNezar wt een toornige v
bolgētheyt/datmē hē Sadrach/Mesach/ēn Abed-
Nego brengē soude. Ēn die mannē werdē voor dē
coninc gebracht Doe began NebucadNezar/ende
sprac tot haer/Hoe? Wilt ghi Sadrach/ Mesach/
AbedNego/mijnen God niet eeren?ēn dat gulden
beelt niet aenbedē? dat ic hebbe doē oprichten? Wel
aen/stelt v daer toe/so haest als ghi hooren sult dat
gelupt der basuynē/trōpettē/harpē/vedelen/psal-
ters/luyten/ēn alderley muysijcspel/soo valt neder
ēn bidt dat beeldt aen/dat ick hebbe laten maken/
In dien ghijt niet aē en bidt / So sult ghi vā stondē
aen indē gloeyendē ouē geworpē wordē/Laet sien
wie die God si/ die v hedē wt mijnder handt ver-
lossen sal.

Doen ātwoordē Sadrach/Mesach/AbedNego
ēn sprakē totte coninc NebucadNezar/Tē is geen
noot/dat wi v daer op antwoorden / Siet / Onse
God dien wi dienē/die can ons wel verlossen wt den
gloeyendē ouen/Daer toe O coninc/oock ons voor
dijn hant beschermen/Ēn in dien hijt niet doen en
wilde/So sult ghi nochtans wetē/dat wi dine Go
den niet en dienen/noch dat ghulden beelt/dat ghy
hebt laten oprechten/niet aenbidden en willen.

Doe wert Nebucad Nezar vol gramschappen/ ende stelde zijn aensicht seer fellijcke op Sadrach/ Mesach/ Abed Nego/ En beual datmen den ouen seuenmael heeter soude maken/ dan men te doen placht. En hi sprac totten sterckẽ crijschluyden die in zijn heyr waren/ dat si Sadrach Mesach/ Abed Nego binden souden/ ende inden gloeyenden ouen worpen/ Also werden dese mannẽ in hare mantelen/ hosen/ eñ schoenẽ/ eñ andere cleederen/ gebonden/ eñ inden bernenden ouen ghewoꝛpen/ Want men most des coninx gebot sonder vertoeuẽ volbrenghẽ/ Eñ men stoocte dat vier inden ouen/ soo seer dat die mãnẽ/ die Sadrach/ Mesach/ eñ Abed Nego/ verbernen souden/ verghingẽ vã die vlãme des viers/ Mer die dye mannẽ Sadrach/ Mesach eñ Abed Nego/ vielen af inden gloeyenden ouẽ/ gelijc als si ghebonden waren.

¶ Dat hier na volcht/ dat zijn Sinte Iheronimus woorden/ eñ men en vintet in die Hebreeusche boecken niet.

En si wandelden in dat middel vander vlãme/ Gode louẽde/ eñ den HEERE gebenediende/ Eñ Azarias stont/ eñ heeft aldus ghebedẽ segghende/ int midden des viers / Ghebenedijt zijt ghi God/ die HEERE onser vaderen/ eñ looflic eñ heerlick is uwen name inder eewicheyt/ wãt ghi zijt recht. vaerdich in allen dingen. die ghi ons gedaen hebt/ eñ alle uwe wercken zijn warachtich/ eñ uwe weghen zijn recht/ eñ uwe oordeelen zijn waer/ Wãt warachtige oordeelen hebt ghi gedaen/ na alle dat ghi ouer ons ghebracht hebt/ eñ ouer dye heylighe stadt Hierusalem / want inder waerheyt eñ inden oordeele/ hebt ghi dit op õs gebracht om onse son-
3.Reg. viij.d. den/ Want wi hebbẽ ghesondicht/ eñ booslic ghedaen/ wechgaende vã v/ eñ uwe geboden niet horende/ also ghi õs geboot/ op dat õs wel soude zijn.

Hier om al dat ghi ouer ons ghesonden/ eñ ghedaen hebt/ dat hebt ghi in warachtighẽ oordeel gedaen/ ons leuerende inden handẽ onser viandẽ/ eñ alder boosten ouertreders/ eñ dẽ onrechtuaerdichsten/ eñ alder quaetsten Coninghe / ouer alle aertrijck. Hier om bidden wi HEERE/ en leuert ons niet eewelijcken/ om dijns heylichs naems wille/ En verstroyt v testament niet gheheelick/ ende en neemt v barmherticheyt altemael niet vã ons/ om Abrahams ws beminden knechts wille/ eñ Isaac uwen knecht/ eñ Israel uwen gheheylichden/ dien ghi ghesproken hebt belouende / dat ghy haer saet vermenichfuldighen soudt/ ghelijc die sterren des hemels/ eñ dat sant der zee / Want HEERE wy zijn vermindert/ meer dan alle die heydenẽ / ende dat om onser sonden wille. Ende in deser tijt/ en is noch Prince/ noch leytsman/ noch propheet/ noch brãtoffer/ noch spijsoffer/ noch hefoffer/ noch ruecwerck/ noch plaetse der eerster vruchtẽ voor v/ op dat wi v barmherticheyt souden moghen vinden/ Maer nochtans HEERE wilt ons ontfangen/ in een vedroeft herte/ eñ in eenẽ vnederdẽ geest.

Ghelijc een brantoffer vã rammen/ eñ vã stieren/ eñ ghelijc duysent vette lammeren/ alsoo moet heden onse offerande in uwen aenschijn worden/ Wãt die in v betrouwẽ en wordẽ niet beschaemt/ eñ siet nv volghen wi v wt heelder herten/ eñ wy vreesen eñ wi soecken v aensichte / En beschaemt ons niet/ mer doet met ons na uwer goedertierenheyt/ eñ na die menichte uwer ontfermherticheyt/ Eñ verlost ons na dijne wonderlicheden/ O HERE gheeft uwen name die heerlicheyt/ eñ beschaẽt se alle/ die uwen knechten quaet thoonen.

Laetse beschaemt worden door uwe almachticheyt/ eñ hare cloecheyt in stucken ghebroken worden/ op dat si weten dat ghi alleene God die HERE zijt/ eñ heerlic op die rontheyt der aerdẽ / Eñ des Coninx dienaers/ die daer die kinderen inden viere ghewoꝛpen haddẽ/ en lieten niet af dat Forneys te heeten met Naphta stoppelen eñ pech / eñ met olijftacken/ eñ dye vlamme vloech wt bouen den forneyse/ negen eñ veertich cubitus hooch/ eñ verbrande die Chaldeeusche/ dye ontrent den forneyse waren.

Eñ die Engel des HEEREN is neder ghecomen met Azariã/ eñ sinẽ ghesellen inden forneyse/ eñ heeft die vlãme des viers wten forneyse gheslaghen/ eñ heeft dat midden des forneys ghemaect als eenen wint waeyende van dauwe / eñ dat vier en heeftse niet gheraect/ noch eenich letsel gedaen

Doen hebben dese drie ghelijc wt eenẽ monde God ghebenedijt indẽ forneyse seggende. Ghebenedijt zijt ghi God die HEERE onser vaderen/ eñ louelic eñ heerlic/ eñ hooch verheuẽ inder eewicheyt/ Eñ gebenedijt is die heerlicheyt ws heylighẽ naems/ eñ looflic eñ seer verheuẽ inder eewicheyt/ Ghebenedijt zijt ghi indẽ heyligẽ tẽpel uwer heerlicheit/ eñ seer looflic/ eñ ouerglorioos inõ eewichz

Ghebenedijt zijt ghi inden throon ws rijcx/ eñ ouerlooflic/ eñ seer hooch verheuẽ inõ eewicheyt.

Ghebenedijt zijt ghi/ die daer besiet die diepten/ eñ sidt op die Cherubim/ eñ looflic/ eñ alder hoochste verheuẽ inder eewicheyt/ Ghebenedijt zijt ghy int firmament des hemels / eñ looflic eñ glorioos inder eewicheyt. Alle die wercken des HEEREN ghebenedijt den HEERE/ louet hem eñ verheft hẽ den alder hoochsten inder eewicheyt.

Ghebenedijt ghi Engelen des HEEREN dẽ HEERE/ looft hem eñ verheft hẽ inder eewicheyt/ Ghebenedijt den HEERE ghi hemelen/ Ghebenedijt den HEERE alle ghi waterẽ/ die daer zijt bouen die hemelen/ looft den HEERE / Ghebenedijt alle crachten des HEEREN den HEERE/ looft/ eñ verheft hem inder eewicheyt.

Ghebenedijt den HEERE sonne eñ mane/ Gebenedijt den HEERE ghi sterrẽ des hemels/ looft/ Ghebenedijt den HEERE stofreghen eñ dauwe/ looft/ Ghebenedijt den HEERE/ alle die gheesten des HEEREN/ looft. Gebenedijt vier eñ hitte dẽ HEERE/ looft. Ghebenedijt den HEERE winter eñ somer/ looft.

Gebñdijt dẽ HEERE dauwẽ eñ hijsel/ looft. Gebenedijt dẽ HEERE ijs eñ sneeu/ looft. Ghebñdijt dẽ HEERE nachtẽ eñ dagẽ/ looft. Gebenedijt den HEERE licht eñ duysternisse/ looft. Gebenedijt dẽ HEERE blixem eñ wolcken/ looft. Gebñdijt aerde dẽ HEERE/ looft eñ verheft hẽ inder eewicheyt

Gebñdijt dẽ HEERE bergẽ eñ heuuelẽ/ looft. Gebñdijt dẽ HEERE/ al dat daer spruyt opter aerdẽ/ looft. Gebñdijt ghi fonteynẽ dẽ HEERE/ looft Gebenedijt dẽ HEERE zeen eñ loopende waterẽ/ looft. Ghebenedijt dẽ HEERE waluisschẽ/ eñ alle dat daer int water leeft / looft. Ghebenedijt den

HEERE alle vogelen des hemels/looft.

Ghebenedijt den HEERE/alle dieren eñ beestē looft. Ghebenedijt den HEERE sonen der menscē looft. Ghebenedijt Israel den HEERE/ looft eñ v̊heft hem inder eewicheyt/ Ghebenedijt den HEERE priesteren des HEEREN/looft. Ghebenedijt den HEERE knechten des HEEREN looft.

Ghebenedijt den HEERE geesten eñ sielen der
E rechtuerdiger/looft. Gebenedijt den HEERE ghy heylighen eñ ootmoedige van herten/looft. Ghebenedijt dē HEERE Azaria/ Hanania/ Misael/looft eñ verheft hem inder eewicheyt.

Die ons v̊lost heeft wter hellē/ eñ heuet ons salich ghemaect/wt die hant des doots eñ heeft ons v̊lost wt dat middē der bernēder vlāmen/wtē middē vanden viere/heeft hi ons v̊lost/Belijt den HEERE wāt hi is goet/ wāt sine ōtfermherticheȝ duert ind̊ eewicheyt. Gebenedijt alle ghi Godvruchtige God dē HEERE der godē/looft eñ belijt hē/want inder eewicheyt duert sine ontfermherticheyt.

¶Hier beghint weder om dat Hebreeusche eñ dat voorgaende is wt Theodotionis translatie oft ouersettinghe ghenomen.

Doē verwōderde hē die coninc NebucadNezar eñ was zeer v̊schrict/eñ stōt ter stont op/eñ sprac tot sine Raetsheren/En hebbē wi niet drie mānē gebōdē int vier laten worpē? Si antwoordē/eñ sprakē/ totte coninc/Ja heer coninc/Hi āt woorde eñ sprac Ic sie nochtans vier mannen los inden vier ghaen wandelen/Eñ si zijn ongequetst/Eñ die vierde is ghelijc oft een soon der Goden ware.

Eñ NebucadNezar tradt toe voor dat gat des gloeyēdē ouens/eñ sprac/Sadrach/Mesach/Abed Nego/ghi knechten des alderhoochstē Gods gaet wt eñ comt herwaerts Doē gingen Sadrach/Mesach/AbedNego wt den viere/ Doen versaemden hen die Hertogen/Heerē/Grauen/eñ des conincs Raedt/eñ sagen/dat dat vier geen macht aē die lichamē deser mannen bewesen en hadde/dat oec dat hayr op hare hoofden niet gesengt/ eñ hare mantelen niet ghequetst en waren/Ja mē en conde gheenen brant aen haer geriecken.

Doen began NebucadNezar eñ sprac/Ghelooft moet zijn die God Sadracs/Mesachs/eñ AbedNegoos/die sinē Engel gesondē/eñ sine dienaers verlost heeft/die haer op hē verlatē hebbē/Eñ des coninccs gebot niet gehoudē/Met hare lichamē daer voor gegeuē hebbē/dat si geenē God/ eeren noch aenbiddē en willē/dan harē God alleen/ Darromme si nv dit mijn gebot/So wie ond̊ alle volckē/geslachten/eñ tongen den God Sadrachs/Mesachs eñ AbedNegoos lastert/Die sal steruē/eñ zijn huis scandelikē verdoruē wordē/Want daer en is geen ander Godt/die also beschermen can/ als dese. Eñ die coninc gaf Sadrach Mesach/ AbedNego groot gewelt inden lande van Babilonien.

¶Dit is eenē brief des conincs/ waer in hi bekent/wat hē God verthoont heeft. Die coninc heeft weder eenen droom/dien hem Daniel bediet. Dat.iiii.Capittel.

A Die coninc NebucadNezar allen landen eñ luyden/ die op dat gansce aertrijc woonen/Die vrede vermeerdere hē bi v luyden/Het heeft mi goet ghedocht dat ic vercondighe die teekenen eñ wonderlijcke werckē/die de alōhoochste Godt aen mi gedaen heeft/Want zijn teekenē zijn groot eñ zijn wonderlijcke wercken zijn machtich/Ende zijn Rijc is een eewich Rijck/ En zijn heerschappie duert inder eewicheyt.

Ic NebucadNezar/als ic wel te vreden was in mijnen huyse/eñ doent wel stont/in mijnen palleyse/doen sach ic eenen droom/die mi veruaerde/Eñ die gedachtē/die ic op mijnē bedde hadde/ouer dat visioē/dat ic gesiē hadde/die bedroefden mi/Eñ ick beual/datmen alle wijsen tot Babel voor mi brengen soude/dat si mi seggen souden / wat dē droom bediede/Doen werden voor mi op ghebracht die Waerseggers Chaldeen/ sterrenkijkers/eñ Duyuelbesweerders/ Eñ ick vertelde den droom voor haer Mer si en condē mi niet geseggen/wat hi bediede/ter tijt toe dat tē laetstē Daniel voor mi quā (welckē mē Beltschazer hiet/ na den name mijns Gods)die den heylighen gheest Gods hadde. Eñ ic v̊telde voor hē den droom/O Beltsazer du ouerste onder die waerseggers/ Want ick weet dat ghi den heyligen geest Gods hebt/eñ dat v niet verborgen en is/Daerōme segt mi nv dat ghesichte mijns drooms/dat ic ghesien hebbe/eñ wat hi bediet.

Eñ dit ist gesichte / dat ic gesien hebbe op mijn bedde/Siet/ Daer stondt eenen boom midden op aertrijcke/die was zeer hooch/groot eñ dicke / zijn hoochte recte tot aen den hemel / eñ hi breyde hem wt tot aen alle die eynden des ganschen aertrijcks/ Sijn tacken eñ bladeren warē scoon/ Eñ hi hadde veel vruchten/also dat een yegelic genoech daer aē te eten hadde/Alle die beestē vandē velde/die sochten een schaduwe onder hē/Eñ die vogelen onder den hemel woonden op sine tacken/Summa / alle vleesche geneerde hem vanden boome.

Eñ ic sach een gesichte op mijn bedde / Eñ siet B
Een heylighe Wachter(eñ Wecker / die heylighe Engel)die quā af vanden hemel/eñ riep zeer luyde Eñ sprac also Houwet den boom af/Schoort hem zijn tacken af/Strijct hē dat loof af/ Eñ verstroyt zijn vruchten/Also dat die beesten/ die onder hē ligghen/wech vlieden/ Eñ die voghelen van sine tacken vliedē/Nochtans laet dē struyc met sine wortelen inder aerdē bliuē. Eñ hi sal in yserē/eñ metalen ketenē opten velde int gras gaen/Hi sal inden dauwe des hemels liggē/eñ nat wordē. Eñ hi sal weydē met die wilde dierē van die cruyden der aerden Eñ dat menscen hert sal hē genomē / eñ een beestē hert gegeuē wordē/ter tijt toe/dat seuen iaer ouer hē ō zijn/Sulcs is indē raet des Wachters beslotē vndē alō theylichstē/gegrondeert/ op dat die leuēde bekennē/dat die Alōheylichste ghewalt heeft ouer die coninccrijcken der menschē/Eñ hi geeftse/ wien hi wilt/Eñ hi verheft die nedere/tot den seluen.

Alsulcken droom heb ic coninc NebucadNezar gesien/Eñ nv O Beltschazer segt doch wat hi bediet/Wāt alle die wijsen in minē coninccrijc/ en connen mi niet bewijsen/ wat hi bediet/Maer ghi vermoget wel/ want den heyligen geest Gods is in v/

Doen veruaerde hem Daniel(die anders Beltschazer hiet)omtrēt een vre lanc/ Eñ zijn ghedachtē bedroefdē hē Mer die coninc sprac/ Beltschazer en laet v dē droom/eñ zijn bediedinge niet veruarē Beltschazer begōst/eñ sprac/Ach mijn Here/God geue dat den droō dijnē viandē/eñ zijn wtlegginge

vijn wederpartijders ghesciede moete/ Den boom
die ghi gesien hebt/ dat hi groot eñ dicke was/ eñ si
ne hoochte aende hemel reyckte/ eñ hi breyde hem wt
ouer dat gantsche lant/ Ende sine tacken schoō/ eñ
sijnder vruchten veel waren/ Waer af dattet al te
eten hadde/ Ende onder hem woonden die dieren
opten velde/ Ende die voghelen des hemels saten
op sine tacken/ O Coninc du bist den boom/ die so
groot eñ machtich bist/ Want dijn macht is groot
ende reyckt aenden hemel/ Ende dijn ghewelt streckt
tot aen die eynden der werelt.

C Maer dat die Coninc eenē heylighen Wachter
ghesien heeft vanden hemel afvarende/ eñ seggen-
de/ Hout den boom af/ ende verderft hem/ Noch-
tans laet den tronc met sijn wortelen inder aerdē
blijuen/ Mer hi sal in coperen eñ yseren ketenē op
den velde inden grase gaen/ Eñ inden dauwe des
hemels liggē/ eñ nat wordē/ Eñ hem met den bee
sten op den velde weyden/ tot dat seuen tijden oft
iaren ouer hem om sijn/ Dit is die bediedinge/ O
Heer Coninc/ Eñ alsulchē raet des alderhoochstē
gaet ouer mijnē Heere dē Coninc/ Men sal v van
dē liedē vtstootē/ Eñ ghi sult moeten bi die beesten
op den velde bliuē/ Eñ mē sal v gras latē eten/ ge-
lijc die ossen. Eñ ghi sult vandē dauwe des hemels
nat wordē/ tot dat seuē iarē om sijn/ Op dat ghi be-
kēt/ dat die Alderhoochste macht heeft ouer die co
ninckrijckē der mēschē/ Eñ hi gheeftse dien hy wil.

D Maer datter gheseyt is/ Men soude nochtans
den stoc met des booms wortelen latē bliuē/ Dat
bediedet/ Dat dijn coninckrijcke dy oprecht blijuen
sal/ na dien ghi bekent hebt/ dat die macht indē he-
mel si/ Daeromme O Heere Coninck laet v doch
mijnē raet behagē/ Eñ maect v los vā dijnē soudē
door gherechticheyt/ Eñ outslaet v vā dijnder mis-
daet/ door weldaet aenden armen/ So sal hi mede
lijden hebben met dijne sonden.

Alle dese dingē geschiedē dē Coninc Nebucad
Nezar/ Daer na twelf maendē/ doē die Coninc op
ten pallayse sijns coninckrijcx tot Babel ghinck spa
cieren/ begonst hi/ eñ sprac/ Dat is die groote stadt
Babel/ die ic mi selfs tot eenē coninclijcke houe ge
timmert hebbe/ door mijne groote macht/ mijnder
maiesteyt ter eerē/ Eer dat die Coninc dese woor-
dē wtgesprokē hadde/ So viel daer een stemme van
den hemel/ seggende/ O Coninck Nebucad Nezar/
Laet v dat geseyt sijn. Dijn coninckrijcke sal di geno
mē wordē/ Eñ mē sal v vandē liedē verstootē/ eñ
ghi sult bi den beestē die optē velde gaen/ bliuē/ al-
so datmē v met dat gras gelijc dye ossen voederen
sal/ tot dat ouer v die seuē tijden (oft iarē) om sijn/
op dat ghi bekēt/ dat die Alderhoochste macht heeft
ouer die coninckrijckē der mēschē/ Eñ hi geeftse wiē
hi wil/ Vā stondē aen wert dat woort volbracht o-
uer Nebucad Nezar/ Eñ hi wert vandē liedē vtstoo
ten/ Eñ hi adt gras gelijc een ossche/ Ende sijn lijf
wert ghenet vandē dauwe des hemels/ tot dat sijn
hayr wies so groot al vederen van een aernt/ En-
de sijn nagelen gelijc als vogels clauwen worden.

E Na dese tijt/ hief ic Nebucad Nezar mijn ooghen
op ten hemel/ Eñ quā weder tot vstant/ eñ dancte
dē Alderhoochstē/ Ic prees/ eñ eerde dē ghenē dye
eewelic leeft/ wiens gewelt inder eewicheyt blijft
Eñ sijn rijc tot allē tijdē duert/ Tegē dē welchē al
le die op aertrijcke leuē/ niet te rekenen en sijn/ Hy
maket al/ als hi wil/ beyde met die crachtē inden he
mel/ eñ met dē ghenē die opter aerdē woonen/ Eñ
nyemāt en can sijnder hant wederstaē/ noch tot hē
seggen/ Wat doet ghi? Ter seluer tijt quam ick we
der tot mijn verstant/ eñ ooc tot mijnder coninclijc
ker eerē/ tot mijnē heerlicheit eñ eerwaerdicheyt/
ende mijne raedtsheeren eñ machtige begheerden
my/ Ende ic wert weder in mijn coninckrijc ghe set/
Ende ick vercreech noch grooter heerlicheyden/
Daeromme loue ic Nebucad Nezar/ eere/ eñ prijse
den Coninck des hemels/ Want alle sijn wercken
sijn waerheyt/ Ende sine wegen sijn recht/ Eñ soo
wie houaerdich is/ die can hi veroot moedighen.

¶ Daniel bediet den Coninck Belsasar dat scrift/ dwelc
ke een hant aenden muere ghescreuen hadde.

Dat.v.Capittel.

BEltsaser die Coninc maecte een heer
lijcke maeltijt oft banchet sinen mach A
tighen eñ Hooftlieden/ Eñ hy dranck
hē dronckē met hē/ Eñ doē hi drōc-
ken was dede hi die guldē eñ siluere
vate voortbrenghē/ die Nebucad Nezar sijn vader
wt den tempel tot Hierusalē ghenomē hadde/ Op
dat die Coninc met sijn machtige/ met sine wijuen
eñ met sijn boelschappē daer wt drincken souden/
Also werdē voort ghebracht die vaten/ die wt den
Tēpel/ wt den huyse Gods tot Hierusalem gheno
men warē/ Eñ die Coninc eñ die gheweldige/ sine
wijuē/ eñ boelscappē dronckē daer wt/ Eñ doen si
also den wijn dronckē/ so presen si die gulden/ silue
ren/ coperen/ yseren/ houten/ eñ steenē Afgoden.

Essen ter seluer tijt/ so quamē te voorschijn vin
gerē/ gelijc als vā eender menschē hant/ die screuē
recht tegē dē candelaer ouer/ op die gheplaesterde
muere/ in die coninclijcke sale/ Eñ die coninc wert
gewaer/ die hant die daer screef. Doen verloos die
Coninc sijn verwe/ eñ sijn gedachtē verscricktē hem
also dat hē die lendenē scuddē/ eñ die beenē beefdē.
Eñ die Coninc riep met luyder stemmen/ datmen
hem die swerte constenaers/ Chaldeers/ eñ duuel
beswerders voort brenghen soude/ Eñ dede den
Wijsen tot Babel segghen/ Welcke mensche dese
scrift leest/ eñ segghen can/ wat die bediedet Die sal
met purpur ghecleet worden/ eñ een gulden keten
aendē hals draghen/ Eñ hi sal ouer dat derde deel
mijns coninckrijcx geweldich sijn/ Doen werden al-
le die Wijsen des Coninex voort ghebracht/ Maer
si en conden noch dat schrift ghelesen/ noch die be-
diedinghe den Coninc verclarē/ Doen verscricte hē
die Coninck Belsaser noch meer/ eñ verloos alle
sijn verwe/ Ende sinen Heeren wert seer banghe.

Doen ghinc die Coninghinne om sulcker sakē
wille des Coninex/ eñ sijnder Heerē henē op in die B
sale/ eñ sprac/ Heer Coninc/ God verleen v een lāc
leuē/ En laet v doch uwe gedachtē also niet versa-
ghet maken/ Eñ en ontset also in dijn aēsicht nyet/
Daer is een man in dijn coninckrijcke die den gheest
der heyliger Godē heeft/ Wāt indē tijdē dijns va
ders/ so wert bi hē vclaringe geuondē/ verstant eñ
wijsheyt/ gelijc der Godē wijsheit/ Eñ v vader die
Coninc Nebucad Nezar sette hē bouē die waerseg
gers/ Chaldeers/ Duyuelbeswerders/ eñ Sterre-
kijckers/ Om dat eenē hoogerē geest bi hē geuon-
dē werdt/ Daer toe verstant/ wijsheyt/ droomen te

bediedẽ / doncker sprueckẽ / radẽ / eñ verborgen sa
kẽ te opẽbaren / te wetẽ Daniels / diẽ die Conic dẽ
de Beltsaser noemẽ / So laet nv dan Daniel roepẽ
Die selue salt wel seggen / wat dat bediet
Doẽ wert Daniel op voor dẽ Coninc gebracht
Eñ die Coninc sprac tot Daniel / Sijt ghi die Da=
niel / een vã die geuãgen wt Juda / die die Coninc
mijn vader wt Juda herwaerts gebracht hadde?
Jc hebbe van v hoorẽ seggẽ / dat ghi den heyligen
geest Gods hebt / eñ dat verlichtinghe verstãt / eñ
bouẽ matẽ grote wijsheyt bi v gheuonden is / Nv
heeftmen die Wijse eñ swarte constenars hier op
voor mi gebracht gehadt / op dat si mi dese scrift le
sen / eñ vercondigẽ souden wat si bediet / Eñ si en
connẽ mi niet ghe seggẽ / wat sulcs bediet / Maer
van v hoor ic / dat ghi condt die bediedingẽ geuen
eñ dat verborgẽ opẽbaerẽ / Jn diẽ ghi nv dit scrift
lesen condt / eñ mi dat verclarẽ / watse bediet / So
sult ghi met purpur gecleedt worden / eñ een gul=
dẽ ketẽ aen dinẽ hals dragen / eñ ghi sult ooc ouer
dat derde deel mijns Conincrijcs geweldich zijn.
Doen antwoorde Daniel / eñ sprac voor dẽ Co
ninc / Houdt dijn gauẽ selfs / eñ geeft dine geschenc
C ken eenẽ anderẽ / Nochtãs wil ic den Coninck dye
scrift lesen / eñ bewijsen / wat si beduyt. O Heere
Coninc / God die Alderhoochste heeft dinẽ vader
Nebucadnezar / dat conincrijc / macht / eere ende
heerlicheyt gegeuen. Also dat alle lantscappẽ / lie=
dẽ / eñ tongẽ om sulcker macht wil / die hẽ gegeuẽ
was / vreesdẽ eñ ontsagẽ / Want hi doode / dien hi
woude / Eñ so wien hi woude / dien sloech hi / Hy
verhief diẽ hi woude / hi vernederde dien hi wou
de / Mer doẽ hẽ sijn herte verhief / eñ dz hi verme=
tẽde eñ hoomoedich wert / Doẽ wert hi vandẽ co
ninclikẽ stoele ghestootẽ / Eñ hi verloos zijn eere /
eñ wert verstootẽ vandẽ liedẽ / Eñ zijn herte wert
den beestẽ gelijc / Eñ hi moeste bi dye woudtselen
sijn waninge hebbẽ / Eñ hi adt gras ghelijc een os=
sche / Eñ zijn lijf wert vã des hemels dauwe nat /
Ter tijt toe / dat hi mercte / dat God dye Alder=
hoochste macht heeft ouer die conincrijcken der
menschen / Ende hi geeftse / wien hi wil
Ende du Beltsazer sijn soon / en hebst dijn herte
nietootmoedicht / Hoe wel dat ghi sulcs al wist /
Mer ghi hebt v tegen dẽ HEERE des hemels ver
heuen / ende die vaten sijns huys moestmen voor
v brengen / Ende ghi eñ dine Herẽ / dine wijuẽ / eñ
D boelschappen hebt daer wt den wijn gedroncken /
Dair en bouẽ hebt ghi die siluerẽ / guldẽ / coperen /
ysere / houtene / eñ steenen Goden gheprelsen / die
noch en siẽ noch en horẽ / noch en geuoelen / Mer
diẽ God die dinen adẽ / eñ alle dijne wegẽ in sijnẽ
hãt heeft / dien en hebt ghi niet gepresen / Daerom
me is van hem dese hant gesondẽ / Ende dit scrift
dat daer ghetrekent staet
Nv dyt is tscrift / dat daer gheteekent staet /
Mane / Mane / Thekel / Upharsin / Ende dit is die
bediedinghe / Mane / dat is / God heeft v conincri=
ke ghetelt / ende volyndt / Thekel / dat is / Men
heeft v in een waechschale ghewoghen / eñ te licht
geuonden / Peres / dat is / Dijn conincrijcke is ghe
deelt / eñ den Meden ende Persen gegeuen / Doẽ
beual Beltsazer / datmen Daniel met purpur clee
den soude / Ende een gulden keten aen dẽ hals ge

uen / Ende dede van hem wtroepen / dat hi die derd
de Heere in dat conincrijc ware.
Maer effen in dien seluen nacht / so wert Belt
sazer die Coninc der Chaldeen ghedoot

¶ Die Coninc Darius stelt Daniel ẽ eenẽ Here ende voor
weser sijns gansscen rijcs / Dwelc hem dãdere Heerẽ mis
gonnen / ende vermaken hem bi den coninc / dat hi geuan=
gen / ende inder leeuwen cuyle geworpen wert / Nochtans
van God ongequetst behoedt wort.

Dat.vi.Capittel:

A Ende Darius wt Meden nã dat rijc
in / doen hi twee en tsestich iaer oudt
was / Eñ het docht Dario goet / dat
hi ouer dat gansche conincrijc sette=
de hondert eñ twintich Lantuoech=
dẽ / eñ ouer dese sette hi drie Princẽ (die eene was
Daniel) den welcken die Lanvoechden souden re=
keninge doen / op dat die Coninc der moeytẽ ver=
laten ware / Maer Daniel ghinc die Princen ende
Lantvoechden alle te bouen / Want eenen hoogen
gheest was in hem / Daeromme dacht die coninck
hem ouer dat ghansche rijc te setten
Daeromme dachten die Princen / eñ Lãtvoech
den daer na / hoe si aen Daniel een oorsake moch=
ten vinden / die teghen dat conincrijc ware / Maer
si en conden gheen oorsake / noch boosheyt ghe
uinden / Want hi was getrouwe / datmen gheen
schult noch ooc boosch stuck aen hem gheuinden
en conde / Doen spraken die mannen / Wy en sul=
len gheen sake op Daniel vinden / behaluen ouer
sinen Gods dienst
Doen quamen die Princen / ende Landuoech=
den met hoopen voor den Coninc / ende si seyden
tot hem also / Heer Coninc Darios / God verleen
v een lanck leuen / Die Princen des Conincrijcs /
die Heeren Lantvoechden / Raedtsheeren / ende
Hooftlieden / die alle tsamẽ hebben ouerdraghen /
ende gesloten / Datmen een Coninclijck gebot sal
laten wtgaen / ende een streng beuel oordineren /
dat / So wie binnen dertich daghen yet bidt oft be
gheert / het si van eenen God / oft van eenen men
sche / behaluen van v Heer Coninc alleẽ / die sal totẽ
ten leeuwen in den cuyle geworpen wordẽ Daer=
omme O lieue Coninck sult ghi alsulcken ghebot
beuestigẽ / eñ onderteekenẽ / op dattet niet verãdert
en werde / gelijc als dat recht der Meden eñ Per=
sen is / dat welcke men niet ouertredẽ en derf / Eñ
also onderteekendet die Coninc Darius
Als nv Daniel vernam / dat sulcken ghebodt
onderteekent was / soe ghinck hi henen op in zijn
huys Ende dye vensteren in sijn somerhuys tot
Hierusalem waerts stonden open / Ende hy kniel
B de des daechs driemael op sine knyen. Ende badt
loofde / ende dancte sinen God / ghelijcker wijs hy
voormaels te doen plach Doen quamen dese man
nen weder tsamen metten hoope / ende si vonden
den Daniel biddende / ende smeeckende voor sinẽ
God / Ende si traden henen toe / ende si spraken
met den Coninc van des Conincs ghebodt / Heer
Coninck en hebt ghy niet een ghebodt onderteec
kent / dat / Soo wie binnen dertich daghen yet be
gheert oft bidt / tsy van eenen God oft mensche /
behaluen van di O Heer Coninck alleen / dat dye
selue soude tot den leeuwen in dye cuyle ghewor
pen worden: Die Coninck Darius andtwoordẽ



ende sprac/Ja /het is waer. Eñ dat recht der Me
den/eñ Persen en sal niemant ouertredē/ Si andt
woorden ende spraken voor den Coninck/Daniel
der gheuangenē een wt Juda/dye en acht noch v /
noch v ghebot/dat ghi ondertecckent hebt/Wāt hi
biddet des daechs drye mael

Doen die Coninc sulcs hoorde/soo wert hi seer
bedroeft/eñ hi dede groote neersticheyt dat hi Da=
C niel verlossen soude/eñ ghinc met die sake om/op
dat hi hem beschermen soude/tot dat die sonne on
der ghinc Doen hooptē haer die mannen voor den
Coninc/eñ spraken tot hem/Ghy weet wel Heer
Coninc/dat der Medē eñ Persen recht is/dat een
yeghelic ghebot eñ beuel/dat die Coninc besloten
heeft onueranderet sal bliuen /Doen beual die Co=
ninc datmen Daniel soude voortbrengē/eñ worpē
hē voor die leeuwen inden cuyle/Eñ die Coninck
sprack tot Daniel/Dijn God dien ghi sonder op=
houden dient/die help v/Eñ si brachten eenē steen
dien leyden si opt gat vanden cuyle/diē beseghelde
die Coninc met sinē eyghenen rinc/eñ met sijnder
D Heerensegel/opt dat niemant anders aen Daniel
sinē lust en soude gebruykē/ende dat des Conincs
beuel aen Daniel niet verandert en soude worden

Eñ die Coninc ghinc wech op sijn pallcys/Eñ
hi en liet geen etē voor hē brengē/Eñ hy en conde
ooc niet geslapē/Des morgēs vroech doent dach
wert/stont die Coninc op/Eñ ghinc haestelijc tot
ter cuylen/daer die leewē waren/Eñ als hi tot die
cuyle quā/riep hi met drouigerstēmē tot Daniel
eñ die Coninc sprack tot Daniel / O Daniel /een
knecht des lēuēdigen Gods heeft v ooc uwe God
diē ghi sond̄ ophoudē diēt ooc wel mogen vanden
leeuwē beschermē? Eñ Daniel sprac met den Co
ninc/O Heer Coninc God verleeē v eē lanc leuen/
Mijn God heeft sinen Engel gesondē/die der leeu=
wē muylen geslotē heeft/also/dat si mi niet misdaē
en hebbē Wāt voor hē ben ic onsculdich geuondē
Des gelijcs en hebbe ic teghē v/O Here Coninc
nz misdaē Doē wert die Coninc seer blijde/eñ dede
Daniel wt diē cuyle treckē/Eñ si togē Daniel wt
dē cuyle/Eñ men en conde gheen letsel aen hē ghe
merckē /dan dat hi sinē God betrout hadde/Doē
dede die Coninc die mānē/die dē Daniel verlaecht
hadden/voort brengē eñ totten leeuwē in die cuy
le werpen/met hare wijuen ende kinderē/Eñ eer
si opten bodem oft gront conden comen/so grepē
se die leeuwen/eñ vermaelden hare gebeenten.

Na dien dede Darius die Coninc scriuē allē lā
den eñ liedē/God geue v lieden veel vreedts/Dat
si mijn beuel/datmen in die gansche heerschappie
mijns rijcs den God Daniels vreesen/eñ wel voor
ogē hebbē sal/Want hi is die leuendighe God/
die inder eewichheyt blijft/Eñ sijn Coninckrijcke is
onuerganckelic Eñ sijn heerscappie en heeft gheen
eynde/Hi is een verlosser eñ noothelper/Ende hi
doet teekenē eñ wonderlicheidē/beyde indē hemel
eñ opter aerden/Wāt hi heeft dē Daniel vādē leeu
wē verlost/Eñ Daniel wert geweldich int coninc
rijcke Darius /Eñ ooc int coninckrijc Cores oft Ci
ri d̄ Persen Coninc/Dese Daniel dede dattet int co
ninckrijc Darios/eñ Cores wt Persen wel gelucte.

¶ Eenen droom /vaden vier coninckrijcken welcken Dani
el gedroomt/eñ bediet heeft Dat.vij.Capittel.

IN den eersten iare Beltsazer des Co
ninc tot Babel /hadde Daniel eenen
droom eñ gesichte op sijn bedde/Eñ A
screef den seluen droom/Ende hi be
greep hē also/Jc Daniel sach een ge=
sicht inder nacht/Eñ siet/Die vier windē ond̄ den
hemel die stormdē tegē malcanderē op die groote
zee/Eñ vier groote beestē clommē herwaerts op
wt d̄ zee/Eñ eēs yegelijcs gedaēte was v̄scheyden

Dat eerste gelijc eenē leeuwe/eñ hadde vlogelē
als een arnt/Jc sach toe ter tijt toe dz hē dye vloge
lē wtgeruct wordē/eñ het wert vāder aerdē wech B
genomē/Eñ het stont op sine voeten ghelijc eē mē
sche/Eñ hem wert des mēschē hert gegeuen

Eñ siet dat ander dier daer nae/was ghelijc ee
nen Beyre/Ende het stont op sijn een side. Ende
hadde in sinen muyle tusschen sine tanden/ drye
groote lanhge tanden/Ende men sprack tot hem/
Staet op/ende verslint veel vleeschs

Na desen sach ic/eñ siet/eē ander beeste/die ge=
lijc was eenē Lupaert/dz hadde vier vlogelen/als
eē vogel op sinē rugghe/Eñ die selue beeste hadde
ooc vier hoofdē/Eñ hem wert gewelt gegeuen

Na dese sach ic/inden gesichte/inder nacht Eñ
siet dat vierde dier was vreeselick eñ grouwelijck/
ende bouen maten sterc/Eñ het hadde groote yse
re tanden/Eñ het verslinde omtrent hem / eñ het
vermaelde/Eñ dat daer ouerschoot/dat vertradt
met sine voeten/Eñ het was ooc veel anders/dan
die voorseyde/Eñ het hadde thien hoornen

Doen ic die hoornen waer nam/Siet/so quam
daer noch een ander cleyn hoornken voort tusschē
die selue. Vanden welcken die drye voorste hoor=
nen wtgeruct wordē/ Ende siet den seluen hoorn
hadde ooghen als menschen oogen/Eñ eenē muy
le/die sprac groote vermetelijcke dinghen.

Sulcs sach ic aen/tot dat haer stoelen ghesett
worden/Eñ die Oude stelde hem ter neder/Sijn
cleedt was snee wit/Eñ dat haer sijns hoofts/ge
lijc reyn wolle/ Sinen stoel was enckel vier vlam
men Eñ sijn raders als een bernēde vier/Eñ van
den seluē ghinc wt een langhe vierige strale/Duy=
sentmael duysent dienden hem/Eñ thiē hondert
mael duysent stonden voor hē / Dat oordeel wert
gehouden/Eñ die boecken werden opgedaen.

Jc sach toe/om der redenē wil/der grooter ver
metelijcker woordē/die den hoorne sprack/Jc sach
toe/tot dat dat dier gedoot wert/ ende dat sijn lijf
verghinc/eñ dattet in dat vyer geworpē wert Eñ
dat der andere beestē gewelt ooc wt was. Wandt
daer was eenen tijt ende stont bestelt/ hoe langhe

dat eens yeghelijcs gheweelt dueren soude.
Ic sach in desen gheSichte des nachts/ Eñ siet/
daer quam een in die wolcken des hemels/ ghelijck
C eens menschen soon/ die reycte al totten Ouden be
daechden toe/ Eñ die wert voor dē seluē gebracht
Die gaf hē eere gheweelt/ eñ dat rijck/ dat hem alle
landē eñ liedē dienē souden/ Sijn gewelt is eewich
dat niet en vergaet. Eñ zijn Coninckrijc en heeft geen
eynde/ Ende ic Daniel verwonderde mi daer van/
Eñ alsulcken gesichte veruaerde mi/ Eñ ic ghinck
tot eenen vanden ghenen/ die daer omme stonden/
eñ badt hē/ dat hi mi van alle dein dingen een onder
wijsinghe gheuen soude/ Ende hi sprac met mi/ eñ
hi bewees mi/ wat dat bediede.
Dese vier groote beesten bedieden vier coninc-
rijcken die op der aerden comen sullen/ Maer die
heyligē des Alderhoochsten sullen dat rijc in nemē
ende sullent altoos ende eewelijc besitten.
Daer na hadde ic geerne die waerheyt geweten
van die vierde beeste die welcke heel anders was
dan die andere alle tsamen/ seer grouwelijck/ van
den welcken die tanden yseren/ ende die naghelen
oft clauwen metalen waren/ Dwelcke verslinde
eñ vermaelde al ront omme hē/ Eñ dat ouergh
bleuen vertradt met sinen voetē. Eñ van die thien
hoornen op zijn hooft/ Eñ vā den anderen hoorne/
die daer wt quā vandē welckē drie hoornen af vie-
len/ eñ die oogē hadde/ eñ eenen muyle/ die welcke
groote opgheblasen dinghen sprac/ eñ die grooter
was/ dan die ghene die neffens hē stonden/ Eñ ick
sach dē seluē hoorne strijdē eñ cāpen tegen die hey-
ligen/ Eñ het behielt die victorie tegē haer/ ter tijt
toe/ dat die Oude bedaechde quam/ eñ dat oordeel
hielt voor die heylighē des Alderhoochsten/ Eñ tot
dat die tijt quam/ dat die heylgē dat rijc in namen.
Hi antwoorde nu alsoo Die vierde beeste/ die
sal dat vierde rijc opter aerden zijn. Dwelcke mach
tiger zijn sal dan alle andere rijcken/ het sal alle lā-
D den verslinden/ vertreden/ eñ vermalen/ Dese thiē
hoornen bedieden thien Coninghen/ die wt dat sel-
ue rijc opstaen sullen.
Na die selue sal een ander opcomen/ die sal mach
tigher zijn/ dan eenich vanden voorseyden/ Ende
hy sal drie Coninghen vernederen/ Hy sal teghen
den Alderhoochsten lasteringhe spreken/ Ende die
heyligen des Alderhoochsten sal hy verdestrueren/
Ende hy sal hem vermeten ende onderwinden die
tijden ende wettente veranderen/ Ende si sullen
hem in zijnder handt ouer ghegheuen worden/ tot
een tijt ende twee tijden/ ende een halue tijt.
Daer na sal dat gherecht eñ oordeel gehouden
worden/ Dan sal hem zijn gheweelt genomen wor-
den/ alsoo ooc/ dat hi ganschelijken te gronde wtghe
roeyt eñ vernielt sal worden/ Maer dat coninckrijck
gheweelt/ ende macht/ onder den ganschen hemel/
sal den heylighen volcke des Alderhoochsten ghe-
geuen worden/ Wiens rijc eewich is/ Eñ alle ghe-
welt sal hē dienen ende ghehoorsaem zijn/ Dit was
deynde van die sprake.
Mer ick Daniel wert in mine ghedachten zeer
bedroeft/ dat ick mijn verwe verloos/ Nochtans
hiel ick dese redene wel in mijn herte.

Een ander ghesicht oft visioen/ dat Daniel gesien heeft
Dat.viij. Capittel.

In den derdē iare des coninckrijcs des
Coninckx Beltsazer/ openbaerde my
Daniel een visioen/ na tghene dat my
eerst geopēbaert was/ Ja ick sach in A
dē gesichte/ eñ was doē ic dat gesicht
sach/ toe Susan/ in die hooftstat indē lande Elā (oft
Persen) Eñ in dz visioen docht mi dat ick was aen
dat water Vlai/ Eñ ic hief mijn ooghen op eñ sach
eñ siet/ eenen ram stont voor dat water/ die hadde
twee hooge hoornē/ Nochtans dē eenen hooger dā
dē anderen/ Eñ dat hoochste wyes eerst achter na
Ic sach dat dien ram mettē hoornē stiet teghen dat
Westē/ tegēt Noordē/ eñ tegē dat Suydē/ Ende
geen dier en conde vā hē staende gebliuen/ Eñ van
zijn gewelt en mochte hē niemāt bescermen/ Mer
hi bedreef dat hi woude/ ende wert groot.
Eñ als ic daer op merct/ Soe quā daer eenen
geyten boc vā dat Westē herwaerts/ ouer dz gans
sche aertrijc/ recht oft hi die aerde niet gheraect en
hadde/ Desen bock hadde eenē zeer schoonen hoor
ne tusschē zijn oogen/ Eñ hi quā al tottē rāme/ die
twee hoornē hadde diē ic te voren hadde sien staen
voor dat water/ Eñ hi liep den seluen toe met een
thoornige macht Eñ ic sach/ dat hi zeer na bidē rā-
me quā/ Eñ hy vergrāde op hē/ Eñ hi stiet den rāme
alsoo dz hi hē sine twee hoornē aen stuckē brac/ Eñ
die rāme (oft weder) en hadde gheen cracht/ dat hy
tegē hē hadde mogē staēde bliuen Mer hi werp hē
ter neder/ eñ vertradt hē/ dat ooc niemant den ramme
en mochte vā zijn gewelt verlossen/ Eñ dien gheyt
tē boc wyes zeer groot/ Eñ doen hi opt sterckste ge
wordē was. so wert hē dē grooten hoorn ooc ghe-
brokē/ Eñ doen wyessen hē in de stede vier andere
schoone hoornē/ tegē die vier winden des hemels. B
Eñ wt een vā diē vier hoornē wyes noch eenen
cleenē hoorne/ die wies bouē matē groot/ tegē dat
Suydē/ tegē dat Oostē/ eñ tegen dat schoone weer
de lustich lāt/ Eñ het wies tot aē des hemels heyr
toe/ Eñ het werp sommige daer af/ eñ vanden ster
ren ter aerden/ eñ vertrat se/ Ja het wyes al totten
Prince des heyrs/ Eñ nam van hē wech dat daghe
lijcx offer/ eñ verwoeste die wooninge zijns heylich
doms/ Eñ hē wert alsulcke macht gheuen/ tegen
dat daghelicx offer/ om der sonden wille. Ja also
ooc dat hi die waerheyt ter neder stiet/ Eñ so wat
hi dede/ dattet hem ghelucken moeste.
Op dat hoorde ic eenen heyligen spreken/ ende
die selue heylige sprac tot eenen die daer vraechde/
Hoe langhe sal doch dueren sulcken gesicht van dat
daghelijcx offer? ende van der sonden? om welcker
wille dese verwoestinghe gheschiet? alsoo/ dat bey-
de dat heylichdom/ ende dat heyr vertredē sal wor
den? Ende hi antwoorde mi/ Daer zijn twee duy-
sent ende drie hondert dagen/ vanden auont totten
morghen te rekenen/ Dan sal dat heylichdom we-
der ghewijet worden.
Eñ doen ic Daniel sulcken gesicht sach/ eñ geer
ne verstaē hadde/ Siet/ Doen stont voor mi Gabri
el als een man/ Eñ ick hoorde tusschen dat water
Vlai/ eens menschen stemme/ Die riep eñ sprac/ O
Gabriel/ Legt desen dat gesicht wt/ dat hijt versta
Eñ hi quā na bi mi/ Eñ ic verschrict doen hi quam
Eñ ic viel op mijn aensicht/ Doen sprack hi tot my
O du mēschen kint/ weet/ dat dit visioen eerst in

die laetste tijt volbracht sal worden/ Eñ doen hi nv
met mi sprac/ so sanck ic in onmachte neder ter aer
den op mijn aensicht/ Mer hi taste mi aen/ eñ hief
mi op/ dat ic stont/ Eñ hi sprac/ Siet/ Ic wil v ver
thoonen/ hoe dattet gaen sal/ in die tijt der laetster
toornicheyt/ Wãt dat eynde heeft sinẽ bestelde tijt
Den ramme met twee hoornen/ dien ghi ghe=
sien hebt/ dat zijn die Coninghen in Media eñ Per
C sia/ Maer den gheyten bock/ dat is die Coninck in
Grieken landt/ Den grooten hoorne tusschen zijn
oogen/ dat is die eerste Coninc/ Mer dat daer vier
hoornẽ in des ghebrokẽ hoorns stede wiessen/ be
diet dat vier Coninckrijcken vã desen volcke opstaẽ
sullen/ Maer niet so machtich als hi was.
Nae dese Coninckrijcken/ als die ouertredinghe
groot geworden is/ So sal daer op staen eẽ wreet
listich Coninc/ eñ vã eenen onbescaemden aensich
te/ Die sal machtich zijn / maer nochtans niet door
zijn eygen cracht/ hi sal wonderlijcken verdestrue
ren/ Eñ so wat hi begint/ dat sal wel met hem ghe
lucke/ dat hijt volbrenge/ hi sal die stercke/ tsamen
met den heyligẽ volcke verstoorẽ/ Eñ het bedrocht
sal hem door zijn subtijlheyt wel ghelucken/ Eñ hi
sal hem in zijnder herten verheffen/ In zijnder wel
uaert sal hijer vele verderuen/ Ende hi sal hem op
heffen teghen den Prince alder Princen/ Maer hi
sal sonder ghewelt vergaen eñ te niete comen.
Dit gesicht vanden auont eñ morgen/ dat v ge
seyt is/ dat is warachtich / Maer ghi sult dit ghe=
sicht heymelic houden/ Wãt daer is noch eenẽ lan
gen tijt achter/ Eñ ic Daniel wert gansch cranck/
dat ic sommige dagen sieck lach/ Daer na doen ick
weder op quam/ so beschicte ic des Coninckx saken
Eñ ic verwonderde mi van dit gesicht/ Maer nye=
mant en wasser diet mi onderwees.

¶ Die openbaringhe ende prophecie van die tseuentich we=
ken/ welcke haer op die verlossinghe des volcx streckẽ/ eñ
op die verlossinghe die door Christum ghescheiet is.

Dat .ix. Capittel.

In den eersten iare Darios / des soons
Ahasueros/ die wt der Meden stam=
me was / die ouer der Chaldeen Co=
A ninckrijc een Coninc ghe set wert/ Jae
in den seluen eersten iare zijns Coninc
rijcx/ begheerde ic Daniel/ dat getal der iarẽ te ver=
staen wt die boecken/ daer vã die HEERE ghespro
ken hadde totten prophete Hieremiã/ Dat Hieru=
salem soude tseuentich iaer woest liggen/ eñ ic keer
de mi tot God den HEERE te bidden eñ te smeec=
Hiere. ken/ met vastẽ/ in sackẽ/ eñ inder asschẽ/ Eñ ic badt
xxix. tot dẽ HEERE mijnẽ God eñ biechte ende sprac.
✠ Ach lieue HEERE ghi groote eñ verschric
kelike God/ ghi die dat verbont eñ bermherticheit
houdt/ dẽ ghenen die v lief hebbẽ/ eñ dijne ghebodẽ
houdẽ/ Wi hebbẽ ghesondicht/ Wi hebbẽ onrecht
gedaen/ Wi zijn godlose geweest/ eñ afgeuallẽ. Wi
zijn vã dijne gebodẽ eñ rechtẽ geweke/ Wi en heb=
ben niet gehoort na die Propheten dijnen knechtẽ
welcke in dinẽ name ôsen Coningẽ/ Princẽ/ Voor
vaders/ eñ alle den volcke inden lande predictẽ/ O
HEERE die ghrerechticheyt hoort v toe/ eñ ons en
behoort niet toe/ dan openbaerlike schande ghelijc
alst oock nv huyden sdaechs gaet den inwoonders
Juda eñ Hierusalem/ ende den ganschen Israel/ si
zijn na by oft verre/ in alle landen / derwaerts ghy
ons verstooten hebt/ om haerder misdaden wille/
die si aen v bedreuen hebben.
Ja O HEERE/ Wi/ onse Coningen/ onse prin=
cẽ/ eñ onse Voorvaders/ moetẽ ons scamẽ/ dat wy
ons aen v besondicht hebbẽ/ Mer O HEERE on=
se God/ dijn is die barmherticheyt eñ vergheuinge
Wãt wi zijn afualtich geworden/ eñ en zijn niet ge
hoorsaem gheweest der stẽmẽ des HEERE ons B
Gods/ dat wi gewãdelt haddẽ in sine gebodẽ/ Die
welcke hi ôs door die prophetẽ onse knechtẽ voor
ghelegt heeft/ Mer dat ganssche Israel heeft uwe
gesettẽ ouertreden/ eñ is afgewekẽ/ om dat si zijn=
te stẽmen niet ghehoorsaem en zijn geweest. ✠
Van daer henẽ comet oor/ dat ons die vermale
didinge/ eñ den eedt die ghescreuen staet inder wet
Mosi des knechts Gods/ op ons reyst/ om dat wi
ons aẽ hẽ besondicht hebbẽ. Eñ hi heeft sine woor
dẽ gehoudẽ/ die hi gesproken heeft tegẽ ons/ eñ on
se Rechters/ die ons dat recht wt sprekẽ soudẽ/ dat
hi sulckẽ grooten ongeluc ouer ons heeft latẽ gaẽ/
dat dies gelijc noyt onder den ganschẽ hemel ge
schiet en is/ gelijc ouer Hierusalem ghescihiet is.
Gelijc alst gescreuẽ staet in die wet Mosi/ also
is alle dit groot ongheluc ouer ons gecomẽ/ Noch
tans en hebbẽ wi voor den HEERE onsen God
met gebedẽ/ dat wi ons vandẽ sonden bekeert had
den/ eñ dijn waerheyt haddẽ mogẽ vernemẽ. Daer
omme en heeft die HEERE ooc niet vertoeft met
dit ongeluc/ ende heuet ouer ons latẽ gaen/ Want
die HEERE onse God is gerecht/ in alle sine were=
ken die hi doet / Want si en hebben zijnder stemen
niet ghehoorsaem gheweest.
✠ Eñ nv O HEERE onse God / ghi die v volc
wt Egypten gelept hebt/ met een stercke hãt/ Eñ
ghi hebt v eenen name ghemaecht/ die noch heden
des daechs blijft/ Wi hebben gesondicht/ ende zijn
leyder godloos gheweest/ Ach HEERE/ om alle
dijns gerechticheyts wille/ laet af vã dijnder gram
schappen ende verbolghentheyt/ van dijnder stadt
Hierusalem/ ende dijnen heyligen berch/ Wãt om
onser sonden/ ende onser voorvaders misdadẽ wil
le/ is Hierusalem eñ v volc van allen ront om ons
liggende versmaet.
Ende nv O onse God/ hoort dat ghebet dijns
knechts/ eñ zijn smeeckẽ/ Ach laet doch / om dijns C
selfs wille/ dijn aensicht ouer dijn heylichdom schij
nen dat daer verwoest is/ O HEERE / neyght dijn
ooren mijn God/ eñ hoort/ Doet dijne oogen op/
eñ siet hoe dat wi verwoest zijn/ eñ ooc die stadt die
na dijnẽ name ghenoemt is/ in die welcke dijnẽ na
me aengeroepen is/ Wãt wi en liggen niet voor v
met ons ghebet op onse ghrechticheyt/ Maer al
leen op dijne grote barmherticheyt. Ach HEERE
hoort/ Ach HEERE weest doch genadich. O HE
RE aenmerct eñ doeget/ Eñ en vertrect niet / om
dijns selfs wille/ O mijn God/ Want dijn stadt eñ
dijn volc is na dijnen name genoemt. ✠
Als ic noch also sprac eñ badt/ eñ ic mijne/ ende
mijns volcx Israhel sonden bekende / eñ lach met
mijn ghebet voor den HEERE mijnen Godt/ om
des heyligẽ berchs wille mijns Gods/ Eñ sen doen
ic noch also in mijn gebet sprac/ so vlooch herwaerts
tot mi den man Gabriel/ welcken ic te vorẽ gesien

hadde inden ghesichte/ Ẽn hi taste mi aen/ omtrent den tijt des auonts offers/ Ẽn hy onderwees my/ ẽn sprac met mi/ ẽn seyde/ O Daniel nu ben ic wtge sonden v te onderwijsen/ Want so haest als ghi begonst te bidden/ so ginc dit beuel wt/ Ende daerom me come ic/ dat ict v vercondigen soude/ Want ghi zijt lief ẽn weert/ Hierommc soo merct nu daer op dat ghi dit gesichte verstaen moget.

Tseuentich weken zijn geoordineert ouer dijn
D volc/ ẽn ouer dijn heylige stadt/ So sal dan die ouertredinge gekeert/ ẽn die sonde bedect worden/ Ẽn die misdaet versoent/ ẽn die eewige gherechticheyt gebracht worden/ ẽn die visioenẽ ẽn prophetiẽ toe
.x. gesegelt (oft toegesloten) Ẽn die alderhoochste ge
I. salft worden.

Daeromme weet nu/ ẽn merct/ dat van die tijt aen/ als dat beuel wtgaet/ dat Hierusalẽ wederom me sal getimmert wordẽ/ tot op Christum oft den gesalfdẽ Prince/ dat zijn seuen wekẽ ende .lxij. weken/ Ende alsoo sullen die straten ende mueren getimmert worden/ maer met harder ẽn cõmerliker tijt/ Ẽn nae die tweentsestich weken sal Christus (oft Messiah) gedoot worden/ Ẽn si en sullen zijnder niet willen.

Ẽn dan sal een volc met den Prince comen/ die stadt/ ẽn dat heylichdom verdestruerẽ/ Ẽn zijn eynde sal comen als een waterbloet/ Ẽn na dien strijt salt woest bliuen.

Ẽn hi sal met velẽ een sterc verbont maken eẽ weke lanc/ Ẽn als dan die weke recht half wech is dan sal dat offer ẽn spijsoffer ophouden/ Ẽn bi den Vlogelen sullen staen grouwelen der verwoestingẽ Ende het is besloten datter totten eynde toe woest bliuen sal.

¶ Een ander openbaringhe die den prophete Daniel geschiet is.

¶ Dat.x. Capittel.

A INden derden iare des conincs Cores wt Persen wert den Daniel (diemen Beltsazer hiet) wat geopenbaert/ dat warachtich is/ ẽn van groote saken/ Ẽn hi mercte daer op/ ẽn verstont dz gesichte wel Ter seluer tijt was ic Daniel bedroeft wel drie weken lanc/ Also dat ic gheen liefliske noch lustige spijse en adt/ ẽn daer en quã tot mijnẽ mõde niet in/ noch vleesch/ noch wijn/ Ic en salfde mi ooc niet/ tot dat die drie weken gansch om waren.

Opten vierentwintichstẽ dach der eerster maent was ic bi dat groot water Tygris/ dat is Hydekel Ẽn ic hief mijn ogẽ op/ ẽn sach/ ẽn siet/ Daer stont een man in witter sidẽ ghecleet. Ẽn hi hadde eenen guldẽ gordel omme/ Sijn lichaẽ was gelijc eẽ Hyacinth/ Sijn aẽsicht sach als een blixẽ/ Sijn ooghen als eẽ vierblãme/ Sijn armen ẽn voeten ghelijc als een gebruyneert metael/ Ẽn zijn stẽme oft sprake/ was gelijc een groot gheruysch/ Ẽn ic Daniel sach sulcken visioẽ alleẽ Ẽn die mannẽ die bi mi waren en sagẽs niet/ Nochtans so viel een grote veruaernisse op haer/ also dat si vloden/ ẽn borgẽ haer/ Ẽn ic bleef alleen/ ẽn sach dit grote gesicht/ ick verloos alle mijn cracht/ ẽn ick wert zeer ongestelt/ ende en hadde geen macht meer/ Ic hoorde nochtans zijn stemme/ ẽn als icse hoorde/ so sanc ic neder op mijn aensicht ter aerden.

B Ẽn siet een hãt ruerde mi/ ẽn holp mi op die knien ẽn op die handen/ ende sprack tot mi/ Lieue Daniel merct op die woorden/ die ick met v spreke/ Ende heft v op/ Want ic bẽ nu tot v gesondẽ/ Ẽn doẽ hy sulcs tot mi sprac/ so rechte ic mi op/ ẽn beefde/ ẽn hi sprac tot mi/ Daniel en zijt niet vuaest/ want van dẽ eerstẽ dach aen/ dat ghi v herte daer toe gekeert hadt/ dat ghijt verstaẽ mochte/ ẽn dat ghi v castide voor dinẽ HEERE/ so zijn dine woordẽ verhoort ẽn ic ben comẽ om dinen wille/ Maer die prince ouer dat coninckrijck des lants van Persen/ die heeft my eenentwintich dagen wederstaen/ Ẽn siet Michael een vã die principaelste Princen quam mi te hulpe/ Doen behielt ic die victorie bi den coninc in Persen/ Maer nu come ic/ om v te onder wisen/ hoe dz tet dinen volcke hier namaels gaen sal in die laetste
C dagẽ/ Want dat gesicht sal hem noch tot eender lãger tijt verstrecken.

Ẽn als hi sulcs met mi sprac/ soo sloech ic mijn aensicht neder ter aerden/ ẽn sweech stille/ ende siet een gelijc een mẽsche die ruerde mine lippẽ/ Doen dede ic minen mont op/ ẽn sprac tot den ghenen die voor mi stont/ O mijn heere/ mijn ledematẽ oft leden beuẽ mi indẽ gesichte/ dat ic gheen cracht meer en hebbe/ Hoe soude dan die knecht mijns Heeren met minẽ Here mogen sprekẽ? Aengesien dat daer geen cracht meer in mi en is/ ẽn en hebbe ooc gheenen adem meer? Doen ruerde mi noch eens een/ gelijc een mensche gestelt/ ẽn sterckte mi/ ẽn sprack/ en vreest niet/ O du lieue man/ weest te vreden/ ẽn zijt getroost. Ẽn als hi met mi sprac/ so vermande ick mi ẽn sprac/ wel aen/ mijn Here spreect/ Want ghi hebt mi ghesterct.

Ẽn hi sprac/ Weet ghi oock waeromme dat ic tot v ghecomen ben? Nu wil ick weder wech/ met den prince in Persen lant striden/ Maer als ic wech trecke/ Siet/ so sal die prince wt Griecken lant comen/ Nochtans wil ic v verthoonen/ wat daer ghescreuen is/ ẽn dat ooc sekerlijc ghescheiden sal/ Ẽn daer en is nyemant die mi helpt teghen hem/ dan uwe prince Michael/ want ick stont hem oock by in den eersten iare Darios des Mediers/ dat ick hem holp ende sterckte/ Ende nu wil ick v verthoonen/ wat noch ghescheiden sal.

¶ Sommighe openbaringhen van toecomende dinghen/ die inder tijt der Machabeen veel ghescheit zijn.
Dat.xi. Capittel.

SIet daer sullen noch drie Coninghen
A in Persen lant opstaen/ maer die vierde sal rijcker wordẽ dan alle dandere. Ende als hi in zijn rijcdomme op dal der sterckste is/ Soo sal hi alle man tegen dat coninckrijc in Griecken lant op brengen. Alexander magnus.

Want daer na sal een machtiger coninc op staẽ die met grooter mach heerschappen sal. Ende soo wat hi wil/ dat sal hi volbrenghen/ Ende als hi opt hoochste gecomen is/ so sal zijn rijck gebroken worden ẽn verghaen/ Ẽn hem in die vier winden des hemels deelen/ Niet op sine nacomelinghen/ Oock niet met alsulcker macht/ als die sine ghewcest is Want zijn rijc sal wtgeroeyt worden/ ẽn den vreemden te deele comen.

Ptolomeus/ Lagus Seleucus / Nicanor/ Gernice/dye dochter ptlomei Phila delphi/ Antiochus. Theos Ptolomeus Energetes dye broeder Gernicia Seleucus Gallinius. Anthiochus magnus eñ Seleucus zijn broeder Ptolomeus philopator eñ Antiochus magnus. Die selue Antiochus magnus. Ptolomeus epiphanes

Eñ die Coninc teghen Tsuyden/ die sal machtigher worden dan eenighe andere vã sine Princen/ Mer tegen hem sal ooc een machtich worden/ eñ heerscappen/ wiens heerschappie groot zijn sal.

Mer na sommige iaren sullẽ si met malcanderẽ vrientscap makẽ/ Eñ die dochter des Conincrike ghẽ Suydẽ sal comẽ tottẽ Coninc tegẽ dat Noorden/ om vereeninghe te maken/ Maer si en sal dye macht niet behouden/ Eñ daer toe en sal haer saet ooc niet staende mogẽ blijuẽ / Mer si sal ouergheleuert wordẽ/ met den ghenẽ die haer gebracht hadden/ eñ met den kinde/ eñ met den ghenen/ welcke si eenen tijt lanc machtich ghemaect hadde.

Daer sal eenẽ tacke vã haren stamme opcomẽ Die sal comẽ met heyrcracht/ eñ den Coninck van Tnoordẽ in zijn vasticheden eñ stercte vallen/ eñ hi salt volbrenghẽ/ eñ ooc die victorie behoudẽ/ Hi sal ooc hare Godẽ eñ beeldẽ/ met die costelicke cleynodien/ beyde siluerẽ eñ guldẽ wech voerẽ in Egiptẽ eñ voor den Coninc tegẽ Noordẽ wel sommige iarẽ blijuẽ/ Eñ als hi door des seluẽ conincrijc ghetoghẽ is/ so sal hi weder omme in zijn lant trecken.

Mer zijn sonẽ sullẽ tot gramschappẽ verwect wordẽ/ Eñ een groot heyr te samen brengen/ Eñ deen sal comẽ/ eñ sal als een water vloet ver door varen Eñ den anderẽ wederomme tot aen zijn vasticheden verstoorẽ/ Dan sal die Coninc vã Suyden vergramt wt treckẽ/ Eñ mettẽ Coninc vã Tnoorden strijdẽ/ Eñ sal also grote hoopen volcx tsamẽ brenghẽ/ eñ dat hẽ des anders hoopẽ in zijn hãt gegeuẽ sullen wordẽ/ Eñ sal den seluẽ hoope wech voerẽ/ Waeromme hi zijn herte verheffen sal / om dat hy so veel duysendẽ ter neder gheleyt heeft/ Mer daer mede en sal hi noch zijnder niet machtich worden/ Wãt die Coninc tegẽ Tnoorden sal wederomme eenen meerderen hoope tsamẽ brengẽ/ dã dẽ voorgaendẽ was/ Eñ na sommighe iaren sal hi daer henen treckẽ/ met een groote heyrs cracht/ eñ groot goet/ Eñ ter seluer tijt sullen haer vele tegẽ dẽ Coninc tegẽ Tsuydẽ settẽ/ Ooc sullen sommige afuallige wt dijnen volcke haer verheffen/ ende die prophecie veruullen/ eñ sullen ooc verslagen worden.

Also sal die Coninc teghen Tnoorden daer her trecken/ om schantsen te maken/ eñ die vaste stedẽ te winnẽ/ Eñ die Armẽ/ oft macht der gheemte vã Suydẽ en sullent niet moghen keerẽ/ Eñ sine beste ionge mannẽ des volcx en sullens ooc niet connen wederstaen/ Mer hi sal/ als hi aen hẽ coẽt/ sinẽ wille doen/ Eñ niemãt en sal hẽ wederstãt doẽ mogẽ/ Hi sal ooc in dat lustige eñ weerde lant comen/ Eñ hi salt voleyndẽ/ door des seluen hande/ Eñ sal zijn aensicht stellen/ op dat hi metter macht zijns ganschẽ Conincrijcx come/ Mer hi sal met hẽ vereenighen/ eñ sal hem sine dochter tot eenen wijue gheuen/ op dat hi hem verderue/ Maer het en sal hem niet ghelucken/ Eñ daer en sal niet af comen.

C Anthiochus magnus tegẽ Ptolomeus epiphanes Cleopatra. Die Romeynen namen Antiochus magnus. Nãẽ af/ Tot Eliamidẽ in Per.

Daer na sal hi hẽ tegen die eylandẽ keeren/ Eñ der seluer veel winnen / Maer een Vorste sal hem dwingẽ/ also dat hi sal moetẽ ophouden met schande/ op dat hẽ niet meer schandẽ en ghescieden/ Eñ also sal hi hẽ dã wederomme keeren in die vasticheden vã sinẽ lantscappe/ Eñ hi sal hẽ stooten/ eñ vallen/ also ooc datmen hem nergens vinden en sal.

Eñ in zijn plaetse sal een opcomẽ/ die sal een eerlic rijc besitten/ gelijc als een dief hencker/ Mer naer een weynich daghen sal hi breken Nochtans noch door gramschappe/ noch door strijdt.

In die stede vã desen sal een ongeachte opstaẽ/ welckẽ men geen coninclijcke eere bewijsen en sal/ Die sal met listicheyt comẽ/ eñ sal hẽ gheluckẽ/ Eñ hi sal dat Conincrijc met soete woordẽ in nemẽ/ eñ die Armen (welcke als een waterbloet daer her vallen) sullẽ van hẽ/ ghelijc met een waterbloet ouervallen/ ende verslaghen worden/ Daer toe ooc die Prince metten welcken dat verbont gemaect was Want na dien dat hi met hem vereenicht is/ soo sal hi bedriegheliic met hem omme gaen/ Eñ hi sal op trecken/ eñ met een cleen volc hem verweldighen/ Ende het sal hem gheluckẽ/ dat hi in die beste stedẽ des landts comen sal/ Ende hi salt alsoo maken dat zijn voorvaders/ noch sine vooroudersniet gedoẽ en conden met roouen/ plonderen/ eñ bueten/ Eñ hi sal na die alder vaste ende sterckste steden staen/ Ende alle eenen tijt lanck.

Ende hi sal zijn macht ende zijn herte tegen dẽ Coninck int Suyden verheffen / met grooter heyrcracht / Dan sal die Coninck in Suyden verweckt wordẽ tottẽ strijt/ met een groot machtich crijschs heyr/ Maer hi en sal niet staẽde mogẽ blijuẽ/ Wãt daer sullen verraderien tegen hem ghemaect worden/ Jae die zijn broot met hem eten/ die sullẽ hem helpen verderuen/ ende zijn heyr onderdrucken/ al soo dat daer seer vele verslaghen sullen wordẽ/ Eñ dat herte beyde der Coninghen sal dencken/ hoe si malcanderen schaden doen moghen / Ende sullen aen een tafele valschelic met malcanderen sprekẽ/ Nochtans en salt haer niet ghelucken / Want dat eynde is noch op een ander tijt bestelt.

Daer na sal hi weder thuys trecken met groot goet/ ende zijn herte rechten tegen dat heylich verbont/ Dan sal hi wat beschicken / ende alsoo reysen thuys in zijn lant.

Daer na sal hi ter gelegender tijt weder tegent Suydẽ treckẽ/ Mer ten sal hem ten anderen male also niet ghelucken/ als ten eersten male / Wãt daer sullen schepen comen wt Cithim (oft Italia) tegen hem/ also dat hi versaecht sal worden / ende weder omme keeren moetẽ/ Dan sal hi tegen dat heylich verbont vergramt worden/ eñ salt ooc beschicken Ja hi sal hẽ wenden/ Eñ die dat heylich verbondt verlaten hebben/ die sal hi aen hẽ treckẽ / ende sine Armen (oft machtighe) sullen aldaer bestelt wordẽ/ Die welcke dat heylichdom in de veste eñ sterc te ontwijden sullẽ/ Eñ dat daghelicx offer afdoen. Eñ sullen eenen verwoesten grouwel oprechten/ Eñ hi sal geueynsdelic hendelen/ Eñ dẽ godloosen goede woorden gheuẽ/ die dat verbont ouertredẽ.

Maer dat volck dat sinen God kent/ die sullen haer vermannẽ/ eñ die ouerhant nemen/ eñ eenen voorspoet hebbẽ/ Eñ die verstandighe inden volcke sullen vele andere vander ghemeentẽ leeren/ eñ verstant gheuẽ / Daer en bouen sullen si ooc eenen tijt lanc veruolcht worden/ met sweert/ vier / ghevangenisse/ eñ roof/ Maer in die selue veruolghinge sal haer nochtãs door een cleen hulpe geholpen wordẽ/ Maer veel sullen haer tot hem doen bedriegelic/ Eñ onder die verstandighe sullen sommighe veruolcht wordẽ/ op dat si gesuyuert/ ghepurgeert

Sel... cus lopa... die... eerli... en, ... bedr...
D Anti... chus... phar... eene... voeu... gheli... ker... eene... ninct Pthi... meu... Phil... mete... Anti... chus ... Sterf.
E
Judas machabeus ... zijn bro... ders.

ende gereynicht worden/tot dat het een eynde hebbe/Want daer is noch een ander tijt voor handen.

Van Antichristus/ende van die verlossinghe der Babiloonischer ghevanckenissen/Ende die destructie Ierusalems Ende vanden laetsten dach.
Dat.xij.Capittel

Ende die Coninc sal doen wat hem ghelust/Ende hy sal hem verheffen ende op-
rechten teghen al tghene dat God is/
A Ende hi sal grouwelijcken teghen den
God alder Goden spreke/Ende het sal hem ghelucken/ter tijt toe dat die ghramschap wt is/Want het is besloten/hoe langhe dattet dueren sal/Ende den God zijnder voorvaders en sal hi niet achten/Hi en sal noch der vrouwen liefde/noch eenigen God achten/Want hi sal hem tegen alle beyde tsamen op heffen.

Mer sinen eyghenen God Maosim sal hi eeren Want hi sal eenen God/daer sine voorvaders niet af geweten en hebben/eeren/met gout/siluer/edel gesteenten/ende schoone clepnodien/Ende hi sal den ghenen/die hem dat Maosim helpen stercken/met den vreemden Godt/die hi vercoren heeft/groote eere doen/Ende haer tot heeren maken ouer groot goet/ende haer dat lant te loon wtdeelen.

Ende int eynde sal die Coninc int Suyden met hem stooten/Ende die Coninc teghen Noorden sal hem ooc tegen hem stellen/met waghens/ruyters/ende veel schepen/Ende hi sal in die landen vallen/ende verderuen/ende door trecken/Ende hi sal in dat lustighe weerde lant comen/Ende vele sullen daer verslagen worden/Mer dese sullen zijnder hant ontulieden/Edom/Moab/ende die Vorsten der kinderen Ammon/Ende hi sal sine macht in die landen seynden/Ende Egipten en sal hem niet ontulieden mogen/Mer hi sal door sine heyr cracht heerschappen ouer die gulden ende siluere schatten/ende ouer alle
B die clepnodien Egipti/Lybie/ende der Mooren.

Mer een gheruchte vant Oosten ende Noorden sal hem veruaren/Ende hi sal met grooter verbolghentheyt wt trecken/op dat hi daer vele verderue ende te niet brenghe/Ende hi sal die tenten van sinen palleyse opslaen tusschen twee zeen/om den weerden heylighen berch/tot dattet met hem een eynden worde/Ende niemant en sal hem helpen

Ter seluer tijt sal die groote Prince Michael/
die voor dijn volc staet/hem opheffen/Want daer
g. sal een alsulcke bedroefde tijt zijn/als opt gheweest
is/sint dat die menschen geweest zijn/tot op die tegenwoordighe tijt toe/Ter seluer tijt sal dijn volc bescherme worden/Ja alle die in dat boeck gescreuen zijn/Ende vele die onder der aerden liggen en slapen/die sullen wacker worden/Die sommighe tot dat eewighe leuen/Ende sommighe tot eewigher versmaetheyt/ende schande/Maer die leeraers oft wijse/die dandere geleert hebben/die sullen blincken/als des hemels claerheyt/Ende dye ghene dier daer vele tot der gherechticheyt ghewesen hebben/die sullen ghelijck die sterren schijnen/
C altijt ende eewelijck.

Ende ghi o Daniel/verberght dese woorden/ende besegelt dit schrift tot op die laetste tijt So sullender vele ouer comen/ende groot verstant vinden

Ende ick Daniel sach/ende siet/Daer stonden twee andere/Deene aen desen oeuer des waters/Dander aen genen oeuer/Ende hi sprack tot den ghenen in die linnen cleederen/die bouen aent water stont/Wanneer salt dan een eynde zijn/met sulcke wonderlike wercken? Ende ick aenhoorde den man in dat lijnwaet gecleedt/die bouen aen dat water stont Ende hi hief op zijn rechte ende slincke hant ten hemel/ende swoer bi den ghenen die eewelijck leeft/dattet een tijt ende sommige tijden/ende een halue tijt duren sal/Ende als die verstroyinge des heylighen volcs een eynde heeft/dan sal sulcs al ghescieden.

Ende ic hoorde/mer ic en verstonts niet/Doen sprac ick/Mijn heere/hoe salt daer nae vergaen? Ende hi seyde/Gaet henen Daniel/Want dese woorden sullen besloten ende besegelt bliuen/tot op die laetste tijt/Ende vele sullen ghereynicht/ghesuyuert ende beproeft worden/Ende die godlose sullen een godloos wesen handelen/Ende die godlosen en sullens niet achten/Ende so vele als haerder zijn die en sullens niet verstaen/Mer die verstandighe sullent achten/die selue sullent verstaen.

Ende van die tijt aen/als dat dagelicx offer af ghedaen/ende den woesten grouwel daer opgerecht wort/So sullen duysent/twee hondert/ende tnegentich daghen verloopen/Wel den ghenen die daer verwacht/ende die duysent/drie hondert/ende vijf en dertich daghen verreyct/Mer ghi Daniel gaet henen/tot dattet eynde coempt/Ende rust/Ende dat ghi opstaet in dijn deel.

Het.xiij.ende.xiiij. Capittel.is in den Hebreeusche Canon niet gerekent/die soect recht voor die Machabeen.

Die Prophheet Hosea.



God die HEERE verthoont den Propheete Hosea onder een ghelijckenisse dat die Joden verstooten/ende die heydenen te houwelijck met God versaemt sullen worden.
Dat.I.Capittel.

Dit is des HEEREN woort/ dat ghe=
schiet is tot Hosea/ den sone Beheri/
iiij. Re. ter tijt Usie/ Jotham/ Ahas/ eñ His=
xij. kia der Coninghen Juda/ Ende ter
iiij. Reg. tijt Jerobeams/ des soons Joas/ des
xv. xvi. Coninckx Israels.
xvij. Eñ doen die HEERE beghonst te spreken met
Hosea/ so sprac hi tot mi/ Gaet henē/ eñ neemt een
hoere tot eenen wijue/ Eñ maect kinderen bi haer
Want dat lant loopt vanden HEERE nae die hoe=
rerie. Eñ hi ghinc henē/ eñ nam Gomer die doch=
ter Diblaim / die welcke beurucht werdt met kin=
de/ eñ baerde hem eenen sone/ Eñ hi sprack tot hē/
Noemt hem Jesreel / Wāt binnen corte tijt/ wil ic
die bloetschuldē Jesreels versoeckē/ ouer dat huys
Jehu/ Ende ick wil met dat Coninckrijck Israhels
een eynde maken/ Ter seluer tijt wil ick den boghe
Israels in stucken breken int dal Jesreel.
iiij. Reg. Ende si werdt noch eens beurucht/ Ende baer
xv. de een dochter/ Eñ hi sprac tot hē/ Noemtse Lorha
mo/ Want ick en wil des huys Israhels niet meer
ontfermen/ Mer ic wilse wtroeyen / Nochtās wil
ic dat huys Juda ontfermen/ Ende wil hē helpen/
door den HEERE haeren God / Nochtans en wil
ic haer niet helpen door bogen/ sweerden/ strijden/
noch door peerden ende ruyters.
Ende als si Lorhamo gespeent hadde/ so wert
si weder beurucht/ eñ baerde eenen sone/ Ende hy
sprack/ Noemt hem Lo Ammi/ Want (dats ghesept)
Ghi en zijt mijn volck niet/ Daeromme en wil ick
ooc die uwe niet zijn.

Hier wort van Christo ende den Euangelio te kennē
ghegheuen om dat onder die heydenen ende Joden te pre=
diken/ welcker hooft ende Coninc Christus is/ eñ die ver
stootinge der Joden wort verhaelt/ waer si haer niet en be
keren/ ende die verkiesinge der Heydenē in haerder plaetse

Dat.ij.Capittel.

A Al waer dat ghetal der kinderen Isra=
hels ghelijck dat zant aender zee / dat
men noch gemeten/ noch getellen en
can/ So salt nochtās ghescbieden/ dat
men in die plaetse/ daermen tot haer
seyt/ Ghi en zijt mijn volck niet / seggen sal/ O ghy
kinderen des leuenden Gods/ Want die kinderen
Juda/ ende die kinderen Israels sullen te hoope co
men/ Eñ si sullen haer tsamen aen een hooft hou=
den/ Ende wt den lande opwaerts trecken/ Wāt
den dach Jesreels sal eenen grooten dach zijn.
Segt uwen broederē/ dat si mijn volc zijn. Eñ
tot uwe sustere/ dat si in genadē zijn. Strafţ noch=
tans uwe moeder/ Wāt si en is mijn wijf niet/ En
de ic en wilse niet hebben/ So en ben ick oock haer
Hie.iij man niet/ Maer beueelt haer/ datse hare hoererije
wech doe/ Eñ haer ouerspeelderije van haren bor
sten aflegge/ op dat icse niet naect wt en trecke/ eñ
haer bloot en stelle ghelijc si was / doen si ghe borē
werţ. Ende dat icse niet en make/ ghelijc een woe=
stijne/ ende ghelijc een dorre lant/ ende dat icse niet
van dorste en late sterven / ende haerder kinderen
niet en ontferme/ Wandt si zijn hoeren kinderen/
Ende haer moeder is een hoere/ Eñ diese ghedra=
ghen heeft/ die is tot schanden comen / Eñ spreect
Ick wil mijne boelen na loopen / die gheuē mi mijn
broodt/ mijn water/ mijn wolle/ mijn vlasse/ olye/
ende mijnen dranck.
Daeromme siet ic wil dijnen wech met doornē
toe maken/ eñ eenen tuyn ofte hage daer voor settē
dat zijt niet vindē en sal/ Eñ als si hare boeleerders
na loopt/ dat si die niet en grijpe. Eñ als si die soect
dat sise niet en vinde/ Eñ dan seggen moet / Ic wil
wederommme tot mijnen voorgaenden man gaē
Daer mi beter was/ dant nv is. Wāt si en wil niet
bekennen dat ict si/ die haer coorn/ most/ ende olye
gaf. Eñ ooc haer veel siluers/ ende gouts gegeuen
hebbe/ Waer van si den Baal ghemaect hebben.
Daerom wil ick mijn coorn/ eñ most weder ne B
men tot zijnder tijt / Ende mijn wolle eñ vlassche
weder halē/ daer mede si haer schamelheyt bedecte
Nv wil ic haer schande ontdecken voor die oogen
haerder boelen/ Eñ nyemant en salse wt mijnder
hant moghen verlossen. Ende ick wil daer een eyn
de af maken van alle haerder vruechden / feesten/
Nyeu maenden/ Sabbathen/ eñ alle haere viert da=
ghen/ Ic wil hare wijnstocken/ eñ vijchboomē ver
woesten/ Aenghesien dat si seyt/ Dat is mijn loon/
dat mi mijne boeleerders gegeuē hebben/ Ick wil
een wildernisse daer af makē / dattet die wilde bee
sten verslinden sullen/ Eñ also wil ic besoecken dye
daghen haerder Baalim/ ofte beelden/ den welcken
si reuckwerc doet/ eñ si verciert haer met ooren rin=
ghen/ ende halsbanden/ eñ loopt haren boelen nae/
ende vergheet mijnder/ spreect die HEERE.
Daeromme siet ic wilse lockē/ eñ in eender woe
stijnen leydē. Eñ vriendelijcken toesprekē. Aldaer
wil ic haer/ haere rechte wijngaertackers weder/
gheuen/ Eñ ooc dat dal Achor daermen prediken
sal/ tghene dat ghi te hopen hebt / Eñ aldaer sal sy
dan recht singhen ghelijc als ter tijt haerder ionck=
heyt/ Doen si wt Egipten landt tooch / Als dan
spreect die HEERE sult ghi mi noemen. Mijn mā/
ende mi niet meer/ Mijn Baal hieten/ Wandt ick
wil die namen der Baalim vā haren monde wech
doen/ datmen der seluer namen niet meer ghedinc=
ken en sal.
Ende ick wil met haer een verbont maken/ ter a
seluer tijt/ met die wilde beesten/ met die voghelen
onder dē hemele/ eñ met dat gewormte opter aer=
den/ Ende ic wil die boghen/ sweerdē/ ende oorlo
ghe vandē lande wech doē/ Ende wilse sonder sor
ghe laten woonen/ Ic wil mi aen v verlouen inder
eewicheyt/ Ick wil my aen v verlouen / in gherech
ticheyt/ oordele/ in genade/ eñ bermherticheyt/ Jae
in trouwe ende ghelooue wil ic mi aen v verlouen
Ende ghi sult den HEERE bekennen.
Ter seluer tijt wil ic verhoorē/ spreect die HE
RE/ Ja dē hemele wil ic verhooren/ Eñ dē hemel
sal dat aertrijc helpē/ Eñ die aerde dat coorn/ most
eñ olie helpē/ Eñ die selue sullē Jesreel helpen / Ic
wil haer mi opter aerdē tot saet behouden/ eñ haer
der ontfermē/ die in ongenadē was/ eñ seggen tot
haer/ welcke mijn volck niet en was/ Du bist mijn
volck/ Ende dan salt segghen/ Du bist mijn God.

Die Prophete houdt haer voor die liefde die die
HEERE totten ouerspeelschen volcke heeft/ op dat hij=
se doe wederkeeren/ Eñ hi verwijst haer onder den persoo
ne eender ouerspeelderssen hare dwaesheyt dat si den ghe=
trouwen God verlaten/ Eñ met vreemde Goden heeret ē.

Dat.iij.Capittel.

Nde die HERE sprack tot mi. Gaet
henen noch eens/ en boeleert met die
boelerende/ en ouerspelende vrouwe/
B gheliic die HERE met die kinderen
Israels boeleert. Hoe wel si haer tot
vreemden Goden keere/ En boelere om een canne
oft pot wijns/ En ic werdt met haer eens/ om.xv.
siluere penninge/ en anderhalf Homer gersten. En
seyde tot haer/ houdt v bi mi eenen tijt lanck/ Ende
hoereert niet/ dat ghi met niemant anders te doe
en hebt/ So wil ic mi ooc bi v houden.

Also sullen die kinderen Israels lange tijt sonder
Coninc en Vorsten/ sonder offer ende outaer/ son-
der priesters/ ende sonder Godts dienst zijn/ daer
na sullen haer die kinderen Israhels bekeeren/ en-
de den HERE haren Godt/ ende haren Coninck
Dauid soecken. Ende si sullen in die laetste tijt den
HERE ende sine ghenade eeren.

Godt beclaecht hem van die boosheyt des volcs ende der priesteren Hi berispte van haerder afgoderie en voorseyt haer die straffinghe.

Dat.iiij.Capittel.

A Oort dat woort des HEREN/ O
vi ghi kinderen Israels/ Wat die HE-
RE heeft een oorsake te kijuen/ met
die inwoners des lants/ Want daer
en is geen trouwe/ gheen liefde/ noch
dat woort Gods inden lande/ Met Godt lasteren
sweeren/ lieghen/ moorden/ stelen/ ende ouerspeel
doen dese hebben ouerhant ghenomen. En deen
bloetscult coemt nae dandere/ Daerómme sal dat
landt Jammerlijcken staen/ Ende het sal allen in
woners qualijcken gaen/ Want die beesten opten
velde/ en die voghele onder den hemel/ ende die vis-
schen inder zee sullen vergaen.

Deen en soude den anderen niet gheern berispe
oft gestraft hebbe/ Die Priesters de welcke tor be
hoort te straffen/ die zijn effen gelijc dat volc/ Daer
omme sult ghi des daechs vallen/ En die prophete
des nachts neffens v/ Also wil ic dijn moeder ordele.

Mijn volc is verloren/ Daeromme/ dattet niet
B leeren en wil/ Want ghi dan Gods woort niet en
acht/ so en wil ic v ooc niet achten/ dat ghi mijn prie
ster zijn soudt/ Ghi verghetet die wet Godts daer
omme wil ic ooc dijnder kinderen verghetē/ hoe
dat haerder meer wordt/ hoe dat si meer tegen my
sondighen/ Daeromme wil icse so hooch tot schan
den make/ so hooch als si inder heerlicheyt gewe est
zijn. Si eten die sonden mijns volcks/ ende si zijn
met der seluer misdaden in haerder herten ooc be-
strict/ Also is die Priester ghelijc dat volck/ Jck wil
hare wercken besoecken/ en haer betalen/ nae dat si
verdient hebben/ Also dat si sullen eten/ ende niet
versaedt worden. Hoererie bedriuen/ ende ten sal
haer niet ghelucken/ Want si hebben den HERE
verlaten ende zijnder niet gheacht.

Hoererie ende liefde der vrouwen/ wijn/ ende
C most/ maken dwasen. Mijn volck vraecht raedt
aen zijn hout/ En sinen staf salt hem seggen/ Want
den hoerachtigen gheest verleyde/ dat si teghen ha
ren God hoererie bedriuen/ Bouen op die bergen
offeren si/ Ende op die houelen wieroocken si
Onder die Eycken/ Bercken/ ende Linden/ Want
si sine schaduwen hebben/ Daeróme worden uwe
dochteren ooc hoeren Ende uwe bruyts ouerspeel
derssen/ Ende ick en wils ooc niet veletten/ als uwe
dochteren/ en bruyts ghesschendt/ ende hoeren
worden/ Want ghi eenen anderen Goodts dienst
oprcht metten hoeren/ ende offert metten boeuen
Want dat sotte volck wil ghestagen zijn.

Ende oft dan du Israel hadtse willen hoere-
ren/ soo soudtstu doch O Juda v niet beschuldicht
hebben ghehadt/ En gaet tot Gilgal niet/ ende en
coemt niet op tot BethAuen/ ende en sweeret niet
so waerlijck/ als die HERE leeft/ Wandt Israhel
loopt als een dulle coe. Daeromme salse die HE
RE laten gaen weyden gelijc een lam int wilt/ E-
phraim heeft haer totte Goden ghes oft verleide vele
Daeromme laet haer henen varen/ Si hebbe haer
totter gulsicheyt ende hoererie ghegheuen. Haere
ouerheeren hebben daer eenen lust toe/ dat si schan
de toestoken/ Eenen wint salse wech driuen/ dien
si niet en sullen wederstaen moghen/ also dat si aen
haren Goods dienst moeten tot schanden worden

Een claghe teghen die priesters ende Propheten/ die inde schult zijn/ dat dat volck vanden HERE afualt.

Dat.v.Capittel.

Oort O ghi priesters/ Ende ghi O
huys Israhels merct aen/ O du Co-
ninclijcke huys verneemt dat/ Want A
daer sal een straffinghe ouer v ghaen
Ghi die tot Mizpa eenen strick/ ende
een wegheprept net tot Thabor ghestelt hebt/ Si
slaen doot met hoopen/ Ende bedrieghen die luy-
den daer mede/ Daeromme moet icse alle tsamen
straffen/ Jck kenne Ephraim wel. Ende Israhel
en is voor mi niet verborghen/ dat Ephraim een
hoere is/ ende Israhel een boeuinne/ Si en dencke
daer niet na/ dat si haer bekeerden tot haren God/
Want si hebben een hoerachtich herte/ ende en ach
ten op den HERE niet.

Daeromme sal die houaerdie Israels voor haer
aensicht veroot moedicht worden. Ende Israel en
Ephraim sullen alle beyde verghaen/ om haerder
misdaets wille/ Juda sal oock met haer vallen. Als
dan sullen si comen met haere schapen/ ende runde
ren den HERE te soecken/ Maer si en sullens
niet vinden/ Want hi heeft hem van haer ghekeert
Si verachten den HERE/ ende crijghen vreem
de oft ongetroude kinderen. Daeromme salse ooch
die Nieuwe maent verslinden/ met haren offer.

Blaest die basuynen tot Gibea/ ende die trom
pet tot Rama/ Ja maect een alarme tot BethAue
aen ghene side BenJamins/ Want Ephraim sal
tot eender woestine worden/ ter tijt/ als ickse straf-
fen sal/ Daer voor hebbe ick die stammen Israhels
trouwelicken ghewaerschout.

Hi verwijdt haer sine misdaden/ ende hare ondanckbaerheyt/ op dat hijse tot wederkeeren verwecke

Dat.vi.Capittel.

Je ouerheeren in Juda zijn den ghe-
A nen ghelijc die die landtpalen verset-
ten/ Daeromme sal ic minen thoorne
ouer haer als water wtschudden/ E-
phraim lijdt ghewelt/ ende wort ge-
plaecht/ daer aen ghesciet hem recht/ Want hy
heeft hem ghegheuen tot menschen gheboden/
Daeromme ben ic den Ephraim ghelijck een mot
te/ Ende den huyse Juda ghelijck als eenen houdt
worm/ ende plaghe.

Als Ephraim zijn cranckheyt/ Eñ Juda sine wō
den voelden/ So tooch Ephraim tot Assur. Ende
seynde totten Coninck Jareb/ Maer hi en conde v
niet heelen/ noch v van die wee niet ontlastē/ Wāt
ic ben den Ephraim ghelijc eenen Lupaert/ Eñ dē
huyse Juda ghelijc als eenen leeuwe / Jc/ Jc wilse
verscheuren/ eñ daer af gaen/ Jc wille wech voeren
Eñ nyemant en machse beschermē/ Jc sal oock we
der op mijn plaetse gaen/ tot dat si haere schult be-
kennen/ Eñ mijn aensicht soecken.
Inden anxte sullen si mi vroech soecken/ Als
haer qualijcken gaet/ so sullen si mi soecken moetē/
Ende seggen/ Wel op laet ons wederomme tottē
B HEERE keeren/ Wāt hi heeft ons verscheurt/ hy
Psalm. sal ons oock heelen/ hi heeft ons ghewont/ hi sal
lxxviij. ons oock verbinden/ hi sal ons helpen binnen twee
Job.v. daghen / Op dat lanckste sal hi ons op den derden
dach weder oprichten / Jae dat wi voor hem ghe-
sont zijn sullen/ Dan sullen wijt verstaen / Eñ onse
neerstichevt doen om den HEERE te bekennē/
Sinen wtganc is ghelijc die morghenstont/ hi sal
tot ons comen/ ghelijc als den morghen/ ende den
avont reeghen opter aerdē/ O Ephraim hoe sal ic
met v doen/ O Juda hoe sal ick mi met v houden?
In dien uwe goetheyt is/ ghelijck een morghē wolc
ke/ Eñ ghelijck eenen dauwe die tsamen mede mor
ghen wech gaet/ Daeromme hebbe ic die Prophe
ten gheslagen eñ om mijnder woorden wille laten
dooden/ op dat uwe straffinghe openbaer mochte
worden/ ende int licht quame/ Want ick doch een
welbehaghen eñ lust hebbe/ aen vriendelicheyt/ eñ
goet doen/ eñ niet aen offerande/ Ende aen die kē-
Mat.ix.xij nisse Gods veel meer/ dan aen brantofferen/ Mer
Luce.x. si hebbē mijn verbont ghebrokē/ gelijc als Adam/
ende mi voorby ghegaen/ Gilead is een stadt der
misdadigher/ der ghewelt bedrijuers/ ende bloedt-
storters/ Der Priesteren hoop is gelijc een rot oft
bende der roouers/ Ende hare armen ghelijck als
der moordenaren/ ende als eenē bloetbarst/ Wāt
si volbrenghen alderhande schalcheyt/ Veruaerlijc
ke dinghen hebbe ick inden huyse Israels ghesien/
Ephraim hoereert aldaer/ Eñ Israel is ontsuuert
Juda heeft oock ghesaeyt dat hi eenen oogst heeft/
om te maeyen/ als ic mijn volc betalen sal vā haer
afkeeringhe.

Hi beclaget hem/ dat al haer geen medecijne en helpt alsoo seer zijn si ghewont in hare misdaden.

Dat.vij.Capittel.

A Als ic begonste Israel te meesteren eñ
ghesont te maken/ So openbaerde/
haer die misdaet Ephraim/ Ende die
boosheyt Samarie/ Si gaen met lue-
ghenen ende ydele dingē om / Sijn si
bi huys/ so zijn si dieuen/ Trecken si wt/ soo roouen
si/ Si en souden niet gheern bedencken in haerder
herten/ dat ick alle haer boosheyt ghedachtich ben/
Want oft si al met hare boose opsetten omuanghē
worden/ So zijn si nochtās voor mi openbaer/ In
haerder schalcheyt ende loghenen heeft hem die Co
ninck ende die Princen verblijt/ Dese zijn alle ouer
speelders/ ghelijc eenen backouen/ welckē die bac-
ker ghehept heeft/ als hi ophoudt te knedē/ tot dat
tet deech hem heffe/ ende opgaet/ Huyden gaetet
also toe/ dat onse Coninghen/ ende Vorsten begin
nen vanden wijn te rasen/ Si schicken haer totten
spotters. Si zijn met dat opset haerder herten/ ee-
nen backouen ghelijc/ haeren slape is/ den ganschē
nacht ghelijck als eens backers slape / smorghens
bernt hi ghelijc een vier vlamme/ Si zijn altesamē
verhit ghelijck eenen backouē/ haere richters heb
ben si verslonden/ Alle hare coninghen zijn gheual
len/ daer en ister niet een/ die mi aenroept/ Daerom
me moet Ephraim onder die heydenen ghemengt
worden/ Ephraim wort ghelijc eenen koecke / die
men niet om en keert/ Die vreemden verterē hem
zijn cracht/ ende hi en nemes niet waer/ Dat grijse
hayr wast hem/ ende hi en wils niet weten/ Maer
sinen hoomoedt sal hem voor zijn aensicht staen/
Want si en bekeeren haer niet totten HEERE
haeren Godt/ Ende in alle dinghen / en soecken si
hem niet.
Ephraim is ghelijck een sotte duyue/ die gheen C
herte en heeft/ Si hebben die Egiptenaers aenge iiij.
roepen / Ende totten Assyriers zijn si ghetoghen/ xvij
Met als si henen trecken/ So wil ic mijn net ouer
hare wtspannen / Ende haer ghelijck die voghelen
die inder locht woonen/ neder trecken/ Eñ na haer
der menichte wil ickse castien / Wee haers want si
zijn van mi ghewekē. Verderuinge moet haer aē
comen/ Want si hebben mi ouergetreden oft voor
by ghegaen. Ic was hare verlosser/ maer si sprakē
valschelijcken met mi / Si en hebben wter herten
tot mi niet gheroepen/ Mer op haer bedden si ghe
huylt/ Als si van die vruchten ende den wijn cup-
sten/ Soo weken si van mi af/ Ick hebse onderwe-
sen/ hare armen heb ick ghesterct / Maer si peysdē
quaet teghen mi/ Si zijn te niet ghewordē/ ghelijc
eenen boghe die daer mist / hare Princen worden
metten sweerde verslagen/ vā des onbescaemden
ghewelts haerder tonghen/ Ende sulcx haer laster
lijc spreken/ dat hebben si van Egipten ghehaelt.

Die Prophete bewijst zijn seyndinghe/ hi verwijt haer dat si metten monde God noemen ende aenroepen/ Ende metter herten hoereren si na die Afgoden/ Ende hoe dat deerste Afgoderie/ te weten des calfs vā Israel ghecomen sy.

Dat.viij.Capittel.

Set den hoorne/ die trompette aendē
mont/ eñ blaest op haestelic / als eenē
aernt/ totte huyse des HEEREN/ A
Want si hebben mijn verbont ouer-
ghetreden/ Eñ mijn wet hebbē si on-
trouwelijckē ghehandelt / Israel roept wel tot mi/
Du bist onse God/ wi kennen v/ Mer Israel stoet
dat goet vā hem/ Daeromme sal hem die viāt ver-
uolghen/ Si hebbē Coninghen inghesett/ Mer niet
wt mi/ Si hebben Princen ghemaect/ Maer si en
behaghē mi niet/ hare siluer eñ gout/ hebbē si haer
tot Beelden ende Godheens ghemaect/ Daerom
me sullen wtgeroeyt wordē. Dijn calf/ O Sama-
ria sal ewich ghenomen worden / Want mijnen
grammighen thoorne/ is aen gegaen teghen v/ In
hoe veel tijts meer ghi doch dat si gereynicht eñ ge
suuert mogē wordē? Wāt dat calf is vā Israel hier
die wercmeester heuet ghemaect/ Daerom en cant
geen God gesijn/ Mer dat calf Samarie is tot een
spinne gewebbe gewordē. Si hebbē wint gesaeyt

daerom sullen si oot eenẽ draeyewint mayen / haer
saet en sal niet voortbringẽ Geen meel en sal daer
af gemaect worden / Eñ oft al wat voortbrochte /
So sullent die vrẽden verteren eñ verslinden / Israel
heeft hẽ verdiept / Daerom is hi onder den heydenẽ
ghewoorden ghelijck een onlustich / ende oneerbaer
vadt / Sindt dat si henen op tot den Assyriers / zijn
ghetogen / so zijn si wilt ghewordẽ eñ schou / Daer
om soo dient haer die wildernisse / Ephraim heeft
B boeleerders bestelt / Daer om zijn si onder dye hey=
denen verstroeyt / daer wil icse vergaderen Binnẽ
een corte tijt sullen si des lasts der Coninghen ende
Princen losch wordẽ. Ephraim heeft veel outaers
gemaect op dat si soudẽ sondigẽ / om dies wille zijn
hẽ die outaers tot sonden gecomẽ / Al scrijf ic haer
die menichte mijnder wet. So wilẽt zijt doch voor
een selsaẽ dinc achtẽ / Eñ oft si alle dat vleessche of
ferdẽ / eñ aten / So en sal nochtãs die HEERE geen
behagen daer in hebbẽ / Als hi haerder misdaet ge=
dinct Eñ hare sondẽ met straffingen besoect Isra=
el keert hẽ weder in Egiptẽ / Hy vergeet diẽ die hẽ
gemaect heeft / Hy tymmert veel costelijcker salen
Eñ Juda maect veel stercker steden / Daerom wil
ic een vier in hare steden seynden / Dwelc hare pal=
leysen verslinden sal

¶ Hi verwijst haer hare ontrouwe / afual ende giericheyt
ende wat straffinghe haer ontmoeten sal dye bewijst hy
haer · Dat .ix. Capittel.

A O Israel en verblijt v niet / ghelijck die hey
denẽ Wãt ghi hebt aen dinẽ God ge=
hoereert / Ghy hebt lieuer vreemde
scatten dan alle coornscuerẽ / Daerom
me en sullen haer dye coornschueren
eñ dye wijnpersen nz meer ghenerẽ / Eñ den most
sal haer missen. Si en wonẽ in des HEEREN lant
nz / Mer Ephraim keert in Egipten, eñ is onreine
in der Assiriers lãt Si en stortẽ dẽ wijn dẽ HEERE
nz tot eenẽ drãcoffer. Eñ si en offerẽ hẽ hare slach=
offer nz / Mer si zijn haer hedẽ gelijc die spise der cla
gender / aẽ die welcke alle diese etẽ / haer besmetten
Wãt dz broot daer si lust toe hebbẽ / dz en sal in des
HEEREN huys nyet comen / Wat wilt ghi op den
hoochtijdelijckẽ dach doẽ: eñ op die feeste des HE
REN: Wãt siet / si sullen vã die verderuinge wech
treckẽ / Egiptus salse te niet brengen / Eñ Moph
salse begrauẽ / Alle hare lustige goedẽ sullen die ne
telen ouerwassen. Eñ die clessen in hare tentẽ. Dye
tijt haerõ besoeckingẽ comt / Den dach der betalin
gẽ is hier / dz moet Israel wetẽ / Mer den Prophe
te houdẽ si voor eenẽ narre / eñ den geestelijckẽ mã
voor doof / So seer heeft die zonde / dẽ hate / Eñ dye
ontsinnicheyt douerhant genomen / Jae Ephraim
heeft hem selfs tot eenen wachter mijs Gods ghe
maect tot eenẽ Prophete / Den stric leyt op alle sine
stratẽ / eñ eenẽ grouwel in dat huys zijns Goods /
B Si hebben haer verdiept / eñ verderft / ghelijc voor
iiij maels die tot Gibea / Daerom sal oec haer boosch
heyt gedacht / eñ hare sonde gestraft worden
Ic hebbe Israel gheuonden / als druyuen in die
woestine / Eñ hare vooruaders sach ick als vroech
rijpe vighen / Maer si zijn tot Baalpeor ghegaen
Eñ tot haerder schande afghetreden / hoe dat icse
lieuer hadde / hoe dat si grouwelijcker ghewoorden
zijn / Dat heerlijcke Ephraim vlieget daer af / als ee
nen voghel / Ja van die gheboorte / vã moeders lich Nu. xv.
aem / eñ die ontfanghenisse aen / Eñ al voedẽ si hare Iu / ij.
kinderen op / Soe wil icse nochtans tot weeskens Deu
maken / onder die menschen ende oft haer dan leedt xxxi
ghescihet / Soe ist mi noch oock van haer gescihet /
Ephraim sal als my dunct / met sine kinderen tot
ancre ende noot gheplandt worden / Jae hi sal sine
kinderen den dootslaghers op voeden / O HERE Ge.
ghi sult haer geuen / Mer wat sult ghi haer geuen: xlviij.
Ghy sult haer gheuen onvruchtbare lichamen / en
de verdrooghde borsten / Alle haer boosheyt gesciet
tot Gilgal / eñ aldaer haet icse / Om haerder boos=
heit wil / wil ickse wt mijnen huyse verdriuen / Ick
en wilse voort aen niet meer lief hebben / Want al=
le haere ouerheeren zijn verraders / Ephraim is af
ghehouwen / hare wortel is verdorret / alsoo dat si
gheen vrucht meer brengen en sal / Ende al baren
si So wil ic nochtãs die teedere vruchten haers lich
aems dooden / Mijn God salse verstoten / Want si
en hebben hem niet ghehoorsaem gheweest / Daer
omme moeten si onder die heidenẽ verstotẽ wordẽ

¶ Hy verthoont den volcke sine weldaden / Ende verwijdt
den seluen volcke Israels haer ondanckbaerheyt ende afgo
derie Dat .x. Capittel

A ISrael was eenen schoonen wijnstock
Mer eẽ onnutte vruchte heeft si voort
gebracht Ja hoe si meer vruchten had
den / hoe dat si meer Outaren stichten
hoe dat ic haren lande meer goets de=
de / hoe dat si meer goets den Godkens eñ Beelden
deden / haer herte is gedeelt / Daerom hebbẽ si haer
schuldich gemaect / Die HEERE sal haer outaers in
stucken breken / eñ hare Godckens om stoten Dã
sullen si segghen / Wi en hebben gheenen Coninck
Wãt wi en hebben dẽ HEERE niet gevreest / Wat
mach ons dã die Coninc helpẽ: Spreect grouwelic
ke woorden / so salt v gegeuẽ zijn / Maect eẽ verbont tsa
mẽ. So sal nochtãs die straffinge ouer v wassen ge
lijc dz oncruyt op die voren des ackers / Die inwoo
ners Samarie sullen met die caluerẽ Beth Auẽ wã
delen / Om des wille sal dz volc ouer haer droeuich
zijn / oock hare Priesters die voormaels aen haer
vruechde haddẽ om dz hare heerlichz vã haer wech
genomẽ is / Die Assirier sal tot een geschenke ghe=
bracht wordẽ / dẽ Coninc Jareb / Ephraim sal een
volcomẽ straffinge ontfangẽ / Israel sal voor sinen
raet tot schãdẽ wordẽ. Samaria met sinẽ coninc sal B
vgaẽ gelijc dẽ scume opt water / Die hoochten van
Auẽ / aendẽ welckẽ hẽ Israel besondicht heeft / dye
zijn verwoest. Distelen eñ doornen sullẽ op hare ou
taers wassen / Dã sal si totten bergẽ seggẽ Bedect
ons / Eñ tottẽ heuuelen / valt op ons O Israel ghy
hebt v bezondicht gelijc in voorledẽ tijdẽ tot Gibea
daer zijn si geslagẽ gheweest / Eñ soude dã dẽ crijsch
die bose kinderen nz treffẽ / gelijc die Gibeonitẽ: Ic
wilse na minẽ lust castien / die volcken sullẽ op haer
vsaemt wordẽ / om haerõ groter boosheyts wille /
Ephraim was mi gelijc eẽ koe / die tottẽ acker gãe
ghewent is / eñ daerom was si mi weert / eñ lief Ic
voor haer metten lichten Jock op haerẽ hals / Ick
dreef Ephraĩ / Juda ploechde / Maer Jacob moest
hem egghen op dat si totter gherechticheyt seu=
den saeyen / ende die vruchten der weldaden may=
en Dat si haer braeck / ende ledich landt / weder

opt nyeuwe tuelden/ eñ dē HEERE sochten/ tot dat hi quame/ eñ die gerechticheyt leerde/ Maer si hebbē voor haer selfs als godlosen geachtet/ Daer omme sullen si ooc sonden maeyen/ ende vruchten der loghenen eten/ Aengesien dat ghi v op dijne we-
iiij. Reg ghen vertroost/ eñ op die menichte dijnder sterckē
xix. hebt verlaten/ so sal onder dijnē volcke een oproer wassen/ Alle dijne vaste steden sullen verderft worden/ gelijc als Salomon dat huys Arbel verdorf/ inden tijden des oorloochs/ doen dye moeder met die kinderen verdeerft wert/ eñ verghinc/ Jae effen so sal hi ooc doen/ O Bethel van uwer boosheyts wegē/ In tijts ghenoech sal die coninc Israels vernielt worden.

¶ Hi vermaendt haer die oude trouwe ende weldaden die hi haer bewesen heeft/ oft hi haer doch weder brengen mochte. Dat.xj.Capittel.

A Mat. ij. Exo.iiij. vi.

Ick hadde Israel lief/ die wijle dat hi noch ionc was/ Eñ ic riep mijnen sone wt Egipten lant/ Mer hoe ic haer meer riep hoe dat si meer af traden/ Si offerden den Godekens/ eñ rooc ten dē beelden/ Ic leerde Ephraim gaē/ Ic droech hē in mijn armē / Mer si en woudens niet verstaē dat ic haer helpen woude/ Ic leyde se met vriendelijcke bandē/ eñ met liefliike strickē/ Ic was die gene/ die haer dē Joc op harē hals leyde/ Ic gaf haer hare spijse/ op dat si des te min in Egipten souden keerē/ eñ dat Assur zijn Coninc niet en soude wordē/ Mer si en woudē haer tot mi niet keerē/ Daer om sal dat sweert in haer stedē opghehevē worden eñ het sal den voorraet oft prouisie (daer si haer op verlaten hebben) vernielen eñ verslindē/ eñ dat vā wegen haers raets/ eñ opstellinghen.

B Deute. xxix

Mijn volck is gansch moede/ Daerō dattet hē tot mi niet en keert/ Si roepen hē haestelijckē/ tot dat Joc/ eñ nyemāt en isser/ diet haer af neme of v lichte. Hoe grote dingen hebbe ic v gegeuen O Ephraim! O Israel hoe trouwelic heb ic v bescermt! Heb ick oock met di omghegaen/ als met Adama! Heb ic v ooc toebereet gelijc Zeboim! Ja mijn herte heeft hē omgekeert in mi/ Ic bē in die bermhertichept bernende geworde/ dat ic na die verbolgētheyt mijnder grāscappē mi niet ghekeert en hebbe tot Ephraim te verdervē / Wāt ic ben God ende gheen mensche/ die heylige onder v/ al en ghinc ick in die stadt niet/ Die HEERE brullet als een leeuwe/ op dat si hē soudē na volgē/ Ja gelijc eenē leeuwe so brult hi/ dat si verscrict souden worden/ ghelijck die kinderen vanden Meyre/ op dat si vā Egipten bervaert souden worden/ ghelijc datmen die voghelen veriaecht/ Eñ van der Assyriers landt/ ghelijck alsmen die duyvē af iaecht/ Eñ dat al tsamē daerō dat icse thuys soude doen blijvē/ Maer Ephraim omuangt mi met loghenen/ Eñ dat huys Israels met bedroch/ Juda alleen houdt hem sterckelijckē aen God/ eñ aen die rechte heylighe dinghen.

¶ Hi verwijt haer haer ontrouwe ende afual/ ende vermaentse tot wederkeeringhe om zijnder weldaden wille Dat.xij.Capittel.

A 4.re. xvi

Ephraim weydet dē wint/ eñ volcht den Ooste wint na/ Altijt en doet hy met dā logenē/ eñ vermeerdert v verwuinghen/ Mer dē Assyriers makē si een verbont/ harē olye wort in Egiptē geuoert/ Die HEERE sal ooc int gerecht gaē/ met Juda eñ haer gelijc Jacob straffen/ Na sine wegē eñ voornemē sal hi hē betalen Hi hadde in moeders lichaem sinē broeder met die versenen ghegrepē Eñ in zijnd sterete met God ghewor stelt Hi worstelde mette Engel/ Ja dat hi hē ooc wan/ smeecte eñ badt/ tot BethEel vāt ic hē ende daer sprac ic tot hem/ Ja ic die HEERE God der heyrscaren, Ick die HEERE was sijnder ghedachtich/ om dat hi hem tot sinen God bekeerde/ alsoe oock dat hy dat goede/ eñ dat gerechte aenhinc/ Ende dat hi al tijt op sinē God verhoopte/ Maer hi is Canaan/ in sijnder hant is een valsce wage/ hi beneersticht hem om gewelt/ ende onrecht te doen / Ephraim denct alsoe/ Ic ben nochtans rijc/ ic ben geweldich ghewor den In alle mijn wercken ende arbeyt en wordt gheen misdaet ghevonden / aen den welcken ic mi ontgaen hebbe/ Hoe wel dat ic nochtans uwe HEERE uwe God ben/ Als doen ic v wt Egipten leyde/ Ende dat ick bouen dat in dijne tenten sadt/ als op die hoochtijdelijcke dagen.

Met die Prophetē hebbe ic altijt gesprokē/ en mi in menigerley openbaringhen verthoont/ Ick hebbe den Propheten geopenbaert/ Met tot Gilead is godloosheyt/ Sy sijn ydel ghewor den/ Tot Gilgal hebben si ossen ghestagen/ Ende also veel steenhoopen als si in die ackeruorē hebbē/ So vele outaers hebbē si ooc/ Jacob vloot in Assyrien/ Eñ Israel diende om een wijf/ Eñ om een vrouwe hoede hi die beestē. Door eenē Propheet voerde die HEERE Israel wt Egipten / eñ bewaerde hem door eenen Prophete / Met Ephraim heeft hē met sijnder wederspannicheit vertoornt/ Om dies wil sal sijn bloet op hem sijn/ Ende die HEERE sal hem sijn schande betalen.

Hi bewijst haer boosheit Ende vercondicht haer die straffinghe. Dat.xiij.Capittel

A

Den grouwel Ephraims is coē in Israel ghecomen/ Hi is tot Baal ghetreden/ Daeromme moet hy stervē/ Eñ nv so sondighen si altijt meer ende meer / Si maken haer wt haeren goude gegoten beelden. Die der Heydenen Godekens gelijc zijn/ Hoe wel dattet anders niet en zijn dan een maecsel der wercmeesters/ Ende dan segghen si/ Dat die menschen haer sonden offeren ende die calueren hoochlijcken eerē/ Daeromme sullen si worden ghelijc een morghen wolcke / Ende ghelijck eenen dauwe/ die effen vroech verghaet/ Ende als een caf dat den draywint vanden dorsch vloer wech waeyt/ Ende ghelijc eenen roock/ dye wt der schouwe oft schoorsteen vliecht Ic ben dijn HEERE God/ van die tijdt aen/ dat ic v wt Egypten landt ghelepdt hebbe/ dat ghi gheenen Godt dan my alleen kennen/ gheenen ghesontmaker dā mi hebben en soudt/ Ick hebbe in der woestijnen in dat moeyelijcke landt dijnder acht ghehadt ende v besorcht/ Maer doen icse weyde/ ende voedde dat si versaedt werden/ So verhief haer hare herte /ende si verghaten mijnder Daeromme wil ick haer als een leeuwe sijn/ Ende gelijc een luypaert op die straten tot Assirien/ Ic wilse aen rupschen ghelijc een beyrinne/ die van haer iongen berooft

u/ Ic wil haer/ haer vertwifelt herte v'thoren/ Al-
daer wil icse verslinden/ Ende als die wilde dierē sul-
len si verscoort worden/ O Israhel ghi hebt u selfs
verderft/ eñ te niet gebracht/ Want ick ben altijt u
helper gewest/ Waer zijn nu dijne Coninghen/ die
u in alle dine steden helpen souden? Waer zijn dijne
C ouerheeren/ eñ beschermers die u beschudden sou-
dē? Want ghi seydet/ Geeft ons Coningen eñ Vor-
sten/ In minen thoorne gaf ic u eenen Coninc/ Eñ
in mijnder grāscbappen nam ic hē ooc weder/ Dye
misdaet Ephraims heeft haer diep versonckē. Eñ
zijn sonde leyt gāsch diepe verborgen. Daeromme
sullē hē ooc ween aen comē/ gelijc eender barender
vrouwen/ Het is een onwijsch sone/ om dat hi niet
en denct/ dat hi in die tijt der gheboorte niet en had
de mogen bliuen/ In dien ic hē voor den cuyle niet
bewaert en hadde/ noch voor den doot beschermt
en hadde gehadt/ Ic was dijn doot/ O doot/ O hel
le ic was dijnē strale oft prickel. Mer nu is mi alle
mijnen troost eñ hope wech/ Gelijc als hi nu onder
den broederen die heerlicste is. Also sal den Oosten
wint/ die wint des HEEREN van die woeste afco
men/ Eñ sine wateraderē wtdroogen/ Eñ zijn fon
teynaderen v'gāen. Die sal die schatten alder lusti-
gher vaten roouen eñ verderuen/ Samaria worde
v'woest/ Want si is Gode ongehoorsaem geweest
Met den sweerde sullen si verslagen worden/ ha-
re suyghende kinderen sullen vermorselt/ Ende
haer beuruchte vrouwen opgesneden worden.

¶ Hi roept dat volck aen/ ende vermaentse tot weder-
keringhe/ want hijse ghenadelijcken wil weder ontfangen.

Dat .xiiii. Capittel ✠

A Aeromme bekeert u nu Israhel totten
HEERE dinen God/ Want ghi hebt
eenē swarē val gedaen met dijne son-
dē/ Bereet u met woorden/ eñ keert
weđ totten HEERE/ eñ segt tot hem
Vergeeft ons alle onse sondē/ ontfanct ons weder
goedertierlickē/ So willē wi u die stieren onser lip
pē opofferē/ Assur en sal niet meer onse helper zijn
Eñ wi en willen ooc nz meer op peerdē rijden Tot
die wercken onser hādē en willen wi nz meer seg-
gen/ Du bist onse God/ Wāt bi u vint dat weesken
genade/ In dien si dat deden/ So woude ic haer af
keringe wederbrengē/ eñ heelen/ Eñ haer vrij wil
lieflic lief hebben/ Also dat mijn gramschappe van
haer afghekeert worde/ Ic woude Israhel zijn ghe
lijc eenē dauwe/ Eñ hi soude dair bloeyē als eē ro
se/ Eñ sine wortelen in een slaen/ ghelijck eenen Li
banus/ Sijn ionghe tacken/ souden haer breet wt
B spreydē/ Eñ also schoon wordē als eenē Olyfboō
Eñ sinen rueke soude zijn ghelijc des Libani/ Die
ghene die onder sinen scaduwe woonen/ die sullen
wedercomen/ Eñ opgaen gelijc dat coorn/ Ende
bloeyen als eenen wijnstoc/ Sijn lof eñ prijs soude
zijn/ als des wijns in Libano. Ephraim/ wat hebbe
ic voortaē met die Goikens oft beelden te doen? Ic
wil u antwoort geuen/ Ic wil een opsien op u heb
ben/ Ick wil u zijn ghelijck eenen groenen Ceder
boō/ aen mi sult ghi uwe vruchtē vindē So wie dat
wijsch is/ die sal dit v'staē. Eñ wie v'standich is/ dye
salt bekēnen/ Wāt die wegē des HEEREN zijn ge
recht Eñ die gerechtige sullē daer in wādelē. Mer
die godlosen sullen daer inne strukelen eñ vallen. ✱

¶ Die Propheet Johel.

¶ Hi propheteerden volcke Israhels dat alle haer heer-
licheyt met den wtwendighen Gods dienst ondergaen en-
de verstoort sal worden.

Dat .J. Capittel.

Jt zijn die woorden des HEEREN
die tot Johel den sone Pethuel ghe- A
schiet zijn/ Hoort ghi raetheeren/ Aen
merct alle ghi inwooners des lants/
oft oyt bi u/ oft uwer voorvaderen tij
dē geschiet si Vertellet uwē kinderē/ eñ uwe kiderē
harē kiderē/ eñ die selue ooc harē nacomelingē So
wat v' rupsen ouerbleef/ dat heeft die sprinchaē ge-
tē. Eñ wat dē sprinchaen ouerschoot/ dat heeft die
coolsprēger getē/ Eñ so wat dē coolsprenger ouer-
gebleuen is/ dat heeft die hemeldauwe verdoruen
Ontwaect O ghi drōckene/ eñ weent/ alle ghy
die den wijn drinct/ huylt om des most wil/ Want
hi wort u vāden mont afghesneden/ Want in mijn
lant sal een sterc eñ ontellic volc op trecken/ Dwelc
ke tāden heeft als een leeuwinne/ eñ bactanden als
eenen leeuwe/ Dat selue sal mijnen wijnghaertac-
ker verwoesten/ Eñ si sullen mijne vijghebоomen
die bastē afschellen eñ wech werpē/ Eñ die tacken
wit maken/ Huylt/ als een maecht/ die haer vā we-
ghen des mans haerder ioncheyt met eenē sac gor-
det/ Den spijsoffer eñ drācoffer sal wech genomen
wordē/ van des HEEREN huyse/ daer ō sullen dye
priesters des HEEREN huys dienaers droeuich
zijn/ Dat velt wort v'derft/ Eñ dz aertrijcke treurt
Wāt dat coorn wort verdoruē Den most wort tot
scande ghemaect/ Eñ dē olye heel v'destrueert/ Die
ackerluydē sullē haer scamē/ eñ bedruct zijn om dē
tarwe eñ dē gerste/ eñ dē oegst so gansch opten vel-
de vergaet/ Die wijngaerdeniers sullen huylen/ als
die wijngaertackers geschent/ eñ die vigeboomen
so geheelicken verdoruē sijn Ooc sullē die granaet
appelē/ Palmbomē/ oft Dadelbomē/ Appelbomē
met den anderen boomen opten velde alle verdor-
ren/ Daerom soo sal oock alle ghenoechte der men
schen kinderen tot schande comen.
O ghi Priesters gordet u/ eñ claget/ O ghi die
naers v' outarē huylt/ Ghi dienaers mijns Godts B
coemt herwaerts/ ligget des nachts in sackē. Wāt
spijs eñ drācoffer/ wort wech genomē vanden huy
se dijns Gods/ Gebiet een vasten/ Roept dat volc
ende die ghemeente tsamen/ Vergadert die Raedts
heeren eñ wijsen/ eñ alle die in den lande woonē in
dat huys des HEEREN dijns Gods/ Ende roept
totten HEERE/ O wee des dages/ hoe is doch des
HEEREN dach so na bi! Gelijc een verwoestinge
sal hi vanden almachtighen comen/ Certeynlijc int
aensien onser ooghen wort die spijse afghesneden/
Eñ die blijschappe/ moet vanden huyse ons Gods
Dat zaet sal inder aerden verderuen/ Die coornkis-
tē verwoest/ Die coornhuysen zijn afgebrokē/ Want
dat coorn wort geschēt/ Och hoe suchtē die beesten
hoe loepē die rinderen/ om dat si nerghens gheen
weyde en vinden/ O HEERE tot u wil ick roepen
Want dat vier heeft die schoone beemdē in die wil
dernisse v'teert. Ende die vlāme alle boomē opten

velde ghesegent / Jae die wilde dieren sullen oock tot uwaerts gapen/om dat die watergrachtē wt ghedroocht zijn/Ende dat vier die weylandē inder woestijnen verslonden heeft.

¶ Die grouwelichheyt ende grootheit der straffinge en de des iammers dat ouer alle menschen gaen sal/Waeromme alle dinghen tot rouwe claghen / ende bedructheyt vermaent worden/ Maer in dien datmen tot God keere/ So sal daer noch ghenade te verhopen zijn.

Dat.ij.Capittel. ✠

A Blaest den hoorne op in Sion / eñ dye basuyne optē berch mijnē heerlicheit also dat oock alle die inden lande zijn/ beuē. Want den dach des HEEREN comt/Eñ is nae bi/Eenen duysteren eñ donckerē dach/Eenē wolcachtigē/eñ neuelachtighē dach. Die welcke ghelijck die dageraet ouer die bergen daer wt blinct/Dat is/een groot machtich volc/diesgelijckē vandē beginne noyt geweest en is/eñ in toecomender tijt nymmermeer zijn en sal/Een vier sal voor hem verslindē/ Ende achter hē gelijc een vlamme versengen. Voor hem sal det lant zijn/ghelijc eenen lusthof/ oft hof der weeldē/ Ende achter hem als een woest velt.

Nyemāt en isser die haer ontulieden mach. Sy zijn aen te sien gelijc die peerden eñ henxten / Eñ si iaghē na ghelijc die ruyters/ Si springen daer henen met een ghedruyssche/gelijc die raders opt bo

B uenste vandē berghē/eñ craken gelijc een vier vlāme/die dat stroo eñ stoppelen verbernt/Si trecken daer henē als een machtich volc/dat tottē strijt bereet is/Alle volckē sullē vā haer verschricken/Eñ alle aensichtē sullen gelijc eenē siepot swert wordē. ✱ Si sullen als Kuesen loopen / Eñ dye mueren als crijschlieden beclimmen/ Een yegelic sal zijn strate reysen/eñ nyemant van sinen wech aftreden/Niemant en sal den anderen dringen. Mer een yeghelick sal sinen pat gaen/ Door die vensteren sullen si in vallen/Eñ ongewont blivē. Si sullē inder stadt herwaerts eñ gintswaerts loopē/ Eñ op die mueren omloopen/die huysen beclimmē/ Eñ door die vensteren gelijc een dief insluypen/ Dat aertrijcke sal van haer beuen/eñ die hemelen beweecht worden / Die sonne eñ die mane sullē verduystert worden/Ende die sterren haer schijnsel verliesen. Dye HEERE sal hem ooc laten hooren/voor zijn crijsch heyre/Want zijn heyre is machtich/groot/eñ sterc om zijn voornemen eñ beuel te volbrenghen/ende te voleynden/ Dat is dē grootē eñ eysselijckē dach des HEEREN. Wie sal hem verdragen moghen?

Eñ nv spreeckt die HEERE/ Bekeert v tot my

C wt gantscher hertē/met vastē/weenen/eñ claghen/ Verschoort uwe hertē/eñ niet uwe cleederen/ Bekeert v totten HEERE uwen God. Wāt hi is ghenadich eñ bermhertich/lācmoedich / eñ vā groter goetheyt/Hi vergheeft die sonden eñ boosheyt/ Hi sal sekerlijckē om gekeert wordē/ ophoudē vā dye straffinghe/Eñ sal die vruchten laten blijuen / tot spijs eñ drancoffer den HEERE uwen God.

Blaest op den hoorne in Sion/Gebiet een vasten/Roept die ghemeente / eñ vergadert dat volc Vercondicht die ghemeente te samē/Versaemt die Ouderlingen ende vergadert ooc die ionghe kinderen/met die suygende/Die bruydegom gae wt zijn der camere/ende die bruyt van haren voorhanck/

Laet die priesters den HEERE dienen/ tusschē den voorhof/ende dat outaer/op dat si weenen eñ segghen/Ach HEERE spaert dijn volck/en laet doch dijn erfdeel also niet versmaet worden/dat die heydenē daer ouer heerscappie hebben / Waeromme datmē onder die heydenen soude seggen/ Waer is nv haer God? Wāt alsoo sal die HEERE ouer zijn lant een zeloersche liefde hebbē/eñ zijn volc sparen Die HEERE sal antwoordē eñ tot sinē volcke seggē/Siet ic wil v coorn/wijn/eñ olie sendē/daer ghi af versaet mocht wordē/eñ v voort aen nyet meer onder die heydenē versmaet latē zijn/ Ic wil ooc den ghenē vant Noordē verre vā v verdrijuē/eñ hem in een drooch verwoest lant verstooten/Sijn aensicht teghē die Oostersche zee/Ende zijn achterste deele tot dat achterste der zee toe. Sijnē stanc sal op gaē/eñ zijn vose onreynicheyt sal ouer hē varē/Wāt hi soo houaerdelijckē ghehandelt heeft. Weest sonder vreese/O ghi aertrijcke/eñ verblijt v/ Wandt God die HEERE sal grote dinghen handelen / O ghi wilde beesten en veruaert v niet/die beemden eñ weyvelden inder woestijnen sullē weder groen worden/ende die boomē hare vruchten brenghen Die vijghboomē/eñ wijngaertackers sullen haer vermoghen gheuen/ Daeromme Juycht nv ende weest blijde O ghi kinderen Sions indē HEERE uwē God. Die v alst noot is regē gheuē sal/vroeghē eñ spadē reghen inder eerster maent op v van

D daer bouen af laten sal / dat dye dorschvloeren vol vruchten/ende die wijnperssen van most eñ olyen ouerloopen sullen / Ick wil v die iaren verwillen welcke v die sprinchanen/rupsen/coolsprenghers/ ende den hemels dauwe mijn groote crijschheyr af gheten hebben/Also dat ghi ghenoech hebben sult om te eten/eñ versaet worden / dat ghy den name des HEEREN dijns Gods louē eñ prijsen sult die met v soo wonderlijcken ghehandelt heeft/ Ende mijn volc en sal nimmermeer tot schanden worden/Ja ghi sult beuinden/dat ic midden onder Israel/ende die HEERE dijn God ben/ende anders gheen/om dies wille en sal mijn volc nimmermeer tot schande comen/Daer na sal ic mijnē geest op alle vleessche wtstorten/daer van sullen uwē sonen/eñ dochterē prophetcerē/oft wtleggen / Uwe Oudtste ende Wijsen sullen droomen droomen/ Eñ dijne Jongelingen ghesichten eñ visioenē sien Ja ooc ouer die knechtē eñ dienstmaechden sal ick terseluer tijt mijnen gheest wtghieten.

Wonderlijcke teeckenen sal ic aenden hemel ende opter aerden doen te weten/bloedt/ ende vier/ roock ende damp/Die sonne sal in duysternisse/eñ die mane in bloedt verkeeren/eer dat den grooten eñ veruaerlijckē dach des HEEREN comt. Eñ het sal ghescieden dat een yeghelick die den name des HEEREN aenroept/ beschermt sal worden Want die verlossinghe sal opten berch Sion/ende Hierusalem zijn/ ghelijck als dat die HEERE voorsproken heeft/vandē ouergheblevene die die HEERE roept.

¶ Hoe dat volck wederghebracht wordt/Ende hoe die vianden die haer misdaen ende gheschadicht hebben ghestraft sullen wordē.

Dat.iij.Capittel.

Want siet in dien dagen eñ ter seluer tijt
Als ic die geuangenisse Juda eñ Hie=
B rusalēs om kerē sal / so wil ic dan alle
heydenē tsamē brengen / eñ wilse int
dal Josaphat leyden eñ wil met haer
aldaer te recht sittē / vā weghen mijns volcs / eñ erf
deels Israel / die si onder die heydenen verstroeyt /
eñ haer in mijn lāt gedeelt hebben / Eñ dat lot om
mijn volc geworpen hebben / Eñ hebben die ionge
knechtkēs vset / eñ om spijse gegeuē / eñ die ionghe
meyskens om wijn vercocht / eñ verdroncken

Eñ ghi luyden van Tyr / eñ Sidō / eñ alle die lāt
palen der Philistinen / wat hebt ghi met my te doē?
Wilt ghi mi torten? Wel aen / In dien ghi mi tor=
tet eñ vergramt / So wil ict v haest / eñ corts weder
betalen op uwen cop / Wāt ghi mijn siluer / eñ gelt
gout / eñ mijne schone clenodien genomē / eñ in uwe
kercken gebracht hebt / Daer toe ooc die kinderen
Jerusalems eñ Juda vcocht hebt dē Griecken / op
dat ghi haer verre vā harē lantpalē soudt brengen /
Siet / ic wilse vweckē / wt de plaetse / inder welcker
dy ghise vcocht hebt / Eñ ic wilt v vgelden op uwen
cop / Eñ ic wil uwe sonē eñ dochteren wedom vco
pen / door die kinderen Juda / die sullense den inwo=
ners van dat lāt Arabia / eenen volc in verren lan
den vercopē / Want die HEERE heuet ghesprocken

Roept dit ond die heidenen wt / seggē si / Heyliget
eenen strijt / vweckt eñ monstert die sterckē. Laet her
waerts trecken alle crijschluyden / Maect van uwe
ploechysers sweerdē / eñ vā uwe wijngaerts meissen
seysenen / eñ sickelen tot spiessen / eñ lācen ysers Die
crācke achte hē stercke / Hoopt v tot rotten / eñ coēt
herwaerts alle heydenen / rōt ōme / eñ vsaemt v / Al
daer sal die HEERE dijne sterckē neď leggē Maect
v op ghi volcken / ende treect af tot int dal Josaphat
Want aldaer wil ic sitten / om te oordeelen alle hey
denē rōtomme / Slaet in die seysen / eñ sickel Wāt
den oogst is rijpe / Coemt hier af / wāt dye wijnper
sse is al vol / Wāt hare boosheyt is seer groot

Het sullen hier eñ daer hoopē volcs zijn / int scuer
C dal / Wāt dē dach des HEERE is na bi / int scuer
dal / Sonne eñ mane sullen verduysteren / Eñ dye
sterren sullen haer schijn verliesen / Eñ die HEERE
sal van Zion brullen / eñ wt Jerusalem sine stēme
laten hooren / Also dat hemel eñ aerde beuen sullē
Mer die HEERE sal sinē volcke een toeulucht zijn
eñ een vasticheyt den kinderen Israels / Eñ ghi sul=
tet weten dat ick die HEERE uwe God / tot Zion
op minen heylighen berch woone / Als dan sal Hie=
rusalem heylich zijn / Ende gheen vreemdelinghen
en sullen meer door haer wandelen

Ter seluer tijt sullē die berghen van soeten wijn
druppen / Eñ die houelen van melcke vloeyen / Eñ
alle beken in Juda sullen vol waters gaen / Ende
daer sal een fonteyn adere wt den huyse des HEE=
REN gaen / die sal den waterstroome Sittim wa=
teren. Mer Egipten moet woest wordē / eñ Edom
een woestine eñ eenelijcke plaetse worden / om tge
welt eñ onrecht aenden kinderen Juda bedreuen /
eñ dat si ontsculdich bloet ghestort hebben in haren
lande / Mer daer tegen sal Juda eewelic bewoont
worden / Eñ Hierusalem van nv aen / tot inder ee=
wicheyt Want ic en wil haer bloet onghewroken
niet laten / Eñ die HEERE sal wonen tot Zion

¶ Hier beghint die propheet Amos

¶ Hi vercondicht Israel sine straffinghen / Ende daer toe ooc sommighē heydenen Dat. eerste. Capittel:

Dit is dat Amos (dye onder dye her= A
ders tot Thekoa een was) ghesien iiij. Reg.
heeft ouer Israel / inder tijt Vsie des xiiij.
conincs Juda / eñ Jerobeās des soōs
Joas / des Conincs in Israhel / twee
iaer voor die aertbeuinge / Ende sprac / Die HEE=
RE sal wt Zion brullen / Ende zijn stemme wt Je
rusalem laten hooren / Also dat die schone weyden
der Herders iammerlijc staen sullen / ende dat den
toppe des berchs Carmel verdorren sal

Alsoo spreect die HEERE / Om drye eñ vier le= B
licker feyten wil Damasci / en wil ic haerder niet spa
ren / Daerom dat si Gilead met yseren vlegelen ge
dorscht hebben / Mer ic wil een vier seynden in dat
huys / Hasaeel / dattet die palleysen Benhadads ver
slinde / Eñ ic wil die grendelē tot Damasco aē stuc=
ken brekē / Eñ die inwoners inden velde Auē / met
den ghenen die dat septer houdt wt den lustighen
huyse wtroeyen / Also dattet volc in Syria tot Kir Cyrene
wech geuoert sal worden / seyt die HEERE is Kir

Alsoo seyt die HEERE Om drie ende vier laste
ringen wille Gaze / en wil ick haerder niet sparen.
Daerōme dat si die geuāgen weder gheuangen / eñ
int lant Edom verdreuen hebben / Mer ick wil een
vier vinnen der mueren Gaze seynden dat sal hare
palleysen verteren / Eñ ic wil die inwoners tot As=
dod / eñ den ghenen / die dat septer houdt / tot Aska
lon wtroeyen. Eñ mijn hant tegen Akron wtstrec
ken / also dattet vergaen sal / so wat vanden Philis=
steen ouergebleuen is spreect die HEERE God

Also spreect die HEERE. Om drie ende vier
boosheden wille / der stat Tyr / en wil ic haerder niet C
sparen / Daeromme dat si die geuanghen int lāt E Philis
dom voorder verdreuen hebben. Eñ niet gedacht steen zijn
en hebben aen dat verbont der broederen / Dairom die Pa=
me wil ic een vier onder die mueren Tyr seynden / lestinen.
dat hare palleysen verslinden sal

Also spreect die HEERE / Om drie eñ vier scalc
heden wille Edom / en wil ic zijnď niet sparē / Daer
om dat hi sine broeders metten sweerde veruolcht
eñ hē sine kinderen ghedoot heeft / eñ altijt vscoort
in sinen toorne / eñ zijn verbolgentheyt sond ophoudē
bedreuen heeft / Mer ic wil eē vier seyndē tot The=
man dat sal die palleysen tot Bazra verslinden

Also spreect die HEERE / Om drie oft vier laste
ringhen wille / der kinderē Ammon / en wil ic haer
der niet sparen / Daerom dat si die veuruchte in Gi
lead verschoort hebben / op dat si haer lātpalē breeď
maken souden Mer ic wil een vier onder die mue=
ren Rabba aēstekē dat hare palleysen verteeren sal
in dat geroep van Alarme / ter tijt des strijts / Ende
als dat onweder comen sal inden dach des storms
Daer sal dan haer Coninck met sine Princen ghe=
uanghen wech geuoert wordē seyt die HEERE

Also spreect die HEERE / Om drie eñ vier scalc=
heden / wille Moabs / en wil ick haer niet sparen /
Daeromme dat si dat gebeēte des Conincs tot E=
dom tot asschen verbrāt hebben / Maer ick wil een

vier seyndē in Moab/ dat die palleysen tot Kirioth
vertetren sal/also dat Moab steruē sal in eē geruys
sche/Alarm gescrey/en̄ inder basuynen geclāc/En̄
ic wil dē Richter ond haer wtroeyen / en̄ alle haere
princē /met hē verslaen/spreect die HERE

Hi verwijdt Juda ende Israel/hare schalcheyt Ende ver
condicht haer hare straffinghe Dat.ij.Capittel

A Also spreect die HERE om drie ende
vier lasteringen wille Juda /en wil ic
Mat.i. zijnder niet sparē/daerō dat si die wet
des HEREN verachten/en̄ sine rech
ten nieten houdē/En̄ laten haer hare
logenen vleyden. Welcke haer vooruaders naghe
uolcht hebbē /Maer ic wil een vier in Juda seyndē
dat sal die palleysen tot Hierusalem verslinden
Also spreect die HERE om drie en̄ vier sondē
wille/ Israels en wil ic haerder nz sparen/daerō dz
si die vonnissen om gelt/en̄ dē armē om scoē verco=
pen. Si gaen met voetē ouer die armē/en̄ hinderen
die elendighe op alle plaetsen/Die vaō en̄ soō gaen
tot eēder deernen /op dz si minē naē ontheyligē sou
den/En̄ bi alle outaren brassen si van die verpande
clederē /En̄ drinckē den wijn inden huyse haerder
B Goden/vanden brueckē die welcke si met listicheit
en̄ gewelt afgedrongen hebben
Nv heb ic emmer den Amorite voor haer henē
wtgeroeyt/die hooch was als die Cederboom/En̄
sine macht so sterc als eē eycke Nochtās hebbe ick
sine vruchtē daer bouē af/ en̄ sine wortelen vā ond
wtgeroeyt/Ooc hebbe ic v wt Egipten ghebracht
en̄ veertich iare door die woestijne ghelcyt/ op dat
ghi des Amoriten lant besitten sout / En̄ ic hebbe
wt uwe kinderen Propheeten op verweckt/ende
Nazareen wt uwe iongelinghen/O ghi kinderen
Israels /ist niet alsoo spreect die HEERE Maer
ghi hebt den Nazareen wijn te drincken ghegeuen
en̄ den Propheten beuolen en̄ ghesent/En prophe
teert ons niet
Siet/ic wil v ooc also doen kirren /gelijc eenen
waghen kirret/die vol schouen oft gerwē is Alsoe
dat die gene die snel is/niet ontuliedē/noch die sterc
is/yet vermogē en sal/En̄ die stercke en sal zijn leuē
niet beschermē connē/En̄ die boge scutters en sul
len niet bliuen staen/En̄ die gerasch te voet is/dye
en sal niet ontlopen mogē/En̄ die te peerde rijdet/
die en sal zijn leuen niet connē bescermē. En̄ die ond
die stercke mālicis / die en sal dā nauwelijckē naect
ontulieden connen /op die tijt spreect die HERE.

God die HERE en straft niet/ten si dat hi eerst te vorē
gewaerschout heeft/door sine Propheten/ Whaeromme so
wie die waerscouwinghe niet ter herten en nemen/die wor
den met rechts gheplaecht
Dat.iij.Capittel

A
De.iiij. Nv hoort O ghi kinderen Israels/wat
die HERE met v spreect/ te weten
met alle geslachten/die ick wt Egiptē
gebracht hebbe/en̄ sprac alsoe/Wt alle
die geslachten oft natiē op aertrijcke/
heb ic v alleē wtgelezen/daeromme wil ic v ooc be
De.b soecken in alle uwe misdaden/Mogē daer ooc twe
tsamen wandelē/ ten si dat zijs te voren met malcā
derē eens zijn? Brult ooc eenē leuwe in eē woutē
si dat hi eenen roof heeft. Crijscht ooc eē ionge leeu
wen welp wt sinen hole /ten si dat hi wat hebbe ge
uangen? Valt ooc eenen vogel inden stric opter aer
den/daer geenen voghelaer en is? Oft heftmē ooc
eenen stric vander aerden ?alsmen niet geuanghen
en heeft? Blaestmen ooc in eender stadt met die trō
pette een Alarme/en̄ dattet volck hem daer niet af
en verscrict? Ister ooc ergens een ongheluck in een
der stadt/dat die HERE God niet en doet/Want
die HERE God en doet gheen dinc/ten si dat hijt
eerst sinen knechtē den Propheten geopēbaert heb
be Als eenen leeuwe brullet/wie isser doch die niet
versaecht en is? Die HERE God spreect / wye en B
soude niet prophetcren oft prediken
Vercondiget inden paleysen tot Asdod/en̄ in die
paleysen inden lande Egipti/en̄ segt versaemt v op
dat geberchte Samarie/en̄ siet/wat groter ōrecht
gewelt/en̄ moort gescrey dat daer is /Si en achten
op gheen recht seyt die HERE/Mer violentie/en̄
scade te doen/dye gaen deen ouer dandere in haren
huysen omme/Daerōme spreect die HERE Men
sal dit lant rontomme belegeren / en̄ v van dijnder
macht hier onder stoten/en̄ dijne paleysen plonderē
Also spreect die HERE/Gelijc als een herdē dē
leeuwe twee beenderē/oft een lapken vā eenē ore/
wt den muyle schoort/Also sullen die kinderē Isra=
els/ooc wtgeruct worden /die in Samaria wonen
en̄ hebbē in die hoecken een bedde/En̄ tot Damas
co een coetse/Hoort/en̄ betuyghet inden huyse Ja=
cobs spreect die HERE God / een God der heyr=
scaren/Den ter tijt/als ic die sonden Israels besoec
ken sal. So wil ick ooc die outaers tot Beth El ver
soeckē En̄ die hoornē des outaers afbrekē also dat
si ter aerden neder vallen sullē. En̄ ic wil beyde dat
winterhuys en̄ dat somerhuys/ter neder slaē /En̄
die yuoren huysen sullē vergaen/Ja alle huysen seit
die HERE sullen verderft worden

Hi verwijt haer hare misdaden ende openbaert die toeco
mende straffinghe ende hi vermaentse tot wederkeringe
Dat.iiij.Capittel

Hoort dit woort O ghi vette koeyen/ A
die op dat gheberchte Samarie zijt/
en̄ dē behoeftigen onrecht doet/en̄ v
treet die armen/en̄ segt tot uwe Hee=
ren/Brēgt heyr/laet ons suypen/Die
HERE God heeft gesworen bi zijnder heylicheyt
Siet die tijt comt/ouer v /datmen v aē spiessen op
heffen en̄ uwe nacomelinghen in visschers ketelen
wech dragen sal /Verscoort door die holen sult ghy
wtgaen/een yegelijcke recht den naestē voor hē he=
nen/Ja opten Harmō sult ghi wech geworpē wor
den spreect die HERE
Ja coēt nv herwaerts tot Beth El/en̄ bedrijft C
sonde/en̄ ooc tot Gilgal/ dat ghi der sonden vele iiij.
muecht maken/Brēgt uwe slachoffer des morgēs G
en̄ uwe thienden des derdē daechs/En̄ wierooct vā
dat suer deech/lof en̄ dācoffer/En̄ predict eenē vri
willigen offer/en̄ roepet wt/ wāt ghi kinderē Isra
els hebbet also geern/spreect die HERE God/en̄
daer om heb ic v ooc in alle uwe steden uwe tandē
gebrec laten hebbē/en̄ gebrec aen broot in alle uwe
plaetsen laten hebbē/En̄ nochtās en bekeert ghi v
niet tot mi spreect die HERE
Ooc hebbe ic den regen ouer v opgehoudē als
noch drie maenden tottē oogst waren./Ouer deen
stadt liet ict regenen/en̄ ouer dandere/ en dede icks
niet regenen/Den eenen acker wert beregheut/en̄

den anderen bleef onbereegent/ en verdorrede. En daer omme toghen twee oft drie steden tot eender stadt om water te drincken/ Mer si en condens niet genoech gecrigen/ Nochtans en bekeert ghi v noch niet tot mi spreect die HERE

Ic plaechde v met een dorre en droogc tijt/ en met den brant int coren/ Desgheliicx ooc die rupsen atent al op/ so wat in uwe houen/ wijngaertackers vigheboomen en olijfboomen wiesch/ En nochtans en bekeert ghi v niet tot mi/ spreect die HERE

Ic sant pestilentie onder v/ gelijc als voormaels in Egipten/ Ic doode uwe ionghe gheselle metten sweerde/ en liet uwe peerden geuangen wech voeren Ic liet den stanc van uwen heyrlegher in uwe nuesen gaen/ Nochtans en bekeert ghi v tot my nu seyt die HERE.

Ic keerde sommige onder v/ ronts omme/ ghelijc God Sodoma ende Gomorra omkeerde/ dat ghi waert als eenen brant die wt den viere getogẽ wort Nochtans en bekeerde ghi v noch niet tot mi spreect die HERE

Daer omme wil ic v O Israel also weder doen Ja also wil ic v doen / Daer omme scict en bereet v Israel dinen God te gemoete te gaen/ Want siet/ hy ist/ die die bergen maect/ den wint scept/ en geeft den mensche te kennen/ wat hi spreken sal/ Hy maect die dagheraet/ en die duysternisse/ Ende hy treedt op die hoochten des aertrijcs daer henẽ/ Synen name is HERE God der heyrscharen

¶ Een claghe ouer den val Israels / Hi verwijdt haer die weldaden Gods/ Ende vermaentse tot beteringhe

Dat v. Capittel

A O Ghi vanden huyse Israels / hoort dit woort. Want ic moet dit clagelieddekẽ ouer v makẽ/ Die Joncfrouwe Israel is geuallẽ/ dat si nimmermeer weder op en sal staen/ Sy is ter aerdẽ ghestooten/ en daer en is niemãt die se weder op helpe/ Wãt also seyt die HERE God/ die stadt daer der duysent woonen / die en salder maer hõdert behouden/ En daer der hõdert woonẽ/ die en salder maer thien ouer behoudẽ indẽ huyse Israels/ Daer omme spreect die HERE alsoe totten huyse Israels/ Soect mi/ so sult ghi leuen/ En en soect BethEl nu En en gaet tot Gilgal niet/ En en treet nu tot Berseba / Want Gilgal sal geuanghen wech gheuoert worden/ Ende BethEl sal verdriet comen.

Soect dẽ HERE/ so sult ghi leuen/ op datter nu een vier op en gae indẽ huyse Josephs/ dat daer verslinde/ En datter niemãt en si die BethEl lessche/ Ghi die dat recht in alsem en bitterheit verkeert/ en die ghereechticheyt ter aerden stoot / Hi maect dat Seuẽ gesterte en dat tecken Orion. Hy verkeert dẽ nacht inden dach / en dẽ dach in eenẽ seer donckerẽ nacht Hy roept dat meyrwater / en schuddet wt op dat aertrijcke/ Sinen name is HERE. Hi deelt wt die verderuinge den sterckẽ/ en eene verwoestinge brẽgt hy op dye stercke stadt/ Mer si zijn den ghenen viant die se openbaerlicken straft/ En houden hẽ voor eenen grouwel/ die heelsame dingen leert

B Daeromme want ghi die armen onderdruct/ ende neemt dat coorn met groote lasten vã haer / Soe en sult ghi in die huysen niet woonen/ die ghy van ghehouwen vierkante steenẽ getimmert hebt/ En den wijn en sult ghi niet drincken/ dien ghi in die lustige wijngaerden geplant hebt/ Want ic weet alle uwe ouertredinghen/ welcker seer vele zijn. en uwe sonden/ dye zeer machtich zijn/ Hoe dat ghi die rechten onderdruct/ en die geschencken nemet / om der armer saken inden gerechte te verdrucken/ Daeromme moet die wijse tot deser tijt swigen/ Want het is een boose ende sorghelijcke tijt

Soect dat goet en niet dat quaet / op ghi leuen muecht / Soo sal die HERE die God der heyrscaren bi v zijn/ gelijc ghi begeert / Haet dat quaet/ en hebt lief dat goet / Instellet dat recht weder inder poorten/ So sal die HERE die God der heyrscaren den ouergebleuenen in Joseph genadich zijn

Daeromme spreect die HERE God der heyrscharen/ dye HERE/ Daer sal in alle straten eẽ clage zijn/ En op alle straten salmen seggen/ Ach/ ach Wee wee / en men sal den ackerman tot droefheissen/ en alle die weenen connẽ/ tot clagen roepẽ / In alle wijngaerden sal een weeninghe zijn/ Want ick wil onder v gaen/ spreect die HERE A

Wee dengheenen die des HEREN dach begeeren/ Waeromme begheert ghi den dach? Wãt des HEREN dach sal duyster zijn en niet licht/ Ja het sal also zijn/ gelijc als yemãt voor eenen leeuwe vliet en hẽ ontmoete eenẽ beyre/ En gelijc als oft yemãt in een huys quame/ en lẽde met zijnder hãt aen die want en dat hẽ een slãge stake/ Wãt des HEREN dach sal duyster en niet licht zijn/ dõcker en nu claer

Ic haete en verwerpe uwe feestẽ / en verachtese/ en ick en vermach uwe rooc offers niet / in uwe vergaderinge / En oft ghi my al brãtoffer en spijsoffer offerde / so en sal ic daer gheen behagẽ aẽ hebbẽ Ja uwe vette dancoffer en wil ic ooc niet aensien/ Doet slechs van mi wech dat gheblaer dijnder liedekẽs / wãt dijn musijc speel en mach ic niet hooren.

Mer dat recht sal geopẽbaert worden/ gelijc water/ En die gerechticheyt/ gelijc eenẽ stercken stroom Le.xx.
Hebt ghi mi in die woestine ooc veertich iaer lanck Act.vij.
slachoffer en spijsoffer moeten brẽgẽ? O ghi vandẽ huse Israel? Noch soo hebt ghi tenten opgerecht uwen Moloch/ en die beeldẽ vã uwe Godẽ / ooc die sterren uwer Afgodẽ/ die ghi v seluẽ gemaect hebt Daerom wil ic tot Damascon laten wech verdriuẽ seyt die HERE die God der heyrscharen heet

¶ Hi berispt den staet des gansschen volckes Dat. vi. Capit

V Ee den stouten rijckẽ tot Zion/ en dẽ ghenẽ die haer op dat geberchte Samarie vlaten/ die haer houdẽ voor de beste in als werelt/ en bedriuen haer heerscappie/ so si willẽ inden huyse Israels/ Gaet henen tot Kalne / en aẽscout/ En van daer tot Hemath ð groter stadt/ En treet henen af tot Gad ð Philistẽe/ Die welcke beter conicrijckẽ gewelt zijn dã dese/ en hare lãtpalen ooc groter dã die dine Nochtãs zijn si verlaecht/ doẽ haer quade dage quam. En ghi heerscapt nu geweldt en onrecht En ghi ligt op yuoren oft olifantẽ beenẽ beddekẽs / en bedrijft uwe broodronckẽscap op v tapijtcje/ Dat beste wt der cuddẽ eet ghi/ en die gemeste caluerẽ/ en speelt op den psalter/ en ghi dichtet v liedekens als Dauid/ Dẽ wijn drinct ghi wt schalen/ En ghi salft en smeert v metten bestẽ olie oft balsem/ Mer daer en is niemãt/ die hẽ der schaden Josephs aentrect,

A Luc.vi

Daeromme sullen si voor aẽ gaẽ/onder dẽ ge=
nen die geuangen wech geuoert worden/ Eñ dat
B brassen eñ suypen der gulsigher sal op houden/ wãt
Heb.vi. die HEERE God heeft geswozen/bi sijnder sielẽ
Ge.xxij spreect die HEERE God der heyrscharen/ Mi ver
deu.vij. driet die houaerdie Jacobs/eñ hate ooc sine paley
sen. Eñ ic wil die stat ooc ouergeuẽ/met alle tghe=
ne dz daer in is/eñ ofter al thiẽ mãnẽ in eenẽ huyse
ouerbleuẽ/so sullen si doch steruen moeten / Alsoo
ooc dat een yegelic sijn naeste vriẽdẽ/vaders eñ oo=
men nemẽ/eñ die gebeenten wt den huyse dragen
moet/ Eñ seggen totten ghenẽ die inder camerẽ
des huys is/ Isser ooc noch meer daer? Eñ die sal
antwoorden/ si sijn alle wech/ Eñ dãder sal seggẽ
Sijt te vredẽ/ Want si en wouden niet datmẽ den
name des HEEREN soude gedencken
Wãt die HEERE heeft beuolẽ/datmẽ die gro=
te huysen slaẽ soude/datse retẽ crigẽ/ Eñ die cley=
ne huysen/datse gaten crigẽ/ Wie can met peerden
rennen/oft met ossẽ ploegẽ op die steenrootsen
Also hebt ghi dat recht in galle/ Eñ die vruchtẽ v̄
gerechticheyt in alsen verkeert/ eñ ghi verblijt v/
mer in geenen eerbaren dinghen/ Eñ segt/ en sijn
wi niet machtich eñ sterc genoech? Daerõme siet/
Ic wil ouer v/ O ghi vandẽ huyse Israels/ eẽ volc
verweckẽ/ seyt die HEERE God der heyrscharen/
dwelc v benauwen sal/vã die plaetse aẽ/daermen
tot Hemath gaet/ totter wilgen beke toe

¶ Menigerley openbaringen gescheiden den prophete/in den welcken hem God die straffinghe des lants ende des volcs te verstaen gheeft
Dat.vij.Capittel.

A DIe HEERE God thoõde mi in eẽ ge
sichte/ Eñ siet/daer stõt eẽ dye sprinc=
hanẽ maecte/effẽ doẽ dat koorn seier
schietẽ soude Na dien dat die cõninc
sine schapẽ hadde laten scheeren/ Als
Ind dat groene crupt indẽ lãde gansch af etẽ wou
den / doẽ sprac ic/ Ach HEERE God weest doch ge
nadich/ wãt wie wil Jacob weder op helpẽ? die so
seer cleyn geworden is? Doẽ beroudet dẽ HEERE
eñ sprac/ Wel aen/ten sal niet geschieden
Die HEERE God thoonde mi eẽ gesichte/ Eñ
siet/ die HEERE God riep dat vier/om daer mede
te straffen / Eñ het verslinde eẽ grote diepte/ende
het adt ooc op dat erfdele/ Doẽ seyde ic Ach HE=
RE God laet af/ Wie wil doch Jacob weder op
helpẽ? Wãt hi is ymmer seer cleyne/ Doẽ beroude
dat den HEERE ooc/ Eñ die HEERE God sprac
Ten sal ooc niet geschieden
Hi verthoonde mi noch eens sulckẽ gesichte/ eñ
die HEERE stont op eẽ geplasterde muere/ eñ had
B de een metsers meetcoorde in sijn hant Eñ die HE
RE sprac tot mi/ Amos wat siestu? Ic ãtwoorde
Een metsers meetcoorde/ Doẽ sprac die HEERE
tot mi/ Siet/ic wil een metsers meetcoorde middẽ
door mijn volc Israels treckẽ/ eñ hẽ niet meer voor
bi gaẽ/ Maer die hoochtẽ Isahaks sullẽ verwoest/
eñ die kerckẽ Israels verdoruẽ worden. Eñ ic wil
mi mettẽ sweerde op maken ouer dat huys Jero=
beams.
Doen sant Amazia die priester tot Bethel/aen
Jerobeam dẽ coninc Israels/ eñ dede hem seggen
Amos maect dat huys Israels oproerich tegẽ v/
Ja dat lant en can sijn woordẽ niet gelidẽ/ Want
Amos spreect also Jerobeam sal metten sweerde
steruẽ/ eñ Israel sal wt sine lande geuangen wech
geuoert worden.
Eñ Amazia sprac also tot Amos/ Du siender
Gaet wech eñ vliet int lant Juda/ eñ geneert v al=
C daer/ eñ prophetcert aldaer/ Ende en predict niet
meer tot Bethel/ Wãt dat is des coninc / eñ des
coninclijcken hoofs beuel
Amos antwoorde eñ sprac tot Amazia/ ic en bẽ
geen Prophete/noch geens Prophetẽ soõ/ Maer
ic ben een koeherder/ die vreembeẽ afpluct/ Eñ
die HEERE nam mi achter dẽ cuddẽ/ eñ seyde
tot mi/ Gaet heenẽ/ eñ prophetcert minen volcke
Israels/ Eñ daer omme hoort nv des HEEREN
woort/ Ghi segt/en prophetcert tegẽ Israel nyet
Eñ en spreect niet tegẽ dat huys Isahaks/daerõ=
me spreect die HEERE also/ Dijn wijf sal inde stat
geschẽt wordẽ/ Dine sonẽ eñ dochteren sullen met iiij.
ten sweerde verslagẽ wordẽ/ Eñ dijn liggẽde goe viij
den die sullẽ metter meetcoorde wtghedeelt wor=
den / Maer ghi sult in eẽ onrein lant moetẽ steruẽ
Eñ Israel sal wt sinen lande verdreuẽ worden

¶ Een ander visioen tegẽ die gierige/ende die verualsceers des ghewichts ende der maten/ Ende welcken iammer ouer haer gaen sal/ Wanden honger des woort Gods
Dat.viij.capittel.

A DIe HEERE God thoonde mi een ge
sichte/ eñ siet daer stont enẽ korf mz
oefte oft frupt/ eñ hi sprack wat siet
ghi Amos? Ic antwoorde/enẽ korf
met oeft/ Doẽ seyde die HEERE tot
mi/ dat eynde comt ouer mijn volc Israels/ Ic en
wil hẽ niet meer voorbi gaen/ Eñ den sanc des tẽ=
pels sal in eẽ huylẽ verkeert wordẽ/ ter seluer tijt
spreect die HEERE God/ eñ daer sullẽ veel doode
lichamen op alle plaetsen liggẽ/ die men heymelijc
wech dragen sal.
O ghi die die armẽ verdruct eñ op eet/ eñ die alẽ
dige indẽ lande verderft/ eñ segt Wanneer sal dan
dese nieuwe maẽt een eynde hebbẽ? Dat wi koorn
veyl hebbẽ/ eñ vercopen? eñ den Sabbath/dat wy
onsen schat op doẽ mochtẽ? Eñ dat schepel minde
ren/ eñ den Sikel oft die munte hogẽ/ Eñ dat ghe
wichte valschẽ mochten? Op dat wi die armẽ om
ghelt eñ die behoeftigẽ om schoẽ onder ons moch
ten brengen eñ caf voor koorn vercopẽ/ Die HE=
RE heeft geswozẽ teghen die houaerdije Jacobs/
Wat gheldet. Oft ic sulcker harder wercken ym=
mermeer vergetẽ sal? En soude om die saken wel
dat lãt niet beuẽ? eñ alle die inwoõders bedruct zijn
Ja en soude die verderuinge ouer haer niet comen
gelijc een water vloet? Eñ haer ouerlopẽ/ eñ wech
geuoert worden/ghelijc die vloet Nilus Egipten
ouervliet.
Ter seluer tijt/ spreect die HEERE God/ wil ic
die sonne indẽ middach latẽ ondergaen/ Eñ dat
aertrijc bilichtẽ dage verduysterẽ Ic wil uwe vier
dagẽ in droefenisse/ eñ alle uwen sanc in clagẽ ver
anderẽ/ Ic wil alle lantscappẽ met sacken gorden/
eñ alle hoofdẽ caluwe makẽ. Ja alsulckẽ droefheyt
wil ic haer makẽ/ alsmẽ ouer enẽ enigẽ soon heeft
eñ haer eynde sal vol iammers sijn

Siet die tijt comt spreect die HEERE God/dat
3 ic eenen honger int lant seyn den sal/geenen honger
des broots/noch dorst na water/Maer eenen hon=
ger na dat woort des HEERE te horen/ Alsoo ooc
dat si herwaerts eñ gintswaert/vãder eẽder zee tot
die andere/van Noorden totten Oostẽ rontomme
lopen sullen/eñ dat woort des HEEREN soecken/
Maer nochtans niet vinden en sullẽ/Ter seluer tijt
sullen die schone iongelingẽ eñ ioncfrouwẽ vͦsmach
ten vã dorst/Die nv sweeren bi den bloet Samarie
eñ seggen/so waerlick als dijn God tot Dan leeft/
Soe warachtelijc als dijn God tot Bersеba leeft.
xij Want si sullen also vallen/dat si nẽmermeer meer
weder op staen en sullen

¶ Van die straffinge des volcs Juda/van die macht Gods Een troostelijcke belofte/dat hise wil weder vergaderen/ ende in ghenaden nemen/dwelcke op dat rijcke Christi behoort/dat tsamen beyde die Joden bekeert/ende die heidenen ontfanghen sullen worden

Dat.ix.Capittel

A Ick sach den HEERE op den outaer
staen/eñ hi sprac/Slaet die herren oft
gewrichten dat die postẽ dauerẽ eñ be
uen/want hare giericheyt sal haer allẽ
op haer hooft comen/eñ ic wil hare na
comelingen metten sweerde verslaen/Alsoo oock
dat haerder geen ontuliedẽ/noch yemãt ontgaen
en sal. En al begraefden si haer in die helle/soe salse
nochtãs mijn hãt van daer halen/Eñ oft si op indẽ
hemel clommẽ/So wil icse nochtãs daer afstoten/
Eñ oft si haer bouen opten berch Carmel borgen
So wil icse nochtãs soecken/eñ daer af halen/Oft
si haer voor minen ogen verborghen inden afgront
der zee/So wil icse nochtans den slangen beuelẽ dz
sise daer steken sullen/Eñ oft si voor hare viandẽ ge
uanghen henen ginghen/So wil ick nochtans den
sweerde beuelen/dattet haer verslae/also wil ic mijn
viij oge op haer werpen tãt onghelue/eñ niet int goede
vij Want die HEERE God der heyrscharen is een
alsulcken/Als hi een lant aen ruert/soo versmeltet
dat ooc alle die inwoonders bedroeft moeten zijn/
Dattet ouer haer gãsch lopen sal/als een waterstro
me/eñ ouer swemmen/gelijc die vloet in Egipten
doet/Hi ist/die zijn sale inden hemel sticht/eñ zijn ten
ten op daerde fundeert/hi roept die waterẽ der zee
eñ stortse wt op daertrijcke HEERE is sinen name
O ghi kinderen Israels/En zijt ghi mi niet als dye
B Moren? spreect die HEERE/en hebbe ick Israel nz
wt Egipten gebracht? Eñ die Philisteen wt Caph
thor? Eñ die Syriers wt Kir
Siet/die ogen des HEEREN Gods siẽ op een
sondich Coninckrijcke/dat ict vã dz aertrijcke ghehe
lijc wtroeye/hoe wel dat ick dat huys Jacobs nyet
gansch wtroeyen en wil/spreect die HEERE/ noch
tans siet/Ic wil beuelen/dattet huys Israels onder
alle heydenen verstroeyt eñ gesift worde/ghelijc als
men met een seue sift/Also nochtans datter niet eẽ
koornken oft steenken opter aerden en sal vallẽ. Al
C le sondaren onder mijn volck sullen mettẽ sweerde
verslaghen wordẽ/die daer segghẽ/dat ongeluc en
is so na bi niet/dattet ons verrasschen sal
Ter seluer tijt wil ic die veruallen tenten eñ wo
ningen Dauids weder oprechten/eñ haer gatẽ ver
thuynen/Eñ soe wat afgebroken is/weder repare
ren/Eñ ic wilse weder op timmerẽ/gelijc si in voor
leden tidẽ geweest zijn/op dat si besitten die ouerge
bleuen in Edom/eñ die ouergheblevene onder alle
heydenen/ouer die welcke minen name gepredickt
sal worden/seyt die HEERE die alsulcs doet. Joh.iij.
Siet/die tijt comt/spreect die HEERE/datmen
gelijcker tijt ploegen/eñ oogstẽ sal. Eñ op een tijt/
den wijn persen/eñ saeyen sal/eñ die berghen sullen
soeten wijn druppen/eñ alle heuuelen sullen vrucht
baer zijn/Eñ ic wil die ghevanghenisse mijns volcs
Israels keren/dat si die woeste steden bouwẽ eñ be
wonen sullẽ/wijngaertackers plantẽ/eñ den wijn
daer van drinckẽ/houẽ makẽ/eñ die vruchtẽ daer
af eten/Want ic wilse also in haer lant planten/dat
si nemmermeer wt haren lãde wtgeroeyt en sullen
worden/dwelcke ic haer gegeuen hebbe/spreect die
HEERE dijn God

✠ Die Prophheet
Obadia

¶ Hi prophetееrt teghen den stouten hoochmoet der Edomiten/die welcke den kinderen Israhels in haren iammer veel leets ghedaen hebben/welcken iammer ouer haer gaen sal

Dat.eerste.Capittel

Dit is dat gesicht Obadia/also spreect A
die HEERE God van Edõ/Wi heb=
ben vanden HEERE ghehoort datter
een ambassaet onder die heydenẽ ghe
sondẽ is/met alsulcken beuel Wel op



eñ laet ons te=
gẽ haer stridẽ
siet ick wil v
cleyn makẽ on
der die heyde=
nen/eñ seer v=
acht/dẽ hooch
moet dijnder
herten heeft v
bedrogen/om eze.xxix
dat ghi in dye dani.iiij
clippen vͦ steen
rootzen woõt
in dijne hoghe
sloten/eñ segt
in dijnder her=
ten. Wye wil
my ter aerden
neder werpen?
Oft ghi v al
in die hoochte verhieft gelijck als een aernt/eñ maect
te dinen nest tusschen die sterren/Nochtans wil ick
v daer af ruysschen/spreect die HEERE Wanneer
de dieuẽ eñ nacht roouers v oueruielẽ als ghi sliept
so souden si v ryp stelen/tot dat si genoech haddẽ. Had
den dan die wijnpluckers v ouerghecomen/so had
den si doch wat ouerbliuinghen laten staen/Maer
nv hebben si Esau gansch eñ al ondersocht/eñ sine
verborgen scattẽ herwaerts wt gegrauen/Alle dij
ne eygen getrouste vrienden sullen v ten lãde wt dri
uen/Die gene/op den welcken ghi uwen troost set=
te/die sullen v bedriegen eñ ouervallẽ/Die v broot

etē sullē v vraden/ Ja ooc eer ghi dat mercken sult.

Wat geldet/ spreeckt die HEERE/ Jck wil ter
B selver tijt die wijsen tot Edom/ tot narrē makē/ eñ
die verstandige op dat geberchte Esau/ O Themā
dine stercken sullē versaecht sijn/ Want si sullē alle
op die berghen Esau door den moort wtgheroeyt
wordē/ Om des gewelts eñ onrechts wille/ aen di
nen broeder Jacob bedreuen/ Ter seluer tijt/ doen
ghi hē wederstont/ Doē die vreēde eñ vianden sijn
heyr wech voerdē/ eñ die wtlēlansche tot sijn poor
ten in toghen/ eñ ouer Hierusalem det lot worpē/
doen waert ghi als der seluer eē/ daeromme sulstu
tot alle schande comen/ Ja eewelick moet ghi wt
geroeyt bliuen

Ghi en sult uwen lust also niet meer hē aen dij
nen broeder/ inder tijt sijnder allenden/ Eñ ghi en
sult niet meer verblidē/ ouer die kinderen Juda ter
tijt haers iāmers/ Ghi en sult met dinē muyl nyet
meer so vermetelijc spreken/ indē dach haers anxt
Ghi en sult in die poortē mijns volcs niet meer in
treckē/ indē dach haers ongeuals/ Ghi en sult niet
meer hen dinē lust aen haer ongheluc/ ter tijt haers
iammers/ Ghi en sult ooc niet tegē sijn heyr wtsen
den/ indē dage sijns ongeuals/ Ghi en sult ooc niet
meer staen aen die scheydwegen/ om sijn ontlope-
ne te vermoorden/ Ghi en sult ooc sine ouergeble
uene niet verraden eñ geuangen nemē ter tijt sijn
der benautheyt.

Want dē dach des HEEREN is na bi ouer alle
heydenen eñ volckerē/ Ghelijc ghi gedaen hebt/ al
so sal v weder geschiedē/ eñ also ghi verdient hebt/
Also salt v weder op dinen cop comē/ Want gelijc
kerwijs dat ghi op minē heyligē berch gedroncken
hebt/ Also sullē alle heidenen sonder ophoudē drinc
ken/ Ja si sullent wtsuypē eñ verslinden/ dattet al-
so gestelt si recht al en waer dat niets niet geweest.

Maer op den berch Zion sullen nochtans som
mige verlost worden/ die sullen eē heylichdom sijn
Eñ dat huys Jacobs sal die besittē/ die haer te vo
ren ingenomē haddē/ Eñ dat huys Jacobs sal een
vier wordē/ eñ dat huys Josephs een vlāme. Met
dat huys Esaus stroo/ eñ dat sullē si aensteken/ eñ
verslinden/ Also oock/ dat den huyse Esaus gansch
niet ouerbliuen en sal/ Want die HEERE heuet ge
sproken.

Eñ die van dat Suidē sullē dat geberchte Esaus
in nemē/ Eñ die Philistē so wat inden dalen leget
Samaria eñ Ephraim sullē die effene velden besit
ten/ Maer BenJamin den berch Gilead/ Eñ dat
heyr deser voorseyder sal der kinderē Jsraels geuā
gen sijn/ Eñ so wat vā Canaā tot Zarphad eñ Se
pharad toe is/ dat sal Hierusalēs geuangē sijn/ Die
stedē teghen dat Suydē sullē si innemen. Also sullē
die ghene/ die op dē berch Zion ouergebleuen sijn/
op trecken den berch Esaus te straffen/ eñ dat co-
ninctrijc sal des HEEREN sijn

✠ Die Propheet Jonas

God seynt Jonam tot der heydenscer stat Niniuē/ om haer
van sondēte straffen/ ende voor die aēstaēde plage te waer
schouwen mer hi vliet voor den HERE opt meyr/ ende
hi wort in die zee ghewoorpen

Dat. J. capittel.

Dat woort des HEEREN geschiede tot
Jonā dē soō Amithai/ eñ sprac maect
v op eñ gaet in die grote stat Niniue/ A
eñ predict aldaer/ wāt haer booshz is
heyr op comē voor mi/ Jonas maect-



te hem op/ eñ
hi vloot voor
dē HEERE/
eñ woude op
die zee/ eñ hy
quā henen af
al tot Japho
Eñ doē hi eē
schip vandt/
dwelcke ter
zee varē wou
de/ doē gaf hi
sijn veer loō of
te veergheit/
eñ tradt daer
in op dat hy
met haer op
die zee moch
te varen/ van
den HEERE

Doen liet die HEERE eenen grooten wint op
die zee comē/ eñ daer verhief hē eē groot onweder
op die zee/ Also datmen sorchde dattet schip soude
breken/ Eñ die schiplieden vreesdē/ eñ riepē/ eē ye
gelic tot sinen God/ Eñ si worpē dat gereetscap eñ
so wat daer van huisraet int schip was/ in die zee op
dattet lichter soude wordē/ maer Jonas was on-
der int schip geclommē eñ lach en sliep/ Doen ginc B
tot hem die schipheer/ eñ sprach waeromme slaept
ghi? staet op roept dinen God aen/ oft hi bi auon-
tueren gedencken woude/ dat wi niet en verdorvē

Eñ die eene sprac tottē anderē/ Comt/ laet ons
dat lot werpē/ dz wi wetē om wiens wille dat ons
dit ongeluc comt/ Eñ doen si tlot worpen/ so vielt
op Jonam/ Doen seyden si tot hem/ lieue segt ons
waeromme ontmoet ons dit ongeluc? wat is v hā-
teringe? waer comt ghi? wt wat lantschap sijt ghi
eñ van wat volc? hi antwoorde haer Jck ben een
Ebreeusche/ eñ vreese eñ eere den HEERE God
vandē hemel/ die die zee eñ dat drooge lāt gemaect
heeft/ Doē veruaerden haer die liedē seer/ eñ seyden
tot hē/ Waerom hebstu dan sulcs gedaē? Want si
wistent wel/ dat hi voor den HEERE geulodē was
Want hi hadt haer selfs geseyt.

Doen spraken si tot hē/ wat sullen wi dā met v
doen? op dat ons dat meyr stil worde/ want die zee
raest eñ woet/ Hi antwoorde/ neēt my/ eñ werpt
mi in dye zee/ soo sal die zee stille worden/ wandt ic
weet wel/ dat alsulckē grotē onweder ouer v comt
om minē wille/ Also begonden si te roeyen/ oft sy
aen tlant haddē mogen comē/ maer si en condēns
Want die zee voer felliken tegē haer/ Doē riepen si
totten HEERE/ eñ seydē/ Ach HEERE en laet ons
doch niet vergaen/ om dees mans siele wille/ eñ en
wreect dat onschuldich bloet niet/ wandt ghi doch
een HEERE sijt eñ doet so wat v believt.

Eñ si namen Jonam/ eñ worpen hem in die zee
Doen stont die zee stille van haren rasen/ doen ver
uaerden haer dese mannē seer vanden HEERE
eñ deden den HEERE offerhande/ eñ gheloof ten/

Maer die HEERE beschicte eenen grooten vissche die den Jonã inslocte/ Also was Jonas indẽ buycke des vischs drie dagen eñ drie nachten.

¶ Hi roept God aen inden buycke des walvischs/ Ende looft hem/ Die visch worpet hem weder opt lant levende.
Dat.ij.Capittel.

A Ende Jonas badt den HEERE sinen Godt/ inden buyck des vischs / ende sprack also,

Jc riep totten HEERE in mijnen anxt/ eñ hi antwoorde mi.

Jck riep wt den buycke der hellen/ ende ghi verhoorde mijn stemme.

Ghi worpt mi midden inder zee in die diepte/ dat mi die vloet omving/ Alle dijne barẽ eñ golvẽ gingen over mi.

Jc dachte / dat ic gansch van uwen ooghen verstooten ware/ Dat ic dijnen heylighen Tempel niet meer sien en soude.

Die wateren hadden mi omcingelt tot aen mijn leven/ Den afgront der diepten omringhelde my/ dat riet eñ die biesen bedecten mijn hooft.

Jck voer henen af daer die berghen een eynde hebben/ Dat aertrijcke hadde zijn grendelen ende hantboomen voor mi ghesloten inder eewicheyt.

Maer du O HEERE mijn God hebste mijn leven wt dat verderven weder hier op ghebracht.

Doen mijn siele in mi benaut wert/ ghedacht ic des HEEREN/ Eñ mijn ghebet quam tot v in dijnen heylighen Tempel.

Mer die haer op hare werckẽ verlaten/ die doch niets niet en zijn/ Die selve en achtẽ die genade niet.

Maer ick wil v met die stemme des lofs ende dancs offeren/ Mijne vrijwillighe gelooften wil ic den HEERE betalen/ om dat hi mi geholpen heeft.

Eñ die HEERE sprac totten vissche/ eñ die selve spijde Jonam wt opt lant.

¶ Na dien beval hem God weder tot Niniuẽ te gaen haer die straffinge Gods te vercondigen/ waer si haer niet en bekeerden.
Dat.iij.Capittel.

A Ende dat woort des HEEREN gesciede weder tot Jonam/ eñ sprac/ maect v op/ eñ gaet in die grote stat Niniue Eñ predict haer dat sermoen dat ic v segge/ Doen maecte hẽ Jonas op/ eñ ginc henen tot Niniue na des HEEREN bevel/ Niniue was een stadt Godts / drie dachreysen groot/ eñ doen Jonas began in te gaen een dachreyse/ hy riep wt eñ sprac/ Niniue sal binnen veertich dagen vergaen Doen geloofden die lieden tot Niniue aen God/ Eñ si deden wtroepen een vasten / eñ togen sacken aen vanden grootsten totten minsten toe.

Eñ doen dese sake voor den coninck tot Niniue quam/ so stont hi van sinen throone/ ende leyde zijn purpur af/ eñ bedecte hem met eenen sack /eñ stelde hem in die asschen Eñ hi dede wtroepen/ eñ seg-
Mat.xij. ghen tot Niniue/ wt bevel des coninckx eñ zijnder
Lu.xj. raetsheeren/ so vier volcht/ Daer en sal noch mensch noch beest/ noch ossen/ noch schapen/ yet proevẽ noch si en sullen ooc niet weyden/ noch water drinken/ mer die lieden eñ dieren sullen haer met sacken bedecken/ eñ crachtelijc tot Godt roepen / Eñ een yegelijc bekeere hem van zijn bose weghen/ eñ van der boosheyt die een yegelijck voor handen heeft Wie weet? God mocht hem bekeeren/ ende berou trijghen/ eñ van zijn grammighe verbolghentheyt ophouden/ Also dat wi niet en vergaen.

Maer doen God aensach haere wercken/ dat si haer bekeerden van haere boose weghen/ doen beroude hem ooc des ongheluck/ dwelcke hi voorgenomen hadde haer te doen/ eñ hi en dedes niet.

¶ Jonas wort thoornich/ Hi claecht over God die onderwijst ende strafte hem.
Dat.iiij.Capittel.

Ont verdroot Jonã zeer/ eñ wert toornich/ eñ badt tottẽ HEERE/ eñ sprack A
Ach HEERE/ ist dat niet? dat ic seyde doen ic noch in minẽ lãde was? Daer omme woude ic ooc dat voorcomen met vliedẽ ter zee/ want ic wist wel/ dat ghi eẽ genadich barmhertich/ eñ lancmoedich God zijt/ eñ vã grooter goedertierenheyt/ Ende dat ghi v laet rou Eze.xviij.
wen des quaets / daeromme O HEERE neempt doch mijn leven van mi/ want ic wilde liever doot zijn/ dan levẽ/ doẽ antwoorde die HEERE/ Meent ghi dat ghi van rechts weghen gram zijt?

Eñ Jonas ginc ter stadt wt/ eñ stelde hẽ Oostwaerts teghen die stadt/ Eñ hi maecte hẽ selven aldaer een hutte oft tẽte/ Eñ sadt onder hare schaduwe/ tot dat hi sach/ wat der stadt geschieden soude.

Ende die HEERE God hadde doen wassen eenen Kikaion oft Cowoordẽ struyc / die wies over Jonam/ dat hi sinen hoofde een schaduwe maecte/ die vermaecte eñ vertrooste hem in zijn lijden/ Eñ de Jonas verblide hem zeer van dien Cowoorden struycke / maer des morgens schiep die HEERE eenen worme/ doen die dagheraet aen quam / die stac den Cowoorden struycke/ dat hy verdorrede/ Als nv die zonne opgegaen was so schiep God eenen dorren Oosten wint. Ende die sonne stack Jonam op dat hooft/ also dat hi swack ende slau wert doen wenschte hi zijnder sielen den doot/ ende sprac Jc wilde liever doot zijn/ dan leven.

Doen sprack God tot Jonam/ Meent ghi dat B
ghi met recht gram zijt om dẽ Cowoordẽ struycke Eñ hi sprac/ Ja van rechts wegen ben ick ter doot toe thoornich/ Doen seide die HEERE/ V iammert des Cowoorden struycs/ daer ghi niet aen gheaerbeyt en hebt/ noch ooc opghebracht/ welcke binnen eender nacht ghewoorden / eñ binnen eender nacht wederomme verdorven is/ Ende mi en soude dan niet iãmeren Niniue der grooter stadt? Inder welcker meer zijn dan hondert eñ twintich duysent mẽschen/ die geen onderscheet tusschen recht eñ slincs en weten? Daer toe ooc so vele beesten.

Hier beghint die
Propheet Micha

¶ Hi berispt dat volc Israels eñ Juda/ om haerder boosheyt eñ afgoderie/ Hi voorsegt haer die straffinge met een claghe.
Dat.j.Capittel.

Dit is dz woort des HEEREN/ dwelcke geschiede tot Micha vã Maresa
inder tijt Jothã/ Ahas/ eñ Jehiskia/ iiij.re ḡ.
der coningẽ Juda/ dwelcke hi gesien ij.para.
hadde over Samaria eñ Hierusalem xxvij.
O alle ghi volckeren hoort toe/ O ghi aertrijc/ eñ alle wat in v is / aenmerct/ want God die HEERE heeft met v te sprekẽ/ Ja die HEERE wt sinen heyligẽ tempel/ Wãt siet/ die HEERE sal wtgaen

wt zijnder plaetse/ ē heyr af varē/ ē treden op die hoochten der eerden / dat die berghen onder hem smelten/ ē die dalen splijten sullen/ ghelijck als dat was vanden viere smelt/ ē ghelijc die wateren die daer onderwaerts vlieten/ Ē dit alle om die ouertredinge wille Jacobs / ende om der sonden wille des huys Israels.

Welcke is die ouertredinge Jacobs? En ist Samaria niet? Welcke zijn die hoochtē Juda/ En ist Hierusalem niet? Daeromme wil ick Samaria tot eenen steenhoope indē velde makē/ diemen om die wijngaertackers leyt/ Ē ick wil haere steenen int dal afruysschē/ ē dat fundament opbrekē/ Alle hare beelden sullē in stucken ghebroken / ē alle haer Godekens wil ick verwoesten/ Wandt si zijn van hoeren loon vergadert/ Ē si sullen oock weder tot hoeren loon ghekeert worden.

Daeromme moet ic clagen ē huylen/ bloot ē naect gaen/ Ic moet clagen als die Drakē/ ē true
B ren als die ionge Struyssen/ Want haerder plaghē en is gheenē raet/ die tot Juda toe gecomen is/ ē al tot mijns volcx poorte tot Hierusalem toe reycken sal/ En laet v weenē doch niet hooren/ datmēt tot Gad niet en wete/ Mer gaet in die treurcamere/ ē sidt in die asschē/ ē int stof/ O du schone stat ghi moet wech met alle scādē/ Die stoute en sal niet meer houaerdich zijn/ vā droefheden/ Want die nagebuer sal van haer nemen/ so wat hi heeft/ Die ongehoorsame stadt hoopt/ dattet so quaet niet worden en sal/ Mer dat ongheluck sal vanden HEERE comen/ ooc al tot aen die poortē Hierusalems/ Du stadt Lachis spant aen die Dromedarien / ē vaert wech/ want du bist die dochter Sion een exempel ende oorsake gheweest tot sonden/ Ē ghi hebt die afgoderie Israels ghehouden / Ghi sult v moeten gheuanghen gheuen/ soo wel als Gad / Der stadt Achsib sal dat verbont metten Coningen Israels faelgeren/ O Maresa/ ic wil v eenen rechten erfgenaem ende besitter brenghen/ Ende dat heerlijcke Conincrijck Israels sal een hol wordē / Laet v dat hayr afscheerē/ ē gaet caluwe/ ouer dijne teere ē vertaerde kinderen/ Maect v gansch caluwe/ ghelijc als een Arent/ Want si zijn van di gheuanghen wech gheuoert.

¶ Hi noemt hare booscheyden ende lasteringhen ē strafte se daeromme oock/ te weten/ afual van Godt/ ontrouwe/ valscheyt vervalschinghe des rechts/ ende vermetelic ghewelt. Dat.ij.Capittel.

Wee den ghenen die op schade te doen dencken/ Ē becōmerē haer met boser listicheden op hare beddē/ op dat sijt
A
Amo.6.
vroech alst dach wort volbrengē moghē/ Wāt si zijn die Heerē/ Si treckē tot haerwaerts die ackers / Ē nemen dye huysen daer si lust toe hebbē/ Ē also bedrijuen si ghewelt met eens yegelicx huys/ ē met eens yeghelicx erfgoet/ Daerōme spreect die HEERE also/ Siet/ Ick hebbe tegē dit geslacht quaet voor genomē/ wt dē welckē ghi uwē hals niet en sult mogen onttreckē. Ē ghi en sult ooc niet meer soo opgheblasen daer heyr tredē/ Wāt het een boose ē sorgelijc tijt is.

Op die selue tijt salmē een spreecwoort ē clage liedt vā v gebruyckē/ te wetē/ Het is al gedaen salmen seggē/ wi zijn verdestrueert/ Dat landt mijns volcx crijcht eenē vreemdē Heere/ Wanneer sal hi ons die ackers weder toe deelen? die hi ons ghenomen heeft? Ja wel/ Hi en sal ooc geen deel behoudē in die Ghemeente des HEEREN.

Sy seggen/ Men en soude niet prediken/ Wāt alsulcke predikinge en gaet ons niet aē/ Wi en sullen niet tot scande comē / Dat huys Jacobs troost hē also/ Meenstu dat die gheest des HEEREN soo gheheelikē wech si? Soude hi sulcx doē? Het is waer mijne woordē zijn vriendeliken den gerechtē/ mer mijn volck maket also/ dat ic haer viant moet zijn/ C
Want si rouē beyde rock ē mantel/ den ghenen die sonder achterdencken gaen/ gelijc als inden oorloge/ Ghi verdrijft die eet baer wijuē mijns volcx wt hare liefelike huysen/ Ē ghi neemt forēv op hou dē mijn cieraet ē gauen vā harē iongen kinderen Daeromme maeckt v op/ ghi moet wech. Ghi en muecht hier niet blijuen/ om uwer afgoderien wil le moeten si rouwelijcken verstoort worden.

Waer ic een lichuaerdich clappaert/ ē een logē predikaer/ ē predicte dat si suppē ē brassen soudē so waer ic een goet Prophete voor dit volck.

O Jacob ic wil v gansch versamen/ ē die ouergheblieuē in Israel tsamē brengen/ Jae ic wilse ghelijc een cudde tsamen in eenē stal doen/ ē gelijc als die scapen in eender koye/ Ja dattet ooc vā menschē dauerē ē beuē sal/ Die stercke Ruese sal voor haer daer door breken/ Si sullen die poorten opbreken/ ē daer door wt ē in trecken/ Ē haer Coninc sal voor haer henen gaē/ Ē die HEERE vooraen.

¶ Hi straft die ouerheeren ende die predicanten/ om der welcker wille dat volck in lijden ē verdriet coemt. Dat.iij.Capittel.

Ende ic sprac/ Hoort doch O ghi hoofden inden huyse Jacobs/ ē ghi Prin
A
cen indē huyse Israhels/ Ghi soudet billicx zijn die ghene die dat recht wi- Je.
sten/ Mer ghi haet dat recht ē goet Am.5.
ende hebt lief dat quaet / Ghy stroopt ē vilt haer die huyt af/ ē dat vleessche van haeren beenen/ ē ghi verslint dat vleesch mijns volcx/ Ē als ghi haer die huyt afghetoghen hebt/ soo breect ghy haer die beenen ooc/ ē stucket/ gelijc als in eenen siepot/ ē gelijc dat vleesch in eenē ketel/ Daeromme als ghy nv totten HEERE roepē sult/ so en sal hi v niet verhooren/ Mer hi sal zijn aensicht voor v verberghē/ ter seluer tijt/ gelijc ghi met uwe boose voornemē verdient hebt.

Also spreect die HEERE tegē die Propheten/ die mijn volc verleyden/ Si predikē/ tsal vrede zijn ē wel gaen/ alsmē haer te eten gheeft/ Mer in diē men haer niet indē muyle en worpt/ so prediken si/
B
daer moet een oorloge opstaen/ Daerōme sal uwe openbaringe tot eender nacht/ ē uwe predikinge tot eender duysternisse worden/ Die sonne sal ouer dē Prophetē ondergaen/ ē dē dach ouer haer verdonckert wordē/ Dan sullen haer die Sienders oft Schouwers schamē / ē die waerseggers bespot wordē/ Ē si sullen alle haren muyle moeten stoppen/ wāt si Gods woort niet hebbē en sullen/ mer ick ben vol crachten ē gheests des HEEREN/ vol rechts ē sterckheyts/ also dat ic Jacob zijn ouertreden/ ē Israel sine sonden vercondighen derf.

Ach daerōme hoort doch dit/ O ghi hoofdē des huys Jacobs/ ē ghi Princē des huys Israels/ ghi die dat recht versmaet/ ē al dat oprecht ē slecht is/

ercomt eñ vkeert/ Die Zion met bloet tinmert/ eñ
Hierusalē met onrecht/ Uwe hoofden wtspreken
vi die vonnissen om geschencken Uwe priesters leerē
om loon/ Eñ uwe Prophetē waersegghē alleē om
ghelt/ Si verlaten haer op den HEERE/ eñ dorvē seg
gen/ En is die HEERE niet onder ons? daer en can
gheē ongeluc ouer ons ghecomen/ Daeromme sal
Zion om uwent wille gelijc een velt geplaecht/ eñ
Hierusalem tot eenen steenhoope worden/ Eñ den
berch des tēpels tot eender wild hoochte worden

¶ Hi prophetcert van die salicheyt die God door sinen soon bewijsen wil. Ende van dat rijcke dat si door Christum vercrijghen sullen. Dat.iiij.Capittel.

A I N die laetste dagen sal dē berch waer
op des HEEREN huys staet/ opghe
recht wordē/ hooger dan alle bergen
eñ bouē alle heuelen verheuen zijn/
Eñ alle volckeren sullen daer toe loo
pen/ Eñ vele heydenē sullen gaen/ eñ seggen/ Coēt
laet ons henē op totten berge des HEEREN gaen
eñ tottē huyse des Gods Jacobs/ op dat hy ons si
ne wegē leere/ eñ wi op sine stratē wandelē mogen
Wāt van Zion sal die wet wtgaen/ Eñ dat woort
des HEEREN wt Hierusalem/ Hy sal onder veel
volcs dat recht wtspreken/ eñ vele heydenē straffen
in verre landē/ Also dat si hare swaerdē tot ploech
ysers/ ende hare spiesysers tot seysens/ ende sickelen
sullen versmeden/ Geen volck sal teghen dandere
gheen wapen oft sweert opheffen/ ende si en sullen
voort aen niet meer oorloghen/ Mer een yeghelijc
sal onder sinen wijngaertstock ende vigeboom sit-
ten sonder sorghe/ Want den mont des HEEREN
der heyrscharen heuet ghesproken/ Mer wi sullen
wandelen inden name des HEEREN/ ons Gods
B altijt ende eewelijck.

Terseluer tijt spreect die HEERE/ Wil ic die lam
me eñ cruepele/ eñ verstootene/ die ic gecastijt eñ ghe
plaecht hebbe/ weder versamen eñ hier op brengē
Eñ ic wil den cruepelen eñ lammen bestellen/ dat
si erfghenamen hebben sullē/ eñ die swacken tot ee
nen grooten volcke maken/ Eñ die HEERE sal eē
Coninc ouer haer zijn/ opten berch Zion/ van nv
aen tot inder eewicheyt/ Eñ du O thoorne Eder/
een hoochte ende veste der dochter Zion Dijn gul-
den roose sal comen/ die voorledene heerschappie/
dat Coninckrijc der dochter Hierusalen.

Waeromme hanctu nv aen andere vrienden/
recht oft ghi desen coninc niet crigen en soudt? Oft
recht oft wt desen raet niet comē en soude? Want v
dat wee also aengecomē is/ als eender vrouwen in
kints noode? Lieue lijdt doch nv sulcken arbeyt eñ
wee/ steent ende crocht O du dochter Zion/ gelijc
een in kints noode/ Want du moetste/ this waer/
henē ter stadt wt/ eñ optē velde woonē/ Ja tot Ba
bel toe moetstu comen/ Maer nochtans sulstu van
daer weder verlost worden/ Ende aldaer sal v die
HEERE van dine vianden verlossen.

Eñ nv sullē haer vele heydenen teghen v versa
men/ eñ seggen/ Si is verbannen/ Wi willen onsen
lust aen haer sien/ Mer si en weten des HEEREN
gedachtē niet/ eñ si en mercken sinen raedt niet/ dat
hijse versamē sal/ gelijcmē die schouē opten dorsch
vloer vergadert/ Daeromme O du dochter Zion
maect v op/ eñ dorscht/ Wāt ic wil dijn hoornē yse-

ren/ eñ dine clauwē metalen maken/ op dat ghi ve
le volckeren aen stucken smijt/ Eñ ic wil den HE-
RE haer goet verbannen/ eñ hare haue den heer-
scapper der ganscher werelt toeeygenen/ Mer nv
du crijgerinne/ oorloochs vrouwe wapent v/ Wāt
men sal ons beleggen/ eñ den Rechter Israhels
metter roede op die kinnebacken slaen.

¶ Van die toecomst ende dat rijcke Christi/ eñ der cracht des Euangelijs/ Mer dit alle onder bedecte worden.

¶ Dat.v.Capittel.

E Nde du Bethlehem Ephrata/ du die
cleen bist/ tegen den duysenden in Ju
da/ Wt v sal die comen/ die in Israhel A
een Heer si/ welcs wtgāc vā beginne Ma. ij.
eñ van eewichz heyr geweest is Gin-
nen dier tijt laet hijse plaghen/ totter tijt toe dat die
gene/ die baren sal/ ghebaert hebbe/ Dan sullen die
ouergebleuenē zijnder broederē weder comen tot
ten kinderen Israels/ Mer hi sal optreden/ eñ wey
den inder cracht des HEEREN/ eñ in victorie des
naems des HEEREN zijns Gods/ eñ si sullen son
der sorghe woonen/ Want hi sal ter seluer tijt heer
lijc wordē/ so wijt als die werelt is/ Daer toe sullen
wi ooc vrede hebben voor die Assyriers/ die nv in i.Pe.ij.
onsen landē geuallē zijn/ eñ onse huysen vertreden Joan.x.
hebbē/ Want daer sullen seuē herders eñ acht Vor
stē ouer haer verwect worden/ die dat lant Assur
verderuen sullen metten sweerde/ eñ dat lant Nim
rod met haren blootē wapenē/ Also sullen wi van
Assur beschermt eñ verlost wordē/ die in ons lant
comen is/ eñ onse lantpalen vertreden heeft.

Eñ die ouergebleuene wt Jacob/ sullen ooc onder
vele volckerē zijn/ ghelijc als eenen dauwe van den B
HEERE/ eñ gelijc een dropelkē op dat gras/ dwelc
ke niemant en mochte verhopē op te nemen eñ te
versamē/ Ja die ouergebleuene wt Jacob sullen
onder die heydenē bi vele volckeren zijn/ ghelijc een
leeuwe bi den dieren in die wildernisse/ eñ ghelijck
een leeuwen welpen onder een cudde schapen/ den
welcken niemant gekeeren en can/ als hi dair door
gaet/ vertreedt/ ende verschoort/ Want dijne hant
sal die victorie behouden/ tegen alle dine tegenpar
tijders/ Also dat alle dine vianden wtgheroeyt sul-
len worden.

Ter seluer tijt spreect die HEERE/ wil ick dijne
peerdē van v wtroeyē/ eñ dine wagens verderuen
Eñ wil die stedē in dijnen lande ter neder werpen/
eñ alle dine vestē eñ wel bewaerde stedē afbreken/
Eñ alle toouerije by dy wtroeyen/ Alsoo oock dat
gheen Teekenbedieder meer bi v bliuē en sal/ Jck
wil dine Godekēs eñ beelden vā di wtroeyen/ also
dat ghi niet meer aenbiddē en sult die wercken dijn
re handē/ Dine bosschē wil ic afhouwen/ eñ dine ste
dē vernielen/ Ende ic wil wrake oeffenen met toor
ne eñ verbolgētheyt/ aen alle heydenen/ die niet en
hebben willen hooren.

¶ Een ander straffinghe ende berispinge/ Die lichamelijc-ke offerhanden worden verstooten/ ende die gheestelijcke ende aenghename verthoont.

¶ Dat.vi.Capittel. A

H Oort doch wat die HEERE seit Ma
kect v op/ eñ berispt die bergē/ dat die
heuelē dijn stemme hooren/ O ghi
berghen hoort/ hoe dat die HEERE
straffen sal/ Eñ ghi machtige die dat

fundament der aerden zijt/Want die HEERE wil
zijn volc berispen/en wil Israel straffen.
O mijn volc wat hebbe ic v gedaen? Oft waer
mede heb ic v hinderlic ghe weest? dat segt mi/Ick
heb v doch wt den lande Egipti gelept/en wt den
diensthuyse verlost? en heb voor v heyr ghesonden
Exo.xv Mosen/Aaron/en MirJam? O mijn volc weest
doch ghedachtich/ wat Balak die Coninc Moab
voorgenomen hadde/en wat Baleam die sone Be
or hem antwoorde/vā Sittim aen tot Gilgal toe/
Waer aen ghi merckē soudt/ hoe die HEERE v al
Nu.xxi. le goet bewesen heeft.
Waer mede sal ic den HEERE versoenen? Met
neygen voor den hoogen God? Sal ic hē met brāt
offeren en iarige calueren versoenē? Meenstu/dat
die HEERE een behagen heeft aen veel duysent ra
men? oft aen olie? Ja al waerender ooc ontallike loo
pende stroomen vol van olyen? Oft sal ick mijnen
eerstghebooren soon voor mijn ouertredinghe ghe
uen? ende die vruchte mijns lichaems voor die son
de mijnder sielen?
B O mensche het is v vercondicht/wat goet si/ en
wat die HEERE van v eyscht/te weten/ Gods
woort te onderhoudē/die liefde te oeffenē/en oot-
moedich te zijn voor dijnen God.
Die stemme des HEEREN sal ouer die stadt
roepen/Mer wie dijnen name vreest/dien salt ge-
lucken/Hoort O ghi stāmen/wat daer gepredict
wort. En soude ic niet gram zijn ouer dat onrecht
goet inde huysen der godlosen/en datmē die mate
so cleen maect? Ja soude ic die onrechte waghe dat
valsche ghewichte inden Sickel voor gerecht hou
dē? door die welcke uwe rijckē veel onrechts doē/
en uwe inwoonders gaen met logenen omme/en
hebben bedrieghelijcke tonghen in haren mont.
Ja daeromme wil ic ooc v beghinnen te plagē
en v om dijnder sondē wille woest te makē/ Eten
sult ghi/mer niet versaet worden/en versmachten
Ghi sult wel vlieden/mer niet ontulieden / En so
wat ontulict/dat wil ic metten sweerde verslaen/
Ghi sult saeyen/mer niet maeyen / Ghy sult olye
perssen/en nochtans geen olye hebben/om v daer
mede te saluen/Most sult ghi perssen/maer ghi en
sult gheenen wijn drinckē/Want ghi onderhoudt
den godsdienst Amri/en alle die werckē des huys
Ahabs en volghet hare leeringen na/Daeromme
wil ic v tot eender woestijnen maken/ende dine in
woonders/ Jae datmense aen iupen en bespotten
sal/Ende ghi sult tot schande comen.

¶ Een corte summa der voorseyder dinghen/inden welckē
hi met een schoone ghelijckenisse dat cleene ghetal der ghe-
louiger bewijst

Dat.vij.Capittel.

B Ach wee mijns/Het gaet mi als eenen
die inden wijngaert ackers nae leset/
daer men geene druyuē meer en vindt
te etē/en nochtās vā hertē eenen lust
hadde die beste vruchten te eten/Dye
oprechte liedē zijn wech in desen lāde/en die gerech
te en zijn niet meer onder die menschen / Si denckē
meer slechts om bloet te stortē/En yegelijc iaecht
den anderen/op dat hi hem verderue/En meenē/si
doen daer wel aē/als si quaet doē/So wat die prin
ce wil/dat spreect die Rechter/op dat hi hem weder
eenen dienst doen soude/ Die geweldige raden na
haers herten lust/scade te doen/en si draeyent so si
willē/Die beste onder haer is gelijc een distel/ En
die vroomste/gelijc eenē doorne/ Mer als dē dach
dijns Predicants comt/als ghi besocht sult wordē
dan en sullen si niet weten waer henen.
Nyemant en gheloone sinē naestē/Nyemāt en
verlate hē op die Princen/Bewaert die dore dijns
monts/voor die ghene / die in dijnē armen slaept/
Want die soon veracht en onteert sinen vader/Die
dochter recht haer op tegē die moeder/Des mans Mat. x.
moeder tegen die swagherinne/En des menschen
vianden zijn/zijn eygen huysghesinne.
Maer ick wil op den HEERE sien/ ende op
God mijnē ghesontmaker wachten/ Mijn God
sal mi verhooren.
O mijn viandinne en verblijt v niet / om dat ic
ter neder ligghe/Want ick sal weder opstaen / Al B
sidt ick inder duysternisse/So is nochtans die HE
RE mijn licht.
Ick wil des HEEREN gramschappe en straffin
ghe verduldelic dragen/ Want ick tegen hem ghe
sondicht hebbe/So lange dat hi mijn sake beseer-
me ende mi recht doe/en dat hi mi int licht trecke/
en ic alsoo mijnē lust aē zijnder ghenadē sien mach.
Mijne viādinne moet toe siē/en met scādē bliē-
uē/die nv tot mi spreect / Waer is die HEERE dij
God? Mijn ooghē sullent noch sien/dat si dā gelijc
als slijc en dreck opter aerden vertredē sal wordē.
Op die tijt sullen dijne mueren weder op ghe-
timmert worden/en Gods woordt sal wijt wt co
mē/En ter seluer tijt sullen si van Assur/en vandē
vasten steden tot v comen / en van die vaste stedē/
al tot der vloet toe/vāder eender zee totter ander/
vā dat een gheberchte tot dat ander. Nochtās moet
dat lant van wegē haerder inwoonders woest lig-
ghē om der vruchten wille haerder wercken.
Daeromme so weydt ghi nv dijn volck met dij
nē stocke/die cudde dijns erfdeels/die daer woonē
beyde in die wildernisse alleene/ende op dat veldt/
laetse tot Basan ende Gilead weyden/ghelijc als
van oudts heyr.
Ic wil haer wonderlijcke dinghen vertoonen/
gelijc als ter tijt/doen si wt Egiptē toghen/Alsoo
dattet die heydenē sien sullen/ en alle haer machti C
ghe beschaemt sullen worden/die handē op haren
mont legghē/en haer ooren toe stoppē sullen/ Sy
sullen stof lecken/gelijc die slangen / en ghelijc dat
gewormte opter aerden/sullē si beuē in haren ho-
len/Si sullen haer vreesen voor den HEERE on-
sen God/en haer voor v veruaren.
Waer is alsulcken God/ghelijc ghi zijt? die die
sondē vergheeft/en wtwischt die misdaet dē ouer-
gebleuenē zijns erfdeels/ Die niet eewelijc thoor-
nich en is/ Mer eenē lust heeft aen die bermhertic
heyt/Hi sal onser wed ontfermen/onse misdaet sal
hi te niet doē/en alle onse sondē sal hi in dat diepste
der zee versinckē/Ghi sult den Jacob trouwe/en
Abrahā genade bewijsen/ghelijck ghi onsen voor
vaders voorlangs heyr ghesworē en belooft hebt

¶ Dye Propheet
Nahum.

¶ Hi looft ende prijst die macht ende cracht Goods Ende hi bewijst ooc zijn goedertierenheit/Hi straft die Niniviten om dat si Gods raet ende straffinghe verachten

Dat.eerste.Capittel

A Dit is den last over Ninive/ē die prophetie Nahum van Elkos/die HERE is eē zeloersche God/ ē eē wreeker/ Ja een Wreker is die HERE ē een thoornich man/ Die HERE is een wreker tegen sine viāden/ē die sine tegen partijēs niet vergeten en sal/de HERE is lācmoedich / ē van groter cracht ē hy en laet geen dinc ongestraft/ hi is die HERE/ wiens wegen int onweder ē in dye tempeeste zijn/ ē onder zijn voeten dicke wolken. Dye dye zee straft ē gebiet/ ē maectse drooghe ē hi doet dat alle rivieren versipen/ Basan ē Carmel ē soe wat daer op den berch Libanon bloeyt/ dat moet voor hem verschricken. Die bergen beven voor hem die hevelē vergaen ē versmelten/ Die aerde vliet ē beeft voor hem/daer toe die gāsche omloop des werelts/ē alle die daer in woonen/Wie can voor sinen thoorne staen/ē wie can voor sine gramscap gebliven? Sinen thoorne bernt ghelijc een vier/ē



B ē die steenrootsen springen in stucken voor hem.

Die HERE is goedertieren/ ē eē vasticheyt inder tijt der noot/Ē hi kent die gene/dye op hem betrouwen/Wāneer dat dye waterviloet heyr overloopt/ soe maect hi met dyer plactsen een eynde Ē sine vianden vervolcht hi met duysternisse.

Wat ist dan? dat ghi tegen dē HERE yet voor neemt? Hi en laet v doch niet volbrenghen/ Maer die tribulatie en sal niet eewelick dueren/ Want gelijc als die doornen in malcanderen gevlochtē wassen/ ende in dat beste sap zijn/ ē ghelijck dat dorre stroo verbernt wert/ Alsoe sal oock des schalcs raedt/die wt v coemt/ om quaet teghen den HERE te dencken/vergaen.

Also spreect die HEERE God/Laetse comen soe ghewapent ē machtich als si willen/ So sullen si nochtans ter neder gehouwen worden/ē weech varen? Dan wil ic v verootmoedigen/mer nochtās niet gansch verderven/ Maer als dan wil ick zijn jock v afrucken/ē dijn banden verschorē/ Mer tegen v heeft die HERE een bevel gegeven/ dat vā dijnen name gheen saet meer bliven en sal/ Inden huyse dijns Gods wil ic v wtroeyen/ Ic wil eenen gracht onder dye Godekens ē belden gheven/ Ende ghi moet tot schande comen

Siet/op die bergen comen voeten eens goeden bode/die goede maere ē tijdinge brengt/O Juda houdt dinen vierdach/ ē betaelt dijne ghelooften/ Want die schalc en sal niet meer over v comen/ Hy is gansch wtgeroeyt

¶ Hi ontworpt ende schildert ons die grouwelijcke straffinghen voor onsen ooghen

Dat.ij.Capittel

Die verderver sal hyer op teghen v op trecken/ē dye veste belegerē/ Maer Ja bernt die straten wel/wapent v op tveste/ ē sterct v op dalder sterckste/ Mē sal v nochtās rein aflesen/ ē dine vaten verderven/ Wāt die HERE sal Jacob die victorie geven/ghelijc hi Israel die overhant gaf A

Die schilden sijnder sterckē zijn root/Sijn crijsch volc is met purpur gecleedt/Sijn wagens lichten gelijc een vyer/als hi slaen wil/ Hare spiessen gaen door malcanderen heyr Die wagens rollen op dye strate/ē ratelen op die blacke velden/Haer aensien is gelijc fackelen/Ende si varen onder malcanderē heyr/ghelijc eenen blixem

Mer hi sal op sine gheweldighe dencken nochtans sullen die selve vallen/ In dien si wech willen Ē si sullen haesten tot die mueren/ende tot een beschudsel/daer si bij zijn/ Mer die poorten aen dwater sullen nochtans gheopent worden/Ē des Conincs palleys sal verghaen/ Dye Coninghinne sal gevanghen wech gevoert worden/Ende hare ionc frouwen sullen suchten/ghelijc dye duyven ē voor hare borsten slaen/ Want Ninive is ghelijc een water gracht/vol waters mer dat selve sal vervloeyen moeten/ Staet/ Staet (sullen si roepen) Mer niemant en sal hem om keeren

Daeromme rooft nv silver/rooft goudt Want hier en is der schatten gheen eynde/Ē die menich te aller costelijcker cleenodien Mer nv moetse reyn af gelesen ē geplondert worden/ Also dat die herten moeten versaghen/ ē die knien slotteren/ ē alle lendenen beven/ende alle aensichten bleeck sijē gelijc eenen stepot B

Waer is nv die wooninghe der leeuwen? ē die weyde der iongher leeuwen? daer die leeuwe ende die leeuwinne metten ionghen leeuwen wandeldē ē datse niemant en dorste veriaghen? Maer daer die leeuwe genoech roofde voor sine ionghen ende verworchde voor zijnder leeuwinnē/zijn holē vuldē hi met roof/ē sine wooninghe met dien/dat hi verschoret heeft

Siet/ Ic wil aen v/spreect die HERE der heyrscharen/ Dijne waghens wil ic aensteken/ende eenen roock makē/ Dat sweert sal dine ionghe leeuwen verslinden/Ende ic wil dijns roovens een einde maken opter aerden/ datmen dijnder boden stēme niet meer hooren en sal

¶ Hi straft die lasteringe der booser stadt/Ende hi vercondicht haer hare straffinge

Dat.iij.Capittel

Vee der bloetgieriger stadt die van loghenen ē roouerie vol steect/ē van haren rouvē ē verschorē niet af latē en wil/want aldaer hoortmē die geesselen ē swepē clappē/die radēs ratelē die peerden briesschē/ē die wagēs rollē/ Hy brēgt ruyters heyr op met blinckende sweer den/ ē met glinsterende spiesisers/ Daer liggen vele verslagene/ A

ende groote hoopen dooder lichamen / Also dat si
selver gheen getal en is / Ja datmen over die doode
lichamen vallen moet / Eñ dat al om der grooter
hoererijen wille / der schoonder eñ vriendelijcker
hoeren / Dye ooc met toverije om gaet / Ende met
haerder hoererije die heydenen / eñ met haerder to
verijen landen / eñ luyden vercregen heeft.

Siet / Ic wil aen v / spreect die HERE der heir
scharē / Ic wil di dine cleet over dijn hooft opslaē
B ende wil die heydenen dijn bloothept / eñ den Co-
nincrijcken dijne schamelheyt wijsen / Ick wil v
gansch grouwelick maken / eñ v schenden / eñ v tot
een gaepsel maken / Alsoo dat alle die v sien / van v
vlieden / ende segghen sullen / O Ninive is verde-
struceert / Wie wil medelijden met haer hebben?
No dat Waer sal ic dinen vertrooster soecken?
is Alexr Meenstu dat ghi beter sijt dā die grote stat No
andria. die daer int water leyt / eñ rontomme water heeft
Welcker mueren eñ vesten die zee is? Morenlandt
Put is eñ Egipten is hare ontellicke macht. Put eñ Libia
Africa sijn dine hulpers / Nochtans heeftse verdreuē moe
ten wordē / eñ gevangen wech treckē / Ende hare
kinderen sijn op alle straten verslagen / eñ om hare
edelen wierpmen dat lot / Eñ alle hare gheweldi-
ghe werden in ketenen ende banden gheleyt.

Also moetstu ooc droncken worden / v verber
gen / ende hulpe eñ bescherminghe voor dine vian-
den soeckē / Alle dine vaste steden sijn gelijck vighe
boomen met rijpe vijgen / die welcke so haest alsmē
se schudt / eñ ten monde vallet / so sijn si geeten Siet
dijn volc sal ghelijc wijuen in v worden / Ende dye
poorten dijns lants sullen dinen vianden geopent
worden / Ende dat vyer sal dine grendelen eñ sluit
boomen verteren

Daeromme schept ende put nv water / want ghy
sult beleghert worden / sterct dine vestē / gaet in dat
cley / eñ tredet dat leem / oft mortele / eñ maect tij-
chelē / eñ bact steenen / Mer dat vijer sal v verteren
C eñ dat sweert doodē / Ja het sal v verslinden / ghe-
lijc die coolsprengers. Het sal v overuallē / ghelijck
die sprinchanen / Dine coopliedē zijn meer gheweest
dan sterren aenden hemel / Mer nv sullē si haer wt
breeden / gelijc die coolspringers / eñ vlieghen daer
henen / Dijnder Heeren isser so vele / als sprinchanē
eñ dijnder hooftlieden / als der coolspringhers / die
haer alst cout is / aen die tuynen eñ wanden hangē
Mer so haest als die sonne opgaet / so steckē si haer
wech datmen niet geweten en can waer si geweest
sijn / ende waer si bliven.

O du Coninc tot Assur / dijne Herders sullen
slapen / Dine stercken sullen stille sitten / Ende dijn
volc sal op die bergen verstroeyt wordē / eñ niemāt
en salse versamen / Niemant en sal dine schaden be
clagen / noch hem om dijnder plagen wille becom-
meren / Mer alle die sulcs van v hooren / die sullē hā
re handen over v tsamen slaen. Want waer is ye-
mant? dien ghi niet sonder ophouden beschadicht
eñ geplaecht en hebt?

C Hier beghint die propheet Habacuk

Hi beclaecht voor God die boosheit des volcs Eñ dreycht haer daeromme die straffinge Gods.

Dat.J.capittel:

DIt is den last eñ straffinge / welcke die
prophete Habacuc ghesien heeft Ach A
HERE / hoe lange sal ic doch roepē
dat ghi niet hoorē en sult? Hoe lange
sal ic tot v roepē over tonrecht ende
gewelt eñ ghi en wilt niet helpē: Waeromme laet
ghi mi moeyte eñ arbeyt sien? Waeromme thoont
ghi mi roof eñ onrecht rontsom mi. Dat ghewelt
gaet boven recht / Daeromme moet die wet wanc
kelen / eñ daer en can gheen recht totten eynde ghe
comen / Want die godloose bedriecht den rechten
Daeromme ist datter verkeerde vonnissē wtgaen /

Siet onder die heidenē / Siet / eñ verwondert v
Want ic wil wat bi uwen tijdē doen / dwelcke ghi
niet gelouen en soudt alsment v seyde / Wandt siet /
ic wil die Chaldeen verweckē / eē grouwelic / bitter
eñ snel volc / dwelcke trecken sal door tlāt so wijdt
alst is om wooningen in te nemē / die hem niet toe
en behooren / eñ tsal grouwelic eñ veruaerlick sijn /
dwelcke gebiet eñ dwingt / hoe dat wil. Haer peer-
den sijn snelder dan die luypaerden / desghelijcs sijn
si ooc bijtiger eñ wreeder / dan dye woluen aenden
avont / Haere ruyters trecken met groote hoopen
van verre daer henen / si vlieghen eñ haesten ghelijc
als een Arent vlieget totten aes / Si comen alle on B
recht eñ ghewelt doen / Waer dat si henen willen /
daer ruyschen eñ schoren si door gelijc den Oosten
windt / eñ rapen die gheuangen ghelijc dat sant te
samen waeyt / Si bespotten die Coninghen / eñ dye
eerlijcke Vorsten begheckcn si / Alle weerachtighe
vesten sullen haer als een gheesmeyre sijn / Want si
beschantsense / eñ nemense in / Als dan sullē si noch
eenen nieuwen moet nemen / voort varen / eñ haer
besondigen Ende dan moet sulcken macht eñ vic-
torie haren goden toegescreuen sijn.

Mer du O HERE mijn God / mijn Heylige /
ghi die vander eewicheyt heyr sijt / en laet ons doch
niet steruen / Mer O HERE laet haer ons slechts
eē strate sijn / Eñ laetse O onse Sterckheyt / ons
slechts castijen / Dine ogen sijn reyn / dat ghi dat bo
se niet sien / ende dat iammer niet aenschouwen en
moecht / Waerōme sietstu dan op die vachters? eñ
swijghet / eñ sietste door die vingeren / dat die god-
lose verslindt / dē ghenē die vromer is dā hi? Eñ ghy
laet die mensē gaē / gelijc die vissē inder zee / Ende
gelijc die cruypende dierē / dat geenen here en heeft
Si trecken al met der angelen op / eñ vangent met
harē nette / eñ brengent te samē in hare garen Dies
verblijden si haren nette / Eñ roocken haren garē
Wāt door die selue haer deele so veel / eñ haer spijse
so wtgelesen eñ vertaert is Daerom worpen si
hare nettē noch altoos wt / eñ en willē niet ophou
dē die lieden te verworghen

C Die HERE vercondicht den Prophete door een bevel dat die straffinge der boosen niet achter bliven en sal / al vertooft si wat

Dat.ij.Capittel

HIer stae ic op mijn wachte / eñ trede C
op mijn veste / aenscouwe / eñ sie toe
wat mi ghesept wordē sal / Eñ wat
ic antwoordē sal den ghenen dye my
verispt / Die HERE āntwoorde mi eñ

sprac/Scrijft dat gesichte eñ schildert op een tafele dat hijt snellijcken gelesen cā/die daer voorby loopt Te weten also/Die openbaringhe sal noch veruult wordē/tot zijnder tijt/Eñ sal ten laetsten indē dach comen/eñ niet wtbliuen/ Ende oftet al vertrecke/ So verwacht daer op/Sy sal certeinlijc comen/eñ niet vertrecken/Mer so wie daer teghen staet/ des siele en sal niet gelucken/Wāt die gerechte sal in zijn gheloove ende betrouwen leuen

¶ Hi straft die gierighe/onrechtuaerdige/ende dronckaers met verachtinge der beelden/beeldemakers / ende die daer op betrouwen Dat.ij.Capittel

A En wijn bedriecht den stoutē mā/dz hi niet ghebliuen en can/Dye welcke zijn siele wijt op sperret/gelijc die helle/eñ is recht als die doot/dye nyet te versaden en is/Mer raept tot hem alle heydenen/eñ vsaemt tot hē alle volckē. Mer wat geldet? Die selue altsamē sullen een spreecwoort teghen hem maken/eñ een sproke/eñ sullen segghen

Wee dē ghenē/die zijn goet vermeerdert/vā tgene dz zijn niet en is/Hoe langhe salt dueren? dat hy maer veel slijms op hē en ladet? Och hoe onuersiens sullen si opwaken/die v bijtē/eñ ontwakē/die v wech stooten/ eñ du moetst haer tot een deele eñ roof worden. Wāt ghi vele heydenē berooft hebt/ daerōme sullen v wederomme berooven/alle die ouergheblieuen volckē/om des menschē bloets wille/eñ vā wegē der gewelts/dat ghi aē lādē stedē eñ aē alle dē ghenē die daer in woonen/bedreuē hebt.

Wee dē ghenen/die onrechtuaerdich boosch goet gierichlijcken in zijn huys scrabt/op dz hi sinen nest in die hoochte sette/op dat hi het ongheluc ontulie de. Mer dinen raedt sal tot schande dijns huys ghe raken/Want ghi hebt te vele volcken vslagen/eñ hebt wt dijns ghansschen herten lust ghesondicht/

B Wāt die steenen in die muerē sullent ooc roepē/eñ die balcken aen dat gesperre sullent verrondighen.

Wee den ghenē/die die stadt met bloet bouwet eñ bereet die stadt met onrecht/ Ist niet alsoo? dat tet vanden HERE der heyrscaren ghescheiden sal? Soo wat die volckē bearbeyt hebben dz moet met ten viere verbernē. Eñ daer die luyden moede aen geworden zijn/dat moet verlorē bliuen/Want dat aertrijcke sal vol worden van die kennisse der eeren eñ heerlicheyt des HEREN/ gelijc die zee van dye wateren ouergoten eñ bedect wort

Wee den genen/die sinē naestē te drincken geeft/ eñ menget sine grāschappe daer onder. Eñ dronckē maect/ op dat ghi zijn schaemte sien moghet/ Men sal v ooc vsaden met schāde voor eere/Daerōme drinct ghi ooc dat ghi tuymelt Want den beker der rechter hāt des HEREN sal ooc tot v comen/ Eñ ghi moet schādelijcken spijen oft braken/ voor dine heerlicheit/Wāt die boosheit aen dē Libanon bedreuē/die sal v oueruallē. Eñ die verstoorde dieren sullen v veruarē/om der menschē bloets wille/eñ ghewelts/dat ghi aen landen/steden/eñ aen alle dē ghenen die daer in woonen bedreuen hebt.

Wat sal dan dat beeldt helpen/dat zijn meester ge sneden heeft? Eñ dat gegoten beeldt ē valscher ydeler figueren? waer op hē zijn meester verlaet/om dz hi stōme Godekens makē can? Wee den ghenē/die tot een houdt spreect/Wort wacker/eñ tot eenen stommē steē/Staet op/Cāt ooc eenich onderwijsch gegeuen? Siet. Het is met siluer eñ gout ouertogē eñ gestoffeert/eñ daer en is gheenen adē in hē/Mer die HERE in sinen heyligen tēpel is die gene/voor den welcken alle die werelt stille zijn eñ verscrickē sal

¶ Een biddende vermaninge der propheten/welcke op dz snaerspel gemaect is /Inden welcken die grouwelijcke ende vernaetlijcke toecomst des HEREN des strenghen richters bescreuen wort

Dat/iiij/Capittel

Jt is dat gebet des Prophetē Habacuc/voor die ontsculdighe A

Als ic O HERE dijn gherucht ghehoort hebbe/so ben ic vuaert geweest O HERE du maecste dijn werc leuē dich midden inden iarē/Eñ ghi latet ooc midden in den iarē openbaer wordē/ Vvanneer dat die droefenisse daer is/So gedenct ghi der vermherticheyt/

God quā van dat Suyden/Eñ die heylighe van dat geberchte Paran/Sela. ¶ Sijns loofs was den hemel vol/Eñ zijn eere vuulde dz aertrijcke ¶ Sijn claerheyt was gelijc dat licht/Eñ blincstralē gingen vā zijn handen / Aldaer was zijn macht verborgen

Voor hem henen ginc pestilentie/Eñ een plage ginc daer wt/waer hi henen trat. Hi stont eñ mat dz aertrijcke/Hi aenschouwet/ eñ deelt die heydenen/ Dat die bergen der werelt verinorselt worden/ Eñ die houelen moesten haer buyghē in der werelt/doē hy inder werelt ginc. Jc sach der Moren tenten in moeyte. Eñ der Madianiten tenten bedroeft

En waert ghi niet verthoornt O HEERE in die wateruloet? Ende dijn gramschappe in die wateren/eñ dijne verbolgentheyt in dat meyre? Amo.v.

Doen ghi op dine peerden saedt/ende dijne wagens die victorie behielden

Du togeste den boge voorwaerts/gelijc du den stammen gheswooren hadtste/ Sela. Eñ deelde die waterstroomen in lant

Die bergē sagen v/eñ haer wert bāge. Dye water strome voer daer henen/ Die diepte liet haer boorē B Die hoochte hief die handen op. Die sonne eñ mane stonden stille/Dijn pijlen voeren daer henen met stralen/eñ dijn spere met blinckē des blixems. Ghy verteert dat aertrijcke in dijnder grāscappe/eñ ghy dorschet die heydenen in dijnder vbolgentheit. Ghi toocht wt om dijn volc te helpen/om te helpen dinē gesalfden/Ghi sineijt aen stucken dat hooft int huys der godlosen/eñ ghi ontdect dat fundament tot bauen aē dē hals toe Sela. Ghi haet eñ vuloeet dz scepter des hoofts/mz sine vleckē Die gelijc als eē ōwe der comen/om mi te vstroeyē/eñ verblijdē haer als si den allendigen heymelijckē vslindē. Dine peerden gaen int meyr/indē modder der dieper wateren

Als ic dat hoore/so córet mi minen buyc/eñ mine lippen beuē vā dijnder stēme/Etter gaet in mijn gebeēte/Een vuaernisse coēt mi in mijn gebeente/

Jc ben bi mi selfs bedroeft/ Och oft ick rusten mochte /inden dach des droefheyts/ als wy henen op trecken totten volcke dat ons bestrijdt

Ja dan en sal den vigeboom niet bloeyē eñ daer en sal gheen vruchte aen die wijnstocken zijn /Den C Olijfboom sal den arbeyt faelgeren / eñ die ackers en sullen geē noot druft voortbringē/ Eñ die scapē sullen wtē koyen gescheort worden /eñ daer en sullen gheen runderen meer in die stallen zijn

Maer ic wil mi verbliden inden HERE/Eñ in God minen salichmaker vrolijc zijn/Vvāt die HE

¶ De God is mijn cracht/die sal oock mine voeten maken gelijc die voeten der hyrten/ Eñ hi sal my in die hoochte voerē/dat ic singe op mijn snaerspel

¶ Hier beghint die prophete Sephania.

¶ Hi prophetcert ouer Juda Ende voorseyt haer die toe comende straffinghe Dat.J.capittel:

A
Dit is dat woort des HEEREN/welke geschiet is tot Zephania den sone Chusi/des soons Gedalia/des soōs Amaria/des soōs Hiskia In der tijt Josie des soons Amon/des Conincs in Juda

Ic wil alle dinc indē lāde vderuē/ seyt die HEERE Ic wil beyde mēscē eñ beestē/die vogelē indē lucht die visscen int water/met die Godckēs der Godlosen wil ic wech nemē/Ja die menscē wil ic wt dē lāde roeyē/seyt die HEERE/Ic wil mijn hant wtstreckē ouer Juda/eñ ouer alle die tot Hierusalē woonē/Alsō wil ic wat vā Baal ouergheblcuen is wtroyē/daer toe ooc die namē der Monakē/eñ ď Priesterē vā deser plaetse/Eñ die gene dye des hemels heyr op die dakē aenbiddē/Dye dat selue aenbiddē/eñ swerē nochtans bi dē HEERE Eñ daer bi ooc tot harē Malchō/Eñ die vandē HEERE afgheuallen zijn/Eñ die na den HEERE niet en vragē/eñ hē niet en achten

Swijcht stille/eñ weest vuaert voor dē HEERE God/Wāt dē dach des HEEREN is na bi/Wāt die HEERE heeft eenē slachoffer bereet gemaect/

B
eñ sine gasten daer toe genoot/eñ inden dach des slachoffers/des HEEREN wil ic besoeckē/die princen/eñ des Conincs kinderē/eñ alle dye in vreēde kerckē cyeract dragē/Ic wil ic ooc ter seluer tijt besoeckē alle die so hoochmoedich daer in die salē tredē/die haerō herē huys vullē met rouē/eñ bedriegen. ¶ Ter seluer tijt seyt die HEERE God/sal bē een groot geroep verheffē vanď visscers poorte aē/eñ ooc vā die andere poortē eē huylinge Eñ eenē grotē moort vanden huuclē/Ghi dye in die moelene woōt huylet /wāt alle dat cremers volck is wech/eñ alle die gelt vgaderen/sijn wtgeroeypt.

Ter seluer tijt wil ic Jerusalē met eē licht door

C
soecken/Eñ wil besoeckē dye luyden/dye op haer
Deu.xxix hefsen liggen/eñ seggē in harē hertē die HEERE
Je.xxiij en sal noch goet/noch quaet doē/Haer goet moet tot eenē roof worden/eñ hare huysen tot een verwoestīg/Eñ oft si al andere huysen timmerden so en sullē si nochtans daer niet in wonen/Si sullen wijngaertackers plātē/eñ geenē wijn daer af drinkē/Wāt des HEEREN grotē dach is na bi/hi is hier bi ende haest seer

Als dat gescrey vādē dach des HEEREN comē sal/So sullē die stercke eñ mānlijcke kuesen bitterlic screyē/Wāt desen dach is eenē dach der grāscappe/eenē dach der droeffenisse eñ angsts/eenen dach des onweders eñ tēpeestē Eenen duysteren eñ donckerē dach/Eenē wolcachtigē eñ neuelachtigē dach Eenē dach der basuynē eñ trōpettē/tegē die vaste stedē/eñ alle hooghe sloten Ic wil dye luydē so bange makē dat si rontom gaē sullē/ghelijc die blindē/Daerō dat si tegē den HEERE ghesondicht hebbē/Haer bloet sal wtghestort worden gelijc oft stof ware/eñ haer vleessce als drec. Haer siluer eñ gout en sal haer niet bescermē/ moghē in dē dach der gramscappē des HEEREN/Mer dat gāssce lant moet vā tviere sijnder jeloerscer liefde verteert worden/Wāt hi sal daer corts een eynde afmakē/met alle den genē die inden lande woonē

¶ Hi vermaent se tot gerechticheyt ende beteringe op dat si den thoorne Gods ontulieden moghen Hi vercondicht ooc den heydenen haer straffinghe

Dat/ij/Capittel

Versaemt v eñ coēt v herwaerts O **A**
ghi onsalich volc/ eer dat oordeel wt ga/eñ gelijc dat stof eñ die tijt verlope eer dē grammigē thoorne des HEREN ouer v come/Ja eer den dach des toorns des HEEREN ouer v come/Soect dē HEERE/O alle ghi allendige opter aerdē/ghi dye sine rechtē ondhout/Soect die gerechticheyt/Soect ootmoedicheyt/op dat ghi inden dage des toorns des HEEREN moget bescudt worden

Want Gasa moet verlatē/eñ Askalon woest worden/Asdod sal optē middaghe verdreuen wordē/Eñ Accaron sal wtgeroept wordē/Wee den ghenen/die aen die meyrstroomē woonē/eē stout mā slachtich volc/des HEEREN woort sal ouer v comen/O Chanaā der Philisteen lāt/ic wil v verderuen/Alsō datter niemāt meer in woonē en sal Sider zee en sullen niet dā enckel weydē/ herders huysen/eñ schaeps coeyen zijn

Ja die selue waterstroomē sal dē ouergebleuenē des huys Juda te deele worden/ dat si daer op weydē/Inden huysen Ascalon sullen si tegen den auont rustē/Wāt die HEERE haer God salse wederom besoecken/eñ haer geuangenisse keeren.

Ic hebbe die smaethept Moabs/eñ die lasteringe der kinderen Ammon wel gehoort/hoe si mijn volc versmaet/eñ haer van hare lantpalen beroēt hebbē/Wel aē/So waerlic als ic leue/spreect die **B**
HEERE der heyrscaren/God Israels Soo waerlic moet Moab ghelijck Sodoma/eñ dye kinderē Ammon/gelijc als Gomorrha worden/Ja tot eē der woester doornhage/eñ soutcuyle/ eñ eē eewige woestheyt worden

Die ouergebleuē mijns volcs sullen haer berouē Eñ die ouergebleuen des volcs sullēse veeruē Dat sal haer ontmoeten voor hare houaerdie/om dat si des HEEREN der heyrscarē volc vsmaet/eñ haer beroēt hebbē/Die HEERE sal vuaerlic tegē haer zijn/Wāt hi sal alle Afgodē opter aerdē wtroeyē Eñ eē yegelic op zijnē plaetse/Ja ooc alle eylandē der heydenen sullē hē aenbidden eñ eeren.

Eñ ghi Morē moet ooc met minē sweerde verslagen worden/Eñ hi sal sine hant stercken ouer dē Noorden/Eñ ic wil Assur vernielē/Niniue sal ooc woest worden/dorre/gelijc een wildernisse/Alsoo dater nz in die cuddē/eñ allō heidenē beestē liggē sullen Ja die Grātvogels/Roosdōmē/Oec sullen die swanen eñ egels op hare thorēs woonē/Eñ vogel sanc sal aendē vēsterē/eñ die rauē op die balckē zijn Want dat Ceder beschot sal af ghesschoort worden

Dit is die vrolijke stadt/die so sekerlijc eñ sonder sorghe woont/eñ sprack in haer der herten/Ic benē eñ gheen meer/Hoe is si soe verwoest ghewordē/dat die dieren daer in woonen/Eñ so wie daer voor bi gaet/die bespotse/eñ wijst mettē vinger daer op

¶ Hi berispt ende straft die Joden/ om haer der lasterin
ghen/ Om welcker wille haer God verstooten ende die hey
denen aen nemen sal.

Dat. iij. Capittel.

A Ee der grouwelijcker/ beulecter en-
de Tyrannischer Stadt Si en wil niet
hooren/ noch die castijdinghe eñ straf
finge niet aennemen/ Si en wil op dẽ
HERE niet betrouwen/ noch haer
tot haren God houden/ Haere Vorsten ende ouer-
heeren zijn onder haer brullende leeuwen/ Eñ ha
re Richters woluẽ aendẽ auont/ die tottẽ morgen
niet ouer en laten bliuen/ Hare Prophetẽ zijn licht
ueerdighe/ godloose/ eñ valsche luyden/ Hare Prie
sters ontwijen eñ onteeren dat heylichdom/ ende
bedriuen ghewelt onder den schijn der wet.

Mer die HERE die onder haer is/ leert haer
nochtans wel recht/ eñ geen arch/ Hy laet haer sine
rechten alle morgen openbaerlijckẽ leeren/ sonder
ophouden/ Maer die boose luyden en willen haer
niet leeren scamen/ Daeromme wil ic dat volc wt
roeyen/ hare sloten verwoesten/ eñ hare straten soo
ledich maken/ datter niemandt op gaen en sal En
de hare steden soo verwoest/ datter nyemant meer
woonen en sal.

Ic dede v seggen/ Och vreest mi doch/ neẽt die
straffinge ende castiinge aen/ op dat uwe woonin
ge niet wtgeroeyt en worde/ ende geen van dien en
come/ waeromme ic v besoeckẽ ende straffen moch
te/ Mer si zijn neerstich allerley boosheyt te hãterẽ

Daeromme spreect die HERE so moet ghy
ooc wederomme mijns verachten/ tot dat ick my
B op make/ tot zijnder tijt/ dat ick ooc rechten sal/ die
heydenen vergaderen/ eñ die coninckrijcken te samẽ
brenghen sal/ mijnen thoorne/ Ja mijnen geheelen
grammighen thoorne ouer haer wt te schudden/
Want alle die werelt sal door tviere mijnder zeloer
scher liefden verslint worden/ Als dan wil ick den
volcke anders laten prediken met vriendelijcke lip
pen/ Also dat si alle des HEREN name sullen aen
roepen/ ende hem eendrachtelijcken dienen/ Men
sal mi mijne aenbeders te weten/ die verstroeyde
van ghene side des waters in der Moren lant heyr
brenghen tot een gheschencke/

Ter seluer tijt en sult ghi v niet meer schamen
dijnder wercken/ waer mede ghi tegen mi ouergþe
treden hebt/ Want ic wil die stoute heylighen van
v wech doen Alsoo dat ghy v nv nyet meer en sult
verheffen/ om mijns heylichs berchs wille/ Mer ic
wil in v laten ouerbliuen een arm/ slecht volcxken
die haer op des HEREN name verlaten sullen/
Ende die ouergebleuen Israheliten en sullen geen
boosheyt meer doen/ noch valscheyt spreken/ En-
de men en sal in haren mont geen bedriechlijcke ton
ge vinden/ Mer si sullen weyden/ ende rusten/ son-
der alle sorghe.

O du dochter Zion nv iuychet/ O Israel maect
eenen blijden roep/ O du dochter Hierusalẽ weest
vrolijc/ eñ verblijt v wt ghanscher herten. Want
die HERE heeft dijn straffinghe wech genomen
eñ dine vianden heeft hi af ghekeert/ Die HERE
die Coninc Israels is bi v/ Also dat ghi voor geen
C ongeluc meer sorgen en derft.

Op die tijt salmen tot Hierusalem segghen En
veruaert v niet/ Eñ tot Zion/ En laet uwe handẽ
niet mat worden/ Want die HERE dijn Godt is
bi v een stercke Gesontmaker/ Hi sal hem selfs
van v verblijden/ eñ v vriendelijc zijn/ eñ vergeuen
Ja met iuychen sal hi ouer v vrolijck zijn/ Die door
der menschen opstellinghen gheplaecht waren die
wil ic wech nemen/ dat si van v comen/ Welcke op
stellingen uwen last waren/ waeromme dat ghi be
rispt eñ beheuen waert/ Siet/ ic wilt met allen den
seluen een eynde makẽ/ ter seluer tijt/ die v misdoẽ
Den hinckenden wil ic helpen Eñ die verstootene
wil ic weder versamen/ Ic wilse tot lof eñ eere ma
ken in alle landen/ daermense voormaels veracht
heeft/ Ter seluer tijt wil ick v hier in brenghen eñ v
ter seluer tijt versamen/ Wandt ick wil v ter eeren
brenghen/ Ende onder alle volcken opter aerden
prijselijc maken/ Als ic uwe geuangenisse wenden
sal voor haren ooghen/ spreect die HERE.

Hier beghint dye Propheet Haggai



¶ Hi vermaent dat volc tot tymmeragie des tempels/
Ende hy straft haer lanckaem vertrecken.

¶ Dat. J. Capittel.

In den anderẽ iaer des conincs Darij
in die seste maent/ opten eersten dach A
der maent/ ghescheide dat woort des i. Es. vi.
HEREN door den Prophete Hag
gai/ tot Serubabel den sone Seal-
thiel/ den Prince in Juda/ eñ tot Jesua/ dẽ sone Jo
zadac/ den hoogen Priester/ eñ sprac/ Also spreect
die HERE der heyrscharẽ/ eñ seyt/ Dit volc spreect
Daer en sal niet afcomen/ datmẽ des HEREN
huys timmere.

Eñ des HEREN woort gesciede door den Pro B
phete Haggai/ eñ seyde/ Vwen tijt is gecomen/ dat
ghi in uwe beschotene eñ gewelfde huysen woont/
Eñ dit huys moet woest bliuẽ staen/ Daeromme
spreect die HERE der heyrscharen also/ Siet/ hoe
dattet v gaet/ Ghi zaeyt veel/ maer ghi brengt wet
nich in/ Ghi etet/ mer en wort nyet verzaet/ Ghy
drinct maer ghi en versaet uwẽ dorst niet/ Ghi cleet
v/ nochtans en cont ghi v niet verwermen/ Eñ die
loon verdient/ die stecket in eenen gebroken buydel

Also seyt die HERE der heyrscharen/Aensiet
hoe dattet v gaet/Treet henē op dat geberchte/en=
i.cor.iij. de haelt hout/ende timmert dat huys/dat sal mi aē
ij.cor.vi. genaeme zijn/Ende ic wil mijn eere bewijsen/spreect
die HERE/Want ghi wacht wel op vele/eñ siet/
v wort weynich/Eñ al brēgt ghijt thuys/soo blaes
ic daer in eñ verwaeyt/Waeromme dat? spreeckt
die HERE der heyrscharen/Daeromme dat mijn
huys so verwoest leyt/ende een yeghelick loopt na
sinē huyse toe/Daeromme heeft dē hemel v dē dau
we/eñ dat aertrijcke zijn vruchte onthouden/Ick
hebbe een drooghte gheroepen/beyde ouer dat lant
ende die bergen/ouer coren/most/eñ olye/Ja ouer
alle tgene/dat wt der aerdē coēt/ooc ouer menschē
ende beesten/ende ouer alderhanden arbeyt.

Doen nv SeruBabel die sone Sealthiel/eñ Je
sua/die sone Jozadak/die hooge Priester/met alle
dat ouergebleuē volc des HEREN haers Gods
stemme hoorden/ende die woorden des Prophetē
Haggai/hoe dat hē die HERE haer God gesondē
hadde/doen veruaerde hē dat volc voor dē HEE
RE/Doen sprac tot Haggai/die Enghel des HE
REN die die bootscappe des HEREN hadde aē
dat volc/Ick ben met v seyt die HERE.

Also verwecte die HERE den geest SeruBa
bels/des soons Sealthiel des princē in Juda/eñ dē
geest Jesua des soons Jozadac des hogē priesters/
ende oock den gheest des ganschen ouergheblevē
volcx/dat si terstont ghinghen eñ arbeydē aen dat
huys des HEREN der heyrscharen.

¶ Hi sterct die ouersten wt beuel des HEREN/dat si
manlick souden zijn/ende niet ophouden en souden / Van
die verchieringhe ende heerlicheyt des anderen Tempels/
door den welcken die kercke der gheloouigē verstaē wort

Dat.ij.Capittel.

A In den vierentwintichsten dach der se
ster maent / indē anderē iare des Co
ninex Darij/ opten eenentwintichsten
dach der seuender maent / ghescihiede
dat woordt des HEREN / door den
Prophete Haggai/eñ seyde/Segt tot SeruBabel
den sone Sealthiel/den Prince Juda/eñ tot Jesua
den sone Josadak/den hooghen Priester/Eñ tottē
ouergheblevuen volcke/eñ segt / Wie isser onder v
luyden ouergheblevuen/die dit huys in zijnder voor
leden heerlicheyt gesien heeft? Eñ wat dunct v nv?
Ist niet alsoo? het en dunct v niets niet te zijn/ by
dat voorledene.

Nochtās O SeruBabel/weest manlic spreect
die HERE/Ende du O Jesua/eē sone Jozadack
du hooge Priester/zijt goets moets/Weest ooc on
uersaecht alle volc indē lande/spreect die HERE/
ende arbeyt na dat woort(Want ic ben met v seyt
die HERE der heyrscharen)Doē ic met v een ver
B bont maecte als ghi wt Egipten toocht/so sal mij=
nen geest onder v bliuen/En weest niet versaecht

Wāt die HERE der heyrscarē spreect also/Tē
sal niet langē vertoeuē/dat ic den hemel/eñ die aer
de/die zee/eñ dat drooge landt bewegen sal/Ja alle
volcken wil ick beroeren/Daer sal dan comen aller
heydenē Troost/Eñ ic wil dit huys met heerlicheit
eñ cyeraet veruullen/spreect die HERE der heyrsca
ren/Wāt mijn is beyde dat siluer eñ gout spreeckt
die HERE der heyrscharē/Also sal die heerlicheyt
des laetstē huys groter wordē/dan des eersten ge
weest is/spreect die HERE der heyrscharen/Eñ
ick wil ooch vrede gheuen/op dese plaetse/seyt die
HERE der heyrscharen.

Opten vierentwintichsten dach der neghender
maent/indē anderē Jaer Darij des coninex/ gescie
de dat woort des HEREN totten Prophete Hag
gai/ende seyde/Alsoo spreect die HERE der heyr
scharē. Lieue vraecht doch den Priesters vanī wet
ende segt/wanneer yemant in zijnder cleets slippē
gheheylicht vleesch droech/ ende raecte met sine slip
pen dā broot/moes/wijn/olie / oft anders eeniger
ley spijse/soudt ooc heylich worden? Die Priesters
antwoorden ende spraken Neen/Doen sprac Hag
gai/Wanneer yemant hē aen een dootlichaem ver
onreynichde / ende dier dinghen eenich aenroerde/
sout ooc onreyn worden? Die Priesters antwoordē
eñ spraken/Jae het sal onreyn worden/Doen ant=
woorde Haggai/eñ sprac. Recht alsoo is dit volck
eñ dese luydē voor mi ooc/seyt die HERE/Also is
ooc alle werc haerd handē. Eñ so wat si offerē/dat C
is onreyn. ¶ Eñ nv siet toe/ hoe dattet v gegaē is
vā desen dach aē/achterwaerts te rekenen/eer ghi
eenē steē optē anderē leyt/aē dē tempel des HEE
REN/Also dat als een tot eenē coorn hoope quā/
die.xx.matē hebbē soude/so en warē daer nauwe
lijcken thien/Eñ quā yemant totter wijnpersse eñ
meende/vijftich stoopē Sath te sceppē/so en warē
daer nauwelijckē.xx. Wāt ic plaechde v mettē ver
nendē eñ dorrē Oostē wint mettē hemeldauwe eñ
hagel/in alle uwer hādē arbeyt/Nochtās en wout
ghi v tot mi niet bekeerē/spreect die HERE.

Daeromme merct nv daer op vā desen dach aē
voorwaerts/te wetē/vandē vierētwintichstē dach
der neghender maent/totten dach toe/dat dē tēpel
des HEREN ghefundeert is / Merckt daer op/
Wāt dat saet leyt noch inder schuerē/eñ en draecht
noch niet/noch dē wijnstoc/vijgheboom/granaet
boom/noch olijfboom/ Mer vā desen dach aē wil
ic die segeninge oft vruchtbaerheyt gheuen.

Eñ dat woort des HEREN gescihiede weder
omme tot Haggai/optē vierentwintichstē dach vā
der maent ende sprack/Segt SeruBabel dē Prin
ce in Juda/eñ spreect/Ic wil hemel eñ aerde bewe
ghē / ende die stoelen der Coninckrijcken wil ic om
keeren / eñ die macht der heydenscher Coninckrijc
ken wtroeyen/Ic wil die wagens met haren ruyte
ren omstorten/dat beyde peerdt ende man/ter ne
der vallen sullen/een yeghelijck door zijns naesten D
sweert/Ter seluer tijt spreect die HERE der heyr
scharē/Wil ic O SeruBabel een sone Sealthiels
mijnen knecht nemen spreeckt die HERE/eñ wil
v houden/gelijc als een Signet oft seghel/Wāt ick
hebbe v sonderling wtuercoren/ spreect die HEE
RE der heyrscharen.

Hier beghint dye Propheet SacharJa:

¶ Hi vermaent dat volc dat si der stemmen Gods niet
onghehoorsaem en souden zijn / ghelijck hare voorvaders
Maer haer bekeeren souden/Ende hi vercondicht haer in
eender openbaringhe vrolijcke dinghen.

Dat eerste Capittel.

A.E.b .cliij. IN die achste maēt des anderē Iaers
des Conincs Darij gesciede dwoort
des HEEREN tot Sachar Ia dē sone
Gerech Ia/ des soons Iddo/ dē Pro
phete eñ sprack/ Dye HEERE is zeer
thoornich gheweest ouer uwe vooruaders.



Eñ spreect
ghi tot haer/
Also spreect
dye HEERE
der heyrscha
ren/ Gekeert
v tot my
spreeckt dye
HEERE der
heyrscharen.
So wil ic my
tot v keeren
seyt die HE=
REE der heyr
scharen En
weest niet ge
lijck uwe
vooruaders/
welc die voor
ledē Prophe
Za.i ten gheprediet hebben ende spraken/ Alsoo seyt die
Hier.ij. HEERE der heyrscharē/ Gekeert v doch van uwe
Joh ij. boose wegen/ eñ van uwe boose wercken/ Mer si
en woudē niet hooren/ noch en achtedē op mi niet
seyt die HEERE/ Waer zijn nv uwe Vooruaders/
eñ die Prophetē? Leuē si ooc noch? En ist niet also?
dat mine woordē eñ mine rechtē die ic door minen
dienaers dē Prophetē beuolē hebbe/ uwe voorua
ders geraect hebbē? dat si haer hebbē moetē bekee
ren/ eñ seggen/ Gelijc als die HEERE der heyrscha
ren voor hē had genomē ons te doē/ na onse wegē
eñ werckē/ Also heeft hi ons ooc ghedaen.

Opten.xxiiij.dach/ der elfster maent (die daer
hiet die maent Sebath) indē anderen iaer des Co=
3 nincs Darij/ gesciede dat woort des HEEREN tot
Sachar Ia dē sone Gerech Ia des soons Iddo den
Prophete eñ sprack/ Ic sach bi nacht/ Eñ siet Een
man sadt op een root peert/ eñ hi hielt tusschen die
Mirteboomē/ indē beemden/ Eñ achter hē warē
roode bruyne/ eñ witte peerden/ Eñ ic sprac/ Mijn
HEERE/ Wie zijn dese? Doen antwoorde my dye
Engel die met mi sprac. Ic wilt v verthoonē/ wie
dese zijn/ Eñ die man die tusschē die Mirteboomen
hielt/ die antwoorde eñ sprac/ Dese zijn die gene/ die
die HEERE wtgesondē heeft/ dz aertrijcke door te
treckē Eñ si antwoordē dē Engel des HEEREN
die onder die Mirtebomē hielt/ eñ spraken Wy zijn
dat aertrijc doorgetogen/ Eñ siet/ dat gansce aert
rijc woont in ruste/ eñ sonder sorghe.

Doen antwoorde die Engel des HEEREN/ eñ
sprac/ O HEERE der heyrscarē/ hoe lange en wilt
ghi niet ontfermē Hierusalē eñ die stedē Iuda? Op
die welcke ghi nv gramme geweest zijt/ wel tseuē=
tich iaer? Eñ die HEERE antwoorde dē Engel die
met mi sprac vriendelijcke eñ troostelijcke woordē
Eñ die Engel die met mi sprac/ seyde tot mi/ Pre=
dict eñ segt/ Also seyt die HEERE der heyrscharen/
Ic drage groote zeloersche liefde ouer Ierusalē eñ
Sion/ Mer ick ben zeer verthoornt/ op die stoute
heydenen/ om dat si als ick een weynich vergramt
was/ noch tot meerdere gramschappe gheholpen
hebben/ Daerom seyt die HEERE also/ Ick wil mi
wederom tegē Hierusalē met vermherticheyt kee
ren/ op dat mijn huys ghetimmert worde seyt die
HEERE der heyrscarē/ eñ dattet tymmersnoer aen
Ierusalē aēgeslagen worde/ Predict weď eñ segt
Also seyt die HEERE der heyrscarē/ Het sal minen
stedē wederom wel gaen/ Eñ die HEERE sal Ziō
weder troostē/ Eñ hi sal Ierusalem weder verkie
sen Doē hief ic mijn ogen op eñ sach/ Eñ siet/ Daer
warē.iiij.hoornē/ Doen seyde ic totten Engel/ die
met mi sprac/ Wie zijn dese? Hi antwoorde mi/ Het
zijn die.iiij.hoornen/ die Iuda Israel/ eñ Hierusalē
verdestrueert hebbē/ Doen liet mi die HEERE vier
smeden sien/ Doē sprac ic. Wat willē dese maken?
Hi antwoorde eñ sprac/ Dit zijn die vier hoornē/ die
Iuda also verderft hebben/ dat niemant zijn hooft
vrolic opwaerts heffen en derf/ Mer dese zijn daer
omme hier gecomen/ dat si die selue afiagen souden
Eñ der heydenen hoornen afstooten souden/ Want
si hare hoornē ouer dat lant Iuda hebben opgehe=
uen/ om dat selue te verstroeyen.

¶ Den Prophete worden openbaringhen verthoont Wele
ke die verlossinghe wt der Babiloonscher gheuanghenisse
bedieden/ Ende die verlossinge ooc die door Christum ghe=
schiet is.

Dat.ij.Capittel.

ENde ic hief mijn oogen opwaerts/ eñ
sach/ Eñ siet/ Daer was een man die A
hadde een metsers coorde in zijn hāt
Eñ ic seyde waer wilt ghi henē gaen?
Eñ hi āntwoorde mi Ic wil Ierusalē
gaē metē/ op dz ic siē/ hoe lanc eñ wijt dat si zijn sal
Eñ siet/ die Engel/ die met mi sprac/ ginc wt Doē
ginc daer een ander Engel hē tegē/ die sprac tot hē
Loopt henē/ eñ segt desen Ionghelinc eñ spreect Ie
rusalem sal noch bewoōt wordē/ sonder muerē vā
een groote menichte der menscē/ eñ der beestē/ die
daer in zijn sal/ Want ic wil/ spreect die HEERE/ haer
tot eender vieriger mueren/ rontom zijn/ Eñ daer
binnen/ tot een heerlijcke vercieringhe zijn.

Huy/ huy vliedt wt die noordtsce landē/ seyt die
HEERE/ Ia ghi die ic tegē die vier winden des he
mels verstroeyt hebbe seyt die HEERE/ Huy Sion B
ontloopt ghi die daer woōt bi die dochterē Babels
Want also seyt die HEERE der heyrscharē/ Hi heeft
mi gesondē tot die Heydenē/ die v berooft hebben/
Hare macht heeft eē eynde/ Wie v aentast/ die tast
minē ogēappel aē/ Nv siet ic wil mijn hāt ouer haer
weysteren/ dat si eenen roof worden sullē/ dē genē
die haer gedient hebben/ Eñ ghi sult weten dat mi
die HEERE der heyrscharen ghesonden heeft.

O du dochter Zion verblijt v/ ende weest vrolic
Wāt siet ic come/ eñ ick wil bi v woonē/ spreect die
HEERE/ Eñ ter seluer tijt sullen vele heydenē aen
den HEERE hangen/ Ende si sullen mijn volc zijn/
Eñ ic wil bi v woonē/ dat ghi wetē sult dat mi dye
HEERE der heyrscharen/ tot v ghesonden heeft/
Eñ die HEERE sal Iuda zijn erfdeel indē heyligē
lande innemen/ Eñ Hierusalem weder verkiesen
Alle vleesche si stille voor den HEERE Want hi
heeft hem opghemaect wt zijnder heyliger steden.

¶ Een bediedinghe in Iosua op Iesum onsen HEERE
die onse ouerste Priester is.

Dat.iij.Capittel.

A Ende mi wert vertoont Josua die ho-
Mat.iiij. ghe priester/staende voor den Enghel
Job.ii. des HEREN/ Eñ Sathan tot zijn-
iij.Re. der rechter siden om hē te wederstaē
xxij. Eñ die HERE sprac totten Sathan
Die HERE die Hierusalē verkorē heeft/ die straf
fe v Sathan/ Ja die HERE berispe v/ Eñ is dese
niet gelijc eenen brant/ die wt den viere verlost is?
Eñ Josua hadde onreyne cleederen aen/ Eñ stont
voor den Engel/ Die welcke antwoorde eñ sprac/
tot den genen die voor hem stondē Doet die onrey
ne cleederen van hē/ Eñ hi sprac tot hē Siet/ ic heb
dine sondē van v wech genomē/ eñ ic hebbe v coste
lijcke cleederen aengetogen/ Eñ hi sprac Set hem
eenen reynen hoet op zijn hooft/ Doe settemen hē
eenen reynen hoet op zijn hooft/ Ende togen hem
cleederen aen/ Ende die Enghel des HEREN
stont aldaer/
B Eñ die Engel des HEREN betuychde Josua
eñ sprac/ Also spreect die HERE der heyrscharen/
In diē ghi in minē wegen wādelde/ Eñ mine ordi
nācie hieldet/ So sout ghi een overste zijn in mijnē
huyse/ eñ mine voorhovē bewaren/ Eñ ic wil v ge
vē van desen die hier staē/ dat si v geleydē sullen/ O
Josua du hoghe Priester hoort doch toe/ du eñ dij
ne vriendē/ die bi di woonē/ Wāt si zijn enckel won
derē/ Siet/ Ic wil minē knecht Zemah latē comen
Wāt siet/ op dē eenē steen/ die ic voor Josua geleyt
hebbe/ sullē sevē ooghen zijn/ Mer siet ic wil hē wt
groeven eñ wthouwen/ seyt die HERE der heyr-
scarē/ eñ wil die sondē des selvē lants wech nemen
op eenen dach/ ter selver tijt spreect die HERE
der heyrscharen/ sal een yeghelijc sinen naesten noo
den onder den wijnstoc/ eñ onder den vigheboom.

¶ Een ander openbaringe waer in Serubabel sterck eñ manlic ghemaect wort/ Hoe wel des volcx weenich eñ oec cleen si/ Het sal nochtans ghecoecken worden/ eñ hem en sal niemant wederstaen/ Die rechte bedidinghe ende verborghentheyt reyct op Christum.

Dat.iiij.Capittel.

Ende die Enghel quā weder die te vo
ren met mi gesproken hadde/ Eñ by
A wecte mi op/ gelijc als een die wt den
slape gewect wort/ Eñ hi sprack tot
mi/ Wat siestu? Ic āntwoorde/ Ic aē
scoude/ Eñ siet daer stōt eenē candelaer gansch gul
dē met een schale daer bovē op/ daer sevē lāpen aē
warē/ eñ oec sevē pannen oft inghieters/ aen elcke
lampe/ Twee olijfboomē stondē daer by deene op
die rechte side der schalen/ eñ dādere ter slincker si-
de/ Eñ ic antwoorde eñ seyde tottē Engel/ die met
mi sprac/ Mijn HEre wat bedieden dese dinghen?
Eñ die Engel antwoorde/ Eñ sprack tot mi/ En
weet ghi niet wat dese dingē bediedē? Ic seyde/ Neen
ic mijn HEre/ Eñ hi antwoorde/ eñ sprack tot mi
Dit is des HEREN beveel tot SeruBabel/ te
weten alsoo/ Het en sal noch door heyr/ noch door
cracht Mer door minē geest geschiedē seyt die HE
RE der heyrscarē/ Wie bistu/ du groote berch/ die
doch voor SeruBabel een effen velt wordē moet
Eñ hi sal oproerē den eersten steen datmē roepen
sal/ Gheluc daer toe/ Gheulc daer toe.
Eñ dat woort des HEREN geschiede tot mi
B eñ sprac/ Die handē SeruBabels hebbē desen huy
se dat fundamēt geleyt/ sine handen sullent oec vol-
maken/ Op dat ghi weet/ dat mi die HERE tot v
gesonden heeft/ Want wie isser die dese cleyne da
gen veracht? Inden welcken men doch verblijden
eñ sien sal/ dat sine mate oft waterpasse in Seruba-
bels handen si (metten sevenen) welcke des HERE Apo
REN ooghen zijn/ die die gantsche werelt doorsiē xxvi
Doen antwoorde ic ende sprac tot hē/ Wat be
dieden dan die twee olijfboomē ter rechter eñ ter
slincke- sidē des candelaers? Ende ick sprac weder
tot hē/ Wat zijn die twee olijftackē? die bi die twee
guldē snutters staen? daermen mede af breect? Eñ
hi antwoorde mi/ En weet ghi niet wat dese bedie
den? Ic sprac Neen mijn HEre/ Doē seyde hi/ Dat
zijn die twee oly kinderen/ Die welcke byden Heer
scher der gantscher werelt staen.

¶ In dese openbaringhe werdt bewesen dat Godt over die sonde des volcx verthoornt is/ Want alle lasteringē hebben die overhant ghenomen. Eñ die boosheyt regneert in die plaetse der duecht ende der gherechticheyt.

Dat.v.Capittel.

Ic hief mijn oogen weder op/ eñ sach A
Eñ siet daer was eenen vlieghenden
brief/ Eñ hi seyde tot mi/ Wat siestu
Eñ ic seyde/ Ic sie eenē vliegēdē brief
twintich ellē lanc/ eñ thien ellē breet/
Eñ hi sprack tot mi/ Dit is die vlocht/ die over die
gansche werelt wtgaet/ Wāt alle dievē/ sullen nae
desen brief wtgesprokē worden oprecht te zijn/ Eñ
alle meyneedige sullen oec na dat inhout vā desen
brief wtgesprokē wordē gherecht te zijn/ Daerom
wil ic desen brief voort brengē seyt die HERE der
heyrscharē dat hi den dievē thuys come/ eñ dē ghe
nē die bi mijnē name valschelic sweerē/ eñ in haren B
huyse blive/ datmē met zijn hout eñ steenē vslinde.
Eñ die Engel die met mi sprac/ die ghinc wt eñ
seyde tot mi/ Heft dijn ooghen opwaerts/ ende siet
wat daer wt gaet/ Eñ ick sprac/ Wat ist? Eñ hi sey
de/ Eē Epha vaert wt/ Eñ hi seyde/ Also gaet met
allen die op dat gantsche aertrijc woonen/ Eñ siet/
daer dreef een pont loots/ Ende daer was een wijf
die sadt midden int Epha/ Eñ hi sprack. Dat is die
afgoderie/ Eñ hi worpse in dat Epha/ eñ dē clomp
loots worp hi daer boven op.
Eñ ic hief mijn ooghen op/ eñ sach/ Ende siet/
Twee wijven voeren daer wt/ eñ si hadden vloge-
len/ die die wint voortdreeft. Ende die vlogelē wa
ren ghelijc als Oyvaers vloghelen/ Die welc voer-
den dat Epha opwaerts/ tusschen hemel eñ aerde
Doen seyde ick totten Enghel/ die met mi sprack/
Waer voeren dese dat Epha henen? Hi antwoor-
de mi/ Int lant Sinear/ op dat zijt hem aldaer een
huys tymmeren eñ alst bereet is/ datment aldaer
op sine stede sette.

¶ In dit visioen wort die almachtighe cracht Gods bewesen/ Die vrede gheeft welcken volcken hi wil/ Ende wederomme oorlooch den welcken hi wil.

Dat.vi.Capittel.

Ende ic hief mijn oogē weder op/ ende
sach/ Ende siet/ Daer voeren vier wa A
ghens wt tusschen twee bergen/ Eñ
die berghen waren coperen/ Inden
eersten waghen stondē roode peerdē.
Indē anderē wagen warē swerte peerden. Inden
derdē wagē warē witte peerdē/ Inden vierdē wa-
ren van verscheyden verwe/ ende stercke peerden/
Eñ ic antwoorde/ eñ seyde totten Enghel/ die met
mi sprac/ Mijn HEre wat bediedē dese? Die Engel
antwoorde/ eñ sprac tot mi/ Dese zijn die vier windē

des hemels die wt varen/op dz si voor dē heerscer ō gāscher werelt staē soudē/Daer die swaertte peer dē in varē/die voerē wt lāt tegen Tnoordē Eñ die witte vaerē ooc wt na haer/Die vā vscheidē verwe warē/gingen teghē dz Zuydē/Eñ die stercke voerē ooc wt/eñ begondē dat gāsce aertrijcke te doortrec kē/Eñ hi sprac/Gaet henē/eñ doortrect dz aertrij ke/Eñ si togē door tlāt Doē riep hi mi/eñ sprac mz mi segghēde/Siet die int Noortsce lāt varē/die sul len minen gheest indē Noortschen lāden doē rustē

B Eñ des HEREN woort ghescride tot mi/eñ sprac/Neēt vā die geuangene/die vā Babel ghecomē zijn/te weten Heldai/Tobia/eñ Jedaia/eñ coēt indē seluē daghe/eñ gaet int huys Josie/des soons Zephania/Neemt aldaer siluer eñ gout/eñ maect twee cronē daer vā/eñ setse op dat hooft Josua des soons Jozadak/des hooghen priesters/eñ segt tot hē/Die HERE der heyrscaren seyt also/Siet Dye mā/wiens name Zemah is/die na hē voorwaerts wassen sal die sal des HEREN tempel timmeren Ja dē tēpel des HEREN sal hi timmeren/Eñ hy sal dat cieraet dragē/Eñ sal sitten/eñ heerscen op si nen Throone/Eñ die Priester sal ooc op sinē Thro ne sitten/Eñ daer sal tusschē haer beiden vrede zijn Eñ die croonē sullē indē tēpel des HEREN dē Hel dai Tobia Jedaia/eñ Hen/dē soone Zephania tot eender gedachtenisse zijn/Eñ daer sullender vā ver re comē/die aē des HEREN tēpel timmeren sullē Dā sult ghi beuindē/dat mi die HERE ō heyrscha ren tot v gesonden heeft/Eñ dat sal geschieden/als ghi der stemmen dijns HEREN vijns Gods/ge hoor geuen sult

¶ God onderwijst sinen volc wat dat recht vasten si/oordeel ende gherechticheyt te onderhouden den naesten goet doen/weduwen ende weesen bescermen/niemant onrecht noch gewelt doen

Dat.vij.Capittel

A Ende het ghescicde indē vierden Jare des Conincs Darij/dz des HEREN woort gescride tot Zachar Ja opten vierdē dach der negēder maēt. Welc ke mē Chislefhetet/Doe Sar Ezer eñ Regen Melech met haren ghesellē tot BethEl seynden om voor den HERE te bidden/eñ deden den priesteren seggē die in dat huys des HEREN der heyrscharen waren/eñ ooc tot den Propheten/Moeten wi oock noch weenen in die vijfste maent eñ ons castien gelijc wi nv deser Jaren zommige ghe daen hebbē? Doē gescıede dz woort des HEREN der heyrscaren tot mi. Eñ sprac/Segt alle den volc ke inden lāde/eñ dē Priesteren/eñ spreect/Doē ghi vaste/eñ rouwe droecht/eñ claechde/in die vijfste eñ seuēste maēt/dese.lxx.iaer lāc/hebt ghi my ooc also moeten vastē? Ofte doen ghi aet/eñ drenct/en hebt ghi niet voor v selfs gegetē eñ gedronckē? En ist niet dat selue? dat welc die HERE liet prediken door die voorleden Prophetē? Doen Hierusalem be woont wart/eñ ghenoech hadde? met hare stedē eñ luydē rontom/beide die woonden tegē Tsuydē eñ in die leechten? ¶ Eñ des HEREN woort gescie de tot ZacharJa/Eñ sprac/Also seyt die HERE der heyrscaren/Ordeelt met trouwe eñ waerheit Eñ een yegelijc bewijse aen sinen naestē vrientelic heit eñ barmherticheyt/Eñ en doet geen ongelijc den B weduwē weesen/vreēdeligē/eñ armē/Eñ niemāt en dencke in zijnder hertē yet quaets/teghen sinen naesten/Mer si en wouden daer niet op merckē/eñ si keerdē mi den rugge toe/Eñ stoptē hare orē/op dat si mi nz hoorē en soudē Ja si maectē hare hertē so hart/als een Diamāt/dat si niet hoorē en souden die wet eñ die woordē/Welck dye HERE der heir scaren in sinē geest/door die voorgaende Prophetē ontboden hadde/Daerom is die HERE der heyrscharen op haer so vrātlijc vertoornt ghe weest/Eñ het is also vergaen/gelijc als die predikinge was/eñ wāt si niet hooren en woudē/Soo en woude ic ooc niet hooren/doen si riepen/spreect die HERE der heyrscharen/Alsoo heb icse verworpen onder alle heydenen/die haer onbekent waren/Ende dat lāt is daer na also woest ghebleuen/datter nyemant in en wandelde noch en woonde/Eñ dat Edele lant is tot een verwoestinge gemaect

¶ Hi versaemt ende begrijpt als in eender summa/die oorsake waeromme God verthoornt is/voormaels ende oock nv/Indien men weder keerē soo wilt hy weder ghenadich zijn

Dat.viij.Capittel

Ende dat woort des HEREN gescie de tot mi eñ sprac/Alsoo seyt die HERE der heyrscaren/Ic heb eē zeer gro te zeloersche liefde/teghē Zion/Eñ ic ben zeer fellijcken op haer vertoornt/ A
Die HERE seyt alsoo/Ic wil my weder tot Zion keerē/Eñ wil tot Hierusalem woonē/Wāt mē sal Hierusalē eē gettouwe warachtige stat heeten/Eñ dē berch des HEREN der heyrscaren eenen heyli gen berch Also seyt die HERE der heyrscarē Daer sullen noch oude mannē eñ wiuē tot Hierusalem op die stratē sitten/die vā grotē ouderdom met stockē gaen sullē/Ja die stratē vander stat sullen noch vol ionge knechtkēs eñ meyskēs zijn die op die straten spelen/eñ tocken iocken/eñ boerdē sullen/Also seyt die HERE der heyrscaren/Dit schijnt onmogelic te zijn/voor den ogen deses ouergebleuē volcs/op dese tijt Sout daer om ooc onmoghelijc zijn/voor minen oghen spreect die HERE der heyrscharen/

Die HERE der heyrscaren spreect also/Ic wil mijn volc vanden opganc eñ nederganc der zonnē B
verlossen/Eñ wilse weō bringē/dat si tot Hierusa lem wonē/Eñ si sullē mijn volc zijn/eñ ic wil haer God zijn/in trouwe/waerheyt/eñ gherechticheyt

Also spreect die HERE der heyrscaren/Streect uwe handen/ghi die dese woordē hoort/nv ter tijt door der Propheten monde/in diē dage doē dat fon damēt ghelcyt is aen dat huys des HEREN der heyrscaren/dat dē Tēpel ghetimmert wert/Want voor desen dach was des mēscen arbeyt te vergeefs/Eñ der beestē arbeyt was ooc niz/Eñ daer en was genen vrede/vā ancxt der viandē/dē ghenē die daer wt eñ in togē/Mer ic liet alle menscen gaen eenen yegelijcken teghen sinen naesten/Mer nv en wil ic desen ouergebleuen volcke niet doen/ghelijc voor maels spreect die HERE der heyrscaren/Maer si sullen een saedt des vreedts zijn/Den wijnstoc sal si ne vruchtē geuen/Eñ dat aertrijcke zijn ghewasch Eñ den hemel sal sinen dauwe gheuen/Ende ick wil die ouerghebleuen deses volcs/sulcs al latē be sitten ende beeruen/Ende het sal ghescieden/ghe lijc ghi vanden huyse Juda/ende ghi vanden huyse Israels eenen vloeck ghe weest zijt/bi alle heydenē Also wil ic v ooc helpen/dat ghi een segeninge zijt

sult/ Daeromme en veruaert v niet eñ sterckt u=
we handen

B Want also spreect die HEERE der heyrscaren
Ag.ij. Gelijc als ic ghedachte v te plagen/doen mi uwe
voruaders verthoornde/spreect die HEERE der
heyrscaren/eñ ic mi des ooc niet en liet berouwen
Also gedencke ic nv wederomme in deser tijt goet
te doē/Hierusalē eñ den huyse Juda/eñ daerōme
en weest niet verslacht/Eñ dit sijn dye dingen die
ghi doen sult/eē yegelic sprcke met sinē naestē die
waerheyt/eñ ordelt recht/eñ spreect dat recht wt
trouwelic/waerlic/eñ vredelic in uwe poorten eñ
niemant en dencke arch in synē hertē/teghē sinen
naesten/Eñ ghi en sult niet beminnē valsche eedē
te sweeren/Wāt dat sijn die dinghen dye ick hate/
spreect die HEERE

Eñ dat woort des HEERE der heyrscarē ge
schiede tot mi/eñ sprac/Also spreeckt die HEERE
der heyrscharē/ Die vasten der vierder /vijfter/se
uender/eñ thiender maendē/die sullē den huise Ju
Sa.iiij= da tot vruechde/genoechte/eñ tot blide iaerfeestē
Joa.iiij worden/Alleen hebt lief trouwe/ waerheit/ende
vrede.

Also spreect die HEERE der heyrscharē/Daer
sullē noch veel volckē eñ inwoners vā veel steden
wedercomen/Eñ die borgers der eender stadt sul
len reysen totter anderder/eñ segghē wel op laet
ons gaen/voor den HEERE om te bidden/Eñ te
soecken/dē HEERE der heyrscaren / Wy willē ooc
met v gaen. Also sullen vele machtige volcken eñ
heydenē met hoopē comen/om te soeckē den HE
RE der heyrscharen/tot Hierusalem/ eñ hem aen
bidden

Also spreect die HEERE der heyrscharen/ter sel
uer tijt sullē thiē mannē wt alle spraken der heide
nen/eenē Jode met die slippen grijpen/ eñ seggen
Wi willē met v gaen/wāt wi hebbē ghehoort dat
God met v is

Blide dinghen worden hier vercondicht/ ende belooft
van die roepinge der heydenen
Dat.ix.capittel

C DIt is dē last daer die Here af spreect
ouer dat lāt Hadrach eñ ouer Damas
con/op welcke dattet hē vlaet / wāt
die HEERE siet op alle mēscē/eñ op
alle stāmē Israels/daer toe ouer Ha
mach/die met haer paelt/eñ ooc ouer Tyrō eñ Zi
don/want si seer wijs sijn. Tyrus sal haer selfs een
veste timmerē/Eñ si scravt siluer tsamen/ ghelijc
als stof eñ zāt/eñ gout als slijc opter straten /maer
siet die HEERE salse ōderuē/eñ hy sal hare macht
diese op die zee heeft/vernielē/dat si sijn sal/als die
gene die mettē viere verbeert is/Als dat Asklō siē
sal/so sal hi veruaert sijn/eñ Gaza sal seer beancxt
wordē/Daer toe Ekrō sal bedroeft zijn/als si sulcs
siet/Wāt het sal met den coninc tot Gasa gedaen
sijn/eñ tot Asklō en salmē niet meer wonen/ Eñ
tot Asdod sullē die vreemde wonen/Alsoo sal dye
opgeblasentheyt der Philisteen wtgeroeyt wordē
Eñ ic wil haer bloet van haren monde doen/ende
harē grouwel vā hare tandē/Op dat si ooc onsen
Gode ouerbliuen/eñ wordē gelijc princē in Juda
eñ Ekron/als een Jebusite/Eñ ic wil mijn huys
besetten met crijschuolck/die daer wt ende in tree
ken/op dat geē quelleerders haer voort aen meer
en doorlopen/Want ic hebt nv aengesien met mi
nen oogen

Maer O ghi dochter Zion verblijt v seer/Eñ
O ghi dochter Hierusalē iuycht/Siet dijn coninc
comt tot di/een gerechte/eñ een helper/Arm /ooc
moedich/eñ slecht/Hi ridet op een Ezelinne/ende B
op eē ionc voolken der Ezelinnen/ Jc wil die heyr
wagens Ephraim wtroeyē/metten peerdē eñ ruy
ters van Hierusalē/Eñ die voghen diemen inden
crijch gebruyct/sullē gebroken worden/wāt hi sal
vrede leeren onder die heydenen eñ sijn heerschap=
pie sal zijn/van die een zee tot die andere/ Eñ van
den wateruloet aen/tot aen die eynden der werelt
toe.

Ghi laet ooc door tverbont dijns bloets wt/di
ne gangen wt die grauen/daer gheen water in en
is/Daeromme keert nv weder totter vestē/O ghi
die in groten hope eñ verlangen ghevanghen ligt/
Want ic wilt v ooc huiden vercondighen/dat ickt
v dubbel betalen sal/Want ic hebbe Juda gespan
nen gelijc eenen voge/Eñ Ephraim heb ic gewa=
pent Eñ ic wil dine broeders Ziō verweckē ouer
dine kinderen van Griecken lant. Eñ ic wil v ma
ken als een sweert eens Ruesen/ende die HEERE
sal ouer haer verschinen/ ende sine pijlen sullē wt
varen/gelijc den blixem /ende die HEERE God
sal die basuyne blasen/Ende hi sal daer henen va=
ren/ghelijc dat onweder wt dat Suydē/Die HE=
RE der heyrscharen salse beschermen / Sy sullent
verteren eñ verslinden/ende haer met die slinghe
stenen onder haer brengen/Si sullen drincken/ ra
sen/eñ roepen/als die van wijn droncken sijn/Eñ
si sullen vol worden als die waterbeecken/eñ ghe
lijc als die hoeckē des outaers/Eñ die HEERE
haer God/sal haer ter seluer tijt bescermen/als een
cudde zijns volcs/ Wāt in sinen lāde sullē gewijde
stenen opgericht worden. Och wat hebbē si goets
voor die andere? Eñ wat hebbē si al schoons by die
andere? Dat coorn sal die Jongelingen/eñ den most
die ioncfrouwen op voeden

Door die lichamelijcke beloofften leit die Prophete op dye
belooften die in Christo veruult sijn /Hi dreycht met die
straffinghe den valschen propheten ende herders
Dat.x.Capittel.

DAeromme biddet nv vāden HEERE
spaden reghen/soo sal die HEERE C
wolckē makē/eñ v regens ghenoech
gheuē tot alle vruchten op dijnen vel
de/Want die Godekēs ofte beelden
spreken enckel moeyte. Eñ die waerseggers sien
enckel logenen / eñ si spreken ydel onnutte droomē
Eñ haer troosten en is niets niet / Waeromme si
ooc dolende gaen/gelijck een cudde schapen / Ende
si zijn versmacht/Wandt si gheenen herder en heb
ben

Daerōme is minen thoorne op die herders ver
gramt/Eñ ic wil die bocken besoecken / want dye
HEERE der heyrscarē sal zijn cudde des huys Juda
besoeckē / Eñ hi salse oprustē eñ toe makē / ghelijc
een heerlick eñ cyerlijck peerdt inden strijt Ja van
Juda sullē die hoecken/die nagels/de strijtbogē eñ
alle quelleerders tsamen wech zijn/eñ si sullen noch

tans zijn/gelijc die stercke mannē/die dat slijc opter
straté inden strijdt utredē/Eñ si sullē strijdē/Wāt
die HEERE sal met haer zijn/dat oock alle reyse
gers sullen tot scande comen/Jc wil dat huys Ju=
da stercken/ eñ dat huys Josephs helpen/Eñ ick
B wilse weder insettē/Wāt si ontfermē mi Eñ si sul=
len zijn/gelijc si waren/doē icse niet verstotē en had
de/Wāt ic die HEERE haer God wilse verhooren
Eñ Ephraim sal zijn/als een Riese/ eñ haer herte
sal urolijc worden/als vandē wijn/Ja hare kinderē
sullent sien/eñ haer verbliden/haer herte sal inden
HEERE blijde zijn/ Jc wil tot haer lieden blasen/
eñ haer versamen/eñ verlossen/Eñ si sullen haer v
meerderen/gelijc si haer voormaels vmeerdert heb
ben/Eñ ick wilse onder die volcken zaeyen/dat si
mijnder ooc gedencken in hare landen/Eñ si sullen
met hare kinderen leuen eñ weder comen/ Wāt ic
wilse weder brengen wt Egiptē lant/eñ wilse ver=
samen wt Assiria/ eñ wilse int landt Gilead/eñ op
den Libanon brengē/Eñ aldaer en sal haer niet ge
breken/ Eñ hū sal door dat meyr des ancxts gaen/
eñ die baren der zee slaen/Alsoe dat alle diepe wate
ren verdrooghen sullen/ Dan sal die stoute opghe=
blasentheyt Assirie/ verootmoedicht worden. Eñ
dat septer in Egipten sal ophouden/Jc wilse sterc
ken inden HEERE/dat si in sinen name wandelen
spreect die HEERE

¶Dit capittel is vol heymelics verstants/ende bediedenis
sen/Item van die destructie des anderen tempels/God ge=
lijct hem selfs bi eenen herder

Dat.xi.Capittel

C
Zach.xi.
Doet dijne poorté op. O Libanon dat
tet vier dine Cederboomen verteere
Huylt ghi denne boomen/wāt dē Ce
derboom is gheuallen/eñ die heerlijc
ke timmeragie is verwoest O ghieyc
ken tot Bazā huylt Want dat welbewaerde wout
is afgehouwen/Men hoort die herdēs huylē/Wāt
haer heerlijcke timmeragie is verderft/Men hoort
die ionge leeuwen brullen Wāt die houaet die des
Jordanen is verdestrueert

Also seyt dye HEERE mijn God/ Hoedt ende
weydt/die scapen/dye corts gedoot sullen worden
Want haer eygen herē stelēse/eñ worghense/Eñ
nochtās en houden zijt voor geen sonde/Mer si ver
copense eñ seggē/God si gelooft/Jc ben nv rijc ge
worden/Ja hare herdēs en sparen haerder nz Daer
omme en wil ic ooc nz meer versoenē die inwoners
inden lande spreect die HEERE/ Maer siet Jc wil
eenen yegelijcken den anderen in die handen geuen
Eñ in die handen zijns Conincs/dat si dat lāt slich
ten/Eñ ic en wille van haerder hant niet verlossen

Eñ ic selfs hoede eñ weide die schapē/die bestelt
zijn om geslagē te worden/een sulckē elendigē cud
de Eñ ic nā twee stocken/Den eenē hiet saecht.Dē
āderen hiet ic Wee/Eñ also hoede ic die scapē Eñ
ic verstoech drie herders/binnen eenē maēt/Wāt
ic en vermocht haerē niet Desgelijcs so en vmochtē
si mijnder ooc niet/Eñ ic sprac/ ic en wil v nz meer
weyden/Dat steruen wil dz sterue/Dat vlorē woꝛt
dat blijft verloren/Eñ oftet zomige ouerbliuen/so
sal een yegelijc zijns naesten vleesche vslindē moetē

Eñ ic nā den saechtē stoc/eñ ic brack hē/Eñ ick
brac ooc mijn vbont/dzie met alle volcken gemaect
hadde/Doen hi nv ter seluer tijt gebroken was/be

kenden die elendige scapen/daer bi die een opsiē op
mi hadden/dattet des HEEREN woort was/Eñ
ic sprac tot haer duncket v goet/ soo geeft my loon
Waer dat niet/So latet staen/Doen woegē si my
minen loon aldaer dertich siluere pēningen/Eñ die B
HEERE sprac tot my/Werpt henen/dz dē potbac=
ker gegeuen worde/die merckelijcke summa/Dye
ic om haer verdiēt hebbe/ Doen nā ic die dertich sil
uere pēningen/eñ worpse int huys des HEEREN
dat si den potbackere gegeuen worden

Eñ doē brac ic ooc minē anderē stoc/tē wetē dz
Wee/Daermede die vrientscap/die ic met Juda eñ
Jsrael hadde/verstoort eñ gebroken worde.

Eñ die HEERE sprac wed tot mi Neēt noch eē
reyse/dat ghereetscappe/eñ huysraet eens dwasen
eñ onnutten herdēs/Wāt siet/Jc sal herdēs inde lā
de verwecken/die dz verlorē niet vsoecken/eñ na dz
verooꝛdelde niet vragen en sullē/die dat ghewonde
niet heelen/eñ dat gesont niet besorghen en sullen/
Mer die der vetter scapē vleesce eten/eñ hare clau
wen afscoren sullen/O ghi onnutte dwase herders
die die scapen verlaet/ Dat sweert sal op uwen ar=
me comen eñ op dijn rechte ooghe blint worden

¶Die straffinge des HEEREN die hi voorghenomē heeft
ouer Jsrahel　　　　Dat.xij.Capittel

Dit is den last eñ straffige des woorts
vanden HEERE ouer Jsrahel Die A
HEERE spreect also/die wele den he= Je.xi.
mel wtbreet/eñ dat aertrijc fondert iiij. Reg
eñ die den mēsce dē adē geeft/Siet ic xix
wil Jerusalem tot eenen beker makē/ vāden welc
ken allē volcken rontom haer tuymelen eñ onslaep
worden sullen/Ja het moet ooc ouer Juda comen
als Jerusalem belegert woꝛt/Ter seluer tijt wil ic
Jerusalem tot eenen laststeē maken allē volckē/Al
le die den seluē opheffen willē die sullē haer daer aē
sniden eñ schoren/Eñ alle heydenē opter aerdē sullē
haer daer tegen versamen

Ter seluer tijt/seyt die HEERE/wil ick alle dye
peerden scou maken/eñ hare ruyters vāge/Mer o
uer Jerusalem wil ic mijn ogen op doen/eñ alle die
peerden der volcken plagen/dat si star blint worden
Eñ die Princē in Juda sullen segghē in haerder her
ten/Laet slechts die borgers Jerusalem gesterct zijn
inden HEERE der heyrscaren haren God

Ter seluer tijt wil ic die hooftlieden Juda maken/
als eenen gloeyendē ouē int hout/eñ gelijc eenē vie
rigen brant int stro/op dat vtеert worden beide ter
rechter eñ ter slincker hāt alle volcken rōt om. Eñ
Jerusalem sal ooc recht als voormaels bewoondt
wordē op die plaetse daer Jerusalem staet/Eñ die
HEERE sal die tenten Juda helpen gelijc in voorle
den tijdē/op dz hē dat huys Dauids eñ die borgers
tot Jerusalem nz te hooch en verheffen tegen Juda/

Ter seluer tijt sal die HEERE bescermen die bor
gers tot Jerusalem/Eñ sal gescieden/dat die alder
swacste op die tijt zijn sal gelijc Dauid Eñ dat huys B
Dauids sal zijn gelijc Gods huys Eñ gelijc des He
ren Engel voor haer/Eñ op die tijt wil ic bestaē al
le volcken die teghen Jerusalem comen te vernielē
Mer op dat huys Dauids/eñ op die inwoonders
Jerusalem wil ic den geest der ghenaden ende der
bermhertichheyt wt storten/Also dz si op mi siē sullē
dien si vsmaet eñ bespot hebben/Eñ si sullen eē cla
ginge ouer hem maken/ghelijc alsmen een claghe

i uoer eenen eenigen gheboren soon maect/ Eñ sul
len ouer hẽ droeuich zijn/ghelijc alsmen ouer eenẽ
eenigen geboren plach droeuich te wesen.

Op die tijt sal daer een grote clage zijn tot Hie
rusalẽ/ghelijc als was die clage tot Hadadrimon/
in die leechte Megiddon/ Ja dat lant sal clagen/eē
yegelic geslachte voor hẽ selfs/Dat gheslachte des
huis Dauids bisonder/eñ hare wiuen ooc bisonder
Dat gheslacht des huys Nathan bisonder/ende ha
re wiuē bisonder/Dat geslacht des huys Leui bisō
der/eñ hare wijuē ooc bisonder/Dat geslacht Si
mei bisonder/eñ hare wiuen bisonder/Alsoo alle
die ander geslachten/ een yeghelijc bisonder/ende
hare wijuen ooc bisonder

¶ So wat hier van fonteynen ende reynighinghe gheseyt wort/dat behoort al op die tijt Christi

Dat.xiij.Capittel.

K

Eze.xxx Hie.xiij OP die tijt sal dat huys Dauids eñ die
borgers tot Hierusalē een vrij open
fonteyne hebbē/teghē die sonde ende
onreinicheit/Op die tijt/seyt die HE
RE der heyrscaren wil ic der Gode=
kēs eñ der beeldē namen wtroeyen wt den lande
Also datmē haerder niet meer ghedencken en sal/
Daer toe so wil ic ooc die Waerseggers/ ende on
reyne gheestē wt den lande verdriuen/Dattet also
toe gaen sal/Wanneer yemant Waerseggen wil
so sullen sijn eygen vader ende moeder/die hē ghe
wonnen eñ voortgebrocht hebbē/tot hem seggē/
Du moetst steruē/Want ghi spreect valscheyt onđ
den name des HEREN/Ja zijn eyghen vader en
de moeder die hē gewonnē hebbē/sullē hem won
den ende stekē/om dat hi Ghewaerseypt heeft/Dā
sal die Waersegger hem schamen der gesichten en
de openbaringhen/die hi prophetteert. Eñ hi en sal
geen hayren cleederē meer aen treckē/op dz hi lie=
ge eñ bedriegbe. Maer hi sal moeten segghen Ick
en ben geen Prophete/mer een ackermā/Wāt ic
hebbe gedient van mijnder ioncheit aen/Eñ alsmē
dā tot hem segghē sal/Wan comē v dese wonden
in dine handē? So sal hi segghen/Ick ben also ghe
B slagen in dē huyse der geenre/die mi lief hebben

O du sweert maect v op ouer mijne herders
ende ouer den Prince mijns volcs/spreect die HE=
RE der heyrscarē/Slaet den herder/dat die scha=
pen verstroyt worden/So wil ic mijn handē kerē
tottē cleynen/Eñ het sal geschiedē/In welcken lan
de(spreect die HERE)twee deelē sullē zijn/die sul
len wtgheroept wordē/eñ onder ghaen/Ende dat
derde deele sal daer in ouerbliuē/Eñ ic wil dat sel
ue derdendeel int vier worpen ende suyueren /ghe
lijck alsmen dat siluer suuert/Ende beproeuē ghe
lijc alsmē dat gout proeft Die sullē dā minē name
aenroepē/eñ ic wilse verhoorē/Ic wil seggben/Het
is mijn volc. Eñ si sullē seggē/Mijn HERE God

¶ Van die straffinghe der Jooden / ende die oeffeninghe Hierusalems der kercken Gods.

Dat.xiiij.capittel

SIet dē dach des HEEREN coēt dat
mē v tot enē roof eñ buete wtdeelen
A sal/Wāt ic wil allerley heidenē tegen
Hierusalē versamēte striidē/Eñ dye
stadt sal gewonnē/die huysen geplon
dert/eñ die wijuē geseent wordē Eñ die helft der
stat sal geuāgē wech geuoert wordē/Eñ dat ouer
gebleuē volc sal wt der stadt niet ōdrreuen worden

Mer na diē sal die HERE wt treckē tegē dye
selue volckē/eñ strijdē gelijc alsmē plach in eenen
slach te strijdē/ Eñ sine voetē sullē staen op die tijt
op dē Olijfberch/die tegē Hierusalē Oostwaerts
leit/Eñ dē Olijfberch sal hē middē in twee clieuen
vā den opganc der sonnē al tottennederganc toe/
seer wijt vā malcādere/Also dat deene helfte des
berchs Noordtwaerts ende dander helft Suidt
waerts wijcken sal/ Ende ghy sult vlieden / voor
sulcken dal/tusschen mijne bergen/ Want dat dal
tusschenden berghen sal nae aen Azal reycken/Ja
vlieden sult ghi/ghelijc ghy voortijts vloodt voor
die aertbeuinge/tertijt Osie des conics Juda/daer
sal dā comē/dye HERE mijn God/Eñ alle heyli
gē met hē/ ¶ Tot dier tijt en sal der geen licht zijn
Mer cout eñ vorst/Eñ het sal eenē principalē bi=
sonderē dach sijn/die alleē den HERE bekent is/
het en sal noch dach noch nacht sijn/Mer ontreē
den auont salt licht wordē Ter seluer tijt sullē daer
verssce leuende waterē vā Jerusalem wt vlieten/
Die helfte tegē die Oostersce zee/Dander helfte te
gen dat buytenste meyre /Eñ sal dueren beyde so
mer eñ winter ¶ Eñ die HERE sal eē Coninc
zijn ouer dat gantsce aertrijcke/Op die tijt en sal
der mer eē eenich HERE zijn/Eñ sine naē maer
eenē eenigē name/Eñ men sal indē gantscē lande
tontōme gaē/gelijc als op een velt/vā Gibea tot
Rimon toe/eñ tegen dat Suydē tot Hierusalem/
Wāt si sal vheuē eñ bewoont wordē/i hare placts=
zē vā die poorte/Bē Jamins aē/al tot die plaetse ō
eerster poortē toe tot aē die hoecpoorte Eñ vādē
thoornē Hananeel tot aen des conincs wijnperssē
Daer sal mē in wonē/Eñ daer en sal voortaē ghe=
nē vā meer zijn/Mer Jerusalē sal sondē sorge wonē

Eñ dat sal die plage eñ straffinge zijn. Waer me
de die HERE alle volckē plagē sal/die tegē Hieru
salē gestredē hebbē/te wetē haer vleesche sal ver=
dwinē eñ vrottē/Also dz si nochtās op hare voetē
staē sullen die ogē sullē haer in die gate ontbreken
eñ veruuylē/Eñ ooc die tonge in harē mont

Op die tijt sal die HERE een groot oproer onder
haer aenheffen/dat deene dē anderē bider hant ne Y
mē/Eñ zijn hāt op des anderē hāt leggē sal/ Wāt
Juda ooc tegē Hierusalē oorlogē sal. Also ooc dat
vergadert sullē wordē/dat goet eñ dye macht alder
heydenen rontomme/gout/siluer/cleederē/ bouē
matē vele/Eñ also sullē ooc die Peerden/Muylen
Kemelen/Ezels/eñ alderley beestē/die in dese lee
ghers zijn sullen/die sullen met ghelijcker plaghen
ghestraft worden/

Die dan wt alle heydenē die tegen Hierusalem
toghen/ouergheblenen zijn/die sullen alle tsamen
Jaerlicx her op comen/dat si den Coninc den HE
RE der heyrscaren aenbeden ende eeren moghen
Eñ op dat si houden dat louerfeest/Eñ so wat ge
slacht wt alle ghesIachtē opter aerdē/nz optrecken
en sal/tot Hierusalē om te aenbedē/dē Coninc dē
HERE der heyrscaren/ouer die en sal gheenen re
ghen comen/Eñ in dien dat gheslacht der Egipte
naers niet op en treet/eñ comt/So en salt ooc op
haer niet regenen/Dat sal dye plage zijn waer me
de die HERE straffē sal/alle heydenē/die hier op
niet en comē/om te houden dat Louerfeest.

Op die selue tijt sullē ooc die bereetselē ēn spā
selē aē die peerdē dē HEERE heilich zijn/ Ēn die sie
pottē indē huyse des HEEREN sullē zijn ghelijc dye
waterbeckēs/ voor dat outaer. Wāt alle siepottē
sullē dā beide tot Hierusalē ēn in Juda dē HEE-
RE der heyrscarē heilich zijn/ Also dat alle die daer
offerē willē die sullē comen/ ēn die selue nemē/ ēn
daer in coken. Ēn daer en sal voort aē geē Canani
te meer zijn/ op die tijt inden huyse des HEEREN
der heyrscharen

Hier beghint

Propheet Maleachi

Die prophete bewijst dē volcke die weldaden Goods die hi haer van beginne aē voor die andere bewesen heeft Hy straft hare ondancbaerheyt ende ontrouwe ende verrispet ooc die giericheyt ende ontrouwe der priesters ende daer nae des gemeenen volcs int offeren

Dat.J.capittel:

Jt is den last ēn die straffinge die die
HEERE door Maleachi tegē Israel
spreect Jc heb v lief gehadt/ seit dye
HEERE / Ēn oft ghi segt/ Waer in
hebt ghi ōs lief gehadt? Ēn is Esau
e.xxv Jacobs broe
m.ix der niet? seyt
dhe.i die HEERE
nochtās heb
be ick Jacob
lief ghehadt
ēn Esau ge-
haedt/ Ende
daerō hebbe
ick hem een
woest ghe-
berchtinge-
nomē/ ēn zijn
erfdeele een
wildernisse
der draken/
Ēn oft Edō
segghē wou
de/ Wy zijn



verderft/ maer wy willē dat verwoeste weder om
op timmeren Daerom spreect die HEERE der
heyrscharen alsoo In dien si timmeren/ Soo wil
ict afbreken/ Alsoe datmense een veruloect landt
noemē sal Ēn eē volc/ opt welcke die HEERE ver
toornt is/ inder eewicheyt/ dat sullē uwe ogen sien
ēn ghi sullet selfs bekēnē/ ēn seggen/ Die HEERE
is heerlic inden lande Israels

Een soon sal sinē vader eerē/ ēn eē knecht sinen
heere/ Bē ic dā een Vader/ Waer is mijn eere die
mē mi bewijst/ Bē ic een here? waer ontsietmē mi
dā? spreect die HEERE der heyrscarē/ tot v/ O ghi
Priesters/ die minē name veracht. Ēn oft ghi seg-
gē wout/ Waer mede vachtē wi dinē name? Dair
mede dat ghi op minē outaer onreyn broot offert
Ēn in diē ghi segt Waer mede offerē wi v onrein
broot/ Daer mede/ dat ghi segget des HEEREN
tafele is slecht ēn niet te achtē. Ēn als ghi eē blint
totte offer brēgt? So en moet geen boosch heetē/
Oft als ghi eē lāme oft crācke offert/ So en moet
oock nz boosch heetē/ Lieue brēget dine ouerherē of

Princē/ ēn laet siē/ oft ghi haer dair mede aēgenaē
wordē sult? spreect die HEERE der heyrscarē Daerō
bidt nv God/ dat hi onser genadich si/ Wāt alsulcs
is vā v gesciet. Meent ghi dā/ dz hi v genadelic aē
sien sal spreect die HEERE der heyrscaren.

Wie isser doch onder v/ die eē duere toesluit Oft
die minē outaer te vergeefs aēsteke? Jc en hebbe B
geē behagē aē v spreect die HEERE der heyrscarē
Ēn dat spijsoffer vā uwē hādē en is mi niet aēge-
name/ Mer vanden zonnē opgāc totte nedergāc toe
sal minē naē heerlic wordē ondi die heidenē. Ēn op
alle plaetsen sal minē name gewierooct ēn eē rein
spijsoffer geoffert wordē/ Wāt minē naē sal heer-
lic worden onder alle heydenē spreect die HEERE
der heyrscharen

Maer ghi ontheylicht hē/ Daer mede dz ghi segt
Des HEEREN tafele is onheilich/ ēn vacht Ēn dz
spijsoffer daer op geleyt/ is ooc vacht ēn ontheilich/
Ēn ghi segt/ Siet/ het en is niet moyte ēn aerbeit
ēn ghi en achtes niet/ seyt die HEERE der heyrscarē
Ēn ghi offert dat gerooft crāc/ ēn vinckēde is Ēn
ghi offert also dat spijsoffer/ Soude mi sulcs beha
gē/ van uwer hant? seyt die HEERE/ Veruloect sy
die bedrieger/ die onder sijn cudde een manneken
heeft/ Ēn hi een geloofte doet/ ēn hi offert dē HE
RE eē gebreckelic/ ēn dat niet en dooch. Wāt ic bē
eē grote Coninc/ seyt die HEERE der heyrscharē/
Ēn minē name is verschrickelic onder die heydenē

Hi dreycht den priesters hare straffinghe/ ende hoe dat hise versmaden ende schenden sal / om haerder ontrouwe ende valscheit/ Hi hout haer voor hoe si in hare officie dwalen / hi beveelt dat men die gehoude wijuen lief hebben sal/ ende niet verstoten.

Dat.ij.Capittel.

Nde nv o ghi priesters dit gebot gilt C
v/ Indiē dat ghijs niet hoorē en wilt
noch nz ter hertē en neēt/ dz ghi minē
name die eere geeft/ seyt die HEERE
der heyrscarē/ So sal ic den vloec on-
der v seyndē/ ēn v segeninge vmalediē/ Ja ic sal hē
veruloecken in dien ghijs niet ter herten en neēpt

Siet ic wil uwē nacomelingē vmalediē / ēn dē
drec vā uwe offerē v int aēsicht werpē/ ēn t sal aē v
becliuē So sult ghi dā weten/ dat ick sulc ghebot
tot v gesondē hebbe/ dattet mijn verbont zijn sal/
met Leui/ spreect die HEERE der heyrscaren

Wāt mijn verbont/ dat ic met hē heb ghemaect
dat was eē verbont des leuēs ēn des vreets/ Ēn ic
gaf hē die vreese/ dz hi mi ōtsach/ ēn hiis vā mijnē
name veruaert geweest/ Die wet der waerhz ēn d
trouwē was ī sinē mōt ēn in sine lippē en was geē
quaet gevondē hi wādelde met mi oprechtelic ēn
vreedtsamelic/ ēn hi bekeerdender vele van sondē/
Wāt die lippē des Priesters sullē dye leeringhe be
waren/ op datmen wt harē mont dye wet soecke/
Want hi is een engel des HEEREN der heirscarē D

Maer ghi zijt vandē weghe afghetredē/ ēn ghi
verargertet vele/ indē wet/ Ēn ghi hebt dz verbōt
Leui gebrokē/ spreect die HEERE der heyrscaren/
Daerom heb ic v ooc gemaect dat ghy veracht ēn
onweert zijt bi alle volcke/ Wāt ghi mijne wegen
niet en onderhout/ ēn ghi inder wedt die personē
aensiet. Ēn hebbē wi alle niet enē Vadē? Ēn heeft
ons niet een God gescapē? Waeromme vachten/
wi dā deene den anderē/ Ēn ontheyligen dat ver

bont met onse voorvaēs gemaect? Nu is Juda eē verachter geworden Eñ in Jsrael eñ tot Hierusalē geschieden grouwelē/ Want Juda ontheylicht dat heylichdom des HEREN/ dat hy lief heeft/ Eñ hi boeleert met eēs vreēden Afgods dochter/ Mer die HERE sal den ghenē die sulcs doet wtroeyen wt die tenten Jacobs/ beyde den meester eñ den discipel met den ghenen die dē HERE der heyrscharen spijsoffer opoffert.

Nv hebt ghi dz wederomme gedaē/ dat voor dē outaer des HEREN euckel tranē weenē/ eñ suchtinge is/ Also dat ic niet meer en can dat spijsoffer aengesien/ noch niet aēgenaems van uwē handen ontfangē/ Eñ ghi segt waeromme dat? Daeromme dat ghi v lief wijf veracht hebt/ die welc v dye HERE toe gescict hadde/ eñ dijn geselline is/ aen die welcke ghi v verbondē hadt/ Also en dede dye Eenige niet/ eñ hi hadde nochtās enē grote geest/ Mer wat dede die Eenighe? Hy socht dat saet van Gode belooft/ Daerom so houdt nv in eerē/ uwē geest/ dz nyemāt zijn liefste eñ weerde wijf en verachte/ noch verstote/ Sijt ghi op v wijf gram/ So sceyt v vā haer seyt die HERE die God Jsraels/ Eñ geeft haer een cleedt voor den spot spreect die HERE der heyrscarē/ Daerōme siet voor v voor uwen gheest/ Eñ en verachtse niet/ Ende en verstootse niet.

Ghi maect dē HERE onwillich met uwe woordē/ Eñ ghi segt/ Waerōme makē wy hē onwillich? Daer mede dat ghy segt/ Wie quaet doet/ die behaecht dē HERE/ Eñ hi heeft aē dē seluē eē welbehagē/ Oft waer is die God die daer straft

¶ Van die toecoēst Christi/ ende des gheens die hem den wech voor bereyt heeft Van die verwerpinghe des ouden Leuitischen Priesterdoms

Dat.iij.Capittel. ✠

A Siet ic sal minē Engel seyndē die voor mi dē wech bereydē sal/ Eñ die HERE dien ghi soect/ sal haest tot sinen Tēpel comē/ Eñ die Enghel des verbōts daer v na vlanct/ Siet/ hi coēt spreect die HERE der heyrscarē/ Mer wie sal dē dach sijnder toecoēst mogē lijdē/ Eñ wie sal staende bliuē/ als hy hē sal vertoonē? Wāt hi is gelijc dz viere/ eens goudtsmits/ eñ gelijc zeep der wasscersen/ Hi sal sittē eñ smelten/ eñ dat siluer purgeren/ Ja die sonē Leui sal hi louteren/ siften eñ vegē ghelijcmē dat gout eñ siluer doet/ Dā sullen si den HERE spijsoffer brengen in gerechticheyt/ Ende dat spijsoffer Juda eñ Hierusalē sal den HERE welbehagen/ eñ aengenaem sijn/ gelijc vā beginne/ ende in voorleden tijden

B Eñ ic wil tot v comē/ eñ v straffē/ eñ ic wil selfs een snel getuyge zijn tegē die touenaers/ ouerspeelders/ eñ meyneedige/ eñ ooc tegē die ghene die gewelt eñ onrecht doē/ dē dach huerlingē weduwē/ eñ wesen/ eñ die vreemdelingen eñ buytēlansce vndruckē/ eñ mi niet en vreesen/ seyt die HERE der heyrscarē/ Wāt ic bē die HERE die niet en liecht Eñ ghi kinderē Jacobs en sult niet alle vergaē.*

Ghi sijt van uwer Voorvaēs tijt aē/ altijt afgewekē vā mine gebodē/ eñ en hebtse niet ghoudē Daeromme bekeert v nv tot mi/ So wil ic mi ooc tot v bekeerē/ spreect die HERE der heyrscharen

Ghi segt waer in sullen wi ons bekeeren? Jst ooc recht dat eē mensce God bedriecht? ghelijc ghi my bedriecht? Ghi segt/ Waer mede bedriegen wi v/ Aen die thiēdē/ eñ Hefofferē/ Daerō sijt ghi ooc vmaledijt/ Also ooc dattet dy voor die hāden druypt Want ghi alle gader bedriegelic tegē mi handelt.

Mer bregt alle die thiendē in mine corē kisten op dz in minē huyse spijse si. Eñ proeft mi daer mede seyt die HERE der heyrscaren/ oft ic v niet die vēsterē des hemels op doen en sal eñ der seghenin gen ghenoech hier af storten en sal/ Jc wil voor v dē verslinder straffen/ dat hi die vruchtē op dē velde niet verderuē en sal/ Eñ dat dē wijnstoc op den acker v niet onvruchtbaer en worde/ spreect die HERE der heyrscharen/ also dat v alle heydenen salich prijsen sullē/ Eñ ghi sult eē costelic lant hebben seyt die HERE der heyrscharen C

Ghi spreect hart tegē mi/ seyt die HERE/ Eñ ghi segt/ Wat sprekē wi tegē v? Dat ghi segt/ Het is te vergeefs/ datmē Gode diēt Wat batet ons dat wi sine gebodē houdē? eñ voor dē HERE der heyrscaren/ eē strenge leuē leydē/ Daerom prijsen wi die verachters/ Wāt die Godloosen ghelue eñ voorspoet hebben/ Si tempterē God/ eñ het vergaet haer in alle dinghen wel.

Mer die God vreesende/ troostē haer ondr malcanderen also/ Dye HERE mercket eñ hoort/ Eñ daer is ooc bi hē een gedēcsedel oft memoriael gescreuē/ voor dē genē die dē HERE vreesen/ eñ op sinen name denckē/ Si sullen op dien dach seyt dye HERE der heyrscarē/ dien ic makē sal/ mijn eygendom zijn/ Eñ ic wil haer sparē gelijc een mā sinen sone spaert die hem diēt/ Daer tegens siet wederomme hoedanigē ondersceet datter is tusschē den gerechten eñ godlosen/ eñ tusscē dē genē die God dient/ eñ eert/ eñ den genen dye hem niet en dient.

¶ Van die macht des toecomenden rechters Ende vandē veruaerlijcken dach des laetsten oordeels/ voor die Godlosen/ Ende van die predikacie des gheestelicken Helie/ voor den laetsten dach.

Dat.iiij.capittel:

A Want siet den dach comt/ die bernē sal gelijc eenē ouē/ Dā sullē alle stoutte gewelt eñ ōrecht bedriuers/ met dye godlosen/ gelijc stro zijn/ Eñ den toecomēden dach salse aensteckē seyt dye HERE dr heyrscarē/ Eñ haer en sal noch tac noch wortel ouerbliuē/ Mer v die minen name vreest/ sal die zōne der gerechtichz opgaē/ Gesontheyt eñ weluaert/ is ondr hare vleghelē/ Ghi sult wt eñ in gaē/ eñ wassē gelijc die mestcaluers/ Ghi sult die Godlosen vertreden/ Wāt si sullen gelijc asscē ondr uwe voeten worden/ op den dach dien ic maken sal spreect die HERE der heyrscaren.

B Ghedenct des gesets Mosi mijs knechts/ dat welcke ic hem beuolē hebbe/ optē berch Horeb aē dat gantsche Jsrael/ met die ghebođen eñ rechten.

Siet ic wil v seynden den Prophete Heliā/ eer den grotē eñ verschrickelijckē dach des HEREN coint/ Die sal dat herte der Vaderē totten kinderē/ Eñ dat herte der kinderen totten Vaderē bekeerē Op dat ic niet en come ende dat aertrijcke geheelic verderue/ ende slichte met den ban

Hyer begint dat
derde boec Esdre

Hoe Josias den Paesschen hout/den volcke scha
pen ende lammeren geeft/Hoe Jeconias zijn so
ne Coninc wert na hem/den welcken die Coninc
van Egipten af settede.

Dat.j.Capittel

Nde Josias maecte dē HE
A RE eenē Passah te Jerusa
reg. lem/ende hi offerde Phase/
j.e den veertiensten dach/ der
ral. eerster maent/stellende die
priesters bi gebuerten der
dagen/met langen cleederē
gecleet inden tēpel des HE
REN/ende seyde den Leui
ten den geheylichden knechten Israels/ dat si hen
den HERE souden heylighen/in die settinghe der
heyligher arcken des HEEREN/ inthuys dat
Salomon Dauids sone de Coninc timmerde / eñ
spraec ghi en sultse niet op v scouderen draghen.
Ende nv dient uwen HEERE ende besorcht zijn
volck Israhel wt den deele/na v dorpen ende v ge
slachten na die scrifture Dauids des Conincs Is-
raels/ende na die grootmakinge Salomons zijns
soons alle inden tēpel ende na uwe vaderlike deel
ken der heerscappien der geenre die int aenschou
wen der broederen der kinderen van Israel staen
Offert dat Passah / ende bereyt uwen broeders
offeranden/eñ doet na dat gebot des HEEREN/
het welc Mosi gegeuen is/Eñ Josias gaf int volc
dz geuonden is/geschēckē der scapē / lāmerē ende
bockē eñ geyten dertich dusent/eñ drie dusent os-
B sen.Dese zijn vanden conincliken goede gegeuen
den volcke na die beloofte/eñ dē priesteren totten
Passah/twee duysent scapen int getal / ende hon-
dert ossen.Eñ Jeconias eñ Semeias/ende Natha
naels gebroeders eñ Asabias eñ Oziel/ eñ Josa-
bad offerden int Phase vijf dusent scapen/ende.v.
hondert calueren.Eñ als dese dingen kraeylic ge-
schieden/so stonden die priesters ende leuiten heb
bende soet broot bi geslachten. Ende na die deelē
der prinscappen der vaders int aenscouwen des
volcs offerden si den HEERE na tgene dat in Mo
ses boec gescreuen is / ende si brieden Phase met
viere alsoot van noode was/ende si rooften die of
feranden in coperen potten/eñ in ander pottē mz
goetwillicheit/eñ brochtense allen dē genē die wt
den volcke waren/eñ daer na bereiden zijt hen eñ
den priesters.Wāt die priesters offerdē ruet/tot
dat die vre geeynt was.Eñ die leuiten bereidē hē
eñ haren broederen den kinderen Aarons.Eñ die
kinderen Asaph waren offerders by behoorte na
Dauids gebot.Eñ Asaph eñ Zacharias eñ Jed-
dithum die naest die Coninc was/eñ de doorwach
ters bi elcke doren/also dat een yegelijc die sine nz
C ouer en tradt/want haer broeders bereydēt dien
Ende alle die dingen die tot des HEEREN offerā
de behoorden zijn volcynt

In dien dage hielden si dat Phase/eñ offerden
danckoffer ouer des HEEREN spijsoffer/nae dat
gebot des Conincs Josie. Ende die kinderen Is-
rael die in dien tide geuonden zijn/hielden dz Pha
se eñ den hoochtidelikē dach der soeter broodē se-

uen dagen.Eñ daer en is alsulckē Phase niet ghe
houden in Israel vanden tiden Samuels des pro
pheten/ende al die coningen Israels en hielden al
sulcken Passah niet als Josias hielt / eñ die pries-
ters/eñ die leuiten/eñ die Joden/eñ al Israel dye
in die wooninge te Jerusalem geuonden zijn / int
achtienste iaer als Josias regneerde/ is dat Pha-
se gehouden.Eñ die wercken Josie zijn wel ghe-
ciert int aenscouwen zijns HEEREN/in een volle
herte ontsiende/eñ die bi hen gescreuē zijn in voor
ledē tidē vā hen die gesondicht hebben/eñ die god iiij.reg.
loos hebben geweest tegē dē HEERE voor alle xxxiij.f
volc/eñ die de woordē des HEEREN ouer Israel ij.par.
niet gesocht en hebben.Eñ na alle dese daet Josie xxxv.c
so ginc Pharao die coninc van Egipten op/ comē
de in Carchamis vanden wege Euphraten/eñ Jo
sias ginc wt hē te gemoete/Eñ die coninc te Egip
ten seynde tot Josiam seggende. Wat heb ic met
v te doen coninc van Judeen? Jc en ben vādē HE
RE niet gesondē dat ic tegen v vechtē soude/ wāt
mijn oorloge is ouer Euphraten. Gaet haestēde
neder.Eñ Josias en is niet weder gekeert opten
wagen/mer hi pijnde hem beuechtende te verwin
nē/nz aenmerckende des propheten woort wt dē
mont des HEEREN/maer hi stelde den strijt tot
hem in dz velt Maggeddo.Eñ die princen quamē
af tot den coninc Josiam/ende die coninc seyde si-
D nen knapen.Doet mi wech vanden strijdt / want
ic bē alte cranc.Eñ zijn knapē dedē hē ter stōt wech
vāder bataelgiē / eñ hi steech op sinē tweetstē wa-
gē/eñ als hi te Jerusalem quam so sterf hi/eñ hy
wert in sijn vaderlic graf begrauē.Eñ si beween-
dē Josiā in alle dat Jootsce lāt/eñ die ouerste met
harē wiuē/beclaechdē hē tot op dezē dach Eñ het
is gegeuē dat te gesciedē altijt in alle dat geslach-
te Israel.Met dese dingen sijn voor gescreuen in
dat boec der historiē der coningē Juda/eñ alle dat
bedrijf Josie eñ sijn glorie/eñ sijn verstant in des
HEEREN wet/eñ dye welcke vā hē geschiet sijn/
eñ die niet en sijn gheschiet/die sijn ghescreuen int
boeck der coninghen Israel ende Juda.

Eñ die wt den volcke warē namen tot hē Je-
coniam den sone Josie/ eñ stelden hē coninc voor
Josia sinen vader/als hi driēdertich iaer out was
Eñ hi regneerde drie maenden ouer Israel.Ende
die coninc te Egipten dede hem wech/dat hi in Je
rusalem niet regneren en soude/eñ hi scatte tvolc
op hondert talentē siluers / eñ een talente gouts.
Eñ de coninc van Egiptē maecte Joachim sinen
broeder coninc vā Juda eñ Jerusalem/eñ hy vāt
die borgemeesters Joachim eñ Saraeclē zijn broe-
der/eñ hi greepse eñ leydese weder in Egiptē.Jo
achim was.xxv. iaer out doē hy begonst te regne
ren int Jootsche lant/ eñ Jerusalem/ende hi dede
quaet int aenschouwen des HEEREN.

Na desen ghinc Nabuchodonosor op/eñ bant
hem met yseren bandē / ende bracht hem in Babi
lonien.Ende Nabuchdonosor nam dye heylighe
vaten des HEEREN / eñ namse eñ heylichdese in
sinen tēpel in Babilonia.Vā zijn onreynicheit eñ
ongeestelicheyt is gescreuē int boec der tiden der E
coningen.Eñ Joachim sijn sone regneerde voor
hem.Eñ als hi coninc gestelt was/was hi. xviij.
iaer out/hi regneerde drie maendē eñ tien dagen

in Jerusalē/eñ hi dede quaet in des HEREN aē scouwē/ eñ na tiaer seynde Nabuchodonosor eñ voerde hē ouer in Babilonië/te gaë mettē heyligē vatē des HEREN. Eñ hi stelde Sedechiā sinē broedë coninc des iootscē lāts/eñ te Jerusalē / als hi .xxi. iaer out was/ Eñ hi regneerde elf iaer. Eñ hi dede quaet int aenscouwē des HEREN/ende hi en ōtsach hē niet vādē woordē die vā Jeremia dē propheet geseyt zijn/ wt dē mōde des HEREN Eñ besworē vādē coninc Nabuchodonosor meyn eedelic swerēde/is hi wech gegaē. Eñ sinē nec/eñ zijn hert vhert sijnde/tradt hi ouer die wetlicheden des HEREN Gods Israels. Eñ de leitsliedē des volcs dedē vele digē ōgerechtelic/eñ dedē ōgodlic bouē al die ōreynichz ð heydenē/eñ besmettē des HEREN tēpel/die heilich was in Jerusalē.

Eñ die God haerō vaderē seynde tot haer sinen enghel/ dat hise weder riep van haren sonden/om dat hise sparen soude in sijn tabernacule. Mer si beschimpten sijn engelen / eñ in die dinghē die de HERE gesprokē heeft/ warē si bespottende sijn prophetē/ Die welcke tot grāschapē toe vwect is ouer sijn volc/om hare ongodlicheyt. Ende hi geboot der Chaldeē coningē op te gaē. Dese doodē haer ionghe knechtkēs mettē sweerde/inden omganc haers heyligē tempels/eñ si en spaerden den iongen eñ den oudē niet/noch der maget/noch dē iongelinc/mer si sijn al geleuert in haer handē eñ alle die heylige vatē des HEREN/eñ die coninclike apotekē nemende/ voerdē sise in Babilonien

Eñ stakē des HEREN huys aen eñ bedoruen die mueren Jerusalems/ende si aenstakē haer torens met viere/eñ si verdedē al haer eerlicheden/ eñ dedense te niet/eñ dye ouer warē bleuē vandē sweerde/leydense in Babilonien.

Eñ het warē sijn geuāgē so lange als de Persen regneerdē in die vuullinghe des woorts des HEREN/indē mont Jeremie/so langhe als dat lant sine sabbathē goedertierlic hielt/ in alder tijt haerder besceydēheyt/hielt si dē saboth/in die tsamen voeginge der .lxxvij. iaren ¶Capit.ij.

A Als Cyrus der Persen Coninck regneerde/in de volbrenginge des HEREN woorts/indē mont Jeremie so verwecte dye HERE den gheest Cyri/der Persen Coninc/eñ hi predicte/in al sijn rijc te samē/door scriftuerē seggende. Dit seyt Cyrus der Persen Coninc/Die HERE Israels de hooge HERE/heeft mi een coninc des lāts gestelt/eñ hi heeft mi te kennē gegeuen/hē een huys te timmeren in Jerusalē/die int iootsce lāt is/so wie wt v geslacht is/die HERE si met hē/eñ die gae op met hē in Jerusalē/wier ō so vele alster bi die plaetse woonē/helpē hē/die in die selue plaetse sijn/mz gout eñ siluer/met gauē/ooc met peerdē eñ beestē/eñ mettē ouderē/welcke na de beloofften werden bi gheset tot dat huys des HEREN/dat te Jerusalem is.

Cyrus oorlooft dē Jodē dz si weder keeren in Jerusalem den Jodē wort verbodē Jerusalē te timmeren. ij.paral. xxxvj.a. i.Es. i.a

B Eñ die princē der ghesllachtē der dorpē/eñ des iootschē lāts/wten ghesllachte Ben Jamin/eñ die priesterē eñ leuiten dye de HERE vwect had op te gaē/eñ te timmerē thuys des HEREN/dz in Jerusalem is/eñ die rontsom hē warē/stondē eñ hielpē hē met gout eñ siluer/eñ vee/eñ vele beloften/vele warender/welcker sin verwect was.

Eñ die coninc Cyrus/bracht voort de heyligē vatē eñ iuweelē des HEREN/dye Nabuchodonosor die coninc te Babilonië/ouer geuoert hadt wt Jerusalē/eñ dye heylichde hi sinē afgod/eñ Cyrus der Persen coninc/die voortbrengēde leuerde hise Metridato/die ouer sijn scatten was. Eñ door desen sijnse geleuert Salmanasaro den stathouder des iootscē lāts Eñ dits deser getal .ij.m. eñ .cccc. siluerē scalē/xxx. siluerē nappē .xxx. guldē scalē/ooc .ij.m. eñ .cccc. siluer scalē/eñ .m. āder vatē. Alle de vatē guldē eñ silueren/sijn .v.m. viij.c. eñ/lx. Eñ si sijn Salmanasaro ouer getelt/tsamē mettē dien/die wt der Babiloonscher gheuanckenisse waren ghecomen tot Jerusalem [i.]

Maer in Artaxerxis der Persen coninc tijdē/ screuen hē van desen/dye in Judeē eñ te Jerusalē woōdē/ Belemus/eñ Metridat⁹/eñ Sabellius/ eñ Rathimus Balthemus/Samelius scriuer/ eñ dāder die te Samarië woondē/eñ in ander plaetsen die hen liedē onderworpē warē/desen nauolgēdē brief dē coninc Artaxerxi/aldus inhoudēde Here v knapē Rathym⁹/vādē aēualicēde sakē scriuer/eñ Sabelli⁹ scriuer/eñ dāder vws hoofs rechters in Celosyria eñ Phenice. Eñ nv sij dē heere dē coninc kēlic/dz de Jodē/dye vā v op gingē/tot ons comēde te Jerusalem/dye afuallige eñ alder quaetste stat/si timmerē haer ouēs/eñ si stellē die muerē op/eñ oprichtē dē tēpel. Ist dz dese stat eñ de muerē voleynt wordē/so en sullē si nz alleē gedogē tribuyt te betalē/mer si sullē de coningē ooc wedstaē/Eñ wāt dit vā dē tēpel gedaē wort/so oordeelde wy dz recht geacht te wordē/dat selue nz te vachtē/mer den here dē coninc dat te kēnē te geuē op dz/ist dz dē conic goet sal dunckē/ mē soecke in haerō vads boeckē/eñ ghi sult in die vermaningē vā desen gescreuē vindē/eñ sult wetē dat die stadt wedspānich/eñ afuallich heeft geweest/eñ die coninghen/eñ de steden staende/eñ die Joden afuallich/eñ oorlogē in haer te oeffenen vā eewichept/ om welcke sake dese stadt woest is verlaten [C]

Hierō heer coninc/doē wi v cōdt/dat ist dz dese stat getimert wort/eñ dat hare muerē opgerecht wordē/so en sult ghi geenē afgāc hebbē tot Celosyriā eñ Phenicē/ Doē screef dye conic Rathimo/ die de aēuallē screef/eñ Balthimo eñ Sabelio dē scriuer/eñ dē anderē gesteldē eñ inwonēde in Syria eñ Phenice/tgene dat hyer na staet. Ic heb dē brief gelesē die ghi mi ghesōdē hebt. Also heb ic beuolē te ondsoeckē/eñ daer is geuōdē/dat dese stat vā eewichz dē coninc wedstaē heeft/eñ wedspanige mēscē/eñ orlogē daer in makēde/eñ daer warē aldeerst conigē in Jerusalē/heerscapēde/eñ tribuyt eyscēde vā Syria eñ Phenice/ Also heb ic nv gebodē/dese mēscē te vbiedē die stat te timerē/eñ te vbiedē dz nz voort meer yet gemaect en worde mer dz si ooc nz in vele voort gaē/wāt daer wt orloge comē mach/also dz dē conigē moeylic worde [D]

Doē vtelt eñ gelesē was tgene dat vādē coninc Artaxerxe gescreuē was/ Rathim⁹ eñ Sabelli⁹ de scriuers/eñ die mz desē gestelt warē/daer bi voegēde/quamē haestelic te Jerusalē/ mz vgaderige vā peerdē/eñ mz eē scarc voetuolc/eñ si begonstē die timerēde te vbiedē/eñ si warē ledich vāder timmeringe des tempels in Jerusalē/tottē tweeden iare des rijcx Darij der Persen coninck.

Darius die coninc van Persen macct een groote vveerscap sinen edelen. Vanden drie bevvaerders des conincs/ eñ hare vragen/ die eerste vrage

Dat.iij.Capittel

A Die coninc Darius maecte een groot
auontmael alle sinen dienstboden/ eñ
alle den borgemeesters van Meden
ende Persen/ eñ allen die betaēde pur
puren te dragen/ ende schouteden/ eñ
raetsheeren/ ende amptmannen onder hē/ van Ju
deen/ tot Ethiopien toe/ hondert ende. xxvij. pro=
uincien. Eñ als si gegeten eñ gedronken haddē/ eñ
versaet waren/ eñ weder keerdē/ doē ginc Darius
die coninc op in zijn slaepcamer/ ende hi sliep/ ende
ontwaecte. Doen seyden die drie iongē/ des lichaēs
bewaerders/ die des conincs lichaē bewaerdē/ dee
ne tot den anderen. Laet eenē yegelikē van ons een
reden seggen die te bouen gaet/ eñ so wiens reden
wijser dan des anderē blijct/ dien sal die coninc Da
B rius groote giftē geuē/ met purpurē bedect te wor
den/ eñ wt goude te drincken/ eñ op gout te slapen
eñ eenen wagen met eenen gulden toom/ eñ een si
den bonette/ eñ eenē halsbant aen den hals. Ende
hi sal in die tweetste plaetse van Dario sitten/ om
zijnre wijsheyt wille/ ende hi sal Darius maech ghe
heeten worden.

Doen screef elc zijn woort/ ende segelden dat toe
eñ leyden dat onder des conincs Darij oorcussen/
ende seyden. Als die coninck op staet/ so sullen wy
hem onse gescriften geuen/ ende so welcke die Co=
ninc wt drien oordeelt/ eñ die borghemeesters van
Persen/ dat zijn woort dat wijste is/ dien sal die vic
torie gegeuen worden/ also ghescreuen is. Die een
screef. Den wijn is sterc. Die ander screef. Die Co=
ninc is stercker/ Die derde screef/ Die wiuen zijn ster
ker/ maer ouer alle dingen verwint die waerheyt.
Eñ als die coninc op gestaen was/ so namē si haer
C scriften/ eñ gauense hem/ eñ hi lasse. Eñ hi seynde/
eñ dede roepen alle die borgemeesters der Persen/
eñ der Meden/ eñ die purpur dragen/ ende schoute
den/ eñ amptmannen/ eñ si saten inden raet/ eñ die
gescriften zijn voor hen gelesen. Eñ hi seyde/ Roept
die iongelingen/ eñ si selue sullen hare woordē als
oordeele te kennen geuen/ Ende si werden geroe=
pen/ ende gingen in. Ende hi seyde dien. Gerechtet
ons van desen die gescreuen zijn.

Ende die eerste begonste/ die van die sterctē des
wijns gesecyt hadde/ ende seyde. O mannen hoe ve=
le vermach den wijn meer dan alle die dien drinckē
Hi verleyt dat gedachte. Itē hi maect des conincs
ende des weesen ghedachte ydel. Item hi keert des
knechts ende des vrijen/ des armen ende des rijckē
eñ alle gedachte/ in vryheit ende in vrolicheit/ ende
en gedenct geen droefheit ende schult/ eñ hi maect
alle die binnenste vider herten huesch/ eersaem/ eñ
en gedenct niet des conincs/ noch meesterscap/ ende
D doet alle dingen bi ponden spreken. Eñ als si diē ge
droncken hebben/ so en denkense noch vrientschap
noch broederscap/ maer niet lange tijt daer nae/ so
nemen si lieden swaerden/ ende als si vanden wijn
ondergegaen zijn/ ende op gestaen zijn/ so en geden
ken si niet wat si gedaen hebben. O mannē en gaet
der wijn niet te bouen? Wie denct so te doene. Eñ
dat geseyt hebbende sweech hi

¶ Dye tweede eñ dye derde vraghen oock/ ende
twoort besloten/ dat die waerheit die sterckste is vā
allen/ Zorobabel brengt des conincs brief in Ba=
bilonien.

Dat.iiij.Capittel.

Ende dye ander begonste te segghen/
die vander sterckheyt des conincs ghe A
seyt hadde. O mannen en ghaen niet
te bouen dye menschen dye de aerde
eñ die zee/ eñ alle dat daer inne is/ be=
houden? Mer die coninc gaet ouer al te bouen/ eñ
heeft daer heerschappie ouer/ ende al wat hy dien
seyt/ dat doen si. Ende ist dat hi die seyndet totten
strijdtbaren mannen/ soe gaen si eñ veruelen ber=
ghen eñ mueren/ eñ torens. Si wordē gewrocht/
eñ si verworghē/ eñ si en gaen des conincs woort
niet voorbi. Want ist dat si verwinnen/ soo bren=
ghen zijt den coninck toe/ alle dat si gherooft heb=
ben. Desgheliicx eñ alle die andere/ ende hoe vele
daer is dye nyet en strijden noch en vechten/ maer
dat lant bouwen/ als si weder maeyen/ so brengē
si den coninck tribuyt. Eñ ist dat hy een alleen seyt
Slaet doet/ so slaen si doot/ Seyt hy/ Vergeeft/ soe
vergheuen si. Seyt hi/ Slaet/ soe slaen si/ Seyt hy/
verdrijft/ so verdriuē si. Seyt hy/ Timmert/ so tim
merē si. Seyt hi/ Hout wte/ so houwē si wt. Seyt
hi/ Plantet/ so plantē si/ Eñ alle het vole eñ crach
tē zijn hem gehoorsaem/ eñ ouer dat so sidt hy ter
tafelen/ eñ drinckt/ eñ slaept. Maer dese bewaren
hem rontsomme/ eñ si en mogen nyet ghaen/ ende
elcx wercken doen/ maer in een segghen zijn si hē
ghehoorsaem. Mannen hoe en ghaet die coninck
niet te bouē die also vermaect wort/ eñ hi swech

Die derde die vanden wiuen hadde geseyt/ eñ
vander waerheyt/ dese is Zorobabel/ beghonst te
spreken. Mannen en is dye coninc nyet groot/ eñ
vele menschen/ noch den wijn en ghaet te bouen/ B
wie ist dan diese verheert? En hebben die wijuen
den coninck niet gebaert/ eñ alle menschen welck
heerschapt ouer dye zee eñ aerde/ eñ zijn wt dyen
geborē/ eñ si hebbense opgeuoedt/ die de wijngaer
den planteden/ wt welcken den wijn coemt. Eñ si
maken alre menschen cleederen/ eñ si maken den
menschen glorie/ eñ die menschen en moghen van
den wijuen nyet verscheyden zijn. Ist dat si gout
eñ siluer eñ alle schoone dingē verghadert haddē/
eñ sagen een wijf van ghoeder geschictheyt/ eñ vā
goeder gedaentē/ alle dese dinghē vlatē si/ eñ hebbē
gemerck op haer/ eñ aenschouwense met openen
monde/ eñ si lockense meer tot haer dan gout eñ
siluer/ eñ dan eenich costelijck dinck. Die mensche
verlaet sinen vader dye hem opghevoet heeft/ eñ
zijn lantschap/ ende vorghet hem te samen eender
vrouwen. Ende mettē wijue verlaet hi sine ziele/
eñ hi en ghedenct vader/ noch moeder/ noch lant=
schap. Eñ hier wt moet ghi weten/ dat dye wijuen
v verheeren. Eñ ist v niet leet/ Ende die mensche
neemt zijn sweert/ eñ gaet inden wech om diefsten
te doen. Eñ dootslaghen/ eñ ouer die zee te varen
eñ die stroomen/ eñ hy siet den leeuwe/ eñ hy gaet
in die duysternissen/ eñ als hi diefte eñ bedrioch ende
roouen gedaen heeft/ so brengt hise zijnder minlij=
ker. Ende weder heeft die mensche zijn huysurou=
we lieuer dan vader oft moeder. Ende veel zijnder
dulle ghewordē om hare huysurouwen/ ende zijn

knechten om die geworden/ende daer zijnder vele vergaen/ende zijn verworcht/ ende hebben gesondicht om die wiuen

C En nv gelooft mi/Ic weet eenen coninc/ die is groot in zijnder macht/ende alle lantscappen ontsien hem aen te roeren. Nochtans sach ic Apame die dochter des grooten conincs Barthaci/en des conincs billaepster/sittende bi den coninc aen zijnder rechter siden/ en die croone van sinen hoofde nemende/ende haer seluen opsettende/ en si sloech den coninc metter palmen vā haerder slincker hāt Ende daer bouen sach hise aen met openen monde/en ist dat si hem aenlacht/so lacht hi ooc/ want ist dat si verbolgen is/so smeect hise tot dat hi versoent wort tot genaden. O ghi mannen/waerom en zijn die wiuen niet stercker? Die wereelt is groot ende den hemel is hooch/die welcke dit doen/ En doen sagen die coninc/en die purpur drage op malcanderen. Ende hi begonst te spreken vāder waerheyt/O ghi mannen/en zijn die wiuen niet sterck? Die aerde is groot/ende den hemel is hooge/ ende den loop der sonnen is snel/si keert inden omloope den hemele/in zijn plaetse in eenen daghe. En is hy niet grootdadich die dit al doet? Ende die waerheit is groot/ende stercker dan alle. Alle die aerde aenroept die waerheit/ende den hemel ghebenedijtse ooc/ende alle wercken worden beroert/ ende ontsiense al beuende/ende mz haer en is niet ongerecht Den wijn is ongerecht/die coninc is ongerecht/die wiuen zijn ongerecht. Alle der menschen kinderen zijn ongerecht/ende alle haer wercken zijn ongherecht/ende in dien seluen en is geen waerheit. En si sullen in haer ongerechticheit vergaen/ ende dye waerheit blijft/ende heeft die ouerhant/ en si leeft ende verrijcht van eewicheit tot eewicheit/ Noch het en is bi haer niet/die persone wt te neme/noch en heeft geen onderscheit onder rijck oft arm/gheweldich oft slecht/mer si doet allen menschen dat rechtueerdich is/ooc den onrechtueerdighen ende boosen/ende si worden alle weldadelijc gehandelt in haren wercken.

De waerheyt is die alder sterckste

Ende haer oordeel en is niet ongherecht / maer sterchejt/en dat rijck/en macht/ en heerlicheit alder werelden. Gebenedijt si God der waerheit / Ende hi hielt op te spreken/en al dat volc riep/en seyde Groot is die waerheit/en gaet te bouē. Doen seyde die coninc tot hē / Begeert/ist dat ghi yet meer

D wilt/dan die dingen die gescreuen zijn/ ende ic salt geuen/na dat ghi wiser geuonden zijt dan dine ghesellen/en ghi sult mi naest sitten / en ghi sult mijn vrient geheeten worden

Doen seyde hi totten coninc. Sijt uwer beloofte gedachtich/dat ghi belooft hebt/Jerusalem te timmeren inden dage dat ghi dat rijc ontfaen hebt en weder te seynden / alle die vaten ende iuweelen die wt Jerusalem ghenomen zijn/welcke Cyrus verscheydede/doen hi in Babilonien offerde/ende wil dese weder daer seynden. Ende ghi wildet den tempel timmeren/die de Edomeen aengesteken hadden doen Judea vanden Chaldeen vernielt is. Ende nv heere/dat ist dat ic eenich beyssche/ en dat ic begere. Dat ist o coninclike maiesteit/dat ic van v eyssche dat ghi die belofte doet/die ghi den coninc des hemels/wt uwen monde beloeft hebt.

Doen stont die coninc Darius op/en custe hem en screef een brief tot allen rentmeesters/en ampt mannen en die purpur droegen dat si hem souden leyden/en alle die met hem waren/en al die met hē op trocken/om Jerusalem te timmeren. Ende hi screef brieuen/allen den amptmannen die in Celosyria en Phenice/en Libanon warē/dat si cederhouten souden trecken van Libanon in Jerusalem/ op dat si die stadt met dien timmeren mochten. Ende hi screef allen den Joden die op gingen vanden rijcke/totten ioodschen lande/om vrijheit/ dat gheene machticheit/geen meesterscap/en geen amptman/ en soude ouer comen tot haren duerē/alle lantscap dat si vercregen hadden/hen ontsculdich te sine/ en dat die Edomeen der Joden casteelen souden verlaten/die si ingenomen hebben / ende alle iaer totter timmeringen des tempels/twintich talentē geuen/tot dat hi getimmert ware/ende ouer die offer haude/brantoffer offeren dagelijcx/ also zijt gebot hebben/tien ander talenten offeren alle iare/ en allen die van Babilonien gaen/die stadt te stichten/ op dat vrijheit soude zijn/also wel hen/als harē kinderen/ ende allen den priesters.

Hi screef ooc die grootheit ende hi dede dat heilige cleet geuen/daer si in dienen souden/en hi screef den Leuiten geboden te geuen/totten dage toe / in welcken dat huys voleynt sal worden/ende Jerusalē op getimmert / en allen die de stadt bewarende waren/screef hi datmen hem deelen/ende soudyen soude geuen. En hi liet alle die vaten/de welcke Cyrus hadde af gesceiden van Babilonia/ende al dat Cyrus seyde/dat geboot hi te doene/ende te seyndē te Jerusalem. En als die iongelinc voort was ghegaen/opheffende zijn aensicht in Jerusalem/so gebenedide hi den Coninc des hemels/en seyde. Vā v is die victorie/en van v is die wijsheit/ ende claerheit. Ende ic ben v knecht/ Gebenedijt zijt ghi die mi wijsheit hebt gegeuē ende HEERE ic sal v HEERE God onser vaderen belijden. Ende hi nam de brieuen en reysde in Babiloniam. En hi quam/en bootscapte dat alle zijn broeders die in Babilonie waren en si gebenedideu God haerder vaderē/dat hi hē verlatenisse en vercoelinge heeft gegeuen/dat si op souden gaen/ende Jerusalem timmeren/ en den tempel daer sinen naem inden seluē is genoemt. Ende si verhuechden met musijc spelen/ ende blijscappen seuen dagen

Een sprake Esdre ende des engels met malcanderen. Dat .v. Capittel.

NA dese dingen zijn die princen der dorpen bi haer huysen ende geslachtē wt gecoren/dat si op souden ghaen/ met haren huysurouwen ende kinderen/ ooc met knechten maechden/haue en vee/Ende Darius die Coninc seynde met hen duysent reysenaers/tot dat sise in Jerusalem geleyden met vrede/ende musijc spe'en/ende met tamboerē en fluyten/ende al die broeders waren spelēde / en hi dedese op gaen te samen met hem.

Ende dit zijn die namen der mannen/die op gingen bi hare dorpen en geslachten/ende totten deele haerder heerscappien. Vanden priesters. Die sonen Phinheas/des soons Aarons/ Jesus Josedechs sone / Joachim Zerubabels sone / Des soons

Sealthiel vanden huyse David/ wt den geslachte Pherets/ vaden stame Juda/ die gesproke heeft onder Dario der Persen coninck/ wonderlijcke redenen/ int.ij iaer sijns rijcx/ in die eerste maent Nisan.

Maer dese sijnt/ die op ginghen wt Judea/ van der gevanckenisse der verhuysinghe/ die Nabuchodonosor die coninc te Babilonien ghebracht had in Babilonien/ ende is weder gekeert in Jherusalē. Eñ bleef een deel des Joodschen volcx/ een yegelijc in sijn stadt/ die quamen met Zorobabel eñ met Jesu Neemias/ Erreores/ Raelaia/ Elineo/ Enunamo/ Mardochoe/ Beelsuro/ Mechplatozoch/ Oborro/ Emonia een van haren princen.

Eñ het getal van haré geslachté/ wt haré ampt mané was/ Die sonen Pherez/ twee.M.eñ.C.eñ lxxij. Die sonen Ares.iij.M.C.lvij. Die sonen Jisse

B mo.C.eñ.xlij. Inde soné Jesu eñ Joabes/ dusent CCC.eñ.ij. De soné Bemni/ twee.M.iiij.C.ende lxx. Die soné Chorabaa.ij.C.eñ v. De sonen Banica.C.eñ.lxviij Die sonen Bebech.iiij C.eñ.iij De sonen Archad.iiij C.eñ.xxvij. Die soné Chā/ seuen endertich. Die sonen Zoroar twee duysent.lxvij Die soné Adinij.vierhondert.lxi. Die sonen Adarectis/ hondert eñ.viij. Die sonen Caiso eñ Zelas C.eñ.vij. Die sonen Azorech/ vierhondert.xxxix. Die soné Jedarbone/ hondert.xxxij. Die sonen Hananie/ hondert.xxx. Die sonen Asoni/ negentich. Dye sonen Marsar/ vierhondert ende.xxij. Dye sonen Zabarus/ vijfentneghentich Dye sonen Sepholemum/ hondert eñ.xxiij. Dye sonen Nepopas lv. Die sonen Hechnatus/ hondert.lviij. Die kinderen Cebethamus/ hondert.xxxij. Die sonen Creapatros/ Dye oock heet Enohadies/ ende Modie ware vierhondert.xxiij. Dye wt Gramas eñ Gabea/ hondert eñ eenentwintich. Dye wt Besselon eñ Cyagge.lxv. Die wt Bastro/ hondert ende.xxij Die wt Bechenodes.lv. De soné Lupt.s/ hondert vijfenvijftich. Dye sonen Labonni/ dryehondert/ ende seuenenvijftich. Die sonen Sichem/ drie hondert eñ tseuentich. Die sonen Swadon eñ Elimon driehondert/ achtentseuentich. Dye sonen Ericus twee duysent/ hondert/ vijfenveertich Dye sonen Anaas/ driehondert ende tseuentich.

Priesteren/ Dye sonen Jeddus. Die sonen Enther/ Dye sonen Elyasib/ dryehondert/ twéentseuentich. Dye sonen Emeeus/ twee hondert eñ.lij Dye sonen Fasuri/ dryehondert/ seuenenvijftich. Dye sonen Care/ twee hondert/ seuenentwintich. De Leuiten. Dye sonen Jhesu in Cadubel/ eñ Camus/ ende Cerebias/ ende Edias.lxxiiij.

Alle het ghetal vané twaelfste iaer/ drie duysent vierhondert/ twéentsestich. Dye sonen eñ dochteren ende huysurouwen/ alle dye rekeninghe/ veertich duysent twee hondert/ tweenueertich. Die kinderen der priesteren/ die inden tempel God loofden Dye kinderen Asaph/ hondert/ acht en twintich. Mer dye doorwachters/ dye sonen Esmeni/ dye so

C nen Aser/ Dye sonen Amon/ Dye sonen Acuba Copa/ Dye sonen Tobi Alle hondert.xxxix.

Dye priesters dienende inden tempel/ die sonen Sel/ Die sonen Gaspa/ die sonen Tholoth/ die sonen Caric/ die sonen Sub/ dye sonen Helium/ dye sonen Labana/ dye sonen Armacha/ dye sonen Acub/ dye sonen Vtha/ dye sonen Cetha/ dye sonen Aggab/ dye sonen Obai/ dye sonen Anani/ dye sonen Canna/ dye sonen Geddu/ dye sonen Ar/ dye sonen Radin/ dye sonen Desanon/ dye sonen Nechoba/ dye sonen Caseba/ dye sonen Goze/ dye sonen Ozul/ dye sonen Sinone/ dye sonen Atre/ dye sonen Hastem/ dye sonen Asiana/ die sonen Manei die sonen Nasisin/ die sonen Acusa/ die sonen Agista/ die sonen Asui/ die sonen Faron/ die soné Phasalon/ die sonen Meeda/ dye sonen Susa/ die sonen Cared/ die sonen Barcus/ die sonen Saree/ die sonen Coesi/ die sonen Naasi/ de soné Agisti/ die soné Pedon/ Salomon sijn sonen/ dye sonen Asophot/ dye sonen Phazida/ dye sonen Celi/ dye sonen Bedon/ dye sonen Gaddahel/ dye sonen Zaphei/ dye sonen Aggia/ dye sonen Sacharet/ dye sonen Sabathé/ dye sonen Sorooeth/ dye sonen Melliech/ die sonen Ame dye sonen Sasus/ die sonen Addus die sonen Suba/ dye sonen Eura/ die soné Rhotis/ die sonen Phasphat/ die sonen Malmon.

Alle dese dienden inden heylichdom/ eñ waren dienaers Salomons/ vierhondert/ tweentachtentich. Dese na gescreuen/ sijn de kinderen dye op ginghen van Thermel/ ende Thersa/ haer princen Carmelam eñ Careth/ eñ si en mochten haer stedé niet wtseggen/ eñ haer geslachten/ hoe si wt Jsrael sijn/ Die sonen Dalari/ dye soné Thubal/ dye sonen Nechodaici/ wt den priesteren/ dye dat priesterscap bedienden/ eñ en sijn niet geuondé Die soné Obia dye sonen Achisos/ dye sonen Addin/ dye een huysurouwe nam wt den dochteren Phargelen eñ sijn met sinen naé geheeté. Eñ deser gescreué afcomst des geslachts/ is gesocht in haren geslachtregister eñ en is niet geuonden/ eñ haer wert verbodé/ dat priesterscap te bedienen. Eñ Neemias seyde dien/ eñ Astharas/ dat die heylighe niet deelachtich ghemaect en souden worden/ tot datter een gheleerde bisscop op stont/ dye inder claerheit ende waerheyt wel onderwesen waer.

Maer alle Jsrael wtgenomen die knechten eñ dienstdeernen/ was twee en veertich duysent/ drie hondert eñ veertich. Haerd knechten eñ dienstdeernen waren/ seuen duysent/ drie hondert.xxxvi. Die sangers eñ singsters/ twee hondert.lxv. Vierhondert.xxxv. kemelen Seuen dusent eñ.xxxvi. peerden Twee hondert duysent/ vijf en veertich muylen Vijf duysent.xxv. lastbaer ezelen.

Eñ vanden prouoosté selue/ vide dorpen/ als si inden tépel Gods quamen/ die te Jerusalem was om te vernyeuwen eñ te verwecké dé tépel in sijn plaetsé/ na haer crachte. Eñ inden heylighé tempel der schatten/ der wercké gegeué te wordé na haer vermoghen/ twaelf duysent pont gouts/ ende vijf duysent pont siluers eñ.C. priesterlike cleeders.

Eñ die priesters eñ leuiten/ eñ dye vandé volc wt waren gegaen/ woonden in Jerusalé/ int selue lantscap/ eñ oock de sangers eñ doorwachters des heylicdoms/ eñ alle Jsrael in hare lantschappen. D

Maer als die seuenste maét aenstaéde was/ eñ alle die kinderen Jsraels elcke in hare dingen waré/ so quamé si éemoedelicke te gader indé voorhof/ welck die doer die oostensche dore was. Eñ Jesus Josedechs sone/ eñ sijn broeders/ dye priesters/ eñ Zorobabel/ Salathiels sone/ ende sijn broeders/ stonden ende bereyden den outaer/ op dat si daer brant

offer op soude offerē/ na dat ghescreuē staet inden boeck Mosi des menschen Gods.

Ende si quamen daer te gader/ wt anderē natien der aerdē/ eñ alle die heden der aerdē rechtedē een heylighe plaetse op/ in haer plaetse/ eñ si offerdē dē HEERE offerhādē/ eñ broeghe brātoffer. Eñ si hiel den dat hoochtijt der loouertenten/ eñ den hooch tidelikē dach/ gelijc het in die wet gebodē is/ ende dagelicx spijsoffer/ alsoo het van noode was/ ende daer na ingheseтte offerhādē/ eñ offerhādē der sab batben/ eñ der nieuwer maēdē/ eñ alle der hooch-tidelikel gebeilichder dagē. Eñ alsoe vele alster dē HEERE offer beloofdē vāder nieuwer mane der seuēder maent aen/ beghonstē Gode offerhandē te offerē. Eñ des HEEREN tempel en was noch niet ghetimmert.

Eñ si gauē den steenhouwers/ eñ timmerliedē ghelt/ eñ drāc/ eñ spijse met blijscappē. Eñ si gauē den Sydoniers ende dē Tyriers carren/ dat si van Libanon cederbalkē soudē ouer voerē. Eñ dat si schepē in die hauen Joppē soudē makē/ nae dat be stuyt/ welc hē ghescreuē was/ van Cyro der Per sen coninck

E Eñ int tweede iaer comēde indē tēpel Gods in Jerusalē/ in die tweeste maent/ beghonst Zoro babel/ Sealthiels sone/ eñ Jesus Josedechs sone/ eñ haer broeders eñ priesters eñ Leuitē/ eñ alle die vander geuāckenissen in Jerusalē gecomē waren/ Eñ si fondeerdē Gods tēpel in die nieuwe mane der tweeder maēt/ des tweedē iaers/ als si in Ju-deen eñ Jerusalē warē gecomē/ Eñ si steldē Leui-ten vā twintich iaren hoort ouer des HEEREN dienst. Eñ Jesus eñ zijn sonē eñ broeders/ alle Le-uitē stonden hen tsamē verbindēde/ eñ die volbre-ghers der wet/ doende die wercken in dat huys des HEEREN.

Eñ dye priesters stondē/ hebbēde lāge cleederē met trompettē/ eñ die Leuitē/ dye kinderē Asaph/ hebbēde cimbaeliēs/ den HEERE tsamē louende/ eñ gebenedijende/ na Dauid des conincs Israhels ordinantie/ Eñ si songhē den HEERE een liedekē/ te wetē alsō. Singet den HEERE/ wātzijn soeticheyt/ eñ eere is vā eewicheyt tot eewicheyt/ ouer alle Israel. Eñ alle het volc bliesen mz trompettē/

E eñ riepē met luyder stemē/ den HEERE tsamē lo-uēde/ inde oprechtinge des huys des HEEREN.

Eñ wt den ouden priesters/ eñ Leuitē/ eñ ouer sten quamender na haer ghestachtē/ dye dat eerste huys haddē ghesiē/ tot der timmeringhe des huys/ met roepinge eñ grootē gheschrey/ eñ zeer vele met trompettē eñ grooter blijscappē/ alsoe dat het volc die trompettē nyet en hoordē/ om die kermínghe des volcx. Wāt die schare blies heerlijc met trom pettē/ alsō dat varre ghehoort wert/ Eñ die viādē des geslachts Jude eñ Ben Jamins hoordent/ eñ quamē om te wetē wat die stēme der trompetten ware. Eñ si bekēdē/ dat die wt der gheuāckenisse quamē den HEERE God Israels/ eenen tempel timmerdē. Eñ si gingē tot Zorobabel eñ Jesus/ die ouerste der dorpē/ eñ seyden hen lieden. Sullen wi te gader met v timmerē? Wāt wy hebben uwen God oock desgelijcx gebedt/ eñ wi seluē gaē te ga der vandē daghē Asbarazeth des conincs der Sy-riers/ die ons hier heeft gebracht

Eñ Zorobabel seyde hen/ eñ Jhesus dye prin-cē der dorpē Israels. Het behoort ons eñ v niet/ dz huys ons Gods te timmerē/ wāt wy sullē dē HEERE Israels alleē timmerē/ na het ghene dat ons C Cyrus der Persen coninc gheboden heeft.

Mer des lants heydenē/ waernemende deser die in Judeē zijn/ eñ op hielden dat werc der tim-meringe/ leydē si lagē/ volc daer toe brēghēde/ ver bodē hen te timmerē/ eñ si beletten/ die de cploopē oeffendē/ op dat dye timmeringhe niet volenynt en soude wordē/ in alle der tijt des leuēs Cyri des co nincs. Eñ si vertrecktē die timmeringe twee iarē/ tot Darius rijcke toe.

Haggeus eñ Zacharias propheterē/ Den tempel wort getimmert/ dye prouoost van Syria eñ zijn gesellē verneme door eenē brief den wille des co nincs Darij. Dat.vi. Capittel.

Aer int tweede iaer des rijcs Darij B propheteer den Haggeus eñ Zacha rias/ Addo sone/ prophetē by Jude en/ eñ in Jerusalem/ indē naem des Goodts Jsrahels/ ouer hen. Doen stont Zorobabel/ Sealthiels sone/ eñ Jesus Jose dechs sone/ eñ begonsten te timmeren des HEE REN huys/ het welc in Jerusalē is/ als des HEE REN propheten bi hen waren/ eñ hen hielpen

In dyen tijdē quā tot hē Sisennes/ dye onder coninc Syrie eñ Phenicis/ eñ zijn lantsheerē eñ ge sellen eñ seydē tot hen. Wt wiens ghebot timmerē ghy dyt huys? eñ volmaect dit dack? eñ alle dye an-der dinghē? Eñ wie zijn dye timmerliedē/ die dese dingen timmerē? Eñ die ouders der Jodē hadden gratie vandē HEERE/ als die besoeckinge gedaen was ouer hen/ dye wt der geuanckenissen warē/ eñ si en zijn niet belette timmeren/ tot dat Dario vā allē desen te kēnē gegheuē was/ eñ die antwoor de ontfaen wert. Dat exēpel des briefs/ dye si Da rio seynden/ luyt alsō

B Sisennes onder coninc Syrie eñ Phenicis/ eñ die lātsheeren met harē ghesellē die ouerste in Sy ria eñ Phenicē/ wēschē den coninc Dario salicheyt Het is den here coninc kenlijc/ dat/ doē wi int Joot sche lātscap quamē/ eñ wi in Jerusalē ingegaē wa-rē/ vondē wise timmerende dat grote huys Gods eñ den tēpel/ wt behoudē essene steenen/ eñ grote eñ costelike materiē in die wandē/ eñ dit wercken gestadelijc te geschiedē/ eñ helpē/ eñ voorspoet heb ben in harē hādē/ eñ in alder heerlicheyt/ ende al der neerstichste volmaect te wordē.

Doen vraechdē wi den ouders/ segghēde. Wt wiens toelaten timmert ghi dit huys/ eñ fundeert ghi dese wercken? Daer om vraechdē wi hen/ op dat wi v condt soudē makē/ die menschē eñ ouerste/ eñ wi eyschtē vā hen dz gheschrift der namē der ouer-ster. Mer si antwoordē segghēde/ Wi zijn knechten des HEEREN die hemel eñ aerde gemaect heeft/ eñ dit huys wort voor dese vele iarē/ vādē grootē eñ alder sterctē coninck Israels getimmert/ ende voort volenynt. Eñ want onse vaders verbitterdē de warē/ eñ sondichden tegen den God Jsraels/ so le uerde hise inden hādē Nabuchodonosor des conincs te Babilonien/ der Chaldeen coninck/ eñ dit huys verderuende/ staecken zijt aen/ eñ leyden dat volck gheuanghen in Babilonien.

Int eerste iaer als Cyrus der Persen coninck
van Babilonie regneerde/ soe screef Cyrus die co
C ninc dz huys te timmere/ en dye heylighe guldene
en siluere vaten/ die Nabuchodonosor wt hadde
gedrage vade huyse dat te Jerusale is/ en bi hadde
dese gheheylicht in sine tempel/ soe brachtse die co
ninc Cyrus weder voort/ vande tepel/ die in Ba-
bilonie was/ en sijn gheleuert Zorobabel/ en Sal-
manasaro de onder coninc. En hi is ghebode/ dat
si dese vate soude offere/ en weder setten inde tem
pel die te Jerusalem was/ en den tempel Godts
te timmeren/ in sijn plaetse. Doen leyde Salma-
nasarus die fundamenten onder dat huis des HE
REN/ welck in Jerusalem is/ ende wert van dier
tijt aen/ tot nu toe ghetimmert/ ende en heeft dye
voleyndinge niet ontfaen.
Aldus dan/ ist dat va v o coninc wert gheboor-
deelt/ so laet in die coninclicke librarie Cyri des co
ninex doorsoecke/ die in Babilonien sijn/ en ist dat
geuonde wort/ dat dye timmeringe des huys dat
in Jerusale is/ begonst is/ door de raet des coninex
D Cyri/ en het vande heere onsen coninc geoordeelt
wort/ so scriue bi ons daer af.
Doen gheboot dye coninck Darius ondersocht
te worden inde librarien/ en in die stadt Egbatha
nis/ welc te midden int lantschap is/ en daer is een
plaetse geuonde/ in welcke dese dinge waren ghe
screuen. Int eerste iaer als Cyrus regneerde/ ende
Cyrus dye coninc geboot des HEREN huys/
welc in Jerusale is te timmere/ daer si met viere
gestadelijc roocten/ welcx hoocheyt sijn thien elle/
en die breede tsestich ellen/ viercantich/ met drye be
houwen effen steene/ en met een houten vert/ des
seluen lantscaps/ en met een nieu vert/ en dye costen
gegeuen te worde/ vande huyse Cyri des coninex/
en dye heylighe vate des huys des HEREN/ also
wel die guldene/ als die siluere/ welc Nabuchodo-
nosor wt heeft gedrage/ wte huyse des HEREN
welc in Jerusale is/ op dat si ghesét worde/ daer si
geset ware/ en hi beualt te besorge Sisennem den
onder coninc Syrie en Phenicis/ en de vorste/ en
haren geselle/ en die in Syrie en Phenice tot stat-
houders gestelt ware/ dat si he souden onthouden
vander seluer plaetsen.
E En ic Cyrus geboot ooc int gheheele te tim-
mere/ dat huys des HEREN/ en ic versocht dat
si hen helpe soude/ dye wt die geuanckenisse der Jo
den sijn/ tot dat de tepel des huys des HEREN
voleynt worde/ en vande scatte der tribuyte Celo
syrie en Phenicis/ neerstelijck een genaede somme
gegeue te worde/ desen mensche/ totter offerhan-
den des HEREN. Zorobabel amptman sijnde/
totten stiere/ en rame/ en lamere/ maer desghelijcx
ooc koren/ sout/ en wijn/ en olie/ gestadelijc alle ia-
re/ alsoot die priesters dye te Jerusale sijn/ dichte
dagelijcx verdaen te worde/ sonder alle vertrec/ op
dat den opperste God/ spijsofferhade worde ghe-
offert voor den coninc/ en sijn kindere/ ende dat si
voor haer leue bidde/ en datme wtroepe/ ouer al/
dat so wie yet va dese sake die ghescreue sijn/ ouer
trade ofte versmade/ datme een hout va sinen ey-
gene houte salneme/ en daer aen gehage worde/
en haer goede den coninc toe ghescreue worden/
Hier omme so verdriue dye HERE/ wies naem
daer aen geroepe is/ alle coninghe/ en alle volcke/
die sijn hant wtstrecket/ om te verbiede/ oft quali-
ken te handele/ dat huys des HEREN/ dat welc
in Jerusale is/ En ic coninck Darius hebbe beslo
ten/ neerstelijcken hier na te gescieden.

¶ Den tempel is volmaect/ Va die wijdinge des
tepels/ en thoochtijt der soeter brooden. Ca.vij.

Doen waren Sisennus onder coninck A
Celosyrie en Phenicis/ en ander lats
here/ en hare geselle gehoorsaem den
dinge/ die van Dario den coninc be-
slote ware/ en ware aen die heylighe
wercken neerstich/ alderneerstelijcste mede wer-
kende/ metter Jode ouders/ en princen Syrie/ en
die heylighe wercken sijn voorspoedich ghewerct.
Als Haggeus en Zacharias die prophete prophe
teerde ware/ En si volbrachte altemale/ door dat
ghebot des HEREN des Godts Israels/ en wt
den raet Cyri en Darij/ en Artaxerxis der Per-
sen coninck.
En dus huys is voleynt totte drientwintich- B
sten dage der maet Adar/ inden sesten iaer des co
ninex Darij. En die kinderen Israel/ en dye prie-
sters/ en die Leuite/ en die ander die wt der geuac-
kenisse waren/ die daer toe geset sijn/ dede na tge-
ne/ dat inde boecke Mosi gescreue is/ En si offer-
den totter wijdinge des tepels des HEEREN/
hondert stiere/ twee hondert rame/ vierhondert
lamere/ en.xij. gheyte/ voor die sonde des gheele
Israels/ na dat ghetal der ghestachte Israels/ En C
die priesters en dye Leuite/ stonde gecleet met prie
sterlijc gewaet/ bi geslachte/ ouer die wercken des
HEREN des Godts Israel/ na dat boeck Mo-
si/ en die duerwachters/ bi elcke dueren. En Isra
els kindere/ hielde dat Phase/ met dien/ dye wter
geuanckenisse ware/ opte veertienste dach der eer-
ster maet/ doe die priesters en Leuite ghebeylicht
ware/ Alle dye kindere der geuanckenissen/ en sijn
niet gelijc gheheylicht/ Wat die Leuite sijn te same
ghcheylicht.
En alle die kindere der gheuanckenisse/ offer- D
den dat Phase hare broederen den priestere/ ende
haer seluen/ En Israels kindere/ die wt der geuac
kenisse ware/ al dye daer bleue ware/ hebbe ghete
van al die versmijnghe der heidene des lats/ soec
kende den HERE/ en si vyerde de hoochtijdelijc-
ken dach der soeter broode/ seue daghe/ weerscap
pende/ in dat aenschouwe des HEREN/ wat hy
keerde de raet des conincs der Assyriers tot hen/
om haer hande te stercke/ totten wercke des HE
REN Godts Israel.

¶ Artaxarces gheeft Esdre den priestere eenen
brief/ inhoudende dye gratien den Joden gedae
welcke va Babilonie tot Jerusalem weder om to
gen Den priestere wort het goút en siluer ghege-
uen/ dat si ijt inde tepel soude offeren/ Esdras bidt
tot den HERE verweckende tvvolck tot peni-
tencie/ Dat.viij.Capittel.

Ende nae desen/ als Artaxarxis der A
Persen coninc regneerde/ ginck Es-
dras tot hem/ dye soone Azarie/ des
soons Helchie/ des soons Solome/
des soons Sadoch/ des soons Achi-
thos/ des soons Ameri/ des soos Azahel/ des soos
Bocci/ des soons Abisu/ des soons Phinnees/

des soons Eleazari/ des soons Aaron des eersten
priesters. Dese Esdras ghinck op van Babilonia
als hi scriuer was/ eñ vol natuerlijcx begrijps / in
die wet Mosi die vandē HEERE Israels God gē
geuen is/ voort te leerē eñ te doē/ eñ die coninc gaf
hem glorie/ dat hi gratie hadde gheuonden in alle
weerdicheyt eñ begheertē in zijn aenscouwē. Eñ si
ghingen tsamē/ op met hē/ eñ dē kinderen Israels
eñ priesters/ eñ metten Leuitē/ eñ den sangers des
tempels/ eñ den duerwachters/ eñ dē knechtē des
tempels/ in Jerusalem.

Indē seuensten iare als Artaxerxes regneerde
in die vijfste maēt/ dits tseuenste iaer des rijcx / wt
gaēde van Babiloniē/ in die nieuwe mane der vijf
ster maēt/ quamen si te Jerusalē/ na zijn gebot na
die voorspoedicheyt des weges/ hē vā haren God
gegeuē. In desen vercreech Esdras een groot on=
derwijs/ dat hi der dingē gheen achter latē en sou=
de/ die wt dē wet des HEEREN eñ geboden warē.
Eñ leerende gheheel Israel/ alle rechtueerdicheyt
ende oordeele

Doen gingen die scriuers vanden coninc Artax
erxis eñ leuerdē dz ghescrift/ dat vā Artaxerxe den
coninc ghecomē was/ tot Esdrā dē priester/ eñ den
leser der wet des HEEREN / welcx exempel hier
na ghestelt is/ Die coninc Artaxerxis/ wenschet Es=
dre den priester/ eñ leser der wet des HEEREN/ sa
licheyt/ Ic goedertierlic oordeelende/ in weldaden
heb ic hen ghebodē/ die wt den volcke der Jodē be
gerē vā haer seluē/ eñ wt den priesters eñ Leuiten
die in mijn rijc zijn/ mz v te gaē in Jerusalem Aldus
ist datter eenige met v begeeren te gaen/ si comē me
B de eñ reysen/ alsoot my behaecht heeft / eñ mijnen
seuen vriendē/ mijnē raetsherē/ op dat si de dingen
besien/ die gedaen wordē te Jerusalē eñ in Judea/
onderhoudende alsoe ghi inde wet des HEEREN
hebt / eñ laetse God den HEERE Israels/ ghauen
dragē/ welcke ic/ eñ die vriēdē te Jerusalē belooft
heb/ eñ alle het gout/ eñ siluer dat geuonden is/ in
dat rijck Babilonie/ dē HEERE in Jerusalem/
metten genen dat gegeuē is voor dat selue volc/ in
den tēpel des HEEREN/ welck in Jerusalē is / op
dz/ dz gout vgadert worde/ eñ dat siluer/ tot stieren
eñ rāmē/ eñ lāmerē eñ bockē/ eñ die desen bequaē
zijn/ op dat si dē HEERE offerhandē mogē offerē/
op den outaer haers HEEREN/ welck in Jerusa=
lem is. Eñ alsoo wat ghi met uwen broeders wilt
doē/ met gout eñ siluer/ dat volbrēgt na uwen wil
le/ na dat gebot des HEEREN ws Godts/ eñ die
heylige vatē die v ghegeuen zijn/ tottē werckē des
huys des HEEREN ws Godts/ welc in Jerusalē
is/ eñ die ander/ die v dienē tottē wercken des tem
pels ws Gods/ sult ghi vander coninckliker scatra=
mer geuen/ als ghy wilt met uwen broeders doen
in gout ende siluer/ volbrenghet na den wille des
HEEREN

Eñ ic/ het is waer/ coninc Artaxerxes / heb dē
bewaerders der schatten Syrie eñ Phenicis gebo
den/ eñ so wat Esdras priester/ ende leser der wet
des HEEREN scrijft/ salmen hē neerstelick gheuē/
tot hondert talentē siluers toe desgelijcx eñ gouts
eñ tot hondert mud koorens toe/ eñ hondert gelten
wijns/ eñ anders soo wat daer ouerloopt/ sonder
getal. Laetse alle na Gods wet/ den alderhoochstē
God geschieden op dat dye gramschap Godts niz op
en sta in des coninxs rijc/ eñ zijns kinds / eñ zijnder
kinderē. Met v wort beuolen/ dz alle de priesters
eñ Leuitē/ eñ sanghers/ eñ dyenaers des tēpels/ eñ
dē scriuers des tēpels/ gheenen tribuyt/ noch geen
ander opleggingbe aengbedaē en worde noch nie=
mant en sal macht hebbē/ hen yet tegen te worpē
Mer ghi Esdras stelt na die wijsheit Gods rech=
ters/ eñ sceptsmannē/ in alle Syrie eñ Phenice/ eñ
allē die de wet ws Gods niet en weten/ diē leertse
op dat alle/ die daer die wet ouertredē / neerstelijc
gecastijt wordē/ het si metter doot/ of mz piningē/
oft ooc mz scattinge des gelts/ of wech veringhe

Eñ Esdras de scriuer seyde/ Gebenedijt si die
HEERE onser vaderen/ dye desen wille in des co=
ninxs hert heeft ghegheuē /zijn huys te verclaren /
welc in Jerusalem is/ eñ heeft mi gheeert int aen=
schouwē des coninxs/ eñ zijnder raetsheeren/ ende
zijnder vrienden/ eñ zijnder edelē die purpur dragē
Eñ ic ben statuastich vā gemoede gewordē/ na de
helpinge des HEEREN mijns Gods/ eñ ic verga
derde mannē wt Israel dz si tsamē met mi op sou
dē gaē. Ende dese zijn die ouerste na harē vader lā
den/ eñ deelijcke prinschappen der gheender die met
my op gingen vā Babiloniē in Artaxerxis rijcke/
Eñ wt den kinderē Peretz Gersonin/ wt den kin
derē Siemerith Amenus. Der kinderen Phares/
Acchus den soon Cecilie/ wt dē kinderen Phares
Zacharias/ eñ met hem sijn weder ghekeert/ hon=
dert eñ vijftich mannen/ Wt den kinderē Ductoris
Moabilonis Zarari/ eñ met hē twee hondert eñ
vijftich mannen/ wt dē kinderē Zachnes/ Jecheni
as / Zechoeli/ eñ met hem twee hondert ende vijf
tich mannen/ wt den kinderen Saiamaasias/ Go
tholie/ eñ met hē tseuentich mānen/ wt dē kinderē
Zaphacie/ Zarias Mihel/ eñ mz hē. lxxx. mānen
wt den kinderē Job Obdias/ Jeheli / eñ met hem
twee hondert eñ twelf mannen/ wt Banies kin=
deren Salimoth/ Josaphie soon/ eñ met hem hon=
dert eñ. lx. mannen/ wt den kinderē Bear/ Zacha
rias Sebei/ eñ met hē twee hondert/ ende acht mā
nen/ wt den kinderen Escad Johannes Ezecham
eñ met hem hondert ende thiē mannē. Wt dē kin=
derē Adonicham/ si dye leste sijnde. Ende dit zijn
haer namen / Eliphalam/ dye sone Gebele ende
Semeias/ ende met hem tseuentich mannē. Ende
ic vergaderdese / totter riuieren die Thia heet / eñ
wi legerdē daer drie dagen/ ende ick heyrscoudese
oft monsterdese

Ende ick en vant daer nyemandt wt den prie=
sters ende Leuitē kinderē/ Eñ ic seynde tot Elea=
C zarum/ eñ Eccolom/ eñ Masmam eñ Moloban/
ende Enaathā/ eñ Samea/ ende Joribum/ eñ Na
than Ennagam/ Sachariam / eñ Mosollanum/
si selue waren leyders/ ende besochte. Ende ick sey
de hen dat si tot Loddeum soudē comen/ dye bi
die plaetse der schatcameren was. Ende ick ghe=
boot hen/ dat si Loddes ende sinen broederen sou=
den segghen/ ende dye bi dye schatcamer waren /
dat si ons die ghene souden seynden/ dye dat prie=
sterschap pleghen te bedienen / in dat huys des
HEEREN/ ons Goodts/ ende si brochten tot
ons na die moghende hant des HEEREN/ ons
Gods/ besochte mannen/ wt den kinderen Moe

ki des soons Leui / des soons Israhel / Sedebiam / eñ de kinderen eñ broeders / der welcker .xviij. was / Asbim / ende Amin / wt den kinderen der kinderen Chananei / ende hare kinderen waren twintich mannen / Ende wt den ghenen dye inden tempel dienden dye Dauid hadde gheoordineert / ende si selue princen totter verweckinghen / der Leuiten / in den tempel dienende waren twee hondert ende twintich / Alle die namen sijn in die scrifte getekent

Eñ ick gheboot daer een vasten / den ionghen int aenschouwen Godts / op dat ick eenen goeden wech van hem soude begheeren / ende die met ons waren / ende den kinderen ende den beesten / om der laghen wille / Want ick scaemde mi vanden coninck voetknechten ende reyseners te eysschen / tot gheleye opten weghe / tegen onse vianden. Want wy hadden den coninck ghesegt dat des HEEREN cracht ons Goodts / met hen soude sijn / dye hem in alder begheerten soecken / Ende wy baden den HEERE onsen Godt weder na ditte / den welken wy oock ghenadich hadden / ende hi heeft onse
D bede verhoort.

Eñ ic verscheyde wt den heden / wt den ouerstē eñ wt den priesterē / des volcx twaelf mannē ende Sedebiā / Adsamiā / eñ met hen wt haren broeders thien mannen / Eñ ic woech hē dat gout / eñ dat siluer / eñ die priesterlijcke vaten des huys ons HEEREN ons Gods / welcke die coninc gesconct hadde / eñ sine raetsheren eñ princē / eñ alle Israel. Eñ als ict gewegen hadde / so leuerde ick hondert eñ vijftich talentē siluers / eñ siluerē vatē vā hondert talentē / eñ hondert talēten gouts / eñ seuēmael twintich ð guldenē vaten / eñ metalē vatē vā goedē eerenen wercke / blinckende als gout / Eñ ick seide hen / Eñ ghi zijt den HEERE heylich / eñ die vatē sijn heilich eñ dat gout eñ siluer is dē HEERE den God onser vaderen beloofr / Waect eñ bewaert / tot dat ghijt leuert den ouersten des volcs / dē priesterē eñ de Leuiten / eñ dē princen der stedē Israel in Jerusalem in die camer des huys ons Gods.

Eñ dese priesters eñ Leuiten ontfingē dz gout / eñ siluere / eñ die vaten droegē si in Jerusalē inden tēpel des HEERĒ / eñ wi toghen voort vander riuieren / Thia / den twaelfstē dach der eerster maēt
E tot dat wi in Jherusalem ghingen / Ende als den derden dach was geworden / soe is dat gout / ende siluer opten vierden dage gewegen ghelevert / in dat huys des HEEREN / ons Godts / Marimoth den sone Ioz / den priestere / Eñ met hē was Eleasar / Pinhes soons / eñ met hē waren Josabdus / die soone Iesuet / eñ Medias / eñ Bannisoon Leuiten / alle tot getal eñ tot gewichte Eñ inder seluer vren werdt haer gewichte ghescreuen. Mer dye wt der geuanckenissen quamen / offerden offerhanden dē HEERE / Israhels God / twaelef stieren / voor alle Israhel / Sessentachtentich rāmen / tweenseuētich lāmeren twaelef bockē / voor die zōde / eñ voor dāc offere / twaelef coeyen / al te mael tot offerhādē / den HEERE / Eñ si verlasen die gheboden des conincs den coninclijcken rentmeester / eñ den onder coninghen Celesyrie / ende Phenicis / ende si eerden dat volck ende den tempel des HEEREN.

Eñ dese dinghen voleyndt hebbende soe quamen die prouoostē tot mi seggēde / dat geslachte Israel / eñ die priesters / eñ Leuiten / ende vreemdelinghen / ende heydenen / ende dye inwoonders des lants / en hebben niet afghescheyden van haren onreynicheyden / vanden Cananeen / ende Etheen / ende Pherezeen / ende Jebuzeen / ende Moabiten ende Egiptenaers / ende Edomeen / Want si sijn haren dochteren toe gheuocht / si selue ende harē soonen ende dat heylighe saedt is vermenghet / met den vreemden geborenen heydenen des lants ij.esd.ix Ende dye prouoosten ende borghemeesteren waren i.esd.x deelachtich haerder boosheyt vanden beghinne sijns rijcx.

Ende ter stont als ick dese dinghen hoorde / soe schoorde ick mijn heylighe cleedt / eñ ick trock dye haren van mijnen hoofde wt / ende wt mijnē baert ende ick sadt smertende ende truerich / Ende alsoo vele alser doen beweeghet worden inden woorde des HEEREN / des Gods Israel / quamen tot my / die daer weenende was / ouer dese ongherechticheyt / Ende ick sadt droeue totten auondt offerhanden toe / Ende opstaende vanden vastene hebbende gheschoorde cleederen / ende den heylighen rock / knielende / ende mijn handen wtstreckende / totten HEERE / seyde ick

HEERE / ick ben beschaemt / ende ontsiende voor uwe aensicht / Want onse sonden sijn verme- F nichfuldicht / ouer onse hoofden / ende onse ongherechticheden sijn totten hemele toe verhooghet / Want vanden tijde onser vaderen / sijn wi in groote sonden / tot desen daghe toe / Ende om onse / eñ onser vaderen sondē / so zijn wi met onsen broederē ende met onsen priesteren den coninghen der aerden ghelevert totten sweerde / ende totter geuanckenissen / ende tot berouinghen / met beschaemtheden / tot opten dach van hedē / Ende nv hoe groot ist / dat ons ontfermherticheydt mocht gheschieden / van v HEERE God / Ende laet ons doch eene wortele / HEERE / doch eenen name / achter inder plaetsen uwer heylichmakinghe / onse licht te ontdecken / int huys des HEEREN / onses Goodts / ons spijse te gheuen inder tijdt onser slauernien Ende als wi inder gheuanckenis waren / soe sijn wy niet verlaten / vanden HEERE onsen Godt / Maer hi stelde ons in ghenaden / settende / ons dye coninghen van Persen / te gheuen spijse / ende te verclaren den tempele des HEEREN onses Godes / ende die verwoestheiden Syon te timmeren / ons vasticheyt te gheuene in Judea ende Jerusalem.

Ende nv wat sullen wy segghen HEERE / hebbende dese dinghen? Want wi hebben v gheboden ouertreden / dye welcke ghy ons ghegheuen Deu. vij hebt / inden handē uwer kinderē der Prophetē / segghende / ende .xij. Want dat landt daer ghy inghegaen sijt om te besitten sijn erfenisse / dat landt is besmedt metten beuleckinghen / der vreemdelinghen des lants / ende hare onreynicheden hebbense altemael veruult met haerder onreynicheydt / Ende nv en sult ghy uwe dochteren nyet toevoeghen haren sonen / ende ghy en sult hare dochteren uwen soo- i.esd.ix. nen nyet ontfanghen / Ende ghy en sult in gheen- ij.esd.ix. der tijt soecken / met hen vrede te hebben / op dat ghy sterck werdende / dat alder beste der aerden etet / Ende dat ghy uwen kinderen dye erfenisse

wt deel/ tot inder ewicheit. Eñ die dingen die ons
leu.xxvi geuallen die gescieden ons allen / om onser booser
de.xxviij wercken wil/ ende onse grote sonden/ Eñ ghi hebt
ons alsulcken wortel gegeuen/ eñ wi zijn weder ge
keert ouer te treden uwe wetlicheden/ also dat wy
gemenget zijn geworden der onreinicheit/ d' vreē=
deu.xxix der geboreuen heidenen des lants. En ist niet also
HEERE dat ghi op ons gram zijt/ om ons te ver=
doen/ Also lange tot dat onse wortel / ende onsen
naem uz gelaten en werde? HEERE Israels God/
ghi zijt warachtich/ Die wortele is ghelaten tot op
den dach van heden. Siet nv zijn wi in v aenschou=
wen/ in onsen ongerechticheden/ Wāt het en is noch
niet te staen voor v in desen

j.esd.x.c Eñ als Esdras aenbiddende beleet / weenende
neder gestrect ter aerden voor dē tēpel / so zijn voor
O hē verghadert wt Jerusalem/ een alte groten scare
mānē eñ wiuē/ ionge gesellen/ eñ meiskens Want
die weeninge was groot in die seluc menichte.

Eñ als Jeconias die soō Jeheli/ wt Israels kin
deren geroepen had/ so seyde hi Esdre/ Wi hebben
tegen den HEERE gesondicht/ dat wi ons vreem=
de geboren wiuen wt den heydenen des lāts te hou
welijc genomen hebbē. Eñ nv zijt ghi ouer al Isra
el/ hierom si in desen eenen gesworenē eedt vandē
HEERE/ alle onse huysurouwen / die wt den vreē=
den geboren zijn/ met haren kinderen / wt te driuē
gelijct v ingeset is vanden ouders/ na die wet ons
HEEREN/ staet op eñ legget ons wt/ die sake gaet
v aen/ ende wi zijn met v/ doet manlijcken/ Ende
Esdras stont op/ ende hi beswoer die princen d' prie
steren/ ende die Leuiten/ ende alle Israel te doen na
dese dingen/ ende si swoeren.

Vander afschedinge der vreemder vrouwen/ Esdras leset op een houten scauot die wet des HEREN daer na thuys gegaen zijnde/ eten si dz vette Dat.ix.Cap.

B Ende Esdras stont op/ ende hi is voor
den voorhof des tēpels wech gegaen
in die slaepcamer Jonate/ des soons
Nasabi / ende daer ter herberghen
zijnde en proefde hi broot noch en drāc
oor niet/ ouer die ongherechticheit der menichten/
Eñ die vercondinge is in allen den ioodtscen landē
eñ Jerusalem geschiet/ allen den ghenen die wt ter
geuanckenissen te Jerusalem vergadert warē/ op
dat al die gene/ die niet ontmoeteden/ inden tween
oft drien dagen/ na dat oordeel der besittender ou=
deren/ haer goeden souden wech genomen werdē
eñ hi soude vreemt geoordeelt werden/ vander me
nichten der geuankenissen/ Ende si zijn alle verga
dert die wt den geslachte Juda/ ende Ben Jamin
zijn/ binnen drien dagen in Jerusalem. Dese maēt
is die negenste/ den dach der maent den twintich=
sten/ Ende alle die menichte sadt in den vloer des
tempels/ beuende/ want den winter begonst.

Eñ Esdras stont op/ eñ hi seyde tot hen. Ghi
hebbet onrechtelijcken gedaen/ dat ghi v vreemde
geboren huysurouwen te houwelijcke hebt ghe=
nomen op dat ghi totten sonden van Israel toe sou
det doen/ Eñ nv geeft belijdinge ende grootmakin
ge den HEERE onser vaderen God/ ende volbrin
get sinen wille/ ende gaet wech vanden heydenen
der aerden/ ende van vreemden geboren huysurou
wen/ Ende alle die menichte riep / ende seyde met
luyder stemmen/ Wi sullen doen ghelijck ghy ghe=
seit hebt/ Maer want die menichte groot is/ eñ het
winter is/ en mogen wi butē daers niet staē/ eñ dit
werc en is ons geen werc/ van eenē oft twee dagē
Want wi hebben in desen vele ghesondicht/ so laet
die ouerste der menichten staen/ eñ al dye met ons
inwoonen/ eñ alle die vreemde geboren huysvrou=
wen bi haer hebben/ eñ laet daer in geseten tijt wt
alle plaetsen priesters eñ rechters staē/ tot dat si de
grāscap des HEEREN in deser saecken ontbinden

Jonathas die sone Ezeli ende Ozias/ eñ The=
cam si ontfingen dese dinghen/ eñ Bozoramus/ eñ
Leuis/ eñ Sabatheus / hebben te ghader met dien
ghewracht. Eñ alle die wt der geuanckenissen wa
ren/ stonden na alle dese dinghen.

Eñ Esdras die priestere vercoos hem mannen
grote princen van haren vaderē na die namen/ eñ
si saten te samen in dye nieuwe mane der thiender
maent/ om dese sake te ondersoeckene Eñ daer is
gesloten vanden mannē die vreēde geboren huys=
urouwē haddē/ totten nieuwē maēden der eerster
maent. Eñ daer sijnder geuonden wt dē priesters
verminget/ die vreēde geboren huysvrouwē haddē

Wt den kinderen Jesu / des soons Josedech eñ
sinen broeders / Mascas / eñ Elesar/ Jorib/ ende
Joadeus/ eñ si sloeghen die handen aen/ dat si haer
huisurouwen soudē wtdriuē / eñ om te offeren ter
verbiddinge eenē ramme voor hare onwetenheyt
Eñ wt den kinderē Semeri/ Masseas/ eñ Esses/
eñ Jeelech/ Azarias/ Eñ wt den kinderē Fosore Li
mosas/ hismaenis/ eñ Nathanaee/ Lussio / Jeddus
eñ Talsas/ eñ wt den Leuiten/ Joadus/ eñ Temieas/
eñ Conis/ ende Caitas/ eñ Facteas/ ende Colutas
ende Elionas.

Eñ wt den heyligen sangers Eliarib/ Zaccarus
eñ wt den duerwachters Salumus eñ Tolbanes
eñ wt Israel/ wt den kinderen Forozi/ eñ Remias
eñ Geddias eñ melechias/ eñ Michelus eñ Elea
zarus/ eñ Jemebias / eñ Banas/ eñ wt dē kinderē C
Jolaman/ Chamas/ eñ Zacharias/ eñ Jezeelus/
eñ Joddius/ eñ Erimoth/ eñ Elias/ eñ wt den kin
deren Zatholin/ Eliadas/ eñ Lisumus / Zochias/
eñ Larimoth/ eñ Sabdis/ eñ Tebedias / Eñ wt den
kinderē Zebes/ Johannes/ eñ Amanias/ eñ Zab
dias/ eñ Emeus/ Eñ wt dē kinderen Banni/ Ola
mus/ eñ Malachus/ eñ Jeddeus/ eñ Jasub/ eñ Aza
bus/ eñ Jerimoth eñ wt dē kinderen Addin/ Naa
thus eñ Moosias/ eñ Caleus / ende Raanas/ ende
Maaseas/ Mathathias/ ende Beseel/ eñ Bonnus/
Manasses/ eñ wt dē kinderen Nau/ Neneas ende
Afeas/ Melechias/ eñ Sameas eñ Simon Ben=
gamin/ eñ Machus/ eñ Marras/ Eñ wt den kin=
derē Asom/ Cariaueus / Mathias/ ende Bannus
eñ Elyphalath/ eñ Manasses/ eñ Semei/ Ende wt
den kinderē Bani Jeremias / Muadias/ eñ Abra
mus/ Johel/ eñ Banias / eñ Pelias / eñ Jana/ eñ
Marimoth/ eñ Eliasib/ eñ Pathaneus / eñ Eleasis
eñ Ozizas/ eñ Dielus/ eñ Semedius/ eñ Zambris
eñ Josephus/ Eñ wt den kinderē Nobeit/ Idelus
eñ Mathetias/ ende Sabdus/ ende Zecheda/ Se=
dini/ ende Jessei / Baneas.

Alle dese hadden hen vreēde geborē huysvrou=
wē toe geuoecht / eñ si lieten se gaē met dē kinderē

Eñ die priesters eñ leuitē/ eñ die wt Jsrael waren woonden in Jherusalē/ in dat heel lantschap/ in die nieuwe mane/ der .vij. maēt Eñ die kinderen Jsraels warē in haer wooningen/ Eñ alle die menichte is tsamē vergadert/ op dē vloere die vanden oosten der heyliger poorten is/ eñ si seiden Esdre den bisschop/ eñ den leser/ dat hy die wet Mosi soude halē die gegeuen is vanden HEERE Jsrahels Godt/ Eñ Esdras die hooge priester/ haelde dye wet alle haer der menichten/ vandē mā totte wiue toe/ eñ alle die priesters/ om de wet te hooren alst nieuwe mane der .vij. maēt was/ Eñ hi lasse op den vloer/ die voor die heylige poorte des tēpels is/ vandē eersten licht totten auont toe/ voor die vrouwē eñ mānen/ Eñ si gauen haren sin alle totter wet.

Eñ Esdras die priester ende dye leser der wet stont op eenē houten preecstoel/ welc daer toe ghetimmert was/ Eñ Mathatias/ eñ Sāmus/ Ananias/ Azarias/ Vrias/ Ezechias/ ende Balsamas/ stonden bi hem ter rechter hant/ eñ tot sijnder slincker hant/ Faldeus Misael/ Malachias/ Abustas/ Sabus/ Nabadias/ eñ Zacharias.

Eñ Esdras nā dat boec/ voor alle die menichte/ want hi sadt vore in glorien int aenscouwen alre menschen/ Eñ als hi die wet had wtgelesen/ soe stonden si alle opgerecht/ Eñ Esdras ghebenedide den HEERE dē alder hoochstē God/ dē almachtigen God der heyrscarē/ Eñ alle dat volc antwoorde Amen/ Eñ si hieuē die handē opwaerts/ eñ nedervallēde opter aerden/ aenbadē den HEERE/ Jesus eñ Bancus/ eñ Strabias/ eñ Jeddinus/ eñ Accubus/ eñ Sabbatheus/ eñ Calithes/ eñ Azarias eñ Joardus/ eñ Ananias/ eñ Philias/ eñ die Leuiten die de wet des HEEREN leerden/ si lasen des HEEREN wet in die menichte/ ende si setten elck voor die ghene die die lesse verstonden.

Eñ Attharathes seyde Esdre den opperstē priester eñ leser/ eñ den leuitē die de menichte leerdē segghende/ Desen dach/ is den HEERE heylich/ eñ si weenden alle als si de wet gehoort haddē. Eñ Esdras seyde. Aldus gaet henen/ eñ etet/ alderhāde alder beste dinghen/ ende drinct dat alder soetste/ eñ seyndt hen gauē die se niet en hebbē/ want desen dach is dē heylighen dach des HEEREN/ eñ en wilt niet treurich sijn/ Eñ si gingen al wech/ etē eñ drincken eñ weertscappen/ eñ gauē den genē dies niet en had den te weerschappē/ wāt si sijn grootelic verhoocht met dē woorden/ waer mede si geleert waren/ Eñ si sijn alle vergadert in Jerusalem/ om blijscap te houdē na dat verbont des HEEREN Gods Jsraels

¶ Hier eyndet dat derde boec Esdre/

Hier beghint dat vierde boeck Esdre/

God verwijst den volcke hare ondancbaerheyt eñ boosheit/ hi verhaelt haer sine weldaden/ daer mede hi se bekeerde   Dat eerste. Capittel.

A DAt tweede boec Esdre/ des prophetē des soons Sarie: des soons Helchie/ des soōs Sallum/ des soōs Sadoch des soons Achito/ des soōs Ananie/ des soons Phinees/ des soons Heli/ des soons Amerie/ des soons Azici/ des soons Marimoth/ des soons Saraii/ des soons Vzi/ des soons Bocci/ des soons Abisei/ des soons Pinhas/ des soons Eleasar/ des soons Aaron/ wt den geslachte Leui die geuangē was inder Medē lātscap/ int rijcke Artaxerxes der Persen coninck/

B Eñ dat woort des HEEREN is tot my gesciet seggende/ Gaet eñ verrondicht mijnē volcke haer misdaden/ eñ harē kinderē die ōgerechticheydē/ dye si tegē mi gedaen hebbē/ op dat sijt bootschappen haerē kinder kinderen/ wāt die sondē haerē ouders sijn in diē gewassen/ wāt si hebbē mijns vergetē/ eñ hebbē vreēde Goden geoffert/ En heb icse wt Egiptē niet geleyt/ vandē dienſthuise? Mer si hebbē mi vertoornt eñ si hebbē mijn raden versmaedt/ Maer slaet ghy wt de vlecht wes hoofts/ eñ werpet alle quaet ouer haer/ wāt si en hebbē mijn wet niet ghehoorsaēt geweest/ Mer het volc is ongeleert/ eñ ōgedwōgē hoe lāge sal icse lidē diē ic so vele weldadē gegeuen heb? Jc heb vele coningē om harēt wille bedoruē/ Pharaonē met sijn knapē/ eñ alle sijn heyr heb ic gheslagen/ Jc ōmelde alle heidenē vā harē aēsichte/ eñ ic verstroeyde volckē int oosten/ vā twee prouinciē/ te wetē Tyri eñ Sidonis/ eñ ic sloech al haer vianden doot/ Spreect ghi tot hen seggēde/ Dit seyt de HEERE/ ic heb v daer om door die zee geleyt/ eñ v vāt begin vaste stratē gemaect/ Jc gaf v enē leytsman Mosen eñ dē priester Aarō/ ic gaf v licht door de colomne des viers/ eñ ic dede grote wonderlichedē onder v/ mer ghi hebt mijns vergetē/ seyt die HEERE/ — Esa. i. viij / Ex. xij / deu. xxix

C Dit seyt die almachtighe HEERE/ Die quackele heeft v tot eē tecken geweest/ ic gaf v leegers tot bescherminghe/ eñ daer murmureerde ghi/ eñ ghi en verblidet niet van groter victoriē/ vā v viāden verderuinge in mijnē naē/ maer ghi hebt tot noch toe ghemurmureert/ Waer sijn die weldaden die ic v ghegeuē heb? En riept ghi inder woestijnen niet tot mi doē ghi hōgerde seggende/ Waer toe hebt ghi ons in dese woestine gebracht/ om ons te dodē? het had ons beter geweest/ dē Egiptenaers te dyenē/ dā in dese woestine te steruen/ V suchten smerte my/ eñ ic gaf v Māna tot spijse Ghi hebt der engelē broot geten/ En hieu ic dē herden steen niet wt doen ghi dorstede/ eñ die wateren vloeyden in sathz? Om de hitte decte ic v mette bladerē der boomē Jc deelde v dat vette lant/ eñ ic verwerp die Cananeē/ Pherezeē/ eñ Philisteē van uwē aēsichte wat sal ic v noch doen/ seyt die HEERE? Dit seit die almachtige HEERE/ Doen ghi in die woestine dorstende waert/ in die Amoreeuse riuier/ eñ blasphemeerdet mijnen naē Jck en gaf v geen vier voor blasphemie/ maer hout int water stekende/ maecte ic die riuiere soet/ — exo. xiij. / deu. viij / exo. xvi. / nu. xxiiij / Manna dz is hemels broot / num. xx

D Wat sal ic v doen o Jacob? Juda ghi en hebt niet gehoorsaē willē zijn Jc sal tot ānderē volc gaē eñ ic sal hē minē name geuē op dz si mijn wetlicheidē bewarē/ want ghi hebt mi gelatē/ eñ ic sal v verlatē/ eñ als ghi ontfermhertichz vā mi bidt/ so en sal ic v niet ontfermē/ wāneer ghi mi aenroepē sult/ so en sal ick v niet verhoorē want ghi hebt v handē int bloet besmet eñ uwe voetē en sijn niet traech tot doodslagē te doē — Exo. xv

E Niet als oft ghi mi ghelatē hadt mer v seluē seit die HEERE Dit seit de almachtighe HEERE/ En bad ic v niet als die vader sijn sonē/ eñ dye moeder haer dochteren/ ende als een voedster haer cleyn kinderkens/ op dat ghi mijn volc sout sijn/ eñ ick v Godt/ eñ ghi mijne kinderen sout sijn/ eñ ic v vader? het

om vgaderde ic v ghelijc eene hinne haer kieckẽs
Mat. onder hair vloegelẽ Maer wat sal ic v nv doẽ Ic sal
xxiij. v vvworpẽ vā minẽ aenſichte Als ghi mi offerhāde
brengt/ so sal ic mijn aenſicht vā v afkeerẽ/ Wāt ic
sal uwe hoochtidelijcke dagẽ / ẽn nieuwe maendẽ/
ende v besnijdinghen versmaden ẽn verworpen·
Ic seynde mijn knapẽ die propheten tot v / dye
Esaie welcke ghi naẽ ẽn doerchſte doot / ẽn ghi vſchoret
lxvi haer lichaẽ/ der welcker bloet ick versoeckẽ sal/ vā
Jer. ix uwen handẽ seyt die HERE/
Dit seyt die almachtige HERE. U huis is ver
woest/ ic sal v verwerpẽ ghelijc dye windt die stop
pelẽ/ ẽn die kinderẽ en sullẽ gheene vrucht winnen
wāt si hebbẽ mijn ghebot veracht / ẽn si hebbẽ dat
quaet voor mi is gedaẽ. Ic sal uwe huisen leueren
dẽ comẽde volc/ die mi niet hoorẽde geloouẽ / dien
ic geẽ teeckenẽ en hebbe getoont/ sullẽ doẽ dat ic ge
bodẽ heb/ Si en hebbẽ gheẽ prophetẽ ghesien / ẽn
E si sullen haerder ongherechticheyt ghedencken
Ic getuyge des comẽdẽ volcx ghenade/ wiens
cleyn kinderkẽs verhuegẽ met bliscappẽ / mi nyet
siẽde met vleeschelike oghen/ maer met dẽ geest ghe
looueẽde tgene dat ick ghesept hebbe/ Ẽn nv broedꝰ
aẽscout welcke glorie/ ẽn siet dat volc comẽde van
oostẽ/ welckẽ ic sal gheuẽ dz hertoochscap Abrahā
Isaac/ ẽn Jacob/ ẽn Osee/ ẽn Amos/ ẽn Michee/
ẽn Iohel/ ẽn Abdie/ ẽn Ione ẽn Naim / ẽn Abacuc
Sophonie/ Aggei/ Zacharie ẽn Malacie/ die oock
dye enghel oft bode des HEEREN is gheheeten/

¶ In desen capittele geschiet een clage der sina-
goge ouer hare kinderẽ/ ẽn veel meer āder dincs
dat die verkiesinge ẽn roepinge der heydenẽ be-
tuyghet. Dat.ij. Capittel.
A DIt seyt die HEERE / Ic hebbe dit
volc wtghelept vāder slauernie/ den
welckẽ ic gebodẽ heb gegeuen/ door
mijn knapẽ die propheten die si met
Judi. vi en hebbẽ willẽ hoorẽ maer si hebben
mine raden ydel ghemaect. Dye moeder diese ghe
baert heeft seyt hen / Gaet henen kinderen want
ic ben weduwe ẽn verlatene/ ic heb v met blijschap
pen opghevoedt / ẽn ic heb v verloren met weenin
ge ẽn droefheyt/ wāt ghi hebt gesondicht voor den
HERE/ uwẽ God/ ẽn dat quaet is voor hẽ /dat
hebt ghi gedaẽ / mer wat sal ic v nv doẽ? Ic bẽ we
duwe ẽn verlatene/ Gaet kinderen ẽn bidt vandẽ
HERE ontfermherticheyt
Maer vader ick aẽroepe v tot getuyghe ouer
die moeder der kinderẽ / die mijn verbont niet en
wilden houden / dat ghi hen bescaẽtheyt geeft/ ẽn
hare moeder tot een berooninge / op dat haer kin
derbaringhe niet en ghescheide/ Haer namẽ moe-
B ten onder die heydenẽ verstroeyt werden / si moe-
Ge. xix ten wtghedaen werden vander aerdẽ/ want si heb
ben mijn verbont versmaet.
Wee v Assur/ die de ongherechtige bi v verber
ghet/ Ghi quade volc/ ghedenct wat ic zodoma ẽn
gomorre heb ghedaen / der welcker landt in peck
cleyaerde/ ẽn in ascbdijcken leghet/ Alsoe sal ickse
gheuen die mi niet gehoort en hebben/ seyt die al
machtighe HERE.
Dit seyt dye HEERE/ tot Esdram/ Scoot-
scapt mijnẽ volcke / dat ic hem dat rijcke Jerusalẽ
sal geuen/ dwelc ic Israel soude hebben ghegheuen
ẽn ic sal in hare glorie nemẽ / ẽn ic sal hẽ ewige ta-
bernaculẽ geuẽ / die welcke ic dien bereyt hadde
Dat hout des leuẽs sal hem in eenẽ ruec der saluẽ
zijn / ẽn si en sullen nyet arbeyden noch vermoeyt
werdẽ. Gaet ẽn ghi sullet ontfaen/ Bid v weyni-
ge dagen/ dat si inwoonẽ / Nv is v dat rijc bereyt
waect/ neemt hemel ẽn aerde te getuyge / wāt ic
heb dat quaet vernielt/ ẽn ic hebt goet ghescappen
want ic leue/ seit die HEHE/ Moeder omhelst v
kinderen/ voetse op met bliscappen/ besticht haer
voeten ghelijck een pilaer/ want ick heb v verco-
ren seyt die HERE.
Ẽn ic sal die doodẽ vā herẽ plaetsen verwec-
ken/ ẽn ic salse vandẽ graue wtgeleidẽ/ wāt ick heb
mijnẽ naẽ bekent in Israel. Ghi moeder der kin-
deren/ en wilt niet vresen/ want ic heb v vcorẽ seyt
die HERE / Ic sal v te hulpẽ seindẽ mijn kinderẽ
Esaiam ẽn Jeremiā / tot welckẽ raet heb ick ghe
heilicht ẽn v bereit twelf boomẽ/ met menigerlei
vruchtẽ/ ẽn ooc alsoe vele fonteinẽ vloeyẽde melck
ẽn honich/ ẽn. vij. ongemetẽ bergẽ hebbende roosẽ
ẽn leliẽ / in welckẽ ic met bliscappẽ mijn kinderen
sal veruullẽ/ Rechtuaerdicht die weduwe/ ordelt
dẽ weeskẽ/ geeft dẽ behoeuẽdẽ/ beschermt die ghee
nẽ vader en heeft/ cledet dẽ naectẽ dẽ ghebrokenẽ
ẽn crāckẽ geneset / dẽ creupelẽ en wilt niet belach
en/ beschermt dẽ lammẽ ende den blindẽ laet toe/
totten ghesichte mijnder claerheyt.
Behout den ouden ẽn ionghen binnen v mue
ren/ Als ghi dooden vindt so teekẽtse ẽn begraeftse
se/ ende ic sal v die eerste sittinghe in mijn rijc ghe-
uen. Mijn volck hout stille ẽn rustet / want v ru-
ste sal comen
Ghi goede voester/ voedt v kinderẽ/ besticht haer
voetẽ, Die knechtẽ die ic v gegeuẽ hebbe / niemāt
wt diẽ en sal vergaẽ / wāt ic salse vā uwẽ getale v
soeckẽ. En wilt nz mat werdẽ / wāt als den dach
des gedrāgs ẽn der benauthz sal comẽ/ soe sullen
die andꝰ huylẽ ẽn droeue zijn/ maer ghi sult urolijc
ẽn ouervloedich zijn/ Die heidenẽ sullẽ benijdẽ/ ẽn
en sullẽ tegẽ v nz mogẽ seit de HERE/ Mijn hā
dẽ sullẽ v bedeckẽ / op dz v kinderẽ dat ewich vier
nz siẽ en sullẽ. Moedꝰ zijt genoechlijc met uwẽ kin
derẽ/ wāt ic sal v verlossen seit die HERE / Ghe
denct uwer dooder kinderẽ/ wāt ic salse wtleyden
vander sidẽ der aerdẽ/ ẽn ic sal ōtfermherticheyt met
hẽ doẽ/ wāt ic bẽ ontfermhertich / seyt die almach
tige HERE/ Ōhelst v kinderẽ tot dat ic come / ẽn
bewijse hen ontfermherticheyt / wāt mine fonteinẽ
vloeyẽ ouer/ ẽn mijn genade en sal niet ontbrekẽ
Ic Esdras ontfinc een ghebot vā dẽ HERE/
op dẽ berch Oreb / dat ic tot Israhel soude gaen/
Als ick tot dien quam / soe weder leghedẽ si my
ende versmaden des HEEREN ghebot / Hyer
om segghe ick v/ ghi heidenen/ die hoort ende ver
staet verwachtet uwen herder / hy sal v dye ruste
der eewicheydt gheuen / want die is nae by / dye
int eynde der werelt sal toecomen / Weest bereyt
totten loone des rijcx/ wāt dat eewijghe licht sal v
lichtẽ/ door die eewichz des tijts/ vliet die scaduwe
deser werelt/ ontfangt die genoechlichz uwer glo-
riẽ/ Ic ghetuyge mijnẽ salichmaker openbaerlijck
Ontfāgt die ghepresen gaue ẽn weest vrolijct/ hẽ
danckẽde dye v tottẽ hemelscẽ rijcken gheroepen

heeft. Staet op en̄ staet stijf / en̄ siet dat ghetal der
geteikēder in die weerscap des HEEREN / Die hē
seluē vandē schaduwē der werelt wech hebbē ghe
maect / dye hebbē blinckēde rocken vandē HEERE
ontfanghen / Zion ontfangt v ghetal en̄ besluyt v
verclaerde die des HEEREN wet veruult hebbē
Dat getal uwer kinderē welc ghi begeerde is vol=
bidt dat gebot des HEEREN / op dat v volc ghe=
heylicht werde / welcke vā beginne geroepen is
Ick Esdras sach opten berch Zion een groote
schare die ick niet ghetellen en conste / en̄ si loofden
dē HEERE altesamē met liedekēs. En̄ int midde=
le van haer was een ionghe / hooch van langde / vot
schinende bouē alle dien / en̄ hi sette op elckē hoof=
de vā dien / croonē / en̄ wert meer verhoocht. Met
iiij ic wert met miracule ghehoudē / Doen vraechde ick
v den engel en̄ seide / Heere / wie zijn dese? Welck ant
iij woorde en̄ seyde mi. Dit zijnse / dye den sterfeliken
rock af hebben geleyt / en̄ hebbē den outsterfeliken
genomē / en̄ hebben den name Godts beledē / Nu
werden si ghecroont / en̄ ontfangē die belouinghe /
En̄ ic seyde den engel. Wie is die ionge / die hē die
croonē opset? ende plam rieten in die hant gheeft /
Ende antwoorde, ende seide hi mi. Hi is dye sone
Gods / dē welckē si in die werelt beleden hebben
mer ic begonste groot te maken / die sterfelijc voor
den name ons HEEREN ghestaen hebben.
Doe seyde mi die engel. Gaet vootscapt minen
volcke / hoedanige / en̄ hoe grote wonderlicheden
des HEEREN Gods ghi ghesien hebt

¶ Esdras vertelt die grote werckē Gods / en̄ hy
heeft eenen vrientliken twist met God / om dat hi
die Babiloonsche laet ouer haer heerscapie hebbē

Dat .iij. Capittel

I Int .xxxste. iaer der vstoringe der stat
was ic te Babilonē / en̄ ic wert ver=
schrict op mijn bedde nederligghēde / en̄
mijn gedachtē stegen op / ouer mijn her
te / wāt ic sach die verwoestinghe Zy
ons / en̄ haer ouervloedicheit die in Babilonie woo
dē / en̄ minē geest is alte seer opghescudt indē wint /
en̄ ic begonste veruerlde woordē totte alderhooch
ij. stē te sprekē / en̄ ick seyde. O heerscapper HEERE /
ghi hebt geseyt vā beginne / doe ghi dye aerde plā=
teste / en̄ dat alleene / en̄ geboot dē volcke / en̄ gaeft
Adā eē doot lichaē / maer dat was ooc dat schepsel
uwer hādē en̄ ghi inbliest in hē dē geest des leuēs.
en̄ hi is leuēde ghewoorden / voor v / ende ghi leyde
.iij hem int paradijs / dat v rechte hant hadde gheplāt /
eer dat die aerde toequam.
vi En̄ desen beuaelt ghi uwē wech lief te hebben
iiij en̄ hi ginc voorbi / en̄ ter stont insettede ghi de doot
in hē / en̄ in zijn geslachtē / en̄ daer zijn heidenē / en̄ stā
mē en̄ volckē / en̄ maechscappē geborē dyer gheen
getal en in / En̄ elc volc wandelde na sinē wille / en̄
si dedē wonderlijcke dingē / en̄ si vsmadē v geboden
B Mer ghi brocht die diluuie weder ouer die ghe
viij ne die de werelt bewoondē / en̄ ghy verdeetse. En̄
in elckē vā hē is geschiet gelijc Adamē / dat steruen
also is in desen die diluuie Mer ghi liet comen ee=
nen vā desen / Noe met sinē huyse / en̄ wt hem alle
rechtuaerdige / En̄ het is geschiet / doe si begonsten
ij. te vermenighen / dye opter aerdē woonen / verme=
nichfuldichdē si die kinderē / en̄ die volcken / en̄ ve=
le heidenē / ende si begonsten weder ongodlicheyt

te doen meer dan die eerste
En̄ het is geschiet als si boosheit voor v dedē / so
vercoort ghi eenē mā wt desē / wiēs naē was Abra=
hā / en̄ ghi hadt hē lief en̄ ghi vtoondet hē alleen u=
wē wille / en̄ ghi bescicte eē eewich verbōt / en̄ ghy
seythē dat ghi zijn saet nēmermeer verlatē en sout
En̄ ghi gaeft hē Isaac / En̄ Isaac gaeft ghi Jacob Gen.
en̄ Esau / en̄ ghy hebt v Jacob wtuercoren / mer Gala.
Esau schiet ghi af van dy
En̄ Jacob is v tot eē grote menichte geworden Ge.
En̄ het is geschiet doe ghi zijn saet wt Egiptē leidet Deut.
te so brachtghiit opten berch Sina / En̄ ghi neych Jud.
det dē hemel / en̄ steldet die aerde / en̄ ghi beroerde C
die aerde / en̄ ghi deet die afgrondē beuē / en̄ ghi v
schricte die werelt / en̄ v glorie doorginc vier vieri=
ge poortē / dz viere en̄ aertbeuinge en̄ den wint en̄
dē vorst / op dz ghi Jacobs saet die wet sout geuē /
en̄ geslachte Israel neersticheit. En̄ ghi en naēt dat
quade herte niet wech van hen / dat v wet in hen
hadde vrucht gedaē / Die eerste Adā draghēde dat
quade herte ouertrat / en̄ werdt verwonnē / ia en̄
ooc alle die van hem ghebooren zijn.
En̄ daer is bliuēde broosheit ghewoorden / en̄
die wet met des volcs herte / metter boosheyt der
wortelē / en̄ dat goet is / dat is wech ghegaen / ende
dat boose is gebleuen
En̄ die tijdē zijn doorgegaē en̄ die iarē zijn geeynt rom.
en̄ ghi verwecte v eenē knecht gheheetē Dauid / en̄ eñ. viij.
ghi seit hē te timmerē dye stadt wts naēs / en̄ daer D
te offeren in die selue wieroot / ende offerhanden.
En̄ dat is vele iarē gesciet en̄ si misdedē alle gader / i.pa.
die de stadt bewoondē / in allē dingē dz dedē de ghe
lijc Adā dede / en̄ alle sine ledē / Wat si selue / be sich
dē ooc een boos herte / en̄ ghi leuerdet v stadt indē
handē uwer viandē / Doen si ooc beter dingē dye te
Babilonie wonē? En̄ daer om sal Zyō heerscappē deu. vij
Het is gebuert als ic hier quā en̄ sach die ongod
licheidē dier gheē getal en is / en̄ mijn siele sach vele
misdoēde dit dertichste iare / en̄ mijn hert ginc wt
wāt ic sach hoe ghise sondighēde lijdt / en̄ ghi spaer
det dye ongodlikē dedē / en̄ ghy verdeet v volc / en̄ leu. xxvi
behielt uwe viādē / en̄ ghy en gaues niet te kēnē ic Deuter.
en ghedēcke niet hoe desen wech gelatē sal werdē / xxviij
Doet Babilonie ooc [illegible] beter dingē dā Sion / oft heeft Judi.vi.
hi ander volc gekēt dā Israel? Oft welc geslachte he heb. xi
uet uwe verbont gelooft ghelijc Jacob? Der welc E
ker loon niet gesocht en heeft / noch den arbeyt en
heeft gheē vrucht ghedaē / Want doorgaēde / ginc ic deu. xxx
door in de heidenis / en̄ ic sachse ouer vloēde / en̄ u
wer gebodē niet gedēckēde. Nv dā weecht dā onse ō
gerechticheit in eē scale / ende der gheenre die inder
werelt woonen ende uwen name en sal nyet ghe=
uonden werden dan in Israel / oft wāneer en heb
ben si niet ghesondicht / die de aerde bewonen? oft
welc volc heeft v geboden also gehouden? Israhel
suldi bi namen vinden v geboden ghehoudē te heb
ben / maer die heidenen en sult ghi niet vinden

¶ Die engel straft Esdrā om dat hi hē onderwinde
doordeel gods te gronderen. Dat .iiij. Capit

Ende die engel die tot mi ghesondē is
wiens naē Vriel was / ātwoorde my
en̄ seide mi. Wtgaēde is v herte wt
gegaē / i dese werelt / en̄ ghy dēct des Rom. xi
alre hoochstē wech te begripē En̄ ic Esa. xl
seyde ia mijn HEERE / En̄ hi antwoorde / Ick ben

gesonden/ v te thoonē die wegen / eñ die gelijcke
nissen voor v te settē/ vā welckē/ ist dat ghy my een
van desen vercondicht/ soo sal ick v den wech oock
thoonē dien ghi begeert te sien / ende ic sal v leeren
waer af dat boose herte si/ Eñ ic seyde mijn HERE
KE spreect eñ hi seyde tot mi / Gaet eñ weget my
dat gewichte des viers/ of meet die waeijnghe des
wints/ oft roept mi den dach weder / die voorbi is
gegaen/ Eñ ic antwoorde seggende/ Wie der ghe=
borender soude connē gedoen dat ghi mi van desen
vraecht/ Eñ hi seyde tot mi/ Waer ic vraghende eñ
seyde/ Hoe vele wooningē in dat herte der zee sijn/
ofte hoe vele aderen int begin des afgronts sijn/ of
hoe vele aderen ouer dat firmamēt sijn / of welcke
die wtgangen des paradijs sijn. Ghi sout mischien
seggē/ Ic en bē in dat afgront niet gedaelt/ noch in
die helle ooc nz/ noch ic en bē niet inden hemel geste
gē. Mer nv en heb ic v niet geuraecht dan vanden
viere/ eñ wint / eñ vanden daghe/ daer ghi door zijt
gegaen/ eñ van welckē ghi niet gesceydē en moget
werdē/ eñ ghi en hebt daer niet op geantwoort Eñ
hi seyde mi/ Ghi en cont v dagen niet gekennē die
met v opgewassen sijn / eñ hoe soude v vat des al=
re hoochstē wech mogen begripē/ eñ nv vā buyten
nv die werelt bedoruen is / verstaen moghen die
openbare gebreckelicheit in mijnen aensichte/ Eñ ic
seyde hem/ Het ware beter ghe weest dat wi niet en
warē/ dā noch leuēde/ in ongodlicheden te leuen eñ
te lijden/ eñ niet te verstaen van welcken dinghen/
Eñ hi antwoorde tot mi segghende/ Reysende
bē ic gereist tottē wout der houten des velts/ eñ si
B dachten een gedachte eñ seydē/ Coemt eñ laet ons
gaē/ eñ laet ons aen die zee oorloch maken/ op dz si
voor ons wech gae/ eñ dat wi andere bosscen makē
Eñ des gelijcx die vloeden der zee / eñ si dachtē ooc
een gepeynse eñ seiden/ Coemt opstigende laet ons
die bosscadien des velts beoorlogen/ op dat wi ons
seluē daer een ander lātscap maken/ Eñ dat gepey=
se des wouts is ydel geworden/ want dat vier quā
eñ verteerde dat/ Desghelijckes ooc dat gepeis der
zee vloedē/ want dat zāt stont eñ verboot hē/ Waert
dat ghi deser rechter waert / welckē sout ghi begin=
nen te rechtueerdigen/ welckē verdoemē? Ende ic
antwoorde ende seide/ Warachtelijc si hebben een
ydel gedachte gepeynst/ want dye aerde is dē wou=
de gegeuen / eñ der zee een plaetse hare vloeden te
draghen/ Eñ hi antwoorde mi eñ seyde. Ghi hebt
wel geoordeelt/ eñ waer om en hebt ghi v seluē niet
gheoordelt? Want ghelijc dye aerde den woude is
gegeuen/ eñ die zee haren vloedē/ Also moegen dye
gene die opter aerden woonē/ alleē verstaē die din=
gen die opter aerdē zijn/ eñ nz die bouē die hemelē zijn
eñ die dingen die bouē die hoocheyt der hemelē sijn
Eñ ic antwoorde eñ seyde/ Ick bid v HERE/
dat mi sinne wert gegeuē om te verstaē/ want ic en
wilde niet vragen vā dinē opperstē saken/ mer van
desen die dagelijcx door ons gaen/ waer om dat Is=
C rael dē heidenen tot lachter is gegeuē tvolc dat ghy
lief hadt/ is dē ongodlijcken geslachten ghegheuen/
eñ dye wet onser vaderen is tot verderuinghe ghe=
brocht/ ende die gescreuen gestelteniſsen en sijn nie=
werts/ eñ wi sijn door gegaen vander werelt gelijc
sprinchanen/ eñ onse leuen is verbasinge/ eñ scroe=
minge/ eñ wi en zijn ooc nyet werdich ontfermher=
ticheyt te vercrigen Mer wat sal hi sinē name doē
die ouer ons aengeroepen is? Eñ vā desen vraechde
ic/ eñ hi antwoorde tot mi/ seggende/ Ist dat ghi ve
le ondersoect so sult ghi dickwils verwonderē/ wāt
de werelt haest al haestende door te gane eñ si en be
grijpt niet te dragen die dingen die in toecomenden
tijdē den rechtuaerdigen belooft sijn/ want dese we
relt is vol ongherechticheyts ende broosheden/
Maer daer ghi af vraecht sal ic segghen/ Wandt
dat quaet is ghesaeyt/ ende sijn verderuinghe en is
noch niet gecomen Hier om ist dattet niet omghe=
keert en wordt datter ghesaeyt is/ ende dye plaetse
wech gae daert quaet ghesaeyt is/ soo en sal niet co=
mē daer dat goede gesaeyt is/ Want dat grasch des
quadē saets/ is in Adams herte gesaeyt van begin=
ne/ Eñ hoe vele ongodlicx heuet gebaert tot nv toe
eñ baert tot dz dē dorschtijt coēt/ Rekēt by v seluen
hoe grote vruchte der ongodlicheyt dat grasch des
quadē saets gewonnē heeft/ wanneer die arenē ge
droocht sijn / der welcker gheen ghetal en is / hoe
groten dorsinghe sullen si beghinnen te maken?
Eñ ic antwoorde eñ seyde / Hoe eñ wanneer sul=
len dese dingē gescieden? Waer om zijn onse iarē wey
nich eñ quaet? Eñ hy antwoorde mi seggende/ En
haest ghi niet bouen den alderhoochsten? Ghi haest
ydelijcken bouē hē te sijn / want v ouerrede dinghe is
vele/ Hebben die sielē der rechtueerdiger ooc vā de
sen geuraecht in harē vereydinghen/ seggēde. Hoe
lange hope ic aldus/ eñ wanneer sal die vrucht des
dorschtijts ons loons comen? Ende Hieremiel dye
opperste engel antwoorde tot desen saeckē seggen
de/ Wanneer dat getal der saden in v volbracht is/
want hi heeft die werelt in een wage gewegen/ eñ
die tijdē heeft hi mz eē mate gemeten/ eñ hi en heeft
niet beroert noch opgeweect / tot dat die voorseyde
mate volbracht werde / Eñ ic antwoorde eñ seyde
O heerscapper HERE maer wy sijn oock vol on=
godlicheits/ Eñ mischien om onsen wille/ en werdē
der rechtueerdigher dorschuloeren niet vervult/ om
die sonden der inwoonders opter aerden.
Ende hi antwoorde mi ende seyde / Gaet ende
vraecht de bevruchte oft haer moeder dye draecht
ooc noch mach houden in haer seluen/ als si haer ne=
gen maendē heeft veruult/ Eñ ic seyde/ HERE si
en machse dā niet houden Eñ hi seyde tot mi/ Dye
scappraeyen der sielen inder hellen sijn der moeder
gelekē/ want gelijc die baerdt/ haest te ontulien den
noot der baringen/ also haest dese ooc weder te ghe
uen die gene die haer beuolen sijn/ Vā beghinne sal
dy van desen die ghi begeert te siē gewesen worden
Eñ ic antwoorde eñ seyde Heb ic ghenade voor u=
wē oogen vonden/ eñ ist mogelijc / eñ ic bē bequaē
so wijst mi ofter meer te comen hebbē dā voorledē
is/ oft dz meer door si gegaen bouē dā toecomende
is/ Ic wete dat voorbi is ghegaen/ mer ick en weet
niet wat toecomende is.
Ende hy seyde tot my / Staet ouer dat rechte
deel eñ ic sal v wijsen die bediedenis der gelijckenis=
sen/ eñ ic stont eñ ic sach/ eñ siet eenē bernēden ouen
ginc dore vore mi/ Eñ het is geschiet/ als die vlam
me doorginc sach ic/ eñ siet den roec ginc te bouen/
Hier na ginc een wolck vol waters / door voor my
eñ inseinde grotē regen met eenē storme/ Eñ doen
den storm des regēs door was gegaen/ so ghingen

die druppelē/ Eñ hi seide tot mi / Gelijc dē regen
meer wascht dā die druppelē/ dat vier dā dē rooc
also ouervloeyde die mate/ die voorbi is gegaen/
Mer die druppelē eñ dē rooc gingen te bouē/ Eñ
ic badt eñ seyde/ Meynet ghi dat ick tot in dien da
ge leue? oft wat salder gescien in dien dage? Hi ant
woorde tot mi eñ seyde/ Vandē teekenen daer ghi
mi af vraecht/ mach ic v eens deels seggen/ Maer
ick en ben niet ghesonden v te segghen van uwen
leuen/ want ic en weets niet.

Een sprake Esdre eñ des enghels met malcanderen. Dat.v. Capittel.

Aer vanden teekenen merct alsoe/
Siet die dagē sullē comē in welcken
gegrepen sullē worden/ die de aerde
bewonen in vele chijns/ eñ den wech
der waerheyt sal verborgen worden
eñ dat lantscap sal onvruchtbaer sijn van gheloo=
ue/ eñ de onrechtueerdichz sal vermenichfuldicht
wordē ouer dese die ghi selue siet/ eñ ouer die ghy
voortijts gehoort hebt/ eñ dat lantscap dat ghi nv
siet regnerē/ sulstu corts woest sien/ Maer ist dat
v die alder hoochste geeft te leuē/ soe suldi nae die
derde trompet siē/ eñ die sonne sal onuersiens we
der snachts lichtē/ eñ die mane driemael inden da=
ge/ eñ vanden houte so sal bloet druipē / eñ dē stee
ne sal sine stēme geuē/ eñ die volckē sullē beroert
werdē eñ hi sal regnerē diē si niet en hopen die die
aerde bewonē/ eñ die vogelē sullē tsamē vhuisin=
ge doē/ eñ die Zodomijtsce zee sal hair vissē wech
werpē/ eñ sal snachts eē stēme geuē/ die nz vele mē
scē bekēt en hebbē/ Mer si sullē alle zijn stēme horē
Eñ eē scroeminge sal in vele plaetsen gesciedē
eñ dat vier sal dicwils weō gesondē wordē/ eñ die
wilde beestē sullē verhuisen/ eñ die maencrāke wi
uē sullē selsame wōderē barē/ eñ in soete wateren
sullen soute waterē werden geuonden/ eñ die een
vrient sal tegē den andere vechtē/ eñ dā sal den sin
vborgē werdē/ eñ dat vstant sal afgesceidē werdē
in sijn gemac/ eñ sal vā vele gesocht werdē/ maer
niet geuondē/ Die ongerechticheyt eñ oncuysheyt
sal vermenichfuldicht werden opter aerden.
Dat een lātscap sal sinē naestē vragē eñ seggē
En is die gerechtichz niet door v door gesprongen
die daer rechtuaerdich maect? Eñ dat salt logenē
eñ het sal in die tijt sijn/ dat die mēscē sullē hopen
eñ en sullen niet verweruē / si sullen aerbeydē/ eñ
haer wegen en sullen niet gherecht werden.
Mi is toe gelatē v dese teekenen te seggē/ eñ ist
dz ghi biddēde weder screyt gelijc ghi nv doet / eñ
vast seuē dagē/ so suldi weō noch meer hoorē dan
dese/ Eñ ic ontwaecte/ eñ mijn lichaē vscricte alte
seer/ mijn siele aerbeyde dz si soude ontbrekē/ eñ den en
gel die tot mi comē was / die met mi sprac hielt eñ
stercte mi stellēde op mijn voetē/ eñ het gesciede in
dē tweedē nacht/ dat Saalthiel die leydtsman des
volcs quā tot mi seggende/ Waer waert ghi/ ende
waer ō is v aēsciin drocuich? Oft en weet ghi niet
dz v Israel geloont is/ in dz lātscap haerō vhuysin=
ge? Hier ō staet op eñ smaect broot/ eñ en vlaet ōs
nz gelijc een herder zijn cudde indē hādē der vooser
wolué/ Eñ ic seyde hē/ Gaet vā mi/ eñ en genaect
tot mi nz/ Hi hoorde/ also ic seide eñ hi ginc vā my
ende ic vastede seuen daghen/ huylende / eñ screy=
ende/ ghelijc mi Vriel die enghel gheboden hadde.
Eñ het gesciede na seuē dagē/ eñ die gedachtē
mijs hertē/ warē mi weō alte moylic/ eñ mijn siele
nā weō dē geest ō vstādenisse/ eñ begōst weō rede=
nē te sprekē voor dē alō hoochstē eñ ic seide/ o heer
scapper HERE wt alle vosscadiē der aerdē/ ende
wt al harē bomē/ hebt ghi eenē wijngaert wtuer Esai. v.
corē/ eñ wt alle ō aerdē der werelt hebt ghi v eenē
gracht vercorē/ eñ wt alle bloemen ō wereelt/ hebt
ghi v een lelie vcorē/ eñ wt allē afgrōdē ō zee hebt
ghi v een riuiere vuult/ eñ wt alle getimmerden
stedē hebt ghi v seluē Ziō geheylicht / eñ wt allen
gescapē geuogeltē hebt ghi v eē duyue genoēt/ eñ
wt allē gescapē vreestē / hebt ghi v eē scaep voorsiē
eñ wt allē vmenichfuldichdē volckē hebt ghi v eē
volc vcregē eñ vā allē hebt ghi dezē volc (welc ghi
begeert hebt) eē geproefde wet gegeuē eñ nv HE
RE/ waer om hebt ghi eene/ velē ghelevert / Eñ
hebt op eē wortele/ andō bereyt/ eñ hebt uwē eeni
gē in velē vstroeyt? eñ si vtraden hē/ si die uwē be=
looftē tegē eidē/ eñ de uwē vbōde nz en geloofdē
Eñ hebt ghi v volc hatēde gehatet/ so salt met
uwē hāden gecastijt wordē. Eñ het gesciede als ic
redenē gesprokē hadde/ so is die engel tot my ghe D
sondē/ die dē voorledenen nacht tot my gecomen
was/ eñ seide mi/ Hoort mi/ eñ ic sal v onderwijsē
eñ aēmerct mi/ eñ ic sal v noch meer seggē. Eñ ic
seide mijn HERE spreect/ Eñ hi seide tot mi. Ghi
sijt alte seere becommert om Israel/ Of ghi hē lie
uer hebt gehadt/ dā dē genē die hē gemaect heeft/
eñ ic seyde tot hē/ Neen ic HERE/ mer smert lij=
dende heb ic gesproken / wāt mine nieren pinigen
mi allen vren/ soeckēde te begripene dē wech des
alō hoochstē/ eñ te ondōsoeckē dz deel zijns oordeels/
Eñ hi seide tot mi/ Ghi en vmoges niet/ Eñ ic sey
de/ Waer om HERE? waer toe bē ic geborē/ ofte
waer om en wert mi die baermoeder mijnder moe
der nz een graft? op dat ic Jacobs arbeit niet en sa
ge/ eñ die vermoedinge des geslachtes Israel/ Eñ
hi seide tot mi/ Telt nu die dingē die noch niet ge=
comē en warē/ eñ vgadert mi die verstroyde drup
pelē/ eñ maect mi die dorre bloeme weder groen/
eñ doet mi opē dye geslotē scapraeyen/ eñ brinct
mi die windē die daer in beslotē zijn Thoonet mi dz
beelt ō stēmē/ eñ dā sal ic v dē arbeit toonē diē ghi
begeert te siē/ Eñ ic seide/ Heerscapper HERE/
Wie ist die dese dingē wetē mach? dā die mettē mē
scē geen woninge en heeft/ Mer ic ben onwijs/ eñ
hoe soude ic mogē seggē/ daer ghi mi af geuraecht
hebt? Eñ hi seide tot mi. Also ghi niet een en cōste
gedoē/ vāden genen die geseyt sijn/ also en moecht
ghi mijn ordel niet vindē/ oft int eynde mijn liefde
die ic minē volc belooft heb / Ende ic seyde/ Mer
siet HERE/ ghi sijt by den ghenen dye int eynde E
sijn/ eñ wat sullē si doē / die voor mi geweest sijn/
oft wi/ oft die gene die na ons sullen sijn? Ende hi
seide tot mi/ Ick sal mijn oordeel eenen rinck ghe
lijken/ Gelijc niet der laetster lanckesaemheyt/ al=
soe noch der eerster snelheyt/ Ende ick antwoor=
de ende seyde/ Noch en conste ghi die niet ghema=
ken dye ghemaect sijn/ ende dye zijn/ ende dye toe=
comēde sijn in een/ op dat ghi v oordeel te haesteli
ker thoonē mocht? Ende hi antwoorde mi seggē=
de/ En mach dye creatuer nyet haesten bouen den

stepper noch dye werelt die niet gelijden dye daer inne ghescapen sullen worden in een? En ic seyde Hoe hebt ghi uwen knecht ghesept/ dat ghi leuendich makende / hebt leuendich ghemaect/ die creatuere van v gescapen in een/ en̄ die creatuere ghedoochde dat/ mach sise nv oock tegenwoordich in een dragē? En̄ hi seyde/ vraecht der baermoeder des wijfs/ en̄ ghy sult tot haer seggen / En̄ ist dat ghy baret/ waer om baert ghi vider tijt? Hier om bidt haer dat si thien kinderē teenemael bare / En̄ ick seyde/ Sy en soutse ymmer niet vermoghen maer si moet dat een na den anderen baren.

En̄ hi seyde tot mi/ En̄ also heb ic ooc der aerden eē baermoeder gegeuē die ouer haer gesaeyt sijn vider tijt Wāt gelijc dat onsprekēde kint/ niet
E en baert tgene dat den oudē toebehoort/ also heb ic die werelt bescict/ die vā mi gescapen is/ En̄ ick vragede/ en̄ seide/ Wāt ghi mi nv dē wech hebt gegeuē/ so sal ic voor v sprekē / Wāt onse moeder daer ghi mi vā gesept hebt/ is noch ionc / en̄ nv genaect si der outhz/ En̄ hi ātwoorde mi seggēde/ vraget haer die baert/ en̄ si salt v seggē Ghi sult hair seggen/ Waer om en sijn si nv niet/ die ghi ghebaert hebt/ gelijc den genen die voor v waren/ mer minder van leden? En̄ si selue sal v ooc segghen/ Daer sijn sommige die inder cracht der ionckheyt ghebo
G ren sijn/ en̄ ander dye inder tijt des outheyts / als die baermoeder begonst te ontbrekē/ geboren sijn Aldus merct ooch ghi/ dat ghi minder van leden zijt/ dan die voor v waren/ en̄ die na v comen minder dan ghy/ als out werdende creatueren / ende die sterckheyt der ionckheyt voorby gaende/ En̄ ick seide/ HERE ic bidde v/ ist dat ic ghenade voor dinen ooghen heb geuondē/ verthoont uwē knechte/ door welcke ghi uwe creatuere sult besoecken

Die Enghel bericht Esdram/ ende geeft hem bescheet op sine vragen. Dat.vi.Capittel.

ENde hi seyde tot mi / Indē beghinne
A der aertscher werelt / en̄ eer dat dye wtgangen der werelt stonden / ende eer dat die tsamen cominge der winden waeyden / en̄ eer dat dye stēmen der donderen ghelupt gauen en̄ eer dat die blinckinge der blixemen scheen/ en̄ eer die fundamēten des paradijs beuesticht warē/ en̄ eer dat die scoen bloemen gesien worden en̄ eer dat die beweechde crachten beuestiget worden/ en̄ eer dat die ontellicker ridderscappen der engelen vergadert wordē/ en̄ eer die hoocheden der lucht verhoocht wordē/ en̄ eer dat die maten des firmaments genaet werden/ en̄ eer die schouwen te Zion heet worden/ en̄ eer dat die tegēwoordige iarē ōdersocht worden/ en̄ eer dat die vonden der ghene die nv sondigen veruteemt worden/ en̄ eer dat si besegelt waren/ die dat geloone tot schatten vergaderen/ doē ghedacht ict/ en̄ sijn door my alleen ghemaect/ en̄ niet door eenen anderen.

Ende ick antwoorde en̄ seyde/ Welcke sal die afscheydinghe der tijden sijn? oft wanneer sal dat eynde der eerster sijn/ ende der nauolghender beginsele? Ende hi seyde tot mi / Van Abraham tot Isaac/ doe Iacob/ en̄ Esau/ van hem geboren zijn so hielt Iacobs hant vā beginne den hiel Esaus/ Esau ist eynde deser werelt/ ende Iacob der naco mēder. Des menschen hant tusscen dē hiel en̄ hā[nt] Esdra en wilt anders niet vragen.

En̄ ic antwoorde en̄ seide. O heerschapper ende HERE/ ist dat ic genade voor uwe oogen heb geuonden/ so bid ic/ dat ghi uwē knecht wilt thoon[en] deynde uwer teeckenē/ welcker ghy my eens deels den voorgaenden nacht verthoont hebt.

Ende hy antwoorde ende seyde tot my/ Stae op v voeten/ en̄ hoort die alder volste stemme des gheluyts/ ende daer sal een beroeringe sijn / noch
C die plaetse en sal niet beweecht werden/ in welcke ghi staet. Hier omme als ghi die stemme hoort/ st[aet] en verschrict v niet/ wāt dz woort vā den eynde/ en̄ dat fundamēt der aerden wert verstaen/ want die redene beeft daer af en̄ wert beroert/ wāt si weet dat haer eynde verwisselt moet werdē. En̄ het is gescniet als ict hoorde / so stont ic op/ op mijn voetē en̄ ic hoorde/ en̄ siet een sprekēde stēme/ en̄ hair geluyt als een ghelupt veelder wateren. En̄ seyde Siet die dagē comē en̄ het sal sijn/ als ic sal beginnen te genakē/ dat ic besoeckē mach die op die aerde woonen/ en̄ als ic van hem sal beginnen te versoecken/ die onrechtueerdelijck ghequelt hebben met haerder onrechtuaerdicheyt/ en̄ als dye nederheyt Zyons veruult sal sijn / ende als dye werelt ouer gesegelt sal werdē / welc sal beghinnen door te gaen/ sal ic dese teekenē doen. Die boeckē sullē open gedaen werden voor dat aensicht des firmaments/ en̄ si sullen alte samen sien. en̄ kinderkens van eenē iare/ sullen met hare stēmen spreken/ en̄ die beuruchte sullen ontidige kinderē baren/ van drie oft van vier maenden/ en̄ si sullen leuen ende verweet werden/ En̄ die gesaeyde plaetsen sullen onuerhoets ongesaeyt blijkē / en̄ volle schaprapen sullen ōuerhoets ydel gheuonden worden/ en̄ dye trompet sal met eenē geluyde clinckē/ dye welcke als sise al gehoort sullē hebben/ so sullen si onuerstens verschricken en̄ het sal sijn.

In dien tijde sullen die vrienden/ de vriendē beoorloghen als vianden / en̄ die aerde sal verscroemen met desen/ En̄ die aderē der fonteynē sullen staen/ en̄ en sullen niet afloopē in drie vren/ ende het sal sijn/ alle dye achter ghelaten sal werden wt allen desen/ die ic gesept heb/ die sal behouden worden/ en̄ sal mijn salicheyt sien / en̄ dat eynde uwer werelt/ En̄ die mēschen die ontfangen sijn/ sullen sien/ die de doot niet gesmaect en hebbē van haer
D der gheboorten aen / en̄ dat hert der inwoonders sal verandert worden/ en̄ het sal in eenen anderen sin bekeert worden/ wāt dz quaet sal wtgewischt worden/ en̄ dat bedroch sal wt ghebluscht worden/ Mer dat ghelooue sal bloeyen/ en̄ dye verderflijcheyt sal verwonnen worden / en̄ die waerheyt die so wter maten vele dagen sonder vrucht geweest heeft sal verthoont worden. En̄ het geschiede doē hi mi sprack/ en̄ siet ic sach allenskens op hē / voor welckē ic stont/ en̄ hi seyde dit tot mi. Ic ben gecomē om v te thoonē den tijt der toecomēder nacht Hier om ist dat ghi weder bidt/ ende weder vastet seuen dagen/ so sal ic v weder groter sakē vercondigē dan dese/ die ic by dē dach gehoort heb/ want v stemme is vidē alder hoochstē gehoort/ wāt die stercke heeft v scickinge gesiē / en̄ hi heeft v suuerheyt gesien/ die ghi vā dijnre ionckheyt op hebt ghe

vā dē/en daerom heeft hi mi gesonden/ v alle dese
dingen te verthoonē/en v te seggen. Getrout/en
en wilt niet vreesen/ende en wilt niet haesten/met
den eersten tidē te denckē ydele dingē/en en haest
niet vanden lesten tiden

En hier na ist gescHiet/en ic weende weder/en
ic vaste desgelijcx seuen dagen / op dat ick dye drie
weken soude vullen/die mi geseyt sijn

D En het gesciede optē achstē nacht/en mijn her
te wert weder beroert in my/en ic begōste te spre
ken voor den alderhoochsten/Want minē gheest
wert al te zeer in mi ontsteken/en mijn siele wert
beanct/en ic seyde O HERE/sprekēde hebt ghi
gesproken/vanden beghinne diinre creatueren /
inden eersten dach/segghende / Het worde hemel/
en aerde/en v woort is een volmaect werck/En
doen was den geest oft wint/en die duysternissen
werden omgedragen/en dat swighen/en dat ghe-
luyt der stemmen des menschē/en was noch niet
van v. Doe seynde ghi vā uwen schattē dat licht/
midts welcken lichte/v werck soude blijckē. En
inden tweeden daghe / schiept ghy den gheest des
firmamēts/en ghi geboot hē/dat hy soude deelē/
G en dat hi een deelinghe soude makē tusschē de wa
teren/dat het een deel opwaerts soude gaen/ende
een deel benedē soude bliuen.

En op den derden dach/geboot ghi den wate-
ren vergadert te worden /int. vij. deel der aerdē/
mer. vi. deelē hebt ghy gedroocht en behoudē/ op
datmē daer in zaeye en bouwe/wāt v woort ginc
voor/en het geschiede terstont/want onuersiens
ghinck die vrucht der menichtē voor/en die onge
metē smaec der begeerlicheyt/en dye menigerhā
de bloemē/ met onuerandelike verwe/en rueckē
des ongrondelikē rieckens. Ende dese sijn opten
derden dach gemaect

Maer opten vierden dach/geboot ghi te wor
den dat schijnsel der sonnen/en dlicht der manen/
en die gesteltenissen der sterren/en ghi geboot hē
dat si dē toecomēdē gescapenē mēscē soudē dienē

Op den vijfsten dach seyt ghi den seuēstē dee-
iij. le/daer dat water was vgadert/dattet voort sou-
L.i. de brengen dieren/en geuoghelten/en visschē/ en
het gesciede also. Dat stomme water/dat sonder
siele was/maecte die dieren/die met Gods winc
kinge geheeten werdē/op dat die natien daer wt
dine wonderlicheden soudē vertellen. En doe be
hielt ghi twee sielen/den eenē hiet ghi Henoch/ en
den anderē hiet ghi Leuiathan/ en ghi verschietse
van malcanderē/ want dat seuenste deel/daer dat
water was vergadert/en mochtse niet ōtfaē. En
ghi gaeft Henoch een deel/dat opten derden dach
gedroocht is/op dat hi daer in woonē soude/daer
duysent bergen sijn/mer Leuiathan gaeft ghi dat
seuenste vochtige deel/en ghi hielt dat/op dat het
tot een verslindinge soude wordē/in welckē ghy
wilt/ende als ghi wilt

E Maer opten sesten dach/geboot ghy der aer-
den/dat si voor v soude sceppen vee en beesten/en
cruypende dierē/en hier ouer Adam/dien ghi tot
eenen hertoge hadt gestelt/ ouer alle die werckē/
die ghi gemaect hadt/en wt hē werden wi alle ge
bracht/en dat volc dat ghi vercorē hebt. Alle dese
dingen heb ic HERE voor v geseyt/want om

onsen wille schiept ghi die werelt/maer die anderē
heyden van Adam geboren/seydet ghi niet te wē
sen/en want si den speecsel geleken sijn/en gelijck
een druppe vanden dake/hebt ghi haer ouervloe
dicheyt gelijct

En nv HERE/siet dese heydenen/dye voor G
niet geacht zijn/hebben ons begonst te verheerē/ Exo.iiij
en te verslinden/mer wi v volc/welc ghi geheetē
hebt/uwen eerst geborenen/uwen eenighen/uwē
neerstigen minnaer/wy sijn in haer handen gele-
uert/En is de werelt om ōsen wil geschapē/waer
om en besitten wi de erffenis niet metter werelt?
Hoe lange sullen dese dingen zijn.

¶ Die Enghel verthoont Esdra veel heymelike
en toecomende dinghen ¶ Dat. vij. Ca A

Nde het gesciede/doen ic dese woor-
den gheeynt had te spreken/so is tot
mi gecomē die Engel/die tot mi ge-
sonden was/inden eersten nacht/en
seide tot mi. Esdra staet op/en hoort
die reden die ic tot v ben comē spreken/En hy sey
de. Mijn HERE Godt spreket/En hi seyde tot Luc.xiij
mi. De zee is gheset in een ruym plaetse/op dat si
diep en ongemeten soude zijn/mer den inganc sal
in een enge plaetse gheset sijn/op dattet gelijc den
stroome soude zijn/wāt wye soude willens in die
zee willen gaen/en hē sien/om hē te verheeren? ist
dat hi dat enge niet door en gaet/ hoe soude hi mo
gen comen in dat breede.

Item een ander. Een stadt is ghetimmert en
gheset in een blacke plaetse/en si is vol alder goe-
den/want dē inganc is enge / en in eenē nedergāc
geset/op datter rechter siden vier soude sijn/mer
ter slincker sidē diep water / mer daer is alleē ee-
nen engen pat tusschē hen geset/dat is tussē tvier
en het water/also smal/dat den pat mer eens mē
schen voetstap en begripe

Oft die stadt den mensce tot erffenisse sal wor
den gegeuen/ist dat hi nooit dat voorgesette peri-
cule door en heeft gegaen/hoe sal hi sijn erffenisse
ontfaen? En ic seyde/het is also HERE

En hi seyde tot mi. Also is Israels deel oock/
wāt om hem heeft hy die werelt gemaect/en doe
Adam mijn insettingen ouer getreden is/so isser
geoordeelt watter gheschiet is. En die ingangen
deser werelt zijn enge geworden/ vol smerten en
arbeits. Mer weynich en quaet/en vol vaers/en
zeer met arbeyt onderset. Mer die ingangen der
groter werelt/zijn ruym en seker/en doende vrucht
der onsterflicheit

Ist dan/dat die ingegaen sijn/in deser werelt B
niet en hebben moghen begripen/dese enge ende
ydele dingen/veel min sullen si die heymelike din
gen begripen? Ab waerō wort ghy dan gestoort?
daer ghi vganckelic sijt/en wat wort ghi beroert
daer ghi sterflic zijt? En waerom en naemt ghi nz
in uwer herten/tghene dat toecomende is / maer
dat teghenwoordich is?

Ick antwoorde/en seyde/o heerscapper HE-
RE/siet/ghi hebbet met uwer wet bescHict/wāt
die rechtueerdige sullē dese dingē beerue / mer die
ongelouige en godlose sullē vgaē/ Mer dye recht
ueerdige sullē benauthedē lidē/hopēde ruymhedē
Wāt die ongodlic gedaē hebbē/en geē benauthe-

den geleden en hebben/en sullen die ruymicheden niet si

Eñ hi seyde tot mi/Daer en is geē rechter bouen Godt/noch geen verstaende / ouer den alder opperften /Daer vergaen vele tegenwoordighe/ Wāt die wet Godts die voorgeset is/die wort veracht Want God heeft gebiedende gheboden/den comenden als si quamen/want si dat doende/souden leuen eñ wat si onderhoudē souden/dat si niet gepijnicht en worden

Mer si en sijn hem nyet gehoorsaem geweest/ eñ si hebben hem wederseyt/ eñ si stelden hen seluē

C eē gepeynse der ydelheyt/eñ si setten hē voor dye bedriegelicheden der misdadē/eñ si ouerseydē den alderhoochstē niet te sijn/eñ si en hebbē zijn wegē niet bekent/eñ zijn wet hebbē si versmaet/eñ sijn beloften hebben si verloochent/ eñ si en hebben in sijn wettelicheden geē geloue gehadt/ eñ si en hebben sijn werchen niet volbracht

Daerom Esdra sullē dye ydele den ydelē sijn eñ dye volle dē vollē. Siet/dē tijt sal comē/eñ het sal sijn/wanneer die teekenen sullē comē/dye ic v voorseyt hebbe/eñ die bruyt sal verscinē/eñ blijckende sal die aerde gethoont wordē/die nv ondert deckt wort/eñ alle die vandē voorseydē quadē verlost is/die sal mijn wonderlichedē sien. Wāt mijn sone Jesus sal geopēbaert worden/met den genē die met hem sijn eñ si sullē verblijt wordē/die gelaten sijn in vier hondert iaren

Eñ het sal zijn na dese iarē/eñ mijn sone Christus sal steruē/eñ alle menscē die adē tocht hebbē/ eñ de werelt sal gekeert wordē in dat oude swigē seuen dagen/ghelijck inden eersten oordeele/al so datter niemandt achter ghelaten en sal worden / ende het sal na seuen daghen zijn/ende die werelt die noch niet en waect/sal op gewect werden/ eñ die verdoruen werelt sal steruen/Ende die aerde salse leueren/die in haer geslapen hebben/eñ oock dat stof/dat in swigene woonet/eñ die grauē sullen die sielen leueren die haer beuolen zijn/eñ dye alder hoochste sal opten stoel des oordeels geopēbaert wordē/ende die katiuichedē sullen doorgaē eñ dye lācmoedicheit sal vergadert wordē. Mer dat oordeel sal alleen bliuē/die waerheyt sal staē/ ende dat geloue sal na volgen / ende den loon sal ghetoont worden/ende die gherechticheden sullē waken/ende die ongerechtichedē en sullen gheen heerscappie meer hebben.

Ge. xv.d Eñ ic seyde/Abrahā badt eerst voor de Sodo

Ex.xxxij. mitē/ende Moses voor de vaders/die in de woe-

b stine sondichden/eñ dye nae hem waren voor Israel inden daghen Achab ende Samuels/eñ Dauid voor die verstooringe ende Salomō voor de ghene /dye totter heylichmakinghē quamen/Eñ Elias voor die ghene dye den reghen ontfingen/

iij.reg. ende voor den doodē/dat hi leuen soude /Eñ Eze

xvij. chias voor dat volck /in die daghen Sennacherib

D ende vele voor velen

Eest dan/dat nv dat verganclicke gewassen is/eñ dye ongerechticheit vermenichfuldicht is / ende die rechtueerdighe hebben voor dye goddeloose ghebeden/ waeromme en salt nv oock also niet sijn?

Ende hy antwoorde tot mi seggēde. Die tegē woordige werelt en is dat eynde nyet/dye glorie blijft daer gestadelijc in/Daer om hebben si voor die crancke gebedē/Want den dach des oordeels dat sal dat eynde deser tijt sijn/ende dat beghinsel des tijts der toecomender onsterflichept/in welcken die verderflichept door is ghegaen / ende dye onghemaectheit is ontbondē/ende die ongheloouichept is af gewassen/mer die gherechtichept is ghewassen/dye waerhept is op ghegaen. Dan en sal niemant mogen salich makē/dien/dye verdoruen is/noch verdrucken/den ghenen die hem verwonnen heeft

Eñ ick antwoorde ende seide/Dese mijn redē is deerste eñ dye laetste/want het was beter I dā dat lant niet te geuē/oft als hijt nv gegeuē hadde hem te bedwinghen/op dat hy niet en sondichde/ Want wat batet den menschē in desen tegē woordighen tijt te leuen in droefhept/ ende dye dooden te hopen piningen? O Adam wat hebt ghi gedaē? Want al hebt ghi gesondicht/uwen val en is niet alleen gemaect/maer oock onsen val/die wt v gecomen is /Want wat batet ons/dat ons eenē onsterfliken tijt is belooft/mer wy hebben dootlike wercken ghedaen. Ende om dat ons een eewighe hope is voorseyt/mer wi alder quaetste zijn ydel ghewordē? Ende want ons woonungen der ghesonthept/eñ der vrihept op ghelept zijn/maer wy hebben qualic ghewandelt/Ende wāt dye glorie des alderhoochsten op gelept is/te beschermē die genē/die lancmoedich ghewandelt hebben/ maer wi hebben in die alder quaetste weghen ghewandelt. Eñ want dat paradijs gethoont sal wordē / welcs vruchte onuergāckelic blijft/in welcke vrihept eñ medecine is/maer wi en sullender niet in gaen want wi hebbē in ondancbare plaetsen ghewandelt. Eñ want haer aensichtē bouen die sterren blincken sullen/dye ontberinge ghehadt hebben/mer onse aensichtē sijn swert bouen die duysternissen/want wi en dachten leuēde niet/als wi ongerechticheit deden/dat wi na die doot sullē beghinnē te liden.

E Eñ hi antwoorde mi/eñ seyde. Dat is dat gepeyse der striders/welck dye mensche striden sal/ die opter aerden geborē is/op dat hi lide /dat ghy ghesept hebt/ist dat hi verwonnen wort/Mer ist dat hi verwint/so sal hi ontfaen dat ic segge/wāt dat ist leuē/welc Moses geseyt heeft tot den volcke/doen hi leeefde/seggende. Verkieset v dat leuē op dat ghi leeft/Maer si en gheloofden hem niet/ noch na hem den propheten/ia noch my ooc / dye tot hen ghesproken hebbe/want daer en is gheen droefhept van haer verdoemenissen / ghelijck blijschap sal zijn ouer hem/ dien der salichept wijs is

Ende ick antwoorde ende seyde/ HEERE/ ick weet/ dat dye alderhoochste ontfermhertich is ghcheeten/in dien / dat hy dien ontfermt / dye noch niet in die werelt toe ghecomen en sijn/ ende dat hy dien ontfermt / dye bekeeringhe doen in sijn wet / ende hy is lanckmoedich teghen den ghenen /die gesondicht hebben /ende hy is milde want hi wil gheuen na dat die saecken heysschen/ ende van grooter ontfermhertichept / Wandt hi vermenichfuldighet meer dye ontfermhertic-

heyt desen die tegẽwoordich zijn / ẽn die voorbi zijn gegaen / ẽn die toecomen sullen / Want waert dat hi zijn ontfermherticheden niet en vermenichfuldichde / so en sal die werelt nyet levẽdich gemaect wordẽ / met desen die daer in woonẽ. Ẽn hi scencket / want en schencte hi niet vã zijnder goetheyt / op dat die gene bekeert worden / die ongerechticheyt gedaen hebben / vã haeren ongerechtichedẽ / soe en sout thien duysenste deel der menschen nyet levendich gemaect mogen wordẽ. Ẽn waert dat die rechter niet en vergave / den genen dye met sinẽ woorde genesen zijn / ẽn wt twiste die menichte der versmadinge / daer en souden misschiẽ niet vã al te weinich ghelatẽ wordẽ / in die õtallike menichte.

¶ Esdras bidt voor dat volc Godde en HERE dat hi meer aensien wille zijn bermherticheyt / ẽn die vromicheyt der / weynigher dan die boosheyt van vele

Dat.viij.Capittel

A Ende hi ãtwoorde tot mi segghende. Dese werelt heeft die alderhoochste om vele menschen gemaect / mer die toecomẽde om luttel / Esdra ick sal voor v een gelijckenisse segghen. Hoe sult ghi dye aerde gevragẽ / ẽn si sal v seggẽ / wãt si sal vele meer aerden geven / daermẽ aerden vaten af maken sal / met weynich aerdẽ / daermẽ dat gout af maect.

Also is oock dye daet / der tegenwoordiger werelt / wãt daer zijnder zeer vele gescapẽ / mer daer salder weynich salich wordẽ / Ẽn ic ãtwoorde ẽn seide / Aldus ziele suypt dẽ sin heel wt / ẽn verslint dat verstãt / wãt ghi zijt mede gecomẽ / willẽde ge hoor gheuẽ ẽn prophetere / wãt v en is geen ruym te gegeven / dan alleen te leven / O HEERE / en sult ghi uwẽ knecht niet toelatẽ / dz wi voor v biddẽ / ẽn onser herten zaet / ẽn maect ons verstãt / op dat daer vrucht wt come / waer af levẽ mogẽ alle gescheypnde / dye smenschẽ plaetse sal draghẽ? Wãt ghi zijt alleen / ẽn wi zijn een sceppinghe uwer handen / gelijc ghi gesprokẽ hebt / Ẽn gelijc dat lichaem in dye baermoeder geschapẽ is / ẽn gevende levẽ / v scheppinghe wert in vier ẽn water behoudẽ / ẽn v schepsele lijt negẽ maẽdẽ / uwe creature die in haer geschapẽ is / met dat selve dat behout / ẽn behoudẽ wort / sullen beyde behoudẽ worden / ẽn behoudẽ zijnde / gheeft die baermoeder weder tot haerder tijt / tghene dat in haer gewasschen is.

Want ghi hebt bevolen den borsten / dat si der vruchten melck soudẽ geven op dat / dat gene ghevoedt worde / dat gescapẽ is / eenẽ tijt lanc / ẽn dat ghijt daer na uwer õtfermherticheyt bestelt / ghy hebt hem ghevoet met uwer rechtvaerdicheyt ẽn ghi hebt hem geleert in uwer wet / ẽn ghi hebt hẽ berispt met uwẽ verstãde / ẽn ghi sult hem dooden als uwe creature / ẽn ghi sult hem levende maken als v werc / Aldus ist dan / dat ghy hem verderft / die met so vele arbeyden gescapen is / nidds uwen

B bevele / ẽn mocht ghijt ooc lichtelijc ordineren / dat het behouden worden / datter gemaect is

Ẽn nv HEERE sal ic segghen / van allen menschen int ghemeyn (also ghi weet) Maer O HEERE van uwen volcke / daer ic smerte om lijde / ẽn om v erfsenisse / daer ick rouwe om drage / ẽn om Israel / om welckẽ ic droeve ben / ende om Jacob / om welckẽ ic smerte lijde / hier om sal ic beghinnen te biddẽ bi v / voor my / ẽn voor haer lieden / want ic sie onsen val / onser dye op daerde woonen. Mer ic heb die snelhz des rechters gehoort / dye zijn sal. Hierom hoort mijn stẽme / ẽn verstaet mijn reden / ende ic sal voor v spreken.

Dat begin der woordẽ Esdre eer hi toegenomẽ wert / ẽn ic seide / O HEERE / die inder eewicheyt woont / wiens oogen verheven zijn in die opperste / ẽn in de lucht / ẽn wiens throon onscattelijc is / ẽn glorie onbegripelijck / den welckẽ dat heyr der engelen by staet / met bevinghe / der welcker behoudinghe / in wint ẽn vier ghekeert wort / wiens woort warachtich is / ẽn wiẽs redẽ stantaftich is / wiens bevel sterc is / ẽn ghesteltenisse vervaerlijck wiẽs aensicht die gronden verdorret / ende verbolgentheyt die berghẽ doen verwuylen / ẽn die waerheyt ghetuyget / Verhoort dat gebet ws knechts / ẽn verneẽt mettẽ orẽ / die bedinghe dijns scepsels Joã.viij d mat.v.b

Als ic leve sal ic spreken / en de als ic verstae / so antwoorde ic. Noch en aensiet die misdaden dijns volcx nz / die v inder waerheyt dienẽ. Noch en aenmerct der heydenen ongodlijke neerstichedẽ niet / mer die v getuygenissen met smertẽ bewaert hebben / noch en denct niet die in v aenschouwẽ valsce lick gewandelt hebbẽ / mer ghedenct die met wille de vreese bekẽt hebbẽ / Noch en wiltse niet verliesen / dye beestelike manieren hebben gehadt / mer aensietse die v wet heerlick gheleert hebben / Noch en wort hẽ niet verbolghen / die quader dan de beesten gheoordeelt zijn / mer hebtse lief die altoos in dine gerechticheyt ende glorie betrouwen. C

Want wi ẽn onse vaders in sodanigen siecten quelen / maer ghi sult om ons sondaers / ontfermherticht ghehesten wordẽ / Want als ghi onser ontfermt / dan sult ghi ontfermherticht ghehetẽ worden / als wi gheen wercken der gherechticheyt en hebben. Want die rechtvaerdighe / dien vele goeder wercken op ghelegt zijn / die sullen wt haer eygen wercke loon ontfaen. Want wat is die mensce dat ghi op hem verbolghet / oft dat vergancke-like geslachte / dat ghi op hem so bitter zijt? Want inder waerheyt / daer en is niemant vandẽ ghebo renen / die welcke niet ongodlick gedaen en heeft / ende vanden betrouwenden / dye niet misdaen en heeft / Wãt daer in sal uwe gerechticheyt gheboot schapt worden / ẽn v goetheyt o HEERE / als ghy hen lieden ontfermt / die welcke der goeder wercken niet en hebben. iij.regũ. viij d ro.vij.a. phi.iij.g Gal.ij. iij D

Ẽn hi antwoorde tot mi seggende / Ghy hebt sommighe dinghen te recht ghesproken / ẽn het sal oock na uwe redenen ghescien / Want ic niet waerachteli ic gedenckẽ en sal / op dat schepsele der geenre die ghesondicht hebben voor dye doot / voor dat oordeele / voor dye verdoemenis / mer ic sal verblijt worden / op der rechtvaerdiger schepsel ende ick sal gedencken der pelgrimagien / ẽn der salichmakinghe / ende des loons der wederontfanginghe.

Also ick dan ghesproken hebbe / also ist oock. Want ghelijck die ackerman vele saden op daerde zaeyt / ende plantet plantinghẽ der menichfuldicheyt / maer si en wordẽ niet alle behoudẽ die ghezaeyt zijn noch si en sullen oock niet alle wortelen / die gheplant zijn / alsoe en sullen si oock nyet alle be Ge.iij b Tit.j.f. Mat.xiij xy.

houden worden/die inder werelt gesayet zijn

Ende ic antwoorde eñ seyde. Ist dat ick genade heb gevonden/so laet my sprekẽ. Gelijck als dat saet des ackermās/ist dat nyet op en gaet/oft
E uwen regen eñ ontfanct in tijts/oft ist dat bedorven wort midts veelheit des regēs/alsoe vergaet oec die mensche/dye met uwen handen gemaect is/eñ uwe beelt is hem genoemt/want ghi zijt hē gelijct/om den wilcken alle dingē gheschapē zijn/ eñ ghi hebt hem ghelijct des ackermans sade/En zijt op ons niet gram/O HEERE/maer spaert uwē volcke/eñ ontfermt uwer erfenissen/want ghi ontfermt uwer creatueren

Ende hi antwoorde tot mi seggēde. Dye tegē
F woordich zijn den teghenwoordigen/ende de toecomende den toecomenden. Wāt u overt vele dat ghi mijn creature bouen mi mocht lief hebben/ic heb u/eñ hem dicwil genaket/maer den onrechtveerdighen nymmermeer. Mer daer inne zijt ghy oock wonderlijc voor den alderhoochstē/wāt ghy hebt u verootmoedicht alsoot u betaēt/eñ ghy en hebt u niet gheordeelt/dat ghi onder die rechtveerdige gheglorificeert sout worden/Daerom sullen vele kattivichedē comē/eñ alle allēdich wordē ghemaect/die de werelt bewoonen/indē lesten tijdē/ want si hebben in grooter hoouerdicheyt gewandelt. Maer verstaet ghi voor u/ende van uwē gelijckē versoect glorie/wāt dat paradijs is u lieden open/den boom des levens is geplant/den toecomendē tijt is bereyt/dye overvloedicheyt is bereyt/ die stadt is ghetimmert/die ruste is gheproeft/dye goetheyt is volmaect/eñ de wijsheyt. Dye wortele der quaetheyt is van u ghetreckēt/cranckheyt/eñ dye motte is vā u verborghē/eñ de verderffenisse is in die helle gheuulucht in vergetinghe. Dye sinerten zijn door ghegaen/ende den schat der onsterflicheyt is int eynde gethoont. Hier ōme en wilter niet meer toe doē/te ondersoeckē vander menichten der geenre die vergaen/want si oock ontfanghende dye vryheyt/hebben si den alderhoochsten
G versmaet/eñ si hebben zijn wet veracht/eñ si hebben zijn wegen verlaten.

Maer si hebben zijn rechtveerdighe oock noch vertreden/eñ si seyden in haer herte/datter geen God en was/eñ nochtans wetende dat si sterue̅/ want gelijc ghi sult ontfaen dye dingen die ick geseyt heb/alsoo sullen hem ontfaen dorst ende cruycinghe die hē bereyt zijn/wāt hy en wilde niet dat de mensche verloren werde/Mer si oocdye gescapen zijn hebben sinen naem besmet/diese gescapē heeft/ende zijn hem ondanckbaer geweest/die hem dat leuen heeft bereyt/waerom mijn oordeel nu naket/welc ick niet allen/dan u ende weynighen wos gelijcken heb verthoont.

Ende ick antwoorde ende seyde/Siet HEERE/nu hebt ghi mi gethoōt de menichte der teekenen/die ghy inden laetsten tijt sult beginnen te doen/mer ghi en hebt mi niet verthoont in welcken tijt/ende wanneer.

Teeckenen der toecomender tijt/ende die straffinghe Gods/ende Esdre geschieden oock sommighe openbaringhen

Dat.ix.Capittel.

Ende hi antwoorde tot my seggende. Metende metet den tijt in hē seluen/ ende tsal zijn als ghy siet/wanneer eē B deel der teekenē die voorseyt zijn/sullen door zijn gheghaē/dan sult ghi verstaen/dat dien seluen tijdt is/in welcken die alder hoochste sal beginnen te besoecken de werelt/dye van hem gemaect is/Eñ alsinē in die werelt aertbevinge/ende verstoorynghe des voles sal sien/dā sult ghi verstaē/dat dalō hoochste vā desen dinghē heeft gesproken/van dien dagen die voor u waren Mat. van begin/wāt gelijck het al dat in de werelt gemaect is/begin eñ voleyndinge te gader heeft/eñ die voleyndinge is openbaer/also hebbē des alder hoochsten tiden/openbaer beghinnen in wonderē eñ crachten/eñ de voleyndingen in de daet eñ teekenē/Eñ tsal zijn/alle dye salich gemaect sal zijn/ eñ die door zijn wercke̅ mach ontuliē/eñ door tgeloove in welc ghi ghelooft hebt/sal verlatē wordē vādē voorseydē pericule eñ hy sal sien/den genen/ daer ic door salich make/in mijn lāt/eñ in mijn palen/wāt ic heb my vander werelt aen gheheylicht. Eñ dan sullen si in allenden zijn/die mijn weghen nu misbruyct hebbē/eñ die sullē in pijninghē woonen/diese hebben verworpen in versmadinge

C Want die mi niet ghekent en hebben levende/ eñ weldaden vercreghen hebben/eñ dye mijn wet houeerdelijc versmaet hebbē/doen si noch vryheyt haddē/eñ doen hē noch ruymte open was om berou te bewijsen/en verstondē si niet/mer versmadent dese moetent na die doot in pijninghe bekēnē.

Hierom en wilt noch nyet meer curioos zijn/ hoe de godlose gepijnicht sullen worden/eñ hoe de rechtveerdige salich wordē/eñ welcker werelt si/ eñ om welcke de werelt/eñ wanneer si is/Ende ic antwoorde eñ sprac. Ic heb te voren gesprokē/eñ nu segge ic/eñ ick sal namaels seggē/datter meer zijn die vergaē/dan die behoudē sullen wordē/gelijck die vloet grooter is dan die druppelen.

Eñ hi antwoorde tot mi segghēde. Alsodanich den acker is/soedanich zijn die saden oec/eñ hoedanich de bloemē zijn/sodanich zijn de verwen ooc/ eñ hoedanigē wercker/sodanich is ooc dat werc/ eñ hoedanich dackermans/also is ooc de bouwinge/want het was den tijt der werelt.

Eñ doē/als ic dye so bereyde die nu zijn/eer dye werelt wert/in welcke si wonē soudē/eñ nyemāt en weder seyde mi/Als nu eē yegelijc was/eñ ooc die schepper in dye werelt/dye nu bereyt is/eñ dye maent die niet op en bout/eñ dye wet die onbegrijpelijc is/so zijn haer zedē verdoruē/Eñ ic aēmercte die werelt/ende siet/daer was sorchlickeyt/om die gedachten dye daer in toegecomen zijn.

Eñ ic sacht/eñ ic spaer dese al te zeer/eñ ic hielt mi dat wijnkoornken vander druyve/eñ de plantinge van veel geslachtē. Aldus vergaet die menichte/die sonder sake ghebooren is/eñ mijn druyve/eñ mijn wijnkoornken wert behoudē/eñ mijn plantinge/wāt ic hebse met grootē arbeyde volbracht

Maer ist dat ghy noch seuen ander daghen onderwint/mer ghy en sulter niet in vasten/ghy sult D in velt der bloemen gaen/daer geen huyse getimmert en is/ende ghy sult alleen vandē bloemē des velts eten/ende ghy en sult geen vleesch smaken/

ende ghi en sult geeuen wijn drincken / mer alleen bloemen. Bidt den alderhoochsten sonder ophouden / ē ic sal comen / ē spreken met v.

Ende ick ginck so hy my seyde int velt gheheeten Ardach / ende ic sadt daer in de bloemen. Ende ic adt vanden cruyden des ackers / ē haer spijse is mi tot satheyt geworden.

Ende het ghescbiede na seuen daghen / ende ick sadt / ende adt op hoy / ende mijn herte wert weder geturbeert / ghelijck te voren / Ende mijnen mont is open ghedaen / ende ick begonste voor den alder hoochsten te spreken / ende ick seyde. O HEERE v seluen ons verthoonende / ghy sijt onsen vaderen
d gethoont in die woestine / welcke niet betreden en
ij b wert / ende dat onvruchtbaer is / doen si wt Egipten ghingen / ende segghende seyt ghi / Ghi Israel hoort mi / ē saet Iacob aenmerct mijn redenen.

Siet / ic zaeye mijn wet in v / ē si sal in v vruchte doen / ende dat ghi sult daer in geglorificeert
D worden inder eewicheyt / Want onse vaderen dye wet ontfangende / en hebbense nyet ghehouden / ende si en bewaerden v wetlicheden niet / ende de vrucht der wet en is nyet varende geworden / Noch si en mocht niet / want sy was dine Want diese ontfaen hadden vergingen / niet bewarende dat in hen ge-
E saeyt was.

cij. Ende siet / tis een gewoonte / dat als dye aerdē dat saet ontfaen heeft / oft de zee het schip / ofte een
iij b vat spijse oft dranck / als dat verdoruen is daert in gesaeyt is / oft daert in gelaten is / so worden oock mede verdoruen tghene dat ghesaeyt is / oft dat in ghelaten is / ofte dye dinghen dye ontfaen sijn verdwijnen / ē die ontfaen sijn / en bliuen bi ons niet.

Mer ons en is so niet ghescbiet / Wi die de wet ontfaen hadden / sondighende vergingen wy / ende ons hert datse ontfaen hadde / mer de wet en ver-
F ginc niet / mer si bleef in haren arbeyt.

1.C. Ē als ic dese dingen in mijn herte sprac / so sach ic aen met minē oogē / ē ic sach een wijf ter siden / Ē siet / dese droech rouwe / ē screyde met luyder stemmē / ē si leedt groote smerte inden gemoede / ē hare cleederen waren van een ghescoort / ē assceen op haer hooft. Ende ic liet die gedachten daer ic in peysde / ende ic keerde my tot haer / ē ick seyde haer. Waerō weent ghi / ē lijt smerte int gemoet?

Ende si seyde tot mi / Mijn here / laet mi dat ick
G mi bescreye / ē dat icker noch smerte toe doe / wāt ick ben alte bitter van ghemoede / ende ick ben alte zeer vernedert / Ē ic seyde haer. Wat hebt ghi ghe leden? Segget my / Ē si seyde tot mi. Ic v dienersse was onvruchtbaer / ē en baerde niet / hebbende eenē man dertich iaren / ē ic badt den alderhoochsten dese dertich iaren / nacht ē dach / alle vren / ē alle daghe. Ē het geschiede na .xxx. iaer / dat God my v dienstmaerte verhoorde / ē sach mijn nederheyt / ē aenmercte mijn tribulatie / ē gaf my eenē sone / ē ick wert alte zeer ouer hē verblijt / ē mijn man / ē alle mijn gebueren / ē wi eerden alte seer den sterckien. Ende ick voede hem op met grooten arbeyt. Ende het gescniede doen hi op ghewassen was / ē quā om een huysurouwe te nemen / maecte ick eenen weerschap dach.

Een sprake Esdre ende des wijfs die hem open baerde. Dat .x. Capittel.

Dat .x. Capittel.

Ende het geschiede / doen mijn sone in was ghegaen / in sijn slaepcamer / viel
A hi ē sterf / ē wi keerden allē die lichten om / ē alle mijn ghebueren / ende stonden op / om my te troosten / ē ick ruste tot op den anderen dach / tot snachts toe. Ē het is geschiet / doen si alle gerust hadden / dat si mi souden troosten / dat ick soude rusten / ende ic stont snachts op ē vloot / ē quā in dit velt / ghelijck ghi siet / ē ic en dencke nv niet weder in die stadt te keeren / maer hier te bliuen staen / ē niet te eten / noch te drincken / mer sonder ophouden te weenen / ē te vasten / tot dat ic sterue.

Ē ic liet mijn redenen daer ic in was / ē ic antwoorde met gramschap tot haer segghende. Ghy sotte bouen alle wiuē / en siet ghi niet onse weeninge / ē die dinghen die ons gebueren? Want Zion onse moeder wert met alle droefheyt bedroeft / ē si is in dies nederheyt vernedert / Ē nv / want wy alle weenen ē droeue sijn / want wy sijn alle mede bedroeft / mer ghi wert alleen bedroeft in eenen sone. Vraget der aerden / ē si sal v seggen / dat sijt is / die met rechts soude beweenē / dē valle so veelder / ouer haer spruytende / Want wt haer van beghin sijnse al geboren / ē dander sullen comen / ē siet / si wandelen bi na alle in verdoemenis / ē haer der vele werden wtgheroeyt / Ē wie sal dan meer weenē dan dese / die so grooten menichte verloren heeft / ē niet ghi / die om eenen smerte lijdt? Mer ist dat ghy mi segt / mijn screydinge en is niet gelijc dē screyen der aerden / want ic heb die vrucht mijns buyck verloren / den welckē ic met smertē gebaert heb / maer daerde / na den wech der aerdē / ē die tegēwoordige menichte is in haer wech gegaen / ghelijc si daer wt quam / So seg ic v. Gelijck ghi met arbeyt baerde / also geeft daerde haer vrucht oock den mensche van begin / dien dye si ghemaect heeft / Aldus hout
B nv v smerte bi v seluen / ē draecht sterckelic die geuallen die v gebuert sijn / wāt ist dat ghi dz perc ē eynde Gods rechtueerdicht / so sult ghy sinen raet ooc inder tijt ontfaen / ē in sodanige sult ghi mede ghepresen worden. Hier omme gaet inde stadt tot dinen man.

Ē si seyde tot mi / Ic en sals niet doen / noch ic en sal niet in die stadt gaen / mer ic sal hier steruen / Ē ic sprac noch tot haer ē seyde. En wilt dese redene niet doen / mer consenteert den genen die v raedt. Wāt hoe vele geuallē heeft Zion. Wort doch vertroost om Iherusalēs smerte / want ghi siet dat onse heylichmakinge verwoest is / ē dat onsen outaer vernielt is / ē dat onsen tempel verdoruen is / ē onsen psalter is vernedert / ē den lofsanc heeft geswegen / ē onse vruechde is vergaē / ē dat licht ons candelaers is wt gheblutscht / ē die arcke ons verbonts is gerooft / ē onse heylige dingen sijn besmet / ē den name die ouer ons aengeroepē is / die is bina ontheylicht / ē onse kinderen hebbē smaet geleden / ē onse priesters sijn verbrent / ē onse Leuiten sijn in die gheuanckenisse ghegaen / ende onse maechden sijn geschendt / ende onse wiuen sijn verkrachticht / ende onse rechtueerdighe sijn gherooft / ende onse cleyne kinderkens dye sijn verdaen / ende ons lieden iongen dyenden / ē onse stercke sijn onmachtich ghewrorden. Ē den alder meesten segel

Zion die is berooft van zijnder glorien/ want hi is gelevert inden handen der gheender die ons hatē.

Hier om schudt v groote droeffenisse wt/ ende legt af die menichte der smertē/ op dat v die sterc=
A ke ghenadich si/ eñ die alderhoochste sal v rust ghe=
uen/ van dinen arbeyt eñ moeyte/ Eñ het ghescbie de als ic tot haer sprac/ haer aensicht blincte onuer siens/ eñ haer ghesicht wert een blinckende gedaēte/ also dat ic alte zeer scroemēde wert voor haer/ eñ dat ic dachte/ wat dat ware/ eñ siet/ ōuerhoets gaf si een groot gheluyt der stemmen wt/ vol vreesen/ dat daer de beweghet wert van des wijfs gheluyt/ eñ ick sach/ eñ siet/ die vrouwe en was mi niet meer voor oogē/ mer dye stadt wert ghetimmert/ eñ de plaetse wert ghethoont van grooten fundamenten.

Eñ ic vreesde/ eñ riep met grooter stemmen/ eñ seyde. Waer is Vriel die enghel/ die van beghin tot mi quam? want hi dede mi comē in die menichte/ indē wtganc mijns ghemoets. Eñ mijn eynde is tot verganclicheyt ghewoorden/ eñ mijn ghebet tot lachter.

Eñ als ic dit sprekende was/ so quā hi tot mi/ eñ sach mi/ eñ siet ick was ghestelt als een doode/ eñ mijn verstant was veruremt/ eñ hy hiel mijne rechter hant/ eñ hi sterecte mi/ eñ stelde mi op mijn voeten/ Eñ hi seyde mi/ Wat is v/ eñ waerom is v verstāt verstoort? Eñ ick seyde/ om dat ghi mi verlaten hebt/ eñ ick dede na uwe redenen/ eñ ic ginck wt int velt/ eñ siet ick sach/ dwelck ick niet vertellē en can

Eñ hi seyde tot mi/ Staet als een man/ eñ ic sal v vermanen. Eñ ick seyde/ Mijn HEERE spreect/ en wilt mi niet verlaten/ op datick niet te vergeefs
D en sterue/ want ic sach dat ic nyet en wiste/ ende ick hoore datick nyet en weet. Oft wert minen sin bedrogen/ eñ mine siele beswijmt? Hier om so bid ick v nv/ dat ghy uwen knecht vā desen verwonderen verthoont/ eñ hi antwoorde tot mi seggēde Hoort mi/ eñ ic sal v leeren eñ ic sal v segghē van welcken ghi vreest/ wāt dye alderhoochste heeft v vele verholentheden gheopenbaert. Hi sach uwen rechten wech/ want ghi haert sonder ophouden bedroeft/ voor v volc/ eñ ghi weende al te zeer om Ziō. Aldꝰ is dat verstant des ghesichts/ welc voor v een weynich tijts verscheen. Dye vrouwe die ghi weenēde saecht/ die begonst ghi te troosten/ maer nv en siet ghi dan die ghedaente des wijfs niet meer/ maer v heeft geopenbaert/ dat die stadt getimmert wert/ eñ want si v vanden gevalle haers soons vertelde Dit is die ontbindinge. Dat wijf dat ghi saecht/ dese is Zion/ eñ wāt si v seyde/ dwelc ghi ooc nv sien sult/ als een ghetimmerde stadt/ eñ wāt si v seyde/ datse onvruchtbaer heeft geweest .xxx. iaer/ waer om het .xxx. iaren waren/ doen in haer noch gheen offerhande en was geoffert

Eñ het is ghescbiet na dertich iaren timmerde Salomon die stadt/ eñ offerde offerhanden/ doen wast/ dat dye onvruchtbaer eenē soon baerde. Eñ dat si v seyde/ datse hē met arbeyt opgevoedt heeft/ dat was die wooninghe in Jerusalem/ Eñ wāt si v seyde/ dat haer sone comende in zijn slaepcamer sterf ende hem eenen val ghebuerde/ dat was Jerusalems val/ die ghescbiet is. Ende siet/ ghi hebt haer ghelikenis ghesien/ want doen si den sone beweende/ begonst ghi se te troosten. Ende dat heer anders ghescbiet is/ dat heb ic v verthoont/ Eñ nv siet/ die alderhoochste/ want ghy wter herten bedroeft zijt/ eñ want ghy wt gheheelder herten voor haer lijt/ soo heeft hi v verthoont die claerheyt zijnre glorien/ eñ de schoonheyt zijnre fraeyheyt. Daer om hebbe ick v ghesept/ dat ghi in een velt sout bli-
uen/ daer gheen huys ghetimmert en is/ want ick E
wiste/ dat dye alderhoochste v dese dingen begonst te thoonen daer om seyde ick v/ dat ghi inden acker sout comen/ daer gheen fundament der timmeringhe en is/ Want dat werc der timmeringhen des menschen/ en mocht niet verdraghen wordē in die plaetse/ daer des alderhoochsten stadt begōst wert verthoont te wordē. Hierom en wilt niet vreesen/ noch v hert en verschricke niet/ mer gaet in/ eñ siet dat schijnsel/ eñ dye grootheyt der timmeringhen/ so vele alst v ontfanckelijc is/ metten ghesichte der ooghen te sien/ eñ daer na sult ghi hooren/ so vele alst gehoor uwer oorē ōtfanclic is te hooren. Ghy zijt salich voor vele/ eñ ghi zijt bi den alderhoochstē geroepē/ ghelijc ooc luttele. Ghy sult den nacht die morgen toecomende is/ hier bliuen/ ende dye alder hoochste sal v thoonen dese gesichtē der alder ouerster/ die de alderhoochste doen sal/ den gheuen die opter aerden woonen vanden wtersten daghen. Ende ick sliep den nacht/ also hi mi ghesept hadde.

Hier wort eenen anderen droom ende openbaringe beschreuen ¶ Dat .xi. Capit.

Ende ic sach eenen droome/ ende siet/ vander zee steech eenē arent op/ dye twelf vloghelē/ eñ drye hoofden hadde. Eñ ick sach/ eñ siet/ hy strecte zijn
A vloghelen wt ouer alle aertrijcke/ eñ alle de winden des hemels waeyden op hem/ ende werden vergadert/ Ende ic sach/ eñ van sinē vederen werden contrarie vederen geboren/ eñ si werden tot cleyne eñ lutter vederkens/ eñ zijn hoofdē waren rustēde/ eñ dat middelste hooft was meerder dan dāder hoofdē/ mer die arent rustede met hen.

Eñ ic sach weder/ eñ siet dē arent vlooch met zijn vederen eñ hi regneerde op der aerdē eñ ouer hen die daer inne wonē. Eñ ic sach/ dat hē alle dingen ondꝰ den hemel onderdanich warē/ eñ niemant en seyde tegē hē/ noch niet een vandē creaturen die opter aerden zijn

Eñ noch sach ic/ hoe dz die arēt op zijn clauwen stont/ eñ liet een stēme met sinē vederē wtgaē seggēde. En wilt nz alle te samen wakē/ slaept elc op zijn plaetse/ eñ waect eenē tijt lanc/ Mer dye hoofdē laet indē wtersten behoudē wordē/ Eñ ic sach eñ siet die stēme en ginc nyet wt vā sinē hoofden/ mer vander middelt zijns lichaems.

Eñ ic telde zijn contrarie vederen/ eñ siet/ daer wasser .viij. eñ ic sach/ eñ siet/ ter rechter siden stōt een vedere op eñ regneerde ouer alle aertrijc. Eñ tghesciede doē si regneerde/ so quā haer dat eynde/ eñ haer plaetse en was nz meer/ Eñ die naervolgende stont op eñ regneerde/ eñ si hielt vele tijts. B
Eñ tgesciede als si regneerde/ eñ haer eynde quā dat si nyet meer en verscheen/ ghelijc die eerste

Ende siet daer is een stemme tot haer ghecomen segghende/ Hoort ghi/ die so langhen tijt dye

aerde hebt gehouden. Dese dinghen vercondige ick v/ eer ghi begint niet te blijcken. Niemant na v/ en sal uwen tijt houden/ noch ooc zijn helft. Ende die aerde hief op/ en hielt dat prinscap/ gelijc ooc die eer ste/ en si en verscheen niet. En alsoo gebuerdet van allen den anderen bisonder dat prinscap te voeren ende weder niewerts te verschijnen.

En ic sach/ ende siet/ inder tijt die navolgende ve deren werden op gerecht/ vander rechter siden/ dat si ooc souden regeren/ en wt desen waster die ooc re geerden/ mer corts en werden si niet meer gesien. Want sommige wt hen werden op gherecht/ noch- taus en regeerden si niet/ En ic sach na desen/ ende siet die.rij. vederen en waren niet/ noch die twee vlo- gelkens/ ende daer en bleef niet ouer inden lichame des arents/ dan twee rustende hoofden/ en.vi. ved- kens. En ic sach noch/ en siet/ die ses vederkens zijn gedeylt in twee/ en si bleuen onder thooft dat ter rech ter siden was/ want die vier bleuen in haer plaetse

C En ic sach noch/ dat die onder den vlogelen wa- ren/ begonsten hen op te rechten/ en te regeren/ en ic sach/ ende siet die eene is opgerecht/ mer terstont en was hi niet meer. En die tweede snelliker dan die eerste/ en waren niet meer.

En ic sach/ ende siet/ die twee die ouerbleuen had den/ dachten bi hen seluen/ dat si selue ooc souden regneren/ en doen si dat dachten/ siet/ een der rusten der hoofden/ het welc dat middelste was/ ontwaec te de/ want dat was dat meeste der twee hoofden/ En ic sach/ dat die twee hoofden met hem veruult waren/ en siet dat hooft is bekeert met den genen die met hem waren/ ende at die twee onderste vlo gels/ die daer dachten te regneren

D Mer dat hooft veruaerde alle aertrijc/ ende het heerscapte daer inne/ ouer die gene die de aerde be- woonden met vele arbeyts/ ende het hielt die heerscap pie des aertrijcx/ ouer al die vogelen die gheweest waren. Ende ic sach na desen/ ende siet tmiddelste hooft/ onuersiens en was niet meer/ gelijc ooc die vlogelen. Maer die twee hoofden gingen te bouen de welcke ooc desgelijcs regneerden ouer daerde/ ende ouer die gene die daer in woonden/ Ende ick sach/ ende siet/ dat hooft dat ter rechter siden was verslinde tgene dat ter slincker siden was/ En ick hoorde een stemme my seggende. Beschout tegen v/ en aenmerct dat ghi siet/ En ic sach/ en siet/ als eenen leeu/ verwect vander bosscagie bruUende/ en ic sach/ want hi wt seynde een stemme des mensche totten arent. En hi seyde/ seggende. Hoort ghi en ic sal tot v spreken/ en die alderhoochste sal v segge En zijt ghi niet die te bouen zijt gegaen vande vier dieren/ die ic dede regneren in mijn werelt/ ende op dat door hen dat eynde haerder tijden soude comen?

Ende die vierde quam/ ende verwan alle die die een/ die door waren gegaen/ ende met gewelt hielt bi de werelt met vele vreesen/ en alle de werelt met

E ten alder quaetsten arbeyt/ en bi bewoonde dat aert rijck/ so vele iaren met bedroch/ ende ghi hebt dye aerde geordeelt/ niet met waerheit/ want ghi hebt die sachtmoedige gequelt/ ende ghi hebt die ruste de gequetst/ ende hebt die logenachtige lief gehadt ende ghi hebt haer woonninge bedoruen/ die vrucht maecten/ ende ghi wierpt die mueren neder/ v gee ver die v niet gedeert en hebben

Ende uwen smaet is totten alderhoochste op gegaen/ ende v houaerdicheyt totten stercken. En die alderhoochste heeft aengesien dye houaerdige tijden/ ende siet/ si zijn gheeyndt/ ende haer souden zijn veruult. Hier om en verschijnt ghi aerne niet meer/ ende v veruaerlijke vloghelen/ ende v alder quaetste vederkens/ ende v boose hoofde/ en uwe alder quaetste clauwe/ ende alle v ydele lichaem/ op dat alle daerde vercoelt worde/ en weder kee- re/ verlost zijnde van uwer cracht/ en hopen mach oordeel ende ontfermherticheit/ des gheens die se gemaect heeft.

Noch vreeder vanden voorseyden droome/ en sine wtlegginge.

Dat.rij. Capittel.

A En het gheschiede/ als den leeu dese woorden sprac totten arent. Ende ick sach/ ende siet/ dat hooft dat verwon nen hadde die vier vloghelen/ dye tot hem waren ghegaen/ en waren niet meer/ ende si zijn opgherecht/ dat si souden regne- ren/ ende haer rijck was smal/ en vol oploops

Ende ic sach/ ende siet/ si en verschenen niet/ en alle dat lichaem des arens wert verbrant/ en dye aerde verschricte alte seer/ ende ic ontwaecte van den geruchte mijns ghemoets/ ende van grooter vreesen/ Ende ick seyde mijnen gheeste. Siet/ ghy hebt mi dat gegeuen/ daer inne dat ghi des alder- hoochsten weghen ondersoect. Siet/ noch ben ick vermoeyt van gemoede/ en in mijnen gheest ben ic alte swack/ ende daer is weynich crachten in my/ vander grooter vreesen/ die ic desen nacht ontfae hebbe/ Hyerom sal ic den alderhoochsten bidden/ dat hy mi totten eynde toe stercke. Ende ic seyde/ Heerscapper HEERE/ ist dat ic ghenade voor dij- ne ooghen heb vonden en ben ick bi v gerechtuaer- dicht/ voor vele/ en ooc ist dat mijn gebet sekerlijck

B voor v aensicht is ghestegen/ so sterct my/ vertoont mi uwen knecht die bediedinghe/ ende onderscey- dinghe des veruaerlicx ghesichts op dat ghy mijn siel volcomelijc vertroost/ want ghi hebt mi waer dich geacht/ mi die wterste tijde te verthoonen. En hi seide tot mi/ Dit is de bediedinge des gesichts Den arent/ den welcken ghi op hebt sien stijgen van- der zee dat is dat rijc dat Daniel v broeder int ghe sichte sach/ Maer het en is hem niet bediet/ mer ic bediet v nv. Siet/ die dagen comen/ en daer sal een rijck op staen opter aerden/ ende dat salmen vree- sen/ meer dan alle die ander rijcken/ die voor dat ge- weest zijn/ want daer sullen tweelf coninghen in regneren/ deen na den anderen/ want dye tweede sal beghinnen te regneren/ en hi sal vreederen tijt houden dan die tweelf. Dit is die bediedinghe der tweelf vloeghelen dye ghi saecht.

En die stemme die ghi saecht/ die sprac/ niet van sinen hoofde wtghaende/ mer vanden middel zijns lichaems/ Dit is die bediedinghe/ Want na desen tijt zijns rijcs sullen twiste op staen die niet cleyn en sullen zijn/ ende het sal in pericule van v alle zijn. Maer het sal weder in zijn beginsel gheestelt wor- den/ En want ghi saecht acht onder vlogele aenha- gende sinen vloghele. Dit is die bediedenisse/ Daer in sullen acht coninge op staen/ der welcker tijden licht en rasch sullen zijn/ en twee wt hen sullen vergaen/

Maer als den middeltijt genaect/sullen die vier in-
der tijt gehouden worden/als sinen tijt sal beginnē
te genaken/op dat hi geeynt worde/Maer de twee
sullen totten eynde toe behouden worden

Ende want ghi die drie hoofden hebt sien rusten
de/dit is die bediedenisse/In zijn wterste sal die al-
derhoochste drie rijcken verwecken/ ende hi salder
weder vele toe roepen/ende si sullen die aerde ver-
heeren/eñ die daer in woonen met vele arbeits/bo
uen al die voor dese gheweest hebben/Daerom so
zijn si hoofden des arents geheeten. Want dese sul
len zijn/die zijn ongodlicheden sullen verhalen eñ
die zijn wterste sullen volbrengen/ Ende want ghi
dat groote hooft gesien hebt/niet verschinēde/Dit
is zijn bediedenisse. Want een wt hen sal op zijn bed
de steruen/ende nochtans met pinen/mer die twee
die volherden/sal dat sweert eten / want des eens
sweert sal eten/welc met hem is/maer nochtās sal
dese inden wtersten midts den sweerdē vallen.

Ende want ghi twee ondervlogelen hebt gesien
hen onderworpen bouen dat hooft/welck ter rech
D ter sidē is. Dit is die bediedenisse/Dit zijnse die de al
derhoochste heeft bewaert/tot sinen eynde/ dat is
dat smal rijck ende vol verstooringen.

Dat ghi ooc den leeu hebt gesien/dien ghi vandē
woude saecht ontwaken/ende brullende/ende spre
kende totten arent/ende hem straffende/eñ zijn on
gerechtichede door alle sine redene/gelijck ghi ghe
hoort hebt/Dit is den wint die de alderhoochste ge
houden heeft totten eynde/tot hen / ende haer on-
godlicheden/ende hi salse straffen / ende hi sal haer
verscoringe voor hen voorhouden / Want hi salse
leuende int oordeel stellen/eñ het sal zijn/als hise ge
straft sal hebben/dan sal hise castien. Want mijn o-
uergelbeuen volc/sal hi met sachticheden verlossē
die behouden zijn op mine palen/ ende hi salse ver-
blijden tot dat einde/den dach des oordeels sal co-
men/daer ic van begunne af hebbe gesproken.

Dat is den droom dien ghi gesien hebt/ eñ dese
sijn die bediedinghen. Aldus hebt ghi alleen weer-
dich geweest/dese verborgenthedē des alderhooch
sten te weten/ Hieromme so scriuet alle dese din-
gē/die ghi gesien hebt in eenē boecke/eñ setse in een
verborgen plaetse/eñ ghi sultse den wisen vā uwē
volckeleerē/der welcker hertē/ghi weet datse mo
gen begrijpen/eñ behouden dese verborgē dingen.

Mer verbeyt ghi hier noch seuen ander dagen
op dat v verthoont worde/so wat den alderhooch
sten goet sal duncken v te verthoonen/ Eñ hy ginc
van mi.

E Ende het geschiede/als allet volck hoorde/dat
die seuen daghen voorbi waren/eñ ick nyet weder
gekeert en was in die stadt / ende elck vergaderde
hem/vanden minsten totten meesten/ ende si qua-
men tot mi/ ende seyden my segghende. Wat heb-
ben wi v gesondicht/ ende wat hebben wi onrech-
telijc teghen v ghedaen/dat ghi ons verlatende/in
dese plaetse woont? Want ghy zijt ons alleen ouer-
gebleuen wt allen volcken/ ghelijck een wijndruy
ue wt den wijnghaert/ ghelijck een keersse in dye
duyster plaetse/ ende ghelijck een hauene den sche-
pe/behouden vanden stormen/ Oft en sijn ons die
quaden nyet ghenoch / dye daer gheuieren? Hier
omme/eest dat ghi ons verlaet/ hoe veel beter had
de ons geweest/dat wi ooc verbrant waren met
Zions brant. Want wi en zijn niet beter / dan dye
ghene die daer ghestoruen zijn/ende si screyden met
luyder stemmen

Ende ick antwoorde tot hen seggende/ Israel
betrout/ende en wilt niet droeue zijn ghy huys Ja
cobs. Want uwe gedachtenisse is bi dē alderhooch-
sten ende dye stercke en heeft uwer niet vergheten
inder proeuinghen/ want ick en hebbe di nyet ver
laten/noch ick en ben nyet wtghegaen maer ick
ben in dese plaetse ghecomen/dat ick voor dye ver
latinghe Zions soude bidden/op dat ick ontfarm-
herticheyt soude soecken/ voor die nederheyt dijn
re heylichmakinge/ Eñ nv gaet elck in zijn huys /
eñ ic sal tot v comen na dese daghen.

Ende het volck ghinck wech/alsoo ick hen sey
de/in die stadt/maer ick sadt in dat velt / seuen da-
ghen/ghelijc mi dye Enghel beuolen hadde/ ende
ic adt alleen vanden bloemen des ackers/ vanden
cruyden is mi spijse geworden in dien dage

Vā eenen anderen droome/eñ zijn bediedin-
ge die hē die Engel leert Dat.xiij.Capittel

ENde het is ghesciet na seuen dagen
ende ic droomde snachts eenen droo
me. Ende siet/vāder zee stont eenen A
wint op/ dat hi alle haer vloedē sou-
de verstooten/Ende ic sach/ende siet
dye mēsche wert machtich/met den wolcken des
hemels/ende daer keerde hi sijn aensicht/dat hi sou
de mercken/ende al dat onder hem ghesien wert
dat beefde/ende soo waer zijn stemme van sinen
monde wt ghinck/daer barnden si alle die sine stē-
me hoorden/ghelijck die aerde ruyst/als si dat vier
geuoelt.

Ende ick sach na desen/ende siet/die menichte
der menschen/der welcker gheen ghetal en was /
wert vergadert vanden vier winden des hemels/
ende dat si den man souden bestriden / die op was
gesteghen vander zee/Ende ick sach/ende siet / hy
hadde hem seluen eenen grooten berch wt gegra-
uen/ende hi vlooch op dien/ Mer ick socht dat lāt
schap te sien/oft dye plaetse/ waer af dyen berch
wt gegrauen was/ende ic en vermocht dat niet.

Ende hier na sach ic/ende siet/alle die tot hem
vergadert zijn/dat si hem veruechtende verwinnē
soudē/vreesdē si te zeer/ nochtans dorsten si vech-
ten/eñ siet/als hi den druyst der toecomender me-
nichtē sach/ so en hief hi zijn hant niet op/noch hy
en hielt gheen sweert /noch gheen oorloochs ghe-
were/niet dan(als ick sach)dat hi van sinen mon-
de wt seynde/als een blasinghe des vyers/ende vā
sinen lippen/den wint der vlammen/ende van sijn
der tonghen/seynde hi wt voncken ende stormen.
Ende si zijn al te samen ghemengt/ dese blasinghe
des viers/eñ den wint der vlammē / eñ de menich
te des storms/eñ viel te samē ouer die menichte/
dye welcke bereyt was te vechten met storme/eñ
verbarndese alle dat onuersiens nyet en wert ghe
sien vander ontelliker menichten / dan alleen stof B
ende roock/eñ ic sach/eñ verschricte.

Eñ hier na sach ic dē seluē mēsce neder dalēde
vandē berge/eñ die ander vreedsamighe menichte
tot hem roepende/eñ dat aensichijn veelre mensce
ginck tot hem/sommighe verblidende/ sommighe

bedroeft wesende/ sommighe aengebonden som=
mighe brengende wt hen die gheoffert worden.
Ende ick werdt seer vander menichfuldicheyt
der stromminghe / ende ick wert ghewect / eñ seyde
Ghi hebt uwen knecht van beghinne dese wonde
ren verthoont ende ghy hebt my weerdich geacht
dat ghi mijn bedinghe sout ontfaen/ eñ nv vertoont
mi noch die bediedenisse dees droomts. Alsoe ick v
moede in mijnen sinne/ wee den ghenen die achter
ghelaten worden in dien daghen/ eñ veel meer den
ghenen /die niet achtere gelatē en zijn / Dye niet v
latē en warē dye warē drouic/ Nv verstae ick dye
dinghen dye welcke wech ghesedt sijn inden wter=
sten daghe/ eñ si sullē hen te ghemoete loopē/ Mer
eñ ooc van desen die achter gelaten zijn / Om dies
wille sijn si in grooter sorchlichedē /eñ in vele nodē
ghecomen/ ghelijc dese droomen betoonen / Noch
tan ist den ghenē die in sorgen is /lichtelijcker tot
desen te comene/ dan door te gaen als een wolcke
C vander werelt/ eñ nv te sien dye dinghen dye inden
wtersten ghebueren.
Eñ hi antwoorde tot mi seggende/ Ic sal v die
bediedinghe des gesichts ooc seggen/ eñ daer ghy
af ghesproken hebt sal ick v opendoen / want van
desen hebt ghi geseyt die achter ghelatē zijn /dit is
die bediedinge/ Die dē vaer wech neemt inder tijt
dese heeft hem bewaert/ die in sorchlicheit gheual=
len zijn/ dese zijn die de wercke hebbē eñ dat ghelo
ue totten alder stercsten/ hierom weet dat si meer
gesalicht werden / dye achter ghelaten zijn/ bouen
hē die doot zijn. Dyt zijn die bediedingē des gesichts
Want ghi eenen man hebt sien opstighen van
dat herte der zee/ hi selue ist dye dye alder hoochste
bewaert vele tijden / dye door hē seluē zijn creatue
re heeft verlost/ ende hi sal bescicken dye achter ge=
laten zijn/ Eñ want ghi wt sinen monde hebt sien
wt gaen/ als windt eñ vier/ eñ storm/ ende wāt hy
geen sweerdt/ noch oorloch gewcer en hielt /want
zijn druypsteen sceynde die menichte/ die ghecomen
was /om hem al vechtende te verwinnen . Dyt is
dye bediedenisse.
Siet die dagē comē/ wāneerse dye alderhooch
ste sal beginnen te verlossen dye opter aerden zijn/
ende hi sal in eenen ouerganck des ghemoets co=
men/ ouer die ghene/ die dye aerde bewonē/ Ende
eenyghe sullen dye andere dencken te beuechten/
die een stadt dander/ eñ dye een plaetse dander / en
de dat een volck teghen dat ander volck/ ende dat
een rijc tegen dat ander rijck
Ende het sal zijn als dese dinghen ghescheiden
ende die teekenen die ic v te voren getoont hebbe
D sullen ghebueren/ ende dan sal mijn sone gheopen
baert wordē/ den welckē ghi als een man op hebt
sien stighē/ Eñ het sal zijn/ als alle heidenen zijn stē=
me sullen voorē/ eñ elc sal in zijn stadt zijn oorloghe
achter laten/ dat si teghen malcanderē hebbē/ ende
een ontallike menichte sal in een vergadert werdē
gelijc willende comē/ om hem vechtende te vwin=
nen/ Mer hi sal staē op dē toppe des berchs Zion/
Maer Zion sal comen / eñ sal allen menschen be=
reytende ghetimmert verthoont werden/ ghelick
ghy den berch hebt ghesien/ wtghegrauen sonder
handen / Maer mijn soone sal straffen dese ha=
re ongodlicheden / dye dye heydenen gheuonden

hebben/ die den storme gemaect zijn/ om haer quā
de gepeysen/ eñ cruyssingen/ daer si mede sullē be=
gonst ghecruyst te werden / welcke der vlammen E
ghelijct zijn/ eñ hi salse sonder arbeyt verdoē door
die wet die den viere ghelcken is/ Ende want ghy
hebt ghesien dat hi die ander vreedsaine menichte
tot hem vergaderde / Dese zijn die thien geslachtē
die geuangē gemaect zijn van haren lande /inden
daghe Osee des coninck/ den welcken Salmana=
sar der Assirien coninc gheuanghen leyde/ eñ voer
dese ouer den stroom / eñ si zijn ouergheuoerdt in
een ander landt/ Maer si gauen hen dien raet dat
si die menichte der heydenen soudē achter latē /eñ
dat si voort soudē reysen /in een voerdere lātscap/
daer noyt menschelijke gheslacht in ghewoont en
heeft/ of ymmer daer haer wetlicheden te houdē
dye si in hare lantschap niet en hielden / Sy zijn wt
ghegaen door die enghe inghanghen des strooms
Euphraten.
Die alder hoochste dede hen doen teekenen en
de hi stelde die aderen des strooms/ tot dat si door
waren ghegaen / Want door dat lantschap was
eenē grooten wech der reysen eens iaers / eñ eens
haluen iaers / Want dat landtschap heet Areth/
Doen woondē si daer inne/ tot indē laetsten tijt/ eñ
de nv weder als si beghinnē te comen so sal die alde
hoochste dye aderē des strooms weder stellē / dat
si door moghen gaen/ Om dese sake hebt ghy dye
menichte met vreden ghesien/ Maer oock die ach
ter ghelaten zijn van uwen volcke / dese sijnt dye
binnen uwen percke geuondē worden / Aldus ist
geschiet/ wanneer hi die menichte/ dye vergadert
is/ sal beghinnen te verdoē/ sal hijse bescermē dye
daer ouer ghebleuen sijn/ ende dan sal hi hen vele
wonderen vertoonen. Ende ick seyde HEERE
heerschapper dat thoont mi waer om ick den man
sach opstighen van der herten der zee? F
Ende hi seide mi Ghelijc ghy dese dingen niet
en mocht /noch ondersoecken / noch weten /dye
welcke in die diepte der zee zijn/ alsoe en mochstu=
oock mijnen soon niet sien /noch ooc dye ghene dye
met hem zijn/ dan inden tijt des daechs
Dit is die bediedenisse des drooms/ die ghi ge
sien hebt / ende welc ghy hier alleene verlicht zijt/
Want ghi hebt uwe wet gelaten /ende hebt bi die
mijne neerstelicheit gedaē/ eñ ghesocht. Ghy hebt
uwe leuē in wijsheyt bescict/ eñ dinē sinne hebt ghi
moeder gheheetē / eñ daer om heb ick v loon bi den
alderhoochsten verthoont /Wāt het sal zijn na an
dere drie daghen/ dat ic ander dingen tot v sprekē
sal / ende ic sal v sware ende wonderlijcke dinghen
wtlegghen
Eñ ick ghinck wech/ eñ ick ghinck door inden
velde den alderhoochsten veele louende ende glo=
rificerēde vandē wonderlijchedē die hi door dye tijt
dede. Eñ wāt hi hē regeert/ eñ die indē tijden vol
bracht zijn. Eñ ic sadt daer drie daghen.

God verthoont hem Esdre indē bosch eñ spreect

Dat.xiiij.Capittel

ENde tgesciede optē derdē dage / eñ ic
sat ondr die eyc/ eñ siet die stēme ginc A
wt tegē mi vādē doorne bosch eñ sey
de/ Esdra Esdra/ eñ ic seyde Siet ick
HEERE/ eñ ic stōt op/ op mine voetē

Ende hi seide tot mi / Openbarende / ben ic gropē
baert ouer den doornē / Ende ick sprac Mosi doē
mijn volc in Egipten diende / ende ick seynde hem
Exo.iij.b ende leyde mijn volck wt Egipten / ende ic bracht
hē opten berch van Sina / ende ick hielt hem ve=
le daghen by my / ende ic vertelde hem mijne won
derlichedē / eñ ick verthoonde hē dye heymelichē=
dē der tijden / ende dat eynde / ende ic gheboot hem
seggēde / Dese woordē sult ghi int openbaer doen
ende niet verberghen / Ende nv segghe ick v / dat
ghi die droomen die ghi ghesien hebt / ende die wt
leggingen dye ic v verthoont heb / verberghet in v
herte / Wāt ghi sult vā allē ghenomē werden / ghy
sult bekeert werden / ouerghebleuen met mijnen
rade / ende met ws ghelijcken / totter tijt toe / dat
die tijdē gheeyndt werden / Want dye werelt heeft
haer ioncheyt verlorē / eñ die tijden genakē out te
werdē / Want dye tijt is in twaelf deelē ghedeelt /
eñ haer tienste / ende dye helft des tienstē deels zijn
door ghegaen / mer noch isser ouer dat ouer dye
helft des tienden deels is /

Aldus so bestiert v huys nv / eñ straeft v volck /
B ende vertroost haer verneerderde / ende vercondi
ghet nv der verderflicheit / ende laet varē v sterf=
felijke gedachten / ende werpt vā v die mēschelijke
lasten / ende doet v nv wt die broosche natuere en=
de sedt wech aen deen side / die ghepeysen die v alre
moeylijcste zijn / ende haest v te verhuysen van de=
sen tijden Want die quade dingen die ghy nv ghe
sien hebt ghesciedē / sullē weder argher doen dan
i.ioan.ij dese sijn / Also vele als die werelt / onuermoghēder
matt.xxiiij sal werden van outheyt / also vele sullen ouer die
inwoonders / die sonden ende boosheden werden
vermenichfuldicht. Wāt die waerheyt is verde ver
trocken / ende die lueghen is ghenaket / Nv haestet
dat ghesicht te comen dat ghi ghesien hebt

Eñ ic ātwoorde eñ seide voor v HERE / Siet
ick sal wech gaen ghelijc ghi mi ghe boden hebt / en
de ick sal dat teghenwoordige volck straffen. Mer
die weder gheboren sullen sijn / wye salse vermanē
ende straffen / Aldus is die werelt in duysternissen
geset / eñ die daer in wonē sonder licht / Wāt uwe
wet is ontsteken / want niemant en weet wat van
v ghesciet is / oft wat gheschieden sal / Ist dat ick
C genade in v heb ghevonden / seynt dē heyligē geest
in mi / eñ ic sal scriuē al dat in die werelt gescyet is /
vā beghin wat in uwe wet ghescreuē was / op dat
die menschē den pat moghen vinden / ende dye in=
den wtersten leuen willen / dat si leuen /

Ende hi antwoorde tot mi segghende / Gaēde
vergadert v volck / eñ ghi sult tot hem segghē / dat
si v binnē veertich daghen niet en soecken / Maer
vergadert v vele vliederboomē / ende neemt met
v Saream / Dabriam / Selemiam / Echanum / eñ
Asiel / dese vijue die bereyt sijn om snellijc te scriuen
D Ende ghy sult hier comen / ende ick sal in v hertē
een keerse des verstāts ontfinckē / welcke niet wt
gedaen en sal werden / tot dat geeynt zijn / dye din
ghen / die ghi sult beghinnen te scriuen / Ende dan
volbracht sijnde / sult ghi die sommighe openbaer
maken / sommighe sult ghi den wijsen verborgent
lijc leuerē. Want morghen in deser uren / sult ghy
beghinnen te scriuen.

Ende ick ben gereyst also hi mi ghebood / eñ ick
vergaderde allet volck / ende seyde / Hoort Israel
dese woorden / Onse vaderen zijn in vreēde landen
ghereyst / van beghin in Egiptē / eñ si zijn van daer
verlost eñ si ontfinghen die wet des leuens / dye si
niet bewaert en hebbē / die ghi oock na hen ouerge=
treden hebt / Eñ dit lant is v te deele ghegeuē / eñ
dat lant Zion / eñ v vaders / eñ ghi hebt ongerech
ticheyt ghedaē / eñ ghi en hebt die wegen / niet ghe
houdē / die v die alderhoochste heeft gheboden

Eñ wāt hi een rechtueerdich rechter is / soe nā
hi weder vā v inder tijt / dat hi gescinct hadde. Eñ
nv zijt ghi hier / eñ uwe broeders zijn binnen ons
v / Hier om ist dat ghi uwen sinne bedwinct / eñ v
herte onderwijst leuendich / so sult ghi behoudē zijn /
eñ na die doot / sult ghi ontfermherticheyt vercrij=
gē / Want dat oordeel sal na die doot comē / als wy
weder leuēde sullē werdē / eñ dan sullen der recht
ueerdigher namē blijcken / eñ der godloser namen
sullen metter daet ghetoont werdē / Aldus en co=
me nv niemāt / tot mi noch en soecke mi tot veer= i.re.b.
tich dagen toe
E Eñ ic nā vijf mannē / also hi my ghebodē had /
eñ wi ghinghē int velt / eñ bleuē daer / Eñ ick ben
tot dē anderē dach ghecomen / eñ siet / een stemme
riep mi / segghēde / Esdra doet uwen mont open /
eñ drinct / dat ick v geue / Eñ ick dede mijnē mont
open / eñ siet / een volle drincuat wert mi gelangt /
Dat was vol waters / eñ zijn verwe was ghelijck
als vier / Eñ ick nam eñ dranct / eñ als ick daer wt
ghedroncken hadde / soe wert mijn herte verstan=
dich / ende in mijn borste groeyde wijsheyt / Wāt
mijnē gheest wert bewaert midts der ghedachte
nisse / Eñ mijnē mont wert open gedaen / eñ en is
niet meer gheslotē / Die alder hoochste gaf dē vijf
mannē verstandenisse / eñ si screuen die hooge din=
ghē der nacht / die si niet en wisten / welcke gescyt
wordē / snachts aten si broot / maer tsdaechs sprac
ic eñ snachts en swege ic niet. Eñ binnen veertich
daghē / screuen si twee hondert / eñ vier boecken.

Eñ het ghesciede / als si veertich daghen ver
vult hadden / soe sprac die alder hoochste seggēde /
Die eerste dye ghi ghescreuen hebt / dye spreect int
openbaer / op dat dye weerdighe eñ onweerdighe
die lesen / maer die seuentich laetste / sult ghi bewa
rē / eñ ghi sultse allē dē wijsen vandē volcke leue=
ren / Want in desen is die adere der verstandenis=
se / eñ die fonteyne der wijsheyt / eñ dē stroom der
kennissen / Eñ ic dede also

God die HERE openbaret Esdre die straffingē
die hi ouer dat sondige volcke wil latē gaen / ende
heet et hem dat blit haer lieden vercondige

Dat .xv. Capittel

Siet spreect indē ooren mijns volcs / F
die redene der prophetiē / welck ic in
uwē mont sal seynden / seyt die HE=
RE / eñ doet / dat si mi enē brief gescre
uē werdē / want het is die waerheit
Eñ vreest niet vandē ghedachtē teghē v / noch dye
ongheloouichedē der teghēsprekers / en laet v nyet
verscricken / want alle ongheloouighe sal in zijn
ongelouicheit steruen / Siet ic vrēge ouer dit aert
rijc (seyt die HEERE / quade dinghē / tzweerdt)
eñ honger / eñ dē doot / eñ dye verderffenisse. Wāt
die boosheyt heeft die ouerhāt op alle die aerde / eñ

haer schadelike wercken sijn veruult.

Daer om seyt die HEERE/ Nv en sal ic niet swi
ghen van uwer boosheyt/ welcke si booslijck doen
noch ic en sal niet verdraghen dat si oock soe boos=
lijck doen/ Siet dat onsculdighe ende droeue bloet
roeptet tot mi/ en der rechtueerdigher sielen roepen
volherdelijc/ Wrekende sal ick die wreken seyt dye
HEERE/ ende ick sal alle onschuldighe bloet wt
dien tot mi nemen

Siet mijn volc wert als een cudde schapen tot
ter dodinghe gheleyt/ nv en sal ick nyet lijden dat
het in Egipten woone/ mer ic salt wtleyden in een
machtighe hant/ en eenen hooghen arme/ en ic salt
metter plaghen slaen ghelijc te voren/ en ick sal al=
le sijn lant schenden. Egipten sal weenen / en sijn
fundamenten metter plaghen gheslaghen/ en met
ter castidinghe welcke hem Godt sal toe bringhen

Die bouwers die dat lant wercken sullen wee=
nen/ wandt hare saden sullen ontbreken/ vanden
C vernenden winde/ ende vanden haghel/ en van een
vuaerlijcke planete. Wee der werelt / en dye daer
inne woonen/ want het sweert is genaect en haer v
derfenisse/ en deen volc sal tegen den anderen volc
ke opstaen totten strijde/ en sweerden in haren han=
den/ Want die menschen sullen onstantachtich sijn/
en deen den anderen te machtich werdende/ en sul-
len si haren coninc en princen niet achten/ die wegen
haerder daden en handelingen in hare gewelt

Een mensche sal in die stadt begheeren te gaen
en en sal niet moghen/ Want om haer houerdicheit
sullen die steden verstoret werden/ die huisen sullen
verstrict werden/ die menschen sullen vreesen/ Die
mensche en sal sinen naesten niet ontfermen/ om te
onielen/ haer huysen totten sweerde/ om te roouen
haer goeden om den hongher des broots/ en groote
tribulatie.

Siet ic roepe te samen seyt Godt/ alle coningen
der aerden om mi te ontsiene/ die van oosten sijn/ en van
suyden en noorden/ en van Libano/ om tot hem te bekeeren
en weder te geuen/ welcke si dien gegeuen hebben/ ge
lijc si tot heden toe mijnen wtuercorenen doen/ also sal
D ic ooc doen en weder geuen in haren scoot/ Dit seyt
die HEERE God/ Mine rechter hant en sal niet
sparen/ ouer die sondaers / noch dat sweert en sal nyet
ophouden/ vanden genen die onschuldich bloet stor=
ten/ opter aerden/ Hier is wtgegaen van sijnder gram
scappen/ en heeft die fundamenten der aerden ver
slindt/ en die sondaers gelijc ontsteken stroo.

Wee den dye sondighen/ ende en houden mijn
ghebodeu niet/ seyt die HEERE. Ick en salse niet
sparen/ kinderen gaet wech vander macht/ En wil
let mijne heylichmakinge niet besmetten/ want die
HEERE kentse alle dye teghen hem sondighen/
Daer om heeft hijse in dye doot ghelevert/ en in die
verderfenisse/ Want nv sijn die quade dingen ouer
dat aertrijck ghecomen / en ghi sult daer in blijuen/
E Want God en sal v niet verlossen om dat ghi tegen
hem gesondicht hebt.

Siet een veruaerlijcke gesichte / en dies aensichte
van oosten/ Ende die natie der draken der Arabiers
sullen wtgaen in vele wagenen/ en ghelijck blasin=
ghe wert haer ghetal opter aerden gedraghen/ op
dat alle diese hooren rasende in gramscappen/ vree
sen ende beuen/ en als wilde beyren wt den bosschen
sullen si wtgaen/ en sullen toecomen in groter cracht
ende si sullen met hen inden strijdt staen / en si sullen
verwoesten dat deel der Assiriers lants.

Ende hier nae sullen dye draken die ouerhandt
nemen/ gedachtich haerder geboorten/ en si sullen
hen om keeren te samen sweerende / met grooter
crachte/ om die te veruolgen/ Dese sullen verstoort
worden/ en sullen swighen/ en si sullen haer voeten
ter vlucht keeren/ en dye ondersitter vander Assiriers
cleyn landekens salse belegghen / en sal een van dien
wtmaken / en in haren heyr sal vreese en beuinghe
sijn/ en strijdinge teghen haer coninghen.

Siet een volcke vanden oosten / en vanden noor
den totten suyden/ en haer aensicht alte afgrijselijc
vol gramschappen ende onweders/ en si sullen tsa= F
men stooten/ ende si sullen een ouervloedighe ghe=
sterte opter aerden/ en haer gesterte tsamen stoten
En dbloet sal sijn vanden sweerde totten buyc toe/
en des menschen roocke tot des hemels stroysele/
en daer sal grote beuinghe en vreese opter aerden
sijn/ en si sullen verreysen / dye dye gramschap sullen
sien/ ende beuinghe salse beuaen.

En ouervloedige dicke wolcken/ met reghene
vanden suyden/ en noorden / en dat ander deel van
den westen/ en die winden sullen douerhant nemen van
den oosten/ en si sullense weder besluyten/ ende die
wolcke die hi in gramschap verwecte/ en dat ghe=
sterte/ om eene verschrickinge te maken/ ten oosten
winde en ten westen salt ghescent werden/ en gro=
te ende machtighe wolcken vol gramschappen en
dat ghesterte / sullen verhoocht werden / op dat si
alle die aerde ende die daer in woonen verschricken/
ende si sullen instorten ouer alle hooghe wtschijnen=
de plaetsen een eyselijcke ghesterte / vier ende ha=
ghel/ ende vliegende sweerden/ en vele wateren/ al
so dat ooc alle velden veruult sullen worden/ en al=
le riuieren met veelheyt der wateren / en si sullen
steden en muere/ en berghen ende bosschen/ en bou
ten der bosschen/ en thoy der beemden/ en haer co=
renvederuen/ en si sullen stantachtich door ghaen
tot Babilonien toe / si sullense verschricken/ si sullen
tot die selue tsamen comen/ en si sullense beleggen/
en si sullen tghesterte/ en alle gramschap ouer haer
wtstorten.

En tstof en den rooc sal van onder opgaen/ tot=
ten hemel toe / en si sullense al dye consumme lig=
ghen/ beweenen/ en die onder haer ouer blijuen/ sul
len den ghenen dienen/ diese verschrict hebben.

En ghi Asia die v ooc op die hope van Babilo G
nien vtroost hebt/ en een erte haers persoons. Wee
v ghi catiuige / om dat ghi v haer gelijc hebt gemaect
en verciert hebt uwe dochteren in hoerderie / om te
behaghen/ en te glorieren in v boelieerders die al=
tijt begeert hebben met v te hoereren/ Ghi zijt dye
onhartste stadt nagevolcht/ in allen haren wercken/ en
haren vonden/ daer om seyt God/ Ic sal v quade din
gen insenden/ weduscap/ armoede/ en hongher/ en
sweert en die pestilentie / om uwe huysen woest te
maken/ van der scheidinge/ en van der doot/ en die glorie
uwer cracht sal gelijc een bloem verdroocht werden
als die hitte op sal gaen/ dye ouer v ghesonden is/
Ghi sult cranc werden gelijc als een arm wijfken ge
slagen en geastijdet vanden wonden. Also dat die mach
tighe ende minnaers v met en sullen mogen ontfaen

Ende en sal ic v alsoo niet wātrouwelic lief hebben seyt dye HEERE? Het en ware dat ghi mijn wtuercorenen haddet ghedoot in alre tijt / verhoogē dye de slauinghe dijnder handen / eñ ghesept ouer harē doot / als ghi dronckē waert / verciert die ghedaente des aenschijns? Dat loon uwer hoerderien in uwen scoot / daer om suldi betalinghe ontfaen

Ghelijck ghi mijnen wtuercorenen sult doen seyt die HEERE / alsoe sal v God doen / ende sal v in quaet leueren

Eñ v kinderen sullen van hongher steruen / ende ghi sult midts den swaerde vallen / eñ uwe stedē sullē vnielt werdē / eñ alle dye uwe sullen midts den swaerde int velt vallen / Eñ die in die bergen zijn / sullen van hongher steruen / ende sullen haer vleesch etē eñ bloet drinckē / vā honger des broots eñ dorst des waters. Ghi ontsalighe sult door dye zeē comē ende sult weder quade dinghen ontfaen /

Eñ inden doorganc sullen si die ghedode stadt ghewеldelije tegen een verscoren / ende si sullē eenich deel ws lants wtroeyē / eñ dat deel uwer glorien sullen si vernielen / Voort aen dye weder ghekeerde / wederkeerende. Eñ als ghi verdoruē zijt sult ghy hen voor stoppelen wesen / ende si sullen v voor vier wesen Eñ si sullen v verslinden ende v steden / v lant / eñ v bergen / alle uwe bosschagien / ende dat vruchtdraghende hout / sullen si met vier verbernen / Si sullen v sonen gheuanghen leyden / ende wat ghi hebt sullen si tot eenen roof hebben / eñ si sullen die glorie ws aenschijns verderuen

Ten heydenen wordt oock hare straffinghe voor seyt / eñ hoe hē dat volcke Gods daer inne houdē sal. Dat .xv. Capittel.

A VEe v Babilonien ende Asia / wee v Egipten / ende Syria Omgordet v met sacken eñ hayren cleederē / ende beschreyt v kinderē / ende weest droeuich want uwe vernielinghe is ghemaect / het swaert is onder v ghesonden / ende wye is die dat afkeeren sal? Het vier is in v ghesonden ende wie ist diet wtblusschen sal? V zijn quade dinghen toe ghesonden ende wye ist dyese verdriuen sal? Sal ooc yemāt veriaghen den hongherigē leeu in dat bossche? Of sal wt blusschen dat vier in dye stoppele / ter stont alst beghint te bernen? Sal oock yemāt dat gescut vā eenē sterckē schutter ghescotē weder om driuen? Dye stercke HEERE / seyndt quaet toe / eñ wie ist diet vdriuen sal? Daer is vier wt sijnre gramscappen gegaen / eñ wie ist diet wt blusschen sal / Hi sal blixemē / eñ wie en sal niet vreesen / hi sal dōderē eñ wie en sal niet scroemen? Dye HEERE sal dreyghen / ende wie en sal niet gronde lijck te stucken ghewreuen werden van sinen aensichte.

Dye aerde beefde / eñ haer fundamēten / die zee
B bloeyt vander diepten / eñ haer vloeden sullē verstoort werden / ende haer visschen vanden aensichte / des HEEREN / eñ vādē claerheyt sijnre cracht want zijn rechte hant is stercke die den boge spāt / zijn pijlen scherp / die van hem gescoten werdē / en sullen niet cupsseē als si beghinnen ghelchoten te werden in die eynden der aerden /

Siet dye quade dinghen werden ghesonden ende en sullen niet wederkeeren / tot dat si op die aerde comen / Het vier wert ontsinct / ende ten sal niet wtghebluscht wordē / tot dz het de fundamēten der aerden verteert hebbe Ghelijc et gescutte ghescotē vā eenē vromē scutter niet weder en keert / also en sullē niet weder keerē die quade dingē / die welcke opter aerdē gesonden sullen wordē

Wee mi wee mi / wie sal my verlossen in dyen daghen / Dat beghinsel der smerten ende veelder suchtinghen / dat beghinsel des hongers / eñ veels vernielingens / Dat beghinsel der oorlogen / ende die machtige sullen scromē / dat beginsel der quader dinghen / ende si sullen alle beuen / Wat sal ick in desen doen / als die quade dinghen comen / Siet hongher ende plaghe / ende tribulatie eñ bāgicheden zijn gesonden / als gheesselen ter beteringhe / ende in allen desen en sullen si nyet bekeeren van haren ongerechtichedē / noch si en sullen der geesselen altoos niet gedachtich zijn /

Syet den lijfcost sal goede coop sijn opter aerden / alsoe dat si sullen meynen / dat hen den vrede C
ghesonden si / eñ dan sullen die quade dingen bloeyen opter aerden / dat sweerdt hongher / ende groote onrust. Wāt daer salder vele die de aerde bewonen / van hongere verghaen / ende dat sweerdt sal die andere verdoen / die ouer bliuē vanden hongere / eñ die doodē sullē als drec wech ghewórpē worden / ende daer en sal niemāt sijn diese vertrooste / Want die aerde dye sal woest ghelaten werdē / eñ hare steden sullen afghewórpen worden / eñ daer en sal niemant achtere ghelaten worden die de aerde bouwe / ofte diese besaeyde. Dye boomen sullē vruchten gheuen / ende wye salse afplucken / ende vergaderen? Den wijndruyf sal rijpe werden / ende wye sal dyen treden / want in allen plaetsen sal D
groot ghebrec van menschen zijn / Dye mensch sal eenen mensch begheeren te siene / oft sine stemme te hooren.

Daer salder thien achter ghelaten werden vā der stadt / ende twee vanden acker / die hem ghevorghen sullen hebben in den dicken bossche / ende in dye reten der herder steenē / ghelijcker wijs als achter ghelaten werdē inden olijfboomgaert / eñ in elcken boome drie oft vier oliuen / oft ghelijck inden afghelеesenen wijnghaert / wijndruyuen werden ghelaten / vanden ghenen die den wijngaert neerstelijck doorsoecken / also sullen der in dyen daghen drie oft vier ghelaten werden / den genen dye haer huisen doorsoecken met den swaerde.

Ende die aerde sal woest ghelaten werden / en
de haer ackers sullen verouden / ende haer wegē / E
ende alle haer paden sullen doornen bloeyen / om datter gheen menschen ouer en sullen ghaen / Dye maechden sullen weenen / gheen bruydegoms hebbende / die wiuen sullen weenen / geen mans hebbende / haer dochteren sullen weenen / gheen hulpe vā haer bruydegōs hebbende / Inden oorloge sullen si verteert werden / ende haer mans / sullen in hongher vergaen.

Hier om hoort dese dinghen / eñ bekentse / o ghy knechten des HEEREN / Siet dz woort des HEEREN / ontfāgt dz / Die HEERE seyt / Siet die quade dingen genakē eñ en vertragē nz / Gelijc eē beuruchte vrouwe / als si in dye neghende maēt haer kindt baert / als nv die vre heet der baringen ghe.

naket/twee oft drie vren te voren/ smerten haren buyc omgaen/ende als dat kint voort compt van haren buyc/dan niet een ogenblic en vertoeuen/al so en sullen die quade dingen niet eenen ogenblick vertoeuen/om voort te comen ouer die aerde/ ende die werelt sal weenen/ende smerten sullense al omme houden

O mijn volc hoort mijn woort/bereyt v totten strijt/ende totten quaden tijt gelijc als pelgrimmen opter aerden/Die vercoopt/si als een die vliet eñ die coopt/als die verliesen sal / Die comenscapt als die geen vruchte en ontfaet/ ende die timmert als die niet bewoonen en sal. Die saeyt/ als die dat niet maeyen en sal . Also oock/die den wijngaert snoeyt/als dies niet aflesen en sal / Die trouwē als die geen kinderen winnen en sullen/ ende die niet en trouwen/so als die weduwers. Daeromme die arbeyden/die arbeyden sonder sake. Want die vreemde geborene sullen haer vruchten maeyen/eñ sullē haer goet rooven/ende die huysen ommekeerē eñ haer sonen sullense vangen/want inder gheuanckenisse/ende in honger/winnen si haer kinderen. Eñ die comenscappen/inden roove/hoe lange vercieren si haer steden/ende haer huisen/ende haer besittingen/ende haer personen/also vele te meer/sal ic hem wantrouwende benijden ouer haer sonden seyt die HEERE.

Ghelijc een hoere/wantrouwende benidet een goet wijf/also sal die rechtuaerdicheit die onrechtuaerdicheit wantrouwende beniden/als si haer verciert/eñ besculdichtse int aensicht/als hi coēt die verantwoorde sal/dē ondersoeckēde alle sōdē/opter aerdē

Hierom en wilt dien niet gelijc werden/noch sinen wercken/want noch een weynichskē ende die ongerechticheit sal vander aerden genomen werden ende die gerechticheit sal in v regneren.

Die sondaer en segge niet/ dat hi niet ghesondicht en hebbe/want men sal gloeyende colē op zijn hooft verbernen/die seyt Ic en hebbe niet gesondicht voor dē HEERE God/eñ zijn glorie. Siet die HEERE sal al der mēscen wercke eñ haer vōdē/eñ hertē bekēnē.

Want hi seyde die aerde werde/ eñ si is gemaect. Dē hemel werde/eñ hi is ghemaect Eñ in sinē woorde zijn die sterrē gesondeert eñ hi alleē weet der sterrē ghetal. Die de afgrōdē/eñ hare scattē ondersoect die de zee gemetē heeft/eñ haer begrijp Die de zee int middel der wateren heeft beslotē eñ die aerde op die waterē heeft gehāgē mz sinē woorde / Die dē hemel rechet/als eē gewelfte ouer die waterē heeft hi dien ghestet . Die in die woestine water fonteynen heeft geset/eñ op die toppē der bergen holen/ om die stromē wt te laten vādē hoochscinendē steenē/ op dat hi die aerde nat soude makē.

Die dē mēsche sciep/eñ sette zijn herte int middel des lichaēs/eñ seinde hē geest/ leuē eñ verstādenisse/eñ dē adertocht des almachtigē Gods die alle dinghē gemaect heeft/eñ ondersoect alle verborgē dingē/in die verborgētheden der aerdē Dese weet uwē vōt/eñ dwelc ghi dēct in uwe hertē sōdigēde/eñ willēde v sōdē verbergen

Waerom die HEERE alle uwer wercken ondersoekēde heeft ondersocht eñ hi sal v alle besculdigē ende ghi sult bescaemt zijn/als v sondē te voorschijn comē voor die mēscen/eñ die ongerechtichedē sullē zijn die als besculdigers sullen staen in dien dage. Wat sult ghi doen/oft hoe sult ghi v sonden verbergen voor Gode/eñ zijn engelē? Siet God is de rechter vreest hē/Laet af vā uwē sondē eñ vergetet uwe ongerechtichedē/die niet te doene mē eewichz / eñ God sal v wtleydē/eñ verlossen vā alle tribulatie / Siet ouer v is ontfunct die hette eender ouervloediger scarē/eñ si sullender sommige van v wechruckē/eñ sullē die ledige met afgoden spisen/eñ die hē consenterē/sullen dien tot bespottinge/ende tot lachter ende vertredinge zijn/Want dē plaetsen/sal een plaetse zijn/eñ indē bijliggēde steden vele opstanninge zijn /op die gene die dē HEERE vreesen / Si sullē zijn als onsinnighe niemādē sparēde/ om te berouē /eñ te verwoestene die noch dē HEERE vreesende sijn/want si sullē verwoestē/eñ die goedē rouē/eñ si sullense wt haren huysen werpē . Dan sal dye proeuinghe mijnder wtuercorender blijken ghelijc dat gout dat vanden viere ghepoeft wert. ¶ Mijn wtuercorene hoort/seyt die HEERE/ Siet die daghē der tribulatiē zijn hier bi/eñ van dien sal ic v verlossen . En vreeset noch en wanckelt niet /want God is uwe hooftman/Eñ die mijn gebodē eñ beuelingē hout seyt die HEERE God / op dz v uwe sondē niet en verweghē/eñ op dat uwe onrechtueerdichedē hen niet ouer en heffen/Wee den genen die van haren sonden gebondē werdē/eñ werdē vā haer onrechtichedē ouerdect/ gelijckerwijs als dē acker wert betuynet vādē bossce/ eñ sinē pat mz doornē wert bedect/waer ouer dat geen mēsce en gaet/eñ wert wtgesloten/eñ gesondē tot verslindinge des viers

Hier eyndet dat vierde boec Esdre/ Welc Jeronimus niet ouer en heeft gestelt wt den Ebreeuschē int Latijn. Nv volcht Tobias



Hyer begint dat
boeck Thobie

¶ Vanden leuen/gheslachte/ende vreese Gods Tobie ¶ Dat eerste Capittel.

A TObias was vandē
gheslachte/ēn stadt Naphtha-
lim/dye daer is inden ouersten
deelen Galilee / op Naason/
nae den wech dye westwaert
leit hebbende die stadt Sephet
ter slincker siden.
Als hi gheuangen was inden dagē Salmana-
sar des conincs der Assirien / Nochtans in die ghe-
iiij. reg. uanckenisse ghleset /heeft den wech der waerheyt
xviij. niet verlaten/also dat hi alle dat hy hebben mochte
daghelijcx sinen mede gheuangenen broeders/dye
van sinen gheslachte waren mede deelde/ Ēn hoe
wel hi dalder ionckste was inden gheslachte Naph-
thalim/so en dede hi nochtans niet kindtselijc in si
iiij. re. xij e nen wercken Voort meer/doen si allē gingen totten
gulden caluerен/ die Ieroboā dye coninc vā Israel
had gemaect vluchte dese alleen dier alre geselscap
ēn reysde te Ierusalē totten tēpel des HEEREN/
ēn aldaer aenbadt hi den HEERE God Israhels/
ex. xxij. c ēn offerde ghetrouwelijc alle sijn eerste vruchten/
deu. xij. ēn sijn tienden/also dat hi int derde iaer alle tiendin
B ghe den nieuwen bekeerden / ēn toecomelinghen
diende/dese dingen ēn deser gelijc onderhielt hy na
die wet Gods/doen hi noch eē cleyn kindekē was
Mer doen hi een man was geworden/so nam hi
een huisurouwe Annā/van sinē gheslachte/ēn wan
nu. xxvi wt hair eenē sone/ēn hiet hē met sinē name/diē hy
Iu. xiij van sijnder kintheyt op God leerde vreesen/ ende
hem onthouden van alle sonden.
Aldus doen hi midts die geuāckenis in die stadt
Niniue/was gecomē / met sijnē huysurouwen/ēn
met sinē sone/ēn met alle sijn gheslachte/ēn als si al-
le vander spise der heidenē atē / soe bewaerde dese
deu. xij c sijn siele/ēn en wert noyt besmet in haer spisen Ēn
want hi des HEEREN gedachtich was/in alle sijn
der herten/so gaf hē God genade in die tegēwoor-
dicheyt Salmanasar des coninex / ende dye gaf hē
macht te gaen waer hi wilde/hebbende vrijheyt te
doen wat hi wilde.
Aldus reysde hi door alle dye/ in die gheuancke
nisse waren/ēn gaf hen sieden vermaninghe der sa
C licheyt/Ēn als hy was ghecomen te Rages/in die
mat. xxv stadt der Meden/ēn had thien talēten siluers/van
diē dingen/daer hi mede vandē coninc geeert was
ēn sach met een grote scare sijns gheslachts Gabe-
lum/gebrec hebben/die van sinen stamme was/so
gaf hi hem dat voorghenoemde ghewicht siluers/
iiij. reg. onder een hantscrift.
xviij Nae vele tijts doen Salmanasar dye coninck
ij. par. ij doot was / als Sennacherib sijn sone voor hē reg-
ec. xxxvi neerde ēn hatede die kinderen Israhels/in sijn aen-
scouwen / so ghinc Tobias daghelijcx door alle sijn
maetscap/ende trooste se / ende deylden elcken nae
dat hi vermochte van sinen goede.
Hi spijsde dye hongherighe / ende den naecten
iiij .reg. gaf hi cleederen/ēn dye dooden ende verslaghenen
xix. g begroef hi sorchfuldelijc.

¶ Dat .ij. Capittel

Daer na doen die coninck Sennacherib wederomme
was ghekeert vliende die plaghe van Iudeen/ die
God hem hadde ghesonden/ om sine Godlasteringe/
wert hi toornich/ēn verslooch vele wten kinderen
Israels/so begroef Tobias hair lichamē Ēn do hets
dē coninc wert geboodtscapt/so hiet hi hē dooden
ende nam alle sijn goet
Tobias die vluchte met sinen sone/ēn met sinē
wiue/ēn was naect verborgen/ want vele haddē hē
lief/ Maer na vijfenveertich dagē/ wert die coninc
gedoot van sinen sonen/ēn Tobias is wederom ge
keert tot sinen huise / ēn alle sijn goet wert hem we
der ghegeuen.

¶ Vander miltheyt/ēn ontfermherticheydt dye
welcke Tobias bewees den doodē in haerder be
grauinge/waeromme hi gehaet ēn veracht wert/
een kyuagie tusschen hem ende sinen wiue.

¶ Dat tweede Capittel.

NA dese dingen/ alst hoochtidelijc dach
des HEEREN was/ ēn daer een goe
de maeltijt in Tobias huys ghemaect
was/seyde hi tot sinen sone/ Gaet ēn
halet somige van onsen gheslachte/die
God vreesen/dat si met ons weerscapē. Ēn doen hi
wech was gegaen/ keerde hi weder/ēn boodtscapte
sinen vader/datter een wt dē kinderen Israels/op
die strate laghe verworcht/ Ēn ter stont spranc hy
vander tafelē/ēn liet de maeltijt/ēn quā nuchteren
tottē lichaē/ēn hi nam dat op/ēn droecht heymelijc
tot sinē huise/op dat hijt behēdelic soude begrauen
als die sonne onder waer ghegaen/ Ēn doen hi dat
lichaem had verborgen so adt hi broot met rouwe
ēn veuinge/ghedenckende die reden die de HEE-
RE door den Propheet Amos ghesept had / Dye
daghen ws hoochtijts sullen verkeert werden/in
weenen ēn in kermen.
Doen die sonne onder was ghegaen/soe ghinc
hi/ēn begroef hem / Maer alle sijn naeste straften
hem seggende/ Ghy sijt onlangs om deser saecken
wille geheten dootgeslagē te werden / ende en sijt
nauwelijc dat ghebot des doots ontgaen/ ēn ghy
begraeft dye dooden weder? Maer Tobias Godt
meer vreesende dā dē coninc/ruete ouer al die lich-
amen der verslaghenen wech / ende verberchse in
sijn huys/ēn begroefse te middernacht.
Ende het ghesciede op eenen dach/dat hi ver C
moeyt vander begraeffenisse thuys quam/ēn hem
neder ghelept had bi die want / ende ontslape was
ghewordën/dat werme drecken wt der swaluwē
neste doen hi sliep/vielen hem op sijn ooghen/ēn hi
wert blint/ Mer dese tēptatie liet hem Godt daer
om ouercomen/ op dat den nacomelinghen een ex
empel sijnder lijdtsaemheyt soude werden ghegh-
uen/ghelijc ooc den heylighen Iob/ Wāt hoe wel
hi God altijt van sijnder kintheyt op gevreest had
ēn sijn geboden bewaert/so en wert hi niet bedroeft
tegen God/dat hem die plaghe der blintheyt was
ouercomen/maer hi bleef onbewegelijc in die vree
se Gods/God alle die dagē sijns leuēs danckende
Want gelijc die coninghen den saligen Iob be
spotten/also bespottedē desen sijn magen seggēde
Waer is v hope/om welcker ghi aelmoesen ēn be-
grauinghe deet? Maer Tobias straftese seggende/
Ēn wilt alsoe niet sprekē/ want wi sijn kinderen

der heiligen/eñ wi verwachten dat leuen/dwelck
God diē sal geuē/die hair trouwe nimmermeer
van hem en veranderen/
D Anna zijn huisurouwe ginc dagelijcx totten weec
iiij. wercken eñ bracht den cost die si vandē arbeyt hair
der handen mochte vercrighen
Waer wt het gheschiet is/dat si eenen bock der
gheyten nam ende thuys bracht/Als haer mā die
stēme des bletēdens hoorde/so seyde hy. Siet dat
xij het mischien niet ghestolē en si/Gheuet sinen hee=
re wederom/wāt het en is ons niet geoorloft yet
te eten/noch aē te roerē/wt diefte. Sijn wijf toor
nich sijnde antwoorde hier toe/Dine hope is opē=
baerlijc ydel geworden/ende v aelmosen sijn nv
verschenē/ Ende met dese eñ deser gelijcke, woor
den verweet si hem

Een hertelijc gebet den God den heere in zijn
der eñ des volcs droefenisse/eñ gheuanghenisse
van Sara Raguels dochter/ende haer ongheluc
ende ghebet Dat.iij.Capittel.

DOen versuchte Tobias eñ begonste
met tranen te bidden seggende. HE
RE/ghi sijt rechtuaerdich/ende alle
v oordelē zijn warachtich/ende alle
dijn weghen sijn ontfermherticheyt
ende waerheydt eñ oordeel/ Eñ nv HERE/sijt
mijns gedachtich/en nemet gheen wrake vā mij=
ne sonden/noch en ghedencket mijnre misdaden/
noch mijnder ouders niet/Want wi en hebben di
iiij ne gheboden niet ghehoorsaem geweest dair om
zijn wi ouergeleuert/in berouinge eñ geuancke
nis/ende in die doot eñ in een geclap/eñ in eē lach
teringe alre natien/daer ghi ons onder verstroeit
hebt/Eñ nv o HERE zijn v oordelen groot wāt
wi niet gedaen en hebben na dine ghebode/ende
iiij wi en hebben niet louterlijck voor v ghewandelt
Ende nv o HEERE doet met mi na uwē wille
ende ghebiet dat minen gheest in vreden ontfaen
werde/want het is my orbaerlijcker te steruē/dā
te leuen
3 Eñ het gheuiel optē seluen dach/dat Sara die
dochter Raguels in Rages dye stadt der Meden/
oock lachteringhe hoorde/van eēn vanden dienst
maechden haers vaders/dat si seuen mannē was
gegeuen/ende die duuel Asmodeus geheetē had=
se gedoot/ter stont als si tot haer waren ingegaē
Hier om als si dit meyskē berispte om haerē scult
wille/antwoorde sy haer seggēde/Wi en moeten
voort meer sone noch dochter wt v sien opter aer
den/ghi dootster uwer mannen/Wilt ghi mi oock
doden gelijc ghy seuen mannen hebt gedoot. Tot
C deser stemmē ginc si op die hoochste camer haers
huys/eñ en adt noch en dranc in drie daghen noch
in drie nachten/maer si bleef int gebet/ende badt
God met tranen dat hyse van deser lachteringhe
wilde verlossen.
Ende het is ghescheit opten derden dach doen
j.c si tgebet voleynde/dat si den HEERE ghebene=
dide seggende/Vwen name is ghebenedijt o God
onser vaderen/die welcke als ghi grā sijt/sult ghi
ontfermherticheit doen/ende inde tijt der tribula
tien/vergeeft ghi die sonden/den ghenen die v aē
roepen/O HEERE ick keer mijn aensicht tot v
ix. ick heffe mijn ooghen op tot v/O HEERE/ ick
bidde/dat ghi mi vā deser lachteringe ontbint of
dat ghi mi vanē aerdē wech neemt. Ghi weet HE
RE/dat ick noyt man begheert en hebbe/ende dz
ick mijn siel reyn gehouden hebbe/vā alle begeer
licheyt/Ic en hebbe mi noyt den spelendē gemen=
ghet/noch met den genen die in lichtuerdichz wā=
delē/mi deelachtich gemaect/Mer ic hebbe gecō=
senteert eenē mā te nemē/met uwer vreese/eñ nz
met mijnre wellustichz. Eñ of ic en was dier niet
werdich/oft si en warē missciē mijns niet werdich
wāt ghi hebt mi missciē eenē anderē mā na gehou
dē. Wāt uwē raet en is niet in des mensē macht
Mer dit heeft elc voor seker dye v dient/isset dz B
zijn leuē in proeuinge is/dz hi gecroont sal werden/ esa. vij.
maer isset in tribulatien/so sal hi verlost werdē/en
de ist dat in straffinghe is soe sal hi tot v mogē co
men/Want ghi en hebt gheenen lust in onser ver
derffenissen/wāt na onweder maect ghy stilte/en=
de na traninghe eñ weenen gheeft ghi verhuegin
ghe/O God Israhels/dijnen name si gebenedijt/
inder eewichept
In deser tijt zijn haerē beydē ghebedē verhoort
in dat aēsicht der heerlicheit des hoochstē Gods/
Eñ Raphael die heylighe engel des HEREN/is
nv gesonden dat hise beyde gesont soude maken
der welcker ghebeden tot eender tijt in die tegen
woordichept des HEREN vertelt sijn.

Tobias geeft sinen sone (doe hi meende dat dē
doot hem waer bij) scoone leeringhen ende onder=
wisingen te leuen onstraffelic ende Godsalichlijc
Dat.iiij.Capittel.

Aldus doen Tobias meynde/dat sine A
gebet worde verhoort/dz hi soude mo=
gē steruē/soe riep hi Thobiam sinen
soone/tot hē eñ seyde tot hē/mijn sone
hoort die woordē mijns monts/ende
legtse in v herte/als een fundamēt. Als God mijn exo. xx.c
siele tot hē neemt soe begraeft mijn lichaē/eñ hebt v Deu. v.f
moeder in eeren alle die daghen haers leuens
Ghi sult gedachtich wesen welcke eñ hoe grote
periculē si in haren lichaem gheleden heeft om v/
Eñ als si den tijt haers leuens ooc veruult heeft/
so begraeftse bi mi.
Hebt God alle dye tijt ws leuens in dine ghe ro. vij.d
dachte/eñ wacht v dat ghi der sonde niet tot eeni pro.iij.b
ger tijten cōsenteert/eñ niet achter en laet die ge= luc.x.d
boden des HEREN ons Gods
Doet aelmoesen wt uwen goede/eñ en wilt v B
aensicht niet afkeeren van eenighē armē/Want mat.vi.c
also salt geschiedē/dat het aensicht des HEREN/
vā v nz en sal werdē afgekeert/ ⁊ ijt ontfermher= ij.co.viij
tich also ghi vermoecht/Hebt ghi vele/ soe gheeft g
ouervloedelijc. Hebt ghi weynich so doet neerstic phi.iiij.b
heyt dat weinich ooc geerne mede te deylen/wāt ro. xij.a
ghi vergadert v tot eenē schat/een goet loon indē act. iij.d
dage der noot/wāt die aelmoese verlost vā alle zō
den/eñ vander doot/eñ si en sal die siele niet in die
duisternissē latē gaē/Die aelmoese sal eē groot be
trouwē zijn bidē hoochstē God/allē dē ghenē diese i tes.iiij.
doē. Mijn soō wacht v vā alle hoererie/eñ behal d
uē v huisurouwe en lidet nimmermeer enige mis
daet te wetē En latet die houaerdichz nimmermeer
i dinē sin noch in dinē woorde heerscappie hebbē
Wāt in hair heeft alle verderffenisse begin genomē

Dye v yet gewracht heeft dien geeft ter stont
zijn loon/ende dat loon dijs huerlings en bliue in
ke.xxv.b gheender manierē bi v/Dat ghi hatet v van eenē
dc.xliij.e anderē gedaen te werdene/siet dat ghy dz niet ee=
ma.vi.b nē anderē te eeniger tijt en doet/Eet v broot met
den hongherighen/eñ met den behoeuenden/eñ
bedect den naectē/vā uwen cledere/Stelt v broot
ende uwen wijn op die begrauinghe des ghereech
ten/eñ en wilt daer wt niet eten eñ drincken/met
den sondaers/Soect altijt raet vandē wisen.Ghe
benedijt God altoos/eñ heyscht vā hē dat hi v we
gen stuere/eñ laet alle v raden in hem bliuen

Mijn sone/ic geue v ooc te kēnē/dat ic heb ge
geuē/thien talentē siluers/doē ghi noch een cleyn
kindekē waert/Gabelo in Rages der Medē stat
eñ ick heb sijn hantscrift bi mi/Aldus ondersoect
hoe ghi tot hem mocht comen/eñ dat ghy vā hem
ontfangen mocht/ dat voorghenoemde ghewicht
siluers/eñ hem sijn hantscrift weder gheeft

Mijn sone en wilt niet vreesen het is wel waer
wi leuen een arme leuen/maer wy sullē vele goe
ro.viij.c den hebben/ist dat wi God vreesen/ende wy van
ma.v.d. alle sonden scheyden ende wel doen.

Tobias volcht sinen vader/hy onfāgt vā hem
een oeuele aēgaēde dē ghelde/dwelcke hem Ga
belus sculdich was te geuen die selue wort van si
nen veder met den enghel sinen lytsman/wech ge
C sonden Dat.v.Capittel.

Doen ātwoorde Tobias sinē vader/
eñ seyde Vader alle die dinghen dye
ghi mi gebodē hebt/dye sal ic nerste
lic doen/Mer hoe dat ic dat ghelt sal
soecken/en weet ic niet/hi en kēt mi
niet/eñ ic en ken hē niet/Wat litteckē sal ic hē ge=
uen:noch ic en heb den wech ooc noyt ghewetẽ/
door welcken men derwaerts reyst.Doē ātwoor
den hē sijn vader eñ seyde/Ic heb(het is waer) zijn
hātscrift bi mi/het welcke als ghi hē toōt/sal hijt
v ter stont geuē/Maer gaet nv/eñ soect v eenigē
getrouwen man/die met v gae/behouwelijck sijn
B loon/te wile ic noch leue/op dz ghijt ontfangt.

Doen ghinc Thobias wt/eñ vant eenen scoo
nē iongheline opter straten/staende ghescho rt/eñ
als bereyt te wandelē/Eñ met wetēde dat die en
gel des HEEREN was/gruete hē eñ seyde/Van
waer sijt ghi goede iongelinc?Eñ hy antwoorde/
Wt den kinderen Israel Eñ Tobias seyde tot hē
Weet ghi den wech die tot der Meden lantschap
leyt?Hi antwoorde/Ic weet dien/eñ ic heb alle zijn
wegen dic wil gewandelt/eñ ic logeerde bi Gabe
lum onsen broeder/die daer woont in Rages/der
Meden stadt/die daer leyt op den berch Egbatha
nis/Tobias sprac tot hem/Ick bid v verbeyt mi/
tot dat ic minē vader dese selue dingē vercondige

Doen ghinc Tobias in/ende gaf sinen vader
alle dese dingē te kennen/ouer welcke hē die vad
verwonderde eñ badt/dat hi tot hē in soude gaen

Als nv die Enghel in quam/ so gruete hy den
vader/eñ seyde/V si altijt blijscap/Ende die oude
Thobias sprac/ Hoedanige blijschap sal ic hebbē/
die in duisternissē sitte/eñ dlicht des hemels nz en
sie?Tot welckē dye iongelinc sprac/Sijt sterc van
gemoede het is seer na bi/dat ghi van Gode ghe
nesen sult werdē/Eñ Tobias sprac tot hem Sou
di minen sone niet mogen bringen tot Gabelum
in Rages der medē stadt?Eñ als ghi weder comt
sal ic v uwen loon geuen/Eñ die engel seyde tot
hē/Ic sal hē leydē/eñ weder brengen ghesont tot
v/Dē welckē Tobias antwoorde/Ic bid v gheeft
mi te kennē vā wat huyse/of vā wat geslachte sijt
ghi?Tot welcken Raphael denghel seyde/ Soeckt
ghi dat gheslacht des huerlings/oft soect ghi dinē
sone eenen leytsman/die met hē gae?Mer op dat
ic v messchiē nz sorchfuldich en make/Ic bē Azari=
as die sone des grooten Ananie/Eñ Tobias ant
woorde Ghi sijt wt eenē grootē gheslachte/maer
ic begeer dat ghi niet gram en wert/dat ick v ghe=
slachte heb willen weten//Die engel seyde tot hē
Ic sal dinē sone gesont leyden/eñ ic sal hem v ghe
sont weder bringen/Tobias antwoorde eñ seide
Wandelt wel/eñ God si in uwen wech/eñ sijn en
ghele gae met v inden weghe.

Eñ doē alle dese dingen bereyt waren/ diemē
inden wech soude draghen/so seyde Tobias sinen
vader/eñ sijnder moeder/Adieu eñ wādeldē bei
de tesamen=

Eñ als si ghereyst warē/ so begonste sijn moe
der te weenē/eñ te seggē/Ghi hebt dē stoc ons ou
derdoms wech ghenomen/eñ hebt hē vā ons ghe
sonden/Och oft God dat gaue/dat dat gelt noyt
en ware geweest/daer ghi hē omme gesondē hebt
Onse armoede hadde ons ghenoech geweest/dat
wi dat voor rijcdommen hadden gerekent/dz wy
onsen sone hier hadden ghesiē

Eñ Tobias seyde tot haer/ En wilt nz weenē
onse sone sal gesont comen/eñ sal wel varēde we=
der keeren tot ons/eñ dine ogen sullē hē siē/Wāt
ic ghelooue/dat die goede Engel Gods met hem
ouer den wech sal gaen/eñ dat hi alle dingen wel
sal bescicken/die bi hem gedaē werden/ alsoo dat
hi weder met vruechdē tot ons sal keerē Tot dier
stēmen hielt sijn moeder op vā weenē/eñ sweech.

Op der strate aen een water/vinghen si eenē
visch van den welcken beueelt hem dengel wat te
houden/ende onderwijst hē waer toe dattet oor
baerlic wesen sal/ Dat.vi.Capittel

Tobias is gereyst/eñ eenē hont is hē
nageuolcht/eñ hi bleef inden eersten
nacht bidē stroō/Tigris/Eñ hi ginc
wt dat hi sijn voeten soude wasschen
eñ siet eenen groten visch ginck wt/
om hē te verslindē/Den welcken Tobias ontsach
eñ riep met groter stēmen seggende/HEERE/
hi vaert mi toe/Eñ die engel seyde hē/ Grijpt zijn
kake/eñ trect hē tot v Eñ als hy dat ghedaen had
soe trecte hi hem opt drooghe/ende hi beghonst te
trapperen voor sijn voeten

Doen seyde hē denghel / Doet het inghewant
van desen vische wts/eñ legt v zijn hert/ eñ galle
eñ leuer op/wāt dese dingen sijn vā noode tot me
decinen/Als hi dat gedaē hadde/briedt hi dē visch
eñ dander dat hen ouerscoot/ souten si so vele als
si opten wech behoefdē/tot dat si quamen tot Ra
ges der Meden stadt.

Doen vraechde Tobias dē enghel/eñ seyde hē
Azaria broeder/ic bid v dat ghi my segt/ waer toe
dese dingē goet sijn/die ghi mi vandē vissce beuo
len hebt te houden?Eñ denghel antwoorde/ende
sprack tot hē Ist dat ghy een deelkē des hertē/op
de kolē legt/ so verdrijft sinen roock alle aert van

duyuelen/het si vā man oft van wijf/alsoo dat die
boost aen hem meer tot haer en comt. Ēn die gal
is ooc nutte om dye ooghen tē saluen/daer een blec=
ke in is/eñ si sullen gesont worden.

C Ēn Tobias seyde hem Waer wilt ghy dat wy
bliuē? Die Engel antwoorde eñ sprac/Hier is een
man ghenaemt Raguel/die naeste van uwen ghe=
slachte/eñ dese heeft een dochter ghenaemt Sara/
eñ hi en heeft noch knechten/noch meyskens/an=
ders dā haer. V behoort alle zijn goet/eñ ghi moet
se tot eender huysurouwē nemē. Hier om begeert
se van harē vader/eñ hi salse v tot eēder huysurou=
wen gheuen.

Doen antwoorde Tobias eñ seyde/Ick hoore
dat si seuen mannen ghegheuen is/eñ zijn doot/eñ
dat heb ick ooc ghehoort datse dye duyuel gedoot
heeft. Hier om so vreese ic/dat my dese dinghen ooc
toe mochten comen/eñ want ic mijnē ouders een
eenich kint ben/eñ mi dat gheschiede/so soude ick
mijn ouders/in haren ouderdom/met druckē int
graf brengen.

D Doē seyde die Enghel Raphael tot hem/Hoort
mi/eñ ic sal v thoonē wie se zijn/ouer welc die duy=
uel macht heeft/Die gene die den houwelic aldus
aenueerden/dat si God van haer eñ vā haren ghe
dachte wt sluytē/eñ hen alsoo tot haerē wellusticheyt
gheuen/als dat paert/eñ den muyl/die gheen
verstant en hebben/ouer die heeft die duuel macht/
Maer als ghijse ghenomen hebt/so gaet in v came=
re/eñ onthout v drie dagē van haer/eñ ghi en sult
niet anders doen/dan ghi v tot gebeden sult ghe=
uen met haer.

Ēn in dier eerster nacht braet die leuer des vis
sches/op een kole eñ die duyuel sal verdreuē wor=
den. In die ander nacht/sult ghi toegelatē wordē
int geselschap der heyliger patriarcken/Ēn inden
derden nacht/sult ghi die benedictie vā God ver=
krigen/dat ghesonde kinderen wt v wordē ghe=
boren. Mer den derdē nacht ouer zijnde/sult ghy
die maecht nemē/metter vreesen des HEREN/
meer wt liefde der kinderē/dan wt wellusticheyt
des vleeschs/op dat ghi inden sade Abrahe/die be=
nedidinge inden kinderen vercrigen muecht.

¶ Si comen tot Raguel/die haer vrendelic ont
fanct/ende geeft den iongen Tobia zijn dochter
Saram tot een huysurouwe. ¶ Capittel.vij

E SNde si zijn ingegaen tot Raguel/ende
Raguel heeftse met bruechdē ōtfaen/
Ēn Raguel Tobiam aensiende/seyde
tot Annam zijn huysurouwe/Hoe ghe
lijc is dese ionghelinck mijnder suster
soon/Ēn doen hi dit geseyt hadde/sprack hi/Van
waer zijt ghi ionghelinghen onse broeders? Si sey=
den/Wij zijn wt dē geslachte Napthalim wt der
geuanckenisse Niniue/Ēn Raguel seyde tot hen/
Kennet ghi Tobiam minē broeder? Si seyden/wy
kennē hem wel. Ēn als hi vele goets vā hē sprac/
so seide die Engel tot Raguelem/Tobias vā wele
kē ghi vraecht/is deses vader/Ēn Raguel liet hē
neder op sinen hals/eñ custe hem met tranē/ende
huylende op sinen hals/heeft hy ghesept/Mijn so=
ne/v si benedidinge/want ghi zijt eens goeden eñ
alderbesten mans sone/Ēn Anna zijn huysurou=
we/eñ Sara zijn dochter weenden ooc.

Ēn na dat si gesproken hadden/so geboot Ra G
guel eenen ram te dooden/eñ een weerscap te be=
reyden/eñ doen hise vermaende/dat si hen ter tafe=
len totter maeltijt souden setten/soo seyde Tobias.
Ic en sal hier heden nyet eten oft niet drinckē/ten
si dat ghi mijn begheeringe eerst beuesticht/eñ dat
ghi my gelooft te gheuen Saram v dochter/Doen
Raguel dz woort had ghehoort/verschricte hy/wāt
hi wiste wat dien seuen mannē toe was gecomen/
die tot haer warē inghegaē/eñ hi begonste te vree
sen/dat desen ooc misschiē desgelijcs soude gebue=
ren/Ēn doen hy wanckelde/eñ den begherenden
geē antwoorde en gaf/so seyde die Engel tot hem/
En wilt niet vreesen/hem v dochter te geuē/wāt
desen God vreesende behoort v dochter tot eēder
huysurouwen/Daer om en heeftse gheen ander Ge.xj.f
mogen hebben.

Doen seyde Raguel/Ic en twifel niet God en A
heeft mijn ghebedē eñ tranē in sine teghēwoordic
heyt toe gelatē/Ēn ic ghelooue dat hi v daer ō tot
mi heeft doen comē/dat dese mijn dochter ooc hā=
ren maechscappe soude worden toe gheuoecht/na
de wet Moysi/eñ nv en wilt nyet twifelē dat icse v
geuē sal/Ēn hi greep die rechter hant zijnre doch
ter aen/eñ leuerdese der rechter hāt Tobie segge= Dit ge=
de/God Abrahā/eñ God Isaac/eñ God Jacob/ bruyken
si met v eñ hi voege v te samen/eñ veruulle zijn be is noch
nedidinge in v/Ēn nemende eenē brief hebben si byden
een houwelike voorwaerde gemaect/Ēn hier na Joden
weerscapten si/eñ ghebenedidden God.

Ēn Raguel riep Annam zijn huysurouwe tot
hem/eñ geboot haer/dat si een ander slaepcamer
soude bereyden/Ēn leyden Saram haer dochter
daer inne/Ēn si weende eñ seyde tot haer/Mijn
dochter/zijt sterc van gemoede/Dye HERE des
hemels gheue v bruechde/voor dat verdriet dat
ghi geleden hebt.

¶ Als Tobias met zijnē huysurouwē slapē ginc
so hielt hi hē na den beuele des Engels/eñ werdē
beyde voor scade behoet. ¶ Capittel.viij

E AĒ dat si dauontmael ghegetē haddē/
so hebbē si den ionghelinck tot haer in
geleit/Tobias ghedachtich zijnde der
redē des Enghels/heeft voort ghe=
haelt wt zijnre tesscē/eē deel der leue
ren/eñ hi leyde se op leuende kolē. Doen greep die
Engel Raphael den Duuel/eñ verseynde hē in die
woestijne des ouersten Egipten.

Doē vermaēde Tobias der maghet/eñ seyde/
Sara staet op/eñ laet ōs God biddē/hedē eñ mor
gē/eñ ouermorghē/wāt dese drie nachtē willē wy
ons met God versoenē/mer als den derden heyli
gen nacht ouer is/so sullē wi ons dan in houwelic=
ker scult vereenigē/wāt wi zijn kinderen der heyli
gen/eñ wi en mogē also niet toegeuoecht worden
gelijc heydenen/die God niet en kennen.

Tsamē opstaēde/badē si ghestadelic beyde te sa B
mē/datse God wilde behoedē. Ēn Tobias seyde.
HERE God ōser vaderē/die hemel eñ aerde/eñ
die zee/eñ die fonteynē eñ stroomē/eñ alle creatu=
ren die daer inne zijn/moetē v ghebenedien/Ghi Ge.i.d
hebt Adā vādē slime dʼ aerdē gemaect/eñ ghi heb Gen.ij.f
bet hē Heuā tot een behulp ghegeuē/Ēn nv HE
RE/ghi weet dat ic mijn suster niet ghenomen en

hebbe om oncuyscheyts wille tot eender huysurou-
wen/mer alleen wt liefden der kinderen/in welckē
uwen name gebenedijt moet worden inder eewich
eit. Ende Sara sprac ooc. Ontfermt onser HEERE
ontfermt onser/ende laet ons beide te gader gesont
ende out worden
C Ende het is gesciet ontrent den hanen craey/Ra
guel geboot zijn knechten te roepene/ende si ghin-
gen met hem te gader/dat si een graft souden gra-
uen/want hi seyde/dat misschien inder seluer mane
ren gescihet si/als den seuen ander mannen/die tot
haer ingegaen zijn/ende als si een graft bereit heb-
ben/so is Raguel weder gekeert tot zijn huysurou-
we/seggende. Sent haestelijc een van uwen dienst
maechden/dat si besie oft hi doot si/dat ic hē begra
ue eert licht dach worde. Si seynde een van haren
dienstmaechden. Die welke in die slaepcamer ginc
D eñ vantse weluarende/eñ gesont tsamen met mal-
canderen slapende. Eñ si keerde weder/eñ vercon-
dichde een goede bootscap. Eñ si gebenediden den
Heere/te weten/Raguel eñ Anna zijn huysurouwe
eñ si seyden. Wi gebñdiē u Here God Israels/dat
ons niet gebuert en is/als wi meindē/wāt ghi hebt
dine ontfermherticheȝ mȝ ons gedaē/eñ hebt vā ons
wtgesloten dē viāt/die ons veruolgēde is/ghi hebt
der twee eeniger kinderē ontfermt/Heere doetse u
volcomelijc gebñdiē/eñ u offeren die offerhāde uws
lofs/eñ haerder gesontheȝ/op dȝ alle die gemeinheit
der lieden bekēne/dȝ ghi alleē God zijt in alle landē
E Eñ Raguel geboot sinen knechten terstont/dat
si den gracht dien si gemaect hadden met aerdē sou
den vullen/eer licht werde/mer hi seyde zijnd huis
urouwen/dȝ si een weertschap soude maken/eñ be-
reiden alle die dingen/die den reysenden ouer wech
tot spise van noode waren. Eñ hi hiet.ij. vette coei
en eñ.iiij. rāmen dooden/Eñ liet spise bereiden/al-
len sinen nabueren/eñ alle sinen vrienden. Eñ Ra-
guel beswoer Tobiā/dȝ hi.ij. weken bi hem soude
vertoeuen. Van al dat Raguel besat/gaf hi Tobie de
helft/ende hi maecte dit gescrift/dat die helft die o-
uerbleef na haer doot/Tobie volgen soude

Tobias seint den engel sinen leitsman tot Gabe-
lum/om dat gelt te ontfanghen/dat hi sinen vader
schuldich was Dat.ix. Capittel

A Doen riep Tobias den Enghel tot hē
die hi eenen mensch meynde te wesen
ende seyde hem. Azaria broeder/ic be-
gere dat ghi mijn woorden hoort. Al
gaue ic my seluen tot eenen knecht o-
uer ic en soude uwe voorsienicheit niet werdich zijn.
Nochtans bid ic u/dat ghi voor u neempt die dierē
ende knechten/ende dat ghi gaet tot Gabelum/in
Rages der Meden stadt/ende geeft hem zijn hant
scrift/eñ ontfangt daer gelt van hē/ende dat ghi hē
bidt tot mijnder bruloft te comen. Want ghi weet
selue wel/dat mijn vader die dagen telt/eñ ist dat ic
eenen dach langer vertoeue/so is zijn siele bedroeft
eñ sekerlic ghi siet/hoe mi Raguel besworen heeft/
wiens besweringe ic niet en mach ontseggen
Doen nā Raphael tot hē.iiij. vā Raguels knech
B ten/eñ.ij. kemelen/eñ reisde tot Rages der Medē
stadt/Ende Gabelū vindende/gaf hi hem zijn hāt
scrift/eñ ontfinc alle dȝ gelt/Ende hi gaf hē te ken-
nen van Tobia/den sone Tobie/alle die dingen die
gedaen waren/ende hi dede hem mede ter bruloft
comen. Eñ doen hi ingegaē was/in Raguels huus
so vant hi Tobiam ter tafelen sitten/ende hi spranc
op/ende si custen malcanderen/Eñ Gabelus weē
de/ende hi gebenedide God/eñ sprac/De HEERE
God Israel gebenedie u/want ghi zijt een sone des
alderbesten eñ rechtueerdigen/eñ God vreesendē
mans/eñ des die daer almoesen doet. Eñ die bene
dictie worde geseit ouer u huysurouwe eñ ouer u
ouders/eñ dat ghi muecht siē u kinderen/eñ die kin
deren uwer kinderē/totter derder eñ vierder ghe-
boorten toe/eñ u laet si gebenedijt vā God Israel/
die regneert inder eewicheȝ. Eñ als si alle Amē had
dē geseit/so gingē si totter weertscappē. Maer si oec
senden die weerscap der bruyloft ooc met der vree
sen Gods.

Als die ionge Tobias een weynich tijts langer
vertrect om des bruylofts wille/so wort zijn vadr
seer bedroeft/desgelijcken weent ooc die moedr
eñ claghet iammerlijc/ende en was niet te troo-
sten/Na lange bidden/als Tobias de ionge niet
bliuen en woude/so laet Raguel sinen swagher
Tobiam reisen met sinen wiue Dat.x. Capit.

SNde doen Tobias vertoefde/om der
bruulosten wil/so was zijn vader To-
bias sorchuuldich segghende. Waerō
meint ghi dȝ mijn sone vertoeft: oft waerō
is hi daer gehouden? Gi auōtuerē Ga
belus is doot/eñ dȝ hē niemāt dȝ gelt wedr en geeft
Eñ hi selue begonst zeer droeue te worden/eñ An
na zijn huysurouwe met hē. Eñ si begonsten beyde
te samen te weenen/om dat haer sone opten gesettē
dach niet weder en keerde tot hen
Sijn moeder weende met ontroostelike tranē/
eñ seyde. Wee mi/mijn sone waerom hebben wi u
inden vreemden landen laten reisen/ghi licht onser
oogen/eñ stock ons ouderdoms/ghi troost ons le-
uens/ghi hope ons nacomendē geslachts/Alle din
gen in u een hebbende/en souden wi u niet van ons
hebben laten gaen.
Tobias seyde tot haer. Swijcht/eñ en wilt niet C
gestoort worden/onse sone is gesont/Die mā is ge
trou genoech/daer wi hem mede gesonden hebbē
Maer si en mocht in geender manieren ghetroost
worden/mer si ginc dagheliex wt/eñ sach al om/eñ
omginc alle die wegen/daer door hope des weder-
comens was/op dat si hem (waert mogelijc) vā ver
re mochte sien.
Eñ Raguel seyde tot sinen behouden sone/blijft
hier/eñ ic sal eenen bode ter liefden van u/tot Tobi
am uwen vader seinden/die hem segge dat het wel
met u is/Tot welcken Tobias sprac/Ick weet dat
mijn vader/eñ mijn moeder/nu die dagen tellē/eñ
haren geest wert in hem seluen gequelt
Eñ als Raguel Tobiam met vele woordē badt D
eñ hi hem geensins en wilde hooren/so leuerde hy
hem Saram ouer/eñ de helft zijns goets/aē knech
ten/aen deernen/aen scapen/aen kemelen/eñ coey
en/eñ vele gelts/ende liet hem wel varende/eñ vro
lijc van hem trecken/seggende. Die heilige Engel
des HEEREN si in uwen wech/ende brēge u ge
sont/ende dat ghi alle dingen recht by u ouders mo
ghet vinden/ende mijn ooghen moeten u kinderē
sien/eer ic steruе.
Eñ die ouders grepē haer dochter eñ custēse/eñ

kettense gaen/ haer vermanẽde ter eerẽ haers mans
ouders/ haren man lief te hebbẽ/ haer ghesinne te
regeren/ haer huys te besorgen/ eñ haer seluen on=
berispelicke bewisen.

¶ Si reysen weder om thuys/ eñ wordẽ met gro
ter bliscappen ontfanghen/ si zijn vrolick ende lo=
uen God den HEERE.

¶ Dat .xi. Capittel.

A Ende als si weder keerden/ quamen
si opten .xi. dach te Charrã/ dye indẽ
haluen wege teghẽ Niniue leyt/ Eñ
die Engel seyde/ Tobia broeder/ ghi
weet hoe ghi uwẽ vad ghelaten hebt
daer om ist dat v behaecht/ soo willẽ wi twee voor
gaen/ eñ dat ghesinne/ met uwer huysurouwẽ/ eñ
dieren/ laet met langsamen ganck na volghen.

Eñ doen hem dat behaechde dat si ghinghen/ so
seyde Raphael tot Tobiam/ Neemt met v vander
gallen des vischs/ want si sal v van noode zijn. To=
bias nam van dier gallen/ eñ si gingen wech/ Mer
Anna die moed Tobie/ sat dagelicx bidẽ weghe op
ter hoochtẽ des berchs/ daer si vã verre mocht siẽ

B Eñ als si zijn toecoemst verwachtẽde vãder sel
uer plaetsen/ so sach si vã verre/ eñ terstont beken=
de si haren sone comẽde/ eñ si liep/ eñ bootschaptet
haren man seggende/ Siet/ v sone comt.

Ende Raphael seyde tot Tobiam/ Als ghy in v
huys sult comen/ soo aenbidet terstont den HEERE
uwen God/ eñ hem danckende/ gaet tot uwen va
der/ eñ cust hem/ eñ terstont smeert op zijn ooghen
vand gallẽ des vischs/ die ghi met v draecht Wãt
weet dat zijn ooghen terstont open sullen worden
ghedaen/ eñ v vader sal dat licht des hemels sien/
eñ hi sal hem in v aensien verbliden. Doen liep den
hont voor/ die mede indẽ wech was/ eñ als een bo
de toecomende/ verblide hi hem metten wispelen
zijns steerts.

C Eñ zijn blinde vader mede opstaende/ begonst
zijn voeten stootende te loopẽ/ ende den knape de
hant gegeuen hebbende/ liep hy sinen sone te ghe=
moet. Eñ hem ontfangende/ heeft hi hem ghecust
met zijnder huysurouwen/ eñ si begonsten te wee=
nen van blischappẽ/ Eñ als si God aenghebedẽ/ eñ
danck geseyt hadden/ zijn si tsamẽ ghesetẽn.

Doen nam Tobias vander gallen des vischs/
eñ smeerde die ooghen zijns vaders/ Eñ het leet bi
na een half ure/ eñ een wit schelleken/ als het vel=
leken eens eys/ begonst van zijn oogen te gaẽ/ dat
nam Tobias/ eñ track wt sinẽ ooghen/ eñ terstont
ontfinck hy tgesichte.

Eñ si glorificeerdẽ Godt/ te weten/ hy eñ zijn
huysurouwe/ eñ alle dye hem kendẽ/ Eñ Tobias
seyde/ Ic ghebenedie v HEERE God Israels/ wãt
ghi hebt mi ghecastijt/ eñ ghi hebt mi genesen/ Eñ
siet/ ick sie nv Tobiam minen sone.

Eñ na .vij. daghẽ is Sara zijns soõs huysurou=
D we ooc in gecomẽ/ eñ alle dat gesin/ eñ beesten ge=
sont/ eñ die kemelẽ/ eñ vele gelts d huysurouwen/
eñ ooc dat gelt dat hy vã Gabelo õtfanghẽ hadde.
Eñ hi õtelde zijn ouders alle die weldadẽ Godts
die hi bi hẽ gedaẽ had/ door den man die hẽ ghelept
had/ Eñ Achior eñ Nabath/ Tobie susters sonen/
quamẽ verblidẽde tot Tobiã/ eñ hen gõstelick met
hẽ vrolic zijnde vã allẽ diẽ goedẽ/ dye God bi hẽ ge
thoont had. Eñ also seuen dagẽ weertscappende/
zijn si al met groote blyscappẽ verblijt.

¶ Die vader eñ dye sone beradẽ haer vãden loõ
dat si dẽ leytsman geuẽ soudẽ/ mer hi en vvil niet
vã haer liedẽ ontfangnẽ/ eñ verthoont haer vvie
dat hi si. Dat .xij. Capittel.

A Doen riep Tobias sinen sone tot hem/
eñ seide hẽ/ Wat mogẽ wi desen hey=
ligen mã gheuẽ/ die met v is gecomẽ?
Tobias heeft gheãtwoort/ eñ sinẽ va
der gheseyt/ Vader/ wat loon sullen
wy hẽ gheuẽ/ oft wat soude waerdich mogẽ zijn/ si
nen weldadẽ? hi heeft mi geleyt/ eñ ghesont weder
gebracht/ eñ hi heeft dat gelt vã Gabelo õtfangẽ/
eñ hi heeft mi de huysurouwe doẽ hebbẽ/ eñ hi he=
uet den duyuel vã haer gedwongẽ/ hi heeft haerẽ
ouders bliscap gedaẽ/ hi heeft mi vãder verslindin=
ge des vischs verlost/ eñ hi heeft v dat licht des he=
mels ooc doẽ siẽ/ eñ wy zijn met allẽ goedẽ door hẽ
vervult/ Wat mochtẽ wy hẽ gheuẽ weerdich tot de=
sen dingẽ? Maer mijn vader ic bid v/ dat ghy hem
bidt/ oft hy missciẽ wilde ghewerdighẽ/ die helft
van alle den goedẽ/ dye wi hebben gebracht/ voor
hem te nemen.

Eñ hẽ roepẽde/ te wetẽ/ die vader eñ die sone/ B
badẽ hẽ/ dz hi hẽ wilde ghewerdigẽ die helft vã al
len dẽ dingẽ/ die si gebracht haddẽ/ aengenamelijc
tontfangẽ. Doẽ seyde hi hẽ heymelic/ Ghebenedijt
God des hemels/ eñ belijdt hẽ voor alle leuẽdige
menscẽ/ wãt hy heeft zijn ontfermherticheyt met v
gedaẽ. Wãt die verholẽtheyt des conincs te ver=
bergẽ is goet/ mer die werckẽ Godts te opẽbarẽ/
eñ te belidẽ is eerlic/ Dat gebet met vasten eñ ael=
moese is goet/ meer dã scattẽ gouts op te legghẽ/
wãt die aelmoese verlost vãder doot/ eñ si ist/ die de
sondẽ suuert/ eñ doet dat ewige leuẽ vindẽ. Mer
die sondẽ eñ ongherechticheyt doẽ/ die zijn viandẽ
haerder sielen

Hier om ic openbare v die waerheit/ eñ ic en sal C
die heimelike redẽ niet voor v verbergẽ. Doẽ ghi
mz tranẽ bact/ eñ begroeft dye doodẽ/ eñ liet uwe
maeltijt/ eñ borget die doodẽ sdaechs in uwẽ huy=
se/ eñ snachts groeftghijse/ bracht ic v ghebet voor
dẽ HEERE/ Eñ wãt ghi Gode aenghenaẽ waert/
eñ lief hadt/ soo wast van noode dat die tentatie v
proefde/ Eñ nv heeft mi die HEERE gesondẽ/ dat
ic v gesont soude makẽ/ eñ Saram ws soons wijf
vãdẽ duyuele verlossen/ Want ic ben Raphael een
Engel/ een van .vij. die voor den HEERE staen

Eñ als si dit hoordẽ/ soe verschricktẽ si/ eñ beuẽde
vielẽ si op haer aensicht ter aerdẽ/ Eñ de Engel sey
de hẽ. V si vrede/ En wilt niet vreesen/ wãt doẽ ic
met v was/ doẽ was ic door dẽ wille Gods mz v/
gebenedijt hẽ/ eñ singt hẽ. Tis wel waer/ ic scheen
met v te eten eñ te drinckẽ/ mer ic besige onsienli=
ke spijse eñ drãc/ die vandẽ menschẽ nyet gesien en
mach wordẽ. Hier õ ist tijt dat ic weder tot hẽ kee
re/ die mi gesondẽ heeft/ mer gebenedijt ghi God
eñ vertelt alle zijn wonderlicheden

Eñ als hy dese dingẽ geseyt had/ soe is hi wech
genomẽ vã haerẽ aenscouwẽ/ eñ si en mochtẽ hẽ nz
meer siẽ. Doẽ vielẽ si plat neder ter aerdẽ op haer
aensicht/ drie urẽ lanc/ eñ gebenedidẽ God/ eñ op
staende/ vercondichden si alle zijn wonderlicheden

¶ Die oude Tobias looft Godt den HEERE/ ende verweckt oock die andere/ hem te louen ende te eeren ¶ Dat .xiij. Capittel.

A Ende die oude Tobias dede sinē mōt
open/ eñ gebenedide dē HEERE/ eñ
seyde/ HEERE ghi zijt grootinde ee=
wicheyt/ eñ v rijck is vander eender
tijt totter āder tijt/ wāt ghi geessels/
en behout/ ghi leyt ter hellē eñ leyt daer wed' wt/
Deu. xxxij. f eñ daer en is niemāt dye v hāt ontulie. Belijdt dē
Sa. xvi. b HEERE/ ghi kinderē Israels/ eñ looft hem in die
teghenwoordicheyt der heydenē/ daerom heeft hy
v verstroyt onder die heidenen/ die hem niet en kē
nen/ dat ghi sine wonderlike daden sout vercondi
gen/ ende hen doen weten/ datter gheen ander al=
machtich God en is/ dan hi.
Hi heeft ons gecastijt om onse ongherechtiche
den/ ende hi sal ons behoudē om sine ontfermher=
ticheyt.
Daer om aensiet die dingen die hi met v gedaē
heeft/ eñ belijdt hem met vreesen eñ beuen/ eñ ver
hooght den coninc der werelden/ in uwen wercke/
Mer ic wil hem belijdē indē lande mijnder geuāc=
B kenissen/ want hi heeft zijn maiesteyt ghetoont in
dat sondige volck. Hier ō/ o ghi sondaers wort be
keert/ eñ doet rechtuerdicheyt voor Gode/ ghelo=
uēde dz hi zijn ōtfermherticheyt met v doet. Mer
ic/ eñ mijn siele sullen ons in Gode verblidē. Ghe
benedijt den HEERE alle sine wtuercorene/ hout
daghen der bliscappen/ eñ belijdt hem.
Jerusalem ghi stat Gods/ die HEERE heeft v
ghecastijt indē wercken uwer handē. Belijdet den
HEERE in uwen goedē/ eñ ghebenedijt God der
werelden/ op dat hi zijn tabernakel weder in v tim
mere/ eñ dat hi alle die geuāgene weder tot v roe
pe/ ende dat ghi v moet verblidē inder eewicheyt
Ghi sult met een scinēde licht blincken/ eñ alle eyn
den der aerdē sullen v eeren. Daer sullen volckē vā
verre tot v comē/ eñ si sullen gauen brenghē/ ende
sullen den HEERE in v aenbeden/ eñ si sullē v lant
voor heylichmakinge houdē/ wāt si sullē den groo
ten naem in v aenroepen.
Eñ si sullē veruloect zijn die v versmaden/ eñ si
C sullen al verdoemt zijn die v lasterē. Eñ si sullen ghe=
benedijt zijn die v timmerē. Maer ghi sult v ver=
bliden in v kinderē/ want si sullen alle ghebenedijt
wordē/ eñ tottē HEERE vergadert/ Salich zijn si
alle die v liefhebben/ ende die hen verbliden ouer
uwen God.
Mijn ziele gebenedijt dē HEERE/ wāt de HE
RE onse god/ heeft Jerusalem zijn stadt van allen
harē tribulatiē verlost/ Ick sal salich zijn/ ist dat mijn
saet ouer blijft/ om te sien die claerheyt Jerusalē.
Die poortē Jerusalē sullē van Saphyrē/ eñ Sma=
ragdē wordē ghetimmert/ eñ alle den omgāc haer
der muerē/ vā costelikē ghesteēte. Alle haer stratē
sullē mit wittē marmer steenē wordē gheplaueyt/
eñ door haer steechskens sal Halleluya ghesonghen
worden. Ghebenedijt si die HEERE diese verhoogt
heeft/ dat zijn rijc si inder eewicheyt ouer haer

Tobias wort weder siende/ hi wert oudt ende sterft ende voor sinen doot propheert hy/ eñ voorseyt wat van Niniue zijn sal/ eñ vanden salicheit eñ welvaert Israels. ¶ Dat .xiiij. Capittel.

Ende dye redenē Tobie zijn volcyndt/
Eñ na dat Tobias verlichtis/ leefde
hi .xlij. iaer/ ende hy sach die kinderē
zijns soons kinder/ Eñ doē hondert E
eñ twee iaren veruult warē/ soe is hi
eerlic begrauen tot Niniue/ want hi was .lvi. iaer
out/ doen hy dat licht zijnder oogen verloos/ ende
tot sinen .lx. iaren ontfinc hijt weder. Mer den an
deren tijt zijns leuens was hy in bliscappen/ ende
met goede vorderinge der vreesen Gods/ is hi ghe=
reyst in vreden.
Mer inder vren zijnre doot/ so heeft hy Tobiā
sinen sone tot hem geroepen/ ende seuen iongen/
sine sonē/ zijn neefkens ende hi seyde hen. Die ver
deruinge Niniue is na bi/ wāt dat woort des HE
REN en is nyet veruallē/ ende onse broeders die
verstroyt zijn vanden lande Israel/ die sullen daer
weder toe keerē. Eñ alle haer woeste lant/ sal ver
uult wordē/ eñ thuys Godts dat in haer verbrant B
is/ sal weder getimmert wordē/ eñ de heydenē sul=
len haer afgoden verlatē/ eñ si sullen te Jerusalem
comen woonen/ ende alle dye coningē der aerden
sullen hen in haer verblidē/ aenbedēde den Godt
Israels.
Hier om mijn sonē/ hoort uwen vader/ Dyent C
den HEERE inder waerheyt/ eñ versoect dat ghi Jo.
tghene doet/ dat hē behagelic is/ beueelt uwen kin
deren/ dat si gherechticheden eñ aelmoesen doen/
dat si Gods gedencken/ ende hem gebenedien in
alre tijt/ inder waerheyt/ ende in al haer der cracht/
Nv dan ghi mijn sonē hoort my/ eñ en wilt hier
niet bliuē/ mer in so welckē daghe ghy v moed' be=
grauen sult hebben bi mi in een graf/ soo rechtet v
ganghē dat ghi van hier gaet/ Want ic sie dat haer
ongerechticheyt haer een eynde sal gheuen.
Ende het is gescniet/ na den doot zijnder moe= D
der/ dat Tobias van Niniue is ghescheydē met zijn
huysurouwe/ eñ kinderen/ ende met zijnder kinder
kinderen/ ende hi keerde weder tot zijns wijfs ou=
ders/ ende hi vantse ghesont in goeden ouderdom/
ende hi droech haer der sorghe/ eñ hy sloot haer oo=
ghen/ ende hy ontfinck dye erffenisse Raguels/ eñ
hi sach dat vijfste ghessacht/ ende die kinder zijnder
kinderen. Ende .xcix. iaer veruult hebbende/ inder
vreesen des HEEREN/ met vruechdē/ soe sterf hy/
ende hi wert van sinen maechschap begra
uē. Ende alle zijn gheboorte bleef in
goeden leuē/ ende in heylige
wādelinge/ also dat si al
so wel Gode als dē
men chenaenge
naē waren/ eñ alle
die daer woōdē
opter aerden

Hier eyndet dat boeck Tobie.

¶ Hier na volcht dat boeck Judith

Hyer begint dat boec van Judich.

Van die heerlicheit der stadt Egbathanis/eñ vanden opgaũc des conincs Nebucadnezers vã Assyrien
Dat eerste Capittel

A Rphaxat
A dye coninc der Meden/ had
veel volcs sijnẽ heerlicheyt
onderdanich gemaect/eñ hi
timmerde eẽ aldermachtich
ste stadt/die hi Egbathanis
hiet/ hi maecte haer muerẽ
van vierca ten/eñ van gehouwen steenẽ. Inder
hoochtẽ.lxx.ellen/eñ inder breydẽ.xxx.ellen. Eñ
haer toornẽ sette hi in die hoocheyt hondert ellẽ/
mer haere beyde viercante sidẽ hieldẽ inder widẽ
xx.voetẽ. Eñ hi sette haer poortẽ in die hoocheyt
des toorẽs/eñ hi glorieerde als een machtige/inde
machticheyt sijns heyrs/eñ in die heerlicheyt zijn
der wapenen

Aldus int.xij.iaer sijns rijcs/Nabuchodono
sor der Assyriẽ coninc/die in die groote stadt Ni
B niue regneerde/street tegen Arphaxat/eñ creech
hẽ in dat groote velt/dwelcke heet Ragau/bi Eu
phratẽ/eñ Tygrim/eñ Jadason/in dat velt Eri
och/des conincs Elicorum.

Doen is dat rijck Nabuchodonosors verhoocht
eñ sijn hert is verheuẽ/eñ hy seynde tot allẽ dẽ ge
nen die daer woonden in Cilicia eñ Damasco/eñ
Libano/eñ ooc tottẽ heydenẽ die daer sijn in Car
melo eñ Cedar/eñ die daer bewoonẽde sijn Gali
leã/in dat groot velt Esdrelon/ende allẽ die daer
warẽ in Samaria/eñ door dye vloet die Jordane
tot Jerusalẽ toe/eñ tot allẽ den lãde Jesse/tot dat
C men totten bergen der moren comt

Tot allẽ desẽ seynde Nabuchodonosor der As
syrien coninc bodẽ/die hẽ alle wedersey dẽ met ee
nẽ gemoede/eñ si seyndẽ se wederom ydel/eñ ver
worpẽ sonder eere/Doẽ wert die coninc Nabu
chodonosor verbolgẽ tegẽ alle dlant/eñ hi swoer
bi sinen throon/ende by sijn rijc/dat hi hem soude
wreken aen allen desen lantscappen

¶ Van die onuersadige begeerten Nebucad Ne
zers/om te regnerẽ eñ ↄ te lãde in te nemen Ca.ij
A Nde derthiendẽ iare des conincs Na
buchodonosors/den.xxij. dach der
eerster maent/so isser een woort ghe
schiet indẽ houe Nabuchodonosors
des conincs des Assyriẽ/dat hi hẽ sou
de bescermẽ. Eñ hi riep alle die ouders/eñ alle zijn
hooftliedẽ/eñ alle zijn strijtbaer crijschknechtẽ/eñ
hi gaf hen te kẽnẽ sinẽ heymelikẽ raet/Eñ hi sey
de dat sijn gedachte daer inne was/dat hi alle dlãt
onder sijn heerschappie soude brengen

Doẽ hi dit geseyt had/eñ het hẽ al behaechde/
so riep Nabuchodonosor die coninc Holofernẽ dẽ
prince zijns heyrs/eñ seyde hẽ/Gaet wt tegẽ alle
rijc vã westẽ/eñ sonderlinge teghen de ghene die
mijn gebot v̄smaet hebbẽ. V oge en sal geẽ rijc spa
B rẽ/eñ ghi sult mi alle vaste stedẽ onderdanich makẽ

Doẽ riep Holofernes die hertogẽ/eñ meester
scappẽ der cracht der Assyriẽ/eñ heeft die knechtẽ
op den toch gemonstert/gelijc hẽ die coninc beuo
lẽ had hondert eñ/xx.M. strijtbaer voetknechtẽ
eñ.xij.M. scutters tẽ peerde. Eñ hy dede alle zijn
heyrvaert voor gaẽ in menichte der ontelliker ke
melẽ/met die dingẽ die dẽ heyrscarẽ ouervloede
lic genoech warẽ/ooc cuddẽ der ossẽ/ eñ cuddẽ der
scapẽ/dier geẽ getal en was. Eñ hi bescicte tarwe
vã allẽ Syriẽ te bereydẽ in sinẽ doorgãc. Ende hi
nam met hem wter maten vele gouts eñ siluers
van conincs huys

Eñ hi is gereyst/eñ allet heyr met wagenẽ eñ
reysenaers/eñ scutters/die daẽ sijn der aerdẽ be
decten als sprinchanen

Eñ doẽ hi die eyndẽ ꝺ Assyriers door was ge C
gaẽ/so quã hi tottẽ grootẽ bergen Ange/die daer
leit ter slincker sidẽ Celicie/eñ hi steech op al haer
casteelẽ/eñ creech alle vestingẽ/Eñ hi brac die alꝺ
beste stat Melothi/eñ hi beroofde alle de kinderẽ
Tharsis/eñ de Jsmaelitẽ/die daer warẽ tegẽ dat
aẽsijn der woestinẽ/eñ suyd waert des lãts Che
leon/Eñ doorginc Euphratẽ/eñ quã in Mesopo
taniẽ/eñ brac alle hooge stedẽ/die daer warẽ vãꝺ
bekẽ Mãbre/tot datmẽ cõt totter zee/ende hi be
sloech haer fronticrẽ van Celicia tottẽ eynde Ja
phet dye suydwaerts leyt. Eñ hy leyde wech alle
die kinderẽ Madian/eñ hi beroofde alle haer rijc
dõ/eñ alle die hem wederstondẽ/versloech hi met
ter scerpten des sweerts

Eñ na dese dingẽ tooch hi af op die veldẽ Da
masci/inder tijt des oogst/eñ hi aenstac al dat staẽ
de coren/ Eñ hi dede afsnijdẽ alle boomẽ eñ wijn
gaerdẽ/eñ sijn vreese viel ouer alle die opter aer
den woonende waren

Vele coningẽ/princẽ/eñ landẽ vvt vresc vã hẽ
geuẽ haer op/vvordẽ hẽ onderdanich Da.iij.
D En seyndẽ die coningẽ eñ princẽ al A
te stedẽ/eñ lãtscapẽ haer legatẽ/ooc
Syrie eñ Mesopotanie/ende Syrie
Sobal/eñ Libie/eñ Cilicie/ de welc
kẽ tot Holofernẽ quamẽ eñ seyden/
Laet v v̄bolgẽtheit op houdẽ tegẽ ons/wãt tis be
ter dat wi dẽ grotẽ coninc Nabuchodonosor leuẽ
de dienẽ/eñ dat wi v onderdanich zijn/dã dat wi ster
uen met onser verderuinge/eñ wi selue de schade
ons dienst lidẽ. Alle õse stedẽ/eñ al õs besittingẽ/
alle bergẽ/eñ heuelẽ/eñ veldẽ/eñ die cudde der os
sen/eñ der scapẽ/eñ geytẽ/eñ ꝺ peerdẽ eñ kemelẽ
al ons goet eñ gesinnẽ sijn in uwẽ aẽsichte. Laet se
al onꝺ v gewelt zijn/wi ooc eñ ons kinderẽ zijn v
knechtẽ Comt ons een vrede makende heere/ eñ
besiget ons dienst/alsoot v behaecht.

Doẽ tooch Holofernes af vãdẽ bergẽ/metten B
reysenaers/met groter cracht/ eñ nam alle vaste
stedẽ in/eñ alle inwoonders des lãts. Eñ hi nã hẽ
vã allẽ stedẽ hulpẽde stercke mãnẽ/ eñ wt gecorẽ
tottẽ orloge. Eñ die lãtscapẽ viel so grotẽ vreese
dat de inwooders alle der stedẽ/princẽ eñ regeer
ders tsamẽ mettẽ volc wt gingẽ/dẽ comẽdẽ te ge
moet/õtfangẽde hẽ met cransen eñ torsen dãsen
de in tamboerẽ eñ hoornẽ/Nochtãs dit doẽde/en
mochtẽ si die wreetheit sijns hertẽ niet versaechtẽ/
Wãt hi bederf haer stedẽ/eñ hieu haer bosschẽ af.
Wãt de coninc Nabuchodonosor had hẽ gebodẽ/
dz hi al de godẽ des lãts wt soude worpẽ/te wetẽ

op dat hi allee God soude worden geheeten/ van dien natien die mids Holofernes gewelt onder hem gebracht werden.

En doe hi door tooch door Syria Sobal/ en alle Appamia/ en alle Mesopotamia quam hi tot ten Edomeen/ int lant Gabaa en Septopoli/ en nam haer stede in/ en bleef daer.xxx. dagen/ in welcken dagen hi geboot alle dat heyr sijnder cracht uytgaende te worden

¶ Die Joden worden verschrict/ sorgende voor die stadt van Jerusalem en den tempel/ si bereyden hen ten strijde/ biddende God om hulpe. Capittel.iiij

Doen die kinderen Israels die daer woonden
E den inde lande Juda/ dese dingen hoorden/ so vreesden si seer voor sijn aensicht en haer quam ooc beven en veruaernis aen/ sorgende dat hi Jerusalem/ en den tempel des HEEREN soude doen/ dat hi ander steden en haren tempelen gedaen had/ En si seynden in al Samarien rontsom wt/ tot Jericho toe/ en besloegen al de toppen der bergen/ en si omringelden haer steden mit muren/ en si vergaderden coren tot bereydinge des strijts

Die priester Eliachim screef ooc tot alle die daer woonden tegen Esdrelon/ dwelc daer is tegen dat aensicht des groten velts by Dothaim/ en allen den genen door welc men den doorganc tot hen mochte hebben op dat si souden mogen vercrigen die opgangen der bergen/ door welcke die wech mocht sijn tot Jerusalem/ en dat si souden bewaren/ so waer eenen engen wech tusschen die bergen ware.

En die kinderen Israels deden na dat hen de prie
B ster des HEEREN Eliakim had gescit/ En al tvolc riep mit groter gestadicheit totten HEERE/ en si ootmoedichden haer sielen in vasten en gebeden/ si selue en haer wiuen. En die priesters deden hayren cleederen aen/ en die onsprekende kinderkens leyden si plat neder ter aerden/ tegen dat aensicht des tempels des HEEREN. En den outaer des HEEREN bedecten si mit eenen hayren cleede. En riepen eenmoedelic totten HEERE God Israels/ dat haer onsprekende kinderkens/ niet tot eenen roof en souden worden gegeuen/ noch hair huisurouwen tot een buete/ noch haer steden tot een verderuinge/ noch haer heylige dingen tot besmettinge/ en dat si so den heydenen tot een besimpinge worden.

Doe omginc die grote priester des HEEREN
C Eliakim alle Israel/ en heeftse aengesproken seggende/ Weet dat de HEERE v gebeden sal verhooren ist dat ghi volherdelic blijft in vasten en gebeden/ int aensicht des HEEREN. Sijt gedachtich Mosi des HEEREN knecht/ die Amalech betrouwende in sijn
Exodi. xvij.d cracht en mogentheyt/ en in sijn heyr/ en in sijn scilden/ en in sijn wagenen/ en in sijn reysenaers neder wierp/ niet met wapenen stridende/ mer met heylige gebeden biddende.

Also sullen alle die vianden Israels sijn/ ist dat ghi volhert in dat werc dat ghi begonst hebt/ Aldus tot dese sijn vermaninge/ bleuen si den HEERE biddende in dat aensicht des HEEREN. Also dat ooc die gene die den HEERE brantoffer offerden/ begordet met hayren hemden den HEERE offerhanden offerden/ en hadden assche op haer hoofde. En si baden God alle wt al haerder herten/ dat hi sijn volc Israel wilde besoecken.

¶ Holofernes vernemende dat die kinderen van Israel haer ten strijde bereyden/ waer om hi wter maten toornich was/ Achior wort gevangen. Capittel.v.

Ende het is Holofernes den prince des rijcks des Assyriers geboodschapt/ dat hen de kinderen Israels bereyden om hem te wederstaen/ en dat si die wegen tusschen die bergen hadden beleyt. En hi wert ontsteken in groter gramscappen/ met te vele rasernie/ en hi riep alle de princen Moab/ en die hooftlieden Ammon/ en seyde hem/ Segt mi wie dit volc si/ die de gebergten beleggen/ oft welcke/ en hoedanighe en hoe groot haer steden sijn/ welcke ooc haer cracht si/ oft welck haer menichte si/ oft wie haer hooftman is/ en wie sijn dese die voor alle die ander die int oosten woonen/ ons versmaet hebben/ en en sijn ons niet te gemoete wt gegaen/ dat si ons hadden ontfangen met vrede.

Doen antwoorde Achior die hooftman alle der kinderen Ammon seggende/ Mijn here/ ist dat ghy v gewerdicht te hooren/ ic sal de waerheyt voor v seggen/ van desen volcke/ dat in die bergen woont/ en daer en sal geen valsch woort wt minen mont gaen

Dit volc is wt den geslachte der Chaldeen/ dit heeft eerst in Mesopotamia gewoont/ want si niet en hebben willen volgen die goden haerder vaderen/ die inden lande der Chaldeen waren/ verlatende die zeden haerder vaderen/ die veel goden hadden/ hebben si eenen God/ die hemel en aerde gescapen heeft/ geeert/ die hen ooc geboden heeft/ dat si van daer souden wt gaen/ en woonen in Haran/ En als den honger alle dat lant had bedect/ so togen si af in Egipten. En daer woonden si.cccc.iaer/ en sijn daer also vermenichfuldicht/ dat haer heyr niet getelt en mocht worden.

En alsse die coninc van Egipten had beswaert/ en hadse onder sijn iock gebracht/ in timmeringe sijnre steden/ om mortel en tigelen te maken/ so riepen si tot God haren HEERE/ en hi sloech alle dlant Egipti met menigerley plagen.

En alsse die coninc van Egipten wech liet trecken/ en die plage van hem op hielt/ en wildese weder vangen en tot sinen dienst weder brengen/ doen dese vluchten/ so dede God des hemels de zee open/ so dat de wateren aen beyde siden dicht werden gemaect/ als eenen muer/ en si droochs voets den gront der zee doorgingen

In welcke plaetse als hem een ontellic heyr der Egiptenaers vervolchde/ ist also mit water bedect/ datter niet een en bleef/ die de daet den nacomelingen vercondigen mochte.

Doen si ooc waren wt gegaen vanden rode zee/ so be D
sloegen si die woestinen des berchs Sina/ in welcken noyt mensch woonen en mocht/ noch sone des menschen in heeft gerust/ Daer sijn hem de bitter fonteynen versoet om te drincken. En si hebben.xl.iaer spise vanden hemel vercregen. En so waer si in gingen sonder ghescutte/ en sonder schilt/ en sweert/ soo street haer God voor hem/ en verwan/ En daer en was niemant die dit volc bescadigen mocht/ dan als het af ginc van den dienst des HEEREN sijns Gods/ Mer also dicwil als si behalue haren God/ eenen anderen dienden so sijn si gegeuen tot eenen roof/ en ten sweerde/ en tot smaet/ Mer so dicwil alst hem berouwde/ dat si af Ju.iiij.
waren gegaen vanden dienst haers Gods/ so heeft hen God des hemels cracht gegeuen te weder staen haren vianden/ Daer na wierpen si neder den coninc Chana

neū eñ Jebuseū/eñ Pherezeum/eñ Eueum/ende
Amorreum/ende alle die machtige in Hesebon/eñ
C si besaten haer landen eñ steden. Eñ goede dinghen
waren altijt met hē/so lange als si niet en sondichdē
in dat aensicht haers Gods/want haer God hatet
ongerechticheit. Want ooc voor dese iaren/ als si
af waren gegaen vanden wege/dien hen God ghe
geuen had/dat si daer in wandelen souden/ so zijn si
mits striden verdreuen van vele natien/ eñ haerder
menige worden geuangen geleyt in een ander lant
Mer nv lestleden/zijn si weder ghekeert totten
HERE haren God/wt der verstroyingen/daer si
in verstroit waren/ eñ zijn weder tsamen gecomen
eñ hebben also dit geberchte ingenomē/ eñ woonē
daer in/eñ besitten Jerusalē weder/daer die heylige
dingen der heyligen zijn.
Hierom/mijn heere vereyst nv/ofter eenige on-
gerechticheit is gesciet van hen/in dat aēsicht haers
Gods/ So laet ons op trecken tegen hen/want le-
uerende salse haer God v leueren/eñ si sullen onder
tiocu wer mogentheit zijn ghebracht. Mer en isser
geen misdaet des volcx voor haren God/so en mo-
D gē wise niet wederstaen/wāt haer God salse bescer
men/eñ wi sullen alder aerden tot een smaet zijn
Eñ tis geschiet/doen Achior af liet dese woordē
te spreken/so zijn alle de groote heeren Holofernis
toornich geworden/ende dachten hē te dooden/seg
gende tot malcāderē/Wie is dese/ die daer seit/ dat
de kinderen Israels wederstaē soudē moghen den
Coninc Nabuchodonosor/ende zijn heyrscaren: on
gewapēde mēschē/sonder cracht/ende sonđ wetent
heit der consten des strijts. Hierom op dat Achior
bekēne/dz hi ōs bedriecht/so sullē wi op de geberch
tē treckē/ende als haer machtige geuāgē zijn / dan
sal hi met dē seluē doorstekē wordē mettē sweerde/
op dat alle volc wete/dat Nabuchodonosor eē God
der aerdē is/ende dat behaluē hē geen ander en is.

Achior wort geuangen/eñ dē Jootschē volc ouer
geleuert/den welcken Achior die gansse gelegēt-
heit vertelt/waer vā tvolck beweecht zijnde/ tot
Gode den HERE om hulpe roept. Dat.vi. Ca.

A HEt is geschiet doen si ophieldē te spre
ken/dat Holofernes zeer verbolghen
wert/ende seyde tot Achior/ Wāt ghi
ons hebt gepropheteert seggēde/dat
dat volc Israel van sinē God wort be
scermt/op dat ic v toone datter geen God en is dā
Nabuchodonosor/als wise geslagen hebben als eē
mensce/ dā suldi ooc vergaē met hen/met der Assy
rien sweert/ende alle Israel sal met v vergaen/met
ten doot/ende dā sult ghi beuindē/ dat Nabuchodo
nosor een here si der geheelder aerden. Ende dā sal
tsweert mijnder ruterscap door v siden gaen / ende
ghi sult doorstekē vallē onder die gewonde Israels
eñ ghi en sult niet weder verasemen/tot dat ghi mz
hen gedoot wort. Mer ist dat ghi meint/dat v pro-
phecie warachtich si: waerom wort ghi dan bleeck?
ende waerom zijt ghi verscrict? meint ghi/ dat dese
mijn woorden niet veruult en mogen worden? mer
B op dat ghi weet/ dat ghi dese dingen met hē tsamen
sult onderuinden/siet/so suldi van deser vren/ haerē
volcke toe gestelt worden/op dat/als si weerdighe
peyne mijns sweerts ontfaē/ghi seluē mede der wra
ken onderworpen zijt
Doen geboot Holofernes zijn knechten/dat si A-
chior souden vāgē/ende hē leidē in Bethuliā/ ende
hē ouerleuerē inde handē der kinderē Israels/Die
knechtē Holofernus namē hē/ende zijn gereist door
de veldē/mer doen si genaectē tottē gheberchtē/so
togen tegen haer wt die slingherworpers/ Maer si
keerden after siden des berchs/ende bonden Achi
or hādē ende voetē aē eenē boom/ende lieten hē al
so met zeelē gebōdē/ende keerdē weđ tot harē here
Mer de kinderen Israel daelden van Bethulia
eñ quamen tot hē/dē welckē si ontbondē/eñ leydē
hē tot Bethuliā/eñ hē int middel des volcs stellen
de/vraechdē si hē/wat dat ware/dat die Assyriers
hem gebonden hadden gelaten
In dien dage/waren daer die princen Ozias die
sone Micha/vandē geslachte Simeons/Charmin
die ooc Gothoniel hiet. Aldus seide Achior int mid
C del/in dat aensichte haerder allē/alle die dingen die
hi gesproken had van Holoferne geuraecht zijnde/
eñ hoe dat volc Holofernis hē om dz woort haddē
willē doodē/eñ hoe Holofernes selue grā was/ eñ
gebodē hadde/datmē hē om dier saken wil dē Isra
eliten soude leueren/op dat/ als hi die kinderen Is-
raels verwonne/dat hi dan ooc Achior selue met v
sceiden pinen soude gebieden te verdoen/daerō dat
hi geseyt had. God des hemels is haer bescermer
Eñ doent Achior altemael verteld hadde/so viel
alle tvolc op zijn aensicht/den HERE aenbidden-
de/eñ met eenđ gemeinder clagē eñ weeningē heb
ben si den HERE haer gebet wtgestort/ seggēde:
HERE God des hemels eñ der aerden/ aēsiet
haer houeerdicheit/eñ aēscout ons nederheyt/ ende
aenmerct dat aēsicht uwer heiligē/eñ betoōt dz ghi
niet en verlaet die hē v. roemē vā v/ eñ vernedt die hē
D vā hē seluē beroemē/eñ vā haer cracht glorieren
Aldus doē dese weeninge was volcynt/eñ dz ge
bet des volcx al den dach doer veruult was/so heb
ben si Achior getroost/ seggende/ God onser vade
ren/ welcx cracht ghi vercondicht hebt/die selue vē-
gelde v/dat ghi meer haer verderuinge sult sien/dā
der onser/ Eñ als de HERE ons God zijn knech
ten dese vriheit geuen sal/so si God ooch met v int
middel van ons/op dat ghi alsoot v belieft/met al-
len dē uwē met ons woont. Eñ doē Ozias dē raet
voleyndt hadde/so ontfinc hi hem in zijn huys / eñ
maecte een groot auontmael/eñ hi riep al die ouđs
te samen/na dat die vasten voleyndt was/zijn si ver
maect/eñ daer na is al dat volc te samen geroepen
eñ al den nacht baden si binnen der gemeynten/ be
gerende hulpe van God Israel.

Holofernes beleyt die stadt Bethuliam/vvaerō
die Israeliten veruaert/tot God om hulpe roepē
Hi beneemt haer dat vvater/dat si inder stat gro
ten dorst leden/si vvorden onlijdsaem/ Ozias die
priester stercse. Dat vij Capittel.

DEs ander daechs geboot Holofernes A
sinē heyrscarē / dz si op soudē trecken
voor Bethuliam/ ende der strijtbaer
knechten waren hondt. M. eñ. xx. du
sent/eñ đ reysenaers. xxij. dusent/be-
haluen die bereidinge đ mannen/die het wōnē wa
rē/eñ ooc wt allē lādē eñ stedē/die hi gewonnē had
de/dese al te samen bereiden hen ten stride tegē die
kinderen Israel/eñ si quamē door die wtersie des
berchs/totten toppe toe/ die daer ouer Dothaim
siet/vander plaetsen die daer heet Belma/tot Chel

mon toe/ die daer is tegen Eldrelon.
Doen die kinderen Israels haer grote menichte
sagen/ so vielen si plat neder ter aerden/ worpende
asschen op haer hoofden/ biddende eenmoedelijc/
dat God Israel sine bermherticheit thoonen wou
B de/ ouer zijn volc. Ende ne/mende tot hen haer oor=
loochs wapenen/ saten si op die plaetsen / die daer
stieren den pat des engen weechs/ tusschen die ghe
berchten/ eñ si bewaerdense alle den dach eñ nacht
Mer doen Holofernes die stadt omginc/ vant hi
dat die fonteine/ die in haren waterganck vloeyde/
vanden zuyden deele/ buyten der stadt haer rechte
de/ eñ gheboot haren watergancafte sniden. Daer
waren nochtans fonteinen/ niet verre vanden mue
ren/ wt welcken si heimelijc schenē water te puttē
meer om te lauen/ dan om te drincken
Mer die kinderen Ammon ende Moab/ gingē
C tot Holofernem seggende/ Die kinderen Israel en
betrouwen noch in glauie/ noch in gheschutte / mer
de bergen beschermense/ ende die houelen/ die daer
steyl zijn/ die makense sterc. Hierom/ op dz ghi se son
der veloop des strijts mocht verwinnen / so set be=
waerders der fonteinen/ dat si daer niet en mogen
putten/ eñ ghi sultse sonder sweert dooden/ oft ver=
moeyt zijnde/ sullen si hare stadt ouer leueren/ die si
meinen dat niet gewonnen en mach worden/ indē
bergen gelegen zijnde.
Eñ dese woorden behaechden Holoferni wel/
eñ alle sinen ruyteren/ eñ hi stelde daer hondert ron
som/ om elcke fonteyne.
Eñ doen dese bewaringe .xx. dagen geduert had
so gebraken die puttē/ eñ die vergaderinge der wa
teren/ allē den genen die te Bethulia woonden/ al=
so datter niet inder stadt en was/ daer si eenen dach
af versaet mochten worden/ Want dē volcke wert
D dagelicx in een mate water gegeuen
Doen vergaderden tot Oziam/ al die mannē eñ
vrouwen/ eñ ionge kinderkens/ eñ seiden altesamē
met eender stemmen tot Oziam. God oordeel tus
schen ons ende v/ want ghi hebt quade dinghen te
gen ons gedaen/ nz willende vredelic spreken met=
ten Assyriers/ eñ daerom heeft ons God in harē hā
den vercocht eñ daerom en isser niemant die ons v
lost/ als wi verneder worden/ voor haer oogen in
dorste/ eñ grote verderfenisse/ Eñ nv vergadert al
die int stadt zijn/ dat wi ons willichlic dē volcke Ho
lofernis ouer leueren. Wāt het is ons beter/ dz wi
geuangen den HEERE leuende ghebenedien/ dan
wi steruende zijn eenen lachter allē vleessce/ als wi
onse huysurouwen eñ onse ionge kinderen voor on
se oogen sien steruen/ Wi betuigen hedē hemel eñ
aerde/ eñ God onser vaderen/ die ons straft na on=
se sondē/ dz ghi die stat nv ouer geeft in die hāt d ru
terscap Holofernis/ op dz ons einde cort si inde scer
pte des sweerts/ dwelc lāgher wort in drooch des
dorsts. Eñ als si dit geseit haddē/ so isser een groote
weeninge eñ huylinge gesciet van allē die gemeinte
E eñ si riepē een gansce vre lanc/ met eender stemmē
tottē HEERE/ seggende. Wi hebben mz ons vads
gesondicht/ wi hebbē onrechtueerdelic gedaen/ wi
hebbē ongerechticheden gehandelt. Ghi die goedē=
tieren zijt/ ontfermt onser/ wreect ons ongerechtic
heden in v geessel/ eñ en wilt die gene die v beliden
niet ouer leueren/ den volcke dat v niet en kent/ op

datse onder die heidenen niet en segghen/ Waer is
haer God?
Eñ als si vermoeit waren mits dit roepen/ ende
mits dese weeningen mat zijnde/ geswegen hebbē
so stont Ozias op/ begotē mz tranen/ eñ seyde/ Sijt
gelijcx moets mijn broeders/ eñ laet ons dese vijf da
gen ontfermherticheit vanden HEERE verwach=
ten/ hi sal missien zijn verbolgentheit af sniden/ eñ
sal sinē naē glorie geuē/ Mer ist datter geē hulp en
comt/ als vijf dagē voorbi zijn/ so sullē wi dese woor
den doen/ die welcke ghi gesproken hebt
Judith de God vreesende wedwe straft die ouer
sten/ om dat si Gode een mate geset hadden/ si ver
maent dat volc God aen te roepen / ende haer te
beteren/ op dat God haer genade geue/ ende si o=
penbaert den ouersten haer opset. Dat .viij. Cap.
Ende het is gheschiet/ doen Judith dese
A woordē hoorde die eē weduwe was
een dochter Merari/ des soons Idor
des soons Joseph / des soons Ozie/
des soons Elai/ des soons Jamnor/
des soons Jedeon/ des soons Raphoim/ des soons
Achitob/ des soons Melchie/ des soons Euan/ des
soons Nathanie/ des soons Saalthiel/ des soons
Simeon/ des soons Ruben. Eñ haer mā was Ma
nasses geheeten/ die welcke gestoruen is inden da=
gen des garstē oogsts/ want hi stont bi die scouebin
ds/ op dz velt/ eñ die hitte quā op zijn hooft/ eñ hi
is gestoruen in Bethulia/ in zijn stadt/ Eñ hi is daer
gegrauen met sinen vads. Eñ Judith was zijn ach
ter gelaten weduwe/ na drie iarē eñ ses maēdē/ eñ
int opperste haers huys maecte si haer een heymeli
ke camere/ in welcke si met haren maechden beslo
tē woonde/ eñ hebbēde op haer lendenē een hayrē
cleet/ vastede si alle haer leefdagē/ behaluē die sab=
bathen/ eñ nieu maēdē/ eñ die hoochtidē des huys
Israels/ Si was wter maten scoon van aensichte/
der welcker haer man vele rijcdommen had gela=
ten/ eñ een ouervloedich gesinne eñ besittingē vol
cuddē d ossen eñ d scapē / Eñ dese was alder meest
vermaert/ want si vreesde God zeer/ noch daer en
was niemant die van haer eē quaet woort sprake.
Aldus doen dese Judith hoorde/ dat Ozias ge=
B looft had/ dz hi dē Assiriers die stadt soude ouer le=
uerē/ als den vijfstē dach voorbi ware/ seynde si tot
tē ouds Chābri eñ Charmin/ Eñ si quamē tot haer
eñ si seyde hen/ Wel is dz woort/ daer Ozias in ge
cōsenteert heeft/ dz hi die stadt dē Assyriers soude le
ueren/ waert dz ons binnē vijf dagē geē hulp en qua
me/ Eñ wie zijt ghi die dē HEERE tempteert? Dit en
is geen reden die ontfermherticheit mocht verwec
ken/ mer die meer gramschappen verwecke/ ende
die verbolgentheit aensteke. Ghi hebt eenen tijt d
ontfermherticheit des HEEREN geset/ ende ghy
hebt hē eenen dach na v goetduncken gestelt. Maer
want die HEERE lijdsaem is/ laet ons in dien seluē
leetwesen hebben/ ende laet ons zijn vergheuinge
met wtgestorten tranen eyssen/ Wāt God en sal
niet dreigen als een mensch/ noch hi en sal tot grā=
C scappen niet ontsteken worden/ als eens menschen
soon/ Eñ hierom laet ons hē onse zielē veroetmoe
digen/ eñ hē met eenē veroetmoedichden gebrocke
nen geest dienen/ Laet ons den HEERE weenende
seggen/ dz hi na sinen wille/ also sine ontfermhertic=
heit met ons doe/ op dat/ also onse herte ontstelt is

in hierder houerdicheyt/ dat wi ooc alsoo vā onser nederheyt moetē glorierē/ Wāt wi niet na geuolget en hebbē/ die sondē ōser vaderē/ die harē God verlatē hebbē/ eñ hebbē andē godē aēgebedet/ om welcke misdaet/ si gegeuē zijn tottē swaerde/ eñ tot eenen roof/ eñ tot bescaemtheyt haerder vianden

Maer wi en weten geenē anderen God dā hē allee. Laet ons ootmoedelicke sijnē troost verwachtē eñ hi sal ons bloet versoeckē vādē misnakinghen onser vianden/ eñ hi sal alle volckē vnnederē/ die tegen ons opstaē. Eñ die HEERE onse God/ sal die sonder eere makē.

D Eñ nv mijn lieue broeders/ ghi die ouders zijt in den volcke Gods/ eñ hair siele hāget aen v. Recht haer hertē op/ mz uwer wtsprakē/ op dz si gedachtich zijn/ dz onse vaders hier voormaels ghetēpteert zijn/ op dz si gheproeft souden worden/ oft si haren God warachtelic dienden/ Si sullē gedachtich zijn hoe onse vader Abrahā geproeft is/ eñ door veel tribulatiē besocht/ is by Gods vrient ghewordē. Alsoe Isaac/ Also Jacob. Also Moses/ eñ al die God behagēt hebbē/ zijn door vele tribulatien/ getrouwe ghevonden/ Mer dye haer proeuinge niet ontfangē en hebbē inder vreesen des HEEREN/ eñ haer onlijdtsaemheyt/ eñ den lachter haerder murmuratiē/ tegē den HEERE voort brochtē/ die zijn verdoruē vandē verderuer/ eñ zijn vandē serpentē vernielt/

Eñ hier om/ en laet ons ons seluē niet wrekē/ vandē dingen die wi lidē/ mer scattē dese straffingē minder/ dan onse sonden te wesen/ Laet ons geloouē/ dat ons die geesselē des HEEREN/ als knechten die gecastijt wordē tot beteringhe/ eñ niet tot onse verdoemenisse toegheecomen zijn/

E Eñ Ozias/ eñ die ouders sprakē tot haer. Alle die dingē die ghi ghesprokē hebt/ die zijn warachtich/ eñ in v redē en is geen berispinghe/ Nv dā soe bidt die HEERE God voor ōs/ wāt ghi zijt eē heylich wijf/ eñ ghi vreest God. Eñ Judith seide hen Gelijc ghi bekent/ dat het wt God is dat ick heb moghen sprekē/ alsoo ondsoecket/ oft wt God is/ dz ic heb gesaet te doē/ Eñ bidt dz God mijnē raet vast makē. Ic heb also voor mi genomē/ Ghi sult dese nacht voor die poorte staen/ eñ ic sal wt gaen met mijnder deernē Abra/ Eñ bidt dz dye HEERE gelijc ghi geseit hebt/ zijn volc Israel/ in vijf dagē aensie/ Mer ic en wil nz/ dz ghi mijn daet ondsoeckt. Eñ tot dat ick v bootscappe/ en laet niet anders ghesciedē/ dā gebet voor mi tottē HEERE onsen God/ Eñ Ozias die prince Judē seide tot haer/ Gaet in vredē/ eñ die HEERE si met v/ tot een wrake onser vianden/ Eñ wederkeerēde/ zijn si wech ghegaen.

Judith gaet in haer heymelijcke camer/ eñ roept God aen met een ootmoedich ghebet/ dat hy zijn volc vville behoeden   Dat.ix. Capittel

A ALs die wech ginghen/ so is Judith in haer bidhuys ghegaē/ eñ heeft eē hayren hēde aen gedaē/ eñ asschē op haer hooft ghelept. Eñ si viel voor dē HEERE plat neder/ seggēde. + HEERE God mijns vaders Simeons/ die hē tswaert gegeuen hebt/ tot eē bescherminghe der vremdelinger/ die haer verderuers hebbē geweest in hair vleuckingen/ eñ hebbē die maechdē veracht/ eñ hebt hare wiuē tot eenē roof gegeuē/ eñ haer dochterē in geuāckenisse/ eñ alle dē roof tottē vrient ghegeuen hebt/ dinē dienarē die een ernstige liefde tot v hadden/ Ic bidde v HEERE mijn God/ coēt mi weduwe te hulpe/ Wāt ghi hebt die eerste dingē gedaē eñ die na die gedacht/ eñ dat ghi gewilt hebt/ dz is ghescheit/ Wāt alle uwe wegē zijn bereyt/ eñ ghi hebt v oordelē in uwe voorsienicheyt geset/ Aensiet nv die heyrlegers der Assyriers/ ghelijc ghy v doē gewerdicht hebt te sien die heyrleghers der Egiptenaers/ doē si gewapēt na uwe knechtē liepen/ betrouwēde in haer wagēs eñ rossuolc/ eñ in die menichte haerder strijdtbaer mānen/ Mer ghy saecht op haer heyrleghers/ eñ die duysternissen maecten se moede/ Die afgront hielt haer voeten/ eñ die wateren bedecktense. *

HEERE alsoe moetē dese ooch werden/ dye in haer menichte betrouwen/ eñ in haer wagenē/ eñ B
in haer spiesen/ eñ ghescutten/ eñ glorieren in haer glauien/ eñ si en wetē niet/ dat ghy allee onse God zijt/ die die oorloghen te niet doet van begin/ Eñ dinen name is HEERE/ so rechtet dinē arme op/ gelijc van begin/ eñ breect haer cracht in uwe cracht Haer cracht valle in uwe gramschap/ die belouen uwe heylige dingen te schenden/ eñ den taberna- Ec. xxxvi
kel ws naēs te ōwoesten/ eñ dē horen des outaers C
mz haer sweert neder te worpē/ O HEERE doet dz zijn houerdicheyt met zijns selfs sweert af wordē ghehouwen/ hi werde geuangen mette stricken zijnre ooghen in mi eñ ghi sult hem slaen wt den lippen mijnre liefdē/ Gheeft mi stantachticheyt int ghemoet/ dat ic hem versmade/ eñ my cracht dat ic hē verderue/ Want dat sal een memoriael ws naems D
zijn/ als hem die hant eens wijfs af worpt/ Want iii.iiii.d.
HEERE v cracht en is niet in menichte/ noch uwe ii. para.
wille en is in dye crachten der paerden niet/ Noch xiiii.d
die houeerdige en hebben v van beghinne niet be- Judi.vi.f
hacht/ maer der ootmoediger eñ sachtmoediger gebet/ heeft v altijt aengenaem gheweest

O du God der hemelen/ schepper der waterē/ ende HEERE alre creaturē/ verhoort my katiuighe biddēde/ ende van uwer ontfermherticheyt vermetende/ HEERE ghedenct ws verbonts/ eñ geeft reden in mijnen mont/ eñ maect dē raet sterck in mijnder herten/ op dat uwe huys in heylichmakinge bliue/ eñ dat alle lieden bekennē/ dat ghi God zijt/ eñ datter gheen ander en is dan ghy

Daer na bereyt si haer costelic toe/ si neemt haer maget met haer/ ende tooch snachs ter poortē vvt inden leger van Holofernis   Capittel x.

ENde doen si op hielt te roepen totten HEERE/ stont si vander plaetsen op A
daer si ghestrect lach tottē HEERE/ Eñ si riep haer maecht/ eñ daelde af in haer huys/ ende leyde dat hayren cleet vā haer lichaem/ eñ dede die cleedetē hair der weduwelicheit wt/ eñ si wiesch hair lichaē/ ende si salfde haer metter alder bester mirren/ ende si ontvlocht dat hayr haers hoofts/ eñ sette een huyue op haer hooft/ eñ si dede die cleederē haerder ghenuechelichz aē/ eñ si dede pātoffelē aen haer voetē eñ nā verciering der rechter hāt/ eñ lelie/ eñ oorringhen/ eñ vingher ringen tot haer/ Ende si vercierde haer/ met allē haren cieragien. Die HEERE ghaf haer ooch een wtnemende schoonheyt/

Want alle dese verciering en gheschiede niet wt wel
lusticheyt des vleeschs / maer wt duecheden / en wt een=
der oprechter meyninghen / en daer om vermeerden=
de haer die HEERE die schoonheit / also dat si alder
menschen ooghen met ongelijckelike scoonheit versceen
B Aldus leyde si haerder deernen een flesken wijns op /
en een cruyckeken olijs / en moes / roecken / en broot / en
kase / ende si is also ghereyst.
En als si aender stadt poorten quam / vant si Oziam
verwachtende / en die ouders der stadt / Alse die sa
gen verbaest zijnde / hebben si hen te vele verwondert
van haerder schoonheyt / Nochtans en vraechden si haer
niet / en lietense doorgaen segghende. God onser vade=
ren geue v genade / en becrachtige v mit sijnder cracht
alle dat voornemen ws herten / en Jerusalem moet
ouer v verblijden / en uwen name si int ghetal der heylighen /
en der gerechtiger / En alle dye daer waren / seyden
C alle met eender stemmen / Dat gheschiede / dat gesciede
Judith badt den HEERE / en ginc door dye poorte /
si en haer maecht
En het is gesciet / doen si den berch af daelde / on=
trent den opgaen des daechs / so liepen haer die vspie=
ders der Assyriers te gemoete / en hieldense segghen=
de. Van waer coemt ghi / oft waer gaet ghi? Si ant=
woorde / ic ben een dochter der Hebreers / En daer
om ben ic van haer aenschijn gevloden / want ic bekende dat
toecomende was / dat si v tot een berooninghe sullen
werden ouergeleuert / om dat si v versmadende / hen
seluen met en hebben willen op gheuen / dat si ontferm=
herticheyt in uwen aensichte hadden moghen vinden. Om
deser saken wille / dacht ic bi mi seluen / segghende / Ic
sal totten aensichte des prinsen Holofernis gaen / op
dat ic hem haer heimelike saken te kennen geue / en hem
toone / mit welcken toegaen hijse crighen mach / also dat
ter niet een man van sinen heyr en valle
D En als dese mannen haer woorden gehoort hadden
aenmercten si haer aensicht / en in haer ooghen was een
beswiminge / want si verwonderden hen te vele van
haerder schoonheit / En seiden tot haer / Ghi hebt v
leuen behouden / om dat ghy alsulcken raet hebt geuon=
den / dat ghi af quaemt tot onsen here / Maer dat sul=
di weten / dat wanneer ghi in sijn aensicht staet / dat hy
v wel doen sal / en sult alder genaemste in sijnder her=
ten zijn. En si brachtense totter tenten Holofernis /
en gauent hem te kennen.
En als si in gegaen was voor sijn aensicht / ter
stont is Holofernes in sinen ooghen gheuangen / En zijn
dienaers seyden tot hem / Wie soude der Hebreen volc
versmaden / dat alsoe fraeyen wiuen heeft? Wi souden
te rechte alleen daer om tegen hen striden
Aldus Judith siende Holofernem sittende in een
costelic mugghen net / wel geweuen was van purpur
en side / en gout / smaragde / en costelijcken gesteente
En als si in zijn aensicht sach / aenbadt si hem / haer
streckende op die aerde / en die knechten Holofernis
hieuense op / wt het beuel haers heeren

Holofernes vraecht van haer / wt wat oorsake sy
wt gecomen si / en als zi it hem vertrect / so beuielt
hem wel. Dat.xi.Capittel.

A Doen seyde haer Holofernes / Weest
goets moets / en en wilt nyet vsaget
zijn in uwer herten / want ic en heb noyt
man gescadet / die den coninc Nabucho
donosor wilde dienen / Waert dat v
volck mi niet versmadet en had / ic en soude mijn gla
uie ouer hen niet opgeheuen hebben / Mer nv segt
mi / om wat saken sidi van hen gegaen? en heeft v be=
haghet tot ons te comen.
En Judith seide hem / Ontfanct die woorden dijn=
re dienstmaecht / want ist dat ghi die woorden uwer
dienstmaecht volcht / God sal een geluckige sake mit
v doen / Want so waerlic / Nabuchodonosor een heer
des lants leeft / en zijn cracht die in v is / tot een straf
finge alre dwalender menschen / dat hem niet alleen dye
menschen en sullen dienen door v / maer oec die beesten B
des ackers sullen hem te wille zijn. Want die bequae=
heit ws gemoets / wert allen lieden vercondicht / en
het is alle der werelt kenlijc gemaect / dat ghy alleen
goet en machtich zijt in alle zijn rijc / ende v beleeft
heyt wort allen landen vercondicht
Noch dat en is niet verborghen / dat Achior gespro
ken heeft / noch dat en is niet onbekent / dat ghi ghehee=
ten hebt hem toe te coemen / want het is kenlic / dat onse
God alsoe mits den sonden vertoornt is / dat hi door
zijn propheten beuolen heeft totten volcke / dat hijse
ouer leuert hare vianden / om haer der sonden wille En
want die kinderen Israel weten / dat si haren God ver
toornt hebben / so is v vreese ouer hen / Hier en bo=
uen heeftse den honger beuaen / en van ghebreec des wa
ters / worden si nv onder dye dooden ghetelt / Voort
ordineren si dit / dat si haer beesten dooden / en haer
bloet drincken / En die heilige vaten des HEEREN
haers Gods / die hen geboden heeft / die niet aen te C
rueren / dese dingen hebben si gedacht te vangen aen coren
wijn en olie / en si wilden die dingen vertreden die si met
handen oec niet aen en souden rueren / Hier om / want
si dese dingen doen / so ist seker / dat si tot verderuin
ghe sullen worden ghegeuen.
Het welc ic v dienstmaecht bekennende / ben van hen ge
vlucht / en die HEERE heeft mi gesonden / v dese sel
ue dingen te boodtscappen / Want ic v dienstmacht / die
ne mijnen God oec hier bi v / en v dienstmaerte sal
wtgaen / en ic sal God aenbidden / en hi sal my segghen D
wanneer hi hem hare sonden sal vergelden / en ic sal
comen / en boodtscappent v / also dat ic v te midden door
Jerusalem sal leyden / en ghi sult al dat volck Israhel
hebben / als scapen die gheenen herder en hebben / en
daer en sal niet eenen hont tegen v bassen / want dese
dingen zijn mi geseyt door die voorsienicheyt Gods /
En want God op hen gram is / soe ben ic gesonden /
om v dese dingen te boodtscappen
En alle dese woorden behaechden Holofernis / en
sinen knapen / En si verwonderden aen hare wijs
heyt / en deen seyde totten anderen. Daer en is sulc=
ken wijf niet opter aerden / int aensien / in scoonheyt
ende in verstandighe woorden / Ende Holofernes
seyde tot haer. God heeft wel ghedaen / die v voor
dat volck heeft gesonden / op dat ghy dat in onsen
handen soudet gheuen / En want v beloofte goet
is / ist dat mi v God dat doet / so sal hi mijn God ooc
zijn / ende ghi sult groot in Nabuchodonosors huis
zijn / ende uwen name sal in alle dat lant ghenaemt
worden.

Die hootsman Holofernes beueelt dat men Judith
in grooter eeren ende vvaerden houden soude den
gheheelen leger door / en hi geeft haer vrijheit om
haer gebet te doen / na haerder gevvoonte dach
ende nacht te gaen.
Dat.xij.Capittel

Doen hiet hijse in gaen / daer zijn scat
ten geset waren/ en̄ hi hietse daer bli
uē en̄ hi bescicte / datmē haer vā sijn
der tafelē soude gheuē/ Dē welcken
Judith antwoorde en̄ sprack Nv en
mach ic niet eten vādē genen die ghi mi ghebiet te
geuē/ op dz ic minē God niet en vtoorne/ Mer ic
sal van dien eten/ dat ic met mi ghebracht hebbe.
Holofernes seyde tot haer/ Ist dat v dese dinghen
gebrekē/ die ghi mz v gebracht hebt/ wat sullē wi
v dā doē? En̄ Judith seyde/ Mijn here v siele leeft
dat v dienstmaerte alle dese dingen niet verdoē en
sal/ tot dat God dese dingen in mijn hant doe die
ick ghedacht hebbe.

B En̄ sinē knechtē leydense inder tentē/ die hi ge
bodē hadde. En̄ doē si daer in ghinc/ begheerde si/
dat haer snachts oorlof werde gegeuē wt te gaen
voor dē lichte buytē tottē gebede/ en̄ dē HE
RE te biddē/ En̄ hi geboot sinē camerlingē
dat si drie dagē wt en̄ in soude gaē/ om harē
God te biddē/ alsoot haer beliefde
En̄ snachts liep si wt totten dale Bethu
lie/ en̄ wiesch haer in die water fonteine En̄
als si op steech/ badt si totten HEERE den
God Israels dz hi harē wech wilde stieren/
totter verlossinghe sijns volcx/ En̄ ingaende
bleef si reyn in haerder tenten/ tot dat si tsa
uonts haer spijse nam
Ende het is geschiet/ inden vierdē dach/
Holofernes maecte eē costelijcke auōtmael
sinē knechtē/ en̄ seide tot Vagao sinē ghesne
denē camerlinc/ Gaet en̄ beraet die Hebreein
ne/ datse willichlijc cōsentere/ met mi te woo
nē/ Wāt het ware allē Assyriers een scāde /
dat een vrouwe eenē mā also bespottede/ dz
si ontsculdich van hem gae
Doen ginc Vagao in tot Judith/ en̄ seide
Die goede dochter en ōsie haer nz in te gaen
tot minē here/ op dz si geeert worde voor zijn
aēsicht/ en̄ ete met hē/ en̄ drincke wijn in ge
noechte/ Dē welckē Judith ātwoorde/ Wie
bē ic/ dat ic minē here weder seggē soude? Al
dz voor sijn oogē goet en̄ dalder beste sal zijn
dat sal ic doē Wat hē behaecht/ dat sal mi als be
ste zijn alle die dagē mijns leuēs. En̄ si stont op/ en̄
verciert de haer met harē cleede/ en̄ ingegaen zijnde/
stōt si voor sijn aēsicht. En̄ Holofernes hert wert
heel beroert/ wāt hi bernde in haer begeerlicheyt
En̄ Holofernes seide tot hair. Drinct nv/ en̄ sidt
ter tafelē/ en̄ weest vrolick/ wāt ghi hebt ghenade
voor mi geuondē/ En̄ Judith seyde/ Mijn here ic
sal drinckē/ wāt mijn siele is hedē groot gemaect
voor al die dagē mijns leuēs/ En̄ si nam/ en̄ adt/ en̄
dranc voor hē tgene dat haer maerte haer bereyt
hadde/ En̄ Holofernes wert vrolic bv haer/ en̄ hy
dranc seer veel wijns/ Also vele als hi oyt te vorē
in sinē leuen gedroncken hadde Cap. xiij.

A Hoe Judith holoferni sijn hooft afsloech

Ende doent auōt was gewordē/ soe
haestē zijn knechtē tot harē herbergē
En̄ Vagao sloot die duerē der slaep
camerē/ en̄ ghinc wech. Wāt si warē
alle ouerladē vādē wine/ En̄ Judith
was alleen in dye camer/ En̄ Holofernes lach int
bedde versmoort van grooter dronckenschap
En̄ Judith seyde haerder maecht dat si buitē
voor die camer soude staē/ en̄ hoede dragē. En̄ Ju
dith stont voor tbedde biddēde met tranē/ en̄ met
ruerē der lippē/ in stilheyt seggēde/ O HEERE Ghebet
eē God Israels/ sterct mi/ en̄ siet in dese vre tottē
werckē mijnder hādē op dat so ghi gelooft hebt/
Jerusalē v stadt op te rechtē/ Verleent mi/ dat ick
door v volbringē mach/ tgene dz ic wt betrouwē
tot v/ voor ghenomē hebbe te doene
En̄ als si dit geseyt hadde/ so ginc si tot die bed
stede/ en̄ si ontbāt zijn swaert/ dz daer aē hinc/ En̄
als zijt wt der sceydē had getrockē/ so greep si die
haer loockē zijns hoofts/ en̄ sprac sterct mi O HE Ghebet
RE God in deser vrē/ en̄ si sloech tweemael i sinē
necke/ en̄ sloech zijn hooft af/ en̄ si nā dz muggē net muggē
en̄ wētelde sijn doode lichaē om/ En̄ na een luttel net is eē

cleet dat
mē ouer
dat bed
hāct/ en̄
wtspant
om der
muggē
oft muc
kē wille



tijts ginc si wt/ en̄ gaf dit hooft Holofernis haer
der dienstmaertē/ en̄ hiet haer in haer male te stekē B
En̄ si twee gingē wt na hare gewoōte/ als tot
tē gebede/ en̄ si gingē door dye heyrlegers/ en̄ om
gaēde dat dal quamē si totter stadt poortē/ en̄ Ju
dith riep den bewaerders der mueren van verre/
Doet die poortē op/ wāt God is met ons die daer
cracht in Israel gedaen heeft
En̄ het gesciede doē die mānē haer stēme hoor
den/ so riepē si die ouders der stadt/ en̄ si liepē alle
vādē minsten tottē meestē/ haer te gemoete. Wāt
si vmoedē datse nv nz comē en soude/ En̄ aēstekē
de die lichtē vgaderdēse alle om haer Mer si clam
op een hooge plaetse/ en̄ hiet datmē swigē soude
En̄ als si alle swegē/ so heeft Judith geseyt/ Lo
uet dē HEERE onsen God/ die niet verlatē en he C
uet die in hē hopē/ en̄ heeft sijn barmhertichcit in
mi zijn dienstmaecht veruult/ die hi dē huise Israel
belooft heeft/ en̄ heeft in mijn hant dē vyant zijns
volcx in dese nacht gedoot/ En̄ dat hooft holofer
nis voort brēgende wt der malen/ toonde sijt dyē

ſegghende /Siet dat hooft Holofernis/des hooft-
mans der Aſſyriers. Ende ſiet ſijn omhangſel oft
muggen net/daer hi in lach in ſine dronckenſcap/
daer hem die HEERE onze God ooc door eens
wijfs hant verſloech. Maer alſoe warachtelijc als
die HEERE ſelue leeft/ſinen Enghel heeft my be
waert van hier gaende/ ende daer vertoeuende/ eñ
van daer weder herwaerts keerende / Ende dye
HEERE en heeft my/ſijn dienſtmaecht niet beulect
latē wordē/maer ſonder alle beuleckinge der ſon-
den/ heeft hi mi tot v weder gebracht/ verblidēde
in ſine victorie/in mine ontcominghe/eñ in v vloc
ſingē/Belijt hē alle/wāt hi goet is/eñ ſijn ōtferm
psal.c.v hertichept duert inder eewicheyt.
eñ.xvij. Eñ ſi looſdē alle dē HEERE/eñ ſeydē tot haer
D Die HEERE heeft v in ſijnder cracht gebenedijt/
want door v heeft hi onſe vianden vernielt

Eñ Ozias die ouerſte des volcx Iſrael/ſeyde
tot haer/ Gebñdijt ſijt ghi vandē HEERE/die he-
mel eñ aerde heeft geſcapen/eñ die v hant geſtiert
heeft/ om dat hooft vāden hooftman onſer vyādē
af te ſlaē/wāt hi uwen name hedē alſo groot ghe-
maect heeft/ dat uwē lof niet wech en ſal gaē/ van
den monde der menſcen/die des HEERE macht
gedachtich ſijn/ inder eewicheit /om dz ghi v seluē
nz geſpaert en hebt/mer v in perikel geſtelt hebt/
acſiende die benautheyt eñ tribulatie ws geſlachts/
Maer ghi zijt den valle te hulpē gecomē/voor dat
beſcouwē ons Gods/Eñ allet volc ſeide/Het ge-
ſchiede / het gheſchiede.

Eñ doemē Achior riep/ſo quā hi/eñ Judith ſei
C de hē/God Iſrael/diē ghi getuych hebt gegeuen
dz hi hē wreke vā ſinē viādē/hi heeft in deſer nach
te/alder ongelooviger hooft in mijn hāt af geſla-
gē/Eñ op dat ghi beuindē muecht dattet alſo is/
ſiet Holofernis hooft/die inder verſmadinge ſijn
der houeerdicheit/den God Iſrael vſmaet heeft/
eñ dreychde v die verderffeniſſe ſeggēde. Alſt volc
Iſrael geuangen is/ſal ic v ſiden doen doorſteken
metten ſweerde.

Eñ als Achior Holofernes hooft ſach/benaut
ſijnde vā ſcroemnige viel hi op ſijn aēſicht ter aer
dē/eñ was/beſwijmt. Eñ na dz hi weder becomē
was/ſo is hi tot harē voetē geuallē /eñ heeftſe ge
preſen ſeggēde/Gebenedijt zijt ghi vā uwē God
in alle Jacobs wooningē/wāt alle volc dat uwen
naem ſal hooren ſal van dinen weghen den Godt
vā Iſrael groot maken.

Het hooft vā Holofernes wort ter muerē wt ghe
ſteken/ die vā binnen der ſtadt ouervallē die vian
den die haer belegē haddē Dat.xiiij.Capit

A MEr Judith ſeyde tot allē den volcke/
Broeders hoort mi Steect dit hooft
op onſe mueren wt/eñ als die ſonne
op comē ſal/ſo neme een yegelijc zijn
wapenē/eñ loop wt met eenr druy-
ſticheit niet op dz ghi nederwaerts daelt/mer als
eenē druyſchēdē toeloop makēde/Dā ſalt vā noo
de ſijn/dat die beſpieders vlien/om harē hooftmā
op te weckē tottē ſtrijde/ Eñ als haer hooftlieden
tſamen loopē tot Holofernes tēte/eñ vindē hē ee-
nē bloc in ſijn bloet gewentelt/ſo ſal die vreeſe op
hen vallē/ Eñ als ghi weet dz ſi vlien/ſo loopt hen
haeſtelic na/ Wāt die HEERE ſalſe v geuen om te
verderuen.

Als Achior die cracht ſach/ die God Iſraels ge-
daē had/ſo liet hi die ſedē der heidēſcap/eñ geloof
de God/ eñ hi liet hem beſniden/eñ hi wert totten
volc Iſraels gheſet/ ende alle die nacomelinghen
ſijns gheſlachts tot op den dach van heden.

Eñ ter ſtont doē dē dach op ſtont/hebbē ſi Ho
lofernis hooft op die muerē geſtekē/ende elc man
nam ſijn wapē/eñ ſi ſijn met groten gedruysch eñ
huylinge wt gegaē. Doē die beſpieders dat ſagē/
liepen ſi tot Holofernis tente/ Ende die in ſine tē
te warē/ quamen voor den inganc der ſlaepcame-
rē/om hem te weckē/eñ ſochtē hē mz ſubtijlheyt
wacker te makē/wāt niemāt vāden Aſſiriers en
dorſte de ſlaepcamer cloppēde oft igaēde opē doē
Maer doē ſijn vaēoenē eñ die hooftmānē/ eñ al-
le die meeſte der Aſſyriers heyr te ſamē quamen/
ſeydē ſi den camerlingē. Gaet in eñ weet hem op
Want die muiſen ſijn wt harē holē gegaē/eñ heb
ben ons totten ſtrijdē beroepen/

C Doen ginc Vagao in ſijn ſlaepcamer/eñ ſtont
voor dat bedde/eñ ſloech ſijn handē te gader/wāt
hi vermoede dat hi met Judith ſliep/ Mer doen hi
geen bewegē des geēs die daer liggēde was/met
tē oorē en vernā/ſoe ginc hi naerō tottē bedde/eñ
hieft op/doē ſach hi Holofernis doode lichaem zō-
der hooft in ſijn bloet verſmoortliggen/doen riep
hi wt met luyder ſtēmen/met weeninge/eñ ſcoor
de ſijn clederen.

Eñ hi ginc in Judiths camer/eñ en vātſe niet/
Eñ hi ſprac vuytē tottē volcke ſeggēde / Een He-
breeuſch wijf heeft eē beſcaētheit int huys des co-
nicx Nabuchodonoſors gedaē/want ſiet Holofer-
nes leydt op dye aerde / ende ſijn hooft en is nyet
aen hem.

Doē der princen cracht der Aſſyriers dat hoor
den/ſo ſcheurdē ſi haer cleederen/ eñ daer viel een
onuerdragelijcke vreeſe/eñ beuinghe op hē/eñ ha
te gemoedē ſijn alte ſeer verſcrict. Eñ daer is een
groot gheroep ghecomen inden heelen legher.

Holofernis volc vloot/ende hoe Iſrahel hem na
iaechde. Dat.xv.Capittel.

EñDe als alle dat heyr hoorde/ dz Ho-
lofernes onthooft was / ſoe ontuiel
hem moet eñ raet /ende alleen met be
uinghe eñ ontſich bedraept/namen ſi
tbehulp der vluchtē/ alſo dat niemāt
met ſinen naeſten en ſprack/ maer met neder ghe-
neychden hoofde/alle dingen achter latende/hae-
ſten ſi tontgaē den Ebreen/die ſi hoorden dat ghe
wapent ouer hen quamen / vliedende door die we
ghen der velden/ eñ die paden der houelen

Eñ doenſe dye kinderen Iſrahels ſagen vlien
ſo volchden ſi hen / Eñ ſi daelden af blaſende met
baſuynen/eñ huylende achter hen lieden Eñ wāt
die Aſſyriers nyet vereenicht / hen onberaden ter
vlucht begauē/eñ die kinderē Iſraels met eēder
ſcharē veruolchdē/ ſo ſcēyndē ſiſe alle/die ſi moch
ten vinden/Eñ Ozias ſeynde boden door alle die
ſteden ende lantſcappen van Iſrael

Eñ hier om ſeynde alle lantſcap/eñ elcke ſtadt
haer wtgecorē gewapēde ionge mānē nae hen/eñ
veruolchdēſe metter ſcerptē des ſweerts/tot dz ſi
quamen totten wterſten haerder eynden.

Mer die ander die in Bethulia waren/ zijn inden heyrleger der Assiriers gegaen/ ende den roof dien die Assiriers vluchtende achter gelaten hadden/ dien namen si wech/ eñ si zijn zeer geladen/ eñ die ghene die den strijt gewonnen hadden/ zijn weder gekeeret tot Bethuliam/ eñ si namen al wech/ dat hen toebehoorde/ also datter geen getal en was vā beesten/ eñ van vee/ eñ in allen haren haveliken goedē also dat si alle vanden meesten totten minsten/ rijck worden van haren berouingen. Mer Joachim die overste bisscop van Jerusalem/ quam tot Betuliā met allen den ouders/ dat si Judith souden sien/ die welcke alse tot hen wt ghegaen was/ hebben sise al gebenedijt met eender stemmen seggende/ ghi zijt die glorie Jerusalems/ ghi sijt die blijschap Israels/ ghi zijt die eerlicheit onses volcs/ want ghi hebt mā lijc gedaen/ ende v herte is gesterct/ om dat ghi reynicheit bemint/ eñ dat ghi na uwen man geenē anderen geweten en hebt/ daerom heeft v de hāt des HEREN gesterct/ eñ hier om sult ghi gebenedijt zijn inder eewicheit/ eñ allet volck seyde/ het gescie de/ het gesciede.

D Eñ die rouen der Assiriers en zijn nauwelijck binnen dertich dagen/ vanden volcke Israel vergadert. Mer alle die dingen diemen heeft bevonden/ dat Holofernes eygen waren/ die hebben si Judith gegeven in gout eñ silver/ eñ cleederen eñ peerlen eñ alle huisraet/ ende si zijn al overgelevert/ vanden volcke/ eñ al dat volck verblijden met wijven ende maechden/ eñ iongen in organen/ eñ herpen.

Hoe God die boose straft/ die gheloovige leydt beschermt ende onderhout/ hoe hi haer goet doet/ ende veel wonders om haren wil werct
Dat .xvj. Capittel.

A Doe sanc Judith den HERE dit liedeken/ Begint den HERE in tamboeren/ singt den HERE in cimbalē/ singet hem soetelic een nieu lof/ verhuget eñ aenroept sinē name. Die HERE wrijft die oorlogen in stucken/ HERE is sinē name/ Die zijn heirlegers int midden zijns volcks heeft bedorven/ op dat hi ons van alle onser viandē handen soude verlossen/ Assur quam in die bergen vanden noordē/ in menichte zijnder sterchz. Welcs menichte die beecken heeft gestopt/ eñ haer peerdē hebben die dalen bedect/ Hi heeft geseit/ dat hi mijn lant soude aensteken/ eñ mijn iongen metten sweerde dooden/ mijn ionge kinderkens te geven tot eenen roof/ eñ mijn maechden ter ghevanckenissen.

B Maer die almachtige HERE heeft hen gescēt eñ heeft hem inder vrouwen hant overgelevert/ ende heeft hem bescaemt/ wāt haer machtige en viel niet vanden ionghen gesellen/ noch Titans sonē en versloegen hem niet/ noch die hooge reusen en stonden teghen hem niet op/ Maer Judith die dochter Merari/ nā hē zijn macht/ met die gedaente haers aensichts/ Want si dede die cleederen haerder weduwlicheit wt/ eñ dede die cleederen der blijscappē aē in verhueghinge der kinderē Israel/ Si salfde haer aensicht/ met salven/ ende si vant die vlechten des haers met een huyve/ om hem te bedrieghen/ Hare pantoffelen namen sine ooghen wech/ haer scoonhz vinc zijn siele. Si hieu sinen necken met eenen swerde af/ Die Persen ontsagen haer stantafticheit/ ende die Meden haer coenheit/ Doen huyldē die heirlegers der Assiriers/ doen mijn oitmoedige quamen verdorrende van dorste/ Die sonen der ionger meiskens doorstakense/ ende si sloegense doot/ als vluchtende kinderen/ Si zijn vergaen inden strijt vanden aensichte des HEREN/ mijns gods

a Laet ons den HERE eenen lofsanc singhen Laet ons onsen God eenen nieuwen lofsanck singē HERE/ HERE/ ghi zijt groot ende heerlijck in crachten/ ende die niemant verwinnen en mach.

Alle uwe creatueren dienen v/ want ghi hebbet geseit/ eñ si worden gemaect ghi seynde uwen geest eñ si zijn gescapen/ eñ daer en is niemant/ die uwer stemmen wederstae/ Die bergen sullen vanden fundamenten werden beweecht/ metten wateren/ eñ die harde steenen sullen voor v aensicht smilten/ gelijck was/ Mer die v vreesen sullen voor v in allen dingen groot wesen ps.xxxij. eñ cxlviij

Wee den volcke dat opstaet tegen mijn geslachte/ want die almachtige HERE/ salse oordeelen/ in den dach des oordeels/ sal hijse besoecken/ want hy sal vier eñ wormen in haer vleesch geven/ dat si bernen ende gevoelent inder eewicheit.

Ende het is hier na gesciet/ dat alle tvolck na die victorie te Jerusalem is gecomen/ den HERE te aenbidden/ eñ ter stont als si gereinicht zijn/ so hebben si hare brantoffer/ eñ haer beloofden offer/ ghe offert/ Eñ Judith offerde al die oorloochs gheree- D scap Holofernis/ die haer tvolc gegeven had/ eñ dz muggennet/ dat si van sinen bedde wech genomen hadde/ eñ heeft den HERE opgehangen

Eñ dat volc was genoechlijc na dat aensicht der heilgen/ eñ die blijscap deser victorien is drie maenden geviert met Judith/ Mer na dese daghen keerde elc weder tsinen huyse/ ende Judith is groot gemaect in Betulia/ eñ si was die heerlicste des heelen lāts Israels/ Si was ooc der duecht der reinicheit toegevoecht/ also dat si alle die daghen haers levens geenen man en bekende/ vander tijt dat Manasses haer man sterf.

Eñ in die hoochtidelike dagen ginc si voort met groter glorien. Eñ si bleef int huys haers mans/ hōdert iaer/ ende vijf ende si liet haer dienstmaerte vri eñ si sterf/ eñ is begraven met haren man in Betulia/ eñ al tvolc beweendese .vij. dagen/ Binnen alle die tyden haers levens en was niemant die Israel verstoorde/ ende veel iaren na haer doot.

Den dach der victorien deser feestelicheit/ wert vanden Ebreen int getal der heylighe daghen getelt/ ende wert vanden Joden geviert van die tijt aen tot op desen teghenwoordighen dach.

Hier eyndt dat boeck Judith.

Hier begint dat boec der wijsheyt

Een vermaninge der oversten totter wijsheit die geest des wijsheits hatet valscheit ende hipocrisie straft die ongherechticheit eñ die quade clappaerts
A Dat.j.Capittel

ex.xviij c
Mēt die wijs-
Deute.
i.xvij.f. heyt der herten/ghi die dat lāt regeert
ij.para Gevoelt vanden HEERE int goe-
xv.g de ende soect hem in eenvoudicheit des herten/wāt
Jos.i.d hi wert gevonden vanden genen die hem niet entē
iij.reg. pteren/eñ hi verschijnt den genē die in hem betrou
iij.a.
ie.iiij b wen. Want verkeerde gedachten/verscheiden van
lu xi.d. Gode/maer beproefde duecht/berispt die onwyse
Math Want die wijsheit en sal niet ingaen in eē quaet wil
vj.vij lighe siele/noch si en sal niet woonen in een lichaem
lu.xij.b dat der sonder onderworpen is.

Die heylige geest/die daer onderwijst/ sal dē ge
B veysden vlien/eñ hi sal hem wechnemen vanden ge
esaie dachten die sonder verstant zijn/eñ sal berispt wer-
xxix.d den vander overcomender ongerechticheit/Want
Mat. die geest der wijsheit is vriendelic/sacht/ende goe
xv.c
ie.xxiiij dertieren/ende hi en sal geen behaghen hebben/aen
act vij dien/die met sinen lippen boosheit spreect/wāt god
deu.iiii is een kender sijnder nieren/ende een ondersoecker
a sijnre herten/ende een hoorder zijnder tongen/wāt
den geest des HEEREN/heeft den omganc der aer
den vervult/ende dat alle dinghen onthout/ heeft
oec die kennisse der stemmen Hierom die ongerech
te dinghen spreect/en mach niet verborghen bliuē/
noch dat berispende oordeel en sal hem niet voor-
C bygaen. Want in des godlosen gedachten sal de vra
Esa. ginge zijn/ende die overleveringe zijnder redenen
xxix sal tot god comen/ende die sal oec zijn ongerechtich
esa.xix c eit straffen. Want dat oor des yelocsers hoort alle
Prouer dingen/eñ dat gerucht der murmuratien/en sal nz
xxiiii.d. verborgen werden.
Psal.c Hier om wacht v van murmureringe die nz en
Mat.v vordert/ende sparet uwe tonghen van achterclap/
vi.vij Want een ydel reden/en sal niet te vergeefs gaen/
ende eenen mont die liecht/doot die siele

En wilt die doot niet beernsten/in die doolinge
wes levens/noch en bederft v selven niet/in den wer
ken uwer handen/Want god en heeft die doot nz
D gemaect/noch hi en verblijt hem niet in dat vergaē
der levendiger/Want hi schiep alle dinghen om dz
si wesen souden/ende hi heeft alle volcken der aer-
den gemaect/om dat hem wel soude zijn/ende dat
in hem geen verderfenis en ware/noch der hellen
rijc inder aerden niet en ware/want die gerechtich-
eit is eewich eñ onsterflijc/mer die ongerechticheit
is die vercriginge der doot. Mer die godlose hebbē
se doen comen/met wercken ende woorden/eñ die
achtende een vriendinne/zijn si afgevloeyt/eñ si set-
ten een verbont met haer/wāt si zijn der doot waer
dich die wt haren deele zijn

Wat der godlosen ghedachten zijn/ende hoe dz haer alle godlosen verheffen / ende der vromicheyt losch zijn Dat.ij.Capittel

Die godlose seyden by den selven (met niet rechtelic denckende. Den tijt ons levens is cleyne / ende met verdriet/ eñ daer en is geen vercoelinge in dat eynde des menscē/ende daer en is niemant die ons bekent is/die weder keert vāt doot want wi zijn wt nz geborē/eñ hier na sullen wi wesen/als oft wi nz en warē geweest/want onsen adē is als eenē rooc in onsen nuesen toe geblasen/ ende die reden als voncken/om onse herten te bewegen want ons lichaē sal wtgedaē zijn/eñ die geest sal wt gestort werden/als een morwe lucht/Eñ ons levē sal doorgaen/als dat spoor der wolcken/ende sal vergaen als eenen nevel/die vander sonnen raeyen verdreven is/ende van haer der hitten neder gedruckt is/Ende onsen name sal byder tijt vergeten wordē ende niemant en sal gedachtenisse onser werckē hebben/Want onsen tijt is eenen doorganc der schaduwen/ende daer en is geen wederkeeringhe na onsen eynde/want het is besegelt/dat niemant weder en come.

Hierom coemt ende laet ons der goeden gebruiken die zijn/ende laet ons die creatuere begierlijc/als in onser ioncheit/laet ons/ons met costeliken wijn eñ salven vervullē/eñ en laet ons die bloeme des tijts niet voorbi gaen. Laet ons/ons mz roosen croonē/eer si verwelckē/daer en si geenē beemt dien onse begheerlicheit niet door en gae. Niemant van v en si onser begeerlicheyt ondeelachtich. Laet ons in allen plaetsen teeckenen onser vruechden latē want dit is ons deel/ende anders niet

Laet ons den rechtvaerdigen armen verdrucken eñ en laet ons die weduwe niet sparen/noch den ouden noch den grijsen van vele tijts niet aensien Mer onse sterckheit si die wet der onrechtveerdicheit/wāt dat onstere is/dat wert onnut gevonden/Hier om laet ons den rechtveerdighē bedrieghen/want hi is ons onnutte/eñ contrarie onsen wercken/ eñ hy verwijt ons die sondē der wet / eñ hi beruchtet teghen ons die sonden onser disciplinen / Hy beroemt hem Godts kēnisse te hebbē/eñ hi noemt hē eenen sone Gods. Hi is ons tot een wtbringhinge onser ghedachtē ghewordē. Hi is ons oec swaer om siē/ wāt zijn levē is anderē ongelijc/eñ zijn weghē zijn verandert wi zijn als luegenachtighe vā hē ghe acht/eñ hi onthout hē vā onsen weghen / als vā onreynicheden/eñ hi set die wterste der gherechtigher voor/ eñ hi beroemt hē/dat hi God tot eenen vadere heeft.

Hier om laet ons siē oft zijn redenē warachtich zijn/eñ laet ons proevē die dingē die hē comē sullen/ eñ wi sullē wetē welcke sijn wterste sullē zijn. Want is hi die warachtighe sone Gods/so sal hy hem ontfangen/eñ hi sal hem verlossen vanden handen zijnder vianden/Laet ons hem met scandeliken smaet eñ pinen vragen/op dat wi zijn eerwaerdicheit weten/ende zijn lijdsaemheit proeven. Laet ons hē met ten alder leelicsten doot verdoemen/want so hi gesproken heeft also sal hem vergouden werden

Dese dingen dachten die godlosen / ende dooldē want haer quaetheit heeftse verblint. Eñ si en verstondē Gods verholentheden niet/noch si en hoopten geen loon der gerechticheit/noch si en oordelden die eere der heiliger sielen niet/wāt God schiep den mensche onsterflijc/eñ hi maecte hē na dat beelt

sijnre gelijckenis Mer midts des duuels nijdichz is die doot inder werelt gecomen/ Ende si volghē hem na/ die wt sinen deele zijn.

Vanden goeden staet ende sekerheit der gerechter/ hoe wel dat si hier benaut ende bedroeft vvorden/ eñ daer tegen vvat ongeluc die Godloosen ende hare kinderen hebben sullen.

Dat iij Capittel

A DEr gherechtiger sielen zijn indē handē Gods/ eñ die pijne der doot en sal se niet aenroeren Si schenē indē oogen der onwijsen te steruen/ eñ harē wtganck wert verderfenisse gheacht Der gerechtiger wech wert voor een verderfenisse gheacht/ mer si zijn in sekerder rusten eñ vredē/ Eñ al ist dat si voor die menscē pijnlicheydē gheledē hebbē/ haren hope is vol onsterflicheits/ In luttel zijn si gequelt In velen sullē si gheloont werdē/ wāt God heeftse geproeft/ eñ heeftse hē werdich geuondē/ Hi proefdese als gout uit forneys/ eñ hy ontfincse als een offerhande des bradoffers/ eñ indē

B tijt sal haer aenschouwen zijn.

✠ Die rechtuaerdighe sullē blincken/ ende als voncke in dat riet loopē/ Si sullē die natiē oordeelen/ si sullen die volckē verheerē/ eñ haer HEERE sal inder eewicheit regneren/ die in hē betrouwen die sullen die waerheit verstaē/ eñ die ghelooui ghe inder liefdē/ sullē hē te wille zijn/ wāt sine wtuercorenen sullen gauen eñ vrede hebben/ Maer die godlose sullē berispt werdē/ na dat si gedacht hebben/ die den rechtuerdigen veracht hebben/ ende zijn vanden HEERE ghegaen.

C Wāt wye wijsheit eñ onderwijsinge van hem werpt/ die is onsalich/ ende haren hope is ydel/ ende hare arbeyden sonder vruchten/ eñ haer wercken zijn onnutte. ✱

Haer wiuen zijn onsinnich/ eñ haer kinder zijn die alder godlooste Haer creatuer is vervloect Wāt salich is die onvruchtbaer/ eñ die onbesmette/ die hē niet vermenget en heeft/ met dē sondighen/ Hi sal hebbē vruchtindē aēscouwen der heyliger sielen/ wel dē gebuerdē die geen ongerechticheit door zijn hādē en heeft gewracht/ noch die geen scalcheit tegen God en heeft gehadt/ wāt diē sal die wtuercoren gaue des geloofs gegeuē werdē/ eñ eē bequame deel indē tempel Godts Wāt dye vruchte der goeder arbeyden is glorioos/ eñ dye wortele der wijsheyt die niet en verwelct.

D Mer die kinderen der ouerspeelders sullen in verderfenisse zijn/ eñ dz saet sal vanden ongerechtē bedde verderft werdē/ Eñ al ist dat si vā langhē leuē sullē wesē/ si sullē te niet werdē gerekēt/ eñ hare leste outhz sal sonder eere zijn/ Eñ dz si haestelick steruē/ so en sullē si geenen hope hebben/ noch toespreking indē dagē der kennissen Wānt die doot eñ dz eynde der ongerechtiger/ is heel grouwelic

Vanden lofende profite der duechde/ vāder scāde der godloosen wat eerē dat weert sien eerlijc goduruchtich ouder/ eñ vādē scādelikē doot der godloosen

Dat. iiij. Capit

O hoe schoon is een suyuer generatie/ met liefdē/ wāt haer gedachtenis is onsterflijc/ wāt si is bi gode eñ bi dye mēscē bekent Als si tegēwoordich is so volgē sise na/ eñ si begeerense/ als si haer wtbrengē/ eñ si triumpheert gecroont inder eewicheit/ verwinnende der onbeuleckter striden loon/ Mer die menichte ď godlooser kinderē en is niet nut/ eñ die ouerwonnē schoten en sullē nz diep wortelē/ noch si en sullē gheē staende vastichz leg- ie.xvij.c
ghen/ Eñ ist dat si indē tackē inder tijt groeyē/ on- mal.i.d
uastelijkē geset/ sullē si vādē winde beweget wer- mat.vi.
den/ eñ van ouerlasticheyt der winden/ sullen si wtghewortelt werden

Want dye onuolmaecte tackē sullē ghebrokē werdē/ eñ haer vruchtē sullē onnut zijn/ eñ bitter om eeten eñ nergēs toe bequaem Wāt alle de kinderen die vandē ongerechtigē werdē geborē/ sijn getuigē der scalchz tegē haer ouders/ die wile dat mense opuoet/ Mer ist dat die rechtuaerdige metter doot ouervallen werdt/ soo sal hy nochtans in rusten zijn.

Wāt die outheit is eerlic/ niet alleē mettē ghetale der iaren ghetelt/ Dat verstant des menscen is grijs eñ dye beste outhz/ die is liefgetal gemaect/ B
eñ leuēde ondē die zōdarē/ is hi ouer geuoert. Hi is heb.xi.d
wech getuct/ op dat die boosheit zijn verstant met ij.co.xij
veranderē en soude/ oft dat die hypocrisie zijn siele niet bedriegen en soude Wāt dye betouueringe der loogenachticheit verdonkert goede dinghen/ eñ die verkeerde/ eñ boose aenuechtingen verkeerē tverstant der simpelen/ eñ hoe wel hi corts ghestoruen is/ nochtans heeft hy veele tijden veruult Sijn siele was Gode behaechlic daer om haeste hy hem dyen wt te leydē/ vant midden der ongerechticheiden.

Maer die liedē siende eñ niet verstaende/ noch niet ter herten nemende sulcke dingē/ wāt Gods gratie eñ ontfermherticheyt is tot sinen heylighē/ eñ zijn aenscouwen is ouer zijn wtuercorene.

Wāt die rechtueerdighe doode/ verdoēt dē leuenden godlosen/ eñ die ioncheyt snellikē voleynt/ verdoemt dat langhe leuen des onrechtueerdighen/ Want si sullē dat eynde des wijsen siē/ eñ si en sul- C
len niet verstaen wat God van diē ghedacht heeft ende waer omme/ dat hem die HEERE heeft laten steruen/ want sy sullen syen/ ende versmaden hem/ maer die sal God bespottē/ ende na dese dinghen sullen si af vallen sonder eere/ in smaet onder die dooden inder eewicheit/ Want hi sal die opgeblasene/ sonder stemme verscoren/ ende hi salse bewegthen vanden fundamenten/ eñ si sullen totten ouersten verlaten werden/ Ende sullē suchtende zijn/ eñ haer ghedachtenisse sal verghaen. Si sullen verureest in die gedachten haerder sonden comen/ ende haer ongerechtichedē/ sullense veruchtmaken ende verraden.

Met vvat stantafticheit eñ sekerheit die gerechte staen sullen, teghen die ghene/ dye haer bespot ende ghequelt hebben/ ende hoedanighen grouvvel dz dē godlosen ouercomē sal/ eñ vvat si alst te spade is segghen sullen/ Ende daer tegben van der vruechde der geloouiger/ vvelcker God dye HERE een bescermer vvesen sal

Dat.v.Capittel ✠

DAn sullē die gerechtige in grote vol- A
stādichz staē/ tegēs die gene diese benaut hebben/ eñ dye haer arbeyden wech genomē hebbē/ Siende sullē si

met eysselijcker vreesen werdē verscrict / eñ si sul-
len verwonderen in die haesticheit der ongehoop-
ter salicheyt / suchtende van benautheyt des geests
seggende bi hē seluē / leet wesen bewijsende / eñ van
bangicheyt des gheests suchtende

Dit sijnse die wi somwilen in spotte gehadt heb
ben / eñ in gelijckenisse der lachteringhe / wi ontsin-
ge menschen achteden haer leuen rasernie te wesen /
ende haer eynde sonder eere / Siet / hoe sijn si onder
eze. xxx die kinderen Gods gerekent / ende haer deel is on-
c der die helighen. *

Daer omme hebben wi gedwaelt vandē wech
der waerheit / eñ dat licht der rechtuaerdicheyt en
heeft ons niet geschenen / eñ die sonne der verstan-
denisse en is ons niet opgegaen / wi sijn moede ghe
worden indē wech der ongerechticheyt / eñ der ver
doemenissen / eñ wi hebben sware wegen gewan-
delt maer den wech des HEEREN / en hebben wi
niet ghewetē.

Wat heeft ons onse houaerdicheydt ghebaet /
oft wat heeft ons die beroeminghe der rijckdom-
B men ghegeuen / Alle die dinghen sijn doorgegaen
als een scaduwe / eñ als een voorlopende bode / eñ
als een schip het welcke door dat vloeyende water
gaet / des welcr sporen nz te vindē en is / alst voorbi
is gegaen / noch dē wech des bodēs des schips ī dē
stromē. Oft eenē vogel die door vliecht in de lucht
des welcr mē geē teekē des weechs en vint / maer
alleen dz gheluyt der vloghelen / slaende den lichten
wint / eñ door crachte des weechs snidēde die locht
die vlogelē beweecht hebbēde is hi door geulogē /
eñ daer na en wert geē teekē sijs weechs geuōden
Oft als eenen pijl die wtgescoten is in eenē doel
C die locht deylt / eñ die locht weder tsamen valt dat-
men niet en siet waer hi door geuaren is / also zijn wi
ooc. Also haest als wi geborē zijn eñ wi nz meer en
zijn / also en hebben wi ooc geen tecken der duecht
getoont / Maer wi sijn in onse quaetheyt vergaen /
Aldusdanige dingen / sullen si spreken die inder hel-
len zijn / die gene die gesondicht hebben / want den
hoop der godlosen is als een dorre distel bloeme /
die vanden winde wech wert gheuoert / eñ als een
dunne schuyme die vanden water varen wert ver-
spreit / ende als eenē roock / die vanden winde ghe-
scheiden is / eñ als die ghedachtenisse eens voorby
gaenden gasts / van eenen daghe.

Maer die rechtuaerdighe sullen inder eewich-
ps. xxxix eyt leuen / eñ haer loon is bi den HEERE / eñ haer
lxxvii gedachte is by den alder oppersten / hier omme sullē
iob. viij si dat rijcke der schoonheit / eñ die croon des hoops
d vander hant des Heeren ontfaen / want hi salse dec
ken met zijnder rechter hant / eñ hi salse met synen
arme beschermen. Eñ sine ernste sal die wapinge
nemen / eñ sal die creatuer wapenen tot wrake der
vianden / hi sal voor den yserē halsberch / de gerech
ticheit aendoē / eñ hi sal voor den helm een seker or-
deel nemen / hy sal den onuerwinlyken scilt de ghe
eph. vj. rechticheit nemen / eñ hi sal die wreede gramschap
scherpen tot een spere / ende den rinck der aerden
sal met hem teghen die ontsinnighe vechten / Die
donder pijlen sullen wt den blixem gaen / ende wt
dē regēboge der wolckē in de bestelde plaetsen va-
rē eñ slaē / Eñ vander steenachtiger gramscap sullē
volle haghelen worden gheseynt / ende dat water
der zee sal daer tegen haer opclimmen / eñ die stro-
men sullen hardelijck tsamen loopen / Die gheest
der cracht sal tegen die staen / eñ salse deelen als een
verstooringhe des wints / ende hy sal alle dlant haer
der ongerechticheyt totter wildernisse brengen / eñ
die quaetheyt sal der machtiger wooninghen om
me keeren.

Een vermaninge aen die regenten ende ouersten dat si doch op dye wijsheyt acht hebben / Ooc vā tlofeñ profite der wijsheyt Dat. vii. Capit.

Wijsheyt is beter dan crachten / eñ een wijs
voorsichtich mā dan eē stercke. Hier B
omme o ghi coninghen hoort eñ ver-
staet / ghi rechters der eyndē der aer-
den leert / Langt die oren ghi die die
menichtē onthout / eñ behaecht v seluen / in die scha
ren der wolckē. Want v is macht vanden HEERE
ghegheuen / eñ cracht vanden alderhoochsten / die v
wercken sal beproeuen / eñ hi sal die ghedachten on
dersoecken / want als ghi dienaers zijns rijcx waert
so en oordelde ghi niet recht / noch ghi en bewaer-
dē dye wet der rechtuaerdicheyt nyet / noch ghy en
wandelt niet nae sijnen wille / hy sal v vereyselijck
ende haestelijc verschijnen / want daer sal een alder
hertste oordeel geschieden / in die ghene die voor an
der staen.

Want den cleynē wert ontfermherticheyt ver- C
leent / maer dye machtighe sullen machtelijcke pij-
nen lijden / Want God die verheerder alre dingen
is / en sal niemants persoon wtnemen / noch hy en
sal niemants grootheyt ontsien / want hi heeft den
cleynen ende den grooten selue ghemaect / ende hy
draecht van allen sorghe ghelijck / Maer den stere-
keren / staet stercker strassinghe aen.

Hier om o ghi coningen / tot v sijn dese mijn re-
denē / op dat ghi wijsheit leert / eñ dz ghi niz en mist /
want die die gherechticheyt bewaren / sullen recht-
uaerdelic gheoordeelt werden / ende die rechtuaer-
dighe dinghen ghelеert hebben / die sullen vinden /
wat si antwoorden moghen. Hier omme begheert
mijn reden eñ hebt die lief / eñ ghi sult onderwijsin
gē hebbē. Die wijsheyt is edel / eñ die nemmermeer
en verwelct / eñ si wert lichtelijc gesien vanden ghe
nen diese lief hebben / Si voorcomt die ghene diese
begheeren / dat si haer dien eerst soude verthoonen
Die vanden licht tot haer waect / die en sal niz arbey C
den / wāt hi salse voor sijn duere vinden sittē. Daer
om ist eenen volcomenen sin van haer te dencken /
eñ die om harēt wille waect / die sal haest seker sijn
wāt si gaet om soeckende die gene / die haers waer-
dich sijn / eñ in haer weghen sal si haer seluen dien
vrolijc vertoonen / eñ si sal dien in alle voorsienich-
te gemoetloopē / wāt haer begin / is begeerte d̄ alder
waeachtichster ondwijsinge / Hier om so is die lief-
de die sorghe der onderwijsinge / eñ die liefde is be-
waringe haerder wetten / Eñ die bewaringhe der
wetten / is die volbringhinge der ongheбreclicheyt iij
eñ die ongebreclicheyt doet Gode aldernaest sijn / iiij

Aldus bringt die begheerlicheyt der wijsheyt
totten eewighen rijcke Hier om ghi coningen des xxj.
volcx / ist dat ghi lust hebt in setelen eñ ceptren / soo io.
bemint die wijsh / op dat ghi inder eewicheit reg- xx
nerē moecht Ghi alle die ouer die lieden sijt gestelt iii
hebt lief dat licht der wijsheyt / Maer wat wijsheyt v

is/ēn hoe si gemaect is/sal ic v vertellē ēn ic en sal
v die verholentheidē Gods niet verberghē/maer
ic sal haer van begin der gheboortē ondersoecken/
ēn ic sal haer kennisse int licht settē/ ēn ic en sal die
waerheyt niet verswighē/noch ic en sal met de ver
etterende nidicheit niet ouer den wech gaen / wāt
alsulcken mensce en sal der wijsheyt niet deelach=
tich zijn. Maer die menichte der wijsen is ghesont
heyt des aertrijcx. Ēn eē wijs coninc is des volcx
vastichept/Daerom ontfaet onderwijsinghe door
mijn redenen/ēn het sal v vorderen

¶ Alle menscē hebbē een gelijc begin ēn ingainc
in deser werelt/maer wie God om wijsheyt bidt
dien geeft hise/die maect God deē HĒRĒ groot
ēn heerlic/wāt haer profijt gaet alle dinc te bouē

Een hooghe lof der wijsheit   Capittel vij.

Is wel waer/ic ben ooc een sterflick
mensch/allen menschen gelijc/ēn wt
der aertscher gheboorten des ghenē
die eerst gemaect is/ēn inden buyck
mijnder moeder ben ick vleesch ghe=
cleidet. Inden tijt van thien maendē ben ic te ga
der geronnen in bloet van menschē zade/ēn midts
bequamē luste des slaeps. Ēn als ic geborē was/
ontfinc ic die gemeyn lucht/ēn viel neder in ghelijc
gemaecte aerde/ēn liet wt die eerste stēme gelijck
alle menschen/weenende/Ic ben in windelen ghe
wonden/ēn met grooter sorgen opgeuoedt/ Wāt
niemant van den coningen en heeft een ander be=
gin der gheboorten ghehadt. Hierom so hebben al=
le menschen eenen ingāck totten leuen/ ēn eenen
geliken wtganck

B Daerom begeerde ic/ēn mi wert verstant ghe
geuen/ēn den geest der wijsheyt quam in my/ Ēn
ic hebse hooger geacht dan alle rijcken ēn hooche
den/ēn ic seyde/ dat die rijcdommen niet en warē
bi haer te ghelijken/ Noch ick en gelijcte haer ghee
nen costeliken steen/want alle gout is bi haer ghe
lijck een cleyn sandeken/ēn siluer sal in haeren aen
scouwen als slijck geacht worden / Ic hebse lieuer
gehadt dan gesontheyt ēn scoonheyt/ende ick heb
voor mi genomen/dat si mijn licht moet zijn/wāt
haer schijnsel is onuerblusselic/ēn my quamē alle
goede dingen tsamē met haer / ēn ontallike eersae
heyt door haren handen/ēn ic ben verblijt in allē/
wāt dese wijsheyt ginc voor my/ ēn ic en wist niet
dat si alder goeder dingen moeder is/Die welcke
ic sonder gheueynstheit ghelcert hebbe/ēn sonder
haet deel iese mede/ēn haer eersaēheyt en verber
ge ic nyet/ Want si is den menschen eenen oneyn
deliken schat/den ghenen diese ghebruycken/ dye
wordē der liefden ēn der vrientscappē Godts dee
lachtich/want om der gauen der wijsheyt/wordē
si hem aengenaem

C God heeft mi verleent wijslic te sprekē/ēn ge=
noechlic te dencken van den dingen/die hi mi ghe
nadelic gegeuen heeft/wāt hi is leyder der wijs=
heyt/ēn die de wijsheyt recht leert ghebruycken/
Want wi/ēn onse redenen zijn in zijnder hant/ ēn
alle onse wijsheyt/ēn verstant/ēn wetenscap alre
onser wercken.

Hy heeft mi warachtige kennisse der dinghen
die zijn ghegheuen/op dat ick die ghescictheyt des
aertrijcx sal weten/ēn die crachten der elementen
dat beginsel/die voleyndinghe/ēn dat middel der
tijden/die veranderinghe der gheboorten/ ēn dye
voleyndinge der tiden/des iaers loop/ ēn die ghe=
schictheden der sterren/die natueren der dierē ēn
die gramscappē der beesten/die crachten der win=
den/ēn der menschen gedachtē/die onderscheydē/
heden der spruyten/ēn die crachten der wortelen/
ēn ick leerde alle dinghen die verborghen ende on
uersien zijn/Want die constenaer alre dingē heeft
mi gheleert wijsheit

In haer is dye heylighe geest der verstandenis=
sen/eenich/menichfoudich/subtijl/wel sprekende
edel/onbesmet/seker/soet/beminnēde tgoet/scerp
die niet en verbiet wel te doene/beleeft/goedertie D
ren/ghestadich/seker/vry/hebbende alle duecht al
le dingen voorsiende/ēn die alle verstandighe gee=
sten ontfaet/reyn/subtijl/Want wijsheit is beroer
liker dan alle beroerlike dinghen. Si recket ouer
al/om haerder reynicheyt wille

Sy is eenen subtilen asem der cracht Gods/ēn
een louter wtuloeyinghe der claerheyt des almo=
gendē Gods/ēn daerom en comt niet dat besmet
is in haer Want si is een blinckinge des eewighen
lichts/ēn eenē spieghel sonder vlecke/der maiestei
ten Gods/ende dat beelt zijnder goetheyt

Ēn al is si een/si vermach alle dingen/ende in
haer seluen bliuende/vernieut si alle dinghen/ēn si
draecht haer ouer/door die natiē in die heylige zie
len/Si heeft Gods vrienden ēn die propheten ge
stelt Want God en heeft niemant lief/dan den ge
nen dye metter wijsheit in woonet/wandt dese is
schoonder dan die sonne/ēn si is bouen alle gesciet
heyt der sterren/ende den dach en is bi haer niet te
geliken/Den daghe volghet den nacht/ maer dye
boosheit en verwint die wijsheit niet/ēn die dwaes
heyt en mach niet wesen bi haer

¶ Men sal die wijsheyt van der ioncheit aen lief
hebben/ende met haer omme gaen/wie hem met
haer versellet/die sal God ende die menschen lief
hebben   Dat.viij. Cap.

Aldus reyct die wijsheyt sterckelijck/ A
van den eenen eynde totten anderē/
ēn si besiet alle dingen soetelick/ De
se heb ick gemint/ēn wt ghesocht van
mijnder ieucht/ ēn ick sochtese mi tot
eender bruyt te nemen/ēn ick wert een liefhebber
haer der schoonheyt/ēn die God heeft/die looft haer
heerlicheyt/ende die HEERE alre dingen heeft
se selue lief gehadt/wāt si is een leereresse der ondē
wisingen Gods/ēn een wtuerkiesster zijnre werc=
ken/Ende ist dat die rijcdommen inden leuen be=
gheert worden/wat mach rijcker ghezijn dan dye
wijsheyt/dye alle dinghen werct/Ende ist dat ghy
segt/dat verstāt werct/wat ister onder alle dinghē
dat meer wercket/dan die wijsheyt/ Ende ist dat B
yemandt die gerechticheyt lief heeft/dye arbeydet
om wijsheyt/ēn si heeft groote duechden.

Want si leert soberheyt ende voorsienicheyt/
ende gerechticheyt/ende duecht/ēn nyet en is den
menschen orbaerliker int leuen

Ende ist dat yemant veelheyt van consten be=
geert/so weet si die voorledene dingen/ēn si schat
tet van die toecomende/si weet die loosheyt der re
denen/ende die ontbindinghe der argumenten/si
weet teekenen ēn monstren/eer si geschiedē/ende

de geschiedenissen der tiden eñ der werelden.

Hierom nam ic voor mi/ dese tot mi te brengen/ om daer mede te leuen/ wetende/ dat si met mi deelen sal vanden goedē/ eñ si sal mi vriendelic toe spreken/ in mijnder sorgen eñ verdriet.

Ic sal om haren twille eere inder ghemeynten/ eñ biden raetsheren behalen/ hoe wel ic ionc ben/ nochtans sal ic verstandich sijn/ eñ ic sal wonderlic sijn inder machtiger aenschouwen/ eñ der princen aensichten sullen van my verwonderen. Sy sullen mi swighende ontbeyden/ eñ si sullen mi sprekende aenschouwen/ eñ als ic vele redenen sal sprekē/ so sullen si swigen. Hier en bouen/ sal ic door haer onsterfelicheyt vercrigen/ eñ ic sal een eewige gedachtenisse achter laten/ bi den ghenen die na mi comen sullen. Ick sal die volcken beschicken/ eñ die natien sullen mi onderdanich sijn/ Wreede tyrannē sullen vreesen als si my hooren/ eñ in dye menichte sal ick geacht worden/ eñ sterc inden strijde.

A Ingaende in mijn huys/ sal ic met haer rusten/ want haer bi wesen en heeft geen bitterheyt/ noch met haer te leuen/ en heeft gheen verdriet/ mer blijschap eñ vruechde is met haer.

Dese dingen bi mi seluen peysende/ eñ haerder ghedachtich wesende in mijnre herten/ Dat so wie hē metter wijsheyt vereenicht/ dye vint onsterflicheyt/ eñ haer vrientschap is eenen eerliken lust/ eñ inden wercken haerder handen is oneyndelike rijcdom/ eñ wie met haer gemeynscap heeft/ die wort wijs/ eñ die met haer te rade gaet/ die wort heerlijc Hierom ghinc ic al om soeckende/ dat ic my dye/ tot mi soude nemen Ic was een kint val natuerlicx begrijps/ eñ ic had een goet verstant.

Eñ als ic cloecker was/ quā ick tot eenen onbesmetten lichame. Eñ doen ic wiste/ dat ick my nyet anders suuer en mochte onthouden/ ten ware dat mi God gaue/ eñ dat selue was die hoochste wijsheyt/ te weten/ wiens gaue dese was/ so ghinck ick totten HEERE/ eñ ick badt hem/ ende ick sprac wt alle mijnder herten.

Een gebet tot God/ om die gaue der wijsheyt Dat.ix. Capittel.

A Ghebe. Godt mijnder vaderē/ eñ HEERE der ontfermherticheyt/ dye alle dinghen met uwen woorde hebt gemaect/ eñ den mensche mits v wijsheyt hebt gestelt/ dat hy dye creature soude verheren/ die van v ghemaect is/ op dat hy dat aertrijck

Gene.i. soude regeren in heylicheyt/ eñ rechtueerdicheyt/ eñ dat hi in gerechter herten/ dat oordeel/ eñ dat gerechte spreke/ geeft mi die wijsheyt/ die een bystaenster uws throons is/ eñ en wilt mi niet versteken vā uwen kinderen/ want ick ben v knecht/ eñ die sone uwer dienstdeernen/ een onsterck mensch van corter tijt/ eñ te ionc totten verstande des oordeels/ eñ der wetten/ Eñ so wye volmaect sal sijn onder der

Psal.c. menschen sonen/ ist dat uwe wijsheyt van hem is/ hi sal voor niet worden gerekent.

Mer ghi hebt mi tot eenen coninck dijnen volcke vercoren/ eñ eenen rechter uwer sonen eñ dochteren. Eñ ghi beuaelt mi/ v eenen tempel te timmeren/ in uwen heylighen berch/ eñ eenen outaer/ in

B die stadt uwer wooningen/ een ghelijckenisse uws heylighen tabernakels/ welck ghy van beghin bereyt hebt/ ende v wijsheyt met v/ dye welcke uwe wercken weet/ dye welcke doen daer oec by was/ doen ghi dat aertrijc maecte/ eñ wiste dat uwen oogen behaechlijc was/ eñ wat oprecht was in v gheboden/ Seyndt dye van uwen heylighen hemelen/ eñ vanden stoel dijnre grootheyt/ op dat si met my si/ eñ met mi arbeyde/ op dat ic mach wetē/ wat by v aengenaem si/ want die weet eñ verstaet alle dingen/ eñ si sal mi matelijck leyden in mijn wercken/ eñ si sal mi bewaren in hare macht/ eñ mijn wercken sullen aengenaē sijn/ eñ ic sal v volc rechtueerdel regeren/ eñ ic sal waerdich sijn/ mijns vaders stoel te besitten.

Want wat mensce mach den raet Gods wetē? oft wie mach dencken wat God wilt/ Want die gedachten der sterfliker menschen sijn vreesachtich/ eñ onse voorsienichedē sijn onseker. Want dz lichaē dat verdoruen wort/ beswaert die ziele/ eñ die aertsche inwooninghe druct dat verstant neder dat vele denckende is. Eñ wi begripē swaerlic die dingen

C die inder aerden sijn/ eñ die int aenscouwē sijn/ vinden wy met arbeyt. Maer wye sal dye dinghen ondersoecken/ die indē hemel sijn? Och HEERE/ wye sal uwen sinne weten/ het en si dat ghi wijsheyt geuet/ eñ het en si dat ghi uwen heyligen geest seynt/ vanden alderhoochsten. Ende ist dat dye padē der geender dye inder aerden sijn/ ghebetert sijn/ ende die menschen die dingen ghelcert hebben/ die v behagen/ Want door die wijsheyt sijn si ghesont ghewordē/ die dē HEERE behaget hebbē vā beginne

Wat profijts ende goets wt der wijsheit den menschen aenstaende si. Dat.x. Capittel.

Dese wijsheit bewaerde dien/ die eerst van God ghemaect is een vader der werelt/ als hi alleen was ghescapen/ ende bracht hem wt van sijnder misdaet/ Ende hi bracht hem wt vandē slime der aerden/ ende hi gaf hē cracht alle dingen te regeren. Als nv die onrechtueerdige wech ginc/ van deser wijsheyt/ in sijnder gramschappen/ so is die broederlicheyt vergaen/ door die gramschappe des dootslaechs. Doen dat water die gansse werelt verdorf/ soe heeft dye wijsheyt wederom den rechtueerdighen/ door een slecht hout behouden/ Dese wijsheyt/ als hen die volcken inder houeerdicheyt hadden verheuen/ so kende si den rechtueerdigen/ ende si behielt hem Gode/ sonder claghinghe/ ende dye ontfermherticheyt bewaerde den stercken inden kinderen.

Ge.ii. iiij.

Dese wijsheyt verloste dē rechtueerdigen/ vliedende vanden vergaendē godlosen/ alst vier neder viel inden vijfsteden/ den welcken tot een ghetuygenisse/ dat woeste lant roocachtich blijft/ eñ boomen in sekere tijt vrucht hebbende/ eñ eenen sout steen/ staende tot een gedachtenisse der ongheloouiger sielen.

B Want die de wijsheyt veracht hebbē/ die en vielen niet alleen daer inne/ dat si die goedē niet en wisten/ maer si lieten den menschen een gedachtenisse haerder onwijsheyt achter/ also dat si oock nyet verborgen en mochten bliuen/ inden dingen daer si in sondichden. Maer dye wijsheyt verloste van liden/ die haerder waernemen

✠ Dese wijsh. beleyde den rechtueerdigen vluch

tende der gramschappē zijns broeders/door recht
te wegen/eñ si thoonde hem dat rijcke Gods/eñ
si gaf hem der heyliger kēnisse/si maecte hem eer
lick inden arbeyden/ eñ si veruulde zijn arbeyden/
Int bedroch der geender die hem bedrogen/ was
si bi hem/ende maecte hem rijc. Si bewaerde hem
vanden viandē/ ende beschermde hem vandē ver
leyders. Ende si gaf hem eenen stercke strijdt/op
dat hi verwinnē soude/eñ weten/dat die wijsheyt
I machtiger is dan alle dinck.

Dese wijsheyt en heeft den vercochten recht=
ueerdigen niet verlaten/mer si verloste hem van=
den sondaers/ ende si daelde met hem neder inden
cuyle/ende si en verliet hem niet inder gheuancke=
nissen/tot dat si hē dz sceptrum des rijcx toe broch
te/ ende machticheyt tegen die ghene die hem ver
dructē/ende thoondense lueghenachtich te wesen
die hem bescuwdichdē/ende si bracht hem tot groo
ter eeren. *

Dese wijsheyt vloste dat rechtueerdighe volc/
[...]xiij ende dat zaet sonder claginge verloste de si vanden
[...]ix. natien die hem verductē, Sy ghinc in die ziele des
knechts Gods/ende stont bi hem/tegen veruaer=
like coningen/ in wonderen ende teeckenen/ Eñ si
wedergaf den rechtueerdigē/loon van haeren ar=
beyden/ ende si beleyde die in eenen wonderlijken
wech/eñ si was dyen in een scaduwe des daechs/
eñ snachts in een lichte der sterren.

Ende si leydese door die roode zee/ende si voer
dese door een zeer groot water. Mer haere viādē
verdranc si in die zee/ ende si leydese wt der diepē
weder op

Hier om namē die rechtueerdige der ongodlij=
ker roof wech/ende si songen/O HEERE/uwen
name is heylich/eñ si loofden te gader die verwin
nersse v hāt/ Wāt dye wijsheyt dede der stommer
mont open/eñ si maecte die tongen der ontsprekē
der kinderen/wel sprekende.

¶ Hoe die wijsheyt die gerechtige drijft eñ ley=
det/Eñ hoe die godloose van die geweldige hant
Gods gestraft worden   Capittel.xi.

Ende si bestierde hare wercken in die
handen der heyliger propheten/ Sy
A reysde door die woestine/ die niet be=
[E]x.vij woont en wert/ ende inden woesten
xx d plaetsen maectē si hutten/ Si stondē
tegen hare vianden/ende si hebben haer ghewro=
ken aen haer wederpartiē/ Si dorsteden/eñ riepē
v aen/eñ hem wert water ghegeuen vanden alder
hoochsten steē/eñ harē dorst wert gheblusscet/wt
den herdē steē/eñ door die dingē/ door welcke ha=
re vianden gestraft werden/is haer wel gheschiet/
als si gebreck hadden

Want door die leuende waterē ghaeft ghi den
viandē menschelijc bloet/Die welcke als si gebrec
leden in die versmaetheyt der geenre die haer kin
deren dooden/ so gaeft ghi den uwē een ouervloe
B dich ongehoopt water/thoonēde door den dorste
die doen was/hoe ghi die uwe verhoochde/ eñ ha
re wedersakers doode/Want als si geproeft wer
den/eñ met vaderlijcke bermhertichheyt ghecastijt
werdē/bekendē si/hoe die godlose door den toorn
Gods gestraft werden.

Dese proefde ghi voorwaer als een vader ver
manende/mer die ander hebt ghi als een strafco=
ninc versocht eñ gestraft. Want die niet tegēwoor
dich en waren/eñ die tegenwoordich warē/wer=
den gelijc ghepinicht/ Want dubbel verdriet had=
se beuaē/dat een was suchtinge/dat ander die ge=
dachtenisse der voorledender dingen. Want als si
hoorden/ dat haer straffinghē haer lieden tot goet C
dienden/ so hebben si des HEEREN gedacht/ver Le.xxvi d
wonderende int verwachten des wtganc s/want i.pe.iiij.f
den welckē si voor in dye wtsettinghe lāge veracht ij.co.xij
hadden/ als eenen verworpe/ den seluen hebbē si g
int eynde des wtganc/ groot gehoudē/Maer de Job.x.a
goede en hebben also niet gedaen/ als si dorstedē/ De.xx.
maer also der onwijsen gedachtē waren/also was
oock haer boosheyt.

Dat die sommige wt dwalinge den stommen
serpenten dienden/ende onnutte beesten seynde
ghi onder hen/menichte veelre dierē/ tot een wra
ke/dat si souden weten/ dat so waer yemant door
sondicht/door die selue dingē ooc gepinicht wort.
Wāt v almachtige hant/ dye dat aertrijc gescapē
heeft/wt niet/ en waS niet onmogelic onder dien
te seindē menichte der beyrē/ oft wreede leeuwē/
oft onbekende beesten van nieuwer aert/vol grā Le.xxiij.a
schappen/ vierighen waseme blasende/ oft rueck Exo.xvi
des roocs voort brenghende/oft dye veruaerlijke xviij.f
voncken schoten van haeren ooghen/der welcker
quetsinge/die niet alleē en mocht verderuē/Mer
dat aensien mochte ooc door vreese dooden/Wāt
ooc sonder dese/hadden si met eenen winde mogē
worden gedoot/veruolginge gheleden hebbende
van haers selfs wercken/ende verstroyt door den
geest uwer cracht/Mer ghi hebbet al in mate/eñ
in getal/eñ in gewichte beschict

D Wāt grote cracht eñ stercte hebt ghi altijt ghe
hadt/ eñ wye sal der cracht ws arms wederstaen
Want ghelijck dye tonghe der wagen/also is dat
aertrijc voor v/ eñ als een druppel morgendaus/
die neder daelt op die aerde/Eñ ghi ōtfermt alre
menschen/want ghi vermuecht alle dingen/ ende
ghi siet metter menschen sondē door die vingher/ Ro.ij.f
om dat si haer sedē beteren soudē/ Wāt ghy hebt ec.viij.d
lief alle dingen die ye zijn/ende ghi en hatet der dingē
gheen die ghi maecte.

Want noch hatende/en hebt ghi niet ghestelt/
noch ghemaect. Hoe soude yet moghen bliuen/ten
ware dz ghijt wildet? oft hoe soude yet onthouden
mogen worden/ dat van v niet geheeten en ware
Maer ghi spaert alle dinghen/want si zijn v/HE=
RE/die de zielen bemint.

¶ Hoe dat God lijdsamich is ouer die sondaren/
mer dz hi die godlose vachters grouwelic straft
waer mede hi zijn volc leert/hoe si gerechtich eñ
vriendelic zijn sullen tegen den menschen
Dat.xij.Capittel

O HEERE hoe goet ende soete is uwen E
gheest in allen dinghen. Hierom soo
berispt ghi met maten/dye ghene die
dwalen/eñ ghi vermaentse/van welc
ken si sondighen/ ende ghy spreectse
aen/op dat si haer quaetheyt souden laten/ende in
v HEERE geloouē/want ghi die oude inwoon Deut.ix
ders ws heylighen lants vereysde/ want si deden xij.xviij
wercken dye v hatelijc waren/ te weten touernie/ Leui.xx.
eñ waersegher zwerckē/oft afgoderie/eñ waren

dooders haerder kinderen/sonder ontfermhertic=
heyt/ende eters der menschē binnensten/eñ bloet
verslinders/ia om sulckē grouwelē eñ ongheloof/
eñ offerē/so hebt ghi die vaders der vlatender zie=
len ghedoot/door dye handen onser vaderen op dz
dat lant/dat ghi alderliefst hebt/een inwooninghe
soude zijn der kinderen Gods

B Maer desen hebt ghi oock als menscē gespaert/
ende ghi seyndet voorgangers vā heyrs wespen/
dat si die allenskens verdriuen souden Niet dat ghi
onmachtich waert die godlosē/dē rechtueerdighen
te onderworpē inde crijch/oft mz den vreeden bee
sten/oft met eenen harden woorde tsamē wt te dri
uen/ mer ghy hebtse allenskens wt willen driuen/
om dat ghi haer lieden tijt eñ plaetse wildet geuē/
tot beteringe/wel wetende/dattet een schalc volck
was/ende haer quaetheyt natuerlick/eñ wāt haer
gedachte inder eewicheyt niet verandert en mocht
worden/Want het was een veruloect zaet van be
ginne Noch niemanden vreesende/gaeft ghy ghe=
nade haeren sonden/wāt wie sal v seggē/wat hebt
Esa.v.c ghi gedaen? oft wie sal tegē v oordeel staen? oft wie
sal comen in v aenscouwen/een wreker der onghe=
rechtigher menschen/Oft wie salt v wijten/ist dat
die volcken vergaen/die ghi ghemaect hebt. Want
daer en is gheē ander God dan ghi/die welcke sor
C ghe draecht voor alle dinghen/op dat ghy thoonen
esa.xlv.d sout/dat ghi dat vonnisse niet onrechtueerdelicken
ix.x.xx oordeelt/Noch coninc/noch tyranne/en sullē vra=
ghen vanden genen die ghi verloren hebt

Want ghy dan rechtueerdich zijt/ so beschict ghy
alle dinghen rechtueerdelick/ende ghy straft oock
dien die nz sculdich en is gestraft te worden/eñ ghi
acht hē vreēt/eñ een ballinc inde lāde uwer cracht/
D Want v cracht is een begin der rechtueerdicheyt/
ex.xxxiiij ende om dat ghi een HEERE alre dingen zijt/so
ps.c.xlij. spaert ghi oec alle dingen/Ghy thoont cracht dye
ioā.ix.xi niet gelooft en wort/volmaect te zijn inder cracht
heb.xij. eñ dese die v niet en weten/leuert ghi ouer in stout
heyt. Mer ghi verheerder der cracht/ oordeelt mz
stillicheyt/ende ghi beschict ons met groter eerwer
E dicheit/Want ghi vermuecht/also ghi wilt

Ghi hebt volc voor sulcken wercken gheleert/
datmen rechtueerdich ende beleeft moet zijn/ende
ghi maect v kinderen van ghoeder hopen/Wandt
oordeelende/gheeft ghi inden sondē plaetse des be
wijsens/des leetwesens. Ist dat ghi uwer knechtē
vianden/ende die der doot sculdich waren/met soo
grooter beproeuinghē gestraft hebt ende verlost/
gheuende tijt ende plaetse/door welcken si veran=
dert mochtē worden van haerder quaetheyt/ met
hoe groote neersticheyt oordeelt ghi v kinderē dā?
der welcker ouders/ghi eeden ende voorwaerden
F der goeder beloften ghegeuen hebt?

Hier omme/als ghi ons castiende onderwijst/
so gheesselt ghy onse vianden menichfuldelijck/op
dat wi v goetheyt sullen gedencken/als wi gheoor
deelt ende gestraft wordē/ende op uwe ontferm=
herticheyt moghen hopen/ Waeromme/ghy den
ghenen/die in haren leuen ontsinnichlick/ende on
rechtueerdelic leefdē/gaeft ghi dye opperste straf=
finghe/door die dinghen dien si ghedient hebben/
Want si doolden oock langher inden wech der do=
linghe/achtende die dinghen/die in die beesten on=
nutte zijn/goden te wesen/leuende na die costuy=
me der ontsinniger kinderen. Om dies wille hebt
ghi hen dat oordeel ghegheuen tot een bespottin=
ghe/als ontsinnige kinderen. Maer die niet mits
bespottingē eñ berispingē gebetert eñ zijn/die heb
bē Gods weerdighe oordeel ondvōdē/Wāt in diē
dingen die si leden verdroeghen si onlijdsamelick/
in welcken si onlijdsaem zijnde/verbolghen warē
Door dese dingen/welcke si meynden godē te we=
sen in hem/als si verdoruen werden/siende dien/
welcken si voortijts hen loochenden te kennē/ be
kenden si den warachtighē Godt/ Om dies wille
sal oock dat eynde haerder verdoemenissen/ ouer
hen comen

Ydel eñ onnutte zijn si alle die de kenisse Gods
niet en hebben/eñ si zijn vanden leuendē warach=
tigen God afghetreden totten creatueren/ende
onsalich zijn si/die de beelden eeren.

Dat.xiij.Capittel

Mer alle menschen/in welcken de ken A
nisse Godts nz en is/dye zijn ydel/eñ
dye wt den sienliken goeden dinghen
niet en hebben moghen kennen/ den
ghenen die voor haer lieden/ende in=
der eewicheit geweest is/die oock wt den ghescha
penen wercken/den wercmeester nyet ghekent en
hebben/Maer die sommighe hebben dat vier/die
sommige den wint eñ lucht/oft den loop der ster=
ren/oft dat water/oft die zonne/eñ mane/die lich=
ten des hemels/eñ regeerders des aertrijcx/meyn
den si goden te wesen/ Ende hoe wel si mits hare
schoonheyt verlustighet waren/also dat sise goden
meynden te wesen/si souden weten/dat haer ver=
heerder schoonder is/dan dese/want die schepper
der schoonheyt/heeft alle dese dinghen gestelt/oft
hebben si dan een verwonderen ghehadt/ vander
cracht ende wercken dier dinghen/veel meer sou=
den si ghemerct hebben/dat die ghene/die alle dese
dinghen ghemaect heeft/veel stercker ende crachti
ger ware dan si.

Want aldus machmen door die grootheit/ en B
de schoonheyt der creatueren/den schepper leeren
kennen/Nochtans zijnse min te straffen/dye God
sochten/nochtans ghedoolt ende ghemist hebben
Want oock als si in sinen wercken omgaen/so on
dersoecken sise/ende houden dat vaste/dat die din=
ghen goet zijn/diemen siet/wederomme/ensalmē
desen oock nyet geheelick vergheuen. want ist dat
si so vele weten/dat si dye werelt connen schatten/
ende die creatueren/waeromme en vonden si der
werelt HEERE niet lichtelijker? Want si sijn onsa=
lich/ende haren hope is onder die doode/die gene
die de wercken der menschen handen/ Goden heb
ben geheetē/gout ende siluer vindinghe der const/
eñ die ghelijckenisse der dieren/oft eenen onnutten
steen/welc dat werc eender ouder hant is

Oft ist dat eenich consten aer/ die een timmer=
man is/recht hout vanden bossche hieu/ende zijn
conste neerstelic ghebesighet hebbende/ een onnut
vat make/tot oirbooringe zijns leuens/eñ gebruyc=
ke die ouerbliuē de spaenderen des wercs/tot berey=
dinge der spisen/eñ dat hi dāder deel van desen dat
hi niet en besighet/eē crom hout vol werē/neerste=
lic wt groeue door zijn ydelhz/eñ hi dz verlde door

die kenniſſe ſijnder coſt/ en make dat ghelijck eens
menſchen beelde/ oft dat eenighen dieren ghelijck
a maken/ en hijt dan beſtrijcke met rooder verwen/ en
dat hijt rootachtich ſchildert/ met verwen/ en alle
vlecke die daer inne is ouerſtrijcke. En hy ſal hem
een weerdige wooninghe maken/ en aen dye want
ſettende/ ende met yſer vaſt makende/ op dattet niſ=
ſchien niet en valle/ hem voorſiende/ wetende dattet
hem ſeluen niet helpen en mach/ Wandt het is een
beelt/ en hem is helpe van noode. Daer na gaet hy
en offert hem van ſinen goede/ kinderen/ en wiuen
en hi ſoect hulp van hem/ en vraecht hem raet/ Hi en
d ſchaemt hem niet te ſpreken metten genen/ die ſon
ciij der ſiele is/ en hi bidt den krancken om geſontheit/
en den dooden bidt hi om dat leuen/ en aenroepten
tot een onnutte hulpe/ en hy bidt om den wech van
hem/ die niet wandelen en mach/ en van wat te ver
crighen/ oft van wercken/ en van alre dingen ghe=
ſchiedeniſſe/ bidt hi vanden ghenen/ die in allen din
ghen onnutte is.

Noch vander dwaesheyt der geenre die die afgo
den eeren/ ende vander macht en wijsheit Gods
Van die straffinghe der beeldemakers ende diese
eeren/ Ende vvaer vvt inden beginne die beelden
op gecomen sijn/ Die eere der beelden is een oorsa=
ke van alle boosheyt/ ende beghin ende eynde.

Dat.xiiij.Capittel.

I Ederom/ een ander denct te ſcepe te va
ren/ willende reyſen door die wreede
ſtroomen/ ſoe aenroept hy om hulpe
een veel brooſcher hout (te wete een
houten Goyken/ dan dat hem draecht
dat welc die ghelijckghiericheyt des conſtenaers ver=
ſiert heeft/ en hi heuet met ſijnder conſt ghemaect/
Maer o vader/ uwe voorſienicheyt regeert al=
le dinck van beghinne/ want ghy hebt eenen wech
in dye zee ghegeuen/ en tuſſchen dye vloeden den
bij alder vaſten wech thoonende/ want ghy zijt mach=
tich van allen te geneſen/ al ghinc oock yemant ſon
der ſchip ter zee/ Maer op dat dye wercken uwer
wijſheyt niet ydel weſen en ſouden/ ſo hebt ghi een
Arcke doen maken/ en om dies wille/ betrouwen
die menſchen hare ſielen/ ooc eenen cleynen houte/
en dye zee ouer varende met eenen ſchepe/ werden
ſi verloſt.
Maer oock van beghinne als die houeerdighe
rueſen verghingen/ ſo ghebuerdet/ dat die gene die
de werelt vermeerderen ſouden/ int ſchip gingen/
B en uebieſt alſo der werelt ſaet der ghebooden/ dat
welc door u hant gheregeert wert. Want dat hout
is ghebenedijt daer inne gherechticheyt gheſchiet/
Maer den afgodt die met handen ghemaect wert/
is ſelue veruloect/ en dye dien gemaect heeft/ want
het is wel waer/ die heuet gewracht/ mer dat beelt
hoe wel het brooſch is/ wert God genaemt/ Godt
haetſe ghelijck den godloſen/ en ſijn ongodlicheyt/
Want datter gemaect is/ ſal pine liden/ metten ge=
nen diet gemaect heeft/ Om dies wille en ſal geen
aenſchouwen inden afgoden der heydenen ſijn/ want
die creatueren Godts ſijn tot hate ghemaect/ ende
tot tentatien der menſchen ſielen/ en der onwijſer
voeten/ tot een valſtricke/ Want dat beghinne der
hoerderien/ is dat verſoecken der afgoden/ en haer
vindinge/ is verderuinghe des leuens/ Want ſi en
waren van beghinne niet/ noch ſi en ſullen niet ee=
welijck ſijn/ Want groote ydelheyt en curiooſheyt
der menſchen heeftſe vonden in dat aertrijcke/ En
daer om is haer eynde ydel geuonden/
Want die vader rouwich ſijnde met bitter wee C
tinge/ maect hi haeſtelijc ſijns ontructen kints beel=
de/ ende die doen als een doot menſce was/ dien be
gonſte hi nu te dienen als God/ en hi beſtelde ond
ſine knechten/ heylighe oeffenighen ende offerhan=
den te doen.
Hier nae als eenen tijt hier tuſſchen verliep/ en
dye oude gewoonte dye ouerhant nemende/ ſoe is
deſe dolinge als een wet bewaert/ ende men dien=
de den gemaecten beelden midts der tyrannen ghe
bot Deſe die de menſcen niet int openbaer en moch
ten eeren/ om dat ſi verre waren/ alſo is haer figue=
re van verre gehaelt/ ende maecten des conincx ge
lijcke beelt/ dien ſi eeren wilden/ op dat ſi dien als
teghenwoordich/ die daer niet teghenwoordich en
was/ ſouden dienen/ midts haerder ſorchfuldicheit.
Ende die ſonderlinghe neerſticheyt des conſte=
naers brachtſe tot deſen dienſt/ deſe dye nyet en wi
ſten/ Wandt die willende meer behaghen den ghe=
nen die hem daer toe ghenomen heeft/ daer om ar=
beyde hy met ſijnder conſte/ dat hy dat beelt ten al=
der beſten ſoude maken/ Maer dye menichte der
menſchen/ afgeleypt door die ſcoonheyt des wercx/
hem die voortijts/ als een menſce gheeert was/ heb
ben ſi nu als God gheſchat/ Ende dit was des
menſceliken leuens bedriegingen/ want dye menſcen
haerder geneyghentheyt dienende/ ende den conin= D
ghen behaghende/ ſoe hebben ſi den naem Godts
die niemanden ghemeyn en is/ den houte ende den
ſteenen toe gheſcreuen.
Ende het en was hen lyeden niet genoech/ dat
ſi ghedoolt hadden in Godts kenniſſe/ maer leuen
de in ſo grooten oorloge der onwetenheyt/ heeten
ſi alſo vele en alſo grote quaden/ vrede te ſijn.
Oft hare kinderen offerende/ oft duyſter offer=
handedoende/ oft hebbende wakingen vol raſernien
en bewaren ſi nu noch leuen/ noch reynen houwelijc/
maer deen doot den anderen door nijdicheit/ oft be Deu.xviij.
droeft hem/ ouerſpel doende/ ende alle dingen ſijn Jer. vij
ondermingehet/ bloet/ dootſlach/ diefte/ gheueynſt
heyt/ ſcheydinghe/ en onghetrouwicheyt/ verſtoo=
ringhe/ en meyneedicheyt/ oploop/ vergheetenheyt
der goeden Gods/ beſmettinghe der ſielen/ veran=
deringhe der ghebooden/ ongeſtadicheyt des hou=
welicx/ ongheoordineertheyt des ouerſpels en der
onſuyuerheyt. E
Want den dienſt der onſprekender afgoden/ is
een oorſake van alle quaet/ beghinſel ende eynde/
Wandt die/ die afgoden eeren/ Si raſen/ als ſi ver=
bliden/ oft ſi voorſegghen valſche dinghen/ oft ſi le=
uen onrechtueerdelijck/ oft ſi ſweeren meyneede=
lic/ oft ſi vergaen haeſtelijc/ Want als ſi betrouwen
in afgoden/ die ſonder verſtant en ſonder ſiele ſijn/
qualijck ſweerende/ hopen ſi hen ſeluen niet te let=
ten/ Daer om ouercomen hen te recht grote ſtraf=
finghen/ want ſi gheuoelden qualijck van Gode/
aenmerckende den afgoden/ en ſi ſwoeren onrecht Ex.xxiij.
ueerdelijc inden afgod/ verſmadende die rechtueer
dicheit/ Want het en is geen cracht der ſweerender
maer die pine der ſondigender/ doorwandelt altijt
der onrechtueerdigher ouertredinghe.

Die vrome eñ gelouige hebben op God acht/ſi en
laten haer niet denbeeldē niet verleyden. Maer
diese maken/liefhebben/daer op hopen/haer ee
ren/ die zijn alle des doots weerdich

Dat.xv.Capittel

A Mer ghi onſe God zijt ſoet/lijdſaem/
eñ warachtich/ eñ alle ſaeckē in ont-
Esa.liij.d ermherticheit beſchickende/ Want
Phi.iij.d al iſt dat wi ſondighen/ wi zijn uwe/
Jer.ix.f wetende v grootheyt/ende iſt dat wi
niet en ſondigē/ſoe weten wi/dat wi bi v gerekēt
zijn/ Wāt v te kennē/is volmaecte gerechticheyt/
eñ te weten v gerechticheyt eñ cracht/ is een wor-
tel der ontſterflicheit Wāt die verſieringe der qua
der conſten der menſchen/en brocht ons in gheen
dwalinghe/ noch dye ſcaduwe der ſchilderiē/welc
eenen arbeyt ſonder vrucht is/eñ een beelt gegra-
uen met menigerley verwe/welcs aenſchouwē dē
onwijſen begeerlicheyt gheeft/ende eert/ eñ heeft
B lief/die gelijckeniſſe eēs doodē beelts ſonder ſiele.
Deu.vij Liefhebbers deſer quader dingē/zijn der doot
xviij weerdich die hope i ſodanigē hebbē/ eñ die die ma
kē/eñ diese liefhebbē/ eñ diese dienē Mer een pot
backer druckēde die morwe aerde/ſcept hi elc vat
tot onſen orbaer/eñ vādē seluē ſtijcke maect hi va
ten die reyn ſijn te orborē/ eñ des gelijcs/ dye deſē
contrarie zijn/ eñ die potbacker is die rechter/waer
toe dat die vatē nut eñ orbaerlic zijn/Eñ hi ſchept
eenen god/ met onnuttē arbeyt vanden seluē ſtijc-
ke/die ghene/die een luttel te vorē/selue van aer-
dē gemaect was/eñ eē luttel daer na/als hi ſterft/
C ſo wert hi weder aerde.

Maer hi heeft ſorghe niet om dat hy aerbeyden
ſal/noch om dat hi en cort leuen heeft/ mer hi ſtri-
det metten goutſmeden/eñ metten ſiluerſmeden/
eñ hi volcht ooc na die coper werckers/eñ hi toōt
glorie/om dat hi alte ydele dinghen ſchept.

Sijn herte is aſſche/ende ſine hope is alte ydele
aerde/ eñ zijn leuē is ſnooder dan ſlijc/want hy en
weet niet wie hem gemaect heeft/ eñ wie hem die
ſiele in geblaſen heeft/dat hy wercken can/eñ wye
hem dē leuendighen geeſt in blies/Maer ſi achten
ons leuen ooc een ſpel te weſen/ eñ die conuerſa-
tie des leuēs toegemaect tot gewinne/eñ datmen
dat ooch alleſins wt den quade vercrighen moet/
Wāt deſe weet/dz hi bouē al miſdoet/die wt ma-
terie der aerden/brooſſche vaten/eñ wt ghegroef-
de afgoden maect

D Want alle ws volcs viandē/ eñ die daer gebot
ouer hebben/ zijn onwiſe eñ onſalige bouen matē
haerder ſielen houeerdich.

Want ſi ſchattedē alre natien afgoden/ Godē
te weſen/die noch geſichte der ooghen en hebben/
om te ſien/noch nueſen om te riecken/noch ooren
om te hooren/noch vingeren/noch handen/om te
taſten/eñ haer voeten zijn ooc traech om te wādē
Baruch len/Want een menſche heeftſe gemaect/eñ die dē
gheeſt ontleent heeft/die ſchiepſe/Wāt geen men
ſche en mach eenen God ſceppē hem ghelijc/Om
dat hi ſterflic is/ ſoe ſchept hy eenē doodē met on-
gerechten handē/Hi is ſelue beter/ dan dye ghene
diē hi dient. Wāt hi leefde doch/ als was hi ſterflic
maer die en leefden niet/ Maer ſi dienen ooc katiui
gen dieren/ want dye ongheuoeclike dingen deſen
gelijct/zijn ſi arger dē die Noch geē van deſen die-
ren en mach ooc metten aenſchouwen/ geen goet
de dinghen beſchouwen. Maer ſi en hebben God
niet ghelooft oft ghedanct

Hoe God die booſe ſtraffet/die geloouige leydet
beſcremt ende onderhout/ hoe hi haer goet doet
ende veel wonders om haren wille werct

Dat.xvi.Capittel

Om deſe dinghen eñ deſer gelijcke/ ſo
hebbē ſi weerdige ſtraffingē geledē
eñ ſi zijn door menichte der beeſtē ver
dreuē/ Voor welcke ſtraffinge ghy v
volc wel bewaert hebt/ den welcken
ghi begheerlicheyt hebt ghegeuen haerder wellu-
ſten/nieuwen ſmake/ bereydende hen quackelen/
op dat ſi die ſpijſe begherende/om die dinghen dye
hen getoont eñ geſonden warē/ ooc vander noot-
druftigher begeerlicheyt/ afgekeert ſouden wor-
den/ Maer deſe in corter tijt arm gemaect/hebben
nieuwe ſpijſe geſmaect/ Wāt het was van noode
dat hen ſonder ontſchuldinghe/ die verderfeniſſe
ouer quam/ die tyranſchap oeffenden/ mer deſen
moeſtmen alleen thoonen/hoe haer vyanden ver
nielt worden/ Want als hem die wreede grāſchap
der beeſten ouer quam/ſo werden ſi met den beet
der wreeder ſlangen vernielt. Mer uwe gram-
ſchap en bleef niet eewelic/ maer ſi worden eenen
corten tijt geſtoort/tot beteringe/hebbēde een tee
ken der ſalicheyt/ tot ghedenckeniſſe des ghebots
uwer wet/ Wāt die bekeert was/ en wert niet ge
ſont gemaect door dat gene dat hy ſach/ mer door
v O ſalichmaker alre creatueren B

In dit thoonde ghi uwen vianden/dat ghi dye
ghene zijt/ die vanden qualen verloſt/ wāt die be-
ten der ſprinchanen eñ der vliegen/doodē die/ eñ
daer en is gheen geſontheit haerder ſielen ghevon
den/ want ſi waren waerdich/ van dusdanigē ver-
nielt te wordē/ Mer noch der draken/noch der ve
nijndigher dieren tanden/ en hebben v kinderen
niet verwonnen/ mer v toecomende ontfermher-
ticheyt maectese geſont/ Si worden in die gedenc-
kenis uwer redenē verdoruē/eñ ſi worden haeſte-
lic geſont gemaect/ op dat ſi niet in een diepe ver-
getentheyt en ſouden vallen/ alſo dat ſi uwer hul-
pen niet en ſouden mogen gebruycken C

Wāt cruyt noch plaeſter/ en genaſſe ooc niet/
maer HEERE v woort/ dat alle dingen geſont
maect/ O HEERE ghi zijt/die macht des doots
eñ des leuens hebt/ eñ ghy leyt tot der poortē des
doots toe/eñ brengt weder op.

Het is wel waer/ dye mēſce doot zijn ſiele door
zijn booſheyt/ende als die gheeſt wt is gegaen/ſoe
en keert hi niet weder/noch hi en ſal dye ſiele nyet
weder roepen/die ontgaen is/ Mer het is onmo-
gelijc v hant te ontulien/ Want dye godloſe dye v
loochenden te kennē/ zijn door die ſterckeyt uwer
hant gheſtraft/ ſi doochden veruolghinghe midts
nyeuwen wateren/ ende haghel ſteenen/ ende re-
gheene/ende doort vier zijn ſy verteert/ want dat
wonderlijc was/dat vier vermocht meer/ dāt wa
ter/ dat alle dinck wt bluſcht/ want die werelt is/
der gherechtigher wrake.

Dat vier wert op eenen tijt geſtilt/ dat dye die
ren niet en ſouden wordē verbrant/dye totten god
loſen gſonden waren/ maer op dat ſi dat ſiende/

souden weten/dat si mits Gods oordeele beruol-
ghinge liden/Ende op een tijt brande dat vier int
water/aen allen siden bouē crachte/op dat het die
ongherechtige natien der aerden soude verdriuen.

D Daer teghen hebt ghy v volc/met der Engelē
spise ghespijst ende ghi verleendet hen broot van-
den hemel/sonder arbeyt/dz alle wellustē in hem
hadde/eñ alle soeticheit van allen smake

Want die goetheyt/eñ soetheyt/die ghi totten
kinderen hebt/bethoonde ghi/ende het was dienē-
de eens yeghelicx wille/ende tot wat smaec een ye-
ghelic wilde/daer toe wert het gekeert/Snee ende
ijs/ghedoochdē des viers cracht/eñ si en versmol-
ten niet/op dat si souden weten/dat dat vier der vi
anden vruchten bederf/bernēde in hagel/in blixē/
ende in regen/Dat vier vergat ooc weder zijnder
cracht/op dat de gherechtighe souden worden ghe
uoet/Want die creatuere/dye haeren scepper die
nende/ontsteect tot gramschap eñ pijn/teghen die
onrechtueerdighe/eñ het wert saechter om die ge-
ne wel te doen/die in v betrouwen

E Om dies wille/alle dinghen getransfigureert
zijnde/So dienden si alle uwer ghenaden/die daer
is een voester alre dinghen/na den wille der gheen
te diese behoefden. Op dat dine kinderen/O HE
RE/die ghi lief hebt/bekennen souden/dat niet al
leen die natuere/ende wassinghe der vruchten/die
menschen spijst/mer dat dijn woort dye onderhout
die gene/die in v betrouwen eñ gheloouen/Want
dat vanden viere niet vernielt en mocht wordē/dat
wert ter stont van eenē cleynen sonnenschijn ver
wermt/ende versmelte/op dat allen menschen ken
lic soude zijn/datmen voor die sonne tot uwer bene-
dictien moet comē/eñ v ten opganc des lichts aen
te bidden/Want den hope des ondancbaren/ver-
smelt als herfts ijs/eñ sal vergaen als onnut water

¶ Van die grouwelike duysternisse in Egipte eñ
de die blintheit der godloosen Capittel.xvij.

Rō.ix. P.xl

O HEERE uwe oordeelē zijn groot/
ende uwe woorden zijn onuertellick/
ende uwe raden zijn onbegripelick/
om dies wille doolden die menschen/
die hen van uwer wijsheyt niet en lie-
ten onder wisen/Want als die ongerechte wanen/
dat si uwe heylighe natie moghen verheeren/ghe-
voept zijnde met den banden der duysternissen/eñ
der langher nacht/beslotē onder den dagen/vluch
tich/der eewigher voorsienicheyt/Ende als si wa
nen te schuylen indē duysternissen haerder sonden/
so zijn si mitds den duysterē bedecsele der verghe-
tenthept verstropt/veruaerlic scroemende/eñ ver-
stoort met te veel groote verwonderinghe/Want
noch dye spelūncke diese onthielt/en bewaerdese
niet sonder vreese/want dat nedercomende gelupt
verstoordese/ende vele veruaerlicke ende vremde
verschinningen/verscrictense zeer;

B Eñ gheen cracht des viers/en mocht hen licht
gheuen/noch die blinckende vlammē der sterren/
en mochten dien yseliken nacht niet verlichten

Maer hen openbaerde een onuerhoets vyer/
vol vreesen/eñ vloech met vreesen dyes aensichts/
dat niet ghesien en wert/achtende si argher te we-
sen die dinghen diemen sach/ende dye bespottingē
der swerter const/waren daer toe ghestelt/ende dye
stoute wijsheyt is haer tot versprijnghe/ende smaet
ghewerest/Want die ghene die beloofden vreesen/
ende verstooringen vander quelender sielē te ver-
drijuen dese queelden selue/vol vreesen met bespot
tinghe.Want hoe wel hen niet van seltsamen din-
ghen en verstoorde/si werdē nochtans beweecht/
ende veruende verginghen si/midts den doorganc
der dyeren/ende blasinghe der serpenten/ende si
loochenden dat si die lucht saghen/die niemāt met
eenighe redene ontulien en mach. C

Want die alder quaetste dinghē voorcomē dic-
wils midts wroeghinge der conscientie/ Wāt om
dat die scalcheit vreesachtich is/so geeft si getuych
der verdoemenissen/Want een verstoorde conscië
tie/neemt altoos wreede dingen voor

Vreese en is anders niet/dan een bewijsinghe/
datmen hulp soect/ende bescherminge hem te ver-
antwoorden. Ende hoe die hope van binnen min-
der is/hoe si meer die onsekerheyt der saken/daer
si pine om lijdt/verworpt. Mer die in dye vermo-
ghende nacht quamē/ende vanden nedersté/ende
vanden hoochsten ouer comende/sliepen si den sel
uen slaep/somtiden werden si mits vreese der selt-
samer dinghen gequelt/altemet onbraken dye zie
len mids aenbrenghinge/hen ouerquam een on-
uersienige eñ ongehoopte vreese

Daer na wast/als dat yemant van hen daer ne
der was ghevallē/die wert in die geuanckenisse be
waert nochtans sonder ysere beslotē/ Want was
yemant een dorpman/oft een herder/oft een acker
man dien dat ghebuerde/so ghedoochde hi eenē on
uerdrijfliken noot. Want si waren alte samē met D
eender ketenē der duysternissen tsamen ghebondē

Weder dattet eenen blasenden gheest was/oft
tusschen dicke tacken der boomen/ tsoete ghelupt
der voghelē/oft cracht des waters/dat zeer neder
liep/oft groot gelupt van afgeworpenen steenen/
oft hateliken loope/der spelender dieren/oft een
sterche stemme der loepender beesten/oft den we-
derluydende galm vandē alder hoochsten berghen
dedese ontbreecken van vreesen. Wāt alle dat aer-
trijck wert verlicht met blinckēde lichte eñ werdt
met onbeletten wercken onthouden. Maer ouer
dye alleen was eenen swaren nacht ghestelt/eē beel
de der duysternissen/dye ouer hen comen soude. Al
dus waren si hen seluen dye swaerste duysternis-
sen

Hoe dat Godt der Egiptenaren eerstgeborē-
nen doode/Ende die sine dat paeschlam atē/met
die Egiptenaers bedreuen grote clachtē/In der
woestinē sondighet dat volc/dwelck Godt oock
swaerlikē straft/Mer Moses die middelt/eñ stil
let den toorne Gods

Dat.xviij.Capittel

ENde dat alder meeste licht hadden u-
we heyligen/eñ die vianden hoordē A
haer stemme/mer si en saghen haer
gedaente niet. Ende om dat si die sel
ue dinghen niet gheleden en hadden/
so maecten si v groot/eñ die te voren ghequetst wa
ren/om dat si nu niet gequetst en werden/so danc
ten si v ende op datter onderscheet soude zijn/soo
badē si v God om welcs wille/si een bernende co-
lumne des viers/tot eenen leyder des onbekenden
wechs haddē/eñ ghi hebt hen die sonne der quet-

singe gegeuen tot eender vrier dozen/ Die waren weerdich dat licht te derue/ ende den kercker der duysternissen te lijden/ die v heylighe kinderē besloten bewaerdē/ door welcken dat onvederflic licht
B der wet/ der weerelt begonst ghegeuen te worden.
Eñ als si der rechtueerdiger onsprekende kinderen dachten te doodē/ Ende als een kint wtgeset was tot een wonderlinck/ ende ghi verlosser die wech hebt genomē die veelheit haerder kinderē/ in dier ouerleydinghe/ ende ghi verdectse te gader in een groot water/ Want ven nacht was te voren bekent van onsen vaderen/ om dat si warachtelijc wetende/ welcken eeden si ghelooften/ te bet gemoet souden zijn
Maer der gerechtigher ghesontheyt is van dinen volcke ontfanghen/ eñ der ongerechtiger verderuinge/ Want gelijck ghi onse viandē hebt ghequetst/ also ons ūwerkēde/ maecte ghi ons groot Die rechtueerdige kinderen der goeder/ offerden verborghelijck/ ende si beschicten die wet der ghe rechticheyt tot eendrachticheit/ des gelijcs dat dye ghereechtige goet/ ende quaet ontfaen souden/ den vader alre menschen loof singhende. Daer teghen hoordemē een onbehoorlijke stemme der vianden ende daer wert een weenlijc geschrey der screyender kinderen gehoort/ Die knecht wert mettē heere met geliker pinen gestraft/ ende die ghemeyne mensche leedt gelijc den coninck.
Aldus so haddense oec alle in een maniere des
C steruens/ ontallike dooden. Noch dye leuende en waren niet ghenoech/ om die dooden te begrauē/
exo.xij. want haer heerlijcste natie sterf in eenē vre. Want
xiiij. hoe dickwils Godt haer lieden/ hier voormaels hielp/ so en mochte hise nochtās niet geloouich makē/ mer doen die verderffenisse der eerster geborenen quam/ gheloofden si dattet een volck Godts was/ Want als alle dingen gerust gheswijch hielden/ eñ den nacht int middel zijns loops was. Here so sprane v almachtige woort wt den hemel/ ende quam van uwen coninclijken throon/ als een haerde vechter int midden des lants/ dat verdoruen was/ eñ dat scerp sweert vernielde v onwedroepelijc gebot/ eñ staende/ veruulde hi alle dingē metter doot/ eñ staende op die aerde/ reycte hi tot ten hemel toe/ Doē verstoordense terstont die ge-
D sichten der quader droomē/ ende die vreesen ouerquamen hen onghehoopt. Doen lach deen hier/ eñ die ander daer half doot/ ende thoonden die oorsake haers doots Die droomen diese verscrictē/ vermaenden hen dese dingen te voren/ om dat si niet vergaen en souden/ wetende/ waeromme si dat quaet leden.
Maer die proeuinghe der doot/ raecte die ghe rechtighe ooc/ ende inder woestinen ghescheide een beroeringhe der menichten/ maer si en bleef niet langhe in uwe gramscap/ Want daer liep een mensce haestēde sonder clachte biddē voor tvolc/
E voortbrengende dat gebet/ den schilt zijns diensts/ ende met wieroocte bernē/ bracht hi die bedinghe by/ ende wederstont der gramscappen/ eñ maecte der noot een eynde/ bethoonende dat hy v knecht was.
Want hy en verwan die scarē nyet met cracht des lichaems/ noch met wapinge der macht/ mer hi onder wierp den genen/ dye hem queldē/ mettē woorde/ ghedenckende der vaderen eeden eñ verbont. Want als si nv te hoope deen op den anderē doot waren gheuallen/ so stont hi daer tusschē/ eñ hieu dye druysticheyt af/ ende schcydc dien wech/ die totten leuendigen leydt. Want in een priester lic cleet dat hi hadde/ was dat heele aertrijc/ eñ die groote daden der ouders/ waren in vier rijen der steenen ghegroeft/ eñ uwe grootdadicheyt was in die croone zijns hoofts gescreuen. Desen allē moeste die verderuer wijcken/ eñ hi verscricte van desen/ want het was alleen een versoeckinghe/ des thoorns weerdich.
Ghelijck die godloose altijt meer ende meer sondigen totten eynde toe/ also en ophout oock niet den thoorne Gods van haer/ tot dat hijse te niete brenghet/ ende ghebeelick wtroeyet/ Maer zijn volck voert hi droochs voets doort meyre ongequest Hy ghaf haer quackelen te eeten/ Van dye gene die inder tijt Loths gestraft werden

Dat.xix.Capittel

Die gramschap sonder ontfermhertichheyt/ ouerquam den godlosen tot ten laetsten toe/ Want hi wiste oock te voren haer toecomēde dinghē wel **A**
want als sise toegelaten haddē haer seluen wt te leydē/ eñ sise met grooter sorchfuldicheyt voor hadden ghesonden/ so beroudet hen/ eñ dachten hoe sise veruolghen souden/ Want doen si dye weeninge noch onder handen hadden/ ende beschreydē aen der dooder graftēn/ so namē si hen een ander ghedachte der dwaesheyt aen/ eñ dye si biddende verworpen hadden/ dye veruolchden si als vooruluchtige. Wāt die verdiēde noot bracht se tot desen eynde/ eñ si verloren die gedachtenisse der dingen die ghebuert waren/ op dat met straffinge soude veruult worden/ tghene dat hen aender straffingen noch gebrack/ eñ dat v volck wonderlic door soude gaen/ eñ dat dese eenē nyeuwen doot souden steruen. exo. x. deu. x. xi. xi
Want alle creature wert vā beginne ghestelt tot haeren aert/ dienende uwen ghebodē/ op dat uwe kinderen ongequetst soudē wordē bewaert. **B**
Want die volckē omscaduwedē haer heyrlegers/ eñ dye drooge aerde opēbaerde/ daer te voren water was/ eñ in die roode zee was eenē wech sonder belette/ ende een wijt velt wert wt der dieptē der zee/ door welcke alle natiē ginc/ die met uwer hāt bedeect wert/ siende uwē wonderlike eñ selssame wercken/ Want si weydē die spise af als peerdē/ ende si verhuechden hen als lammeren/ O Here Here v grootmakende/ diese verlost hebt Want si waren noch gedachtich der gheender dye gebuert waren int lant haerder vreemheyt/ gelijc dye aerde muggen voortbracht/ in die plaetse der dieren/ eñ dye riuiere wt crielde/ menichte der vorsschē/ in die plaetse der visschen
Mer ten laetsten saghen si een nieu scepsel der **C**
quackelen/ doen si verleyt/ midts begheerlicheyt/ spisen der weertschappen heyschten/ Want inder toespreekinge der begeerten/ quamen hen vander zee quackelē op/ eñ dē sondaers ouerquamē quellagien/ niet sonder dye teekenē die hen te vorē ghescheit warē/ door die cracht der stroomē/ wāt si leden rechueerdelic na haerre schalchedē wāt si settē

ooc een mishaechliker onuaste brheit inne

Sommighe en outfingen geen onbekende toe. coinclingen/ maer sommige brochten die vreemde die haer goet deden tot slauernie

D Ende niet alleen dese dingen / maer dier was een ander aenscouwen/ want si outfingen / die buyten lieden onwillichlic/ Maer die dese met blijscappen outfingen/ die deselue insettingen gebruict hadde die mismaecten si met die alder wreetste smerten.

x. Maer si zijn met blintheit geslagen / gelijc die in des rechtuerdigen dueren/ als si met onuersienliken duisternissen waren bedect.

Een yegelijc socht den doorganc zijnder dueren want als die elementen in hen bekeert werde/ ghelijc een toon verandert wort in die organe der qualiteiten/ waer bi men wt den sekeren ghesichte selue scatten mach/ met verscheidenheit/ nochtans alle die ander haren toon behouden/ datmen dat lichtelic mach vernemen vanden gesichte der dingen die geschiet zijn. Dat droge lant wert in een waterachtich verbreit/ ende dat te voren in water swam dat

E ghinc nv opter drogher aerden

Dat vier vermocht int water houden zijn crachte/ en dat water vergat der wtblusschender naturen Wederom die vlammen en quelden tvleesch der verstelikker dieren niet/ die met hen wandelde noch si en smelte die goede spise nz lichtelic dat gelijc ijs wert ghesmelt/ In allen dinghen maecte ghi HERE v volc groot/ ende eerdet/ en ghi en versmades niet/ hen in alle tijt/ ende in alle plaetse bi stae de.

Hier eindt dat boec der wijsheit

B

Hier begint dat boec Ecclesiasticus.

datmen noeme mach/ die wise spro ken Jesu des soons Sirach

Alle wijsheit is van God/ want die eenige schepper alder dinge/ die alderhoochste/ en machtichste/ is alleen wijsch/ wat ghoets dat wt die vreese Gods comt

Dat eerste Capittel

A Lle wijsheit is van God den HERE/ en sy heeft altoos met he gheweest/ en is voor alle tijt/ Wie heeft dat sandt der zee/ en die druppele des reghens/ en die dage der tijt ghetelt. Wie heeft die hoochz des hemels/ ende die breethz der aerden/ en diepte des afgronts gemeten/ Wie heeft die wijsheit Goods/ die voor alle dingen gaet/ ondersocht. Dye wijshz is eer gescapen dan alle dinge/ en dat verstant der voorsichticheit voor alle tijt/ Goods woort inden hoochsten is die fonteyne der wijsheit/ en hare inganc sijn eewige gheboden/ Wie is dye wortel der wijsheit ontdect/ ende wie heeft haer behendicheyt bekent/ Wien is die onderwijsinghe der wijsheyt ontdect en gheopenbaert/ en wye heeft die vermenichfuldicheit haers ingancs verstaen.

d.xxix. c
ps.cxviij
ero.xxxi
iij.re.iiij
Ephe.i.
Rom. xi

Een is die hoochste scepper alre dinge almachtich/ en een machtich coninc de welcke alle mensce te recht ontsien/ sittede opter wijshz trone en heer scappede God/ Hi sciep die/ door de heylige gheest hi heeftse gesie en getelt/ en ghemete/ en stortese wt/ ouer alle sine wercke/ en ouer alle vleesch/ nae sijn gaue/ gheeft hise den ghenen die he lief hebbe. B

Die vreese des HEREN/ is glorie en glorieringhe/ en blijschap/ en ghenoechte/ en een croone der verhueginghen/ Dye vreese des HEREN salse verlustige/ en sal blijscap en genoechte in lancheit der dagen gheuen/ Den genen die de HERE vreest/ die sal wel sijn/ al in de wtersten/ en hy sal in den daghe zijnder doot ghebenedijt werden/ Den welcke si verschijnt inder openbaringe/ die hebbe se liefinde gemercke en in die kenisse haer der groter dade/ Die liefde Gods is eerlijcke wijshept. C

Des HEREN vreese/ is begin der wijshz/ en si is mette gelouige inder moeder lichae/ mede gescape/ en si sal mette wtuercorene vrouwe gae en si sal mette rechtuerdige en gelouige bekent werde. Die vreese des HEREN is geestelicheit der kennissen/ Die geestelichz sal genoecht en blijscap gheue De gene die de HERE vreest salt wel vergae/ en inde dage zijnd vertroostinghe/ sal hi vertroost werde. Volhz der wijshz is God vreese/ en die volheit is va hare vruchte/ en si sal alle zij huys vuulle va gestachte/ en die ontfanckelijcke vate va hare scatten/ die vreese des HEREN is die croone der wijshz/ vuullede de vrede/ en die vruchte der salichz/ en hi sachse en teldese. Want het zij beyde Godts gaue/ Die wijshz sal te deele behoude kenisse en verstat der voorsienichz/ en si verhoocht die glorie der gere die se hout/ Die wortel der wijshept is den HERE vreesen/ en haer tacken zijn lanclieuich.

psal. c. x
pro i. a
xix. b
D

In die schatten der wijsheit is verstandenisse/

ēn gheeſtelicheyt der kenniſſen/ maer die wijſheyt is den ſondaers een verſuwinghe.

Dye vreeſe des HEEREN drijft dye ſonde wt/ want dye ſonder vreeſe is / dye en mach nyet recht. ueerdich ghemaect werden / want dye gramſchap ſijnder ſtoutmoedicheyt/is ſijn verderffeniſſe. Dye lijdtſamighe ſal verdraghen tot inder tijt/ende nae maels ſal dye wederghevinghe der vrolicheyt ſijn/ Eenen goeden ſin ſal ſijn woorden verbergen / tot inder tijt / ende veelder menſcen lippen ſullen ſinen ſin vertellen/ In die ſchatten der wijſheyt is die beteykeninge der onderwijſinge/ Maer Gods dienſt is den ſondaer een verſuwinge/ Sone / begheeren de wijſheyt/bewaert die gerechticheyt/ende God ſalſe v gheuen/want die vreeſe des HEEREN/is wijſheyt ende onderwijſinghe/ ēn dat hem wel behagelijck is/ dat is geloove ēn ſachtmoedicheyt/ ēn ſal ſijn ſchatten veruullen/ en zijt nyet houeerdelijc verſmadende/noch ongheloůich des HEEREN vreeſe/ ēn en gaet tot hem niet met dubbelē herten

Enzijt geen hipocrijt inder menſchen aenſcou-
E wen/ ēn en wert niet ghe ſcandaliſeert in uwen lippen/ Aenmerct in dyen / dat ghy miſſchien nyet en valt/ ēn dat ghi uwer ſielen oneerlicheit toe brenct/ ēn God uwe verborgentheden ontdecte/ ēn dat hy v neder ſtoote int midden der ghemeynten/om dat ghi qualijck totten HERE ginct/ ēn v herte is vol bedrochs ēn valſheyts.

Een onderwijſinge ēn leere der wijſheyt/op lijdaemheyt ēn die vreeſe Gods Capittel.ij

Mijnē ſone/gaēde tottē dienſte Gods/ ſtaet in gherechticheyt ēn in vreeſen/ ēn bereyt v ſiele tot aenuechtinghe/ Druct v herte neder/ ēn lijdt / ēn neyget v ore/ ēn ontfanct woorden der verſtandeniſſen/ ēn en haeſt niet inder tijt der ouerdeckinge/ Gedoocht Gods onderhoudingē/ wert God toe gevoecht/op dat v leuen int wterſte waſſen moet/ Allet dat v toe geſcict wert/ontfanct / ēn ghedoocht in ſmerte/ ēn hebt lijdtſaemheit in uwer vernederinghe/ want inden viere wert gout ēn ſiluer gheproeft/ maer ontfanckelijcke menſchen int forneys der vernederinghe/ Ghelooft Godt/ ēn hy ſal v ontfanghen/ ēn richtet uwen wech / ēn hoopt in hem / Houdt ſine vreeſe ēn veroudt daer inne Ghi die den HERE vreeſt/ onthept ſijn ontfermhertic heyt/ ēn en wijct niet van hē/op dat ghi niet en valt

Ghi die den HERE vreeſt/ghelooft hem/ ēn v loon en ſal niet ydel werden gemaect/ Ghy die den HERE vreeſt/hoopt in hem / ēn dye ontfermherticheydt ſal v tot verluſtinghe comen / Ghi die den HEERE vreeſt/hebt hem lief/ ēn v herten ſullen verlicht werden.

B
pſal.xxx Kinderen beſchouwet die natien der menſchē/ ēn weet dat niemandt beſchaemt ghewordden en is
Eſa.xxx die inden HERE hoopte/ Ēn wie heeft in ſijnder vreeſen ghebleuen/ ende is verlaten? Oft wie heeft hem aengeroepen/ met betrouwen/ dien hi verſmade? Want God is goedertieren/ ēn ontfermhertich ēn inden daghe der tribulatien/ vergeeft hi die ſonden/ ēn hi is een beſchermer/ alle den genē die hem inder waerheyt ſoecken.

Wee den genen die dubbel van herten is/ dē ſondighen lippen/ ēn den quaetdoenden handen/ ende den ſondaer die dat lant ingaet met tween wegen/ Wee den ontbondenen van herten/ die Gode niet en ghelooven/ ēn daer om en ſullen ſi van hem niet beſchermt werden/ Wee den genen die de gedoochſaemheyt verloren hebben/ ēn die de gherechte weghen verlaten hebben/ ēn ſijn afghekeert in crommen wegen/ Ēn wat ſullen ſi doen/ als die HEERE haer der verſoecke.

Dye den HEERE vreeſen/ dye en ſullen ſinen woorde niet ongheloůich ſijn / ēn dye hem lief hebben/ſullen ſijn woort onderhouden/ Die den HERE vreeſen/ſullen die dingen onderſoeckē/ dye hē behaechlijck ſijn/ ende dye hem lief hebben / ſullen ſijn wet volbrengen/ Dye den HEERE vreeſen/ ſullen haer herten bereyden/ ēn ſi ſullen haer ſielen in ſijn aenſchouwen verootmoedighen / Dye den HERE vreeſen / bewaren ſijn gheboden/ ſi ſullen lijdtſaemheyt hebben tot ſinen aenſcouwen/ ſeggēde/ Beter iſt ons/ te vallen inden handen des HEREN/ dan indē hādē der menſcē/ wāt hoe wel hy hooch ēn groot is/ nochtās is hi ſeer barmhertich. C

Een leere hoe die kinderē vader ende moeder eeren ſullē/ Hoe die menſce ſachtmoedich ende ootmoedich ſijn ſal. Dat.iij.Capittel.

Die kinderen der wijſheit/ zijn een vergaderinge der gerechtiger/ ende haer oeffeniſſe is ghehoorſaemheit ēn liefde/ O mijn bemmde kinderen/ hoort nu uwen vader/ ēn doet alſo/ ſo wort ghi behouden/ want die HERE wil/ dat die vader vanden kinderen gheeert worde/ ende dat oordeel der moeder/ ſal hi aenden kinderen verſoeckē/ Die ſinen vader eert/ dien ſullen zijn ſonden vergheuen worden / ende die ſijn moeder eert/ is als een die eenen ſchat vergadert/ Die ſinen vader eert/ die ſal in ſijn kinderen verblijt worden/ ende hi ſal inden dage ſijns gebets verhoort worden/ Dye ſinen vader eert/ ēn goet doet/ die ſal langc leuen/ ende die ſinen vader gehoorſaem is/ ſal ſijn moeder vermaken. A

Die den HERE vreeſen/ die eeren haer ouders als den HERE/ met woorden ende wercken / op dat v eenen goeden wenſche ende gonſte van hem come/ want des vaders goede gonſte/ timmert/ ēn vaſt maect die huyſen der kinderen/ Mer der moeder vloeckinge/ wt wortelt dye fundamenten/ En gloriert niet in ws vaders lachter/ Wandt het en is uwe eere niet/ maer uwe ſchande/ Wandt ſinen ſchen glorie/ is ſijns vaders eere/ ēn een vader ſonder eere/ is des kints ſchande. B

Kint/ neemt waer ws vaders oudtheyt / ēn en bedroeft hē niet in ſinē leuē/ ēn iſt dat hē ſijn vſtant ontgaet/ ſo hebt medeliden met hē/ ēn en verſmact hē niet/ in alle uwer cracht Want die barmherticheyt ēn medeliden die ghi aē uwē vader doet/ en ſal niemmermeer vgetē worden/ ēn als ghi gebrec hebt/ ſo ſalt v vergolden wordē. Ēn voor uwer moeder zōde/ ſal v goet weder gegeuen wordē/ ēn het ſal v in gerechticheyt werden geſticht/ ēn mē ſal ws gedencken inden dach der tribulatiē/ ēn v ſondē ſullē ſmilten/ gelijc ijs in ſcoonē heetē wedere/ Van hoe quaden geruchte is hi / die ſinen vader verlaet/ ēn hi is veruloect van God/ die ſijn moeder ſpitich is. C

Mijn kint volbrenct v werckē in ſachtmoedicheyt ēn ghi ſult bouen ander menſcen bemint werden/

hoe ghi meerder zijt/so veel te meer veroetmoe=
dicht v/eñ ghi sult genade voor Gode vindē/Wāt
die grote macht behoort God alleene/eñ hi wort
geeert vādē ootmoedigē/ En soect geen hooger
dingē dā ghy en zijt eñ en ōdersoect geē dingē die
stercker zijn dā ghi/ mer gedēct altoos die dingē/
die v God gebodē heeft/ eñ en zijt niet curioos in
vele sine werckē. Want v en is van geenē noode
die verborghē dingen te sien / met uwen ooghen/
In ouertalligen dinghen/en wilt niet menichful=
delijc ondersoeckē/ende ghy en sult in vele zijnder
wercken niet curioos zijn. Want vele dingē zijn v
getoont bouen der menschen verstant. Want dat
vermoedē dier dinghē/ heefter vele onder die voe
D ten getredē / eñ behielt haer verstant in ydelheyt.

Eenen haerdē herte/salt qualic gaē indē uter
stē/ende die dat pericule bemint/ die sal daer inne
vergaen. Een herte dat twee wegē in gaet/en sal
geenē voortganc hebbē/eñ dye crom vā hertē is/
die sal daer in vargert wordē/ Een scalc herte /sal
wordē beswaert in smerten / eñ die godloose son=
daer/sal die eē sonde op die ander vergaderē. Der
houeerdiger raet/ en heeft geen gesontheyt/wāt
die plantinge der sondē / sal in dien wt worden ge
wortelt. Dat herte des wisen sal hoge redenē ver=
staē/ eñ een goet oore sal met alder begeertē wijs=
heit hoorē. Een wijs verstādich herte /sal hē ont
houden van sonden / eñ sal voortganck hebben in
die wercken der gerechticheyt/Dat water bluscht
bernēde vier wt/ eñ die aelmoese bedect de sondē/
Eñ God is haer aenschouwer / der ghēenre diese
dancken sal. Hy gedenct int nacomende/eñ inden
tijt zijns vals/sal hi een vast herte vinden.

Wijsheyt leert bermhertich eñ vriendelijc sijn
tegen alle mēschē/wat loon si den genē geeft die
haer soecken ende liefhebbē Dat iiij. Capittel

A Alm kinten ontrect noch en vermin=
dert die aelmoese des armen niet/eñ
en keert v oegen niet omme vanden
nootdruftigē / en vsmaet dye hōgerige
ziele nz/ noch en spreect dē armē niet
spitelijc toe in sinē gebreke/en bedroeft dz herte nz
des ghēēs dye verbaest is / eñ en vtrect dē behoef=
tigen die gifte niet. En verworpt die bede des be=
naudē nz/eñ en keert v aensicht nz af vandē behoe
uenden / en keert v oogen nyet vanden allendigē/
op dat ghy hem gheen oorsaecke en gheuet /tot di
quaet te sprekē. Wāt dat gebet des geens / die tot
v quaet spreect/ midts bitterheyt zijnder zielen sal
wordē verhoort /wāt die hē gemaect heeft/dye sal
hē verhoorē. Maect v gespreecsaē /met der verga
deringe der armē/ eñ vootmoedicht den oudere v
ziele/eñ dē voorwarigē boocht v hooft /Neycht ne
der v oore den armen sond droefheyt/ eñ betaelt v
scult/eñ antwoort hē vredelijc in saechtmoedichz/
B Verlost hē die ōrecht lijt/ vā des houeerdichs hāt/
eñ en weest niet cleynmoedich in uwer sielen

Als ghi oordeelt/zijt den weesen ontfermher=
tich als een vader/ eñ zijt haerō moeder voor eenē
man/eñ ghy sult gehoorsaē zijn/als des alōhooch
stē soon/ eñ hi sal uwer meer ontfermē dā v moe=
dere/Die wijsheyt ingeestet harē kinderē dz leuē/
eñ si ontfanctse dye haer versoeckē/ eñ si sal voor
gaen inde wech der gherechticheyt/Eñ wiese be
mint / die bemint dat leuen/ eñ dye tot haerwaert
wakē/die sullen haer met behagen omhelsen.

Diese houden/die sullen dat leuen beeruen/ en=
de waer si in sal gaen/ daer salt God gebenedien/
Die haer dienen/die sullen den heylighen ghedien=
stich zijn/eñ diese beminnē/die bemint oot Godt/ C
Diese hoort / sal dye heydenen oordeelen / eñ diese
aenschout/ sal betrouwende bliuen/

Ist dat hi haer ghelooft/so sal hise beeruen/en=
de zijn ghestacht sal staende bliuen / Want als hy
valt/sal si voor allen met hem ghaen/ Vreese/anxt
ende proeuinghe/sal si op hem brengen/ende si sal
hem beproeuen/ in haerder leeringhen/ totter tijt
toe/ dat si hem beproeft heeft in sinen gedachten/
ende dat hi haer zijn ziele betrouwe/Eñ si sal hem
vast maken/ eñ si sal den rechten wech tot hē bren
ghen/ eñ si sal hem verbliden/ ende si sal hem haer
verborgentheidē ontdeckē / eñ si sal hem tot eenen
scat vergaderē / kennisse /eñ verstandenisse der ge
rechticheyt. Maer ist dat hi doolt/so sal si hē latē/
eñ sal hem in zijns viants hant leueren

Mijn kint neempt waer den tijt /eñ schouwet D
dat quaet. En schaēt v niet die waerheyt te seggē
voor v zielē. Wāt daer is een beschaēthevt dye sonde
toebrenct / eñ daer is een beschaēthevt / dye glorie
eñ genade toebrenct/ En aensiet den persoon niet
aen/op dat ghi niet bespot en wort tot eenē val.

En scaemt v ws naestē niet in sinē ongheualle/
noch en verhout den raet nz / inder tijt des noots/
En verberght v wijsheyt niet / in haerō claerheyt/
Want men bekent dye wijsheyt in dye tonghe en=
de dat verstāt/kennisse /eñ leeringe /in dat woort
des verstandighen/ eñ die vasticheyt /in die werc= E
ken der gherechticheyt. En segt in gheender ma=
nieren teghen dat woort der waerheyt /ende wort
beschaemt vander loghen uwer geleertheyt/ En=
schaemt v niet v dwalingen te bekennen/ende en=
onderworpt v niet allē mensce om der boosheyt/
En wilt nyet wederstaen teghen des machtighen
aensicht/ noch en arbeyt nyet teghen den vloet.
Strijt om die gherechticheyt voor uwe ziele/ende
strijdt ter doot toe/ voor dye gherechticheyt/ ende
God sal v viandē voor v vechtēde verwinnē /En
wilt niet haestich zijn in v tonge/ ende onnutte en=
de slap in uwen wercken / En wilt nyet zijn in v
huys als eenen leeu/omkeerende v huysghesin/en
de verdruckende die v onderworpen zijn/ Vijn hāt
en si niet wtghestreet/om gheschencken te nemen
ende oock gesloten om die te geuen.

Niemāt en verlate hē/op sine goede geluckige A
daghē/noch op sine cracht/Niemāt en verachte
Gods bermherticheyt eñ lancmoedichz Ca.v

S En wilt nyet staen na ongherechtighe
besittingen/ ende en segt niet / ick sal
noch lange leuen. Wāt het en sal nyet
vorderē indē tijt der wraken/eñ der v=
soeckinge. En volcht dye begheerlijc
hedē ws hertē niet in uwer sterckheyt/ noch en segt
niet. Hoe mocht ic/ oft wie sal mi onderworpē om
mijnō werckē wille / wāt God sal wrekende wre=
ken/En segt nyet/ ic heb gesondicht/eñ wat is my
droeflicx gebuert/ Wāt die alōhoochste is een lijd
saē wedergelder/ Vādēr vgeuē sondē en wilt nyet
sonder vreese zijn / noch en doet dye een sonde op

vander niet/ eñ en segt nyet/ Die vermhertichept
des HEREN is groot/ Hy sal der menichfuldic-
heyt minder sonden ontfermē. Want die ontferm
herticheyt eñ die gramschap gaen haestelic van hem
eñ zijn gramschap siet tegen die sondarē
En vertraecht niet totten HEERE te keeren/
B eñ en vertreckes nyet van daghe te daghe/ Want
deu.v.d sine gramscap sal onuersiens comen/ eñ hi sal v in-
der tijt der wraken vernielē. En wilt niet alte be-
gerich sijn in onrechtuerdighe rijcdommen/ want
si en sullen v niet vorderen/ inden dach der straffin-
ge eñ der wraken. En weyffelt niet met allen win
den/ eñ en gaet niet in alle weghē/ Want also doet
die sondaer die een dubbel tonghe heeft/ Sijt vast
inden wech des HEEREN/ weest vast in v verstãt
eñ blijft bi uwē woorde/ eñ dat woort des vreets
eñ der gherechticheyt volghe v na/ Sijt sachtmoe
dich om Gods woort te hooren/ op dat ghijt ver-
staet/ ende met wijsheyt sult ghi warachtige ant-
woorde voort brenghē. Weest snel int hooren/ eñ
traech eñ lancsaem int antwoorden.
C Ist dat ghi verstant hebt soo antwoort uwen
naestē/ Mer is dat nyet/ so si v hant op uwē mont
op dat ghi niet gheuanghen en wort/ in een onbe-
leeft woort/ eñ wort also bescaemt/ Eere eñ glo-
rie is in eens wijs mans redene/ Mer die tonghe
des onuersichtighens/ is zijn verderffenisse. En
wort gheen loftuyter oft pluymstrijcker geheeten
in uwen leuen/ ende en wort niet gheuaen midts
uwer tonghen/ eñ wort also bescaemt/ Wãt ouer
den dief is beschaemtheit/ eñ werckē des berous/
eñ den tweetongighen is die alder quaetste bescel-
dinghe/ Mer den flatteerder is hate eñ viantscap/
eñ smaet/ slechtueerdicht den cleynen/ eñ den gro
ten euen ghelijck.

Datmen die wijsheit sal hooren/ een vermanī
ge van gerechte ende valsce vrientscappe
Dat.vi.Capittel

A OM wes vrients wille/ en wilt wes nae
sten viant niet wordē/ Want die qua
de sal lachter eñ smaet veruē/ eñ al
le sondaer is nidich/ eñ tweetongich
En verheft v niet inden voornemē
wes verstãts/ op dat dine bladeren niet en verwelc
ken/ eñ dine vrucht verderue/ eñ dat ghi blijft als
eenen dorrē boom Want een scalcke siele verderft
den ghenē diese heeft/ eñ si maect hē tot eenē spot
zijnre viandē/ ende si brengt hem tot der godloser
deel/ Een soet woort vermenichfuldicht die vrien
den/ het vermorwet die viandē/ eñ een gracelijcke
tonghe/ sal ouervloedich zijn ie eenen goeden men
B sce/ ghi sult met velen vrientscap hebben/ eñ ghi en
mi.vij.f sult wt duysendē/ maer eenē raetsman hebben
Ma.x.g Ist dat ghi eenē vriēt crijcht so proeft hē eerst/
eñ en ghelooft hem v seluen niet lichtelick/ Want
daer is een vrient na sinen tijt/ eñ hi en sal niet bli-
uen inden dagen der tribulatien/ ende daer is een
vriēt/ die keert hē tot viantscap/ eñ kijft met v/ eñ
ist dat hi wat schandelicx vã v weet/ dat verwijt hi
En daer is een vrient/ die een ghesellle ter tafe-
len is/ eñ hi en sal niet bliuen inder tijt des noots/
Ist dat een vrient vast ghedueert/ so sal hi v zijn/ als
v ghelijck/ ende hi sal getrouwelick doen aen uwē
huysgesinde/ Ist dat hi hē verootmoedicht teghen
v/ ende hem van uwen aensichte verberecht/ so sal
di goede eenmoedige vrienschap hebben/ scept vã
uwen vianden/ ende slaet gade uwe vriendē. Een
ghetrouwe vrient/ is een stercke beschermynghe/
eñ die dien vint/ die vint eenē costelikē schat. Eñ ee
nen getrouwen vriēt en is geē gelikenisse/ eñ gheē
gewichte gouts/ eñ siluers/ en is weerdich teghen
die goetheit zijns geloofs/ Een getrouwe vrient/
is een medicine des leuens/ eñ der onsterflicheyt/
eñ die den HEERE vreesen/ sullen hem vindē/ Die
God vreest/ die sal zijn leuē wel goede vrientschap
hebben/ want na dat hi is/ sal sijn vrient zijn
Mine kint/ van uwer ionckheyt op/ ontfãct die
leeringe totter grijser outheit toe/ soe sult ghi wijs-
heyt vinden C
Gaet tot haer als die ploecht eñ zaeyt/ eñ out-
beyt haer goede vruchten/ Want ghi sult in haer
werc een weynich arbeyden/ eñ haest sult ghi van
haren vruchten eten/ Hoe te vele scerp is die wijs-
heyt den ongeleerden menscē/ eñ eē onstantaftich
mensche/ en sal in haer niet bliuen. Die proeuinghe
sal in dien zijn/ als die cracht des steens/ ende si en
sullen niet vertoeuen/ die wech te worpen. Want
dye leeringhe der wijsheyt is na haren name/ ende D
si en is nyet vele menscē openbaer. Mer dē welckē
si bekent is/ die blijft tot Gods aenscouwinge toe.
Hoort mijn sone/ ende ontfanct den raedt des
verstandenissē/ eñ en verworpt minen raet niet vã
v. Steect uwē voet in haer boeyen/ eñ uwen hals
in harē halsbant. Buycht v schouderē daer onder/
eñ draechtse lijdtsamelic/ eñ en wort niet traech vã
haren banden/ In allen uwen ghemoede gaet tot
haer/ ende hout haer wegē in allen uwen crachtē
Ondersoectse/ eñ si sal v geopēbaert worden/
eñ als ghi die hebt/ so en verlaetse nz/ Inden wter-
sten sult ghy rust in haer vinden/ eñ si sal v worden E
ghekeert tot verlustinghe/ eñ haer boeyen sullen v
worden tot een bescherminghe der sterchept/ ende
stuenvoetē der cracht/ eñ haerē halsbãt sal wesen
tot een schoon cleet der glorien/ Want die schoon
heyt des leuens is in haer/ eñ haer banden zijn een
aenbindinghe der salicheyt. Ghi sultse cleeden met
eenen costeliken cleede der glorien/ eñ ghi sult v die
croone der medeverblidinghe op setten
Mine kint/ ist dat ghi mi aenmerct/ ghy sultse
leeren/ eñ ist dz ghi v gemoet daer toe geeft/ so sult
ghi wijs zijn. Ist dz ghi v oor neder buyeht/ ghi sult
leeringe ontfaē/ eñ ist dat ghy bemint te hooren/ so
sult ghi wijs zijn/ Staet in die menichte der voor-
sichtiger ouds/ eñ woort wt der hertē haer der wijs
heyt toegeuoecht/ op dat ghi alle Gods vtellingē
moecht hoorē/ eñ dz die bispraken des loofs vã v nz
en ontuliē. Eñ ist dat ghi eenē wisen siet/ ōtwaect
to: hē eñ uwen voet betrede die trappē zijnd dorē/
Hebt uwe gedachtē in Gods gebodē/ eñ zijt alder
meest gestadich i sinē beuelē/ eñ hi sal v eē hert ge-
uē/ eñ de begeerlichz d wijsh z sal v gegeuē wordē.

Menigerley schoone leeringhe ende ondervvi
singen Dat.vij.Capittel

A En wilt gheen quade dingen doen/ eñ
si en sullē v niet beuaen. Gaet wech
vanden ongherechten/ eñ die quade
dingen sullē vã v gebrekē/ Mijn kint
en zaeyt gheen quade dinghen inden

bouen der ongherechtichept/ eñ ghy en sultse nyet weder seuenuoudich oogsten/ En wilt geen heerschapie vanden mensche soecken/ noch vanden coninck den stoel der eeren/ En rechtueerdicht v niet voor God/ want hi is een bekenner der herten/ eñ bi den coninc en wilt nyet wijs geacht werden. En wilt niet soecken rechter te werdē/ het en si dz ghy met cracht/ die ongherechticheden moecht breken/ op dat ghy niet misschien des machtighen aensicht en ontsiet/ eñ also niet te rechten oordelste

En sondicht niet in dye menichte der stadt/ noch en werpt v nyet int volck/ noch ghi en sult niet dubbel sonden tsamen binden/ wandt ghy en sult nyet in een sonde ongheestraft bliuen.

En wilt niet cleynmoedich sijn/ in uwen gemoede/ En misgont niet te bidden/ eñ aelmoese te doen En segt niet/ Godt sal aenscouwen/ in die menich=
B te mĳnder gauen/ ende als ick den alderhoochsten God sal offeren/ so sal hi mĳne giften ontfaen. En bespot geenen mensche in dye bitterheyt sĳnder sielen/ Want God die alle dingen siet/ hi ist/ die vernedert eñ verhoocht. En wilt die lueghen tegen uwē broeder niet beminnen/ noch en doet tegē dē vrient des gelijcs ooch niet/ En wilt niet willen liegen enighe luegene/ want haer ghestadicheypt en is nyet goet/ En wilt nyet veel clappen/ als ghy by dye ouders/ eñ bi die voorbarichste zijt En versmaet geen arbeydelike wercken/ eñ dat ackerwerc/ dat vanden alderhoochsten gheschapen is/ En beroemt v niet/ in die veelheyt uwer scalcheyt/ Ghedenct der gramscappen/ Want si en sal nyet vertoeuen/ daerom verootmoedicht uwen gheest seer/ Wandt die wrake des vleeschs des godlosen/ is vier ende ghewormte/ En wilt niet ouertreden tegens den vriēt die tghelt vertreet/ noch en versmaedt uwen alder
C liefsten broeder niet/ om ws gouts wille/

En wilt niet wech gaen/ van een wĳse eñ goede vrouwe/ die v te deele is geuallen inder vreesen des HEEREN/ want die gratie haerder eerbaerheyt is bouē alle gout En quetst dē knecht nz v werckēde in trouwē/ noch dē huerline die v wel doet Een wel gesinde knecht si van v bemint als v siele/ eñ en ontrect hē die vryheit niet/ noch en laet hē niet arm

Hebt ghi beesten/ hebt daer ghemerck op/ ende sĳn si v oorbaerlic/ so laetse bi v volherden/ Hebt ghi sonen/ so onderwĳstse/ eñ buychse vā haerē kintsheyt op/ Hebt ghy dochteren/ bewaert haer lichaē/ eñ en toont v aēsicht niet vrolic te haerwaerts Besteet v dochter/ eñ ghi hebt een groot werc gedaē/ eñ geeftse eenen wel ghesinden man/ Hebt ghy een wĳf nae v siele/ en verwerpse nyet/ eñ en betrouwt v der vooser niet/ in alle uwer herten/ Eeret uwen vader eñ en vergeet uwer moeder suchtingē niet/ eñ gedinct dat ghi niet en waert/ en waert ghi niet door die gheboren/ eñ gheeft hen weder/ so si v hebben ghedaen.

Vreest God in alle uwer sielen/ eñ sine dienaers
D hout in groter eeren Hebt hē lief/ in alle uwe cracht die v gemaect heeft/ eñ en verlaet sĳn dienaers nz/ vreest God wt alle uwer sielen/ ende eerdt die priesters/ eñ reynicht v metten armen/ Gheeft dien het deel der eerster vruchten/ eñ der suueringhe/ gelĳc v ghebodē is/ eñ van uwer onachtsaemheyt suuert v met luttelen/ Ghi sult den HEERE offerē die gaue uwer armen/ eñ dye offerhanden der heylichmakinge/ totten beghinne der heylighen/ ende den armen reyct v hant/ op dat dye versoeninge ende v benedictie volbracht werde/ ende die ghenade der gheuinghe is int aenscouwen alles leuendens/ eñ den dooden en verbiet die genade niet/ En ghebreect den screyenden niet/ in troostinghe/ eñ wan Ro.xij.c
delt metten roudragenden. En laet v niet verdrieten den crancken te versoecken want wt desen suldy in dye liefde vast ghemaect werden/ In alle uwe wercken/ ghedenct uwer wtersten ende ghi en sult inder eewichept niet sondighen.

Hi leert hier van tweedracht te hoeden/ niemanden te verachten/ noch te beschimpen voor borchschappe te hoeden

Dat.viij.Capittel/

A
SR kĳft niet teghen eenen machtigen mensche/ op dat ghi misschien niet en valt in sinen handen. En strĳdet niet teghen eenen rĳcken man/ op dat hi v misscien/ niet weder daer tegen eenē kĳf en make/ Wāt dat gout/ eñ dat siluer/ heeft ve mat.v.f
le menschen verloren/ eñ heeft hē wt gestreet totter coninghen herten toe/ eñ keerde dat omme. En kĳft niet met eenen hooch roependen mensche/ eñ en stoket in sĳn viere/ gheen houten/ En hebt geen gemeynscap met eenen ongeleerden mensche/ dat hi niet quaet en spreke van uw en geslachte. En versmaet den mensch niet/ die hem afkeert vander sonden/ noch en verwĳtse hem niet/ mer gedenct dat wi allen in gebrekelicheyt sĳn/ En versmaet den mē B
sche niet in sĳnder outhept want wi werdē ooc out

En wilt niet verbliden van uwē dooden viant wetende dat wy allen steruen/ eñ wy willen in dye blĳscap comen/ en versmaet nyet dye vertellinghe der ouder wĳser/ eñ gaet omme in harē bispraken/
want van hen sult ghi leeren wĳsheyt/ eñ leeringe Rom.xij
der verstandenisse/ ende te dyenen den groten van i.cor.xiij
state/ sonder clachte/ Die vertellinghe der ouders/ ij.petr.ij
en sal v niet voorbi gaen/ wāt si hebbense van harē ephe.iiij
vaders gheleert. Want van hen sult ghi verstaendenisse leeren/ eñ inder tĳt der noot/ sult ghi āntwoort C
gheuen.

En ontsteect die colen der sondaren niet/ hē verispende/ op dat ghi niet en wert ontsteken metten vierigen vlammen haerder sonden/ En stelt v niet teghen die smadighe bespotters/ dat hi dĳnen monde/ gheen lagen en legge. En wilt niet te woecker leenē/ eenē mensce die stercker is dan ghy/ want ist dat ghi hem te woecker leent/ soe houdet als verloren/ En gelooft niet bouen v cracht/ maer ist dz ghi belouet/ so denct al dat te betalen/ Ghi en sult niet oordelen tegen den rechtere/ wāt hi oordelt na dat recht is/ Metten geweldigen en gaet niet ouer wech/ op dat hi misschien sĳn quaet niet en verswa re teghen v/ Wandt hi gaet nae sinen wille/ ende ghi sult tsamen met sĳnder sotheyt vergaen/ metten toornigen en maect geenen twist/ ende en gaet met hen niet inder woestĳne/ wāt dat bloet is voor hem als nyet/ eñ daer gheen hulp en is/ daer sal hy v ter neder stoten.

Metten sotten en hebt geenē raet/ wāt si en mogē niet lief hebbē/ dā die dingē die hē behagē Voor eenē vā buytē en maect genē heymelikē raet/ wāt ghi en weet nz wat hi voort bringē sal En opēbaert

elcken mensche/ v herte niet/ op dat hi v misschien geen valscheit en doe/ eñ v dat verwijte.

Een leere hoemen met die vrouen om gaen sal/ Al die vrienden en salmen niet ouer geuē/ Eñ meer andere schoone leeringhen

Dat.ix. Capittel.

A EN wantroudt den wyue uws schoots nyet/ op dz si ouer v niet en toone/ dye quaetheit haerdē valscher leeringhe/ En gheeft den wiue die macht uws leuens nyet/ op dz si in v cracht nyet en come/ eñ dat ghi dan bescaemt werdt/ En aensiet niet een veel willich wijf/ op dat ghi misschien nyet en valt in haren stricken/ En zijt nyet ghemeynsaem met eender dansseersen eñ sanckster/ noch en hoortse niet op dat ghy misschieden nyet en verghaet in haerder listicheyt/ En aenschout gheen maecht/ op dat ghy misscien niet geargert en werdt/ in haerder scoonheyt/ En gheeft v herte niet aen den hoerreerders in eenighen dinge/ op dat ghi v seluen nyet en verliest/ ende v erfdenisse.

B En wilt niet al omme sien in dye streetkens der stadt/ noch en ghaet niet al omme dwalende in haren straten.

Keert v aensicht af/ van een fraey toeghemaect wijf/ ende en besiet gheen vreemde gedaente/ Vele zijnder verghaen in dye ghedaente des wijfs/ ende

Ma. vđ daer wt ontsteect dye begheerlicheyt/ als een vuere/ een ouerspelich wijf die sal vā allen voorbyghangers/ vertredē werdē indē wech als dreck. Vele mēscen die des vreēden wijfs gedaēte verwondert hebben/ zijn verworpelijc ghewordē/ want haer aen-

Pro.xi.c spraeke ontsteect als een vier. En sidt in gheender manieren met eenen gehouden wiue/ noch en ligt met haer niet opt bed/ ende en strijt met haer nyet inden wijn/ op dat v herte misschiē tot haer niet en neyghe/ ende dat ghy met uwen bloede in dye verderfenisse valt.

En verlaet den ouden vrient niet/ Want die nieuwe en sal zijns ghelijcs met zijn. Eē nieu vriēt/ is als nieuwen wijn/ Laet hem out werden/ ende ghi sult hem met soeticheyt drincken. En begheert niet die eere ende rijcdōmē des sondaers/ want ghi en weet nyet/ welcke zijn toecomēde verderfenisse sal zijn/ Der godtlooser wel behaghen/ sal v een mishaghen zijn wetende dat dye ongodlijcke tot der hellen toe niet behaghen en sal/ Sijt verre vanden mensche die macht heeft te doodē/ ende ghi en sult

C die vreese des doots niet vermoeden. Ende ist dat ghi tot hem gaet/ En wilt niet doē/ op dat hy misschien v leuen niet wech en neeme.

Weet dye ghemeynschap der doot/ want ghy sult ingaen int midden der stricken/ ende ghy sult op der smert lijdender wapenen wandelen/ Nae v cracht/ wacht van uwen naesten/ eñ tracteert met ten wisen ende voorsichtighen/ Gherechtige mānen sullen v gasten zijn/ ende v glorieringhen sal in

Deu.iiij.c der vreesen Goods zijn/ ende Goods ghedinckenisse sal v inden sinne zijn/ ende alle uwe vertellin-

Si.vct.i. Sapi.i ghe inden geboden des alderhoochsten Dye wercken werdē ghepresen inder handt der consteuarē/ ende dye princen des volcs/ in dye wijsheyt haerder reden/ Maer dat woort der ouders inden sinne/ Eē clapachtich mēsch is vuaerlijc in sine stadt/ ende een stout vermetende mensch sal hatelijc zijn

Vanden richteren eñ ouerheeren des volcs/ hoe datmen hoochmoedicheyt ende stouticheit schouwen sal

¶Dat.x.Capittel

EEn wijsch richter sal zijn volc oordeelen/ eñ waer een verstādige regeert/ daer gatet wel/ Nae den rechter des volcs/ zijn ooc zijn dieners/ eñ alsoodanich als die regeerder der stadt is/ alsoedanich zijn ooc die inwoonders/ Een onwijs coninck verderft sijn volck/ dye steden sullen bewoōt werdē door dye wijsheyt der voorsichtiger/ Die macht des lants is inder handt Gods/ eñ alle ongherechticheyt der heidenē is te verfuwē/ Der menschen macht is in Goods hant/ ende ouer dat aensicht des scriuers sal hi zijn eer setten En ghedinct gheens onrechts dijns naestē/ eñ en doet niet in die wercken des onrechts. Houeerdicheyt is hatelic voor God/ eñ die menscen/ eñ alle ongerechticheyt der heidenen is verfuwelic/ Dat rijc wert vanden eenē volc tottē anderē ouergeuoert/ om dye ongerechticheden/ ende onrechten eñ smaden/ ende om verscheyden bedroch

C Maer niet en is booser dā eē gierige. Wat verhouerdicht ghi v/ o aerde eñ assche! Gheen dinc en is ongerechtigher dan gelt beminnen/ want dese heeft ooc zijn siele te cope/ Want hy heeft zijn binnenste in sinen leuen verworpen/ Alle haer machticheit/ is cort leuen/ Een langhe quale beswaerdt den medecijnmeester/ Die medicijnmeester/ snijt eē corte quale af/ Alsoe is een coninck heden ooc/ ende morgen sterft hi. Wāt als een mensche sal steruen/ so sal hy serpentē/ ende beesten/ ende wormē beeruen/ Dat begin der houerdicheyt des mēscen is afuallen van Gode/ wāt zijn herte is wech ghegaen/ vanden ghenen die hem gemaect heeft/ wāt het begin alre sonden is houerdicheyt Diese hout/ sal veruult werden met vloecken/ ende hi sal hem auerrecht keeren int eynde Daer omme heeft dye HEERE dye vergaderinge der quaden onteert eñ heeftse totten eynde toe bedoruen.

A God heeft dye stoelen der houerdigher hertogen bedoruē/ eñ hi heeft die sachtmoedige voor hē doē sittē God heeft dye wortelē der houerdigher heidenē dorre gemaect/ eñ hi heeft dye ootmoedige wt dien seluē heidenē gheplant/ God heeft dye landen der heidenen omgekeert/ ende heeftse vernielt totten fundamentē toe. Hi verdroechde der wt dien/ ende hi vernieldese/ ende dede haer ghedinckenisse ophouden vander aerden/ Godt heeft der houerdigher gedenckenisse verlorē/ ende hy heeft gelaten die ghedinckenisse der ootmoedigher van sinne/ Die houerdicheiten is den menscen niet gescepen/ noch die gramschap den kinderen der menschen/ Der menschen saet dat God vreest sal gheeert werden/ Maer saedt dat des HEEREN ghebodē voorby gaet dat sal onteert werden/ Indt middel der broederen sal haer regheerder in eeren zijn/ ende dye den HEERE vreesen/ sullen in sinē ooghen zijn

D Die glorie der rijcker gheeerder/ ende der armer is Goods vreese/ En wilt den rechtueerdighē armen mensch niet versmadē/ eñ en wilt den rijcken man die een sondaer is/ niet groot maken

Dye rechter is groot eñ is machtich in eeren/

ende daer en is geen groter/ dan die Godt ontsiet/
Die vrije sullen den wel ghesinden knechte dienen/
ende een voorsichtich ende een beleeft man/en sal
niet murmureren als hi berispt is / ende een onwe-
tende /en sal niet gheeert werden/en wilt v niet ver
heffen in v werc te doen/ende en wilt niet twifelen
inder tijt der bangicheit/Hi is beter die arbeit/ en
ouervloeyt in allen / dan dye gloriert ende heeft
broots gebreck.
E Mijn kint/hout v siele in sachtmoedicheyt/en
geeft haer eere na haer verdiente/Wie sal hem recht
veerdighen die teghen hem seluen sondicht:en wie
sal dien eeren/ dien zijn eygen leuen ontteert:die ar
me wort gheeert door zijn trouwe ende waerheyt/
mer die rijcke na die rijcdommen. Die hem in ar-
moede eerlic hout/hoe veel te meer sal hem dye in
rijcdommen eerlick houden:Ende dye hem in rijc-
dommen oneerlic houdt/hoe veel te meer sal hem
die in armoede oneerlic houden

Menigherley schoone leeringhen ende onderwi
singhen Dat.xi.Capittel.

A Die wijsheit des verneder den sal zijn
hooft verhoogen/ende si sal hem int
middel der groter van staet doen sit-
ten/En prijst den man niet in zijn ge
daente/noch en versmaet den mensch
niet in sinen gesichte. Die bye is een cleyn dierken/
onder die vliegende/mer hare vrucht is bouen ma-
ten soete/En gloriert nemmermeer in cleedinghe/
noch en verhoocht v niet inden dach uwer eeren/
Want die wercken des alderhoochsten alleen zijn
wonderlic/ende zijn wercken zijn glorioos/verbor
ghen en onsienlick
b.c Vele tyrannen saten inden throon/ende die o-
uermoedelijcke droech die croone/Vele machtige
zijn seer verdruct gheweest/en dye gloriose zijn in
der andere handen geleuert/Eer ghi vraecht/ soe
en lachtert niemanden/en als ghy geuraecht hebt /
xiij soe berispt rechtueerdelijck/En andtwoort gheen
woort eer ghy hoort/en int middel der ouders en
i.ix spreect niet/Van dier saken die v niet en moeyt / en
stridt niet/en en staet niet mede inden oordele der
B sondighender
Mijn kint en laet v wercken niet in velen zijn/
en ist dat ghi rijck zijt/ghi en sult niet ontschuldich
zijn vander misdaet/Want ist dat ghi na volcht/soe
en suldijse niet achter halen/en ist dat ghi voor loopt /
ghi en sulles niet ontulien. Men vint mensen dye
arbeyden/ende hoe si meer woelen en arbeyden/
hoe si armer worden/Daer is een traech mensce/
behoeuende hulpe ontbrekende van crachte/ende
ouervloeyende van armoeden/ en Gods oogen aen
schouden dien int goede/en rechte dien op van zijn-
der nederheyt/en hi verhief zijn hooft/en vele ver-
C wonderden in hem/en eerden God
Goet en quaet/doot en leuen/armoede/en rijc
dom/zijn vanden HEERE God/Wijsheyt ende
onderwijsinge/en kennisse der wet/zijn by Godt/
Liefde en der goeder wegen zijn by hem/ Dolinge
ende duysternissen zijn metten sondaren geschapen
en die hen verhuegen int quaet/die verouden me-
de int quaet
Godts gheuinge blijft den gherechtigen/ende
sijn profijt sal voortganc hebben inder eewicheyt/
Daer is een/die rijc wert/spaerlic doende/en dit is
dat deel zijns loons/in dien dat hi seyt/Ic hebbe mi
ruste geuonden/en nu sal ic alleen van mijnen goe-
den eten en drincken/en en weet niet / dat hem den
tijt voorby gaet/en dat dye doot naket/en dat hijt
altemael den anderen laet/ende sterft / Staet in v Lu.xij.c
verbont/en spreect mede daer in/en veroudt in dat
werc uwer geboden/ En en blijft inder sondaers
wercken niet/Maer betrout in God/en blijft in v
plaetse/want het is licht in Godts ooghen den ar
men ouerhoets rijck te maken
Die benedidinge haest haer tot des gerechtigen
loon/en si maect sinen voortganc vruchtbaer in snel
der eeren/En segt niet/wat is mi van node / en wat D
goeden sullen mi daer af comen:En segt niet. Ick
ben mi seluen genoech/en ic en behoef niemants/
en wie oft wat mach mi voort aen hinderen:
Inden dage der goeden/en zijt niet ongbedach
tich der quaden/ende inden daghe der quaden/en
zijt niet ongedachtich der goeden/ Want het is licht
voor Gode/eenen yegeliken inder doot/na zijn we
gen te vergelden/Die quaetheyt eender uren/ maect
vergetentheyt grooter ouervloedicheit/en in des
menschen eynde is ontdeckinge zijnder wercken/
En looft gheenen mensch voor zijn doot/Want een
man wert in sinen kinderen bekent.
En leyt niet elcken mensch in v huys/Want daer
zijn vele lagen des bedriegenden mensches/Want ge
lijc die binnenste des herten der stinckender wtrus-
pingen/en gelijc een velthoen wert inghelcyt in dye
couwe/en als die wilde geyten inden stricke/alsoe is
oock der hoouaerdiger herte/en gelijc een wachter
siende den valle zijns naesten. Want dat goet int quaet
verkeerende/leyt hi lagen/en in die wtuercorene sal
hi een vlecke in setten/Want van eender voncken wert
dat vier vermeerdert/mer een mensch die een son-
daer is/leghet den bloede lagen/Wacht v vanden
pestilentiachtigen/want hy smedet quade dingen / op
dat hi niet misschien beschimpinge ouer v en brenge
inder eewicheyt/Laet eenen vreemdelinc tot v comen/
en hi sal v verderuen in een onruste/ en hi sal v ver-
vremden van uwen eygenen wegen

Met wat oordele/en vvelcken men die goetheyt
sal bevvisen Dat.xij.Capittel

A Ist dat ghi wel doet/so weet wien dat
ghijt doet/en daer sal veel dancs in di-
nen goeden sijn/Doet den gerechtigen
wel/en ghi sult een groote wedergel
dinge vinden/en en ist niet van hem/wa
rachtelic/so suldijse van den HEERE ontfaen/ want hem
en is niet wel die ghestadich inden quaden is/en gheen
aelmoesen en geeft/want die alder hoochste hatet
die sondaers/ en hi heeft ontfermt den ghenen die
werckende des berouws bewisen/Geeft den ontferm-
hertigen/en en ontfanct den sondaer niet/en hy sal
den godlosen en den sondaers die wrake betalen/en
bewarense tot dien dage der wraken/Geeft den goe-
den/en en ontfanct den sondaer niet/Doet den oot
moedigen wel/en en gheeft den godlosen niet/ Ver
biet hem dat broot te geuen/op dat hi in dien niet mach
tiger en si dan ghi/want ghi sult dubbele quaden vin
den/in allen den goeden die ghi hem doet/want die alder
hoochste haet dye sondaers ooc/ ende den godlosen
sal hi wrake betalen

Een vrient en sal niet bekēt werden inden goe=
B den dinghen / eñ een viant en sal inden quaden niet
verborgen werden/ In eens mans goedē/sijn sine
vianden bekent/ In sijn droefheit eñ in sijn onghe=
luc wert sijn vrient bekent. En geloof tuwen viant
niet inder eewicheyt / want sijn schalcheyt verroest
als yser/eñ ist dat hi veroot moedicht/ cromp gaet/
werpt uwē moet af / eñ wacht v van hem/ Ghi en
sult hem nyet neffens v stellen/ noch en laet hē nyet
sitten tot uwer rechter hant/op dat hi hem niet om
en keere/ende stae in v plaetse/op dat hy misschien
C uwen setel niet en soecke/ Als hi omme ghekeert
is in uwe plaetse/ ende dat ghi indē wtersten mijn
woorden bekent/ eñ were in minen redenen onder
wesen/ Sijnt niet te samen twee sonden wāt daer
en sal geen ongestraft bliuē/ wie sal des toucnaers
ontfermen/die van een serpēt gestekē is/in allē die
den beestē genaken. Also oec die verselset is inden
wech/met eenen ongerechtigen man/ eñ is bewon
D den in sine sonden/ Eenen tijt lanck sal hi met v blij
uen/ Mer ist dat ghy af neycht/hy en sal v nyet ver=
draghen.

Een viant is soet in sinen lippen/eñ hy leyt lagē
in sijn herte / op dat hy v omme soude werpen indē
gracht/ Die viant screyt in sinen oogen/eñ ist dat hi
tijt vint/hi en sal niet van bloede versaet werden.

Eñ ist dat v quade dingen toelopen/soe sult ghy
hem daer eerst vinden/eñ als helpende/sal hi v solē
onder doot grauen. Hi sal sijn hooft scudden/eñ hy
sal metter hant slaen van blijscappen / eñ veel clap=
pēde sal hi die gestelt enisse sijns aēsichts veranderen

Hoe die armen haer voor die rijcken hoeden sullē
ende haer voor den geweldigen bewaren.

A Dat.xiii. Capittel.

Ec.vij.f. ij.co.vij g

DIe dat pec raeckt/hy sal der af besmet
worden/eñ die gemeynscap heeft met
ten houaerdigen/sal houaerdicheit aē
doen/ Hi neemt eenen last op hem/die
gemeynscap heeft met eenen eerliker
dan hi/ Eñ en sijt gheen geselle eenens die rijcker
is dan ghi/ wat sal den ketel ghemeynscap hebben
totten pot/want als si tsamen stooten/sullen si ge=
broken werden Die rijcke doet onrechtueerdelijck
eñ sal grimmen / mer die arme als hem gewelt eñ
onrecht geschiet/so lijdt hi gebrec eñ bidt/ist dz ghy
geeft/so sal hi v tot hem nemen / eñ ist dat ghi nyet
en hebt/so sal hi v verlaten/ ist dat ghi hebt/so sal hi
met v weerscappen / eñ sal v wt teeren/eñ hi en sal
ouer v niet droeue sijn/ Ist dat ghi hem van noode
te doen hebt/so sal hi v bedrieden/eñ heymelic spot
tende sal hi v hope geuen/ vertellende v alle goede
dingen/ eñ segghen. Wat is v van noode? eñ hi sal v
bescamē in v spise / tot dat hi v twee mael ende drie
mael wt suypt/eñ inden wtersten sal hi v bespotten/
daer na sien de dat ghi niet en hebt/sal hi v verlaten
eñ sijn hooft van v beweghen.

Wert Gode v ootmoedicht / eñ verwacht sijn
B handen/ Aenmerct dat ghi niet verleypt en wert/eñ
in dijnre vruechden niet vernedert en wert / eñ wilt
nyet neder sijn in uwe wijsheyt /op dat ghi verne=
dert/niet in sotheyt verleypt en wert/als ghi tot ee=
nen machtigen geroepen zijt soe gaet wech/wandt
daer wt sal hy v te meer tot hē roepen/ En sijt nyet
quellic/op dat ghi niet verstooten en wert/ eñ en zijt
niet verre van hē/op dat ghi niet vergetē en wert/
En verhout niet wt geheelijc met hem te spreken/
noch en gelooft sinen vele woorden niet/ Want hy
sal v wt veel sprakē tēteren/ eñ heymelic lachende/
sal hi v vragen van uwe verborgentheidē/ Sijn ghe
moet is wreet/ eñ hi sal v woordē onthoudē/eñ hy
en sal niet sparen van quaetheden eñ van banden.

Wacht v eñ aenmerct neerstelic uwer hooringe
want ghi wādelt in vreese uwer ōwerpinge/ Met
die dingen hoorende/siet als in eenē droom/eñ ghy
sult waken/ Hebt God lief alle v leef dagē/eñ aen=
roept hem tot uwer noot Alle dyer heeft lief sijns
geliicke/also oec alle mensce hebbe lief sinen naestē C
Alle vleesch sal tot sijns gelijc tsamē geuoecht wor
den/eñ alle mensch sal verselset werden met sijns
gelijcke/ Gelijc den wolf ghemeynscap sal hebben
mettē lam te eeniger tijt/also sal die sondaer met
ten rechtueerdigen/ Wat ghemeynschap heeft dye
heylighe mensche metten hont/ oft wat goede deel psal.
sal die rijcke metten armē hebben/ Des leeus roof Jere
is die wilde ezel inder woestinen / also sijn die arme
der rijcker spise/ Eñ gelijc die ootmoedige den ho=
ueerdigen een vereysinge is/also is dye arme oock
des rijcken versuwinghe.

Als den rijcken een ongeluc aen coēt / soe wert
hi weder op gheholpen van sinen vrienden/ Maer
als die arme valt/ soe wert hi oock van sinen vrien=
den verlaten/ Een rijc man die bedrogen is/heeft
vele verhaelders/ hi sprac houeerdighe woorden/
eñ si rechtueerdichden hem/ Die ootmoedige is be D
drogen/eñ wert hier en bouen oec berispt/ hi sprac
wijsselic/eñ hē en is gheen plaetse gheghenen/ Dye
rijcke sprac/eñ si swegen alle / eñ si sullen sijn woor
den totten wolcken toe brengen/ Die arme sprac/
eñ si seggen/ Wie is dese/ Eñ ist dat hi misdoet/soe
sullen si hem bederuen / Dat goet is goet dē genen
die geen sonde inder conscientien en heeft / eñ dye
armoede is alder quaetste/inden monde des godlo
sens/ Des menschen herte verandert sijn aensicht/
oft int goede/oft int quade/ Een vrolic aensicht be
thoont een goet herte/want anders die gedachten
te kennen/is een swaer dinck.

Van die ontrouwe ende scalcheit der rijcker vrec
ken/ende een vermaninge om der wijsheit aen te
hanghen   Dat.xiiij. Capittel.

SAlich is die man/ die niet geuallen en A
is/midts den woorde sijns monts/eñ
en is niet gesteken met droefheyt der
misdaet/ Salich is hi die gheen droef=
heit sijns ghemoets en heeft ghehadt/
eñ die niet geuallen en is van sine hope/ Eē begeer
lijc eñ vreck man/heeft dat goet sonder redene/eñ Co
waer toe heeft die vrecke mensce dat gout? Die wt ij.p
alder neerstichheyt te ghader hoopt onrechtueerde Lu.
lic/die vergadert den anderen te voren/ Eñ een an= Je.
der sal in sijn goet ouerulodicheit bedriuen/die hē d
seluen scalc is/wien sal hi anders goet sijn? Eñ hy
en sal niet verblijt werden/ in sijn goet / daer en is
niet scandelijckers eñ argers/ dan dye hē seluē mis=
gont/eñ dat is die vergeldinghe sijnder quaetheyt/
Eñ ist dat hi wel doet/dat doet hi onwetende / eñ
niet willichlic/eñ int wterste openbaert hi zijn quaet
heit/ Des nidighen ooghe is quaet / eñ afkeerende
sijn aensicht/eñ sijn siele versmadende.

Des gierigen ooghe is onuersadelijck int deel
der ongerechticheit. Hi en sal niet versaet worden
B totter tijt toe dat hi verdorrēde/ sijn ziele hebbe ver
loren/ende en sal niet versaet worden/behoeuen=
de broot/eñ hi sal in droefheyt ouer sijn tafel sijn/
Mijn kint ist dz ghi hebt/so doet wel met v/eñ of
fert Gode weerdige offerhande. Weest ghedach=
tich dat dye doot nyet en vertoeft/eñ dat verbont
des graefs is v verthoont/ Want dat verbont de
ser werelt sal metter doot steruē. Doet uwē vriēt
wel voor die doot/ eñ na uwe crachten wt reycke
de geeft den armen/ Ende en wort niet ghehoont
vanden goeden daghen/ ende dat deel des goeden
daechs en gae v nz voorbi / En sult ghi niet dē an=
derē v smertē eñ v arbeydē laten? In die deelinge
des erfenis geeft eñ neēt/eñ recht uerdicht v siele
C Werct gerechticheyt voor v doot/want inder
hellen en is gheen spijse te vinden/ Alle vleesch sal
vergaen als hoy/eñ als een blat vrucht makēde/
in eenen groenen boome/ Sommige groeyen/eñ
sommige worden af geworpē/also is die genera=
tie des vleeschs eñ bloets/deene wort gheeyndet/
dander wort geboren. Alle verganckelijc werc sal
int eynde gebrekē/ende die dat werct/sal met hem
gaen/ Ende alle wtuercorē werc/sal gerechtueer=
dicht worden/ende die dat werct/ sal daer inne ge
eert wordē/ Wel den mā die in die wijsheyt sterft
ende die hem in verstandenisse oeffent/ende inden
verstande/sal hi die voorsichticheyt Gods deckē.
Die de wegē der wijsheyt verdenct in sijn her=
te/eñ die in haren verborgenthedē verstaende is/
gaēde na haer / als een ondersoecker/ende in harē
D wegen blijft staende / Die door haer vensterē siet/
eñ bi haren dueren luystert. Die by haer huys ru=
stet/eñ in haren wandē den staeck vesticht/ Hy sal
sijn hutken stellen tot haren handē/ eñ in sijn hut=
ken sullen goede dingen rusten inder eewicheyt/
Hi sal sijn kinderen onder haer decsel stellen/ende
sal onder haer tacken woonen / Hy sal onder haer
decsel wordē bescherint vander hitten /eñ hi sal in
haer glorie rusten.

¶ Vā die vruchte ende profijt der vreesen Gods
ende der wijsheyt / die welcke die boose eñ schalc
ke niet sien en nemen. ¶ Dat.xv. Capittel.

Die God vreest/ sal goet doen/ eñ die
de gerechticheyt onthoudende is/sal
A se vercrigen / eñ sal hem te ghemoe=
te comen / als een gheeerde moeder/
eñ si sal hem ontfaē als een wijf van
den maechdē/ Ende si sal dien spisen metten broo
de des leuēs/ eñ der verstandenissen / eñ si sal hem
metten water der salicheyt drencken / Eñ si sal in
dien vast gemaect wordē/ eñ en sal nyet gebuycht
wordē/eñ si sal hem onthoudē/ eñ hi en sal niet be
scaēt wordē/eñ si sal hē verhoogen bi sijnē naestē
eñ si sal sijnen mont int middē der gemeyntē open
doen/ende si sal dien met den gheest der wijsheyt/
eñ der verstandenissen veruullen / ende si sal hem
metten cleede der glorien cleedē/eñ si sal genoech=
licheyt eñ verhueghinghe op hem tot eenen schat
vergaderden/ende si sal hem met eenē eewigē na=
me beeruen. *
Onuerstandige menschē/en sullen se niet aen
gripen / ende wel ghesinde menschen/ sullen haer
te ghemoet gaen/ Dye schalcke menschen en sullen
se niet sien. Want si is varre af vā houeerdicheyt
eñ bedroch. Luegenachtige mannen en sullen haer
der niet ghedachtich sijn/ eñ warachtige mannen
sullen in haer worden geuondē /eñ si sullen voort
ganc hebben totter aenschouwinghe Gods toe.
Den lof en is niet scoon in des sondaers mont B
Want hy en is vanden HEERE niet gesonden/
Want van God is volmaecte wijsheyt/ende den
lof sal bi Gods wijsheyt staen / eñ sal ouervloeyē
in eenen ghetrouwen mont / ende die verheerder
salse hem geuē/en segt niet bi Gode/ si is vā hier/
En doet niet dat God hatet/en segt niet. Hy heeft
mi in dolinge ghebrocht / want die godloose men=
schen en sijn hem van gheenen noode/ Godt hatet
alle grouwel der dolinghen/ eñ die God vreesen/
en sullen dat grouwel niet liefhebben.
God heeft den mensche van beginne gemaect/
ende heeft dien inder hant sijns raets gelaten. Hy phi.i.iij
heefter sijn gheboden eñ beuelen toe ghedaen/ Ist ii.d
dat ghi die geboden wilt houden/ so sullen si v be= Ioā.xv
houdē/ende inder eewicheit behaechlicke trouwe f
houden/ Hi heeft v water eñ vier voor gheset/tot eze.xvi.
welck dat ghi wilt/ steect v hant wt/ voor dē men= g
sche is leuen ende doot / goet eñ quaet/ welck hem deu.viij
behaecht/sal hem gegeuē worden/want die wijs= a
heyt Godts is vele ende sterc inder macht/ siende i.re.iij.f
alle mensch en sonder ophouden / Die ooghen des
HEEREN/ sijn totten ghenen die hem vreesen/
ende hi bekent alle des menschen neersticheyt/ Hy
en heeft niemant geboden ongodlijc te doen/eñ hi
en heeft niemanden conseut gegeuen te sondigen/
Hi en begeert gheen menichte der ongetrouwer/
eñ der onnutter kinderen.

¶ Dye menichte van vele boose kinderē en is nz
goet/want die genade Gods en is op die godloo
se niet/mer anders so is hi langmoedich eñ berm=
hertich/ Vander wijsheyt Gods/ eñ sine werckē
¶ Dat.xvi. Capittel.

En godloose kinderen en hebt gheen A
genoechte/ist dz si vermenichfuldicht
worden/noch en verlustighet v niet
ouer hen/ist dz die vreese Godts niet
in hen en is/ En gelooft haren leuen
niet/ noch en aenschout haer arbeyden niet/ want
beter is een sone die God vreest/ dā duysent god=
lose kinderē/ Ende het is beter sonder kinderē te
steruē/dā godlose kinderē achter te latē. Vā eenē
wijsen mach een gansse stadt behouden worden/
eñ dat geslacht der godloser sal woest gelatē wor
dē/ Mijn ooge heeft vele sodanige dingē gesiē/eñ
mijn oore heeft stercker gehoort dan dese/ Inder
sondaren vergaderinge salt vier ontstekē/eñ dye
gramscap sal in een ongelouich volc ontsteken.
Dye oude reusen en hebbē voor haer sonden nz
gebeden/dye verdoruē sijn/ betrouwēde haer der
crachten/ende hi en spaerde haerder pelgrimagie
niet/maer hi sloechse/ eñ hi verfoudese om die ho=
ueerdicheyt haers woorts/ Hi en ontfermde haer
der niet/mer hi verderf alle dat volc/ eñ al dye ge=
ne die hen verheffen/ Eñ gelijck ses hondert duy=
sent voetknechtē/die vgadert sijn in dye hartheyt
haers hertē/eñ haddē er herdtneckich geweest/ soe
waert wōder/had hy ontsculdich oft vri geweest.
Ontfermherticheyt eñ gramscap is met hem

Hy is machtich te vergeuen/eñ sinen toorn wt te
stortem/also sijn ontfermherticheyt groot is/also
is ooc zijn berispinge/hi oordeelt den mensche na
sine wercke. Die sondaer en sal indē roof niet ont
vlien/ende die verdraechlicheit des geens die ont
fermherticheit doet/en sal nz vertragē Alle ont-
fermherticheit sal elcken placts makē/na dye ver
dienste sijnder wercke/ende na dye verstandenisse
zijnder pelgrimagiē. En segt niet Ick sal vā Go-
de verborgen wordn/ende wie sal mijns gedenc
ken vandē hoochsten/Ick en sal niet gekent wor-
den int groote volc/wāt wat is mijn siele/in so on
gemetene creatuerein.

C Siet den hemel/eñ dye hemelen der hemelen/
den afgront der aerdē/ende dye in hen zijn/sullen
beweecht worden in sijn aenscouwē/die berghen
te samen/eñ die houelen/eñ die fundamenten der
aerden/eñ als God dese aen sal schouwen/so sul-
len si midts beuinge tsamē worden gheschuddet.
Eñ dese dingen en verstaet gheen herte/maer al-
le herte wort van hem verstaē/ende wie verstaet
sine weghen/Eñ die watervaren/die welcke des
menschen ooge ooc niet sien en sal/want vele sine
wercken sijn in verborghenhedē/mer wye sal die
werckē sijnder gerechticheit wt bootschappē/oft
wie salse lidē/want dat verbont is verre vā som-
migen/ende der menschen ondervragunghe is in
die voleyndinghe. Die clein is vā hertē/die denct
sulcke dingen/maer een onvoorsichtich eñ dolen-
de man/denct sotte dingen

Mijn sone hoort mi/eñ leert verstant eñ aen-
merct in uwer herten/op mijne woordē/eñ ic wil
v biden gewichte die wijsheit verthoonē/eñ neer
stelic wil ick v dat verstant te kennen gheuen/die
wercken Gods sijn van aenbegin vā hem onder
scheydē/eñ een deel zijnder werckē heeft hi af ghe
deelt/hi heeft inder eewicheyt haer wercken ver-
ciert/noch si en hebben niet gehongert/noch gear
beyt/eñ si en lieten niet af vā haeren werckē/Een
yegelic en sal sinen naesten niet benauwen tot in
der eewicheit. En zijt sinen woorde niet ongeloo
uich/Na dese dinghen/sach God op die aerde/eñ
veruulde die met sinen goeden/eñ met alderley le
uende dierē heeft hi harē bodem bedect/eñ die al
le worden weder tot aerden verkeert

¶ Hoe God den mensche ghescapen ende bega-
uet heeft/hoe hi hem sinen wille ende geset gheo
penbaert heeft/eñ hoe hi Israel vyt alle natiē vā
mēschen vercoren heeft Capittel .xvij.

Gen. i. b God schiep den mensche vander aer-
den/eñ hi maecte hem na sijn ghelije
stenisse. Eñ hy keerde hem weder in
tot aerde/eñ na hem seluen cleede hy
hem met duechden/Dat getal der da-
gen gaf hi hem/eñ tijt/eñ gaf hem macht der din
gen die opter aerden sijn/hi sette zijn vreese ouer
alle vleesch/eñ hi heerscapte ouer die beesten/eñ
alle vliegende dierē/hi schiep wt hem een hulpe/
hem gelijc/eñ hi ghaf dien raet eñ tonge/ende oo-
gen/ende ooren/ende herte te denckē/ende hi ver
uulde se met onderwisinghe der verstandenissen/
hi schiep dien oock des geests kennisse/eñ hi ver
uulde haer herte met verstande/eñ thoonde hem
goet ende quaet/hy sette haer ooge bouē haer her
ten/om hen te thoonē die grote dadē sijnre werc-
ken/eñ dat si tsamē sullen louē den name der hey-
lichmakinghen/ende te glorieren in sijn wonder-
lichedē/op dat si die groote daden sijnder werckē
souden vertellen

Hy dede hen onderwisinge toe/eñ hi beerfde
hen de wet des leuens/ende hi maecte een eewich
verbont met hen/ende sijn gherechticheit eñ zijn
oordeelen thoonde hy hen/Ende haer oogen sagē
zijn groote heerlicheyt/ende haer ooren hoorden
die heerlicheyt zijnder stemmē/ende hi seyde hen
Wacht v van alle ongerechtige. Ende hi geboot
dien eenen yegelicken van sinen naesten/hare we
gen sijn altijt voor hem/ende si en sijn niet verbor
ghen van sinen ooghen/hi stelde in elcken volcke
eenē regeerder/ende dat deel des Gods Israel is
openbaer ghemaect. Ende alle haer wercken sijn
gelijck die zonne/int aenschouwen Gods/eñ zijn
ooghen/sijn sonder ophouden aenscouwende op
hare weghen/Alle haer ongerechticheden zijn hē
openbaer/eñ alle haer boosheden/sijn altijt voor hē

Die aelmoese des mās/is als eē borse met hē/
ende hi sal des menschen gratie behoudē/als den
appel sijnder oogen/eñ namaels sal hy weder op
staen/eñ sal dien haer loon weder gheuen/elcken
in haer hooft/eñ salse tsamen keeren in die onder
ste deelen der aerden/Met den ghenen die berou
hebben/heeft hi den wech der gherechticheit ghe-
geuen/eñ hy beuesticht tot lidē den ontbrekendē/
eñ hi seicte dyen dat deel der waerheit toe. Wort
totten HEERE bekeert/ende laet v sondē/bidt
voor dat aensicht des HEEREN eñ mindert die
boosheyt/keert weder totten HEERE/eñ wort
bekeert van uwer ongerechticheyt/eñ hatet te ve
le zeer die vloeckinge/eñ bekent die gherechtighe-
den/eñ die oordeelē Godts/eñ staet in dat deel der
voorsettinge/eñ des ghebets des alderhoochsten
Godts/Gaet in die deelen der heyligher werelt/
metten leuendighen/eñ den ghenen die God belij
dinghe geuen/want wie sal den HEERE inder
hellen louen

C En vertoeft niet in die dwalinghe der godloo-
ser/belijdt voor die doot/Die belijdinghe vergaet
als niet/ vanden dooden. Ghi sult leuende belijdē
leuendich eñ gesont sult ghi belijden/eñ sult God
louē/eñ ghi sult in sijn ontfermherticheidē glorie-
ren/hoe groot is die ontfermherticheit des HE-
REN/eñ zijn ghenade den ghenen die tot hem be-
keeren/Want alle dingen en moghen niet inden
menschen sijn/want des menschen sone en is niet
onsterflic/eñ si behaechdē in die ydelhz der quaet-
heyt Wat is claerdr dan die zonne. Eñ dese sal ont
breken/Oft wat is schalcker/dan dat vleesch eñ
bloet hebbē ōdacht/eñ dat sal gestraft werdē/Eñ
dye macht des hemels hoocheyt schiep hy/eñ alle
menschen sijn aerde eñ asschen

¶ Vander wijsheit Gods ende ordinātie zijnder
wercken/welcke geen creatuere begripē mach/
wāt die dagē des menschē cort zijn/so is god lijd
samich/straft/ende leert alle die castidinge ende
leere ontfangen willen Dat .xviij. Capittel

Die inder eewicheit leeft/schiep alle
die dinghen tegader/God sal alleen
gerechtueerdicht wordē/eñ blijft on
uerwonnen coninc inder eewicheit.
Wie sal genoech sijn/ zijn werckē te

vertellē? Wie sal sijn groote daden ondersoecken?
Mer wie sal die cracht sijnder grootheyt vercon=
digē? oft wie sal toe doen sijn ontfermherticheyt wt
te sprekē? Het en is nz te minderē noch toe te doē/
noch tē is niet te vindē die grote dadē Gods. Als
dye mensche meynt volcynt te hebben/dan sal hy
beginnē/eñ als hi meynt rust te hebbē/dan sal hy
werckē/ Wat is die mensche/eñ welck is sijn gra=
tie/oft wat is sijn goet/oft wat is sijn schalcheyt?
Dat ghetal der daghen der menschen/is ten mee=
stē hondert iaer/ si sijn geacht als water druppelē
der zee/Ende gelijck dat keselingsken des sants/
B alsō sijn cleyn die iarē tegen den dage der ewichz
Hier om is dye HERE lijdsaem met hen/eñ
hi sal sijn ontfermherticheyt ouer hen wt stortē/
Hy sach dye vermetentheyt haerder herten/dat si
quaet is/ende hi bekende haer verderuinge/dat si
schalck is. Daerom vervulde hi sijn ghenadicheyt
in dien/ende thoonde hen den wech der gerechtic=
heyt. Des menschē ontferminge is tot sijnen nae
sten/mer die ontfermherticheit Gods/is ouer al=
C le vleesch. Die ontfermherticheyt heeft/die leert/
eñ onderwijst/als eē herder sijn cudde/Hi ontfer=
me/ontfangende die leeringe der ontfermingen/
eñ die sine oordeel vreesen/die ontfermt hi/ Mijn
kint in goeden dinghen en claecht niet/ende in alle
giften en geeft geē droefheyt des quadē woorts/
En sal den dauwe die hitte niet vercoelē? Also sal
oock een woort bat dan die ghifte. Siet/en is dat
woort niet bouē die goede gaue? Maer beyde sijn
si met eenen gerechtueerdichden mensche.

Een sot sal scherpelijck verwiten/eñ die gaue
eens onbeleefden menschen/doet die ooghen ette
ren Voor dat oordeel bereyt v ghrerechticheyt/eñ
eer ghi sprect/so leert/ Voor die quale doet me=
decine daer toe/eñ voor dat oordeel vraecht v sel=
uē/eñ in dat aēscouwē Gods/sult ghi genadichz
vindē. Voor die quale verootmoedicht v/eñ inden
tijt der cranckheyt/thoont v conuersatiē. En wort
niet belet altoos te biddē/eñ en ontsiet v nz totter
doot toe gerechtueerdicht te worden/wāt Gods
loon blijft inder eewicheit. Voor dat gebet bereyt
v siele/eñ en wilt nyet wesen als een mensche dye
God tenteert. Ghedenct der gramschappē indē
dage der volcyndingen/eñ ghi sult den tijt der be=
talingen maken inder conuersatiē/Inden tijt der
oueruloedicheyt so gedenct der armoedē/eñ den
noot der armoeden/inden dage der armoeden.
D Van smorgēs totten auont wort den tijt ver=
andert/eñ alle dese dingē sijn snel in Gods oogē.

Een wijs mensch vreest God in allen dingen
eñ in die dagen der misdaden/sal hi hem wachten
vā traecheyt. Alle cloecke bekent wijsheyt/eñ die
se vindet/sal hi belidinghe gheuen/ Dye wijsen in
woorden hebbē oock selue wijslick ghedaen/eñ si
hebbē die waerheyt/eñ die gerechticheyt bekent/
eñ si hebben die bispraken/eñ oordeelen gesocht.

En gaet niet nauwe begeerlicheden/eñ keert
v vā uwē wille. Ist dz ghi uwer ziele haer begeer=
lichedē geeft/so sal si v/uwē viādē tot blischappen
geuē/En verlustiche v niet in grooter weelusten/
eñ en laetse v niet te gemeyn sijn/ Want haer mis
doeninge is gestadich/En wilt niet te veel weer=
scappē/vandē genē dat ghi met woecker gewon
nen hebt/op dat ghi so arm wort/ende niet en be=
houts in dinen buydel.

¶ Menigerley leeringen der wijsheyt.

¶ Dat.xix.Capittel.

EEn werc man die een dronckaert is/ A
en sal niet rijc worden/eñ dye cleyne
dinghen versmaet/die sal allensckens
af vallen. Wijn eñ die wiuen/doē die
wijse af vallen vanden goeden/eñ si
berispē die welgesinde/eñ die hem bi die hoereer
ders voecht/sal schalc sijn/ motten eñ wormē sul=
len dien beeruē/eñ hi sal tot eenen meerder exem=
pel worden genomē/eñ sijn ziele sal vanden geta=
le wordē wtgeroeyt. Dye haestelic gelooft/die is
licht van herten/eñ sal gemindert worden/eñ die
tegen sijn ziele misdoet/sal hier bouē gehaet wor=
den. Die om die ongerechticheit verblijt/sal ghe=
straft wordē/ende die de straffinghe hatet/dien sal
sijn leuen wordē vermindert/eñ die gene die clap=
pinge hatet/die blusscht die boosheyt wt. Die tegē
sijn ziele sondicht/tsal hem berouwē/ende die ge=
nuechte heeft in quaetheyt/sal ghestraft worden.

En spreect met eenē scalc een hert woort niet/
eñ ghi en sult niet vermindert wordē. Den vrient B
eñ den viāt en wilt uwe heymelicheyt niet vertel=
len/eñ hebt ghi misdaet/en wiltse niet ontdecken/
Want hi sal v hooren/eñ acht op v hebben/eñ als
die sonde beschermende sal hi v haten/ende also sal
hi v altijt bi sijn/Hebt ghy een woort tegen uwen
naesten gehoort/laet it in v steruen/betrouwende
dat het v niet schorē en sal. Een sotte is in arbeyt
des woorts/als een wee vā eenē vrouwē die kint
baert/want beyde en moghen zijt niet in houden
Gelijc eenen pijl gescoten in dye dyē des honts/
also is dat woort int herte des sotten/ Berispt dē
vrient/oft hijs misschien niet verstaē en hadde/eñ
segge/Ic en hebs niet ghedaen/oft heeft hijt ghe=
daen/dat hijt niet meer en doet. Straft dē naestē/
dat hijt misschien niet en heb gheseyt/eñ heeft hijt
geseyt/dat hijt misschien niet en verhale.

Berispt den vrient/want dicwil geschiet mis= C
doeninge/eñ en gelooft niet elcken woorde/want
daer is die valt met sijnder tongen/maer niet met
wille/want wie is/die niet en heeft misdaē in sijn
der tongen? Berispt den naesten eer ghi dreyget/
eñ geeft plaetse der vreesen des alder hoochsten/
wāt de vreese Gods is alle wijsheyt/eñ in haer is
Godt te vreesen/eñ so wie recht wijs is/die hout
die wet/En die leeringhe der scalcheyt en is geen
wijsheyt/En die voorsichticheyz der sondarē/en is
geen goede wtckinge. Daer is schalcheyt der voor
sichticheyt/eñ in haer is versmadinge/ Beter is een
simpel eñ slecht mensce/die Gods vreese heeft/dā
een die veel wijsheits heeft/eñ ouertredet die wet
des alderhoochsten.

Daer is een seker behendicheyt/eñ die is onge
recht/eñ verkeert met gauē/dat openbaer eñ claer
recht/En daer is eē die eē seker woort wt seynt/
vertellende die waerheyt. Eñ daer is een die hem
scalckelick verootmoedicht/eñ sijn binnenste sijn Psal. ie
vol bedrochs/ En daer is eē rechtueerdige/die hē Rom. iii
te vele tonder geeft van vele ootmoedicheyt/ En mat v. b
daer is een rechtueerdighe/die sijn aensicht neder
neycht/eñ veynst hē niet te sien/dz niet geweten en

is/eñ ist dat hi van cranchept der crachtē verbodē
wort te sondigē/ist dz hi tijt vint vā quaet te doē/
hi sal qualic doē/Wt dē aensichte wort die mā be=
kent/eñ dye wijse wort bekent/vādē gemoet des
aensichts/ Dat gewaet des lichaēs / eñ dat lachen
der tandē/eñ den ingāc des menschē / vercondigē
vā hē. In des smeekelikē gramscap/is een luegē=
achtige beteringe/eñ daer is een oordeel/dat ghe=
proeft wort niet goet te sijn/eñ daer is een swigē=
de/eñ hi is voorsichtick.

Men sal waerscouwē eñ straffen/maer niet grā
A sijn/gheen gewelt noch onrecht gebruyckē/ Hoe
datmen swigen ende spreken sal. Dat.xx.Capt.

Veel beter ist waerscouwē eñ straffē/
dā grā sijn/wāt die hē opēbaerlijc be=
lijt/die wort vā scade eñ verderffenis
sen bewaert/ Gelijc als die begeerlic
heyt des gesnedenē onteert eē ionge
meyskē/also is hi/ die bi crachte een ongerecht vō
nis doet/ Hoe goet ist dē berispte/berouwe te opē
barē/wāt so sult ghi willige sonde ontulië. Daer
is een swigēde die wijs wort geuondē/eñ daer is
een ongeschicte/die onmidelic is tot sprekē. Maer
daer is eē swigēde/ niet hebbēde tverstāt der spra
kē/eñ daer is een swigēde/verbeydēde dē bequa=
mē tijt. Een wijs mensce sal swigē totter tijt toe/
B meer een twlpsch/ eñ onuersichtich mensch/en sal
geenen tijt houden.

Die vele woordē besiget/die sal sijn ziele quet=
sen/eñ die hē onrechtueerdelijc macht aen neemt/
sal gehaet wordē. Een onbeleeft man heeft voort
ganc int quade/eñ het is een vindinge tot verlies
Daer is een gifte die nyet nut en is/eñ daer is een
ghifte/welcr betalinge dubbel is. Daer is een ver
minderige om der eerē wil/eñ daer is/ die thooft
vander ootmoedichz op heft/Daer is een die vele
coopt om luttel prijs/eñ hi moet seuē fout betalē/
Die wise maect hē seluē minlic indē woordē/mer
der sotter gratiē sullē wt wordē gestort/Die gif=
te des onwisen/en sal v niet nut zijn / wāt sijn oogē
sijn seuenvoudich. Hy sal weynich geuen/eñ vele
verwitē/eñ hi doet sijnē mont open/eñ roepet wt
gelijc eenē wijnroeper/ Heden leent hy/eñ morgē
eyscht hi weder/eñ sodanigē mēsch is hatelijc. Ee
nen sottē en sal geen vriēt sijn / eñ in sijn goedē en
sal geē aēgenamicheyt wesen/Die sijn broot eten/
sijn valsce tongē. Hoe dicwils/eñ hoe vele sullē hē
bespottē. Wāt datmē hebbē soude/en deelde hi nz
rechtsinnich wt/eñ des gelijcx ooc/datmen nz heb=
ben en soude. Den valle der valscher tongē/is ge=
C lijc als die opt plaueytsel valt/also sullen der qua
der menschen vallen/ haestelijc comen.

Een ondanckelijc mensch is als een ydel fabu=
le/eñ hi sal inder ongewijsder mōt gestadich sijn.
Die bispraké wt eens sotten mont/sal wederleyt
wordē/wāt hi en seytse niet tot haerder tijt. Daer
is een die vbodē wort te sondigē van armoedē/eñ
hy sal in zijn ruste geprickelt wordē. Daer is eē die
sijn siele verliest mits scaēte/ eñ vā eenē onuerstā=
digē persone/sal hijse verliesen/maer mits wtne=
minge der personē/ sal hi hē seluē verliesen. Daer
is een die sijnē vrient eē gaue vā scaēte belooft/eñ
hi heeft hē tot eenē viāt te vgeefs gewonnē. Wāt
die luegene is een scalcke lachter indē mēsce/eñ si
sal gestadelijc indē mōt der onwijser sijn. Een dief
is beter/dan een luegenachtige man/maer beyde
sullen si die verderffenisse beeruē. Der luegenachti
ger mēscē zedē zijn sonder eere/eñ haer bescaemt=
heyt is met hen sonder ophouden.

D Een wijs mensch sal hē seluē voorbrēgē indē
woordē/eñ een voorsichtich mēsch/sal den groten
van staet behagen.

Die sijn lant bout/dye sal dē hoop der vruchtē pu.xxi.
vergaderē/eñ die gerechtichz werct/hi sal verhue
get wordē/ mer die dē grotē vā state behaecht/die ex.
sal die ongerechticheyt ontulië. Hātgiftē eñ scenc= de.
kingē vblindē der wisen ogē / eñ hi afkeert haer
straffinge/als een stomme indē mont. Verborgen
wijsheyt eñ ōgesienē scat/ wat orbaerlicheyt is in
beydē? Hi is beter die sijn onwijsheyt heelt / dā een
mensche die sijn wijsheyt verberght.

Voor alle sondē sal hē die mensce vvachtē/van
onderscheyt der vvisen ende der dvvasen.

Dat.xxi.Capittel.

Sone hebdi gesondicht/ so en zōdicht
nz meer/ maer bidt ooc vādē voorle= A
denē/dat si v vlaten wordē/Vliet die lu.
sondē/als vāder slangē aensicht/ eñ pla
ist dz ghi tot die gaet/si sullē v ontfaē
Haer tandē sijn leeuwē tādē/doodēde der mensce
ziele/Des mēscē ongerechticheyt is als eē sweert
aen beyde sijdē scerp/haerder wondē en is geē ge=
sontheit/kiuingē eñ onrechtē sullē dz goet vernie
lē/eñ dat huys dz te vele rijc is / sal te niete wordē
gebraecht mits houeerdichz/ also sal des houeerdi=
gen goet wt wordē gewortelt. Dye biddinge des
armē/sal wt dē monde tottē oorē toecomē/eñ dat
oordeel sal hem haestelic toecomen.

Die de berispinge haet/ is een tecken eens god
losens/maer die Godt vreest sal tot sijnder hertē
wordē bekeert/Een machtige wort vā verre be=
kent/wt sijnder tongen/ eñ een wijse weet/dat hy
van hē valt. Die sijn huys timmert met ander lie= B
dē cost/die is als die steen vergadert indē winter.
Dye vergaderinge der godlosen/ is als vergader
de stoppelē/eñ haer volcyndinge is een vlamme
des viers/Dē wech der godloser is veset met stee
nen/eñ in haer eynden sijn der hellen duysternis=
sen eñ pinē. Die de gerechticheyt bewaert/sal ha=
re verstant behoudē/die volcyndinge der vreesen
Gods/is wijsheyt. Die niet wijs en is/en sal nyet
geleert wordē int goet. Mer die onwijse die ouer
vloeyt int quade/ eñ daer bitterheyt is/daer en is
gheen verstant/Die kennisse des wijsen sal ouer=
vloeyen/als een oueruloedinghe/eñ sijnen raet is
als een fonteyne des leuens.

Dat herte des sotten is als een gebroken vat/
ende en sal gheene wijsheyt houden. So wat wise
woort een wijse hoort/dat sal hy prijsen/eñ hi salt
tot hemwaerts worpen. Die ontuchtsche heuet ge
hoort/ende het sal hem mishagen/ende hi salt ach
ter sijnen rugge worpen/Des sottens vertellinge
is als een pac inden wech/maer in eens wisen lip=
pe wort gratie geuonden/den mont des voorsich
tigen/wort inder ghemeynten ghesocht/eñ si sul
len sijn woorden in hare herten dencken.

Gelijc eē vdoruē huys/also is dē sottē de wijsh
eñ die wijsh der onwijser/zijn döcker woordē. Die

leeringe is den sotten als boeyen aen zijn voeten/
ende als bāden der handen/aen der rechter hant/
D Een sot verhoocht sijn stēme int lachen mer een
wijs man/en sal nauwelic stillick lachen
Dye leeringe/is den voorsichtigen een gulden
cieragie/eñ als een arm verchieringe in sinē rechtē
arm/Des sotten voet/is lichtelic in zijns naesten
huys/eñ een besocht mensce/sal bescaemt worde
van des machtigen persone/Een sotte siet vande
venstere in huys/maer een verstandige sal buytē
staen/Een dwaes mensch luystert voor die dore/
eñ die voorsichtige sal beswaert wordē mz smaet
Die lippen der onuersichtiger sullen sotte dingen
vertellen/mer der voorsichtigher woordē/sullen
gewegen wordē in een wage. Inder sotten mont
is haer herte/eñ inder wijser herte/is harē mont
Als die godloose den duuel vloect/so vloect hi zijñ
siele/Een clappaert sal zijn siele besmetten/eñ sal
in allen gehaet wordē. Een swigende/eñ een wel
gesinde/sal geeert wordē

Die sotte en laet hem onderwisen noch straffen
Behoudet trouwe dinē naesten ende dinen vrient

Dat.xxij.Capit

A Die trage is met eenen slijckigē steen
gesteent/eñ si sullen alle op sine ver=
onweerdinge sprekē / Die traghe is
met ossen messe ghesteent/eñ alle
die hem aenroert/sal sijn handē scud
den. Dye bescaminge des vaders/is van eenē on=
bedwongen sone/maer midts een sotte dochtere
sal hi in vermindering wordē/Een voorsichtige
dochter/is haren man een erffenisse/maer die ont
eert wort/die brengt harē vader vdriet/Een stou
te dochter bescaemt vader eñ man/eñ en sal vādē
godloosen niet gemindert worden/mer van bey=
den sal si veracht wordē / Sanc oft spel en voecht
B niet daermē truerich is/eñ rouwdraecht/alsoo is die
straffinghe eñ leere der wijsheit/den sotten nem=
mermeer aengenaē/Die den sotte leert/ is als de
gene die een scherf tsamen voecht. Die dat woort
vertelt dies niet en hoort / die is als die eenē slapē
de van eenen swarē slape weckt. Hi spreect met ee
nen slapendē/die den sotten wijsheyt vertelt /eñ
int eynde der vertellingē seit hi Wie is dese? Wee
net ouer den dooden/want sijn licht ontbreect eñ
weēt ouer dē sotte/wāt hi ontbreect vā verstādē.
Weēt een luttel ouer den doodē/ wāt hy heeft
gerustet Des alder schalsten alder scalcstē leuen
is bouen eens sotten doot/Dat ghewecn des doo
dens seuen dagen/maer des sotten eñ godloosen
weeninghe/is alle dye daghen haers leuens. En
spreect niet veel mettē sotten/ende metten onuer
standighen en gaet niet wech/Wacht v vā hē/op
dat ghi gheen moeylicheit en hebt/eñ ghy en sult
in sijn sonde nyet besmet wordē/Wijct van hem/
ende ghi sult ruste vindē/ende ghi en sult niet ver
traecht wordē in sine sotheyt/Wat sal bouē loot
verswaert worden/eñ wat name heeft hi anders
C dan sot? Het is lichter sānt/sout/ende eenē clomp
ysers te dragen/dan eenen onvoorsichtigen ende
dwasen/eñ godlosen te lijden/Gelijck een houten
stakettinghe te samen gebonden aen tfundament
des timmeringen/nyet ontbonden en sal wordē/
alsoo oock dat herte dz veuestict is int gedachte des
raets/Die denckinghe des wijsen/en sal in gheen
der tijt/noch vreesen/noch worden verargert
Ghelijck kaf inden hooghen/ende calcmortel
D sonder aenhancsel/geset teghen dat aensichte des
wints/niet duerēde en bliuē/also ooc dat veureesl
de herte in des sotten gedachte/en sal niet weder=
staen tegen den storme der vreesen. Ghelijck een
sandige vercieringhe in eenen witten want/alsoe
en sal ooc dat veuēde herte int gedachte des dwa=
sen niet vreesen in alder tijt/maer ooc die in de ge
boden Gods altoos blijft/die dat ooge noypet/die
brenct tranē wt/eñ dye dat herte noypet/brēgt die i.co.xv
meyninge voort/Dye den steen onder die vogelē heb.iij.
worpt die drijftse op/also ooc die den vrient scan=
de spreect/breect die vrientscap/Al ist dat ghi dat
sweert tottē vrient voortbrenget/ghi en sult niet
mishopē/wāt daer is een wedercomē tottē vriēt/
Ist dat hy eenē droevē mont open doet/en vreest
niet/wāt daer is een versoeninge / wtgenomē dz
schandesprekē eñ dat verwitē/ende die houeerdic
heyt/eñ die opēbaringe der verholentheit/ eñ die
bedriechlike wonde. In allen desen sal die vriendē
ontulien.
E Hout trouwe met dinen vrient in sijn armoe=
de/op dat ghi ooc in sinen goeden vrucht verblij=
dē. Inder tijt sijnder tribulatiē blijft hem gettrou
we op dat ghi ooc in sijn erffenisse mede erfgena=
me zijt/Voor dat vier des ouēs sal die waseme eñ
den rooc des roocx op gaē/also ooc voor den doot
slach/sullen opgaen vloeckinghen/eñ smaet ende
dreyginge/En schaemt v niet den vrient te groe=
ten/En verbercht v niet van sinē aensichte/eñ ist
dat v quaet toecōt/gedooget door hem/Alle diet
hoort/salder hem af wachtē / Wie sal minē mont
een bewaringhe gheuen/eñ op mijn lippen eenen
sekeren segel maken/op dat ic in hem nyet en val= psal.c.xl
le/eñ mijn tonge mi also verderue.
Een gelooůich herte bidt God den heere dat
hi sinen mont ende tonge van schadelike clappin
ghe ende sweeren bewaren wille/ende dat hi sinen
knechte van valsche ende boose gedachten behoe
den wille/vvat scandelikē lachter dat ouerspel sy

Dat.xxiij.Capittel

A HEERE vader/ eñ heerscapper mijns
leuēs/en verlaet mi nyet in haer denc
kinge/eñ in haren raet noch en laet
mi nz vallen in die verwitinge/Wie
sal dye geesselen in mijn denckinghe
op leggen/eñ in mijnder herten die leeringhe der
wijsheit/dat si mi niet en sparē in haren onwetē
heden/eñ haer misdaden niet en blijckē/ ende dat
mine onwetentheden niet toe en nemen/eñ mine
misdaden vermenichfuldicht wordē/eñ mine son
den ouerloepen/eñ dat ic valle in dat aenschou=
wen mijnder vianden/eñ mijn viant hem verblij=
de/O HEERE/die vader eñ God mijns leuē / en
verlaet mi niet in haer denckinghe. En gheeft mi
niet verheffinge mijnder ooghen/ eñ keert alle be
gheerte van mi/Neemt van mi die begeerlichedē
B des buyck/eñ die begheerlicheden des bislapens /
en moeten mi niet beuaē/eñ en leuert mi niet een
der onschamelder eñ onbescheydēder sielen
O mijn kinderē hoort dye leeringe mijns monts
eñ die die bewaerē/die en sal mits sinē lippen niet
vergaē/noch hi en sal niet gescandelizeert wordē

inden alder scalcstē werckē. Die sondaer wort be
uaen in sijnder ydelheyt/ eñ de houeerdige/ eñ die
xxx.xx g. veruloecte sal daer inne geargert worden. Uwen
mat. v. c monten wenne hem niet te sweren/ wāt daer sijn
Je. iiij. d vele vallē in. Die noeminge Gods en si niet gesta
delic in uwen mont/ wāt ghi en sult nyet onscul=
dich sijn van hem. Want gelijc een knecht die die=
wils gedwongē wort/ sonder scramē nyet sijn en
mach/ also en sal alle swerende/ eñ God noemen=
de/ nyet geheelijc van sonde gepurgeert wordē

Een man die veel sweert/ sal met ongerechtic
heyt veruult worden/ eñ de plaghe en sal van sinē
huyse niet wech ghaē/ Eñ ist dat hy sinē broedere
bedriecht/ soe sal zijn misdaet op hem sijn/ eñ ist dat
C hijt nz en bekēt/ so sondicht hy tweeuoudelic. Eñ
ist dat hi ydelick sweert/ hi en sal niet gerechtueer
dicht worden/ want sijn huys sal vol straffingen
sijn/ Die redene des swerenden brengt die doot/ si
en werdt niet geuondē in Jacobs erffenisse Wāt
vanden gherechtigen sullen oec alle dese dinghen
wech genomen worden/ eñ si en sullen inden son=
den niet wentelen Uwen mont en wenne hē nyet
ephe. v. d tot oneerbaer woordē/ want in dien is dat woort
Col. iij. f der sondē. Ghedenct uwe vaders eñ uwe moeders/
wanneer ghi sijt int middē der grooter van state/
op dat u misschiē God niet en vergete in haer aē
schouwē/ eñ mits uwer ghestadicheyt verdwaest/
lachter lidet/ eñ ghi den dach uwer gebocrtē ver=
uloect

Een mensce die gewoon is inden woorde des
lachters/ en sal in allen die daghē sijns leuens niet
geleert wordē/ Twee aerden ouerulocyen in son
den/ eñ den derdē brengt gramscap eñ verdoeme
nisse toe/ Een heet herte is een bernende vier/ het
en sal niet ghebluscht wordē/ tot dz het yet in slut
ende een oncuysch mensch en heeft in sinē vleessche
D geen ruste/ tot dat hi een vier aēsteke. Eenē hoer
reerder is alle broot soete/ hy en sal niet ū moeyt
worden ouertredēde totten eynde toe/ Alle men=
sche die sijn bedde ouerscrijt/ versmaedende tegen
sijn siele/ eñ seggende. Wie siet mi? die duysternis
sen omuaen mi/ eñ die wanden ouerdeckē mi/ eñ
niemant en siet mi/ wien ontsie ic? die alderhooch=
ste en sal mijnder misdaden niet gedencken/ eñ hi
en verstont niet/ dat sijn ooghen alle dingen sien/
want aldusdanighe vreese des menschē/ verdrijft
van hem dye vreese Godts/ want die ooghen der
menschē vreest hi alleen/ ende hy en bekende niet/
prouer. dat die oogē des HEEREN vele claerder sijn/ bo=
xxiij. uen die sonne/ rontsom aenschouwēde alle die we=
gen der menschen/ eñ dye diepte des afgronts/ eñ
die herten der menschen aenschouwende/ in ver=
borgen platsen.

Den HEERE God sijn alle dingen bekent/
eer si gescapen worden/ also aensiet hi oec alle din
gen/ na datse volmaect sijn/ Dese sal inden stratē
der stadt openbaerlic ghestraft wordē/ ende hi sal
gheiaecht wordē/ als een merien vuelen/ eñ daer
hijs niet en meynde/ sal hi gegrepen worden/ Eñ
E hi sal allē menschē schande sijn/ om dat hy die vree
se des HEEREN nyet verstaen en heeft/ Also oec
alle wijf latende haren man/ ende stellende erffe=
nis wt vreemdē houwelic/ Wāt ten eersten was
si ongehoorsaem inder wet des alderhoochsten/ eñ
ten tweeden heeft si haren man ghelaten/ ten der=
dē heeft si gehoerreert in ouerspele/ eñ heeft haer
kinderē van eenen anderē man ghestelt. Dese sal
in die ghemeynte worden ghebracht/ ende in haer
kinderen worden beschout/ Haer kinderen en sul
len geen wortelē leueren/ ende haer tacken en sul
len gheen vruchte geuen/ Si sullen haer ghedach=
tenis achter laten tot eenen vloecke/ eñ haer scan
de en sal niet wt gedaen worden/ Ende die achter
ghelaten sijn/ sullen bekennē/ dat gheen dinck be=
ter en is/ dan die vreese Gods/ eñ niet soeters dā
des HEEREN ghebodē te onderhoudē/ Het is
een groote glorie den HEERE te volgen/ want
lancheit der dagen/ sal van hem ontfaen worden

Dit capittel houdet inne/ een schoon lof der
wijsheit

Dat .xxiiij. Capittel

DIe wijsheyt sal haer seluē louen/ eñ A
sal in Gode gheeert worden/ ende si
sal int midden haers volcx glorierē/
eñ si sal harē mont in die ghemeynte
des alderhoochsten open doen/ eñ si
sal glorieren in dat aenschouwē sijnder cracht/ eñ
si sal int midden haers volcx verhoocht wordē/ eñ
si sal in heyligher volheyt verwondert wordē/ eñ
si sal lof hebbē in die menichte der wtuercorēder/
eñ si sal onder de ghebenedide gebenedijt wordē/
seggende. Ick ben voort ghecomen wt den mon=
de des alder hoochstē/ eerst geborē voor alle crea=
tueren/ Ic dede inden hemelen/ dat een ongebrec=
kelick licht op soude gaen/ eñ ick decte alle die aer
de als eenen neuele. Ick woone inden hoochsten/
eñ mijnen throone is in die columne der wolcken
Ick heb den omganc des hemels alleen omgaen/
eñ ic heb dye diepte des afgronts doorgaē/ eñ ick
heb in die vloeden der zee ghewandelt/ eñ in allen
landen heb ick ghestaen. Eñ ick heb heerschappie
gehadt in allen volcken/ eñ in allen lieden/ ende ic
hebbe met cracht/ alder hooger eñ leeger herten
vertreden.

✠ Ende in allen desen heb ic ruste ghesocht/
eñ ic sal in die erffenisse des HEEREN woonen

Doen gheboot ende seyde mi/ die schepper alre
dingē/ eñ die mi geschapen heeft/ ruste in mijnē
tabernacule/ eñ hi seyde my Woont in Jacob/ eñ B
wort geerft in Israel/ eñ schiet wortelen in mijnē
wtuercorenē/ Ic ben van beghin/ eñ voor dye we
relden ghescapen eñ ic en sal nyet af laten totter
toecomēder werelt toe/ eñ ic heb voor hem in die
heylighe wooninghe ghedient. Eñ also ben ick in
Zion geuesticht/ ende in die geheylichde stadt heb
ic des ghelijcx ghervst/ ende in Jerusalem is mijn
macht. Eñ ic wortelde in dat gheeersaemde volc/
eñ dye deelen mijns Godts is haer erffenis/ eñ in
die volheyt der heylighen is mijn onthoudinghe/
Als den cederboom ben ic verhoocht in Libanon
eñ als dye cypresse op den berch Hermon/ als den
palmboom ben ick verhoocht in Cades/ ende als
die plantinge der roosen in Jericho/ Als die schoo=
ne olijfboomē inden velden/ ende als eenē Ahoor=
nenboom ben ick verhoocht/ by dat water in dye
straten

Gelijck caneel ende balsem welrieckēde/ heb
ick rueck gegeuen/ als wtuercoren myrrhe ghaf
ick soeticheyt des ruecx/* ende als rozijn/ eñ gha=

brāen/ende nagele ende dropen/ende als een om·
behouwen libanus bewasemde ic mine wooninge
C ende minen rueck is als een onuermengde balsem
Ende als eenē termentijn boom heb ic mijn tackē
wtgestrect/ende mijn tacken zijn vruchten der eerē
ende der genaden/ Ghelijck den wijngaert heb ick
vrucht gemaect der soeticheit des ruecks/ eñ mijn
bloemen zijn vruchten der eeren eñ der eersaemhz
Ic ben moeder der scoonder liefden ende der vree·
sen/ende der kennissen/ende des heilighen hoops/
In my is gratie alles leuens ende waerheit/ in my
is alle hope des leuēs/ende der duecht. Gaet door
tot mi alle die mi begeert/ ende wort veruult van
mijnen vruchten/ want minen gheest is soet bouen
honich / ende mijn erfenisse bouen honichraten/
mijn gedachtenisse is inden geslachte der eewicheit
Die mi eten sullen noch hongeren/ende die mi drin
ken/sullen noch dorsten / Die mi hoort/ en sal niet
bescaemt worden/ende die in mi wercken/ en sullē
niet sondigen/ Die mi verlichten/sullen dat eewige
leuen hebben.

Alle dese zijn dat boec des leuens/ende dat ver=
bont des alderhoochstē/ende die kennisse der waer
heit. Moses beual die wet/in die geboden der ghe=
...o.x rechticheden/ende die erfenisse den huyse Jacobs
Ex.xx ende die belooften Israels / Hi heeft Dauid sinen
knecht geset/ eenē alderstercstē coninc wt hē te ver
ge.d wecken/ende inden throone der eeren/sittende in=
der eewicheit/ Die die wijsheit veruult als Phison
ende als Tigris inden dagen der nieuwer vruchten
deu.iii Die den sinne veruult als Euphrates. Die verme=
D nichfuldicht als die Jordane inden tijt des oogsts.
Die ander wijsinge seynt als licht/ eñ bistaende als
Gion/inden daghen als men den wijngaert snijt/
Die eerst volbreect datmense kent/ende een sufterc
ker en salse niet ondersoecken/ want zijn ghedachte
sal ouervloeyen vander zee/ende sinen raet in eenē
groten afgront. Ic wijsheyt heb die stroomen wt·
gegoten/ Ic ben als eenen wech des ongemetē wa
ters wt den riuieren. Ic ben als die riuiere Dorix/
ende als eenen watergancˇ ben ick wt den lusthoue
gegaen. Ic heb geseyt/ Ic sal mijnen hof der plan=
tingen nat maken/ende sal die vrucht mijnder ghe
boorten droncken maken. Ende my is eenen ouer
vloeyenden wech gemaect ende mijn riuiere ghe=
naecte totter zee toe/ Ende ick verlichte alle men=
schen die leeringe/ als die dageraet/ende ic sal die v
tellen tot verre toe/ Ic sal doorwaren al die onderste
deelen der aerden/ende ic sal alle slapende aensien/
ende ic salse al verlichten die inden HEERE hopen
Noch sal ic die leeringe wt gieten als een prophe=
tie/ende ic salse laten den ghenen die wijsheit soec=
ken/ende ick en sal niet eynden in haren geslachten
tot in die heylige eewicheit toe. Siet dat ic my seluē
niet allen gearbeyten hebbe/maer allen den genen
die de waerheit soecken.

Daer en gaet niet voor een goede vrouwe/ eñ ooc
en is niet scandelikers dan een boose toornighe/
ende een oneerbaer vrouwe

Dat.xxv.Capittel

In drien dinghen is mijnen gheest be=
haechlic/ die voor Gode eñ den men A
schen gelooft zijn/ Eendrachticheyt/
der broeders/ eñ dye liefde der naestē/ Matth.
ende mā ende wijf wel ouereendra= xviii.xix
gēde. Drie dinghē hatet mijn ziele/ eñ scouwe zeer Ro.xii.d
haer leuen. Eenen houerdighen armen/ eñ eenen geu.ii.g
lueghenachtighen rijcken/ eñ eenen dwasen ende i.cor.vii
oncuysschē ouden. Dat ghi in v ioncheyt niet ver=
gadert en hebt/ hoe suldi dat in v outheyt vinden.

O hoe schoonē dinc ist/ als die ouders wel oor
deelen/ eñ die voorvarichste wel raden. Hoe scoon
is die wijsheyt der zeer oudē/ eñ die verstandenis=
se/ eñ dē raet glorioos / Die croone der ouder gro= B
te besochtheyt/ eñ haer glorie is de vreese Gods.
Negen onuermoedelicke dingen des herten/ maec
te ic groot/ eñ dat thiende sal ic den menschē met=
ter tongen segghen / Een mensch die vruecht aen
sinen kinderen beleeft/ eñ die de bederuinghe zijn
der vianden siet/ Wel dien/ die met eenen verstan
digen echtē wiue woont/ eñ dye in zijn tonghe niet
geuallen en is/ eñ die met en heeft gedient/ den ge
nen die zijn der nyet weerdich en zijn/ Wel diē/ dye
eenen warachtigen vrient vint/ eñ die gherechtich
heyt den hoorenden oorē vertelt.

Hoe groot is hi/ die wijsheit eñ kēnisse vint/ eñ
daer en is niet bouen den ghenen die den HEERE
vreest. Die vreese Gods heeft haer bouen alle din
gen gheset/ Wel den mensche dyen ghegheuen is
die vreese Gods te hebben/ Wien salmen dien ge=
liken diese hout? Die vreese Godts ist beghin zijn=
der liefden/ maer dat beghin des geloofs/ is haer
aen te cleuē/ Droefheyt der herten is alderhande
plage/ eñ des wijfs scalcheyt is bouen alle/ Eñ alle
straffinge eñ plage en is niet/ tegen dye plage des
hertē/ also is oec alle boosheyt nyet/ tegē die boos
heyt eens wijfs. Eñ wat den mensce toe coemt en
is niet/ teghen dat gene dat hem van sinē beniders
gedaē wort eñ alle wrake is niet/ teghē die wrake
des viants. Daer en is gheen scalcker hooft/ dan
dat hooft der slanghen/ eñ daer en is gheen gram
schap/ bouen die gramschap des wijfs/ Het sal my
meer behaghē te woonen met eenen leeuwe ende
draecke/ dan te woonen met eenen scalcken wiue.
Des wijfs schalcheyt verandert haer aensicht/ eñ Boos
si sal haer aenschijn verblindē als eenen beyre/ eñ wijf
als eenen sack thoont zijt int midden der naesten/ C
Haer man wort tot schande voor sinē nagebuerē/
eñ als hijt hoort/ so versucht hy/ Alle valscheyt is
als niet/ teghē die valscheyt eens boosen wijfs/ dat
deel der godloosen valle ouer haer.

Ghelijc eenen sandighē opganc/ inden voeten
des zeer oudē mensche/ also is eē clapachtich wijf/
eenen stillen rustelickē man/ En aensiet die schoon
heyt eens wijfs niet/ op dat ghi tot haer niet ver D
weckt en wort tot begeerlicheyt/ Eens wijfs grā=
scap/ is oneersaemheyt/ eñ groote beschaemtheyt.
Ist dz een wijf heerscappie heeft/ so is si harē mā
contrarie/ Een neder herte/ eñ een droef aensicht/
eñ een plage der doot/ is een scalc wijf/ crancke hā=
den eñ ontbonden knien/ is een wijf dye harē mā ge.iii.a
niet en salicht. Vandē wiue is dat begin der sondē
geworden/ eñ door haer steruen wy alle/ En geeft
uwē water geenē wtganc / oock nyet een weynich/

noch eenen scal ken wiue oorlof wt te gaen/ Ist dat si met aen v hant en wandelt/ so sal si v bescamē int aenscouwen uwer vianden/ Snijtse af van uwen vleesche/ op dat si v niet altoos en misbruke

¶ Van prijs ende lof eender goeder eerbaerder vrouwen/ ende hoe scandelicken dinck dat is een quaet wijf.

Dat.xxvi. Capittel

A Wel den man die een goet wijf heeft/ want dat getal sijnder iaren is dubbel. Een verstandich wijf verlustiget haren man/ ende si sal de iaren sijns leuens in vreden veruullen. Een goet wijf is een goet deel/ In eenen goeden deele der God vreesender/ sal si worden gegeuen eenen man voor goede daden/ met dat goede herte des rijcken ende des armen/ in alle tijt is haer aensichte vrolic. Van drien dingen vreesde mijn herte/ ende int vierde ontsach mijn aensicht/ Die verradenisse eender stadt/ eñ eenen oploop des volcs/ eñ een leugenachtighe beschuldinge/ alle sijn si swaer bouen die doot.

Goet wijf

Een wantrouwich wijf is smerte des herten/ eñ weenen/ In een wantrouwich wijf is een gheessel der tongen/ haer allen menscen gemein makende/ Gelijc der ossē iock dat beweecht wort/ also oec een schalc wijf/ Diese hout/ is als een die een scorpi
B oen aengrijpet/ Een dronken wijf is grote gramscap ende smaet/ ende haer vuylheit en salse niet decken. Eens wijfs hoerderie is in die stoutheit haerder ooghen/ ende si sal in haer wijnbrauwen bekent worden/ In een dochter die haer niet af en keert/ besticht die hoede/ op datse geen oorsaec en vinde/ ende haer misbruyke/ Wacht v van allen oneersamheit haerder ooghen/ ende en verwondert v niet ist dat si v versuymt/ Ghelijc een dorstich ganger totter fonteinen den mont open doen sal doē/ ende sal van allen den naesten water drincken/ ende sal tegē elcken stake sitten/ ende tegen elck gescutte/ sal si haren koker open doen/ tot dat si ontbreect.

Een vreendelic wijf verblijt haren mā/ ende sal sijn beenen vet maken. Haer gemanierthelt is een
C gaue Gods. Een wijs ende swijgende wijf/ is een gaue des HEEREN/ ende een wel ghemaniert herte/ en is geenen dingen te gelijken/ Een eerbaer ende schamel wijf is een gaue bouen allen gauen/ Alle gewichte en is niet weerdich eender reynhouender zielen/ Gelijc die sonne der werelt/ opgaende inden alderhoochsten Godts/ also ie eens goets wijfs schoonheit tot verciering haers huys/ Een keersse lichtende op den heylighen candelaer/ also is die scoonheit des aensichts/ op eenen eerbaren lichaē
D Gelijc als die gouden calonnē sijn op die siluerē voetē/ also sijn die scoone beenen op die planten eens vaststaender ende eerbaerder vrouwen

Eewige fundamenten op eenen geheelen steen eñ die gheboden Gods/ in dat herte eens heilichs wijfs/ In twee dingē is mijn herte bedroeft/ ende int derde is mi gramscap aen gecomen/ Eenē strijt baren man ontbrekende by armoede. Eñ eē wijs man versmaet sijnde/ eñ die ouer gaet van gerechticheit tot sonden/ God heeft hem totten swerde bereyt. Twee gedaenten dochtē mi swaer eñ sorchlic sijn. Een die comenscap doet/ wort swaerlijc wtgedaen vā versumelicheit/ eñ een wijntapper en sal niet gerechtuerdicht wordē vādē sondē der lippen

Dat.xxvii. Capittel

¶ Menige schoone sinnen ende sprokē Ca.xxvij A Pro
Vele hebben misdaen/ om der armoeden/ en die soect rijcke te wordē/ keert sijn ooge af. Ghelijck int middel der samenvoeginge der steenen/ eenē stake wort geuesticht/ also salmē tusschē dat middel des vercoopēs eñ coopēs benaut worden niet sonden. Dye misdaet sal mettē misdoender te stucken gewtruē wordē. Ist dat ghy v nyet gestadelic in die vreese Gods en heut/ so sal v huys haest auerrecht ghe worpē wordē/ Ghelijck int dat slaen des zeefs stof blijft/ also sijn die werckē des Iet menschē in sijn gedachte. Den ouen proeft de vaten des potbackers/ eñ dye tentatie der tribulatiē i. pi
B proeft die gerechtighe menschē/ Ghelijck die bouwinge vandē boute sijn vruchte thoont/ also wordē die gedachten des herten des menschē wt dye woorden bekent.

Voor dye redene en prijst den mā niet/ want dit is der menschen proeuinge/ Ist dat ghi die gerechticheyt volcht/ so sult ghijse vercrighen/ ende sultse aen doen als een cleet der eeren/ ende ghi sult met haer inwoonen/ eñ si sal v beschermē inder eewicheyt/ eñ inden dach der kennissen sult ghy vasticheit vinden. Die voghelen comē te samē/ een yegelijck tot haers ghelijcke/ eñ dye waerheyt sal weder keeren totten ghenen diese wercken. Den lewe lagert altoos na den roof/ also doen dye sonden den ghenen dye boosheyt wercken. Een wijse mensche blijft in die wijsheyt ghelijc die sonne/ mer die sotte verandert ghelijck die mane/ Int middē der onwijsser hout dat woort tot sijnder bequamer tijt/ mer Col. ii. sijt gestadich int midden der gheender die Gods Rom. wet dēckē. Die vertellinge der sondigender is een
C grouwel/ eñ haer lachen in misdaden der sonden/ Een sprake die vele sweert/ dye doet dat hayr des hoofts opstaen vā vare/ eñ hare oneersaemheyt is v stoppinghe der oorē/ Wtstortinge des bloets int gescille der houeerdiger/ eñ haer vloekinge is een swaer hooringhe/ Die des vrients heymelicheden ontdect/ verliest dat geloue/ eñ hi en sal geenē vrient vindē na sinē wille/ hebt den vrient lief/ eñ wort in trouwē met hē verbonden/ Mer ist dat ghi sijn verborgētheden ontdect/ so en suldi niet na hē achteruolgē. Gelijc een mensch die sinē vrient verliest/ alsoe is hi/ die sijns naesten vrientschap verliest.

Eñ ghelijc dye den voghel vā sijnder hant laet/ dien niet meer vangē en can/ also sijt ghi/ die uwē vrient verlaten hebt/ eñ ghy en sult hem niet meer
D vaen. En volcht hem niet/ want hi is varre weck/ Want hy ontvlucht als een ree wt dē strickē. Want sine ziele is gewont/ Die wonde mach weder verbōden wordē/ eñ den twist versoent/ mer die de verborgētheyt sijns vriets opēbaert/ tot dien en is ghee hope meer te hebben.

Dye mettē oogē wenct/ die bereyt ongerechtige dingē/ eñ niemāt en sal hē verworpē. Int aenscouwē uwer ooghē/ sal hi sinē mont versoetē/ eñ op dine redenē sal hy verwonderen. Mer ten laetstē sal hi sinē mont verkeeren/ ende in uwen woorden sal hy argernisse gheuen/ Ich heb hem ghehaet/ maer gheenen als den desen/ want God haet hem oec/ Dye eenē steen om hooch worpt/ sal op sijn hooft vallen/ eñ een bedriechlijke wonde/ sal die wonden

des bedriegheliken deelen/ En dye eenen gracht
xvij. graeft/ sal daer inne vallen/ En die sinen naestē ee
nen steen set/ sal hem daer aen stooten/ en die eenē
anderen eenē strie leyt/ sal daer inne vergaen. Dye
eenē scalcken raet maect/ sal ouer hem werdē ghe
wentelt/ en en sal niet weten van waen hy hem toe
coemt. Der houerdigher bespottinghe/ en lachter
en die wrake sal hē laghen als een leeuwe. Sy sullē
met een stricke vergaē/ die verblijdt werdē vanden
valle der rechtuerdigher/ Maer dye smerte salse
verteeren/ eer si steruē sullē. Gramschap en rase=
rie zijn beyde verfoeyelic/ en eē mā dye eē sondaer
is die salse beyde onthouden

Men behoort voor wrake te hoeden/ den naesten
salmen vergeuen/ met twisten noch kiuen/ wat sca
den dat van valschen tonghen ende oorenblasers
coemt/ wat scadelijkē dinc dat een valsche tonge
is Dat.xxviij. Capittel.

A Die gewroken wil werden/ sal wrake
Mat.vi vanden HEERE vinden/ en houden
Mar.xi de sal hi zijn sondē houdē/ Vergeeft u=
wē naestē die v hinderlick is/ en dan
biddēde/ sullē v die sondē vergeuē wer
dē/ die mensche die teghen sinen naesten vergramt
en vrach is/ hoe derf hi van Gode vergiffenis be
gheren. Die eenē mēsce dye hē gelijc is geen barm
herticheyt en bewijst/ hoe derf dye om vergiffenis
zijnder sondē biddē/ hi en heeft gheen ontfermher
ticheit tot eenē mensce zijns gelijcs/ en hi bidt sine
sondē af. Als hi die vleesch is/ behout die die gram
scap en hi eyscht versoeninge van Gode/ Wie sal
biddē voor zijn sondē/ Gedenct der uterster/ en laet
af viantscap te dragē/ Want verteeringe en die doot
zijn aenstaende in sine gebodē Gedenct der vreesē
Gods/ en en wert niet gram op uwen naesten
Ghedenct des verbonts des alder hoochstē/ en
B verghiet des naesten onwetenheyt/
Onthout v van kijf/ en ghi sult die sondē min=
derē Eē toornich mēsce ontsteect dē kijf/ en eē god
lose sal die vriendē verstooren/ en sal viantscap in
bringhen/ int midden der ghene die vrede heb=
ben/ Want na die houten des boschs/ also ontsteect
dat viere/ en na smenschē cracht sal zijn gramschap
wesen/ en na zijn goet/ sal hi zijn gramscap verho=
ghen/ Schaesten strijt ontsteect viere/ en haesten
de kijf wtstorten dat bloet/ en een getuyghēde ton=
C ge/ sal die doot toebringhen/ Ist dat ghi blaest soe
sal si bernē als viere/ en spouwet ghy daer op/ soe
salse gelesschet werden/ beide comēse wt dinē mōt
Een oorblaser en tweetongich is vermaledijt/ want hy
heefter vele verstoort/ die vrede hebbēde warē/ Dye
derde tonghe heefter vele beroert/ en verstroyde dye
vandē eenen lande int ander. Si heeft bemuerde ste
dē der rijcker bedoruē/ en heeft die husen der gro=
ter liedē vā state wt ghegrauē/ Si heeft der volc=
ken crachten ontween ghehouwē/ en heeft stercke
lieden ghescheyden.
Die derde tonge heeft wijuen die mans haddē
wtgeworpē/ en heeftse beroeft vā haren arbeydē
Die die aenschouwet dye en sal gheen ruste hebbē/
noch hi en sal gheenē vrient hebbē/ daer hi in rustē
mocht/ Der gheesselen slach/ maect blaeu stramē/
maer der tonghen slach/ sal die beenē brekē/ Daer
sijnd vele ghevallē in die scerpte des sweerts/ met

veel meer isser doot die tonge vergaen/ wel hem dye
behoet is vā eē scalcke tonge/ en die in haer gram
schap niet en coēt/ en die haer joc niet tot haer ghe
trocken en heeft/ en en is in haren bādē niet gebon
den Want haer joc is een yseren joc/ en haren bāt
is eenen cooperen bant
Hare doot/ is die alder boosste doot/ en die helle D
is meer nutte dā si/ en haer volherdicheyt en sal niet
blijuē. Si sal der onrechtueerdiger weghen verrij
ghen/ in haer vlāme en sal si die rechtueerdige niet
verbernen/ Dye den HEERE verlaten/ sullē daer
inne vallen/ en dien sal sy verbernen/ en en sal niet
wtghebluscht werden/ En si sal in dien werdē ge
sent als eenē leeuwē/ en si salse quetsen als een lu
paert/ Betuyne v ooren met doornē/ ende en wilt
geen scalcke tonge hooren/ en maect uwē monde
dueren/ en uwen ooren sloten/ Verghiet v gout en
v silluer/ en maket uwē woordē een wage/ en uwē
monde rechte toomen/ en wacht v/ dat ghi misschiē
niet en valt in v tonge/ en also valt int aenschouwē
der vianden die v lagen leggen/ en uwē valle si on
geneslic totter doot

Hoe hem een in medeliden zijns naesten hebben
sal/ ende in sinen naestē te leenen/ en weder om
me hoe hem een/ welcken geleent woortegē sinē
weldaders houdē sal/ waerscout ooc voor onbe
dachtelic borge te worden
Dat.xxix. Capittel
Die ontfermherticheit wil bewijsen/ Deu.xv
die leene sinen naestē/ en die vermach Lu.vi
die houde dat gebot/ Leent uwē naes Rom.xiii
ten in dē tijt zijnd noot/ en ghi/ geeft
dinē naesten weder om in zijnder tijt/
Beuestict v woort/ en doet getrouwelic met hē/
en ghi sult in alle tijt vindē/ dz dij vā node is. Veele
hebbē dat gene dat haer liedē geleent was/ als ge
uondē geacht en hebbē dē ghenen moeilicheyt ge=
daen/ die hen geholpen hadden/ Si cussen die hant
des geuers/ tot dat zijt ontfaē/ ende in dye beloftē
veroetmoedigen si haer stemme/ En indē tijt des
wedergheuens/ sal hi tijt eysschen/ en sal woorden
des verdriets en der murmuratien spreken/ ende
den tijt clagē. Ist dat hi mach/ soe sal hi contrarie
vallē te betalene. Hi sal nauwelijc dye helft weder
gheuen/ ende hy sal dat als eenen vondt reeckenen
Is des niet/ so sal hi hem zijn ghelt onthouden/ en
sal hem te vergeefs tot eenē viant becrigē/ en hi sal
hem schande sprekinge/ en vloecken weder geuē/ B
en voor eere en weldaet/ sal hi hē smaet wed geuē
Vele en hebbē niet willē leenē/ niet om dat si selue
ongerecht warē/ mer si vreesdē bedroeghē te wer=
dē inde betalingē/ Nochtās weest medelidēde met=
ten oermoeselen/ ende en ontrect hem dye bermher=
ticheyt en bistādicheyt niet Om des ghebots wille/ doet De.iiii.
den armen goet/ ende om zijnre armoeden wille/ Luc.xi.
laet hem niet ydel ghaen/ Verliest dijn gelt om dē
broeder en vrient/ en verget dat niet onder eenē steē
also datter verroest Set uwē scat in die ghebodē des
alderhoochsten/ en sal v meer vorderen dan goudt.
Sluit die aelmoese in dz herte des armē/ en dese sal
v verbiddē vā allē quade. De aelmoesse des mās is
als eē borse met hē/ en si sal smēscē genade bewarē
als den oochappel/ en namaels sal si op staē/ en be
talē haer loon/ elckē op zijn hooft. Si sal teghē uwen

viant vechten/ bouē eens machtichs schilt ende bo
uen zijn glauie.
Een goet man wert borghe voor sinen vrient/
C maer een boos mensch / laet hem bescaemt werdē
En vergheet dye vrienschap dijns borghes nyet/
want hi heeft zijn siele voor v gegeuē. Die godlose
veracht die weldaet zijns borghes / eñ die ondanc
bare eñ onuerstandige/ laet sinen borghe indē last
Een man belooft voor sinen naesten/ eñ als hy dye
eerweerdicheit heeft verlorē / so sal hi vā hem ver-
laten werdē / Die borchscap heeft vele rijcke ende
ghetrouwe bedoruē/ eñ heeftse beroert als die ba
ren eñ vloeden der zee/ Machtighe mannen/ heeft
si doen verhuysen/ eñ dwalē dē zij onder vreēdeli-
dē/ Eē godloos ouertredēde des HEREN ghe-
bot/ is in een scalcke beloofte geuallen/ eñ die hem
pijnt vele te doen / sal in dat oordeele vallē / Helpt
uwen naesten weder/ nae uwe macht/ ende wacht
v dat ghi niet en valt in sulcke schult
Dat beghin des leuens des menscen in water/
D eñ broot/ cleet eñ een huys/ bedeckēde zijn scamel-
heit/ Beter ist in armoedē een cleyn neeringhe te ge
nieten/ binnē sinē huyskē/ dā eerlijcke maeltijdē/
onder den vreemdē. Dat alderminste sal v voor dz
grote behaghen / e ñ ghi en sult dat verwijte uwer
pelgrimagien niet hooren. Het is een arm leuen te
herbergen vā huise te huyse/ eñ daer ghi geherber-
get wert/ en salmē v niet trouwelic doē / noch ghy
en sult dē mōt niet dorrē opē doē/ Hi sal v herber-
gē/ eñ voedē eñ drinckē / eñ ghi sult onwert werdē
eñ oec noch bitter woordē hoorē/ Gaet wech gast
eñ bereyt uwe tafele/ eñ spijst mi oec vandē uwē/
Ghi gast gaet wt / wāt hi sijns nyet meer en acht/
Mi is een broeder thuis comen/ eñ so vtelt hi hem
tghebrec zijns huys/ Dese dinghē zijn swaer eenen
mensche die verstant heeft/ tverbiedē des huys/ en
tverwitten des borghes.

Die sine kinderē lief heeft/ die onderwijstse/ straft
se/ ende castijtse/ wat edelder gaue dat gesontheit
is.

Dat.xxx. Capittel.

A
pro.xiii.
b.xxiii.b

DIe zijn kint lief heeft die geuet hē dye
volle die roede/ op dz het in zijn ouer
ste mach verblidē/ eñ dat het nyet en
taste/ zijnder naester dueren / Dye zijn
kint leert/ sal ghelooft werdē in hem
eñ hi sal te midden zijns huysgesins / in hem glorie
ren/ Die zijn kint leert dye laet sinen viāt in ver nij-
dinge/ ende int middel der vreemdē / sal hi daer in-
ne glorieren/ Sijn vader is doot / eñ is als nz doot
want hi heeft hē zijns ghelijcken achter ghelaten/
In sine leuē sach hi hem / ende verblijde in hem/ in
sinen doot en is hi niet bedroeft/ noch hi en is nyet
beschaemt voor die viandē/ want hi heeft eenē be-
schermer des huis achter ghelatē/ teghen zijn vian
den/ ende die den vrienden danc weder geuen sal/
Voor der kinderen leuen sal hi zijn wonden tsamen
binden / eñ zijn binnenste sullen werden verseriet
bouen alle stommen/
Een ongetempert paert sal hert werdē/ eñ eē
B ongedwongen sone sal wulpsch werden / troetelt
uwen sone / eñ hi sal v veroemmēde maken / speelt
mz hē/ eñ hi sal v bedroeuē/ En lacht mz met hē / op
dz ghi met hē niet en weēt eñ op dat v tādē indē
wtersten niet slauwe en werden/ En geeft hē geē
macht in zijnder ionckheit / eñ en versmaet zijn den-
kingē niet. Buyget sinen hals in zijnd ionchheyt/ eñ
stoot zijn siden als hi eē kint is/ dat hi misschien niet
en verharde/ eñ v nz en ghelooue / eñ ghi sult smerte
der sielē hebben / Leert v kint eñ arbeyt daer inne/
op dat v tot gheender schandē en worde / Beter is
een gesont arme/ die sterc vā crachtē is/ dā een rijc
die cranc is/ eñ gheslaghen met quaetheit.
Der sielē salicheyt / is in die heilichz der gerech-
tichz/ eñ is beter dan alle gout eñ siluer/ eñ eē vroē
lichaē is beter dā eenē ongheme tē scat/ Daer en is
geenē scat/ bouē dē scat der gesonthz des lichaems
eñ daer en is geen verlustinge bouen des hertē bli
schap/ Die doot is beter / dā een bitter leuē / eñ een
lange quale/ Goede dingen vborgē in eenē besloote
nen mont/ zijn als gerechtē der weerscappē / rōts
omme dē graft ghelet/ Wat batet eenē afgod spijs C
offerhāde? Wāt hi en sal etē noch drinckē noch riec Da.
kē/ Also is eē / die vādē HERE wtgeiaecht wert
eñ die draghēde die lonen der ongherechticheden/
Siende metten oogē eñ versuchtende / gelijck een
ghesnedene/ omhelsende eē maecht/ ende versuch-
tende.
En gheeft uwer sielen geē droefhz eñ en quelt
v seluē niet in uwē rade/ Genoechlichz des herten/
is des menscē leuē/ eñ die vrolichz des mās/ is een D
verlengen zijnder daghen / Ontfermt uwer sielē/
Gode behaghende ende onthout/ ende v ergadert
v herte in zijnder heilicheit / ende wt drijft die droef
heit verde van v / Want droefheyt heeft vele men-
schen ghedoot / ende daer en is gheene nutticheyt
inne/ benijdinghe ende gramschap verminderē die
daghen/ ende die sorghe sal voor die tijt outheit toe
brenghen/ Een vri milt goet herte/ is goet in weer
scappē want zijn weerschappen ghescheiden neer-
stelick.

Hoe onsalighen dier dat een mensce is die naturlic
domme arbeyt hoemē ouer tafel hem houden sal/
ende voor een schalcke ooghe hoeden sal/ van ma
ticheit der spijsen ende des dranck/ vā liberalichz
wat scade dat let inbringt te veel wijns te drinckē

Dat.xxxi. Capittel.

DIe neerstichept der rijcdommen/ sal A
dat vleesch vertterē/ ende daer op te
dencken / sal den slape wech nemen/
sorge ende auxte des wakēdens / en-
de die fantasie verdrijft den slaep/ en
de een swaer siecte/ maect een sober gedaēte / Dye
rijcke heeft gearbeyt in die vergaderinge des gouts
ende in zijn ruste sal hy met goedē werdē veruult/
Die arme heeft ghearbeyt in die verminderinghe/
zijns lijftochts / eñ int eynde wert hi arm. Diet gout Eph.
lief heeft/ die en sal niet gherechtueerdicht worden Col.
ende die die verderuinge na volghet/ die sal daer af Iu.
veruult werden. Daer zijnder vele ghegeuē tottē mat.
valle des gouts / eñ haer verderfenisse is in haren xix.
aenschouwen gheschiet / Dat ghout der gheender Psal.
die dat eerē/ is een hout der aenstootinghe/ wee dē
ghenen/ die dien nae volghen/ ende alle onuersich-
tighe sal daer inne vergaen
Wel den rijcken die sonder smette ghevonden
is/ eñ niet na tgout ghegaen en is/ noch en heeft nz
gehoopt int gelt eñ in scattē. Wie is dese eñ wi sul
lē hē louē? Want hi heeft wonď in sinē leuē gedaē/ B

Die daer inne geproeft is/eñ is volmaect gheuū
dē ende hi sal een eewige glorie hebben/Die ouer
mocht tredē/eñ en is nz ouergetredē eñ quaet doē
eñ en heues niet gedaē/Daer om zijn sine goeden
vast stādē gemaect/inden hEERE/ eñ alle die ge
meynte der heyligē sal zijn aelmoese vertellē/ Sidt
ghi tot eender groter tafelē/en doet uwē mōt nz
eerst opē/en segt nz/ofter vele dingen sijn die daer
B op sijn. Gedēct dat eē scalc ooge quaet is Wat is
xx. boosers gescapen/dā een scalcke ooghe? Daer om
weenet voor eē ygelijc aēsicht. Als het siet/so en
steect v hāt niet eerst wt/eñ en drinct nz hē nz wt
dē nappe/noch en wert niet v̄ladē in die weerscap
pe met wijn/verstaet wt v seluē wat dijn naeste geer
ne hadde Gesicht als eē redelic mēsce/die dingē die
v voor werdē geset/op dat ghi nz gehatet en wert
als ghi te vele etet/Laet eerst af/om die beleefthz/
eñ en wilt niet te vele sijn/op dat ghi misciem niet
en misdoet/Eñ ist dat ghi int middel van vele sit
tet/en steect v hāt nz eer wt dā die/noch en heischt
niet eerst drincken

Hoe vele genoech is eenē verstādigen mensce
weynich wijns/eñ int slapē en sult ghy daer af nz
arbeydē/eñ ghi en sult geen smerte geuoelē. Een
onbescheyden mensce heeft wakinge/verwarmt
beromnē vloet eñ steerte. Dē slape der gesontheit
heeft een sober mēsce/hi sal tot smorgens toe sla
pen/eñ sijn siele sal haer met hē verlustigē/ Eñ ist
dat ghi bedwongen werdt in vele te eten/staet op
wt dē middē eñ braket/eñ het sal v vercolē eñ ghi
en sult uwen lichaem gheen siecte toe bringen

Mijn kint hoort nu/eñ en versmaet my nz eñ
C inde wtersten sult ghi mijn woordē vindē In allē
xxxv.b uwē wercken zijt neerstich eñ snel/eñ v en sal geē
siecte ontmoetē/Veeler menscē lippen sullē vrooch
lic louen dē genen die zijn spise mildelic wt deylt/
eñ dat is seker ghetuych sijnder waerhz eñ trou
wē. Mer die inde spisen ontrou is/ouer diē sal die
heele stadt clagē/eñ dat is een seker teekē sijnder
ontrouwē eñ scalchz Weest nz stout wijn te drinc
kē/want die wijn heefter vele verdoruē/Dat vier
prou.xx. proeft dat herde yser/also sal dē wijn in droncken
scap gedronckē/der houeerdigher herten straffen
Wijn in soberheit gedrōckē is dē menscē een effē
leuē/Ist dz ghi diē matelic drinct/so sult ghi sober
sijn Welc is dat leuē dat sonder wijn bliuē mach/
Wat berooft dat leuē? Die doot/Wijn is tot vrolic
heit gescapē vā beginne/eñ nz tot dronckēscap Wijn
matelic gedronckē is een verhueginge der sielē eñ
D des lichaems Soberē dranck is gesontheit d̄ sie
len eñ oock des lichaēs/Wijn vele gedronckē maect
tertinge/eñ gramscap eñ vele vallē. Wijn vele ge
dronckē/is bitterheit der sielē. Die moedicheit der
dronckēscap is die aēstootinge des onuersichtigēs
v̄minderēde die cracht/eñ makēde wondē/En be
rispt uwē naestē niet inder weerscappē des wijns/
eñ en veracht hē niet in sijn vrolicheit En segt hē
gheen woorden der verwitinge ende en druct hē
niet int weder eischen.

Die verkiesinge tot eenen officie der ouerheyt en
salden mensche niet houeerdich noch stout makē
mer sorchfuldich/neerstich/ende getrouwe ouer
die ghene die hem beuolen zijn Ende andere sco
ne leeren

Dat.xxxij.Capittel

Hebben si v eenē regeerder geset/en
wilt v niet verheffē/ weest onder hē
A als eē wt hen Draecht haerē sorge/
eñ also aenmerct/eñ als v sorge vol ro.xij.d
eyndt is/so sit ter tafelen/op dat ghi deuter.
met hen moecht verblijden/ende ontfanct dat cy xvij.c
raet der eeren/tot eender croonen/ Ghy ouders
spreect wijselick/want het betaemt v. Dat eerste
woort den ghenen die die kennisse lief heeft/ende
en belettet den sanc niet/Daer geen gehoor en is
daer en stortet gheen redē wt eñ en wilt nyet on
betamelic wordē verheuen/in uwe wijsheit. Ghe
lijck dē carbunckelsteē een vercieringe des gouts
is/also zijn die sangers in die weerscappē des wijns/
Ghelijck in die smedinghe des gouts/dat teecken
smaragdi is/also ist getal der sangers in genoech
liken eñ matighen wijn. B

Hoort swigende/ende voor dyn eerweerdichz
sal v goede eere toecomē/Jonghelinck spreect in
uwe sake nauwelic/alst van noode is. Ist dat ghi
tweemael gheuraecht werdt/soe hebbe v hooft v
antwoorde In vele dingen zijt als onwetende en
de hoort swigende/ende mede ooc vragende En
vermetet v niet te spreken int midden der groter
van state/ende en spreect niet vele daer oudē zijn/ C
Voor dē donder/gaet den blixē/ende voor die sca
melheit sal liefelicheit doorgaen/eñ voor eerweer
dichz sal v goede gratie voorcomē eñ inde vrē des
opstaens/en treckt v niet Mer loopt eerst in
v huys/eñ wert daer toe geroepen/eñ speelt daer
Ende doet v voornemmynghen eñ nyet in misdadē
noch in houeerdighen woorden

Ouer alle dese dingen ghebenedijt dē hEERE
die v gemaect heeft/ende die v ouervloedelic ouer
gotē heeft/met allē sinē goedē Die God vreest die
sal sijn leeringe ontfaen/ende die tot hem waken
sullē die benedictie vindē. Die die wet soecket/sal ps.xviij
daer af veruult werdē/eñ dye veraadelic doet/ al c
van haer gheargheert werden/Die God vreesen/
sullen een rechtueerdich oordele vindē ende si sul
len die gerechticheden als een licht ontsteken Die
godlose keert die straffinge af/ende hi vliet se/en
de na sinen moetwille can hi een gelijckenisse vin
den

Een wijs man en veracht die wijsheit eñ ver D
standenisse niet/maer een vreemde ende houerdi
ghe/en heeft gheen vreese Mijn kint en doet niet
sonder raet ende na dat ghedaen is/en salt v niet
berouwen. En gaet inden wech des vals niet/en
de ghi en sult v aen die steenē niet stooten/noch en
ghelooft v den arbeydeliken wech nyet/Ende en
set uwer sielen gheen argernisse/Ende wacht v
van uwen kinderen. Eñ vā uwen huysghesinne/
hoedet v/In alle uwen werc/betrout wt uwer sie
len/want dat ist onderhouden der gebodē/Dye
Gode ghelooft/die aenmerct den geboden/ende
die in hem betrout/en sal niet gheminderts sijn.

Hoe datmen God vreesen ende zijn ghebodē
houden sal/van onderscheyt der dagen eñ men
schen/In alle wercken Gods zijn altijt twee te
gē malcanderē Hoe dat die ouders dē kinderen
geē gewalt ouer haer gheuen en sullen/Hoe dat
men dat huysghesinne houden sal

Dat.xxxiij.Capittel

DEn Godvreesenden/ eñ sullē gheen
quaden ontmoeten/ met God sal hē
A inder proeuinghen onderhouden/ en
de sal hem vanden quaden verlossen
Die wijse en hatet die geboden eñ ge
rechticheden niet/ eñ hi en sal niet onder gestoten
werden/ als dat schip in die waterbarē/ Een wijs
mensch gelooft der wet Gods/ eñ die wet is hem
ghetrouwe/ Bereyt v met uwer redenen/ na dien
dat v die rechter vragē sal/ soe wert ghi verhoort/
bijnt wijsheit te samē/ so moecht ghi antwoort ge
uē/ Dat binnēste des hertē vā eenē sotte is als een
B wagē radt/ eñ sijn gedachtē sijn als een draeyēde
asse/ Gelijc eene stete snel paert briescht/ onder elc
ken die daer op sittet/ also is ooc een vrient die een
beschimper is/ Waer om gaet den eenē dach/ den
anderen dach te bouen/ eñ weder dat licht/ dē lich=
te/ eñ dat iaer/ dē iare/ hoe wel nochtās alle die da=
gen des iaers vander zonnē comē/ Sy sijn vander
Gods kennissen versceidē/ als die zonne gemaect
was/ eñ dat ghebot houdende/ door dye wijsheyt
God/ werden si ghedeelt.

Eñ hi veranderde die tijden/ eñ haer hoochtijde
lijke dagen eñ wt dien vierden si die hoochtidelijc=
ke dagen/ eenen sekerē tijt lanc. Wt diē verhief eñ
groot maecte God/ eñ wt dien sette hi tot eē getal
der dagen/ eñ alle mēschen sijn vanden gronde/ eñ
wt der aerdē/ daer Adā af ghescapen is/ in die me=
nichtē der consten des HEREN/ heeft hijse vā eē
gesceydē/ eñ heeft haer wegen verandert/ Eñ wt
hē ghebenedide eñ vhoochde hi/ eñ wt hē heilichde
hi/ eñ schictese tot hē eñ wt hē veruloecte eñ verne
derde hi/ eñ hi bekeerde dye vā haerē verscheidinge
Gelijc dat slijc des potbackers in sijn hāt is/ dat te
sceppen eñ te bescickē/ Alle sine wegen sijn na sine
bescickinge/ also is die mēsche in dies hant/ dye hē
gemaect heeft/ eñ hi sal hem weder gheuen na sijn
oordele/ Teghen tquaet is tgoet/ ende die doot te=
C ghent leuen/ alsoe is dye sondaer oock teghen den
Ro.vi.c. rechtueerdigen man/ ende alsoe aenschout in alle
die wercken des alder ouerstē. Twee tegen twee/
ende een teghen een/

Eñ ic die alder laetste ontwaecte/ ende als dye
gene die wijnbesien achter dye wijngaert lesers
vergadert. Ic selue hoopte ooc in die benedidinghe
Ro.xij.c Gods/ ende ic veruulde die wijnperse als die den
i.co.xiiij wijngaert leset/ Aensiet dat ic my seluen niet allee
eph.ij.f. ghearbeyt en hebbe/ maer ooc allen den genen die
die onderwisinghe soecken/ Hoort mi/ ghi groote
van state/ ende alle volcken/ ende ghy regeerders
der gemeenten/ verneemt met uwen ooren/ En
gheeft uwen kinde/ noch uwen wijue/ noch uwen
broeder ende vrient/ gheen macht ouer v in uwen
leuen/ ende en gheeft geenen anderen v haue ende
goet niet/ op dat v missien nyet en berouwe/ ende
hen dan af moet bidden. Also lange als ghi leuen=
de blijft ende versaemt/ soe en verandere v gheen
mensch/ het is beter dat die kinderen v bidden/ dā
dz ghi op die handē uwer kinderē siet Weest voor
varich in allē uwen wercken/ op dat v eersaemhz/
tot schandē niet en keere inder tijt der voleyndin=
D ghe der dagen ws leuēs/ eñ inder tijt ws wtgāes
so deelt v erffenisse wt/ Voeder/ ende die roede/ en
de dē laste/ behoort den ezele/ Broot eñ straffinge
eñ werc den knechte. Gheeft uwē knecht te werc
ken/ eñ ghy sult rust hebben/ Laet ghi hē ledich zijn/
so sal hi vryheyt soeckē/ Dat ioc eñ toom/ ie om me
eenen harden hals/ eñ den knechte/ buyghen ghe=
stadighe werckingen/ Eenē quaetwilligē knecht
behooren pijninge eñ voetboeyen/ Seynt hem te
wercke dat hi niet ledich en si/ Want ledichz heeft
groote quaetheit geleert Stelt hē te wercke/ wāt
also betaemt hem. Maer ist dz hi niet ghehoorsaē
en is/ so bijndet hem met voetboeyē/ nochtāns dat
ghi hē niet te lastich en valt/ maer sonder oordelē
en doet niet.

Hebt ghi eenen getrouwen knecht/ dye si v als
v siele. Handelt hem als uwen broeder/ want ghy
hebt hem inden bloede sijnder sielē gecocht/ Ist dz
ghi hem onrechtueerdelic quetst/ so sal hi gaen loo=
pen/ eñ ist dat hi verheffende wech gaet/ wien dat
ghi soecken sult/ eñ in welcken wech ghi hem soec
ken sult/ en weet ghi niet.

Dat der godlosen hope ydel is/ mer dye gerechte
worden ghehouden want si op Gode hopen God
die HEREen wort niet met offerhāden versoct
mer met een oprecht goet leuen.

Dat.xxxiiij.Capittel.

DIe onuerstandige eñ onwijse/ heeft E
ōgegrondē ydelē/ eñ luegenachtigē
hope/ eñ die dromē verheffen die on=
uoorsichtige. Als dye een schaduwe
aengrijpt/ eñ veruolcht den wint/ al
so is hi ooc die die dromē acht slaet/ Also is ooc dz
ghesichte der droomen. Voor smenschen aensicht/
is die gelijckenis eens anderen menscē/ Wat sal vā
den onreynen gereynicht werdē? Eñ wat sal van
den luegenachtigen/ waer werden geseyt? Waer=
segginge der dolingen/ eñ luegenachtighe toouer= B
rien/ eñ die droomē der quaetdoēders is al ydelhz Di.
Eñ v herte lijt fantasien/ gelijc der vrouwen die in xviij
arbeit van kinde is/ het en si dat die visioenē vādē
alder ouersten wt gegeuen sijn/ so en gheeft v her
te niet in dien. Die droomen hebben vele liedē doē
dolen/ eñ die daer in hooptē sijn wt geuallen.

Dat woort der wet sal sonder luegen voleynt
werden/ eñ die wijsheyt sal inden mont des geloo
uighen geplant werdē/ Wat is hy/ dye niet onder
socht en is/ Een mā dye in vele dingē beproeft is/
sal vele dingē dincken/ eñ die vele geleert heeft. sal
die verstandenisse vertellē. Dye niet besocht en is/
die bekēt luttel/ mer die in vele dingen sot is/ vme
nichfuldicht die boosheit. Hoedanige dingen weet
hi/ die niet besocht en heeft/ Dye dwaelt/ sal ouer=
uloeiē vā scalcheit/ Vertellēde heb ic vele geſiē eñ
vele gewoonten der woordē/ Ic heb somtijdē om
deser saeckē wil tot der doot toe in vreezē geweest
eñ ic ben verlost midts die genade Gods

Den gheest der Godvreesender werdt onder
houdē/ eñ in sinē aenscouwē sal hi gebenedijt wer
den. Want haren hope is totten genen diese salich C
maect eñ die oogen Gods/ sijn op dye gene die hē ps.c
lief hebben. pro.d

Die den HERE vreest/ die en ontsiet niemant
wāt die HERE is sinē hope eñ troost/ Sijn siele
des gheens die den HERE vreest is salich/ Wien
aenschouwet hi? eñ wie is sijn sterckheit? Die oogen
des HEREN sijn ouer den genen die hē vreesen/

bescheriner der mogentheit/ valsticheit der cracht
bedecsel der hittē/eñ een scaduwe des middachs/
een afbiddinge der misdaet/eñ eē hulpe des vals/
verhogende die siele/eñ verlichtēde die oogen/ge-
uende ghesontheit eñ leuē/eñ benedidinghe/Des
gheens offerhande die wt den ongherechtigē goe-
dē offert/is besmet/eñ die beschimpingen der on-
rechtueerdiger/en zijn niet wel behaegelic Die HE
RE is alleen den ghenen/dye sijns ontbeidē indē
D wech der waerheit eñ der rechtuerdicheit

Dye alderhoochste en looft der ongerechtiger
gauē niet/noch hi en siet op der ongerechtiger of
ferhanden niet/noch hi en sal harē sondē niet ghe
nadich sijn/in die menichte harrō offerhandē. Die
offerhāde offert vanō armer goedē/ die is als die
ghene die den sone doodet int aenscouwē sijns va
ders Dat broot der behoeuēder/is dat leuē des ar
men eñ die hē dat met bedroch ōthout/is een mē-
sce des bloets Die sinen naesten sijn neeringhe be
rooft/die sondicht/recht eñ alleleēs oft hi hē doot
sloech/die bloet wtstort eñ dye dē huerlic bedroch
doet/zijn gebroeders. Een timmerēde/eñ een bre
kēde/wat batet diē den arbeit. Een biddēde/eñ eē
vloeckēde/des welcs stēme sal God hoorē? Die vā
dē doodē gedoopt werdt eñ roert dē dodē weder
aen/wat batet sijn wassinge. Alse is een mensche
die in sonden vast/eñ dye selue weder doēde wat
vordert hi hem seluen verootmoedigēde? Wie sal
sijn ghebet verhooren

Een offerhande gode behaghende is die ghebo
dē Gods te onderhoudē dancbaerheit/barmher
ticheit/eñ te ophoudē vandē quaden God is eē
bescermer der vrduwē vveesen eñ alder bedruct
A ter

Dat.xxxv. Capittel

Die dye wet hout/vermenichfuldicht
dat ghebet/Het is een salighe offer-
hande/die ghebodē aen te mercken
ende wech te gaen van alle onghe-
rechticheit/eñ te versoenē midts of-
ferhāde ouer die ōgerechtichedē/eñ biddēde voor
die sonden wech te gaen vander ongerechticheit
Die dācbaer is/eñ weder vergelt/die bringt bloe
men vandē meele voor eenē offer/eñ die ontferm
hertichett doet/die offert lof offerhande het is dē
HEERE wel behaechgelick/wech te gaen vanō
ongherechticheit/eñ vāder onrechtueerdicheit te
gaen dat versoent ons met hem

Ghi en sult niet ydel verscijnē/voor dz aēscou
wen des HEEREN/Alle dese dinghen ghescbie
dē om die gebodē Gods Des rechtueerdigē offer
hāde/maect vet dē outare/eñ si is eenē ruecke der
soeticheit in des alō hoochstē aēscouwē Des recht
ueerdigē offerhāde is aēgename/eñ dye HERE
en sal hare gedachtenisse niet ōgeten/Met goedē
moede geeft Gode glorie/eñ en verminōt die eer
ste vruchtē uwer hādē niet Maect v aēsicht vrolic in
alle v gifte/eñ heilicht Gode v tiēdē mz vruechdē

Geeft dē alōhoochstē na dat hi v begaeft heeft
eñ wat ghi vermoecht doet dz mz eenō goedō ogē
wāt die HERE is wedergeuēde/ eñ sal v seuen
werf alsó vele weder geuē En wilt gheen snoode
B gauē offeren/wāt hi en sal die niet ontfaē. Eñ en
wilt een onrechtuaerdighe offerhāde niet aēscou-
wē/want dye HERE is een rechte richter/eñ bi
hem en is gheen wtnemē des persoons. Die HE
RE en sal dē persoō des armē nz ōtfaē/mer dz ge
bet des benaudē/eñ des ōdructen ōhoort hi/Hi en
sal die ghebedē des volcs niet versmadē/noch die ps.xxiiij
weduwe/ist dat si die sprake des suchtēs wtstort rom.x.
En dalen die tranen der weduwen niet neder tot ij.pa.xix
die wanghe/eñ haer wtroepinghe ouer den ghe- ro.xij.b
nē diese weenende makē/Wāt si stigē vander wā Act.x.f
gē op/tottē hemel/eñ die HERE die een verhoor
der is/en salder niet in verlustigē. Die God aēbe
det/die sal in verlustinge outfaen werden/eñ sijn
ghebet sal totten hemel toe genaken

Dat ghebet des geens die hē verootmoedicht
sal die wolcken doorvarē/eñ en sal niet vertroost
werdē/tot dat het ghenaket/ende en sal niet wech
gaen/tot dat het die alderhoochste aensiet. Eñ die
HERE en sal niet veruerrē/mer hi sal die recht-
ueerdige ordelē/eñ sal ordeel doen/eñ die alō sterc
ste en sal in dien gheen lijdtsaemheit hebbē/op dz C
hi harē rugge te stuckē sla/eñ aē dē heidenē sal hy
wrekē/tot dz hi die volheit der hoouerdiger wech
neme/eñ die septren der ongerechtiger te stucken
breke/tot dat hi den mensen weder geue na haer
daden/eñ na Adams werckē eñ na sijn vermetēt-
heit/tot dat hi sijn volc verlosse/eñ zijn saecke vol-
bringe/eñ hi sal die rechtueerdige met zijnder ont
fermhertheit verlustigen/ Gods ontfermhertic
heit is schoon inden tijt der tribulatien/ghelijck
regen wolcken inder tijt der droochteit

Een hertelic ghebet tot god dē HERE om hul
peende vernielinge der viandeu/ Een lof ende
prijs van eenen goeden vvijue Dat.xxxvi/Cap/

Ontfermt onser/O du HERE God
alre dingē/eñ aēsiet ōs/eñ toōt ōs dz A
licht uwer ontfermhertichedē/ eñ in ro.ix.b.
seynt uwe vreese ouer die heydenen/
die v niz en hebbē ōsocht/ op dat si be-
kēnē dat ter geen God en si dā ghi/op dz si v groot
dadichedē vertellē Heft op uwe hāt/ouer die vreē
de liedē/dz si v macht siē/Wāt ghelijck ghi in harē
aēscouwē geheilicht zijt in ons/alsó sult ghi in on Jer.x.
sen aēscouwē groot gemaect werdē i hen/op dz si
v ooc bekēnē/ghelijc wy v bekēt hebbē/wāt noyt
en was/eenich God dā ghi alleene/ O HEERE
Vernieut die teekē eñ vāōt die wōdlichedē Maect
heerlic v hāt/eñ uwē rechter arme Verweckt die ō
volgēthz eñ wtstort die grāscap Verdrijft dē wēō
saker/eñ quelt dē viāt Laet die tijt haestelic comē
gedēct des eedts/op dz si uwe wōderē vertellē Hi
moet i die grāscap ō vlāmē ōlist werdē/die behou
dē wert eñ die v volc ōongelijckē/moetē ōdoeme
nisse vindē Wrijft dz hooft ō princē te stuckē eñ ō B
viādē die seggē/dair en is geē anō dā wi Vergaōt
alle die geslachtē Jacobs/eñ si moeten bekēnē dat
ter gheē anō God en is dā ghi alleē/op dz si v gro
te dadē ōtellē eñ ghi sultse eruē gelijc vā beginne

Ontfermt ws volcs/O HERE/ouer welcke
uwē name aē geroepē is/eñ Israels/diē ghi uwē
eerst geborenen sone ghelijck hebt gemaect Ont-
fermt der stadt uwer heylichmakinghe Jerusalē/
der stadt uwer rusten/ Veruult Zion in uwe on-
uertellike crachten/ende v volc met uwer glorien
Gheeft getuygenisse dinen creatuerē/dye ghi vā
beghin hebt gemaect/ende verweckt die bedingen

die die eerste prophceten in uwen name hebbē ghe
spzoken/Gheeft loon den ghenen die v ontbeidē
op dat v propheten getrou gheuondē werdē/en.
de verhoort o HEERE die gebeden uwer knech
Nu bid ten Gheeft v volck na die benedictie Aaron/ende
stiert ons inden wech der gherechticheit/op dat si
alle die de aerde bewonen/mogen weten dat ghy
alleen God sijt/aenscouwer der weerelden/ Den
buyc sal alle spijse etē/ende dye een spijse/is beter
dan die andere/Die kinnebacken raken die spijse
aē/eñ eē onwijs herte die lugenachtige woordē.

C Een verkeert herte sal droefheit geuen/ ende
een besocht mensch sal dien weder staen Een wijf
sal alle man ontfaen/nochtans is deen dochter be
ter dan dye ander dochtere. Eens wijfs schoonhz
verurolict eens mans aensichte/ende sal ouerley=
den die begeerte bouē alle begheerlicheit des men
schen/is in haerder tongen vriendelichz /eñ saecht
moedicheit/so en is haer man niet als ander man
nē/wie een goede vrouwe heeft ghecreghen / dye
heeft een heerlijcke besittinghe/si is hē een hulpe
eñ een calomne daer bi op rust/daer gheenē tuyn
en is/daer sal die besittinghe ontrooft werden/en
de daer gheē wijf en is/daer versucht die behoeuē
de/Wien ghelooft hi die geenen neste en heeft/en
die afbuygghende is/so waer dat donckert woꝛdt
als een ghewapent roouer wtspringende vander
eender stadt in dandere

Van een valsche ende een warachtige geselscap
ende vrientscap/van goedē ende rechtē radē dye
men bi vrome God vresende menschen soeckē sal
ende ten eersten van God/ van wijsheit eñ mach
ticheit ❡ Dat.xxxvij.Capittel

A Alle vrient sal segghen/ ende ic hebbe
vrientschap vergadert/Mer daer is
eē vrient/alleē mettē name eē vriēt
En isser dye droefheit niet in /totter
doot toe/Als een geselle eñ een vriēt
tot eenen viant gekeert woꝛt O alder scalcste ver
metenheit/waer af sijt ghi ghescapen/bedect dye
doꝛre quaetheit eñ haer bedriechlicheit/Een gesel
le sal metten vrient vrolic sijn in verlustingen/en
de inden tijt der tribulatien sal hi een wedersaker
sijn/Een gheselle heeft medelijden mettē vrient/
om des buycs wille/ende tegen den viant sal hi ee
nen schilt nemen /En vergetet ws vrients niet in
v ghemoedt/eñ en sijt zijns niet onghedachtich/in
uwen rijcdom/En wilt niet te rade gaen met ws
wijfs vader/eñ vanden genen die v benijden ver=
berget den raet/Alle raetsman bringt dē raet wt
mer het is een raetsman in hem seluen/Bewaert
v siele vandē raetsmā. Weet eerst/welc sinē noot
si/eñ wat hi in sinen gemoede sal dencken/ Op dz
hi misschien niet eenen stake in die aerde en sla en
de segghe v Uwen wech is goet/ende sta tegen v
ouer om te sien/wat v toe comen sal

Met eenē ongeestelikē mā/tracteert vā heilic
B heit/eñ metten onrechtueerdigen/van rechtueer
dicheit/ende metten wijue/vā dien/dat si benijdt
Metten bloodē/vanden oorlogen/eñ mettē coop
man/vander ouerwerpinghe. Mettē cooper van
vercoopinghe/metten nijdighen/van te dancken/
Metten godlosen/van godsdiensticheɀ. Mettē on
eersamen van eersaemheit. Metten ackermā vā
alle werc/Metten iaerlijckē wercmā/vander vol
eyndinghe des iaers/met eenen traghē knecht vā
vele werckinge/En aēmerct desen niet in allē ra
de/mer sijt gestadich met eenē godfruchtigē mā/
dē welckē ghi weet/dat die vreese Goods houdt/
wiēs siele na v siele is/die met v als ghi dwaelt eñ
mist/medeliden hebbe. Maer so wie in duysternis
se struyckelt/en sal met v geē medelidē hebbē/eñ
set mz v eē herte des goets raets Wāt ghi en hebt
niet meer dan dat/want dat gemoet des mans is
somtijden meer gewoon te vercondigē/dan seuē
wachters/sittende int hooghe om die waer te hou
dē. Eñ in allen desen bidt dē alder ouerstē dat hi
uwē wech inder waerhz stiere. Voor alle werckē/
C voorga v eē warachtich woort/eñ voor alle werc
eenen vast staendē raet. Een scalc woort sal dz her
te veranderē/waer wt vyer dingen opstaen/goet
eñ quaet / leuen eñ doot/eñ dyer ouerhēerscapter is
een ghestadighe clappende tonghe/ Een besocht
man heeft vele gheleert/eñ is sijnder sielē swac/en=
de is hem seluen onnut. Daer is eē/die wiselic eñ
wel sprekē can/ende hi is verhaet eñ heeft gebrec
aen sijn neeringhe/want die genade en is hem vā
God niet gegeuē/dat hi liefcallich is/Daer is een
ander/die alder wijshz is berooft/mer is hē seluē
wijs/eñ die vruchten sijns verstandts/zijn in sinē
monde getrou

Een wijs mā onderwijst sijn volc/eñ die vruch
tē sijnder wijsheit en missen niet/Een wijs man /
sal met benedidingē veruult werden/eñ die hē siē
sullen hem prijsen Dat leuē des mans is eē getal
der dagen/mer die daghen Israels sijn ontellick/
Die wijse mā int volc sal eere beeruen/eñ sinē na=
me sal leuende zijn inder ewichz/Mijne kint proeft
D v siele in uwē leuē/eñ ist dat si scalc is / so en geeft
haer gheen macht/Want alle dingen en sijn allen
menscen niet nutte/eñ elcker sielen en behaecht nz
alle aert/En wilt nz gierich sijn/in alle weertscap
pe eñ en stort v nz wt ouer alle spise/Wāt in vele
spisen sal cranchz zijn/eñ gulsichz sal heeter droochz
toe genaken/Om gulsichz sijn vele menschen ghe
storuen/mer die matich is sal sijn leuē verlangen

Hoe men dē medecijnmeester eñ die medecijn als
een gaue Gods/eeren eñ gebruycken sal Nochtā
ten eersten in alderley crancheit tot God te lopē
Die dooden mateliken beclaghen/eñ rouwē daer
ouer dragē/nochtās nzte seer droeuich zijn mer
bereyden om ooc te steruen/hoe een yegelic hant
wercs man ernste eñ nersticheit op sinē arbeit sal
hebbē eñ dat die der gemeente tot profijt beuolē
is/also sullen alle menschen tot wijsheit schickē
Gode te beden eñ sine ghebodē te onderhoudē
Dat.xxxviij.Capittel

A Eert dē medecijn meester/om des noots
wil/wāt die alder hoochste heeft dien
ooc gescapē Wāt vā Gode is alle me
dicijn/eñ vādē coninc sal hi schinckin
gē outfaē Die wijshz des medecijns
meesters/bringt hē tot hooger eerē / eñ voor den
hoogē deser werelt/sal hi hogelic eñ eerlic gehou=
dē wordē/die alder hoochste heeft die medecine van
der aerdē gescapē/eñ eē voorsichtich mā en sal hē
daer nz af veruarē/En is dat bitter water/niet ver
soet vanden houte/haer cracht is totter menscen
kennisse. Eñ die alder hoochste heeft dē menscē kē

heeft ghegeuen/gheeert te werden in sine wonder
licheden In desen genesende/sal hi die smerte ver
saechten/eñ een apoteker sal pillẽ der soeticheit ma
ken/eñ hi sal saluingẽ der gesontheyt makẽ/eñ si
ne wercken en sullẽ niet voleindt werdẽ. Wãt die
weluaert is vandẽ HEERE/ouer alle der aerden
Mine kint en veracht v seluẽ niet in uwer crãc
heit/maer bidt dẽ HEERE/eñ hy sal v genesen/
B keert af vanď misdaet/eñ stieret v handẽ/Eñ rey
niget v herte van alre misdaet Geeft dz welriec
kẽde offer/eñ tot eenẽ goedẽ teckẽ/de bloemẽ des
meels/maect dẽ offer vet als eẽ die de eerste vrucht
te geeft/eñ geeft dẽ medecijn meester plaetse Wãt
die HEERE heeft hẽ oec gescapen/eñ hi en ga niet
van v want sine werckẽ sijn v van noode. Want
daer is eenen tijt dat ghi in harẽ handẽ sult vallẽ/
eñ si sullẽ dẽ HEERE bidden/dat hi haer ruste tot
ghesontheit stier/om haerder conuersatien willẽ
Die tegen sinen scepper misdoet/die sal in die hã
den des medecijnmeesters vallen
Mijn kint/laet tranen ouer den doden/eñ be
C gint te screiẽ/als oft ghi wat swaers geledẽ hadt
eñ bedect sijn lichaẽ/alsoot betaẽt/eñ en veracht
sijn begrauinghe niet/Om die opsprake/draecht
bitterlic rouwe ouer hem eenẽ dach lãc/oft twee
eñ wert vertroost om die droefheyt eñ draghet rou
we/na zijn verdiente/eenẽ dach oft twee/om die ach
terclappinge/Wãt vã droefheit coẽt haest die doot
eñ ouerdect de cracht/eñ droefheit des hertẽ/breect
die stercte/In die afleydinge blijft droefheit/eñ dz
goet des armẽ/na sijn herte/En geeft v herte niet
in droefheit/mer verdrijft die vã v/eñ ghedenct der
uterstẽ en wiltse niet vergetẽ/ wãt daer en is geen
wederkeringe/eñ ghy en sult desen niet baten/eñ
ghi sult v seluen verargeren/Sijt mijns oordeels
gedachtich/want also sal dat uwe oec zijn Mi gistē
ren eñ v heden/In des dooden ruste/doet sijn ge
dachtenisse rusten/eñ vertroost hẽ inden wtganc
zijns gheests
Scrijft wijsheit indẽ tijt der ledicheit/ende die
D rust van sinen wercken sal wijsheit vernemẽ/wãt
hi sal met wijsheit veruult werdẽ Die dẽ ploech hout
ende die sijn vruechde heeft in houen eñ tuynẽ/eñ
die ossen drijft/eñ die met deser gelijcke werckẽ om
gaet/die weet van ossen te sprekẽ. Hi sal sijn herte
geuen om die vorẽ om te keerẽ/ eñ sine neersticheit
is inder koeyen vetheit. Alsoe is oec alle smidt eñ
oppermeester/die dẽ nacht als dẽ dach ouer brengt
die gegroeueerde teykenen wtgroeft/eñ zijn neers
ticheit verandert die schilderie hi sal sijn herte tot
gelijcheit der schilderien gheuen/eñ hi volbrengt
dat werc midts sine wakinge/Also doet die yser
smidt sittẽde bi zijn aenbeelt/eñ aenmerckende dat
werc des ysers. Dye waseme des viers bernt sijn
E hãt/eñ hi arbeit inď hittẽ des forneys/ Die stẽme
des hamers vernieut zijn oore/eñ zijn oogẽ siẽ sonď op
houdẽ opt tgeen dat hi maect Hi sal zijn herte ghe
uẽ tot voleindinge der werckẽ/eñ die onuolmaect
heit/sal hi midts sine neersticheit vernieuwẽ/Also eẽ
potbacker sittẽde tot zijn werc/dz rat met zijn voetẽ
om keerẽde/Die altoos in sorchfuldicheit is om zijne
wercs wille/eñ alle sijn werckinge is ontellic/In
sinen arm sal hi dat slijc scheppẽ eñ voor zijn voetẽ
sal hi sijn cracht crommẽ/ hi sal zijn herte gheuen
op dat hijt liefelick eñ proper make/eñ dat forneys
sal hi midts sijn neersticheit reynigen
Alle dese hebben in haren handen ghehoopt/
ende een yeghelijc is in sijnder consten wijs/Son
der alle dese en wert een stadt niet ghetimmert/
noch bewoont noch bewãdelt/nochtans en comẽ
si inder gemeyntẽ tot geenen hooghen state/Sy
en sullen op des richters stoel nyet sitten/ende si
en sullen dz verbont des rechts nyet verstaẽ noch
si en sullẽ dat oordeel ende die rechtẽ niet int opẽ
baer makẽ/ende si en sullen die verborghen wijse
redenen niet vinden/ mer door haer wort die crea
tuere der werelt onderhoudẽ/eñ heer gebet is in
die werckinge der const/haer sielen daer toe schic
kende/ende ondersoeckende in die wet des alder
hoochstẽ.

Hoe dat die wijsheit ende die vreese Gods/alle
ander dinghen te bouen gaet ende wat profijts si
inbringt/een vermaninge tot Godt van lof ende
verwonderinghe zijnder wercken ende sijns ge
walts/Alle creatueren ende alle dinghen zijn van
Gode den gheloouighen te dienste ende behoeue
ghescapen/mer die Godloosen verkeerent haer
seluen tot schade ende verderffenisse

Dat .xxxix. Capit

De wijse sal ondersoeckẽ alle der ou A
der wijsheit/ende hi sal hẽ in die pro
pheten veronledigen/hi sal die ver
tellinge der vernaemder mannẽ be
houden/eñ hi sal mede ingaen in dat
verstant der verborgender redenen hi sal die ver
borghentheden der verborgender redenen onder
soecken/eñ hi sal in die verborgentheden der sub
tijlder sprake conuerseren/ hi sal int midden der
grooter van state dienẽ/ende hy sal in dat aenscou
wen des richters verschijnẽ/hi sal doorgaẽ tottẽ
lande der vreemder heidenẽ. Want hi sal goet en
de quaet proeuẽ/ hi sal sijn herte geuẽ/om vroech
te waken totten HEERE/die hem gemaect heeft/ B
ende hi sal int aenscouwẽ des alderhoochsten bid
den/ hi sal sinen mont open doen/in dat gebet/en
de hi sal voor sinen sonden bidden/Wãt ist dat die
grote HEERE wilt/so sal hi hem metten gheest
der verstandenisse veruullen/eñ hi sal die wtspra
ken zijnder wijsheit wtseynden/ als slachreghen
ende hy sal den HEERE in zijn ghebet belijden/
Eñ hy sal sinen raet ende onderwijsinge stueren/
eñ in sinen verborgenthedẽ/sal hi hem beraden
Hi sal die onderwijsinge zijnder leeringhe opẽ
baer maken/ende hi sal in die wet des verbonts des
HEEREN glorieren/Vele sullen sine wijsheit to
gader louẽ/ende hy en sal inder eewicheit niet wt
ghewist werden/ Sijne ghedachtenisse en sal nyet
wech gaen/ende sinen name sal van geslachte tot
geslachten versocht werden. Die heydenen sullen
zijn wijsheit vertellen/ende dye gemeynte sal sinẽ C
lof vercondigen/ Ist dat sinen name blijft so sal hi
der meer dan duysent achter latẽ/eñ ist dat hi rust
so salt hem baten/Noch sal ic beraden werden dat
ict vercondighẽ/want als met raserie ben ick ver
uult/Ende in die stemmẽ seyt hy/Gheeft mi ghe
hoor/o ghi heylighe vrome kinderẽ/ ende als een
roose geplant op die ryuierẽ der waterẽ so maect
vrucht. Hebt rueke van soeticheit/als Liban? Bloeyt
ghi bloemẽ/als die lelie/geeft rueck/ eñ groenet

tot danckbaerheit ende prijst te gader dat liedeken/ende
gebenedijt den HEERE in sine wercken/ Gheeft
sinen name grootmakinge/ende belijdt hem in dye
stemme uwer lippen/ende in die liedekens der lippen/ende
harpen/ende aldus sult ghi segghen inder belidinghe
Gen.ii. d Alle die wercken des HEEREN zijn alte goet
Want in sine woorde stont dat water/als eenen steen
ps.cxlviii. hoope/ende in die redene zijns monts als in eenen wa
Deu.iiij b.vi ter eemere/want in sinen gebode wert versoenin
ge/ende in sijn salicheit en is gheen verminderinge
die wercken alles vleeschs sijn voor hem/ende daer
en is niet verborgen van sinen oogen Hi aenscou
wet van werelt tot werelt/ende sijn aenscouwen en
is niet verwonderlic/Ten is niet te seggen wat is
dat/oft wat is dit/want alle dingen sullen in haer
D der tijt gesocht werden/ Sijn gebenedidinghe sal
ouervloeyen als eenen stroom/ende ghelijc een dilu
uie die drooge aerde droncken maecte/alsoe sal sijn
gramscap die heidenen/die hem niet versocht en heb
ben beeruen/ Ghelijc hi die wateren in droocheit
heeft ghekeert ende die aerde is verdroocht/ende sine
E weghen/sijn met haren weghen belept/also sijn den
Ro.viij. sondaren aenstotingen in sine gramscap/Den goe
Ge.i.ij ic. den zijn die goede dingen gescapen van beginne/
also sijn den godlosen/goede ende quade dingen ghe
scapen/Dat beginne des noottorftigen dincs/des
leuens der menschen/is water viere/ende yser/soe
te melc/ende wittebroot/huenich ende wijndruyuen/ende
olie/ende cleedinge/Also dese gewerden den gheloo
uigen in goede/also sullen si den ongodliken ende son
daren in quaet werden gekeert. Daer sijn gheesten
die tot wraken ghescapen sijn/ende in haer hebben si
haer straffinge beuesticht. Ende inden tijt der volcyn
dinge/sullen si wt storten de cracht/ende den toorn des
F gheens diese gemaect heeft/si sullen stellen Vier ha
ghel honger ende doot/alle dese sijn tot wrake ghe
scapen/Tanden der beesten/ende scorpioenen/ende serpen
ten ende dat sweert wrekende die godlose tot vernielinge
G Si sullen weelschappen in sine geboden/ende opter
aerden sullen si inder noot bereyt werden/ende als hair
stonde ende tijt hier is/so en sullen si tbeuel des HE
REN niet ontgaen/Hier om ben ic van beginne ge
uesticht/ende ben beraden/ende ic hebbe gedacht dat ge
screuen achter te laten. Alle die wercken des HEE
REN zijn goet/ende alle werc sal in sijnder uren dienst
doen/Het en is niet te seggen dit is scalcker dan dat
Want alle dingen sullen tot haerder tijt mede geproeft
werden Ende nu looft tsamen ende ghebenedijt den na
me des HEEREN/in alle herten ende monde

Des menschen leuen is eenen strijdt ende oeffenin
ghe/Alle dingen sijn verganckelic/mer die trou
we ende waerheit bliuen inder eewicheit/Van giften
ende vrien delicheit der oprechter ende van ontrou
we der godlosen ¶ Dat .xl. Capittel

A Allen menschen is groote onledicheit
gescapen/ende een swaer iock op Adams
kinderen/ vanden dage des wtgancs/
van haers moeders lichaem/ totten da
ge der begrauinge in alle creaturen
moederen Want hair gedachten ende voornemen is/vre
se des herten/raden/ouerpeysinge/verlangen/den
dach des doots/vanden ghenen aen/die opten eeren
stoel sidt/tot den vernederden totter aerden ende assce
toe/Van dien ooc die side cleederen besighet/ende
draecht een croon/tot dien toe/die met rau linen laken
wert bedect/Gaserie/ zeloesheit/gerucht/ wanckel
baerheit/ende vreese der doot/volherdende gramscap
ende kiuinge/ende den slaep des nachts/op dat bedde
inder tijt der voedinghe/verandert sijn kennisse/
Weynich als niet in rusten/ende hem ontmoet eenen
schijn inden slape/recht als inden dage des arbeyts/
Hi is verstoort int gesichte sijns herten/als die ont
gaen is/inden dage des oorloochs/Inden dage sijn
der salicheits is hi opgestaen/ende verwonderende tot C
geender vreesen/van alle vleesch/vanden mensche
totten vee toe/ende op die sondaers seuenvoudich Tot
desen die doodt/bloet vergieten/twist/ende dat scerp
sweert/verdruckingen/honger/verderuinge/ende
straffinghe

Alle dese/sijn ouer die godlose gescapen/ende om
die/is die diluuie gesciet/Want alle dingen die van
der aerden sijn/die sullen weder totter aerden keeren
ende alle wateren sullen totter zee weder keeren/Alle
giften ende ongerechticheit sal werden af ghedaen/
mer trou ende waerheit sal inder eewicheit staen D
Der onrechtueerdiger goeden/sullen werden ver
droocht/als een riuiere/ende sullen doorluyden als
eenen grooten donderslach inden reghen

Ghelijc die gerechtige hem verblijt/als hi sijn
hant op doet/ also werden die ouertreders veretteret
ende onmachtich/als haer goet vermindert/ Der
godloser kinderen/en sullen haer tacken niet verme
nichfuldigen/ende onsuyuere wortelen/craken op die
toppen des harden steens. Ouer alle water is groen
heit/ende eer dat hoy aen den cant der ryuieren/sullen
si wtgepluct werden/ Gracie is gelijc dat paradijs/
inder benedictien ende dye ontfermherticheit blijft
inder eewichept/Dat leuen des wercmans die hem
seluen genoech is/sal versoet werden/ende daer in sul
di eenen schat vinden/Kinderen baren/ende een stadt
te timmeren/maect eenen hoogen name/ mer bouen
dese beyde/is te prisen een eerbaer vrouwe. Wijn
ende sanc verblijden dat herte/ende bouen dese beyde/is
die liefde der wijsheit/Die fluyten ende psalteren ma
ken een soete melodie/ende bouen dese beyde is een
soete tonghe. Dooghe sal gratie ende schoonheit be
gheeren/ ende bouen dese/ sijn groene ghesayde
vruchten.

Een vrient/ende een geselle die malcander trou
sijn/ende bouen beyde dese/is een wijf/wel eens sijn E
de met haren man/Broeders tot een behulp inder
tijt der trybulatien/ende bouen hen/sal die aelmoesse
verlossen/Gout ende siluer/vestende die voeten/ende
bouen beyde dese/is eenen wel behaghenden raet/
goet ende crachten/verheffen dat herte/ende bouen de
se/is des HEEREN vrese/In die vreese des HE
REN en is geen verminderinge/ende in hem en is
gheen hulpe te soecken/Des HEEREN vreese/ is
als een lustgaert der ghebenedijdinge/ende bouen al
le glorie hebbende hem bedect Mijn kint/alle den
tijt ws leuens en schiet v niet te bedelen/Want het
is beter te steruen/dan te rabauwen oft te bedelen
Een man die op een vreemde tafel siet/die en derct
niet op sijn eygen neeringe/ende also sijn spise te crij
ghen/Want hi voedt sijn siele met vreemde spisen/
Maer een beleeft ende wijs man/sal hem daer voor
wachten. In eens onbescaemden menscen mont
is die bedelarie soet/ende in sinen buyck sal een vier
bernen

Die doot is den godloosen een wter maten ver-
scrickelic dinc / mer den gelouighen die hoochste
vruecht de/ Van vloecken en̄ sweren der godlosen
Hoe edele en̄ goet dat enen goeden name si wat
rechte scaemte si. Dat. xli. Capittel

A O Doot hoe bitter is v ghedenckenisse/
den mensche die rust / en̄ troost soect
in sijn haue en̄ rijcdom / den man dye
niet en heeft dat hem becommert/ en̄
dient wel ghelucket in allen sinē sakē/
en̄ die noch oec spise mach ontfaē O doot hoe goet
is v oordeel/ den behoeuendē mensche/ en̄ die ghe-
mindert wert van crachtē/ en̄ gebreckende vā out
heit/ en̄ die van alle sorge heeft/ en̄ oec den vertwi
felden/ die de wijsheit verliest. En̄ wilt dat oordeel
der doot niet ontsien. Ghedenct welcke voor v ge
weest sijn/ en̄ welcke na v comē sullen/ dat oordeel
is vāden HEERE allen vleesche/ en̄ welcke v ouer
i.c comen sullen na den welbehagen des alderhooch
sten/ weder het thien/ oft hōdert/ oft duysent iaren
sijn / Want inder hellen en is gheen besculdinghe
des leuens.

Die kinderen der vereysinge/ werden kinderen
der sondaren/ en̄ bi den huisen der godloser conuer
serense. Die erfenisse der godloser kinderē sal ver-
gaen / en̄ met haren sade/ eenpaerlicheyt des lach-
ters. Vanden godlosen vader/ clagen die kinderē/
wāt om diē sijn si in lachter. Wee v ghi godlose ki
deren/ die de wet des alderhoochstē HEERE verlatē
B hebt. En̄ ist dat ghi geborē wert/ so sult ghi in ver-
maledidinge geboren werden / ist dat ghi sterft/ so
sal v deel in veruloeckinge sijn. Alle dinghē die vā
der aerden sijn / sullen weder totter aerdē gekeert
werden/ alsoe die godlose vander veruloeckinge in
die verderfenisse. Der menschen weeninghe is in
haren lichaem/ maer der godloser naem sal wt ge-
daen werden

Hebt sorge van eenen goeden name/ want diē
sal v meer bliuen/ dan duysent costelicke en̄ groote
rij scatten. Des goeden leuens is een getal van dagē/
maer eenen goedē name sal ewelijck bliuen. Mijn
kinderen onderhout die wijsheyt in vrede/ Want
verborghē wijsheyt/ en̄ eenē verborghē scat/ wat
nuttichevt is in beyden? Een mēsche die sijn sotheit
verbercht/ is beter/ dā een mēsche die sijn wysheyt
bedect. Maer nochtās wert weēr gekeert/ tot dien
dat wt minē monde gaet / Wāt het en is niet goet
dat hē/ een altijt scaēt/ en̄ alle dingen en welbehagē
allen menschen niet int geloue.

Scaēt v voor vader en̄ moeder / der hoerderiē/
D en̄ voor den vorstē en̄ machtigē / vander luegene/
En̄ voor den prince / ende voor den rechter vāder
misdaet/ En̄ voor die vergaderinghe/ en̄ voor dat
volc/ vā ongerechticheyt/ Voor den geselle en̄ vriēt
vandē ongelijcke/ En̄ voor dē gebueren / van dye
uerie/ Maer vāder waerheyt Gods en̄ sijns ver-
bonts en̄ scaemt v niet / Scaemt v metten ellēbo-
ge opt broot te liggen/ Scaemt v datmen v besiul-
dige int wtgeuen en̄ int ontfangē / scaemt v te swi
gen/ als ghi gegroet wert/ scaemt v die hoeren aen
te sien/ scaemt v dijn aensicht van uwen maech oft
vrient te keren/ En afkeert v aensicht niet vā uwē
naesten/ en̄ van dat deel wech te nemen/ ende niet
weder te keeren/ En̄ aensiet eens anders mās wijf
nyet/ en̄ en ondersoect sijn dienstmaert nyet/ noch

en staet aen haer bedde niet. Wacht v vanden vriē
den/ vandē redenē des verwijts/ en̄ als ghi gheeft
so en verwijt niet

Vaer datmen niet en behoort te schamen / wat
sorge ende anxte die kinderē den vaders aēdoen
Hoemen die dochteren op voeden sal/ Vā Gods
macht en̄ wijsheyt Dat. xlij. Capittel

En segt v redenē niet twemael/ en̄ dat A
ghi int heymelic gehoort hebt/ en opē
baert niet/ ende ghi sult warachtelijc
sonder bescaemtheyt sijn/ en̄ ghi sult
gratie vinden int aenschouwen alre
menschen / en̄ dat ghi in alle dese niet beschaemt en
wert/ en̄ en weest gheen verkieser der personē en̄ eze. xiiij
dat ghi so sōdicht/ En scaēt v niet des alderhooch Esaie. x
sten wet ende verbont/ ende vanden oordeele/ den Jere. xij
ongodlikē rechtueerdich te makē/ vandē woorde
der gesellen / ende der wādelers ouer dē wech / en̄
vander geuinghe der erfenisse der vrienden/ van-
der gelijcheyt der wagen/ en̄ gewichten/ vāder ver
crijginghe der veelre/ en̄ der luttelre/ ende vander
verderfeliker bedriegīnge / des vercopens en̄ der
coopliedē/ en̄ van vele castidender onderwisinghe
der kinderen / ende vanden alder quaetsten knech
ten een bebloede side. Ouer een scalc wijf / is goet
een teeken.

Daer veel handen sijn daer sluyt toe / en̄ so wat
dat ghi gheuen sult/ dat telt ende weghet/ ende be-
scrijft alle wtgheuen ende ontfaē. Van des ontsin-
nigen ende dwasens onderwisinge / en̄ vanden ou
dere/ die vanden iongelinghen geoordeelt werdē/
en̄ ghi sult ghelecrt sijn in allen/ en̄ prijselic int aen- B
schouwen alre mānen. Dye dochter des vaders is
sijn verborgen wakinge / ende sijn sorchfuldicheyt
die hi voor haer heeft / neemt sinen slaep wech / op
dat si niet misschien een ouerspeelderse/ in haer le-
uen en werde / en̄ met den man wonende hatelijck
werde/ op dat si niet eenich tijt ontreynicht en wer
de in haer maechdelichz / en̄ dat si in haers vaders
huys niet swaer geuonden en werde/ op dat si mis-
schien metten man wonende / niet ouer en trede/
oft ymmer onuruchtbaer werde/ ouer een oncuys-
sche dochter veuestiche die hoede/ op dat si v dē viā
dē niet in lachter en doe comen/ in achterclappinge
inder stadt/ en̄ verwerpinge des volcx.

En wilt alle menschē niet aenmerckē in die ge
daente / en̄ en wilt niet te midden onder dye wiuen
woonen/ Want vanden cleederen comt die motte
voort/ en̄ des mans ongerechticheyt vanden wiue
Want des mans ongerechticheyt is beter/ dan eē
weldoende wijf / en̄ dan een wijf beschamende in
lachter. Hier omme sal ic der wercken des HEE
REN gedachtich sijn/ en̄ sijn wercken die ic gesien C
hebbe / sal ick vercondighen / Inden woorden des
HEEREN sijn sine werckē Die verlichtēde son
ne heeft door alle dingen gesien/ en̄ vander glorieē
des HEEREN/ is alle sijn werck vol/ En dede dye
HEERE die heilighen niet vertellen alle sine won ps. xviij.
deren/ welcke die almachtige HEERE vast staēde/
in sijn glorie / vast gemaect heeft Alle dingen bliuē
in sijnder heerlicheyt. Hi heeft den afgront/ en̄ der
menschen herte ondersocht/ en̄ hy heeft haer loos-
heyt bekent

Wāt die HEERE bekēde alle kēnisse/ en̄ hi aen
sach die teeken der eewicheyt/ vootscappende dye

dinghen die voorbi sijn gegaen / ende die ouercomen
sullen/openbaerde die sporen der heymelicheden.
ec.xxiij. Hem en gaet geen gedacht vooorbi/ende gheen rede
iob.xlij. neen verberchtt haer van hem / hi heeft die groote
esa.xxix. daden sijnder wijsheyt verclaert/ die voor die wee=
D reltis/ende totter ewicheyt toe/Noch daer en is niet
toe geworpen/noch en sal niet werden gemindert/
ende hi en behoeft niemants raet. Hoe begeerlijc sijn
alle sine wercken/ende als een voncke aen te mercken
is/Alle dese dingen leuen/ende bliuen inder ewicheit
psal.viij ende in alle noot sijn hem alle dinghen ghehoorsaem
xlv.c.iij. Alle dingen sijn dubbelt/een tegen een/ende hi en de=
de.xxxij. der niet gebreken/hi sal eens yeghelicx goeden be=
uestighen. Ende wie sal versaet werden siende sine
heerlicheyt?

Van die schoonte ende vercieringe des hemels/
der sonnen/der manen/der sterren/ende ander werc
ken die God gescapen heeft/aenden welcken ons re
macht ende wijsheyt Gods geleert/ende met recht
te geloof t wort Dat.xliij.Capittel.

A DAt firmament der hoocheyt/is sijn
gen.i.ij. schoonheit/die ghedaente des hemels
in dat gesichte der glorien. Dye sonne
int aenschouwen/den dach vercondi=
gende inden wtgane/een wonderlijck
vat/des alderhoochsten werc/Inden middage ver
bernt si die aerde/ende wie soude int aenscouwen vaer
der hitten/hem moghen onthouden? Dye eenen hee
ten ouen bewaert/als hi heet is/driemael meer ver
niet die sonne opten berghen/wtblasende vierighe
raeyen / ende blinckende met haren radyen / verblint
si die oghen. Groot is die HERE/die se ghemaect
B heeft/ende in sinen beuele/doet hijse haestelijc lopen/
Ende die mane is in allen / in haerder tijt een tonin=
ge des tijts/ende een teken des tijts der werelt. Van=
der manen is datteken des hoochtideliken daechs
dat licht dat gemindert wert in die voleindinghe. Die
maent na haren name is wonderlijck wassende tot
haerder volheyt toe/Een vat der heyrlegers/inder
hoochten lichtende gloriooselic/inden firmamente des
hemels/die ghedaente des hemels/is die glorie der
sterren/ dye HERE verlichtende dye werelt inder
hoochten / In des heylighen woorden sullen si ten
oordeele staen/ende si en sullen niet ghebreken in ha=
ren wakinghen.
esaie.xli. Siet den boge/ende gebenedijt hem die dien ghe=
xliiij maect heeft/Hy is alte schoon in sijn schijnsele. Hy
omringde den hemel inden omganc sijnder heerlijc
heyt/die handen des alderhoochsten hebben hem ghe=
spannen. Mits sinen ghebode dede hi den snee hae
stelic comen/ende hi haeste wt te seynden die blixemen
sijns oordeels/ Daer om sijn die scatten open ghe=
daen/ende die wolcken sijn wt geulogen gelijc voghe
len/In sijn grootheyt heeft hi die wolcken gesterct
ende die hagelsteenen sijn gebroken. Die berghen sul=
len in sijn aenschouwen beweecht werden/ende in si=
nen wille soe waeyt dye suyden wint/Dye stemme
sijns donders/sloech dye aerde / dat onwedere des
noordens/ende die vergaderinge der winden/vielen
si neder gelijc eenen voghel afdoende om te sitten/
stroyt hi den snee/ende als eenen nederdalende sprinc
haen/is sijn nedercoemst. Dat oge sal dye schoonheyt
sijnder blinckender witheyt verwonderen/ende dat her
te sal verschricken ouer sinen slachregen / Hy sal vorst
opter aerden wtstorten/ als sout/ende alst veurosen is
so salt werden als distel toppen. Den couden noort
wint waeyde/ende vanden water vervroos cristalle
Hi sal op alle vergaderingen der wateren rusten
ende hi sal hem met wateren als met eenen pantsier cle
den/ Ende hi sal die bergen verslinden/ende hi sal dye woe
stine verbernen/ende hi sal dat groene wt doen / als een
viere/Die medecine alre dingen/is in die haestinge
des neuels/ende eenen ontmoetende dauwe/comende
C vander hitten/sal hem vrolic maken/ In sinen woorde
sweech de wint/ende met sinen ghepeyse sal hi den af=
gront versaechten/ Ende die HERE Iesus plantede
dien/Die ouer zee schepen/vertelleden haer perikulen
ende horende met onsen ooren/sullen wi verwonderen
Daer sijn ongehoorde ende wonderlike wercken/ver=
sceyden aerden der dieren ende der walvisschen/ende won
derliker creatueren / Door hem is dat eynde des we=
ges vast gemaect / ende in sinen woorde/sijn alle din=
gen tsamen geset.
Wi seggen vele dingen/ende wi en mogen niet ge=
noech geseggen / maer hi is die veruullinge van al=
len redenen alleen/In allen gloriërende/waer toe sullen
wi dueghen/ Want hi is almachtich ouer alle sine
wercken/De HERE is veruaerlijc ende seer groot/
D ende sijn mogentheyt is wonderlic/Maect groot den
HERE/ alsoo vele als ghi muecht/ende nochtans sal
hi v te groot sijn/ende sijn grootmakinge is wonder
lic/Den HERE gebenedijende/ verhoocht hem al
so vele als ghi vermuecht /want hi is meer der dan
alle v lof/Hem verhogende/wert veruult met crach=
te/En arbeyt niet/want ghy en sulles niet begripen
Wie salt sien/ende vertellen? ende wye sal hem groot ma=
ken / gelijck hi van beghinne heeft gheweest? Daer
sijn vele groter dingen verborgen dan dese / Want
wi hebben weynich sijnder wercken gesien/ Maer de
HERE heeft alle dingen ghemaect/ende die godlick
doen/heeft hy wijsheyt gegeuen.

Hier beghint een lof ende prijs der ouder va=
deren / door welcken God sijn macht ende wijsheyt
opter aerden bewesen heeft/der welcke sijn Ha=
noch / Noe/Abraham/Isaac/Jacob. Ca.xliiij.

A LAet ons die heerlike rijcke mannen lo
uen/ende onse ouders in haren geslachte
dye HERE heeft veel heerlike rijcke
wercken gewracht/sijn grootdadic
heyt is van ewicheyt/ Sy waren man
nen groot van crachten/ende verciert met hare voorsich=
ticheyt/heerscappende in hare mogentheden. Groot
scapende inden propheten/ die weerdicheyt der prophe=
tien/ende gebiedende den volcke in haerder tijt. Ende mits
ec.i. die crachte der voorsichticheit/ den lieden die als hey
lichste woorden vercondigende/In hare kinscheyt ver=
soeckende die maten des sancs/ende vertellende der scrif=
tueren liedekens/ Rijcke mensen inder cracht/neersti=
cheit der schoonheit hebbende/vreedmakende in haren huy
sen/Alle dese hebben glorie inden ghslachte haers
volcx vercregen/ende in haren dagen waren si in hooger fa
me/Die van dien geboren sijn/ hebben den naem haers voor=
B ger famen vlooren/ende daer sijnder daer geen gedachte=
nis af en is/si sijn vergaen als die niet en waren/ende si
sijn geworden als niet geboren/ende haer kinderen met
hem/Mer dese sijn dye lieuelike mannen/der welcker
ghrechticheyt nemmermeer vergheten en wert/
maer bi haer nacomelingen sal si bliuen/ ende met
haren sade blijft een goede erffenisse / ende dat saet
haerder neuen/dat blijft staende in dat verbonde.

Eñ haerder kinderen saet blijft om harent wille/
tot inder eewicheyt

Haer saet eñ haer glorie en sal nyet werden ver
laten. Haer lichamen zijn in vrede begrauen/eñ ha
ren name sal van ghesłachte tot geslachte leuē Die
volcken moeten haer wijsheit vertellen/eñ die ge=
meynte moet harē prijs vootschappē/Hanoch ve=
haechde Gode/eñ is ouer geuoert int paradijs op
dat hi den heydenen wijsheit gheue/Noach is een
volmaecte rechtueerdighe geuonden/eñ inder tijt
der gramscappen/is hi die versoeninghe gemaect/
Daer om es hi dat ouerblijfsel der aerdē gemaect/
als die diluuie geschiede/Dat eewich verbont der
werelt is bi hem geset/op dat alle vleesche/ midts
der diluuien/niet meer en soude moghē werdē wt
ghedaen.

A ✠ Abraham een groot vader van veel volcx/ eñ
sijns gelijc en is niet gheuonden inder heerlicheyt/
Die wet des alderhoochsten heeft hi onderhoudē/
eñ was inden verbonde met hem / In sijn vleesch
dede hi dat verbont staē/eñ hi is getrou geuonden
inder versoeckinghen als hi geproeft wert.

Daer om heeft hem God met eenen eedt ghe=
sworen/dat hi in sinen sade/alle volcken salich sou=
de maken/eñ hem vermeerderen/als dat stof der
aerden/eñ sijn saet verheffen/gelijc die sterren des
hemels/dat sijn saet ooc dat lant soude besitten/eñ
beeruen vander eender zee tot die ander/eñ vandē
B bloet tot dat eynde der aerdē/Eñ met Ysaac heeft
hi dit verbont geuesticht/om Abrahā sijns vaders
wille Ja ooc die genadige gedachtenis/eñ salicheit
alre menschē/eñ dat verbōt heeft hi met Ysaac be
ij uesticht/eñ heuet op dat hooft Jacobs doen rustē/
Eñ daer in heeft hi hem bekēt dat hy hē wel ende
rijckelic begaeft heeft/eñ heeft hem een erfenisse
gegeuen/eñ heeft sijn deel afgescheyden/eñ in twa
lef geslachten gedeylt/Hi heeft wt hem barmherti
ge mannen behoudē/dye genade hebbē geuonden
voor alle vleesch ✱

Vādē getrouvvē eñ vromē vorste Mose/vā Aa
rō sine broedere/eñ vādē stāme Leui/vyt dē vvel
kē dat priesterdō geborē vvert Vā die cieragie eñ
cleedinge des ouerste priesters/eñ ordinātie des
Papendoms eñ der offerhāde/Vander straffin=
ge Dathans/Abyrams/eñ Chore/ der opruerdos
oft muytmakers/Vāden vromē vorste Pinehas

¶ Dat.xlv.Capittel

MOses vā Gode eñ dē mēscē bemint/
wiens gedachtenisse in hooghē loue
staet/Hi maecte dien gelijc in der hey
ligen glorie/eñ hi maecte hē groot in
die vreese der viādē/eñ in sinē woor=
den dede hi grote wonderē/Hi maecte hē heerlic in
dē aēscouwē der coningē/eñ hi gaf hē beuel ouer
sinē volcke/eñ hi toonde hē sijn heerlicheit/ In sijn
geloue eñ saechtheit/maecte hi hem heylich/eñ hy
vercoos hē wt alle mēschē/Hi hoorde hē/eñ zijn stē
me/eñ hi leide hē in die wolckē/ Eñ hi gaf hē daer
die gebodē/eñ die wet des leuens/eñ der onderwi
singe Jacob sijn vbont te leerē/eñ Israel zijn ordelē
B Hi maecte Aaron sinē broeder hooch/eñ hē ge
lijck vanden geslachte Leui

Hi stelde hē een eewige verbont/eñ hi gaf hem
dat priesterscap des volcs/eñ hi maecte hē heerlic
in sconder cieragien/ Eñ die omgorde hē metten
gordele der gerechticheit eñ hi dede hē dat cleet der
eerē aen/eñ hi croonde hē in die vaten der duecht/
Gehaegelike schoenē/eñ neder cleederē/eñ een cleet
dat die schouderē bedect/sette hi hē/eñ hi omgorde
hē met vele gulde bellekēs rontsomme/om geluit
te geuē in sinē gāc/eñ te doē horē dat geluyt inden C
tēpel/den kinderē sijns volcs tot een gedachtenisse
Hi gaf hē dat heilige cleet eens wijs māns/die met
oordele eñ waerheit geciert was/ welc een gewe=
uen werc was/vā goutgeel side eñ scharlakē/gou=
de/eñ hyacinthe/eñ purpurē dat werck des conste
naers van gesponnē rosijn roode side/ met costeli=
ke peerlē/gefigureert in die viddinghe des gouts/
gegroeueert inde den wercken eens steēhouwers
tot een gedachtenisse na den getale der geslachten
Israels/Een voorhooft plate vā louteren goude/
was aen sijnder huyuē/eñ een crone op sinen mi=
ter wtgedruct met een tekē der heerlicheit/ eñ dye D
glorie der eerē/eñ dat werc der cracht/verciert wt
der begeertē der ogē/Alsodanige schoone dinghen
en hebbē voor hē niet geweest/ Geē vreēdelinc en
heeft die aengedaē/maer alleen sine sonen/eñ sine
neuen/alle den tijt door

Tweemael heeft hi dagelicx sinē brātoffer vol=
brocht/ Moses veruulde sijn hādē/eñ hi salfde hē exo.xxix
met heyligē olie/Het is hē tot enē eewigē verbon= Num.iij
de gemaect/eñ sinē sade als die dagē des hemels/
die priesterscap te bedienē/eñ lof te hebben/eñ sijn
volc goet te doē/eñ des HEEREN name/Hi heeft
hē vercorē vā allē leuēdē/Gode te offerē/offerhā=
de/wierooc/eñ goedē reucke/tot ghedachtenisse te
versoenē voor dat volc/Eñ hi gaf hem in sinē gebo
den macht/eñ in sinē verbonde/om Jacob die ghe
tuygenissen te leerē/eñ Israel een licht te gheuē in
sijnre wet/Want tegē hem stondē die somighe op/ deu.xvi.
eñ wt haet omringdēse hē inder woestinē die met
Dathan eñ Abiran warē/ende die vergaderinghe
Chore/inder grāscappen/Die HEERE God sach
dat/eñ het en behaechde hem niet/eñ si sijn veruult
in die duisterheit der gramschappē/Hi maecte dien
wonderē/eñ vernieldese in dye vlamme des viers
Eñ maecte Aaron eerlic eñ heerlic/eñ gaf hē erfe
nisse/eñ die eerste vruchtē des corēs d' aerdē/deel=
de hi hē/Hi bereyde sijn broot indē eersten tot sat=
heyt Wāt si sullē des HEEREN offerhandē eeten
die hi hē eñ sinē sade gaf Anders en hadde hi gheē E
erf/noch deel aenden lāde onder den volcke/Wāt
die HEERE selue is sijn deele eñ sijn erfenisse

Pinehas die sone Eleazari/die derde inder glo
rien hem nauolgēde inder vreesen des HEEREN
eñ te staen in die eerweerdicheit des volcs/ in goet
heit eñ blitscheit sijnder sielen/behaechde hi Gode
Israels/Daer omme stelde hi hem dat verbōt des
vreets/eñ enē prince der heyligen/eñ sijns volcs / Nu xxv
op dat die weerdicheit des priesterscaps hē/eñ sinen c.
sade si inder ewicheit/Eñ hi maecte dē coninc Da
uid dē sone Jesse vādē geslachte Juda/een verbōt
een erfenisse/hē eñ sinē sade/op dat hi wijsheyt in
onse herte soude geuē/sijn volc te oordeelen in ghe
rechticheit/eñ dat haer goedē niet afgedaē en soudē
werden/eñ hy maecte haer heerlicheyt eewich in
haren volcke

Van Josua den hooftman eñ sine eerlike feytē
Van sinen mede geselle Chaleb/Vandē richterē

ende ouersten in Israel tot Samuel toe/die eē ge
trou prophete was inden volcke Gods.

Dat.xlvi. Capittel

A J Osua de sone Nun/ Moses nacomer
nu.xxvij des propheten/ was sterc inden oorlo
Deu.iij. ge/ die groot was na sinen name / die
Josi alder grootste ter salicheit der wtuer=
corender Gods/ te verwinnen die te
gen opstaende vianden/ op dat hi die erfenisse Isra
els soude vercrigē/ Welcke heerlicheit hi vercreech
sijn handen ophessende/ ende te werpen sweerden
tegen die stadt/ Wie heeft voor hem also heerlijck
wederstaen/ Want hi die HEERE selue/ verslooch
die vianden/ Oft en is die sonne in zijnder grāscap
niet belet/ ende eenen dach is geworden als twee?
nu.viija Hi heeft den alderhoochsten aengheroepen/ mach
tich in te beuechten/ in allen siden/ ende de grote eñ
heyligē God hoorde hem/ in hagelstenen der alder
sterckster cracht. Hi maecte eenen storm teghen dat
viantlike volc/ eñ inden nederganck verdede hi dye
viādē/ Op dat die heidenen zijn mogentheit soudē be=
kēnē/ wāt het en is niet licht teghen God te vechten
ende hi volchde die machtige van achter rugghe.

Ende inden daghen Mosi/ dede hi/ ende Caleb
die sone Jephunne/ een vriendelic stuck/ die teghen
die vianden stonden/ ende dat volc van sonden be=
waerden/ ende die murmuratie der quaetheit stil=
den/ Ende si twee gestelde worden behouden/ van
den getale van seshondert duisent voetknechtē/ die
in te leiden tot die erfenisse/ totten lande daer melc
B ende huenich vloeyt/ Ende die HEERE gaf diē Ca
Ju.i leb sterckheit/ ende tot in die outheit bleef hem zijn
Nu.xiij. cracht/ op dat hi soude opgaen in een hoge plaetse
Deu.i der aerden/ ende zijn saet vercreech die erfenisse/ eñ
alle die kinderen Israels saghen/ dat het goet is dē
heiligē God gehoorsaem te zijn. Ende elcke vandē
rechters/ bisonder met haren name/ der welcker
herte niet gehoereert en hadde/ die niet afgekeert
en sijn vanden HEERE/ op dat haer memorie inde
ghedachtenisse si eñ haer benen groeyden van haer
der plaetsen/ eñ haren name blijft eewelijck.

C Samuel des HEEREN prophete/ bemint van
sinen HEERE God/ hi stelde eenen coninc/ eñ hi
salfde die princen in sinē volcke/ hi oordelde die ver
gaderinge in dye wet des HEEREN eñ hi sach Ja=
cobs Godt/ eñ in sijnder trouwē is hi een propheet
geproeft te wesen/ Eñ hi is in sinē woorden getrou
geuondē/ want hi sach den God des lichts/ Eñ hy
aenriep den almachtigen HEERE/ doē hem die viā
den rontsom benaut hadden/ als hi geoffert hadde
die suygende lammerē. Eñ die HEERE donderde
vandē hemel/ ende hi heeft sijn stēme doē horen in
grotē geluyde/ ende hi vernielde die princē der Ty=
riers/ ende alle die hertogē Philistijm/ Ende voor
den tijt des eynde sijns leuens/ ende der werelt/ gaf
hi getuygenisse int aenschouwen des HEEREN en
de des ghesalfdens/ Hi en ontfinc van geenen vlee
sche gelt/ noch niet totte gescoeyte toe/ eñ geē mēsch
en besculdichde hem. Ende hier na sliep hi/ ende hi
dedet den coninc bekennen/ eñ hi toonde hem dat
eynde zijns leuens/ ende hi verhief zijn stemme van
der aerden/ inder prophetien/ om des volcs sondē
wt te wissen.

Vanden prophete Nathan ende vē coninc David
Van sinen sone Salomon.

Dat.xlvij Capittel

N A desen so stont op Nathan die pro=
pheet/ in Dauids dagen eñ als smeer A
versceiden vanden vleesche/ also is Da
uid vandē kinderē Israels versceidē/
hi speelde mettē leeuwen als met lā=
meren/ eñ inden beyren/ dede hi gelijc indē lāmerē
der scapen/ En slooch hi in zijnder ioncheit den rue
se niet doot/ eñ nā den lachter wech vandē volcke/
In op te heffen zijn hant / worp hi den ouermoet Jer
Golie af in eenen steen der slinger en/ daer hi dē al=
machtigen God aenriep/ eñ hi gaf hem stercte in zij
der rechter hant/ enē stercken man wech te doē/ eñ
den hoorne zijns volcs te verhogē/ Also glorificeer
de hi hem in thien duysenden/ eñ loofde hem in die
lofseggeringe des HEEREN/ in dien dat hi hem dē
crone der glorien gaf/ Want hi vernielde die vian=
den aen alle siden eñ hi wtwortelde Philistijm die
wedersakers/ tot op den dach vā hedē / Hi wrecf B
haren hoorne te stucken/ tot inder eewicheit/ In al
len sinen wercken heeft hi den alderhoochsten ghe
looft/ ende eer toe gescreuen.

Hi loofde dē HEERE vā al zijnd hertē/ eñ hi be
minde hē/ die hem gemaect heeft/ eñ gaf hē macht
tegen den outaer/ eñ in harē geluyt maecte hi soetē
sanc/ Eñ op die hoge tiden/ heeft hi cieraet gheordi
neert/ totter voleindinge des leuens toe/ op dat si dē
naē des HEEREN soudē louē/ eñ si vroech Gods
heilicheit soudē verbreidē/ Die HEERE heeft zijn
sondē gesuyuert/ eñ heeft sinen hoorne verhoocht
inder eewicheit/ Eñ hi heeft hē dat verbōt des rijcs C
gegeuē/ eñ dē stoel ō glorie in Israel/ Na hē stōt op ij.re
eē wijs sone/ met name Salomō/ om diē worp hi
alle machticheit ō viandē neder/ Salomō regneer=
de indē dagē des vreedes/ dē welckē God alle vian
dē onderworp/ op dat hi eē huis in sinē name soude
stichtē/ eñ soude heilichdom bereidē inder eewicheit.

Also hi geleert was in zijnder ioncheit / Ende hi
is met wijsheit veruult als een riuiere/ ende zijn siele
ontdecte dat lant/ eñ hi heeft veruult die raetselen D
in gelijckenisse/ ende sinen name is verre tottē eylā
den vermaert/ ende hi wert bemint om zijns vreets
wille/ Die landē zijn verwondert/ in zijn liedekens
ende bispraken/ in zijn gelijckenissen eñ wtleggin=
gē/ eñ vandē name des HEEREN Gods/ wiens
toename is god Israels/ hi heeft gout vergadert
als latoen/ ende hi verghaderde dat siluer als loot.
Ende hi wert in ongeordineerde liefde ghenicht/
tot den wiuen/ ende hi wert van sinen eygen vlees=
sche verwonnen. Hi gaf een smette in zijnder glorien
ende hi ontheilichde zijn saet/ om grāscap in te bren
gen op sinen kinderen/ ende een leet na zijn bliscap/
op dat hi een in tween gedeelt soude maken/ eñ wt
Ephraim een ongetrou afuallich rijc worden

Maer God en sal zijn ontfermherticheit niet la= iij.re
ten/ ende hi en sal niet scorē noch wtwissen zijn werc
ken/ noch hi en sal die neuen zijns wtuercorenens
niet verliesen vandē stāme/ Eñ een saet dat van hem quā
ende hē lief hadde/ dat en heeft God niet heel verdaē
mer heeft noch een nacomelinck ende oor in Jacob
gegeuē/ ende wt Dauid eē wortel/ Ende Salomō
hadde eē eynde met sinē vaderē/ Ende hi liet na hē
achter vā sinē sade/ des volcx sotheit / ende enē dye
geē verstāt en had/ te wetē/ Roboā/ die dat volc midts

sinen raet afkeerde/eñ Jeroboā den sone Nabath/ die Israel dede sondigē/eñ gaf Ephraim dē wech te sondigē/dat haer sondē eñ misdaden te veel werden/dat si ten lestē wt dē lāde verdreuē werdē/Ja alle schalcheit heeft hi ghesocht/ tot dat dye wrake ouer haer quam.

Vandē propheet Elia/vandē duechdelikē coninc Ezechia/eñ dē propheet Esaia Ca.xlviij

A ENde die prophete Elias stont op als een vier/eñ sijn woordt berude als eē fackel / Die den hongher onder hen brocht/eñ die hē veruolgedē mz haer der nidicheit/sijn luttel ghewordeu/ Wāt si en mochtē die gebodendes HEREN nyet verdragē/Mits des HEREN woort/hielt hi dē hemel/eñ hi worp driemael dat viere der aerdē vā hē/Also is Elias heerlic gemaect in sinen wonder lichedē/Eñ wie mach hem beroemē zijns gelijc te sijn/Die indē woorde des HEREN Godts / den doodē weder dede comen vāder hellē/die de coningen neder werp totter verderfnisse/hi brack haer machtlichtelic/eñ die heerlike vā haren stoele Die in Zion dat oordeel hoorde/eñ in Horeb die oordelen der wrakē hi prophetecrt dē coninghē die boete/eñ maect die prophetē na hē. Hi is op genomen indē storm des viers/indē wagē der vieriger paerden/Die ingescreuē is indē oordeele der tiden/ die grāscap des HEREN te versaechten/des vaders herte te versoenē tottē sone/ eñ weder op te stellen Jacobs geslachte/Wel dien die v sagē / ende inder vriētscapē verciert/sijn/wāt wi leuē alleē dit leuen maer nae der dooten sal onsen name alsoodanich

B niet sijn

...cie ...t.ij. Elias die indē strom bedectis/eñ in Elizeo is sinen geest veruult/In sinē dagē en heeft hi dē princen niet ontsāē/eñ niemāt en verwan hē met machte/noch geē woorten ginck hē te bouē eñ sijn doode lichaē propheteerde/In sinē leuē maecte hi wōderē/eñ in sine doot wrachte hi wonderlichedē. In allē desen/en bewees dat volc geen beteringhe/eñ en ghinc niet af vā sine sonden/tot dat si van haren lāde verworpē sijn/eñ sijn verstroeyt in allē landē eñ daer is seer luttel volcx ouergebleuen/eñ eenen prince in Dauids huys/Sommige van hen/deden dat Gode behaechde/Maer die ander deden vele sonden

Ezechias bewaerde die stadt eñ leyde dat water te midden in die stadt/ende groef die rootse met

C yser / eñ timmerde eenen put aent water / In sine dagē ghinck Senacherib op/eñ seynde Rapsacen/ eñ hi hief sijn hāt op tegen hen/eñ stack sijn hāt wt in Zion/eñ hi is houeerdich ghewordē midts sijn macht/Doē sijn haer hertē eñ haer hādē beweecht eñ si haddē smerte/als barēde wiuen/Eñ si anriepen den outfermhertigē HERE/Eñ haer handē wtstreckēde/hieuen sise op/eñ die heylige HERE God hoorde haestelic haer stēme/ hi en gedachte haerder sondē niet/noch hi en gafse den viandē nz

D maer hi suuerdese door die hāt des heyligē propheten Esaye/hi werp die heyrlegbers der Assyriers ter neder/eñ die Engel des HEREN vernielde=se/Wāt Ezechias dede dat Gode behaechde/eñ hi ghinc sterckelic indē wech Dauids sijns vaders/den welckē hē beual Esaias die grote propheet/eñ ge trou in Gods aēschouwē. In sinē daghē ghinc dye sonne achterwaerts/eñ verlēgde den coninck sijn leuē/In grotē gheeste sach hi die laetste/eñ hi vertrooste de die roudragēde in Zion tot inder eewicheyt toe/hi thoōde toecomēde eñ heymelike dinghen/eerse ghesciedden

Vādē vromē coninc Josias eñ sine eerlike werkē/Hoe dat die stadt vā Jerusalē eñ alle dat volcke niet gebrocht sijn door die scalchz vādē āderē godlosen coningē/Van Jeremia Ezechiel eñ dē nauolgēdē prophetē. Van zerubabel ende Jesu / Jocedechs sone/van Nehemia/Enoch Joseph/ Sem Seth/eñ Adam Dat.xlix.Capittel

IOsias gedachtenisse is gelijc als een A
werc des apotekers/die seer costelic= iiij.reg.
lier eñ welriecken der dinghē tsamen xxij
menget. Sijn gedachtenisse sal in allē mōdē werdē versoet als honich/ eñ als soeten sanc in die weertschappen des wijns / Hi was gesticrt vā God ter boetē des volcx/eñ hi dede wech die vereysingē der godloser Eñ hi stierde sijn herte tottē HERE/eñ indē dagē der sonden/ stercte hi die goddienstichcit/Alle coningē / behaluē Dauid/Ezechiā/eñ Josiam/hebbē sonde gedaen/ Wāt die coningē Juda/hebbē des alderhoochsten wet verlatē/eñ si hebben Godts vreese versmaet. Want si hebbē haer rijc dē anderē gegeuē/eñ haer glorie vreēden geborenē volcke/si aēstakē die wtuercoren stadt der heilichcit/eñ si maecten sijn wegen woest in Jeremias handē/wāt si hādeldē hem qualic die vā sī moeders buyck een prophete gebeylicht wert/om te keerē/wt te treckē/eñ te verdoē/ B
eñ weder te timmerē eñ te vernieuwen

Ezechiel die dat aenschouwen der glorien sach welcke hi hē thoōde indē wagē Cherubim/Want hi gedachte der viandē indē regē/den gheenen wel te doē die rechte wegē thoōdē/Eñ der twelf prophetē beenē/groeydē vā haerder plaetsen/Wāt si stercte Jacob/eñ si verlosten hē in dat geloue haerder cracht.

Hoe sullē wi Zorobabel grotelic ghenoech ghe
prijsen/wāt hi is oock als een tekē eñ seghel/ in dye i.esd.iij. &
rechte hāt Israels/Eñ Jesum dē sone Jozedechs/ iij.esd.iiij
die in harē dadē het huys stichtē/eñ verhoochdē dē A
tēpel/die den HERE heilich was/bereyt ter eewiger glorie/Ende Nehemias is in die gedachtenisse veels tijts/die ons oprechte die om geworpē muerē/eñ dede die poortē/eñ die slotē staē/die onse husen oprechte/Niemāt en is geborē opter aerdē/gelijc als Enoch/wāt hi is oec op genomē vāder aerden/Eñ Joseph die een mēsche geborē is/eē prin
ce der broederē/een vastichz des volcs/een regeer Heb.xi.
der der broederē/een vastmakinge des volcx/ende sijn beenē sijn besocht/eñ si propeteerden nae dye
doot Seth eñ Sem hebbē glorie bi die mēschē ver ge.i.ij.ix
cregē/eñ bouē alle dierē Adam in sinē oorspronc

Lof ende prijs Simons des soens Onie
Dat.l.Capittel.

SImon Onias sone/die grote priester A
die dat huys in sinē leuen onderstette de/eñ in sinē dagē sterctē hi dē tēpel/ Die hoocheit des tēpels is oec vā hē gesticht/die dubbele timmeringe/eñ die hoge wādē des tēpels/In sinē daghē verulceyden die puttē der waterē/eñ wordē veruult bouen

maken/Die sijn volc besorchde/ eñ verlostese vāder verderffenisse. Die sijn stat bewaerde/ eñ datse niet belegē en wert/ Die vermocht die stadt te wijdene die glorie vercreech in des volcx wandelinge/ eñ hy wijdede den ingāc des huys eñ des vrijthoofs/ Gelijc die morgen sterre/ uit midden des neuels/ eñ als een volle mane in haren dagē lichtet. Ende als een blinckende sonne/ also blincte hi indē tēpel Gods/ Als die blinckende boge/ onder die wolckē der glorien eñ als een roosbloeme/ indē meydagē/ eñ ghelijc die lelien die inden doorganc des waters sijn/ eñ als wel rieckende wierooc indē dagen des somers. Als blinckende vier/ eñ als wieroor bernēde inden viere/ Als eē dicht gulden vat verciert met alderhande costelike gesteente/ Als een wtspruytende olive eñ eenē cypressenboō/ hē in die hoocheyt verheffende

B In dien dat hi dat cleet der glorien ontfinc/ eñ gecleet wert in volmaectheit der duecht/ inden opgāc des heyligen outaers/ so gaf hi glorie/ dat ghewaet der heylicheyt/ Maer in te ontfaen die deelē vander priesters hant/ eñ hi staēde neffens den outaer. Ontrent hē was dien rinc der broeders/ eñ als die plantinge des cederbooms inden berch Libanon/ alsoe stonden si om hē als palmtackē/ eñ alle die kinderē Aaron in haer eerlike eeragie.

Maer die offerhādē des HEEREN was in harē handen/ voor alle die vergaderinge Israels/ eñ bedienēde die voleyndinge optē outaer/ om te meerderē des hogē coninex offerhande/ stac hy sijn hant voort in dat dāc offer/ eñ schincte vādē wijndruyuē bloede/ hi wtstortede in dz fundamēt des outaers enen goedē ruec/ den alderhoochsten prince.

C Doē riepē die kinderen Aaron wt/ eñ si bliesen in dē geslegenen basuynē/ eñ si dedē een groote stemme horen/ tot gedachtenisse voor God/ Doen verscricte allet volc te gader/ eñ si vielē op haer aēsicht ter aerdē/ dē HEERE harē God te aēbeden/ eñ gebeden te geuen/ den almachtigen hooghen God/ Ende si vermeerderende singhende met haeren stemmen/ ende in dat groote huys is een gheluyt vol soeticheyts gemaect/ Eñ dat volc badt den hogen HEERE indē gebede/ tot dat die eere des HEEREN was volbracht/ eñ si volmaectē haer offerānden. Doē nedercomēde stac hi sijn hādē wt tot alle die vergaderinge der kinderē Israels/ Gode glorie te geuen van haeren lippen/ eñ in sinen name tē

D glorieren.

Eñ hi dede ander werf sijn gebet/ willende toonen die dācsegginge Gods/ te weten also/ Ghi alle segt lof eñ dāc den HEERE onsen God/ die groote dingē in allet lāt heeft gedaen/ die onse dagen van onser moeder buyc verheuē heeft/ eñ heeft met ons na sijn ontfermherticheyt gedaen/ hi geue ons vrolicheyt des hertē/ eñ vrede te werdē in onsen dagē in Israel/ Ten ewigē dagen Israel te gelouē/ dat Gods ontfermherticheyt met ons is dat hi ons verlosse ter bequamer tijt. Mijn siele hatet twee volkē/ maer dat derde en is geen volc dat ic hate/ Die

D sittēde inden berch Samarie eñ Philistijm/ eñ dat sotte volc dat in Sichimis woont.

Ic Jesus een sone Sirach Eleazari vā Hierusalē/ heb dese leringe der wijsheyt/ eñ des verstants/ in desen boec gescreuē/ eñ die wijsheyt wt mijnder hertē gestort/ Wel diē die in desen goeden ōgaet/ eñ diese in sijnder herten set/ sal altoos wijs sijn/ Ist dat hi dese dingen doet/ so sal hi tot allen dingē sterc sijn/ want dat licht des HEEREN is sinē voetstap

Dat gebet Jesu Sirachs sone

Die wijsheyt roept den onverstandigē tot haer

Dat.li. Capittel

Ic sal v belidē HEERE coninc/ ende ic sal v tsamē louē God mijnē salichmaker. Ic sal uwen name beliden/ Wāt ghi sijt mi een hulper/ ende eē bescherme gewordē/ eñ ghi verlostede mijn lichaē vander verderffenisse/ vādē stricke der verraderscher tongē/ ende vādē lippē werckēde luegenē eñ ghi sijt mi een hulper geworden/ tegen dye gene die mi omcingeldē. Eñ ghi hebt mi verlost na die menichfuldicheit der ontfermherticheyt ws naēs/ Vādē brullēdē die vereyt warē om mi te verslindē/ eñ vā den hādē der geēre die mijn siele sochtē/ Eñ vādē poortē der tribulatiē/ die mi omuaen haddē/ eñ uit middē des viers en bē ic niet verbernt/ Vander diepten der hellē/ eñ vander besmetter tōgen/ eñ vandē woordē der luegenē/ vādē ongerechtigē coninc/ eñ van die onrechtuaerdige tonge hebdi mi bescermt.

Mijn siele sal den HEERE louen totter doot toe/ B
wāt mijn leuen was wakēde nederwaerts ter hellē/ Si hebbē mi vā allen siden omringt/ eñ daer en was niemāt die mi mochte helpē/ Ic was siēde tot ter mēscē hulpe/ eñ siet/ si en was niet/ O HEERE doe gedacht ic uwer ontfermherticheyt/ eñ uwer medewerckingen/ die van beginne sijn/ want HEERE ghi verlost die ghene dye v ontbeyden/ eñ verlostse vander heydenen handen.

✠ Ic heb mijn gebet vander aerden op laten gaē/ eñ ic heb die doot met woordē afgebedē/ Ic aēriep den HEERE minē vader/ dat hy mi niet sonder hulpe en soude verlatē/ indē dage der tribulatien eñ in dē tijt der houeerdiger/ Ic sal uwen name gestadelic louen/ eñ ic sal diē mede louē inder belidinge/ eñ mijn gebet is verhoort/ Eñ ghi verloste mi vander ongerechtiger tijt/ Daer om sal ic beliden/ eñ ic sal v lof seggen/ eñ ic sal des HEEREN name groot maken/ Als ic noch ionc was/ eñ eer ic verdwaelde/ so C
socht ic opēbaerlic wijsheyt in minen gebede/ Daer om quā ic voor dē tēpel/ eñ sochtse tottē laetstē toe Doē bloeydese mi/ gelijc eē vroech ripēde druue. ✠

Mijn herte verblide in haer eñ minen voet wandelde eenen rechten wech/ van mijnder ionckheit ondersocht icse/ ic buychde mijn oore een weynich/ eñ ic ontfincse/ Ic heb in mi seluen vele wijsheyts ghevonden/ eñ ic ginc daer seer in voort/ Die mi wijsheyt geeft/ dien sal ic eere geuen/ Want ick ben beraden dat icse doen soude/ ic hebbe tgoet ernstelijc geminnt eñ ic en sal nyet bescaemt werden.

Mijn siele heeft daer inne ghewoistelt/ ende in haer te doen/ ben ick vast ghemaect/ Ick stac mijn handen wt int hooge/ ende mijn onwetentheyt bekende ic/ ende si verlichtede mijn onwetenheden/ Ic stierde mijn siele tot haerwaert/ ende in reynicheyt vantic se/ Van beghin aen/ heb ick mijn herte met haer becommert.

Daer om en sal ic niet gelaten werdē/ Minē buyc D
is gestoort/ haer soeckēde/ Daer om sal ic eē goede besittinge verigē/ Wāt die HEERE heeft mi die tōge gegeuē tot minen loue/ eñ mz haer sal ic hē louē

Coemt tot mi ghi ongeleerde/ ende vergadert v in dat huys der ondwisinge

Wat vertoeft ghi noch/ende wat segt ghi in desen? V sielen dorsten antelijken seere/ Ic dede minē mont open/ende sprac/Coemt ende coopt v wijsheit sonder siluer/ende worpt uwen hals ondr haer ioc/ende v siele ontfange wijsheit. Want si is na bi ende laet haer vinden. Siet met uwen oghen / dat ic een weynich gearbeyt hebbe/ ende ick hebbe mi vele rusten geuondē/ Ontfanct die wijsheit/ so sult ghi veel siluers ende ghouts besitten/ V siele verblide in zijn ontfermherticheit/ en de en scaemt v zijns loofs niet werct zijn werc in tijts/ ende hi sal v uwen loon geuen in zijnder tijt.

Hier eyndet dat boec Ecclesiasticus

Hier begint Salomons ghebet

Ende Salomon buychde zijn knien in die tegenwoordicheit der geheelder gemeintē Israels/ende hi hief zijn hāden op totten hemel/ Ende seyde O HERE God Israel/daer en is geen God wes ghelijck/inden hemel bouē/ noch inder aerden benedē/ghi die daer hout v verbont/eñ v ontfermherticheyt dinē knechtē / die voor v wandelē in geheelē hertē/ Ghi die Dauid minen vad uwē knechte hebt ghehoudē/al het gene dz ghi hē gesprokē hebt/eñ hebt gesprokē in uwē monde ende in uwer hant hebt ghijt veruult/alst nv desen dach blijct/ Eñ nv O HERE God Israels/hout uwen knechte Dauid minē vader/dat ghi hem gesprokē hebt/seggēde/ V en sal genen man gebrekē voor minē aēsichte/sittēde indē throone Israels/ Maer nochtans/ist dat v kinderen mijn wet bewarē/eñ in minen gebodē wādelen/gelijc ghi voor mi gewādelt hebt/ Eñ nv O HERE God Israels/laet dijn woort warachtich werdē dat ghi uwē knechte Dauid hebt ghesproken.

Want ist dat God warachtelic mettē menschē opter aerdē heeft gewādelt/ Ist dat den hemel/ eñ der hemelē hemelē/ v niet genoech en sijn/ hoe vele meer dit huys dat ic ghetimmert hebbe? Maer siet totte gebede wes knechts/eñ tot sijn smeeckinghe/ dat ghi O HERE mijn God/ verhoort dat lof eñ gebet /dat v knecht heden voor v doet/eñ v oogen moeten dach eñ nacht ouer dit huys sijn/bouen die plaetse/daer ghi af ghesept hebt/ Minen naem sal daer sijn/wilt horen dat ghebet/dat dijn knecht in deser plaetsen doet/ Eñ wilt inden hemel verhooren/dat smeekē dijns knechts/eñ dijns volcx Israhels/dwelc si hier doen sullen/ in dese stede dijnre woningē/eñ als ghijt hoort/genadich wilt sijn. &c

Hyer beghint dat .xiij. Capit. Daniels. welck

niet int Ebreeusch maer in Theodotionis ouersettinghe staet.

Die historie van Susanna ende Joakim haren mā/ Ende vādē twee priesterē oft ouders die mz haer begeerdē te sondighē/ende sijn van Daniele den prophete ter doot verwesen.

Dat .xiij. Capittel

Daer woonde een man te Babilonie/ ende hiet Joachim/ende hi nā eē huisvrouwe/gheheeten Susanna/ Hilkie dochter/die wter matē schoon was/ ende God vreesende/ Eñ wāt haer ouders gerechtich warē/so onderwesen si haer dochter na Moyses wet/ Ende Joachim haer mā was seer rijc/ende hadde enē bogaert bi zijn huys /eñ dye Jodē vgaderden tot hē/ om dat hi die eerlicste van allen was/ende in dië iare sijn twee oude rechters gestelt/vā welckē de HERE gesprokē heeft. Alle boeuerie die in Babilonie is gecomē/ is wt die ouders/dat is vāden rechterē wtgeghaē/dye dat volc schenē te regerē / Dese quamē dicwils tottē huyse Joachim eñ alle die wat int gerechte te doē haddē quamen tot desen. A

Alst volc smiddaechs weder keerde/so ginc Susanna in/ende wādelde in haers mans hof/ Eñ dye Oudē sagēse dagelicx ingaē eñ wādelē/ende si ontstaken in haerder begeerlicheit. B

Ende si keerdē harē sin auerecht eñ si neychdē haer ogen af/ dat si den hemel niet sien en souden/ noch dat si der rechtueerdiger oordelē niet gedencken souden. Wāt si warē beide met haerder minnen gewōt/ noch si en gauē malcāderē haren noot niet te kēnē / Wāt si scaēdē hen haer begeerlicheyt malcāderē te kennen te geuē / willēde bislapē met haer/ Ende si namē dagelicx hoede / om haer te siē Ende deē seyde tottē anderē. Laet ons thuys gaen wāt het is maeltijt. Ende wtgaende/schieden si vā malcanderen

Ende als si weder warē gekeert/quamē si te gader/ende die sake vā malcāderē ōdervragēde/ belēdē si haer begeerlicheit/ Ende doē int gemeyn/stelden si den tijt/ wanner si Susannam alleen mochten vinden.

Maer het geschiede/als si enen bequamē dach waer namē / so ghinc Susanna gelijc si gewoonlic was/ spacerē/ende niemāt met haer/dā twe ionge maechdē/ eñ wilde gewasschē werdē indē bogaert wāt het was heet/ende daer en was niemāt/dā die twee Ouders die hen seluē daer heymelijc verborgen haddē/ende aēscouwende haer. Aldus seyde si dē meyskēs Brēgt mi olie ende Melissa water/ eñ sluyt die duerē des boegaerts/dat ic gewasschē werde/ Eñ si dedē gelijc si gebodē hadde/ eñ si slotē die duerē des bogaerts/ eñ si gingē achter wt/ om die dingē te halē/die si gehcetē hadde Ende Susanna en wiste niet/dat die Ouderen daer binnē verborghen waren. C

Als die meyskēs wt warē gegaē / so stōden dye twee Ouderē op/eñ liepē tot haer eñ seydē. Siet/ die duerē des bogaerts sijn gheslotē/ eñ niemāt en siet ons / eñ wi hebbē eenen lust tot v daer om consenteert ons / eñ vermenget v met ons Ist dat ghi D

niet en wilt/so sullē wi getuygenisse teghē v seggē als datter een ionc geselle met v heeft geweest/eñ dat ghi die meyskēs om dier sakē wille/vā v sont/ Susanna versuchtede/eñ sprac/O wee des aencts die mi omuāgē heeft/Wāt ist dat ic dat doe/so gewort mi die doot/maer ist dat icx niet en doe/so en sal ic v hādē niet ontvluchtē. Mer het is mi beter/ sonder dat werc in uwē hādē te vallē/ dā te sondigē int aēscouwē des HEEREN. Eñ Susanna riep wt met luyder stēmē/ Maer die Oudē riepē oock wt tegē haer/ Eñ deene liep totter dueren des bogaerts/ eñ dedese opē. Hier om/als die knapē des huys dat geroep hoordē indē bogaert/so braken si ter achter dorē in/dat si soudē sien/wat het ware/ Maer na dat de Ouden gesprokē hebbē/so scaemdens hen die knechtē met allē seer/wāt noyt sodanigen reden van Susanna geseyt en was.

Het is beter sterven dā ouer spel doē

Eñ het is den dach vā morgē geworde/ Eñ allt volc tot Joachim harē mā quā/so quamē die twee Ouders ooc/vol met ongerechtige gepeysen/tegē Susanna/dat sise dodē souden/ Eñ si seyden voor tvolc/ Seynt tot Susannam Hilkie dochter/Joachims huysvrouwe. Ende terstont seynden si nae haer/Eñ si quā mz harē vader/eñ moeder/eñ kinderē/ eñ niet alle harē magen/ Susanna was seer teeder/ende scoon vā aēsichte/Maer die scalckē bevadē/datmē haer den doec vādē hoofde doē soude wāt si was bedect/op dat si immer ten minstē also versaet mochtē wordē/vā haerder scoonheit/Hier om weendē haer magen/eñ alle diese kenden.

C Die twee Ouders opstaende/te midden onder tvolc/ so leydē si haer hādē op dat hooft vā Susanna/Die welcke weenēde/tē hemelwaert sach/wāt haer herte had vetrouwē indē HEERE/Eñ dye Ouders seydē Als wi alleē inden bogaert wandelden/so is dese met twee meyskēs ingeghaē/ende si sloot die duerē des bogaerts/eñ si seynde die meyskens haestelic vā haer wech/Ende tot haer quā eē iongelinc/die verborgē was/eñ sliep met haer Eñ als wi indē hoec des bogaerts warē/ siēde die boverie/liepē wi tot hen/eñ wi saghē dat si te samē vmengt worden.

Eñ wi en constē dien niet gegripē/wāt hi sterccker was dā wi/ende hi brac die duere op eñ sprang wt/Maer als wi dese gegrepē haddē/vraechdē wy haer wie dese iongelinck was/eñ si en wildes ons niet te kēnen geuē. Vā deser sakē sijn wi getuygē/ Die menichte geloofde hen als Oudē eñ rechters des volcx/eñ si vdoēde Susannā totter doot/Susanna riep wt/met luyder stēmē/eñ seide. O ewige God/die eē bekēnaer der verborghēthedē sijt/ die alle dingē weet/eer si geschiedē/ghi weet dat si een valsch getuych tegē mi ghegeuē hebbē/ eñ siet ic moet steruē/hoe wel ic geē deser dingē gedaē en hebbe/die dese valschelic tegē my versiert hebben. God verhoorde haer ghebet.

D Eñ als si ter doot waert geleyt wert/so verwecte die HEERE den heiligē geest des ionghē kints/ wiēs naē was Daniel/ Eñ hi riep met luyder stēmen/Ic ben reyn vā deser bloet/ Eñ alle tvolc tot hem ghekeert/seyde Wat is dese redē/welcke ghy ghesproken hebt? Daniel stelde hē middē onder haer liedē/eñ sprac. Sijt ghi kinderē Israels soe dwaes niet oordeelēde noch bekēnende dat warachtich is ghi hebt verdoēt die dochter Israels/keert weder ten gerechte/wāt si hebbē een valsche getuygenisse teghen haer ghesproken

Aldus keerde dat volc weder om met haesten/ eñ die Ouders seidē hē. Coēt eñ sidt int middel vā ons/eñ geuet ons te kēnē/wāt God heeft v die eere der outheit gegeuē. Ende Daniel seyde tot hen Sceit dese twee van malcāderē/eñ ick salse onderscceidēde oordelē/Aldus als si ghesceiden warē deē vandē anderē/so riep hi een van dien/ eñ seide tot hē. O du groote scalc/nv sijn v sondē om gecomē/ die ghi langhe tijt geplegē hebt/oordelēde onrechtuaerdige oordelē/die ontsculdige verdruckēde/eñ die schuldige vrylatēde/hoe wel die HEERE seyt/ Den ontsculdigē eñ rechtueerdigē en sult ghi niet dodē. Nv dan ist dat ghise ghesien hebt/segt onder welken boom/dat ghise gesien hebt tsamē spreken de? Hi seyde/onder den Moerbesien boom/Daniel seyde/te recht hebt ghi in v hooft gelogē/wāt siet/ die Engel Gods/heeft dat vonnisse vā hē ontfaē/ eñ sal v te midden van een sniden

Ext pro.

Eñ dien wech gedaē sijnde/hiet hi den anderē comen/eñ seide hem Canaans saet/eñ niet Juda/ die schoone gedaente heeft v bedroghē/eñ die bose begeerlicheit/heeft v hert omghekeert/ Also hebt ghi mettē dochterē Israels voormaels omgegaen die cōsenteerdē v/wāt si v vreesdē/Mer die dochter Juda en heeft v boosheit niet ghedoocht. Nv segt mi dan/onder welcken boō hebt ghise beclipt/ te samen sprekende? Hi seyde/onder den Granaet appel boom. Maer Daniel seide hē. Ghi hebt ooc te recht in v hooft gelogē/wāt die Engel des HEEREN vertoeft/hebbēde tswaert dat hi v te middē van een houwe/eñ v beyden doode

G

Hier om so riep alle die vergaderinge wt/ met luyder stēmē/eñ gebenedidē God/die behout die ghene die in hē hopen. Eñ stondē tsamē op teghen die twee ouders/want Daniel hadse wt haren eygen mondē verwonnē/dat si een valsche getuygenisse haddē geseyt. Eñ si dedē hen/ gelijc si qualick haddē gedaē tegē harē nacstē/op dat si na die wet Mosi soudē doē/ eñ si dodense. Eñ dat onschuldige bloet wert verlost in dien daghe. *

De.v. le.xx. Pro.r

Hilkias/eñ sijn huysvrouwe loofdē God voor haer dochter Susanna/met Joachim haren man/ eñ met allen den maghen/om dat in haer geen oneerlicheit ghevondē en ware/Eñ Daniel is groot geworden int aenschouwē des volcx/van dien daghe/eñ voort ane. Ende die coninc Astiages is tot sinē vaderen geset/eñ Cyrus die Perser/ontfinck sijn rijck

¶ Die historie vandē beelde te Babilonien Beel genoemt/welckē daniel die prophete brack/ende ooc dē draeck doode/waer omme hi inden cuyle voor dē leeuwen gheworpē wort/daer hē nae ses dagen als hem hongerde/ van Habacuck teten gebracht wert

Dat.xiiii. Capittel

Daniel was des coninex ghast/eñ gheeert bouē alle sijn vriendē. Eñ bi die Babiloniers was eenē afgod geheeten Beel/eñ aē hē werdē alle dage te cost ghelcyt/tweelf maten bloemen/ ende veertich schapē eñ ses grote cruyckien wijns Die coninc selue diēde desen beelde/eñ hi ginc alle

A

Ele ... te is o... trent... mudd...

dagen hē aenbidde/met Daniel aenbat sinen God
Ēn die coninc seyde hē/waeromme en aenbidt ghi
Beel niet? hi antwoorde ēn seyde tot hē. Wāt ic en
aenbidde geene afgoden met handē gemaect/mer
dē leuenden God/die welcke hemele ēn aerde ghe
schapen heeft/ēn heeft macht ouer alle vleesch.
Doen seide die coninc tot hem/en dunct v niet dat
Beel een leuēde God is? oft en siet ghi niz hoe veel
dat hi dagelicx etet ēn drincket? Ēn Daniel seyde al
lachēde/O coninc en doolt niet/Wāt dese is binnē
slijckich/ēn vā buyten eerensch of metaelsch/noch
hi en etet niet/tot eenigher tijt.
B Ēn die coninc wert grā/ēn riep alle die priesters
tot hē/ēn hi seyde hen het en si dat ghi misegghet/
wie dese is/die desen cost etet/soe sult ghi steruen/
mer ist dat ghi toont dat Beel alle dese dingē etet/
so sal Daniel steruē/wāt hi heeft in Beel geblasphe
meert/Ēn Daniel seyde dē coninc. Het gesciede also
na uwē woorde/Die priesters Beel waren tseuen
tich wtgenomē dye huysurouwē/ēn die kinderen.
Ēn dye coninc quā met Daniel in Beels tempel
ēn die priesters seyden Siet wi sullen buytē gaē ēn
heer coninc/sedt ghi die spise/ēn scect den wijn/ēn
sluytet die duere/ēn segeltse met uwē rinck/ēn eest
dattet niet al van Beel geten en is des smorghens
als ghi daer coemt/so sullen wi steruen/oft Daniel
die tegē ons gelogē heeft/si betroudē/wāt si haddē
onder die tafel eenē verborgenē inganc gemaect/ēn
door dien gingen si altoos in/ēn verslonden dat.
Aldus ist geschiet/na dien dat si wtgegaē waren
ēn die coninc settede spijse voor Beel/soo ghebood
Daniel sinē knapē/ēn si brochtē asschē/ēn hi siftese
ouer alle den tēpel/voor dē coninc/ēn si gingen wt
ēn sloten dye duere/ēn segeldense met des coninct
rinc/ēn si gingen wech/maer die priesteren gingen
daer snachs inne/na haer oude gewoonte ēn hare
huysurouwen/ēn hare kinderen/ēn si atent ēn dronc
kent/altemale.
Die coninc stont smorgens vroech op/ēn Daniel
met hē/ēn dye coninc seyde. Daniel en zijn die sege=
C len niet gants/ēn geheel? hi antwoorde/ia here co=
ninc/si zijn gants/ēn geheel/Ēn ter stont als hi die
duere op gedaē had/sach die coninc dye tafel aē/ēn
riep wt/met luider stēmen/o Beel ghi sijt groot ēn
bi v en is geen bedroch Ēn Daniel lachte/ēn hielt
den coninc/dat hi niet binnen en soude gaē/ēn seide
Siet dat plaueysel/aenmerct wiēs voetstappē dat
tet zijn. Ēn die conīc seide/ic sie voetstappē der mā
nen/ēn wijuen/ēn ionger kinderen/ēn die coninck
wert grā/doē greep die conīc die priesters/ēn hair
huisurouwen/ēn hare kinderen/ēn si toondē hē die
verborgē sluypduerkens/door welcke si in gingē/ēn
verteerden tgene dat op die tafel was. Hier om soe
doodese die coninck/ēn hy leuerde Beel in Danielis
macht/die hem ēn sinen tempel om worp.
Ēn in die plaetse was eenen groten draec/ēn die
Babiloniers dieēden hē. Ēn die coninc seide tot Da
niel/Segt ghi ooc dat desen metalen oft coperē is?
Siet hi leeft/hi eet ende drinct/Daer om en moecht
ghi niet seggē/dat hi geen leuende Godt en is/hier
om aēbidt hē Ēn Daniel seide den coninc/ic aēbid
de dē HERE mijnē God/want hy is een leuende
God/maer dit en is geen leuende God/maer heer
coninc/geeft ghi mi macht/ick sal den draec sonder
swaert oft stoc doodslaen. Ēn die coninc seyde/ick
geue v die macht/Doen nam Daniel pec ende ruet
ende hayr/ende hi soot datte gader/ende hi maecte
clompen/ende stiet inden mont des draecs/ēn dē
draec berstede Ēn Daniel seyde/siet wiē ghi dieēde
Doen die Babiloniers dat hoorden/zijn si mach
telic verbolgen/ende vergadert zijnde tegen dē co=
ninc/seyden si/die coninc is een Jode geworde/hi
heuet Beel laten verderuen/hi heuet den draecke
verworghet/ende die priesters gedodet.
Ēn als si totten coninc quamen/seidē si * Leuert D
ons Danielē/oft anders sullen wi v doden/ēn alle
v huysgesin/Die coninc sach/dat si crachtelic tegen
hē in drongen/ende mits noot saeckelicx gedwongē
leuerde hi hen Danielem/den welcken die Babi=
loniers inden cuyle der leeuwen worpen/Ēn hy
was daer ses dagen/in dien cuyle waren seuen leeu
wen/ende hem werden dagelijcx twee lichamen/
ende twee scapen gegeuen/ende doen en zijnder hē
geen gegeuen/om dat si Danielem verslindē soudē
Habacuc was een prophete in dat iootsche lant
ende hi hadde te etene gecoect/ende hi hadde broot
in een backen gebrocket/ende hi ginc opt velt/dz
hijt soude den maeyers dragen/Ende die Enghel
des HEREN seyde tot Habacuc/draecht dese spi
se die ghi hebt in Babilonien/tot Daniel die inden
cuyle der leeuwen is. *
Ende Habacuc seyde HERE ic en heb Babilo E
nien niet gesien/ende ic en wete den cuyle niet. Ēn
de die Engel des HEREN greep hem met sinen
toppe/ende hi droech hem biden haere zijns hoofts
ende hi settede hem in Babilonien/op den cuyle/in
den druysschē zijns geests/Ende Habacuc riep/seg
gende/O Daniel knecht Gods/neemt die spise die
v God gesonden heeft/Ende Daniel seyde/Och
HERE God ghi hebt mijns gedacht/ende ghi en
hebtse niet verlaten die v lief hebben. Ende Dani=
el stont op ende adt/Ēn die Engel des HEREN
voerde Habacuc ter stont weder in zijn plaetse.
Aldus quam die coninc opten seuenstē dach/dz
hi Danielem soude beweenen/ēn hi quam tottē cui
le/ēn sach daer in/ende siet/Daniel sat int midden
der leeuwen/ende die coninck riep wt/met luyder
stemmen/seggende. O HERE Daniels God/
ghi zijt groot/ēn hi troc hem wten cuyle der leeu= F
wen/Mer die de saecke zijnder verderfenissen had Hest.vi.
den geweest/werp hi binnen inden cuyle/ende si
zijn in eenen oogenblic/voor hem verslonden
Na desen screef die coninc aen alle volcken/ghe=
slachten/ende tongen/die in allen sinen landē woō
den/Die vrede vermeerdere haer bi v/Dit is mijn
beuel/Men sal inden heelen bryuanck mijns rijcx/
Daniels God vreesen/ende wel voor oogen hou=
den/Want hi is die leuende God/die eewelic blijft
zijn coninckrijc blijft onuerganckelijc/ēn zijn mogē
heit duert totten eynde toe/Hi can wel bescermē
ende verlossen/Hi doet teeckenen/ende wonderlijc
ke wercken/inden hemel ende opter aer=
den/want hi heeft Daniel van
der leeuwen cuyle
verlost.

Hier na volcht dat eerste boeck der Machabeen.

Hier begint dat eerste boec der Machabeen

¶ Vander macht Alexandri des coninckx vā Macedonien/ eñ hoe hi dat rijc deelt/ van Anthiocho vāden genen die wt Israel affuielē/ vandē thirānie Anthiochi/ eñ Jammer welcke hi int volcke Gods achterft/ hoedanigen straffinghen dat God ouer haer liet comē/ om dat si hem verlatē haddē

Dat eerste. Capittel.

A Judic. i. Ende het geuiel na diē dat Alexander Philips soon vā Macedonie/ die eerst i griecke regneerde/ dat doen hi quam wten lāde van Chetijn/ eñ doe hi verslaghen hadde Darium dē Coninck van Persen eñ van Meden/ soe maecte hi veel striden ende hi wan alre lieden vaste steden/ eñ dode die coninghen des eertrijcx/ Ende hi voer ouer totten eynde des eertrijcx/ eñ hi ontfinc die roouen vander menichten der heidenen/ eñ dlāt rustede in sijn aenscouwē. Eñ hi vergaderde macht/ eñ eē grote sterckheyt/ eñ in sijn hertē verhief hi hem/ eñ hi wert houerdich/ Eñ behielt der heidenē lantscappen/ eñ der princen/ eñ si worden hem tonder om tribuyt Eñ hier na viel hi op sijn bedde/ eñ bekende dat hi steruen soude/ Eñ hi riep sijn beste edelinghen tot hem die met hem opgeuoet waren/ van sijnder iōcheyt/ Eñ dien deelde hi sijn rijckeyt / doen hy noch leefde. Eñ Alexander regneerde. xij. iaer / ende hy sterf / eñ sijn kinderen behielden trijc elc in sijnder stadt eñ si lieten hen als coningē cronē / na sijnder doot/ eñ haer sonē na haer veel iarē/ eñ die quaetheyt wert vermeerdert inder werelt

Eñ wt henlieden quam die wortele der boosheiden/ te weten/ die vermaerde Anthiochus/ des Coninc Anthiochi soon/ die te Rome te borge oft in ostagīē geweest hadde/ eñ die regneerde inde hōderste eñ. xxxvij. iare/ des rijck van Griecken.

B Deu. xiij. nu xxxiij Judi. ij. Jn dien dagen quamē wt Israel sommige boese scalckē/ eñ rieden velen lieden/ eñ seyden/ Laet ons gaen/ ende een verbont maken metten heydenen/ die ontrent ons sijn/ want van dier tijt/ dat wy vā hen gescheidē sijn/ so hebben ons vele quade dingē geuonden/ Ende dese reden scheen goet in haren oghen / ende eenighe vanden volcke hebben gheseint/ ende ghingen totten coninck/ ende die gaf hē die macht/ dat si der heidenen goddiensticheden doē souden.

Eñ si maecten een openbaer heidensche schole in Hierusalem/ na der heidenen wet/ ende en lietē hē niet meer besniden eñ gingē die heilighe wet af met/ eñ mengdē hē mette heidenē/ eñ si werden ver-
Ire. xxix cocht dat si quaet doen soudē/ Eñ dit rijc nam toe ende wiessch onder Anthiochus ende hi begonst te regnerē/ int lant vā Egiptē om dat hi bouen twe rijcken regneren soude.

Eñ hi tooch in Egiptē/ met een swaer vergaderinghe met waghenen/ met Oliphāten/ ende met reysighers/ eñ met een groote menichte van schepen/ Eñ hi dede enē strijdt/ teghen Ptholomeum dē coninc vā Egipten/ eñ Ptholomeus ontsach hē van sinen aensicht eñ vloot/ eñ daer werter veel gewont/ eñ Anthiochus wan die vaste stedē/ int lāt

van Egipten/ ende hy nam den roof int lant van Egipten.

Eñ Anthiochus keerde hem om/ na dien dat hi Egipten gheslagen hadde / in den hōderstē ende xliij. iare / eñ hi tooch op tot Israel waert eñ quā te Hierusalem met een groot heyr / ende hi ghinck inden heylighen tempel / met houaerdien/ eñ nam dē guldē outaer/ eñ dē cādelaer des heylichs lichts eñ alle sijn vaten/ eñ die tafel der toonbrodē/ eñ sca- C
len/ eñ die guldē mortierkens / eñ ooc die gordinē die cronē eñ ooc die verciersinghe/ die voor dat aensicht vanden tempel hinck/ eñ hi bracht al/ eñ hi nā al tsiluer/ tgout eñ die bequame vaten/ eñ hi nā vat heimelike tresor dat hi vant/ eñ droecht al weech/ eñ tooch weech in sijn landt/ eñ hi sloech vele lieden doot/ eñ sprac in groter houerdiē / ende in Israhel wert groot ghescrey/ eñ in allen haren steden/ Eñ die princen eñ ouders versuchtedē eñ die iongelingen eñ die maechdē wordē ghecrenct/ eñ der wiuē schoonheit wert verwandelt / Die brudegom ende die bruyt truerdē/ eñ die in houwelijckē staet satē weenden bitterlijc/ eñ alle dat lāt wort beruert vā den genen die daer in woonden/ ende alle Jacobs huys was tot schanden ghewordē

Eñ na twee iaren van dien daghe so seynde die coninc Anthiochus vā sinen rentmeester indē stedē vā Juda/ eñ hi quam met groter scharē tot Jerusalem/ eñ hi sprac hem vriēdelicke toe/ in loosheidē D
eñ si geloofdē hē/ eñ hi viel haestelijckē opter stadt eñ sloechse met groter plaghen / eñ verderfde vele volcx wt Israel/ eñ hi nam der stadt roof/ eñ hi verbrandese mette viere / eñ destrueerde haer huisen eñ mueren/ al om ende om/ ende si voerdē haer wiuen metten kinderen gheuanghen/ eñ si namen al haer beesten ende vee/ eñ stichten Dauids stat met eenen hoghen muer/ eñ maectese vast met hooghe torenen/ eñ si wort hem gemaect tot eenē sterckē slote/ eñ daer leyden si die liedē vāden godlosen bose mannen/ eñ si worden daer machtich binnen/ eñ leyden daer binnen wapenen eñ prouantie/ vergaderende daer den roof van Jerusalem / eñ leyden den roof/ daer op/ eñ si werden ghelept in eenen al ten groter stricke.

Eñ dit wert ghedaen tot laghen vanden tēpel eñ tot eenē quaden duyuele in Israhel/ eñ si stortē veel onnosels bloet wt al omende om/ in die heilige to. ij.
stadt/ ende si besmetten dye heilige stadt/ ende dye Amo
ghene die in Jerusalem wonende waren / vloden viij. c
om haren wil/ ende Hierusalem wert bewoont vā vreemde lieden/ eñ wert verureemt vā harē sade/ eñ haer kinderē lietense/ ende haer heerlicheyt wert verwoest/ ghelijck dye verwoeste wildernis/ ende haer huechlijcke ende feestelike dagen/ wordē verwandelt in groot ende swaer gewēen/ eñ haer sabbatē in lachter/ ende haer eere tot niet Na dat haer glorie grote was/ so wordt haer schāde gemenichfoudicht / ende hare hueghde wert verwandelt in ghescrey.

Eñ die coninc Anthiochus screef tot al den volcke van sinen rijcke / dat si alle/ eē volc wesen soudē eñ elc liet sijn wet/ eñ deden na des coninckx woort Ende vele lieden wt Israel deden sinen wille ende offerden den afgoden.

Eñ die coninc Anthiochus/ seynde mandamen

ten biſſchoppe boden hant in Hieruſalē/ eñ in allē ſte=
den van Judea/ dat ſi ſoudē volgē der heydenen
wet vandē lāde/ eñ dat ſi verbiedē ſoudē in Gods
tempel/ brantoffer/ breedoffer eñ danckelike offer
vande te doē/ eñ dat ſi verbiedē ſoudē/ dē ſabboth
te vierē/ eñ die heilighe feeſtē/ eñ dat ſi die heiliche=
den ſoudē beſmettē/ eñ dat heilighe volc vā Iſrael
Eñ hi beual outaren te maken/ eñ tēpelen/ eñ
afgodē op te rechten/ eñ datmen verckē vleeſch of
feren ſoude/ eñ onreyn vee/ eñ datmen die kinderē
ſoude laten onbeſneden/ eñ datmen haer ſielen be=
ſmetten ſoude in allen onſuuerheden/ ende onwer
dicheden ſo dat ſi die wet/ vergeten ſouden/ eñ dat
ſi alle Gods gerechticheden verkeeren ſouden/ eñ
ſo wie dat niet doen en woude/ na des coninck An
thiochus woort/ dat hi ſteruen ſoude. Deſgelijc eñ
nae alle deſe woorden ſcreef hi alle ſinen rijckē/ eñ
ſette princen bouen tvolc/ diese dwinghen ſouden
dit te doen/ Eñ ſi beualē den ſtedē van Juda dē af
goden te offeren/ Eñ tot hē vergaderden vele vā=
den volcke/ die Godts wet lieten/ eñ ſi deden veel
quaets opt lant/ eñ ſi veriaechdē tvolc vā Iſrael in
die holen/ eñ in heymelike vluchtige ſteden
Inden. C. eñ. xlv. iare des rijcs vā griecken/ op
ten. xv. dach Caſleu/ ſo maecte die coninc Antioch⁹
eenen ſchandelikē/ eñ grouwelikē afgod/ optē ou=
E taer des HEREN/ eñ ſi ſtichteden outaren in alle
die ſteden van Juda/ al om eñ om/ eñ mē verbran
de wierooc voor die duerē vandē huyſen/ eñ in die
ſtratē/ eñ ſi dedē daer offerande/ eñ grote ſacrificiē
den vermalendiden ende den grouweleken afgodt
der droefheit/ den welckē die valſche coninc Anthi
ochus had doen maken/ eñ ſi ſcueurden die boeckē
vā Godts wet ontwee eñ brandē ſe metten viere
eñ onder wien datmen boeckē vant vā Gods wet
eñ ſo wie des HEREN wet hielden/ dien ſloegen
ſi doot/ na des coninc: ghebot
Si deden dit den volcke vā Iſrael doē in elcker
maent eñ in allen ſtedē/ eñ opten. xxv. dach vā dier
maent/ ſo offerden ſi optē outaer die in die plaetſe
vandē outaer Gods ſtōt/ eñ men ſloech dye wiuē
doot/ die haer kinderkēs beſneden na des coninck
Anthiochus gebot/ eñ ſi hingē die kinderkēs vidē
hals/ tallen huyſen wt/ eñ diese beſnedē ſloeghen ſi
doot/ eñ vele vandē kinderē Iſraels droegen ouer
een/ dat ſi geen onſuuerhedē eten en ſoudē ende co
ſen lieuer te ſteruen/ dan beſmet te wordē van on=
ſuuer ſpiſe/ eñ woudē Gods heilige wet houden/
eñ ſi worden doot geſlaghē/ eñ het wert een her=
de grote benautheit opt volck.

Van Mathathias ende ſine ſonen die beuerſtē
die eere Gods eñ die vvelvaert des volcs/ van
haerē ſtātachticheit eñ redelichz vā hare mānen
liken ſtridē/ Als Mathathias ſterft ſo vermaent
hi ſijn ſonen dat ſi neerſtich ſoudē zijn in die vvet
Gods tonderhoudē

Dat.ii. Capittel

A In dien daghe ſtont op/ Mathathias
Joānes ſone/ die Simōs ſoone was
des prieſters van Joarims ſonen vā
Hieruſalē/ Ende hi ſadt opten berch
van Modyn ende hi hadde. v. ſonen
Joannes diemē toenaemde Gaddis/ ende Sime
on diemen toenaemde Thaſi/ ende Judas diemen
toenaemde Machabeus ende Eleazar diemē toe
naemde Apron/ ende Jonathan diemen toenaēde
Apphus Deſe ſagen tquaet datmē dede inden volc
ke Juda eñ Hieruſalem/ Mathathias ſeide. Ay
mi waer toe ben ic geboren/ om te ſien tvertreden
mijns volcx/ eñ der heiliger ſtadt/ eñ dat ic daer ſit
als geleuert inder vianden handen/ Dye heylighe
dingen ſijn gecomē inder vreemder lieden handen
eñ den tempel van Hieruſalem is gewordē al een
eerloos man/ eñ die vatē haerder glorien ſijn ge=
nomen eñ wech geuoert/ haer oude lieden ſijn ver
ſlagen inden ſtraten/ eñ haer iongelingen ſijn ghe=
uallen in haerē vianden ſwaerden/ Wat volc iſſer
dat van haren rijcdō niet beerft en heeft/ eñ haers
roofs niet gehadt en hebbē. Alle haer verciertheyt
is haer ghenomen/ Die ghene die vry was dye is
dienſtwijf geworden/ Eñ onſe heylicdom/ eñ onſe
ſcoōheit eñ onſe claerheit/ ſijn verwoeſt eñ die hey
denē hebbē ſe beſmet Wat ſoudē wi nv lāger leuē.
Eñ Mathathias eñ ſijn ſonen ſcoordē haer clē
deren/ eñ cleden hen met hayren ſacken/ eñ ween=
den harde ſeer.
Eñ die gene dye van Anthiocho gheſeynt warē B
quamen daer/ om dat ſi die gene/ die inder ſtadt.
Modyn gheuloden waren/ ſouden dwinghen dye
afgoden te offeren/ eñ wierooc te onſteken/ ende
van Gods wet af te gaen. Eñ veel vanden volcke
van Iſrael conſenteerdent/ ende ghingen tot hem
Maer Mathathias ende ſijn ſonen/ ſtonden vro=
melijc ende die vanden coninc Anthiocho geſeynt
waren antwoorden/ eñ ſeyden/ Mathathie. Du
biſte een prince ende die voorvaerſte in deſer ſtadt
ende die meeſte verciert vandē kinderen/ ende ge=
broederē/ Daer om coemt du eerſt voort/ eñ doet
des coninck gebot/ alſo alle die heidenen gheuaen
hebben/ eñ die mannen van Judeen/ eñ die binnen
Hieruſalem gebleuen ſijn/ eñ ghy/ eñ v ſonen ſult
weſen onder des coninck vrienden/ eñ geeert met Mu. xxb
ſiluer/ eñ met gout/ eñ met veel giften.
Eñ Mathathias die antwoorde/ eñ ſeyde/ met
luyder ſtemmē/ Al ſijn alle die heidenē den coninc
Anthiocho gehoorſaem/ ſo dat elc afgaet ſijns va=
ders gelooue/ eñ wet/ eñ doen ſijn geboden/ ick/ eñ
mijn ſonen eñ mijn broeders ſullen alleē ghehoor=
ſaem weſen onſer vaderen wet/ God wil ons goe
dertieren weſen/ want ons en is niet oorbaerlijc te
laten Gods wet/ eñ ſijn gerechticheyt. Wi en ſul=
len des coninck Anthiochus woordē niet horē/ eñ
wi en ſullen den afgoden niet ſacrificeren/ ende on
ſer wet geboden breken/ dat wi enen andere wech
gaen ſullen/ Eñ doe hi ophielt deſe wordē te ſpre=
ken/ ſo quam eē iode voor haer alre ogen/ dē afgo
den te offeren na des coninck gebot/ op dē outaer
inder ſtadt Modyn.
Eñ als Mathathias dz ſach/ het deerde hē/ eñ zijn C
lendenē beefden/ eñ ſijnē toren wert ontſtekē/ nae
dat vōnis vander wet/ Eñ hi liepe op hē/ eñ ſloech
hē doot/ op dē outaer/ eñ op dē mā ooc die Anthio
chus geſeint had/ die de liedē dwāc te offerē/ ſloech
hi ooc doot ter ſeluer tijt/ eñ hi brac den outaer/ eñ
wt ernſtiger zeloerſcher liefden ſo volbracht hi dye
wet Gods alſo Finees dede Sābrijs ſone Salomi
Eñ Mathathias riep met groter ſtēmē/ eñ ſeide
So wie die wet bemint eñ begeert ſe te houdē/ hi ma
ke zijn teſtamēt eñ volge mi na Eñ hi eñ zijn ſonē vlo
dē ī die bergē/ eñ al dz ſi haddē lietē ſi inde ſtat. Doē D

togen oock veel gherechtighe wt inder wildernis=
ſen om dat ſi daer bliuen ſouden/ ſi eñ haer kinderē
eñ haer wiuen/ eñ haer vee / want die tirannie ver=
meerderde van daghe te daghe ouer haer/ Eñ des
conincx mannen eñ heeren die binnen Jeruſalē wa
ren in Dauids ſtadt/ vernamen dat eenige mannen
des conincx gebot gebrokē hadden eñ warē wech
gegaen in heimelike ſteden inder wildernissen/ eñ
dat veele lieden hem gheuolcht waren/ eñ ſi togen
haeſtelic teghen hē/ eñ maecten ſtrijt tegen hem in
den ſabbaoth/ eñ ſeyden tot hem. Sett ꝟ noch tegē
tgebot. Coemt wt/ eñ doet noch des conincx Antio
chus woort/ eñ ghi ſult leuen/ Eñ ſi ſeyden / wi en
ſullen niet wt comen/ noch wi en ſullen nyet doen/
nae des conincx woort/ dat wi den ſabaoth beſmet
ten ſullen/ eñ doen verhieuen ſi ſtrijt tegē hem / eñ
ſi en antwoordē niet noch en worpen geenen ſteen
teghen hem. Noch ſi en bewaerden die heymelike
ingangen niet/ mer ſi ſeyden / Laet ons alle ſteruen
in ons ſimpelheyt/ hemel ende aerde ſullen ons or=
conde weſen/ dat ghi ons onrechtelijc verderft Eñ
ſi maecten ſtrijt inden ſabboth/ eñ ſi eñ haer kinde=
rē eñ haer wiuen eñ haer vee/ bleuen doot/ tot duy
ſent leuende menſchē toe.
E Eñ dit vernam Mathathias/ eñ ſijn vrienden/ eñ
hadden grote geween op hem. Eñ elc man ſeide ſi
nen vriēt Doen wi als onſe broederen gedaen heb=
ben/ eñ en vechten wi niet tegē die heidenen/ ouer
onſe ſielen/ eñ onſe gerechticheden/ ſo ſullen ſi ons
haeſtelic verdriuen vanden lande. Eñ op dien dach
peyſden eñ ſeiden ſi So wat mānen tot ons comen
ſullen/ eñ tegen ons ſtriden opten ſaboth/ laet ons
teghen dien ſtrijden/ eñ en ſteruen nyet / alſoe onſe
broeders doot ſijn metheymelic.
Ende doe is tot haer lieden vergadert dye me=
nichte der ioden met ſtercke macht wt Iſrahel/ alle
die gene die goetwillich warē aender wet des HE
REN/ eñ hen lieden ſijn noch toegeuoecht/ alle dye
ghene/ die vander perſecutien geulođen waren/ eñ
ſi ſijn haer lieden gewordē/ tot een vaſte ſtercte Eñ
ſi vergaderden een heyr eñ ſloegen veel der onghe
louighe in grammen moede doot / eñ dye onghe=
rechtige mannen in haer onwerdicheyt/ eñ vander
vlodē ten heidenen waert/ om te ontgaē/ Eñ Ma
thathias/ eñ ſine vriendē gingē al om/ eñ brakē der
afgodē outarē/ eñ beſnedē/ die onbeſnedē kinderen
die ſi vonden binnē den lādē Iſrael/ Eñ verdreuen
dye kinderen der houerdicheyt / ende dwerck had
voortganck in haren handen. Eñ ſi behieldē douer
hant/ alſo dat ſi die wet weder om wt dat ghewelt
der heidenē brochtē/ eñ dat hē gheen godloos noch
F ongelouighe meer roeren en dorſte.
Eñ die dagen van Mathathias doot naecten/ eñ
hi ſeide ſinen ſonen/ Nv is die hoochmoedighe Co=
ninc vertoornt / eñ ouerdenct hoe hy ꝟ wtroeye eñ
verderue/ in ſijnder grāſcap. Daer om lieue ſonen
hebt ernſtige liefde nađ wet / eñ geeft ꝟ ſiele om ōs
vaders teſtament Eñ gedenct der vaders vrome
daden/ die ſi gedaen hebben in haren geſlachten/ eñ
ghi ſult grote eere ontfaen/ eñ ewelijcke namē Eñ
en wert Abrahā inder beproeuinge met getrouwe
gen.xxij geuondē/ eñ wort hē dz niet ter gerechticheꝫ geacht
ge.xxxv Ioſeph wachte indē tide ſijns vđriets het gebot eñ
Nu.xxv hi wert heere vā Egiptē/ Eñ Phinees ons vader/
om dat hi die wet Godts wracht/ ſoe vercreech hy
een eewich prieſterdom / Ioſua om dat hi nae dat
woort des HEREN wandelde ſo wert hi een her
toge in Iſrael. Om dat Caleph orconde in die ver
gaderinge/ ſo quam hi int lant van beloften. Dauid
wan in zijnre goetheit trijc ewelic/ om dat Helias
wracht des wets eernſtige liefde/ ſo wort hi īdē he
mel ontfaen/ Ananias/ Azarias/ eñ Miſael wordē
verloſt vanden viere om haer geloue/ ende Daniel Da.
worde in zijnre volſtandicheit verloſt/ vāđ leewen iij.c.
mōt Eñ aldus dēct vādē eenē geſlachte tottē ande he.x
rē wāt al die gene die hopē/ ſi en wordē nz gecrenct G
Eñ en ontſiet ꝟ niet van eens godloſens woordē
want ſijn glorie is drec eñ wormē. Hedē verheft hy
hem/ eñ morgē en ſalmens niet vinden/ want hi is
geworden als ſtof/ eñ ſijn gedachtenis is verghaē
Hier om mijn lieue ſonen wort manlick / eñ doet
vromelijc inder wet/ want als ghi gedaē ſult hebbē
dat ꝟ beuolen is vanden HERE uwē God inder
wet/ ſo ſuldi in hē glorioos weſen Eñ ſiet Simeon
uwen broeder/ ic weet dat hi een mā vā rade is. Ho
ret hem altoos/ eñ hi ſal ꝟ vader weſen/ Eñ Iudas
Machabeus/ is ſterc vā macht vā ſijnre iōcheit eñ
hi ſal ꝟ hooftmā weſen/ Eñ hi ſal den ſtrijt voeren.
Eñ ghi ſult doen comē / al die ghene die die wet
houdē/ eñ wreect die wrake vā uwen volcke/ Gelt
den heidenē haer loon/ eñ wachtet gebot vanđ wet
Eñ hi gebenedideſe/ eñ wert tot ſinen vađs geleit
Eñ hi ſterf inden hōderſten eñ xlvi. iare/ eñ hi wert
vā ſinen ſonē begrauen in ſijns vaders graf in Mo
dyn/ eñ al Iſrael beweenden/ met groten geween.
¶ Van Juda Machabeo dē ſterckē eñ cloecken
hooftman eñ van ſinē vromē wercken / vanden oor
loghe dwelcke Anthiochus eñ ſijn volcke teghen
hē eñ den volcke Gods voor hadden genomen te
volbringhen ¶ Dat.iij. Capittel.
S Ende Judas diemen hiet Machabeꝰ/
ſtōt op in ſijns vaders ſtat/ Eñ al zijn A
broeders die holpen hē/ eñ alle die ge=
ne dye hem met ſinen vader verſellet
hadden/ eñ ſi ſtredē mz bliſcappē voor
Iſrael/ Eñ hi brede zijns volcx glorie/ eñ becleede hē
met eenē halſberch/ als eē gygāt/ eñ hi dede ſijn wa
pē aē indē ſtrijt/ eñ hi beſcermde die getelde metten
ſwaerde. Hi wert gelijc eenen leu/ in ſijn werckē eñ
gelijc eens leuwē iōc dz brieſſchet om ſijn aes te vaē
Eñ hi volchde dē booſachtigē na/ eñ hi ſloech ſe Eñ
die ſijn volc ſtoorden/ die vbrande hi mettē vier/ eñ
die viandē worden verdreuē door die vreſe van hē/
Eñ alle die gene die quaet dedē worden vſtoort/ eñ
wat hi dede/ had voorgane in ſijnre hant / Eñ daer
om vgramdē die vorſtē der heidenē Mair Jacob v
blijde in ſijn werckē/ eñ eewelic is ſijn gedencken in
bogereeren/ Eñ hi doorwādelde ooc die ſteden vā
Juda eñ dede dye boſe daer wt/ eñ hi vgaderde dye
verdriuete Iſraheliten.
Eñ hi wert vnaēt tottē eynde vanđ werelt om
dat hi vgaderde die wtuercoren Eñ Apoloniꝰ een
vorſt in Syria/ die vgaderde een groot heyr der hei B
denē/ eñ eē grote crachte vā Samarie / om tegē Iſ
rael te ſtridē. Eñ Judas vnāt/ eñ tooch wt hē te ge
moete/ eñ hi ſloech hē doot / eñ veel vielēđ gewont
eñ die daer vloden die nam hi haer haue eñ goet.
Eñ Judas/ nam Appollonio ſijn ſwaert/ ende

hi vachter alle sijn daghe mede. Ende Seron een
ander vorst in Syria / hoorde dat Judas een heyr
vergaderde vanden gelouige Israheliten / en̄ dat
hi ten stride wtgetoghen was / doe sprack Seron /
B die vorst in Syriē. Ic sal mi eenē naē maken / ende
wordē verheuē binnē den rijc / en̄ ick sal Judas en̄
die met hem sijn beuechten / die des coninck Anthiochus woort verontwaert hebbē / En̄ hi bereyde hem / en̄ die quade getelde togen met hem oock
stercke hulpers om dat si inden kinderē vā Israel
stracke wrake doen soudē / En̄ als si naectē tot Bethorō / en̄ Judas die tooch wt / hē te gemoete / met
luttel volck / maer doen si sagē / hem dat heyr te gemoet comen seyden si tot Judā. Hoe sullen wi dus
luttel mogen vechten tegen soe grote menichte en̄
stracte / En̄ wi sijn huden vermoeyt vā vastē / En̄
Judas seyde. Het is licht dat veel luydē verwōnē
wordē / in luttel luidē hādē / en̄ ten is geen onderscheyt in Gods aēscouwen vāden hemele / te verlossen met veel oft met luttel / want die victorie vā
striden en is niet inder menichte des volck / mer die
cracht is vanden hemel

Si comen tot ons in houerdiger menichte / en̄
ooc in houaerdien / om ons te verderuen / en̄ onse
wiuen / en̄ ons kinderen / en̄ om ōs te rouen Maer
wi vechtē ouer onse sielen / en̄ voor onse wet Daer
om sijt ouuersaecht / en̄ vreest haer liedē niet want
die HEERE salse vertreden / voor ons aensichte.

En̄ doen hi op hielt van spreken / so sloech hi snellijc indē viāden / en̄ Seron / en̄ sijn heyr wort verwonnen in sijn aenscouwen / en̄ hi volchde hem na indē
neder ganc van Bethoron / tot op dat velt / En̄ vā
hen lieden vielender acht hondert mannen / en̄ die
ander vloden in Philisteen lant

En̄ Judas anct / en̄ vreese en̄ sijnre broederē viel
op al die heidenē. Al omme en̄ ōme / en̄ sinen na ē
quam totten coninc / en̄ alle luiden vtelden van Judas striden.

En̄ doen Anthiochus die coninc / dese voorseide
dingen hoorde / wort hi gram in therte / en̄ sende en̄
vergaderde al theyr / vā sinen rijcke / harde stercke
getelde crijsch knechten.

En̄ Anthiochus die coninc / dede sijn tresoor opē
en̄ gaf den heyr soudie een iaer lanck / en̄ beual / dat
si tot alle tiden bereyt sijn soudē. En̄ als die coninc
Anthiochus sach dattet gelt van sinen tresoren af
ginc / en̄ dat die tributē cleyn waren om dat gescil
en̄ plagen / die hi inden lāt dede / om dat hi die wet
af leide / die vā die eerste dagen had gheweest. En̄
hi vreesde dat hi tot noch een werf / ofte twewerf
niet hebbē en mochte die giften te gheuen die hy te
vorē hadde gegeuē / met milder hāt / die hi ouertallicken hadde gegeuen / bouen alle andere coningen
die te voren / voor hem geweest hadden.

En̄ hi wort seer bedroeft in sijnder herten / en̄
hi peinsde te gaen in Persen om tribuyt / vanden
lāde te hebbene / en̄ om veel siluers ooc / al daer te
vergaderen En̄ hi stelde Lisiam / enen edelen man
vāden coninclijken geslacht tot enen hooftman vā
den rijckē / vāder riuieren Euphratē af totten riuiere vā Egipten / en̄ dat hi Anthiochū / sijn soō op
voedē soude / tot dat hi wed om quā / En̄ die coninc
Anthiochus / leuerde hē half dat heyr en̄ die oliphāten / en̄ beual hem vā allen dat hi wilde / en̄ vanden
ghesien dye in Judea woonden / en̄ in Hierusalem
dat hi tot hen lieden een heyr soude seinden / om die
cracht van Israel en̄ om dye ouergheblieuene van
Hierusalem te onteren en̄ te bederuē / en̄ om haer
gedenckenisse vā dier stat te doen / En̄ dat hi daer
soude doen wonen vreemde ghebooren lieden in alle E
haer lant / en̄ dat met loten deylen souden.

En̄ die coninck Anthiochus / nam met hem dz
ander deel vāden heyre / dat daer bleef / ende tooch
wt der stat vā Anthiochien / vā sinē rijcke / indē hōdert en̄ seuenenueertichstē iare / En̄ die coninc Anthiochus tooch ouer dat riuier Euphrates / ende
dooruoer die hoge lantscappen vā Persen / Ende
Lisias koos Ptholomeum / dē soon Dorminui ende
Nichanorē / en̄ Gorgiā / drie machtige hooftmānē
vā des coninck vrienden / en̄ hi sondt met hen liedē
veertich duisent mānen / en̄ seuen duyzēt reysegers
om in Judea te treckē dat sijt bederuē / en̄ vnielen
soudē / na des Coninck Anthiochus woort.

En̄ togen wt met alle haer macht / om te varen en̄ si quamē tot Ammaū / in die vlācke velden
En̄ die coopliedē vādē lāde / hoordē haer fame / en̄
si namē seer vele siluers / en̄ gout en̄ knapē / en̄ quamen / int heyr / om die kinder vā Israel te coopē tot F
eygē liedē / en̄ dat heyr vā Sirien / en̄ vādē Palestinen / quamē en̄ togen ouer al tot hen lieden

En̄ Judas en̄ sijn broeders sagen / dat die quade dingen gemeerdert waren / en̄ dat / dat heyr tot
haren lāde quam / en̄ si vernamen dat des coninck
woordē waren / die hi beuolen had te doen / als dat
sise te met / en̄ tot enen lachter souden maken / En̄
elck seide tot sinē vrient Laet ons die nedervallige
vā onsen volcke verheffē / en̄ laet ons voor ons volc
en̄ onse heylichdō vechten En̄ die menichte wert vergadert / om bereit te wesen ten stride / en̄ om God
te bidden en̄ te vercrijgen goedertierenheyt en̄ ontfermherticheit En̄ men en woonde binnen Hierusalem niet / maer si was als eē wildernisse / Vā haren kinderen en was niemāt dier in ginc / ende wt
ginck en̄ dat heilige dat vertradmē / En̄ die vreemde geborene hielden dat slot in / en̄ dat was der heidenen woninghe / En̄ die blischap was van Jacob
genomen / en̄ daer gebrack die harpe ende dye fluyte / En̄ die Israhelitē vergaderden en̄ quamen in
Masphat / tegen Hierusalē / Wāt Masphat is een
stadt van bedingen in Israel / en̄ si vasten die dach
en̄ cleden hen met hayren / en̄ si stroiden asschen op
haer hooft / en̄ si scoordē haer clederē. En̄ si ōtdedē
die boeckē der wet / daer die heidenē wt sochtē die
gelikenis vā harē afgodē / en̄ brochten die priesterlijcke clederē / en̄ haer eerste vrucht / en̄ tienden / en̄
si vwecten haer Nasareos dat warē haer vergifte
lieden / die haer dagen voldaen hadden voor God.

Ende si riepen met luyder stemmen inden hemel / en̄ seyden. Wat sullen wi dese mannen doen G
en̄ werwaert sullen wijse leydē? Want dijn heilichdom is vertreden en̄ besmet / ende dijn priesteren
sijn geworden in gheweene / ende in vernederen /
Ende siet die heidenen sijn vergadert teghen ons /
om ons te verderuen / Du weetste alleen O HERE / wat si tegen ons peysen. Hoe sullen wij mogen gedureren / tegen harē aensichte / ten si dat ghy
O God ons helpste / Ende si trompten / luyde met
trompen.

Eñ hier na maecte Judas hooftlieden ouer duy
sent/ hooftlieden ouer hondert/ ouer vijftich / ende
ouer tienen/ Eñ si seyden den genen die nieuwe hui
sen timmerdē/ eñ wijuē besekert haddē/ eñ die wijn
gaerdē plātedē / eñ die vreesende eñ cleynmoedich
warē dat elc vā dié weder keeren soude / in sijn huys
Deu. xx na die wet. Eñ si vertrockē mettē heyre/ eñ leyger
Jud. vij den ten suydē van Ammaum. Eñ Judas seide/ wa
pent v/ eñ weest vroom/ eñ ghi sult vroech ghereet
sijn/ om tegen dese heidenē te vechtē/ die gecomē zijn
om ons te bederuē/ eñ onse heilichdom/ wāt het is
ons beter te steruē inden strijde/ dā dat wi sien sou
den dat quaet ons heilichdoms/ eñ van onsen volc
ke Maer also den wille is inden hemel. Also moe=
tet ghescheiden.

¶ Vander eerlijcker victorie die God gaf Juda
teghen Gorgiam eñ Lisiam/ Eñ hoe hy dye stadt
weder wan/ eñ den Tempel weder suiuerde ende
vvijde. ¶ Dat .iiij. Capittel.

A Gorgias nam vijf duysent mānē met
hē/ eñ duisent wtuercoren reysegers
Eñ si togen inder nacht / totten iodē
leger/ dat sise onuersienlic slaen sou=
den/ Eñ die vanden slote/ warē haer
leitsmannen. Eñ Judas die hoorde/ eñ hi stont op
om die machtige te slaen/ die macht vā des conincx
heyr die in Ammaum warē/ wāt dat heyr en was
noch niet bi malcanderen. Eñ Gorgias die quā in
Judas legher bi nachte / eñ Gorgias en vanter nie
mant/ Eñ hi socht oec int geberchte/ meynēde dat
se daer gheuloden waren.

Eñ doe(t) dach ghewoorden was/ soe stont Judas
inden vlacken velde/ met drie duysent mannē alleē
die noch harnasch/ noch swaert en hadden na haren
wille Eñ si sagē dair tegē dz der heidenē heyr/ starc
Deu. xx eñ al ōme eñ om hē liedē/ die gewapende knechten
ende die wel getuychde reyseghers/ dye al wel wa=
ren gheleert ten strijde / Ende Judas dye seyde tot
den mannen dye met hem waren / En ontsiet dese
menichte niet/ ende en veruaert v niet van harē ge
ruchte. Ghi sult gedencken/ hoe onse vaderen woi
den behouden/ in die roode zee/ daer hem Pharao
nae volchde met eenen groten heyr.

Eñ nv laet ons roepen inden hemele. Ende dye
HEERE sal ons ontfermen / ende sal ghedencken
onser vaderen beloften / ende sal huidē dit volc ton
der doen/ voor onse aensichten/ ende alle dye heyde
B nen sullen weten/ wātet Godt is/ dye Israhel vry
maect ende verlost.

Ende die vreemde ghevoren hieuen haer ogen
op / ende sagense comen teghen hen. Ende si togen
wten tenten ten strijde/ ende die met Judas waren
si trompten metten trōpetten. Eñ als si vergader=
den/ die heidenē gingen tond/ eñ vlodē op dat velt.
Maer die achterste vielen indē swaerde eñ si volch=
den hē tot Gezorō eñ totten velden van Ydumea/
eñ van Azoten/ ende van Jamniel/ eñ van dien vie
len drie duysent mannen / Ende Judas dye keerde
weder/ eñ sijn heyr volchde hē/ Eñ seyde tottē volc
ke En begeert noch genen roof/ wāt dē strijt is te=
gen ons/ eñ Gorgias / eñ sijn heyr is inden bergen
bi ons/ mer nv staet tegē onse viandē/ eñ veriaecht
se/ Eñ daer na suldi sekerlic den roof nemē. Eñ doe
Judas noch dit sprac so sagen si noch eē partie dalē

de vanden berge. Ende Gorgias sach dz die sijn ge
uloden waren/ eñ dat zijn tenten ontsteken waren
want den rooc diemen sach bewees wat aldaer ge
uallen was/ Ende doe si dit sagen/ so ontsaghen si
hē herde seer/ om dat si Joden sagen gereet om te
striden op dat velt/ Eñ si vloedē al indē palestinē lāt

Eñ Judas keerde hem ten rooue waert/ vandē
tenten/ ende si namen veel gouts/ ende siluers/ en
de blau cleederen/ ende purpur/ ende oec vele coste
like cleinodien/ ende groot goet / Ende als si weder
keerden/ songen si lof/ ende dancten God/ vanden
hemel want hi is goet/ ende inder eewicheit is zijn
ontfermherticheit. Ende in dien dage gheuiel gro
te salicheit in Israel/ Eñ die gene die vanden heide
nen ontgaen waren/ die quamen ende seyden Lisi
as al datter geschiet was. C

Ende doen hi dit hoorde/ so wort hi crachteloos
van groten rouwe/ om dattet in Israel also niet ge
uallen en was/ als hi woude/ ende also als die Co=
ninc beuolen had.

Eñ ten anderden iare / vergaderde Lysias tses=
tich duysent mannen te voet/ ende vijf duisent gere
denen om Judā te verwinnē/ eñ si quamē in Judea
eñ sloegē tenten in Bethoron/ eñ Judas quā hē te
gemoet/ met thien duisent mannē Doen nv Judas
dat machtige heyr sach/ riep hi tot God segghende
O God Verlosser van Israel/ du biste gebenedijt/
die des machtichs gheruchte neder worpste/ in Da
uids dijns knechts hant/ eñ leuerdeste / der Palesti
nen heyr/ indē handē van Jonathas/ des soons Sa
uls/ ende inden handen sijns schiltknechs/ Besluyt D
dit volck, O HEERE in dijns volcx van Israels
handē/ ende si moetē geschent werdē/ in haer heyr
eñ in haer gereedenen. Geeft hem anxt/ eñ die stou
ticheit haerder macht moet smelten/ eñ si liedē moe
ten worden veruaert/ in haer lieden verderfnissen
Verdriuet ghise HEERE/ met der gheendre swaer
dē/ die v liefhebbē/ eñ minnē/ eñ alle die dinē naē be
kēnen / moeten v louē in blischappē eñ si vergader
den/ eñ maectē strijt / Eñ vā Lisias heyr/ vielen vijf
duisent mannen eñ doen / Lisias sach dat sijn lieden
vlodē/ eñ der Jodē stoutheit/ eñ dat si bereet warē
te leuen oft te steruē/ so voer hi wech tot Antiochi=
en/ eñ koos ridders wt/ dat hi met grooter menich
ten weder comen soude in Judea.

Eñ Judas eñ sijn broeders seyden Siet onse vy=
anden sijn nv tonder gedaē/ Laet ons op treckē/ eñ
den heyligen tempel suueren/ eñ vernieuwen.

Eñ al therr vergaderde/ eñ troc opten berch vā
Sion/ eñ si saghen den tempel verwoest/ eñ den ou
taer ontsuuert/ eñ die poortē verbrāt/ eñ indē vrijt
hof vanden tempel Gods schuetē gewassē/ gelijck E
si inden bosschen eñ in bergen pleghen te wasschen/
eñ die eetcameren om geworpen. Eñ si schoorden
haer cleederen/ eñ weendē met groten gewene/ eñ si
deden asschen op haer hooft / eñ vielen op haer aen
sichten/ op die aerde/ eñ si riepen met trompettē/ eñ
riepen inden hemele/ Judas oordineerde mannen
die vechten souden/ teghen die ghene die in dat slot
waren tot dat si den tempel ghesuyuert souden heb
ben.

Eñ hi koos wt priesters sonder smette/ die den
wille in Gods wet hadden/ eñ die suuerden den tē=
pel, Eñ si droegen die steenē der besmetheit in eē on

suuer plaetse. Eñ Judas peysde vandē outaer des brantoffers/ die verontreinighet was/ wat hi daer mede doen soude/ eñ hē docht dat beste sijn/ dat hiē breken soude/ op dat hi hem in ghēenen lachter en worde/ want die heidenen haddē besmet/ eñ si brakent Eñ leyden die steenē op inden bergen vanden huyse/ in een tamelike plaetse Tot dat eē propheet comen soude die hē segghē soude/ wat mē daer mede doen soude Eñ si namē heel steenē nae der wet eñ si maecten eenē nieuwen outaer/ dien ghelijck/ die te vorē was/ eñ si maecten dat heilichdō/ eñ heylichden dat binnē int huys was eñ indē portale eñ binnen die vrijthof

Eñ si maecten nieuwe heilige vatē/ eñ droegen eenen candelaer inden tēpel/ eñ den brantoffer outaer/ eñ die tafel indē tēpel/ eñ si ontstakē die lichtē die optē candelaer waren/ eñ si lichteden inden tēpel Eñ si leydē opter tafelē toonbrooden/ eñ hingē die gordinen/ ende volbrachten alle haer werc/ dat hē toebehoorden

Eñ optē .xxv. stē dach/ der negēd maēt die Casleu heet int hōderste eñ achtēueertichste iaer stondē si vroordē dage op eñ offerdē opten nieuwen outaer brantoffer/ dien si gemaect hadden/ om offerhādē/ daer op te doē/ nader wet/ nader tijt/ eñ na dē dach dat die heidenen den outaer besmettē/ inden seluē dage wert hi vernieut met sange/ met flutē harpē eñ cimbalen.

Eñ alle tvolc viel op sijn aensicht/ eñ aenbeden/ eñ loofdē God indē hemel/ die hē voorspoet ghaf/ eñ si hielden die wijnghe des outaers/ viij. daghen eñ si offerden brantoffer/ eñ danckelike spijs offer met bliscappen Eñ vercierden dat aensicht vandē tēpel met gulden croonen eñ met schildekens/ eñ si volmaectē die poorten eñ weerscaps cameren/ eñ hingen daer dooren aen. Eñ het wert herdē groote bliscap indē volcke/ eñ der heidē kinderē werden van hen gheweert Eñ Judas eñ sijn broederen/ eñ alle die vergaderinge van Israel/ ordineerden dat ment van iare te iare soude doen/ ende houdent te sinen tide den dach van des outaers wijnghe met vrolicheden/ eñ met bliscappen acht daghen lanck van den .xxv. dach vander maent Casleu

Ende in dien tiden stichte Judas/ ende sijn broederen den berch Zion/ met hoghen mueren ende vaste toornen/ al om eñ omme/ op dat die heidenē nemmermeer comen en souden eñ verraden/ also si te voren gedaen hadden/ eñ leiden daer een heyr om/ dat si hē houden soudē/ eñ si maecten vast om Bethsurā te behoudē eñ om dattet volc ene vaste stede hebbē soude tegen dat aensicht van Idumea

¶ Vanden striden ende orlogen die Judas ende sijn broeder tegen die heydenen hadde
Dat .v. Capittel.

B Ende het gheuiel doe dye heydenen al om eñ om hoorden/ dat den tempele den outaere/ eñ dat alderheylichste ghesticht waren/ soo si te voren gheweest hadden/ Soo werden si harde toornich/ ende peysden te verderuen Jacobs ghestachte/ die onder hen waren/ ende begonden vanden volck doot te slaen/ ende die te veruolghen Eñ Judas verwan Esaus kinderen/ die in Idumea waren ende die gene die waren in Arabatane/ wāt si omsaten dat volc van Israel/ ende si sloeghense met groten plagen. Eñ hi ghedachte der boosheyt van Beans kinderen die den volc van Israel verdriet deden/ met vangē eñ slaen ouer al opter straten. Eñ hi besloot se in torenē/ eñ tooch tot hen liedē waert/ eñ hi verwecse eñ doordeldese Eñ hy ontstac haer torenē mz viere eñ met al dier binē warē

Eñ Judas tooch ouer tot Ammons kinderen/ eñ hi vāt daer stercke macht/ eñ vele volcs/ eñ Thimotheum harē hooftmā Eñ hi dede met hem vele striden. Eñ si worden tonder ghedaen in sine aenschouwen/ eñ hi sloechse/ eñ wā die stadt Gaser/ eñ haer toebehorēde cleyne stedekens/ eñ keerde weder in Judea

Eñ die heydenen/ die in Galaad waren verghaderden teghen tvolc van Israel/ dat binnen haren lāde was/ om dat sise verderuē souden/ eñ vloden in een vast stedeken ghehceten Dathemā/ eñ si seynden tot Judā/ eñ sinen broederē brieuē/ eñ seydē.

Tegen ons sijn vergadert/ die heidenē al om/ eñ omme ons te verderuē/ eñ si bereydē hen te comē/ om te beleggē die stat/ daer wi in geulodē sijn eñ Thimotheus is die hooftmā vāt heyr Daer om cōt nv haestelic/ eñ verlost ons vā haren hādē/ wāt vele van ons liedē sijn geuallē. Eñ onse broederen die in die plaetse Tubin waren/ sijn al om gedoot/ waer si warē/ eñ si hebbē gheuangē gheleyt haer wiuen/ eñ haer kinderē/ eñ den roof/ ende hebbē wel duysent mannen ghedoot. B

Eñ mē las noch desen brief/ eñ siet ander bodē quamē vā Galilea/ scorendē haer cleder eñ bootscapten/ na desē woordē/ eñ seyden/ dat tegē haer vergadert warē vā Ptolomaidē/ eñ Tyrum eñ Sidonē. Eñ dat al dat lāt vā Galilea/ veruult waren met vreēde heidenē/ om ons te verderuē. Eñ doe Judas/ eñ dat volc dese redē hoordē/ so vergaderden si een grote menichte/ om te beraden war dat si haren broederen doē souden/ die int verdriet warē/ eñ vanden heidenen so bestreden wordē

Eñ Judas seide tot sinen broeder Simō/ Ghaet ghi eñ kiest mannē wt eñ verlost dijn broederen in Galilea Wāt ic eñ Jonatas mijn broeder sullē tsamen gaē in Galaad/ Eñ hi liet veleyders/ van den volcke/ Josephs Sacharias sone/ eñ Azariam metten anderen heyr/ dat bleef om Judeā te behoedē Eñ beual hē eñ seide/ Ghi sult wezē bouē dit volc Eñ en wilt genen strijt doen teghen die heydenen voor dat wi wederom comē sijn. Eñ men gaf Simon drie duysent mannen om in Galilea te gane.

Eñ Judas hadde .viij. duisent mānē/ die met hē gaē souden in Gilead/ Eñ Simon ginc in Galilea eñ dede veel stridē mettē heidenē. Eñ si wordē tonder gedaē van sinen aēsichte/ eñ hi iaechdese totter poortē vā Ptholomaida eñ vandē heidenē vielē bi na drie duysent mānē/ eñ hi nam harē roof Eñ die ghene die in Galilea warē eñ in Arbatis met hem met wiue/ eñ kinderē/ eñ al dz si haddē eñ hi brachtse met bliscappē in Judea/ eñ Judas Machabeus ende Jonathas/ ende sine broederen toghen ouer die Jordane ende ghinghen drie dach reysen in die woestine

Eñ die van Naboth/ quamē hen te gemoet/ eñ si ontfingense vriēdelick eñ si verteldē hem al wat haren broederē gesciet was in Galaad/ eñ wāt ve

le van hē geuangen waren in Garasa ende Bosor eñ in Alimis eñ Caspar/ende in Maget/eñ in Carnaim/Dit waren alte grote vaste steden/Ende dat mensce ooc geuāgē hielt indē anderē stedē eñ in Galaad Eñ si droegē ouer een/dz si des anderē daechs their souden ouer leyden totten stride waert/ ende dat sise winnen eñ verderuen soudē in eenen daghe Eñ Judas eñ zijn heyr/keerden haestelic weder in die wildernisse van Bosor/eñ hi street op die stadt eñ sloech al die mannen ter doot in swaerts mont/ eñ nam al haren roue/eñ verbrande die stadt metten viere eñ si stonden snachts van dier stadt op. Eñ togen ter stadt waert daer haer broeders belegen warē/Eñ tgeuiel in dien dageraet/doē si haer oogen op hieuen/dat si sagen vele volcx sonder ghetal/ende die droegen leederē ende scransen om dye stadt daer mede te winnen/eñ die iodē te bestriden

Eñ Judas sach dat diē strijt begonste / eñ tgheroep vandē strijt op ginc indē hemel/als een trompette/eñ groot gheroep wt der stadt Eñ soe seyde hi tot sinē heyr Strijdet hedē voor v broederē/Eñ hi quam met drie scarē achter hē/eñ si bliesen met trōpettē/ eñ riepē tot God met gebeden. Eñ Thimote? heyr bekēde dz dit Machabe? was/eñ si vloden van zijn aensichte/eñ si sloegense met grooter plagen/eñ in diē dage vielen van hen liedē /bi nae acht duysent mannen

D Eñ Judas keerde hē in Masphat/eñ hi street er op/eñ wāse/eñ doode al haer mannē/eñ nā haren roof/eñ onstacse met den viere. Eñ hi tooch van daer/eñ wandt Casbon eñ Maghet eñ Bosor/eñ die ander steden van Galaad.

Ende na desen so vergaderde Timotheus een ander heyr/ende sloech tenten tegen Raphon / eñ die riuiere. Ende Judas seynde om their te besien ende si boodscaptē hem/eñ seyden/ want tot Timotheum vergadert waren al die heidenen/ die alom ende om zijn/ende seer vele volcs. Ende dat si van Arabien versolt hadden te hulpē/eñ dat si tētē ghe set haddē ouer dē riuiere/eñ dz si gereet warē tē stride tegē hē te comē/eñ Judas tooch henē/diē te gemoete Eñ Timotheus seide/totten hooftliedē vā sinē heyre/Als Judas eñ zijn heyr opter riuiere coēt ist dat hi eerst tegē ons ouercoemt/so en sullē wijs nz mogen dogē/Wāt hi is ons te machtich Maer ist dat hi hem ontsiet/tegen ons ouer te comen. Eñ set hi die tētē neuen die riuiere / so laet ons teghen hem ouertreckē eñ so sullē wi vmogē tegē hē. Eñ als Judas gecomē was bider riuieren vanden wateren. So sette hi die hooftlieden vanden volc nevē die riuiere. Eñ beual hen/eñ seyde/ Geenē mensce en suldi achter laten/maer si sullen al ten stride comen/ Eñ hi tooch eerst tot hen ouer/eñ al dat volc na hem/Eñ al die heidenen worden verdreuen vā sinen aensichte ende si worpen haer wapenē wech eñ vlodē ten tempel die in Carnaym was/Eñ Judas bestreet die stadt/eñ ontstac den tempel/ mettē viere met al dat gene dat daer inne was/. Eñ Carnaym wert gewonnen/ende en mochten haer niet

E verweren tegen Judas aensichte

Nu.xx Ende Judas vergaderde al die Israeliten/die in Galaad waren / vanden meesten totten minsten/ eñ haer wijuen/eñ haer kinderen/eñ een seer groot heyr om te comen int lant van Juda/Eñ si quamē tot Ephron/eñ dit was een grote stede/ eñ ten ingange was si seer vast. Eñ si en mochten van dier stadt niet keeren/noch ter rechter noch ter slincker siden/maer midden daer door was den wech/ende si besloten hen seluen/ dye in dye stadt waren/Eñ si vermaecten die poorten met steenen. Eñ Judas seynde tot hen met vriendelicke woorden eñ seyde. Wi sullē door v lāt liden om in ons lant te gaen eñ niemant en sal v deeren. Wi sullē al te voet door liden Maer si en woudē hē die poortē niet opē doē F

Eñ Judas beual int heyr te roepen/dat elc der stadt aen soude treckē/ in die stede daer hi in stonde Eñ die mannen van cracht togen wt/eñ stredē op die stadt al den dach eñ al dien nacht/ende die stadt wert in sijn hant geleuert. Eñ si sloegen al die mālicheit int swaerts mont/eñ destrueerdē al dye stat eñ nā harē roof/eñ men ginc al die stadt door ouer die doden. Eñ si togē ouer die Jordane/int grote velt tegen Bethsan eñ Judas vergaderde sijn achterste volc/eñ hi trooste tvolc al den wech door/tot dat si quamen int lant van Juda.

Eñ si gingen opten berch Sion/ met blijscappē eñ vruechden/eñ si offerden brāt offer/ om dat niemant van hen lieden geuallen en was/ voor dat si weder ghekeert waren in vreden

Eñ in dien daghe dat Judas/eñ Jonathas waren inden lande vā Galaad / eñ Symō sijn broedē in Galilea/teghen Ptholomaidis/so hoorde Josephus dye sone Zacharie / ende Azarias dye hooftman van Hierusalē/dat dye dinghen wel geuallen waren/inden stride dier ghedaen was/so seyde Josephus/Laet ons/ ons lieden ooc enen naem maken eñ laet ons/ vechten tegen die heidenē/die omtrent ons sijn. Eñ hi beual al dē ghenē / die in sijne heyr waren/dat si tot Jāniam ghingen

Eñ Gorgias/ quam met sinen mannen wt der stadt om teghen hem te strijden/

Maer Josephus eñ Azarias worden veriaecht tot aēt einde vā Judea/eñ dien dach vielē vādē mānen van Israel wel twee duysent mannen/Eñ indē volcke wert grote vluchte/ wāt si en hoordē Judā noch sijn broederē nyet/ maer si dachten vromelicke doen / Wāt si en waren van dier mānen sade niet door welcke Israhels verlossinghe ghedaen wort/ Eñ die mānen vā Juda/werden seer verheuen/in alle Israhel/eñ der heidenen aenschouwen daer men haren naine hoorde/eñ si quamē tot hen roepende hen lieden geluck toe

Doe tooch Judas met sinen broeders wt ende bestreet die kinderē Esau/ dat ten suyden vanden lāde is/Eñ hi sloech Hebron/eñ die onder haer waren/eñ brac haer muerē/ eñ verbrāde haer toornē alom eñ om/eñ vertrac mettē heyr/ om inder Palestinen lāt te gaen / eñ si doorwādelden Samarie In dien daghe vielen die priesterē indē stride doen si stoutelic doē woudē eñ sonder raet tē stride gingen/Eñ Judas ginc neder tot Azotum inder Palestinen lāt/ eñ hi werp haer outaren auerecht/eñ haer gesnedē houtē godē verbrāde hi metten viere/ eñ hi nā der stat roof eñ keerde wedo int lant Juda

Anthiochus belegt die stadt Elymas inden lande vā Persia/hi wert droeuich als hi de victorie der Jodē hoorde vā Anthiochus doot/Judas de beleidet slot te hierusalē eñ die coninc begōste die daer in waren te helpen

Dat.vi. Capittel

DJe Coninc Antiochus doortooch die
bouenste lantschappen van Persen/
A Eñ hoorde dat in Persen was een al
te edelen stadt/ Elimas ghenaēt/ seer
rijck in siluer ende in goude / eñ daer
was een altē rijckē tēpel binnē/ eñ daer binnē gou=
den halsberghen/ eñ schilden/ eñ gulden gordinen/
die Alexander daer liet/ Philippus soon/ die coninc
van Macedonien/ die eerst in griecken regneerde/
Eñ hi quam om die stadt te winnen/ eñ te roouen
mer hi en const/ want die van binnen wistent/ ende
togen tegen hem wt ten stride/ en hi vloot/ eñ reys
de wech met grooter droefheydt/ eñ keerde weder
tot Babilonien.
Eñ daer quā in Persen een/ eñ bootschapte den
Coninc/ dat die heyrcracht veriaecht was / dye in
B Juda was/ eñ dat Lisias eerst ghetoghen was met
stercker macht / eñ hi wert veriaecht vander Jodē
aensichte/ eñ dat die Joden victorie vercregen had
den/ eñ veel roofs/ die si gewonnen hebben vanden
heyre dat si verslagen hebben/ eñ omgeworpen dē
grouwel die ghemaect was opten cutaer die in Je
rusalem was/ eñ dat si die stadt/ eñ den tempel om
ghemuert hadden met grooten hoogē mueren / so
si te voren was/ eñ ooc Bethsuram sijn stadt.
Eñ het geuiel doen die coninc dese reden hoor=
de/ so ontsach hi hem / eñ wert herde seer gestoort/
eñ hi viel in sijn bedde/ eñ van ongenuechtē/ viel hy
in een siecte / want ten is niet ghescliet/ alsoe hi ver
moet hadde/ Eñ hi was daer vele dagen/ want die
groote droefheyt in hem vernieut was. Eñ waen=
de dz hi steruē soude/ Eñ hi riep alle sijn vriendē tot
hē/ eñ seyde/ Den slaep is van mijnen oogē gegaen
eñ van sorgē ben ic ter neder geuallē int herte/ eñ ic
heb geseyt in mijnder herten/ Jn hoe grooten ver=
driet ben ic gecomen/ eñ in wat vloet der benauthz
daer ic nv in ben/ die vrolic was/ eñ gemint in mijn
re heerlicheyt/ Mer nv gedencke ic des quaets/ dat
C ic in Jerusalem dede/ daer ic wech voerde al die sil=
ueren eñ guldē vatē die daer binnē waren/ eñ seide
dat mēse wech doē soude/ die in Judea woonē sou=
den sonder saecke / Hierom weet ick nv/ dat my dit
quaet toe gecomen is/ eñ siet/ ic bederue van groo
ter droefheyt in een vreemt lant.
Eñ hi riep Philippum een vā sijn vrienden / eñ
hi sette hem bouen sijn rijc / Eñ gaf hē sijn croone/
eñ sijn purpur/ eñ sinen vingerlinc/ om dz hi Antio
chum sinen sone tot hē nemē soude/ eñ dien op voe
den soude/ tot dat hy selue regneren mochte.
Eñ Antiochus die coninck sterf daer inden hon=
dertsten eñ.xlix.iare/ Eñ Lisias vernam dat die co=
ninc doot was/ eñ hi dede Antiochū sinen sone een
iongelinck/ dien hi voede/ regneren/ eñ hi hiet sinen
naem Eupator.
Eñ die ghene die inden slote van Dauids stadt
waren/ sochtē dach eñ nacht list/ hoe si die Jodē bin
nen harē beuanc behoudē mochtē/ eñ dachtē hoe si
D den seluē hinderē soudē/ tot een hulpe eñ vastheit
der heidenen/ Eñ Judas die peynsde die te verder=
uen/ Eñ hy vergaderde al dat volc om dat hijse be=
leggen soude. Eñ si vergaderdēse te gader/ eñ si be
leydense indē honderstē eñ vijftichstē iare/ Ende si
maecten armborsten ende scransen.
Eñ eenige vanden genen die belegē warē/ gingē
wt/ eñ eenighe quade van Jsrael geselledē hē met
dien/ eñ si gingen tot den coninc eñ seidē/ Hoe lange
salt wesen eer du vonnisse doen sulste/ eñ onse vroe
derē wrekē. Wy hadden gemaect dinē vader te die
nen/ eñ in sinen gebodē te wandelē/ eñ sijn vonnisse
te houden/ eñ ons volcs sonen/ sijn hierom van ons
verureēt. Eñ alle die men vā ons vāt/ die slocchmē
doot/ eñ vā ōs sijn ouergenomē ōse erflichedē Eñ si
en hebbē haer handē niet alleē aen ons gedaē/ mer
ooc alle onse landen duere. Eñ siet/ si sijn hedē geto
gē voor dat slot in Jerusalē/ eñ si hebbense belegē/
eñ den vrijthof in Betsura hebbense vast gemaect.
Eñ en voorcondi haer niet haestelic/ so sullē si noch
stercker worden / Ende ghy en sultse nyet moghen
verwinnen.
Doen die coninc dit hoorde/ wert hi toornich/ eñ
vergaderde alle sijn vriendē/ eñ die hooftliedē vant
voetuolc/ eñ vanden reysegers/ Eñ hi versolte oock
wt andere landē/ eñ eylanden veel volcx. Eñ tgetal
was vādē heyr / hondert duysent mannē te voete/
eñ twintich duysent reysenarē / eñ.xxxij.eliphantē/
die geleert waren tē stride/ Eñ si quamē door Jdu
mea/ eñ si togen te Bethsurā/ en si bestredense vele
dagen/ eñ si maectē stransen/ Eñ die vand stadt qua
mē wt/ eñ vrandēse mettē viere/ eñ vochtē manlijc
Eñ Judas tooch vandē slote / eñ brac den leger
van daer op/ ende sloech sinen leger tegen des Co=
nincs leger te Bethzacharam.
Eñ die Coninc stont op voor den dage/ tegē den
wech van Bethzacharam.
E Ende des Conincs heyr bereide hē tē stride/ ende
sloegē haer trompettē/ Ende si thoondē dē oliphā
ten tsap van druyuē/ ende van moerbesien/ om dat
sise fel maken soudē/ ende si deelden die beesten aen
rottē/ ende neuen elckē oliphant/ waren thien hon
dert mannē/ met pantsieren/ ende met coperen hel
mettē in haer hoofdē / Ende vijfhondert mannen
gereden/ gheoordineert elcker beeste die wtuerco=
ren waren. Ende dese waren voor dē strijdt / ende
waer dat die beeste was/ daer waren si/ ende waer
dat si ginc/ daer ghingen si / ende si en ghingen van
haer niet. Maer op elcke beeste was eenen houten
toren/ die hem bedecte/ ende op dien thoren waren
bolwerckē/ ende wt elckē toren vochten.xxxij.mā
nen van bouen/ ende binnen was der beesten mee=
ster. Ende die coninck oordineerde die ander reyse=
naers in beyde dander siden/ dat si tvolc ende theyr
mettē trompetten soudē vporren/ ende dat si voor
souden doen gaen/ die in elck legioen waren.
Ende doē die zonne scheen op die guldē ende co=
peren schilden/ soe verblicten dye berghen daer af/
ende blinctē als lampen met viere/ Een partie van
sconincs heyr/ wert ghedeelt op den berch/ ende die
āder al benedē/ ende si gingen behendelic/ ende oor
manierlijc. Ende alle die int lant woondē/ werden
beroert vander menichte van haer stemmen/ ende
metten ghetochte van haren scharen / ende metter
wapenen blancheyt Wāt het was een groot heyr/
ende sterc. Ende Judas ende zijn heyr quamē hē aen
ten stride/ ende van sconincx heyr vielen wel seshon
dert mannen/ Ende Eleazar Saura sone/ sach een
vanden beesten die met sconincs wapen gewapent
was/ ende die was hooger dā dander beestē/ Ende
hē docht datter dye coninc binnen was/ ende hi gaf

hem selven om zijn volck te verlossen/ende om tot
zijn behoef eenen eewighen naem te crijghen/ eñ
hi liep totter veersten vromelic/int midden der scha
ren/doorslaende ter rechter siden/eñ ter luchter si=
den/eñ si vielen hier eñ daer van hem.
Ende hi ginc onder des eliphants voeten / eñ hy
ghinc daer onder staen/ eñ stacken daer doot/ende
die eliphant viel op hē/ eñ hi bleef daer doot / Mer
als Judas die groote macht des coninckliken heyrs
sach/ eñ ortgeruchte van sinen heyr/ so keerde hi van
hem. Maer des conincs heyr tooch op tegen hem
in Jerusalem. Eñ dye coninc legerde in Judea op
ten berch van Sion/ Eñ dye coninc maecte vrede/
metten ghenen die in Bethsura waren.
Eñ si quamen wt der stadt/ want dye beleghen
waren/ en hadden gheen lijftocht/ wandt het was
E stants Sabbaoth/ Eñ die coninc tooch van Beth=
sura/ met hi leyde daer wachters diese hoeden sou=
den/ Eñ hi keerde theyr ter heyligher stadt waert/
vele dagen/ Eñ hi sette daer springalgen/ eñ scran
sen dye tvier inworpen souden/ Eñ ooc bliden dye
steen inworpen souden/ eñ hantbogen/ eñ scorpioe
nen/ om tgescutte te schieten/ eñ te slingheren. Eñ
si maecten binnen ooc scrancen teghen haer scran=
sen/ eñ vochten vele daghen. Maer inder stadt en
was geen victalie/ om dattet tsevenste iaer was/ eñ
die vanden heydenen in Judea ghebleuen waren/
si hadden haer ouerbliuē verteert/ dye si lieden ooc
ingeleyt hadden. Eñ inder heyligher plaetsen wa=
ren luttel mannen ghebleuen/ wandt den hongher
hadse benaut/ ende si werden gesprēyt elck in zijn
stadt
Als Lisias dit hoorde/ dat Philippus /dien dye
coninc Anthiochus/ doen hi leefde/ beuolē had/ dat
hi Anthiochum sinē sone opuoedē soude/ dz hy reg
neren soude /weder gecomen was wt Persen/ eñ
Meden / eñ theyr dat met hē wech getogen was/
eñ dat hi sochte dz beleyt te hebbē vādē rijcke. So
haeste hi hē/ eñ seyde totten coninc/ eñ/ totten prin
G cen vandē heyre. Wi crancken dagelicx/ eñ wi heb
ben luttel victalien/ eñ de stadt die wi belegē heb=
ben/ is wel beschermt/ eñ ons behoort te ordinerē
vandē rijcke. Nv hier om /laet ons den lieden vre=
de geuen/ eñ maken wi met hem vrede/ eñ met al=
haer liedē/ eñ laet ons hen cōsenterē/ dat si in haer
wet wandelen mogen/ soe si te voren deden/ want
om dat wy haer wet veronwaert hebbē/ soo zijn si
verquaet/ eñ hebben al dit gedaen.
Ende dese reden ghenoechden den coninck/ eñ
sinen vorsten/ ende hy seynde tot hen /om vrede te
maken / eñ si ontfingent.
Ende die coninck eñ die vorsten swoeren hen/
ende si quamen wter stadt / Ende dye coninc ginc
opten berch van Sion / eñ sach dye vasticheyt der
stadt /ende hi brac corts den eedt/ dien hi gesworē
hadde/ eñ beual die mueren om te breken/ Eñ hy
tooch haestelic wech /eñ keerde weder te Antiochie
eñ vant daer Philippus heyr te zijnder stadt/ eñ hy
vocht tegen hem/ eñ hi wan die stadt met crachtē

¶ Van Demetrio ende sine tyrannie. Hoe zi in lie
den vrede maken metten Israeliten/ eñ nochtans
niet en hielden.

Dat.vij.Capittel

IN den honderstē eñ eenen vijftichstē
iare/ soo quā Demetrius / Seleucus
sone van Roomen/ eñ tooch met lut= A
tel lieden inden steden aender zee / eñ
hi regneerde daer/ Ende het gheuiel/
doen hy gecomen was int huys zijns vaders rijcx/
so wert Antiochus ende Lisias van zijn volck ghe=
uangen / om dat sise Demetrio brenghen souden/
ende Demetrius gheboot sinen dienaren/ datmen
se voor sinen ooghen nyet en soude brenghen/ Eñ
theyr doodese daer.
Ende Demetrius sadt opten throon van sinen
rijcke. Ende quade ongherechtighe mannen /qua
men wt Israel tot hem/ ende Alchimus was haer
leytsmen/ die dat priesterdō begeerde/ eñ wroech=
den voor den coninck/ ende seyden/ Judas ende zijn
broederen hebbē des conincs vrienden verdoruen
ende heeft ons verdreuen van onsen lande / Daer
om seynt nv eenen man dyen ghy ghelooft/ dat hy
gaen mach/ ende besien/ al die verderffenisse/ die hi
ons ende des conincs lantscappen gedaen heeft/ eñ B
hi heeft al des conincs vriēdē eñ hulpers gecranct.
Eñ die coninc Demetrius koos wt sinen vrienden
Bachidem/ dye prince was/ ouer dye groote riuier
int rijck/ dye den coninck ghetrouwe was/ ende hy
seynde hem om te sien die quaetdaet/ die Judas ge=
daen hadde/ Ende den quaden Alchimum gaf hy
dat priesterscap/ eñ beual hem wrake te doen inden
kinderen van Israel/ Eñ si stonden op/ eñ quamen
met eenen alte zeer grooten heyr int lant vā Juda/
eñ seynden boden / eñ spraken tot Judas/ eñ sinen
broederen/ vriendelike woordē in voosheden/ Mer
Judas eñ zijn broederen en gauen haer gheen ghe
loof/ wandt si saghen/ dat si ghecomen waren met
alte grooten heyr/ eñ de vergaderinge vandē scrift
geleerden/ vergaderden tot Alchimū eñ Bachiden
om te soeckē dat gerecht was/ eñ eerst die Assideē/
die onder die kinderē Israels waren / eñ si sochten
met hē vrede/ Want si seydē/ Een man eē priester
die van Aarōs zaet cōt / hi en sal ons niet bedriegē.
Eñ hy sprac met hē vriendelike woordē /eñ swoer
hē/ eñ seyde. Wy en sullen v gheen quaetheyt doen
noch uwen vrienden/ Eñ si geloofden hem.
Eñ hi begreep vā hen sestich mānē/ eñ doode
se in eenen dage/ na dat woort datter gescreuen is.
Dijnre heiligen vleesch eñ bloet stortē si ontrēt Je
rusalē/ eñ niemant en was diese begroef/ eñ anxte
eñ vreese viel in al tvolc. Eñ si seyden / Waerheyt eñ
vonnisse en is in hē niet/ Want si hebbent gebrokē
dat si geloofden/ eñ den eet diē si swoeren.
Eñ Bachides vertroc dat heyr van Jerusalē/ eñ
deeldese tot Bethzechā Eñ hi seynder eñ vincker
vele/ die van hē geuloden warē/ eñ hi doode eenige
vandē volcke/ eñ werpse in eenē grotē put/ eñ hi be
ual Alchimo dat lantscap / eñ liet met hē succoers/
tot zijnder hulpe. Eñ Bachides tooch wech totten
coninc/ eñ Alchimus dede genoech voor/ om dat C
hi prince der priesters was/ eñ tot hē vgaderden al
die Israel benaut hadden/ eñ si behieldē tlāt vā Ju
da/ eñ dedē groote plagē in Israel/ Eñ Judas aen
sach al dat quaet dat Alchimus dede dē kinderē vā
Israel/ eñ die met hē waren/ veel meer dan die hey
denē/ eñ hi ginc wt in al dlant van Juda al omme/
ende hi dede wrake in die ondadige mannen.

Eñ si hielden op voort meer wt te trecken int
laāt/ Eñ Alchimus sach dat Judas/eñ dye met hē
waren te bouen gingē/ende hi bekēde dat hise niet
wederstaē en mochte/eñ hi keerde weder tottē co=
ninc/eñ hi wroechdese met vele misdaden.

Ende die coninc seynde Nichanor/eē van sinen
edelsten princen/dye altoos viantscap maecte tegē
Israel/eñ hi beual hē/dat volc te niet te makē/eñ
Nichanor quam met een groot heyr binnen Jeru=
D salem/ende seynde tot Judam/eñ zijn broeders mz
vredelike woordē in bedroch/ eñ seyde. Ghee nen
strijt en sal tusschē mi eñ v wesen/ Ic sal comē met
luttel mānē/eñ sien v aēsicht met vredē/ eñ hi quā
tot Judā/eñ si gruettē deen dē anderē vriendelic/
eñ de vianden waren bereet om Judā te vanghē.

Eñ Judas vernā dit/ dat hy met booshedē tot
hē gecomē was/ende wert veruaert vā hē/ende eñ
woude zijn aēsicht niet meer sien/ Ende Nichanor
die sach/hoe dz sinē raet ontdect was/doe tooch hi
wt Judā te ontmoetē/om met hem te stridē neuē
Capharsalama/ Eñ vā Nichanors partiē/soe vie=
len bina vijfduysent mānē/eñ si vloden in Dauids
stadt/ Ende na dese woordē tooch Nichanor optē
berch van Sion/ende vā des volcx priesters gingē
wt/ende groettē hem met vredē/ eñ thoondē hem
sond offeren/diemē ouer den coninck offerde/ende
bespottende/ soe veronwaerdense/ eñ besmettedē
die offerhande/ende hi sprac houaerdelic/eñ swoer
met gramscappē/ende seyde. Ten si dat mi Judas
eñ zijn heyr geleuert worde in mijn hāt/ so sal ic dit
huys verbernen/als ic met vredē weder keerē sal.

E Ende hy ginc wt met grooter gramscappē/eñ
die priesters gingē/ ende stonden voor den outaer
hīdē tempel/ende seydē weenēde/ O HERE ghy
hebt dit huys vercorē/om dijnē naem daer in aen
te roepen/ om dat het wesen soudē een bedehuys
dijns volcx/ Doet wraecke in desen man/eñ in zijn
heyr/dat si vallen metten sweerde/ Gedenct haer
blasphemie/ ende en geuet hen niet dat si ghedue=
rich bliuen.

Eñ Nichanor tooch vā Jerusalē/eñ voer met
zijn heyr voor Bethorō/ eñ hem quā toe dat heyr
vā Sirien/ ende Judas tooch in Adersa/ met zijn
drie duysent mannē/ Eñ Judas badt/eñ seyde/ O
HERE/die gesonden waren vandē coninc Sen=
nacherib/om dat si dy blasphemeerdē/ Soe quam
een Engel/ende versloech vā dien luedē/hondert
duysent/ende vijfentachtentich duysent mannē/al
so doet O HERE/heden tonder dit volck/ in on=
sen aenschouwen/ende dander sullen weten/dat hi
qualikē gesprokē heeft op dine heylicheyt/ eñ oor=
deelt hē na zijn quaetheyt. Eñ inden derthiensten
dach vāder maēt Adar/soe stredē si/eñ Nichanors
heyr ginc onder/ende hi viel eerst inden strijt.

Ende doen Nichanors heyr sach/ dat hi geual
len was/so wierpen si haer wapenen wech/ende
si vloden/eñ si volchdē hen na/ een heel dachreyse
van Adazar/ tot datmē comt tot Gazara/ ende si
sloegen met trompetten achter hen/ Ende die Jo
den togen wt/al om ende omme/wt allen steden/
ende si bliesense wech met hornen/ eñ si keerden
weder tot hen/ende vielen al metten sweerde/eñ
van hen en bleuer een niet/ende si namē hen haerē
roof/ende sloeghen Nichanor thooft af/ ende zijn
rechte hant/ die hi houeerdelic opgheheuen haddē.
ende die droegense/eñ hinghense voor Jerusalem
Eñ dat volc verblijde zeer/ende si hieldē dien dach
met grooter blijscappē. Ende Judas oordineerde
datmen dien dach alle iaere houden soude/ op den
derthiensten dach vander maent Adar/ eñ dlant
van Juda rustede een luttel dagen.

❡ Judas Machabeus maect een verbont mettē
Romeynen Dat.viij.Capittel

Ende Judas hoorde vā die van Roo=
mē/dat si machtich warē vā cracht/ A
eñ dat si goetwillich waren/ met alle
den ghenen/ dye met haer lieden een
verbont maecten/eñ hen verenich=
den. Eñ si hoorden haer striden/ende haer grote
macht die si deden in Gallacien/want sise verwon
nē/ende dedense onder tribuyt. Eñ hoe grote din=
ghen si deden int rijck van Spaengien/ daer si alle
metael/van goude/ ende vā siluere in haer macht
hadden. Eñ datse al die steden besaten met haren
raet/eñ met haer ghehoorsaemheyt/die steden dye
verre van hen waren/eñ hoe si die coninghen ton=
der gedaen hebben/ die op hen ghecomen waren/
vanden eynden der werelt/ ende si sloegense met
grooter plaghen. Maer dander gheuen hen alle
iaer tribuyt/eñ si deden tonder indē stride Philip=
pum van Persen/den coninck Cheteorū/ eñ dan
der die teghen hen wapenen droegen/eñ si bleuen
bouen/eñ den grootē Antiochum/ den coninc van
Asien/ dye op hen vochte.

Eñ die hadde hondert eñ twintich eliphantē/
eñ ghereedenen/eñ waghenen/eñ een herde groot
heyr/hoe dat si hem verwonnē/ eñ want si hē vin=
gen leuende/so setten si hē/dat hi eñ dye ghene dye
na hē regnerē soude/ dat si dē Romeynen tribuyt
soudē geuen bedwongē/ eñ daer voor goet pant/
eñ borghe gheuen moest/eñ bouen alle dat/namē
si hē zijn beste landen/ Indien/ Meden/ Lydien/eñ
hebben die Emuno den coninc ouergegeuen. Eñ B
want die gene/die warē te Eladam/woudē gaē/
eñ nemense hē/eñ si vernamēt/eñ seyndē tot hem
een prince/eñ volchde teghē hē/ eñ daer vielō vele
vā hen luedē/ eñ si leydē dier wiuē eñ kinderē met
hē ghevangē/eñ si beroofdense/eñ besatē haer lant/
eñ destrueerden haer muerē. Eñ dedense tonder/
tot dienstknechten/tot in desen dach

Eñ die ander rijckē/eñ die eylandē/ dye sulcke
tijt tegē hē stakē/die destrueerdē si/eñ dedense on=
der haer macht/ Met met harē vriendē/die vrient
scap met hen haddē/daer hielen si vrientschap me
de/eñ si behielden die rijcken/die bi eñ verre warē
wāt so wie harē naē hoordē/ontsagēse. Ende wiē
si te hulpē wesen woudē/dat si regnerē soudē/dye
regneerden Ende dyen si wouden/ namen si dat
rijck. Ende si waren zeer verheuen. Ende in al de
sen en droech niemant croone/noch en cleede hem
met purpur/ dat hi daer in verheuē wesen soude.
Ende want si een parlament ghemaect hadden en
de dagheliex hadden si raet met drie hondert ende
twintich mannen/ende deden altoos der meester
menichten raet/ om dat si doen soudē dat gerecht
was. Eñ elcx iaers beualen si eenen man die mee=
sterscap/ dat hi dan bouen al de werelt soude reg=
neren. Ende si waren dien al euen ghehoorsaem.

eñ onder hen en was haet noch nijdt/ Wt welcken
allen Judas bewrecht zijnde/ sandt hy Eupolemū
Joannis sone/ die Jacobs soon was/ eñ Jazonem
Eleazars sone/ te Roomen/ om met hen te maken
geselscap eñ verbont/ op dat si van hen lieden sou=
den keerē der grieckē ouerlast/ die si den Joden de=
den/ want si saghē dat si dat rijc van Israel onder
souden doen in dienst. Eñ si togen wech te Roomē
waert/ harde vele weechs/ eñ gingē int parlament
eñ seydē. Judas Machabeus/ eñ zijn broederen/
eñ dye Joden hebben ons tot v ghesondē/ om met
v ghesellschap te maken/ eñ vrede/ datmen ons scri
uen sal/ uwe vrienden eñ ghesellen. Eñ dese rede=
nen genoechden den Roomeynē zeer wel. Eñ dits
dweder scriuen dat si ons weder screuen in een co=
perē tafele/ eñ sondense in Jerusalē/ om datter een
gedencken wesen soude/ des vreden ende des ghe
selschaps

Eewelick moet wel wesen dien van Roomen/
eñ den iootschen volcke inder zee/ eñ opt lant/ ende
swaert/ eñ vianden moeten varre van hen wesen.
A Comt die van Roomen eerst strijt aen/ oft al harē
gesellen in al haer heerschappie/ dan salt volck van
den Joden succoers brenghen met volmaecter her
ten/ also dien tijt eyschen sal. Eñ si en sullen den ge=
nen/ die ten stride comē niet geuen/ noch voorsien
met tarwe/ noch wapen/ noch ghelt/ noch schip al
soot die van Roomen gelieft/ eñ si sullen houden/
datmen hen beuelen sal/ eñ niet van hen ontfaen.
Ooc ist dattet volc vanden Joden eerst strijdt ge
ualt/ so sullen hen die van Roomen helpen met her
ten/ alsoot die tijt eyscht/ eñ den genen die hen hel=
pen/ en sullen si niet geuen/ noch tarwe/ noch wa=
pen/ noch ghelt/ noch schepen/ alsoot dye van Roo
men genoecht/ eñ si sullen haer geboden wachten/
sonder loosheit Na dese woorden/ so settē die Roo=
meynen den volcke vanden Joden. Mer geuallet
na dese woorden/ dat dese oft dye ghene na desen
toedoē oft afdoē willen/ dat sullen si doē wt haers
selfs opset/ eñ al dat si daer afdoen oft toedoē/ dat
sal vast wesen. Mer van tquaet dat die coninc De=
metrius teghen hen ghedaen heeft/ so hebbē wi hē
gescreuen/ eñ ghesept. Waer om heldi uwen dienst
verswaert op den Joden onse vriendē/ eñ onse ghe
sellen/ daer om geuallet dat si weder comen ons cla
gen/ eñ dat ouer di/ so sullen wi hen dan recht doē/
eñ dan niet v vechten ter zee eñ ten lande

¶ Anthiochus beleyt die stat Elymas indē lāde
van Persia hi wert droeuich/ als hi die victorie
eñ voorspoet der Jodē hoorde/ vā Antioch⁹ doot
Judas beleyde tslot te Jerusalem

Dat.ix. Capittel.

A HIer en binnē als Demetri⁹ dit hoor=
de/ dat Nichanor ende zijn heyr indē
strijt was gheuallē/ so seynde hi noch
Bachidē eñ Alchimū in Judea. Eñ
die inden rechten vloghel zijns heyrs
waren met hen/ eñ si togen den wech die tot Gal
gala waert leyt/ eñ sloeghen tenten in Masaloth/
dz in Arbellis is/ eñ beleydent/ eñ si doodē vele mē
schen. Inder eerster maent vandē. C. eñ. lij. stē ia
re/ so leyden si daer vele te Jerusalē waert/ eñ por=
den/ eñ togen in Berea/ twintich duysent mannē/
ende twee duysent reysenaers.

Eñ Judas hadde tenten gheslagē in Laysa/ eñ

met hem waren alleen drie duysent wtuercorē mā
nen. Eñ si sagen die menichte vandē heyre/ datter
vele was/ eñ veel keerden hem weder wten heyre
ende van hen lieden en bleeffer mer achthondert
mannen met hen.

Eñ doen Judas sach/ dz hē zijn heyr aftooch/
eñ dat hem den strijt aenquā/ so wert hi bedroeft
int herte/ om dat hi den tijt niet en hadde/ dat hise
verghaderē mochte/ eñ wert versaecht. Eñ hi sey=
de tot dien/ die by hem ghebleuen waren/ Laet ons
opstaen/ eñ gaē wi tot onsen vianden/ oft wise mo
gen wederstaen. Eñ si keerden daer af/ eñ seyden
Wi en sullens niet mogē doen/ maer laet ons nv
onse zielen verlossen/ ende keeren weder tot onsen
broederen/ eñ dan sullen wy teghen hen vechten/
want wi zijn te luttel/ eñ Judas seyde. Dat en moet B
ons nyet geuallen/ dat wi vā hen vlien sullē/ eñ oft
onsen tijt gecomen is/ so laet ons steruē inde duecht
voor onse broederen/ eñ en laet ons geenē lachter
in ons glorie brenghen. Eñ theyr porde vanden tē
ten/ eñ stondē in haer gemoet. Eñ dye reysenaers
deylden hen in twee partien/ eñ die slingerē eñ ghe
scutten gingen voor theyr/ eñ al die menichte wa=
ren vanden eersten stride

Eñ Bachides was inden rechteren vlogele/ eñ
die scaren quamē toe van beyde siden/ eñ sloeghen
met trompetten/ eñ dye vā Judas partie waren si
riepen ooc/ eñ van des heyrs geroep wert dat lant
beuēde/ eñ men street vā smorghēs tot tsauonts.
Eñ Judas sach dat dye partie van Bachides heyr
ter rechter sidē sterc was. Eñ die vrome van hertē
vergaderden met hē/ eñ verwonnē die rechte par=
tie van hē/ eñ iaechdense ten berghe van Azothen.
Eñ die in die luchter siden warē/ sagē dat die rech=
te side verwōnē was. Eñ si/ eñ die met hē waren/ C
volchden Judā van achter. Eñ den noot wert ver= sterft
swaert/ eñ van desen/ eñ vandē genē/ vielē der ve= Judas
le gewont. Eñ Judas wert verslaghen/ eñ dāder
vloden. Eñ Jonathas eñ Simon haelden Judā ha
ren broed/ eñ begroeuen hē in haers vaders graf/
in die stadt Modin

Eñ al tvolc van Israel beweēde hē veel dagē/
met grooten gewee/ eñ seydē. Hoe viel die macht/
die Israel behouden maecte/ Eñ die ander eerlike A
feyten/ eñ zijn duechdē die hi dede/ si en zijn hier niet
bescreuen/ Want het wasser harde vele.

Ende het geuiel na Judas doot/ dat die bose qua
men in al tlant van Israel/ ende si stondē op/ al die
quaet deden. In dien dage wert grooten hongher
ende al tlant gaf hem op/ in Bachides handen/ mz
hen seluen.

Ende Bachides koos wt boose mannen/ ende
maecte se herē vādē lāde/ eñ die sochten eñ ondervō
den Judas vriendē/ eñ si brachtense tot Bachidem
eñ hi wrecker hē ouer/ eñ bespottese. Eñ het wert
groot verdriet in Israel. Dat desgelijc niet en was
vādē dagē datmen geen propheet in Israel en sach
Eñ daer tegē so vergaderdē ooc alle Judas vrien=
den/ eñ seidē tot Jonathā. Om dz Judas v broeder
doot is/ eñ geen man en is hem gelijc/ die wt trec=
kē mach tegen ons viandē/ als Bachidē/ eñ dē ghe
nē die viandē zijn ons volcs. Nv hierom verkiesen
wi v ouer ōs tot enē hooftmā/ eñ tot enē leydsmā
om onsen strijt te stridē/ eñ in dien tijt outfinc Jona=

thas die heerschappie / en̄ stont in Judas zijns broeders stadt/ Ende Bachides vernamt/ en̄ socht hem te dooden.

Met Jonathas en̄ Simion zijn broeder wisten en̄ al die met hē warē/ en̄ vlodē in dye wildñis van Thecua / en̄ si bleuē liggē om dwater vanden put van Asphar.

En̄ Bachides vernāt/ ende optē Sabaoth quā hi ouer de Jordane / En̄ Jonathas seinde Symon sinen broeder/ en̄ leytsmā vandē volcke. Ende hy badt zijn vriendē/ dē Nabutheen/ dat si haer leenen wildē haer heyrgetuych / dies si vele haddē / en̄ Jābris kinderē quamē wt Madaba/ en̄ vinghē en̄ verslogē Joannē/ en̄ namē al dat hi hadde/ en̄ togen daer mede wech. Na desen wert Jonathas en̄ Sy-

D mon sinē broeder geboodtscapt/ wāt Jābris kinderē groote bruyloft maectē/ en̄ dat si dye bruyt hael den buytē Madaba met grooter pompuesicheyt/ eens grootē princen dochter vā Canaan/ En̄ si gedachtē haers broeders Joānis doot/ en̄ togen op/ en̄ verchdē hē onder dat decsel vanden verge En̄ si hieuen haer oogen op/ en̄ saghē/ en̄ siet dat groote geruchte/ en̄ die groote pompuesheit der kinderen Jābri/ en̄ de brudegom quā wt/ en̄ zijn broederen/ en̄ ooc zijn vriēdē/ die hē te gemoet quamē/ met tāboerē/ en̄ met sange/ ende vele wapenē Doē tooch Jonathas op/ tot hēwaert/ met alte zeer grootē lagen/ en̄ sloegense doot/ ende ooc so vielēder vele gewont/ ende die ander vlodē in die vergē / ende dese namē hē al haer gout en̄ iuweelē. En̄ die bruyloft wert verwandelt in droefenisse en̄ in ghewéen/ en̄ die stemmen van haren sange in geschrey.

En̄ si wrakē dē doot vā Joānes harē broeder En̄ Jonathas die keerdē weder met sinē broeder Simon/ en̄ alle theyr ten oeuer vander Jordanen/

E En̄ Bachides hoorder/ en̄ quā opten saboth/ op den cāt vand Jordanē met groter macht. Ende Jonathas seyde tot zijn heyr. Laet ons op staen ende laet ōs vechtē tegē onse viādē Wāt tē is hedē niet als ghisterē/ ende eergisterē. Wāt siet hi strijt tegē ōs/ ende dat water vāder Jordanē is aē beyde sidē vā ōs/ ende dat oeuer is hooch/ en̄ dz broeck is leech/ en̄ daer en bouē mede die bosschen. Ende gheen plaetse en is ons te ontulien

Nv hier om so roept indē hemele/ dat ghi moget wordē verlost vā uwer viandē hāt/ en̄ si begōsten te stridē En̄ Jonathas die hief sijn hant op / ō Bachidē te slaē/ en̄ Bachides keerde vā hem achterwaert/ en̄ Jonathas en̄ die met hē warē sprōgen inder Jordanē/ en̄ swēdē ouer tot hen/ En̄ op dien dach vielē vā Bachides partiē dusent mānen En̄ si keerdē wed tot Jerusalē. En̄ si bolwercten die gemuerde stedē in Judea/ en̄ die vasticheyt dye in Jericho was/ en̄ in Ammaum/ en̄ in Bethorō/ en̄ in Bethel/ en̄ in Thānath en̄ Phara/ en̄ in Thopon/ met haren hoogē muerē/ en̄ vaste poortē/ en̄ sondē in Israel/ En̄ hi bewaerde die stadt Bethsura/ en̄ Gazarā/ en̄ dat slot besorchde hi wel met knechten/ ende met spise/ ende hi nam der rijcker/ ende vermaerster mannen sonen vanden lande te ghijsel/ en̄ leydese int slot vā Jerusalē in bewaringē En̄ indē hondersēe/ en̄ vierenvijftichstē iare/ binnē danderde maent/ beual Alchimus die mueren des binnēstē voorhofs aendē tempel/ en̄ die timmeragie der Prophetē af te brekē. En̄ doemē begonde te breken/ siet doen wert Alchimus geslaghē met gichtichedē/ oft sledercijn/ en̄ zijn werc wert hē belet/ en̄ sinē mont wert gelokē/ en̄ hi wert onmachtich vā ghichtichedē. En̄ hi en mocht voort mz een woort meer sprekē/ noch beuelē vā sijn huys/ ende Alchimus sterf in dien tijdē/ met grotē tormēten / En̄ als Bachides sach/ dat Alchimus doot was/ so keerde hi weder totten coninck Demetrium/ en̄ tlant ruste twee iaren/ en̄ alle die bose scalckē/ dachten en̄ seyden/ Siet Jonathas en̄ die mz hē zijn/ liggen sonder hoede al stille. Daerom laet ons nv halē Bachiden/ en̄ hy salse al op eenē nacht vāgē. En̄ si togē wech/ en̄ gaf hē dien raet. En̄ hi porde om te comen met vele heyrs/ en̄ seynde al heimelic brieuen/ tot sinē gesellē die in Judea warē/ dz si Jonathan vangē soudē/ en̄ de gene die met hem waren/ mer si en mochtē / wāt Jonathas wert der verraderien en̄ opstels gewaer

En̄ Jonathas vinc vāden mānē vāden lāde/ die hoofliedē warē vanden strijde/ vijftich mānen/ en̄ de si sloegense doot

En̄ Jonathas/ en̄ Simō/ en̄ die mz hen waren togē wech in Bethbessem/ dat inder wildernissen is/ en̄ si stichten daer wederō/ dat geuallē was / en̄ si maectense sterc. En̄ Bachides vernamt/ en̄ vgaderde zijn menichte/ en̄ liet weten al den genen dye van Judea warē En̄ hi quā en̄ sloech zijn tentē voor Bethbessem/ en̄ bestreet dz vele daghē/ en̄ maecter scransen voor. En̄ Jonathas liet sinen broeder Simon in die stadt/ en̄ hy tooch wt int lantschap/ met wat volcx/ en̄ sloech Odomerā en̄ zijn broeders en̄ Phaserons kinderen in haren tentē/ en̄ veel volcs viel bi hem/ en̄ zijn heyr wert groot.

En̄ Simō en̄ die met hē warē togen wter stat/ en̄ verbrāden die scrāsen/ en̄ vochtē tegē Bachidē/ en̄ hi wert vā hen verwonnē. En̄ si dedē hem vele leets / want sinē raet en̄ arbeyt was te vergheefs.

En̄ hi wert vertoornt tegen die boose scalcken/ die hem den raet ghegeuen hadden/ dat hy in haer lantschap comen soude/ en̄ hi dooder vele van hen. Maer hy dacht in zijn lantschap te trecken metten anderen. En̄ Jonathas vernamt/ en̄ seynde legatē tot hem/ om vrede te makē/ en̄ dat hi zijn geuangenen weder geuen soude. En̄ Bachides ontfinc den vrede gheerne / en̄ dede dat hy hem heyschte / ende swoer hem/ dat hi hem binnen al zijn leuen geē hinder meer doen en soude/ En̄ hi gaf hem de geuanghen weder die hi te voren gherooft hadde / wten lande van Juda. En̄ hy keerde/ en̄ tooch weder in zijn lant/ en̄ hy en quam noyt meer binnen haren lande. En̄ tsweert hiel op van Israhel/ ende Jonathas woonde in Machma. En̄ hi regneerde ouer dat volck/ en̄ veriaechde die boose wt Israel

Hoe Alexander Demetrium doode/ ende hoe hi nam des conincs Ptolomei dochter te wiue/ Van Jonathas heerlike vromicheyt/ hoe hi Demetrius heyre versloech.

Dat .x Capittel

IN den hondersten en̄ .lx. sten iare/ soe quā Alerander Anthiochus sone/ die mē toenaēde Epliphanes / oft edel/ en̄ hi beleyde Ptolomaidē/ en̄ si ontfinghē hem/ en̄ hi regneerde daer. En̄ A

Demetrius dye coninc hoorde/ eñ vergadde een
groot heyr/ eñ tooch wt/ Alexāder te gemoet om
te striden/ eñ Demetrius sandt tot Jonathā eenē
brief/ met vriendelicke woordē/ eñ prees hem hoo
gelic. Wāt hi seyde. Laet ons met hē vrede makē/
eer hi met Alexander tegē ons een verbont make/
want hi sal alder boosheyt ghedenckē/ dye wi tegē
hē/ eñ zijn broederen ghedaen hebben/ eñ tegē zijn
volc. Eñ hi gaf Jonathe macht een heyr te vgade
ren/ eñ wapen te maken/ om dat hi zijn geselle we
sen soude eñ hi beual/ datmē Jonathas ouerleue=
ren soude/ der rijcker mannē sonen/ dye te ghijsel
lagen opt slot te Jerusalem.
Eñ Jonathas quam in Jerusalē/ eñ hy las de
brieuē in dat gehoor van al den volcke/ eñ der geē
re/ die opt slot warē/ eñ si ontsagē hem met groo=
ter vreesen Want si hoordē/ dat hem Demetrius
de macht gegeuen hadde/ een groot heyr te verga
derē/ eñ men leuerde Jonathan die in ostagie wa=
ren/ eñ hi leuerdese weder harē vaderē eñ moede=
ren. Eñ Jonathas woonde in Jerusalem/ ende be
gonde die stadt te stichten eñ te makē/ eñ hi seyde
den wercliedē/ dat si den muer/ eñ dat slot makē
soudē/ al om eñ om met viercanten steenen/ dat si
tot een stercke veste soudē zijn/ eñ si deden also.
Eñ die heydenen dye inden steden waren/ dye
Bachides gesticht hadde/ vloden/ ende elc liet zijn
stadt/ eñ tooch wech in zijn lant/ mer in Bethsura
bleuen eenige van dien/ die Gods wet gelatē had
den/ ende zijn geboden/ want die stadt haddē si tot
een toeulucht.
Eñ die coninck Alexander hoorde de beloofte/
die Demetrius Jonathas beloaft hadde. Eñ si ver
B teldē hem die stridē/ ende die macht die hi dede/ eñ
zijn broederē/ ende die moeyte eñ arbeyt dat si ge=
leden haddē. Eñ si seydē. Sullē wi eenigē dusda=
nigen man vindē mogē. Laetten ons maken onse
vriēt ende ons geselle. Eñ hi screef hem eenē brief
ende seyndē hem aldus sprekēde. Alexander die co
ninc sinē broeder Jonathas saluyt. Wi hebbē ge=
hoort van v/ dz ghy een machtich man vā crachtē
zijt. Ende ghi zijt weerdich dat ghy onse vriēt zijt
Ende nv makē wi v hedē hooge priester van uwē
landē. Ende dat ghi des conincs vrient sult wordē
gehetē/ ende ic heb gesondē eē croone/ eñ een pur
per cleet/ om dattu veenicht sulst wordē met ons/
onde dat ons toebehoort/ eñ dat ghi vriētscap met
ons houden sult.
Eñ Jonathas cleede hē met dz purpurē cleet/
in die seuēde maent int. C. eñ. lx. ste. iaer/ indē fee=
stelikē dach der louertētē. Ende hy vergaderde eē
heyr/ eñ maecte groote gereetscap tot orlogē. Ende
Demetrius hoorde dese woordē/ eñ wert zeer true
rich/ ende hi seide. Wat bediet dit dat ons Alexan
der der Jodē vriētschap ondergheē heeft/ tot sinē
succoerse. Ende doē sprac Demetrius die coninc tot
tē volcke ende hi seyde tot hen. Eñ ic sal oec hē vri
dēde/ vriēdelike woordē scriuē/ ende seyndē Jona
than ghiften/ dat hi niet en si in haer hulpe. Ende
schreef hem in deser manieren.
C Dye coninc Demetrius dē volc vādē Jodē sa
luyt. Om dat ghi tot onswaert/ een ghetrou ver=
bont ghehoudē hebt/ eñ om dat ghi in onser vrient
scap geduert hebt/ ende om dat ghi tot onse viandē
niet getogen en zijt/ dit hebben wi verhoort/ ende
zijn dies verblijt. Hierom so bidden wi v/ dat ghy
volstandich tot onswaert wilt bliuen. Ende wi sul
len v geuen vele vrihedē eñ giften/ eñ nv make ic v
vri/ eñ al die Jodē vā tribuit/ eñ ic vlaet v tgelt des
solts/ eñ ic scel v de croone quite/ eñ dz derdendeel
vandē zade/ eñ thalf deel van des houts vrucht/ dz
mi toe behoort/ dat schelde ic v quijt/ van desen da
ge eñ voort ane/ eñ mē en neēt nymmermeer van=
dē lande van Juda. Noch vandē drie stedē dier toe
geleyt zijn vā Samariē/ eñ van Galileen/ eñ vā de
sen dage ewelic voort/ Ende Jerusalem bliue hei
lich/ ende vri met haren lande/ ende die thienden/
ende tribuit bliuen haer/ ende ic geue oec ouer/ die
machte vanden slote dat in Jerusalem is/ ende ick
gheefse den oppersten priester/ dat hi daer legge/ so
wat mannen dat hi daer kiesen sal om te hoeden/
ende dat te behouden.
Ende al die Joden die wt Juda in mijn lant ge
uangē zijn/ die laet ic vri om niet/ ende dat si al van
den tribuyt worden geuriit/ oec van haren beestē.
Ende al die Joden die in mijn rijc zijn/ sullen al die
feestelike dagen/ ende den sabaoth/ ende die hooch D
tiden/ eñ die gesette dagen/ drie dagen voor dē fee=
stelijken dach/ ende drie dagen daer na/ vri zijn. Eñ
niemāt en sal macht hebben yet te doene/ oft enige
scade te doen tegen eenigē Jode in eenighē saken.
Ende men sal bescriuen vanden Joden tot des
coninx heyr/ dertich duysent mannen/ eñ men sal
hen geuen/ al dat hen van noode is/ alsomen al des
coninx heyr geuen moet. Eñ wt hen lieden sullen
geordineert worden/ die ouer des coninckx saken
trouwelic sullen regeren/ eñ van desen salmen ouer
ste kiesen/ die de saken bescicken/ die den gesette en
de haren geloove aengaen/ ende si sullen wandelē
in haer lieder wet/ also die coninc beuolen heeft/ int
lant van Juda/ Ende den drien steden die aen Ju=
dea geleyt zijn/ wten lantscappen van Samarien/
eñ Galileen/ men rekense met Judea/ dat si onder
een zijn/ eñ si en sullen geenen heer onderdanich zijn
sonder den oppersten priester/ maer Ptolomaiden
ende tlant daer ontrent/ geue ic totter timmeragiē
des tempels in Jerusalem/ ende tot den anderen
nootsakelijken costen der heyliger dingen
Eñ ic sal noch alle iaer geuen/ vijftiē duysent Si
kelen siluers/ van des conincs rekeninghe/ die my
toebehooren/ ende wat noch verscenen is/ ende nz E
ouergegeuen/ ende betaelt en is vanden rentmee=
steren/ die dat iaer voorleden ghewéést zijn/ dat sal
men oec totter timmeragien des tempels geuen/
eñ hier en bouen vijf duysent Sikelen siluers/ die si
alle iaer ontfingen vander rekeninge des tempels
Eñ dz sal dē priesterē toebehoorē die dē dienst doē
Eñ so wie vlieden sal indē tēpel vā Jerusalē/ oft
in eenich vandē vrijthouē/ eñ tegē dē Coninck mis
daē sal hebbē/ waer dz het is/ mē laetse vri/ eñ al dz
si in mijn rijck hebbē/ dz bliue hen ongheconfesceert.
Eñ om te stichten/ eñ te makē den tēpel/ salmē dat
gelt geuē vā des coninx scatcamer/ eñ te stichten
de mueren van Jerusalem/ eñ te bewaren al om eñ
om/ so sal men den cost oec doen wt des coninx tre
soor/ om te stichten de mueren van Judea.
Als Jonathas eñ tvolck dese redenen hoorden/
soo en gheloofden zijs niet/ noch en ontfinghense

niet/want si gedachten der grooter boosheit/ dye
hi in Israel gedaen had/eñ dat hy se zeer ghequelt
hadde. Eñ hen genoechde wat aē Alexander/wāt
hi hadde hen in voortidē een prince geweest/in re=
denen van vreden/eñ si deden hē tallen dagen suc
coers. Eñ Alexander die coninck vergaderde een
groot heyr tegen Demetrium waert/eñ vertrock
theyr. Eñ die coningen streden/ende Demetrius
heyr vloot/eñ Alexand volchde hem/eñ hi viel op
E hem. Eñ den strijt wies alte zeer groot/tot dat dye
zonne ondergine/eñ in diē daghe viel Demetrius.
Eñ Alexander sāt tot Ptholomeum dē coninc
van Egipten legatē/na dese woordē segghende.
Om dat ic binnen mijn rijck gecomen ben/eñ ick
sitte op mijns vaders throon/eñ heerscappie vercou
den hebbe/eñ ic heb Demetrium verwonnē/Eñ
besitte ons lantscap/eñ ic heb mz hē veel stridē ghe
hadt/eñ hy/eñ zijn heyr zijn verwonnē van ons/
eñ wi sittē indē throon van sinē rijcke/soe laet ons
nu te gader vrientschap makē/eñ gheeft mi u doch
ter ten wive/eñ ic sal u behoude sone wesen/eñ ick
sal di ghiftē geuē/eñ weerdicheyt. Eñ dye coninc
Ptholomeus ātwoorde eñ seyde. Salich si den dach
daer ghi in ghecomē zijt/in ws vaders lant/eñ sidt
opten throon van sinen rijcke Eñ nu sal ic u doen/
dat ghi mi ghescreuē hebt. Mer comt mi teghen te
Ptholomaiden/dat wi deen den anderē sien/ende
ic sal di gheuē also ghi gesept hebt. Eñ Ptholome=
us die quam wt Egiptē/eñ Cleopatrā zijn doch=
ter met hem/eñ hi quā te Ptholomaidē indē hon=
dersten eñ .lxij. sten iaer. Eñ Alexander die coninc
quam daer tegē hem. Eñ hy gaf hem Cleopatrā
zijn dochter. Eñ hi dede haer bruyloft te Ptholo=
maiden/als coninghē in grooter eeren eñ glorien.
Eñ dye coninc Alexāder screef Jonathan/dat
hi daer tegen hem quame. Eñ Jonathas tooch te
Ptholomaiden met grooter glorië/eñ quam daer
tot den twee conninghē/eñ hy gaf hen vele siluers/
gouts/eñ giftē/eñ hy vant gratie voor haer lieden
aensicht. Eñ eenighe boose scalcachtige mānē ver=
gaderden wt Israel teghē hem/eñ si claechdē ouer
hem/maer die coninc en gaf den scalcken geen ghe
looue. Eñ hi beual Jonathan zijn cleederen wt te=
doē/eñ datmē hē met purpur cleedē soude. Si de=
den also/eñ die coninc dedē neffens hē sitten/ende
seyde sinen princen.
Gaet met hem wt/int midden der stadt/ende
roept/dat niemāt ouer hem en claghe van eeniger
saken/eñ dat hem nyemant verdrietelick eñ si/van
geender saken oft redenen. Eñ doe de ghene dye
ouer hem clagen woudē/sagen zijn glorie diemen
riep/eñ dz hy met purpur gecleet was/soe vlodē si
alle. Eñ die coninc verhief hem/eñ screef hem on=
der die eerste van sinē vriendē/eñ hi maectē leyts=
man/ende geselle vander heerscappien. Ende Jo
nathas keerde weder in Jerusalem met vredē/eñ
met blijscappen
G Inden hondersten ende .lxv. sten iare/so quam
Demetrius/die Demetrius sone was/van Cretē
in zijns vaders lant. Eñ Alexander hoordet/ende
wert zeer bedroeft/eñ keerde weder omme te An
thiochien
Eñ Demetrius maecte Apollonium hooft=
man/die welcke een prince was bouē Celessyrien

Eñ hi vergaderde een groot heyr/eñ tooch te Jā
niam waert/ende seynde tot Jonathā den hoghē
priester/eñ seyde. Ghi wederstaet ons alleen. Wāt
ic ben in spot ende confusie geworden/dat ghi tegē
onse mogentheit/di onthout inden gebercchten.
Nu daerom/ oft ghi betrout in dine crachten/soe
comt neder tot ons ten velde/ende laet ons die eē
dē anderē sien/wānt met mi is die cracht vā stridē
Vraecht eñ ondersoect wie ic ben/ende die and die
oec in mijnder hulpen zijn/die oec seggen/dat dinē
voet niet en mach staen voor onsen aensichte/wāt
dijn vaders vloden tweewerf binnen dien lande.
Ende hoe suldy nu moghen ghedooghen soo groo
ten heyr/ende rosuolck ten velde/daer gheenen
steen/noch roetse en is/noch plaetse te vlien. Eñ
doen Jonathas Appollonius woordē hoorde/so
wert hy beroert inden moet. Ende koos wt thien
duysent mannē/eñ tooch wt Jerusalem. Eñ Sy
mon zijn broeder quā hem te hulpen. Eñ si leyden
haer heyr in Joppē/daer Apollonius toeuuicht/
eñ onthout was.
Eñ Jonathas bestormde die stadt/eñ die inder
stadt waren/openden hem die poorten van anxte/
eñ hi behieldt Joppē/eñ Appollonius hoordet/eñ
nam drie duysent gheredenē/ende een groot heyr
voetknechten. Eñ tooch wech in Azothen/als oft
hi wech wilde trecken/eñ tooch te hants wt/ten
velde/om dz hy een menichte hadde vā geredenē/
eñ hem daer op verliet. Eñ Jonathas volchde in
Azothen/eñ si streden/eñ Appollonius liet achter
hem duysent geredenen al heymelijc/maer Jona=
thas vernam datter lagen achter hem waren/eñ
Jonathas omcingelde dye viandē/eñ si scoten met
ghescutten int volc/vanden morgen tot tsauonts
toe. Mer tvolc stōt stille/so hen Jonathas beuolē
hadde/eñ die partie der viandē werden doorscho
ten/eñ zeer gewoont. Eñ Symon vrocht zijn heyr
wt/eñ begonst te striden tegen die voetknechten.
Want die geredenē waren moede/eñ waren van
hē tond ghedaē/eñ si vlodē/eñ die te velde gespreit
warē/vlodē in Azothē eñ toghē in Dagons haers
afgods tempel/om dat hise verlossen soude.
Eñ Jonathas verbrāde Azothen/eñ die stedē
die daer ontrent warē/eñ hi nā harē roof/eñ ont=
stac Dagons tēpel/eñ die gene die daer in gheulo=
den warē. Eñ die mettē sweerdē verslagē warē/
eñ die verbrāt warē/dier warē bina acht duysent
mannē/eñ Jonathas nā van haer dat heyr/eñ hy
leydet te Ascalon waert/eñ si quamē wter stat hē
te gemoet/met groter glorië. Eñ Jonathas keer
de weder mettē sinē/die veel roofs haddē in Jeru
salem. Eñ het geuiel dat Alexāder dese redē hoor
de/so dede hi daer noch toe Jonathan te verheffen/
Eñ hy seynde hē een guldē halsbāt/soe costume is/
datmē der coningē geuē geeft/Eñ hi gaf hem Ac
charon/eñ al tlant daer ontrent tot eygendom.

¶ Hoe Ptolomeus tegē Alexander street eñ nā
vā hē die dochter/die welcke hi hē voormaels ge
geuē hadde te wive/eñ gaffse Demetrio/hoe Pto
lomeus twee rijcken besadt   Dat .xi. Capit.

A DIe coninc van Egipten vergaderde
een heyr/gelijc dē sande vander zee/
dz optē oeuer leyt/eñ veel scepē ende
hi arbeyde Alexāders rijc te winnē/
met booshedē/eñ dz tot sinē rijcke te

leggen. Eñ hi tooch wt in Sirien/met vredelikē woorden/eñ si ontdedē hem die steden/eñ quamē hem te gemoete/want die coninc Alexander had de beuolen/datmē hem te gemoet gaen soude/om dat hi zijn sweer was. Eñ als Ptholomeus inden steden quam/so leyde hi hoeders in elcke stadt van ruyters. Eñ doen hi bi Azothē quam/so thoondē si hē hoe Dagons tēpel verbrāt was mettē viere/ eñ Azothen/eñ al dat ander lant dat gedestrueert was/eñ der geenre lichamē dye verslagē warē/hoe si indē graue ghewoorpē warē/die bidē weghē wa-rē/eñ si seydē dē coninc/dz dit Jonathas dede/om dat si hem vermaken wouden teghen den coninck met haet. Eñ de coninc sweech/eñ Jonathas tooch den coninc te gemoet in glorīe te Joppen/ende si groettē die een dē anderē/eñ sliepē daer/eñ Jonathas tooch tsandsdaechs mettē coninc totter riuier Eleutheri⁹/eñ vā daer keerde hi weder in Jerusalē

Eñ die coninc Ptholome⁹ behiel die heerscappie vandē stedē/tot Seleuthiā nevē der zee/eñ hi had een valsch opstel tegē Alexander/Eñ hy sant legaten tot Demetrium seggende. Comt/eñ laet ons een verbont makē/eñ ic sal v geuē mijn dochter te houwelic/die Alexand' heeft/eñ ghi sult regneren in dijns vaders rijck/wāt mi seer berouwet dat ic hem mijn dochter gegeuē heb/wāt hy heeft ghearbeyt om mi te doodē. Eñ hi lachterde hē om dat hi zijn rijc begeerde te hebbē/eñ hi nam Alexāder zijn dochter/eñ gafse Demetrio. Eñ verureemde hem vā Alexander/eñ zijn viantscap wert opēbaer/eñ Ptholomeus troc in Anthiochien/eñ sette twee croonen op zijn hooft/van Egipten eñ van Asien. Eñ die coninc Alexander was in Silicē te dien tide/want dat volc van dier plaetsen was hē rebel. Eñ Alexander verhoorde dit/eñ quā teghē Ptholomeum tē stride. Eñ die coninc Ptholomeus/brocht zijn heyr wt/eñ quam voor hē met machtigher hant/eñ hy veriaechdē/eñ Alexander vloot in Arabien/dat hi hem daer onthoudē soude. Eñ die coninc Ptholomeus wert verheuē. Eñ Zabdiel die coninc vā Arabiē/sloech Alexāder thooft af/eñ seyndet Ptholomeo/eñ die coninc Ptholomeus sterf inden derden daghe daer nae/ende dye souweniers/die inden veurijtstē stedē warē/werden verslagen vanden genen dye vanden heyre waren/eñ Demetrius regneerde indē honderdsten eñ seuen en tseuentichsten iare.

In dien dage vergaderde Jonathas die binnen in Judea waren/dat si dat slot bestriden souden/
B dat binnen Jerusalem was/eñ si maecten daer vele bolwercken voor. Eñ eenige schalcachtighe mannen/die dat benijden/toghen totten coninc Demetrium/eñ seyden hem/dat Jonathas dat slot beleyt hadde. Ende doen dit die coninck hoorde so wert hi toornich/ende quam terstont tot Ptholomaiden/ende screef Jonathan/dat hi dat slot niet en beleyde. Maer dat hi haest tegen hem quaem spreken/ Doen Jonathas dat hoorde/gheboot hy datmen voor dat slot soude bliuen ligghen. Ende hi koos vandē outsten van Israel/ende vanden priesteren wt/eñ hi sette hem seluen ter vreesen. Eñ hi nam gout ende siluer/eñ eens coninx cleet/eñ vele anderen weelē met hem/om den coninc te schenckē/ eñ tooch wech tottē coninc/tot Ptholomaidē/eñ hi vant gratie voor dē coninc/Eenige quade liedē van sinen volcke claechdē ouer hē. Eñ dye coninc dede hem/also si hem gedaen haddē/die voor hem waren. Eñ verhief hem voor alle zijn viandē aensicht/eñ hy gaf hē dat hoge priesterscap/eñ alle dz goet dat hi te vorē hadde. Eñ hielt hem voor sinē liefsten eñ hoochsten vrient.

Eñ Jonathas begeerde vandē coninck/dat hi Judeam/eñ die drie hooftstedē Samarie/met haren toebehoortē/vrij woude laten/eñ hi beloofde hem drie hondert talentē siluers. Eñ dye coninck oorloofdet. Eñ gaf Jonathas brieuē vā al desen/ die aldus hielden.

Die coninc Demetrius/sinē broeder Jonathā salupt/eñ den volc vanden Joden. Wy hebbē tot v gesonden die copie der brieuen/die wi Lasthenī onsen vader gescreuen hebbē van v/om dat ghijt weten sout. Die coninck Demetrius sinen vader Lastheni salupt. Der Joden volc onse vriendē/eñ die houdē dat gerecht is. Voor ons hebben wi genomē/onsen lieuen vriendē den Jodē wel te doē/ om der goetwillicheyt/dye si tot ons hebbē/daer om hebbē wi hen gegeuē alle tlant van Judea eñ die drie stedē Lidā/eñ Ramathē/die tot Judeā geleyt zijn/eñ Samariā/eñ alle tlant daer ontrēt/dz men verscheyde alle die gene die offerhāde doen in Jerusalē/ouer dat goet/dz dye coninc alle iaer vā hen ontfinc/eñ ouer die vruchtē vandē landē van appelen. Eñ dye ander die ons toebehoordē/van thiendē/eñ van tribuytē/daer af verlatē wise/van desen tide aen/eñ ooc die southoopē/eñ die croon diemen ons brochte/dit gheuē wi hen alle/eñ van desen en sal hen niet ghebrokē wordē/vā nv/eñ tot allen tijden hier na. Daerom maect nv copie hyer af. Eñ men geuet Jonathan/eñ legghet indē heylighen berch in een vernaemde plaetse

Eñ doe Demetrius sach/dattet lāt duer al in C
vredē was/eñ dat hem nyemāt en wederstont/soe liet hi zijn heyr gaē/elc in zijnre stadt. Sonder dat vreēde heyr dat hi vergadert hadde/vander heydenen eylandē/ Eñ alle zijns vaders heyr was hem viant/wāt Triphon was een die van Alexanders partie was/eñ hi sach dz alle theyr murmureerde tegē Demetrium/eñ hi trac tot Emalchuel dē coninc vā Arabiē/die Anthiochum Alexāders sone op voede/eñ hi leyde hē aen/eñ badt hē/dat hi hem leuerde Anthiochum/om dz hi in zijns vaders stede regneren soude. Eñ hi seyde hem/wat Demetri⁹ gedaen hadde/eñ dat hē alle zijn crijschuolc viant was. Eñ hi bleef daer veel daghen/eñ Jonathas sandt totten coninc Demetrium/dat hi die ghene wt worpen soude die in dat slot warē/in Jerusalem/ende die in die vaste steden waren/want si deden den kinderē van Israel veel onrustē eñ lasts/ eñ Demetrius sandt tot Jonathā/eñ seyde. Ic en sal niet alleen dit doē/maer ic sal v verheffen/eñ v volc met glorīe/alst tijdelick is. Daerom suldi nv wel doen/ende my mannen seynden tot succoerse/ want al mijn heyr is wech getogen. Ende Jonathas seynde hem tot Antiochien/drie dusent sterke mannen/eñ si quamen totten coninc/eñ die coninc hadde genoechte doe si quamē. Eñ die ghene die inder stadt warē/vergaderdē hondt duysent/ eñ.xx.dusent mānē/eñ woudē dē coninc doodslaē

Eñ die coninc vloot in zijn hof/ende die vander
stadt beleyden die straten vander stadt/eñ si begon
den te vechten/Eñ die coninc riep die Jodē tot suc
coerse/eñ si vergaderden alle tot hē/eñ si stroeyden
hen alle die stadt door/ eñ si versloegē in dien dagē
hondert duysent mannen/eñ si ontstaken die stadt/
eñ wonnen veel roofs/in dien dage/eñ si verlosten
den coninc. Eñ die gene die vander stadt waren/sa
gent dat die Jodē die stat te wille hadden/eñ si wor
den cranc vā hertē/eñ si riepē aenden coninc al bid-
dende eñ seyden. Geeft ons vrede/eñ laet die Jodē
ophouden/te vechten op ons/eñ op dye stadt / Eñ
si worpen haer wapen af/eñ si maecten vrede/Eñ
die Joden werden verheuen voor den coninc/ende
voor alle die in sinen rijck waren/ende werden ver
maert int rijcke/eñ keerden weder in Jherusalem
ende hadden veel roofs/
Eñ die coninc Demetrius sadt inden troon van
sinen rijcke/eñ dlant bleef eñ stont in vredē/Eñ hy
loochde al dat hy geseyt hadde/eñ verureemde hem
D van Jonathan/eñ hi en gaf hem niet/na die welda
den die hi hem ghedaen had/maer hi quelden zeer/
Hier na keerde Triphon weď wt Arabien/eñ An-
thiochus met hem/dat een kint een iongelinc was
Eñ hi regneerde / eñ sette een croon op zijn hooft/
Ende alle die heeren vergaderden tot hem/die De
metrius had laten gaen/eñ streden tegē Demetri-
um/ Eñ hi vloot/eñ keerde den rugge/eñ Triphō
creech die oliphanten/eñ wan Anthiochien/ Ende
Anthiochus die iongheline screef Jonathan eñ sey
de Ic geue di thooge priesterscap eñ ick sedt v ouer
die vier landē/om dat ghi vā tsconincx vriendē we-
sen soudt. Eñ hi seynde hē guldē vaten te diēste/eñ
gaf hem macht wt goudt te drincken / eñ purpure
te cleeden/eñ eenen gulden halsbant te dragen. Eñ
hi maecte Simon sinen broeder prince vanden lan
den van Tyro/totten lande van Egipten toe.
Eñ Jonathas tooch wt/eñ voer door die steden
E ouer die riuiere der Jordanen/eñ alle dat heyr van
Sirien vergaderde tot hem in succoerse/ Ende hy
quamp in Ascalon/ eñ si quamen wt der stadt hē
eerlijc teghen/Eñ hi tooch van daer wech tot Ga
zam/eñ die van Gazam sloten haer stadt/eñ hy be-
leydese/eñ die steden dye daer ontrent waren/ver-
brande hi/eñ roofdese. Eñ die van Gazam/baden
Jonathan om vrede/eñ hi gaf hen vrede/eñ hi nāp
te gijsel haer kinderen eñ seyndese tot Jerusalem/
ende doorwandelde alle tlant tot Damascum toe/
Ende Jonathas verhoorde/ dat Demetrius princē
hi een vergadert waren in Cades dz in Galilea is/
met vele heyrs/om dat si Demetrium doē woudē
afsetten/van sinen rijcke / eñ hy tooch teghen hem
maer hi liet zijn broeder Simon binnen der prouin
cië/Eñ Simon tooch tot Bethsuram waert ende
bestreetse veel daghen eñ beslootse . Eñ si eyschten
vrede vā hem/eñ hi gaf hen vrede/eñ hi verdreefse
daer wt/eñ hi wan die stat/eñ leyder ruyters binnē
Ende Jonathas/ eñ zijn heyr togen totten wa
ter Genesar/eñ voor den daghe waecten si in dye
velden van Azor. Eñ siet der heyden heyrē quamē
hen te gemoet opten velde / eñ si leyden achter hen
laghen inden berghen/maer Jonathas tooch hem
teghen/eñ die laghen vertrocken van haer steden
eñ si streden/eñ alle die vā Jonathas partie waren

die vlodē/eñ niemāt vā hen liedē en bleef by hē/dā
Mathathias Absolomi sone / eñ Judas Chalphi
soon/Die hooftman vādē heyr/eñ Jonathas scoor
den zijn cleederen ende leyde aerde opt hooft/ende
riep tot God/eñ Jonathas keerde weder tē strijde
eñ hi dedese keeren ter vlucht/eñ si streden ende die
gene die van Jonathas partie geuloden waren/sa
gent/eñ si keerden weder tot hē/eñ iaechdē met hē
der vianden scharē tot Cades/eñ quamen tot daer
Eñ van dien vielen in dien dage/ drie duysent man
nen / Eñ Jonathas keerde weder in Jherusalem
Die Joden scriuen den Romeynē/ ende Sparcia
ten / om die vrienscappe te vernieuwen Demetrius
trect teghen Jonathan/Triphon meende Jona-
than te vanghen/dwelcke ooc gheschiede.

Dat.xij.Capittel.

ENde Jonathas sach dat hem den tijt
vrhulpich was / eñ hy koos mannen
wt/ende santse te Romen te setten en A
de te vernieuwen dye vrientscap met
hen/ eñ hi sant nae dese maniere brie-
uen/totten Sparciatē/ende totten anderen steden/
Eñ si togen wech te Romen/ende quamen int hof
ende seyden/Jonathas die hooghe priester /eñ dat
volc vanden Joden/ hebben ons tot v ghesonden/
dat ghi met ons vernieuwet/die vrienschap eñ tge-
selschap/nae dat die te voren was / eñ si gauen hen
brieuen/totten volcke/tallē stedē/ dat si se met vre-
den gheleyden souden/ tot int landt van Juda. Eñ
dit is die copie die Jonathas den Sparciaten sant/
Jonathas die hooge priester/ eñ douders van-
den volcke/ende die priesters/ ende dander volc vā
den Joden onsen broeders / den Sparciatē saluyt/
Hier voortijts warender brieuē gesondē/ tot Oni-
am den hoogē priestere/vā Dario die bi v regneer-
de/want ghi onse broeders zijt / so dat wederscrift
hout datter volcht/Ende Onias ontfinc den man
met eeren/dye ghesonden was / Ende hy ontfinck
die brieuen daer in ghescreuen was/ vander vrien-
schap/ende tgheselschap/ende al en hadden wi dies
niet te doen/om dat wi tot solaes hebbē/die heiligē
boecken/dye in onsen handen zijn/soe wouden wy
nochtans tot v seynden/om ons vrienscap eñ broe
derscap te vnieuwē/op dat wi van v nyet vureemt
en werden/want veel tijden zijnt geleden/van dire
tijt dat ghi ons seyndet. Wandt in allen tijden son
der achter laten/inden feestelijcken dagen/ende in
allē anderen tijden/ daert van doē is/so gedencken
wi vs inden offeranden die wi offeren ende in die
bewarenisse also dat recht is / eñ betaemt den broe
der te gedencken/want wi verblidē van uwer glo-
rien/mer ons hebben beuaen veel tribulatiē/ende
strijden/eñ die coninghen die ront om ons zijn heb
ben ons bestreden/ Mer wi en willen v niet moey- B
deliken zijn/noch onsen vriēdē in desen strijde/wāt
wi haddē succoers vanden hemel/ ende wi zijn ver
lost ende onse vyanden zijn verootmoedicht.
Eñ hier om hebben wy wtghecoren Nueme-
nium Anthiochus soon / ende Antipatrē Jasons
soon/ ende wy sondēnse tot dye van Roomen/ om
die eerste vriētscap te vernieuwen. Eñ hebbē ooc
beuolē/ dat si tot v comē/eñ v groetē. Eñ dz si on-
se brieuen v geuē/vandē vnieuwē ons broedscaps
Eñ ghi sult wel doē/ons op dit antwoordēde/Eñ
dit is die weď scrift vandē brieuen die Onias sondt

Die coninc der Sparciaten/Onias seyndt Jona
thas den groten priester saluyt/ Men heeft geuon
den inder scrifturen der Sparciaten/ende der Jo=
den/dat si broeders zijn/ende dat si vā Abrahams
geslacht zijn/eñ nv dat wetende so doet ghi wel/ōs
scriuende van uwen vrede/ Mer wi hebben v ooc
weder gescreuen onse vee eñ besittingē zijn v/eñ die
C uwe onse/eñ wi ontbieden datmē v dit doet weten
Eñ Jonathas verhoorde dat Demetrius hooft
leden wtgetogen waren/met veel meer volcx dan
si te voren plaghen/om tegen hen vechten/eñ si to=
gen wt Jerusalem/eñ hy quam hē tegē int lant vā
Amathie/wāt hi en had hem so veel termijns niet
gegeuen/dat si binnen sinen lande comen mochtē.
Eñ hi sant haestelic zijn verspieders in harē heyr
eñ doe die weder gecomen waren/seiden si/dat die
viandē des snachts scictē op hē te comē/ eñ doe die
zonne onder gegaen was / beual Jonathas dē sinē
te wakē/eñ alle dē nacht gereet te zijn / int harnasch
om te stridē / eñ hi leyde wachters al om dat heyr/
eñ die viandē vernamē dat Jonatas/eñ zijn heyr ge=
reet waren om te strijdē. Eñ si ontsagē hē/eñ had=
den anxt voor hē/eñ stakē dz vier in haer tentē/eñ
vlodē. Mer Jonathas/eñ die met hē warē/en wis=
tent niet/voor tsmorgēs vroech/mer si sagen tvier
barnen Eñ Jonatas volchde hē na/mer hi en onð
haelde se nz/Want si warē ouer die riuiere Eluthe
rum gepasseert / Eñ Jonathas keerde tot dien vā
Arabien dye Zabadei heeten/eñ hy sloechse/ eñ nā
haren roof ende vincse/ eñ hy quā tot Damasco/eñ
door wandelde alle dat lantscap.
Eñ Simon tooch wt tot Ascolon/eñ totten vas
te steden daer ontrent/eñ hi tooch neder tot Joppe
D eñ hi namt in/ eñ besettedet mz volcke want hi had
vernomen dat si die vesten Demetrio ouer gheuen
wilden.
Eñ Jonathas keerde weder/eñ vergaderde dye
ouders vanden volcke/eñ dacht met henlieden die
vaste steden in Juda te stichten/eñ dye mueren vā
Jerusalem te hoogen eñ een grote hoochte te ma=
kē tussē der stat eñ dē slote/om dat slot vanð stadt
te sceidē/om dat si alleē soudē zijn : Eñ dz si dā niet
en soudē copē noch vercopē/binnē dē slote/eñ si v=
gaderden om die stadt te stichten/eñ si maecten die
mueren die opter riuierē geuallē warē/ten oosten
waert/eñ hy maecte dye mueren diemen Caphete
ta hiet/eñ Simon stichte Adiadā / in Sephela / eñ
hy veurdet/eñ hincker poorten aen / eñ sloten Eñ
Triphon wert denckende om ouer Asien te regne
ren/ eñ dat hi die crone nemē soude eñ om Anthio
chum te dodē/mer om dat hi hem ontsach dat hem
Jonathas dat niet toe laten en soude/mer hi soude
teghen hem moeten strijden/so socht hi Jonathan
te vangen eñ te dooden/Ende hi stont op/eñ tooch
in Gethsan.
Eñ Jonatas tooch wt / hē te gemoet met veer
tich duysent wtuercorē mānē tē strijde/ eñ quā tot
Gethsan/Eñ Triphō sach dat hi mz eē groot heyr
gecomen was/ eñ hy en dorst hem niet vangen/en
de ontsach hem/eñ ontfinc hem met groter eeren/
eñ beual allen sinen vriendē/ eñ gaf hem grote ga=
uen/Ende hi beual sinen herē/dat si Jonathan on
derdaen souden zijn/als hem seluen / Ende hy sey=
de tot Jonathan/ Waer om hebdi al dit volck ghe
moeyt/als wi gheenē strijdt en hebben / eñ seyntse
weder thuys/Mer kieset v een luttel mannē wt/
die met di zijn mogen/eñ coemt met my te Tholo
maidem/eñ ic salt di leueren/eñ die ander stedē/eñ
dat heyr/eñ al die hooftliedē vandē lande/ eñ ic sal
dan weder keerē/eñ wech trecken. Want hier om
ben ic hier gecomen
Eñ Jonathas geloofde hē/eñ dede so hi hē sey E
de/eñ liet dat heyr wech gaen/eñ si togen int lant
van Juda.
Mer hy hielt met hem drie duysent mannē/ eñ
daer af sandt hi twee duisent in Galilea /eñ mz hē
togher duysent/eñ als hi binnē Tpholomaidē ghe=
comen was/sloten die vander stadt haer poorten/
eñ vingē Jonathan/ eñ al die met hem warē /sloe=
gen si metten swaerde/eñ Triphon sandt een heyr
in Galilea/eñ in die groote velden/dat si alle Jona
thas gesellen doden souden/mer doese vernamen
dz Jonathas geuangē was/eñ al die met hē warē
verslagē warē/so riedē si deen dē anderē/eñ toghē
wt bereetten stride/eñ doe die ghene saghen diese
geuolcht waren/datse haer lijf auontuerē woudē/
keerden si weder achterwaert/eñ dese quamē mz
vreden int lant van Juda/eñ beweēdē Jonathan
seer /eñ alle die met hē warē. Eñ Israel weēde mz
grotē ghewee. Eñ al die heidenen/die daer om la
ghen eñ woonden/sochtense om te bederuen wāt
si seyden/Si en hebben nv geenē hooft man noch
hulpe/daer om laetse ons nv tondðdoen/eñ laet ōs
haer gedachtenisse nemē/van allen menschen.

Na Jonathā so wort Simō zijn broeder hooftmā
ouer tvolc /hi tooch tegē Triphonē/begraeft si=
nē broeder Triphon slaet doot Antiochū/Simon
maect vrede met Demetrio Simō beleyt Gazam

Dat.xiii. Capittel

A Simon hoorde dat Triphon eē groot
heyr vergaderde/om int lāt vā Juda
te comen/eñ om dz te vriendē/eñ om
dz hi sach dattet volc in anxt eñ in vre
sen was/soo reysde hi te Jerusalem/
eñ vergaderde dat volc eñ riet hē segghende/Ghi
weet wat strijden dat ic eñ mijn broeders/eñ mijns
vaders huis gedaē hebbē/om die wet/eñ dye heili
ge stat/eñ dat vðriet dat wi geledē hebbē Om dese
saecke/zijn mijn broeders doot ghebleuen/om Isra
hels wil / eñ ic ben alleē ouer ghebleuen / eñ nv en
hoort mi mijn siele niet te sparē/in alle dē tijdt des
verdriets/Wāt ic en ben niet beter dan mijn broe=
ders/eñ hier om sal ic mijn volc wrekē/eñ dz heyli=
ghe/eñ onse wiuen/eñ onse kinderen/wāt alle die
heidenen zijn vergadert/om ons te verderuen/eñ
wt te roeyē
B Eñ doe tvolc dese redē hoorde wert harē geest
verwarmt/eñ antwoordē met luyder stēmen seg=
gende/ Du biste onse leytsman/in die stede van di=
nen broeder Juda /eñ in Jonathas dijns broeðs
stadt Vecht onse striden/eñ wi sullen al doen / dat
ghi ons seggen sult/Eñ hi vgaderde alle die strijt=
vaer mannen/ende haeste hē te volmakē die mue
ren vā Jerusalem/eñ hi verwaerdet al om eñ om
Eñ hi sandt Jonathas dye sone Absolomi/eñ met
hem een nieu heyr in Joppen/eñ verdreefse wt die
daer binnen waren/inden slote ende bleef daer self
binnen/eñ Triphon vertrac met eenē grootē heyr
van Tholomaiden/om int lant van Juda te comē

eñ Jonathas was by Triphon/ als zijn geuāgē/eñ
Simon tooch in Addudis/tegen die wijde velden/
Eñ doen Triphon vernam/dat Simon op geresen
was / in die stede van Jonathan sinen broeder/en=
de wan hi teghen hem striden soude/doe seynde hi
legaten tot hem ende seyde/

Wi hebben Jonathan uwen broedere gehouden
voor dat siluer dat hi ons schuldich was/in des co
nincx rekeninge. Eñ nv seynt ons hondert talēten
siluers/ eñ beyde zijn sonē in ostagie/dat hi ons niet
en ontuliede/als wi hē laten gaen/eñ wy sullen hē
weder seynden/ eñ Simō verstont dz hi dit inz boos
hedē seide/nochtans beual hi dat siluer eñ die kinde
rē te geuē/om dat hi geē grote viantscap beiagē en
soude aent volc van Israel / die seggē soudē/om dz
hi dat siluer eñ die kinder niet en sant/soe is hi ghe=
doot/eñ hi sandt die kinder/ eñ hondert talentē sil=
uers/Eñ Triphō looch / eñ en liet Jonathas noch
niet gaen/ Eñ vier na quā Triphon binnen den lāt
scappe/om dat hijt bederuen soude / eñ si togē om
den wech die tot Ador waert leyt Eñ Simon met
sinen heyr/trac telcker stede daer si gingen. Eñ die
inden slote waren/ sonden boden tot Triphon/dat
hy hem haeste door dye wildernisse te comen/ende
dat hi hen prouande sonde.

Eñ Triphon bereyde alle dat reysiger volc /op
dat hi binnē dier nacht comē soude /Wāt het was
harde veel sneeus/eñ hi en quā in Galaad niet. Eñ
D doe hi te Gaschamā gecomē was/ so dodede hi Jo
natas eñ zijn sonen/Eñ Triphon keerde hem om/
eñ trac weder in zijn lant/ Eñ Simeon sant eñ nā
Jonathas zijns broeders ghebeent / eñ groeft in
Modin/in zijnre vaders stadt.

Eñ alle Israel beweenden met groten geween
eñ bescreyden hem vele daghen/eñ Symon stichte
op zijns vaders/eñ zijnder broederē graf/eē hooch
getimmer van aensien/ met gehouwē steenē /van
achter tot voren/eñ hi sette seuē colomnē/die eē te=
ghen die ander/sinen vader/sine moeder/ende zijn
vier gebroeders ter eeren Eñ hi sette hierom gro=
te colomnē/eñ op die calomnē haer wapenē gesne
den/tot eē eewige gedēckenisse/eñ in die wapenen
wtgesnedē scepē/die die lieden sien/ die inder zee va
rē Dit is tgraf dz hi in Modin maecte/tot in desen
dage Eñ doē Triphon wech voer mettē iongelinc
Anthiocho den coninc/so doode hi hem valschelijc/
eñ hi regneerde in zijn stede/ eñ hi sette die croō van
Asiē op zijn hooft/eñ hi dede grote scade in dat lant

Doe stelde Simon bewaringe ouer dat lāt van
Judea eñ bewaerdet/met hooghen toornen/groo
te mueren/eñ starcke poorten/eñ sloten/eñ hi ley=
de victalie in die steden/Eñ Simon koos mannen
wt/eñ santse tot Demetriū dē coninc biddende dat
hi dz lāt vry houdē soude vā tribute. Wāt Triphō
hadt lant iāmerlijcken berooft ende bedoruen

Eñ die coninc Demetrius/ antwoorde eñ screef
hier toe. Demetrius die coninc/Simoni den hogē
priester sinen vrient/ eñ den ouders/ eñ dē volc der
Joden salupt. Die gulden croon/eñ den guldē hal=
D bant/die ghi ons gesondē hebt/hebben wi ontfaen
eñ zijn gereet met v eenē vast en vrede te makē/eñ
te scriuen des conincx rētmeesterē / dat si v latē dat
wi v gegeuen hebben/ eñ so wat wi dy ghegheuen
hebben/dat si uwe Eñ dye vaste steden die ghi ghe
maect hebt bliuen uwe/wi vergheuen v oock alle
roeckeloosheit eñ quaet dat ghi ghedaen hebt/ tot
in desen dage toe/ende die crone die ghi schuldich
waert /eñ wat dat anders was onō tribuyt in Je=
rusalē/dat en sal nv gheen tribuyt sculdich wesen

Ende zijnder eenige onder v lieden/die bequaē
zijn/die laten haer onder ons hofghesin scriuē/ en=
de tusschen ons si vrede/ Inden honderstē ende tse
uentichsteniare/nae den tijt der griecken soe wer=
de der heidenen macht van Israel genomen. Ende
dat volc begonste doe te scriuen in tafelen in haren
openbaren brieuen/die si maecten/int eerste iaer/
onder Simon den hooghen priester ende leytsman
ende prince van Judea.

In dien daghe track Symon te Gasam/eñ hy
omleydet met een heyr / ende hy maecte daer bol=
wercken /ende track totter stadt waert / ende hy
stoech eenen houten toren eñ wan die stadt/Ende
die daer in braken/waren tusschen tbolwerc ende
der stadt/eñ inder stadt wert groot gheruchte / eñ
die ghene die inder stadt waren/ ghinghen opten
muer met haren wijuen /ende met kinderen/ende
schoorden haer cleederen/ ende riepē met luydē stē
men/ ende si begeerden van Simon/ dat hi hen vre
de gaue/eñ seyden/ En verghelt ons nyet nae on=
ser boosheyt /mer nae dijnre ontfermherticheyt /
ende wi sullen v dienen

Doe wert Simeon gheneycht tot ontfermher E
ticheyt/ende en veriachtse niet/maer hi verdreefse
wter stadt/ende hi suuerde die huysen/daer die af=
goden in gheweset hadden/dan ghinc hi daer bin=
nen/met loue den HEERE ghebenedieende/Eñ
doen alle onsuuerheit wter stadt geworpen was/
so leyde hi mannen daer binnen/die die wet soudē
houden/ende hy bewaerdese ende settese in eender
woninghen tot sinen behoef / Ende men en liet se
niet wt trecken die inden slote te Jherusalem wa=
ren/ende die int landtschap te varen pleghen/ende
men en lietse copen noch vercopen/ende si hadden
grooten hongher/ ende veel van haer sterffer van
hongher/Ende si riepen aen Symon/ dat si vrede
ontfangen woudē / Eñ hi gaf hē vrede/eñ dreefse
daer wt/eñ suuerde dat slot vander onsuuerheyt.

Eñ si gingē daer in opten drietwintichstē dach
vander andere maent/inden hondert eñ eenētseuē
tichstē iare met looue eñ met telgeren van palmen
eñ met harpen/eñ cimbalē/eñ met sanctorie/ loue
eñ sange/om dat die grote viant vā Israel tonder
ghegaen was/Eñ hi ordineerde datmē alle iare
dese daghen houden soude/met blijschappen/ende
bewaerde dē berch vādē tēpel/die bi dat slot was/
eñ daer woōde hi seluē/eñ die met hem warē. Eñ
Symon sach Joānem sinē sone/dat hi eē sterc mā
wesen soude /eñ hi maecte hem hooftmā ouer dat
ruyter volc eñ hi woonde in Gasam

Demetrius soect hulpe tegen Triphonem Deme
trius wordt ghevangen vrede was in Judea die
Romeynē eñ Spartiaten vernieuweden dē vre=
de met Simon   Dat. xiiii Capittel.

INdē hōdert eñ tweeēseuentichstē iaer/ A
vergaderde die coninc Demetrius zijn
heyr/eñ tooch te Meden/om hē hulp
te crijghen/ende Triphō te beuechtē
ende tonder te doen/ Eñ doen Arsa=

res die coninc van Persen eñ van Meden verhoor
de/dat Demetrius binnē sinē lande gecomen was
so sant hi eenē van sinē hooftlieden dat hi Demetri
um leuende vangen soude/eñ tot hem bringē / Eñ
die hooftmā tooch wech / eñ versloech Demetrius
heyr eñ vinc hē / eñ voerdē tot Arsacē/eñ hy leyden
in die geuāckenisse. Eñ alle dat lant vā Juda bleef
in rusten so langhe als Simon leefde/eñ hi socht si=
nen volcke goet/eñ zijn macht eñ glorie/behaechde
dē volcke tot allen dagen/ eñ met al zijnder glorien
ontfinc hi Joppe/tot eenre hauenē/ende hi maecte
daer een invaert/ in die eylanden der zee. Eñ hi ver
breyde zijns volcs lant/eñ behielt dat lantschap/eñ
hi vergaderde vele geuangenē / eñ wert here bouē
Gazara/ eñ Bethsurā/eñ bouen den slote/eñ hi su
uerde dz slot vand onreynicheyt der afgoderien/eñ
daer en was niemāt die tegē hem stac / Eñ elc bou
de zijn lant met vreden/ eñ dat lant van Juda / gaf
zijn vrucht.

Alle die ouders saten inder straten eñ sprakē vā
des lants vruchtbaerheyt/eñ die iongelingē oeffen
den hen int harnasch om ruterlic te vechten/eñ Sy
mon victaelgeerde dye steden / ende versachse met
alderhande gheweer/alsoe dat sinen naē vermaert
werde/tot int eynde der wereldt. Hy maecte vrede
int lant/ ende Israel verblide met groter blischap/
eñ elc sadt onder sinen wijnghaert / eñ onder sinen
vigenboom/eñ niemant en hoedet/ wāt hi en was
ter werelt niet/die op hem street/ die coningen wa
ren tonder gedaen in dien dage. Eñ hi hielp die ver
druckte zijns volcs/eñ hi hielt die wet/eñ dede wech
alle ongerechticheyt eñ quaet/ eñ hi oefēde dē dienst
B Gods/ende vermenichfuldichde die vaten des hei
lichdoms.

Eñ men vhoorde te Romen dat Jonathas doot
was/eñ ooc totten Spartiatē/ eñ si warē seer droe
ue. Mer si verhoordē dat Simon zijn broeder ouer
ste priester geworden was/in zijn stede/eñ dat lant
schap eñ die steden dier binnen waren/tsinen wille
had/Doē screuē si in metalē tafelē/dat si die vrient
schap eñ tgeselscap vernyeuwen souden/dat si met
Juda eñ Jonathā zijn broeders gemaect haddē/eñ
men last voor alle tvolc vā Jerusalē/ eñ dit was dz
inhout van dier letteren die die Sparciatē screuen

Die princen vanden Sparciatē eñ hare stedē Sy
mon den hogē priestere. Eñ dē ouds/eñ dē prieste
rē/eñ dē anderē volc / vādē Jodē onsen broederen
saluyt/Die legatē dye geseynt warē/ tot onsen volc
si seydē ons vā uwer glorien/eeren/ eñ blijscappen/
eñ wi worden vblijt om haer toecoēst/ Eñ wi scre
uen al dat si seiden/tvolc van Judeē raet aldus Nu
menius Anthiochꝰ soon / ende Antipater. Jasons
soon/der Jodē legatē quamē tot ons/om die eerste
vrintscap te vernieuwen met ons eñ het behaechde
den volcke/datmēse gloriöselijc ontfaen soude. Eñ
datment wt scrift van harē woorden leggen soude
in des volcx verscreydē boecken/ om dattet daer we
sen soude tot eender gedenckenisse den volc vandē
Sparciaten/eñ hier af hebben wi ooc een wtscrift
gesonden/Simon den hoogen priester.

C Ende hier na seynde Simon Numenium oock
te Romen/eñ hi hadde ooc eenē groten guldē scilt
die duysentich drachma woech om mz hēliedē vriē
tscap eñ geselscap te makē Eñ doe dz volc vā Romē

dese redene verhoorden seyden si. Wat dan sullen
wi Simon eñ sinen soon moghen doen? Wandt hy
heuet hem sinen broeder gelijct/eñ Israels viandē
verwonnē/eñ si gauen hem vriheyt/eñ bescreuent
in een Metalen tafele/eñ leident tot een tekeninge
opten berch van Zion/ Ende dit is die copie/van=
den gheschrifte so hier na volcht.

Inden achtienden daghe inder maent Ebul/in
den hondert eñ tweenseuentichsten iare/inden der D
den iare onder den hooghen priester Symon/ soe
wort dit condich gemaect te Assamarel in een gro
te vergaderinge van priesteren/ ende van princen
des lants/eñ voor die Ouders des volcs Wāt die
wils zijnder veel strijden gheschiet in onsen landen
Mer Simon Mathathias soon van Jaribs sonen
eñ sijn broederen gauen hē seluen in vreesen/eñ we
derstondē haer viandē vā haren volcke/om dz haer
heilichdō eñ haer wet soude bliuen staēde/eñ si ver
hieuen hare volc met grooter eeren/ Eñ Jonathas
vergaderde zijn volc eñ wert haer hoge priester ge
maect/eñ hi wert tot sinen volcke geleydt.

Ende haer viandē wouden vertreden haer hey=
lichdom/ende tonder doen haer lantscap / eñ haer
handen steken/tegen haer heilichdom/ Eñ Simon
wederstontse doen / ende vacht voor sijn volc/ende
gaf haer vele gelts/eñ wapende die stercke mannē
van sinen volcke/ende gaf hē soudie / eñ bewaerde
die steden van Judea/eñ Bethsuram dat int eynde
van Judea was/eñ hi leyde daer te sucroers crijsch
knechten vanden ioden / Ende Joppen dye ter zee
waert was/bewaerde hy/ eñ Gazaram/dat in dat
landt van Azoten is/daer dye vyanden te voren in E
woonden/ende hi leyde daer dapper ioden in/ende
dat orbaerlijc was/om dye vyanden te wederstaen

Ende tvolck sach Simons daet/ende die glorie
die hi sinen volcke meynde te doene/eñ si maecten
hem haer leytsman/ ende ouersten priester/om dat
hy dit ghedaen had/ende om dye trouwe ende ghe
rechticheyt/dye hi tot sinen volc had/ende hi sochte
in alle manieren/zijn volc te verheffen.

Ende in sinen daghen haddet voortghanck in
sinen handen/dat die heydenen veriaecht werden/
wt haren lande / Ende dye in Dauidts stadt inden
slote tot Jherusalem waren/daer si wt toghen en
de besmetten al omme ende om / dat in dye heyli=
ghe stadt was / ende si deden groot quaet/int ont=
suyueren/ Ende si leyden haer selfs ioden daer bin=
nen/om die versekerheyt vander stadt ende vandē
lande/ende hi hoochde die mueren van Jerusalem
Ende dye coninc Demetrius/ gaf hem dat hooghe
priesterscap/ En de hier toe maecte hi hē sijn vriēt
ende eerden met grooter eeren/ Want hi verhoor=
de/dat die ioden vanden romeynen vrienden/ende
gesellen/ende broeders warē/ende dat si Simons
legaten seere hoochliken ontfinghen / ende wandt
die Joden / ende haer priesteren hem gheoorloft
hadden/dat hi haer hooftman ende hoghe priester
ware/eewelijcken tot datter een ghetrouwe pro=
phete opstōde. Eñ die die sorge hebbē soude vandē
heylichdom/ Eñ dat hi prouoosten soude setten/bo
uen hare wercken/ ende haer lantscappen ende bo=
uen haer wapenen ende heyr/ende om dat alle mē
schen hem ghehoorsaem souden sijn/ende datmen
in sinē naē bescriuē soude alle brieuē binnē dē lande

Eñ dat niemāt vandē volcke/ noch vādē priesterē
dit en sal mogē breken/ oft wedersegghē oft enige ver
gaderinge vergaderen binnen den lande/ sonder hē
Eñ dat hi purpurē cleederē eñ gulden halsbanden
dragen soude/ Eñ oft yemant die hier tegen deden
oft yet hier af braken / die sal misdadich wesen Eñ
dat genoechden al den volcke/ Simon te setten/ en
de te doen na dese woorden.

Eñ Symon ontfinct/ eñ hem genoechde dat hy
opperste priestere wesen soude/ vander ioden volc/
eñ dat hi hooftmā eñ prince eñ bouen al die prieste
ren wesen soude/ Eñ si seidē oock/ datmē dit gescrif
t in metalē tafelen scriuē soude / eñ datmēse inder
heyliger gedenckenisse leggen soude in een hooge
stadt/ eñ datmen dat geschrift op den omganc des
tēpels/ in eē merckelijcke plaetse hāgen soude. Des
gelijcx oock/ datmē in die scatcamer een wtscrift slu
ten soude/ Symon eñ sinen nacomelingen ter eerē.

Een vriendelike eerbiedinge des coninck Anthio
chi aen den Jodē/ Hi nam zijn lant weder in/ Die
boden quamen van Romē/ Anthiochus verdrijft
Triphonem/ hi brac dat verbōt dat hi met Simō
ghemaect hadde. ¶ Dat.xv. Capittel

A Anthiochus Demetrius sone / seynde
eenen brief wten eylande vander zee/
tot Symon den oppersten priester/ eñ
dē prince vādē Jodē / eñ al dē volcke
eñ si waren inhoudende na deser ma
nieren Die coninc Anthiochus ontbiet Symon dē
oppersten priester eñ der Joden volc salupt/ Want
eenighe ouerdadige mannen hebbē ingenomē ons
vaders rijc/ eñ ick wilt rijcke wreken/ eñ settent al-
soot te voren was / eñ daer om heb ic gemaect een
wtgecoren heyr van menschen/ ende heb gemaect
scepē in te stridē. Eñ ic wil voort treckē doort lant
schap/ om dat ic worde gewroken teghen die gene
die ons lantscap gecranct hebbē/ eñ die vele steden
ghedestrueert hebben in mijn rijc.

Daer om geue ic v nv al die giften die de conin-
gen v ōlatē hebbē voor my/ eñ so wat ander giften
si dy ōliete/ eñ ic oorloue v te makē in v lātschappen
eenen slach van eygender munten. Eñ dat Jerusa
lem heilich bliue eñ geurijt/ eñ alle die wapenē dye
gemaect zijn/ eñ die vaste stedē die ghi gesticht hebt
die bliuen dijn eygen. Eñ mē verlaet v alle des co-
nincx schult/ eñ datmen hier na sculdich sal worden
van nv/ eñ in al den tijt hier na/ Eñ als wi onse rijc
sullē hebbē gewonnē so sullen wi dy/ eñ dinē lieden
eñ dē tēpel verheffen/ eñ dien eeren met glorien/ so
dat v eere vermaert sal werden ouer al die werelt

Int C.eñ.lxxiiij. iaer/ soe quam Antiochus in
zijns vaders lant/ eñ al die heyden vergaderdē met
B hem/ so datter zeer luttel by Triphon bleuen.

Eñ Anthioch9 die coninc/ volchde hē na/ eñ Tri
phon vloot tot Dorā/ aen dye zee ghelegen/ Want
hy wiste dat hem ongeluc nakende was/ eñ dat hy
van alle man verlaten was/ eñ Anthiochus tooch
op Dorā met. C. eñ. xx. dupsent mannē te voete eñ
acht dupsent te paerde / Eñ si omleyden dye stadt/
aen alle hoecken te lande/ eñ die scepē togender toe
vander zee siden/ eñ stredē op die stadt te lāde eñ ter
zee/ eñ si en lietē daer niemant wt noch in varē/ Eñ
Numenius/ eñ die met hem gesonden waren/ qua
mē vander stadt vā Romē/ eñ haddē brieuen die ge
screuen waren/ aenden coningē eñ lantscappē daer

dinhout aldus luydēde was/ Lucius die borgemee
ster van Romen Ptholemeo den Coninc salupt

Der Joden legaten onse vrienden die zijn ghecō
men tot ons/ om te vernieuwene die eerste vrientscap
eñ geselschap/ die geleypt zijn van Simon/ den hoo
gen prince der priesteren/ eñ der Joden volc/ Eñ si
brochten ons eenen gulden schilt van duysent drag
mē swaer/ hier om docht ons goet / dat wy screuen
dē coningen eñ lantscappen/ eñ dat si hē geen quaet
en doen/ noch op hē en stridē/ noch op haer steden/
eñ haer landen / eñ dat si geenē succoers en doē/ dē
genen die tegen hen stridē/ wānt ons docht goet
dat wi van hen den schilt ontfingen/ Eñ oft eenige
ouerdadige vā harē lantscappē tot v geulodē zijn/
die leuert Simon dē opperstē priestere/ dat hi daer
wrake ouer doe/ na zijnre wet.

Dit selue screefmen Demetrio dē coninc/ eñ At-
talo/ eñ Arabe/ eñ Arsaci/ Eñ allen anderē stedē eñ
lantschappen/ Als Sāsane/ dē Sparciatē/ eñ Delo
eñ Mido/ eñ Sicie/ eñ Carie/ eñ Samū/ eñ Pāphi
liē eñ Liciā/ eñ Alicarnasum/ eñ Rodū/ eñ Faceliū
eñ te Choum/ eñ te Sidē/ eñ te Arato/ eñ te Gor-
tinā/ eñ te Gnidū/ eñ te Cipres/ eñ te Cyrenen. Eñ
dat wtscrift al hier af gescreuen / si Simō dē opper
sten priester/ den prince der priesteren/ eñ dē volck
vanden Joden gheseynt.

Eñ Anthiochus die coninck tooch voor Doram
anderwerf / met sinen heyre/ eñ streter altoos op/ eñ
maecter scansen voor/ eñ besloot Triphon/ soe dat
hi nieuwers wt treckē en mocht. Eñ Simō sāt hē C
twintich duysent wtuercoren mannē te hulpe / met
siluer eñ gout/ eñ met alderhāde gereetscap vā wa
penen/ eñ hi en woudese niet ontfaen/ Mer hi brac
al dat hi te voren met hē ouereen ghedraghen had-
de/ Eñ verbreemde hē/ van hem/ eñ sandt tot hem
Athenobium/ een van sinen vrienden/ dat hy ouer
een draghen soude met hem/ eñ segghen Ghi heut
Joppē eñ Gasera/ eñ dat slot dat binnen Jerusalē
is/ die beste steden vā minen rijcke/ eñ haer lant hebt
di v woest/ eñ hebt groote quellingē gedaē int lant
Eñ hebt grote heerscappie gehadt int lant tot ve-
le steden binnen minē rijcke / Nv dā so geeft mi we
der die steden/ die ghi mi genomen hebt/ eñ die trijs
buyten vanden steden/ daer ghy heerscappie bouē
hebt ghehadt/ buyten den landen van Judea / Eñ
en wildijs niet doē/ soe gheuet vijfhondert pont si
uers/ eñ voor de scade/ die ghi gedaē hebt/ eñ voor
dē tribuyt vanden steden/ so geeft noch anderwerf vijfhō
dert pont/ Eñ en doedijs niet, so sullē wi comē en-
de beuechten v/

Eñ Athenobius des coninck vrient/ quam in
Jherusalem / ende sach Symons glorie/ ende zijn
heerlicheyt in gout eñ siluer/ ende zijn groote ghe-
sinne/ verwonderde hi des / Eñ hi seyde hē des co-
nincx woorden / Ende Symon antwoorde hem/
ende seyde/ Wy en hebben gheene vreemt lant in
genomen/ dat ons niet en was/ noch wi en houdē
gheen vreemt landt/ maer wi houden onser vade-
ren erfachticheit/ die ons een wyle onrechtelijckē
onthoudē was van onsen vyanden/ Maer als wy
den tijt hadden/ soe creghen wi weder onser vade
ren erfachticheit/ Want van Joppen/ ende Gaza
ra daer ghi af spreect/ so deden si daer in onse lant
schap groote schaden onder den volcke/ van desen
gheuen wi hondert pont siluers

Eñ Athenobius en antwoorde niet een woort
Ende keerde weder totten coninc/ met gramscap
pen/ende seyde hem dese dingen/eñ Simons heer
licheit ende al dat hi sach.

Ende die coninc worde harde gram/ende Tri=
phon ontliep met een scip te Ortosyda. Eñ dye
coninc maecte Cendebeum leytsman ter zee/ ende
gaf hem een heyr van reysenaers / ende van voet=
knechten/eñ beual their te leyden na Judea waert
Ende beual hem te maken een vaste stede diemen
Cedron hiete. Ende dat hi die poorten van dier vē=
maken soude/ Ende datmen tvolc onder doen sou
de met strijde/ Ende die coninck volchde Triphon
na/ Ende Cendebeus quam te Jamniam ende hi
begonste tvolck te bestormen/ ende Judeam te de
strueren/ende dat volc te verslane/ende te vangen
ende Cedron te stichten/eñ hi leyde daer their ende
die reysenaers/om datse daer wt trecken souden / eñ
doorwandelen Judea/ also die coninc beuolen had

Vander trouwe Simons/ende zijn sonen/eñ hoe
haer Ptolomeus verradelijck ter doot bracht eñ
dat lant verriedt

A

Dat.xvi.Capittel

Ende Joannes tooch op van Gazara
ende seyde Simon sinen vader/ wat
dingen dat Cendebeus dede in sine
volc/eñ Symon riep zijn outste twee
sonen/ Judam ende Joannem/ ende
seyde hen/ Ic ende mijn broeders/ ende onse voor=
vaders hebben altijt verdreuen Israels vianden
van mijn ionchz tot in desen dagen toe/Ende alsulc
ken tijt hadde voorspoet in onsen handen/ Israhel
te verlossene. Maer nu bin ic oudt geworden/daer
om weest ghi in mijn stadt/ende mijnre broederen
ende treet wt/ende strijdt voor onse volc/ ende die
hulpe Gods moet met v wesen. Ende hi koos wt=
ten lande twintich duysent mannen / te paerde en=
de te voete/ende si togen tot Cendebeum waert/
ende si logeerden den eersten nacht in Modin/Eñ
si stonden des smorgens op/ende togen ten velde/
Ende siet/ hem quam een groot heyr teghen van
volc te voete ende te peerde/eñ tusschen haerlieden
was een scietende riuiere Ende hi stelde their tegē
haer aensicht/hi ende zijn volc.

Ende als Joannes sach dat hem tvolc ontsach
ouer die riuiere te swemmen/swam hi eerst ouer/
Ende die ander mannen sagent/ende swommē hē
B na/ende hi deelde tvolc dat te voete was ende dat
tosuolc. Want ō vianden gereedenē waren seer vele
Eñ si sloegen met heyrhoornen die heylich waren
ende Cendebeus ende zijn heyr wert vliedende/eñ
van hen werter vele gewont/ met die ander vlodē
in die stadt/eñ Judas Joannes broeder wert zeer
gewont. Eñ Joannes volchde den vianden stercke
lic/tot dat hi tot Cedron quam/dz Cendebeus ge=
sticht hadde/ende si vloden totten torens die in die
velden stonden van Azoten/ende Joannes onstac
se metten viere. Ende van hen lieden vielen ō twee
duysent mannen / ende hi keerde weder te Judea
C waert met vreden.

Ende Ptolomeus Abobus sone die was hooft
man gemaect int lant van Jherico / eñ hi had vele
siluers ende gouts. Want hi was Symons behou
de sone/Eñ zijn herte verhief hem/ende woude dz
lantscap behouden/eñ peynsde valscheyt/tegen Si
mon/ende sinen sonen/dat hise doden soude.

Ende Simon doorwandelde die steden die
int lant van Judea waren/ende om dat hi sorghe
hadde/so tooch hi neder in Jerico/hi ende Matha
thias ende Judas zijn sonen. Int. C. ende. lxxvij.
iaer in die elfste maent/ dat was inder maent Sa=
bath/ Ende Abobus sone ontfincken met valsche
den in een bewaert stedeken dat Doech hiet/dat hi
gesticht had/ende hi maecte hem een groote mael
tijt/ende daer verborch hi mannen. Ende doe Sy
mon/ende zijn sonen vol van dranke warē/so stōt
Ptolomeus op metten sinen/eñ si namen haer wa
penen/ende quamen in dat werscap/ ende sloegen
Simon ende beyde zijn sonen doot ende eenige vā
sinen knapen.

Ende hi dede grote bedriegenisse in Israel/ende
gaf quaet voor goet/ende Ptolomeus screef dit/eñ
de seyndet den coninc/dat hi hem een heyr te hulpe
seynde/ende hi soude hem tlant leueren / ende dye
steden ende den tribuyt

Ende hi sandt ander in Gazara/om Joannem
doot te slaen/ende hi sandt totten hooftlieden / hey
melike brieuen dat si tot hem quamen hi soude hen
geuen siluer ende gout/ende giften. Ende hi seyn=
de ander om Jerusalem te winnen / dē tempel in
te nemen/Eñ een lieper hastelic voor/ende seydet D
Johanni Simons sone/ in Gazara/dat zijn vader
ende zijn broederen doot geslagen waren/ ende dz
Ptolomeus gesent hadde om hem doot te slaen

Ende doen Joannes dit verhoorde/ so wert hy
anxtelike zeer veruaert/ende hi vinc die mannen
dier gecomen waren om hem te dooden Ende hy
sloechse doot/Want hi wiste/ dat si hem dooden
wouden. Ende die ander dingen van Jans reden
van zijn striden/ende van sinen goeden duechden
die hi sterckelijc dede/ende die ghestichten vanden
mueren die hy stichte/ende die dinghē die hi dede/
siet si zijn bescreuen inden boeck zijns priester
scaps/vander tijt dat hi wert prince vā=
den priesteren nae Simons zijns
vaders doot.

Hier eyndt dat eerste boec der Machabeen

C Hier beghint,

Het tweede boec der Machabeē

Die Joden scriuē Aristobolo eenen brief/ si gheuē hem te kennen reyninghe eñ der louerhuttē feeste ende vanden viere dat indē putte begrauē was

Dat.i.Capittel.

Die broeders die Jodē/ die te Jerusalem zijn/ eñ die inden Jootschen lantschap zijn groeten/ eñ wenschen goeden vrede/ den broeders dē Jodē/ die in Egiptē zijn/ Godt doe v wel/ ende gedencke zijns verbonts/ dz hy gesprokē heeft tot Abrahā/ eñ Isaac/ eñ Jacob/ sinē getrouwē knechten/ eñ gheue v allen een herte eñ moet/ dat ghi hē dient/ eñ sinen wille doet/ met goeder herten/ ende willighen moede/ hi doe v herten opē in zijn wet/ eñ in zijn geboden/ eñ make vrede/ hy verhoore v ghebedē/ eñ werdet v vsoent/ noch hi en verlate v.

Int.C.eñ.lxix.iaer/ als Demetrius regneerde hebben wi Joden v ghescreuen die tribulatien/ eñ stormen die ons ouer comen zijn/ in desen iarē/ vā dier tijt dat Jason wech ginc vant heylich lant/ eñ vandē rijcke. Si aenstaktē die poorte eñ stortē donschuldighe bloet/ Eñ wi badē tottē HEERE/ eñ wi zijn verhoort/ eñ wi offerden offerhande/ en terwen bloeme eñ broot/ eñ wi aenstaken keersen/ eñ wi setteden broodē voort

Eñ nv hout gestadelic die dagē der Louertentē der maēt Casleu/ int.C.eñ.lxxviij.iaer/ Tvolc dz te Jerusalē inden Jootschen lande is/ eñ den raet/ eñ Judas wenscē Aristobolo dē meester Ptholomei des coninex/ die van dat gheslacht der ghesalfder priesters is/ eñ den Jodē die in Egipten zijn/ salicheit eñ gesontheit Van grooten periculē verlost zijnde van God/ dancken wi hē grotelic/ als dye tegen sodanigen coninc gestreden hebben/ Hi dedese van persen wt crielen/ die tegē ons/ eñ dye heilige stadt vochtē/ Wāt doe hi die leytsmā selue was in Persen/ eñ een ongemeten heyr met hē/ viel hy in Nanees tēpel/ bedrogē met den raet der priesterē Nanee/ wāt Anthiochus eñ zijn vriēdē quamē tot dier plaetsen ō met haer te woonen/ op dat hy vele gelts soude ontfaē/ ond' dē naē der ingescōcken giftē/ Eñ doē die priesters Nanee hē tgelt voor geset haddē/ eñ Antiochꝰ ingeghaē was mz luttel volcx binnē den pant des tēpels des afgodts/ soe sloten si dē tempel

Eñ als Anthiochꝰ ingegaē was/ eñ enē heimelikē toegāc opē gedaē zijnde/ werpē si steenē/ ende doodē dē hooftmā/ eñ die gene dy met hē waren/ eñ deeldense vā lede te lede/ eñ hieuen haer hoofdē af/ eñ werpēse dair butē Vā al si God gebñdijt die dōgodlike geleuert heeft in ōser hant/ Hier om soo sullē wi die suueringhe des tempels doē optē.xxv. dach ō maēt Casleu/ so docht ōs vānode/ v lieden dz te kēnē te geuē/ op dat ghi ooc hout dē dach der Louertentē eñ dē dach des viers/ die welc ons ghegeuē is/ doē Neemias dē tēpel/ eñ dē outaer ghetimert had eñ offerādē offerde. Wāt doen ons vaders in Persen gelept wordē/ so namē die priesters/ dye doē Gods dienaers warē/ dz vier heimelic vanden outaer/ eñ ōberchdēt in eē dal daer eenē diepen/ eñ droogē heimelikē put was/ eñ daer in ōborgē zijt sekerlic/ also dz die plaetse allē mēscē ōbekēt was.

Mer doē vele iarē voorbi waren gegaē/ eñ het God behaechde/ dat Neemias vanō Persē coninc gesondē wert/ sandt hi die kints kinderē der priesters/ diet vier geborgē haddē/ om tvier te soeckē/ eñ alsoe si ons vtseldē/ en vondē si geē vier/ mer dic water. Eñ hi hiet hē puttē/ eñ tot hē brengen. Eñ die priester Neemias hiet dye offerādē die op gheset warē met diē water bespregē/ eñ die houten/ eñ die dingē die daer opgeset warē. Eñ als dz gedaen was eñ dē tijt daer was dz die zonne sceē die te vorē in donckerheyt was/ eñ daer is eē groot vier aē iiij.re.r.
gestekē/ so dat si al verwonderdē. Mer al die prie- iij.reg.
sterē badē/ doē dofferande volbracht wert/ Jona- xviij
thas begōst voor te biddē/ eñ die anō antwoorden ij.pa.vij

Eñ dit is dat gebet Neemie. O HEERE God gen.xvij
schepper alre creaturē/ veruaerlic/ sterc/ rechtueer- Jer.xiij
dich/ eñ ontfermhertich/ die allēē goet zijn/ allēē eē D
heerlic coninc/ allēē rechtueerdich/ eñ allēē almach- Ghebet
tich/ eñ eewich/ die Israel vā allen quaden verlost/ die den vaderē wtuercorē hebt gemaect/ eñ hebtse heilich gemaect ontfanget dye offerande/ voor al v volc Israels/ eñ bewaert v deel eñ heilicht dat Dye ghene die vā ons verstroyt zijn/ Vergadert/ verlost den genē die dē heydenē dienē/ eñ aenschout die versmade/ dye verworpen zijn/ op dat die heidenē wetē/ dat ghi ons God zijt/ O HEERE vernedert eñ straft die ghene/ dye ons verdruckē/ eñ smaet doē in houerdicheyt. Stelt v volc in v heilige plaetse/ ghelijc Moses heeft ghesevt

Eñ die priesters speeldē lofsangē/ tot dat die offerhāde volbrāt was/ Eñ doē dofferāde vteert was hiet Neemias die grote steenē met douergebleuen water ouergietē Doē dat ghesciet was/ soe is daer wt eē vlāme aēgestekē/ mer si wert verteert vādē lichte dz vāden outaer blinct/ eñ als dz dinc geopenbaert was/ so ist der Persē coninc geboodtscapt/ dz in die plaetse in welcke plaetse die priesters/ die ouer geuoert warē/ dat vier geborgē haddē/ water geuondē wert/ vā welckē Neemias/ eñ die met hē warē/ die offerādē suuerdē Die coninc aēmerkēde eñ dit dinc neerstelic ondsoeckēde/ maecte hy hem eenē tēpel op dat hi onderuindē soude dat daer gedaē was/ eñ doe hy dat ondvondē had/ soe scencte hi dē priesters vele goets/ eñ āō giftē/ eñ nemende in zijn hant gaf hyse haer liedē Neemias hiet dese plaetse Nepthar/ welcke vertaelt wert/ een suuermakinge/ Mer bi vele heet sy Nephi

Wat Hieremias die prophete den Jodē beuolē hadde/ die in die geuanckenisse geleyt waren

Dat.ij Capittel

Men vint in des propheten Jheremie A
scriftē/ dat hi hē dz vier hiet nemē dye meen anō lāt verhuisdē/ so te kennen gegeuē is eñ so hi dē genē die ouhuysdē beual Eñ hi gaf diē eē wet op dz si des HEEREN gebodē niet vgetē en soudē/ eñ dat si mz der hertē nz wt en soudē dwalē/ siēde die gulden eñ siluerē Goykens/ eñ haer vcieringē/ Eñ āō sodanighe dingē seggēde vmaēde hy/ dz si die wet Gods niet van haerder hertē latē gaen en souden door dat Godlijc beuel/ tot hē ghescheit zijnde/ hiet den Tabernakel ende die Arcke met hē nauolgen tot dz hi wt ginc optē berch daer Moses op ginc eñ

sach Gods erfenis Eñ Jeremias daer comende/
vant hi in die plaetse een opē hol daer in dede hi dē
B tabernakel/eñ die arcke/eñ den rooc outaer/ende
stopte dat gat toe

Eñ sommighe die mede volchdē/gingen toe op
dz si hē die plaetse soudē bemerckē/ eñ si en moch=
tense niet vinden.

Mer als Jeremias dz bekēde/so wert hi toor=
nich op haer/eñ strafte se/segghēde dat die plaetse
onbekent sal zijn/tot dat God die vergaderinghe
des volcx vergadere eñ ghenadich werde. Eñ dan
sal die HEERE dese dingen toonen/eñ dye heer
licheit des HEEREN sal verschinē/ eñ daer sal een
wolck sijn/ghelijc ten tijde van Moses/Eñ gelijck
als Salomo badt/dat die plaetse geheilicht soude
werden/den grootē God/eñ het wert hē geopen=
baert/want hi handelde die wijsheit heerlic eñ als
een die wijs is/offerde hi Gode offerhāde der wij
inghe/eñ der voleyndinghe des tempels/Ghelijck
oock Moses totten HERE badt/eñ tvier daelde
vandē hemel/eñ verteerde dat brantoffer. Desghe
lijc so badt Salomon/eñ dat vier quā ooc vādē he=
mel/eñ verteerde den brantoffer/Eñ Moses sey=
de/om dat niet geten enis/dat voor die sonde ghe=
offert was/so ist verteert

Desghelijcx vierde Salomo ook dye wijnghe
viij. daghē/Mer dese selue dinghen wordē inghe=
bracht in Neemias bescriuinghen eñ cronikē/hoe
hi een librarie maecte/ eñ wt allen landē boeckē te
samen vergaderde/des propheten Dauids/eñ dye
sendtbrieuen des conincgen/eñ vandē ghescenckē/
Eñ desgelijcx vergaderde Judas al dz hy gheleert
had midts den oorloghe dat ons geuallen was/eñ
si zijn bi ons al ghebleuen/Hier om ist dat ghy dese
dinghen begeert so seynt die gene diese v ouerdra=
ghen/Daer om wanneer wi die suueringhe sullen
houden/hebben wi v ghescreuen/Aldus suldi wel
doen/ist dat ghi dese daghen hout

Maer wi hopen dat God dye zijn volc verlost
heeft/eñ heeft die erfenisse/eñ dat rijc eñ dat pries
terschap eñ die heilichmakinge/hē allen weder ghe
C geuē/gelijc hi in die wet belooft heeft/dat hi onser
haest ontfermen sal/eñ sal ons vergaderen onder
al dē hemel/tot in die heilige plaetse. Wāt hi heeft
ons van groten periculē verlost/eñ heeft die plaet
se ghesuuert/

Mer van Juda Machabeo/eñ van sinen broe
ders/eñ vanď suueringhe des grooten tempels/ eñ
vander wijnge des outaers/eñ ooc vandē strijden
die den vermaerden Anthiochum aengaen/eñ zijn
sone/Eupatorē/eñ vandē verlichtingen/dye van
ouď al dē hemel ghescheet sijn/op den ghenen/ dye
sterckelic die Joden hebben beschermt/alsoo dat si
allet lantschap beschermden/al waren si een cleyn
menichte/eñ die vreemde wrede menichte vervolch=
den/eñ den alder vermaerstē tēpel ouer al die we=
relt weder op timmerdē/eñ die stadt verlostedē Eñ
op dz die wet des HEEREN/die verlatē was we=
der opghrecht soude werden/aenghesien dat dye
HERE/met alder stilheit dien ghenadich was ghe
worden aldus hebben wi voorgenomen/ in eenen
boec te corten/die dingen die van Jason Cireneo/
in vijf boecken begrepen sijn Want aenmerckende
die menichte der boeckē/eñ die swaerheit der genen

die die vertellinghen der historien willē aēgaē/ eñ
om die veelheyt der dinghen hebben wy besorcht
dat den ghenen diet lesen willen verlustinghe des
ghemoets soude zijn/eñ den neerstigē/dat sijt lich
telic moghē onthouden/eñ dat allē dē ghenen diet
lesen nutticheit mach geuē/Eñ ooc ons seluē/ dye
dit werc om te corten aen sijn ghegaen/en hebben
geenen lichten arbeyt aengenomen/ ya voorwaer D
meer een onledicheit/vol wakingē eñ sweets/Ghe
lijc die een weerscap bereyden/eñ soecken daer me
de den anderen te behaghen/om veelre liedē vrient
schap te vercrijgen/so ghedogen wi gaerne den ar
beit/die waerheit vā elckē bescriuere toelatēde/ mer
wi selue willen cort makē/na die ghegeuen forme

Wāt gelijket eenē timmermeester dye een nieu
huys timmert/die moet ouerdenckē wat hē totten
timmer vā noode is/also diet huys naemaels schil
dert/eñ stofferen/die dēcket/wat hem nutste eñ be
quaēste is totter cyragien/Alsoo ist oock vā ons te
scattē Wāt die verstandenisse te vergaderē/ eñ dye re=
dene te ordinerē/eñ elcke deelē curioselic te onder
soecken/becomt dē bescriuer der historiē/mer dye
cortheit der seggingen te volgen/eñ achteruolgin
ge der saecken te scouwē/is die cortheit toe te ghe=
uen/Van hier dan sullē wi die vertellinghe begin=
nen/vander voorredene aldus vele geseyt te heb=
bē/si ghenoech. Want het waer dwaesheyt/eē lan
ge voorreden te stellen/eñ die historie te vercortē/

Van Juda Machabeo/den stercken ende cloekē
hooftman eñ vā sinen vromē wercke vandē orlo=
ge dwelcke Anthiochus ende zijn volcke tegē hē
eñ dē volcke Gods voor haddē genomē te volbrē
ghen

Dat. iij. Capittel

O Als doen die heylige stadt in alle vre=
de bewoont werdt/eñ die wettē ooc
E noch also best bewaert worden door
die neerstichheyt eñ goede ordinancie
des ouerstē priesters Onie/eñ dē an
deren vromen mannen/die der godloser eñ haren
voortstellen wederstondē/So ist ooc ghesciet/dat
die coningē ende die vorstē selue dye plaetse der op
perster eerē weerdich achtēde/eñ dz si dē tēpel eer
lic begaefden/Also dat Seleucus die coninck van
Asien/vā sinen renten alle die costen gaf/die tottē
dienste der offeranden behoordē/Mer Simon van
den geslachte Beniamin/die prouoost des tēpels
gestelt was/pijnde hem wat onrechts te doene in
die stadt mer die prince der priesteren Onias/we=
derstont hem/ Mer doen hi Oniam niet verwin=
nē en mocht/so quā hi tot Apolonium/Tarsēs so
ne die ter dier tijt ouer heer vā Celesirië eñ Phe= F
nice was/eñ hi bootscaptē hē/dz die scatcamere te
Jerusalē vol ontallijcx gelts was/eñ dz het gemeyn
goet/ongemetē waer/welc niet totter rekeninge
der offerādē en behoorde/mer dz het mogelic wa=
re/dz altemael ond des coninex macht soude vallē

Eñ doen Appolonius tottē coninc ouer gedra
ghen had/vanden gelde/dat aengebracht was/soe
riep hi haestelic tot hem Heliodorum die sijn hoof
meester was/eñ seynde hē met ghebodē/dat hijt
voorscreuen gelt ouer soude dragen/Eñ Heliodo
rus aenghinc ter stont dye reyse / in die ghedaente
als oft hi door die stedē Celesiriā eñ Phenice rey
sen soude/mer inder waerheit soude hy des coninex
voornemen volbringhen

Mer doen hi te Hierusalem quā/ eñ vriendelijc
vandē hoochstē priester in die stat ontfangē was/
so vertelde hi vandē gegeuē oordele des gelts / eñ
opēde om wat sakē wille/ hy daer ware ghecomen
hi vraechde oft dit warachtelic ooc also ware / doē
toōde douerste priester,/ dat dese dinghē verset wa=
ren tot behoef der weduwē eñ weesen/ eñ een deel
vanden ghelde/ behoorde Hircano Tobie /een seer
voorbarich man/ eñ dit is dat gelt /dat die godlose
Simō ouer ghedragē hadde / eñ dye heele somme
was. CCCC. pōt siluers/ eñ CC. pōt gouts / nv
waert ontamelic/ eñ onmogelic /datmē der geëre=
gecde meyninghe bedriegē soude/ die alsulckē gelt
indē tēpel geleyt hebbē / om dē seluē tēpel daer me
de te oefenē/ eñ te eerē /welckē tēpel in alle die we=
relt vermaert was / daer op seide Helliodorus/ tge
ne dat hi in beuel hadde/ dats te weten /dat hi dat
gelt den coninc ouer leueren moste.

Eñ op eenen ghetelde dach ghinc Heliodorus in
A den tēpel/ om vā desen dinghē te ordineren / Mer
daer en was geenen cleynē anxt door al die stadt/
de priesters werpē hen neder mettē priesterlijken
ghewade voor dē outaer/ eñ si aenriepē den genen
die haer lieden vandē versettē dingē een wet geghe
uen hadde /dat hijt geheel wilde bewarē / den ghe
nen diet verset haddē/ mer wie nv des hoghē prie=
sters aēsciin aēsach /die wert inder hertē ghewont
want dat vanderde aēsicht eñ verwe/ bewees din=
wendige smerte des gemoets/ Wāt eenderhande
truericheyt hadde den man beuaē / eñ verscrickin=
ge des lichaēs/ mits welckē die smerte zijns herten
den aēsienden opēbaer wert gemaect. Ander ooc
vergadert zijnde/ quamē te samē vā haren huysen/
smeeckēde met opēbaer biddinge /om de ōtsuyue=
ringhe die dē tēpel toecomē soude/ eñ de wiuē gor=
den haer borstē met cleederē vā hayr gemaect / eñ
quamē te samē op die straten/ eñ die maechden die
beslotē warē liepē voort tot Oniā /dander totten
muerē /sommige aēsagē door die vēsteren/ mer al
de vrouwē staken die hāden ten hemel waert/ ende
baden / wāt daer was een allēdicheit der vermēg=
der menichte/ eñ des grotē priesters/ gestelt inden
doodlijkē strijt der verwachtinge /eñ dese aenriepē
dē almachtigē God / dat de dingē die hen betrout
warē /met alder geheelheit behoudē souden wer=
den den ghenen diese hen betrout hadden.

Maer Heliodorus volbracht tgene dat hi beslo
ten hadde / in die selue plaetse/ hi met sinē dienaren
D bi die scatcamer teghēwoordich/ mer die geest des
almachtigē Gods /liet hem opēbaerlic sien /alsoe
dat al de ghene die Heliodori dorsten onderdanich
zijn/ vielen midts der cracht Gods / in een groote
vreese eñ verscrickinghe / want hen verscheen een
paert / dat eenē veruaerlijken opsitter hadde / ver=
ciert metten alder besten ghewade / eñ dat paert
sprane metten voorsten voetē op Heliodorum /eñ
die mā die daer op sadt / had gulden harnasch aen/
daer verscheenen ooc noch twee ander ionghers/
fraey/ heerlic /eñ cierlic gecleet /dye rōtsom hē stō=
den/ eñ geesselden Heliodorum vā beide sidē/ sonder
ophoudē /met vele slagē hē slaēde. Eñ Heliodorus
viel haestelic ter aerdē / eñ ructē hem met vele dōc=
kerhedē beuaē/ wech/ eñ si settē hē in eenē draech
stoel/ eñ wierpen hem wt.

Eñ die met vele lackeyen eñ sargianten/ tot de
voorseide scatcamer was gegaē/ wert gedragē /eñ
niemāt en mocht hē helpē/ alsoo wert die Godlijc
ke cracht bekēt eñ openbaer / eñ hi lach daer door
die godlijcke cracht stom/ eñ vā alle hope eñ salichz
berooft / mer dese gebenedidē den HEERE /dat hi
groot maecte zijn plaetse/ eñ den tēpel/ die een lut
telkē te voren vol vreesen eñ geruchts was /wert
met bliscappē eñ genuchtē veruult /als die almach
tige HEERE verscheē. Doē badē sommige vā He
liodorus vriendē ter stont Oniam /dat hi dē alder
hoochstē soude aēroepē/ dat hi hē leuē soude geuē
want hi bi na doot was/ die hoochste priester aen=
merckēde /dat die coninc niet eenige quaetheit wt
den Jodē aē Heliodorum volbracht te zijn/ en soude
vermoedē /so offerde hi voor des mās salicheit/ eē
heyloffer.

Eñ als die opperste priester badt/ soo stondē de
selue twee iongē mettē seluē cleederen ghecleet /vā
Heliodoro/ eñ seidē. Dāct Onie den priester /wāt
om hē heeft v God dat leuen ghesconckē/ mer ghy
vā God gestraft zijnde/ vercondicht allē menschē
de grootdadichedē Gods /eñ zijn macht/ eñ dit ge
seit hebbēde/ en quamē si niet meer te voorschijne
Heliodorus Gode een offerhāde geoffert hebben
de/ eñ grote beloofte ghelooft/ den ghenē die hem
verleēde te leuē/ eñ Onie dāckende/ zijn heyr ontfā
gen hebbēde/ tooch hi weder tottē coninc/ eñ hi ge
tuychde allē liedē /die grote werckē Gods /die hi
voor zijn oghen ghesien hadde.

Mer doe die conīc Heliodorum vraechde/ wie be
quaē waer noch eēs te Hierusalē ghesondē te wer=
dē/ so sprac hi. Hebdi enigē viāt /oft lager ws rijcx
dien seynt derwaerts/ eñ ghi sult hē gegeesselt we=
der ontfaē/ ist dat hijt nochtās ontgaet/ om dat in
die plaetse warachtelijc eenderhāde cracht Gods
is / wāt die ghene die zijn woninge in die hemelen
heeft/ is besoecker eñ hulper dier plaetsen /ende hy
slaet /eñ verderft die ghene/ die comē om quaet te
doē/ aldus heeft haer die sake vā Heliodoro/ eñ die
bewaringe der schatcameren in Hierusalem

¶ Vander boosheit Symōs eñ der trouwe Onie
Jason wert verdreuen eñ hoe hē dat priesterdom
verāderde Andronicus dode Oniam daeromme
wert hi oock vā God gestraft Dat. iiij. Capittel

Die voorseyde Simō / daēbrēger des
gelts /eñ verader des lāts/ sprac qua= A
lic vā Onia/ als oft hi Heliodorū toe
gestoect had tot desen dinghē/ eñ dat
hi die stoker des quaets had geweest
eñ hi dorste dē getrouwē voorsiender/ eñ dē bescer
mer der stat eñ zijns volcx/ eñ den neerstigē bemin
der der wet Gods /eenē lage legger des rijcx hee
ten/ mer als die viātscapē also seer voort ghingē/
dat ooc door Simōs naeste vriendē doot slagē ge=
schiedē/ merckēde Onias die sorchlicheit des ghe
schils/ eñ Apolloniū rasen/ als dē hertoghe vā Ce
lesyriē eñ Phenicen/ om die quaetheit Simōs te
vermeerderē/ so is hi tottē coninc gereist/ niet als
der borgers bescuidiger / mer tgemeyn profijt der
geheelder menichtē by hem seluē ouermerckēde/
want hi sach dz onmoghelic was/ sonder coninclijc
ke voorsienicheit/ dē sakē vrede gegeuē te werden
noch dat Simō niet op en soude houdē vā zijnder
sotheyt/ waer dat die coninc dat nyet en verhoorde

Mer nade doot Seleuci/ doē Anthiochus diemē vermaert hiete dat rijc ontfāgē hadde/ so begeer-de Jason Onie broeder gierichlijc thooge priester scap/ eñ ginc tottē coninc/ belouēde hē .CCC. eñ lx pont siluers/ eñ wt dē anderē rentē/ lxxx. pont/ hier bouē beloofde hi ooc/ āder hondt eñ vijftich pondē/ waert datmē zijnder macht toeliete eē scole eñ vergaderinge vā iōgē te leerē/ op te stellē tot zijn profijt/ eñ datmē die te Hierusalē warē/ poor-ters van Antiochiē scriuen soude. Doē hē die coninc dat toe liet/ eñ hi die heerscappie vercregē hadde/ so begonst hi de gene die vā sinē gheslachte wa-

B rē/ ter stont totter heideīscer costumē ouer te brēgē eñ dede wech tghene dat den Jodē wt beleeftheit vandē coningē gestelt was/ door Joānē Eupolo mijns vader/ die eē legaet tottē Romeynē gesondē was/ die wettige rechtē der borgers verlatēde/ eñ stelde boose insettingē inne/ want hi dorste onder dat slot eē schermscole opstellē/ eñ den ionghē ghesellē boeuerie eñ hoerderie leerē/ met dat was nv een beghin eñ eē toenemē eñ voortgāc der heiden scer eñ vreēdelincscer oeffeningē/ vā Jason op ge brocht/ die niet eē priester/ maer beter een schalck mocht genoēt werdē/ also dat die priesters hē nv niet meer tot des outaers dienst en begauē/ mer dē tēpel versmaet hebbēde/ eñ die offerāde versuimt hebbēde/ eñ haestē hen deelachtich te werden der worstelingē des vechtēs/ springēs/ eñ steēstotēs eñ zōder onrechtueerdiger biedinge/ eñ in die oef-feningē te leerē/ eñ die vaderlike eerē niet achtēde hieldē si die griexsce oefenigē voor die alder beste/ om welcke si eē sorgelijc geschil haddē/ eñ volchden dier liedē insettingē neerstelic na/ eñ begeerden desen/ in allē ghelijc te zijn/ die si tot viādē eñ verder-uers gehadt haddē/ wāt tegē die Godlike wetten ongodlike te doene/ en blijft niet ongewrokē/ mer dat sal den nauolghenden tijt ooc wel bewisen.

C Alsmē in Tyro den tornoy dede/ diemē telcken vijf iarē hielde/ eñ de coninc tegēwoordich was/ so seynde Jason misdadighe mānē/ die sondaers wa-ren/ vā Hierusalē/ draghēde drie hondert dubbele dragmen siluers ter offerhande Herculis/ welcke die gene diese gebracht haddē/ begeerdē datmense tot der offerhāde niet wt en soude geuē/ want het niet vā node en waer/ maer datmē die totten anderen costen sciepē soude/ maer die dat gelt sandt die deet tot dier meyninghē/ datmēt Hercules den af-god offerē soude/ maer om der teghēwoordigher wille/ zijnse ghegeuē tottē schipwercke der grooter sciepē/ diemē met drie paer riemē roeyt/ mer doen Apolonius Nesthei sone gesondē was in Egiptē om die edelē van Ptholomei Philometris des co-ninex. Eñ als Anthiochus bekēde/ dz hi vreēt vādē sakē des rijcx ghemaect was/ zijns selfs profijt soec-kēde/ so is hi vā daer gereyst/ eñ hi is ghecomen te Joppen/ eñ vā daer te Hierusalē/ eñ hi wert heer-lic vā Jasone/ eñ vāder stat ontfaē/ met fackelē eñ grotē lof is hi ingegaē/ eñ vā daer keerde hi theyr tot Phenicen/ eñ na den tijt vā drie iaeren/ seynde Jason Menelaum des voorseydē Simōs broedē/ dat hi dē coninc dat ghelt droeghe/ eñ dat hi vā an-deren nootsakeliken saken/ int woort brochte/ eñ bi dē coninc gepresen zijnde/ als hi dat aēsicht zijn der machticheit groot gemaect hadde/ so tooch hi thoge priesterscap tot hem seluē/ eñ onthoochde Jasoni drie hondert ponden siluers.

Eñ als hi nv beuel vandē coninc genomē hadde/ so quā hi uz weerdich des priesterscaps hebbende/ dragēde tgemoet eēs wreedē tyrans/ ende dye grāscap eēder felder beestē/ eñ Jason/ die sinen ey-gen broeder geuāgē hadde/ hi wert bedroghē/ eñ voorluchtich ghedreuē in Ammons kinderē lantschap. Ende Menelaus behielt dat hoge priesterschap/ maer vādē gelde dē coninc belooft/ en dede hi niet/ doe Sostratus die prouoost vādē slote/ dat gelt van hen eyschede/ want tot desen behoorde de scattīge des weerchs gelts/ om welcker sakē wille si beyde zijn tottē coninc wtgeroepē. Eñ Menelaus wert afgeset vādē priesterscap/ eñ Lisimachus zijn broeder quā na hē aen. Maer Sostratus wert heer ouer die Cypers gestelt/ Eñ doe dese dinghē gedaē wordē/ so gheuielt dat die van Tharsen ende D Mallotē/ eenē oploop beroerden/ om dat des co-nincx Anthiochi bislaepsterē begaeft warē. Aldus quā de coninc haestelic/ om die te stillē eñ te paeyē/ eñ hi liet Andronicum tot enē stathouder/ eñ Menelaus verseker zijnde/ dat hi bequamē tijt ontfā-gen hadde/ stal hi eenige guldē vatē wt den tēpel/ eñ gaffe Andronico/ eñ vercoecht die ander den Tyriers/ eñ dē biliggēde stedē. Doē Onias dat seker-lic bekēde/ berispte hi hē/ behoudēde hē in een vrij plaetse/ te Antiochiē bi Daphnem.

Hier wt ginc Menelaus tot Andronicum/ eñ bat hē dat hi Oniā doodē soude. Als nv Andronicus tot Oniā quā/ eñ die rechte handē gegheuē hebbēde/ met gesworenē eede/ hoe wel hi quaet vermoeden op hē hadde/ riet hi hem wt der vrijheyt voortcomen/ eñ hi dode hem ter stont/ niet ontsiēde dye gherechticheyt/ om welcker saecken wille/ niet al-leē die Joden/ maer oock andere natiē verbolghē worden/ ende namēt seer qualick vander onrechtueerdiger doot sulcs mans

Maer die Jodē bi Anthiochien ende Griecken ghingen te samen tottē coninck/ doen hy weder ghecomen was wt Silicien/ claghende vander on-gerechtiger doot Onie.

E Hier omme so wert Antiochus bedroeft vā gemoede om Oniam/ eñ tot ontfermherticheyt ghe buycht/ storte hi tranen/ ghedachtich des ghestor-uens wijsheyt/ ende beleeftheyt ende sinen moet ontsteken zijnde/ ghebiet hi datmen Andronicum die purpuren cleederen wt doen soude/ ende alle die stadt om leyden soude/ ende in dye plaetse/ in welcke plaetse hi die ongoddelijcheyt aen Oniam den hooghen priestere bedreuen hadde/ dede hy den meyneedighen Andronicum het leuen beroouen/ Alsoe gaf hem die HEERE sculdighe straf-finghe. Ende als Lysimachus veele gheestelijcke dieften/ inden tempel bedreuen hadde/ mits Menelaus raedt/ ende die fame verbreyde/ soe is daer een menichte teghens Lysimachum verghadert. Als hi nv veel goudts wt den tempele ghedragen hadde/ ende als die scharen teghē hem opstonden/ ende die ghemoeden met gramschappen veruult waren/ soo dede Lysimachus by na drie duysent boeuen wapenē/ ende hi begonste die ongerechtighe handen te besighen/ met eenen leydtsmā dye welcke een tyran was/ dye welcke vān outheyt

eñ van sotheyt toegheuomen was. Mer doen si Li
simachus toeleggheu verstondē/soe grepen si som
steenen/sommighe stercke cluppelē/eñ sommighe
wierpen asschē op Lysimachum. Eñ daer waster
veel ghewont/eñ sommige waren ter aerden ghe=
slagen/maer si vloden ooc alle gadere. Eñ den sel=
uen godlosen kercrouer/dooden si ooc bi die schat=
camere

Van desen dingē begonst dat oordeel tegē Me
nelaū gedreuē te wordē. Eñ als die conick te Tyrū
quā/so droegē drie legatē gesondē vandē ouders/
die sake ouer tot hem. Eñ als Menelaus verwon
nē wert/beloofde hi Ptholomeo veel gelts te ghe
nen om dē coninc te beradē. Aldus so ghinc Ptho
lome9 tottē coninc/die indē voorhof was als om
hē te vercoolen/eñ leyde den coninc af vandē von
nisse/eñ Menelaum die alder quaetheyt sculdich
was/absolueerde hi vandē misdadē/mer die allen
dige/die ooc onsculdich geoordeelt soude hebbē ghe
wordē/al haddē die sakē vidē Sythē gehādelt ghe
weest/desen verdoemde hi ter doot. Aldus ledē si
haest onrechtueerdighe pine / die de sake voor dye
stadt/eñ voor tvolc/eñ voor die heylige vatē vuol
get hebbē. Waer om ooc die van Tyrē verbolgen
zijnde/hebben alte milde in hare begrauinge ghe=
weest. Mer Menelaus om die gieritheyt der geen
re die in machtich waren/bleef hi in machte / was=
sende in quaetheyt/tot laghinge der borgeren

¶ Vāde hemelsche teekenē te Jerusalē ghesien/
Hoe Jason die stadt Jerusalē ouervalt/ plaecht/
eñ nochtās vliedē moest/ Hoe Anthiochus Judā
veruolchde/tvolc doode/eñ dē tēpel beroofde
Dat.v.Capittel.

A In die selue tijt bereyde Anthioch9 zijn
tweede reyse in Egipten Het gheuiel
ouer alle die stadt vā Jerusalē/datmē
xl. daghē reisenerS door de lucht sach
rijdē /hebbēde guldē cleederē eñ pijc
ken/als gewapēde bataelgiē/eñ dē loop der paer=
den bi ordenē gestelt/eñ dye vergaderinge na bi/
eñ die beweginghe der schildē/eñ der behelmetter
menichte/met blooten wtgetogenē sweerden/eñ
tscieten der geschutten/eñ der guldenen wapenen
schijnsele/eñ alle manieren van pantseren. Waer
om si alle badē dat dese seltsame dinghē/ten besten
vergaen moesten / maer alser een valsch gheruchte
wtgegaen was. Als dat Antiochus gestoruē sou=
de zijn/so nam Jason niet min dan duysent mannē
tot hem/eñ beliep dye stede haestelic/ende die bor=
gers vloden tsamē totten mueren/ eñ ten laetsten
als hi die stadt ingenomē had /so vloot Menelaus
opt slot/ Mer Jason en spaerde zijn borgherē niet
inden slach/noch hi en dacht met den voorspoet te
ghen die vriendē/alder meeste quaet is achtende /
dat hi der vianden/eñ niet der borgers victoriosen
roof soude nemen/ Mer dat hooghe priesterschap
en vercreech hi niet/mer deynde zijnder laghē/ont
B finc hi in beschaemtheyt/eñ voortvluchtich ginc hy
weder inđ Ammoniten lant.

Ten laetsten werdt hy tot verderfenisse zijns
selfs beclacht voor Aretha / der Araben coninck
vlieende van deen stadt in dander/allen menschen
hatelic/als een vluchtige afualler vander wetten/
eñ verfoeyelic als des landes/eñ der borgers viāt
is hi wtgestootē in Egipten. Eñ dier daer veel wtē
harē vaderlādē had verdreuē/die verginck in vreē
de lādē/eñ tooch tot Lacedomon/ als dye daer toe
vlucht soude hebbē/ō zijns maechscaps wille. Eñ
dier daer veel onbegrauē wech had geworpen/dye
wert selue onbeclaecht/ eñ onbegrauen wech ghe=
worpē/eñ hi en besichde noch vreemde begrauinge
noch hi en was zijns vaderlijcx grafts nz deelachtich

Dese dinghen gheschiet zijnde/vermoeyde dye
coninc/dat die Joden tgeselschap laten souden/eñ
hier om wt Egipten reisende/heeft hi die stadt m3
fellen gemoede van wapenen inghenomen. Eñ hi C
beual sinen ruyteren al doot te slaen/eñ niet te spa
ren die gene die hen tegen quamē/eñ door die huy
sen opstigende / die lieden wreedelijck verdoende.

Aldus geschieden der doootslagen der iongers/
eñ der ouders/eñ der wijuen/eñ kinderē vermelin
ge/eñ doodinge der maechden/eñ cleynder kinder
kens. Sinnē die geheel drie dagē warēder. lxx. du
sent doot geslagē/xl. duysent geuāgē/eñ nyet min
vercocht/eñ dit en is niet genoech. Hi derstede ooc
in den tēpel gaen / die heyliger is dan alle dat lant/
met Menelao die hē leyde/dye een vrader der wet
ten eñ des lants was/eñ nemende die heylige vatē
met sinen misdadigen handen/die van anderen co=
ninghen eñ steden ghesett waren / tot vercieringhe
der heyligher plaetsen/eñ ter eeren/die taste hi on=
weerdelijc aen/ende besmettese.

Aldus Antiochus al heel wtē sinne/en aēmercte
niet dat God een luttel gram was/ om dye sonden
der geenre die int stadt woonden/waer om dat on
trent der plaetsen versmadinghe gheuiel. Anders
waert dat si nyet in vele sonden beuonden en had
den geweest/so soude hi oock terstont daer comen
de/sekerlijck ghegheesselt eñ achter waert ghestoo
ten hebben geweest / van zijnder stoutheyt/gelijck
Heliodorus/dye van Seleuco den coninc gesondē
was/om die geltkiste wt te roouen Mer. God en
heuet tvolc om der plaetsen wil nz vercoren/maer
dye plaetse om des volcx wille. Daerō is dye plaet=
se selue oock mede deelachtich ghemaect des volcx D
quaedt / maer naemaels sal si oock deelachtich der
goeder worden. Ende die in die gramschap des al
machtigen Gods verlaten is/sal weder tot versoe
ninge des grooten Gods/met der alder hoochster
glorien verhooget worder.

Aldus nā Anthiochus/ duysent ende acht hon=
dert pont wt den tempele / eñ hy is weder snellijck
ken na Anthiochien gereyst/meynende van houer
dicheyt/dat hi dye aerde daer toe soude brenghen/
datmender te schepe soude mogen varen/ende dye
zee datmen daer ouer gaen soude/om de verheffin
ghe zijns herten. Hy liet prouoosten om tvolck te
quellen Te Jherusalem liet hy Philippum / dye te
Phrighien gheboren was / die wreeder van zeden
was/dan dye ghene selue daer hy af ghestelt was/
Maer in Garisim liet hy Andronicum ende Me=
nelaum/die den borgers swaerder vielen dan dye
andere. Ende doen hi tegen die Joden geset was/
soo seynde hi den hatelijcken prince Appollonium
met eenen heyr van tweentwintich duysent man=
nen/hem gebiedende/dat hyse al doot soude slaen
die van volcomenē ouderdom waren/eñ die vrou
wen/eñ iongelingē/eñ maechdē vercoopē. Als hy

te Jerusalem ghecomen was/vrede veynsende/ ru=
stede hi totten heylighen Sabaoths dach toe/ende
als de Joden doe vierden/so ghebootdi den sinen
die wapenen te nemen. Ende hy verdede dese alle te
samen wreedeliken/dye totten schouspele ghero=
men waren. Ende die stadt metten gewapenden
doorloopende/doode hi een groote menichte. Mer
Judas Machabeus die de thienste was/was ves
den afgegaen/in een woeste plaetse/ende daer ley=
de hi zijn leuen/metten sinen in die bergen / onder
die wilde beesten/ende etende spijse des hoys ende
gras /so woonden si daer op dat si der besmettinge
niet deelachtich en souden zijn

Hoe Antiochus gebiet die Joden te doode den tem=
pel ontwijde/en hoe die Joden gedwongen wer=
den den afgoden te offeren Hoe Eleazar en die moe
ders met haren kinderen gedoot waren /om dat
si haer wet niet en wouden verlaten

Dat.vi.Capittel

Ende nz te veel tijts/seynde dye coninc
A enen Legaet van Antiochien die de
Joden dwinghen soude/ dat si ouer=
treden souden die vaderlike rechten/
ende Godts wetten/ende oock om
den tempel te besmetten/die te Jerusalem was / en
dat si den tempel noemen souden/ Jupiters Olim
pijs tempele. Ende datmen den tempele in Gari=
zim heeten soude Jupiters tempel/alsoo die ghene
waren/die de plaetse van Jupiters gasthuys be=
woonden/ Ende den oproer der booser was den
alder quaetsten/ende allen menschen swaer Want
den tempel Godts/was vol oncuysheyts/en bras
singen der heydenen/en der gheender die met hoe
ren hoereerden/en de vrouwen ghingen van selfs in
dye heylighe plaetse/en droegen daer in tghene dat
niet geoorlooft en was. Den outaer was oock vol
van ongeoorlofder dingen/dye inder wet verbo=
den waren. Noch dye Sabbathen en werden nyet
bewaert/noch die vaderlike hoochtijdelike daghen
en werden niet gehouden/noch niemant en dorste
belijden dat hi een Jode was.

Maer opten dach van des conincs gheboorte/
werden si met ghewelt ghedwongen totten offer=
handen. En alsmen des afgods Bacchi feeste hielt/
werden si bedwongen met feel oft eyloof gecroont/
met den afgod Baccho processie te gaen Mer daer
so ginc een gebot wt/in die naeste steden der heyde
nen/bi ingeuen van Ptholomeum/ dat si ooc in ge
like manieren tegen die Joden doen souden/ op dat si
offerande doen souden. Mer die tot den insettinge der
heidenen nz ouer en wilden gaen/datmen die alle doot
soude slaen. Aldus wasser grote allendicheyt te sien
Want daer werden twee vrouwen aengebracht/die hare
sonen hadden laten besniden/den welcken hare kin=
deren aen die borsten hangende. Als sise openbaer
lijck door alle die stadt omgeleyt hadden/so stieten
sise vanden mueren nederwaert. Maer ander dye
totten naesten spelunckenn tsamen gegaen waren/
en si heymelijck den Sabaoths dach vierden/als si
Philippo ghewesen waren / werden si met vlam=
B men verbrant/want si wt der vreesen Godts/ dat
ghebot so vast hielden/dat si haer seluen opten Sa=
baoth niet verweren en wilden.

Maer ick bidde hen/die desen boec lesen sullen/
dat si niet verschrict en worden/om die tegenspoedy
ghe ghevallen/maer dat si achten die dinghen dye
daer geschieden/nyet tot verderffenisse/mer tot ca=
stijnge ons gheslachts gheschiet zijn. Want het is
een teeken van grooter weldaet/dat God den son=
daren ghenen langhen tijt na haren sinne en laet
doen/maer terstont straft/ende wraecke seyndet.
Want dye HEERE en verbeyt met ons niet lijdt=
samelick/gelijck in anderen natien/op dat hi dye /
als den dach des oordeels toecomen sal/in volheit a
der sonden pinighen mach. Alsoo heeft hi oock in
ons gheordineert/dat als wy ghesondicht hebben/
so straft hi ons/Want hy zijn ontfermherticheyde
nymmermeer van ons af en doet. Mer zijn volck
in teghenhede straffende/en verlaet hy niet. Maer
dese dingen/laet ons genoech met luttel woorden
geseyt zijn/tot vermaninge der ghener diet lesen
sullen. Nu staet ons tot die vertellinghe te comen.
Aldus wert Eleasarus een vanden eersten der scri
ben/een wel gedaecht man / ende schoon van aen=
schijn/gedwongen den mont op te doen/ende vere
ken vleesch te eten/mer hi hadde liever eerlic te ster
uen/dan met scanden te leuen/ ende ghinc willich=
lic totter doot. Ende doe hi sach dattet vergaen sou
de/so verdroech hijt lijdsamelijc/ende hi nam voor
hem geen ongeoorloofde dingen toe te laten om dye
liefde des leuens. Mer die daer bi stonden/ met on
gerechter ontfermherticheit beweecht zijnde / om
die oude vrientscap des mans / namense hem hey=
melic/en baden datmen vleesch halen soude/ dwelc
hem geoorlooft was te eten/datmen veynsen soude
dat hijt gegeten hadde/gelijc die coninc gheboden
hadde vanden vleessche der offeranden/op dat hi midts
die daet/vander doot verlost soude worden. Ende
om die oude vrientscap des mans/deden si dese ve=
leeftheit aen hem. Mer hi begonst te ouerdencken
zijn eerlic en vermaert ouderdom/ende zijn edele af=
comste ende dat hi van ionc op/een eerlike wande
linge gehadt hadde/ende die wet/ende die gebeden
Gods neerstelic gehouden hadde / daerom so ant=
woorde hi haestelic seggende. Dat hi voor gesonden
wilde worden ter hellen. Want het en is onsen ou=
derdom niet betamelijc (seyde hi) ons te veynsen/ds
vele der iongelingen meynen mochten/ dat Eleazar
van tneghentich iaren/ouer gegaen waer/totten leuen
der vremdelinger/ende si ooc om mijnder veynsin=
gen wille/ende om een luttel tijts des verganckeli=
ken leuens/bedrogen souden worden/ende dat ick
daer door/een smettinge ende verfuwinge/ mijnder
outheit behale. Want al werde ic inder tegenwoor
diger tijt/vander menscen pijnlicheit verlost/ so en
mocht ic nochtans des almachtigen hant noch leuen
dich noch doot ontulien. Daerom wil ic vromelijc
steruen/ende doen dat minen ouderdom betaemt/
den iongelingen sal ic een sterc exempel achter laten
eest dat ic met willigen bereeden gemoede/ en sterc
kelic voor die alder costelicste ende heylichste wet/
een eersame doot voluoere.

Als hi dese dingen gesept hadde/soe wert hi ter=
stont totter pinen getrocken/maer die hem leyden D
ende luttel daer te voren sachter waren/zijn tot gram
scappen gekeert/om die redenen die hi geseyt had=
de/die si meynden wt vermetelheit geseit te sine.
Maer als hi met slaghen gequetst wert/so versuch
te hi/ ende seyde . O HEERE / die de heyli=

ghe kennisse hebt ghi weet openbaerlick / dat daer
ic vander doot verlost mocht worden / harde smer=
ten des lichaems lide. Maer nader zielen / soo lijde
ict geerne / om uwer vreesen wille. Ende dese ver
schiet in deser manierē wt den leuene / nyet alleen
den jonghen / mer ooc alle den geheelen volcke een
gedachtenisse zijnder doot / tot eenē exempele der
doot / eñ der sterckheyt achter latende

¶ Vanden seuen broederen / ende hare moeder / een eerlike ende mannelike daet / hoe dat si lieuer storuen / dan si den godloosen coninc ghehoorsaem wordē zijn / des HEREN gebot te ouertreden

Dat .vii Capittel

Het geschiede dat seuen broeders ge=
uangē werden / mz haer der moeder /
B eñ werdē vanden coninc gedwongē
vercken vleesch tegen dye vehoorlic
heyt te eten / Ende dedese slaen met
gheesselen / van stieren pesen ghemaect. Maer een
onder die / die eerste was / seyde aldus. Wadt soect
ghi / eñ wat wilt ghi van ons leerē? Wi zijn meer be
reyt te steruen / dan die vaderlike ende Godts wet
ouer te treden. Hier om wert die coninck gram / eñ
beual datmen pannen / eñ copere potten gloeyen=
de soude maken / als dye gloeyende ghemaect wa=
ren / beual hi datmen hem / die eerst ghesprokē had
de zijn tonghe wt sniden soude / eñ tvel des hoofts
af trecken / eñ zijn vingeren eñ teenen af houwen /
daert zijn broeders eñ die moeder aensagen. Ende
doen hi nv al mismaect was / so beual hi tvier daer
bi te doē / eñ hem die noch asemde / te braden in die
pāne / Als hi nv inder pannen lāge gepinicht was /
so vermaenden hē die ander broeders metter moe
der / dat hi vromelic steruen soude / seggende: Dye
HERE God sal aensien de waerheyt / eñ sal ons
troosten. Also Moses heeft verclaert in die betu=
ginghe zijns liedekens / Ende hi sal sinen dienaren
vertroosten

Eñ als die eerste in deser manieren aldus doot
was / so leyden si den anderē om te bespotten / eñ
doē hē de huyt zijns hoofts metten hayre afgetroc
ken was / so vraechdē si hem / oft hi vercken vleesch
eten wilde / eer hy int geheel lichaem / eñ in elc lidt
bisonder gepinicht worde. Mer hi ātwoorde met
manliker stemmen / eñ seyde. Ic en sals niet doen /
waer om dese ooc in die volgende plaetse des eer=
sten ooc vele pinen ontfinc / eñ in sinen lesten geest
ghestelt zijnde / sprac hi aldus. Ghi alder quaetste /
ghi verdoet ons in desen tegenwoordighen leuen /
mer die coninc der werelt / sal ons / die om sine wet
ten gedoot worden / verwecken in die verrisenisse
des eewigen leuens.

Na desen wert die derde bespot / eñ als zijn tou
ghe gheeyscht wert / soo stack hijse terstont voort /
C eñ hi stack zijn handen vromelic wt / eñ sprack met
betrouwen. Ic besitte dese leden van Godt wt dē
hemel / mer om die wetten Gods / versmade ic nv
de selue / want ic hope die weder van hem te ondt=
faen. Also dat die coninck eñ die met hem waren /
verwonderden des jongelincs moet / die dat pini=
gen als niet achtede

Ende dese aldus ghestoruen zijnde / so deden si
den vierden daer oock ghelike pine. Ende als hy
nv op die doot was / sprack hy aldus. Den ghenen
die vanden menschen ter doot ghegeuen zijn / is be
ter hope van Gode te verwachtē / dat si weder vā
hem verweet sullen worden. Maer v en sal gheen
verrisenisse totten leuen geschieden.

Eñ als si den vijfsten hadden ghehaelt / so quel=
den si hem / eñ hi sach op den coninc / eñ seyde. Ghy
hebt macht onder die menschen / want ghi ooc een
mensch zijt / te doen wat ghi wilt. Mer en wilt niet
meynen / dat onse ghestacht van Gode verlaten is
Mer ontbeyt een luttel tijts / eñ ghi sult zijn groo=
te macht sien / hoe hi v eñ v zaet straffen sal.

Na desen leyden si den sesten / ende als dese be=
gonst te steruen / sprack hi aldus. O coninc / en wilt
niet te vergeefs dolen / want wi lidē dit nv om ons
seluen / om dat wy teghen onsen God ghesondicht
hebben. Ende in ons so zijn dinghen geschiet / dye
weerdich zijn / datmen daer af verwonderen sou=
de. Mer en meynt niet / dat v dit onghewroken sal
bliuen / dat ghi v veruordert hebt / teghen Godt te
vechten.

Die moeder bouen maten wonderlijc / eñ weer
dich der goeder gedachtenissen / die haer seuen kin=
deren / op den tijt van eenen daghe sach verdoen /
ende si verdroecht standaftelijc / om den hope dye si
tot God hadde. Ende si vermaende elckē vā dien /
met manlijcken toeroepen / sterckelijcken veruult
met wijsheyt / ende den vrouwelijcken ghepeynse /
plantede si eenen mannelijcken moet inne / ende si
seyde tot hen / Ick en weet niet hoe ghi in mijn lic=
haem ghecomen zijt / noch ick en hebbe dy ghees
noch ziele gegeuen / noch dat leuen / ende ic en heb=
be elcr leden nyet te samen gheuoecht. Maer dye
HERE / die schepper der werelt / dye des menscen
geboorte schiep. Eñ die alre creatueren oorspronc
vant / dye sal v oock den gheest / ende dat leuen we
der gheuen / wt zijnder bermherticheyt / gelijc ghy
v seluen nv veracht om sine wet

Antiochus achtende / dat hi versmaet wert / liet
dat wijf met haren verwitē varē. Als nv die joncx
ste noch te liue ouer was gebleuen / so vermaende
hy nyet alleen met woorden / maer hy beuestichde
oock met eenen eede / dat hi hem rijck eñ salich sou
de maken / eñ dat hi hem te vriende soude hebben /
wilde hy afgaen van sinen vaderlijcken wetten / eñ
dat hy hem soude geuen / al dat hem van noode wa
re. Maer doen die jonghelinck gheens sins tot de=
sen dinghen gheneycht en wert / so riep die coninck
die moeder / eñ riep haer / dat si den jonghelinck on=
derwijsen soude / dat hi des conincs begeerte doen
soude. Als hijse met vele woordē vermaēt hadde /
beloofde si den coninc / dat si haren sone onderwij=
sen soude. Aldus te hemwaert geneycht / bespotten
de den wreeden tyran / sprac si met manliker stem=
mē. Mijne sone / ontfermt mijnre / die v negen maē
den in mijn lichaem ghedragen hebbe / eñ drie jaer
melck gegeuen eñ geuoet / eñ tot desen ouderdom
hebbe gebracht. Ic bidde v sone / dat ghi opsiet ten
hemel eñ ter aerden / eñ tot al dat daer inne is / ende
verstaet / dat God dat al wt niet gemaect heeft / eñ
ooc dat menschelijck geslacht. Waerom moet also
geschieden / dat ghi desen hangman niet ontsien en D
sult / maer weerdich gemaect / uwen broeders deel
achtich te zijn / ontfanct die doot / op dat ick v in die
ontferminge / weder met uwē broeders ontfange.

Als si dese dinghen noch seyde / so sprac dye jon=

gelinc Wien ontbeyt ghi? Ick en ben den ghebod
de des coninck nyet gehoorsaem/mer den gebode
der wet/dye ons door Mose ghegheuen is. Maer
ghi die een vinder alder boosheyt ghewoorden zijt/
tegen die Ebreen/ghy en sult die hant Gods nyet
ontuilien. Want wy lijden dese dinghen voor onse
sonden. Ende al ist dat die HEERE onse Godt
een luttel op ons vergramt is/ende ons straft. hy
sal onser nochtans weder ontfermen. Maer ghy
o alder booste/en alre misdadichste alre menscen/
en wilt niet te vergeefs verheuē worden met ydel
len hope/dat ghi also uwe schalcheyt en verwoet
heyt/op den naē Godts wtstort. Want ghy en zijt
E noch nz onteulodē dat oordeel Godts des almach
tigens/die alle dinghen siet. Want mine broeders
die nv een weynich smerten hebben gheleden/ zijn
nv onder dat verbont des eewighen leuens. Mer
ghi sult door dat oordeel Gods rechtueerdighe pi
ne uwer hoouerdicheyt ontfanghen/ Maer ic/ge
lijc oock mijn broeders/ gheue mijn ziele en mijn
lichaē ouer//voor die vaderlike wetten/aenroepē
de God/ dat hy onsen volcke gheringhe genadich
si/en v met pinen en slagen doen beliden/dat hy al
leen God is. Maer in mi en in mine broeders/ sal
des almachtighen Godts gramschap ophouden/
die rechtueerdelijck ouer alle onse ghestachte ghe
brocht is

Doen is die coninck met gramschappen ontste
ken/en dede desen wreedelijcker dan allen den an
deren/onweerdelic dragende/dat hi bespot was/
Aldus sterf dese oock reyn in allen den HEERE
betrouwende. Mer ten laetsten is die moeder ooc
na dye kinderen gedoot/ Nv is vanden offerhandē
en van die menichtē der wreetheden genoech gesept

¶ Hoe dat Judas Machabeus een heyr vergaderde/en mannelike daden bedreef/ En hoe dat Philippus tegē hem handelt/Judas sterct die sine/ende verwint Nicanorem

Dat.viii. Capittel

A IUdas Machabeus/en die mz hē wa
ren/ ghinghen heymelic in die stede
kens/en riep vrienden en magen tsa
men/en die dat Joodtsce geloove/en
oordinātiē noch niet verlaten en had
den/en si brachten te samen ses duysent mannen/
en si aenriepē Godt/dat hi op zijn volc sien wilde/
dat van alle volcke vertreden wert/en ontfermen
des tempels/die vanden ongodliken beuleet wert
Dat hi ooc wilde ontfermen die verderffenisse der
stadt/die corts effen gelijc der aerden afgeworpen
soude worden/en dat hy die stemme des bloets tot
hem roepende/soude hoorē/en dat hi ooc ghedach
te/die alder ongerechtichste doodē der ontschuldi
gher cleynder kinderkens/en der blasphemien dye
sinen naem aengedaē waren/en dat hi dat ghedēc
ken en straffen wilde. Judas die menichte verga
dert hebbende/ wert biden heidenen onuerdrach
lick Want de gramscap des HEEREN is in ont
fermherticheyt verandert/en den casteelen en ste
den onuerhoets ouervallende/ stac hijse met vier
B aen/en dye bequame plaetsen vestaende/verslooch
hi vele vyanden/mer aldermeest wert hy snachts
tot sulcken wtloopingen gedreuē/en dat gherucht
zijnder cracht wert in allen plaetsen gestroyt

Philippus siende/dat die man allensken door
spoet vercreech/en dat hem die saken dicwijls ghe
luckich verginghen/so screef hi tot Ptholomeum/
den hertoghe van Celessirien en Phenicen/ dat hy
den coninclikē saecken behulp soude doen. En hy
seynde snellic Nicanorem Patroclijs sone/vanden
edelsten vriēden/geuende hē vandē gemeynen ge
wapenden heydenen/niet min dan .xx. duysent/op
dat si alle dat gestachte der Joden souden wt doen
hē toe voegende Gorgiam eenē oorlooghs mā/en
in oorlooghs saken die alder versochste/ En Nicanor
stelde den coninc/dat hi den tribuyt die men den Ro
meynen geuē soude/twee duysent talenten vander
geuanckenisse der Joden geuē soude. En terstont
sandt hi totten steden die bider zee lagen/tsamē roe
pende/om die Joden te vercoopen tot slauenē/be
louēde/dat hi tnegentich Jodē om een talent geuē
soude/niet siende/op die wrake die hem vandē Al
machtigen nauolgen soude.

Als Judas dat vernā/gaf hi den Joden die met
hem warē Nicanors toecomst te kennē. Wt welc
ken die sommige vreesende/en der gherechticheyt
Godts niet geloouende/zijn geuloden. Maer dye
ander dye van desen ouerbleuen waren/ quamen C
en baden God mede/ dat hijse vanden ongodliken
Nicanor verlossen woude/ diese vercocht had/eer
hi daer quam. Ende al en dede hijs niet om harent
wille/nochtans om des verbōts wille dat hi tot ha
ren vaderen gesept hadde. En om die aenroepinge
zijns heylichs en heerlicx naems wille ouer hen.

En Machabeus die seuen duysent mannen dye
bi hem waren/te samen gheroepen hebbende/ver
maende se hooghlic/dat si den viandē niet versoent
en soudē wordē/noch dz si die menichte der vyāden
niet en soudē ontsiē/die ongerechtelic tegē hen qua
men Mer dat si sterckelic soudē striden/den smaet
voor oogē hebbende/welcke ongerechticheyt in de D
heylige plaetse vā desen is aēgedaē/ en dat onrecht
der stadt diemen in spot hadde/en ooc dat si der ou
ders insettingē gebrokē haddē. Want hi sprac. Si
betrouwē op haer wapenen en op haer stoutheyt.
Mer wi betrouwē indē almachtigen HEERE/die
degene die tegen ons comen/en alle de werelt met
eenen oogenblic mach vernielen.

Hi vermaende hen ooc vander hulpē Gods/die
aē haer ouders gedaen was/en datter onder Sen
nacherib hondert .lxxv. duysent vergingen/en van
den stride diē si tegē die vā Galathē hadden/in Ba
bilonie/dat si alle doent ter noot quā/ en haer gesel
len die haer te hulpe gecomē warē vā Macedonie
haer vfscricten/en dat si/die maer ses dusent en wa
ren/om dye hulpe hen vanden hemele ghegeuen/
versloeghen vier hondert en .xx. dusent/en veel welda
dē hier voor behaeldē. Mits desen woorden zijn si
stātachtich gemaect/en waren bereet voor die wet
tē en vaderlāt te steruen. Aldus stelde hi zijn broeders
tot leytsmanniē/vidē ordenē/Simonē en Josephū
en Jonathā/en gaf onder elckē .M. en .CCCCC.
mānē. Daer toe heeft hi hen ooc dz heilige boec vā
Esdra doē lesen/en hē dat teekē der hulpē Gods ge
geuen/ so street Judas selue in de eerste bataelgie
tegen Nicanorē. En dalmachtige God hielp hē/so
dat si bouē .ix. M. mānē versloegē. Mer si tgrootste
deel vā Nicanors heyr met wōdē crāc gemaect heb
bende/dwongen sise te vlien. En si namē tgelt der

geender/die tot haerder coopinge gecomē waren/
eñ si veruolchdense so geheelijck. Maer si keerden
weder in die besloten vre/want het was voor den
Sabaoth. Daer om en volherden si int veruolgen
niet. Met haer wapen eñ roouen verghaderende/
hielden si den Sabaoth/den HEERE ghebenedien
de/diese in desen daghe verloste/dat beghinsel der
ontfermherticheyt op hen stortende.

Na den Sabaoth deelden si den crancken/ende
weesen/eñ weduwen/die roouen/eñ dat daer ouer
bleef/hielden si voor haer seluen. Dese dinghen al=
dus geschiet zijnde/eñ gemeynlic vā hen allen een
smeekinghe gehoudē/baden si den ontfermherti=
gen HEERE/dat hi sinen knechten int eynde ver
soent wilde worden. Eñ wt desen dye met Timo=
theo/eñ met Bachide waren tegen hen stridende/
doodender si bouen twintich duysent/ende namen
hare gemuerde steden inne/eñ si deeldē vele rooué
eñ gauen den crancken gelijken buet/den weeskēs
eñ weduwē/ende ooc den ouden. Ende als si hare
wapenen neerstelijc vergadert hadden/soe stelden
sise te samen in bequamen plaetsen. Maer dien an
deren roof droeghen si te Jerusalem/eñ si dooden
Phylarchem/die met Timotheo was/den boosen
wichte/die de Joden in vele saken ghequelt hadde
eñ doen si die vernieuwinghe hielden te Jerusalē/
so verbranden si den genen/die de heylighe durē
aēgesteken haddē/dat is Calisthenē/die in eē huys
geulucht was/ooc verbrant/eñ hem also verdient
loon/voor haer ongodlicheden weder gheuende.

Mer die alderbooste Nicanor/die duysent coo
pers totter Joden vercoopinge/tot hem gebracht
hadde/midts der hulpen des HEEREN verne=
dert van hen/die hi niet en achtede/zijn cleet der heer
licheyt afgeleyt hebbende/vliedende midden door
tlant/quam alleē tot Antiochiē/eñ hadde die hooch
ste onsalicheyt van dye verderffenisse zijns heyrs
beiaecht. Eñ dye belooft hadde/dē Romeynen den
tribuyt weder te gheuen vander gheuanckenissen
Jerusalems/vercondichde nu/dat dye Jodē eenē
beschermer hadden/eñ dat si daerom onwinnelick
waren/om dat si die wetten volchden/die vā God
ghestelt waren

Van Antiocho ende sinen hoochmoet/ eñ hoe
hi van God gestraft wort/ende hoe hi ten laetstē
sterf. Dat .ix. Capittel.

A ENde inder seluer tijt so keerde Antio=
chus oneerlic weder van Persen. Wāt
hi was in een stadt ghegaen die Persi
polis heet/eñ waende dē tempel wt
te roouen eñ die stadt te verdrucken/
mer doen die menichte te wapenen liep/so vloden
si. Eñ also gebuerdet/dat Antiochus na die vlucht
schandelick weder quam/Ende als hy ontrent Egba
thanam gecomen was/so bekēde hi/wat Nicanori
eñ Timotheo gheschiet was. Eñ verheuen in grā=
schappen/meynde hi dat onrecht der gheender die
hem gelaecht hadden/op die Joden te vhalē. Daer
omme dede hi sinen wagen seer driuen/sonder op
houden reysende/want dat hemels oordeel ledrane
hem/om dat hy so houeerdelic sprack/dat hi te Jeru
salē wilde comen/eñ die stadt tot een graf der Jo=
den maken.

Mer die HEERE Israels God/diet altemael
aenschouwt/sloech hem met eender ongheneselliker
eñ onsienliker plaghen. Als hi dese selue reden ge=
eyndt hadde so beuinc hem een felle smerte des in
ghewants/eñ bittere steerten zijnder binnensten.
Eñ dat rechtueerdelijc ghenoech/als die/die met ve
len eñ nieuwe pinen der anderen ingewandē had
de gepinicht/hoe wel hi in gheender manieren van
sijnder boosheyt afen liete. Hier en bouen met ho
ueerdicheit veruult zijnde/vier blasende met den
gemoede teghen die Joden/eñ gebiedende/datmē
die sake spoeden soude/so gheuielt dat hi met druy B
sticheit gaende/vanden wagē viel/eñ dat dye ledē
midts sware tsamenstootinghe des lichaems/ge=
quetst werden. Eñ dese die hem liet duncken/dat
hi oock den vloeden der zee ghebieden mochte/bo
uen menschelike mate met houeerdicheyt veruult
zijnde/eñ dye hoocheden der berghen in die schale
weghen mochte/nu vernedert ter aerden/wert hi
in een oorsbare gedragē/die openbaer cracht Gods
in hem seluen betuygende. Also dat vā des ongod=
liken lichaem/wormen crielden/eñ zijn vleesch le=
uende in smerten wtuloeyde/eñ dat van sinē ruec
ke/eñ stanc oock zijn heyr beswaert wert. Eñ dye
een luttel tijts te vorē/die sterrē des hemels meyn
de te reycken/dien en mocht nu nyemāt verdragen/
om der onuerdrachlicheit des stancx wille

Hier wt begonst hi wt swaerd hoouerdicheyt
afgeleyt/tot kennisse zijns selfs te comē/vermaent
midts die Godlike plage/midts dat sine smerten
elcken oogenblicke vermeerderden. Ende doen hi
noch ooc selue sinen stanc nyet verdragē en mocht/
sprack hi also. Het is rechtueerdich Gode onder=
danich te zijn eñ den sterfliken van hem seluen niet
te geuoelen/ghelike dinghen als van Gode. Mer
dese boose mensche badt den HEERE/van welc
ken hi gheen ontfermherticheyt vercrigen en sou= C
de. Ende die stat daer hi haestende toequā/op dat
hijse ter aerden soude neder worpen/eñ een graft
der dooden soude maken/nu begheert hijse weder
vri te gheuen/eñ die Joden/die hi oock der begra=
uinge nyet weerdich en achte/maer den voghelen
eñ wilde dieren soude gheuen te eten/eñ die hi ghe
sonden hadde/metten cleynen kinderkens te ver=
nielen/die ghelooft hi nu/dien van Athenen gelijc
te maken/ooc den heylighen tempel/dien hi te vo
ren wt gherooft hadde/dien belooft hi nu metten
alder besten gauen te vercieren/ende dye heylighe
vaten te vermenichfuldigē/ende die costen die tot
ten offerhanden behooren/van sinen renten te ge
uen/bouen dese dinghen/dat hi een Jode sal wor=
den/eñ alle die plaetse der aerden sal doorwande=
len/eñ dat hi Gods macht sal prediken.

Maer als de smerten niet op en hielden (want
dat rechtueerdige oordeel Gods quā ouer hem)/
mishopende/screef hy totten Jodē/in deser manie
ren/eenen bidbrief/dese dinghen inhoudende. Den
alder besten borgheren den Jooden vele groeten/
eñ wel te varen/ende salich te zijn/wenschet die co
ninc eñ prince Antiochus

Ist dat ghi weluaert/eñ v kinderen/eñ dat al
le dinghen na uwen sinne zijn/soo segghen wy dye
aldermeeste danckbaerheyt. Ende ick in cranckheyt
gestelt/met uwer ghedachtich goedertyerlijc/ wee
der ghekeert vander Persen lande/eñ met swaer=

der hecte beuaē/hebbe ick nootsakelic geacht voor dat ghemeyn proffijt sorghe te hebben/ my seluen nyet despererende/ mer vele hopen hebbende/dye cranckheyt te ontgaen. Mer aensiēde dat ooc mijn vader tot welcken tijden hi dat heyr in ouerlant leyde/thoonde dye na hem dye heerlicheyt soude ontfanghen/ op dat ofter yet contraijs gheuiele/ ofte swaers gebootschapt worde dat ooc die dingen dē lantschappen aēgaēde/niet en souden worden gestoort/als si wisten wien die summa der saken ghelaten waren. Ende hier toe merckende/ vanden naesten machtighen/ende ghebueren/ den tijden laghende/ende den wtganck verwachtende / hebbe ic minen sone Anthiochum tot eenen coninc be wesen/ den welcken ick in vele van v lieden dicwil beual/als ic ten ouersten lande waert toock / ende
D datter na volcht/schreef ick tot hem. Aldus bidde ick v/ende beghere/ dat ghi gedachtich der weldaden/openbaer ende heymelijck / dat een yeghelijck trouwe tot mi ende minen sone houde. Wandt ick betrouwe dat hy ghelijckelijc ende beleefdelijcken doen sal/ende minen voornemen volgende/v ghemeyn sal zijn.

Aldus is dye moordenaer eñ Godts lasteraer schandelijck gestraft gheweest/ende ghelijck hi die ander gehandelt hadde/so is hi gestoruen in vreemden lande/int gebercht met eenen allēdigen doot Philippus die met hem opgeuoet was/bracht zijn lichaem ouer/die welcke ontsiende den sone Antiochi/is hy wech gegaen in Egipten / tot Ptholomeum Philometorem.

Machabeus wint dye heylige stadt/ ende reynigetse/wat ghesciet is na Antiochus doot met Eupatore sinen sone/ende hoe vromeliken dat hē Machabeus hielt

Dat.x.Capittel.

A Machabeus ende die met hem waren/ met die bescermenisse des HEEREN ontfinck hy den tempel / eñ dye stadt weder/ende hi vernielde die outaren die de heydenen in die straten opghe-recht hadden/desghelijcx oock die tempelen. Ende den tempel gheuaecht hebbende/ so maecten si eenen anderen outaer / ende vanden steenen ontfingen si vier/ende offerden spijs offer na twee iaren/ ende wieroock / ende keersen / ende setten thoonbrooden.

Dwelc ghedaen zijnde/ si den HEERE baden/ neder gestrect ter aerden/ dat hi haer voort aē niet meer in sulcken anxt ende verdriet en woude laten comen. Mer oft si eenich tijt sondichden/dat si van hem saechteliker gestraft souden mogen worden/ ende dat si niet den vreemden ende blasphemighen menschen en souden worden gheleuert/ Op dyen dach dat den tempel vanden vreemden geborenen besmet was/geuielt den seluen dach dat die suyueringhe oock ghesciede / opten vijfentwintichsten dach der maent Casleu.

Ende si deden die suyueringhe acht dagen met blijschappen/na die maniere der looueertenten/ghedenckende dat si voor een luttel tijts / den hoochtidelijcken dach der looueertenten/in die berghen eñ spelunckken hielden/ghelijck beesten. Waeromme droegen si ionghe scoten / ende groene tacken/ ende palmen/hem ter eeren/die hen voorspoet hadde ghegheuen zijn plaetse te reynighen. Ende si beslo ten met een ghemeyn ghebot ende gheset/dat alle dat Jootsche volc dese dagen alle iaer souden houdē. Hoe dat Antiochus/die heerlic ende doorluchtich genaēt is/gestoruen si/daer af is nv ghenoech B
geseyt. Nv sullen wi vertellen wat van Eupatore den sone des ongodlikē Antiochi gesciet is/ aēgaēde den oorlogen/dat willen wi int corte bescriuen. Als dese dat rijck ontfaen hadde/soo stelde hi ouer die saken des rijcx Lysiam eenē hooftman der ruyterschap van Phenicē ende Sirien. Wandt Ptholomeus dye ghehecten wert Macron een ouerste ouer den Joden/om dat recht te onderhoudē/om des onrechts wille/dat hen geschiet was/ soo nam hi voor hem/alle dinck vriendelick ende vredelic te handelen. Maer hier om wert hi beschuldicht van den vrienden bi Eupatorem/eñ wert als een verrader ghescouwē/om dat hi dat lant van Cypers/ dat hem beuolen was van Philometore/ verlaten hadde/eñ tot Antiochum den edelen ouer gegaen sijnde/ooch van hem gegaen was/vergaf hem seluen met fenijn/eñ sterf also

Eñ als Gorgias hooftman der plaetsen was/ nemēde tot hē die toecomelingen/beoorloochde hi die Joden dicwils/mer die Joden die de bequame vaste steden in hieldē/ontfingē die/die vā Jerusalē A
vaecht warē/eñ pijndē hen te oorlogē/ Maer die met Machabeo waren/door gebeden den HEERE biddende/dat hi hen eenen hulper soude sijn/ so deden si eenē storm op die vaste steden der Edomeen/ende met grooter macht aenstaende/vercregen si die plaetsen/ ende die hen te gemoete liepen sloeghen si doot /eñ sloeghender al te samen doot niet min dan vijfentwintich duysendt / Maer als sommighe / nyet min dat .ix. duysent/ in twee alte vaste torens waren gheuloden/ eñ alle gereetscap om te wederstaen haddē Machabeus liet tot haer der beuechtende verwinninge Simonem eñ Josephum/eñ ooc Zacheum/eñ vele genoech dye met hen waren /eñ hi selue keerde hem tot dien strijdē waert/daert meest van noode was. Mer die met Simon waren/lieten haer metter ghiericheyt verwinnen/wāt si ontfingen vanden sommigē dye in die torens waren/tseuentich duysent Dragmā/eñ lieten die selue ontulien

Als Machabeus gebootschapt was/ datter gesciet was/so verghaderde hi die princē des volcx/ eñ beclaechde se/dz si die broeders om gelt vercocht hadden/in dien dat si haer viandē haddē laten gaē Aldus liet hi dese/die verraders ghewordē waren D
doodē/eñ nā terstont die twee toorēs in. Met wapenē eñ mz hādē alle dingē voorspoedelic doende doode hi in die twee vestingen meer dā .xx. M. mānē. Eñ Timotheus die te vorē vāden Jodē was verwonnē/tsamē roepēde theyr der vreēd menichtē / eñ theyr der reysenaers vā Asien vgadert hebbende/quā hi als oft hi Joodtsce lāt mz wapenē in nemē soude. Eñ als dese naecte/so badt Machabeus eñ die met hem waren/dē HEERE/thooft met aerde bestroyende/eñ haer lendenē met harē cleederē gordēde/voor dat wterste des outaers neder liggēde /dat hi hen genadich/eñ harē vianden een viāt soude sijn/ende dat hy den ghenen teghens soude sijn die hen teghens waren / ghelijck dye wet seydt

Ende aldus namen si die wapenen na tgebet/ende ghinghen verde vander stat/ende den vyanden naghecomen saten si neder.

Maer ten eersten opganc der zonnē soe stredē si beyde teghen malanderē/Die Joden den HEERE metter cracht tot eenē belouer der victorien/ende des voorspoedts hebbende/maer dand had den den moedt tot eenen leydtsman des oorloochs Mer als den strijdt crachtich was/soe verschenen den vianden vanden hemel vijf mannē op paerdē fraey sijnde/met gulden toomen/den Joden gheleydoende/wt welckē die twee/Machabeum ont sedt deden dye int midden der vyanden omeingelt was/ende hielden hem gesont/ende si schoten op die viandē gescutten eñ blixemen/waer wt si met blintheyt gheschreynt worden/ende veruult met verschrickinghe ende vielen/daer zijn doot gheslaghen twintich duysent ende vijfhondert voetghangers/eñ seshondert reysenaers Mer Thimotheus vloot in Gazarim/welc eene vaste beschermenisse was waer af Cereas ouerste was.

Maer Machabeus/ende dye met hem waren verblijdende/beleyden die beschermenisse vier daghen/ende die daer binnen waren verlatende hem op die vasticheyt der plaetsen/vloectē bouē mate/ende werpen onbetamelicke reden wt. Mer doen den.v.dach op ginc/soe werden twintich jongheu wt dien die wt Machabeo warē/ontstekē int ghemoede/om der blasphemie wil/ende ghingē mānlijck totter mueren/ende met fellen moede/die to rens aenstekende/stegen si daer op/maer eñ oock ander des ghelijcx stigende op die thorens/begonsten die poorten aen te steken eñ die selue vloeckers leuende te verbernen. Ende twee heel dagen lanc die beseermenisse verwoest ende bedoruē zijnde/vonden si Thimotheum dye hem in eenderhande plaetse verborgen hadde/ende si dooden hē/ende zijn broeder Cereā/eñ Apolophanē sloegē si doot/Als dese dinghen geschiet warē/ghebenedidden si den HEERE/die groote dinghen in Israel hadde ghedaen/eñ hen victorie had ghegeuen

¶ Nā dat Lisias voor hē hadde genomē te doē ende hoe Machabeus wederstant hadde/eñ wat hulpe dat God haer bewees/Lysias eñ Machabeus wordens eens.

Dat.xi.Capittel

A MAer nae een weynich tijts/Lisias sconincx procureur eñ maech/ende dye ouer die saeckē was ghestellet/waer nemende dese dinghen/dye geschict waren/vergadde tachtētich duisent mannen/ende alle zijn reysenaers quamen teghen die Joden/meinende die stadt in te nemen/eñ den heydenen een wooninghe daer af te maken/eñ dē tempele tot neringe van ghelde/gelijck ander tēpelen der heidenen te hebben/eñ dat priesterscap alle iaer te vercopē/nieuwers Goods macht bedēckende. Maer ongetemt van ghemoede/betroude hi in menichte der voetknechtē/ende inde duisenden der reysenaers/ende in tachtentich eliphantē Maer ingegaen zijnde in dat Jootsce lant/eñ ghenakende Bethsuram/dat een sterck slootkē was/ghelegen in een enghe plaetse/vijf stadiē van Jerusalem/dat welc hi beleyde.

Ende doen Machabeus/eñ die met hem warē vernamen dat hi die stercke beseermenisse beuocht so baden si den HEERE met weeninge ende tranen/ende alle die scare te ghader/dat hi eenen goeden engel seynden wilde totter salicheit Israels/eñ Machabeus selue nam eerst die wapenen/ende die ander vermaende hi dat si te ghader met hem tpericule aen souden gaen/ende haren broeders te hulpe comen.

Ende als si te gader met bereeden gemoede na Jerusalem toghen/soe openbaerde hen een reisenaer/die voor hen reedt/in een blinckende cleedt/met gulden wapenen/scuddende zijn glauie/Doen gebenediden si altesamen den ontfermhertighen HEERE/ende worden verstoutinden gemoedē bereyt niet alleen met menschen te striden/mer ooc die alderfelste beesten ende yseren mueren/door te loopen. B

Dus ghingen si ghereet ende willich/hebbende vanden hemel eenen hulper/ende den HEERE ouer hen ontfermende/eñ si vielen met eenē storm als leeuwen op die vianden/eñ werpēder daer wt ter neder/elf duysent voetknechtē/eñ duysent seshondert reisenaers/eñ si maecktense al vluchtich eñ vele onder haer gewont/ontquamen naect. Eñ ooc Lysias vuylic vliuende ontquam hi/Ende want hi niet soten was/hi bi hem seluen ouerleggende/dat aen hem een verminderinge geschiet was/eñ verstaende/dat die Joden op des almachtigen Gods hulpe stockende/onuerwinlijc waren/seynde tot hen/eñ beloofde hem/dat hi soude consenteren/alle dat rechtueerdich wesen soude/ende den coninc dwingen/haer vrient te werden.

Machabeus was te wille den ghebedē Lysie/in allen dat profijt soeckende/Ende also wat Machabeus Lysie vanden Joden screef/dat liet die coninc toe/Want den Joden waren brieuen van Lysia ghescreuen/na deser manieren inhoudende/Lysias wenschet den volcke der Joden salicheit/Joannes ende Abessalon die van v gesonden waren/die ghescriften ouerleuerende eyschen dat ick dye dinghen dye bi hen te kennen ghegeuen wordē/veruullen soude/Hier om/soe wat den coninck ouergedraghen mocht werdē/bediede ic dē coninck/eñ dat hi dye sake toeliet/dat verleende ick. Aldus ist dat ghi in den saecken trouwe hout/so sal ic voort meer van v liedē een saecke der goeder dinghē zijn/Mer van den anderen heb ic door elck woort gheboden desen/ende die van mi gesonden zijn/met v te sprekē God si met v. a

Inden honderstsen eñ achten veertichsten iare/den vierentwintichsten dach der maendt Dioscorinthij.

Maer des conincx brief/hielt dese dinghen in/Die coninc Anthiochus wenschet Lisie sinen broeder salicheit Nv onse vader onder die goden ouergheuoert is/wi willende dat dye gene die in onsen rijck zijn/sonder oploop ende beroerten leuen/ende neersticheyt tot haren saken doen/soe hebbē wy ghehoort dat die Joden minen vader niet en consenteerden/dat si ouergebracht soudē werdē tot ten griecsen seden/mer datse haer wet wildē houden/ende daer om eyschen si vā ons hen toegelaten te werden hare wetticheden

Aldus willende dat dit volck oock gherust si/
soe hebben wi instellende gheoordelt/dien dē tem
pel weder ghegeuen te werden/dat si doen mogē
nae haerder voorvaders gewoonte. Hier om sult
ghi weldoen/ist dat ghi tot hen seyndt/ eñ hen dye
rechte hant geeft/op dat si onsen wille bekēt heb=
bende/goets moedts zijn moghen ende haer selfs
profijt soeckē. Maer tottē Jodē was des coninex
brief aldusdanich

Die coninc Anthiochus wenscht den raedt der
Joden/ende den anderen Joden salicheyt/Ist dat
ghi wel vaert so zijt ghi also wi willē/ eñ wi varen
D ooc wel/Menelaus quam tot ons segghende/dat
ghi af wildet gaen totten uwē/die bi ons zijn. Hier
om so geuen wi ghelevde der sekerheit/den ghe=
nen die mede gaen tottē dertichstē dach der maent
Aprilis toe/dat si Jootsche spijse besigen/ eñ haer
wetten ghelijck ooc te voren/eñ nyemāt van haer
en lijde in eeniger manieren moeylicheyt van de=
sen dinghen/dye door onwetenheyt geschiet zijn/
Eñ wy hebbē Menelaum ooc tot v gesonden dye
sal v die saecke breedē vtellē/God spaer v ghesont

Inden hondersten ende achtenveertichstē iare
den vijftiensten dach der maent April/soe seynden
die Romeynen eenē brief/aldus inhoudende

Quintus Mennius/eñ Titus Manilius/der
Romeynen legaten/ontbieden den volcke der Jo=
den salicheyt. Vā dien dye Lysias des coninex neue
v verleent heeft/die hebbē wi ooc verleent/Maer
van dien die hi oordelde den coninc ouer te geuen/
daer af onder v neerstelijc tsamen sprekende/seint
ter stont yemanden/op dat wi oordineeren alsoot
v becoempt/want wy reysen te Anthiochien/hier
omme soe haest v weē te scriuē/op dat wi ooc we=
ten van wat wille ghi zijt/hebt v wel indē hōder=
sten/eñ achten veertichstē iare/dē vijftiensten dach
der maent Aprilis.

Na die vereeninghe so bedriuen Thimotheus
ende Appollonius ende noch andere eene verra=
derie/Maer Judas Machabeus sterct hē tegē
haer lieden/ende straftse hi nam Caspin in met die
andere steden

¶ Dat.xij. Capittel.

A Als dit verbont ghemaect was/so tooch
Lisias totten coninc/maer dye Joden
gauen hen tottē ackerwerc/ Maer
die ander waren bliuen sittē/Timo=
theus eñ Appolonius Gennee soue
ende ooc Jeronimus/ende die houerdighe Demo=
phon/ende Nicanor/een hooftman in Cypres/en=
lietense niet in stilheit/noch in rust leuē/ Die Jop=
piten hadden aldusdanighen quadē feyte bedreuen
Si baden den Joden die by haer woonden/dat sy
met huysvrouwen ende kinderē in die schepen sou=
dē gaen die si bereyt hadden/ als ofter gheen viant
scappē tusschen hen lieden gheweest en hadde. Al=
dus nae die ghemeyne besluitinghe ende oordina=
tie der stadt/hen oock te wille zijnde/ ende om des
breedts wille/van gheenen dingen quaet vermoe
dende/als si in dye diepte waren voortghegaen/
soe en lieten si der niet min dan twee hondert ver=
drincken.

Als Judas vernam dat dese wreetheit aen die
menschen zijns volcs was gedaen/soe beual hi dē
mannen die met hē waren/eñ God den rechtueer
dighen rechter aengeroepen hebbende/soe quā hi
teghen die vermoorders zijnder broeders/ooc aen
stack hi snachts heymelijc die hauene/eñ verbran=
de die scepen/maer die vandē viere ontvlucht wa=
ren/die verdede hi metten swaerde. Deu
Eñ doen hy dese dingen aldus ghedaen hadde/ Jud
soe ghinck hi wech/als oft hi weder keeren soude/ i.reg
Ende alle die Joppiten wt wortelen/Maer doen
hi vernam dat dye Jamniters desghelijcks wilden
doen den Joden die met hen woonden/so ouerquā
hi den Jamniters snachts/ende onstack dye hauen
metten scepen/also dat dat licht des viers te Jeru=
salē versceen/van twee hondert eñ veertich stadien
Eñ als si neghen stadien van daer waren ghegaen
dat si tot Thimotheum souden reysen/soe streden B
teghen hen vijf duysent mannen van Arabien/en=
de vijfhondert reysenaers. Ende doen den strijdt
machtich werdt/eñ met Gods hulpe/Judas ghe=
luckich vergaen was/die ander ouergebleuen van
Arabien verwonnen zijnde/begeerden van Juda
dat hi nen hen geleyde soude gheuen/belouende dat
si haer sommighe weylanden souden gheuen/ende
hen in anderen saecken profitelijck zijn.

Judas meynde dat si hen in vele dinghen nut
souden zijn/soe beloofden hy vrede/ende dye rech=
te handen ontfaen hebbende/ghingen si tot haren
tenten/Ende Judas aenghinc oock een vaste stat
met brugghen ende mueren omsedt/dye bewoont
werdt van scharen der ghemengder heydenen ghe
naempt Casphin/Maer die daer binnen warē/be=
trouwende in haer vasticheyt der mueren/ende in
die ghereetscap der prouanden/deden booslic/Ju=
dam tergende met vloeckinghen/eñ blasphemeer= Jos.
den/ende spraken dat ontamelijc was/ Machabe=
us aengeroepen hebbende/den grooten prince der
werelt/die inden tijden van Josua/Jericho sonder
oorloochs ghetuych/ende sonder gheschutten/ne=
der werpende/veliep die mueren fellijc/eñ dye stat
door den wille des HEEREN ghewonnen hebben
de/soe dede hy ontallike dootslaghen/alsoe dat dye
bi liggende staende zee/die twee stadiē breet was/
scheen te vloeyen vanden bloede der gedoder.

Van daer toghen si seuen hondert ende vijftich
stadien/ende quamen in Taracha/tot dien Joden
diemen Tibianei hiet.

Eñ si en cregen Thimotheum in dier plaetsen C
niet/ende gheene saecke daer volbracht hebbende/
quam hi weder/eñ liet die stercte in een alder vaste
plaetse Met Dosithea eñ Sosipater/die met Ma=
chabeo hooftmannen waren/sloeghen si die ghene
die van Thimotheo in die stercte ghelaten waren/
thien duysent mannen/Eñ Machabeus stelde in
oordinantie/om hem sesduysent mannen/ende ghe=
steldt zijnde bi rotten/tooch hi voort tegen Thimo
theum/die met hem hadde/hondert eñ vijfentwin
tich duysent voetknechten/ende twee duysendt eñ
vijfhondert reysenaers.

Ende doen Thimotheus vernam Judas toe=
comste/so seynde hi voor die wijuen ende kinderen
eñ die andere ghereetschap tot den slote/gheheeten
Carnion/want het was onuerwinlijck/eñ swaer
daer toe te comen/om dye engicheyt der plaetsen
Eñ als Judas eerste heir verscheen/so quā dē vian
den vreese in/wt der tegenwoordicheit Gods/die

alle dingen aenschout / ende si worden vluchtich/
deen vanden anderen/ also dat si meer vanden ha=
ren neder ghewořpen worden/ende metten slagē
haerder eygender swaerden ghecrenct worden/
Eñ Judas dede crachtige neersticheit/om die God
lose te straffen / ende hi wierp wt hen dertich duy=
sent mannē neder Mer Thimotheus selue viel in
die handen Dosithei/eñ Sosipatris/ eñ hi begeer=
de met vele ghebeden/ datmē hem leuende soude
laten gaen/ om dat hijer vele wt der Jodē ouders
ende broeders ghevanghen hadde/ die met zijnder
doot bedroghen souden werden. Ende als hi seker
gheloofte gegeuen hadde /dat hijse weder leynden
soude/soe hem gheset was/so lieten si hem onghe=
O quetst gaen/om der broeders wille
Judas is weder getrockē vā Carniō /ghedoot
hebbende vijfentwintich duysent mannen/Na de=
ser vlucht ende dootslach/ soe verleghерde hy zijn
heyr tot Ephron waert in eē vaste stat / in welcke
een menichte der verscheyden heidenen woonden/
ende stercke iongheu voor die mueren staende /en
de weerden hen neerstelijck / In dese stadt waren
vele behendige ghescutten ende daer was gereē=
schap der gheschutten Maer als si den almachtigē
God aengheroepē hadden /die met zijnder mach=
ten/die crachten der viandē breect /soe wonnen si
die stadt /ende wt dien die daer binnen warē /wer
pen si vijfentwintich duysent neder
Van daer so ghinghen si tot der Scitē stadt/dye
ses hondert stadien van Jerusalem was/Ende als
die Jodē die bi die Scytopolitē warē / tsamē ghe=
tuychden / dat si goedertierlijc ghehandelt waren/
ooc inden tijdē der onsalicheyt / dat si beleeefdelijc
met hen dedē/ hen danc segghēde/ende ooc verma
nende dat si ooch voortane goedertieren te haren
gheslachte soudē zijn/ soe quamen si te Jerusalem
als den hoochtidelijcken dach dē welcken aenstaē=
de was.
Ende na den vijftichsten dach /dyemē Sinxen
heet togen si wech tegen Gorgiam/ der Edome=
E en provost / Ende hi tooch wt / met drie duysent
voetknechtē eñ vierhondert reysenaers / Ende als
si streden soe ghevielt datter lutter Edomeē vielē/
Maer Dositeus vā Bachinorem/ een reysegher/
een sterc man vinc Gorgiam/ende als dat een rid
der van Tracē sach/dat hi hem leuende wilde van
ghen/soe viel hi tot hem in /ende hieu Gorgiā zijn
scouder af ende alsoe ontvluchte Gorgias in Ma
resa. Ende als die gene die met Esdrin partie wa
ren/ langhe ghestreden hadden / eñ vermoeyt wa
ren/so aenriep Judas den HEERE/tot eenen hul=
per der vermoeyden / ende eenen leydere des oor=
loochs te werdene / beginnende met manliker stē=
men/ ende met lofsanghen dye roepinge verhoogē
de/so iaechde hi/ Gorgias ruyters die vluchte aen
Ende Judas vergaderde zijn heyr/eñ quā in dye
stat Odollen/Eñ als den seuensten dach ouer quā
so reynichdē si hē na die gewoonte / eñ in die selue
plaetse hieldē si den Sabboth.
Ende des anderē daechs quam Judas metten
sinē op die voorseyde plaetse/op dat hi dye lichamen
der verslagender wech soude nemen / ende dat hijse
se metten ouders in die vaderlijke grauē soude set
ten/ Ende si vonden onder der verslaghen Joden

inwelen vander afghoden ghiften/die by Jamniā
waren/vā welcken die wet den Jodē verbiet. Al=
dus wordet hen allen openbaer/dat si om deser sa
ken wille verslaghen waren/Hier omme ghebene
diden si alle des HEEREN rechtueerdighe oor=
deel/die die verborgentheden openbaer hadde ghe
maect. Ende alsoe totten ghebeden gekeert/badē
si dat die misdaet die daer ghescheit was vergeuen
soude worden / Ende die alder sterckste Judas ver
maende tvolc/dat si hen voor sulcke misdaet hoeden
wilden/want si voor haren ooghen sagen/hoe dat
dese om sulcke misdaet verslaghen warē Also ver
gaderde Judas van eenen yeghelijcken giften/dat
hi te samen creech twelf duysent Dragmē silvers/
die sandt hi te Jherusalem/ om daer gheoffert te
werden/tot eenen offer voor die misdaet der doo=
dē/wel eñ duechdelijc vander verrisenisse dencken
de Want en hoopte hi niet / dat die verslaghene ver
risen souden/so sout ouertollich ende ydel schijnen/
voor die dooden te bidden Eñ want hi merckte dat
die gene die met goddiensticheit die slapinghe ont=
faen hadden/die alderbeste genade souden hebbē
opgheleyt/hieromme is die dencklinghe/voor dye
ghestoruen te bidden/dat si van haren sonden ont=
bonden werden /salich eñ heylich

Anthiochus eñ Lysias bereedē haer tegē die Jo
dē/Judas vergadert dat volc eñ gebiet God aē
te roepen/hi trect voor Modin daer hi eenē gro
ten slach heeft teghen zine vianden
Dat.xiij.Capittel

ENde inden hondertstē/ eñ negenēvеert A
tichsten iare/ bekende Judas dat An
thiochus Eupator/met eender menich
te teghent Jootsche lant quam / ende
met hem Lisias die procureur/eñ pro
uoost der sacchē/hebbēde met hem hondert ende
thien duysent voetgangers/ ende ooch vijfduysent
reysеners vierentwintich elephantē / eñ drie hon=
dert waghenen met cromme spieten Menelaus
mingde hē daer ooc mede/eñ met groter bedriech
lijcheyt bat hi Anthiochū/niet voor des lants salic
heit/maer hopende datmē hem tot eenē hooftmā
stellen soude/Maer die coninc der coningen/ver=
wecte dat gemoet Anthiochi tegen den godloosen
man/eñ Lisias hem ingeuende/dat dese die sacke
alle des quaets was so beual hi/ghelijc si dz voor
een gewoonte hebben/hem te vangene/ eñ in dye
selue plaetse te dooden
In die selue plaetse was eenen toren/van vijf=
tich ellen/hebbēde al omme eenē assch hoope De=
se hadde een assen nederwaerts /Daer na dede hi
desen verwatē Menelaū in die Asschen worpen /
eñ si dreuen hē al ter doot waert . Eñ met sulcker
wet gebuerdet den ouertreder der wet te steruen/
eñ Menelaum ter aerden niet gegeuen te wordē/
ende dat waerlijc/rechtueerdelijc genoech. Want
om dat hi vele misdaden bedreuē hadde/tegen den
outaer Gods/welcx vier eñ asscen heilich was/is
hi inde asschē doot gedoot. Maer die coninc quam met
ongetoomden gedachte/hē den Jodē scalcker te to
nen van zijn vader/ Welck Judas bekent hebben
de/geboot hi dē volcke/dat si dē HEERE nacht eñ
dach aēroepē soudē/dz hi hē nv ooc(gelijck altijts)

helpen soude / want si hen ontsagen der wet ende des lants/ ē den heilighen tempel berooft te werdē/ ē dat hi tvolc(welc nv onlancx sinē adem weder verhaelt heeft (niet weder en soude latē ondworpen werden/ den blasphemighen natien/

Als si dit altegader deden/ ende si drie daghen
B ghestadelic ter aerden neder gestrect / vandē HEERE/ ontfermherticheyt met weenen/ ende vastē/ badē/so vermaendese Judas/datse hen bereyden souden/ Hi dacht mettē ouds/eer die coninc theyr totte Jootschē lāde brocht/ ē eer hi die stadt inname/ wt te gaen/ ē den oordeel des HEERE / den wtghanc der saecken te beuelen/ Aldus Gode der werelt scepper die macht alre dingē geuende/ende die sine vermanende dat si sterckelijck strijdē souden/ ē totter doot voor die wetten / voor dē tēpel/ voor die stadt/ voor dat lāt ē borgers vromelikē staen souden / alsoe stelde hi zijn heyr voor Modin Ende den sinen een teeken der victoriē Gods ghegeuen hebbende/ Die alder stercste iongen wt ghecoren hebbende/ soe aenghinck hi des snachts den conincliken leger/ ē sloech inden heyrlegher doot veerthiendupsent mannen / ē den alder meesten eliphant/ mettē genē die daer op gesetē warē Ē hy veruulden der vianden legers / mettē hoochstē ontsich ē verschrickinge Ē als si haer dinghē voorspoedelijc gescict hadden so togen si wech.

C Maer het is geschiet als den dach op ghinck/ mits dat hem des HEEREN bescherm enisse hielp/ Mer dye coninc dē smaec der stoutheit/ der Jodē ontfaē hebbēde / arbeyde hy met liste die swaerhz der plaetsen te bestormen/ende bracht zijn heyr te Bethsura / welcke der Jodē vaste beschermenisse was/ maer hi wert gheiaecht/ē gheschent Maer Judas sandt den ghenen/ dye daer binnen waren nootdruft Rodochus een vanden Jootsche heyre/ bootscapte den vianden die verholentheyt/ dye welc ghesocht zijnde/ geuaen ē beslotē is. Die coninc hadde sprake metten ghenen dye in Bethsuris waren / ē hi gaf de rechter hāt/ ē ontfincse/ ē tooch wech/ ende street tegen Judam/ ē hi is van Judas verwonnen.

Mer doen hi bekende dat Philips/ dyen si als een stadthouwer in zijn af wesen/ te Anthiochiē gelaten hadde/ hem af ghevallē was/ soe is hi ouervaest van herten/ ē hi gaf hem dē Jodē ouer / ē swoer hen luden te dorn / van allen dz wele hen recht ē goet dochte / ē versoent zijnde offerde hi offerāde/ Hi eerde den tempel ē heeftē begheeft / ende hi set te ghiften/ende hy ombelsede Machabeus/ Ende maecte hem hertoghe ende prince vā Ptholomaidē aē/ tot Gerrenegen toe/ Maer als hi tot Ptholomaiden quam / soe nament dye Ptholomensen swaerlijckē / die ouercominge der vrientschappen sorgende dat misschiē/ dat verbont soude brecken/ Doe ghinck Lysias opten rechter stoel / ende leyde die redenē wt. ende stilde dat volc / ende hy keerde weder tot Anthiochien. Ē in dier manieren ginc des conincx reysinghe ē wedercoemste voort.

Van Demetrio den sone Seleuci/ vā Alchimo en de sine ontrouwe/ verraderie/ ende opset bidē coninc/ vander vrientscap Nicanors/ ē Machabei die welcke Nicanor valschelicken ouertreedet/ vā Razis seyte eens raetheeren te Jerusalem.

Dat .xiiij. Capittel

Dat .xiiij. Capittel

A Mer na den tijt van drie Jaren/ vernamen de Judas/ende die met hem waren/ dat Demetrius Seleucus soon / met een grote menichte/ ende met scepen A
door die hauen van Tripolis op gecomen was tot bequamen plaetsen / ende dat hi dye landtscappen gehoudē hadde/ tegē Anthiochum/ ende Lysiam sinen hooftman/ Mer een die Alchimus hiet/die hoochste priester had geweest / heeft hem seluen willichlijck besmet/ inden tijden der samēmenginghe aēmerckēde dat hi in geenē manierē salicheit en soude hebbē/ noch toeganc tottē outaer / so quam hi totten coninc Demetrium / inden honderstē ende vijftichsten iare / biedēde hem een gulden croone/ende een palme/ ē bouen dese ooc verdecte coppen/ die des tēpels schenen te zijn/ Ē in dien daghe soe sweech hy Maer doe hy eenē bequamen tijdt sijnder dwaesheyt vercreghen had/ van Demetrio ten rade gheroepen zijnde / ē ghevraecht/ op wat dingen ende raden / die Jodē toe leyden/ so antwoorde hi / Die iodē die Assidei ghe heeten werden / daer Judas Machabeus hooftmā ouer is/ stichtē oorloghe/ ē beroerē oplopē/ ē en gedoghen niet/ dat het rijck gherust si/ Wātic ben ooc der eeren mijnder ouders berooft / te weten der hoogher priesterscap / ende ick ben hier ghecomen / Ten eersten tot profijt des conincx/ hem ghe loof houdēde. Ten anderen ooc / der borgers profijt soeckende / Wāt midts haer der boosheit werdet alle onse ghestachte seer ghequelt.

Maer ic bidde v o coninc / dz ghi elc vā desen dingē bekēnen wilt / ē den lantscap / ē dē volc nae v B
beleeftheit (die allen menschen verco͞ndicht is) voorsiet/ Want also lange als Judas leeft/ so ist onmogelijc dat daer vrede soude moghen bliuen.

Als hi dese aldusdanige dingen geseyt hadde/ ende die ander vrienden/ hen viandelijc tegen Judam hadden/ ontstakē si Demetrium tot gramscap/ die ter stont Nicanorem/ den prouoost ende der eliphāten leyder/ seynde in Judeen/ ende gaf hem gebodē dat hi Judam leuende vangen soude/ ende verstroyen die gene die met hem waren/ ende dat hi Alchimum hoghe priester stellen soude/ des aldergrootsten tempels. Doen verselden hen die heidenen vervreidelijcken met Nicanor/ die wt Judea voor Judam geuloden waren/ achtende der Jodē ellendicheden ende dootslagen/ haerder saecken voorspoedicheit te wesen/ Aldus als die Joden Nicanors toecoemst gehoort hadden/ende die vergaderinge der heydenen/ so bestroyden si hen met asschen/ende baden hem/ die zijn volc gestelt heeft/ inder eewicheit te bewaren/ ende die zijn deel mits openbaren teekenen bescermt heeft/ Ende als die hooftman hen geboot/ so bewegeden si hen terstont van daer/ ende quamen tsamen totten casteelken Dessasan.

Maer Simon Judas broeder/ hadde tegen Nicanorem gestreden/ maer hi wert veruaert / vāder onuersiender toecoemst der vianden/ Nochtās als Nicanor hoorde die cracht der gesellen Judē/ ende die grootheit des gemoets/ die si om haers vaders lants/ in striden hadden/ so ontsach hi hem / datter grote bloetstortinge af comen soude. Waerom dz hi Posidonium/ ende Theodotium ende Matthiam voorseyndt/ dat si eenen vrede makē soudē. Ē

als van desen dinghen lanc raet wert ghehouden/
ende het dye leytsman selue totter menichten had=
de gedragen/soe was ēderley consent haerder al=
le datmen vrede houden soude
Het om stelden si enen dach/inden welckē si hei
melic onder malcander handelē soudē eñ raet hou=
den souden/ende elcken bisonder/ zijn stoelen ghe
bracht eñ geset/ Maer Judas had geboden/dat
die gewapende mannen/in bequamen plaetsen zijn
soudē/op dat niet misschiē yet quaets onuersiens
op soude ghaen vanden vianden/Ende si hieldē be
quame tsamen sprake/ Met Nicanor die vertoef=
de te Jerusalē/eñ hi en dede geē ongerechticheyt/
eñ hi liet die menichte der scharen/ die daer verga=
dert waren gaē/ eñ hy hadde Judā altijts seer lief
wt der herten/eñ hi was totten mā geneycht. Eñ
hi badt hem dat hi een wijf soude trouwē/ eñ kin=
deren winnen/ Hy nam een wijf eñ dede gheruste
wercken/eñ si leefden als ander borgheren.
Alchimus siende/die liefde tot malcanderē/eñ
hare ouercominghē/ soe quam hi tot Demetrium/
eñ seide /dat Nicanor vreēde saeckē consenteerde/
eñ dat hi Judam den lagen leggher des rijcx /tot
eenen nacomelinc gesticht hadde/ Aldus die coninc
beroert zijnde/ eñ mits den alder quaetstē beclap
pinghen van desen getrept/screef hi Nicanori seg=
D ghende/ dat hi swaerlic nam vāder ouercominghē
der vrientscappē/dat hi hē nochtās geboot/dat hy
Machabeum haestelic gebondē tot Anthiochien/
soude seyndē/ Als nv Nichanor den brief ontfinc/
so wert hi seer verslaghen/ eñ namt swaerlicken/
waert dat hi te niente soude moetē doen/daer si in
ouercomen waren/daer hem niet misdaen en was
vanden man / Mer want hy den coninc niet weder
staen en mocht/ so nam hi des bequamen tijts wa
re/in welcke hi tghebot volbringhen soude
Maer als Machabeus sach/ dz Nichanor strā
gelijcker met hem leefde/eñ dat ghewoonlike ont
moeten felliker becoes/verstaēde dz dese straghelic
heyt/ wt den goede niet en was /so vergaderde hy
weynich der zijnder / eñ verborch hē van Nicanor
Ende als Nichanor dat bekende dat hi stercklic
ken vanden man voorcomen was so quam hy tot
ten grootsten ende alder heilichsten tempel. Ende
als die priesters ghewoonlike offerhande offerdē/
soe beual hi datmen hem den man leueren soude/
Ende als si met eede seyndē/dat si niet en wisten
waer hi waer/ diemen sochte/ soe stac hi sine hant
ten tempele waert wt eñ swoer/segghēde/Het en
si dat ghi mi Judam ghebonden leuert / soe sal ick
desen tempel Gods / tot effenheyt stichtē eñ ic sal
den outaer wtgrauen/ ende ick sal desen Tempel
Baccho/den afgod heilighen. Ende als hi dit ghe
seit hadde / so ginc hi van daer.
Ende die priesters staken haer handen ten he=
mel waert/eñ aenriepē God/ die altijt eē voorvech
ter haers volcx waer segghēde dit. O ghi HEERE
alre dinghen/ die ghcens en behoeft/ ende hebt de=
sen tēpele/ uwer wooninghē onder ons ghemaect/
willen hebbē. Ende nv O ghi heilighe der heilighē
alre dingen HEERE /behoudt dit huis inder ewic=
heyt onbesmet/ dwelck nieuwelincx ghereynicht
is/Maer Razias een vanden ouders van Jerusa=
lem/ is Nicanori aengebracht / een mā die een lief
hebber der stadt was/ eñ die van yegheliicken seer
ghepresen werdt/ om der liefden die hi totten Jo=
den had/ende daer om/ een vader der Joden wert
gheheeten/ Dese hielt langhe tijt dat opset der rey
nicheyt inder Joodtschap /wel te vreden zijnde/ zijn
lichaem eñ siele ouer te leueren voor die Joden E
Mer Nichanor willēde den haet openbarē dye
hi op die Joden hadde/soe sant hi vijfhondert ruy=
ters/datse Razias vanghen souden/want hi meyn
de waert dat hi hē vinge/dat hi den Jodē die alder
meeste plaghe soude aendoē/Maer als die scharen
begheerden in te bracken/in zijn huys/ Eñ dye due=
re te schooren/ende tvier daer in te steken/als hi nv
ghevanghen soude werden /so stac hy hem seluen
mettē swerde /verkiesende lieuer edelic te steruē
dan den godlosen scalcken onderdanich te werdē/
ende dan met onweerdighen onrechten tegen zijn
maghen/ghedreuen te worden
Maer als hy om die haesticheit gheenen sekeren
steec en gaf/eñ die scaren ter dueren in braken /soe
liep hi stoutelic ter mueren waert/ ende worp hem
seluen manlic van bouen neder onder die scharen/
ende si weken sinen valle / also dat hi opten buyck
viel/ Ende als hi noch azemde/ontsteken inde ghe
moede / so stont hi oppe/ ende als sine bloedt/ met
alte seer grooter bloet af vloeyde / eñ hy met alten
swarē wondē ghequetst was/ so liep hy met eenen
loope/ door die scharen / ende hy staende op eenen
gheschoorden steen / eñ nv sonder bloet geworde
so om vinc hi zijn inghewanden / in beyden handē
ende worpse in die scharen / aenroepende hē heer=
scapper des leuēs eñ geests / dat hy hē dese weder
gheuen soude. Eñ also bleef hi doot

Van Nicanors voornemen ende dye vromicheydē
Machabei / ende ooc van sinen droomen ende ge
sichten/ende hoe Nichanor sterf

Dat.xv.Capittel.

Ende als Nichanor vernā/ dat Judas
inde plaetse Samarie was/ so dacht A
hy opten Sabbaoth met alder versek=
erheit te ouervallen/maer die Joden
dye hem van noodts weghen gheuol
ght waren / seyden en doet so wreedelic noch soe
fellijck niet/maer gheeft der heilichmakinghe dye
dagen eere/ ende eert hem die alle dinghen aensiet
Maer die onsalige vraechde /offer een machtiger
inden hemel is / dye gheboden heeft den dach der
Sabbaten te houden: ende si antwoorden/ Daer
is een leuende HEERE/ hy is self machtich inden
hemel / dye gheboden heeft den seuenden dach te
houden
Ende hi seyde/ ick ben ooc machtich opter aer=
den/die ghebiede wapenen te nemen/ende des co
nincx saecken te veruullē. Nochtans en vercreech
hy nyet / dat hy den raedt volbracht hadde / Ende
Nichanor metter alder hoochster houerdicheyt op
gherecht/dacht een gemeyn victorie van Juda op
te stellē/ Maer Machabeus betroude altoos met
alder hopen / dat hem hulpe van Gode soude co=
men / Ende hy vermaende dye sine / dat sy nyet
nv souden schromen vander toecomst der heyde=
nen maer dat si inder hertē soudē hebbē die hulpē
die hen vanden hemele ghedaen waren/ende dat=
si nv vandē Almachtigen souden hoopē/ dz hē die

torie bi soude wesẽ. Eñ hi sprac hen toe vanđ wet eñ prophcten/ eñ vermaende ooc dye strĳdẽ die si voren ghedaen hadden/ eñ hier mede maecte hĳse ghemoet

Eñ doẽ haer gemoedẽ aldus opgherecht warẽ so toõde hi hen ooc mede/ die bedrieghlichz der heidenen/ eñ der eeden ouertredinghen. Aldus so wapende hi elckẽ vã hẽ met bewaringhe des schilts/ eñ speers/ mer metten alder bestẽ redenẽ/ eñ vermaninghen/ hen wtlegghende eenen drome/ dye hem gedroõt was/ eñ te gheloouen weerdich was. Eñ dat ghesichte was dusdanich. Hi sach Oniã dye opperste priester gheweest hadde/ eenen goedẽ ende goedertieren man/ eñ schamel vã gesichte/ beleeft van seden/ eñ schoon vã wtspraken/ ende dye van ioncx kints op/ in duechden geoeffent is/ desẽ sach hi die handen opsteken/ eñ biddẽ voor alle dz volcke der Jodẽ/ Eñ dat hem daer na noch een ander man openbaerde/ wonderlĳc vã ouderdom/ ende glorien/ eñ ontrent hem een geschictheit van groter fraeyheyt/ Eñ dat Onias antwoorde eñ seyde Dese is een liefhebber der broeders ende des volcs
E van Israel/ Dese ist/ die vele voort volc bidt/ ende voor die gheheele heylighe stede Jeremias die prophete Gods

Eñ dz Jeremias dye rechte hãt wtstac/ eñ gaf Jude eẽ guldẽ sweert seggẽde Ontfanget dz heylighe sweert/ een gaue van Gode/ met welkẽ ghy die vianden mĳns volcs Israels/ sult neđ worpẽ

Als si aldus vermaent waren met Judas goede redenen/ vã welcken eenẽ haestigẽ strĳt mochte verheuen worden/ eñ der iongen ghemoet ghesterct worden/ soe namẽ si voor hen/ om te stermẽ/ eñ sterkelic te strĳdẽ/ dat die cracht vandẽ saecken soude oorlogẽ/ om dz die heylige stadt/ eñ dẽ Tempel in periikel warẽ wãt die minste sorchfuldicheyt was voor haer huysurouwẽ eñ kinderẽ/ eñ voor die broeders/ eñ maghen. Maer die alder meeste/ eñ eerste vreese/ was voor die heilichz des Tẽpels/ Maer eñ ooc/ die ghene/ die in die stadt waren/ en haddẽ gheen cleyn sorchfuldicheit voor die ghene die strĳdẽ soudẽ/ Eñ als nv si alle hooptẽ/ dz oordel te geschiedẽ/ eñ die viandẽ by warẽ/ eñ theyr geoordineert was/ eñ die beestẽ/ eñ die Eliphantẽ in eene bequame plaetse ghestelt warẽ. Machabeus aenmerckẽde der menichten toecoẽste/ eñ die ghereeschap der verscheydenre wapenen/ eñ dye felheyt der beestẽ/ soe stack hy zĳn handen wt ten hemel/ eñ aenriep den HEERE/ die wonder doet/ die niet na macht der wapenen/ mer alsoot hem behaecht den weerdighen victorie gheeft

Hi seyde aẽroepẽde in deser manierẽ. O Ghy HEERE/ dye uwen enghele sondeste/ ondđ Ezechia den coninc Juda/ eñ sloecht doot vãden heyre Sennacherib/ hondert eñ vĳfentachtẽtich duisent mannen/ eñ nv. O heerscapper der hemelẽ/ seynt uwẽ goedẽ enghel/ voor ons in vreese eñ beuinge der grootheyt dĳns arms/ op dat si onthẽ/ die met Gods lasteringe teghen đ heilich volc comen. Alsoe volevnde Judas zĳn gebet/ Mer Nicanor/ eñ die met hem waren/ togen wt met trompettẽ/ eñ geroep/ Eñ Judas/ eñ die met hẽ warẽ/ aenriepẽ God met gebeden/ eñ si zĳn aenghegaen/ ten strĳde metter hant vechtende/ mer den HEERE metter herten biddende/ worpen si neder/ niet min dã vĳfendertich duisent mannen/ grotelĳc verlusticht ende vertroost/ vander tegenwoordicheit Gods.

Ende doe si ophielden/ ende met bliscappen weder keerden/ so bekenden si/ dat Nichanor ooc verslagen was metten anderen.

Ende eenen roep gemaect zĳnde/ ende verstoringe verwect zĳnde/ so gebenediden si den almach- D
tigen HEERE/ met manneliker stemmen/ Ende Judas die met lĳf eñ gemoede ouer al bereet was voor dat vaderlant te steruen/ gheboot Nicanors hooft/ eñ hant metter scouderen af te houden/ ende te Jerusalem gedragen te worden/ Eñ daer ghecomen zĳnde/ riep hi te samen zĳns geslachts magen eñ die priesters totten outare/ ende ginc tot die gene die op dat slot waren/ Ende toonde Nicanors hooft/ eñ zĳn misdadige hant/ die welcke hi wt hadde gesteken/ tegen dat heylige huis des almachtigẽ Gods/ eñ hi glorificeerde grotelĳc/ Eñ hi beual oock datmen die tonge des ongodlikẽ Nicanors/ af soude sniden/ ende den vogelen bi stuckskens gegeuen te werden/ maer des dullen hant voor den tempel te hangen

Hier om gebenediden si alle den HEERE/ des hemels seggende/ Gebenedĳt si hi/ die zĳn plaetse onbesmet heeft gehouden/ Nicanors hooft liet hi int hoochste vanden slote wthangen/ op dattet een claer ende openbaer teeken der hulpen Gods soude zĳn/ Aldus besloten si alle met ghemeynen rade desen dach in geender manieren sonder vieringhe voorbi te laten gaen/ Mer die vieringe te houden opten dertiensten dach der maent Adar/ die in Sirischer talen gheheeten wort/ den naesten Mardocheidach/ Nv want nv dese dinghen aen Nicanor gesciet zĳn/ eñ van dien tiden/ die stadt vanden Ebreen beseten wert/ so sal ic ooc in desen een eynde der redenen maken/ Ende ist dattet wel ghedaen is/ alsoot der historien betamet/ dat wilde ick wel/ mer is min weerdelic geschiet/ dat is mi te vergheuen/ Want gelĳc het contrarie is altoos wĳn/ oft altoos water te drincken maer nv dat een ende dan dat ander te besigen/ is lustich/ Also ist dat die redenen altoos sonderlinge volcomen zĳn/ niet aenghename en zĳn/ Hieromme
sal dit hier voleyndt zĳn.

Eynde des ouden Testaments

Hier na volcht dat nieuwe Testament

Dit zijn die Boec

ken des nieuwen Testaments
ende elc hoe vele Capit-
telen dattet
heeft.

Sinte Matheus Euangeliū heeft.xxviij. capittelen
Sinte Marcus Euangeliū heeft.xvi.capittelen.
Sinte Lucas Euangelium heeft.xxiiij capittelen
Sinte Johannes Euangelium heeft.xxi.capittelen
Die wercken der Apostelen.xxviij. capittelen.
Die Epistel van sinte Pauwels tottē Romeynen.xvi.capittelen
Die eerste epistel totten Corinthē.xvi capittelen
Die tweede epistel totten Corinthen.xiij.capittelen
Die Epistel totten Galathen.vi capittelen
Die epistel totten Ephesen vi capittelen
Die Epistel totten Philippensen/iiij/capittelen
Die Epistel totten Collo/iiij/capittelē
Die eerste Epistel totten Thessalon.v capittelen
Die tweede Epistel totten Thessal/iii capittelen
Die eerste Epistel tot Tim.vi/capittelen.
Die tweede tot Timo/iiii/capittelen
Die Epistel tot Titum/iii/capittelen/
Die epistel tot Philemonem een capittele
Die epistel tot den Hebreen/xiii/capit/
Deerste epistel/s/Peters/v/capittelen
die tweede s.Peters iii capittelen
deerste epistel s Joannis/v/capittelen
die tweede Joannis i/capittel
die derde epistel Joannis i/capittel/
die Epistel sint Jacobs v.capittelen
die epistel sint Judas i/capittel
die openbaringe Joannis/xxii/capittelen

Sāctus Matheus Euāgelista



¶ Dat Euangelium vā sinte Matheus dē Apostel/welc-
scrijft ende tracteert vāder
menscheyt Christi.

¶ Vander generatie ons HEEREN Jesu Christi/ende van Maria Hoe Maria Joseph troude ende hoe die enghel Gods Joseph openbaerde/die Mariam achterlaten wilde Capit.i. A

Dit is dat boeck der ghe Luc.iii.e
boorten Jesu Christi/des soons Da. Ge.xxi.a
uid/des soons Abrahams
Abraham heeft gegenereert Isa i.pa.ii.a
ac/Isaac heeft ghegenereert Jacob/
Jacob heeft ghegenereert Judā ēn zijn broeders/
Judas heeft ghegenereert Pharetz ende Saram/
van Thamar

Pharetz heeft ghegenereert Hetzron/Hetzron
heeft ghegenereert Aram/Aram heeft ghegene-
reert/Aminadab/Aminadab heeft ghegenereert
Nahason/Nahason heeft ghegenereert Salmon
Salmon heeft ghegenereert Booz/van Rachab/
Booz heeft ghegenereert Obed van Ruth/Obed Ruth iiii
heeft ghegenereert Jesse/Jesse heeft gegenereert d.
David den Coninc/ B

David die coninc heeft gegenereert Salomō vā
Urias huisurouwe geweest was/ēn Salomō heeft
ghegenereert Roboā/Roboā heeft ghegenereert
Abia Abia heeft gegenereert Assa/Assa heeft ge-
genereert Josaphat Josaphat heeft ghegenereert
Jorā/Joram heeft ghegenereert Osiam/Osias
heeft gegenereert Joatham/Joatham heeft ghe
genereert Achas/Achas heeft ghegenereert Eze
chiam/Ezechias heeft ghegenereert Manassen/
Manasses heeft ghegenereert Amon/Amō heeft
ghegenereert Josiam ende Josias heeft ghegene
reert Jechoniam/ende zijn broeders inder tijt der
ghevanckenis van Babilonien

Ende na der Babilonischer ghevanckenissen/
so heeft Jechonias ghegenereert Sealthiel/Seal
thiel heeft ghegenereert Zorobabel/Zorobabel
heeft ghegenereert Abiud/Abiud heeft ghegene-

eeert Eliachim/Eliachim heeft gegenereert Azor/
Azor heeft gegenereert Sadoch/Sadoch heeft ge
genereert Achin/Achin heeft gegenereert Eliud.
Eliud heeft gegenereert Eleasar/Eleasar heeft ge
genereert Mathan/Mathan heeft ghegenereert
C Jacob/Jacob heeft gegenereert Joseph/den man
Marie/van welcker Maria geboren is Jesus/ die
genaemt wort Christus. ✠
Ende alsoo zijn alle dese geslachten van Abrahã
tot David/veertien geslachten/ende vã David tot
ter gheuanckenissen in Babilonien zijn oock veer-
thien ghesslachten/ende van der Babilonischer ghe
uanckenissen tot Christum zijn ooc veerthien ghe-
slachten.
Luc.i.c. Ende die gheboorte Christi is aldus geschiet
en.ij.a ✠ Als Maria die moeder Jesu te huwelijc gege
uen was Joseph haren bruidegom/ eer si te samen
vergaderden/so wert beuonden dat Maria ontfan
gen hadde/ende beurucht was vanden heylighen
geest/ende Joseph haer man die rechtuaerdich was
en woudese niet beschamen/ maer hi dachtese hey-
melic te laten/En doen Joseph dit dachte/ siet/soe
openbaerde hem die Enghel des HEEREN in
sinen droom/segghende/ Joseps Dauids sone/en
D vreest niet te nemen / ende te bliuen by Mariam
dijn huysurouwe. Want dat in haer ontfangen is
dat is vanden heylighen gheest/ende si sal eenen so
ne baren/ende sinen naem sal Jesus heeten/ want
hy sal zijn volck salich maken van haer sonden ✠
Ende dit is al geschiet/om datter veruult soude
Esa.viij worden/dat die HEERE door den Prophete ghe-
sproken heeft/Die welcke sept/Siet/een maget sal
ontfangen/ende baren eenen sone/ende si sullen si-
nen name noemen Emanuel/Dwelc so vele luydẽ
de is/als God met ons.
Ende Joseph ghewecct zijnde wt sinen slaep/de
de ghelijc hem die Engel Gods beuolẽ hadde/En
hi nam zijn huysurouwe tot hem/ende hi en beken
de haer nopt/tot dat si baerde haren eerstẽ sone/eñ
si noemde sinen naem Jesus.

Hoe die drie coningen met giften wt Oriente qua
men. Hoe Joseph met Jesus ende Maria in Egi
pten vloot/Hoe die onnosel kinderkens gedoot
werden/Ende hoe Jesus wederkeerde wt Egip
A ten. Dat.ij.Cap. ✠

DOen Jesus geboren was te Bethleẽ
int lant van Juda/inden tijden vã He
rodes den Coninc/ Siet/soe quamen
die coningen wt Oostẽ te Jerusalem
segghende/Waer is die nieu ghebo-
ren coninc der Joden? Wi hebben zijn sterre gesien
int Ooste eñ wi zijn gecomen om hem te aenbedẽ
Ende die coninc Herodes dit horende/wert ver-
stoort/ende met hem die gheheele stadt van Jerusa-
lem/Ende liet vergaderen alle die hooge priesterẽ
ende geleerde inder schrifturen/ onder den volcke/
ende ondersocht van haer/waer Christus geboren
soude worden. Ende dese sprakẽ tot Herodem/in
Bethlehem int lant van Juda. Want alsoo ist ghe-
Mic.v.a screuen door den Propheten/Ende ghi Bethleem
aerde van Juda in geender manieren en zijt ghi die
minste onder die princen van Juda/ Want wt v
sal mi voortcomen een leytsman oft hertoghe/dye
mijn volc van Israel regeren sal.
Doen dede Herodes heymelic dese Coninghen
tot hem roepen/ende hi ondersocht ende vraechde
neerstelic van haer/den tijt dat haer die sterre geo-
penbaert hadde/ eñ hi beual haer in Bethleem te
reysen/ende sprac. Gaet derwaerts/ende ondsoect
neerstelic vã desen kinde/eñ als ghi dz geuõdẽ hebt
so segget mi weder/Op dz ic ooc daer comẽ mach/eñ
dit kint aẽbedẽ. Eñ na dz si die Coninc gehoort had
dẽ/so zijn si derwaerts ghereyst/ Eñ siet die sterre
die si int Oosten ghesien haddẽ/ghinc voor hen tot
dat si quam staẽ bouẽ dye plaetse / daer dat kint in
was/Eñ doẽ si dese sterre saghen/soe verblijden si
hen wter maten seer/eñ ingaende dat huys/so heb
ben si geuonden dat kint met Maria zijnder moe-
der/eñ vielẽ neder/eñ hebben dit kint aengebedẽ/
eñ haer schatten geopent/eñ hebben hem geoffert
gout/ wieroock/eñ myrre/Eñ God beual haer in-
dẽ droõ/dat si tot Herodẽ niet weder keerẽ en sou
dẽ/eñ si zijn door eenen anderen wech weder ghe-
keert in haer lant. ✠
Eñ na dat si wech gereyst waren/ ✠ Siet/
so heeft die Engel des HEEREN indẽ droom ghe
openbaert Joseph/segghẽde Staet op/eñ neemt
dat kint/eñ zijn moedr/eñ vliet in Egipten eñ blijft
daer/tot dat ict segge. Want het is op hãden/dat
Herodes dit kint soecken sal/om te doden/Eñ hy
stont op/eñ heeft met hẽ ghenomen dit kint/ ende
zijn moedere/byder nacht/eñ is wech ghereyst in
Egipten/eñ heeft daer alsoo lange gebleuen tot na
der doot Herodis/op dat veruult soude werdẽ/ dz
vãdẽ HEERE gesproken was/door dẽ Propheet/
seggende/Wt Egiptẽ heb ic minẽ sone geroepen/
Doen Herodes sach/dat hy bedrogẽ was vãdẽ
Coningẽ/wert wter maten gram/ende seynde wt
zijn dienaers/eñ heeft gedoot alle die kinderen die
te Bethleem eñ daer ontrẽt in die lãden conts om
liggende warẽ/alle die twee iarẽ oft min dan twee
iaren out waren/Na dẽ tijt die hi neerstelick wten
Coninghen bekent hadde
Doen was veruult dz ghesprokẽ heeft geweest
door dẽ Propheet Jeremias/als hi spreect In die
gheberchten is gehoort geweest gecrey/ veel cla-
gens /huylinghe eñ grote weeninghe/Rachel be-
weende haer kinderẽ eñ en heuet haer niet willen
laten troosten/want si niet en zijn/ ✠
✠ Ende na dat Herodes ghestoruen was/ Siet/
So opẽbaerde die Enghel des HEEREN Joseph
inden droom/daer hi in Egipten was/segghende/
Staet op/eñ neemt tot v dat kint eñ sijn moeder/
eñ gaet int lant van Israel/ Wãt si sijn gestoruen/
die den kinde na zijn leuen stonden/. Ende Joseph
stont op eñ nam dat kint eñ zijn moeder tot hem/
eñ is ghecomen int lant van Israel Doen Joseph
verhoorde/dat Archelaus int lant van Juden ge
comẽ was in die plaetse Herodis zijns vaders/soe
heeft hi geureest/derwaerts te gaen/eñ indẽ droõ
ontfinc hi een beuel van Gode/eñ is ghewekẽ in
die eynden des lants van Galilee/Eñ daer comen
de/so heeft hi ghewoont in die stadt/die ghenaemt
is Nazareth/Op dat veruult soude werden/ dz door
die Propheten ghesprokẽ was. Want hi Nazare-
nus genoemt sal worden. ✠

Van sint Joannes doopsel inder Jordanẽ/ eñ
van Cristus doopsele.
Dat.iii. Capittel ✠

i.b.
A IN dien dagen is Johānes Baptista
gecomē / prekēde in die woestine vā
den lāde vā Judeē. Eñ seyde / betert
v dat rijc der hemelē is nakēde. Eñ
dese is die ghene daer die Prophet
Esaias af ghesproken heeft/seggende/daer is een
xl.a roepēde stemme inder woestine / bereyt den wech
iij.a des HEREN/eñ maect zijn toepaden recht
B Eñ dese Johānes hadde zijn cleedinge vā keme
len hayre/eñ een lerē gordel om sijn lendenen. Eñ
zijn spise warē sprinchanē/eñ wildē honich. Doen
is tot hē wt ghegaē die stat van Hierusalem/eñ al
le dat lant vā Judeē/ eñ alle die landē ontrent der
Jordanē/eñ si worden vā hem in die Jordane ghe
doopt/bekennende haer sonden
✠ Eñ doen hi sach veel Pharizeē eñ Saduceen/
tot sinen doopsel comē soe sprac hi tot haer lieden/
Ghi aderen ghestachten/wie heeft v te kennē ghe
geuen te ontulien den toecomenden toorn Godts
Hier om so doet oprechte vruchtē der penitētiē/eñ
en denct niet/dat ghi in v seluē sout willen seggen/
Wi hebben Abraham tot eenē vader. Ic segghe v
i.b. dat God machtich is Abrahā wt desen steenen kin
derē te verweckē. Eñ die bijle is als nv aen dye wor
tel der bomen gestelt /eñ hier om sal elcken boom
die geen goede vrucht en brenct/afgehouwen/eñ
int vier geworpen worden.
C Eñ ick dope v met water tot beteringe / maer
hi die na mi comē sal / die is stercker dan ic / wyens
schoenē ic niet weerdich en ben te dragen/ dye sal v
doopē indē heyligen gheest /eñ met vyer / welcke
sinen wan om te suyuerē in zijn hāt heeft. Ende hy
sal sinen dorschuloer suyueren/eñ sine tarwe sal hy
in zijn schuere vergaderen/maer dat caf sal hy met
onblusschelijcken viere verbranden
.i.a ✠ Doen quam Jesus wt Galileen/aen die Jor
ij.c dane tot Johannē/om dat hy vā hē gedoopt soude
i.d worden/ eñ Johannes weygerde Jesum eñ sprac
Ic behoefde wel vā v gedoopt te worden/ eñ coēt
ghi tot mi? Eñ Jesus antwoorde hem eñ sprac/la
tet nv also geschiē /wāt also betamet ons/op dat
wi alle gerechticheit volbrenghen moghen. Doen
liet hijt ghescrieden. Jesus ghedoopt zijnde/clam
ter stont wten water/ ende siet/die hemelē zijn hē
gheopent geworden/ende sach den gheest Godts
i.d neder dalen gelijc eē duyue/ende ouer hem comen
de/eñ siet/daer quam eē stemme wten hemel/seg=
gende/Dese is mijn beminde soone/inden welcken
ic een welbehagen hebbe

¶ Hoe Jesus na sine vastinge vādē duyuel getēp
teert wert /Hoe Jesus Petrū Andreā Jacobum
eñ Johānē riep/Eñ hoe Jes9 in Galileā alle men
schen vā haer cranchedē genas   Dat.iiij.Capt

A DOen is Jesus geleyt vanden gheest/
inder woestinen/om dat hi ghetemp
teert soude wordē vandē duyuel. Eñ
:i b na dat hi geuast hadde veertich dagē
eñ veertich nachten/soo hongerde hē
eñ die tempteerder quam tot hem eñ sprac. Ist sa
ke dat ghi die sone Gods zijt /so segget dat dese ste
iij a nen broot wordē/eñ Jesus sprack eñ antwoorde.
Het is gescreuen/die mensce en leeft niet alleē van
den broode /mer van alle woordē die daer comen
wt den monde Gods

Doē nā hē die duuel / eñ voerde Jesum in dye
heylige stat Jerusalē/eñ stelde hē opter tinē vāden
tēpel/eñ sprac tot hē. Sijt ghi die sone Gods /soo
worpt v seluē nederwaerts. Wantter ghescreuen
staet/zijn Engelē sal hi ghebiedē vā v/eñ met haer
hāden soe sullē si v draghen/op dat ghi uwen voet
niet stoten en soudt aen den steen. Eñ Jesus sprac B
tot hem. Wederomme so ister ghescreuen. Ghi en deu.vi.c
sult uwen HERE uwen God niet tempteren Psa.xc/
Wederom so voerde hē die duuel mz hē op enē
hoghē berch/eñ hi thoōde hem alle die rijcken der
werelt/eñ haer heerlicheyt / eñ sprac tot hem. Alle
dese sal ic v geuē/ist sake dat ghi neder valt /eñ my
aenbidt. Doe sprac Jesus tot hem/ gaet wech van deu.vi.b
hier Sathanas/wāt ter ghescreuē is/uwen HE ende.x b
RE/uwē God sult ghi aēbidden/ eñ hē sult ghi al
leene dienē. Doen liet die duuel Jesum/eñ siet/dye Mar.ib
Engelen quamen tot hem /eñ dienden hem *
✠ Eñ na dat Jesus verhoort hadde /dat Johā
nes geuāgē was / so ginc hi wech tot in Galileen/
eñ liet die stat Nazareth/ so is hi gecomē woonen/
in die stadt van Capharnaum / die aender zee leyt
ende die ghelegen is in die eynden van Zabulon
ende Napthalim/op dat veruult soude werdē/dat
door den propheet Esaias ghesproken was. Dat
lant vā Zabulon eñ tlant vā Naphtalim dat ghe
legē is bi den wech der zee/ ouer die Jordane/ende
dat heydēsche Galilea /dat volck dat in duysternis=
sen sadt/ heeft een groot licht gesien/eñ dengenen
die daer saten in die lāden /eñ schaeyen des doots/ C
dien is een licht op ghegaen Esa.ix a
Van dier tijt af/begonst Jesus te predikē eñ te
seggen/Betert v/dat rijc der hemelen is na bi ghe
comen * Luc.v.b
✠ Eñ Jesus wādelende bi der zee van Galileen Mar i b
heeft ghesien twee broederē/ Symon die Petrus
hiet/eñ Andreā sinen broeder/haer vischnet inder
zee worpen/wāt si visschers waren/ eñ sprack tot
haer liedē. Volcht mi na / eñ ick sal v visschers der
menschen makē. Ende dese ter stont haer netten
achter latende/zijn Jesum na geuolcht
Eñ die HERE Jesus van daer voortgaende/
heeft twee ander broederē ghesien/ Jacobum den
sone van Zebedeus / eñ Johannem sinē broeder/
int schip met harē vader Zebedeus /vermakende D
haer vischnettē/eñ Jesus heeft dese tot hē gheroe= Lu.iiij.e
pen. Eñ dese lietē ter stont haer netten/ eñ haeren
vader/eñ volchden hem na *
✠ Eñ Jesus omginc dat geheele lant vā Gali
leen/leerēde in haren schoolen / eñ predikende dat
Euangelie des rijcx/eñ genas alle siechedē eñ on=
ghesontheydē in dat volc. Eñ zijn fame is verbreyt
int geheel lant van Syriē/eñ si brachtē tot hem al=
le crankē/met menigerley qualē eñ siecten beuā=
ghen /ende die vāden duuel beseten waren/eñ dye
maensuchtighe / ende die gichtighe/eñ hi maecte se
alle gesont/ende vele scharen des volcs zijn hē ghe=
uolcht van Galileen/ vanden thiē steden/ van Je=
rusalem/eñ vanden Jootschen lande/ eñ van ouer
die Jordane *
Vanden salicheydē/Van dootslage/ Vander of
ferhande/ Vandē ouerspele /Dz niemant siin huis
vrouwe achterlatē en mach dan ō ouerspel Van
den eeden/Vandē viandē te beminnē/Ende van
den almoesen   Dat.v.Capittel ✠

Esus siende die scharē/clam op enē
berch/eñ als hi geseten was/quamē
A tot hem zijn discipulē/Eñ Jesus op
lucev.i.d doende sinē mont/ leerde haer ende
sprack/salich zijn die ghene die ghee=
stelic arm zijn/wāt dat rijc der hemelen hoort hem
toe. Salich zijn die gene die rouwe draghen/want
si vertroost sullē werdē/Salich zijn die sachtmoe=
dige/want si die aerde besitten sullen/ Salich zijn
die ghene die hongerē eñ dorsten nā die rechtueer
dichept/want si versaet sullē werden / Salich zijn
die ontfermhertige/wāt si ontfermherticheyde ver
crigen sullen/Salich zijn se die suuer vā hertē zijn
want si sullē God sien/ Salich zijn die vreedema=
kers/want si sullen Gods kinderen heetē/Salich
zijn die gene die persecutie lijden om der rechtueer
dichept/want dat rijc der hemelē hoort haer toe/
Salich zijt ghi als die menschē v versmadē/eñ ver
uolgen/eñ alle quaet tegē v spreken lieghende om
minen wille/dan verblijt eñ verhuecht v/wāt het
sal v wel geloont werden in die hemelē. * Want
also hebben si ooc veruolcht die prophetē/die voor
v lieden geweest hebben

✠ Ghi zijt dat sout der aerdē/ als nu dat sout
zijn cracht verlieft/wat can mē dā daer mede sou=
B ten? wāt dan en ist voort aē niet profitelic/dan om
mar.ix.c wtgegoten te werdē/eñ vandē menschen vertre=
ende ix.g den te werdē. Ghi zijt dat licht der werelt. Een
stadt die op eenē berch leyt/en mach niet verbor=
lu.viij.c gen werdē/Noch men ontsteect geē licht datmēt
x.xiij. verbercht onder eē coren vat/Mair men settet op ee=
nen cādelaer/om dattet alle die int huys zijn/licht
soude geuen/also laet v licht lichten voor die men
schen/op dat si uwe goede wercken aensiē/eñ uwē
vader die inden hemel is/ louen

✠ En wilt niet meynen/dat ick gecomen ben
om te ontbinden/ende te bederuē die wet/oft dye
propheten/ick en ben niet ghecomen/om die wet
C te bederuen/maer om te veruullen. Want ick seg
lu.xvi.d ge v voorwaer/also langhe als hemel ende aerde
staen/soo en sal niet een letter/noch ooc een alder
minste titel vander wet vergaen/tot dattet al ghe
schiet sal zijn

Eñ daer om/so wie eenē van desen aldermin=
sten gebodē breect/eñ die menschen also leert/die
sal die alderminste int rijc der hemelē genaēt wor
den/mer die dese geboden doet eñ leert / die sal int
rijc der hemelen groot genaemt worden *

✠ Eñ ic segghe v/ten si dat uwe rechtueerdic=
heit meerder is/dan der Scriben eñ Phariseē/soo
en suldi int rijc der hemelen niet mogen comen
mar.x.c Ghi hebt gehoort dat tottē ouders gesprokē is
exo.xx.c Ghi en sult niet dootslaē/wāt die dootslaet/die sal
D des oordeels sculdich zijn. Maer ic segge v lieden/
leui. dat een yegelic die op sinē broeder gram is /dye is
xxiiij.c. des oordels sculdich. Eñ wie dat tot sinē broeder
spreect Racha/die sal des raets schuldich zijn. Eñ
wie tot sinen broeder spreect sot/oft dwaes/die is
sculdich dat helsche vyer *

Daer om wānneer ghi v gauen opten outaer of
fert/eñ dat ghi daer gedachtich wort/dat dijn broe
der yet tegen v wtstaēde heeft/so laet daer bi den
outaer v offerhāde/eñ gaet eerst eñ versoēt v met
uwen broeder/eñ dan coemt/eñ offert v gauen

✠ Sijt haestelick goetwillich uwen viant/als
ghi met hem op den wech sijt/op dat uwen viant
v by auontuere niet en leuere den rechtere / ende
die rechter sinen dienare/op dat ghi indē kercker lu.xi
niet geworpē en wort. Voorwaer ic segge v / ghy
en sult daer niet wt comē/voor dat ghi den laesten
penninc betaelt sult hebben

Ghi hebt gehoort/dat tottē ouds geseyt is/ghy
en sult geen ouerspel doen/maer ic segge v dat soo mar.
wie een wijf aēsiet /om haer te begerē/die heeft in
zijn herte met haer ouerspel gedaē. Eñ ist sake /dat
v uwe rechte oge argert/so steectse wt / eñ werpt
se vā v. Het is v profitelijcker/ dat eē vā uwē ledē
vergaē/dan dat v geheel lichaē in die helle gewor
pen worde. Eñ ist sake dat v rechte hant v arghert exo.xi
so snijt die af/eñ werptse van v / het is v beter dat mar.i
eē vā uwen ledē vergae/dan dat v ghehcele lichaē Deu
in die helle geworpen werde. * xxiiij.
Daer is ooc gesproken/Die hem van zijn huys= ma.xi
vrouwe scheyt/die sal haer geuen eenen scheydt= lu.xvi
brief. Mer ick segghe v/wie hem van sinen wiue E
scheyt(het en si om ouerspel/die maect dat si ouer
spel doet. Ende so wie die afgescheiden trouwet
die doet ouerspel

✠ Voort aen so hebt ghi gehoort/dat tottē ou=
deren gesprokē is/Ghi en sult ghenē valschē eedt
doē/Mer ghi sult God uwē eedt houdē/ Eñ ick
segge v liedē/dat ghi in geēder manierē sweerē en leui.
sult/Noch bidē hemel/want hi den stoel Gods is exo.x
noch bider aerdē/wantse zijn voetbanck is /Noch
bi Hierusalem/wantse een stadt van eenē grooten
coninc is/Noch bi v hooft en suldy niet sweeren /
want ghi niet een hayr sweet oft wit makē en mo
get/Maer v woorden sullen zijn/ia ia/neen/neen exo.x
eñ alle dat hier bouen toe gedaen wort/dat is van deu
den quaden lu.vi

Ghi lieden hebt gehoort/datter geseyt is/oge
om oge/tant om tant/ Maer ick segghe v ghi en
sult niet wederstaē dē quade. Eñ ist sake/dat v ye
mant slaet aē uwe rechte wange/so biet hem dijn
ander wange/Eñ oft yemāt met v te recht ghaen
wilt/ende uwen rock nemē wil/laet hem oock ne=
men uwen mantel/Ende metten ghenen die v ū=
lastert oft dwinget/om met hem te ghaē een mijle/
so ghaet twee mijlē met hem. Geeft allen den ghe
nen die v bidt/eñ en weygert niet den genē die vā
v borgen wilt

✠ Ghi hebt gehoort datter ghesprokē is. Ghi
sult uwen naestē beminnen/ende uwen viandt ha lu.vi
ten/Maer ick segghe v/hebt lief v viandē/gebene
dijtse die v vermaledien/eñ doet wel den ghenen
die v haten/eñ bidt voor die ghene/ die v lijden aen
doen/eñ veruolgen/op dat ghi kinderē muecht zijn
van uwen vader /die in die hemelē is /die zijn son
ne laet opgaē eñ schijnen ouer ghoede eñ ouer dye
quade menschē/eñ laet regenē ouer die rechtuaer
dige/eñ onrechtuaerdige

Want ist sake/dat/ghi die ghene bemint/die v be
minnen/wat loō sult ghi daer voor hebbē? en doen
die publicanē dit selue niet? Eñ ist sake dat ghi u= lu.vi
wen broeder alleē vriendelick zijt/wat doet ghy
sonderlinex? En doen die heydenen dit oock niet?
Hier om so sult ghi perfect zijn/gelijc uwe hemel=
sche vader perfect is

¶ Van onser bedinge ende vastinge/ Dat wi geē
twee heren dienē en mogen/ Dat wi niet sorchful
dich wesen en sullē voor ons voetsel ende voor ō
se cleederē noch voor den naesten toecomenden.
dach Dat.vi. Capit ✠

Siet toe/ dat ghi v almoessen nyet en
E ghеeft voor die menschen/ op dat ghi
van haer gesiē mocht wordē/ anders
so en sult ghi geenen loon hebbē van
minen vader/ die in die hemelen is.
Hier om als ghi aelmoessen gheeft/ soe en wilt
geē trompet voor v latē blasen/ gelijc die ypocritē
in haer sinagogē/ eñ op die straten doen/ om dat si
vādē menscē geprесen mogē wordē. Voorwaer
ic segge v/ dat si haeren loon ontfangē hebbē/ Eñ
als ghi v aelmoesen geeft/ so en laet v slincker hāt
niet wetē/ wat uwe rechter hāt doet/ op dat uwe
aelmoesen verborgē bliuen/ ende uwe vader diet
aensiet int verborghen/ die sal v dat int openbaer
loonen ✱
Eñ als ghi bidt/ so en sult ghi niet zijn gelijc die
ypocriten/ die geerne staen eñ bidden in die synago
Matth. gen/ eñ op die hoecken der stratē/ om dat si vandē
vi.a menschen gesiē souden worden. Voorwaer ic seg
B ghe v/ dat si harē loon ontfanghen hebben/ Maer
als ghi bidt/ so gaet ī v slaepcamerkē/ eñ sluyt dye
dore toe/ eñ bidt int heimelic uwē hemelscē vader
eñ v vader/ die dat int verborgen siet/ die sal v dat
int openbaer loonen.
Eñ als ghi bidt/ so en maect niet veel woordē/
gelijc die heydenē doē/ die daer meynē/ dat si door
vele woordē verhoort wordē. Daer om/ soe en wilt
Lu.xi.a desen niet gelijc wordē/ wāt v vad weet wat v vā
node is eer ghi hē bidt/ daerom soo sult ghi aldus
biddē. Onse vader die in die hemelē is. Geheylicht
worde uwē name/ V rijc toecome/ Uwē wille ghe
schiede opter aerdē als indē hemel/ Geeft ons hu
den onse dagelicx broot/ Eñ vergeeft ons onse scul-
den/ ghelijc wi onse sculdenaers vergeuen/ Eñ en
leyt ons niet in tēptacie/ Maer verlost ons vandē
quadē (Wāt v is dat rijc/ eñ die cracht/ eñ die heer
licheyt inder eewichcheyt) Amen. Want ist sake/ dat
ghi den menschē vergheeft haer misdaden/ soe sal
Mar.xi.d v hemelsce vader v ooc vergeuē/ Mēr ist sake/ dat
C ghi den menscen haer misdaden niet en vergheeft/
so en sal uwe hemelsche vader v ooc niet vergeuē/
uwe misdaden
✠ Eñ als ghi vast/ so en wilt niet droeflick sien/
gelijc die ypocritē. Wāt dese verduysterē haer aen
sichten/ om dat die mēscen daer door bekēnē sou-
dē dz si vasten/ Voorwaer segge ic v/ si hebbē harē
loon ontfangē. Mer als ghi vast/ so salft v hooft/
eñ wascht v aensicht/ op dat ghi voor die menscen/
niet en schijnt te vastē/ mer voor dinē vader die int
Lu.xij d verborgē is/ eñ v vader diet int verborgen siet/ sal
dy dat loonen int openbaer
Ghi en sult v geen scattē vergaderē opter aer-
den/ daerse die roest eñ die mottē etē/ daer dye die
uen na grauē eñ stelē/ Maer vergadert v scattē in
den hemel/ daerse noch roest/ noch mottē en eten/
eñ daer die dieuē niet na en grauen noch en stelen.
Wāt waer uwen schat is/ daer is v herte ✱
Die oghe is licht des lichaēs/ ist dat die ooghe
simpel is/ so sal dijn geheel lichaē claer eñ licht zijn
Eñ ist sake dat dijn oge scalc is/ soe sal dijn geheel
lichaē duyster zijn. Hier om ist sake dattet licht dat
in v is/ duysternissen zijn/ hoe groot sullē dan dye
duysternissen zijn
✠ Niemāt en en mach twee heren dienē/ oft hi Luc.xvi.
sal den eenē hatē/ eñ dē āderen beminen/ oft hi sal
den eenen aenhangen/ ende den āderen versmadē
Ghi en muecht God niet dienen ende Māmon.
Daeromme segghe ic v/ sorcht niet voor v leuen
wat ghi eten oft drinckē sult/ noch ooc voor v lie- Māmō
haem/ wat ghi aen doen sult. En is dat leuen nyet dat is dē
meer dan die spise/ ende dat lichaem meer dan dye god der
cleederen? Aensiet die vogelen onder den hemele/ rijcheyt.
want si niet en saeyen noch en maeyē/ noch in dye
schueren niet en vergaderē/ ende uwe hemelsche D
vader die voetse nochtās/ en gaet ghi dese niet ver Luc.xij.
de te bouen
Eñ wie isser onder v die sorchfuldelic dinckēde
tot zijnder lengde een elle toe doē mach/ waer om
sorcht ghi dā voor v clederē/ aensiet die leliē des ac
kers/ hoe dat si wassen/ si en arbeydē niet/ noch si
eñ spinnē niet/ nochtās segge ic v/ dat Salomō in
al zijn geheel glorie niet so gecleet en is geweest/ ge
lijc een vā desen. Eñ ist sake dat God also cleet een ij.Cor.ix
hoy des ackers dat hudē is/ eñ morgē indē ouē ge
worpē wort/ en soude hi v dā nz vele meer doen?
o ghi van cleenen geloue
Daerom en suldi niet sorgē/ seggēde/ Wat sul
len wi etē oft wat sullē wi drinckē/ oft waer me-
de sullē wi gecleet wordē/ Wāt die heidenē suekē
oft besorgē alle dese/ wāt uwe hemelsce vad weet
dz ghi dese alle vā node hebt. Soect alder eerst dat
rijcke Gods/ eñ zijn rechtuaerdicheit. Eñ alle dese
sullen v toe geworpen worden ✱
Daeromme so en zijt niet sorchfuldich voor dē
dach vā morgen. Want den dach van morgen sal
voor hem seluen sorgē. Het is genoech dat elcken
dach sinen eygen last heeft

¶ Dat wi niet ordelē en sullē die gebrekē vā allē
mēscē. Dat wi geen roosen voor verckē stroyen
en sullē/ Dz wi biddē/ soeckē/ eñ cloppē sullē Vā
den boomē te kēnē/ die goede vruchtē dragē En
de van den huyse dat opten steen oft sant ghetim-
mert is Dat.vij/ Capittel ✠

En oordelt niet/ op dat ghi niet geoor E
delt en wort/ wāt met alsulckē ordel Luc.vi.f
als ghi oordeelt/ sult ghi geoordeelt Ro.ij.a.
worden/ eñ met wat maten dat ghy Marci.
meet/ so sult ghi ghemeten worden. iiij.c
Wat siet ghi eē spliter in ws broeders oge/ eñ den
balc/ die in v oge is/ die en wort ghi niet ghewaer/
ofte hoe dorsdi seggē tot uwē broeder: Hout/ laet
mi wt dijn oge werpē dē splinter/ eñ siet/ in dijn oo-
ge is eenē balc/ Ghi ypocrijt treet eerst den balck
wt v ooge eñ daer na besiet/ hoe ghi die spliter wt
ws broeders oge trecken muecht Luc.xi.b
Ghi en sult dat heilichdō den hondē nz geuen/ Jaco.i.a
noch uwe peerlē voor die verckē nz worpē/ op dz B
si die selue met harē voetē niet en vertredē/ eñ haer
niet tot uwaerts en keerē eñ v verschoren
Bidt/ eñ v sal ghegeuē wordē/ soect/ eñ ghi sult
vinden/ clopt aen/ eñ v sal op gedaē wordē. Want
wie daer bidt/ die ontfanct/ eñ wie soect/ die vint/
ende wie clopt/ diē wort opghedaen. Wie isser on

der v menschen/welcken sijn sone bidt om broot/
die hē eenen steē biedē sal/Oft die hem bidt om ee
nen visch/eñ hem eē serpent bieden sal/ Ist dā dat
ghi/die doch arch zijt/uwē kinderē goede gauen
condt geuē/hoe vele meer sal dan uwe vader/ die
in die hemelē is goede gauen gheuen/den ghenen
die hem biddē/Hieromme al dat ghi wilt/dat v de
menschē doen sullē/dat doet haer oock/ dat is dye
wet eñ die propheten
Gaet door die enge poorte /wāt die poorte is
Lu.vi.c wijt/eñ die wech is breet die daer af leyt totter v=
doemenisse/eñ veele zijnder/die door dese poorte
gaen. Ende die poorte is enghe/ende den wech is
smal die totten leuen leyt/ende luttel zijnder diese
vinden
✠ Wacht v voor den valschen propheten/dye
tot v comen in schaeps cleederen/wāt inwēdich sijn
si gripēde wolue/aen haer vruchten sult ghise ken
nen. Machmē oec wijndruyuē vergaderē vandē
A doornē/oft vigē vādē distelē/Also eē yegelijc goe
de boom brēct goede vruchtē/mer een quade boō
brēct quade vruchtē/Eenē goedē boom en cā geē
quade vruchtē brengē/eñ een quade boom/en cā
gheē goede vruchten brenghē. Alle bomē die geē
goede vruchtē en brengt/sal afgehouwen/ eñ int
Lu.vi.g vier geworpen werden/Daerom soo sult ghi dese
kennen aen hare vruchtē. Niet alle die tot mi seg=
gen/HERE/HERE/en sullē int rijc der heme=
len comē. Mer die ghene die doē den wille mijns
vaders/die in die hemelen is. *
D In dien dage sullen veel menschē tot mi seggē
HERE/HERE/en hebbē wi niet in uwē naē ge
propheteert/eñ in uwē naē die duuelē wtgewor
pen/eñ en hebbē wi niet door uwē naē veel crach
ten eñ duechdē volbracht/Eñ dan sal ic haer liedē
beliden/want ic v noch noyt gekēt en hebbe/gaet
vā mi die alle daer boosheit doet
Daerom een yeghelick die dese mine woordē
hoort eñ doetse/ sal gelekē werdē enē wijsen man
die zijn huys op eenē steen timmert/eñ daer is ee=
nen reghē neder gedaelt/eñ daer zijn stroomē ge
comē/eñ windē gewaeyt/eñ si stietē tegē dat huis
eñ zijn huys en is niet geuallē/ wāt het was op ee
Lu.xiij.c nē steē gefundeert Eñ wie dese mijn woorden ho
ret/eñ niet en doet/is eenē sottē man gelijc/die zijn
huys op sant getimmert heeft op welck huys dat
den regē geuallē is/eñ die stroomen daer aen ge=
comē zijn/eñ die windē hebbē gewaeyt/eñ stietē te
gen dat huys/eñ het is ter neder geworpē /eñ den
val hier af is groot geweest
Eñ het is gesciet/doē Jesus dese leeringhe vol
eynt hadde/dat die scharē des volcx haer zeer ver
wonderden ouer sine leringe/Want hi leerde als
macht eñ autoriteyt daer toe hebbēde/eñ niet ge=
lijc die scriftgeleerde

Marc i c Hoe die malaetsche menschen ghesuyuert wert Ende
hoe dat gichtich kint van Centurio genesen wert Hoe sin
Lu.iiij c te Peeters huysvrouwen moeder van die cortse ghenesen
M wert/Hoe die discipulen Christum wecten int sciptegen
den den tempeest/Hoe Jes is int lāt Gerasenorum die duy
mar.i.d uelen verdreef
Lu.v.b. Dat/viij/Capittel ✠

Nde nae dat Jesus vādē berghe neō
gedaelt was/so volchdē hē vele scha
rē/eñ siet/eē malaetsch mensce quā
bi hem eñ aenbadt hē/eñ sprac. HERE/wildi/soe
muechdi mi suyueren/eñ Jesus stac zijn hant wt/
ende taste hem aen /eñ sprack. Ick wil di suyuerē
weest suiuer. Ende ter stont so was zijn malaetsch
heyt gereynicht/ende Jesus sprack tot hem. Siet
dat ghi dit niemant en segt/maer gaet/ende ver=
thoont v seluen den priestere/ende offert dine gif=
te/die Moses tot een getuygenisse ghebodē heeft
ouer haer Lu:
Eñ doē Jesus gecomē was inder stadt Capar
naum /so is tot hem gecomē eē hooftman/hē bid
dēde eñ seggēde. HERE/mijn knecht leydt thuis
gichtich/eñ wert seer gequelt/ eñ Jesus heeft tot
hē geseyt. Ic wil comen eñ hem gesont makē / eñ B
die hooftman antwoorde eñ seyde/HERE ick en
ben niet waerdich dat ghi onder mijn dack comē
soudt/mer spreect alleē eē woort/eñ mijn knecht
sal genesen wordē. Wāt ick ben een mensche dye
eens anders macht onderworpē is/eñ heb onder
mi knechtē/eñ ic segge tot desen gaet/so gaet hy/
eñ tot den anderē/coēt/so coēt hi/eñ minē knech=
te/doet dz/so doet hijt/Eñ na dz Jesus dese woor
den verhoort hadde/so heeft hi hem verwondert
Eñ sprac tot den ghenen die hē na volchdē. Voor
waer ic segge v /Ic en heb also grooten ghelooue
in Israel niet geuondē. Mer ick segge v/ vele sul=
lender comen wt oosten eñ westen/ eñ sitten met
Abraham eñ Isaac eñ Jacob/int rijc der hemelen
maer die kinderē des rijcx sullen in die wterste duy
sternissen geworpen wordē/ daer weeninghe eñ
crijselinge der tandē wesen sal. Eñ Jesus heeft ge
sproken totten hooftman Gaet henen/eñ ghelijc
ghi gelooft /also gesciede v. Eñ in die selue vre is
zijn knecht gezont worden. *
✠ Eñ Jesus quā in Petrus huys/ eñ sach dye
moeder vā Petrus huysurouwe int bedde liggen
eñ had de cortse/eñ hy greep haer hāt/eñ de cortse
verlietse/eñ si stont op eñ diende hen lieden
Tsauonts brochtē si tot Jesum vele besetē men
schē/eñ hi dreef die geestē wt met dē woorde. Eñ Esa
alle die cranckē maecte hi gezont/op dat veruult sou
de wordē/dat door dē propheet Esayas gesprokē
was. Hi heeft onse cranchedē op hem genomē/eñ
onse siecten heeft hi gedragen
Eñ Jesus siēde veel scharen volcx ronts ō hem
so heeft hi sinē discipulē gebodē/dat si ouer soudē
varē/aen dā der side vāder zee/Eñ eē scriftgeleer
de quam tot hem eñ sprac. Meester / ic wil v vol
gē/waer dat ghi gaet. Eñ Jesus sprac tot hē/die
vossen hebbē holē/eñ die vogelen des hemels heb
ben nestē/maer die sone des mēscen en heeft niet A
daer hi zijn hooft op mach neder legghen. Eñ een
ander vā sinen discipulen sprac tot hem/ HERE
oorlooft mi eerst dat ic gae /eñ begraue minen va
der. Maer Jesus sprac tot hem volcht mi nae/eñ
laet die dooden haer dooden begrauen.
✠ Eñ Jesus int schip gaende/zijn hem zijn dis
cipulen geuolcht/eñ siet/inder zee is een grote be
roerte op gestaē. Also dat dat scipkē bedect wert
vandē baren/eñ Jesus sliep/eñ zijn discipulen zijn
tot hē gegaē/eñ hebbē hē gewect seggēde HERE mat
helpt ons wi vergaē/eñ Jesus sprac. Waer om sidi Lu.vii
veruaert/ghi cleyn vā geloue. Eñ Jesus opstaēde D
geboot dē windē eñ der zee/eñ twert heel stille/Eñ Mar
die mēscē verwonderdē haer seggēde/wat mā is

opt/ dat hem dye winden/ende zee ghehoorsaem
zijn. *

Eñ doen Jesus gecomen was aen dander side
viij.d des meyrs/int lantschap der Gersenẽ/so quamen
hẽ te gemoete twee besetẽ menscẽ/comẽde wt der
doodẽ grauen/eñ si waren so seer ouerdanich ende
wreet/datter niemant voor bi dien wech liden en
mocht. Eñ siet/dese hebben geroepen seggẽde. O
Jesu ghi sone Gods/wat hebbẽ wi met v te doẽ/
sijt ghi hier ghecomẽ om õs te quellẽ/eer dz tijt is
Eñ verde van daer/was eẽ cudde van vele vercke
nen weydendẽ/ eñ die duuelẽ baden hem segghen
de/ist sake dat ghi ons hier wt wilt worpẽ oft dri-
uen/so laet ons in die verckẽ varen/eñ hi heeft tot
haer ghesproken/gaet daer inne. Eñ die duuelen
wten menscen gaende zijn in die cudde der vercken
gegaen/eñ siet/die heele cudde der verkenen liepẽ
met eenẽ storm ter stont drustelick in die zee/eñ si
verdroncke in twater/eñ die herderẽ vlodẽ/eñ liepẽ
inõ stat eñ seidẽ dit al eñ bootscaptẽ hoe dz metten
besetenẽ vergaẽ was/Eñ siet die geheele stat ginc
wt Jesum te ghemoete/eñ doen si hem saghen va-
den si hem/dat hi wt haren lande woude gaen

Hoe dye ghichtighe mensche sijn bedde droech/Hoe sin
te Matheus gheroepen wert Hoe die Pharizeen murmu-
reerden/Hoe die discipilen Johannis vraechden/waerom
me dye discipilen Jesu niet en vasten/Hoe Jesus een vrou
we vanden loop des bloets verloste doen hy ghinc verwec
ken dye dochter des princen dye ghestoruen was Hoe twe
blinden siende worden/Ende hoe eenen dooven ende stom
men duyuel wt eenen mensche verdreuen wert

Dat ix Capittel ✠

A Doen ginc Jesus in een sceepken/eñ
voer weder ouer dat water eñ quam
in zij stadt/Eñ siet si brachtẽ voor hẽ
eenẽ gichtigẽ menscẽ te bedde liggen
de/ eñ na dat Jesus gesiẽ hadde haer
geloue/so sprac hi totten gichtighen mensce/ mijn
sone sijt getroost/ v sondẽ sijn v vergheuen/eñ siet
sommigen vandẽ Scribẽ sprakẽ in haer seluẽ. De
se blasphemeert/ eñ doẽ Jesus haer gedachtẽ sach
so heeft hi geseit/ waer omme denct ghy quaet/in
v herten: Welck is lichter te segghen/ uwe sonden
worden v vergeuẽ/oft te seggẽ/staet op ende wan
delt. Maer op dz ghi wetẽ moecht/dat des mẽscẽ
sone macht heeft/die sondẽ te vergeuen opter aer
den/so sprac hi tottẽ gichtigẽ/staet op/ende neemt
wech v bedde/en gaet in v huys/ eñ hi stont op eñ
ghinc in zijn huys/ ende dat volc die dit saghen ver
wonderden hẽ/eñ loofdẽ God die alsulckẽ macht
den menschen gegeuen heeft. *

✠ Ende doen Jesus van daer ginc sach hi eenẽ
mr.ij.b menschẽ sittẽ int Tolhuis/ die Matheus ghenoẽt
lu.v.f. was/ende sprac tot hẽ/volcht mi na/ende hi stont
op/ende is Jesum geuolcht. Ende het is ghesciet
dat Jhesus in Matheus huys sadt/ende siet veele
tollenaers ende sondarẽ/die daer gecomen waren
aten te samen met Jesu/ende met sijn discipulen/
B Ende doẽ die Pharizeẽ dit saghen/so sprakẽ si tot
zijn discipulẽ. Waer om eet v meester mettẽ tolle
naeren eñ sondarẽ? Jesus dit hoorende heeft haer
toe gesprokẽ/Die gesont zijn/ eñ behoeuen gheen
medecijn meester/maer die ghene die cranck zijn/
maer ghaet henen ende leert wat dat is/ Ic heb eẽ
goet behaghen in ontfermhertichede/eñ niet in of

ferhande/Ende ic en ben niet gecomen om te roe-
pen die rechtueerdige menschen/maer om die son
daren te roepen tot penetentie. *

✠ Doen quamẽ tot hem die discipulen/ Johã
nis segghende. Waerom vasten wi ende die Pha
riseen so vele/eñ uwe discipulẽ en vasten niet/Eñ
Jesus sprac tot haer. Hoe cõnen des brudegoms
kinder rouwe gedragen/ also lange als die brude-
gom bi haer is/Den tijt sal comen dz den brudegõ osee.vic
vã haer genomen sal worden/eñ dã sullen si vasten mar/ij.c
Niemãt en lapt een out cleet met nieuwen laken/
wãt hi treckt den lap doch wederom vã dat cleet/eñ
die schore wort arger. Men vatet den most ooc nz C
in oude flesscen/ wãt die flesscen souden scoren/eñ Luc.v.k
dã soude den wijn wtghestort worden Maer men
doet nieuwen wijn in nieuwe flesschen/eñ soe wor
den si beide behouden *

✠ Eñ doen Jesus dese woorden tot haer sprac
Siet een vãden oversten/quam tot Jesum/eñ viel lu.viij.f
voor hem neder eñ sprac HEERE/mijn dochter is nv mar.v.c
gestoruen/maer coemt/eñ legt v hãt op haer/eñ si
sal leuen. Eñ Jesus stont op/eñ volchde hem nae.
Eñ siet/eẽ vrouwe die dẽ loop des bloets twaelf
iaren gehadt hadde/quã vã achter tot hẽ/eñ heeft
den zoom van sinen cleederen geraect/eñ si sprac in
haer seluen/mocht ic alleene zijn cleet raecken/soe
sal ic gesont zijn. Doen keerde hem Jesus omme/
eñ sach haer/eñ sprac/betrout mijn dochter/v ghe
loue heeft v geholpen/ ende dese vrouwe wert op
die selue vre gesont. Eñ als Jesus ghecomen was
int huys des princen/ eñ gesien hadde die pipers/
eñ die schare ouer hoop lopẽde/ so heeft hi tot hair
lieden geseit/gaet vã hier/dz maechdeken en is nz
doot mer si slaept. Eñ si bespottẽ Jesum/eñ na dz
die schare wt gedreuen was soe ginc Jesus binnen
vider dochter/eñ hi nam haer metter hãt ende hy
sprac/maechdekẽ staet op/eñ dz maechdeken is op
gestaen. Ende dat gheruchte is ghegaen ouer dat
geheel lant *

✠ Eñ Jesus vã dair gaẽde zij hẽ geuolcht twe
blinde mãnen roepende eñ seggẽde/O du sone Da
uid ontfermt onser/eñ doẽ Jes⁹ int huis gecomen
was/so quamẽ bi hẽ dese blidẽ/Eñ Jes⁹ sprac tot
hair/geloofe ghi dat ic v dz doẽ mach: Si seiden tot D
hẽ/HEERE ia wi/Doen raecte hi haer ogen seggẽ
de/v gesciẽ na uwen geloue/eñ haer ogen sijn ge-
opent/ Eñ Jesus vbootẽ hẽ/seggẽde/siet toe dats
niemãt en weet of en verneme/mer si gingen wt/
eñ hebbẽ zijn fame verbreyt in dat geheele lant.
Dese wech gegaẽ zijnde/Siet/so brachten si tot
hem enen stommẽ mensce/die vãden duuel besetẽ
was/Eñ na dat Jesus den duuel wt ghewòrpen
hadde/so sprac die stõme/ Eñ die scaren des volcx
hebben hẽ verwondert segghende/noeyt en is des
gelijc gesien int lant van Israel *

Maer die Pharizeen sprakẽ/ door den princ
der duuelen/so worpt hi die duuelen wt

Eñ Jesus ginc om in allen steden/ in castelen/
ende dorpen/leerende in haer scholen/ende prekẽ
de dat Euangelium des rijcx/ eñ ghenas int volc
alle cranckheyt ende ongesontheit. Ende als Jhe lu.x.a
sus die scaren sach/ontfermede hi haer/wãt si ver-
moeyt eñ verstroeyt waren gelijc scapẽ/die geenẽ
herdere en hebben/ende doen sprack Jesus tot si

nen discipulen/Den oechst is groot/mer die arbei
ders zijn luttel/Hier om so bidt dē here des oechsts
dat hi in sinē oechst arbeyders seynden wille

Hoe Jhesus sijn twaelf Apostelen voer hem wt sandt met alle goede leringe/eñ macht ouer die crancheden/Eñ de hi spreect dat hi op aerterijck niet ghecomen en is om vrede te seynden/maer om tsweert te seynden

Dat/x/Capittel *

A Ende hi riep zijn twaelf Apostelen by
hē/eñ heeft haer macht gegeuē ouer
mar iij b die onsuuer geestē/dat si die wtdriuē
ende.vi a soudē/eñ dat si alderhādē cranchept
Luc/vi c eñ ongesonthept ghenesen souden/
Eñ der twaelf Apostelē namē/zijn dese die eerste
Simō Petrus ghenaēt/eñ Andreas sijn broeder/
Luc.vi c Jacobus/die sone vā Zebedeus/eñ Joannes zijn
broeder/Philippus eñ Bartholome⁹/Thomas/
eñ Matheus den tollenaer/Jacobus die sone Al-
phei/Lebbeus die toe genaēt was Thade⁹/Simō
van Cana/ende Judas Ischarioth die hem ver-
riet *

Dese twaelf sant Jesus wt/ende gheboot hem
eñ sprack/Eñ gaet niet in den weghen der heyde-
B nen/noch in die stedē der Samaritanen en coemt
Luc.ix b niet maer gaet veuen totte verloren schapen van
den huyse van Israel. Gaet preect/eñ segt/dat he-
melrijck is nakende/ende bi gecomen/geneest die
crancken eñ ongesonde menschen/suuert die ma-
laetsche/verweect die doode/drijft wt die duuelen
om niet hebdijt ōtfangē/eñ geeft oec om niet. Eñ
en hebt gout noch siluer noch ghelt in uwe gorde-
len/noch geē tassce opten wech/noch twee rockē/
noch schoenen/noch geenē stoc. Want een werck-
man zijnder spisen waerdich is

Maer als ghi in een stadt oft casteel coēt/daer
ondersuect/oft yemāt daer in is die des waerdich
is/bi den seluē blijft/tot dat ghi van daer gaet

Eñ als ghi in eē huys coemt/so groet dat huys
seggēde/vredē si den huyse/Ende is dat huys des
waerdich/so sal uwē vrede op haer comen/Eñ ist
des nz waerdich/so sal uwē vrede tot v wed kerē.

Eñ ist eer yemant die v niet en ontfanghet/noch
uwe reden niet en hoort/soo gaet wt dien huyse/
oft stadt/eñ schuddet stof van uwen voetē. Voor
D waer ic segge v/dat verdraechdeliker vergaen sal
Luc.x b den lande van Sodoma eñ Gomorra/inden dach
mar xiij des oordeels dan dier stat.

b Siet/ic seynde v/gelijc scapen int middel d' wol
uen/Daer om weest voorsichtich gelijc serpētē eñ
sonder valscheit gelijc die duuē. Wacht v vā sulchē
menscen/want si sullē v leuerē in haer raethuysen
Eñ in haer scolē sullen si v geesselē/eñ voor princē
eñ conungē sult ghi geleyt wordē om minen wille/
haer lieden eñ den heidenē tot een getuygenisse.

Eñ als si v sullē leuerē soo en sorcht niet/hoe
of wat ghi spreken sult/want het sal v in die ure
ghegeuen wordē wat ghi spreken sult/wandt ghi
en zijt niet die dair spreect/Maer die gheest ws va
ders is die ghene die in v spreect

Die een broeder sal den anderen leueren totter
doot/eñ die vader den sone/eñ die kinderen sullen
opstaen tegen haer ouders/eñ sullense helpē doo-
den/eñ om minen naem/soo sult ghi van alle men
schen ghehaet wordē. Mer die volstādich blijft tot
ten eynde/die sal salich worden/

Maer als si v veruolgen in een stadt/so vliet in
een ander. Voorwaer ick segghe v/ghi en sult niet
alle die steden vā Israel doorwādelt hebbē tot dat
des mēschen sone comē sal/Die discipel en is bouē
sinen meester niet/noch een knecht bouē sinen he-
re/mer het is den discipel ghenoech/dat hi is ghe-
lijc sinen meester/eñ den knecht dat hi is gelijc sinē
here/ist sake/dat si den vader des huysghesins Bel
zebub genaemt hebben/hoe vele te meer sullen si
dan zijn huysghesin also noemen? Hier om en wilt
haer lieden niet vreesen

Want daer en is niet verborghen/dat niet ghe
openbaert en sal worden/eñ niet heymelick/d'wele
niet geweten en sal wordē/ende wat ic tot v spreke D
in duysterheden/dz segt int lichte/Eñ dat ghi in die mar b
ore hoort/dat predict op die daecken. Eñ vreest nz lu ix,
die ghene die dat lichaem dooden/wandt si die siele lu.xij
niet mogen dooden/maer vreest veel meer den ge
nen/die siele ende lijf inder hellen verdoemē mach
Eñ cooptmen niet twee cleyne musschen om eenen
cleynē penninc? eñ geē van desen en sal opter aerdē
vallen/sonder uwen vader. Maer nv zijn die harē
van uwen hoofde al getelt/hier om en vreest niet/
want ghi beter zijt dan vele musschen

Daeromme wie my belidē sal voor den men-
schen/diē sal ic oock bekennen voor mijnen vader/
die in die hemelen is. Mer wie mi verlogent voor
die menschen/dien sal ic loghenen voor mijnen vad'
die in die hemelen is

Ghi en sult niet meynen/dat ic ghecomen ben
om vrede te seynden/opter aerdē/ic en bē niet ghe
comen om vrede te seynden/mer dat sweert/Wāt
ic ben ghecomen om den mensten te verwecken te
ghen sinen vader/ende die dochter tegen haer moe
der/eñ die huysurouwe des soōs/tegen die moed'/
der huysurouwen/eñ die vianden der mensce/sul-
len zijn/zijn eygen huysgesinne.

Eñ wie sinen vader oft moeder meer bemindt
dan mi die en is mijns niet waerdich/eñ wie zijn so Luc xiv
ne oft dochter meer bemint dan mi/die en is mijs
niet waerdich. Eñ die zijn cruis niet op hē en neēt
eñ volcht mi na/die en is mijns niet waerdich. Eñ
wie zijn leuen vint/die salt verliesen/ende wie zijn
leuen verliest om mijnen wille/die salt vinden

Eñ wie v ontfangt/die ontfangt mi/eñ die mi
ontfangt/die ontfangt den genen die mi gesonden
heeft/eñ wie eenen propheet/ontfangt in den naē
van eenen propheet die sal den loon eēs propheets
ontfanghen/ende wie eenen rechtuaerdigen men
sche ontfangt/in den naem van eenen rechtuaer-
dighen/sal den loon eens rechtuaerdighen ontfan
ghen Ende wye te drincken gheeft/eenen van de
sen alder cleynsten verachten menscen/alleenre-
nen dronc cout waters/indē naem eens discipels
Voorwaer ic segge v ten sal hem niet onghelooent
bliuen

Hoe sint Jan sine discipulen tot Jesum sandt/Ende hoe Jesus totten scaren van Joannes sprack Hoe Jhesus die steden strafte/die gheen penitencie ghedaen en hadden hoe Jesus dat sinen vader belidende was Ende hoe dat den last ende gorreel Christi licht ende ghenoechlick is

Dat.xi.Capittel.

Ende het is ghescheit doen Jhesus vol
eynt hadde sulcken ghebodden tot si- A
nen twaelf discipulen ginc hi vā daer
voorts/om te leeren eñ prediken in
haer steden * Eñ doen Joannes

bijse verhoorde inden kercker die wercke Christi/sant
hi twee van sinen discipulen eñ dede hem seggen/
Sijt ghi die gene die comē soude/ oft verbeyden wy
eenen anderen?eñ Jesus antwoorde haer / Gaet
eñ boodtscapt Johāni wederomme wat ghi siet en
de hoort/Die blindē sien / eñ die croepelē wande-
len/die maelaetse wordē gesuuert / dye doue hoo
ren/die dooden worden verweckt/ende den armen
wort ghepreect dat Euangelie/eñ salich is die dye
in mi niet verargert en wort

Ende doe dye wech ghingen / begost Jesus te
sprekē totten volck van Joanne /Waer om soe si
di wt gegaen inder woestine om te sien /ist om eē
riet dat mettē winde beroert wort / oft waer om
sidi wt ghegaen wildi enen mensce siē die niet sach
ten cleederen ghecleet is Siet/die sachte cleederen
dragen zijn in dye huysen der coningen/oft waer-
toe sidi wtgegaen te sien/wilt ghi enen Propheet
sien? Ja/ic segge v dat hi meer is dan een Prophe
te / Want dese is die ghene daer af ghescreuen is/
Siet/ic seynde minen engel voor v / die uwē wech
bereyden sal voor v

✠ Voorwaer ick segghe v / Onder alle die ghe
B boren zijn van vrouwen / so en is niet opghestaen
[..]la dye meerder is dan Joānes Baptista / Maer dye
[..]ij.a de minste is/int rijc der hemelē/die is meerder dā
hi/Maer van dye daghen Joannis Baptiste/ tot
noch toe / soe lijdt dat rijck der hemelen ghewelt/
ende die ghewelt doen trecken dat tot haer /want
alle Propheten ende die wet/hebben ghepropheteert tot Joannem / ende ist dat ghijt wilt ontfan
[..]vi d ghen/hi is Helias die toecomēde is/die oorē heeft
[..]ij.c om te hooren die hoore

Maer bi wien sal ic dit geslachte gelijckē het is
gelijc dē kinderen/die sittē op die marct/ eñ die ha
rē mede gesellen aenroepē eñ segghē/Wi hebben v
gepepen eñ ghi en wout niet dansen/ Wy hebbē v
geclaecht eñ ghi en wout niet weenē/Joannes is
gecomen/noch etēde noch drinckēde/ Eñ si seggē
hi heeft dē duyuel/Die sone des menscē is gecomen
etende eñ drinckende. Eñ si seggē. Siet dē mēsce/
die een verslind eñ wijnsuypper is / die een ghesellē
der tollenarē/eñ der sondarē is /Eñ dye wijsheyt/
moet haer latē rechtueerdigē vā haren kinderen *

✠ Doē begonst Jesus te verwiten ende te straf
fen die steden/ in die welcke meest zijn wercke ghe
schiet waren/ Ende en hadden hem nochtans niet
C ghebetert/Wee v Chorazin /Wee v Bethsaidan/
[..]c.b want warē in die stedē Tyrus ende Sidon sulcke
werckē ghescheit/die in v ghescheit zijn / si hadden
voor tijden in sacken eñ asschen penitentie gedaen
nochtans segge ic v / dat den steden Tyro eñ Sidō
verdraechlijcker wesen sal / in dē dach des ordeels
dan v Eñ ghi Capharnaum/die totten hemel ver
heuen zijt/sult totter hellen neder ghetrockē wor-
dē/Want haddē inder stadt Sodoma dye wercken
D gesciet die in v gesciet zijn/si stont noch huydē op de
sen dage/Mer ic segge v / dz dē lādē vā Sodomen
vdragelijcker zijn sal indē dach des oordeels dā v.*

✠ In dien tijden seide Jesus voort ende sprack
Jc dancke v vader HEERE des hemels eñ der aer
den/dat ghi dit den wisen ende verstandighen ver
borgen hebt/eñ te kennen ghegheuen hebt den cley
nen ende dē simpelen / Ja vader also heeftet voor
v behagelijc ghewest / Alle dinghen zijn mi ouer
ghegeuen van minen vader/eñ niemāt en kēt den
sone dā die vader / noch den vader en kēt niemant
dan die sone/eñ diēt die sone wil openbaren

Coēt tot mi /alle die arbeydende eñ beladē zijt
eñ ic sal v vertroostē / Neēt mijn ioc op v / eñ leert
van mi/ Want ic sachtmoedich eñ ootmoedich vā
herten ben/ende ghy sult uwen sielē ruste vinden/
want mijn iock is soete eñ minen last is licht *

¶ Hoe die discipulē koren aeyeren atē/Hoe Jesus een ver
drooghde handt ghenas Ende eenen beseten verloste/En-
de eenen blinden ende stomme ghenas / Hoe Jhesus den
Pharizeen dat teeken ghaf van Jonas ende vanden Nine
uiten Ende hoe Christus leerde wye zijn moeder eñ broe
deren zijn

Capittel xij ✠

IN dien tijden ginc Jesus op den Sa ☞
both door een lant daer korē op stōt Mar.ij.d
Eñ zijn discipulē waren hongerich/ Lu.vi.a
eñ begostē die korē aeyerē te plucken
eñ te etē /Doē die Pharizeē dat sagē
sprakē si tot hem /Siet /v discipulen doen dat niet
en betaemt gedaen te wordē opten Saboth /ende
hi heeft tot hem gheseyt. En hebt ghi niet gelesen
wat Dauid dede? doen hi hongherde/eñ die ghene
die bi hē warē? hoe dat hi ghinc int huys Goods/
eñ adtghewijnde broden /welcken hem niet en be- i.re.xxiiij
taemde te etē/noch ooc den genē die bi hem warē
mer alleen den priesterē/ Oft en hebt ghi niet ghe
lesen in dye wet/hoe dat dye priesteren op die sabo
then/den saboth in den tēpel brekē ende nochtans
sonder sonde zijn. Eñ ic segghe v /dz in dese plaetse
is/ die ooc meerder is dan den tēpel /eñ waert dat
ghi wist wat dat is (Jc heb een goet behaghen in
die ontfermherticheyt/eñ niet in die offerāde/soe en Numeri
sout ghi die onschuldige niet verdoemt hebben * xxviij.d.

Die sone des menscen is een HEERE/ooc ouer
den saboth/

Eñ Jesus ghinc voert van daer / eñ quam in haer
scole/Eñ siet/daer was een mā / die een dorre ver
droochde hant hadde/eñ si vraechdē hem /eñ spra
kē. Machmen ooc op die Saboth genesen /op dat
si hē soudē mogē besculdigē / Eñ hi heeft tot haer
geseyt. Wie ister vā v/die een schaep heeft/eñ in ee
nē put optē saboth geuallē ware / en sal hi dz daer
niet wt treckē / hoe vele beter is dan een mensche G
vā een schaep/hierom soe machmen wel op die sa
both goet doen/ Doē seyde hi tot dē mēsce Streckt
wt v hant/ende hi stac zijn hant wt/eñ si weert we
der gesont/ghelijc die ander hant

✠ Doē gingen die/Pharizeē wt eñ hielden raet
tegē hē/hoe dz si hē verdoē soudē. Mer Jesus dye
dit bekende is vā daer gegaē / Eñ hē zijn gheuolcht
vele scarē des volcx / eñ hi heeftse al genezē Eñ hy
heeft haer beuolē / dat si hē niet opēbaer makē en
soudē/om dat volbracht soude wordē/dz door dē
propheet Esaias gesprokē was seggēde/Siet/de
se is mijn sone diē ic wtuercorē hebbe / eñ minen be
mindē /in den welckē mijn siele eēn goet behagen Esa.xlij
heeft/ Jc sal minē geest settē op hem. Eñ hi sal den
heydenen dat oordel bootschappē . Hi en sal niet kij
uen/ noch roepē /eñ niemāt en sal in die stratē zijn
stemme hooren. Dat ghequetste riet en sal hi niet
breken/ ende dat roeckēde vlasch en sal hi niet wt Mat.iij.b
lesschē / voor dat hi dat oordel wtworpē sal totter
victorien /eñ die heydenē sullē in sinē naē hopen.*

Doen is voor hē gebracht een stom ende blint
mensche die vandē duuel beseté was/eñ hij heeft
C hem genesen. Also dz die blinde/eñ stomme beide
sprac ende sach/Ende alle dat volc verwonderde
hem ende seyden/En is dit niet die soone Dauid/
Maer die Pharizeen dit hoorēde/seydē si/ Dese en
drijft die duuelen niet wt dā metter hulpe vā Bel
zebub/den prince der duuelen.
Maer Jesus bekennēde haer gedachtē/sprack
tot haer/Alle rijc dat tegen hem seluen gedeelt is
dat wort woest/ende alle stat oft huys dat teghen
hem seluen gedeelt is/en mach niet bliuen staē. Ist
dan dat een Sathan den anderē wt drijft soe is die
een duuel tegē den anderen gedeelt/hoe mach dā
zijn rijck bliuen staen? Ende is dat ick door Belse
bub die duuelen wtdriue/door wiē driuē se v kin=
deren dā wt? Daerom sullē si v richters zijn/Mer
ist dat ic die duuelē door den geest Gods wt wor=
pe/so is immer dat rijc Gods ouer v gecomē.
Oft hoe soude yemāt mogen gaen int huis vā
eenē machtigē eñ hem zijn huisraet nemē/tē wa=
re dat hi te vorē dē machtigē ghebondē hadde. Eñ
dan zijn huys berouē ✠ Die niet mi niet en is
die is teghen mi/ende die met my niet en vergadet
mat iij b die verstroyt/ Hier om segge ic v/Alle sonde eñ la=
lu.xij.d steringe/sal den mensce vergeuen worden/ maer
blasphemie tegē dē geest/en sal niet vergeuē wor
den/eñ dye eē woort seyt tegē dē sone des mēscē/
dat sal hē vergeuen wordē/mer die tegē den heili
gen geest seyt/dat en sal hē niet vergheuē worden
noch in deser werelt/noch in die toecomende
Oft settet eenē goedē boō/soe wert dye vruch
te goet/oft settet eenē quaden boom/so wert dye
vruchte quaet/want wter vruchten/so wort den
boom bekēt/Ghi geslachte der slāgē/hoe moech=
di goet spreken als ghi quaet zijt? Wandt waer af
dat herte vol is/daer af spreect dē mont/Eē goet
mensce brēgt goet voort/wt sinen goedē schatte
Ende een quaet mensce/brengt quaet voort wt si
nen quaden scatte. Maer ic segghe v dat die men
schen sullen rekeninge geuen in den dach des oor=
deels/van eenen yegeliken onnutten woorde dat
si gesproken hebbē/Wt uwe woordē sult ghi ghe
rechtuaerdicht wordē/ende wt uwe woordē sult
Mar ghi verdoemt worden. *
viij.b. ✠ Doen antwoorden sommige vandē Scriuē
lu.xi.d ende Pharizeē/seggēde/Meester wi woudē ger=
Ion.ij g ne een teekē van v sien/Ende hy antwoorde ende
seyde/Dese valsche ende ouerspelige geslachte be
Ion v b geert een teekē/ende haer en sal gheen teekē ghe
iij.re.x b gheuen wordē/dan dat teekē van Jonas den pro
i.par.xa phete/want gelijc Jonas ghe weest is/drie daghē
ende drie nachten inden buyc des walusch/Alsoe
sal die sone des menschen drie dagē eñ drie nachtē
zijn int middē der aerden/Die luyden van Niniue/
sullen int oordeel opstaen met desen geslachte/eñ
sullē dat verdoemen/want si deden penitentie na
die predicatie van Jonas/Ende siet/hier is meer
dan Jonas/die Coninginne van oostlande sal op
staen inden ionxsten daghe met desen gheslachte/
ende sal dat verdoemen/wātse quam vanden eyn=
de der aerden om te hooren die wijsheyt Salomo
nis/Eñ siet hier is meer dan Salomon.
Als die onsuuer geest gegaen is wt eenen mē
sce/soe wandelt hy door dorre plaetsen/soekende
rust/eñ hi en vindt gheen/ende dan spreect hi/Ick
sal weder keeren in mijn huys daer ic wt ghegaen
ben/ende daer comende/so vint hi dat ledich/met
bessemen ghekeert ende verciert zijnde/Ende dā
gaet hi ende neemt tot hem seuen ander gheesten/
die arger zijn dan hi/Ende dese inden mensce gaen
de/wonen daer inne/eñ het laetste van desen men=
sche wort arger dan dat eerste/Also sal oock desen
alder archsten/generatie ghescheden
Eñ Jesus noch sprekende totten scarē/Siet so
stonden sine moeder/eñ sine broederē daer buiten
begeerēde hē te sprekē/eñ een sprac tot hē/Siet v mat
moeder/eñ v broeders staen buytē begherēde v te lu b
spreken/Eñ Jesus antwoorde dē ghenē dye hem
die bootscap ghedaen hadde. Wie is mijn moeder
eñ wie zijn mijn broederē? Eñ wtstekende zijn hāt
tot zijn discipulē/so heeft hi ghesprokē/Siet/dit is
mijn moeder/ende mijn broederen. Want so wie
den wille mijns vaders doet die indē hemel is/die
selue is mijn broeder/suster ende moeder *

Hoe Jesus in een scheepken den scharen sine parabolen exponeerde/Vanden sade Vanden oncruyde Vanden mostertsade/Vanden deeseme/Vanden schatte die inden acker verborghen was. Vanden peerlen. Ende dat elck propheet in zijn lant sonder eeren is ✠

Dat.xiij.Capittel

In dien seluen dage ginc Jesus wten
huyse eñ sadt bider zee/Eñ bi hē zijn A
vele scarē des volcx vergadert/Also mat
dz hi in een scip ginc eñ sadt/Eñ alle lu.v.
die scarē stonden aendē oeuer der zee
Eñ Jesus heeft tot haer lieden door ghelijckenis
gesproken seggende/Siet het is een wtghegaen/
die ginc om te zaeyē zijn saet/eñ doē hi saeyde/soo
vielen somige zadē bidē wech/eñ die voghelen zijn
gecomen/eñ hebbē dat op geten/Eñ die ander zijn
in steenachtige aerde gheuallen/daer het niet vele
eerden en hadde/eñ terstont zijn si wt ghesproten/
wantse geen diepheit der eerden en haddē/Eñ na
dat die zonne op gegaen was/so zijnse verbrant/ B
eñ wantse geen stercke wortelen en hadden so zijn
se verdoruet/Eñ die ander vielen onder die door=
nen/eñ die doornē zijn op ghewassen/eñ hebbense
verdruct/Ende die ander zijn gheuallen in goede
eerde/ende hebbē vrucht gegeuen/die sommighe mat
hondertfuldelic/die sommige sestichfuldelijck/eñ lu viij
die ander dertichfuldelijck/Wie ooren heeft om te
hooren die hoore
Ende zijn discipulē gingen tot hem ende spra=
ken/Waer om spreect ghi tot haer in ghelijckenis
sen? Jesus antwoorde eñ sprac. V is ghegeuen te
verstaen die verborgentheiden des rijcs der heme
len/Mer desen en ist niet ghegheuen/Want wie
daer heeft/dien sal gegeuē wordē/op dat hij ouer
vloedelijcken hebbe/Mer dye niet en heeft/vā hē esa.vi.
sal oec ghenomen worden dat hi heeft. ioā.xij
Daer om spreke ic tot hē door die gelijckenisse Acto
Want met siende ogē en sien si niet/eñ met hoo= xxviij.
renden ooren en hooren si niet/Wāt si en verstaens
niet/eñ die prophetie Esaye wort in haer vervult/
die daer seyt/Mettē ghehoore sult ghy hooren/eñ
ghi en sult niet verstaē/eñ met siēden ooghen sult
ghi sien/ende en sult niet sien/want dat herte van
desen volc is verhert/ende haer ooren zijn die ghe
worden om te hooren/ende haer ooghen zijn sla=

perich ghewordẽ/op dat si alſo niet eens metten
oogen en ſien/eñ metten ooren hooren / ende met
haer herte verſtaen ende hem bekeerdẽ/op dat ick
ſe ghesont make ✱
✠ Maer salich zijn uwe ooghen/datſe ſiẽ / eñ uwe
ooren datſe hooren/Voorwaer ic segge u/vele pro
r. d phetẽ eñ rechtueerdige hebben begeert te ſiẽ /dz
ghi ſiet/eñ en hebbẽs niet ghesien/ende te hooren
dat ghi hoort/eñ en hebbẽs nz gehoort /Hier om
so hoort nu dese ghelijckenisse van den ghenen die
daer saeyt / Als yemant dat woort vanden rijcke
rci. Gods hoort eñ niet en verſtaet /so coẽt die quade
ende neemt wech dat ghene dat int herte van dien
/ mensce gesaeyt is. Eñ dit is dat daer aen dẽ wech
b. gesaeyt is. Mer dat saet / dat op ſteẽachtige plaet
ſen geuallen is/is die gene / dye dat woort hoort/
ende datter ſtont met blijſchap ontfanct/mer ten
heeft in hẽ seluen gheen wortel/maer het is alleen
tijtlijck/als eenighe tribulatie oft veruolghinghe
opſtaet om des woorts wille /soe verargert hi ter
ſtont/Ende dat onder die doornẽ gesaeyt is/dat is
Als yemãt dat woort hoort /mer die sorghe deser
werelt/eñ tbedroch der rijcdommen verdruct dat
woort/ende wort onvruchtbaer. Maer dz in goe=
de aerde gesaeyt is / dat is die gene die dat woort
hoort ende dat verſtaet / eñ dã ooc vrucht bringt/
sommige hondfout/ maer dat sommighe tseſtich=
fout/eñ sommige dertichfout vrucht ✱
D Eñ Jesus heeft haer noch een ander ghelijcke
nisse voorghelept eñ sprack. ✠ Dat rijck der he=
melen is ghelijcken eenen mensche/die op ſinen ac
ker gesaeyt heeft/goet saet. Mer doẽ die liedẽ ſlie
pen so is gecomen zijn viãt / eñ heeft onder die ter
we oncruyt gesaeyt/ende is wech ghegaen. Doen
dat cruyt gewaſſen was/ende vrucht brachte/soe
openbaerde hem ooc dat oncruydt /Doe quamen
die knechten totten vader des huysgesins eñ spra=
ken /here en hebt ghi nyet ghoet saet in uwen ac=
ker ghesaeyt/waer af heeft den acker dã oncruyt?
eñ hi sprack/dat heeft een viant ghedaen. Doe sey
dẽ die knechten /Wildi dan/dat wy gaen ende dat
oncruyt vergaderẽ/hi sprac/Neen op dz ghy dye
terwe niet mede wt en pluct/ als ghi dat oncruyt
verghadert/laetſe beyde te samen waſſen/ totten
oogſt/eñ in den tijt des oogſt soe sal ic dẽ maeyers
rci. seggen/Vergadert eerſt dat oncruyt eñ bint dat
in bondelkens/om dat te verbernẽ/maer dye ter=
we vergadert in mijn schuere ✱
Een ander gelijckenisse seyde hy hem voor/eñ
sprac. ✠ Dat rijc der hemelen is ghelijc den mo
ſtaert saede/dat een mensche nã/ eñ ghesaeyt heeft
in ſinen acker/dwelc dat minſte is onder alle saden
mer alſt op waſt/soe iſt dz grootſte onder die cruy=
den/ende wert een boom/alſo dat die voghelen des
E hemels comen ende wonen onder zijn tacken
xiij Een ander ghelijckenisse heeft hi ooc haer ge=
den geseyt. Dat rijc der hemelen is gelijc den dee=
seme dwelc een vrouwe nam ende mengde dat in
drie maten meels/soe langhe/tot dat al door ende
door versuerde
Alle dese heeft Jesus totten scarẽ des volcx in
arci. gelijckenissen gesprokẽ/ende sonder ghelijckenisse
en heeft hi niet tot hem gesprokẽ/ op dz volbracht
soude worden dat door den propheet ghesproken
is/die daer spreect. Ick wil minen mont opdoẽ in
gelijckenissen ende wil wtspreken die verborgent
heit vanden beginne der werelt ✱
✠ Ende doe liet Jesus die scharen van hem eñ Psalmo
quam thuys/ende zijn discipulen quamen tot hem lxxvij
eñ sprakẽ/Segt ons die gelijckenisse vãdẽ oncruy
de op den acker / Eñ Jesus antwoorde eñ sprack
tot hem/die daer saeyt goet saeyt/is des menschen
sone/dẽ acker is die werelt/ende dat goet saet zijn
die kinderẽ des rijcx/ dat oncruyt zijn die kinderen
des boosheyts/ende die viant diet saeyt is dye duy=
uel/ende dẽ oogſt is dat eynde der werelt/ende die
maeyers zijn die enghelen /eñ ghelijckmen dat on
cruit wtroeyt eñ metten vuere verbrant /alſo salt
ooc ghesciën in dat eynde der werelt. Dan sal dye
ſoon des menscen zijn engelen seynden/eñ si sullen
vergaderen wt ſinẽ rijc alle argernisse/ eñ alle dye
ghene die onrecht doen/ende sullẽse in dẽ ouen des
vuers worpẽ/daer sal zijn huylinge eñ crijselinghe
der tanden. Dan sullen die rechtueerdige menscen
blincken ghelijc die zonne/ in haers vaders rijcke/
die ooren heeft om hooren die hoore ✱
✠ Wederom dat rijc der hemelen is gelijc den
scatte die in eenẽ acker verborgen is / welcken een
mensce geuondẽ hebbende/ verborgen heeft ende
door bliſchap die hi daer af heeft /so gaet hi eñ ver
coopt alle dat hi heeft/eñ coopt den acker.
Voort meer/is dat rijc der hemelen ghelijck ee
nen coopmã die goede peerlen sochte/eñ doe hi eẽ
coſtelike peerle geuondẽ hadde/ghinc hi ende ver
cocht alle dat hi hadde/eñ cocht die peerle.
Wederom/dat rijc der hemelẽ is gelijc een net
te dat geworpen is inder zee / daermen alderhan=
de gadinghe van viſchen mede vangt /dwelck vol
uult zijnde si optrecken opten oeuer/eñ ſitten /eñ
verghaderen die goede viſchen in haer vaten/mer
die quaden worpen si wech /alſo salt geschien int
eynde deser werelt / Die enghelen sullen wt gaen
eñ die quade scheyden van die rechtueerdighe /eñ
sullense inden ouen des vuers worpen/daer sal zijn
weeninghe eñ crijselinge der tanden F
Ende Jesus sprack tot haer/hebt ghi alle dese Mar. vi
verſtaen? Si spraken Ja wi HEERE/Eñ doe heeft b/eñ xxv
hi ghesprokẽ /Daeromme so is elc schriftgeleerde
die totten hemelrijcke geleert is/die is ghelijc een Marci.
vader des huysghesins /die wt ſinen schatte voort vi.a
brengt dat nieuwe eñ dat oude Lu.iiij d
Ende het is gheschiet/doe Jesus dese gelijcke
nisse geeyndt hadde/dat hi van daer ghegaen is/eñ
quam in zijn lant/ ende leerdese in haer scholẽ/ Al= Jo. vi. e
so dat si hem verwonderdẽ/eñ spraken/ Vã waer
coemt desen dese wijſheyt eñ macht Is dese niet Jo. iiij. f
een timmermãs sone?en heet niet zijn moed Ma
ria /ende zijn broeder Jacob/ende Joses/ende Si
mon eñ Judas/eñ en zijn alle zijn susterẽ niet bi ons
Van waer coẽt hẽ dã dit alle/eñ si argerdẽ hair aen
hẽ Ende Jhesus heeft tot haer ghesproken / Een
propheet en is nerghent weynigher gheacht dã in
zijn lant eñ thuis eñ bi die ſine/ Eñ Jesus en heeft
daer niet veel teekenẽ gedaen om haer ongeloue

¶ Hoe ſint Jã Baptiſta onthooft wert Hoe vijf
duysent mannẽ / met vijf broden eñ twee viſſchẽ
gespijſt werden Hoe Jesus opter zee wandelde
Ende hoe hi Petrum verloſte die bina verdronc

kenwas Hoe Jesus int lant Genesar vele cranc-
ke menschen genas Dat.xiiij. Capittel. ✠

In dien tijden heeft Herodes Tetrar
cha gehoort dye fame Jesu/eñ heeft
A marc vi b tot sijn knechten gesproken/Dese is
Lu.iij.d Joãnes Baptista/hi is vãdẽ dooden
Lu.ix.a. opghestaen daerom/so is zijn doẽ so
crachtich wãt Herodes hadde Joannẽ geuangen/
ghebonden eñ vast geset in een ghevanckenisse om
Herodias/die eẽ huysvrouwe was vã Philippus
sinen broeder/want Joannes seyde tot Herodes
Het en is v niet geoorlooft haer te hebbẽ/eñ Hero
des hadde hẽ geerne doot/mer hi ontsach dẽ volc
ke/want si hem voor eenen propheet hielden
Doen Herodes sinen Jaersdach beghinc/doen
danste dye dochter Herodiadis int middẽ voor hẽ
allen/eñ dat behagede Herodes wel/waer om hij
haer geloofde met eenen eede/hi woude haer ghe
uen al dat si eysceẽ mocht/Eñ dese dochter te vorẽ
van haer moeder onderwesen/heeft ghesproken
Geeft mi hier in een schotel/dat hooft van Joan=
nes baptista/Eñ die coninc wort bedroeft Noch
tãs om sinẽ eedt/eñ om die-gene-die met hẽ ter ta
felẽ etende waren/heeft hi beuolẽ haer dat te ghe
uen/eñ sant eñ liet Johannem inder geuanckenis
se onthoofdẽ/eñ Joannes hooft wert gebracht in
een scotel/Eñ het is ghegeuẽ der ionckfrouwẽ/eñ
si bracht haerõ moedẽ/Eñ Joãnes discipulẽ zijn ge
comẽ/eñ hebbẽ zijn lichaẽ wech genomẽ eñ dat be=
grauẽ/eñ quamẽ eñ hebbẽ Jesum dat geboodtscapt
B Doẽ Jesus dat hoorde/so is hi daer gegaen in
mar vi d een schip/in een woestine alleene/eñ doe dat volc
Lu.ix.b. dit hoorde/so zijn si hẽ na gevolcht te voete wt dye
steden/eñ Jesus ghinck er voor ende sach dat gro
te volc/eñ hi ontfermde haer/eñ heeft hair cranckẽ
genesen/Eñ des auonts quamẽ zijn discipulen tot
hem/eñ spraken Dese plaetse is wilt eñ woest/eñ
die nacht coemt aen/vlaet dat volc van v/dat si in
die castelẽ oft dorpen gaẽ/eñ hen spijse copẽ. Mer
Jesus heeft tot haer gesprokẽ/Het en is niet van
node dat si gaen sullen/geeft ghi haer te eten. Eñ
si hebben tot hem ghesproken. Wy en hebben hier
maer vijf broden/eñ twee visschen/eñ Jesus sprac
brenctse hier tot mi/ende hiet die scaren sitten opt
gras/eñ nam die vijf broodẽ/eñ twee visschen/eñ
sach op ten hemel eñ heeftse gheseghent/ende brac
die brooden/ende gafse zijn discipulen ende die dis-
cipulen gauense dẽ volke/ende si aten alle ende zijn
versaet/eñ namẽ wech dat ouerbleef vanden broc
ken/twaelf koruẽ vol/Ende die daer ghegheten
hadden/waren bi vijfduysendt mannen sonder die
vrouwen ende kinder
✠ Ter stont hier na heeft Jesus zijn discipulen
geboden int schip te ghaen/eñ voor hẽ weder ouer
te varen/so langhe dat hi die scharen ghelaten sou
de hebben/Ende Jesus dat volck ghelaten hebbẽ
C de/is eenẽ berch opgeclommen alleen om te biddẽ
eñ des auonts was hi daer alleene/ende dat schip
was int middel vander zee/eñ leet noot vanden ba
ren der zee/want den wint was hair contrarie En
de inder vierder nacht wake quam Jesus wande=
len/opter zee tot zijn discipulen Ende die discipulẽ
siende hẽ opter zee wandelende/zijn verscrict ghe=
worden segggende/Th is een schijnsel/ende eẽ van
taste/eñ van vreese/so hebbẽ si luide geroepẽ Mer
ter stont heeft Jesus tot haer gesproken/eñ seyde/
Hebt betrouwen/Ic bent/en vreest niet
D Maer Petrus antwoorde hẽ ende sprack HE
RE/ bist ijt so gebiet mi tot v te comẽ op die wate=
ren/ende hi seyde Coemt hier/Ende Petrus trat
wten scepe/ende ginc op dat water om tot Jesum
te comen. Mer siende eenen sterckẽ wint/werdt hi
veruaert ende begonst te sincken/so riep hi seggen
de/HERE helpt mi/Eñ Jesus ter stont zijn hant
wt steckende heeft hẽ ghegrepen eñ sprack tot hem
O du cleine van geloove/waer om hebt ghi getwi=
felt? Eñ als si in dat scip waren ghegaen ruste hem
dẽ wint/Eñ die int schip waren zijn ghecomen/eñ mar
vielen voor hem neder/segghende/Warachtelijck Lu.b
ghi zijt die sone Gods Eñ doen si ouer gescreept wa
ren quamen si in dat lant Genazareth/Ende doen
hem die mannen van die plaetsen kendẽ hebben si
wt ghesonden int geheel lant dat daer omtrent ge
legen was/eñ hebben voor hem gebracht/alle die
cranc waren/Eñ si hebben ghebeden/dat si alleen
dat wterssten van sinen cleede mochtẽ raken/eñ al
le die ghene die dat raecten werden gesont ✠

¶ Vandẽ handẽ te wascẽ Dat dẽ menschen niet
en besmet het ghene dat door sinẽ mont in hẽ coẽt
Hoe Jesus die dochter der vrouwen Sirophenis
se vanden duuel verloste. Hoe Jesus bider zee vã
Galileen blinde ende crepelẽ ghenas Hoe Jesus
met seuen broden ende luttel visscẽ vierduysentmẽ
schen versade Dat xv. Capittel/ ✠

Doẽ quamen tot hẽ die schriftgheleer A
den eñ pharizeen van Jerusalem seg= marc
gende/Waer om ouertreden v disci= exo.
pulen die insettinge der ouderẽ/ wãt Deu
si en wasschen haere handen niet als
si broot eten/Hi antwoorde ende sprach/tot hem
Waer om ouertreet ghi dan Gods ghebot omme
uwer instellinge wille Want God heeft geboden
Eert vader eñ moeder/eñ wie zijn vader oft moedẽ
vloect/sal die doot steruen/eñ ghi segt Een yegelic
soude segghen/tot vader oft moeder. Het is God
ghegeuen dat v soude vã mi te profiten comen/eñ
daer af comet/dat niemandt sinen vader/oft moe=
der eeret/eñ alsoe hebt ghi dat gebot Gods te nie
te gemaect om uwer instellinge Ypocriten Esa
yas heeft vã v recht geprophiteert/segghẽde. Dit
volc genaket mi metten monde/eñ eeren my met
ten lippen/maer hair herte is verde vã my/mer sy
dienen mi te vergeefs/als si leeren alsodanighe le=
re/dye anders niet dan menschen ghebodẽ en zijn
Eñ Jes9 riep dz volc tot hẽ/eñ sprac/Hoort toe
ende verstaet. Dat ten monde ingaet/en maect dẽ
menscen niet onreyn/Maer dat wt dẽ monde gaet
besmet den menschen.
B Doe ghinghen zijn discipulen tot hem eñ spra=
ken/weet ghi ooc dat die pharizeen hem argerden
doe si dat woort hoorden? Jesus antwoorde ende
sprac. Alle plantinge dye mijn hemelsche vader niet
gheplant en heeft/sal wt geworpen worden/laetse
varen si zijn blint/ende leyders der blindẽ/ Maer
als deen blinde den anderen leyt/so vallen si beyde
inden put.
Doe ãtwoorde Petrus eñ sprack tot hẽ/bediet
ons dese gelijckenisse/eñ Jesus sprac tot hẽ/Sijt
ghi dan ooc noch sonder verstant? eñ en verstaet ghy

niet/ al dat ten monde ingaet/dat gaet inden buyc/
eñ wert door dē natuerlijcken ganc wtgeworpen/
mer wat tē monde wtgaet/dat coēt wt der herten
eñ dat maect den mensce onreyn/ want wt der her
D ten comē quade gedachtē /doodslaghen / ouerspe=
len/onsuuerhedē/dieuerie/valsche getuygenissen/
lasteringhen dit zijn die dingen die dē mensceen on
suuer maken/mer met onghewasschen handen te
eten/en besmet den mensche niet *

✠ Eñ Jesus ginc wt van daer/eñ is ghewecken
in die lādẽ Tyri/eñ Sidonis. Eñ siet. Een Cana=
neesche vrouwe /ghinc wt den seluē eynden/eñ ge
moete hem/eñ riep hē na eñ sprac / Ach HERE/
ghi sone dauid/ ontfermt v mijnder / Mȳ dochter
heeft eenen boosen duuel in/Eñ Jesus en heeft haer
niet eē woort geantwoort / Eñ zȳ discipulē zȳ tot
hem ghegaen eñ baden hem eñ sprakē /Verlaet se
doch van v/wāt si roept ons na/Mer hi antwoor=
de eñ sprac/Ic en bē niet gesondē dā alleē tottē ver
loren scapē des huys vā Israel. Mer si quā ,ende
viel voor hē ned/ eñ sprac/ HERE helpt mi Mer
hi antwoorde eñ sprac/Het en is niet goet datmen
den kinderen hair broot neme/ende worpent voor
die honden. Ende si heeft gheantwoordt. Dat is
waer HERE/ maer die hondekens eten van den
brocken/die van haer der heerē tafelē vallen Doen
antwoorde Jesus eñ sprack tot haer. O vrouwe/
groot is v gelooue /v geschiede alsoe ghi wilt/ Eñ
haer dochter wert gesont in die selue vre. *

Eñ Jesus ginc van daer voort/eñ is ghecomen
bider zee vā Galilea/ende clam op eenē berch en=
de is daer geseten. Eñ tot hē quā veel volcx /ende
brochtē met haer/ lamme/ blinde/stōme/crepele/
ende veel ander/ eñ worpēse Jesu voor die voeten
eñ Jesus heeftse ghenesen/ also dat die scaren haer
verwonderdē doen si saghen dat die stomme spra=
ken die crepelē/ghesont waren/ die lāme ginghen
die blinde sagen/ende preesen God van Israel

✠ Eñ Jesus/ riep zijn discipulen tot hem /ende
sprac. Mi iammert des volcx / want si nv wel drie
daghen bi my ghebleuē zijn/ende en hebben niet te
eten/eñ ick en wilse niet hongherich/van mi laten
op dat si niet en versmachten onder wegen /Doen
seydē zijn discipulē tot hem / Van waer soude ons
inder woestine so veel broots toecomē /dat wi soo
groten volc versaden souden / Eñ Jesus sprac tot
haer/Hoe vele broodē hebt ghi/eñ si hebbē ghespro
ken/Seuē eñ luttel vischkens / Ende hi beual dat
volc neder te sittē opter aerden/ eñ nam dye seuen
broodē eñ vischkens /dāckende /bracse ende gafse
zijn discipulen / eñ zijn discipulē gauense dē volcke
Eñ si hebben alle ghegeten eñ zijn versaet gewor=
den/ Eñ si hebbē wech genomē van den brocken/
seuen volle koruen/Ende die daer ghegeten haddē
waren vier duysent mannē / wtgenomen die vrou
wen ende die kinderen * Ende Jesus die scare
achter gelaten hebbēde /is in een schip gegaen /eñ
is gecomen in die eynden Magdala

Van die leeringe der Pharizeen Hoe Jesus
sprac/dat hi zijn kercke timmeren soude op die be
lidinge des geloofs. Hoe Petrus na zijn belidin
ghe van Christus gestraft wert/ Eñ dat een yege
lijc zijn cruys dragē moet/die Christum na volgē
wil/ Eñ dz die sommige die doot niet siē en sullen
voor dat si den soon des menscen in sijn rijc sien.

Dat. xvi. Capittel ✠

ENde die Pharizeen zijn mettē Sadu A
ceen tot Jesum ghecomē /hem temp
terende / Eñ baden hem dat hy haer
een teeken wten hemel toonen wilde
Mer hi antwoorde ende sprack. Des
auonts segt ghi. Het sal claer eñ schoon weder zijn/
wāt den hemel is root/ eñ des morgēs soo spreect
ghi/ Het sal huden onweder zijn / want den hemel
is root ende dancker / O hypocriten/ghi kont dye
ghedaente des hemels ordeelen/ kont ghi dan ooc Marci.
nz die teekenē deser tijt oordelen /Dese quade ouer viij.b
speelige generatie begeert een teeken / ende gheen Jon.
teeken en sal haer gegeuen worden/dan dat teekē vi.d.
Jone des Prophetē Eñ hi verliet se eñ ginc wech Luc.
xij.d.

Ende doen zijn discipulen ouer warē geuaren/
soe hadden si vergheten broot met hen te nemen/
Mer Jesus sprac tot haer / Siet toe / ende wacht Joā.ij a
v van den deeseme der Pharizeen/ eñ Saduceen/
So dachten si in haer seluen/seggēde. Dat salt zijn Marci.
wāt wi gheen broot met ons ghenomen en hebbē viij.a.
Doe dat Jesus bekende/heeft hi tot haer ghespro Lu.xij.b
ken/ Wat becommerdi v/ O ghi cleyn vā gelooue B
dat ghi gheen broot en hebt / verstaet ghi noch nyet?
ghedenct ghi ooc niet / vā die vijf broodē daer vijf
duysent menschen toe waren/ende hoe vele koruen
ghi wech droecht ooc niet aē die seuē broodē daer
vier duisent mannen toe waren/ eñ hoe vele koruē
dat ghi wech droecht/Hoe verstaet ghi dan niet/ dz Marci.
ic v dat nz en segge vā broode/ Wacht v vādē dee= viij.c.
seme der Pharizeen/ende der Saduceen. *

Eñ doē verstonden si dat hi niet geseyt en had= C
de te wachtē vā dē deeseme des broots mer voor Joā.vi.
die leeringe der Pharizeen eñ Saduceen g

✠ Doen quam Jesus in die deelen van den lan= Leu.ix c
de van Cesarien Philippi/ende vraechde zijn disci= Marci.
pulen ende sprac / Wien seggen die lieden te zijne/ viij.d.
den sone des menscen? Eñ si spraken / Dye sommi
ghe segghen/dat ghi zijt Joānes Baptista / die an
der dat ghi Helias zijt /ende die ander Jeremias/
oft een vanden Propheten / Ende Jesus sprac tot
haer/wie segt ghi dan dat ick ben / Doen antwoor
de Simon Petrus ende sprack/ Ghi zijt Cristus/
des leuēdē Gods soon/ Jesus ātwoorde eñ sprack
tot hem/ Salich sidi/ Symon Jonas soon / want
vleesch eñ bloet di dat niet gheopenbaert en heeft/
mer mine vader inden hemel. Eñ ic segge v ooc
ghi zijt Petrus/ ende op desen steē sal ic timmeren
mijn ghemeynte. Eñ die poorten der hellē en sullē
teghen hem gheen macht hebbē /ende ic wil v ghe
uen die slotelen des hemelrijcx. Eñ alle dat ghi bin
den sult opter aerden/ sal ooc inden hemel ghebon
dē zijn/ Ende alle dat ghi ontbinden sult inder aer= Marci.
den dat sal inden hemelen ontbonden zijn * viij.d

Doē verboot hi zijn discipulen / dat zijt niemāt Luc.ix.e
seggē en souden/ dat hi Jesus Christus was/ Van
desen tijdē voort so begost Jesus sinen discipulen
te kennē te geuen/ dat hem van node was te gaen
tot Jerusalem / ende vele lijden vanden ouderen/
ende vāden princen der Priesteren / ende vanden
Scrijuen / ende gedoot werdē ende opten derden
dach verrijsen / Ende Petrus hē ter sidē nemende
begost hem te berispē seggēde / HERE /zijt doch
v seluen genadich /niet en moet v dz geschiedē / Eñ

Iesus keerde hē ōme eñ sprac tot Petrum. Gaet
wech Sathanas/ghi zijt mi hinderlic/wāt ghi en
Marci. smaect niet dat Godlic mer dat menschelic is
viij. d. Doē sprac Iesus tot sinē discipulē/ ✠ Wilt
Luce mi yemant nae volgen die versake hē seluē/eñ ne
me op hē zijn cruys/eñ volge my na/Wāt wie zijn
leuen wil behoudē die salt verliesen/mer wie sijn
leuen verliest/om minē wille / die salt vinden/Eñ
Luce. wat sout batē eenē mensce/dat hi die geheele we=
xvij.g. relt gewonnē had/als hi schade aē zijn siele lijt/oft
wat cā eē mensce gegeuē/daer hy zijn siele weder
Marci. mede sal mogē lossen? Wāt het is toecomēde /dat
vi.a. die sone des menscē comē sal in die heerlicheyt zijns
luc.ix.d. vaders met sinē engelē. Eñ dā sal hi eenē yegelijckē
lonē na sine werckē Voorwaer ic segge v/Datter
sōmige hier staē/die den doot niet smakē en sullen
voor dz si dē soon des menscē siē comē in zijn rijc.*

Hoe Iesus opten berch vā Tabor/sinē discipu
len hē vertoonde. Eñ dat Helias nv gecomē was
eñ niet ontfangen was opēbaerde hi. Hoe hi eē
kint ghenas/dat metter mane ghequelt wert Hy
leert dat een mostert saet groot is /Eñ vandē pē
ninc/die in eēs vischs mōt vōdē wert.ca.xvij ✠

mar.ix.a Ende na ses daghē nam Iesus met hē
lu.ix.d. Petrum/Iacobū/eñ Ioannē sinen
broeder/eñ heeft dese besiden af ghe
leyt op eenē hogen berch/ende hy is
voor haer verclaert/ eñ zijn aēschijn
heeft ghelinct gelijc die zonne/eñ zijn cleederē zijn
wit gewordē/als een licht/Eñ siet/ daer vtoonde
hem Moyses eñ helias met hem sprekēde /Ende
Petrus āntwoorde eñ sprac tot Iesū/ HERE tis
ons hier goet te zijn/Wildi latet ons hier maken
drie tabernakulē/v eene/Mosi eene/ende Helye
eene/eñ hi noch sprekēde/Siet/ eē lichtēde wolc=
ke heeft haer omscenē/Eñ siet/wter wolcke quā
een stemme seggende. Dit is mijn beminde sone/
inden welcken ic een goet behagen hebbe /Hoort
B hem/Doen dat die discipulen hoorden/so vielen si
mat ix.a op haer aensicht/eñ zijn zeer veruaert geworden/
Eñ Iesus ginc tot hē/eñ heeftse geraect/eñ sprac
Staet op/ eñ en wilt niet vreesen Mer doē si haer
ogen ophieuē/sagen si niemāt dan Iesum alleen.
Eñ doen si neder ginghen/vanden berghe/ge
boot haer Iesus seggende. En segt nyemāt dit vi=
sioen/voor dat die sone des menscen vander doot
op ghestaen is. *

✠ Eñ zijn discipulē hebbē hem geuraecht ende
sprakē. Waerom sprekē dan die scriftgheleerden
dat Helyas eerst moet comen/Ende Iesus andt=
woorde haer ende sprac. Helyas sal ymmer door
C sinē toecomst alle dingen in sinē rechte wed brin=
gen/Eñ ic segge v /dz Helias nv gecomē is /eñ en
hebben hem niet bekent/mer hebben aen hem ge
daen dat si gewilt hebben/eñ also sal oock die so=
ne des menscen lijden moetē vā hē Doen verston
den die discipulen dat Iesus van Ioannes Bap=
tista tot haer ghesprokē hadde

Eñ doen si totter schare des volcs quamē/soe
ghinc tot hē een mensche eñ boechde zijn knien te
ghen hē/eñ sprack/ HERE /ontfermt v ouer mij
nen sone/want hi maensiec is/eñ heeft een swaer
lidē/wāt hi valt dicwils int vuer/eñ in dat water
eñ ic hebbe hem voor dinen discipulen ghebracht
eñ si en consten hem niet genesen. Iesus antwoor
de eñ sprac/O ghi ongelouige eñ verkeerde aert/
hoe langhe sal ic vy v zijn? hoe lange sal ic v lijden? Lu.
Brengt desen hier tot my Eñ Iesus heeft desen
duuel berispt/ende hi is wt hem gegaen/eñ tkint
wort gesont in die selue vre *

Ende doen quamē zijn discipulē int heymelick
tot Iesum ende sprakē/ Waer om en conden wi
dē duuel niet wt driuē? Iesus ātwoorde/eñ sprac.
Om uwer ongelouicheit/want voorwaer segge
ic v/hadt ghi ghelooue/gelijc een mostertsaet/ eñ
sout seggen tot desen berge/gaet van hier / soe sal
hi wech gaen/eñ v en sal niet onmogelic sijn/Mer
dese aert der duuelen en wort niet wtgedreuē dan
door bidden ende vasten/

Eñ doen si int lant vā Galileen verkeerden so D
heeft Iesus tot haer gesprokē/Het is toecomēde mar
dat die sone des menscen ghelevert sal worden/in lu.ix
die handen der menschē/eñ si sullen hē dooden/eñ
hi sal ten derden daghe verrisen/ende si zijn wter
maten seer bedroeft ghe worden

✠ Doen si nv tot Capharnaum quamē/so zijn
tot Petrum gecomen die chijns penningē/te ont
fanghē eñ sprakē/Plach v meester niet den chijns
penninc te geuen? Petrus sprac/ Ia hi/Eñ doē hij
int huys quā/so voorquam hem Iesus segghende
Simon wat dunct v? Van wiē nemē die coningen
der aerdē tol oft chijns /van haer kinderē/oft van
den vreemdē/ende Petrus sprac tot hem /vandē
vreemdē Iesus heeft tot hem ghesepdt/ Daer om
so zijn die kinderen vrij /maer op dat wi haer niet
en argheren soe gaet totter zee /ende worpt daer
in een angel/eñ den eersten visch die op coemt/die
neemt/ eñ als ghi sinen mont op doet/soe sult ghi
daer inne vindē eenen haluē gulden / diē sult ghy
nemen/eñ geeften voor mi eñ di *

¶ Vander ootmoedicheit eēs kints Datmē dye
kinderen niet versmaden en sal/Hoe dat wi onsen
broeder straffen sullen Dat wi malcanderē verge
uen onse misdaet Eñ vanden genen die zijn mede
gheselle ouerlaste/om hondert penningen die hi
hem sculdich was Dat.xviij.Cepitel. ✠

Op die selue tijt quamē tot Iesum zijn
discipulen/eñ seydē. Wie is doch die
meeste int rijc der hemelē? Eñ Iesus
riep een kint tot hē/eñ sette dat mid= A
dē onder haer ende sprac. Voorwaer
ic segge v /ten si dat ghi v om keert/eñ wert gelijc mat ix
kinderkens/so en sult ghi int rijc der hemelen niet lu.ix.
comen /Hieromme een yegelijc die hē seluē verne
dert gelijc dit kint/dese is dye aldermeeste int rijc
der hemelē /Eñ wie ontfangt alsulckē kint in mi mat ix:
nē name die ontfangt mi/Eñ wie eē vā desē min= Luce
stē vargert/die in mi gheloouē/diē waer beter/dat xvij.a
een molensteē aen sinē hals gehangen werde/eñ
dat hi int diepste der zee verdroncken werde

Wee der werelt van aenstotinge oft verarger
nisse Eñ tis vā node datter argernisse comē Mer
wee den menscen door den welcken die argernisse Marc
coemt. Mer ist dat v dijn hāt oft dijn voet argert
so snijt dien af/eñ worpten vā v/het is v beter dat
ghi totten leuē crepel oft verleemt ingaet/dā twe
handen oft twe voeten hebbende/in eewich vuer
ghewurpen wordt. Ende ist dat v dijn ooghe

argert/treckse wt/eñ werptse van v / het is v beter
dat ghi met eenē oge int leuē coēt/dā dat ghi twee
ooghen hadt/eñ woꝛt int helsche vier gewoꝛpen.
Siet toe/dat ghi niet en veracht eenen van de=
sen cleynen/wāt ic segge v/haer engelē siē altijt dat
aensicht mijns vaders/die in die hemelen is. *
r.b Wāt die sone des menschē is gecomē salich te ma
.a ken dat verloꝛē was. Wat dunckt v? waert datter
yemāt hōdert scapē hadde / eñ eē van dese schapen
dwalēde ware / laet hi niet die negenentnegentich
scapē op die bergē/eñ gaet eñ soect dat eē scaep dat
vdoolt is/eñ ist dat geualt dat hijt vint/Vooꝛwaer
ick segge v/dat hi hē dan meer verblijt van dit een
scaep/dan van die negenentnegentich schapen/die
niet gedoolt en hebbē. Also en ist ooc den wille niet
van uwē vader/die in die hemelē is/datter een van
desen cleynen vergae.
ŋ̃ a ✠ Ist sake dat v broeder in v sondicht/soe gaet
oꝛ. eñ straft hem tusschen v eñ hem alleen. Ist dat hi v
hooꝛt/so hebdi uwen broeder gewonnen/maer ist
C dat hi v niet en hooꝛt / soo neēt met v noch een oft
twee/op dat indē mont van tween oft drien getuy
gen/alle wooꝛt staē mach / Ist dat hi die niet en ho
ret/so segget der gemeynten / mer ist dat hi die ghe
meynte niet en hooꝛt/so hout hē als een heydē / eñ
opēbaer sondaer. Vooꝛwaer segge ic v/wat ghi op
xx c ter aerdē bindē sult/sal ooc inden hemel gebonden
zijn/eñ wat ghi ontbindē sult opter aerden/sal ooc
indē hemel ontbondē zijn. Vooꝛt segge ic v. Ist dat
twee vā v met malcāderē ouercomen opter aerdē
van alle dingen dat si begeren / dat sal haer geschie
den van mijnen vader die in die hemelen is. Want
waer twee oft drie vergadert zijn in mijnen naem
daer ben ic int middel van haer.
Doen ginc Petrus tot Jesum eñ sprac/HEE
ŋ̃ a RE/hoe dicwil moet ic dan mijnen broeder verge
uen? Ist genoech seuen werf? Jesus sprac tot hem/
Jck en segge v niet seuen werf/ mer tot seuentich
werf/ seuenwerf *
✠ Daeromme/so is dat rijck der hemelen ge
lijck ghewoꝛden eenen coninc/die met sinen knech
ten rekenen woude/ eñ doen hi begonst te rekenen
soo quam vooꝛ hem die hem schuldich was thien
duysent pondt/ Doen hi nv niet machtich en was
om die te betalen/so heeft zijn heere geboden/hem
te vercoopen/ende zijn huysurouwe/ende zijn kin=
deren/eñ alle dat hi hadde/om dat te betalen/doen
viel die knecht neder/ ende badt hem aen / eñ sprac
Heere/hebt patientie met mi/ick salt v betalen.
D Doen iammerdet den Heere des knechts eñ liet
hem los/ende hi heeft hem die schult ooc quijt ghe
schouden. Doen ghinck dese selue knecht wt/eñ hi
heeft eenen gheuonden van sinen mede knechten/
die hem sculdich was hondert penningen/eñ greep
hem aen ende wroech de hem segghende / Betaelt
dat ghi mi sculdich zijt/Doen viel zijn mede knecht
neder/eñ badt hem segghende/Hebt patientie met
mi/ende ick sal v betalen. Maer dese en heeft dat
niet willen doen/ Maer hi is wech ghegaen/ende
heeft desen in eenen kercker gewoꝛpen / tot dat hy
zijn schult betalen soude. Doen zijn mede knechten
dat sagen/ so zijn si seer bedroeft/ ende zijn gecomē
ende hebben haren Heere vertelt / al dat ghescbiet
was. Doen dede hem zijn Here vooꝛ hem roepen/
ende sprack tot hem. Ghi schalcke knecht Alle
v schult hebbe ick v vergheuen/wandt ghi mi gebe
den hebt. En sout ghi dan ooc niet v mede knecht
ontfermt hebben/ghelijck ick vws ontfermt hebbe
Eñ zijn here wert tooꝛnich/eñ heeft hē dē pijnders
geleuert/tot dat hi betaelt soude hebben die gehele
schult. Also sal mijn hemelsce vader v ooc doen /ist
dat ghi niet en vergeeft van herten een yegelic sinē
broeder zijn gescbil. *
Dat eē mā zijn huysurouwe niet laten en mach
Datmē die ionge kinderē niet houdē en sal vāder
benedictie/Vandē gelubdē menscē /Dat den rijc
ken swaer indē hemel te comē is. Dat hi hondert
fout ontfangen sal/die hier alle dingen versaect. A

Dat.xix.Capittel. ✠

Ende tis geschiet doen Jesus dese re=
den geeynt hadde/ doen ghinc hy wt
Galileē / eñ quam in die eynden des
Jootschē lants ouer die Joꝛdane/eñ
vele scarē des volcs zijn hē geuolcht
eñ hi heeft gesont gemaeckt.
Doen quamen die Pharizeen tot hem/ eñ temp
teerden hem/segghende/Ist ooc recht dat hem een
man scheyde van zijn huysurouwe om eenigherley
ooꝛsake? Jesus antwooꝛde eñ sprac / En hebt ghy eph.v.g
niet gelesen/ dat hi/ die de menschen van beghinne Deute
gemaect heeft/die maecte dat een man eñ vrouwe xxiiij, a.
zijn soude/ eñ sprac/Daerom sal een mensche laten
vader eñ moeder/eñ zijnder huysurouwen aenhan
ghen eñ bi bliuen/eñ si twee sullen een vleesch zijn/
so en zijn si nv niet twe/maer een vleesch. Eñ daer
om en sal die mensche niet scheyden dat God te sa= mar xx a
men geuoecht heeft.
Doen spraken si. Waerom heeft dan Moyses B
geboden te geuen eenen sceytbrief/eñ die huysurou
we te latē? Jesus heeft geātwooꝛt/ Moyses heeft
om die hertheyt uwer herten toe gelaten te sceydē lu.xvi.d
van uwer huysurouwe. Mer vanden begin soe en
heeftet also niet geweest/Eñ ic segge v/so wie van
zijnder huysurouwen schept (het en si om ouerspel
wille) eñ een ander trout/ die doet ouerspel. Ende
wie die afgescreyden trout /die doet ooc ouerspel.
Doen sprakē zijn discipulen tot hem/ Staet die
sake eens mans also met zijnder huysurouwē/ So
en ist niet ghoet een huysurouwe te trouwen. Eñ
Jhesus sprac tot haer / Alle menschen en verstaen
niet dit wooꝛt/ mer alleen den genen diet gegeuen
is/want daer zijn sommige gesneden / die also van
haers moeders lichaem geboꝛen zijn / eñ daer zijn
sommige gesneden/die vanden menschen gesnedē
zijn/eñ daer zijn sommige die haer seluen gesneden
hebben/om dat rijc der hemelen. Eñ wie dit begri
pen can/die begrijpt.
Doen zijn tot hem gebracht cleyne kinderkens
om dat hi zijn handen op haer leggen soude/eñ bid
den soude. Ende die discipulen hebben dese berispt
Mer Jesus sprack/Laet die kinderkēs / eñ en wilt
haer niet verbieden tot mi te comen/want sodani=
ghen behooꝛt dat hemelrijcke toe. Eñ hi leyde zijn
hant op haer/eñ ginck van daer. mar.x.c
Eñ siet / een tot hem gaende/seyde tot hem goe lu.xviij.
de meester / wat sal ick goets doen / op dat ick dat b.
eewich leuen mach hebben/ Jesus sprac tot hem/
Waerom noemdi mi goet /niemant en is goet/dā
alleen die eenige God. Mer wilt ghy ten eewigen

O leuen comen/so hout die gheboden. Dese seyde tot
hem/welcke gheboden? Jesus heeft gesept Ghi en
sult niet dooden/Ghi en sult niet stele/ Ghi en sult
mat.x.c geen ouerspel doen/Ghi en sult geen valsce getuy-
lu.xviij.d genisse gheue/Eert vader eñ moeder/Eñ hebt lief
eñ.xvid uwen naeste ghelijc v seluen. Die iongelinc sprack
tot hem/Alle dese heb ick ghehouden van mijnder
ioncheden op/ wat ghebreect mi noch? Eñ Jhesus
sprac tot hem/Ist dat ghi volcomen wilt zijn/Soo
gaet eñ vercoopt al dat ghi hebt/ende gheuet de ar
men/eñ ghi sult eenen schat hebbe inden hemel/ eñ
coemt eñ volcht mi na. Doen dese ionghelinck dat
woort hoorde/ so ghinc hi bedroeft van hem / wät
hi hadde veel goets.
mat.x.c Jesus sprac tot sinen discipulen/Voorwaer seg-
ghe ick v/ dat een rijck mensche swaerlijc come sal
int rijck der hemelen/Eñ wederom segge ic v/het
Luce. is lichter eenen kemele doort gat van eender nael-
xviij.c. de te gaen/dan eene rijcke mensche int rijck Gods
te comen/Doen dat die discipulen hoorden/zijn sy
seer verwondert/segghende. Wie mach dan salich
worden? Mer Jesus sachse aen eñ sprack tot haer.
Bi den mensche is dit onmoghelijc/maer bi Gode
zijn alle dinghen moghelick.
D ✠ Doen antwoorde Petrus/eñ sprac/Siet/wy
hebbent al achter ghelaten/eñ zijn v na ghevolcht/
Wat sullen wi daer voor hebbe. Jesus sprac/Voor
lu.xx.c. waer segge ic v/dat ghi/die mi na geuolcht zijt/ in
der weder ghebooerten daer dye sone des mensche
op den stoel zijnder heerlicheyt sitte sal/sult ghi ooc
sitten op die twaelf stoelen/ eñ oordeelen die twa-
mat.x.b lef gheslachten van Israel/Eñ een yegelic die ach-
ter laet zijn huys/ofte broeder/oft suster/oft vader/
lu.xiij.f. oft moeder/oft huysurouwe/oft kinder / oft acker
om mijns naems wille/ dye salt weder hodertfout
ontfanghen/eñ sal dat eewich leuen besitten. ✠
Mer vele die die eerste zijn/sullen die laetste zijn/eñ
die laetste sullen die eerste zijn.

Vander parabele der arbeyders/die inden wijngaert ge
huert waren: Vanden kinderen zebedei/Van die eerste sit-
tinge aender tafelen/ Eñ van twee blinde die aen de wech
saten.

Dat.xx.Capittel ✠

A Et rijc der hemelen is gelijc eene va-
der des huysgesins/dye wt ghinc des
morgens seer vroech/ om in sine wij
gaert arbeyders te huere/ eñ ouerco
men zijnde met sine arbeyders/ elcke
dach om eenen penninc/so sandt hijse in sinen wijn
gaert/ende ghinc wt omtrent der derder vren / eñ
sach ander opter marct ledich staen / ende sprac tot
hen/Gaet ghi ooc in mijnen wijngaert/ende dat
recht is/sal ic v gheue/eñ si zijn gegaen. Noch eens
is hi wt ghegaen omtrent der sester eñ neghenster
vren/eñ heeft desghelijc gedaen. Ende omtrent der
elfster vren is hi weder wt ghegaen/eñ heeft an-
der gheuonden ledich staen / ende sprach tot hen/
Wat staet ghi hier ledich den gheele dach? Si heb
ben tot hem ghesept/want ons niemant ghehuert
en heeft. Ende hi sprack tot haer/Gaet henen ghy
B ooch inden wijngaert/ende ghi sult ontfanghe dat
recht is.
Als it auont wert/so heeft die heere des wijgaerts
tot sinen procurator ghesproken/ roept die arbey-
ders/eñ gheeft haer den loon/ ende beghint vande
laetsten totten eersten. Doen quamen die omtrent
der elfster vre ghehuert waren / eñ hebben elck by
sonder den penninck ontfanghen/Doen dye eerste
quamen meynden si/dat si meer ontfanghe soude/
maer si ontfinghe ooc yegelic haren penninck/Eñ
doen si die ontfinghen / so murmureerden si tegen
de vad des huysgesins/segghende/dese laetste en heb
ben maer een vre ghearbeyt/eñ ghi hebtse ghelijck
ons ghemaect/wi die den last des daechs/eñ de hit
te ghedraghen hebben.
Hi antwoorde eñ seyde tot eene va haer/Mijn
vrient/ic en doe v geen onrecht/en zijt ghi niet met
mi ouercome om eenen penninck? Neemt dat v is
eñ gaet wech/ic wille desen laetste ooc gheuen ghe
lijc v. Oft en heb ic gee macht te doe(mette mijne)
dat ic wille Siet ghi daerom scheel/dat ick so goet
ben. Also sullen die laetste die eerste zijn/eñ dye eer
ste die laetste/want veel zijnder gheroepen / maer
weynich wtuercoren. ✠
✠ Eñ Jesus ghinck op na Jerusalem/eñ nam mat.
zijn twaelf discipulen alleen inden wech met hem/ lu.xvi
eñ sprack tot haer / Siet wy reysen opwaerts nae mar.
Hierusalem/eñ die sone des menschen sal geleuert lu.xv
worden den princen der priesteren/ende den scriue c.
ende si sullen hem veroordelen ter doot/ende si sul
len hem leueren den heydenen om te bespotten/ eñ
om te gheesselen/eñ om te cruyce/ eñ hi sal ten der
den daghe verrijsen ✠
✠ Doen is tot hem gecomen die moeder der a
kinderen Zebedei/met haren sonen / eñ viel voor
hem neder/biddende wat va hem/ Eñ hi sprac tot
haer/wat wildi? Si sprack tot hem/laet dese twee
mijn sone sitte in dijn rijcke/ dye een aen dijne rech
ter hant/eñ dander aender slincker hant. Mer Je
sus atwoorde/eñ sprac/Ghi en weet niet wat ghy
bidt/ Muechdi drincke den kelck dien ick drincken mat.
sal/eñ mette doopsel gedoopt werde/daer ic mede
gedoopt worde? Si hebbe ghesept/ia wi. Hi sprac
tot hen/Ghi sult mijnen kelck drincken/ ende ghe
doopt worden metten doopsele / daer ic mede ghe
doopt worde. Maer te sitte aen mijn rechter hant
eñ slincker hant/en is niet in mijnder macht te ge-
uen/Maer dient bereyt is van mijnen vader.
Doen dat die thien discipulen hoorden/so zijn si D
verontwaert van dese twee broederen/Mer Jesus mar.
riepse tot he eñ sprack/Ghi weet dat die wereltlijc lu.xx
ke princen heerscappie hebben/eñ die grootste ge
bruycken ghewelt onder haer / alsoo en salt onder
v niet zijn/Mer so wie onder v groot wil zijn ghe
acht/ die si v dienaer. Eñ die onder v dye eerste wil
zijn/die sal v knecht zijn. Ghelijck die sone des men ioa.x.
sche niet gecome en is/om dat hi gediet soude wor mar.
den/mer om dat hi selue soude dienen. ✠ Ende luc.x.
gheuen zijn leuen tot een verlossinge voor vele. eñ.xv
✠ Eñ doen si ghingen van Jerico/zijn he ghe
uolcht een grote schare volcx. Eñ siet/twee blinde
saten biden wech. Eñ doen si hoorden dat Jhesus
voor bi ghinc/riepen si eñ spraken/O HEERE Da
uids sone/ontfermt onser. Maer die scare berispte
haer dat si swijgen soude/maer si riepen veel meer
segghende/O ontfermt onser HEERE/sone Dauid
Eñ Jesus stot stille/eñ heeft dese blinde geroepe/
eñ sprac/wat wildi/dat ic v doe sal? Si spraken tot
hem/HEERE dat onse ooge geopent moge worde

r.x ij A Eñ Jesus ontfermde haer/eñ heeft haer oogen ge
raect eñ ter stont hebben haer oogen dat ghesichte
weder ontfangen/eñ si zijn hē geuolcht. ✠

Hoe Jesus te Jerusalem opten ezel ghereden quam Hoe hi die coopers ende vercoopers wt den tempel sloech/ hoe den vijchboom dorre wert Hoe Christus ghevraecht wert in wiens macht hi syne teekenē dede/stellende een parabole vanden vader die sinen sone inden wijngaert sant/Bewijsende dat openbaer sondaren voor die Phariseen inden hemel comen sullen Ende vanden wijngaerders dye doodende waren die tot haer ghesonden werden.

Dat.xxi.Capittel ✱

DOen si Jerusalem naecten/ende qua
men te Betphage/aenden Olijberch
sandt hi twee van sinen discipulen/en
de sprack tot haer Ghaet int casteel
ken dat voor v leydt / ende ter stont
sult ghy vinden een Eselinne ghebonden / ende
Mar.xi.a haer vuelken met haer / Ontbintse ende brenctse
Lu.xix.e tot mi. Ende ist sake dat yemandt tot v yet seyt/
soo segt , Die HEERE heeftse van noode / en-
de ter stont sal hise laten. Ende dat is al ghescHiet/
op dattet veruult soude worden/dat door den Pro
pheet ghesproken is/segghende. Segget der doch
ter vā Sion. Siet /uwe Coninc coemt tot v saecht
moedich/sittende op eē Eselinne/ ende opt vuelkē
Esa.lxij.b der lastbariger Eselinnen. Die discipulen ghingen
Zach.ix.d eñ deden gelijc Jesus haer beuolē hadde / eñ brach
tē die Eselinne/eñ dat vuelken/ eñ leyden haer clee
deren daer op/ende settē hem daer op . Ende veel
volcx hebben haer cleederen inden wech gesprevt.
B Die ander sneden tacken vanden boomen/eñ heb-
Hosan ben die inden wech ghestroyt. Ende dat volck dye
na is te voor ghingen/ende nae quamen/riepen ende spra
segghen ken. Hosanna den sone Dauid/gebenedijt si hi/die
hi hel- daer coemt inden naem des HEEREN. Hosan-
pt oft na/inden alderopppersten. ✱
... ✠ Ende als Jesus in Jerusalem quam/soe is
heeft ge die geheele stat beroert/eñ sprakē. Wie is dese/dat
... eñ sa volc seyde. Dit is die Jesus/die Propheet van Na-
ligheyt zaret/wt Galilea. Ende Jhesus ghinck inden tem
pel Godts/ende dreef daer wt alle die vercoopers
ende coopers inden tempel. Ende heeft die tafelen
der wisselaren / ende die stoelen der geenre die duy
uen vercochten/omme geworpen/ende sprack tot
Esa.lvi.c haer. Daer is gescreuen . Mijn huys sal een huys
Iere.vij.b der biddinghe heeten /. Maer ghi hebt daer af een
spelonke der moordenaren ghemaect Eñ die blin
de ende creupele zijn tot hem gecomen inden tem
pel/ende hi heeftse genesen.
Doen die princen der Priesteren ende die Scri
ben sagen die wonderlicheyden die Jesus dede/ eñ
die kinderen inden tempel roepende / Hosanna so
Psal.viij ne Dauid. So zijn si verstoort/ende spraken tot hē.
Hoordy oock wat dese segghen/Jhesus sprack tot
haer. Ja ick/ En hebdi noyt gelesen / wten monde
der onsprekender kinderkens ende der suyghelin
gen/hebdi dinen lof volmaect/ Ende hi liet se daer/
ende ghinck ter stadt wt na Bethanien/ ende bleef
daer dien nacht. ✱
Des morgēs weder totter stadt keerende/so hon
gerde hem/ Eñ hi sach inden wech eenen vijgeboō
daer hi toe ghinc / eñ en vant daer niet aen dan bla-
Mar..xi. deren/ende hi sprac tot haer/Nae deser tijt en wasse
ghene vruchte meer op v/eñ die vigheboom ver
dorrede ter stont. Eñ doen dat die discipulen sagen
verwonderden si hen/eñ spraken. Hoe is dese vij-
gheboom so haestelijc dorre geworden Jesus heeft Lu.xvij.b
haer geantwoort/eñ sprac . Waert dat ghi geloue
hadt eñ niet en twifeldet/so en soudt ghi niet alleen
alsulcx met den vigheboom doen/ Mer waert dat
ghi tot desen bergē seyt/heft v op / ende worpt v in
der zee/so soudet ghescHiedē. Ende al dat ghi bidt
oft begheert inder bedinghe/ geloouende/ dat sult
ghi ontfanghen.
✠ Ende doen hi inden tempel ghecomē was/ C
zijn tot hem ghegaen daer hi leerde die princen der
priesteren/eñ die ouders des volcx/eñ spraken/ In
wat macht doet ghi dit/eñ wie heeft v dese macht
ghegeuen? Jesus antwoorde eñ sprac tot haer. Ic
wil v ooc een woort vraghen / ende ist dat ghy my
dat segt/so sal ick v ooc segghen/in wat macht dat
ic dese dingen doe. Dat doopsel Joannis vā waer Lu.xx.a
was dat/wten hemel oft wten menschē? Eñ si heb
ben in haer seluē gedacht/seggende. Segghen wy
wten hemel/so sal hi tot ons segghen/ waerom en
hebdi hem niet ghelooft? seggen wi ooc wten men
schen/so vreesen wi die schare des volcx Want alle
die menschen hielden Joānem voor een Propheet
Eñ si antwoorden Jhesu/ Wi en wetens niet. Eñ
hi heeft tot haer geseyt/ Noch ic en segge v ooc niet
in wat macht dat ick dat doe. ✱
Mer wat dunct v? ✠ Een man hadde twee
sonen/eñ hi ghinc totten eersten/eñ sprack. Sone
gaet heden wercken in minen wijngaert/ende dese
heeft geantwoort eñ ghesevt. Ic en wils niet doen
Eñ daer na beroudet hem eñ ghinc henē. Eñ dese
man ghinc tot sinen anderen sone/ eñ heeft desghe
lijc gesproken/eñ dese heeft geantwoort. Heere ic
gae/eñ hi en is niet gegaē. Welckē van desen twee
sonen heeft des vaders wille gedaen? Si hebbē ge
seyt/die eerste. Ende Jhesus sprac tot haer . Voor
waer segge ic v/dat die openbaer sondarē eñ lichte
vrouwē sullē v voorgaen int rijc der hemelē. Joan
nes quam tot v/eñ leerde v den rechtē wech/ ende
ghi en hebt hem niet ghelooft/ mer die publicanen
eñ oneerbaer vrouwē hebben hē ghelooft/ Ende al
sacchdi dit wel/nochtās en deet ghi geen beteringe
naemaels/op dat ghi gelooft mocht hebben. ✱ Matth
Hoort een ander gheli jckenisse? ✠ Het was xij.a
een vader des huysgesins die plāte eenē wijngaert/ Lu.xx.b
ende maecte eenen tuyn daer omme / eñ groef een D
wijnpersse daer inne/ eñ timmerde eenē toren / eñ
heeft desen den ackerlieden verhuert/eñ is buyten
lants gereyst/ Eñ doen dē tijt der vruchtē gecomē
was/so heeft hi zijn dienarē gesondē tottē ackerlie
den/om dat si zijn vruchtē ontfangē soudē. Doen
namē die ackerliedē sine dienarē / eñ hebbē denee
nē geslagen/ den anderē gedoot/eñ den derden ge
steēt. Wederō sandt hi wt ander knechten meerō
dan die eerste warē/eñ si hebben desen desgelijc ge
daē. Tē laetstē so heeft hi tot haer sinen sone geson
dē/eñ sprac . Si sullē haer ontsien voor minē sone.
Eñ doē dese ackerliedē dē sone sagen / seyden si on
der malcāderen. Dese is die erfgename. Coēt/laet
ons desen dooden/eñ laet ons zijn erfgoet aen ons
brengē. Doe namē si hē/ eñ stietē hē ten wijngaerde
wt eñ doodē hē. Als nv die Heere des wijngaerts
comē sal/wat sal hi desen ackerlieden doen ? Si spra
ken tot hē. Hi sal die quade fellic ter doot brengen
ende sal sinen wijnghaert anderen ackerlieden ver-

Psalm. xxxij. uer en/die hem zijn vruchtē ter rechter tijt gheuē.
Eñ Jesus sprac tot haer/En hebdi die scriftue
mar. xij ren niet gelesen? Den steen die dē timmerliedē ver=
a worpen hebbē/die is gemaect tot eenen hoecsteen
lu.xx.c Vādē HEERE is dat gesciet/eñ het is wōderlick in
onsen oogē/Daerom segghe ic v/Dat rijcke Gods
sal van v genomē wordē/eñ sal den volcke gheghe
uen werdē/die zijn vruchten doen sullen/eñ wie op
desen steen valt/die sal gebroken worden. Mer op
welcken dat hi valt/dien sal hi verplettē/eñ te niet
doen. Eñ doen die princē der priesterē eñ pharizeen
zijn gelijckenisse hoordē/soo hebbē si bekent dat hy
van haer sprack. Ende si leydender op toe/om hem
te vanghen/mer si vreesden dat volc/want dat volc
hielt Jesum voor eenen propheet. *

¶Vanden ghenooden ter bruyloft/ die versuadē te comē Datmen den Keyser gheuen sal dat hem toebehoort/ Vander vrouwen die seuen broederen ghetrout hadde / eñ hoe Jesus ghetempteert zijnde vanden Pharizeen / haerlieden vraechde/wiens sone dat Christus was.

Dat.xxij.Capittel. ✠

A
lu.xvij
Ende Jesus antwoorde ende seide we
der door een gelijckenisse tot hē/ende
sprac. Dat rijc der hemelē is gelijc ee=
nen coninc die sinē soon een bruyloft
ghemaect heeft/eñ sant zijn knechten
dat si die ghenoode ter bruyloft soudē roepen/ mer
si en wilden niet comen/Wederom sandt hi ander
knechten wt/eñ seyde/Segt den ghenoodē/ Siet/
mijn maeltijt hebbe ic bereyt/mijn ossen ende mijn
vette beestē zijn geslagen/eñ alle dingē zijn bereyt/
coēt totter bruyloft. Maer si verachtē dat/eñ si zijn
wech gegaen/die een op sinē acker/die and tot zijn
der comāscappē. Eñ sommige hebbē zijn knechtē
ghehouden/eñ haer smaetheyt aengedaen/ eñ heb
bēse doot geslagē Doē die coninc dit hoorde/wert
hi toornich/eñ sant zijn heyr/eñ liet dese dootslagers
te niet doen/eñ haer stadt aensteken.
B Doen sprac hi tot sinen knechtē/Die bruyloft is
bereyt/mer die genoot warē en warens niet waer
dich/Daerom gaet henen op der straten/ eñ roept
se alle totter bruloft die ghi vint/ Eñ die knechten
ghingen wt opter straten/brachtense te samē/ alle
die si vonden/die goede eñ die quade/eñ die tafelen
zijn veruult. Eñ die coninc is daer in ghegaen/ om
die gasten te ouersien/Eñ hy sach daer eenen men-
sche die geen bruylofts cleet aen en hadde/eñ sprac
tot hem/Vrient/hoe sidi hier inne gecomen/gheen
bruylofts cleet aen hebbēde? mer hi sweech/ Doen
sprac die coninc tot sinē dienarē/Bindt hem handē
eñ voetē/eñ worpt hē in die wterste duysternissen/
daer sal zijn weeninge ende crijsselinge der tanden
Want veel zijnder gheroepen/ maer weynich wt=
uercoren. *
✠ Doe ghingē die pharizeen eñ hielden eenen
raet/hoe si Jesum begrijpē mochtē in zijn woordē
u.xx.d. Eñ sondē tot hē haer discipulen met Herodes die-
C naers/eñ spraken / Meester wi weten dat ghi wa
rachtich zijt/eñ dat ghi dē wech Gods recht leert/
eñ dat ghi niet en vraget na yemādē/Wāt ghi acht
niet dat aensien der menschē/Daeromme segt ons
wat dunct v/Ist recht/datmen den Keyser chijns
gheue oft niet? Eñ Jesus merckēde haer scalcheit/
sprac hi/Wat tēpteert ghi mi/ghi ypocritē? thoont
mi des chijns munte / eñ langden hem daer eenen
penninc. Eñ hi sprac tot hen/Wiens is dat beelde/
eñ dit opscrifte? Si spraken tot hem/ des Keysers/ mar. v.
Doen sprac hi/ Soo gheeft den Keyser dat dē Key
ser toebehoort/eñ God dat God toebehoort/Doe lu.xx
si dat hoorden/verwonderden si haer/eñ si verlietē
hem/eñ si zijn wech gegaen. *
In desen seluen daghe zijn tot hem ghecomen
die Saduceen/die daer houden datter gheen verrij
senisse en is/eñ hebben hē gheuraecht/eñ spraken/
Meester/Moses heeft geseyt/Ist dat yemāt sterft
eñ en heeft geen kinder/so sal zijn broeder zijn huys
vrouwe trouwen/ende sal sinen broeder een saedt
verwecken/Nu zijn bi ons geweest seuē broeders/
die eerste een huysurouwe hebbende sterf/eñ geen lu.xx
saet hebbende/heeft hi zijn huysurouwe sinen broe
der achter ghelaten/Desghelijcx die ander / eñ dye
derde totten seuenden toe/ Ten laetsten nae allen/
soo is ooc dese vrouwe ghestoruē/ Hieromme wiens
sal dese huysurouwe inder verrijsenisse zijn? want
si hebbense alle ghehadt / Jhesus antwoorde ende
sprack tot haer/ghi dwaelt eñ en verstaet die scrift
niet/noch die cracht Gods/Inder verrijsenisse/so
en houwen si niet/noch si en werdē niet te houwe
lijck besteet. Maer si zijn ghelijck die engelen inden
hemel.
En hebt ghy vander verrijsenisse der dooden
niet ghelesen/dat v gheseyt is van Gode / daer hy
spreect/Ick ben die God van Abraham/ die God
van Isaac/eñ die God van Jacob? mer God en is
niet een God der dooden/maer der leuendighen.
Eñ doen dat volc dit hoorde/so zijn si in sine leerin
ghe verwondert.
✠ Doe die Pharizeen hoorden dat hi den Sadu
ceen den mont ghestopt hadde/ zijn si te samē geco D
men/eñ een vā hen/een scriftgeleerde / die tēpteer mar.xij
de hē eñ sprac/Meester/ welc is dz grootste gebot
inder wet? Jesus seyde tot hē/ Ghi sult lief hebben
uwē HEERE uwē God/wt ganser hertē / eñ gan
ser sielē/eñ wt ganser gedachtē. Dit is dz eerste/eñ
dat grootste gebot/Dat tweede gebot is desen ge
lijc/Ghi sult uwen naesten lief hebben als v seluen deu.vi
In dese twee ghebooden/hangen die geheel wet eñ
die Propheten.
Doē die Pharizeen vgadert warē/heeft Jesus
hem gevraecht/eñ sprac/Wat dūct v vā Christus
Wiens sone is hi? Si sprakē Dauids. Hi sprack tot
haer / Waeromme noemt hem dan Dauid inden
geest eenen HEERE/daer hi seyt/God heeft geseyt psal.c.
tot mijnen HEERE/sittet tot mijnde rechter hant
Tot dat ic dijne viandē legghe tot eender voetbāc
ke dijnre voeten. Ist sake dat Dauid hē HEERE
noemt/hoe is hi dan zijn sone? Eñ nyemant en con
ste hem een woort antwoorden/ noch nyemant en
dorste hem van dien daghe vraghen.

¶Hoe Jesus tot sinen discipulen sprac/dat die wercke vā der wet ghedaen sullen worden/die welcke die Pharizeen ghebieden ghehouwen te worden/eñ niet die si selue dedē/ hi berispt die Pharizeen vanden proseliten te maken/ vā haren eede/van haren thienden/van haer wasschinghen vā buyten/vanden verchierden grauen der Propheten / ende voorseyt die destructie van Jerusalem.

Dat.xxiij.Capittel. ✠

Doen heeft Jesus totten scharen / eñ A
tot sinen discipulen ghesproken / seg-
ghende/op Moyses stoel hebben ge
seten die scriftgheleerde ende Phari
zeen. Al wat si v seggē dat ghi houdē

sult/dat hout/en̄ doet dat/ mer na haren wercken en sult ghi niet doē/ Si seggē wel/ende si en doent seluer niet/Want si bindē sware en̄ ondragelijcke borden/en̄ leggben die den menschen op den hals/ maer met eenen vingher en willen si die selue niet aenroeren. En̄ si doen alle haer wercken/om dat si vanden lieden ghesien souden worden. Si maken breede Philacteria/ende groote zoomen aen haer cleederen/ si sitten geerne bouen aen ter tafelen/en̄ in die scholen/ en̄ hebben gheerne datse ghegroet worden opter marcten/ en̄ vandē menschen Rabi gheheeten.

Mer ghi en sult v niet Rabi laten noemen/wāt een is v meester/Cristus/ende ghi zijt alle broederen. Ende niemant sal vader heeten opter aerden/ want een is v vader/die in die hemelen is. Noch en sult v niet latē meester noemē/want een is v meester Cristus Die daer is die grootste onder v/die sal v dienaer zijn Want wie hem seluen verhoocht/sal vernedert worden/ende wie hem seluen verneert/ sal verhoocht worden. ✠

B ✠ Wee v ghi scriftgeleerden en̄ pharizeen/ghi ypocriten/ghi die dat hemelrijck toesluyt voor dye menscen/ghi en coēt daer niet in/en̄ die daer in willen/die en laet ghi daer niet in gaen.

Wee v scriftgeleerden en̄ pharizeen/ghi ypocriten/ghi die der weduwen huysen op eet/ en̄ dat onder eē schijn van lāge gebeden/daerom suldy meer der verdoemenisse ontfangen.

Wee v scriftgeleerden en̄ pharizeen/ghi ypocriten/ghi die lāt en̄ dwater om gaet/ om dat ghi eē Jode genoote maect/en̄ als hi eē geworden is/ so maect ghi vā hem een kint der hellen twee vout meer dan ghi zijt.

Wee v verblinde leyders/ghi die segt: Wie daer sweert bi den tempel/ dat is niet/ Maer wie daer sweert bi dat gout des tēpels/die is sculdich. Ghy sotte en̄ blinde/wat is grooter/dat gout oft den tēpel die dat gout heylich maeckt/en̄ die daer sweert biden outaer/dat is niet/Mer die sweert biden offer dat daer op is/die is sculdich. Ghi sotte en̄ blinde/wat is groter/ den offer/oft dē outaer/die dē offer heylich maect. Daerō die daer sweert biden outaer/die sweert biden seluen/ en̄ bi allen dat opten outaer is/Ende die daer sweert biden tempel/ die sweert biden seluē/ en̄ bi hē die inden tēpel woont En̄ die daer sweert biden hemel/ die sweert biden stoele Gods en̄ bi hem die daer op sittet.

O rri.f. Wee v ghi scriftgeleerden en̄ pharizeē/ ghi ypocriten/ghi die daer vertient mēte/anīs/ en̄ comijn en̄ achterlaet datswaerste inder wet/ Te wetē dat oordeel/die barmhertichept/ en̄ dat gheloue. Dit sal men doē/en̄ tgene niet achter laten.✠ Ghi verblinde leydē/ghi siet die mugghe/ en̄ slint een kemel.

Wee v ghi scriftgeleerden en̄ pharizeen/ghi ypocritē/die reynicht dat buteste vā eenē beker/en̄ van eender scotel/ mer vā binnē zijt ghi vol roofs/ en̄ onreynicheyts/ghi blinde pharizeen/reynicht eerst dat binnenste vanden beker en̄ der scotelen/op dat oock dat wterste deel reyn worde.

Wee v ghi scriftgeleerdē en̄ pharizeen/ghi ypocritē/ghi die gelijc zijt dē wittē grauen/die vā buytē schoō scinē en̄ vā binnē zijn si vol dooder beenen/ en̄ alder onreynicheyt/Also zijt ghi oock/van buiten schijnt ghi voor den menschen rechtuaerdich/ende van binnen sidi vol geueynstheyts en̄ onduechden.

Wee v ghi scriftgeleerden en̄ pharizeen/ghi ypocritē/ghi die timmert die grauē der propheten/ en̄ verciert die grauen der rechtuerdighen/ ende segt O Warē wi in onser vaders tiden geweest/so en wouden wi niet deelachtich zijn geweest met haer aent bloet der propheten. Hieromme so geeft ghi getuygenisse ouer v seluē/ dat ghi kinderē zijt der geenre die de propheten gedoot hebben. Veruult die mate uwer vooruaderen. O ghi slanghen/ ende aderen ghestachten/ hoe sult ghi ontulien der helscher verdoemenisse.

Daerom ✠ Siet/ ic seinde tot v propheten/en̄ wijse/en̄ scriftgeleerden/ ende sommighe van dese suldy dootslaen/ en̄ cruycen/ ende sommighe suldy geesselen in uwe scolen/ ende veruolgē van eender stadt inder ander/ op dat op v come alle dat rechtuaerdich bloet dat opter aerdē gestort is/ vanden bloede des rechtuaerdigē Abels/tottē bloede van Zacharias den sone Barachie/den welcken ghi gedoot hebt tusschen den tempel en̄ den outaer Voorwaer ic segge v. Alle dese dingē sullē comen op dit ghestachte. Hierusalē Hierusalem/ghi die doot die prophetē/en̄ steentse die tot v gesonden zijn. Hoe dicwil heb ic dijn kinderē willen vergaderen/gelijc een hinne verghadert haer kieckens onder haer vloghelen/en̄ ghi en hebt niet gewilt. Siet v huys sal v woest gelaten worden/ Want ic segge v Ghi en sult mi vā nu voortaē niet meer sien/tot dat ghi spreken sult/Gebenedijt is hi/ die daer coēt inden naem des HEEREN. ✠

C Van der destructie des tempels/ vanden teyckenen der laetster daghen/ vanden valschen kersten/ende vanden valschen propheten/ Vander toecoemste Gods des salichmakers/ Ende vander verganckenissen der elementen. A Lu.rir.g Mar.riij

Dat.rriiij.Capittel ✠

Ende Jhesus ginck wech wtē tempel en̄ zijn discipulē zijn tot hē gegaē/ om dat si hē tonē soudē die timmeringhe des tēpels. En̄ Jesus sprac tot haer Siet ghi niet dit al/ Voorwaer ic segge v hier en sal dē eenē steē op dē anderen niet gelaten worden/die niet gebroken en sal werden. Lu.rri.b

✠ En̄ daer nae doen Jhesus sadt opten olijfberch/so zijn sine discipulē alleen tot hem gecomen ende spraken/Segt ons/ wanneer sal dit alle ghescien/en̄ welck sal een teekē zijn uwer toecoemst/ ende des eynden der werelt. Jhesus antwoorde en̄ sprack tot hen/ Siet toe/ dat v niemandt en bedriege/want daer salder vele comen onder minen naē/ seggende. Ick ben Christus/ende si sullender vele verleyden. Lu.rri.c

Ghi sult hooren oorloogen ende geruchte der oorlogen Siet toe/en verschrict v niet/dz moet eerst gescien/Mer noch en is dat eynde niet daer. Want dat een volck sal teghen dat ander op staen/ en̄ dat eē coninckrijck tegē dat ander/ En̄ het sullen zijn pestilencien/dieren tijt/ en̄ aertbeuinge in vele bisonder plaetsen/ ende alle dese zijn beghinsel der peynen. B

Dan sullē si v leueren in tribulatien/en̄ sullen v dooden/ en̄ ghi moet gehaet worden van eenen yegelijcken/om mijnen wille/ wandt dan salder ven vele verargeren/ en̄ si sullen haer onderlinghe mal Joā.rb en̄ rbi.a

canderen verraden oft lueren/ ende onderlinghe mal canderen haten/ En veel valsche prophetē sullen dā opstaen/ eñ sullen veel menschē verleyden/ Want die ongherechticheyt sal die ouerhant nemē/ so sal die liefde in veel menschē vercoudē/ Maer die vol standich blijft tot indē eynde/ die sal salich wesen.✱ Eñ dat euangelie des rijcx sal ghepredict worden in die gheheele werelt/ tot een ghetuyghenisse ouer alle volc/ ende dan sal dat eynde comen.

dan.ix.g Daerom als ghi dā sien sult den woesten grouwel daer af ghesept is door den propheet Daniel/ staende inden heyligher plaetse (wie dat leest die merc ke daer op) Die dan indē Jootschen landē zijn/ die vlien tot den berghen/ eñ die op dack is/ die en clim-

lu.xxi.e me niet af/ om wat wt sinen huyse te halen/ eñ die inden velde is/ die en keere niet weder om zijn clee der te halen/ Mer wee den vrouwē die kinder dra ghē/ eñ die sooghē inder tijt. Mer bidt dat v vluch te niet en ghescie indē winter/ noch op dē sabboth. Want dan sal groote tribulatie zijn/ welcker ghelijck niet ghe weest en is van beghinsel der werelt/ tot nv toe eñ nemmermeer zijn en sal. En en wor den dese dagē niet vercort/ so en wordē gheen mēschen salich. Mer om die wtuercoren sullen die da ghen vercort worden.

O En ist dat yemant dan tot v seyde/ Siet hier is

lu.xvij.c Christus/ oft daer/ so en gelooft niet. Want daer sullē veel valsche christē/ eñ valsche propheten op staen/ eñ sullen groote teckenē eñ wonderlichedē doen/ also dat verleyt soudē wordē in dwalinghe (waert moghelic) ooc die wtuercoren/ Siet/ ic hebt v te voren gesept/ Daerōme ist dat si tot v seggen sullen. Siet/ hi is inder woestijnē/ soo en gaet niet wt. Siet/ hi is in die camere/ soo en geloones niet Want ghelijc den blixem wt gaet/ wten oostē/ eñ schijnt tot int westen. Also sal ooc zijn die toecomst des menschē sone. Want waer een aes is daer ver gaderen haer die aernen.

Terstont na dese tribulatien deser tijt/ soo sal die sonne/ eñ die mane/ haer licht verliesen/ eñ die ster ren sullen vandē hemel vallē/ eñ die crachtē der he melen sullen beroert wordē/ eñ dā salt teyken des menschē sone indē hemel verschijnen/ eñ dan sullē weenē alle geslachtē opter aerdē/ eñ sullē dē sone des menschē sien comē/ in die wolckē des hemels/ met groter cracht eñ heerlicheyt. En hi sal seyndē zijn engelen met luyder basuynen/ eñ sullen verga deren zijn wtuercoren/ vanden vier winden/ van den eenen eynde des hemels/ totten anderen.

Leert aenden vijgeboom een ghelijckenisse/ als sine tacken teer zijn/ eñ bladeren crijghen/ so weet

lu.xxi.f ghi dat dē somer bi is/ alsoo oock/ als ghi dit al siet so weet dattet na voor der dorē is. Voorwaer seg ghe ic v/ dit gheslachte en sal niet vergaen/ tot dat dit alle ghescheiet. Hemel ende aerde sullen vergaē/ maer mijn woorden en sullen niet vergaen. Mer van dien daghe/ eñ van dier vren en weet nyemāt/ oock die enghelen niet inden hemelen/ dan alleen mijn vader.

D En ghelijc alst was in die tijt van Noe/ also sal

lu.vij.f oock zijn die toecoemst/ vandē sone des menschē Want gelijc als si waren in die dagen voor die diluuie/ Si aten/ si droncken/ si houden/ si trouden eñ lieten haer totten houwelijcke besteden/ tot dien daghe dat Noe inder arcken ghinck/ ende si en wi stens niet/ voor dat die diluuie quam/ ende namse alle wech. Also sal oock zijn die toecoemst vandē sone des menschē/ Dan sullender twee optē veldē zijn/ die een sal mede genomen worden/ eñ die an der sal achter ghelaten wordē. En twee malende

lu.xvij op eenen molen/ dye een sal mede genomē wordē eñ die ander sal daer ghelaten worden. Twee int bedde/ die een sal aenghenomen worden/ eñ die an der achter ghelaten.

✝ Daerom waket/ want ghi nieten weet/ in wat vre dat die HEERE comē sal. Mer dat sult ghi wetē/ waert sake/ dat een vadr des huysgesins

lu.xvij wiste in wat vre dat den diefe comen wilde/ soo sou de hi ymmer waken/ eñ en soude zijn huys niet la ten doorgrauē/ Daeromme weest ghi ooc bereyt/ Wānt in die vre/ als ghi dat niet en meynt/ so sal de sone des menschē comen. Welc is nv een ghetrou eñ cloec knecht/ dye zijn heere ouer zijn huysghesin ne ghestelt heeft/ op dat hi dien haer spijse geue ter rechter tijt? Salich is die knecht/ als zijn heere coēt ende vindt hem alsoo doende. Voorwaer ic segghe v lieden/ hi sal hem ouer alle zijn goedē settē. Mer ist dat die boose knecht in zijn herte spreket/ mijn Heere vertoeft te comen/ ende begint te slaen zijn mede knechten/ eñ eedt ende drinct metten drone kaerts/ so sal die Heere des seluen knechts in dien dach comen/ indē welcken hi hem niet verwachtē de en is/ eñ in die vre die hy niet en weet/ eñ sal hē deelen/ eñ hem sinen loon gheuen metten ypocri ten/ daer sal zijn huylinghe/ eñ crijsselinghe der tan den. ✱

¶ Vanden thien maechden/ Vanden ponden/ die sommighe groote ghewichten van ghelde zijn/ Vanden schapen die ter rechterhant comen sullen/ eñ vanden bocken die in der verdoemenisse comen sullen.

Dat.xxv.Capittel ✱

Dan sal dat rijc der hemelē thiē maech den ghelijc wordē/ die haer lampē namen/ ende gingen wt den bruyde gom te ghemoete. Maer vijf van de se waren sot/ ende vijf waren wijs. Die sotte namen haer lampen/ eñ en hebbē gheen olie met haer ghenomen. Maer dye wijse namen olie in haer vaten/ met haer lampen. Doen nv dye bruydegom vertoefde/ worden si alle slaperich/ eñ sliepen/ maer ter middernacht/ soo isser eenē roep ghesciet/ Siet/ die bruydegom comt/ gaet wt/ hem te ghemoete. Doen stondē alle dese maechden op/ eñ vercierden haer lampen/ maer die sotte spraken totten wijsen/ Gheeft ons van uwe olie/ wāt onse lampen worden wtghebluscht/ Doen antwoor den die wijse/ eñ sprakē/ Dat en sal niet zijn/ op dat ons ende v niet en ghebreke/ Maer ghaet totten ghenen diese vercoopen/ ende coopt voor v seluē/ Ende doen si ghinghen om te coopen/ doe quam die bruydegom/ ende die daer bereydt waren/ zijn met hem in ghegaen totter bruyloft/ ende die dore wert toe ghesloten. Ten laetsten quamen oock die ander maechden ende spraken/ HEERE/ HEERE/ doet ons open/ Maer hy antwoorde/ ende sprack. Voorwaer segghe ick v/ ick en kenne uwer niet/ Daeromme so waect/ want ghi en weet noch

lu.xix.c den dach/ noch die vre/ in welcke die sone des men

lu.xix. schen comen sal. ✱

✠ Ghelijc als een mēsche die in eē vreemt lāt
reysde/ eñ riep zijn knechtē/ eñ dede haer zijn goet
B Den eenē gaf hi vijf pōt/ den anderē twee pont eñ
den derdē een pont/ enen yegeliken na zijn vermue
gen/ eñ is wech gereyst. Doen ginck die een dye de
vijf pont ontfangē hadde/ eñ heeft daer mede al=
so ghewrocht/ eñ heefter noch ander vijf pont toe
ghewonnē/ Desghelijcx ooc die twee pont ontfan
gen hadde/ heeft twee ander daer toe gewonnen.
Mer die een pont ontfangen hadde ginc wech/ eñ
maecte een cuyle inder aerden/ eñ heeft sijns Hee=
ren gelt daer in gegrauē. Ouer een lange tijt quā
die Heer deser knechtē/ eñ heeft rekeninghe met
hen gehouden/ Eñ tot hem is gecomē dye knecht
die vijf pont ontfangen hadde/ ende heeft voor hē
gebrocht noch ander vijf pont/ eñ sprack Here ghi
hebt mi vijf pont ghedaen/ Siet daer/ ick hebbe
daer mede ander vijf pont gewonnen/ Eñ zijn He
re heeft tot hem ghesproken/ Ey du goede ende
trouwe knecht/ ouer luttel so hebdi getrouwe ghe
weest/ ick wil di ouer vele setten/ ghaet in tot dye
blijscap dijns Heeren/ Doe quā ooc die daer twe pōt
ontfangē hadde/ eñ sprac/ Here ghy hebt my twee
pont gedaē/ Siet daer/ ic hebbe metten seluē twee
ander gewonnen. Eñ zijn here sprac tot hem/ Ey
du goede eñ getrouwe knecht/ ghi hebt ouer lut=
tel ghetrouwe gheweest/ ic wil di ouer vele setten/
gaet in totter blijscap dijns heeren

C Doe quam ooc die daer eē pont ontfangē had
de/ eñ sprac/ Heere ic wiste dz ghi een hart mā zijt/
ghi maeyt/ daer ghi niet ghesaeyt en hebt/ eñ ver=
gadert dat ghi niet gestroeyt en hebt/ eñ so vreesde
ic v/ eñ ghinc henen/ eñ groef dat pōt inder aerden
Ende siet/ daer hebdi dat v is. Sijn Heere ant=
woorde/ ende sprack tot hem/ Du scalcke eñ trage
knecht/ wist ghi dat ic maeye/ daer ic niet gesaeyt
en hebbe/ eñ vergadere/ daer ic niet gestroeyt en heb
be/ Daerom sout ghi mijn gelt tottē wisselaren ge
atth dragen hebbē/ eñ als ick gecomen ware/ hadde ick
ii. b dat mine tot mi genomen met den woecker/ Daer
xvi a om soo neemt vā hem dat pont/ eñ geuet hem dye
viij/ thien pont heeft/ Wandt wie daer heeft/ sal gege
ic iij. uen wordē/ ende sal ouervloedich sijn/ Eñ die nyet
c en heeft/ sal oock vā hem genomen werdē/ dat hy
heeft Eñ worpt den onnuttē knecht in dye wter
ste duysternisse/ daer sal weeninge/ zijn eñ crijsselin
ge der tanden *

✠ Maer als die sone des menscen comen sal in
sijn heerlicheyt/ eñ alle enghelen met hem/ dan sal
hi sitten opten stoel sijnder heerlicheyt/ eñ alle dat
volck sal voor hem verghadert worden/ eñ hi salse
vā malcanderen scheyden/ ghelijck als dye herder
die scapen vāden bocken scheydet/ ende hy sal dye
schapen tot sijnder rechter handt stellen/ ende dye
bocken totter slincker handt. Dan sal die coninck
seggen den genen die tot zijnder rechter handt zijn
sullen Coemt hier ghi ghebenedide mijns vaders
besidt dat rijck/ dat v bereit is vanden beginne der
D werelt/ Want ick ben hongerich geweest/ ende ghi
hebt mi gespijst/ Ick ben dorstich geweest/ eñ ghy
hebt my te drincken ghegheuen/ Ick ben een ghast
gheweest/ eñ ghy hebt my gheherbercht/ Ick ben
naect geweest/ eñ ghi hebt mi gecleet/ Ic ben crāc
gheweest/ eñ ghy hebt mi besocht/ Ick ben ghe=
uangen geweest/ eñ ghi zijt tot mi gecomen

Dan sullē hem die rechtueerdige antwoordē
eñ seggen/ HEERE/ wanneer hebbē wi v gesien
hongerich/ eñ hebbē v gespijst/ oft dorstich/ eñ heb
ben v drinckē gegeuē/ eñ gast ghesien/ ende gheher
bercht/ oft naect/ eñ v gecleet/ oft wanneer hebben
wi v gesiē cranc oft geuāgen/ eñ zijn tot v gecomē
Eñ die coninc sal antwoordē/ eñ tot haer segghen
Voorwaer ic segge v/ wat ghi van desen minen al
der minsten broederen ghedaen hebt/ dat hebt ghi
mi gedaen

Dan sal hy ooc segghen tottē genē die tot zijn
der slincker hant sijn sullen/ Gaet wech vā mi/ ghi
vermaledide/ in dat eewige vier/ dat bereyt is den
duuelē eñ zijn engelē/ Ic ben hōgerich geweest/ eñ lu. xiij. c
ghi en hebt mi niet gespijst/ Ic bē dorstich geweest
eñ ghi en hebt mi niet te drinckē gegeuē/ Ic bē eē
gast geweest/ eñ ghi en hebt mi niet geherbercht/
Ic ben naect gheweest/ eñ ghi en hebt mi niet ghe
cleet/ Ic bē cranc eñ geuangen geweest/ eñ ghi en
hebt mi niet besocht

Dan sullē si hem antwoorden/ segghende/ HE
RE/ wanneer hebbē wi v gesien hōgerich/ oft dor
stich/ oft enen gast/ oft naect/ oft cranck oft geuan
gen/ eñ wi v niet gedient en hebben/ Dā sal hi haer
ātwoordē/ segghēde Voorwaer ic segghe v/ wat
ghi niet gedaen en hebt eenen vā desen aldaer min
sten/ dat en hebt ghi oock mi niet ghedaē/ Eñ dese
sullen gaē in die eewighe pijn/ mer die rechtuaerdi
ge int eewich leuen *

¶ Vander Passchien Christi/ Hoe Jhesus vercocht wert/
Hoe Magdalena Jhesum salfde Vanden laetsten auont=
mael/ Hoe Jhesus sinen vader int hoofken badt/ Hoe Ju=
das Jhesum leuerde/ ende Petrus Malcus oore afsloech/
Hoe Jhesus met valsche ghetuyghen verdoemt wert/ En
de hoe Petrus Jhesum driemalen loochende

Dat xxvi Capittel ✠

Ende het geschiede/ na dat Jesus alle A
dese woordē volcint hadde/ dz hi tot Marci.
sinen discipulē sprac/ Ghi weet/ dat xiiij.a.
nae twee dagen Paesscen wort/ eñ ioā.xi.f.
die sone des menschen sal gheleuert lu.xx.a.
worden/ op dat hy gecruyst worde

Doen zijn vergadert die princē der priesteren/
eñ die Scriftgheleerdē/ eñ die outste des volcx/ in
den paleyse vāden prince der Priesteren/ die Cay
phas genaēt was/ eñ hielden eenen raet/ hoe si Je
sum met liste vāgen/ eñ doodē mochtē/ eñ sprakē
Niet in dē feestdach/ op datter ghenen oploop int
volc en gesciede

Doē nv Jesus was tot Bethaniē/ int huis vā
Simō den malaetscen/ ghinc tot hem een vrouwe
hebbende een glas met costelicken water/ eñ goot
dat wt op zijn hooft/ daer hi ter tafelen sadt. Doen
dat zijn discipulen saghen/ zijn si veronwaerdicht ioā.xij.a.
geworden/ seggende/ Waer toe dient desen verlo
ren cost/ dit water hadde mogen diet vercocht eñ
den armen gegeuē worden/ Jesus dit merckēde/
sprack tot haer/ Waerōmme sidi deser vrouwen
moeyelick/ si heeft een goet werck ghewrocht aen
mi want ghi hebt altijt armē bi v/ mer my en sul=
di altijt nyet hebben/ Datse dyt water ouer mijn
lijf heeft gegotē/ dat heeftse daeromme ghedaen/
datmen mi begrauen sal. Voorwaer ick segghe v/

Waer dit Euangeliū gepredickt sal wordē inder
gheelder werelt/ daer salmē oec seggen/tot haer
gedachtenisse wat si gedaen heeft

lu. xx b Doen ginc een vandē twaleuen/genaemt Ju
B das Iscarioth tottē princen der Priesteren/ende
sprac/Wat wildi mi geuē/eñ ic sal hem v leueren
Eñ si bodē hem dertich silueren penninghen. Eñ
van desen tijt voort/soo socht hi bequaēheit om dz
hi hem leueren soude.

Opten eersten dach des sueten broots/sijn tot
Jesum die discipulen gecomen/segghende Waer
wildi dat wi v bereiden sullē/dat Paeschlam te etē
Eñ hi heeft geseyt/Gaet inder stadt tot eenen/eñ
segt hem/Die meester doet v seggen/Minen tijt
is bi gecomē/ick wil bi v minen Paesschen houdē
met mine discipulē. Eñ die discipulen dedē gelijck
Jesus haer beuolen hadde/ende si bereyden dat
Paeschlam.

Eñ als auont was/so ghinck hi sitten ter tafe
len/met sinē twalef Apostolē/Eñ doen si aten soe
sprac hi/Voorwaer segge ick v/eē van v lieden sal
mi verradē/eñ die discipulen wordē seer bedroeft
mar eñ een yegelick begost tot hem te spreken/eñ ey=
xiiij.b den/HEERE ben ickt? Jesus antwoorde eñ sprac
ioā xiij.c Die zijn hant met mi inder scotelē steeckt/ die sal
C mi verradē/Die sone des menschē gaet gelijc van
hem gescreuē is/Mer wee den mensce/door wel
ke die sone des menscen verraden sal worden/het
waer hem beter /dat die mensce noyt geboren en
ware/Doe antwoorde Judas die hem verriet/eñ
sprack/Ben ict meester? Hi sprac tot hē/Ghi heb=
bet geseyt.

Eñ doen si aten/so nam Jesus dat broot ende
dancte/eñ brack/eñ gaft sinen discipulen/eñ sprac
Neemt eet/dit is mijn lichaem. Eñ hi nā den kelc
Marci. eñ dancte/eñ gaf haer /eñ sprac/Drinct alle hyer
iiij.c. wt. Dit is mijn bloet/des nieuwē testamēts /dat
lu xxij.b voor veel menschen wtgestort wort/tot vergiffe=
j.cor xi.e nisse der sonden Eñ ic segghe v/Ick en sal van nv
voortaen niet meer drincken vander vruchten des
wijngaerts /tot in dien dach dat ic die nieuwe drinc
ken sal met v/int rijck mijns vaders. Ende na dat
si den lofsanck gesprokē hadden/ghingen si wt aē
den olyberch.

Doē sprac Jesus tot haer/ In deser nacht sult
ghi alle geargert wordē in mi/Want daer is ghe=
screuen/ Ic sal den herder slaen/ eñ die schapen der
cudden sullē verstroyt werdē. Maer wanneer ic ver
risen sal/soo sal ic v voorgaen in Galileē/Petrus
antwoorde/eñ sprac tot hem / Al waert dat si alle
Ja. xiij. in v verargerdē/so en sal ick nochtās nēmermeer
in v vargeren. Jesus sprack tot hē Voorwaer ick
segge v/dat ghi in deser nacht eer dē haen craeyt
suldi mi driemael versakē/Eñ Petrus sprack tot
hem/Al waert dat ick met v moest steruen/soo en
D wil ick v niet versaken/Eñ desghelijcx seyden alle
die discipulen

Doen is Jesus met haer gecomen in een velt/
dat Gethsemani hiet/eñ sprack tot sinen discipu=
len/Sit hier tot dat ic derwaerts gae / ende bidde
Eñ nam met hē Petrum ende die twee kinderen
Zebedei/eñ begost bedroeft te worden ende te
truerē. Ende Jesus sprack tot haer/Mijn siele is
bedroeft tot ter doot toe/blijft hier/ eñ waect met
mi. Eñ hi ginck een luttel voorder/ eñ viel neder ioā/x
op zijn aensicht /biddēde/ende sprac/Mijn vader mar
ist moghelic so laet van mi gaen desen kelc/nochtans luc.x
tans niet gelijck ic ick wil/maer so ghi wilt. Eñ hi
quam tot sinē discipulē/eñ hi heeftse slapende ge
nonden/eñ sprac tot Peeter, en condt ghi nyet een
vre met mi waken? Waect eñ bidt/op dat ghy niet
en valt in temptatiē/Dē geest is gewillich/maer
tvleesch is crane

Ten anderen male ginck hi wech/ eñ badt/seg
gende / Mijn vader ist niet moghelijc dat dese kele
van mi gae/ten si dat icken drincke/so moet uwē
wil geschiē/Eñ hi quam/eñ vantse wederom sla=
pende/Eñ haer oogē waren beswaert/Ende hy
liet haer eñ ghinck wederom/eñ badt ten derden
male/eñ sprac die selfde woordē. Doen quā hi tot
zijn discipulē/eñ sprac/Slaept nv eñ rust. Siet/de
vre is gecomē/dat des mēscē sone inder sondaren
E handē geleuert sal wordē/Staet op/laet ons gaē
Siet/hi is hier bi die mi leueren sal ioan.

Eñ noch sprekēde/siet Judas eē vandē twale xviij/
uen/is gecomē/eñ met hem een grote schare/met marci
sweerden/eñ stockē/gesondē vanden princen der xiiij.e
Priesterē eñ vandē ouderē des volcx/Eñ die ver
rader heeft haer eē tekē gegeuē seggēde Dē genen
diē ic cussen sal/dat is die selue/vangt hē. Eñ hae
stelick tot Jesum comēde/so sprack hi/Weest ge=
groet meester/Eñ hi heeft Jesum gecust. Eñ Je
sus seyde tot hem/Vriēt/waer om sidi ghecomen?
Eñ doē zijn si aengecomē/eñ sloegen haer handen
aen Jesum/eñ si vingen hem

Eñ siet/een vandē genē die met Jesu waren/
stack zijn hant wt/eñ heeft zijn sweert wtgetogen
eñ sloech den dienaer vanden hooch sten Priester
zijn oore af Doe sprac Jesus tot hē/Doet v sweert
in zijn plaetse/Wāt alle diet sweert nemen om te
slaen/sullen metten sweerde vergaen/Oft meyn= lu.xx.
di dat ic nv minē vader niet biddē en mach/eñ dat (Legi
hi mi seyndē sal meer dan twalef legionē der En= is eē
gelen? hoe sullē dan die scrifturerē veruult wordē tal/o
Want het moet also geschien. treut
seldu

In dese vre sprac Jesus tottē scharen/Gelijc
F tot eenen moordenaer/so sidi wtgegaē/met sweer
den eñ stockē om mi te vangē/ eñ ic was dagelicx
bi v leerende inden tempel eñ ghi en hebt my niet
geuāgen. Mer dit is al geschiet /om dat die scrif
tueren der Prophetē volbracht souden worden.
Doen hebbē hem alle die discipulen gelatē eñ zijn
geuloden/Mer die Jesum geuangē haddē/broch
ten hem tot Cayphas dē prince der priesterē/daer
die scriftgeleerdē eñ die ouders vergadert waren
Petrus volchde hem van verre/ tot in dye sale vā
den prince der priesteren. Eñ binnē ingegaē zijnde
so ginc hi sittē binnē bi die dienarē/ om dat hi dat
eynde sien soude

Mer die princē der Priesterē/ eñ die Ouders
eñ den gheelē raet/sochten valsce ghetuygenisse
tegen Jesum/om dat si hem ter doot leuerē soudē
mer si en vonden geene

Eñ hoe wel da vele valsce getuygē daer geco
men waten/so en hebben si doch gheen geuonden
Maer ten laestē so zijnder twee valsce getuigen ge
comē/eñ seyden /Dese heeft geseyt Ic mach dē tē
pel gods afbrekē/eñ in drie dagē wedr op timerē/

Eñ die prince der Priesterē stont op/eñ sprac
tot hē/En antwoordi niet? Ist waer dat dese tegē
v tuygē? Maer Jesus sweech. Eñ die prince der
Priesterē/antwoorde eñ sprac/Ic beswere v bidē
leuendigē God dat ghi ons segt oft ghi zijt? Crist?
rci/ die sone Gods/Jesus sprac tot hē/Ghi hebbet ge
j.f seyt/Nochtās soe segge ic v lieden/Van nv voort
aen/soe suldi dē sone des menschē sien sittē aender
rechter hant der cracht Gods/ eñ ooc sien comen
in die wolcken des hemels

Doē scoorde die prince der Priesterē zijn clee-
deren/seggēde/hi heeft geblasphemeert/wat be-
hoeuē wi meer getuygen? Siet/nv hebdi sijn blas-
phemie gehoort/wat dunct v? Si hebbē antwoor-
G dēde/gesprokē/hi is sculdich der doot Doē spogē
si hem in zijn aēschijn/eñ sloegē hem met vuysten/
Eñ sommige sloegen hem in zijn aensicht/seggen
de/prophetecrt ons Christe/Wie is die ghene die
v gheslaghen heeft

Petrus sat buyten in die sale/eñ eē diēstmaecht
quā tot hē seggēde/ Eñ ghi waert ooc met Jesu
vā Galileē/Maer hi logēde dz voor haer allē seg
xxbiij c gēde/ Ic en weet niet wat ghi segt/ Eñ doē hi ter
duerē wt ginc/so heeft hē een ander gesiē eñ sprac
tottē genē die daer warē/Dese was ooc bi Jesū vā
Nazareth/Eñ hi heeft weder geloochēt/ met enē
eede seggende/Ic en kē den mā niet/ Eñ cortelijc
daer na so quamē tot hem die gene die daer ston-
den eñ seydē tot Petrū/Warachtelijck ghi zijt ooc
van die luiden/Want v sprake maect v openbaer
Eñ doē begost hi te veruloeckē eñ te zwerē/dz hi
den man niet en kēde/Eñ ter stōt hier na soe craey
de den hane/ eñ doē wert Petrus gedachtich des
woorts Jesu die tot hē gheseit hadde/Eer den ha
ne craeyt/so suldi mi driemael loechenē/ doē ginc
hi wt eñ weende bitterlick

¶ Hoe Jhesus Pylato ghelevert werdt / Hoe Judas hem
seluen verhinck/Van den moordenaer Barrabas/Hoe Je
sus bespot werdt / Hoe Simon Jhesum moste helpen sijn
cruys draghen / Hoe Christus metten moordenaren ghe-
cruyst werdt/Ende hoe teghen Christus gheblasphemeert
wert/Hoe Jesus roepende sterf /ende vander begravinge
Christi/Ende van den wachters die bi ons HEREN se
pulture ghelept werden

Dat xxvij Capittel ✠

A Es morghens hielden die princen
der Priesteren ende die Ouders des
volcx raet tegen Jesum om hem ter
doot te helpen/ Ende si hebben hem
ghebonden eñ ghelept eñ ghelevert
iat.xba Pontio Pilato/den President van Rome.
l.xiij.c Judas die Jhesum gelevert hadde/doē siende
dat Jesus totter doot verwesen was/zoo bereu-
det hem/eñ hi brocht dē princē der Priesterē eñ dē
Ouderē die dertich siluerē penningē weder seggē
de/ Ic heb gesondicht leuerēde dat rechtueerdich
eñ onnosel bloet. Eñ si sprakē/ wat leyter ons aē?
siet ghi toe. Eñ doe werp hi die siluerē penningen
in den tempel/eñ hi is van daer ghegaen/eñ heeft
hem met eenen strick gewurcht

Die princē der Priesteren namen die silueren
penningen/eñ sprakē ten is niet geoorloft/dat wi
deze penningen in Gods kiste leggen/want dit is
bloet ghelt/ Ende daer op raet gehouden hebben
de so hebben si daer mede gecocht eenen potbac-
kers acker/om die pelgrims daer mede te begra-
uen/Eñ hier omme is desen acker genoēt geworē
den/dē acker des bloets/ tot op desen tegenwoor-
digen dach/Doē is veruult geweest dat door Jhe
remiam dē Prophect vooreseit was seggende. Eñ
si hebben genomē dertich siluerē penningen/daer zac.xi.c.
mede dat betaelt wert/des vrochtē die si gecocht
hebbē/vā den kinderen van Israel/ eñ hebben hē
gegeuen tot eē potmakers acker/ Gelijck die here
mi dat beuolen heeft

Eñ Jhesus stont voor dē President Pylatus
eñ die President vraechde hem seggēde/Sijt ghy
die coninck der Joden? Eñ Jesus sprack tot hem B
Ghi segget. Eñ doen hi besculdicht wert van den
hogen priesterē eñ van den Ouders/ soo en heeft
hy niet gheantwoort/ Eñ doen sprac Pylatus tot
hem/ En hoordi niet hoe starckelijc dat si v bescul
digen? Eñ Jesus en antwoorde niet op eē woort
Alsoo dat die President wonderlijcken seer ver-
wondert wert

Die President was in die feeste vā paeschē ge
woone/dē volcke lasch te geuen een geuāgen/den
welckē si wildē. Eñ hi hadde doē eenen merckelic
ken eñ welbekēden geuangē/ die Barrabas heite io.xviij.f
Eñ daer si vergadert warē/heeft Pilatus gespro
ken/Den welckē van tween wildi dat ic v los latē
sal/Barrabas/oft Jesum/ diemen Cristus noēt?
Want hy wist wel dat si Jhesum door nijdicheyt
geleuert hadden

Eñ doen Pilatus op sijnen richters stoel sadt/
so heeft tot hem zijn huisurouwe gesondē/seggen
de/En hebt ghi doch niet te doē mettē rechtuaer
digen mēsche/want om sinē wille so heb ic huyden
inden droom vele geleden

Mer die princen der Priesteren eñ die ouders
hebbē dē scharē des volcs onderwesen/dat si Bar marxba
rabam begerē soude/ eñ dat si Jesum souden doo lu.xxiiic
den. Die Presidēt heeft haer geantwoort eñ ghe- io.xviij.g
sproken/ Dē welckē wildi van desen tweē dat ick
v loslate? Si sprakē Barrabā. Pilatus sprack tot
haer liedē/Wat sal ic dan met Jesus doen die Cri
stus genaemt wort? Eñ si sprakē alle. Laet ons hē
crucē/Eñ die President seide/wat quaet heeft hi
gedaē? Eñ si riepē te meer seggēde/ laet hē crucen

Pilatus siende dat hi niet en profiteerde/maer
datter meerder oploop ondē dz volc wert/ so heeft
hi water genomē/eñ zijn handē voor tvolc gewas
schen/seggēde/Ic ben onsculdich des bloets van C
desen rechtueerdigē/Siet ghi toe/Eñ dat geheel
volc heeft geātwoort/eñ gesprokē/ Sijn bloet co
me op ons/eñ op onse kinderē. Doē liet hi hē Bar
rabam vry/mer liet Jesum geesselē/eñ heeft hem
haer liedē geleuert om gecruyst te worden.

Doe namē die crijsknechtē des Presidēts Jhe
sum/eñ leyden hem int rechters huys eñ si hebbē
tot hem vergadert alle dat geselscap. Eñ nae dat lu.xxiij.
si hē ontcleet haddē/ so hebbē si hem omgegeuen io.xix.a.
eenē purpuerē mantel/eñ vlochten eē doorne croo
ne/eñ si hebbē se op zijn hooft ghesct/ ende in zijn
rechter hāt eē riet ghegeuen/eñ voor hem knielē
de/so hebbē si hem bespot/segghēde/ Weest ghe-
groet Koninck der Joden/eñ si spooghen op
hem/Eñ so hebben si dat riet ghenomē/eñ sloegē
daer mede op zijn hooft

Eñ na dat si hem bespot haddē/so trockē si hē
die mantel wt/eñ cleedē hem met zijn clederē/ Eñ
si hebben hem vā daer geleyt/om dat si hem cruy=
cen soudē. Eñ wter stadt gaēde/so hebben si geuō
den eenen mensche vāder stadt Cirene/die Simon
genaemt was/eñ desen hebben si daer toe gedwō=
gen om dat cruys Jesu te dragē/Eñ si zijn gheco=
men inder plaetsen die Gholgota ghenoemt is/
welc is die plaetse Caluarie. Ende si hebbē hem
gegeuen te drincken azijn met galle ghemēget/eñ
doen hijt ghesmaeckt hadde/soo en wilde hijt niet
drincken

Nae dat si hem gecruyst hadden/so hebben si si
ne cleederen gedeylt/het lot daer ouer werpēde/op
G dat veruult soude worden/dat door dē Propheet
psal.xxi. gesept is/ Si hebbē mijn cleederen onder haer ghe
deylt/eñ ouer mijn cleet hebben si dat lot geworpē
Eñ si satē eñ wachten hem / Eñ si settē bouen sijn
hooft die sake van zijnder doot bescreuen / Dese is
Jesus die coninc der Jodē. Doē werdē met hem
gecruyst twe moordenarē/die een aen zijn rechter
side/eñ die ander aen der slincker side

Die voorbi gingē lachterdē hem/eñ si scudden
haer hoofdē/eñ spraken/Vach ghij die destrueert
den tempel Gods / eñ in den derdē dage dien we
sapi.ii.d der om op timert/helpt v seluē sidi die sone Gods
mar.xvc so coemt vā den cruyce. Deselijcx ooc die princen
Luce der priesterē/hem bespottēde /mettē Scriuē ende
xxiij/c. metten ouders seyden/ Hi heeft ander luydē gehol
pen eñ gesont ghemaect / eñ hi en can hem seluen
niet gehelpen noch gesont makē. Is hi die coninck
van Israel /so laet hem nu vā den cruyce comē eñ
wi sullē hem gelouen . Hi heeft in Gode betrout/
Laet God hem nu verlossen / ist sake dat hi wilt/
Want hi heeft geseit/ic bē die sone Gods/Eñ dyt
selue verweeten hē ooc smadelijc die moordenaren
die met hem gecruyst waren

mar.xvc Eñ vander seste vre / wert een duysternisse o=
H uer eghelheel lant totter negēster vren / eñ omtrēt
der negēder vrē, so riep Jesus met een grote stem
me/seggēde/Eli eli lamma asabtham. Dat is /mijn
God /mijn God/waer om hebdi mi gelaten. Die
sommige vāden genen die daer stondē doen si dat
hoorden so spraken si Dese roept Heliā /Ende ter
stont liep een onder haer/ ende nam een spōgie eñ
vuldese met azijn/eñ hi staect op een rieten gaf hem
te drinckē . Dye ander spraken/hout op/laet sien
of Helias hem sal comē verlossen. Jhesus riep we
der luyde/ende hi gaf sinē geest / Eñ siet/dat voor
hancsel des tempels is ghescoert in twee stucken/
van bouē tot beneden/Ende die eerde beefde /eñ
die steenen scoerden/ende die grauen zijn op gedaē
ende veel lichamē der heiligē van den genē die ge
slapen haddē/zijn op gestaen /ende wten grauē ge
gaen/na zijn verrisenisse/ende zijn gecomen in dye
heylige stadt/ende si hebbē hem veel menscen ghe
openbaert

Die hooftman Cēturio eñ die gene die met hem
Jesum bewaerdē/doē si die eertbeuinge sagen/eñ
dat daer gescierde / so zijn si seer vuaert ghewoorden
seggēde/Warachtich dese was die sone Gods

Daer warē vele vrouwē/vā verren/dit aēsien
de/dye Jesum geuolcht warē /wt Galileen/ ende
hadden hem gedient. Onder welcke was Maria
Magdalena/eñ Maria die moeder Jacobi/eñ Jo
ses/eñ die moeder der kinderen Zebedei

Doent auōt geworden was/so quam een rijck
man vā Aramathia die Joseph genaemt was/dye G
ooc Jesus discipel was /dese ghinck tot Pylatus ioā xix
eñ badt hem om dat lichaem Jesu/Eñ doen beual
Pilatus datmen hē dat lichaē geuē soude/Eñ nae
dat Joseph dat lichaem ontfangē hadde so wandē
hi dat in eenē suuerē lijnē doec eñ heeft dat geleit
in zijn eygē nieu graf/dat hi in steē hadde doē wt=
houwē. Eñ hi wentelde enē grotē steē aen die doore
vanden graue/eñ is weeh gegaē

Daer warē Maria Magdalena/eñ die ander
Maria sittēde tegē dz graf/ Eñ des āderē daechs
die na dē bereydach is volgende/zijn die princē der
Priesterē/eñ die Pharizeē tot Pilatum tsamē ge
comen seggēde/Here wi hebbē gedacht dat die v=
leyder gesprokē heeft /noch leuēde/Na drie dagen
sal ic verrisen/Hier om so ghebiet dz graf bewaert
te wordē tot indē derdē dage/Op dat zijn discipu
len bi auontuerē niet en comē/eñ stelē hē / eñ dat
si dan totten volcke niet en seggē/hy is vāder doot
verresen/eñ so sal die laetste dwalinghe arger zijn
dan die eerste, Ende Pilatus sprac tot haer / Ghy
hebt bewaerders/gaet/eñ bewaert hē ghelijc ghi
wilt/Eñ si gingē weeh eñ bewaerdē dz graf met
ten wachters /eñ segelden den steen.

Van die verrisenisse Cristi Eñ hoe Christus hem daer
nae openbaerde/eñ hoe die Joden den wachters ghelt ga=
uen/dat si segghen souden dat die discipulen dat lichaem
Christi ghestolen hadden/ ende hoe Christus beual alle
menschen te doopen/ende hoe hi bi ons blijft tot dat die
werelt vergaen sal

Dat/xxviij/Capittel

Den auont van den vierdaghe die
begonst te schijnen opten eersten dach
nae den saboth/so is ghecomen Ma A
ria Magdalena ende die ander Ma= Matt
rien om dat si dat graf Cristi sien sou xvi.a
den, Ende siet daer is een groote eertbeuinge ge=
schiet/Ende die enghel Gods is vanden hemel ne ioā.xx.
der gedaelt/ende bi dat graf comēde/so heeft hi dē Luce.
steen vander doore des graefs afghewentelt/ende xxiiij.
hi ghinc op den steen sitten/Eñ zijn aenscijn was
gelijc blixem/eñ sijn cleederen wit gelijc sneu /Eñ
door vreese eñ veruaertheyt van desen Engel zijn
die wachters veruaert eñ als doode menscen ge
worden

Die Engel sprac tottē vrouwē / Ghi vrouwē
en vreest v niet/ic weet dat ghi Jesum die geweest
is soect/hi en is hier niet / hi is verresen ghelijck hi
geseyt heeft/Coēt hier /eñ siet die plaetse/daer die
HEERE geleyt was /gaet haestelic eñ segt zijn dis
cipulen /dat hi vander doot verresen is/Eñ siet/hi B
sal v voorgaē in Galileē /daer suldi hem sien/siet/
ick hebbe v dit geseyt

Eñ dese vrouwē gingē snellic wten graue met
vreesen /eñ met groter bliscap/ eñ liepen om dit dē
discipulen te bootscapē/Ende als si ghingen/om
sijn discipulē dit te bootscappē/Siet doe quam Je
sus haer te gemoete seggende/God groet v/ende
si sijn tot hem gegaen/ende hebbē sijn voeten ghe
houden/ende vielen voor hem neder. Doe sprac Je
sus tot haer/En vreest nz gaet henē eñ bootscapt
mijnen broederē/dat si gaen in Galileen/eñ daer
sullen si mi sien

C Eñ doen dese vrouwen gingẽ/ Siet/ so quamẽ
.xvi sommige vanden wachters in der stadt / ende ver=
condichden den hogen Priesteren/al dat si ghesien
hadden. Eñ si vergaderden mette ouders / eñ hiel
den eenẽ raet/eñ si gauen den kriẽsknechten gelts
ghenoech/ eñ spraken/ Segt dat zijn discipulen des
nachts hem gestolen hebben te wile dat wi sliepen
Eñ ist sake dat dit wt coẽt voor den presidẽt soo
sullen wi hem stillen/eñ v daer af vry maken. Eñ
si hebben dat gelt genomen/eñ deden als si geleert
waren/ Eñ dit woort is verbreyt bi den Joden tot
huyden op desen dach.
✠ Die elf discipulen gingen in Galileen opten
D berch/daer Jesus haer bescheyden hadde. Eñ doen
si hem saghen/soo vielen si voor hem neder / maer
die sommige van haer twifelden/ Eñ Jhesus ginc
tot haer seggende / Mi is alle macht ghegeuen/in
den hemel/eñ inder aerden / Hier omme gaet ende
leert alle volck/haer lieden doopẽde / in den naem
des Vaders/des Soons/eñ des heyligen Gheests
Leerende haer houden / al dat ick v beuolen hebbe
Ende siet/ick ben bi v / alle die dagen totten eynde
der werelt. ✱
ma.xvi

Dit is dat eynde vanden Euangelien
vanden Euangeliste Sint
Matheus.

Hier beghinnen

die Euangelien van Sinte Marcus/welcke tracteert vander cracht/stercheyt
ende verrisenisse Christi.

Sanctus Marcus Euãgelista



Van sinte Jan baptista/ ende wat hi adt / ende van zijn cleedinghe/ Ende hoe Jesus van Johannes ghedoopt was ende hoe hem dye duyuel tempteerde/ Ende hoe hy preecte die penitentie/ Ende hoe dat hi gheboot Petrum/ende die ander hem te volghen/eñ hoe hi den mensche vanden onreynen gheest verloste / ende Petrus swagherersse van dye cortse verloste/ende den Lazarus mensche suyuerde

Dat.I.Capittel ✠

It is dat beginsel der euangeliẽ van
Jhesu Cristo / des soons Godts als
gescreuen is inden prophete Jesaya A
✠ Siet ic seynde minẽ engel voor mala.iii.
v / die daer bereyden sal uwen wech a.
voor v/ Die stemme des gheens die roepende is in mat.xi.c
der woestinen/bereyt den wech des HEEREN/ Esa.xl.c
maect sine voetpaden recht. mat iii a
Johannes was inder woestijnen eñ doopte eñ Joã.i.c.
predicte/vanden doopsel der boeten/tot vergeuin= mat iii a
ge der sonden. Eñ dat geheele Joetsche lant ghinc Lu.iii.a.
tot hem wt/eñ die van Hierusalem / ende lieten hẽ Joã iii e
alle van hem doopen/inder Jordanen / eñ beleden
haer sonden.
Johannes was gecleet met kemelẽ hayren/eñ
met eenẽ leederẽ gordel om zijn lendenen/ende adt
sprinchanen/eñ wilt honich/eñ predicte eñ sprack/
Daer coẽt eene na mi/die is stercker dan ic/die nick
nyet weerdich en ben/dat ic my voor hẽ soude buy
gen/eñ die riemẽ zijnder scoenẽ ontbinden/ic dope
v met water/mer hi sal v metten heylighen gheest
doopen. ✱
Eñ het geuiel ter seluer tijt dat Jhesus wt Ga
lilea van Nazareth quam / eñ liet hem doopen van B
Johannem in die Jordane. Eñ also haest als hy Joã.i.b
clam wt den water / sach hi dat haer dye hemelen
op deden. eñ den geest ghelijck een duue quam ne
der op hem. Eñ daer is een stemme van den hemel
geschiet/ Ghi zijt mijn lieue sone/ in welcken ic een
goet behagen hebbe. Lu.iii.d.
Eñ ter stont dreef hẽ die gheest in die woestine mat iii d
eñ was daer inder woestinen veertich dagen/ende
wort getempteert van Sathana / eñ was bidẽ die
ren/eñ die engelen dienden hem.
Nae dien dat Johannes geuangen was/quam
Jhesus in Galilea/eñ predicte dat Euangeliũ van
den rijcke Gods/eñ seyde/ den tijt is veruult ende
dat rijcke Godts is bi comen/betert v eñ ghelooft mat.iiii.
den Euangelio. a
Doe hi aen dat Galileesche meyr ghinc/sach hi
Symõ eñ Andreas zijn broeder/ dat si haer netten mat.iiii.
in die zee worpen/want si waren vissers/ Eñ Jhe c.
sus sprac tot haer/Volcht mi na / ick wil v vissers
der menschẽ maken/ Eñ ter stont lieten si haer net
ten/eñ volchden hem na.
Eñ doen hi van daer een weynich voort ghinck
sach hi Jacob den sone Zebedei/eñ Johannem si=
nen broeder/dat si haer netten int scip te samen ley
den eñ ter stont riep hijse/ Eñ si lieten haren vader
Zebedeo in dat schip met den huerlinghen / ende
volchden hem nae. C
Eñ si ghinghen nae Capernaum/eñ corts nae
den sabbaten/ginck hi in die schole ende leerde. Eñ
si verwonderden/van zijnder leere / Wandt hi leer
dese als macht hebbende / ende niet als die scriftge
leerden.
Ende daer was in haer schole een mẽsche bese
ten met eenen onreynen geest/ die riep ende seyde/
Och wat hebben wi met v te doen/Jhesu van Na Lu.iiii.e
zareth ? Sijt ghy gecomen om ons te bederuen? Ick
weet dat ghy zijt die heylighe Godts. Ende Jesus
dreychde hem ende seyde/ Swijcht stille ende vaert
wt van hem. Eñ die onreyn geest verscoor de hem/
ende riep luyde / ende voer wt van hem / Ende si

veerdē alle/also dat si onder malcāderen beuraech
den/eñ seyden/Wat is dat? Wat is dat/voor een
nieu leere? hi gebiet met gewelt den onreynen gee
sten/eñ zijn hē gehoorsaē. Eñ zijn gheruchte is ver
breyt ront om dat Galileesche lant.
lu.iiij.f Eñ si gingen wter scolen/ende quamē ter stont
mat.viij in dat huys Simons ende Andree / met Jacob eñ
b Johannes. Ende Simons huysurouwen moe
der die lach ende hadde die coortse / ende ter stont
seyden si hē van haer/Eñ hi ginc tot haer/ eñ rech
tese op eñ hieltse bider hant/eñ die coortse lietse ter
stont/eñ si diende hem.
Mer sauonts als die sonne onder gegaen was
brochten si tot hem alderley crāckē eñ beseten/Eñ
D die geheel stadt was daer vergadert voor die duere
lu.iiij.g eñ hi genas veel crancken met menigerley siecten
beladē/eñ dreef veel duuelē wt/ eñ liet die duuelen
niet spreken/want si kenden hem.
Eñ des smorgēs voor den dage/ stont hi op eñ
ginc van daer/eñ Jesus ginc in een woeste plaetse
mat.viij eñ badt daer. eñ Petrus met den ghenen die met
hem warē volchden hem haestelick nae/ eñ doen si
a. hem vonden seyden si tot hem/ Si soecken v alle.
lu.vi.c. Eñ hi sprack tot haer / Laet ons in die naeste stede
gaen/dat ic daer ooc predike. Want daer toe bē ic
gecomē/Eñ hi predicte in haer scolē/in geheel Ga
lilea/eñ dreef die duuelen wt.
Eñ daer quam tot hem een malaetsch mensce/
eñ badt/knielende voor hem/eñ seyde tot hē / Wil
di/ghi moecht mi wel reynighen. Eñ het ontferm
de Jesu/eñ wtstekende zijn hant roerde hi hen aen
eñ seyde/Jc wil dat doen/Sijt gereynicht/Eñ met
dat hi so sprac / ginck die melaetsheyt ter stont van
hem/eñ hi wert reyn/eñ Jesus dreychde hē / ende
stierden voort van hē/eñ seyde / Siet toe / dat ghy
dat niemant en segt/mer ghaet henen ende thoont
v den prince der priesteren/ eñ offert voor v reynin
ge dat Moyses geboden heeft / haer tot een getuy
genisse/Mer doen hi wt quam begost hi wt te brin
gen eñ opēbaer te maken die ghescheidenissen/also
dat hi daer niet meer en mocht opēbaer in die stadt
gaen/mer hi was buyten in die woeste plaetsen/eñ
si quamen tot hem van allen eynden.

¶ Hoe hi den gichtighen mensche gheboot zijn bedde te ne
men op sinen hals/ende te wandelen/Ende hoe hi geboot
Leui Alpheus sone hem te volgen/Ende hoe hem die pha
rizeen berispten dat hi metten sondaers adt Ende dat hy
niet gecomen en was om die stercken mer om dye crancke

A Dat.ij.Capittel ✠

mat.ix.a Ende hi ghinck nae acht daghen we
lu.ix.c. derom me tot Capernaum/ ende het
werdt openbaer / dat hi inden huyse
was/ ende ter stont vergaderdē haer
vele/alsoo dat si gheen plaetse en had
den/oock buyten voor die duere/ende hi seyde hem
dat woort. Ende daer quamen sommige tot hem
die brochten eenen gichtighen die van vier luyden
Joā.v.a ghedraghen wert/ende doen si niet bi hem comen
en consten/om des volcx wille so brakē si dat dack
op /daer hi was/ende lieten dat bedde neder dalen
daer die gichtige in lach/Doen Jhesus haer geloue
aensach /seyde hi totten gichtigen/Mijn sone/v son
den zijn v vergeuen.
Daer warē sommige scriftgelerdeen die daer sa
ten eñ dachten in haer herten. Hoe spreect dese so
danige Gods lasteringhe? Wie can die sonden ver
geuen dan alleen die eenige God? Eñ Jhesus ken C
de ter stont in sinen geest/dat si also dachtē in haer
seluen/eñ seyde tot haer/ Wat denct ghi sodanichs
in v herten? Welck is lichter totten ghichtighen te
segghen / v sonden zijn v vergheuen / oft staet op en
neemt v bedde eñ wandelt? Mer op dat ghi weet/
dat des menscen sone macht heeft/ te vergeuen die
sondē opter eerden/seyde hi totten gichtigē / Jc seg
ge v/ staet op/eñ neemt v bedde / eñ gaet in v huys
Eñ hi stont ter stont op ende nā zijn bedde / ende
ghinck wech voor haer allen / also dat si haer allen
verwonderden/eñ presen Godt/ eñ seyden/Wi en
hebben niet diesgelijck gesien.
✠ Eñ hi ghinck weder wt totter zee/ eñ al dat
volck quam tot hem/eñ hi leerdese/ Ende als Jhe
sus voorbi ghinck/sach hi Leui den sone Alphei op
den tol sitten eñ hi sprac tot hē/Volcht mi nae / Eñ
hi stont op eñ volchde hē na. Eñ het gesciede doen
hi aen der tafelē sadt/ in sinē huyse / doe steldē hem C
veel tollenaren eñ sondarē / aen der tafelen met Je mat.ix
su eñ sine Jongeren/ want haerder waster veel die luc.v.
hem na volchden. Eñ die Scriftgeleerden eñ pha=
rizeen doe si sagen/dat hi met den tollenaren/ende
sondaren adt/seyden si tot sinen Jongeren / Waer
om eedt ende drinct hi met den tollenaren / eñ son
daren? Doen dat Jesus hoorde / seyde hi tot hem/
Die ghesonde en behoeuen niet den medecijn mees
ter/mer die crancken / Jc en ben niet ghecomen te
roepen die rechtueerdighen maer die sondaren tot
penitentie. ✱
Eñ die iongeren Johannis / eñ der Pharizeen lu.v.g
vasten veele/Ende daer quamen sommighe ende mat.x.
seyden tot hem / Waer om vasten die Jongheren
Johannis ende der Pharizeen/ ende v Jongheren
en vasten niet? Ende Jhesus seyde tot hem. Hoe
connen dye kinderen der bruyloft vasten dye wyle
dat dye bruydeghom by hem is? Alsoo langhe als
dye bruydeghom by haer is / soo en connen si nyet
vasten/Maer den tijdt sal comen / dat dye bruyde=
gom van haer ghenomen sal worden/dan sullen si D
vasten. mat.ix
Niemant en naeyt eenen lap van nieuwen lakē a
aen een out cleet/want hi schoort anders den nieu= lu.vi.
wen lap vanden ouden/ eñ die schoore wort arger
Ende niemant en giet den nieuwen wijn in oude
flesscen/want anders soe schoort die nieuwe wijn
die flesscen/eñ die wijn wort wtgestort/ eñ die fles=
schen vergaen/maer men sal dē nieuwen wijn gie=
ten in nieuwe flesschen
✠ Eñ het geschiede doe hy wandelde op den
sabbate door dat ghesaeyt landt / ende zijn Jonghe
ren begōsten eenē wech daer door te maken / ende
ayeren af te pluckē/ ende die Pharizeen seyden tot
hem/Siet toe/wat doen v Jongeren/dat hem niet
en betaemt op den sabboth? Ende hi seyde tot hem
Hebdi niet gelesen wat Dauid dede/doen hem dat
noot was ende hem hongherde/ende die met hem
waren? hoe hi ginck in dat huys Godts / in der tijt
Abiathar des hoogen priesters/ende adt dat heyli mat.xii
ge broot dat niet geoorlooft en was te eten/dā den a
priesteren/eñ hi gaffe hem/ ende den ghenen die by lu.vi.
hem waren. Ende hi seyde tot haer / Die sabboth
is om des menschen wille gemaeckt/ ende niet die
menschen om des sabboths wille / Daer om soo is

des menscen sone/ee HEERE ooc des sabboths.*

Hoe dat Jhesus den mensche met der verdorder handt op eenen sabboth ghesont maecte/ende van veele cranckẽ die hi genas/Ende vanden mensce dye den onreynen geest hadde/die riep/ghi zijt die sone Gods ende hoe hi zijn.xij Apostelen vercoos ende van haren namen

Dat.iij.Capittel. ✠

A mat.xij. a
ENde hi ginc weder in die schole/ ende
daer was een mensche/die hadde een
verdorde hant/ende si wachten op hẽ
oft hi hẽ oock ghesont maken soude/
op den sabboth/op dat si hẽ beschuldi
ghen mochten. Ende hi seyde tot den mensche met
der verdorder hant Staet op ende coempt hier int
middel/ende hi seyde tot hen lieden/Machmen op
den sabboth goet doen/ oft machmen quaet doen?
dat leuen behouden oft dooden? Mer si swegen stil
le. Ende hi sachse ront omme aen met toornicheit
ende was bedroeft ouer haer verblinde herten en=
mat.xij. de seyde tot dien mẽsce/steect v hãt wt/ Ende hi stacse
b wt/ eñ die hant wert hẽ gesont/ also die ander. *
lu.vi.b. ✠ Eñ die Pharizeen gingẽ wt / eñ hieldẽ ter stont
Jo.v.g. eenen raet met Herodes dienaren teghen hẽ hoe si
hem te niete brenghen mochten. Mer Jhesus ont
ginc hen met zijn iongeren aen de zee/eñ veel volcx
volchde hẽ nae/wt Galilea/eñ van Judea/eñ van
Hierusalem/eñ wt Idumea/ eñ vã dander side der
Jordanen die omtrent Tyro / eñ Sydon woonen/
B hoorden die dingen die hi dede.
mat.iiij. Eñ hi seyde tot zijn iongerẽ/ dat si hẽ een sceep
d ken houdẽ soudẽ/ om des volcx wille/ om dat si hẽ
lu.vi. b niet dringẽ en soudẽ/Want hi maecter vele gesont
Jo.vi.c. also dat si hẽ ouervielẽ al die geplaecht waren / op
dat si hẽ aenroerẽ mochten. Eñ als hẽ die onreyn
geestẽ sagẽ vielen si voor hẽ neder eñ riepen eñ sey=
den/ghi zijt Gods sone/ eñ hi dreychdese zeer scher
pelic dat si hem niet openbaer maken en souden.
Eñ hi clam op eenen berch/ ende riep tot hem
welcke hi woude / eñ die gingen tot hẽ. Eñ hi ordi
neerde die.xij. dat si bi hem zijn souden/eñ dat hijse
wt seyndẽ soude te prediken/eñ hi gaf haer macht/
die cranckẽ gesont te maken / eñ die duuelen wt te
worpen.* Eñ hi gaf Simon die naem Petrus/eñ
Jacobũ dẽ sone Zebedei / eñ Johannem den broe
mat.x8 der Jacobi/eñ ghaf haer den naem Boenairgem/
luc.a. dat is geseyt kinder des donders/eñ Andreã/ ende
C Philippum/eñ Bartholomeũ/eñ Mattheum/eñ
Thomam/ende Jacob Alpheus soon/ eñ Thadeũ
ende Simon van Cana / ende Judas Iscarioten/
die hem verriet.
Eñ si quamen int huys/eñ doe quam dat volck
weder te samẽ/also dat si gheen plaetse en hadden
broot te eten/eñ doen dat hoordẽ die bi hem warẽ
mat.xij. gingen si wt/eñ wouden hem houden/want si sey
b den/hi makes te vele / Die scriftgeleerden die van
lu.xi.c Hierusalem gecomen waren/seyden/ Hi heeft den
Beelzebub/ende door den ouersten duuel drijft hi
die duyuelen wt. Eñ hi riepse te samen/ eñ hi sprac
tot haer in gelijckenissen.
Hoe can een Sathanas den anderen wt gewor=
lu.xj.c pen? Eñ ist sake dat een rijc in hem seluen ghedeelt
wort/hoe mach dat bliuen staen? Ende is dat een
huys ghedeelt wert onder malcanderen/hoe mach
dat bliuen staen/steldt hem nv Satanas tegen hẽ
seluen/eñ is hi met hem seluen twistich so en mach
hi niet bliuen staen/mer het is met hẽ gedaen/ Nie
mant en can in eens anders huys gaen eñ zijn huys
raet berooeuen/het en si dat hi te vorẽ den stercken
binde/ende dan zijn huys beroue.
Voorwaer segge ic v/alle sonden worden verge
uen der menscẽ kinderen/ ooc die lasteringe Gods
daer si God mede lasteren. Mer wie den heyligen
geest lastert/ die en sal nemmermeer vergiffenisse
vercrigẽ/ mer hi is sculdich des ewigen gerechts.
Want si seyden hi heeft eenen onreynen geest.
Eñ doẽ quã zijn moeder eñ zijn broeders / eñ stõ
den daer buytẽ/eñ sondẽ tot hẽ / eñ lietẽ hẽ roepen
eñ dat volck sadt om hem/eñ seyden tot hem/ Siet
v moeder eñ v broeders/ daer buyten vragen na v
ende hi antwoorde eñ sprac / Wie is mijn moeder
eñ mijn broeders? eñ hy sach ront om hem op zijn lu.vij.a.
iongheren /die daer ront om hẽ saten/eñ sprac/siet mat.xij.
Dit is mijn moeder/ eñ mijn broeders/wandt alle b
die den wille Gods doen/die is mijn moeder ende
mijn suster/ ende mijn broeder.

Van dye parabel des saeyers / ende vander maten daer si mede meten sullen/ dat si daer mede weder om ontfanghen sullen/ende van dat mostaert saet/ende vander tempeesten die daer int schip was daer Christus rustte.

Dat.iiij.Capittel. ✠

ENde hi begost weder om te leeren by A
die zee / eñ daer vergaderde vele volcs
tot hem/also dat hi moste in een schip
treden / eñ op dat water sitten / eñ al
dat volc stont op den lande/bi die zee/
eñ hi preecte hẽ lange door gelijckenisse / eñ in zijn
leeringhe sprac hi tot hen lieden/Hoort/Siet/ het
ghinc een saeyman wt om te saeyen / eñ het gescie= mat.xiij
de/als hi saeyde dat saet/dat sommighe viel bi den a
wech/doen quamen die voghelen onder den hemel
ende aten dat op / Sommighe viel op dye steenen/ lu.viij a
daer dat niet veel aerden en hadde/ende ghinck ter
stondt op om dattet gheen diepheyt der eerden en
hadde. Doen nv die zonne op ghinck verbrande
dat/ende om dat gheen wortelen en hadde verdor
de dat.
Eñ sommighe viel onder die doornen/ ende die
doornen zijn daer tegen opgewassen/eñ hebbẽ dat
verstict/also dat gheen vruchten en gaf/ eñ sommi
ghe viel in een goede eerde/eñ gaf vruchten/welc=
ke toe nam eñ wies/sommige droech dertichfout
eñ sommighe tsestichfout / eñ sommighe hondert/ B
fout / eñ hi seyde tot hem luyden. Wie ooren heeft
om hooren die hoore.
Eñ het geschiede/ doe hi alleen was/vraechden
si hem dese ghelijckenisse die twaelf die bi hem wa
ren/eñ hi seyde tot haer/V is ghegheuen/ die verbor
gentheyt des rijcks Gods te weeten/mer die daer
buytẽ zijn/geschiet alle dinc in gelijckenissen/ op dat
si met siende ogen sien eñ nochtans niet en beken
nen/eñ met hoorende oorẽ hoorẽ /eñ nochtãs niet
en verstaẽ/op dat si haer daer door niet en bekeerẽ Joã.xii f
eñ haer soudẽ vergeuẽ wordẽ / Eñ hi seyde tot hẽ Esa.vi c
lieden/verstaet ghi dese gelijckenisse niet/hoe wilt Actuũ.
ghi dan die ander alle verstaen/ xxviij. f.
Die saeyer saeyt dat woordt/Dat zijn die ghene
die aendẽ wege zijn/daer dat woort gesaeyt wort
eñ als si dat gehoort hebben/so coemt ter stont die
duuel eñ neemt wech dat woort/ dat in haer herte
gesaeyt was. Alsoo zijn die / die op die steenen ghe
saeyt zijn/wanneer si dat woort gehoort hebben

men si dat op met vruechden/ eñ en hebben gheen
wortel in hem/mer si zijn tijtelic/ Wāneer daer tri
bulatie eñ vuolginge opstaet/ om des woorts wil
le/so werden si terstont verargert/Ende die ander
zijn die onder die doornē ghesaeyt werden/die dat
a woort horen/eñ die sorghe deser werelt/eñ die be-
drieechlike rijcdommē/eñ vele ander wellustē gaen
daer in/eñ verstickē dat woort/eñ wert onvrucht
baer. Eñ die ander zijn die op een goet lāt gesaeyt
zijn/die dat woort horen/eñ ontfangē dat/eñ bren
ghē vruchten/sommige dertichfout/eñ sommighe
tsestichfout/eñ sommige hondertfout.
lu.viij.b Eñ hi sprac tot haer/Wert oec een licht ontste
ken/op dattet onder een corē vat geset soude wor
den oft onder een tafel/ Ist niet also/dat ontsteken
wert op dattet op eenē candelaer geset soude wor
den/wāt niet en isser verborgen dat niet openbaer
worden en sal/eñ daer en is niet heymelicx dat niet
mat. vij wt comē en sal/Wie ooren heeft om hoorē/die ho-
a re/Eñ hi seyde tot haer.
lu.vi.f ✠ Siet toe wat ghi hoort. Met wat maten dat
mat.xxv ghi meet/salmen v oock meten/eñ men sal v noch
c. toe gheuen/ghi die dit hoort/want wie daer heeft/
dien sal gegeuē wordē/ eñ die niet en heeft vā dien
sal ghenomen worden oec dat hi heeft.
Eñ hi seyde tot haer/Dat rijcke Gods is alsoo
als oft een mensche saet werpe op die aerde / ende
sliep/eñ stont op nacht eñ dach/eñ dat saet gaet op
eñ groeyt/als hi dat niet en weet / want dye aerde
brengtten eerstē van haer seluen dat gras/daer na
die aren/daer na dat volle coren in die arē/Eñ wā
neer si die vrucht voortgebrocht heeft/stiet hi daer
mat.xiij terstont die seysen aen/want die oochst is bi.
b * Eñ sprac/bi wien sullē wi gelijcken dat rijcke
lu.xiij d Gods/eñ bi wat ghelijckenissen sullē wi dat gelijc
kē/ghelijc een mostaert saet/ dat alst ghesaeyt is in
die aerde so is dat/dat cleynste onder alle saden/op
ter aerden/eñ als dit gesaeyt is/so wasset hooge/eñ
wert grooter dan alle dye ander koolsaden/ eñ het
crijcht grote tackē/also dat die voghelen der lucht/
onder sinen schaeyen moghen woonen.
Eñ met vele sulcke gelijckenissen/seyde hi haer
luydē dat woort/na dat si dat hooren condē/ mer
sonder gelijckenissen en sprac hi niet tot haer/ mer
inden seluē dage/doen t avont was ghewordē sey-
de hi tot haer/ Laet ons hier ouer varē/ eñ die scha-
rē latende/namē si hē also dat hi daer was/ int scip
lu.viij.d eñ ander schepen waren bi hem.
D Eñ daer verhief een groote storm/ eñ werp die
baren in dat schip/also dat dat schip vol wert/eñ hi
was achter op dat scip eñ hi sliep op een cussen/eñ
si wecten hē op/eñ seyden/Meester / en leyt v daer
niet aen/dat wi vergaē. Eñ hi stōt op/ eñ dreychde
dē wint/eñ seide tot der zee/swijcht stille / eñ weest
stom/eñ dē wint ghinc ligghē/eñ daer wert een gro
te stilte/eñ hi sprac tot haer/hoe zijt ghi so verureest
hoe comet dat ghi geen geloue en hebt/eñ si vreesē
den seere/eñ spraken onder malcāderē/Wie is de-
se/want die wint eñ zee is hem ghehoorsaem.

¶ Hoe Jesus wtwerp dat legion der duuelen vanden men
sche/ende hoe hi ghenas dat vrouken vanden bloetganck/
eñ hoe hi verwecte vander doot die dochter des opperstē
meesters vander Synagogen.

Dat:v:Capittel ✠

Dat.v.Capittel.

Ende si quamen aē dander side der zee
teghen dat region der Gadarenen.
Eñ als hi wt den scepe tradt / liep hē
a terstont tegen wt den graue/ een be-
seten mensche / met eenen onreynen
gheest/die zijn woonínghe inden graue hadde/Eñ
niemant en conste hē vindē/ooc niet met ketenen/
wāt hi was dicwils met veterē eñ ketenē gebondē mat
ghe weest/eñ hi hadde die ketenē ghebroken/eñ die a
veteren in stucken ghewreuen/eñ niemāt en cōste lu.viij
hē temmē/Eñ hi was altijt beyde dach ende nacht
op die bergen eñ inden grauen/roepende/eñ sloech
hem seluen met steenen/Maer doen hi Jesum sach
van verre / liep hi toe ende viel voor hem neder/
ende riep luyde/eñ seyde/Wat heb ic met v te doē/
O Jesu du sone des alder hoochsten Gods/ick be
sweere v bi Gode dat ghi mi niet en quelt / Maer
hi seyde doen tot hem/ Vaert wt vanden mensche
ghi onreyn gheest eñ vraechde hem/ hoe heet ghi/
Eñ hi antwoorde eñ seyde/Legion heete ick/ wāt
onser is vele/Eñ hi badt hē seere/dat hijs nyet wt
den seluen region drijuen en soude.
Ende aen den seluen berch/ was een grote scha B
re verckenē inder weyden/ eñ alle die duyuelen va Mat.
den hem/ende seyden/ Laet ons in die verckenē va viij.a
ren/ende terstont oorloofde hem Jesus dat/Doen lu.viij
voeren wt die onreyn gheesten/ende voeren in die
verckenē/Ende die cudde der verckenē is ghewor
pen terstont met eenen storm inder zee / Eñ daer
wasser bi twee duysent/eñ verdroncken inder zee/
Ende die herden vloden ende vercondichdē dat in
der stadt ende op den lande/Eñ si ghinghē wt om
te sien/wat daer ghescheit was / ende quamen tot
Jesum/eñ saghen den beseteten/welcke die legion
ghehadt hadde/dat hi sadt ende was gecleet/ ende
verstandich/ende si vreesden / ende die dat ghesien
hadden/verteldent den anderen/wat den besetenē
ghebuert was/ende vandē verckenen/Ende si be
gonsten hem te bidden dat hi wt haren palen wou C
de ghaen/Ende doen hi in dat schip tradt/ badt hē
die beseten ghewest hadde/ dat hi mochte by hem
zijn/Ende Jesus en liet hē dat niet toe/maer hi sey
de tot hem, Gaet henē in v huys eñ tot den uwen/
ende vercondicht hem/hoe grote weldaet dat v die
HEERE ghedaē heeft/ eñ hy uwer ontfermt heeft mat.
Eñ hi ginc wt/ eñ begonste wt te roepē in die thien
steden/hoe groote weldaet hem Jesus gedaen had
de/ende een yeghelijc verwonderde hem. *
Ende doen Jesus weder van daer ouer voere
in dat scip/vergaderde veel volcx tot hem/ eñ was
bi die zee/Ende siet / daer quam een vanden ouer
sten vander scholen/ghenoemt Jayrus/ende doen lu.vi f
hi hem sach/viel hi hem te voete/ende badt hē seere mat.ix
ende sprack/ Mijn dochtere leydt in haer wterste/
wilt doch comen ende v hant op haer legghen/ op
dat si ghesont werde/ende leue / Ende hi ginc met
hem/ende het volchde hem veel volcks nae ende si
drongben hem.
Eñ daer was eē vrouwe die hadde dē bloetgāc mat.
gehadt twaelf iaer/eñ hadde veel gheledē van den
medecijnen/ ende hadde al haer ghoet daerom ver
teert/eñ ten halp haer niet/mer het wert met haer
meer argher/Doe si hoorde van Jesum / quā si on
der dat volc vā achter aen/eñ roerde zijn cleedt aen

eñ si seyde/Waert dat ic alleen zijn cleet mocht aen roerē/so sal ic gesont zijn. Eñ ter stont verdrooch de die loop haers bloets/ eñ si voelde dat aen haer lichaē/dat si was gesont geworden van dier plage.

Eñ Jesus voelende ter stōt aen hem seluen die cracht/welcke van hem was wt gegaen/keerde hē omme totten volcke / ende seyde / Wie heeft mijn cleder aengeroert. Ende die Jongeren seyden tot
g hem/Ghi siet dat v dat volck dringhet/eñ ghi segt wie heeft mi aengeroert? Ende hi sach omme nae haer die dat ghedaen hadde / Die vrouwe vreesde haer ende beuede/ wandt si wist wat aen haer ghe schiet was/ende quam ende viel voor hem neder/ ende seyde hem dye gheheele waerheydt. Doen sey de hy tot haer / Mijn dochter v geloue heeft v ghe sont gemaeckt/Gaet met vreden/eñ weest gesont van uwe plage.

D Ende doe hi noch so sprack/quamen sommighe van den ouersten der scolen eñ spraken /V dochter is gestoruen/wat queldi voorder den meester/Jhe sus hoorde ter stont die redene/die daer gesproken was/ende seyde tot den ouersten der scholen/Wilt niet vreesen mer ghelooft alleene/Ende hy en liet hem niemande nae volgen/dan Petrum/ende Jacobum/ende Joannem den broeder Jacobi/Ende hy quam in dat huys des ouersten der scholen / eñ sach dat gerichte/ende die daer zeer weenden ende huylden/ende hi ginck daer in ende seyde / tot haer luyden/ Wat ghebaerdy ende weendt ghy / Dat meysken en is niet ghestoruen/mer het slaept/Eñ si begeckten hem. Ende hi drceffe al wt/eñ nā met hem den vader des kints /ende dye moeder/eñ die bi hem warē/ende ghinc daer binnē daer dat meys ken lach/ende hi nam dat meysken bi de handt/eñ seyde tot haer/Talitha cumi / dat is so vele ghesept Meysken ick segge v staet op /ende ter stont is dat meyskē op gestaē/ende wandelde/Eñ si was twalef iaer oudt/ende si verwonderden hem bouē maten. Ende hi verboot hem hertelijcken/dat nie mant dat weten en soude /eñ hi seyde/dat si haer te ten geuen souden.

Hoe dat geen prophete verheuen en is/in zijns vaders landt/Ende hoe hy zijn twalef Apostelen / by twee ende twee beghonste wt te senden/Ende van die onthoofdinge van Johannes Baptista. Ende hoe Jhesus met twee visschen/ende met vijf brooden dat volck spijsden /ende dat hy veel crancken ghesont maecte /dye den zoom van sinen cleederen raecte.

A
Math.
xiiij.

Dat.vj.Capittel ✠

Ende hi ghinck van daer eñ quam in zijn vader lant/ eñ zijn iongerē volch den hem na/Eñ doē die sabboth quā begost hi te leeren in haer scholen eñ vele die dat hoordē / verwonderden hem zeere van zijnder leeringhe ende seyden / Van waer coemt desen al dit? ende wat wijsheyt ist/die hem ghegeuen is/ende sulcken crachten oft daden die door zijn handen geschiē. Is hi niet die timmer man Marien sone/eñ die broeder Jacobi/ eñ Joses eñ Jude/eñ Simonis? Sijn oock nyet zijn susteren hier by ons / Ende si zijn ghescandaliseert in hem. Eñ Jesus seyde doē tot hem/ Een Propheet en wert nerghens min gheacht dan in zijns vaders landt ende bi den sinen Ende hi en mocht daer geē cracht doen/dan weynich crancken leyde hi die hāt op/ende maectese gesont/ende hi verwonderde hē haers ongeloofs. ✠

Eñ hi ginc rontomme in den steden/eñ leerde. Eñ hi riep tot hem die twaleue / en beghonste te seynden twee eñ twee / eñ ghaf haer lieden macht ouer die onreyne gheesten / eñ gheboot haer dat si niet bi haer inden wech en souden dragē/dan alleen een roede/geen tessche/geen broot/ geen gelt in dē gordel/maer ghescboeyt met solen / eñ dat si niet twee rocken aen doen souden / Eñ seyde tot haer/ Waer ghy in een huys comet daer bliuet inne /tot dat ghi van daer gaet / Eñ wie vnieten ontfangt noch en hoort/so gaet van daer / ende schuddet dat stof van uwen voeten/ totten getuygheniſſe ouer haer/Jc segghe v voorwaer/ het sal Sodomen eñ Gomorren aen den ionchsten dage verdrageliicker zijn dan sulcker stadt.

B
lu.ix.a.

mat.x.a

Eñ si gingen wt/eñ predicten/ dat si hē souden beteren/eñ werpē vele duuelen wt/ eñ salfden vele crancken met olie eñ maectense gesont.

Eñ dat quam voor den coninck Herodes(wāt sinen naem was hem nv bekent)ende hi sprac/Jo hannes die dooper is vanden dooden weder op ge staen daerom is zijn werck soe machtich/Mer dye sommige spraken/ Dit is Elia/die sommige/dit is een Propheet oft een van den Prophetē Mer doē dat Herodes gehoort hadde/ seyde hi Dit is Johānes die ic onthooft hebbe/ die is vanden dooden op ghestaen.

C
Matth.
xiiij.a
lu.x.a

✠ Dese Herodes hadde wt ghesent/eñ dede Joannem vangē/eñ in die kercker binden/om Herodias wille zijns broeders Philippus wijf/want hi hadtse getrout/Mer Johannes seyde tot Herodes. Het en betaemt v niet dijns broeders wijf te hebbē/Mer Herodias ginck hem nae / ende wilde hem doodē/mer si en codē niet/ Herodes die vreesde Johānem/want hi wist wel dat hi een rechtuerdich eñ heylich mā was/eñ nam zijns ware/eñ voorde hem in vele sakē/eñ hoorde hem geerne. Ende het quam eenē gelegen dach/dat Herodes op sinen iaers dach een auontmael gaf den ouersten/eñ die hooftluyden/ende die eerste principaelste in Galilea/Doen ginc daer in die dochter der seluer Herodias/ende danstee/ñ dat behaechde Herodes / eñ den genen die aen die tafel saten/Doen seyde die coninc tottē meysken. Begeert van mi wat ghi wilt/ eñ ic salt v geuē/eñ swoer haer eenen eedt/wat ghi bidden sult van mi/wil ic v geuē/al waert die helft mijns conincrijcx. Si ginc wt eñ seyde tot haerder moeder/Wat sal ic bidden/Die moed sprack/Dat hooft Johannis des doopers. Eñ si ginc ter stont in met haesten totten coninck eñ badt eñ seyde/ Jc wil dat ghi geeft ter stont in eender schotelen / dat hooft Johannis des doopers / Ende die coninck wort bedroeft om des eets will/ende om de ghene die aē die tafel satē woude hise niet ontseggen/Eñ ter stōt sant die coninc om dē hangdief / eñ hiet zijn hooft daer bringen/eñ ginc eñ onthoofde hē inder geuanckeniſſen / eñ droech daer zijn hooft in eender schotelen/eñ gaf dat der dochter/eñ de dochter gaf dat haerder moeder. Eñ doen dat zijn Jonghren hoorden/quamen si eñ namen zijn lichaem / eñ ley den dat in een graf. ✠

Matth
xiiij.x.a
lu.ix.a.

D

Eñ die Apostelen quamen te samen tot Jesum ende vercondichden hem dat alle / ende wat si ghe

mat.xiiii.b daen eñ gheleert hadden/ Eñ hi seyde tot haer luy-
den/ Laet ons alleen gaē in een woestine/ eñ rustet
een weynich/ Want daer waster veel dye af eñ toe
gingen/ eñ en haddē gheenē tijt te etē. Eñ hi voer
doen in een schip tot eender woestijnē alleene/ Eñ
dat volck sach hem wech varē/ eñ vele kendē hem/
eñ liepen doen daer met malcanderen te voet wt
E alle steden/ ende voorquamen se eñ quamen tot hē
Ende Jesus ghinc wt eñ sach dat groote volck/ eñ
het iammerde hem des volcs want si warē als sca
pen/ die gheenen herder en hebbē/ eñ beghost haer
vele te leeren.

✠ Eñ doe nv den dach by na wech was/ gingen
Matth. xiiii.b tot hem zijn iongeren eñ seyden/ Het is hier woest/
eñ dē dach is nv wech/ laetse van v gaen/ op dat si
Lu.ix.b. moghen gaen in die naeste dorpen/ eñ casteelen/ eñ
coopē hen spijse/ wāt si en hebbē niet te eten/ maer
Jesus antwoorde ende seyde tot haer/ Gheeft ghi
haer te eten/ Ende si seyden tot hē/ sullen wy dan
gaen/ eñ om twee hondert penninghen broot coo-
pen/ eñ haer te eten gheuen/ Eñ hi seyde tot haer/
hoe veel broots hebt ghi/ Gaet henē ende besiet et
Eñ doen si dat bekent hadden/ seyden si/ vijue/ eñ
twee visschen.

Eñ hi gheboodt haer dat si haer al neder souden
F doē sitten/ bi volle tafelen/ op dat groene gras/ Eñ
si saten neder/ gedeylt hondert eñ hondert/ vijftich
eñ vijftich. Eñ hi nam die vijf broodē eñ twee vis-
schen/ eñ sach op indē hemel/ eñ sprac die ghebene-
dijnge/ eñ brac dat broot/ eñ gaft den iongerē/ dat
sijt hem voorleggē soudē/ eñ dye twee visscē heeft
hi gedeylt onder haer allen/ Ende si atē alle/ ende
wordē veruult/ Eñ si namen op dye brocken twa
lef coruē vol/ eñ vandē visschen. Eñ dye daer gege
ten hadden waren vijf duysent mannen.

Eñ ter stont dreef hi zijn iongeren dat si in dat
scip tradē/ op dat si voor hem ouer souden schepen
G tot Betsaida/ tot dat hi dat volc vā hem liet. ✱
Matth. xiiii.d. Eñ doen hise van hē ghelaten hadde/ ghinc hy
op eenen berch bidden ✠ Eñ doent auont was so
was dat scip middē op die zee/ eñ hi was op dē lan
de alleen/ eñ hi sachse arbeyden int roeyen/ wandt
die wint was haer contrarie.

Eñ in die vierde wake vander nacht/ quam hy
tot hem luyden/ eñ wandelde op die zee/ eñ hi wou
de haer voorbi ghaen/ Ende doen si hem saghen
op die zee wandelen/ so meynden si/ het waer ghe-
weest een fantasie/ eñ si riepen/ want si sagen hem
alle eñ verscricten/ Maer ter stont sprack hi met
hem luyden/ ende seyde tot haer/ Sijt ghetroost/ ic
bent/ veruaert v niet/ Eñ hi ghinc tot haer in dat
schip/ eñ die wint ginck liggen/ eñ si verscricten/ eñ
verwonderdē haer seer bouen maten/ Want si en
waren niet verstandiger ghewordden van die broo
den/ want haer herte was verblint.

Eñ doen si ouer ghevaren warē/ quamen si in
dat lant Genezaret/ eñ leyden daer aen/ ende doen
si wten scepe traden/ ter stont kenden si hem/ eñ lie
pen rontomme in die omgelegen landen/ en bego-
sten die crancken om te dragen op bedden/ daer si
hoorden dat hi was/ eñ waer hi ginc in die straten
steden oft dorpen/ daer leyden si die cranckē op de
straten/ eñ baden hem/ dat si alleen den soom van
sijn cleet mochten aenroeren/ Eñ alle die hem aen
roerden werden ghesont.

¶ Vanden onghewasschen handen/ ende dat die mensche be
smet dat wt den monde gaet/ ende niet dat inden monde
gaet/ Ende van die griecsche vrouwe die haer dochter ver
lost wert vanden duuel. Ende dat niet goet en is te nemen
der kinderen broot ende werpent voor die honden.

Dat.vij.Capittel ✠

Ende doen quamen tot hem die phari
zeen/ eñ sommige vandē scriftgheleer
den/ dye van Hierusalem ghecomen B
waren/ eñ doen si saghen sommighe mat. xv.
van sinen iongeren met gemeyne hā- a
den/ dat is/ met ongewasschē handē dat broot eten
versprakē si dat/ want die pharizeen/ eñ alle die Jo
den en aten niet/ si en wiesschen dickwils haer han
den/ eñ si hielden alsoo die insettinghe der oudē/ eñ
wanneer si vander marckt quamen/ en aten si nyet
si en wiesschē haer/ Eñ dies dincs is vele dat si aen
ghenomē hebbē te houdē/ als van drinck vaten eñ
croesens/ eñ latoenē vaten/ eñ tafelen te wasschen

Doen vraechden hē nv die Pharizeen eñ Scrift
geleerdē. Waerom wandelen v Jongeren niet na
die insettinghe der ouders/ maer si eten dat broot B
met onghewasschen handen/ Hy antwoorde ende Esa.
seyde tot haer/ Wel heeft van v Ypocriten ghepro xxix.
phetecert Esaias die Propheet/ alst ghescreuen is/ mat.
Dit volck eert mi metten lippen/ maer haer herte a.
is verde van mi/ te vergheefs dienen si mi/ die wij
le dat si leeren soodanighe leere/ dye niet en is dan
menschen ghebodt. ✱

Ghi laet die ghebodē Gods achter eñ hout der
menschen insettinghe/ vā croesen eñ drinckvatē te
wasschen/ eñ des ghelijcken doet ghi vele. exo.xx.

Eñ hi seyde tot haer/ Wel fijn hebdi Gods ghe deu.v.
bot te niet gedaē/ op dat ghi v opsettē houdē soudt leui.xx.
Moyses heeft geseyt/ Ghi sult eerē vader eñ moe
der/ eñ die vader eñ moeder vloect/ die sal die doot
steruē. Mer ghi segt/ een mensche sal segghē tot va
der eñ moeder/ Corban/ dat is/ Het is Gode ghe-
gheuē dat v vā mi te profijte soude comē. Eñ also
laet ghi hem voortaen niet doen sinen vader ende
moeder/ eñ laet dat woort Gods/ om v opsettinge
die ghi opghesedt hebt/ ende des ghelijckē doet ghi
vele.

Eñ hi riep weder tot hē alle dat volc eñ sprac tot C
haer/ Hoort alle toe/ eñ verstaet mi/ Daer en is nyet
buyten den mensche/ dat hem besmeten mach dat
in hē gaet/ mer dat van hem wt gaet/ dat is dat dē
mensche besmet. Heeft yemāt ooren om hoorē dye
hoore/ Eñ doen hi vandē volcke in dat huys quam
so vraechden hem zijn Jongerē/ vā dese gelijckenis
se. Eñ hi seyde tot haer/ Sijt ghi dan ooc noch soo
onuerstādich/ en verstaet ghi noch niet dat alle dat
wtwendich is/ eñ indē mensche gaet/ dat en can hē
niet besmetten/ want dat en gaet niet in zijn herte/
maer in sinen buyc/ eñ gaet wt door den natuerlije
ken ganck die wtvaghet alle spijse.

Eñ hi sprac/ dat daer wt den mensche gaet/ dat
maect den mensche onreyn/ want van binnen wt
des mēschē hertē gaen boose gedachtē/ ouerspelē
hoerery/ dootslagē/ moordē/ dieften/ giericheden/
scalchedē/ bedroch/ oneerbaerheyt/ schalcke oghē/
Gods lasteringe/ houerdie/ sotheyt/ Alle dese qua-
de stucken/ gaen van binnen wt/ eñ maken den mē
sche onreyn.

✠ Eñ hi stont op eñ ghinc voordaen in die eynden

xbc Tyren Sydon/ē ghinc in eē huys/ē en woude
dat niemāt laten weten/ē ten const nochtans nī
verborgē zijn. Want een vrouwe die hadde vā hē
gehoort /welcx dochterkē enen onreinē geest had
de/ē si quam/ ē viel neder tot zijn voeten /ende
dat was een griecsche vrouwe / van Syropenice
ē badt hem/dat hi den duyuel wtwerpe vā haer
dochter. Ē Jesus seyde tot haer. Laet eerst dye
kinderē vsaet wordē/wāt ten is niet goet datmē
D den kinderē dat broot neēt / ē werpt dat voor de
hondē/Sy antwoorde/ē seyde tot hem/ Ja HE
RE nochtās eten die hondekens onder die tafel/
vander morseling der kinderē. Ē hy seyde tot
haer Om des woorts wille /so gaet henē/die dui
uel is wtgeuaren van uwer dochter. Ē si ginck
in haer huis/ē vant dat die duyuel /was wtghe=
uaren/ē die dochter op haer bedde liggende. *
✠ Ē doen hi weder wtginc vanden eynde Ti
ri ē Sidon/quam hi aē dat Galileesce meyr mid
den onder die einden der thien stedē /ē si brochtē
tot hē enen douuē ē stommē/ die swaerlic sprack
ē si badē hē/ dat hi die hant op hē leyde Ē hi nā
hem vanden volcke alleen/ē stac hē dye vingher
in zijn oore/ē hi spooch wt/ ē roerde zijn tonge
ē sach op indē hemel suchtende/ē seide tot hem
Hephetach/dat is/doet v op/ē ter stōt dedē haer
sijn ooren open/ē die bant zijnder tongHen wert
los/ē hi sprac recht/ē hi verboot haer /si en sou
dens niemant seggē. Mer hoe hijt hen meer ver=
boot/hoe dat si meer wtbreydē. Ē si verwonder
den haer bouen maten seere/ē seyden/alle dinck
heeft hi wel gedaē/die doouen heeft hi horēde ghe
maect/ende die stomme sprekende *

¶ Vanden seuen brooden /ende weinich vischen /daer hy vier/duysent menschen mede spijsde / Ende van dat teeken ende dat hy gheboot te wachten vanden deesem der Phariseen/ende van Herodes/ende vanden blinden die hi zijn ooghen opende

Dat viij Capittel ✠

A I N die tijdē doē vele volcs daer was
ē en hadden niet te etē /riep Jesus
zijn iongerē tot hē/ende seyde/ My
iammert des volcx/wāt si hebbē nv
drie dagen bi mi verbeyt/ē en heb=
ben niet te eten/ē laet icse vā mi nuchterē thuis
gaen/so sullen si versmachten op den wech /want
sommige waren van verre gecomē/Ende sijn ion
geren antwoorden hem / Waer crigen wy broot
inder woestinen /dat wise versaden? Ē hi vrach=
n xv d de haer / hoe vele brooden hebt ghy? Si spraken/
seuen/Ende hi geboot dē volcke dat si neder sou
den sittē opter aerden /ē hi nam die seuen broo=
dē/ende dancte/ende bracse /ende gafse zijn ionge
rē dat sise den volcke voor souden settē/ si setten
se den volcke voor/ ē hadden een weynich visch=
kens/ende hi gebenedidese / ende beual dat si dye
oec voor souden setten/ Sy aten ende wordē ver=
saet/ende si namen op vā die ouergeschoten broc
kelingen seuen mandē/ ende die daer gegetē had
den/waren bi vierduysent/en hi liet dat volc van
B hem. *
lx v a Ē ter stont tradt hi in een schip met sinē ion
geren/ē quam in die deelen van Salmanutha
✠ Ende die Pharizeen gingen wt tot hem /ē
begonsten hem te vragen/ē tempteerden hē / ē
begheerdē van hem een teeken vāden hemel. Ē
hi suchtede/in sinē gheest/ende seyde. Wat soect
dit geslachte een teeken? Voorwaer ic segghe v/de
sen geslachte en sal gheen teekē gegeuen worden
Ē hen liedē latende/ tradt weder in dat schip/ē
voer van daer ouer Mat xvi
Ende si vergaten broot met haer te nemē/ē Luc xi. d
si en hadden niet meer dan een broot met haer int
schip genomen/ Ende hi geboot haer/ende seyde.
Siet toe/ende wacht v voor den deesem der Pha
rizeen/ē voor den deesem Herodis/ē si dachten
hier ē daer/ende spraken onderlinge/dat ist/dat
wi gheen broot en hebben. Ē Jesus vernam dz ma xvi
ende seyde tot haer/ Wat becommert ghy v doch/ Luc xij. a
dat ghi geen broot en hebt? en bekent ghi noch nī
ē en sijt ghi noch niet verstandich? hebt ghi noch
een verblint herte in v? ghi hebt ooghen/ē ghi en
siet niet/ende ghi hebt ooren /ende en hoort nyet.
Sidi dies noch niet gedachtich/doen ic vijf broo=
den brack/onder vijfduysent/hoe vele coruen dat
ghi vol brocken wech droecht? Si seydē/twaleue.
Ē doen ic die seuen brack onder die vier duisent C
hoe vele coruē brockelinghē naemt ghy daer op?
Si spraken/seuen/Ende hi seyde tot haer/hoe en
verstaet ghi dan noch niet?
✠ Ende hy quam tot Betsaidan/ē si brochten
tot hem eenen blinden/ende baden hem dat hi hē
aenroerde. Ende hi nam den blinden vider hant/
ende leyde hem wt buyten dat dorp/ē hi spooch
in sijn ooghen/ende leyde zijn hant op hem ende
vraechde hem oft hy yet saghe/en hi sach op/ende
seide. Ick sie die lieden wandelen/als oft ick boo=
men saghe. Daer nae leide hi anderweruen die
hant op sijn ooghen/ende maecte hem siende /ē
hi wert weder te rechte gebrocht / ē sach scherp
alderley dinghen / ende hi sandt hem thuis / ende
seide. En gaet niet int dorp / ende en segt dat oec
niemanden daer inne
Ende Jesus ghinc wt met sijn iongeren in die ma xvi e
dorpen der stadt Cesarie Philippi /ē op den we=
ghe vraechde hi sinen iongeren/ende seide tot hē.
Wien seggen die lieden dat ick ben? Si antwoor
den /Si seggen dat ghi zijt Johannes die dooper.
Sommige seggen/Elias/Sommighe dat ghi zijt Luc. ix a
een vanden Prophetē. Ē hi seyde tot haer/ mer D
wien segghet ghi dat ick ben? Doen ātwoorde Pe
trus/ē seide tot hem. Ghi sijt Christus/ ende hi
dreychdese dat si dat niemanden vā hem seggē en
souden ende hi begost hem te leeren dat des men
schen sone moeste vele lijdē/ende verworpen wer
den vāden Ouden ē hoogen Priesterē ē Scrift
geleerden/ē gedoot wordē/ē na drie dagen we
der opstaen / ē hi sprac dat woort vri openbaer.
Ē Petrus nam hem tot hem /ē begost hem te
berispen /ē hi keerde hē omme /ē sach sine ion=
geren aen / ē berispte Petrum/ē seide. Gaet
achter mi Sathanas /want ghi en smaect niet dat
Godlic is/mer dat menschelick is Luc. ix. c
Ende hi riep tot hē dat volc te samē/met sinē
iongerē/ē seide tot haer. Wie mi wil na volgen/
die verloochene hem seluē /ē neme sijn cruis op
hē/ē volge mi na/ wāt wie sijn leuen wil behou
den/die sal dat verliesen/ē wie sijn leuen verliest

om mi/en̄ om des Euāgeliīs wille/die sal dat be-
houden/Wat batet den mēschē. dat hi die gheheel
werelt wōne/en̄ hadde schade aen zijnder siele? oft
wat can die mensche gheuē/dair mede hi zijn siele
verlosse? Met wie hē mijnder/ende mijns woorts
schaemt onder desen ouerspelende en̄ sondige ghe
slachte/diens sal des menscē sone hem oocscamen
wanneer hi comē sal inder heerlichept sijns vaders
metten heylighen Engelen/Ende hi seyde tot hair
Voorwaer ick segghe v/Hier staen sommige/dye
en sullen den doot nyet smaken/tot dat si sien dat
rijcke Gods comen met crachte

¶ Van die verclaringhe Jesu opten berghe/ende hoe hi
voorseyde dat hi steruen/ende inden derden daghe weder
opstaen soude/Ende hoe Jesus eenen beseten stomme ver
loste/ende van dat quaet der schandalisatie te schouwen.

A Dat.ix. Capittel ✠

lu.ix.d. matxvij a. Ende nae ses daghen/nam Jesus tot
hem Petrum/Jacobū en̄ Joannē/
en̄ leydese op eenen hoogē berch/al
leene/en̄ wert verclaert voor haer/
en̄ zijn cleederē worden blinckēde en̄
seer wit als die snee/dat gheē voller op eerden so
wit maken en can/ En̄ Helias verscheen hē met
Moyse/sprekende met Jesu. Ende Petrus ant-
woorde/ende seyde tot Jesum. Meester/ het is
ons hier goet zijn laet ons hier drie tabernaculen
makē/v eenen/Moysi een/ende Elie een. want hy
en wiste niet wat hi seyde/En̄ si waren seer ver-
uaert en̄ dair quā een wolcke die omscheense/en̄
een stemme quam wt der wolcken/en̄ seyde/Dit
is mijn lieue sone/dien hoort/En̄ terstōt daer na
rontom siende/en sagen si niemanden meer/ dan
alleene Jesum bi haer

Mer doen si vandē berge afgingen/ verboot
hen Jesus dat sijt niemāt seggē en souden/wat si
gesien hadden/voor dat die soone des menschē op
B gestaen ware vander doot/Ende si behielden dat
matxvij woort by hen lieden/en̄ si vraechden onder malcā
c deren. Wat is doch dat/opstaē vandē doodē? ende
si vraechden hem ende sprakē/Die scriftgeleerdē
seggen doch/dat Elias eerst moet comen. Mer hi
antwoorde hair ende seyde/Elias sal door zijn toe
coemst alle dinc weder te rechte bringē. En̄ ghe-
lijc van des menschē sone ghescreuen is / op dat
hi vele liden sal/en̄ versmaect sal worden. Maer ic
segge v. Elias is gecomen/ende si hebben aen hē
gedaen wat si wilden/ghelijck dat van hem ghe-
schreuen staet.

Ende hi quam/tot sinen iongeren/en̄ hy sach
vele volcs om haer/en̄ schriftgeleerden/die hē mz
C haer veuraechden. Ende ter stont/als dat volc Je
lu.ix.f. sum sach /verwonderdē en̄ verschricten haer/ende
liepen toe/ende groetē hem/ende hi vraechde dye
schriftgeleerden. Waer af veuraecht ghi onder v
met haer? ✠ En̄ een wt den volcke antwoorde
ende seyde. Meester/ic hebbe hier tot v ghebracht
minen sone/die heeft eenen sprekelosen gheest/
die soo waer hi hem aengrijpt/so verschoort hi hē
en̄ schuymt ende knerset metten tanden/ ende v-
dorret. Ende ick hebbe met dijn iongheren ghe-
mat xvij sproken dat si hem wt driuen souden ende si en cō
c nen niet

Hi antwoorde hem en̄ seyde O du ongheloui-
ge geslachte/hoe lange sal ic bi v zijn? hoe lange sal
ic mi met v lidē? Brēct hē hier tot mi En̄ si broch

ten hem daer tot hē/En̄ ter stont als hē dye geest
sach verschoorde hi hē/en̄ viel op die aerde/ende
wentelde inder aerdē/en̄ schuymde/en̄ hy vraech
de sinen vader. Hoe lange ist /dat hem dit gebuert
is? Hi sprac. Van zijn kintsheit op/en̄ dicwils heeft
hi hem geworpen in dat water/en̄ in dat vier op C
dat hi hem verdoen soude. Mer vermuechdi yet/
so ontfermt v onser/en̄ helpt ons/En̄ Jesus seide
tot hē/Waert dat ghi dat const geloouen/alle dinc
is moghelick den ghenen die daer ghelooft. Ende
ter stont riep des kints vader met tranē/en̄ seyde
ic geloue. Lieue HERE helpt mijn ongheloue

Doē nv Jesus sach/dat dz volc toe liep /dreich
de hi den onreynen geest/en̄ seyde tot hem Dustō
me en̄ doue gheest/ic gebiede v dat ghi van hem
vaert/en̄ en vaert daer na niet meer in hē/En̄ hi mat xvij
riep en̄ verschoorde hē seere/en̄ voer wt/en̄ wert c
als oft hi doot ware/also dat oec vele seyden. Hy D
is doot. Mer Jesus greep hem vider handt/en̄ hy lu.ix.
rechte hē op. En̄ hi stont op/Ende doen hi thuys matx
quam/vraechden hem zijn iongerē bisonderlinge d
Waerom en conden wy hem niet wt geworpen?
En̄ hi seide tot haer. Desen aert en cāmē niet wt
driuen dan door beden en vasten *

✠ Ende si ghingē van daer/en̄ wandeldē door
Galilea/en̄ hi en woude niet dat yemāt wetē sou
de. Maer hi leerde zijn iongheren/ende seyde tot
haer. Des menschen sone sal ouergeleuert werden
inder menschen handen/ende si sullen hem doodē
ende als hi ghedoot is/so sal hi op den derden dach
opstaen. Mer si en verstonden dat woort niet/ en̄ mat.x.
si vreesden hem te vraghen Matt

En̄ hi quam tot Capharnaū. En̄ doē hy thuys xviij.
was vraechde hi haer liedē Wat tracteert ghi on
der malcanderen op den weghe? Maer si swegen
al stille/want si hadden onder malcanderen op dē
wech gedisputeert/wie die grootste waer. En̄ hy
sadt neder/ende hi riep die twaelue / en̄ seyde tot
haer. So wie onder v die eerste wil zijn /die sal die
laetste zijn voor v allen/ende uwer alder dienaer
Ende hi nam een kindeken /ende sette dat middē
onder haer/ende ombinck dat selue /ende seyde tot
haer. Wie een aldusdanigen kindeken ontfanct in
minen name/dye ontfanet mi /en̄ wie mi ontfan-
get/dye en ontfanet mi niet/ mer den ghenen dye
mi gesonden heeft *

✠ Ende Johannes antwoorde en̄ seyde. Wy E
saghen eenen die werp duyuelen wt in uwen na- lu.ix.
me/die welck ons niet nae en volcht/ende wy ver
bodent hem/daer omme/om dat hi ons niet na en
volghet. Mer Jesus seyde ghi en sult hē dat nyet
verbieden/Want daer en is niemant die een daet
ofte cracht doet in minen name/ ende mach haest
quaet van mi sprecken. Wie met teghē v en is/dye
is voor v/Ende so wie v drincken gheeft eenen be
ker waters in minen name / om dat ghi Christū
toe behoort/voorwaer segghe ic v/dat en sal hem
niet ongeloont bliuen

Ende so wie eenige deser cleynder argert/ dye
in mi geloouen/dien waer beter/dat hē een molē
steen aen sinen hals worde gehangen/ende worde
in die zee verdroncken. En̄ ist sake dat v /v hāt ar
gert/soe snijtse af. Het is v beter dat ghy met een
der handt in dat eewich leuen gaet/dan met twee

hāden ter barē in die helle/in dat eewige vier/daer
harē worm niet en sterft / ende hair vier niet ghe
blust en wert. Eñ ist sake dat v argert uwen voet
so hout hem af/het is v beter dat ghi crepel in dat
leuē ingaet/dā dat ghi twee voetē hebt/ eñ werdt
in die helle geworpē in dat eewige vier daer harē
worm niet en sterft / eñ dat vier niet wt gheblust
en wert Ist sake dz v argert v ooge/soe werpt dye
van v. Het is v beter dat ghi met eē ooge int eewi
ge leuē gaet / dan ghi met twee oogen geworpen
wort in dat helsche vyer/daer haren worm niet en
sterft/ende haer vier niet geblust en wert.
Het moet al met vier geloutē werden / eñ alle
offer sal met soute ghesouten werden. Dat sout is
goet / mer ist dattet sout zijn cracht verliest/ waer
mede salmen dan souten? hebt sout in v/ eñ vrede=
onder malcanderen

¶ Datmen die hupsfrouwe niet laten en sal /dan om for=
nicatie/ Ende dat niemant goet en is /dan God alleen/en
ve dat swaerlijck is te comen inden hemele voor den rijc
ken/ende van sijn toecomende passchie/ende dat voorbid
den der kinderen zebedei

Dat x Capittel ✠

Ende hi stont op / ende ghinc vā daer
eñ quam in die eyndē des Joodschen
lants /ouer gheen side des Jordaēs/
A
en dz volc ghinc weder met hoopen
mat xix
tot hem / ende gelijc zijn ghewoonte
was/ leerde hise ander werf. Ende dye Pharizeen
ghingen tot hem/ende vraechdē hem. Ofte eē mā
hem scheydē mocht van sinen wijue/eñ tempteer=
den hem daer mede. Hi antwoorde haer eñ seyde
Wat heeft v Moyses gheboden? Si seyden Moy=
ses heeft toegelaten eenen scheitbrief te scriuen eñ
te scheyden/ Jesus antwoorde ende seyde tot haer
Om die herdicheyt uwer herten heeft v Moyses
sulcken ghebot ghescreuen / Maer van beghinsel
der creatueren /heeft God gescapen man eñ wijf
Daerom sal een mensche laten zijn vader eñ moe=
der/eñ sal aenhangen sinē wiue/ eñ die twee sullē
zijn een vleesch. So en zijn si nv niet twee/mer een
vleesch. Daeromme tghene dat God te samen ge
uoecht heeft/en sal die mensche niet scheyden.
Eñ inden huysen vraechdē wederom zijn ion=
gerē hē dz selue/eñ hi seyde tot haer. Wie hē schey
det van sinē wijue/eñ trouwet een āder / dye doet
ouerspel. Eñ als een wijf scheydet van haren man
eñ trouwet een ander/die doet ouerspel
✠ Eñ si brochten tot hem kinderkens/dat hijse
aenroeren soude/mer die iongeren straftēse/dyese
droegen. Doen Jesus dat sach/ nam hijt qualijc /
eñ seyde tot haer. Laet die kinderkens tot my co=
men/eñ en wiltse niet verbieden/ want sulcke be=
hoort dat rijcke Gods/ Voorwaer ic segge v wye
nz en ontfant dat rijcke Gods / als een kindeken/
die en sal daer niet in comen/ eñ hi omheldese/en=
de leyde die hāt op haer/eñ gebenedidese ✱
O ✠ Eñ doen hy wt ghegaen was op den wech/
liep een voor eñ knielde voor hē / eñ vraechde hē/
Goede meester/wat sal ick doen dat ick dat rijcke
Gods beeruē mach? Jesus sprac tot hē. Wat heet
stu mi goet? Niemāt en is goet dan alleen dye eeni
ge God/Ghi weet ymmer wel die gebodē /Ghy
en sult geen ouerspeel doē/ghi en sult niet dooden
ghi en sult niet stelē / ghi en sult gheen valsch ghe
tuygenisse geuen /ghi en sult niemāt bedrieghen/
eert v vader eñ moeder / Hi antwoorde/eñ seyde
tot hē/Meester dat heb ic al ghehouden van ionc
op/Eñ Jesus sach hem aen/eñ hadden lief/eñ sey
de tot hē/Een dinc gebreect v/Gaet henē/eñ ver mat xix
coopt al dat ghi hebt/eñ geuet den armē /so suldy
eenē schat inden hemel hebben/eñ comt eñ volcht
mi na. ✱ eñ neemt dat cruys op v. Eñ hi wert be
droeft ouer dat woort/eñ ghinc truerlich van daer
want hi hadde veel goeden
Ende Jesus sach om/ eñ seyde tot sinen ionge
ren/ Hoe swaerlijck sullen dye rijcke in dat rijcke
Gods comen/ Die discipulen verwonderden in si
nen woorden/ Mer Jesus antwoorde wederom
eñ seyde tot haer. Lieue kinder en hoe swaerlijc ist D
dien(die haer betrouwen op rijcdom setten)in dat Lu xviij.
rijcke Gods te comē/ Het is lichter / dat eē kemel
door een ooge der naeldē gaen soude/dan dat een
rijcke in dat rijcke Gods soude ingaen/ Si verwon=
derden doen noch vele meer /eñ seyden onder mal
cāderen/ Wie can dan salich worden? Mer Jhesus
sach hen aen/ eñ seyde/ By den mensche is dat on=
mogelic/maer niet bi Gode/want alle dinc is mo
gelic bi Gode
Doen seide Petrus tot hem/ Siet/wy hebben
alle dinc ghelaten/eñ zijn v naegheuolcht Jhesus
antwoorde eñ seide/ Voorwaer ick segge v /Daer
en is niemant die achterlaet zijn huys/oft broeder
oft suster/oft vader /oft moeder /oft zijn wijf /oft
kinder/oft acker/om minē wille /eñ om des euan
gelijs wille/die niet hondertfout meer ontfangen
en sal nv in deser tijt/huysen/eñ broeders /eñ sus=
sters/eñ moeders/eñ kinderē/eñ ackerē /met ver
volginge/eñ inder toecomēder werelt dat eewich
leuē/ Mer vele sullen die laetste zijn / die die eerste
zijn/eñ die eerste sullen die laetste zijn Eñ si waren
op den wege/eñ gingē op in Jerusalē/ Eñ Jesus
ghinc voor haer/ende si verwonderden /haer vol
gende hem na/ende vreesden E
Eñ Jesus nam die twaelf weder tot hē/eñ be Lu xviij
gonst hen te seggē/wat hem geschien soude/ Siet
wi gaen op na Jerusalē/eñ des menschen sone sal
geleuert wordē den hoogen priesteren/eñ schrift
geleerden/eñ den ouderen/eñ si sullen hem verdoe
men tot dē doot / eñ si sullen hem ouerleuerē den
heydenē/eñ sullē hem bespotten/ ende sullen hem
gheesselen/eñ bespouwē/eñ doodē/eñ op den der=
den dage sal hi weder opstaen
✠ Doen gingen tot hē Jacobus eñ Johannes
die sonē Zebedei/eñ sprakē. Meester wi willē dat mat xx
ghi ons doet dat wi bidden sullen/ Mer Jesus sey
de tot haer/ Wat wilt ghi dat ic v doe? Eñ si seydē
tot hem. Geeft ons/dat wi sittē / die een tot uwer
rechter/eñ die ander tot uwer slincker sidē in dijn
re heerlicheit/ Ende Jesus seyde tot haer/ Ghy en
weet niet wat ghi bidt/ Condt ghi dē kelc drinckē
die ic drincke/eñ v laten doopen met dat doopsele E
daer ic mede gedoopt worde? Eñ si seydē tot hem
Ja wi. wi connēt wel/ Jesus seyde tot haer. Voor
waer/den kelc suldi drincken dien ic drincke/ende
gedoopt worden met dat doopsel daer ic mede ge
doopt worde / Mer te sitten tot mijnder rechter/
eñ tot mijnder slincker hant/en is niet in mijnder
macht v te geuen/met dien dat bereit is.

Eñ doe dat die thiē hoorde/woordē si verstoort
mat.xx.d op Jacobū eñ Joannē. Mer Jesus riepse eñ sey=
Jo.x.d. de tot haer. Ghi weet dat onder die heydenē dye
lu.xxij.f voor heeren gehoudē willen zijn/die hebben heer
scappie ouer haer. Eñ haer princen hebbē macht
ouer haer. Mer alsoo en salt onder v niet zijn/mer
wie die grootste wil zijn onder v / die sal v dienaer
zijn/ Eñ die onder v die eerste oft principaelste wil
zijn/die sal haerō alder knecht zijn. Wāt des men
schen sone en is niet gecomen/dat hi hem wil latē
dienen/mer dat hi diene/eñ geue zijn leuen tot een
der betalinghe voor vele
G Eñ si quamen tot Hierico/eñ doē hi vā Hieri=
co ghinc/hi eñ zijn iongerē/eñ een groot volc/doē
sadt een blinde/Barthimeus die sone Thimei aen
den weghe/eñ badt/eñ doē hi hoorde dz dit Jesus
vā Nazareth was/beghost hi te roepen/eñ te seg=
gen. Jesu ghi sone Dauids/ontfermt v ouer my/
Ende veel verbodē hem dat hi soude stille swigē/
Mer hi riep veel meer. Ghi sone Dauids ontfer=
met mijnder. Ende Jesus stont stille/eñ gheboot
hem te roepen/eñ si riepen den blinden/eñ si sprā=
ken tot hem. Sijt getroost/staet op/hi roept v Eñ
hy werpt zijn cleet van hem/ende stont op / eñ quā
tot Jesum/ende Jesus antwoorde/ende seyde tot
hem/wat wilt ghi dat ic v doen sal? Die blinde sey=
de tot hem. Meester dat ick siende werde/ Jesus
sprac tot hem/ Gaet henen/v geloone heeft v ghe
holpē/ende ter stont wert hi siende /eñ volchde hē
na op den weghe.

Van dat ezel vuelken daer onse HEERE op reet Eñ
de vanden vijchboom die hi vermaledijde /ende vanden
raedt der Pharizeen/hoe si hem mochten verliesen/ende
van sterchheit des gheloofs

Dat.xi.Capittel ✠

A Ende doē si bi na tot Jerusalem qua=
mar.xxi.a mē tot Bethphage/eñ Bethaniē aē
lu.xix.c den olyberch/sandt hi twee sijnd ion
Jo.xij.b gerē/eñ seide tot haer. Gaet in dz ca=
steel/dz teghē v leyt/eñ also haest als
ghi daer in coemt/sult ghi vinden een vuelken ghe
bonden/op welckē gheen mensche geseten en he=
uet. Ontbint dat/eñ brenct dat hier. Eñ ist dat ye
māt tot v seyt. Waer om doet ghi dat? So segt die
HEERE behoeft zijnder/so sal hi ter stont dz hier
seynden. Si ghinghē wech/eñ vondē dat vuelken
ghebonden/voor die dore/buyten op des weechs
scheydinge/eñ ontbonden dat/ Eñ sommighe dye
daer stonden/seyden tot hem, Wat maect ghi dat
ghi dat vuelkē onbint? Eñ si seyden tot haer/alsoe
haer Jesus gebodē hadde/eñ si lieten dat toe. Eñ
si brachten dat vuelcken tot Jhesum/ende leyden
haer cleeder daer op/eñ hi sadt daer op/Vele sprei
den haer cleederē op dē wech. Sommighe hebben
die tackē afghehouden vanden boomen/ eñ stroy=
den die op den wech. Eñ die voor gingē/eñ die na
volchdē riepen/eñ seiden/Hosanna gebenedijt si/
die daer coēt indē naem des HEEREN. Gebenedijt
si dat rijcke ons vaders Dauid /dz daer coemt in=
den naem des HEEREN. Hosāna in dat hoochste
✠ Eñ die HEERE tooch in tot Jerusalem/eñ
ghinc indē tēpel/eñ besacht al/ende aendē auondt
B ginc hi wt tot Bethaniē/met den twaleuen/ ende
mat.xxi des anderen daechs doē hi van Bethanien ghinc/
hongerde hem/eñ hi sach eenen vijgeboom vā ver
re/die bladeren hadde/doen ghinc hi daer toe / oft
hi daer wat op hadde geuonden eñ doē hi daer toe
quam/vant hi niet dan alleen bladerē / Want den
tijt en was noch niet/dat daer vijghen zijn soudē.
Eñ Jhesus antwoorde/eñ seyde tot den vigeboō
Nv en eet van v niemant vrucht in der eewicheit
Eñ die iongeren hoorden dat
Eñ si quamen tot Jerusalē. Ende Jesus ginc
inden tempel/eñ begost wt te driuen vercoopers/
eñ coopers inden tempel/eñ die tafelē der wissela
ren/eñ die stoelen der duyuen vercoopers stiet hy
om/eñ en liet niet toe/dat daer yemandt eenich in
strument door den tempel soude draghen/eñ leer= lu.xix
de/ende seyde tot haer/ Ist niet gescreuen? Mijn Esa.
huys sal heeten een bede huys allen volcke. Mer C
ghi hebt daer af gemaect eenē moort cuyle.
Eñ dat quam voor die scriftgeleerden eñ hoo=
ge priesteren/eñ si leyden daer op toe / hoe si hem
mochten verdoen. Mer si vreesdē hē/wāt alle dat
volc verwonderdē hē zijnder leere Eñ des auōts
ghinc hi wt voor die stadt/eñ des morgēs voorbi
gaende/sagen si den vigeboom/dat hi verdorret
was tot op die wortel. Eñ Petrus gedachte des/
eñ seyde tot hē. Meester/siet den vijgeboō die ghy
vermaledijt hebt/die is verdorret. Jesus ātwoor
de/eñ seyde hair. Hebt geloue in God Voorwaer
segge ic v/wie tot desen berghe sprake. Heft v op/
eñ werpt v in die zee/eñ en twijfelde niet in zijn her
te /mer geloofde/wat hi seide/dz gescien soude/dz ioā.xiiii
soude hē gescien/Daerom segghe ic v/al wat ghy mat.v
bidt in uwē gebede/gelooft ghi/dz ghi dat ontfan mat.xi
gen sult/so salt v gescien.* Eñ wāneer ghy staet d
eñ bidt/so vergheeft/ist dat ghi yet tegen yemandt
hebt/op dat v ooc vergeue v vader die indē hemel D
is /v gebreken oft sonden
Ende si quamē weder tot Hierusalē. Eñ doē mat.xx
hi inden tempel ghinc/ quamen tot hē die hooghe lu.xx.
priesteren/eñ die scriftgeleerdē/eñ die ouders / eñ
seydē tot hē. Wt wat macht doet ghi dat? eñ wie
heeft v die macht gegeuē /dat ghi dat doet? Jesus
antwoorde/eñ seyde tot haer. Ick wil v oock een
woort vragen/antwoort mi/so wil ic v seggē wt
wat macht dat ic dit doe. Johannes doopsel /was
dat vanden hemel oft van dē menschen? antwoort
mi. Eñ si dachten in haer seluen. Segghen wi/het
was vanden hemel/so sal hi seggen. Waerom en
hebt ghi hem dā niet gelooft? Seggē wy/het was
vanden menschen/so vreesen wi dat volc. Want si
hielden alle/dat Johānes een recht propheet was
Ende si antwoorden ende seydē tot Jhesum. Wy
en weten dat niet. Ende Jesus antwoorde eñ sey
de tot haer/So en segghe ick v oock niet /wt wat
machte dat ic dat doe.

Vander parabole /eñ vanden wijnberghe/ende vanden
tijnspenninc diemen den keyser gheven sonde/ende van=
den seuen broeders die een wijf trouden/ende welc dat op
perste ghebot is.

Dat.xij.Capittel. ✠

Ende hi begost tot haer door gelijcke A
nissen te spreken. Een mensche plan mat.xxi
te eenē wijngaert /eñ maecte eenen lu.xx.
thuyn daer om/ende groef eenen kel Esa.
der/eñ maecte eenē thorre/ ende ver
huerde dien dē wijnghaerdenierē/eñ reysde wech/
eñ sandt eenē knecht doē tijt was tottē wijngaer=

deniere/dat hi vanđ wijngaerdenierẽ name vander
vrucht des wijngaerts/si namen hẽ eñ sloegẽ hem
eñ lietẽ hẽ ledich gaẽ Anderwerf sandt hi tot haer
enen ãderen knecht/diẽ steenden si/eñ wonden hẽ
op zijn hoof/eñ lietẽ hẽ versmaet vã hẽ gaẽ/Ende
doen sandt hi noch enen anderẽ/dyen doodẽ si/ eñ
vele ander/sommige sloegẽ si/sommige dooden si
Doẽ hadde hi noch enen eenigẽ sone/diẽ hadde
hi lief/dien saut hi ooc tot haer tẽ laetstẽ/eñ seyde.
Si sullẽ haer ontsiẽ voor minẽ sone. Maer die sel
ue wijngaerdenierẽ/seydẽ onder malcanderẽ Dit
is die erfgenaem/coẽt laet ons hẽ doodẽ/so sal die
erfnisse ons zijn/eñ namen hẽ/eñ dooden hem/eñ
wierpen hem wt voor den wijngaert. Wat sal nv
die heere des wijngaerts doen? Hi sal comẽ/ende
die wijngaerdenierẽ sal hi verdoen/ende den wijn
gaert anderẽ geuẽ. Hebt ghi ooc niet gelesen dese
scrift? Den steẽ/dyen die timmerliedẽ verworpen
p̄ cxvij hebbẽ/die is eenen hoecsten ghewordden. Vanden
HEERE is dat geschiet/ eñ is wonderlijc in onsen
ogen. Eñ si leyden daer op toe/hoe si hem vangen
mochten/mer si vreesdẽ dat volck/want si beken=
den/dat hi dese gelijckenisse hadde geseit tot haer
Eñ si lieten hem/ende ghingen van daer
B Eñ si sondẽ tot hem sommige vanden Phari
Ro xiij zeen/eñ Herodes dienaers/dat si hẽ soudẽ vãgen
c in zijn woordẽ. Eñ si quamen eñ seyden tot hem.
Rx c/ Meester/wi wetẽ dat ghi warachtich zijt/ eñ ghy
en vraecht na niemãt/wãt ghi en acht dat aẽschijn
der menscen niet/ mer ghi leert den wech Goods
recht. Ist recht/datmen dẽ Keyser tsijs geue/oft
niet/sullẽ wi dat gheuen oft niet gheuen? maer hy
mercte haer gheueinstheit/eñ seide tot haer/Wat
tempteert ghi mi? Brenct mi eenen penninck/dat
ic hem sie. Ende si brochten hem enen/Doẽ sprac
hi. Wiens is dat beelt eñ opschrift? Si seyden tot
hem/des Keysers. Doẽ antwoorde Jesus/eñ sey
de tot haer. Soe geeft dẽ Keyser/dat des Keysers
is/ende Gode/soe wat Gods is. Ende si verwon
derden van hem
Doẽ ghingen tot hem die Saduceen/dye daer
houden/datter geen verrisenisse en is/die vraech=
den hem/ eñ seyden. Meester/Moyses heeft ons
bescreuen. Waert dat yemants broeder storue/eñ
laet achter sijn wijf/eñ geen kinder/so sal zijn broe
der datselue wijf nemẽ/eñ een saet sinen broeder
verwecken. Nv zijn gheweest seuẽ broeders/die eer=
ste nam eẽ wijf/die sterf/eñ en liet geen saet achter
eñ die ander namse ooc/eñ sterf ende en liet oock
geen saet achter/die derde des seluẽ gelijc/ende si
namense alle seuẽ/eñ en lieten gheen saet achter/
Doẽ ten laetstẽ na allen/sterf oock dat wijf/Nv in
der verrijsenge/als si opstaen/welcx wijf sal si dan
zijn vã haer lieden. Want alle seuen hebben sise te
wiue gehadt. Doẽ antwoorde Jesus/eñ seide tot
haer. Ten is niet also/ghi dwaelt/daerom dat ghi
niet en weet vander schrifte/noch vander crachte
C Gods. Wanneer si vander doot sullẽ opstaen/soe
en sullen si niet trouwen/noch ghetrout worden/
maer si zijn/als die enghelen inden hemel/Maer
vãden dooden/dat si weder opstaẽ/en hebt ghi nz
gelesen in dat boec Moysi/doe God bydẽ braech=
doornẽ tot hem seyde/eñ sprac. Jc ben God Abra
ham/eñ die God Isaac/eñ die God Jacob/het en
is niet een God der dooden/mer het is een God
der leuenden/Daerom dwaelt ghi seere
✠ Eñ daer ghinc een tot hem/vanden schriftge
leerdẽ die hẽ gehoort hadde/hoe si malcãderen be
vraecht hadden/eñ sach dat hy hẽ wel geantwoort
hadde/eñ vraechde hẽ Welc is dat alder eerste ge
bot van allen? Jesus antwoorde hẽ. Dat alder eer
ste gebot van allen gheboden is dat/hoort Israel/
God onse HEERE is eenich. Ende ghi sult uwen
HEERE uwẽ God liefhebbẽ/wt uwer geheelder
herten/eñ wt al uwer geheelder sielẽ/eñ wt alle v
gedachtẽ/eñ wt uwer geheelder crachten. Dat is Le xix c.
dat eerste gebot. Eñ dat ander is hem gelijc. Ghi
sult liefhebben uwen naesten/als v seluẽ. Daer en
is gheen ander grooter gebot dan dese
Eñ die scriftgeleerde seide tot hẽ Meester ghy
hebt voorwaer recht geseit/wãt daer is een God
eñ daer en is gheen ander buyten hem/eñ den sel=
uen liefte hebbẽ/wt geheelder herten/eñ wt ghe
heelen verstande/eñ wt geheelder sielẽ/eñ wt alle
crachtẽ/eñ den naestẽ liefte hebben als hẽ seluen/
dat is meerder dã dat brãtoffer eñ alle offer. Doẽ
Jesus sach dat hi wijsselic antwoorde/seide hy tot
hem Ghy en sijt nyet verre vandẽ rijcke Gods * D
Ende neymant en dorste hem voorder vra=
ghen
Eñ Jesus antwoorde/eñ seide/doen hi leerde
inden tempel. Hoe segghẽ die scriftgeleerdẽ. Chri
stus is Dauids sone? wãt Dauid seit door den hei
ligen geest. Die HEERE heeft geseit tot minen
HEERE. Sidt tot mijnder rechter hant. So lange
dat ic sette dijn viãden tot eender voetbãck uwer
voeten. Daer heet hẽ Dauid ymmer sijn HEERE
waer af is hi dan zijn sone? Eñ vele volcs hoordẽ psal cix.
hem gherne
Eñ hi leerde se/eñ seide tot haer. Wacht v voor
die scriftgeleerden die gaen gheerne in lange clee=
derẽ/eñ laten hen gheerne groeten op dye marct/
eñ si sittẽ gheerne in die hoochste plaetse inder sco
lẽ/eñ aender tafel/eñ verteerẽ der weduwẽ huy=
sen/in enen schijn van lange gebedẽ/ daer om sullẽ
si des te meer verdoemnisse ontfangen.
Eñ Jesus sette hẽ tegẽ die Gods kiste/eñ sach
hoe dat volc ghelt werp in Gods kiste. Eñ vele ri
ke wierpen daer vele in. Eñ daer quam een arme Lu xxi.a
weduwe/eñ werp daer in twee minuten/welc al
so vele is/als eenen vierlinc oft halder
Ende hi riep zijn iongeren tot hem/ende seyde
tot haer. Voorwaer segge ic v. Dese arme wedu=
we heeft meer in die kist Gods ghewworpen dã alle
die daer in geleyt hebbẽ. Want si hebben alle van
haer ouuerscot in geleit/Mer dese heeft vã haerẽ
nootdruft al wat si hadde/haer geheele voetsel in
geleit

¶ Van dye destructie des tempels/ende vanden daghen
des oordeels/van die passchie der martelaren/ende van=
der onmenschelicheit/ende vanden valschen propheeten/
ende vander toecomst Christi/oft ghelijckenisse vanden Mt
vijchboom

Dat.xiij.Capittel. ✠ mat xxiiij
a
Ende doen hi wten tempel ghinc/sey
de tot hem een van sinen iongheren. Lu xxi b
Meester siet/welcke steenẽ/eñ welc=
ke timmeragie is dat. Eñ Jesus ãt=
woorde/eñ seide tot haer. Siedi wel

aen dese groote metselrije? Daer en sal niet eenen
steen op den anderen ghelaten worde/die niet ge
broken en sal worden
✠ Eñ doen hi opten oliberch sadt/tegen den
tempel/vraechden hem bisonder/Petrus eñ Ja=
cobus eñ Johannes/eñ Andreas. Segt ons wan
neer sal dat al geschien/ende welc sal dat teeke͂ zijn/
R als dat volbracht sal worden? Jesus antwoorde
Luc.xxi. haer/ende begost te segghen. Siet toe/dat v nie=
mant en verleye. Want daer salder vele come͂ on=
der mijnen naem/eñ seggen. Jc ben Christus/eñ
sullender vele verleyden.
Mer als ghi hooren sult van oorlogen/eñ van
oorloochs geruchte/so en vreest v niet/want het
moet alzo ghescheyeden/maer dat eynde en is noch
niet daer. Dat een volc sal tege͂ dat ander op staẽ/
eñ dee͂ Coninckrijc tege͂ dat ander. Ende daer sul=
len geschieden eertbevinge/in vele plaetsen/ende
het sal zijn dieren tijt/ ende verschrickinge/dat zijn
die beghinselen der droeffenissen
Daerom siet voor v Wãt si sulle͂ v leuere͂ voor
die raethuysen eñ schole͂/eñ ghi moet ghegheesselt
worde͂/eñ voor Vorste͂ eñ Coninge͂ moet ghi ghe
leyt worden/om mijns naems wille/tot eeuĕ ghe
tuygenisse ouer haer. Ende dat Euangeliũ moet
te voren ghepreect worde͂/onder allen volcke.
Wanneer si v dan leyden eñ leueren sullen/soe
en sorcht niet/wat ghi spreken sult ende bedencket
ooc niet te vore͂/mer wat v ter seluer tijt gegeuen
wert/dat spreect. * Wãt ghi en zijt niet die daer
spreect/mer die heylige gheest. Dã sal die een broe
der den anderen leuere͂ totter doot/eñ dye vader
den sone/eñ die kindere͂ sullen opstaen tegen haer
ouders/eñ sullense ter doot helpe͂. Eñ ghi sult ge
haet worden van allen menschen/om mijns naẽs
wille/Mer wie volstandich blijft tot aen dat eyn
de/die sal salich worden
✠ Wanneer ghi aensien sult die woeste onmen
scelichz/daer af geseyt heeft die propheet Daniel
Da.ix.g dat hi staet daer hi niet en hoort (wie dat leest/dye
ma.xxiij verstã dat) als dan/wie in Judea is/die vlie op de͂
b berge. Eñ wie op dat dack is/die en clim niet neð
in zijn huys. ende en come niet daer inne/om wat
wt den huyse te hale͂. Ende wie op dat velt is/dye
en keere hem niet om zijn cleeder te hale͂. Wee den
vrouwe͂ die kinder dragen/ende sooghen tot dyer
tijt. Mer bidt ymmer dat v vlucht niet en geschie
de inden winter. Want in dusdanige dagen sullen
sodanige tribulatie͂ zijn/alst noyt gheweest sijn/vã
aen beghin der creatueren/die God gescape͂ heeft/
O tot nv toe/eñ als ooc ymmermeer worden sullen
lu.xvij.c Eñ en hadde die HEERE dese dagen niet vercort
Math. daer en soude niet een mensce salich worden. Mer
xxiiij.b. om der vercorenen wille/die hi wtuercoren heeft/
so heeft hi dese daghen vercort
Wãneer nv yemandt in dier tijt tot v segghen
sal. Siet/hier is Christus/siet/daer is hi/so en ge
looues niet. Want daer sullen opstaen valsce Cri
stenen/eñ valsce Prophete͂/die sullen teekenen eñ
wonder doen/also dat si oock die wtuercoren ver=
leide͂ soude͂ waert mogelic. Mer siet ghi toe/siet/
ick hebt v alle te voren geseyt *
Maer in dier tijt na der tribulatien/sullen son
ne eñ mane haer schijnen verliesen/ eñ dan sullen
die sterre͂ vanden hemel vallen/ ende die crachten
der hemelen sullen hen bewege͂. Ende dan sullen
si sien des menschen sone come͂ inden wolcke͂ met
grooter cracht ende heerlicheit. Eñ dan sal hi zijn
Engelen seynden/ende sal vergadere͂ zijn wtuer=
coren/vanden vier winden/vande͂ eene͂ eynde der
eerden/tot aen dat andere
Mer leert ghi aen den vijgheboom een gelijc= Luc.
kenisse. Wãneer zijn tacken teder zijn eñ bladeren
crigen/so weet ghi/dat die somer bi is/alsoe oock
wãneer ghi siet/dat sodanichs geschiet/soe weet/
dat na voor die duere is. Voorwaer ic segge v/ dit
geslachte en sal niet vergae͂/tot dat dit al geschiet
Hemel eñ eerde sullen vergaen/maer mijn woort D
en sal niet vergaen. Van dien dage oft vander vre͂
en weet niemãt ooc die Engele͂ niet die inden he
mel zijn/ooc die sone niet/dan alleen die vader
✠ Siet toe waket/eñ bedet/want ghi en weet
niet wanneer dat tijt is. Ghelijck als een mensche
buyten lande reisde/eñ laet zijn huys/eñ gaf sinen
knechten macht/eñ ee͂ yegelic zijn werck/eñ hi ge
boot den duerwachter/dat hi soude wake͂. So wa
ket nv/want ghi een weet niet/wanneer die here
des huis coemt/oft hi coemt aenden auont/oft tot ma.xx
ter middernacht/oft omtre͂t dat hane gecraey/oft
des morgens/op dat hi niet snel en come/eñ vindt
v slapende. Maer dat ic v segge/dat segghe ic v al
len/waket *

¶ Vander passien ende lijden Christi/tot dat eynde dat
Christus Pilatus ouergheleuert wert
Dat.xiiij.Capittel ✠

ENde na twee dagen wast Paessche͂/ A
ende dien dach datme͂t ongedeesemt Math.
broot adt. Ende die hooge priestere͂ xx vi.a
ende Scriftgeleerden sochten hoe si lu.xxij
hem met liste vanghen mochte͂/ eñ
dooden/Mer si seyden/niet op den feestdach/op
dat gheenen oploop en werde inden volcke
Ende doen hi te Bethanien was in Symons Joã.xij
des malactschen huys/eñ sadt ouer tafel/soe quã
een wijf die hadde een ghelas/met ongeualschten
ende costeliken Nardus water/eñ si brac dat glas
eñ goot he͂ dat op zijn hooft. Doen waren sommi
ge daer/diet qualick namen/eñ seyden Waer toe
dient desen verlore͂ cost? men soude die salue meer
dan om driehondert penninghen vercocht hebben
ende datselue den armen ghegeuen hebbe͂/Ende
murmureerden op haer.
Maer Jesus seyde/Laetse met vreden/wat zijt
ghi haer moeyelick? si heeft een goet werc aen mi
ghedae͂. Ghi hebt altijt arme bi v/eñ als ghi wilt
so condi hem goet doe͂/mer mi en hebt ghi niet al
tijt/si heeft gedaen wat si conste/si is te voren ge
comen mijn lichaem te saluen tot mijnder begra. lu.xxij.
uinghe. Voorwaer segghe ic v. Waer dit Euãge=
lium gepredict wort in alder werelt/daer salmen
ooc dat segggen/tot haer der gedenckenisse/dat si
dit nv ter tijt mi gedaen heeft
Ende Judas Iscarioth/een vanden twaleuen B
ghinc wt tot de͂ hoogen Priesteren/op dat hi hem
verraden soude. Doen si dat hoorde͂ worde͂ si ver
blijt/eñ ghelooofden hem dat gelt te geuen. Eñ hy
socht/hoe hi hem bequamelic mocht verraden.
Eñ opten eersten dach azimorũ/doen men dat

paeschlam offerde/seiden zijn iongheren tot hem.
Waer wildi dat wi gaen/eñ bereydē v/dat ghi dz
paeschlam etet? Eñ hy sant twee vā sinē iongeren
eñ seide tot haer Gaet henē in die stadt/eñ daer sal
v een mēsche ontmoeten/dye dragheteen cruycke
met water/volget hē nae/eñ waer hi ingaet/daer
spreect tot den weert/Die meester doet v seggen/
waer is dat huys der gasten/daer ick dat paeschlā
mach eten met minen iongerē? Eñ hi sal v eē groo
te sale wijsen/die gheplaveyt eñ bereyt is/bereyt
die voor ons. Eñ die iongeren ghingē wt/eñ qua
men in die stadt/eñ vonden dat/als hi geseyt had=
atth. de/ende bereyden dat paeschlam
i.c. Tavonts quam hi metten twalevē. Eñ als si
xiiij c aen die tafel saten eñ aten/seide Jesus. Voorwaer
segge ic v/een onder v die met mi eet/sal mi verra
C den. Eñ si worden bedroeft/eñ seidē tot hem/dye
een na den anderen. Ben ic dat? Eñ die ander/ben
ict? hi antwoorde eñ seide tot hē. Een vandē twa
leven die met mi in die schotel tast. Tis waer/des
menschen sone gaet als van hem gescreven staet.
Mer wee den mēsche/door welckē des menschen
atth. sone verraden sal wordē/het ware dien beter/dat
xi.c hi niet geboren en ware
xxvij b Eñ doen si atē/nam Jesus dat broot/eñ sprac
die benedictie/eñ bract/eñ gaf dat haer/eñ seyde.
Neemt eñ eet/Dat is mijn lichaē/Ende nam dē
kelck danckēde/eñ gaf hen dien/ende si droncken
alle daer wt/eñ hi seide tot haer. Dat is mijn bloet
han. des nieuwen testaments/dat voor vele ghestort
ij.a wort. Voorwaer segghe ick v/dat ick hier nae niet
drinckē en sal vāden ghewasse des wijnstocs/tot
op den dach dat ic nieuwē wijn drincke in dat rijc
ke Gods. Eñ doen si den lofsanck ghesprokē had
den/ghingen si aen den olijberch
Ende Jesus seide tot haer. Ghi sult v in deser
nacht alle in mi argerē/wāt daer staet ghescreven
Ic sal den herder slaen/eñ die schapen sullen haer
xiiij a verstroeyē. Mer na dat ic opgestaen ben/soe sal ic
v voorgaen in Galileen. Maer Petrus seyde tot
hem. Eñ al waert dat si haer alle argerden/soe en
sal ick mi niet argeren. Eñ Jhesus seyde tot hem.
Voorwaer ic segghe v/hedē in deser nacht eer den
haē tweemael craeyt/suldi mi driemael verlooche
nen. Doen sprac hy noch meer. Ja al waert dat ick
met v in die doot moeste gaen/soe en sal ick v niet
versaken. Des gelijcs seyden si alle
D Eñ si quamen in dat velt geheeten Gethsema
ne/eñ hi seyde tot sinen iongerē. Sidt hier/tot dat
ic vā v gae/eñ bidde. Eñ hi nam met hem Petrū/
eñ Jacobum/eñ Johānem/ende begost te beven/
ende te schuddē. Ende seide tot hair. Mijn siele is
bedroeft totter doot/vertoeft hier/eñ waket. Eñ
ghinck een weynich voorder/eñ viel op dye eerde
eñ badt/waert mogelijc/dat dye vre vā hem wech
ghinge ende seide Abba mijn vader/het is v al mo=
gelic/neemt wech van mi desen kelck. Maer nyet
xxij d dat ic wil/maer dat ghi wilt
Ende quam ende vantse slapende/eñ seide tot
Petrum. Simon slaept ghi/mucht ghi niet eē vre
wakē? Waect ende bidt/opdat ghy niet en valt in
becoringe. Die gheest is willich/mer dat vleesch is
cranck/Eñ ginc wederom daer/eñ badt/eñ sprac
dat selve woort Eñ quam weder/ende vantse an

derwervē slapende/want haer oogen waren vol E
slaeps/ende en wisten niet wat si hē antwoorden/
ende hi quam derdemael/eñ seyde tot hē. Slaept
nv eñ rust/het is genoech. Die vre is gecomē/siet
des menschē sone sal over ghelevert worden inder
sondaren handen. Staet op/laet ons gaen. Siet/
die mi verraden sal/is hier vi
Eñ ter stont/doen hi noch sprac/quā daer Ju=
das/een vanden twalevē eñ eē groote schare met
hem/met sweerden/eñ met stocken/gesonden vā
den hoogen Priesterē/eñ Schriftgeleerden/ende
Outsten. Ende die verrader hadde haer eē teeken
ghegeven ende gheseit. Welckē ick cussen sal/dye
ist/dien vanct/ende leyt hem behendelic. Eñ doen
hi quam/ghinc hi ter stont tot hem/ende seyde tot
hem/lieve meester/lieve meester/ende custe hem
Doen sloeghen si haer handen aen hem/eñ grepen
hem/Mer een van dien/die daer bi stont/tooch zijn
sweert wt/eñ sloech des hoogē Priesters knecht/
ende sloech hem een oore af
Eñ Jesus antwoorde/eñ sprac tot haer. Ghy
zijt wtgegaē als tot eenē moordenaer/met sweer
den ende met stocken/om mi te vangen/ic ben da=
gelicx bi v in den tempel gheweest/ende hebbe ghe Johan.
leert/ende ghi en hebt mi niet gevangen/maer op xviij. b.
dat die scrifture vervult soude werdē. Eñ die ion=
geren verlieten hem alle/eñ vloden Eñ daer was
een iongelinc die volchde hem na/die was met lij=
waet gecleet op zijn blote lijf/eñ die iongelingen
grepen hem. Maer hi liet zijn lijnen cleedt achter/
ende vloot bloot van daer F
Ende si leyden Jesum tot den hoochsten Prie
ster/daer vergadert waren alle die hooge Prieste= Matth.
ren eñ Outsten/eñ Scriftgeleerdē. Mer Petrus xxvi. f
volchde hem na van verre/tot in des hoogē Prie=
sters sale/eñ hy was daer/eñ sadt biden knechten
ende wermde hem.
Maer die hooge Priester/ende den gheheelen
raet/sochten ghetuygenisse teghen Jesum/op dat
si hem ter doot soudē brenghen/eñ vonden gheen
Mer vele gaven valsche getuygenisse tegen hem/
eñ haer getuygenissen en warē niet bequaem Eñ
sommige stondē op/eñ gaven valsche getuyghe te
gē hē/ende seyden/Wi hebben gehoort dat hi sey=
de. Ic wil dē tempel/die met handē gemaect is af
breken/eñ na drie daghen eenē anderē timmeren/
die niet met handē gemaect en is. Eñ haer getuy
genisse en accoordeerde noch niet over een.
Eñ die hooge Priester stont op int middel/eñ
vraechde Jesum/eñ seide. Antwoort ghi niet tot
tē genen die v vā desen op geseit werdē? Maer hy
sweech stille/eñ en ātwoorde niet. Doen vraechde
hem die hooge Priester anderwerf/eñ seyde. Sijt
ghi Christus die sone des gebñdidē? Jesus sprack G
Ic bent. Eñ ghi sult siē des mēschē sone sitten/tot
ter rechter hant der cracht/eñ comen met des he=
mels wolckē. Doe schoorde die hooge Priester zijn
cleet eñ seide. Wat behoevē wy meer getuighen?
Ghi hebt gehoort die Gods lasteringe Wat dunct
v? Si verdoemdē hē alle/dat hi des doots sculdich
ware. Doē begostē sommighe hē te bespouwē/eñ
zijn aensicht te decken/eñ hem met hals slagen te
slaen eñ seiden/tot hem. Propheteert ons. Eñ die
knechten sloegen hem in zijn aensicht

Ende Petrus was daer beneden inde sale / eñ doe quam des hoogen priesters dienstmaghet in/ ende doen si Petrum sach hem wermen/ sach si hẽ aen/ ende seyde. Ende ghi waert ooc met Jesu vã Nazareth. Hi loochende dat/ ende seyde/ Ic en ken ne hem niet/ ick en weet ooc niet wat ghi segghet. Ende hi ghinc wt in den voorhoof/ ende dye haen craeyde. Ende die diestmaecht sach hem / ende begonst anderweruen te segghen dien/ die daer by stonden. Dese is der een. Ende hi loochende dat anderweruen. Ende ter stont daer na spraken si anderweruen tot Petrum / die daer bi stonden. Voor waer ghi sijt een van hen/ wandt ghi zijt een Galileer / ende v sprake luydet alsoo. Mer hi beghost hẽ seluer te veruloeken ende te sweeren/ ick en kenne den mensche niet daer ghi af segget. Ende die haen craeyde anderweruen. Doen dachte Petrus des woorts dat Jhesus tot hem seyde Eer der haen tweemael craeypt/ suldi mi driemael verloochenen. Ende hi begost te weenen

Noch van dat lijden Christi tot dat eynde toe. Dat. xv. Capittel ✠

A Ende ter stont na den morgen hielden die hooge Priesteren eenẽ raet / met den Ouders ende Scriftgeleerden/ daer toe den geheelen raet/ ende von den Jhesum/ ende leyden hem wech/
Math. xxvii. a. Joãnes xviii. c. lu xxiii a eñ leuerdẽ hem Pylato. Eñ Pilatus vraechde hẽ Sidi een Coninc der Joden? Hi antwoorde eñ seyde tot hẽ. Ghi segt dat. Eñ dye hooghe Priesteren die accuseerden hẽ seere. Pylatus vraechde hẽ anderweruen eñ seide. Antwoordi niet? siet hoe sterc dz si v beschuldigen. Jesus en antwoorde niet meer alsoo dat hem Pilatus ooc verwonderde

Mer hi plach op den feestdach van paessche eenen geuangen los eñ quijt te laten / welcken si begheerdẽ. Eñ daer was een ghenaemt Barrabas/ eñ die was geuangẽ met den oploopers die inden oploop een moort gedaẽ hadde. Eñ dat volc ginck daer op ende badt/ dat hi doen soude alsoo hi plach Mer Pilatus antwoorde haer. Wilt ghi dat ick den Coninc der Joden los gheue? Wãt hi wist dat hem die hooge Priesteren wt haet ende nijt ouer geleuert hadden. Mer die hooghe Priesteren verwecten dat volck / dat hi haer lieuer Barrabam los ghaue

Math xxvii. c. Mer Pylatus andtwoorde wederom eñ seyde tot haer. Wat wilt ghi dan dat ic doe desen die ghi beschuldicht hebt/ hi is een Coninc der Joden? Sy
B riepẽ wederom. Cruyst hẽ Pilatus seide tot haer Wat heeft hi quaets gedaen? Mer doen riepen sy noch veel meer. Cruyst hem. Pilatus dye woude dẽ volcke ghenoech doẽ/ eñ gaf hem Barrabã los/ eñ geesselde Jesum/ eñ leuerde hem/ op dat hi ghe cruyst soude worden.

Dese sergianten leyden hem in dat rechthuys ende riepen tot haer den geheelẽ hoop/ ende togẽ hem een purpurẽ cleet aen/ eñ vlochtẽ een doornẽ croone / ende setten hem die op/ ende begostẽ hem te groeten. God gruet v lieue Coninc der Joden. Ende sloeghen hem dat hooft met een riet/ ende bespoghen hem / eñ vielen op haer knien ende baden hem aen

Ende doen si hem bespot hadden/ togen si hem dat purpuren cleet wt/ ende deden hem sijn eyghen cleeder aen/ eñ si leiden hem wt/ op dat si hem cruicen souden. Ende si dwongen eenẽ die daer voorbi ghinc geheeten Symon van Cyrene/ die van dẽ velde quam/ die een vader was Alexãdri eñ Ruffi/ op dat hi hem dat cruys soude helpẽ dragẽ. Eñ si brochten hem aen die plaetse Golgata / dat ghein terpreteert is die Caluarie plaetse/ ende si ghauen hem ghemyrde wijn te drincken/ ende hi en nams niet. Ende doen si hem gecruyst hadden/ deeldẽ si zijn cleederen/ eñ worpen dat lot daer omme / wie daer wat af crijgen soude. Eñ het was omtrẽt der derder vrẽ/ eñ si cruystẽ hẽ. Eñ dat opscrift zijnder oorsakẽ was bouẽ hẽ gescreuen. Namelick/ dat hy was een Coninc der Jodẽ. Eñ si cruysten met hẽ twee moordenaren/ een tot zijnder rechter/ eñ een tot zijnder slincker handt. Eñ die scrift is veruult/ C
die daer seyt Hi is onder die misdadige ghereckent. ioã. xix

Ende si ghinghen voorby/ eñ blasphemeerden hem eñ scuddẽ haer hoofden/ eñ seiden. Tfy v/ hoe fijn breect ghi den tempel ende timmerten in driẽ dagen weder/ helpt nv v seluen/ ende climt hier af vandẽ cruyce. Des seluen gelijc bespotten hem die lu. xxiii
hooge Priesterẽ onder malcanderen/ met dẽ scrifgeleerden ende seyden. Hi heeft den anderẽ ghehol pen/ hem seluen en can hi niet ghehelpen. Christus dese Coninc van Israel/ climme nv vanden cruyce/ op dat wijt sien ende geloouẽ. Eñ die met hem gecruyst waren/ lasterden hem oock/

Eñ doen t omtrẽt die seste vre was / wordt een duysternisse ouer dat geheele lant/ tot der negendẽ vre. Eñ omtrẽt die negẽde vre riep Jhesus luyde/ eñ seyde Eli Eli / lamma asabthani/ dat is vduytst Mijn God/ Mijn God/ waer om hebdi mi verlaten? Eñ sommige die daer bi stondẽ/ doẽ si dz hoor lu xxiii.
den/ spraken si. Siet / hi roept Elias/ Doen liep eẽ/ eñ vulde een spongie met edic/ eñ stacse op eẽ riet/ eñ gaf hem drinckẽ/ ende seide/ Hout/ laet sien oft Elias comen sal ende hem afnemen

Mer Jesus riep luyde/ eñ gaf sinen gheest/ Eñ dat cleet inden tempel/ dat scheurde in twee stuckẽ/ van bouẽ tot beneden. Eñ een geheetẽ Centurio/ die daer bi stont tegẽ ouer/ eñ sach/ dat hi met sulc D
ken roepen sinen geest gaf/ seide hi. Voorwaer dese mensche is Gods sone geweest. Eñ daer waren Math xxvii. f.
ooc vrouwẽ/ die van verre dat ooc aensagẽ/ onder welcke was Maria Magdalena / eñ Maria van Jacobus des minder/ eñ Joses moeder / eñ Salome/ die hẽ ooc nagheuolcht hadden/ doen hi in Galilea was / eñ gedient. Eñ vele ander dye met hẽ op tot Jerusalem gegaen waren

Eñ aen dẽ auont/ dye wijle dat dye bereydach was/ welckẽ is den voor sabbaoth/ quã Joseph vã Arimathia een/ eerbaer raetsheere / welcke oock wachtede op dat rijcke Gods/ die ghinc stoutelick in tot Pilatum / eñ badt om dat lichaẽ Jesu Mer Pilatus verwõderde hem/ dat hi so gheringe doot was/ eñ riep tot hẽ den hooftman eñ vraechde hẽ oft hi lange gestoruen ware. Eñ als hy dat beken de vanden hooftman/ gaf hy Joseph dat lichaem. Eñ hi cocht een lijnẽ cleet/ eñ nam hẽ af / eñ want hem in dat lijnẽ cleet/ eñ leydẽ in eẽ graf/ dat was in eenẽ steen gehouden. Eñ wentelde eenen steen voor des graefs dore Mer Maria magdalena/ eñ

Maria Joses saghen toe/waer hi gheleyt werdt

¶ Vander verrijsenisse ons HEREN ende openbaringe ende hoe dat hi ghebiet te predikẽ dat Euangelium ouer alle die werelt

Dat xvi Capittel ✠

Matth. xxviij/a Ende doen dye sabboth voorbi was/ cochten Maria Magdalena eñ Maria Jacobi/eñ Salome specerye/op dat si souden comen eñ saluen hẽ. Eñ quamẽ totte graue/op eenen sabboth seer vroech/doe die sonne op ginc/ende si spraken onder malcanderẽ/Wye sal ons desen steen vã des graefs dore wentelẽ? Ende si saghen derwaerts/ ende werden gewaer/dat die steen afgedaen was want hy was seer groot/Ende si ghinghen daer in/in dat graf/ende saghen eenen iongheliinck tot ter rechter hant sitten/die hadde een lanc wit cleet aen/eñ si waren verureest

Eñ hi sprac tot haer/En verschrict v niet/Ghi soect Jesum vã Nazareth/den ghecruysten/hy is op gestaen ende en is niet hier/Siet daer die plaetse daer si hem in leyden/Gaet henen ende segghet zijn discipulen eñ Petro/dat hi voor v in Galilea gaẽ sal/daer sult ghi hẽ siẽ/als hi v geseyt heeft. ✠ Ende si ghinghen ter stont snellic wt ende vloden vanden graue/Want haer was beuen eñ verschric kinge aen gecomen/ende si en seydent niemanden niet/want si waren verureest

Matth. xxviij.b ✠ Eñ doen Jesus opgestaen was/vroech aen

B den eersten dach der sabbathen/verthoonde hi ten eersten Maria Magdalene/van welcker hi seuen gheesten hadde wt ghedreuen/ende si ghinck ende vercondichdet diẽ die met haer ghewecst waren die daer rouwẽ droegen ende weenden/Eñ doen die selue hoordẽ/dat hi leefde/eñ hi van haer gesiẽ was noch en geloofdẽ si niet. Daer nae doen daer twee wt hen wandeldẽ openbaerde hi hem onder een ander gestaltenisse/doen si opt velt ghinghen/ ende die seluẽ ghingen ooc henen ende vercondich

Ioe xx iiij.c. den dat den anderen/dyen en gheloofden si oock niet ✠

✠ Maer ten laetsten doen die elue ter tafelẽ saten/openbaerde hi haer/ende strafte haer ongeloue/ende haers herten hartheit/dat si niet geloofden hadden/den ghenen die hem gesien hadden verresen/Ende hi sprac tot haer lieden/Gaet henẽ in

O alle die werelt/ende predict dat Euangelium allẽ creatueren/wie daer gheloofi ende gedoopt wert die sal salich werden/maer wie niet en geloeft/die sal verdoemt werden

Ende die teckenen die daer volghen sullen den ghenen die daer gelooven/zijn dese/In mijnen name sullen si die duuelen wt driuen/Met nieuwen tonghen spreken Slanghen verdriuen/ende alst dat si yet doodtlics drinckẽ/dat en sal hen niet schaden/Op die crancken sullen si die handẽ legghen/ so salt beter met hen werden ✠

Ende na dat die HEERE/met hen ghesproken hadde/werdt hy op ghehenen ten hemel/ende heeft hem ter rechter hant Gods geset/Eñ si ghinghen wt/ende predicte in allen plaetsen/Ende die

Lectio i b Luce. xxiiij.g. HEERE wracht met haer/eñ veruachtichde dat woort met nauolghende teekenen

¶ Dat eynde vander Euangelie van sinte Marcus

¶ Hier beghint

sinte Lucas Euangelie/welcke tractaert vander Passien/eñ doot Christi

Sanctus Lucas Euangelista



Angesien datter veel hem vele onderwonden hebbẽ/te stellen die woordẽ vã der gheschienissen/die onder ons vergaẽ zijn/alsoo si ons dat ghegheuen hebben/diet vanden beghinne selue gesiẽ hebben/ende dienaers des woorts geweest zijn so heuet my goet gedocht/nae dien dat ict al van voren aen/met neersticheit doorsocht hebbe/dat ict tot v mijnẽ goeden Theophile/ nae ordinantie schriue/op dat ghy moecht bekennen die waerheyt der woorden/daer ghi af onderwesen zijt

¶ Hoe die Enghel zacharie openbaerde/ende zacharias den Enghel niet gheloouende werdt hy stom. Hoe Maria vanden Engbel ghegroet werdt/ende wt vermaninge des Enghels Elizabeth visiteerde/ende hoe Elizabeth baerde/ende zacharias sprekende wert

Dat eerste Capittel ✠

Inden tijt Herodis des coninck vã Judea/was een priester met name Zacharias/vander ordinantie Abia/en die zijn wijf was vanden dochterẽ Aarons/eñ haer name was Elizabeth/ Si waren beyde gherechtich voor Gode/wandelende in alle ghebeden ende settinghen des HEEREN onberispelic/Ende si en haddẽ gheen kint/ want Elizabeth onvruchtbaer was/ende si warẽ beyde wel bedaecht. (Gedaget) wel tot harẽ dagẽ gecomen

Eñ het gesciede/doẽ Zacharias dz Priesterscap bediende voor God/ter tijt zijnd ordinãtie nae gewoonte des Priesterscaps/soe geuielt in die ordine zijnd buerte/dat hi wirroockẽ soude/Eñ hi ghinc indẽ tempel ons HEEREN/Eñ alle die menichte des volcs was buytẽ biddende binnẽ der tijt dat

mē wieroocte/En̄ die Engel ons HEEREN opē
baerde hē doē/staende ter rechter hāt vādē outaer
des wierooes/En̄ Zacharias wert verschrict/als
hi hem sach/en̄ hem quam een vreese aen.
Ende die Engel seyde tot hem. En vreest niet
Zacharia/want v gebet is verhoort. Ende Eliza
beth v wijf sal v baren eenē sone/ende sinen naem
sal worden geheeten Joannes/ende v sal blijschap
ende vruechde zijn/ende veel sullēder verblijden in
B zijnre gheboorten. Want hi sal groot zijn voor den
HEERE/wijn en̄ sterckē dranc en sal hi niet drincē=
ken. En̄ hi sal worden veruult van den heylighen
geest noch inden lichaem zijnder moeder/Ende hi
sal veel kinderen vā Israel bekeeren totte HEERE
haren God/Ende hi sal voor zijn aensicht gaen in=
dē geeste en̄ inder cracht Helie/op dz hi bekeere die
hertē der vaderē tottē kinderē/en̄ die ongelouige
totter vroetheit der rechtueerdigē om te bereiden
den HEERE een volmaect volc *
* Ende Zacharias seyde totten Engel/Waer
bi sal ic dit weten? want ic ben out/en̄ mijn wijf is
bedaecht/Ende die Engel antwoorde hem/ ende
seyde. Ic ben Gabriel die voor God staet/en̄ ghe
sonden ben/met v te sprekē/ende v dit te euange=
lizeren/En̄ siet/om dat ghi niet en gelooft mijnen
woordē/die in haren tijden veruult sullen worden
so sult ghi stom zijn/en̄ ghi en sult niet connen spre
ken/tot in dien dage/dat dit geschien sal
Ende dat volc verbeide Zachariam/ en̄ si ver
wonderden/dat hi inden tempel so langhe beyde/
Ende doen hi wt quā/en const hi tot hen niet spre
ken/Ende si bekendē dat hi een visioen hadde ghe
C sien inden tempel/Ende hi wenckte hem/en̄ bleef
stom. Ende het is geschiet/als die dagen zijns am
bachts veruult waren/ghinc hi in zijn huys/ende
nae desen dach wert Elizabeth zijn wijf beurucht/
ende verch haer vijf maenden/segghende/ Aldus
heeft mi die HEERE gedaē indē dagen in welc=
ken hi mi aenghesien heeft/af te nemen mijn ver=
smaetheit onder den menschen *
* Ende in die seste maent wert die Engel Ga
briel gesonden van God/in een stadt vā Galilea/
welcker name was Nazareth/tot eender maghet
die getrout hadde eenen mā genaēt Joseph/van=
den huyse Dauids/en̄ der maget naem was Ma
ria/Ende die Enghel quā tot haer in ende seyde
Sijt gegroet vol gracie/die HEERE is met v/
Ghi zijt gebenedijt onder die vrouwen
Doen si hem sach/verschricte si van sinen woor
den/en̄ dachte/hoedanige groete dat ware. Ende
die Engel seyde tot haer/En ontsiet v niet/Maria
Mat.i.d want ghi hebt gratie geuondē bi God/Siet/ghy
Esa.vij.c sult ontfangen inden lichaem/ende ghi sult baren
eenen sone/ende sult sinen name heetē Jesus/De
se sal groot zijn/ende hy sal worden ghehceten een
sone des alderhoochstē/En̄ God die HEERE sal
hem geuen Dauids zijns vaders stoel/en̄ hi sal een
coninc zijn ouer dat huys Jacobs inder eewicheit
ende zijns rijcx en sal gheen eynde zijn
Doen seyde Maria totten Enghel/Hoe sal dit
geschien? want ic en bekenne geenen man? En̄ die
D Engel antwoorde haer en̄ seide/Die heilige geest
sal van bouen comen in v/ende die cracht des alre
hoochsten sal v omschijnen/Daeromme dat heyli=
ge dat van v geboren sal wordē/dat sal ghenoemt
worden die sone Gods/En̄ siet/Elizabeth v nich=
te is ooc beurucht met eenen soone in haerder out=
heit/en̄ dit is haer seste maent/die daer onvrucht=
baer heet. Want bi God en is geen dinck ommo=
ghelijck/En̄ Maria seide. Siet hier ben ic die diē
maget des HEEREN/mi geschie ghelijck ghi ghe
seyt hebt * Ende die Enghel ghinck van haer
* Ende Maria stondt op in dien daghen/ende
ghinc op dat gheberchte met haesticheden/tot der
stadt Juda/ende quam in dat huys Zacharie/en̄
groete de Elizabeth/En̄ het geschiede/als Eliza=
beth hoorde die groete Marie/verblijde dat kindē
in haren lichame/En̄ Elizabeth wort veruult vā
den heylighen gheest/Ende si riep luyde/ende sey
de/Ghebenedijt sidi onder die vrouwen/ende ge
benedijt is die vrucht ws lichaems/En̄ vā waer
coemt mi dat/dat die moeder mijns HEEREN E
tot mi coemt? Siet/doen ic die stēme dijns groets
hoorde/verhuechde hem dat kint met vruechdē in
mijnen lichame/Ende salich sidi die gelooft hebt/
wandt het sal volbracht worden/dat tot v ghesevt
is vanden HEERE
Ende Maria seyde/Mijn siele maect groot den
HEERE. En̄ mijn geest verblijt hē in Gode mine
salicheit. Want hi heeft dye nederheyt zijnre ma=
get aengesien/Siet/vā nv aen sullē mi salich prij=
sen alle geboorten. Want hi heeft groote dinghen
aen mi gedaē/die daer machtich is/en̄ heylich is si=
nen name/En̄ zijn barmherticheyt duert van ghe
boorten tot gheboortē/den ghenē dye hem ontsien/
Hi heeft gewelt gheoeffent met sinen arm/en̄ ver=
stroeyt die houerdich zijn in haers hertē sin/Hi heeft
die machtighen vanden stoele ghesett/ende die oot
moedige verheuen/Dye hongerighe heeft hi met
goeden veruult/ende die rijcke ledich ghelaten Hy
heeft der barmherticheit gedacht/ende sinē diena
re Israel opgeholpē/Als hi gesproken heeft onsen
vaderen Abraham ende sinē sade inder eewicheit
Ende Maria bleef bi haer bi drye maenden/daer
na keerde si weder in haer huys *
* Ende den tijt Elizabeths quā dat si barē sou
de/en̄ si baerde eenē sone/En̄ haer gebuerē en̄ ma
gē hoorden/dat die HEERE groote bermherticheyt
aen haer gedaen hadde/en̄ verbliden hē met haer
F En̄ het is geschiet inden achtstē dage/quamē si om
dat kint te besnijdē/ende si hietēt Zacharias/na si
nen vader/En̄ zijn moeder andtwoorde en̄ seyde/In
gheenre wijs/mer het sal heeten Joannes/Ende
si seyden tot haer/Daer en is doch nyemandt in v
maechschap die alsoo heet/En̄ si wencten sinen vader
hoe dat hi woude dat hi worde gheheeten/Ende hi
eyschte een tafelkē/ende schreef ende sprac/Joan
nes is sinen name/Ende si verwonderden hē alle
En̄ ter stont wert sinen mont en̄ zijn tonge op ge
daen ende sprac. Gode louende/Ende daer quam
een vreese ouer al haer gebueren/ende ouer al dz
Joodsche gheberchte wert dese ghescjiedenisse ver
maert/en̄ alle die dat hoorden namen dat ter her
tē/en̄ seydē/wat meendi wil wt dit kint werden
Wāt die hant Gods was met hem
En̄ Zacharias zijn vader wert veruult vandē
heyligē geest ende sprac/Ghebenedijt si God dye
HEERE vā Israel/wāt hi heeft geuisiteert/ende

verlost zijn volck *

Ende heeft op gherecht eenē hoorn der salich-
heyt / inden huyse Dauids zijns dienaers. Als hy
voortijts ghesproken heeft/door den mont zijnder
heyligher propheeten/ die van beghin der wereldt
zijn/ Dat hy ons verlossen soude van onsen viandē
ende vander handt alle der gheenre die ons haten
Ende op dat hi barmherticheyt soude bewijsen
onsen vaderen eñ gedachtich wesen zijns heylichs
verbonts/dat is aenden eedt die hi ghesworē heeft
onsen vader Abrahā ons te gheuen/ Dat wy ver-
lost wt der hant onser vianden/hem soudē dienen
sonder vreesen onse leuen lanc in heylicheyt eñ ghe-
rechticheyt die hem behaechlic is/Eñ du kint/ sul
ste heetē een propheet des hoochstē/want ghi sult
voor gaen voor den HEERE/om te bereydē sij
ne weghen / Om te gheuen kennisse der salicheyt
sinen volcke/in vergiffenisse haerder sondē. Door
die hertelike bermherticheyt ons Gods/door welc-
ke ons besocht heeft die opganc wten hoogē/Op
dat hi verscijnen soude den genen die daer sitten in
duysternissen eñ schemen des doots / eñ onse voe-
ten soude rechten inden wech des vreden

Ende dat kint wies/ende wert sterc inden gee
ste/ende was in die woestijne tot dz hy soude voor
gaen voor dat volc Israel

¶ Hoe Christus gheboren/vanden enghelen vercondicht/
op den achsten dach besneden/daer nae te Hierusalem ghe
brocht/van Simon ontfanghen ende door Anna die pro-
phetisse vanden kinde geprophetceert. Eñ hoe dat kint twa
lef iaer out/inden tempel int middel der doctoren geuon-
den werdt

Dat.ij.Capittel ✠

A ENde het geschiede indien tijden/dat
een gebot vanden Keyser Augusto
wt ghinc/op dat alle die werelt ghe
schat soude worden/Ende dese scat
tinge was die alder eerste/ende ghe
sciede/ter tijt doen /Cyrenius rechter was in Sy-
rien. Ende si ghingen alle ende lieten haer scatten
een yegelijc in zijn stadt, Ende Joseph ghinc oock
op vā Galilea/wter stadt Nazareth/in dat Joet-
sche lant/tot der stadt Dauid/die Bethleē hiet om
dat hi was vāden huyse eñ geslachte Dauids/om
dat hi hem soude laten schatten met Maria sinen
ghetrouden wiue/die doē beurucht was

En het geschiede/als si daer waren/quam die
tijt datse baren soude / Ende si baerde harē eerstē
sone/ende want hem in doeckē/ende leyde hem in
B een cribbe/want si en hadden anders geen plaetse
inder herberge

Ende daer waren herders inden seluen lande
op dat velt/bi dat vee/ eñ hoeden des nachts haer
cudde/Ende siet/die enghel des HEEREN quam
tot hem ende die claerheyt Gods omsceense eñ si
vreesden seer/ Ende die Engel seyde tot haer /en
vreest niet/Siet/ ic vercōdighe v groote blischap/
die zijn sal allen volcke /want v is huyden geborē
die behouder/die welcke is Christus die HEERE
inder stadt Dauid/Eñ dit sal v een teekē zijn / Ghy
sult dat kint vinden/ghewonden in doecken/eñ in
een cribbe liggende /Ende ter stont was daer by-
C dē engel die menichte der hemelscher scharen/dye
loofden God/ende seidē /Lof si God inden opper
sten/ende op der aerden vrede /ende den menschē
eenen goeden wille *

✠ Ende het geschiede/ als die engelen vā haer
ten hemel voeren/ Sprakē die herden onderlinge
ende seyden/Laet ons nv gaen tot Bethleem/En
de sien dye geschiedenisse dat daer ghesciet is/ die
ons die HEERE te kennen ghegeuen heeft/En
de si quamen haestelic ende vonden beyde Maria
ende Joseph /ende dat kint gheleyt inder cribben
Ende doe si dat gesien haddē/vreydē si dat woort
wt/twelcke tot hē geseyt was/vanden kinde/Eñ
alle die dat hoorden/verwonderden hem van diē/
dat geseyt was tot haer vādē herderē / Mer Ma-
ria behielt alle dese woorden/dragēde in haer her-
te/Ende dye herderē keerdē wed omme / prijsen
de ende louende God/ om al dat si gesien ende ge
hoort hadden also geseyt was tot haer *

✠ Eñ doen die acht daghen om waren /op dat D
dat kint besnedē soude wordē/so is sinē naem ghe
noemt Jesus/ welcke genoemt was vāden engel
eer hi ontfangen wort in zijns moeders lichame. *

✠ Eñ doen die daghen haerder reyninge na die
wet Mosi veruult waren/ so quamē eñ brochten
si Jesum tot Jerusalē/op dat si hē offeren souden/ Exodi/
den HEERE/also ghescreuen staet in dye wet des xxxiij.c
HEEREN/Want alle knechtkēs/die ten eerstē dye
moeder baert/sal Gode gheheylicht heeten/eñ datse
geuen den offer alst ghesept is in die wet des HE
REN/Eē paer tortel duuē oft twee iongē duuen

Eñ siet / een mensce was in Hierusalē dye hiet
Simeon/Eñ dese mensche was gerecht/ eñ God
vruchtich/eñ wachte op dē troost Israel/ende dye
heilige geest/was in hē /Eñ hē was een antwoort
gegeuen vanden heyligen geest/dat hi niet en sou
de siē die doot/voor dat hi sage Christum dē HE
RE/Eñ hi quam wt bewegen vanden heylighen G
gheest inden tempel

Eñ doē die ouders dat kint Jesum brochtē in
den tempel/om te doen voor hem/na die costume
der wet nā hi dat kint in zijn armē eñ gebenedijde
God ende seyde/HEERE nv laet uwē knecht nae
uwen woorden in vreden. Want mijn oogen heb
ben gesiē dijn salichmakinge/ Die ghi bereit hebt
voor alle mensceen/Dat licht tot verlichtinghe der
heydenē/eñ tot een prijs dijns volcs Israel. *

✠ Eñ zijn vader eñ moeder warē haer verwō-
derēde eñ vā tghene dat van hē gheseyt wert/Eñ
Symeon ghebenedijde se eñ sprac tot Mariā zijre
moed/Siet/dese wert geset tot enē val eñ opstaen
veelre in Israel /eñ tot eē teekē diē wedersproken
sal wordē/ Eñ eē sweert sal door v siele dringē op
dat die gedachten van vele hertē opēbaer werdē.

Eñ daer was eē prophetisse Anna Pauwels
dochter vāden geslachtē Asser /Dese was wel be-
daecht eñ si hadde gheleeft met harē mā seuē iaer
vā harē maechdom/Eñ dese was een weduwe bi H
lxxxiiij. iarē/die nēmermeer en quā vā den tempel
dienēde Gode met vastē eñ met beden nacht ende
dach/Die quam ooc tot dier vren ende loofde den
HEERE/ende sprac van hem tot alle dē genē /die
verbeydende waren die verlossinge Israels

Ende als sijt alle volbracht haddē /na die wet
des HEEREN/keerden si weder in Galileē tot
haerder stadt Nazareth / Ende dat kint wies / eñ
wert sterc inden geest/vol alder wijsheyt/ende die
gracie Gods was in hem *

Ēn zijn ouders ghingen alle iaer in Jerusalē/
opter feestē vanpaeschen ✠ Ēn doe Jesus
xij.iaren out was/ghingen si op te Jerusalem/na
die gewoonte der feestē/ēn dye daghen volbracht
zijnde ghinghen si weder thuys/ende dat kindt Je-
sus bleef te Jerusalem/ēn zijn ouders en wistens
niet/ Mer si meynden dat hi was int gheselschap
ende quamen een dachreyse ende sochten hem on
der die vriendē ende bekenden/Ende als si hē niet
en vonden/so zijnse weder gekeert in Jerusalem/
hem soeckende/Ende het is geschiet na drie dagē
vonden si hem inden tempel/sittēde midden onder
die leeraren hoorende ende vragende/ende si ver
wonderden alle die hem hoorden/ouer zijn vřstant
G ende zijnder antwoorden
Ende als si hem sagen verwonderden si hem
Ende zijn moeder seide tot hem/Mijn sone/waer
omme hebt ghi ons dat gedaē? Siet v vader ende
ic hebben v droeffkken ghesocht/Ende hi seide tot
haer/Wat is dat/dz ghi mi hebt gesocht/Ēn weet
ghi niet datick moet zijn in die dinghen die mijns
vaders zijn? Ende si en verstondē dat woort niet
dat hi tot hen sprac/Ende hi ghinc af met haer en
de quam tot Nazareth/ēn hy was haer onderdaē
Ende zijn moeder behielt alle dese woordē in haer
herte/Ende Jesus wies op in wijsheiden/ende in
ouden/ende in gracien voor Gode ende voor den
menschen.

¶Hoe Johannes dat doopsel der penitentien predicte / ende leerde/Ende hoe si meenden dat Jhesus Josephs sone was ende vanden ghestachten der vaderen achterwaert tot Adam toe

Dat/iij/Capittel

Nde inde.xv.iare/des Keyserdoms
A Tyberij/doe Pontius Pylatus rech-
ter was in Judea/ēn Herodes prin-
ce in Galilea / ēn philips zijn broedē
was een vandē vier vorstē van Jtu-
rea/ēn in dat Conincrijcke Traconitis/ēn Lisani-
as here vā Abilene/Doē Annas ēn Cayphas prin
cē der priesterē warē/doe is gesciet dz woort Gods
mat iij a tot Joannē/Zacharias sone/inde woestijne. Ēn
mar.i. a hi quam in alle die eynden der Jordanē/ēn predic
Joan.i.c te dat doopsel der penitentien / oft verghiffenisse
B der sonden/als gescreuen staet inden boec der ser-
monen Jsaias des propheten die daer seyt. Het
is een roepende stemme/inder woestijnen/ bereit
den wech des HEEREN/ēn maect recht zijn pa-
den/Alle dalen sullen vol werden/ēn alle bergen
ende houelen sullen vernedert werden /Ēn wat
crom is sal recht worden/ende wat oneffen is sal
slecht wech worden/ēn alle vleesch sal die salicheit
Gods sien. ✠
mat.iij.a ✠ Doe sprac hi totten volcke die wt ghinghen/
omme ghedoopt te wordē van hem/Ghy adderen
ghestachte/wie heeft v daer te kennen ghegeuen
dat ghi ontlopē sult dē toecomēdē thoorne/ Siet
toe/doet weerdige vrucht der penitentiē/ende en
neemt niet voor v te seggen/wi hebben Abraham
tot eenen vader / Want ic segge v/God cā Abra-
ham wt desen steenen kinderē verwecken /Die bi
le is nv aen die wortel des booms geset/Daer om
alle boom die niet goede vruchten envrengt / dye
sal afgehoudē worden/ēn int vier geworpē wordē
C Ende dat volc vraechde hē wat sullen wi dan
doen/hi antwoorde ēn seyde tot haer/Wie twee
rocken heeft /gheue den ghenen die gheenen en
heeft/Ende wie spijse heeft/die doe oocalso.
Ende die openbaer sondarē quamen oock om
ghedoopt te worden/ende seyden tot hē/Meester
wat sullen wi dan doen/hi sprack tot haer/Ouer
eyscht den luyden niet met uwer hanteringe
Doe vraechden hem ooc die ruyteren segghen
de/Wat sullen wi dan doen? Ēn hy seyde tot haer
Doet niemant gewelt noch onrecht/ēn laet v ghe
noegen met v soudye
Ende als dat volck waende/ende dachten alle
in haer herten van Joannes dat hi velchien Chri-
stus ware. Antwoorde Joannes/ende sprack tot
haer allen/Jc doope v met water/mer daer sal na
mi een stercker comen dan ick/dien ick niet weer- Joan.
dich en ben te ontbindene die riemen sijnder schoe D
nen/die sal v doopen met den heylighen gheest/ en- Mat.
de metten vuere/welcs wapere is in zijn hant/ ēn .iij.a
hi sal reinigen sinen vloer/ende sal vergaderē dye mar.i.
tarwe in zijn scuere/mer dat caf sal hy verbernen
met den eewighen vuere/Ende veel meer ander/
vermaende hi/ende vercondichde den volcke
✠ Ende Herodes Tetrarcha/als hi ghestraft
wort vā hem/om Herodias zijns broeders wijf/
ēn om alle dē quade dat Herodes dede/ende bouē
alle dit sette hi Joannem geuangen
Ēn het gheschiede/als alle dat volck gedoopt
worde/ende Jesus ooc ghedoopt was ende badt
dat haer die hemelen op deden/ende dye heylighe
geest quam neder in lichamelijker gedaente op hē
als een duyue/ēn een stemme quam wt dē hemel
ende sprack/Ghi zijt mijn gemijnde sone/in dien ic
mi wel behaghet hebbe
Ende Jesus was bi dertich iarē doē hi begost
ende hy weert ghehouden voor een sone Josephs/ E
welc was een sone Eli
die was een sone Matat.die was eē sone Mattha
die was een sone Leui die was een soone Leui
die was een sone Melchi die was een sone Simeō
die was een sone Janna die was een sone Juda
die was een sone Joseph die was eē sone Joseph
die was eē zoō Matatias die was eē soō Jonam
die was een sone Amos die was eē zone Eliakī
die was eē sone Nahum die was eē sone M eā
die was een sone Esli die was eē sone Menā
die was een sone Nange die was eē soō Matatā
die was een sone Maath die was eē sone Nathā
die was eē soō Matatias die was eē sone Dauid
die was een sone Semei die was een soon Jesse
die was een sone Joseph.die was een soō Obeth
die was een sone Juda die was een sone Boos
die was een sone Johānadie was eē soō Salmō
die was een sone Resya die was een soō Naassō
die was eē soō Zorobabel die was eē soō Aminadap
die was eē sone Salatiel die was een sone Aram
die was een sone Neri die was eē sone Esron.
die was een sone Melchi.die was eē soō Phares F
die was een sone Addi die was een sone Juda
die was een sone Cosam die was een sone Jacob
die was eē sone Elmadā die was eē sone Isaac.
die was een sone Her die was eē soō Abrahā
die was een sone Jeso die was eē sone Thara
die was een sone Eliezer die was eē soō Nathor
die was een sone Jorā die was eē soō Saruch

die was en sone Heber dye was een soone Sala/ die was ẽ sone Caynã die was ẽ sone Arpharat die was een sone Sem/ Dye was een sone Noe/ die was ẽ sone Lamech die was ẽ sone Mathusala die was ẽ sone Enoch die was ẽ sone Jared/ die was ẽ sone Malaleel die was ẽ sone Caynã die was een soone Enos die was een soone Seth die was een sone Adam Adam die was Goods

¶ Vanden vasten / ende tempteringhe Christi / ende van zijn leeringhe/ende predicatie. Ende hoe Jhesus eenen beseten mensche verloste/ende oec die swagheresse van sinte Peter /ende veel ander siecken ghesont maecte/

Dat iiij Capittel ✠

A JEsus vol vãden heilighen geest/weder vander Jordanẽ ghecomen zijnde/eñ wert vãden geest gedreuen in die woestine.xl.dagen /eñ wert vanden duyuel getempteert/eñ hi en adt niet in dien dagen / ende doe die een eynde hadden hongerde hem/Ende die duuel seyde tot hem. Si di Gods sone/soe segt tot desen steen /dat hi broot worde/ Ende Jesus antwoorde ende sprac tot hẽ Daer staet gescreuen. Dat die mensche niet alleen

B vanden broode en leeft / maer van eenen yegelijcken woorde Gods

Eñ die duuel voerde hẽ op eenen hogen berch eñ thoonde hem alle die rijckẽ der werelt in eenen ogenblic/eñ sprac tot hem/Dese moghentheit wil ick v alle gheuen/ende haer heerlicheyt/ want si is mi ouergegeuen/eñ wien ick wille geue icse/ daer om ist dat ghi mi wilt aenbeden/so salt alle v zijn/ Jesus antwoorde hem ende seyde Gaet wech vã mi ghi duuel. Daer staet gescreuen. Den HEERE uwen God suldi aenbeden/ Eñ hem alleen dienen Eñ die duuel voerde hẽ tot Jerusalẽ eñ sette hem opter tinnen des tẽpels/ende seyde tot hem. Sidy Gods sone/so werpt v neder/ Wãt daer staet ghescreuen/ Siinen engelen sal hi beuelen van v/ datse v bewaren/ende inden handen dragen/op dat ghi lichtelic uwen voet niet en stoot aenden steen / Eñ Jesus antwoorde hẽ eñ seyde / Het is ghescreuen. Ghi en sult niet becoren dẽ HEERE uwen God/ Eñ als die duuel alle die temptaciẽ volbracht hadde/so ghinc hi van hem eenen tijt lanc

C ✠ Ende Jesus is weder ghekeert inder crachte des heylichs gheest in Galilea /ende dat gheruchte ghinck wt ouer al dat rijcke/ van hem/ Eñ hi leerde in haer scholen / ende hi werdt gheprefen van haer allen

Eñ hy quã tot Nazareth daer hy geuoet was ende hy ghinc na zijn gewoonte opten sabboth in die scole /ende hi stont op ende wilde lesen / Eñ hẽ wert gegeuẽ dẽ boec Esaias des prophetẽ /eñ doẽ hi omme keerde dat boec /vant hi dye plaetse daer gescreuen staet/ Den gheest des HEEREN op mi om dat hy my ghesalft heeft /om te vercondighen dat Euangelium/den armen heeft hi mi gesonden ende om te ghenesen die bedructe herten/eñ te predihen den gheuangenẽ verlossinge/eñ den blinden dat ghesichte/eñ los te laten die gequetste duer verlatinghe/ende te preken dat ontfanckelick iaer des HEEREN

Ende als hi den boeck sloot / gaf hijen den dyenaer eñ ghinck sitten/ Eñ al die ooghen / die inder scholen waren /sagen op hem/ Ende hy begost tot haer te segghen/ Heden is veruult dese scrifture in uwen ooren/ Ende si gauen al ghetuygenisse van hem/ende verwonderden hem indẽ woorden van gratien die wt sinen monde gingen * Eñ seyden Is dit niet Josephs sone? mat.xiij. g mar.vi.a

Eñ hi seide tot haer. Ghi sult vrijlic tot mi seggen dit gemeyn woort. Medicijn/ geneest v seluen ✠ Hoe vele grote dingen hebbẽ wi ghehoort die gesciet zijn in Capernaum/ doet oock alsoo hier in wo vaders lãde. Mer Jesus seyde Voorwaer segghe ick v/ Dat gheẽ Propheet aenghenaem en is in zijn lant.

D Jc segge v inder waerheyt/dat vele weduwen waren in Helias tijden des prophetẽ van Jsrahel/ doen die hemelẽ waren ghesloten drie iaren /ende ses maenden/ doen daer grooten hongher was/in alle die werelt/ende tot gheen vã dien was Helias gesonden/dã in Sarepta Sidonie /tot eender weduwẽ/ Eñ vele lasers warẽ in Jsrael / in dẽ tijdẽ vã Helezeo den prophete /ende geen van haer en wert ghesuuert/ dan alleen Naaman van Syrien.

Ende alle zijnse veruult met toornicheit/ die in der schole waren/ doen si dat hoorden/ende si stonden op /ende stieten hem wter stadt / eñ leyden hẽ opt hoochste van eenẽ berge/op welckẽ haer stadt was ghetymmert / op dat si hẽ daer af neder souden stoten/ Mer hi ghinc midden door haer lieden wech * Eñ hi quã tot Caparnaum in der stadt van Galilea / ende daer leerde hijse op die sabbatẽ Ende si verwonderden haer van zijnre leeringhen want zijn woort was machtich

E mar.i.c.

Ende inder scholen was een mensche beseten met eenen onsuueren duuel /ende hi riep luyde/ende sprac / Hout wat hebben wy met v te doẽ Jesu van Nazareth! sijt ghi gecomen om ons te verdoẽ Want ick weet dat ghi sijt die heylige Gods Ende Jesus berispẽ ende seyde/ Wert stom / eñ gaet wt van hem / Eñ dye duuel werp hem int middel onder haer/ende hy voer wt vã hem /ende en lette hem niet / Ende daer quã een vreese ouer haer allen ende spraken onderlinghen/ende seyden. Wat dinc is dit? want met macht / eñ met cracht gebiet hi den onsuueren gheesten/ende si gaen wt/ Ende die fame van hem wert gebreyt in allẽ lãden daer omtrent liggende

F ✠ Ende hi stont op wter scholen/ende ghinc in Symons huys /ende Simons huysvrouwẽ moeder was beuanghen met een harde cortse / ende si baden hem voor haer / Ende hi ghinc tot haer /eñ hi gebood der coortsen/ Ende si liet haer/ Ende ter stont/stont si op eñ diende haer luyden mar.i.c.

Ende doen dye sonne onder was quamen alle die menigerley crancken hadden /ende brachtense tot hẽ/eñ hi leyde op eenen yegelijcken zijn handẽ eñ maectese ghesont Eñ die duyuelen ghingen wt velen roepende eñ seggẽde/ Ghi sijt Christus dye Gods sone / Ende hi berispteſe / eñ en lietse nyet spreken/ want si wisten wel dat hy Christus was

Eñ alst dach was ginc hi in een woeste plaetse/ende dat volc sochte hem/ende quamen tot hem ende wouden hem houdẽ/dat hi niet van haer gaen soude. Totten welckẽ Jesus seide/ Jc moet ooc anderen steden preecken dat Euangelium vandẽ rijcke Gods/ want daer toe ben ic gesonden / Eñ hi preecte in die scholen van Galilea *

¶ Hoe Christus Petrum Jacobum ende Joannem riep ende malaetschen reynichde / eenen ghichtighen ghesondt maecte / Ende Mattheum den openbaren sondaer begeerde dat hi hem nae volghen soude.

Dat.v.Capittel ✠

A ENde het gesciede/doen hem dat volc
mar iiij a ouer viel/õ te hoorẽ dz woort Gods
mat xiij a eñ hi stont aen die zee der stadt Ghe=
nesareth/eñ sach twee schepen aen=
der zee staen/Die visscers waren wt
getreden/ende wiesscen haer netten. Doe tradt hi
inder scepen een/welc Simõ toe behoorde eñ badt
hẽ dat hi een weynich vandẽ lãde woude steke/eñ
hi sette hem /eñ leerde dat volc wt den schepe
Eñ als hi afliet te spreken/Seide hi tot Simõ
vaert in die diepte/eñ worpt v netten wt/dat ghi
B vãgen mocht/Ende Simon antwoorde eñ seide
tot hem Meester wi hebben dẽ heelen nacht ghe
arbeyt/ende niet geuangen/mer op v woort wil
ic dat net wtwerpen. Eñ doen si dat deden/vingẽ
si een grote menichte van visschen/Ende haer net
schoorde/Eñ si wencten haer ghesellen/dye inden
anderen schepen waren/dat si souden comen ende
helpen hem /ende si quamen/ende vuldẽ beide die
schepen alsõ dat si sonckten.
Doẽ dat Simon Petrus sach/viel hi voor Je
sum op zijn knien/ende sprac HEERE gaet van
mi wech/want ic ben een sondich mensche/Want
hem was een verscrickinge aen ghecomen/eñ alle
die ander die met hem waren inden vanck der vis
schen die si te samen ghedaen haddẽ/Eñ desgelijc
ooc Jacobum eñ Joannẽ/dye soonẽ Zebedei Sy.
Mat iv mons gesellen/Eñ Jesus seyde tot Symon/ En
C vreest niet/ want van nu voort aen/suldi menscen
vanghen/Ende si voerden die scepen te lande / eñ
verlietent alle /eñ volchden hem nae. ✱
Ende tgeschiede/doen hi in eender stadt was/
Siet/daer was een man vol malaetscheit/Doẽ hy
mat viij a Jesum sach/viel hi op zijn aensicht /eñ badt hem
eñ seyde / HEERE wildi/so mocht di mi reynigen
Eñ hi stac zijn hãt wt/eñ roerde hẽ aẽ eñ sprac. Ic
wilt doẽ/zijt gereynicht/Eñ ter stont ginc die ma=
laetscheyt van hem/Eñ hi geboot hem dat hijt nie
mãt seggẽ en soude/mer gaet/eñ verthoont v den
Priester/ende offert voor v reyninghe/alsõ Moy
ses gheboden heeft tot een getuygenisse ouer haer
Eñ dit wert doen meer geopenbaert/eñ daer
quã vele volcs te samẽ/op dz si hẽ hoorẽ soudẽ/eñ
door hẽ gesont worden vã haer cranchedẽ Hi ginc
af/eñ onthielt hẽ in die woestine eñ badt daer.
D ✠ Ende het geschiede op eenẽ dach/dat hi leer
mat ix. a de ende daer saten Phariseen/ende Scriftgeleer=
marc ij. den/die ghecomen waren/wt alle casteelen in Ga
lilea/eñ Judea/ende van Jerusalẽ/ende die cracht
des HEEREN ghinck van hem/ende halp eenẽ
yegelijcken/Ende siet/sommighe mannen broch
ten eenen mensce op een bedde die was ghichtich
ende si sochten hoe si hem mochten in brengen/en
de voor hẽ leggen/Eñ doen si om des volcs wille
niet en vondẽ eenige plaetse daer si hem in haddẽ
mogen brengen /clommẽ si op dat dac/ende lieten
hẽ doort dac neder met dẽ bedde/middẽ ondr haer
lieden voor Jesum/Ende doen hi haer ghelooue
sach seyde hi tot hem/Mensce /v sonden zijn v ver
gheuen/Ende die Scriftgeleerden ende Pharize=
en begonsten te dencken/ende seydẽ/Wie is dese/
dat hi die Goods lasteringe spreect/Wie can son=
den vergeuen dan alleen God?
Doen Jesus haer gedachten merckte/antwoor E
de hi ende sprac tot haer/Wat denct ghi in v herte
Ist lichter te segghen v sonden zijn v vergheuen/
oft te seggen/staet op ende wandelt? Mer op dat
ghi wetet/dat des menscen sone macht heeft / dye
sonden te vergheuen/so seyde hi totten gichtighen
Ick segghe v/staet/op eñ neemt op v bedde/ende
gaet tot huys/Eñ ter stont/stont hi op voor harẽ
oogen/ende hief dat bedde op/daer hi op gelegen
hadde/ende ghinc tot huys/ende prijsde God /en
de si worden al beuaen met verschrickinge oft ver= F
wonderlinghe/ende loofden God/Ende worden
vol vreesen/ende seyden/Wy hebben huden won
derlicke dingen gesien ✱
✠ Ende daer nae ghinck hi wt/ende sach eenen
tollenaer genaemt Leui/op den tol sitten/ende sei mat ix
de tot hem/Volcht mi na/Ende hi verlietet al/en
de stont op ende volchde hem nae/ Ende die Leui
maecte een grote weerschap tot sinen huyse/ende
vele openbaer sondarẽ ende ander saten met hem
aen der tafelen/Ende die Scriftghelccrden/ende
Phariseen murmureerden teghen sijn iongheren
ende seyden/Waerom eet ende drinct ghi metten
openbaer sondarẽ? Ende Jesus antwoorde ende
seyde tot haer lieden/Die gesonde en behoeuen dẽ
medecijn meester niet mer die crancke/Ic ben ge
comen te roepen die sondarẽ tot penitentie /ende mat ix
niet die rechtueerdige. ✱ G
Maer si spraken tot hem/Waerom vastẽ Jo
annes discipulen so dicwils/eñ biddẽ soe vele/des
seluen gelijck die discipulen der Phariseẽ mer dijn
discipulen eten eñ drincken/ Eñ hi seyde tot haer/
Ghi en moecht dye kinder des brudegõs niet tot
der vasten driuẽ/alsõ langhe als dye brudegom by
hem is/mer den tijt sal comen/dat die brudegom
van hem genomen wort dan sullen si vasten
Ende hi seyde haer een gelijckenisse / Nyemãt
en naeyt eenẽ lap van nieuwen laken/op een oudt
cleet/wãt anders so scoortet ooc dz nieuwe / eñ dẽ
lap vanden nieuwen en schict hem niet op dat ou=
de/Ende niemant en vatet dẽ most in oude flesscẽ
anders so schoort den most die oude flesscen/ende
wert wtgestort/eñ dye flesscen worden gebroken
mer den most salmen in nieuwe flesscẽ doẽ so wor
den si beide behouden/Eñ nyemãt en is die vãdẽ
ouden drinct/eñ wilt ter stont den nieuwen/want
hi seyt die oude is beter

¶ Hoe Christus eenen mensce zijn dorre handt ghenas/ ende hem .xij. iongheren vercoos die hi noemde ende dye salicheit vertellende/ende veel schoonder leeren leerde

Dat.vi.Capittel ✠

A ENde het gesciede op eenẽ achter sab=
both doen hi door dat coren ginc/eñ
mat xij zijn discipulen trocken ayren af/en=
mar ij. de aten/ende wreuense metten han
dẽ. Sõmighe der Phariseẽ seydẽ tot
haer waeromme doet ghi dat/twelc niet geoorloft
en is te doene op den sabboth? Eñ Jesus antwoor i. Reg.
de eñ seide tot haer/En hebt ghi niet gelesen/wat xxi. b.
Dauid dede doẽ hem hongerde/eñ die met hẽ wa
ren? hoe hi int huys Gods ginc eñ nam dat schou=
broot ende adt /ende gaft ooc dien dye met hẽ wa=

een die nochtās nyemant en moeste eten dan dye
Priesteren alleene / Ende hi seide tot haer lieden
Des menscen sone is een HEERE ooc des sabboths
Het geschiede op eenen anderen sabatoh/dat hy
ghinc in die scole ende leerde / Ende daer was een
mensce wies rechter hant was verdorret / Mer dye
Scriftgeleerden eñ Pharizeen/wachten op hē oft
B hi hem gesont makē soude op dē sabboth / op dat
si een sake op hem vondē/ Mer hi wiste haer ghe=
dachten/ende seyde tot den mensce met der dorder
hant/Staet op eñ coemt hier voor / eñ hy stont op
eñ quā daer/Doe seyde Jesus tot haer lieden/ Ick
vrage v watmen behoort te doene op dē sabboth
goet oft quaet? dat leuē te behouden/oft te verder
uen? Ende hi sachse rontom aen/ende seyde tot dē
mensce/Steect wt v hāt/ Eñ hi dede dz / doē wort
hē zijn hant weder gesont gemaect als die ander/
Eñ si wordē vol onsinnicheyts/ ende beriedē hem
onder malcanderen/wat si hem doen wouden. ✠
✠ Ende het gesciede totdier tijt dat hi ginc op
eenen berch om te bidden/eñ hi bleef alle dē nacht
inden gebedē tot Gode / Eñ doet dach wort riep
hi zijn iongeren/eñ vercoos hair twaelue /welcke
hi ooc Apostelē noemde. Simon wele hi Petrum
noemde/ende Andreā sinē broeder/Jacobum en=
de Joannem/Philippum ende Bartholomeum/
Mattheum/eñ Thomā/Jacobum Alpheus sone
eñ Simon genoēt Zelotes/ Judas Jacobs sone/
eñ Judas Iscarioth die daer was die verrader ✠
✠ Ende hi clam neder met haer/ende ginck op
een pleyn in dat velt / eñ den hoop zijnder iongerē
C eñ een groote menichte des volcs / van al dē Joet
schen landen/ende Hierusalē/eñ Tyro /eñ Sidon/
aenden meyr ghelegen/die daer ghecomen waren
om hem te hooren/ende gesont te worden van hā
ren crancheden/ eñ die van die onreyne gheesten
ghequelt waren worden gesont/ Eñ alle volc soch
te/dat si hem aen roeren mochten / wāt daer ginc
cracht van hem ende hi heyldese alle
Ende hi sloech zijn ogen op sinen Jongheren
D eñ seide/Salich zijt ghi arme/wāt dz rijcke Gods
mt.v.a is v/Salich zijt ghi die hier hongert/want ghi sult
versaet werdē/Salich zijt ghi die hier weent/wāt
ghi sult lachen ✠ ✠ Salich zijt ghi als v die mē
scen haten/eñ v afscheyden ende bescheldcn v/en=
de verworpen uwen name als quaet / om des mē
schen sone wille /Verhoget eñ verblijt v dan/ Siet
uwen loon is groot inden hemel/Des gelijckē de=
den haer vaders den Propheten ooc.
Ma.x.vi a Mer daer tegē/wee v ghi rijcke/wāt ghi hebt
uwē troost al reede werch/Wee v ghi die versaet zijt
wāt v sal hongeren. Wee v ghi die nv lachet/wāt
ghi sult weenē eñ huylen/Wee v als v een yeghe=
lijc welspreect/Des gelijcken deden haer vaders/
den valschen Propheten ooc
Maer ic segge v ghi diet hoort /Hebt lief uwē
mt.v.g viāden/doet wel die v hatē/Gebenedijt die v ver
maledijen/bidt voor die/die v lijdē aen doen/ende
E wie v slaet aen deen wanghe/dien biedt ooc die an
der/eñ wie v den mantel neemt/dien en weyghert
ooc den roc niet Wie v bidt dien geeft /ende wie v
neemt dat uwe/so en eysecht dz niet weder/ende so
ghi wilt dat v die luiden doē sullen/ also doet hem
oock des ghelijcken

Eñ ist dz ghi liefhebt die v liefhebbē / wat dāc
hebt ghi daer af? Want die sondaren hebben oock
lief haer liefhebbers/ Eñ ist dat ghi v weldoenders
wel doet/wat danc hebt ghi daer af/ Wāt die son
daren doē dat selfde ooc/Eñ ist dat ghi dien leent
daer ghi af hoopt te ontfangē/ wat dācs hebt ghy
daer af? Want die sondaren leenen den sondaren
ooc/op dat si ghelijck weder ontfaen souden. Mer
bemint uwe vianden/eñ doet wel /ende leent also
dat ghi dair voor niet weder en hopet / so sal uwē
loon groot sijn/ eñ so suldi kinder des alder hooch
ste zijn/ want hi is goedertieren ouer dye ondanc= F
bare ende quade menscen ✠
✠ Daerom weest barmhertich/als v vader ooc
barmhertich is/Oordeelt niet/so en wert ghi niet
gheoordeelt/Verdoemt niet /so en werdt ghi niet
verdoemt/ Vergeeft so wert v vergeuen Gheeft/
so sal v ghegheuen worden/ Een volle ghedructe
opghehoopte ende ouervloedighe mate salmen v
in uwen schoot gheuen / Want ghelijck met dyer mat.vij.a
maten daer ghi mede metet/ salmen v weder me ma.iiij c
ten/Ende hi seide hair een ghelijckenisse/Can ooc
een blinde/een blinden den wech wijsen /sullen
si niet beide inden gracht vallen? Die discipel en is
niet bouen sinen meester / Mer wie perfect wort
die sal zijn als zijn meester / Wat siedi een splinter
in wes broeders oghe eñ dē balc in v oghe en wert
ghi niet ghewaer? Oft hoe condi seggen tot uwen
broeder. Hout stille broeder/ Ick wil v die splinter mat.vij.c
wt v oghe trecken/eñ ghi en siet selue nz den balck
in v ooge? Ghy ypocrijt/ werpt eerst dē balc wt v
oge/eñ besiet dā /eñ dan treet den splinter wt wes mat.xij.c
broeders ooghe ✠ Want het en is gheen goede
boom die quade vruchtē draget/noch geenen qua
den boom/die goede vruchtē maect/Een yegelijc
boom /wert aen zijn eygen vruchte bekent. Wāt
men can niet lesen vighen vanden doornen/oock
en can men niet plucke wijndruiuen vāder hagen
Een goet mensce /brenget goet voort wt den goe
den schatte zijns hertē/eñ een quaet mensche brēgt
quaet voort wt den quadē scatte sijns hertē. Wāt
waer af dat hette vol is/ dat gaet euer wt dē mōt G
Maer wat heet ghi mi HEERE/HEERE/en
de en doet niet dat ic v segghe? Dye tot my coemt
ende hoort mijn woorden/ende doet dye/dien sal ic
v thoonē/wien hi gelijc is/ hi is gelijc een mēsche
die een huys timmerde eñ groef diep/eñ leyde den
gront op den herdē steen/Eñ doen die vloet quā/
doen vloeyde den stroom op dat huys ende en coit
ste dat niet bewegen/Want het was op den steen
gefondeert. Mer wie dz hoort eñ niet en doet/die
is gelijck een mensche die zijn huys timmerde op
die eerde/sonder grout/ eñ dye vloet vloeyt tot hē
in eñ het viel ter stondt / ende den val des huys is
groot ghewordeu

¶ Hoe Jhesus den knechten van Centurio ghesont maec=
te/ende eenen weduwen sone vander doot / verweckte/en
de Hoe Joannes sinen iongeren tot Jhesum sant Ende cē
sonderlle den HEERE sine voeten wiesch

Dat vij. Capittel ✠ A

Alse dien dat hi tot den volcke wt ghe
sproken hadde / ghinck hi tot Capar
naum /eñ des hooftmās knecht lach
seer cranc/dien hi lief hadde. Doe hy
hoorde vā Jesu/sant hy die Outste d̄

Jodē tot hem/ende badt hem/dat hy quame ende
maecte zijn knecht ghesont/ Maer doen si tot Je
sum quamen badē si hē/met neersticheit/ende sei
den/Hi is des waerdich/dat ghi hem dat bewijst/
want hi heeft ons volc lief/ende hi heeft ons dye
schole getimmert/ Jesus ghinck met haer. Doen
si nv niet verre vandē huyse en waren/seynde die
B hooftman vriendē tot hem/ende liet hem seggen/
Och HEERE en vermoet v niet/ Ick en ben niet
weerdich dat ghi onder mijn dac coemt Dair om en
heb ic mi seluē ooc niet weerdich geacht dat ic tot
v soude comē mer spreect een woort/so wert mijn
kint gesont/ Want ic ben ooc een mensce der heer
scappien onderdaen/ende hebbe ruyter knechten
onder mi/ende segge totten eenen/ Gaet henē en
de hi gaet henen/ende totten anderen coemt hier
ende hi coemt/ende tot minē knechte/Doet dat/en
de hi doet dat/ Maer doen Jesus dat hoorde/ver
wonderde hi hem zijder/ende keerde hem omme
ende seyde tot den volcke dat hem nauolchde/ Je
segge v/sodanigen gheloove en hebbe ic in Jsrael
niet gevonden/ Ēn doen die wt ghesonden weder
thuys quamen/vonden si dē crauckē gesont. *
C * Ēn het ghescgiede daer na/dat hy in een stat
ghinck/ gheheeten Naim/ende daer ghingen van
sinen Jongeren vele met hem/ēn veel volcs. Als
hi bi na aen die poorten der stadt quam/ Siet/doē
droechmen eenen dooden daer wt/ die een eenich
sone zijnder moeder was. Ēn si was een weduwe
ende vele volcs wt der stadt ginc met haer Ende
doen se die HEERE sach iāmerde hē dat/ēn seyde
tot haer/ Weent niet/Ende ghinck daer toe ende
roerde die bare aen/ Ende die draghers stonden
stille/ Ēn hi seyde/ Jonghelinc/ic segge v staet op
Ēn die doode rechte hē op/ende begost te sprekē
ende hi gaf hē zijnder moeder/ Ēn haer allen quā
een vreese aen/ende preesen God/ende seydē/ Het
is een groot Propheet onder ons opgestaē/ende
God heeft zijn volc besocht * Ende dese re
dene is wt gegaen van hem in dat gheheele Joot
see lant/ēn in alle omme ghelegen landen
Ēn alle dit vercondichdē Joanni zijn discipulē
ēn hi riep twee van sinen discipulen tot hē ēn sant
se tot Jesum ēn liet hem seggen/ Sidi die daer co
Mar.xa men sal/oft sullen wi eenē anderen wachtē? Mer
doen die mannē tot hem quamen/seyden si/ Joan
D nes die dooper heeft ons tot v gesondē/ende laet
v segghen/ Sidi die daer comen sal oft wi eenen
anderē verwachtē? Tot dier seluer tijt maecte hijer
vele ghesont van siectē ēn plagē/ēn van onreyne
gheesten/ende vele blinden gaf hi haer ghesichte
Ende Jesus antwoorde ēn seyde tot haer Gaet
ende vercondicht Joanni/wat ghi gesien ēn ghe
hoort hebt want die blinden sien/die lamme gaē/
die melaetscen werdē gereynicht/die douuē horē
die doodē staen op/dē armē wert dat Euāgelium
gepreect/ēn salich is hi die hē niet en ergert aē mi
Maer doen die bodē Joannis wech gingē/be
gost Jesus te sprecken totten volcke vā Joannes
Wat zijt ghi wtgegaē in die woestine te siē? wout
ghi een riet sien/dat vandē winde bewegen wert
oft wat sijt ghi wtgegaē te siē? wout ghi een men
sche sien in sachten cleederē? Siet/die in heerlijke
cleederē/ende wellust leuen/dye zijn inden coninc
lijcken houen/ Oft wat sidi wtgegaen te siē? wout
ghi een Propheet siē? Ja ic segge v dye daer meer
is dā een Prophete. Want hi is die gene/daer af
ghescreuen staet/ Siet/ick seynde mijnen Engel
voor v aēsicht/die daer sal bereidē uwē wech voor
v. Want ic segge v/Dat onder dien die van vrou-
wen geboren zijn/en is gheen grooter Propheet Ma
dan Joannes die dooper/ Mer die die cleinste is/ iij.a
in dat rijcke Gods/is grooter dan hi. E
Ende alle dat volc dat hem hoorde/ēn die opē
baer sondaers gauen God recht/ēn lieten hē doo
pen met den doope Joannis/ Mer die Phariseē/
ēn Screiftgeleerden verachten Gods raet/teghen mat.
haer seluen/ēn en lietē haer niet doopen van hem
Mer die HEERE seide Bi wien sal ic die mēscē
van dit geslachte gelijcken? Ēn wien zijn si gelijc
Si zijn gelijc den kinderē/die op die Marct sitten
ēn roepen tegen dē anderen/ēn segghen/ Wi heb
bē v gepepen/ēn ghi en hebt niet gedanst/ Wi heb
ben v beclaecht/ēn ghi en hebt niet geweēt. Wāt
Joannes die dooper is gecomen/ēn en adt gheen
broot/ēn en dranc geen wijn/ēn ghi segt/ Hi heeft
den duyvel Des menscen sone is gecomē/hi eedt
ēn drinct/ēn ghi segt/ Siet/die mensce is een ver-
slinder/ende een wijnsuiper/ēn eē vrient der opē-
baer sondaren/ Ende die wijsheit moet haer laten
rechtueerdigen/van alle haer kinderen
✠ Maer daer badt hem een vanden Phariseen
H dat hi met hem woude eten/ Ēn hi ghinc daer in
des Phariseeus huis/ende settede hem ter tafelē
Ēn siet/een wijf was in dier stadt die was eē son-
dersse/doē si vernā / dat hi aen der tafel sat/in des
Phariseen huys/bracht si een gelas met saluē/en
de ginc achter tot zijn voetē/ende weēde/ende be
gonst zijn voeten nat te maken met tranen/ende
met dē hayrē haers hoofts/te droogen/ende custe
zijn voeten ende salfdese met saluen.
Mer doen dat die Phariseus sach/die hem ge
noot hadde/seide hi bi hē seluen/ende sprac/ Waer
dese een prophete/so soude hi wel weten/wie en- Mat
de hoedanich dat wijf ware/die hem aenroert wāt xiiij.a
si is een sondarinne/ Ende Jesus andtwoorde/ēn ioā.xi
seyde tot hem/ Simon ic heb v wat te segghen/ Hy
sprac/ Meester segt/ Daer hadde een leēheer twe
schuldenaren/een was hem schuldich vijfhondert
penninghen die ander vijftich/ Doen si niet en had
den te betalen/schout hi hem beyde quijt/ Seg-
get nv hier/welcke onder dien sal hem dan meest
liefhebben? Simon antwoorde ēn seyde/ Ick mei
ne die/dien hi meest quijt gescoudē heeft/ Doē sei
de hi tot hem/ Ghi hebt recht geoordeelt.
Ende hy keerde hem tot den wiue/ende seyde
tot Simon/ Siet ghi dit wijf? Jc ben gecomen in
G v huys/ghi en hebt geen water ghegeuen tot mij
nen voeten/maer dese heeft mijn voeten met tra
nē nat ghemaect/ ēn met dē hayrē haers hoofts
gedroocht/ Ghi en hebt geē cusse ghegeuen/mer
dese nae dyen si hier in gecomen is heeft si niet af
ghelaten mijn voeten te cussen. Ghi en hebt mijn
hooft niet gesalft met olien/mer si heeft mijn voe
ten met saluen gesalft/ Daer om segge ick v Haer
zijn veel sonden verghenen/want si heeft veel lief
gehadt/ Maer diē weinich verghenen werdt/die
heeft weinich lief gehadt

Eñ hi seyde tot haer/v sonden zijn v vergeuen.
Doen begosten die mede ter tafelē saten/te seggen
bi hem seluen. Wie is dese/die oock die sonden ver
geuet? Mer hi seyde totten wiue/V geloove heeft
v gheholpen. Gaet henen met vreden.

¶ Vander ghelijckenisse der saeyenden. Ende hoe hi eenen beseten mensche verloste/ende die duuele in die verckenen liet/Ende hoe hi eenen verwecte/ende een vrouwe vā haer cranckheyt ghesont maecte:

Dat .viij. Capittel. ✠

B Het geschiede daer nae dat hi reysde
door steden eñ casteelen / ende predic
te/eñ vercondichde dat Euangelium
vanden rijcke Godts / eñ die twalef
met hem/daer toe sōmige vrouwen/
die hi gesont ghemaect hadde vanden boosen gee-
sten/eñ cranckheden/namelijc/Maria/die daer hiet
Magdalena/van welckē warē seuen duyuelen wt
geuaren/eñ Johanna/die huysurouwe Cuse/des
voechts Herodis/ende Susanna/eñ veel ander die
hen hantreyckinge deden van haren goeden

✠ Doen nv vele volcx by malcanderen waren/
[Ma]tth. ende wt den steden tot hem haesten / seyde hi door
een ghelijckenisse. Het ghinck een saeyman wt te
[Ma]rci. saeyen zijn saet. Ende doen hi saeyde / viel sommi
ghe viden wech/ende wort vertreden/ende die vo
ghelen der lucht aten dat op. Ende sommighe viel
op den steene/ ende doe dat op ghinc/verdorde dat
om dattet gheen vochticheyt en hadde. Ende som
mige viel midden onder die doornē / ende die door
C nen ghinghen mede op/ende verstieten dat/Ende
sommige viel op een goet lant/eñ dat ghinc op/eñ
[Ma]rci. droech hondertfout vruchte. Doē hi dat seyde riep
hi. Wie ooren heeft om hooren/die hoore.

Ende zijn discipulē vraechden hem eñ spraken
wat dese gelijckenisse ware? Eñ hi seyde. V is gege
uen te wetē die verholētheyt des rijcx Gods/ mer
den anderē in ghelijckenissen/op dz die siēde niet en
sien/eñ die hoorēde niet en verstaen. Dat is die ghe
lijckenisse. Dat saet is dat woort Gods/ Eñ die vi
den wege zijn/dat zijn die dat hooren/daer na coēt
die duuel eñ neemt dat woort van haren hertē/op
dat si niet geloouende/salich worden. Mer die op
den steen/zijn die/als si dat hooren ontfangē si dat
woort met vruechden / eñ die en hebben geen wor
telen/eenē tijt lanc gelouē si / eñ inder tijt der aen
vechtingen vallen si af Mer dat onder die doornen
viel/zijn die dat hooren/eñ ghaen henen onder der
sorghen ende rijcdommen/eñ wellusticheyt des le
.vi.c uens/eñ versticken eñ en brengen gheen vruchten
Mer dat op dat goede lant/zijn die / die dat woort
hooren/eñ behoudent in haerder herten/eñ bren-
gen vrucht in lijdtsaemheyt. ✱

Niemant en onsteect een licht/ ende bedect dat
met eenen vate/oft settet onder een banck/mer hy
settet op eenē candelaer/ op dat so wie daer in gaet
dat licht sien mach. Wāt daer en is niet verborgen
C dat niet openbaer en sal worden / oock niet heyme
lics dat niet bekent en sal worden / eñ int opēbaer
oft int licht comen/siet daerom/hoe ghi toe hoort.
Want wie daer heeft dien sal ghegheuen worden/
mer die niet en heeft/ van dien sal ghenomen wor-
den/ooc dat hi meynt te hebben.

Sijn moeder eñ broeders ghingen tot hem/ eñ
en consten om des volcs wille niet tot hem comen
ende dat wort hem ghebootschapt. V moeder en-
de v broeders staen daer buyten/ende willen v siē.
Mer hi āntwoorde ende seyde tot haer. Mijn moe
der ende broeders zijn dese/die Godts woort hoo
ren/ende doen dat.

✠ Ende het ghschiede op eenen dach dat hi in
een scip tradt/eñ zijn iongheren met hem/ende sey
de tot haer laet ons ouer die zee varen. Si stieten D
van lande. Eñ doen si voeren/wert hi ontslaep/eñ
daer quam eenē storm op die zee / eñ die varē ouer
vielense/ende stonden in grooten pericule. Doen
ghinghen si tot hem ende wecten hem op / ende sey
dē Meester/meester/wi verderuē. Doen stont hy
op eñ bedwanc den wint / ende die wagen des wa
ters/ende het liet af/ende wert ter stont stille. Hy
seyde tot haer. Waer is v gheloue? Si vreesden Marci.
haer/ende verwonderden haer/ende seyden onder iiij.d
malcanderen. Wie is dese? Wāt hi gebiet den win
den ende den water/ ende si zijn hem gehoorsaem. Matth.
Ende si voeren voort in dat lant Gadarene/welc viij.c
ke is teghen Galileen ouer. ✱

Eñ als hi wt tradt op dat lant/ontmoete hem
een man wter stadt/die hadde den duyuel van lan-
ger tijt gehadt/eñ en tooch gheen cleeder aen/ende
en bleef in gheen huys/mer indē grauē. Mer doen
hi Jesum sach/riep hi/eñ viel voor hem neder / eñ
riep luyde. Wat heb ic met v te doen Jesu ghi sone
des alderhoochstē? Ic bidde v/wilt mi niet quellen
Eñ hi geboot den onreynen gheest / dat hi vanden E
mensche wt soude varen. Want hi hadde hem lan
ge tijt geplaecht/eñ hi wert met ketenen gebondē
eñ met boeyen geuangē / eñ hi brack die bandē eñ
wert gedreuen vanden duyuel in die woestine.

Eñ Jesus vraechde hē/eñ sprac. Hoe heet uwē
name? Hi seyde Legion. Want het waren vele duy
uelen in hem geuarē. Eñ si badē hem/dat hi haer
niet en soude ghebieden indē afgronde te varen.
Ende daer was een groote cudde verkenen inder
weyden op den berge/eñ si baden hem dat hi haer
oorlouen woude daer in te varen. Eñ hi oorloof-
de haer dat. Doen voerē die duyuelen wt vanden
mensche/ende voeren in die verkenen/eñ die verc- mar.v b
kenen vielen met eenen storm vottelinge in die zee Math
ende verdroncken. Doen dat die herders saghen/ viij.b.
wat daer geschiet was/liepen si/ eñ vercondichden
dat inder stadt/eñ inden dorpen.

Doen gingen si wt om te sien / wat daer gesciet
was/eñ quamen tot Jhesum/eñ vonden den men
sche/van welckē die duyuelē wtgeuarē waren/sit
tende tot den voeten Jhesu/gecleet eñ verstandich
eñ si vreesden. Ende die dit ghesien hadden/die ver
condichden haer / hoe die beseten vanden duyuel/
was gesont geworden. Eñ die geheele gemeynte
der omgelegen landen der Gaderenen baden hem
dat hi van haer gaen soude. Wāt haer was eē groo
te vreese aen gecomen. Ende hi tradt in dat schip/
eñ keerde wederom/ Ende die man badt hē / van
welckē die duyuelen waren wtgeuaren/ dat hy by
hem mocht zijn. Mer Jhesus lieten van hē / eñ sey
de. Gaet weder thuys/eñ segt wat v Godt gedaē
heeft. Eñ hi ginc wech / eñ predicte door die gehee
le stadt so wat hem Jesus gedaen hadde. E

Eñ het geschiede/doen Jhesus weder quā/ont
finck hem dat volck / want si verwachten hem alle

Matth. ix.c. Eñ siet/doen quã een man geheeten Jairus/ende
hi was een ouerste der scholen/eñ viel Jesu totten
voeten/ende badt hem dat hi woude ingaē in zijn
huys/want hi hadde een eenighe dochter van.xij.
iaren/die lach in haer uterste/eñ sielbraeckte. Eñ
Marci. v.c. doen hi henen ghinc drangh hem dat volck.
✠ eñ een wijf hadde den bloetganc gehadt.xij.
iaren/die alle haer goet aen den medecijn gehangē
hadde/eñ en cōste vā niemandē ghenesen worden
eñ die ghinc achter hē/eñ roerde zijns cleets zoom
eñ terstont stopte haer dye bloetganck. Eñ Jesus
seyde. Wie heeft mi aengheroert? Doen si dat alle
loochenden/seyde Petrus eñ die met hem waren
Meester/dat volc dringhet eñ druct v/ eñ ghi segt
wie heeft mi aēgeroert? Jesus seyde. Het heeft my
yemant aengeroert. Want ic voele dat een cracht
van mi gegaen is. Mer doen dat wijf sach/ dattet
niet verborghen en was/quā si beuende/ende viel
voor hē/eñ vercondichde voor al dat volc wt wat
oorsake dat si hē aengeroert hadde/ende hoe si ter
stont was gesont geworden. Eñ hi seyde tot haer
Weest ghetroost mijn dochter/v gheloue heeft v
gheholpen/gaet henen met vreden. ✠
Eñ doen hi noch spraec/quā een vandē ghesinne
des ouersten der scolen/eñ seyde tot hē. Dijn doch
ter is gestoruē/moeyt den meester niet. Doen Jhe
sus dat hoorde/antwoorde hi den vader des meys-
kens eñ sprac. Vreest niet/mer gheloof(t) alleen / so
wert si gesont. Mer doen hi in dat huys quam liet
hi nyemant daer met hē ingaen/dan Petrū eñ Ja
cobū eñ Johannē/eñ des kints vader eñ moeder/
Si weenden alle eñ beclaechdense. Maer hi seyde/
Weent niet/si en is niet gestoruen/maer si slaept/
Eñ si begeectē hē/si wistē wel dat si gestoruē was.
Mer hi dreefse alle wt/eñ greep haer hant aen/ eñ
riep eñ seyde. Kint staet op. Eñ haren geest quam
weder/eñ stont terstont op. Eñ hi beual datmen
haer te eten soude gheuen. Eñ haer ouders verwon
derden haer. Eñ hi gheboot haer/dat zijt niemant
en seyden wat daer ghescheit was.

¶ Hoe Jesus sinen discipulen macht gaf die duyuelen wt te worpen/eñ hoe hi met vijf brooden ende twee visschen vele menschen spijsde/ende hem op den berch verclaerde/ ende veel schoone leeren dede.

Dat.ix.Capittel ✠

B Ende hi riep die twaelf te samē/ ende gaf hen cracht eñ macht ouer alle duuelen/ eñ dat si gesont souden makē alderley siecten. Ende seyndese wt te predikē dat rijcke Gods/eñ gesont te maken die crancken. Eñ seyde tot haer. Ghi en
mat.x.a sult niet met v nemen op den wech/noch staf/noch
mar.vi.b tessche/noch broot/noch gelt/ ghi en sult ooc geen
twee rockē hebbē/Eñ waer ghi in een huys gaet/
daer blijft tot dat ghi van daer gaet/ eñ wie v nyet
en ontfanct/daer gaet wt vāder seluer stadt/ ende
scuddet af dat stof vā uwen voetē tot eender getuy
genissen ouer haer. Eñ si ghingē wt/ eñ si reysden
door die casteelen/eñ preecten dat Euāgelium/eñ
maecten ghesont aen allen eynden. ✠
Het quam voor Herodes Tetrarcha alle dat
door hem ghescheide/eñ hi sorchde om dat vā som
mighe ghesept worde/Joannes is vanden doodē
opghestaen/van sommige/Elias is geopenbaert/
van sommighe/daer is een vanden ouden prophe
ten opghestaen/ende Herodes seyde. Johannem
heb ic onthooft/wie is dan dese / van welcken ick
sulcx hoore/ende begheerde hem te sien.
Eñ die apostelen quamen weder/eñ vertelden
hem wat si gedaen hadden. Ende hi namse te hem B
waerts/ende week besiden af in een woestijne by
der stadt/die heet Bethsaida. Doē dat volc dat be-
kende/toghen si hem nae/ende hi ontfincse / ende
seyde haer van dat rijcke Gods/ende maectese ge
sont die dat behoefden. Mer doe ende dach begost
onder te gaen. ✠ Doen ghinghen tot hem dye
twaelf/ende seyden tot hem. Laet dat volck van v/
dat si rontomme in die casteelen gaen/ ende in dye
dorpen/daer si herberghe ende spijse moghen vin
den/want wi zijn hier inder woestijnen. Hi seyde
tot haer. Gheeft ghi haer te eten. Si seyden. Wy Matth xiiij.d
en hebben niet meer dan vijf brooden ende twee
visschen/ten si dat wi gaen/ende spijse coopē voor
so veel volcx. Want daer warē bi vijf duysent mā
nen. Maer hi seyde tot sinen discipulen. Doetse ne
der sitten bi hoopen/vijftich / ende si deden alsoo/
ende setten hem alle neder. Doen nem hy die vijf
brooden/ende die twee visschen/ende sach op indē
hemel/ende sprack die benedictie daer ouer / ende
brackse/ende gaffe den discipulen dat sise den volc
ke voor souden setten. Ende si aten/ende worden
alle versaet. Ende daer worden op ghenomen vā
dien dat daer ouer bleef vanden brocken twaelf
coruen. ✠
Eñ het gheschiede/doen hi int gebet allee was/ Jo.vi.
doen waren sommighe zijnder discipulen bi hem/
ende hi vraechde haer ende seyde. Wien seggen die
lieden dat ick ben? Si antwoorden ende seydē. Sy C
segghen/ghi zijt Joannes die dooper. Sommige Matth
dat ghi zijt Elias. Sommige daer is een vandē ou xvi.c
den propheten opgestaen. Hi seyde tot haer. Mer
wie segt ghi dat ic ben? Doen antwoorde Petrus Marci
ende seyde. Ghi zijt Christus die ghesalfde Gods viij.d
Ende hi berisptese/ende geboot datse dat nyemāt
en souden seggen/ende sprac/want des menschen
sone moet noch vele lijden / ende verworpen wor
dē vanden outstē eñ hooge priesteren/eñ scriftghe
leerden/ende ghedoot worden/ende op den derdē
daghe verrijsen.
✠ Doen seyde hi tot haer allen. Wie mi volgen
wille die verloochene hē seluen/eñ neme zijn cruys
op hē dagelicx/eñ volge mi na/Wāt wie zijn leuen
behoudē wil/die sal dat verliesen. Eñ wie zijn leuē
verliest om mijnē willē/die sal dat behoudē. Wat
batet den menschē/ oft hi die geheele werelt won
ne/eñ verlore hem seluen/oft dede hē seluē schade?
Wie hē mijnder eñ mijnder woordē schamet/dien
sal zijnder des menschen sone oock schamen/wan-
neer hi comen sal in zijnder heerlicheyt/eñ zijns va mat.x.
ders/ende der heylighet enghelen. ✠ Ick segghe v a.
voorwaer/datter sommighe zijn/van dien die hier mar.ix
staen/die den doot niet en sullen smaken tot dat si a
dat rijcke Gods sien.
✠ Eñ het geschiede na dese redenen bi acht da
gen/dat hi te hem waerts nam Petrum/Johannē
ende Jacobum/eñ clam op eenen berch/op dat hi
soude bidden. Ende doen hi badt/wort die gedaē-
te zijns aensichts anders/eñ zijn cleet wit eñ blin-
kende. Ende siet/twee mannē spraken met hem/

welcke waren Moyses eñ Elias/die verscenen hē
in claerheyt/eñ seyden vanden wtganc/den welckē
hi soude veruullen tot Hierusalem. Mer Petrus
ende die met hem waren/waren vol slaeps. Mer
doen si ontspzongen/sagen si zijn heerlicheyt/ ende
die twee mans bi hem staen.

✠ Eñ het geschiede/doē die van hē ghinc/seyde
Petrus tot Jhesum. Meester/hier ist goet wesen/
E wi willen hier dzie tabernaculen maken/v eenen/
Matth. eñ Moysi eenen/eñ Elias eenen/ ende hi en wiste
xvii.a. niet wat hi seyde. Doen hi so spzac/ quam een wolc
ke eñ omuincse met der schaeyen/eñ si verschricten/
doese die wolcke ouertooch. Eñ het viel een stem
me wt der wolcken/eñ seyde. Dit is mijnen lieuen
sone/dien hoozt. Eñ doen die stemme ghesciede/
vonden si Jhesum alleene/ende si verswegen/ende
en vercondichden dat niemanden inden seluen da=
ghen/wat si gesien hadden. ✱

F Ende het geschiede den dach daer na/doē si van
Matth. den berge quamen/quam hē veel volcs tegen. Eñ
xvii.c. siet/een man onder den volcke/ riep eñ spzac Mee
ster/ick bidde v/besiet toch minen sone/want hy is
mijn eenige sone. Eñ siet/den gheest grijpt hē aen
ende hi roept ter stont/ ende hi verschoozt hem / al
so dat hi schuymet / eñ met noot wijcket hi vā hem/
wanneer hi hem geschoozt heeft/eñ ick hebbe v dis
cipulen gebeden/dat si hē wtworpē souden/ende si
en conden niet. Doen antwoozde Jhesus/ende sey
de. O ghi ongelouige eñ verkeerdē aert / hoe lan
ge sal ic bi v zijn/eñ v lijdē? Bzenct uwen sone hier
Eñ doen hi bi hem quam / plucte hem die duyuel/
eñ verschoozde hē. Mer Jesus bedwanc den onrei
nen gheest/ende maecte dat kint gesont / eñ gaf hē
sinen vader weder. Ende si verwonderden haer al
le van die heerlicheyt Gods.

Eñ doen si hē alle verwonderden van al dat hi
dede/spzac hi tot sinē discipulen. Vatet dese redene
in v oozen. Want des menscen sone moet ouer ge
leuert worden/inder menscē hādē. Mer dz woozt
en verstonden si niet/ende dat was vooz haer ver
Marc.ix.c borghen/alsoo dat si dat niet en begrepen. Ende si
Matth. vzeesden hem te vzagen/vanden seluē woozde. Eñ
xviii.c. daer quamē ooc gedachten onder haer / wie onder
hen die grootste ware. Mer doe Jesus die gedach
ten haers herten sach/ greep hi een kint/ende sette
dat neuen hem/eñ seyde tot haer. Wie dit kint ōt
fanct in minen naem/die ontfanct mi. Eñ soo wie
mi ontfanct/die ontfanct dien die mi gesondē heeft
Mer wie die cleynste is onder v allen/die sal groot
zijn. Doen antwoozde Johannes ende seyde: Mee
ster/wi sagen eenen die wierp duyuelē wt in uwen
naem/ende wi verboden hem/want hi en volghet
v niet met ons. Ende Jhesus seyde tot haer.
Verbiet hem niet/Wandt wie niet teghen v en is
die is vooz v.

G ✠ Eñ het geschiede/doen die tijt veruult was
dat hi vā hier genomē soude woozdē / keerde hi zijn
aensicht stracx na Hierusalē te wandelen/eñ hi seyn
de boden vooz hē wt/die ghingen/ende quamen in
een casteel der Samaritanen dat si hem herberghe
soudē bestellen. Eñ si en ontfingen hem niet / daer
omme dat hi zijn aensicht gekeert hadde te wande
len na Jerusalem. Maer doen dat zijn discipulen
Jacobus eñ Joannes sagen/seyden si HEERE/
wildi dat wi segghen/dat vier vanden hemel valle
ende haer verteert/ als Helias dede? Jhesus keerde
hem omme/ende berispte se/ende spzack. En weet
ghi niet welcs gheests kinderen ghi zijt? Des men
schen sone en is niet gecomen / der menschen sielen
te verderuen/maer te behouden. Eñ si ghingen in mar.viii.c.
een ander casteel. ✱

✠ Eñ het gesciede/doen si op den wege waren
seyde een tot hē. Ic wil v na volgen / waer ghi gaet
Eñ Jesus seyde tot haer. Die vossen hebben holen
ende die vogelen hebben nesten / mer des menscen
sone en heeft niet/daer hi zijn hooft op legghe. Eñ
hi spzac tot eenen anderen. Volcht mi na. Die seyde
HEERE/laet mi toe/dat ick eerst gae/eñ minen va
der begrauē. Mer Jhesus seyde tot hem. Laet die
dooden haer dooden begrauen/mer gaet ghi wech
eñ vercondicht dat rijcke Gods. ✱

Eñ een ander seyde. HEERE/ic wil v na volgē
mer laet toe/dat ic een afsceydinge make met dien
die in mijn huys zijn. Jesus spzac tot hem. Wie zijn
hant aen den ploech leyt/eñ siet te rugghe/die en is
niet bequaem tot dat rijcke Goods.

¶ Hoe Jesus tweenseuentich discipulen vercoos ende sein
dese te predikẽ/ende onderwees haer / hoe si hem hebben
souden/ende hoe Martha Jesum in haer herberghe ontfinc
Ende Jhesus voozseyde dat Maria Magdalena dat beste
deel vercozen hadde.

Dat.x.Capittel ✠

Daer na teykende hi ander tseuentich
wt / eñ seyndese / twee en twee vooz A Mat.ix.d
hē wt/in alle stedē eñ plaetzē daer hy
woude henen comen. Eñ seyde tot
haer. Die oochst is groot/ mer der ar
beydereniser weynich. Daerom bidt den heere
des oochsts dat hy arbeyders wt seynde in sinen
oochst. ✱

✠ Gaet henen/siet/ Jc seynde v/als die lamme
ren midden onder die woluē. Dzaecht geenen buy
del noch tessche/noch scoen/ ende en groet nieman
den op den weghe. Waer ghi in een huys coemt/
daer segget ten eersten/ vzede si in desen huyse / eñ
is daer eē kint des vzedē/ so sal uwē vzede op haer B
rusten/is des niet / soe sal uwen vzede weder tot v
keeren/maer inden seluē huyse blijft/eet eñ dzinct/
so wat si hebben. Want een arbeyder is zijns loōs
waerdich. ✱

Mer ghi en sult niet vandē eenen huyse tot den
anderen gaen. Ende waer ghi in een stadt coemt/
eñ si v ontfangen/daer eet/wat v voozgeset wozt.
Eñ ghenees die crancken die daer zijn eñ segghet
haer. Dat rijck Godts is na tot v ghecomē. Waer
ghi in eender stadt coemt/ daer si v niet en ontfan=
gen/daer gaet wt op haerder straten / ende segget
Oocden stof die ons aengehangen heeft/ vā uwer
stadt/slaen wi af op v/nochtans sult ghi weten / dz
v dat rijcke der hemelen nae ghe weest is. Jck seg=
ghe v/het sal Zodoma verdzaechlijcker zijn in dien
dagen/dan sulcker stadt.

Wee v Chozazin/wee v Bethsaida/wāt waert C
sake dat sodanige dadē warē tot Tyzo eñ Sydon
geschiet/die bi v ghescbiet zijn/ si hadden in voozttijden
den in sacken eñ inder asschen ghesetē / ende pe
nitentie ghedaen / maer het sal Tyzo ende Sydon
verdzaechliker zijn inden oozdeel dan v. Ende ghy
Caparnaum die tot aen den hemel verheuen zijt/
ghi sult tot inder hellen toe neder ghestoten woz=

den. Wie v hoort/die hoort my/eñ wie v veracht/ die veracht mi. Eñ wie mi veracht/die veracht dē ghenen die mi ghesonden heeft.

Die tseuentich quamen weder met vruechden/ eñ seyden/ HEERE/die duuelē zijn ons ooc onderdanich in dijnen name. Ende hi sprac tot haer. Ic sach den Sathan vanden hemel vallen als een blixem. Siet/ic heb v macht ghegheuen te treden op slangen ende schorpioenen/ eñ ouer alle ghewelt des viants/eñ niet en mach v deeren. Maer daer inne en wilt v niet verblijden/ dat v dye gheesten onderdanich zijn/maer verblijt v/dat uwe namen inden hemel ghescreuen zijn.

mat.xi. d. Eñ in dier vren veruruechde hem Jesus indē gheest/eñ sprac. Ic prijse v vader/eñ HEERE des hemels eñ der aerden/dat ghi dit verborgen hebt voor den wijsen eñ verstandigē/eñ hebt dit geopēbaert den ootmoedigen. Jae vader/wāt also was dat behagelic voor v. Het is mi al gegeuen vā mijnen vader/eñ niemant en weet wie die sone is/dā alleen die vader/noch wie die vader is / dā alleen die sone/eñ dien dat die sone wil openbaren.

mat.xiij. b. Eñ hi keerde hē om tot sinen discipulen/eñ seyde hē in sonderlicheit. ✠ Salich zijn die oogen dye daer sien dat ghi siet. Wāt ic segge v/ vele prophe ten eñ Coninghen wouden sien dat ghi siet/eñ en hebben dat niet ghesien / eñ hoorē dat ghi hoort/ eñ en hebben dat niet ghehoort.

Eñ siet/doen stont een scriftgeleerde op tēpte-
D rende hē eñ seyde. Meester wat mocht ic doen dat
deu.vi.a ic dat ewich leuē vercrue? Hi sprac tot hem. Wat staet inder wet gescreuē/Hoe leest ghi? Hi ātwoorde eñ sprac. Ghi sult lief hebbē God uwē HEERE wt geheelder hertē/eñ wt uwer heelder sielē / eñ wt alle v crachtē/eñ wt allen uwē gemoede/ende uwē naestē als v seluē. Hi seyde tot hem/ghi hebt recht gheantwoort/doet dat/so suldy leuē. Mer hi wilde hem seluen rechtueerdighen/eñ sprac tot Jesum. Wie is dan mijn naeste?

Doen antwoorde Jesus eñ seyde. ✠ Het was een mensche/die ghinck neder van Jerusalem tot Jerico/eñ viel onder die moordenaren/die togen hem zijn cleederen wt/ende sloegen hem/ eñ ghinghē daer af/ende lieten hem half doot liggen. Eñ het geschiede dat een priester den seluē wech doorreysde/eñ doen hi hem sach/ghinc hi voorby/Des gelijcx een Leuijt/doen hi quā bi die stede/ eñ sach hem/ghinc hi ooc voorby. Eñ doē reysde daer een Samaritaen/eñ quam bi die stede/ ende doen hy
E hem sach/iammerde hem zijnder/eñ ghinc tot hē/ eñ verbant hē zijn wondē/eñ goot daer in olye/eñ wijn/eñ sette hē op zijn beeste/eñ voerde hē in die herberge/eñ droech zijns gaey. Des anderē daechs wech reysende/tooch hy wt twee penninghen/ eñ gaffe den weert/eñ seyde tot hē / Slaet zijns gaey ende so wat ghi meer verlegt/ dat wil ic v betalen als ic weder come. Welc dunct v van desen drien die naeste te wesen/dien/die onder die moordenaren gheuallen was? Hi seyde/ die barmherticheyt aen hem dede. Doen seyde Jesus tot hē. So gaet
F henen eñ doet des ghelijcke. ✱

✠ Het gheschiede doen si wandelden/so ghinc hi in een casteel/daer was een vrouwe met namē Martha/die ontfinc hem in haer huys/ ende hadde een suster die hiet Maria/ die ooc tot sijnen voeten sadt/ende hoorde zijn woort. Maer Martha maecte haer veel te doen/om hem te dienē. Ende si ghinc tot hem ende seyde. HEERE vraechdi niet daer na dat mi mijn suster alleen laet doen? Segt haer doch/dat si mi helpe. Jesus antwoorde ende seyde tot haer. Martha Martha/ghi sorcht eñ becommert v met vele dinghen. Alleen een is noot. Maria heeft dat beste deel wtuercoren/dat en sal van haer niet ghenomen worden.

¶ Hoe Jesus na sinen ghebede/sinē discipulen leerde bidden/Ende veel leeringen die Jesus in ghelijckenisse seyde. Ende eenen stommen duuel wt werp:

Dat.xi.Capittel ✠

A Nde het gesciede/ doē hi was op een plaetse ende badt/ eñ doen hi afgelaten hadde/seyde een van sinē discipulen tot hem. HEERE leert ōs biddē also ooc Joannes zijn discipulen leerde. Hi seyde. Wanneer ghi bidt/so segt/ Onse vader inden hemel/uwen name si heylich/v rijcke come uwen wille ghesciede opter aerdē als indē hemel/ gheeft ons altijt ons dagelicx broot/eñ vergheeft ons onse sonden/want wi ooc vergheuē allen dye ons schuldich zijn/eñ en leyt ons niet in becoringē mer verlost ons vanden quaden. ✱

✠ Eñ hi seyde tot haer/wie is onder v/die eenē vrient heeft/eñ ghinck tot hē ter middernacht/eñ sal tot hem seggē. Lieue vrient/leent mi drie broo
den/want mijn vrient is tot mi gecomen vanden B
wege/ende ic en hebbe niet dat ic hem voorsetten mochte/ende hi daer binnen segghe. En weest mi niet moeyliken/die dore is nv toe geslotē/eñ mijn kinderen zijn bi mi inder cameren/ick en can nyet opstaen/ende v gheuē. Ic segge v/al ist dat hi niet op en staet/ende gheeft hem / daerom dat hy zijn vrient is/so sal hi nochtans om zijns onbeschaemt biddens wille op staen/ eñ hem gheuē/ so vele als hi behoeft.

Ende ic segge v ooc. Bidt/so wort v vergeuē/ soect/so sult ghi vinden/clopt aen/so wort v op gedaen/Want wie daer bidt/die ontfanct/ende wie daer soect/die vindt/ende wie daer clopt/diē wort open gedaen. Waer bidt onder v een sone den vader om broot/die hem daer eenē steen voor biedt? Eñ als hi om eenen visch bidt/die hem een slange voor den visch biedt? Oft ist dat hi om een ey bidt/ die hem een scorpioē daer voor biedt? Daerom ist dat ghi die quaet zijt/ uwen kinderen goede gauē condt gheuen. Hoe veel te meer sal die vader indē hemel den heylighen gheest gheuē/den ghenē dye hem bidden. ✱

✠ Eñ hi dreef eenen duyuel wt die was stom/ ende het gheschiede/doe die duyuel wt voer/doen sprac die stomme/eñ dat volc verwonderden hem
Sommige seiden onder haer/hi drijft die duuelen C
wt door Beelzebub den ouerstē der duuelen/ Die mat.xij. b.
ander tempteerdē hem ende begheerden een teeken van hem vanden hemel. Mer hi vernam haer meyninge/eñ sprac tot haer. Een yghelijck rijck dat met hē seluē oneens wort/dat sal verwoestē/ eñ deē huis valt op dat ander. Is dā die duuel ooc met hem seluē oneens/hoe sal zijn rijc dan blijuen staen? Die wijle ghi segget/ick drijue die duyuel wt

door Beelzebub. Eñ ist dat ic den duuel door Beel
zebub wt driue/door wien driuense uwe kinderen
wt? daeromme sullen si v rechters zijn Mer ist dat
ic door den vingher Gods die duyuel wt driue/soe
coemt ymmer dat rijcke Gods tot v.
Wãneer een sterc gewapẽde bewaert zijn huys
so blijft dat zijn met vreden. Mer wãneer een sterc
D ker ouer coemt/eñ verwint hem/so neemt hi hem
zijn wapen/daer hi hẽ op verliet/ eñ deelt den roof
wt. Die niet met mi en is/die is teghen mi/eñ wie
niet met mi en versaemt/ die verstroyt.
Wanneer eenen onreynen gheest vanden men
sche wt vaert/soo wandelt hi door dorre plaetsen/
eñ soect ruste/eñ en vint daer niet/ so seyt hi. Ick
wil wederom keeren in mijn huys daer ick wtghe
gaen ben. Eñ wanneer hi coemt/so vint hi dat met
besemen gekeert/eñ dat geciert/dan gaet hi wech
eñ neemt seuen geesten tot hem/ die arger zijn dan
hi selue/ eñ wanneer si daer in comen/ woonen si
daer/eñ dat laetste des seluen mensche wert arger
dan dat eerste. *
Eñ dit geschiede/doen hi alsoo sprac. * Hief op
een vrouwe onder den volcke haer stemme/ ende
seyde tot hẽ Salich is dat lichaem dat v heeft ghe
draghen/ende die borsten/ die ghi hebt ghesoghen
Mer hi seyde. Ja/salich zijn die/die dz woort Gods
hooren eñ bewaren dat. *
Math. Mer als dat volc drang/ doen hief hi aen ende
seyde. Dit is een quade aert/ Si begeert een teeken
eñ haer en sal geen teeken gegeuen worden dan al
leen dat teeken van Jonas dẽ propheet. Want als
Jonas was een teeken den Niniuiten/alsoo sal oock
des menscen sone zijn desen gheslachte. Die Conin
E ghinne van Oostlant sal opstaẽ voor den oordeele
metten lieden van dit geslachte/eñ salse verdoemen
wandt si quam vanden eynde der werelt te hooren
die wijsheyt Salomonis. Eñ siet/ hier is meerder
dan Salomon/ Die liedẽ van Niniue sullen opstaẽ
voor dat oordeel met desen geslachte/eñ sullen dat
verdoemẽ/wãt si deden penitentie nae der predikin
ge Jonas. Eñ siet/hier is meerder dan Jonas.
* Niemant ontsteect een licht/eñ set dat in een
heymelike plaetse/eñ ooc niet onder een coren vat/
mer op eenen candelaer/op dat die ghene die daer
ingaen/dat licht mogen sien. Dat licht ws lichaēs
is v ooge. Ist dat v ooge simpel is soe sal v geheel
lijf licht zijn. Mer is v ooghe schale/ so sal ooc v lijf
duyster zijn/ Daerom siet toe/ dat niet dat licht in
v een duysternisse en si. Daerom ist dat v lijf geheel
licht is/alsoo dattet gheen deel der duysternissen en
G heeft/so salt geheel licht zijn/ eñ sal v verlichten als
een claer blixem. *
* Mer doen hi noch sprac/badt hem eẽ Pharizee
us dat hi met hem des middaechs ate/eñ hi ghine
daer in eñ sadt aen die tafele. Doen dat die Phari
zeus sach/verwõderde hi hẽ/dat hi hẽ niet voor den
eten en wiesch. Mer die HEERE seyde tot hem.
Ghi Pharizeen reynicht dat buytenste aen den be
ker eñ der schotelen/mer inwendich sidi vol roofs
eñ boosheyts/ghi sotten/ diet wtwendige heeft ge
maect/en heeft hi dz inwẽdige niet gemaect? Mer
gheeft almoesen van uwe haue/ siet/soo ist al reyn.
Mer wee v ghi Pharizeen/ dat ghi vertiēt mẽ
te eñ ruyte/ eñ allerley wermoes/ eñ gaet voorby
dat oordeel/eñ die liefde Gods. Dit soude mẽ doē
eñ dat ghene niet laten.
Wee v ghi Pharizeen/dat ghi geerne bouē sidt
inder scholen/eñ wilt gegroet zijn op die marct.
Wee v ghi Scrifgeleerden/eñ Pharizeen/ghi
Ypocritē/dat ghi zijt als die bedecte doode grauen
daer die lieden ouer loopen/ eñ en kennense niet.
Doen antwoorde een vanden Scriftgeleerden
F eñ seyde tot hem. Meester/met dien woordē doet
ghi ons ooc smaet? Mer hi seyde. Ende wee ooc v
Scriftgeleerden/wãt ghi belast den menschen met
ondrachelicke lasten/ ende ghi en roertse met eenē
vingher niet aen. *
Wee v/wandt ghi timmert der propheten gra
uen/met v vaders hebbense gedoot/ so betuyghet
ghi/dat ghi consenteert die wercken uwer vaderē
want si doodense/eñ ghi timmert haer grauen.
Daerom seyde die wijsheyt Gods. Ic wil Pro
pheten eñ Apostelen tot haer seynden/ eñ die selue
sullen si ooc sommighe dooden eñ veruolghen/ op
dat gheeyscht worde vā desen geslachte alder Pro
pheten bloet/dat wtgestort is/ sint dat der werelt
gront geleyt is/vā Abels bloede aen/ tot dat bloet
Zacharie/die ghedoot worde tusschen den outaer
eñ den tempel. Ja ic segghe v/ dat sal geeyscht woor
den van desen geslachte.
Wee v Scrifgeleerden/ want ghi hebt den slo=
tel der kennissen ontfangen/ eñ ghi en zijt niet daer
ingegaen ende hebt verboden den ghenen die daer
in gaen wouden.
Ende doen hi dat tot haer seyde/ begosten die
Scriftgeleerdē eñ Pharizeē herdelic op hē te drin
ghen/eñ hem met menigerley vragen den mont te
stoppen/eñ hē lagen leggende/eñ schoten oft si yet
geiagen coulden wt sinen monde/ op dat si een sake
op hem mochten hebben.

Hoe Christus sinen discipulen leerde wachten voor die
ypocriten / Ende vanden sonden inden heylighen gheest/
ende ander veel schoonder ende heylgher leeren.

Dat.xij. Capittel. *

M Et hadde hē te vele volcs vergadert
alsoo datse haer onder malcanderen
vertraden/doē begost hi eñ seyde tot
sinē discipulē. Tē eerstē hoet v voor
den deesem der Pharizeē/welcke is
Ypocrisie Daer en is niet verborgen dat niet open
baer en sal wordē/noch heymelic datmē niet wetē
en sal. Daerom wat ghy in duysternissen ghesept
hebt/dat salmen inden lichte hooren/ ende dat ghy
hebt geseyt inden ooren inder cameren/dat salmen
prediken op dat dack.
Mer ick segghe v mijn vrienden/ vreest v niet
voor dien die dat lijf dooden/ eñ daer na niet meer
en hebbē/dat si meer doē. Mer ic sal v toonē voor
wiē ghi v vreesen sult. Vreest dien/die na dien als
hi gedoot heeft/ooc die macht heeft te worpē inde
helle/ia ic segge v/ dien vreest. Cooptmen niet vijf
musschen om twee penningē? nochtans en is voor
Gode vanden seluen niet een vergheten/ oock zijn
die hayren op v hoofdē al getelt/daerom en vreest
niet/want ghi zijt beter dan vele musschen.
Eñ ic segge v/wie mi belijt voor den menschen
diē sal ooc des menscen sone belijdē voor dē Enge
len Godts. Maer wie mi loochent voor den men

Marc. viij. d.
G

lee/ die sal gheloochēt wordē voor dē engelē Gods
Eñ wie daer spreect een woort/ tegē des menschē
sone/ dié sal dat vergheuē wordē. Maer wie lastert
dē heilighē geest/ dié en sal dat niet vergeuē wordē.
✠ Wanneer si v inleydē sullē in haer scholē/ eñ
voor die ouerste eñ die machtighe/ so en sorcht niet
mat.x.c. hoe oft wat ghi antwoordē / oft wat ghi segghen
sult. Want die heylighe gheest sal v tot dier seluer
vren leeren/ wat ghi segghen sult.

C Maer het seyde een wt den volcke tot hem.
Meester/ segt mijnē broeder/ dat hi met my die er
ue deele. Mer hi seyde tot hē/ Mensche/ wie heeft
mi tot eenen rechter oft erfdeelder ouer v ghesett?
Eñ seyde tot hē/ siet toe/ eñ hoet v voor giericheyt
want niemāt leuet daer af/ dat hi ouervloedich ge
noech heeft in sinen goeden. Eñ hi seide tot hē een
gelijckenisse/ eñ sprac. Het was een rijc man/ wiēs
velt vol stont/ eñ hi dachte bi hem seluen/ eñ seyde
Wat sal ic doen? ic en hebbe niet daer ic mijn vruch
ten in vergaderen mochte. Eñ hi seyde. Dat sal ic
doen. Ic wil mijn schueren afbrekē eñ grooter ma
ken/ eñ daer in vergaderē/ al dat mi ghewassen is/
eñ mijn goeden/ eñ sal segghen tot mijnder sielen.
Lieue siele ghi hebt nv veel goets vergadert teghē
vele iaren/ hebt nv ruste/ eedt eñ drinckt/ eñ weest
vrolick. Maer God seyde tot hē. Ghi sot/ in deser
nacht salmen v siele van v eysschen/ Wiens sal dan
zijn dat ghi bereypt hebt? Also gaet et dié/ die hē schat
vergadert/ eñ en is niet rijck in God. ✠

Mer hi seyde tot sinen discipulen. Daerom seg
ge ic v. Sorget niet voor v leuē/ wat ghi eten sult/
ooc niet voor v lijf/ wat ghi aendoen sult. Dat leuē
is meer dā spijse/ eñ dat lijf meer dan die cleedinge
Neemt waer die rauens/ die en saeyen / noch si en
maeyen ooc niet/ si en hebben ooc gheenen kelder
noch schuere/ eñ God voedtse nochtans. Hoe veel
meer zijt ghi beter dan die voghelen?

Wie is onder v/ al sorchde hy schoon daer voor
D die conde een elle lāc zijnder grootte toe settē? Daer
Matth. om ist dat ghi dat cleynste niet en vermoget/ waer
vi.d. om sorghet ghi dan voor dat andere? Neemt waer
dye lelien op den velde/ hoe si wassen/ si en arbeydē
niet/ ooc en spinnen si niet. Mer ic segge v/ dat ooc
Salomon in alle zijnder heerlicheyt niet en is ghe
cleet ghe weest als deser een.

Ist dan/ dat dat gras/ dat hedē op dat velt staet/
eñ morghen inden ouen gheworpen wort/ God al
so cleet/ hoe veel meer sal hi v cleeden? ghi cleyn ge
loouige. Daerom en vraecht ghi ooc niet daer na/
wat ghi eten/ oft wat ghi drincken sult/ eñ en wilt
hier niet hooge verheuē werdē/ daer nae staen die
heydenē inder werelt/ mer v vader weet wel dat
ghi des behoeft. Maer soeckt dat rijcke Gods/ soo
sal v dat al toe gheworpen worden.

En vreest v niet/ ghi cleyne schare/ want het is
ws vaders welbehagen/ v te gheuē dat rijck. Ver
coopt dat ghi hebt/ eñ gheeft aelmoessen. Bereypt
E v sacken die niet en verouden/ eenē schat die nēmer
Matth. meer af en neemt inden hemel/ daer gheen dief en
vi.c. comt/ eñ daert geen motten eten en sullen. Want
waer uwen schat is/ daer sal ooc v herte zijn.

✠ Laet v lendenē omgegort zijn/ eñ v licht ber
nen/ eñ weest gelijc den mēschē/ die verwachtē ha
ren heere/ wāneer hi wederkeerē sal vander brulo-
loft/ op dat als hi coēt eñ clopt / dat si hē terstōt op
mogen doen. Salich zijn die knechten/ die die hee
re/ wāneer hi comt/ wakēde vint/ voorwaer ic seg
ge v/ hi sal hē op schortē / eñ salse ter tafelen setten
eñ voor hen gaen/ eñ haer dienen.

Eñ ist dat hi coemt inder anderde wake/ eñ in Mat
der derder wake/ ende vindtse alsoo/ salich zijn dese xxiiij.d
knechten. Mer dat sult ghi weten / waert dat dye
huysuader wiste / tot welcker vren die dief comen
soude/ so soude hi waken/ ende en soude niet in zijn
huys latē breken. Daerom weest ooc bereyt/ wāt
des menschen sone sal comen tot dier vrē/ als ghy
dat niet en meynt. ✠

Doē sprac Petrus tot hē. HEERE/ spreect ghi
dese gelijckenisse tot ons/ oft ooc tot allē? Die HE
ERE seyde. Hoe grootē dinc ist om eenē getrouwē
ende wijsen huyshouder/ dien zijn heere sette ouer
zijn ghesinne dat hi hen totter rechter tijt haer be
hoorte geue. Salich is die knecht die zijn here vint F
also doende/ als hi coemt/ voorwaer ick segghe v/
hi sal hem settē ouer alle zijn goet. Maer ist dat die
selue knecht in zijnder herten seyt/ mijn heere ver
toeft te comen/ eñ begonste te slaen die knechtē eñ
maechden/ eñ ooc te eten eñ te drincken/ eñ drone
ken te drincken/ so sal die here des knechts comē/
inden seluen dage dat hijs niet en vermoeyt/ ende
tot dier vren dat hijs niet en weet/ eñ sal hē in stuc
kē houden oft deelen/ eñ sal hem sinen loon gheuē
metten ongheloouighen.

Die knecht die den wille zijns heeren weet / eñ
en heeft hem niet bereypt/ noch ooc niet na sinē wil
le gedaen/ die sal vele slaghen moeten lijden/ maer
die dit niet en weet/ eñ heeft nochtans gedaen dat
der slagen weert is/ die sal weynich slagen lijden.
Wāt welcken vele is ghegheuē/ bi dien salmen ve
le soecken/ eñ welcken vele beuolen is / vā dien sal
men vele eysschen.

Ick ben ghecomen dat ick tvier aensteke opter
aerden/ eñ wat wil ick lieuer/ dan dat terstont out
steken ware? Mer ic moet mi te voren latē doopē
met eender doopinghē/ eñ hoe is mi so bange/ tot G
dat si volbracht wordē? Meynt ghi dat ic hier ghe
comē ben vrede te gheuē? Neen segge ic/ maer een
afsceydinge. Wāt van nv voort aen sullē in eenen
huyse vijf gedeelt zijn/ drie tegen twee/ eñ twee te
ghē drie gedeelt worden/ die vader sal hem teghen
den sone setten/ eñ die sone tegen sinen vader/ ende
die moeder tegen die dochter/ eñ die dochter teghē
die moeder / eñ des mans huysurouwen moeder
tegen des soons wijf/ eñ des soons wijf tegen des
mans huysurouwen moeder.

Eñ hi sprach totten volcke. Als ghi een wolc
ke siet opgaende vandē westen/ so segt ghy terstōt
daer coemt eenē reghē/ eñ dat ghesciet alsoo. Eñ
als ghi siet den zuyden wint waeyen/ soo segt ghi/
het sal heet worden/ ende dat ghesciet alsoo. Ghi hy D
pocrijt die gestelteniss der aerden eñ des hemels
condt ghi proeuen/ waerom en proeft ghi oock de
sen tijt niet? Eñ waerom en oordeelt ghi ooc nyet mat.v.d
ouer v wat recht is.

Als ghi met uwe wederpartien voor den prin
cen gaet/ so zijt neerstich op den wege/ dat ghi zijn
der los wert/ op dat hi v niet bi auetuere voor den
rechter en treck/ eñ die rechter v ouer leuer dē stoc

meester/ en die stocmeester werp u inden kercker. Ic segge u/ ghi en sult daer niet wt comē/ so lange voor dat ghi den alder laetsten penninc betaelt.

¶ Hoe Christus een ghelijckenisse van eenen vijgheboom die gheen vruchten en droech seyde. Ende een beseten vrouwe verloste / ende veel schoone leeren dede.

Dat.xiij.Capittel. ✠

A HEt waren tot dier seluer tijt sommighe daer bi / die vercondichden hem vanden Galileeschen/ welcker bloet Pilatus ghemenghet hadde met haren offer. Ende Jhesus antwoorde/ ende seyde tot haer. Meent ghi dat dese Galileesche voor allen Galileeschen sondaers geweest zijn/ om dat si dat geleden hebben? Ic segghe neen/ mer en bekert ghi u niet/ so sult ghi alle oock alsoe vergaen. Oft meent ghi dat die achtien op welcke den torre in Syloa viel ende doodese/ zijn schuldich geweest voor alle menschē die tot Jerusalem woonē? Ic segghe u neen/ mer ist dat ghi u niet en bekert/ soo sult ghi alle oock also vergaen. *

B Matth. xxi. b ✠ Ende hi seyde hen dese gelijckenisse. Het hadde een eenen vijgheboom/ die was gheplandt in sinen wijngaert/ ende quam en socht vruchte daer op/ ende en vantse niet. Doen seyde hi totten wijnghaerdenier. Siet/ ick ben nu drie iaren lanck alle iaer ghecomen/ ende hebbe vruchten ghesocht op desen vijgeboom / en ick en vinde gheen / daerom houten af/ wat beslaet hi die aerde? Hi antwoorde ende seyde. Heere / laet hem noch dit iaer / tot dat ic ront om hem graue/ ende meste hem/ oft hi woude vruchten brenghen / ende en is des niet/ so hout hem daer na af.

C Ende hi leerde den lieden in haer scholē op den sabbath. Ende siet/ een vrouwe was daer/ en hadde eenen gheest der cranckheyt achtien iaer / ende si was crom/ en en costse niet wel op sien. Doen se Jhesus sach/ riep hi se tot hem/ en seyde tot haer. Vrouwe/ weest los van uwe cranckheyt. En leyde die hādē op haer/ en ter stont wert si opgerecht/ en prees Godt. Doen antwoorde die opperste der scholen/ en was toornich dat hi op den sabbath heelde. En seyde tot dē volcke/ Daer zijn ses dagen/ in welcken men arbeyden sal/ inden seluen coemt/ ende laet u heelen/ en niet op den sabbath.

Doen antwoorde hem die HEERE en sprac. Ghi hypocriten/ en losset niet een yegelijc onder u sinē osse oft ezel vander cribbē opten sabbath/ ende leydet hē totter drencken? Soude dan niet ghelost werdē dese opten sabbath/ die toch Abrahās dochter is/ van desen bāde/ welcke Sathanas gebondē heeft nu wel achtien iaer? En doen hi alsoo sprack/ moesten hē schamen alle die hē tegē geweest warē en alle dat volck verblijde hē ouer al zijn heerlijcke daden/ die van hem geschieden. *

D ✠ Ende hi seyde. Wien is dat rijcke Godts gelijc/ ende wien sal ick dat ghelijcken? Het is een mostaert saet ghelijck/ welcke een mensche nam/ ende werp dat in sinen hof/ en dat wies/ en wert eenen grooten boom/ en die voghelen des hemels woonden onder zijn tacken.

En anderwerf sprac hi. Wi wiē sal ick gelijcken dat rijcke Gods? Het is ghelijc deesem/ welcke een vrouwe nam/ ende verberch dat onder drie maten meels/ tot dat al gheheel doorsuert wort. ✠ Ende hi ghinc door casteelen en steden/ en leerde/ en nam sinen wech na Jerusalem. *

E Mat. vij. d En een seyde tot hē. HEERE meenstu dat weynich salich worden? Mer hi sprac tot haer. Schict u daer na/ dat ghi door die enge poorte ingaet/ want vele sullē (dat segge ic u) daer na aerbeydē daer in te comē/ en en sullē dat niet connē gedoē. Van dier tijt aen/ als die huysweert opghestaen is en die dore toegesloten heeft/ so sult ghi beginnen daer buytē te staē/ en aē die dore te cloppē / en te seggē HERE/ HERE/ doet ons op. En hi sal antwoorden en seggen. Ic en weet niet van waer ghi zijt.

F So sult ghi dan beginnen te seggen. Wi hebbē voor u gegetē en gedroncken/ en op die straten hebdi ons geleert. En hi sal u seggen. Ic segge u / ic en weet niet van waer ghi zijt. Wijct alle van mi ghi die boosheyt doet. Daer sal zijn huylinge ende tantclappinghe / wanneer ghi sien sult Abraham ende Isaac en Jacob/ ende alle Propheten inden rijcke Gods/ ende u daer wt gesloten. Ende wanneer comen sullen vanden Oosten ende Westen/ Suyden en Noorden die ter tafelen sullen sitten/ in dat rijcke Godts. En siet/ die laetste sullen die eerste zijn/ en die eerste sullen die laetste zijn.

G Op den seluen dage/ quamen sommige Pharizeen tot hem/ en seyden. Gaet wt/ ende maect u vā hier/ want Herodes wil u dooden. En hi seyde tot haer. Gaet henē en segt dien vosse. Siet/ ick drijue die duyuel wt/ en ghenese die liedē/ huyden en morgen/ en op den derden dage sal ic een eynde nemen. Mer doch moet ic huyden ende morghen ende op den daghe daer nae comende wandelen/ want het en can niet zijn/ dat een Prophete vergaen can buyten Jerusalem.

Matth. xxiij. d. Jerusalem/ Jherusalem/ die daer doot die Propheten/ en steent die tot di ghesonden worden/ hoe dicwil heb ic u kinderen willen vergaderen als een hinne harē neste onder haer voghelen / en ghi en hebt niet gewilt? Siet/ u huys sal woest gelaten worden. Want ick segghe u/ ghi en sult mi niet sien/ tot dat het comē sal/ dat ghi seggen sult. Ghebenedijt is hi die daer coemt inden naem des HEEREN. *

¶ Hoe Jhesus eenen watersuchtighen mensche ghesont maecte. Ende leerde dat die ootmoedighe verheuen werden / ende die houeerdighe vernedert. Ende een mensche een groot auontmael maecte.

Dat.xiiij.Capittel ✠

A ENde het geschiede dat hi quam in een huys eens ouersten der Pharizeen/ op eenē sabbath dat broot te eten/ en si wachten hē. En siet/ daer was een mēsche voor hem die was watersuchtich. En Jesus antwoorde / en seyde totten Scriftgheleerden/ ende Pharizeen / ende sprack. Ist ghe oorloft op den sabbath te genesen? Si swegen stille. En hi nam hē tot hem waerts/ en maecte hem gesont/ en liet hem gaen. En antwoorde en seyde tot haer. Wie is onder u/ dien zijn ossche oft ezel inden put valt/ en hi hem niet ter stont weder wt en trect

B op den sabbath. En si en consten hem daer op niet weder antwoorden.

Mer hi seyde een ghelijckenisse totten gasten/ doen hi merckte/ hoe si begheerden bouen te sitten/ ende hi seyde tot haer. Wanneer ghi van yemandt ghenoot wort ter bruyloft/ soo en set u niet bouen

aen/datter bi auontueren niemāt en come eerlicker
dan ghi/die vā hē ghenoot si / eñ als die coemt dye
C v eñ hē genoot heeft/tot v segge/wijct desen/ende
moeste dan met scandē beneden aen sittē. Mer als
ghi genoot wort/so gaet/eñ set v beneden aen / op
dat/wāneer daer comt die v genoot heeft/segghe
tot v. Vrient climt op/so sult ghi danden prijs heb
ben voor dien/die ter tafelen sitten. Want wie hē
seluē verheft/die sal vernedert wordē/eñ wie hem
seluē vernedert/die sal verheuen worden. *
Tobie. iiij.b ✠ Hi seyde oec tot dien/die hem ghenoot hadde
wāneer ghi een noen oft een auōtmaeltijt maect/
so en noot niet v vrienden/noch v broeders / noch
v maghen/noch v ghebuerē/die daer rijck zijn/ op
dat si eenich tijt v niet weder en nooden/ eñ v ver-
gheldinghe ghescheide. Maer als ghi een maeltijt
maect/so noot die arme/die crepele/ die lāme/dye
blinde/so zijt ghi salich/wāt si en connen v dat niet
vergheldeu. Mer dat sal v vergouden worden in-
der verrijsinghen der rechtueerdigher.
D Mer doē dat hoorde een die mede ter tafel sadt
Matth. xxij. seyde tot hem. Salich is hi die dat broot eet in dat
rijcke Gods. * Ende hi seyde tot hem. ✠ Het
was een mensche/die maecte een groot auōtmael
eñ rieper vele daer toe/ende sandt sinen knecht wt
ter vren des auontmaels te seggē die ghenoot wa-
ren comt/ wāt het is nv al bereyt. Eñ si begonstē
hen al die een na den anderen te ontsculdigen. Die
eerste seyde tot hem. Ic hebbe eenē acker gecocht/
eñ het is mi van noode/dat ic wtgae / eñ ve sie diē/
ic bidde v ontsculdicht mi. Eñ die ander seyde. Ick
hebbe vijf iock ossen gecocht/eñ ick gae nv daer he
nen om te besiene/ic bidde v/ontschuldicht mi. Eñ
die derde seyde. Ic hebbe een wijf ghenomē/ daer
om en can ic niet comen. Eñ die knecht quam / eñ
seyde dat al sinen heere weder.
Doen wert die vader des huysgesins toornich/
E eñ seyde tot sinē knechte. Gaet haestelic wt op die
Matth. x.d straten/eñ wrechskens der stadt/ende leyt hier in
die arme/eñ crepele/ eñ lamme/eñ blinde. Eñ dye
knecht sprac. Heere/dat is gheschiet/wat ghi beuo
len hebt/mer daer is noch plaetse. Ende die heere
seyde totten knechte. Gaet wt op die landtstraten
eñ aenden thuynen/eñ dwinctse hier in te comen/
op dat mijn huys vol werde/ Mer ic segghe v/ dat
daer nyemant van dien mannen/ die daer ghenoot
waren/mijn auontmael smaken en sal.
F Ende het ghinc veel volcx met hem/eñ hi keer-
de hem omme/ende seyde tot hen/ Soo wie tot mi
coemt/ende haet niet sinē vader/moeder/wijf/kin
der/broeders/susteren/ooc daer toe zijn eyghen le
uen/die en mach niet mijn discipel zijn/eñ wie niet
en draecht zijn cruys/eñ volcht mi na/die en mach
niet mijn discipel zijn.
G Wie is onder v/die eenē thoren timmerē wilt/
eñ en sidt niet te voren/eñ ouerslaet die cost/oft hy
dat conste wtreycken/op dat niet wanneer hy den
gront gheleyt heeft/eñ caus dan niet volbringhen/
alle die dat sien/beghinnen met hem te spotten/eñ
seggen. Dese mensche begost te timmerē/ eñ en cā
dat niet volbringen. Oft welcke Coninc wil hem
begeuē in eenen strijt/tegen eenen anderē Coninc
eñ en sidt niet te vorē/eñ ouerslaet oft hi conde mz
thiē duysent ontmoetē dien/ die hē ouer coēt met
twintich duysent/ is dies niet so seynt hi boden wt
als die ander noch verre is/eñ biddet om vrede/ Al
so een yegelic onder v/die niet en versaect al dat hy
heeft/en mach niet mijn discipel zijn.
Wat sout is een goet dinc/mer als dat sout ver
dwijnt/waer mede salmē dā soutē? het en is noch
op dat lant/noch in die messie niet nut/ mer mē sal
dat wech werpen/wie ooren heeft om te hooren/
die hoore.

¶ Hoe Jhesus den hypocriten seyde die ghelijckenisse van-
den verloren schapen/ende vanden verloren penninck/en-
de oock vanden verloren sone.

Dat.xv.Capittel ✠

Het naecten tot hē alle tollenaers eñ
sondaren/op dat si hem souden hoo-
ren/eñ die Pharizeen eñ Schriftghe A
leerden murmureerden ende seydē/
Dese ontfanct die sondaren / eñ eedt
met hen/ Mer doen seyde hi hen dese gelijckenisse
eñ sprac Welcke mensche is onder v/ dye hondert
scapen heeft/eñ ist dat hi een van dien verliest/dye
niet en vlaet die negen entnegentich inder woestij B
nen/eñ gaet henen na dat verloren / tot dat hy dat
vindt? Eñ als hi dat vonden heeft / soo sedt hy dat
op zijn scouderen met vruechden/ eñ als hi thuys
coemt/roept hi zijn vrienden ende ghebueren / eñ
spreect tot haer. Verblijt v met mi / want ic hebbe
mijn schaep gheuonden dat verloren was/ Ick seg
ge v/also sal oock vruechde zijn inden hemele ouer
eenen sondaer die penitencie doet/dan van neghe-
nentnegentich rechtueerdige dye der penitencien
niet en behoeuē/ Oft welcke vrouwe is / die thien
penninghen heeft/ende si daer eenen af verliest/ die
niet een licht en ontsteect/eñ omkeert dat huys eñ
soect met neersticheyt/tot dat si hem vint? Eñ als
si hē vondē heeft/ roept si haer vriendinnē eñ ghe-
buerinnē/eñ seyt/ Verblijt v met mi/ want ick heb C
mijnē penninc vondē diē ic verlorē had/ Also (seg-
ghe ic v) sal ooc die blijschap zijn voor dye engelen
Gods/ouer eenen sondaer die penitencie doet. *
✠ Ende hi seyde/ Een mensche hadde twee sonē
ende die ionckste onder haer/seyde tot sinen vader/
Vader geeft mi dat deel der goeden / dat mi toebe-
hoort/eñ hi deelde hē dat goet / Eñ nyet lāge daer
na/verghaderdet die ionckste sone al te samen/ende
tooch verre ouer lant/ende daer doorsloech hi zijn
goet met brassen/ Doen hi nv alle dat zijn verteert
hadde/wort een groote dier tijt ouer dat gheheele
lant/eñ hi begost gebrec te lijdē/ eñ hi ghinc eñ aen
hinc eenen borgher des seluen lants/ dye seynde hē D
op sinen acker die verckeu te hoeden/ Ende hy be-
geerde sinē buyc te vullen met draf dat die verckēs
aten/eñ nyemant en ghaf s hem.
Doen sloech hi in hem seluē/ende seyde/hoe ve-
le huerlinghē heeft mijn vader die broots genoech
hebbē/eñ ic bederue van honger? Ic wil mi op ma
ken/eñ tot mijnen vader gaen/eñ tot hem seggen
Vader ic heb gesondicht indē hemel/eñ voor v/eñ
en ben nv voort niet meer weert/dat ic v sone hee-
te/maect mi als een van uwen huerlinghen/eñ hi
stont op/eñ quā tot sinē vader. Mer doen hi noch
verre van daer was/sach hem zijn vader/ eñ iam- E
merde hem/ende liep toe/ ende viel hem om sinē
hals/eñ custe hem. Doē sprac die sone tot hem/va
der ic hebbe ghesondicht indē hemel eñ voor v/ ic

en ben voortan niet weerdich dat ick v sone heete/
Doen seyde die vader tot sinē knechten/brengt hae
stelijck dat beste cleet hier ende doet hē aen/ende
geeft hem een vingerlinc aen zijn hant/ende schoē
aen zijn voeten/ende brengt een ghemest calf hier/
ende slaet dat/ende laet ons eten ende vrolijc zijn/
wāt dese mijn sone was doot eñ is weder leuendich
geworden/hi was verlorē/ende is geuonden/Eñ
begosten weder om vrolic te zijn.

E Mer die outste soon/was op den velde/eñ als
hi quam/ende nae bi den huyse was hoorde hi dat
gesange ende dat dansen/eñ riep tot hem een van=
den knechten eñ vraechde wat dat waer/Dye sey
de tot hem/Dijn broeder is ghecomen/eñ v vader
heeft een gemest calf gheslaghen om dat hi hē ghe
sont weder heeft/Doen wort hi toornich/eñ wou
de daer niet ingaen/Doen ghinck zijn vader wt/eñ
de badt hem/Maer hi antwoorde ende seyde tot
sinen vader/siet/so vele iaren heb ic v ghedient/eñ
en hebbe v gebot noch noyt ouergetreden/eñ ghy
en hebt mi noch noyt bock ghegeuen/dat ick met
minen vrienden vrolijc hadde mogen zijn/mer nv
G gecomen is dese v sone/die zijn goet verdaen heeft
met den hoeren/hebt ghi hem een gemest calf ghe
slagen/Mer hi seyde tot hem/mijn sone/ghi zijt al=
tijt met mi/eñ al wat mijn is dat is uwe/ghi sout
vrolijck eñ goets moets zijn/want dese v broeder
was doot/ende is weder leuendich ghewo rden/hi
was verloren/ende is weder geuonden. *

¶ Een ghelijckenisse van eenen quaden meyer ende hoe niemandt twee heeren dienen mach/ende hemel ende aerde eer vergaen soude/dan een tittel van die woordē Gods ooch van ouerspel ende oec vanden rijcken man/ende van den armen Lazaro

Dat.xvi.Capittel ✠

A Mer hi sprac tot sinen discipulen/Het
was een rijc man/die eenen huyshou
der hadde/die wort voor hem gedif=
fameert/als hadde hi hem zijn goet te
quiste gebracht/ende hi riep ende sey
de tot hem/wat hoor ic dat van v:doet rekenschap
van uwen huyshouden/want ghi en moecht voort
aen gheen huyshouder meer zijn/Die huyshouder
dachte bi hem seluen/wat sal ick doen? mijn heere
neemt die officie van mi/Ic en vermach niet te gra
uen/ic schame mi te bidden/Ick weet wel wat ick
doen sal/op dat als ic nv vander officie gheset wer
de/dat si mi in haren huysen ontfaen.

Ende hi riep tot hem alle die schuldenarē zijns
B heeren/ende seyde tot dē eersten/hoe vele sidi mijn
heere schuldich? Hi seyde hondert tonnen olijs/En
de hi seyde de neempt uwen brief/set v/ende schrijft
ter stont vijftich. Daer na seyde hi totten anderen/
mer ghi hoe vele sidi schuldich? Hi seyde hōdert ma
ten terwen/Ende hi seyde tot hem/neempt uwen
brief ende schrijft tachtentich/ Ende die here prijs
C de dien onrechten huyshouder/dat hi wijselijcken
ghedaen hadde/Wandt die kinderen deser werelt
zijn wijser dan die kinderen des lichts in harē ghe=
slachten/Ende ick segghe v ooch/Maeckt v vrien=
den met den ongherechtighen Mammon/op dat
wanneer ghi nv behoeft/si v ontfanghen in die ee
wighe woninghen. *

Wie inden cleynsten ghetrou is/die is oock in
den groten getrouwe/ende wie in dē cleynsten on=
gerechtich is/die is oock inden grooten ongerech=
tich/Daer om/ist dat ghi indē ongerechtigen man
nē niet trouwe zijt geweest/wie wil v dat warach
tige betrouwen? ende ist dat ghi inden vreēden nz
ghetrou geweest en zijt/wie wil v geuen dat v is/ D
Gheen knecht en can twee heeren dienen oft hi sal
den eenen haten ende dē anderen liefhebben/oft hi
sal den eenen aenhangen/ende den anderen verach
ten/Ghi en cont niet God ende mammon tsamē
dienen/Dat hoorden alle die Phariseen/die warē
gierich ende bespotten hē/Ende hi seyde tot haer
ghi zijt die v seluen rechtueerdicht voor den men=
schen/mer God kent v herten/Want dat hooghe
geacht wert voor den menschen/dat is een afgrij
selichheyt vor God. * E

Die wet ende propheten prophetecrden tot op
Joannem/ende van dier tijdt aen wert dat rijcke mat. v. b
Gods door dat Euangeliū gepreect/eñ een yeghe
lic mensche dringet met ghewelt daer in/Mer het mar. x. a
is lichter dat hemel eñ aerde vergaē/dan dat een
tittel vander wet valle/Wie hem scheypt van zijn=
der huysvrouwen/ende troudt een ander/die doet
ouerspel/ende wie die afghescheyden vanden man
trout die doet ouerspel. ✠ Het was een rijc man
die cleede hem met purpuren ende costelijcke lij=
waden/ende leefde alle dage leckerlijc/Ende daer
was een brootbidder ghenoemt Lazarus/die lach
voor zijnder dueren vol sweren/ende begheerde
hem te versaden vanden brocken die van des rijc=
ken tafel vielen/doch soe quamen die honden ende
lecten hē zijn sweerē/Het ghschiede dat die broot
bidder sterf/ende wort gedragen vanden engelen
in Abrahās schoot/Die rijcke sterf oock eñ wort
in die helle begrauen

Als hi nv inder pijnen was/sloech hi zijn ogen F
op/ende sach Abraham van verre/eñ Lazarum in
sinen schoot/riep hi ende seyde/vader Abraham/
ontfermt mijnder/eñ seut Lazarum/op dat hi dat
werste zijns vingers in dat water steke/ende ver
coel mijn tonghe/want ick lijde groote pijn/in de=
ser vlammen/Mer Abraham seyde/ghedenckt so
ne/dat ghi ghoet ontfanghen hebt in uwen leuen/
Eñ Lazarus daer teghen quaet ontfanghen/Mer
nv wert hi ghetroost/eñ ghi wert ghepijnicht/En
de bouen dat alle/is tusschen ons ende v een grote
verscheydinge/also dat die ghene die wouden van
hier door gaen tot v/en connen niet/noch oec niet
van daer tot ons hier comen.

Doen seyde hi/so bidde ic v vader/dat ghi hem
seyndet in mijns vaders huys/want ic hebbe noch
vijf broeders/dat hi hem ghetuyge/op dat si oock G
niet en comen in dese plaetse der tormenten/Abra
ham sprack tot hem/Si hebben Moysen/ende die
propheten/laetse die selue hooren/Hi seyde neen
vader Abraham/maer waert dat yemant van den
dooden tot hem ghinge/so sullen si penitētie doen
Mer hi seyde tot hem/hooren si Moysen ende die
propheten niet/so souden si oec niet ghelouen/als
yemant van die doodē op stonden

¶ Van veel schoonder leeren in ghelijckenisse. Ende hoe Jhesus thien malaetschen reynichde/ende hen luyden voorseyde vanden laetsten tijt.

Dat.xvij.Capittel ✠

A HI seyde tot sinē discipulen/ het is om
mogelijcken datter geen argernisse
en come/ mer wee dien door welckē
si comen/ het waer hē beter dat men
hē eenen molensteen aen dē hals hin
Matth. xviij.a ge/ eñ worpe hē in die zee/ dā hi een vā desen cley-
nen ergherde/ Wacht v/ Ist dat v broeder in v son
dicht/ so straft hem/ ende ist dat hi hem betert/ soo
vergeuet hem/ eñ ist dat hi seuen mael des daechs
in v sondicht/ eñ seuēmael des daechs weder quaē
tot v/ ende seyde/ het berouwet mi/ soo suldy hem
dat vergheuen.

B Ende die Apostelen seydē tottē HEERE sterct
ons geloue/ Die HEERE seide/ Waert dat ghi ge
loof hadt als een mostaertsaet/ eñ seydet tot desen
moerboom/ treect v wt/ ende verset v in dat meyr/
so soude hi v ghehoorsaem zijn.

Wie is onder v/ die eenen knecht heeft/ die hē
ploeget/ oft die beestē weydet/ wāneer hi tot huys
C comet van den velde/ dat hi tot hem segghe/ ghaet
terstont eñ sedt v ter tafelen? Ist niet alsoo/ dat hy
tot hē seyt/ bereyt dat ic dat auontmael ete/ schort
v/ ende dient my/ so langhe ic ete ende drincke/ dan
sult ghi ooc eten ende drincken/ Danct hy ooc den
seluen knecht dat hi gedaen heeft dat hem beuolen
was? Ic en meyns niet Also ooc ghi/ wāneer ghy
alle dat gedaen hebt/ dat v beuolen is/ soo segghet
wi zijn onnutte knechten/ wi hebben ghedaen dat
wi te doen schuldich waren. *

D ✠ Eñ het gheschiede doen hi reysde nae Hieru-
salē/ tooch hy midden door Samariē eñ Galileen
Eñ als hi in een Casteel quā ontmoetē hē thiē ma
laetsche mannē/ die stonden vā verre eñ hieuen op
haer stemmen ende seydē/ Iesu lieue meester/ ont
fermt v onser/ Eñ doen hise sach seyde hi tot haer.
Gaet henē eñ vtoont v den priesteren/ Eñ het ge
schiede/ doen si henen ghingen/ wordē si reyn/ Eñ
een onder hen doē hi sach dat hi gesont geworden
was keerde hi hem om eñ prijsde God/ met luydē
stēmen/ eñ viel op zijn aensicht tot sinē voeten/ eñ
dancte hē/ eñ dat was een Samaritaē. Iesus ant
woorde eñ seyde/ Sijn uwer nyet thien reyn ghe-
worden/ waer zijn die negen? eñ en is daer niemāt
anders gheuondē/ die wederomme soude hebben
gecomen/ eñ Gode den prijs ghegeuen dā alleen
dese vreēde? eñ hi seyde tot hē/ staet op/ gaet wech/
want v gheloove heeft v gheholpen. *

E ✠ Mer doen hem gheuraecht wort vandē Pha
rizeen/ wāneer coēt dat rijcke Gods? Antwoorde
hi hem ende seyde/ Dat rijcke Gods en coemt niet
met wtwendighen gebaer/ noch men sal ooc niet
segghen/ siet/ hier oft daer ist/ want siet/ dat rijcke
Gods is inwendich in v.

Eñ hi seyde tot sinen discipulen/ dē tijt sal comē
dat ghi sult begheeren/ te sien eenen dach des men
schē sone eñ ghi en sult dien niet sien/ Eñ si sullen
tot v seggē/ siet hier/ siet daer/ mer gaet niet/ eñ en
volcht ooc niet/ Wāt also dē blixem bouen vandē
hemel blixemt/ ende licht ouer al dat onder den he
mel is/ also sal ooc des menschen sone in sinen da-
F ghen zijn/ mer te voren moet hi vele lijden/ eñ ver
worpen worden van desen ghestachte.

Eñ alsoot ghesciede totter tijt Noe/ so salt ooc
gheschien inden daghe des menschen sone/ si aten
si dronchen/ si troudē/ ende si worden te huwelijc-
Matth. xxiiij.c ke ghegeuē/ tot op dē dach toe/ dat Noe in die arc
ke ghinck/ Ende doen quam die diluuie eñ verde-
dese alle/ Des seluē ghelijcken also gheschiedet tot
Ge.xix den tijde Loth/ si aten/ si droncken/ si cochten/ si ver
cochten/ si planten/ si timmerden/ mer op dē dach
dat Loth wt Sodoma ghinc/ doe reghendet vuer
eñ solfer/ vanden hemel ende vernieldese alle/ Na
die wijse salt gaen/ op dien dach/ als des menschē
sone gheopenbaert sal worden.

In den seluen dage/ wie op dat dack is/ ende si
nen huysraet in huys/ die en climme niet neder die
G te halen/ Des gelijc/ die op den velde is/ die en kee
re niet omme/ na dat ghene dat achter hē is/ Ghe
denct des wijfs Loth/ Wie daer soeckt zijn siele te
behouden/ die salse verliesen/ eñ wiese verliesen sal
die salse totten leuen baren.

Ick segghe v/ op dien daghe sullender twee op
een bedde liggen/ eñ een sal aengenomen worden
die ander sal ghelaten wordē. Twee sullender ma
Matth. xxiiij.d len met malcanderen/ een sal aen genomē wordē/
die ander sal verlaten wordē. Ende si antwoordē
ende seyden tot hem HEERE/ waer? Hy seyde tot
haer/ Waer dat aes is/ daer sullen ooc die aernen
vergaderen.

¶ Van een ghelijckenisse/ ende eenen rechter/ ende van
een weduwe/ Van eenen openbaer sondaer ende van eenen
ypocrijt/ die inden tempel quamen om te bidden/ ende vā
die periculoosheyt der rijcdommen/ Ende hoe eenen blin-
den van Jesus verlicht wert:

Dat.xviij.Capittel ✠

HI seide haer een gelijckenisse daer af
datmē altijt biddē sal/ eñ niet af latē
eñ seyde. Het was een rechter in een
A der stat/ die en vreesde God niet/ eñ
ontsach hem niet voor dē menschē/
Het was een weduwe inder seluer stadt/ eñ quam
tot hem eñ sprack/ Verlost mi van mijnder weder
partije/ Eñ hi en woude in langhe wijle niet/ daer
na dachte hi bi hem seluē/ hoe wel ic God niet en
vreese/ noch mi voor den menschen niet en ontsie/
Nochtans want mi dese weduwe so moeylick is/
wil icse wreken/ op dat si niet ten laetsten en come
ende mi beclappende/ mijn fame verminderē.

B Doen seyde die HEERE/ hoort hier/ wat die
onrechte rechter seyt/ Soude God oock niet wre
ken/ zijn wtuercoren/ dye tot hem roepen dach eñ
nacht al ist dat hijt vtreckt? Ic segghe v/ hi salse wre
kē in corter stont/ Doch wanneer des menschen so
ne comen sal/ meynstu dat hi ooc geloove sal vindē
op der aerden?

✠ Hi seyde tot sommighe die haer seluen verma
ten/ dat si goet waren/ ende verachten die ander/
in dusdanige ghelijckenisse seggende. Het gingen
twee menschē op indē tempel/ op dat si biddē sou
dē/ deen was een Pharizeus/ die ander een open-
baer sondaer/ Die Pharizeus stont/ ende badt by
hem seluen alsoo/ Ick dancke dy God/ dat ick niet
en ben als ander luyden/ roouers/ ongerechtighe
ouerspeelders/ oft ooc als dese openbaer sondaer/
C ic vast tweemael ter wekē/ eñ gheue thienden vā
allen dien dat ic hebbe/ Eñ dye openbaer sondaer
stont vā verre/ eñ woude zijn ooghen niet opslaen
tot dē hemel/ mer sloech op zijn borst ende seyde/
God si mi sondaer ghenadich/ Ick segghe v/ dese

Matth. ghinc vā daer gerechtueerdicht in zijn huys / voor
Marci. den anderen want wie hem seluen verheft die sal
vernedert werden/ende wie hem seluen vernedert
die sal verheuen werden. *
Si brochten ooc ionghe kinderen tot hem/dat
hijse soude aenroeren / Doen dat die discipulen sa-
ghen/berispten si die/Mer Jhesus riepse tot hem
ende seyde/ laet die kinderkens tot mi comen / en
keertse niet/wāt sulckē is dat rijcke Godts Ic seg
ge v/wie niet dat rijcke Gods en ontfanct/als een
kint die en sal daer niet ingaen.
D Ende het vraechde hem een ouerste eñ seyde/
Goede meester/wat mocht ic doen/ dat ick dat ee-
wich leuen verwerfde? Jesus seyde tot hem/ Wat
heetstu mi goet? Niemant en is goet/dan alleen die
enighe God/Ghi weet die ghebodē wel/Ghi en
sult gheen ouerspel doen/ Ghy en sult nyedt doot-
slaē/ghi en sult niet steelen/ ghi en sult geen valsche
getuyge geuen/ghi sult v vader eñ moedr eerē/ Hy
seyde/Dat heb ic al gehoudē van mijnder ioucheyt
op/Doen Jesus dat hoorde/seyde hi tot hem V ge
breect noch een/ Vercoopt al wat ghi hebt ende ge
uet den armen/so suldi eenen schat hebbē inden he-
mel/eñ coemt eñ volch mins/Doen hi dat hoorde/
wert hi bedroeft/want hi was seer rijcke.
Doen Jesus sach dat hi bedroeft was/seyde hy
hoe swaerlijcken sullen die rijcken int rijc Gods co
men/het is lichter/dat eē kemel gae/door eē ooge
E der naelden/dan dat een rijcke in dat rijcke Godts
Marci. soude gaen/ Doen seyden die ghene die dat hoorden
x.c. Wie can dan salich werden? Mer hi seyde/ Wat bi
den mensche ommoghelijck is/dat is bi Godt mo
ghelijck.
Doe seyde Petrus. Siet / wi hebbent al gelatē
eñ zijn v na geuolcht/ Hi seyde tot hem/ Ick segghe
v/daer en is niemant / die zijn huys achter laet/oft
ouders/oft broeder/oft huysvrouwe/oft kinderen
om des rijcken Gods willē/die dat niet menichful
dich weder ontfanghen en sal in deser tijt / ende in
der toecomender werelt dat eewich leuen.
F ✠ Hi nam tot hē die twaelue eñ seyde/ tot haer
Matth. Siet/wi gaen op na Hierusalem/ende het sal al vol
xx. bracht wordē dat gescreuen is door die propheten
van des menschen sone/Want hi sal ouergeleuert
worden den Heydenen/eñ hi sal bespot werden/en
de geblasphemeert ende berispt eñ bespoghen wor
den/ende si sullen hem geesselen ende dooden ende
op dē derden dach sal hi weder opstaen/Ende si en
verstonden dat niet/ ende die reden was hen ver
borgen eñ en wisten niet wat dat geseyt was
Mer het gesciede doen hi na tot Hiericho quam
sadt een blinde biden weghe/ende badt doen hi dat
volc hoorde dz daer voorbi ghinc/ vraechde hi wat
dat waer/Doen vercondichden si hem / Jesus van
Nazareth ginc daer voorbi / Ende hi riep eñ sprac
G Jhesu ghi sone Dauids/ontfermt v mijnder. Mer
Marci. die voor aen ginghen gheboden hem/hi soude swij
x. gē/Mer doen riep hi vele meer. Ghi sone Dauids
ontfermt v mijnder/Jhesus stont stille eñ gheboot
dien tot hē te brengen/Doen si hem na bi hē brach
ten/vraechde hi hem eñ seyde. Wat wilt ghi dat ic
v doen sal? Hi seyde HEERE dat ic weder sien mach
Jesus seyde tot hē Weest siende/V gheloone heeft
v gesont ghemaect/Ende ter stont wert hi siende/
ende volchde hem na/ende prees God / Ende alle
dat volc nae dat het gesien hadde loofden God. *

¶ Van zacheo. Ende hoe Jesus twee discipulen om dat
vuelcken vander ezellinne sant/ ende ouer dat Jerusalem
weende/eñ die coopers eñ vercoopers wt den tēpel dreef
Dat.xix.Capittel. ✠

Ende hi tooch daer in / eñ ghinc door
Hiericho/Eñ siet daer was een man
genaemt Zacheus / die was eē ouer A
ste der openbaer sondaren/ende was
rijc ende begeerde Jesum te sien/ wie
hi ware ende en conste niedt / om des voles wille/
want hi was cleyn van persone/ Ende hi liep vore
ende clam op eenen wilden vijgheboom/op dat hy
hē sien soude/want al daer soude hi doorgaen/ En
de als Jesus quam aen die selue stede sach hi op/eñ
wort zijnder gheware/ende seyde tot hem/Zachee
climt haestelijc neder/want ick moet huyden tot di
nen huyse in keeren/Ende hi clam haestelic neder/
ende ontfinc hem met vruechdē / Doen si dat sagē
murmureerden si alle segghende / dat hi tot eenen
sondaer in keerde.
Mer Zacheus ghinck daer/ende seyde tot den
HEERE/Siet HEERE/die helft van mijnen goe B
den gheue ic den armen/ ende is dat ick yemanden
hebbe bedrogen/dat gheue ic vieruout weder / Je
sus seyde tot hem. Huyden is desen huyse salicheyt
ghescihet/omme dat hy oock Abrahams sone is/
Want des menschen sone is gecomen te soeckē/en
de salich te maken dat verloren was/ * Doe si dit
hoorden seyde hi vorder een gelijckenisse/daer om
me dat hi na bi Jherusalem was / ende omme dat
si meynden/dat rijcke Gods soude ter stont gheo
penbaert worden ende seyde. ✠ Een edel man reys
de in vreemden lande/dat hi een rijc soude in nemē
ende dā weder soude comē/ Dese riep thien zijnder
knechten/ende gaf haer thien pont / ende seyde tot
haer doet neringhe/tot dat ick weder come / Mer Matth.
zijn borgeren hateden hem / eñ seynden eene boot xxv.b.
schap aen hem/eñ deden hem seggē / Wi en willen Marci.
niet dat dese ouer ons regnere. xiij.
Ende het ghesciede doen hi weder quam/nae C
dien dat hi dat rijcke in genomen hadde/hiet hi roe
pen die knechten/welcke hi zijn gelt ghegeuen had
dē/op dat hi soude weten/hoe vele een yegelijc ghe
ouert hadde/Doen quam die eerste/ende seyde/ hee
re dijn pont heeft thien pont verereghen/Ende hi
seyde tot hem / Ey ghi ghoede knecht/ om dat ghy
in dijn cleynsten ghetrouwe gheweest zijt / sult ghy
macht hebben ouer thien steden/ Die ander quam
ooc eñ seyde/here/dijn pont heeft vijf pont gewon
nen/Tot dien seyde hi ooc/ende ghi sult zijn ouer vijf C
steden.
Ende die derde quam eñ seyde/ here siet daer/
hier is v pont/welc ic hebbe in eenen sweetdoeck
gehoudē/Ic vreesde v/wāt ghi zijt een streng mā
ghi haelt daer ghi niet gheleydt en hebt/ eñ maeyt
daer ghi niet gesaeyt en hebt/Hi seyde tot hē/Wt
uwen monde oordeele ic v/ghi scalc/ weet ghi dat
ic een streng mā ben/eñ hale dat ic niet geleyt en
hebbe/eñ maye dat ic niet ghesaeyt en hebbe / Eñ
waerom en hebt ghi mijn ghelt in die wisselbanck
niet gegeuen?/ende als ic gecomen ware/ soude ic
dat met woecker gheeyscht hebben.
Ende hi sprac tot dien die daer bi stondē/Neemt

dat pont vā hem/ eñ gheeft dat hem/ die thien pont
heeft/ Eñ si seyden tot hem/ HERE hi heeft thien
pont/ Ic segge v/ die daer heeft/ dien sal ghegheuen
worden/ mer van dien die niet en heeft sal oock dat
werden ghenomen/ dat hy heeft/ Maer die ghene
mijn vianden die niet en wouden dat ick ouer haer
E heerschappie hebbē soude/ die brengt hier/ eñ doot-
se voor mijn oogen/ * Eñ als hi dat seyde/ tooch
hi voort/ eñ ghinc op na Jerusalem.
Ende het gheschiede/ als hi naecte Bethphage
ende Bethanien/ aen den olijfberch/ sandt hi zijnder
discipulen twee ende seyde/ Ghaet henen in dat ca-
steel dat teghen v leyt/ Ende als ghi daer in coemt
sult ghi een vuelen ghebonden vinden/ op welcke
noch noyt geen mensche geseten en heeft. Ontbint
dat/ ende brengt dat/ Eñ ist dat v yemant vraecht/
waerom dat ghi dat ontbindt/ so segt alsoo tot hē/
Die HERE/ behoeft zijnder.
F Ende die ghesonden ghingen wech/ ende von
den als hi hen ghesyt hadde/ Mer doen si dat vue-
len ontbonden/ seyde zijn heere tot haer/ Waerom
ontbint ghi dat vuelen? Si seyden/ Die HERE be-
hoeft zijnder/ Ende si brochten dat tot Jesum/ En
de worpen haer cleeder op dat vuelen/ ende setten
Jesum daer op/ Doen hi noch wech tooch/ spreydē
si haer cleederen op den wech.
Ende doen hy den olijfberch aftooch/ beghost
die gheheelen hoop zijnder discipulen/ met blijscap
pen Gode te louen/ met luyder stemmen/ ouer al-
le die daden die si van hem ghesien hadden eñ seydē
Ghebenedijt si/ die daer comt een Conine indē na
me des HEREN/ vrede inden hemel/ ende prijs in
den hoochsten/ Ende sommighe der Phariseen/ on
der den volcke/ seyden tot hē/ Meester/ straft doch
v discipulen/ Ende hi antwoorde eñ seyde tot haer
Ic segghe v/ waert dat dese swijghen/ so sullen die
steenen roepen.
✠ Ende als hy nae by quam/ sach hi die stat aen
ende weende ouer haer/ ende seide/ Waert dat ghy
wist wat tot uwen vrede dient/ soo sout ghy dat in
desen daghe bedencken/ mer nv is dat voor uwen
oogen verborgen/ Want den tijt sal ouer v comen
dat v vianden om v eñ om v kinderen sullen slaen
G een bolwerc/ v beleggen/ eñ in allen siden benau-
wen eñ slichten/ Ende en sullen niet eenē steen op
den anderen laten/ om dat ghi niet bekent en hebt
den tijt daer in dat ghi besocht zijt ghewcest.
Ende hi ginc inden tempel/ ende begost wt te
drijuen die daer in cochten eñ vercochten/ eñ seyde
tot haer/ Daer is gescreuen. Mijn huys is een be
dehuys/ mer ghi hebt dat gemaect/ tot een moort
cuyle/ Eñ leerde dagelics inden tempel. * Mer
die hoghe Priesteren ende Schriftgeleerden/ ende
die principaelste onder den volcke sochten hoe si
hem mochten te niete brenghen/ ende en vonden
niet/ dat si hem doen mochten/ want dat volc/ hinc
aen hem/ ende hoorde hem.

¶ Hoe die Joden Jhesum vraechden in wat macht hi die
wonderlijcke teeckenen dede/ Ende hoe een mensche eenen
wijngaert plante/ ende vanden verworpen steen/ vanden
thienden des Keysers te gheuen/ Vandec vrouwen die se-
uen ghebroeders ghehadt hadde/ ende vander verrisenisse.

Dat.xx.Capittel.

ENde het gheschiede op een der dagen
doen hi dat volc leerde inden tempel/
ende predicte dat Euangelium/ doen A
ginghē tot hē die hooghe Priesterē/ eñ
Schriftgeleerden/ met den Outsten/
ende seyden tot hem/ ende spraken/ Segt ons/ wt
wat macht doet ghi dat/ oft wie heeft v die macht
ghegeuen? Hi antwoorde eñ seyde tot haer/ Ick wil
v ooc een woort vragen/ segt mi dat/ Die doopinge
Joannis/ was si vandē hemel/ oft vandē menschē?
Si dachten bi haer seluen/ eñ seyden/ Segghen wy
vanden hemel/ so sal hi segghen/ Waerom en hebt
ghi hem dan niet ghelooft? Seggen wi vandē men
schen/ so sal ons al dat volc steenigen/ Want si staen
daer op/ dat Joannes een prophect is/ Ende si ant
woorden/ si en wisten nyet van waer si was/ ende
Jesus seyde tot haer/ So en segghe ick v oock niet/
wt wat macht dat ic dat doe. *
Ende hi begost te seggen den volcke dese ghelij B
kenisse/ Een mensche plante eenen wijngaert/ eñ Matth. xxi.b
verhuerde hem den wijngaerdenieren/ ende reysde Marci
ouer dat lant/ een lāge tijt/ Eñ tot zijnder tijt sandt xij.a.
hi een knecht tot den wijnghaerdenieren/ dat si hē
van die vruchten des wijnghaerts souden gheuen/
Ende si gheesselden hem/ ende lieten hem ydel van
haer/ Daer bouē sant hi noch eenē anderen knecht/
ende dien gheesselden si ooc/ ende dedē hem smaet
aen/ ende lieten hē ooc ydel van haer/ Ende bouen
dat sant hi den derden/ dien quetstē si ooc/ eñ stietē
hem daer wt/ Doen seyde die heere des wijngaerts
Wat sal ic doen? Ic wil mijnen lieuen sone seyndē/
Si auontuerē als si dien sien/ sullē si haer ontsien.
Mer doen die wijngaerdenierē den sone saghen
dachten si bi haer seluen eñ spraken/ Dat is die erf
ghenaem/ coemt laetten ons dodē/ op dat die erue
ons si/ Eñ stieten hem wt voor den wijnghaert eñ
doodē hem/ Wat sal dan die heere des wijngaerts
dē seluē doē? Hi sal comen eñ sal verdoen dese wijn C
gaerdenierē/ eñ sinē wijngaert anderē verhueren Psalm.
Doen si dat hoorden/ spraken si/ dat si verre. cxvij.
Maer hi sachse aen ende seyde/ wat is dan dat/
dat ghescreuen staet? Die steen/ dien die timmerlie
den verworpen hebben/ is gewordē een hoecsteen
Alle die op desen steen valt/ die sal verplet werden
op welc hi valt/ die sal hi in stucken wrijuen/ Ende
die hoge Priesteren ende Schriftgheleerden leydē
daer op toe/ hoe si die handē aen hem mochtē slaen
tot dier seluer tijt/ eñ si vreesden den volck/ Want
si verstonden dat hi die ghelijckenisse op haer ghe
sproken hadde.
Ende si namen zijns waer/ ende sonden laghē
leggers wt/ die haer houden soudē/ als oft si recht D
veerdich warē/ op dat si hem in sine redene souden
vanghē/ daer mede si hem souden moghen ouerle-
ueren der ouerheit eñ der macht des lāts voechts/
Ende si vraechden hem ende seyden/ Meester/ wy
weten/ dat ghi oprecht spreect ende leert/ eñ acht
gheens menschen aensien/ Mer ghi leert dē wech
Gods/ recht inder waerheyt/ Ist recht dat wi den
Keyser chijns gheuen oft niet? mer hi merckte haer
bedroch ende seyde tot haer/ Wat tēpteert ghi mi?
Toont mi den penninc/ Wiens beelde oft opscrift
heeft hi? Si antwoorden ende seyden des Keysers.
Doē seyde hi haer/ so geeft dē Keyser dat des Key

sers is/eñ Gode dat Gods is/ Eñ si en consten zÿ woort niet straffen/ voor dē volcke/ eñ si verwonderden haer zijnder antwoorden eñ swegen stille.

G ✠ Doen gingen tot hē somighe der Saduceen/ welcke daer houden/ dat daer geen verrÿsenisse en is/ eñ vraechden hem ende seiden/ Meester/ Moyses heeft ons ghescreuē/ ist dz yemās broed' sterft/ die een wijf heeft ende sterft sonder kinderen so sal zijn broeder dat wijf nemen/ ende trouwen/ ende zijnē broeder een saet verwecken/ nv waren seuen broeders/ ende die eerste nam een wijf/ eñ sterf sonder kinderen/ Eñ die ander nam dat wijf/ eñ sterf ooc sonder soon/ Eñ die derde nāse/ des self ghelijcken alle seuē/ eñ lieten gheen kinderen achter/ Ten laetsten na allen sterf ooc dat wijf/ Nv inder verrÿsenissen/ wiens wijf sal si dan zijn onder haer? want si hebbense alle seuen te wijue gehadt.

Eñ Jhesus antwoorde eñ seyde tot haer/ Die kinderē deser werelt die trouwē eñ laten haer trouwen die welcke waerdich zijn sullen dier werelt te vercrijgē/ eñ der vrÿsenisse vanden dooden/ die en sullē niet trouwē/ noch hem laten trouwē. Want E si en mogen voort meer niet steruē/ wāt si zijn den enghelen gelijc/ eñ si zijn kinder Gods/ want si kinderē der verrÿsenissen zijn/ Met dat die dooden op staen/ dat heeft ooc Moyses beduyt bi den bossche doē hi den HEERE heet een God Abrahā/ eñ een God Isaac/ eñ eē God Jacob/ God en is niet der dooder/ mer der leuē der God/ wāt si leuen hē alle

* Doē antwoordē sommige der schriftgeleerden eñ seyden/ Meester ghi hebt recht ghesept/ eñ si en dorsten hem voorder niet meer vraghen. (Math. xxij. Mar. xii)

Mer hi seyde tot haer/ Hoe segghen si Christus si Dauid sone? eñ Dauid selue seyt inden Psalmen boec/ Die HEERE heeft geseyt tot mijnē HEERE Sedt v tot mijnder rechter hant/ tot dat ic legghe v viandē tot een voetē banc dijnre voeten/ Dauid noemt hem een HEERE/ hoe is hi dan nv zijn sone Doen nv alle dat volck toe hoorde/ sprac hi tot zijn discipulen/ Wacht v voor den Schriftgheleerden/ die daer willen ghaen met langhen cleederen/ ende laten hem geerne groeten/ op die marct/ ende sittē geerne bouen opt hoorbste inder scholen/ ende aen die tafel/ Si verslinden der weduwen huysen/ beysende ghebeden/ Dese sullen swaerder verdoemenisse ontfanghen.

¶ Hoe een arme weduwe/ met eenen cleynen gaue vele verdiende Hoe Christus seyde vander verderuinghe des tempels/ ende vanden teekenen daer voor/ ende voor den laetsten tijden toecomende Ende hoe wi ons voor gulsichert ende dronckenschap bewaren sullen.. Capittel.xxi ✠

ENde hi sach op/ eñ aensach die rijcke hoe si haer offer in leyden in die kist Gods. Hi sach oock een arme weduwe/ die leyde twee miten in/ Ende hy seyde Voorwaer ic segghe v/ dese arm weduwe heeft meer dā si alle in geleyt/ Want alle dese hebben wt haer ouerschot in ghelept tot der offerhande Gods/ mer si heeft wt haer nootdruft/ alle haer costen die si hadde in geleyt. (A Marci. xij.)

Eñ doen sommige seyden vanden tempel/ dat hi geciert ware/ van fijnen steenen eñ cleenheden B seyde hi/ den tijt sal comen/ in welcken alle dat ghy siet/ niet eenen steen op den anderen gelaten en sal worden die niet gebroken en sal worden/ Si vraechden hem/ eñ spraken/ Meester wanneer sal dat gheschien/ ende welc is dat teeken als dit gheschien sal? (Matth. xxiiij.a)

Hi seyde/ Siet toe/ en laet v niet verleyden/ Want vele sullen comen in mijnen name eñ seggē ic bent/ ende den tijt is hier bi ghecomen/ volcht hem niet na Wanneer ghi hooren sult/ van oorloghen ende C oploop/ so en wilt niet veruaert worden/ want dat moet te voren gescieden/ mer dat eynde en is noch niet ter stont daer/ Doē seyde hi tot haer/ Eē volc sal opstaē tegen dat ander/ eñ een rijc tegen dat ander/ ende daer sullen ghescheiden groote aertbeuinghe/ hier ende ghunder pestilentie ende dieren tijdt ooc sullen verschrickingen vanden hemel/ eñ groote teekenen gheschieden.

Mer voor alle dese sullē si die handē aen v slaē ende veruolghen/ ende sullen v ouer leueren in D haer scholen/ ende gheuanckenissen/ eñ voor coninghen/ ende voor vorsten treckē/ om mijns naems wille/ Dat sal v gheschieden tot een ghetuygenisse/ Daer om set in uwe herten/ dat ghi niet en sorcht hoe ghi v sult verantwoorden/ want ic wil v mont eñ wijsheyt geuen/ welcke si niet weder spreken en mogen/ noch wederstaen alle v wederpartije/ ghy sult oock ouergheleuert worden/ van uwe ouders broederen vrienden/ ende maghen/ ende si sullen uwer sommighe totter doot helpen/ Ende ghi sult ghehaedt worden van alle menschen/ om mijns naems wille/ Ende een haer van uwen hoofde en sal niet verghaen/ Haet v siele met lijdtsaemheyt/ Wanneer ghi sien sult Jherusalem beleggen met eenen heyre/ so merct dat hier bi ghecomen is haer woestinge/ Die dan in Judea zijn/ die vlien tot die G bergen/ ende wie midden daer in is die wijcke daer wt/ ende wie op den lande is die come niet hier in/ want dat zijn die dagen der wrakē/ op dat veruult mach werden al dat gheschreuen is/ Mer wee den bevruchten ende sooghelinghen/ in dien seluen daghen/ Want het sal groot ghedranghe op die eerde zijn/ ende een thoorne ouer dat volc/ Ende si sullen vallen door des swerts monde ende gheuanghen gheuoert onder alle volck/ Ende Jherusalem sal vertreden werden vanden Heydenen tot der Heydenen tijt veruult werde. (Matth. xxiiij.b.)

✠ Ende daer sullen teeckenen gheschieden in der zonnen/ ende mane/ ende sterren/ ende op der aerden sal die luyden banghe zijn/ dat si niet en weten waer henen/ ende dat meyr ende die baren sullen bruysschen/ ende die menschen sullen versmachten van vreesen/ ende verwachtinghe der dinghen die comen sullen/ ouer dat geheele aertrijcke/ Dan E sullen ooc die crachten der hemelen beweecht worden/ Ende als dan sullen si sien des menschen sone comen in die wolc met cracht/ eñ grote heerlicheyt Wanneer dit begint te geschiedē/ so siet op/ eñ heft v hooft op/ daer om/ dat uwe verlossinghe van naket Eñ hi seyde haer een gelijckenisse. Siet aen dē vijgeboom ende alle booomē/ als si dier tijt wt scieten/ so siet ghi dat aen/ eñ merct/ dat dā ter tijt die somer na is/ Also ooc ghi Wanneer ghi dit alle siet geschiedē/ so weet/ dat dat rijcke Gods na is Voorwaer ic segge v/ dit ghestachte en sal niet vergaen/ so langhe dat dit gescbiet is/ Hemel ende aerde sal vergaē/ met mijn woort en sal niet vergaen/ Mer wacht v dz v herte niet beswaert en wert met eten eñ drincken/ eñ met sorghe der neringhe/ ende den (Marci. xiij.c Matth. xxiiij.c.)

G dach come snel ouer v/Want ghelijc een valstrick
sal si comen ouer al die/die op aerden wonē/Daer
om waeckt altijt eñ bidt/dat ghi weerdich werdē
moecht te ontulien alle desen/die ghescien sullen/
ende te staen voor des menschē soon/Ende hi leer
de des daechs inden tempel / mer des nachts ginc
hi wt/eñ bleef des nachts aendē Olijfberch / Eñ
alle dat volc was vroech op inden tempel om hem
te hooren. *

Hoe die Euangelist die passie oft dat lijden Christi be-
scrijft/tot dat Jesus Pylatus ouergheleuert wert.

Dat.xxij.Capittel ✠

A Matth. xxvi.a. Die feest des soeten broots naerte dat
daer paesschen heet ende die hooghe
Priesteren / eñ scrifcgheleerden soch
ten hoe si hem doodē mochtē/mer si
vreesden dat volck/Ende Sathanas
was geuaren in Judam ghenaemt Iscarioth/ die
daer een was wt den ghetale der twaeluen/ eñ hy
Marci. ghinc daer in/eñ sprac mettē hoogē Priesterē/ eñ
xiiii.a met dē ouerstē/hoe hi hē woude ouer leuerē/ Eñ
Joan. si worden blijde/eñ beloofden hē ghelt te gheuen/
xi.g Eñ hi geloofde haer dat/eñ sochte ghelegentheit/
dat hi hē verraden mochte sonder gheruchte/Het
quam nv den dach datmen ongheheeft broot adt/
op welcken men moeste offeren dat Paeschlā/Eñ
hi sandt Petrum eñ Joannem/eñ seyde/Gaet he
nen eñ bereyt ons dat paeschlā/op dat wi dat etē/
Mer si seyden tot hem/Waer wildi dat wi dat v
B dat bereydē? hi seyde tot haer/Siet/als ghi ingaet
Marci. in die stadt/ sal v te ghemoet comen een mensche/
xiiii.e die draecht een watercruycke / volcht hem nae in
Matth. dat huys/ daer hi in gaet/ eñ segt tot den meester/
xxvi.c vanden huyse/Die meester doet v segghen/Waer
i Cori. is die sale daer in dat ick dat paeschlam eten mach
xi.e met mijnen discipulen? Eñ hi sal v een groote be-
reyde sale thoonen/daer bereydt dat. Si ghinghen
daer ende vonden alsoo hi haer ghesegt hadde / eñ
bereyden dat paeschlam.

Ende doen die vre quam sadt hi neder/ende die
twaelf Apostelen met hem/Eñ hy seyde tot haer/
Mi heeft hertelic vlāgt dit Paeschlā met v te etē
eer dat ic lijde/Want ic segge v/ dat ic nae dese tijt
niet meer daer af eten en sal/ tot dat vuult werde
in dat rijcke Gods/Eñ hi nam den kelc dancken-
de eñ sprac/Neemt den seluen/eñ deelt hem onder
v/Want ic segge v/ick en sal niet drincken vanden
gewasse des wijnstocs/tot dat rijcke Gods comt.

Ende hi nam dat broot/danckende eñ brac dat
ende ghaft haer ende seyde/ Dat is mijn lichaē dat
voor v ghegheuē wert/dat doet in mijnder gedēc
kenissen/Des seluen ghelijc ooc den kelck/na dien
dat si tsauonts ghegetē haddē/eñ seyde/ Dat is dē
kelck/dat nyeuwe testament in mijnen bloede dat
voor v wtghestort wert.

Mer siet/ die hant mijns verraders is met my
ouer tafel/ende tis waer des menschen soon gaet/
alsoot van hem besloten is/mer wee dē seluē mē-
sche/door welcken hi verraden wert/ Eñ si bego-
sten te vraghē onder haer seluē/welcke hi doch on
C der haer ware die dat doen soude.

✠ Ende daer stont ooc eenen twist onder haer
wie van haer gehouden worde/dat hi die grootste
zijn soude/Maer hi seyde tot haer/ Die weerlijcke
coninghē heerscappē / eñ die gheweldige heetmen
genadige heerē/Mer ghi niet also/ mer die onder
v die grootste is/die sal zijn als die minste / eñ dien
voor gaen als een dienaer/Wāt welc is die groot-
ste die ter tafelen sidt/oft die daer dient? Ist niet al
so/dat die ter tafelē sidt? Ic ben middē onder v/als
een die dient/Mer ghi zijt die ghene die bi my ghe
bleuē zijt in mijne aenuechtinge/ Eñ ick wil v dat
rijcke bescheyden/gelijc mi mijn vad dat bescreydē
heeft/op dat ghi eten eñ drincken soudt/ aen mijn
tafel in mijn rijc/ende sitten op stoelen/ ende orde
len die twaelf ghestachten van Israel. *

Die HEERE seyde/Simon/Symon/siet/Dye
D duuel heeft v begeert/dat hi v mochte siftē als ter
Mat. we/mer ic heb voor v gebeden/dat v geloue niet
xxvi. op en houde/ende als ghi v eens bekeert/ so sterct
v broeders/Mer hi seyde tot hem HEERE/ic ben
bereyt met v in die gheuanckenisse/ eñ in dye doot
te gane/Maer Jhesus seyde/Petre / ick seg v/die
haen en sal huydē niet craeyē/ eer ghi mi driemael
versaect hebt/dat ghi mi kent.

Eñ hi seyde tot hem/ Wāneer ic v gesondē heb
be sonder budel/sonder tessche/ende schoen / hebt
ghi ooc gebrec gehadt? Si seyden niets niet/ Doen
seyde hi tot haer/ Mer nv/wie eenen budel heeft/
die neme des seluen gelijc ooc die tessche mer wie
niet en heuet/die vercoope sinē rock/eñ coope een
sweert/want ic segghe v/het moet noch oock vol-
brocht worden aē mi/dat ghescreuē staet/hi is on
der die misdadighe gherekent/Want wat van my
ghescreuen is/dat heeft een eynde/Mer si seyden/
HEERE/siet/hier zijn twee sweerden. Hi seyde tot
haer/Het in ghenoech.

Eñ hi ginc wt/na zijnder gewoonte aē dē olyf- Esa.
berch/eñ zijn discipulen volchdē hē nae in die selue liij.d.
plaetse/Ende als hi daer quam/seyde hi tot haer/ Joan.
Bidt/op dat ghi niet en valt in temptacien/Eñ hi xviii.a
is vā haer getrocken/bi eenen steenworp/ eñ knie Matt.
lende neder/badt hi ende seyde/Vader/wilt ghi so xxvi.e
neemt desen kelc vā mi/Mer doch niet minē/mer
uwē wille gheschiede/Het verscheen hem een engel
vandē hemel eñ stercte hem/ Eñ het quam dat hy
tegē die doot worstelde/eñ badt langher / Eñ zijn
sweet wert als droppelen bloets/nederloopēde op
die aerde/Eñ hi stont op vandē gebede / eñ quam
tot sinē discipulen / eñ vantse slapen vā droefheyt/
Eñ hi seyde tot haer/Wat slaept ghi? Staet op eñ
bidt/op dat ghi niet in becoringhen en valt.

Mer doen hi noch sprac/Siet die schare eñ een Marci
vandē twaeluē/genaemt Judas/ ghinc voor hen xiiij.c
allen/eñ hi naecte bi Jesum om te cussen/Eñ Je-
E sus seyde tot hem/Juda/verraet ghi des menschē
sone met eenen cusse? Doen dat saghen die bi hem
waren wat daer ghescien soude/seyden si tot hem
HEERE/ sullen wi metten sweerde daer in slaen?
Eñ een vā haer sloech des hogē Priesters knecht
eñ sloech hem zijn rechter oor af/Mer Jhesus ant
woorde eñ seyde/Laetse doch so verde maken/Eñ Joan.
hi roerde zijn oor aen/eñ heelde hem. xviij.b

Mer Jesus seyde totten hoogen Priesteren eñ
den ouersten des tempels/eñ den Outsten/die tot
hem ghecomē waren/Ghi zijt als tot eenen moor
der met sweerden eñ met stocken wt ghegaen / ic
heb dagelics bi v inden tempel geweest/ ende ghy
en hebt geen hant aen mi geslagen. Maer dit is v

bre ende die macht der duysternissen / Eñ si grepē
hem ende leyden hem wech / ende brochtē hem in
des hooghen Priesters huys maer Petrus volch
de hem van verre.
Doen outstakē si een vier midden inde sale / eñ
satē daer te samē / eñ Petr9 sadt onder haer / Doen
sach hē een dienstmaecht sittē bi den lichte / eñ sach
op hē eñ sprac. Dese was oock met hē. Mer hi ver
saecte hē eñ seyde. Wijf ick en kenne hem niet / Eñ
ouer een cleyne wijle / sach hem een ander eñ seyde
D Ghi zijt ooc een vā dië / Mer Petr9 seyde / Mensce
ick en ben niet / Eñ ouer een wile bi een vre / beuest
tichde dre een ander / eñ seyde / Voorwaer dese was
ooc met hē wandt hi is een Galileer Petrus seyde
Mensce ic en weet niet wat ghi segt / Eñ ter stont
doen hi noch sprack / craeyde die hane / Eñ die HE
RE keerde hē omme eñ sach Petrum aē / Eñ Pe=
trus gedachte des HEREN woort als hi tot hē
geseyt hadde / eer die haen craeyt suldi mi driemael
loghenen / Ende Petrus ghinck wt / ende weende
bitterlijck.
Die mannen die Iesum hielden / bespotten hem
eñ sloeghen hem / ende si decten zijn ooghen / eñ sloe
gen hem in dat aensicht / ende vraechden hem ende
seydē Prophetecrt ons / wie ist die v sloech? Ende
veel ander lasteringhen seyden si tot hem.
Eñ doēt dach wert / versaēden hē die Outsten
des volcs / eñ die hooghe Priesteren eñ Schriftghe
leerden / eñ leydē hē voor haren raet eñ seyden / Bist
tu Christus segget ons / Hi seyde tot haer / Segghe
ic v dat / so en gelooft dijs niet / mer vraech ick / so en
antwoort ghi niet / eñ ghi en laet mi niet los / Daer
h. om vā nv voort aen sal des mensceu sone sitten tot
i. ter rechter hāt der cracht Gods / Doen seyden si al
le Sijt ghi dan die sone Gods? Hi seide tot hē. Ghi
segghet / want ick bent / Si seyden / Wat behoeuen
wi meer ghetuyghenissen? wi hebben dit selue ghe
hoort wt sinen monde

¶ Hoe die Euangelist voort bescrijft die Passie oft lijden Christi totten eynde.

Dat. xxiij. Capittel.

A Ende die gheheele menichte op staende
leyde hē voor Pilatum Eñ begosten
hē te besculdigē eñ seyden / Desen vin
den wi dat volc verkerende / ende ver
biet datmen den Keyser geen cijs ghe
uen en soude / eñ hi seyt / dat hi is Christus een Co
ninc / Pilatus vraechde hē ende sprac / Sidi een Co
ninc der Ioden? Hi antwoorde eñ sprac Ghi segt
dat / Pilatus seyde totten hoogen Priesteren ende
totten volcke / Ic en vinde geen sake in desen men=
sce / Si riepen te meer eñ seyden / Hi heeft dat volck
beroert daer mede / dat hi gheleert heeft / hier ende
ghinder int gheheel Ioetsche landt / eñ heeft in Ga
lilea begost tot hier toe.
B Doē Pilatus Galileā hoorde noemen vraech
de hi oft hi wt Galilea ware. Eñ als hi bekēde dat
hi onder Herodes heerschappie was zant hi hē tot
Herodes die ooc inden seluen daghe tot Ierusalem
was / Doen Herodes Iesum sach / wert hi zeer blij=
de / Want hi hadde hē lange geerne gesien / om dat
hi veel van hē ghehoort hadde / eñ hi hoopte hi sou
de een teeken van hē sien / Eñ hi vraechde hē meni
gerley / Mer hi en antwoorde hē niet / Die hooghe
Priesteren ende scriftgeleerden / stonden / ende be
claechden hem zeer hart / Mer Herodes met sinen
hofgesinne vachten eñ bespotten hē / eñ tooch hem
een wit cleet aen / eñ seynde hem wed tot Pilatum
Op diē dach wordē Pilatus / eñ Herodes vrienden
met malcanderen / want te voren waren si malcan
deren vianden.
Pilat9 riep die hoghe Priesters eñ die ouersten C
eñ dat volc te samē / eñ seyde tot haer / Ghi hebt de
sen mensce tot mi gebracht / als die dat volc afkeer
de / eñ siet / ick heb hē voor v verhoort / eñ en vinde
in desen mēsce geen sake daer ghi hē mede beschul=
dicht / Herodes ooc niet. Want ic heb v tot hē ghe
sent / eñ siet / men heeft niet op hē gebracht dat des
doots werdich is Daer om sal ic hē castijen eñ los
laten / Want hi moeste hem eenen / na der gewoen
te des feestdachs / los geuen.
Doe riep den gheheelen hoop ende sprack / Doet Matth.
wech desen / ende geeft ons Barrabam los / welck xxvij.b.
was om een oplope die in die stadt ghesciede / ende
om een moorts wille / in die kercker ghewo rpen.
Doe riep Pilat9 anderwerf tot hē / eñ woude Ihe
sum los laten / Si riepen eñ seyden Cruysten / cruyst
tē / Hi sprack ten derden mael tot haer / Wat heeft Marci.
dan dese quaets gedaē? Ic en vinde geen sake des xv.b.
doots in hem / daer om wil ick hem gheesselen / en
de los laten / Mer si solliciteerden met groten ghe
roep / ende eyschten dat hi gecruyst soude worden /
ende haer / ende der hoogher Priesteren gheroep / D
hielt die ouerhant. Eñ Pilatus oordeelde dat haer Iohan.
bede soude ghescieden / Ende liet haer dien los / die xix.a
om des oploops eñ moorts wille was in die kerc
ker geworpen / om welcken si baden / mer Iesum
ouergaf hi harē wille / Eñ als si hem wech leyden
d'wonghen si eenen Simon van Cyrien die quam
vanden velde ende leyden dat cruys op hem / dat hy
dat Iesum na soude dragen.
Eñ hem volchde na een grotē hoop volcks / eñ Matth.
vrouwē / die beclaechdē eñ beweendē hē Mer Ihe xxvij.c
sus keerde hē omme tot haer / eñ seyde / Ghi doch
teren van Ierusalem en weent niet ouer my / mer
ouer v seluen moecht ghi wel weenen / ende ouer v
kinderē / Wāt siet / dē tijt sal comē in welcken men
segghen sal / Salich zijn die onvruchtbare / ende die
lichamen die niet gebaert en hebben / ende die bor
sten die niet ghesoocht en hebben / Dan sullen si be
ginnē te seggē / tottē bergen / Valt ouer ons / eñ tot
tē houelē / deet ons / Wāt ist datmē dat doet aenden
groenē houte / wat sal dan aenden dorren worden.
Daer wordē ooc met hē wech gheleyt twee an E
der mesdadighe dat si met hem afghedaen souden
worden / Eñ als si quamen aen die stede / die daer
hiet die caluarie plaetse / daer cruysten si hē selue / eñ
die twee mesdadighe met hem / een totter rechter /
den anderen totter slincker handt / Ihesus seyde /
Vader vergheuet hen wandt si en weten niet wat
si doen / Ende si deelden zijn cleederen eñ worpen
dat lot daerom / eñ dat volc stont eñ sach toe.
Eñ die hooge Priesteren met tē volc confelden
haer noesen / ende seyden / Hi heeft d'en anderen ghe
holpen / hi helpe hem seluen nv / is hi Christus die
wtuercoren Gods / Die crijsknechten bespottē hē
ooc / eñ ghingen tot hem ende brochten hem edick /
eñ seydē tot hē Bistu der Ioden Coninc / soe helpt

Matth. v seluen/Daer was ooc bouē hem ghescreuen/dat
xxvij.d. opscrift met Griecschē/Latijnschē ende Hebreeu-
E schen letteren/Dit is der Joden Coninck.
Eñ een vanden misdadighen/die daer ghehan
Joan. ghen waren/blasphemeerde hem eñ seyde/ Bistu
xix.c Christus so helpt v seluen/eñ ons / Doē antwoor
de die ander straffende hē eñ seyde/ En vreest ghy
ooc God niet/daer ghi doch in gheliicker vdoeme
nisse zijt/tis waer/Wi zijn rechtueerdelick daer in
ne/wāt wi ontfanghen dat onse daden weert zijn/
Maer dese en heeftniet quaets oft onbehoorlicks
gedaen/Ende sprac tot Jesum/HEERE ghedenct
mijnder/wanneer ghi in v rijc coemt/Ende Jesus
seyde tot hem/Voorwaer ic segghe v/huyden sult
ghi met mi int Paradijs zijn.
Eñ het was omtrēt die seste vre / eñ daer wert
een duysternisse ouer dat geheel landt/ tot aen dye
negenste vre/Ende die sonne werdt duyster/ ende
dat voorcleet des tempels scoorde middē in twee
Psalm. stuckē/Eñ Jesus riep luyde/ ende sprack. Vader
xxi. ic beuele mijnen gheest in uwen handen. Ende als
F hi dat ghesept hadde/ghaf hi sinen gheest op.
G Maer doen die hooftman sach/ wat daer ghe-
Math. schiede/prees hy God ende seyde / Voorwaer dese
xxvij.d. mensche is een gherecht mensche ghewest / Eñ
alle dat volc doen si saghen dat daer ghesciede/sloe
ghen si voor haer borst/eñ keerden wederom/En
de alle die hem kenden stonden van verre/ende die
vrouwen die hem wt Galilea warē na geuolcht/
ende saghen dat alle.
Eñ siet/een man met namen Joseph/een raets
heere/die was een goet eñ rechtueerdich mā/ dye
en hadde niet gheconsenteert in haren raet eñ han
delinge/die was van Arimathia der stadt der Jo-
den/die ooc dat rijck Gods verwachte/Die ghinc
tot Pilatum/ende badt hem om dat lichaē Jhesu/
ende nam hem af/ende want hem in een lijnē cleet
eñ leyde hem in een wtgehouden graf/ daer noch
niemant in ghelegen en hadde/ Eñ het was dē ve
Joan. reydach/eñ die sabboth begost op te gaē/Die vrou
xix.g wen volchden hem na die met hem ghecomen wa
ren wt Galilea/ende besaghen dat graf/ende hoe
zijn lichaem ghelept wert/Si keerdē wederomme
eñ bereyden die speceriien ende saluen/ eñ den sab-
both waren si stille nae die wet.

Hoe die vrouwen totten grave quamen/eñ eghene dat haer ghebuert was vercondichdē/ Ende vandē tween die tot Emaus ghinghen/ende den HEERE int breken des broots bekenden. Hoe Jesus int middel der iongerē stont hem vrede bootschappe/hem zijn handen/ eñ voeten wijsde/ende daer ten hemel voer.

H
Joan. Dat.xxiiij.Capittel ✠
xx.a Aer na der sabbathen een voor dē da
Math. ghe quamen si tot den graue/eñ droe
xxviij.a. ghen die specerie die si bereyt haddē
eñ sommige met hem. Si vondē den
steen afgewentelt vanden graue/eñ
ghingē daer in/eñ en vonden dat lichaem des HE
REN Jesu niet/ Eñ het ghesciede doe si daer me
de begaē warē/siet/doen quamē bi haer twee mā
nen met blinckende cleederen/Ende si verscricten
ende sloegen haer hooft neder ter aerden/doē spra
ken si tot haer/Wat soect ghi/den leuenden byden
dooden? Hi en is hier niet/hi is opgestaē / Gedēct
hoe hi v seyde/doen hi noch in Galilea was / ende
sprac des menschen sone moet ouergeleuert wor-
den/in die handen der sondaren/ eñ ghecruyst wer
den/ende na den derden daghe weder opstaē/ Eñ
si ghedachten zijnder woorden.
Ende si ghinghen vanden graue / ende vercon-
dichden dat den eluen/ende den anderen alle/ Het G
was Maria Magdalena/ende Joanna/ende Ma
ria Jacobi/ende andere met haer/ die dat den apo
stelē seydē/Ende haer dochte / dat haer woorden
waren ghelijc een nyeumare / eñ si en gheloofden
haer niet/Petrus stont op/ende liep totten graue
ende buychde hem daer in/ende sach die lijnē doec
ken alleen ligghen/eñ ghinc daer af bi hem seluen
verwonderende van al datter ghschiet was. ✠
✠ Ende siet/twee wt haer ghinghen op den sel
uen dage in een Casteel/dat was van Hierusalem
tsestich sredē weechs wijt/dies naē hiet Emaus/
ende si spraken met malcanderen van alle die ghe Ma
schiedenissen. xvi.
Eñ het gesciede doen si so spraken eñ veuraech
den hem met malcanderen/ doē naecte Jesus tot
hem/eñ wandelde met haer/Mer haer oogen wa
ren gehouden/dat si hem niet en souden kennen/
Hi seyde tot haer. Wat redenen zijn dat/die ghi tot a
malcanderen spreect/eñ wandelt eñ zijt truerich?
Doe antwoorde een ghenaēt Cleophas / eñ seyde
tot hē. Sijt ghi alleene onder den vreemdē tot Hie
rusalem/die niet en weet wat in desen dagen/daer
in ghschiet is? Ende hi seyde tot haer. Welcke?
Mer si seyden tot hem/dat van Jesu van Naza
reth/welcke was een propheet machtich vā were
ken ende woorden/voor Gode eñ alle volck/ende
hoe onse hoge priesterē eñ ouerstē hem ouer ghele
uert hebben/tot der verdoemenisse des doots/eñ
gecruyst. Mer wi hoopten/ hi soude Jsrael verlos
sen/Eñ bouen dat alle/ist huydē den derden dach/
dat ghschiet is/ Ooc hebbē ons verscrict sommi
ge vā onsen vrouwen die vroech byden graue zijn b
geweest/eñ en hebbē zijn lichaem niet gheuonden
quamen eñ seydē/ si hebbē een ghesicht der enghe
len gesien/die welcke seggē/hi leuet / Eñ sommi
ghe onder ons ghinghen totten graue/eñ vonden
also/als die vrouwē seyden/mer hem en vonden si
niet/Eñ hi sprac tot haer / O ghi sotten eñ traghe
vā herten om te geloouē alle dat die prophetē ge
sproken hebben/Moeste Christus niet sulcx lijdē/
eñ also tot zijnder heerlicheyt ingaen? Eñ hi begost
aen van Moyses/eñ alle propheten/ eñ leyde hem
alle die scrift wt/die van hem ghesept waren / Eñ
si quamen byden Casteele/daer si henen ghingen/
eñ hi stelde hē als hadde hi willē voorder gaē. Eñ c
si dwongen hem eñ seyden/ Blijft bi ons/wāt het
wil auont werden/eñ den dach heeft hē geneycht/
Eñ hi ghinc met hen inne/ bi hen te blijuen.
Het ghesciede doen hi met hē aen die tafel sadt/
nam hi dat broot/eñ seyde die segeninge/eñ braect
eñ gaft hē/Doen worden haer oogen geopent/eñ
bekendē hē/eñ hi verswijnde vā haer / Eñ si seydē
onder malcanderē/Barnde niet onse herte in ons
doen hi met ons sprack op den weghe / als hy ons
die schrift opende? Ende si stondē totter seluer tijt
op/ende keerden weder na Jerusalem/eñ vonden
die elue versaemt/eñ die bi hem warē/dye welcke
seyden/Die HEERE is warachtich opgestaen/
ende Simon gheopenbaert/Eñ si vertelden haer

wat op den weghe ghescchiet was/ende hoe hi van
haer bekent was/aen dien/dat hi dat broot brack.
E ✠ Maer doen si daer af spraken/ quam Jesus
selue midden onder haer/eñ seide. Vrede. Sy
verscricten eñ vreesden hen / eñ meynden si saghen
eenen gheest. Eñ hi seyde tot haer Wat zijt ghi soe
verscrict/ ende waerom climmen sulcke gedachtē
in v herten? Siet mijn handē ende mijn voeten / ic
bent selue/tast mi ende siet/want eenen gheest en
heeft gheen vleesche noch been/als ghi siet dat ick
hebbe. Ende doē hi dat seyde/thoonde hy haer vā
den ende voeten. Doen si noch niet en geloofden/
ende haer verwonderden van bruechden / seyde
hi tot haer. Hebt ghi hier wat te eten? Eñ si leyden
hem voor een stuck van eenen ghebraden vissche/
ende honichseem/Ende hi nam dat / ende adt dat
voor hen allen

Ende hi seyde tot haer. Dat zijn die redenē dye
ick tot v seyde/doē ic noch bi v was/wāt het moet
al veruult werden wat van mi ghescreuen is inder
wet Mosi / in die propheten /ende in die psalmen.
G Doen opende hi hen dat verstant / dat si dye schrift
verstonden/ende seyde tot haer. Also ist gescreuen/
ende also moeste Christus lijden/ende opstaen van
der doot/opten derden dage/ende laten preken in
sinen name penitentie ende vergiffenisse der son-
den / onder alle volck/✠ ende beghinnen te Jeru-
salem. Mer ghi sult des alle getuygē zijn. ✠ Eñ
siet/ick wil seynden op v / die toeseggbinghe mijns
vaders Mer ghi sult bliuen inder stadt Jerusalem
so langhe /dat ghi aengetrocken wert met crachte
wt den hooghen

Hi leyde se wt tot Bethanien / eñ hief zijn han-
den op/ende seegende se. Ende het geschiede doen
hyse seeghense / ghinck hi van haer / ende voer op
ten hemel. Ende si baden hem aen / ende keerden
weder na Jerusalem met grooter bruechden /eñ
waren altijt inden tempel/ende loofden ende ghe-
benediden God ✠

Dit is dat eynde vanden Euangelien van
sinte Lucas

¶ Hier nae volghen die Euangelien
van sint Johan



¶ Hier beginnen

die Euangelien van sint Johan/ende
tracteert vander Godheit
Christi.

¶ Hoe dat inden beginne was dat woort/ende dat woort
was bi Gode .etc. Ende hoe die Joden van Jerusalem tot
Johannem sonden/Ende hoe Johannes Jesum sach
Dat. I. Capittel. ✠ A

Inden beginne was dat
woort / eñ dat woort was bi Gode/
ende God was dat woort. Dat selue
was inden aenbeginne bi Gode.

Alle dinghen zijn door dat selue ghemaect ende
sonder dat selue en is niet ghemaect/dat ghemaect
is/ In hem was dat leuen/ende dat leuen was een
licht der menschen/eñ dat licht schijnt in die duyster
nissen / eñ die duysternissen en hebben dat nyet be-
grepen

Daer was een mensche vā Gode gesondē/dye
hiet Johannes / Die selue quam tot een ghetuyge
nisse/op dat hi van dien lichte soude ghetuygen/op
dat si alle door hē gelooeuen soudē / Hy en was dat
licht niet/ mer op dat hi vāden lichte soude getuy-
gen. Dat was eē warachtich licht/welcke alle men
schen verlicht door zijn toecoēst in dese werelt / Het
was in dye werelt / eñ dye werelt is door dat selue
gemaect/ende die werelt en kende dat niet.

Hy quam in zijn eygēdom /eñ die sine en ontfin
gē hē nz. Mer also vele alser hē ontfingen/dien gaf B
hi macht Gods kinderen te werden /den ghenen/
die aen sinen naem ghelooue/ Die welcke niet van
bloede /noch vandē wille des vleesch /noch vandē
wille eens mans/ mer van Gode geboren zijn.

Eñ dat woort wert vleesch / eñ woonde onder
ons/ende wi saghen zijn heerlicheyt /een heerlich
als des eenghebooren soons vanden Vader volghe
naden ende waerheyt ✠

✠ Johannes ghetuycht van hem / eñ roept seg
gende. Dese was die ghene daer ic af gheseyt hebbe
Na mi sal hi comē/die voor mi geweest is /wāt hy

was eer dan ic. Eñ van sijnder volheyt hebben wi
alle ontfangē/genade om genade. Wāt die wet is
door Moysen ghegeuē/mer die ghenade eñ waer
hz is door Jesū Christū geschiet. Niemāt en heeft
God ye gesiē/Die eenige gheboren sone/die in des
vaders schoot is/die heeft ons dat vercondicht. *
C ✠ Ende dit is die ghetuygenisse Johānis/doen
die Joden Priesterē ende Leuiten van Jerusalem
sonden/op dat si hem souden vragē. Wie sidi? Eñ
hi belijde ende en loochendes niet. Eñ hy belijde.
Jc en ben Christus niet. Ende si vraechden hem/
Wat sidi dan? Sidi Elias/hi seyde. Jc en bēs niet
Sidi eē propheet? Eñ hi antwoorde. Neen. Doen
seidē si tot hem. Wat sidi dan? op dat wi antwoor
de gheuē den ghenen die ons ghesonden hebben/
Wat segt ghi dan van v seluen? hi seyde. Jck ben
een roepende stemme inder woestinen/bereyt den
wech des HEREN/ghelijc die propheet Esayas
gesevt heeft
Ende die ghene die ghesonden warē/die waren
D vanden Phariseen. Ende vraechden hem ende sei
Esa.xl.a den tot hem. Waeromme doopt ghy dan/ist dat
ghi Christus niet en sijt/noch Elias/noch een pro
pheet? Johannes antwoorde haer/ende seyde Jck
doope mz water/mer hi is inden middē onder v ge
staen/dien ghi niet en kent/Die ist die na mi comē
mat.iij.c sal/die welcke voor mi geweest is/diē ic niet weer
dich en ben/dat ic zijn scoenriemen soude ontbindē
Dit ghescAhiede tot Bethabara/ op gheen side der
Jordanen daer Johannes doopte. *
✠ Des anderē daechs/sach Johannes Jesum
tot hē comē/eñ sprac. Siet/dat lam Gods/dwelc
Lu.iij.c. ke die sonden der werelt op hem neemt/ Dese ist/
daer ic af gesept hebbe. Nae mi coemt eē man/dye
welcke voor mi gheweest is/want hi was eer dan
ick/ende ick en kende hem niet/mer op dat hi open
baer soude worden in Jsrahel/daeromme ben ick
gecomen int water te doopen.
E Ende Johānes tuychde segghende/ Jck sach
dat die gheest neder daelde/als een duyue/vanden
hemele/ende bleef op hem/ende ick en kende hem
niet/mer dye mi seynde om te doopen met water/
die selue seyde tot mi/Op den welckē ghi den geest
sult sien neder dalen/ende bliuen/ die selue ist/dye
met den heyligen gheest doopt. Eñ ick sach dat/eñ
ic ghetuychde/dat dese Gods sone is. *
mar.i.b Des anderen daechs. ✠ Stont Johānes we-
Lu.iij.d der/eñ twee van sinen discipulen/eñ als hy Jesum
E sach wādelen/so seyde hi. Siet/dat lam Gods/Eñ
twee van sinen discipulen hoorden hem spreken/en
de volchde Jesum nae/ Jesus keerde hem omme
eñ sachse hem na volgen/ende seyde tot haer. Wat
soect ghi? Si seiden tot hem/Rabbi/dat is in duyt-
sche/meester/waer sidi ter herbergen? hi seyde tot
haer. Coemt eñ siet dat. Si quamen eñ sagen dat/
ende bleuen den seluen dach bi hem. Dat was om
trent der thiender vren.
Een van tween/die van Johanne hoorde/eñ
Jesum na volchde/was Andreas die broeder Sy
monis Petri. Die selue vant eerst sinen broedē Sy
mon/eñ seyde tot hē/Wi hebben Messiam geuon
den/ welke in duytsche is die ghesalfde. Eñ leyde
hem tot Jesum. Als hē Jesus aensach/seyde hi tot
hem. Ghi zijt Symon Johānis soon/ghi sult Ke-
phas heeten/dat is in duytsche eenen steen
Des anderen daechs woude Jhesus weder in G
Galilea reysen/eñ vandt Philippum/eñ seyde tot
hem/Volcht mi na. Philippus was vā Betsayda
wt der stadt Andree ende Petri/Philippus vandt
Nathanael/ende seide tot hem/Wi hebbē dien ghe
uondē van welcken Moyses in die wet eñ die pro-
pheten gescreuen hebbē/Jesum Joseps soon van
Nazareth. Eñ Nathanael seide tot hē/wat can vā
Nazareth goets gecomen? Philippus seide tot hē
Coemt/ende besiet et
Jesus sach Nathanael tot hem comē/eñ seide
van hem. Siet daer een recht Jsraelijt/in welcken
gheē bedroch en is/Nathanael seide tot hē. Waer-
af kent ghi mi? Jesus antwoorde eñ seide tot hem
Eer v Philippus riep/doen ghi onder den vijghe
boom waert/doē kende ic v. Nathanael antwoor
de/ende seyde tot hem. Rabbi/ghi zijt Gods soon/
ghi zijt die Coninc van Jsrahel. Jesus antwoorde
ende seide tot hem/Ghi gelooft/om dat ic v geseit
hebbe/dat ic v gesien hebbe onder den vigeboom
ghi sult noch grooter sien dan dat. Ende seide tot
hē Voorwaer segghe ick v. Van nv voort aen sult
ghi den hemel opē sien/eñ die Enghelen Gods op
eñ nederdalen op des menschen sone *

¶ Hoe Jesus inder bruyloften van water wijn maecte/en
de die coopers ende veercoopers wten tempel sloech/ende
hoe vele menscen aen hem gheloofden ✠

Dat.ij. Capittele.

Ende op den derden dach wert eē bru
loft tot Chana in Galilea gehouden
ende die moeder Jesu was daer. Je A
sus ende sijn discipulen worden oock
totter weerschapē ghenoot. Eñ doēt
haer aenden wijn ghebrac/so seide die moeder Je-
su tot hem. Si en hebben gheenen wijn. Jesus sei
de tot haer Vrouwe/wat leyt mi aen v? Mijn vre
en is noch niet gecomen. Sijn moeder seide totten
dienaren. Wat hi v seyt/dat doet. Daer warē ses
steenen water cruycken geset/na die wise der Joot
scher reyniinghen/eñ in een yeghelijc gingen twee
oft drie maten
Jesus seide tot haerlieden. Vult die water cruic
ken met water. Eñ si vuldense tot bouen toe. En B
de hi seide tot haer. Vultse ende draechtse den spijs-
meester/ende si droeghense. Als die spijsmeester den
wijn smaecte die water gheweest was/ende en wis
te niet van waer hi quam/mer die dienaers wistēt
die dat water ghepuet hadden/soo riep die spijs-
meester den brudeghom/ende seide tot hem. Alle
man gheeft den goeden wijn ten eersten/eñ wan-
neer si droncken ghewordeu zijn/als dan den snoot
sten. Maer ghi hebt den goeden wijn tot noch toe
ghehouden.
Dat is dat eerste teckē dat Jesus dede/geschiet
tot Cana in Galilea/ende openbaerde zijn heerlic
heit/eñ sijn discipulen geloofden in hē * C
Daer na reysde hi af tot Caparnaum/hi/ zijn moe
der/sijn broeder/eñ sijn discipulen/ende en bleuen
niet lange daer
✠ Eñ der Joden paeschen was bi/eñ Jhesus
reisde op tot Jerusalem eñ hi vandt inden tēpel sit
ten die daer ossen/scapen/eñ duuē te coope haddē/
eñ wisselers. Eñ hi maecte eē geessel vā cordekēs

ende sloech dese alle wt den tempel met den scapen
ende ossen / ende stiet den wisselaers dat gelt ende
die tafel omme / Eñ seyde tottē ghenen die dye duy
uen vercochtē, Draecht dat van hier / eñ en maect
mijns vaders huys niet tot eē coophuys. Sijn dis-
lxviij cipulen dachtē daer op / datter gescreuē staet. Die
D grammige liefde / ws huys heeft mi gegeten
Doen antwoorden die Joden eñ seyden. Wat
teeken thoōdi ons / dat ghi dat doē muecht? Jesus
antwoorde ende seyde tot haer. Breect desen tēpel
ende op den derden dach wil ic dien weder op rech
ten. Doen seiden die Jodē. Desen tēpel is in.xlvi.
xxvi iarē op ghetimmert / ende wilt ghi dien in drie da-
gen op rechten? Mer hi seyde vanden tempel zijns
lichaems. Daerom doen hi op ghestaen was van
der doot / dachten zijn discipulē daer op / dat hy dyt
gescyt hadde / eñ geloofden der schrifturen eñ der
redenen die Jesus geseit hadde
Als hi dan te Jerusalē was / te paeschen op die
feest, so geloofder vele aen hē / siende die teekenē die
hi dede / Mer Jesus en betroude hē seluē haer lie-
dē niet / wāt hi kende dese alle / eñ hy en behoefde niet
dat yemant ghetuygenisse ghaue vanden mensche
Want hy wiste wel wat inden mensche was ✱

Hoe Nicodemus des nachts tot Jhesum quam / ende
hoe Jesus hem vele schoone leeren vanden gheloone seide
ende hoe Jesus in Judea / ende Johannes in Ennon bi Sa
lim doopte / ende ghetuyghenisse van Jesum gaf

Dat. iij. Capittel. ✠

A Daer was een mensche / onder dē pha
rizeen / met name Nicodemus / een
ouerste onder den Joden. Die quam
tot Jesum bi der nacht / eñ seyde tot
hem. Meester / wi wetē dat ghi een leeraer zijt / ge
comen van Gode. Want niemāt en can die teeke
nen gedoē die ghi doet / het en si dan / dat God met
hem is / Jesus antwoorde / ende seyde tot hē. Voor
waer voorwaer segge ic v / het en si dat yemāt van
nieus geborē worde / hy en mach dat rijcke Gods
niet sien / Nicodemus seyde tot hem. Hoe mach eē
mensce geboren worden als hi out is? Can hi oock
van nieus in sijnder moeder lichaem gaen ende gē
boren wordē? Jesus antwoorde / voorwaer voor
waer ic segge v. Het en si dat yemant ghe borē wor
de wt den water eñ wt den gheeste / hi en mach nī
int rijcke Gods comē. Wat van vleesch geboren
wort / dat is vleesch / eñ so wat vanden geest gebo
ren wort / dat is gheest. En laet v niet verwonderen
dat ic v geseit hebbe / ghi moet van nieus geboren
worden. Die wint blaest daer hi wil / eñ ghi hoort
zijn stemme wel / maer ghi en weet niet van waer
hi comt / eñ waer hi henen vaert. Also is een yeghe
lic die wt den gheest geboren wert
Nicodemus antwoorde ende seyde tot hē Hoe
mach dat toeghaen? Jesus antwoorde eñ seyde tot
B hem. Sijt ghi een meester in Israel / eñ en weet dz
niet? Voorwaer voorwaer ic segghe v / wy spreken
dat wi weten ende getuygen dat wi gesiē hebben /
ende ghi en ontfanct onse getuygenis niet. En ge
loofdi niet als ic v van eertsche dingen segghe / hoe
soudt ghi gheloouen / waert dat ic van hemelschen
dinghen seyde?
Ende niemant en climt ten hemel / dan die van
den hemel neder gecomen is / Namelick / des men-
schen sone / die daer inden hemel is. Eñ gelijc Mo
ses een slanghe inder woestinen verhoochde / alsoe
moet des mēschen sone verhoocht wordē / op dat Nu. xxi.
alle die in hem gelouē / niet verloren en worden /
mer dat eewige leuen hebben ✱
✠ Alsoe heeft God die werelt bemint / dat hy
sinen eenigē sone gaf / op dat alle die in hem gelo
uē / niet verloren en worden / mer dat eewich leuen
hebben. Want God en heeft sinen sone niet in dye
werelt gesonden / dat hi die werelt soude oordeelē i Johan
mer dat die werelt door hem salich soude worden. iiij.d
Wie in hem ghelooft die en wort niet geoordeelt.
Maer wie niet en ghelooft / die is al rede veroor
deelt / want hi en gelooft niet inden naem des eeni
gen geboren soons Gods. Mer dat is dat oordeel
dat dat licht indie werelt gecomē is / ende die men C
schen beminden dye duysternissen meer / dan dat
licht. Wāt hare wercken warē quaet. Wye quaet
doet / die haet dat licht / ende hi en coemt niet tottē
lichte / op dat zijn werckē niet gestraft en werden
Mer wie die waerheyt doet / die comt bi tlicht / op
dat zijn wercken gheopenbaert souden worden /
want si zijn in God gedaen ✱
Daer nae quam Jesus ende zijn discipulē in D
dat Jootsche lant / ende hadde zijn wooninge daer
met haer lieden / ende doopte / Joānes doopte oac
tot Ennon na bi Salim / want daer was vele wa
ters / ende si quamen derwaerts ende lieten haer
dopen Want Johannes en was noch niet in dye
geuanckenisse geleyt
✠ Doen stont een vrage op onder die discipu Lu. iij. a.
len Johannis / met den Joden / vander reyningen
Eñ quamē tot Johannē / eñ seydē tot hē. Meester
die bi v was ouer dander side der Jordanen / daer
ghi ghetuygenisse af gaeft / siet / die doopt / ende alle
man comt tot hē. Johannes antwoorde eñ seyde
Een mensche en can niet ontfanghen / het en si dat
hem vanden hemel werde gegeuen. Ghi zijt selue
mijn getuyge / dat ic geseyt hebbe. Ic en ben Chri
stus niet / mer voor hem gesonden. Wye die bruit
heeft / die is die bruydegō / mer die vrient des bruy
degoms staet / eñ hoort hē / eñ verblijt hē seer / om de
stēme des bruygoms. Die selue mijn blijschap is
nv veruult / hi moet wassen / mer ic moet minderē
Die van bouen comt / die is bouen alle. Die vā
der aerdē is / die is vāder aerdē / eñ spreect eertsch.
Die vādē hemel coēt / die is ouer al / eñ hi getuycht
wat hi gesiē eñ gehoort heeft / eñ niemāt en ontfan
get zijn getuygenisse. Mer diet ontfanct / dye bese
gelt dat God warachtich is. Wāt die God geson
dē heeft / die spreect Gods woorden. Want God
en heeft den gheest niet na mate. Dye vader heeft
den soon lief / eñ heuet hē al in zijn handē gegeuen.
Wie inden soon ghelooft / die heeft dat eewighe
leuen Mer wie inden soon niet en ghelooft / die en
sal dat leuen niet sien / mer die gramschap Gods
blijft op hem ✱

Hoe Jesus metter Samaritaensche vrouwe biden put
van Jacob sprac / ende haer seide / dat si vijf mannen ghe
hadt hadde / Ende hoe Jesus een coninex sone vander cort
sen genas

Dat. iiij. Capittel ✠

Doen nv Jesus bekende dat voor dye
pharizeen gecomen was / hoe dat Je
sus meer discipulen maecte eñ doop
te dan Joānes / hoe wel Jesus selue
niet en doopte / mer zijn discipulen / so

verliet hi dat lāt Judea/eñ reisde weỏ in Galileen
✠ Maer hi moeste door Samarien reysen
Doen quam hi in een stadt vā Samarien/die heet
Sichar/seer bi dē velde/dat Jacob sinen sone Jo=
seph gaf. Daer was Jacobs fonteyne. Jesus ver=
moeyt wesende vāder reysen/sadt also op die fon=
teyne. Ende het was omtrent die seste vre.

Doen quam een vrouwe wt Samarien om wa
ter te puttē. Jesus seyde tot haer. Gheeft mi drinc
ken. Want zijn discipulen waren wech ghegaen in
die stadt/om dat si spise souden coopen. Soo seyde
die Samaritaēsce vrouwe tot hem. Hoe bidt ghy
van mi te drincken/so ghi doch een Jode sijt/eñ ic
een Samaritaensce vrouwe? Want die Joden en
hebben gheen gemeynscap met den Samaritanen
Jesus antwoorde eñ seyde tot haer Waert dz ghi
B die gaue Gods bekende/eñ wie hi is/die tot v seit
Geeft mi te drinckē/ghi sout hē biddē/eñ hi soude
v leuende water geuē. Die vrouwe seyde tot hem
HERE/ghi en hebt doch niz daer ghi mede puttē
muecht/eñ dē put is diep/van waer hebt ghi dan
leuende water? Sijt ghi meerder dan onse vader
Jacob/die ons desen put gegeuē heeft/eñ hi heeft
daer wt gedronckē/eñ sijn kinderē/eñ zijn beesten

Jesus antwoorde eñ seide tot haer. Wie vā de=
sen water drinct/dien sal weder dorstē/ Mer wie
vandē water drincken sal dat ic hē geue/diē en sal
inder eewicheit niet dorsten/mer dat water dat ic
hem geuen sal/dat sal in hem een fonteyne des wa
ters werden/dat in dat eewige leuē springet. Die
vrouwe seide tot hem. HERE/gheeft mi dz selue
water/op dat mi niet en dorste/eñ dat ick hier met
en derf comē puttē. Jesus seyde tot haer. Gaet he
nē roept uwen mā/eñ comt hier. Die vrouwe ant
woorde eñ seyde/ Ic en heb gheenē man/ Jesus sei
de tot haer. Ghi hebt wel geseit/ic en heb gheenē
mā/Wāt ghi hebt vijf mans gehadt/eñ die ghi nv
hebt/dat en is v man niet. Ghi hebt wel ghesept

Die vrouwe seyde HERE/ic sie dat ghi een
Prophceet sijt. Onse vaderen hebbē op desen berch
aengheberdē/eñ ghi liedē segt tot Jerusalem is die
C plaetse daermen aenbidden soude. Jesus seyde tot
haer Vrouwe gelooft mi/dē tijt sal comen/ dz ghi
noch op desen berch/noch tot Jerusalem dē vader
sult aenbidden. Ghij lieden en weet niet wat ghi
aenbidt/mer wi weten wat wi aenbiddē/wāt die
salichept comt vanden Joden. Mer den tijt coemt
ende is nv/dat die warachtige aenbidders den va
der indē gheest ende inder waerheit sullen aenbid=
den/Want die vader wilt sodanige ooc hebbē/die
hem also aenbiddē. God is een gheest/eñ die hem
aenbidden/die moeten hem inden gheest/eñ waer
heit aenbidden

Die vrouwe seide tot hē. Ic weet dat Messias
D coēt die Cristus heet/wanneer die selue sal comen
so sal hijt ons al vercondigē. Jesus seyde tot haer Ic
bent die met v spreect. Eñ onder diē quamen zijn
discipulē eñ si verwonderdē haer dat hi met eenđ
vrouwē sprac. Nochtās en seyde niemāt wat vra=
get ghi/oft wat spreect ghi met haer. Doē liet dye
vrouwe haer cruic staē/eñ ghinc in die stadt/eñ sei
de tottē volcke. Coēt siet eenē mēsce/die mi al ge
sept heeft dat ic gedaē hebbe/oft hi niet Christ? en
si. Doē ghingē si wt der stadt/eñ quamen tot hem

Daer en tusschē vermaenden hem die discipu=
len eñ seydē. Meester/eet. Maer hi seyde tot haer.
Ick heb een spijse te etene/daer ghy niet af en weet
Doē seiden die discipulen onder malcanderē Heeft
hem yemāt teten ghebracht? Jesus seyde tot hair.
Mijn spijse is dese/dat ic dē wille des gheens/doe
die mi gesonden heeft/eñ dat ic zijn werc volbren= E
ge. En segt ghi lieden niet selue/het sijn noch vier
maenden dat den oochst comt? Siet/ick segghe v/
heft op v oghen/ende siet in dat veldt/want het is
te hants wit totten oochst. Ende die daer maeyt/
die ontfanct loon/ende vergadert vrucht tottē ee
wigen leuen/op dat die ghene die daer saeyt/ende
die daer maeyt/hen met malcanderen verblijden
Wāt hier is die sprake warachtich/dese sayet/een
ander maeyt. Ic heb v gesonden te maeyē/dat ghi
niet en hebt gearbeit. Ander hebbē ghearbeyt/eñ
ghi zijt in haren arbeyt gecomen.

Daer geloofdē vele vanden Samaritanē wter F
seluer stadt in hem/om die redene der vrouwē/die mar.b
welcke daer getuychde. Hi heeft mi geseit al wat a
ic gedaē hebbe. Als nv die Samaritanē tot hē qua Lu.iiij.
men/so badē si hē/dat hi bi hē woude bliuen/eñ hi
bleef daer twee dagē. Eñ dair geloofđ vele meer
om sijns woorts wille/eñ seyden totter vrouwen
Wi en ghelouē nv voort meer niet om uwer re
dene wille/wi hebbē selue ghehoort eñ bekent dat
dese warachtelic Christ? đ werelt salichmaker is.

Na twee dagen tooch hy vā daer eñ ghinck in
Galileen/Wāt Jesus selue tuychde/dat een Pro
pheet thuys/oft in sijns vaders lāt niet gheacht en
is. Doē hi nv in Galilea quam/so ontfinghen hem
die Galileesche/diet al gesien haddē/dat hy in dat
hoochtijt tot Jerusalem gedaen hadde. Eñ Jesus
quam weder tot Cana in Galilea/daer hi dat wa
ter tot wijn gemaect hadde

✠ Ende daer was een Conincrkē/wiens sone
cranck lach tot Capernaum. Dese hoorde dat Je=
sus van Judea in Galileam quam/eñ ginc tot hē
eñ badt hē dat hi neder woude dalē/eñ genesen si=
nen sone/Want hi lach doot sieck. Eñ Jesus sey
de tot hē. Het en si dat ghi teekenē eñ wonderliche
den siet so en gelooft ghi niet. Dat Conincrkē sey=
de tot hem HERE/coemt af eer mijn kint sterft.
Jesus seyde tot hē. Gaet henen/v sone leeft. Dye
mensche geloofde den woorde dat Jesus tot hem
seide/eñ ghinc henen/Ende met dien dat hi neder
ghinc/so ontmoeten hem zijn knechten/eñ vercon
dichden hem eñ seyden/V kint leeft/Doen vraech
de hi die vre/in welcke het beter met hem ghewor
den was. Ende si seyden/ Ghisteren omtrent dye
seuenste vre/so verliet hē die coortse/ Doē mercte
die vader dat omtrent die vre was/in welcke Je=
sus tot hem geseit hadde/V sone leeft. Ende hi ge
loofde met sinen gheheelen huise *
Dat is dat ander teeken dat Jesus dede doē hi vā
Judeam Galileam quam

Hoe Jesus eenen mensche die.xxxviij. iaer cranck was
geweest/gesont maecte/ende van veel schoonder lerē die hi
den Joden seyde Cap.v. ✠

DAer na was een feeste der Joden/ en
de Jesus ghinck op te Jerusalem A
Bi dz slachuys is eenen poel oft pisci
ne/die in Hebreeusch Bethseda heet/

ende heeft vijf poortalen/in welcke lagen veel craē
ken/blinden/lammē/verdrooghde/die verwachtē
wanneer hem dat water beweechde. Want die en
gel daelde neder tot sijnder tijt in diē poele oft pis=
cine/eñ roerde dat water. Die welcke dā eerst/nae
dz het water beroert was daer in daelde/dye wert
gesont/met welckerley siecte hi beuanghen was.
Daer was een mensche die daer.xxxviij.iaer.cranc
hadde gelegen. Als nv Jesus dien seluen sach lig=
gen/eñ vernam dat hi daer so lāghe gelegē hadde/
seide hi tot hem. Wildi gesont wordē? Die crācke
antwoorde hem/HEERE/ic en heb gheenen men
sche/op dat wāneer hem dat water beweecht/dye
mi daer in late. Ende wanneer ic come soe daelter
B een ander voor mi in
Jesus seyde tot hem/Staet op/eñ neemt v bed
de/ende gaet henen. Ende ter stont wort die men
sche ghesont/ende nam zijn bedde/ende ghinck he=
nen. Mer het was inden seluen daghe den sabbath
Doen seyden die Joden totten genen dye ghesont
was geworden. Het is hedē den sabbath/het en is
v niet geoorloofT dat bedde te dragē. Hi antwoor
de haer. Die mi ghesont maecte/die seyde neemt v
bedde ende gaet henen. Doen vraechdē si hē. Wye
Ii.b.d. is die mensch/die tot v gheseit heeft/neemt v bed=
de ende gaet henen? dye ghesont was worden/en
wist niet wie hi was. Want Jesus was ghewecken
om datter vele volcs was
Daer nae vant hem Jesus inden tempel/ende
seide tot hem. Siet toe/ghi zijt gesont ghewordē/
C en sondicht voort aen niet meer/op dat v niet ar=
gers en geschiede. Die mensche ghinc ende vercon
dichde den Joden/dat Jesus was die hem gesont
gemaect hadde. * Daerom veruolchden die Jo
den Jesum/ende sochten hem/op dat si hem soudē
dooden/om dat hi dat gedaē hadde op dē sabbath
Maer Jesus antwoorde haer ✠ Mijn vader
werct tot noch toe/eñ ic wercke ooc. Daerom soch
ten hem die Joden veel meer te doodē/om dat hi
niet alleen den sabbath en brack/maer dat hi oock
D seyde. God is zijn vader/ende maecte hem seluen
Gode ghelijck
Doē antwoorde Jesus eñ seyde tot haer. Voor
waer voorwaer segge ic v. Dye soō en can niet van
hem seluen gedoen/dan dat hy den vader siet doen
Wāt wat die selue doet/dat doet gelijc ooc dye so=
ne. Die vader heeft den sone lief ende wijst hem al
wat hi doet/eñ sal hem noch grooter wercken be=
wijsen/dat ghi v verwonderen sult. Want soe dye
vader dye dooden verwect ende maectse leuende/
also maect die sone ooc leuende die hi wil. Want de
vader en oordeelt nyemant/mer hi heeft den sone
alle oordeel gegeuē/op dat si alle den soon souden
eerē/alsoe si den vader eeren. Die den soon niet en
eert/die en eert den vadē niet/die hē gesonden heeft
Voorwaer voorwaer ic segge v. Wie mijn woort
hoort/eñ gelooft diē/die mi gesondē heeft/dye he=
uet eewich leuen/eñ en coemt niet in dat oordeel/
mer hi is vander doot totten leuē door gedrongē.
E Voorwaer voorwaer segghe ic v. Dye vre coēt
eñ is nv/dat die doode die stēme des soons Gods
sullē hoorē/eñ diese hoorē/die sullē leuē. Wāt also
die vader dat leuē heeft in hē seluē/also heeft hi dē
sone ghegheuen dat leuen te hebben in hem seluen
eñ heeft hem macht ghegeuen oock dat oordeel te
houden/om dat hi des menschen sone is. En ver=
wondert v des niet/wāt die vre coēt/in welcke al=
le die inden grauē zijn/sullen zijn stemme hooren/
eñ die daer goet hebbē gedaē/sullen voortgaen in
verrijsenisse des leuēs/mer die quaet gedaē hebbē
tot verrijsenisse des oordeels *
✠ Ic en can niet van mi seluen gedoen. So ic
hoor/so oordeel ic/ende mijn oordeel is gherecht/
want ic en soecke minē wille niet/maer den wille
des vaders die mi gesondē heeft. Ist dat ic van my
seluē getuyge/so en is mijn ghetuygenisse niet wa
rachtich/het is een ander die van mi getuycht/eñ
ic weet dat zijn getuygenisse warachtich is/dat hy F
van mi getuycht
Ghi sondt tot Johannem/ende hy ghetuychde
vander waerheyt. Mer ic en neme gheen getuyge
nisse vanden menschen/mer dit seg ic v/op dat ghy
salich soudt worden/hi was een bernende eñ schij
nende licht/mer ghi woudt een weynich vrolijc zijn
van sinen lichte. Mer ic hebbe een grooter getuy=
genisse dan Johānes getuygenisse. * ✠ Wāt
die wercken die mi die vader ghegheuen heeft/op
dat icse volbrenghen soude/die selue wercke die ick
doe/die getuygen van mi/dat my die vader geson=
den heeft. Eñ die vader die mi gesonden heeft/die
selue heeft van mi getuycht. Ghy en hebt noch zijn
stemme noyt gehoort/noch sijn ghedaēte ghesien/
eñ ghi en hebt zijn woort niet in v woonende/wāt
ghi en gelooft dien niet/die hi gesonden heeft
Soect in die scrift/wāt ghi meynt/ghi hebt dat
leuen daer in/eñ si ist die van mi ghetuycht/eñ ghy
en wilt tot my nyet comen/op dat ghy dat leuen
mocht hebben. Ic en neme gheenen prijs van dē
menschen/maer ic kēne v/dat ghi die liefde Gods
in v niet en hebt *
✠ Ic ben in mijns vaders name ghecomē/eñ
ghi en ontfanct mi niet. Ist dat een ander in sinen G
eygen name coemt/dien sult ghi ontfanghen/Hoe
soudt ghi mogen geloouen/dye prijs van malcan=
deren neemt/eñ den prijs die van Gode alleen is/
dien en soect ghi niet
Ghi en sult niet meynen/dat ic v voor den va=
der beclaghen oft besculdigen sal/Daer is een dye
besculdicht/oft die ouer v claecht/dats Moses/op
welcken ghi hoopt. Waert dat ghi Mosi ghelooF
de/so geloofde ghi ooc mi/want hi heeft van mi ge
screuen/Mer ist dat ghi sinen scriften niet en ghe
looft/hoe suldi dan mine woordē gelouē? *

¶ Hoe Jesus spijsde vijf duysent mannen/met vijf gerstē
brooden/ende twee visschen/ende hoe si hem Coninc wil=
den maken/ende vloot van daer/ende hoe si ghescandali=
zeert worden/ende ghinghen van hem.

Dat.vj.Capittel ✠

DAer nae voer Jhesus ouer die zee/in
die stadt Tyberias/in Galilea/ende A
hem volchde veel volcs na/daerom/
om dat si die teekenē sagen/die hi aen
die crancke dede. Mer Jesus ghinck
opwaerts/op eenen berch/eñ sadt daer met sinen
discipulē. Paesschē dat hoochtijt der Jodē was bi Lu.ix.b.
Doē hief Jesus zijn oogē op/eñ sach dz veel volcs
tot hem quam/eñ seyde tot Philippum. Waer vā
sullē wi broot coopen/op dat dese etē mogē? Mer

dat seyde hi om hem te proeuen oft te tempteren.
Want hi wiste wel wat hi doen woude
Philippus antwoorde hẽ. Voor twee hondert
penninghẽ broots en is niet ghenoech/ dat een ye-
gelic een weynich name. Andreas Simons Petri
broeder/ een van sinen discipulen seyde tot hem
B Hier is een ioncxken dat heeft vijf gherstẽ broo-
Mathe den/ ende twee visschen/ maer wat is dat onder soo
xiiij.b velen? Jesus seyde. Beschict/ dat hem dat volck ne-
der sette. Daer was in die selue plaetse veel gras.
Doen ghingen sitten bi vijf duysent mannen. Jesus
nam die brooden/ danckende/ ende ghaf se den disci
pulen/ die discipulen gauen se den ghenen die daer
ghesetten waren. Desghelijc ooc vandẽ visschen/ so
vele als si wouden
Doen si versaet waren/ seyde hi tot sinen disci-
pulen. Vergadert die ouergebleuẽ brockẽ/ op dat-
se niet en vergaen. Doen vergaderden si eñ vulden
twaelf coruẽ met brockẽ vandẽ vijf gherstẽ broo
den die ouergheschoten waren den ghenen die ghe
spijst waren. Doen die menschen nv dat teeken sa
gen dat Jesus dede/ so seyden si. Dat is waerlic die
Prophect die in die werelt comen sal. *
* Doen Jesus nv merct dat si comen souden/
eñ hem haestelic gripen/ dat si hẽ Coninc soudẽ ma
ken/ so weec hi weder opten berch/ hi seluer alleen
Tsauonts ghingen die discipulen nederwaerts
aen die zee/ ende traden in dat schip/ ende quamen
ouer op gheen side der zee tot Capernaum. Ende
het was al rede duyster ghewordẽ/ eñ Jesus en
was niet tot hem gecomẽ/ Eñ die zee verhief haer
van eenen groten winde. Doen si nv gheroeyt had
den bi vijfthien oft dertich velt weechs/ sagẽ si Je
sum op die zee daer henẽ gaen/ ende na bi dat schip
comen/ ende si vreesdẽ/ Maer hi seide tot haer. Jc
bent/ en vreest niet. Doen wouden si hẽ in dat schip
nemen/ ende ter stont was dat schip aent lãt daer
si henen voeren.
Des anderen daechs sach dat volc/ dat op gheẽ
side der zee stont/ dat daer gheẽ ander schip en was
C dan dat een/ daer zijn discipulen in getredẽ waren/
Marci. ende dat Jesus niet met sinẽ discipulẽ in dat schip
vi.g gegaen en was/ mer dat sijn discipulen alleẽ wech
waren geuaren. Mer daer quamen ander schepen
van Tiberias/ na der stadt toe daer si dat broot ge
geten haddẽ/ eñ den HEERE gedanct. Doẽ nv dat
volc sach dat Jesus daer niet en was/ noch zijn dis-
cipulen/ tradẽ si ooc in die schepen/ eñ quamen tot
Capernaum/ eñ sochtẽ Jesum.
Eñ doen si hem vondẽ ouer gheen side der zee
seiden si tot hẽ Meester/ wãneer sidi hier gecomẽ?
Jesus antwoorde haer eñ seide. Voorwaer voor-
waer seg ic v/ ghi en soect mi niet om dat ghi teeke
nẽ gesien hebt/ mer om dat ghi vanden broode ge
geten hebt/ eñ versaet sijt. * * Werct spise dye
daer niet en verghaet/ mer die daer blijft in dat ee-
wige leuen/ die welcke des menscẽ sone gheuẽ sal
want den seluen heeft God die vader besegelt
Doen seidẽ si tot hem. Wat sullen wi doen/ dz
D wi Gods werckẽ doẽ? Jesus antwoorde eñ seide
tot haer/ dat is Gods werc/ dat ghi in dien gelooft
dien hi gesondẽ heeft. Doen seydẽ si tot hem. Wat
doet ghi dan voor een teekẽ/ op dat wijt sien/ eñ v
ghelouen/ wat werct ghi? Onse vaderen hebben

hemels broot ghegetẽ inder woestinẽ/ soo daer ge
screuen staet. Hi gaf hen broot vanden hemel tete-
ne. Doẽ seyde Jesus tot haer. Voorwaer voorwaer
ick segghe v. Moyses en heeft v gheen broot van Psalm
den hemel ghegeuẽ/ mer mijn vader gheeft v dat lxxviij
oprechte broot vandẽ hemel. Wãt dit is dat broot
Gods dat vandẽ hemel comt/ ende gheeft der we
relt dat leuen
Doen seiden si tot hem HEERE gheeft ons al-
toos sulc broot. Mer Jesus seide tot haer. Jc ben
dat broot des leuens. Wie tot mi coemt diẽ en sal
niet hongerẽ/ eñ die aen mi gelooft/ dien en sal nẽ-
mermeer dorstẽ * Mer ic heb v gesept/ dat ghi
mi ghesien hebt/ eñ en ghelooft doch niet. Alle dat
mi mijn vader gheeft/ dat comt tot mi/ eñ wie dat
tot mi comt/ dien en sal ic niet wtstooten. Wãt ick
ben vanden hemel gecomen/ niet dat ic minẽ wille
soude doen/ mer des gheens die mi ghesondẽ heeft
Dat is den wille des vaders die mi ghesondẽ heeft
dat ic niet en verliese van alle dat hi mi ghegheuen
heeft/ mer dat icse verwecke totte ionxsten daghe.
Dat is den wille des gheens die mi gesonden heeft
dat wie den soon siet eñ gelooft in hem/ dat hi dat
eewige leuen hebbe/ ende ic sal hem verwecken in
den laetsten daghe
Doen murmureerden die Joden daerom/ dat E
hi seide. Jc ben dat broot dat vanden hemel gheco
men is. Eñ seyden. En is dit niet Jesus Josephs Marci
sone/ wiens vader eñ moeder wi kennẽ? Hoe seyt vi.a
hi dan. Jc ben vanden hemel gecomen? Jesus ant
woorde eñ seyde tot haer. En murmureert niet
onder malcanderen
* Niemandt en mach tot mi comen/ het en sy
dan dat hem trecke die vader die mi gesondẽ heeft
eñ ic sal hem op wecken inden laetsten daghe Het is
gescreuen indẽ Propheten si worden alle vã Go-
de geleert/ Wie dat nv hoort van minen vader/ eñ
leert die coemt tot mi/ niet dat yemant den vader
heeft gesien/ maer die vandẽ vader is/ die heeft dẽ
vader ghesien
Voorwaer voorwaer ic segge v/ wie in mi ghe
looft/ dye heeft dat eewich leuẽ. Jck ben dat broot
des leuens. V vaderen hebbẽ hemels broot ghege
ten inder woestinẽ/ eñ si sijn gestoruen. Dit is dat
broot dat vanden hemel comt/ op dat die gene die
daer af eet/ niet en sterue/ Jc ben dat leuẽde broot
vanden hemel gecomẽ. Wie van desen broode etẽ
sal/ die sal inder eewicheit leuen. Eñ dat broot dz
ic sal gheuen/ dat is mijn vleesch/ welc ick gheuẽ sal
voor dat leuen der werelt *
Doen keuen die Joden onder malcanderẽ/ eñ
seyden. Hoe can ons dese zijn vleesch te eten geuẽ?
Jesus sprac tot haer. Voorwaer voorwaer segghe
ic v. Het en si dat ghy eet vanden vleesche des soõs F
des menschẽ/ eñ drinct vã sinẽ bloede/ soo en hebdi
gheen leuen in v. Wie van mijnen vleesche eet/ eñ
drinct van minẽ bloede/ die heeft dat eewich leuẽ/
Eñ ic sal hem ten ionxsten dage op verwecken.
* Want mijn vleesch is die rechte spise/ ende
mijn bloet is dẽ rechten dranck. Wie van mijnen
vleesch eet/ eñ drinct vã minen bloede/ dye blijft in
mi/ ende ick in hem/ Alsoe mi ghesonden heeft die
leuende vader/ ende ick leue om des vaders wille
alsoo dye van my eedt/ dye selue sal oock leuen om

minen wille. Dit is dat broot dat vanden hemel
gecomē is / niet alsoe uwe vaderen hemels broot
G hebben gegeten/eñ zijn gestoruen. Wye van desen
broode eet/die sal leuen inder ewichept *
Dit seide hi inder scholen/doen hi leerde in Ca=
parnaum. Vele van sinen discipulen dit hoorende
seidē. Dat is eē herde redene. Wie machse hooren
Doen Jesus bi hem seluē merckte /dat zijn discipu=
len daer op murmureerdē /so seide hi tot haer. Er
gert v dat? hoe wanneer ghi dan sien sult des mē
schen sone op varen daer hi eer was? Het is den
gheest die daer leuende maect/dz vleesch en is niet
profitelic. Die woordē die ic spreke die zijn gheest/
eñ si zijn leuē. Mer daer zijnder sommighe onder
v/die niet en geloouē. Wāt Jesus wist vā beghin
wel/welcke niet geloouē en souden/ende wie hem
verraden soude. Eñ hi seide. Daerom soe heb ic v
geseit/dat niemāt en mach tot mi comen /het en si
hem van minen vader ghegeuen
Van dier tijt aen/gingen/vele van sinē discipu=
len achterwaert/ eñ en wandelden voort aen niet
meer met hem. Doen seyde Jesus tottē twaleuen
Wildi ooc wech gaen. Doē antwoorde Simō Pe
Math. trus. HEERE/waer sullē wy henē gaen? ghy hebt
woorden des ewigē leuēs/eñ wy hebbē gheloofte
eñ bekēt /dat Ghi zijt Christus die sone des leuen
dē Gods Jesus antwoorde hē. En heb icker niet
twalef vercorē? eñ uwer een is eē duyuel? Hy seyde
dat van Judas Simō Iscarioth. Die selue verriet
hem namaels/eñ was een vanden twaleuen.

¶ Hoe si teghen Jesum murmureerden/ende Jesus op dē hoochtijt dagen op clam indē tempel /ende daer selue leerde ende preecte Dat.vij.Capittel ✠

Mer na tooch Jesus om in Galilea/
want hi en woude niet in Judea/om
trecken /om dat hē die Jodē sochten
A te doodē. Het was na der Jodē feest
dach der loouer tabernaculen/Doen
seiden zijn broeders tot hem. Gaet vā hier eñ gaet
in Judeen/op dat v discipulen ooc sien mogen die
werckē die ghi doet. Wie bīnē int opēbaer sijn wil
die en doet niet heimelicx. Wildi sodanige dingen
doen/so openbaert v voor die werelt/Wāt ooc zijn
broeders en geloofden niet in hem
Doē seide Jesus tot haer. Minē tijt en is noch
hier niet/mer uwen tijt is altoos bereyt. Die we=
relt en can v niet haten/mer si haet mi/want ic ge
tuyge van haer/dat haer werckē quaet zijn. Gaet
ghi op die feeste. Ic en wil noch niet gaē op die fee
ste/want minen tijt en is noch niet veruult/Doen
hi dat tot hem geseyt hadde/so bleef hi in Galilea
Als zijn broeders op waren gegaen/doen ghinck
hi ooc op tot der feesten/niet openbaerlick /mer al
heymelic. Doē sochten hem die Joden in dye feest
dach/eñ seyden. Waer is die? Ende daer was een
groote murmuratie van hē onder dat volc. Som=
mighe seidē/is hi goet/mer die ander seiden/neen/
mer hi verleit dat volc. Nochtans en sprac niemāt
B vry van hem/om der vreesen wille der Joden *
✠ Maer midden inder feesten ghinck Jhesus
op inden tēpel/ende leerde. Eñ die Joden verwon
derden haer segghende. Hoe can dese die scrift/dye
hi niet geleert en heeft? Jesus antwoorde haer /en
de seyde. Mijn leeringhe en is niet mijn/mer des
gheens dye mi ghesonden heeft. Ist dat yemant si
nen wille wil doen/die sal bekennen oft dese leerin
ge van God si/oft dat ic van mi seluē spreke. Wye
van hem seluē spreect /die soect sinen eyghen prijs
Mer wie den prijs des gheens soect die hem ghe=
sonden heeft/ dye is warachtich / ende daer en is a
ghen ongherechticheyt in hem
En heeft Moyses v die wet niet ghegeuē/ende
niemant onder v en houdt die wet? Waerom soect
ghi mi te doodē? Dat volc antwoorde en seide. Ghi
hebt den duyuel. Wye soect v te doodē? Jesus ant
woorde eñ seyde. Ic heb een werc gedaē /eñ ghi v
wondert v alle Moses heeft v die besnidenisse daer
om gegeuē/niet dat si van Moyses is/mer vandē
vaderē. Nochtās besnijt ghi die menschen op den
sabbath. Ist dat een mēsce die besnijdinge ōtfanct
op dē sabbath/also dat die wet Mosi nochtās nyet
gebrokē en wert/wert ghi dan op mi grā/dz ic den Deu.i.b
geheelē mēsce op dē sabbath gesont heb gemaect
En oordeelt niet na dat aensien/mer oordeelt een
gerecht oordeel. Doen seiden sommige van Jeru
salem / En is hi dat niet dien si sochten te dooden?
Eñ siet/hi spreect openbaerlic/eñ si en seggē hem D
niet. Kennē hē onse ouerste nu recht/dat hi die op
rechte Christus is? Doch wetē wy van waer dese
is. Mer wanneer Christus comē sal /so en sal nie=
mant weten van waer hi is
Doen riep Jesus indē tempel / leerende eñ seg
gende. Ja ghi kent mi / eñ weet van waer ic bē/eñ
van mi seluen en ben ic niet gecomen/ mer die my
gesonden heeft /die is die warachtige /dē welcken
ghi niet en kent/ Mer ic kenne hem/want ick ben
van hem/eñ hi heeft mi gesonden. Doen sochtē si
hem om hem te vangen/ mer niemant en sloech dye
hant aen hem/want zijn ure en was noch nyet ghe
comen/ Mer vele vāden volcke geloofdē in hē. *
Eñ seydē. Wānneer Christus coēt/sal hy ooc meer
teekenen doen dan dese doet
Eñ het quam voor die Phariseen/dattet volck
sodanige dingen vā hem murmelde ✠ Eñ dye E
Phariseē eñ hoochste Priesters sonden knechten
wt/dat si hem vanghen souden. Doen seyde Jesus
tot haer/Ic ben noch een cleyne tijt bi v/eñ dā gae
ic wech totten ghenen die mi gesonden heeft. Ghi
sult mi soecken/eñ niet vinden/eñ daer ic ben daer
en muecht ghi niet comen. Doen seyden die Jodē
onder malcanderen. Waer wil dese henen gaen/
dat wi hem niet vinden en sullen? Wil hi onder de
Grieckē gaen/die hier eñ daer verstroit liggē/eñ den
Grieckē leeren? Wat is dat voor eē redene dat hy
seyt/ghi sult mi soecken eñ niet vindē/ende daer ic
ben/daer en muecht ghi niet comen
Mer indē laetstē dach der feestē / die opt heet F
liste was/so trat Jesus op eñ riep/segghēde. Wie
daer dorst/die come tot mi eñ drincke. Wie aen mi
gelooft/so die scrift seyt/ van dies lijf sullē vloeyen
vloeden des leuenden waters. Dat seyde hi vandē
gheest/den welcken ontfangen souden die in hem
geloofdē. * Wāt die heylighe gheest en was noch
daer niet/ want Jesus en was noch niet verclaert
✠ Daerom vele volcs die dese redē hoorden/
seydē/Dese is een recht Propheet. Die ander seidē
Hi is Christus. Mer somighe seyden. Soude Chri
stus van Galileen comen? En seyt die scrift niet vā

den sade Dauidt/ eñ vander plecke ofte casteelken
Bethlehem/daer Dauid van was/sal Christus co
men? Also was een tweedracht onder al dat volck
Mathe om hem/ Die sommige wouden hem vangẽ/mer
v.a. niemant en sloech hant aen hem
G Die knechten quamen totten hoogẽ priesteren
eñ pharizeen/eñ si seyden tot haer. Waeromme en
hebt ghi hem niet gebracht? Die knechtẽ antwoor
den. Noyt en heeft mensche also gesprokẽ/soo de=
se mensche. Doen antwoorden die Pharizeen/sijt
ghi ooc verleyt? Gelooft oock ergent een ouerste/
oft pharizeus in hem? Mer dat volc dat niet vanđ
wet en weet/is vermaledijt. Nicodem?/die vider
nacht tot hem quã/welcke eẽ onder haer was/sey=
de tot haer liedẽ. Oordeelt onse wet eenẽ mensce/
eermẽ verhoortẽ eñ bekẽt wat hi doet? Si antwoor
dẽ eñ sprakẽ tot hẽ. Sidi oock een Galileesche/on
dersoect eñ siet/vã Galilea en staet geen propheet
op/eñ een yegelic ghinc also thuys. *

¶ Wanden wiue die in ouerspel begrepen was van Jesus
verlost wert/ende hoe Jesus seyde/ick ben dat lichdt der
werelt.&c. wie wt God is die hoort dat woort Gods/En
de hoe die Joden spraken tot Jesum ghi zilt een Samari=
taen/ende hebt den duuel binnen/ende hoe si hem steenen
wouden/ende hi hem van haer verborch

A Dat.viij.Capittel. ✠

Jesus ghinc aendẽ olyfberch eñ smor
gẽs vroech quam hi weder indẽ tem
pel/ ende al dat volck quam tot hem
ende hi sadt ende leerdese
Die scriftgeleerdẽ eñ die phariseen
brachten een wijf tot hẽ in ouerspele beuonden/eñ
si steldẽse daer opẽbaer/eñ seyden tot hẽ. Meester
dat wijf is beuonden in ouerspel. Moyses heeft ős
in die wet gheboden/zodanighe te steenighen Wat
segt ghi/ Dat seyden si om hem te tempteren / op
dat si een sake tot hem mochten hebben/ Met Je=
sus booch hem neder ende screef metten vinger op
Leui. die aerde. Als si nu dus bleuen vraghende/so rech=
xxi.d te hi hem op/ende seyde tot hen lieden. Wie onder
v sonder sonden is / die worp den eersten steen op
haer. Ende hi booch hem weder neder/ eñ screef
op die aerde. Doen si dat hoorden/ghingen si deen
nae den anderen wt/vanden outsten aen/ende lie=
ten Jesum alleen/ende dat wijf voor hem staẽ Je
sus rechte hem op/ende doen hi niemandt en sach/
dan dat wijf/soo seyde hi tot haer. Wijf/waer zijn
uwe besculdigers? En heeft v niemãt verdoemt?
Si sprac/ h Eẽ niemãt. Jesus seyde/ So en ver
doeme ic v ooc niet. Gaet henen/ende en sondicht
voort aen niet meer *
Doen sprac Jesus weder tot hen lieden/eñ sey=
de. ✠ Jc ben dat licht der werelt. Wie mi nae vol
B get/die en sal niet in duysternissen wandelen/mer
hi sal dat licht des leuẽs hebbẽ. Doẽ seydẽ die pha=
rizeen tot hẽ. Ghi tuycht vã v seluen/v ghetuyghe
nisse en is niet warachtich. Jesus andtwoorde/eñ
seyde tot haer. Jst dat ic van mi seluẽ getuygenisse
geue/so is mijn getuygenisse warachtich/wandt ic
weet van waer dat ick ghecomen ben/ende waer
ic henen gae/mer ghi en weet niet van waer ic co=
me/ende waer ick henen gaet Ghi oordeelt na dẽ
vleesche/ic en oordeele niemant/maer al oordeele
ic/mijn oordeel is recht/want ic en ben niet alleen
mer ic ende die vader die mi gesonden heeft. Oock
staet in v wet gheschreuẽ/dat tweer menschen ghe
tuygenisse warachtich si. Jck bent die daer ghetuy
ghe vã mi seluen/ ende die vader die mi ghesonden Deu.
heeft/die ghetuycht ooc van mi. Doen seyden si tot xvij.d
hem. Waer is v vader? Jesus antwoorde. Ghi en
kent noch mi/noch minẽ vader. Waert dat ghi mi
kende/soo kende ghi mijnẽ vader oock. Dese woor
den sprac Jesus aen die Gods kiste/ leerende indẽ
tempel. Ende nyemãt en taste hem aen / want zijn
vre en was noch niet ghecomen. *
Doen seyde Jesus weder tot haer ✠ Jck gae
wech/ende ghi sult my soecken / ende ghy sult in v
sonden steruen. Daer ic henẽ gae / daer en muecht C
ghi niet comen. Doen seyden die Joden. Wil hi hẽ
seluen dan dooden? dat hi seyt/daer ick henen gae/
daer en muechdi niet comen? Eñ hi seyde tot haer.
Ghi zijt van beneden/ick ben van bouen. Ghy zijt
van deser werelt/ick en ben niet van deser werelt.
Daerom so heb ic v geseyt/dat ghi in v sonden ster=
uen sult. Wãt ist dat ghi niet en gelooft dat ict ben
so suldi in v sonden steruen.
D Doen seyden si tot hem. Wie zijt ghi dan? Eñ
Jesus seyde tot haer/euen dat / dat ic met v spreke
Jc heb vele van v te spreken eñ te oordeelen / mer
die mi gesondẽ heeft/die is warachtich/eñ soo wat
ic van hem gehoort hebbe/ dat spreke ick voor die
werelt. Maer si en verstonden niet/dat hi haer vã
den vader seyde.
Doen seyde Jesus tot haer Wanneer ghi des
menschen sone verhooghen sult/dan sult ghi beken
nen dat ict/ ben eñ niet van mi seluen en doe/ maer
so mi mijn vader geleert heeft/so spreke ic. Eñ dye
mi gesondẽ heeft die is met mi/ Die vader en laet
mi niet alleen/want ic doe altijt dat hem behaget
Doen hi sodanighe dingen sprac/so gheloofden der
vele in hem *
✠ Doen seyde Jesus totten Joden die hem ge
looft haddẽ/ist dat ghi aen mijn woorden blijft/so
zijt ghi mijn oprechte discipulẽ/eñ ghi sult die waer ij. Pet.
heyt bekennen/eñ die waerheyt sal v vrij maken. ij.d.
Doen antwoorden si hem. Wi sijn Abrahãs saet/
wi en sijn noyt ymãdes knechtẽ geweest/hoe seg=
di dan/ghi sult vrij werden.
Jhesus antwoorde eñ seyde. Voorwaer voor=
waer ic segge v/wie sonde doet / die is der sonden
E knecht. Mer die knecht en blijft niet eewelick int
huys die sone blijft eewelijc. Jst dat v nu die sone
vrij maect/so sidi te rechte vrij Jc weet wel dat ghi
Abrahãs saet sijt. Mer ghi soect mi te doodẽ/ wãt
mine redene en vaet ghi niet onder v. Jc spreke so
wat ic van minẽ vader ghesien hebbe/eñ ghi doet
so wat ghi van uwen vader gesien hebt
Si antwoorden eñ seyden tot hem Abraham is
onse vader. Jesus seyde tot haer. Waert ghi Abra
hams kinderen/soe soudi Abrahãs wercken doen
Mer nu soect ghi mi te doodẽ/een alsulcken men
sce/die v die waerheyt geseyt hebbe/die ic van Go
de gehoort hebbe/dat en heeft Abraham niet ghe
daen. Ghi doet ws vaders wercken
Doen seyden si. Wi en zijn niet onrechtelijc gebo
ren. Wi hebbẽ eenẽ vader/God. Jesus seyde tot
haer. Waer God uwe vader/so soudi mi beminnen
Want ick ben wtghegaen/ende ghecomen van
God. Want ic en ben niet van mi seluen gecomen,

maer hi heeft mi gesonden. Waer om en kendi dā
mijn sprake niet? want ghi en moecht ymmer mijn
E woorden niet hooren
Ghi zijt vanden vader den duyvel/ ende ghi wilt
na ws vaders lust doen/ Dye selue is een moorde-
naer/ van beghin ende hi en is niet staende ghebl e-
uen inder waerheyt/ want die waerheyt en is nyet
in hem/ Wanneer hi die luegen spreect/ soe spreect
hi van zijn eyghen/ want hi is een loghenaer/ ende
een vader der seluer/ Mer ic/ want ick v dye waer
heit segge so en gheloofdi mi niet ✠
✠ Wye onder v can my eender sonden bedwin
gen? Ist dat ic v dye waerheyt segghe/ waer om en
ghelooft ghi mi dan niet? Die vā God is/ die hoort
Gods woordē/ Daerom en hoort ghise niet/ wāt
ghi en zijt niet van God
Doen antwoorden dye Joden ende seyden tot
hem/ En seggen wi niet recht/ dat ghi een Sama-
ritaen zijt/ ende hebt den duuel? Jesus antwoorde
Jc en heb gheenē duyuel/ mer ic eer minen vader/
ende ghi hebt mi oneere gedaen. Jck en soecke my
nen prijs niet/ mer daer is een dye hem soect ende
oordeelt
G ✠ Voorwaer voorwaer seg ick v/ ist dat yemant
mijn woort hout/ dye en sal den doot niet siē inder
eewicheyt/ Doen seyden die Joden tot hem. Nu be
kennē wi dat ghi dē duyuel hebt/ Abrahā is ghe-
storuen ende die Propheten/ ende ghy segt/ Ist dat ye
māt mijn woort houdt/ die en sal dē doot niet sma
ken inder eewicheyt. Sijt ghi meerder dan onse va
der Abrahā? die welck gestoruē is/ Ende die prophe
ten zijn gestoruē/ Wat maect ghi dan van v seluē?
Jesus antwoorde ist dat ic mi seluen prijse/ soe
en is mijnen prijs niet/ Mer het is mijn vader dye
mi prijst/ dē welckē ghi segt hi si v God/ ende ghy en
kent hem niet/ mer ic kenne hem. Waert dat ic sey
de/ ic en kens niet/ so worde ic een loeghenaer/ gelijc
als ghi zijt/ Mer ic kenne hē/ ende houde zijn woort
Abrahā v vader wort vrolick dat hi minē dach
sien soude/ ende hi sach hem ende verblide hem/ Doen
seyden die Joden tot hem/ Ghi en zijt noch gheen
vijftich iaer out/ ende hebt Abraham ghesien? Je-
sus seyde tot haer. Voorwaer voorwaer ic segghe
v/ eer Abraham wort ben ic. Doe namē si steenen
op/ om dat sise op hē worpen souden. Mer Jesus
verborch hem/ ende ghinc wt den tempel.✠

¶ Hoe Jesus eenen mensche die blint gheboren was ver
lichte/ ende sprack/ ick ben in een oordeel ghecomen in de-
ser werelt/ op dat die blinde sien/ ende die siende blint wor-
den.

Dat .xi. Capittel ✠

A Ende Jesus ghinc voorbi ende sach aen
eenen die blint geboren was/ Ende
zijn discipulen vraechden hē ende seydē
Meester wie heeft gesondicht/ Dese
oft zijn ouders/ dat hi blint is geborē
Jesus antwoorde. Noch dese en heeft ghesondicht
noch zijn ouders/ mer op dat die wercken Goods
opēbaer aen hē soudē wordē/ Jc moet die werckē
des gheens wercken die mi ghesonden heeft/ alsoo
lange alst dach is/ Die nacht coemt dat niemant en
mach wercken. Also lange als ic in die werelt ben/
so ben ic een licht der werelt
Doen hi dat geseyt hadde/ spooch hi opter aer-
den ende maecte slijck wt dien speecsele/ ende smeer-
de dat slijck op des blinden ooghen/ ende seyde tot
hem. Gaet henen totten water Siloha/ dat is ver
duytst/ ghesonden/ ende wascht v/ Doen ghinck hi
daer henen ende quam siende/ Dye gebueren ende B
die hem te voren gesiē haddē/ om dat hy een bede
ler was/ seydē/ En is dese niet/ dye daer sadt ende
badt? Die sommige seyden/ hi ist/ dandere/ hi is hē
ghelijc. Mer hi selue seyde. Jc bent/ Doe seydē si tot
hē. Hoe zijn v uwe ogē opghedaē? hi antwoorde ende
seyde. Die mēsce die Jesus hiet/ die maecte slijc ende
smeerde mijn oogen/ ende seyde/ Gaet henen totten
vijc/ oft water Siloha/ ende wascht v/ Jc ghinc he
nen ende wiesch mi/ ende ick wert siende/ Doen sey
dē si hē/ Waer is die selue? hi seyde ic en weets niet
Doē leyden si hem totten Phariseen dye aldus
langhe blint geweest was/ Het was den sabbath/
doen Jesus dat slijc maecte ende zijn ooghen open C
dē. Doen vraechden si hem weder oec die Pharise
en/ hoe hi siende waer geworden/ hi seyde tot haer
Hi leyde mi slijc op mijn ooghen/ ende ick wiesch my
ende ben nv siende. Doen seyden die somighe van
den Phariseen/ Die mensche en is niet van God/
om dat hi den sabbath niet en houdt/ Maer die an
der seyden/ Hoe mach een sondich mensche sulcke
teekenē gedoē? Ende daer was een tweedracht on
der haer/ Si seydē weder totten blindē/ Wat segt D
ghi van hem/ heeft hi v ogen op ghedaen? hi seyde
Het is een Propheet
Die Joden en geloofden niet/ van hem dat hy
blint geweest ende siende gheworden was/ tot dat
si die ouders des gheens/ die siende was geworden
riepen ende seyden/ Js dat v sone/ die ghi segghet
dat blint geboren is/ Hoe is hi dan nv siende? Sijn
ouders antwoorden ende seydē/ Wi weten dat dé
se onse sone is/ ende dat hi blint gheboren is/ mer hoe
hi nv siende is/ dat en weten wi niet/ oft wie hē zijn
oogen opgedaen heeft/ dat en weten wy oec niet/
Hi is seluer out genoech/ vraghet hem/ laet hē self
voor hē seluen spreken/ Dit seyden zijn ouders om
dat si die Joden vreesden/ Want dye Joden haddē
ouerdraghen/ waert dat yemandt hem voor Chri
stum bekēde oft belēde/ dat die selue inden bā ghe E
daen soude worden/ Daerom seyden zijn ouders/
hi is out genoech vraget hem
Doen riepen si ten anderen mael/ den menschē
die blint geweest was ende seyden/ Gheeft Godē
dē prijs/ Wy wetē dat dese mēsche een sondaer is/
Hy antwoorde ende seyde/ Js hy een sondaer dat en
weet ic niet/ een dinc weet ic wel/ dat ic blint was/
ende ben nv siende/ Doen seyden si weder tot hem/
Wat dede hi v? Hoe dede hi v ogē op/ hi antwoor
de haer/ Jc hebt v nv gheseyt/ ende ghi hebt het ghe
hoort. Wat wilt ghijt weder hoorē? Wildi oec zijn
discipulē werdē? Doē vloecten si hem ende seyden/
Sijt ghi zijn discipel/ wi zijn discipulē Moysi/ Wy F
weten dat God met Moysi gesprokē heeft/ Mer
desen en weten wi nyet van waer hi is
Die mēsche antwoorde ende seyde. Dat is een
wonderlick dinc/ dat ghi niet en weet van waer hy
is/ ende hi heeft mijn ooghen opgedaen/ Want wy
wetē dat God die sondaers niet en hoort/ mer soe
wie God vreesende is/ dye doet sinē wille/ diē hoort
hi. Van der werelt aen en ist niet ghehoort/ dat ye-
mant eenen gheboren blinde die ogen opghedaen

heeft/En waer dese niet van Gode/ hi enconst dz niet doen/Si antwoordē eñ seyden tot hem/Ghy zijt geheelic in sondē ghebooren/ende ghy leert ons/ Eñ si stieten hem wt

Het quam voor Jesum dat si hem wtghestotē hadden/ende doen hi hem vant/seyde hi tot hem/ Ghelooftdi aen den sone Gods? Hi antwoorde en=
G de seyde/HEERE wie ist/op dat ick in hem ghelo=
uen mach? Jesus seyde tot hem/Ghi hebt hem ghe sien/eñ die met v spreect/dye ist/Hi seyde HEERE ic geloove ende badt hem aen. * Eñ Jesus sprac. Jc ben tot eenē oordeele op dese werelt ghe= comen op dat die ghene/die daer niet en sien/sien= de werden/ende die daer sien/blint werdē/Eñ dat hoorden sommighe der Phariseen die by hem wa ren/ende seyden tot hem/Sijn wi dan oock blint? Jesus seyde tot haer. Waert ghi blint/soo en hadt ghi gheen sonde/Mer nv ghi segt/ wy zijn siende/ so bliven uwe sonden

¶ Die niet en gaet door die duere/ick ben een goet herder Ende voort van vele schoonder leeren

Dat.x.Capittel ✠

Voorwaer voorwaer ic segghe v/Wie
A ny ter dueren in en gaet/in die scaeps
coye/mer climt anders waer daer in/ die is een dief eñ een moorder / Mer die ter duerē ingaet/die is een herder der schapen den seluē doet die duerwachter op/eñ die scapen hooren zijn stemme. Ende hi roept zijn scapen met namen/ende leydtse wt/Eñ wanneer hi zijn schapen heeft wt ghelaten / soo gaet hi voor haer/eñ die scapen die volgē hem na/want si kēnen zijn stemme/Mer eenen vreemdē en volgē si niet nae/maer si vlien van hem/Want si en kennen der vreēder stemme niet/Dese sprake seyde Jesus tot haer/mer si en verstondē niet wattet was dat/ hy tot haer seyde

Doen seyde Jesus weder tot haer. Voorwaer
B voorwaer ick seg v/ick ben die duere totten scha=
pen alle die voor mi gecomen zijn /die zijn dieuen/ ende moorders/maer die scapen en hebbense niet ghehoort/Jc ben die duere/ist dat yemant door mi in gaet/die sal salich worden/ende hi sal in ende wt gaen/ende weyde vinden/Een dief en coemt niet dan daer hi stelen/verworghen/ende te niet doen soude/Jc ben ghecomen dat si dat leuen ende vol= heyt ghenoech sullen hebben. *
C ✠ Jc ben eē goet herder/Eē goede herder laet
zijn leuen voor zijn schapen. Mer een huerlinc/die geen herder en is/diēs die schapen niet eyghen en zijn/siet hi den wolf comen/hi verlaet die schapē en de vliet/ende dye wolf grijpt ende verstroeydt dye scapen/Mer die huerlinc vliet. Want hi is een huer linck/ende en acht der scapen niet Jc ben een goet herder/ende kenne die mijne/eñ ben den mijnen be kent/So mi mijn vader kent/ende ic kenne dē va= der/ende ic laet mijn leuen voor mijn scapen/ Eñ ic heb noch ander schapen/dye niet wt deser coyen en zijn/Eñ dye selue moet ic daer toe leyden/ende si sullen mijn stēme hoorē/eñ het sal een coeye wor den/ende eene herder werden. *

Daerom bemint mi mijn vader/ om dat ic mijn leuē laet/op dat ict weder neme/Niemāt en nemet van mi/mer ic selue latet van my seluen/Jck hebt macht te latē/eñ hebt macht weder te nemen/So danighen ghebot heb ic ontfangen van mijnen va= der Mer doē werter een tweedracht onder dē Jo= dē om dese woorden/Sommige seyden. Hy heeft dē Duuel/ende is ontsinnich/wat hoordi hē? Dan der seyden. Dat en zijn geen woordē eens besetens
Can die duuel ooc der blinden oogen op ghedoen E
✠ Het was kerckwijnghe tot Jerusalem ende het was winter/eñ Jesus wandelde inden portael des tempels Salomonis. Doen omringden hē die Joden ende seyden tot hem/Hoe lange houdt ghi onse sielē op? Sijt ghi Christus/so segghet ons vry wt/Jesus antwoorde haer/Jc hebt v ghesept/en= de ghi en ghelouet niet/Die wercken die ic doe in mijns vaders name/die getuygen van my Maer ghi en ghelouet niet/want ghi en zijt niet van mij= nen scapen/als ic v gesept hebbe/Dat mijn scapen mijn stēme hoorē/eñ ick kense/eñ si volghen mi en de ic gheue haer dat eewighe leuen/eñ si en sullen inder eewicheit niet vergaen/eñ niemandt en salse mi wt mijnen handen treckē/Dye vader diese my ghegeuen heeft/die is groter dan alle/eñ nyemant en canse wt mijns vaders handen ghetrecken. Jck ende die vader zijn een

Doen namen die Jodē weder steenen/op dat si hem soudē steenigē Jesus andtwoorde haer/ Vele
goeder wercken heb ic v getoont/vā mijnen vader F
om welcs willen vandē seluē/steenicht ghi mi? Dye Joden antwoorden hem eñ seydē/Om des goets wercs wille en steenigen wi v niet/mer om die las teringe Gods/ende om dat ghi een mensche zijt eñ maeckt v seluen eenen God/Jesus antwoorde haer En staet niet gescreuen in uwe wet/ic heb ghesept ghi zijt goden? Ist dat hi die godē noēt/totten wel ken dat woort Gods geschiede/eñ die scrift mach
doch niet gebrokē oft ontbonden werdē. Ende ghi Psalme
segt totten ghenen dien die vader geheilicht/eñ in lxxx.
die werelt ghesonden heeft/Ghi lastert God/om
dat ic segge/ic ben Gods soon/En doe ic die werc G
ken mijns vaders niet/so en gelooft mi niet Mer doe icse/so gelooft doch die wercken/wildi mi niet ghelooven/op dat ghi kent eñ gelooft/dat die va= der in mi is/eñ ic inden vader *

Si sochten hem weder te vangen/ maer hi ont ghinc hem wt haren handen/eñ tooch weder ouer op gheen side der Jordanen/in die plaetse daer Jo annes/te vooren gedoopt hadde/eñ hi bleef aldaer Ende vele quamen tot hem ende seydē/ Joannes en dede gheen teeken/Mer al dat Joannes van de sen gesept heeft dat is warachtich/ende aldaer ghe loofden der vele in hem

¶ Hoe Jesus Lazarum vander doot verweckte/ende die op perste der priesteren daerom eenen raet tegen Jesum hieldē

Dat.xi.Capittel ✠

Daer lach een crancke genoēt Lazarus A
vā Bethaniē/indē casteelen Marie/ ende haer der suster Martha Maria wast die den HEERE gesalft hadde/ met saluen/eñ zijn voeten gedroocht met haren hayre/der seluer broeder Lazarus lach siec. Doen seynden zijn susteren/tot hē eñ deden hē segghen HEERE/siet/dien ghi lief hebt die leydt cranc. Doen Jesus dat hoorde/so seyde hi/Die crāc heit en is niet totter doot/mer totten prijse Gods

op dat die soone Godts daer door ghepreesen sou
de worden Jesus hadde Martham lief/ende haer
suster en Lazarum als hi nv hoorde dat hy cranck
was/so bleef hi twee daghen in die plaetse daer hi
was
Daer na seyde hy tot sinen discipulē/Laet ons
B weder in Judea gaen/ Sijn discipulen seyden tot
hem/Meester/laest wouden die Jodē v steeninghē
en ghi wilt weder derwaerts? Jesus antwoorde/
En zijnder niet twalef vren/binnē den dage? Wie
des daechs wandelt/die en stoot hem niet/want hi
siet dat licht deser werelt/Mer soe wie des nachts
wandelt dye stoot hem want daer en is geen licht
in hem/Dit seide hi/ende daer na seyde hi tot haer
Lazarus onse vriēt slaept/maer ick gae/op dat ick
hem soude verwecken/Doen seiden zijn discipulē
HEERE/slaept hi/so salt beteren met hem/ Mer
Jesus seyde van sijn doot/maer si meyndē dat hy
vanden lichamelijcken slaep sprac/Doen seyde hē
Jesus vrij wt Lazarus is gestoruen/en ic ben vro-
lic om uwent wille/dat ic daer niet geweest en bē/
op dat ghi gelouen sout/Mer laet ons tot hē gaen
Doen seyden Thomas die Didimus genaemt is/
tot den discipulē. Laet ons met hem gaen/dat wy
C met hem steruen
Doen quam Jesus ende vant hem/dat hy vier
dagen inden graue gelegen hadde/Betaniē was/
nae bi Jerusalē/bi vijfthien velden weechs/Ende
vele Joden waren tot Martham/en Mariam/ge
comen/om haer te troosten/ vā harē broeder Als
Martha nv hoorde dat Jesus quam/soe ginc si hē
tegen/Maer Maria bleef te huys sittende
Doē sprac Martha tot Jesum/ HEERE/hadt
ghi hier geweest/mijn/broeder en waer nu gestor-
uen/Mer ic weet ooc noch/ dat wat ghi van God
bidt/dat sal v God geuen. Jesus seyde tot haer/V
broeder sal verrijsen/Martha seyde tot hē Ic weet
wel dat hi verrijsen sal/in die vrijsenisse inden laet
sten daghe/Jesus seyde tot haer/ Jc ben die verrij
senisse ende dat leuen. Wie in mi gelooft/dye sal le
uen/al waert dat hi ooc storue/ende dye daer leeft
ende ghelooft in mi die en sal inder eewicheyt nyet
steruen/Ghelooft ghi dat? Si seyde tot hem. HE
RE/Ja/Jc heb ghelooft dat ghi zijt Christus/dye
sone Gods die in die werelt comen soude
Ende doen si dat geseyt hadde/so ginc si wech/
D ende riep haer suster Maria heymelijc/ende seyde
Die meester is daer ende roept v. Dye selue als sy
dat hoorde stont si haestelick op ende quam tot hē
Want Jesus en was noch niet in dat casteelkē ge
comen/mer hy was noch in dye plaetse daer hem
Martha ontmoete/Die Jodē die bi haer indē hui
se waren ende troostense/doen si saghen dat Ma-
ria haestelic op stont ende wt ghinck/soe volchden
si haer na ende seyden/Si gaet tottē graue om dat
si daer weenen soude
Als nv Maria quam daer Jesus was/ en sach
hem soe viel si tot sinen voeten/ende seyde tot hem
HEERE/waerdi hier geweest/ mijn broeder en
waer niet gestoruen. Als Jesus haer sach weenen/
ende die Joden ooc weenden die met haer quamē
so versuchte hi inden geest en schuddede hē seluen
en seyde/Waer hebdi hem geleyt? Si seydē HE
RE/coemt en siet dat/ En Jesus wert weenende
Doē seyden die Joden/Siet/hoe lief heeft hi hem
gehadt/Mer sommighe onder haer seyden/Heeft
hi den blinden die oogen open ghedaen/en conste hi
dan niet bescicken/dat dese niet en waer gestoruē? E
Mer Jesus versuchte weder in hem seluē en quā
totten graue/Het was een geclieft spelonke/en
eenen steen daer op geleyt
Mer Jesus seyde. Neemt den steen af/Doe sei
de Martha die suster van die ghestoruē was. HE-
RE/hi stinct nv/want hi is vierdagich. Jesus sey-
de tot haer/En heb ic v niet geseyt/waert dat ghy
geloofde/ ghi sout die heerlicheyt Gods sien Doē
heuē si dē steen af/daer die gestoruen onder lach/
Jesus sloech zijn oghen opwaerts en seide/Vader
ic dancke v dat ghi mi gehoort hebt/Doch ic weet
dat ghi mi altijt hoort/mer om dat volc datter om
me staet heb ict geseyt/om dat si souden geloouen/
dat ghi ghi mi hebt geseynt
Doen hi dat geseyt hadde/so riep hy luyde/La-
sare coemt hier wt/Ende die ghestoruene quā wt F
gebondē met graefdoeckē aen voeten en aen han
den/ende zijn gesicht verbonden oft bedect met ee
nen sweet doeck/Jesus seyde tot haer/ Ontbindt
hem ende laet hem gaen. Vele nv vandē Joden die
tot Martham gecomē warē/ende saghen tghene Matth.
dat Jesus dede/geloofden in hē * Mer som xxvi.a.
mighe van hem ghingen totten Phariseen en sey
den haer dat Jesus gedaen hadde
* Doen vergaderden dye hoge Priesters ende
Phariseen eenen raet/ende seyden. Wat doen wy
dese mensce doet vele teekenen/Laten wi hē alsoe/
so sullen si alle aen hem ghelooüen. So comen dye
Romeynen/ende nemen ons lant/en lieden. Mer
een onder haer ghenaemt Cayphas/dye des seluē
iaers hoghe Priester was/seyde tot haer/Ghy en G
weet niet noch en bedēct ooc niet/het is ons beter
dat een mensche sterue voor dat volc/dan dat ghe
heele volc verderue. Dat en seyde hi niet van hem
seluen/mer want hi des seluen iaers hooghe Pries
ter was/soo propheteerde hy/want Jesus soudē
steruen/voor dat volck/ende niet voor dat volc al-
leen/Mer op dat hi die kinderen Gods/dye ver-
stroeyt warē/tsamen soude brengen/Van dien da-
ghe aen so hielden si raet/hoe si hē dooden mochtē
Jesus en wandelde niet meer int openbaer on
der den Joden/mer hi ghinc van daer/in een landt
bider woestijnen/in een stadt ghenaemt Ephren/
ende hadde zijn woninghe daer met sinen discipu-
len *
Den paesschen der Joden was na bi/ende daer
ghincker veel op tot Hierusalē wt den landē voor
paesschen/op dat si hen souden reynighen/Doen
stonden si ende vraechden na Jesum/ende spraken
met malcanderē/inden tempel Wat dunct v/dat
hi niet en coemt op dese feeste? Dye ouerste Pries-
ters/ende Phariseen/hadden een ghebot wt latē
gaen/waert dat yemant wiste waer hy ware/dat
hi dat te kennen ghaue/op dat si hem mochten vā
ghen

¶ Hoe die HEERE Jesus ses daghen voor paesschen in Bethanien quam/ende van Maria Magdalena ghesalft wort/ende veele inwendighe ghescheidenissen ende leeren

Dat.xij.Capittel

Es dagen voor paesschen/quam Je-
sus tot Betaniē / daer Lazarus was
A die gestorvē was/diē Jesus verweet
Mathe hadde vanð doot/ Daer maectē si hē
xxvi.a. een avontmael/eñ Martha diende/
Marc Lazarus wasser een die met hem ter tafelen saten
xiiij.c. Doen nam Maria een pont salven//vā ongevalsch
ter costelijcker Naerdē/eñ salfde sijn voeten /ende
droochde met haren hayre sijn voeten / dat huys
wort vol vandē rueke der salven /Doē seyde een
van sinē discipulen/ Judas Symons sone Iscario
B tes/die hem daer na verriet / Waer om en is dese
salve niet vercocht om drie hondert penninghen/
ende den armen gegevē? Dat seyde hi niet om dat
hi na die armen vraechde/mer hi was een dief/ eñ
hadde die borsse/ende droech dat ghegheven wort
Doen seyde Jesus/laetse met vreden/sy heeft dat
behouden totten dage mijnder begravinge. Wāt
ghi hebt altijt armen by v maer my en hebdy niet
altijt

Doen vernam veel volcs der Jodē dat hi daer
was/ende quamē niet om Jesus wille alleen/mer
oock om dat si Lazarum sien souden /den welcken hi
vāder doot verweect hadde. Die overste Priesters
peysden daer op dat sy Lazarum oock souden doo-
lu/xix. a den/want om sinent wille ginghen vele Joden en
mat. xxi de gheloofden in Jesum *
a Des anderē daechs/veel volcs dat op dye feest
mar.xia ghecomen was hoorden dat Jesus tot Jherusalē
C quam/namen palmetacken/ ende ghinghen wt/hē
Esaie te gemoete/ende riepen/ Hosanna ghebenedijt is
xxvi.d. die daer coemt inden naem des HEEREN / een
zac.ix. b Coninc van Israhel /Jesus vercreech een ezelinne
ende reet daer op/so dat gescrevē staet. En vreest
niet dochter Syon/siet v Coninc coēt rijden op een
ezels volen/ Doch dit en verstonden sijn discipulen
te voren niet/mer doen Jesus verclaert wort / doē
dachtē si daer op /dat/dat vā hem was ghescreven
ende si hem dat gedaen hadden.

Dat volck dat met hem was/doen hi Lazarum
D wt den grave riep/ende vander doot verweete/be
roemden die daet. Daerom soo ontmoete hē oock
dat volc/om dat si hoorden dat hi sulckē teckē had-
de gedaen/ Maer die Phariseen seiden onder mal-
canderen Ghi siet dat wi niet en vorderen alle die
werelt loopt na hem

Maer daer waren sommighe Griecken onder
die ghene die opgegaen waren/op dat si biddē sou-
den op die feeste/ Die ghinghen tot Philippum/die
vā Betsayda wt Galileen was/eñ baden hem seg
gende Here/wi souden Jesum gheerne sien/ Phi-
lippus quam ende seide dat Andries/ende Philip-
pus ende Andreas seident Jesu voort/Jesus ant
Marci. woorde haer ende seide die tijt is ghecomē dat des
viij.a menschen sone sal verclaert worden.
Mathe ✠ Voorwaer voorwaer segge ic v/ Het en si dat
xvi.d dat terwe coorne in die aerde valle ende versterve
lu.xvij g so blivet alleen/ Mer ist dattet versterft/ soo bren-
eñ.ix.c. get vele vruchten / Die zijn leven lief heeft/ die salt
verliesen/ Eñ wie sijn leven op deser werelt haet/
die salt behouden totten eewighen levē/ Die mi die
nen wil/ die volget mi na. Ende waer ick ben daer
sal mijn dienaer oock sijn/ Eñ wie mi dienē sal dien
sal mijn vader eeren *

Nv is mijn siele verseriet / Ende wat sal ick seg
gen? Vader helpt mi/ wt deser vren/ Nochtās daer
om ben ic in deser vren ghecomen / Vader prijst u-
wen naem. Doē quam een stēme wt dē hemel seg
ghende / Ick hebben ghepresen/ende wil hem we-
der prijsen/ Doen seyde dat volc dat daer bi stondt
eñ toe hoorde/ Het dondert/ Die ander seyden. Eē
Engel spreect met hem Jesus antwoorde eñ seyde
Dese stemme en is niet om mijnē wille gesciet mer
om uwen wille
✠ Nv ghaet dat oordeel over die werelt/ Nv sal E
die prince deser werelt wtgeworpē wordē/ Eñ ick
wanneer ic verhoocht worde vāder aerden/ so wil
ict al tot mi trecken/ Mer dat seyde hi om te ken-
nen te geven welcke doot hi stervē soude. Doē ant
woorde hē dat volck Wi hebbē gehoort in die wet
dat Christus eewelic blijft/ende hoe segt ghi dan/
des menschen sone moet verhoocht worden? Wie
is dese menscē sone? Doē seyde Jesus tot haer. Dat
licht is noch een cleyn tijt bi v/ Wādelt die wile ghi
dat licht hebt/op dz v die duysternissē nyet en over
vallen/ Wie in duysternissen wandelt die en weet
niet waer hi henen gaet / Gelooft aent licht die wi
le ghijt hebt/op dat ghi kinderen des lichts zijt F
Dese dingen sprac Jesus ende ghinck wech en- esa.lij.a
de verborch hem voor haer luydē * Eñ hoe
wel hi alsulcke teekenen voor hē dede/ so en geloof
den si nochtans niet in hem/op dat die sprake des
Propheten Esaie vervult soude worden/den welc
ken hi seyde. HERE/ Wie gelooft onsen predikē?
eñ wien is dē arm des HEEREN gheopenbaert?
Daerom en consten si niet ghelooven want Esaias
seyde weder. Hi heeft haer ogen verblint / eñ haer
herte verhert/op dat si metten ogē niet en siē/noch
metter herten niet en verstaen/eñ hē bekeeren/eñ
dat icse salich maecte/ Dit seyde Esaias/doen hi zijn esai.vi.
heerlicheit sach eñ sprac van hem/ Nochtans so ge
loofden der oversten vele in hē/ mer om der Phari-
seen wil/so en beleden sijs niet/op dat si niet in den
ban gedaen en soudē wordē. Want si hadden den
prijs bidē menschen liever/dan bi Gode
Jesus riep weder ende seyde/ Wye in my ghe-
looft dye en ghelooft niet aen mi/maer aenden ge-
nen/die mi gesonden heeft/ Ende die my siet dye
siet den ghenen die my ghesonden heeft. ✠ Ick
een licht/ben gecomē in die werelt/op dat/so wye G
in mi ghelooft/niet in duysternisse en blive/ Ende
so wie mijn woorden hoort/ende niet en ghelooft/
dien en sal ic niet oordelē/ Want ic en ben niet ghe
comen dat ic die werelt soude oordeelen/maer dat
ic die werelt salich soude maken. Wie mi veracht/
ende en neemt mijn woorden niet op/dye heeft al
rede die hem oordeelt/ Dat woort dat ic gesprokē
hebbe/dat sal hem ordelen indē laesten dage/want
ic en heb niet van mi selven ghesproken/maer dye
vader die mi gesonden heeft/die heeft mi een ghe-
bot ghegheven /wat ick doen eñ spreken sal. En
de ic weet dat sijn gebot dat eewich leven is. Daer
om wat ic ic spreke/dat spreke ick also/so mi die va
der geseyt heeft *

¶ Hoe die HEERE Jesus zijn discipulē trooste ende ver
maendtse/zijn ghebođen te houden

Dat.xiij.Capittel. ✠

V Oor die feest van paesschen/doen Je-
sus bekende dat sinen tijt ghecomen
A was/dat hi wt deser werelt totte va-
der soude gaen/als hi die sine dye inde
werelt waren/hadde bemint soo be-
minde hijse tot in dat eynde toe. Eñ nae dat avont
mael doen nv die duvel Judas Simon Iscariotis
int herte hadde gegeuē/dat hi hem verradē soude.
Jesus wiste dat hē die vader al in sijn handen had
de ghegeuen/eñ dat hy van Gode gecomen was/
ende tot God ginc/so stont hi vanden avontmael
op/eñ leyde sijn cleederen af/eñ nã een dwale/eñ
omgorde hem/Daer nae goot hi water in een bec
ken/eñ begost den discipulen die voetē te wasschen
ende drooghdese metter dwalen daer hi mede om
ghegort was
Doen quam hy tot Simon Peter/Ende dye
selue seyde tot hem HEERE/soudt ghi mi mijn
voeten wasschē? Jesus antwoorde eñ seyde tot hē
B dat ic doe/dat en weet ghi nv niet/mer ghi sult dat
namaels bevindē/Doē seyde Petrus tot hē/Ghy
en sult mi nemmermeer die voeten wasschen/Je
sus antwoorde hem/Ist dat ic v niet en wassce/soe
en hebdi gheen deel met mi/Simon Petrus seyde
tot hē HEERE/niet die voetē alleen/mer ooc dye
handē ende dat hooft/Jesus seyde tot hē/Wye ge
wasscen is/die en behoeft niet dan die voeten te la
ten wasschen/wãt hi is heel reyn/Eñ ghy sijt reyn
mer niet alle/Wandt hy wist sinen verrader wel/
daerom seyde hi/ghi en sijt niet alle reyn
Doen hy nv haer voetē gewasschē hadde/eñ sijn
cleederen ghenomen/so sette hy hem weder neder
eñ seyde tot haer luyden. Weet ghi wat ick v ghe-
daē hebbe? Ghi heet mi meester eñ HEERE/ende
ghi segt wel daer aen/want ic bent ooc/Ist dat ick
nv/v meester eñ HEERE/v die voeten gewasscen
hebbe/so sult ghi ooc malcanderen die voeten was
scen/Jc heb v een exempel gegeuē/dat ghi doet/so
ic v gedaen hebbe? * Voorwaer voorwaer seg
ge ic v/die knecht en is nz grooter dā sijn here noch
die Apostel grooter dan die hem ghesonden heeft.
Ist dat ghi dit weet/salich sijt ghi ist dat ghijt
doet/Jck en seg nyet van v allen/ick weet welcke
Ps. xl. ic vercoren hebbe/Mer op dat die schrift vervult
C worde/Die mijn broot eet/die treedt mi met voe
tē Nv seg ict v eert geschiet/op dat wãneert geschiet
is/dat ghi gelooft/dz ict bē/Voorwaer voorwaer
ic seg v/wie ontfangt/ist dat ic yemãde seynde/dye
ontfangt mi/eñ so wie mi ontfangt/dye ontfangt
dien/die mi gesonden heeft
Doē Jesus dyt geseyt hadde/doe verscudde hy
Math. hem indē geest/ende tuychde eñ seyde. Voorwaer
xxvi.c. voorwaer seg ic v/een onder v sal mi verradē Doē
Lu.xx.c. saghen hem die discipulen onder malcanderen aen
ende haer wort banghe van den welcken hi sprack
Maer daer was een onder sijn discipulē die ter ta-
feles sadt/op dē schoot Jesu/den welcken Jhesus
lief hadde/Dien wencten Simon Petrus/dat hy
hē vragen soude/wie dat waer/vā dien hy seyde/
Wãt die selue lach op die borst Jesu/eñ seyde tot
hē HEERE/wie ist? Jesus antwoorde die ist/dyen
ic den bete in steke ende geue/Ende hi stac den be
te in ende gaf hem Jude Simons Iscarioth/Eñ
na den bete voer die duvel in hem

Doē seyde Jesus tot hē Wat ghi doet dat doet
gheringe. Met dat en wiste niemant aen die tafel
waer toe hijt hem seyde/Sommige meynden om
dat Judas die borse hadde/dat Jesus tot hē seyde
coopt dat ons van noode is/op dye feest/oft dat hi
den armen yet geuen soude/Doen hi dē beet ghe-
nomen hadde ginc hi ter stont wt/Ende het was
nacht. Doē hi wtghegaen was seyde Jesus/Nv is
des menschē sone verclaert/eñ God is verclaert in D
hē/Js God in hē verclaert soe sal hem God oock
verclaren in hē seluen/eñ sal hē ter stont verclaren
* Lieue kinderen ic ben noch een corte wile by
v/Ghi sult mi soecken/ende so ic totten Joden sey
de/daer ic henen gae/daer en mocht ghi niet comē
eñ seg v nv/Eē nieu ghebot geue ick v/dat ghi mal
canderen lief hebt/soe ic v lief gehadt hebbe/Daer
bi sal yegelijc bekennē/dat ghy mijn discipulen sijt
ist dat ghi liefde onder malcāderē hebt/Simō Pe
trus seide tot hē HEERE/waer gaet ghi henē? Je
sus antwoorde hem/Daer ic henē ga/en muecht ghi
mi nv niet volghen/mer ghi sult mi hier namaels
volgen Petrus seide tot hē/HEERE waerom en
mach ic v nv niet volgē? Jc wil mijn leuē bi v latē/ Math.
Jesus antwoorde hē/Sout ghi v leuen bi mi latē? xxvi b.
Voorwaer voorwaer ic seg v/dye haen en sal nyet Lu. xx.c
craeyn/tot dat ghi mi driemael hebt versaect *

¶ Hoe Christus die wech/die waerheyt/ende dat leuen is
ende wie mi lief heeft die houdt mijn gebot/ende vanden
vrede die Jesus sijn discipulen gaf

Dat. xiiij. Capittel. *

E Nde hi sprac tot sinē discipulē V her
te en verschricke niet/Gelooft ghi in
God/so gelooft ooc in my/In mijns A
vaders huis sijn vele woningē Waert
dat also nz en waer/so woude ict seg-
gen/dat ic henen gae/v die stede te bereydē/Ende
oft ic henen gae/v dye stede te bereyden/so wil ick
nochtāns weder comē/eñ v tot mi nemē op dz ghy
sijt soe waer ic ben/Ende waer ick henen gae/dat
weet ghi/eñ den wech weet ghi ooc
Thomas seyde tot hem/HEERE/wi en weten
niet waer ghi henen gaet/Ende hoe mogē wy den
wech wetē? Jesus seyde tot hem/Jc ben den wech
eñ die waerheyt/eñ dat leuen/Niemant en coemt
tot den vader dā door mi. Waert dat ghi mi kēde
so kende ghi minē vader ooc. Eñ van nv aen kent
ghi hem/eñ hebt hem ghesien B
Philippus seyde tot hē HEERE/thoont ons
dē vader so ghenueget ons/Jesus seyde tot hem
Aldus langhe ben ic bi v/ende ghy en hebt mi nyet
gekent? Philippe wie mi gesien heeft/dye heeft dē
vader ghesien Ende hoe segt ghy dan thoont ons
den vader? Enghelooft ghi niet/dat ick inden va
der/ende die vader in mi is? Dye woorden dye ick
tot v spreke die spreke ic niet van mi seluen/Mer
die vader/die in mi woont/die doet die werckē Ge
looft ghi mi/dat ic inden vader/ende dye vader in
mi is/Waert niet also/ghelooft my nochtans om
der wercken wil Marci.
Voorwaer voorwaer/ic seg v wie in mi ghelooft/ xi.c
die sal die werckē ooc doē/dye ic doe/eñ sal groter Math.
dan dese doen/wãt ic ga tot den vader/Eñ ist dat xxi.c
ghi dē vader yet in minē name bidt/dz wil ic doen
op dat die vader indē sone geprezen werde/Ist dz

ghi yet bidt in mijnen name dat wil ick doen. *
* Hebdi mi lief / so hout mijn ghebodē / Eñ ic
wil den vader bidden / eñ hi sal v eenē anderē troos
ter geuen / dat hi bi v bliue eewelick den gheest der
waerheyt / die die werelt niet en mach ontfanghen
want si en siens niet / eñ en kennēs niet / Mer ghy
kent hē / wandt hi blijft bi v / eñ sal in v sijn / Ick en
wil v geen weesen laten ic come tot v

Het is noch een weynich / ende die werelt en sal
mi niet meer sien / mer ghi sult mi sien / Wāt ic leue
ende ghi sult oock leuen / Inden seluen daghe sult
ghy bekēnen dat ick inden vader ben / ende ghy in
C mi ende ick in v / Wye mijne ghebodē heeft ende
houtse / die is die mi lief heeft. Eñ die mi lief heeft
die sal van minen vader lief gehadt worden / ende
ick sal hem lief hebben / ende mi hē openbaren *
Judas seyde tot hē / niet die Iscariothes hiet / HE
RE / wat ist dā / dat ghi ons wilt opēbarē / eñ nyet
der werelt? Jesus andtwoorde ende seyde tot hem
* Wie mi lief heeft die sal mijn woort houden
eñ mijn vader sal hem lief hebben / ende wi sullen
tot hem comen / eñ woninghe bi hem makē / Mer
wie mi niet lief en heeft / die en houdt mijn woordt
niet / ende dat woordt dat ghi hoordt / dat en is niet
D mijn / maer des vaders die mi ghesonden heeft

Dit heb ic gesproken die wile ick bi v ghewee st
ben / Mer die trooster die heylige gheest den welc-
ken mijn vader in mijnen name seinden sal / die salt
v altemael leeren / ende v in gheuen / al dat ick ghe-
seyt hebbe

Den vrede laet ick v / mijnen vrede gheue ick v /
ic en gheefs v niet / als hem die werelt geeft / V her
te en verschricke niet / noch en vrese niet / Ghi hebt
ghehoort dat ick v ghesept hebbe / ick ga wech / ende
come weder tot v / Hadt ghi mi lief / soo sout ghy v
verblijden / dat ic geseyt hebbe / ic ga tot minen va-
der / want die vader is groter dan ick. Ende nv heb
ict v ghesept / eer dat ghescheet / op dat wāneert nv
ghescien sal / dat ghi ghelooft

Ick en sal voort meer niet veel met v spreken
Wāt dye prince deser werelt coemt / ende en heeft
aen my niet / Mer op dat die werelt bekēne / dat ic
den vader lief hebbe / eñ dat ick also doe / soo my dye
vader ghebodē heeft * Staet op laet ons
van hier ghaen

¶ Hoe Jesus sijn discipulen vele aendachtighe dingen leer
de ende haer totter liefden vermaende.

Dat.xv Capittel. *

ICk ben een rechte wijnstoc / eñ mijn
vader een wijngaerdenier / Eñ yege-
A lijcken wijnranck aen my die gheen
vrucht en brengt sal hy af snijden / eñ
yegelijc die daer vrucht voort brengt
sal hi reynigen / op dat hi meer vruchten brenghe
Ghi sijt nv reyn om des woorts wille / dat ick tot v
gesproken hebbe / Blijft in mi / eñ ic in v / Ghelijck
die wijnrācke geen vrucht en can voortbrengē van
haer seluen / het en si dat hi inden wijnstoc bliue al
so oock ghi niet / het en si / dat ghi in mi blijft

B Ick ben den wijnstoc / ghi sijt die wijnrancken /
Wie in mi blijft / eñ ic in hem / die brengt veel vruch
ten want sonder mi en condi niet gedoen / Wie niet
in mi en blijft / die wort wech ghewo rpen als een
wijnrancke / eñ verdoret / eñ mē vergadertse ende
worptse int vuer eñ verberntse. * * Ist dat ghi
in mi blijft / eñ mijn woorden in v bliuen / soo sult ghi
bidden wat ghi wilt / ende het sal v ghescien. Daer
in wort mijn vader gepresen dat ghi veel vruchten
brengt / ende dat ghi mijn discipulen wert.

Ghelijck als mi mijn vader lief ghehadt heeft /
also heb ic v ooc lief gehadt. Blijft in mijnē liefden
Ist dat ghi mijn gheboden hout / soe blijfdi in mijn- Matt.
der liefden / ghelijc als ick mijns vaders gheboden xij.a.
ghehouden hebbe / ende bliue in sijnder liefdē / Dit
heb ic tot v gesproken / op dat mijn blijscap in v bli
ue / ende uwe blijscap volcomen werde. *
* Dat is mijn ghebot / dat ghi malcanderē lief
hebt / ghelijc als ic v lief gehadt hebbe / Niemant en
heeft grooter liefde dā die gene die sijn leuē voor zijn
vriendē laet / Ghi sijt mijn vrienden / ist dat ghi doet
dat ic v gebiede / Ic en segge voortaen niet dat ghy Ep.b.
knechten sijt / wāt een knecht en weet niet wat sijn D
here doet / Mer ic heb v geseyt / dat ghi vriendē sijt
want al wat ick van mijnen vader hebbe ghehoort
hebbe ic v te kēnen gegeuen

Ghi en hebt mi niet vercoren / mer ic heb v ver
coren / ende geset op dat ghi sout henen gaen / ende
vrucht brengen / ende dat uwe vrucht soude bliuen
op dat / so wat ghi den vader bidt in mijnen name
dat hi v dat gheue.

Dat gebiede ic v / dat ghy malcanderen lief hebt
Ist dat v die werelt haet / so weet dat si my voor v I.io.iij.
gehaet heeft / Waer di vander werelt / so soude dye
werelt dat haer is lief hebbē. Mer wāt ghi vander
werelt niet en sijt / mer ic heb v vander werelt ver
coren / daerom haet v die werelt / Gedenct mijns
woorts dat ic v geseyt hebbe / Dye knecht en is niet Lu.vi.f
groter dan sijn here. Hebbē si my vuolcht so sullen eñ.xii.f
si v ooc veruolgen / Hebben si mijn woort ghehou- D
den so sullen si dat uwe ooc houden.

Mer dit sullē si v altemale doen om mijns naēs
wille / Want si en kennē dē genē niet die mi geson
den heeft / Waert dat ic niet ghecomen en ware / eñ
hadt hem gesept / so en hadden si geen sonde. Mer
nv en connē si niet voor gheuē / haer sonden te ont
schuldigen / Wie mi haet die haet minē vader oock
En had ick niet dye wercken ghedaen onder haer /
die gheen ander ghedaen en heeft / soo en hadden sy
gheen sonde / Mer nv hebben sijt ghesien / eñ noch
tans beyde / mi eñ minē vader gehaet. Doch dz ver
uult worde die sprake / in haerder wet ghescreuen /
Si hebben nu sonder oorsaecke ghehaet. *
* Wanneer die vertrooster comen sal den welc-
ken ic v seynden sal / vanden vader den gheest der
waerheit / die vandē vader wtgaet / Die sal ghetuy
ghen van mi / Ende ghi sult ooc tuygen want ghy
sijt van aenbegin / bi mi geweest

¶ Hoe Jesus sijn discipulen leerde ende onderwijsde

Dat xvi. Capittele. *

DIt heb ic tot v gesprokē / op dat ghi v
niet en ergheret / Si sullen v inden ban
doē / Dye tijt coemt / dat so wie v doo A
det / sal meynen God eenen dienst te
doen daer aen / Eñ dit sullen si v daer
om doen / dat si noch minen vader noch my ghekent
en hebben Mer dit heb ic tot v gesproken / op dat Matth.
wanneer die tijt comen sal / dat ghi daer om peyst xxiiij.b.
dat ict v gesept hebbe. Dese dingen en heb ic v van
beghin niet geseyt / want ic was bi v *
* Mer nv gae ic totten ghenen die my gesondē

heeft/ende niemant onder v en vraecht my/waer gaet ghi heuen? Mer om dat ic dit tot v gesproken hebbe/so is v herte vol drucs ghewozden/ Mer ic segghe v die waerheyt/het is beter dz ic wech gae. Wāt ist dat ic niet wech en ga/soe en coēt die trooster niet tot v/Mer ist dat ic van v ga/soe wil ic hē tot v seynden/Ende wāneer die selue coēt/dye sal die werelt straffen om die sonde/ende om die ghe=rechticheyt/ende om dat ordeel/Om die sonde om dat si in mi niet en gelouen/Om die gerechticheyt om dat ic totte vader gae/ende ghi en sult mi voort
C aen niet sien/Om dat ordeel/ om dat die prince deser werelt gheoordeelt is

Ic heb v noch veel te seggen/mer ghi en cōnes nv niet ghedraghen/Mer wanneer dye ghene/dye gheest der waerheyt comē sal die sal v in alle waerheyt leiden/ Want hi en sal niet vā hem seluen spreken/mer wat hi horen sal/ dat sal hi spreken/ende dat toecomēde is/dat sal hi v vercondigen/Dye selue sal my prijsen/want vandē mijnē sal hijt nemen ende v vercondigen/ Alle dat die vader heeft/dat is mijn/Daer om heb ic geseyt/hi salt vandē minē nemen/eñ v vercondigen *

* Ouer een weenich en suldi mi nyet sien/ende weder ouer een weynich so sult ghi mi sien/wandt ick gae totten vader/doen seyden sommighe van si
D nē discipulen onder malcanderen/Wat is dyt/dat hi seyt tot ons/ouer een weynich en suldi mi niet siē eñ weder ouer een weynich so sult ghi mi sien/ende dat ick totten vader ga? Doen seyden si/wat is dit dat hi seyt/ouer een weynich? Wi en wetē nyet wat hi spreect/ Doen merckte Iesus dat si hem vragen wouden/ende seyde tot haer/Daer af vraecht ghi lieden onder malcanderen/ dat ick gheseyt hebbe/ouer een cleyne wile soe en suldi mi niet sien/ ende weder ouer een cleyne wile so suldi mi siē/Voorwaer voorwaer ick seg v/ghi sult weenen eñ huylen/maer die werelt sal haer verbliden/Maer ghi sult treurich eñ droeuich zijn/ mer v droefheyt sal in bliscap verandert worden

E Wāneer een vrouwe baert so heeft si droefheit want haer tijt is gecomē. Mer als si dat kint ghebaert heeft/soe en dēct si niet meer op dē anxt/om der blischappē wille/dat die mensce ter werelt ghe boren is/Ende ghi hebt nv droefheyt/mer ic wil v weder sien/eñ v herte sal hem verblijden/ende nyemant en sal v blijscap van v nemen * Eñ in dyē seluen daghe en suldi mi niet vraghen. * Voorwaer voorwaer ick seg v/ist dat ghi den vader yet
F bidt in mijnen name/so sal hijt v geuen/ Tot noch toe en hebdi niet gebeden in mijnen name. Bidt so sult ghi ontfangē/op dat uwe blischap volcomē si

Ite. xvi.a Jacobi. iiii.b Matth. xxi.c ii.xi.b

Dese dinghen heb ick door ghelijckenissen ghesproken/ Mer den tijt coēt/daer ic niet meer door gelijckenissen met v sprekē en sal/ mer vrij wt vercondigen vā mijnē vader/ In dē seluen daghe sult ghi in mijnē name bidden/Eñ ick en seg v niet dat ic den vader voor v biddē wil/ Want hi dye vader selue heeft v lief/om dat ghi mi lief gehadt hebt/eñ ghelooft dat ic van Gode wtgegaen ben. Ick ben vā den vader wtghegaen/eñ ben ghecomen in dye werelt/ weder om soe vlaet ic die werelt eñ ga totten vader/Sijn discipulen seyden tot hem/Siet nv spreect ghi vrij wt/ende en spreect in geen gelijckenisse. Nv weten wi dat ghi alle dingen weet/ te bē hoeft niet dat v yemant vrage. Daerom soe ghelouen wi dat ghi vā God wtgeghaen zijt/Jesus antwoorde hen/nv ghelooft ghi/Siet die tijt coēt/eñ
G is alreede ghecomen/ dat ghi verstroyt sult worden een yegelijc int sine/ eñ mi alleen laten ende ick en ben niet alleen/want die vader is bi mi

Dese dingen heb ic met v ghesprokē/op dat ghi in mi vrede sout hebben/ In die werelt hebdi anxt mer sijt getroost/ic hebbe die werelt verwonnē. *

Matth. xxvi.d Zacha. xiii.b

Hoe Jesus zijn ooghen inden hemel hoech/ende sinen hemelschen vader om zijn verclaringhe ende voor zijn discipulen ende gelooue badt

Dat.xvii.Capittel. *

A Dese dinghen sprack Jesus/ende hief zijn ogen op ten hemel/ende seyde Vader die tijt is hier/dat ghy uwen sone verclaert/op dz v sone v oec verclare Gelijc als ghi hē macht hebt gegeuen ouer alle vleesch/op dz hi dz eewige leuē soude geuē alle den genen die ghi hē ghegeuen hebt/Mer dat ist eewige leuen/dat si kennē/dat ghi alleē waerachtich God zijt/eñ dē genē die ghi ghesēynt hebt. Jesum Christum bekennē/ Ic heb v verclaert opter aerden/eñ dat werc volbracht dat ghi mi gegeuen hadt dat ick doē soude Eñ nv verclaert mi ghi vader bi v seluē metter claerheyt die ick voor v hadde/eer die werelt was/ick heb uwen naem den menschen gheopenbaert/die ghi my vander werelt ghegheuen hebt/Si waren v/ende ghi hebtse mi gegeuē/eñ si hebben v woort gehoudē/Nv weten si dat alle dat ghi mi ghegeuen hebt/dat van v is/Wāt die
B woorden die ghi mi ghegheuen hebt/ heb ick haer ghegeuen/eñ si hebbense ontfangen/ ende bekent warachtelijc dat ic van v wtgegaen ben/eñ hebben ghelooft dat ghi mi gesonden hebt

Ic bid voor haer/ eñ niet voor die werelt/mer voor die ghene die ghi mi ghegheuen hebt/want si zijn v/ Eñ al wat mijn is dat is v/ eñ al dat v is dat is mijn/eñ ic ben in haer verclaert/ eñ ick ben niet meer in deser werelt/eñ si zijn in die werelt/ende ic come tot v *

* Heylighe vader/bewaertse in uwen namen/ die ghi mi gegheuen hebt/ dat si eens zijn ghelijck als wi/ die wile ic bi haer was in die werelt/soe bēwaerde icse in uwen namē/Die ghi mi ghegheuen hebt/die heb ic bewaert/eñ daer en ister gheen van hem verloren/dan alleen dat verloren kint/ op dat die scrifture veruult soude worden

C Eñ nv come ic tot v/eñ spreke dit in die werelt op dat si mijn blijscap in hē volcomē soudē hebben Ic heb haer v woort gegeuen/eñ die werelt haetse/ wāt si en zijn niet vander werelt/ Ic en bid nyet dat ghise vander werelt neemt/ maer dat ghise bēwaert vanden quade/ Si en zijn niet vanď werelt gelijc als ic oec vanď werelt niet en ben/ Heylichtse in uwer waerheyt. V woort is die waerheit. Gelijck als ghi mi in die werelt gesondē hebt/ soe heb icse oec in die werelt ghesondē Ic heylige mi seluē voor haer/op dat si oec gheheilicht zijn inder waerheyt

Maer ic en bidde voor hem niet alleene/maer oec voor die ghene die door haer woort in mi gheloouē sullen/op dat si alle een zijn/ghelijck als ghy vader in my/ende ick in v/dat si oock in ons eens

sijn op dat die werelt geloue/dat ghi mi ghesonden
hebt/eñ ic heb hen die claerheit ghegeuen/die ghy
mi ghegeuen hebt/op dat si een/souden zijn/gelijc
als wi een zijn. Jck in haer/ende ghi in my/op dat
si volcomen sijn in een/ende dat die werelt bekēne
dat ghi mi gesonden hebt/eñ ick hebse lief ghehadt
D ghelijc ghi mi lief hebt ghehadt
Mathe xi.b Vader ic wil/dat so waer ic bē/dz die daer oock sijn
die ghi mi gegeuē hebt/op dat si die claerheit/sien
die ghi mi ghegheuen hebt/wandt ghi hebt mi lief
gehadt/eer die werelt ghegront wort/Gherechte
vader die werelt en heeft v niet ghekēt/mer ic heb
v ghekent/ende dese hebben bekēt/dat ghi mi ghe
sonden hebt/ende ick heb haer uwen naem kēlick
gemaect/eñ wil haer kenlic maken op dat die lief
de/daer ghi mi mede lieft gehadt hebt/in haer si en
de ic in haer *

¶Van dat lijden ende passie ons HEREN Jesu Christi
Dat.xviij.Capittele.

A Doen Jesus dese dinghen ghesproken
hadde/so ghinc hi wt met sinen disci=
pulen ouer die beke Cedron/daer was
eenen hof/daer ghinc Jesus in/ende
Mathe xxvi.e. zijn discipulen/ende Judas dye hem
verriet/wiste die plaetse oock/want Jesus dicwil
hem daer versaemde/ met sinen discipulē. Doē nv
Judas met hem genomen hadde dye schare/ ende
der ouerstē priesters/eñ der Phariseen dienaers/
soo quam hi daer met fackelen/lanternen/eñ met
wapenen. Als nv Jesus wiste/al wat hem ouerco
men soude/so ghinc hi wt eñ seyde tot haer. Wien
soect ghi? Si antwoorden hē/Jesum vā Nazareth
Marci. xiiij.e. Jesus sprac/Jc bent
Judas die hem verriet stont oock bi hē Als nv
B Jesus tot haer seyde/ic bent/so wekē si te rugge/
eñ vielen op die aerde Doē vraechde hi haer werf
Wien soect ghi? Si seyden Jesum van Nazareth/
Jesus antwoorde/Jc heb v geseit dz ict bē/ Soect
ghi my dan/soo laet dese gaen/Op dat dat woort
veruult soude worden/dwele hi seyde/ Jck en heb
Mathe xxvi.e. der gheen verloren/die ghi mi gegeuen hebt
Doen hadde Simon Petrus een sweert/ende
tooch dat wt/eñ sloech nae des ouersten priesters
knecht eñ sloech hē zij rechte oore af. Eñ die knecht
hiet Malch?. Doē seyde Jesus tot Petrū/Steect
v sweert in die sceyde/Eñ sal ic den kelc niet drinc=
ken dien mi mijn vader ghegeuen heeft? Dye scha
re ende die dienaers der Joden tasten Jesum aen
ende bonden hem/eñ leidē hem eerst tot Hannam/
dye Cayphas sweer was/ die welcke des iaers o=
uerste priester was/het was Cayphas/die den Jo
dē riet/dattet goet ware/dat een mensce voor dat
volc storue
C Simon Petrus volchde Jesum na/eñ een an=
der discipel/Die selue discipel was den ouerstē prie
ster bekent/eñ ghinc met Jesu in des hoogen prie=
sters palleys/Petrus stondt daer buiten voor die
duere. Doen ghinck die ander discipel die den hoo
gen priester bekēt was wt/ende sprac/metter due
wachtersse ende seyde Petrum in/Doen seyde die
duerwachtersse tot Petrum/Eñ sijt ghi ooc deses
menschen discipel niet een? hi seide. Jck en bens
niet/Die knechten eñ dienaers stonden/ende had
den coolvuer ghemaect/want het was cout/ende
wermden haer/ Peeter stont oock by haer ende
wermde hem.
Eñ die hoge priester vraechde Jhesum na zijn
discipulen/eñ na zijn leeringe/Jesus andtwoorde
Jc heb vrij openbaerlijc gesproken voor die werelt
Jc heb altijt geleert in die schole/ende inden tem=
pel/daer alle die Joden te samen comen/eñ en heb
ic niet in winckelen gesproken. Wat vraecht ghi
mi daer na? Vraechter dien na diet gehoort hebben
wat ick tot haer ghesproken hebbe/Siet/die selue
wetē/wat ic geseit hebbe. Als hi dat sprac so sloech
een der dienaers Jesum int aensichte eñ seide/Sout Mat. xxvi.e
ghi den hoogen priester also antwoorden? Jhesus
antwoorde/Heb ic qualic gesproken so bewijst dat
mer heb ic recht ghesprokē/wat slaet ghi mi? Ende
Annas seynde hem gebonden totten hooghen prie
ster Cayphas
Simon Petrus stondt eñ wermde hem/Doen
seyden si tot hem/Eñ sijt ghi niet een van sinen dis
cipulen? Hi loegendet/ende seyde ick en bens niet/
E Een vanden hoogen pristers knechtē/een maech
oft vrient des gheens/dien Petrus dat oor afghe=
slagen hadde/seyde. Eñ sach ick v niet inden hof bi
hem? Doen loechendet Petrus weder/eñ ter stont
craeyde die hane
Doen leiden si Jesum van Cayphas/voor dat
rechthuis/Ende het was vroech/ende si eñ gingē
niet int rechthuys/op dat si niet onreyn en souden Math xxvii.b
worden/maer dat si dat paeschlam soudē moghen
eten/Doen ghinck Pilatus tot haer wt ende seide
Wat clachten brengt ghi tegen desen mensche? Si
antwoordē eñ seidē/En waer hi niet eē misdadige
wi en haddens v niet gheleuert/Doē seide Pilat?
tot haer/Soo neemt hem wech/eñ oordeelt hem
na uwe wet/Doē seidē die Joden tot hem. Wi en
moghen niemant dooden/ Op dat dat woort ver
vult soude worden/dat hi seyde te kennē geuende/
met welcker doot dat hi steruen soude
F Doen ginc Pilatus weder int rechthuis/ende
riep Jesum eñ seyde tot hem Sijt ghi die coninck Luc. xxiii.c
der Jodē? Jesus antwoorde/Segt ghi dat van v
seluen/oft hebbent v die ander vā mi geseit/Pilat?
antwoorde Ben ic een Jode? V volck/eñ die ouer
ste priesters hebben v mi gheleuert/Wat hebt ghi
ghedaen? Jesus antwoorde/Mijn rijck en is niet
van deser werelt/Waer mijn rijc van deser werelt
mijn dienaers souden daerom vechten/dat ick dē
Joden niet geleuert en soude werden/ Mer nv en
is mijn rijck niet vā hier. Doen seyde Pilatus tot
hē/So sidi nochtās een coninc/Jesus antwoorde
Ghi segget/ic ben immer doch een Coninc/Jc bē
daer toe geboren eñ op die werelt gecomē/dat ick
die waerheit tuigen soude. Wie wt der waerheyt
is die hoort mijn stemme. Pilatus seide tot hem/
Wat is die waerheit
Eñ doē hi dat geseit hadde/so ginc hi weder wt
tottē Jodē/eñ seide tot haer/Jc en vinde geē sculr
aen hē/Maer ghi hebt een gewoeēte/dat ic v eenē
G op den Paescē los geue/Wilt ghi nv/dat ick v der
Jodē coninc los geue. Doē riepē si weder al te sa=
men/eñ seidē/Desen niet/maer Barrabam Bar=
rabas was nochtans een moorder.

¶Hoort aen van het lijden Christi tot dat einde
Dat.xix.Capittel *

A Doen nā Pilatus Jesum / eñ gheesselt de hē. Eñ die crijsknechtē vlochtē eē croone van doornen / eñ settēse op zijn hooft / ende deden hē een purpur cleet aen / ende seyden / Sijt ghegroet lieue Coninck der Joden / Ende sloeghen hem int aensicht. Doen ghinck Pilatus weder wt ende seyde tot haer / Siet / ic brenghe hem wt tot v / op dat ghi sout bekennen / dat ic gheen schult aen hem en vinde. Also ginc Jesus daer wt / eñ droech een doornē croone / eñ een purpur cleet / eñ seyde tot haer / siet / welck een mensche. Doen hem de ouerste priesters eñ die dienaers saghen / soo riepen si ende spraken Cruyst hem / cruyst hem / Pylatus seyde tot haer / Neemt ghi hem eñ cruyst hem / wandt ick en vinde gheen schult aen hem. Die Joden antwoorden hē Wy hebben een wet / ende nae dye wet sal hy steruen / wandt hy heeft hem seluen Godts sone ghemaeckt.

[margin: atth. vij. e. / rc. xv / e. xxij]

B Doē Pilatus dat woort hoorde / vreesde hi noch meer / Eñ ginc weder in dat rechthuys / ende seyde tot Jesū / Vā waer sidi? Mer Jesus en gaf hē geen antwoort. Doē seyde Pilat? tot hē En spreect ghy met mi niet? en weet ghi niet dat ick macht heb v te cruycē / eñ macht heb v los te latē? Jesus antwoorde / Ghi en sout gheen macht ouer mi hebben / en waerse v niet van bouē gegeuen / Daer om die mi v gheleuert heeft / die heeft meerder sonde. Van doen voort leyder Pilatus op toe / hoe hi hem los mochte latē. Mer die Jodē riepē / seggende / Laet ghi desen los / so en zijt ghi des keysers vrient niet. Want soo wie hem coninc maect / die is tegen den keyser.

C Doen Pilatus dat woort hoorde / so leyde hi Jesum wt / eñ sat op den rechterstoel / in de plaetse die daer heet Lichostratos / Mer int hebreeusch Gabbatha. Mer het was den bereydach des paesschens / omtrent die seste ure / eñ seyde tot den Joden. Siet / uwen coninc. Mer si riepē / Wech / wech met dien / cruyst hē Pilat? seyde tot haer / Sal ic uwē coninc cruycen? Die ouerste priesters antwoorden / Wi en hebben geenē coninc dan den keyser. Doen leuerde hi hem ouer / dat hi gecruyst soude worden.

[margin: atth. xv.]

D Si namen Jhesum / eñ leyden hē wech / ende hy droech zijn cruyce / ende ghinck wt totter plaetsen / die daer heet Caluaria / die welcke int hebreeusch heet Golgotha / daer cruysten si hem / eñ met hem twee andere / op beyde siden / Jesum int midden. Pilatus screef een opschrift / eñ sette dat opt cruce Eñ was gescreuen / Jesus vā Nazareth der Jodē coninck. Dit opschrift lasen vele Joden / want die plaetse was na bi die stadt daer Jhesus gecruyst is Eñ het was ghescreuen int Hebreeusche Griecsche / eñ Latijnsche sprake. Doen seyden die ouerste priesteren tot Pilatum / En scrijft niet / der Joden coninc / mer dat hi gheseyt heeft / ick ben der Joden coninc. Pilatus antwoorde / Dat ick gescreuē heb dat heb ic gescreuen.

[margin: atth. xvij / ue. xxiij]

E Die ruyter knechten / doen si Jesum ghecruyst haddē / so namē si zijn clederen / eñ maecten vier delen / yegelijcken ruyterknecht een deel / daer toe ooc den rock. Mer dē rock was ongenaeyt van bouen aen / gewracht door eñ door. Doen seyden si onder malcanderē / En laet ons dië niet deylen / maer laet ons daer om loten wie us dien zijn sal. Op dat die scriftuere veruult soude worden / die daer seyt / Sy hebben mijn clederē onder hen lieden gedeelt / ende hebben op minē roc dat lot geworpen. Dat deden die ruyterknechten. psal. xxi.

Biden cruce Jesu stont zijn moeder / eñ zijnder moeder suster Maria / Cleophas huysurouwe / eñ Maria Magdalena. Doen nv Jhesus zijn moeder sach / eñ den discipel daer bi staen dien hi lief hadde / soo seyde hi tot zijnder moeder / Wijf siet / dat is v sone. Daer nae seyde hi tot den discipel / Siet dat is v moeder. Eñ van stonden aen namse die discipel tot hem.

F Daer na als Jesus wiste dat al volbracht was op dat die scrift veruult soude wordē / seyde hi My dorst. Daer stont een vat vol edics / Si vulden een spongie met edic eñ ysopē / eñ hieldē hem voor den mont. Doē Jesus dē edic genomen hadde / so seyde hi / Het is al volbracht / eñ neychde zijn hooft eñ gaf den geest op.

[margin: Matth. xxvij. d. Marci. xv. d.]

Die Joden / want het bereydach was / op dat de lichamen niet aent cruyce bliuen en souden op den Sabboth (wandt den seluen Sabboths dach was groot) badē si Pilatum / dat haer beenē souden worden gebrokē / eñ af soudē wordē genomen. Doen quamē die crijschknechten ende brakē den eersten die beenen / ende den anderen die met hem gecruist was. Maer als si tot Jesum quamē / doen si sagen dat hi al doot was / so en brakē si hē die beenen niet Maer der crijschknechten een opende zijn side met een speere / ende ter stont ghincker bloet ende water wt.

G Eñ die dit gesien heeft / die heuet getuycht / eñ wi weten dat zijn getuygenisse warachtich is. Eñ die selue weet dat hi waer seyt / op dat ghijt ooc geloouen sout. Want sulcs is gheschiet / op dat die scrift veruult soude werden. Ghi en sult hem gheen been breken. Eñ weder seyt een ander scrift. Sy sullen sien / in welcken si gesteken hebben.

[margin: ex. xii. g / Nu. ix.]

Daer na badt Joseph van Arimathia / die een discipel Jesu was / nochtans heymelijc / wt vreesen der Jodē / Pilatū / dat hi dat lichaē Jesu mochte af nemē / eñ Pilatus oorloofdet. Nicodemus quā oock die voortijts inder nacht tot Jesum gecomen was eñ bracht Myrre eñ Aloe onder malcāderē / bi hōdert pont. Doen namē si dat lichaem Jesu / eñ vondē hē met linē doeckē / eñ mz diet specerijē / alsomen die Jodē plagē te begrauen. Eñ bi die plaetse daer hi gecruyst wert / was eenen hof / eñ inden hof een nieu graf / in welckē noyt yemant gheleyt en was. Daer leydē si Jesū om der Jodē bereydachs wille / om dattet graf daer bi was. *

[margin: Ma. xii. d. Marci. xv. d. / lu. xxiij]

Van die verrijsenisse Christi / ende hoe hi hem openbaerde Maria magdalena ende zijn discipulen / ende ghaf hem den vrede / ende den heylighen gheest.

Dat.xx.Capittel.

A Ende op eenē dach des sabboths quā Maria Magdalena vroech / doent noch duyster was / tottē graue / ende sach dat dē steen vanden graue wech was, Doen liep si / eñ quā tot Simon Petrū / eñ totten anderen discipel / den welcken Jesus lief hadde / ende seyde tot hem / Si hebben den HEERE wech genomen wt den graue / ende wy en weten niet waer si hē geleyt hebben. Doen ginc

[margin: Matth. xxviij. a. mar. xv a. lu. xxiiij. a.]

Petrus eñ die ander discipel wt / eñ quamen totte
graue. Die twee liepen ghelijc/ende die ander ion=
gher liep snelliker dan Petrus/eñ quam eerst aent
B graf/eñ sach daer in/eñ sach die lijnen doecken ghe
lept/mer hi en ghincker niet in. Doen quã Symon
Petrus hem na/eñ ginc int graf. Eñ sach die lijnen
doecken ghelept/eñ en sach den sweet doec/die Je
sus om thoofd gebonden was niet bi die lijnẽ doec
ken ghelept/mer besiden ingheworden/in een by=
sonder plaetse. Doen ghinc die ander discipel oock
in/die eerst totten graue quam/eñ sach/eñ geloof=
de/Want si en wisten die scrift noch niet/ dat hi vã
den dooden verrijsen moeste. * Doen ghingẽ die
discipulen weder te samen.
C ✠ Maria stont voor dat graf / eñ weende daer
buytẽ. Als si nv weende/so sach si int graf/ eñ sach
twee engelen in wittẽ cleederẽ sittẽ/ eenẽ ten hoof
de/eñ den anderẽ ten voetẽ/daer si dat lichaẽ Jesu
gelept hadden. Eñ die selue seyden tot haer / Wijf
wat weent ghi? Si seyde tot haer. Si hebbẽ mijnẽ
HEERE wech genomẽ/ eñ ic en weet nyet waer si
hem ghelept hebben. Eñ als si dat seyde/ keerde si
haer omme eñ sach Jesum staẽ/eñ en wist niet dat
Jesus was. Jesus seyde tot haer/ wijf/ wat ween=
D di/wat soect ghi? Si meynde/het was die houenier
eñ seyde tot hem/ Here/hebt ghi hem wech gedra=
ghẽ/so segt mi waer ghi hẽ henẽ gheleget hebt/ick
wil hẽ halen. Jesus seyde tot haer / Maria / Doen
keerde si haer omme eñ seyde tot hẽ/Rabboni/dat
heet meester. Jesus seyde tot haer/ en roert mi niet
aen/Want ic en ben noch niet opgeuarẽ tot mijnẽ
vader/ Mer ghaet henen tot mijnen broederen/eñ
segt haer/ Jc vare op tot mijnẽ vader/eñ tot uwen
vader/tot mijnen God/eñ tot uwen God. Maria
Magdalena quam/eñ vercondichdet den discipu=
len/eñ seyde/ic heb den HEERE gesien/eñ dese din
ghen heeft hi tot mi ghesept. *
E ✠ Des auonts opten seluẽ sabbath/doe die dis=
cipulen verghadert waren/eñ die doren ghesloten
waren/wt vreesen der Joden/soo quam Jesus eñ
ghinc middẽ in/eñ seyde tot haer/Hebt vrede. Eñ
als hi dat seyde/soo thoonde hi haer die handen/ eñ
zijn side. Doen wordẽ die discipulen verblijt/dat si
den HEERE saghen. Doen seyde Jesus weder tot
haer/Hebt vrede/ gelijc als mi die vader gesonden
heeft/so seynde ic v. Eñ doen hi dat seyde/soo blies
hise aen/eñ seyde tot haer/ Ontfanct den heyligen
geest. Den welckẽ ghi die sondẽ verlaet/dien zijnse
verlaten/ende den welckẽ ghijse ophoudt/dien zijn
se opghehouden. *
✠ Thomas een vanden twaeluẽ/ die daer heet
F Didimus en was bi haer niet doen Jhesus quam.
Doen seydẽ die ander discipulen tot hem/Wi heb=
ben den HEERE ghesien. Hi seyde tot haer. Ten sy
dat ic in zijn handen sie/ dat litteecken der nagelen/
eñ legghe mijnen vingher in die litteeckenen der na
ghelen/eñ legghe mijn hant in zijn side/ soo en wil
icks niet gheloouen.
Eñ ouer acht dagen warẽ zijn discipulen weder
daer binnen/eñ Thomas met haer/quam Jhesus
G doen die doren gheslotẽ waren/eñ tradt int middel/
eñ seyde/Hebt vrede. Daer na seyde hi tot Thomã.
Reyct uwen vingher herwaerts/ eñ siet mijn han=
den/eñ reyct v handt herwaerts / ende steeckt se in
mijn side/eñ en zijt niet ongelouich/ mer gelouich
Thomas antwoorde eñ sprac tot hem/ Mijn HE
RE eñ mijn God. Jesus seyde tot hem. Want ghy
mi gesien hebt Thoma/so hebdi gelooft/salich zijn
si/die niet en sien/eñ nochtans gheloouen.
Jesus dede ooc veel ander teekenẽ voor zijn dis
cipulen/die niet gescreuen en zijn in dit boec. Mer
dese zijn gescreuẽ/ op dat ghi sout ghelouẽ dat Jhe
sus is Christus die sone Gods/ eñ op dat ghi door
tgelooue dat leuen sout hebben in sinẽ name. *

Vander openbaringhe des HEEREN/aen dat meyr Ty
berias/Van drieërley vrage Petri/ende van zijnder beken
nisse/ende vanden ghetuyghenisse Johannis/ der dinghen
die in desen boecke bescreuen zijn.

Dat.xxi.Capittel. ✠

DAer nae openbaerde Jesus hẽ weder A
aen die zee Tyberias/ hi openbaerde
hem also. Simon Petrus ende Tho=
mas die daer hiet Didim⁹/eñ Natha
nael van Cana Galilee/eñ die sonen
Zebedei/eñ twee ander discipulen warẽ bi malcã
deren. Simon Petrus seide tot haer/ Jc wil gaen
visschen. Si seyden tot hem/Soo willen wi met v
gaen. Doen ghingẽ si wt / eñ si traden int schip ter
stont/eñ inder seluer nacht en vinghẽ si niet. Mer
doent nv morgẽ was/doe stont Jhesus aen den oe B
uer/maer die discipulen en wisten niet dat Jhesus
was. Jesus seyde tot haer/Kinderen/ en hebt ghy
niet te ontbiten? Si antwoordẽ hẽ/Neen. Hi seyde
tot haer/werpt dz nette ter rechter sidẽ des sceeps
so suldi vinden. Doen worpen zijt/ende en consten
dat niet ghetrecken/om die menichte der visschen.
Doen seyde die discipel den welcken Jesus lief had
de tot Petrum. Het is die HEERE.
Doen Simon Petrus hoorde dattet die HEE
RE was/so werp hi sinen mantel om hẽ/want hy
was naect/eñ spranc in die zee. Mer die ander dis=
cipulen quamẽ te schepe/wãt si en warẽ niet verre C
vandẽ lande/mer bi twee hondert ellen/eñ toghen
dat nette mettẽ visschẽ/ Als si nv wt gingẽ opt lãt
so sagẽ si colẽ gelept/ eñ eenen visch daer op / ende
broot. Jesus seyde tot haer. Brengt hier vandẽ vis=
schẽ die ghi nv gheuangẽ hebt. Simon Petrus clã
daer in/eñ tooch dat nette opt lant/vol groter vis=
schẽ/hondert eñ.liij. Eñ hoe wel datter so veel wa
ren/nochtãs en schoorde dat net niet/ Jhesus seyde
tot haer/Comt eñ eet/ Mer niemãt onder dẽ disci
pulen en dorste hẽ vragẽ/wie zijt ghi? wãt si wistẽ
dattet die HEERE was/Doẽ quã Jesus / eñ nam D
dat broot/eñ gaft hẽ/desgelijcx dẽ visch/ Dat is nv
die derdemael/dat Jesus geopenbaert is sinẽ disci
pulen na dat hi vander doot opghestaen is. *
Doen si nv die maeltijt ghehouden hadden/
✠ Seyde Jesus tot Simon Petrus/Simon Johã
na/hebt ghi mi lieuer dan mi dese hebben? Hi seyde
tot hẽ/Ja HEERE/ghi weet dat ic v lief hebbe/Hi
seyde tot hẽ/Weydt mijn lammeren / Hi seyde we=
der ten anderen male tot hem / Simon Johanna
hebt ghi mi lief? Hi seyde tot hẽ/Jae HEERE / ghy
weet dat ic v lief hebbe/ Hi seyde tot hẽ/ Hoet mijn E
scapen/Hi seyde tot hẽ ten derden male/Simon Jo
hanna/hebdi mi lief Petrus wort bedroeft/dat hy
driemael tot hẽ seyde hebt ghi mi lief/ eñ seyde tot
hẽ/ HEERE ghi weet alle dinck/ghy weet dat ic v

liefhebbe Jesus seyde tot hem/Weydt mijn scapē
Voorwaer voorwaer segghe ic v/doen ghi ion
ger waert/so gorde ghi v seluē/ eñ wandelde waer
ghi wout/mer als ghi out wort / so suldy v handen
wt recken/eñ een ander sal v gordē eñ leyden/daer
E ghi niet en wilt. Mer dat seyde hi om te kennen te
geuen met welcken doot hi Gode prijsen soude.*
Doen hi dat geseyt hadde. ✠ Seyde hi tot
haer. Volcht mi nae. Petrus keerde hem om /ende
sach den discipel volghen / den welcken Jhesus lief
hadde/die ooc inden auontmael op zijn borst lach/
eñ geseyt hadde HERE wie ist die v verraet? Doē
Petrus desen sach/ soo seyde hi tot Jhesum. Mer
HERE wat sal dese? Jesus seyde tot hem . Ist dat
ic wil dat hi blijue/tot dat ick come/wat gaet v dat
aen/volcht ghi mi na. *
✠ Doen ghinc een sprake wt/ onder den broeders
G dese discipel en sterft niet / Eñ Jhesus en seyde niet
tot hem/hy en sterft niet / mer ist dat ick wil dat hy
blijue tot dat ick come/wat gaetet v aen? Dit is die
discipel/ die van desen dinghen ghetuyget/eñ heeft
dit gescreuen. Ende wi weten dat zijn ghetuygenis
se warachtich is. *

Daer zijn ooc vele ander dingen die Jhesus
ghedaen heeft / die welcke / waert dat
si deen nae dander ghescreuen
worden / ick meyne dye
werelt en soude dye
boecken niet be
gripen die te
schrijuen
warē

Dat eynde des Euangelijs
van sinte Johannes.

Hier na volcht

dat anderde deel des Euan gelijs van sinte Lucas/van dat werck der Apostelen.



Hier beghint

dat werck der Apostelen oft die geschiedenisse des Euangelijs van Sinte Lucas.

Christus gheboot sinen discipulen dat si niet neder clim
men en souden van Jherusalem/Ende van die hemeluaert
Christi/Ende die electie Mathei in die plaetse van Judas
Dat eerste Capittel.

DAt eerste sermoen : tis A
waer/heb ic gedaen/o lieue Theophi
le/van alle diē dat Jesus begost/bey-
de te doen ende te leeren/ totten dach
toe/dat hi op genomen wert/na dien
hi dē Apostelē(die welcke hi hadde vercoren)door
den heyligen gheest beuel dede/den welcken hi na
sinen lijden/hem seluen leuendich verthoont heeft
door menigerley verthooninge / ende liet hem sien
veertich daghen lanck/ende sprac met haer vanden
rijcke Gods/ende als hise vergadert hadde/beual
hi haer dat si niet van Jherusalem en souden gaen/
mer dat si die beloofte des vaders soudē verwach-
ten/die welcke ghi gehoort hebt(seyde hi)van my. Luce.
Want Johannes heeft met water ghedoopt/ mer xxiiij.d
ghi sult metten heyligen gheest ghedoopt werden
niet langhe nae desen daghen.
Doen si nv te samen gecomen waren/ vraechdē
si hem seggende. HERE/suldi in desen tijt dat rijc
van Israel weder oprechtē? Hi seyde tot haer. Het
en behoort v niet te weten die tijden oft dagen/ die
welcke die vader in zijnder macht behouden heeft
mer ghi sult die crachte des heylighen gheests ont
faen/die op v comen sal/eñ ghi sult mine getuygen
zijn tot Jerusalem/ eñ in gheheel Judea eñ Sama
ria/ende totten eynden der aerden.
Ende doē hi dit geseyt hadde/ is hi op genomen
dat zijt sagen/eñ een wolcke nam hem op vā haren
oogen/ende als si hem na saghen ten hemel varen-
de/Siet/doen stonden neffens haer twee mannen
in witte cleederen / dye welcke oock seyden / Gh

mannen van Galileen/ wat staet ghi/ ende siet op
inden hemel? Dese Jesus die van v is op genomen
ten hemel/ die sal comen ghelijc ghi hem ten hemel
hebt sien varen. *

Doen keerden si wederom tot Jerusalem/ van
den berch die daer heet den Olijfberch/ die welcke
bi Jerusalem is/ en heeft eens sabbaths reyse/ ende
als si in waren ghegaen/ clommen si opten solder/
daer hem doen onthielden Petrus en Jacobus/ Jo
hannes ende Andreas/ Philippus ende Thomas/
Bartholomeus en Mattheus/ Jacobus Alphei
soon/ ende Simon Zelotes/ ende Judas Jacobi
soon/ Alle dese volherden eenmoedelic met bidden
en smeeckien/ tsamen metten vrouwen/ en Maria
die moeder Jesu/ en sinen broederen.

C ✠ En in dien dagen ghinc Petrus midden on
der die discipulen/ ende seyde (die schare der namen
was bi hondert en twintich tsamen) Ghi mannen
lieue broeders/ dese scrifture moeste veruult wer
Matth. xxvij. a. den/ die welcke die heylighe gheest te voren geseyt
heeft/ door den mont Dauid/ van Judas/ die een voor
ganger der gheenre was/ die Jesum vingen/ want
hi was met ons getelt/ en heeft verreghen den aen
ual des ambachts. Dese hadde (tis waer) den acker
beseten om dat loon der ongherechticheyt/ en heeft
D hem verhangen/ en is midden in tween geborsten/
Psal. c.viij. en heeft zijn ingewant wtghestort/ en het is condt
ghewordenallen die te Jerusalem woonen/ also dat
den seluen acker op haer sprake ghenoemt wordt
Acheldama/ dat is eenen bloetacker.

Want het staet gescreuen inder Psalmen boec.
Haer wooninge moet woest worden/ en daer en si
nyemant die daer in woone/ en een ander ontfange
zijn bisdom. Soo moet dat onder den mannen die
met ons vergadert gheweest zijn/ den geheelen tijt
in welcken Jesus onder ons is wt en ingheg aen/
beghinnende vanden doopsel Johannis/ tot opten
dach/ doen hi van ons ghenomen is/ een wt desen
een ghetuyge zijn der verrijsenisse met ons werden.

En si stelden der twee/ Joseph ghenaemt Barsa
bas metten toename Justus/ en Matthiam/ biddende
en seggende. HEERE/ kender alder herten/ vertoont
welcken ghi wt desen tween vercoren hebt/ dat dee
ne ontfange den aenual des dienstes ende Apostel
ambachts/ daer Judas af ghetreden is/ op dat hy
wech soude gaen in zijn plaetse/ en si gauen dat lot
onder haer/ en dat lot viel op Matthiam/ en hi wert
gheordineert totten elf Apostelen. *

Den heylighen gheest wort ghesonden onder die Aposte
len/ ende spraken met vreemden tonghen/ waer af die Jo
den verwonderden. Ende Petrus verclaerde haer die waer
heyt/ ende vermaenden totten gheloone/ ende daer werden
ghedoopt drie duysent Joden.

Dat.ij.Capittel.

A Ende doen den Pinxterdach veruult
was/ so waren si alle eenmoedelic te
samen. En het geschiede snellic een ge
luyt vanden hemel/ als eens crachti
gen wints/ en vuulde dat geheele huys
daer si saten/ en men sach aen haer die tongen gedeelt/
als oft si vierich hadden geweest/ en hi sadt op eenen
yegelicken van haer/ en si worden alle veruult metten
heylighen gheest/ ende beghosten te prediken met
anderen tongen/ na dien dat hen die geest gaf te spreken.

Te Jerusalem waren Godvreesende mannen
woonende/ wt alderley volc dat onder den hemel is
Doen nu die stemme gheschiede soo quam die me
nichte te samen en worden verstoort/ want een ye
ghelick hoorde dat si spraken met zijnder spraken.
Si verwonderden haer alle/ segghende onder mal
B canderen. Siet/ en zijn alle dese die daer spreken niet
van Galileen? hoe hooren wi dan een yegelic zijn spra
ke daer wi in geboren zijn? Parten/ en Meden/ en
Elamiten/ en wi die in Mesopotanien woonen/ en
in Judea/ en Capadocia/ Ponto en Asia/ Phrigia
en Pamphilia/ Egipten en inden eynden der Libien
bi Kyrenen/ en die vuytlantsche oft toecomelin
ghen van Roomen/ Judeen/ en ghenoten oft ghesel
len der Joden/ Chreten en Araben/ wy hoorense
met onsen tongen die grote daden Gods spreken.*
Si verslaeghen haer alle/ en worden verstoort/ seg
ghende deen totten anderen/ Wat wil dit zijn? Mer
die ander hadden haren spot daer mede/ en seyden.
Si zijn vol soets wijns.

Doen ghinck Petrus op metten eluen/ en hief
C zijn stemme op/ en sprac tot haer/ Ghi Joden/ lieue
mannen/ ghi alle die te Jerusalem woont/ weet/ en
laet mijn woorden tot uwen ooren ingaen/ Want dese
en zijn niet dronckien also ghi meynt/ want het die der
da vre van desen dage is/ maer dat ist dat door den
Prophete Johel te voren geseyt is/ En het sal inde
laetsten dagen geschien seyt God/ Ick wil wtstorten
van minen gheest op alle vleesch/ en uwe sonen en
dochteren sullen prophetereen/ en uwe iongelingen Johel. ij.g.
sullen ghesichten sien/ en uwe ouders sullen droo
men droomen/ En op mijne knechten/ en op mijne
maerten wil ic inden seluen daghe van mijnen ghee
ste wtstorten/ en si sullen propheteren/ ende ic wil
wonderlike teekenen bouen inden hemel gheuen/ en
teekenen beneden opter aerden/ bloet en vier/ rooc
en dampe/ Die sonne sal verkeeren in duysternissen/
en die mane in bloet/ eer dat den grooten en open
baerliken dach des HEEREN comt/ En het sal ge
schien/ so wie den name des HEEREN aenroepen
sal/ die sal salich werden.

D ✠ Ghi mannen van Israel/ hoort mijn woorden.
Jesum van Nazareth den man van Gode onder v
met wercken/ wonderlicheden/ en teekenen bewe Ro.x.a.
sen/ die welcke God door hem ghedaen heeft mid
den onder v/ soe ghi seluer ooc weet/ den seluen nae
dat hi wt voordachten raet en voorsienicheit Gods
ouer ghegeuen was/ hebt ghi ghenomen door dye
handen der ongerechter/ en hem ghecruyst en ghe
doot/ dien heeft God verwect/ en die smerten des
doots ontbonden/ na dien dat onmogelic was dat
hi van hem gehouden soude werden/ Want Dauid
seyt van hem. Ic heb den HEERE altijt voor geset
voor mijn aensicht/ want hi is aen mijnder rechter Psalm. xv.
siden/ op dat ich niet beweecht en werde Daerom
is mijn hert vrolic/ en mijn tonge verhuecht haer/
want mijn vleesch sal ooc in hope rusten/ want ghy en
sult mijn siel niet inder hellen laten/ noch oor niet toe
laten dat v heylige/ die verganckelicheyt sien soude/ ghy
hebt mi die wegen des leuens bekent gemaect ghi sult
mi veruullen met blijscappen voor uwen aensichte. *

E Ghi mannen/ lieue broeders/ laet mi vry vanden
eertscheen vader Dauid tot v spreken/ hi is ghestor
uen ende begrauen/ ende zijn graf is bi ons tot op
desen dach. Als hy dan een Propheet was/ ende

wiste dat hem God met eenen eede gelooft hadde
dat die vrucht zijnder lendenen op sine stoel soude/
sitten/heeft hi dat voorsien/eñ ghesprokẽ vander
verrijsenisse Christi/wandt zijn siele en is niet inder
hellẽ gelaten/eñ zijn vleesch en sach gheen verganc
licheyt. Desen Jesum heeft God verweckt / des zijn
wi alle ghetuyghen.

Nv hi door die rechter hant Gods verheuen is
eñ die belofte des heylighen gheests vanden vader
E ontfanghen heeft/so heeft hi wtgestort dit/dat ghy
siet eñ hoort/ want Dauid en is niet indẽ hemel ge
clommen. Mer hi seyt. Die HEERE heeft ghesept
tot mijnen HEERE sidt tot mijnder rechter hant/
tot dat ic uwe viandẽ sette tot eender voetbancken
uwer voeten So sal nv dat geheele huis Israel we
tẽ sekerlijc/dat God desen Jesum/diẽ ghi gecruyst
hebt/tot eenẽ HEERE/eñ Christũ gemaect heeft.

Doen si dat hoordẽ/heeft hen haer hert ontste-
kẽ/eñ seyden tot Petrum eñ den anderẽ Apostelen
Ghi mannen/lieue broeders/wat sullen wy doen?
Petrus seyde tot haer/betert v/ ende een yeghelijc
laet hem doopen inden name Jhesu Christi/ in ver
ghiffenisse der sonden/soo sult ghi die gaue des hey
ligen gheests ontfanghen. Want dit is v eñ uwen
kinderen belooft/eñ allen den genen die verre zijn
die welcke God onse HEERE daer toe roepen sal.
Ooc getuycht hi met vele andere woorden/eñ ver
maẽt/ segghende/ Laet v wt desen boosen geslachte
helpen. Die zijn woort gheerne ontfingẽ/die lieten
haer doopen/eñ op dien dach worden daer toe ghe
daen/bi drie duysent sielen.

Si bleuẽ volherdich in die leeringe der Apost e
len /eñ inder gemeynschap / eñ in die brekinge des
G broots/eñ inden gebede. Allen sielen quã ooc vree
se aen/eñ daer gescjiedẽ wonderlijcke dinghen eñ
teekenẽ door die Apostelen. Alle die geloouich wa
rẽ geworde/warẽ te samẽ/ eñ alle dingẽ hadden si
gemeyn/si vercochtẽ haer goedẽ eñ haue/eñ deelden
se wt onder alle/na diẽ dat eenẽ yegelijckẽ van noo
de was/eñ si bleuẽ gestadich dagelicx eenmoedelic
indẽ tempel/ eñ si braken dat broot hier eñ daer in
die huysen/si ontfingen spijse met vruechden/ ende
met eenuuldiger herten/ende hadden genade bi al
le den volcke/die HEERE dede daer daghelics tot
der gemeynten die daer salich souden werden.

¶ Hoe Petrus ghenas den creupele / ende leerde dye Joden die glorificatie ende die verrijsinghe Christi.

¶ Dat.iii.Capittel.

PEtrus eñ Johannes gingen met mal
canderẽ op indẽ tempel/omtrent dye
A negẽde vre der biddinge. Eñ een mã
die creupel was wt zijnẽ moedẽ lichaẽ
wert gedraghen daghelijcs voor dye
poorte des tẽpels/die daer hiet die schoone / op dat
hi aelmoesen soude biddẽ vanden gheuen die inden
tempel ghinghen. Doen hi nv Petrum eñ Johan
nem sach / dat si inden tempel wouden ghaen/soo
badt hi/op dat hi een almoese soude ontfanghen.
Petrus sach hem met Johannem aen/ende seyden
Siet ons aen/mer hi hielt hem teghen haer/hopen
de yet van haer te ontfangen / Mer Petrus seyde
Jc en heb siluer noch gout /mer dat ick hebbe/dat
gheue ick v/inden naem Jesu van Nazareth/ staet
op ende wãdelt/ende nam hem vider rechter hant/
eñ rechte hem op. Terstont worden zijn beenen eñ
knokelen vast/hi spranck op/hi stont en wandelde/
eñ ghinc met haer inden tempel wandelende/ende
springende eñ God louende.

Eñ allet volc sach hẽ wãdelẽ/eñ God louen/si B
kendẽ hẽ oock dat hi die ghene was/ die om die ael
moesen voor die scone dore des tẽpels geseten had
de/eñ si wordẽ vol verwonderens eñ verschrickens
om tghene dat hẽ geschiet was. Mer als dese lam
me nv gesont zijnde/hẽ tot Petrum eñ Johannem
hielt/so liep alle dat volck tot haer/int portael/ dat
daer heet Salomons portael/ verwõderende haer

Als Petrus dat sach / antwoorde hi dẽ volcke
Ghi mannen van Israhel/wat verwondert ghi v
daer af/of wat siet ghi op ons/als oft wi desen wã- C
delende haddẽ gemaect/door onse eygen cracht eñ
verdienste? ✠ Die God Abrahams/ Isaac/ ende
Jacobs/die God onser vaderen heeft zijn kint Je
sum verclaert / den welcken ghi geleuert ende ver
loochent hebt voor dat aensicht Pilati/doen hẽ die
selue oordelde los te laten/ maer ghi verlochẽde dẽ
heyligẽ eñ gerechtigẽ/ eñ baedt hẽ om den moorde
naer v te geuen/mer dẽ hertoghe des leuens hebdi
gedoot/dien heeft God verweckt vandẽ doodẽ / daer
af zijn wi getuygẽ. Eñ door tgeloone zijns naems
heeft hi aen desen dien ghi siet eñ kent / sinen naem
vast gemaect/ eñ tgheloone door hem/ heeft desen D
voor uwen oogen dese gesontheyt gegeuen. mar.i.a.

Nv lieue broeders/ic weet dat ghijt door onwe Eccle.
tenheyt gedaen hebt/gelijc ooc uwe ouerste. Maer xvij.c.
God die door dẽ mont alre zijnre Prophetẽ te vo Matth.
rẽ vercõdicht heeft/dat sine Christ? lijdẽ soude/die iiij.c
heuet also veruult/ So doet nv boete eñ bekeert v
op dat uwe sonden wtgedaen werden. ✱ Op dat
als dẽ tijt der verversscinge vandẽ aẽsicht des HE
REN sal comẽ/eñ ghi die hẽ sien sult / die nv te vo
ren gepredict is Jesum Christũ/ die welcke den he
mel moet in nemẽ totter tijt toe dat weẽ gebracht
werde al dat God gesproken heeft door den mont Deut.
van alle zijn Propheten/van beghin der werelt. xviij.c

Want Moyses heeft totten vaderen ghesept.
God v HEERE sal v eenẽ Prophert verweckẽ wt
uwẽ broederẽ/ dien suldi hooren als mi/eñ in allen
dat hi tot v segghen sal/eñ het sal ghescien/so wat
siele diẽ Prophete niet en hoort/die sal vuielt wer-
dẽ. Eñ alle Prophetẽ van Samuel aen/eñ daer na
hoe vele haerder gesproken hebbẽ/die hebben van
desen dagen vercondicht.

Ghi zijt der Propheten eñ des testamẽts kin-
deren/dwelc God vesteit heeft tot uwen vaderen ge.xij.c.
seggende tot Abraham. Door v saet sal alle volck
opter aerdẽ gebenedijt werdẽ. God heeft eerst zijn
kint Jesum verweckt/ende heeft hem tot v gheson
den v te benedien op dat hẽ een yeghelic vã zijnder
boosheyt bekeere.

¶ Hier wort ghestelt den haet der Priesteren tegen die Apostelen/ende die antwoorde Petri met een deuote oratie der gheloouighen/ende haer heylighe conuersatie.

Dat.iiij Capittel.

ALs si tottẽ volcke spraken / so quamẽ
tot haer die Priesterẽ eñ die vorsthee
rẽ des tempels/eñ die Saduceẽ/dien A
verdroot dat si dat volc leerdẽ/ ende
vercondichdẽ die verrijsenisse vandẽ

dooden aen Jesu/ eñ sloegen die handen aen haer/
eñ settense in die geuanckenisse tot smorgens toe/
want het was auont/ Maer vele onder die ghene
B die dat woort gehoort hadden/ worden ghelouich
eñ dat ghetal der mans wert bi vijf duysent.
Alst nv dach wert/ so vergaderden die Ouerste
eñ Ouders/ eñ Scriftgheleerdē te Jerusalem/ An
nas die ouerste Priester eñ Cayphas/ ende Johan
nes eñ Alexander/ eñ soo vele als vanden ouersten
Priesters gheslachte warē/ eñ settense voor haer/
eñ vraechden haer/ wt wat macht/ oft in wat na=
mē hebdi dat gedaen? Petrus vol vanden heyligen
gheest/ seyde tot haer/ Ghi ouerste des volcs/ ende
ghi Ouders van Israhel/ ist dat wi heden werden
gheoordeelt van dier weldaet aen dē crancken men
sche/ door welcke hi gesont is geworden/ so si v eñ
alle den volcke van Israel kenlick/ dat in den name
Jesu Christi/ den welcken ghi gecruyst hebt/ dyen
Matth. God vandē dooden verweect heeft/ staet dese hier
xxi d voor v gesont. Dat is den steen vā v tymmerliedē
mar. xij verworpē/ die tot eenen hoecsteen ghewordē is/
a. eñ in gheenē anderen en is salicheyt. Den menschē
lu. xx. c. en is ooc gheenen anderen naem onder den hemel
ghegeuen/ daer inne wi salich sullen werden.
Si sagen die vryheyt Petri eñ Johannis/ ende
verwonderden haer/ want si warē seker dattet on
gheleerde lieden ende leeken waren/ eñ si kendense
C ooc wel dat si met Jesu geweest waren. Si saghen
dē mēsche die gesont was geworden bi haer staen
eñ en wistē daer niet tegen te segghē. Doen hieten
sise wt den raet gaen/ eñ spraken met malcanderē/
ende seyden. Wat willen wy desen menschē doen?
want dat teeken is kenlic door haer geschiet/ open
baer allen die tot Jerusalem woonē/ eñ wi en con=
nens niet gheloochenen/ mer op dattet niet wijder
in en breke onder dat volc/ so laetse ons neerstelick
dreygen/ dat si na desen tijt gheenen menschen vā
desen name meer en segghen.
D Eñ si riepense ende vercondichden haer/ dat si
hem gheensins en lieten hooren/ noch en leerdē in
den name Jesu. Maer Petrus eñ Johannes ant=
woordē eñ seyden tot haer. Oordeelt ghi selue/ oft
het voor Gode recht si/ dat wi v meer gehoors ge
uen dan Gode. Wi en connē ymmer niet gelaten/
dat wi niet spreken en soudē/ dat wi gesien eñ ghe
hoort hebbē. Maer si dreychdense/ eñ lietense gaē
eñ si en vonden niet hoe sise souden mogen pinigē/
om des volcs wille. Want si presen alle God/ van
dien datter geschiet was. Want die mensche was
E meer dan veertich iaer out/ aen welcken dit teeken
der ghesontheyt ghescheit was.
Eñ alsmense hadde laten gaen/ so quamen si tot
haren ghesellscap/ eñ vercondichden haer/ wat dye
ouerste Priesterē eñ die Oudtste tot haer ghesept
haddē. Doē si dat hoordē/ hieuē si haer stēmen op
eenmoedelic tot God eñ seyden. HEERE/ ghy dye
daer zijt die God die hemel/ die aerde/ ende die zee
Psal. ij. eñ alle dat daer inne is/ gemaect hebt/ ghi die door
dē mont Dauid ws knechts geseyt hebt. Waerom
staen die Heydenē op/ eñ waerom slaen die volckē
onnutte dingen wt. Die Coninghē der aerden zijn
te samen ghetreden/ ende die vorsten hebben haer
te hoope vergadert/ tegen haren HEERE/ eñ tegē
sinen Christum oft ghesalfden.

Inder waerheyt si hebben haer vergadert tegē F
v kint Jesum/ den welckē ghi ghesalft hadt/ Hero=
des eñ Poncius Pilatus/ mettē Heydenē eñ volc=
ke van Israel/ te doen dat v handt eñ uwen raet te
vorē bedacht hadde/ dat gescien soude. Eñ nv HE
RE/ aensiet haer dreygen/ eñ gheeft uwen knech=
ten met alre vryheyt/ v woort te sprekē/ v hāt reyc
kende/ op dat gesontheyt/ teekenen/ eñ wonderlic=
heden geschien/ door den name ws heylichs kints
Jesu. Eñ doen si gebeden haddē/ beweechde haer
die plaetse daer si verghadert waren/ eñ worden al
le veruult metten heylighen gheest/ eñ spraken dat
woort Gods met vryheyt.
✠ Der menichten der gelouigē was een herte
eñ een siele. Noch niemant en seyde van sinen goe= G
de dat zijn was/ mer het was haer al gemeyn. Eñ
die Apostelen ghauen ghetuyghenisse met grooter
cracht vāder verrisenisse des HEEREN Jesu Chri
sti/ eñ daer was groote genade bi haer allen. Daer
en was ooc nyemant onder haer die gebrec hadde
want hoe vele haer der was/ die ackers oft huysen
hadden/ die vercochten si/ eñ brachtē dat ghelt des
vercochten goets/ ende leyden dat voor die voeten
der Apostelen/ eñ men gaf eenē yegeliken dat hem
van noode was. ✱
Joses metten toename vanden Apostelen ghe=
naemt Barnabas/ dat heet een soon des troosts/
een Leuijt wt Cypren vā geslachte/ die hadde eenē
acker eñ vercochten/ eñ bracht dat ghelt eñ leydet
voor die voeten der Apostelen.

¶ Hier sterft Ananias om bedroch vandē prijs des ac
kers met Saphira zijnder huysurouwē/ eñ de cranckē wer
den ghesont ghemaect vanden Apostelen/ ende vandē Jo=
den worden si berispt/ welc Gamaliel gheexcuseert hadde.
Dat. v. Capittel

Maer een man geheetē Ananias met
zijnder huysurouwē Saphira vercocht
A zijn haue/ eñ behielt wat heymelic vā
den ghelde/ dat zijn huysurouwe wel
wiste/ eñ bracht eē deel eñ leydet tot
ten voeten der Apostelen/ Petrus seyde. Anania/
waerom heeft die duyuel v hert veruult/ alsoo dat
ghi den heylighen gheest liecht/ eñ ontrect wat van
den gelde des ackers? En waer hi niet v gebleuen
also hi was/ eñ het ghelt waer ooc in uwer macht
gheweest? Waerom hebdi dat dan in uwer herten
voorgenomen? Ghi en hebt den menschen niet ge=
logen/ maer Gode. Doen Ananias dese woorden
hoorde/ viel hi neder/ eñ ghaf den gheest/ ende daer
quam een vreese op alle die dit hoorden. Die ionge
linghen stonden op ende deden hē besiden/ eñ droe
ghen hem wt/ eñ begroeuen hem.
B Eñ het geuiel ouer een wijle bi drie vren quam
daer zijn huysurouwe inne/ eñ en wist nyet watter
geschiet was. Petrus seyde tot haer. Segt mi/ heb
di dē acker so diere vercocht? Si seyde/ iae/ so diere.
Petrus seyde tot haer/ wat zijt ghy dan eens ghe=
worden den gheest des HEEREN te tempteren?
Siet/ die voetē der gheender die uwen man begra
uen hebbē zijn voor die duere/ ende sullē v wt dra
ghē. Ende terstont viel si tot sinen voeten/ eñ ghaf
den gheest. Doe quamen die iongelinghen eñ von
dense doot/ ende droegense wt/ eñ begroeuense bi
haren man/ eñ daer quā een groote vreese ouer die

gehéele gemeynte/eñ ouer alle die dit hoorden.
✠ Het ghescieden vele teekenē eñ wonderliche
den inden volcke door die handē der Apostelē / eñ
si warē alle eēmoedelic in dat poortael Salomonis
Gheen vanden anderē en dorsten geselschap met
C haer houden oft haer toe voeghen/maer dat volck
hielt groot van haer. Die menichte der mannen eñ
vrouwen die daer indē HEERE gheloofdē wert vā=
meerdert/Also dat si die cranckē wt op die straten
droegē eñ leydense op beddē eñ barren/op dat wan
neer Petrus quame/dat sine schaduwe haerder so
mige omschaduwen soude/Daer quamender oock
vele vanden vpliggenden steden tot Jerusalē/ende
brachten die crancken/eñ die van onreyne gheesten
gepijnicht waren/eñ si worden alle gesont. *
Die ouerste Priester stont op/ende alle die met
hē warē/die welcke die secte der Saduceē is/ ende
D wordē vol nidicheyts/eñ si sloegē die handē aen die
Apostelen/eñ worpense in die gemeyne geuancke
nisse. Maer die Engel des HEEREN dede die do=
re der geuanckenisse inder nacht op/eñ leydese wt/
eñ seyde/gaet henē/eñ treedt op/ ende spreect inden
tempel totten volcke alle woordē des leuens. Doē
si dat hoorden/ghinghen si vroech inden tempel/en
de leerden.
Maer die ouerste Priester quā/ eñ die met hem
warē/eñ riepen dē raet / eñ outste der kinderē van
Israel te samen/ eñ sonden totter gheuanckenisse/
om haer te halen. Die dienaers quamē daer/ ende
dē kercker open zijnde / en vondē si niemant inden
kercker. Si quamē weder eñ vercondichdent / seg
gende. Wi vondē dē kercker met alre neersticheyt
gesloten/eñ die bewaerders buytē voor die doren
staen/doen wi dien op deden/soo en vonden wi nie
mant daer inne. Doen die opperste priester eñ die
vorstheeren des tempels/eñ ander princē der prie=
E sterē dese woordē hoordē / warē si met haer begaē
wat doch dat worden woude.
Doen quā daer eē die haer vercondichde. Siet
die mannen/die ghi in die geuanckenisse geworpen
hebt/zijn inden tempel/staen ende leeren dat volc.
Doen ghinghen die meesters des tempels met ha=
ren dienaren/eñ haeldense sonder ghewelt/want si
vreesden dat volc/ op dat si niet gesteent en souden
werdē. Eñ als sise brachtē / so stelden sise voor den
raet. Ende die opperste priester vraechde haer/seg
gende. En hebben wi v niet met ernste ghebooden/
dat ghi in desen name niet en soudet leeren? Ende
siet/ghi hebt Iherusalem veruult met uwer leerin
ghen/ende wilt dat bloet van desen menschen ouer
ons leyden.
Petrus eñ die Apostelen antwoordē eñ sprakē
Men moet God meer gehoorsaē zijn dan den men
scē. God onser vaderē heeft Jesum verwect/dē welc
kē ghi gedoot hebt eñ aē dat hout gehangē/ dien he
uet Gods rechter hāt verheuē tot eenen hertoge eñ
salichmaker/om Israel boete eñ aflaet der sonden
te geuē/eñ wi zijn sine getuygē vā desen woorden/
F eñ die heylige geest den welckē Godt gegeuē heeft
den genen die hē gehoorsaē zijn. Doe si dat hoordē
doorsneet haer dat/eñ dachtense te dooden.
Mer doē stont op een pharizeus/geheeten Ga
maliel/een scriftgheleerde/ wel geacht bi alle tvolc
inden raet/eñ hiet die Apostelen een weynich wech
wt den raet doen/eñ seyde tot haer / Ghi mannen
van Israel/neēt ws selfs waer aen dese menschen
wat ghi haer doen sult. Voor dese dagē stont Theu
das op/wtgeuende dat hi wat was / eñ een ghetal G
van mannē omtrent vier hondert hingen hem aen/
die is verslaghen/ eñ alle die hem toe vielen/eñ ver
stroyt eñ te niete gedaen. Daer na stont Judas vā
Galileē op/inden daghe der scattingen/eñ maecte
veel volcs afuallich na hē/eñ die is ooc vergaen/eñ
alle die hem toe vielen/zijn verstroyt.
Eñ nv segick v/ laet af van desen menschen/eñ
laetse varen. Is dien raet oft dat werc wt den men
schen/so salt vergaen/mer ist wt Godt/so en coudt
ghi dat niet te niete gedoen. op dat ghi niet gheuon
den en wert/die tegen Godt strijden willen. Doen
vielen si hē toe/eñ riepen die Apostelen/eñ gheessel
dense/eñ ghebooden haer dat si niet en souden predi
ken inden name Jesu/ende lietense gaen.
Mer si gingen vrolic van des raets aengesicht/
om dat si werdich warē om zijns naems wille ver
smaetheyt te lijden/ eñ en hielden niet op alle dage
inden tempel/ eñ in alle huysen te leeren / eñ hen te
predikenn dat Euangelium Jesu Christi.

Hoe datter seuen dyakenē ghecoren worden vanden apostolen/wt welcken Stephanus gheaccuseert wert voor die Joden.

Dat.vi.Capittel.

IN dien dagen/doen dat getal der disci
pulen meerder wert /so isser een mur
muratie op gestaē ond die Griecken
tegēs die Hebreusce/ om dat haer we A
duwen versmaet worden inder dage
lijcscher hantreyckinge. Doen riepen die twaelf die
menichte te samen ende seyden. Het en dooch nyet
dat wi dat woort Gods laten/eñ ter tafelē dienen/
daerom lieue broeders/ verkiest onder v seuē man
nen die daer vermaert zijn / dat si vol des heylichs
gheests eñ wijsheyts zijn / die welcke wi mogen set
ten tot deser nootdruft/mer wi willen ons houden
aent gebet/eñ aen dat ambacht des woorts Gods B
Eñ die reden behaechde der gheelder menichten
wel. Eñ si vercorē Stephanū /eē man vol geloofs
eñ des heylichs gheests/eñ Philippū/ eñ Procho=
ron/eñ Nicanorē/eñ Timon/ende Permenas / eñ
Nicolaum den Jode genoote van Antiochien. De=
se steldense voor die Apostelen / ende baden / ende
leyden hem die handen op.
Eñ dat woort Gods wies/eñ dat getal der disci
pulē wert te Iherusalē zeer vermenichfuldicht. Vele
priesteren worden ooc den geloue ghehoorsaem.
✠ Stephanus vol gheloofs ende crachten/dede
wonderlike dingen eñ groote teekenen onder den
volcke. Doen stonden der sommige op vander sco
len/die daer heet der Libertinen / eñ der Cyrenen/
eñ der Alexandrinē / eñ der geene die van Cilicia C
ende Asia waren/eñ disputeerden met Stephano/
ende si en vermochten niet te wederstaen der wijs
heyt eñ den gheest wt welcken hi sprac. Doē maec
ten si somige mannen toe die souden segghen. Wy
hebben hem lachterlike woorden hooren spreken
tegen Moysen eñ tegen Godt. Eñ beweechdē dat
volc/eñ die outsten/eñ die scriftgeleerden eñ tot hē
loopende/namen si hem wech eñ leyden hem voor
den raet/eñ stelden daer valsce getuygen / die daer
souden segghen. Dese mensche en laet niet af lach

terlike woorden te sprekẽ/tegẽ dese heylige plaetse
ende teghen die wet. Want wi hebben hem hoorẽ
seggen/dat Jesus van Nazareth dese plaetse sal ve
D derven/ende veranderen die sedẽ die ons Moyses
ghegeuen heeft/ende si saghen op hem alle die in=
den raedt saten/ende saghen zijn aensicht als eens
enghels aensicht.

¶ Hier antwoort Stephanus den Joden/van eghene daer
hi af gheaccuseert was/ende thoonde die rebellicheyt der
Joden teghen God/Ende hoe hi ghesteent wert.

Dat.vij.Capittel.

Doen seyde die ouerste Priestere. Is
dat also? hi seyde. Lieue broeders eñ
vaders hoort toe.
A God der heerlicheyt openbaerde
Ge.xij.a onsen vader Abraham/doen hi noch
in Mesopotamien was/eer hy inden lande Haram
woonde/eñ seyde tot hem. Gaet wt uwẽ lande eñ
wt v maechscap/ende reyst in een lant dat ic v wij
sen wil. Doen ghinc hi wt den lande van Caldeen
ende woonde in Haram/ende van daer/doen zijn
vader ghestoruen was/bracht hy hem ouer in dit
landt daer ghi nv in woont/ende hy en ghaf hem
gheen erfdeel daer inne/ooc niet eenen voet breet/
ende beloofde hem/hi woudese hem gheuen te be
sitten/ende sinen sade nae hem/doen hi noch geen
kint en hadde. Maer God sprack alsoo tot hem. V
saet sal een vreemdelinc zijn in eenen vreemdẽ lan
de/ende si sullent dienstbaer maken/eñ qualic han
delẽ vier hondert ende dertich iaer/ende ic wil dat
Ge.xv.c volck/dien si dienen sullen/oordeelen/seyde Godt.
Eñ daer nae sullen si daer wt reysen eñ mi dienen
in dese plaetse/eñ ghaf hem dat verbont der besnij
denisse/eñ hi wan Isaac/eñ besneet hem optẽ ach=
sten dach/ende Isaac wan Jacob/ende Jacob die
twaelf eertsche vaderen.
B Eñ die eerste vaderẽ warẽ nijdich tegẽ Joseph
Geñ. eñ vercochten hem in Egipten/eñ God was met
xxxvij.f. hem/ende verloste hẽ wt alle sine tribulatiẽ/ende
gaf hem genade eñ wijsheyt voor dẽ Coninc Pha
rao vã Egipten/die sette hẽ tot eenen vorste ouer
Egipten/eñ ouer zijn gheheele huys.
ge.xlij.b Maer daer na quam eenen dieren tijt ouer dat
gheheele lant van Egipten/eñ Chanaan/ende een
groote tribulatie/eñ onse vaderen en vondẽ gheen
ge.xlv.c. spijse. Mer doen Jacob hoorde dat in Egipten co
Geñ. ren was/ende seynde onse vaderen wt ten eersten/
xlvi.d. ende ten anderen male/wort Joseph van sinẽ broe
ders bekent/eñ Josephs gheslacht wort Pharao
ni openbaer. Joseph sandt wt/en liet sinen vader
Jacob halen/ende zijn heele maechscap/vijf eñ tse
uentich sielen. Ende Jacob quam af in Egipten/
ende sterf/hi ende onse vaderen/eñ zijn ouerbracht
in Sichem/ende ghelept in dat graf dat Abraham
om ghelt gecocht hadde vanden kinderen Hemor
tot Sichem.
C Als nv den tijt der beloften naeckte/die Godt
Geñ. Abrahã gesworẽ hadde/so wies dat volc eñ wordt
xlix.b vermenichfuldicht in Egiptẽ/tot dat een ander co
ninc op stont/die van Joseph niet en wiste. Dese be
Exo.i.a droech onse geslacht/eñ handelde onse vaders qua
lic/eñ beschiete datmẽ die ionge kinderkens wech
werpen moeste/op dat si niet leuẽde blijuẽ en sou=
Exo.ij.a den. In dier tijt wort Moyses geborẽ/eñ was een
bequaem kint voor Gode/eñ wort drie maenden
geuoet in zijns vaders huys. Als hi wech ghewor
pen wort/so nam hem die dochter Pharaonis op
eñ voede hem op tot eenẽ sone. Eñ Moyses wort
geleert in alle wijsheyt der Egyptenaers/eñ was
machtich in wercken eñ woorden.
Doen hi veertich iaer oudt was viel hem in zijn
herte/zijn broeders die kinderen van Israel te be=
soecken/ende hi sach eenen onrecht lijden doẽ halp
hi hem/eñ wreecte dien die leet gheschiede/eñ ver=
sloech den Egiptenaer. Mer hi meynde sine broe
ders souden verstaen dat God door zijn handt hẽ
salicheyt soude gheuẽ/maer si en verstondens niet.
Exo.ij.b Des anderen daechs openbaerde hi hen/doẽ si ke
uen/ende settese te vreden/seggende. Lieue mannẽ
D ghi zijt broeders/waeromme doet deene den ande
exo.ij.c. ren onrecht? Die sinẽ naestẽ onrecht dede/die stiet
Lu.xij.b hem vã hem segghende. Wie heeft v tot eenẽ ouer
sten eñ rechter ouer ons gheset? wildi mi ooc door
helpen/so ghi ghisterẽ dẽ Egiptenaer doorholpt?
Mer Moyses vloot van desen woorde/eñ wordt
een vreemdelinck inden lande Madian/daer wan
hi twee sonen.
exo.iij.b Eñ na veertich iaren vertoonde hẽ inder woe
stijnẽ/op den berch Sina/die engel des HEREN
in eender vlãmen des viers int bosch/Doent Moy
ses sach/verwonderde hi hem vandẽ ghesichte/als
hi daer toe ghinc so geschiede die stemme des HE
REN tot hem. Ic ben God uwer vaderen/Abra
hams God/eñ Isaacs God/eñ Jacobs God/mer
Moyses die wort beuende/eñ en dorstes niet aen
E sien/Mer die HERE seyde tot hẽ. Treet die schoe
nen wt van uwen voetẽ/wãt die plaetse daer ghy
in staet/is een heylich lant. Ic hebbe dat leyt mijns
volcs in Egipten wel gesien/eñ heb haer suchten
gehoort/eñ ben af ghecomẽ om haer te verlossen/
eñ nv coemt hier/ic wil v in Egipten seynden.
Desen Moysen dien si verloochenden/seggen=
de. Wie heeft v tot eenẽ ouerstẽ eñ rechter geset?
dien seynde God tot eenen ouersten eñ verlossere
door die hant des engels/die hem openbaerde int
bosch/dese leydese wt/eñ dede wonderlicheydẽ eñ
teekenen in Egipten/eñ in die roode zee/eñ inder
woestijnen veertich iaer. Dit is Moyses die totten
kinderẽ van Israel ghesept heeft. God sal v eenen
propheet verwecken wt uwen broederen/dien sul
di hooren ghelijc als mi. Deu.
Dese ist die inder vergaderinge inder woestinen xviij.c
metten engel was/die met hem sprac op den berch
Sina/ende met onsen vaderen/dese ontfinc dat le
uẽde woort/om ons dat te geuẽ/den welckẽ uwe
vaders niet ghehoorsaem en woudẽ werden/mer
stieten hem vã hem/eñ keerden hem metter hertẽ
omme in Egipten/segghende tot Aaron. Maect exo.
ons goden die voor ons henen ghaen/want wi en xxxij.a.
weten niet wat Moysi/die ons wten lande Egip
ti gelept heeft ghescbiet is/ende maecten op die tijt
een calf/eñ offerdẽ dien afgode offer/eñ verblijden
haer vanden wercken haerder handen.
Mer God keerde hem eñ gaffe daer toe ouer/
dat si dienden des hemels ridderscappen/so als ge
screuẽ staet inden boeck der Propheten. Hebt ghi
E vandẽ huyse Israel/die veertich iarẽ inder woestij
nẽ mi oyt offer eñ beesten geoffert? Ende ghy

ms. naemt die tenten oft tabernaculen Moloch aẽ/ eñ die sterren ws Gods Remphã die beelden die ghy gemaeckt hadt om aen te beden/ eñ ic wil v verworpen ouer gheen side van Babilonien.

Ons vaders hadden dẽ tabernacule des getuygenisse inder woestinen/ so hi hẽ dat gheoordineert hadde/ doen hi tot Moysen sprac dat hi dien makẽ soude na den voorbeelt dat hi ghesien hadde/ welc onse vaders oock aen namen/ eñ brochten die met Josua in dat lant dat die heydenen inne haddẽ/ die welcke God wtstiet/ voor dat aẽsichte onser vaders tot Dauids tijt die vandt ghenade bi God/ eñ badt dat hi God Jacobs eenen tabernacule vindẽ mochte/ Maer Salomon timmerde hem een huys.

Maer die alderhoochste en woont niet in tempelen/ die met handen ghemaect zijn/ alsoo hi door den propheet seyt/ Den hemel is mijnen stoel ende die aerde is die vancke mijnder voeten/ wat huys wildi mi tymmeren seyt die HEERE/ Oft welc is die plaetse mijnder rusten? En heeft mijn handt dat niet al ghemaect?

G Ghi hertneckige ende onbesnedene van herten ende ooren/ ghi wederstaet altijt den heyligẽ geest gelijc uwe vaders/ also ghi ooc! Welcken propheet en hebben uwe vaders niet veruolcht? ende si hebben die doot gheslaghen die daer te voren vercondichden die toecomst des gherechten/ des welcs ghi nu verraders ende moorders gheworden zijt/ Ghi hebt die wet ontfanghen door die enghelen beschicket/ ende en hebbes niet ghehouden.

Doen si dit hoorden/ sneet hem haer herte van een/ ende knersten met harẽ tanden ouer hẽ/ Mer als hi vol des heylichs gheests was/ sach hi op ten hemel ende sach die heerlicheyt Godts/ ende Jhesum staende ter rechter handt Godts/ ende seyde Siet/ ick sie den hemel open/ ende des menschen sone ter rechter handt Godts staen/ Si riepen luyde ende hielden hare ooren toe/ ende liepen eenmoedelic tot hem in/ ende stieten hem ter stadt wt/ ende steenichden hem/ Ende die ghetuygen leyden haer cleederen af/ ten voeten eens iongelincs geheeten Saulus/ ende steenichden Stephanum/ eñ hi riep seggende HEERE Jhesu ontfanct mijnen gheest/ Hi knielde neder ende riep luyde/ HEERE en rekent hem dit gheen sonde/ wandt si en weten niet wat si doen/ ende als hi dat hadde ghesept/ ontsliep hi inden HEERE *

¶ Van die begrauinghe Stephani/ ende van die predikinghe Philippi/ die hi dede in Samarien/ in Ethiopia/ ende hoe die heylighe gheest ghesonden wert onder die heydenen/ ende die berispinghe van Simon magus.

¶ Dat.viij.Capittel.

S Saulus hadde wellbehagẽ in zijn doot In dier tijt isser een grote veruolginghe gheschiet ouer die ghemeynte te Jerusalem zijnde/ eñ si verstroeyden haer allen in die landen Judee/ ende Samarien/ sonder die Apostelen Godvruchtighe mannen droeghen gap Stephanum/ ende maecten groote claghe ouer hẽ/ Saulus verstoorde die ghemeynte ende hi ghinc hier ende daer in die huysen/ ende track naer hem mannen ende vrouwen/ ende leuerdese in die gheuanckenisse.

Die dan verstroeyt waren ghinghen al om en de preecten dat Euangelium. * Mer Philippus quam af in een stadt Samarie/ ende predicte hem van Christo/ Dat volck nam eenmoedelijck waer dat van Philippo geseyt wert/ si hoorden na hem ende sagen die teekenen die hi dede. Want die onsuyuere gheesten riepen luyde ende voeren wt vele menschen. Vele gichtighe ende lammen worden ghesont ghemaect/ ende daer wert een groote blijschap inder seluer stadt. * B

Maer daer was te voren in die seluer stadt een man gheheeten Simon/ die bedreef touerie ende betouerde dat Samarisch volc/ eñ hi gaf wt hi waer wat groots/ ende si saghen alle op hẽ vanden cleynsten totten grootstẽ/ ende seydẽ/ Dese is die cracht Gods/ die daer groot is Mer si saghen daer om op hem dat hise langhen tijt met zijnder toouerien betouert hadde/ Maer doen si Philippo preckende van dẽ rijcke Gods eñ vanden name Jesu Christi ghelooffden/ lieten si hem doopen beyde mannen ende vrouwen. Doen wert Simon oock gelouich ende liet hem doopen ende hinc Philippo aen/ siẽde die daden ende tekenen die daer ghescheiden/ verwonderde hi hem. C

* Doen die Apostelen die te Hierusalem waren hoorden dat Samaria dat woort Gods ontfangẽ hadde/ so seynden si tot hem Petrum ende Johannem/ die welcke doen si af waren gecomen baden si voor hem/ dat si den heyligen geest soudẽ ontfangen/ want hi en was noch niet op haerder eenighe ghevallen/ mer si waren alleen ghedoopt indẽ naẽ Jesu Christi/ doen leyden si die handen op haer/ ende si ontfingen den heyligen gheest. *

Maer doen Simon sach dat door oplegghẽ der Apostelen handẽ die heylige geest wort gegeuẽ/ so boot hi haer gelt/ eñ seyde/ Geeft mi ooc die macht op dat so wien ic die handẽ op legge ooc dẽ heyligẽ geest ontfangen/ Maer Petrus seyde tot hẽ/ Dat ghi verdoemt moet werden met uwen gelde/ dat ghi meynt Gods gaue worde door gelt verceregen Ghi en sult noch deel noch aenual hebben in desen woorde/ want v herte en is niet oprecht voor Gode/ daer om doet boete voor v boosheyt/ ende bidt God oft v dese boosheyt ws herten mocht worden vergeuen/ wãt ic sie dat ghi vol bitterder gallen zijt/ eñ verstrict met ongherechticheyt. D

Doẽ antwoorde Simon eñ seyde/ Bidt ghi by dẽ HEERE voor mi/ op dz dies geene/ op mi en come daer ghi af gheseypt hebt/ Maer siet/ doen si dat woort des HEEREN getuyscht eñ ghesproken hadden/ keerden si weder tot Hierusalem/ ende predicten dat Euangelium vele Samarischen landen.

* Die Engel des HEEREN sprac tot Philippum seggẽde/ Staet op eñ gaet tegen Suydẽ/ op die strate die vã Jerusalẽ af gaet tot Gaza/ die daer woest is/ eñ hi stont op eñ ghinc henen/ eñ siet/ een man/ wt Moren lant/ een gesnedene eñ machtighe oft mogende der Conninginnen Candaces in Moorẽlant/ die welcke ouer al haer schatcameren was/ die was tot Hierusalẽ ghecomen om aen te bidden eñ hi reysde weder om thuys/ sittende op sinen wagẽ/ eñ las dẽ Propheet Esayã/ Die geest seyde tot Philippũ/ Gaet henen toe/ eñ maect v bi desen wagẽ/ Doen liep er Philippus toe ende hoorde dat hy dẽ Propheet Esayã las eñ seyde Verstaet ghi oock E

dat ghi leest? Hy seyde. Hoe soude ickt connen verstaen/ het en ware dat mi yemant onderwese? Ende vermanende Philippum dat hi op ghine en sate C bi hem/ Dat inhoudt der scrift die hi las was dese/ esa.liij.e Hi is als een scaep totter doot gelept / ende als een lam voor sinē scheerder stemmeloos/ also en heeft hi sinē mont niet opgedaen/ inder ootmoedichept is zijn ordeel wech genomē/ mer wie soude sine ghe boorte connen vertellen/ wāt zijn leuen is vander eerden ghenomē/ Doe antwoorde die gesnedē seg gende. Ic bid v van wien spreect die prophect dit? Van hem seluen oft van yemant anders?

Philippus dede sinen mont op/ beginnende vā der scrift aen / ē predicte hem dat Euāgelium vā Jhesu ende nader straten reysende/ quamen si aen een water/ ende die ghesneden seyde/ Siet/ daer is water wat hindert mi dat ick mi laet doopen? Phi D lippus seyde. Ghelooft di wt gheheelder herten / so macht wel zijn/ Hi antwoorde seggende/ Ic geloo ue dat Jhesus Christus die sone Gods is/ ē dede den waghen stille staen/ ende clommen beyde af in dat water/ Philippus ende die ghesnedene / ē hy doopte hem/ doen si wt den water opghegaen wa ren/ so ructe die gheest des HEREN Philippum wech/ ē die gesnedene en sach hē niet meer/ maer hi reysde vrolick zijnder straten/ Maer Philippus wort gheuonden tot Asod/ ende wandelde al om me/ ende predicte alle steden dat Euangelium/ tot dat hi tot Cesarien quam. *

Van die miraculose bekeeringhe Pauli/ zijnder regeneracie des doopsels / wele Christum preecte ende persecutien daer om leedt/ ende van twee miraculen Petri.

Dat.ix.Capittel.

A Saulus veruolchde noch met dreygē ē moorden tegen die discipulen des HEREN/ ē ghinc totten ouersten priester ē badt hem om brieuen/ tot Damascū tottē scolen/ op dat waert dat hi eenige van dien wege vonde/ mannen ende vrouwen/ dat hijse gebondē tot Hierusalem leydē soude/ Ē reysende/ ghescliedet/ dat hy Damasco genaecte/ ē onuerhuets omscheen hē een licht vā den hemel/ ē viel op die aerde ē hoorde een stem me seggende tot hem/ Saul Saul/ wat veruolchdi mi? Hi seyde. HERE/ wie zijt ghy? Die HERE sey de/ Ic ben Jesus dien ghi veruolcht/ het sal v hart vallen teghen den prickele te steken / Beuende ē hem versaghende seyde hi/ HERE wat wildy dat ic doen sal? Die HERE seyde tot hē / Staet op ē ghaet in die stadt/ daer salmen v segghen wat ghy doen sult.

Mer die mannen die met hē reysden/ stondē ē warē verbaest/ want si hoorden een stēme ē en sa ghen nyemandē Paulus rechte hē op vander aer B den/ ē zijn oogē opgedaē hebbende/ en sach hi nye mande. Mer si namē hē byder hant ē leydē hem tot Damascum/ ē hi en sach in drie dagen niet/ ē hi en adt noch en dranck niet.

Te Damasco was een discipule genaemt Anani as/ ē die HERE seyde tot hem indē gesichte Ana nia. Ē hi seyde. HERE ic ben hier/ Die HERE seyde tot hem/ Staet op ē gaet henen in die strate die daer heet die rechte/ ē vraecht inden huyse Ju da na Saulum/ ghe heeten vā Tharsen/ want siet/ hi bidt/ ē heeft inden ghesichte ghesien eenē man gheheeten Ananias/ tot hem inghaende/ ende dye hant op hem leggende/ op dat hi weder siende sou de worden.

Ananias antwoorde. HERE ick heb vā velen ghehoort van desen man/ hoe vele quaets hi uwen heylighen ghedaen heeft te Hierusalem/ ē hy heeft C hier macht vanden hoochsten priester te vangē al le die uwen naem aenroepen. Dye HERE seyde tot hem/ gaet henen/ want dese is mi een wtuercoren instrument/ op dat hi mijnē name draghe voor die heydenē/ ende voor die coningen/ ende voor die kinderen van Israel. Ic wil hem thonen/ hoe vele dat hi lijden moet/ om mijns naems wille.

Ende Ananias ghinc henen/ ende quam in dat huys/ ende leyde die handen op hem/ ende seyde/ lieue broeder Saul/ die HERE heeft my gesonden/ die v openbaerde inden wech/ daer ghi door quaēt dat ghi weder siende sout wordē ende metten hey ligen gheest veruult/ ende terstont vielt van sinen oogen als visch scellen/ ende wert weder siende/ en de stont op/ ende liet hem doopen/ ē nam spise ē stercte hem.

Maer Saulus was sommige dagen bi die disci D pulen te Damasco/ ende terstont preeckte hi Christum inden scholen/ dat die selue Gods sone was. Si ontsetten hem allen die dat hoorden/ ende seydē En is dit die gene niet die tot Hierusalem verstoor de alle die ghene die desen name aenroepen? ende daer toe is hi hier ghecomen dat hijse ghebonden totten hoochsten priester soude leyden/ Mer Pau lus wert meer crachtiger/ ende bescaemde die Jo den/ die tot Damasco woondē/ ende hi bewees dat dese is Christus. *

Ende na veel daghen hielden die Joden eenen E raet te samen dat si hem dooden souden/ Mer het wert Paulo te kennen ghegeuen dat si hem wach ten/ Sy bewaerden die poorten dach ē nacht/ op dat si hem souden dooden. Doen namen hē die dis cipulen snachts ē lieten hem door die mueren/ en de lieten hem af in een mande.

Maer doen Paulus tot Hierusalem quā/ leyde ij.cor.xi. hi toe om hem bi die discipulē te makē/ ē si vrees g. den hem alle/ niet geloouēde dat hi een discipel wa re. Barnabas nam hem tot hem / ē leyde hē tottē Apostelen/ ē vertelden haer/ hoe hi den HERE op die strate ghesien hadde/ ende dat hi met hē ghe sproken hadde/ ende hoe hi tot Damascum vrylick ghedaen hadde in dē name Jesu/ ē hi was bi haer lieden ende ghinc te Hierusalem wt ende in/ ē de de stoutelic inden name des HEREN Jhesu/ hy sprac ooc/ ende disputeerde metten Grieken/ mer si leyden toe om hem te dooden/ Doē die broeders des ghewaer werden/ so geleyden si hem tot Cesa rien ē lieten hem te Tarsen gaen/ Dus hadde dye ghemeynte dan vrede/ door gheheel Judeen ende Galileen ē Samaria/ ē wert ghesticht ende wandelde inder vreesen des HEREN/ ē werde veruult met troost des heylichs gheests.

Maer het gesciede/ doen Petrus ouer al door reysde/ ende quam ooc totten heyligen die tot Lid F da woonden/ daer vandt hi eenen man ghenaemt Eneas/ acht iaer lanc opt bedde gelegen hebbēde/ die ghichtich was/ ē Petrus seyde tot hē Enea/ Jesus Christus make v gesont. Staet op ē ūbed

het v seluen/ende ter stont/stont hi op/eñ si saghen
hem allen die tot Lidda ende Sarona woonden/die
bekeerden haer totten HEERE.

Mer tot Joppe was een discipuleersse geheten
Tabita/welck is gheinterpreteert Dorchas. Dese
was vol goeder wercken eñ aelmoesen die si dede
Maer het geschiede op die selue tijt dat si siec wert
eñ sterf/Doen wiessen si die selfde/eñ leydense op
G die solder. Maer want Lidda na bi Joppe is/ die dis
cipulen hoorēde dat Petrus daer self was/seynden
si twee mannen tot hem ende vermaendē hem dat
hijs hem niet en liet verdrietē tot hen te comen.

Petrus stont op eñ quā met haer lieden/eñ als
si daer gecomen waren leyden si hem op die solder/
ende alle die weduwen/stonden om hem weenēde
eñ toonden hem die rocken ende cleederē die e wlc
ke Dorchas maecte doē si bi hem was/Eñ doen se
Petrus alle wtghedreuen hadde/knielde hi neder
eñ badt/eñ keerde hē totten lichaem seggēde. Tha
bita staet op/Eñ si dede haer ogen op/Ende doen
si Petrum sach sat si weder/mer hi gaf haer die hant
eñ rechtese op/ende riep die heylighen ende wedu
wen/eñ stelde se daer leuendich/ ende het wert opē
baer door gheheel Joppen/eñ daer werter vele in
den HEERE gheloeuende/Ende het ghesciede/ dat
hi langen tijdt tot Joppen bleef/bi eenen geheeten
Simon/die een huydde vetter was.

¶ Hoe dat Cornelius eenen Enghel sach ende daer door
bekeert wert van Petrus/Ende vanden visioen Petri/dat
hi vanden hemel hadde /ende hoe die heylige geest gheson
den wert onder die heydenen/die ghedoopt worden.

¶Dat.x.Capittel.

A Maer was een man te Cesarien ghe=
heeten Cornelius/een hooftman vā
der scharen die daer heet die Italia=
nissche Goddienstich eñ God vreesen
de met allen sinen huyse/ ende gaf dē
volcke veel aelmoesen eñ Gode altijt biddēde. De
se sach openbaerlick in eenen gesichte omtrent dye
negende vre des daechs eenen Enghel Gods tot
hem ingaende ende tot hem seggende. Corneli. Hi
sach hem aen/ende verschrickende seyde hi/HEERE
wat ist? Hi seyde tot hem/ V gebet eñ v aelmoessen
zijn opgegaen/in ghedenckenisse voor Gode/En
de nv seynt mannen tot Joppen/ ende laet roepen
Simon met den toename Petrus/ Dese is ter her
berghen bi eenen huyvetter ghebeten Simon/des
welcs huys aen die zee leghet/ die sal v seggen wat
ghi doen sult / Ende doen die Enghel die met Cor
nelio sprac wech was ghegaen/ so riep hi twee zijn
der huysknechten eñ eenen Godt vreesenden crijsch
te/vanden ghenen die hem onderdanich waren en
de vertelde het hem lieden al/ eñ seyndese te Joppen/

Des anderen daechs doen dese reysden eñ nae
B bi die stadt quamen/so ghinc Petrus op den solder
om te bidden omtrent die seste vre/ende als hi hon
gerich wert/woude hi ontbiten/ Maer doē zijt hē
bereyden/soo wert hi opghetrocken/eñ sach den he
mel opgaē/ ende een vat nederwaerts dalende tot
hem/als eenen grooten lijnen doeck/aen vier hoec
ken gebonden eñ wert neder gelaten op der eerdē
Daer waren inne alderley viervoetighe dieren der
eerden/eñ wilde dieren/ eñ crupende dieren/eñ vo
ghelen des hemels/Ende daer ghesciede een stem
me tot hem/Petre / staet op / slaet doot ende eedt/

Mer Petrus seyde. HEERE gheensins want ic
en heb noyt/yet gemeyns oft onreyns ghegheten
Ende die stemme sprac ten anderen male tot hem C
Dat God ghereynicht heeft/dat en suldi niet onreyn
maken/Eñ dat ghesciede tot driemael toe/eñ dat
vat wert weder op ghenomen ten hemel.

Mer als hi in hē seluen daer mede becommert
was/wat dat ghesichte ware/dat hi ghesien hadde
Siet/doen vraechden die mannen vā Cornelio ge
sonden/ na den huyse Symonis/eñ stonden aen die
duere/eñ riepen eñ vernamen oft Symon met den
toename Petrus daer ter herbergē ware. Petrus
hē versinnēde vanden gesichte / seyde die geest tot hē
Siet/die mannen soecken v/daerom staet op/ende
gaet af/eñ reyst met haer/niet twifelende want ick Luc.ij.d
hebse gesondē/Doē ginc Petrus af tottē mannen D
die vā Cornelio tot hem ghesonden waren/seggen
de / Siet ic bent dien ghi soect / wat is die sake daer
om dat ghi hier coēt? Si seyden Cornelius die hooft=
man/ een vroom eñ God vruchtich mā/eñ vā goe
der fame bi den geheelē volcke der Joden/heeft eē
Godlic beueel ontfangē vanden heyligen Engel/
dat hi v soude laten roepen in zijn huys/eñ woordē
van v hooren/Doen riep hi se inne/eñ herberchde se

Des anderē daechs reysde Petrus met hem wt
eñ sommige broeders vā Joppen ghingen met hē E
eñ des anderē daechs gingen si in Cesarien. Corne
lius verwachtese/zijn magen ende vrienden te sa=
men geroepen hebbende/Ende als het ghescied
dat Petrus inginc/so ghinc hem Cornelius te ghe
moete/eñ viel tot sinē voeten eñ badt hē aen. Mer
Petrus hief hem op/segghende/ Staet op/ick ben
ooc een mensche/Ende als hi hē gesproken hadde/
ghinc hi in/ende vanter vele die daer te samen ghe
comen warē/ende hi seyde tot haer / Ghi weet hoe
onghewoonen dinc dat is eenen Joetschen man/te
doen comen tot eenen vreemdē/ Maer God heeft
mi verthoont geenen mensche gemeyn oft onreyn
te heetē/Daer om so ben ic ooc sonder twijfel ghe=
comen/gheroepen zijnde/So vraghe ick v nv/waer
om dat ghi mi hebt doen roepen.

Cornelius seyde. Het zijn nv vier dagē doē vaste
de ic/eñ ter negender vrē bede ic in mijnē huyse/eñ
siet/daer stont een mā voor mi in eenē wittē blinc
kende cleede/eñ seide. Corneli v gebet is verhoort
eñ uwer aelmoesen is gedachtich geworden voor
Gode/daer om sent tot Joppen/ eñ roept Simon
mettē toename Petrus /die welcke ter herberghen F
leyt/in dz huys des huyvetters Symon aen die zee Ro.ij.b.
die salt v seggē als hi coēt /Doē seynde ic vā stōden Ephe
aē tot v ghi hebt wel gedaē dat ghi v herwaerts ge vi.b
maect hebt Nv zijn wi hier alle tegēwoordich voor Colosse
Gode/te hooren alle dat van Gode beuolen is. iij.d.

✠ Petrus sinē mont opdoēde seyde/nv beuinde
ic met der waerheyt dat Godt die personen niet aē
en siet/maer in alderley volck/wie hem vreest ende
gerechticheyt doet/die is hem aenghenaem

Ghi weet wel vāder predicatie die God totten
kinderen van Israel geseynt heeft/ latende verkon
digen den vrede door Jhesum Christum / die welc
kē HEERE ouer al is /die door tgeheel Jootsche lāt
gesciet is/beginnende in Galilea / na den doopsele
dat Joannes predicte hoe God den seluē Jesū van
Nazaret gesalft heeft/met den heylighen gheest en

de cracht/die al om gereyst is/ weldoende en ghe
sont makende alle die vanden Duuel verdruct wa-
ren/want God was met hem/Ende wi zijn getuy-
gen alles dat hi inde Jootschen landen gedaen heeft
en te Hierusalem/dien hebben si ghedoot/ende ae
een hout gehanghen/Den seluen heeft God verwect
opten derden dach/ende heeft hem openbaer ghe-
maect/niet allen volcke/ mer den wtuercorenen ghe
tuygen van God/ons wy die met hem ghegeten en
de gedroncken hebben/ na dien hi vanden dooden ver
resen is. ✚ Ende hi heeft ons geboden den volc
ke te predikien/en te getuygen dat hi van Gode is
geoordineert een rechter der leuender en der doo
G der/Van desen getuygen alle Propheten/ dat door si
nen name/alle die ghene die aen hem geloouen/ver
ghevinghe der sonden ontfanghen sullen. ✱
Doen Petrus dese woorden noch sprekende was/
so viel die heylige geest op alle diet woort hoorden/
en die ghelouigen wt der besnijdenisse die met Pe
tro gecomen waren/verwonderden hem/dat dye
gaue des heyligen geests ooc op die Heydenen wt
gestort was/Want si hoorden se met tonghen spre
kende/en God groot makende/Doen antwoorde
Petrus/mach ooc yemant dat water keeren/ dat de-
se niet ghedoopt en werden die den heyligen geest ont
fangen hebben/gelijc als wi ooc? en beualse te doopen
inden name des HEEREN/Doen baden si hem/ dat hi
sommige dagen bi hem lieden soude blijuen. ✱

¶ Hoe dat die Joden keuen teghen Petrum/om dat hi heeft gee de tot die onbesneden/ ende hoe die discipulen verspreyt worden om te preken den Heydenen/ende hoe van Agabus vercondicht wert den dieren tijt.

Dat.xi.Capittel.

A Et quam voor dye Apostelen ende
broeders/die inden Jootschen lande
waren/Dat dye Heydenen / Gods
woort hadden ontfanghen. En doe
Petrus op ginc te Hierusalem so ke
uense tegen hem die wt der besnijdinge waren/ en sey
den/ghi zijt in ghegaen totten mannen die onbesne
den zijn/ende hebt met haer lieden ghegeten/Mer
Petrus beghinnende seyde hem lieden dat een nae
dander wt seggende/Ic was in die stadt Joppen/bid
dende/en sach in een opgetrockenheyt/een gesicht een
vat neder latende als eenen grooten lijnen doeck met
vier hoecken/neder ghelaten vanden hemel/en quam
tot mi toe/ Daer sach ic inne ende wert ghewaer/
ende sach vieruoetighe dieren der aerden/ ende wil
de dieren/en ghewormte oft cruppende dieren/ en
de vogelen des hemels/Ic hoorde oock een stemme
seggende tot mi. Petre staet op/ slaet doot en eet/
Mer ic seyde. HEERE/gheensins/want daer en is
noyt gemeyn noch onreyn in mijnen mont gegaen.
Mer die stemme antwoorde mi ten anderen mael van
den hemel/dat God gereynicht heeft/dat en suldi
niet onreyn heeten. Dat gheschiede driemael/ende
B het woort weder al inden hemel ghetrocken.
En siet/van stonden aen/stonden drie mannen
in den huyse daer ick in was/ van Cesarien tot my
ghesonden. Die geest seyde tot my/dat ick met hem
soude gaen niet twifelende/Mer dese sesse broeders
quamen met mi/en wi gingen in dat huys des mans/
en hi vertelde ons hoe hi eenen Enghel in sinen huy
se hadde ghesien/staende ende seggende tot hem/
Seyndt mannen tot Joppen/ende laet Symon met
den toename Petrum roepen/die sal v woorden seg
ghen waer inne ghi salich sult worden en v gheheel
huys. Maer doen ic begonst te spreken soo viel die
heylige geest op haer lieden/ghelijck als hi int eerste
op ons viel/Doen dacht ic op dat woort des HEE-
REN/als hi seyde. Tis waer/ Joannes heeft met
water ghedoopt/maer ghi lieden sult metten heyli
ghen gheest ghedoopt worden. Heeft God dan een
gelijcke gaue gegeuen gelijc ooc ons/ die daer ghe
looue inden HEERE Jesum Christum. Wie was ic
dat ict Gode soude connen beletten? Dit ghehoort
hebbende/swegen si stille en preesen God segghen
de/So heeft God dan ooc den Heydenen boete ge-
geuen totten leuene.
Ende die ghene die verstroyt waren midts der
tribulatien die ouer Stephanum gesciede/wandel- C
den al omme tot Phenicen en Cypren/en Anthio
chien toe/en en spraken dat woort tot nyemanden
dan alleen totten Joden/ Maer daer warender som-
mige onder haer/Cyprische en Cyreensche man
nen/die quamen tot Anthiochien en spraken oock
totten Griecken/ende predicten dat Euangelium/
van Jesu Christo/ ende die handt Gods was met
haer lieden/ende een groot getal wort ghelouich/
ende bekeerde haer totten HEERE.
Dese redenen van hem/quam voor die ooren der
ghemeynten tot Hierusalem/ en si seynden Barnabam D
dat hi tot Anthiochien soude gaen. Ende doen hy
daer ghecomen was/ende sach die genade Gods/
so wort hi blijde/en vermaende se alle dat si wt op
sette des herten inden HEERE souden blijuen/want
het was een goet man/vol vanden heylighen gheest
en ghelooss/ en den HEERE wort een groot volc
toe ghedaen.
Maer Barnabas ghinck wt tot Tharsen/om
Saulum weder te soecken/en doen hi hem geuon
den hadde/so leyde hi hem tot Anthiochien/ Met
het geuiel dat si een heel iaer in dier gemeynten con
uerseerden en leerden groot volck/en dat die discipu-
len tot Anthiochien eerst Christen worden genaemt
In desen seluen dagen quamen Propheten van Je
rusalem tot Anthiochien/en een onder hem geheeten
Agabus stont op en vercondichde door den gheest
datter eenen grooten dieren tijt ouer alle aertrijc-
ke comen soude/Het welcke onder den Keyser Clau
dio ghesciede/Mer die discipulen besloten(nae dat
yegelic vermocht)een hantreyckinge te seynden den
broeders woonende in Judea/so si oock deden/be
schickende dat totten Ouders door den handen Bar
nabe ende Sauli.

¶ Hoe dat Petrus veruolcht wert van Herodes/ en hoe Petrus vanden Engel verlost wert/ende Herodes ghepij nicert was.

Dat.xij.Capittel.

Op die selue tijt stoech Herodes dye han
den aen sommige vander gemeynten A
om die te pijnigen/hi doode Jacobum
Joannis broeder metten sweerde. En
doe hi sach dat den Joden behaechde
so dede hijs te meer/ooc Petrum te vanghen. Het
was iuyst paesschen doen hi hem vinck / ende leyde
hem in die geuangenisse/en leuerde hem vier ghe-
uierde crijschknechten ouer te bewaren/en dacht hem
den volcke na paesschen voor te leyden/ Ende Pe
trus wert inden kercker gehouden. Maer dat gebet
gesciede voor hem tot Gode/sonder ophouden van

der gemeynte. En doe Herodes hem voortwoude leyden/ inder seluer nacht sliep Petrus tusschen twee crijschknechten/ ghebonden met twee ketenen/ en de die bewaerders voor die duere/ bewaerden den kercker.

En siet die Engel des HEEREN quam daer in en een licht scheen in die wooninghe/ en sloech Petrum aen die side/ ende wecte hem op segghende/ Staet haestelijc op/ en die ketenen vielen hem van den handen/ en die Enghel seyde tot hem/ Gort v/ en
B doet v scoen aen/ en hi dede alsoo/ En hi seyde tot hem Neemt uwen mantel omme/ en volcht mi nae. En wtgaende/ volchde hi hem en hi en wiste niet dat het warachtich was/ dat daer gesciede door den Engel mer hem dochte dat hi een visioen sach. Si gingen door die eerste en ander bewaringe/ en quamen aen die yseren duere die welc ter stadt leyde/ die dede haer van selfs open/ En ghingen wt een straet lanc/ en ter stont ghinc die Engel weech van hem.

En Petrus tot hem seluen gecomen zijnde/ sey de hi Nv weet ic warachtelijc dat die HEERE sinen Enghel ghesendt heeft/ en heeft my verlost wt der hant Herodis/ en van alle verwachtinge des Jootscen volcs ✻ En als hi hem bedacht/ so quam hi voor dat huys Marie der moeder Joannis die metten toename Marcus hiet/ daer veel vergadert waren/ en baden. Als Petrus aen die duere van den porta le clopte/ so ginck er een maecht voor om te hooren geheeten Rhode. Ende als si Petrus stemme kende en dede si die duere niet op van blijscappen/ mer liep binnenwaerts/ en vercondichde haer dat Petrus voor die duere stont. Maer si seyden tot haer/ ghy zijt ontsinnich. Mer si bleef daer bi dat alsoo ware
C Si seyden/ het is sinen Engel/ Petrus bleef cloppen de/ Doen si op deden/ sagen si hem/ ende waren ver wondert. Maer hi wenckte haer metter hant/ dat si swijgen souden/ ende hi vertelde haer hoe hem dye HEERE wt den kercker gheleyt hadde/ ende seyde Vercondicht dit Jacobo en den broeders/ Ende hi ghinc ende wandelde op een ander plaetse.

Doent dach wert/ so en was er gheen cleyn tur batie onder die crijsknechten/ wat doch van Petro ghesciet mochte zijn/ doen Herodes hem versoch te/ ende niet en vant/ die bewaerders ondersocht hebbende/ hiet hijse wech leyden/ ende hi track van Judea tot Cesarien/ ende hielt al daer zijn wooninghe. Hi was toornich op die van Tiro ende Sidon/ Maer si quamen eenmoedelijck daer tot hem/ en
D de verwillichden Blastom des coninc camerline ende baden om vrede/ om dat haer landt van des coninc lant ghevoet wert/ Maer op eenen ghesetten dach dede Herodes dat coninck cleet aen/ ende sadt op den rechterstoel ende vertrack een redene tot hem. Dat volck riep hem toe/ dat is een stemme Gods/ ende geens menschen/ Ter stont sloech hem die Enghel des HEEREN/ om dat hi den prijs Gode niet en gaf/ ende wert ghegheten van die wormen/ ende gaf sinen gheest.

Mer dat woort Gods wiesch en wort verme nichfuldicht. Barnabas ende Paulus quamen we der te Hierusalem/ ende leverden die hantreyckinghe ouer/ nemende met haer lieden Joannem met ten toename Marcus.

Hoe Paulus gheroepen wert totten Apostelschap ende van zijnder predikinghe in Cipre/ in Antiochia/ welcken dye Joden oec verspraken ende veruolchden.

Dat.xiij.Capittel.

A Maer te Antiochien in die ghemeynte waren Propheten ende leeraers Bar nabas/ en Simon genaemt niger/ en Lucius van Cyrenen/ ende Manahem Herodis des viervorsten kints ghesel le/ en Saulus doen si den HEERE dienden en vas ten/ so seyde die heylige gheest/ Scheyt mi wt Bar nabam en Paulum totten wercke daer icse toe ghe roepen hebbe/ Doen vasten si ende baden ende ley den die handen op haer lieden/ ende lietense gaen/ Ende ghelijck si wtghesonden waren vanden hey lighen gheest/ quamen si tot Seleucia/ ende van daer scheepten si tot Cypren/ Ende doen si in dye stadt Salamin quamen/ vercondichden si dat woort Gods/ inder Joden scholen/ si hadden Johannem oec tot eenen dienaer.

En doen si die eylanden doorwandelt hadden tot ter stadt Paphos toe/ vanden si eenen toeuenaer/ en B valschen Propheet/ eenen Jode/ die hiet Bariehu die was bi Sergio Paulo den lantvoecht/ eenen ver standigen man/ die selue riep Barnabam en Paulum tot hem/ en begheerde dat woort Gods te hooren/ Maer die touenaer Elymas wederstont hem (want also wort sinen name verduytscht) toe leggen de om den lantvoecht vanden geloue te keeren/ Mer Saulus die oec Paulus hiet/ vol vanden heyligen geest/ hem aensiende seyde/ O ghi kint des duuels/ vol alles bedroch en scalcheyt/ en viant alre gerechticheit ghi en laet niet af/ die rechte wegen des HEEREN te verkeeren/ en nv siet die handt des HEEREN coet op v en sult blint zijn eenen tijt lanc/ die zonne niet siende. En ter stont viel op hem donckerheyt en duysternisse en al omgaende socht hi hantleyders. Doen die lantuoecht die gesciedenisse sach/ so geloofde hi ver wonderende hem vander leeringhe des HEEREN/

Doen Paulus en die met hem waren van Pa phos scheepten/ quamen si tot Perghen inden lande C van Pamphylien/ mer Joannes afgaende van hem keerde weder tot Hierusalem/ Maer si doorgaen de die landen/ quamen si van Pergen/ tot Anthiochien inden lande Pisidie/ en in die scole ingegaen zijnde op den sabbaths dach/ zijn si geseten na die les se der wet ende der Propheten/ seyde die Ouerste der scolen tot hem en dede hem seggen/ lieue broe ders/ hebt ghi eenige reden der vermaninghen tot ten volcke so segghet op.

Paulus opstaende wenckte metter hant te swij D ghen/ en seyde. Ghi mannen van Israel/ en ghi die God vreest/ hoort toe/ Godt des volcs heeft onse vaderen vercoren/ en dat volck verheuen/ doen si vreemde inden lande Egipti waren/ en met eenen hoghen arm leyde hijse daer wt/ ende hi verdroech haer maneren/ inder woestijnen/ bi veertich iaren tijts lanc/ en verderuende seuen volcken inden lan de Canaan/ ende deelde hem naden aenual/ der luy i.Reg. viij.a den lant/ daer nae ghaf hi haer richters bi vierhon dert ende vijftich iaer lanc/ totten Prophete Samu el toe/ Ende van daer aen begheerden si een Co i.Reg. ninc/ en God gaf hem Saul den soon Kis/ eenen man xvi.c wt den geslachte Benjamin/ veertich iaer lanc/ En mar.i.g dien afghesett hebbende verwecte hi ouer hem Da uid tot eenen Coninc vanden welcken hi getuygende seyde, Ic heb geuonden Dauid den soon Jesse eenen

man na mijn herte/die sal al mijnen wille doē. Wt
desens sade heeft God na der beloften opghewecht
den volcke Israel/den salichmaker Jesum als Jo
annes den volck Israel te voren ghepreect hadde/
voor dē aensicht sijnder toecoemst/dat doopsele der
penitencien/ Mer als Joānes sinen loop veruulde
seyde hi. Ic en bē die niet/daer ghi mi voor hout/
maer siet/hi coemt na mi dies ick niet weerdich en
ben dat ic hem die schoen wt trecke.
✠ Ghi mannen/lieue broeders ghi kinderē des
Joā.i.b geslachts Abrahams/eñ die onder v God vreesen/
v is dat woort deser salicheyt ghesonden/want die
tot Hierusalem woonden/eñ hare ouersten als si
hē niet en kendē noch die stēme der Prophetē (dye
welcke op alle sabbathen gelesen worden) hebbē si
die met harē oordeelen veruult/eñ hoe wel si geen
oorsake der doot aen hem en vonden/vadē si noch
E tans Pilatum hem te doodē/eñ als sijt al volcyndt
Lu.xxiij c. haddē dat vā hem ghescreuē is/namen si hem van
den houte/eñ leydē hē in een graf/Mer God heeft
hem verweect vander doot opten derdē dach/eñ hi
is gesien veel daghen lanc vandē ghenē die met hē
opghegaen waren van Galilea tot Hierusalem/
die welcke sine ghetuygen sijn totten volcke.
Ende wi vercondighē v oock die belofte die tot
onsen vaderen gheschiet is/dat die selue God ons
harē kinderen veruult heeft/in dien hi Jesum ver=
Psal.ij. weect heeft/so indē tweedē Psalm ghescreuē staet
Ghi sijt mijn sone/hedē heb ic v gebaert. Mer dat
hi hem vādē doot heeft verweect/dat hi voort niet
meer ōtwesen en soude/seyt hi aldus/Ic wil v die
genade. Dauid beloofd/getrouwelic houdē/Daer
om seyt hi oock op eē ander plaetse. Ghi en sult niet
toelatē dat v heylighe die ontwesinghe siet Want
doen Dauid in sijnder tijt den wille Gods gedient
hadde/so is hi ontslapē/eñ bi sinē vaderē geleyt/eñ
heeft die ontwesinge gesien/Mer diē God verwect
heeft/die en heeft die ontwesinge niet gesien.
F Dus si v nv condt/lieue broeders/dat v verghe=
uinge der sondē vercondicht wordt/voor desen/eñ
vā allē diē/door welcke ghi in die wet Moysi niet
en moecht gerechtueerdicht wordē/Maer wie in desen
gelooft die wort gherechtueerdicht/Hier ō siet nv
toe/dat niet op v en come dat indē Prophetē ghe
Aba.i.b seyt is/Ghi versmaders siet/eñ verwōndert v/eñ
vergaet/want ic doe een werc in uwer tijt/dwelc
ghi niet gelooen en sult/ist dat v yemant vertelt.
Doen die Joden wter scholen ghingen/baden
die Heydenen/dat si tusschē den sabbath haer liedē
die woorden seyden/Ende als die ghemeynte der
scholen vā malcanderen scheyde/soo volchdē Pau
lo ende Barnabe vele Joden/ende die Jodē geno
ten die Gode dienden/Si seyden tot haer liedē en=
de rieden haer lieden dat si in der ghenaden Gods
G blijuen souden.
✠ Opten nauolgenden Sabbath/quā bi na die
gheheel stadt te samen/om dat woort Gods te hoo
ren/Mer doen die Joden dat volc sagen/worden
si vol nijts/ende wederseyden dien/dat vā Paulo
ghesyt wert/wederseggende ende lachterende/
Maer Paulus ende Barnabas wordē vrolick/eñ
seyden/het was vā noode dat v dat woort Gods
eerst ghesyt worde. Mer nv ghi dat van v stoot/
ende acht v seluen onweerdich des ewichs leuēs

siet so keeren wi ons tottē Heydenē/Want alsoo Esa.
heeft die Propheet gebodē/Ic heb v den Heydenē xlix.b
tot eenen licht geset/op dat ghi die salicheyt sijt tot
aen den eynde der eerden.
Die Heydenē hoordē met blijscappē toe eñ pre=
sen dat woort des HEEREN/eñ worden gelouich
so vele alser tottē ewigē leuen gheoordineert wa
ren/Eñ dat woort des HEEREN werdt door dat Mar
gheheel lant wtgebreyt. Maer die Joden maecten vi.b.
toe die eerbare eñ aēdachtige vrouwē eñ dye ouer mat.x
ste der stadt/eñ verweckten een veruolginge tegen luc.ix.
Paulum eñ Barnabā/eñ stietense wt harē lande.
Maer si scudden dat stof vā haren voetē op haer/
ende quamen tot Iconien. Die discipulen worden
vol blijschappen ende des heylichs gheests ✠

¶ Vander afscheydinghe die ghemaect werdt in Iconien/ Ende vanden crepele die van Paulus ghesont ghemaeckt wert/ende hoe dat si Paulum ende Barnabam aenbidden wouden/ende hoe si Paulum wouden steenen/ende hoe hy van daer track.

Dat .xiiij. Capittel.

HEt gheschiede tot Iconien/dat si tsa A
men inder Joden scholen ghinghen
eñ sprakē/alsoo dat een grote menich
te der Joden eñ der Griecken gelo=
uich werden/Maer die ongelooujge
Jodē verweckten die sielen der Heydenē tegens die
broeders. Daerom hadden si haer wooninge daer
een lange tijt vrijlic inden HEERE doende. Het
welcke dat woort sijnder ghenaden getuychde/eñ
liet teekenen eñ wonderlicheden gheschieden/door
haren handen/Mer die menichte der stadt deeldē
haer/sommige hieldent metten Joden/eñ die som
mige metten Apostelen.
Mer doen der eenen oploop op stont der Heydē
neñ eñ der Jodē eñ haerder ouersten/om hē smaet
heyt aen te doē eñ te steenighē/so wordē si des ghe B
waer/eñ vluchten in die steden des lants Licaonie
tot Lystren eñ Derben/eñ int omliggende lant/eñ
si preectē daer dat Euangelium. Eñ daer was een
man onder den Lystranē/die sadt onuermoghende
aen sijn voetē/eñ was lam vā sijnder moeder lich=
aem/die noch noyt gewādelt en hadde. Dese hoor
de Paulum sprekē. Eñ hē aensiende eñ merckēde
dat hi tgeloof hadde gesont te werdē/seyde hi met
luyder stemmen/Staet recht op v voeten/Eñ hy
spranc op eñ wandelde. Mer doe tvolc sach tgene
dat Paulus ghedaē hadde/so hieuē si haer stēmen
op/eñ seydē in Licaonisch/Die Godē sijn dē mēschē
gelijc geworden/eñ tot ons hier neder gecomē. Eñ
noēde Barnabā Juppiter/eñ Paulū Mercurius
om dat hi dat woort voerde. Mer Juppiters prie=
ster die voor haer stadt was/brachte ossen eñ crant=
sen voor die doorē eñ wouden metten volc offeren.
Doen die Apostelen Paulus eñ Barnabas dat C
hoordē/scheurdē si haer cleederē eñ sprongē onder
dat volc/roepēde eñ seggēde/Ghi mannen wat wil
di makē/wi sijn oock menschē/v gelijc/eñ predikē v
dat Euāgelium om v te bekeerē/van desen onnut
ten dinghē/tottē leuendē God/dye welcke hemel Psalm.
eñ aerde eñ die zee eñ al datter in is gemaect heeft c.xlv.
die in voorgaenden tijden/alle Heydenē heeft latē
wandelen in harē eygē weghe/Ende tis waer/hy
en heeft hem seluē niet sonder getuych gelaten/in
dien hi wel ghedaen heeft/ende ons vanden hemel
regen eñ vruchtbare tijdē gegeuen/daer mede on

te herte beuullende met spijse eñ blijschap. Eñ dit seggende/ en consten si dat volc nauwelijc gestillen datsi haer lieden niet en offerden.

Mer daer ouer quamen Joden vā Antiochien
D eñ Iconien/ eñ verspꝛakē dat volck eñ steenichden Paulum/ eñ sleypten hem ter stadt wt/ meynende dat hi doot ware. Maer doen hem die discipulen omringden stont hi op/ eñ ghinc in die stadt. Ende des anderen daechs ghinc hi met Barnaba wt tot Derbē/ eñ pꝛediceten der seluer stadt dat Euangelium. Eñ doen sider vele onderwesen hadden/ reysden si weder tot Listeren ende Iconien ende Antiochien/ die sielen der discipulen sterckēde/ eñ haer lieden vermanende dat si inden gheloue bleuen/ eñ dat wi dooꝛ vele tribulatiē in dat rijcke Gods moeten gaen/ Eñ doen si haer lieden dooꝛ alle gemeynten ouders gheoꝛdineert hadden/ badense met vasten/ eñ beualense den HEERE/ daer si in ghelouich waren gheworden.

Eñ dooꝛ Phisidiam gereyst zijnde/ quamen si in Phamphilien eñ spꝛakē dat woꝛt tot Pergen/ eñ ghinghen af tot Attalien/ eñ van daer scepte si tot Antiochien/ waer van si der genadē Gods waren ouer gegeuē totter were dat si hebbē volbꝛacht Maer doē si daer quamen/ vergaderdensi die ghemeynte eñ vercondichden hoe vele God met hem gedaen hadde/ eñ hoe hi die heydenen die doꝛe des geloofs op hadde gedaē. Si vertoefden daer bi die discipulen eenen langen tijt.

¶ Hoe datter een questie was in Hierusalem onder dye Apostelen vander onderhoudinghe des wets/ die ghecolueert wert ende openbaerlijck verdoemt/ ende hoe Paulus van Barnabas ghescheyden wert.

¶ Dat .xv. Capittel.

A ENde sommige afcomēde van Judea/ leerdē die bꝛoeders eñ seyden. Het en si dat ghi v besniden laet nae die wijse Mosi/ so en muecht ghi niet salich woꝛdē/ Doē daer nv een oploop op stont/ eñ Paulus eñ Barnabas hem strangelijck teghen haer lieden setten/ oꝛdineerden si dat Paulus ende Barnabas eñ sommighe ander wt haer lieden op souden reysen tot Hierusalem totten Apostelen eñ ouders om deser vꝛaghen wille. Eñ si woꝛden van der ghemeynten ghelept ende reysden dooꝛ Pheniceen eñ Samarien/ vertellende die conuersacie der heydenen/ eñ maecten alle den bꝛoeders een grote blijschap. Mer doen si te Hierusalem quamen woꝛden si vander gemeyntē eñ vandē Apostelen eñ vā den ouders ontfangē/ vercondigēde hoe vele God met haer liedē gedaē hadde. Doen stondē daer sommige vander secten der pharizeen op/ die ghelouich waren gewoꝛdē seggende/ Men moetse besniden/
B eñ gebodē die wet Mosi te houden. Mer die Apostelen/ eñ die ouders quamē te samē om dese reden te besien.

Doen daer nv vele vꝛagēs om opstont/ so stont Petrus op/ eñ seyde tot haer lieden/ Ghi mannen lieue bꝛoeders ghi [illegible] weet wel dat Godt in vooꝛlede nē dagē onder ons/ minē mōt vercoꝛen heeft/ dooꝛ welckē die heydē dat woꝛt des Euāgeliōs souden hoꝛē/ eñ te geloue/ eñ die hertkenē God/ getuichde ouer haer lieden/ eñ gaf haer lieden den heylighen geest/ gelijc ooc als ons/ eñ en onderscietnz tussen ons eñ haer lieden reynighende haer herten dooꝛ

C tgeloue. Wat tempteerdy dan nv God/ met opleg ghinghe des iocks op die halsen der discipulen/ het welc noch onse vaderē noch wi en hebbē mogē dꝛa gen/ mer wi gheloouen dooꝛ die ghenade des HEEREN Jesu Christi/ salich te woꝛdē/ gelijckerwijs als si ooc. Doen swech die geheele menichte stille eñ hooꝛdē Paulum eñ Barnabam vertellende hoe grote teekenen eñ wonderlicheden God dooꝛ haer gedaen hadde onder die heydenen.

Eñ als si swegen/ antwooꝛde Jacobus seggende. Ghi mānē lieue bꝛoeds/ hooꝛt mi. Simon heeft vertelt hoe God eerst heeft geuisiteert/ een volc wt den heydenē te nemē tot sinen name/ Eñ hier mede accoꝛderē die wooꝛdē der pꝛopheten allso gescre- Amos ix.c
uen is. Daer na wil ic weder comen eñ sal dē tabernakel Dauid weder timmeren die veruallen is eñ haer gatē wil ic weder timmerē/ eñ salse opꝛechten op dat/ so wat ouerbleuē is vandē menschē/ naden HEERE vꝛagē/ daer toe alle heydenē/ daer mijnen name ouer aengheroepen is/ seyt God/ die dit alle doet. Gode zijn alle zijn wercke kēlijc vandē werelt aen. Daer om besluyt ic datmē diē die wt den heydenē hē tot God bekeren/ nz ongherustt en make/ mer datmē haer scriue/ dat si haer onthoudē vā onsuuerhz der afgodē/ eñ vā oncuysheyt/ eñ vandē verstickten/ eñ van bloet. Wāt Moyses heeft van vooꝛleden tidē in allē steden die gene die hē pꝛedikē/ eñ woꝛt alle sabbath dagen inder scholen gelesen. D

Eñ het dochte den Apostelen eñ dē ouders met der geheelder gemeyntē goet/ mannen wt haer te kiesen/ ende te seynden tot Antiochien/ met Paulo eñ Barnaba/ namelic Judā/ mette toename Barsabas/ eñ Silam/ Welcke mannen vooꝛgangeren waren onder den bꝛoederē/ eñ si gauen scriften in haer handen aldus luydende.

Wi Apostelen eñ ouders eñ bꝛoeders/ wenscen salicheyt den bꝛoederē wt den heidenen die tot Antiochia eñ Syꝛia eñ Cilicia zijn. Want wy gehooꝛt
E hebbē dat sommige vandē onsen zijn wt gegaen eñ hebbē v verstooꝛt met wooꝛdē/ eñ uwe sielē wanckelende gemaeckt/ seggēde/ Ghi sout v laten besnijden/ eñ houdē die wet/ den welcken wijs niet beuolen en hebben. Heeft ons eenmoedelijc vergadert/ goet gedocht/ mannē te kiesen eñ tot v te seynden/ met onsen alderliefsten Paulo eñ Barnaba/ welcke menschē haer sielē gegeuen hebben vooꝛ den name ons HEEREN Jesu Christi. Daer om hebben wi Judam eñ Sylā gesonden/ die v dat selue oock met wooꝛdē vercōdigē sullen. Want het behaecht den heyligen geest eñ ons/ v geen beswaringe meer op te leggē/ dan alleē dese nootsakelike stucken/ dat ghi v onthout/ van afgoden offer/ eñ van dat bloet eñ vanden verstickten/ eñ van oncuysheyt/ vanden welckē ist dat ghi v onthout/ so doet ghi wel/ hout v vꝛomelijck.

Doen dese wech gelaten waren quamen si tot Antiochien eñ verghaderden die menichte/ ende leuerden den bꝛief/ doē si dien gelesen hadden/ woꝛ-
F den si verblijt vandē troost. Mer Judas eñ Sylas die ooc pꝛopheten waren/ vermaenden die bꝛoeds met vele redenen ende sterctense. Ende daer een wyle tijts vertoeuende/ woꝛden si met vꝛeden van den bꝛoeders weder geseynt totten Apostelen.

Het dochte Sylā goet daer te bliuen/ Mer Paūl

lus eñ Barnabas/haddē haer wooninghe tot Antiochien/ leerende eñ prekende met vele anderen dat Euangelische woort des HEREN.

Na sommige daghen seyde Paulus tot Barna
G bam/Laet ons weder om keeren eñ onse broeders door alle stedē besoeckē / in welcken wi dat woort des HEEREN vercondicht hebbē/ hoe si hē hebbē. Mer Barnabas riet dat si Joannē metten toename Marcus/met hem soudē nemē/mer het docht Paulo behoorlic dat si eenē alsulckē niet met haer lieden nemen en souden/die welcke haer af gegaē was in Pamphilien/ende en was niet met hē ghereyst tot dyen wercke. Eñ daer was also scherpen twist tusschē haer lieden / dat si van malcanderen reysden eñ verscheyden wordē/Eñ dat Barnabas Joannem tot hē ghenomen in Cipren scheepten. Mer Paulus Sylā verkiesende/ is wech gereyst/ der genaden Gods vanden broederē beuolen/ hi doorwandelde Syriam/eñ Cilicien/ die ghemeynten sterckende.

¶ Hoe Paulus met Timotheo predicte in Macedonia in der stadt Philippi/ Hoe Phitonissa van hem verlost wert vanden duuel/ hoe hi daerom ghegeesselt wert ende inden kercker ghewopen/ende weder verlost wert.

Dat.xvi.Capittel.

A Hi quam tot Derben eñ Lysteren / eñ siet/daer was een discipel met name Thimotheus/eender Joetscher vrouwē sone/die gelouich was/ mer eens Griecken vaders. Dese hadde goede fame byden broeders onder den Lystranen ende te Iconien/dese woude Paulus met hem laten reysen/eñ hem tot hem nemende/besneet hi hem/ om der Joden wille/die in dien seluen plaetsen warē/ want si wistē alle dat zijn vader een Griecke was/ geweest. Maer als si door die steden ghinghen soo gauen si haerlieden die insettinghe te houden/ dye vanden Apostelen ende ouders te Hierusalem besloten waren/ Doen worden die gemeynten int gelooue geuesticht/eñ namē dagelijcs toe aent getal.

Mer doen si door Phrigiam eñ dat lant Galatie reysden/wert haer lieden vanden heyligē gheest belet dat woort in Asia te spreken. Mer doe si tot Misiam quamē/ leyden si toe na Bithiniam te rey
B sen/eñ den gheest en liets haer liedē niet doē / Doē si voorby Misiam reysden/quamen si af tot Troade/eñ Paulus openbaerde een ghesicht byd nachte dat daer een man van Macedonia was/die stont/ eñ badt hem seggende. Coemt neder tot Macedonien/eñ helpt ons/ Mer doen hi dat gesicht gesien hadde/terstont deden wi neersticheyt tot Macedoniā te reysene/ seker zijnde / dat ons die HEERE derwaerts geroepē hadde / hē liedē dat Euāgeliū te predikē/ Doen braken wi op van Troada/ ende rechts oft stracs loops quamen wi tot Samothraciā/ des anderen daechs tot Neapolim/eñ vā daer tot Philippis/ welck die hoofstadt des landts van Macedonien is/eñ een vrye stadt.

Wi vertoefden sommige daghen in dese stadt/ Op den sabboths dach ghingen wi wt buyten der stadt aen dat water/daer mē plach te bidden/eñ sittende spraken wi totten vrouwen die daer tsamen quamen. Ende een aendachtighe vrouwe/ met name Lydia/een purper vercoopster wt der stadt der
C Thiatereres hoorde toe/ der welcker dye HERE dat herte op dede/also dat si des aenmercte dat vā Paulo ghesproken wert. Als si eñ haer huys ghedoopt was/vermaende si seggēde/ Ist dat ghi my ghelooouich acht inden HERE/soo coemt in mijn huys/eñ blijft daer/eñ si dwanc ons.

Mer het ghesciede doen wi totten ghebet ghinghen/dat ons een meysken ontmoete / hebbende
D een waersegghende gheest/eñ droech veel profijts tot haren heeren met waerseggen. Die selue volchde Paulum eñ ons ouer al na/ eñ riep segghende. Dese menschen zijn knechten des alder hoochsten Gods/die v den wech der salicheyt vercondighen. Dat dede si menigen dach/ Mer dat dede Paulo wee eñ keerde hē om eñ seyde tot den gheest/ Ic gebiede v inden naem Jhesu Christi/ dat ghi vā haer wtgaet/eñ hi voer ter seluer vren wt.

Mer doen haer heeren dat saghē/ dat dye hope haers profijts was wt gheuarē/namē si Paulum eñ Sylā eñ trockēse op die merct voor die ouerstē/
eñ leydense voor die wet/eñ seyden/Dese menschē E
verstooren onse stadt/eñ zijn Jodē/eñ vercondigē een wijse/die welcke ons niet en betaemt aen te nemen/nochte doē/om dat wi Romeynē zijn/ eñ dat volc liep tegē hem / eñ die wethouders schoerden haer cleederen eñ hietense met roedē slaē. Eñ doē sise wel ghestagen hadden / worpen sise inden kercker/eñ geboden den kerckermeester/dat hise neerstelic bewaren soude/ die nam sule ghebot aen / eñ worpse inden binnensten kercker/ ende sloot haer voeten inden stock.

Maer te middernacht Paulus eñ Sylas biddende loofden God/ende die gheuanghen hoordense.
Snellic wert een groote aertbeuinge alsoo dat die F
fundamenten des kerckers beweecht worden / eñ terstont wordē alle die doren opgedaen/eñ al haer bandē ontbonden. Als die kerckermeester wt den slaep ontspranc/eñ sach die duerē des kerckers op gedaen/trac hi een sweert wt eñ woude hē seluen dooden/want hi meynde dat die gheuanghen ont loopen hadden gheweest. Mer Paulus riep luyde segghende/En misdoet v seluen niet/ want wi zijn alle hier.

Hi eyschte licht/ eñ spranck daer in/eñ beuēde
viel hi Paulo eñ Sila te voeten / ende leydese daer G
wt eñ seyde/Lieue heeren/wat sal ick doen dat ic salich werde? Si seyden/ Ghelooft indē HERE Jesum/so sult ghi eñ v huys salich zijn/eñ seyden hem dat woort des HEREN/eñ alle die in sinen huyse waren/Ende inder seluer vrē der nacht nam hyse tot hem/eñ wiesschen die stramen af/ Eñ hi liet hē eñ alle die sine terstont doopen/eñ hi leydese in zijn huys/eñ settese aen die tafel/ende hi verblijde hem met alle sinen huyse/dat hi in God ghelooouich ghe worden was.

Eñ doen t dach wert / seynden die wethouders der stadt dienaers/seggēde/ Laet dese mēschē gaē/ eñ die kerckermeester vercondichde Paulo dese rede ne. Die borgemeesters hebbē hier gheseynt dat men v los soude latē gaē/daerom gaet henē in vrede. Paulus seyde tot hē/ Si hebben ons verdoemt eñ openbaerlic ghestagē/ Wi die nochtans Romeynen zijn/ eñ inden kercker ghewopen / eñ souden ons nv heymelic wtstotē? Also niet / mer laetse selue comen eñ ons hier wt leydē. Der stadt dienaers

verconndichden dese woorden den borgemeesterẽ-
eñ si vreesden/gehoort hebbende dat si Romeynen
waren/ eñ quamen eñ vermaendense/eñ leydense
daer wt/eñ baden haer dat si wt der stadt wouden
gaen. Doen ghingen si wten kercker/eñ ghinghen
tot Lidiam/eñ die broeders gesien hebbẽde/hebbẽ
sise getroost/eñ reysden wech

¶ Hoe Paulus predicte in Thessalonia ende in Berea/eñ hoe hi daer veruolcht wert /ende hoe hy quam te Athenen daer hi Christum predicte. Dat.xvij.Capittel.

A Mer doen si door Amphipolim ende
Appolloniam reysden/quamen si tot
Thessalonien /daer was een Joden
schole. Paulus ghinck tot haer lieden
in/na zijn gewoonte/ eñ op drie sabba
then seyde hi haer lieden vander scrift/haer lieden
die opdoende/ende haer lieden voor leggende/dat
Christus moste liden/ eñ verrisen vandẽ dooden/
eñ dat dese Jesus/dien ic(seyde hi)v verconndige/is
Christus. Eñ sommighe onder haer lieden/vielen
hem toe/eñ wordẽ Paulo eñ Sila toe gesellet/ooc
een grote menichte der aendachtigher Griecken/
daer toe niet weynich edel vrouwen

Mer die vertueckighe ongelouige Joden/met
B nidicheit beruert/nemẽde tot haer lieden somighe
quade mãnen/vãcboeuen/ eñ maecten een groote
vergaderinge/eñ setten die stadt in roerẽ/ eñ terdẽ
voor dat huys Jasonis/eñ sochtense te leyden ond
dat ghemeyn volc. Mer doen sise niet en vonden/
treyptẽ si Jason eñ somige broeders voor die ouer
ste der stadt/roepẽde. Dese/ die die geheele werelt
in roerẽ settẽ/zijn ooc hier gecomẽ/ die heeft Jason
tot hẽ genomẽ/eñ alle dese doẽ tegẽ die insettinghe
des Keysers/segghẽde van eenen coninck Jesu/Sy
beroerdẽ dat volc/ eñ die ouerste der stadt die dyt
hoorden/eñ doẽ hem Jason eñ die andere veran-
Joan woort hadden/lieten sise los gaen
viij. g. Die broeders lietẽ Paulum eñ Silam ter stont
C inder nacht gaen tot Beream/doẽ si daer quamẽ/
ghinghen si inder Joden schole. Want dese waren
die edelste onder die van Tessaloniẽ/ die ontfingen
dat woort seer willichlic/dagelicx die schrift onder
soeckende/oft si also hielt/ dus gheloofder vele wt
hẽ/eñ die Griecsche eerbare vrouwen eñ der mãs
niet weynich. Mer doen die Jodẽ van Tessalonien
beuonden dat dat woort Gods ooc vã Paulo tot
Beream verconndicht was/soe quamẽ si eñ beroer
den dat volc daer oor. Doen seynden die broeders
D Paulum ter stont wt/op dat hi tot aen die zee sou
de gaẽ/mer Silas eñ Timotheus bleuẽ daer. Dye
Paulum geleyden / die leyden hem al tot Athenen
toe / eñ een beuel ontfangen hebbende aen Silam
eñ Timotheum/dat si opt haestelicste tot hẽ comẽ
souden/reysden si wech

Met doense Paulus tot Athenen verwachte/
wert sinen geest in hem vergrãt/ doen hi die stadt
so seer afgodlic sach. Eñ hi sprack tottẽ Joden eñ
aendachtigen inder scholẽ/oock op dye merct alle
dage tot den ghenen die daer toe quamen. Mer so
mighe der Epicureen eñ Stoyeen philosophen ke
uen tegen hem/eñ die somige seydẽ. Wat wil dese
boeue seggen? Maer somige seyden/ Het schijnt al
woude hi selttsame goden verconndigen/ dat quam
om dat hi dat Euangelium vã Jesu eñ vãder ver-
risenisse hem verconndicht hadde. Si namen hem eñ E
leyden hem voor dat raethuys seggẽde. En mogẽ
wi niet weten wat nieuwe leeringhe dat het si dye
ghi leert? Want ghi brẽct wat vreemts voor onse
ooren Daer om willen wy weten wat dat zijn wil
Alle die Atheners/ ooc die buyten landighe eñ ga-
sten/en leydẽ nergens op toe/ dan yet nieus te seg
gen oft te hooren

Paulus staende te midden op die plaetse seyde F
Ghi mannẽ van Athenẽ/ic sie v in allen dingẽ alte
ouer õgelouich. Voorbi gaẽde eñ siẽde uwe Gods
dienstẽ/so heb ic eenẽ outaer geuõdẽ/daer op was
gescreuẽ. Den onbekẽde God. Nv verconndige ic v
den seluẽ diẽ ghi onwetẽde Gods dienst doet. God
die die werelt gemaect heeft /eñ alle datter inne is
wãt hi een HERE des hemels eñ der eerdẽ is /so
en woõt hi niet in tẽpelẽ met hãdẽ ghemaect/noch
hi en wort ooc niet van mẽschẽ handẽ gheeert /als
die yemãt behoeft/wãt hi selue alle mẽschen leuen
eñ adem ouer al geeft /eñ hi heeft gemaect wt een
bloet alle mẽscẽ geslacht/op dattet op den ghehee
len aertbodẽ soude woonẽ/eñ heeft eẽ peer gheset
van eewelic voorsien/hoe lãge eñ verre si woonen
sullẽ/op dat si den HERE soeckẽ soudẽ/ oft si hẽ G
doch geuoelẽ eñ vĩdẽ mochtẽ. Eñ(tis waer)hi en
is niet verre vã eenẽ yegelikẽ onder ons. Wãt in
hẽ leuẽ wi/eñ werden wi beweget/eñ zijn wy/also
ooc somighe van uwẽ poeten bi v ghesecyt hebben.
Wi zijn van sinẽ aert. Ist dat wi dan den godlijken
aert zijn/so en sullen wi niet meynen/dat die God
heyt den goude oft den siluere/oft dẽ beelde werck
der menschelijker const eñ dichtinge gelijc si

Tis waer/God heeft den tijt der onwetẽheyt
ouersien. Nv ghebiet hi alle menschẽ/op allen eyn-
den boete te doen/om dat hi eenẽ dach geset heeft
op den welckẽ hi rechtẽ wilt den rinck des eertbo
dẽs/met gerechticheyt/door eenẽ man in welcken
hijt beslotẽ heeft/eñ yegelikẽ dat geloofue verhout
nae dien dat hi hem vanden dooden heeft verwect

Doen si die verrisenisse der doodẽ hoorden/had
dẽder die somige harẽ spot mede/mer die somighe
seyden/wi willẽ vã v dat meer hoorẽ. Alsoe ghinck
Paulus van hem/ Mer somige mãnen hingen hẽ
aen/eñ wordẽ gelouich. Onder welckẽ was Dio
nisius eẽ wt dẽ rade /eñ een vrouwe gheheeten Da
maris eñ ander met haer lieden

¶ Hoe Paulus in Corinthien predicte/ ende vãder beroer ten/ende vãn die toecoemste in Ephesien /ende van Apollo Dat.xviij.Capittel

A Mer nae ghinc Paulus van Athenen
eñ quã tot Corinthen/eñ vant eenen
Jode gheheete Aquila/gheboren wt
Ponto/ die welcke onlãcs wt Italiẽ
ghecomen was/eñ zijn huysurouwe
Priscilla/om dat die keyser Claudius beuolẽ had-
de/dat alle Joden wech van Romen souden gaen/
tot den seluen ghinc hi/ Ende want si gelijcs hant
wercs waren bleef hy by hem/ ende wrochten / sy
waren van tentmakers hãtwerc / ende hi preecte
alle sabbath in dese schole/ ende hi gaf raet Joden
ende Griecken

Doen Silas ende Timotheus van Macedonia
quamen/so wert Paulus vandẽ geest gedrongen/
den Joden Jesum te betuyghene /dat hi Christus

was. Mer doen si daer tegē seyden ende lasterdē/ scudde hi sijn cleederen wt/ ende seyde tot haer liedē
B v bloet si op v hooft. Ic gae na desen tijt reyn tot- ten heydenen. Ende maecte hem van daer/ ende quam in eens huys/ genaemt Justi/ die aēdachtich was/ eñ des seluē huys was naest der scolē. Crispus/ die ouerste der scolē gheloofde inden HEERE met sinē geheelē huyse/ eñ vele Corinthen hooren de/ geloofdē/ eñ lieten haer doopen
C Die HEERE seyde snachts door eē gesichte tot Paulum. En vreest niet/ maer spreect/ eñ en swijcht niet want ic ben met v/ eñ niemant en sal hem on- derwinden v te lettē/ want ick heb een groot volck in deser stadt. Hi sadt daer eē iaer eñ ses maenden/ eñ leerde haer dat woort Gods
Doen Gallio lātvoocht in Achaien was/ ston- den die Jodē eendrachtelic teghen Paulum op/ eñ
D leyden hem voor den rechterstoel/ seggende. Dese mensche maect den lieden wijs/ God te dienen te- gen die wet. Doen Paulus dē mont op woude doē seide Gallio totten Joden. Waert dattet bedroch oft scalcheyt ware/ lieue Joden/ so soude ic v billics hooren/ mer ist een vraghe van woorden/ eñ van- den namen/ eñ vander wet onder v/ soo siet ghi sel ue toe/ ick en deucket gheen rechter ouer te sijn eñ dreefse vanden rechterstoel/ Doen grepen alle dye Griecken Sosthenen/ den ouersten der scholen eñ sloeghen hem voor den rechtstoel/ ende Gallio en tracs hem niet aen
Paulus daer noch lāge gebleuen zijnde/ maec- te sijn afscheiden metten broeders/ eñ sceepte in Sy rien/ eñ met hē Priscilla eñ Aquila/ eñ hi beschoer
E zijn hooft tot Cēchreen/ wāt hi hadde een belofte eñ quā af tot Ephesum/ eñ hieltse daer. Eñ hy in gegaen sijnde in die schole/ disputeerde hi metten Joden. Eñ si badē hē dat hi langerē tijt bi hē wou de bliuen/ maer hi en consenteerdes niet/ maer hy maecte zijn afsceyden/ seggende. Ic moet bouē alle dinck dat toecomende feest te Hierusalem houden wilt God/ dan wil ick weder tot v keeren. Ende reysde van Ephesien/ eñ quam tot Cesarien/ ende ghinck op/ eñ groete die ghemeynte/ eñ reysde af tot Antiochen. Eñ daer wat tijts vertoeft hebben de/ reysde hi wt/ ende doorwandelde deen na dan- der dat Galaetsch lāt/ ende Phrigiam/ eñ stercte alle die discipulen
Tot Ephesum quā een man genaemt Apollo gheboren van Alexandrien/ een welsprekēde man eñ machtich inder scrift. Dese was onderwezen in
F den wech des HEEREN/ eñ sprac vierichlic inden gheest/ eñ leerde neerstelic vāden HEERE/ eñ wiste alleē vā Joānes doopsel. Dese begost vrilic te spre ken inder scolē. Doē hē Priscilla eñ Aquila hoor- den namen si hē tot hē waerts/ eñ leyden hem den wech Gods noch neersteliker wt. Mer doen hi in Achaiē woude reysen/ gauē hē die broeds bescreef eñ screuē den discipulen dat si hem souden ontfan- gen. Eñ als hi daer ghecomē was/ halp hi der ghe nen vele die gelouich waren geworden. Want hy verwan die Jodē stantachtelic/ bewisende opelick door die scrift/ dat Jesus die Christus is

¶ Hoe Paulus int reysen na Ephesien prekende die waer- heyt des doopsels ende der Euangelien/ ende haer weder coemst nae Jerusalem/ om des twistswille van dat volck

Maer het geschiede/ doē Apollo tot Co rinthē was/ dat Paulus die ouerste landē doorwādelēde/ neder quam tot Ephesum/ eñ vant sommige discipu len/ ende seide tot dien. Hebt ghi den heyligen geest ontfanghen nae dat ghi ghelouich zijt geweest? Si seiden tot hem. Wi en hebben noch nyet gehoort ofter een heylige geest si/ eñ hi seyde. Waerop sidi dan gedoopt? Si seiden/ op Johan- nes doopsel. Paulus seyde/ Johannes heeft ghe- doopt metten doopsel der boeten/ ende seyde den volcke/ dat si in dien souden gelouen die na hem co men soude/ dat is in Jesum dat hi Christus is. Doē si dat hoorden/ lieten si hen doopen indē name des HEEREN Jesu. Eñ doen hen Paulus die handē op leyde/ so quam die heylighe gheest op hen/ ende spraken met tongē/ eñ propheteerden. Eñ alle der mannen waren bi na twaelf
Hi ginc in die schole/ eñ sprac vrilick drie maen B den lanc/ leerende eñ radēde vanden rijcke Gods. * Mer doen die sommighe verhert werden ende niet en geloofden/ qualijc sprekende vanden wech des HEEREN voor die menichte/ trac hi van haer ende afscheyde die discipulen/ dagelics disputeren- de/ sprekende/ inder scholen eens mans dye Tyran nus hiet. Ende dat geschiede twee iaer lanck/ also dat alle die in Asia woonden/ dat woort des HE- REN hoorden/ beyde Joden ende Griecken/ eñ God en wrochte geen cleyn daden door die handē Pauli. Also dat si oor van sinen lichaem die sweet doecken eñ collieren op die cranken droegen/ ende dat die siecten van haer ginghen/ eñ dat die boose gheesten wt voeren
Sommige vandē omgaenden Joden die daer besweerders waren/ onderwondē haer den naem C des HEEREN ouer die ghene te noemen/ die daer boose geestē haddē eñ seyden/ Wi besweren v bi Je sum diē Paulus predict. Het warē seuē sonē eens Joden Sceue des hoochstē Priesteres die dat dedē Die boose geest antwoorde eñ seyde Jesum kē ick wel/ eñ Paulū weet ic wel/ mer wie zijt ghi? Eñ de mēsche daer die boose geest in was/ sprāc op haer eñ wert haer der machtich/ eñ werpse onder hem Also dat si naect eñ ghewont/ wt den seluen huyse ontliepen. Dat selue wert kenlic allē die tot Ephe- sen woondē/ beyde Joden en Grieken/ ende daer viel een vreese op haer allen/ eñ den name des HE REN Jesu wert groot gemaect.
Daer quamēder oock vele die gelouich waren geworden/ ende beleden/ ende vercondichden hair wonderlike daden. Maer vele die daer swerte con D sten hadden bedreuen/ brachten die boecken te sa- men/ ende verberndense openbaerlick. ende ouer- rekent hebbende haren prijs/ vonden si des ghelts vijftich duysent penningen. Also crachtelick wies dat woort des HEEREN/ eñ nā ouerhant. Dit ve schiet sijnde/ nam Paulus voor hē inden geest door Macedonie eñ Achaien te reysen tot Jerusalem/ seggende. Na dien dat ic daer self geweest bē/ moet ic Romen oot sien/ eñ sontter twee die hē dienden/ Thimotheum eñ Erastū in Macedonia/ maer hy vertoefde die wijle in Asia.
In die selue tijt geschiede geē cleyn beroeringe.

van desen wege/want een ghenaemt Demetrius/
een Goutsmit/die Diane siluerē tempel maecte/
E en gaf den hātwerckers ghen cleyn ghewin/ dye
vergaderde hi/ en die bi arbeyders des seluen hāt
wercx/en seide/Lieue mānē/ ghi weet dat wy ons
gewin van desen hantwerc hebbē/en ghy siet dat
dese niet alleē tot Epheso/maer ooc bi nae in ghe-
heel Asia vele volcx afuallich maect met sinē wōs
makē/seggēde. het en zijn geen godē/ die welcke
met hādē gemaect wordē. Mer het en sal nz alleē
onse hantwerc daer toe brengē dattet niet en gel-
de/ maer den tempel der grooter Dianen sal oock
voor niet geacht wordē/en haer maiesteit sal daer
toe ondergaē. Der welcker nochtās gheheel Asia
en die werelt/Gods dienst bewijst

Dit gehoort hebbēde/ wordē si vol gramscap/
en riepen/segghēde/ Die Diana der Ephesien is
groot/en die heele stadt wert vol rumoers/ende si
maectē eendrachtelic eenē oploop in die opē plaet
F se/ en grepen Gayū en Aristarchum vā Macedo
nien/Paulus ghesellen/Doen Paulus onder dat
volck woude gaē/en lietens hem die discipulē niet
toe. Die somige der ouerstē ī Asia/die Paulus goe
de vriendē waren sonden tot hē/vermanende dat
hi hem niet en gaue in die opē plaetse. Sommighe
riepen aldus/sommige anders / en dye gemeynte
was ōstoort/ en dat meeste deel en wist niet waer
omme si te samen gecomen waren

Die somige vandē volcke troekē Alexandrum
daer voor/doē hē die Jodē voor stieten Alexander
wenckte metter hāt/ en woude tvolc verantwoor-
den. Doē si bekendē dat hi een Jode was/ see ister
G een stēme wt allen verheuē/en riepē by twee vren
lanc. Groot is die Diana der Ephesien

Doen die sciuer dat volc gestilt hadde/seide hy
Ghi mannen van Epheso/welcke mensche is dye
niet en weet/dat dye stadt Ephesus een dienerste
der groter godinnen Diane/ende des hemelschen
beelts si/Wāt dat dan/ onuersprekelic is/soe sout
ghi ymmer stille zijn / en niet onbedachtelick doen
Ghi hebt dese menschē hier geleyt/ die noch kerck
roouers / noch lasteraers uwer godinnen en zijn.
Mer heeft Demetrius en die met hem hantwerc
kers zijn / tot yemanden eenighe aenspraeke /men
hout ghemeynen raet/ en daer zijn lantvoochden/
laetse malcanderē beschuldigen. Mer wildy yet an
ders/so machmēt in eender gheoordineerder ghe-
meynten beslicken /want wy zijn in sorghen/dat
wi om desen oploop van heden beclaecht moehtē
worden/hoe wel daer nochtans niemāt schuldich
aen en is/daer wy rekeninge/af soudē connen ghe
geuen van desen oploop. En doē hi dit geseyt had
de/so liet hi die gemeynte gaen

¶ Hoe dat na dat vertreck der laghen der Joden Paulus voort reysde nae den wech van Jherusalem doorvreinde plaetsen/prekende die Euangelium Dat.xx.Capittel

A NA dat dese beroert ophielt / riep Pau
lus die discipulē tot hē/en seeghende
se/en ghinc wt om tot Macedonīe te
reysen /en doē hi die selue landē door
wandelt hadde/en haddese vermaent
met vele woorden/quam hi in Griecken lant/en
vertoefde daer drie maendē/Maer doen hem dye
Joden lagen geleyt haddē /als hi in Syriam wou
de reysen/so wert hijs te rade/weder om te keeren
door Macedonīe. Sopater van Berroen / en van
den Tessalonitē/Aristarchus en Secundus /ende
Gayus van Derben / ende Timotheus/ maer wt B
Asien Tichicus en Trophimus / reysden met hem
tot in Asiam/Doen dese voor ghegaen warē/ver
wachten si onser tot Troada/mer wi scepten nae
die paesch dagen vā Philippen tot op den vijfsten
dach/en quamē tot hem tot Troada/ende wy ver
toefden daer seuen dagen

Op eenen sabbath/doē dye discipulē te samen
waren gecomen om broot te brekē/sprack Pau
lus met hen/willēde des anderē daechs wt reysen
en hi vertrock dat woort totter middernacht/ toe
en daer waren veel fackelē op die eedtcamer/daer
si vergadert waren. Een iōghelinc gheheeten Eu
tychus sittende inder venster/viel in eenen diepen
slaep/die wijle dat Paulus sprac/en hi wert vādē
slaep ouerwonnen / en viel vanden derden solder
nederwaert/ende wert doot op gheheuē. Paulus C
ghinc af/ende viel op hem / ende hem omuangēde
seide hi/ En maect ghen gheruchte/ want zijn sie
le is in hem. Doen ghinc hi opwaerts/ende brack
broot/ende ontbeet/ende sprac vele met hem/tot
dat den dach op ghinc/ende alsoe reysde hi wt. Sy
brochten den iongelinc leuēde /en en werden nyet
weynich getroost

Wy te schepe gegaē zijnde/ voeren tot Asson/
willende Paulum daer ontfangen /want hy hadt
also beuolen/ende hi woude te voet gaen. Als wi
vergaderdē tot Asson/hem mede nemende / qua-
men wi tot Mitelenen/ende van daer schepende/
quamen wi tsanderdaechs tegen Chion. En des
daechs daer na/stieten wy aen Samum/ende ble
uen in Trogelio/ende des naesten daechs quamen
wi tot Mileten/wāt Paulus hadde beslotē voor D
bi Ephesum te schepē/op dat hi geenē tijt in Asia
en soude ouerbrengen/want hi haeste/ waert mo
gelic te Pinxten te Jerusalem te zijn

Maer seyndende van Mileto tot Ephesum/
dede hi die ouders vander gemeyntē roepen. Als
die tot hē quamē/seyde hi tot haer. Ghy weet hoe
dat ic vandē eersten dach aen dat ick in Asiam ben
gegaen/altijt bi v ben ghewest/den HEERE met
alder ootmoedicheyt dienēde/ en met vele tranen
en aenuechtinge die mi genoemt zijn door der Jo
den lagen/hoe dat ick v niet ontrocken en hebbe/
dat daer oorbaerlic is/dat ic v niet vercondicht en had
de/ende v geleert openbaerlick/ende sonderlinghe
van huyse te huyse /ghetuyghēde den Joden ende
den Griecken die boete tot God/en dat ghelooue
inden HEERE Jesum Christum

Ende nu siet/ Ick gebondē inden gheest/reyse E
te Hierusalem/niet wetēde wat mi daer gemoetē
sal/dan dat die heylige geest in allē stedē ghetuycht
seggende /dat mi daer vandē ende tribulatien ver
wachten. Mer ick en achte dier ghene/noch ick en
houde mijn leuen oock niet dierder dan mi seluen/
op dat ic minen loop met vruechdē volcynde/ende
dat ambacht dat ick vandē HEERE Jesu Christo
ontfangē hebbe/om te betuygē dat Euangelium
der genaden Gods

En nu siet. Ic weet dat ghi mijn aengesicht niet
meer sien sult/ghi alle/door welcke ick door ven

gereyst predikende dat rijcke Gods/daer om neme
ic v op desen dach van heden te getuyge/dat ic van
alderbloet reyn ben/want ic en heb v niet onthou
den/dat ic v niet vercōdicht en hadde alle den raet
Gods. Hier om slaet wa selfs gaep/eñ die geheele
schare onder welcke v die heilige geest tot bisschop
pen geset heeft/om dye gemeynte Gods te voedē
die welcke hi door sijn eygē bloet verworuen heeft
Want dat weet ic dat na minen afscheiden swaere
wolnen onder v sullen comē/die die vergaderinge
niet verschoonē oft sparen en sullen. Eñ wt v sel-
uen sullen ooc mannē opstaen/dye daer verkeerde
leeringhe sullen spreken/om die discipulen na haer
te trecken. Daerom waect/gedenckēde dat ic drie
iaren niet op gehouden en hebbe eenē yegelikē van
v vermanēde

Ende nv lieue broeders/beuele ic v Gode/eñ
den woorden sijnre ghenadē die daer machtich is
v te verstichten/eñ v die erfnisse onder alle die ghe
heylichde te geuen. Ic en heb uwer geēder siluer
noch gout noch cleet begeert. Want ghi weet sel-
ue dat mi dese handē tot mijnder nootdruft/ ende
der gheēre die met mi geweest zijn/ghedient heb-
ben. Ic hebt v alle gethoōt/dat mē also arbeidēde
die swacke moet ontfaē/eñ te gedēcken der woor-
den des HEEREN Jesu/want hi geseit heeft. Het
is saliger geuen dan ontfanghen

Eñ doen hi dat geseit hadde/ knielde hi neder/
eñ badt met hen allen Daer wort veel gewees eñ
geschreys onder hen allen/eñ vielen Paulo om den
hals eñ custen hem. Alder meest bedroeft om dat
woort dat hi seyde/si en souden sijn aengesicht niet
meer sien/eñ geleyden hem in dat schip.

¶ Die toecoemst Pauli in Tyrum ende in Cesariam en-
de hoe Paulus so minlic ontfanghen wert in Jerusalem
vanden Christen/ende hoe die Joden sochten hem te doo
den ende banden seluen gheuanghen wert

Dat .xxi. Capittel

A Ist nv geschiede/dat wi van hem afge
trocken/wech voerēsoo quamen wy
rechts loops tot Coum/eñ den nauol
gendē dach tot Rodis eñ van daer tot
Pataram. Eñ een scip gheuondē heb
bende dat in Phenicē varen soude/traden wi daer
in eñ voeren/Mer als wi Cyprē int ghesicht qua-
men lieten wise ter slincker handt eñ scheepten in
Syriam/ende voeren tot Tyron. Wandt daer sou-
de dat schip die ware wt leggen. Ende als wi daer
discipulen vonden/bleuen wi daer seuen daghen/
die seiden Paulo door den gheest/dat hi niet op en
soude reysen tot Jerusalem. Ende het ghesciede/
doen wi die dagen ouerbracht hadden/reysden wi
wt/eñ wandelden/ ende si alle met huysurouwen
ende kinderen ghelepden ons tot buyten der voor
stadt/ende nederknielēde in dat oeuer baden. Eñ
als wi malcanderen gheseegent hadden/ghinghen
wy te schepe/maer sy lieden keerden weder totten
B haren.

Eñ wi die schipuaert volbrocht hebbende van
Tiro/quamē tot Ptolomaida/ende die broeders
gegroet hebbende/bleuen wi eenen dach by haer.
Des anderen daechs daer na quamen wy die met
Paulo waren tot Cesarien/Ende ghinghen in dat
huys Philippi des Euangelistē/die een vanden se
uen was/eñ bleuen bi hē Die selue hadde vier doch
teren die maechden waren/eñ propheteerden. Eñ
als wi daer meer dagen bleuen/so ouerquam daer
een Propheet van Judea/genaemt Agabus. Doē
dese tot ons was gecomen/nam hi dē gordel Pau
li/eñ bant zijn handē eñ voeten/eñ seide. Dit seydē
die heylige geest/die man wiens dat gordel is sullē
die Joden also binden tot Hierusalem/eñ sullen hē
inder Joden handen leueren a

Als wi dit hoordē/baden wi hem/eñ ooc die
van dier plaetsen waren/ dat hi niet op en reysde
tot Hierusalem. Doen antwoorde Paulus eñ sey-
de Wat doet ghi dat ghi weeñ/eñ mij hert bedroeft
want ick ben bereet niet alleē mi te laten binden/
mer ooc te steruē te Hierusalem om den naem des
HEEREN Jesu/Doe ment hē niet en conste ontge
uen/lieten wi hem gewerdē/seggende. Den wille
des HEEREN geschiede. Eñ na den seluen dagen b
bereyt sijnde/reysdē wi op tot Hierusalē. Daer qua
men ooc sommige vandē discipulē van Cesarië met
ons/met haer brengende eenē van Cyprē/genaemt
Manason/eenē ouden discipule die ons herbergen
soude. Doen wi nv tot Jerusalem quamen/ontfin
ghen ons die broeders geerne. Maer des anderen
daechs ginc Paulus in tot Jacobum/ende die ou-
ders quamen aldaer/eñ also hise gegroet hadde/so
vertelde hi deen na dander/wat Godt door sinen
dienst onder die Heydenen gedaen hadde

Doen si dat hoorden/presen si den HEERE/eñ
seydē tot hē. Broeder/ghi siet/hoe vele duysendt c
Joden datter sijn die geloouich geworden sijn/eñ
sijn alle neerstige nauolgers der wet. Si hebben
van v gehoort dat ghi een afkeer van Moyse leert
allen den Joden die onder die heydenē sijn/seggen
de/si en souden haer kinderen niet besnijden/noch
ooc na die gewoonte niet leuē/Wat is dan nv/die
menichte moeten ymmer te samen comen wandt
het sal haer ter ooren comen dat ghi gecomen zijt/
daerom doet nv tghene dat wi v seggen

Wi hebbē vier mannen die hebbē een gelofte d
op haer neemt die selue tot v/ende laet v met haer
reynigen/ende waget die cost aen haer lieden/dat
si haer hoofden bescheeren/ende si sullent alle ver-
staen dat niet en si dat si van v gehoort hebbē/mer
dat ghi ooc wandelt eñ hout die wet. Want den gē
louighen wt den heyden hebben wy ghescreuen eñ
besloten/dat si des gheen houden en souden/ dan
hem alleē wachten vanden afgoden offer/eñ van
den bloede/vanden verstichten/eñ van oncuysheit
Doen nam Paulus die mannen tot hem/eñ liet hē
des anderen daechs met hen reynigen/ende ghinc
inden tempel verkondigende die veruulinghe derē
dagen der reyningen/so lange tot dat voor een ye-
gelic van haer dē offer geoffert wert e

Maer do en die seuē daghē bicans volepnt wa
ren/sagen hem die Joden van Asia indē tempel/
ende beroerden dat gheheel volck/ende sloegen die
handen aen hem/roepēde. Ghi mannē van Israel
helpt/dit is die mensche die alle menschen in allen
plaetsen leert teghen ons volck/ wet/ende tegen
dese plaetse. Daer toe heeft hi die Griecken ooc in
den tēpel ghebracht/eñ heeft dese heilighe plaetse ghe
mein gemaect. Want si hadden Trophimum den
Epheser met hē inden tempel gesien/den welcken

si meyndē dat Paulus inden tempel hadde geleyt
eñ die gehele stadt wert beroert/ eñ daer gesciede
eenen toeloope des volcs. Eñ si namen Paulum
eñ trocken hē wt den tempel/eñ ter stont worden
die dooren gesloten

Maer doē si hem sochten te doodē/ quam dat
geroep voor den ouersten hooftman/ hoe dat ghe
heel Hierusalē ghetturbeert was. Die welcke van
stonden aen crijschknechten eñ hooftliedē tot hem
nam/eñ liep daer onder. Doē si den hooftman eñ
die crijschknechten sagen/hieldē si op vā Paulum
te slaen. Als die hooftmā naerder byquam/nam
hi hē/eñ hiet hē bindē met twee ketenē/eñ vraech
de wie hi ware/eñ wat hi gedaē hadde Deene riep
dit int volc/dāder dat. Maer doen hy nyet sekers
bekennē en conste om des geruchs wille/ hiet hy
G hem indē heyrleger leydē/ eñ doen hi aen dye trap
pen was/geuielt dat hi vandē knechten gedragen
wert/om dat gewelt des volcs/wāt daer volchde
veel volcs na roepēde/doet hem wech

Als Paulus nv inden heyrleger ingeleyt wert
seyde hi totten hooftmā/ mach ick met v spreken?
Hi seyde/Cōdi griecx? En sidi niet die Egiptener
die voor desen dagē eenē oploop ghemaect hebt/
eñ leydet wt in die woestine vier duysēt heymelike
moorders? Paulus seide. Jc ben een Jootsch man
vā Tharsen/een borger eender vernaemder stadt
in Cilicia. Jck bid v/oorlooft my te sprekē totten
volcke. Als hijt hem oorloofde/Paulus staēde op
die trappē/wencte den volcke metter hant. Ende
een groote stilte zijnde/sprack hy tot haer in He-
breeusch/seggende

Hoe dat Paulus dat Jootsche volck toesprack/ende vā
zijnder bekeringhe in Christo/ende van sinen visioene in
Jerusalem/Ende hoe dat hem die Joden gheestelen wou-
den/ende hoe hi hem excuseerde dat hi een Romeyn was
Dat .xxij. Capittel

A Ghi mānē/lieue broeders eñ vaders/
hoort mijn verantwoordē tot v Doē
si hoordē dz hi in Hebreeusch tot haer
sprac/wordē si noch stilder/eñ hi sey
de Jc bē eē Jootsch mā/geborē tot
Tharsen in Cilicia/eñ in deser stadt opghevoet by
den voetē Gamalielis/ geleert met alder neerstic
heyt in die vaderlike wet/ ende was eē vierich be
minder oft nauolger Gods/eñ ghelijc als ghi alle
hedens daechs sijt/ eñ hebbe desen wech veruolcht
totter doot toe/bindende eñ leuerende inden kerc
ker/beyde mannē eñ vrouwen/alsoo mi die hooch-
ste Priester/eñ den geheelē hoop der ouders/ooc
getuygenisse gheeft/van welckē ick brieuen nam
aen die broeders/eñ reysde tot Damascum/op dat
ic al die daer waren/ gebondē soude brenghen tot
Hierusalem/op dat si gepinicht soudē worden

Mer het gesciede/ doen ic wech reysde/eñ nae
bi Damascum quam/dat mi omtrēt dē middach
een groot licht vandē hemel haestelick omscheen/
eñ neder vallende ter aerden hoorde ick een stēme
seggende tot mi/Saul/Saul/wat veruolcht ghy
B mi? Jc ātwoorde. HEERE wie sidi? Eñ hi seyde tot
mi. Jc ben Jesus vā Nazareth diē ghi veruolcht.
Maer die met mi waren/sagē dat licht/eñ waren
veruaert/maer si en hoordē nyet dye stemme des
geens die met mi sprac. Jc seyde weder. HEERE/
wat sal ic doē? Die HEERE seyde tot mi Staet op C gala v
ende gaet in Damascum/daer salmē v seggen van
allen dat v te doē geoordineert is. Maer als ic van
claerheyt des lichts niet en sach/wert ic metter hant
geleyt van dien die met mi waren/ ende quam tot
Damascum

Mer daer was een aēdachtich man Ananias
na der wet/die eē goet gerucht hadde by allen den
Joden die daer woōdē/die quam tot mi/eñ by my
staende/seyde hi tot mi. Saul lieue broeder/siet op D
eñ ick sach hem aē ter seluer vren. Hi seyde tot my
God onse vader heeft v te vorē gheoordineert dat
ghi sinen wille bekēnen soudt/ eñ siē dat recht is/
eñ hoorē die stēme wt sinē monde/ want ghi sult
sine ghetuyghe tot alle menschen zijn/van die din
ghen die ghi ghesien eñ ghehoort hebt/eñ wat ver
toecdi nv noch/ staet op ende laet v doopen/ende
afwast v sonden/eñ aenroept den naem dijns HE
REN

Mer het gesciede/dat ic weder tot Hierusalē
quam/eñ badt inden tempel/dat ick op getrocken
wert/eñ sach hē seggēde tot mi. Haest v eñ maect
v snellic wt Hierusalē/ want si en sullen v getuyge
nisse van mi niet ontfangē Eñ ic seyde/HEERE
si wetent selue dat icse geuangen hielt/eñ dat icse E
sloech die in v geloofdē in elcken scholen/eñ doen
dat bloet Stephani ws getuygen ghestort wert/
stōt icker ooc bi/eñ hadde welbehagē in zijn doot/
eñ bewaerde die cleeder der gheenre die hem doo-
den. Eñ hi seyde tot mi. Gaet henen/wāt ic wil v
verre onder die Heydenen seynden

Si hoordē hem tot desen woorde toe/ende hie
uen haer stēmen op/eñ seyden. Doet sulcken men
sche wech vander aerden/want ten is nyet behoor-
lic dat hi leuē soude/Doen si riepē/ eñ haer cleede- F
ren wech worpē/eñ dat sant in die locht werpen/
hiet hem die hooftmā in dien leger leyden /eñ sey
de datmen hem met roedē slaen/eñ ondersoecken
soude/op dat hi bekennē soude/om welcker saken
wille si alsoo ouer hē riepē. Als hi hem met riemē
aenbont/seide Paulus tottē onderhooftman dye
daer bi stont/ist ooc recht/ eenē Roomschen men-
sche/eñ onuerdoemdē te gheesselen Doen dye on-
derhooftman dat hoorde/ginc hi tottē ouerhooft
man/eñ vercondichdet hem/seggēde. Wat wildy
maken? dese mensche is een Romeyn

Doen quam die ouerhooftman tot hem eñ sey
de tot hem. Segt mi/sidi een Romeyn. Hy seyde
Ja. Eñ die ouerhooftmā antwoorde. Jck hebbe
dit borgerrecht met grooter sommē gecocht. Pau
lus seyde weder. Jc bē ooc een Romeyn gheboren G
Ter stont gingen si van hem dye hem ondersoec-
ken souden. Eñ die ouerste hooftmā vreesde/doē
hi vernam dat hi eē Romeyn was/ eñ dat hy hem
gebonden hadde

Des anderē daechs willende sekerlijc weten/
waer om hi beschuldicht wert vanden Joden ont-
loste hi hem vandē vandē/eñ liet die hooge Prie-
sters/eñ haren geheelen raet comen/ eñ Paulum
voorbrengende/sette hi hem onder haer

Hoe die hooftman riep die accuseerders Pauli/om dye
waerheyt te ondervraghen/ende hoe si op een nieu arbey
den om hem met meer quaets te beschuldighen
Dat .xxiij. Capittel.

A Paulus sach den raet aen ende seyde. Ghi mannen/lieue broeders/ ic heb met alder goeder conscientiē gewandelt voor God tot desē dage toe Die hoghe Priester Ananias beual den ghenen die om hem stondē/dat si hē op sinē mont souden slaen. Doē seide Paulus tot hē. Ghi ghewitte want/ Godt sal v slaen/sidt ghy eñ oordeelt ghi mi na die wet/eñ laet mi slaen teghen die wet Eñ die daer bi stondē seiden. Schelt ghi den hoogen Priester Gods? Eñ Paulus seyde Lieue broeders/ic en wist niet dat hi die hooghe Priester is/ want daer staet ghescreuen. Ghi en sult den oversten des volcs niet vloecken.

B Mer Paulus wetēde dz deen deel Saduceens eñ dander deel Pharizeeus was riep hi inden raet Ghi mānē/lieue broeders/ Ic bē een Pharizeeus eñ een sone eēs Pharizeeus/ic werde gheoordeelt om den hope/eñ der verrisenissen wille der dodē. Ende als hi dat ghesept hadde so werter een twee dracht tusschen die Pharizeen eñ Saduceen/eñ die menichte deelde haer/want die Saduceē segghē datter gheen verrisenisse en is/noch enghel/ noch geest Maer die Phariseen belydēs beyde Ende daer geschiede een groot geroep/eñ die Scrifgheleerden der Pharizeen dese stonden op eñ streden seggende. Wi en vindē niet quaets aen desen mensche/mer heeft een geest ofte engel met hē gesproken/so en willen wi niet tegen God striden

Exod. xxij.b. phi.iij.a Matth. xxij.c

C Mer doen daer eenē grotē twedracht op stōt/ die overste hooftmā beduchtende dat Paulus vā hē met gewelt genomē soude worden / hiet hi dat crijschvolc neder gaen/eñ hē wechnemen/eñ indē heyleger leiden. Des anderen daechs inder nacht stont de HEERE bi hē/eñ seide Paule/sijt getroost want so ghi van mi te Ierusalē hebt ghetuycht/al so moet ghi oot te Rome getuygen

Alst nv dach wert vergaddē hē sommige Iodē te samen/eñ verbandē haer seluē/noch te etē noch

D te drinckē/tot dat si Paulum gedoot haddē. Daer warēder meer dan veertich die sulckē verbont gemaect hadden. Die welcke tottē hoochstē Priester eñ ouders ghingē/eñ seyden. Wi hebbē ons scerpelic verbannē/niet te etē/tot dat wi Paulū gedoot hebbē. Daer om so geeft den ouerhooftmā eñ den rade te kennen/dat hi hē morgē tot v brenghe/als oft hi hē badt woude verhooren/maer wy sijn bereet om hē te dooden eer hi tot v coemt

E Mer doen Paulus suster soon dese lagē hoorde /quam hi/eñ ginc indē heyrleger/eñ vercondich det Paulo. Paulus riep enē vandē onderhooftluden tot hē/eñ seyde. Leyt toch desen iongen totten ouerhooftman/want hi heeft hem wat te seggen. Die nam hem eñ leyde hem tottē ouerhooftman eñ seyde. Die gebonden Paulus riep mi tot hē/eñ bade mi dat ic desen iongen tot v soude leydē/wāt hi heeft v wat te segghen

Doen nam hē die ouerhooftman bider hāt/eñ ghinc met hē besidē af/eñ vraechde hē/wat ist dat ghi mi hebt te seggē? Hi seyde. Die Ioden sijn eēs geworden/v te bidden/dat ghi Paulum morghen voor dē raet laet brengen/als oft hi hē badt woude verhooren/maer en betrout ghi haer liedē niet want meer dan veertich mannē onder hen op hē verwachten/eñ legghen lagen op hem die hen seluen verbannen hebben/noch te eten noch te drincken/tot dat si Paulum gedoot hebben/eñ sijn nv bereet/eñ wachten na v beloofte

F Doen liet die ouerhooftman den iongē van hē eñ geboot hem dat hijs niemant en soude seggen/ dat hi hem te kennē gegeuen hadde/eñ hi riep tot hem twee ouerhooftliedē/eñ seyde. Gereyt twee hondert crijschknechten/ dat si tot Cesarien reysen/ende tseuentich ruyters/eñ twee hondert scutters/op die derde vre der nacht/eñ bereyt die beesten/op dat si Paulum daer op setten eñ bewaert brengen tot Felix den presidēt/eñ hi screef eenen brief/dit inhoudende

G Claudius Lysias/den aldermachtichsten presidēnt Felix/blijscap. Desen man hadden die Ioden gegrepen/eñ woudē hem doot hebben. Doē quā ic met dat crijschuolc daer/eñ ic beuant dat hi een Romeyn was/so trac ic hem wt haren handē. Eñ om dat ic die sake woude weten waerom si hē beschuldichden/leide ic hem in haren raet/doē beuāt ic dat hi beschuldicht wert vanden vragē haerder wet/maer als si geen misdaet oft feyte en hadden der doot oft der bandē weerdich/ende doen voor mi quā dat sommige Ioden lagen leyden/sandt ic hem van stondē aen/aen v/den clagers oot gebiedende dat sijt voor v souden seggen/wat si teghen hem haddē. Hout v vromelick

Die crijschknechtē namē Paulū/also haer beuolen was/eñ leyden hē inder nacht tot Antipatridē. Maer des anderen daechs lieten sy die ruyters met hē reysen/eñ keerden weder omme te Ierusalem. Doen si te Cesarien quamen/leuerden si den brief den presidēt/ende setten Paulum daer oor. Doen die presidēt den brief las/so vraechde hy wt wat lande dat hi ware/eñ onderuonden dat hi wt Cilicien was/seide hi. Ic wil v verhooren/wānneer v beclagers oot hier gecomen sijn/eñ hiet datmen hem inden rechthuyse Herodis bewaren soude

¶ Hoe Paulus gheaccuseert wert aen des keysers recht ende hoe na die beclaginge vertrocken wert die sententie des rechts

Dat.xxiiij. Capittel.

A Na vijf dagē quā die hoochste priester Ananias af mettē ouders/eñ met dē voorsprecke Tertullo/die quamē voor den presidēnt tegē Paulum/eñ Paulū geroepē hebbēde/begonst Tertullus te clagē seggende. Dat wi onder v in grotē vrede leuē eñ datter door v voorsienichz/alder heerlicste Felix/vele redelike daden oprechtelic bescreuen werden/dat ontfanghē wi altijt in allen plaetsen/ met alder dancbaerheit. Mer op dat ic v niet langer en vertrecke/so bid ic v wilt ons cortelic horē na v goedertierenheyt

B Wi hebben desen man geuondē schadelick/eñ eenen oploop verweckende/allen dē Ioden ouer alle die werelt/ende die principaelste der sectē der Nazarenen/die daer oot op toegeleyt heeft dē tempel te ontwijden. Den welcken wi oot grepen eñ oordelen wouden na onse wet. Mer Lysias die ōderhooftman voorquam hem dat/eñ ontrac hem met groot gewelt wt onsen handē/ende hiet sine beclagers tot v comen/van welcken ghi ondersoecken muecht/ende van allen dien daer wi hē af be-

schuldigen bekennen. Die Jodē seyden oock daer
toe dat also ware
C Maer Paulus/doen hem die President wenc
te te sprekē/antwoorde hi. Want ic weet dat ghy
in desen volcke nv vele iaren een rechter sijt ghe=
weest/wil ick mi seluen goets moets verantwoor
den/in dien ghi bekēnen muecht dat niet meer dā
twaelf dagen en zijn/dat ic op ben ghegaen tot Je
rusalē om te aenbedē. Oec so en hebbē si mi inden
tempel niet ghevonden met yemāt sprekende/oft
eenigen oploop makende inde volcke/noch inden
scholen/noch inder stadt. Si en connēs oock nyet
bi gebrengen/daer si my af beschuldigen
D Maer dat belide ick v na dien wege die si eene
secte heetē/ dienic also den God mijnder vaders
dat ic alle dien geloue dat inder wet eñ inden pro
pheten gescreuen staet/ ende hebbe hope in God
dat welcke si oock verwachtē/te wetē/dat dye ver=
risenisse der Joden toecomēde si beyde der gerech
ter/eñ der ongerechter/inden selfden oeffene ic mi
om eē onuerargerde conscientie altijt tegen God
eñ den menschen te hebben
Maer na vele voorledē iaren brachtic aelmoe=
sen eñ offerhandē minen volcke. Daer ouer von=
den si mi/mi seluen reynigende inden tempel/son
der alle rumoer eñ geruchte. Daer waren somige
E Joden wt Asia/die welcke hier voor v souden zijn/
eñ mi beschuldigē/ist dat si yet teghen my hadden/
oft laet dese seluē seggē/oft si yet onrechts aen my
beuonden hebben/want ic hier voor den raet stae/
van alleen om der stemmē wille dat ic onder haer
staende riep. Ic werde heden vander verrijsenisse
der dooden van v lieden geoordeelt
F Doē Felix dat hoorde/sette hi dat wt/Wāt hy
wiste sekerlic wel vā desen weghe/eñ seyde. Wan
neer Lisias die ouerhooftmā af coēt/ so wil ic uwe
sake verepschē. Maer hi beual dē ouerhooftman
Paulum te bewaren/eñ ruste latē hebben/ eñ nie
mant vandē sinē en soude verbiedē oft beletten hē
te dienen oft tot hem te comen
Mer na somige dagē quam Felix met zijnder
huysurouwē Drusilla/die een Jodinne was/ende
eyschte Pauluū/ eñ hoorde dat geloue in Christum
van hē. Doē Paulus vāder gerechticheyt eñ cuys
heyt/eñ vandē toecomende oordeel e disputeerde/
G verscritte Felix/eñ antwoorde. Laet op dit pas al=
so bliuen/gaet henen /wanneer ick bequamen tijt
hebbe/so wil ick v herwaerts doē roepen/daer en
binnen hopende dat hem gelt vā Paulo ghegeuen
soude werdē/dat hi hem soude ontbinden. Daer
omme hi hē ooc dicwil liet roepē/eñ sprac met hē/
Twee iaer om zijnde quam Portius Festus/in Fe
lix stede. Felix willende dē Joden een weldaet be=
wisen/liet Paulum gebonden

¶ Hoe Paulus gheaccuseert wert omtrent den feest dach ende waer om dat hi te Romen ghevoert wert om dat hy begheerde te appelleren /ende hoe dat die coninc Agrippa hem seluer woude hooren   Dat.xxv.Capittele.

A DOen Festus int lant ghecomen was
reysde hi na drie daghen af van Cesa
ria tot Jerusalem/doen ginghen dye
hoochste priesters /eñ de principaelste
der Jodē voor hem tegen Paulum/
ende baden hem/ghonst begherende teghen hem/
dat hi hem liet roepen tot Jerusalem/ende leyden
hem lagen om hem onder weghen te doodē. Doē
antwoorde Festus/dat Paulus ymmer tot Cesa=
rien behoudē soude worden/hi soude cortelick we
der derwaerts reysen. Daer om die onder v lieden
(seyde hi) vermogen/die laet mede af reysen/ende B
den man beclaghen/ist datter eenighe misdaet in
hem is
Maer doen hi daer meer dan thiē daghen ver
toeft hadde/reysde hi af tot Cesarien/eñ des an=
deren daechs sadt hi op dē rechtstoel/ eñ hiet Pau
lum halen. Doē die selue daer quam/stonden dye
Joden die van Jerusalem afgecomen waren om
hem/eñ brachtē vele sware saken op/die welcke si
niet en consten bewijsen. Paulus hem seluen ver=
antwoordende. Ick en hebbe my/noch teghen die
wet/noch tegen die Jodē/noch tegen den tempel C
noch tegen den Keyser niet besondicht.
Mer Festus willende den Joden weldade be=
wisen/antwoorde Paulo seggēde. Wildy opgaen
tot Hierusalem/eñ daer vā desen voor mi gheoor
delt wordē? Paulus seide/ic stae voor des Keysers
gerecht/daer moet ic geoordeelt wordē. Ic en heb
den Jodē gheen leet gedaen/so ghi oock alder best
weet. Mer heb ic yemanden leet ghedaen/ende yet
gedaē dat der doot werdich is/so en weyghere ick
mi niet te steruen. Ende en isser der saken gheen
daer si mi af beschuldighen/so en can mi nyemant
haer lieden gheuen/ Ick beroep mi op den Keyser
Doen beriep hem Festus mettē radē/eñ antwoor
de. Ghi hebt op den Keyser beroepen/daer om sul
di totten keyser gaen
Na somighe dagen quam die coninc Agrippas
eñ Bernice tot Cesarien/ Festum te ontfangē/eñ D
doen si daer vele dagen vertoefdē/so leyde Festus
den Coninck dye sake van Paulo voor/ eñ seyde.
Daer is een mā vā Felix gebonden gelaten/om
wiens wille die hoge priesters eñ ouders der Jo
den voor mi quamen/doen ick te Jerusalem was/
ende begeerdē een vonnisse tegen hem/den welc
ken ic antwoorde. Het en is der Romeynen wijse
oft gewoonte niet/dat een mensche ouerghegeuen E
werde te dooden/eer dat die beschuldichde zijn be
schuldigers tegenwoordich hebbe/ eñ plaetse ont
fange/hem van dier aenspraken te verantwoordē.
Doen si hier te samē waren gecomen/soe en sette
ics niet wt/maer sadt des anderen daechs op den
rechtstoel/eñ hiet den man voort brengē/van welc
ken doen die beschuldigers stonden/ende en brach
ten gheen saken van misdaet aen/daer ick quaet af
vermoede. Si haddē somige vraghen teghen hem
van hare superstitie/ende van eenen ghestoruē Je F
su/den welckē Paulus seyde dat hi leefde. Maer
ic der vragen niet verstande/seyde oft hi te Hieru
salem woude reysen/ ende daer vā desen laten oor
deelen. Doē Paulus hem beriep oft appelleerde/
dat hi der kennisse des keysers behoudē soude wor
den/so hiet ic hem houdē tot dat ic hem totten key
ser seynde
Agrippas seyde tot Festū. Ic woude den men
sche ooc geerne hooren. Hi seyde/morgen sult ghy
hem hoorē. Tanderen daechs doen Agrippas/eñ
Bernice met grooter pronckerien quamē eñ ghin
gen in dat dinghuys/ metten ouerhooftlyeden eñ

dat dier aen ſijn hant ſaghen hanghen ſeyden ſi on-
der malcanderen. Deſe menſche moet eē moorder
zijn/ den welcken die wrake niet leuen en laet/ al is
hi der zee ontghaen/ Maer hi ſlingerde dat dier af
int vuer/ ende hē en quam niet quaets aen. Si mein
den dat hi ſwellende ſoude worden oft doot neder
B geuallen hebben. Doen ſi langhe wachten/ ende
ſaghen dat hem niet quaets aē en quam/ verander
den ſi haer/ eñ ſeyden hi waer God.

In dien ſeluē plaetſen hadde die ouerſte in dien
eylande genaemt Publius een wthof die ontfinck
ons/ eñ herberchde ons drie daghen vriendelick/
Maer het geſchiede/ doen dye vader Publij vader
cortſen eñ banden loop lach/ dat Paulus tot hem
ingbinck/ ende doen hi ghebeden hadde/ ende dye
handen op hem ghelept/ maecte hi hem ghesondt/
Doen dat geſchiet was quamen die andere/ in dat
eylant oock daer toe/ die crancheden hadden/ ende
lieten haer geſont maken/ ende ſi deden ons groo
te eere. Ende doen wi wt reyſden loeden ſi ons al
op/ wat ons van node was

Mer na drie maenden voeren wi wt in eē ſcip
van Alexandria/ dwelc inden eylande ghewintert
hadde/ ende hadde een vānier der tweelinghen. En
C de doen wi tot Syracuſa quamen/ bleuen wi daer
drie daghen/ ende doen wi omvoeren quamen wy
tot Regiō/ ende na eenen dach doen hem den ſuy-
den wint verhief/ quamen wy des anderen daechs
tot Phutholen/ daer vondē wi broeders ende wor
den van haer gebedē dat wi ſeuen daghen ſouden
bliuen/ ende ſo quamen wy te Romen. Ende van
daer doen dye broeders van ons hoorden/ gingen
ſi wt/ ons te gemoete tot Appiſer ende Tretaberē
Doen Paulus die ſach dancte hi God/ eñ vercreech
een betrouwen. Mer doen wi te Romen quamen/
ſo gaf die onderhoftman die ghevanghē den ouer
ſten hooftmā ouer/ Mer Paulus wert gheoorloft
D op hem ſeluē te bliuē met eenen kryſchknecht/ dye
hem bewaerde

Maer het gheſchiede na drie daghen dat Pau-
lus die principaelſte der Joden tſamen riep eñ doē
ſi tſamen ghecomen waren ſeyde hi tot haer. Ghy
mannen lieue broeders/ ick en hebbe niet tegē ons
volck ghedaen/ noch teghen onſe vaderlijke ſeden
eñ ben nochtās wt Hieruſalem ouer ghegeuen/ in
der Romeynen handen/ die welcke doen ſi my ver
hoort hadden/ wouden ſi mi los laten om dat geen
ſake der doot in mi en was/ maer doen dye Joden
daer teghen ſeyden/ wert ic bedwongen mi op den
Keyſer te beroepen/ niet als of ic mijn volc yet had
de te beſchuldigen. Om dier ſaken willē heb ick v
ghebeden te ſien ende aen te ſpreken/ om den hoo-
pe Iſraelis wille/ ben ick met deſer ketenen ombe
uangen

Si ſeyden tot hem/ Wy en hebben noch ſchrift
E ontfangen van Judea van uwent weghen/ noch
daer en is geen broeder/ ghecomen die yet quaets
van v vercondicht oft gheſeyt heeft. Nochtās dunc
ket ons der reden wel weert/ dat wi vā v horē wz
ghi daer af hout. Wāt van deſer ſecten is ons ken-
lick dat haer op allen plaetſen wort wederſproken
Eñ doen ſi hē eenen dach gheſet haddē/ ſo quamē
der vele tot hem in die herberghe den welcken hy
wt leyde betuygende dat rijcke Gods/ ende bewi
ſende hem van Jeſu/ weer wet Moyſi/ ende wt dē
Propheten/ van ſmorgens vroech tottē avōdt toe
eñ die ſommige vielen totten ghenen dat hy ſeyde
mer die ſommige en geloofden niet.

Maer doen ſi met malcanderen niet en conſtē
ouer comen/ gingen ſi wech/ als Paulus eē woort
ſprack/ dat die heilige geeſt wel geſeyt heeft/ door
den Prophet Eſayam/ tot onſen vaderē eñ ghe-
ſprokē. Gaet henen tot deſen volcke/ eñ ſegt. Met
G ten oren ſuldi dat horen/ ende niet verſtaē/ eñ met Esa. vi c
ten ogen ſuldijt ſien/ ende niet bekennē. Want dat
herte dees volcs is verhart/ ende ſi horen ſwaerlic
met haren ooren/ ende ſi hebben haer ogen toe ge
daen/ op dat ſi niet eenighen tijt en ſien met haren
oghen/ ende en hooren met haren ooren/ ende ver
ſtandich worden in haer hertē/ ende bekeert wor
den dat icſe geſont maecte. Hier om ſi v kenlic dat
den Heydenen deſe ſalicheit Gods geſeynt is ende
ſi ſullent hooren. Eñ doen hi dit geſeyt hadde gin-
gen die Joden wech/ ende hadden een groote vra
ghe onder haer ſeluen.

Met Paulus bleef twee iaer in ſijn ghehuerde
woninge/ ende ontfincſe alle die tot hem quamen
predikende dat rijcke Gods ende onuer
boden leerēde vandē HEERE Je
ſu met alre vryheit onuerbo
den Amen

(✠)

Hier eyndet dat werck der
Apoſtelen

(✱)

Hier beghint

die Epiſtel van die eerwaerdi-
gen Apoſtel ſinte Pauwels/ met den ande
ren Epiſtelē van ſint Jacob/ ſinte Pe
ter/ ſinte Jan/ ende ſinte
Judas

(✠)



Hier beghint die Epistel van sinte Paulus totten Romeynen

¶ Die Apostel thoont zijn liefte / dye welcke hi heeft tot dye Romeynen / ende daer nae straft hi die zonden vandē genen die haer eygen lichtheyt wellust ende begeerten na volghen. Dat .I. Capittel

PAulus een die naer Jesu Christi/ghe roepen tot een Apostel
A wtghecoren om te prediken dat Euangelie Gods/dwelck hi voor tijts hadt beloofd door zijn prophetē in die heylige scrifture vā sinē sone/die gheboren is geworden vandē sade Dauid/nā den vleesche/dye crachtelick bewesen is dye soone Gods/naden geest dye heylichmaect van dier tijt dat verresen is/vander doot Jesus Christus onse HERE/door welckē wi ontfangē hebben die gratie ēn dienst des Apostelscaps/om die ghehoorsaemheyt des geloofs op te rechtē/onder alle heydenē onder sinen naē/van welcken getal ghi oor zijt geroepen van Jesu Christo)

Alle die te Romē zijn / wtvercorē van God/ēn gheroepen heylighen/gratie si v lieden ende vrede van God onsen vader/ende vanden HERE Jesu Christo

Ten eersten dancke ic minē God door Jesum Christum/door v allen/om datmē van uwen ge
B loue spreect/in dye gheheele werelt/Wandt God is mijn getuyghe/den welcken ick diene in mijnen gheest in den Euangelien zijns soons/dat ick sonder ophoudē/uwer gedachtich ben in mijn ghebeden/biddende/oft mi eenich tijt mocht ghebueren een gheluckighe reyse(door den wille Gods)tot v lieden te comē. Want ick begeere v te sien/op dat ick v eenighe gheestelike gaue mede deylen mochte/om v te sterckē(dat is)dz ic mi v ōtroost mochte wordē door uwen ende mijnen geloove dat wy onder malcanderen hebben

Maer broeders ick wil dat ghi weet/ dat ic dic wil voor mi genomen hebbe te comen tot v/maer ick ben belet geweest tot desen dach toe/op dat ick oock wat goets mochte doen onder v lieden / ghelijck ic ooc hebbe gedaē onder die ander heydenē Ic ben eē schuldenaer den Grieckē ende den Barbaren/den wijsen ende onwijsen/daer om alsoe vele alst in mi is / ben ick geneicht v lieden die ooc te Romen sijt te prediken dat Euangelium

Want ick en schame mi niet des Euangeliums van Christo / want het is een cracht Gods dye salich maect alle die daer aen ghelooven/den Joden principalic ende ooc den Grieckē. Want dye rechtuaerdicheyt die God acht/wort daer door geopēbaert/het welck coemt wt den geloove int geloue gelijck gescreuen staet. Die rechtuaerdighe sal wt
C dat gheloue leuen

Wāt die toornicheyt Gods vandē hemel wort gheopenbaert ouer alle boosheyt der menschē/die welcke die warachticheit Gods onrechtuaerdelic onthouden/daer omme/ om dat het ghene dat kēlick is van Gode / by haer openbaer is/Wāt God heuet haer geopenbaert daer mede dat Gods onsienlic wesen(dat is)zijn eewige cracht/ende Godheyt wert ghesien/alsmen dat waer neemt by den werckē der sceppinge des werelts/also dat si geen onschult en hebben in dien si bekenden/datter een God is/ēn niet als God en hebbē gepresen noch ghedanct/maer si zijn in harē ghedachten ydel ghe worden / ende haer onuerstādich hert is verdonckert / doen si haer seluē wijs hielden/soe zijn si sot ghewordē/ēn hebbē verandert die glorie des onverghanckelijckē Gods in een ghelijckenisse eens beelts des verganckelijckē mēscen/ende der voghe D
len/ēn der cruypender dieren

Daer om heeftse God oock ouer ghegeuen in haers herten wellust/in onreynicheyt/te schenden haer eyghen lijf door haer seluen / welcke verandert hebbende die waerheyt Gods/in loghen/ende si hebben geeert ēn gedient dē creatueren/meer dan den schepper die daer ghebenedijt is inder eewicheyt Amen

Daer om heeft God haer ouer gegeuē in scandelijcke begheertē/want haer vrouwen hebbē verandert haer natuerlic gebruyck in onnatuerlijcke Des ghelijc ooc hebbē die mannen gelaten dat natuerlijcke gebruyck der vrouwen/ende zijn verhit op malcanderē in hare gelusten/ende hebben mannen met mannē leelicheit bedreuen/ende dat loon haerder dolingen/gelijck alst behoort/in haer seluē weder om ontfangen

Ende gelijc si niet ēn hebbē geacht God te kennen/so heeftse God geleuert in eenē verkeerdē sinne/te doē dingē die welcke dat niet betamelic ēn zijn veruult met onrechtuerdichz/oncuysheit/quaet/listicheyt/giericheit/boosheyt/vol nijts/moorts/kijues/bedrochs/quaetherts//oorēblasers/achterclappers dien God viant is/spijtich / houaerdich/stout/versierders vā quade dingē/ den ouders onghehoorsaē/onuerstādich/trouweloos/onvrēdelic stuer/sonder ōtfermherticheyt. Dye Gods gerechticheyt werē(dat die gene die sulcs doen weerdich zijn der doot)niet alleen doen si dese dinghen/maer si hebben oock lust oft behaghen in die ghene diese doen.

¶ Die Apostel straft die sonden der Joden/seggende / dat dat si niet int misdaet den Heidenen gelijc zijn/maer eens deels arger ende quader Dat .ij. Capittel

DAer om en coudy v niet ontsculdighē E
o menschen/soe wye dat ghy zijt/die daer oordeelt. Want waer in ghy eenen anderē oordeelt/verdoemt ghy v seluen/aengesien dat ghy die selue dingen doet / dye welck ghi oordelt. Want wi weten dat Gods oordeel is na die waerheyt ouer die ghene die welcke alsulcke dingen doē. Maer denct ghi o mensche/die oordeelt/die dusdanige dingen doen/ende ghi doet oock dat selue/dat ghi ontbliesult dat oordeel Gods? oft veracht ghi die rijcdommen zijnder goetheyt/gedoechsaemheyt/ēn lanckmoedicheyt? weet ghi niet dat die goetheyt Gods v tot penitentie leyt

Maer na uwe verhertheyt ēn onberouwigē herten vergadert ghi v seluen eenen schat des toorens in den dach des toreēs ende der openbaringen des rechtuerdichs oordels Gods/die welcke eē yegelijck geuen sal na zijn wercken namelic prijs ēn Matth. xvi d
eere/ende dat onuerganckelic wesen den genē die met gedoechsaemheit in goeds wercken na dat ee

wich leuen staen. Mer dē genen welcke kyfachtich sijn eñ der waerheyt niet gehoorsaem en sijn mer gehoorsaem der onrechtuaerdicheit/sal toecomen ongenadicheit ende gramscap/quellinge ende benautheit/ ouer alle sielen der menschen die quaet doen/den Joden bisonder eñ den Griecken/Mer prijs eere eñ vrede allen menschen die goet doen/ den Joden bisondert/eñ ooc den Griecken.

A ✠ Want daer en is gheen aensien der personen bi Gode. Alle die sonder wet hebben gesondicht/ sullen ooc sonder wet vergaen ende die in die wet hebben gesondicht/die sullen door die wet veroordelt worden. Want die die wet hooren en sijn niet rechtuaerdich voor God/mer die de wet volbrenghen die sullen rechtuaerdich sijn. Wāt ist dat dye Heydenen/die die wet niet en hebben van natueren doen dat die wet in hout/dese geen wet hebbēde/sijn haer seluen een wet/daer mede dat si bewijsen dwerck des wets gescreuen in haer herten/nae dien dat hem betuycht haer conscientie/ende oock haer ghedachten/die hem onder malcanderen beseuldighen/oft ooc ontschuldigen in dien dach als die HEERE sal ordeelen die verborghentheyt der menschen/na dat wtwijsen mijns Euāgelijs door Jesu Christum ✠

Mer siet toe ghi heet een Jode / eñ ghi verlaet v op die wet/ende beroemt v Gods/ende ghi kēt sinen wille/ende geleert zijnde door die wet/proef dy oft onderscept ghi wat oprecht eñ niet oprecht en is/ende ghi vermeet v te wesen een leydtsman der blinden/een licht der geenre / die in duysternisse zijn/eē onderwijser der onwijse/een leeraer der simpelen/hebbēde die form der kenuissen ende der waerheyt in dye wet/daer om ghi die eenē anderē leert/eñ v seluē en leert ghi niet Ghi preect datmē niet stelen en sal/ende ghi steelt selue/ende ghi segt datmen gheen ouerspel doen en sal/ende ghi doet selue ouerspel. V grouwelt voor die afgoden /eñ begroeft God van tāne/ghi beroēt v van die wet ende ghi onteert God door die ouertredinghe des wets/wandt den naem Gods wort door v heden geblasphemeert onder die Heydenē/gelijcker wijs als gescreuen is

Die besnijdenisse is wel profitelijck/ ist dat ghy onderhout die wet / mer ist sake dat ghi een ouer-

D treder sijt des wets/ soo is v besnidenisse verkeert in die onbesnidenisse Ist sake dat die onbesnijdenisse des wets rechtueerdichz hout/ meyndi niet dz zijn onbesnijdenisse sal worden ghcrekent voor besnijdenisse? Ende sal also zijn dattet tghene dat van nataeren een onbesnijdenisse is/ende die wet hout v sal veroordeelen/v die welcke door die letter ende besnijdenisse eē ouertreder sijt des wets. Wāt ten is gheen Jode/die wtwēdich een Jode is/oock en is dat geē besnijdenisse die wtwendich int vleesche ghesciet/ Mer die is een Jode/die inwendich verborghen is/ende dye besnijdenis des herten is een besnijdenis/die welcke geschiet in dē gheest/niet in die letter/wiens lof niet en is wt die mēschē/maer wt God.

¶ Hi bethoont waer in die Jodē beter waren dan die Heydenen proeuende dat die Heidenen alsoe wel als die Jodē behoeftich waren der gratie Gods

Dat.iij. Capittel.

A Wat voordeel hebbē dan nv die Joden oft wz vaet haer die besnidenis? voorwaer seer vele. Ten eersten is hem betrout dat God gesproken heeft Wat leyt daer aen/al ist dat die sommighē daer aen niet en gelouen? Soude haer ongheloue ioā. iii.
heyt/tgheloue Gods te niete maken? Dat si verre psal
Maer het blive vele beter also/dat God warachtich si ende alle menschē loghenachtich / Ghelijck psal
als gescreuen is. Op dat ghi rechtueerdich sijt in uwen woorden/eñ dat ghi verwint wanneer ghi geordeelt wert

Mer ist sake dat onse rechtuaerdicheyt/Gods rechtuaerdicheit prijst /wat sullen wi segghen? Is God dan onrechtuaerdich / dat hi daer om gram wort? (Nae der menschē maniere spreeck ick) Dat si verre. Hoe soude dā God die werelt connen oordeelen? Wāt ist dat die warachticheyt Goods verheuen is ouermits mijn loegenē tot sijnder glorien waerom soude ic dā noch als eē sondaer geordeelt

B wordē? Eñ niet veel meer also doen (gelijc wi ghelachtert wordē/eñ so somminge sprekē dz wi seggē soudē) laet ons quaet doē/op dattet goet daer wt come/der welcker verdoemenisse rechtuaerdich is.

Wat segghen wi dan nv? hebben wy voordeel? In geender manierē. Want voor hebben wi met redenen bewesen/dat die Jodē ende die Griecken altesamen onder die sondē sijn/gelijc dat gescreuen is /Daer en is niemant rechtueerdich/ia niet een/ Daer en is niemant die verstandich is. Daer en is niemant die nae God vraecht. Alle sijn si afghe-weken tsamen zijn si onnut ghewordē / daer en is niemant die goet doet/daer en isser oock niet een. Haer kele is een open graf/haer tonghe hebben si tot bedroch gebruyct/venijn der slanghē is onder haer lippen. Haer mōt is vol van vloekens eñ bit-

C terheyts/haer voeten sijn snel om te storten bloet Verstoringe eñ verbrekinge is in harē wegen ende dē wech des vredē en wetē si niet/die vreese Gods en is niet voor haer oghen

✠ Mer wi weten soe wat die wet seyt dat seytse totten genen dye onder die wet sijn /op dat alle mont gestopt worde /ende dat alle die werelt God sculdich si. Daerō/om dat geē vlees door die wercken des wets voor hē rechtuerdicht sijn en mach wāt door die wet en coēt niet dan kenisse der sondē

Maer nv sonder toedoē der wet/so is die rechtuaerdicheyt/die voor God ghelt geopēbaert/ betuyget door die wet eñ Propheten. Maer ic segghe vāder gerechticheyt voor God/die daer coēt door tgheloue in Jesum Christum /tot allen ende op allen die daer gelouen

D Want hier en is gheen onderscheyt /si zijn alle sondaers/eñ behoeuē des prijs die God aen hem hebbē soude/ende werden sonder verdiēst gerechtuerdicht wt sijnder ghenaden/door die verlossinge die door Christum gesciet is/welck God voor ghestelt heeft tot eenē stoel der Ghenaden/door tgheloue in sinen bloede. Waer mede hi die gerechticheyt die God acht bewijsde/in dien/dat hi vergeeft dye sondē die te vore gesciet sijn die onder die Godlike gedoechsaēheit die hi droech/op dat hi tot desē tiden bewijsen soude die rechtueerdichz die voor hē geacht is/op dat hi alleen gherechtich si/ende recht-

uaerdich make den genen dye daer is int ghelouc Jesu Christi *

Waer is dan nu uwē roem? Si is wt ghesloten door welcke wet? Door die wet der werckē? niet al line/maer door die wet des geloofs

So houdē wi nu/dat die mensche gerechuaerdicht wort sonder toe doē die werckē des wets/al leene door tgheloue. Oft is God alleē der Joden God/is hi ooc niet der Heydenē God/ Ja hi bry/hi is ooc der Heydenē God/want het is een God die rechtueerdich maect die besnijdinge wt den geloue/ en ooc die onbesnijdenis wt dē geloue. Hoe maken wi dā die wet te niente door tgeloue dat si verre/mer wi stichten/en beuestighen die wet

Die Apostel declareert door dat Exempel van Abraham/dat ghelooue van noode is totter salicheyt ende dat die oude wet totter salicheyt niet ghenoech en is

Dat.iiij.Capittel.

A Wat segghen wi dan van onsen vader Abraham/dat hi geuondē heeft nae den vleesche? dat seggē wi. Ist dat hi rechtuerdich gemaect is geweest wt die werckē/ soo heuet hi roem / mer niet voor God. Maer wat seyt die scrifture? Abrahā geloofde God / en het is hem gerekēt tot rechtuerdicheyt/ Maer dē genen die werct/ die en wort dat loon niet gherekēt wt genaden / mer wt schulde/mer dē ghenen die niet en werct/en gelooft in hem die welcke rechtuaerdich maect dē bosen oft godlosen/zijn geloue wort hem gherekēt tot rechtuaerdicheit. Gelijc dat David seyt/ dat die salicheyt si alleē den mēschen/den welcken God gerechticheyt toe rekent/sonder toedoen der wercken daer hi spreect Salich zijn die menschē den welckē haer
B ongerechtichedē vergheuen zijn/en dien hare sonden bedect zijn/Salich is die mā/ wiē die HEERE gheen sonde toe en rekent

Gaet dā dese salicheyt ouer die besnijdenis/oft onbesnidenisse? Wy moeten ymmer segghen/ dat Abrahē zijn gheloue is gerekent tot rechtuaerdicheyt. In wat manieren ist hem dan gherekent? in der besnijdenisse/ oft in die onbesnijdenisse/ Niet in die besnijdenisse/ maer in die onbesnijdenisse/en dz teeken der besnijdenisse/ontfinc hi tot eē segel van die rechtuaerdicheyt des geloofs/welc hi noch hadde in die onbesnijdenisse op dat hi soude zijn/ een vader van allē ghelouighe menschē in die onbesnijdenisse/op dat haer ooc soude worden gherekent tot der rechtuaerdicheyt ende wordē eē vader der besnijdenisse /niet alleē den ghenen die van die besnijdenisse zijn/ mer ooc den genē die daer wādelen in
C die voetstappen des gheloofs/die daer was in dye onbesnijdenisse Abrahe ons vaders.

Want die beloofte dat hi een erfghename der werelt soude zijn/en is Abrahe noch sinē sade niet gesciet door die wet/ mer door die rechtuaerdicheyt des geloofs / want ist sake dat die ghene die vader wet zijn/erfgenamen zijn/soe ist gheloue wt/ ende die beloofte is om niet /wāt die wet en werct nyet dan gramschap/want waer gheen wet en is/daer en is geen ouertre dinghe / Daer om is die beloofte geschiet door tgheloue/ op dattet ghinge nader gratie / waer mede die ghenade beuestighet soude worden allē sade/ Niet den ghenen alleene die van der wet zijn/mer ooc den ghenē die vanden gheloue Abrahā zijn/ die een vader is van ons allē. Als gescreuen staet. Ick heb u ghesett tot eenen vader van veel Heydenē/voor God/die ghi gelooft hebt die die doodē leuēdich maect/ en roept tghene dat niet en is/dattet si Gene xvij.a

D Ende hi gheloofde op hope daer niet te hopen en was/op dat hi werdē souue een vader van veel Heydenē/gelijc tot hem ghesept is /alsoe sal u saet zijn/als die sterrē des hemels /en als dat ouersant der zee/ En hi en wert niet crācint ghelooue/ hy en mercte oft aensach ooc niet zijn eygen lichaē/welc verstoruen was doen hi by hondert iaer out was/ ooc niet dat verstoruen lichaem van Sara. Want hi en twijfelde niet aē die beloofte Gods/door ongeloue/mer hi wert sterck int geloue/en gaf God den prijs /en hi wist opt alder sekerste /dat so wat God beloofde/dat is hi ooc machtich te doē Daer om ist hem ooc tot gerechticheyt gerekent.

Mer dit en is niet ghescreuen/alleen om sinen wille/dattet hem toe gerekent is/mer ooc om onsen wille/den welckē dat ooc sal gerekent worden ist dat wi ghelouen aen den ghenen/ die onsen HEERE Jesum Christum verweect heeft/vander doot die gheleuert is om onse sonden wille/en verweect om onse rechtuerdicheit.

Die Apostel bewijst die crachte des geloofs in die rechtuerdichmakinghe der ghelouender menschen Aenghesien dat die doot ghereegneert heeft/van Adam tot Christum toe

Dat.v.Capittele.

A Wer om rechtuerdich ghemaect zijnde door dat gheloue /soo hebben wy vrede met God /ouermits ōsen HEERE Jesum Christum /door welckē wi ooc eenen toeganc hebbē/int gheloue/tot deser gratien daer wi instaē / ende beroemen ons vander hopen der toecomēde glorie die God geuē sal. Niet dat alleē/mer ooc glorierē wy in tribulatiē/wel wetēde dz tribulatie voort brēgē lijdsaemheyt/lijdsaemheyt/ proeuinghe/ende proeuinge die hope/mer hope en laet ons niet beschaēt werden/En dat daer om / dat die liefte Gods wt ghestort is in onse hertē/ door den heyligen gheest die ons gegeuen is

✠ Want Christus doen wi noch cranck waren nader tijt is hi voor ons godlosen ghestoruen. Nv sterft nauwe yemāt om rechts wille/voor den goede verf messchiē yemandt steruen/ Daer om prijst God zijn liefde tegen ons/dat Christus voor ons ghestoruen is doē wi noch sondaers waren. Daer om soo sullē wy nu veel meer door hem behouden werdē voor die gramschap/na dien dat wi door zijn bloet gerechtuerdicht zijn

Want ist dat wi Gode versoent zijn/door dē doot zijns soons/doē wi noch viandē warē / veel meer sullen wi salich werden/door zijn leuen/als wy nu B
versoēt zijn/Ende niet alleē dat/mer wy beroemē heb.ix.a
ons ooc Gods door onsen HEERE Jesum Christum/door welckē wy nu die versoeninghe ontfanghen hebben *

✠ Daer om gelijckerwijs dat door eenen mensche die sonde is gecomen in die werelt/ ende door die sonde die doot/ ende also is ouer alle menschen die doot door ghegaen / aenghesien dat si alle ghesondicht haddē/ want die sonde was inder werelt

totter wet toe/mer waer gheen wet en is/daer en
achtmen die sonde niet/Mer die doot hadde heer-
schappie van Adam tot Moysen toe/ooc in die ge
ne die niet gesondicht en haddē/met gelijcke ouer
tredinge ghelijck Adam/die welcke een figuer is
van die toecomende Adam

C Ten is nochtans metter gauē niet/alst metter
sonde is/wāt ist dat sake dat door die sonde vā eē
veel gestoruē sijn/so is veel meer die gracie Gods
ende die gifte veel menschē rijckelijcker toe gheco
men/door die gracie/welcke toebehoorde enē mē
sche Jesu Christo

Eñ niet en is die gaue/ alleen ouer een sonde/
gelijc dat door eens sondaers enige sonde al bederf
want dat oordeel is gecomē wt eēder sonde tot ver
doemenisse/maer die gaue die is wt veel sondē tot
rechtuaerdicheit. Want ist dat om eens menschen
sonde wille die doot gedomineert heeft/vele meer
sullen die ghene/die ontfanghē hebben die volheyt
der gracien ende der gauē totter gerechticheit/do
D minceren int leuē door eenen Jesum Christum. *

✠ Ghelijck nv door eens menschē sonde gheco
men is verdoemenisse ouer alle mēscē/also is oock
door eens menschē rechtuaerdicheit/die rechtuaer
dichmakinghe des leuēs gecomē ouer alle menscē
Want gelijc door eens menschen ongehoorsaem-
heit veel sondarē geworde zijn/ alsoe werden oock
door eens menschē gehoorsaemhz veel gerechtige

Mer die wet is nefſēs ingecomē/op dat die son
de die ouerhāt nemē soude/mer so waer die zonde
douerhant genomē heeft/daer heeft ooc die gena
de noch meer ouerhant genomē/op dat/gelijc als
die sonde gheregneert heeft totter doot/also moet
oock die ghenade regneren door die gerechticheyt
totten eewighen leuen door Jesum Christum. *

¶ Die Apostel bewijst datmen in die sonde niet bliuen en
sal/mer datmen duechdelick wercken moet

Dat.vi.Capittele.

A VAt willen wi hier toe segghen? sullen
wi dan in sonden bliuen / op dat dye
gracie die ouerhāt neme? dat si verre
van ons. Hoe soudē wi in sondē wil
len leuen/wi die der sondē gestoruen
sijn? ✠ Weet ghi niet? dat wi alle die in Jesum
Christū gedoopt zijn/dat wi in zijn doot ghedoopt
zijn? Also zijn wi ymmer met hem begrauen door
dat doopsel in die doot/op dat gelijc als Christus
verweet is vāder doot/door die heerlicheit zijns va
ders/also sullē wi oock in een nieu leuen wandelen
Want ist dat wi nv met hē geplant wordē tot ghe
lijcker doot/so sullen wi ooc der verrisenisse ghelijc
sijn/ wetende dat onsen ouden mensche met hē ge
cruyst is op dat het sondich lichaem daer viere/ēn
voort meer der sonden niet en diene/wāt wie dat
gestoruē is/die is gerechtueerdicht vander sonden

B Ist dat wi ghestoruē sijn met Christo/soe ghe
louen wi dat wi ooc met hem leuē sullen/ende we
ten ooc/dat Christus vandē dooden verweet niet
meer en sterft/dye doot en sal voortane niet meer
h eerschappie hebben ouer hem/wāt dat hi gestor
uen is/dat is hi der sonden eens gestoruē/mer dat
hi leeft dat leeft hi Gode. Also ghi ooc/hout v daer
voor dat ghi der sonden ghestoruē sijt/ende Gode
leeft door Jesum Christum onsen HERE

✠ Daerom en laet die sonde geen heerschappie
hebben in uwē sterfelijcken lichame gehoorsaem
wesende hare lustē/en begheeft oock niet v leden te
hare wapenē des ongerechticheits/mer begeeft v
seluen God/als die ghene die wt en doodē leuen, e
sijt/ende uwe ledē Gode tot wapenen der gherech
ticheyt/want die sonde en sal ouer v geen heerscap
pie connen gehebbē/want ghi niet meer en sijt on
der die wet mer onder die genade C

Hoe dan? sullen wi sondighen nv wy niet meer
onder die wet en sijn/maer onder die genade? Dat
si verre van ons. En weet ghi niet dē welcken ghy
v begheeft knechten te sijn om gehoorsaem te zijn
des knechten sijt ghi diē ghi ghehoorsaem zijt? het
si die sonde totter doot/ofte die ghehoorsaemheit
totter rechtueerdicheyt. God si ghedanct dat ghy
knechten der sonden geweest zijt/maer nv gehoor
saem zijt geworden van herten in die maniere der
leere/dien ghi begeuen zijt/want nv ghi vri zijt ge
worden vander sondē/so zijt ghi knechten ghewor
den der gherechticheit. *

✠ Ick wil menschelick daer af spreken/om dye
cranckheit wille vā uwē vleesche/ Ghelijck ghi uwe
leden begeuē hebt totten dienste der onreynicheyt/
ende vander eender ongherechticheit totter ander
alsoe begeeft ooc nv uwe leden tottē dienste der ge ioannis
rechticheit/dat si heylich werden/Want doen ghi viij.c
knechtē der sondē waert/doen waerdi vry vander
gerechticheit/wat vruchte hadt ghi doen ter tijt in
dien/van welcke ghi v nv schaemt/Want deinde vā
sulckē dingē is die doot. Maer nv ghy vry sijt van-
der sonden/ēn knechten geworden der gerechtichz
so hebt ghi uwe vruchten dz ghi heilich wert/maer
dat eynde is dat eewich leuen. Wāt die doot is dat
loon der sonden/mer die gaue Gods dat eewich
leuen/in Christo Jesu onsen HERE

Die Apostel bescrijft die vernielinge oft die verderfe-
nisse des ouden wets/welcke is een wet des doots/ Daer
na tracteert hi van die erflijcke oft ingeboren wet der son
den welcke in ons is

Dat.vij.Capittel

WEet ghi niet lieue broeders (want ic A
spreke den ghenen toe / die dye wet
weten) dat die wet heerscappie heeft
ouer den mensche / alsoe langhe als
hy leeft? Want een wijf dye onder
den man is /is verbonden aen die wet/also langhe
als die man leeft/mer is dat die man sterft/ soo is
si los vander wet des mans/Ist dat si nv by eenen
anderen man is die wile die man leeft/soe wert si
een ouerspeelster ghcheeten. Maer ist dat die mā
sterft/soo is si vri vander wet/als dat si dan gheen
ouerspeelster en is / al ist dat sy by eenen anderen
man is

Also sijt ghi ooc mijn broeders/der wet gestor
uen/doort lichaem Christi/op dat ghi bi eenē ande B
ren zijt/namelic bi den genen die vā den doodē ver
weet is/op dat wi Gode vruchtē brengē Wāt doē
wi int vleesch waren/doen waren die sondige be-
geerten (die welcke daer door die wet beroerden)
machtich in onse ledē/om der doot vruchtē te brē
gen. Maer nv sijn wi los vander wet/ēn haer ghe
storuen die ons geuangen hielt/also/dat wi dienē
sullen in een nieuwe wesen des geests/ēn niet indt
oude wesen der letteren.

Wat sullen wi nv dan seggen. Is die wet sonde

Dat si verre. Mer die sonde en kende ic niet dan door
die wet. Want ic en wiste niet vander lust/hadde/dye
wet niet gheseyt/ ghi en sult niet begheeren/Doen
nam die sonde/een oorsake vant gebot/en wrachte
in mi alderley begheerte der lust. Want sonder dye
.xx wet was de sonde doot. Ic leefde somtide sonder
u.v die wet/mer doen dat gebot quam/soe wert die son
C de weder levende/Maer ic starf/ende ick bevonde
dat dat gebot/dat mi ghegeven was totten leven
dattet mi was een oorsake des doots/want die son
de nam oorsake vanden gebode/ en bedrooch my/
en doode mi door dz selve gebot. Die wet is heylich
en dat gebot heylich/recht en goet
Is dan tgene dat goet is/mi een doot ghewor
den? Dat si verre/ Mer op dz die sonde hare open=
baerde/hoe dat si sonde is/soe heeftse mi door dat
goet die doot gewracht/op dz de sonde worde over
maten sondich/doort ghebot. Want wi weten/dat
die wet geestelick is/mer ick ben vleeschelick/ver=
cocht onder die sonde want ic en weet niet wat ick
doe. Want ic en doe niet dat ick wil mer tgene dat
ick hate dat doe ic. Ist dat ic nv doe/ dat ick niet en
wille/so consenteere ick dat die wet goet is/En al=
so en doe ic nv dz selve niet/maer die sonde dye in
mi woont. Want ick weet dat in mi/dat is in mijn
vleesch niet goets en woont. Het willen heb ick wel
maer volbringen dat goet/ dat en vinde ick nyet/
Want dat goet dat ic wil/ dat en doe ick nyet/mer
dat quaet dat ic niet en wil/dat doe ick/ Ist dat ick
nv dat doe dz ic niet en wil/soe en doe ick dat selve
D niet/maer die sonde die in mi woont
Also vindic in mi nv een wet/ic die dat goet wil
doen/dat mi dat quaet aen hanct/want ick hebbe
lust in die wet Gods/na den inwendigen mensche
mer ic sie een ander wet in mijn leden/ dye welcke
strijt tegen die wet mijns ghemoets/en mi gevan
ghen neemt/in die wet der sonden die welcke is in
mijnen leden. Ic ellendich mensche/wie sal mi ver=
lossen van desen lichame des doots Ick dancke Go
de door Jesum Cristum onsen HEERE En Aldus
diene ic nv metten gemoede der wet Gods/mer
metten vleesche der wet der sonden

Dye Apostel bethoont datmen vastelijck aenhanghen
moet der wet Christi Jesu. Aengesien dat zijn wet is/een
wet des levens/ende een wet des gheests Daer nae leert
hi dat alle tribulatien niet te achten ende zijn by die glorie
die in ons gheopenbaert sal worden

Dat.viij.Capittel

A Aldus en is nv niet verdoemelijcs in den
genen die in Christo zijn/die nae den
vleesch niet en wandelen/ mer na den
gheest. Want die wet des gheests dye
levende maect in Christo Jesu/heeft
my vry ghemaect van der wet der sonden ende der
doot/Want dat der wet onmoghelijck was/(daer
om datse ooc doort vleesch gecranct was) dat dede
God/en sandt sinen sone in die ghedaente des son=
dichs vleeschs/en verdoemde dye sonde int vlees
door die sonde/ op dat die gerechticheyt gheeyscht
B vander wet/in ons vervult soude worden/dye niet
en wandelde na den vleesche/mer na den geest
Want die gene die vleeschelic zijn/ dye zijn vlee=
schelic gesint/maer die gheestelic zijn/die zijn geeste
lijck ghesint/ Mer vleeschelijck ghesint zijn is dye
doot/en gheestelick ghesint zijn/is leven ende vre
de * Want vleeschelijc ghesint zijn/is een viant
schap tegen God/om dattet die wet Gods nyet
onderdanich en is/want ten en vermachs ooc nyet
Daer om die vleeschelic zijn/en mogen God nyet
behagen
Mer ghi en zijt niet vleeschelick/maer gheestel=
lick/ist anders dat Gods geest in v woont. Want
wie Gods geest niet en heeft/die en hoort hem nyet
toe/Mer ist dat Christus in v is/so ist lichaem wa
rachtich doot om der sonden wille/mer den gheest
is dat leven/om der gerechticheit wille. Daer om
ist dat den geest des geens/Dye Jhesum verweckt
heeft/in v woont/so sal ooc die selve die Christum
verweckt heeft vander doot/v sterffelick lichaem le a
vende maken/daer om/dat sinen geest in v woont.
* Aldus zijn wi nv schuldenaers/lieve broe
ders/niet den vleesche/dat wi na den vleesche leven
Want ist dat ghi na den vleesche leeft/ soe sult ghy
moeten sterven/mer ist dat ghi door den gheest die
wercken des vleesch doot/so sult ghi leven. Want
die den geest Gods drijft/dat zijn Gods kinde=
ren. Want ghi en hebt genen knechtelijcken geest i. Tim. i
ontfangen/dat ghi v weder om vreesen moet/maer
ghi hebt eenen kinderlijken geest ontfangen/door
welcken wi roepen. Abba/lieve vader/Dien selven
geest verseker onsen gheest/ des/dat wy Gods
kinderen zijn/Sijn wi dan kinderen/so zijn wi ooc
erfgenaemen/namelick Gods erfgenamen/ende
medeerven Christi * Ist dat wi anders medeli
den/op dat wy ooc mede totter heerlicheyt verhe
ven worden
* Want ic houde daer voor dat dat lijden van
deser tijt/ die heerlicheyt niet waert en is dye aen
ons geopenbaert sal werden. Want dat eyndelijck
verwachten vander creatuere/verwacht na die open
baringe der kinderen Gods. Want die creatuere
onderworpen is der ydelheyt/sonder haren wille b
maer om des geens wille/die haer onderworpen
heeft op hope. Want oock die creatuer vry werden
sal/ vanden dienste des vergánckelijcken wesen tot
ter heerlijcker vrijheyt der kinderen Gods/Want
wi weten dat alle creatuere verlicht te samen/ en
arbeyt met smerte en drucke/gelijck een vrouwe
die baert tot op die tijt
Maer niet alleen si/maer ooc wi selve/wy dye
de eerste vrucht des geests hebben/ versuchten by
ons selven/nae die kintscap/ende verwachten/ dye
verlossinghe ons lichaems. * Want wy zijn wel sa e
lich geworden/nochtans inder hope/maer niet in
die hope die men siet/dat en is gheen hope/want
hoe canmen hopen datmen siet? Maer ist dat wi ho
pen dat wi niet en sien/so verwachten wi dat door
lijdsaemheyt
Dies gelijc helpt ooc den geest onse cranckheyt
Want wi en weten niet/wat wi bidden sullen alsoet
behoort/mer die geest voortreet ons machtelic mz
onsprekelijken begeerten. Mer die die herten on=
dersoect/die weet wat den geest begeert/want hy
voortreet voor die heyligen/na dz God behaecht * E
Wy weten dat den genen die God liefhebben alle din=
gen ten besten dienen/die na dat opset geroepen zijn
Want die gene die hi te voren voorsien hadde/dye
heeft hi ooc gheordineert/dat si gelijcformich zijn
souden/den beelde zijns soons/op dat die selve/dye

eerste gheboren si onder veel broeders. Mer die hi
voor geordineert hadde/die heeft hi oot geroepen
ende die hi geroepen heeft/die heeft hi oot gerecht
ueerdicht/eñ die hi gerechtueerdicht heeft/die heeft
hi ooc heerlick gemaect

Wat willen wi nv hier toe segghen? Is Godt
voor ons/wie mach teghen ons sijn? Dye oock si-
C nen eyghen sone niet gespaert en heeft/maer heef-
ten voor ons allē ouergheghheuen/hoe en soude hy
ons met hem niet alle dinck gheuen? Wye wil die
wtuercoren Gods beschuldigen? God is hier die
rechtuaerdiget. Wie wil verdoemen? Christus ist
die ghestoruen is/Ja veel meer/die oock verresen
is ende ter rechter handt Goodts is/die ons oock
voortreedt

Wie wil ons scheyden van die liefde Gods? tri
bulatie/oft bāgicheit/oft veruolch? oft hongher/oft
naectheyt? oft perikel/oft sweert/Als ghescreuē staet
Om uwen wille worden wi gedoot al dē dach/wi
sijn gherekent als slachschapen. Maer in alle desen
verwinnen wi verre/om des geens wille dye ons
psal.xliij lief gehadt heeft. Wāt ic ben seker/dat noch doot
noch leuen/noch engel/noch voorstcap/noch pri
cipalē/noch tegēwoordich/noch toecomēde/noch
hoocheit/noch diepte/noch geen ander creatuere
en mach ons scheiden/vander liefde Gods/die in
Christo Jesu is onsen HERE *

¶ Die Apostel bedroeft die hem van die verhertheyt der Joden/ende hi bethoont dat die Jodē niet bedroghen en sijn van die beloofteniße der voorvaderen/daer na spreect hi van roepinghe der heydenen

Dat.ix.Capittel

IC segghe die waerheit in Christo/eñ
ick en liege niet/van dies mi ghetuy-
A get mijn conscientie inden heylighen
geest dat ic grote droefheit/eñ groote
smerte hebbe sonder ophoudē in mijn
herte/Ic heb selue gewenscht verbannē te sijn van
Christo/voor mijn broeders/die mijn maghen sijn
na den vleesce/die vā Israel zijn/dē welcken die kint
scap toebehoort/ende die heerlicheit/eñ dat testa-
ment/ende die wet/ende den dienst Gods ende die
beloofte/der welcker vaders oock zijn wt welcken
Christus ghecomen is/nae den vleesche/die daer
Godt is ouer al/ ghebenedijt inder eewicheydt.
Amen.

Maer dit en segge ick niet/dat Goods woort
daerom wt is. Wāt tē sijn niet al Israelitē/die van
B Israel sijn/ooc en sijnt niet alle kinderen/dye van
Abrahams saet sijn/Maer in Isaac/sal v dat saet
genoempt sijn/dat is. Niet en sijn dat Gods kin-
deren die nae den vleesche kinderen sijn/maer die
kinderen der beloofte werden voort saet gerekent
Want dit is eē woort der beloofte/daer hi spreect
In desen tijt sal ick comen ende Sara sal eenen so-
Genesi. ne hebben.
xviij.b. Mer het en is nyet alleen met dien alsoo/Mer
ooc Rebeca/doē si beurucht was vā Isaac/onsen
vader/eer die kinderen geboren waren/eer si goet
oft quaet gedaē haddē/op dattet voornemē Gods
volstādich soude bliuē/na die verkiesinge/so wert
tot haer geseyt/niet wt verdiēste der werckē/mer
wt genaden des roepers/also die grootste sal den
cleynsten dienen. Gelijc als gescreuen staet/Jacob
heb ic bemint/mer Esau heb ic gehaet

Wat willen wy dan hier seggen? Is God dan
onrechtueerdich? Dat si verre. Want hy spreect tot
Mosen Dien ic genadich ben/dien ben ic genadich Gen.
eñ diē ic outferme/diē ontferme ick. Aldus en leit xxv.b
niet aen yemants wille oft lopen/mer aen Gods mal.
ontfermē. Wāt die scriftuere spreect tot Pharao
Daerom heb ick v verwect/op dat ick aen v mijn
macht bethonen soude/op dat mijnen naem vercō exo.
dicht werde in alle landē. Aldus ontfermt hy nv/ D
wie hi wil/eñ die hi wil verhert hi

So suldi nv tot mi seggē. Wat beschuldicht hy
ons dan? Wye can sinē wille wederstaē/Ja lyeue
mensche wie sidy/dat ghi met God rechten wilt?
Seyt oock een werck tot sinen meester/waer om
maect ghi mi also? Heeft eē potbacker niet macht
wt eenē clomp aerdē te maken/een vat ter eeren/
ende een vat ter schandē? daer om/doen God zijn
gramscap woude bewijsen/ende openbaer maken E
sijn vermoghen/heeft hi met groter lijdtsaemheyt
voort gebracht dye vaten des gramschappen/die
daer toe bereit gemaect sijn totter verdoemenisse
op dat hi openbaer soude maken/dat rijcdom sijn
der heerlicheit ouer die vaten der ontfermherticheyt
die hi geroepē heeft/totter heerlicheit Die welcke
hy geroepen heeft/niet alleen wt den Jodē/maer
ooc wt die Heidenē/gelijc als hi door Osee spreect
Ick wil dat mijn volck heetē/dat mijn volck nyet
en is/eñ mijn liefste/dye mijn liefste niet en is. Eñ
het sal geschiē in die plaetse/daer tot hem ghesceyt
wert/Ghy en sijt mijn volc niet/daer sullen si ghe- Esa.x.
noemt worden kinderen des leuenden Gods F

Esaias roept voor Israel. Al waert ghetal der
kinderen van Israel/ghelijc dat sandt der zee/soo
sal nochtans die achterlatene/oft dye ouerbleuene
salich worden. Wāt daer is dat woort/datter vol
eyndt/eñ afcort in die gherechticheit/wāt een ver-
cort woort/sal God op aerden doen/Ende gelijc
Esaias daer voor seit. Het en waer dat ōs die HE
RE Zabaoth saet gelaten hadde/so warē wi ghe
worden gelijck Zodoma/ende Gomorra

Wat willē wi nv hier seggen. Dat willen wy
seggen/dat die Heidenen/die niet na die gherech- G
ticheit en hebben ghestaen/die hebbense vercreghē
Mer ick segge vander gerechticheit die wt den ge
loue coemt/Maer Israel staende nae dye wet der
gherechticheit/en is totter wet der gherechticheit
niet gecomē. Waer om dat? daerom/om dat si niet
wten geloue/mer als wt den verdienste der werc-
ken soecken. Want si hebben haer gestoten aē den
steen des aenlopens/Ghelijc dat ghescreuen staet
Siet/ick legge in Sion eenen steen des aenlopens
ende eenen steen der ergernisse/die aen hē gelooft/
die en sal niet bescaemt worden

¶ Die Apostel bidt voor die Joden/bewisende dat die rechtueerdicheit/welcke waerdich maect totten eewighen leuen allen is bi die wet ende tgeloue Christi Jesu.

Dat.x.Capittel

LIeue broeders mijns herten wensch
is/eñ bidde ooc God voor Israel dat
si salich worden. Wāt ick gheue hem A
daer in ghetuygenisse/dat si die bren-
dende liefde Gods hebben/mer met
onuerstāde. Wāt si en bekennē die ghrechticheyt
niet die voor God gelt/ende soecken haer eygē ge

rechticheyt op te rechten/ En sijn also der gerechticheit/ die voor God gelt/ niet onderdanich. Want Christus is dat einde der wet/ daer ae rechtueerdich wort alle die aen hem gelooft

B Moyses screeft wel vand gherechticheit die wt der wet comt/ so wat mensce die dat doet/ dye sal der in leuen. Mer die gerechticheyt wte geloue die spreect aldus: En segt niet in v herte. Wie wil op ten hemel climmen? (dat en is nyet anders/ da Christum weder af halē) Oft wie wil neder climmen in die diepte? (Dat en is niet anders/ da Christum vanden dooden te halen) Mer wat seyde die scrifture dat woort is bina/ namelic/ in uwē mōt ēn in v herte

Dit is dat woort des geloofs/ dat wi preken. ✠ Want ist dat ghi met uwē mont belijt Jesum/ dz hi die HEERE is/ ēn gelooft met uwer herte/ dat hē God vandē dooden verweckt heeft/ soe suldi salich worden. Want ist datmē vā hertē geloofe/ so wert men rechtueerdich/ ēn ist datmen mettē mont bekēt/ so wertmen salich want die scrifture seit Wye in hem gelooft/ die en sal niet bescaemt worden.

C Daer en is gheen onderscept. Tis al te male eē HEERE/ rijc ouer alle/ die hem aēroepē/ Want so wie dē naem des HEEREN aēroept/ die sal salich worde. Mer hoe sullē si aenroepē/ in diē si niet en gelouē? hoe sullē si gelouē/ daer si niet af gehoort en hebbē? Ēn hoe sullē si hoorē sond predicant? Ēn hoe sullē si preken/ ten si dat si ghesonden werden? Gelijc als gescreuē staet. Hoe lieflic sijn dye voetē vanden genē/ die den vrede vercondigen/ ēn dat goet vercondigē. Mer si en sijn niet alle der Euāgelien gehoorsaē. Want Esaias spreect. HEERE wie heeft onse predicatie ghelooft? daerom comt tgeloone wt dye predicatie/ dye predicatie/ doort woort Gods. Mer ic segge. hebben sijt niet ghehoort? Voorwaer haer gelupt is nv in alle landē wtgegaē/ ēn haer woordē in alle die werelt. ✠

Maer ic segge/ heeft Israel niet bekēt? Ten D eersten spreect Moyses. Ick sal v tot een benijden den nauolgen brengē oft verwecken ouer die gene die mijn volck niet en sijn/ ēn ouer een onuerstandich volc wil ic v vertoornen. Ēn Esaias is stout ēn spreect. Ic ben geuonde vandē ghenen dye my niet gesocht en hebben/ ēn ic ben verschenen den ghenen die nae mi niet geuraecht en hebben Tot Israel spreect hi. Den geheelen dach heb ick mijn hant wtgestrect tot dat volc/ dz hē niet en laet seggen/ ēn tegen mi is

Die Apostel verdruct die veruvitinge der heydenen die vvelcke si hadden teghē die Jodē. Ēn hi settet die tegēvvoordige verblintheit der Joden/ Ende int eynde vvoit besloten die diepheit der vvijsheit. Dat.xi.Capittel.

A iii.Re. xix.b So segic nv. Heeft dan God sijn volc vā hē gestootē? Dat si verre. Want ic ben ooc een Israelijt vādē sade Abrahā/ wtē geslachte Ben Jamin. God en heeft sijn volc vā hē niet gestootē dat hi te vorē voorsien heeft/ Oft en weet ghi nz/ dat die scrifture seyt van Helia/ hoe hi voor God treet tegē Israel/ ēn seide. HEERE/ si hebbē uwe prophetē gedoot/ ēn hebbē uwē outaer wtgegrauen/ ēn ic ben alleen ouergebleuen/ ēn si staen na mijn leuen. Mer wat seyde hem die Godelike antwoorde? Ic heb my noch behouden seuen duysent mannen/ die haer knien niet ghebogēn en hebben voor Baal. Also ist ooc met desen ouergebleuen/ na die verkiesinge der genadē/ nv ter tijt gescheet Aldus ist wt genadē gescliet/ so is die verdienste niet/ wāt anders en soude gracie gheen gracie zijn. Mer ist wt verdienste/ so en is die gracie niet/ anders en waer verdienst gheen verdienst.

B esayi.c Hoe nv dan? Dat Israhel gesocht heeft/ dat en heuet hi niet vercregē/ mer die verkiesinge heuet vercregen/ die ander sijn verhert. Gelijck als ghescreuen staet. God heeft haer gegeuē eenen wroeghenden gheest/ ooghen dat si niet sien en souden/ ende ooren/ dat si niet hooren en souden/ tot op desen dach toe. Ende Dauid spreect. Laet haer tafelē worden tot eenē strick/ ēn tot eender begripinge/ ēn tot argernisse/ ende haer tot vergeldinghe. Verblint haer oogē dat si niet en sien/ ende buycht altijt haren rugge.

psalm lxvi.i. Also segge ick nv. hebben si daer om aenghe loopen/ om dat si vallen soudē? Dat si verre. Mer wt haer misdaet/ is den Heydenē die salicheyt ghe schiet/ om dat hise totter benijdende nauolginghe verwecken soude. Wat oft haren val der werelt rijcdom was/ ende haer afnemē der Heydenē rijcdom/ hoe veel te mer/ als haer volheit daer waer? Ic sprekē met v Heydenē/ want nv dat ic der heydenen Apostel ben/ soe wil ick mijn ambacht prijsen/ oft ick mochte die ghene die mijn vleesch sijn/ tot neerstigher nauolginghe verwecken/ ēn haer der sommige salich maken. Want ist dat haer verlies des werelts versoeninge is/ wat waer dat anders/ dan oft men dat leuē vanden dooden name? Ist meel heylich/ soe ist geheel deech ooc heylich/ ende is die wortel heylich/ soe sijn oock die tacken heylich.

C Mer oft nv sommige vandē tacken gebroken sijn/ ēn ghi/ doen ghi eenē wildē olijfboom waert/ sidi onder haer geplant/ ende deelachtich ghewordē der wortelen ende des saps des olijfbooms/ en beroemt v niet tegē die tacken. Ist dan dat ghy v daer tegen beroemt/ so en draecht ghi dye wortel niet/ maer die wortel draecht v/ Soe spreect ghy/ die tacken sijn gebrokē/ op dat icker in ghegriffijt soude wordē. Tis wel gesprokē/ si zijn gebrokē om haers ongeloofs wille/ mer ghi staet doort geloue/ en zijt niet stout/ mer vreest v Want heeft God die natuerlike tackē niet gespaert/ dz hi v ter auōtueren ooc niet en spare.

Daer om siet aen die goetheyt/ ende den ernste Gods/ ēn die strengicheit aen die ghene die geuallē zijn/ ende die goetheit aen v/ also verre als ghy aen die goetheit blijft/ Anders soudi ooc wtgehoudē worden/ ēn ist dat dander niet en blijuen int geloue/ so sullen si weder om in geplant wordē. God vermach wel weder in griffien. Want ist dat ghi wten onnatuerliken olijfboom gehouwen zijt/ ende tegen natuere inden olijfboom ghegriffijt/ hoe vele meer sullen die natuerlike in gegriffijt wordē/ in haren eygen olijfboom

✠ Ic en wil v niet verswigen/ lieuē broeders/ dese verholētheyt/ op dat ghi niet wijs bi v seluen en zijt. Israel is eens deels blintheit toe gecomē/

also lange tot dat die volheyt der heydenen inghegaen si/ en also dat geheel Israel salich soude worden. Ghelijc als ghescreuen staet. Hi sal comē wt Sion: die verlossen en afkeeren sal dat ongodlick wesen van Jacob/ en dit is mijn testamēt tot hair wanneer ic haer sonden wech nemen sal. Nae der Euangelien/ houde icse voor vyanden/ om uwēt wille/ Mer na der verkiesinge so heb icse lief/ om
D der vaderen wille.

Gods gauen en roepingē/ en mogen hem niet berouwen. Want gelijcker wijs als ghi ooc voortijts niet gelooft en hebt aē God/ mer nv hebt ghi ontferherticheyt vercregē/ om haer ongelouicheyt/ also en hebben si nv niet willen geloouē aen die ontfermherticheyt die v ghescheit is/ op dat si ooc ontfermherticheyt vercreghen/ Want Godt heeft alle dinc beslotē onder die ongelouicheyt/ op dat hi haer der al ontfermen soude. *

✠ O welc een diepheit der rijcdommen/ beyde der wijsheit ende der kennisse Gods. Hoe veel onbegripelic zijn sijn oordeelē/ ende ongrondelick zijn sine wegen! Want wie heeft des HEREN sin bekēt? Oft wie heuet sijn raetgheuer ghe weest? Oft wie heeft hem te voren wat gegeuen dat hem weder werde ghegeuen? want wt hem/ en door hem en in hē sijn alle dingē. Hem si prijs inder eewicheit Amen.

Die Apostel onderwijst die Romeynē indē eerstē/ inde dingē die God aengaen. Daer na onderwijst hi hē indē dingē/ welcke haren naesten aengaen en haer seluen. Dat.xij. Capittel.

A Ic vermane v mijn lieue broeders door die ontfermherticheyt Gods/ dat ghi v lichaē begeeft tot eē leuēde offerhande/ die heilich en God behaechlic is/ welc is uwē redeliken Gods dienst/ en en stelt v niet gelijc dese werelt/ mer laet v veranderē/ door vernieuwinge uwer sinnē/ op dat ghy proeuē muecht/ welc daer si den goedē den welbehagendē en volcomē Gods wille. Want ic segge door die gracie/ die mi gegeuē is/ eenen yegeliken onder ons/ dat niemant onder v/ meer van hē seluen en houde dan hem behoort te houden/ mer dat
B hi van hē houde matelic/ een yegelick na dat hem God wtgedeylt heeft die mate des geloofs.

Wāt gelijcker wijs als wi in een lichaē veel leden hebben/ mer alle ledē niet een werc en hebbē/ also sijn wi vele een lichaem in Christo/ mer onder malcanderen is deen des anders lidt. *

✠ En hebbē menigerley gauen/ na der gracie
C die ons gegeuē is/ heeft yemant Prophecie/ so si hi den geloue gelijcoft ghematich/ heeft yemant eenē dienst/ soe slae hi zijns diēsts gaey/ leert yemāt so neme hi waer der leeringe/ vermaent yemant/ so slae hi der vermaningen gade/ gheeft yemant/ so gheue hi simpelic/ regeert yemant/ so si hi sorchfuldich/ oeffent yemāt ontfermherticheyt/ so doe hi dat met luste.

Die liefde si ongeueynst/ haet dat quaet/ hāget
D den goedē aē/ zijt met broederlijke liefte ondermalcanderen vriendelick/ deen voorcome den anderē met eerbiedinge/ en zijt niet traech in v voornemē zijt vierich inden gheest/ schict v na dē tijt zijt vrolick inde hope/ patiētich in tribulatie/ gestadich int ghebet/ neemt v der heyligen nootdruft aen/ staet daer na dat ghi gheerne herberght/ gebenedijt dye v veruolgē/ gebenedijt en en vermaledijt niet/ verblijt v metten blijden/ en weent metten weenendē hebt eenderley sin en mot onder malcander en/ en acht niet wat hooch is/ mact maect v den nederē gelijc. ✠ En hout v seluē niet voor wijs/ en loont niemāt quaet voor quaet/ sijt vlitich in eerbaerheyt tegen een yegelic/ ist mogelic/ also vele als in v is/ so hebt met allen menschen vrede.

En wreket v seluē niet (mijn alderliefste) mer
E geeft liceer plaetse den thoorē/ wāt daer staet gescreuen/ die wrake is mine/ ic salt loonen/ spreect die HERE.

Ist dat uwē viant hōgert/ so spijst hem/ dorst hem/ so gheeft hem te drincken/ wanneer ghy dat doet. so sult ghi vierige colen op sijn hooft vergaderē. En laet v vant quaet niet verwinnē/ mer v wint dat quaet met den goede. *

Die apostel leert/ dat die minste en onder saten onderdanich sullen wesen harē ouerstē. Ende dat ouermits hulpe/ bistāt en liefde. Cap.xiij.

Een yegelic si der ouerheit en macht onderdanich. Want daer en is gheē
A macht dan van God/ Die macht die nv is. die is van God geoordineert/ also dat wie hē teghē dye macht set/ die wederstaet Gods oordinācie/ en die dese wederstaē/ die sullē ouer haer eē oordeel ontfangē/ wāt die ouerste en sijn niet dē goedē werckē/ mer den quadē tot vreesen. Daer omme/ wildi niet vreesen voor die macht/ so doet goet/ en ghi sult lof vandē seluē hebbē/ mer doedi quaet so vreest. Want si en draecht dat sweert niet te vergheefs. Si is Gods dienerse/ en een wrakerse/ tot straffinge ouer dē ghenē die quaet doē. Aldus zijt nv wt noot onderdanich/ niet alleen om der straffingen wille/ maer oec om der conscientien wille. Daer om moet ghi ooc scot geuē/ Want si zijn Gods dienaers/ die sulcke versterminge aenueerden.

Aldus gheeft nv een yegelic/ wat ghy sculdich sijt/ scot dien schot toebehoort/ wechgelt/ dien ghi
B wechgelt sculdich sijt/ vreese diē ghi vrese sculdich sijt/ eere/ dien ghi eere sculdich sijt. ✠ En sijt niemant yet sculdich dan dat ghi malcāderē lief hebt Want die den anderē lief heeft/ die heeft die wet veruult/ want datter ghesein is. Ghi en sult gheē ouerspel doē/ ghi en sult niet dootslaē/ ghi en sult niet stelen/ ghi en sult gheen valsch getuych geuē/ v en sal niet gelusten/ en isser eenich ander ghebot meer/ dat is in dit woort begrepē. Ghi sult lief hebben uwen naesten als v seluen. Die liefde en doet den naesten niet quaets. Daer om is die liefde die veruullinge der wet. *

✠ Ende nv dat wetende/ namelick den tijt/ dat die tijt daer is vandē slaep op te stane/ wāt nv onse salicheit naerder is/ dan doen wijt gheloofden
C Den nacht is vergaen/ den dach is bi ghecomen. Daer om laet ons af worpē die wercken der duysternissen/ en aendoen die wapenē des lichts/ laet ons eerbaerlic wandelē/ als indē dach/ niet in eten en supen/ niet in traecheit/ ende in weeldicheit oft dertelheit/ niet in kiuē ende benijdinge/ mer doet aen den HERE Jesū Christū. En en doet niet

na die wijsheyt des vleeschs om sinen lust te voetē

¶ Die Apostel vermaent die ouerste eñ volmaecste dat si niet verworpē noch versmadē en sullen diē onuolmaecste, die welcke noch crāc int geloue zijn/ooc dat seyse niet scādalizerē en sullē maer paeselijc stichtē/treckende alleysken tot dye volmaectheyt. Dat.xiiij.Cap.

A Die cranc zijn int gheloone/neemt tot v eñ en verwerret die conscientien niet Die eenige ghelooft dat hy alle dinck eten mach. Maer die cranc is die ete moes. Wye dat eet/ dye en versmade dē ghenē niet/die niet en eet/eñ die niet en eet/en oordeelt den ghenē niet/dye eet. Want God heeft hem tot hē genomē. Wie sidy dat ghi eenē vreemden knecht oordeelt? Hi staet oft valt sinen heere/ ende hi mach wel opgerecht worden/ Want God can hem wel oprechten.

Deen acht den eenen dach voor den anderē/dā
B der achtse alle gelijc. Een yegelic si zijs sins seker. Wie den dach onderscheyt ofte achtet/die doet den HEERE/ eñ die den dach niet en onderscheyt/dye doet ooc den HEERE. Wie dat eet/die eet dē HEERE/eñ dāct God/eñ die niet en eet die en eet niet dē HEERE eñ danct ooc God. Want niemāt van ons en leeft hē seluen/noch niemāt en sterft hē seluā/leuen wi/so leuē wi dē HEERE/steruē wi/soe steruen wi den HEERE. Daer om weder wi leuen oft steruen/soe sijn wi des HEEREN. Want daer toe is Christus ooc gestoruen eñ verresen/eñ weder leuende geworden/dat hi een HEERE soude sijn ouer leuende ende doode.

Mer ghi/wat oordeeldi uwē broeder? Oft ghi ander/ wat vachti uwē broeder? Wi sullē al voor den rechter stoel Christi geset wordē. Ghelijc alst gescreuē staet. Soe warachtelic als ic leue/spreect die HEERE. So sullē voor mi alle kniē buygē/eñ alle tongē sullē God belidē. Daer ō sal nv een yegelic God rekenscap geuē voor hē seluē. Daer om en laet ons niet meer malcanderē oordeelē.

Mer oordeelt dat veel meer/ dat niemāt sinen
C broeder eenigē aenstoot ofte ergernisse en sette. Ic weet/eñ ic bēs seker indē HEERE Jesu/datter niet ghemeyns (oft onreyns) en is vā hē seluen dan die dat voor gemeyn hout/diē ist ghemeyn. Mer ist dat v broeder ouer v spijse bedroeft wort/so en wādel di niet na der liefdē. Lieue/ en bederft dien niet mz v spijse/ om wiens wille Christ? gestoruē is. Daer om maect dat onse goet niet ghelastert en werde. Wāt dat rijc Gods en is niet eten noch drincken/ mer gerechticheit eñ vrede/eñ blijschap inden heiligen gheest. Wie daer inne Christum dient/die is Gode behaechelic/eñ den menschen geproeft.

Daer om/laet ons daer na staen/tot dat ghene
D dat tot den vrede dient/ eñ wat tot beteringe ons malcāderē diēt. Lieue broeders/ en verstoort Gods werc niet om der spijsen wille. Het is warachtich al reyne/mer ten is dien niet goet/die dat eet met aēstoot zijnder conscientien. Het is vele beter dat ghy gheē vleesch en eet/oft gheenē wijn en drinckt/oft yet/daer hē v broeder aēstoot/ oft ergert oft crāc wert. Hebdijt gheloone/soe hebbet bi v seluē voor God. Tis salich/ dat hem niemāt cōscientie en maket int ghene dat hi aenmerct. Daer om dye daer aen twifelt/ist dat hijt etet/ die is verdoemt. Wāt

ten geschiet wten gelooue niet/ eñ wat wten geloue niet en geschiet/dat is sonde.

¶ Die apostel vermaēt den perfectē eñ volmaecten dat si verdragē sullē den cranckē/ Eñ dat sise int goet voorderē sullen eñ si voort helpen/daer nae ontsculdicht hi hē waer om dat hi die Romeynē lichamelic niet geuisiteert en heeft.

Dat.xv.Capittel.

Mer wi die sterc zijn/sullē der crancken gebrekelicheyt dragē/ eñ niet eē behaghē in ons seluen hebbē. Maer een yegelic onder ons stelle hē alsoe dz hi sinē naestē behage int goede ter A
beteringe. Want Christus en heeft hē seluē niet be- B
haecht mer gelijc als ghescreuē staet. Dye v smaet hedē vandē ghenē die v versmadē/zijn op mi gheuallē ✠ Wat ons voor ghescreuē is/ dat is/tot onser
leeringe ghescreuē/ op dat wy door patientie ende psal.
troost der scrifturē hope hebbē soudē. Godt der lxviij.
lijdtsaemheyt eñ des troosts/ geue v/dz ghi onderlinge eenderley gesint zijt/na Jesum Christum/op dat ghi eenmoedelijc/ met eenē monde prijst God den vader ons HEEREN Jesu Christi. Daer om ontfanct malcander onderlinge/gelijc als v Christus ontfangen heeft ten loue Gods.

Mer ic segge dat Christus Jesus ghe weest is eē dienaer der besnijdinge/ om der waerheit Gods wille/om vast te makē die beloofte Gods/dē vaderē geschiet. Op dat die heydenē God louē soudē/ om der ontfermherticheyt wille. Gelijc alser gescre-
uē staet. Daer om wil ic v louē onder die heidenē ij. Reg.
eñ uwē naē singē. Eñ weder spreect ghi. Verblijt xxij.
v ghi heidenē met sinen volcke. Ende weder. Lo-
uet God alle heidenē/ende verhooghet hem alle C
volc Ende weder spreect Esaias. Het sal die wortel van Jesse zijn/ ende dier op sal staen heerschappie te hebben ouer die heydenen/in dien sullen die heydenē hopen. Maer God der hopen veruulle v niet alderley blijscap/ ende vrede int gelooue/op dat ghi die volheit hebt door die hope in die cracht des heyligen geests. ✱
✠ Ic weet seer wel vā v lieue broeders/dat ghi D
selue vol goetheyts sijt/ veruult met alderley kennisse/ also dz ghi v ons malcanderen condt vermanen. Ic heb v een weinich coenlic gescreuen/lieue broeders/ v te vermanen om der gratiē wille/dye mi ghegheuen is van God dat ic soude sijn een dienaer Christi onder die heydenē/ te opēbaren dat Euangelium Godts op dat die heidenē een offerhande worden God aengenaem/ghehelicht door den heilighen gheest. Daer om can ic mi beroemē voor Jhesum Christum/✱ dat ic met Goddelike saken om gae. Wāt ick en derf niet spreken eenich dinc/ten waer dat Christus selue door my werct/ die heydenē gehoorsaem te makē door twoort/eñ doort werc/ door cracht der tekenē eñ wōderē eñ door cracht des gheests Gods/also dat ic vā Jerusalem af/al omme tot Illyricon/ al metter Euangelien Christi veruult hebbe

Also eerghierich heb ic geweest/dat Euangeliū
te prediken/ niet waer Christus naem bekēt was E
op dz ic niet op eē vreemt fundamēt en soude timmerē/mer gelijc alser gescreuē staet. Den welcken van hem niet vercondicht en is/die sullent sien/ eñ

die niet gehoort en hebben/ sullē verstaen. Dat is
ooc die sake daer om dat ic oock dickwils behindert
ben geweest tot v te comen. Mer nv ic ghee plaet
se meer en hebbe in dese landē/ so heb ic een verlan
ghen tot v te comē/ vā ouer veel iarē/ wāneer ic in
Spaenghiē reyse/ soe wil ic tot v comē. Wāt ic hope
dz ic daer door reysen eñ v sien sal/ ende dat ick der
waerts van v mach gheleyt worden/ ist dat ic nochtans
mi te voren met v een luttel vermaect hebbe
Mer nv reyse ic te Jerusalem/ om te dienē dye
heyligen/ Want die van Macedonia ende Achaia
hebbē gewillichlic een gemeyn hantreyckinge toe
E bereyt den armen heiligen te Jerusalē/ eñ hebbē
willichlic gedaē/ ende zijn ooc haer schuldenaers.
Want ist dat die heydenē haer gheestelike goeden
deelachtich sijn ghewordē/ so ist behoorlick dat si
haer in vleeschelijcken goedē dienst bewisen Wan-
neer ic dz nv volbracht hebbe/ eñ haer dese vrucht
besegheit hebbe/ soe wil ick door v in Spaengien
reysen. Ick weet oock wanneer ick tot v come/ dz
ic met volder ghebenedijngen des Euāgelie Chri
sti comen sal.
Mer ic vermane v lieue broeders/ door onsen
HEERE Jesum Christū/ ende door die liefde des
G gheests/ dat ghi mi helpt vechten/ met biddē voor
mi tot God/ op dat ick mach verlost werdē van dē
ongelouigen in Judea/ eñ dat minen dienst die ick
te Jerusalem doe/ aengenaem werde den heylighē
op dat ic met vruechden tot v come/ door den wil
le Gods/ eñ mi met v vermake. God des vredē si
met v allen. Amen.

¶ Die Apostel proponeert den Romeinē somige
exēpelen van goede mensē/ om na te volgē/ Eñ
hi vermaēt se tot volstandicheit/ ende dat se haer
wachten souden van valsche leeringē.

Dat .xvi. Capittel.

A Ick beuele v onse suster Phebe/ dye
welcke inden dienst der kerckē is tot
Cenchrea/ dat ghi se ontfanckt inden
HEERE/ gelijc dat betaemt dē heyli-
ghē eñ doen haer bistant in alle saken
dair si uwer inne behoeft. Wāt si heeftet ooc vele
bi gestaē/ ooc mi seluē. Gruet Priscā eñ Aquilam
mijn hulpers in Christo Jesu/ die welcke haer halsē
voor mijn leuen ouergegeuē hebbē. Die welcke ic
alleē niet en dancke/ mer alle die gemeynte onder
die heidenē. Ooc gruet die ghemeynte/ die in haer
huys is/ Gruet Epinethon mijn liefste/ dye welcke
is die eerstelinge onder die van Achaia in Christo.
Gruet Mariā die welcke veel gearbeit heeft in v
Gruet Andronicon eñ Juniam/ mijn vrienden eñ
medegeuangen/ die welcke vermaerde Apostolen
sijn/ eñ voor mi geweest zijn in Christo. Gruet Am
plian minē liefste indē HEERE. Gruet Vrbaen on
sen hulper in Christo/ eñ Stachin minē geminden/
B Gruet Appollen dē geproefdē in Christo. Gruet
die ghene/ die vā Aristobulus gesin zijn. Gruet He
rodionē minē vriēt. Gruet die vā Narcissus gesin
sijn indē HEERE. Gruet Triphenam/ eñ Tripho-
sam/ die welcke gearbeit hebben indē HEERE.
Gruet Persidam mijn liefste/ die veel ghearbeyt
heeft indē HEERE. Gruet Rufum den wtuerco-
ren indē HEERE/ ende sijn ende mijn moeder.
Gruet Asincritum Phlegonten/ Herman/ Patro
ban/ Hermen/ ende die broeders die bi hem sijn.
Gruet Philologum eñ Juliā/ Nerium ende sijn su
ster eñ Olimpam/ eñ alle heyligen by hē. Gruet v
onder malcanderen met eenen heylighen cusse. Al
le die gemeynten Christi grueten v.
✠ Ic vermane v lieue broeders/ dat ghi merckē C
wilt/ op dye ghene dye tweedracht eñ erghernisse
makē/ neuen die leere die ghi geleert hebt/ eñ scheit
v vā alsulcken. Wāt alsulcke en dienē niet den HE
RE Jesu Christo/ mer harē buyc/ ende door soete
predicatie eñ smeekende woorden/ verleydē si dye
ontsculdighe hertē. Wāt uwe ghehoorsaemheyt is
alle man openbaer geworden/ daer om verblijde ic
mi met v heden/ mer ic wil dat ghi wijs zijt int goe
de/ eñ simpel int quaet. Eñ God des vreden moet
vertredē den duyuel haestelic onder v voetē. Dye
gratie ons HEEREN Jesu Christi si met v lieden.*
V doen gruetē Timotheus mijn hulper/ eñ Lu-
cius eñ Jason/ eñ Sosipater/ mijn vriendē. Ic Ter
tius gruet v/ die desen brief ghescreuē hebbe/ indē
HEERE/ Gayus gruet v/ mijn eñ der gheheelder D
gemeynten weert. V doet gruetē Erastus/ der stat
Rentmeester/ eñ Quartus die broeder/ die gratie
ons HEEREN Jesu Christi/ si met v allen.
Die selue die v sterckē can na dat luyden mijnder
Euangelien eñ predicatie van Jhesu Christo/ het
wele gepreect is/ na den aert der ontdeckinge der
verborgēthcyt/ het welc vander werlt tijden ver-
swegen geweest is/ mer nv geopēbaert ende oock
condt gedaen door die scriften der Propheten/ wt
beuel vanden eewigen God/ die ghehoorsaemheyt
des geloofs op te rechtē onder alle heydenen/ dē
seluē God/ die alleen wijs is/ si prijs door Jhesum
Christum inder eewichheyt. Amen

¶ Ghesondē was desen brief tottē Romeynē van
Corinthen/ door Phebē/ welcke een die
nerste was der kerckē vā Cencrēs.

¶ Hier beghint
die eerste Epistel van sinte Pauwels totte Chorinthen.

Die Apostel prijst die van Corinthen/ ende ver-
maēt se tot eendrachticheit/ die ghene die haer be
roemē gedoopt eñ bekeert te sine/ van diuersche
apostelē Eñ dat God sot heeft gemaect die wijs
heyt der werelt   Dat .J. Cap.

Paulus gheroepē
tot een Apostel Jesu Christi
door den wille Gods/ ende A
Sostenes een broeder.
Der kerckē Gods die te
Corinthē is/ dē geheilichdē
in Christo Jesu/ eñ dē geroe
pen heyligē/ met allē die dē naē ons HEEREN Je
su Christi aenroepen in alle hare eñ onse plaetsen
Ghenade si v eñ vrede/ van Godde onsen vader
eñ den HEERE Jhesu Christo.
✠ Ick dancke mijnē God altoos van uwen we
gen/ vander gracien Gods die v gegeuē is in Chri
sto Jesu/ dat ghi sijt door hem in allen sakē rijc ghe-
maect in alderley woordē/ eñ in alderley kennisse/

alsoo/dz die predicatie Christi in v crachtich gewor
B den is/ also dat v niet en gebreect in eeniger gaue/
ieze ende verwacht allee die openbaringe ons HE
REN Jesu Christi/ die v vestigē sal totte eynde/
dat ghi onstraffelic sult zijn inden daghe ons HE
REN Jesu Christi.* Want God is getrouwe
door wien ghi geroepē sijt totter gemeinscap zijns
soons ons HEREN Jesu Christi.

Maer ic vermane v lieue broeders / door den
naem ons HEREN Jesu Christi/dat ghi alle vā
eenen sin sijt/ en laet gheē tweedracht onder v zijn/
mer zijt volmaect in eenē sin/eñ in eenderley mey
ninge. Want mi is te vorē ghecomen van v/door
die ghene die wt Cloes ghesinne zijn/datter twist
onder v is. Dit segge ic om dat eenighe onder v seg
gen. Ic hoor Paulus toe/die ander/ic hoor Apol
lo toe/die derde/ic hoor Cephas toe/die vierde/ic
hoor Christus toe. Hoe/is Christus in stuckē ghe
deylt? Is Paulus voor v gecruyst? Oft zijt ghi ge
doopt in Paulus name? Ic dancke minē God dat
ic niemandt van v gedoopt en hebbe dan Crispū
eñ Gayum/ Op dat niemant en segge dat ghi ge
C doopt zijt in minen naē. Ic hebbe ooc gedoopt die
den huyse Stephani toebehoorē. Anders en weet
ic niet oft ic yemant van v gedoopt hebbe.

Want Christus en heeft mi niet gesondē te doo
pen/mer om dat Euangelium te predikē/niet in
der wijsheyt der woorden/ op dat dat cruys Chri
sti niet vernielt en werde. Want die prekinge des
saie cruys /dunct den ghenen dye verlorē worden een
lix.c ghecheyt/mer ons den genē die salich worden/ist
eē cracht Gods. Want tis gescreuē. Ic sal die wijs
heit der wijsen te niet maken/eñ dat verstant der
verstandigen wil ic verworpē. Waer sijn die wij
se/waer sijn die geleerde inder scriftuerē? waer zijn
die ondersoeckers deser werelt? En heeft Godt
die wijsheyt deser werelt niet sot gemaect?

D Want aengesien dat die werelt door haer wijs
aie heit/ God in sijn wijsheyt niet en bekēde/so behaecht
xxiij c het God wel door sotte predicatie salich te makē
die daer aen geloouē. Want die Jodē eysschē teyke
nē/eñ die Heydenē soeckē wijsheit Mer wi predi
ken Christum ghecruyst. Den Jodē in ergernisse/
eñ dē Heydenē in sotheit/mer den geroepē Jodē
eñ Heydenē die preke wi Christū die mogētheyt eñ
die wijsheyt Gods. Want Gods gecheyt is wijser
dan die menschen sijn. Eñ die crancheyt Gods/is
stercker dan die menschen zijn.

✠ Siet aen lieue broeders/uwe roepinge/want
niet vele wijser liedē na dē vleesce /niet vele mach
tiger/niet vele edelder zijn gheroepē/maer die sot
sijn voor die werelt/heeft God wtuercorē/op dat
hi die wise bescamē soude/ende wat cranc is voor
die werelt/heeft God vercoren/op dat hi die sterc
ke bescamen soude. eñ die onedele ende versmade
voor die werelt heeft God vercorē/eñ datter niet
is/op dat hi te niete soude doē/ dat wat is/op dat
voor hem gheen vleesch en beroeme / Wt welckē
ghi ooc zijt in Christo Jesu/die ons vā Gode ghe
maect is tot wijsheyt eñ tot gerechticheyt / eñ tot
Iere.ix heilichmakinge eñ tot verlossinghe/op dat/also als
B gescreuen is/die hem beroemt/sal hem inden HE
REN beroemen. *

Die Apostel bethoont/dat hi onder die vā Co
rinthē niet ghebruycten heeft die subtijlheit eñ
hoocheit der werelt lijcke leere/dye welcke mē
sprekē moet bidē volmaectē/diese begripē eñ on
derscheidē mogen. Aengesien dattet gheestelike
menschen zijn. Dat.ij.Capittel.

Ende lieue broeders/ doē ic tot v quā A
doen en quam ic niet in hoocheit der
woordē/oft in hooge wijsheit/v ver
condighende dye predicatie Christi.
Want ic en hebbe mi niet wtgegeuē
yet te wetē onder v/dan alleene in Jesum Christū
eñ dien gecruyst. Eñ ic hebbe bi v gheweest /met
crancheit/met beuen/ende vele vreesen. Eñ mijn
woort eñ mijn prekinge en heeft niet gheweest in
properen woorden der menschelijker wijsheit/mer
in een bewijsen des gheests der cracht / op dat v
gheloove niet en staet op der menschen wijsheyt/ B
maer op der cracht Gods.

Maer daer wy af spreken/dat is een wijsheyt
die den volmaecten toebehoort/eñ niet een wijsheyt
deser werelt/noch ooc niet der ouersten deser we
relt/die ten laetsten vergaen moeten/mer wi spre
ken van die wijsheyt Gods die in die verborgent
heyt verborgen is/ die God voor die werelt geor
dineert heeft tot onser glorien/die welcke niemāt
vandē ouerstē deser werelt bekent en heeft. Want
hadden si die bekent/ si en hadden den Conninc der esaie
glorien niet gecruyst. Mer als ghescreuē is. Dat lxiiij
noch ooghe en sach/noch oore en hoorde/noch in
gheens menschen herten en quā/dat God bereyt
heeft den ghenen die hem liefhebben.

Mer ons heeft God gheopenbaert door sinē
gheest. Want die geest ondersoect alle dinc/ooc die C
diepte d' Godheit. Want wat mēsce weet wat in
den mensche is/dā allee die gheest des mēschē/die
in hē is? Also ooc. Niemāt en weet wat in God is
dan die gheest Gods. Mer wi en hebbē deser we
relt gheest niet ontfangē/maer den gheest die wt
God is/op dat wi weten mogē dye gauen die vā
Gode ons gegeuē zijn/die wi ooc spreken/niet in
geleerden woordē der menschelijker wijsheit /maer
met leerden woordē des heilighen geests/eñ oor
deelen gheestelike saken gheestelic. Want een na
tuerlic mensche en smaect niet vandē geest Gods
het is hem een sotheyt /eñ hy en cans niet beken esa.xl a
nen/want het moet in gheestelicker manierē geoor ro.xi.d
deelt wordē. Want een gheestelic mēsche oordeelt
eñ onderscheyt alle dinc/ eñ hi en wert vā niemā
dē geoordeelt/ also gescreuē is. Want wie heeft be
kent des HEREN sin/oft wie wil hem onderwij
sen? Mer wy houdē den sin Christi.

Die Apostel verworpt die dwalinge d' Corin
thē/om dat si somige dienaers der kerckē te veel
toe scriuē/Eñ hi spreect van die timmeringhe op
hout/hoy stoppelē/ Eñ hoe dat die wijsheyt der
werelt sotheyt is voor God Capi.iij

Lieue broeders/daer om en const ick
met v niet sprekē/ als met geestelike
menscē/mer als met vleeschelike/ge
lijc iongē kinderen in Christo. Melc
heb ic v te drincken ghegheuen /ende A
gheē spijse/want tot noch toe/en mochti der spisen
niet/noch ooc en mueght dise niet/want ghi zijt noch
vleeschelic. Want als onder v benijdinghe/twee

dracht/eñ stridinge is/ sijt ghi dan niet vleeschelic
eñ wãdelt na mēschelijker wise? Wanneer die eē
seyt/ic hoor Paulus toe/die ander/ic hoor Apollo
toe/sidi dan niet vleescelick? Wie is Paulus? Ofte
wie is Apollo? dã sijn dienaers/door welcke ghi ge
B looutch sijt geworde/ende een yegelic als die HE
REgegeuē heeft. Ic heb geplãt/Apollo heeft nat
gemaect/mer God heeft den wasdom ghegeuen.
Also en is nv/noch die daer plãt/noch die dat nat
maect yet/mer God die den wasdom gheeft
Mer die plãt/eñ die natmaect/zijn deen gelijc
vander. Mer een yegelic sal sinen loon ontfanghē
na sinē arbeit. Wãt wi sijn Gods hulpers/ghi sijt
C Gods ackerwerck/eñ Gods timmeringe. Ic van
Gods genadē die mi gegeuē is/ hebt fundament
geleit/als eē wijs timmermeester/een ander tim
mert daer op. Mer een yegelic sie toe hoe hi daer
op timmere. Wãt eē ãder fundamēt en mach nie
mant leggē/dã dat geleyt is/dat is Christus Jes?
So wie daer op timmert gout/siluer dierbaer ge
steentē/hout hoy/stoppelē/eens yeghelics werck
sal openbaer wordē. Des HEREN dach sal claer
makē wãt het sal indē viere geopēbaert werdē/
eñ dz vier sal eēs yegelikē werc proeuē/hoedanich
dat is. So wiens werc bliuē sal/dat hi daer op ge
timmert heeft/die sal loō ontfãgen/so wiēs werc
brant die sal scade lidē/mer hi selue sal salich wor
den/nochtans also als door viere.
D Eñ weet ghi niet dat ghy den tēpel Gods sijt
Epl.ijo eñ dat die gheest Gods woont in v? So wie dē tē=
pel Gods scheynt/die sal God scheyndē. Wãt die tē
pel Gods is heilich dat sijt ghi. Niemãt en bedrie=
ge hē seluen. So wie hē onder v dunct wijs te zijn
die werde sot op dese werelt/op dz hi wijs si Wãt
wijsheit deser werelt/is sotheit voor Gode het is
ghescreuē. Ic sal die wijse begripen in haer loos=
heit. Ende noch ist ghescreuen. Die HERE kent
Ro/i.c. der wijser menscen gedachtē/dat si ydel sijn Daer
Job.vo om en sal hem niemant vandē menscen beroemē
Want het is al uwe/ist Paulus/ist Apollo/ist Pe
trus/ist werelt/ist leuē/ist doot/ist tegēwoordich
ist toecomēde/Al ist uwe/mer ghi hoort Christus
toe Christus hoort God

Die apostel straft die vermetenheyt vãdē Co=
rinthen in t oordeelen/van die versmaetheit van
somighe dienaren/daer na arbeit hi/om haerder
cortelikerbeteringhe Cap.iiij.

A Also moet ons elck houden/voor die=
naers Christi/ende wtdeelders van
Gods verborgentheit. Nv en soect
men niet meer aen die wtgeuerē dã
dat si getrou geuondē werdē. Het is
mi dat minste dat ic vã v geoordeelt worde / oft vã
eenen menscelicken dage eñ ic en oordeele ooc my
seluē niet. Eñ mi en staet mijns selfs nz voor/maer
daer in en ben ic nz gerechtueerdicht. Die HERE
ist die mi oordeelt. Daerō en wilt niet oordeelē voor
den tijt/tot dat die HERE come/die welcke oock
int licht sal brengē/dat in die duysternisse verbor
gē is/eñ openbaer makē den raet des hertē/eñ dã
sal eenē yegelijcken lof van God geschien.
Broeders/dit heb ic op mi ende op Apollo be
B diet/om uwent wille/op dat ghy aen ons leert dz
hem niemant hoger en houde/bouē datter nv ge
screuē is/op dat hem niemant deen tegen den an=
deren om niemãts wille op en blase. Wãt wie on
derscheit v? Wat hebdi dat ghi niet ontfangen en
hebt? Ende oft ghi ontfangen hebt/wat beroem=
di v dan/alleens oft ghy niet ontfanghen en hadt?
Nv sijt ghi versadt/nv sijt ghi rijcke gewordē/ghi
regneert sonder ons/och oft ghy regneerdet / op C
dat wi mochten met v regneren
Wãt mi dunct God heeft ons Apostelen voor
die aldermijnste gegeuē/recht als die der doot toe
gheschict sijn. Want wi sijn een scouspel ghewor=
den der werelt/den Engelen/ende den menschen
Wi zijn sot om Christo/mer ghi sijt wijs in Christo
wi cranc/ende ghi sterck/ghi edel/ende wi onedel
Al tot in deser vren heeft ons ghehonghert/ ende
ghedorst/ende sijn ghe weest naect/ende wi wordē
met vuysten geslaghen/ende wi en hebben gheene
sekere stede/ende wi arbeyden werckēde met on=
sen eyghenen handen. Wi worden qualic toe ghe
sproken/ende wi sprekē wel/men veruolcht ons/
ende wi leyden/wy worden ghelachtert/ende wy
bidden/wy sijn recht geworden al purgeersel der
werelt/ alder menschen weechworpinge tot noch
toe.
Dit en scriue ic niet dat ick v soude beschamen D
mer ic vermaen v/als mijn alderliefste kinderen.
Wãt al ist dat ghi wel thiē duysent leermeesters ephe.v
hebt in Christo/so en hebdi niet veel vaders Wãt phi.iij
ic hebbe v in Christo Jesu voortgebracht/door dz
Euangelium daer om vermane ick v/sijt mijn na
volgers. Daeromme heb ic tot v Thimoteum ge
sonden/die mijn alderliefste sone is eñ getrouwe
inden HERE/dye welcke v mine weghen die in
Christo Jesu sijn/vermanen sal/also ic leere in al=
le eynden/ende in alle kercken. Sommige sijnder
also opgeblasen/recht oft ic nyet comen en soude
tot v. Ick wil corts tot v comen/ende die HERE
wilt/ende leeren nyet die woordē der opgeblasen
mer der cracht. Wãt dat rijcke Gods en staet in=
den woorde nyet/mer inder cracht. Wat wildy?
dat ic metter roede tot v come/oft met liefde/eñ
gheest der sachtmoedicheyt

Die apostel straft die sonde des ouerspeels/eñ
hi geeft een maniere hoe datmē alsulckē misdaet
pijnigē sal. Eñ die wortel der sondē berispt hi mz
die versumenisse der straffinge. Capittel.v

Daer gaet eenen ghemeinen roep als
datter oncuysheit onder v is/eñ sulc A
ke oncuysheit/daer ooc die Heydenē
niet af en weten te seggē/also dat ye
mant sijns vaders wijf hebbē soude
Eñ ghi sijt opgeblasen/eñ en hebt daer geenē rou
we af gehadt/op dat die ghene die dat werck ghe=
daē heeft/vã v gedaen worde. Ic bē metten licha=
me van v/mer mettē geest tegēwoordich/eñ heb Col.ij
be dat als tegenwoordich besloten/ ouer dē genē
die dat also ghedaen hebbē in uwer vergaderinge
met mijnē geeste/metter mogētheit ons HEREN
Jesu Christi/haerlieden ouer te gheuen den viant
tot verderuinge des vleeschs/op dz dē geest salich
werde inden dach des HEREN Jesu Christi. B
Uwe beroemunge en is niet goet/En weet ghi
niet/dat een luttel zuerdeesems/dat gheheel deech
versuert? Daer om purgeert wt den ouden dee
sem/op dat ghi een nieu deech sijt/ghelijc als ghy
onghedeesemt sijt. Wãt wi hebbē ooc een paesch=

lam/dat is Christus voor ons geoffert. Daer om
laet ons paeschã houdẽ/niet inden ouden deesem
Si.v b noch in deesem der quaetheit eñ der boosheit mer
A in soeten deech der puerheit eñ der waerheit ✱
Ic heb v gescreuen inder Epistele/dat ghi niet
te doen en soudt hebben mettẽ oncuyschẽ/niet en
meyne ic dat geheel mettẽ oncuyschẽ deser werelt
oft mettẽ gyerigẽ/oft mettẽ roouers/oft metten
dienaers der afgodẽ. Wair else/ghi sout moetẽ
wt deser werelt gaẽ. Mer nv heb ick v gescreuẽ/
niet te doẽ te hebbẽ dair mede/nameliic/Ist dat ye
mãt hẽ eẽ broeder laet heetẽ/eñ nochtans eẽ ouer
speelder is/oft gierich oft afgodẽ dieẽt/oft quaet=
spreker/oft dronckaert/oft roouer/mz aldusdani
gẽ en suldi niet eten. Want wat gaet my dat aen/
te oordelẽ vandẽ ghenẽ die buytẽ der kercken zijn
Oordeelt ghi niet die ghene die binnẽ sijn? Want
die ghene die buytẽ sijn/die sal God oordeelẽ. Doet
dat quaet wech van v seluen.

¶ Hier straft die Apostel den Corinthen vanden
Rechters/voor die welcke si keuẽ eñ dingdẽ/vã
die sakẽ die si onder malcãderẽ haddẽ. Eñ int ein
de leert hi v vederom/ende straft die sonde der on
cuysscheit

Dat.vi.Capittel

A Oe derft yemãt onder v/die eenigẽ
twist heeft tegen dẽ anderen/vandẽ
onrechtuaerdigẽ hẽ latẽ oordeelen/
eñ niet vandẽ heyligẽ? Oft en weet
ghi niet/dat die heyligen dye werelt
oordeelẽ sullẽ? Eñ oft die werelt van v gheoordelt
sal werdẽ/zijt ghi dan niet goet ghenoech minder
sakẽ te oordeelẽ? Weet ghi niet dat wy ouer dye
engelẽ sullẽ oordeelẽ/hoe veel te meer ouer werelt
licke dingẽ? Daer om ist dat ghi oordeelsakẽ van de
se tijtlicke dingẽ hebt/so neemt die verachste van
der kerckẽ/eñ die selue set tot rechterẽ. Dit segge
ick tot uwer schandẽ. En isser nyemant also wijs
onder v/oft doch niet eene/die geoordelẽ conste/
tusschẽ broeder ende broeder? Mer deen broeder
mettẽ anderẽ/laet hem oordeelẽ/dair toe voor die
onghelooiughe
Het is een groote misdaet onder v/dat ghi deẽ
B mettẽ anderẽ recht. Waerom en laet ghi v nz lie=
Ephe.v uer onrecht doẽ/waer om en laet ghi v niet lieuer
.Ti.i. verongelijckẽ? Maer ghi doet selue onrecht/ende
verongelijct/eñ dat dẽ broederẽ. ✠ Oft en weet
ghi niet dat die onrechtuerdige dat rijcke Gods
niet en sullẽ eruẽ? En laet v niet verleyden Noch
oncuysche menschẽ/noch dienaers der Afgoden/
noch ouerspeelders/noch die wijckẽ/noch die tegẽ
natuere oncuysheit doẽ/noch dieuen/noch gieri=
ge/noch dronckaerts/noch kiuers/noch roouers
en sullen dat rijc Gods niet besittẽ. Eñ dusdani=
ghe hebt ghi somighe gheweest/mer ghi sijt afge=
wasschẽ/gheheylicht/eñ gereynicht/ende gerecht
C uaerdicht door dẽ naem ons HEERẼ Jesu Cri
sti/eñ door ons Gods gheest. ✱
✠ Ic hebbe alle dingẽ macht/maer alle dinghen
en sijn mi niet oorbaerlic. Alle dinghẽ heb ic macht
mer ic en wil onder niemants macht sijn. Die spij
se hoort dẽ buyc toe/eñ dẽ buyc hoort der spisen
toe. Mer God sal dieẽ buyc eñ die spise te niet ma
kẽ Dat lichame en is nyet sculdich der oncuysch=
te dienẽ/mer dẽ HEERẼ/eñ die HEERẼ dẽ lichaẽ

Want God heeft dẽ HEERẼ verwect/eñ hi sal
ons oec door sijn cracht verweckẽ. Broeders/en
weet ghi niet dat uwe lichamen/leden Christi zijn?
Sal ic daeromme nemen die leden Christi/eñ ma
kense leden eender hoeren? Dat si verre van ons.
Oft en weet ghi niet/die eenẽ oncuyscen wiue aẽ
hanct/dat hi met haer een lichaẽ is? Wãt hi seyde/
twee sullend sijn in een vleesch. Mer die den HE
RE aenhanct die is een gheest ✱
Vliet die oncuysheit. Alle sonde die die mensce D
doet is buyten den lichame. Mer die oncuysheyt Gen.ij.
doet/die sondicht in sinẽ lichame. Oft en weet ghi d.
niet dat uwe ledẽ zijn eenen tempel des heyligen
geests die in v is/die ghi vã Gode hebt/eñ ghi en
zijt ws selfs niet? Want ghi zijt dier gecocht Daer
om glorificeert eñ looft God in uwen lichame/eñ
inden geest/dwelc God toebehoort

Die Apostel leert hoe dat si haren houwelikẽ
staet onder houden sullẽn/eñ daer na die gene die
den houweliken staet om eẽ beter goet te vercri=
gen/schouwen/vveder maechdelike/oft vvewe
licke reinicheit

Capittel.vij.

An dien ghi mi gescreuen hebt/ant= A
woorde ic. ✠ Het is den menschen
goet/dat hi gheẽ wijf en ruere. Mer
om des ouerspels wille/heb eẽ yege=
lic sijn eygen wijf/eñ een yegelic heb
haren eygen man. Die man bethoone dẽ wiue die
gewillige scult/des seluen gelijc dat wijf dẽ man.
Dat wijf en is haers lijfs niet machtich/maer die
man. Dies gelijcken/dye manen is sijns lijfs niet
machtich/mer dat wijf. Vercort v niet onder mal
canderen/het en si wt uwer beyder goetwillicheit
eenen tijt lanck/dat ghy v tot vasten ende bidden
verleecht/ende comt wederomme te samen/op dz
die Duyuel v niet en temptere/om uwer oncuys
heits wille
Maer dat segge ick v wt toelaten/eñ niet wt B
gebot. Ic woude lieuer/dat alle menschen waren
ghelijc ick ben. Maer een yegelijc heeft sijn eygen
gauen van God/die een aldus/die ander also. Ic
segge/tis waer/den wedewarẽ eñ den weduwen
het is haer goet dat si oec bliuen gelijc ick. Maer
connen si hem niet outhouden laetse trouwẽ Het
is beter trouwen dan bernen. ✱
Mer dẽ getroudẽ gebiedic/niet ic mer die HE
RE. Dat/dat wijf haer niet sceydẽ en laet vandẽ
man/ist dat si haer scheidẽ laet/dat si sonder trou
wen bliue/oft weder metten man te versoenen/
eñ dat die man dat wijf niet van hem en late
Mer den anderẽ seg ic/niet die HEERE. Ist C
dat een broeder heeft een ongelooich wijf/eñ die
selue laet haer behagen bi hẽ te wonẽ/die en scey
de hẽ niet daer af/eñ ist dat een wijf eenen ongelo
uigen man heeft/eñ hi laet hẽ behaghen by haer te
woonen/die en scheyde haer niet vã hẽ. Want die
ongelooige man is gheheylicht door dat wijf/eñ
dat ongelooich wijf/is geheylicht door den man
Anders waren v kinderen onrein mer nv sijn sy
heylich. Mer ist dat hẽ die ongelouige scheidet/so
laet hẽ sceydẽ. Want die broeder oft die suster en
zijn niet geuangẽ in sulcken geualle/in vrede heeft
ons God geroepen. Wat weet ghi/o wijf oft ghi
den man salich sult makẽ. Oft ghi mã/wat weet

ghi/ oft ghi dat wijf sult salich maken? Dan gelijc
God eenen yegheliken heeft ghegheuen
Een yegelic/so hē die HEERE gheroepē heeft
D so wandele hi. Eñ so oordineer ict in alle kercken
Is yemāt besneden geroepen/die en neme gheen
heydenschap aen. Is yemant gheroepē inder het
denscap/die en laet hem niet besniden. Dye besnij
dinge en is niet/eñ die heydenscap en is niet/mer
die veruullinge der geboden Gods. ✠ Een ye
gelic bliue in die roepinge/daer hi in geroepen is
Sidi knecht geroepen so en sorcht niet/maer con
di vrij worde so ghebruyct dat lieuer. Want wye
een knecht gheroepen is inden HEERE/die is een
vrije des HEEREN. Dies gelijc/wie een vrije ghe
roepē is/die is een knecht Christi/ghi zijt dier ge
cocht/wort niet der menschē knecht. Een yegelic
lieue broeders/waer hy in geroepē is/daer in bli
E ue hi bi God ✠
Vandē maechdē en heb ic gheē gebot des HE
REN/mer ic segge mijn goetdunckē/als ic barm
herticheit verworuē hebbe vādē HEERE/trou te
sijn. So meyn ick nv sulcke dinghen sijn goet/om
des teghenwoordigē noots wille/dat den mensce
goet is alsoo te sine. Sidi aen een wijf ghebondē/so
en soect niet los te werdē. Mer sidi los vandē wi
ue so en soect gheen wijf. Maer ist dat ghi trout/
ghi en hebt niet gesondicht. Eñ ist dat eē maghet
trouwet/si en heeft niet gesondicht. Nochtans sul
len sulcke verdriet door tvleesch hebbē. Ic soude
v gheerne verschoonen.
Maer dat seg ic lieue broeders/die tijt is cort
F voort meer is die meyninge/die daer wijfs hebbē
dat si sijn/als oft si gheen en hadden/ende die daer
weenē/als weenden si niet/eñ dye daer verblijdē
als oft si haer niet en verblidē/eñ dye daer coopē/
als oft zijs niet en besatē/eñ die deser werelt ghe
bruyckē als ghebruycte si hair niet. Want dat we
sen deser werelt vergaet
Maer ic wil dat ghi sonder sorge zijt Wie son
der wijf is/die sorghet wat dē HEERE aenghaet/
hoe hi dē HEERE gheualle. Mer die houwet/die
sorget dz der werelt aēgaet/hoe hi sinē wiue beha
ge/eñ is gedeylt Een wijf eñ een maecht dye son
der houwelic sijn/die sorgē wat dē HEERE aēgaet
dat si heylich sijn beyde aē lijf eñ ooc aen gheest.
Maer die trouwet die sorghet wat die werelt aē
gaet/hoe si den man sal behagē. Mer dit segge ick
tot uwē profite/niet dat ic v eenē stric aendē hals
worpe/maer dair toe/dat v wel aēstaet/eñ dē HE
RE stadelic sonder hindernisse aenhangt
G Maer ist dat yemāt hem laet dunckē/ hē staet
yet quaets aē met sijnder maecht/ dat si ouer dē
tijt gegaen is/ende moet alsoo ghescien/si doe dan
dat si wil/si en sondicht niet/laet haer trouwen/
Mer wie sijn herte vast hout/ende en is niet be
noot/mer heeft macht sijns willens/ende besluyt
dat in sijn herte/zijn maechdō te behoudē/dye doet
wel. Eyndelick die trouwen/die doen ooc wel.
Die ooc niet en trouwet doet beter. Een wijf
is gebondē aen die wedt/also langhe als haer mā
leeft. Mer als haer man slaept/so is si vrij/te ver
houwen/wien si wil/allēē datter inden HEERE
geschiede. Mer saliger ist wairt dat si so blijft/na
mijnē meinigē Ic mein/ic heb ooc dē geest Gods

Dat apostel bewijst dat die vryeheit vā ghee
der vverdē en is/ten si dat sy geoordineert is met
ter liefdē Oock bewijst hi die maniere/hoe dat
men die spise der afgodē ghebruycken sal daer na
straft hi die vermetēheit van somige die die crāc
ke eñ onuolmaecte scandalizeren

Dat .viij. Capitel A

AEn dien dat den Afgoden gheoffert
wert/weten wi al dat wi weten sou
den. Mer dat wetē verhoueerdicht/
ende die liefde betert. Mer ist dat hē
yemāt dunckē laet/hi weet wat/dye
en weet noch niet gelijcmen wetē soude. Mer so
wie God lief heeft/die selue is van hem bekent.
So weten wi nv vander spisen der afgodē of
fer/dat een afgod inder werelt niet en is/ende dat
ter gheen ander God en is dan die eenighe. Ende
hoe wel datter sijn die goden ghenaemt werden/
het si in hemel oft opter aerden (nv ter tijt sijnder
veel goden ende veel heeren) so hebbē wi nv eenē
God/den vader/van welcken alle dingen sijn/eñ
wi in hem/ende eenen HEERE Jesus Christus
door welcken alle dinghen sijn/ende wi door hem
Maer dat en heeft alle man niet gewetē/ wāt B
sommighe maken hem noch een conscientie ouer
den afgoden/ende etent voor afgoden offer/daer
mede wert haer conscientie (ter wijle si soe cranc
is) beulect. Maer die spise en bordert ons voor
God niet/eten wi/so en sullē wi daerom niet be
ter sijn/eten wi niet/so en sullen wi daer om nyet
te weyngher sijn
Mer siet toe/dat dese uwe vrijheit niet en gera
ke tot eenē aenstoot der crācker. Wāt ist dz v (die C
daer die kēnisse hebt) yemāt siet ter tafelen sitten
inder afgodē huysen/en sal niet sijn consciētie (ter
wijle si cranc is) veroorsakē dat offer der afgodē
te eten/ende sal alsoo om uwer kennissen die cranc
ke broeder gescandalizeert werdē/om wiens wil
le Christus gestoruen is. Mer wie alsoo sondiget
aenden broeder/ende slaet sijn crancke consciētie
so sondiget hi aen Christum. Daer omme ist dat
die spise minē broeder ergert/en woude ick lieuer
gheen vleesch eten nemmermeer/op dat ic minen
broeder niet en ergerde

¶ Die Apostel vrect eñ leyt die van Corinthē tot
die volmaectheit der duechdē/door een exempel
van hem seluen/eñ door die ghene die inde baene
loopen

Dat .ix. Capittel A

BEn ic niet een Apostel? bē ic niet vrij?
heb ic niet onsen HEERE Jesū Chri
stum gesien? zijt ghi niet mijn werc in
den HEERE? Ben ic den anderē niet
een Apostel/so ben ic nochtās v Apo
stel. Wāt die segel mijns Apostels ambachts sijt
ghi inden HEERE. Wāneer mē mi vraget/so ant
woorde ic alsoo. Hebben wi niet machte te etē eñ te
drincken. Hebben wi ooc niet macht eē suster tot
eenē wiue met ons al om te leyden/ghelijc die an
der Apostolē eñ die broeders des HEEREN/ende
Cephas? Oft hebbē allen ic ende Barnabas niet
macht dat te doē wie reyst ooit eenigē tijt op sinē eygē
loon oft wie plant eenē wijngaertberch/eñ en eet B
niet van sijnder vruchtē? oft wie weydet eē cudde
eñ en eet niet van dat melc der cudden?
Spreec ic dat op menschen wijse? Seyt dat ooc

die wet niet? Want inder wet Moysi staet gescre-
uen / Ghi en sult den ossen den muyl niet toestop-
pen / die daer dat corē wt tredet) Sorcht God voor
die ossen? Oft seyt hi niet alle dinc om onsen wille /
Want het is ymmer om onsen wille ghescreuen.
Wāt wie daer ploecht / sal op hopinge ploegē / eñ /
die daer dorsscet sal op hopinghe dorsschen / dat hy
des gheens hopinghe deelachtich werde. Ist dat
wi v dat gheestelijc hebben ghesaeyt / ist een groot
dinc oft wi v vleeschelijc maeyen? Mer ist dat an-
der deser macht aen v deelachtich sijn / waer om
C niet veel meer wi?

Mer wi en hebbē sulckē macht niet gebruyct
mer wi verdragen alderley / dat wi niet den Euan
gelio van Christo een hindernisse maken. Weet ghy
niet dat die daer wercken inden tempel / dye gene-
ren hem op den tēpel? Ende die dē outaer dienen /
genieten des outaers? Also heeft dye HEERE be-
uolen / dat die dat Euangelium vercondigen / sul-
len ooc van den Euangelio leuen / Mer ic en heb-
be dies geen gebruyct.

Ic en scrijue ooc niet daer om van diē / dat met
mi also gehoudē soude worden / het waer mi lie-
uer dat ic storue / dā dat yemant mi minē roem te
niete soude makē / Want dat ic dat Euangelium
preecke / en darf ic mi niet beroemē / Wāt ic moet
dat doē / Eñ wee mi / ist dat ic dat Euangeliū niet
en preecke / Doe ict geerne so salt mi geloont wer
dē / mer doe ict node / soo is mi nochtās dat āvacht
beuolē / Waer om salt mi nv dā geloont werden?
Namelijc daer om / dat ic preke dat Euangelium /
ende doe dat selue vri om niet op dat ic mijnd vrij
D heit niet en misbruycke in prekens ambacht.

Wāt hoe wel ic vrij bē van yegelijcken / heb ic
nochtās mi seluen een yeghelijc tot eenen knecht
gemaect / op dat ic haerder vele gewinnen soude /
Eñ den Jodē ben ic ghewordē als een Jode / op
dat ic die Jodē winnē soude / diē die onder die wet
sijn / bē ic gewordē als onder die wet / op dat ic die
onder die wet sijn wonne / ende dien die sonder die
wet sijn / ben ic als sonder wet geworden / hoe wel
ic nochtans niet sonder Gods wet en ben / mer ic
ben inder wet Christi / op dat ic dye sonder wet zijn
winnen soude / Den crancken ben ic gewordē als
cranc / op dat ic die crancken winnē soude / Ic ben
een yeghelijc alderley ghewordē / op dat ick ghe-
heelijc / ia sommighe salich soude maken / Mer ick
doē t al om des Euangelium wille / op dat ick sijn
der ghemeynscap deelachtich werde.

✠ En weet ghi niet / dat die ghene / die na prijs
lopen / die lopen alle mer een vercrijcht den prijs /
Loopet nv also dat ghijt begrijpt / Een yegelijc die
daer vecht / onthout hē vā alle dinc / eñ die also / dz
si een verganckelijcke croone souden ontfanghen
mer wi een onuerganckelijcke / Maer ic lope also
niet als opt onseker / Ic vechte also niet / als die in
die lucht slaet / mer ic temme mijn lijf / eñ bedwin-
ge hem / op dat ick niet den anderen en preke / ende
selue verworpelijc werde.

¶ Die apostel straft dye ghene / dye welcke haer
deelachtich maeckten den afgoden / ende hi leert
in wat manieren datmen gebruycken sal die dingē
die den afgoden gheoffert worden.

Capittel. x

ICk wil dat ghi weet / lieue broeders / A
dat onse vaderen / sijn alle onder der
wolcken geweest / ende sijn alle door
die zee gegaē / eñ sijn alle onder Moy-
ses ghedoopt / in der wolcke ende in
der zee eñ hebben al eenderley gheestelijcke spijse
ghegheten / ende hebben alle eenderley gheestelijc-
ken dranc gedroncken / Mer si droncken van den
geestelijcken steen / die daer na quam / welcke steen
was Christus. * Mer aen haerder vele en heeft
God gheen goet behagen gehadt / want si sijn ne- B
der ghessaghen inder woestijnen

Dat is onse figuere geworden / op dat wi ons
niet en laten gelustē des quaets / gelijc als die lust
hadden. En wert ooc geen aenbeders der afgodē
als die sommige ghewordē sijn / als ghescreuen
staet / Dat volc sette hem neder te eten / eñ te drinc
ken / eñ stont op te spelē / Ooc en laet ons geen on
cuisheit doē / gelijc somige onder hem oncuysheyt
bedreuen / ende vielē op eenen dach drientwintich
duysent / Laet ons ooc Christum niet tempteren
gelijc somige van diē / die hē getēpteert hebbē / eñ
wordē van slangē vernielt / En murmureert ooc
niet / gelijc haerder sommige murmureerdē / ende
worden te niet ghemaect door den verderuer. C

Alle dit gesciede hem in figuren / Maer het is
gescreuen tot onser vermaningen / op welcke dat
eynde der wereldt gecomen is / Also / dat wie hem
laet duncken dat hi staet / mach wel toe sien dat hi
niet en valle. V en heeft noch gheen dan menschelij
ke temptatie betredē / Want Godt getrouwe is /
die v niet en laet tēpteren ouer v vermogen / mer
maect nessens die tēptatie een wtcomen / dat ghy D
cont verdraghen. * ✠ Daer om mijn liefste / vliet
van den dienst der afgoden.

Als met den wijsen spreke ic / ordeelt ghi / wat
ick segge / Den kelc der benedijngen / welcken wy
benedien / is dye niet die ghemeynscap des bloets
Christi. Eñ dat broot dat wi brekē / is dat niet die
ghemeynschap des lijfs Christi? Want onser vele
sijn eē broot eñ een lijf / de wile wi alle eēs broots
deelachtich sijn / * Siet aen Israel na den vleesce /
die welcke die offer eten / sijn dye nyet in dye ghe-
meynscap des outaers. E

Wat sal ic dan nv seggen? sal ic seggen dat dye
afgoden wat sijn? oft dat die afgodē offer wat si?
Mer dat segge ic / dat die heydenen / wat si offerē
dat offeren si dē Duyuel / eñ niet Godt / Nv en wil
ic niet dat ghy inder Duuelē gemeynscap sijn suit
Ghi en cont nz gelijc / drinckē des HEEREN kelck
eñ des Duuels kelc. Ghi en cont niet ghelijc deel-
achtich zijn des HEEREN tafel / eñ des Duuels ta-
fel / Oft willē wi dē HEERE tergen? Sijn wi sterc
ker dā hi. Ic heb voorwaer alles macht / mer het
en betert niet al / Niemāt en soecke wat dz sijn is /
mer een yegelijc dat eens anders is. F

Al wat int vleeschhuys vercocht wort / dat etet
eñ en vraecht niet / op dat ghi die conscientien ver-
schoont. Wāt die aerde is des HEEREN / eñ wat
daer in is / Mer ist dat v yemāt vā dē ongelouigē
te gaste noot / ende ghi wilt daer gaē / so eet al wat
v voor geset wort / eñ en vraecht niet / op dat ghy
die conscientien verschoont / Mer ist dz yemāt tot

v ſal ſegghen/dat is afgoden offer/ſo en eet niet/
om des wille/die dat te kennē ghegheuē heeft/op
dz ghi die conſciētiē veruijt(die aerde is des HE=
G REN/eñ wat daer in is)Mer ic ſegge van cōſci=
entiē niet v ſelfs/mer des anderē/ Wāt waer om
ſoude ic mijn vrijheit laten oordeelē van eens an=
ders conſcientie? Want iſt dat ict met dancſeggin
ge gheniete/wat ſal ic dan gelaſtert werden voor
dien/daer ic v voor dancke?

Colo. iij.c
Weder ghi eet oft drinct/oft wat ghi doet/ ſo
doet dat al tot Gods prijſe/Sijt ſonđ aenſtotinge
beyde den Griecke/eñ den Joden/eñ der kercken
Gods ghelijc als ic ooc eenen yeghelic in allē din=
gen mi behagelic make/eñ en ſoecke niet dat mij
ne/ mer dat velen profitelic is/op dat ſi ſalich wor
den/Sijt mijn nauolgers/ghelijc als ick Chriſti.

Die Apoſtel ſtraft die dwalinge der Corinthe
ren/die welcke ſi hadden int ontfangen des hey=
ligen ſacraments/eñ in haer vergaderinghe/Eñ
daer na leert hi die waerdicheit des heylighē ſa
A cramentis/eñ een ghoede bequame maniere om
te ontfanghen Capittel.xi.

IC prijſe v lieue broeders/dat ghi op
mi gedenct in alle ſtucken/eñ houdt
die ſettinghe/ghelijc ic v ghegheuen
hebbe/Mer ic late v wetē dat Chri=
ſtus is eēs yegelics mās hooft/mer
des wijfs hooft/is die mā/Chriſt? hooft is God/
Een yegelic mā die daer bidt oft profeteert/ende
heeft wat opt hooft/die ſcheynt zijn hooft/Mer een
wijf die daer bidt oft profeteert/ met onbedecten
hoofde/die ſcheynt haer hooft/Wāt het is recht ſo
vele als waerſe geſcorē/Eñ en wilt ſi hayr nz dec
ken/ſo ſnijtmen haer dat hayr af/Mer nv dz qua
lic ſtaet/dat een wijf afgeſnedē hayr heeft/ oft ge
ſcoren is/ſo laet haer dat hooft bedecken

Mer die mā en ſal dat hooft niet decken/wāt
B hi is Gods beelt eñ heerlicheyt/Mer dat wijf is
een eere des mans/Want dye mā en is niet vāde
wijue/mer dat wijf is vandē manne/Eñ dye mā/
en is niet geſcapē om des wijfs wille/mer dz wijf
om des mās wille. Daer om ſal dat wijf eē decſel
op dat hooft hebbē/om der Enghelen wille/noch
tās en is noch die man niet/ſonder dat wijf/noch
dat wijf ſonder dē mā indē HERE/ Want alſoe
dat wijf vandē man/ alſo comt ooc die man door
dat wijf mer al van God

C Oordeelt dit bi v ſeluē/ oft wel ſtaet/ dz eē wijf
onbedect voor God bidde? Oft leert v ooc nz die
natuere/dattet den mā een oneere is/iſt dat hi lāc
hayr toemaect/eñ dē wijue een eere/iſt dat ſi lanc
hayr toemaect? Dat hayr es tot een decſel gegeuē
Mer iſſer yemant onder v die luſt te kiuen heeft/
die ſal weten/dat wi die wijſe niet en hebbē/noch
ooc die gemeynte Gods.

Op dat ic mijn gebot doe/ſo prijſe ic niet/ dat
D ghi niet op beter wiſe/mer op die quaetſte wiſe te
ſamen comt/Ten eerſtē wāneer ghi te ſamē coēt
in der gemeynten/hoor ic datter twedracht is on
der v/ende eens deels geloue ics. Wāt dair moe
ten twiſtinghe onder v ſijn/op dat die gene die be
proeft zijn/openbaer onder v werden. ✠ Wāneer
ghi nv te ſamen coemt met malcanderen/ſo hout
mē daer niet des HEREN auontmael/ want eē
yegelic neemt te voren zijn eygen auontmael/on=
der den etene/ Eñ die een is hongherich/die an=
der is dronken/Hebt ghi niet huyſen daer ghi etē eñ
drinckē moecht? oft vacht ghi die gemeynte Gods
eñ beſcaemt die ghene die niet en hebbē/Wat ſal
ick v segghen? ſal ick v prijſen? Hier inne en prijſe
ick v niet.

E Ic hebt van dē HERE ontfangen/dat ic v ge
geuen hebbe/wāt die HERE Jeſus in der nacht
doē hi verradē wert/nā dat broot ende dancte/eñ
brack/eñ ſprack/Neemt etet/Dat is mijn lichaem
dat voor v gebrokē wert/dat doet tot mijnder ge
denckeniſſen/Des ſeluen ghelijc ooc den kelck na
dē auontmael/eñ ſprac/Deſen kelc is een nieu teſ
tament in mijnen bloede/doet dat ſo dicwils ghi
drinct tot mijnder ghedenckeniſſen.

Alſo dicwils ghi van deſen broode eet/eñ van F
deſen kelc drinct ſoo ſult ghi des HEREN doot
vercondigen/tot dz hy coēt/Daer om ſo wie onwer
dich van deſen brode eet/oft vandē kelck des HE
REN drinct/die is ſculdich aē dz vleeſch eñ bloet
des HEREN/mer die menſce proeue hem ſeluē
eñ alſo ete hi vanden brode/eñ drincke vandē kelc
ke/Wāt wie onwaerdich eet eñ drinct/ die eet eñ
drinct hē ſeluē dat oordeel daer mede/dat hi niet en
onderſchept dat lichaem des HEEREN. G

Daer omme zijnđ ooc ſo vele cranckē eñ onge
ſondē ondē v/eñ een groot deel ſlapē/Wāt waert
dz wi ons ſeluer oordeeldē/ſo en wordē wi nz ghe=
oordeelt/Als wi geoordeelt werdē/ſo werdē wy
vādē HERE beriſpt/op dz wi nz met deſer wer=
elt verdoēt en wordē. * Daer om mijn lieue broe=
ders/als ghi te ſamē coētte etē/ſoe verbeyt die eē
den anderē/Maer hongert yemāt/die ete thuys
op dat ghi niet tot dē oordeel te ſamē en coēt/ Dat
ander ſal ic ordineeren als ic come

¶ Die apoſtel prijſt hier int generael dye gratie
Gods/declarerende die condicie der gratiē die
om niet gegeuen wort/Gelijckende dat lichaem
der kercken tegen dat lichaem der natueren
Capittel.xij.

VAn den gheeſtelijcken gauen wil ick
lieue broeders/dz ghi niet onwetēde
en ſijt. ✠ Ghi weet dat ghi heydenē A Mar.
ſijt geweeſt/ende ſijt ghegaen totten ix.f
ſtommē afgodē/daer ghi toe ghelept
ſijt. Dair om doe ic v cont/dat niemāt Jeſum ver
uloect die door den gheeſt ſpreect/eñ niemant en
can Jeſum een HERE heeten/dan door den hey
lighen gheeſt

Het zijn menigerley gauē/mer het is eē geeſt B
eñ het zijn menigerley dienſten/mer het is een HE
RE/eñ daer zijn deelingē der werckichedē/mer het
is een God/die daer wercket alđley in allē mēſcē
In eenē yeghelijckē openbarē hem die gauen des
geeſts tottē ghemeynē profijte/ Den eenen wert
gegeuen door dē geeſt te ſpreken vā der wijſheyt
na dē ſeluen geeſt/eenen anderen dat geloue indē
ſeluen gheeſt/eenen anderen dye gauen geſont te
maken inden ſeluen gheeſt/eenen anderen wonđ Ro.
te doē/eenen anderen te prophetērē/eenen ande= xij.d.
ren gheeſten te onderſcheydē/eenen anderen me=
nigerley tonghen/eenen anderen/tonghen wt te
leggen/Dit alle werct die ſelue eenighe gheeſt en=
de deylt eenē yegelijc het ſijn toe/na diē hi wilt *

Dies gelijc/als een lichaē is/eñ heeft nochtās
vele ledē /mer alle die leden eens lichaēs/ hoe wel
vaerder vele ſijn/ſo zijn ſi nochtās eē lichaē. Alſo
ph. iiij. ooc Chriſt⁹/Want wi ſijn in eenē geeſt/alle tot ee=
nē lichaē gedoopt/wi zij Jodē oft Griecke knech
tē oft vrijen/eñ ſijn alle met eenē gheeſt gedrenct.
Want ooc dat lichaem en is niet een lidt/mer vele.
Mer waert dat die voet ſprake/ic en ben geē hāt
daer om en ben ic geen lidt des lichaēs/ ſout daer
om geen lidt des lichaēs zijn? Eñ oft dat oore ſpra=
ke/ic en ben niet die oge/daer om en bē ic geē lidt
des lichaems/ ſout daer om geen lidt des lichaēs
zijn/ Waert dat dat geheel lichaem die oge waer/
waer bleef dat ghehoor/Eñ waert dat dz gheheel
lichaē dat gehoor waer/waer bleef dat riecken.
C Mer nv heeft God die leden ghezet/eenen ye=
ghelijckē bi ſonder aent lichaem/gelijc hi ghewilt
heeft. Mer waert dat alle ledē eē lidt warē/waer
bleef dat lichaem? Mer nv zijnder ledē vele/ mer
dat lichaem is een/ Dat oge en can niet geſeggen
totter hant/ic en behoeve v niet/ eñ wederomme
dat hooft tottē voetē/ ic en behoeve uwer niet/ mer
vele meer die ledē des lichaems/dye ons duncken
die cranckſten te ſijne/dye zijn dye nootlicſte eñ dye
ons duncken die oneerlicſte ſijn/ dē ſeluen leggen
wi die meeſt eere aen/eñ dye ons qualic aenſtaen/
die verciertmen aldermeeſt/ Wāt die ons wel aē
ſtaen/die en behoevens niet/ Mer God heeft dat
lichaem alſo gematichtē eñ dē behoevēdē leden al=
dermeeſt eere gegeven / op dat gheen twiſtinghe
inē lichaem en ſi/mer dat die leden voor malcande
D ren ghelijc ſorgen/ Eñ iſt dat een lidt lijdet/ſoe lij=
dē alle die ledē mede / eñ iſt dz eē lidt heerlic wert
gehoudē ſo verblijdē haer alle die leden mede.

Mer ghi ſijt dat lichaem Criſti eñ ledē onder
malcanderē/ Eñ God heeft geſet in die gemeyn=
te/ten eerſten die Apoſtolē/tē anderē die Prophe
iiij ten/tē derdē op die leeraers/daer na die wonder=
doenders/daer na die gaven geſont te makē/hul=
peren/regeerderen/menigerley tongē/ Sijn ſi al=
le Apoſtelen? zijn ſi alle Prophetē? zijn ſi alle leera
ren? zijn ſi alle wonderdoenders? hebben ſi alle ga
ven geſont te makē? ſprekē ſi alle met tongē? con=
nen ſi alle wt leggen/ Staet na den beſten gaven/
Eñ ick wiſe v ooc noch eenen coſtelijckeren wech

A ¶ Die apoſtel prijſt hier die verheffelicheyt der
liefden der profitelicheit ende ſtantafticheit.

Capittel.xiij.

Al waert dat ic met menſcelijcken eñ
met Engelen tongen ſprake/eñ had
de die liefde niet/ſo waer ic eē luydē
de metael oft een clinckēde belle Eñ
al conſte ic propheteeren/eñ wiſte al
le verborgentheyden ende alle kenniſſe/ eñ hadde
ic alle geloue/alſo/dat ic bergen verſette/ende en
hadde die liefde niet/ſo en waer ick niet/ Ende al
B waert dat ic alle mijn goet dē armen gave eñ liet
mijn lichaem bernē/ende en hadde die liefde niet/
ſo en waert niet profitelic.

Die liefde is lācmoedich eñ vriendelic/die lief=
de en benijt niet/dye liefde en verſcalct niet/ſy en
blaeſt haer ſeluē niet op/ſi en doet niet oneerbaer
lic/ſi en ſoect dat haer niet/ſi en laet haer niet vbit
teren/ſi en dēct niet archs/ſi en verblijt haer niet
ouēr die ongerechticheyt/mer ſi verblijt haer om
der waerheit/ſi verdraghet al/ſi ghelouet al ſi hopet
al/ſi lijdet al /Die liefde en vervalt nimmermeer/
dair doch die prophetiē op houdē ſullē/eñ tongē
op houden ſullen/eñ die kenniſſe op houden ſal.

Wāt ons wetē is eē ſtuckwerck/eñ ons prophe
terē is een ſtuckelic werc/ Wanneer comē ſal dat
volcomē/ſo ſal dat ſtuckelic werc ophoudē Doen C
ic een kint was/doē ſprac ic als een kint/ende oor
deelde gelijc eē kint/eñ hadde kints begrijp/ Mer
doē ic een mā werd/dede ic af wat kintſcelic was.
Wy ſiē nv door eenē ſpiegel in eē dōcker woort/
mer dan van aēſicht tot aenſicht/ Nv ter tijt bekē
ne ic onperfectelic/mer dan ſal ict bekennē ghelijc
ic bekent bē/ Nv blivet/geloue/hopinge/liefde/de
ſe drie/mer die liefde is die grootſte onder deſe *

¶ Die apoſtel thoont hier die hoocheit der pro=
phetien op die gave der tongen/ende hoe datmē
gebruycken ſal beyde die gaven Capittel.xiiij

Staet na der liefdē/bemint neerſtelic/
dye gheeſtelijcke gaven/maer alder A
meeſt/dat ghi propheteren mocht/
Want die metter tongē ſpreect/dye
ſpreect niet dē menſchē maer Gode/
want hē en hoort niemant/ Mer dye propheteert
die ſpreect dē mēſchē tot beteringe/eñ tot vermanin
ghe eñ tot trooſtinghe. Maer wie metter tongen
ſpreect/die betert hē ſeluen/mer wie propheteert
die ſticht die gemeynte / Ic woude dz ghi allē met
tongē ſpraect/mer veel meer dat ghi propheteer=
det/ Want wie daer propheteert is groter dā dye
daer met tongē ſpreect/het en ſi dat hi dat ooc wt
legget/op dz die gemeynte daer af gebetert wert
Maer nv lieve broedē wanneer ic tot v come / eñ
ſprake met tonghē/wat waer ic v nut? als ic niet
met v en ſpreke door openbaringē/oft door kēniſ= B
ſe/oft door prophetien/oft door leeringhe

Het heeft hem doch ooc alſo in diē dingen/ die
daer luydē eñ doch niet en levē. Het ſi eē pijpe/oft
een herpe/ wāneer ſi niet onderſceydelijcke geluit
vā hē en gevē/hoe can men wetē wat ghepijpt oft
geherpt wert? Eñ iſt dat die baſuyne een onſeker
geluyt geeft/ wie wil hē tottē ſtrijt bereydē Alſo
ooc ghi wāneer ghi met tongē ſpreect/eñ en geeft
geen verſtādelijcke ſprake/hoe canmē wetē wat=
ter geſprokē is? want ghi ſult indē wint ſpreken.

Alſo menigherley aert der ſtemmen is inder
werelt/eñ der ſeluē en is geen onbeduydelic. Daer
om iſt dat ic niet en weet der ſtēmē bedudinge/ſo
ſal ic onverſtādelic zijn/diē/daer ic toe ſpreke. Eñ
die daer tot mi ſpreect ſal mi onverſtandelic zijn/
Alſo ooc ghi/want ghi beminders der gheeſtelijcker
gaven zijt/ſtelt v daer nae/dat ghi ghenoech hebt
tot ſtichtinghe der ghemeynten C

Daer om wie metter tongen ſpreect die bidde
alſo/dat hijt ooc wt legge/ Iſt dat ic metter tongē
bidde/ſo bidt mijnē gheeſt/mer minen ſin en brēn
ghet niemant vrucht Mer hoe ſalt dan zijn? name
lic alſo/ Ic ſal bidden mettē geeſt/eñ ſal oock bid=
den metten ſin/ Ic ſal ſingen metten gheeſt/ ende
ſal ooc ſinghen metten ſin/

Voort iſt dat ghi gebenedijt metten geeſt/ hoe
ſal die /die in die plaetſe der leekē ſtaen/Amē ſeg=
gen/op v dāckſegginghe/wāt hy niet en weet wat

ghi segt. Wãt ghi segt wel danc/ mer dye andere
wert daer niet af gesticht/ Ic dãcke minẽ God dz
ic met meer tongen spreke dan ghi/ mer ick wil in
der gemeynte lieuer vijf woordẽ sprekẽ/ door mijnen
sin/op dat ic ooc andere onderwijse/ dã andẽs
thien duysent woorden met der tonghen.
Lieue broeders/ en wert niet kind aent verstant
D mer inder boosheyt sijt kinder/ mer in die verstan
denisse zijt volcomen/ Inder wet staet ghescreuen
ic sal met anderen tongen/ eñ met anderen lippen
spreken tot desen volcke/ ende si en sullen mi oock
also niet hooren spreect die HEERE/ Daer om sijn
die tongen tot teekenen/ niet den gelouighen mer
den ongelouigen/ mer die prophetien niet den on
E gelouigen/ mer den ghelouighen.
Daer om ist dat die geheel gemeynte te samen
coẽt op een plaetse/ eñ spraken alle met tongẽ/ eñ
daer quamẽ inne ongeleerde oft ongelouighe sul=
len si niet seggẽ/ ghy waert ontsinnich? Mer ist dz
si alle propheteren/ eñ daer quame dan een ongelo
uige oft andere leeke in/ dye soude vã alle dẽ seluẽ
gestraft werden/ eñ van alle gheoordeelt worden
eñ alsoe sal dat verborgen sijns herten openbaer
werden/ eñ sal also vallẽ op sijn aensicht/ God aen
bidden/ eñ belyden dat God warachtich in v is.
Hoe ist dã nv lieue broeders? Wanneer ghi te
E samen coemt/ so heeft een yegelijc eenen psalm/ hi
heeft een leeringe hi heeft een tonghe/ ghi hebt een
openbaringe/ ghi hebt een wtleggingẽ/ latet al ge
schien tot stichtinge Ist dat yemant metter tongẽ
spreect/ dat doe hi zijn tweeẽ oft opt meeste zijn der
der/ eñ die een om den anderen eñ een legghet wt
Mer is hy gheen wtlegghere soo swijghe hi onder
der ghemeynte/ mer spreke hem seluen eñ Gode.
Den profiteerder laet spreken/ sijn tweeder of
derder/ ende die ander laet oordeelen/ Maer is dat
een openbaringe ghesciet eenen anderen/ die daer
sit/ soe swijge die eerste/ Ghi cont wel alle prophe
teren/ die een na den anderen/ op dat si alle leeren
eñ alle vermaẽt werdẽ/ eñ die geesten der prophe
ten sijn den propheten onderdaen. Want God en
is gheen God der tweedracht/ mer des vredẽ/ ge=
lijc in alle ghemeynten der heyligen.
O Vwe vrouwen laet swijgen onder die gemeyn
1.Tim./ te/ want het en sal haer niet toegelaten wordẽ dat
si spreken/ mer onderdanich zijn/ gelijc ooc die wet
Gene. seyt. Mer willen si wat leerẽ/ so laet se dat te huys
iij.c haer mans vragen/ het staet den vrouwẽ qualijc
onder die ghemeynte te spreken/ oft is dat woort
Gods van v voortgegaẽ oft ist alleen tot v gheco
men? Ist dat hẽ yemant laet dunckẽ hi is een pro=
pheet/ oft geestelijc die bekenne wat ic screiue/ wãt
het sijn des HEEREN geboden/ Mer isser yemãt
onwetẽde/ die si onwetẽde Daer õ lieue broedẽs
begeert te propheterẽ/ eñ en verbiet niet met tongẽ
te sprekẽ/ laet al eerbaerlijc eñ ordineerlic toegaẽ

¶ Die apostel tracteert hier van gratie der ver=
A rijsenisse/ Voorlegghende die looflicheit der leerin=
Gala. ghe des Euangelijs Capittel.xv.
i.d.
T Doe v cont lieue broedẽs/ dat Euan
gelium/ dat ick v vercondicht hebbe
welc ghi ooc ontfangen hebt/ in welc
ken ghy ooc staet/ daer door ghi oock
salich wert/ welcke maniere ick v ver
condicht hebbe/ ist dat ghijt behouden hebt/ tẽ wa
re dan dat ghi om niet gelooft hadt.
Want ic hebt v tẽ eerstẽ gegeuẽ/ welc ghi ooc
hebt ontfangen dat Christus ghestoruen is/ voor B
onse sonden na der scrifturen/ ende dat hi begra= Ephe
uen is/ ende dat hy verresen is op den derdẽ dach/ ix.c.
na der scrifturen/ ende dat hi is ghesien van Ce=
phas/ daer na vanden twaleuen/ daer na is hi ghe
sien meer dã van vijfhondert broeders op een tijt
daer der noch vele af leeft/ mer sommighe sijn ont
slapẽ/ daer na is hi gesien van Jacobo/ daer na vã
alle die Apostolen.
Ten laetsten van allẽ is hi ooc van mi gesien als
vã den ontijdigẽ geborenẽ. Want ic bẽ die minste
onder die Apostolen/ als die niet waerdich en ben
dat ic een Apostel heete/ daer om/ om dat ic die ge=
meynte Gods veruolcht hebbe/ Maer vã Gods
genadẽ ben ic dat ic ben/ eñ sijn genade en is in mi
niet te vergeefs geweest/ * mer hebbe veel meer
geaerbeyt dan si alle/ niet ic/ mer Gods genade die
bi mi is/ het si nv ic oft die ander also hebben wy
ghepreect/ eñ also hebt ghi gheloofte.
Maer ist dat Christus gepreect wort/ dat hi is
vanden doodẽ opgestaẽ/ hoe seggẽ dan sommighe C
onder v/ dat die verrijsinge der dooden niet en is
Mer en is die verrijsinge der doodẽ nyet/ so en is
Christus ooc niet opgestaen/ ende en is Christus
niet opgestaẽ/ soe is onse predikinge te vergheefs/
eñ so is ooc v ghelooue te vergheefs/ eñ wij werdẽ
ooc valsche getuygen Gods geuondẽ/ dat wi ge=
tuycht hebben tegen God/ hi hebbe Christum op
v̄wect/ diẽ hi niet verwect en heeft/ ist dz dye dodẽ
niet op en staen/ Wãt ist dat die doodẽ nyet op en
staen/ so en is ooc Christus niet opghestaen/ En=
de en is Christus niet opghestaen/ so is v ghelooue
ydel/ so sijt ghi noch in uwen sonden/ So sijn oock
die in Christo ontslapen sijn vergaen/ Hopen wy
alleene in Christum in desen leuen/ so sijn wy die
ellendichste onder alle menschen.
Mer nv is Christus verresen vander doot/ eñ Colloss
die eersteline geworden/ onder dien die daer slapẽ i.c.
Wãt door eenen mensche die doot/ eñ door eenen
mensche die verrijsinge der doot coemt/ Wãt ghe
lijc als si alle in Adam steruen/ also sullẽ si in Chri
sto alle leuendich gemaect worden/ een yegelic in
sijnder ordinancien/ Die eersteline Christus/ daer
na die Christum toebehoorẽ/ welcke sijn sullẽ tot
sijnder toecomender tijt/ daer na dat eynde/ wan=
neer hi dat rijc/ God eñ den vader ouer leuerẽ sal
wãneer hi te niet doen sal/ alle heerscappie/ eñ alle
ouerheit/ eñ alle gewelt. Hi moet regneerẽ tot dat
hi alle sijn vianden onder sijn voeten legge
Die leste viãt die hi te niete doẽ sal/ is die doot D
Wãt hi heuet hem alle onder sijn voetẽ geworpẽ Psalm
Wãneer hi seyt/ dat het al onderdaen is/ ist open= cix
baer dat wtgenomen is/ die t hem al onderworpẽ
heeft/ Wãneer dat hẽ alle onderworpẽ sijn sal dã
sal ooc die sone seluer onderdaen sijn/ dien dier hẽ
alle onderworpen heeft/ op dat God si alle in allẽ
Wat doẽ si anders/ die hem doopen latẽ ouer
die doodẽ/ als die doodẽ geensins en verrijsen/ Wat
latẽ si hẽ doopẽ ouer die doodẽ? Eñ wat staẽ wi al
tijt in diẽ periculẽ? By onse beroeminge/ die ic heb
be in Christo Jesu onzẽ HEERE/ ic sterue alle dage

hebbe ic op menscelijcke wijse tot Epheso tegen die wilde dieren ghevochten/ wat helpt mi/ ist dat dye dooden niet op en staen? laet ons eten en drincken want morgen sullen wi sterven/ Laet u niet verleyden/ quade clappingen verderven goede seden/ Waket recht op ende sondiget niet/ want die sommighe en weten niet van God dat segh ic u ter scaemten

F Maer yemant mocht seggen/ hoe staen die dooden op? En met welckerley lichaem sullen si comen Ghi sot/ dat ghi saeyt en wert niet levende gemaect ten si datter eerst sterve/ en wat saeyt ghy? nyet dat lichaem en saeyt ghi dat werden sal/ mer dat bloot coren namelijc terwe/ oft eenich vanden anderen/ Mer God gevet hem een lichaem/ ghelijc hy wil/ en eenen yegelijcken vanden sade sijn eygen lijf.

✠ Niet en is alle vleesch eenderley vleesch/ mer een ander vleesch is der menschen/ een ander der beesten/ ende een ander der visschen/ een ander der vogelen/ Ende het sijn hemelsche lichaemen/ ende eertsche lichamen/ mer een ander heerlicheyt hebben die hemelsche/ ende een ander die eertsce/ Een ander claerheit heeft die sonne/ een ander claerheit heeft die mane/ een ander claerheit hebben die sterren/ Want die een sterre gaet te boven die andere na der claerheit/ also oec die verrijsinge der dooden Daer wort ghesaeyt in sterfelicheyt/ en het sal op staen in onsterfelijcheyt/ het wert ghesaeyt inder oneeren/ en het sal opstaen in heerlicheyt/ het wert ghesaeyt inder crancheyt/ en het sal opstaen inder cracht/ het wert ghesaeyt in een natuerlijc lijf/ ende het sal opstaen in een gheestelijc lijf.

G Heeftmen een natuerlijc lichaem/ so heeftmen oec een geestelijc lichaem/ also is oec gescreven/ Die eerste mensce Adam is ghemaect in een natuerlijc leven/ ende die laetste Adam in een gheestelijc leven Mer dat gheestelijcke lichaem en is niet dat eerste mer die natuerlijcke/ daer na die gheestelijcke. ✱ Die eerste mensce is van aerde en aerts/ die ander mensch is vanden hemel/ en hemelsch/ hoedanich die eertsche is/ sulckerley sijn oec die aertsche. Hoedanich die hemelsche is/ sulckerley sijn oec die hemelsce/ En gelijc wi ghedragen hebben dat beelde des eertschen/ soe sullen wi ooc dragen dat beelde des hemelschen.

Daer af segge ic/ lieve broeders/ dat vleesch en

G bloet en mogen dat rijcke Gods niet besitten Oec en sal dat verganclijc niet besitten dat onverganckelijc/ Siet/ ic segge u een verborgentheyt/ Wi en sullen niet alle slapen/ mer wy sullen alle verwandelt worden/ en dat cortelijc in eenen oghenblic/ tot der tijt der laetster basuynen. Want die basuyne sal geluyt geven/ en die dooden sullen opstaen onverganckelic en wi sullen verwandelt werden. Want dese verganclicheyt moet aen doen dat onverganckelijc/ en dit sterfelijc moet aen doen dat onsterfelic.

Wanneer dat verganckelijc sal aen doen dat onverganckelijc/ en dit sterfelijck sal aen doen die onsterfelicheit/ dan sal vervult worden dat woort dat ter gescreven is/ Die doot is verslonden in victorie/ O doot waer is u steckinghe? helle waer is u victorie? Maer dye steckel des doots is dye sonde/ en dye cracht der sonden/ is die wet/ mer God si gedanct/ die ons victorie gegeven heeft/ door onsen HEERE Jesum Christum/ Daerom/ mijn lieve broeders sijt vast en onbeweechlijc/ ende rijc in den wercken des HEEREN altoos/ wetende dat uwen arbeyt niet te vergeefs en is inden HERE.

¶ Die apostel leerdt hoe datmen sal converseren met die van buyten ende met die ghebueren/ Ende int eynde des epistels/ daer leerdt hy van onse behoudenisse oft salicheyt.

Capittel .xvi.

Van die hantreyckinghe/ die den heyligen geschiet/ gelijc ic dye gemeynte in Galatia bevolen hebbe/ also doet ooc ghi Op der sabbathen een/ een yeghelijc onder u sette hem bi hem selven en de versame wat hem wel te doen is/ op dat niet als ic come/ dan alder eerst met die hantreyckinge te vergaren en is/ Mer wanneer ic daer ghecomen ben/ welcke ghi door brieven daer voor aensiet/ dye wil ick seynden/ dat si daer brenghen u weldaet in Jherusalem/ Mer ist waert dat ic oock daer toe reyse/ sullen si met mi reysen/ Mer ic sal tot u comen wanneer ic door Macedonien reyse. Want door Macedonien sal ic door gaen/ By u sal ick ter avontueren blijven oft oock daer winteren/ op dat ghi mi gheleyt/ waer ick henen reyse. A

Ic en wil u nu ter tijt niet sien inder overvaert/ B
want ic hope/ ic wil wat tijts bi u blijven/ ist dat die HEERE toe laet/ Ick sal tot Epheso blijven tot Sinxen/ Want mi is een groote crachtige duer op ghedaen/ en daer sijn vele wederpartijders/ Is dat Thimotheus coemt/ soe siet toe dat hi sonder sorghe bi u si/ Want hi werct oock dat werck des HEEREN/ ghelijc ic/ Daer om dat hem nyemant en verachte/ geleyt hem in vrede/ dat hi tot mi come/ Want ic verwacht sijnder metten broederen.

Van Appollo (wetet) dat ick hem seer veel vermaent hebbe/ dat hi tot u quame met den broederen C
mer het en was geensins sijnen wille/ dat hy nu comen soude/ Mer hi sal comen/ alst hem ghelegen sal sijn/ Waket/ staet int ghelove/ doet manlijck/ en sterct u/ Alle u dinghen laet gaen inder liefden.

Ic vermane u lieve broeders/ Ghi kent dat huys Sthephana/ dat si sijn die eerstelingen in Achaya/ en hebben hem selven gheoordineert tot den dienst der heylighen/ op dat ghi oock sulcken onderdaen sijt en allen die mede wercken ende arbeyden/ Ick verblijde mi van die toecomst Sthephane en Fortunati/ en Achaici/ want uwe gebreec hebben si vervult/ Si hebben vermaket mijnen ende uwen geest Bekentse die sodanighe sijn.

Het groeten u die gemeynten in Asia/ Het groeten u seere in den HERE Aquilas ende Priscilla/ D
en al tesamen dye ghemeynte in haren huyse/ Alle die broeders groeten u/ Groet u onder malcanderen met den heyligen cussen/ Die groete met mijnder hant Pauli/ ✱ Ist dat yemant den HEERE Jesum Christum niet lief en heeft/ die is Anathema/ Maranatha Moth/ Die genade des HEEREN Jesu Christi si met u/ Mijn liefde si met u allen in Christo Jhesu Amen.

(:) (:) (:) (:)

✱ So wil Paulus seggen wie Christum niet en bemint/ die is verbannen totter doot Levi. int leste.

¶ Hier beghint.

die ander Epistel tot dien van Corinthen

¶ Die apostel door sijn goetheyt vanget die Corinthē / door sine tribulatiē om te verweckē haer verstandt. Ende hi ontsculdicht hem van dye beloftenissen haer lieden ghedaen.

A Dat eerste Capittel.

Paulus eē Apostel
Jesu Christi / door den wille
Gods eñ broedꝰ Timotheꝰ.
Der gemeyntē tot Corin-
thē / met alle dē heyligen van
geheel Achaya. Genade eñ
vrede si mz v vā God onsen
vader eñ onzē HEERE Je-
su Christo. Gebenedijt si God / dē vader ons HEE
REN Jesu Christi / die vader der ontfermherticht
eñ God vā allen trooste / die ons troost in alle onse
tribulatie / op dat wi troosten connē / den genen die
in alderley druck sijn / met den troost / daer wy van
Gode mede ghetroost worden. Want ghelijc des
lidens Christi veel ouer ons coemt / also coēt ons
oec veel troost door Jesum Christum.
B Mer hebben wi tribulatie oft troost / so geschiet
v al tot goedt. Ist tribulatie soo ghescriet v al tot
troost ende salicheyt / welcke salicheyt crachtich is /
ist dat ghi lijt in dier maten / als wy lijden / ist troost
so ghescietet v tot troost met salicheyt / daer omme
staet ons hope vaste voor v / ter wile dat wy weten
dat ghelijc ghi des lijdens deelachtich sijt / sult ghy
oec den troost deelachtich sijn.
Wi willen dat ghi weet lieue broedꝰs / onse tri-
C bulatie dye ons in Asia gheschiet is / daer wy wter
maten beswaert waren / ende ouer onse macht al-
so dat wi ons leuens ontgauen / ende besloten had-
den dat wi steruen moesten / Dat gesciede daer om
op dat wi ons betrouwen op ons seluen niet stellē
en soudē / Maer op God / die die dooden verweckt die
ons van sulcken doot verlost heeft / eñ noch daghe-
lijcs verlost / eñ hopē dat hi ons voortaen oec ver-
lossen sal / door dē hulpe vā uwen gebede voor ons
op dat voor ons door die gaue die ons gegeuen is /
door veel persoenē veel dancs ghescriede.
Wāt onse beroemingh is die ghetuyghenisse
D vā onser conscientien / dat wi in simpelheyt eñ godde
liker puerheit / niet in vleeschelijker wijsheyt / maer
inder gracien Gods gewandelt hebben op der we
relt / mer alder meest bi v / Wāt wy en scriuen v nz
anders dā dat ghi leest eñ te voren weet / Eñ ic ho
pe dat ghi ons oec also totten eynde beuinden sult
gelijc ghi ons eēs deels beuondē hebt / wāt wi sijn
uwe beroeminge / gelijc als ghi oec onsen roem sijt
op den dach ōs HEEREN / Eñ op alsulckē betrou-
wen dacht ic dander reyse tot v te comen / op dat ic
v anderwerf een weldaet bewijsen soude / eñ door
v te Macedonien reysde / eñ wederom van Mace-
doniē tot v comē eñ van v geleyt wordē in Judea
Hebbe ic daer om lichtueerdicheyt gebruyct / doen
ic sulcs dachte / oft sijn mijne gedachten vleeschelijc?
Neen si niet / maer by my is ia / ia / eñ neen / is neen /
Mer o eē getrouwe God / dat ons woort bi v niet
ghe weest en is Ja eñ Neen. Wāt Jesus Christus
den sone Godts / die onder v / door ons gepreect is
door mi ende Siluanum eñ Thimotheum / die en
was niet Ja eñ Neen / mer in hem was Ja / Want
alle die beloofte Gods / die sijn Ja in hem / ende si
zijn Amen in hē God tot prijse door ons Mer God
ist dye ons met v beuesticht / ende ons ghesalft / eñ
versegelt / ende in onse herten / den pant des geests
ghegeuen heeft.

¶ Die apostel bethoont hier hoe dat hi om twee derley saken niet gecomen en is / totte Corinthē te weten dat hi nyet bedroeft en ware Eñ op dat hi elders meer vrucht doen soude / ende seyt daer na wat vruchten / daer hi die valsche Propheten wtsluyt.

Capittel.ij.

A Ic roepe God aen / tot eenen ghetuy-
ge op mijn siele / dat ic v lieden sparen
de niet weder te Romen ghecomen en
ben / Niet dat wy heren sijn ouer v ge
loue / maer wy sijn hulpers van uwer
blijscappen want ghi staet int gheloue. Dit heb ick
bi mi seluen besloten / op dat ic anderwerven tot v
niet en quame in droefheyt. Wandt ist dat ick v be-
droeue / wie ist die mi vrolijc sal maken / dan die ge-
ne die van mi bedroeft wert? Ende dit selue heb ick
B v gescreuen / op dat ic niet / wanneer ic quame / dee-
ne droefheyt ouer die andꝰ en soude hebben / vā die
welcke ic mi verblijen soude / aengesien dat ick my
dat betroude / dat mijn vruecht uwer allꝰ is / Want
ic scrijue v in grooter tribulatien eñ bangicheyt des
herten / met vele tranen / nyet om dat ghy bedroeft
sout werdē / mer op dat ghi die liefde bekēnen sout
die ic sonderlinge tot v hebbe.
Ist dat nv yemant eenighe bedroefenisse heeft C
aengedaen / die en heeft my niet bedroeft / niet dan
een luttelken / op dat ic v alle niet en besware / het
is genoech / dat die selue alsoo van der ghemeynte
gestraft is / op dat ghi hem voort aen / dies te meer
vergheeft ende troost / op dat hi niet in al te grooter
droefheyt en verdrincke / Daer om vermane ick v /
dat ghi die liefde aen hem den voortganc laet heb-
bē / Want daer om heb ic v oec ghescreuen / op dat
ic bekennen soude / oft ghi beproeft sijt gehoorsaē
te sijn in allen stucken. Wandt soo wye ghi yet ver-
geeft dien vergeue ict oock. Wandt ist dat ick oock
yemant wat vergheue / dat vergheue ic om uwent
wille / inder stadt Christi / op dat wi niet bedroghen
en werden van den Duuel / Wandt ten is ons niet
onbekent wat hi inden sin heeft.
Mer doen ic tot Troada quam om te prediken
dat Euangelium Christi / ende my een duere open D
gedaen was inden HEERE / soo en had ic gheen
ruste in mijnen gheest / om dat ick Titum den broe-
der niet en vant / mer ic maecte mijn afscheydinghe /
ende ic voor wt in Macedonia / Maer God si ghe
danct / dye ons altijt dat veldt helpt behouden in
Christo / ende openbaert den rueck sijnder kennis-
se / door ons in alle plaetsen / Wandt wy sijn Gode
eenen goeden rueck Christi / beyde onder den ghe-
nen dye salich worden / ende onder den ghenen dye
verloren werden / desen eenen ruec des doots / tot
ter doot / mer den genen eenē ruec des leuens / tot
ten leuen / Ende wie dooch daer toe? want wy en
sijn niet gelijc sommighe vele / die cremerie bedri-
uen / mer als wt puerheit ende als wt God / voor
Godt spreken wy in Christo.

¶ Die Apostel thoont dat hi niet en begeert lof der menscen / oft hi en suecket oock niet / ẽ prijst die dienaers Christi na weerdicheyt der officiẽ ẽ vander excellentien der kennissen

Capittel.iij.

Beginnẽ wi õs weder te prijsen? Oft behoeuen wi als sommighe loofbrieuẽ aen u / oft loofbrieuẽ van u / Ghi zijt onsen brief / in onse hertẽ ghescreuẽ / die bekẽt ẽ gelesen wert van alle menscen dien ghi opẽbaer ghewordẽ zijt / dat ghy eenẽ brief Christi sijt / door onsen diẽst daer toe bereyt niet met incte ghescreuẽ / mer met dẽ gheest des leuenden Gods / niet in steenẽ tafelẽ maer in vleeschelijkẽ tafelen des hertẽ. ✠ Een sulckẽ betrouwen hebbẽ wi door Christũ tot God niet dat wi bequaẽ zijn vet te dencken / als van ons seluen / mer dat wi wat bequaẽ sijn dat is van God die welcke ons ooc bequaem gemaect heuet dienaers te sijn des nieuwen testamẽts / niet der letteren / mer des geests / Want die letter slaet doot / maer den geest maect leuẽde.

Mer ist dz dẽ diẽst die door die letter dootslaet / ẽ in steenẽ ghebeelt claerheit hadde / also / dat die kinderẽ vã Israel dat aensicht Moysi niet en consten aengesien / om der claerheyt vã sinẽ aensichte die doch ophout / hoe vele te meer en soude nu den dienst die den geest gheeft / claerheit hebben?

Wãt ist dat dẽ diẽst die die verdoemenisse preect claerheit hadde / vele te meer is den dienst die dye gerechticheit preect / ouervloedigher in claerheyt C
* Wãt ooc dat ander deel datter verclaert was en is niet verclaert / tegen dese ouermatighe claerheit / Want ist dat sake dattet claerheit hadde / dat ghene dat ophout / vele meer salt claerheyt hebbẽ het ghene datter blijft.

Nu wi alsulcken hope hebbẽ / so ghebruycken wi grote vrimoedicheit / ẽ doen niet gelijc Moyses / die een decsel voor sijn aensicht hinck / also dat die kinderen van Israel / niet gesien en constẽ / op tgene datter ophout / mer haer sinnẽ sijn verhert

Exodi Want tot op den dach vã hedẽ / so blijft dat selue
xxxiiij decsel bedect / ouer dat oude testamẽt / wãneer zijt lesen het welcke in Cristo ophout / Mer op desen tegẽwoordigen dage wanneer Moyses gelesen wort / is dat decsel voor hair herte gehangẽ. Mer wanneer het hẽ bekeert tot dẽ HEERE / dã wort dat decsel afgedaẽ. Wãt die HEERE is een geest / Daer dẽ geest des HEEREN is / daer is vrijheit. ✠ Mer nu spiegelt haer in ons allẽ / die claerheit des HEEREN / vã dz onbedecte aẽsicht / ẽ wy wordẽ in dat selue beelt verclaert vã deẽ claerheit totter ander / als van den HEERE die daer dẽ gheest is

Die apostel prijst die misterie vandẽ nieuwen testaments / als totter werckinge der Godheit ẽ als afneminghe der quaetheit Capittel.iiij

A Daer om / eer wilen wi sulckẽ ãbacht hebbẽ / na dien dat ons ontfermherticheit gesciet is so en werdẽ wi niet vuesich / mer wi wisen vã ons die verborgẽ dingen der scandẽ / ẽ en wandelen niet in boesheydẽ / ẽ en vervalscẽ ooc Gods woort niet / mer wi openbaren die waerheit ende bewijsen ons wel tegen allẽ conscientiẽ der menschen voor God

Is nu ons Euangelie bedect / soo ist bedect in den ghenẽ die verlorẽ werdẽ / onder welckẽ God deser werlt verblint heeft der ongelouighen sin / op dat haer niet en scijne die verlichtinghe der Euangelien / vander claerheit Christi / die welcke is dat gelijcke beelt Gods. ✠ Wãt wi en preekẽ ons seluẽ niet / Mer Jesum Christum dz hy die HEERE is / * ẽ wi u knechtẽ om Jesus wille / Wãt Godt die het licht wt die duysterheit liet schijnẽ / die heeft ons claren schijn in onse herten gegeuẽ / dat door ons voortquame die verlichtinge vander claerheit der kennisse Gods / int aensichte Jesu Christi. B C

Wi hebbẽ alsulcken schat in aerden vaten / op dat die cracht / ist dat si bouẽ blijue / datse vã God is / ẽ niet van ons / Wi hebben in alle dingen tribulatie mer wi en zijn niet benaut / wi werdẽ ghedrõgen maer wi en versaghen niet / wi lijdẽ veruolch / mer wy en worden niet ghelaten / wi worden verdruct / mer wi en vergaen niet ẽ omdragen altoos die dodingẽ ons HEEREN Jesu Christi op dat ooc dat leuen ons HEEREN in onsen lichaem gheopenbaert werde * D

Want wi dye leuen / wordẽ altoos inder doot ouer geghenẽ / om Jesus wille / op dat ooc dat leuẽ Jesu geopenbaert werde / in onsen sterfelijkẽ vleessce / Daer õ so is die doot nu machtich in ons mer dleuẽ in u aengesien dat wi den seluen gheest psa cxv des geloofs hebben (na datter ghescreuen is / Jck heb gelooft daer om heb ic gesproken) alsoo hebben wi ooc ghelooft / daer om spreken wi ooch / en de weten dat dye gene / dye Jesum verweect heeft dye sal ons ooc verwecken door Jesum ende sal ons met u daer stellen / Wãt het is mi al om u te doen / op dat die ouervloedige gratie / door dãcseggunghe van velen God rijckelic prijse

Daer om en werden wi niet moede / mer al ist dat onse wtwendighe mensche veroudt / so wert nochtans den inwendighẽ van dage te daghe vernieut / Wãt onse tribulatie die tijtelic ẽ licht is / werct eẽ eewige / ẽ bouẽ alle maet wichtige heerlicheit / ons / die niet en sien opt gene dat sienlic is / mer op tgene dat onsienlic is / Wãt tgene dat sienlich is / dat is tijtlic / mer tgene dat onsienlic is dat is eewich

¶ Die apostel seyt van dat loon vander reehtuerdicheit / ende van die scult ende van die bereidinghe van alle saken Capittel.v. A

Wy wetẽ is dat onse eertsche huys deser woninge gebrokẽ wert / dat wy een timmeringhe hebben van God gemaect / een huys niet met handen gemaect / dat eewich is indẽ hemel / Ende daer na haecken wi na onse huysinghe dye van den hemel is / ende verlangen dat wi daer mede ghecleet werden / ist nochtans dat wi ghecleet / ende niet bloot geuonden en worden / Want ter wile dat wi inder hutten zijn / soe versuchten wy / ende zijn beswaert / want wi wilden lieuer gecleet ende niet ontcleet sijn / op dat dat steruelijcke worde verslonden vandẽ leuẽ. Maer die ons daer toe bereyt / Dat is God / dye ons den pant des geests ghegeuen heeft

Mer wi zijn altijt getroost / ẽ wetẽ dat also lãghe wi thuys zijn in den lichaẽ / so gaen wi pilgrim B

magie/ int afwesen van den HERE/ wāt wi wā
delen int geloue/ eñ wi en sien hem niet/ Mer wy
zijn getroost/ ende hebben veel meer lust wt dē li=
chame te sine/ ende daer thuys te sine bi dē HE
RE/ Daer om zijn wi neerstich/ oft wy thuys zijn
oft pelgrimagie gaen/ dat wi hem wel behaghen
Want wi moeten alle geopēbaert wordē voor dē
rechtstoel Christi/ op dat een yegelic outfange in
zijn lichaē/ daer na dat hi gedaen heeft/ het si goet
oft quaet/ Daer om te wile dat wy nu weten/ dat
dye HERE te vreesen is/ so laet ons properlick
metten lieden omgaē/ mer wi zijn God opēbaer
Maer ick hope dat wi oock in uwer conscientien
openbaer zijn. *

C Wi en prijsen ons seluē niet weder/ mer wi ge
uen een oorsake van ons te beroemen/ op dat ghi
hebt te beroemen tegen die gene die na dat aensiē
beroemen/ eñ niet na der herten/ Want ghaen wij
te bouen metten ghepeyse ter eeren Gods eñ zijn
wi matich/ so zijn wi matich om v lieden/ Wāt dye
liefde Christi drinct ons alsoo/ daer om achten wy
dat alsoe/ ist datter eene voor alle ghestoruen is/ so
zijn si alle ghestoruen ende hy is daer om voor alle
ghestoruen/ op dat die gene die daer leuē/ niet haer
seluen en leuen/ met dē ghenē die voor haer lieden
ghestoruen ende verresen is.

Daer om vā nu voort aen en kennē wi niemāt
D na den vleesche/ eñ al ist dat wi ooc Christum ghe
esaie kent hebbē na den vleesche/ so en kennen wi hem
xxv.c nochtās nu niet meer/ Daer om/ ister eenige nieu
we creatuere in Christo/ so is dat oude vghaē/ siet
het is al nieu geworden/ Mer dat al van God/ dye
ons met hē seluē versoēt heeft door Jesum Chri=
stum/ eñ heeft ons dē dienst der versoeninge ghe=
gheuen/ Want God was in Christo/ ende versoē=
de die werelt met hem seluen/ eñ en rekende hem
haer sondē niet/ ende heeft onder ons ghestelt dat
woort der versoeninghe.

Aldus zijn wi nu boodscappers in Christo/ stat
als oft God door ons vermaende/ Also biddē wy
nu in Christus stadt/ laet v versoenen met Godt/
want hi heeft den genen die van geender sonde en
wist/ voor ons tot sonde ghemaect/ op dat wy wor=
den in hem die gerechticheyt die voor Godt gheldt.

¶ Die apostel vermaent dē Corintherē tot duech
den/ ende inwendige conuersacie/ eñ wtwendige
deuocie/ ende die ongelouige te schouwen.

A Dat .vi. Capittel.

Wy vermanen v als mede hulpers/ dat
ghi die gracie Gods niet te vergeefs
en ontfanct/ Want hi spreect Ic heb
v inden aenghenamen tijt verhoort/
ende inden dach der salicheyt ghehol=
pen/ Siet/ nu is den aengenamē tijt/ nu is den dach
der salicheyt/ En laet ons nu niemant ergernisse
geuen/ op dat ons ambacht niet gelachtert en wor
de/ mer laet ons aen alle dinghen bewijsen/ als die
dienaers Gods.

Met groter gedoochsaemheyt/ met tribulatien
met anxstē/ met clagen/ met ghevanckenissen/ met
oproeringhe/ met arbeyt/ met waken/ met vasten/
met cuysheyt/ met kennissen/ met lanemoedicheyt
met vriendelicheyt/ met den heylighen gheest/ met
ongheueynsder liefden/ metten woorde der waer=
heyt/ metter cracht Gods/ door wapen der gerech
ticheit/ ter rechter eñ ter slincker hant/ door prijs
ende smaet/ door quaet gerucht eñ goet gerucht
ghelijc verleyers/ eñ nochtās warachtich/ als dye
onbekende/ eñ nochtās bekēt/ als die gene die ster
uen/ eñ siet wi leuē/ als die gecastijt sijn/ ende noch
tans niet gedoot/ als die trueren/ mer altoos vro
lic/ als die arme maer vele rijckmakende/ als dye
niet en hebben/ eñ alle dinc besitten. *

O ghi van Corinthen/ onse mont heeft hem
open gedaē tot v/ eñ ons herte heeft/ hem wt ghe C
breydt/ Om ons en dorft ghi niet benaut werdē/
mer wert benaut wt hertelijker meyninge Ic spre
ke met v/ als met kinderē/ die ghelijcken loon met
ons hebben/ daer om breyt v ooc wt.

+ En treect niet aen een vreemt iock metten on
gelouighen/ Want wat ghemeenschap heeft die gherech
ticheit metter ongerechticheit/ wat gemeynschap
heeft licht metter donckerheit/ oft wat gelijcheit
heuet Christus met Belial/ oft wat deel heeft dye
gelouige metten ongelouigen/ wat ghelijckenisse
heeft den tempel Gods metter afgodē/ Ghi sijt dē
tempel/ van den leuenden God/ gelijck als God
spreeckt/ Ic wil in haer wonen ende in haer wan D
delen ende ic wil haer God zijn/ ende si sullen mij
volc zijn/ Daer om gaet wten middel van hem eñ
descheyt v af spreect dye HERE/ eñ en ruert nz
dat onreyn is/ also sal ic v ontfanghen ende uwe
vader zijn eñ ghi sult mijn sonen ende dochteren
zijn/ spreect die almachtighe HERE. *

¶ Die Apostel vooreyt hier een profitelike ver
maninge ende daer naer worde die van Corinthē
gepresen van haer voorleden goet

Capittel .vij.

A Ls wi nu alsulcken beloften hebbē A
als lieffte/ so laet ons/ ons seluen rei
nigē vā alle beuleckinge des vlees/
ende des gheests/ eñ voortuarē met
heylichmakinge inde vreesen Gods/
Verstaet ons wel/ wi en hebben niemant leet ghe
daē/ wi en hebbē niemāt gehoont/ Dit en segic nz
om v te verdoemen/ Wāt ic heb voorgheseit dat
ghi in onse herten sijt/ om mede te steruen eñ me=
de te leuen/ Ic ben seer vrijmoedich tegen v/ eñ ic
beroeme mi vele van v/ ich bē veruult met troost
ic ben ouervloedich in vruechdē in alle onse tribu
latien Wāt doē wi te Macedonien quamen so en
hadde ons vlees geen ruste/ maer wij warē ouer
al in groter tribulaciē/ vā buyten strijt/ eñ van bin
nē vreesen Mer God/ die die verneder de altroost
die vertroostte ons door die toecoemst Titi.

Mer niet allee door sijn toecoemst/ mer ooc door B
den troost daer mede hi getroost is in v/ vercondi
gende ons v verlangē/ v weenen/ ende v sorchful
dige liefde voor mi/ also dat ic mi noch meer ver
blijde. Wāt dat ic v bedroeft hebbe door dē brief
dat en rout mi niet/ ende oft mi dat beroude als ic
sach/ dat v dē brief slechts eenen cleynē tijt lanck be=
droefde/ so verblijde ic mi nochtās nu/ niet om dat
dat ghi bedroefde sijt geworden/ mer om dat ghi be
droeft sijt geworden tot beteren/ Want ghi sijt god=
delicke bedroeft geworden/ op dat ghi van ons yn
mer gheen schade ergent in en soudt lijden/ Want
den goddelicken druck werct tot salicheyt/ eenen
rouwe/ die niemāt en berout/ mer den rouwe vā
deser werelt/ werct die doot.

C Siet/ dat ghi Godlijc bedroeft zijt geworden welcke blijtschap heeft in v gewrocht daer toe verantwoordinge/ ontwille/ vreese/ verlanghen/ liefde/ wrake. Ghi hebt bewesen/ dat ghi in allen stucken reyn zijt inder daet. Daerom/ al ist dat ic v gheschreuen hebbe/ so en ist doch niet gheschiet/ om der ghenen wille/ diet ghedaen heeft/ ooc niet om der ghenē dien liden aengedaen is/ mer om dies wille/ om dat onse neersticheyt openbaer soude werden by v/ die wi om v hebben voor God.

Daerom zijn wi getroost geworde/ om dat ghi ghetroost zijt/ achter na hebben wi ons ouervloedi-
D ger eñ meer verblijt/ om die blijschap van Titus/ want sine geest is vermaect van v allen. Want wat ic voor hem/ van v beroemt hebbe/ daer en ben ic niet in beschaemt geworden/ mer gelijc alst al waer is/ dat ic tot v ghesproken hebbe/ also is oock onsen roem voor Titum waer geworden. Eñ hi is ouerlijcke wel tot v/ wanneer hi uwer alder ghehoorsaemheyt gedenct/ hoe dat ghi hem ontfinct/ met vreesen eñ beuen. Ic verblide mi dat ic onder v in allen stucken mach stout zijn.

¶ Die Apostel vermaent hier vander aelmoesen die daer ghegheuen zijn binnen Jerusalem/ ende heeft ghepresen die ghene die dese aelmoesen vergadert hebben.

Dat.viij.Capittel.

A Lieue broeders/ ic make v condt die genade Gods/ die inder gemeynten te Macedonien gegeuen is/ want haer bruecht was daer int ouervloedichste doen si door veele tribulatiē geproeft werden/ eñ oft wel daer armoede diep is/ so heeft se nochtans ouergheuloeyt als eenen rijcdom/ in al der simpelheyt. Want na alle vermogē (dat getuyge ic) eñ ouer vermoghen waren si selue ghewillich/ ende smeecten ons/ met veel vermaninghe/ dat wy ontfingen die weldaet ende gemeynschap der hantreyckingen/ die den heylighen geschiet/ eñ niet ghelijc wi hoopten/ mer si begauen hē seluen eerst den HEERE/ eñ daer nae ons/ door den wille Gods/ dat wi Titum moesten vermanen/ op dat hi gelijck hi te voren hadde begost/ ooc alsulckē weldaet on-
B der v wtrechte.

Mer gelijc ghi in allen stucken rijc zijt/ int gheloue eñ int woort/ eñ inder kennissen/ eñ in alderley neersticheyt/ eñ in uwer liefdē tot ons/ also besiet dat ghi ooc in deser weldaet rijc zijt. Niet en seg ick dat ic yet gebiede/ mer want ander so vlitich zijn so proef ic ooc v liefde/ oft si oprechts aert si Want ghi weet die genade ons HEEREN Jesu Christi/ al ist dat hi rijc is/ so wert hi doch arm om uwent wille/ op dat ghi door zijn armoede soudt rijck worden.

Ic gheue hier inne mijn wel meynen/ want dat is v profitelijc/ dat ghi begost hebt int voorledē iaer eñ niet alleen dat doen/ mer ooc dat willen Nv volbrenct ymmers dat doen/ op dat/ ghelijck datter ee-
C nen geneychden moet is te willen/ also si daer oock eenē geneychden moet te doene van tgene dat ghy hebt. Want ist dat den geneychdē moet daer is/ so ist eenen aengenaem/ na dien hi heeft/ niet na dien dat hi niet en heeft.

Niet en geschiet dat tot dier meyninge/ dat dye ander rust hebben souden/ eñ ghi droefheyt/ maer op dattet ghelijc si.

So laet uwe ouervloedicheyt harē gebreke dienen/ desen dieren tijt lanc/ op dat v ooc haer ouervloet/ hier na diene v gebrec/ eñ geschie dattet gelijc is/ als gescreuē is. Die veel vergaert/ en heeft geen ouervloet/ eñ die luttel vergaert/ en heeft geen ghebrec. God si gelooft/ die sulcken vlitichepyt gegeuen heeft voor v in dat herte Titi/ want hi nam swaerlijc die vermaninge aen/ mer want hi so zeer vlitich was/ so is hi van hem seluen tot v gereyst.

Wi hebben eenen broeder mede gesonden/ die den lof heeft inder Euangelien/ door alle vergade- D
ringen. Niet alleen dat/ mer hi is ooc geordineert vander vergaderingen/ tot eenen ghesellen in onser reysen/ inder genaden/ die onder v gepreect wort/ tot prijse des HEEREN/ eñ uwē geneychden moet te trecken/ eñ om te schouwē dat/ dat ons niemāt van deser volheyt wegē en verlasterē/ die door ons ambacht wtgerecht wert/ wi voorsien dair op/ dat tet redelijc toe gae/ niet alleen voor den HEERE maer ooc voor den menschen.

Oc hebben wi met hem gesonden onsen broeder/ die wi dicwil beuonden hebben in veel stucken als dat hi neerstich is/ mer nv veel neersligher/ eñ dat hebben wi gedaen in grooten betrouwē tot v/ het si voor Titum/ die welcke mijn ghesellle/ eñ mede behulper is onder v/ oft vā onsen broeders wegen) die welcke Apostelen zijn der kercken/ ende eenen prijs Christi. Thoont nv die bewisinghe uwer liefden/ ende ons beroemen van v/ aen desen openlijc voor die gemeynte.

¶ Die Apostel wtsluytende alle quaet vermeeyt/ leert dat men dye aelmoesen gheuen sal/ gheringhe/ ouervloedelijck/ ende blijdelijck.

¶ Dat.ix.Capittel.

A Maer vander hantreyckinge indē heyligen/ en is mi gheen noot te scriuen. Want ic weet uwe geneychde gemoet daer ic mi af beroeme/ bi die van Macedonia/ eñ segghe. Achaia is ooc bereyt geweest van int voorleden iaer/ eñ v eernsthighe liefde heeft er vele ghetrocken. Wi hebben die broeders daer om gesonden/ op dat onse beroeminghe van v niet te niet en soude ghaen in deser saken/ eñ dat ghi bereyt zijt/ ghelijc wi van v ghesept hebben op dat wi niet beschaemt en wordē als die van Macidonien met mi quamen/ ende v onbereet vondē ick en wil v niet segghen/ in sulche vermetentheyt/ des beroems. B

Daerom/ ic sach dat noot was die broeders te vermanen/ dat si te voren tot v quamen/ om te eer bereet te maken/ dese te voren beloofde benedictie op datse bereyt si/ alsoo dattet si een benedictie/ eñ niet een ghiericheyt. + Ic meyne so wie dat breckelic saeyt/ die sal breeckelic maeyē/ eñ wie datter saeit in benedictien/ die sal in benedictien maeyen. Een yeghelijc nae dat hi te voren in zijn herte begrepen heeft/ niet wt droefheyt/ of wt noot/ wandt eenen blolijcken geuer heeft God lief.

God can maken/ dat alderhande ghenade in v ouer rijckelijc si/ dat ghi in allen dinghen ghenoech C
voor v hebt/ eñ rijc zijt tot alderhande goede wercken/ gelijc alster ghescreuen staet. Hi heeft wt ghestroyt/ eñ den armen ghegeuen/ zijn gherechticheyt blijft inder eewicheyt. Die den saeyer saet gheeft/ die sal v ooc ymmer dat broot gheuē tot der spijsen

en v saet vermeeren/ en laten wassen/ dat ghewas
van uwer gherechticheyt/ * op dat ghi rijck zijt in
allen dingē/tot alder simpelheyt/ die door ons Go
de dancbaerheyt werct.

Want die hantreyckinge van deser aelmoessen
en veruult niet alleene dat gebrec der heylighē/ mer
is ooc oueruloedich daer in/ datter vele God danc
D ken/ door desen beproefden dienst/ eñ prijsen God
om uwe onderdanige belijdinghe des Euangeliis
Christi/ eñ om uwe simpele ghemeynscap/ met hē
eñ met allen/ in haer gebet voor v/ eñ verlangē na
v/ om der oueruloediger genadē Gods wille in v.
God si danc voor zijn onwtsprekelike gaue.

¶ Die apostel excuseert hem van die valscheit diemen hem aenghedaen heeft/ door die groote haet eñ nijt/ ende dat met redene ende exempelen.

Dat.x.Capittel

ICk Paulus vmane v door die sacht
moedicheyt eñ goedertierēheit Chri
E sti/ ic die tegēwoordich onder v cleyn
oft snoode ben / mer int afwesen ben
ic stout tegē v. Ic bid v dattet mi niet
noot en si/ door dat betrouwen / door welc ic cloec
gescat worde/ stout te sine ouer sommighe/ die ons
scatten/ als oft wi na den vleessche wādeldē. Wāt
oft wi wel indē vleessche wandelē/ so en strijdē wy
nochtās niet nae vleesschelicker wijse. Wāt die wa
penē onser ridderscap/ en zijn niet vleesschelic/ mer
machtich voor God/ te verstoorē die veuestinghe/
daer wi mede verstoorē die raden/ eñ alle hoocheit
B die haer verheft tegen die kēnisse Gods/ eñ nemen
ghevanghen alle verstant onder die ghehoorsaem-
heyt Christi/ eñ zijn bereyt te wrekē alle ongehoor
saemheyt / wanneer uwe ghehoorsaemheyt vervult
is. Oordeelt ghi na dat aensien?

Verlaet hem yemāt daer op/ dat hi Christen is/
die dencke dat hi hem seluen wederomme/ dat ge-
lijc als hi Christen is/ alsoo zijn wi ooc Christenen.
Eñ ist dat ic mi wat meer beroeme/ vander macht
die ons Christus die HEERE gegeuē heeft tot be-
teringe/ eñ niet tot verderuinghe/ so en sal ick nyet
beschaemt werdē. Dit seg ick/ om dat ghi v niet en
soudt latē dunckē/ als oft ick v met brieuen hebbe
willen veruaerē (want si segghen) Die brieuen zijn
swaer eñ sterc/ mer die teghenwoordicheyt des li-
chaems is cranc/ eñ die redene versmadelick. Wie
dat also is/ die dencke dat ghelijc wi met woorden
zijn/ in die brieuen int afwesen/ also zijn wi ooc met
ter daet tegenwoordich.

Want wi en dorren ons seluen niet meten/ eñ
oordeelē na sommige/ die haer seluē prijsen / maer
A wāt si haer na haer seluē meten / eñ oordeelē haer
na haer seluen/ so en verstaen si niet. Mer wi en be
roemen ons niet ouer die mate/ maer niet dan nae
die mate des reghels/ daer ons God mede af geme
ten heeft/ die mate te comen ooc tot v. Wāt wi en
varē niet te wijt/ als oft wi niet tot v ghecomen en
warē/ wāt wi zijn ooc tot v gecomē metter Euan
Pro.xxi. gelien Christi/ eñ en beroemen niet ouer die mate
Iere.vi. in vreemdē arbeyt/ mer wi hebbē hope / wanneer
v gelooue in v wast/ dat wi na onsen reghele voor
der sullē comen/ eñ dat Euangelium ooc preken/
den ghenen die aen dander side van v woonen / eñ
wi en willen ons niet beroemen int ghene/ dat met
vreemden reghelen bereyt is.

¶ Die apostel hem seluen prijsende/ stelt den waerom van dien/ eñ dat wt sinen wercken eñ tquaet door hē ghedaen.

Dat.xi.Capittel.

VIe hē beroēt / die beroeme hē vandē
HEERE/ want hi en is niet beproeft A
die hē seluen looft / dan dē ghenē/ die
den HEERE looft. Wilde Godt/ dat
ghi mi wat sotheits int goede afnaemt
als ghi ooc doet/ wāt ic sorge voor v/ met een God
delike sorge. Wāt ic heb v toegeuoecht eenē man
op dat ick Christo een reyn maecht soude toe bren Gen.iij.
ghē. * Maer ic vreese dat/ ghelijc die slanghe Eua
verleyde/ met haer loosheyt / alsoo oock uwe sinnē
verruct werdē/ vāder simpelheyt in Christo. Daer
om oft yemant tot v quaē/ die eenē anderē Iesum
preecte/ die wi niet ghepreect en hebbē/ oft dat ghi
eenē anderē gheest ontfinct / die ghi niet ontfangē
en hadt/ oft een ander Euāgelium/ dat ghi niet aē
genomen en hebt/ so verdroechdet ic behoorlic.
Want ic achte/ dat ic niet min en si/ dan die hoo B
ge Apostelen en zijn. Eñ hoe wel ic slechter ben vā
woordē/ soo en ben ic niet slechter inder kennissen.
Doch ben bi v ouer al wel bekēt. Oft hebbe ic ghe-
sondicht/ dat ic mi verneert hebbe/ op dat ghi vhe-
uē soudt werdē/ want ic hebbe v dat Euangelium
om niet vercondicht/ eñ hebbe ander vergaderinghe
berooft/ ende loon van haer genomen/ dat ic v pre
ken soude. Ende doen ic bi v was tegenwoordich/
ende gebrec hadde/ so en was ick nyemant lastich.
Want mijn ghebreck veruulden die broeders dye
van Macedonien quamen/ ende ick hebbe mi in al
len stucken v sonder last gehoudē/ eñ ic wil mi ooc
noch also onthouden.
Alsoo waer / als die waerheyt Christi in my is/ C
so en sal mi desen roem indē lande vā Achaia niet
genomē wordē. Waerom dat om dat ic v nyet en
soude lief hebbē? Godt weet dat wat ick doe/ ende
doen sal/ dat doe ick daerom/ op dat ick die oorsake
belette/ dē ghenē die oorsake soecken/ dat si beroe-
men mochtē/ dat si waren gelijc wi. Wāt alsulcke
valsche Apostelen eñ bedriegheliike arbeyders/ ver
stellē hen als oft si Christus Apostelē warē/ eñ dat
en is ooc gheen wonder/ want die duuel selue ver
stelt hem ghelijc eenen Engel des lichts. Daerom
en ist ooc niet groots oft zijn dienaers die ghedaen
te vā buyten hebbē/ ghelijc den Apostelen Christi/
welcker eynde sal zijn na haren wercken.
Daerom seg ick noch eens/ op dat nyemant en D
meyne dat ic sot bē/ waert so niet en is/ so ontfanct
mi als een sot/ dat ic mi ooc een weynich beroeme
Dat ic nv spreke/ dat en spreke ic nz na dē HEERE
maer als inder sotheyt/ ter wijlen dat wi int beroe
men gecomen zijn/ aengesien datter hē vele beroe
men na den vleessche/ so wil ic mi ooc beroemē. *
Want ghi verdraecht die sotten gheerne/ wāt ghy
wijs zijt. Ghi verdraecht/ ist dat v yemant tot knech
ten maect/ ist dat v yemāt scheynt/ ist dat v yemāt
neemt/ ist dat yemant hem ouer v verheft/ ist dat v
yemant int aensicht slaet/ dit seg ic nader oneeren/
als oft wi cranck ghewordē waren.
Waer op dat nv yemāt stout is (ick spreke in sot E
heyt) daer op bē ic ooc stout. Sijn si Hebreeusch/ so
ben ic ooc/ Sijn si Israeliten/ so ben ick ooc/ Sijn si
Abrahams saedt/ so ben ick oock/ Sijn si dienaers

Christi so ben ic ooc/ Ic spreke sottelijc ick ben veel meer in arbeyden ouervloediger/ ouermachtich in slagen/ in geuanckenissen ouervloediger/ in steruē dicwilder/ Vandē Iodē heb ic vijfmael veertich slagen ontfangen eenen min/ ic ben drie werf ghegheselt/ ende eens gesteent/ driemael scipbrekinge ghe leden/ dach eñ nacht heb ic geweest in die diepheyt vander zee/ ick heb dicwil ghereysē/ ic hebbe in vreesen geweest te water/ onder die moordenaers/ onder die Iodē eñ onder die Heydenen/ in steden ende

E woestijnen/ op die zee/ eñ onder die valsce broeders in moeytheyt eñ arbeyt in waken/ in hongher/ ende dorst/ in veel vasten/ in coude eñ naectheyt.

Sonder al tgene dat wtwendich is / te wetene mijn dagelicx neersticheyt/ mijn sorghe/ voor alle vergaderinghen. Wie is cranck / eñ ick en werde niet cranc? Wie wordt gheergert/ eñ ick niet en berne?

G Ist dat ic mi beroemen soude / soe wil ick mijnder cranckheyt beroemen/ God eñ den vader ons HEEREN Iesu Christi/ die welcke inder ewicheyt gebenedijt is/ die weet dat ick niet en liege. Tot Damasco die proost des Conincs Areta/ bewaerde die stat van Damascenen/ ende hi woude my vanghen/ eñ ic wert in een mande ter vensteren wt door dē muer neder gelaten/ eñ ontginc also sinen handen. *

Actu. ix. c

¶ Die Apostel recommandeert hem seluen / ende dat door secreten vander Godlicheyt procederende / ende stelt hem seluen voeten teghens der sonden van houaerdicheyt hem niet aentreckende die duechden die den Corinthen gedaen ende ghelevert zijn

Dat.xij. Capittel.

A Beroemenen is mi ymmer geen profijt/ doch wil ic comē opt gesichte/ ende openbaringe ons HEEREN/ Ic kenne eenen mensche ouer veertien iaren/ is hi wten lichame geweest dat en weet ic nz/ is hi int lichaē gheweest dat en weet ick niet/ God die weet/ die selue wert op genomen inden derden hemel eñ ic kenne den seluē mensche oft hi int lichaem oft wten lichame gheweest is dat en weet ic niet. God die weet/ hi wert ghetrocken tot int Paradijs/ ende hoorde onsprekelicke woorden/ die gheen mensche gheseggen en can. Daer af wil ick mi beroemen/ mer van mi seluen en wil ick mi niet beroemen/ dan mijnder cranckheit. Ende al woude ic mi beroemen/ soe en dede ic niet sottelijc/ want ic wil die waerheyt segghen/ mer ic onthoude my dies / op dat my niemant hogher en achte/ dan hi aen mi en siet/ oft van mi en hoort.

B Eñ op dat ic mi niet en verheffe der hoger openbaringe/ so is mi ghegheuen een gebrec int vleesch die Enghel Sathanas/ die mi met vuysten slae/ op dat ic mi niet en verheffe. Daer ic driemael dē HEERE om gesmeect hebbe/ dattet vā mi soude gaen/ ende hi seyde tot mi/ laet v genoegen met mijn ghe

C nade/ wāt cracht wort door die cranckheit stercker/ Daerom wil ic mi alderliefste beroemen vā mijnder cranckheyt/ op dat die cracht Christi in mi woone. Daerom duncke ick mi goet/ in cranckheden/ in versmaetheden/ in noode/ in veruolghinge / in aencxsten te sine om Christus wille/ Wandt als ic cranc ben dan ben ic sterck.

D Ick ben een sot ghewoorden my beroemende/ daer toe hebdi my ghedwonghen wandt ick soude van v ghepresen worden/ aengesien dat ic niet min der en ben dan die hoge Apostelen en zijn. Hoe wel dat ick niet en ben soe zijn nochtans eens Apostels teekenen onder v geschiet/ met alder lijdtsaemheit met teekenen ende wonderen ende daden/ Wat ist daer ghi cleynder in zijt/ dan die ander kercken sonder dat ic v selue niet en hebbe beswaert. Vergeeft mi die sonde. Siet / ic ben die derde reyse bereyt tot v te comen/ ende ic en wil v niet beswaren. Want ick en soecke dat uwe niet/ mer v. Want die kinderen en sullen den ouders genen schat vergaderē/ mer die ouders den kinderen. E

Mer ick wil zeer gheerne daer ligghen eñ daer geleyt werden voor uwe sielen/ ende hoe zeere dat ic v meer lief hebbe/ ende doch luttel ghemint werde/ Maer latet alsoo zijn/ dat ick v niet en hebbe beswaert/ maer doen ick een schalck was/ so heb ic v met behendigher list geuangen. Heb ic ooc yemant verongelijct/ door den sommigen die ick tot v ghesonden hebbe? Ic hebbe Titum vermaent/ eñ met hem gesondē eenen broeder. Heeft v Titus ooc bedrogen? Hebben wi niet in eenen geest gewandelt? en hebben wi niet eenderley voetstappē gewādelt? laet ghy v wederom duncken dat wy ons verantwoorden? Wy spreken in Christo voor God. F

Mer dat geschiet al/ mijn alderliefste / v lieden tot beteringhe/ Want ic vreese/ wanneer dat ick come dat ic v niet vindē en sal gelijc ic wil/ eñ dat ghy mi niet vinden en sult/ ghelijc ghi wilt/ dat nz twist benijdinghe/ gramschap/ kijuinghe/ achtersprake/ oorblasen/ eñ opgheblasentheyt / pertijdinghen en si/ Op dat ic ander werf niet en come/ eñ my God veroodmoedighe bi v ende rouwe en hebbe om vele die te voren ghesondicht eñ gheen boet ghedaen en hebben/ voor die onreynicheyt eñ onsuuerheyt/ ende weeldicheyt/ die si gedaen hebben.

¶ Die Apostel berispt ende lastert die ghene die achteraen ghende zijn valschen propheten/ prijsende die ghene die in warachtighe leeringhe stantaftich blijuen settende achter na een groete/

¶ Dat.xiij. Capittel.

A Ic come nv die derde reyse tot v / In tweer oft drier mōt/ sal bestaen alder ley sake. Ic hebbe v te voren geseyt/ eñ segt v noch te voren/ als teghenwoordich/ noch eens eñ scriue nv int afwesen/ den ghenen die te voren gesondicht hebben eñ al den anderen. Wanneer ick anderwerven come soe en wil ick nyet sparen. Om dat ghy soeckt dat eens ghewaer te worden / den ghenen dye in my spreect/ dat is Christus/ die en is onder v niet cranc maer hy is machtich onder v / ende oft hy wel ghe

Deu. xvij. Math. xviij. b

B cruyst is inder cranckheyt / soo leeft hy nochtans in der cracht Godts / ende oft wy oock cranck zijn in hem/ soe leuen wi nochtans met hem inder cracht Gods/ onder v.

C Ondersoeckt v seluen / oft ghy int ghelooue zijt Proeft v seluen. Oft en kendi v seluen niet/ dat Iesus Christus in v is? Ten si dat ghi verworpen zijt. Mer ic hope dat ghi bekent dat wi niet verworpē en zijn/ Ic wensche voor God dat ghy niet quaets en doet/ niet op dat wi beproeft oft volcomen schijnen/ mer op dat ghi dat goet doet/ ende wi als dye verworpen zijn. Want wi en vermogen tegen die waerheyt niet/ mer voor die waerheyt. Mer wi verblijden ons als wi cranck zijn / ende ghy machtich

zijt. Ende dat selue wenschen wi oock/namelic uwe
volcomenheyt. Daerom/ick oock dat scrijue/op dat
ic niet/wanneer ic teghenwoordich ben/scherpheyt
ghebruycken moet/na die macht die mi die HEE
REE ghegheuen heeft tot beteringhe/ende niet tot
verderuinghe.

Ten laetsten/lieue broeders verblijt v / zijt vol-
comē/troost v/hebt eenderley moet ende sin / zijt
vreedsaem/so sal God der liefden ende des vreden
D met v zijn. Groet v onder malcanderen met eenē
heylighen cusse. Alle heylighen groeten v. Die gena
de ons HEEREN Jesu Christi / ende dye liefde
Gods/eñ die ghemeynscap des heylighen gheests
si met v allen Amen.

Die anderde Epistel totte Corinthē ghesonden van Philippen in Macedonia/ door Titum eñ Lucam.

Hier beghint die Epistel die Paulus sandt tot dien vā Galaten.

Hier wort verhaelt die Godlike predestinatie die den sommighen verleent is/ende worden ouerdacht die Godlike weldadē die de apostelen eñ dē Ephesen gedaen zijn.

Dat eerste Capittel.

PAulus eē Apostel
niet van menschē/mer door
B Ihesum Christum/eñ God
dē vader/die hē opverweckt
heeft vanden doodē/ende al
le broeders die bi mi zijn.
Der gemeyntē in Galatia
Genade si met v/ eñ vrede van God den vader
eñ onsen HEEREN Jesu Christo / die hem voor on
se sondē ghegeuē heeft/ dat hi ons verlossen soude
van deser teghenwoordigher werelt/ na den wille
Gods ons vaders/ welcke si prijs van ewicheyt
tot ewicheyt Amen.
B Mi verwondert/ dat ghi v so geringe af laet kee
ren/van dien/die v geroepen heeft/door die ghena
de Christi/op een ander Euāgelium/so doch geen
ander en is/dā daer zijn sommige/die willen v ver
werrē/eñ willen dat Euangelium Christi verkee
ren. Mer al waert oock dat wi / oft een Engel van
den hemel v anders preecte dan dat wi v gepreect
hebben/dat si veruloect. Gelijc wi v nv geseyt heb
ben/so seggen wi oock anderwerf/ist dat yemant v
preect anders dā dat ghi ontfangē hebt / die si ver
uloect. Preke ic dā nv den menschen/ oft God te
dienst/oft gedencke ic den menschen behaechlick te
zijn? Waert dat ick den menschē noch behaechlick
.i.co.xva. waer/so en waer ic Christus knecht niet.
O ✠ Mer ick doe v condt/lieue broeders/ dat dat
Euangelium dat van mi gepreect is/niet mensche
act.vi.b lick en is. Want ic en hebs niet vā menschen ontfan
ghē noch gheleert/mer door die openbaringe Jesu
Christi. Want ghi wel gehoort hebt mijn wande
linghe voortijts inder Joodtschap/hoe ick bouē ma
ten die ghemeynte Gods veruolchde/ eñ verstoor
dese/eñ nam toe in die Joodtscap/bouen vele mijns
ghelijcken/onder mijnder natien/ ende was neer
stigher dan alle die ander/om die insettinghen der
vaders.
Mer doen t God behaechde/die mi vā mijnder
moeder lichaē wtgescheydē heeft/eñ geroepē door
zijn genade/dat hi sinē sone in mi soude openbarē/
dat ic hem door dat Euangelium vercondighē sou
de onder die heydenen/terstont voer ick toe/eñ ick
en bespraec mi niet daer af/ met vleesch eñ bloet / ic
en quam oock niet in Jerusalem/ tot dien die voor
mi Apostelen waren/maer ic tooch in Arabia / eñ
ic quam wederom tot Damascum. Daer nae ouer
drie iaren/quam ic in Jerusalem/ om te besien Pe O
trum/eñ bleef vijfthien daghen bi hem. Mer der
ander Apostelen en hebbe ic geen ghesien / dan Ja
cobum des HEEREN broeder. Ende so wat ick v
scrijue/God weet ic en lieghe v niet. ✠
Daer na quam ick in die landen Syrie eñ Cyli
cie/mer ic was onbekent/na dat aensicht/dē Chri
stelijcken gemeynten in Judea. Mer si haddē alleen
gehoort/dat/die ons voortijts veruolchde/die pre
diket nv dat gelooue/welcke hi voortijts verstoor
de/eñ preesen God van mi.

Die Apostel bethoont hoe dat die besnijdinge niet van noode en is/ende dat door ghenoelen vanden anderē apostelen/Ende wederstaet Petro / diese bedectelick meynde datse van noode ware. Concluderende dat wettighe dingē niet en zijn sonderhouden. A

Dat .ij. Capittel.

DAer na ouer veerthien iarē/tooch ick
anderwerf nae Jerusalem/met Bar
nabas/ende nam Titum oock met mi
Ick tooch op / wt eender openbarin
ghen/eñ beriet mi met hem ouer der
Euangelien/dat ic predike onder die heydenen/by
sonder met dien/die dat aensien hadden/op dat ick
niet te vergheefs en liepe/ oft geloopen en hadde.
Maer Tytus en werdt oock niet gedwonghen om
hem te doen besnijden/die met mi was/ al was hy
een Grieck. Eñ dat om sommige valsche ingheley
de broeders wille/die neuen ons in ghecomen wa
ren/ te verspieden onse vryheyt / die wy hebben in
Christo Jesu/dat si ons gheuanghen soudē nemē/ B
welcken wi oock doen ter tijt niet en weken onder Ro.ij.b.
danich te zijn/ op dat die waerheyt der Euangeliē
bi v blijue.
Van dien/die dat aensien hadden/hoedanich si
somtijts geweest zijn/daer en leyt mi niet aē/Wāt
God en acht dat aensien der menschen niet. Maer
mi en hebben die wat schenen te zijn / anders niet
geleert/mer wederō/doen si sagen/dat mi betrout
was dat Euangelium aen die heydenscap / ghelijc
Petro dat Euāgelium aen die besnijdinge / Wāt
die met Petro crachtich is gheweest tot des Apo
stels ambachts ond die besnijdinghe/die is met mi
oock crachtich geweest onder die heydenen eñ si be
kenden die genade die mi ghegeuē was. Jacobus
Zephas eñ Johannes/die voor calomnen aenghe
sien waren/gauen si mi eñ Barnabas die hant/eñ
verechichden haer met ons / dat wi onder die hey A
denen/eñ si onder die besnijdinghe preecten/alleen
dat wi den armen gedachten/welc ic oock vlijtelick
ben gheweest te doene.
Mer doen Petrus in Antiochien quam/weder
stont ic hem onder die ooghē/wāt daer was clacht

ouer hem gecomen. Want te voren eer sommighe
vā Jacobo quamē/adt hi metten Heydenen/maer
doen si quamen ontrock hi hem/eñ schiet hem dair
af/daerom/om dat hi die vander besnijdinge vreest
de/eñ veynsde met hē die ander Jodē allle te samē/
also dat ooc Barnabas verleyt wert door haer ghe
veynstheyt. Maer doē ic sach dat si niet oprechtelic
en wandelden/na der waerheyt der Euangelien/
sprac ick Petro openlijck. Ist dat ghi/ die daer een
Jode zijt/Heydelijc leeft/ eñ niet Joetsch waerom
dwinct ghi die Heydenē Joetschelijc te leuen? Hoe
wel wi van naturē Joden/ende niet sondaren wt
den Heydenen en zijn/maer wandt wi weten / dat
die mensche door die wercken des wets / nyet en
wert gerechtueerdicht/mer door dat geloue aen
Jesum Christum/so hebben wi oock aen Jhesum
Christum ghelooft / op dat wi gherechtueerdicht
worden door dat ghelooue aen Jesu Christo/ende
niet door dye wercken des wets
Daerom en wert door die wercken des wets
D gheen vleesch gherechtueerdicht. Sullen wy/dye
daer soecken door Christum gherechtuerdicht te
worden/oock noch selue sondaers gheuonden wor
den/so hebbē wi van Christo niet meer dan sonde?
Dat si verre. Ist dat ic/dz ic gebrokē hebbe weder
om timmer/so make ic mi seluen tot eenen ouertre
der. Ic ben door die wet der wet gestoruen/op dat
ic Gode leue. Ic ben met Christo gecruyst/ ic leue
mer doch nv niet ick/maer Christus leeft in my.
Want dat ic leue inden vleesche/dat leue ic den ghe
loue des soons Gods/die mi lief gehadt heeft/eñ
hem seluen voor mi ouer ghegeuen heuet. Ick en
werpe niet weerh die ghenade Godte. Want is dat
door die wet die gerechticheyt coemt/so is Christ?
te vergheefs ghestoruen.

¶ Die apostel stelt eerst die gelegentheyt/ hoe men bid den sal voor die van Galaten/ende bidt voor haer lieden/ Godt om dieghende alle haer lieder goede wercken/die si doen sullen.

¶ Dat.iij. Capittel.

O Ghi onuerstandighe Galaten / wie
heeft v betouert / der waerheyt niet
A gehoorsaem te zijn? welckē Christus
Jesus voor die ooghen bethoont is/
dat hi onder v gecruyst is. Dat wil ick
alleen van v leeren. Hebt ghi den geest ontfanghen
door die wercken des wets? oft door die prekinge
des geloofs? Sijt ghi so onuerstandich? inden geest
hebt ghi begonnē/wilt ghi nv inden vleesche voort
varē? Hebt ghi dan so vele te vergheefs gheleden? ist
anders te vergeefs. Die v nv den gheest gheeft/ eñ
doet sulcke wercken ondr v/doet hijt door die werc
ken des wets? oft door die prekinghe der geloofs?
Gelijc als ✠ Abraham Godt heeft gelooft/eñ het
is hem gerekent voor gerechticheyt/so bekent ghi
nv ymmer/dat die ghene die daer zijn vanden ghe-
loue/dat zijn Abrahams kinder.
Dat heeft die scrifture te vorē voorsiē/dat God
die Heydenen door dat ghelooue rechtueerdicht/
B Daerom vercondicht si Abraham. In dijn zaet sul
Ja.ij.b. len alle Heydenē gebenedijt werden. Also worden
nv/die daer zijn vandē geloue/ gebenedijt met den
gelouigē Abraham. Wāt alle die met wercke des
wets omme ghaen/die zijn onder die vermaledijn
ge. Want het staet gescreuen. Vermaledijt is alle
mā die daer nz en blijft/in alle diē / dat gescreuē is
in dat boec des wets/dat hijt doe. Want dan door Gerrij
die wet niemant gherechtueerdicht en wort voor d
God/so ist openbaer/dat die gerechtige sal wt sinen
geloue leuē. ✠ Die wet en is gheen geloue/ mer die
mensche diese doet/ die sal daer in leuen. Christus
heeft ons verlost vandē vermaledidinghe des wets
doen hi wert vermaledijt voor ons (want het staet
gescreuen: Vermaledijt is alle die ghene die daer
hanct aent hout) op dat die benedijnghe Abrahe on
der die heydenē soude comē in Christo Jesu/eñ wy Deut.
also dē beloofden geest outfangen door dat geloue xxi.d.
Lieue broeders/ic wil na menscheliker manierē A
spreken. Verachtmen doch eēs menschē testament
niet (wanneert beuesticht is) ende en doet ooc niet
daer toe. ✠ Nv is ymmer die beloofte Abrahe eñ
sinen sade toe geseyt. Hi en spreect niet/inden zaden
als in velen/maer als in eenen. Ende door dijnen
zade welck is Christus. Maer ick segghe daer af/
dat testament dat van Godt beuesticht is op Chri
stum en sal niet ophouden/dat die belofte soude op
houden door die wet/welcke gegeuen is ouer vier
hondert ende dertich iaren hier nae. Wandt is dat
die erfenisse door die wet verworuen is/ so eñ salt
niet door die belofte ghegeuen werden/mer Godt D
heuet Abrahe door die beloften vrij geschenct.
Wat sal dan die wet? Si is daer toe gedaen/dat
dat ouertredē te meerder worden soude / tot dat
tet zaet quame/ dien die beloofte ghescheet is /eñ is
ouer gegeuen vandē Engelen door die handē des
middelaers. Een middelaer en is niet eens eenigē
middelaer/mer God is eenich. Hoe is dan die wet
tegē Gods beloftenisse? dat si verre. Waert datter
een wet gegeuē ware die leuendich conste maken/
so quame die gerechticheyt warachtich vander wet
mer die scrifture heuet al besloten onder die sonde
op dat die belofte soude comē / door dat ghelooue
aen Jesu Christo/gegeuē dien die daer geloueē. ✱
✠ Eer dan dat gelooue quam so worden wi on
der die wet bewaert eñ besloten tot dat geloue/dat
daer geopenbaert soude werden.
Daerom is die wedt onse leyder ghewe est / op
Christum op dz wi door dat geloue rechtueerdich
soudē werdē. Mer nv dat gelooue gecomen is/ en
zijn wi niet meer onder dē leyder. Wāt ghi zijt alle
Gods kinder/door dat gelooue in Christo Jhesu.
Wāt hoe vele uwer gedoopt zijn/die hebben Chri
stum aengedaē. Hier en is geen Jode noch Griec/
Hier en is gheen eyghē noch vrye. Hier en is gheen
mā noch wijf/wāt ghi zijt alte samē een in Christo
Jesu. Mer zijt ghi Christē/so zijt ghi ooc Abrahās
saet/ende na der belofte/zijt ghi erfghenaem.

¶ Die apostel leert die Galaten die warachticheyt der kercken te houden te sine / ende dat na dat elck ledt daer aen hanghen/namaels tot goeden manieren vermanende.

Dat.iiij. Capittel.

IC segge/ ✠ Also lange als die erfghe
name een kint is / so en is onder hem
eñ eenē knecht gheen onderscheyt/al A
oft hi al een heere is van alle goeden/
mer hi is onder mombers eñ bescher
mers totte bestelde tijt des vaders. ✠ Also oock wi
doē wi kinderē warē/warē wi ghevangē onder die

wtwendige settinge. Mer doen die tijt vervult was
sandt God sinen sone/ die daer gheboren is vā eenen
wijue/ eñ onder die wet ghedaen/ op dat hi die/ dye
onder die wedt waren/ verloste/ ende wy die kint-
Ro.viij.c schap ontfingen. Mer want ghi nv kinder zijt/ soo
heeft God ghesondē sinen geest in uwe herten/ die
roept Abba/ lieue vader. Also en zijn wi hier geen
knechten meer/ mer enckel kinderen. Zijnt dā kin
derē/ so zijt ghi ooc erfgenaē Gods door Christū.✠
Maer tot dier tijt/ dat ghi God niet en kendet/
B diendet ghi dien/ die vā naturē geen God en zijn
maer nv ghi Godt bekent hebt/ iae veel meer van
God bekent zijt/ hoe keerdy v dā omme weder tot
die crancke eñ gebreckelike wet/ dē welckē ghi van
nyeus aen dienen wilt? Ghi hout daghen eñ maen
den/ eñ feestē/ eñ iaer getijden/ ic sorghe van v dat
ic lichts te vergeefs in v gearbeyt hebbe. Zijt toch
gelijc ic/ want ic ben ghelijc ghi.
✠ Lieue broeders (ick bid v) ghi en hebt mi geen
leet ghedaen. Want ghi weet/ dat ic in v crācheyt
na den vleessche/ dat Euangelium gepreect hebbe
ter eerster reysen/ ende mijn aenuechtinge/ die ick
lijde na den vleessche/ en hebt ghi niet veracht noch
versmaet/ mer als een Enghel Gods ontfinct ghi
mi/ ia als Jesum Christum. Hoe waert ghi die tijt
so salich. Ic ben v getuyge/ dat/ waert dat het mo
gelic geweest waer/ ghi hadt v ooghen wtghetroc
ken/ eñ mi gegeuen/ ben ic dan nv also v viant ghe
worden/ dat ic v die waerheyt voorhoude?
C Si en begheren v niet/ mer si willen v van my
afuallich maken/ op dat ghi haer nauolghen soudt
Nauolghen met neersticheyt is goet/ wanneer dat
altijt gheschiet om dat goet/ eñ niet alleene/ wan
neer ic teghenwoordich bi v ben.
Mijn lieue kinder/ die ic anderwerf met aucxte
bare/ tot dat Christus in v een ghestelt crijghe. Ic
woude dat ick nv bi v ware/ ende mijn stemme ver
wandelen mochte/ want ic werde beschaemt in v.
Segt mi/ ghi die onder die wet wilt wesen hebt
ghi die wet niet gehoort. ✠ Want het staet ghescre
uen/ dat Abraham hadde twee sonen/ een vander
deernen/ den anderen van der vrijer. Maer die van
Ge.xxi.a der deernen was/ is na den vleessche geborē. Mer
die vander vrijer/ is door die beloften geborē. Die
woorden bediedē wat anders. Wāt dese vrouwen
zijn die twee testamenten. Die eene vanden berghe
Sina/ die tot knechtschap baert/ ende dat is Agar
Want Agar heet in Arabia den berch Sina/ ende
D hi streckt tot in Hierusalem/ dat tot deser tijt is/ eñ
Sa.iiij.e en is niet vry met sinen kinderen.
Mer dat Hierusalem dat daer bouen is/ dat is
die vry is/ die is onser alder moeder. Wāt het staet
ghescreuen/ Zijt vrolic die daer niet en baert/ ende
breect wt eñ roept/ die daer niet vruchtbaer en zijt
want die eenige heeft veel meer kinder/ dan die dē
man heeft. Mer wi/ lieue broeders/ zijn nae Isaac
Esaie. kinder der beloften.
liiij.a Mer gelijc tot dier tijt/ die na den vleessche ghe
Luce. borē was/ veruolchde dien/ die na dē geest geboren
xxiij.d. was/ alsoo gatet oock nv. Maer wat segt die scrif-
Ro.ix.b. tuere? Stoot wt die deerne met haeren sone/ want
der deernen sone/ en sal niet eruen met dē sone der
vrijer. Hieromme/ lieue broeders/ so en zijn wy nv
niet der dienst deernen kinder/ maer der vrijer

¶ Die Apostel keeret ende poret die vā Galathen niet te onderhouden tgene dat wettelic is/ ende dat om tquaet tontgaen ende tgoet te vercrijghen. Door onderscheyt hi die wercken des vleeschs ende des gheests.

Dat.v.Capittel

So blijft nv inder vrijheyt staende/ A
daer mede ōs Christus beurijt heeft
eñ laet v niet wederom in dat knecht
schappige iock knoopē. Siet/ ic Pau
lus seg v/ ist dat ghi v besnijdē laet/ so
en is v Christus niet nut. Anderwerf ghetuyge ic
eenē yegelikē mēsche/ die hem besnijden laet dat hi
noch der gheheelder wet sculdich is/ eñ zijt afgheual
len van Christo/ wanneer ghi door dye wedt recht
ueerdich wordē wilt/ eñ ghi hebt die ghenade ghe B
mist/ Mer wi verwachtē indē gheest der hopinghē
dat wi door dat geloue rechtueerdich zijn. Want
in Christo Jesu en gelt noch besnidinge noch onbe
snidenisse/ mer dat geloue dat door die liefde werct
Ghi liept wel/ wie heeft v belet der waerheyt nyet
ghehoorsaē te zijn? En consenteert nyemāt. Die ra
dinge en is niet vā dien die v gheroepen heeft/ een
weynich suer deechs/ versuert dat geheel deech.
✠ Ic betrouwe mi tot v inden HEERE/ ghy en
sult andꝰs niet gesint zijn. Wie v dwalende maect/
die sal zijn oordeel dragen/ hi si wie hi wil/ Mer ic/
lieue broeders/ ist dat ic die besnidinghe noch preke
waerom lijde ic dā noch vuolginghe? So hadde die
verergernisse des cruyces op ghehoudē? ✠ Woude C
God/ dat si ooc wtgeroeyt wordē die v verstoorē
Mer ghi lieue broeders/ zijt totter vryheyt gheroe Matth.
pē/ mer siet toe/ dat ghi die vryheit niet en geeft tot xxij.b.
orsaken des vleeschs mer door die liefde dienet dye
een dē anderē. Wāt alle die wet wert in eē woort
veruult/ in dien. Hebt uwē naestē lief als v seluen.
Mer ist dat ghi ons malcāderē bijtet eñ etet/ so siet
toe/ dat ghi niet onder malcanderē vteert en werd.
Maer ick segghe daer af/ ✠ wandelt inden
geest/ so en sult ghi die lusten des vleeschs niet vol
brengen. Want dat vleesch gelust tegē den gheest/
eñ die geest gelust tegen dat vleesch. Die selue zijn
teghen malcanderen/ dat ghi niet en doet wat ghy
wilt. Ist dat ghi wandelt in die gheest/ so en zijt ghi
niet onder die wet. Want openbaer zijn die werc- D
ken des vleeschs/ als ouerspel/ hoererije/ onreynic
heyt/ wellusticheit/ afgoderije/ touerije/ viantscap/
kijf/ benijdinge/ toornicheit/ twijdinge/ tweedracht
secten/ haet/ moort/ dronckē drincken/ ouertollige
brasserijen/ eñ dier ghelijc/ vā welcken ick v hebbe
te vorē gesegt/ eñ segt v noch te vorē/ dat die ghene
die sulcx doen/ die en sullen dat rijcke Gods met be
sittē. Mer die vrucht des gheests is/ liefde/ vrueech
de/ vrede/ lanckmoedicheit/ vrientlicheyt/ goetheyt/
geloue/ sachtmoedicheyt/ cuysheyt/ welcke sulcke
zijn/ tegen die en is die wet niet. Mer welcke Chri
stens zijn/ die hebben dat vleesch gecruyst/ mettet
lusten ende begheerten.

¶ Die Apostel leeret die verkeeringhe die tusschen dē onders ende kinderen behoort te sine/ ten eynde onderwijsende die Galathen in alle duechden int generael.

Dat.vi.Capittel

Ist dat wi inden gheest leuen/ soo laet
ons ooc inden gheest wandelen. Laet
ons der ydelder glorie niet begeerich A
zijn/ malcanderen niet ontrustende/

noch beнÿdende. Lieue broeders / ist dat een men=
sche van eenigher misdaet voorcomen wert / so on
derwÿst hē met sachtmoedigen gheest / ghi die gee
stelÿck zÿt. Ende siet op v seluen / dat ghi oock niet
getempteert en wert. Die een draghe des anderen
B last / so sult ghi die wet Christi veruullen. Maer ist
dat hem yemant laet dunckē / hi is wat / als hi doch
niet en is / die bedriecht hem seluen. Een yeghelÿck
proeue zÿns selfs werck / eñ alsoo sal hi aen hem sel
uen glorie hebben / ende nyet aen eenen anderen /
want een yeghelÿck sal sinen last dragen.

Maer die met woorden onderwesen wert / die
deyle mede alderley goet / dien hem onderwÿst. En
doelt niet / God en sal hē niet latē bespottē. Want
wat die mensche saeyet / dat sal hi maeyen. Wie op
dat vleesch zaeyet / die sal vandē vleesche dat verder
uen maeyen / mer wie op den gheest zaeyet / die sal
C vanden geest dat leuen maeyen. Laet ons goet doē
sonder verdriet. Want tot zÿnder tÿt sullen wi oec
maeyen sonder ophouden. Als wi nv tÿt hebbē / so
laet ons goet doen / aen alle menschen / maer alder
meest aen die genooten des gelooofs. *

Siet / met hoe veel woorden heb ic v gescreuē
met eygender hant. ✠ Die daer willen wel ghela
ten inden vleesche / die dwingē v te besnÿden / alleē
op dat si niet mettē cruys Christi veruolcht en sou
dē worden. Want oec die selue / die haer besnÿden
latē / en houden die wet niet / maer si willen dat ghy
v besnÿden laet / op dat si haer van uwen vleesche
beroemen mogen. ✠ Maer het si verre van mi
D te glorieren / dan alleen van den cruys ons HE=
REN Iesu Christi / door welcke mi die werelt ge
cruyst is / ende ic der werelt. * Want in Christo
Jhesu en ghelt noch besnÿdinghe / noch onbesnÿde
nisse / maer een nieu creaturre. Eñ hoe vele nae de
ser regulen wandelen / ouer die si vrede eñ bermher
ticheyt / ende ouer die Israhels God. Vooʀtaen en
make mi niemant meer moede. Want ick draghe
die litteekenen des HEREN Iesu in mÿn lichaē
Die genade ons HEREN Jhesu Christi si met u
wen gheest / lieue broeders. Amen. *

¶ Hier na volcht

die Epistel die Paulus

sandt tot die van Ephesen.

¶ Hier wert ghestelt den voorspoet vanden sommigen ende werden ouerdocht die weldaden / die den Apostelen / ende die van Ephesen ghedaen zijn.

Dat eerste Capittel.

A PAulus eē Apostel
Iesu Christi / door den wille
Gods Den heyligen tot
Ephesien / eñ den gelouigen
in Christo Iesu.
Ghenade si met v eñ vrede
van God onsen vader eñ dē
HERE Iesu Christo.
✠ Gebenedÿt is God eñ die vader Jhesu Chri
sti / die ons gebenedÿt heeft met alderley geestelÿc
B ker gebenedÿnge / in hemelschen wesen / door Chri
stum. Gelÿc hi ons wtuercoren heeft door den sel=
uen / eer der werelt gront gheleyt was / dat wi sou
den zÿn heylich ende onstraffelÿck voor hem inder
liefden / ende heeft ons gheordineert tot der kint
schap teghen hem door Iesum Christum / nae dat
goet behaghen zÿns willens / tot loue der heerlic
heyt zÿnder genaden / door welcke hi ons heeft aen
genaem gemaect inden beminden.

Aen welcken wi hebben die verlossinghe / door
zÿn bloet / namelÿck / die vergheuinghe der sonden /
nae den rÿcdom zÿnder ghenaden die in ons ouer
gheulocyt heuet door alderley wÿsheyt / eñ cloechz
ende heeft ons laten weten die verholentheyt zÿns
willens / nae sinen welbehaghen / ende heeft dat sel
ue hier voortghebracht door hem / dattet gheprect
soude werden / doen die tÿt veruult was / op dat al
le dinck vernieut soude werden door Jhesum Chri
stum / beyde dat in hemel is / ende oock inder aerdē
ende hem onderdanich werde / door welcken / wy
oock tot dat deel der eruen ghecomen zÿn / die te
voren daer toe gheordineert zÿn / nae dat voorne
men des gheens / die alle dinck werct nae den raet
zÿns willens / op dat wi een wesen souden vercrÿ
gen / tot loue zÿnder heerlicheyt / wi die te voren op
Christum hoopten. * A

Des zÿt oock ghi / doen ghi ghehoordt hadt dat
woort der waerheyt / namelÿck / dat Euangelium
van uwer salicheit / aen welcken ghi oock ghelooft
hebt / zÿt ghi versegelt ghewoorden met den gheest
der beloften / dat is / met den heylighen gheest / welc
ke is dat pant onser erffenissen tot onser verlossin
ghen / wi die zÿn eyghendom zÿn / tot loue zÿnder
heerlicheyt.

Daerom ic oock / na dat ick gehoort hebbe / van
den gheloue bi v / aen den HERE Jesum / eñ van
uwer liefden tot allen heylighen / soo en houde ick
niet op te dācken voor v eñ gedenck uwer in mÿn D
gebet / op dat die God ons HEREN Jhesu Chri
sti / die vader der heerlicheyt / v geue den gheest der
wÿsheyt / ende der openbaringhen tot zÿns selfs
kenuisse / ende verlicht die ooghen ws verstants /
dat ghi bekennen moecht / welcke daer is die hopin
ge ws roeps ende welcke is dat rÿcdom des heerli
ken erffenissen aen sinen heylighen / ende welcke
daer zÿn die ouervloedelike grootheyt zÿnder crach
ten aen ons / wi die ghelooft hebben / nae die werc
kinghen zÿnder machtiger starcheyt / welcke hi ge
wrocht heeft in Christo / doen hi hem vander doot
verwecte / ende geset tot zÿnder rechter hant in he
melschen wesen / ouer alle heerlicheyt eñ ghewelt
machtende heerschappie / ende alle dat ghenoemt
mach worden / niet alleen in deser werelt / mer oec
inder toecomender / ende heeft alle dinck onder zÿn
voeten ghedaen / ende heeft hem gheset voor alle
dinghen / tot een hooft der gemeynten / welcke daer
is zÿn lichaem ende die volheyt des gheens / die al
le in allen veruult.

¶ Die apostel vermaent die van Ephesen om Godt te dancken / aengesien dat hise van haren sonden verlost hadde / ende dat hijse wtghescheyden hadde vanden anderen volcke.

¶ Dat .ij. Capittel.

ENde oock ghi / doen ghy doot waert E
door gebrekien eñ sonde / in welcken
ghi oock voortÿts ghewandelt hebt
na den loop deser werelt / eñ nae dien
vorst der ouerheyt die in die locht re=

geert/te wetē na dē geest die daer zijn werck heeft
in die kinderen des ongheloofs/onder welcken wi
ooc alle voortijts ons wandelinge ghehadt hebbē/
met luste ons vleeschs/eñ dedē den wille des vlees
eñ des verstants/eñ warē ooc kinderē des thoorens
van natueren ghelijc die andere.

Mer God die daer rijc is vā barmherticheyt/
door zijn grote liefde/daer hi ons mede lief gehadt
B heeft/doen wi doot waren inder sonden / heeft hy
ons te samen in Christo leuende ghemaect (want
wt genadē sidi salich ghewoorden)eñ heeft ons met
hem op verwect / eñ met hem geset in des hemels
wesen/door Christum Jesum/op dat hi soude too
nen indē toecomendē tijdē die oueruloeyende rije-
dommen zijnder ghenaden/ met zijnder vriendelic
heyt ouer ons door Jhesum Christum. Want wt
genadē zijt ghi salich gewoordē door tgheloone / eñ
dat niet wt v/Tis Gods gaue/niet wt dē wercken
op dat hē nyemant en beroeme. Want ghi zijt zijn
werc/ghescapen door Christum Jesum tot goede
wercken/tot welckē God ons te vorē bereyt heeft
dat wi daer in wandelen souden.

Daerom gedenct/dat ghi die voortijts geweest
zijt heydenen na den vleessche/eñ die heydenschap
C wert ghenoemt van dien/die ghenoemt zijn besnij
dinge na dē vleessche/die metter hāt gheschiet/dat
ghi totter seluer tijt waert sonder Christo . Waer
ōme ghi vreemt ghewoorden waert vander borger
scap Israel/eñ waert gasten in die testamentē der
beloften/daer wt ghi gheen hopinge en hadt/ende
waert sonder God inder werelt. Maer nv ghi die
in Christo zijt/eñ voortijts verre waert/zijt nv na
bi ghewoorden/door dat bloet Christi.

Wāt hi is onse vrede/die wt beyde heeft eē ge-
maect/eñ heeft af gebrokē die middel/ wāt die den
tuyn tusschen ons was/te weten / die viantschap/
daer mede dat hi heeft door zijn vleesch wech geno
men die wet der gebodē/so verre si scriftelic beuan
ghē warē/op dat hi wt den tween eenen nyeuwen
mēsche soude scheppē/hē vrede te makē/eñ dat hy
die beyde versoenē soude met God in een lichaem
door dat cruys/eñ heeft die viantscap gedoot door
hē seluē/eñ is gecomē / eñ heeft vercondicht inder
Euangeliē/ v dē vrede/ghi die verre waert/eñ diē
die na warē. Wāt door hē hebben wi den toeganc
alle beyde in eenen gheest totten vader.

D ✠ Daerō so en zijt ghi nv nu meer gastē eñ vreē-
Lu.ij.b. delingē/mer borgers mettē heyligē eñ huysgheno-
ten Gods/opghetimmert op dē gront der Apostе
len eñ der Prophetē daer Jesus Christus dē hoec
steen af is/op welckē/ welckerley timmeringhe in
een ander gevoecht wert/die wasset tot eenē heyli
gē tēpel indē HEERE/op welckē ghi ooc mede ge
timert wort tot eenē woonstat Gods indē geest. *

¶ Die Apostel berispt die van Ephesen/ bethoonende
die imperfectheyt der wet van Moyses/ ende leert dat dye
rechtueerdicheit comt wt den geloove/ aenknoopende tpro
fijt dat ons vander wet coemt.

Dat.iij.Capittel.

B OM der saken wille/ic Paulus/die ge
uanghen om Jhesus Christus wille/
voor v heydenen/na dien dat ghi ghe
hoort hebt vā dat ambacht der gena
dē dat mi ghegheuen is aen v(Want
mi is niet condt gedaē die verholentheyt door opē
baringe)gelijc ic bouē ghescreuē hebbe opt cortste/
daer aen/ist dat ghijt leest / mercken muecht mijn B
verstandt in die misterie Christi/ welcke en is nyet
condt gedaen in die voorgeledē tijdē/ der menschē
kinderē/alst nv geopenbaert is sinē heylighē Apo-
stelen eñ dē Prophetē door den gheest/ dat die hey
denē zijn mede erfgenamē/eñ mede inghelichaem-
de/eñ medegenotē zijnder beloftē in Christo door
dat Euangelium/daer ic een dienaer af geworden
ben/na der gauen wt der ghenaden Gods/die mi
ghegeuen is na die werckinge zijnder cracht.

Mi den alder minsten onder alle heyligē is ghe-
geuen dese ghenade/onder die heydenē te vercondi
ghē die onbeuindelijcke rijcdommen Christi/ende C
te verlichten alle menschen/welcke daer si die ghe
meynschap der verholentheyt / die vander werelt
toe verborgē is geweest in God/die alle dingē ghe
scapen heeft door Jesum Christum/op dat nv opē
baer soude werden den heerscappien ende machti
ghen inden hemel/aender ghemeynten die menich
fuldige wijsheyt/die Godt gheuet/nae die voorsie
nicheyt vander werelt aē/welcke hi bewesen heeft
in Christo Jesu onsen HEERE/door welckē wi
vrijheyt/ende toegane hebben inder betrouwinge
door dat ghelooue aen hem. ✠ Daerom bid ick/
dat ghi niet en ghebreect of af en laet/om mijnder
tribulatien wille/die ic voor v lijde/welcke si v een
prijs.

Om dier sakē wille buyghe ick mijn knien voor
dē vader ons HEEREN Jhesu Christi/die die rech
te vader is ouer al wat vader heedt/in hemel eñ in
aerden/dat hi v gheue na die rijckdommen zijnder
heerlicheyt met crachte sterck te werden door sinē
gheest aenden inwendighen mensch/ eñ Christum
te woonen door dat geloone in uwer herten/ ende D
door die liefde inghewortelt ende gegront te wor
den/op dat ghi muecht begrijpē met allen heyligē
welck daer si die breyde ende die lenghde / ende dye
diepte/eñ die hoochde / oock te bekennen die ouer
gaēde liefde der kennissen/op dat ghi veruult werdt
met alderley Gods volheyt.

Maer die daer can ouervloedigher doen bouen
alle/dat wi bidden oft verstaen/nae der cracht/dye
daer werct in ons/Dien si prijs inder gemeynten/
die in Christo Jhesu is/tot alder tijt/vander eewic
heyt tot eewicheyt. Amen. *

¶ Die Apostel leert den Ephesen hoe datse houdē sul-
len die waerheyt der kerckē/elc na dat hi een lidt der kerc
ken is/haer lieden leerende alle goede manierlicheden.

Dat.iiij.Capittel.

SO vermane ic v nv Paulus geuangē A
inden HEERE/dat ghi wandelt/also
uwen roepe betaemt / daer hi in ghe-
roepē is/met alle ootmoedicheyt/ eñ
saechtmoedicheit/met lāckmoedicheit
ende verdraget die een den anderen inder liefden/
ende zijt neerstich te houden dye eenicheyt inden
gheest door den bant des vreedts. Een lichaem en
de eenen gheest/ghelijck ghi oock gheroepen zijt in
eenderley hopinge ws roepens. Een HEERE/een
gheloove/een doopsel/een Godt/ een vader onser
allen/die daer is bouen ons allen/ende door ons al
len/ende in ons allen. *

B ✠ Eenen yegheliicken van ons is gegeuen die
genade nader maten der gauen Christi / Daer om
spreect hi / Hi is opgevaren in die hoochte / ē heeft
geuangen gevoert die geuanckenisse / ē heeft den
menschen gauen ghegeuen / Dat hi op ghevaren is
wat ist / dan dat hi ten eersten hier is neder ghevaren
in die onderste plaetse der aerden / Die hier neder
geuaren is / dat is die selue / die op geuarē is bouen
alle hemelen / op dat hijt veruullen soude.

Eñ hi heeft sommige tot Apostelen geset / somi
C ge tot Prophetē / somige tot euāgelisten / sommige
Co.xiij. tot herders eñ leeraers / daer mede die heylighen al
te samen geuocht souden werdē door gemeynen
dienst / te beteren dat lichaem Christi / tot dat wi al
le / die eene den anderē die hantreycken / tot eender
ley ghelooue ende kennisse des sone Godts / een vol
comen man werde / die daer zijn inder maten des
volcomen ouderdoms Christi. * Op dat wi niet
meer kinder en zijn / eñ ons waeyen eñ beweghen
laten van alderley winden der leeringen door scalc
heyt der menschen / ende loosheyt daer si ons mede
aengaen om te verleyden.

Laet ons oprecht zijn inder liefden eñ wasschen
D in alle stucken aen dien die dat hooft is Christus
wt welckē dat geheele lichaem te samen geuoeget
eñ een lidt aen malcanderen hanghet / door alle tsa
mē voeginge / daer door deē dē anderē hantreyckin
ge doet / na den wercken eens yegheliicken lidts / in
zijnder maten / ende doet dat dat lichaem wasset tot
zijns selfs beteringe / eñ dat al inder liefden.

Ro.i.c. ✠ Daer om so segge ic dat / eñ getuyge indē HE
E RE / dat ghi niet meer en wandelt / gelijc die ander
heydenen wandelen in ydelheyt haers sins / die ver
duystert zijn in haer verstant eñ zijn verbreēt vādē
leuē dz wt Godt is / door die onwetenhz die in haer
is / door die blintheȥ haers hertē / die vedoruē zijn / so
hebbē si haer seluē ouergegeuen der wellusticheyt
op dat alderley onreynicheit haer werc in hē hadde
metter giericheȥ / Mer ghi en hebt Christū niet also
geleert * ist dat ghi anders hē gehoort hebt / eñ in
hē geleert zijt / hoe dat in Cristo eē oprecht wezē is

So legt nu vā v af / na der voorledene wandelin
gen dē oudē mensche / die door lusten der dolingen
E verderft / ✠ Vernieut inden geeste ws gemoedes / en
de doet aen dē nieuwē mensche / die na God gesca
pen is / in oprechter gerechticheȥ eñ heylicheit / Daer
om legt af die loegenē / eñ spreect die waerheit / een
yegelic met sinē naestē / want wi onđ malcanderen
leden zijn / wert toornich eñ en sondicht niȥ / laet die
sonne niet ondergaē ouer v grāscap / geuet ooc niet
plaetse dē lasterer Wie gestolē heeft / die en stele niet
meer / mer hi arbeyde eñ wercke met dē hādē wat
redelics / op dz hi hebbe te geuē die behoeftigen. *

Laet geen vuyl geclap wt uwen mont gaē / mer
wat oorbaerlijck tot der beteringhe is / daert noot
doet / daert salich si te hoorē Eñ en bedroeft niȥ / den
G heyligē geest Gods / daer mede ghi geteekēt zijt in
dē dage der verlossingē / Alle bitterheȥ eñ ōvolgent
heyt eñ gramscap / eñ geroep / eñ lasteringe si verre
vā v / met alđ boosheȥ te samē / Mer zijt onđ malcan
deren vriendelic / hertelijc eñ vergeuet die een den an
deren / ghelijc v Godt vergheuen heeft in Christo.

¶Die apostel leert den Ephesen hoe dat si Christum vol
ghen sullen in sterckheyt der liefden in volmaecter heilicheit
ende leert den genen die in houwelijcken staet te gader ghe
voecht zijn.

¶Dat.v.Capittel.

A lso zijt ghi nu Gods nauolghers / als
lieue kinderē / eñ wandelt inder liefdē A
gelijc als Cristus ons lief gehat heeft ioā.xiij.
eñ hē seluen ouergegeuē voor ons tot
eenen offer ende gaue / God tot eenen
sueten ruec. Mer alle oncuysheyt eñ alle onreynic
heyt oft giericheyt laet niet van v gheseyt worden
gelijc dē heiligen betaēt / noch scandelijcke woordē
eñ sotte clappinghen / onnutte iockerije / eñ wat hē
niet tot der saecken en voecht / mer vele meer danc B
baerheyt / Want dat sult ghi weten / dat gheen hoe colij.iij.
reerder / oft onreyne / oft gierich mensche (welcke is
een dienst der afgodē) erfenisse en heeft in dat rijc
ke Christi eñ Gods / Laet v vā niemant verleyden
met ydelen woorden / want om deser wille coēt die
gramscap Gods ouer die kinderen der ongelouic
heit / Daer om en zijt niet haer medegenotē / Want
ghi waert hier voortijts duysternisse / mer nu zijt
ghi een licht inden HEERE.

✠ Wādelt gelijc die kinderē des lichts Die vrucht C
des gheest is alderley goetheyt eñ gherechticheyt /
eñ waerheyt. * Ende proeft wat behaechlijc is
voor God / eñ en hebt geen gemeynscap met dē on
vruchtbare wercken der duysternisse / mer veel te
meer straftse / Wāt wat heymelic van hē ghesciet
dat is ooc schandelijc te seggen / mer al wat van dē
licht ghestraft wert / dat wert openbaer / Maer al
dat openbaer wert dat is licht / Daer om spreect hi
Ontwaket ghi die daer slaept eñ staet op van den
dooden / so sal v Christus verlichten. *

✠ Daer om so siet nu toe / hoe ghi voorsichtelijc D
moecht wandelen / niet als die onwijsen / maer als
die wijzē / eñ lost dē tijt wāt het is quadē tijt. Daer
om en wert niet onverstādich / mer verstandich / wat
daer des HEEREN wille si Eñ en drincket v niet
vol wijns / daer eē ongeordineert wesen wt volcht
mer wert vol geests / eñ spreect met malcanderen
van psalmen eñ louesanghen / eñ gheestelijcke liede
kens singet / eñ speelt den HEERE in uwer herten
eñ segget danc alle tijt voor alle menschē / God dē E
vader ons HEEREN Jhesu Christi eñ zijt die een Col.iij.
dē anderen onderdanich in die vreese Gods. *

Die vrouwē sullē zijn onderdanich harē mannē
als dē HEERE. wāt die man is des wijfs hooft / ge
lijc ooc Cristus is dat hooft der gemeyntē / eñ hi is
zijns lichaēs behouder / Mer gelijc die ghemeynte
Cristo is onđdaen / also ooc die vrouwē harē man
nē in allē dingē Ghi mānen hebt lief v wijfs gelijc
als Cristus lief heeft gehadt die gemeynte / eñ heeft
hē seluen voor ons gegeuen / op dat hijse heylichde
eñ heeftse gereynicht door dz water badt int woort
op dat hi hē stelde een heerlijcke gemeinte / die niet
en hebben eenighe vlecke oft rompele / oft eenighe
van dien / mer dat si heylich si eñ onberispelijc

Also sullen ooc die mannen haer wijfs lief heb F
ben / als haer eygen lijf. Wie zijn wijf lief heeft / die
heeft hem seluen lief / Want niemant en heeft oyt
zijn eygen vleesch ghehaet / maer hi gheuoert / voe=
det / eñ gelijc ooc die HEERE die gemeynte. Want
wi zijn ledē zijns lichaēs van sinen vleesche / eñ van
sinen gebeenten. Daer om sal een mensch vader eñ
moeder verlaten / ende zijn wijf aenhanghen / ende

daer sullen twee een vleesch zijn/ dat misterium is
groot/ mer ic segghe van Christo/ eñ van der ghe-
meynten. Dach ooc ghi een yeghelic hebbe lief zijn
wijf als hem seluen/ mer dat wijf vreese harē mā.

Die Apostel leert hoe die kinders haren ouders behoo-
ren onderdanich te zijn/ eñ onderwijst die van Ephesen vā
allen duechden. Dat.vi. Capittel.

A Ghi kinders zijt ghehoorsaem uwē ou-
ders indē HEERE/ wāt dat is recht.
Col.v.d Eert v vader eñ v moed/ dat is dat
Exo.xx.b eerste ghebot/ dat een beloste heeft/
Titi.ij.c op dat v wel gae eñ lācklijuich zijt op
i.Pe.ij.c eerdē/ Eñ ghi vaders/ en verweckt v kinder niet/
tot gramscap/ mer voetse op in onderwijsinge eñ
vermaninghen inden HEERE/ Ghi knechten zijt
ghehoorsaem uwen lichamelijckē heerē/ met vreese
eñ beuen/ eñ in simpelheyt ws herten/ als Christo/
niet met dienst alleen voor oogen/ als den menschē
te behaghen/ mer als die knechten Christi/ dat ghi
sulcken wille Gods doet van herten met ghewil-
licheyt/ laet v dunckē dat ghi dē HEERE dient/ eñ
niet den menschē/ eñ weet so wat goet een yegelijc
B doet/ dat sal hi ontfanghē vandē HEERE/ hi si een
knecht oft een vrije/ Eñ ghi heeren/ doet oock des
gelijcke tegen hē/ eñ verlaet dat dreyghen eñ weet
dat oock v HEERE inden hemel is/ eñ voor God
en is gheen aensien der persoonen.
✠ Ten laetsten/ mijn broeders sterct inden HE-
RE/ eñ inder macht zijnder sterckheyt/ doet aen dat
harnas Gods/ op dat ghi staen moecht tegen den
listighen aenloop des duuels/ Want wi en hebben
Ro.ij.b. niet te campen tegen vleesch noch bloet/ mer tegē
vorsten eñ geweldigen/ tegen der werelt regenten
der duysternissen in deser werelt/ tegen den geestē
der boosheyt onder dē hemel/ om des wille so neēt
dat harnas Gods/ op dat ghi muecht wederstaen
indē quaden dage/ eñ in allen dinghē beschut zijn.
C Soo staet nv/ omgoort v lendenen metter waer
heit/ eñ zijt aen getogē met den creeft der ghrerech-
ticheyt eñ gescoept aen uwe voeten/ met bereydin
ge der Euangelien vanden vrede/ In alle dinghen
grijpt dē schilt des gheloofs met welcken ghi cont
wt bluschen alle vierighe pijlen des boose viās/ eñ
dē helm der salicheyt neemt aen v/ eñ dat sweerdt
des gheests/ welc is dat woordt Gods. * Eñ bidt
stadelicken in allē aenleggingen met biddē eñ smee
kē indē geest/ eñ waect daer toe met allen aenhou
dē eñ smeecken/ voor allen heyligen eñ voor mi/ op
dat mi ghegeuē werde dat woort/ sond vreesen op
te doen mijnen mont/ dat ic mach kenlic maken die
D misterie der Euangelien/ van welcken ic die boot
scap voere/ inder ketenen/ op dat ic daer in vrijlick
handelen mach eñ spreken alst behoort.
Op dat ghi ooc weet/ hoet met mi staet/ eñ wat
ic doe/ sal v condt doen Tichicus/ mijn lieue broed
eñ ghetrouwe dienaer inden HEERE/ welcke ick
gesonden hebbe tot v/ om des willen dat ghi verne
men soudt hoet met mi staet/ ende dat hi v herten
troost/ Vrede sy den broederen eñ liefde met geloo
ue vā God dē vader eñ dē HEERE Jesu Christo/
Ghenade sy met v allen/ die daer lief heb
ben onsen HEERE Je-
sum Christum on-
verderfelick.

¶ Hier beghint die Epistel van sinte Pauwels totten Philippensen.

¶ Die Apostel danct God vanden goede dat den Phi-
lippensen ghedaen is/ ontdeckende sijnen staet ende onder-
schiet die predicanten/ die welcke hi vermaent tot verdul-
dicheyt in tribulatie.
Dat.I.Capittel.

Paulus eñ Thimo A
theus knechtē Jesu Cristi.
Alle dē heylighē in Chri
sto Jesu tot Philippē/ met
dē bisschoppen eñ dienaren
Ghenade si met v eñ vre
de vā God onsen vader eñ
den HEERE Jesu Christo.
Ic dancke mijnē God/ so dicke als ic uwer ghe
dencke (welcke ic altijt doe/ in allen mijnē ghebedē
voor v allen/ eñ doe dat ghebet met vruechdē) dat
ghi totter gemeynscap des Euangelijs ghecomen
zijt/ vā den eerstē daghe aen/ tot nv toe. ✠ Eñ ben
des seluē in goeden betrouwē/ dat die in v beghost
heeft dat goede werc/ die sal dat ooc volbrenghen
tot indē dach Jesu Christi/ gelijc alst mi behoorlick
is/ dat ic in dier matē van v allen houde/ daer om/
om dat ic v allē in mijnder hertē hebbe/ als die met B
mi deelachtich zijn der genadē in mijnen bandē/ in
die vantwoordinge eñ beuestinge der Euangeliē.
Want God is mijn getuyge/ hoe mi na v allen
verlanget vā hertē gront in Jhesu Christo/ Ende
daer selue bidde ic om/ dat v liefde ymmer meer eñ
meer rijcker werde in alderley kennissen eñ in alder
ley onderuindinghe/ dat ghi proeuen moecht/ wat
dat beste is/ op dat ghi puer zijt eñ sonder aenstotin
ghe/ tot den dach Christi/ veruult met vruechden
der gerechticheyt die daer comē door Jesum Chri
stum tot prijse eñ loue Gods. *
Maer ic laet v weten/ lieue broeders/ dat/ hoet
met mi staet/ dat is meer tot vorderinge der Euan
gelien geraect oft geslagē/ also dat mijn bandē opē
baer gewordē zijn indē geheelen rechthuyse/ eñ by
eenē yegelijcken mensche/ eñ vele broeders hebbē
wt mijnē bandē betrouwen tot den HEERE geno
men/ die te stouter gewordē zijn dat woort te spre
ken sonder vreesen/ Sommige voorwaer preken
Christum ooc wt haet eñ nijt/ sōmighe wt goeder
meyninghē/ Die ghene preken Christū wt twistin C
ge eñ niet puerlic/ wāt si meynē/ si willen een tribu
latie toe keeren tot mijnē banden/ mer dese wt lief
de/ want si weten/ dat ick tot verantwoorden der
Euangelien hier ligghe.
Maer wat ist dan? Op dat alleen Christus ver
condicht werde in alderley maniere/ het gescie wt
der waerheyt oft wt toeualle/ soo verblijde ick my
doch daer in/ eñ sal mi ooc verblijdē/ Wāt ic weet
dat mi dat selue coēt tot salicheyt/ door v gebet/ eñ
door hantreyckinge des gheests Jesu Christi/ ghe
lijc ic eyndelic verwachte eñ hope/ dat ic in geender
ley stuc te schanden en sal werden/ maer dat met al
der vryheyt gelijc alst altijt/ alsoo ooc nv Christus
groot ghemaect werde aen mijn lichaē/ het si door
leuen oft door doot/ Want Christus is mijn leuen
eñ steruen/ mijn ghewin.
Want int vleesch te leuen/ ist dat mi dat vrucht

hier is totten wercken / en is mi niet cont welc ick kiesen soude. Want ick werde met tweederley ghedrongen ic heb lust af te scheyden / Ende by Christo te zijn / Welc oock veel beter ware / Maer het is meer van node int vleesche te bliuen om uwent wille Ende in goeden betrouwen weet ic / dat ic bliuen / ende bi v allen zijn sal / tot voorderinghe ende tot blijschap des gheloofs / op dat uwe beroeminge rijc werde in Christo Jesu aen mi / door mine toecomst weder tot v.

D Handelt alleen werdelijc nae dat Euangelium Christi / op dat als ic come ende sie / v oft hore van v in mijnder absentien / dat ghi gelijc wel staet in eenen geest ende in eender zielen ende te samen met ons kampet ouer dat geloue der Euangelien / ende in geenen wegen v verschricken laten / vanden wederpartijders / welcke haer is een bewijsinge der verdoemenissen / mer v der salicheyt / ende dat selue van God / want v is ghegeuen te doene dat ghi niet alleene aen Christum gelooft / mer ooc om hem te lijden / ende hebt dien seluen kamp welcken ghi hebt aen mi ghesien ende nv van mi hoort.

¶ Die apostel leert die van Philippis vander eenicheit des gheloofs / van warachtighe ootmoedicheyt / ende van warachtige heylicheyt / Ende om haer lieden noch meer te leeren / so stelt hi haer lieden voren.

Dat.ij.Capittel.

E Is nv onder v eenige vermaninge in Christo / is daer eenighen troost der liefden / isser eenige gemeynschap des geests / isser eenighe herteliijcke liefde ende bermherticheyt / soo veruult mijn bliscap / dat ghi eens gemoets ende eens sins zijt / gelijcke liefde hebt / niet en doet door twist / oft door ydel eere / mer door ootmoedicheyt rekent v onder malcanderen die een des anderen ouerste / ende een yeghelijc en sie niet op dat sine / mer dat des anders is.

✠ Een yegelijc si ghesint / so Christus Jesus ooc was / die welcke hoe wel hi in Godlijcke ghedaente was / heeft hijs niet een roof geacht Gode gelijc te sine / meer heeft hem seluen verniet / ende die ghedaente eens knechts aengenomen / ende is geworden ghelijck een ander mensche / ende in ghelate als een mensche gheuonden / ende heeft hem seluen vernedert ende is ghehoorsaem ghewordden totter doot ia totter doot des cruices / Daer om heeft hem Godt

F ooch verhoocht ende heeft hem eenen naem ghegheuen / die ouer alle namen is / op dat inden naem Jesu hem buygen alle die knien / die in hemel ende op
Hebr.ij.b. aerden / ende die onder der aerden zijn / ende dat alle tonge soude belijden / dat Jhesus Christus die HEERE si / tot prijs Gods des vaders. ✠

Also mijn alder liefste / ghelijc ghi altijt ghehoorsaem zijt geweest / niet alleene in mijnder tegenwoordicheyt / mer nv ooc veel meer in mijnder absencien volstert uwe salicheyt / met vreesen ende beuen. Want

G Godt is die nv werct / beyde dat willen ende volbrengen / daer om dat hi een welbehagen in v heeft. ✠

Doet alle dinghen sonder murmureren ende verwerringhe / op dat ghi zijt sonder berispen / ende puer ende Gods kinder onberispelijc / onder den ongeslachten ende verkeerden gheslachte / onder welcken ghy schijnt als een lichte sterre inder werelt / dat leuen de woort inhoudende / mi tot een glorie in den dach Christi / als ic die niet vergeuelic geloopen / noch vergeuelic gearbeyt en hebbe. Mer al ist dat ic gheoffert werde / op dat offer ende Gods dienst ws ghe loofs so verblije ic mi ende verblije mi met v allen diesghelijc verblijt v ooc / ende verblijt v met mi.

Ic hope inden HEERE Jesu / dat ic Thimotheum eerlanc tot v sal seynden / ende op dat ick ooc goets moets si als ic weet hoe het met v staet / Want ick en hebbe geen die so geheel mijns sins si die so vanaert voor v sorget / Want si soecken al dat hare / ende niet dat Jhesu Christi is / Mer ghi weet dat hi beproeft is / want gelijck een kint den vader / heeft hi mi gedient in den Euangelio. Den seluen hope ic / sal ick seynden van stonden aen / wanneer ic ondervonden hebbe hoe het met mi staet / Ic betrouwe inden HEERE / dat ic ooc selue cortelinc comen sal /

Mer ic hebt voor noot aengesien / den broeder D
Epaphroditon tot v te seynden / die mijn hulper ende medestrijder / ende uwer Apostel ende mijns behoeftichheyt dienaer is / Want hi ooc na v allen verlangen had de / ende was hogelic becommert / daer om / om dat ghi gehoort hadt dat hi cranc is ghewest / Ende hi was voorwaer doot siec / mer Godt heeft zijns ontfermt ende niet alleen zijns / mer ooc mijnder / op dat ic niet deen droefenisse op die ander en soude hebben.

Ic hebbe hem daer om te haester gesonden / op dat ghi hem siet / ende weder te vrolijcker werdet / ende ic ooch te weyniger trueicheyts hebbe / hier om so ontfanct hem nv inden HEERE met alle bliscap de ende hebt sodanigen in eeren / want om des wercs Christi wille is hi den doot so na ghecomen / Daer hi zijn leuen cleyn bedacht / op dat hi v ghebreec aen mijnen dienst veruullen soude.

¶ Die Apostel vethoont die edelheyt der wetten ende dat door zijn exempel / hem seluen daer in verantwoorden de / ende bidt die Philippensen dat si hem volgen wilden.

¶ Dat.iij.Capittel.

Voort aen lieue broeders verblijt v in den HEERE / Dat ic v altijt eenderley A
scriue / en verdriet my niet / ende maect v dies te sekerder. Siet op die honden siet op die quade arbeyders / siet op dye van een snijdinghe / Want wi zijn die van een snijdinge die God dienen inden gheest / ende beroemen ons van Christo Jhesu / ende troosten ons niet op vleesch / hoe wel ic ooc hebbe dat ic mi des vleesches vertroosten mochte / Soo hem een ander duncken laet hi heeft wat / dat hi hem des vleeschs trooste / ick B
vele meer / die opten achtsten daghe besneden ben / een wt den volcke van Israhel des geslachts Benjamin / een Ebreeusch wt den Ebreen / ende na der wet een Phariseeus / na der neersticheyt een veruolger der ghemeynten / nae der ghrechticheyt inder wet ghewest onstraffelijc.

Mer dat mijn gewin was / dat heb ick om Christus wille voor schade geacht / Want ic achte het si al le schade om der ouervloedicheyt wille der kennissen Jesu Christi mijns HEEREN / om wiens wille ict C
al voor schade gerekent hebbe / ende achtet voor dreck / op dat ic Christum ghewonne / ende beuonden werde in hem ende niet en hebbe die gerechticheyt die wter wet is / mer die door dat geloue Christi coemt / namelick die gherechticheyt die van God coemt int geloue / om hem te kennen ende die cracht zijnder verrijsenissen ende die gemeynscap zijns lijdens / dat ic zijnder doot ghelijc werde / oft ic ooch der verrijsenisse vanden

dooden ghemoeten mochte.
Niet dat ict ymmertoes ontfanghen hebbe oft
ymmertoes volcomen si/mer ic iaghe hem na/ oft
ic ooc dat selue begrijpen mochte/daer ic in ghegre
pen ben van Christo Jesu/ Mijn broeders/ic en schat
te mi seluen noch niet/dat ic gegrepen hebbe/ Mer
een segge ic/ick vergheete dat voorby is / ende strecke
mi tot dien dat daer voor is/ ende iaghe nae die voor
ghesette mate na der cleynnode/welcke voorhout
die roepinghe Gods van bouen neder in Christo
Jesu/ Hoe vele onser nv volcomen zijn/ die laet also
gesint zijn/ende sout ghi wat anders vreeder ghesint
zijn/dat laet ons God openbaren/ Mer doch/daer
in wi tot noch toe ghecomen zijn/ so laet ons daer
in wandelen na eender regel/ende gelijc gesint zijn.
✠ Broeders/zijt mijn nauolgers/ende neemtse wa
re/die alsoo wandelen/ghelijc ghi ons hebt tot een
D voorbeelde ofte forme. Want vele wandelen van wele
ken ic v dicwil ghesept hebbe/maer nv segghe ickt v
ooc met weenen/die vianden des cruys Christi/ wel
ker eynde is die verdoemenisse/ ende dien den buyck
haren God is/ende haer eere tot schanden wert/ dien
die op eerdtsche ghesindt zijn/ Maer onse borgher
scap is inden hemel/van welcken wi ooc wachten
den behouder Jhesum Christum des HEEREN/
welcke sal verclaren dat lichaem onser nieticheyt/
dat het gelijc werde den lichaem zijnder claerheyt/
na der werckinghe/ daer hi hem ooc mede can alle
dinghen onderworpen. ✱

¶ Die apostel sterct die Philippensen patientie haer lie
den verwerkende tot gheestelijcke blijscap ende volstandic-
heyt der goeder wercken / ende verblijt hem in haer lieder
vryheyt achter na haer lieden ghedeente.
Dat .iiij. Capittel.

A Ldus mijn lieue ende begheerlijcke
broeder/mijn vruechde ende mijn croo
A ne/staet also inden HEERE/Euodiam
vermane ick/ ende Syntigen verma
ne ic dat si eens sins zijn/ Ja/ic bidde
ooc v/mijn oprechte mede hulpe/neemtse tot v/dye
te samen met mi ghekampt hebben ouer den Euan
gelie/met Clement ende den anderen mijnen behulpen/
welcker namen zijn inden boec des leuens. ✠ Ver
blijt v inden HEERE alle tijt / ende anderwerf seg
ghe ic verblijt v/ Laet uwe beleefthеyt oft gelijcheit
allen menschen kenlic zijn. Die HEERE is na hier
bi/ Sorcht niet mer in allen dingen laet v bedinghe
int ghebet/ende smeecken/met dancseggingе ken-
lic werden voor God/Ende die vrede Gods/welc
B ke te bouen gaet allen sinnen/beware uwe herten
ende sinnen in Christo Jesu. ✱
Voort ane lieue broeders wat warachtich is/
wat redelic/wat gherechtich/wat cuysch/ wat lief
lic/wat wel luyt/ist eenige duecht/ oft eenighen lof
daer dencket na/welc ghi ooc gheleert ende ontfanghen
ende ghehoort ende gesien hebt aen mi/ dat doet so sal die
HEERE des vreden met v zijn/ Mer ic ben hooclic
verblijt inden HEERE/dat ghi weder eens bloeyende
zijt van mi te houden/ghelijc ghi te voren van mi ghe
houden hebt/want ghi waert verhaest / Niet en segge
ic dat om des gebreecs wille/ Want ick heb gheleert
onder welcken ic ben mi laten ghenoeghen/ Ick can te
niet sine/ende ic weet hooge te varen/ Ick ben ouer al/
ende in allen dingen geschict/beyde versaet zijn ende hon
gheren/ouervloeyen ende armoede lijden. Ic vermach
al door dien die mi machtich maect Christus. Mer
Ghi hebt wel gedaen/dat ghi v ooc mijnder tribu-
latien hebt aenghenomen.
Mer ghi van Philippen weet/dat van beghin
der Euangelien/ daer ic uut tooch van Macedonia
geen gemeynte mi mede ghedeylt en heeft/nae der
rekeninge die innam ende wtgaf dan ghi alleene/
Want tot Tessalonicensen sondt ghi tot mijnder no
trufte eens ende daer na noch eens/ niet dat ic die
gaue suecke/mer ic suecke die vrucht / dat si ouer
vloedich si in uwer rekeninghe. Want ick heb alle
dinc ende ouervloeye/ic ben veruult / doen ic ontfinck
door Epaphroditum dat van v quam/ eenen rueck der C
soeticheyt/een offer God aengenaem/ende behaghelic
Mijn God veruulle alle v nootrufte/na sinen rijck
dom inder claerheyt in Christo Jesu.
Dien God ende onsen vader si prijs van eewicheyt
tot eewicheyt Amen. Groet alle heyligen in Chri
sto Jesu/ Het groeten v die broeders die bi mi zijn/
het groeten v alle heylighen/sonderlinghe die van
Keysers huyse/ Die genade ons HEEREN Jhesu
Christi si met v allen Amen.

¶ Hier beghint
die Epistel van sinte Pau
wels totten Collossensen.

¶ Die Apostel aengesien hebbende die goetwillicheit der
Collossensen/ vertse totter macht der Euangelien/ Ende
wilt dat si die stercheliс gheloouen.
Dat. J. Capittel

P Aulus een Apostel A
Jesu Christi/ door den wille
Gods ende broeder Timotheus
Den heyligen tot Colossen
ende den gheloouigen/ broede
ren in Christo.
Genade si met v/ende vre-
de van God onsen vader ende den HEERE Jesu Christo
Wi dancken God den vader ons HEEREN Jhe
su Christi/ende bidden altijt voor v/ na dien dat wi ge
hoort hebben van uwen geloue aen Christo Jhesu
ende van uwer liefden tot allen heyligen/om der hopen
wille die v op gheleyt is inden hemel/ van welcken
ghi gehoort hebt door dat woort der waerheyt in B
der Euangelien/dat tot v gecomen is / gelijc ooc in
alder werelt/ende is vruchtbaer/gelijc ooc in v/ van
den dage aen dat ghijt gehoort hebt/ ende bekent die
ghenade Gods inder waerheyt/gelijc ghi gheleert
hebt van Epaphra/onsen lieuen mede dienaer/ welc
is een ghetrouwe dienaer Christi voor v / dye ons
ooc gheopent heeft v liefde inden gheest.
✠ Darrom ooc wi van den dage aen/dat wijt ghe
hoort hebben houden wi niet op/voor v te bidden/
ende begheeren dat ghi veruult wert/met kennisse zijns
willens/in alderley gheestelijcker wijsheyt ende verstant
dat ghi weerdelic wandelt den HEERE/tot alle beha
ghen/ende vruchtbaer zijt in allen goeden wercken/
ende wasset inder kennissen Gods/ ende wert gesterct
met alle crachten/na zijnder heerlijcker macht / in
alder lijdtsaemheyt ende lanckmoedicheyt met vruech-
den. ✠ Ende dancksegghet den vader die ons
waerdich gemaect heeft/tot der erffenisse der heyli
ghen int licht.

Welcke ons verlost heeft vand macht der duysternissen/ende heeft ons ouergeuoert in dat rijck des soons zijnder liefdē/ aen welckē wi hebben die verlossinge door zijn bloet namelijc die vergeuinghe der sonden/welcke is een recht beelt des onsienlijc-
A ken Gods der eerster ghebozene voor alle creatue ren.* Want door hē ist al geschapen/dat in hemel eñ op aerdē is/dat sienlijc eñ dat onsienlijc/het si throonen/oft heerscappie/oft vorstendom/ oft ouerheyt het is al door hem eñ tot hem ghescapen/eñ hi is voor allen/eñ staet al te gader in hem.

Ende hi is seluer dat hooft des lichaems/namelijc der ghemeynten/welcke is dat beghinsel eñ die eerste gebozene/vanden dooden/op dat hi in allen dinghen den voorganc hebbe/want het is dat welbehagen des vaders ghe weest/dat in hem alle volheyt woonen soude/ende dat al door hem versoent worde tot hem seluen/het si opter aerden oft inden hemel/daer mede dz hi vrede maecte door dz bloet aen zijn cruys door hem seluen. *

Eñ v die hier voortijts vervreemt / eñ vyanden
B waert door dat verstandt in quade wercken/maer nv heeft hi v versoent met den lichaem zijns vlees/ door den doot/op dat hi v daer stellen soude heylijc eñ onberispelijc sonder lasteringhe voor hē seluen/ ist dat ghi anders blijft in dat geloue gegront/ende vast eñ onbewegelijc vander hopingen der Euangelien/welcke ghi ghehoort hebt/welck ghepreect is onder alle creatueren/die onder den hemel zijn/ des welcs ic Paulus dienaer ghe worden ben

Nv verblijde ic mi in mijn lijdē/dat ic lijde voor v/eñ ic veruulle dat ontbreken der tribulatiē Christi in mijnē lichaem/voor zijn lichaem/welck is die gemeynte.✝ Welcker ic eē dienaer geworden ben na des prekens ambacht/dat mi gegeuen is onder v/met volheit wt te prekē dat woort Gods/namelijc/die verholentheydē / die verborgen geweest zijn vander werelt aen eñ vanden tijden aen / Mer nv ist geopenbaert sinen heylighen/dient God gewilt heeft cont te doene/ welcke daer zijn der heerlijcke rijcdom deser verholentheyt/onder den heydenen (welc is Christus in v) die daer is die hopinghe der heerlicheyt/dien wi vercondighen ende vermanen allē menschen/ende leeren alle menschen met alder wijsheyt/op dat wi daer stellen eenen yeghelijcken mensche volcomen in Christo Jesu/ * daer aen ic arbeyde eñ worstele na die werckinghe des gheens die in mi werct met cracht.

¶ Die Apostel leert hier ooc dat wi voorsien sullen alle bedriechlicheyt/comende door valsche prophetie oft door auctoriteyt vander wet/of door gheueynsde heylicheit.

Dat.ij.Capittel.

A Mer ic late v weten/wat eenen kamp dat ic hebbe om v/ eñ om die tot Laodicia/ende alle dye mijn persoon in vleesch niet ghesien en hebben/op dat haer herten vermaent werden/die te samen veruaē zijn inder liefden/tot alle rijcdommen des vollen verstants/die daer is in die kennissen der misterien Goodts des vaders ende Christi/in welcken ligghen alle verborghen schatten der wijsheyt/ende der kennissen.

B ✝ Mer dat seg ick dat v niemant en bedriegbe met vernuften woorden/ Want oft ick wel naden vleesche niet daer en ben / so ben ic nochtans inden geest met v/ic verblijde mi/ende sie v ordinātie eñ die vastheyt ws gheloofs in Christo/Daer om ghelijc ghi ontfanghen hebt den HERE Jesum Christum/soo wandelt in hem/ ende zijt ghewortelt eñ getimmert in hem/ende zijt vast int ghelooue/ghelijc ghi gheleert zijt/ * ende zijt inden seluen ouervloedich met dancseggbingen.

Siet toe dat v gheen rouer en wedervare door
C Philosophia eñ lose verleydingē/na der menschen settingen eñ na der werelt settingen / eñ niet na Christum. Wāt in hē woont die gheele volheyt der Godheyt lichamelijc/eñ ghi zijt des seluen vol/welc dat hooft is aller heerscappiē eñ hoocheyt/ in welcken ghi ooc besnedē zijt met der besnijdingen sonder handen/door afleegginge des sondelijcken lichaems in dē vleesche namelic met die besnijdinghe Christi in dien/dat ghi met hē begrauen zijt door dat doopsel in welcken ghi ooc zijt verresen door dat gheloue dat God werct die welcke hē verwect heeft vand doot.

Ende heeft v met hem ooc leuende ghemaect/
doen ghi doot waert inder sonden/eñ inder heyden D
schap ws vleeschs/ eñ heeft ons vergheuen alle son Ephe.2.
den/eñ wt ge vdelcet dat hantscrift dat teghen ons was/ende bewesen met scriftelikē settingen/ welc ons tegen was eñ heeftse midden wt ons gedaen/ ende aent cruys gehecht/eñ heeft wt ghetogen die vorstendom eñ die geweldigen/ende heeftse te sien gedraghen met vrijheyt/ende een herpryncken wt haer gemaect door hem seluen.

So en laet nv niemāt conscientie maken/ouer E
spijse oft ouer dranck/oft eens deels ouer daghen/ namelijc/den vierdagen/oft nieuwe maenden/oft sabbathen/welcke zijn die schaduwen geweest van dien/dat toecomende was/ maer dat lichaem selfs is in Christo/ Laet v niemant die mate outrecken/ die na eyghen verkiesinghen daer henen ghaen/in ootmoedicheyt eñ geestelicheyt der Engelen/die si noyt geen gesien en hebbē/eñ is sond sake opgeblasen in sinē vleeschelijckē sin/ eñ en hout hē niet aen dat hooft/wt welckē dat gheheel lichaē/door iuncturen eñ te samen voeginghe vantreyckinghe ontfanget/ende aen malcanderen hem onthout eñ al
so wast tot der grootheyt die God gheeft. F

Ist dat ghi nv zijt gestoruen met Christo vāder wereltliker settinge / wat laet ghi v dan vanghen met settinghe der werelt / als oft ghi der wereldt noch leefdet? Die daer segghen/ghi en sult dat niet aenroeren / ghi en sult dat niet eten noch drincken ghi en sult dat niet doen/ welc hem seluē onder die hant verteret/eñ is na ghebodeu eñ leere der menschen welcke hebbē wel een schijn der wijsheyt/door selue wtgecoren gheestelicheyt ootmoedicheyt/eñ door dat si dat lichaem niet en sparen/ eñ aen dat vlees geen cost keeren tot zijnder noottruft

¶ Die Apostel informeert hier die Colossensen in goede manieren/ende dat specialijc onder die gehoude onder die ouders/onder der kinder/ende den knechten

¶ Dat.iij.Capittel.

Ier om zijt ghi nv opghestaen/met A
Christo/ so soect dat daer bouen is/ daer Christus is sittende totter rechter hant Gods/smaect dat hemels is niz dat eerdts is/Want ghi zijt gestoz

uen eñ v leuen is verborgen met Christo in God/
Mer als Christus v leuē hem openbaren sal/ dan
suldi ooc openbaer werden met hem inder heerlic-
eph.v.b heyt. * * Daerom soo doot nv v leden/ die op aer
dē zijn/ hoererije/ onreynicheit/ luste/ quade begeer
te/ oncuysheyt/ eñ giericheyt(welck is afgoderije)
om welcke coemt die toren Gods ouer die kinder
der ongelouicheyt/ in welckē ghi ooc voortijts ge-
wandelt hebt/ doen ghi daer in leefde.
B Mer nv legget al van v/ gramscap/ verbolghent
heyt/ boosheyt/ blasphemie/ scandeloscke woorden/
i.pe.ij.c wt uwē mont/ liecht niet onder malanderē/ treet
den ouden mensche wt met sinen wercke/ eñ treet
den nyeuwē aen/ die vernyeut wert totter kennisse
Gods/ na zijne selfs beelde/ die hē gheschapen heeft
daer en is niet Grieck/ Jode/ besnijdinghe/ onbe-
snijdinge/ Barbarē/ schyten/ knecht/ vrije/ maer
al ende in allen Christus. *
* Daerom so treet nv aen/ als die wtuercoren
Gods heylighē ende beminden/ herteliks ontfer
mē/ vriendelicheyt/ ootmoedicheyt/ saechtmoedichz
lanckmoedicheyt/ ende hout die een den anderē tot
goet/ eñ vergheeft die een den anderen als yemant
eenige clachte tegē dē anderen heeft/ gelijc Christ?
C vergeuē heeft/ alsoo ooc ghi/ Maer bouē al so treet
aen die liefde/ die daer is den bandt der volcomen
heyt/ eñ die vrede Gods behoude die ouerhant in
uwer hertē/ tot welcken ghi ooc gheroepen zijt in
eenen lichaem/ eñ zijt danckbaer.
Laet dat woort Gods rijckelic in v wonē/ in alle
wijsheyt/ Leert eñ vermaent v seluen met psalmen
ende louesanghen/ eñ in gheestelicken liedekens in
der genaden/ eñ singhet den HEERE/ in uwer her
D ten/ eñ al wat ghi doet met woordē/ oft met werc
eph.vi.a ken/ dat doet al in den naem ons HEERē Jesu/
ende danct God den vader door hem. *
Ghi vrouwē zijt onderdanich uwen mans/ ge
lijckt behoort indē HEERE/ Ghi mans hebt lief v
wijfs/ ende en zijt niet bitter teghen haer. Ghi kin
der zijt ghehoorsaem den ouders in allen dinghen/
want dat is den HEERE behaechlick/ Ghi vaders
en verwijst v kinderen niet/ op dat si niet cleynmoe-
dich en worden/ Ghi knechtē zijt gehoorsaē in allen
dinghen uwen lijfliken heere/ met met dienst voor
oogen/ als die menschen te behagen/ mer met sim
pelheit des hertē/ eñ met vreese Gods/ al wat ghy
doet/ dat doet vā hertē/ als dē HEERE/ eñ niet dē
menschē/ eñ weet/ dat ghi vanden HEERE ontfan
ghē sult die vergeldinge der erffenissen/ Want ghi
dient dē HEERE Jesu Christo. Wie onrecht doet
acto.x.e die sal ontfangen wat hi onrechts ghedaen heeft/
wāt het en is gheen aensien der personen/ ghi hee
ren/ wat recht eñ gelijc is/ dat bewijst dē knechtē/
eñ weet/ dz ghi ooc eenē HEERE hebt inde hemel

Die Apostel beueelt hem seluen den bedinghen vanden Collossensen/ vermanende hoe se hem hebben sullen teghen die onghelouighe/ sluytende die Epistel/ eñ confirmerende door groetenisse. *

Dat.iiij.Capittel.

A Hout v aen dat gebet/ eñ waect daer
in met dancsegginge ende bidt ooch
te samen voor ons/ op dat ons God
die duere des woorts op doe/ te spre
kē die verborgethz Christi(daer ic ooc)
om ghebonden ben/ op dat ick dat selue openbare/
ghelijc ick spreken soude. Wandelt inder wijsheyt
tegen die ghene die daer buyten zijn/ eñ losset dien
tijt/ v sprake si altijt inder ghenaden met sout ghe
mengt/ op dat ghi weet hoe ghi een yegelijckē ant
woorden sult. *
Hoe et met mi staet/ sal v condt doē Tychicus die B
lieue broed eñ ghetrouwe dienaer eñ medeknecht
inden HEERE/ welckē ic hebbe tot v gesondē om
des wille/ op dat ick onderuinde hoe et met v staet/
op dat hi vmaue uwe hertē met Onesimo den ghe
trouwē eñ lieuē broeder/ welcke is vanden uwen
die v condt doen sullen van allen hoe et hier staet.
Het groet v Aristarcus mijn mede ghevanghē/
eñ Marcus den neue Barnabe/ van welcken ghy C
hebt een gebot ontfanghē/ Ist dat hi tot v coemt/
ontfanct hem/ Ende Jesus die daer heet Gerech-
tich/ die wt der besnijdinge zijn. Dese zijn alleene mē
hulpers aen dat rijcke Gods/ die mi een troost ge
worden zijn/ V doet groetē Epaphras/ die vanden
uwen is/ een knecht Christi/ eñ altijt worstelt voor
v met gebedē/ op dat ghi volcomelic moecht staē/
eñ veruult in allen dē wille Gods/ Ic geue hē ghe
tuygenisse/ hi heeft een groote neersticheyt voor v/
ende voor die van Laodicea/ eñ van Hierapoli/ Het
groet v Lucas die medecijn meester/ die liefste/ eñ
Demas/ Groet die broeds tot Laodicea/ eñ Nym D
pham/ ende die ghemeynte in zijn huys/ Ende als
die Epistel bi v ghelesen is/ so maect dat si ooc indē
ghemeynte vā Laodicea ghelesen wert/ eñ dat dye
tot die van Laodicea is/ v ghelesen werde/ eñ segt
Arhippo/ Siet den dienst aen die ghi ontfanghen
hebt inden HEERE/ dat ghi dien veruult/ Mijn
groete met mijnder hant Pauli/ Ghedenckt mijn
der banden/ Die ghenade si met v Amen.
Ghescreuen vā Romen door Tychicon
ende Onesimon.

Hier beghint
die eerste Epistel die Paulus
sandt tot dien van Tessalonica.

Die Apostel danct God van haer lieden goeden/ beginne ende vander verspreyinghe haerder goeder wercken.

Dat.i.Capittel

Paulus eñ Silua
nus ende Thimotheus. A
Der gemeyntē tot Tessa
lonica/ in God dē vader eñ
den HEERE Jesu Christo.
Genade si met v eñ vre
de van God onsen vader/
ende den HEERE Jesu Christo.
* Wi danckē God alle tijt voor v allen/ eñ ghe B
dencken v in onsen ghebedē sonder ophoudē/ ghe
lijc wi gedachtich zijn ws wercs/ inden gheloouē/
eñ uwes arbeyts inder liefden/ eñ v lijdtsaemheyt
inder hopē/ welcke is onse HEERE Jesus Christ?
voor God onsen vader/ Want lieue broeders vā
Gode bemint/ wi weten hoe ghi wtuercoren zijt/
dat onse Euangelium bi v ghewest/ niet alleē int
woort/ mer ooc inder cracht eñ indē heyligē gheest
eñ in groter volheyt/ gelijc ghi weet hoedanich wy
ghewest zijn onder v om uwent wille.

Eñ ghi zijt onse nauolgers ghewozden eñ des HEEREN/ ende hebt dat woozt ontfangen onder vele tribulatien met vzuechden inden heyligen gheest. * Also dat ghi ghewozden zijt een voozbeelt allen ghelouighen in Macedonia eñ Achaia/

D Want vā v is dat woozt des HEEREN wtgegaē niet alleē in Macedonia ende Achaia/ mer in allen plaetsen/ is ooc v gelooue in God wtgebzoken/ also dat geen noot en is v yet te seggen/ Wāt si selue vercondigē van v/ wat inganc dat wi van v gehadt hebbē/ eñ hoe dat ghi bekeert zijt tot God vanden afgoden/ te dienen den leuenden eñ warachtighen Godt eñ te verwachten sinen sone vanden hemel welcken hi verwect heeft vander doot Jesum/ die ons verlost heeft vanden toecomende grāscappen

¶ Die apostel vertroost die van Tessalonica in al haer lieder teghenspoet /ende dat door zijn conformiteyt door hem ende door die kercke van Jerusalem.

¶ Dat.ij. Capittel.

A Want ghi ooc weet/ lieue broedˀs/ van onsen inghanc tot v/ dat hi niet te vergheefs gheweest en is/ mer als wi te vozen gheleden hadden/ eñ versmaet waren tot Philippen (ghelijck ghy weet) waren wi doen noch stout v te segghen dat Euangelium Gods/ met groten strijde/ Want onse vermaninge en is niet geweest tot dolinge noch totter onreynicheyt/ noch met liste mer ghelijc wy van Godt bepzoeft zijn/ dat ons dat Euangelium betrouwet is te pzeken/ alsoo spzeken wi niet als oft wi den menschen behagen wilden/ maer Godt die onse herten bepzoeft.

B Wi en hebbē nopt met smeekēde woozden omghegaen/ (ghelijc ghi weet) noch na der ghiericheit gestelt/ God is dies ghetuyghe/ wi en hebben oock gheen pzijs gesocht van menscen noch van v/ noch vanden anderen/ wi hadden v moghen lastich zijn/ als apostelen Chzisti/ mer wi zijn moederlijck gheweest midden onder v/ ghelijc als een voester haer kinder voestert/ also hebben wi eens hertē lust aen v gehadt/ v mede te deylen/ niet alleen dat Euangelium Gods/ mer ooc ons leuen/ daer om dat wi v hebben lief vercreghen.

Ghi zijt wel gedachtich/ lieue bzoeders onsen arbeyt eñ onse vermoetheyt/ Want dach eñ nacht arbeyden wi/ op dat wi niemant onder v lastichen souden zijn/ eñ pzeecten onder v dat Euangelium Gods/ God is onser ghetuyghe eñ ghi/ hoe heylichlijc ende gherechtelijck eñ onberispelijc wi bi v (ghi die ghelouich waert) geweest zijn/ ghelijc ghi oock weet/ dat wi gelijc een vader zijn kinder hebben wi v vermaent/ ende getroost/ eñ betuycht hebbē/ dat ghi wandelen soudt/ weerdelic vooz God/ die v geroepen heeft tot zijn rijck eñ tot zijnder heerlicheyt

Daer om wi ooc sonder ophouden Godt dan-

C ken dat ghi doen ghi ontfinckt van ons dat woozt der Godlijcker pzekinghe/ soe en ontfinct ghi dat niet als twoozt der menschen/ mer ghelijck ooc warachtich is als Godts woozt/ welc ooc werct in v/ ghi die daer ghelooft/ Want ghi zijt nauolgers ghewozden/ lieue bzoeders der ghemeynten Goodts/ in Judea in Chzisto Jhesu/ dat ghi recht dat selue geleden hebt/ van uwē bloet vziendē dat ghene dat si vanden Joden gheleden hebben/ welcke ooc den HEERE Jhesum ghedoot hebben/ ende zijn pzopheten/ ende hebben ons veruolcht/ eñ behaghen God niet/ ende zijn allē menschen tegen/ ende keeren ons te segghen tot den heydenen/ daer mede si salich mochten werden/ op dat si haer sonden veruullen altoos/ want den tozen is te hans eyndelijck ouer hen ghecomen.

D * Mer wi lieue bzoeders/ na dien wi uwer een wile berooft gheweest zijn/ na dat aensicht/ niet na der herten/ hebben wi des te meer ghehaest/ v aensicht te siene met groten verlangen/ Daer om hebben wi willen tot v comen (ick Paulus) tweemael mer Sathanas heeft ons belet/ Wandt wie is onse hopinghe oft vzuechde/ oft crone der beroeminghe/ zijt ghijs ooc niet vooz den HEERE Jhesu Chzisto tot sine toecomst? ghi zijt ymmers onsen pzijs ende blijscbap.

¶ Die apostel seynt Thimotheum om te vertroosten die van Tessalonica/ eñ stelt tprofijt van zijnder wedercomst biddende altijt voor haer lieden.

¶ Dat.iij. Capittel.

A Daer om en hebbē wijs niet meer willen verdzagen/ ende hebben ons latē welbehaghen ons alleen tot Atenen te blijuen ende hebben Timotheum ghesonden onsen bzoeder eñ dienaer Gods/ ende onsen medehulper inder Euangelien Chzisti/ om v te stercken ende te vermanē om ws Gheloofs wille/ op dat niemant cranck en werde in deser tribulatien/ den welcken (ghi weet) dat wi begeuen zijn/ Ende doen wi bi v waren/ seyden wi te vozen/ wi moesten tribulatie hebben ghelijc alst ooc ghescbiet is/ ende ghi wetet/ Daer om en heb ics niet langher verdzaghen/ ende heb wt ghesonden dat ic bekennen soude v gheloone/ op dat v

B villicx niet en tēptere die tempteerder/ ende onsen arbeyt niet te vergeefs en werde.

Mer nv als Timotheus tot ons vā v gecomen is/ ende ons vercondicht heeft v gheloue eñ liefde/ ende dat ghi onser ghedenct/ alle tijt ten besten/ eñ verlanghet nae ons te sien/ ghelijc oock ons nae v/ Daer zijn wi liedē bzoeders getroost in ghewozdē om v in alle onse tribulatie ende noot/ dooz v ghelooue/ Wāt nv zijn wi leuendich/ ter wilē ghi staet

C indē HERE/ + Want wat danc connen wi God weder gheuen vooz v/ vooz alle dese vzuechde/ die wi hebben van v vooz onsen God? wi bidden dach eñ nacht/ dat wi sien mogē v aensicht/ eñ veruullē/ so wat ghebzeect aen v ghelooue.

Mer hi God onse vader eñ onse HERE Jhesus Chzistus/ schicke onsen wech tot v. Maer v ver-

D meere die HERE/ ende late die liefde vol werden onder malcanderē/ eñ tegen alle menschē (ghelijck wi ooc zijn tegen v) om uwe hertē te stercken sonder clachte inder heylicheyt vooz God onsen vader eñ in die toecoēst des HEEREN Jhesu Chzisti/ met allen sinen heylighen.

Die apostel berispt die van Tessalonica in die sonde vā oncuysheit/ begheerlicheit/ traecheit/ ende onghetemperde dzoefheit der dooden.

Dat.iiij. Capittel.

A Voozt aen/ lieue bzoeders/ bidden wy v eñ vermanē indē HERE Jesu/ na die ghi vā ons ontfangē hebt hoe dat ghi sult wandelen/ eñ God behaghē/ dat ghi altijt volder wert/ want ghy

weet wat geboden wy v gegeuen hebben door dē HEERE Iesum/ Wāt dat is dē wille Gods / uwe heylighinghe/ op dat ghi v onthout vā oncuysheyt dat een yeghelijcke wete zijn vat te houden in heylighinge/ eñ eeren/ niet inder begeerte des lusts/ ghelijc die heydenē die van God niet en weten/ eñ dat nyemant begrijpe noch en veroordele / sinen broe-
B der in die handelinghe / want die HEERE is dye wraker ouer dat alle/ ghelijc wi v te voren ghesept eñ betuycht hebbē/ Want Godt en heeft ons nyet geroepen tot onreynicheyt/ mer totter heylighinghe * Mer wie dat v nv veracht/ die en veracht niet eenen mensche/ mer God die sinen heylighen gheest ghegheuen heeft in ons.

✠ Vander broederlijcker liefdē en was ons niet noot te scriuē. Wāt ghi zijt selue vā God gheleert/ v onder malcanderen liefte hebben / Eñ dat doet ghi ooc tot allen broederen/ die in geheel Macedo
C nia zijn/ mer wi vermanē v/ lieue broeders dat ghi noch volder wert eñ staet daer na dat ghi stille sijt/ eñ dat ghi dat uwe beschict/ eñ arbeyt metten handen/ ghelijck wi v geboden hebben/ op dat ghi eerbaerlijcken wandelt tegen die/ die daer buyten zijn eñ niets en behoeuen.

✠ Mer broeders/ wi willen dat ghi weet vā die daer slapen/ op dat ghi niet truerich en zijt/ ghelijc die andere die gheen hopinge en hebben. Want ist dat wi ghelouuē dat Iesus ghestoruen is/ ende verresen is/ so sal God ooc die daer ontslapē zijn door Iesum met hem leyden/ Want dat seggen wy als een woort des HEEREN/ dat wi die daer leuen eñ ouerbliuē inder toecoēst des HEEREN / sullen
D die ghene niet voorkomen/ die daer slapen/ Want die HEERE selue sal in eenen gebieden / ende in een stemme des archangels / eñ metter basuynen Gods nedercomen vanden hemel/ eñ die doodē in Christo sullen opstaen ten eersten/ daer na wi dye daer leuen/ eñ ouerbliuen/ sullen te samē met den
i. Corin selven wech ghetrocken werden inden wolcken/
xv. c den HEERE te gemoete inder locht/ eñ sullen also by den HEERE zijn alle tijt/ Hierom so troost v met desen woorden onder malcanderen. *

¶ Die Apostel waerschout die van Tessalonica vandē tocomenden daghe des doots / eñ van dat oordeel Gods int generael eñ vermaentse dat si haer lieden wel hebbē sullen teghen haren naesten ende haren God.

Dat. v. Capittel

Aer vanden tijden ende stondē / lieue broeders/ en is niet noodt te scriuen.
ii. Pe. iij Want ghi selue weedt seker / dat den
c. dach des HEEREN sal comen/ gelijc een dief inder nacht. Wāt als si sullen
ap. iij. a. seggē het is vrede/ daer en is gheenen vaer/ soo sal dat verderuen snellic ouer hē allē comen/ gelijc die wee ouer een beuruchte vrouwe/ eñ en sullen niet ontulien/ Maer ghi/ lieue broeders/ zijt niet in duysternissen dat v dien dach ghelijc een dief begrijpe.

✠ Ghi zijt alte samē kinderē des lichts/ eñ kinderen des daechs/ * Wi en zijn niet vander nacht/ noch vander duysternissen.

Hierom so en laet ons niet slapē/ ghelijc die an-
B deren/ mer laet ons wakē/ eñ nuchterē zijn/ Wāt
esa. lix. d die daer slapen/ die slapen des nachts/ ende die daer droncken zijn/ die zijn snachts droncken/ Maer wi die des daechs zijn/ sullen nuchterē zijn/ aengedaen metten cleeft des geloofs ende der liefden/ eñ met eph. vi.
den helm der hopingen op die salicheyt. Wāt God en heeft ons niet geset tot gramscappē maer die salicheyt te verweruen door onsen HEERE Ihesum Christum/ die voor ons ghestoruen is/ op dat weder wi waken oft slapen/ gelijc met hē leuē souden/ Daerom/ vermaent v onder malcanderē/ eñ sticht die een den anderen gelijc ghi ooc doet. *

Wi bidden v/ lieue broeders/ dat ghi bekent die C
aen v arbeyden/ ende voorstaen inden HEERE/ eñ vermanē v/ houdtse dies te meer in die liefde/ om haers werct willē/ eñ zijt vreedsaē met haer lieden.

✠ Wi vermanen v lieue broeders/ vermaent die ongeordineerde/ troost die cleynmoedige/ verdraecht die crancken/ zijt lancmoedich tegen alle menschē/ Siet dat niemāt quaet met quade yemanden vergelde/ mer altijt staet na dat goet is/ onder malcanderen ende tegen alle menschen/ Sijt altijt vrolick bidt sonder ophoudē/ zijt dancbaer ouer al/ Want dat is die wille Gods in Christo Iesu aen v.

Den geest en bluscht niet wt / Die prophecie en veracht niet/ Proeuet al/ eñ dat goet is dat behoudt/ D
Midet alle quade schijnen/ by die God des vreden make v heylich door al/ op dat uwē geheelen geest ende siele ende lichaem moeten behoudē werdē onberispelic op die toecoemst des HEEREN Ihesu Christi/ * Getrouwe is hi die v roept/ welck sal ooc doen/ Lieue broeders/ bidt voor ons/ Groetet alle die broeders met dē heylighē cusse/ Ick beswere v bi den HEERE / dat ghi die Epistele laet lesen alle heylighe broeders/ Dye ghenade ons HEEREN Iesu Christi/ si met v Amen

¶ Tot den Thessalonicensen die eerste is ghescreuen van Athenen.

¶ Hier beghint die ander Epistel die Paulus sandt tot die van Thessalonica.

Die Apostel danct God vander gheder bekeeringe der Thessalonicensen biddende voor beter volbrenghinghe.

Dat eerste Capittel.

Paulus ende Siluanus ende Thimotheus. A

Der gemeynte vā Tessalonica/ in God onsen vader eñ dē HEERE Iesu Christo

Genade sy met v eñ vrede van God onsen vader eñ den HEERE Iesu Christo.

Wi sullē God danckē alle tijt om v/ lieue broeders/ gelijc behoorlic is / Wāt v geloue wast seer/ ende die liefde eens yeghelijcken onder v neemt B
toe onder malcanderē/ also dat wi ons uwer beroemen onder die gemeynte Gods/ van uwer verduldicheyt ende geloue/ in alle uwe veruolghinghen eñ tribulatien/ die ghi verdraecht tot bewijsinghe des gerechten oordeel Gods / op dat ghi weerdich wert tot den rijcke Gods/ ouer welckē ghi ooc lijdt/ Ist anders recht/ is bi Godt te vergeldē tribu C
latien/ die v quellen/ mer v die daer gequelt wort/ rust met ons wāneer die HEERE Iesus openbaer wert vandē hemel met den enghelen zijnder crachte/ ende met vlammenden viere / die daer vraecht

sal gheuen ouer die/ Die God niet ghekent en heb
ben/ ende ouer dye / dye nyet ghehoorsaem en zijn
D ghweest den Euangelio ons HEEREN Jhesu
Christi/welcke sullen pijn lijden/ dat ewijghe ver
deruen vandē aensicht des HEEREN/ende van
der heerlicheyt zijnder stercheydt / als hy comen sal
hem te verclaren in sinen heylighen / ende wonder
lijck te worden in allen ghelouighen. Wandt onse
ghetuyghenisse aen v tot deser tijt hebbet ghy ghe
looft/ende daer toe bidden wy alle tijt voor v / dat
onse HEERE Godt v waerdich make des roe-
pens/ende veruulle alle welbehaghen der goetheyt
ende dat werck des gheloofs inder cracht / op dat
aen v ghepresen worde/ den name ons HEEREN
Jhesu Christi/ende ghi aen hem nae der ghenaden
ons Gods/ ende des HEEREN Christi.

¶ Die apostel doet wech dye meeninghe des toecoemst
van antekerst/ waer af hi meerder bescheet bethoonen sal
Dat.ij.Capittel.

MEr ick bid v/lieue broeders/ door der
toecoemst ons HEEREN Jesu Chri
sti/ende bi onser versaminghe in hem
dat ghi v niet haest en laet beweghen
van uwen sinne/noch veruaren/noch
A door gheest/noch door woort/noch door brief / als
van ons ghesonden/dat den dach Christi voor han
den is/ en laet v van niemandt verleyden in gheen
derley wijse/want hi en coempt niet/het en si dan/
dat te voren een afscheyden come / ende gheopen-
baert werde die mensche der sonden/ende dat kint
der verdoemenissen / die daer is een wederpartijer
ende hem verheft bouen al dat Godt ofte Godts
dienst heet/also/dat hi hem sedt indē tempel Gods
als een God/ende gheeft hem wt/hy is Godt.
Gedenct ghi niet /dat ic sulcs seyde doen ic noch
bi v was? Ende wat het noch ophout/weet ghi op
B dat hi openbaer werden sal tot zijnder tijt. Wandt
hi werct hem seluen een verborgentheyt der boos
heyt zonder dat hijt nv ter tijt ophout / moet wech
ghedaen worden/ ✠ ende als dan/sal die boosach
tighe gheopenbaert werden/welcken die HEERE
sal dooden metten gheest zijns monts/ ende sal zijn
der een eynde maken door dye verschijninghe zijn-
der toecoemst/ * des welcken toecoemst ghesciet
nae der werckinghen des duuels / met alderley lo-
C genachtighe crachten ende teekenen ende wonder
doen/ende met alderley verleydinghen der onghe-
rechticheyt/onder dien/die verloren werden / daer
voor dat si die liefde der waerheyt niet en hebben
ontfanghen/dat si salich werden. Daerom sal haer
Godt seynden crachtighe dolinghen/ op dat si ghe
loouen der logheuen/op dat gheoordeeldt werden
alle die der waerheyt niet ghelooft en hebben/mer
hebben der boosheyt gheconsenteert.
Mer wi sullen God dancken alle tijt om v / lie
ue broeders vanden HEERE/dat v God die eerste
vruchte vercoren heeft ter salicheyt / inder heylich-
makinghe des gheests/ende int ghelooue der waer
heyt/daer hi v inne geroepen heeft door ons Euan
D gelium/tot eygendom der heerlicheyt ons HEE-
REN Jesu Christi. *
✠ Hier om so staet nv / lieue broeders/ en͂ houdt
aen die settingen/ ghi die geleert zijt/ het si door ons

woort ofte Epistel. Maer onse HEERE Jesus
Christus ende God die vader die ons lief ghehadt
heuet/ende ghegheuen eenen eewighen troost/en
de een goede hopinghe/door ghenade / dye verma-
ne uwer herten / ende stercke v in alderley leere en
de goet werck.

¶ Die apostel begheert van dien van Tessalonica dat si
biddē sullē/en͂ reformeertse in die regeneratie des quaets:
ende begheert dat si hantwerck hanteren sullen.
¶ Dat.iij.Capittel

VOort aē lieue broeders bit voor ons A
dat dat woort des HEEREN loope/
ende ghepresen werde ghelijck by v/
ende dat wi verlost werden / vanden
onaerdighen ende quade menschen.
Wandt dat ghelooue en is niet een yeghelijcks
dinck/mer dye HEERE is ghetrouwe / dye sal v
stercken ende bewaren voor den quaden. Mer wy
vertrouwen op v inden HEERE / dat ghy doet
ende doen sult wat wy v ghebieden. Dye HEERE
stiere v herten tot der liefdē Gods / ende totter lijd
saemheyt Christi * B
✠ Maer wi gebieden v lieue broeders / inden
naem ōs HEEREN Jesu Cristi / dat ghi v ontrect
van allē broeder/die daer ongeordineerlijc wādelt
en͂ niet na der settingen die hi van ons ontfanghen
heeft. Want ghi weet/hoe ghi ons sult na volghen
wāt wi en zijn niet ongeordineert onder v geweest
wi en hebbē ooc niet om niet dat broot vā yemant
genomen/maer met arbeyt en͂ vermoeytheyt/dach
ende nacht hebben wi gearbeyt/op dat wy niemāt
onder v en souden beswaren. Niet daerom/ dat wy
des gheen macht en hebben/ maer om dat wy ons
seluen tot een form souden geuen ons na te volgen
En͂ doen wi bi v waren/gheboden wi v dat selue/
ist datter yemandt is/die niet en wil arbeyden/dye
en sal ooc niet eten. C
Want wi hoorē/ dat sommige onder v ongeordi
neerdelijc wandelē/en͂ en arbeyden niet/ mer leuen
curioselic. Maer sulcken gebiedē wi en͂ vermanen
door onsen HEERE Jhesum Christum/dat si met
stillen wesen arbeyden/en͂ haer eyghen broot eten.
Mer ghi lieue broeders/en wert niet verdrietich
wel te doen.* Mer isser yemant die niet ghehoor
saem en is onsen woorden/dien teykent ons door
eenen brief/en͂ en hebbet met hem niet te doen /op
dat hi bescaēt werde. Nochtans en hout hem niet
als eenen viandt / maer vermaent hem als eenen
broeder D
Maer hi/die HEERE des vreden / gheue v vre
de ouer al/in alder manieren. Dye HEERE si met
v allen. Die groete met mijnder hant Pauli/ dat is
dat teeken in allē brieuē/also ic scriue. Dye genade
ons HEEREN Jesu Christi si met v allen Amen.
Ghescreuen van Athenen.

¶ Hier beghint die epistele Pauli tot Timotheū

¶ Die apostel vermaent Thimotheum dat hi die geboden
der wet niet houdē en sal/ende danct God dat hi hem tot
ter apostelschap gheroepen heeft ende porret Timotheum
dat hi altijt die valsche leeraers wederstaen sal.
Dat eerste Capittel.

A Paulus een Apostel Jesu Christi/ na dat beuel Gods/ons salichmakers en des HEEREN Jhesu Christi die onse hope is.

Timotheo mijnē sone vā aerde door dat gheloone.

Ghenade/barmherticheypt/vrede van God on sen HEERE Jesu Christo.

Alsoo ic v vermaent hebbe dat ghi tot Epheso soudt blijuen doen ic in Macedonien reysde / alsoo doet/op dat ghi sommigē gebiedē soudet/ dz si niet anders en leerdē/oock niet en achtē op die fabulen ende der gheslachten registere/die gheen eynde en hebben/eñ brengen meer vragen op/dan die beteringe in God door dat ghelooue. Want die hooft-
B somme eñ dat eynde des ghebots/is liefde van een reyn herte/eñ van goeder conscientien / eñ van on beueynsden gelooue/ vā welcken sommige hebbē ghedwaelt/eñ zijn omghekeert in onnutte clapperijē/ende willen der scriftueren meester wesen/eñ en verstaen niet wat si seggen oft dat si setten.

Wi wetē nochtās dat die wet goet is / ist datse
ro.vij.c. yemant recht gebruyct/eñ weet dat/ dat den rechtueerdigen gheen wet en is ghegeuen/maer den onrechueerdighē eñ den ongehoorsamen eñ dien dye ongodlic leuen eñ den sondarē/ den onchristeliken den onreynen/den vaders dootslagers/ende moeders dootslagers/den dootslagers/ dē hoeriagers dē knechtkens scheynders/dē menschē dieuē/ den logenaers/den meyneedigen/ ende so wat anders der saliger leere tegē is/na den Euangelio der glorien des saligen Gods/welc mi betrout is. *

Eñ ic dancke hē die mi craechtich heeft gemaect
C in Christo Jesu onsen HEERE / dat hi my voor trouwe geacht heeft/eñ geset in dat ambacht / ick die te voren was een lasteraer/ eñ een veruolgher eñ een versmader/mer mi is barmherticheypt ghe-schiet/want ic hebt onwetēde gedaē int ongeloue So is nochtans des te rijcker geweest dye genade ons HEEREN Jesu Christi/door dat gelooue/ eñ die liefde in Christo Jesu.

✠ Want dat is sekerlick waer/eñ een dierbaer woort/dat Christus Jesus ghecomen is in die we-
D relt/die sondaers salich te maken/ onder welckē ic die principaelste bē/ Mer daerom is mi bermhertichheypt ghesciet/op dat eerst aē mi Jesus Christus betoone alle lācmoedicheypt/dien tot een exēpel die aen hem geloouē soudē ten eewighen leuen/ Mer God den coninck der eewicheypt/ dē onuerganclijcken/onsienlijcken/ eñ die alleen wijs is / si eere eñ glorie van eewicheypt tot eewicheypt Amen. *

Dit ghebot beueel ic v/Timothee mijn sone/na die voorgaēde prophecien ouer v / dat ghi indē seluen oeffent een goede ridderscap door dat geloue/ eñ goede conscientie/welc sommige van haer ghestootē hebbē/eñ int gelooue schipbrekinghe ghele den hebbē/onder welckē is Hymeneos/eñ Alexāder/welcke ic heb den duuel gegeuen/op dat si geleert werden/voort aen niet meer te lachteren.

¶ Die Apostel leert Thimotheum hoe hi bidden sal/ende oock spreect hi van tghebet/ende dat totten ondersaten.
Dat.ij.Capittel.

So vermane ic v nv / datmen voor al len dinghen ten eersten doen bidden/ ghebeden/verbiddinghen / eñ danck A
segghinghē voor alle menschē / voor die Coninghē /eñ voor alle ouerheit op dat wi rustich ende stil leuen leyden moghen in alre Gods salicheypt ende redelicheypt. Want dat is goet ende oock aenghenaem voor Godt onsen salichmaker/die ooc wil dat alle menschen ghesont werden/ende totter kennissen der waerheypt comē B
Want daer is een God eñ een middelaer tusschen God ende den menschen/te weten die mēsche Jesus Christus/die hem seluen ghegeuen heeft voor allen tot eender verlossinghen/op dat / dat tot zijn der tijt ghepredict soude werden/waer toe ick ghe
sedt ben een predicaer ende een Apostel (ick segge C
die waerheypt in Christo/ ende en lieghe nyet) een leeraer der Heydenen in dat ghelooue ende inder waerheypt. *

✠ Daerom wil ic dat die mannen sullen bidden in allē plaetsen/eñ op heffen heylige handē sonder
gramscap/ eñ tweedrachticheypt. Desghelijcken die i.Petri
vrouwen/dat si in cierlijckē habijte/in scamelheypt iij.a.
ende eerbaerheypt haer vercierē/niet met gheulochten hayre/met gout oft peerlen/oft ander costelijcken ghewade/mer dat wel aenstaet den vrouwen die daer goddienstichheypt bewijsen door goede wercken/ Een wijf leere in stilheypt/ eñ met alder onderdanicheypt/ Jc toelate een wijf niet dat si leere/ ooc niet dat si des mans heer si/mer stille si. Wāt Adā
is eerst gemaect/Daer na Eua/eñ Adam en wert D
niet verleypt/maer dat wijf wert verleypt ende heeft die ouertredinghe ingebracht / si sal nochtans salich werden door kinderen baren / ist dat ghi blijft int ghelooue eñ inder liefden/ eñ inder heylichmakinghen met eerbaerheypt.

Die Apostel leert Thimotheum hoe dat hi ordinerē sal die digniteyten der kercken/ alsoo wel vanden bisschoppē als vanden diaconen eñ haerlieder huysurouwē/ende stelt redene ende bewijs vanden voorsereuen dinghen.

Dat.iij.Capittel.

Dat is certeynlic waer / Jst dat yemāt
een bisscops ambacht begheert/dien A
lust een goet werc/ Mer een bisscop sal onstraffelick wesen / alleen eens wijfs mā/sober/eerbaer/sedich/gastvry/leerachtich/geen wijnsupper/niet vijtich/niet begeerlic des schandelijcken gewins/mer ghelijck oft beleeft/niet kijfachtich/niet gierich / die zijn eyghen huys wel voorstaet/die gehoorsaem kinderē hebbe/met alder redelicheyt) Jst dat yemant sinen
eygen huyse niet wel voor en can staen/hoe sal dye B
die ghemeynte Gods besorgen) gheenen nyeuwelinck/op dat hi hem seluen niet op en blase/ende al so inder verlasterders oordeel valle / Hy moet ooc een goede ghetuygenisse hebbē / van dien die daer buyten zijn/op dat hi den lasterder in die smaet eñ stricke niet en valle.

Des gelijcken sullen die dienaers wesen redelic niet met twee tongē sprekende/geen wijnsuppers niet gierich na scandelic gewin die die verborgentheden des geloofs hebben in een reyn conscientie/
eñ dese salmen te voren ondersoecken/daer nae sal C
mense laten dienen/wanneer si onstraffelic zijn.

Des gelijc die vrouwē sullē wesen redelic/ geen

lasterssen/sober/ghetrou in allen dinghen/die dye naers laet wesen een yeghelic eens wijfs man/dye haer kinderen wel besorghen/en haer eyghen huysghesinne. Die wel dienen/die verwerven haer selven eenen goeden staet/ en een groote vrijheyt int gheloove in Christo Jesu

Dese dinghe scrive ic v/ende hope opt alder eerste tot v te comen/mer ist sake dat ict vertrecke/ dz ghi dan nochtans weet/hoe dat ghi wandelen sult int huys Gods/welc daer is die ghemeynte des levendigen Gods/een pilaer en eenen vasten gront Ende kenlic groot is die Godsalige verholentheit die daer is geopenbaert int vleesch/ gherechtueerdicht inden gheest/verschenen den Engelen/ghepreect den heydenen/vander werelt ghelooft/op genomen inder glorien oft heerlicheit

¶ Die Apostel worpt van hem die quade maniere van leeringhen/ende leert ons dye oprechte om te leeren

Dat.iiij.Capittel

A ij.pe.iij. Die geest die seyt openlijc/dat inden laetsten tiden somighe sullen van dat ghelooue aftreden/ en aen hanghen den dwalenden geesten/en den leeringhen der duyvelen/door die/ die hypocryten ende logenaers zijn/ ende een brant teeken in haerder conscientien hebben/ende verbieden te hou-
Luc.i.f. wen/ende te scouwen die spise/die God geschapen heeft te nutten met dancbaerheyt den gheloovigen ende dien die die waerheyt bekent hebben/want alle creature Gods is goet/ en niet verworpelic/dat met dancsegghinghe ontfanghen wert/ want het wort geheilicht door dat woort Gods en dat ghebet. Als ghi dit v broeders voorhout en vermaent
B soe sult ghi een goet dienaer Jesu Christi wesen opgevoet inden woorden des gheloofs/ en der goeder leeringe/die ghi aldus lange gevolcht hebt. Der ongeesteliken en der ouder wiven fabulen dier ontslaet v.

Mer oeffent v meer inder goddienstlicheit. Want die lichamelicke oeffeninghe is een weynich nutte/
C maer dye godsalicheyt is tot allen dinghen nutte/ en heeft die belofte deses ende des toecomenden levens. * Dat is ymmer sekerlijck waer/ ende een gelooveliic woort. Want daer toe arbeyden wi oec ende worden versmaet dat wi op den levendigen God hopen/die daer is die salichmaker alder menschen/sonderlinghe der gheloovigen/Dit ghebiet ende leert/Niemant en verachte v ioncheyt/maer weest een voorbeelde den geloovighen int woort in conversacie/in liefde/inden gheest/int ghelooue inder cuysheyt

Houdt aen met lesen/met vermanen/met lee-
D ren/ter tijt toe dat ick come. Versuymt niet die gave die v gegeven is door die prophecie/met oplegginge der handen der ouderen/Dit oeffent/ hier mede gaet omme op dat v toenemen openbaer werde voor eenen yeghelicken. Hebt acht op v selven/ ende op die leeringhe/blijft volherdich in desen dingen. Want doet ghi dit/ soe sult ghi v selven salich maken ende die v hooren *

¶ Dye Apostel leert Timotheum vanden weduwen hem leerende/welcke rechte weduwen zijn / ende dus leerende spreect hi vanden dienaren der kercken/leerende hoe ende in wat manieren datmen die ondersaten in haer lieder wercken oordeelen sal

Dat.v.Capittel

Een ouden en scelt nyet mer vermaent hem als eenen vader. Dye ionge als dye broeders/die oude vrouwen als dye moeders/die iongen als die susteren/ met alder cuysheyt. A Eert dye weduwen die recht weduwen sijn. Ist dat eenige weduwe kinder oft neven heeft/die laet eerst leeren dat haer eygen huysen godsalich zijn/ ende ghelijc den voorouders te vergelden/want dat is wel ghedaen en aengenaem voor Gode. Mer die een rechte weduwe is/die niemant te besorgen en heeft/en alleen is/die hebbe haer hope op God gestelt ende blive int gebet en smeecken nacht ende dach. Maer die in wellusten leeft/die is levendich doot/Dyt gebiet op dat si onstraffelic zijn. Maer ist dat yemant dye sine/sonderlinge zijn huysghesin niet en besorghet/ die heeft dat ghelooue versaect/ende is arger dan een ongeloovich

En kiest gheen weduwe onder sestich iaren/ B en die eens mans wijf gewest is/die ghetuychnis hebbe van goeden wercken/ist dat si kinderen opgevoet heeft/ ist dat si gast vrij ghewest is/der heyliger voeten heeft gewasschen/ist dat si den bedroefden handreyckinghe heeft bewesen/ist dat si alle goede wercken heeft na gevolcht. Der iongen weduwen ontslaet v/want als si weeldich zijn geworden tegen Christum/so willen si houwen/en hebben haer oordeel dat si dat eerste ghelooue verworpen hebben C daer bi soe zijn si oec luy/en leeren lancx die husen loopen/Niet alleen zijn si luy/mer oec clapachtich/ curioes/ende spreken dat niet zijn en soude

Hierom soe wil ic dat die ionghe weduwen houwen ende kinderen dragen/huys houden/den wederseggers gheen oorsaet geven te schelden. Want somige zijn schoon afgekeert na den duvel toe Ist dat yemant/man oft wijf/gheloovighe weduwen heeft/die besorge die en en laet die gemeynte nyet belast worden/op dat/die rechte weduwen zijn mogen genoech hebben Deut.

* Die ouders die wel regeren/ die zijn twee voudi- i.Co.
ger eeren weert/bisonder die daer arbeyden in dat woort en inder leeringe. Want het seyt die scrifture. Ghi en sult den osse den mont niet verbinden dye daer dorschet. Ende een arbeyder is zijns loons waert. En ontfanct geen clacht tegen den ouders sonder twee oft drie getuigen. Die sondigen die straft voor allen/op dat oec die ander vreese hebben

Ic betuyge voor God en den HEERE Jesu Christo/en voor den wtvercoren Engelen/dat ghy dit onderhout sonder yemants achterdeel/en niet en wijct ter side wt * En legt niemant haest dye hant op/noch en maect v niet deelachtich der vreemder sonden. Hout v selven rein Drinct niet meer water/mer gebruyckt een weynich wijns om uwer magen wille/en om dat ghi dickwils cranc sijt.

Sommiger menschen sonden zijn te voren open-
D baer en gaen voor henen ten oordeel/sommigher volgen na. Desgelijcken oec/ die goede wercken zijn te voren openbaer/en die haer anders hebben en connen haer niet verbergen

¶ Die Apostel porret die bisscoppen tot verwaerders der armer menschen/inden dienst des HEEREN vermaent hise om nae te volghen/gotmoedicheyt ende ontfermherticheit/ende ander deuchden

Dat.vi.Capittel

Die knechtē die onder dat joc sijn/ die
sullen haer heerē alle eere weert ach=
B ten/op dat dē name Gods ēn die lee
re niet ghelastert en werde. Mer dye
gelouige heerē hebbē/die en vach=
tense niet/wāt si broeders sijn/ēn dies te meer die
nen hem want si ghelouē ēn lief hebbē ēn der wel
daden deelachtich sijn
Dit leert ēn vermaent/Ist dat yemant anders
leert/ēn niet toe en valt dē salighē woordē ons HE
C REN Jesu Christi/ēn der leeringe vander godsa=
licheit/dye is opgheblasen niet wetende/ maer is
nutswijs in vraghen/ēn twistich in woorden/ wt
welckē comt haet/twist/lasteringe/ quaet vermoe=
den/onnutte disputatiē der menschen die gebroken
sinnē hebben/ēn der waerheit berooft sijn/ die dat
meynen/godsalicheyt te wesen om ghenicts wille.
Scheyt v van dien Mer het is eē groot gewin/ wie
godsalich is/ēn laet hē genoegen ✠ Want wi ēn
hebbē niet in die werelt gebracht/daerom ist open
baer wi en sullen daer ooc niet wt brenghen
Als wi voetsel ēn decsel hebbē so laet ons ver=
noecht sijn. Wāt die rijc willē werden/die vallē in
becoringē ēn stricken/ēn in vele sotte ēn schadelijc
ke begeerten/die den menschen versinckenint ver=
deruen ēn in die verdoemenisse. Want giericheyt
is een wortel van alle quaet/der welcker sommige
gelustet heeft/ēn sijn vā tgeloue gedwaelt/ēn heb
ben hē seluen vermengt onder veel smerten Maer
ghi menschen Gods/vliet die dingen/staet nae die
rechtuaerdicheyt/dat geloue die liefde/ die lijdtsaē
heit/die sachtmoedicheit/vechtet eenē goedē strijt
des geloofs/aengrijpt dat eewich leuen/waer toe
ghi ooc gheroepen sijt/ēn beleden hebt een ghoede
belijdinge voor veel getuygen.
C Ic gebiede v voor God/die alle dinc leuendich
maect/ēn voor Christo Jesu/die onder Pōcio Pi
lato betuycht heeft een goede belijdinghe/dat ghi
houdt dat gebot onbeulect elic ontstraffelick/totter
tijt toe der verschijninge ons HEREN Jesu Chri
sti. * Die hi bewisen sal tot sijnder tijt die salige ēn
allēe geweldich die Coninc alder Coningē/ ende dye
HERE alder HEREN/die allēe heeft onsterfe=
licheit/die daer woont in een licht daer niemāt toe
comē en can/welcken geē mēsche ghesien en heeft/
noch gesiē en can/dien si eere ēn eewich rijc Amē.
✠ Den rijcken van deser werelt ghebiet dat sy
niet na hogen dingen en staen/noch niet en hopen
op die onsekere rijcdommen/maer op den leuendi
gen God/die ons gheeft alle dinghen ouervloedic
lic te genieten/dat si goet doen /ende rijck werden
D van goeden wercken /gheerne gheuen /ghemeen
te wesen/hem seluen scatten te vergaderen/ eenen
goeden gront int toecomende/op dat si vercrighen
dat eewige leuen.
O Timothee/ bewaert wel dat v betrout is/
ēn schouwet die ongheestelicke onnutte woorden/
ēn die wederpartye der valscher beroemder constē
die welcke somige hebbē voorgegeuen/ēn hebben
des gheloofs gemist

Die genade si met v Amen *

Ghescreuen van Laodice hooft
stadt in Phrigia.

¶ Hier beghint die ander Epistel die Pau lus sandt tot Timotheum

¶ Die apostel vermaent Timotheum dat hi sterckelick
Christum preken sal/mits datter luttel predicanten sijn
Dat. I. Capittel

Paulus een Apo= A
stel Jhesu Christi/door den
wille Godts te preken dye
beloften des leuēs in Chri=
sto Jesu
Mijnen lieuen sone Ti=
motheo
Ghenade ontfermherticheyt/vrede van God
den vader ēn onsen HEREN Jesu Christo
✠ Ic dancke God/dien ic diene vander tijt aen
mijnder vooruaders/in reynder conscientien/dat
ic sonder ophoudē uwer ghedencke in mijn ghebet
dach ēn nacht/ēn mi verlanghet v te sien(wanneer B
ic gedachtich ben uwer tranē/op dat ic met bliscap
veruult worde/ēn vermane mi seluen des onghe=
veynsden ghelooofs in v/welck te voren ghewoont
heeft in v grootmoeder Loide/ēn in uwer moeder
Eunice/ēn ben des seker dat ooc in v.
Om welcke sake ic vermane/dat ghi verwect
die ghaue Gods die in v is/door die opleggbinghe
mijnder handen. Want God en heeft ons niet ghe
gheuen den gheest des vreesen/mer dye cracht der
liefden ende der soberheyt *
✠ Daeromme en schaemt v niet des ghetuyghe C
nisse ons HEREN/noch mijnder/ick die sijn ghe
bonden ben/ maer lijdt v metten Euangelio/als
ic na d cracht Gods/die ons heeft salich ghemaect
ēn geroepē met een heilige roepinghe/niet na onse
wercken/mer na sijn opset ēn genade die ons ghe=
geuen is in Christo Jesu /voor der tijt der werelt
mer nv geopēbaert door die verschijninghe ons sa=
lichmakers Jesu Christi/welc den doot sijn macht
heeft benomen/maer hi heeft dat leuen verlicht/ēn
dat onuergancklic wesen int licht gebracht door dat
Euangelium in welcken ic ben geset een predicaer
ēn een Apostel/ēn een leeraer der Heydenen /om
welcker saken wille ic dit lijde/maer ic en schaeme
mi niet Ēn ic ben seker dat hi machtich is mijn be
legghinghe oft opleggbinghe te bewaren tot ghe
nen dach toe
Hout v na dat voorbeelt der saligher woorden
die ghi van mi gehoort hebt van tgheloue/ēn van D
der liefde in Christo Jesu. * Dese goede opleg
ghinge bewaert door dē heylighē gheest/die in ons
woont. Ghi weet dat van mi afghekeert sijn alle
die in Asia sijn onder welcken is Phigelus ende
Hermogenes. Die HERE moet gheuē barmher
ticheyt dē huyse Onesiphori /want hi heeft mi dic
wils vermaect/ēn en heeft hem niet gescaemt mijn
der ketenen/maer doen hi te Roomen quam/doen
socht hi mi seer neerstelic ēn vant mi. Die HERE
geue hem dat hi vinde barmherticheyt/bi den HE
RE/in ghenen dach. Ēn hoe vele by my ghedient
heeft tot Epheso/dat weet ghi beter.

¶ Die apostel ... rechtfuldich om Thimotheum te bren ghen totter officien der predikinghen/ ende vermaent hem dat hi dye ioncheyt schouwe.
Dat.ij.Capittel.

A So sterchet v nv mijn sone/ door dye genade in Christo Jesu/ ende so wat ghi vā mi gehoort hebt/door veel ge tuygen/dat beueelt getrouwen men schen die daer bequaē zijn ooc den an deren te leeren. Lijdt v als een ghoet strijder Chri sti. Niemandt en strijdt/ eñ onderwint hē die werc ken der neeringen/ op dat hi behaghe dien die hem totten strijde heeft ontfanghen. Eñ ist dat yemant ooc vechtet/die en wort niet ghecroont/hi en vech te wettelijc. Den ackermā die den acker bouwet/ die behoort eerst te genieten der vruchten. Merct

B wat ic segge. Die HEERE sal v verstant gheuen in allen dinghen.

Gedenct den Jesum Christum die verresen is vanden doodē/wt dat saet Dauid/nae mijn Euan gelium/in welckē ic wercke tot die banden toe/als een misdader. Mer Gods woort en is niet gebon den. Daerom so lijde ict al om der vtuercoren wil le/op dat si ooc die salicheyt moghen vercrighen in Christo Jesu met eewiger heerlicheyt.

Dit is ymmer seerteynlic warachtich. Sijn wy mede gestoruen/so sullen wi mede leuen/ist dat wi mede lijden/so sullen wi mede regneren/ versaken wi hem/so sal hi onser ooc versaken/ist dat wi niet en geloouen/so blijft hi ghetrouwe/want hi en can hem seluen niet versaken. Dit vermaent haer/ende betuyget voor God den HEERE/dat si geen twist en hebbē om woordē die niet goet en zijn/dan te v keerē die gene die toe hooren. Geneerstiget dat ghi v seluē bewijst God eenē beproefdē onstraffelijckē

C arbeyder te wesen/ die daer snijdet dat woort der waerheyt/Des ongeestelijckē onnutten claps ont slaet v/wāt si vorderē seer tot een ongodlijc wesen eñ haer woort bijt om hē als die creeft/onder welc kē is Hymeneos eñ Philetus/ die der waerheyt ge mist hebben/eñ seggē dat die verrisenisse nv geschiet is/eñ hebben sommigher geloue verkeert.

Maer die vaste gront Godts blijft staen/ende heeft desen segel. Die HEERE kent dye sine/eñ hy afgaet vāder onrechtueerdichept/wie dat dē naem

D ons HEERE aenroept. In eenē groten huyse en zijn niet alleē guldē eñ siluerē vaten/ mer ooc van houte eñ eerdē/somige ter eeren/die andere ter on eeren/Daer om/ist dat yemant hem reyniecht van sulcken lieden/ dye sal een heylich vat wesen ter ee ren/den huysheere oorbaerlic/ende tot allen goeden wercke bereyt.

Vliet die begeerte der ioncheyt/ eñ staet nae die rechtuaerdicheyt/dat geloue/ die liefde den vrede met allen die den HEERE aenroepen van reynen herten. Die sotachtige vragen sonder leeringhe die schouwet/want wi weten dat si alleen twist voort brengen/ Die knecht des HEEREN en sal niet kijf achtich wesen/mer vaderlic tegē alle man/ leeraach tich/die de quade verdragē can/die met sachtichept straft die wederspannige/ oft hem God eens gaue berou die waerheyt te bekēnen/ eñ weder te keerē van des duyuels stricken/die van hem ghevangen zijn na sinen wille.

¶ Dye apostel vermaent Thimotheum te spreken om vele valsche predikers die groote dinghen begost hadden/ ende vermaent Thimotheum tot sterckeyt.
Dat.iij.Capittel

A Dit sult dat wetē/ dat inden laetstē da ghen sullen periculose tijden wesen. Wāt daer sullen menschē wesen dye vā hē seluē groothoudē sullen/ghie rich/houeerdich/lasters/haren oudē ongehoorsaem/ondanckbaer/met grootē sonden be ij. Pet iij.a. ulect/niet vriendelijck/ staetich/schenders/oncuys niet sachtmoedich/ wilt/verraders/gewelthaders opgheblasen/die meer lief hebben die wellust dan God/die daer hebben dat wesen der goddienstiger wandelinghe/maer zijn cracht versaken si/ eñ van sulcken afkeert v. Vandē seluen zijnt/ die de huysen B doorloopen/eñ leyden die vroukens geuangē/ dye met sonden beladen zijn/eñ gelept werden in meni gerley begeerten/ altijt leeren si/eñ en comen nem mermeer totter kennisse der waerheyt

Maer als Joānes eñ Jambres Moysi weder stonden/also wederstaē dese ooc der waerheyt/ het zijn menschē vā gebrokē sinnē/ onbequaē tottē ge loue/mer si en sullēs nz wt voerē. Want haer sotheȝ C sal allē menschē openbaer werdē/ alst ooc was van den voorseydē. Mer ghy hebt nageuolcht mijn lee re/mijn wesen/mijn opset/mijn gheloue/mijn lanc moedichept/mijn liefde/ mijn lijdsaēheyt/mijn ver uolgingen/mijn lijdē/ die mi al geschiet zijn tot An tiochia/tot Iconicon/tot Listran/welcke vuolghin ge ic daer droech. Eñ wt allē heeft mi die HEERE verlost. Eñ alle die godlic willē leuē in Christo Je su/die moeten veruolginge lijden. Die quade men schen eñ die verleyders/die nemen toe int archste si D verleyden/ende laten haer verleyden.

Maer blijft ghi int ghene dat ghi gheleert hebt eñ beuonden/want ghi weet van wien dat ghijt ge leert hebt/eñ want ghi vā kints op die heylige scrif tuere weet/die v connē onderwisen totter salicheit door dat geloue in Christo Jesu. Want alle scrift van God ingegeuen/is oorberlic te leeren/ tot straf finge/ter beteringe/tot onderwisinghe inder recht ueerdichept/ dat een mensche Godts si volcomen/ geschict tot allen goeden wercken.

¶ Die apostel voorseyt vele quaets te gheschien/ ende dat door zijnder toecomender passien/ ende begheert dat Timotheus tot hem come/ende groet die vrienden.
Dat.iiij.Capittel.

A So betuyghe ic nv voor God/ eñ den HEERE Jesu Christo/die daer comē sal te oordeelē die leuende eñ die doo de/in zijnre openbaringe eñ zijn rijc. Predickt dat woort/ solicitert/het si tijt oft ontijt/straft/ dreycht/vermaēt met allē lanc moedichept eñ leere. Wāt het sal eenē tijt comē dz si die salige leeringe niet en sullen willen verdragen mer na harē eygen lustē sullen si hē seluen leeraers met hoope vergaderē/ na welckē hē die ooren iuec ken/eñ sullen haer ooren vander waerheyt keeren/ eñ haer totten fabulen keeren. Mer weest ghi wac ker/lijdt v/doet dat werc eens Euangelischen predi cants/ voert uwen dienst redelic wt.

B Wāt ic werde nv gheoffert/ende die tijt mijns verscheydens is na bi. Ic heb eenen goeden strijt ge streden/ic heb den loop gheeynt/ic hebt geloue ge houdē. Nv voort aē so is mi bi geleyt die croone der

rechtueerdicheyt/welc mi gheuen sal die HEERE in dien dage/ die rechte rechter/ mi niet alleen/ mer oock alien die daer liefhebben zijn toecoemst. * Ghe neerstiget v dat ghi haest tot mi coemt.

Want Demas heeft mi verlaten/ en dye werelt
C lief gecregē/ en is tot Thessalonica ghereyst. Titus
col.iiij.b in Dalmacien/ Crescens in Galacien/ Lucas is alleen bi mi. Marcum neemt met v en brengt hem met v/ want hi is mi orberlic inden dienst. Tychicō heb ic tot Epheso ghesonden. Den mantel die ick tot Troade liet bi Carpum/ dien brengt met v als ghi coemt/ en die boecken/ en bysonder dat pergament/ Alexander die coperslaghere heeft my veel quaets bewesen/ die HEERE betale hem nae sine wercken/ wacht v voor hem. Want hi heeft onsen woorden seer wederstaen.

In mijnder eerster verantwoordinge en stont
D niemant bi mi/ mer si verlieten mi al. Ten is haer niet te verwijten/ want die HEERE stont bi my/ en stercte mi/ op dat door mi die predikinghe vol soude comē/ en dat alle heydenen soudē hoorē/ en ic ben verlost vander leeuwē kaken. Die HEERE sal mi oock verlossen van allen quaden wercken/ en salich maken tot sinen hemelschē rijcke/ welckē si glorie van eewicheyt tot eewicheyt Amen.

Groet Priscam en Aquilā/ en dat huys Onesiphori. Erastus bleef te Corinthen. Trophimon liet ic te Mileto cranck. Doet neersticheyt dat ghi voor den winter comt. Het groetē v Eubulus en Pudens/ en Linus/ en claudia/ en alle die broeders Die HEERE Jesus Christus si met uwen gheest/ die ghenade si met v Amen.

Hier beghint die Epistel Pauli tot Titum

Die Apostel leert Titum hoe hi bisschoppen oordineren sal/ ende hoe dat die quade te berispen zijn.

Dat eerste Capittel.

PAulus eē knecht Gods/ maer een Apostel Jesu Christi/ te prediken dat gelooue den wtuercorenen Godts/ en die kennisse der waerheyt die tot ter godsalicheyt leydt/ tot
A hope des eewighen leuens/ welc belooft heeft die onloghenachtige God voor die tijden der werelt/ maer dien hi heeft geopenbaert tot zijnder tijt/ zijn woort/ door die predikinge die mi betrouwet is/ nae dat beuel Gods ons salichmakers.

Tito minē soon vā aerde/ na dz gemeyn gelooue Genade/ barmherticheyt/ vrede vā God dē vader en den HEERE Jesu Christo onsen salichmaker.

Daeromme liet ick v tot Creten/ op dat ghijt voort soudt volbrengen/ daer ict ghelatē hadde/ en
B besettē die stedē stadt bi stadt/ met priesterē of met ouders/ so ict v geordineert hadde. So wie onstraffelic is/ eender vrouwen man/ die ghelooui ge kinderen heeft/ niet beruchtich/ met gulsicheyt oft ongehoorsaecheyt. Want een bisscop sal wesen onstraffelick/ als een huyshouder Gods/ niet groots van hem seluen houden/ niet toornich/ geen wijndrancker/ niet bijtich/ niet ghierich na schandelic ghewinner een ontfanger der vreemder/ goedertierē/ manierlic/ rechtueerdich/ heylich/ cuysch/ en behoudē vast die leeringe des getrouwen woorts/ op dat hi machtich si te vermanen door die salige leeringe/ en te straffen die wedersegghers.

Want daer zijn veel wederspannighe en onnut C
te clappaerts en verleyders/ sonderlinghe die wter besnijdinge zijn/ den welcken men moet den mont stoppen/ die daer gheheele huysen verkeerē/ en leeren dat niet en dooch/ om des schandelics gewins wille/ Het heeft een wt haer lieden geseyt/ haer eygen propheet. Die Creten zijn altijt logenaers geweest/ quade beesten/ luye buycken. Dit ghetuychnisse is waer. Om die sake wille so straftse scherpelic/ op dat si gesont zijn int gelooue/ en niet en achten op die Jootsche fabulen/ en der menschen gheboden/ die die waerheyt afkeerē. Den reynen is al
le dinc reyn/ maer den onreynen/ ende ongelooui D
ghē en is niet reyn/ maer onreyn zijn si alle beyde/ haer gemoet en conscientiē. Si segghen/ si kennen God/ maer metten wercken loochenen zijt/ want si zijn van welcken God walget/ ende niet en willen hoorē/ en zijn tot alle goede werckē onbequaē/ ende onnutte.

Die Apostel vermaent Titum dat hijse onderwijse dye oudt zijn/ ende ionc zijn/ ende dienen.

Dat.ij.Capittel.

SEgghet ghi wat der saligher leer aen
gaet. Den ouderē/ dat si sober zijn/ re A
delic/ manierlic/ sterc int ghelooue/ in die liefde/ in lijdtsaemheyt. Desgelijcken oock dē oudē wijuē/ dat si haer houden alst den heyligē vrouwē betaemt/ geen valsche besculdersen/ gheen wijnsuppersen/ maer goede leeresen/ den iongen vrouwen eerbaerheyt leerende/ dat si haer mannen lief hebben/ haer kinderen beminnen/ dat si sedich zijn/ cuysch/ haer huys bewaren/ goedertieren/ onderdanich haren mannē/ op dat dat woort Gods niet ghelastert en werde. Desgelijc oock die ionge mannen/ vermaent dat sy sedich willen wesen.

In alle dingen so bewijst v seluen een exempel
der goeder wercken/ en hout inder leeringe onstra B
delic/ en dat woort heelsaem ende onstraffelick/ op dat die wederpartie haer scame/ en niet en hebben dat si quaets van ons moghen seggen. Den knechten vermaent/ dat si haer heeren onderdanich zijn op dat si haer in allen dinghen behaghelic zijn/ niet wedersprekende/ niet bedriegende/ mer goede ghetrouwicheyt in allē dingē bewijsende/ op dat si die leeringe Gods ons salichmakers moghen vercieren in allen dinghen. *

✠ Want die salichmakēde genade Gods is ver
schenē allen menschē/ en leert ons dat wi sullen ver C
loochenen dat ongodlic wesen/ en dē werelticke lusten/ mer sober/ rechtueerdelick en godsalichlick leuen in deser werelt/ verwachtēde die salighe hopinge en die verschijninge der heerlicheyt des grootē Gods ons behouders Jhesu Christi/ die hē seluen voor ons gegeuē heeft/ op dat hi ons verlossen soude vā alder onrechticheyt/ en reynighē hem also eē volc tot eenē eygēdom/ dat neerstich waer tot goeden werckē. * Dit segghet en vermaent/ en straft met alder macht. Laet v nyemant verachten.

Die Apostel bethoont ons hoe wi ons hebben sullen teghen dye princen oft teghen ketters / ende stelt nae een groetenisse.

C Dat.iij.Capittel.

VErmaentse dat si den Princen eñ ge
weldigen onderdanich zijn/der ouer=
heyt ghehoorsaem / tot allen goeden
wercken bereet te zijn/niemant laste=
ren/niet kiuen/sedelijc/wijselijc/ alle
sachtmoedicheyt te bewijsen teghen alle menschen.
Want wi zijn ooc in voortijden onwijs ghe weest/
ongeloouich/dwalende / dienende den wellustē eñ
menigherley begheerten/ eñ wandelden in boosheden eñ nijt/hatelijck/haer seluen onder malcanderē
hatende.
B ✝ Mer doen die vriendelicheyt eñ die beleeftheyt
Gods ons salichmakers openbaerde / niet om der
wercken wille der rechtueerdicheyt die wi gedaen
hadden/maer nae zijnre barmherticheyt maect hy
ons salich/door dat vat der wedergeboortē/eñ der
vernieuwinge des heylighen gheests/welc hi heeft
wtghegoten rijckelijc ouer ons door Jesum Chri
stum onsen salichmaker / op dat wi door sine ghe=
naden gerechtueerdicht/erfghenamen souden zijn
des ewichs leuens na der hoping ✝ Dat is ym
mer gewislic waer.
Dit wil ic dat ghi drijft/ op dat die in Godt ghe
loouich zijn geworde/hem beneerstigen in goeden
C wercken die vernaemste te wesen. Dese dingē zijn
goet eñ oirberlijc den menschen. Sotte questien eñ
der geslachten register des kiuens eñ des strijdens
ouer die wet/ die ontslaet v / Wāt si zijn onnut/eñ
ydel. Eenen afgedeelden mensche schouwet / als hi
eens oft tweemael vermaent is/ende weet dat/die
sodanich is/die is verkeert eñ sondighet/als die hē
seluen veroordeelt heeft.
Als ic tot v seynden sal Arteman oft Tichicon/
so coemt haestelijc tot mi te Nicopolin/ want daer
D heb ic besloten mijnen winterlegher te hebben. Ze
nam den scriftgheleerden eñ Apollo seynt met neer
sticheyt voor/op dat haer niet en gebreke. Eñ laet
oock die onse leeren die in goeden wercken die ver
naeste zijn/ist dattet die nootdruft eyschet / op dat
si niet onvruchtbaer en zijn / Het groeten v alle die
met mi zijn. Groetet alle die ons lief hebbē int ghe
loue. Die ghenade si met v allen Amen.
Geschreuen wt Nicopoli in Macidonia.

Hier beghint die Epistel Pauli tot Philemonem

Die apostel bidt Philemonem dat hy Onesimum weder ontfanghen wilt /hem groetende.

Dat.eerste.Capittel

A PAulus die ghe
uanghen Jesu Christi/
eñ die broeder Thimo=
theus.
Den geminden Phi
lemon onsen medehul=
pere/ eñ Aphie der lief=
ste suster/ ende Archip
po onsen medestrijder
ende al die ghemeynte die in uwen huyse is.
Ghenade eñ vrede van God onsen vader /eñ
den HEERE Jesu Christo
Ic dancke minē God/eñ gedencke altijt uwer
in mijn bedingen/hoorende v liefde/eñ tgeloue dz B
ghi totten HEERE Jesum Christum/eñ alle heili
gen hebt /dat ons gemeyn geloue in v liedē crach
tich werde/door kennisse van allen goedē/dat in v
is in Cristū Jesum. Ic heb grote bliscap/eñ troost
in uwer liefden/want die heiligen zijn door v her=
telic vermaect oft vertroost lieue broeder
Lieue broeder/al heb ick die vrijheyt in Christo
Jesu v te gebieden tottē dingen die v toebehooren
nochtans om der liefden wille bid ic v lieuer / om
dat ick alsulck ben / namelic eenen ouden Paulus
ende nv oock geuangen Jesu Christi. So verma C
ne ic v om mijns soons wille Onesimo /dien ic in=
der gheuanckenissen ghebaert hebbe / dye v voor=
tijts onnutte was/mer nv is hi v ende mi orbaer
lic /dien hebbe ic weder gesonden. Ontfanct hem
dat is mijn hert/dien ic met my houdē woude/op
dat hi mi in v plaetse dienen mochte/inden banden
der Euangelien / mer sonder uwen raet en wou=
de ick niet doen/ op dat v goet niet en waer als wt
noode/mer willichlick
Ter auentuere en is hi eenen tijt lanc van v ghe=
weken/daerom /op dat ghi hem eewelic ontfinct/
nv niet als een knecht/mer als eenen alderliefsten
broeder/sonderlinge mi / hoe veel te meer v beyde
na den vleesche / eñ nae den HEERE. Daerom ist
dat ghi mi hout voor eenen gheselle / soe ontfanct
hem als mi. Heeft hi v yet geschaet / oft is hi v yet
schuldich/rekent dat mi toe. Ic Paulus hebt met
mijnder hant gescreuen/ Ic salt betalen / ic swighe
dat ghi v seluen mi sculdich zijt. Ja lieue broeders
latet geschien dat ic ws gebruycke inden HEERE/ D
vermaent mijn herte inden HEERE.
Om tbetrouwen uwer ghehoorsaemheyt heb ic
dit geschreuen/wetēde dat ghi meer dan ick segge/
doen sult. Eñ bereyt mi mede die herberge. Want
ic hope dz ic door uwer bedinge v gegeuen sal wor
den. Epaphras mijn medegheuangene groet v in
Christo Jhesu/eñ mijn medehulpers/Marc9/Ari
starcus/Demas/Lucas. De gracie ons HEEREN
Jesu Christi si met uwen gheeste Amen.
Dese Epistel was ghescreuen ende ghesonden van Romen door den knecht Onesimum.

Hier beghint dye.I. Epistel van sinte Peter.

Petrus woort bedanct van die vernieuwingen des doopsels. Dat eerste Capittel.

A PEtrus een Apo=
stel Jesu Christi.
Den wtuercoren vreem
den hier eñ daer in Ponto/
Galacia/Capadocia / Asia
eñ Bitinia / nae der voorsie
ninghe Godts des vaders/
inde heylichmakinge des gheests/ tot der ghehoor
saemheyt/ende die besprenghinghē des bloets Je=
su Christi.
Ghenade ende vrede meerderē hem bi v.

Ghebenedijt si Godt en die vader ons HEE
REN Jesu Christi/ die ons na zijnre groter barm
herticheyt heeft weder gebaert tot een leuende hope
door die verrisenisse Jesu Christi vanden dooden/
tot een onuerganckelic ende onbeulect en onouer
welckelike erfenisse/ die daer is behouden inden he
mel op v/ ghi die door die cracht Gods int geloue
bewaert werdet totter salicheyt/ welcke bereyt is
dat si ontdect werde ter laetster tijt/ in welcken ghy
v verblijden sult/ ghi die nv eenen cleynen tijt lanc(soo
dat zijn soude) bedroeft zijn in menigerley tempta
cien/ op dat die beproeuinge aen uwen geloue/ veel
costeliker geuonden werde dan dat verganckelike
gout/ welc door dat vier ondersocht wordt/ te loue
ende prijs ende eere/ wanneer nv openbaer wert
Jesus Christus/ welcken ghi noyt gesien/ nochtans
B bemint hebt/ in welcken ghi ooc gelooft en noch nv
en siet/ om des geloofs wille sult ghi v verblijden
met onsprekeliker ende heerliker blijscappen/ en
dat eynde ws geloofs daer af brengen/ welc is der
sielen salicheyt.

Na welcker salicheyt hebben ghesocht en onder
socht die propheten/ die vanden toecomender genaden
op v gheprophetecrt hebben/ en hebben ondersocht op
C welcken en hoedanigen tijt dat die gheest Christi be-
teeckende/ die in haer was/ en te voren getuucht had
de/ die lieden die in Christo zijn/ en die heerlicheyt
daer na/ welcken dat geopenbaert is/ Want si en heb
bent haer seluen niet/ mer ons gedaen/ welcke v nv
vercondicht wort door den heiligen geest vanden hemel
gesonden/ in welcken ooc die engelen lusten te sien.

Daerom so begordet die lendenen ws gemoets
weest nuchteren/ en settet heel en alle v hope/ op die
genade die v aen gheboden wort door die openba
ringe Jesu Christi/ als kinderen des gehoorsaem
heyts/ niet nauolghende dye voorleden wellusten
uwer onwetentheyt/ maer nae dien/ die v gheroe
pen heeft en heylich is/ weest ooc heylich in al uwe
wandelinghe na dattet ghescreuen staet. Ghi sult
heylich wesen/ want ic heylich ben.

En ist dat ghi dien tot eenen vader aenroept/
D die sonder aensien der persoonen oordeelt nae eens
yeghelijcken werc/ so ouerbrenct uwe conuersacie
die tijt uwer pelgrimagien met vreese. ✠ En weet
dat ghi niet met verganckeliken siluer oft gout ver
lost en zijt/ van uwe ydele wandelinghe/ in uwer va
derlijcker insettinge/ maer met den dierbaren bloe
de Christi/ als eens onschuldigen/ en onbeulecten
lams/ die te voren versien is voor der werelt begin
sel/ maer gheopenbaert totten laetsten tijden om
uwen wille/ ghi die door hem ghelooft aen Godt/
die hem op verweet heeft vanden dooden/ en hem
die glorie heeft ghegeuen/ op dat ghi gheloouc en
hope tot God hebben muecht.

En maect reyn v sielen door die gehoorsaemheit
der waerheyt inden gheest/ tot rechter ongheueynsder
broederlicker liefden/ en hebt v onder malcan
deren hertelick lief wt reynder herten/ als die we-
dergheboren zijn/ met wt verganckeliken/ mer wt
onuerghanckelijcken sade/ als wt dat leuendighe
woort Gods/ dat daer eewelijck blijft. Want alle
vleesch is als een gras/ en alle heerlicheyt des men
schen/ als een bloeme des gras. Dat gras is ver
dorret/ ende die bloeme dye is afgheuallen/ maer
dat woort des HEEREN blijft inder eewicheit. *

Die Apostel trect ons tot een gheestelick leuen en wa-
neer wi dat hebben/ sullen wijt voortspreyden in onsen nae
sten/ ende dat door gheestelijcke wandelinghe/ ende leertse
die tot onderdom ghecomen zijn.

Dat .ij. Capittel.

Hierom soo legt uw af alle boosheyt/ A
en alle list/ en gheueynstheit/ en venij
dinge/ en achterclap/ en weest begee
rich nae dat verstandich ongheualst
melc/ als die nyeu gheboren kinderen
op dat ghi door dat selfde opwasset/ ist dat ghi an
ders gesmaect hebt dat die HEERE vriendelic is/
totten welcken ghi ghecomen zijt/ als totten leuen
dighen steen/ die vanden menschen verworpen/ mer
door God wtuercoren ende costelic is/ ende oock
ghi/ als die leuendige steenen/ timmert v tot eenen
gheesteliken huyse/ en tot een heylich priesterscap
te offeren gheestelike offerhanden die God aenge
naem zijn door Jesum Christum.

Daerom so ist inder scrifturen begrepen. Siet Esa.
ic legge eenen wtuercoren costeliken hoecsteen in xxviij.
Sion/ En wie hem gelooft/ die en sal niet beschaemt B
werden. V nv/ ghi die geloof/ is hi costelic. Maer
den ongheloouigen/ is die steen/ dien die werclieden
verworpen hadden/ tot eenen hoecsteen geworden
tot eenen steen des aenstootens/ en tot een keye der
scandalizacien/ die hem stooten aen dat woort/ en en ge
loouen met daer aen/ daer si op ghesetzijn. Mer ghi
zijt dat wtuercoren ghestachte/ dat conincklijcke prie
sterscap/ dat heylige volc/ dat volc des eygendoms/
dat ghi vercondigen sult die duechden des ghenen
die v gheroepen heeft vander duysternisse tot sinen
onuerwandelijcken lichte. Ghi die in voorleden tij- Ozee.ij.
den geen volc en waert/ mer nv Gods volc zijt en
zijt geweest ouer welcken hem God niet en heeft
ontfermt/ mer nv ontfermt heeft. *

✠ Lieue broeders/ ic vermane v als die vreemde C
en pelgrims/ onthout v van die vleeschelike lusten
die teghen die siele vechten/ en leyt een goede wan
delinge onder die heydenen/ op dat die van v achter
clap doen/ als van misdaders/ v wercken moghen
sien/ en God prijsen als nv aen den dach comen sal.

Weest onderdanich alre menschelicker ordinan
cie om des HEEREN wille/ het si den Coninc als
den ouersten/ oft haren stadthouders/ als den ghe son
den van hem/ tot der wraken der misdoenders/ en tot lo-
ue den goeden. Want dat is den wille Gods/ dat ghi
met weldoen verstoppen sult die onwijsheyt der sot
ter menschen/ als die vrije/ niet als oft ghi die vrij-
heyt hadt tot een decsel der boosheyt/ maer als dye
knechten Gods. Sijt eerbiedich teghen alle man/
hebt lief die broederschap/ vreest Godt/ eert den
Coninck.

Ghi huysknechten/ weest onderdanich met alre Titi.ij.c
vreesen den heren/ niet alleen den goeden en beleefden/ eph.vi a
mer ooc den quaden onbeleefden. Want dat is ghenade co.xij.c.
* ist dat yemant om der conscientien wille tot God D
droefheyt verdraecht/ en lijdet met onrecht. Want
wat prijs is dat/ ist dat ghi om misdaets wille sla-
gen lijdt? Mer als ghi om weldoens wille lijdt en
verdraecht/ dat is ghenade bi God.

Want daer toe zijt ghi geroepen. ✠ want Chri
stus ooc geleden heeft voor ons/ ende ons een exem
pel gelaten/ dat ghi sout nauolgen zijn voetstappen/

die welcke gheen sonde ghedaen en hadde/daer en is oock gheen bedroch in sinen monde gheuonden welck doen hi versproken wert/niet weder en ver spraeck/niet dreyghende doen hi leet. Mer hi ghaft. op/hē die daer recht oordeelt/die welcke onse son den selue gheoffert heeft/aen zijn lichaem aen den houte op dat wy der sonden vry zijn/ende der recht ueerdicheyt leuen/door wiens wonden ghi zijt ghe sont geworden/Want ghi waert als die dwalēde schapen/mer ghi zijt nv bekeert tot den herder eñ visschop uwer sielen. *

¶ Die Apostel leert den ghenen die in den houwelijcken staet zijn sprekende van die verciersinghe der vrouwen/ende der mannen wijsheyt/vermanende hoe wi ons hebben sullen tegen God ende onsen naesten.

Dat.iij.Capittel

B DEs gelijckē sullen oock die vrouwen onderdanich wesen harē mānen/op dat die niet ghelouich en zijn aen dat woort/dat die door der vrouwen con uersatie sonder dat woort ghewonnen moghen werden/als si aensien uwe cuyssche wandelinge inder vreesen/welcker verciersinge en sal niet wesen wtwendich in haer vlechtē/oft om hanginge des gouts/oft aentreckinghe der cleede ren/mer die verborgen mensche des herten in der onuerghanckelicheyt eens sachten eñ stillen gheest die wel voor Gode costelijc is/Want also hebben haer ooc verciert in voortijdē die heylige vrouwen die haer hoop geset hebben op God eñ haren man nen onderdanich waren ghelijc Sara Abrahe ghe hoorsaē was/eñ noēde hē Heer/wiens dochteren ghi ghewoorden zijt/ist dat ghi wel doet/ende nyet veruert en zijt voor eenich letsel.

B Des gelijcken ghi mannen/woont bi haer met redelicheyt/eñ gheeft den wijuelschen instrumendt als eenen cranckeren vaetken/eer mede deylende als oock mede eruen der ghenaden des leuens/op dat v ghebet niet verhindert en werde.

✠ Mer altesamen weest eenmoedich gesint/me lijdende broederlic/hertelijc/vriendelijc betaelt niet quaet met quaet/noch vloeckinge met vloeckinge mer daer tegen ghebenedijt/eñ weet dat ghi daer toe geroepen zijt/dat ghi die benedijdinghe erflijc sout besitten. Wandt wie dat leuen wil lief hebben ende goede dagen sien/die bedwinghe zijn tonghe dat si niet quaets en spreke/ende zijn lippen dat si

C niet en bedrieghen/Hy keere hem van dat quade ende doe dat goet/hi soecke vrede eñ stae daer nae want die oogen des HEEREN sien op die recht ueerdighe ende zijn ooren op haer ghebet/Maer dat aensicht de HEEREN siet op dien/dye daer quaet doen.

Ende wie ist die v can letten/ist dat ghi nae dat goede staet/Salich zijt ghi/ist dat ghi lijdet om der rechtueerdicheits wille/Vreest niet voor haer drey gen noch en vserict niet/op dat ghi niet vstoort en wert/mer heylicht Godt den HEERE in uwer her tē. * Weest altijt bereyt te antwoorden eenen ye ghelijcken diet begeert/vander hopen die in v is/ eñ dat met sachtmoedicheyt eñ vrese ende hebt een goede conscientie/op dat/die van v quaet seggen als van misdaders beschaemt moghen werden/dat si bespot hebben v goede conuersatie in Christo.

Want het is beter dat ghi om weldoen lijdt/ist Gods wille/dan vā quaets wegen. ✠ Want Chri stus heeft ooc eens voor onse sonden gheleden/die rechtueerdige voor die onrechtueerdige/op dat hi D ons Gode soude offeren/ende is ghedoot nae dat vleesch/maer leuendich ghemaeckt nae den gheest.

Inden seluen is hi ooch henen ghegaen/ende heeft ghepredict den geesten inder gheuanckenisse die voortijts ongelouich warē/doen men eens ver wachtede die godlijcke lanckmoedicheyt in diē tijdē van Noe/doēmē die arcke bereide/in welcker wei nich dat is/acht sielen behouden worden door dat water welck v ooch nv salich maect/in dat doopsel dat daer door beteykēt is/niet in afdoen der onrey nicheyt des vlees/mer die seker kēnisse der goeder consciente bi God door die verrijsinge Jhesu Chri sti/die daer is ter rechter hant Godts inden hemel gheuaren/ende die engelen/eñ die machtighen/en de die crachten zijn hem onderdaen

¶ Die Apostel seyt dat wi onreynicheit ende gulsicheyt scou wen sullen/ende paciencie altijt hebben.

Dat.iiij.Capittel.

VAnt nv Christus in vleesch gheleden heeft voor ons/so wapent v ooc met A den seluen sin/want wie int vlees lijt die houdt op van sondē/dz hi nv voort aen dat noch achter blijft inden vlee sche/niet nae der menschen lust/maer nae die wille Gods leue/Want het is genoech dat ghi den voor ledē tijt des leuēs toegebracht hebt na der heyden schen wille/doen ghi wandeldet in oncuysheyt/wel lusten/dronckenheden/gulsichedē ende onbehoor lijcke afgoderijen.

Ende het dunckt haer vreemt/dat ghi niet met haer en loopt/in dat selue onbehoorlijcke leuen/eñ B versprekeu v/Die welcke sullen rekenschap geuen dien/die daer bereyt is te oordelen/die leuendighen ende die doodē. Want daer toe is ooc den dooden dat Euangelium vercondicht/op dat si gheoordeelt worden nae den mensche int vleesch/mer dat si le uen inden gheest Godts/dat eynde alder dinghen is seer na ghecomen

✠ Hier omme so weest nv nuchteren/eñ waken de int gebet voor allen dingen/hebt onder malcan deren een vernende liefde/Want die liefde bedect der sondē menichfuldicheyt. Neemt malcanderen op als gasten sonder wedersprekeu/eñ die een die C ne den anderen/een yegelic met der gaue die hi ont fanghen heeft/als die goede huyshouders der me nichfuldiger genadē Godts. Ist dz yemant spreect dat hi spreke als Godts woorden/als yemant een ambacht doet/dat hi dz doet/als wt der cracht die Godt verleent/op dat ghi in allen dinghen Godt glorificeert door Jesum Christum/welcken si glo rie eñ cracht van eewicheyt tot eewicheyt Amen.

Mijn liefsten laet v die hitte onder v niet ver wonderen/als ghi door dat vier ondersocht wert recht oft v wat nieus geschiede mer weest deelach D tich des lijdens Christi.

Weest vrolic/op dat ghi ooc inder tijt der open baringe zijnder glorie blijscap eñ hope moecht heb bē/Ist dat ghi vsmaect wert om den naē Christi/so zijt ghi salich/wāt dat der eeren/glorien eñ cracht Godts is/eñ die sinen gheest is/die sal op v rusten Eñ bi haer wort versproken/mer bi v gheprefen

Mer nyemāt lijde onder v als een moorder oft

een dief oft als een misdader/ oft als die nae ander
lieden goet staet/ Ist dat yemant lijdt als een Chri
sten/ so schaemt hi hē niet/ mer prijse dē HERE in
dier sake/ want het is tijt dat dat ordeel begint van
den huyse Gods/ Ist dan dat het beghint aen ons
wat eynde salt dan wordē met diē/ die aent Euan-
gelium Gods niet en geloouē? Eñ ist dat die recht
ueerdige nauwelic behoudē sal wordē/ waer sal die
onrechtueerdige eñ sondaer verschijnen? Daerom
alle die daer lijden na den wille Gods/ die beuelen
haer sielen als den ghetrouwen schepper met goe
den wercken.

Die apostel leert die ghene die pastoors zijn oft die inden
staet der ioncheyt zijn/ eñ dat tot ootmoedicheyt eñ tot so
berheyt. Dat .v. Capittel.

A Die oudē die onder v zijn/ vermane ic
die daer mede onder een getuych bē
der lijdenē die in Christo zijn / eñ ooc
mede deelachtich der glorien/ die ghe
opēbaert sal wordē. Weydet die cud
de Christi/ die onder v is eñ voorsiet se / niet wt be
dwanc/ mer willichlijc/ niet om onbehoorlikē pro-
fijts willē/ mer wt een toegeneycht gemoede/ nyet
B als die ghene die daer dominerē ouer dat erfferusse
mer weest een exempel der cudden / Soo sult ghy
(als hem openbaren sal die ouerste herder) ontfan-
ghen die onuerwelkelike croone.
Des gelijcken/ ghi iongen / weest onderdanich
Iac. iiij c den ouden al te samen een yeghelijc si den anderen
onderdanich ende toont daer in v ootmoedicheyt/
want God wederstaet dē houerdigē/ maer dē oot
moedigē gheeft hi gracie. ✠ Daerom verootmoe
dicht v nv onder die crachtige hant Gods / op dat
hi v verheffe tot zijnder tijt / al v sorghe werpt op
hem/ want hi sorghet voor v.
Weest nuchteren ende waeckt/ want v weder
partije/ die duuel/ gaet ronts omme/ als een grim
mende leeuwe/ eñ soect welcken dat hy verslinden
C mach/ Dien wederstaet sterckelic int geloue / we
tende dat uwe broederschap dat selue lijdē geschiet
dat in die werelt is.
Maer die God alre ghenaden die v gheroepen
heeft/ tot siner eewiger glorie in Christo Iesu dye
sal v/ ghi die een cleyn tijt lanc lijdet / volmaect ma
ken/ starckē/ vercrachtighē/ ende beuestighen/ Den
seluen si glorie eñ macht van eewicheyt tot eewic-
D heyt Amen/ ✱ Door uwen ghetrouwen broeder
Siluanum (als ic vermoede) heb ick v een weynich
ghescreuē/ vermanende ende betuygende/ dat dye
rechte genade Gods is daer ghi in staet. Het groet
v die vergaderinghe die te Babilonien is/ eñ mijn
soon Marcus/ Groet malcanderen met eenē cusse
der liefden/ Vrede si met v allen die in Christo Iesu
zijn Amen.

Hier beghint die ander Epistel van sinte Peeter.

Die apostel vermaent den ghelooiighen dat si sterckelic
houden eñ beschermen sullen die warachticheyt des ghe-
loofs/ ende dat met sekerheyt der propheten.
Dat eerste Capittel.

Symon Petrus een knecht ende Apo
stel Iesu Christi.
Diē die met ons gelijcke geloue A
ghecreghē hebbē in die rechtueerdic-
heyt Gods/ ende den salichmaker Ie
sus Christus.
Genade ende vrede si met v/ door die kennisse
Gods ende Iesu Christi ons HEREN.
Na dat alderley zijnre Godliker cracht (al wat
ons dient totten leuen/ eñ den Goddelijcken wan
delinghen) ons gegeuen is/ door die kēnisse diens/
die ons gheroepen heeft door zijn glorie eñ cracht
door welcken ons die costelijcsten eñ grootsten be
losten ghegeuen zijn/ alsoo dat ghi door dat selfde
mede erfghenaem wert der Godliker natueren/ ist B
dat ghi vliet die vganckelike wellust deser werelt.
So doet al v neersticheit daer toe dat ghi in uwē
geloue bewijst die duechde/ in der duechdē bescheyp
denheyt/ inder bescheydenheit maticheit/ inder ma
ticheit lijdtsaemheit/ inder lijdtsaemheyt/ Godsalic
heit/ inder Godsalicheyt broederlijcke liefde/ inder
broedlijcke liefde ghemeyn liefde/ Ist dat dese din
ghen ouervloedelic bi v zijn/ soo en sullen si v niet le
dich noch onvruchtbaer laten wesen in dye kēnisse
ons HEREN Iesu Christi. Mer die dese dingen
niet bi hē en heeft die is blint/ eñ tast metter hāt eñ
vergetet die reyninge zijnre voorleden der sonden.
Daerom lieue broeders/ doet des te meer neer
sticheyt om v roepinge eñ verkiesinghe vast te ma-
ken. Ist dat ghi dat doet/ so en sult ghi niet vallen/
eñ alsoo sal v ouervloedelick bereyt werden den in
ganck totten eewighen rijck ons HEREN Iesu
Christi ons salichmakers.
Daeromme soo en wil ick niet versuymen/ v al C
tijt te vermanen/ hoe wel dat ghijt weet/ ende ghe
sterct zijt inder tegenwoordiger waerheyt. Wāt ic
achtet profitelic te wesen/ dat so langhe ic in desen
lichaem ben/ v te verwecken eñ te vermanen wāt
ic weet dat ic mijn lichaē corts afleggen moet/ als
mi dz die HERE Iesus Christ9 geopēbaert heeft
Mer ic wil neersticheit doē/ dz ghi altijt na mijn af
sceyden sulcx in uwer ghedachten hebbē moecht.
Want wi en zijn niet geuolcht den cloecken fa
bulen/ als wi v vercondicht hebbē die cracht eñ toe
coemst ons HEREN Iesu Christi/ maer wy zijn
aenschouwers gheweest zijnre maiesteyt/ doen hy
van God den vader ontfinc eere eñ glorie door een
stemme die tot hem ghesciede vander hoochwaer
diger gloriē/ aldus/ Dit is mijn lieue sone/ in welc
ken ic een goet behaghen hebbe/ Eñ dese stemme
hebbē wi gehoort vandē hemel gebrocht/ doen wi
met hem waren op den heylighen berghe.
Wi hebben een vast Propheets woort/ eñ ghy D
doet wel dat ghi daer op acht/ als op een licht/ dat
welc daer schijnt in eenē donckerē hoec/ ter tijt toe
dat den dach aen coemt / eñ die morghensterre op
gae in uwer herten/ Eñ dit sult ghi voor dat eerste
weten/ dat gheen prophecie der scrift en gheschiet
wt eygender wtlegginge/ Wāt ten is noyt prophe
cie wt menschelijcken wille voortghebracht / mer
die heylighe menschen Gods hebben ghesproken
als ghedreuen vanden heylighen gheest.

Hier wort wtghesloten die valscheyt der ketters eñ die
apostel verclaert haerlieder quaetheyt ende correctie.
Dat .ij. Capittel.

A Der zijn ooc geweest onder den volc-
ke valsche propheten/ als oock onder
v sullen wesen valsce leeraers/ die be
neuen inbrengen sullen verderflijcke
secten/ eñ versaken den HEERE dye
se ghecocht heeft/ ende sullen ouer haer seluen bren
ghen een haestighe verdoemenisse/ ende veel men-
schen sullen na volghen haer verderuen/ door welc
ke sal die wech der waerheyt verlastert werden/ eñ
door ghiericheyt met versierden woorden sullen si
B van v comenschappen/ ouer welcken dat ordeel nv
van langen tijden niet versumelijc en is/ ende haer
verdoemenisse en slaept niet.
Want nv God die Enghelen/ die ghesondicht
hadden/ niet ghespaert en heeft/ maer heeftse met
ketenen der duysternissen ter hellen ghestoten/ en-
Job. iiij a. de ouer ghegeuen dat si totten oordeel ghehouden
souden worden/ Ende en heeft nyet ghespaert dye
voorleden werelt/ maer bewaerde Noe den predi
ker der rechtueerdicheyt zijn achster/ ende leyde die
diluuie ouer die werelt der ongerechtiger menschē
Eñ heeft die steden Sodoma eñ Gomorra tot as
Gene. xix. a schen ghemaect/ omghekeert ende verdoemt/ hier
mede een exēpel geset dē geuen die toe comende on
salich sullen zijn/ ende heeft verlost den rechtueerdi
ghen Lot/ die ouervallen was van die oneerbaerlij
ke conuersacie der quaden/ Wandt om dat hi recht
ueerdich onder hem woonde/ dat hi sien eñ hooren
moeste so queldē si die rechtueerdige siele van dage
te dage/ met harē onrechtē wercke. Want die HE
RE die weet die goede eñ salige menschē wt der tē
tatien te verlossen/ die quade eñ onrechtueerdighe
te behouden/ tot den dach des ordeels te pinigen.
Maer alre meest die daer wandelē naden vleesc
scheinder wellust der onsuuerheyt/ ende die ghene
die die heerschappie verachten/ stout eñ hooch van
haer seluen houdē/ ende en ontsien hem niet secten
in te brengen/ lasterende/ Hoe wel nochtās die En
ghelen/ die stercker eñ crachtigher zijn niet en ver-
dragē dat lasterlijcke oordeel vandē HEERE tegē
C haer Mer si zijn als onredelijcke beesten die natuer
lic te verworgē eñ te vangen geboren zijn/ verlaste
ren dat ghene dat si niet en kennen/ ende in haren
worgē eñ verderuē sullē si verworget worden/ eñ
den loon der onrechtueerdicheyt daer af brenghen
Si achtent voor wellust/ dat tijtlijc wel leuen/ si
zijn vlecken ende ander onreynicheyt/ si leyden een
wellustich leuē van uwer liefdē/ si brassen wel van
den uwen/ ende hebben oghen vol ouerspels/ haer
sonde en is nyet te keeren/ si locken aen hē dye licht
ueerdighe sielen/ ende hebben een hert doordreuen
met giericheyt/ kinderen der maledijnge/ si hebben
verlaten dē rechtē wech/ eñ zijn dwalende gegaen/
D eñ hebbē na gheuolcht den wech Balaā des soons
Bosor die welcke lief hadde dat loon der onrecht
uerdicheyt/ mer hi hadde straffinge zijnder ouertre
dinge Dat stomme lastbaer diere sprac met mēsce-
lijcker stemme/ eñ belette des prophetē dwaesheyt
Dese zijn fonteynen sonder water/ eñ wolcken
vanden winde ghedreuen/ den welken is bewaert
een doncker duysternisse tot inder eewicheyt. Wāt
si sprekē hoochmoedige woorden van ydelhz/ daer
niet na en volcht/ ende si trecken door wellusticheit
tot begeerlicheyt des vlees den geuen die eerst ont
lopen warē ende nv in dolinghe wandelen/ eñ belo
uen hem vrijheyt/ hoe wel si selue knechten der ver
deruinge zijn/ want van wien yemant verwonnen
is/ diens knecht is hi geworden/ Want ist dat si die Job.
onsuuerheyt der werelt ontvlucht zijn door die ken
nisse des HEEREN/ ende des salichmakers Jhesu
Christi/ eñ werdē si weder in die selfde geulochten
eñ vwonnē/ so is hē dat laetste arger gewordē dan
dat eerste. Want het waer hē beter/ dat si dē wech
der rechtueerdicheyt niet bekēt en hadden/ dan dat
si hem kennen ende hem afkeeren van dat heylige
gebot dat hē gegeuē is. Dat ghemeen spreecwoort
is hem gescbiet/ Die hont eet weder dat hi ghespo-
gen heeft/ eñ die suege wentelt haer weder int slije
als si ghewasschen is

Die apostel leert ons hoe wy voorsichtich sullen zijn inte
quact dat ghescien sal/ inde tweede toecomst van Chri-
stus/ ende scrijft hoe die selue ghebueren sal.

Dat.iij.Capittel.

Iet alder beminste/ desen tweeden
brief schrijue ic v/ in welcken ick ver A
wecke ende vermane uwen reynen
sin/ dat ghi der woorden gedenct die
voorseyt zijn vanden heylgen prophe
ten/ eñ oock aen onse ghebot/ wi die zijn Apostelen
des HEEREN eñ des salichmakers.
Eñ weet dat ten eersten/ dat inden laetsten da
gen sullen comen bespotters/ die na haer eygen be
geerlicheden wandelen eñ seggen/ Waer is die be i.Thi. iiii.a
loofte zijnder toecōst? Wandt sint dat die vaders
gestapen hebben/ blijft alle dinc alst geweest is van ii.Thi. iii.a
aenbeghin der creatueren/ Mer moetwillens wil
len si niet weten/ dat die hemel in voortijden oock B
was/ daer toe ooc die aerde wt dat water eñ in dat
water bestaende/ door dat woort Gods nochtans
te dier tijt die werelt door die diluuie verghinc Die
hemel die noch is/ eñ die eerde zijn door zijn woort
onthouden/ dat si den viere behouden werden/ in
den dach des ordeels/ eñ verdoemenisse der onsali-
gher menschen.
✠ Mer dit een/ eñ si v nz verborgē ghi beminde dat
eenen dach is geacht bi den HEERE als duysent
iaer/ eñ duysent iaer als eenē dach/ Dye HEERE C
die vertrect zijn beloofte/ niet als sommige die ver
treckinge achtē/ Mer hi is lancmoedich tegē v/ eñ
en wil niet dat yemandt verloren bliue/ mer dat hē
een yegelijc tot penitentie geue/ Die dach des HE
REN sal comē/ als een dief inder nacht/ in welckē
die hemelē vergaē sullē met groten craken/ die ele
menten sullē van hitten smelten/ eñ die aerde ende
die wercken dye daer inne zijn/ dye sullen verbrant
worden/
Als dit nv al sal vergaen/ hoe sult ghi dan ghe
schict wesen met heylighē wandelinghen/ eñ Godsa
lighen wesen/ oft Godsdienstichheden/ dat ghi wach
tet eñ haestet tot den dach des HEEREN/ in wele
kē die hemelē vādē viere vergaē/ eñ alle elementen
van hette smeltē sullen/ Nieuwe hemelen ende een
nyeuwe aerde verwachten wy na zijnre beloeften D
in welcken rechtueerdicheyt woont.
Daer om mijn lieue/ nv ghi dan daer op wach
tet so beneersticet v dat ghi geuondē wert voor hē
onbeulect ende ōstraffelic inden vrede/ * eñ die lanc
moedichz ons HEEREN Jhesu Cristi achtet voor

v salicheyt/also ons alder bemintste broeder Paulus v gescreuē heeft/na die wijsheyt die hē ghegheuen is/also hi ooc in allē Epistolen daer af spreect in welcken zijn sommige stuckē swaer te verstaen welcke verwerren die ongheleerdē eñ lichtuaerdi ghen ghelijc als ooc die anderen scriften tot haer der eyghen verdoemenisse/ Maer ghi mijn beminde/want ghi dit te voren weet / soo wachtet v dat ghi niet door dwalinghe der booser met haer verleyt en wert/ende valt wt uwer eygen vastichevt/ Maer wast inder ghenaden eñ kennisse ons HEEREN ende salichmakers Jesu Christi/ Den seluē si glorie nv ende ten eewighen tijden Amen.

(Jo.ij.b.)

ℭ Hier vghinnē

sint Jans Epistelen.

Die Apostel sint Jan bewijst dat nyemant God lief en heeft dan die volbrenghen die gheboden Godts/ ende dat nyemant salich en wort dan die belijen dat Jesus is die sone Gods.

Dat eerste Capittel.

A Dat van beginsel was dat wy ghehoort hebben/ dat wy ghesien hebben met onsen oogen/dat wy beschout hebbē/ ende onse handen ghetast hebben/ vā dat woort des leuens/ende dat leuen is gheopenbaert/ende wi hebben ghesien ende tuyghen eñ verco ndighen v dat leuen/dat eewich is/ welc was byden vader ende is ons gheopenbaert/ Wat wi ghesien ende gehoort hebben/ dat vercondighen wi v/op dat ghi ooc met ons ghemeynscap hebt/ende onse ghemeynschap si met den vader en

B de met sinen sone Jesu Christo/Ende dat scrijuen wi v/op dat ghi v verblijt ende v bruechde volcomen si.

Ende dat is die vercondinghe die wy van hem gehoort hebben ende v vercondighē/dat God een licht is/ende in hem en is gheen duysternisse / Ist dat wi segghen dat wi ghemeynschap met hē hebben/ende wandelen in duysternisse/so lieghen wy/

C ende en doen niet die waerheyt. Ist dat wi int licht wandelen/ghelijc hi int licht is/soo hebben wi ghemeynschap onder malcanderen/ eñ dat bloet Christi maect ons reyn van alle sonden.

Ist dat wi segghen/wi en hebben gheen sonde/ so verleyen wi ons seluen/ende die waerheyt en is

D in ons niet. Maer ist dat wi onse sonden bekennen so is hi getrouwe eñ gerechtich/ dat hi ons die sonden vergeue/eñ reynicht ons van alle ongherechticheyt. Ist dat wi seggen/ wi en hebben niet ghesondicht/so maken wi hem tot een logenare/ende zijn woort en is niet in ons.

(Hebreo. ix.d. Apoca. i.b.)

Die Apostel vermaent die menschen tot duechdelijcke wercken/ende ontradet haerlieden die begheerlicheden ende alle ongheloouicheden.

Dat.ij.Capittel

B Mijn kinderkens sulcx scrijue ick v / op dat ghi niet en sondicht/ ende oft yemāt sondicht / so hebbē wi eenē voorsprake bi God Jesum Christum die rechtueerdich is/ende die selue is die versoeninge voor onse sondē/niet alleene voor onse sonden/maer ooc voor die gheheele werelt/ Eñ daer aen bekennē wi/ dat wi hem bekent hebben/ ist dat wi zijn ghebot houden/ Wie daer seyt/ic heb hē gekent/eñ en hout zijn ghebot niet/die is een loghenaer/eñ in dien en is geen waerheyt/ Mer wie zijn woordt houdt/ in dyen is voorwaer dye liefde Gods volcomen/ Daer aen bekennen wy dat wy in hem zijn/ Wie daer seyt dat hi in hem blijft/ dye sal ooc wandelen ghelijc hi ghewandelt heeft.

(Joan. xiij.g.)

Broeders/ic en scriue v geen nyeu ghebot/ mer dat oude gebot/dat ghi van beghinsel hebt gehadt Dat oude gebot is dat woort dat ghi gehoort hebt Wederom een nieu gebot scriue ic v/ dat daer wa

B rachtich is bi hem ende bi v / want die duysternisse is vergaen/eñ dat warachtich licht schijnt nv. *

Wie daer seyt/hy is int licht / ende haet sinen broeder/die is noch in duysternissen. Wie sinē broeder lief heeft/die blijft int licht/eñ is gheen ergheernisse in hē / Mer wie sinē broeder haet/die is in duysternisse/ende wandelt in duysternissen / ende en weet niet waer hi henē gaet/ende die duysternissen hebben zijn ooghen verblint.

Kinderkens ic scriue v / dat v die sonde vergheuen wert door sinen name. Ic scriue v ghy vaders

C want ghi hebt bekent dien/die van beginsel is / Ic scriue v ghi iongelingen/ want ghi hebt den bosen viant verwonnen/ Ic scriue v kinderen/want ghy hebt den vader bekent/ Ic hebbe v vaderē ghescreuen/dat ghi dien gekent hebt/die van beghinsel is/ Ic hebbe v ionghelingen ghescreuen/dat ghi sterc zijt/eñ dat dat woort Gods bi v blijft/ eñ den boosen viant verwonnen hebt.

Hebt niet lief die werelt/noch die dingen die in die werelt zijn/ Ist dat yemāt dye werelt lief heeft in dien en is niet die liefde des vaders/ Want al dat inder werelt is(namelick die lust des vlees eñ lust der oogen/ende hoochmoet der goeden) en is niet vanden vader/maer vander werelt / Ende die werelt vergaet met haer lusten/ Maer wie den wille Gods doet die blijft inder eewicheyt.

Kinder/het is die laetste ure / eñ gelijc ghy ghehoort hebt/ dat die Antecrist coemt/ende nv zijn vele Antecristen ghewordē/ Daer aen bekennen wy dat die laetste ure is/ Si zijn van ons wtghegaen mer si en waren van ons niet/ Want warē si van ons gheweest/ so waren si oock bi ons ghebleuen/ Maer op dat si openbaer souden worden / dat sy niet al van ons en zijn.

D Eñ ghi hebt die saluinghe van dien dye heylich is/eñ weet alle dinc / Icen heb v niet gescreuē als oft ghi die waerheyt niet en wist/maer ghi weetse Eñ ghi weet dat gheen lueghen wt der waerheyt en coemt. Wie is een lueghenaer/ anders dan dye loochent dat Jesus is Christus? Dat is die Antichristus/die den vader ende den sone loochent/ Wie dē sone loochent/die en heeft ooc dē vader niet. Wat ghi nv gehoort hebt van beghinsel dat blijue by v/ Ist dat bi v blijuet dat ghi van beghinsel ghehoort hebt so sult ghi ooc byden sone eñ byden vader blijuen. Eñ dat is die belofte die hi ons belooft heeft/ dat eewich leuen.

Dit heb ic v gescreuē/van dien die v verleyden/ Ende die saluinge die ghi van hē ontfanghen hebt blijue bi v. Eñ en behoeft niet dat v yemant leere/ mer gelijc v die saluinge alderley leert/soo ist waer

vā en is geen loeghen Ende so si v gheleert heeft/
so blijft bi den seluen /Eñ nv kinderkens blijft by
hem/op dat wanneer hi geopēbaert wert /dat wy
een betrouwen hebben eñ niet beschaemt en wer=
den voor hem in zijnder toecoēst. Ist dat ghy weet
dat hi gerechtich is/so weet ooc /dz wie recht doet
die is van hem ghebozen

¶Die Apostel schrijft die gemeynschap /des volcs in zijn
landt schrijuende haer volmaectheyt/ ende vermaentse tot
sinnerheyt der herten ende broederlijcke liefde

Dat.iij.Capittel

A Siet welcke eē liefde heeft ons die va
der ghegheuen/dat wi Gods kinde=
ren soudē heeten / Daer om en kendt
ons die wereltniet wāt si en kent hē
niet/Mijn liefsten /wy zijn nv Gods
kinderen /eñ ten is noch niet geopēbaert wat wy
zijn sullen/Mer wi weten / wanneert openbaren
sal/dat wi hē dan ghelijc sullē zijn/ want wy sullen
hem sien gelijc hi is /Ende een peghelijc die sulcke
la iiij b hopinge heeft/die reynicht hem/gelijc hi ooc reyn
pe.ȝ d is/Wie zōde doet/ die doet ōrecht/ eñ die sonde is
onrecht/Ende ghi weet / dat hi is gheopenbaert/
op dat hi onse sonden wech soude nemen/ende die
sonde en is niet van hē /Wye in hē blijft die en son
dicht niet / eñ wie daer sondicht /dye en heeft hem
niet ghesien oft ghekent
Kinder/laet v nyemāt verleyen.Wie recht doet
die is gerechtich/gelijc hi gherechtich is/Wye son
B de doet/die is vanden Duuel/want die Duuel zon
dicht van beginsel .Daer toe is gheopēbaert die so
ne Gods/dat hi die wercke des duuels soude bre=
ken/Wie wt god ghebozen is/die en doet geen son
de/Want zijn saet blijft bi hē/ende en can niet son=
digē /want hi is van God gebozē. Daer aen kent
ib iiij c men/welc die kinderen Gods / eñ die kinderē des
Duuels zijn/Wie niet recht en doet / die en is nyet
van God /ende die niet lief en heeft sinen broeder
Wāt dat is dye bootscap die ghi ghehoort hebt
van beginsel/dat ghi malcanderen lief sult hebben
Ge riiij b Niet gelijc Caym die van den quaden was / ende
doode sinē broeder/Ende waer om doode hi hem
C om dat zijn werckē quaet waren/ende zijns broe=
ders gherechtich .✠ En verwondert v niet mijn
broeders al ist dat v die werelt haet/Wi weten dz
wi vander doot door ghecomen zijn in dat leuen/
Ioā rbc Want wi beminnē die broeders Wye den broedē
niet lief en heeft/die blijft indē doot Wye sinē broe=
der hatet / die is een dootslagher /Ende ghy weet
dat een dootslagher en heeft dat eewich leuen niet
in hem bliuende
Daer aen hebben wi ghekent die liefde/ dat hy
D zijn leuē voor ons gelaten heeft /eñ wi sullen oock
dat leuē voor die broeders laten . Maer wanneer
yemant deser werelt goeden heeft / ende siet sinen
broeder ghebrec hebben/ende sluyt zijn herte voor
hem toe /hoe blijft die liefde Goods bi hem? Mijn
kinderkens laet ons niet liefhebben met woorden
noch met der tonghen/mer met der daet ende met
der waerheit *
Daer aen bekennen wi/ dat wi wt der waerhz
zijn/dat wi bereyden onse herten voor hem/ist dat
ons onse herte verdoēt/dat God grooter is dā on
se herte/eñ bekent alle dinghen / Ghi beminde/ ist
dat ons ons herte niet en verdoemt/so hebben wy
eeñ vrije sekerheit tot God / ende so wat wi biddē
dat sullen wi van hem outfanghen/ want wi hou=
dē zijn gebot/eñ doen dat voor hem behaghelic is.
Ende dat is zijn gebot / dat wy ghelouen inden
name sijns soons Jesu Christi/eñ hebbē liefte on=
der malcanderē/gelijc hy ons een gebot ghegeuen
heeft/Eñ wie sijn gebot hout /die blijft in hem/eñ
hi in hem / Eñ daer aen bekennen wi dat hi in ons
bliuet aenden gheest die hi ons ghegeuen heeft.

¶Die Apostel spreect hier van dat woort/hoe dat mensce
lijc ghewozden is /ende hi spreect van valsche propheten/
ende van Antechzist

Dat.iiij.Capittel

Alderliefsten/ gelooft niet eenen yege= A
lijckē geest/maer proeft dye gheesten
oft si vā God zijn/wāt het zijn veel val=
sche prophetē wt ghegaen inder we=
relt. Daer aen bekēt dē gheest Gods
Een yeghelick gheest dye daer bekent dat Jhesus
Christus gecomē is in dat vleesch / die is vā God
Eñ een yegelic geest/die daer niet en belijdt dat Je
sus Christꝰ is gecomē in dat vleesch die en is nyet
van God /Eñ dat is dye gheest des Antechzistes/
van welcken ghi hebt ghehoort/dat hy coemt eñ is Ioā ij.
nv ter tijt in die werelt
Kinderkēs/ghi zijt vā God ende hebt den ghe
nen verwonnen/wāt die in ons is/ is grooter dan
die inder werelt is/Si zijn vander werelt/daerom
sprekē si vander werelt / ende dye werelt hoortse/
Wy zijn vā God / Ende wie God bekēt die hoort
ons eñ wie niet vā God en is/die en hoort ons niet B
Daer aen bekennē wi dē geest der waerheyt/ende
den gheest der dolinghen
Ghi beminde laet ons onder malcanderen lief
hebben/want die liefde is van God/Ende wie lief
heeft/die is van God gebozen/eñ kent God Wie Jo iiij b
niet lief en heeft/dye en kent God niet. ✠ want
God is die liefde. Daer aen is geopēbaert die lief
de Gods/dat God sinē eenigē gebozen sone ghe=
sonden heeft in deser werelt/dat wi door hem sou
den leuen/Daer in staet die liefde/niet dat wi God
lief ghehadt hebben /maer dat hi ons lief ghehadt
heeft/eñ heeft ghesonden sinen eenighen sone/ tot
een versoeninghe van onsen sonden
Alsō beminste/heeft ons God also lief gehadt/ C
so sullen wi ons ooc weder om onder malcanderē Joan iiij
lief hebbē/Niemāt en heeft God ye gesiē / Ist dat
wi ons ondē malcāderē lief hebben soo blijft God
in ons/eñ zijn liefde is volmaect in ons/Daer aen
bekennē wi dat wi in hem bliuen /ende hi in ons/
dat hi ons van sinen geest gegeuē heeft / Ende wy
hebbē gesien eñ ghetuyghen /dat die vader den so=
ne ghesonden heeft /tot eenen salichmaker der we
relt/Die nv belijdet dat Jesus Gods sone is/in di
en bliuet God/ende hi in God /Eñ wi hebben be
kent eñ gelooft die liefde die God in ons heeft
God is die liefde/eñ wie in die liefde blijft/dye D
blijft in God/eñ God in hem /Daer aen is die lief
de volmaect bi ons / op dat wi een hope hebben in
den dach des oordeels/want gelijc hi is/so zijn wi
ooc in die werelt. Vreese en is niet inder liefdē/mer
die volmaecte liefde driuet die vrese wt / want dye
vrese heeft pijn / Mer wie vreest/die en is niet vol
comen inder liefden
Laet ons hē lief hebbē/want hi heeft ons eerst

ket gehadt/ Ist dat yemant seyt/ ic heb God lief/
ende haet sinen broeder/ die is een logenaer. Wāt
wie sinē broeder niet lief en heeft dien hi siet/ hoe
can hi God lief hebben dien hi niet en siet? Eñ dat
ghebot hebben wy van hem/ dat soo wie God lief
heeft/ dat die ooc sinen broeder lief hebben sal. *

¶ Die Apostel veruolgende op die liefde die wi behooren te hebben teghen onsen naesten/ spreect voort van die openbaringhe des woorts/ ende van dat betrouwen in God
Da .v.Cap.tittel.

A Wie daer gelooft dat Jhesus is Chri-
stus/ die is vā God geborē. Eñ wie
daer lief heeft dien/ die hy ghebaert
heeft/ die heuet ooc lief dien/ die van
hem gheboren is. Daer aen bekē-
nē wi dat wi Gods kinderen lief hebben/ als wy
God lief hebben/ eñ zijn gheboden houdē. Wandt
dat is die liefde Gods/ dat wi zijn gebodē houden/
eñ zijn geboden en sijn niet swaer. + Wandt al dat
vā God geborē is/ verwint die werelt. * eñ ons
geloue is die victorie die die werelt ōuerwonnē heeft.
Wie is/ die die werelt verwindt/ dan die daer ghe-
looft dat Jesus Gods sone is?

Dese is die daer coēt/ met water eñ bloet/ Je-
sus Cristus/ niet met watere alleene mer met wa-
ter eñ bloet/ Eñ die geest ist/ die daer tuyghet/ dat
B die geest die warachtich is/ Want drie sijnder die
daer inden hemel ghetuyghe gheuē/ die vader/ dat
woort/ eñ die heilighe gheest/ Eñ dese drie sijn een.
Eñ drie sijnder die daer getuge geuē inder aerdē/
Die geest/ dat water/ ende dat bloet/ ende die drie
sijn een/ Ist dat wi der menschen tuyghen ontfan-
gē/ Gods getuigenisse is grooter/ wāt Goods ge
tuyge is dat/ dat hi getuycht heeft van sinen soone
Wie daer ghelooft aen den sone Goods/ die heeft
Gods ghetuygenisse bi hē Mer wye God niet en
gelooft/ die heeft hem tot een logenaer ghemaect/
wāt hi en heeft niet gelooft dat ghetuygenisse dat
God getuycht heeft van sinen sone. Eñ dat is/ dat
ghetuygenis dat ons God dat eewich leuen heeft
gegeuen/ eñ sulcs leuē is in sinen sone. Wie den so-
ne Gods heeft/ dye heeft dat leuen/ wie den soone
Gods niet en heeft/ die en heeft dat leuen niet.

Alsulcs hebbe ic v gescreuen/ ghi die gelooft aē
C den name des soons Gods/ op dat ghi weet dz ghi
dat eewich leuen hebt/ eñ dat ghi ghelooft aen den
name des soons Gods/ Eñ dat is dat betrouwen
dat wi hebben tot hem/ dat ist dat wi wat bidden
na sinen wille/ so hoort hi ons. Ende ist dat wi we
ten dat hi ons hoort/ wat wi bidden/ so weten wy
dat wi die bede hebben die wi van hem ghebeden
hebben

D Ist dat yemant siet sinen broeder sondigen/ een
sonde niet totter doot/ die sal bidden/ eñ hem ghe
uen dat leuen/ dien dye daer sondighen/ niet totter
doot/ Daer is een sonde totter doot/ daer voor en
segge ic niet dat yemāt bidde/ Alle ongerechticheit
is sonde. Eñ het is sommighe sonde totter doot.
✠. Wi weten/ dat wie van God ghebooren is/ die
en sondicht niet/ mer die gebooꝛt vā Godt ōthout
hem/ ende die bose viant en sal hem niet aentasten
Wi weten/ dat wi vā God sijn/ eñ die ghebeele we
relt is geset in boosheyt/ Mer wi wetē dat dye sone
Gods ghecomen is/ eñ heeft ons eenen sin ghege-
uen op dat wy souden bekennē den warachtighen
eñ sijn indē warachtighen in sinen sone Jesu Chri
sto dese is die warachtighe God/ eñ dat eewich le
uē. * Kinderkēs hoet v voor den afgoden. Amen.

¶ Hier beghint die tweede Epistel van sint Jan

¶ Sint Jan vermaent die wtuercoren/ tgoet te vermeeden/ ende tquaet te schouwen/ ende set die maniere om te leeren schouwen/ hem excuserende vander cortheit
Dat.I.Capittele.

Die oude der wtuercorender vrouwen eñ haren kinderen/
die ick lief hebbe in der waerheyt/ eñ
A de niet alleene ick/ mer ooc alle die die
waerheyt ghekendt hebben/ om der
waerheyt wille die in ons blijft/ ende by ons zij sal
inder eewicheit

Ghenade barmherticheit/ vrede vā God/ den
vader/ eñ vanden HEERE Jesu Christo/ den sone
des vader inder waerheit ende inder liefden

B Ic bē seer verblijt/ dat ic gevonden hebbe ondē
v kinderē die daer inder waerheit wandelen/ gelijc
wi een ghebot vanden vader ontfanghen hebben
Eñ nu bidde ic v vrouwe/ niet als een nieuwe ghe
bot en scriue ict v/ mer dat wi gehadt hebben van
beghin dat wi ons onder malcanderen lief hebben
sullen/ Ende dat is die liefde/ dat wi wandelen na
sijn ghebot

Dat is dat gebot ghelijc ghi ghehoort hebt van
beghinsel op dat wi daer in wandelen/ Want vele
verleyders sijn inder werelt ghecomen/ die niet en
C belijden Jesum Christum dat hi int vleesch gheco-
men is/ Dese is die verleyder ende dye Antecrist/
Siet voor v/ dat ghi niet en verliest/ dat ghy ghe-
wrocht hebt/ mer vollen loon ontfanghet. Wie o-
uertreet ende blijft niet inder leere Christi/ die en
heeft gheen Godt Wie inder leere Christi blijft/
die heeft beyde den vader ende den sone

Ist dat yemant tot v comet/ ende brenget dese
leere niet/ dien neempt niet in v huys/ ende groet
hem ooc niet Want wie hem groet die heeft ghe-
D meynscap met sinen quaden wercken. Ick hadde
v veel te scriuen/ maer ic en wilt niet door brieuen
ende inct doen/ Maer ic hope tot v te comen ende
mondelic met v te spreken/ op dat v vrueghde vol
comen si. Het groeten v die kinder dijnder susteren
der wtuercorender. Amen.

Dye derde Epistel van sint Jan

¶ Die Apostel vermaent Gayum dat hi blijue in sachtmoedicheyt/ ende hem van alle quade keere
Dat.I.Capittel

A Die oude Gaio den be-
minden/ dyen ick lief hebbe in der
waerheyt/ Mijn beminde/ ick wen-
sche in allen stucken/ dat v wel ghae/
ende ghesondt zijt/ ghelijct dijnder sie
len wel gaet/ Ic ben seer verblijt/ doē die broeders
quamen ende ghetuychden van dijnder waerheyt.

gelijc ghi wandelt in der waerheyt/ Ic en heb geen
grooter vruechde dan die/dat ic hoore mijn kinder
inder waerheyt wandelen.
B Mijn beminde/ ghi doet trouwelijck / wat ghy
doet inden broederen ende ghasten /die uwer lief
den getuych ghegeuen hebben voor die ghemeynte
eñ ghi sult weldoen/ ist dat ghijse weerdelijck voor
God geleyt hebt/ want om zijns naems wille zijn
wi gereyst/eñ hebben vandē heydenē niet genomē
daer om so sullē wi sodanigen ontfanghen/op dat
wi der waerheyt hulpen worden.
Ic hebbe die ghemeynten gheschreuen/mer Dio
trepes / die onder hem wil den voorganck hebben
die en ontfanct ons niet/daer om wanneer ic come
wil ic hem vermanē zijnder wercken die hi doet/eñ
C hi crijt met quaden woordē ouer ons/eñ laet hem
aen dien niet genoegen/ hi en ontfanct die broeders
selue niet/ende verbiet dien die dat doen willen/ende
worptse wt der ghemeynten.
Mijn beminde/ volcht niet naden quadē/maer
na den goeden/ Die wel doet/die is van God /die
quaet doet/die en siet Godt niet / Demetrio wert
D getuygenisse van allen ghegeuen eñ van der waer-
heyt selue/eñ wi ghetuyghen ooc/ eñ ghy weet/dat
onse getuygenisse waer is/ Ic heb vele te schrijuen
maer ic en wil niet met inct ende pennē tot v schrij
uen/ Ic hope v cortelinck te sien/so willen wi mon
delic met malcanderen sprekē/ Vrede si met v. Het
groeten v die vrienden/ Groet die vriendē met na-
men. Amen.

¶ Hier beghint dye Epistel tot den Hebreen.

¶ Hier wort ghestelt dye excelentheyt van Christo /die welck ons die nieuwe wet gegeuen heeft
Dat.eerste.Capittel.

A Ae dien dat Godt
voortijts menichmael ende
menigerley wijse tot den va-
deren door die propheten ge
sproken heeft/ so heeft hi ten
laetstē in desen dagen tot ons
door dē soon gesproken / den
welcken hy tot eenen erfgename alre dingen geset
heeft/ door welckē hi ooc die werelt gemaect heeft
die welcke(want hi een schijnsel oft blinckinghe zijn
der heerlicheyt is/eñ dat gelijcke oft dat gherechte
beelt zijns wesens is/ende draecht alle dingen met
ten woorden zijnder crachte/ende heeft die reyni-
ghe onser sondē door hem seluen ghemaect oft vol-
bracht)heeft hi hē geset totter rechter hant der ma
iesteyt inder hoochte/so vele beter ghewordē dan
die enghelen/als hi te mael vele eenen anderen na
me hem beeruet heeft. *
B Want tot welcken engel heeft hi oyt geseyt. Ghi
Psal. ij. zijt mijn soon/ic heb v hedē gebaert? Ende weder
Ick sal hem een vader zijn / ende hi sal mi een soon
Actuū zijn. Voort daer hi den eersten geboren sone in dye
xiij.e werelt weder inleyt oft inbrenget/so seyt hi/ Ende
alle enghelen Godts sullen hem aenbidden. Ende
vanden engelen seyt hi/ Hy maect zijn engelen ghee

sten/ende zijn dienaers vlammen des vuers. Mer
vandē sone Gods/ dijnē stoel duert van eewicheyt
tot eewicheyt/dat scepter wes rijcx is eenē oprechtē
C scepter/ Ghi hebt die gerechticheyt lief ghehadt eñ Psalm
die ongerechticheyt gehaet/daer om heeft v Godt xliiij.
v HEERE gesalft met der olie der blijschappen vo-
uen uwen mede ghesellen.
Ende ghi HEERE hebt die aerde van beginsel
ghefundeert/ende die hemelen zijn wercken uwer
handen/die selue sullen verghaen maer ghi sult blij
uen/ende sullen alle verouden als een cleet eñ ghy
sulse veranderen als een ghewaedt / ende si sullen D
hem veranderen / mer ghi zijt die selue / ende uwe Psal. ci.
iaren en sullen niet afnemen * Maer tot welcken
engel heeft hi oyt geseyt/ Sidt tot mijnder rechter
hant/tot dat ic uwe vianden tot een voetbanck u-
wer voeten legge? En zijn si niet altemael dienstba Psal. cix.
righe gheesten/wt ghesent te dienst om die ghene
die eruen sullen die salicheyt.

¶ Die apostel gebiet ons dat wi die nieuwe wet obedieren sullen/die welcke ons Christus ghegeuen heeft met tegenstaende/die ootmoedicheyt zijnder passien.
¶ Dat.ij.Capittel.

A Aer om sullen wi dies te meer waer
nemen tgeen dat wi hoorē/op dat wy
niet teeniger tijt en verulorē/ Want
ist sake dat dat woort vast geworden
is/dat door die engelē gesproken is/
eñ een yegelijcke ouertredinge ende ghehoorsaem
heyt heeft zijn rechte loon ontfaen/hoe sullē wi dan
ontvlien/ist dat wi sulcken salicheyt verachten/ die
welcke nae dien dat si begost heeft/ende door den
HEERE ghesproken is/ soe is si op ons beuesticht/
door die gene die se gehoort hebben/mits dat mede
getuyghe Gods/ met teekenen ende wonderen en
de menigerley crachten/ ende met wtdelinghe des
heylighen geest na sinen wille.
B Want hi en heeft den enghelen die toecomende Psalm
wereldt niet onderdaen gemaect/oft onder worpē viij.
daer wi af spreken/ Mer het getuyghet een/op een
plaetse seggende/ Wat is die mensche dat ghi zijns
gedēct?eñ des menschē sone dat ghi hē thuys soect
* Ghi hebt hē een cleynē tijt der engelen laten
deruen/ghi hebt hem met prijs eñ eere ghecroont
eñ hebt hem ouer die wercken uwer handen geset
Ghi hebbet sinē voetē al onder worpē. In dien dat Psal. ij.
hi het hem al heeft onder ghedaen/so en heeft hi niet
ghelaten dat hem niet onderdaen en is. Maer nu
en sien wi noch niet dat hem al onderdaen is/ Mer
den ghenen die een cleyn tijt der engelen ghederft
heeft/ sien wi dat Jesus is/ door lijden eñ den doot
ghecroont met eeren/op dat hi van Godts ghena-
den voor allen den doot soude smaken.
Want het betaemde hem/om wiens wille alle C
dinghen zijn/ende ouermits den welcken alle din Actuū.
gen zijn/die daer vele kinderen ter heerlicheit heeft
ghebracht dat hy den leytsman haerder salicheydt
door lijden volcomen soude maken / om dat si alle
van hem comen/beyde die daer heylighet/ende dye
daer gheheylicht worden. Om der saecken wille/ Psal.xxi.
en schaemt hi hem ooc niet/ haer broeders te heetē Esaie
seggende/ Ic wil uwen name minē broederen ver viij.b.
condigen/ende int midden der ghemeynten uwen Osee.
lof singen. Ende weder/ Ic wil myn betrouwē op xij.b.

hem setten. Ende weder. Siet daer/ ic en mijn kin deren die mi God ghegheuen heeft.

D Nae dien dan dat die kinderen vleesch en bloet hebben/ so is hi ooc ghelijcker maten/ oft inder selver wijsen/ deelachtich geworde/ op dz hy door die doot den ghenen die macht soude nemen/ dye des doots geweit heeft/ dat is/ de Duyuel/ ende dat hij se soude verlossen/ die ouermidts vreese des doots verbonde ware der slauernije. Want hy en neemt nerghent die engheelen aen/ maer dat saet Abrahe neemt hi aen/ Daerom moet hy in allen dinge sine broeders ghelijc worde/ op dat hi ontfermhertich soude worden/ en een ghetrouwe hooghe priester voor God/ om die sonden des volcs te versoenen/ Want daer hi in gheleden heeft en ghetempeert is/ so can hi die ghene helpen die ghetempeert werden.

¶ Hier wert vertoont dat Christus Moysen te bouen gaet/ wien wi obedieren sullen.

Dat.iij.Capittel.

A Daerom ghi heylighe broeders/ Ghi die deelachtich zijt/ des hemelschen roeps/ neemt waer des Apostels en de hooge priesters onser belijdinghe Jesum Christum * die daer ghetrou is/ den ghenen die hem ghemaect heeft (gelijc ooc Moses) in alle sinen huyse/ Maer dese is grooter prijs waerdich da Moyses/ na dien dat hi een grooter eere aent huys heeft/ diet huys bereyt oft ghetimmert heeft/ dan die dat besidt. Want een yegelijc huys wort van yemant bereyt oft ghetimmert Maer/ dien diet al bereyt oft ghescape heeft dat is

B God. En het is waer Moyses was ghetrou in al zijn huys/ als een knecht/ tot eenen ghetuygenisse des geens/ dat ghesevt soude worden. Maer Christus als een sone in sine huyse/ wiens huys wi zijn ist dat wi anders die vrymoedicheyt en den roem des hoops tot aent eynde vast behouden. *

Daerom so die heylighe gheest seyt. Ist dat ghy heden zijn steme hoort/ so en verhert niet uwe herten/ gelijc als in die verbitteringe inden daghe der temptacien inder woestijnen/ daer my v vaderen

C tempteerden/ si proefden ende saghen mijne wercken veertich iaer lanck/ waerom ick tornich was/ ouer dat gheslachte/ en seyde. Alle tijt dolen si metter herten/ Maer si en wisten mijne weghe niet/ also dat ic ooc swoer in mijne gramschap/ dat si niet tot mijnder rusten souden comen.

✠ Siet toe/ lieue broeders/ dat tot geender tijt in yemant onder v een arch herte des ongheloofs en si dat daer af trede va den leuenden God/ maer vermaent v alle dage also langhe alst heden heet/ op dat nyemant van v verhert en werdt door bedroch der sonden.

D Want wi zijn Christus deelachtich geworde/ ist dat wi anders dat beghin zijns wesens tot aent eynde vast behoude/ * alsoo langhe alst ghesevt wort/ ist dat ghi hede zijn stemme hoort so en verhart v herten niet also inder verbitteringe ghesciede Want sommige diese hoorde verbitterden haer/ mer niet alle die va Egipte wt ghingen door Moysen/ Maer op welcke was hy veertich iaer ghestoort? En ist niet also/ dye daer sondichden/ der welcker lichamen in die woestijne veruielen? Mer welcken verswoer hi dat si niet tot zijnder rusten comen en soude/ da den ongelouigen? En wy sien dat si daer niet en hebben connen in ghecomen om des ongeloofs wille.

¶ Die Apostel seyt dat wi sorghen moeten om te comen in die eewighe ruste

Dat.iiij.Capittel

A So laet ons dan vreesen/ dat wi die beloftte (in te comen in zijn ruste) niet en verlaten/ ende nyemant wt ons beuonden en werde dat hi daer buyten blijue. Want het is ooc ons vercondicht ghelijc als haer lieden. Maer dat woort der predicanten en halp haer niet/ om dat geloone daer niet toe ghedaen en wert vanden ghenen diet hoorden Want wie daer gelooft hebbe/ gaen in tot zijnder ruste/ also hi gesprokeu heeft/ also ic swoer in mijnder toornicheyt si en sullen niet ingaen in mijnder rusten/ En tis waer dorn die wercken van aenbeghinne der werelt waren ghemaect/ so sprac hi op een plaetse vanden seuenden dach aldus/ En God heeft opten seuenden dach gherust/ van alle sinen wercken/ En hier weder in dese plaetse. Si en sulle niet tot mijnder rusten comen.

B Na die da dattet noch achter oft toecomede is/ datter sommige toe sullen come/ en diet ten eerste vercondicht is/ en zijn daer niet toe ghecomen/ om des ongeloofs wille/ ordineert hi weder eene dach na sulcken langhen tijt segghende/ heden/ door David/ also voorseyt is. Ist dat ghi heden zijn stemme hoort/ so en verhart uwe herten niet/ Want waert dat si Josue tot ruste hadden ghebracht/ so en soude hi hier na niet van eenen anderen dage ghesevt hebben/ Daeromme is den volcke Gods noch een ruste achter ghelaten/ Want wie tot zijnder ruste ghecomen is/ die rust ooc van sinen wercken/ ghelijc als God vanden sinen.

C ✠ Daerom so laet ons nv haesten in te come tot deser rusten/ op dat nyemant in dat selue exempel des ongeloofs en valle/ Want dat woort Gods is leuendich en crachtich/ en scerper dan eenich twee snijdende sweert/ en het dringet door tot dat siele en gheest schevt/ ooc die tsamen voegbinghe ende merch/ ende is een richter der ghedachten ende der sinnen der herten/ ende daer en is gheen creatuere onsienlic voor hem/ mer het is al bloot voor sinen ooghen/ van dien hebben wi te spreken.

¶ Die Apostel vertoont wat eenen Bisschop van noode is ende tgheen dat hem van noode is/ dat die Christus ghelijc is.

Dat.v.Capittel.

A Die wijle wi dan eenen grooten hooghen priester hebben Jesum Christum den sone Gods/ die inden hemel ghe uaren is/ soo laet ons die bekennisse houden/ Want wi en hebben niet eenen hooghen priester die geen medelijden met onser cranckheyt en can ghehebben/ mer die ouer al en door al ghetempteert is/ na die gelijckenisse sonder sonde/ Daerom laet ons toe treden met betrouwe totten stoel der ghenaden/ op dat wy ontfermherticheyt ontfaen/ en ghenade vinden/ in dien tijt als ons hulpe van noode sal zijn. *

B ✠ Want een yeghelijcke hooge priester die wt de mensche ghenome wert/ die wert voor die menschen tegen God ghesedt/ op dat hi gauen en offerhande offere/ voor die sonden/ die daer medelijden can ouer die daer onwetende zijn en dolen/ na dien dat hi oock selue ombeuanghen is met cranckheyt

waer om hi ooc voor hem seluen/ghelijc voor dat
volck soude offeren voor die sonden. Eñ niemant
en neemt hem seluen die eere aen/mer die ooc ge=
roepen wert gelijc Aaron.
Psal.ij/ Also ooc en heeft Christus hem seluē niet ghe
psal.c.ix clarificeert/om dat hi hoge priester soude worden
mer die tot hem gesceyt heeft. Ghy sijt mijn sone/
hedē heb ic v gebaert. So hi ooc op een anđ plaet
se seit. Ghy zijt een priester inder ewicheit/nae die
ordene Melchisedech * Ende heeft inden daghen
sijns vleeschs/met stercken roepen eñ tranen/ghe
beden eñ smeeckē geoffert/tot den ghenen dye hē
vander doot mocht salich maken/eñ hi is ooc ver
hoort/om dat hi God in eerē hadde/Eñ hoe wel
hi Gods soon was/soe heeft hi nochtās int ghene
dat hi leedt gehoorsaemheyt gheleert/eñ daer hi is
voleyndt/ is hi geworden allen den ghenen dye hē
gehoorsaem sijn/eē oorsake der eewiger salicheit/
C van Gode een hooge priester genaemt nae die or=
dinantie Melschisedech

Waer af wi een groote eñ sware reden hebbē
wtte leggē/om dat ghi traech gewordē zijt om te
hoorē/ Eñ ghi die vāder tijt wegē leeraers soudt
zijn/behoeft ghi wederomme datmen v dat eerste
scoolrecht der godlijcker woordē leere/eñ ghi zijt
gewordē die dat melc behoeft/eñ niet stercke spij=
D se. Wāt een yeghelijc die noch melck nuttet/die is
onbesocht aen dat woort der gerechticheit. Want
hi is eē ionckkint/mer dē volcomenē behoort sterc
kespijse/die door gewoōte/gheoeffende sinnē heb
ben tot onderschept des goets ende des quaets

¶ Die Apostel leert hier wien dat zijn leeringhe bequaem
is oft onbequaem

Dat.vi.Capittel

A Aerom/laet ons die leeringe vanden
beginne des Cristelicr leuens onder
wegē laten/eñ laet ons totter volco
mēheyt varen/niet weder gront oft
fundamētleggēde der boetē der doo
der werckē/eñ des geloofs aen God/der doopin=
gē/der leeringen/der hāt opleggingke/der verrijse
nisse der dooden eñ des eewigē oordeels. Eñ dat
wilē wi doen/ist dat God anders toelaet. Want
het is onmoghelijc dat die ghene dye eens verlicht
zijn/eñ die hemelsche gauē gesmaect hebben/ende
des heylichs gheests deelachtich gewordē zijn/eñ
hebben dat goede woort Gods gesmaect/eñ dye
cracht der toecomēder werelt/ist dat si ontuallen
dat si wederom vernieut souden werdē/tot peni
B tentie oft boete/die dē sone Gods haer seluen we
der cruycen ende voor spot hebben.

Wāt die aerde die dē reghen drinct/dye dic wil
op haer coēt/eñ bequaem cruyt dē genen draecht
diese bouwet/die ontfanct benedijnghe van God
Mer die doornē eñ distelē die zijn onduchtich oft
verworpē/eñ seer bi der vermaledidinghe/welcs
eynde reyct totter verberninghe/Mer wi betrou
wē ons ghi alderliefste/beters tot v/eñ dat dye sa=
licheyt naerder si/hoe wel wi so sprekē. Wāt God
en is niet ongerechtich/alsoe dat hy vergheete ws
C wercs eñ ws arbeits der liefden/die ghy bewesen
hebt aen sinen naem/doen ghi den heiligen diende
eñ noch dient. Mer wi begheren dat een yegelijc
van v die selue neersticheyt bewise/op dat dē hope
vol werde tot aēt eynde/op dz ghy nz luy en werdt

mer dat ghi die na volget/die door tgeloove ende Gene. xxij.c
lanemoedicheit die belofte beeruen

Wāt als God Abrahe geloofde/doē hi bi gee
nen grooterē te sweeren en hadde/soe swoer hi by
hē seluen seggēde. Waerlijc/ic wil v ghebenedijē eñ
vermeerderē/eñ also bleef hi lāckmoedich/eñ heeft
die belofte vercregē. Die mēschen swerē bi eenen
grooteren dan si zijn/eñ dien eedt is dat eynde al=
les krijuēs totter beuestinge onder haer/ Mer doē
God den erfghenaem der beloften oueruloedich
woude bewisen/op dz sinē raet niet en soude wanc
kelen/heeft hi daer eenē eedt tusschē geset/op dat
wi tusschē twee onwanckelijke dingen(waer door D
dat onmogelijc is dat God liegē soude)eenen sterc
kē troost hebben die hier toe ghevlucht zijn/om te
houdē aend voorgesetter hopē/die welcke wy als
eenen sekerē eñ vasten ancker onser sielen hebben/
die ooc ingaet in dat binnēste des voorhancs/daer
die voorlooper voor ons is inghegaen/Iesus/een
ouerste priester geworden inder eewicheyt/nader
ordinancie Melchisedech

¶ Hier wort bethoont Christus priesterschap meerder te
sine dan Melschisedechs/oft van den leuiten

Dat vij Capittel

A Ese Melchisedech was een Coninc
tot Salē/eē priester des alderhooch
stē Gods/die Abraham te gemoete Gene. xiiij.d
ghinc/doē hi weder quā vanđ conin=
gen slach/eñ gebenedide hē/dē welc
ken Abrahā ooc thiēde vā alle sinē goedē gaf Ten
eerstē wort hi bediet een Coninc der gherechticheyt
daer na is hi ooc een Coninc Salem/dat is een co
ninc des vreedts/sonder vader/sonđ moeder/son
der geslachte/eñ hi en heeft noch beghin der dagē
noch eynde des leuēs/mer hi is dē sone Gods ghe
lijc/eñ hy blijft priester inder eewicheit

Siet hoedanich die ghene is/dien ooc Abra
ham die Patriarc tiēde vander gheroofder buet=
te gheeft. Tis waer/die kinderē Leui/als si dz prie
sterdom ontfangē/so hebben si een gebot die tien
de vanden volcke te nemen/na die wet/dat is van
haren broederē/hoe wel die ooc wt den lendenen
Abrahe gecomē zijn/Mer die/des welcs geslacht
onder hem niet genoemt en wert/dye nam thiēdē
van Abraham/eñ gebenedide den genē die die be
lofte hadde. Nv ist sonder alle wedersprekē alsoe/
dattet ghene dat het minste is/vanden beterē ghe
benedijt wort. Eñ hier nemē die sterflike mensceñ B
thiēde/maer daer getuyeht hy dat hi leuet/Ende
op dat ic also spreke/het is ooc Leui die dye thiēde
neemt/door Abrahā verthient/Want hi was yim
mer noch inden lendenen zijn vaders/doen hem
Melchisedech tegen ghinc

Is dan die veruullinge door dat Leuitsce prie
sterdom geschiet(want onder dien seluē hadde dat
volc die wet ontfangē) wat ist dan van noode dat
ter een ander priester op come nae die ordine Mel
chisedech/ende niet na die ordinantie Aaron? Wāt
waer dat priesterdom verādert wort/daer ist van
noode dat die wet ooc verandert worde. Want
daer dat af gesept is/dye is van anderen ghestach
te/wt welcken nie gheene des outaers gheplecht
en heeft. Want het is voor int openbaer/dat onse
HEERE van Iuda op ghegaen is/tot welcken

ghestacht Moyses niet ghesprokē en heeft vandē
priesterdom.
A Ende het is noch claerder/ist dat na der ordinā
cie Melchisedech/een ander priester op coemt/die
niet na die wet des vleeschelijken gebots ghemaect
is/maer nae die cracht des oneyndeliken leuens/
Wandt hi ghetuyghet. Ghy zijt een priester inder
eewichcyt/nae dye oordeneringhe Melchisedech/
Want daer mede ghesciet een wechneminge der
voorgaender wet/om haerder crancheit en̄ onpro
fitelicheit wille (Wāt die wet en heeft niet volma=
ket) mer si was een volbrenghinghe eens beteren
hoops/door welcke wi God naken.
So isser oock eenen eedt gesworen. Die ghene
zijn sonder eedt priesters ghewordē/mer dese met
den eedt/door den ghenen die tot hem spreect Die
HERE heeft gesworē en̄ ten sal hem niet berou=
wen/ghi sijt een priester inder eewicheit na die oor
dinancie Melchisedech. Also vele is Jesus eēs be=
ters testaments wtreycker geworden
Ende der gheender sijn vele die priesters wor=
den/om dat hem die doot belet te bliuē/mer dese/
om dat hi eewelic een blijft/soe heeft hi een onver
gancke lic priesterdom/waer wt hi oock salich ma
ken mach eewelick/die door hem tot God comen/
D ende leuet altijt om ons te verbidden
Want ons betaemt alsulcken hoogen priester
een te hebben/dye daer heylich/onschuldich/onbe=
vlect/verre vāden sondaren/oft afgescheidē/ ende
die hooger gewordē is dan die hemelen/den welc=
ken niet dagelicx vā noode en is/ghelijc den anderē
hoogen priesters/ten eersten voor zijn eygen sonde
offerhande te doen/daer nae voor des volcs sonde
Want dat heeft hi gedaen/doen hi hem seluē eens
offerde. Want die wet set menschen tot hooghen
priesteren/die daer crancheyt hebben. Maer dat
woort des eedts dat nae die wet ghesept is/ dat set
den soon eewelic volcomen

¶ Die Apostel bethoont hoe Christus beter dienaer is dā
die dienaers des ouden Testaments

Dat. viij. Capittel.

Die summe vanden genē dat geseit is/
is dese. Wi hebbē eenē hooghen prie
B ster/die gheseté is totter rechter hant
des stoels der maiesteyt inden hemel
en̄ een bediender der heiliger goeden
en̄ der warachtiger hutten/welc God opgherecht
heuet/en̄ gheen menschē. Wāt een yegelic hooghe
priester wort ingheset te offergauen en̄ te offeren/
waer wt dat noot is/dat dese oock wat hebbe dat
hi offere. Waert dat hi nv opter aerden ware/so en
waer hi gheen priester/alser zijn die na die wet ga=
uē offeren/die welcke dē beelde en̄ die scaduwe der
hemelscher goedē dienē/so dye Godlike antwoort
tot Moysen seyde/doen hi den tabernacule soude
B volmakē. Siet toe/seyde hi/dat ghijt al na dē beel=
Exod. xxv. d. de maect/dat v opten berch gethoont is
Mer nv heeft hi een veel beter ambacht vercre=
gen/so vele hi eens beteren testaments middelaer
is/dwelc op betere beloften gheuesticht is. Want
waert dat dander eerst onschuldich gheweest ware/
so en soude gheen plaetse tot eenen anderē gesocht
werden. Wāt hi beschuldichtse/en̄ seit. Siet die da
gen comen/seyt die HERE/dat ick ouer dat huis

Israel/en̄ ouer dat huys Juda/ een nieu testamēt
volbringen wil/niet nae den testamente dat ic met
haren vaderen gemaect hebbe/inden dage doen ic
se metter hant nam/om wt den lande van Egiptē
te leyden/want si en sijn in mijn testament niet ge= A
bleuen/en̄ ic en hebse ooc niet geacht/oft ic en heb
se ooc gheen gaey gheslagen/seyt die HERE
Want dat is dat testament dat ic den huyse Is=
rael na dien dagen maken wil/seit die HERE Ic
wil mine wetten in haren sinnē geuen/en̄ ick wilse
in haer hertē scriuen/en̄ ick wil hen een God zijn/
en̄ si sullen mi een volc sijn. En̄ een yegelick en sal
sinen naesten niet meer leeren/en̄ yegelic sinē broe=
der seggen/Bekent den HERE. want si sullē mi
alle kennen/vandē cleynstē tottē grootstē. Wāt ic
wil haerder ongerechticheit en̄ haer sonden gena=
dich sijn/en̄ ic en wil haerder ongherechticheit niet
meer gedencken/ In diē dat hi sept eē nieu/soo ver=
oudt hy dat eerste. Mer wat veroudt ende veriaert
is/dat is na sinen eynde.

Die Apostel stelt die misterie vanden ouden Testamen
te/waer wt hi Christus weerdicheyt probeert/ende vander
nieuwer wet

Dat. ix. Capittel

Die waer/dat eerste hadde oock sijn A
rechtueerdingen des Godlikē diēsts/
en̄ der wtwēdiger heilichz. ✠ Wandt
daer was een tabernakel bereyt/ en̄
die eerste was daer die candelaer inne
was/en̄ die tafel/en̄ dat schoubroot/en̄ dese hietet
die Heylige/Maer achter den anderen voorhang=
sel was die tabernakel/die daer hiet die alderhey=
lichste/die hadde dat gulden wieroocs vat/ en̄ dye
arcke des testaments ouer al met goude ouerdect
In welcke die gulden cruyck was/die dat hemels
broot hadde/en̄ die roede Aaron die ghebloeseмt B
hadde/en̄ die tafelen des testaments. Maer bouen
daer ouer waren die cherubinnen der heerlicheyt/
die omschenen den stoel der genaden/van welcken
nv niet te seggen en is na malcanderen
Als dit nv aldus bereyt was/so gingen die prie
sters altijt inden eersten tabernacule/en̄ voleynden
dē dienst Gods/In die ander en ghinck niet meer
dā die hooge priester alleē eens des iaers/niet son=
der bloet/welc hi voor sijns selfs en̄ des volcks on=
wetenheit soude offeren. Waer mede die heylighe
gheest beteekent/dat den wech der heylicheyt noch C
nz openbaer en ware/als noch dye eerste hutte oft
tabernakel/harē eersten stāt hadde oft staēde bleef
Welc dye gelijckenisse des tegenwoordigē tijts is
na welcken gauen en̄ offerhandē geoffert werden
en̄ en mochten den ghenen niet volcomē makē na
der conscienciën die den diēst Gods doet/alleē met
spise en̄ dranc en̄ menigerley doopinghen en̄ vlees=
schelijken rechtueerdichmakinghen/dye tot op dye
tijt der beteringen sijn opgeleyt oft ingeset. D
✠ Mer Christus is daer gecomen/een hooghe
oft ouerste priester der toecomender goeden/door
een groter en̄ volcomender hutten oft tabernacule
die niet metter hāt gemaect en is/dat is/ die nz vā
deser creaturē en is/ noch ooc niet door ō bocken
oft calueren bloet/mer hi is eens door sijn eyghen
bloet ingegaē in dat heylige/en̄ heeft een eewighe
verlossinge geuondē. ✱ Wandt ist dattet bloet der
ossen en̄ der bocken en̄ die asschē vāder koe bespre

get/heiliget die onreininghen tot der lichameliker
reinicheyt/hoe vele meer dat bloet Christi/dye hē
seluē sonder smette door den heiligē gheest gheof
fert heeft/sal onse conscienciē reinigen vāden doo=
den wercken/ om den leuendigen God te dienen?
Ende daerom is hi ooc eē middelaer des nieu
wen testamēts/op dat nadeser gescieder doot tot
die verlossinge der ouertredinge(die ouer den eer=
stē testamentē warē)die beloftē ontfangē/die daer
geroepē sijn totter eewiger eruē.* Want waer
een testamēt is/dair moet die doot gescheidē /des
geens die dat testamēt maect/Wāt een testament
E wort vast door die doodē / anders en haddet noch
ex.xxiiij geen macht/als hi noch leeft diet ghemaect heeft.
Waer wt dat eerste oock niet sonder bloet opghe
recht en wert/Wāt als Moyses wt gesprokē ende
allet gebot nader wet vertelt hadde/so nam hy dat
bloet der calueren eñ der bockē met water eñ pur
pure wolle eñ ysopē /eñ besprengde dat boec eñ al
dat volc/seggende. Dit is dat bloet des testamēts
dat v God gebodē heeft. Eñ des gelijckē bespreng
de hi den tabernakel/ eñ alle die vaten des diensts
Gods met bloede. Eñ het wert bi na al met bloe
de gereinicht /nader wet/ eñ sonder wtstortinghe
des bloets en geschiet gheen vergeuinge
So ist vā noode dat der hemelscer dingen beel
den/oft exempelaren / met alsulcken ghereynicht
worden/ Mer die hemelsce selue /werden met be
F terē offer gereynicht dan die zijn. Want Christus
en is niet in dat heylige met handē gemaect inghe
gaen(welc eē tegenbeelt der warachtiger is)mer
inden hemel selue/nv om voor dat aensicht Gods
voor ons te verscinē. Ooc niet om dat hy hē seluen
dicwil offerē soude / gelijc als dye hooghe priester
alle iaer in dat ghe heylichde met vreemden bloede
gaet/anders hadde hi dicwil vā beghin der werelt
tot noch toe moeten lijden. Maer nv aent eynde
der werelt is hi eens verschenen door zijn eyghen
offerhande/om die sonde wech te nemē. Eñ gelijc
den menschen is geset eens te steruē / daer nae dat
ordeel/ also is Christus eēs geoffert/om veel mē
G schē sonden wech te nemen/maer ten anderē ma=
rom,v b le sal hi sonder sonde verschinen den ghenen die hē
verwachten ter salicheit

¶ Die Apostel bethoont hyer dat dye oude wet die sonde
nyet af en doet /declarerende die waerheyt vanden hoogē
priesterschap/ende dat zijn priesterschap vastelijken te obe
dieren is — Dat.x.Capittel

B VAnt die wet heeft die schaduwe van
den toecomendē goede /met dat we
sen der goeden selue / daer alle iaer
eenderldy offerhanden sijn/die altijt
eñ altijt offeren/ende en can die ghe
ne die daer toe gaen niet volcomen ghemaken. An
ders hadde hi op ghehouden gheoffert te werden
waert dat die ghene dye in Gods dyenst zijn geen
conscientie meer vanden sonden en hadden / als si
eens gereynicht waren/ Maer het en geschiet niet
meer dan alle iaer een ghedenckenisse der sonden
Want het is onmogelijc/ door der ossen ende bocx
bloet sonden af te legghen
Le.xix.c Daerom daer hi in dye werelt coemt /seyt hy
Psa xxix Offer ende gauen en hebdi niet ghewilt/maer ghi
hebt mi een lichaē/toe bereyt des bernendē offers
eñ der sonden offer en heeft v niet gelust /Doē sey
de ic/ Siet ic come/ Int beghin des boecs is vā my
gescreuē/dat ick/o God/uwen wille doen soude.
Daer bouē doen hi geseyt hadde/offer ende gauen
bernende offer ende sonden offer en hebdi niet ghe psa xx
wilt/noch v en heeft dier ooc niet ghelust /dye nae
der wet gheoffert werden/doen sprack hy /Syet/
God/ ic come om uwen wille te doē / daer neemt
hi dat eerste wech / op dat hy dat ander insette /in
welcken wille wi geheilicht zijn /eens door die of=
ferhande des lichaems Jesu Christi
Eñ een yegelic priester is ingheset/dat hi alle da
ge Gods dienst plege/eñ dicwil eēderley offerhā=
de doe /die welcke die sonde niet en connē af gene
mē. Mer dese /doen hi een offerhāde voor dye son
de geoffert hadde/dye eewelic vā weerdē is/soe is
hy gheseten aen die rechter hant Gods / eñ wacht A
voortaen /tot dat sine viandē tot een voetbanc zijn
der voeten geset worden. Want met eender offer
hande heeft hi die geheilichde inder eewicheit vol
maect Dat getuicht ons die heylige geest ooc/wāt
na dien dat hi te vorē geseyt hadde/dat is dat testa
ment dat ic hem maken wil/na dien dagē/seyt die
HEERE. Ic wil mijn wet in haer hertē geuen /eñ Psal e
in haren sinne wil icse scriuē / eñ haerder sonden/ Je.x.x
eñ haerder ongerechticheit en wil ic niet meer ghe
dencken. Mer waer alsulcke vergeuinge is /daer
en is gheen offerhande meer voor die sonden
Hebbē wi dan lieue broeders/die vrijheit tottē
inganc in dat Heilige/door dat bloet Christi /welc
ke hi ons bereit tot eenē nieuwē eñ leuendigē we
ge/door dat decsel/dat is door zijn vleesche/eñ heb D
ben eenē ouersten priester / ouer dat huys Gods/
so laet ons daer toe gaen /met warachtiger hertē/
in vollen geloue/in onser herten besprenyt /vāder
quader conscientiē/eñ ghewasscē aen ons lichaem
met reynen water / eñ laet ons houdē onwancke
lic aen die belijdinge der hopen. Wāt hi is getrou
diese belooft heeft/eñ laet ons onder malcanderen
ons selfs wacr nemen /tot een verweckinghe der
liefden/eñ der goeder wercken / eñ onse vergade=
ringe niet latende/so die somige doen / mer onder E
malcanderen vermanen/ eñ dat soe vele meer als
ghi siet dat den dach naket
Wāt ist dat wi moetwillichlijc sondigē /na diē
dat wi die kēnisse der waerheyt ontfangē hebben/
so en is ons gheen offerhande meer achter gelaten
mer eē veruaerlike verwachtige des oordeels eñ deu.
des viers wreeths /die die viāden vtteerē sal. Wan xxvij.b
neer yemant die wet Moysi breect / die sterft son=
der ontferminge/ door twee oft drie getuygē hoe
vele meyndi atger quellinghe sal hi weert sijn/dye
den sone Gods met voetē treedt/eñ dat bloet des
testaments onreyn acht / in welckē hi gereynicht
is/eñ den gheest der genadē scheynt. Wāt wy we Deue
ten den genen die daer seyt. Die wrake is mijn/ick xxxij.c
salt vergelden/seit die HEERE. Eñ weder. Die HE
RE sal zijn volc oordeelen. Het is veruaerlic in die
handen des leuendigen Gods te vallen
Gedenct der voorledender daghen/in welckē E
ghi verlicht sijnde/eenē groote strijt des lijdēs ver
dragē hebt/eens deels door versmaetheit ende tri
bulatien/een scouspele geworden/ten anderē deel
gemeynscap ghehadt met den ghenen / dye sulcke

wandelinge leydē. Want ghi hebt met minen van
den mede gheleden/eñ den roof uwer goeden met
blijscappen ontfangen/als ghi die in v seluen weet/
dat ghi een beter ende blijuende goet inden hemel
hebt. Daer om en werpt dan uwe vrijheyt niet vā
v/die eē groote beloouinge heeft/mer vdoldicheit
is v vā node/op dat ghi dē wille Gods doet/eñ op
dat ghi die belofte ontfanct. Want noch een cleyn
weynich/so sal hi comen dye daer comen sal/ ende
niet vertoeuen Mer die gerechtige sal des geloofs
leuē/eñ ist dat hi wijct/so en sal mijn siele gheen be
hagen hebbē/Wi en sijn niet des wijckens ter ver
doemenisse/mer des gheloofs/om die siele ter ver
lossen oft te vercrighen

¶ Die Apostel seyt hier dat wi Christo onderdanich worden door tgeloone/dwelck hi nae seer prijst

Dat/xi/Capittele.

Et gheloouc is een seker betrouwen
des ghees dat te hopē is / eñ het sciet
A hē na tghene dat niet en schijt/door
dat hebbē die ouden getuygenisse v-
cregē. Door dat geloone mercke wi
dat die werelt ghemaect is door dwoort Gods/op
dz die onsienlicke dingē wt die sienlike bekēt wordē

Door dat geloone heeft Abel Gode eenē groo
teren offer ghedaen dan Chayn/door welcke hy
een getuygenisse vercregē heeft dat hy gerechtich
is/als God ouer zijn gauē ghetuychde/ende door
dat selue spreect hi noch/hoe wel hy gestoruen is.
ge.iiij.a Door dat geloone wert Enoch wech ghenomē
op dat hi die doot niet sien en soude/eñ hi en werdt
niet geuonden/om dat hē God wech nam. Want
door sine wechnemiinge/heeft hi ghetuygenisse ghe
hadt/dat hi Gode behaecht heeft. Wāt sonder tge
loone ist onmogelic God te behagen/wāt wie tot
God comen wil/die moet geloouen dat hy is/ende
B den ghenen die hem soecken/een betaelder sijn sal.
ge.vi.b. Door dat gheloone heeft Noe God geeert/eñ
die arcke bereyt/tot salicheyt sijns huys/doē hi eē
Godlic beuel ontfinc/vandē dinghē dye noch niet
ghesien en worden/door welcke God dye werelt
verdoemt/ende hi is een erfgenaē der gerechticheyt
geworden/die door dat geloone coemt

Door dat geloone wert gehoorsaē/die daer ge
naemt is Abraham/wt te gaen in dat lant/dat hy
tot een erfenisse soude ontfanghen/eñ ghinck wt/
C ende hi en wiste niet waer hi comen soude
ge.xij.a Door dat gheloone is hi een vreemdelinck ghe
weest/in dat beloofde landt/als een vreemde/ende
woonde in hutten/met Isaac ende Jacob/den me
de erfgenamen der seluer beloften /want hi ver-
wachte een stadt die eeuen gront hadde /welcker
timmerman ende schepper God is.

Door tgeloone ontfinc Sara ooc cracht/ dat sy
beuruchtwert/eñ baerde ouer dē tijt haers ouder
dōs/wāt si achte hē getrouwe diet belooft hadde.

Daerom/sijn oock van eenen (hoe wel verstor
uēs lichaems)so vele geboren/gelijc die sterren aē
den hemel/nae die menichte/eñ gelijc dat sant aen
dat oeuer der zee/ dat ontellick is

Alle dese sijn ghestoruē na den gheloone/eñ en
D hebben die belofte niet ontfangen/mer si hebbēse
vā verre gesien/eñ hen daer op vertroost/ eñ daer
aen gehangē. Ende hebben bekent dat si gastē eñ
vreemdelingen opter aerden zijn. Wāt die dat seg
gen/die gheuent aen den daghe (dat is si bewijsen)
dat si een vader landt soecken/ Ende het is waer/
hadden si daer op gedacht/vā welcken si wt warē
ghegaen/si hadden ymmer tijt wederom te keerē
Mer nv begheerden si eenen beteren/ daerom en ge.xxi.a
scaemt hem God haer der niet /haren God te hee-
ten/want hi heeft hen een stadt bereyt

Door dat geloone offerde Abrahā Isaac/doen
hi getempteert wert/eñ gaf daer henē den eenghe
borenen/daer hi die belofte in hadde ontfanghen/
vā welcken ghesein was. In Isaac sal v dijn saet
geheeten worden/eñ hi dachte/God can hem wel
vanden dooden verwecken/waer wt hy hem oock
tot een gelijkenisse weder nam

Door dat geloone gebenedide Isaac Jacob eñ
Esau/vandē toecomēden dingē/Door dz geloone
gebenedide Jacob/doē hi sterf/beide Josephs soo ge.xxvij
nē/eñ aēbadt zijns septers scherpheit oft roede. c

Door dat geloone dede Joseph die vermanin-
ge vanden wtganck der kinderen van Israel/doen
hi sterf/ende geboot van sinen ghebeente

Door dat geloone wert Moyses drie maēdē
van sinen ouders verborgen/doen hi geborē was
om dat si saghen dat hi een schoon kint was /eñ en
vreesden des Conincs gebot niet.

Door dat geloone lochende Moyses/doen hy
groot was geworden/een sone te heten der doch- E
ter Pharao/eñ vercoos veel lieuer/ met dat volck
Gods ongemac te liden/dan die tijtelike ge[n]oech
te der sonden te hebbē/eñ achte die versmaetheyt
Christi voor grooter rijcdom dan die scattē Egip-
ti/want hi sach op die looninghe

Door dat geloone liet hi Egiptē/eñ en ontsach
die moedicheit des Coninex niet /want hi hielt op
den onsienliken/als oft hi hem saghe F
Door dat geloone hielt hi den paesschen/eñ dye exo.xii.b
wtstortinghe des bloets/op dat die ghene die deer Exod.
ste/geboren doode/haer niet en soude raken xiiij.g.

Door dat geloone ghingē si door die roode zee
als door dat drooge lāt/dwelc die vā Egiptē oock
versochten ende proefden/mer si verdroncken

Door dat geloone vielen die muerē van Jerico
doen si seuen daghen omringt waren

Door dat gheloone en verderf die hoere Rahab
met den ongelouighen niet/doen sy dye verspyers
met vreden ontfinc

Eñ wat sal ic meer segghē? Den tijt wort mi te
cort/waert dat ic soude vertellē vā Gedeon/ende
Barac/ende Sampson/eñ Jephte /eñ Dauid/eñ
✠ Samuel/eñ die propheten/die die coninrijcken
hebben verwonnen/eñ gerechticheit gedaē/waer
door si die belofte vercregen hebben/ der leeuwen
monden verstopt/die cracht des viers wtghelescht
des sweerts scherpheyt sijn si ontgaen/si sijn crach
tich geworden wt der crancheit/si sijn sterc gewor
den inden strijt /si hebben die heyrlegers der vreē-
der veriaecht /Die vrouwen hebben die hare van-
der dooden verrisenisse weder genomen

Mer die ander sijn wtgespannē/ eñ en hebben
ghe en verlossinge aengenomen/op dat si die verri G
senisse die beter is /vercrigē soudē Die ander heb-
ben bespottinghe ende gheesselen besocht/ daer toe
banden ende geuanckenissen/sy sijn gesteent/ ver-

houwen/getempteert/doorslagē/des sweerts ge
storuē/si hebben om ghegaen in pelsen eñ geyten
vellen/met gebrec/met tribulatien/met ongemac
die der werelt niet weerdich en was/eñ zijn dolen
de gegaen in die woestinen/op die berghen/in dye
spelonckem oft holen der eerden
 Alle dese/hebbē door dat geloue getuygenisse
vercregen/eñ die belofte niet ontfanghen om dat
God wat beters voor ons versien heeft/op dat si
niet sonder ons volcyndt en souden werden. *

¶ Die Apostel leert ons hoe dat wi verdraghen sullen
tquaet dat ons van ander ghedaen wort/ende sullen scou
wen tquaet dat door ons mocht ghescien/ende stelt die
conditien vander ouder wet ende der nieuwer

Dat xij Capittel

A Daerom ooc wi wāt wy sulckē wolc-
ke der getuygen om ons hebbē/laet
ons aflegghē/so wat ons druct/eñ die
aencleuēde sonden/eñ laet ons door
die verduldicheyt loopen den kamp/
die ons voorgeleyt is/ende opsien op den hertoge
des gheloofs/ende op den voleynder Jesum/dye
welcke doen hem die bliscap voor geleyt was/he-
uet hy dat cruyce gheleden met verachtinghe der
schanden/ende heeft hem ghestelt totter rechter
B hant des stoels Gods. ✠ Ghedenct dien/dye al-
sulcken teghenspreken vanden sondaren teghen
hem geledē heeft/op dat ghi niet af en laet in uwē
moet ende wert mat. Want ghi en hebt noch niet
totten bloede wederstaen/met tegen striidē teghen
die sonde/ende hebt des troosts vergetē dye tot v
als totten kinderē spreect. Mijn sone/en acht niet
cleyn die castijnge des HEREN/eñ en laet nyet
af/als ghi van hem berispt wort/Wāt wien God
lief heeft diē castijt hi/mer hi geesselt eenen yeghe
liken sone/dien hi ontfanct
C Ist dat ghi die castijnge wt lijdt/soe biedt God
v hem seluen als den kinderen. Mer waer is een
sone die die vader niet en castijt? Sidy sonder castij
ge/der welcker si alle zijn deelachtich geworden/
so sidi bastarden ende gheen kinderē. Oock ist dat
wi die vaderē ons vleeschs tot castiders oft tot lee
raers hebben ghehadt/en sullen wy dan nyet vele
meer den vader der gheesten onderdaen werden/
eñ leuen? * Eñ tis waer/si hebben ons een wey
nich dagen gecastijt na haren duncken/mer dese
tot profijt oft nutticheit/op dat wi die heiligingbe
souden begripen/Alle castijnghe als si tegenwoor
dich is/en wert niet aengeziē voor een vrolijc/mer
D voor een droeuich dinc/Mer hier na sal si eē vreed
same vrucht der gerechticheyt geuen/den ghenen
die daer door geoffent sijn.
 Daerom rechtet wedet op die neder ghelaten
handen eñ die losse knien/eñ doet rechtē loop met
uwen voeten/op dat die lamheit niet wt gestootē
en werde/mer vele meer gesont werde/haect na
den vrede met alle menschen/eñ die heylighinghe
sonder welcke niemant den HEERE en sal sien/
E eñ siet toe/dat niemant Gods ghenade en versuy
me/op datter nz eenige bitter wortel wt en wasse
ende niet een werringe en make/eñ vele door dye
selue verontreinighet werden/op dat niemant een
hoereerder oft een ongheestelike en si/gelijc Esau
die om eender spisen wille zijn eerste gheboorte v
ocht. Mer weet dat hi daer na doen hi die benedi
 dinge beeruen woude/verworpen is. Want hi en
vant geen plaetse der boeten oft der penitentien/
hoe wel hijse met tranen socht
 Want ghi en zijt niet tot eenen berch gecomen E
dien men grijpen mach eñ met vier verbranden/eñ
totten donckerē eñ duisternissen eñ onweder/eñ
totten gheluyde der basuynen/eñ totter stemmen
der woordē/welc haer weygerdē diet hoordē/op
dat hē dz woort niet geseit en soude wordē. Want
si en mochtēs niet verdragē/dat daer geseit wort
Ende waert dat een dier den berch aenroerde/soe
soudet gesteent/oft met eenē gescutte doorscoten
wordē/eñ also veruaerlic was dat gesicht dat daer
verscheē. Moyses sprac. Ic ben veruaert eñ beue
 Mer ghi zijt totten berch Sion ghecomen/eñ
totter stadt des leuendigē Gods/tottē hemelschē
Jherusalem/ende totter menichte veele duysent
engelē/ende totter gemeynten der eerstgheboren
der die inden hemel ingescreuen zijn/eñ tot God
den rechtueerdigē rechter ouer al/eñ voort totten
gheesten der volcomender gerechtē/eñ tottē mid
delaer des nieuwen testaments Jesum/eñ tot dē
bloede der bespringhinghe/dat daer beter spreket
dan dat bloet van Abel G
 Siet toe/dat ghi v des niet en weygert/die mz
v spreect/wāt ist sake dat si hem niet ontghaen en
zijn/die hem weygerden/doē hi opter aerdē sprack
vele min wi/die ons des weygerē die vādē hemel deu.4
spreket/welcs stēme die aerde op die tijt beweech
de. Mer nv belooft hi seggēde/Noch eens wil ick
niet alleen die aerde bewegē/mer ooc den hemele
Mer dat/noch eens/bediet dye veranderinge der
bewegelikē/als der dierē die gemaect zijn/op dat
daer die onbewegelike bliuē. ✠ Daerom want wi
dat onbewegelike rijc ontfangē/hebbē wi genade
door welcke wi Gods dienst doen/Gode wel be
hagende/met reuerentien eñ met vreesen. Want
onse God is een vertheerende vier

¶ Dye Apostel vermeet ons altijt duecht te doene onsen
naesten/oft onsen/prelaten/ende begheert dat si voor hem
bidden sullen

Dat xiij Capittel

Broederlijke liefde laet bliuen. Eñ en A
vergeet niet gast vrij te zijn/wāt door
dat selue hebbē somighe sonder haer
wetē Engelen geherbercht. Gedēct
der gebondē als die mede gebonden/
eñ der gheender die ongemac lijdē/als ghi die ooc
selue indē lichaem sijt. Eerlijc si dat houwelijc eñ
dat bedde onbeulect God sal die hoereerders ende
die ouerspeelders oordeelen. Die wandelingē sul
len sonder gierichcit zijn/ende laet v ghenoeghen B
met tghenen dat daer is. Wāt hi heeft ghesept
Ic en wil v niet latē noch versuymen/alsoo dat wi
derren seggen/die HERE is mijn hulper/eñ ick
en wil mi niet vreesen/wat my een mensche doen
sal. Ghedenct uwer voorgāgers die v dat woort
Gods geseyt hebben/der welcker wtgāc aensiet
eñ volcht haer geloue na
 Jesus Christus gisteren eñ heden/eñ hy oock
inder ewicheit. * Eñ laet v niet met menigerley
ende vreemde leeringhen verleyden/Want het is
goet door die genade dat herte te beuestigen/nyet
met spijsen/door welcke si geen nutscap en hebbē
ontfanghen/die daer in ghewandelt hebben. Wy

hebben eenen outaer /daer af gheen macht en hebben te eten die den tabernacule dienen Wãt welcker dieren bloet/door den opperſten prieſter gedragē wort in dat heylige/voor die ſonden/der seluer lichamen werdē verbrant buyten den heyrlegher. Waerom Jesus ooc/om dat hi dz volck soude heylighen door sijn eygen bloet/heeft hi geleden buyten voor die poorte. Daerom so laet ons nv tot hē wt gaen buyten den legher/eñ sijn versmaetheit dragen.
C Want wi en hebben hier gheē bliuēde stadt/mer wi soecken die toecomende

Daerom so laet ons nv door hē offeren die offerhãde des loofs Gode altijt/dat is die vrucht d lippen/der gheender die sinē name bekennē. Mer der weldaet eñ des mededeelens en vergeet niet. Want met alsulcke offerhande versoentmē voor God ✠ Sijt onderdanich uwe voorgangers/eñ doet v onder hē/wãt si wakē ouer v siele/als die rekenscap daer voor gheuen sullen/op dat si dat met vruechden doen eñ niet met suchten/wãt dat en is v niet toedrachelic. Bidt voor ons

Wy betrouwen/dat wy een goede conscientie hebben in allen dinghen/ende wi willen goede wãdelinghe hebben. Maer ick vermane v dat ouer vloedelicte doen/op dat ick opt cortste weder ghe-
D bracht werde

God des vreden/die vanden dooden den grooten herdere der scapē/door dat bloet des eewigen testamēts ons HEEREN Jesu Christi wt ghelevt heeft/die make v bequame in allen goeden wercken/om sinē wille te doen/eñ doe v dat hem behagelic is door Jesum Christum dē welcken si prijs van eewicheit tot eewicheyt. Amen

Mer ick vermane v lieue broeders/houdt dat woort der vermaningē int goet. Wãt ick heb v op tcortste gescreuē. Kent den broeder Timotheum den welcken wi van ons gelaten hebbē/met welcken/ist dat hi vollick comt/wil ick v sien. Gruet alle uwe voorgangers/ende alle heyligen. Dye broeders in Italien grueten v. Die ghenade si met v allen Amen.

¶ Hier beghint sint Jacobs Epistel

¶ Die Apostel vermaent ons dat wi die temptacien weerstaen sullen/bewisende dat God gheen oorsacke en is van onse temptacien noch van onse sonden/ende seydt dat wi altijt der waerheyt aen vallen sullen/ daer wise hooren

Dat .J. Capittel.

IAcob' eē knecht Gods/eñ ons HEEREN Jesu Christi/ salicheyt den twaelf geslachten die inder verstroyingē sijn Mijn lieue broeders/achtet voor ene hele bliscap/als ghi valt in menigerhãde becoringhen ende weet dat v beproefde gheloue verduldicheyt werct. Maer die verduldicheyt laet een volcomen werc hebbē/op dat ghi sijt volcomē eñ gheheel/eñ dat v niet en gebreke

Mer ist dat yemanden ghebreect wijsheyt /dye bidtse van God/die alle menschen ouervloedelick gheeft/ende en verwijtes niemant/ende si sal hem gegeuen werden. Mer hi moet bidden int gheloue niet twifelende. Wãt wie twifelt/die is ghelijc der bare vander zee/dye beweget wert eñ gedreuē vanden winde. Daeromme die mensche en meyne niet/dat hi yet van Gode den HEERE outfangen sal. Want eē wãckelmoedich man is ongestadich in alle sine weghen

Mer een broeder die neder is/die beroeme hē sijnder hoochten /eñ die daer rijck is/die beroeme B
hem sijnder nederheit/want hi sal vergaen als een bloeme des gras/Die sonne is op gegaen met hittē/eñ heeft dorre gemaect dat hoy/eñ sijn bloemen sijn af geuallen/eñ die schoonheit verdoruen. Also sal ooc die rijcke in sijn haue verderuen

Salich is die man dye temptacie verdraecht/want als hi beproeft is/so sal hi outfangē de croone des leuens die God ghelooft heeft den ghenen die hē lief hebbē. Niemãdt en segghe als hi becoort wert/dat hi van God becoort wort. Wandt God en is niet een versoecker tot quaden dingen/ want hi en becoort niemant. Mer een yeghelijc wert becoort vã sijnder eygēder begheerlicheyt/als hi daer af getogē eñ geloct wert/Daer na/als dye begheerlicheyt outfanghen is/baert si die sonde / ende als die sonde volbracht is/baert si die doot

Daerom/ mijn alderliefste broeders /en wilt A
niet dolē. ✠ Wãt alle goede gaue /eñ alle volmaecte gaue comt van bouē neder/dalende vanden vader der lichten/bi welken gheen veranderinghe en is /noch wisselinghe der duysternissen. Want hi heuet ons na sinen wille gebaert/midts den woorde der waerheyt / op dat wi sijn eerstelinghen sijnder scheppenissen souden sijn

Alder liefste broeders/elc mēsche si snel te hooren/mer traech te spreken/eñ traech tot toornicheit. Wãt die toornicheyt des menschen en werct die gerechticheyt Gods niet

Daerom legt af alle onsuyuerheyt eñ boosheyt ontfanct dat woort/eñ laetet met sachtmoedicheit ingeplant sijn/dat uwe siele mach salich maken. ✠
✠ Mer ghi sult sijn werckers des woorts/ende
niet hoorders alleene/bedriegende v seluen. Wãt D
ist dat yemãt van v is een hoorder des woorts /eñ niet een wercker/die is gelijc een man die sijn lichamelick aenghesicht aensiet in eenen spieghel/ende als hi hem gesien heeft/so ghaet hi wech/ende hē vergheet hoedanich hi ghestelt was. Mer wie hē seluen door siet in die wet der volcomēder vrijhz/ende in haer blijft/ende niet en is een vergheteliick hoorder/maer een wercker/die sal salich sijn in zijn werck

Wie hem seluē laet duncken dat hi God dient ende niet en bedwinct sijn tonghe/ mer hy verleyt sijn herte/dien dienst Gods is ydel. Die reyne ende onbeulect Gods dienst voor God den vader is dese. Die weesen ende weduwen in haer tribulatien te besoecken/eñ hem seluen van deser weerelt onbeulect te bewaren

¶ Die Apostel leert by God gheen aensien der personen te sien/ende onderwijst ons in die wercken der ontfermherticheyt/ende seyt hoe dat geloouc sonder wercken doot is

Dat .ii. Capittele.

B Lieue broeders/en deñct niet dz dat ge
looue in Christo Jesu onsen HEERE
der heerlicheit/int aensien der perso=
nen leyt. Wāt ist dat eē mā ingaet in
v versaminge met gulden vingerlin=
gē eñ met eenē heerlikē cleede/mer dair ingic ooc
eē arme/eñ i snoodē cleederē/eñ ghi siet dien die ge
cleet is met eenē costelikē cleede/eñ spreect tot hē
sidt ghi alhier opt beste/maer totten armē spreect
B ghi/staet ghi daer/oft sidt op mijnder voetbanckē
oordeelt bi v seluen/ist recht dat ghi sulckē onder
scept bi v seluē maect/eñ oordeelt na argē gedachtē

Hoort toe/mijn alderliefste broeders/heeft God
niet die arme selue in deser werelt wtuercoren/die
rijc zijn int geloue/eñ daer toe erfghenamen des
rijcx/dwelc God beloofd heeft alle denghenen die
hē liefhebbē Mer ghi hebt der armē oneere ghe=
daen. Verdrucken v dan niet die rijcke/eñ treckē
v tottē oordeel? Lachterense dan niet den goeden
name daer ghi na genaemt sijt?

Ist dat ghi volbrenct die Coninclike wet na der
scriftuerē. Hebt lief uwen naestē als v seluen/ghy
doet wel. Mer ist dat sake/dat ghi aensiet dye per=
sonen/soe doet ghi qualijc eñ sondicht eñ wert ghe
straft vander wet/als ouertreders vander seluer
Wāt al bewaerde yemāt de geheele wet/misdoet
hi in eene/hi is besculdicht van allē. Wāt die daer
geseit heeft/ghi en sult gheen ouerspeel doen/dye
heeft ooc geseit/ghi en sult niet dootslaen/ende ist
dz ghi geen ouerspel en doet/mer ghi slaet yemant
Ro.ij.b. doot/ghi zijt een ouertreder der wet. Also spreect/
eñ alsoe doet/als die geoordelt sullen werdē door
der wet der vrijheit. Wāt daer sal een oordeel son
der ontfermherticheit ouer den ghenen ghaen dye
geen ontfermherticheit en heeft gedaen. Wāt ont
C fermherticheyt beroemt haer tegē dat oordeel. *

* Mijn broeders/wat batet hem oft yemant
seyt dat hi tgheloue heeft/mer die wercken nyet?
Mach hem tgheloue salich maken? Want ist dat
broeders oft susters naect zijn/eñ ghebrec hebben
daghelicse voedinghe/eñ yemant van v die segghe
tot hem/gaet henē in vreden/eñ wermt v eñ eedt
sat/eñ hen lieden en gheefdi niet die dingē dye den
lichame noot sijn/wat salt hem baten? Also is ooc
tgheloue/heeftmen die wercken niet/het is doot
in hem seluen *

Mer yemāt mocht seggē/ghi hebbet geloue
D eñ ick heb die werckē. Thoont mi v ghelooue/wt
Ge.xxv uwe werckē/eñ ic sal v wtē werckē mijn geloue
b thoonē. Ghi gelooft datter eē God is? Ende ghy
Gal/iij doet wel. Eñ die duyuelē ghelooueñ ooc eñ beuen
a O ydele mēsce/wildi wetē dattet geloue sonder
ro.iiij.a. die werckē doot is? Abraham onse vader/wert hy
niet rechtueerdich gheacht door die werckē/of=
ferēde sinen soone Isaac opten outaer? Daer siedi
dattet geloue mede gewrocht heeft met sinē wer
ken/eñ dat geloue is volbracht door die werckē
Eñ die scriftuere is veruult die daer spreect. A=
braham geloofde God/eñ tis hem tot gerechticheit
gerekent eñ is een vriēt Gods geheeten. Alsoe
siet ghi nv/dat die mēsche door die wercken recht
ueerdich wert/eñ niet wt dē geloue alleē/Desge
lijc ooc Raab dat gemein wijf/is si nz gerechtueer
dicht wten werckē/doen si ontfinc dye boden/eñ
si leyde se wt in eenen anderē weech? Want also dat
lichaem doot is sonder dē gheest/alsoe is oock dat
geloue doot/sonder dat werck

¶ Die Apostel bewijst ons tquaet dat wter tongen spruyt
alsoo wel in leeringhe als int ghemeyn leuen onderscey=
dende die leeringhe Gods ende der werelt

Dat iij Capittel

Mine lieue broeders/en onderwint v nz
alle leeraers te sine/eñ weet dz ghi ōt A
fanct te meerder oordeel/wāt wi son
digē altemael vele. Wie indē woor
den niet en sondicht/die is een volcomē mā/ende
can ooc dz geheele lichaē indē thoon houdē/Syet
die peerdē houdē wi indē thoom/om ons ghehoor
saē te sine/eñ buygē al haer lichaē. Eñ siet/die schē
pē/hoe wel dat si groot sijn/si werdē gedreuē van
dē steerckē winde/eñ werdē om geuoert van eenen
cleynē roeder/waer die stierman wilt. Also is dye B
tonge een cleyn lidt/eñ beschict groote dingen

Siet ooc hoe cleynē vier soe grooten wout oft
bossche outsteket? Eñ die tonge is ooc een vier/eē
werelt vol ongerechticheits/also is die tonghe on
der onse leden/ende si beulect dat geheel lichaem/
eñ ontfanct alle onse wandelinghe/als si ontsteken C
is vander hellen

Want alle natuere der dieren ende der voghelen
ende der slanghen ende der dieren vander zee/dye
werden ghedwongen/ende zijn ghetempt vander
menschelikeē natueren. Maer die tonge der men=
schen en mach niemant temmen het is een onghe
rustich quaet/vol vergiftelics venijns. Metter tō
ghen ghebenedien wy God den vader/eñ metter
tongen veruloecken wi die menschen die gescapē
zijn tottē beelde Gods. Wt den seluē monde gaet
wt die benedijnge eñ maledijnge Mijn lieue broe
ders/tē soude also niet zijn. Vloeyt ooc wt dye fon
teynē wt eenen gate/soet ende bitter water? Lieue
broeders/mach ooc die vijchboom olye/eñ dē wij
gaert vijgen dragen? Alsoe en can wt een fonteyne
niet sout eñ soet water loopen

Wie onder v wijs eñ wel gestichtis/die thoo D
ne zijn werckē wt goeder wādelingen inder sacht
moedicheit der wijsheyt. + Mer hebt ghi bitteren
nijt eñ twedracht in uwer hertē/so en beroemt v
niet/eñ en liecht niet tegen die waerheit. Want de
se wijsheit/die en is niet van bouē neder ghedaelt/
mer si is eertsch vleeschelijc ende duyuels. Want
waer nijt eñ twist is/daer is ongestadicheit/eñ al
le quaet werc. Mer die wijsheit van bouē/is ten
eersten reyn/daer na vreedtsaem/gesatich/gesege
lick/stadich/vol ontfermherticheits/ende goeder
vruchten/sonder partije/sonder geueynstheit Mer
die vrucht der gerechticheit/wert in vreden gesaeyt
den ghenen die den vrede houden

Die Apostel verbiet strijdt ende nijt/vermanende ons
dat wi die werelt ende den duyuel verloochenen sullen/eñ
toegaen tot God/ende dat door liefte/ende voort stelt hy
vander liefte die dye een totten anderen schoort te hebbē

Dat iiij Capittel

Van waer comē stridingē eñ kiuingē
onder v? Comē si nz daer wt? wt vwē A
re wellustē/die daer in uwe ledē strij
dē? Ghi begheert/ende en hebt niet/
ghi gebenedijt eñ haet/eñ en connes

niet verkrighen/ghy kijft ende strijdt/ende en hebt
niet/daerom/om dat ghi niet en bidt/ghi bidt/en
de en ontfaet niet/om dat ghi qualic bidt/te weten
daerom/om dat ghijt in uwē wellusten verteert/
B Ghy ouerspeelders en̄ ouerspeelderssen/en weet
ghi niet/dat die vrientscap der werelt Gods viant
scap is? daerom/die der werelt vrient wil sijn/dye
sal Gods viant sijn. Oft meyndi dat dye scriftue=
re te vergeefs spreect? Die geest die in v woōt begeer
te totter benijdinghe/en̄ geeft noch meerdō genade
✠ Daerom/sijt onderdanich God/mer weder
staet den duyuel/ende hi vliet vā v. Genaket Go=
de/so sal hi hem v genaken/Reynicht dye handen
ghi sondaren/ende reinicht v herten ghi wanckel=
…pe.v.b moedighe/Sijt ellendich/en̄ draecht rouwe ende
weent. Dijn lachen verkeere in weynen/ende dye
vruecht in trueren. Vernedert v voor God/en̄ hy
sal v verheffen. * Mijn lieue broeders/en wilt
gheen achterclap doen/deen onder den anderen.
Want die achterclap spreect van sinen broeder/en
de oordeelt sinen broeder/die achterclapt die wet/
…o, xvi.d ende oordeelt die wet. Ordeeldi die wet/ so en zijt
C ghi gheen doender der wet/mer eē rechter. Daer
is een wetghever/die can salich makē ende verdoē
men. Maer ghy/wye sidy/ die uwen naesten
oordeelt?
✠ Ghi segghet/heden oft morghen willen wy
in dese oft in die stadt gaen/ende daer een iaer lig=
ghen/ende coopen/en̄ winninge doen/ghi die niet
en weet/wat morgen geschien sal. Want wat is v
leuen? Het is eenen domp oft roock/die eenen cley
nē tijt duert/mer daer na verdwijnt hi/daer voor
soudi seggen/ist dat die HEERE wil/ende dat wij
leuen so sullen wi dit oft dat doen. Mer nv veroē
di v in uwen hoomoet. Alsulcke beroeminghe is
quaet. Daerom/die weet te doen dat goede/ende
en doet des niet/die sondiget *

¶ Die Apostel treet die quade tot goede/haerlieden te
voren leggende dat oordel/ende die goede tot paciencien/
ende ander goede wercken

Dat.v.Capittel.

A Wel aen ghi rijcke/weendt ende huylt
in uwe onsalicheden die v toecomen=
de sijn. V rijcheden sijn veruuylt/en̄
uwe cleederen sijn vanden mottē ge
ten. V gout ende v siluer is verroest
ende haren roest sal v tot ghetuyghe sijn/ ende sal
eten v vleesch als dat vier/Ghy hebt v gramscap
vergadert inden laetsten daghe. Siet/den loon dijn
re arbeyders/dye v lant ghemaeyt hebben/en̄ van
v vercort is/hy screyt ende roept/en̄ den roep der
maeyers is ghegaen in die ooren des HEEREN
Sabaoth/Ghi hebt wel gheleeft op aerden/ende
uwen wellust ghehadt/ende uwe herten gheweyt/
als op eenen slachdach. Ghy hebt veroordeelt den
B gerechten ende gedoot/ende hi en heeft v niet we=
derstaen
✠ Daerom lieue broeders/sijt lancmoedich/
totter toecomst ons HEEREN. Siet/die acker
man verbeyt die costelijcke vrucht der aerden/ ver
duldichlick hem lijdende/tot dat hi ontfanghe den
morgen reghen ende den auont reghen. Hier om
sijt lijdtsaē/en̄ sterct v herte/ want die toecoēst des
HEEREN naect. Lieue broeders wilt niet suchtē tegē
malcāderē/op dat ghi niet en wert verdoemt. Siet
die rechter staet voor die dore. Lieue broedērs neēt
tot eē exēpel/ongemack te lijden/ en̄ der lancmoe=
dicheyt/die propheten des arbeyts ende der ghe=
doochsaemheyt/die tot v hebben gesproken inden
naem des HEEREN. * Siet wi prisen salich/dye
hebben geleden. Ghi hebt ghehoort dat lijden van
Job/ende hebt gesien dat eynde des HEEREN
want hi ontfermhertich en̄ een ontfermer is.
Mijn broeders/voor alle dinghen en wilt niet
sweeren/noch bidē hemel/ noch bider aerdē/ noch
bi gheenen anderen eede. Mer v woort si Ja/dat
ia is/en̄ v Neen/dat neen is/op dz ghy niet en valt
in geueynstheit. Mer is yemant onder v in onghe C
make die bidde. Isser yemāt goets moets/die sin=
ghe Psalmen/Isser yemant cranc onder v/die ha=
le die oudtste vander ghemeinten/ende laten ouer
hem bidden ende saluen met olye inden naem des
HEEREN. Ende dat gebet des gheloouighen/sal
den crancken helpen/ende die HEERE sal hē ver
lichten/ende heeft hi sonde ghedaē/si sullen hē ver=
gheuen sijn.
✠ Daeromme/belijdt malcanderen v sonden
ende bidt voor malcanderen/op dat ghi werdt be
houden. Wandt dat ghebet des gherechtighen ver
mach vele/alst crachtich is Helias was een mā ghe D
lijck wi/ende hi badt een ghebet dat niet reghenen
en soude op die aerde/ende het en reghende niet in
drie iaren ende ses maenden. En̄ anderwerf badt
hi/ende die hemel gaf den reghen/en̄ die aerde gaf
haer vrucht.
Mijn broeders/ist dat yemandt onder v dolen
de worde vander waerheyt/ende yemandt dien be
keert/die sal weten/dat so wie den sondaer
bekeert heeft vander dolinghē sijns
weechs/die heeft sijn siele van
der doot behoudē/ende
sal bedecken die
menichful
dicheit
der
sonden
(.:.) * (.:.)

¶ Hier beghint die Epistel vā Judas Thadeus

¶ Die Apostel Judas maect sterck die gheloouighe die die
ketters wederstaen/ende haer bedriechlicheit/en̄ met efi=
gurale scriftueren/oft naturale ghelijckenissen/ende sterct
die geloouighe in die warachticheit

Dat/I/Capittele.

A IVdas een diena
re Jhesu Christi/ ende een
broeder Jacobi/dē geroe=
penen/die welcke ghehey=
licht sijn in God den vader
en̄ behouden in Jesu Chri
sto. V si vele ontfermher
ticheit/en̄ vrede/en̄ liefde
Ghi beminde/alle neersticheit doende te scrij=
uen van v gemeyn salicheit/so is mi vā noode ghe

weeft te scriue͂/vermane͂de en̄ biddēde v neerstelic
dat ghi daer door strijdt int gelooue/dat eens ghe
B geuen is/door den heyligen/wa͂t daer zijn somige
menschen beneuen in gecomen/va͂ welcken voor
tijden gescreue͂ is/tot alsulcke͂ oordeel/dese zijn on=
godlijc en̄ trecken die genade Gods tot weeldicheyt
ende verloochenen God dat hi alleen dye HEERE
is/en̄ den HEERE Jesum Christum
* Jc wil v vermane͂/op dat ghi eens weet/dat
God heeft verlost zijn volc wten lande van Egip=
ten/Ten anderen male brachtte niete/alle dye niet
en gheloofden/Oock die engelen/die niet en heb
ben behouden haer heerlicheit/mer hebben verla
ten haer huys/die heeft hi behoude͂ totten oordele
des grote͂ daechs met eewigen banden onder dye
donckerheyt/ghelijck ooc als Zodoma ende Go•
morra/ende die bysteden dye in ghelijcker manie=
C ren als dese wt gehoereert hebben/ende na eenen
anderen vleesch gegaen zijn/ende zijn tot eene͂ ex
empel geset/ende draghen dye pine des eewighen
viers/Des ghelijcs dye dromers dye dat vleesch
besmetten/en̄ versmaden dye heerschappie/ende
blaspheren die maiesteyt
Doen Michael die ertzenghel/kiuende teghen
den duuel/hem daer mede besprac van den lichaē
Mosi/en dorste hi hem dat oordeel der blasphemi
en niet aendoen/mer hi seyde/God straf v/Maer
dese dat si niet en weten/dat lachteren si/mer dat
si natuerlic bekenne͂/recht als die stomme beesten
daer in verderuen si hem. Wee haer lyeden/want
D si Caynis weech ghegaen zijn/ende zijn wtgegaen
om dat bedriegelick ghewin in dye dolinghe van
Balaam/ende zijn vergae͂ inden oploop Kore
Dese selue zijn uwer liefden tot smette͂/en̄ zijn
die onreynicheyt/ende brassen wel sonder sorghe/
ende weyden haer seluen/wolcken sonder watere
die vanden winde ghedreuen worden/kaluwe on
vruchtbaer boomen/tweemael verstoruen/ende
wtgeroeyt/wilde bare͂ der zee/wtscuymende haer
eyghen schande/dolende sterren den welcken dye
tormenten der donckerheit der duysternissen ghe
houden zijn inder eewicheit *
Van desen heeft Enoch die seuende van Adam
E gheprophetecrt seggende/Siet/die HEERE is
met veel duysent heylighen ghecomen/oordeel te
houden teghen alleman/ende te straffen alle haere
ongodlijcke va͂ alle de͂ wercken haer der ongodlijc
ker wandelinge/daer mede si ongoddelic geweest
zijn/ende van allen herticheden dye die ongodlijcke
sonders ghesproken hebben teghen hem
Dese zijn murmureerders/die vol claghen zijn
die na hare͂ lusten wandele͂/en̄ haren mont spreect
opgheblasene woorden/ende houden haer na den
aensien om des profijts wille/Maer ghy mijn al=
der liefste/sult ghedencken dier woorden die voor
gesproken zijn vanden Apostelen ons HEEREN
Jesu Christi/die v seyden/dat inden laetsten tijden
souden come͂ bespotters/wa͂delende in haren boos
heyden/na haren begheerten. Dese zijnt die secten
maken/sinlike/die gheenen geest en hebben
Maer ghy mijn alder liefste/hersticht v seluen
in onsen alderheylichsten ghelooue door den heyli
ghen gheest/ende biddet ende behoudt v seluen in
der liefden Goods/verwachte͂de die ontfermher=
ticheyt ons HEEREN Jesu Christi/int eewich le
uen/onderscheyt dese/en̄ hebt ontfermherticheyt
op hem/maer die ghene maect salich met vreesen
ende treckse wt den viere/ende haet den beuleckte͂ E
rock/die vleeschelic is
Maer dien die v can behouden sonder aen
stoot ende te stellen voor dat aensicht
te zijnder glorien/onstraffelic met
blijschappen/dien God dye al
leene wijs is onsen salich
maker/si prijs ende
maiesteit ende rijc
ende macht nv
ende tot alle
eewicheit
Amen

Dit is die open baringhe Johan= nis diemen heet Apocalipsis.



¶ Hier beghint

Apocalipsis dat is die opē penbaringe sint Jans des Theologen

¶ Hoe sint Jan scrijft den seuen kercken van Asia/van die ghetuyghenissen die gheringhe moesten gheschieden/eñ hoe hi sach seuen candelaers van ghoude/ende int midden eenen ghelijck wesende den sone Gods

Dat.eerste Capittel

It is die opēba-
A ringe Jesu Christi / die hē
God gegeuen heeft/ sinen
knechten te verthoonē tge
ne dat corts geschien moet
ende heeftse bedict eñ ghe
sonden door sinen Engel/
tot sinen knecht Joannes
die dat woort Gods betuycht heeft/ende dat ghe-
tuygenisse van Jesu Christo tghene dat hi ghesien
heeft. Salich is hi die daer leset / eñ dye daer hoort
die woorden der prophetien/eñ hout dye dinghen
die daer in ghescreuen zijn/want die tijt is na
Joannes den seuen gemeyntē in Asia Ghena
de eñ vrede si met v /vā diē die daer is/eñ die daer
was/eñ die daer comen sal/eñ vandē seuē gheesten
die daer zijn voor sinen stoel/eñ van Jhesu Christo
B die welcke die daer is een getrouwe ghetuyghe eñ
i.ioā.i.d eerst geborene vanden dooden/eñ een prince alder
Coningē der aerden/die ons bemint heeft eñ ghe
wasscen van onsen sondē in sinen bloede / eñ heeft
ons tot Coningē eñ priesteren gemaect Gode eñ
sinen vader. Den welckē si prijs eñ rijc van eewic
heyt tot eewicheyt Amē. Siet/hi coēt met dē volc
ken eñ alle oghe sal hem sien/ende die hem gheste
ken hebben/eñ alle gheslachten der aerden sullen
huylen/ouer hem seluen/eya Amen. Ick ben die
A ende die/O/ende dat begin eñ dat eynde/seit die
HEERE dye daer is/ende dye daer was / ende die
C daer comen sal/die almachtige
esa.liiij.c Ic Joānes uwe broeder eñ medegeselle in die
Matth/ tribulatien eñ int rijcke/eñ ū duldicheyt Jesu Chri
xxiiij.d. sti/was in dat yelandt Pathmos om des woorts
Gods wille/eñ om die getuygenisse Jesu Christi/
Ic was indē geest opten sondach/ende hoorde ach
ter mi een groote stemme als een trompet seggen
de/Ic ben dat A eñ dat O/die eerste eñ die laetste/
Tgene dat ghi siet dat scrijft in een boec/eñ seyndt
dat den seuē ghemeyntē in Asia/tot Ephesum eñ
tot Smirnē/ende tot Pergamum ende tot Thia-
tiras/eñ tot Sardas/ende tot Philadelphiē/ende
tot Laodicien
Eñ ic keerde mi omme/te sien nae die stemme
die met mi sprack/eñ omgekeert zijnde/sach ic seuē
goudē candelaers/eñ midden onder den seluē gou
D den candelaren/eenē gelijc den sone des menschen
gecleet zijnde met eenē lijnē kele/eñ om die borste
gegordet met eenen gouden gordel/met zijn hooft
ende zijn haer was wit/als witte wolle / ende als
sneeu/ende sine oghen als een vuer vlamme/ende
zijn voeten gelijc als gloeyende metael oft quicsil-
uer als in eene bernende scouwe/Ende zijn stem-
me als een ruysschen van groten wateren/eñ had
de seuen sterren in sijn rechter handt. Eñ wt sinen
mont ghinc een scherp doorsnidende sweert/ende
zijn aensichte licht als die clare sonne

Die.I.Figuere



Ende als ic hem sach viel ic tot sinē voeten als
een dode ende hi leyde zijn rechte hant op mi/seg-
ghende tot mi/En wilt niet vreesen/Ick ben dye
eerste ende die laetste leuendich/ende ick was doot
ende siet ic ben leuende van eewicheyt tot eewichz
eñ hebbe die slotels der doot eñ der hellen/Scrijft
die dingē die ghi gesien hebt/eñ die daer sijn eñ die
hier na geschien moeten/Die verholentheyt der se-
uender sterren/die ghi in mijnder rechter hant ge-
sien hebbet/eñ die seuen gouden candelaers/ Dye
seuen sterren zijn die engelen der seuen ghemeyn-
ten/eñ die seuē candelaers zijn die seuē gemeynten.

¶ Hoe Joannes informeert der kercken van Ephesien/ende der kercken van Smyrnensen ende van Pergamensen/ ende der kercken Thiathiremsem ende donderscheyt tusschen goet ende quaet

Dat/ij/Capittele.

Ende scrijft den Enghel der ghemeyn
ten vā Epheso/dit seit die ghene die
die seuen sterren in sijn rechter handt
hout die daer midden onder die gou- A
den candelaers wandelt Ick weet v
wercken ende uwen arbeydt/eñ verduldicheydt/
ende dat ghi die quade niet gelijden en condt/ende
hebtse ondersocht/dye seggen dat si Apostelen sijn
ende en sijns niet/ ende hebtse logenachtich geuon
den/eñ hebt vertoeft ende hebt lijdtsaemheyt ghe
hadt/eñ ghi hebt om mijns naēs wille gearbeyt/eñ
en sijt niet moede gewordē/Mer ick heb teghen v B
dat ghi die eerste liefde ghelaten hebt/daerom ghe
denct waer af ghi gheuallen sijt/ ende doet boete/
ende doet die eerste wercken/Ist dat niet/so sal ic v
haestelick comen/ende uwen candelaer beweghen
vā sijnder plaetsen/het en si dat ghi penitētie doet/
Mer dat hebdi/dat ghi die werckē der Nicolaiten
hatet/welcke ic ooc hate/Wie oorē heeft die hore/
wat die gheest den gemeynten seit/Den verwinnē
den dien wil ick van den houte des leuens te eten C
geuen/die daer midden in den paradise Gods is
Eñ scrijft dē engel der gheimeinten van Smyr
ne/dit seyt dit eerste eñ die laetste die doot heeft ge

weest ende leefc. Jc weet v wercken/eñ v tribula
tie/ende v armoede/mer ghi sijt rijc/ende die lach
teringe der gheënder die daer seggen /si zijn Jodē
ende en zijns niet mer zijn des. Duuels schole/En
vreest dier gheen die ghi lijdē sult/Siet/die Duuel
sal sommighe van v liedē in die kercker worpen/
op dat ghi gheproeft soudt worden/ende sult thien
daghen tribulatie hebben /Sijt ghetrouwe totter
doot/ende ic sal v die croone des leuēs geuē. Wye
ooren heeft die hoore wat dye geest der gemeyntē
seyt/Wie verwint dien en sal gheen leet geschiedē
vander ander doot

Eñ schrijft dē Enghel den gemeyntē van Per
gamo/Dat seyt die ghene die daer dat scerpe twee
snijdige sweert heeft. Jc weet uwe wercken/ende
D waer ghi woont/dat daer des Duuels stoel is /eñ
hout mijnen name/ende en hebt mijn geloue niet
verloochent Ende in minē daghen Antipas mine
getrouwe getuyge die bi v gedoot is/dair die Du
uel woont/Maer ic heb weynich tegen v dat ghy
daer hebt die die leeringhe Balaam houden. Dye
welcke door Balac eē ergernisse maecte voor dye
kinderen van Jsrael te etene der afgoden offer/eñ
oncuysheyt bedriuē/Also hebdi ooc die daer die lee
ringe der Nicolaiten houdē/dat hate ic. Doet boe
E te/mer ist des niet/so sal ic haest comen eñ vechtē
teghen haer lyeden metten sweerde mijns monts
Wie ooren heeft die hoore /wat die gheest den ge
meyntē seyt/Wie verwint diē wil ic eten gheuen
vanden verborghenen hemelschen brode /ende ic
wil hem eenē witten steen geuen/eñ op den steene
eenen nieuwen name gescreuen /welcke nyemāt
en kent/dan die tontfanct

Eñ scrijft der ghemeynten van Thyatira/Dyt
seyt die sone Gods/die oogē heeft als die vier vlā
F men/ende sine voetē/gelijc als metael. Jc weet u
we wercken/eñ uwe liefde/eñ uwen dienst / ende
v geloone/eñ uwe verduldicheit ende uwe laetste
wercken meer dan dye eerste/Mer ic hebbe luttel
tegē v/dat ghi dat wijf Jesabel(dye daer seyt dat
si is een profeterse) laet leeren eñ verleyden mijn
knechten/oncuysheit bedriuē/ende der afgodē of-
fer te eten/ende ic heb haer tijt gegeuē/dat si haer
oncuysheyt soude beteren/ende si en wilse niet be-
teren/Siet/ic werpse in eē bedde/eñ dye met haer
ouerspel bedriuē die sullē in groter tribulatiē zijn/
het en si dat si van haren wercken beterē / eñ haer
kinderen sal ic metter doot dooden/ende alle ghe-
meyntē sullē bekennen dat ick ben dye die nyeren
ende herten ondersoecke/eñ sal eenen yegelijcken
G van v/na uwe wercken gheuen
Jer.xvij b Mer ick seg v/ende den anderen die tot Thya
tire zijn/ Dye sulcken leeringhe niet en hebben/ en
de die diepheden des Duuels niet bekēt en hebbē
(so si seggen)ick en wil gheenen anderen last op v
worpen. Nochtās hout het ghene dat ghi hebt tot
dat ic come/eñ die daer verwint eñ hout mijn werc
ken totten eynde toe dien sal ic macht geuen ouer
die Heydenen/eñ hi salse regeren met eenen yseren
roede/eñ hi salse brekē als een potbackers vat /so
ic van minen vader ontfangen hebbe/eñ wil hem
die morgen sterren geuen/Wie ooren heeft die ho
re/wat die geest der gemeynten seyt

Hoe Johannes instrueert den engel der kerckē vā Sar
dine/ende den Enghel Philadelphie/ende den Engel van
Laodicie

Dat.iij.Capittel

Ende scrijft den engel vā Sardie/Dit
seyt die ghene/die die seuen gheesten
A Gods heeft ende seuen sterren / Jck
weet v wercken / want ghy hebt den
naē dz ghi leeft/eñ zijt doot/Sijt wac
ker eñ sterct dz ander dat steruē wil want ic en heb
v wercken niet vol geuondē voor Gode/daerom
gedēct hoe ghi ontfangē eñ gehoort hebt/eñ hout
eñ doet boete Ist dat ghi niet en waect so sal ic tot
v comē als eē dief/eñ en sult nz wetē/tot wat vren
dz ic tot v comē sal / Ghy hebt ooc luttel namen in
Sardis/die haer cleederē nz vuyl gemaect en heb
ben/eñ si sullē met mi in wittē gewaet wandelen/
want si zijs waerdich. Wie verwint die sal met wit
ten cleederen gecleet werden / eñ ic en sal sinē naē ij.tes.a b
nz wt dē boec des leuēs doē/eñ ic sal sinē naem be ij.pe iija
liden voor minē vader eñ voor zijn. Engelē. Wie
orē heeft die hoore/wat dē geest der gemeintē seit

Eñ scrijft dē enghel vā Philadelphia. Dit seyt
die heilige die warachtighe/ die daer den stoel Da-
uid heeft die opdoet eñ niemāt en sluyt/die sluytet
eñ niemāt en doets op/ Jc weet v wercken/ ic heb B
ver een open doere voor v gegeuē/eñ nyemant en Esa.xxii
macchse sluytē/want ghy hebt een cleyne cracht/eñ
hebt mijn woort behoudē/eñ en hebt minē naem
niet verlochent/ Syet ic sal daer wt der scholē des
Duuels gheuen/die daer segghen si zijn Joden/eñ
en zijns niet / mer lieghent. Siet /ic salse makē dat
si sullen comen aenbedē tot uwen voeten/ende be-
kennen dat ic v bemint hebbe

Want ghi dat woort mijnder lādtsaemhz behou
dē hebt/so wil ic v ooc behouwē vandē vrē der tēp
tatiē/die ouer alle die geheele werelt comē sal /om
die ghene te tēpterē die opter aerdē wonen/Siet/
ic come haestelic/hout dat gene dat ghi hebt/op dz
niemāt v crone enneme Wie ōwint/ diē wil ic tot C
eē pilaerne indē tēpel mijs Gods makē / eñ en sal
niet meer wtgaē/eñ ic wil dē naē mijns Gods op
hē scrijuen/eñ dē naē des nieuwen Jerusalēs/der
stadt mijs Gods/die vanden hemel vā minē God
hier neder daelt/eñ minē nieuwē naē/Wye ooren
heeft die hoore wat die geest den ghemeynten seyt

Eñ scrijft den engel der ghemeynten vā Laodi
cea/Dit seit Amē die getrouwe eñ warachtige ge
tuige/dz begin der creaturē Gods/Jc weet uwe
werckē/dz ghi noch cout noch werm en sijt och of
ghi cout oft werm waert/mer want ghi lau sijt/eñ D
noch cout noch werm sal ic v wt minē mōde begī
nē te spouwē. Ghi segt. Jc bē rijc / eñ rijc ghewor
dē eñ en behoeue geēs dincs / eñ en weet nz dz ghi
ellēdich iāmerich/arm/blit/eñ naect sijt/Jc rade v
dz ghi gout vā mi coopt dz met vuer doorvuert is
op dz ghi rijc wort/eñ witte cleederē aē doet op dz
die scāde uwer naectheyt niet geopenbaert en werde
eñ salft v oogē met ogē salue/op dz ghi siē moecht

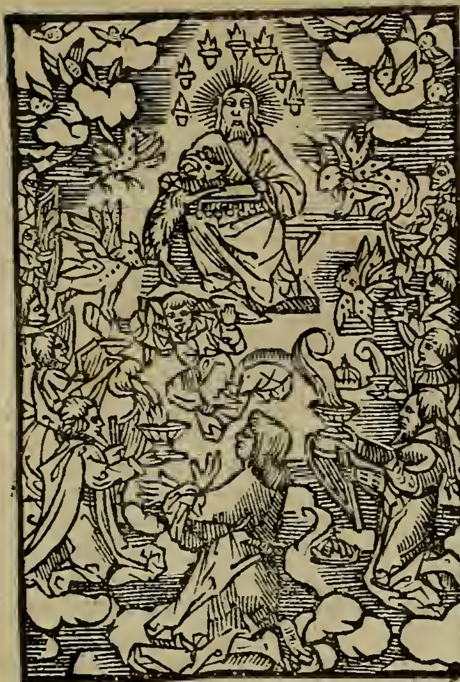
Dien ic lief hebbe/diē straffe eñ castye ic. Daer
om sijt sorchfuldich eñ doet boete/Siet ic sta voor
die dore eñ cloppe so wie mijn stēme hoort/eñ doet
die doere op/tot diē sal ic ingaē /eñ dat auōtmael/
met hē houdē eñ hi met mi/Wie verwint dien wil
ic gheuen met mi op mijnen stoel te sittē / so ic ver
wonnen hebbe/eñ hebbe met mijnē vader op sinē

stoel geseté/Die oorē heeft die hoore/wat die geest der gemeynten seyt

¶ Hoe Johannes die duere des hemels open sach/ende eenen stoel gheset/om welcken noch waren vier ende twintich sit steden eñ met vier dieren die God glorie gauē dach ende nacht

Dat.iiij.Capittel

Die twede Figure



A Daer na sach ick ende siet /daer werde een duere inden hemel opgedaen /en die eerste stēme die ic ghehoort hadde met mi spreecken als een basuyne/ dye seyde/Climt herwaerts op / ick wil v vertonen wat na desen gesciē sal/eñ ter stont was ic indē geest/eñ siet daer was enē stoel inden hemel gheset eñ op dien stoel sadt eene/eñ die daer

B op sadt was gelijc aen te sien als den steen Jaspis/ eñ Sardis/eñ op dē stoel was eenē regēboge/ghelijc aen te sien als een Smaragde/eñ om den stoel waren.xxiiij.stoelē/eñ op dye stoelen saten.xxiiij. ouders met witten cleederen ghecleet /eñ hadden op haer hoofden gouden croonen

Eñ vanden stoele gingen voort/blixem/donderen eñ stemmē/eñ seuē toortsen met vier vlāmen voor den stoel was een glasen zee/ghelijck dē Christal/eñ middē indē stoel eñ om den stoel vier dieren

C vol ogē voor eñ achter /eñ dat eerste dier was ghelijc eenen leeuwe/eñ dat ander dier gelijc eē kalue eñ dat derde dier hadde eē aensicht als een mēsche eñ dat vierde dier gelijc een vliegende Aren / ende die vier dierē haddē een yegelijc ses vloghelen,ende buyten rontomme eñ binnē waren si vol ogen/ eñ en hadden geen ruste dach eñ nacht seggende.Heylich/heylich/heilich is God die almachtige HEERE die daer was ende die daer is/ende die daer comen sal.

D Ende doe die dierē prijs eñ eere/eñ danc gauē den ghenē die daer optē stoel sadt die daer leeft vā eewicheit tot ewicheit/vielē die vierētwintich ouders/voor dien die opten stoel sadt/eñ baden dien aen die daer leeft van eewicheit tot ewicheyt/ende worpen haer cronen voor den stoel seggende.HEERE ghi zijt waerdich prijs ende eere/ eñ cracht te ontfanghen/want ghi hebt alle dinghen ghescapē eñ om uwent wille hebbē si dat wesen/eñ sijn ghe-schapen

¶ Hoe Johannes screyde/ende daer nae dat lammeken ghedoot werd wiens waerdicheit approbeerden die vieren twintich ouders ende duysentich duysent enghelen

Dat.v.Capittel.

A Ende ick sach inder rechter handt des geens die opten stoel sadt een boeck binnen eñ buytē gescreuē / beseghelt met seuē seghelen/ eñ ick sach eenen sterckē Engel sprekēde met groter stēmē.Wie is waerdich dat boec op te doē/eñ sine segelen te ontdoen/Eñ niemant indē hemel /noch opter aerdē/noch onder die aerde en const dz boeck opgedoē noch aengesien/eñ ic weende seer dat niemāt weerdich gevondē en was dat boec op te doē eñ te lesen/noch aen te sien

B Eñ een vandē ouders seyde tot my.En weent niet/Siet/die leeuwe die daer vādē geslachte Juda is die wortele Dauid/heeft verwonnē/dat boeck op te doen/eñ zijn seuē seghelen te ontdoē/eñ ick sach eñ siet/middē indē stoel eñ der vier dieren eñ middē onder die ouders stont een lam/ als oft gedoot ware/eñ hadde seuē hoornē/eñ seuē oghen/welck die seuen gheesten Gods zijn gheseynt in allen landē/Eñ het quam eñ nam dat boec wt der rechter hant des gheens die daer opten stoel sadt.

Eñ doēt dat boec genomen hadde doē vielē die vier dierē/eñ die vierēētwintich ouders voor dat lā hebbēde yegelic herpē eñ schalē vol geruecs/ welc die gebedē/der heiligē zijn/eñ songē een nieuwe liet

C seggēde/Ghi zijt weerdich dat boec te ontfaen/eñ zijn seuē seghelē op te doē/want ghi zijt ghedoot eñ hebt ons met uwē bloede gecocht wt alle geslachtē eñ tonghen eñ volc eñ natie /eñ hebt ons Gode tot Conninghen ende priesteren gemaect/ende wy sullen opter aerden regneren.

Eñ ic sach eñ hoorde eē stēme veelre Engelen ront om dē stoel eñ rontomme die dieren eñ rontomme die ouders/eñ haer getal was veel duysent mael duysent/seggēde met groter stēmen dat lam dat gedoot is/dat is waerdich te ontfaē cracht/ eñ

D rijcdom/eñ wijsheit/eñ sterckheyt/eñ eere/eñ prijs/ eñ benedidinghe/eñ alle creatuere die inden hemel is eñ opter aerdē/eñ onder die aerde/eñ in die zee/ eñ al dat daer in is hoorde ic seggē totte ghenen die opten stoel sadt eñ totte lam.Ghebenedidinghe en de eere/eñ prijs/eñ rijc van eewicheyt tot eewichy/ Eñ die vier dieren seyden Amen

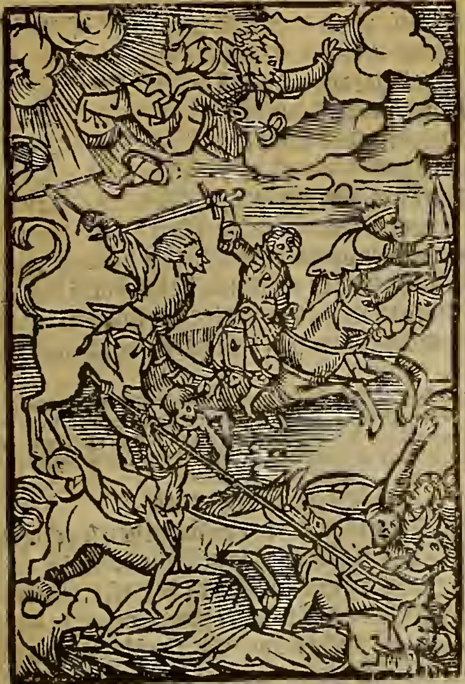
Ende dye vierentwintich ouders vielē neder/ ende aenbaden den ghenen die daer leeft vā eewicheyt tot eewicheyt

¶ Hoe Johannes sach na die openbaringhe der vijf seghelen diuersche affecten beteekenen ende hoe die leste segel beteekenen dat werelt oordeel

Dat .vi.Capittel.

Die derde Figuere

A Ende ic sach doen dat lam een vanden seghelen op hadde ghedaen/ende ick hoorde een vanden vier dieren seggē/ als met een dondē stēme Coēt/eñ siet eñ ic sach/eñ siet Eē wit peert eñ dye



daer op sat hadde eenē boghe /ende hem wert een croone ghegheuen /ende hi ginc wt op dat hy verwinnen soude

B Eñ doent den anderen segel opgedaen hadde/ hoorde ic dat ander dier seggen /Coemt eñ siet/eñ daer ghinc een ander root peert wt/ende dien dye daer op sadt wert gegeuen den vrede vander aerden te nemen/eñ om dat si malcanderē souden doden/ende hem wert een groot sweert ghegheuen

Eñ doent den derdē segel opgedaē hadde hoorde ic dat derde dier seggen/Coemt eñ siet/Eñ siet

C een swart peert/eñ die daer op sadt hadde een wage in zijn hāt/eñ ic hoorde een stēme middē onder die vier dierē seggende/een maet tarwē /om eenē penninc/eñ drie maten gersten om eenen penninc eñ en let die olie ende den wijn niet

Die vierde Figuere

Eñ doent den vierden segel op gedaen hadde/



hoorde ic die stēme des vierdē diers seggen. Coēt eñ siet/Eñ siet een vael peert/eñ die daer op sadt diēs name hiet die doot /eñ die helle volchde hē na eñ hē wert macht gegeuē op die vier deelē der aerden/te dooden metten sweerde /ende met honger eñ metten doot/vanden dieren der aerden. D

Eñ doēt den vijfstē segel op gedaē hadde/sach ic onder dē outaer die sielē der geenre dye gedoot warē om des woorts Gods wille/eñ om dat ghe tuygenisse dat si haddē/eñ si riepē met luydē stēmē seggēde HERE/ghi die heylich eñ warachtich zijt hoe lāge en ordeeldi eñ en wreect ghi onse bloet nz op die gene die opter aerdē woonē? Eñ hē wordē gegeuē eenē yegheliickē een wit cleet/eñ haer luyden wert geseyt/ dat si noch een weynich tijts souden rustē/tot dat haer mede knechtē eñ haer broeders veruult wordē/die ooc noch ghedoot souden worden ghelijck si

Die vijfde Figuere



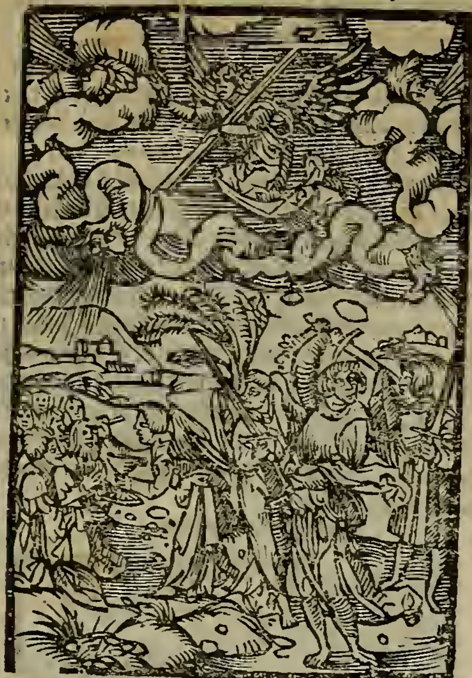
Eñ ic sach doent dē sestē segel opgedaē hadde Eñ siet dair gesciede een grote aertbeuinge/eñ die zonne wort swaer als enē hayrē sac/ eñ die geheel mane wort ghelijc bloet /eñ die sterrē des hemels vielē opter aerdē / gelijc eenē vijchboom zijn vijgen af worpt /wāneer hi vā grooten winde beweecht wort/eñ dē hemel ginc wech als een ingewonden boec/eñ alle bergē eñ eylādē wordē vā harē plaetsen beweget. Eñ die Coningē der aerdē/eñ die ouersten/eñ die rijckē eñ die hoofliedē/eñ die machtighe / ende alle knechten / ende alle vrije verborghen haer in spelunckē/ ende in steenrotsen der berghen eñ seydē tottē bergen eñ steenen /valt op ons/eñ verberght ons voor dat aensicht des geēs die optē stoel sidt/eñ van die grāscap des lās / wāt dē grotē dach zijnder gramscappen is ghecomen/ eñ wie can staende gheblijuen

Ma
xx.

Esa
Os
lu

¶ Hoe Joannes sach dye geteeckende Gods /wt alle gheslachten van Israhel / ende wt den heydenen ende ander volck dye vanden lammeken gheregeert worden wt alle tribulatien Dat vij Capittel

Die seste Figuere

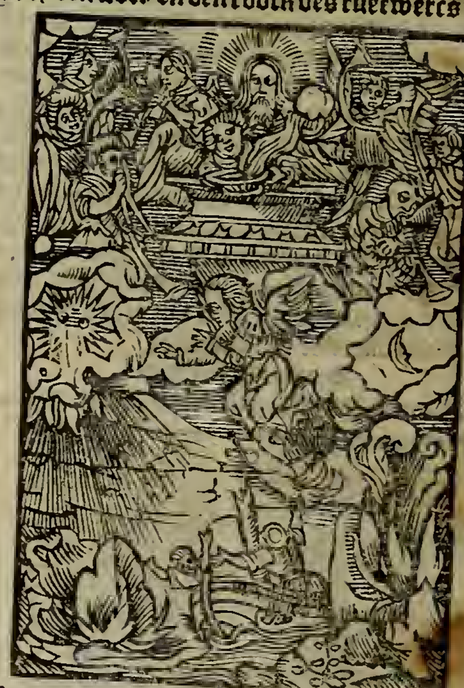


A Ende daer na sach ic vier engelen staē
op dye vier hoecken der aerden/hou
dende die vier windē der aerden / op
dat gheenē wint opter aerden en sou
de wayē/noch op die zee/noch op ee=
nighen boom. Eñ ic sach eenen anderen engel op
climmē vāder zonnē opgāck/hebbēde dat waertee
kē des leuēdē Gods/eñ riep met grooter stēmen
tottē vier engelē den welckē ghegeuen is/der aer
dē eñ der zee te scadē/seggēde En schadet der aer=
dē nz/noch der zee/noch dē boomē/tot dat wi dye
knechtē ons Gods teekenē in haer voorhoofden
Eñ ic hoorde dat getal der geēder die geteekēt
warē hondert eñ vierēveertich duysent/die getee.
kēt warē vā allē dē geslachtē vā Israel Vandē ge=
slachte Juda/twalef dusent geteekēt/Vandē ghe
slachte Ruben twalef duisent geteekēt. Vandē ge
slachte Gad/twalef duysent geteekēt. Vanden ge
slachte Asser twalef duisent geteekēt. Vanden ghe
slachte Neptali twalef duisent geteekēt. Vādē ghe
B slachte Manasse twalef duysēt geteekēt Vādē ge=
slachte Simeō twalef duysēt geteekēt Vāden ghe
slachte Leui twalef duysent geteekēt. Vanden ghe
slachte Isachar twalef duysent geteekēt Vādē ge=
slachte Zabulon twalef duisēt geteekēt/Vādē ge=
slachte Joseph twalef duisent geteekent/ Vanden
geslachte Ben Jamin/twalef duysent gheteekent
Daer na sach ic/eñ siet Eñ grote scare die welc
C ke niemant getellē en const wt allen heydenen eñ
volckē eñ tongē/staēde voor dē stoel eñ voor dz lā
gecleet met wittē gewaet/eñ palmē in haren han
dē/eñ riepē met luyder stēmen seggē de/ Salicheit
si onsen Gode die opten stoel sidt/eñ dē lāme/ende
alle engelen stonden om den stoel/eñ om die ouds
eñ om die vier dieren/eñ vielen voor den stoel op
haer aēsichtē /eñ badē God aen/segghēde. Amen
Benedidinge/prijs ende wijsheyt/ende danc ende
eer eñ cracht/ende sterchept si onsen God van ee=
wicheit tot eewicheit. Amen *
Eñ eē vandē ouds antwoorde eñ seyde tot my
D Wie zijn dese mettē witten gewade gecleet/eñ vā
waer zijn se ghecomen? Eñ ic seyde tot hē. Hz Ere
ghi weten. Eñ hi seyde tot mi Dit zijn die wt groter
tribulatiē gecomen sijn/eñ hebben haer ghewaet
gewassen/eñ hebbent doorwit int bloet des lās/
daer omme zijn si voor den stoel oft throon Gods
eñ dienē hem dach eñ nacht in sinen tempel/eñ die Esay
op den stoel sidt/die sal op hē wonen/ Sy en sullē xv.
niet meer hongeren noch dorsten / noch die zonne
en sal ooc niet op haer vallē /noch gheenderhande
hitte/Want dat lā midden indē stoel salse regeren/
eñ salse totten leuēden water der fonteynen leydē
eñ God sal alle tranen van haren ooghen af was=
schen.

Hoe datter een stilte was inden hemel in thoonen des
seuensten seghels/ende hoe die enghel vele wierooes ont=
finck/ende daer ghescheiden groote donderslaghen ende
stemmen/ende die seuen engelen bereyden hem om te singē
Dat.viij. Capittel

Die seuende Figure

Ende doent den seuenden segel opghe A
daē hadde/so gesciede een stilte inden
hemel/vi eē halue vre/eñ ic sach seuen
engelē in die teghenwoordichz Gods
staē/eñ haer zijn seuē basuynen ghe=
geuen/eñ daer quā een ander engel eñ stont voor
dē outaer/eñ hadde eē gulden wierooc vat/eñ hē
wert veel rueckwercs ghegeuen /op dat hijse soude
geuē vanden gebedē alder heyligē/op den outaer
voor den stoel/eñ den roock des rueckwercs vandē



gebedē der heyligē ginc op vander hāt des enghels
voor Gode Eñ die engel nā dat wierooc vat /eñ
veruulde dz met vuere des outaers /eñ worpt op B
die aerde/ende doen geschieden stemmen/ donder
eñ blixem/eñ eertbeuinge
Eñ die seuē engelē mettē seuen basuynen had
dē haer bereyt ō te basuinē Eñ die eerste engel ba
suynde/eñ het wert haghel eñ vuer met bloet ghe=
mēgt eñ vielē opter aerdē eñ dz derde deel ō bomē
is ōbarnt/eñ alle tgroene hoy is verbarnt Eñ die
tweede engel basuynde/eñ het voer als enē grotē
berch met vuer bernēde in die zee eñ dz derde deel
ō zee wert bloet eñ dz derde deel ō leuēd creaturē
storuē/eñ terde deel der scepē ōdoruē of ōgingen

Eñ die derde engel basuynde/eñ daer viel een
grote sterre vandē hemel/bernende als een fackel
eñ viel op dat derde deel des water strome/eñ in
die fonteinē der wateren eñ dien name der sterren
hiet Alsene. Eñ dat derde deel der wateren is ghe
wordē Alsene/eñ vele mēschē storuē vanden wate
V ren/want si bitter waren ghewordē. Eñ die vier
de engel basuynde eñ dat derde deel der sonnen is
geslagen/eñ dat derde deel der manen/eñ dat der-
de deel der sterrē/alsoe dat dat derde deel vā hē v
duystert werdt/eñ dat het derde deel des daechs
niet en sceen eñ die nacht des gelijcs. Eñ ic sach eñ
hoorde eenē engel vliegē midden door den hemel
seggende met luyder stemmen/Wee wee wee/dē
genen die opter aerden woonen/door die ander
stemmen der basuynen/der drie enghelen die noch
basuynen souden.

¶ Hoe dat die sterren vanden hemel vielen int singen des
vijfden engels ende hoe die sprinchanen verboden was dat
si dat cruyt der aerdē niet quetsen en souden/ende int sin
ghen des sesten enghels werden ontbonden die gebonden
enghelen in die groote riuiere Euphrate

Dat ix Capitel

Die achde Figure

A Ende die vijfste engel basuinde/ende
ick sach een sterre vanden hemel op
die aerde geuallen/eñ hem wert den
slotel totten putte des afgronts ghe
gheuen/ende hi dede den put des af-
gronts op/eñ den roock des puts ghinc op/als dē
rooc eens groten ouēs/eñ die sonne wert verduis
tert/ende die lucht vanden rooc des puts. Eñ wt



den rooc ghingen sprinchanen op der aerden. Eñ
haer wert geboden/dat si dat gras ter aerden niet
quetsen en souden/noch gheen groen noch geenen
B boō mer die menschē die dat teeken Gods niet in ha
rē voorhoofdē en hebbē/eñ haer wert gegeuē dat
sise niet dooden en souden/mer dat sise vijf maen
den/quellen souden/eñ haer quale was gelijc dye
quale des scorpioēs/alst eenē mēsce hout oft slact.
Eñ in dien seluen dagen sullen dye menschen den
doot suecken eñ nyet vinden/eñ sullē begheren te
steruen/ende die doot sal van haer vlien

Eñ die sprinchanē zijn gelijc dye peerdē die tot
orloge bereyt zijn/eñ op haer hoofden als cronen
dē goude gelijc/eñ haer aensichtē gelijc der mēscē
aensichtē/eñ haddē hayr ghelijc vrouwē hayr/eñ
haer tanden warē gelijc der leuwen tandē/eñ had
den pantsieren gelijc ysteren pātsierē/eñ dz ratelen
oft gelupt haerē vlegelen/als dat ratelē der wage
nē ō peerdē die int orloge loopē/eñ haddē steerten C
gelijc den scorpioen/eñ daer waren vanghe oft ange
len aen haer steertē/eñ haer macht was vijf maē-
den die menscen te quellen/eñ haddē ouer haer ee-
nen Coninc den engel des afgronts/eñ dien naem
hiet in Hebreeusch Abaddon/eñ int Griecx heeft
hi dē name Apollion/dat is verderuende/het een
wee is wech ghegaen/ende siet daer coemter noch
twee na dien

Die negende Figure

Eñ die seste engel basuynde/eñ ic hoorde eē stē
me wt den vier hoecken des goudē outaers voor
Gode/seggende totte sestē engel/die die basuyne
hadde/Ontbint dye vier engelen gebonde aen den
grootē waterstroō Euphrates/eñ die vier engelē
zijn ontbondē/die bereyt warē tot eenē vren tot ee
nē dach/tot een maēt/eñ tot een iaer/op dat si dat
derde deel der menschē soudē doodē. Eñ dat ghe-



tal der riddlijcker crijgers was wel duysentmael
duysent/eñ ic hoorde haer ghetal/eñ also sach ick
die peerdē indē gesichte/eñ die daer op satē haddē
vierighe eñ geele eñ swauelsche pantsieren/eñ dye
hoofden der peerden warē ghelijc die hoofden der
leeuwen eñ wt harē monde ginck vier eñ rooc eñ
solfer/Vā desen drye plagen wert dat derde deel D
der menschē gedoot vandē vier eñ rooc eñ solfer/
die wt harē monde gingen. Wāt haer macht is in
harē mont eñ in harē steertē. Eñ hare steertē wa-
ren den serpenten ghelijck/eñ hadden hoofden/eñ
de met den seluen doen si schade.

Eñ die ander menschen die van desen plaghen
niet gedoot en wordē/noch die geen boete en dedē
vandē werckē haerō handen/op dat si niet en aen
bedē de duuelē/eñ goude/siluer/erene oft metael
steenen/ende houten afgoden/die welcke noch si

noch hooren/noch wandelē en connen Eñ die ooc hare moorden/noch hare toverie/noch hare hoerderije noch hare dieverie niet gheboetet en hebben

Hoe dat Johannes vanden hemel sach eenen enghel vanden hemel neder comen die in zijn hant hadde eenen openē boec/ende hoe die enghel swoer dat na desen tijt gheen tijt en was/ende hi gheboot Johannem dat hi den boeck verslinden soude.

Dat.x.Capittel

Die thiende Figure.



Ende ick sach eenen anderen stercken
A enghel vanden hemel afcomen/met
eender wolcken gecleet eñ eenē regē-
boge op sijn hooft/eñ zijn aēsicht ghe
lijc die sonne/eñ zijn voeten als vier-
pijleernē/eñ hi hadde in zijn hant een opē boecxkē/
eñ hi sette sinen rechten voet op die zee/eñ dē slinc-
ken op die aerde/Eñ hi riep met luyder stemmē ge
lijc als enē leeuwe brullet/Eñ doē hi geroepē had
de spraken die seven donders haer stemmē/eñ ick
woude dese scriven/eñ doen die seven donders haer
stēmen gesproken hadden/doen hoorde ick een stē
me vādē hemel tot mi seggen/Besegelt dz dye sevē
donders ghesproken hebben/eñ en scrijft die selve
niet

Eñ dē enghel dien ic sach staen op dye zee eñ op
B die aerde/hief zijn hant op ten hemel/ eñ swoer by
den levēden van eewicheit tot eewicheit/die dē he
mel gescapen heeft/eñ datter in is/eñ die zee eñ soe
wat daer in is/datter voortaen geenen tijt meer en
sal zijn/Maer inden dagen der stemmē des seven
den enghels als hi basuynen sal/so sal die verholē
heit Gods voleynt worden/also hi heeft ghebood-
schapt/door zijn knechten die propheten.

C Eñ ic hoorde een stēme vandē hemel weď met
mi sprekende eñ seggēde/Staet eñ neemt dat opē
boecken vāder hant des Engels/dye op die zee eñ
op die aerde staet/eñ ic ginc henē totten engel/seg-
gende tot hē/Geeft mi dat boecxkē/ Eñ hi seyde/
tot my/Neemt wech eñ verslindet dat / eñ het sal
uwē buyc verbitterē/maer in uwen mont salt soe-
te zijn als honich/Eñ ic nā dat boecxkē vanď hant
des enghels ende verslinde dat/eñ het was minen
monde als soete honich/Eñ doē ict gegeten hadde
wort minē buyc vbittert/eñ hi seyde tot my. Ghy
moet weder propheteren den volcken/eñ den Hei
denen/eñ den tongen/eñ velen Coninghen

Hoe Johannes prophetcert dat den tempel vertreden D
sal worden/ende vander beesten die vander zee opclimmē
soude ende vanden sevensten enghel met den trompetten

Dat.xi.Capittel

Die elfde Figuere



Ende mi wort een riet halm gegeven/
eender roeden oft storkē ghelijck/eñ
mi wort ghescyt. Staet op eñ metet/ A
den tēpel Gods/eñ den outaer eñ die
daer in aenbedēde zijn/eñ dē binnēstē
choor des tēpels werpt wt eñ en metes nyet/want
hi is dē Heidenen gegeuē/Eñ si sullen dye heilighe
stat tweendertich maendē vertredē/eñ ick wil mi
nē tweē ghetuygē gheuē/eñ si sullen duysent twee
hondert eñ tsestich dagen propheteren met sacken
gecleet. Dese zijn twee olijfbomen/eñ twee facke-
len voor den Gode der aerden staende.

Eñ ist dat hem yemant wil lettē oft schadē soo B
gaet dat vuer wt haren monde ende verteert haer
vianden/Eñ ist dat hē yemāt wilt letten/dye moet
so gedoot worden/ Dese hebbē macht den hemel
te sluyten/dat het nyet en regē indē daghe haerder
prophetiē/eñ si hebbē macht ouer die wateren/die
in bloette veranderen/eñ die aerde met alderhan-
de plage te slaen/so dicwille als si willen

Eñ als si haer getuygenisse geeynt hebben/soe
sal dat dier dat wtē afgront opclimt tegē haer ee- C
nē strijt houdē/eñ salse verwinnē/eñ salse dooden/
eñ haer lichamē sullē liggē op die stratē der groter
stadt/die daer geestelic Sodoma eñ Egipten heet/
daer onse HEERE gecruyst is /Eñ sommighe van
dē volckē eñ geslachtē eñ tongē sullē haer lichamen
drie dagē eñ eenē haluē sien/eñ en sullen haer lich-
amē niet in die grauē laten leggē/eñ die opter aer-
dē wonē/sullē haer verbliden ouer haer / eñ si sullē
wel leuen eñ malcanderen gauē seynden/wāt dese
twee proppheten queldēse die opter aerdē woōdē/

Ende nae drie daghen ende eenen haluen ginc die geest des leuens van God in hem/ende si ston den op haer voeten/ende daer viel een groote vree se op die ghene diese saghen/ende si hoorden een luy de stemme vanden hemel tot hē seggende/ Climt op/eñ si clommen op inden hemel in eender wolc ken/ende haer vyanden saghense/ende inder seluer vren gheschiede een groote aertbeuinge/ende dat thiende deel der stadt viel/ende inder aertbeuinge worden seuen duysent namen der menschen ghe= doot/ende die ander worden veruaert/ ende gha= uen prijs Gode des hemels / Dat ander wee is wech ghegaen/Ende siet/dat derde wee sal vollijc comen.

¶ Hoe den tempel Gods ghesien was inden hemel/met der arcken des testaments /ende vander vrouwen staen de inder zonnen metten groten draeck/ende daer was ee nen grooten strijt inden hemel metten engel Michael en- de metten draecke. Dat.xij. Capittel

¶ Die twaelfde Figuere.



a
Ende die seuende engel basuynde/ eñ daer zijn grote stēmen inden hemel ghewordden/seggende/Die rijcke de ser werelt zijn ons Heeren ende zijns Christus ghewordden/eñ sal regnerē van eewicheyt tot eewicheyt. Eñ die vierentwin tich ouders die voor God op haren stoelen saten/ vielen op haer aensichten/ ende baden Godt aen seggende. Wi dancken v Heere/ almogende God ghi die zijt ende waert/ende toecomende zijt / dye v grootecracht hebt aenghenomen/ende hebt ge regneert/ende die heydenen zijn gram ghewordē/ ende v gramschap is ghecomen / ende den tijt der dooden op dat si gheoordeelt souden worden ende ghi loon so[u]dt gheuen uwen knechten dē prophe ten ende den heylighen/ende den ghenen die uwē naem vreesen/den cleynen ende den grooten / eñ dat ghijse soudt verderuen/die die aerde bedoruē hebben/Ende den tempel Gods wort op gedaen inden hemel/ende die arcke zijns testamēts wort in sinen tempel ghesien/ ende daer ghescieden blixemen/ende stemmen/ ende donder ende a[ert] beuinghe/ende grooten haghel.

Ende het openbaerde een groot teeken inde[n] hemel/een vrouwe metter zonnen ghecleet/ ende die mane onder haer voeten/ende een croone van twaelef sterren op haer hooft. Ende beurucht zijn= de/riep si/ ende was in kints barens noode/ ende wort ghequelt/om dat si soude baren/ Ende daer openbaerde een ander teeken inden hemel / Ende siet/eenen grooten rooden draeck hebbende seuen hoofden eñ thien hoornē/ende op zijn hoofdē seuē croonen / ende sinen steert trecte dat derdendeel der sterren des hemels ende worpse op die aerde. Eñ dien draec stont voor die vrouwe die baren soude/ op dz wāneer si gebaert hadde/ hi haer kint soude verslindē/eñ si baerde eenē sone een māneke die alle die heydenen soude regeren met een yseren roede/eñ haer kint wert ontruct tot Godt eñ tot sinen stoel/ende die vrouwe vluchte in die woestij= ne/daer hadde si een plaetse van Gode bereyt/ op dat hijse daer voeden soude/duysent twee hondert ende tsestich daghen.

✠ Eñ daer stont een groote strijt op indē he= a
mel/Michael eñ zijn enghelen streden teghen den drake/eñ den draeck strijdede eñ sine engelen / eñ en vermochtē niet/Noch haer plaetse en wert ooc niet meer inden hemel gheuonden/ Eñ die groote drake/die oude slange die die duuel eñ Sathanas hiet/die die gheheele werelt verleydt/wert wtghe= worpen/eñ wert ghewerpen op die aerde/eñ zijn enghelen zijn met hem wtghewerpen.

Eñ ic hoorde een grote stemme indē hemel seg gende Nv is die salicheyt eñ die cracht eñ dat rijck ons Gods ghewordden/ eñ die macht zijns Christi want die besculdiger oft aenbrenger onser broeds verworpen is / diese dach eñ nacht besculdichde in dye teghenwoordicheyt Gods eñ si hebben hē ver wonnē door des lams bloet/ ende door dat woort haers getuygenis/eñ en hebbē haer leuen niet be= mint totter doot toe. Daer om verblijt v ghi heme
len/eñ die daer in wonē. ✠ Wee den genen die op b
der aerden woonē eñ op die zee/ want die duyuel coempt af tot v hebbende grote gramscap /weten de dat hi luttel oft weynich tijts heeft.

Eñ na dat dē draec sach dat hi verworpen was op die aerde/so vuolchde hi die vrouwe die dat mā nekē gebaert hadde. Eñ der vrouwē zijn twee vlo gelen eens groten Arents gegeuen/op dat si in die woestine soude vliegen op haer plaetse/ daer si ghe uoet wort eenen tijt/eñ tiden/ eñ eenen haluen tijt voor dat aensicht der slangen/ Eñ die slange scoot na die vrouwe wt haren monde een water als ee nen stroom/op dat sise soude verdrincken/ Eñ die aerde halp der vrouwē/eñ de aerde dede harē mōt open eñ verslont den stroom/ die den draec wt sinen monde schoot/ Eñ den draec wert toornich op die vrouwe eñ ghinc wech / om metten anderen van haren sade/die daer Gods geboden houden / ende hebben dat getuygenisse Jesu Christi/ eenen strijt te maken/eñ hi stont op dat zant der zee.

¶ Hoe dat de beeste op clām vander zee met seuen hoof- den/ende met thien croonen/ende thien hoornen / welcke blasphemeerden den naem Gods/ende vander ander bee- sten hebbende twee hoornen ghelijck een lam.

¶ Dat.xiij. Capittel.

Die derthiende Figuere.



A Ende ic sach een beest wter zee op co-
mē/hebbēde seuē hoofdē eñ.x.hoor
nen/eñ op zijn hoornē.x.croonē/ eñ
op zijn hoofden namē der lasteringē.
Eñ die beeste die ic sach was ghelijc
een lupaert/eñ zijn voetē als Beyren voetē / ende
sinē mont als eenen Leeuwē mont / Eñ diē draec
gaf hē zijn cracht eñ sinen stoel eñ groote macht/
Eñ ic sach een vā sinē hoofdē als doot ghewōt/
eñ zijn doot lijcke wonde is ghenesen/ Eñ dat heel
aertrijc heeft hē verwondert dier beestē/eñ hebbē
dē draec aengebedē die der beestē die macht heeft
ghegeuē/eñ badē die beest aen segghende/Wie is
der beestē gelijc/eñ wie can met haer vechten?

B Eñ haer wort eenē mont gegeuē/grote dingē
eñ blasphemien te sprekē/eñ haer wort macht ge-
geuē.xlij.maenden lanc te doen/ Eñ si dede haren
mont op/ter lachteringe teghē God/om sinē naē
te blasphemeren/eñ sinē tabernakel / eñ die inden
hemel woonen/ eñ hē wort ghegeuen te oorlogē
mettē heylighen/eñ die te verwinnē. Eñ hē wort
macht gegeuē ouer alle gheslachten eñ tonghen/
eñ heydenē/eñ alle die opter aerden woonē aenba
dense/der welcker namē niet in dat leuende boeck
des lams ghescreuen en zijn/dat gedoot is van be
ghin der werelt/Heuet yemant ooren dye hoore/
Die in die gheuanckenisse leyt/die gaet in die ghe-
uanckenisse/die metten sweerde doodet die moet
metten sweerde ghedoot worden/Hier is die ver-
duldichheyt eñ dat gheloone der heylighen.

C Eñ ic sach een ander beest opclimmende vāder
aerdē/eñ hadde twee hoornē gelijc den lam / ende
sprac gelijc als den draec/eñ het doet al dye macht
der eerster beestē in zijn tegenwoordicheyt/ eñ het
doet die aerde eñ die daer op woonē die eerste bee
ste aenbedē/ der welcker doodlike wonde genesen
was/eñ heeft groote teekenē gedaen/also dat oot
vier vandē hemel doet comē op die aerde/in die te
genwoordicheyt der menschen/ eñ verleyt die ghe
ne die op die aerde woonē/om dier teekenen wille
die hē gegeuē zijn te doen in die tegēwoordicheyt
der beesten/seggende tottē ghenē die op die aerde
woonē/dat si der beestē een beelt souden maken/
die die wonde des sweerts heeft/ eñ leuende ghe-
wordē was. Eñ hē wert ghegeuē dat dē beelde

D der beestē den geest gaf/eñ dat dat beelt der beestē
spreken soude/eñ dattet doē soude/dat alle die ge-
ne die der beestē beelt niet en aenbadē/ ghedoodet
soudē wordē/ Eñ het doet alle cleyne eñ grote rijc
ke eñ arme/vrijē/eñ knechtē eē teekē in hare rech
te hant oft in haer voorhoofden hebbē/ eñ dat nye
māt coopē/oft vercoopē en mach/ het en si dat hy
dat teeken oft dē naem der beesten oft dat ghetal
haers namē hebbe/ Hier is wijsheyt/Die verstant
heeft die ouerlegghe dat ghetal der beesten/ want
het is eens menschen ghetal / eñ zijn ghetal is ses
hondert eñ sessentsestich.

Hoe dat lammeken ghesien was op den berch Sion/eñ met hem.xliiij.M.die met gheenē vrouwē besmet en wa ren gheweest/ende hoe die engel leert die vreese des HE REN/ende die van Babylonien verondicht.

Dat.xiiij.Capittel.

Die veerthiende Figuere. *



A Ende ic sach/eñ siet / een lam staende
optē berch Sion/eñ met hē hondert
eñ.xliiij.duysent/hebbende dē naem
zijns vaders in hare voorhoofdē ge-
screuē/eñ ic hoorde een stemme van
den hemel als eens grootē waters/ eñ als een stē-
me eens grootē donders/eñ die stēme die ic hoor-
de / die was als der herpen speelders dye op haer
herpe spelen. Eñ singē als vi na een nyeu liet voor
den stoel/eñ voor die dierē/eñ voor die ouders/eñ
nyemāt en const dit liedeken gheleerē dā die hon-
dert eñ.xliiij.duysent die vander aerden ghecocht
zijn/dese zijn die niet besmet en zijn met vrouwen/
wāt si zijn maechdē/ eñ volghē dē lam na so waer
dat henen gaet/Dese zijn wt den menschē gecocht
tot eerstelinghē/Gode eñ den lam / ende in haren
monde en is gheen valscheyt vonden/ want si zijn
onstraflick voor den stoel Gods. *

Eñ ic sach enē ādere engel middē door den hemel
vliegē/hebbēde een eewich Euāgeliū / op dat hi eē
goede bootscap dē genē soude vercōdigē die opter
aerdē sittē eñ woonē/eñ allen heydenē eñ geslachtē
eñ tongē eñ volckē seggēde met luid stēmen/vreest
B God eñ geeft hē dē prijs wāt die vre zijns ordeels
is gecomē/eñ aēbidt diē die hemel eñ aerde/zee/eñ
die fonteynē der waterē gemaect heeft/Eñ een an
der engel volchde nae seggēde/Babilon die groote
stadt is geuallen/si is geuallen/want si heeft mettē
wijn haer der oncuysheyt alle heydenen gedrenct.

Die vijfthiende Figuere.



Eñ dye der de en= ghel volch= de nae dese/ seggen de met luyder stemen Ist dat iemant dese beest eñ haer beeldt aēbidt eñ neēt dat tee ken voor sȳ voor hooft
oft in zijn hant/die sal vandē wijn der granschappē
Gods drinckē dat gemengt is met luyter dranc in
dē kele zijnder gramscap eñ sal gequelt wordē met
C vier eñ swauel in die tegēwoordicheit der heyliger
engelē eñ voor die tegenwoordicheyt des lams/eñ
dē rooc haerd pijnen sal op climmē/van eewicheyt
tot eewichz/eñ si en hebbē geen ruste dach eñ nacht
die die beest eñ haer beelt aengebeden hebben / eñ
so wie haer teekē heeft ontfangē/Hier is die verdul
dicheyt der heiligē. Hier zijnse die de gebodē Gods
bewaren eñ dat geloue Jesu/Eñ ic hoorde eē stem
me vanden hemel/seggende tot mi/scrijft / Salich
zijn die dooden die indē HEERE steruē/van nv aen
Ja die geest seyt dat si vā harē arbeide ruste/ want
haer werckē volgen haer na/Eñ ic sach/eñ siet/ eē
witte wolcke eñ eenē sittende op die wolcke/gelijc
eens mēschē soon/hebbēde een goudē crone op zijn
hooft/eñ eē scerpe seysene in zȳ hant / Eñ eē ander
engel ginc wt dē tempel/roepēde met luyd stēmen
tottē genen die op die wolcke sat/Slact aen met u
D wer seysenē/eñ maeyt wāt die vre van maeyē is ge
comē/wāt den oogst der aerdē is dorre geworden
eñ die op die wolcke sat sloech aen met zijnder seyse
nen/op die aerde ende die aerde is ghemaeyt.
Eñ eē and engel ginc wt dē tēpel die indē hemel
is/ooc hebbēde een scerpe seysene / Eñ eē ander en
gel ginc vāden outaer die macht ouer dat vier had
de eñ hi riep met luyd stēmen tottē genē die de scer
pe seysene hadde/Slaet toe met uwe scherpe seyse=
ne/eñ snijt die wijnrancken der aerden/want haer
druyuē zijn rijp/Eñ die engel sloech toe met zijn se
kele op die aerde/eñ sneet dē wijnberch der aerden
eñ werpse indē grotē kelder der grāscappen Gods
eñ diē kelder wert buytē der stadt getordē/eñ daer
ginc bloet vanden kelder / tot aen die toomen der
paerden door. M.vi.c. velden weechs

Hoe sint Jan sach seuen engelen die welcke hadden seuē
plagen/ende hoe hem wort gegeuen seuen glasen vol grā
schappen Gods wesende. Dat.xv.Capittel

Ende ic sach een and teekē indē hemel A
groot eñ wonderlic/seuē engelē/heb
bēde die seuē laetste plagē/want met
denseluen is die gramscap Gods vol
eynt ende sach als een glasen zee met
vier gemengt/eñ die gene die die victorie behoudē
hadden vander beesten/eñ harē beelde/eñ harē tee B
kē/eñ vanden getale zijns naēs / staende op die gla
sen zee/hebbende Gods herpē/eñ songen dat liedt
Mosi des knechts Godts/ ende dat liedt des lams
seggēde/Groot eñ wonderlic zijn dȳ werckē/HE=
RE almachtige God/gherecht eñ warachtich zijn
uwe wegē/ghi Coninc der heyligen / wie en soude
v niet vreesen/HEERE/eñ uwē naē prijsen? Want
ghi zijt alleē heylich / wāt alle heydenē sullē comen
ende aenbeden in v tegenwoordicheyt / want uwe
rechtuaerdicheden zijn openbaer ghewordden C
Eñ daer na sach ic/Eñ siet/den tēpel des taberna
kels des getuygenis wort op gedaen /eñ die seuen
engelē/die die plagē haddē / gingen wt den tempel
gecleet met reynē witten blinckenden lijnwaet/eñ
haer borstē omgort met gouden gordelen/Eñ een
vandē vier dierē gaf dē seuē engelen seuen gouden
scalē vol grāscappē Gods / leuende vā eewichz tot D
eewicheyt/Eñ dē tēpel wort vol roocs vand heer
licheyt Gods/eñ vā zijnder cracht/Ende niemant
en const inden tempel ghegaen / tot dat die seuen
plaghen der seuen engelen voleynt waren

Hoe dat dē seuē engelē gebodē was te stortē die seuē grā
scappē Gods/waer af deerste gestort was opter aerdē/die
and indē zee/die derde op allē fonteinē der waterē. Cap.xvi

Die sesthiende Figuere.



A Ende ic hoorde een groote stēme wtē
tempel/seggende totten seuen enge
len. Gaet henen eñ stort dye schalen
der gramscappē wt op die aerde. Eñ
die eerste ghinc henen/ende goot zijn
schale wt op die aerde/eñ daer is een boose eñ scha
delike swerer aen die menschē ghewordē/die dat
teken der beesten hadden/ eñ die haer beelt aenba
den. Eñ die ander engel goot zijn schale wt in dye
zee/eñ het wert bloet als eens dooden/eñ alle leuē
de siele die sterf in die zee/ Eñ die derde enghel dye
goot sine schale wt/in die waterstroomen eñ in die
water fonteynen/eñ het wort bloet/eñ ick hoorde
den engel/seggende/ HEERE/ghi zijt gherecht die
daer zijt/eñ die daer was/eñ heylich dat ghi dat ge
oordeelt hebt/want si hebben dat bloedt der heyli
ghen eñ der propheten wtghestort/ende ghy hebt
haer bloet te drincken ghegeuen/wāt si zijns weer
dich. Eñ ic hoorde eenen anderen engel wt den ou
taer seggen/ Jae HEERE almachtighe God v oor
deelen zijn warachtich eñ gherecht.

B Eñ die vierde enghel storte zijn schale wt in dye
sonne/eñ hē is gegeuē die menschen heet te makē
met vier. Eñ die menschē waren heet vā grooter
hitten/eñ lachterdē den naem Gods/ macht heb=
bende ouer dese plagen/noch en deden gheen boe=
te om hē den prijs te gheuen / Eñ die vijfste engel
goot wt zijn schale op den stoel der beestē/ eñ haer
rijcke wort verduystert/ eñ si aten haer tonghen van
smerte/ende lasterden God des hemels om haere
smerten van haren sweeren/ende en deden gheen
boete voor haer wercken.

Eñ die seste enghel storte zijn schale wt / opten
grootē waterstroom Euphrates/eñ dat water ver
droochde op dat den wech der Coninghen vandē
C opganc der sonnen bereyt soude wordē/Eñ ic sach
wt den monde des draecks/ eñ wt den monde der
beesten/eñ wt den monde des valschen propheten
drie onreyne gheesten ghelijc den vorsschen / Wāt
het zijn gheestē der duyuelen/teekenē doende/ wt
gaende tottē Coninghē der gheheel der aerdē/ om
die te vergaderē tot inden strijt des grootē daechs
Gods almachtich. Siet ick come als een dief/ Sa=
lich is hi die daer waket eñ bewaert zijn cleederen
Matth. xxiiij.d op dat hi niet naect en wandele/eñ datmē sine scan
de niet en sie. Eñ hi hadse vergadert in een plaetse
ij. Pet. iij.c die daer int Hebreeusch Armagedon heet.

Eñ die seuende engel goot zijn schale wt in die
D lucht/Eñ daer ghinc een groote stēme wt vanden
hemel vanden stoel/ seggende/Het is geschiet. Eñ
daer gheschieden stemmē ende donderen eñ blixe=
men/eñ daer gheschiede so grooten aertbeuinghe/
dat sulcke nyet gheweest en is / sint der tijt datter
menschē op die aerde geweest hebben/ sulcke aert
beuinghe alsoo groot/ Ende die groote stadt is in
drien deelen ghewordē/ende die steden der Heyde
nen zijn gheuallen/Ende die grote Babylon wort
ghedacht voor Gode/op dat hi haer den kelc des
wijns der indignancien zijnder gramschap soude
gheuen/Ende alle Eylanden vloden ende die ber=
ghen en zijn niet gheuonden / Eñ daer viel eenen
grooten haghel als een pont vanden hemel op die
menschen/ ende dye menschē lasterdē God om die
plaghe des haghels/want zijn plaghe is seer groot
ghewordē.

¶ Hoe Joannes een wijf sach sitten op een beeste/ welcke de vol blasphemien/met seuen hoofden ende thien hoornē ende met seuen croonen/ende op haer voorhooft ghescreuen/Babylon die groote stadt.

Dat .xvij. Capittel.

¶ Die seuenthiende Figuere.



Ende daer quā een vanden Enghelen
die die seuen schalen hadden/eñ sprac
A met mi/segghende tot mi/ Coemt/ic
wil v dat oordeel der grooter hoeren
verthoonen/die daer op vele waterē
sidt/met welcker die Coninghen der aerden hebbē
oncuyscheyt bedreuen/eñ die opter aerden woonē
zijn droncken ghewordē vandē wijn haerder on
cuyscheyt. Eñ hi bracht mi inder woestijnen inden
gheest/ende ic sach dat wijf sitten op een rootachti
ghe beeste/vol namen der lachteringhē zijnde/heb
bende seuen hoofden eñ thien hoornē/Eñ dat wijf
was ghecleet met scaerlaken ende roosen varwe/
ende vergult met goude eñ edelen steenen eñ peer
len/ hebbende een gouden drinckuat in die handt/
vol grouwels eñ onsuuerheyts haerder hoererijē/
ende voor haer voorhooft ghescreuen den naē der
verholentheyt/ die groote Babylon / die moeder
der oncuyscheit ende der onmenschelicheyt der aer
den/Ende ick sach dat wijf droncken vanden bloe
de der heylighen/eñ vanden bloede der ghetuyghē
Jesu / Ende ick verwonderde mi seere doen ickse
sach. B

Eñ die enghel seyde tot mi / waerom verwon=
dert ghi v? Ick wil v die verholentheyt vandē wij=
ue seggen/ende der beesten diese draecht / die wel=
ke seuen hoofden eñ thien hoornen heeft/Die bee=
ste die ghi ghesien hebt/is gheweest ende en is niet
ende sal opclimmen vanden afgrondt/ende si sal in
die verdoemenisse gaen/Eñ die opter aerden wo=
nen/der welcker namen niet ghescreuen en zijn in
dat boeck des leuens van beghin der werelt sullen
hen verwonderen/siende die beeste/ die was ende
niet en is/Eñ hier is den sin die die wijsheyt heeft.

Die seuen hoofden/zijn seuen bergen/op welc-
ke dat wijf sidt/ende zijn seuen Coninghen/die vijf
c zijn ghevallen/deen is/ende dander en is noch niet
ghecomen/ende als hi coempt soe moet hi een cley
ne tijdt blijuen. Ende die beeste die was ende nyet
en is/dat is die achste/ende is vanden seuenen/en-
de gaet in die verdoemenisse/ Ende die thien hoor
nen dye ghy ghesien hebt/dat zijn dye thien Conin
ghen die dat rijck noch niet ontfanghen en hebben
Mer si sullen ghelijck Coninghen/een vre macht
ontfanghen na die beeste/Dese hebben een meynin
ge/ende sullen haer cracht ende macht der beesten
ouergheuen/ Desesullen teghen dat lam strijden/
ende dat lam salse verwinnē/want het is een HE
RE alder heeren/ende een Coninck alre Conin-
ghen/ende die met hem zijn geroepen ende wtuer
coren ende gheloouich.

Ende hi seyde tot mi/die wateren dye ghy ghe
sien hebt daer die hoere sidt/zijn volcken ende scha
ren ende heydenen ende tonghen/ ende dye thien
hoornen die ghi op die beeste ghesien hebt/ die sul-
len die hoere haten/ende sullense woest maken en-
de naect/ende sullen haer vleesch eten/ende sullense
met vier verbernen/ want God heeft hem in haer
herten ghegheuen te doen dat hem behaechlijck is
op dat si sinen wille souden doen/op dat si haer rijc
der beesten souden gheuen/ tot dat dye woorden
Gods voleynt worden. Ende dat wijf die ghi ghe-
sie hebt/is die groote stadt die dat rijc ouer die Co
ninghen der aerden heeft.

¶ Hoe die engel Johannes leerde vanden val van Babi-
lonien/ende van haer verdriet/ende vander verblijdinge
des hemels.

Dat.xviij.Capittel.

¶ Die achtiende Figuere.



A Nde daer nae sach ick eenen anderen
enghel neder comen vanden hemel/
hebbende groote macht/ende die aer
de wort verlicht van zijnder claerheyt
Ende riep wt macht met luyder stem
men seggende/ Die groote Babilon is ghevallen/
si is ghevallen ende is een wooninge der duyuelen
ghewoorden/ende een bewaringhe aller onreynder
gheesten/ende een bewaringhe alder onreynder en
de hatelijcker vogelen want alle heydenen hebben
vanden wijn der gramschappen haerder hoererije
ghedroncken Ende die Coninghen der aerden heb
ben met haer hoererie bedreuen/ende haer cooplie
den zijn rijck ghewoorden vander cracht haerder
weelden.

Ende ick hoorde een ander stemme vanden he- B
mel segghende/Mijn volck ghaet wt van haer/op
dat ghy haerder sonden nyet deelachtich en wert/
ende dat ghi niet van haren plaghen en ontfanckt.
Want haer sonden zijn totten hemel toe gecomen
ende die HERE heeft haerder boosheyt ghedacht
Betaelt haer soo si v betaelt heeft/ende tweeuuldi
ghet haer tweeuuldighe nae haren wercken/Ende
metten kelck daer si v lieden mede ingheschenckt
heeft/schencket haer tweeuuldich in/alsoo vele als
si haer heerlijc heeft gemaect/en de in weelden ghe
weest is/alsoo vele pijnen ende leedts schenct haer
in/Want si seyt in haerder herten. Ick sitte een Co
ninghinne ende en sal gheen weduwe zijn ende ick
en sal gheen leedt sien. Daerom sullen haer plagen
op eenen dach comen/die doot/weenen/ende hon
gher/ende si sal met vier verbrant werden/ wandt
God die HERE is sterck diese sal oordelen.

Ende si sullense beweenen/ende haer ouer haer C
beclaghē/die Coninghē der aerdē/die met haer ghe
hoereert/ende in lusten gheleeft hebben/Wanneer
si den rooc haers brants sien sullen/van verre staē
de/om der vreesen willen haerder qualen segghen-
de Wee/wee/die groote stadt Babilon/die stercke
stadt/op een vre is v oordeel ghecomen Ende dye
coopliden der aerden sullen weenen ende leet dra-
ghen/want niemant en coopt haer ware meer/die
ware des gouts ende siluers ende edele ghesteents
ende der peerlen/ende siden/ende purpur/en scar-
laken/ende alderhande Thynum hout/ende alderlei
vooren vaten/ende alderley vaten van costelijcken
houte ende van eernen oft metalen/ van yseren/en-
de marmoere/ende caneel/ende thimiaen ende sal
ue/ende wierooc/ende wijn/ende olye/ende bloe-
men van mele/ende tarwe/ende vee/ende beesten/
ende schapen/ende peerden ende waghenen/ ende
lichamen ende sielen der menschen.

Ende dye appelen der begherten uwer sielen D
zijn van v wech gegaen/ende wat vet ende sonder
ling was/is vā v vergaen/ende ghi en sulter nv niet
meer vinden/Die coopliede sulcker ware/die van
dien rijc zijn ghewoorden/sullen verre staen om dye
vreesen haerder qualen wille weenende ende rou
draghende ende segghende/Wee/wee/dye groote
stadt die ghecleet was met siden ende purpur ende
scharlaken/ende vergult met goude ende met ede-
le ghesteente ende peerlen/ Want soodanige rijcke
den zijn in eender vren verwoest.

Ende alle schipheeren ende alle die met scheppen
omghaen/ende schiplieden dye in dye zee arbeyden
stonden van verre/ende riepen/ siende den rooch
haers brants/seggēde. Wie is deser grooter stadt
ghelijck/Ende si worpen stof op haer hoofden/en
de riepen weenende/ende rouwe draghende/ ende

seggende. Wee/wee/die groote stadt/ in welcke al
le/die scepē in die zee hadden/ vā hare warc rijc zijn
ghewoꝛden/want in eender vꝛen is si verwoest.
Verblijt v ouer haer ghi hemel eñ ghi heylighe
Apostelen ende Prophetē/wāt God heeft v oor
deel van haer gherecht. Eñ een sterck enghel hief
eenen grooten steen op/ als eenen grooten molen
steen/eñ werp dien in die zee segghende. Met soda
nighen stoꝛm sal die groote stadt Babilon verwoꝛ
pen woꝛden/ende si en sal nv niet meer gheuondē
werden. Eñ dye stemme der harpen speelders eñ
musijcspeelders/ende pijpers/ende basuynders en
sal niet meer in v ghehooꝛt woꝛden/eñ gheen hant
wercs man eenich hantwercs en sal meer in v ge-
vonden werden/ende die stemme der molen en sal
niet meer in v ghehooꝛt woꝛden/ ende die stemme
des bꝛuydegoms ende der bꝛuyt en sal niet meer in
v ghehooꝛt woꝛden / want dye coopliedē waren
voꝛsten der aerden/want alle heydenen hebbē ge-
doolt in v toouerien/ Eñ dat bloet der Propheten
ende der heylighen is in haer gheuonden geweest/
ende alder gheender die opter aerden ghedoot zijn

¶ Hoe Joannes den hemel open sach.
Dat .xix. Capittel

¶ Die .xix. Figuere.



B Hier nae hooꝛde ic als een stēme veel
der scharen inden hemel segghende.
Alleluya/ Salicheyt ende pꝛijs eñ eer
eñ cracht/si Gode onsen HEERE/
want zijn oordeelen zijn warachtich
ende gherecht/ dat hy die groote hoere veroꝛdeelt
heeft/die welck die aerde met haerder hoererie ve-
doꝛuen heeft/ende heeft dat bloet zijnder knechten
van haerder hant ghewroken/ Ende si seyden we-
der/ Alleluya. Ende die rueck gaet op van eewic-
heyt tot eewicheyt/eñ die .xxiiij. ouders eñ die vier
dieren vielen neder ende baden God aen/die optē
stoel sadt segghende. Amen Alleluya. Ende daer
ghinc een stemme vanden thꝛoone wt/segghende/
Looft onsen God alle zijn knechten / ende die hem
vꝛeesen/beyde cleyn ende groot.
Eñ ic hooꝛde een stemme recht als eender gro B
ter basuynen / eñ als een stemme veelre wateren/
eñ als een stēme grooter donderen seggende/ Alle
luya/Want die HEERE onse almachtighe Godt
heeft dat rijck inghenomen/laet ons verblijden eñ
vꝛolic zijn eñ hem den pꝛijs gheuen/want die bꝛuy
loften des lams zijn ghecomen/ende zijn huysvrou
we heeft haer bereyt/ eñ het is haer ghegeuen aen
te doē met blinckender witter siden. Die side is die
rechtueerdinghe der heylighen/ ende seyde tot mi.
Scrijft Salich zijn se die totten auōtmael des lams
gheroepen zijn. Ende seyde tot mi/Dese woorden
Gods zijn warachtich/ Eñ ic viel vooꝛ hem tot si-
nen voeten/om hem te aenbeden/ende hi seyde tot
mi siet toe dat ghijs niet en doet/ Jck ben v mede-
knecht ende uwer bꝛoeders hebbende dat ghetuy
ghenisse Jesu. Aenbeedt.
Eñ ic sach dē hemel open/eñ siet een wit peert
eñ die daer op sadt / hiet getrouwe eñ warachtich/
eñ oꝛdeelt eñ strijt met gherechticheyt/ Sijn oogē C
zijn als een vlamme viers / ende op zijn hooft zijn
veel croonen/eñ heeft een naem ghescreuen die nie
mant en kent dan hi seluē/ eñ hi was ghecleet met
eenen cleede/dat met bloede bespꝛengt was/ ende
sinen naem hiet Gods wooꝛt. Eñ die heyꝛscharē
die inden hemel zijn volchdē hem na op wittē peer
den/ghecleet met witter ende reynder siden / Eñ
wt sinen monde ghinc een sweert scerp op beyde si
den/op dat hi die heydenen daer mede soude slaen/
ende hi salse met eender yseren roede regeren/ Eñ
hi tradt die persse des wijns der grimmender grā
scappē des almachtighen Gods/ Eñ heeft op zijn
cleedt ende op zijn dyen eenen naem ghescreuen/
Een Coninck alre Coninghen/ende een HEERE
alre HEEREN.
Ende ick sach eenen engel in die sonne staende
ende hi riep met grooter stemmen seggende tot al D
len voghelen die midden onder den hemel vlieghē.
Coemt eñ vergadert v totten grooten auontmael
Gods/op dat ghi dat vleesch der Coninghen eñ
der hooftlieden etet/ ende dat vleesch der stercken/
ende der peerdē/eñ der gheender die daer op sittē/
ende dat vleesch alder vꝛijen knechten oft slauen/
beyde der cleynder ende der grooter/ Ende ic sach
die beest ende dye Coninghen der aerden eñ haer
heyꝛscharen vergadert omme eenen strijt te houdē
met dien die opt peert sadt eñ met sinen heyꝛ.
Ende die beest wert ghegrepē/ende met haer
die valsche pꝛopheet/die teekenen vooꝛ haer dede/
dooꝛ welcke hijse verleyt heeft die dat litteckē der
beesten ontfanghen hadde/ ende dye dat beelt der
beesten aenbeden / Dese woꝛden alle beyde leuen-
dich inden vierighen poel ghewoꝛpen die van swa
uel bernde / Ende die ander zijn ghedoot metten
sweerde des gheens die opt peerdt sadt/ dat wt si-
nen monde ghinc/eñ alle voghelen zijn versaet van
haren vleessche.

¶ Hoe dat die Enghel den Duuel bindt.
Dat .xx. Capittel

¶ Die .xx. Figuer.



A Ende ick sach eenen enghel vandē he
mel dalen/hebbende den slotel tottē
afgronde / ende een groot teeken in
zijn hant/eñ hi greep den draeck dye
oude slanghe/welck die duyuel ende
Sathanas is / ende bandt hem duysent iaer / ende
werp hem inden afgront ende sloten toe ende be=
segelden ouer hem op dat hi die heydenē niet meer
verleyden en soude tot dat duysendt iaer voleyndt
worden. Ende daernae moet hy een weynich tijts
ontbonden worden.

B Ende ick sach stoelen ende si saten daer op/en=
de haer is dat oordeel ghegheuen / ende dye sielen
die onthooft waren om die ghetuyghenisse Jhesu/
ende des woorts Gods wille/ende die beeste noch
haer beelt niet aengebeden en haddē / eñ dye haer
litteekenen niet voor haer voorhoofdē noch in haer
handen en hadden ontfanghen/dese hebben geleeft
ende met Christo duysent iaer gheregneert / Mer
C die ander dooden en worden niet weder leuēde tot
dat duysent iaer voleynt worden / Dit is die eerste
verrijsenisse / Salich ende heylich is hy dye een deel
heeft in die eerste verrijsenisse / ouer sulcke en heeft
die ander doot gheen macht/mer si sullen priesters
Gods ende Christi zijn / eñ sullen duysent iaer met
hem regneren.

Ende wanneer duysent iaer voleynt zijn / so sal
die Sathanas los worden wt zijnder gheuancke=
nisse/ende sal wtgaen/om die heydenen te verleydē
in die vier hoecken der aerden / den Gog ende den
Magog / op dat hijse in eenen strijt soude vergade=
ren/der welcker ghetal is/als dat sant der zee/ En=
de clommen op dye breetheyt der aerden ende om
ringden den heyrlegher der heyligher ende dye be=
minde stadt Ende dat vier viel van Gode wt den
hemel/ ende verslindese/ende die Duyuel diese ver=
leyde/wort inden vierighen poel ende swauel ghe=
worpen/daer dye beeste ende dye valsche propheet
was/ende sullen dach ende nacht gequelt worden/
van eewicheyt tot eewicheyt.

Ende ick sach eenen grooten witten stoel / ende
den geuen die daer op sadt / van welcs aensicht die
aerde ende den hemel vluchten / ende hen en wort
gheen plaetse gheuonden/ Ende ick sach die doodē
beyde groot ende cleyn staende in dye teghenwoor
dicheyt Gods/ende die boecken worden opgedaen
ende een ander boeck wort opghedaen/ welck des
leuens is/ende dye dooden wordē gheoordeelt wt
tghene dat in dyen boecken gheschreuen was nae
haren wercken/ende die zee gaf dye doodē die daer
in waren/ Ende die doot ende die helle ghauen die
dooden die daer inne waren/ende si worden geoor
deelt een yegelijc nae sine wercken/ Ende die doot
ende die helle worden ghewurpen inden vierighen
poel Dit is die anderde doot/ende die niet ghescre
uen en is gheuonden in dat boeck des leuens / dye
wort ghewurpen inden vierighen poel.

¶ Hoe dat Johannes sach die nieuwe heylighe stadt van
Jherusalem neder climmen vanden hemel &c.

Dat.xxi.Capittel

Die eenentwintichste Figuere



Ende ick sach eenen nyeuwen hemel
ende een nieuwe aerde/want den eer A
sten hemel ende dye eerste aerde ver
ghinck/eñ die zee en is nv niet meer.
✠ Ende ick Johannes sach dye
heylighe stadt/dat nieuwe Jherusalem vanden he
mel neder dalen van Gode toe bereyt / als een ver
cierde bruyt haren man / Ende hoorde een groote
stemme vanden stoel segghende / Siet daer eenen
tabernakel Godts met den menschen / ende hy sal
met haer woonen/ende si sullen zijn volc zijn / ende
hi selue/God met haer/sal haer God zijn/ eñ God
sal alle tranen van haren ooghen afwasschen/ende
die doot en sal niet meer zijn noch leet/noch geroep B
oft gecrijsch/ noch smerte en sal niet meer zijn/wāt
die eerste zijn wech ghegaen Ende die opten stoel
sat seyde. Siet ick maect al nieu. ✱ Ende seyde my/
Schrijft want dese woorden zijn warachtich ende
seker.

Ende hi seyde mi het is ghescbiet ick ben dat A

en dat Ω/dat begin en dat eynde/ Ic wil dē dorsti-
gē vāder fonteynē des leuendē waters om niet ge-
uē/ Wie verwint die salt al besittē/ en ic sal zijn God
zijn/ en hi sal mijn soon zijn/ Mer dē vreesachtighē
en ongelooůigē ende grouwelijckē en dē dootsla-
gers/ boeleerders/ en toouenaers/ en afgodisschē/
ende alle loghenaers / dier deel sal inden poel zijn/
dye met vier ende swauel bernt/ welc die tweede
doot is.
En een vādē seuē engelen/ hebbēde.vij.scalē vol
der seuē laetster plagē/ quā tot mi/ en heeft met mi
ghesprokē/ seggēde/ Coēt ic wil v die brouwe too-
nen die bruyt des lams / en voerde mi wech inden
geest/ op eenē grotē en hoogē berch/ en toonde my
die groote stadt/ dat heylige Hierusalē/ nederdalen
D de vandē hemel vā Gode hebbende die heerlicheit
Gods/ En haer lichtsterre was gelijc den aldr edel
sten steen Cristalligē Jaspis/ en hadde een groote
en hooge muere/ hebbēde.xij.poortē/ en op die.xij.
enghelē en poortē namē ghescreuē/ die welcke zijn
die.xij.geslachtē der kinderē vā Jsrael/ vādē oostē
drie poortē/ vandē Noordē drie poortē/ vandē zuy-
dē drie poortē/ vandē Westen drie poortē. En die
muerē der stadt haddē twelf fundamentē/ en in die
selue die namen der twaelf Apostelen des lams.
En die met mi sprach die hadde een gulden rie
E ten mate/ om die stadt te meten/ en die poorten en
hare mueren en die stadt leyt viercant/ Ende haer
lengde is soo groot als haer breyde/ en hi madt die
stadt met diē guldenē riete/ op twaelf duysent velt
weechs/ Die lengde en die breyde ende die hoochte
der stadt zijn gelijc/ En hi mat harē muere/ hōdert
en vierenveertich ellen/ na die mate eens menschē
die die engel hadde/ En die timmeringhe haerder
muerē was vā Jaspis/ en die stadt vā louterē gou
de gelijc den reynen glase/ En die grout vesten der
muerē en der stadt warē verciert met alderley ede
le ghesteente/ Dat eerste fundament was een Jas-
F pis/ dat ander een Saphier/ dat derde een Calcedo
nier/ dat vierde een Smarag/ dat vijfste een Sardo
nich/ dat seste een Sardis/ dat seuēste een Crisolijt
dat achste een Beril/ dat negēste een Topasier/ dat
thiende een Crisophrosus/ dat elfste een Jacinth
dat twaelfste een Amatist.
En die twaelf poortē warē twaelf peerlen / en
een yeghelic poorte was vā een peerle/ en die stra
ten der stadt waren louter goudt als een doorluch
tich glas/ En ic en sach daer gheenē tēpel in/ want
die HEERE die almachtige God is harē tēpel/ en
dat lā. En die stadt en behoeft gheē der sonnē noch
G manē/ dat si haer schijnē/ wāt die claerheyt Gods
verlichtse/ ende dat lam is haer licht/ Ende die hey
denen die daer salich werden / wandelen inden sel
uen lichte / ende die Coninghen der aerden sullen
haer heerlicheyt in die selue brenghen/ Ende hare
poorten en sullen sdaechs niet ghesloten worden/
want daer en sal gheenen nacht zijn / ende daer en
sal niet ghemeyns oft bevlecets ingaē / oft dat daer
afgrijselicheyt doet ende logene/ maer die ghescre
uen zijn in dit leuende boeck des lams.

¶ Hoe dat die nyeuwe riuiere des leuende waters in dye nyeuwe stadt van Hierusalem ghethoont wert.

Dat.xxij.Capittel.

ENde hi toonde mi eenē louterē water
stroom des leuendē waters/ claer als
een Cristal voortgaende vandē stoel
Gods en des lams/ midden op haer A
straten/ Ende op beyde die siden des
strooms stont hout des leuens/ voortbrenghende
twaelfderhande vrucht / gheuende alle maenden
zijn vrucht/ en die bladeren des houts dienden tot
ter ghesontheyt der heydenen/ en daer en sal gheen
veruaimen oft vermaledijen meer zijn/ Maer dye
setele Gods en des lams sal daer in wesen/ en zijn
knechten sullen hem dienē/ en si sullen zijn aēsicht
sien/ en sijnē naē sal in haer voorhoofden zijn/ ende
daer en sal gheenen nacht zijn / en en sullen gheen
licht der keersen behoeuē/ noch des lichts der son
nen/ want God die HEERE salse verlichten/ en sul
len regneren van eewicheyt tot eewicheyt.
En hi seyde tot mi/ Dese woordē zijn gewis en
warachtich/ En die HEERE Godt der heyligher B
propheten die heeft sijnē engel gesondē sijnē knech
ten te thoonē/ tghene dat cortelic ghescien moet/
Siet ic come snellic/ Salich is die gene die de woor
den der prophetē des boecs bewaert/ En ick ben
Joānes die dit gesien en ghehoort hebbe/ En nae
dat ict ghehoort en gesien hadde/ viel ic neder om te
aenbedē voor die voetē des engels die mi vthoont
hadde/ En hi seyde mi/ Siet dat ghijs niet en doet/
wāt ic ben v medeknecht / en uwer broederen der
prophetē/ en der gheender die die woordē der pro
phetien des boecs houden. Aenbidt God
En hi seyde tot mi/ en seghelt dye woorden der C
prophetien des boecs niet/ Wāt dē tijt is na/ Dye
let oft schadet/ die schade noch/ en wie vuyl is / dye
make hem noch meer vuyl / en wie rechtueerdich
is/ die worde noch meer gerechtueerdicht/ en wie
heylich is/ die worde noch meer geheylicht/ Ende
siet ic come haestelic/ en mijn loon is met mi cenen
yegelijcken te gheuē/ so zijn werck zijn sal/ Jck ben
dat A en Ω/ dat beghin en dat eynde/ die eerste en
die laetste/ Salich zijnse die zijn gebodē houdē / op
dat haer macht in dat hout des leuens si / en dat si
door die poorten in die stadt gaen/ Wāt buytē zijn
die hondē en die toouenaers en haer iaghers/ ende
die dootslaghers/ ende die aenbeders der afgodē/
en alle die loghene beminnen/ en doen.
Jck Jesus hebbe mijnē engel gesonden v liedē
dit te ghetuyghen in die ghemeynten/ Jck ben dye D
wortel/ en dat gheslachte Dauids/ een claer morgē
sterre/ En die geest en die bruyt segghen/ Coemt/
En diet hoort/ die segghe/ Comt/ Ende so wi dor
stet/ die come/ en soo wie dat wil/ die neme dat wa
ter des leuens om niet.
Maer ic betuyge allen die daer hoorē die woor
den der prophecien des boecs/ So wie daer toe set
tet/ so sal God op dien die plagen in desen boec ge
screuen toe setten / En so wie daer af doet vanden
woorde des boecs deser prophecie/ die sal God zijn
deel vanden boeck des leuens/ en vander heyliger
stadt / en van dyen dat in desen boeck ghescreuen
staet afdoen/ Die ghetuyghenisse van desen geest
die seyt/ Jae HEERE Jhesu/ coemt / Die
ghenade ons HEEREN Jhesu
Christi si met v allen.
Amen.

Ditis die Tafele

om te binden ope Epistolen eñ

Euangelien/ Also men die binnen den gheheelen iare inder kerc ken houdt.

OM lichtelijck te binden die Epistolen ende Euangelien/ Soo suldy sien op desen A.B.C.D. die op die canten van desen boeck staen. Altijt onder oft aen die letter/ daer dat Euangelie oft die Epistole beghint/ daer suldy binden aldusdanighen teeken ✠ Ende daert eynde neemt/ aldusdanighen teeken *

¶ Den eersten sondach inden aduent

D Eñ nv dat wetende namelijc den tijt/ totten Romeynen int.xiij.capittel.

A Doen si naecten Jherusalem Mat.xxi

Des woonsdaechs

B Daer om lieue broeders zijt lanckmoedich Jacobi int vijfde capittel.

C Ende Jesus is weder ghekeert in die cracht des heylighen geests. Luce.iiij

Des vrijdaechs

A Segghet ghy al wat der salgher leeren / tot Titum int tweede capittel.

B Ende als Jesus in Hierusalē quā. Mat.xxi.

Van ons lieue vrouwe inden aduent.

B Die HEERE sprac tot Achas. Jesa.in.vij.ca

C Eñ in die leste maent Luce.J

Opten tweeden sondach inden aduent.

B Wat ons voor geschreuen is totten Romeynen int.xv.capittel.

E Ende daer sullen teekenē gescheden. Lu.xxi.

¶ Des woonsdaechs.

A Siet ic sal minē engel seyndē. Mala.int.iij.ca

B Voorwaer ick seg v Mathei.xi

¶ Des vrijdaechs

D Maer nv spiegelt hē in ons allē.ij.tot.Co.iij.

A Siet ic seynde. Marci.J

Opten derden sondach.

A Also moet ons elc houdē voor die Int eerste totten Corin.int.iiij.capittel

A Eñ doē Joānes vhoorde indē kercker Mat.xi

Opten quatertemper swoonsdaechs.

B Die HEERE sprac tot Jesaie.vij

C Eñ in die seste maent Luce.J

Des vrijdaechs

A Eñ daer sal een roede opgaen Jesa.xi

D Eñ Maria stont op Luce.J

Des saterdaechs.

A Maer ic bid v lieue ij.Thessalo.ij

A Eñ inden vijfthienden iare Luce.iij

Opten vierden sondach.

A Verblijt v inden HEERE Philip.iiij

C Eñ dit is die ghetuyge. Johan.J

Des woonsdaechs

B Maer dit en si v on. ij.Petri.iij.

B Eñ doen hi sach vele Mathei.iij

Opten vrijdach

D Ghi segt heden oft Jacobi.iiij.v

B Joannes getuychde van hem. Joan.J

Opten Kersauont

A Paulus een dienaer Roma.J

C Als Maria die moeder Math.J

¶ Opten kersnacht deerste misse.

C Want die salichmakende Titum.ij

A Eñ het geschiede in dien Luce.ij

In die tweede misse

B Maer doen die vriendelicheyt Titum.iij

C Eñ het geschiede als. Luce.ij

In die derde misse

A Na dien dat God voortijts Hebre.J

A In den beginne was dat Joan.i

Op sinte Steuens dach

E Stephanus vol gheloofs Actuum.vi

D Siet ic seynde tot Mathei.xxiij

Op sint Jans euangelisten dach

A Die God vreest sal goet Eccle.xv

F Seyde hi tot haer/ volcht Joan.xxi

Op alder kinderdach

A Eñ ic sach/ eñ siet een lam Apo.xiiij

C Siet so heeft die engel Mathei.ij

Opten sondach na kersdach

A Also lange als die erfgena Gala.iiij

E Eñ zijn vader ende moeder Luce.ij

¶ Dese selue epistel ende euāgelie leestmen ooc van onser lieuer vrouwē dach tusschen kersmisse eñ lichtmisse

Opten Jaersdach

D Eer dan dat geloue quam Gala.iij

C Eñ doen die acht dagen. Luce.ij

Opten derthien auont.

C Maer wi weten so wat die Roma.iij

D Eñ na dat Herodes. Mathei.ij

Opten derthien dach

A Staet op Hierusalem weest Jesaie.lx

A Doen Jesus geboren was. Mathei.ij

Den eersten sondach na derthiendach

A Ic vermane v mijn lieue Roma.xij

F Eñ doen Jesus twalef ia. Luce.ij.

Swoonsdaechs

B Daer om so en laet die sonde Roma.vi

D Des ander daech Joan.J

Tsvrijdaechs

B Want daer en is geen aen Roma.ij

B Eñ na dat Jesus ver Mathei.iiij.

Op die octaue van derthiendach

A In die selue tijt sult ghi Jesaie.xij.

D Doen quam Jesus wt Mathei.iij

Opten tweeden sondach na derthiendach

B Eñ hebben menigerley gauen Rom.xij

A Eñ opten derden dach wert een Joan.ij.

Tswoonsdaechs

D Welcker ick een dienaer Coloe͂n.J.

B Wee v ghi scriftgeleer Mathei.xxiij

Opten vrijdach.

C Dat is ymmer sekerlijc i.Thimo.iij

D Eñ hi seyde/ wiens is Luce.xiiij.

Opten derden sondach

C En hout seluen niet. Roma.xij

A Eñ na dat Jesus Mathei.viij

¶ Opten woonsdach

C Want dat is sekerlijck i.Thimo.J

D Eñ Jesus omginck. Mathei.iiij

Des vrijdaechs.
A Het is den mensche goet. i.Cor.vij.
B Een edel man reysde. Luce.xix.
¶ Opten vierden Sondach.
C En zijt niemant yet schuldich. Rom.xiij.
C En Jesus int schip. Math.viij.
Opten woensdach.
D Ghelijc nv door eens menschen. Roma.v.
D Ende het gheschiede. Luce.viij.
Opten vrydach.
A Houdt v aen dat ghebet. Colloss.iiij.
B En si brachten tot hem. Mar.x.
¶ Opten vijfsten sondach.
B Daerom so treet nv aen. Col.iij.
D Dat rijck der hemelen. Mathei.xiij.
Opten woensdach.
D Siet aen lieue broeders. i.Corin.i.
B En hi ghinc weder wt. Mar.ij.
Opten vrydach.
A Want Christus doen wi. Roma.v.
D Hoe vele grote dinghen heb. Luce.iiij.
¶ Opten besloten tijt Septuagesima.
D En weet ghi niet dat die. i.Cor.ix.
A Dat rijck der hemelen. Mat.xx.
Opten woensdach.
C Daerom so laet ons nv. Hebre.iiij.
E En si ghinghen van daer. Mar.ix.
Opten vrydach.
D Maer wi lieue broeders. i.Thessa.ij.
E En het gheschiede doen. Luce.ix.
¶ Opten sondach Sexagesima.
D Want hi verdraecht die. ij.Corin.xi.
A Doen nv vele volcx Luce.viij.
Opten woonsdach.
B Ghedencket dien die alsulcken. Hebre.xiij
C Die met mi niet en is. Matthei.xij.
Opten vrydach.
D Maer wi lieue broeders. i.Thessa.ij.
E Maer doen hem gheuraecht. Luce.xvij.
¶ Opten sondach Quinquagesima.
A Al waert dat ic met men. i.Corin.xiij.
F Hi nam tot hem die twaelf. Luce.xviij
Opten asschen woensdach.
B En nv spreect die HERE. Johel.ij.
C En als ghi vast. Matthei.vi.
Opten donderdach.
A Op die tijt wert Jehis. Jesa.xxxviij.
A En na dat Jesus vanden. Math.viij.
Opten vrydach.
A Dit seyt die HERE. Jesaie.lviij
B Ghi hebt ghehoort. Matthei.v.
Opten saterdach.
C Daerom ne als ghi. Jesaie.lviij.
B En doent auont was. Marci.vi.
¶ Den eersten sondach in die vasten.
A Wi vermanen v als me. ii.Corin.vi.
A Doen is Jesus ghelept. Matthei.iiij.
Opten maendach.
B Want also spreect die. Ezech.xxxiiij.
C Maer als die sone Matth.xxv.
Opten dinxdach.
B Soect den HERE. Jesaie.v.
D Het was een vader. Math.xxi
Opten woensdach.

A Helias quam te Bersaba iij.Reg.xix
C Doen antwoorden sommige Math.xij.
Opten donderdach.
A En dat woort des Ezechielis.xviij
D Doen seyde Jesus totten. Joan.viij.
Opten vrydach.
B Want so wat siele. Ezechie.xviij
A Daer na was een feest. Joan.v
Opten saterdach.
C Wi vermanen v lieue i.Thessalo.v.
A Ende na ses daghen. Math.xvij
¶ Den tweeden sondach in die vasten.
A Voort aen lieue broeders i.Thessa.iiij.
C En Jesus ghinc wt van. Matth.xv.
Opten maendach.
C En nv o HERE onse. Daniel.ix.
C Ick gae wech en ghi. Joan.viij.
Opten dinxdach.
B Staet op en gaet in Sa. iij.Reg.xvij.
A Doen heeft Jesus totten. Matth.xxiij.
Opten woensdach.
A HERE God mijns vaders. Judith.ix
B En Jesus ghinc op. Math.xx.
Opten donderdach.
A Also spreect die HERE. Hiere.xvij
E Ic en can van mi seluen. Joan.v
Oft anders. Het was een rijck. Luce.xvi
Opten vrydach.
B Joseph sprac tot sinen. Genesis.xxxvij
D Het was een vader des. Mat.xxi
Opten saterdach.
A Doen sprac Rebecca tot. Gene.xxvij.
C Ende hi seyde/ een mensche. Luce.xv
Opten derden Sondach.
A So zijt nv Gods nauolghers. Ephe.v.
B En hi dreef eenen duuel. Luce.xi.
Tsmaendaechs.
A Naaman die veltheer. iiij.Regum.v.
D Hoe vele groote dinghen. Luce.iiij.
Opten dinxdach.
A Ende een wijf ouder iiij.der Con.iiij.
C Ick sach dat v broeder. Mat.xviij
Tswoensdaechs.
C Ghi sult vader ende moeder. Exo.xx.
A Doen quam tot hem. Matthei.xv.
Opten donderdach.
A Dit is dat woort dat. Hiere.vij
B En hi stont op wter scholen. Luce.iiij
Opten vrydach.
A En dat volc had twist. Nume.xx
A Maer hi moeste door Sa. Joannes.iiij
Opten saterdach.
A Daer woonde een man. Daniel.xiij.
A Jesus ghinc aenden olij. Joan.viij
¶ Opten.iiij.sondach in die vasten.
C Want het staet ghescreuen. Gala.iiij.
A Daer na voer Jesus. Joan.vi
Opten maendach.
C In die tijt quamen twee. iij.Regum.iij.
C En der Joden paesschen. Joan.ij
Opten dinxdach.
B Die HERE sprack tot. Exodi.xxxij
B Maer midden inder fee. Joan.vij.
Tswoensdaechs.

C Wacht u/ verpincht u. Jesaie.l.
A En Jesus ginck voorbi. Joan.ix
Opten donderdach.
C Also reysde si heen Int.iiij.boec der Co.iiij
C En het geschiede daer na. Luce.vij.
C Mijn vader werct tot noch toe Joan.v
Des vrijdaechs.
D En na desen ge. Int.iiij.boec der Conin.xvij
A Daer lach een crancke Joan.xi.
Des saterdaechs
B Die HEERE spreect also Jesa.xlix.
B Ic ben dat licht der werelt. Joan.viij.
Opten vijfsten sondach in die vasten
C Maer Christus is daer gecomen Hebr.ix
F Wie onder v can mi eender sondē. Joan.viij
Des maendaechs.
A En dat woort des HEEREN Jonas.iij.
E En die Phariseen Joan.vij.
Des dinxdaechs.
F Leueret ons danielem/ Daniel.xiiij
A Daer na tooch Jesus om Joan.vij
Des woensdaechs.
C Ghi en sult niet stelen Leuiti.xix
E Het was kercwijnghe Joan.x
Des donderdaechs
A Ach lieue HEERE ghi Daniel.ix.
F Maer daer badt hem een Luce.vij
Des vrijdaechs
B Alle die v laten Hiere.xv.
F Doen vergaderden die hooge Joan.xi
Des saterdaechs
D Maer si seggen Coemt Hie.xviij.
E Nv gaet dat oordeel Joan.xij
A Dese dinghen sprack Joan.xvij
Opten Palmsondach.
A Een yegelijc si ghesint so Christus Philip.ij
A Die Passie/ En het geschiede. Mathei.xxvi.
Opten maendach
B Die HEERE der heyrscharen Iesa.l
A Ses daghen voor paesschen Joan.xij
Des dinxdaechs
D En die HEERE heuet mi geopenbaert. Hie.xi
A Die passie/ En na twee daghen. Marci.xiiij
Des woensdaechs.
A Maer wie gheloouft onsen prediken. Iesa.liij
A Die passie/ die feeste des soetē broots. Lu.xxij
Opten witten donderdach
D Wanneer ghi te samen coempt. J.Corin.xi
A Voor die feest van Paesschen Joan.xiij
Opten goeden vrijdach
A Passie/ Doen Jesus dese dinghen. Joan.xviij
Opten Paeschauont
A Hierom zijt ghi nv opghestaen Collo.iij
A Inden auont vanden vierdagen. Mat.xxviij
Opten Paesdach
B Daerom purgeert wt den ouden. J.Cor.v
A En doen die sabbath Marci.xvi
Opten maendach.
F Petrus sinen mont op. Int werc der Apo.x.
B En siet.ij.wt haer Luce.xxiiij
Des dinxdaechs
D Ghi mannē lieue broeders/ int werc d Apo.xiij
F Maer doen si daer af spraken Luce.xxiiij
Des woensdaechs

Die Tafel.

C Die God Abrahams/ int werc der Apost.iij
A Daer na openbaerde Jhesus Joan.xxi
Des donderdaechs
E Die Enghel des/ Int werck der Apost.viij.
C Maria stont aen dat graf Joan.xx
Des vrijdaechs
C Want Christus heeft oock J.Petri.iij.
D Die elf discipulen ghinghen Mathei.xxviij
Des saterdaechs
A Hieromme so legt nv af alle boosheyt. J.Pe.ij
A En op eenen dach des sabbaths Joan.xx
Op den eersten Sondach na paesschen
A Want al dat van God gheboren is J.Joan.v
E Des auonts opten seluen Joan.xx
Des woonsdaechs
C Sijt uwe voorgangers onderda. Hebr.xiij
B Doen Jhesus opghestaen was Marci.xvi
Des vrijdaechs
D Den rijcken van deser werelt. J.Thimo.vi.
B Maer ten lesten doen die elf Marci.xvi.
Den tweeden Sondach na paesschen
D Want Christus oock gheleden heeft. J.Pe.ij
C Jc ben een goede herder Joan.x
Des woonsdaechs
D En weet dat ghi niet met verganckl. J.Pe.i
A Maer na der Sabbathen Luce.xxiiij
Opten vrijdach
C Jck vermane v lieue broeders Roma.xvi.
B Doen quamen tot hem Mathei.ix
Op den derden Sondach
B Lieue broeders ick vermane v J.Petri.ij
C Ouer een weynich J.oan.xvi
Des woensdaechs.
A Mijne kinderkens sulcks J.Joan.ij
D Doen stont een vrage op Joan.iij
Des vrijdaechs
B Maer dat segge ick Col.ij
B Jck een licht ben ghecomen Joan.xij
Den vierden Sondach nae paesschen
C Want alle goede gaue Jacobi.i
A Maer nv gae ick Joan.xvi
Des woensdaechs.
B Ghi zijt altesamen kinderen J.Thes.v
B Heylighe vader bewaertse Joan.xvij
Des vrijdaechs.
A Maer vanden tijden ende stondē. J.Tessa.v.
D Lieue kinderen ick ben Joan.xiij
Opten vijfsten Sondach na paesschen
D Maer ghi sult zijn werckers des. Jaco.i.
E Voorwaer ick seg v Joan.xvi
Opten maendach in die cruysdagen
C Daerom belijt malcanderen Jaco.v
A En hi seyde tot hem Luce.xi
¶ Des dinxdaechs.
C Daer om wil ick dat die mannē. J.Thimo.ij
A Ende oordeelt niet. Mathei.vij
Des woensdaechs
B Eenen yeghelijcken van ons Ephe.iiij
A Dese dinghen sprack Jhesus Jo.xvij
Op ons HEEREN hemeluaerts dach
A Dat eerste sermoen/ Int werc der Apost. J.
B Maer ten lesten doen Marci.xvi
Des vrijdaechs daer na
B Der menichte der ge. Int werc der Apo.iiij

G Eñ siet ic wil seyn Luce.xxiiij.

¶ Opten Sondach na hemeluaerts dach.

C Hieromme so zijt nv nuchteren i.Pet.iiij

D Wanneer die vertrooster Joan.xv

Des woensdaechs.

G Ghi hebt eenen cleynen tijt Hebre.ij

G Ja dat ghi in mi blijfe Joan.xv.

Opten vrydach.

D Eē yegelic bliue in die roepinge. J.Cor.vij.

G Jc een licht Joannes.xij

Opten Pinxter auont.

A Met het gesciede doē Jnt werc der Apo.xix

G Hebdi mi lief/so houdt mijn. Joannes.xiiij

Opten Pinxter dach.

A Eñ doē dē pinxterdach Jnt werc d apost.ij.

C Die mi lief heeft die sal Joan.xiiij.

Des maendaechs.

F Petrus sinen mont Jnt werck der apostle.x.

G Also heeft God die werelt Joan.iij

Des dinxdaechs.

C Doen die Apostelen. Jnt werc der apo.viij.

A Voorwaer voorwaer segge ic v Joan.x.

Des woensdaechs inder quatertemper.

C Het gesciedē veel tecke. Jnt werc der apo.v

E Nyemant en mach tot mi. Joan.vi.

Des donderdaechs

A Eñ Philippus. Jnt werc der apostle.viij

A Eñ hi riep die. Lucas.xij

Des vrydaechs.

D Ghi mannē vā Jsrael. Jnt werc der apo.ij.

D Eñ het gesciede op eenen dach Lucas.v

Des saterdaechs.

F Optē nauolgendē Sabbath. Jnt werck.xiij.

G Eñ hi stont op vter scholen/ Lucas.iiij.

Opten heyligen drieuuldicheyts dach

A Daer na sach ic eñ siet Apoca.iiij

A Daer was een mensche Joannes.iij.

Des dinxdaechs.

E Niet en is alle vleesch eenderley. J.Cor.xv.

G Wanneer si v inleyden sullen Lucas.xij

Opten woensdach

G Eñ als dan sal die boosachtighe. ij.Tessa.ij.

E Doen ghingen tot hem sommige. Lucas.xx.

Opt heylich Sacraments dach

B Wanneer ghi nv tesamen coemt. J.Cor.xi.

F Want mijn vleesch is die rechte. Joan.vi

Des vrydaechs.

A Abraham heeft God ghelooft Gala.iij

A Hi seyde tot sinen discipulen Luce.xvij

¶ Den eersten Sondach na drieuuldicheyts dach.

G Want God is die liefde J.Joan.iiij

E Het was een rijc man Luce.xvi.

Des woensdaechs.

A Daerom so doot nv v leden Collo.iij.

C En wilt niet meynen Mathei.v

Des vrydaechs.

G Lieue broeders ic bidde v Gala.iiij

A Hi seyde tot sinen discipulen Lucas.vij

¶ Den tweeden Sondach na drieuuldicheits dach

C En verwondert v niet J.Joā.iij.

D Het was een mensche. Lucas.xiiij

Des woensdaechs.

A Daer is een gheertijch Jesaie.xiiij

G Doen ghinghen tot hem die Luce.ix.

Des vrydaechs.

A Blaest den hoorne op in Sion Johel.ij.

F Eñ een wijf had Lucas.viij

Opten.iij.Sondach

G Daerom verootmoedicht v J.Pe.v.

A Het naecten tot hem alle. Luce.xv.

Des woensdaechs.

G Daerom so treckt v aen Collo.iij.

D Sijt barmhertich goetwillich Mathei.v.

Opten vrydach.

A Lieue broeders en denct Jacobi.ij.

G Eñ die H E E E tooch. Marci.xi.

¶ Opten vierden Sondach.

D Want ic houde daer voor dat. Rom.viij.

F Daerom zijt bermhertich Lucas.vi

Opten woensdach

A Gebenedijt si God eñ die vader. Ephe.J.

G Een man hadde twee sonen Matthei.xxi.

Opten vrydach

G Jc wil v vermanen op dat ghi Jude.J.

G Eñ zijn discipulen hebben Mathei.xvij.

¶ Opten vijfsten Sondach.

G Maer alle samen zijt eenmoedich. J.Pe.iij

A Eñ het ghesciede doen Luce.v.

Opten woensdach.

A So vermane ic v nv J.Thim.ij.

D Salich zijn die ooghen Luce.x.

Opten vrydach.

C Mijn broeders wat batet Jacobi.ij.

G Hi seyde tot sommige Luce.xviij.

¶ Opten sesten Sondach.

A Weet ghi niet dat alle die. Rom.vi

C Eñ ick seg v ten ij. Matthei.v.

Opten woensdach.

A Segghet ghi allen wat. Titum.ij

G Eñ si brachten tot hem. Marci.x.

Opten vrydach.

A Maer hebt ghi bitteren Jacobi.iij.

A Eñ si quamen aen dander side Math.v.

¶ Opten seuenden Sondach.

C Jc wil menschelic daer af sprekē. Roma.vi.

A Jn dien tijden doē veel volcx Mar.viij.

Opten woensdach.

A Aldus en is nv niet verdoemelicx. Rom.viij.

A Eñ die Phariseen zijn Mat.xvi

Opten vrydach.

G Daerom zijt onderdanich Jacobi.iiij.

A Jn dien tijden ghinck Matthei.xij.

¶ Opten.viij. Sondach.

C Aldus zijn wi nv sculdenaers Rom.viij

G Wacht v voor den valschen Mat.vij.

Opten woensdach.

A Wāt Christus doē wi cranc. Rom.v.

F Eñ Joannes antwoorde. Marci.ix.

Opten vrydach.

A Daerom ghi heylighe broeders. Hebreen.iij

G Wee v ghi scriftgheleerden Mat.xxiij.

¶ Opten neghenden sondach.

G Dat is onse figuer ghewordden J.Cor.x.

A Met hi sprac tot sinen Luce.xvi.

Des woensdaechs.

C Jc wil menschelic daer af spreken. Rom.vi.

C Die inden cleynste getrouwe is/ Luce.xvi

Des vrydaechs

C Siet toe lieue broeders. Hebreen.iij.
F Mer doen hi noch sprac. Luce.xi.

❡Den thienden Sondach.

A Ghi weet dat ghi heydenen zijt. J.Cor.xij
F Ende als hi na bi quam Luce.xix

❡Des woensdaechs.

E Niet en is alle vleesch eenderley. J.Cor.xv.
E Ende doen nv den dach Marci.vi.

❡Des vrijdaechs.

C Daer om mijn liefste / vliet vandẽ. J.Cor.x
C Doe begost Jhesus Mathei.xi

❡Opten elfsten sondach

A Ic doe v cont lieue broeders declste. Cor.xv
B Hy seyde tot sommighe. Luce.xviij.

Des woensdaechs.

C Ic hebbe alle dingen macht. J.Corinthiẽ.vi
B Eñ die Pharizeen ghingen wt. Marci.viij.

Des vrijdaechs.

C Want wat danc connen wi Godt.i.Tessa,iij
C Eñ Jesus ghinc van haer Mathei.xv

Opten.xij.sondach.

B Een sulcken betrouwen. ij.Corin.iij.
D Eñ doen hi weder wtghinck Marci.vij.

Des woensdaechs.

B Wãt wi en prekẽ ons seluen niet.ij.Cor. iiij.
D In dien tijden seyde Jesus. Mathei.xi.

❡Des vrijdaechs.

C Die ouders die wel regeren. J.Thimo.v
C Doe begonst Jesus te verwiten. Mathei.xi

Den derthienden Sondach.

C Nv is ymmer die beloofte Abrahe. Gala.iij.
D Salich zijn die ooghen die daer sien. Luce.x

Des woensdaechs.

A Wi weten ist dat ons aertsce.ij.totten.Co.vi
D Eñ hi ghinck door casteelen. Luce.xiij.

Des vrijdaechs.

A Daer om ghi heylighe broeders. Hebreen.iij
D Siet toe/waect ende bidt/ Marci.xiij.

Opten.xiiij.Sondach.

E Wandelt inden gheest Gala.v
E Eñ het gheschiede doe hi. Luce.xvij

Des woensdaechs

C En treet gheen vreemt ioc aen. ij.Cor. vi
E Maer doe hem gheuraecht. Luce. xvi

❡Opten Vrijdach.

A Een yegelijck si ghesint. Philip .ij
D Daerom waect want ghi Mathei.xxiiij

❡Opten.xv.Sondach.

A Ist dat wi inden gheest leuen. Gala.vi.
C Niemant en mach twee heeren Mathei.v

❡Des woensdaechs.

B Eñ danck segghet den vader. Colocen.i.
F Voort aen hebt ghi ghehoort. Mathei. v.

❡Opten vrijdach.

B Daer om lieue broeders zijt lanc. Jacobi.v
B Doe ghingen die Pharizeen. Mat.xij.

❡Opten.xvi.Sondach.

C Daerom bid ick dat ghi. Ephesi .iij.
C Ende tghescchiede daer na Luce.vij.

❡Des woensdaechs.

B Maer dat seg ic v dat niemant. Colo.ij
F Eñ daer na ghinc hi wt Luce. v.

Des vrijdaechs.

B Oft en weet ghi niet dat die J.Corin.vi.
C Eñ hi quam tot Bethsaidam. Marci.viij

❡Opten.xvij.Sondach.

A So vermane ic v nv. Ephe. iiij.
A Eñ tgeschiede dat hi quam. Luce.xiiij.

Des woensdaechs quatertemper.

D Ter seluer tijt sept die. Hiere.vij.
C Eñ een wt den volcke Marci.ix

Des vrijdaechs.

A Daer omme bekeert v nv O Isr. Oseas.xiij
A Hi seyde haer een gelijckenisse. Luce.xviij.

Opten saterdach.

A Want daer was eenen tabernakel/ Hebre.ix.
B Eñ hi seyde hen dese gelijckenisse Luce.xiij.

Opten.xviij. Sondach.

A Ic dancke mijnen God altoos. J.Corint.i.
D Doe die Pharizeen hoorden Math.xxij.

Des woensdaechs.

A Paulus een apostel Jesu Christi. i.Thimo.i.
A Het waren tot dier seluer tijt Luce.xiij.

Des vrijdaechs.

A Wie daer ghelooft dat Jhesus J.Joan.v
D Doe si nv tot Capernaum Math.xvij

❡Opten.xix. Sondach.

F Vernyeuwet inden gheest. Ephe.iiij.
A Doen ghinc Jesus in een scheepken. Mat.ix

Des woensdaechs.

D Mer wi lieue broeders na dië.i.Epi.Tes.ij.
F Voort aen hebt ghi ghehoort. Mathei.v.

❡Des vrijdaechs.

A Want al dat van God gheboren is. J.Jo v.
C Doen quam/ Jesus in die deelen Mat.xvi

Opten.xx.Sondach.

D Daer om so siet nv Ephe.v
A Eñ Jhesus antwoorde ende seyde. Mat.xxij

Des woensdaechs

B Mer wi gebiedẽ v lieue broeders. ij.Tessa.iij
C Hi seyde ooc tot dien Luce.xiij

Des vrijdaechs.

B Daerom ghelijckerwijs dat door. Romey.v.
D Salich zijt ghi als v Luce.vi

Opten.xxi.Sondach.

B Ten laetsten mijn broeders. Ephe.vi
B Eñ daer was een conincxken/ Joan.iiij.

Des woensdaechs

B Want wi en hebben niet J.Thimo.vi.
B Eñ Jesus quam in Petrus huys. Mat. viij.

Opten vrijdach.

F Vernieuwet inden gheest Ephe.iiij
C Maer salich zijn uwe ooghen. Mathei.xiij.

Opten.xxij.Sondach.

A Eñ bẽ dat selue in goeden betrouwẽ. Phi.J
D Daer om ist dat rijc Mathei.xviij

Des woensdaechs

A Paulus een Apostel Jesu Christi . J.Thi.i.
A Eñ hi ghinc weder in die schole Marci.iij.

Des vrijdaechs.

C Wãdelt gelijc die kinderẽ des lichts. Ephe.v
C Ter stont hier na heeft Jesus/ Mathei.xiiij

Opten.xxiij.Sondach

D Broeders zijt mijn naeuolgers tottẽ Philippensen/ int tderde Capittel.
B Doen ghinghen die Pharizeen. Mathei.xxij

Des woensdaechs

B Wi dancken Godt altijt. J.Thessa.iij.
A Hi riep zijn Apostelen. Mathei.x.

Des vrijdaechs.

G Vander broederlijker liefden J.Tessa.iiij
A Eñ doe quamen tot hem Marci.vij
¶ Opten.xxiiij.Sondach.
G Epi.Daerom ooc wi vandẽ dagẽ af.Col.J
C Euã.Eñ doe Jesus dese woordẽ.Matth.ix
Des woensdaechs.
G Epistel.Jc dãcke God die ic diene. ij.Thi.i.
A Euã.Eñ daer na doe Jesus sat. Ma.xxiiij/
Des vrydaechs.
C Jc wil u niet verswijghen Romanos.xi
A Euã.Eñ doe hi optẽ olijfberch sat.Ma.xiij
¶ Opten.xxv.Sondach.
G Siet die tijt coẽt seyt die HEERE. Hier.xxiij
A Euan.Daer na voer Jesus ouer. Joan.vi.
Des woensdaechs.
A Epi.Wi danckẽ Gode altijt voor u.i.Tess.i.
C Euan.Eñ Jesus int scip gaende.Math.viij
Des vrydaechs.
C Epistel.Daerom en schaemt u niet.ij.Thi.J
D Euãgeliũ/Siet toe/waeckt eñ bidt. Mar.xiij
Op die kerckwijnghe.
A Eñ ic Joãnes sach die heylighe stat.Apo.xxi/
A Eñ hi tooch daer in eñ hi ginc.Lu.int.xix.ca/

Hier na volghen

die Epistelen eñ Euangelien vandẽ heylighen die mẽ binnen den iare op die heylighe daghẽ houdt.

Op sinte Andries dach.
G Epi.Wãt ist dat ghi met uwẽ monde. Ro.x
C Euan.Eñ Jhesus wandelde. Matthei.iiij/
Op sinte Barbelen dach.
G Epi.Jc heb mijn gebet vander. Eccle.li/ca.
A Euã/Dã sal dat rijc der heme. Mathei.xxv
Op sinte Niclaes dach
D Epi.Abrahã is een groot vad.Eccl.int.xliiij
E Euan.Laet u lendenen omgoort. Luce.xij.
Op onser vrouwen ontfanckenisse
C Epi.Die HEERE heeft mi beseten. Pro.viij/
A Euã.Dit is tboec der gheboortẽ.Mathei.i/.
Op sinte Thomas dach
D Epistel.Daerom so eñ zijt ghi nu/ . Ephe.ij
F Euan.Thomas een/vandẽ.xij.die. Joan.xx
Op sinte Pauwels bekeeringhe
A Paul? nuolchde noch/ Int werc der Apo.ix
D Euã/Doe antwoorde Petrus/Mat.xix.ca.
Op onser vrouwẽ Lichtmisse.
A Epistel.Siet ic sal minẽ Engel/Malachie.iij
D Euan.Eñ doe die dagẽ haer der rein.Luce.ij
Op sinte Peeters verheffinghe
G Epi.Wãt eẽ yegelic hoge priester/Hebre.v/
C Doe quam Jesus in die deelen Matthei.xvi
Op sinte Mathijs dach
C Eñ in diẽ dagẽ ginc Petrus/int werc. J.ca.
D Euã.Jn diẽ tijde seyde Jhesus/Mat.int/xi.
Op onser vrouwen Bootschap
G Epi.Die HEERE sprac tot Achas Jesaie.vij
C Euan.Eñ in die seste maent Luc.J.Cap/
Op sint Joris dach
G Epi.Dese veleyde/int boec der wijsh. x.ca/
A Euã.Jc ben een rechte wijnstock/Joan.xv/
Op sinte Marcus dach
A Epi.So betuyge ic nu voor Gode ij.Ti.iiij
A Euange.Daer na teekende hi Luce.int.x
Op sinte Philips/eñ Jacobs dach
A Dã sullẽ die gerechtige Int boec der wijsh.v
A Euan.Eñ hi sprac tot sinẽ discipulẽ/Jo.xiiij
Vindinghe des heylighen cruys
G Jc betrouwe u tot mi indẽ HEERE/Gal.v
A Daer was een mensche/Joannes/int.iij.ca.
Op sint Jans Baptisten gheboorte
A Hoort mi O ghi eylandẽ/ Jesaie int.xlix.ca.
F Eñ die tijt Elizabeth quam/ Luce int.J.ca.
Sinte Peeter eñ sinte Pauwels
A Jn die selue tijt stoecht Herode/ Int werc.xij
C Doen quam Jesus in die deelẽ/Matthei.xvi
Op sinte Pauwels ghedenckenisse
C Mer ic doe u cont lieue broedẽs tot Gal.int.i
D Doen antwoorde Petrus Mathei int.xix
Onser vrouwen visitacie
G Siet dese coẽt springende/Cãticis int.ij.cap.
D Eñ Maria stont op in dien dage/Luce int.J
Scheydinge der Apostelen
G Wãt ist dat ghi met uwẽ mont/ Totte Ro.x
A Eñ hi riep zijn.xij.apostelen/Mathei.x.Ca
Op Marien Magdalenen dach
G Wie sal een wijse vrouwe vindẽ.Prou.xxxi
F Maer daer badt hem een Luce.vij
Op sinte Jacobs dach
G Die gerechtige sullẽ blincken/ Sapientie.iij
C Doe is tot hem gecomẽ/Matthei int.xx.ca.
Op sint Annen dach
Epistel ghelijck sinte Marien Magdalen dach
A Dit is dat boec der gheboortẽ.Mat int.J.ca.
Sinte Peeter ad vincula
Epistel eñ Euangelie als bouen op sinte Peeters eñ Pauwels dach gheteeckent is.
Op sinte Laurens dach
G Jc meyne/so wie vreckelic saeyt. ij.Corin.ix
D Voorwaer voorwaer ic segge. Joan.xij.ca.
Op onser lieuer vrouwẽ hemeluaert/
G Eñ in allẽ desen heb ick rust/ Eccle.int.xxiiij
G Het gheschiede doe si Luce int.x.Cap.
Op sinte Bartholomeus dach
E Wi wetẽ dat den ghenẽ die God. Rom.viij
C Eñ daer stont ooc eenen twist/ Luce.xxij
Op sinte Jans onthoofdinghe
D Dat verwachtẽ der gherechtiger. Prouer.x
C Herodes had wtgesent. Marci.vi.Capittel
Op onser vrouwen gheboorte
Epistel ende Euangelie ghelijc op onser vrouwen ontfanckenisse gheteekent staet.
Op theylich cruys verheffinghe
A Een yegelic si gesint. Philippensen int.ij.ca.
A Daer was een mensche.Joan.int.iij.Capit.
Op sinte Matheus dach
G Een yegelic vã ons is ghe.Ephe.int.iiij.ca.
A Doe ghinc Jesus in een. Matth.ix.Capit.
Op sinte Michiels dach
C Eñ daer stont eenẽ grotẽ strijt op.Apoc.xij.
A Op de selue tijt quamẽ tot Jesum.Ma.xviij
Op sinte Lucas dach
A So betuyge ic nu voor Gode. ij.Thimo.iiij
A Daer na teeckende hi. Luce int.x/Capittel
Op sinte Simon eñ Judas dach
E Wi wetẽ dat den ghenẽ die.Roma.viij.cap.
G Dat is mijn ghebot. Joan.int.xv.Capit.

Tafele machmen lichtelic die principael stucke des Testaments. Daer na noch een Tafel des nieuwen Testaments.

✠ ij.

Thobias die sonse gaet met den Engel om zijns vaders gelt te halen Thobie.v.a.b.c
Thobias vangt enen grote visch eñ hout sommige dinghen daer wt Thobie.vi.a.b.c
Thobias trout Saram die dochter van Raguel. Thobie.vij.c
Thobias zijn huysvrouwe beslapende reguleert hem na die onderwisinge des Engels Tho.viij.a.b.c
Thobias die oude wert weder siende Thobie.xi.c
Thobias die oude sterf. Thobie.xiiij.b

V

Wijngaert wort geplant van Noah Geñ.ix.c
Visioen van Abram Geñ.xv.c
Wijn wert den priesteren verboden Leui.x.b
Visioen van Jacob Geñ.xxvij.c/eñ.xlvi.a
Wrake is ons verboden Leui.xix.d
Vsa wert van God ghedoot om dat hi Darcke hielt ij.Regum.vi.b

Die Tafel des nieuwen Testaments.

A

Adam was een figuer vā Cristo Roma.v.c
Adams sonde is ons allē aengeborē Ro.v.b
Adams des hemelscē moetē wi gelijckenisse draghen/gelijc wij des aertschen Adams ghelijckenisse ghedragen hebben i.Corin.xv.f
Aelmoessen te doen beveelt Cristus Luc.xij.d.eñ.xi.f
Aelmoesse hoe datse gescierdē sal mat.vi.a.Ecc.xviij.b
Aelmoes noēt Paulus een offerhande Philip.iiij.d
Aenbidden eñ breesen moeten wi God Mathei iiij.b.Luce.iiij.b.Deu.vi.c
Aenbidders inwendich inden gheest/ende warachtich Joan.iiij.c
Agabus propheet voorseyt dieren tijt Actuū.xi.d
Agabus voorseyt Paulum gheuanghen te worden Actuum.xxi.d
Andreas volcht Cristum nae Mat.iiij.c.Joā.i.f
Annas was ouerste priester als Cristus sterf/swagher van Cayphas.Joan.xviij.c
Anthiochie inder stadt werden die discipulen eerst cristenen genoemt. Actuum.xi.d
Ananias met zijn huysvrouwe wert gheplaecht Actuum.v.b
Ananias van Damasco doopt Paulum. Actuum.ix.b
Ananias opperste priester gebiet Paulum te slaen Actuum.xxiij.c
Anthicristus is hi/die versaket Cristum gecomē te zijn i.Joan.iiij.a.ij.Joan.c
Anthicristum sal Cristus dooden door den gheest zijns monts.i.Joan.ij.c.eñ.ij.Thessa.ij.b
Anthicristi waren inder werelt veel. i.Joan.ij.c
Apostel der heydenen is Paulus. Roma.xi.b/ij Thimo.i.c
Apostel is Cristus vanden vader gesonden Heb.iij.a

B

Beesten hebben met Paulo gestreden i.Corin.xv.d
Beesten zijn met Cristo in die woestine Marci.i.b
Bethleem wert Cristus geboren Luce.ij.b
Blasphemie moeten wi schouwen Ephe.iiij.g Collo.iij.b

C

Cayphas prophetéert Joan.xi.g
Caius Paulus huysweert Roma.xvi.c
Cana in Galileen heeft dat eerste mirakel van Christo Joan.ij.b
Cananeesche vrouken Matthei.xv.c.ende Marci.vij.c
Cristus is eewich God Joā.i.a.b.d.Hebr.xiij.b.geboren voor alle creatueren.collo.i.c
Cristus is God des vaders beelt ij.corin.iiij.a/Collos.i.c
Cristus is den scat eñ heeft alle schattē der gratie in hem Joan.i.collo.ij.a
Cristus wert ontfangen Math.i.c.Luce.i.d
Cristus wert geboren Mat.i.d.Lu.ij.a.Joan.i.b
Cristus is geworden ghelijc wi zijn/eñ ooc onse broeder wtgenomen dat in Cristo d ic sonde niet en was Hebre.ij.d
Cristus wert besneden ende Jesus ghenaemt Mat.i.d.Luce.ij.c
Cristus wert voor den sone Josephs des timmermās gehouden Mat.xiij.g.mar.vi.a.Luce.iiij.c
Cristus werdt aenghebedē vanden heydenen matth.ij.a.c
Cristus wert te Nazareth opgevoet mat.ij.b
Cristus int midden der doctoren Luce.ij.f
Cristus is sinen ouders onderdanich Luce.ij.g
Cristus werdt ghedoopt mat.iij.d/mar.i.b/Luce.iij.d
Cristus vast.xl.dagen eñ nachten eñ wert getempteert oft beproeft vanden duyvel matth.iiij.a/mar.i.b Luce.iiij.a
Cristus is gecomen om ons te verlossen vander macht des duyvels Luce.i.g
Cristus is gecomen om die wet te veruullē eñ niet om te breken mat.v.b
Cristus is ghecomen om die wereldt te verlichten Joan/xij/g
Cristo zijn van God den vader alle dingen gegeuen eñ hi heeft alle macht Joan.iij.d/xvij/a/Ephe/i/d
Cristus vader is God Joan/viij/d/ende is oock zijn hooft/i.corin/xi.a
Cristus spreect die woorden zijns vaders Joan/iij/d
Cristum te hooren ghebiet ons die vader mat.xvij.b mar.ix.b.ij.Pe.i.d
Cristus preect ende stelt zijn Apostelen te preken matthei.xi.a
Cristus bidt inden berch van olineten Luce.xxi.g
Cristus preect wten schepe mat.xiij.a.mar/iiij.a Luce/viij.a
Cristus preeckt altijt int openbaer ende niet int heymelijck.Joan.xvij b
Cristus was vermoeyt vanden wege Joan.iiij.a
Cristus beschreyt Hierusalem Luce.xix.f
Cristus armoede mat.viij.c/Luce/ix.g
Cristus eet met Matheo mat/ix.b/mar.ij.c/lu.v.f/
Cristus eet met den Phariseus Luce.xiiij.a
Christus was ter bruyloft met zijn moeder ende sinen Apostelen.Joan.ij.a
Cristus eet met Lazaro Joan.xij.a/
Cristus wert ghenoot van een Phariseus Luce.xi.f
Cristus wert vandē Jodē eē dronckaert eñ brasseerder ghenoemt.Math.xi.c

Een verclaringhe der afgheroutter

alligatien/dat is der boecken des ouden eñ nyeuwen Testaments/voor den simpelen leser die gheen latijn en verstaet/noch ooc inder heyliger scriften niet wel gheoeffent en is/Die menighte eñ daer opt corte dicwils ghespelt ... Die selue ... ghi hier int langhe wt gheschreuen.

Die afghecorte namen der boecken int oude Testament.

Gen.Ge. Genesis/oft dat boeck der scheppinge Exo. Ex. Exodus/oft dat boec des wtganees/ Leuit.Le. Leuiticus/oft dat boec der Leuiten Num.Nu. Numeri/oft dat boec des ghetals Deut.Deu/ Deuteronomium/oft dat anderde wetboeck/ Jos.Josu. Dat boec Josua. Jud.Judi. Judicum/oft dat boeck der Richteren Ruth. Dat boeck Ruth/.
i.Re.of Samu. Dat eerste boeck der coninghen/
ij.Re.of Samu. Dat tweede boeck der coninghen/
iij.Reg. Dat derde boeck der coninghen/
iiij.Reg. Dat vierde boeck der coninghen/.
i.Par. Dat eerste boeck Paralipomenon
ij.Par. Dat tweede boec Paralipomenō/
i.Esd.of Nehe. Dat eerste boeck Esdre/ ij.Es. of Nehe Dat anderde boeck Esdre iij.Es.of Dat derde boeck Esdre iiij.Es.of Dat vierde boeck Esdre. Tob.To. Dat boeck oft historie Tobie Judith Dat boec oft historie Judiths Hest. Dat boec Hesters/ Job/Hiob Dat boeck Jobs Psal.of Ps a. Den Psalter boeck der psalmen of Dauid inden Psalmen
Prouer.Pro. Dat boec der sproken Salomons/
Eccle. Ecclesiastes/oft die prediker Salomo
Ecclesi. Ecclesiasticus/of die wijse sprokē Jesu Syrach
Canti/Can. Cantica canticorū/of die liedē Salomons
Sapi.Sa. Sapientie/ of dat boec der wijsheyt
Isa/Esa/Jesa. Isaias/Esaias/of Jesaias die prophete
Jere/Hiere. Jeremias of Hieremias die prophete
Thre.Trē. Threnorū/of die claghe Hieremie/
Bar: Baruch die prophete Ezech. Ezechiel die propheet Dan/Dani Daniel die prophete/ Ose/Hos. Oseas die prophete Johe/Joe Johel die prophete Am. Amos die prophete Abdi. Abdias die prophete/ Jon.Jone Jonas die prophete/ Miche.Mich Micheas die prophete/ Nah. Nahum die prophete Aba.Haba. Abacuc of Habacuc die prophete Sopho.zeph. Sophonias/of zephonias die prophete Agge/Hag: Aggeus of Haggeus die prophete zach.Sacha. zacharias die prophete Mal.Mala. Malachias die prophete i.Mach. Dat eerste boeck der Machabeen/ ij.Macha. Dat tweede boec der Machabeen Bel. Die historie van Bel
Susan.Su. Die historie van Susanna

Die afghecorte namen der boecken int nieuwe Testament.

Math/Mat Dat euangelion Mathei
Marc/Mar Dat euangelion Marci/
Luc/Lu. Dat euangelion Luce
Joan/Jo. Dat euangelion Joannis
Rom.Ro. Die epistel Pauli totten Romeynen
i.Corin.Cor. Die.i.epistel Pauli tottē Chorinthē
ij.Corin.Cor. Die.ij:epistel Pauli totten Corinthen/
Gala.Ga. Die epistel Pauli totten Galathen/
Ephe. Die epistel Pauli totten Ephesen
Philip.Phi. Die epistel Pauli totten Philippensen
Col.Colos: Die epistel Pauli totten Collossensen/
i.Thessa.Thes. Die.i.epistel Pauli totten Thessalonicēsen
ij.Thessa.The.Die.ij.epistel Pauli tottē Thessalonicensen
i.Timo.Timot. Die.i.epistel Pauli tot Timotheum
ij.Timo.Tim. Die.ij.epistel Pauli tot Timotheū/
Tit.Ti. Die epistel Pauli tot Titum
Philemo.Phile. Die epistel Pauli tot Philemonem/
Hebre.Heb. Die epistel totten Hebreen
Actu.Act. Die werckē of gheschiedenissen der Apostelen/
Jaco.Ja Die epistel.s.Jacobs i.Pet.Pe: Die eerste epistel.s.Petri ij.Pe.Pe Die tweede epistel/s/petri i.Joan.Jo. Die eerste epistel s. Joannis ij.Joan.Jo. Die tweede epistel/s/Joannis iij.Joan.Jo. Die derde epistel/s/Joannis Jud.Jude Die epistel/s/Jude
Apoc.Apo. Apocalipsis of openbaringe Joannis

Als aen eenen name twee ghetalen staen/deen voor eñ dander achter/ So beteeckent deerste ghetal voor den name altijt tboeck van dien name/int oude testamēt/ Mer int nyeuwe Testament den Epistel/eñ het nauolgende ghetal altijt die Capittelē/beyde int oude Testamēt eñ int nyeuwe/Gelijc als ghi vinden wt dat oude Testament voortghehaelt aldus.iiij.Regum.viij.dat is int derde boeck der Coninghen int.viij.Capittel/ ende int nyeuwe Testament aldus.i.Corinth.xv.dat is inden eersten Epistel totten Corinthen int.xv.Capittel.